

DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA

PRINCIPIS TEÒRICS I METODOLÒGICS PER A L'ESTUDI
DE LES UNITATS FRÀSIQUES EN TEXTOS VERSIFICATS.
ANÀLISI FRASEOLÒGICA DE L'*ESPILL*

JOSEP GUIA MARÍN

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA
Servei de Publicacions
2008

Aquesta Tesi Doctoral va ser presentada a València el dia 12 de novembre de 2008 davant un tribunal format per:

- Dr. Joan Veny Clar
- Dra. Gloria Corpas Pastor
- Dra. Margarida Bassols Puig
- Dr. Antoni Ferrando Francés
- Dr. Pelegrí Sancho Cremades

Va ser dirigida per:

Dra. Maria Conca Martínez

©Copyright: Servei de Publicacions
Josep Guia Marín

Dipòsit legal:

I.S.B.N.:978-84-370-7352-1

Edita: Universitat de València

Servei de Publicacions

C/ Arts Gràfiques, 13 baix

46010 València

Spain

Telèfon: (0034) 963864115

TESI DOCTORAL

PRINCIPIS TEÒRICS I METODOLÒGICS
PER A L'ESTUDI DE LES UNITATS FRÀSIQUES
EN TEXTOS VERSIFICATS.
ANÀLISI FRASEOLÒGICA DE L'*ESPILL*

presentada per

JOSEP GUIA I MARÍN

dirigida per

MARIA CONCA I MARTÍNEZ

Departament de Filologia Catalana

Universitat de València

2008

ÍNDEX

PRESENTACIÓ	9
CAPÍTOL 1. INTRODUCCIÓ A LA FRASEOLOGIA	13
1.1. Conceptes bàsics	15
1.2. Desenvolupament de la disciplina fraseològica	22
1.3. Relació de la fraseologia amb altres branques de la lingüística	33
1.4. Processos lingüístics de formació d'unitats fràsiques	34
1.4.1. Lexicalització	35
1.4.2. Gramaticalització	37
1.4.3. Metaforització	39
1.5. Idiomaticitat	48
1.6. Classificació	51
1.6.1. Col·locacions <i>versus</i> locucions	52
1.6.2. Locucions <i>versus</i> fórmules	55
1.6.3. Locucions verbals <i>versus</i> parèmies	57
1.6.4. Unitats fràsiques <i>versus</i> unitats estilístiques	58
1.7. Unitats fràsiques aïllades i en context	60
1.8. Metodologia per a la formació i l'estudi d'un corpus fràsic	63
1.8.1. El mètode de les concordances fràsiques	66
CAPÍTOL 2. UNITATS FRÀSIQUES EN TEXTOS VERSIFICATS	71
2.1. Introducció teòrica	73
2.1.1. Literaturització interna i intertextualització d'UFs	76
2.1.2. Modalitats d'inserció d'UFs	82
2.1.3. Localització, identificació i interpretació d'UFs	84
2.2. Aplicació pràctica	88
2.2.1. Modalitats presencials d'UFs en obres europees medievals	89
2.2.2. Presència cíclica d'UFs en obres europees medievals	124
2.2.3. UFs en la poesia catalana de la fi del segle XV	140

CAPÍTOL 3. INTRODUCCIÓ A L'ESPILL	171
3.1. Descripció i contingut	173
3.2. Manuscrit, títol i autor	179
3.3. Edicions i traduccions	181
3.4. Temps i espai de la ficció autobiogràfica	198
3.4.1. Dades internes	199
3.4.2. Dades externes	219
3.4.3. Incoherències contextuals	226
3.5. Dades per a la datació de l'escriptura real	235
3.6. Fonts	241
3.6.1. <i>Lo Somni</i> de Bernat Metge	243
3.6.2. <i>Versos proverbials</i> de Guillem de Cervera	248
3.6.3. Obres de Francesc Eiximenis	255
3.6.4. Obres de Francesc de la Via	262
3.6.5. <i>Lo Cartoixà</i> de Ludolf de Saxònia, traduït per Joan Roís de Corella	265
CAPÍTOL 4. EL FRÀSIC DE L'ESPILL: ESTAT DE LA QÜESTIÓ	371
4.1. <i>Rapport sur une mission philologique</i> (1885), d'A. Morel-Fatio	373
4.2. Edició de l' <i>Espill</i> (1905), de R. Chabàs	376
4.3. <i>Paremiologia Catalana Comparada</i> (1913-34), de S. Farnés	390
4.3.1. UFs de l' <i>Espill</i> anotades a PCC amb més informació	390
4.3.2. UFs de l' <i>Espill</i> anotades a PCC sense més informació	400
4.3.3. Anotacions errònies a PCC	406
4.3.4. UFs de l' <i>Espill</i> no anotades a PCC, amb entrada (igual o pròxima) a PCC	408
4.4. Edició de l' <i>Espill</i> (1928), de F. Almela	430
4.5. Edició de l' <i>Espill</i> (1929-50), de R. Miquel i Planas	433
4.6. <i>Diccionari Català-Valencià-Balear</i> (1926-62), d'A. M. Alcover i F. de B. Moll	461
4.6.1. Col·locacions	462

4.6.2. Locucions	465
4.6.3. Fórmules	471
4.6.4. Parèmies	472
4.7. Edició de l' <i>Espejo</i> , prosificació en espanyol de l' <i>Espill</i> (1936-42), de R. Miquel i Planas	473
4.8. <i>La vida valenciana en el siglo XV. Un eco de Jaume Roig</i> (1963), de F. Querol	476
4.9. Edició de l' <i>Espill</i> (1978), de M. Gustà	479
4.10. <i>Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana</i> (1980-2001), de J. Coromines	480
4.11. Edició de l' <i>Espejo</i> (1987), amb notes de J. Vidal Alcover	482
4.12. Edició de l' <i>Espill</i> (1988), de J. Tiñena	488
4.13. "Aspectes jurídics en un fragment de l' <i>Espill</i> de Jaume Roig" (1990-91), de C. Duran	489
4.14. <i>Els cards i el llir: una lectura de l'Espill de Jaume Roig</i> (1992), de R. Cantavella	489
4.15. <i>Llengua, economia i societat a la València del segle XV (Segons</i> <i>l'Espill de Jaume Roig)</i> (1994), de M. A. Vila	496
4.16. Edició parcial de l' <i>Espill</i> (1994), d'A. Carré	498
4.17. <i>Teoria i història dels proverbis catalans. Aplicació a l'estudi d'un</i> <i>corpus paremiològic del segle XVI</i> (1994), de M. Conca	502
4.18. "Sobre les fonts catalanes de l' <i>Espill</i> " (1998) i <i>Fraseologia i estil.</i> <i>Enigmes literaris a la València del segle XV</i> (1999), de J. Guia	506
4.19. "Parémiologie et traduction dans le <i>Spill</i> (1460) du valencien Jaume Roig et ses trois versions castillanes de 1665, 1892 et 1950" (2000), de M. N. Costa-Reus	508
4.20. <i>Jaume Roig, l'Spill: una edició crítica</i> (2002), d'A. I. Peirats	510
4.21. "An Historical Panorama of Catalan Paremiology from its Origins to the Renaissance" (2003), de M. Conca i J. Guia	524
4.22. "Un joc poètic en proverbis. Edició i estudi paremiològic de <i>Refranys rimats</i> " (2003), de M. Conca i J. Guia	525
4.23. <i>El diccionari de l'Espill de Jaume Roig</i> (2003), d'H. Gonzàlvez	525
4.24. Edició de l' <i>Espill</i> (2006), d'A. Carré	533

CAPÍTOL 5. ANÀLISI FRASEOLÒGICA DE L'ESPILL	543
5.1. Localització i freqüències	545
5.2. Identificació i mots clau	552
5.3. Classificació	554
5.3.1. Mots composts	555
5.3.2. Col·locacions	556
5.3.3. Locucions	558
5.3.3.1. Locucions nominals	558
5.3.3.2. Locucions pronominals	559
5.3.3.3. Locucions adjectivals	559
5.3.3.4. Locucions verbals	560
5.3.3.5. Locucions adverbials	562
5.3.3.6. Locucions conjuntives	564
5.3.3.7. Locucions prepositives	565
5.3.3.8. Locucions quantificacionals	565
5.3.4. Unitats estilístiques configurades com a sintagmes	566
5.3.4.1. Configurades com a sintagmes nominals	566
5.3.4.2. Configurades com a sintagmes adjectivals	567
5.3.4.3. Configurades com a sintagmes verbals	567
5.3.4.4. Configurades com a sintagmes adverbials	568
5.3.5. Fórmules	569
5.3.6. Parèmies	570
5.3.6.1. Sentències bíbliques	570
5.3.6.2. Apotegmes	571
5.3.6.3. Màximes jurídiques	572
5.3.6.4. Aforismes mèdics	572
5.3.6.5. Proverbis	573
5.3.7. Unitats estilístiques configurades com a enunciats	577
5.4. Interpretació	581
5.4.1. Inserció	581
5.4.1.1. De col·locacions	582
5.4.1.2. De locucions	585

5.4.1.3. D'UEs configurades com a sintagmes	589
5.4.1.4. De fórmules	593
5.4.1.5. De parèmies	607
5.4.1.6. D'UEs configurades com a enunciats	625
5.4.2. Funció discursiva	630
5.4.2.1. Anafòrica	631
5.4.2.2. Argumentativa	632
5.4.2.3. Asseverativa	638
5.4.2.4. Connectiva	640
5.4.2.5. Denominativa	641
5.4.2.6. Locativa	643
5.4.2.7. Modal	644
5.4.2.8. Quantificativa	645
5.4.2.9. Modalitzadora	646
5.5. Documentació	650
5.5.1. Documentació en català	650
5.5.1.1. Primers testimonis	651
5.5.1.2. Concordances amb obres de la fi del XV	675
5.5.2. Documentació en altres llengües	724
5.5.2.1. Equivalències totals i parcials	724
5.5.2.2. Europeïsmes	732
5.6. Traducció	736
5.6.1. Proposta de classificació dels procediments de traducció	737
5.6.2. Les dues traduccions a l'espanyol	739
 CONCLUSIONS	 757
 REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	 795
 APÈNDIX I. RELACIÓ DE LES UFs DE L'ESPILL, ORDENADES SEGONS ELS MOTS CLAU	 819
 APÈNDIX II. BASE DE DADES DEL FRÀSIC DE L'ESPILL	 877

PRESENTACIÓ

Potser cal explicar, d'antuvi, per què un matemàtic, un professor d'àlgebra, presenta una tesi doctoral en filologia. La qüestió és, en realitat, per què vaig canviar la recerca que feia en Topologia General per la investigació en Fraseologia. N'hi ha dues raons, fruit de circumstàncies esdevingudes fa gairebé vint anys.

Quan es va establir el reconeixement dels sexennis d'investigació, en tant que simples complements de productivitat --per bé que posteriorment se'ls ha dotat d'efectes acadèmics--, l'any 1989, es va dir que, en atenció als temps difícils (per a poder fer un treball reposat de recerca) que havia passat la Universitat, des de la darrera dècada de la dictadura franquista fins aleshores, aquell primer atorgament de sexennis es faria amb criteris molt oberts. Potser va ser així en algunes comissions, però no en la de l'àrea de Geometria i Topologia, on jo vaig presentar els meus treballs (una dotzena d'articles publicats en revistes internacionals, entre 1973 i 1988, amb referències de tots ells a *Mathematical Reviews* i *Zentralblatt Math*) i no m'hi va ser atorgat cap sexenni. Probablement, o jo (que havia tingut un cert protagonisme en la lluita per les reivindicacions dels PNNs i per la democratització i l'arrelament al país de la Universitat) o els meus articles (que eren de topologia general), no vam caure en gràcia a una comissió hegemònica per geòmetres i, dintre d'aquests, per membres de l'Opus. Així doncs, quedava clar que, per aquest camí, tenia ben difícil el meu futur com a investigador.

D'altra banda, per aquella època, Maria Conca iniciava l'elaboració de la seva tesi doctoral, *Teoria i història dels proverbis catalans. Aplicació a l'estudi d'un corpus paremiològic del segle XVI*, presentada el 1994, i em vaig convertir en el seu col·laborador, llegint textos clàssics catalans per fer-ne buidatges de parèmies, a fi de proporcionar materials que Maria pogués analitzar i interpretar des de la teoria del text. El primer fruit d'aquesta col·laboració investigadora, que encara dura, va ser la publicació de l'article "L'ús dels termes paremiològics en la història de la literatura catalana" (1993). I el reconeixement

investigador en filologia, no exempt de problemes per algunes actituds corporativistes i poc propícies als plantejaments interdisciplinars, m'ha arribat mitjançant la concessió de dos sexennis en aquesta àrea.

Així, i per tot això, vaig canviar de línia d'investigació, sense deixar de fer les meves classes al departament d'Àlgebra. Al capdavant, a la Universitat de València, des dels Estatuts de 1985, qualsevol doctor té dret a investigar en qualsevol línia de recerca i que li sigui reconeguda aquesta recerca per la Universitat.

A partir de la dedicació a la paremiologia, de la qual la meva mestra i companya ha estat pionera en l'àmbit català modern, amb la publicació del llibre *Paremiologia* (1987), hem anat ampliant el camp de recerca al conjunt de la disciplina fraseològica, tant amb plantejaments de caire teòric, recollits en bona part en aquesta tesi, com en aplicacions diverses a l'estilometria, la didàctica, la història de la llengua, la traductologia, etc.

Des d'aquesta perspectiva fraseològica, la meva àrea preferent d'interès ha estat centrada en la València de la segona meitat del segle XV, quan s'hi féu una producció literària extraordinària, molt rica fraseològicament, i quan s'hi presentaren, alhora, la innovació de la impremta i la repressió de la inquisició. És per aquesta raó que també he dedicat treballs als aspectes històrics i contextuals que envolten els fets literaris, amb investigacions d'arxiu, com ara: "Dades biogràfiques sobre Jaume Gassull" (1999), "De *Lo Cartoixà* a *l'Espill*. Concordances textuais i dades contextuais" (2002) i "Dades documentals d'interès literari (València, segle XV)" (2003).

En un primer moment, vaig pensar que aquesta tesi doctoral hauria d'abraçar l'estudi fraseològic de diverses obres literàries del segle XV, però em vaig adonar successivament que l'amplitud de l'objecte d'estudi era excessiva. Per això, vaig deixar de buidar sistemàticament el fràsic d'altres obres i em vaig dedicar només al *Tirant* i a *l'Espill*. Tanmateix, amb la gran quantitat d'unitats fràsiques que hi ha inserides en ambdues obres, d'una banda, i amb el ventall

de camps contemplats en el disseny dels registres de la nostra base de dades, d'una altra, resultava impossible portar-ho tot endavant, si és que la tesi s'havia d'acabar algun dia. Per això, fa un parell d'anys, a proposta de la meua directora, vaig deixar aparcat el *Tirant* i em vaig concentrar en l'*Espill*, on ja tenia prou feina. De fet, podia haver optat per un plantejament panoràmic, presentant i analitzant la inserció de determinats tipus d'unitats fràsiques en diverses obres, o per un altre d'específic, estudiant en profunditat tot el fràsic d'una sola obra. Ha estat aquesta l'opció triada, però el dubte inicial responia al fet de ser, aquest, un estudi pioner, és a dir, que no disposava de suficients elements de referència per saber que un treball d'aquesta naturalesa ja pot omplir una tesi, com a mínim. Així doncs, la finalitat de la tesi quedava circumscrita a localitzar, identificar, classificar, interpretar, documentar i contrastar –analitzar, en definitiva– el fràsic de l'*Espill*, mitjançant l'aplicació del mètode de les concordances fràsiques, l'ajut d'eines de recerca informatitzada i l'elaboració d'una base de dades.

La tesi que es presenta consta de cinc capítols, que es poden agrupar en tres parts. La primera part (capítols 1 i 2) es dedica als aspectes teòrics de la Fraseologia com a disciplina, als processos de formació d'unitats fràsiques i llur inserció en context, així com a consideracions metodològiques per a l'elaboració i l'estudi de corpus fràsics, a partir de la presència intertextualitzada de les unitats i amb aportació d'un ventall d'exemples en textos poètics medievals de diverses literatures europees. La segona part (capítol 3) té per objecte la presentació de l'*Espill*, en tant que obra elegida per a l'anàlisi fraseològica, per tal de tenir-ne el coneixement fresc i facilitar les referències que es fan posteriorment, alhora que s'hi aporten puntualitzacions i novetats en el camp de la crítica literària i la indagació de fonts. La tercera part (capítols 4 i 5) recull l'estat de la qüestió, és a dir, la descripció i valoració de les observacions amb interès fraseològic fetes fins avui per crítics, comentaristes i editors de l'*Espill*, i la nostra anàlisi fraseològica de l'obra, feta a partir de la informació anotada als camps de la base de dades (fragments amb unitats fràsiques, formes canòniques, definicions, classificació i quantificació, modalitats d'inserció, funcions discursives, documentació, traduccions...), amb

propostes de correccions d'errors en la fixació i interpretació del text. S'hi afegixen dos apèndix: l'un, la relació de les 1111 unitats del corpus, ordenada pels mots clau i amb remissions als registres corresponents de la base de dades; l'altre, la base de dades completa, ordenada segons l'ordre d'aparició de la primera inserció de cada unitat a l'*Espill*.

Si el tribunal hi atorga el seu acord favorable, aquesta tesi, a més de les aportacions teòriques i metodològiques en el camp de la fraseologia i de la contribució a un millor coneixement de l'*Espill*, pot quedar com a model a seguir per a la realització de l'anàlisi fraseològica d'una obra literària.

CAPÍTOL 1

INTRODUCCIÓ A LA FRASEOLOGIA

*Cada sciència ha mester los vocables
per los quals mills sia manifestada*
(Ramon Llull, *Llibre del gentil e los tres savis*)

Per tal de fixar els conceptes i els termes que els designen, procedirem inicialment a presentar les propostes de definició i classificació que seguirem en la nostra tesi, atès que es dóna una paradoxa terminològica en el camp d'estudi que abordem. D'una banda, hi ha una multiplicitat de termes per a anomenar un fenomen lingüístic similar, com és ara la sinonímia entre locució verbal, frase feta, modisme, idiotisme, etc.; de l'altra, hi ha un sol terme per abordar fenòmens molt diferents, com ho il·lustra el mot polisèmic *fraseologia*, que en català pot designar “1 Conjunt de característiques de les frases d'una llengua. 2 Estil d'un escriptor en l'estructuració de les frases de la seva obra. 3 Recull de les maneres de dir d'una llengua, d'un sector d'aquesta o d'un autor” i, amb un caràcter despectiu, “Ús inadequat o abús de la frase o dels seus elements que provoca una redundància” (DLC-EC), així com “Conjunt de frases fetes característiques d'una llengua” (DL), però que, a més a més, és el nom de la disciplina lingüística que ens ocupa, per bé que els diccionaris catalans encara no recullen aquesta accepció. Per això, una de les nostres preocupacions ha estat tractar rigorosament aquests termes i, en la mesura que ens ha estat possible, fer-hi aportacions quan hi ha un buit nominatiu, així com evitar-ne l'excés quan l'espai designatiu és massa ple.

1.1. Conceptes bàsics

Unitat fràsica (UF). És la combinació estable de dos o més mots, que presenta les característiques de repetició, fixació i institucionalització, a més d'altres trets possibles i freqüents com idiomàticitat i anomalia. Les unitats fràsiques es classifiquen en *no enunciats* (col·locacions i locucions) i *enunciats* (fórmules i parèmies).¹ L'estructura de les UFs comprèn des d'un sintagma

¹ Aquesta classificació segueix la línia de Zuluaga (1980: 135-139), encara que ell no hi incloïa les col·locacions; Corpas (1997: 53-213), a qui hem seguit mol de prop; Álvarez de la Granja

format per dues paraules, com a mínim, fins a una oració simple o composta. Exemples: *Mig mort*, *Foc salvatge*, *Procés de pensa*, *Del bec groc*, *No ser digne de descalçar la sabata (d'algú)*, *Mudar com el vent*, *Treure'n joc*, *Déu vos salv!*, *Bon (re)pòs tinga*, *L'amor primera és millor*, *Benaurat és qui per bé d'altre se castiga...*²

Unitat estilística (UE). És la combinació de dos o més mots que, configurats formalment con una UF, participen, en major o menor mesura, d'alguna de les característiques d'aquestes. Responen bàsicament a una creació pròpia de l'estil d'un autor, d'una escola, d'un gènere o d'una època. El tret *repetició*, l'hem tingut especialment en compte per a la identificació de les UEs configurades com a no enunciats: *Terra ameníssima*, *Donar del peu*, *Fals crim*, *Gavarrer en flames*, *Príncep de pau*, *Dolor i pena...* N'hi ha, però, un grup format per [Adj/V + Clàusula comparativa], que les hem considerades UEs pel patró fràsic que presenten: *Lluent com lluna*, *Penedir-se com David*. Quant a les configurades com a enunciats, hem atès, sobretot, l'estructura parèmica i el significat metafòric per a conceptualitzar-les com a tals, ja que si haguéssim trobat documentació repetida hauríem d'haver-les tipificades com a parèmies: *A qui no l'espolsa se li fa cimolsa*, *El que es fa amb lluita, mai ha saó*, *El marit darrer venja el primer*, *D'aquells trons, aquestes pluges...*

Fràsic. És el conjunt de les unitats fràsiques pertanyents a un àmbit determinat (una obra, un autor, una activitat professional, una llengua...). Així, podem parlar del fràsic del futbol, del fràsic de l'àlgebra lineal, del fràsic de l'*Espill* o del fràsic d'Enric Valor o del fràsic de la llengua catalana. Anomenarem *fràsic generalitzat* el que comprèn també les UEs, les quals podran considerar-se, doncs, *unitats fràsiques generalitzades*.

(2003: 20-24) i altres autors, sense perjudici de la dificultat d'establir-hi fronteres estrictes (Ruiz Gurillo, 1998). Segons la fixació (Corpas, 1997), les col·locacions pertanyen a l'àmbit de la norma, les locucions al del sistema i els enunciats fràsics al de la parla.

² Cal fer notar que sempre exemplifiquem a partir del nostre corpus; si n'hi ha algun cas en què hagem de recórrer a d'altres exemples, ho advertirem expressament.

Fraseologia. És la disciplina lingüística que s'ocupa de l'estudi del fràsic. Aquest estudi pot abordar-se des d'un àmbit teòric o aplicat, des d'un punt de vista diacrònic o sincrònic i des d'un enfocament intern o extern.

Les definicions suara presentades --*unitat fràsica, fràsic, fraseologia*-- presenten un paral·lelisme evident amb els conceptes *unitat lèxica, lèxic* (conjunt de les unitats lèxiques), i *lexicologia* (disciplina lingüística que estudia el lèxic). Han estat adoptades seguint criteris d'analogia, economia i coherència discursives, de manera que el terme *fraseologia* quedi restringit a designar la disciplina.³

Fraseografia. És la tècnica de recollir i incloure les UFs en un compendi o un diccionari. La seva finalitat és organitzar el fràsic en repertoris útils, definint els significats i els usos de les UFs. Podem trobar compendis i diccionaris fràsics monolingües o multilingües comparats; diccionaris generals, que inclouen UFs com a informació complementària de les entrades lèxiques; diccionaris bilingües o multilingües, que també inclouen en les entrades lèxiques UFs comparades.

*Col·locació.*⁴ És una combinació de dues unitats lèxiques que presenten una coaparició repetida en el discurs, amb una freqüència superior a la de les construccions lliures, de manera que una de les dues unitats, l'anomenada *base* de la col·locació, és més estable i l'altra unitat, el col·locatiu, és la que especifica o delimita el significat de la base. La col·locació té significat composicional, és a dir, els dos termes mantenen els seus significats: *Humana llinatge, Moixell d'estopa, Crim abominable, Tenir en vil...* Pot donar-se el cas de col·locacions que presenten un significat metafòric, com *Mig mort* o *Vestir de*

³ G. Gréciano (1993: 17) ja ha usat el mot *phrasème* amb un cert paral·lelisme amb *lexème*. En aquesta línia, interpretem que el *frasema* podria designar la forma canònica d'una UF, de la mateixa manera que el *lexema* és la unitat semàntica mínima que comprén el conjunt de variants flexionades d'un mot. Sobre la definició i l'abast de la fraseologia, vegeu Morvay (1995), Corpas (1997), Ruiz Gurillo (1997: 33-44) i González Rey (2002).

⁴ Hem adoptat aquest terme d'acord amb G. Corpas (1997), que el pren de l'anglès. Fou usat, per primera vegada, pel lingüista britànic J. R. Firth (1890-1960), al treball *Modes of Meaning* (1951), però no en va donar una definició precisa. En l'àmbit català, M. Lorente (1996: 352) parla de *sintagma d'alta freqüència* o *concurrència lèxica*.

dol, la qual cosa és possible perquè un dels termes ja conté el sentit figurat. En el cas de les col·locacions formades per [V + S], en trobem un grup important on el verb, també anomenat de suport, passa a ser auxiliar del substantiu que li dona el contingut lèxic: *Donar consell, Prendre comiat, Fer quaters...*, de manera que la col·locació és reduïble al verb derivat del substantiu que conté: *Aconsellar, Acomiadar-se, Esquarterar...* Les estructures més habituals són les formades per [S + Adj]: *Aigua viva, Mantell frederical, Congestió melancòlica*; [S + Prep + S]: *Procés de pensa, Lletre de canvi, Drap de coll*; [V + S (objecte)]: *Prendre partit, Tenir esment, Tirar via*; [V + Prep + S]: *Sentir de nas, Sentenciar a mort, Donar a dida*; [V + Adv]: *Plorar amargament, Voler bé, Adorar latriament*.

Locució. És una unitat fràsica que té significat no composicional, unitari, reduïble generalment a un mot o a la seva extensió; es configura en una estructura sintagmàtica i funciona com un constituent oracional. Les locucions les hem classificades en nominals, pronominals, adjectivals, verbals, adverbials, prepositives, conjuntives i quantificacionals. Les nominals, adjectivals, verbals i adverbials són les considerades lèxiques i poden exercir les funcions sintàctiques corresponents; les conjuntives, prepositives i quantificacionals són les gramaticals i realitzen funció connectiva; les pronominals són gramaticals i tenen funció anafòrica.

Locucions nominals. Aquestes locucions estan formades per sintagmes nominals de diversa complexitat, que fan les funcions sintàctiques pròpies dels substantius. Els patrons més productius són [S + Adj]: *Foc salvatge, Bona lluna, Dona barbuda*; [S + Prep + S]: *Cor de pedra, Pa de noces, Joc de falles*. En menor quantitat, també n'hi ha que s'estructuren a partir de la coordinació de dos nuclis nominals [S + Conj + S]: *Pau i treva, Pèls i repèls, Contres i proves*.

Locucions pronominals. Aquestes locucions, el nucli de les quals és un pronom, són poc abundants. Un dels patrons és [Determinant + Pronom]: *Altretal*.

Locucions adjectivals. Aquestes locucions estan formades per sintagmes adjectivals que desenvolupen les funcions oracionals d'atribució i de predicació. Els patrons bàsics i més freqüents són [Adj + SP]: *Ple de vent, Antic de dies, Curt de gambals*; [Adj + Clàusula comparativa]: *Brau com un toro, Gran filanera com les de Silla*; [Prep + SN]: *Del bec groc, Del temps de Xapes, De carn i os.*

Locucions verbals. Aquestes locucions estan formades per un sintagma el nucli del qual és un verb. Amb alguna excepció, no hem considerat com a locucions verbals les construccions amb verb copulatiu (*ser, estar, semblar*) i ens hem decantat per prendre el sintagma que en configura l'atribut com a locució nominal o adjectival. Els verbs més habituals en les locucions verbals són: A) *FER*, amb patrons de la forma [Fer + SP + S (objecte)]: *Fer del cel paella*; [Fer + SN]: *Fer les barbes (a algú)*; [Fer + Infinitiu + SN (+ SP)]: *Fer tenir el cresol sense llum*; [Fer + Infinitiu + SP]: *Fer passar (qualcú) pel cos d'una agulla*; [Fer + S + Clàusula comparativa]: *Fer joc com mestre Corà*. B) *TENIR*, amb estructures de la forma [Tenir + SN (+ SP)]: *Tenir el pols flac, Tenir un os a roure*; [Tenir + SP]: *Tenir per hac*; [Tenir + SN + Clàusula comparativa]: *Tenir el ventre gros com la conilla, Tenir més paciència que Job*. C) *ANAR*, amb el patró [Anar + SP + SP]: *Anar de pic en sola*. D) *DONAR*, amb patrons com [Donar + SN (objecte)]: *Donar sú i mat*; [Donar + SP]: *Donar de cua*; [Donar + SN + SP]: *Donar un noguer a lloguer*. E) *PRENDRE*, amb els patrons [Prendre + SN]: *Prendre la mida*; [Prendre + SP]: *Prendre d'ull*; [Prendre + S + Clàusula comparativa]: *Prendre rovell com el ferro*. F) *METRE*, amb els patrons [Metre + SN + SP]: *Metre el coltell en mà de foll*; [Metre + Pronom reflexiu + SP]: *Metre's al brell.*

Locucions adverbials. Aquestes locucions, configurades per patrons sintagmàtics formats per diferents classes de mots, funcionen com a modificadores d'altres sintagmes (adjectivals, verbals, adverbials...) o d'oracions. Són constituïdes majoritàriament per sintagmes preposicionals i, en menor mesura, per sintagmes nominals, adjectivals i adverbials. Els patrons bàsics que apareixen al nostre corpus són, amb sintagmes preposicionals, els

formats per [Prep + SN/SAdj]: *A lloure, En sec*; [Prep + SN + SAdj]: *En mal guany, A veles plenes*; [Prep + S + Prep + S]: *De salt en salt, A fil per pua*; [Prep + Infinitiu + S]: *Sens pagar cisa, Sens dir Jesús*; [Prep + Adv]: *A mai, De lluy*.

Locucions conjuntives. Aquestes locucions es formen a partir de mots gramaticals o lèxics (preposicions, pronoms, noms i adverbis), seguits de conjuncions simples, sobretot la conjunció *que*. Els patrons bàsics que trobem són [Adv + Conj]: *Més que, Com si*; [Conj + Conj]: *Puix que*; [Prep + Conj]: *Fins que*; [Prep + Adv]: *En après*. Cal considerar també el patró distributiu [Adv + Adv]: *Ara... adés..., Tant... quant...*

Locucions prepositives. Aquestes locucions són estructures de morfologia invariable, formades per la combinació d'una preposició amb altres classes de mots. Funcionen com a nuclis de sintagmes preposicionals però contenen una càrrega semàntica específica. Les classes de mots que intervenen en aquest tipus de locució són bàsicament adverbis i noms, segons els patrons [Adv + Prep]: *Ans de, Entorn de*; [Prep + SN + Prep]: *Al costat de, Per esguard de*.

*Locucions quantificacionals.*⁵ Aquestes locucions estan formades per sintagmes amb càrrega semàntica quantificadora seguits de la preposició *de*, segons els patrons [Art + Adv + Prep]: *Els més de, Un poc de*; [Pronom + Prep]: *Tot de*.

Fórmula. Una fórmula és una unitat fràsica que constitueix un enunciat sense autonomia textual, amb una funció subalterna i cohesiva del discurs, que apareix generalment en contextos determinats, ritualitzats, com ara un inici, un comiat, una inserció, una salutació, l'afirmació d'una possibilitat, la manifestació d'un sentiment o estat d'ànim, etc. A l'*Espill*, n'hem trobat de diferents tipus: de

⁵ Mercè Lorente (2002: 849-852) introdueix les locucions quantificacionals com a sintagmes nominals que tenen funció quantificadora, formades generalment per un determinant indefinit iseguit d'un nom que regeix un sintagma preposicional, precedit de la preposició *de*, com ara *Una pila de...*

salutació (*Déu vos salv!*), comissives (*Llamp et fereixi!*), expressives (*Per ma fe!, E com!*), etc.

Fórmula d'inserció. És un enunciat subordinat, que conté generalment un verb de dicció (*dir, afirmar...*) o un verb de coneixement (*saber, llegir, recordar...*) i que apareix a manera de falca sobreposada en el discurs, amb la funció de presentar i afirmar, en general, la veritat d'una unitat fràsica. Els patrons poden ser variats però predomina la construcció formada per [Adv + V + SN]: *Com diu la gent, Com dix sent Pau*; [V + SN]: *Diu la referta*; [V + Conj]: *No ignoreu que*.

Parèmia. És una unitat fràsica que es caracteritza per configurar un enunciat que té autonomia textual, significat referencial i intertextualització en el discurs. Les parèmies abracen els proverbis, apotegmes, sentències, aforismes, màximes i, encara, llocs comuns o eslògans que s'han popularitzat.

Proverbi. És la unitat fràsica que conté un significat amb valor de veritat comunament acceptat, estructurada de manera concisa, amb patrons oracionals bastant estereotipats, que forma un enunciat amb autonomia discursiva i caràcter anònim. Exemples: *Uns baten les mates i altres es mengen els conills, No és tan brau el lleó com el pinten, A la terra dels cecs, el tord és el rei*.

Sentència. És una unitat fràsica de caràcter filosòfic o teològic, expressada d'una manera dogmàtica. En el nostre corpus, les sentències que hi apareixen són bíbliques: *A Déu, res no li és amagat, No hi ha res nou sota el sol, No s'ha de llevar als fills pans, per donar-los als cans*, etc.

Aforisme. És una unitat fràsica concisa que conté una regla de coneixement o de conducta, generalment de caràcter mèdic o de coneixement experiencial. N'hi ha un a l'*Espill*: *Madeixa crua, cuita en cendra, el vent desnua*.

Màxima. És una unitat fràsica que conté una regla prescriptiva, generalment de caràcter jurídic: *La ignorància de la llei no n'eximeix el compliment, Qui ha fet el mal, que pague la pena, etc.*

Apotegma. És una citació breu que conté l'expressió d'un pensament d'un personatge il·lustre. En el nostre corpus trobem apotegmes d'Aristòtil, de Sant Agustí i de Sant Pau, per bé que algunes sentències bíbliques també podrien haver estat classificades com apotegmes (de Salomó, Jesucrist, Pilat...).

Paremiologia. És la subdisciplina de la fraseologia que s'ocupa de l'estudi d'una classe d'UFs: les parèmies.

Paremiografia. És la tècnica de recollir i incloure les parèmies en un compendi o un diccionari. La seva finalitat és organitzar les parèmies en repertoris útils, definir-ne els significats i explicar-ne els usos. Els compendis i diccionaris poden ser monolingües o plurilingües. En català, és digne de menció el diccionari de Sebastià Farnés, *Paremiologia catalana comparada*, editat modernament en vuit volums.

1.2. Desenvolupament de la disciplina fraseològica

La fraseologia ha necessitat gairebé un segle per a gaudir d'un reconeixement autònom dins de la lingüística teòrica. El seu desenvolupament es dona al llarg del segle XX, però de manera molt desigual. S'atribueix a Charles Bally (1865-1947), lingüista suís deixeble de Ferdinand de Saussure (1857-1913), la primera contribució important en aquest camp. Bally va publicar *Précis de Stylistique* (Ginebra, 1905) i *Traité de stylistique française* (Ginebra, 1909), amb la finalitat de descriure i explicar el que ell anomenava *faits d'expression*, per a facilitar l'aprenentatge de llengües modernes. En aquests treballs, l'autor donava una nova orientació al concepte d'estilística i la definia com la disciplina lingüística que "étudie les faits d'expression du langage organisé au point de vue de leur contenu affectif, c'est-à-dire l'expression des faits de la sensibilité

par le langage et l'action des faits de langage sur la sensibilité" (Bally 1951: 16). Pel que fa als orígens de la fraseologia, va introduir dos tipus de conceptes. D'una banda, les *séries phraséologiques* o *groupements usuels*, en els quals els elements del grup conserven l'autonomia, però manifesten una afinitat evident que els aproxima, de manera que la unió presenta uns contorns tancats i dóna la impressió de "déjà vu"; ho il·lustra amb l'anàlisi dels agrupaments *Gravement malade* i *Grièvement blessé*, on curiosament els adverbis no hi són intercanviables, tot i que, solts, en altres usos, són sinònims. En el cas que acabem de citar, Bally (1951: 69-74) fa una anàlisi pormenoritzada del que moltes dècades després hem anomenat *col·locacions*. D'altra banda, introdueix l'expressió *unité phraséologique* per a designar una construcció on els mots que la componen perden tota significació i formen una unitat amb un significat que no equival a la suma dels significats dels elements que la componen. Posa com a exemples locucions adverbials del tipus *Tout à l'heure*, *Tout de suite*, *À peu près*, etc. (Bally 1951: 74-85).⁶

Bally, malauradament per a les llengües romàniques, no fou seguit pels lingüistes francesos sinó pels russos. E. D. Polivanov, als anys 20, va fer l'adaptació en llengua russa dels treballs de Bally, i V. V. Vinogradov, membre de l'Acadèmia de Ciències de la URSS, seguint els postulats de Bally, va elaborar una classificació semàntica de les locucions russes i, en els seus treballs publicats entre 1946 i 1947, va iniciar la fraseologia russa, cosa que permeté l'elaboració d'un gran nombre de treballs, sobretot de fraseologia descriptiva. Una altra aportació important fou la de B. A. Larin, de formació científica positiva i coneixedor de moltes llengües indoeuropees, que en 1956 publicà un estudi en què s'ocupava de la fraseologia històrica. Els seus deixebles, entre els quals V. M. Mokienco, des de la Universitat de Leningrad marcaren una fita rellevant en els estudis de fraseologia històrica, donant lloc a la publicació de diccionaris de fraseologia de diferents tipus, així com de diccionaris de termes fraseològics.

⁶ Sorpren que una aportació tant important no compte amb reedicions actuals. *Précis de stylistique* no ens ha estat possible consultar-lo.

A partir dels anys 50 del segle XX, la quantitat de treballs publicats a l'antiga URSS sobre fraseologia era considerable. De fet, en el Primer Congrés Internacional de Lingüística, celebrat a Bucarest (1967), A. V. Kunin va defensar la independència de la fraseologia envers altres branques de la lingüística, esgrimint com a argument la gran quantitat de treballs de contingut fraseològic publicats a la URSS durant aquells anys.⁷

Les investigacions suara esmentades foren aviat conegudes en els països de l'est i el centre d'Europa i potenciaren estudis importants en alemany i en altres llengües.⁸ Una aportació internacional molt rellevant va ser la de Dimitrij Dobrovól'skij (1988) sobre els universals fraseològics,⁹ on a partir dels trets fràsics comuns observables en cada llengua, en fa una classificació i una aplicació als sistemes fràsics de l'alemany, l'anglès i el neerlandès, alhora que posa les bases per a una tipologia de regularitats en el sistema fràsic de les llengües del món. Així mateix, cal esmentar el projecte EUROPHRAS, el qual "peut être considéré comme l'un des symptômes linguistiques de la migration européenne. (...). Est né de la volonté très ferme d'un groupe informel de spécialistes de réunir leurs interrogations et leurs réponses pour saisir la typicalité et/ou l'universalité de ce phénomène langagier" (Gréciano 1993: 16). El 1981 es va celebrar a Mannheim el primer Col·loqui fundador, després van venir Zurich (1984), Oulu (1986), Strasbourg (1988), Uppsala (1990), Sarrebruck (1992), Graz (1994), Liptovski Yan (1997), Aske (2000), Ascona (2001), Basel (2004), Veszprém (2006). Al llarg d'aquesta trajectòria: "Le flambeau passe de la slavistique, incontestablement pionnière, à la germanistique et à la romanistique...", s'hi observa una clara voluntat de contrastar llengües eslaves, germàniques, romàniques..., perquè "pour la

⁷ Marina Kótova (1997) presenta una panoràmica molt completa de l'evolució de la investigació fraseològica en llengua russa i de les aportacions que s'hi han fet al desenvolupament de la disciplina en general.

⁸ Els hongaresos Kalman Faluba i Karoly Morvay (1986) van fer un treball molt acurat de fraseologia comparada en el diccionari català-hongarès.

⁹ Els universals fraseològics remetent a les regularitats fràsiques observables d'acord amb la tipologia estructural de les llengües. Els trets comuns als distints fràsics es presten a una subdivisió en tipus d'universals. Són universals pròpiament dits la presència de paraules diacrítiques en les UFs, la formació de sèries a partir d'un mateix constituent de base, les variants fraseològiques i l'existència gradual d'una escala d'idiomaticitat i de restricció combinatòria. Vegeu G. Corpas (2003: 248-249).

phraséologie les lignes de séparation géopolitique se transforment en traits d'union culturels et l'observation interlinguale et la réflexion supralinguistique sont vitales" (Gréciano 1993:17). En aquest projecte, s'hi han incorporat investigadors de tota Europa. Citem, com a mostra de la productivitat de què parlàvem, el volum *Micro- et macrolexèmes et leur figement discursif. Études de linguistique comparée français-allemand*, editat per la mateixa G. Greciano (2000), que recull els treballs presentats al *Colloque International CNRS URA1035 Langue-Discours-Cognition*, celebrat a Saverne, 1998. Després de la breu presentació sobre l'evolució de la fraseologia en llengües eslaves i germàniques, farem ara un ràpid recorregut sobre les aportacions a la fraseologia des de les llengües de l'Europa occidental.

En l'àmbit francès, malgrat que els lingüistes no van seguir les propostes de Ch. Bally, en la segona part del segle XX, el semiòleg J. M. Greimas (1960) presenta el treball "Idiotismes, proverbes, dictons", que marca una fita important en el reconeixement de la disciplina: postula l'estatus formal i autònom d'elements semiològics (*proverbes* i *dictons*), que pertanyen al domini d'una semàntica independent. Durant els anys següents, continuen les aportacions a la fraseologia, tant des de l'Institut National de la Langue Française, que va potenciar seminaris sobre això, com des de diverses universitats. En 1994 es va celebrar a Saint-Cloud un congrés internacional intítulat *La locution: entre lexicque, syntaxe et pragmatique*, que va tenir molt de ressó i va donar lloc a la publicació de tres volums, més un llibre editat per M. Martins-Balar: *La locution entre langue et usages* (1997). Quant a les aportacions de les universitats, citarem la Université de Lille III, que publicà treballs de paremiologia sota la coordinació de F. Suard i C. Buridant: *Richesse du Proverbe*, 2 vols. (1984); la Université McGill de Montreal, que organitzà en 1984 un col·loqui internacional sobre *La locution*, les actes del qual es publiquen a la revista *Le moyen français*, 14-15 (1984), dirigida per G. Di Stefano; la Université de Pau, on en 1998 el *Group d'approches du langage* organitzà les *Journées d'étude sur la locution*, les actes del qual apareixen editades per F. Tollis: *La locution et la périphrase. Du lexicque à la grammaire* (2001); la Université d'Orléans, on el grup P.R.O.H.E.M.I.O (*Programme de Recherche sur "Oralité, Histoire,*

Écriture” dans le Monde Ibérique), dirigit per A. Iglésias, organitza col·loquis Internacionals, cada dos anys, des de 1995, on gairebé sempre es tracten aspectes relacionats amb la fraseologia i les actes dels quals es publiquen en *Cahiers du PROHEMIO*.¹⁰ A més, cal citar revistes que han dedicat números monogràfics a la fraseologia o la paremiologia; per exemple, *Revue des sciences humaines*, 163 (1976), coordinada per C. Buridant, dedicada a la retòrica del proverbi; *Langue française*, 102 (1994), coordinada per P. Dendale i L. Tasmowski, sobre les marques d'evidencialitat de les fonts del saber; *Langages*, 139 (2000), coordinada per J. C. Anscombe, que s'intitula *La parole proverbiale*. Des del punt de vista de publicacions monogràfiques, cal citar el llibre d'I. González Rey: *La phraséologie du français* (2002), que presenta un estudi teoricopràctic des de l'enfocament sintàctic, semàntic i pragmàtic.

En l'àmbit anglòfon, l'associació EURALEX (*European Association for Lexicography*), fundada en 1983, ha estat l'encarregada d'impulsar la fraseologia, de manera que, en l'organització dels seus congressos, sempre ha dedicat una secció a la fraseologia. Després del 1994, va començar a organitzar congressos internacionals de fraseologia, amb l'objectiu d'estudiar la llengua anglesa. El primer es va celebrar a Leeds (Gran Bretanya) i les actes van estar editades per A. P. Cowie: *Phraseology* (1998). Aquest llibre recull treballs de fraseologia abordats des de diverses perspectives (cultural, anàlisi de corpora parlats i escrits, ensenyament de llengües, diccionaris) i ha estat molt divulgat entre els investigadors. Cal dir que, en general, els estudis sobre *idioms* en el món anglòfon han estat molt centrats en la idiomaticitat i en l'ensenyament de l'anglès. Així ho mostren treballs com el de C. A. Yorio (1989), que analitza la idiomaticitat i la considera una garantia de la competència en una segona llengua; el llibre de J. R. Nattinger i J. S. DeCarrico (1992), que fan un estudi molt interessant de l'aprenentatge de les *lexical phrases* en context. També cal citar l'aportació que fa N. R. Norrick (1985) per a l'estudi del significat dels proverbis, on planteja que els proverbis tenen una SPI (*Standard Proverbial Interpretation*), que compon l'objecte unitari de la

¹⁰ *Cahiers du PROHEMIO*, 1 (1996), 2 (1998), 3 (2000), 4 (2002), 5 (2004), 6, 7, 8 (2006), 9 i 10 (2008).

investigació i que pot contribuir a una millor comprensió de les relacions figuratives regulars del llenguatge. Recentment, des de Letònia, Anita Naciscione (2001), especialista en llengua anglesa, ha explorat les possibilitats de les UFs inserides en el discurs des de la perspectiva estilística, amb la finalitat de facilitar-ne l'aprenentatge i la traducció.

En l'àmbit peninsular ibèric, la fraseologia s'ha desenvolupat en espanyol, gallego-portuguès, basc i català, a partir sobretot dels anys 80 del segle passat, quan comencen a arribar els ecos del desenvolupament de la disciplina.

En espanyol, malgrat la contribució de J. Casares (1950) a la definició i classificació de les locucions, frases proverbials i refranys,¹¹ l'interés creixent cap a la fraseologia no es desperta fins a la publicació del llibre d'A. Zuluaga: *Introducción al estudio de las expresiones fijas* (1980). Aquest autor té el mèrit d'introduir i aplicar a l'espanyol els corrents de la investigació fraseològica més importants fins al moment i d'haver inspirat molts dels treballs posteriors. Paral·lelament, arriben els treballs d'algunes fraseòlogues cubanes, que s'han format en l'escola de fraseologia russa, com Z. V. Carneado i A. M. Tristà i que, des de 1976, apliquen a l'espanyol de Cuba les orientacions teòriques de la disciplina. Publiquen diversos articles en la revista *Anuario L/L*, de l'*Instituto de Literatura y Lingüística* de l'Acadèmia de Ciències de Cuba, així com diversos llibres. Però la publicació que més repercussió té és el *Manual de fraseología española* (1996), de G. Corpas, pel seu caràcter divulgatiu i alhora rigorós en els plantejaments teòrics de la disciplina. D'aquest mateix any és la publicació del malaguanyat Juan Martínez Marín: *Estudios de fraseología española* (1996). Els anys següents, Leonor Ruiz publica els llibres *Aspectos de fraseología teórica española* (1997) i *La fraseología del español coloquial* (1998), tots dos realitzats des d'un enfocament cognitivista. Així mateix, en 1996 es convoca el *I Congreso Internacional de Paremiología*, a Madrid,

¹¹ Des de l'àmbit de la paremiologia, cal citar els treballs pioners de L. Combet (1967, 1971) sobre el refranyer castellà i l'estudi crític i publicació del compendi de Gonzalo Correas.

organitzat per la revista *Paremia*,¹² en col·laboració amb el Departament de Filologia Italiana de la Universitat Complutense de Madrid, i en 1998 es celebra el *II Congreso Internacional de Paremiología*, a Córdoba, organitzat per la Universitat de Córdoba i *Paremia*. Al mateix temps, M. Alvar i G. Corpas coordinen dues publicacions: *Diccionarios, frases, palabras* (1998) i *Léxico y voces del español* (1999), amb contribucions des dels àmbits de la lexicologia i la fraseologia. El 1998, G. Wotjak edita *Estudios de fraseología y fraseografía del español actual*, amb contribucions de M. Garcia-Page, M. A. Calero, A. M. Tristà, B. Wotjak, G. Corpas, etc. El 2000, apareixen dos llibres importants; d'una banda, *Trabajos de lexicografía y fraseología contrastivas*, editat per A. Pàmies i J. D. Luque, amb contribucions de fraseòlegs eminents com D. Dobrovól'skij, E. Piirainen, H. Burguer, etc.; de l'altra, *Las lenguas de Europa. Estudios de fraseología, fraseografía y traducción*, editat per G. Corpas, on participen un gran nombre de fraseòlegs i fraseògrafs que configuren un bon ventall de les llengües peninsulars i europees. Citarem, entre d'altres, J. McH Sinclair, M. A. Castillo Carballo, K. Morvay, P. Hanks, D. Carbonell, etc. El 2002, C. López Roig publica *Aspectos de fraseología contrastiva (alemán-español) en el sistema y en el texto*. El 2003, G. Corpas publica *Diez años de investigación en fraseología. Análisis sintáctico-semánticos, contrastivos y traductológicos*, on recopila articles seus publicats durant els darrers deu anys i presenta una panoràmica força documentada dels principals enfocaments i temes d'investigació en l'actualitat. El 2005 es publica *Fraseología contrastiva, con ejemplos tomados del alemán, español, francés e italiano*, editat per R. Almela, E. Ramón Trives i G. Wotjak, que recull una part dels treballs presentats al *VI Congreso Internacional de Lingüística Hispánica*, celebrat a Leipzig el 2003, i alguns dels presentats al *V Congreso de Lingüística Contrastiva*, celebrat aquell mateix any també a Leipzig, amb contribucions d'investigadors de renom i altres més joves, que dóna una idea del creixent interès per la fraseologia contrastiva. El 2005, J. De D. Luque i A. Pàmies editen *La creatividad en el lenguaje: colocaciones idiomáticas y fraseología*, una publicació amb temes variats i enfocaments diversos. El 2006, apareix

¹² Dirigida per J. Sevilla, es publica des de 1993, amb una periodicitat anual. Conté articles tant de paremiologia com de fraseologia. *Paremia*, núm. 6 (1997), conté les actes del *I Congreso de*

Diccionarios y fraseología, editat per M. Alonso Ramos, que dóna idea de les mancances als diccionaris i la necessitat d'aplicar els nous enfocaments fraseològics a la fraseografia. També el 2006, E. T. Montoro publica *Teoría fraseológica de las locuciones particulares. Las locuciones prepositivas, conjuntivas y marcadoras en español*. El 2008, apareix el manual de M. Garcia-Page *Introducción a la fraseología española. Estudio de las locuciones*.

En llengua gallego-portuguesa hi ha un grup de fraseòlegs molt actius que, des de la Universidade de Santiago de Compostela i el Centro Ramón Pinheiro, desenvolupen una tasca ben encomiable. Parteixen d'un primer treball sistemàtic sobre el fràsic gallec, el de C. López Taboada i R. M. Soto Arias: *Así falan os galegos. Fraseoloxía da lingua galega. Aplicación didáctica* (1995). En 1997, X. Ferro Ruibal, des del Centro Ramón Pinheiro, convoca el *I Coloquio galego de fraseoloxía* i convida especialistes de diverses llengües (alemanya, catalana, espanyola, euskara, francesa, gallego-portuguesa, anglesa i russa), que aporten enfocaments teòrics i aplicats a través de ponències i debats, amb la finalitat d'establir les bases dels estudis fraseològics i, particularment, de la fraseologia gallega. Les *Actes*, editades per X. Ferro, és publiquen en 1998. Fruit de la tasca que desenvolupa el grup gallec és la publicació de M. Álvarez de la Granja: *As locucións verbais galegas* (2003) o els treballs de C. Mellado, G. Conde Tarrío, M. I. Gonzalez Rey i el mateix X. Ferro com a director de la revista anual *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, que apareix des de 1998 i que publica, sempre en gallec, articles sobre fraseologia des d'enfocaments i llengües diverses. En el 2006, la Universidade de Santiago de Compostela convoca el *Congreso Internacional de Fraseoloxía e Paremioloxía*, una part de les contribucions del qual han estat publicades a *Lenguaje figurado y motivación* (2008), editat per M. Alvarez de la Granja.

Pel que fa a l'euskara, existeix un treball fraseogràfic important realitzat per Gotzon Gárate, a partir d'un treball de camp fet pertot arreu d'Euskal Herria, que li ha permès arreplegar vora 15.000 proverbis, amb nombroses correspondències en llatí, anglès i espanyol, que es pot consultar en xarxa

Paremiología i Paremia, núm. 8 (1999), les del *II Congreso Internacional de Paremiología*.

(<http://www.ametza.com/bbk/htdocs/hasiera.htm>). Sobre els estudis de fraseologia en euskara batua, remetem a la publicació *Euskara mintzatuaren erronkak* (1998), coordinada per Fito Rodríguez i Imanol Esnaola. En l'any 2000, l'Acadèmia Basca, organitzà les *Jornadas de Literatura Popular/Fraseología*. També cal citar els treballs de J. Calzacorta (1997, 1993, 1999) sobre fraseografia i paremiologia basca.

Quant a la fraseologia catalana, cal esmentar l'interès fraseogràfic i paremiogràfic que hi ha hagut al llarg de la història,¹³ així com els estudis i reculls paremiològics amb enfocaments etnolingüístics o folklòrics.¹⁴ Tanmateix, des de perspectives estrictament lingüístiques no hi ha estudis fins a la dècada dels vuitanta del segle passat. En aquest sentit, intentarem presentar una relació, encara que no exhaustiva, dels treballs que han fet evolucionar la disciplina. Hi ha un primer treball sobre la caracterització de les locucions verbals, de M. Cuyàs (1984), malauradament inèdit. Un article de K. Faluba i K. Morvay (1986), on parlen de la dificultat de treballar les UFs en els diccionaris catalans. M. Conca publica *Paremiologia* (1987), on trobem un estudi sobre les parèmies des d'un enfocament eminentment pragmàtic, i *Els proverbis catalans* (1988), l'estudi introductori del qual mereix els elogis de J. Coromines. En 1995, es publica un monogràfic dedicat a la fraseologia, en la revista *Caplletra*, núm. 18, coordinat per V. Salvador, on es recullen treballs fraseològics des de perspectives cognitives, discursives i sociolingüístiques. M. Conca i J. Guia publiquen *Els primers reculls de proverbis catalans* (1996), un estudi històric dels proverbis, documentats en textos i en compendis. J. Guia publica *De Martorell a Corella. Descobrint l'autor de Tirant lo Blanc* (1996), un assaig on aplica el mètode de les concordances fràsiques per a descobrir fonts i manlleus al *Tirant*. P. Sancho publica *Introducció a la fraseologia. Aplicació al*

¹³ Remetem a la informació que reporta Conca (1997: 141-144) sobre el panorama històric de la fraseografia catalana.

¹⁴ J. Veny (1986: 134) informa de l'escola anomenada "Wörter und Sachen", nascuda a Alemanya en 1909, l'objecte de la qual era estudiar el lèxic en relació a les coses que aquest designa i tendir un pont entre la lingüística i l'etnologia. Aquesta línia de recerca ha estat coneguda entre nosaltres com "Escola de la cultura material" i el seu objecte d'estudi comprèn no solament el lèxic sinó també altres manifestacions com llegendes, contes, proverbis, endevinalles, jocs de paraules. Des d'aquesta perspectiva, com ja ha indicat J. Veny, han

valencià col·loquial (1999), un manual molt útil que introdueix conceptes teòrics des d'un plantejament cognitiu i els fa servir per a analitzar UFs en contextos d'ús col·loquial. J. Guia publica *Fraseologia i estil. Enigmes literaris a la València del segle XV* (1999), on fa servir l'estilometria de base fraseològica. L'any 2000, V. Salvador i A. Piquer editen *El discurs prefabricat. Estudis de fraseologia teòrica i aplicada*, amb aportacions importants des del punt de vista no solament teòric sinó també des del traductològic i contrastiu. El 2002, s'edita la *Gramàtica del català contemporani*, on Mercè Lorente té un capítol dedicat a la caracterització de les UFs. El 2003, M. Correas i J. E. Gargallo publiquen *Calendario romance de refranes*, on es contrasten parèmies en diverses llengües (castellà, gallego-portuguès, aragonès, català, occità, francès i italià). El 2004, M. T. Espinal publica el *Diccionari de sinònims de frases fetes*. El 2005, la revista *Articles de la llengua i la literatura*, núm. 36, editada per V. Salvador i M. Ferrer, tracta sobre les aplicacions didàctiques de la fraseologia. El 2006, V. Salvador i Laia Climent editen *El discurs prefabricat II. Fraseologia i comunicació social*; en aquest volum, els col·laboradors tracten el fràsic des del punt de vista dels seus usos comunicatius en els diferents registres formals. També H. Van Lawick publica *Metàfora, fraseologia i traducció. Aplicació als somatismes en una obra de Bertolt Brecht* (2006). Cal citar, a més, els treballs que sobre les locucions realitzen M. Bargalló i J. Ginebra en la Universitat Rovira i Virgili; els de traductologia de Xus Ugarte, des de la Universitat de Vic; els de fraseografia de M. I. Guardiola i els contrastius de M. I. Santamaria, totes dues de la Universitat d'Alacant. Des del punt de vista de la terminologia i el llenguatge d'especialitat, cal citar els treballs que es desenvolupen, sota la direcció de M. T. Cabré Castellví, en el TERMCAT (*Centre de Terminologia Catalana*) i en IULATERM (*Institut Universitari de Lingüística Aplicada*, de la Universitat Pompeu Fabra). Volem destacar, a més a més, que en diferents congressos internacionals organitzats des de la catalanística, hi ha hagut col·laboracions sobre fraseologia, com, per exemple, al *Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes*, celebrat a València el 2001 i al *Congrés Internacional Antoni M. Alcover*, celebrat a Mallorca el mateix 2001. A més a

treballat estudiosos com J. Amades, R. Violant i Simorra, A. Griera, F. de B. Moll, M. Sanchis Guarner, etc.

més, en el *Congrés Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, celebrat a Budapest el 2006, hi havia una secció dedicada a la fraseologia, coordinada per K. Morvay, on precisament va presentar una de les seves darreres contribucions a la fraseologia catalana: *Els bons usos és perden. Petit diccionari fraseològic cerdanià* (2006). També darrerament, a la Universitat de València, s'hi han defensat dues tesis doctorals: les de S. Pinter (2004) i F. Robles (2006).

Així doncs, podem dir que, durant les darreres dècades del segle XX, la fraseologia ha adquirit un desenvolupament major en les llengües romàniques, influïdes pels avenços aconseguits en les eslaves i germàniques, i que, a principis del segle XXI, esdevé una disciplina emergent,¹⁵ per bé que encara arrossega qüestions pendents, derivades de les dificultats que comporta no haver gaudit d'un estatus epistemològic propi. També cal reconèixer que els avenços teòrics encara no gaudeixen de suficient divulgació en tots els àmbits aplicats, de manera que s'observen punts de vista diferents, no sempre prou justificats a l'hora d'abordar els estudis fraseològics i fraseogràfics. Ara bé, el reconeixement de la disciplina és ja una realitat en tots els àmbits acadèmics i científics que, com més va més, uneixen esforços teòrics i metodològics, tal com es desprèn de la recent publicació, en dos volums, de l'obra *Phraseologie = Phraseology*, editada per H. Burguer, D. Dobrovol'skij, P. Kühn, N. R. Norrick (2007), que conté una nodrida aportació de fraseòlegs internacionals, amb el tractament de temes molt diversos.¹⁶ Per acabar, volem fer explícita la convicció que la fraseologia pot col·laborar al desenvolupament de cada

¹⁵ Cal esmentar, en l'àmbit internacional, la revista *Proverbium*, que s'ha fet ressò de gran part de les publicacions sobre paremiologia d'arreu del món. Va nàixer l'any 1965, dirigida per Matti Kuusi des de Helsinki, i va durar fins a 1975. Durant el 1981-1982 fou represa amb el nom de *Proverbium paratum* per Vilmos Voigt, a Budapest. Posteriorment, el 1984, la reinicià Wolfgang Mieder, des de la Universitat de Vermont, amb una periodicitat d'un volum per any. Conté treballs importants i relacions bibliogràfiques molt completes sobre publicacions en totes les llengües del món. D'altra banda, diverses col·leccions editorials especialitzades en temes lingüístics (Oxford Linguistics, Lingüística Iberoamericana, Peeters-Bibliothèque de l'Information Grammaticale, Peter Lang-Studien zur romanischen Sprachwissenschaft...) publiquen de més en més treballs de fraseologia.

¹⁶ En aquesta obra, la fraseologia hi és tractada des de l'àmbit de la lingüística (gramàtica generativa, gramàtica de construccions, morfologia, sintaxi, semàntica, semiòtica, dialectologia, anàlisi del discurs), la literatura, la història, les llengües individuals, el contrast entre llengües, l'adquisició de llengües, la lingüística computacional i els corpora lingüístics.

llengua individualment i alhora facilitar la comprensió interlingüística, posant de manifest els contrast i les similituds culturals.

1.3. Relació de la fraseologia amb altres branques de la lingüística

La fraseologia manté una estreta relació amb la lexicologia, per això alguns autors occidentals l'han tractada dins d'aquesta disciplina.¹⁷ Per exemple, E. Coseriu (1964, 1986) i B. Pottier (1976) integren les UFs en la lexicologia i intenten explicar-les amb l'utilatge d'aquesta disciplina. Així mateix, A. López (1984) considera que els "modismes" representen una categoria gramatical del component semosintàctic, que pot ser estudiat des d'una semàntica lexicològica. G. Corpas (1997) considera la fraseologia com una subdisciplina de la lexicologia, per bé que posteriorment, en una descripció sobre els corrents de la investigació fraseològica a Europa (Corpas 2003: 39), parla de les profundes reflexions que cíclicament s'han fet sobre la fraseologia i que han permès que avui sigui una disciplina independent a punt d'aconseguir la majoria d'edat. L. Ruiz (1997) apunta que s'observa una tendència a abordar l'estudi de les UFs dins de la lingüística, en relació amb altres branques com la lexicologia, la sintaxi, la sociolingüística, la història, la psicolingüística; així mateix, a partir de postures intermèdies com la de D. Dobrovolskij, Ruiz expressa que convé reconèixer l'autonomia de la fraseologia per a poder donar una explicació satisfactòria dels mecanismes d'aquesta, però, alhora, diu que cal tenir present la relació que manté amb altres branques de la lingüística.

En l'àmbit del català, M. Conca (1997) enfoca la fraseologia com una disciplina lingüística en camí de consolidar-se i remarca la relació existent entre fraseologia i paremiologia, així com la necessitat d'establir una terminologia adequada, amb definicions precises, que donen compte dels diferents

¹⁷ Segons M. Kótova (1997: 251) "als països de l'antiga URSS la separació entre lexicografia i fraseologia ja fa dècades que figura als manuals universitaris i, en la majoria d'aquests, la fraseologia està considerada com una disciplina especial des dels anys 70. Això és així, a partir de les obres de V. D. Arcanguelski, en què es considera provada l'existència del nivell fraseològic de la llengua, al costat dels nivells fonètic, morfològic, lèxic i sintàctic, ja que el nivell fraseològic té totes les característiques d'un sistema: sinonímia, polisèmia i variació de les unitats fraseològiques".

fenòmens. M. Lorente (2002), parteix de la lexicologia per arribar a la fraseologia: concretament, de la creació de mots per sintagmació, però manifesta que, al costat dels sintagmes travats o lexicalitzats, n'hi ha altres combinacions de paraules que formen UFs, les quals són estudiades per la fraseologia, encara que comparteixen les propietats de les unitats lèxiques. Altres autors, com ara V. Salvador (1995) i P. Sancho (1999), partint de la lingüística cognitiva, veuen la UF com el resultat d'un procés de gramaticalització, que s'ha d'entendre dins de dominis cognitius, i remarquen la importància dels contextos pragmàtics en la formació de certes UFs.

Les coincidències semàntiques i funcionals que es donen entre el lèxic i el fràsic són les que han dut alguns models lingüístics a considerar les UFs com a integrants del component lèxic, mentre que, des d'altres models, com ja hem esmentat abans, s'ha defensat l'autonomia de la disciplina fraseològica. Des del nostre punt de vista, creiem que la fraseologia gaudeix d'un espai autònom, per bé que situat a cavall entre la semàntica, la sintaxi i la pragmàtica, disciplines que han col·laborat al seu desenvolupament.

1.4. Processos lingüístics de formació d'unitats fràsiques

Els processos lingüístics que actuen en la formació d'UFs són els anomenats *lexicalització* i *gramaticalització*, acompanyats sovint de *metaforització*, dintre de la qual hem tractat la *metonímia*, la *comparança* i la *hipèrbole*. També hi intervé la *ironia*, que l'hem enfocada des del punt de vista de l'enunciació i la polifonia. Tradicionalment s'ha considerat que el terme *lexicalització* designa el procés mitjançant el qual una estructura sintagmàtica esdevé un element lingüístic que equival a un mot i *gramaticalització* el procés gradual gràcies al qual una estructura sintagmàtica amb valor lèxic assoleix valor gramatical. Explicarem aquests dos processos, d'una banda, a partir de la postura més relacionada amb la lexicologia, seguida per M. Lorente (2002), i, de l'altra, segons la defensada pels cognitivistes, per als quals el procés de gramaticalització és el fonamental en la creació d'UFs (Salvador 1995; Sancho 1999).

1.4.1. Lexicalització

Per a Mercè Lorente (2002: 836-838), la lexicalització és un procés que implica que allò que no era inicialment un mot s'hi transforma. La lexicalització de sintagmes i oracions és possible gràcies a la combinació de dues característiques bàsiques: la fixació formal (que es dona per repetició) i l'assignació d'un significat específic que, al costat d'altres característiques com la idiomàticitat, la metaforització, les anomalies estructurals i la recategorització, faciliten la transformació d'una estructura complexa en una unitat fixada amb significat lèxic. Observem, en els exemples següents, la diferència entre l'enunciat (a.), on hi ha inserit el mot *llosc* 'curt de vista', amb el seu significat recte tal com apareix a l'*Espill*, i l'enunciat (b.), on hi ha la locució *Fer el llosc* 'actuar amb poca traça', en un exemple d'ús actual a l'Alcoià.

a. Ella callava, / ell era llosc, / lo retret fosc, / no discernia / ab qui dormia.

(8706-10)

b. Posa't a cosir i no *faces la llosca*, que la vora s'ha de fer bé.

La distància diacrònica entre l'ús del mot *llosc* en (a.) i de la locució *Fer la llosca* en (b.) és remarcable, de manera que *llosc*, en el sentit recte 'invident', ha caigut en desús i la locució, que sapiguem, té un abast geogràfic restringit. Però cal destacar que hi ha perdurat viva la lexicalització del sintagma amb el seu significat unitari, mentre que el mot *llosc* s'ha deixat d'usar en el discurs lliure.

El procés de lexicalització es relaciona amb factors psicocognitius, ja que les UFs s'adquireixen en bloc, com el lèxic, i permeten designar termes específics (*Molí de sang* 'molí per tracció animal'), omplir buits designatius (*Lletra de canvi* 'document mitjançant el qual una persona es compromet a pagar una quantitat a una altra'), obtenir variants denotatives (*Llop de mar* 'foca') o connotatives (*Dona barbuda* 'dona experimentada'). A més, també afecta el nivell pragmàtic, atès que aquestes construccions, per llur riquesa

semàntica i expressiva, són molt freqüents en l'ús, cosa que les fa esdevenir més fixes i perdurables.

Cal dir també que la lexicalització és un procés gradual i, per tant, podem trobar UFs lexicalitzades en diversos graus: en grau màxim (*De continent, A requesta*), en grau menor (*Acaçar com cans a llebre*). Les UFs més fixades són les que, malgrat l'evolució històrica de la llengua, contenen a l'interior components fossilitzats en la forma antiga, com la locució esmentada adés *Fer el llosc* o les locucions adverbials *Sens falla, A lloure, Per a ops*, o les que inclouen formes lèxiques isolades, com les locucions adverbials *De baldraga* i *A la babalà* (no contingudes al nostre corpus). Es pot comprovar el grau de fixació d'una UF aplicant proves d'inserció, de permutació o de commutació, on es pot observar que, a més grau de lexicalització, menys possibilitats de transformació.

Un sintagma que s'ha lexicalitzat formant una UF ho ha fet per la necessitat de designar un referent (*Mà de paper*), per obtenir una variant lèxica expressiva (*El cant del cigne*), o per delimitar un significat més especialitzat (*Dijous llarder*). També col·labora en el procés de lexicalització la metaforització, la qual es produeix per la necessitat de formar una unitat de caràcter denominatiu (*Noble de nau, Marc d'or, Foc salvatge*) o de caràcter connotatiu (*Dona trencada, Morir de fam, Beure en carabassa*).

Finalment, podem caracteritzar la lexicalització d'una estructura sintagmàtica atenent els següents aspectes: per la pèrdua de l'accent d'un del formants, sobretot si el nucli és monosil·làbic (*Drap de coll*); perquè admeten gairebé sempre la preposició *de*, la menys marcada de les preposicions febles, com a connector intern (*Procés de pensa, Moixell d'estopa, Home de paper*); per les restriccions en la inserció d'elements especificadors i modificadors dins l'estructura de la UF (**Procés gran de pensa, *Home petit de paper*); perquè hi ha limitacions en el canvi d'ordenació (**Coll de drap*); pels graus de fixació diferents: menys fixació quan hi ha variació en el verb que selecciona (*Veure/entendre/conèixer l'entremès*); més fixació, amb la selecció invariable

d'un sol verb (*Menar les mans*). Les UFs considerades lèxiques són les locucions nominals, adjectivals, verbals i adverbials.

1.4.2. Gramaticalització

La gramaticalització, seguint M. Lorente (2002: 838-839), és el procés gradual que transforma una paraula de significat lèxic en una unitat de significat gramatical. Aquest mateix procés, pot donar-se també en algunes estructures sintagmàtiques. Així, veiem que, a partir del sintagma preposicional *De fet*, amb l'afegit de la conjunció *que*, obtenim una locució conjuntiva, *De fet que*, o que el sintagma preposicional *Per esguard*, amb l'afegit de la preposició *de*, es transforma en la locució prepositiva *Per esguard de*. En aquests casos es tracta d'una gramaticalització lleu, ja que el resultat simplement perd el significat lèxic per convertir-se en un connector oracional o sintagmàtic, però manté l'estructura sintàctica original i en conserva algunes propietats semàntiques. Altres exemples serien: *A la final*, *En dret*, *Amb compte i mesura*, etc. Però n'hi ha d'altres on l'abstracció i l'esquematització semàntica que comporta la gramaticalització és molt més forta, sobretot en aquelles unitats que han arribat a un grau màxim en aquest procés. En són exemples els derivats catalans dels mots llatins DE AD MONTEM > *damunt*; DE AD UALLEM > *davall* (Sancho 1999: 60); l'evolució del sintagma llatí QUO MODO > *com* (Salvador 1995: 19); o les transformacions d'alguns verbs auxiliars que han esdevingut morfemes de flexió verbal: *cantar he* > *cantaré* (Pérez Saldanya 1998). Les estructures afectades per processos de gramaticalització són les locucions conjuntives: *De fet que*, *Per bé que*, *Per tant com*, *Mas que*, *Si bé*; les locucions prepositives: *Al costat de*, *En lloc de*, *Per sobres de*; les locucions quantificacionals: *Els més de*, *Un poc de*, *Tot de*.

Els cognitivistes consideren que el procés de gramaticalització esdevé un dels objectes d'estudi fonamentals de la lingüística. Així, Hopper i Traugott (1993), citats per Sancho (1999: 57), defineixen la gramaticalització de la següent manera:

El procés mitjançant el qual unitats i construccions lèxiques en certs contextos lingüístics passen a exercir funcions gramaticals i, un cop gramaticalitzades, continuen desenvolupant noves funcions gramaticals.

Una idea fonamental sobre la gramaticalització, compartida pels cognitivistes, és que es tracta d'un procés que obeeix a la necessitat de crear conceptes nous a partir de significats preexistents i que, durant el procés, hi ha una afebliment del contingut i de la forma de les unitats inicials. Aquest procés, però, no sempre es veu totalment acomplert ni es dóna de la mateixa manera en totes les UFs. N'hi ha un exemple molt interessant, analitzat per Sancho (1999: 148-52), on s'observa clarament que el procés de gramaticalització ha finalitzat. És el cas de la UF *A gosades / Ausa(d)es*, que actualment funciona en el registre col·loquial com una interjecció especialitzada en la marcació quantitativa emfàtica (*A gosa(d)es que té la cara dura*) i en l'èmfasi quantitatiu sobre l'acord (*-Que alt és! -A gosa(d)es*). Sancho observa que, fins arribar aquí, ha passat per un procés diacrònic on inicialment era un sintagma que contenia un substantiu abstracte derivat de *gosar*; però que a finals del XIV, d'acord amb Coromines (DeCat, *gosar*), que la documenta en Sant Vicent Ferrer, passa a tenir un valor adverbial: *Ausades* 'ben cert', 'de valent', 'fortament'. També al nostre corpus, on hi ha tres recurrències d'aquesta UF, se'n confirma el valor adverbial:

“Ab sa correja / (...) / la squena **ausades** / bé li cascà” (1058-63)

“Jo dic **ausades** / del que hi restava, / que bé es pagava / de cada andana / cert na Farfana, / sa banyadora” (2692-97)

“Lo món **ausades** / cercar poríeu, / no trobaríeu / més fes per vós” (4242-45)

Però, en gran part de les UFs, sobretot les que tenen significat lèxic, el procés de gramaticalització és poc avançat. Així, al nostre corpus trobem moltes UFs que s'han mantingut gairebé igual fins als nostres dies. Observem la comparació *Més que el penell / les muda el vent*, referint-se al tòpic del caràcter inestable de les dones, que ha mantingut el mateix ús al llarg del temps, encara que assolint una forma més simplificada: *Mudar com el vent*. Però n'hi ha altres exemples que és mantenen exactament igual: *Mirar de mal*

ull ‘tenir malvolença’ (DCVB) o *Indigne de descalçar la sabata* ‘persona considerada inferior respecte d’una altra’ (def. pròpia).

Tot i això, es pot observar que la gramaticalització es manifesta sincrònicament en una abstracció del significat lligat a la metàfora i en l’assoliment de valors pragmàtics, en tant que s’associen a contextos determinats i es connoten de subjectivitat. Podem il·lustrar-ho en moltes UFs que s’originen a partir d’accions concretes en un àmbit experiencial que, inicialment, formen un emparellament sintagmàtic on els mots lèxics mantenen el seu significat i constitueixen una col·locació que esdevé usual. Com ara: *Mudar el treu* ‘canviar la vela’, *Volta la proa* ‘canviar de direcció’, accions repetides i habituals en la nàutica antiga i que, com ja es documenta a l’*Espill* i en altres textos del segle XV, traspassen aquest àmbit per passar-ne a un altre de més general. Ho veurem millor en els exemples contextualitzats: “Vent-la mudable / e variable / *mudí lo treu*:/ pensí per preu / que la compràs / i la’m tiràs, / fent-li parences / i prometences / que tot lo meu / seria seu” (vs. 2909-18). Observem que, per semblança, la imatge d’un vaixell assotat pel vent, que obliga els mariners a canviar el treu, s’aplica ara al caràcter tempestuós, “mudable”, de la dona del protagonista, que obliga aquest a canviar d’estratègia. També en el segon cas: “Nòmines, breus / tot ho cremà; / en l’endemà / tallà’s la coa. / *Voltà la proa* / als santuaris (vs. 4686-91), veiem com el significat ha guanyat en abstracció gràcies a la metàfora, que ara remet a un canvi radical en l’actitud de la segona dona del protagonista, que vol quedar-se prenyada i es gira cap a les pràctiques devotes. En tots dos casos, el significat guanya en abstracció gràcies al recurs metafòric i assoleix valors subjectius.¹⁸

1.4.3. Metaforització

Com hem dit suara, el procés de gramaticalització no es donaria de la mateixa manera si no anés acompanyat, la majoria de voltes, de la metàfora. Potser per això, un dels plantejaments més interessants que, al nostre entendre, s’ha

¹⁸ Aquesta font de creació d’UFs amb significat idiomàtic ha estat observada per Joan Veny (1991: 22), aplicada a les locucions que extrapolades del món esportiu.

realitzat sobre l'ús metafòric del llenguatge i la interrelació d'aquest amb la cultura ha estat el dels cognitivistes G. Lakoff i M. Johnson (1980). Aquests autors, seguint les petjades de Sapir i Whorf (1956), però sense caure en el determinisme, han pogut defensar que les metàfores amaren el llenguatge quotidià, tot formant xarxes complexes i interrelacionades on s'encabeixen tant les creacions més noves com les construccions lexicalitzades del llenguatge. Per a aquests autors, l'essència de la metàfora consisteix a entendre i experimentar un domini de l'experiència en termes d'un altre, i en parlen de tres àrees bàsiques que ens permeten fer aquesta trasllació: la primera, les experiències interactives, que formen les metàfores estructurals; la segona, la percepció de l'espai (dalt/baix, davant/darrere, dintre/fora, centre/perifèria), que dóna lloc a les metàfores orientacionals; la tercera, la referència a objectes i substàncies, que permeten crear metàfores ontològiques.

Lakoff i Johnson (1980: 42) sostenen que els processos del pensament són metafòrics en gran mesura i afirmen que les metàfores, com a expressions lingüístiques, són possibles perquè ho són en el sistema conceptual d'una persona, dins d'una cultura. Per il·lustrar les metàfores estructurals, que parteixen d'experiències interactives, manllevarem un exemple dels autors: “El temps és diners”, metàfora comuna a moltes llengües del món occidental, a partir de l'encunyació *Time is money*, atribuïda a Benjamin Franklin. Aquesta metàfora parteix de la idea que el treball va associat al temps que costa realitzar-lo i, en conseqüència, el temps es quantifica amb precisió: es paga un salari per hores, setmanes o mesos, es valoren les trucades telefòniques per unitats temporals, es paguen les cambres d'hotel per nits, es preparen els pressuposts anuals, es controlen periòdicament els préstecs i els interessos, etc. Aquestes pràctiques són relativament noves en societats actuals, però estructuren les activitats quotidianes de manera molt profunda. És així com s'explica que les persones actuem com si el temps fos una cosa valuosa, un recurs limitat i, per això, s'incorporen en aquesta xarxa UFs com: *Aprofitar el temps, Ocupar el temps, Estalviar temps, Invertir temps, Gastar temps...*¹⁹

¹⁹ Aquestes UFs no pertanyen al nostre corpus.

Cal observar que, quan un concepte està estructurat per una metàfora, es troba parcialment estructurat, la qual cosa vol dir que pot ser entès de certes maneres però no d'altres. És allò que els autors citats anomenen *destacar i ocultar*. Si entenem el temps en termes de diners, això ens impedeix de visualitzar-lo com un *continuum*, no mesurable ni quantificable, o com un riu que flueix constantment i del qual no ens hem de preocupar sinó fruit, com ens aconsellava el proverbi llatí *Carpe diem*, i com segurament encara es troba en les cultures més allunyades del món occidental.

Hem de tenir en compte que l'aparició d'una nova metàfora pot conviure amb la xarxa conceptual anterior, sempre que no sigui contradictòria amb ella. Pensem que la conceptualització metafòrica del temps com un concepte contable i mesurable degué anar lligada a necessitats materials, com era el conreu de la terra i del bestiar, i prové del món antic (caldeus, hebreus, àrabs, grecs, romans...). De fet, els primers sistemes de distribució del temps en períodes foren originats per les llunacions (mesos), les fases de la lluna (setmanes) i el moviment aparent del sol (anys). L'antecedent més llunyà que coneixem del calendari actual fou el calendari caldeu. Així, no és estrany que al nostre corpus trobem un nombre considerable d'UFs que conceptualitzen el temps com a mesurable: *Del temps de xapes, En temps breu, Per temps avant, Al (seu) temps, Al temps, En un temps, Perdre el temps, Passar el temps, Empènyer el temps, Tenir temps, El temps perdut no es pot cobrar...*

La segona àrea de l'experiència, en la cultura occidental, conceptualitza metafòricament l'espai de la següent manera: dalt és bo, baix és dolent; el centre és fort, la perifèria és dèbil... I ha donat lloc a xarxes d'UFs que s'han configurat a partir d'aquesta concepció. Vegem-ne alguns exemples del nostre corpus: *Al cap de, A part davant, En alt, (Ser) la cima, En terra, En mig de, Tenir al cor, Alt com plançó, Dret com palmera...*

La tercera àrea de l'experiència que ens permet produir metàfores és la del coneixement dels objectes físics, especialment del nostre propi cos, i de les substàncies. Entendre les nostres experiències en termes d'objectes i entitats

concretes ens permet identificar-les, agrupar-les, quantificar-les... En aquest cas, ens trobem davant de les metàfores ontològiques. Per exemple: *Pouar en garbell* 'fer una cosa inútil', *Comptar florins d'altri* 'obtenir un plaer superficial, sense benefici', *Estendre els peus* 'morir', *Butlles falses* 'engany', *Qui bat la mata que es mengi el conill* 'qui fa la feina que obtingui el profit'. Vist des d'aquesta perspectiva, podem dir que les UFs formen part de les xarxes conceptuals que estructuren els coneixements, de manera que les metàfores que contenen, encara que no les percebem com a tals, estan presents en la vida quotidiana i condicionen la nostra manera de veure el món.

Cal considerar, a més a més, que la conceptualització de coneixements preexistents mitjançant metàfores es produeix en un moment històric i en algun lloc determinat, amb una dimensió diacrònica i sincrònica,²⁰ en què intervé necessàriament la cultura concreta on es produeix el procés de metaforització. De vegades, l'àmbit és tot el món occidental a l'època contemporània, com hem vist en l'exemple *Time is money* (amb una atribució concreta de lloc i temps de naixença); altres vegades, l'àmbit és el de les terres i les gents de religió monoteïsta, amb UFs produïdes al voltant de Déu. En aquest sentit, el naixement de les llengües romàniques, i sobretot el seu desenvolupament a l'Edat Mitjana on s'inicia el seu períple literari, va acompanyat d'UFs que giren al voltant d'una cosmogonia cristiana. L'*Espill*, com era previsible, en conté un nombre ben considerable, com ara unitats estilístiques configurades com a sintagmes nominals, que remarquen l'excelsitud de Déu: *Déu creador*, *Déu altíisme*, *Déu eternal*; col·locacions en què el mot *Déu* limita o especifica el significat del mot base: *Mare de Déu*, *Fill de Déu*, *Home de Déu*; col·locacions formades per sintagmes verbals: *Alçar Déu* o *Llevar Déu* 'el moment de la transfiguració del cos i la sang de Crist'; locucions verbals intensificadores: *Fer un Déu* 'enaltir algú fins l'adoració'; fórmules expressives: *Déu ajudant*, *Si Déu ho vol*; fórmules assertives: *Déu no tement*; fórmules de salutació: *Déu vos salv* i de comiat: *A Déu us coman*; fórmula de jurament: *Jurar per Déu*; proverbis, on es posa de manifest el poder indiscutible d'aquest ser imaginari: *Déu proveeix a*

²⁰ Com diu V. Salvador (1995: 20) seguint la teoria cognitivista, "la perspectiva més adequada (en l'estudi dels processos del canvi lingüístic) no és exclusivament diacrònica ni sincrònica

qui el serveix, No es fa res si Déu no ho permet, Qui s'allunya dels seus, l'aira Déus.

En altres treballs (Conca / Guia 1996, 2000), hem observat que el pas del llatí a les llengües vulgars va anar acompanyat d'un procés de metaforització que es observable, sobretot, en l'evolució de sentències sàvies d'autor conegut o anònimes, que tenen un significat expressat en termes abstractes i normalment en llatí, a proverbis vulgars, en llengües romàniques, que conceptualitzen aquests significats en termes d'objectes i situacions de la vida quotidiana, d'acord amb les *gestalts* o camps conceptuals de la cultura. Ho explicarem amb un l'exemple:²¹ *Pecunia impetrat omnia*, màxima llatina que configura una metàfora estructural d'acord amb la classificació exposada més amunt, va passar a l'italià: *Chi à dinari si à colzari* (s. XIV), mitjançant el recurs a «colzari», que rima amb «denari»; al francès: *Qui a assez argent, il a assez parents* (s. XIV), que recorre a «parents» per fer la rima amb «argent»; al català, on obté una codificació rimada en la versió literal: *Qui ha diners ha tota res* (XIV-XV) i on, al segle XVI, s'introdueix una segona part, a manera de torna intensificadora i irònica: *i la filla del rei, si la volgués*. Tanmateix, pel que fa a la diacronia contrastiva entre diverses llengües, cal admetre que es difícil saber, la data i el lloc d'aparició d'una referència metafòrica concreta. La qüestió és que, amb segles de pel mig, només comptem, en els millors del casos, amb documentació escrita, sempre incompleta i tardana respecte a la riquesa i vivacitat de l'oralitat. D'altra banda, els termes (designadors d'objectes i situacions) elegits en aquests processos, depenen en part de l'obtenció de rima en cada llengua, dins del món experiencial i cultural dels seus parlants.

Quant a l'observació de processos diacrònics d'UFs dins d'una mateixa llengua, també detectem moltes dificultats,²² perquè o bé ens falta

sinó vastament pancrònica”.

²¹ Hem utilitzat l'exemple suara reportat (Conca / Guia 2000: 41-42), al costat d'altres, per mostrar que el pas de conceptes llatins, més o menys codificats, a llengües romàniques (italià, francès, català i castellà) es feia, en molts casos, amb metàfores diferents i guanyava en abstracció i generalització. Cal advertir que *Qui ha diners ha tota res* no figura a l'*Espill*.

²² P. Sancho (1999: 64) observa que, des de la perspectiva diacrònica, sovint seria difícil, si no impossible, demostrar que determinats usos gramaticals són posteriors als lèxics. I en dóna dues raons: l'una, que els usos gramaticalitzats de moltes UF's són pragmàtics i van associats a

documentació anterior o bé caldria fer un seguiment exhaustiu posterior per saber en quin moment es fa el canvi de significat, de forma o de funció d'una UF. En tot cas, cal matisar que hi ha més possibilitats d'establir la diacronia en parèmies que en la resta d'UFs, ja que les primeres, per la seva major entitat conceptual, les trobem documentades des del llatí i són més fàcils de resseguir en els textos antics que les altres. Per exemple, podem verificar el pas d'una sentència d'autor a un proverbi vulgar, amb les modificacions formals i conceptuals que s'hi produeixen. Així, l'apoteigma atribuït a Aristòtil: *Els contraris, junts, es manifesten millor* figura inserit com a tal a *Flors de virtuts*, però a l'*Espill* (i en altres obres del XV) ja apareix alliberat de l'autor i desautomatitzat: "Tals dos contraris / exemples varis, / clares semblances / e concordances, / los manifesten, / més los assesten / que l'alt volar" (vs. 16257-63), cosa que vol dir que la codificació ja ha assolit prou entitat perquè un nou usuari pugui recrear-la. *L'amor primera és millor* té com a antecedents conceptes semblants: *Difficile est longum subito deponere amorem* (Catul) i *Antiquus amor cancer est* (Petroni) i és reportat a l'*Espill*, també de forma anònima i amb dues clàusules coordinades que intensifiquen el significat: "Car les primeres / amors són veres / e totstemp duren" (vs. 369-71). La màxima jurídica *La ignorància de la llei no n'eximeix el compliment* té com a precedent llatí: *Ignorantia legis neminem excusat*, que amb la codificació més senzilla de *La ignorància no és excusa* esdevé proverbi vulgar. I a l'*Espill* també la trobem amb una sintaxi simplificada però adaptada al metre i la rima: "Perquè el món pas / no s'excusàs / per ignorància" (vs. 11575-77).

Sobre alguns aspectes d'interès, en la diacronia del nostre corpus, relatius a UFs que no són enunciats, podem observar el canvi lèxic, total o parcial, d'algunes col·locacions, que a l'*Espill* apareixen amb formants lèxics que més tard són modificats: *Roba jusana* > *Roba interior*; *Procés de pensa* > *Judici d'intencions*; *Dijous de la Cena* > *Dijous Sant*; *Home de paper* > *Home de palla*; *General diluvi* > *Diluvi universal*; *Humanal llinatge* > *Espècie humana*. Aquests canvis són explicables perquè algun dels mots, o tots dos, cauen en

registres orals i conversacionals, per la qual cosa difícilment es troba documentació fiable; l'altra, que els usos lèxics i els gramaticals ja es troben des d'èpoques molt primerenques, de

desús després del XV i, com que en les col·locacions cada mot manté la seva autonomia significativa, si el mot és substituït en la llengua, també o fa en la col·locació. El pas de *Dijous de la Cena*, que compta amb abundant documentació fins al XV, a *Dijous Sant*, degué donar-se per la influència castellanitzant de l'església, unida a l'excepcionalitat del cultisme *cena*. La modificació de *General diluvi* possiblement també està relacionada amb els usos eclesiàstics. Quant a *Humanal llinatge*, així com *Goig eternal* o *Déu eternal*, col·locacions constituïdes per una base substantiva i un adjectiu format amb el sufix *-al*, en deixar aquest de ser productiu en la formació d'adjectius en català, cau en desús i es modifica. En alguns casos, hem pogut constatar que el sintagma ja ve del llatí, com és ara *Simple coloma*, documentat en llatí en forma de comparació: *Simplices sicut columbae* (Mateu, 10.16) i que trobem en diverses obres de la segona meitat del XV, entre les quals l'*Espill*: "Simpla coloma / llisa de ploma / e sense fel" (vs 7753-55). N'hi ha d'altres que han perdurat inalterables i amb molt de rendiment fins als nostres dies: *Crim abominable*, n'és un exemple il·lustratiu, amb abundant documentació anterior, coetània i posterior.

En la diacronia també és observable un fenomen que, al nostre entendre, és una font de creació de locucions. Es tracta d'aquelles col·locacions que, com ja hem comentat més amunt, s'originen en l'àmbit d'una activitat concreta, per denominar un objecte, un fet o una acció habitual i, després, per metaforització, passen a denominar o connotar objectes, fets o accions en àmbits més generals. Al nostre corpus apareixen locucions de les quals no hi ha documentació anterior i, de vegades, tampoc posterior, que provenen de col·locacions, però que l'autor usa en sentit idiomàtic. En citarem alguns exemples: *Balança de carnisser* 'persona poc fiable'; *Ram de taverna* 'persona de mala reputació'; *Entrar al llaç* 'caure en un parany', 'enamorar-se'; *Metre sal al foc* i *Metre foc en bombarda* 'agreujar la situació'; *No tenir fus ni filosa* 'estar en oci, sense fer feina'.

manera que la documentació no ens permet provar que els segons procedeixin dels primers.

No volem acabar aquest apartat sense esmentar els procediments anomenats *metonímia* i *comparança*, que des del punt de vista cognitiu es troben pròxims a la metàfora, ja que llurs estructures semàntiques depenen d'un o més dominis cognitius,²³ encara que podem establir algunes diferències. Així, en la metàfora es realitza un procés d'analogia, concebem un concepte d'un domini en termes d'un altre, mentre que en la metonímia hi ha un tipus de referència indirecta, mitjançant la qual al·ludim a una unitat implícita a través d'una altra explícita;²⁴ és a dir, la metàfora associa entitats corresponents a dos dominis distints, mentre que la metonímia associa conceptualment dos entitats contigües que pertanyen al mateix domini. Tot i això, no podem separar-les totalment perquè, en la majoria dels casos, es produeixen alhora. Per exemple, als versos de l'*Espill* "*Peus e mans tens, / guanya't prou béns* (vs. 909-10), "peus e mans" pertanyen al domini del cos i s'hi prenen aquestes parts (peus i mans) pel tot (cos) --n'hi ha, doncs, metonímia--, però alhora es passa del domini del cos i de les accions que es poden fer amb ell al del treball i a les capacitats que té una persona per guanyar-se la vida --i això és una metàfora.

Quant a la comparança, aquesta es construeix amb un element que es compara directament amb un altre mitjançant la partícula *com*: es tracta de les comparacions *in praesentia* per oposició a les comparacions *in absentia*, tal com les anomena González Rey (1999: 221-226). En són exemples paradigmàtics del primer cas les formades per [V+com+S]: *Remugar com un bou*, *Debanar (algú) com un cabdell*, *Aücar com llops*, *Morir/Renèixer com el fènix*. González Rey opina que aquest grup és el que millor pot demostrar la importància de la iconicitat en la formació de certes UFs, fins al punt que "podríamos incluso llegar a decir que representan el estado primitivo del pensamiento analógico en fraseología". Respecte a la diferència entre metàfora i comparació,²⁵ en general, es pot dir que en la comparació hi ha un membre

²³ Segons J. Hilferty (1995: 31): "Un domini cognitiu és una esfera coherent de coneixement de naturalesa enciclopèdica (cf. Langacker, 1987), encara que de vegades resulta molt simplificat o fins i tot equivocat. Els dominis cognitius es refereixen tant al nostre coneixement lingüístic com al nostre coneixement del món i, per tant, es considera que és impossible establir una clara dicotomia entre semàntica i pragmàtica".

²⁴ Vegeu Cuenca / Hilferty (1999: 114).

²⁵ Per a una ampliació de la comparança en les UFs, remetem al treball de V. A. Nénkova (2008: 21).

que es compara directament amb un altre mitjançant una partícula comparativa, mentre que, en la metàfora, la comparació és implícita i la partícula comparativa desapareix. En aquest sentit, tenim un exemple clar d'això al nostre corpus, on trobem la mateixa UF en dos contextos diferents. En l'un, apareix amb el terme de la comparació: “*Com si fos fang / o munts de fem*” (vs. 7290-91), en referència a la ciutat de València negada pel seu riu, mentre que en l'altre, en referència a les dones, llegim: “*Són munts de fem*” (v. 7766). Cal dir que les UFs comparatives solen ser intensificadores de la qualitat o l'acció que es pondera. *Eixorca com una mula, Brau com un toro* i, encara més, si la comparació és de superioritat o d'inferioritat: *Les dones són més glotes que la mar, Tenir més paciència que Job, Veure menys que un orb*. Aquesta característica és la que va tenir en compte A. Zuluaga (1980) quan va considerar el grup d'UFs relatives, les quals funcionen com a instruments gramaticals de relació amb la finalitat d'intensificar i ponderar lexemes, com ara verbs: *Grunyir com un porc* o adjectius: *Dret com palmera, Més blanc que la neu*.

Encara hi ha dos procediments més que també tenen a veure en la formació d'UFs i en la seva funció contextual: la hipèrbole i la ironia. La hipèrbole és sovint una metàfora o una comparança que passa d'un domini conceptual a un altre, tot intensificant el significat del primer mitjançant imatges distorsionades o irrealment. Si observem les comparances reportades suara, veurem que, en la majoria de casos, configuren una hipèrbole: *Les dones són més glotes que la mar*, amb l'esquema [A més que B], *Aücar com un llop*, amb l'esquema [A com B]. Quant a metàfores que, alhora, són hipèrboles podem considerar l'esquema [fer de A B]: *Fer del cel paella, Fer de coure argent*, o altres d'estructures diverses com *Esperar que el riu pugi amunt*.

Referent a la ironia, cal dir que aquesta és un fenomen pragmàtic, ja que consisteix a emprar una unitat lingüística de manera inadequada o sobtada en un determinat context lingüístic. No és tracta de dir el contrari del que es pensa o del que es vol fer pensar, sinó de distanciar-se d'una enunciació absurda que no és la pròpia del locutor, però que aquest implícitament l'usa per tal de posar

de manifest la seva absurditat, ridiculitzant-la,²⁶ tal com s'entén a partir de la teoria de la polifonia d'O. Ducrot (1986). En una línia ben pròxima, D. Sperber i D. Wilson (1986) han parlat de la ironia com a enunciat eco, ja que una expressió irònica remet a un enunciat que s'ha dit abans en un sentit i, amb l'expressió irònica, el parlant palesa la seva actitud davant l'enunciat i el sentit amb què s'ha dit. P. Sancho (1999: 77) ha fet notar que els valors irònics que s'incorporen a determinades expressions fraseològiques ho fan a partir de contextos accidentals però, amb el temps, aquests significats es poden associar de manera constant a la UF i constituir un significat secundari, tant o més prominent que l'original. En el nostre corpus, hi ha UFs que tenen significat irònic en elles mateixes i d'altres que el prenen en el context d'ús. La ironia i la sàtira són una constant al llarg del text. Alguns exemples d'unitats fràsiques amb significat irònic són: *Sermonar al sord, Cantar missa, Sia quisvulla hereu si quelcom ne sobra, Qui menys en sap més hi diu*, i un exemple de context irònic és: "Mai res los fall / cost que costàs: / un mart al nas / dels gebelins / per vint florins / quan fa lo fred" (vs. 8330-35). En aquest passatge, el narrador personatge es refereix a les dones ironitzant sobre com despenen per tal de presumir. La ironia es manifesta perquè el locutor reporta l'enunciat de les dones mitjançant la unitat *Cost que costàs* (la quantitat ben considerable de "vint florins") i les presenta ridiculitzant la manera de lluir el *mart dels gebelins*: "un mart al nas", una imatge grotesca enfront de l'elegància que se li suposa a la pell de marta gibel·lina al voltant del coll. Fet i fet, el narrador-personatge o locutor se'n distancia posant de manifest l'absurditat del dir i fer de les dones.

1.5. Idiomaticitat

La idiomaticitat és un dels trets semàntics que, al costat de la repetició i la fixació, caracteritzen moltes UFs. Ha estat definida (Zuluaga 1980: 21) com aquella propietat que permet atribuir a una construcció fixada un significat que no es pot establir ni a partir dels seus elements componencials ni a partir de la

²⁶ També aquesta duplicitat enunciativa que es dona en la ironia ha estat desenvolupada per D. Maingueneau i V. Salvador (1995: 83-89).

combinació d'aquests.²⁷ És a dir, que la idiomaticitat dóna com a resultat una UF que, en general, ja no es pot interpretar en sentit literal: *Fer del cel paella*; *Fer de carabassa cistella*, *Treure el flabiol sense cera*.

Tanmateix, no hem d'oblidar que una gran majoria d'UFs s'ha configurat a partir de mots que tenen un significat autònom en la llengua, de manera que moltes encara poden prendre's en sentit literal i, en la mesura que evoquen la motivació que les va crear, també poden tenir un significat predictable, com són ara: *No tenir fil ni filosa*; *Tenir el pols flac*; *Tenir sang a l'ull*, *Anar de pic en sola*. Per això, s'ha parlat de graus d'idiomaticitat. El mateix Zuluaga (1980: 128-134) n'estableix la tipologia. Són molt idiomàtiques les UFes que tenen com a components mots isolats que no tenen significat fora de la UF: *De gom a gom* o *A la babalà*, en serien exemples, encara que d'aquesta classe no en tenim al nostre corpus. També les que contenen arcaïsmes, com *Roba jusana* 'roba interior' o *A lloure* 'en llibertat, sense subjecció'.²⁸ Així mateix, són idiomàtiques les que han sofert un procés de gramaticalització, com les locucions prepositives: *Per esguard de*, *Lluny de*; conjuntives: *Per bé que*, *Fins que*; quantificacionals: *Un poc de*, *Tot de*. Les que presenten alguna anomalia que impedeix la interpretació regular, bé en l'estructura interna: *A fil per pua*, *Antic de dies*, bé extralingüística: *Cenyir-se sobre viu*, *Escriure en l'aigua*. Les que contenen elements metalingüístics, com ara: *El sí o el no*, on els mots amb valor metalingüístic s'han d'interpretar com a designatius d'ells mateixos i no de la realitat extralingüística. D'altra banda, Zuluaga considera semiidiomàtiques aquelles UFes que contenen imatges que reforcen la comprensió del significat global, però sense que aquest arribi a identificar-se amb el literal-regular. Pertanyen a aquest grup la major part de les locucions comparatives elatives, que al nostre corpus són de les més nombroses: *Grunyir com un porc*; *Aücar com llops*; *Sibilar com les cigales*; *Açaçar com cans a llebre*; *Debanar algú com un cabdell*, així com altres que contenen una imatge metafòrica: *Ballar al so de*

²⁷ Fem notar que aquesta propietat és la que va descriure i definir Bally (1909) per a les *unités phraséologiques*.

²⁸ Joan Veny (1991: 20) considera les unitats fràsiques com "un refugi dels arcaïsmes" i posa com a exemples *Casa mia*, *per pobra que sia*, on es conserva *mia* per *meva* o *Qui canta a la taula i qui xiula al llit, no té el seny complit*, que es diu en llocs on, al discurs lliure, ja no s'usa el participi *complit* sinó *complert*.

les tisoires, indigne de descalçar la sabata (a algú).

A més del sentit idiomàtic, dèiem adés que es poden prendre en sentit literal les UFs que, compostes per mots amb significat autònom en la llengua, tenen una estructura sintàctica i semàntica que no impedeix la interpretació literal, en el ben entès que la possibilitat d'interpretació literal serà directament proporcional al grau de transparència actual de la motivació que les va originar. Una locució com *(Ser) ram de taverna* '(ser) dona de mala reputació', presenta actualment una gran opacitat, perquè s'ha perdut completament la motivació originària, és a dir, el ram que hi havia penjat a la porta d'aquells locals on es servia vi. Aquest ram simbolitzava la taverna (lloc inapropiat per a una dona decent) i, per tant, la qui la freqüentava era *Ram de taberna*. Els exemples es multipliquen, a causa del fet que moltes imatges fraseològiques recolzen en costums, oficis i experiències de la vida quotidiana, desconeguts o quasi desconeguts per als parlants d'avui. I no cal insistir en el fet que la pèrdua de transparència augmenta el grau d'idiomaticitat que, en definitiva, és el resultat d'un procés diacrònic que produeix un canvi semàntic per metaforització.

Fins ara, hem parlat de la idiomaticitat com a característica semàntica interna de les UFs, però cal remarcar que és en el context d'enunciació quan les UFs esdevenen realment idiomàtiques. La coherència discursiva obliga l'interlocutor a interpretar el significat metafòric, encara que no conega la UF. I només si fa una reflexió a posteriori, pot evocar el sentit literal, en el cas que sigui possible. En els fragments següents: "Qui ab menaces, qui ab belles aparences, faran a tots sos súbdits del cel paella" i "Ajusta-hi llàgrimes pintades (...) ab les quals (...) fa a l'hom del cel paella" (*Dotzè*, caps. 606, 781), "De carabassa / ne fan cistella, / del cel paella" (*Espill*, vs. 5500-02), podem observar la contextualització de la UF idiomàtica *Fer del cel paella*, que hom detecta immediatament gràcies a l'estructura i a les anomalies semàntiques i pragmàtiques que conté per a la interpretació literal; de més a més, com que aquesta UF no és usual, un lector d'avui ha de deduir-ne el sentit metafòric a partir de la resta d'informació cotextual. Així, en el primer fragment, l'ús de la locució fa pensar en una acció que es realitza tant amb amenaces com amb

belles aparences; en el segon, s'aconsegueix amb llàgrimes fingides; en el tercer, és una acció que s'atribueix a les dones i es dona com a equivalent d'una altra UF. De fet, podem deduir que és tracta de convèncer algú —els súbdits, per part del príncep tirà; l'home, per part de la dona, les dones que sempre actuen així—, usant uns mitjans no lícits, això és, enganyant.

Així doncs, entenem la idiomacitat com un procés de metaforització diacrònica que abraça la majoria de les UFs, una part molt considerable de les quals gaudeix d'idiomacitat interna, amb major o menor grau, i totes, en general, poden esdevenir metafòriques en el context discursiu. Quan no ho són, és perquè l'emissor ha volgut jugar expressament amb tots dos sentits (literal i figurat), amb el propòsit d'assolir el màxim de rellevància comunicativa.

1.6. Classificació

Per les característiques del nostre objecte d'estudi, la unitat fràsica, i per la riquesa del nostre corpus, el fràsic de l'*Espill*, sabíem d'antuvi que la prova de foc seria la classificació. Calia, per tant, establir criteris clars i partir d'un model taxonòmic capaç d'abraçar el conjunt del nostre corpus. Ens vam decidir per la classificació establerta per G. Corpas (1997), però ampliant-la d'acord amb la perspectiva del fràsic generalitzat, que ens ha permès incloure les unitats estilístiques.²⁹

El treball de Corpas, justificat teòricament des de les aportacions pioneres de Bally (1909), presenta una novetat respecte de Casares (1950) i Zuluaga (1980): la incorporació de les col·locacions al conjunt del fràsic. L'autora estableix la classificació atenent dos criteris: a) que siguin enunciats o que no siguin enunciats; b) que estiguin fixats en la norma, en el sistema o en

²⁹ També ens sembla interessant la perspectiva cognitiva de L. Ruiz (1998), que planteja una classificació no discreta de les UFs. Aquest model, després de caracteritzar-ne les propietats, defineix el prototipus d'UFs que conformarà el nucli (el grup de locucions totalment fixes i idiomàtiques), a partir del qual es situaran les altres que, com més pròximes al nucli, participaran de més propietats i, com més s'hi allunyen, en tindran menys. Tanmateix, aquest model sembla difícil d'aplicar a un corpus tan nombrós i variat com el nostre.

la parla. Ambdós criteris conjuminats li permeten de presentar una classificació en tres esferes.

Esfera I	Esfera II	Esfera III
UFs No enunciats Fixades en la norma Col·locacions	UFs No enunciats Fixades en el sistema Locucions	UFs Enunciats Fixades en la parla Fórmules rutinàries i parèmies

Nosaltres hem seguit aquestes pautes per a la classificació del fràsic de l'*Espill*, amb la salvedat que no hem utilitzat la casella de les *locucions clausals* i, en canvi, hem afegit la de les *locucions pronominals*, d'acord amb J. Casares, i les *locucions quantificacionals*, a partir de M. Lorente. També, en l'apartat de *fórmules*, a més de les *fórmules rutinàries*, hi hem afegit les *fórmules d'inserció* i les *fórmules de joc*, per tal com participen de les característiques de fixació pragmàtica i apareixen en situacions comunicatives predictibles. Les fórmules d'inserció tenen la funció metadiscursiva d'incorporar altres UFs al discurs, afegint valors modalitzadors. Les fórmules de joc pertanyen al joc en si, però també serveixen per evocar-lo quan s'intertextualitza en un altre discurs, com es fa sovint a l'*Espill*.

1.6.1. Col·locacions versus locucions

Ja hem definit més amunt els conceptes *col·locació* i *locució*; per tant, no hi hauria d'haver cap problema a l'hora de classificar les respectives UFs, però en la pràctica no és tan fàcil. Possiblement, perquè cal acceptar que hi ha una gradualitat en els fets del llenguatge, que fa difícil marcar fronteres. Ara bé, que

sigui difícil no vol dir que sigui impossible;³⁰ per això, hem intentat establir alguns criteris clars a partir de la bibliografia que hem consultat al respecte.³¹

El criteri bàsic que ens ha permès diferenciar les dues classes d'UFs ha estat la composicionalitat de les col·locacions, on cadascun dels lexemes manté el seu significat (*Gent armada, Crim abominable, Hereu universal*), enfront de la no composicionalitat de les locucions, on el significat de la UF no és predictable pel significat dels lexemes que la componen (*Cant de cigne* 'la darrera realització destacada abans de morir', *Tenir per hac* 'considerar algú insignificant', *Pixar-se a les sabates* 'ser un vell senil'). És a dir, les col·locacions no gaudeixen d'idiomaticitat, mentre que les locucions sí. A més d'aquest criteri, hem tingut en compte alguns altres que, en cas de dubte, ens han permès de discriminar en la tipificació. Han estat els següents:

En la col·locació, un dels lexemes selecciona l'altre i el seleccionador (la base) manté sempre el seu significat. Hausmann (1979) defineix la col·locació com una combinació restringida i orientada. La base és autònoma i no necessita el col·locatiu per definir-se, mentre que el col·locatiu sí que la necessita, però és qui restringeix o especifica el significat de la base. En la locució, en canvi, la combinació en el seu conjunt és posa a disposició d'un nou significat diferent del de les parts. Per exemple: *Sermonar un sord*, amb una estructura [V + SN] i un significat que pot considerar-se composicional, podria decantar-nos cap a la col·locació. Però, ben mirat, no pot ser així, perquè *Sord* no pot seleccionar *sermonar*, ans al contrari, transgredeix el criteri de la restricció i l'orientació. La interpretació, doncs, s'ha de fer d'acord amb els coneixements pragmàtics i el resultat és un nou significat idiomàtic, no composicional. Per tant, *Sermonar un sord* 'fer una cosa inútil' és una locució verbal.

³⁰ A. Zuluaga (2002: 99) opina que "toda clasificación, si quiere ser coherente, debe seguir al menos un criterio básico". Amb açò matisa algunes afirmacions de Dobrovol'skij (1995), escèptiques respecte a la possibilitat d'existència, en la realitat del llenguatge, de fronteres fixes i criteris bàsics.

³¹ Ens han estat de gran ajuda els treballs sobre el tema de la col·locació de M. Alonso (1994-95), M. A. Castillo (1998), I. Bosque (2001), G. Corpas (2001), I. Penadés (2001), A. Zuluaga (2002) i I. Mel'cuk (2006)

La col·locació és un tipus de combinació formada per dos lexemes amb enllaç hipotàctic, un dels lexemes se subordina a l'altre, i les combinacions més habituals són [S + Adj]: *Llei vella*; [S + V]: *Pondre's el sol*; [V + S]: *Tirar via*; [S + Prep + S]: *Bambolla de sabó*; [V + Adv]: *Plorar amargament*; [V + Prep + S]: *Donar a dida*. Les locucions són combinacions formades tant per hipotaxi com per parataxi i poden adoptar les mateixes formes que les col·locacions, però també d'altres més variades i, de vegades, més complexes: *Govern de barca vella*, *Contres i proves*, *Pagar i plorar*, *Del temps de Xapes*, *Indigne de descalçar la sabata (a algú)*, *Gran filanera com les de Silla*.

En la col·locació pot haver-hi significat metafòric si hi ha un lexema que el conté prèviament. Per exemple, *Fer sala* 'fer recepcions' l'hem considerada col·locació (el mot *sala* té valor metonímic, es pren el lloc per la funció); *Home de paper* 'home dèbil, sense voluntat, que actua per compte d'altri' (el mot *paper* pren l'accepció figurada 'debilitat, fluïxesa'); *No fer fruit* 'no produir res de profit' (el mot *fruit* pren, per extensió, l'accepció figurada 'profit, utilitat que qualsevol cosa produeix'). D'altra banda, en la locució, el significat metafòric depèn de tot el conjunt. Així, podem citar: *Fer bótes* 'estar a punt de plorar', *Tenir un os a roure* 'trobar-se davant d'una dificultat', *Debanar (algú) com un capdell* 'fer el que es vol (d'algú), dominar (algú)'.

Cal dir que, malgrat que hem seguit fil per randa els criteris suara esmentats, en alguns casos, se'ns han plantejat dubtes. Sobretot, en aquelles UFs formades per un emparellament lèxic, fruit d'una restricció combinatòria, que apareixen en un àmbit d'ús determinat (el marc o *frame*)³² com a col·locacions, però que sovint traspassen el marc originari per passar-ne a un altre on esdevenen idiomàtiques (sense perjudici que els dos usos, de vegades, conviuen). En aquest cas, les hem classificades com a col·locacions o

³² M. J. Cuenca (2000: 40-42) aplica el concepte de canvi de marc, partint del model de Baranov i Dobrovolskij (1996), per analitzar com es produeix el canvi des del significat literal (composicional) al significat fraseològic (no composicional). Els autors parteixen d'UFs del rus i Cuenca n'aporta equivalents en català: *Posar algú contra les cordes* 'dominar una situació o guanyar una discussió' (canvi d'escenari: de "competició esportiva, boxa" a "discussió") i en castellà: *Cambiar de disco* 'canviar de tema' (canvi d'escenari: de "la música" a "la conversa").

locucions d'acord amb l'ús contextualitzat que en feia l'autor de l'*Espill*. Així, *Tallar-se la cua* l'hem considerada locució perquè, més enllà de l'origen físic de tallar-se el cabell (la trena) com a renúncia a la sexualitat (Carré 2006: 658), sembla prendre a l'*Espill* el significat metafòric de 'renunciar a la vida mundana', al costat d'altres accions concordants que s'hi esmenten d'acostament de la dona vers la pietat. Igualment, *Pujar la quinta*, que quan significa 'pujar cinc tons en l'escala musical' cal considerar-la col·locació, però quan vol dir 'aixecar la veu a to de disputa' (MiP), que és com s'usa a l'*Espill*, cal entendre que és una locució. També s'hi dóna el cas de la doble tipificació: la unitat fràsica *Tirar la brogina* té significat literal, 'llançar i recollir la xarxa de pescar més grossa de totes', en la primera recurrència de l'*Espill*: "Demà camina / a la brogina, / e, si no et plau, / bergant al grau / te poràs fer" (vs. 877-81), però té significat idiomàtic, 'fer un esforç molt gran sense gaire compensació', en la segona: "Folgar qui hi cuida, / suor de mort / sens mai deport / en si remira; / brugina tira / e cava mena; / lo molí mena / qui es diu de sang" (vs. 8510-17).

Un altre cas de dubte classificatori ha estat el de les UFs formades per un verb suport (*fer, tenir, anar, treure...*) + una construcció sintagmàtica amb valor idiomàtic, com són ara: *Fer mal joc, Tenir bona mà, Anar de pic en sola, Treure el flabiol sense cera*, les quals, d'acord amb alguns autors, podrien considerar-se col·locacions, formades per [V + Locució], però d'altres les classifiquen com a locucions verbals, en el sentit que tota la combinació origina un nou significat idiomàtic. Nosaltres hem optat per la segona solució.

1.6.2. Locucions versus fórmules

Aquestes dues classes d'UFs, que ara comparem, tampoc no haurien de presentar cap dificultat en la classificació perquè els criteris inicials que ens han servit per a diferenciar-les són ben clars. Les locucions són no enunciats i pertanyen als sistema de la llengua, mentre que les fórmules són enunciats i pertanyen a la parla. Ara bé, el fet que les fórmules siguin enunciats sense autonomia textual i que apareguin en contextos ritualitzats, fa que formalment

adopten estructures molt diverses que, de vegades, poden coincidir amb els patrons de les locucions (estructures sintagmàtiques),³³ com és cas de les fórmules *Una i mala*, *Per les jornades (d'algú)*, *Jurar per Déu*, *Pregar per Déu*.

Tanmateix, atenent el fet que les fórmules tenen un significat eminentment pragmàtic, ens hem guiat sempre per aquest criteri, és a dir, el de la funció o ús contextual de la UF, d'acord amb el qual el significat originari de la construcció formal es posa al servei del significat discursiu.³⁴ Així, *Una i mala* indica una 'manifestació de desafecció envers un fet concret, singular, que ha resultat malament', en el cotext de l'*Espill*, on l'emissor (la primera dona del protagonista narrador) s'adreça a ell maleint el moment en què el va conèixer. Per això, l'hem classificada com a fórmula assertiva. *Per mes/tes jornades* apareix en dos cotextos diferents, però sempre amb el significat de 'a força de caminar' i, doncs, l'hem considerada fórmula del relat, perquè és molt habitual en textos narratius medievals, amb un valor d'el·lipsi temporal. *Jur-vos per Déu* figura en un cotext on l'emissor assumeix el compromís del que diu, davant l'interlocutor, alhora que, amb *Per Déu te prec*, l'emissor manifesta emfàticament el desig de modificar l'actitud de l'interlocutor; per tant, com que el significat pragmàtic de totes dues és evident, les hem considerades fórmules comissives i no locucions verbals.

D'altra banda, a més de les fórmules rutinàries (expressives, assertives, directives, comissives...), també hem considerat fórmules els enunciats que insereixen UFs (generalment, parèmies, però també d'altres) en el discurs.³⁵ Considerem que les expressions del tipus: *Ço diu lo tema*, *Diu la referta*, *Segons que és dit*, *Com diu la gent*, *Com dix sent Pau*, *Bé saps l'exemple*, etc.

³³ G. Corpas (1997: 139) comenta que hi ha casos problemàtics de fórmules com *!Buenos días!* o *!Buena suerte!*, que per les seves característiques estructurals podrien ser preses per locucions

³⁴ De fet, d'acord amb G. Corpas (1997: 182): "Las funciones específicas de las fórmulas rutinarias consisten en proporcionar a los hablantes los medios lingüísticos necesarios para desenvolverse en situaciones específicas, como dar el pésame en un funeral, disculparse por haber pisado a alguien o dar las gracias".

³⁵ Aquests enunciats han estat anomenats *presentadors* per diversos autors (Combet, 1971; Connena, 1988; Günthner, 1991; Arnaud i Moon, 1995; Campos i Barella, 1995), citats per Corpas (1997:137). Al nostre entendre, però, aquest terme obvia el fet que ens trobem davant d'expressions prefabricades.

són estructures amb un cert grau de fixació. La majoria de vegades són patrons fraseològics amb caselles variables: *Com diu [...]*, *Bé saps [...]* o variants de les anteriors *Per [...] fou dit*, *Saps que [...]*. En aquest sentit, per tant, participen de la mateixa característica que les fórmules rutinàries, que també tenen un grau de fixació menor que les locucions i les parèmies. A més a més, a això s'uneix el fet que presenten fixació pragmàtica, ja que apareixen introduint una altra UF i connotant-la de valors modalitzadors. Així doncs, tant pel caràcter d'enunciat fraseològic com per la funció pragmàtica, les hem anomenades *fórmules d'inserció*.³⁶

Potser no podrem justificar de la mateixa manera, el que hem anomenat *fórmules de joc*: *Voleu palleta?*, *Dau-me mà dreta*, *Qui té l'anell?*, *Us do est ramell*, perquè ens falta informació sobre l'entitat i el grau de repetició de cadascuna d'aquestes expressions dins el propi joc. No obstant això, el fet que l'autor de *l'Espill* les utilitzés per evocar quatre jocs diferents, al·ludint-los amb expressions del propi joc, els dona una entitat fràsica digna de tenir-la en compte i, d'acord amb la taxonomia utilitzada, era pertinent situar-les en el grup de les fórmules.

1.6.3. Locucions verbals versus parèmies

Les locucions verbals i les parèmies són també dues classes d'UFs bastant relacionades, com podem observar a través de dos fenòmens que donen suport a la proximitat entre els dos grups. L'un és el fet que moltes locucions verbals han estat incloses pels paremiòlegs en llurs compendis,³⁷ l'altre, que en català n'hi ha moltes locucions que formen part de parèmies.³⁸ Tanmateix, en

³⁶ M. Conca (1997) parlava de *marcadors d'inserció*, terme que també obviava el caràcter lexicalitzat de l'expressió. Més tard, ja vam emprar la denominació *fórmula d'inserció* (Conca / Guia 2007).

³⁷ Des dels reculls de proverbis catalans del XV (*Refranys rimats* i *Refranys en prosa catalana glossats*), passant pels compendis del XVIII (de Carles Ros, Lluís Galiana o Miquel Bruguera), fins als del XIX i el XX, sempre hi ha anotades, en major o menor quantitat, ocucions verbals. G. Corpas (1997: 134) assenyala el mateix fenomen en espanyol: "Tradicionalmente, las locuciones han aparecido diseminadas en las obras paremiológicas del español (cf. Campos y Barella, 1995 [1993]: XII; Fernández-Sevilla, 1985: 198)".

³⁸ M. Conca ha estudiat les locucions inserides en parèmies catalanes (1999) i les característiques lingüístiques comparades entre locucions i parèmies (2000).

la pràctica taxonòmica, a partir de les característiques definitòries per a cada grup, no hauríem de tenir cap problema: la locució verbal té una estructura sintagmàtica, pot configurar el predicat verbal d'una oració, no és enunciat i, des del punt de vista semàntic, configura una unitat de significació que pertany al sistema de la llengua; altrament, la parèmia constitueix una oració completa, és enunciat i pertany al sistema de la parla, en tant que és reconeguda com una unitat cultural pels parlants. No obstant això, ens hem trobat davant d'UFs que tant podien pertànyer a una classe com a l'altra.

Així doncs, hem trobat dificultat a l'hora de classificar les sentències bíbliques: *No es posa el vi novell en ordre vell*, *No es posa la llum sota l'almud*, *No s'han de llençar perles als porcs*, *No s'ha de llevar als fills pans per donar-los als cans*, que tant poden codificar-se en forma d'enunciats impersonals (la forma canònica que els hi hem donat) com en forma de sintagmes verbals: *No posar el vi novell en ordre vell*, *No posar la llum sota l'almud*, *No llençar perles als porcs*, *No llevar als fills pans per donar-los als cans*, que s'haurien de considerar locucions verbals. Nosaltres ens hem decantat per la primera opció perquè, en el context general de l'*Espill*, són referències clares a sentències bíbliques, que apareixen en la Bíblia com a enunciats directius.

Un altre exemple és el de la locució *Estotjar aigua en cistella*, que s'hi relaciona amb la parèmia *Amor de donzella, aigua en cistella* i que, precisament en el cotext de l'*Espill* on apareix, evoca el proverbi. Aquesta coincidència ens ha portat a plantejar-nos si ateníem la locució, el proverbi suggerit o ambdues coses. Hem optat per anotar-la com a locució.

1.6.4. Unitats fràsiques versus unitats estilístiques

En dos treballs anteriors (Guia 1999, 2000), vam teoritzar sobre l'interès que la *fraseologia generalitzada* podia tenir per a caracteritzar els estils literaris. A aquest efecte, vam introduir el terme *fraseologisme generalitzat* i el vam definir com una porció de text que, contenint determinats termes dotats de contingut semàntic, es presenta repetit (en el corpus analitzat o fora d'aquest) amb una

certa estabilitat i una significació discursiva anàloga en les distintes recurrències, sense que la repetició comporti necessàriament fixació. Els fraseologismes generalitzats, doncs, inclouen els estilemes, les frases sentencioses, les associacions lèxiques..., és a dir, allò que ara hem denominat *unitat estilística* (UE), creant el paral·lelisme amb *unitat fràsica* (UF). Tanmateix, en algunes ocasions encara hem anomenat les UFs com a *unitats fràsiques estrictes* i les UEs com a *unitats fràsiques generalitzades*.

Les diferències entre la UF i la UE són principalment les següents: la UF pertany a la norma, al sistema o a la parla, és una estructura prefabricada d'una llengua a l'abast de tots els parlants. La UE pertany a la creació pròpia de l'estil d'un autor, d'un gènere, d'una escola o d'una època i és usada per l'autor o autors d'un mateix estil, gènere, escola o època. Tanmateix, veiem que el trasvassament d'una UE a una UF és perfectament possible. És el cas UFs en llengües europees que tenen l'origen en un apotegma d'un autor clàssic grec o llatí, o en la Bíblia, però que, perduda aquesta referència culta, esdevenen populars i es fixen en la llengua. Així, per exemple, la sentència bíblica: "És més fàcil que un camell passi pel forat d'una agulla que no pas que un ric entri al Regne del cel" (Mateu, 19.24), atribuïda a Jesucrist, ha donat lloc a la locució verbal d'ús general: *Fer passar (qualcú) per un cós d'agulla*, 'fer passar a qualcú moltes dificultats' (DCVB, *agulla*), i així és com la trobem a l'*Espill*.

Les similituds entre la UF i la UE són degudes als patrons fràsics i, de vegades, també al tret *repetició* sense que aquest impliqui fixació de la UE. Així doncs, *Fals crim*, que presenta diverses recurrències dins i fora de l'*Espill*, l'hem considerada UE (configurada com a sintagma nominal) perquè l'adjectiu avantposat la connota com a estilema literari, que no s'ha conservat posteriorment; en canvi, *Crim abominable*, amb l'adjectiu postposat, sí que s'ha conservat fins als nostres dies i l'hem considerada UF (col·locació). *Demandar de fira*, 'voler tenir relacions festives i amoroses' (definició pròpia) i *Girar l'aladre*, 'canviar de manera de parlar o d'obrar' (definició pròpia), les hem considerades UEs (configurades com a sintagmes verbals) perquè són construccions que tenen significat no composicional, metafòric, i no hem pogut

documentar-les més vegades; mentre que *Demandar de consell* està molt documentada al llarg del temps i, pel seu significat composicional, l'hem classificada com a UF (col·locació), a diferència de *Girar l'esquena* 'prescindir (d'alguna cosa o persona), fer acció de no conèixer o de no voler atendre algú' (DCVB, *girar*), de la qual n'hi ha documentació, que l'hem classificada com a UF (locució), pel seu significat idiomàtic. *Creuar-se al foc com papalló*, que presenta un patró fràsic de locució comparativa, no té més recurrències en català i l'hem considerada UE, amb el significat metafòric: 'perseverar en l'assoliment d'un perjudici' (definició pròpia); en canvi, *Tractar (algú) com un gos*, que ha arribat així fins als nostres dies, l'hem considerada UF (locució). *Ans poc que massa*, que 'recomana la sobrietat', l'hem considerada UE (configurada com a enunciat parèmic) perquè té estructura de parèmia, però no n'hem trobat cap documentació, a part que no remet a un concepte generalment acceptat; en canvi, *Ans trencar que tòrcer*, que 'indica fermesa de caràcter o tossuderia' (definició pròpia), ha arribat als nostres dies i l'hem considerada UF (parèmia).

1.7. Unitats fràsiques aïllades i en context

Ha estat habitual, en la pràctica fraseogràfica, estudiar les UFs de forma aïllada o descontextualitzada. És evident que, des d'aquesta perspectiva, l'anàlisi és limitat, ja que no es pot anar més enllà d'intentar establir-ne la forma canònica, els mots clau, la tipologia i els recursos lingüístics i retòrics que conté. A partir d'això, fins i tot per poder donar la definició o significat d'una UF, cal conèixer-la en context. En aquest sentit, els diccionaris que recullen UFs i en donen definicions sense aportar-hi marques pragmàtiques, incorren en una manca de rigor (perquè no justifiquen l'autenticitat de l'anotació) i en un defecte didàctic (perquè no donen a l'usuari instruccions d'ús).

De fet, sempre cal tornar al context. Per fer un estudi rigorós i complet de les UFs cal tenir-les i retrobar-les en context (i si n'hi ha més d'un, millor). Només així, podrem donar-ne definicions precises, analitzar-ne les modalitats d'inserció, copsar-ne les funcions o significats discursius i trobar equivalències

fiabils amb UFs d'altres llengües.³⁹ A més a més, pot ocórrer que la UF es trobi desautomatitzada,⁴⁰ cosa que augmenta la dificultat de detecció i, alhora, la capacitat de significació. En les del nostre corpus, n'hi ha dues-centes vint-i-tres que es presenten desautomatitzades en major o menor grau (apartat 5.4.1).

La capacitat significativa de les UFs en context és el que ha permès a A. Zuluaga (1997) atribuir a les UFs el que ell anomena *funció inherent fraseològica*, una propietat que les fa altament rendibles en la comunicació i que l'autor ha concretat en quatre aspectes, que a continuació comentarem alhora que els aplicarem al nostre corpus:

Comunicabilitat, que és una propietat relacionada amb l'economia discursiva, gràcies a la qual, amb poc esforç, l'emissor i el receptor intercanvien o suggereixen molta informació. És el cas del fragment següent: "Del part callà: / *qui calla atorga*. / L'amarga porga / del parturir, / dolor, morir, / per ço li resta" (vs. 10430-31). En aquest fragment, l'emissor (Salomó) explica l'actitud de la dona davant el càstig diví en l'episodi bíblic del Paradís terrenal i ve a dir que la dona, en veure's tan agreujada per Déu, es defensà, intentant justificar-se, però res no va dir de la condemna a tenir parts amb dolor. En aquest punt és on el proverbi *Qui calla atorga* suggereix molta informació: <El silenci és un argument a favor de la condemna. La dona calla sobre aquest fet perquè està avergonyida. El càstig diví és just. La dona l'accepta>.

Connotació, que remet al poder d'evocació de les UFs, mitjançant el qual és possible recrear situacions, èpoques històriques, ambients socials, etc., per

³⁹ Les obres fraseogràfiques de D. Carbonell (1995, 2002, 2004, 2005) són un exemple a seguir pel que fa a l'exigència de presentar les UFs contextualitzades i de donar marques pràgmatiques d'ús.

⁴⁰ Entenem per desautomatització l'aplicació, sobre la UF, d'operacions possibles d'acord amb les construccions lliures del sistema de la llengua: permutacions, addicions, substitucions pronominals, modificacions gramaticals, canvi de significat, etc. L'alteració de la UF augmenta considerablement la percepció i l'evocació, no solament del contingut d'allò dit, sinó també de la mateixa UF que el parlant reconeix com a pròpia. Del fenomen de la manipulació creativa d'UFs, se n'han ocupat diversos autors, alguns dels quals, segons indica Glòria Corpas (1997), han confirmat que, en general, aquest fenomen es troba en textos del periodisme satíric

això poden funcionar com a marques diasistemàtiques. Ho il·lustrarem prenent com a exemple el següent fragment: “Qui les doctrina / (...) / en alt la pedra / per si pujar / vol avarar, / *dels fills tol pans / per dar als cans*, / en l'aigua escriu, / l'or llança al riu, / met vi novell, / en ordre vell / ab rot embut, / llum jus l'almut / ell vol posar, / perles sembrar / als porcs davant.” (vs. 7957-85). Si ens fixem en la sentència bíblica que, en la forma canònica, l'hem consignada així: *No s'ha de llevar als fills pans per dar-los als cans*, podem observar que el seu ús, en la perspectiva actual, connotaria el text de ressonàncies diacròniques i també diatòpiques (els parlars baleàrics mantenen vigent el mot *ca*, mentre que en el català peninsular ha estat desplaçat per *gos*).

Iconicitat, que fa referència a la imatge que contenen la major part de les UFs, la qual ens ajuda a percebre-les amb una doble visualització, perquè tenen una codificació dual, cosa que incrementa la seva eficàcia comprensiva. Així, al fragment “Qui en pren consells / no mor de fam / --ço féu Adam--, / e vol cercar / e creu trobar / en l'erm espigues, / en lo cep figues, / raïms e peres / en les figueres; / en l'arbre sec / de lloc sens rec, / fruita rosada; / de mar salada / vol aigua dolça.” (vs. 8016-29), podem observar que la percepció icònica i el significat que suggereixen les imatges tenen una mateixa funció modalitzadora, la d'intensificar al màxim l'error de qui confia en les dones.

Poeticitat, que dóna compte dels procediments fonoestilístics (al·literacions, rimes consonants i assonants, repeticions, paronomàsia, paral·lelismes...), els quals criden l'atenció sobre la forma del missatge i asseguren la seva acceptació i memorització, ja que satisfan el gust natural pel ritme i l'harmonia. Totes les classes d'UFs, en major o menor mesura, participen d'aquesta propietat, que es pot il·lustrar a bastament amb les inserides a l'*Espill*. N'hem seleccionat dos fragments: “Sens pagar cisa, / ab quants pratiquen / ab tots repiquen. / Neguen si deuen, / crim fals alleuen, / secrets descobren, / ab ales cobren, / ab lo bec piquen, / e prevariquen, / mentint difamen” (vs. 9818-27), “Sa Magestat, / per pietat, / me inspirà / e

(Sypncky 1991; Wotjak 1991; Arnaud 1992), però també en textos literaris i publicitaris (Bürli-Storz 1980; Pape 1985; Garcia-Page 1990).

consellà / miràs lo pas / ans que cuitàs / saltar avant. / E fui membrant / de un retoc / qual dix un coc / a sa senyora, / gran tragadora: / qui massa es cuita / crua, mal cuita, / o massa calda / amb què s'escalda / pren la vianda” (vs. 3915-31). En el primer cas, la rima interna del proverbi *El fals amic, amb les ales et cobre i amb el bec te pic* no hi és (per absència del component “el fals amic”) però es compensa amb altres tres (!) mots que rimen amb “piquen”: “pratiquen”, “repiquen” i “prevariquen”. En el segon cas, el de la inserció del proverbi *Qui massa es cuita, crua pren la vianda*, que no té rima interna però presenta antonímia dels mots *cuita* i *crua*, i al·literacions dels sons [k], [a] i [u], cal destacar la interpolació de l'apariat “o massa calda / amb què s'escalda”, que és rimat, incideix en les mateixes al·literacions i intensifica la niciesa de la “senyora”.

A més a més, les UFs, pel fet d'associar-se a categories lingüístiques diverses, adopten també funcions discursives diverses en ser inserides en el text i, com a tals, intervenen en els plans de l'adequació, la coherència i la cohesió textuals (apartat 5.4.2). En aquest sentit, podem dir que la funció inherent fraseològica se suma a la funció discursiva; per això, l'ús de les UFs és altament eficaç en la construcció textual. I, en el cas del text versificat que ens ocupa, observem que les UFs s'emmotllen a la perfecció en els versos tetrasíl·labs que, incisius i clars, van succeint-se formant una peça ben teixida, de relleus i colors brillants, on cap punt no queda solt.

1.8. Metodologia per a la formació i l'estudi d'un corpus fràsic

A partir del mètode que hem seguit en l'elaboració del corpus fràsic de l'*Espill* i en altres treballs anteriors, definirem una metodologia (entesa com a aplicació del mètode) que pugui ser útil en l'estudi de les UFs que es troben inserides en un text oral o escrit. Aquest text, que servirà de base per a l'elaboració del corpus, haurà de tenir una certa extensió, i podrà pertànyer a qualsevol gènere i qualsevol època històrica. Una vegada elaborat el corpus, aquest podrà

estudiar-se des de diferents perspectives: lingüística, cultural,⁴¹ estilística, contrastiva, etc. Fet i fet, la metodologia que proposem ens ha de permetre elaborar una base de dades per a estudiar les UFs tant de forma intrínseca com contextualitzada.

Si en totes les branques del coneixement és necessari procedir amb mètode, en el camp de la fraseologia, aquest mètode es fa imprescindible per les raons que exposem a continuació. Les UFs resulten sovint difícils de localitzar (inserides en un text, poden confondre's amb sintagmes o oracions lliures, poden trobar-se incompletes, desautomatitzades, ser-ne només un eco; i a la inversa, construccions lliures de la llengua apareixen formulades segons esquemes fràsics, a manera de falsos amics o miratges fràsics); s'ha de buscar la forma canònica o estructura més estàndard de cada UF (de vegades, n'hi ha més d'una possibilitat); no sempre són senzilles de definir (quan una UF es localitza per primera vegada, cal trobar d'altres documentacions per esbrinar-ne el significat); són rebeques a la classificació (per la qual cosa s'ha d'atendre els aspectes sintàctics, semàntics i pragmàtics de cada UF); cal analitzar-ne el mode d'inserció, que va lligat a la funció discursiva o significat contextual (s'hi ha de partir d'un cotext mínim, que no sempre és breu); se n'ha de buscar documentació anterior, coetània i, si escau, posterior (a partir de la qual podríem fer-ne un estudi diacrònic dels canvis soferts i una anàlisi sincrònica de la seva vigència); cal documentar-les en altres llengües (açò ens permet contrastar el grau d'equivalència entre les UFs de la llengua d'origen i les altres amb les quals es compara); s'ha d'analitzar com han estat traslladades en les traduccions que s'hagin pogut fer que les conté (així aconseguim informació sobre la competència fràsica del traductor i les estratègies seguides en la traducció). En resum, cal fer un estudi pormenoritzat de cada UF, cosa que no es pot fer a ull ni generalitzant sinó que s'ha de procedir pas per pas.

⁴¹ Tradicionalment, les parèmies han estat estudiades des del punt de vista del folklore com una manifestació cultural al costat d'altres manifestacions artístiques. C. Oriol (2002: 11) les situa en l'etnopoètica, que la defineix així: "L'etnopoètica és la part del folklore que s'ocupa de l'estudi d'aquelles formes de comunicació artística com son: les rondalles, les llegendes, les anècdotes, els acudits, les parèmies, les endevinalles, els enigmes, els entrebancallengües, les cançons, els grafits... que la gent crea, recrea i utilitza en els àmbits més diversos de la seva vida quotidiana".

Per a realitzar la nostra investigació, hem creat una base de dades a partir d'un model de fitxa, aplicat a cada UF, que conté un camp per a cadascun dels aspectes que s'han estudiat. Només així hem pogut organitzar, analitzar i comprendre una quantitat d'informació que, d'una altra manera, hauria estat inabastable. Una vegada enllestida la base de dades, les possibilitats d'explotació d'aquesta es multipliquen, tal com el lector podrà observar al capítol 5.

Aquesta mètode és susceptible de ser aplicat a estudis fràsics de finalitats diverses. Per exemple, en la tesi que presentem, l'hem fet servir per a fer la confecció i l'estudi complet d'un corpus fràsic (delimitat a partir de l'elecció d'un determinat corpus textual); però, en la tesi doctoral de M. Conca, on s'inicià aquesta metodologia, s'utilitzà per a demostrar, a través de l'estudi comparatiu dels proverbis i d'altres unitats fràsiques, que *Refranys en prosa catalana glossats* (finals del XV) és l'original perdut del text que es conserva, traduït al castellà des de principis del XVI, amb el nom de *Refranes famosíssimos y provechosos glosados*.⁴²

En treballs posteriors (Guia 1996; Conca / Guia 1997), vam definir aquesta manera ordenada de procedir com a *mètode paremiològic*, amb la finalitat de donar-ne a conèixer l'eficàcia i la productivitat: "El mètode paremiològic s'ha manifestat força eficaç per al descobriment de fonts, atribucions d'autoria, relacions de plagi, indagació de traduccions..., en la mesura que unes mateixes UFs, especialment proverbis, apareixen usades en uns i altres textos. Així doncs, aquest mètode consisteix a focalitzar l'atenció i la memòria en UFs més o menys codificades –estilemes d'autor, locucions, proverbis, frases sentencioses...--, fer-ne el seguiment i retrobar-les arreu on siguin" (Guia 1996: 26). A mesura que hem anat perfilant-ne l'aplicació (és a dir, perfilant la metodologia), hem passat a designar-lo com a *mètode de les concordances fràsiques*, en tant que aquesta denominació amplia l'abast dels

⁴² L'estudi de *Refranys en prosa catalana glossats* es troba inclòs al llibre *Els primers reculls de proverbis catalans*, de M. Conca i J. Guia (1996).

objectes als quals s'aplica (tot el fràsic, no només les parèmies) i explicita les relacions que ens interessin entre aquests objectes (les concordances entre recurrències repetides en un mateix text o en textos diferents).

Així doncs, el mètode de les concordances fràsiques, l'hem aplicat a l'anàlisi estilística d'un autor, d'una escola o d'una època, centrant-nos sobretot en la localització de concordances fràsiques, en textos del segle XV (Guia 1996, 1999) i en l'obra d'autors contemporanis, com Enric Valor (Conca 2002, 2003) i Vicent Andrés Estellés (Conca 2006). Amb aquest mètode també hem fet treballs comparatius sobre les connotacions culturals d'unitats fràsiques equivalents en diverses llengües romàniques (Conca / Guia 2000; Conca / Pinter 2006). Des del punt de vista de la traducció i aplicant aquest mètode, s'ha analitzat la trasllació d'UFs en la novel·la de Hellen Fielding, *Bridget Jones's Diary*, de l'original anglès a la traducció catalana (Vàzquez 2003); s'ha comparat la trasllació d'UFs del *Tirant lo Blanc* a les seves traduccions castellana (del 1511) i italiana (del 1538) (Conca / Guia 2006); s'ha indexat, analitzat i contrastat la trasllació de les UFs d'una epístola de Petrarca en llatí a les seves dues traduccions al català (del segle XV) i la seva inclusió amb modificacions al capítol 143 del *Tirant* (Conca / Guia 2007). Així mateix, l'hem aplicat a l'edició i estudi paremiològic d'un text medieval, *Refranys rimats* (Conca / Guia 2003) i ha estat seguit per elaborar la base de dades de l'estudi de les UFs antroponímiques del DCVB (Pinter 2004).

1.8.1. El mètode de les concordances fràsiques

Descriurem el mètode de les concordances fràsiques segons els passos de què consta, és a dir, seguint la manera concreta de procedir per a dur a terme la recerca fraseològica plantejada.

a) *Focalitzar el tema i definir la finalitat de l'estudi.* Sabem que ens estem referint a un principi metodològic general, però és important esmentar-lo perquè aquest condicionarà l'elaboració del corpus i la creació de la base de dades. Potser la finalitat serà fer l'estudi complet d'un corpus fràsic determinat que

abracci diversos aspectes (localització, identificació, classificació, significació discursiva, documentació, traduccions...), a partir del qual es puguin emprendre altres treballs. És possible que ens proposem comparar textos en llengües diferents per analitzar com s'han traslladat les UFs de la llengua original (LO) a la llengua meta (LM) i quines han estat les estratègies seguides pel traductor. Tal vegada l'objectiu serà estudiar el fràsic d'un text amb la finalitat de transcriure'l, indexar-lo i interpretar-lo. També pot ser que analitzem el fràsic d'un autor amb finalitat (de caracterització) estilística. Potser ens interessarà abordar la freqüència i l'ús de determinades UFs o estudiar-les com una manifestació de l'etnopoètica. Sigui com sigui, en tots els casos suara esmentats, i en molts d'altres, hi podrem aplicar el mètode de les concordances fràsiques, amb el ben entès que la base de dades serà més complexa com més complet sigui l'estudi que ens proposem, i a la inversa.

b) *Estudiar els precedents o estat de la qüestió.* També aquest és un principi metodològic bàsic compartit per qualsevol línia d'investigació, però en la nostra disciplina es fa imprescindible perquè l'investigador pot trobar-se davant d'un material previ molt dispers, desordenat i abordat des de l'enfocament d'altres disciplines (folklore, lexicografia, semàntica, etc), amb terminologies dispars i resultats inconnexos; a més a més, com passa sovint, pot haver-se abordat sense una declaració explícita d'intenció fraseològica. Fet i fet, aquest pas exigeix una anàlisi minuciosa i una visió crítica per destriar el gra de la palla, fent els reconeixements que calguin a aquells investigadors que, amb una molt bona intuïció, malgrat els condicionants, han detectat i han donat significats correctes a moltes UFs, però assenyalant-ne també els errors i rectificants-los per poder avançar en la investigació.

c) *Elaborar un corpus d'UFs validades per concordança.* Una vegada delimitat l'abast del text o textos dels quals extraurem el corpus, procedirem a la localització de les UFs, tasca no gens fàcil per les diverses maneres en què hi poden aparèixer (canvis d'ordre, elements afegits, mutilacions, substitucions, desautomatitzacions, ecos, etc). Aquesta tasca de localització exigeix diverses lectures atentes, on es posa a prova la competència fràsica de l'investigador.

Aquest podrà detectar la presència d'una UF mitjançant tècniques diverses (pertany al seu coneixement fràsic, presenta alguna anomalia gramatical, no hi fa sentit la interpretació literal, té un patró fràsic prototípic, va precedida d'algun connector discursiu o acompanyada d'una fórmula d'inserció, forma part d'una sèrie d'expressions on ja s'ha detectat alguna altra UF...) i, en tots els casos, s'ha de recórrer a la recerca de concordances de la UF en altres textos, compendis, diccionaris, etc.,⁴³ per tal de validar-la i poder-la incorporar definitivament al corpus. A tal efecte, és fonamental la recerca informatitzada en textos digitalitzats, preferentment preparats en *corpora* lingüístics.⁴⁴ Aquesta recerca s'ha de fer a partir dels mots clau de les (presumptes) UFs indagades. Val a dir que la recerca de concordances va més enllà de la validació de la hipotètica UF, perquè les concordances trobades en textos poden afectar també els cotextos d'ambdues recurrències i, en aquest cas, aporten informació nova susceptible d'obrir altres camps d'indagació (fonts, canvis lingüístics, manlleus, préstecs, traduccions, estils...). Tornarem sobre aquesta qüestió a l'apartat 3.6.

d) *Crear una base de dades.* En aquest sentit, caldrà confeccionar una fitxa, que contingui tants camps com aspectes interessin al temà i propòsit de la recerca. Amb el ben entès que alguns camps seran sempre necessaris. Són aquells que atenyen els tres estadis de la confecció del corpus: 1) *Localització:*

⁴³ Respecte als compendis i diccionaris, cal ser cautelosos i exigents pel que fa a l'autenticitat, la genuïtat i l'ús de les UFs que s'hi recullen, en les diverses llengües. Perquè es dona el cas d'obres fraseogràfiques, especialment paremiogràfiques, on es repeteixen i es manlleven (o pitjor encara, es tradueixen) UFs d'altres repertoris, sense la garantia que algun parlant de la llengua de referència hagi usat mai la UF en qüestió. La validació rigorosa i fefaent, doncs, ha de venir donada per l'aportació de recurrències inserides en textos, escrits o orals.

⁴⁴ La lingüística de corpus és una línia de treball actual, que té com a objectiu realitzar investigacions sobre la base de col·leccions extenses de textos naturals, anomenades *corpora*. Aquestes mostres de textos són analitzades a partir de programes computacionals i poden ser molt útils en la recerca fraseològica. G. Corpas (1998: 369) utilitza el *Corpus Vox Bibliograf* (CVB) per analitzar la freqüència i ús de parèmies en aquest corpus. En català, ens falten corpus textuals accessibles. Per exemple, el *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana* (CTILC), de l'Institut d'Estudis Catalans, funciona com un diccionari ampliat però no dona accés als textos que han estat utilitzats per fer-lo. Altrament, la versió *on line* del *Vocabulari de la llengua catalana medieval* de Lluís Faraudo de Saint Germain, consultable al web de l'IEC, mostra el cotext del lexema cercat, que Faraudo va registrar a partir d'algun text medieval. Per als textos poètics catalans antics hi ha el *Repertorio informatizzato dell'antica letteratura catalana* (RIALC), de la Universitat di Napoli Federico II, que ens ha estat molt útil en el nostre treball, però que té l'inconvenient d'haver d'obrir cada poema per fer-hi la recerca

caldrà un camp inicial on s'hi anotin les recurrències de la UF identificada, acompanyades de llur context mínim significatiu. 2) *Identificació*: ocuparà com a mínim el camp de la possible forma canònica, amb els mots clau, i el d'atribució de significat. 3) *Validació*: contindrà la documentació aportada.

e) *Concloure l'estudi*. Complimentada la base de dades, ens trobem en condicions de respondre tots els interrogants que se'ns han presentat en les diferents etapes del nostre camí: l'anàlisi i les aplicacions podran ser exemplificades a bastament, serà possible creuar les dades sempre que ens interressi i, probablement, apareixeran altres informacions que havien quedat fora de les hipòtesis inicials i que podran obrir nous camins de recerca. De fet, una base de dades ben dissenyada i ben complimentada és una font enorme de treballs, més enllà de l'objectiu específic per al qual havia estat confeccionada.

* * *

En aquest capítol hem presentat les nocions bàsiques de la disciplina fraseològica, amb aportacions conceptuals innovadores, i hem posat de relleu l'emergència dels treballs fraseològics, durant el darrer segle. Quant a l'objecte concret d'estudi, les *unitats fràsiques* (estrictes i generalitzades), hem analitzat els processos de formació i hem posat de manifest les dificultats de classificació. Finalment, hem subratllat la importància i la necessitat d'estudiar les UFs en context i, a tal efecte, hem elaborat i definit el mètode de les concordances fràsiques.

fràsica. Fóra molt convenient, per a la metodologia que proposem, que hom pugui disposar del major nombre possible de textos catalans digitalitzats de totes les èpoques històriques.

CAPÍTOL 2

UNITATS FRÀSIQUES EN TEXTOS VERSIFICATS

Ja hem posat de manifest, al capítol anterior, que els estudis fraseològics atenyen tota la seva plenitud i raó d'ésser quan les UFs es troben i s'analitzen en context. Per això, una primera tasca és la de l'elecció del text o els textos sobre els quals treballarem, que tindran determinades característiques de gènere, època, etc. En el nostre cas, com que l'objectiu és l'anàlisi fraseològica de *l'Espill*, les restriccions suara al·ludides que afecten el text continent, podrien dur-nos a emmarcar *l'Espill* en la poesia satírica del segle XV, per exemple; tanmateix, hem preferit situar-nos en el context més ampli dels textos versificats, amb una perspectiva diacrònica que s'inicia a la baixa edat mitjana europea. Així doncs, serà en aquest context on plantejarem una introducció al tema de la inserció d'unitats fràsiques (en textos versificats de la baixa edat mitjana europea). Anàlogament, un estudi sobre la presència d'UFs en alguna obra en prosa requeriria un capítol dedicat a l'anàlisi teòrica i exemplificada dels precedents que, en un sentit ampli, caldria considerar respecte a l'obra elegida.

2.1. Introducció teòrica

La intertextualització d'UFs (sobretot parèmies, però també altres unitats fràsiques), que ja havia estat practicada pels clàssics,¹ esdevingué habitual en moltes composicions medievals, tal com ho posa de manifest Grace Frank (1943), en un treball molt citat sobre l'ús dels proverbis en la literatura medieval, particularment la francesa, on explica la implantació d'aquest tret literari, des del segle XII:

From the twelfth century on authors of books on rethoric
recommend the use of proverbs as a stylistic device of merit.

(Frank 1943: 508)

¹ Panos Karagiogos, en la introducció al seu diccionari de proverbis grecs i anglesos (1999), afirma que: "Sporadic use of proverbs was made both by the two great poets of antiquity, Homer and Hesiod (8th century BC)". Remetem als treballs de J. A. Notopoulos (1957) sobre els símls en la poesia oral d'Homer, de J. A. Russo (1983) sobre la poètica dels proverbis grecs antics, de A. P. Lardinois (1995) sobre l'ús dels enunciats gnòmics en la poesia grega antiga; així com a l'article de G. Puccioni (1967) sobre algunes expressions proverbials en autors llatins.

Aquesta autora conjectura l'existència de dues formes expressives més o menys contraposades, com ara l'estil pla, popular, on va bé l'ús de proverbis vulgars, enfront de l'estil artitzat i preciosista, on els proverbis serien escassos:

In the vernacular literature of the Middle Ages, with a few exceptions of which the troubadours are the most notable –their *trobar clus* is of course a forerunner of later types of preciosity–, matter was more important than manner; instruction or diversion of the folk was the end; means to that end, especially so long as literature was heard rather than read; had necessary to be simple, forthright and readily intelligible. Proverbs at such a time admirably and obviously served many purposes.

(Frank 1943: 513-514)

Amb tot i amb això, resulta estrany que deixi fora de la literatura idònia per a l'ús de proverbis el *trobar clus* dels trobadors occitans, ja que diversos estudiosos han posat de manifest la importància dels proverbis en les composicions trobadoresques, com ara Wendy Pfeffer (1997), que diu:

Proverbs were readily incorporated into troubadour lyric and (...) formed an important part of the troubadour matériel for construction of their lyrics.

(Pfeffer 1997: 79)

Sobre aquesta qüestió, Wolfgang Mieder (1974) opina que els proverbis no són aliens a la poesia lírica, per bé que s'insereixen millor en altres gèneres:

Dramatic and prose writings are more suitable for proverbial integration than lyrical poetry.

(Mieder 1974: 890)

Tanmateix, potser no convé generalitzar respecte a l'ús dels proverbis en la poesia lírica, perquè la situació pot variar d'una llengua a una altra. Així,

per exemple, en comparar la freqüència d'ús de proverbis entre diversos gèneres literaris francesos dels segles XII-XIII, Elisabeth Schulze-Busacker (1985: 20-21) ha posat de manifest les següents mitjanes: a) de dos a tres referències proverbials cada mil versos, entre els 665.000 versos continguts en 112 obres narratives, analitzades per ella; b) de dos a tres referències proverbials cada mil versos, entre els gairebé 30.000 versos del *Roman de Renart*, estudiat per Bartlett J. Whiting (1935); c) un proverbi cada mil versos, aproximadament, entre les cançons de gesta situades al voltant de l'any 1200; d) entre set i vuit expressions proverbials cada mil versos, als *Fabliaux*, encara que l'autora corregeix aquesta xifra i afirma que el nombre d'ocurrències proverbials no és més elevat als *Fabliaux* que als altres textos narratius, ja que l'alta freqüència de proverbis susdita prové "d'une quarantaine de textes qui les emploient isolément ou en série dans la *moralité*". I entrant al segle XIV, constata que la freqüència dels proverbis en textos narratius (com ara *Meliador*, de Froissart, o *Perceforêt*) és poc més o menys la mateixa, mentre que, per a les obres líriques, diu:

En ce qui concerne les oeuvres lyriques cependant, le tableau change: dans les poèmes de Froissart, Machaut, Deschamps et leurs contemporains, le proverbe occupe une place, même quantitative, de plus en plus importante qui finira par créer une véritable mode.

(Schulze-Busacker 1985: 22)

En resum, doncs, al llarg de la baixa Edat Mitjana, seguint els dictats dels mestres de retòrica, es generalitza la presència d'UFs (sobretot proverbis) en textos literaris, amb la funció bàsica de ser citacions d'autoritat reforçadores del valor de veritat del discurs, però també com a recurs de caire estilístic per fer més atractiu el text. El grau de consciència i d'intenció d'un autor pel que fa a l'ús d'UFs es difícil de determinar, però podem afirmar, sense gaire risc d'equivocar-nos, que la inserció d'enunciats fràsics sí que pressuposa una certa voluntat conscient de l'autor, com també l'ús d'UFs amb contingut

metafòric, mentre que la intertextualització de la resta d'UFs es fa d'una manera molt més automàtica o inconscient.

2.1.1. Literaturització interna i intertextualització d'UFs

Un fet sobre el qual cal parar atenció és que, de vegades, abans de l'inseriment literari d'una unitat fràsica, ja s'havia produït una altra literaturització prèvia, interna, de la mateixa unitat, en el sentit d'arribar a tenir una codificació propícia per a la versificació (i alhora més mnemotècnica), com ara la seva formulació en un vers, alexandrí o decasíl·lab, o en un díptic rimat (sobretot, les parèmies), amb els versos de la mateixa o de diferent mètrica, etc. És el que Bengt Holbek (1970) anomena *embelliment*:

The proverb is –indeed, it must be—a general statement, very often embellished with artistic features that distinguish it from everyday speech.

(Holbek 1970: 54)

Més endavant, aquest autor enumera alguns d'aquests recursos, mnemotècnics i artístics alhora:

Among the most easily recognized mnemonic (and artistic) means should be mentioned alliteration and various kinds of end rhyme (...); certain rhythmic patterns (...); parallelism and contrast.

(Holbeck 1970: 56)

Generalment, el procés d'embelliment o literaturització interna d'una unitat fràsica es desenvolupava en l'àmbit de l'oralitat,² i es formalitzava, diguem-ho així, en ser recollida per escrit. El lloc idoni per a la fixació escrita (de la forma canònica) d'una unitat fràsica era una col·lecció, ordenada

² Els pobles antics, de cultures orals primàries, conceptualitzaven els coneixements que anaven adquirint a partir de repeticions, per la qual cosa les fórmules breus, codificades i versificades, es convertien en la millor manera de guardar el coneixement. Walter J. Ong (1982, 1987: 41) opina que, com més complicat és el pensament modelat oralment, més probable serà que el

alfabèticament o no, on aquesta figurava anotada. Però no sempre les col·leccions d'unitats fràsiques han precedit llur inserció en textos literaris. La paremiografia francesa, per exemple, compta amb una gran abundància de repertoris medievals de proverbis (dels segles XIII i XIV), però des de la segona meitat del segle XII ja apareixen molts proverbis inserits en obres literàries franceses.³ En català, molts proverbis es troben documentats per primera vegada en haver estat intertextualitzats en una obra literària, sense que puguem demostrar que, abans, ja havien estat recollits en una col·lecció.

La qüestió té la seva importància, ja que podem considerar, pel que fa al procés codificador d'una unitat fràsica, que el fet de recollir-la en un compendi sancionava i fixava la seva forma, mentre que, en inserir-la en una composició poètica, el que s'hi esdevenia sovint era la desautomatització de la seva literaturització prèvia, si la tenia. En relació amb això, Paul Zumthor (1976) afirma que:

Des altérations formelles des diverses espèces affectent parfois le proverbe en fonction de son intégration au poème.

(Zumthor 1976, 325)

i classifica aquestes alteracions en quatre tipus de variacions: les causades pel metre, per la rima, pel context sintàctic i les que ell anomena lliures o estilístiques.

També podia passar que, si la unitat fràsica, especialment les parèmies, no havia acomplert el seu procés de consolidació codificadora, o d'*embelliment*, aleshores era la pròpia estructura del poema on s'intertextualitzava qui ajudava

caracteritzen expressions fixes emprades hàbilment, i això és comú per a totes les cultures orals, des de la Grècia homèrica fins a l'actualitat.

³ Els més antics reculls dels vint-i-cinc transcrits i publicats per J. Morawski (1925) són del segle XIII, mentre que *Proverbes au vilain* va ser escrit entre 1174 i 1190. Tanmateix, E. Schulze-Busacker (1985: 17) hi afegeix: "Mais cette date n'exclut pas l'existence de recueils de proverbes français avant la fin du XIIe siècle". I més endavant subratlla el fet, reforçador de la conjectura anterior, que només una quarta part dels proverbis recollits per J. Morawski apareixen als textos narratius (Schulze-Busacker 1985: 24). Tanmateix, també es dona el cas invers. Segons Jacqueline i Bernard Cerquiglini (1976: 374, n. 14), dels 208 proverbis continguts al *Roman de Perceforêt*, més de la meitat no apareixen als reculls de J. Morawski.

a dotar-la d'una forma poètica, amb ritme, rima, etc. Tanmateix, la qüestió de la primacia codificadora (l'encunyació de la parèmia ja existia abans de trobar-la en un poema o, contràriament, fou la inserció en el poema qui la dotà de la seva forma) és, en general, un problema irresoluble. Reportem, sobre això, l'autoritzada opinió d'Archer Taylor (1931, 1985):

The very curious and interesting relations of certain proverbs to some simple and primitive forms of verse have never been cleared up satisfactorily.

(Taylor 1931, 1985: 32)

el qual aporta alguns exemples, presos de la llengua i el folklore alemanys, que il·lustren aquesta manca d'explicació satisfactòria de la relació entre la parèmia i el vers on la trobem:

Obviously such a proverb as *Auch rote Äpfel sind wurmstichig* ('Even red apples are wormy') stands in some intimate connection with a widely sung quatrain, which is reported as early as 1613:

*Es ist kein Apfel so rosenrot,
es steckt ein Kernlein drin;
es war keine Jungfrau nie so schön,
sie trägt einen falschen Sinn.*

Some have maintained that the proverb came before the quatrain; others, who declare that the germ of all poetry is the strophe and not the line, have zealously defended the contrary opinion. Certainly such matters are not to be decided on the basis of doctrinaire notions of primitive poetry.

(Taylor 1931, 1985: 32-33)

Així, per a les parèmies que tenen la seva primera documentació codificada en una obra en vers, és difícil que puguem saber del cert si la parèmia ja circulava ben codificada, abans que l'autor l'usés en l'obra, o si fou l'autor qui la fixà i li donà la seva forma canònica, en incorporar-la als versos.

Aquest és el cas, per exemple, del proverbi català, perfectament estructurat en dos hemistiquis:

*Més val pa eixut amb amor,
que no gallines amb remor.*⁴

el qual procedeix de la *Bíblia*: *Melior est buccella sicca cum gaudio quam domus plena victimis cum iurgio* (*Proverbia*, 11.27) i apareix documentat per primera vegada, en la forma susdita, encara vigent, al *Franselm* o *Llibre de bons amonestaments* (1398), d'Anselm Turmeda.

Un altre exemple més antic, tret del manuscrit d'Oxford del segle XII que conté la *Folie Tristan*, és el que figura als versos:

Ohi! Isolt, ohi! amie,
*Hom ke ben aime tart ublie.*⁵

on llegim una primerenca encunyació romànica del proverbi *Qui be ama tard oblida*. Aleshores, ens podem preguntar si aquest proverbi ja existia, així codificat, abans del romanç de *Tristany i Isolda*, o si fou l'autor del poema el forjador d'aquesta forma canònica, vigent fins avui en diverses llengües romàniques. E. Schulze-Busacker (1985: 22) ha trobat catorze referències a aquest proverbi en obres narratives en vers dels segles XII i XIII, amb diferents graus de codificació, per la qual cosa el més probable és que, en aquest exemple, el proverbi ja existís ben format abans de ser utilitzat literàriament. Al segle XIII apareix ja ben codificat, *Qui bien aime a tart oblie*, en un dels repertoris manuscrits buidats per Joseph Morawski (1925: núm. 1835), mentre que en la primera documentació catalana coneguda es presenta encara desautomatitzat; així, a *Lo Somni* de Bernat Metge, obra de la fi del segle XIV, figura: "Impossible és donar a oblit açò que hom ferventment ama".⁶

⁴ Vegeu una anàlisi diacrònica i contrastiva d'aquest proverbi a RPR (2001: v. I, p. 437, n. 52). L'estudi dels proverbis intertextualitzats al *Franselm* ha estat fet per M. Conca i J. Guia (1995).

⁵ Citat per G. Frank (1943: 510).

⁶ Recollit per A. Capmany (1926: 124), en un interessant treball dedicat a la identificació de les parèmies emboscades contingudes en la prosa prehumanista de *Lo Somni*.

D'aquesta disjuntiva, que recorda la famosa discussió sobre qui fou primer, si l'ou o la gallina, també se'n fa ressò Vincenzo Bondice, recopilador decimonònic de proverbis sicilians, conservats per tradició oral en els versos de cloenda d'estrofes octaves:

Quannu 'mpignata a miu favuri tutta
Era fortuna, mia pirsuna accetta
Era ad ognunu, e quasi a la sdirrutta
Lu megghiu mi jittava la silletta;
Ora, ca già vutavi a testa sutta
Lu chiù tintu mi sputa, e chiù m'appretta;
cc'è ntra stu munnu ahimè! 'usanza brutta:
Ad arvulu cadutu accetta accetta.

el qual, a la introducció de la seva *Raccolta di Proverbii siciliani in ottave* (1845), s'expressa així:

Nasce in me un altro desio di sapere se questi proverbi nacquero
così a versi rimati come si dicono, affinché si potessero con facilità
a memoria ritenere; oppure sono essi chiusure di canzoni che gli
antichi componevano, e facevano terminare con tali motti.

tot pronunciant-se en favor de la segona opció, això és, que el proverbi devia ser anterior a la composició rimada. Confirma aquesta opinió, efectivament, el fet que quasi tots els reculls de proverbis sicilians (datats, els més antics, al segle XVII) són en octaves, amb el proverbi inserit com a vers vuitè, tancador de l'estrofa. Així, el mateix proverbi anterior apareix en un altre recull com a cloenda d'una estrofa diferent:

Si la sorti si metti 'tra la sditta
Cu la sciabula a manu, e la scupetta,
Di l'omu sfortunatu fa vinnitta,
E prestu a varva all'aria lu jetta;

Sazia non mai sarrà di sua scunfitta,
Si prima di ogni Seni non l'annetta,
Pirchì c'è dda sintenza maliditta
Ad arvulu cadutu accetta accetta.

la qual cosa posa de manifest que les dues estrofes són creacions posteriors a l'existència del proverbi, fetes *ad hoc* per tal de glossar-lo.⁷

En relació a aquesta qüestió de la contraposició existent entre la possible codificació prèvia d'una parèmia i la probable desautomatització provocada pel seu inseriment literari, Elisabeth Schulze-Busacker es refereix a l'habilitat que havien de desenvolupar els autors per tal de conciliar l'estructura relativament fixada de la parèmia i el sistema sintàctic i mètric restrictiu on la volien integrar, tot observant que:

En général, les auteurs se sont pliés aux contraintes des deux parties avec habilité et goût, parfois même avec finesse et humour.

(Schulze-Busacker 1985: 37)

En resum, doncs, hem posat de manifest diverses qüestions relatives a la inserció d'unitats fràsiques de significat idiomàtic en textos versificats. Concretament, hem parlat de literaturització interna, codificació, forma canònica, inserció, desautomatització, etc, és a dir, de tota una sèrie de conceptes que potser fóra convenient deixar establerts, amb definicions precises, sense pretendre que siguin definitives.

Literaturització interna. És el procés de configuració de la UF mitjançant recursos expressius, alhora mnotècnics i artístics (retòrics, poètics...).

Codificació. És el resultat lingüístic del procés de configuració. Pot no ser-ne única i, doncs, haver-ne *variants*.

Forma canònica. És la codificació més concisa i usual.

Significat. És el valor o contingut comunicatiu que la UF té atribuït --en la norma, per a les col·locacions; en el sistema, per a les locucions; en la parla, per als enunciats fràsics-- i amb el qual és usada habitualment.

Inserció en el text o intertextualització. És la presència en un text d'una UF, modificada o no. Si no n'hi ha modificació de la forma canònica ni del significat, parlarem de *presència automatitzada*. Si n'hi ha modificacions creatives (alteració de l'ordre dels constituents; substitucions, omissions o permutacions lèxiques; interpolació d'altres elements; canvis gramaticals; mutacions semàntiques) parlarem de *presència desautomatitzada* i hi considerarem dos casos:

- a) Quan s'hi conserva, com a mínim, algun element lèxic o fràsic de la UF i un cert ressò del seu significat. Quan s'hi doni només aquest mínim, parlarem de *presència emboscada*.
- b) Quan s'hi conserven alguns elements lèxics o fràsics de la UF, però es modifica el seu significat. En aquest cas específic, parlarem de *presència mutada*.

(Entenem per *elements fràsics* d'una UF els trets estructurals sintacticosemàntics propis de la seva forma canònica)

2.1.2. Modalitats d'inserció

Amb independència del fet que la inserció en el text pugui ser automatitzada o desautomatitzada (classificació que fa referència a la *integritat* de la UF), distingirem diverses modalitats de presència que afecten l'*acompanyament* de la UF i, particularment, llur presentació, posició i funció. Són les que exposem a continuació.

⁷ La informació relativa als proverbis sicilians ha estat elaborada a partir de l'article "Gli studi sul folklore e le raccolte di proverbi": www.proverbiescrittori.it/proverbi2_0000c8.html

Presència connectada. Quan la UF va precedida d'un connector discursiu.

Presència formulada. Quan la UF va acompanyada d'una fórmula d'inserció.

Presència directa. Quan la UF no va precedida de connectors ni acompanyada de fórmules d'inserció.

Presència cíclica. Quan les UFs apareixen al text segons una cadència determinada, com ara cada n versos, a la fi de cada estrofa, etc.

Presència seriada. Quan hi ha un passatge format per una sèrie d'expressions més o menys codificades, amb una mateixa funció discursiva i una certa sinonímia, on algunes expressions són UFs i altres també podrien ser identificades com a tals.

Presència inicial. Quan la UF encapçala una seqüència, generalment argumentativa, amb la funció d'anunci d'allò que s'hi diu.

Presència conclusiva. Quan la UF tanca una seqüència, generalment argumentativa, amb la funció de resum i/o moralitat d'allò que s'hi diu.

Presència parcial (d'una parèmia). Quan la UF que figura al text és una col·locació o una locució, que forma part (normalment, constituent un dels dos hemistiquis) d'una parèmia. En aquest cas, és el context qui ha de determinar si la referència s'ha d'entendre a la parèmia completa o només a la col·locació o locució. La *presència parcial* l'hem inclosa en aquesta relació (de modalitats presencials que afecten l'*acompanyament* o *presentació* de la UF) justament per aquesta necessitat de recórrer al context.

És obvi que les diferents modalitats d'intertextualització d'UFs no són mutuament excloents, ja que hom pot trobar insercions on es dóna més d'una classe de *presència*.

2.1.3. Localització, identificació i interpretació d'UFs

Probablement, era més freqüent que la inserció d'UFs en textos versificats provoqués desautomatitzacions que no que contribuís a llur codificació. Per això, el treball de localització i identificació d'UFs en textos literaris, especialment en obres en vers, ha esdevingut tot un repte per als fraseòlegs. Sense menysteniment d'aquesta tasca, però advertint contra el mer col·leccionisme, Alan Dundes (1965) ha criticat el fet que els folkloristes, en general, es limitin a extreure, de les fonts literàries, eixutes llistes de motius folklòrics o de proverbis, al marge de llur context literari, i afirma amb èmfasi que la identificació és només el primer esglaó de l'estudi:

Folklorists go into the field to return with texts collected without their cultural context; folklorists plunge into literary sources and emerge with dry lists of motifs or proverbs lifted from their literary context. The problem is that for many folklorist identification has become an end in itself instead of a means to the end of interpretation. Identification is only the beginning, only the first step.

(Dundes 1965: 136)

Bartlett J. Whiting (1939) ja havia assenyalat la necessitat de no procedir al buidatge dels proverbis sense tenir plantejat un propòsit d'estudi posterior:

In general, the excerpting of proverbs from the works of a particular author should not be undertaken unless a special purpose is clearly held in view. Knowledge of the proverbs used by an author may enable one to characterize that author more effectively.

(Whiting 1939, 1994: 94)

Observem, encara que no ens hi detindrem, que la idea expressada per Bartlett J. Whiting a les dues darreres línies de la citació anterior, tot i restringida a l'ús de proverbis, té una gran transcendència per als estudis de caracterització estilística que es poden fer a partir del coneixement del fràsic d'un autor. Quant al blasme del mer col·leccionisme de proverbis, aquest és reprès per Wolfgang Mieder (1974) amb energia:

Assembling a list of proverbs out of the works of an author without any page reference to the source, without any verification by means of standard proverb dictionaries and without an expository essay on the function and importance of the collected proverbs in the literary work itself is a worthless and purposeless undertaking.

(Mieder 1974: 888)

Nogensmenys, potser per no espantar excessivament els paleògrafs o els editors de textos antics que tenen la bona pensada, en transcriure algun vell manuscrit, d'adjuntar una relació dels proverbis que hi han trobat intertextualitzats, afegeix:

Nevertheless, the serious collection of proverbs out of literary texts is of vital importance to paremiologists (...) The proverbs of earlier times can only be found by scanning written works.

(Mieder 1974: 888)

Elisabeth Schulze-Busacker (1985: 16-18), per al buidatge de les cent dotze obres narratives compreses entre 1150 i 1300 que ha estudiat, ha seguit tres criteris d'identificació, que són: 1) Els elements intrínsecs del proverbi, al marge del text on s'insereix, en la línia de Greimas (1960) de considerar el proverbi "un bref énoncé de caractère universel, qui frappe par une formulation visiblement distincte du discours courant"; 2) Les marques contextuais del proverbi inserit, com les fórmules introductòries o conclusives o el "car" que precedeix una oració subordinada proverbial; 3) La concordança entre l'enunciat a identificar i algun proverbi ja recollit en alguna col·lecció (de les

repertoriades per Joseph Morawski). Tanmateix, dintre del criteri segon esmenta elements que pertanyen al criteri primer:

Des éléments lexicaux qui peuvent mener sur la piste d'un proverbe, comme l'emploi d'un vocabulaire spécifique à une formule proverbiale ("Miauz vaut", "Tel cuide", " Tel... tel", etc. ou un segment de proverbe comme le fameux "vengier sa honte")

(Schulze-Busacker 1985: 16)

ja que aquests elements són trets formals del propi proverbi. Del primer criteri ja en parlen Jacqueline i Bernard Cerquiglini (1976: 360-361), sota la rúbrica "Spécifités internes", tot considerant elements com ara el "binarisme", o el fet de formar un "système anaphorique clos", així com "l'archaïsme", és a dir, "le toujours-déjà dit", que A. J. Greimas (1960) caracteritza mitjançant quatre trets: "absence d'article, d'antécédent, ordre des mots, statut du verbe".

En el procés d'identificació de les UFs contingudes en un text, cal distingir-hi dos moments, per bé que els fraseòlegs no han teoritzat aquesta diferència:⁸ la *localització* primària i la *identificació* pròpiament dita. En efecte, com veurem després en alguns exemples, no és el mateix saber que en tal passatge o fins i tot en tal vers hi ha inserida una UF, que saber exactament de quina UF es tracta, és a dir, quina és la seva forma canònica i quin és el seu significat. La localització és condició necessària per a la identificació, però no n'és suficient. El fraseòleg pot tenir la certesa que tal o tal expressió d'un text és una UF (fins i tot, perquè li ho diu el propi text amb alguna fórmula d'inserció explícita) però la UF li serà desconeguda, si no es troba repetida en algun altre lloc. En aquest cas, s'haurà de limitar a proposar-ne, a tall de conjectura i a partir de l'única ocurrència coneguda (desautomatitzada, generalment), una forma canònica i una definició, és a dir, que en farà una identificació hipotètica,

⁸ Cal fer-ne l'excepció d'A. Naciscione (2001: 34-35) que, partint d'una idea d'*identificació* més àmplia que la definida per nosaltres, marca diverses etapes en aquest procés: "It is essential to establish a procedure for discovering instantial use [of the PU] in the flow of discourse and set out a sequence of directions in order to avoid subjective judgement as far as possible (...) A number of discrete steps can be singled out to aid the process of identification which can be

provisional. Per això, podem dir que, una vegada feta la *localització*, aquesta ha d'anar seguida de la *identificació*, que pot ser *real* (quan hi ha almenys una altra documentació de la UF) o *hipotètica* (quan no se'n coneix cap altra ocurrència). En aquest cas, cal esperar-ne la *validació* de la (presumpta) UF, és a dir, la confirmació de la identificació hipotètica mitjançant l'aportació de la documentació pertinent.⁹ Tanmateix, cal alertar el fraseòleg contra els *miratges fràsics* o *falsos amics*, a fi d'evitar que l'esforç per detectar UFs inserides en un text no el porti a creure que determinades construccions lliures, formulades amb esquemes fràsics i amb caràcter metafòric i/o sentenciós, són UFs, quan en realitat no ho són.

Diguem finalment que, en la indagació textual del fraseòleg, és dóna sovint el cas que el fet de *conèixer* una UF, perquè l'ha vista escrita en algun lloc (text literari o compendi) o perquè l'ha sentida dir a algú, no implica necessàriament el fet de *reconèixer-la* intertextualitzada en un text. El lector pot passar per sobre, perfectament, sense adonar-se'n de la presència *emboscada* de la UF, fins i tot coneguda per ell, de la mateixa manera que, quan hom va a cercar bolets, sovint passa per llocs on n'hi ha i, tanmateix, no els veu. Segons les diferents modalitats d'inserció d'una UF en un text, exposades a l'apartat anterior, la seva localització serà més o menys senzilla. No oblidem, però, que més enllà de la *localització* i la *identificació* hi ha la *classificació* (estretament relacionada amb la forma canònica corresponent) i la *interpretació*, sense perjudici d'altres estudis ulteriors. A continuació, definirem sistemàticament els conceptes a què hem fet referència en aquest apartat.

Localització. És el fet de detectar que en un passatge hi ha inserida o evocada una UF, amb independència de saber o no de quina UF és tracta.

Identificació. És el fet, posterior a la localització de la UF, consistent a postular-ne una forma canònica i una definició.

divided into several phases: *recognition* > *verification* > *comprehension* > *interpretation* to enable the reader or listener to cope with the complexities of discourse".

⁹ Sobre l'autenticitat o no dels proverbis en compendis, vegeu M. Conca i J. Guia (1995, 1998) i la "Introducción" de Delfín Carbonell al seu *Diccionario panhispánico de refranes* (2002).

- a) *Identificació hipotètica*. Quan no se'n coneix cap altra recurrència.
- b) *Identificació real*. Quan se'n coneixen altres recurrències.

Validació. És la confirmació de la identificació hipotètica mitjançant l'aportació de la documentació pertinent, preferentment de la UF en context.

Miratge fràsic. És una construcció lingüística que fa creure (per l'estructura, rima, valor idiomàtic, caràcter sentenciós, etc.) que és una UF, quan no ho és.

Classificació. És la determinació, a partir de la forma canònica, del tipus d'UF.

Interpretació. És la funció discursiva que la UF fa en el text, per a l'anàlisi de la qual cal atendre la naturalesa de la UF (enunciat o no enunciat) i les característiques contextuais (emissor, receptor, intenció comunicativa...), a més del significat habitual, els valors fraseològics intrínsecs i els valors modalitzadors que es donin en cada cas.

2.2. Aplicació pràctica

Les propostes teòriques i metodològiques de l'apartat anterior s'han pogut formular, precisament, després d'haver observat el comportament de les UFs en textos versificats. Així doncs, el que es presenta, ara i ací, com a una "aplicació" de la teoria és, en realitat, el treball experiencial previ que ha fet possible aquesta teorització. Comptat i debatut, en qualsevol disciplina científica sempre s'esdevé així. La teorització, a partir dels casos concrets, trigarà més o menys però sempre resultarà prioritària, ja que permet organitzar i sistematitzar les observacions esparses, donar-li consistència a l'objecte d'estudi i, sobretot, dotar d'un mètode rigorós les noves recerques. I els casos concrets que l'han precedida, aquesta teorització, quedaran com a exemples mostrats *a posteriori*.

Presentarem molts exemples d'UFs inserides en textos versificats medievals, a partir de la lectura directa i de la recerca de paraules clau pròpies de connectors i fórmules. Per això, hi trobarem, sobretot, presències *connectades* i *formulades*, les més senzilles de detectar perquè permeten, a més, realitzar la recerca amb l'ajut de mitjans electrònics. No cal dir que, quan les UF's van acompanyades de connectors discursius (argumentatius o adversatius, preferentment, que les precedeixen) i/o de fórmules d'inserció (que, en general, les precedeixen, encara que no sempre és així), llur localització és senzilla, però no sempre ho és llur identificació. A més d'aquestes presències, sovint trobarem que també s'hi donen altres modalitats presencials (*directa, seriada, inicial, conclusiva*, etc.). Per a la presència *cíclica* dedicarem un apartat específic.

2.2.1. Diverses modalitats presencials d'UFs en obres en vers de la literatura medieval europea

Jacqueline i Bernard Cerquiglini (1976: 361-366), sota la rúbrica "Modalités d'inscription", han estudiat i classificat els diferents marcadors que poden acompanyar un proverbi. Aquests autors, a partir del buidatge paremiològic de les obres de Machaut, Deschamps i Froissard, tots tres escriptors en vers del segle XIV, fan una exposició molt completa de les diferents combinacions de marques d'inserció que hom pot trobar-hi. Seguirem el model que ells proposen, però entendrem que l'enunciació discursiva inserida al text, per mor de reportar-hi una UF, inclou, a més dels connectors discursius i les fórmules d'inserció (com els autors postulen), la UF mateixa, en tant que enunciat. D'altra banda, considerarem que els connectors discursius, quan els hi hagi, no formen part de la fórmula d'inserció.

* * *

Començarem per la literatura francesa. L'ús de proverbis per part de Chrétien de Troyes (segle XII) ha estat estudiat per Marie-Louise Ollier (1986) i Elisabeth Schulze-Busacker (1985: 46-64), la primera subratllant l'aspecte de

citació d'autoritat i la segona fent extensiva la seva anàlisi a altres trets estilístics i temàtics, tot ampliant el camp de les funcions pròpies de la inserció proverbial. Presentem cinc exemples extrets, respectivament, de les cinc obres de Chrétien (datades entre 1170 i 1181).

Li vilains dit an son respit
que *tel chose a l'an an despit*
qui molt valt mialz que l'an ne cuide. (Erec et Enide, vs. 1-3)

Por ce voel mes cuers le serve,
car li vilains dit an sa verve:
Qui a prodome se comande,
malvés est se de lui n'amande. (Cligés, vs. 4253-56)

Ensi tote nuit se degenglent
cil qui de mal dire l'estrenglent.
Mes tex dit sovant mal d'autri
qui est molt pires de celui. (Lancelot, vs. 5757-60)

Qu'au besoing, toz jorz le dit an,
doit an son ami esprover. (Yvain, vs. 6590-91)

Et li saiges dit et retret:
Qui trop parole pechié fet. (Perceval, vs. 1651-52)

Que la primera obra datada de Chrétien de Troyes s'iniciï amb la citació d'un proverbi és significatiu del valor que l'autor atorga a aquest tret estilístic; la fórmula d'inserció que el presenta, formada pel locutor sapiencial "li vilain" i el verb de dicció "dit", era habitual a l'època. En el segon cas, retrobem la mateixa fórmula, precedida del connector argumentatiu "car". En el tercer exemple, només hi ha el connector adversatiu "mes" com a marca d'introducció de l'enunciació proverbial. L'exemple extret d'*Yvain* presenta la fórmula d'inserció del proverbi incrustada al bell mig del mateix proverbi, integrada pel verb de dicció en forma impersonal "le dit an" i reforçada per l'adverbi "toz jorz". En el darrer cas, hi trobem una enunciació formada per: a) la conjunció coordinant

“et” en funció de connector additiu; b) la fórmula d’inserció “li saiges dit et retret”, integrada pel locutor “li saiges” i pels verbs de dicció “dit et retret”; c) la forma gràfica dels dos punts, introductors del discurs directe; d) el proverbi *Qui trop parole pechié fet*. Així doncs, en aquests fragments hem mostrat presències *inicials, connectades i formulades*.

A l’obra *Ipomedon*, escrita poc després de 1180 per Hue de Rotelande, hi ha proverbis que, immediatament abans de llur inserció, són *anunciats* per l’autor així:

Car hom dit qe *par eloignance*
met l’en amur en obliance. (vs. 836-37)

Vus savez ben ke l’um reprove
ke l’um suvent a un jur trove
ço dunt l’um s’est tut l’an pené;
esgardez, dame, verité. (vs. 5267-70)

Ben ad apris le reprover
qui nus vent del vilein sené:
Bonté regarde altre bonté. (vs. 9039-41)

En el primer cas, el conjunt de l’enunciació proverbial és format per: a) el connector argumentatiu “car” (“marque de décrochement”, segons Cerquiglini); b) la fórmula d’inserció “hom dit”, integrada pel locutor “hom” i pel verb de dicció “dit”; c) la conjunció introductora del discurs indirecte “qe”; d) el proverbi *Par eloignance, met l’en amur en obliance*. Segons la nostra classificació, en aquest cas s’hi combinen dues modalitats d’inserció: la *connectada* i la *formulada*. El segon cas presenta una enunciació en estil directe, amb una apel·lació inicial (“Vus savez ben”) i una altra de final (“esgardez, dame, verité”) que reforcen el coneixement compartit del proverbi i el seu valor de veritat; i entre l’una i l’altra, el subjecte impersonal “l’um”, el verb específic de dicció proverbial “reprove”, la conjunció “ke” introductora immediata del proverbi i el mateix proverbi. En el tercer cas, els dos versos de la fórmula d’inserció

contenen el verb de coneixement “apris”, el terme paremiològic “reprover” i la referència al locutor dipositari de la saviesa popular “vilein sené”. En aquestes condicions d’inseriment, en tots quatre exemples, no sols queda sobradament assegurada la identificació del proverbi sinó també el desitjat efecte de discurs reportat que el proverbi comporta.

De l’obra *Ille et Galeron* (entre 1176 i 1184), de Gautier d’Arras, reproduïrem una inserció *seriada* i *conclusiva* de dos proverbis, en un “charmant échange de répliques proverbiales” (Schulze-Busacker 1985: 74) entre Ille i Ganor:

--Amis --fait-ele--, or aient honte
cil qui deffirent vostre conte!
Molt sevent dire et petit faire.
--France puciele de bon aire,
on a sovent dit et retrait
que *molt a entre dit e fait.* (vs. 2506-11)

En el primer cas, el proverbi *Molt sevent dire et petit faire* hi és citat directament i completa, com a conclusió de l’argument i sense cap connector ni fórmula d’inserció, mentre que en el segon, on el proverbi *Molt a entre dit e fait* també té funció conclusiva, aquest va precedit de la fórmula: “on a sovent dit et retrait”, formada per la conjunció de dos verbs de dicció, en la forma impersonal pròpia de la veu col·lectiva de la saviesa popular, reforçats a més per l’adverbi “sovent”.

* * *

Passem ara als trobadors occitans. Guilhem de Peitieu (1071-1126), VII comte de Poitiers i IX duc d’Aquitània, aquell que mai no havia volgut normands ni francesos dins de sa casa (“c’anc non ac norman ni fransés dins mon ostau”), és el primer trobador occità conegut i el primer autor de versos en una

llengua romànica. En el poema d'amor cortés "Pos vezem de novel florir...", hi ha l'estrofa:

Per tal n'ai meins de bon saber
quar vueill so que non puesc aver.
E si'l reprovers me ditz ver,
certanamens
a bon coratge bon poder,
qui's ben sufrens.¹⁰

on el proverbi *A bon coratge, bon poder* forma part d'una enunciació que, en forma retòricament condicional, conté la menció explícita al mot "reprovers" (proverbi), el verb de dicció "ditz" i les modalitats assertives adverbials "ver" i "certanamens".

Un altre trobador, Marcabré (...1130-1150...), prolífic i moralista, en la composició "Dirai vos en mon lati", escrita contra la que ell considera decadència dels bons costums, inclou les dues estrofes següents:

Soven de pan e de vi
noiris rics hom *mal vezí,*
e si'l tengues de mal aire
segurs es de *mal maití,*
si no'i ment lo gazainaire
don lo reproviers issi.

Lo mouniers jutg'al moli:
Qui ben lia ben desli.
E'l vilans ditz tras l'araire:
Bons fruitz eis de bon jardi,
Et avols fills d'avol maire
E d'avol caval rossi.

que contenen quatre proverbis, dels quals és interessant observar-ne les diferents formes d'inserció. A la primera estrofa, el proverbí apareix desautomatitzat, migpartit en dos versos no consecutius i amb cada part inclosa en oracions diferents, seguit i no precedit de la fórmula d'inserció continguda als dos darrers versos de l'estrofa: una enunciació retòrica condicional composta d'un locutor ("lo gazainaire": el llaurador), un verb assertiu ("no'i ment") i el substantiu "reproviers", com a menció explícita a la condició de proverbí d'allò que diu el locutor, el qual hi és adduït com a portaveu de la saviesa popular. A la segona estrofa, hi ha un proverbí al segon vers i un grup de tres proverbis en sèrie als versos quart, cinquè i sisè, de manera que els versos primer i tercer, que els anuncien respectivament, inicien dues enunciacions paral·leles, amb sengles locutors ("lo mouniers", "lo vilans"), esgrimits per acreditar la veracitat popular (del primer proverbí i dels altres tres, respectivament), i amb sengles verbs de dicció seguits de complements de lloc adequats a l'ofici dels locutors ("jutg'al moli", "ditz tras l'araire"). Aquesta estrofa constitueix un bell exemple de combinació de dues modalitats de presència, la *formulada* i la *seriada*.

Contemporani de Marcabré, però amb una producció molt més reduïda, el trobador Cercamon (...1137-1149...) també intertextualitzà algun proverbí, com el que figura en una estrofa de "Ab lo pascor m'es bel qu'eu chan", que procedeix de la *Bíblia* però que hi és atribuït a la saviesa popular del pagès:

Ben sai qe lor es mal estan
als moilleratz car se fan gai
domnejador ni drudejan,
e.l guizado qe lor n'eschai.
Ditz el reprovier lo pajes:
Q'a glazi fer a glazi es
feritz d'eis lo seu colp mortau.¹¹

¹⁰ Aquesta i altres citacions de versos dels trobadors provenen de l'edició de Martí de Riquer (1975), contrastades amb www.sal.tohoku.ac.jp/~gothit/romance.html.

on la fórmula d'inserció és formada per un locutor ("lo pajes"), un verb de dicció ("ditz") i la menció explícita del terme que designa el proverbi ("le reprovier").

* * *

Un trobador català (d'expressió poètica occitana, com era el costum de l'època entre els catalans) fou Alfons el Cast (1154-1196), marquès de Provença, comte de Barcelona i rei d'Aragó, que acollí a la seva cort molts trobadors i del qual s'han conservat només dues composicions. En una d'aquestes, una tensó amb el famós trobador Giraut de Bornelh, figura l'estrofa:

Giraut, e non esta genseis
si'l rics sap onrar ni temer
sidons e'l cor ab lo poder
l'ajosta? Co'l te per senhor,
preza'l donc menhs per sa valor,
si mal no'l troba ni sobrer?
Ja sol om dir el reprover
que *sel que val mais, e melhs pren*.

on s'introdueix una variant del proverbi *Qui mais pot, mais pren* mitjançant la fórmula d'inserció integrada pel locutor "om", el verb de dicció "sol dir" i el substantiu "reprover", seguida de la conjunció introductora del discurs indirecte "que".

Ja al segle XIII, un altre poeta català en llengua occitana, Guillem de Cervera, identificat per Martí de Riquer (1989) amb el trobador Cerverí de Girona (...1259-1285...), escrigué una obra didacticomoral, *Versos proverbials*, en quartetes de sis síl·labes, de rima *abab*, on recrea moltes parèmies provinents dels *Proverbia* de Salomó, dels *Disticha* de Cató i de proverbis vulgars. Per exemple:

¹¹ Citat per Suzanne Mejean (1971: 88), en un treball dedicat a les composicions de caire satíric dels trobadors, que inclou una antologia de textos.

Del proverbi ven dans
c'om dits entre noables:
qui en jovén és sans
can és vieyls és diables. (estrofa 282)

Le frayres ajudats
de son frayr' és axí
com la ferma ciutats:
le proverbis o di. (estrofa 344)

Li malvat sobre terra
seran tolt e perdut.
si'l proverbis no n'erra,
mal auran mal viscut. (estrofa 792)

Le proverbis retray
que *la major besonya,*
si la ricors se'n vay,
l'amichs del paubr' eslonya. (estrofa 951)

No pots aver lausor
ses companya 'ndressada,
c'om dits: *A bon seynor*
tots temps bona maynada. (estrofa 1127)

Qui vol son enamich
pendre, ab femna'l gatcha:
per sò'l proverbì't dic
que't quarts d'aquela patcha. (estrofa 1147)¹²

Observem que Guillem de Cervera fa servir el mot “proverbi” tant per a les sentències bíbliques com per als que circulaven com a populars, sense perjudici que el seu origen pogués ser una sentència d'un savi (Conca / Guia 2000). Així, els proverbis de referència de les estrofes 344 i 792 són les

¹² Seguim la transcripció i les notes de l'edició crítica de Joan Coromines (1991).

sentències bíbliques *Frater qui adjuvatur a fratre quasi civitas firma* (*Proverbia*, 18.19) i *Impii vero de terra perdentur* (*Proverbia*, 2.22). Pel que fa a la primera de les estrofes reportades, es tracta d'una variant del proverbi vulgar *Qui no la corre de jove, la corre de vell*, introduïda mitjançant un locutor (“noables”, ‘dolents’), un verb de dicció (“dits”) i el substantiu “proverbi”, en una oració on el proverbi és presentat com a moralment pernicios. A l'estrofa 951, hi ha una variant desautomatitzada, a cavall de dos versos no consecutius, d'un probable creuament dels proverbis *En la necessitat es coneix l'amic* i *L'home pobre no té amic*, amb un vers introductor enunciat, que explicita el mot “proverbi” i el verb de dicció proverbial “retray”. A l'estrofa 1127, figura el connector argumentatiu “car” i la fórmula d'inserció “om dits” (locutor “om” + verb de dicció “dits”), anunciant la presència, *connectada* i *formulada* alhora, del proverbi *A bon seynor, bona mainada*. A la darrera estrofa reportada s'inclou una variant desautomatitzada d'algun dels proverbis del repertori misogin que aconsella als homes no tenir relació ni tracte amb dones, no identificat exactament, inserit mitjançant un vers en estil directe, on trobem la marca argumentativa “per so”, el jo de l'autor com a locutor, el verb de dicció en primera persona “dic” i el pronom de segona persona que al·ludeix al destinatari.

Seguint amb versificadors catalans d'expressió provençal, de més en més catalanitzada, citarem l'anònim autor de l'obra *Fraire de joi e sor de plaser*, de la segona meitat del segle XIV, on també hi ha UFs introduïdes mitjançant connectors i fórmules d'inserció:

Perquè el reprover dits sovents:
après gran gauig ve grans dolors
*e gauigs après grans tristors.*¹³

Que dits hom que *pesar* present
o plaser, que en la cara par.

¹³ En aquesta i altres obres en vers dels segles XIV i XV seguirem l'edició d'Arseni Pacheco (1983).

Al primer cas, el deslligament respecte al discurs subjacent es fa mitjançant el connector argumentatiu “perquè”, al qual segueix la fórmula d’inserció formada pel locutor d’autoritat “el reprover” i el verb de dicció “dits”, reforçat amb l’adverbi “sovents”. Al segon cas, trobem una vegada més la fórmula “dits hom”, flanquejada per sengles conjuncions “que”, la de davant amb funció de connector argumentatiu, i la de darrere, amb funció de connector introductor del discurs indirecte.

Així mateix, a l’obra *Salut d’amor*, igualment anònima de finals del segle XIV, apareix una sentència bíblica introduïda mitjançant el connector argumentatiu “car” i la fórmula “Déus dix”, acompanyada de la modalitat de reforçament assertiu “e ben és vertats”:

Car Déus dix, e ben és vertats,
que *hom ni femna ses mercè*
mercè no trobarà...

L’anònim adaptador català del *Facetus* llatí, cap a la fi del segle XIV, també ens proporciona alguns exemples de presències *connectada* i *formulada*:

Dien que *l’ús ret l’om mestre*
en qualque art que-s vulla metre.
(...)
Diu hom que *qui no bat merdós*
no pot puys batre pelós.
(...)
Car *més val mester que sperver,*
sovin ho ausim retrer.
(...)
Per ço diu una parladura
que *amor d’una part no dura.*
(...)
Diu hom que *més val giny que força;*

aquest sermó no vol escorça.

(...)

Car sol hom dir: *Sabén-ho tres,*
despuys o sab tota res.

(...)

Diu hom que *tu batràs les mates,*
los romanins e bufalagues,
e altre aurà los conylls.

Bé 't porà hom dir *seny de grills.*

Bé saps que diu lo casteylano
que *fembra fa lo desguiado.*¹⁴

En aquests set fragments, trobem diverses variants de fórmules d'inserció. Als dos primers casos, les avantposades “Dien” i “Diu hom”; al tercer cas, la postposada “sovin ho ausim retrer”, que segueix el proverbi introduït mitjançant el connector “car”; al quart exemple, l'enunciació proverbial comença amb la locució adverbial, que fa funció de connector argumentatiu, “per ço”, segueix amb la fórmula d'inserció integrada pel verb de dicció “diu” i la menció a la veu veraç del poble “una parladura”, continua amb la conjunció introductora del discurs indirecte “que” i acaba amb l'expressió de la UF, el proverbi *Amor d'una part no dura*. Al cinquè fragment, a més de la fórmula introductora “Diu hom”, el valor de veritat del proverbi *Més val giny que força* s'hi subratlla mitjançant l'expressió metadiscursiva “aquest sermó no vol escorça”; l'expressió “Car hom sol dir” acumula les marques de presència *connectada* (“car”) i *formulada* (“hom sol dir”); el darrer cas és especialment interessant, car hi tenim presència *formulada* i *seriada* alhora, de dos proverbis i una locució nominal, totes tres UFs amb la seva corresponent fórmula d'inserció: “Diu hom”, “Bé't porà hom dir” i “Bé saps que diu lo casteylano”.

De la mateixa època és el *Sermó del Bisbetó*, obra anònima catalana de 808 versos, en forma de cudolada (alternativament heptasíl·labs i tetrasíl·labs, rimats de dos en dos), de caire satíric, on trobem locucions i proverbis amb modalitats diverses d'inserció:

Vui altres festes no s'hic colen
sinó les llurs,
car *giren* les lleis e los furs
de verd en blau

(...)

Alguns ne són –e jo ho sé—
que en tots llurs gests
se mostren bons e honests,
e si els tocau
a llur honor, o els comanau
fets de diners,
giren-se tost de l'envers;
d'aquests direm entre nosaltres
los del coll tort

(...)

E ja sabets que *mal hom glot*
jamés prospera,
ans irà tostemps enrera
si no hi met mesura.¹⁵

Al primer fragment, trobem el connector argumentatiu “car” usat per inserir la locució verbal *Girar de verd en blau*, de la qual n’hi ha variants al *Tirant (Fer del negre groc)*, a l’*Espill (Fer del verd bru)*, a la *Istòria de la Passió (Fer del negre blanc)*, etc. Al segon fragment, hi ha tota una explicació pragmàtica prèvia de la locució adjectival *De coll tort* (que també retrobarem ben explicada a l’*Espill*: “D’hipocresia / e de parença / haguí creença / tot son comport / fos de coll tort”, vs. 4116-20), la qual és inserida mitjançant la fórmula de presentació “direm entre nosaltres”, formada pel locutor col·lectiu “entre nosaltres” i el verb de dicció “direm”, aplicada als “aquests” que han estat descrits prèviament. Al tercer fragment, la inserció força modificada del proverbi *Qui mesura, dura*, s’hi fa mitjançant la fórmula “ja sabets”, amb la qual s’implica l’interlocutor en la veracitat de la parèmia reportada.

¹⁴ De l’edició de Lluís Faraudo de Saint-Germain (1912: 12, 13, 17, 23, 29, 30, 61).

També de la segona meitat del segle XIV és l'obra anònima en noves rimades *Els planys del cavaller Mataró*, on trobem un altre exemple d'inserció proverbial, com molts que ja hem vist:

Car diu hom que *a fait estrany*
justícia estranya se tany. (Pacheco ed. 1983: 221)

A més, hi ha una primerenca utilització, en una fórmula d'inserció, del terme paremiològic *refrany*:

E tant hai ausit recomptar
que açò m'és trop gran refrany,
car *qui de sos mals se complany*
semblant m'és que eu sia lleujats. (Pacheco ed. 1983: 202)

Encara que Bernat Metge, considerat el primer humanista català, no és gaire afeccionat a l'ús d'UFs, també podem adduir un exemple de presència *formulada* al *Llibre de Fortuna e Prudència* (1381):

Parlats gallard, car bé sabets
que *gint parlar amics gasanya.* (Pacheco ed. 1983: 124)

La intenció argumentativa i de reforçament assertiu de l'enunciació proverbial d'aquest exemple és molt evident, ja que aquesta enunciació és introduïda immediatament després de l'expressió imperativa "parlats gallard", tot justificant-la, mitjançant el connector argumentatiu "car" i la fórmula d'inserció "bé sabets", amb la qual s'implica el receptor en la pròpia argumentació de l'emissor.

Clourem aquest exemplari occitanocatalà amb Francesc de la Via, poeta gironí de començament del segle XV, el qual inclou moltes UFes al poema

¹⁵ Textos presos de l'antologia editada per J. Rodríguez-Puértolas i Lluís Alpera (1973: 128-35).

narratiu *Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela* (1406). Vegem-ne alguns exemples, extrets de l'edició d'Arseni Pacheco (1963).

Qu'eximpli és vulgars,
segons dix en Peyrol:
là vay la leng-on lo cor dol. (vs. 243-45)

Troblem la conjunció “que” com a connector argumentatiu, introduint la fórmula d'inserció “eximpli és vulgars”, que va seguida d'una remissió al que diu un trobador “segons dix en Peyrol”, la qual no cal prendre-la com una citació al peu de la lletra (de fet, l'editor confessa no haver-la trobada en les obres d'en Peyrol) sinó, més aviat, com un reforçament assertiu del proverbi adduït (el qual devia ser ja d'ús comú; al *Tirant* figura: “per ço se diu aquell refrany vulgar: *lla va la llengua on lo cor dol*”).

--Playe-us per vostr-amor
l'ajats per scusat,
que-*l pecat confessat*
sabiats qu-és *mig remès*.
--Ay lass-así m'à pres,
com dix en Perdigó,
que *mal d'altruy rialles só.* (vs. 255-62)

Hi ha dos proverbis, en un context dialogal, amb les respectives fórmules d'inserció: la primera és “sabiats” (seguida de la conjunció que precedeix el discurs indirecte “que”), posada a manera de falca al bell mig del proverbi, el qual va precedit així mateix, com a marca de deslligament respecte al discurs anterior, pel connector argumentatiu “que”; la segona s'inicia amb el connector comparatiu “com”, seguit del verb de dicció “dix” i del locutor d'autoritat “en Perdigó”, un trobador, com abans, en l'obra del qual tampoc no sembla que es troba el proverbi citat.

Bé-m recorda, per Déu,
un eximpli antich:

ges no m'asalt d'amich
que·b les ales me cobre
e·z ab son bech me pich. (vs. 285-89)

Hi ha la fórmula “Bé·m recorda (...) un eximpli antich”, formada pel pronom en primera persona que implica el jo poètic “em”, el verb de coneixement “recorda”, amb l’adverbi intensificador “bé”, i la menció explícita d’una expressió vertadera “un eximpli antich”, la qual fórmula insereix el proverbi *El fals amic, que amb les ales us cobre i amb el bec us pic*, que es retroba a l’*Espill* i a *Lo procés de les olives*.

Un aximpli·m sové:
garde·t d’om de Gerona
e de peyra rondona. (vs. 729-31)

Hi ha la fórmula “Un aximpli·m sové” que insereix el proverbi tòpic *Guarda’t d’hom de Girona i de pedra rodona*, variant del que apareix a la composició trescentista *Motius del rei en Pere*: “Déu te guard (...) de passera rodona e de dona de Girona” (Conca 1994: 268-72).

Mas, com diso li lechs
de say per tot Espanya:
hom pren bou per la banya
e·z home per la lengua. (vs. 1722-25)

El fragment és una enunciació proverbial que comença amb el deslligament respecte al discurs anterior propiciat pel connector adversatiu “mas”, seguit del connector comparatiu “com”, de la fórmula “diso li lechs”, reforçada amb la remarca topogràfica “per tot Espanya”, i del proverbi *Hom pren bou per la banya e·z home per la lengua*, procedent del llatí *Verba ligant homines, taurorum cornua funus* i present en totes les llengües romàniques (Conca 1994: 446-49).

Car ditz hom vulgarmén
e proverbialmén:
tostemps trop gratar cou ,
e que molt parlar nou.
Perquè·s deu hom guardar
sempres *de mot parlar*
com gen desmesurada,
car a bocha tencada
sabgats no·y entre moscha. (vs. 1771-79)

N'hi ha tres proverbis en sèrie, de significació semblant, introduïts tots tres mitjançant connectors argumentatius (“car”, “perquè” i “car”) i una fórmula d’inserció per al primer: “ditz hom vulgarmén e proverbialmén”.

Saubets que dix Catós,
qui de seny tench l’escutz:
la primeyra virtutz
és reffrenar sa lengua.
Mensonya ne fals lengua
hom ho deu retenir.
A motz ay ausitz dir,
e crey bé qu·és axí:
nulhs homs no·s penedí
jamay da mot calar,
e de massa parlar
han algun gran dampnatge. (vs. 1798-1809)

Aquest fragment continua la sèrie iniciada a l’anterior, ara amb un apotegma de Cató i un proverbi, introduïts respectivament mitjançant les fórmules d’inserció “Saubets que dix Catós, / qui de seny tench l’escutz”, on el verb inicial en segona persona implica el receptor en el coneixement d’allò que diu l’autor reportat (“dix Catós”), l’autoritat del qual s’hi reforça amb un vers que en fa l’elogi com a savi: “qui de seny tench l’escutz”, i “A motz ay ausitz dir, e crey bé qu·és axí”, formada per un locutor anònim i nombrós com a subjecte de

la veu de la saviesa, el verb de dicció “dir” i la implicació personal del locutor en la veritat del proverbi reportat (“e crey bé qu-és axí”).

Cetz eximplis say bé
per celh qu-aysí s'enflama:
ama celh qui no-t ama,
respon a qui no-t clama,
e hiràs carrera vana. (vs. 1855-59)

Hi ha un proverbi inserit mitjançant la fórmula “Cetz eximplis say bé / per celh qu-aysí s'enflama”, la qual s'adequa al context dialogal on apareix, ja que el locutor que reporta el proverbi (“cetz eximplis”) l'addueix en contra del seu interlocutor, considerant-lo perfectament aplicable a ell (“say bé per celh qu-aysí s'enflama”).

Vós li fayts sobreria
e-l volets perdre-n breu,
e per sguard de Déu
hom deu amar proïisma. (vs. 2173-76)

Hi ha una sentència bíblica inserida amb la fórmula “e per sguard de Déu”, com a citació de tota autoritat.

Car l'ome celerat
no-l deu hom raysonar,
ans se tany treballar
que-l mal sion punit.
Mantes vetz hay legit
celh qui-i malvat rasona
ne qui favors li dóna,
és companys en la colpa
e si matex envolpa
en lo mal qu-aycelh fay.
¿Ausís vós dir jamay
que-ls bons trop occasona

qui als malvats perdona?
Prech-vos no-l mantingats,
qu·él [és] stat trobatz
ab lo furt en la mà.
A carn de lop salssa de ca.
¿E com? ¿E no és dreyt
qu·aycelh qui mal ha feyt
hage punició? (vs. 2187-2206)

Es tracta d'un altre fragment amb presència *seriada*, de quatre proverbis i una màxima jurídica, introduïts pel connector argumentatiu “car”, el primer; el segon, per una fórmula d'inserció amb el verb de coneixement “hay legit”; el tercer, mitjançant una altra fórmula que, en forma retòrica interrogativa, involucra l'interlocutor amb el verb de dicció (i d'audició) “ausís vós dir...?”; el quart, que és el proverbí *A carn de llop, salsa de ca*, sense cap expressió d'acompanyament; i, finalment, la màxima jurídica, mitjançant una fórmula rutinària exclamativa (“E com!”), seguida d'una fórmula retòrica interrogativa que apel·la justament la dretura de la màxima: “E no és dreyt...?”.

Donchs prech-vos no-l vulhatz
raysonar ne deffendre,
car vós *me faytz encendre*
e doblar ten fort l'ira,
que-l *servelh me'n regira*;
no-m tranquetz pus no cap. (vs. 2225-30)

El paràgraf conté, a partir del connector argumentatiu “car”, una sèrie de tres locucions verbals: *Fer encendre*, *Regirar el cervell* i *Trencar el cap*.

--Senyora, *qui del gualh*
del vesí vol mangar,
cové que l'ha [a] cerquar
algun·ocasió
--dix per conclusió
madona d'En Ycart. (vs. 2314-19)

Hi tenim un exemple de presència *conclusiva*, on la mateixa fórmula d'inserció, postposada al proverbi, ens ho diu: “dix per conclusió / madona d'En Ycart”.

Haugatz com ho diu clar
aycests eximplis breus:
luny·t tu de los teus
e·z ayrar·t'à Déus. (vs. 2497-2500)

S'hi intertextualitza el proverbi *Qui s'allunya dels seus, l'aira Déus*, ja usat per Eiximenis al *Dotzè* i que retrobem a l'*Espill*, el qual va precedit d'una fórmula d'inserció força completa: “Haugatz com ho diu clar / aycests eximplis breus”, integrada per la interpel·lació al destinatari “Haugatz com”, el verb de dicció “ho diu”, reforçat amb l'adverbi “clar”, i la menció explícita del valor proverbial, de veritat, mitjançant el terme “eximplis”.

S'aguéssets volgut creura
nós, qui bé-us concelhàvem
so que davíetz far,
no-us calguera clamar
eras per lo Salvayra,
mas *qui no creu sa mayre*
Creu sa mala madastra. (vs. 2833-40)

Aquest fragment és un altre exemple de la funció *conclusiva* del proverbi, introduït amb el connector adversatiu “mas” com a cloenda d'una argumentació.

* * *

En la literatura castellana, a començament del segle XIII, hi ha el *Libro de Alexandre*, d'autor anònim, on trobem molts casos de proverbis intertextualitzats amb modalitats d'inserció ben característiques. A les dues estrofes següents:

Commo diz la palabra que suelen retraer
que *mas pued' en conçeio un malo cofonder*
que non pueden diez buenos assentar nin poner
ouiera alli por poco assi a conteçer. (vs. 425-428)

Commo diz la palabra que *corre mas el fado*
que nin uiento nin pluma nin roçin ensellado
aforçaron los griegos fizieron un remango
ouieron los de Troya a dexar-les el canpo. (vs. 565-568)¹⁶

abans de la conjunció "que", que precedeix immediatament el proverbi, apareix la fórmula "comme diz la palabra" --formada per la marca comparativa "comme", el verb de dicció "diz" i el terme paremiològic "palabra", sinònim de "proverbi"--, reforçada, en la primera de les dues estrofes, amb l'expressió assertiva "que suelen retraer". A les dues estrofes següents, hi ha el mateix esquema anterior:

Mas comme diz la letra e es uerdat prouada
que *en la fin jaz todo el prez & la soldada.*
No'l ualie a Dario todo su fecho nada
ca Dios auie la cosa comme fuess' ordenada. (vs. 1051-1054)

Mas comme diz el *uiesso* es uerdat sin dubdança
que *en la fin iaz todo el prez o mal estança.*
Non queramos seer en luenga demorança
uayamos a la fin do iaze la ganança. (vs. 1413-1416)

per bé que canviant el mot proverbial "palabra" per "letra" (la qual cosa apunta, potser, cap a una font escrita) i per "uiesso", respectivament, i mudant el reforçament assertiu a "e es uerdad prouada" i "es verdat sin dubdança", respectivament. El mateix tipus d'inserció, sense reforçament assertiu, és el del proverbi contingut a l'estrofa:

Commo diz el prouerbio que *non ha encubierta*
que en cabo de cosa a mal non se reuierta
sopo por otras partes Alexandre la çierta
parçir non ge la quiso por uoz nin por refierta. (vs. 1905-1908)

En el cas següent, la modalitat d'inscripció del proverbi és un vers retòric, en forma d'oració condicional (la qual forma afecta també el verb del proverbi), on l'autor exhorta el lector a creure, per la seva conveniència, "los prouerbios antigos", entre els quals es troba el que hi reporta: *No des poder al villano*.¹⁷

Libraron-te los fados de los tus enemigos
dieron-te a matar a los falsos amigos
si quisiesses creer los prouerbios antigos
non dieras tal poder a uillanos mendigos. (vs. 1650-1654)

L'estrofa següent presenta un cas semblant a l'anterior, de fórmula d'inserció retoricada, on l'autor addueix indirectament l'autoritat de "los prouerbios vieios", entre els quals pressuposa que es troba el que hi menciona, per tal que el destinatari es doni per entès:

Si commo eran quatro fuessen vii senneros
non ouiera el rey mester mas conpanneros
mas los prouerbios uieios sienpre son uerdaderos
que çien lobos rafez comen a dos corderos. (vs. 2240-2243)

Finalment, observem a l'estrofa següent que la referència d'autoritat és directament una font escrita:

¹⁶ Seguim l'edició de Florencio Janer, Barcelona, Orbis, 1983, contrastada amb l'edició digital de Francisco Marcos Marín, de la biblioteca www.cervantesvirtual.com.

¹⁷ Aquest proverbi figura recollit a l'obra *Dieci Tavole* (Torino, 1535) així: "Al vilan, non ge dar bacheta in man", d'on el va prendre Hernán Núñez per a *Refranes o proverbios en romance* (Salamanca, 1555), anotant-lo com a italià i donant-ne com a traducció: "Al villano, no poner-le

Cortemos yerua mala que non faga raiz
fagamos que non pueda alçar çeruiz
al ome traedor fiio de meretriz
merçed ha qui lo mata, el escripto lo diz. (vs. 1854-1857)

i on la fórmula d'inserció, "el escripto lo diz", és troba al final de l'estrofa, amb la qual cosa no hi queda clar a quina de les dues parèmies que n'hi ha es refereix, tot i que la primera evoca una coneguda sentència bíblica.

En la principal obra narrativa en vers de la literatura castellana medieval, *El libro del Buen Amor*, escrit per Juan Ruiz, Arcipreste de Hita, de la primera meitat del segle XIV, es troben molts exemples de proverbis explicitats mitjançant fórmules d'inserció que podem considerar prototípiques. Així, en les dues estrofes que segueixen, apareix un mateix tipus de modalitat d'inserció, la més pròpiament metalingüística ("dise la fabla", "dise el proverbio"):

Enviel' esta cantiga que es deyuso puesta
con la mi mensagera, que tenía empuesta;
dise verdad la fabla, que *la dueña compuesta*,
si non quier'el mandado, non da buena respuesta. (estrofa 80)

Dise el proverbio viejo: *Quien matar quier' su can*
achaque le levanta, porque no l' den del pan.
Los que quieren partirnos como fecho lo han,
mescláronme con ella, e dixieronle del plan. (estrofa 93)¹⁸

sense més diferències entre elles que els canvis entre els termes paremiològics "fabla" i "proverbio", entre els reforçaments assertius "verdad" (que complementa el verb "dise") i "viejo" (que qualifica el substantiu "proverbio") i entre la conjunció "que" i els dos punts, que precedeixen immediatament la codificació proverbial.

vara de justicia en la mano", la qual traducció fou incorporada directament com a refrany castellà per Gonzalo Correas al seu *Vocabulario de refranes* (1627).

¹⁸ Citem per l'edició digital d'A. Alvarez de la Villa, de la biblioteca www.cervantesvirtual.com, contrastada amb la de N. Salvador Miguel i J. Toset (1990).

El connector comparatiu “como”, introductor de l'enunciació proverbial, és a dir, de la veu altra reportada pel narrador, el trobem en les estrofes:

Como dise la fabla *quando a otro someten,*
quál palabra te disen, tal coraçón te meten:
posiéronle grand saña, d'esto se entremeten:
dis' la dueña: “Los novios non dan quanto prometen.” (estrofa 95)

Como diçe el proverbio, palabra es bien çierta,
que *no hay encobierta que a mal non rebierta,*
fue la su mala obra en punto descubierta,
esa hora fue el monge preso et en refierta. (estrofa 542)

Como dise la fabla, que del sabio se saca,
que *çedaçuelo nuevo tres días en estaca,*
díxome esta vieja (por nombre ha Urraca)
que non querría ser más rapaça nin bellaca. (estrofa 919)

Como dise la fabla del que de mal nos quita,
escarba la gallina, et falla su pepita:
probeme de llegar a la chata maldita,
diome con la cayada en la oreja fita. (estrofa 977)

sempre seguit del verb de dicció “dise”, dels termes paremiològics “la fabla” o “el proverbio”, de les expressions de reforçament assertiu “palabra es bien çierta” i “que del sabio se saca” (en les estrofes 542 i 919, respectivament) i amb un locutor, “el que de mal nos quita” (en l'estrofa 977), que fa referència a un anònim donador de bons consells. A l'estrofa 955 hi ha el canvi de “como” per “segund” en la fórmula d'inserció comparativa: “segund es la fabla”, que va precedida del connector argumentatiu “ca”:

Déxame pasar, amiga, darte he joyas de sierra,
si quieres, dime cuáles usan en esta tierra,
ca, segund es la fabla, *quien pregunta non yerra,*
et por Dios dame posada, que el frío me atierra. (estrofa 955)

En les dues estrofes següents, el locutor reforça el valor de veritat del proverbi tot fent-lo seu, és a dir, incorporant-lo explícitament a la seva veu:

Una fabla lo dise, que vos digo agora:
que *una ave sola nin bien canta, nin bien llora*,
el mástel sin la vela non puede estar toda hora,
nin las verças non se crían tan bien sin la nora. (estrofa 111)

Como fase venir el señuelo al falcón,
así fiso venir Urraca la dueña al rincón,
ca dix vos, amigo, que las fablas verdat son:
sé que *el perro viejo non ladra a tocón*. (estrofa 942)

mitjançant, respectivament, les expressions “que vos digo agora” (estrofa 111) i “dix vos, amigo” i “sé” (estrofa 942). A més d'això, hi trobem, en el primer cas, l'habitual fórmula d'inserció “una fabla lo dise” i un reforçament de la força il·locutiva del proverbi mitjançant dues amplificacions sinonímiques: “el mástel sin la vela non puede estar toda hora” i “las verças non se crían tan bien sin la nora”, probables creacions de l'autor. En l'estrofa 942, després del connector argumentatiu “ca”, hi ha la formulació retòrica indirecta “que las fablas verdat son”, amb la qual l'autor obliga el destinatari a pressuposar que allò que segueix és un proverbi i que, a més, és vertader.

La inclusió del proverbi *Por decir las verdades se pierden las amistades*, a l'estrofa 165, presenta similituds amb les dues estrofes analitzades suara, en el sentit que el proverbi va seguit d'una amplificació: “et por las non desir se fassen desamigos”, a mode de reforçament sinonímic, alhora que la fórmula d'inserció és una frase indirecta, retòrica, relativa a la conveniència de seguir els consells dels “proverbios antiguos”, entre els quals, doncs, el que s'hi reporta:

Dis', *por las verdades se pierden los amigos*,
et por las non desir se fassen desamigos,

ansí entendet sano los proverbios antiguos,
et nunca vos creades loores de enemigos. (estrofa 165)

En l'exemple següent apareix un nou mot de significat paremiològic, "fasaña", a mig camí entre la contarella i el proverbi, més o menys el mateix que ja havíem observat respecte al terme "fabla". L'enunciació proverbial comença amb la frase "fasaña es usada":

Fasaña es usada, proverbio non mintroso:
más val rato acuçioso que día perezoso;
partime de tristeza de cuydado dañoso,
busqué et fallé dueña de qual só deseoso. (estrofa 580)

on el trencament del discurs anterior i la introducció de la veu altra s'inicia i s'anuncia amb l'esment del terme paremiològic "fasaña", seguit del verb acreditatiu de l'ús en forma impersonal "es usada", que remet a tothom. I tot això seguit d'una modalització assertiva, "proverbio non mintroso", que concreta la "fasaña" en un proverbi i que subratlla el seu valor de veritat.

Un altre terme paremiològic, "fablilla", diminutiu de "fabla", es troba a l'estrofa següent:

Catad non emperesedes, membratvos de la fablilla:
quando te dan la cabrilla, acorre con la soguilla,
recabdat lo que queredes, non vos tengan por çestilla,
que *más val vergüença en fas, que en corazón mansilla.* (estrofa 870)

on el locutor, en estil directe, aconsella l'interlocutor mitjançant una sèrie de recomanacions, entre les quals un proverbi (*Cuando te dan la cabrilla, corre con la soguilla*), amb una fórmula d'inserció integrada per la forma verbal "membratvos" i el complement preposicional "de la fablilla"; una locució verbal (*Tener [a algú] por cestilla*); i un altre proverbi (*Mas vale vergüenza en cara que dolor en corazón*), introduït sense cap més anunci que la conjunció "que".

En el cas següent, l'autor dedica tota l'estrofa al discurs sobreposat de l'enunciació proverbial:

Por ende cada uno esta fabla decuere:
quien a su enemigo popa, a las sus manos muere,
el que a su enemigo non mata si podiere,
su enemigo matará a él, si cuerdo fuere. (estrofa 1200)

de manera que aquesta enunciació compta amb un vers per a la inscripció, un altre per al proverbi i els dos darrers per a glossar-lo, mitjançant una amplificació sinonímica del propi autor. La fórmula d'inserció està integrada per la locució adverbial de mode amb funció argumentativa “por ende”, pel locutor de l'enunciació proverbial “cada uno”, pel verb reportador del proverbi “decuere” i per la menció explícita d'aquest amb el terme “fabla”.

Finalment, reproduïm una estrofa on el narrador, parlant en primera persona del seu escuder, addueix un proverbi en els versos segon i tercer:

Pero si dis la fabla que suelen retraer
que más val con mal asno el omen contender,
que solo e cargado fas a cuestras traer,
pusle por mensajero con el grand menester. (estrofa 1622)

introduït després d'un primer vers –i de la conjunció “que” inicial del vers segon—dedicat a la inscripció del proverbi en el relat. Aquesta inscripció comença amb la conjunció adversativa “pero” com a marca de deslligament, seguida del locutor (el mateix narrador), del verb de dicció “dis”, del terme paremiològic “fabla” i de l'oració subordinada de reforçament assertiu “que suelen retraer”.

* * *

Geoffrey Chaucer (c. 1340-1400), considerat com el primer gran poeta anglès, va començar a escriure els famosos *Canterbury Tales* cap al 1387. En

aquests contes inserta molts proverbis, alhora que demana indulgència i comprensió pel fet que en pugui donar, de vegades, una significació diferent a la usual:

Therefore, lordynges alle, I yow biseche
If that yow thynke I varie as in my speche,
As thus, though that I telle somewhat moore
Of proverbes, than ye han herd bifoore,
Comprehended in this litel tretys heere,
To enforce with theeffect of my mateere,
And though I nat the same wordes seye
As ye han herd, yet to yow alle I preye,
Blameth me nat; for, as in my sentenc
Ye shul nat fynden moche difference
Fro the sentence of this tretys lyte
After the which this murye tale I write.

(Prologue of the Melibeus's Tale, vs. 35-46)

(En anglès modern:

And therefore, masters all, I do beseech, / If you should think I
vary in my speech, / As thus: That I do quote you somewhat more
/ Of proverbs than you've ever heard before, /Included in this little
treatise here, / To point the morals out, as they appear, / And
though I do not quite the same words say / That you have heard
before, yet now, I pray, / You'll blame me not; for in the basic
sense / You will not find a deal of difference / From the true
meaning of that tale polite / After the which this happy tale I
write)¹⁹

¹⁹ Citem a partir dels textos de la pàgina: http://www.canterburytales.org/canterbury_tales.html, pertanyent a Electronic Literature Foundation (ELF), la missió de la qual és "to produce advanced electronic texts to be used by students, scholars, and admirers of literature around the world". Per a les versions en anglès modern, com que les de l'ELF són molt literàries, hem usat sobretot les de la selecció de contes inclosa en la pàgina web dedicada a Geoffrey Chaucer per la University of Harvard, <http://www.courses.fas.harvard.edu/~chaucer/teachslf/tr-index.htm#list>, que són més literals.

En *The Knight's Tale*, després de dos versos en forma d'apòstrofes adreçats a Cupido i a la reina de Tràcia, és usat el proverbi *Love and lordship will have no fellowship*:²⁰

O Cupide, out of alle charitee!
O regne, that wolt no felawe have with thee!
Ful sooth is seyde that *love ne lordshipe*
Wol noght, hir thanks, have no felaweshipe. (vs. 765-768)

(O Cupid, devoid of all kindness to others! / O reign, that will have no partner with thee! / Full truly it is said that *love nor lordship / Will not, willingly, have any partnership*)

el qual hi va precedit de la fórmula d'inserció "Full truly it is said that" (en anglès modern), formada per l'expressió adverbial de reforçament assertiu "full truly", el locutor anònim del pronom impersonal "it" i el verb de dicció en forma passiva "is said", i va seguida per la conjunció introductora immediata del proverbi "that".

En el mateix conte del cavaller, Chaucer introdueix el proverbi *In eld is wisdom and usage* (Whiting 1968: E61), que pondera la saviesa i el bon regiment dels vells:

As sooth is seyde, elde hath greet advantage;
In elde is bothe wysdom and usage. (vs. 1593-1594)

(As is truly said, eld has a great advantage: / *In eld is both wisdom and usage*)

i ho fa amb una modalitat d'inserció consistent en, d'una banda, una fórmula típica d'introducció de l'enunciació proverbial ("As is truly said") i, d'una altra

²⁰ Segons Whiting (1968: L495), la de Chaucer és la primera documentació anglesa del proverbi. Potser prové d'un apotegma de Lucà, que diu: "Amor et potestas impatiens est consortis" (DCP, 69). El proverbi ja havia estat usat al *Roman de la Rose* (s. XIII): "Bien

banda, una sentència sinonímica del proverbi ("eld has a great advantage"), que reforça el seu grau de veritat.

En un altre lloc del conte del cavaller, apareix la locució verbal *To make virtue of necessity* (Whiting 1968: V43):

Thanne is it wysdom, as thynketh me,
To maken vertu of necessite. (vs. 2189-2190)

(Then is it wisdom, as it seems to me, / *To make virtue of necessity*)

introduïda mitjançant el connector "then", a manera de marca de deslligament respecte al discurs anterior, seguida de l'apel·lació a la veu de la saviesa "is it wisdom" i d'una expressió de reforçament assertiu: "as it seems to me".

En *The Miller's Tale* figura un proverbi, introduït amb la menció explícita de "proverbe", del qual no tenim equivalent en català: *Always the nigh sly makes the far lief to be loath* (Whiting 1968: S395) ('sempre l'astut proper fa avorrir l'amat llunyà'), tot i que té elements comuns amb els proverbis que parlen de la dificultat de mantenir un amor llunyà (*Amor de lluny i foc d'estopa, tot és ú*) o del fet que un amor en substitueix un altre (*Un clau, un altre en trauc*). Nogensmenys, el que ací ens interessa és la modalitat d'inscripció:

Ful sooth is this proverbe, it is no lye,
Men seyn right thus, *alwey the nye slye*
Maketh the ferre leeve to be looth. (vs. 205-207)

(Very true is this proverb, it is no lie, / Men say right thus: *Always the nigh sly one / Makes the fart loved one to be disliked*)

L'enunciació proverbial inserida fa el trencament inicial respecte al text subjacent mitjançant una frase assertiva "Very true is" aplicada al proverbi ("this

savoient cele parole / qu'onques amour ne seignorie / ne s'entrefirent compagnie" (DCP: 69). Hernán Núñez (RPR, 5053) el reporta en italià: "Ne amor ne signoria, no vuol compagnia".

proverb”), reforçada amb una altra del mateix sentit assertiu (“it is no lie”) i seguida encara del locutor anònim (“men”), el verb de dicció (“say”), un adverbí que subratlla la veritat del que diu el locutor (“right”) i el demostratiu que dóna pas expectant al proverbí reportat (“thus”). És aquest un exemple notable d’acumulació de diverses variants de fórmules d’inserció.

En *The Reeve’s Tale*, hi ha també una altra inserció amb la menció explícita “proverbe”, del proverbí *He that does evil not expect well* (Whiting 1968: E185):

And therefore this proverbe is seyde ful sooth,
Hym thar nat wene wel that yvele dooth. (vs. 399-400)

(And therefore this proverb is said very truly, / *One who does evil should not expect good*)

on trobem una enunciació que comença amb el connector consecutiu “And therefore” i va seguida del verb de dicció en forma impersonal “is said”, tot això reforçat amb el terme paremiològic “this proverb” i la construcció adverbial “very truly”.

En *The Cook’s Tale* figura la sentència bíblica *One rotten apple rots the sound* (Whiting 1968: A167), anunciada senzillament com a “proverbe” pel nostre autor:

Of a proverbe that seith this same word:
Wel bet is roten appul out of hoord
Than that it rotie al the remenaunt. (vs. 41-43)

(A proverb that says this same word: / *Well better is a rotten apple out of the hoard / Than that it rot all the remnant*)

la qual apareix en el context d’una modalitat d’inserció on, amb un joc sinonímic i iterat, es presenta el proverbí (“this same word”) com a derivat d’un altre

proverbi. Les necessitats versificadores, òbviament, no són alienes a aquestes variades combinacions expressives.

En *The Monk's Tale*, el proverbi *When one has friends through Fortune, mishap will make them enemies* (Whiting 1968: F667) apareix amb les fórmules d'inserció postposades:

*For what man that hath freendes through Fortune
Mishap wol maken hem enemys, as I gesse;
This proverbe is ful sooth and ful commune. (vs. 260-262)*

*(For when a man has friends that Fortune gave, / Mishap but turns
them enemies, as I guess: / This word is true for king as well as
slave)*

de manera que, en primer lloc, hi ha la pròpia veu del narrador en una frase assertiva de la veracitat del proverbi (“as I gess”), seguida d’una altra construcció amb la mateixa funció, on es rebla la veritat del proverbi pel fet d’ésser conegut de tothom.

Al pròleg de *The Wife of Bath's Tale*, hi ha un exemple de modalitat mixta (avantposada i postposada) d'inserció, amb el proverbi de contingut misògin: “Wives will hide their vices till they be fast” (Whiting 1968: W252), reportat en primera persona del plural:

*Thow seyst, we wyves wol oure vices hide
Til we be fast, and thanne we wol hem shewe.
Wel may that be a proverbe of a shrewe! (vs. 282-284)*

*(Thou sayest we wives will hide our vices / Until we be fast, and
then we will them show. / Well may that be a proverb of a
scoundrel!)*

Així, l'enunciació proverbial comença amb la forma verbal de locució impersonal "Thou sayest" ('es diu'), seguida del proverbi i d'una segona clàusula afegida a aquest ("and then we will them show"), probable creació de l'autor per mor de la versificació, i es tanca amb un enunciat de cloenda on es reafirma la condició de proverbi i se'n valora la (poca) moralitat, en fer-lo propi d'un canalla.

En *The Nun's Priest's Tale* es reproduïx el proverbi llatí: *Mulier est hominis confusio*, anunciat amb una marca d'inserció, amplificat en el seu llatí i acompanyat d'una versió anglesa lliure:

For, al so siker as *In principio*
Mulier est hominis confusio
[Madame, the sentence of this Latyn is,
'Womman is mannes joye and al his blis.'] (vs. 343-346)

(For as surely as *In principio*, / *Mulier est hominis confusio* /
[Madame, the meaning of this Latin is, / 'Woman is man's joy and
all his bliss.])

La fórmula d'inserció és formada per la conjunció argumentativa "for" (marca de deslligament) i l'expressió assertiva "as surely as". L'*amplificatio* consisteix a iniciar el proverbi amb la locució adverbial solemne "In principio", que rememora l'inici del *Gènesi* (*In principio creavit Deus caelum et terram*) i de l'evangeli de Joan (*In principio erat verbum*), amb la qual cosa l'autor reforça el valor de veritat del proverbi. I la traducció és ben lliure: la confusió de l'home s'hi substitueix per plaer i felicitat.

En *The Squire's Tale* s'inicia el discurs reportat relatiu al proverbi *A true man and a thief think not the same* (ODEP, *True*):

But sooth is seyde, goon sithen many a day,
A trewe wight and a theef thenken nat oon. (vs. 530-531)

(But truly it is said, since many a day gone by, / An honest creature and a thief think not at one)

mitjançant el connector adversatiu “but”, com a marca de deslligament respecte al discurs subjacent, seguit d’una modalitat d’inscripció doble, ja que, a més de reafirmar la veracitat del proverbi mitjançant la coneguda fórmula “truly it is said”, s’hi apel·la a l’antiguitat del proverbi, perquè es diu des de fa molt de temps: “since many a day gone by”.

Finalment, en *The Parson’s Tale* hi ha el proverbi *Many small make a great* (Whiting 1968: S397), introduït d’una manera directa i senzilla:

The proverbe saith that *many a smale maketh a grate*. (v. 288)

(The proverbe said that *many small make a great*)

consistent a esmentar com a locutor “the proverbe”, seguit del verb de dicció “said” i de la conjunció immediatament introductora del proverbi “that”.

* * *

En la literatura italiana medieval en vers, la freqüència d’ús de proverbis sembla ser molt inferior que en altres llengües,²¹ si jutgem pels pocs proverbis que hi hem trobat amb fórmules d’inscripció. Així, de Guido Guinizelli (*circa* 1230-*circa* 1276), considerat “l’animatore della scuola del **Dolce stil nuovo**” i a qui Dante nomena, a la *Divina Comedia*, “il padre / mio e degli altri miei miglior, che mai / rime d’amor usar dolci e leggiadre” (*Purgatorio*, XXVI, 97), únicament podem aportar aquest exemple:

²¹ J. P. Ferrazzi (1865: 18-22) va fer un inventari de les referències proverbials contingudes a la *Divina Comedia* i el balanç és ben pobre. La força creadora del Dante o no reproduïa els clixés de la saviesa antiga o, si ho feia, els modificava de tal manera que tot semblava propi de la seva veu.

In pace donqua porti vita e serva
chi da signore alcun merito vòle:
a Dio via piú, che volontate chere;

e voi, messer, di regula conserva
pensate a lo proverbio che dir sòle:
A bon servente guiderdon non pèrè. (cant XVI)²²

on l'enunciació proverbial, en forma vocativa, insta l'interlocutor a tenir present "lo proverbio che dir sòle", modalitat d'inserció que inclou la menció explícita al terme paremiològic i una afirmació acreditativa de l'ús, construïda sobre el verb de dicció "dir".

Francesco Petrarca (1304-1374) inclou la menció d'alguns proverbis a // *Canzioneri*, en quatre dels quals hem trobat fórmules d'inserció que els acompanyen:

Alcun è che risponde a chi nol chiama;
altri, chi 'il prega, si delegua et fugge;
altri al ghiaccio si strugge;
altri dí et notte la sua morte brama.
Proverbio *ama chi t'ama* è fatto antico.
l' so ben quel ch'io dico: or lass'andare,
ché conven ch'altri impare a le sue spese.
Un' humil donna grama un dolce amico. (cant 105)

Dicesette anni à già rivolto il cielo
poi che 'mprima arsi, et già mai non mi spensi;
ma quando aven ch'al mio stato ripensi,
sento nel mezzo de le fiamme un gielo.
Vero è 'l proverbio ch'*altri cangia il pelo*
anzi che 'l vezzo, et per lentar i sensi
gli umani affecti non son meno intensi:
ciò ne fa l'ombra ria del grave velo. (cant 122)

²² Extret de la pàgina: <http://www.italica.rai.it/principali/dante/testi/guinizzelli.htm>.

*Il sonno è veramente, qual uom dice,
parente de la morte, e 'l cor sottragge
a quel dolce penser che 'n vita il tene.* (cant 226)

Per inganni et per forza è fatto donno
sovra miei spirti; et no sonò poi squilla,
ov'io sia, in qualche villa,
ch'i' non l'udisse. Ei sa che 'l vero parlo:
ché *legno vecchio mai non róse tarlo*
come questi 'l mio core, in che s'annida,
et di morte lo sfida. (cant 360)²³

Així, al cant 105, l'enunciació proverbial es limita a un vers inserit i sobreposat al discurs subjacent, consistent en una oració atributiva, on el subjecte és el propi proverbi, qualificat a més com a tal ("proverbio"), i el predicat és l'afirmació de la seva antiguitat ("fatto antico").

Al cant 122 figura la fórmula habitual, ja comentada en altres llengües: "Vero è'l proverbio", seguida de la conjunció "che".

Al cant 226, l'enunciació proverbial entra directament amb la reproducció del proverbi –com si fos la falca expressiva d'un proverbi citat sense més--, però l'autor fa mostra d'un recurs expressiu original, en introduir, entre el subjecte i el predicat de l'oració proverbial (en aquest cas, una oració atributiva: *Il sonno è parente de la morte*), la fórmula d'inserció formada pel comparatiu "qual", el locutor "uom" i el verb de dicció "dice", a més del fet d'haver reforçat el conjunt de l'enunciació amb l'adverbi "veramente".

Al cant 360, la modalitat d'inserció és una afirmació emfàtica de la locutora ("Ei sa che'l vero parlo"), la qual defensa la veracitat del que diu –i pressuposa que el destinatari i els oients en són conscients d'aquesta veritat–

²³ Citacions preses de la pàgina: <http://digilander.libero.it/bepi/biblio3b/canzo3.html>.

per l'autoritat del proverbi que reporta analògicament i que aplica a la seva pròpia situació vivencial.

2.2.2. Presència cíclica d'UFs en obres versificades medievals

Del recomanat ús de parèmies com a toc de distinció estilística, a què es referia Grace Frank (1943), es passà, segons Roger D. Abrahams i Barbara A. Babcock (1977), a l'existència de tota una convenció versificadora:

A convention of verse-making, dating from at least the twelfth-century Renaissance, in which entire poems or significant portions thereof, such as the final lines of each stanza, were constructed in proverbs.

(Abrahams / Babcock 1977, 1994: 416)

Malgrat que aquesta afirmació és totalment correcta, a continuació aquests autors citen erròniament, com un dels primers i millor coneguts exemples d'aquella manera de fer versos, la *Ballade des proverbes*, escrita per François Villon cap a la fi, diuen, del segle XII, quan la realitat és que Villon va viure al segle XV i, sense sortir de la literatura francesa, n'hi havia molts altres precedents, com ara alguns poemes de Jean Froissart (1337-circa 1410), Eustache Deschamps (circa 1346-circa 1406) o Christine de Pisan (1365-circa 1429). Probablement, R. D. Abrahams i B. A. Babcock volien referir-se --i s'hi va produir un creuament entre *Villon* i *vilain*-- a l'obra *Proverbes au vilain*, la qual és, efectivament, la composició paremiològica més antiga de la literatura francesa, de la fi del segle XII. Aquest poema conté 285 proverbis, distribuïts, segons la descripció que en fa Paul Zumthor (1976), així:

Chacun d'eux (à 5 exceptions près, dues sans doute aux aléas de la tradition manuscrite), est précédé d'un sizain de forme relativement élaborée constituant un bref récit de caractère indéterminé: le sujet grammatical est chacun, on, celui qui, nul, parfois un je présentatif et comme hors-discours: je vois que, je sais que. A la septième ligne apparaît le proverbe, explicitant le

sens de ce récit et suivi des mots ce dit li vilains, référant donc a l'usage.

(Zumthor 1976: 315)

Vegem-ne alguna estrofa, de les citades per Elisabeth Schulze-Busacker (1989), en un article on analitza els *Proverbes au vilain* com a obra literària i com a testimoni de la vida cultural francesa de la fi del segle XII:

Cil qui bon seignour trueve,
Sel conoist et esprueve
Et aint sa conpaignie,
Fous est, qui s'en esloigne;
Mais serve sanz essoigne,
Si ne s'en mueve mie.
Qui bien est, ne se mueve, ce dit li vilains.

Aquesta primerenca obra rimada proverbial en llengua vulgar, on el proverbi feia de resum o conclusió d'allò que es contava a l'estrofa que el precedia, marcà una pauta seguida de més en més per la poesia medieval de signe didacticomoral, però també per una part de l'amorosa i de la burlesca. Així doncs, a la baixa Edat Mitjana, resulta freqüent trobar composicions d'aquesta mena amb un ús dels proverbis estròficament cíclic, és a dir, que al llarg del poema, de forma periòdica i regular, dins de cada estrofa, s'inclouïa un proverbi, el qual es desenvolupava en un vers o en més d'un, segons la seva llargària. I solia tenir la funció de moralitat que resumia allò que deien i glossaven la resta de versos de l'estrofa. D'aquesta manera, en llegir el poema, tant el paremiòleg com l'afeccionat cercador de proverbis podien saber que, a dintre de cada agrupament periòdic de versos, hi havia un proverbi poc o molt emboscat. En el cas de *Proverbes au vilain*, on els proverbis es troben als versos setè, catorzè, vint-i-unè... del poema, podem dir que el cicle (de la presència proverbial) és de període set, és a dir, que la freqüència d'ús de proverbis és d'un proverbi per cada set versos, encara que també podríem dir-ne d'un proverbi per estrofa. I fins i tot podríem afegir-hi la dada topogràfica que l'ocurrència es troba al darrer vers de l'estrofa. A més, sempre hi va

acompanyat de la fórmula d'inserció “ce dit li vilains”, de manera que la presència és, alhora, *cíclica* i *formulada*.

Charles C. Doyle (1975), en estudiar i editar la cançó anomenada *A Ballad of Old Proverbs*, impresa el 1707, formada per 48 versos agrupats en vuit estrofes de sis versos cadascuna, ha observat, en primer lloc:

This song is artfully constructed upon the juxtaposition of a most ornate and ethereal sort of Petrarchan love language (...) against numerous folk proverbs.

(Doyle 1975: 980)

Aquesta cadència de frases petrarquianes i proverbis presents a cada estrofa, permet a l'autor identificar, hipotèticament, com a possibles proverbis de l'època, algunes expressions que avui no tenen o ja han perdut el caràcter proverbial:

The song contains some expressions which appear to be proverbial of which no record exists. Given the highly self-conscious use of proverbs in the poem –the evident attempt to employ as many as possible and the necessity (for poetic effect) that they be recognized as such— we would seem justified in supposing that these expressions really did circulate as proverbs.

(Doyle 1975: 981)

A continuació, transcriu aquestes expressions, suposats ecos de proverbis que circulaven a l'època, conjectura quins són els proverbis de referència i en proposa la formulació canònica. Tot això, amb l'auxili de tres diccionaris paremiològics, en els quals, tanmateix, no apareixien recollits tots els proverbis continguts en *A Ballad of Old Proverbs*. Així doncs, en aquesta composició, la freqüència d'ús de proverbis és de més d'un proverbí per estrofa o, dit d'una altra manera, més d'un proverbí cada sis versos. En el ben entès que no s'hi tracta d'una mitjana, sinó que, efectivament, en cada agrupament de sis versos (en cada estrofa) hi ha més d'un proverbí.

Pel semblant s'esdevé, tornant a l'Edat Mitjana, amb la localització dels proverbis continguts als *Jeux-Partis* francesos (entre 1240 i 1310), aquells debats que es desenvolupaven entre dos trobadors que cantaven, alternativament, estrofes amb la mateixa estructura. Segons Claude Buridant (1976):

Le recours exclusif à l'autorité des recueils, pour l'identification des proverbes, n'est donc pas sans risque: quelle que soit l'étendue de sa culture parémiologique, nul chercheur ne peut prétendre, même pour une période relativement restreinte, connaître les corpus complet des proverbes qui y sont enregistrés.

(Buridant 1976: 379)

Malgrat això, Claude Buridant hi identifica, "en nous appuyant sur des recueils", vint proverbis que havien passat desapercibuts a l'editor dels *Jeux-Partis*, A. Langfors (1926), però hi afegeix la necessitat de tenir altres elements d'identificació:

Le seul recours aux références externes est donc une chausse-trape, et nous en serions la victime, après Langfors, si nous nous limitons à cela. (...) Il est donc nécessaire de retenir, pour des énoncés proverbiaux non attestés dans les recueils, des critères internes, c'est-à dire des éléments de définition formalisables qui en permettent le repérage.

(Buridant 1976: 388)

Com a elements de definició per a la localització d'enunciats proverbials no inventariats en reculls, en proposa de tres tipus: *Trets d'identificació*, *trets d'especificació* i *trets de classificació*, a més de dos indicis complementaris, com ara les marques d'inserció i el lloc destacat (introducció/conclusió) del proverbi a l'estrofa, de manera que, mitjançant l'aplicació d'aquests criteris, arriba a inventariar altres onze expressions proverbials als *Jeux-Partis*.

La feina de localització i identificació dels proverbis resulta més senzilla quan aquests ocupen un lloc fix a cada estrofa, normalment com a cloenda. Archer Taylor (1934) ja s'havia referit a aquesta convenció versificadora, en aquests termes:

At different times proverbs have been used in conventional ways. Late medieval French poets, for example, often closed a stanza with a proverb, and the device is found still earlier in the *Proverbs of Hendyng* and the *Proverbs of Alfred*. The history of this literary convention is yet to be traced.

En efecte, influenciat probablement per *Proverbes au vilain*, es troba *The Proverbs of Hendyng*,²⁴ composició anglesa del segle XIII on també hi ha una estrofa de sis versos abans de cada proverbi i una posterior fórmula d'inserció, "quoth Hending":

Get thou havest bred and ale
Ne put thou nout al in thy male,
Thou del hit sum aboute.
Be thou fre of thy meeles,
Wherso me eny mete deles,
Gest thou nout with-oute.
Betere is appel y-greve then y-ete, quoth Hending.

Segons la nostra terminologia, *Proverbes au vilain* i *The Proverbs of Hendyng* són, quant a l'ús de proverbis, composicions cícliques de període set. Però també són exemples de presència *formulada*, per les fórmules d'acompanyament "ce dit li vilains" i "quoth Hending", i *conclusiva*, ja que el proverbi hi fa de cloenda i resum d'allò que es diu als sis versos anteriors.

També són cícliques algunes obres de Jean Molinet (1435-1507), segons la descripció que en fa G. Duplessis (1847):

Il existe chez plusieurs poètes du XVe et XVIe siècle quelques pièces particulières qui semblent n'avoir été composées que pour y placer le plus grand nombre possible de proverbes. De ce nombre sont, dans les Ouvres de J. Molinet, le *Temple de Mars*, le *Voyage de Naples* et surtout la pièce très curieuse intitulée: *Dialogue du Loup et du Mouton*. Dans les deux premières pièces, chaque strophe se termine par un proverbe; dans la dernière, c'est, au contraire, un proverbe qui commence chacun des sixains dont se compose le *Dialogue*.

(Duplessis 1847: 126)

Aquesta mena d'estrofisme, amb un proverbi tancant o obrint cada estrofa, és el precedent de la moda, tan estesa al segle XVI, consistent a posar, en les cançons amoroses, un vers de rescobla o tornada, també anomenat *refrany*, el qual podia coincidir o no amb un proverbi. En català, al cançoner anomenat *Flor de enamorados* (1562), de Joan Timoneda, hi ha diverses composicions d'aquest estil, com ara la que reproduïm, on la rescobla és formada per dos versos, els quals són exactament dos proverbis :

Preniu, dama, mon consell,
encara que us semble cru:
que tot lo novell és bell
i no és or tot lo que llu.

Sé-us dir que el mal de l'amor,
que es nomena ben voler,
lo principi és de plaer,
la fi de molt gran dolor;
en l'amor no entreu ab ell,
per jamai a tu per tu,
que tot lo novell és bell
i no és or tot lo que llu.

²⁴ J. de Caluwé-Dor (1984) inventaria els proverbis continguts a l'obra, en destaca les nombroses primeres atestacions proverbials que aquesta aporta, dintre de la història de la

Guardau que l'amor s'entona
molt alt, i prest vos abaixa;
penes i enuigs desencaixa,
i molt més promet que dóna;
de l'amor, burlau-vos d'ell;
no cregau home ningú;
que tot lo novell és bell
i no és or tot lo que llu.

(Fuster ed. 1973: 79)

Hi ha un cas extrem de composició poètica amb proverbis, on la cadència cíclica d'aquests es presenta de forma contínua, en sèrie, és a dir, on els proverbis s'enllaçen els uns amb els altres, en versos consecutius. És el que deien Roger D. Abrahams i Barbara A. Babcock: "entire poems (...) were constructed in proverbs". En aquest cas, els versos proverbials són gairebé tots, tret d'algun vers o porció de vers que hi fa de comodí, és a dir, que s'hi afegeix per cohesionar i mantenir l'estructura versificatòria del poema i per completar, així, els versos de l'estrofa. Si aquesta fos un díptic, amb un proverbi intertextualitzat en (cada) dos versos, aleshores la presència cíclica dels proverbis seria de període dos. I si l'estrofa fos qualsevulla, però cada vers contingués o evoqués un proverbi, aleshores la presència cíclica dels proverbis seria la màxima, amb el període mínim: de període ú. Així i tot, malgrat el fet de saber que el proverbi hi és, no sempre resulta trivial identificar-lo, ni molt menys.

Constantin Negreanu (1991), en estudiar François Villon, ja havia fet referència a aquesta mena de composicions, que nosaltres anomenem cícliques de període ú:

On trouve dans la littérature universelle des créations littéraires en prose ou en vers qui contiennent seulement des énoncés proverbiaux.

(Negreanu 1991: 113)

paremiologia anglesa, i ofereix una traducció francesa de tot el poema.

Per a designar-les, Negreanu considera que és un sintagma adequat l'usat per Cezar Tabarcea: “proverbes en context proverbial”.

La composició pionera entre les d'aquest tipus, no suficientment estudiada, és la coneguda amb el senzill nom de *I proverbi di Garzo*, escrita al segle XIII pel pare de Francesco Petrarca, el notari Pietro di Parenzo di Garzo, conegut com a “Ser Petracco dell'Incisa” (Incisa, on va viure, és una població pròxima a Florència). Més que una composició literària, l'obra és un compendi que conté 242 proverbis, ordenats alfabèticament per la lletra inicial de cadascun, distribuïts de dotze en dotze segons les lletres de l'abecedari, excepte per a la X i la Y on només n'hi ha un en cada cas. L'autor, a la cloenda, en suma dos-cents quaranta (= dotze per vint) i afig:

X e Y non ci voglio contare
però che pochi ne posso trovare.²⁵

El valor literari es redueix a allò que adés hem anomenat la literaturització interna del proverbí, ja que cadascun hi apareix amb rima interna, formant un díctic. Com que hi ha un proverbí cada dos versos, direm que la presència proverbial és cíclica de període dos. Garzo fixava en dos hemistiquis, doncs, la forma canònica del proverbí, tant si ja era conegut així com si va ser ell qui n'adobà la rima i la mètrica, sense descartar la possibilitat que molts avariats deuen ser creacions de l'autor, fetes a partir d'idees més o menys proverbials.²⁶ Quant a la diversitat mètrica dels versos, l'autor n'és conscient i ho confessa a la introducció:

Convienmi inframeettere,
per alfabeto mettere
alquanti versi,
ancor che sian diversi

²⁵ Citem segons d'edició de Teodor Flonta a la revista electrònica DeProverbio.com.

²⁶ Fóra desitjable que els paremiòlegs italians estudiessin aquesta qüestió, ja que díctics com ara “Avaro per ricchezza / non sa far larghezza” tenen tot l'aspecte de ser aforismes de creació.

proverbi per rima:
per A comincio prima.

La intenció era proporcionar un bell inventari de proverbis, per a ulterior consulta i ús literaris, amb la nota pràctica de donar-los per ordre alfabètica, com era habitual en bastants repertoris de l'època. Vegem-ne, a tall d'exemple, la dotzena corresponent a la lletra A:

Amore già non cura
ragione né misura.
Amante richiama
de quello che brama.
Arte dà parte
che non si diparte.
Avaro per ricchezza
non sa far larghezza.
Avere nascoso
non è fruttuoso.
Asino per nota
non sa gire a rota.
Arco per piega
gran colpo allega.
Ape raporta
frutto che conforta.
Ancella donnea,
se donna follea.
Amico fidato,
ch'al bisogno è provato.
Assessor c'ha licenzia,
guarda che sentenza.
Albore fiaccare
per troppo incaricare.

Podem afegir alguns altres exemples de composicions d'aquest tipus, una de francesa, dues més d'italianes i una de catalana, totes quatre del segle

XV. La francesa és la ja esmentada i ben coneguda *Ballade des proverbes*, de François Villon, formada per 36 versos octosíl·labs, cadascun d'ells evocant un proverbi, distribuïts en quatre estrofes de vuit i una final de quatre, totes elles acabades amb un mateix vers de rescobla (*Tant crie l'on Noël, qu'il vient*):

Tant gratte chèvre que mal gît,
Tant va le pot à l'eau qu'il brise,
Tant chauffe-on le fer qu'il rougit,
Tant le maille-on qu'il se débrise,
Tant vaut l'homme comme on le prise,
Tant s'élogne-il qu'il n'en souvient,
Tant mauvais est qu'on le déprise,
Tant crie-l'on Noël qu'il vient.

Tant parle-on qu'on se contredit,
Tant vaut bon bruit que grâce acquise,
Tant promet-on qu'on s'en dédit,
Tant prie-on que chose est acquise,
Tant plus est chère et plus est quise,
Tant la quiert-on qu'on y parvient,
Tant plus commune et moins requise,
Tant crie-l'on Noël qu'il vient.

Tant aime-on chien qu'on le nourrit,
Tant court chanson qu'elle est apprise,
Tant garde-on fruit qu'il se pourrit,
Tant bat-on place qu'elle est prise,
Tant tarde-on que faut l'entreprise,
Tant se hâte-on que mal advient,
Tant embrasse-on que chet la prise,
Tant crie-l'on Noël qu'il vient.

Tant raille-on que plus on n'en rit,
Tant dépent-on qu'on n'a chemise,
Tant est-on franc que tout y frit,
Tant vaut "Tiens !" que chose promise,
Tant aime-on Dieu qu'on fuit l'Eglise,

Tant donne-on qu'emprunter convient,
Tant tourne vent qu'il chet en bise,
Tant crie-l'on Noël qu'il vient.

Prince, tant vit fol qu'il s'avise,
Tant va-il qu'après il revient,
Tant le mate-on qu'il se ravise,
Tant crie-l'on Noël qu'il vient.

Per a alguns estudiosos, la identificació dels proverbis de la *Ballade des proverbes* no és una qüestió que els preocupi excessivament, com és el cas de Pierre Demarolle (1984), que diu:

De fait, le texte de cette ballade comporte plusieurs proverbes attestés au moyen Âge, ne serait-ce que le refrain: "Tant crie l'on Noël, qu'il vient". Naturellement, d'autres proverbes peuvent nous échapper, faute d'une information plus complète.

(Demarolle 1984: 75)

Al capdavall, com ja s'indica al títol de l'article de P. Demarolle, no són els proverbis sinó l'estructura lògica del discurs de Villon allò que li interessa, tot i que aquesta estructura, basada en l'esquema parèmic *Tant... que...* i en el caire assertiu de cada vers, és ja "un premier trait qui nous rapproche des proverbes". A l'obra de Joseph Morawski (1925), hi ha cinc proverbis coincidents amb altres tants de la *Ballade*, però la identificació completa de tots els proverbis continguts en aquest poema encara resta per fer,²⁷ malgrat que la freqüència en l'ús de proverbis hi és la màxima possible, amb un cicle de període ú, és a dir, un proverbi en cada vers. Altres estudiosos, com Constantin Negreanu (1991: 114-115), s'han interessat per les traduccions de la *Ballade des proverbes*, totes rimades, destacant-ne les que són "pas une simple traduction, mais une vraie adaptation", amb valor literari; així, –ens fixarem només en el segon vers de la *Ballade: Tant va le pot a l'eau, qu'il brise*–, C. Negreanu considera, pel que fa a les traduccions angleses, que *Enough dipping, the pitcher breaks*, de Phyllis Gotlieb, és una versió preferible a la més

literal *So much goes the pitcher to the well that it breaks*, d'Anthony Bonner; d'altra banda, pel que fa al romanès, considera com a “une autre excellente transposition, une ré-création sui generis”, la de l'escriptor Romulus Vulpescu: *Nu merge olul des la apa*.

Entre els manuscrits estudiats i transcrits per Francesco Novati (1890-1910), n'hi ha un, d'autor anònim de començament del segle XV, de qui l'editor diu:

Il poeta (l'autore si rivela in verità verseggiatore troppo esperto, perch'io stia a lesinargli codesto titolo), dato il bando agli scrupoli, ha spogliati gli adagi delle vesti native per ricoprirli di quella forma metrica che i poeti gnomici predilessero in ogni tempo: il distico, costituito presso di noi dall'unione di due endecasillabi a rima baciata.

(Novati 1890: 361)

En general, mitjançant la retoricació i amplificació de cada proverbi, el poeta anònim fa per adequar-lo a un díctic, però de vegades fins i tot depassa aquest límit i n'agafa un tercer o un quart vers:

Trascinato dalla sua foga moralizzatrice, non sa sempre mantenersi fedele alla regola che si era prefissa di non consacrare più d'un distico all'esposizione d'un adagio. A volte la sua natura di verseggiator facile, un po' brodaivolo anzi, lo trascina, ed al primo distico ne tien dietro un secondo, al secondo un terzo. Naturalmente da questa tendenza del poeta a perifrassare in molte maniere il medesimo concetto, la Serie non viene ad acquistare nè sobrietà nè efficacia.

(Novati 1890: 363-364)

²⁷ Vegeu, sobre això, l'aproximació feta per P. Paioni (1971).

La influència dels *Disticha Catonis* sobre aquesta composició és molt acusada. El poema, que compta amb 442 versos, ordenats alfabèticament segons l'entrada corresponent a cada proverbi, comença així:

A chui più dolce in prima'l mondo ride,
languendo il fa poi metter maggior stride.
Al mondo stando l'un l'altro vanteggia,
ma pur nel fine morte li appareggia.
Al saggio no è la cosa da lodarla,
ch'al saggio quella il vero di sè parla.
A' tuoi fillioli non puoi dar mellior parte,
che dar lor buon costumi e porli ad arte.
Al caro amico non dubbiar se mandi:
picciole cose o grandi li adomandi.
Più gratiosa e larga mano stende
lo dolce amico al dar che quando prende.
(...)

Per a la identificació, gairebé exhaustiva, dels proverbis continguts en aquests díctics, Francesco Novati s'ha auxiliat, sobre tot, de les altres sèries de proverbis publicades per ell, dels *Disticha Catonis* i de l'obra *Proverbi volgari* (Venècia, 1505), de Geremia da Montagnano.

La composició italiana amb títol en llatí: *Ista sunt proverbia vulgaria quorum medium tenendum est*, publicada per Shirley G. Patterson (1913), té un escàs valor literari, en paraules de la mateixa editora: "The literary value of the poem is assuredly not great", i és de caire didacticomoral, com un ressò dels *Disticha Catonis*, tal com ho fa veure el seu títol i el to adoctrinador dels seus 80 versos:

Ogna tropo sta per noce
pocho focho mal se coce.
Chi tropo he savio may non asegura
e quello che he mato may non ha pagura.
Chi tropo pensa perde sua memoria,

chi non pensa raro ha victoria.
Chi tropo çercha trova lo lupo nelo boscho,
chi non çercha non trova in casa ruscho.
Chi tropo he seguro non trova compagno.
Chi ha pagura non sta a la dura.
Chi tropo he presto non fuçe dal fogo,
chi tropo he pegro non ge trova logo.
(...)

La identificació dels proverbis realitzada per l'editora ha estat feta a partir de contrastar els versos del poema amb diversos compendis de proverbis italians, però el resultat no ha estat satisfactori, ja que molts versos han quedat sense ser anotats i, per tant, sense ser dotats de la referència proverbial corresponent.

La composició catalana *Refrans rimats*, intitulada així en la nostra edició (1996: 69-76), és un joc poètic, de factura i concepció més moderna que les composicions adés comentades. L'autor, anònim, ofereix l'obra a una dama, a qui, en una cobla inicial de deu versos, li demana de resoldre l'enigma de cada proverbi. Aquests s'hi entrellacen l'un amb l'altre, consecutivament, en àgils versos pentasíl·labs, de manera que la segona part d'un proverbi rima amb la primera part del següent, trencant així la rima interna prèvia de cada proverbi, si la tenia, excepte en dues ocasions, com veurem posteriorment. L'autor demostra, alhora, competència paremiològica, habilitat versificadora i un gust literari ja inscrit en la modernitat renaixentista. L'obra ens ha arribat incompleta, per pèrdua dels darrers fulls de l'únic manuscrit que conté la composició,²⁸ i de tots els exemplars de l'única edició que se'n va fer.²⁹ Després dels deu versos decasíl·labs de la cobla inicial d'endrea, que acaba

²⁸ El *Cançoner de l'Ateneu Barcelonès*, folis 235v., 236, 236v.

²⁹ Una edició anterior a 1513, que coneixem gràcies a l'anotació que en feu el gran bibliòfil Ferran Colom, fill de l'almirall Cristòfol Colom, al *Regestrum* de la seva biblioteca (la Biblioteca Colombina de Sevilla), núm. 3967, on informa que l'obra impresa *Refrans en verso catalán*, en quart i a dues columnes, va ser adquirida per ell a Tarragona, l'agost de 1513, per dos diners, i que el primer vers de la cobla introductòria comença així: "D'aquell poc espai...", i el primer vers del text dels proverbis: "Amor de donzella", d'acord amb el manuscrit.

amb el vers d'emplaçament a la dama (“Doncs, puix tant valeu, deman-vos per què”), hi ha 150 versos que contenen seixanta-nou proverbis i dues locució:

D'aquell poc espai que tristor consent
als atribulats, per dar-los més vida,
ha pres una part mon trist pensament,
per què de refranys ha fet un present
i a vós los endreça, senyora agraïda.
Que no sens gran causa se deu fer estima
de cosa tan noble com vostra mercè,
que sou de sabor la més dolça llima,
que sou entre dames la més alta cima.
Doncs, puix tant valeu, deman-vos per què

Amor de donzella
és aigua en cistella.
I d'on açò ve
que a mal i a bé
tothom hi afig.
I més val desig
que no fastitjar.
I bo és missar
i bo guardar casa.
(...)

Com que es tracta d'una obra literària, a més de paremiològica, per a la identificació dels proverbis hem utilitzat, com a elements referencials de recerca contrastiva, no només compendis proverbials sinó, sobretot, obres literàries, especialment de la mateixa època. Aquest criteri de prioritzar, per a la validació dels proverbis que hom vol identificar, les obres literàries anteriors i coetànies a l'obra analitzada, és un criteri que ens sembla fonamental, encara que no sigui del gust d'alguns paremiògrafs, els quals tendeixen a sobrevalorar l'autoritat, moltes vegades suspecta de manca d'autenticitat, dels compendis i reculls de

proverbis.³⁰ Tot i això, no ha estat senzill formular la codificació canònica d'algun dels proverbis que no hem pogut documentar en cap altra obra. En aquests casos, hem resolt la qüestió aplicant criteris analògics (amb altres proverbis que podrien presentar clàusules semblants), poètics (procurant formular una codificació amb dos hemistiquis d'igual mètrica, rimats, etc.), sintàctics (proposant una construcció pròpia del registre proverbial) i comparatius (buscant equivalències o correspondències en altres llengües).³¹

Quan hem dit més amunt que l'autor de *Refranys rimats* mostra ja un gust literari inscrit en la modernitat, ens referim al fet que juga literalment i literàriament amb els proverbis, sense cap pretensió moralitzadora o adoctrinadora. Li escau perfectament l'observació de Roger D. Abrahams i Barbara A. Babcock (1977), sobre l'ús dels proverbis com a senyal de competència literària:

As literature develops, proverbs are frequently used –and deliberately misused— as a means of demonstrating literary competence and control on the part an author.

(Abrahams / Babcock 1977, 1994: 419)

Nogensmenys, aquesta obra catalana, de la fi del segle XV, s'avança a les pautes que aquests estudiosos situen al segle XVI:

The sixteenth century saw a further development in proverb collections by humanists seeking not only to enrich the speech of their readers but, through comparison between sayings in different languages, create a new awareness of the national tongue.

(Abrahams / Babcock 1977, 1994: 419)

³⁰ Si més no, amaguen les fonts, tal com ja ho denunciava Archer Taylor (1934): "Collections of proverbs and particularly those of former ages often neglect to indicate the sources on which they draw". Però, a més, molts compiladors més moderns, del Renaixement ençà, solen incloure proverbis adobats per ells, quan no directament inventats, a més de manlevats d'altres llengües, sense acreditar llur ús en la llengua de recepció. Vegeu, sobre això, M. Conca i J. Guia (1995) i la demolidora i lúcida crítica que en fa Delfin Carbonell, a la "Introducción" del *Diccionario panhispánico de refranes* (2002).

³¹ Per a la identificació i l'estudi diacrònic i contrastiu de cada proverbi, vegeu M. Conca i J. Guia (2003b).

Sobre les composicions poètiques on la presència de proverbis és contínua, és a dir, cíclica de període un o dos, cal observar que la tasca d'identificació proverbial topeta amb la dificultat que el significat dels proverbis, acumulats en sèrie els uns rere els altres, no pot deduir-se del context. És el mateix que s'esdevé amb els reculls i compilacions on les entrades no van acompanyades de definicions ni de cap marca pragmàtica. Per això és tan important l'estudi de les UFs en context, per comptar amb informacions que ens puguin ajudar a determinar llur significat i, amb ell, llur correcta i completa identificació.

2.2.3. UFs en la poesia catalana de la fi del segle xv

A les portes del Renaixement, l'ús d'UFs, especialment parèmies, esdevingué un element estilístic de primer ordre, sobretot en la poesia satírica i, en menor mesura, en la lírica i la de caire narratiu. En aquest apartat farem un recorregut antològic per les principals obres i autors en vers, especialment valencians, de la fi del segle XV. Una primera observació que escau fer és la relativa generalització, per influència provençal, de l'ús del terme *refrany* per designar els proverbis.³² Ja n'havíem vist un precedent, un segle abans, en l'obra *Els planys del cavaller Mataró*.

Francesc Moner (1463-92), criat a la cort de Joan Sense Fe i amb bona part de la seva obra en castellà,³³ a les *Cobles de les tisores* (circa 1489), un poema al·legòric on diversos ocells de presa persegueixen una coloma (la dama estimada) i on l'esmerla (que és Moner) no pot competir-hi, escriu:

Viu-me les ales trencades,
lo cor per ella affamat,
mes la coloma tan lluny,

³² Vegeu sobre això el nostre treball (Conca / Guia, 1992).

³³ Peter Cocozzella (1970: 2) diu que "aquella cort va ser un focus d'irradiació de la influència castellana a Catalunya" i, a continuació, cita tot d'escriptors castellans que la freqüentaren durant l'estada de Moner.

que més seguir-la és debades.
Lo refranat m'és recordat
que *més val pardal al puny...* (Coccozzella ed. 1970: 176)

tot deixant a mig dir un proverbi documentat d'antic en català, doncs ja figurava al recull de Jahudà Bonsenyor (1298): *Val més ocell al puny que grua al cel*. La fórmula d'inserció conté la referència al terme paremiològic "refranat" i el verb de coneixement "recordar", seguits de la conjunció "que" com a introductora del discurs indirecte. En un altre poema del mateix autor, *Bendir de les dones*, de contingut misogin, també trobem el mateix recurs de comptar amb la complicitat del lector a l'hora d'intertextualitzar un proverbi:

Viu com me dava entenent
qu-eren sireres la brasa,
qu-era enguila la serpent,
en què-s mostre que no ment
lo vulgar que *tot fill d'ase...* (Coccozzella ed. 1970: 187)

on el proverbi és *Tot fill d'ase, una hora al dia brama*, que es trobava també a *Refransys en prosa catalana glossats*, segons que podem deduir-ho de la seva traducció castellana *Refranes famosíssimos y provechosos glosados*, on figura: *El hijo del asno, una hora al día rozna*; la fórmula d'inserció, "no ment lo vulgar", és integrada per la forma verbal assertiva "no ment" i el substantiu referent al locutor col·lectiu, dipositari de la saviesa popular, "lo vulgar", com a oració subordinada de relatiu de "es mostra", reforçadora de la veritat de l'assertió. En un altre lloc d'aquesta mateixa obra *Bendir de les dones*, hi ha intertextualitzat un proverbi molt comú, sense més element d'inserció que la conjunció "que" amb valor de connector argumentatiu:

Tu, ab lo pler que prenies
de parlar de qui-t destruu,
fiaves del que tu fies.
Guarda que són fantasies,
que *no és or tot lo que luu.* (Coccozzella ed. 1970: 195)

El proverbi prové d'un altre llatí del segle XIII: *Non teneas aurum totum, quod splendet ut aurum* i està documentat en 47 llengües vives europees (EP, 19). En català figura també en un debat poètic entre els preveres Fenollar i Vidal i els notaris Verdansa i Vilaspinoso: “Car no ñes or tot lo que lluu, / ni ver lo fals”, al *Tirant*: “Tot lo que lluu no és or” (c. 279), a *Refranys rimats*: “Ni tot lo que lluu / penseu que és or fi” (vs. 73-74) i a *Flor de enamorados*: “Preneu, dama, mon consell, / encara que us semble cru: / que tot lo novell és bell, / i no és or tot lo que lluu” (cançó 24). En un manuscrit francès del segle XIII apareix: *N'est pas or quanque luit* (Morawski 1925, núm. 1371). En espanyol figura a *La Celestina* (1499): *Ni es todo oro quanto amarillo reluze* (PCC, O 376). Hi ha una primera documentació anglesa circa 1220: *Nis hit nower neh gold al that ter schineth* (CODP, *Glitter*). En els tres casos reportats a l'obra de Francesc Moner, s'hi pot observar que la presència de proverbis és *conclusiva*, ja que aquests es troben a la fi d'un discurs (una estrofa) i en fan la funció de resum, cloenda o moralitat.

A diferència de l'autor anterior, les obres que segueixen no neixen sota l'aixopluc d'un mecenatge cortesà, sinó que són fruit d'una societat moderna i dinàmica, on el fet literari esdevé activitat civil, de tall burgès. Per això, podríem parlar, en contraposició a les produccions poètiques d'autors individuals cortesans, d'una poesia feta i/o presentada en col·laboració de diversos autors, a la ciutat de València, això és, una poesia compartida i ciutadana. El fet que aquella considerable producció en català es desenvolupés al marge dels cercles literaris cortesans posa en evidència, a més de la vitalitat social que la va fer possible i la va difondre, en aquells primers temps d'eclosió de la impremta, l'allunyament i la castellanització, ja irreversibles, de la cort reial. Aquesta vitalitat ciutadana, compartida i en català resultarà totalment anorreada per diversos factors, lligats tots ells a la construcció de la monarquia imperial hispànica: la repressió inquisitorial contra els conversos, la repressió nobiliària contra els agermanats i el focus castellanitzador *in situ* de la cort virreinal de Germana de Foix i el seu marit.

Els *Escacs d'amor* (circa 1496) és una obra que palesa la modernitat de la societat valenciana en reflectir la incorporació de la Dama al joc dels escacs i incloure aquesta novetat en la poetització d'una partida d'al·legories amoroses. La composició s'estructura com un diàleg entre els tres autors: el cavaller Francí de Castellví, el prevere Bernat Fenollar i el ciutadà Narcís Vinyoles. Aquest darrer clou una de les seves estrofes usant el terme *refrany*:

Diu lo refrany: *qui sà lo dit se lliga,*
puix mal no té, sanament lo deslliga.

(Ferrando ed. 1978: vs. 368-69)

on la fórmula d'inserció es redueix a la mínima expressió del verb de dicció "diu" i el terme paremiològic "lo refrany", mentre que el proverbi va acompanyat d'una glossa explicativa: "puix mal no té", introduïda a manera de falca per completar el decasíl·lab. Com que l'apariat reportat ocupa els dos versos finals d'una estrofa, podem parlar també de presència *conclusiva*, a més de *formulada*, ja que el proverbi actua com a cloenda o moralitat dels set versos anteriors. Açò mateix s'esdevé en altres estrofes de l'obra, com ara les que acaben amb els parells de versos següents:

E per ço's diu: *Ardiment y follia*
en cascun fet, puys fet es, fet se sia! (vs. 53-54)

Foll es aquell que gose fer ultragie
contra qui es tengut de vassallatgie. (vs. 89-90)

Per que *quant plou, qui's cobre de la fulla,*
crent ser exut, dos vegades se mulla. (vs. 98-99)

Qui vol saltar en alt per a llevar se,
primer cove algun poch abaxar se. (vs. 116-17)

Diu lo discret, quant veu fer cosa estrema:
Be sab que fa lo qui sa casa crema. (vs. 287-88)

Si als *Scacs d'amor* el motiu era el joc amorós disfressat de joc d'escacs, a *Lo procés de les olives* (1497), principal mostra satírica de la poesia ciutadana i compartida, el tema debatut entre les diverses veus és la potència sexual de joves i vells i la valoració que en fan les dones. En aquesta obra trobem un ús abundant del terme *refrany* en fórmules d'inserció proverbial. Comentem els exemples següents.

I així com uns gossos que són d'una casta
que diu lo refrany: *criat de l'Urgell,*
que ans que mai deixe lo mos de la pasta,
cent mil bastonades podeu dar en ell.

(Gimeno, Pitarch eds. 1988: vs. 293-96)

Es tracta d'una parèmia tòpica relativa als gossos de l'Urgell; PCC recull la locució *Fer com els gossos criats a l'Urgell*, sense cap més documentació que els versos reportats de *Lo procés de les olives*, comentant que fa referència als *gossos de presa*.

Puix no ignorau lo text ni la glosa
de quant vos puc dir, ni menys lo decret,
usau lo refrany: *no sap on se posa,*
en qui ni per què, amor ni lo fred. (vs. 349-52)

Vós dit haveu ja (*i és cosa vera*)
aquell bon refrany tan ver i ben fet;
a tots ha comprès, fins al més discret:
lo fred i l'amor no sap on se posa. (vs. 1397-1400)

En aquests fragments, trobem un proverbi que Sebastià Farnés ha anotat així: *Amor i fred, no sap hom on se met* (PCC, A 1227), seguint Antoni Bulbena (1900) i l'obra *Flor de enamorados* (1562), de Joan Timoneda, on per mor de la rima s'hi canvia "posa" per "met": "De aquest bon vellet / no rigau, senyor, / perquè fret y amor / no sap on se met" (cançó 35); tanmateix, fóra millor conservar com a forma canònica, encara que no sigui rimada, *L'amor,*

com el fred, no sap on se posa, perquè així consta a les dues recurrències més antigues; la segona d'aquestes recurrències va acompanyada d'una fórmula d'inserció força completa: "Vós dit haveu ja (i és cosa vera) / aquell bon refrany tan ver i ben fet", on el verb de dicció i el terme paremiològic van acompanyats, respectivament, d'una oració subordinada ("i és cosa vera") i d'una bateria de qualificatius ("bon", "ver", "ben fet"), que reforcen el valor de veritat del proverbi.

Mas crec, puix que vós també us ne voldríeu,
seguiu lo refrany de *piensa el ladrón*
que tots en son cor semblants a ell són,
jutjant vós a mi segons vós faríeu. (vs. 709-12)

El proverbi hi va seguit d'una torna que en glossa el significat: "jutjant vós a mi segons vós faríeu"; la documentació completa més antiga que coneixem d'aquest proverbi és la portuguesa, anotada per Hernán Núñez (1555): *Cuida o ladrão que todos os outros tais são* (RPR, 1756), però l'arrel castellana de la codificació usada a *Lo procés de les olives* sembla evident; més tard, Carles Ros (1733) va recollir *Pensa el lladre que tots són com ell*.

En salvo està aquell qui repica,
segons que diu bé lo antic refrany;
vostre cor amant, que tot s'ho aplica,
jamés farà part a nengú del guany. (vs. 1425-28)

En aquest fragment, la fórmula d'inserció, postposada al proverbi, és integrada per la locució conjuntiva "segons que", el verb de dicció "diu", l'adverbi "bé" i el terme paremiològic "refrany" qualificat d'antic.

Tostemps oí dir, i ver se recita,
aquell vell refrany: *per dir veritats,*
se gasten i es perden tots jorns amistats,
segons senyalau en vostra sospita. (vs. 1513-16)

Ací, la fórmula d'inserció és molt completa, amb els verbs de dicció *oir* i *recitar*, reforçats pels adverbis “tostemps” i “ver”, més el terme paremiològic “refrany”, qualificat de “vell”; hi ha un precedent llatí del proverbi en un apotegma de Terenci, que diu: *Obsequium amicos, veritas odium parit* (DEFL, 5821), mentre que, en català, és usat per Eiximenis al *Terç*: “Com diu lo proverbi comú: *per dir les veritats* i per no consentir a males volentats, se *perden les amistats*” (cap. 129) i al *Dotzè*: “Diu l'eximpli que *per les veritats perd hom les amistats*” (cap. 521), i també n'hi ha una variant a *Refranys rimats*: “*Per dir veritats / perd hom ses amors*” (vs. 104-05); en espanyol, figura a *Refranes que dizen las viejas*: *Mal me quieren mis comadres, porque digo las verdades* (RFPE, *verdad*) i en italià s'ha codificat la traducció de la segona part de l'apotegma de Terenci: *La verità genera odio* (DCP, 1420), tot i que en sicilià existeix *La verità rumpi l'amistà* (PCC, V 603).

Continuant amb *Lo procés de les olives*, que té una gran riquesa en unitats fràsiques, presentarem alguns exemples d'altres parèmies, amb diferents modalitats d'inserció, i també de locucions, les quals són més difícils de detectar que els proverbis perquè llur grau d'inserció al text subjacent és molt major, en el sentit que no els hi calen connectors ni fórmules acompanyants (tret de les locucions verbals, en alguna ocasió), ja que no són enunciats i, per tant, no impliquen la presència d'un text altre superposat al primer. Tanmateix, la repetició i la idiomàtica, així com altres característiques que poden presentar, són els elements principals que permeten llur localització i identificació.

La traducció llatina de la famosa màxima grega del frontispici del temple de Delfos, *Nosce te ipsum*, hi és inserida al començament de l'obra així:

Fengir de potencia edat tan madura,
aquesta raó no vull decretar;
consell tan lloat no es deu oblidar:
Cognosce te ipsum, car és gran cordura. (*Procés olives*, 33-36)

acompanyada d'una fórmula integrada pel verb de coneixement “no oblidar”, amb perífrasi d'obligació (“no es deu oblidar”) i el terme “consell” que al·ludeix, alhora, la màxima i la seva funció preceptiva, adjectivat de “tan lloat”; a més, hi ha la presència d'una oració que reforça l'enunciació fraseològica: “car és gran cordura”. Renzo Tosi (2003: núm. 347) fa un article molt complet i documentat sobre aquesta màxima.

La locució verbal *Tenir un gat per la cua*, amb el significat de ‘tenir la confiança posada en una cosa que està molt lluny d'ésser efectiva’ (Miquel i Planas ed. 1911), apareix al quart vers de l'estrofa:

Doncs, no és maravella si feu la part sua
e tant l'empenyeu en semblants amors,
jutjant avengudes les sues errors;
i ell pensa *tenir un gat per la cua*. (Procés olives, 509-12)

perfectament integrada al text i amb la funció de cloenda metafòrica del que s'ha dit als tres versos primers.

La locució *En sec*, ‘sense acompanyament de coses suavitzadores, mitigadores, que donen sabor o atractiu’ (DCVB), figura als versos:

Podeu fer lo compte d'aquell castellà,
que-stant mort de fam, al fum de la oca,
tres pans de mijans *en sec* se menjà (Procés olives, 454-56)

així com als versos coetanis de *Lo somni de Joan Joan* (1497), en dues recurrències, una de les quals amb la variant reforçada *De sec en sec*:

Sobre el uitèn, *de sec en sec*,
dix: "Tot lo negue". (Somni JJ, 1378-79)

Vist que, tostemps restant *en sec*,
mostren carena. (Somni JJ, 2823-24)

amb funció intensificadora de l'acció, en tots tres casos. També figura a l'*Espill*: “Per reverdir / en sec lo planten” (vs. 532-33), amb significat figurat, i a *Lo Cartoixà*: “Quan lo teu capità Josué passà per mig d'aquest riu en sec lo teu poble” (l.21), amb significat literal.

El proverbi *Uns baten les mates i altres es mengen els conills* hi apareix en dues intertextualitzacions:

I ab tot que eix bocí no crec que seria
en boca de ase tampoc gra de mill,
no vull jo que us noga vostra cortesia,
mas qui bat la mata que es menge el conill. (*Procés olives*, 1297-1300)

Ni menys vullau dir que jo bat les mates
car vós ho feu tot, menjant los conills. (*Procés olives*, 1393-94)

En la primera, introduït mitjançant el connector adversatiu “mas”, hi fa funció *conclusiva*, tot recollint una variant del proverbi on s'afirma el contrari del seu significat habitual. En la segona, la inserció és més complexa, ja que el proverbi és desautomatitza, en personalitzar-se (“uns” esdevé el “jo” del locutor i “altres” el “vós” de l'interlocutor) i integrar-se cada hemistiqui en clàusules allunyades i versos diferents. La primera documentació catalana, parcial, que en coneixem és dels *Sermons* de fra Vicent Ferrer: “Exir-ha com lo conill que està en la mata, que li baten la mata e done en boqua dels cans” (DCVB, *mata*), a més de la que ja hem vist adés al *Facet*.

El proverbi *És més el soroll que les nous* apareix intertextualitzat amb funció argumentativa, precedit del connector “puix”, en el fragment següent:

També si voleu, per lo que us conselle,
que pague per vós los vostres cinc sous,
puix és lo roïdo major que les nous,
i vós sou content, de res no m'apelle. (*Procés olives*, 457-60)

No el retrobem fins al segle XVIII, al compendi de Carles Ros (1733) i a la *Rondalla de rondalles* (1767) de Lluís Galiana, en la forma *Més és el roïdo que les anous*.

El proverbi *La vinya vella no pot tornar-se malloï* s'hi troba intertextualitzat dues vegades, amb un grau de desautomatització considerable:

Pero, si ell creu, ab ses medicines,
conforts i solists, poder-se ajudar,
puix rep tal engan, deixau-lo enganar,
que tot quant pot fer seran prou metzines;
que no hi fa res si ell la vesita,
i més, puix que és d'aigua lo seu caragol,
perquè, *quan la vinya se torna malloï,*
lo molt procurar-la molt poc aprofita. (Procés olives, 617-24)

Les vostres paraules me par que es desvien,
de ma vinya vella volent fer malloï;
l'amor que em teniu no val un pinyol,
puix ab tal constància al ver contradien.
lo no vull, d'açò, haver-ne desfici.
Puix a vós tant plau, no és a mi greu;
mas, si no m'acusa negun mal indici,
per que tant culpar a mi, doncs, voleu? (Procés olives, 1340-48)

Al primer cas, podem parlar d'una presència *conclusiva*, ja que la inserció del proverbi, precedida del connector argumentatiu “perquè”, clou l'argumentació present a l'estrofa, relativa a la impotència dels vells, per molt que vulguin passar per joves. La segona inserció és una rèplica a la primera, a manera de citació, en el dialogisme propi de l'obra.

No cal dir que a *Lo procés de les olives* hi ha moltes més UFs intertextualitzades, com ara *Sentir de nas*, *Posar a l'encant*, *Fer osca al fus*, *Girar com el penell*, *Mudar com el vent*, *D'avui més*, *Ni hora ni punt*, *Beure's les*

adives, Ple de vent, Tenir les mans, En boca serrada no hi entra mosca, Donar fum en lloc de llum, A llegua per hora, Posar a l'encant, Jus mala capa jau bon bevedor, Tenir fums, etc.

Una altra mostra de poesia ciutadana i compartida, amb diverses veus que dialoguen i s'interpel·len ("Gràcies", "Sentència dels jutges", "Apel·lació de mossèn Pere d'Anyó", "Resposta d'en Lluís Roís" i "Provisió dels jutges"), és l'*Obra a llaors del benaventurat lo senyor sant Cristòfol* (1489), que recull tots els poemes relatius al certamen celebrat "lo darrer jorn del mes d'agost de l'any 1488, dins la parroquial sglésya de sent Johan, en la ciutat de València" (Ferrando 1983: 561-659). A la *Resposta d'en Lluís Roís* anotem tres proverbis d'inserció *directa* i *conclusiva* i un altre, també de presència *directa*, a la *Provisió dels jutges*:

*Donchs, reverent, vós no vullau
ésser un Dant,
que lo traydor del consonant
molt afalaga,
y, afalagant, axí us amaga
la veritat.
Qui-s veu ferit o ahombrat
sab de la maça.
(...)*

*Vullau seguir dels discrets lo camí
vullau portar dels savis la carrera
de veritat, seguíu l'alta bandera,
y no digau après "no m'o pensí".*

*Yo, cercador, cercant, si no us trobí
en aquell loch, que loch de sabuts era,
tractat per vós en tal lega manera,
de mal vehí s'espera mal matí.* (Ferrando 1983: 642-43)

No-s interés vostre ni nostre
cercar lo mestre,
ni si és pech o si és destre
qui fa bells metres.
Callen barbes y parlen lletres,
faça·u quisvulla,
que al paper dam la despulla
de vencedor.

(Ferrando 1983: 644)

Del primer proverbi, n'hi ha documentació antiga i coetània en diverses obres i autors catalans; així, al *Maldit benedit* de Cerverí de Girona: “Ascout qui vo ausir: / Soven ay ausit dir, / dins maysó e en plaça, / que çel sab de la maça / qui n'es estat ferits”; a la traducció catalana trescentista de proverbis àrabs: “Aquell sap de la masa, qui n'és estat ferit; e aquell de la nafra, qui n'és estat guarit”; a *Lo conhort* de Francesc Ferrer: “Mas aquell sab de la massa / qui n'és stat, senyor, ferit”; i a l'*Espill*: “Bé sap de maça / qui n'és ferit” (vs. 382-83).

A les traduccions catalanes del *Llibre del tresor* (1418) i *Flors de virtut* (1489), el segon proverbi (de forma canònica *No digueu “qui s'ho poguera pensar”*) apareix com a un apotegma adjudicat a Ciceró, mentre que al *Curial e Güelfa* ja apareix inserit com a proverbi conegut, anònim: “E lo teu remei e escusa folla serà solament la dels grossers, *qui diuen: No m'ho pensava*” (Il.140), així com a *Refranys en prosa catalana glossats* (Conca i Guia 1996: 128-31).

Del tercer proverbi, hom pot considerar que té un precedent en una sentència de Plaute: *Aliquid mali est propter vicinum malum* (DEFL, 467); al segle XIII, n'hi ha codificacions franceses a *Roman de Renart*: “On dit qui a mal voisin / qu'il a souvent mal matin” i en dos manuscrits (Morawski 1925: 1785, 1809); al segle XIV, n'hi ha una primera documentació aragonesa al manuscrit *Romancea proverbiorum* i una de catalana en la traducció *Proverbis àrabs* (Conca i Guia 1996: 46); també devia figurar a *Refranys en prosa catalana glossats*, ja que el traductor que escrigué *Refranes famosíssimos y provechos glosados* hi anotà *Quien tiene buen vezino, tiene buen amigo*, evitant la

traducció de “matí” per “mañana”, que no rima amb “vezino”; en italià tenim *Chi ha il buon vicino, ha il buon mattutino* (DCP, 1436); en espanyol figura a *La Estoria de Sant Millán* (segle XIII), de Gonzalo de Berceo: *Mal dia le amanesció al qui ha mal vezino* (RFPE, *vecino*) i a *Seniloquium* (segle XV): *Quien ha mal vezín, ha mal matín* (RFPE, *vecino*); en anglès apareix documentat l’any 1470: *A good neighbour, a good morrow* (ODEP, *good*).

El darrer proverbi també figurava a *Refranys en prosa catalans glossats*, per tal com *Refranes famosíssimos y provechosos glosados* anota: *Callen barbas y hablen cartas* (XI.28) (Conca 1994: 665-67); abans, ja apareix documentat en castellà al *Seniloquium* i en una composició de Juan de Dueñas (circa 1438): *Callen barbas (e) fablen cartas*; en català, no el tornem a trobar fins als compendis setcentistes de Carles Ros: *Parlen cartes i callen barbes* i Lluís Galiana: *Parlen cartes i callen barbes*; el significat que en dona DCVB és: ‘vol dir que les proves documentals tenen més valor que els testimonis verbals’, que s’adiu perfectament amb l’ús que se’n fa al fragment reportat del *Certamen de Sant Cristòfol*.

Diguem encara que al *Certamen de Sant Cristòfol* també hi ha inserides moltes altres UFs, com ara: *Ni hora ni punt, Fer juntes, Córrer puntes, Fer contres i proves, Mala dita, Donar estrenes, (Ser) la cima, Dret i envers, Pagar sisa, Pèls i repèls, Fer tort, etc.*

Una obra del mateix to satíric i col·loquial que *Lo procés de les olives* i estretament lligada a aquesta, editada conjuntament amb ella, és *Lo somni de Joan Joan* (1497), la qual també presenta moltes UFs intertextualitzades, segons diferents modalitats, sovint en concordança amb altres obres coetànies. Vegem-ne uns quants exemples.

El proverbi *Del vell, el consell* hi apareix mot desautomatitzat, dintre de la tònica general de mostrar que els vells ja no són útils per a la brega (sexual) i que el que han de fer es dedicar-se a allò que els és propi, el consell:

Car bé coneix que quants vells són
ensems ab ell,
són molt millors per a consell
que per a brega.

(Somni JJ, 1410-13)

Aquest concepte ja era d'ús entre els grecs (Eurípides, Menandre) i posteriorment entre els romans (Pubilius Sirus), esdevenint proverbi llatí anònim a l'Edat Mitjana: *Senectus primum consulenda* (DCP, 312). La primera documentació catalana que coneixem és la de Francesc Eiximenis, al *Dotzè*: “Han aconsellat les *Escriptures* e los Pares passats que tostemps degam aver *los consells dels vells*” (cap. 715). Al *Tirant* també n'hi ha una referència: “Pensà en sí que aquest moro vell li daria algun bon consell” (cap. 299) i, així mateix, a l'*Espill*: “Serà consell / de l'home vell” (vs. 707-08).

La locució adverbial *Mot a mot*, ‘detalladament’, que DCVB defineix com ‘de paraula en paraula, sense deixar cap mot’, figura als versos:

Ans, só content comunicar-lo,
i *mot a mot*,
i *punt per punt*, escriure'l tot.

(Somni JJ, 62-64)

seguida de la locució sinònima *Punt per punt*. L'hem trobada a la traducció catalana del *Decameró*: “Contant-li mot a mot tot ço que Gerbino contra ells los havia fet” (IV.4) --DeCat, *mot*, observa que la construcció no figura a l'original italià--, al *Curial e Güelfa*: “Curial anà a casa de Melchior e mot per mot ço que la Güelfa dit li havia li descobrí” (I.9), “Contà-li lo sommi mot a mot” (I.26), “E féu-li dir, mot per mot, tot ço que sabia” (II.133) i a l'*Espill*: “E, sens mentir, / m'ho contà tot / de mot a mot” (vs. 5343-45).

La col·locació *Mal de mare*, ‘histerisme’ (DCVB, *mal*), apareix mencionada en diversos llocs de l'obra:

Per reposar-me io *la mare*,
¿què hi serà bo?

(Somni JJ, 584-85)

Fresca estaríeu,
i io us promet no us sentiríeu
muntar *la mare*. (Somni JJ, 601-03)

I esmortiments,
i cent mil altres accidents,
i *rams de mare*. (Somni JJ, 2870-72)

amb el precedent del *Llibre de tres*: “Tres mals són de dones qui no són plants: infantar, dolor de mamelles e mal de mare” i la concordança de l’*Espill*: “Si no hi fallen / de mares mals / paroxismals” (vs. 6208-10).

A *Lo somni de Joan Joan* hi ha moltes més UFs intertextualitzades, com *Escalfar el joc*, *De mà en mà*, *Fer cabal*, *Fil per randa*, *Ni de burles ni de veres*, *A cavall flastomat*, *el pèl li lluu*, *Donar-ne una en l’enclusa i l’altra en el clau*, *A poc a poc*, *Adés adés*, *A tu t’ho dic filla; entén-t’hi, nora*, *Fer nosa*, *A tard*, etc.

Una altra obra satírica de la mateixa escola és el *Col·loqui de dames* (circa 1493),³⁴ la qual s’esdevé entre una casada, una beata i una vídua, als bancs de la Seu de València, durant l’ofici de Divendres Sant. Una de les moltes metàfores de significació eròtica que s’hi troben s’expressa mitjançant l’ús desautomatitzat de la locució *Donar esplanissades, no estocades*:

I, com deu tirar en brega
bona estocada,
ell usa l’esplanissada
i mai se cala. (Col·loqui dames, 168-69)

la qual locució es troba en forma canònica al *Tirant*: “I vós, en beneit, per a què voleu altra muller, per dar-li esplanissades e no estocades?” (cap. 220) i en una variant a l’*Espill*: “Llexant l’estoc / vós cenyiu fulla” (vs. 2768-69).

La locució adverbial *Una hora a l'any*, 'una vegada a l'any', la trobem als versos:

Ni és senyor d'eixir en l'horta
un'hora a l'any. (Col-loqui dames, 186-87)

i la retrobem, en una variant molt pròxima, dues vegades a l'*Espill*: "Prou és simolsa / qui no la spolsa / un'hora al dia" (vs. 2815-17), "Car la sperança / d'haver criança / un'hora al dia / li recudia" (vs. 4679-82), la primera de les quals en un context de metaforització eròtica semblant al del *Col-loqui de dames*.

La locució nominal *Dona barbuda*, 'dona madura, experimentada, amb autoritat' (def. pròpia), que sovint es troba dintre del proverbi *A dona barbuda, de lluny la saluda* (PCC, D 1547), com en aquest passatge del *Dotzè*: "Per tal diu lo proverbi que a fembra barbuda, de luny la saluda; de luny o de prop, lo bastó té a prop" (cap. 815), figura als versos:

Mes jo renec de la *barbuda*,
metzinera,
gossa sorda i escudera,
si bé par mansa. (Col-loqui dames, 490-93)

amb el precedent del *Llibre de tres*: "Tres maneres hi ha de fembres: fembra barbuda, mamelluda e collonuda" i en concordança amb l'*Espill*: "lo us vull trobar / muller barbuda, / una tenguda / en gran estima" (vs. 4236-39), on també hi és la referència al proverbi complet: "Lo capellà / quan me'n parlà / bé dix: "barbuda"; / "lluny la saluda", / diu la referta" (vs. 4407-11), com hem vist.

Altres UF's intertextualitzades al *Col-loqui de dames* són: *(Ser) la cima*, *A tard*, *En mal guany*, *Així Déu m'ajut!*, *A part*, *Dir les hores*, *Què us diré?*, *Treure de seny*, *Morter de coure*, *Navegar a l'orsa*, etc.

³⁴ Per a la datació del *Col-loqui de dames* vegeu Guia (1997).

A l'obra *Vida de santa Magdalena en cobles*, impresa el 1506 però fruit de la mateixa embranzida poètica de la fi del segle XV valencià, trobem inserida una variant del proverbi *L'amor primera és millor*:

I, majorment, que *les amors primeres*,
aquelles són les que nunca s'obliden.

(*Vida S. Magdalena en cobles*, 628-29)

del qual tenim documentació anterior, al *Llibre de paraules e dits de savis e filòsofs*, de Jahudà Bonsenyor: *L'amor primera és millor*, i al *Llibre de les dones*, de Francesc Eiximenis, on aquest n'inclou tota una glossa: "Car deya Agèl·lius, poeta, escrivint de noblea virginal, que donzella que ans que aga marit ama molt altre hom, jamés no amarà entegrament son marit. Car diu que les primeres amors troben lo cor pus dispòsit a encarnar-se ab altre, e per tant la amor primerament encarnada tanta de senyoria pren e'l cor de l'hom que jamés no n'hix" (cap. 28). Així mateix, com a concordances coetànies podem citar les dels *Refranyts rimats*: "De sopes i amors / millors les primeres" (vs. 60-61) i l'*Espill*: "Car les primeres / amors són veres / e tostemps duren" (369-71).

La locució adverbial *A regna solta*, 'obrant amb tota llibertat' (DCVB, *regna*), es troba al vers:

I així vixqués per gran temps i molts dies
ab llibertat, un poc *a regna solta*.

(*Vida S. Magdalena en cobles*, 25-26)

i ja havia estat utilitzada per sant Vicent Ferrer: "No faces axí com lo cavall que no té fre, que va a regna solta", "Tots los altres qui volen viure a regna solta, tots són morts", i la retrobem al *Tirant*, desautomatitzada: "Car si li soltes les regnes, portar-te ha a l'espenyador" (cap. 355), a *La brama dels llauradors*: "Jaqui-los anar a regna ben solta" (v. 257) i a l'*Espill*: "Ab una monja / (no menys febrida / ni ab més brida) / al seu costat, / per lo mercat / feia la volta, / a regna solta, / mirant les tendes" (vs. 2616-23).

La locució adverbial *En destre*, '(cavall) menat per la brida o ronsal, agafant-lo amb la mà un home que li va al costat' (DCVB, *destre*), aplicada en sentit figurat la trobem al vers:

I ab tot que molt estàveu indisposta,
puix ab tants mals no veníeu *en destre*.

(*Vida S. Magdalena en cobles*, 330-31)

així com a l'*Espill*: "Desafrenada, / desaveada / de fre, cabestre, / molt fort en destre, / pijor en sella" (vs. 4389-93), on a més apareix usada en sentit estricte, aplicada al pollí que cavalcà Jesús entrant a Jerusalem: "No gens domat / ni aveat / a dur cabestre, / anava'n destre" (vs. 13117-20), de la mateixa manera que havia estat usada a la *Crònica* de Ramon Muntaner: "E tots los cavallers ab llurs armes e els cavalls en destra" (cap. 100) i a la de Pere el Cerimoniós: "Nós e lo dit rey de Mallorques en un equal, menants dos cavallers devant Nós en destre" (cap. 105).

La col·locació *Fer sala*, 'fer recepcions i convits públics' (DCVB, *sala*), de la qual hi ha precedents al *Blanquerna* de Ramon Llull: "Tot aquell dia fonc d'oració e de devoció e de *tenir gran sala* als pobres de Jesuchrist" (l.7) i al *Curial e Güelfa*: "Car l'emperador féu sala als reis, prínceps, ducs e comtes que aquí eren" (l.24), apareix inserida als versos:

Cascú en son grau, tots jorns vos *feien sala*,
donant raó al càrrec que tenien.

(*Vida S. Magdalena en cobles*, 645-46)

ahora que també n'hi ha una referència al *Tirant*: "E diumenge qui ve sia manada celebrar festa e sala general que dure tres dies" (cap. 101) i a l'*Espill*: "Feia fer sales / e bells convits" (vs. 1480-81).

Altres UFs inserides en aquesta obra, algunes de més generals i altres de més específiques, són *Fer nosa*, *Fer contres i proves*, *Posar per obra*, *Poc après*, *Pagar amb semblant moneda*, *Pedra de toc*, *A soles*, *De bona gana*, *De continu*, *Passar de fredes i de caldes*, *Gran matí*, *Amb tento i mesura*, *Amb cuitats passos*, *Donar estrenes*, *A la revessa*, *Poc a poc*, *Poc més o menys*, etc.

Una altra obra, que juga amb el llenguatge amb un plantejament irònic i modern alhora, és *La brama dels llauradors de l'horta de València contra lo venerable mossèn Bernat Fenollar, prevere, ordenada per lo magnífic mossèn Jaume Gassull, cavaller*, datable "l'any de les morts" de 1490. Els 280 versos decasíl·labs de *La brama* contenen un nombre abundant d'UFs, algunes de les quals mostrem a continuació.

La fórmula comissiva *Llamp et fereixi!*, ja usada per Francesc de la Via a *Llibre de fra Bernat*. "Fira-les llamp!" (v. 924), figura, com a expressió pagesa que Fenollar, segons el text, vol bandejar:

Ni encara *llamp te fira* i soflime. (*La brama*, 231)

i com a expressió posada en boca dels llauradors, justament contra Fenollar, en un context dialogat, on el verb varia:

Dic jo: --"Fenollar!" --"Oh, *llamp que el regire*,
que ver vós dieu" --dix ell--, car ell era. (*La brama*, 231)

en concordança amb uns versos de l'*Espill*: "Llamps les ferissen / e les cremasen!" (vs. 15836-37), amb una funció modalitzadora, on el narrador maleeix les dones, una vegada més. També apareix usat el mateix sintagma, però en sentit literal, en altres dos passatges de l'*Espill*: "Per temps avant / sabí la fi, / com cert ferí / la dona'l llamp / anant al camp" (vs. 3814-18), "Del cel rajant, / llamp la ferí / e descobrí / sa malvestat" (vs. 9472-75) i a *Lo Cartoixà*:

“Aquell qui primer entre ells se vestí de porpra, ferit de llamp finí la sua vida” (III.14).

La unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Temptar Déu*, no en el sentit literal que llegim als Evangelis sinó en el figurat de ‘fer coses perilloses, com si es volgués posar a prova la protecció divina’ (DCVB, *déu*), figura als versos:

I *no tenteu Déu* i la paciència
de gent tan enorme, cruel i salvatge. (La brama, 266-67)

i també a l'*Espill*, on n'hi ha tres recurrències: “No temptes Déu, / pren consell meu” (vs. 6983-84), “En lo camp clos / perdrà lo cos / perquè les creu / e tempta Déu” (vs. 8393-96), “Avança t'hi, / no murmurant / ni Déu temptant” (vs. 12484-86) i a *Lo Cartoixà*, en comentar el passatge evangèlic on Jesús li diu al diable: “No temtaràs el Senyor, Déu teu”, s'hi diu, en la glossa: “En moltes maneres algú a Déu tempta...” (I.22).

La locució verbal *Cantar de cigales* es pot llegir als versos següents, on apareix rimada amb un vers que acaba amb “corbs o cucales”:

Quant, sentint remor les mies orelles,
dubtava si era *cantar de cigales*
o so de cencerros, tifells o esquelles,
o veu de persones, o eixam de abelles,
o passa de grues, o corbs o cucales (La brama, 6-10)

en concordança amb aquest passatge de l'*Espill*: “Passen txillant / e sibil·lant / com les cigales, / corps e cucales” (vs. 189-92).

La locució adverbial *A tall d'espasa*, en sentit literal ‘ésser mort a espasades’ (DCVB, *tall*) i en sentit figurat ‘ésser tractat amb extrema violència’ (DCVB, *espasa*), apareix, en aquesta segona accepció, com a expressió

idiomàtica posada en boca dels llauradors, junt a una sèrie de locucions del mateix camp semàntic, als versos:

(...) Tot dret a sa casa
de volta volut, anam a cercar-lo
i a da-me'n i prente'n, i a foc i a brasa,
i al bell trico-traco, i a *bon tall d'espasa*,
fins n'isquen eixutes, molt bé castigar-lo. (La brama, 76-80)

També es troba usada en sentit figurat a l'*Espill*: "Per llur persona / ne va la casa / a tall d'espasa, / a saco strall" (vs. 8326-29). Altrament, en sentit literal es troba a la *Història de Carles Maynes*: "Foren morts a tall d'espasa" (p. 2), a les *Històries troianes*: "Més de D hòmens moriren a tayl d'espasa" (p. 223), "Los encalcn a tayl d'espasa" (p. 224) i al *Tirant*: "Ab lo seu virtuós braç, a tall d'espasa" (cap. 56), "E portant a tall d'espasa tot lo que els venia davant" (cap. 133), "Ab ànimo viril, a tall d'espasa" (cap. 237).

El proverbi *No hi ha res mal dit si no és mal comprès* és inserit pel connector argumentatiu "car" i fa funció conclusiva:

Puix vós, reverend, puix veu que a mi toca
la part de aquestos, per ara, defendre,
puix dret i justícia en tot los advoca.
tallau del juí les rames i soca,
car *res no és mal dit si mal no es vol prendre*. (La brama, 161-65)

L'encunyació castellana d'aquest proverbi que recull Hernán Núñez és *No avría palabra mala, si no fuesse mal tomada* (RPR, 5308). En català, el tornem a trobar al segle XVII, al diccionari de Pere Torra: *No hi ha res mal dit, si no és mal comprès*, i al XIX, al diccionari de Joaquim Martí Gadea: *No hi ha res mal dit, si està ben entès*.

El proverbi *La raó no vol força*, que ja es troba a la *Doctrina compendiosa* (circa 1400) acompanyat de la fórmula d'inserció *Diu un vulgar*

proverbi, s'hi troba com a inici d'argument i amb interpolacions (“en res”, “per res”) degudes a les exigències mètriques del vers:

Doncs, puix que les coses de món raó volen,
i en res *la raó per res no vol força*,
i aquests de tal pèrdua se planyen i es dolen,
donau vós tal ordre que prest se consolen,
puix bona equitat la part d'ells esforça. (La brama, 251-55)

Posteriorment, el trobem recollit per Carles Ros (1733).

Altres UF's presents a *La brama* són: *D'avui més*, *A regna solta*, *Fer contres i proves*, *Mal de bocatge*, *Venir a noves*, *Fer sobres*, *A foc i a brasa* (variant de *A foc i flama*), *Déu aidant*, *Deçà i dellà*, *Fer guerra* (a algú), *Teniu-me aquest ase*, *metrem en lo bando*, *Metre borra en bast*, *De fit a fit*, etc.

Una altra obra poètica de l'època, fruit d'aquella empenta ciutadana i compartida, però de caire religiós i estructurada de forma polifònica, amb el concurs de diverses veus que li atorguen una dimensió escenificable, és la *Istòria de la Passió de nostre senyor Déu Jesucrist, ab algunes altres piadoses contemplacions, seguint lo evangelista sant Johan, parlant per aquell Pere Martíneç e per tots los altres mossèn Bernat Fenollar*. L'obra es presenta dins l'incunable *Lo passi en cobles* (1493) i les “altres piadoses contemplacions” que l'acompanyen, molt més breus, són la *Contemplació a Jesús crucificat feta per mossèn Johan Scrivà, mestre racional, e per mossèn Fenollar* i l'*Oració a la sacratíssima verge Maria, tenint son fill, Déu Jesús, en la falda, davallat de la creu, ordenada per lo molt reverent mestre mossèn Corella*.³⁵ La *Istòria de la Passió*, amb l'*Endreça* prèvia a sor Isabel de Villena i la *Protesta* final de Fenollar i Martíneç, consta de 4096 versos decasíl·labs, dividits en estrofes de deu versos, i presenta un innegable interès fraseològic, com ho podem veure pels exemples següents.

³⁵ N'ha fet l'estudi i l'edició crítica Marinela Garcia Sempere (2002).

La unitat estilística comparativa configurada com a sintagma verbal *Salvar els fills amb la sang dels pits, com el pelicà*, que fa referència a la creença que “quan la mare los veu morts, (...) ella’s naffra los costats an son bech, e scampa la sanch sobre sos fills, tant que per la ocasió de la sanch reviscolen e tornen en vida. Mas algunes gents dien que ells naxen sens vida, e lo pare e la mare los guarexen ab lur sanch” (Brunetto Latini, *Llibre del tresor*, l.161), en la literatura de signe cristià s’aplica sovint a Jesucrist com a redemptor del gènere humà. Amb aquest sentit, es troba inserida en dos moments de l’obra:

*D’aquella sanch pura del rey verdader,
que tota per tots, en l’arbre de vida,
ell, ver pellicà, donà per sos fills.* (Istòria Passió, 25-27)

*Lo sant pellicà, donant la sanch pura,
donà vida’ls fills, tan morts y naffrats.* (Istòria Passió, 3133-34)

en concordança amb uns usos semblants continguts a *Lo Cartoixà*: “Donant com a verdader pellicà per los fills la sanch preciosa” (III.5), a la *Vita Christi* (1497): “Ha permés siau nafrat vós, gloriós pellicà, perquè ab la virtut de la vostra sanch los fills morts sien resuscitats” (cap. 183) i a l’*Espill*: “Del cos la sang / ell, pelicà, / sos pits nafrà / pels fills salvar / e restaurar / scampant-la tota” (vs. 13962-67). En aquesta obra, també hi ha un ús profà de la mateixa imatge: “lo novençana, / no pel-licana, / plaer vull pendre, / no’m plau despendre, / los pits nafrar / per al fill dar / la sang del cos” (vs. 5083-89), així com a la *Sepultura de mossèn Francí Aguilar*: “Un pellicà, que, picant-se en los pits, de viva sanch fins en los peus li rosava”.

Una altra unitat estilística comparativa, de significació pròxima a l’anterior, *Revifar els fills amb l’alè, com fa el lleó*, que també fa referència a un tòpic propi de les enciclopèdies medievals: “Per la gran dolor que és en lur naximent, los leonets són sbaïts, que stan spasmatz III jorns, axí com a morts; tant que son pare ve a cap de tres jorns, qui’la crida tan fort de sa veu, que’ls

fills se leven e tornen vius” (Brunetto Latini, *Llibre del tresor*, l.169), recollit també en textos narratius: “Prin assò per natura figural del leó, so és que al ters dia fa vius sos fills cadells per lo seu alè” (*Història de Carles Maynes*, 17), apareix també en la nostra obra, en paraules de la verge Maria demanant ser soterrada amb el seu fill, en una variant força desautomatitzada:

Que fent com sol fer als fills la lleona
o prest faré viure del fill la pressona
o prest, trista mare, plorant io morré. (*Istòria Passió*, 3984-86)

ahora que, a l'*Espill*, l'aplicació que se'n fa es refereix a la mare novençana que no vol tindre cura del fill: “Ni l'alendà / com lleó fa” (vs. 5073-74). En obres amoroses de Corella, la comparació s'aplica a la relació entre els enamorats: “Si plànyer e plorar nostres mals reparava, o si, nostres béns planyent, ressuscitaven com los fills de la lleona” (*Lamentació de Tisbe*), “Però, pensau si poreu fer, lleona, / que per grans crits ressusciteu ma vida” (*Sotsmissió amorosa*).

Una referència a la locució verbal comparativa, *Acaçar com cans a llebre*, ‘perseguir i encaçar amb persistència’ (def. pròpia), de probable ús col·loquial corrent, es troba en uns versos que figuren recollir paraules de Pilat adreçades als jueus, formant una imatges d'imatges metafòriques de significat semblant:

A un indefés may viu tal enquesta,
ni contra un junch contrast de tants vents,
i a un colom simple tirar tal ballesta,
a una ovella dels lops tal requesta,
ni vers una llebre tants goços corrents. (*Istòria Passió*, 888-92)

A l'*Espill*, la trobem aplicada, ara als galants que cerquen les dones: “Sentins de nas, / on se té pas / com cans s'apleguen / (...), / van aguaitant / una tal caça / qual qui la caça / pren mala llebra” (vs. 207-17), ara a les monges que assetgen l'abadessa: “Donen-li caça / com cans a llebre” (vs. 5530-31),

mentre que al *Tirant* hi ha una referència a la seva significació literal, inserida en el discurs lliure i desautomatitzada: “E caçant trobaren una llebre, e per ésser molt correguda per los cans...” (cap. 299).

De la unitat estilística comparativa *Moure's menys que una roca*, presa en el sentit figurat de ‘no canviar d’actitud ni d’opinió’ (def. pròpia), n’hi ha una intertextualització desautomatitzada als versos:

Estava'xalçada la *serpent de coure*
en fust molt insigne fermat ab fe gran,
en roca tan ferma que may se pot moure,
perquè la mirem y no'ns puga noure
aquell gran verí e mos de Satan. (Istòria Passió, 3587-91)

concordant amb una altra de l'*Espill*: “Com si fos roca, / menys se'n movia” (vs. 3032-33).

Al primer vers de l'estrofa reportada suara, hi ha la unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Serp de coure*, que prové d'un passatge bíblic: “Moisés va fer una serp de bronze i la va penjar dalt una perxa. Si una serp havia picat algú i aquest mirava la serp de bronze, es posava bo” (*Nombres*, 21.9), reinterpretat per la religió catòlica com a símbol de prefiguracions diverses del Nou Testament, ara de la creu, com ens ho diu aquest passatge de *Lo Cartoixà*: “Aquesta és lo pal hon la serpent de metall fon posada per a guarir los malalts del verí de les mortals vibres, si devotament la miraven” (IV.10), ara del Crist crucifixat, com s'usa a l'estrofa susdita, per bé que en una estrofa anterior, en relació al mateix episodi bíblic, el Crist ja no és la serp de coure sinó Moisés:

Sereu Moisés, qui'l món tot reforma
de creu sobre fusta posant la *serpent*. (Istòria Passió, 2528-29)

A l'*Espill* en tenim tres insercions, una de les quals amb la variant *aram* per *coure*: “Parí fill verb, / d'aram la serp” (vs. 11445-46), “Mas, trespasada / la

Roja mar, / cuita mirar / la serp de coure” (vs. 12470-73), “Ell serp de coure, / aram, llautó, / en pal bastó / mès a través / per Moisès” (vs. 13880-84).

La col·locació *Dijous de la Cena*, denominativa del dijous de la Setmana Santa dels cristians, que commemora quan Jesús, després de sopar, el dia anterior a la seva mort, va rentar els peus als apòstols, apareix als versos:

Amor féu que us fessen, *dijous de la cena*,
del vostre cos digne tan digne recort
y ab aygua y ab pensa d'amor tota plena,
amor feu rentàseu, humil, pasant pena,
los peus als dexeables, donant-los confort. (*Istòria Passió*, 2488-92)

i també en un text d'Arnau de Vilanova: “El dijous de la cena los lavarets los peus” (DCVB, *dijous*), al *Tirant*, en el registre irònic de Plaerdemavida: “No cureu de mon parlar e deixau estar aqueixes cortesies per al dijous de la Cena” (cap. 228) i a l'*Espill*: “Dijous de cena / d'hàbit vestida” (vs. 4084-85). Aquesta col·locació forma part del proverbi *Dijous de la Cena, lluna plena* (PCC, N 328).

La locució adverbial *A veles plenes*, que a partir de la seva aplicació estricta als vaixells significa figuradament ‘amb la màxima velocitat possible’ (def. pròpia), apareix usada, en sentit literal, a la *Crònica* de Pere el Cerimoniós: “Y ab veles plenes feriren en lo hostol dels genovesos” (cap. 307). En sentit figurat, hi és als versos:

Y may lo recort de vostres greus penes
oblíde ma pensa ni ma voluntat,
mas vaja d'aquell, portant *veles plenes*,
ma nau carregada, passant les arenes,
d'aquesta mar morta hon vixch encallat. (*Istòria Passió*, 3402-06)

i a l'*Espill*, on la metàfora nàutica s'allarga a les sirenes, “falses cantores”, sempre en referència a les dones: “Fogir, fogir / a veles plenes / de tals serenes / encortadores, / falses cantores” (vs. 8562-66). Al *Tirant* s'usa la locució tres

vegades, en sentit literal: “E aquesta a veles plenes passà per mig de totes les naus al llur despit” (cap. 104), “E a veles plenes donaren allí” (cap. 104), “Que a veles plenes són entrats per mig de tantes naus que hi havia en lo port” (cap. 106).

La col·locació d'origen jurídic *Crim de lesa majestat* apareix inserida com a l'acusació que els jueus feien a Jesús davant Pilat:

No sols de la lley, ans més l'acusaven
de un *crim de lesa, real magestat*,
lo qual no podien punir, ni gosaven,
per ço, a grans crits, parlant tots cridaven
dient los juheus al jutge Pilat. (Istòria Passió, 943-47)

Es troba ja a la *Crònica* de Pere el Cerimoniós: “Per ço comès crim de lesa majestat” (cap. 112) i, posteriorment, a l'*Espill*: “Ella peccà / de crim molt fort, / digne de mort, / majestat lesa” (vs. 10372-75) i a *Lo Cartoixà*: “Sabien i esperaven que és crim de magestat lesa qualsevol que, vivint rei, altre rei denuncia” (l. 11), “Cometent crim nefandíssim de magestat lesa” (l. 16).

La col·locació *Fer la volta*, que podem definir com ‘fer un recorregut més o menys determinat’ (def. pròpia), millor que l'accepció molt restringida de ‘recórrer les cases d'un poble fent capta per les necessitats de l'església’ (DCVB, *volta*), apareix als versos:

E *fer-li la volta*, corrent lo portaven
per tots los carrers de Ierusalem. (Istòria Passió, 2798-99)

en concordança amb altres usos semblants al *Tirant*: “No seria bo que féssim una volta per la ciutat, puix fa bell dia?” (cap. 109), “Com lo duc de Pera hagué feta tota la volta, se mès en orde” (cap. 157), “En tal forma entrà ab totes les dotze atzembles, que cascuna portava de la sua roba, e féu la volta per lo reng” (cap. 189) i a l'*Espill*: “Per lo mercat / feia la volta, / a regna solta, / mirant les tendes” (vs. 2620-23).

Altres UFs presents a la *Istòria de la Passió*, gairebé sempre concordants amb recurrències en obres coetànies, són: *Donar estrenes, Fer del negre blanc, Fer tala, Per menut, Llop amb pell d'ovella, Per semblant, Més fred que el gel, Retre mal per bé, Estrényer el joc, A soles, Pou sens fons, Anar a l'orsa, Qui avant no mira, es trenca el coll, Cascun se dol de son semblant, Dret i envers, Qui fa el pecat que faci l'esmena, De continu, Vermell com la rosa, Amb passos cuitats, A tota ultrança, etc.*

Acabarem aquesta panoràmica fràsica per la poesia catalana de la fi del XV, referint-nos de nou a *Refranyes rimats* que, com hem dit, conté seixanta-nou proverbis i dues locucions, i presenta moltes concordances amb altres obres coetànies. Les dues locucions apareixen juntes al passatge següent:

I qui és abat
 après de ser coc
 darà sus pel roc
 a tots en cuinar. (28-31)

La locució adjectival *Ans coc que abat*, que significa la possessió d'un cert coneixement experiencial, també figura a *Lo procès de les olives*: “Car nunca d'olives viu fer sobrefusa, / ni es dix mai per vós ans coc que abat” (vs. 785-786). Probablement, la locució ajudaria a configurar el proverbi *No hi ha pitjor abat que qui coc ha estat*, el qual té un significat semblant a l'oració completa dels quatre versos 28-31. A més, Hernán Núñez en recull la variant *No ay peor abad que el que monge ha estad* (RPR, 5474), reproduïda per Gonzalo Correas al seu *Vocabulario de refranes* (1627), amb l'observació que té acabament català. En espanyol, la locució equivalent és *Haber sido cocinero antes que fraile* (DUE, *cocinero*).

La locució verbal *Donar sús pel roc* (variant de *Donar escac pel roc*) prové del joc d'escacs i remet al fet de donar escac al rei amb la torre, és a dir, posar en greu perill l'oponent. Es troba documentada a *La disputa de l'ase*: “Donen scac per lo roc a aquells qui han lo bec groc” (segons la reproducció

ideal de Faraudo), al *Llibre de fra Bernat*: “Ans volgue dar scach per roch / al capellà” (vs. 1215-1216), en una composició d’Arnau Erill: “Guart-se lo rei d’haver scacs per roc”, a l’*Espill*: “Escac pel roc / tens per la dona; / sú mat te dona” (vs. 9996-98) i a *Lo procés de les olives*: “Li dau escac per lo roc” (v. 526).

Quant a la inserció dels proverbis de *Refranys rimats*, recordem que s’entrellacen, excepte en dues ocasions: “Amor de donzella / és aigua en cistella” (vs. 11-12) i “Germà vol germana; / marit, muller sana” (vs. 137-138). També n’hi ha uns quants versos lliures cohesionadors, afegits per necessitat de mantenir l’estructura de la rima abans descrita, com ara: “I d’on açò ve” (v. 13), “a tots en cuinar” (v. 31), “mas no de bondat” (v. 139). En algunes ocasions, aquests versos de suport són fórmules d’inserció pròpies del gènere proverbial: “segons bons consells” (v. 87), “I diu lo vulgar” (v. 135). En general, la cohesió per addició o acumulació de proverbis es resol mitjançant connectors privats de connotacions didacticomorals o argumentatives, com ara la conjunció copulativa “i”, la negativa “ni”, la subordinant “que”, els adverbis “també” i “tampoc”. En un cas, s’usa el verb de dicció “diu” (v. 57).

Moltes de les UFs de *Refranys rimats* apareixen documentades, totalment o parcial, en altres textos anteriors o coetanis i, pocs anys després, Hernán Núñez n’incorporava vuit a *Refranes o proverbios en romance* (1555), anotant-los com a catalans.. Així, hi ha una concordança fràsica amb el *Llibre dels feits*, tres amb el *Llibre de paraules e dits de savis e filòsofs*, sis amb els *Proverbis àrabs*, cinc amb el *Terç del Crestià*, set amb el *Dotzè del Crestià*, tres amb el *Llibre de les dones*, una amb el *Llibre de tres*, dues amb el *Franselm*, tres amb *La disputa de l’ase*, catorze amb el *Tirant lo Blanc*, onze amb l’*Espill*, nou amb *Lo procés de les olives*, quatre amb *Lo somni de Joan Joan* i setze amb *Refranys en prosa catalana glossats*.

El fet que hi hagi dotze proverbis de *Refranys rimats* que havien estat usats per Eiximenis a les seves obres, alguns de forma repetida, potser ens indica que l’autor del refranyer rimat les havia llegides, aquestes obres. Així mateix, l’elevat

nombre de concordances amb *Tirant lo Blanc* i amb *Refransys en prosa catalana glossats* és un indicador de proximitat, que ens ajuda a situar els *Refransys rimats* a València, cap a la fi del segle XV. En aquest sentit, observem que l'obra presenta també onze recurrències coincidents amb l'*Espill* i onze amb el tàndem format per *Lo procés de les olives* i *Lo somni de Joan Joan*. De les onze UFs concordants amb l'*Espill* ens n'ocuparem a l'apartat 5.5.1.2, tret de la que exposem a continuació pel fet que, per la part de l'*Espill*, no n'hi ha codificació fràsica. Es tracta del proverbi *Bo és tenir amics en la cort*:

*I bon tenir fa
amics en la cort. (150-51)*

que indica la conveniència de comptar amb influències en el poder, d'acord amb alguns precedents del *Dotzè*: “Car diu l'eximpli que qui pare ha jutge, segur va a cort” (cap. 698) i del *Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela*: “Celh [segur va a] pleyt / qu'ach per jutge son payre” (vs. 267-68). Aquestes encunyacions coincideixen amb la del *Tirant*: “Tostemps he oït dir- dix la Princesa-, que qui pare ha per jutge, segur va a plet” (cap. 161) i amb el significat d'un fragment no codificat de l'*Espill*: “Per mala dita / ella fon presa, / e fon defensa / e favorida / per ser nodrida / entre els de cort” (vs. 1598-1603). Farnés recull dues encunyacions situades en el mateix camp semàntic: “Tindre parents en Corts” (PCC, P 859) i “Qui té parents a la Cort, no és pobre del tot” (PCC, P 856).

* * *

En la primera part d'aquest capítol hem posat les bases teòriques i metodològiques per als procediments de localització i identificació d'UFs en contextos versificats. Així mateix, del recorregut que hem fet mostrant UFs inserides en obres en vers de la literatura medieval europea, cal destacar-ne la varietat de modalitats d'inserció, que hem analitzat i classificat. Així mateix, cal subratllar la rellevància de l'aportació catalana en aquest camp.

CAPÍTOL 3

INTRODUCCIÓ A L'*ESPILL*

Aquest capítol el dediquem a presentar els aspectes més rellevants de l'*Espill*, per tal d'actualitzar-ne el coneixement, pensant en un lector del segle XXI, i facilitar les referències que en farem posteriorment, al llarg del nostre estudi. En aquesta presentació de l'obra elegida, que analitzarem fraseològicament als capítols posteriors, hem abordat algunes qüestions obertes, que se'ns han plantejat en llegir-la i rellegir-la detalladament (per a cercar-hi unitats fràsiques) i en contrastar-la amb altres obres. Per això, encara que una part de les observacions que presentem (amb alguna novetat) no pertanyen al camp de la fraseologia, hem cregut convenient aportar-les, en tant que elements i materials vàlids per a la realització d'estudis ulteriors en el camp de la crítica literària sobre l'*Espill*.

3.1. Descripció i contingut

L'*Espill* és una extensa obra en català de la segona meitat del segle XV, composta de 16247 versos,¹ escrita en clau de ficció autobiogràfica, amb un personatge narrador que és nat i habita a la ciutat de València, des d'on emprèn diversos viatges, i que parla en primera persona, tret dels passatges on reporta el que altres personatges li diuen, cedint-los la veu.² L'índex de l'obra, elaborat a partir de les rúbriques que hi figuren, redactades en tercera persona, és el següent:

¹ Aquest és el nombre de versos que hi ha al manuscrit conservat. Els citarem segons la numeració de l'edició de Ramon Miquel i Planas, tot i que en aquesta se'n comptabilitzen 16359, ja que l'editor, seguint el criteri de Roc Chabàs, hi ha incorporat versos que no consten al manuscrit i que han estat afegits en l'edició prínceps (la majoria, en substitució d'altres tants de l'original) o en edicions posteriors. Es tracta dels versos 1655-56, 2381-82, 5363-64 i 10784-889.

² J. Serrano Cañete (1883: 537) ja va observar que els títols de les parts de l'obra no van escrits en primera persona i, com que ell no havia vist el manuscrit conservat, això li va fer pensar que "debieron ser añadidos o modificados por los editores". Aquesta altra veu, que parla en tercera persona (no hi diu "De ma joventut" sinó "De sa joventut", ni "Com volguí pendre beguina" sinó "Com volgué pendre beguina", etc.), no és altra que la veu de l'autor, que posa rúbriques a la seva obra i parla del seu personatge. Tanmateix, és de notar que s'hi observa una certa descurança, per manca d'homogeneïtat, en la presentació de les rúbriques, ja que hi figura *Primer llibre*, *Tercer llibre*, *Quart llibre*, però *Llibre segon*; cada llibre té el seu descriptor, menys el tercer; el que devia ser el descriptor del *Tercer llibre* (*De la lliçó de Salomó*) apareix en la rúbrica de la primera part d'aquest, però ja no en les altres parts; el descriptor de la quarta part del *Llibre segon* no segueix la pauta de les altres tres parts, que hauria demanat posar-hi *Com pres monja*; al *Quart llibre*, tenen descriptors la primera i la segona parts i no en tenen la tercera i la quarta; etc.

Consulta, endreça, tornada, entrada, (tema)

Perfaci

Primera part del Perfaci

Segona part del Perfaci

Tercera part del Perfaci

Quarta part del Perfaci

Primer llibre: De sa joventut

Primera part. De la fadrinea ab sa mare

Segona part. Com fon afillat e tramès

Tercera part. Continua los actes fets en Paris

Quarta part. Clou son viatge tornant a València

Llibre segon: De quant fon casat

Part primera. Com pres donzella

Segona part. Com volgué pendre beguina

Tercera part. Com pres viuda

Quarta part. De monges

Tercer llibre

Primera part de la lliçó de Salomó

Segona part del Tercer

Tercera part del Tercer

Quarta part del Tercer

Quart llibre o quarta part principal: De enviudat

Primera part del Quart. Com ordenà sa vida

Segona part del Quart. Continua son viure

Tercera part del Quart

Quarta part e darrera

L'obra comença amb una introducció de 46 versos, dividida en quatre parts (*Consulta, Endreça, Tornada, Entrada*). Tot i que hom podria pensar que, en aquesta introducció, el subjecte parlant és l'autor, cal concloure que s'hi tracta ja de la veu del personatge narrador, per tal com el text d'aquest inici concorda, des de tots els punts de vista (temàtics i lingüístics), amb altres passatges posteriors, és a dir, que forma part del mateix discurs que fa el

personatge narrador en altres llocs de l'obra.³ A la *Consulta*, el narrador demana al cavaller Joan Fabra que llegeixi i corregeixi el seu *rescrit* i declara haver començat a escriure'l a Callosa, on s'ha refugiat fugint de la pestilència, i quina n'és la matèria: “de dones descriure llur tall / natural e voluntari” (vs. 13-14); la *Consulta* consta de quatre estrofes de vuit versos heptasíl·labs, amb rima abbaaccd / deeddfg / ghhgiiij / jkkjllm. Després hi ha una *Endreça* de quatre versos heptasíl·labs, amb rima mnm, una *Tornada* de quatre versos heptasíl·labs, amb rima moom, i una *Entrada* de sis versos tetrasíl·labs, amb rima aparejada ppqrr.

A continuació d'aquests 46 versos, figura el tema *Sicut liliam inter spinas, sic amica mea inter filias* (pres del *Càntic dels Càntics*) i comença el *Prefaci*, escrit en versos tetrasíl·labs de rima aparejada, és a dir, en “noves rimades / comediades” (vs. 681-82),⁴ com tota la resta de l'obra.

Al *Prefaci* (vs. 47-792), dividit en quatre parts, on el protagonista narrador ja s'hi confessa “prou envellit, / antic de dies, / per malalties / molt afligit” (vs. 174-77), adreça l'obra al seu “nebot” Baltasar Bou: “A tu com fill, / Baltasar Bou, / per lo que em mou / ta molta amor / e gran calor / de nebot car, / lo vull dreçar” (vs. 240-46), i exposa la intenció que el mou a escriure-la:

³ Les coincidències principals són: La menció al títol de l'obra, *Spill*, es troba tant a l'*Entrada* (v. 41), com al *Prefaci* (v. 239) i a l'inici del *Primer llibre* (v. 795); la comanda que es fa de llegir l'obra i afegir-hi correccions és la mateixa, amb la mateixa connotació de ficció, adreçada a Joan Fabra, a la *Consulta*: “Per vós sia tot llegit / ben llimat e corregit / afegint-hi lo que hi fall” (vs. 6-8), i a Baltasar Bou, a la *Quarta part e darrera*: “Sols te requir / sovint hi lliges, / e que hi afiges / lo que hi sabràs” (vs. 16334-37); la correcció del text, segons la metàfora de la llima, es troba encomanada en termes semblants a Joan Fabra: “Per vós sia tot llegit / ben llimat e corregit ” (vs. 6-7), als lectors: “Mas sols pinçat / e corregit, / llimat, llegit” (vs. 154-56) i a Déu: “Però sotmés / tot a la llima / del qui és la cima / dels correctors” (vs. 16320-23); la designació metafòrica del fet d'escriure com a l'acció de teixir, expressada en els mateixos termes i amb una comuna referència al “treball” que costa, es troba a la *Consulta*: “Emprès he, no sens treball” (v. 12), “Com a llec / no sé teixir lo que en crec, / trama poc ma llançadora” (vs. 26-28) i a la primera part del *Prefaci*: “Ordix no llest, / tix ab treball, / trama li fall” (vs. 138-40), a més d'altres llocs: “al pla teixides / de l'algemia / e parleria” (vs. 686-88) i “Aquest trellat, / mig cordellat / e fluix teixit, / serà partit / en quatre tals / parts principals” (vs. 731-36); el requeriment a deixar les dones, a imitació de Joan Evangelista, es troba a l'*Endreça*: “Los hòmens, si deixaran / mullers, Joan imitant” (vs. 33-34) i al sermó de Salomó (vs. 12528-37); etc.

⁴ En la literatura occitana i catalana, les *noves rimades*, ‘notícies en vers’, eren les narracions fetes en versos eptasíl·labs o octosíl·labs rimats de dos en dos. En aquest cas, són *comediades*, ‘migpartides’, perquè els versos són tetrasíl·labs. Sobre les *noves rimades*, vegeu l'interessant pròleg d'Arseni Pacheco a la seva edició de *Blandín de Cornualla i altres narracions en vers dels segles XIV i XV* (1983).

alliçonar els joves i alguns vells del perill de les dones, que ell coneix molt bé per pròpia experiència: “Lo meu sperit / n’ha portat pena / sobre la squena / mals huitanta anys” (vs. 384-87). A la quarta part del *Prefaci*, anuncia l’estructura de l’obra en quatre llibres, cadascun dividit així mateix en quatre parts, i n’avança els continguts, de manera que dóna a entendre que aquest *Prefaci* és de les darreres parts escrites de l’obra.

Al *Primer llibre: De sa joventut* (vs. 793-1954), el protagonista narra la seva adolescència i joventut. Orfe de pare i foragitat de casa per sa mare, es veu obligat a guanyar-se el pa i emprèn viatge (“a peu aní / en Catalunya”, vs. 968-69), fent-se patge d’un cavaller “molt bandoler / d’antic llinatge” (vs. 972-73), amb qui visqué “fins que n’ixquí / ja home fet” (vs. 977-78). Tornat a casa, navegant “en un llaüt / de viscaïns” (vs. 1070-71), troba sa mare casada de nou: “Dix-me: “Mesquí! / A ton despit, / ja tinc marit, / cert, pus honrat / que no l’orat / de pare teu, / e major preu / e pus valent. / Vés-te’n, dolent!”” (vs. 1104-12). Ajudat i aconsellat per son padrí, marxa de nou “per Tarragona, a Barcelona” (vs. 1331-32); en passant pel Penedès, veu la detenció de la reina vídua de Pere el Cerimoniós, Sibil-la de Fortià (vs. 1333-81), el qual fet tingué lloc realment l’any 1387. Continua el viatge per Montserrat (v. 1382), Béziers (v. 1386), Nostra Dama del Puig (v. 1389), Sant Denís (v. 1391), fins a París (v. 1392), on participa en la guerra dels Cent Anys (entre els anys 1339 i 1453) al costat dels francesos i es fa ric gràcies als botins que n’obté. Per això, hi diu “molt haguí grat / d’aquell país” (vs. 1743-44) i “bé n’haja guerra / que fa rei cortès. / Lo rei francès / me féu llarguesa...” (vs. 1812-15). A la fi d’aquest llibre primer, torna a València, passant per la Gascunya (v. 1855), Lleida (v. 1868) i Morvedre (v. 1887).

Al *Llibre segon: De quan fon casat* (vs. 1955-6374), ja arribat a València, a l’edat de 32 anys (vs. 1960-61), compra una casa, s’hi instal·la (vs. 1962-69) i decideix prendre muller. En aquest llibre narra els successius fracassos matrimonials. Primer, *Com pres donzella*, es casa amb una dona jove que, després de molts episodis de mala vida conjugal, resulta que ja era casada i que torna amb el seu primer marit, una vegada anul·lat el matrimoni amb el

nostre protagonista, que resta descansat: “Jo delliurat / e desferrat, / tret de gran fang, / romanguí franc” (vs. 3119-22). A continuació, *Com volgué pendre beguina*, encarrega a “una beguina / mia veïna” (vs. 3149-50) que tinga cura de sa casa, mentre ell fa un viatge a Sant Jaume de Galícia, passant per Bunyol (v. 3187), Requena (v. 3189) i la Calçada (v. 3281), fins arribar-hi: “del tot complí / ma romeria” (vs. 3334-35). A la tornada, passa per Olit (v. 3356), Alagó (v. 3392), Saragossa (v. 3394), Terol (v. 3825) i Sogorb (v. 3880); aleshores, pensa a casar-se amb la beguina però no ho fa, en veure la vida reprobable que aquesta portava. Després, *Com pres viuda*, conta el seu segon matrimoni amb una vídua bruta i estèril, que fingeix tenir una criatura i que, a la fi, es penja (v. 4896). Finalment, *De monges*, es casa per tercera vegada amb una exnovícia, de qui té un fill que mor (v. 5283), la qual cosa fa que, per remordiments, la muller maldigui a bastament de les monges; prenyada per segona volta, mor ofegada, bevent vi, en un trull (v. 6360).

Al *Tercer llibre: De la lliçó de Salomó* (vs. 6375-15407), el protagonista, desesperat per no poder trobar una dona adequada, pensa a casar-se amb alguna parenta seva. És aleshores quan se li apareix Salomó en somni, el qual el dissuadeix de tornar-se a casar --“mullers parentes / encara cerques?” (vs. 6697-98), li diu--, tot proferint una llarga diatriba contra les dones, amb tot d'exemples trets dels textos bíblics i de fets històrics. Només en salva una, la verge Maria: “D'estes revoltes / --atén, escolta-- / Déu sols n'[ha] absoluta / de totes una, / lluent com lluna...” (vs. 10564-68). És ací quan, en tractar el tema de la immaculada concepció de Maria, hi ha un canvi entre el manuscrit conservat, de la fi del XV, i l'edició prínceps, de 1531, en el sentit que 104 versos del manuscrit (vs. 10680-783), que donen entrada a l'opinió dels no immaculistes, són substituïts per altres tants totalment immaculistes (vs. 10786-889; Roc Chabàs i Ramon Miquel i Planas, a llurs edicions, incorporen aquest segon bloc de versos a continuació dels primers). El sermó de Salomó també inclou la narració de la passió i mort de Jesucrist.

Al *Quart llibre: D'enviudat* (vs. 15408-16359), el protagonista, decidit a fer cas de Salomó, explica *Com ordena sa vida*, i ja no es torna a casar: “fiu

jurament / (...) / mai muller pendre” (vs. 15571-74). Per agafar exemple “dels ermitans, / sols habitants / en los secs erms, / on viuen fermes, / sens matrimonis / ab tals dimonis” (vs. 15606-11), emprèn un pelegrinatge pels principals monestirs i santuaris catalans: Scala Dei (v. 15615), Santes Creus (v. 15675), Poblet (v. 15678), Montserrat (v. 15680), Vallbona (v. 15682), Benifassà (v. 15688), Vallivana (v. 15689) i Portaceli (v. 15695), i es retira a València: “torni’m a casa / on jo hui stic / en pau, vos dic” (vs. 15720-22). A l’inici de la segona part d’aquest quart llibre, *Continua son viure*, declara de nou l’edat: “Noranta-cinc / o cent anys tinc” (vs. 15723-24) i explica el seu regiment de vida piadosa, totalment apartat de les dones. A la tercera part d’aquest llibre, relativitza un xic la crítica que ha fet a les dones, recordant, en aplicació a ell mateix, el proverbi *No és tan brau el lleó com el pinten*; així mateix, hi fa grans elogis d’una dona concreta: Isabel Pellicer, muller del metge Jaume Roig, de la qual el protagonista narrador diu “fo ma veyna, / mare, padrina / e fel amiga” (vs. 16113-15) i que fou molt plorada, en la seva mort, pel seu marit, de qui diu: “Bé’l coneguí, / subplantador / e lluitador, / blanc e vermell / és lo nom d’ell” (vs. 16104-08), on “subplantador” i “blanc” fan referència al nom “Jaume” i “lluitador” i “vermell”, al mot “roig”. Finalment, a la quarta i darrera part, ja molt vell i malalt, encomana la seva ànima a la mare de Déu i fa dues mencions a l’escriptura de la seva obra, adreçades a Baltasar Bou. Primer, confessa que ja no pot escriure més: “Ja no puc siure / ni menys escriure. / Molt més ne resta, / d’aquesta gesta, / que no t’he dit... / (...) / Jo, car nebot, / t’he sols rescrit / què em par profit” (vs. 16227-31, 16242-44), i, després, en referència al sermó de Salomó, declara que l’ha reproduït el millor que ha sabut: “Què retengué / t’he scrit dessús, / lo menys confús / que he pogut” (vs. 16314-17).

En resum, l’*Espill* és una dura invectiva contra les dones, satírica i moralista alhora, complementada amb l’apologia de la verge Maria i adobada d’una gran erudició, especialment en temes bíblics i teològics, amb un llenguatge molt ric i una capacitat versificadora extraordinària. Així mateix, també té altres valors, com ara els que destaca Menéndez y Pelayo en la carta de felicitació que va trametre a Chabàs “por su hermosa edición del *Spill de Jacme Roig*, que es, a mi juicio, la publicación más importante que hasta ahora

se ha hecho de un texto poético catalán”,⁵ afegint que l'autor de l'*Espill* és “un poeta ingeniosísimo y lleno de fuerza cómica, cuya obra es al mismo tiempo un archivo de noticias de costumbres que en ningún texto histórico pueden encontrarse. No es el mayor poeta de su siglo y de su literatura, porque el más excelso es sin contradicción Ausias March, pero es el más ameno, el más valenciano de todos, y bajo muchos aspectos el más instructivo y el que más luz nos da sobre el estado social de su tiempo”.

3.2. Manuscrit, títol i autor

L'obra ens ha arribat en un únic manuscrit (el Vat. Lat. 4806 de la Biblioteca Vaticana), de la fi del segle XV, tot d'una mà, de 119 fulls de paper, en foli, escrits a dues columnes, a raó d'unes 35-36 línies per pàgina, amb calderons i guions inclinats, situats al marge esquerre de determinats versos, que ajuden a establir la sintaxi del text.⁶ No n'hi ha menció d'autor i els versos comencen directament a la primera pàgina.

El títol de l'obra és *Espill* perquè així ho diu expressament el text, en dues ocasions: “Est doctrinal / memorial / haurà nom *Spill*” (vs. 237-39) i “Déu ajudant, / jo entonant / mon *Spill* e norma” (vs. 793-95), a més d'una referència anterior, menys explícita: “*Spill*, llum e regla / hòmens arregla” (vs. 41-42). Tanmateix, a la portada de l'edició prínceps (València, Francisco Díaz Romano, 1531), apareix la verge Maria, sota la imatge de Déu que la beneeix amb les paraules immaculistes: *Tota pulcra est amica mea et macula non est in te*, acompanyada de les jaculatòries manllevades del *Càntic dels Càntics*, que l'església catòlica li atribueix (*Electa ut sol, Pulchra ut luna, Porta Celi, Civitas Dei*, etc.), i envoltada per una orla amb la llegenda: *Sicut liliū inter spinas sic amica mea inter filias. Conceptio tua Dei genitrix virgo. Gaudium anunciavit universo mundo*. I a sota del gravat, un text igualment marià, amb un títol diferent i una atribució d'autoria:

⁵ Publicada a *Las Provincias* de l'1 de gener de 1906 i reproduïda per Ramon Miquel i Planas (1936-42: CIII-CIV).

⁶ Antònia Carré (1993-94) ha estudiat el manuscrit i la seva possible peripècia fins arribar a la Biblioteca Vaticana.

Libre de consells: fet per lo magnífich mestre Jaume Roig / los quals són molt profitosos y saludables axí per al regiment y orde de ben viure com per a augmentar la devoció a la puritat y concepció de la sacratíssima verge Maria.

Veient aquesta portada, que anuncia una obra molt profitosa, saludable i devota, amb un autor tan respectable com el metge valencià Jaume Roig, ben conegut i influent al seu temps, mort l'any 1478, ningú no podria pensar que aquell llibre contenia les procacitats que conté. Potser la intenció dissimuladora dels editors es devia al fet d'intentar evitar possibles problemes amb la Inquisició.⁷ La portada edificant i mariana és concordant, a més, amb el canvi immaculista dels versos 10680-783,⁸ esmentat adés.

De l'existència de l'*Espill* no se'n va tenir cap notícia ni se'n coneix cap referència abans de l'edició de 1531. En tota l'abundant documentació que es conserva relativa al metge Jaume Roig (?-1478), fins i tot l'inventari de la seva biblioteca,⁹ no n'hi ha cap rastre, ni de l'obra ni de l'autoria. Com tampoc no se'n coneix cap menció al si de la dinàmica activitat literària valenciana (tertúlies, edicions...) de la fi del segle XV. El manuscrit que ens ha arribat romangué ignorat fins que en donà notícia Antoni Bastero i Lledó, a la seva *Crusca Provenzale* (1724), el qual, en descriure'l, esmentà l'obra pel seu veritable títol, *Espill*, que ha coexistit amb les rúbriques *Llibre de consells* i *Llibre de les dones*.

L'atribució de l'autoria a Jaume Roig, acceptada de forma gairebé unànime per la crítica, pren fonament en: 1) el fet que així ho afirma la portada

⁷ Ramon Miquel i Planas (1929-50: XLI) reproduïx l'opinió d'Alfred Morel-Fatio sobre la possible significació d'aquesta portada mariana (que es repeteix, amb variants, a les altres dues edicions del segle XVI): "Sembla bastant una mica de precaució y té més aviat la traça d'una etiqueta devota, colocada ben visiblement per a cobrir la sàtira molt lliure que constitueix el nucli de l'obra".

⁸ Als versos substituïts es diu, significativament, com bé ho ha observat Jordi Ventura (1984: 352), que hom pot defensar tant l'opció immaculista com la contrària "sens por de foc" (v. 10777), cosa que ja no devia ser així el 1531.

⁹ S'han ocupat de la biblioteca de Jaume Roig, entre d'altres, Chabàs (1905: 410-12), Carré (1993) i Chiner (1993-94).

de l'edició prínceps; 2) les al·lusions que l'obra conté a circumstàncies de la vida real de Jaume Roig i el seu entorn. Des d'una anàlisi crítica rigorosa, però, s'hi ha de tenir en compte que l'atribució d'autoria apareix en el context d'una presentació modificada de l'original i que, com a cautela general, les referències o les al·lusions contingudes en una obra de ficció haurien de prendre's només com a dades complementàries. Els personatges, fets i institucions mencionats a l'*Espill* que, en la vida real, estigueren relacionats amb Jaume Roig són, com ho veurem amb més detall posteriorment, el cavaller Joan Fabra, la fugida a Callosa per causa de la pesta, Baltasar Bou, l'hospital d'En Clapers, el prevere mossèn Company, en Remolins i Isabel Pellicer, muller de Jaume Roig.

3.3. Edicions i traduccions

Primera edició. L'edició prínceps, com ja hem dit suara, és feta a València, l'any 1531, per Francisco Díaz Romano. El retard en la impressió de l'obra, ja ben entrat el segle XVI, és subratllat per Miquel Ramon i Planas, el qual suggereix la possibilitat que fos a causa de "la oposició feta per algun zelós moralista" (1929-40, LV). En aquesta primera edició, l'obra es titula *Llibre de consells*, com ja hem vist, però també s'hi introdueix la denominació *Llibre de les dones*, en una interpolació inserida després dels 46 versos de la *Consulta, Endreça, Tornada* i *Entrada* i abans de la sentència llatina:

*Comença lo libre de les dones: ordenat per lo magnífich en Jaume
Roig, doctor famós de la sereníssima senyora reyna dona Maria.
És exemplar e de consells per ell donats a son nebot en Balthasar
Bou, senyor de Callosa, qui molt amava*

La persona que va afegir aquesta presentació, amb les dades que s'hi contenen,¹⁰ devia ser, segons conjectura Ramon Miquel i Planas, el "mateix

¹⁰ Com ja va posar de manifest A. Salvà Ballester (1934), la dada de presentar Baltasar Bou com a senyor de Callosa no és correcta, ja que el primer membre de la família Bou que fou senyor de Callosa va ser Guerau Bou, que comprà el senyoriu el 1445 i hi morí el setembre de 1459, assitit pel metge Jaume Roig. Els succesius senyors de Callosa foren els seus fills Pere

subjecte, necessàriament erudit” que preparà l’edició, amb un *Pròlech* en prosa adreçat a Jeroni de Cabanyelles, governador de València de 1523 a 1550, amb una composició en vers *Als peritíssims lectors* –tots dos textos contenint algunes referències enigmàtiques, pendents d’una interpretació cabdal– i amb la substitució immaculista ja comentada, on crida l’atenció que el nombre de versos de la substitució sigui igual que el del fragment substituït:

MANUSCRIT	EDICIÓ PRÍNCEPS
<i>Cort divinal</i>	<i>Cort divinal</i>
<i>ha preservat</i>	<i>ha preservat</i>
<i>e reservat</i>	<i>e reservat</i>
<i>aquesta sola.</i> (10676-79)	<i>aquesta sola,</i> (10676-79)
<i>Una altra scola</i>	<i>que és llum i scola</i>
<i>saps que opina</i>	<i>d’alta doctrina,</i>
<i>altra doctrina</i>	<i>flor sens espina</i>
<i>de la sus dita.</i>	<i>justament dita,</i>
<i>Sense sospita</i>	<i>crim ni sospita</i>
<i>creu quala vulles,</i>	<i>nunca tingué:</i>
<i>puys no t’arrulles</i>	<i>Eva caigué,</i>
<i>ni et desonestes</i>	<i>ésta l’alçà;</i>
<i>fent vanes festes,</i>	<i>Eva pecà,</i>
<i>detraccions,</i>	<i>esta ens absol;</i>

(fins a la seva mort, el 1485) i Jaume (a partir de 1486, després de pledejar amb la filla de Pere, Beatriu, i el marit d’aquesta, Onofre de Cardona). El fill menor de Guerau, Baltasar, encara no tenia els 20 anys quan son pare va atorgar testament, a València, l’11 de desembre de 1458; després, va marxar a Portugal, on fou armat cavaller, i d’on va tornar malalt, morint en desembarcar a Xàbia, l’any 1467 (Salvà 1934). Guerau també tenia dos germans, anomenats Lluís (que succeí Guerau en l’administració de l’hospital d’en Bou) i Baltasar (que era cavaller i va morir, ja vell, el 1466). Rubio Vela (1983: 130) manifesta la seva estranyesa que edicions recents de l’*Espill* (com les de M. Gustà i V. Escrivà) encara repeteixen la versió tradicional errònia de Baltasar Bou com a senyor de Callosa. També han caigut en aquest error Martí de Riquer (1964: 220): “Baltasar Bou era senyor de Callosa d’En Sarrià”, Jaume Vidal Alcover (1987: 10): “Dedica el libro a Baltasar Bou, que era señor de Callosa”, Antònia Carré (2006: 609, 850): “El senyor de Callosa d’En Sarrià Baltasar Bou, que era amic de Jaume Roig, és convertit en nebot de l’autor en la ficció narrativa de l’*Espill*”, “Baltasar Bou: senyor de Callosa d’En Sarrià, cavaller i jurat de València que va ser amic de Jaume Roig. Va morir el 1469. En la ficció, és el nebot a qui el protagonista narrador adreça el llibre” i V. Orazi (2007: 159): “composto a Callosa mentre Roig era ospite del nipote Baltasar Bou”, amb l’aggravant que, en nota a l’afirmació: “Callosa d’En Sarrià, presso Guadalest, dove l’autore si ritirò temporaneamente nella tenuta del nipote...”. Es dona el cas que la majoria citen el treball de Salvà, on es desmenteix que Baltasar Bou fos nebot de Jaume Roig i senyor de Callosa.

*maldicions,
contaminant,
calumpniant
en troncs, setges,
dient eretges,
mals cristians,
pecs, ignorans,
los qui mantenen
la part que entenen
ser veritat.*

*Pluralitat
de doctors sants,
grans, discordants
d'opinió,
la qüestió
ret fort duptosa,
dificultosa
de dicidir.*

*Lo sostenir
lo hoc o no,
conclusió
és de fatiga
dels sants antiga,
d'abdós les parts,
de saber farts,
tots aprovats
canonizats.*

*Alguns moderns
són fets governs
de barques velles;
velles querelles
han fetes pròpies,
e són grans còpies
desafaynades;
són se mesclades,
nom usurpans*

*de l'etern sol
és orient,
d'on purament
naixqué mortal;
ésta, lo mal
nos muda en bé;
no hi ha perquè
no sia exempta,
puis fon l'empremta
del ric sagell
en l'alt consell
pur fabricat,
i après forjat
dins lo sant ventre
d'ésta, que és centre
de l'ésser pur;
és lo fort mur
de la defensa
contra l'ofensa
de l'enemic,
puix lo castic
d'ella el rebé;
ésta el vencé
ab puritat;
contra el pecat
és pugnadora,
com pecadora
ésser podia?
Déu, qui u sabia,
tal la volgué:
volent, pogué
fer-la tan neta,
tota perfeta
i tal prevista,
ans de l'arista
del nostre crim;*

de capitans,
en bando strany;
mortal afany
n'han pres de més:
no en sabran res
mentres viuran;
morts com seran,
en paraís
lo llur divís
ocularment
e clarament
veuran finat.
Ací el combat
resta duptós,
mas profitós
prou a la Sgleya,
car segons deya
qui papa fo
en Avinyó,
Benet de Lluna,
a la comuna
utilitat
aquest debat
ha fet gran bé.
Molts en la fe
dels poc amics,
científics,
grans teològics,
sofistes, llògics,
disputadors,
sermonadors,
los ha fets fer;
los quals poder
pacificats,
a l'oci dats,
tots ignorans

lo prim del prim
de pura i bella
se troba en ella
sens algun vici;
tot l'exercici
de humilitat,
tota bondat,
tota clemència,
tota prudència
en ella es troba;
d'ella es la roba
que Déu vestí;
d'ésta es collí
nostre remei;
mare del rei
del món i cel,
sens ombra i vel
d'alguna culpa;
i la disculpa
ella la'ns dóna;
qui la blasona
guanya grans mèrits;
pren los demèrits
qui fa el contrari;
dolç letovari
és i confort
ab qui la mort
ha restat morta;
pont, camí i porta
de l'etern segle;
compàs i regle
del perfet viure,
i tan delliure
que ens delliurà:
com, doncs, errà
qui del tarquim

<i>e rústecs sans</i>	<i>de culpa i crim</i>
<i>se restarien,</i>	<i>nos deixà purs?</i>
<i>derrocarien</i>	<i>Cessen murmurs,</i>
<i>l'edificat.</i>	<i>vots i arguments</i>
<i>Magnificat</i>	<i>contradients</i>
<i>ha l'edifici</i>	<i>tal veritat;</i>
<i>llur exercici</i>	<i>tal caritat</i>
<i>tant envejós</i>	<i>tan general,</i>
<i>com curiós,</i>	<i>en lo mental</i>
<i>e qüestió.</i>	<i>ja preservada,</i>
<i>Cert, obscrió</i>	<i>no fon tacada</i>
<i>segur pots pendre,</i>	<i>per llei de gràcia</i>
<i>tenir, defendre</i>	<i>de la desgràcia</i>
<i>com a brocarts</i>	<i>que tots portam;</i>
<i>abdós les parts</i>	<i>e, si parlam,</i>
<i>sens por de foc:</i>	<i>tingam l'esforç</i>
<i>la part que et moc</i>	<i>que nunca torç</i>
<i>de no concepta</i>	<i>del non concepta:</i>
<i>és molt accepta</i>	<i>ferma i accepta,</i>
<i>a la més flota,</i>	<i>sancta i devota</i>
<i>par pus devota</i>	<i>és la gran flota</i>
<i>e prou segura.</i>	<i>qui li diu pura.</i>

Un altre canvi destacable de la primera edició respecte al manuscrit, ja assenyalat per Ramon Miquel i Planas, és la substitució de les tres referències que hi havia als conversos. Són aquestes:

MANUSCRIT	EDICIÓ PRÍNCEPS
<i>Aní per strados</i>	<i>Aní per strados</i>
<i>de les senyores:</i>	<i>de les senyores:</i>
<i>punts ni tisores</i>	<i>punts ni tisores</i>
<i>no s'hi tocaven,</i>	<i>no s'hi tocaven,</i>
<i>ni es practicaven</i>	<i>ni es practicaven</i>
<i>fusos, filoses.</i>	<i>fusos, filoses.</i>

*Les generoses
e grans noblesses,
tambe convesses,
axi es deporten! (3416-25)*

*Les generoses
e grans noblesses,
com diablesses,
axi es deporten! (3416-25)*

*Sabent que no
ha ben pagat
dot encartat,
sens consciència
obté sentència
de pagament:
la cort, venent
sens encartar,
fan estimar
**qualque convés
d'aquells pellés,**
ben subornat. (6902-13)*

*Sabent que no
ha ben pagat
dot encartat,
sens consciència
obté sentència
de pagament:
la cort, venent
sens encartar,
fan estimar:
**tot val no res
i el qui ho diu és**
ben subornat. (6902-13)*

*Sols capellans
per les llurs mans
feu partidors
e donadors
als casats llecs,
llatins e grecs,
fels llargament.
Bé scassament,
a beguinotes,
fictes devotes,
qui totes festes
se paren prestes
al conbregar:
massa privar
causa menyspreu.
Lliurar-se deu
molt cautament,
e majorment*

*Sols capellans
per les llurs mans
feu partidors
e donadors
als casats llecs,
llatins e grecs,
fels llargament.
Bé scassament,
a beguinotes,
fictes devotes,
qui totes festes
se paren prestes
al conbregar:
massa privar
causa menyspreu.
Lliurar-se deu
molt cautament,
e majorment*

a les convesses,
per ser revesses
e contumaces,
e pertinaces,
plenes de cisma
—pert s'hi la crisma!—
Pèrfidament,
del prepotent
ver Déu, hom, rei,
e de sa llei
se desesperen,
encara speren
altre Messies,
ni són juïes
ni cristianes,
hoc són marranes
e filistees,
cert cananees,
samaritanes,
incrèduls, vanes,
apostatades.
Són batejades,
e la judaica
lleï e musaica
en lo cor tenen;
a llur dan prenen
lo pa sagrat
sens fe, sens grat,
indignament,
mas certament
per llur error
no en pert valor
ni en val res menys,
per llurs desdenys,
l'alt sacrament.

(13819-71)

a les contràries,
per ser molt vàries
e contumaces,
e pertinaces,
plenes de cisma
—pert s'hi la crisma!—
Pèrfidament,
del prepotent
ver Déu, hom, rei,
e de sa llei
se desesperen,
e les que speren
altre Messies,
erren les vies
del ser cristianes,
hoc són mal sanes
e filistees,
cert cananees,
samaritanes,
incrèduls, vanes,
apostatades.
Són batejades,
e la judaica
lleï e musaica
en lo cor tenen;
a llur dan prenen
lo pa sagrat
sens fe, sens grat,
indignament,
mas certament
per llur error
no en pert valor
ni en val res menys,
per llurs desdenys,
l'alt sacrament.

(13819-71)

Al primer fragment (vs. 3416-25), és interessant observar que l'ús del terme *converses* hi equival a *burgeses*, en aparèixer al costat de *generoses* i *noblesses*, com a complement d'una descripció de caire estamental. Al segon fragment (vs. 6902-13), trobem els conversos en l'ofici de taxadors de la pelleria, subornables. Al tercer passatge (vs. 13819-71), la intenció exculpatòria dels canvis és clara, encara que no s'hi acaba de realitzar del tot, si llegim el passatge complet.

Segona edició. Edició feta a Barcelona, per Jaume Cortey, l'any 1561. Presenta una portada gairebé igual que la primera edició, amb un gravat semblant i el mateix títol:

Libre de consells fet per lo magnífich mestre Jaume Roig, los quals són molt profitosos y saludables, axí pera regiment y orde de ben viure, com per a augmentar la devoció a la puritat y concepció de la sacratíssima verge Maria

Aquesta edició reproduïx els paratextos que hem esmentat de la primera (*Pròlech* i *Als peritíssims lectors*), així com la rúbrica avantposada a la sentència llatina. Al mateix volum, hi ha afegida la *Disputa de viudes i donzelles*, de Jaume Siurana, generós, Lluís Joan Valentí, doctor en medicina, i Andreu Martí Pineda, notari.

Tercera edició. Edició feta a València, per Joan d'Arcos, el mateix any 1561. També parteix de la primera edició i la portada té, aproximadament, els mateixos elements, amb una variant al títol, on ja s'hi posa *Llibre de les dones*:

Libre de les dones, més verament dit de consells profitosos y saludables, axí per al regiment de la vida humana, com pera augmentar la devoció de la immaculada Concepció de la sacratíssima verge Maria, fet per lo magnífich mestre Jaume Roig.

També hi és el *Pròlech* i la composició *Als peritíssims lectors* de les edicions anteriors, precedits d'una altra composició de dotze versos d'Onofre Almudèver *Al lector*, i la rúbrica avantpassada a la sentència llatina. El volum conté, a més de l'*Espill* i de la *Disputa de viudes i donzelles*, també anunciada a la coberta, tres altres obres: *Lo procés de les olives*, *Lo somni de Joan Joan* i *La brama dels llauradors*, precedides totes tres d'una *Epístola proemial als lectors*, d'Onofre Almudèver, reivindicativa de "la nostra materna llengua", on apareix aquella famosa admonició de la Raó a Almudèver, "en persona de tots los altres valencians", que comença així: "Si no fosseu ingrats a la llet que haveu mamat, y a la pàtria on sou nats, no dormiríeu ab tan gran descuyt!".

Aquesta tercera edició presenta la particularitat de suavitzar la forta crítica a les monges de l'original, incorporant un parell de versos al començament del parlament de denúncia de l'exnovícia, tercera muller del protagonista, per tal de modificar-ne el sentit:

MANUSCRIT

*Llur negra vida
quant hi sabré
dirivaré
sens dir falsia.*

TERCERA EDICIÓ

*Llur negra vida
quant hi sabré
dirivaré,
**sols de les males
perquè de tales**
no és dir falsia. (5360-65)*

i ometent, després, llargs passatges d'aquest parlament (vs. 5425-437, 5442-610, 5840-970...).

Quarta edició. Edició preparada pel notari Carles Ros, feta a València, per Josep Garcia, l'any 1735. Ja no incorpora el gravat immaculista a la portada, la qual conté només text, amb el títol següent:

Lo libre de les dones, e de consells donats per mosen Jaume Roig, a son nebot Balthasar Bou, senyor de Callosa

on Jaume Roig, que no era prevere ni cavaller, apareix tractat de “mosen” i, a l’interior, se’l menciona com a “noble, insigne y famoso cavallero”.¹¹ Aquesta edició pren com a base la tercera (segona de València), substituint els paratextos inicials per altres de nous: una dedicatòria en prosa castellana *Al egregio Sr. D. Felipe Lino de Castelví Juan Ximénez de Urrea, Conde de Carlet* i una *Advertència proemial*, també en castellà, però conserva la rúbrica avantposada a la sentència llatina. Quant al text de *l’Espill*, les mancances adés mencionades de l’edició anterior s’incrementen amb tot un gruix de versos omesos (fins a un total de 1200), probablement per defecte de l’exemplar que s’utilitzà com a text base, la qual cosa va propiciar que s’hi agrupessin apartats, tot modificant l’estructura interna de l’obra. Així doncs, l’edició resultant és força deficient, per bé que cal considerar-la com una mostra de l’esforç patriòtic de Carles Ros envers la llengua pròpia, enmig d’aquell desert del set-cents posterior a la Nova Planta. L’any 1983, se’n va fer una reimpressió de 500 exemplars, en paper verjurat, a la impremta Domènech, de València.

Cinquena edició. Edició a cura de Francesc Pelai Briz, feta a Barcelona, per Joan Roca, l’any 1865. La portada, com l’anterior, conté només text, amb el següent títol:

*Lo libre de les dones e de concells molt profitosos y saludables
així pera regiment y ordre de ben viurer, com pera augmentar la
devoció a la puritat de la Concepció de la Sacratíssima Verge
Maria, fet per lo magnífich mestre Jaume Roig*

L’editor, tot i que coneixia la segona edició, com ho palesa el títol i ho confessa ell mateix, no se’n pogué servir i agafà com a base la quarta, reproduint doncs les mateixes mancances. El text de *l’Espill* hi va precedit únicament d’un *Pròlech y notícias de la vida del poeta* (pp V-X).

¹¹ Molt en la línia de les fabulacions heràldiques de les *Trobes de mossèn Jaume Febrer*, falsificació d’Onofre Esquerdo (1635-99), citada encara per algun especialista com a introducció al llinatge de Jaume Roig.

Sisena edició. Aquesta és la primera edició crítica, amb les variants de totes les publicades fins aleshores i les del manuscrit, realitzada per Roc Chabàs (Barcelona-Madrid, L'Avenç, 1905). La indicació de títol i autor és la següent:

Spill
o
Libre de les Dones
per
Mestre Jacme Roig

El text de l'*Espill* va precedir d'un *Prólogo* (pp. V-XIX), de Roc Chabàs, i seguit d'un *Cuadro sinóptico* (pp. 255-75), una mena d'índex comparat del manuscrit i les sis edicions; un *Comentario* (pp. 278-344), amb més de 1200 anotacions explicatives del text; una relació dels mots inclosos a les notes i dels topònims i els antropònims de l'obra, amb indicació del vers corresponent (pp. 345-59); un *Apéndice I* (pp. 363-92), dedicat a descriure el manuscrit i les cinc edicions precedents, amb altres comentaris de caràcter bibliogràfic i la reproducció de la primera pàgina del manuscrit i de les portades de les tres primeres edicions; un *Apéndice II* (pp. 393-409), que és l'article "Jaime Roig como médico, en su libro *Spill o Libro de las dones*", del doctor Antoni Chabret; l'inventari de la biblioteca de Jaume Roig (pp. 410-12); i un *Apéndice III* (pp. 413-41), dedicat a la biografia de Jaume Roig.

L'any anterior, 1904, també a la tipografia L'Avenç, de Barcelona, Roc Chabàs va publicar un extracte de l'obra, de la part mariana del sermó de Salomó, titulat *Lahors de la Verge Maria, per Mestre Jacme Roig*, amb la traducció en prosa castellana. Aleshores, el músic Felip Pedrell, inspirant-se en aquest text, va compondre una *Ave Maria*, per a veu i armòni, dedicada "Al bon amic en Roch Chabàs, Canonge de la Seu de València", la partitura de la qual va estar editada a Barcelona, per Vidal Llimona, l'any 1905.

Setena edició. Edició a cura de Francesc Almela i Vives, feta a Barcelona, en la col·lecció *Els Nostres Clàssics* de l'editorial Barcino, l'any 1928. A la coberta, figuren les mencions d'autor i títol així:

Jaume Roig
Llibre de les Dones

Hi ha una *Introducció* (pp. 5-15), una *Bibliografia* (pp. 17-19), el text de l'*Espill*, a partir de l'edició de Chabàs, però posats els versos en línia correguda, trencant-los sovint, i numerant les línies; finalment, unes *Notes* (pp. 233-52) i un *Glossari* (pp. 253-65).

Vuitena edició. Edició crítica de Ramon Miquel i Planas, feta a Barcelona, dins la col·lecció *Biblioteca Catalana*, en dos volums, 1929-1950. L'anotació de títol i autor, que apareix bellament orlada a les primeres pàgines d'ambdós volums, és la següent:

Spill o Libre de Consells de Jaume Roig, poema satíric del segle
XV

L'edició comprèn, al volum primer, una extensa *Notícia preliminar* (pp. IX-LXXI), amb reproduccions facsímils de la primera pàgina del manuscrit i de les portades de les cinc primeres edicions, i el text de l'*Espill*; al volum segon, la relació de variants de l'edició prínceps respecte al manuscrit (pp. 245-51), les *Notes* (pp. 253-407), més de mil dues-centes, i el *Repertori* (pp. 409- 534) de tots els vocables que apareixen al poema, amb remissió al vers corresponent. Com que Miquel i Planas va morir aquell mateix any 1950 en què apareixia el segon volum, aquest duu, com a apèndix, una *Semblança y bibliografia de R. Miquel y Planas*, a càrrec de J. Rodergas, de 35 pàgines.

Novena edició. Edició a cura de Marina Gustà, d'Edicions 62 i La Caixa, dins la col·lecció MOLC, 1978. A la portada, la referència d'autor i títol:

Jaume Roig
Espill o Llibre de les dones

Conté una nota biogràfica sobre Jaume Roig (p. 7); un pròleg de Joaquim Bergès (pp. 9-18); el text de l'*Espill*, amb els parells de versos rimats posats en una mateixa línia, sense numeració, que modernitza ortogràficament l'edició de Miquel i Planas, amb algunes errades; i un glossari (pp. 229-35).

Desena edició. Edició a cura de Vicent Escrivà, dins la *Biblioteca d'autors valencians* de la Institució Alfons el Magnànim, 1981. A la portada:

Jaume Roig
Espill

El text de l'*Espill* segueix les pautes de l'edició anterior, amb algunes anotacions marginals sobre el contingut. Va precedit d'una *Introducció* (pp. 7-27) i seguit d'un *Glossari d'arcaïsmes* (pp. 277-84).

Onzena edició. Edició a cura de Jordi Tiñena, Barcelona, editorial Laertes, 1988. A la portada:

Llibre de les dones
Jaume Roig

Es tracta d'una "versió en prosa i en català actual, feta de l'original, a partir de l'edició de R. Miquel i Planas", segons declara l'editor a la *Introducció* (pp. 9-37). S'hi inclouen unes *Propostes de treball* (pp. 185-87), per a estudiants d'ensenyament secundari.

Dotzena edició. Edició de Josep Almiñana, 3 vols., València, Del Cènia al Segura, 1990. A la portada:

Jacme Roig
Spill

Amb ortografia caòtica, n'hi ha, al volum primer, una *Presentació* de Joan Costa (pp. 15-16), un *Estudi introductori* (pp. 17-150), amb reproducció de les portades de les edicions anteriors, i la reproducció facsímil del manuscrit. Al volum segon, un altre *Estudi introductori* (pp. 403-566) i la *Transcripció* del manuscrit. Al volum tercer, una *Introducció* (pp. 811-1020), *Documents* (pp. 1023-144), *Vocabulari* (pp. 1145-68) i *Fonts i bibliografia* (pp. 1169-77).

Tretzena edició. Edició de Maria Aurèlia Capmany (1918-1991), València, Tres i Quatre, 1992. En la portada:

Jaume Roig/Maria Aurèlia Capmany
Llibre de les dones

És una altra versió en prosa, diferent de la de Jordi Tiñena, amb un *Pròleg* (pp. 7-18) de Jaume Vidal Alcover (1923-1991).

Catorzena edició. Edició d'Antònia Carré, Barcelona, editorial Teide, dins la col·lecció *Tria de clàssics*, 1994. En portada:

Jaume Roig
Espill

Conté un *Pròleg* (pp. 1-14), una *Nota sobre la versió de l'Espill* (p. 15) i els textos en vers (amb ortografia modernitzada) i en prosa, presentats en paral·lel, d'una selecció de l'obra (llibres primer i segon i una part del quart).

Quinzena edició. Edició de Joan Costa, València, L'Oronella, 1998. En portada:

Jaume Roig
L'Espill

Amb ortografia caòtica, conté una introducció (pp. 9-23), el text de l'*Espill*, una versió en prosa i un vocabulari.

Setzena edició. Edició de Carme Espasa, Requena, editorial Vilian, dins la col·lecció *Clásicos valencianos*, 1999. En portada:

Jaume Roig
Spill - Espejo

Es tracta d'una edició bilingüe, que presenta a doble columna, encarats, el text de l'edició de Pelai Briz, completat amb altres edicions, i el de la traducció de Matheu i Sanç. N'hi ha una breu introducció a l'autor i l'obra, amb la reproducció d'alguns judicis crítics i d'alguns documents.

Dissetena edició. Edició electrònica d'Antònia Carré, a partir del text del manuscrit, dins el *Repertorio informatizzato dell'antica letteratura catalana (RIALC)*, 2000. <http://www.rialc.unina.it>.

Divuitena edició. Edició d'Antònia Carré, Barcelona, Quaderns Crema, 2006. En portada:

Jaume Roig
Espill

Després d'un pròleg de Lola Badia (pp. 11-14) i una introducció de l'editora (pp. 21-67), s'hi presenta el text de l'*Espill* en ortografia modernitzada, acompanyat, pàgina per pàgina, de la seva versió en prosa. Hi segueixen els *Comentaris* (pp. 603-807), un *Glossari* (pp. 811-34), un *Índex bíblic* (pp. 837-43), un *Índex de noms propis* (pp. 847-78) i la *Bibliografia* (pp. 881-91).

Quant a les traduccions de l'*Espill*, hi ha notícia de l'existència d'una versió llatina, que no ha arribat fins a nosaltres, feta per Gaspar Guerau de Montmajor (1557-1600). La notícia, segons informa Chabàs (1905: 387), citant

Cerdà i Rico, prové de l'obra d'Onofre Esquedo (1635-99) *Ingenios valencianos*, on es diu de Guerau de Montmajor: "Hizo un *Comento* a las obras de Jaume Roig, traduciéndolas al latín. Se espera su impresión. Murió en 1600". Gaspar Guerau va ser professor de retòrica a l'Estudi General de València, va estar apartat de la seva càtedra per ser "home escandalós, pernicios i de mal exemple, i molt insolent i desacatat" i va compondre, amb el mateix metre i rima de l'*Espill*, el poema satíric *Breu descripció dels mestres que anaren a besar les mans a sa majestat del rei don Felip* (1586).¹²

L'any 1665, a Madrid, Llorenç Matheu i Sanç (1618-1680), que va exercir diversos càrrecs a la Cort i publicà algunes obres notables de tema jurídic, va enllestir una traducció castellana de l'*Espill*, mantenint els mateixos metre i rima. El manuscrit, que es conserva a la Biblioteca Nacional de Madrid, porta l'*incipit* següent:

*Libro de los Consejos del maestro Jaime Roig, poeta valenciano.
Escribióle en lengua lemosina y yo le traduxe para que mis hijos le
puedan entender*

L'obra duu un petit pròleg, *Al lector*, on Matheu i Sanç observa que l'*Espill* és "un tesoro inestimable por los documentos que, disfrazados en lo burlesco de su composición, contiene esta obra" i adverteix que "tiene algunas cosas que en la candidez del tiempo en que escribió pudieran tolerarse, mas oy no se permitieran imprimir: como quando escribe de las Religiosas, cuio estado se deve tanto respetar, y lo que dize dellas se ha de entender ser ficción poética". Cal subratllar el fet que aquesta observació és contemporània de la suavització a la crítica a les monges que es va fer a la tercera edició.

Alfred Morel-Fatio publicà, com *Appendice I* al seu *Rapport* (1885), uns fragments de la traducció de Matheu i Sanç: la primera part del llibre primer (*Primera parte de la niñez, estando con su madre*) i la tercera part del llibre quart (*Où il est parlé de la marraine de l'auteur*). Com a *Appendice II*, publicà

¹² N'hi ha edició crítica d'Antoni Furió (1999).

uns altres fragments de la versió original, a partir del manuscrit i de l'edició prínceps, triant les parts segona, tercera i quarta del llibre primer, perquè "j'ai cru devoir choisir le récit du voyage et du séjour en France de l'auteur".

Durant els darrers anys de la seva vida, el metge valencià Joaquim Serrano Cañete (1832-1892) traduí en prosa castellana l'*Espill*, però aquesta traducció restà inacabada. El manuscrit es conserva a la biblioteca Serrano Morales de l'Ajuntament de València i ha estat estudiat per Costa-Reus (2000).

La traducció completa de Matheu i Sanç ha estat transcrita i editada per Ramon Miquel i Planas (Madrid, Orbis, 1936-42, pp. 243-531), el qual opina que "havent-se compromés el traductor en imitar el sistema de versificació de l'original, lluny de produhir una versió fidel del mateix, hagué de separar-se'n molt sovint, obligat per la forma, acudint al recurs de parafrasejar certs passatges, al d'abreviar-ne altres, y a donar en no pocs casos interpretacions tant o més inintel·ligibles que'l mateix text" (1929-50: LXVI). De fet, el text resultant té 18752 versos, 2485 més que l'original, i això que omet els 46 primers de la *Consulta*, *Endreça*, *Tornada* i *Entrada*.

Al mateix volum esmentat suara, Miquel Ramon i Planas va incloure la seva traducció prosificada, *Espejo* (pp. 1-259),¹³ en la presentació de la qual diu: "... caímos en la cuenta de que, restableciendo el orden lógico de las construcciones gramaticales (tergiversadas por exigencias de la versificación) y supliendo las partículas sintácticas omitidas (por razón de la brevedad del metro), llegaríamos a ver claro en aquella laberíntica yuxtaposición deliberada de palabras y conceptos sin trabazón aparente. (...) todo lo cual hizo que nos decidiéramos a transcribir en prosa llana todo el poema, desde el primero al último verso, y en castellano para evitar en lo posible la persistencia de la rima" (1936-42, CVI-CVII). Realment, l'esforç ha pagat la pena: aquesta prosificació ha ajudat a aclarir el sentit de gairebé tots els passatges obscurs de l'*Espill*.

¹³ Al volum de Miquel i Planas (1936-42), la numeració de les pàgines 253-259 hi és repetida.

La traducció de Matheu i Sanç ha estat reeditada per Carme Espasa (1999), com ja hem dit. També ha estat reeditada la traducció castellana prosificada de Ramon Miquel i Planas, a Madrid, Alianza Editorial, 1987, amb una *Presentación* (pp. i-viii) i notes de Jaume Vidal Alcover.

Una traducció anglesa ha estat feta per Maria Delgado Librero, l'any 2003, presentada com a tesi doctoral a la Universitat de Virgínia: *Jaime Roig's Spill: A Diplomatic Edition and an English Translation of Ms. Vat. Lat. 4806*. D'altra banda, Josep M. Solà-Solé, a la pàgina www.sola-sole.com/llista.htm, dóna notícia de diverses traduccions fragmentàries fetes per Ticknor, Boehne i Rosenthal.

Marie-Noëlle Costa-Reus ha realitzat un assaig de traducció francesa, fragmentària, al llibre *Jaume Roig; pages choisies, présentation et essai de traduction*, Péronnas, Éditions de la Tour Gile, 2004.

3.4. Temps i espai de la ficció autobiogràfica

Per a establir la peripècia temporal i espacial de la llarga vida de ficció que conta –i que escriu, segons diu-- el protagonista de l'*Espill*, des de la segona meitat del segle XIV a la segona meitat del segle XV, l'obra ens proporciona dues menes de dades. D'una banda, les que podríem anomenar *internes*, per tal com són les que fan referència al pas dels anys del protagonista, a la seva condició de fadrí, casat o vidu, de jove o vell, sense cap suport en fets coetanis; d'altra banda, les dades *externes*, és a dir, les que relacionen la vida del protagonista amb fets i llocs històrics, amb episodis reals de data coneguda. Ramon Miquel i Planas va afirmar que “el autor se preocupó de coordinar todas las partes de su libro para no incurrir en contradicciones” (1936-42: 17, n. 1), però veurem que no és exacta aquesta afirmació, perquè hi ha incoherències temporals i anacronismes. D'altra banda, la major part dels crítics han fet, sobre aquesta qüestió, una lectura incorrecta, per incompleta, ja que no han tingut en

compte totes les indicacions del text.¹⁴ Una errada més greu, com veurem, ha estat donar valor real a indicacions del text que formen part de la ficció narrativa. A continuació, estudiarem amb deteniment totes les dades que afecten el temps i l'espai de la ficció.

3.4.1. Dades internes

Exposarem, en primer lloc, les dades internes de la vida del protagonista, que ell mateix ens proporciona, per boca seva o per la d'algun altre personatge, a l'efecte de tenir-les present i poder-les contrastar amb les externes.

Naixement

En parlar de València, Salomó recorda al protagonista que hi és nat i que el seu llinatge és arrelat d'antic en aquesta ciutat:

*On tu est nat
e té son statge
lo teu llinatge
d'antic solar. (7284-87)*

¹⁴ Així, el mateix Miquel i Planas (1936-42: 17, n. 1) resumeix la vida del protagonista en tres períodes: "1º, su juventud, unos veinte años o más; 2º, sus casamientos, cincuenta años; 3º, su vejez, otros veinte años o más. Todo lo cual da una suma de más de noventa años", sense tenir en compte que els casaments començaren quan el protagonista tenia 32 anys. Martí de Riquer (1964: 239) diu que "si el protagonista ha nascut l'any 1360, quan arriba a Barcelona i presència l'empresonament de Sibil·la de Fortià (el 1387), té vint-i-set anys; en té trenta-dos quan s'estableix a València, i com a màxim trenta-sis quan fa la pelegrinació a Sant Jaume (que no pot ésser posterior al 1396). El segon casament amb la vídua, que no pot ésser posterior al març del 1407, suposa en el protagonista 47 anys, pel cap alt", sense tenir en compte que el tercer i darrer casament acaba després de 1455, que el sermó de Salomó és produït el 1460 i que, després del sermó, encara viu vint anys o més. Jo mateix vaig tenir les mateixes mancances en dir que "neix cap al 1360, es casa per primera vegada cap al 1392, enviada per darrera vegada cap al 1440 (l'aparició de Salomó li evita nous casaments) i escriu l'obra al llindar dels cents anys, cap al 1460" (Guia 1998: 153). San Valero (1971), tot i ajustar-se bastant a les indicacions cronològiques del text, respecte a la primera part de la vida del protagonista, acaba dient que "la revelación de éste [Salomó] la tuvo hacia los setenta años" (això suposaria, segons el compte de San Valero, cap al 1435), sense parar esment que el darrer casament del protagonista es va allargar fins més enllà del 1455. Peirats (2002: 719), en nota als versos: "los meus darrés / anys, vint o més, / tots servint Déu" (vs. 789-91), opina que són "els últims anys de la seua vida després de vint anys de juvenesa i cinquanta de casaments", sense tenir en compte que els casaments els va començar als 32 anys.

Infantesa

El protagonista narrador diu que, per abreujar, no en parlarà d'aquesta etapa de la seva vida:

*Servant la forma
del abreujar,
me vull lexar
la infantea* (796-99)

Amb tot, explica que, aleshores, encara vivia son pare. Mort aquest, sa mare passà a ser-ne hereva universal i tutora del fill, però “no curadriu, / car no calia” (vs. 848-49), ja que el fill no tenia béns de què tenir-ne cura. El protagonista no devia tenir més de 10 o 12 anys i, aleshores, sa mare el foragità de casa:

*Cinc sous valia
lo meu llegat;
e, ppublicat
lo testament,
de continent
me renegà.* (850-55)
(...)
*Com m'abexà
tantost de casa...* (862-63)

Aquesta casa, la dels seus pares, estava a València, d'acord amb les referències contextuals que s'hi mencionen, ja que sa mare esmenta el Grau:

*Demà camina
a la brogina
e, si no et plau,
bergant al Grau
te poràs fer.* (877-81)

i, poc després, el narrador protagonista diu que surt de la ciutat vers l'hospital d'En Clapers:

*Tirí camí
fora el portal
ves l'espital
d'En Clapés dit. (920-23)*

Fadrinesa i joventut

Mort son pare, desheretat i foragitat de casa, va començar a viure “los més de vint / anys meus millors” (vs. 806-07), tot i les “suors, perills, treballs, nafres...” que passà:

*Ma fadrinea
e joventut,
en servitut,
deseretat,
foragitat
e camps seguint,
los mes de vint
anys meus millors,
ab prou suors,
perills, treballs,
nafres e talls,
ab mal passí,
e comencí
mort mon bon pare. (800-13)*

Aquesta indicació de l'inici del llibre primer (*De sa joventut*) concorda amb el pla de la narració anunciat al *Prefaci*:

*Primerament,
en mon jovent,
essent llibert,*

*què he sofert
recitaré.* (759-63)

i concorda sobretot amb l'edat de 32 anys, que el narrador confessa tenir a l'inici del llibre segon (*De quan fon casat*), una vegada tornat a València, després dels seus viatges i aventures de joventut, abans d'iniciar els seus casaments:

*En aquell punt
que jo fui junt
en la ciutat,
haguí contat
quants anys havia:
trobí complia
los trenta i dos.* (1955-61)

En aquesta etapa d'adolescència i joventut, dels 10-12 anys als 32, narrada al llibre primer, hi ha altres dues indicacions coherents amb aquest desenvolupament temporal. Foragitat de casa i després de passar per l'hospital d'En Clapers, fa un primer viatge en Catalunya, on fou patge d'un cavaller "fins que n'ixquí / ja home fet" (vs. 976-77), és a dir, aproximadament fins als 20 anys, que era la majoria d'edat:

*A peu aní
en Catalunya,
on fiu ma punya
que un cavaller,
gran bandoler,
d'antic llinatge,
me pres per patge.
Ab ell vixquí
fins que n'ixquí
ja home fet.* (968-77)

Després d'això, torna a la casa dels pares i es troba a sa mare casada de nou, que li diu: “Ves-te'n, dolent!” (v. 1112), per la qual cosa es presentà, “jove, fadrí, / desenpenat” (vs. 1302-03) –encara a l'edat de 20 anys, poc més o menys-- al seu padrí, un mercader ric que el va acollir i vestir i, per tal que sa muller no se n'assabentés, li va donar diners perquè emprengués viatge per Tarragona a Barcelona, fins a París (vs. 1320-92).

Casaments

Tornat a València, després de les aventures franceses, a l'edat de 32 anys, es compra una casa, s'hi instal·la i pren muller. Per a la durada de l'època dels seus casaments, n'hi ha tres indicacions internes, a l'obra.

La primera, al *Prefaci*, quan presenta el tema de la maldat de les dones i que ell n'ha patit les conseqüències durant vuitanta anys:

*Bé sab de maça
qui n'és ferit!
Lo meu sperit
n'ha portat pena
sobre la squena
mals huitanta anys. (382-87)*

La segona, també al *Prefaci*, en anunciar el pla de l'obra:

*Puis contaré,
segonament,
bé scasament,
mos casaments
negres, dolents,
ab pena tanta
per anys cinquanta. (764-70)*

La tercera, a la segona part del llibre quart, quan explica la vida reposada i de pietat que duu durant els seus darrers anys:

*Noranta-cinc
o cent anys tinc,
dels quals cinquanta
o los xixanta
dels meus millors,
penes, dolors
m'han espletat.* (15723-29)

Així doncs, els vuitanta anys de la primera indicació haurien de fer referència als vint de l'adolescència i joventut, a partir que sa mare l'expulsa per primera vegada de casa, més altres seixanta de casaments. Segons la segona indicació, la durada del temps dels casaments és de cinquanta anys, mentre que oscil·la entre cinquanta i seixanta, segons la tercera indicació, la qual coincideix, així, amb la primera. Després veurem com els indicadors externs ens permetran discriminar entre les opcions segona (50 anys) i tercera (entre 50 i 60 anys), donant com a vàlida aquesta darrera, de manera que la vida de casat del protagonista hauria transcorregut, aproximadament, entre els 32 i els 92 anys de la seva vida fictícia.

Un casat molt vell, certament. Amb tot, en diversos moments d'aquest període ja és esmentat com a vell, encara que, en els dos primers casos (per boca de la "donzella" i la beguina), de forma pejorativa:

1) La primera esposa (primera part del llibre segon) li retreu: "Del temps de xapes / sou, e d'entany / no sou d'enguany, / ja no us usau; / vós ja us pixau / en la çabata (vs. 2736-41).

2) Durant l'episodi de la beguina (segona part del llibre segon), aquesta el tracta de vell: "So'm desexida / d'ocasió; / de tració / ell m'infestava / e em requestava / ab sa vellura" (vs. 4172-77).

3) Quant mossèn Company el convenç de casar-se amb una vídua (tercera part del llibre segon), dient-li: “Ja la mitat / teniu del temps, / a veles, rems, / vos ve vellea” (vs. 4230-33).

4) Durant el segon matrimoni, amb la vídua, ell ja s'autoqualifica de “vell avançat” (v. 4423).

5) Durant el tercer matrimoni, amb l'exnovícia (quarta part del llibre segon), en el parlament d'aquesta ja se'l conceptua com a vell, reiteradament: la prioressa aconsellava la novícia que no es fes captiva “de marit vell” (vs. 5991); la sagristana, que no obeís “lo vell exorc” (v. 6007); la qui té l'hort, que cerqués un jove per quedar-se prenyada si no ho feia el seu “marit ja vell” (v. 6184); la tornera, que prengués en vida els béns del marit per “si el vell se mor” (v. 6271) i que els desés a la seva cambra, on “servir-vos n'heu / com sia mort / lo vell, roig, tort” (vs. 6290-92).

La lliçó de Salomó

Al tercer llibre, tot i ocupar en llargària més de la meitat de l'obra, no se li ha d'adjudicar durada en la vida del protagonista, perquè la ficció és que el sermó es produeix d'una tirada, en una sola nit, quan el personatge ja és vidu de la seva tercera i darrera esposa. No obstant això, convé anotar que Salomó tracta el nostre protagonista de vell, contínuament:

O hom cansat,
vell amansat,
empagesit,
vell envellit (6475-78)
 (...)
vell acaçat (6500)
 (...)
vell ignocent (6544)
 (...)
Mas la malvada

*muller elada
fer corregible,
és imposible:
no es pot domar,
menys avear;
al llur poc seny
no hi val congregny,
derrocador,
trava, tortor,
art ni destrea,
molt menys vellea.
Açò, vell trist,
tu bé ho has vist. (6765-78)
(...)
Vell tosegós,
ètic e sec,
per Déu te prec
que renunciés
ses companyies. (6978-82)
(...)
E tu, vell corp (9962)
(...)
tu, pagès vell (9990)
(...)
Com fènix mor
home ja vell;
com serp, de pell,
àguila vella,
te renovella. (12398-402)*

Viduïtat

El darrer període de la vida del protagonista, després del sermó de Salomó, ja apartat de les dones i fent obres de pietat, té una durada de vint

anys, o més, segons la declaració que fa al *Prefaci*, en anunciar el quart llibre de l'obra:

*Quarta i darrera,
clou la manera
ja enfranquit,
d'elles partit
o enviudat
com he mudat
oi en amor,
pena en dolçor
e, consellat,
he arreglat
los meus darrés
anys, vint o més,
tots servint Déu
segons veureu.* (779-92)

Segons el compte que portem, doncs, aquest període darrer de la vida fictícia del protagonista de l'*Espill* aniria dels 92 als 112 anys, aproximadament, sense passar per alt la dada que quan algú conta que tal cosa ha durat “vint anys o més” és perquè sap del cert que ha durat vint anys com a mínim. De forma concordant, el mateix protagonista, situat en aquest període de la seva vida, es presenta com a centenari,¹⁵ en dues ocasions (abans de morir-se, és clar), una al *Prefaci*:

*Jo, com absent
del mon vivint,
aquell jaquint
aconhortat,
d'ell apartat
dant-hi del peu,
vell jubileu*

¹⁵ Chabàs (1905: 281) anota el vers *vell jubileu* com a “viejo centenario” i Miquel i Planas (1929-50: 260) hi diu: “*jubileu*, usat com a adjectiu, significa centenari”.

*mort civilment,
ja per la gent
desconegut,
per tots tengut
com hom salvatge,
tenint hostatje
en lo meu llit,
prou envellit,
antic de dies,
per malalties
molt afligit,
vell enllegit
per molt greus mals,
ires i tals,
ja consumit. (160-81)*

i l'altra a la segona part del llibre quart (on també hi ha una altra referència clara al període posterior al sermó de Salomó: "los anys de més"):

*Noranta-cinc
o cent anys tinc,
dels quals cinquanta
o los xixanta
dels meus millors,
penes, dolors
m'han espletat.
En veritat,
lo sant sermó
de Salamó
qui em fon tramés,
los anys de més
me stalvià
e desvià. (15723-36)*

A l'inici d'aquest darrer període de la seva vida és quan fa un altre viatge de pelegrinatge, iniciat "aquell estiu" (v. 15608) --de l'any 1460, doncs--, pels monestirs i santuaris catalans, aturant "qualque mig any" (v. 15615) en Scala Dei i reposant, a la fi del viatge, en Portaceli (v. 15713). Tornat a casa, ens explica el seu regiment de vida, on a més d'obres piadoses no hi manca l'exercici físic: "Per exercici / de ma persona, / alguna estona / jo cave en l'ort / per mon deport; / après passeje / fins que fameje" (vs. 15792-98).

També és en aquest darrer període quan escriu l'obra, segons ho indica al començament i a la fi, de forma molt clara. Al començament, dient, ja centenari, per què vol escriure l'*Espill*:

Jo, com absent
del món vivint,
aquell jaquint
(...)
vell jubileu
mort civilment,
(...)
ja consumit,
ab poc delit,
deficiós,
mas ansiós
d'aquests pobils
(...)
*los **vull scriure***
est doctrinal,
memorial:
haurà nom Spill. (160-239)

i que ho farà si li queda temps i no li falla la memòria:

Prement manobra,
si temps me sobra
e me'n recort

(...)

faré'ls report:

serà consell

de home vell,

ja scarmentat,

puix atentat,

si el volen pendre. (691-711)

i que vol contar-ho tot com a procés conclòs:

En procés clos,

ma negra vida

de mals fornida

vull recitar. (716-19)

ahora que, a la fi de l'obra, torna a referir-se a l'escriptura justificant per què en fa la narració:

Ma gran esmena

del temps perdut

no conegut,

*si la et **recite,***

crec sols imite

lo publicà,

qui explicà

son falliment

tot homilment,

no pas com féu

lo fariseu

va, gloriós,

superbiós. (15746-58)

i dient que, pel seu estat de salut, ja no pot escriure més i que el sermó de Salomó l'ha reproduït el millor que ha sabut:

Ara m'ensagen
males humors;
penes, dolors
tinc al present;
jo ara em sent
mal als talons,
en los ronyons
pedres, arena;
dol-me la squena,
muscles e colzes;
tinc torts los polzes;
no puc tenir
ni menys regir
taça ni pinta,
ploma ni tinta;
l'ull dret tinc roig;
ni em veig ni m'oig;
ja no puc siure
ni menys **escriure**.
Molt més ne resta
d'aquesta gesta
que no t'he dit:
temps m'ha fallit.
Cert, vell fexuc,
ja pus no puc.
En lo present,
mon fill plasant
Baltasar Bou,
no hi ha res nou:
antic és tot.
Jo, car nebot,
t'he sols rescrit
què em par profit. (16212-44)

L'alt que oí
molt me plagué;

*mas no cabé
en mon vexell:
lo meu cervell
poc ne prengué;
què retengué
t'he scrit dessús,
lo menys confús
que he pogut. (16308-17)*

Quant al temps de l'escriptura de l'obra, en la ficció, observem que correspon als moments i períodes en què el protagonista parla de la seva narració en present o fins i tot en futur. Cal dir que aquests temps verbals, amb el narrador (o amb coses i persones del seu voltant) com a subjecte, són presents fonamentalment a la *Consulta*, al *Prefaci* i a les dues darreres parts del *Quart llibre*, posant així de manifest que és, en aquests moments, quan el narrador enllesteix el seu relat, aproximadament amb el següent repartiment funcional: anunciant que l'escriurà (al *Prefaci*), escrivint-lo (al *Quart llibre*) i havent-lo tot just acabat d'escriure (a la darrera part del *Quart llibre* i a l'inici de la *Consulta*, on afegeix la dada del començament de l'escriptura a Callosa).

En efecte, a la *Consulta* diu: “aquest rescrit vos **coman**” (v. 5), “**emprés he**, no sens treball / de dones escriure llur tall” (vs. 12-13), “no **sé** texir lo que en crec / **trama** poc ma llançadora” (vs. 27-28), “de gràcia us ho **coman**” (v. 32).

A la primera part del *Prefaci* diu: “en Déu **confiu** / **m'endreçarà** / e **mostrarà** / les sues vies” (vs. 82-85) per a poder “doctrinar / dar exemplar / e bon consell” (vs. 93-95), “del que **so** spert, / de Déu rebut / e clar hagut / l'esperiment, / **serà** el present / mon ensenyar” (vs. 110-15), “lo sirgant flac / del meu cervell / **fa** son capell / minve, sotil, / **romp**-li's lo fil / e **perd** lo sest. / **Ordix** no llest, / **tix** ab treball, / trama li **fall**: / on **fallirà** / hi **suplirà** / sols de manlleuta” (vs. 132-43).

A la segona part del *Prefaci* diu “los **vull escriure** / est doctrinal” (vs. 236-37), “lo **vull dreçar**” (v. 246), “l’enteniment / te **veig** molt clar” (vs. 252-53), “perquè **informes**” (v. 292), “**dic** dels profans” (v. 312), “te **vull pregar** / tu ço els **publiques** / e **comuniques**” (vs. 320-22), “si hi **llegireu** / **coneixereu**” (vs. 323-24), “**que hui es practica**” (v. 332), “no **cur tractar**” (v. 339), “de mon parlar, / tots, si em **creureu**, / **elegireu**” (vs. 340-42), “i, quantes **són** / **ara en lo món**, / **són** diableses” (v. 365-66), “lo meu sperit / **n’ha portat** pena / sobre la squena / mals huitanta anys” (vs. 384-87), “**vull fer conèxer**” (v. 398), “**serà** la entrada” (v. 405).

A la tercera part del *Prefaci* diu: “Doncs, **dic** que totes” (v. 412), “quantes **són** vives, / qualssevol sien, / tot quant **somien** / ésser ver **creen**; / del que no **veen**, / procés de pensa / **fan**, sens defensa / ni part oir; / per presumir / sols, **pronuncien**; / ver **sentencien** / que cert no **saben**” (vs. 430-42), “si **són** represes...” (v. 456), “qui més bé els **fa** / pijor les **ha**” (vs. 361-62), “qui els **fa** dur bena / **han** per valent” (vs. 572-73), “més que el penell / les **muda** el vent” (vs. 620-21), “**fallen** vocables” (v. 650), “no **hi ha** prou mots / qui a dir **basten** / verins que **pasten**, / tants mals com **usen**, / los béns que **abusen**, / ni referir” (vs. 666-72).

A la quarta part del *Prefaci* diu: “**Hauré** ordir” (v. 673), “**serà** en romanç” (v. 680), “prenent manobra, / si temps **me sobra** / e **me’n record**” (vs. 691-93), “**faré**’ls report: / **serà** consell / de home vell, / ja scarmentat, / puix atentat, / si el **volen** pendre” (vs. 706-11), “si **vols** apendre, / nebot valent, / **llig**-hi sovent” (vs. 712-14), “en procés clos, / ma negra vida, / de mals fornida, / **vull recitar**” (vs. 716-19), “**serà** partit / en quatre parts” (vs. 234-35), “**com la present** / **lo pròleg fent**” (vs. 737-38), “si tu hi **pratiques** / e **tens** bé sment, / prou fàcilment / **poràs** trobar / de què menjar / a ta comanda: / **pren** la vianda / quala més vullés” (vs. 742-49), “cascun lector / prest **trobarà** / lo que **volrà**” (vs. 734-36), “què **he** sofert / **recitaré**” (vs. 762-63), “puis **contaré**” (v. 764), “una cortesa / instrucció / **diu**, e lliçó” (vs. 774-76), “quarta i darrera / **clou** la manera / (...) / com **he mudat**” (vs. 779-84), “**he arreglat** / los meus darrés / anys, vint o més, / tots servint Déu, / segons **veureu**” (vs. 788-92).

A l'inici del *Primer llibre* encara utilitza el temps verbal de present: “me **vull lleixar** / la infantea” (vs. 798-99), per passar de seguida al temps pretèrit: “ma fadrinea / e joventut / (...) / ab mal **passí** / e **comencí** / mort mon bon pare” (vs. 800-13), que ja no abandona durant tot el cos central de la narració.

El canvi invers, quan torna del relat en clau de passat al d'actualitat, es produeix a la fi de la primera part del *Quart llibre*, quan el protagonista torna del pelegrinatge pels monestirs i declara: “**torní**’m a casa, / on hui jo **stic** / en pau, vos **dic**” (vs. 15720-22). La veu del narrador passa, doncs, del *torní* a l'*estic* i el *dic*.

A la segona part del *Quart llibre*, seguint amb els verbs en present, diu: “Noranta-cinc / o cent anys **tinc**” (vs. 15723-24), “si la et **recite**, / creu sols **imite**” (vs. 15749-50), “mon temps **limite**; / dones **evite**” (vs. 15765-66), “tres me **serveixen** / e mai me **deixen**: / llur sou los **pague** / e els **afalague**; / no **tinc** censals: / de naturals / primiciades / e just delmades / rendes **jo visc**; / lo meu **partisc** / finant mos dies” (vs. 15773-83), “e d'estamenya / **tinc** los llançols” (vs. 15788-89), “jo **cave** en l'hort; / per mon deport, / après **passege** / fins que **famege**. / Dijous, diumenge / e dimarts, **menge**” (vs. 15795-800), “si no em **trob** sa, / pa i vi vermell” (vs. 15804-05), “**cerque** perdons, / sovint **confesse**” (vs. 15810-11), “jo **rem** catius” (v. 15816), “los ostes **cite**, / cert ma posada / no els **tinc** tancada, / los malalts **cure**, / pobils **procure**, / **do** past al pobre, / **vist**-lo i **cobre**” (vs. 15820-26), “bé fer a elles / o adjutori / no és meritori: / gens no els ne **fas**” (vs. 15828-31), “tant les **desam**” (v. 15834). En aduir fets històrics o bíblics en què els homes afavoriren o es refiaren de les dones, el narrador torna al temps en passat: “molt fort **errà**” (v. 15845), “millor li'n **pres**” (v. 15853), “aquell Ramon / qui darrer **fon** / comte en Tolosa” (vs. 15865-67), etc., per a reprendre el temps present a la fi d'aquesta segona part: “Si jo **podia** / jo els ne **daria**, / **dic** a les males. / Totes **són** tales / les que **conec**” (vs. 16011-15).

A la tercera part del *Quart llibre*, el narrador continua amb el present: “Per lo que els **dec**” (v. 16016), “si he fals dit / ja me'n **penit**” (vs. 16021-22), “no **hagen** por / --les **assegure**—” (vs. 16024-25), “car no **és** tan brau” (v.

16028), “**vull dir** un mot” (v. 16036). En començar el record elogiós d'Isabel Pellicer, alterna lògicament el temps del seu present amb el del temps passat que recorda: “**crec ha trencat** / l'ull al diable” (vs. 16058-59), “ben esforçada / en tot quant **feia**; / ses hores **deia**” (vs. 16078-80), “a tots **paria** / la llur persona / més hom que dona. / Des que **só** nat, / tanta bondat / no **viu** en fembra” (vs. 16086-91), “d'aquesta em **membra** / que **fon** casada / e ben criada, / molt instruïda / e tal nodrida / pel marit seu” (vs. 16092-97). En referir-se al marit, Jaume Roig, potser degut al fet de situar-lo en el moment del dol per la muller, també alterna el passat i el present: “lo qual la **veu** / molt ben morir: / **restà, sé-** us dir, / desconsolat” (vs. 16098-101), “bé el **coneguí**: / subplantador / e lluitador, / blanc e vermell / **és** lo nom d'ell” (vs. 16104-08). Acabat l'elogi d'Isabel Pellicer, el protagonista narrador torna al present: “per sola aquesta, / los **dic** me **plau** / ab elles pau / final fermar” (vs. 16132-35).

A la quarta part del *Quart llibre*, el narrador clou l'obra amb l'ús del present, un present que designa el temps final de la seva vida, quan en fa la narració: “**servixc** quan puc; / sa stola **duc**” (vs. 16154-55), “**tinc** convidats” (v. 16164), “de tot mon cos / la fi n'**ordene**” (v. 16170-71), “nit e jorn **pregue**” (v. 16177), “ara m'**ensagen** / males humors; / penes, dolors / **tinc** al present; / jo ara em **sent** / mal als talons; / (...) / **dol**-me la squena, / muscles i colzes; / **tinc** torts los polzes; / no **puc** tenir / ni menys regir / taça ni pinta, / ploma ni tinta; / l'ull dret **tinc** roig; / ni em **veig** ni m'**oig**; / ja no **puc** siure / ni menys escriure. / Molt més ne **resta** / d'aquesta gesta / que no t'**he dit**; / temps m'**ha fallit**; / cert, vell fexuc, / ja pus no **puc**” (vs. 16212-36), “Jo, car nebot, / t'**he** sols **rescrit** / què em **par** profit” (vs. 16242-44). En parlar del sermó de Salomó, retorna al passat: “l'alt que **oí** / molt me **plagué**; / mas no **cabé** / en mon vexell; / lo meu cervell / poc ne **prengué**; / què **retengué** / t'**he escrit** desús, / lo menys confús / que **he pogut**” (vs. 16308-18), però hi és força interessant observar la diferència entre el pretèrit perfet, usat per al moment del sermó, i el pretèrit indefinit, usat per al moment d'escriure'l. Finalment, reprèn altre cop el present de la vellesa i de l'escriptura: “**fall**-me virtut, / **vull**-me'n jaquir. / Sols te **requir** / sovint hi **lleges** / e que hi **afiges** / lo que hi **sabràs**. / Per temps **creuràs** / lo que t'**escric**” (vs. 16332-39).

Tot plegat ens duu a la conclusió que és després del sermó de Salomó quan el narrador-personatge es decideix a canviar de vida i a contar-la.¹⁶ Un fet i l'altre van emparellats, s'impliquen mútuament. Arribem a aquest resultat, tant per l'observació del desenvolupament temàtic de l'obra com per l'anàlisi lingüística del text. En efecte, no fóra coherent, en el relat, que el protagonista decidís “de dones descriure llur tall” i “les dones tenir en vil” quan encara era casat o estava pensant a casar-se una altra vegada, sinó després de decidir abandonar les dones. Però també l'anàlisi lingüística del text ens duu al mateix resultat, ja que ambdues determinacions les pren quan, esvaïda l'aparició de Salomó, el narrador ens diu, abans i tot d'haver-se llevat del llit: “e comencí / recordar / e recordar, / recogitant / e recitant / lo que entenguí” (vs. 15502-07) i, immediatament després de llevar-se del llit (v. 15546), “metí en obra / l'oït novell / de bon consell. / Sens temps remetre, / volguí prometre, / fiu jurament, / vot, sacrament, / ab cor d'atendre, / mai muller pendre” (vs. 15566-74). Ací trobem ja el verb *recitar* (aplicat a la lliçó de Salomó); però, dies després de llevar-se del llit –en aquell mateix any de 1460: “Aquell estiu / jo fiu ma via / vers la mongia...” (vs. 15608-10)--, emprèn el pelegrinatge pels monestirs catalans, d'on torna l'any següent: “Torni'm a casa, / on jo huiestic / en pau, vos dic” (vs. 15720-22) i, ja instal·lat a casa, diu: “Ma gran esmena / del temps perdut / no conegut, / si la't recite...”, on retrobem el verb *recitar* ara ja aplicat al conjunt de sa vida. Així doncs, en la vida del protagonista, cal posar l'escriptura de l'obra després del sermó de Salomó.

Quant al lloc d'escriptura, cal conciliar la declaració que figura a la *Consulta*, on diu que ha emprés l'escriptura a Callosa:

*Trobant-me en aquesta vall
Callosa, per les morts fuit,
ociós, trist, sens fer fruit,
emprès he, no sens treball,
de dones **scriure** llur tall (9-13)*

¹⁶ Ysern (1996-97) ja havia dit: “Tenint en compte que el sermó de Salomó és, des d'un punt de vista lògic, anterior al del narrador...”.

amb les indicacions que n'hi ha posteriorment de trobar-se en sa casa de València, comprada i muntada quan s'hi va establir en tornar ric de França, a la qual es refereix en present dient "l'alberg aquest", com a lloc on es troba quan està fent la narració:

*Ab corredós
jo m'avenguí:
compri, pagui
l'alberc aquest. (1962-65)*

la casa que té un escriptori, on ell s'hi estava quan la primera muller no el deixava dormir:¹⁷

*En les nits grans
i menys de dia,
jo mai dormia
sens purgatori;
en l'escritori,
tant m'espaiava. (2418-23)*

la casa on la muller i ses amigues es reunien:

*En casa mia,
si no junyien
o no corrien
toros per festa,
cascuna sesta*

¹⁷ Aquesta menció a l'escritori, refugi nocturn, dona a entendre que ja escrivia alguna cosa al temps del seu primer matrimoni. En qualsevol cas, és ben significativa la remarca, per tal com reforça la condició d'escriptor del narrador protagonista, el qual s'hi presenta, en diverses ocasions, *escrivint* (vs. 13, 236, 2422, 3614, 16230, 16316, 16339) o *rescrivint* (vs. 5, 16243, 16327) el seu relat. També utilitza, amb la mateixa funció discursiva, els verbs *reportar* (vs. 146, 706), *recitar* (vs. 719, 763, 15506, 15749), *narrar* (vs. 404, 3611), *contar* (v. 764) i *dir* (vs. 312, 4972, 16100, 16036, 16133, 16326), que tant poden valdre per a l'escriptura com per a l'oralitat, i en dues ocasions usa *parlar* i *parlament* (vs. 340, 375). Simètricament, com que a un *escriptor* correspon un *lector* i a un *narrador oral*, un *oïdor* o *escoltador*, a l'*Espill* també trobem versos on el protagonista, escriptor i narrador, exhorta el *lector* (v. 754), li demana de *llegir* l'obra (vs. 6, 156, 323, 714, 16335), d'*oir-la* (v. 4980) i d'*escoltar-la* (v. 157). La funció metadiscursiva d'aquests verbs, mitjançant els quals el narrador es refereix al seu relat, fa que es concentren a la *Consulta*, el *Prefaci* i el *Quart llibre*.

*fins llums enceses,
moltes enteses
--o s'ho cuidaven--,
les que filaven
com diu la gent
ab fus d'argent,
s'hi ajustaven. (2818-29)*

la casa que aquesta primera muller li va desfer:

*Desamoblà
la casa mia;
del que hi havia
furtà, robà,
en quant trobà
avinentea;
no hac perea
d'enpenyorar
e trafegar. (2944-52)*

i la casa que va quedar lliure de tal dona, gràcies a la intervenció del canonge Galderic de Soler, el qual, mitjançant l'anul·lació del matrimoni:

*Tragué lo mal
de casa mia. (3116-17)*

La mateixa casa que també quedà lliure de la beguina, quan ell li va dir discretament que se n'anés i alguns veïns li preguntaren per què marxava:

*Alguns veïns
lo hi demanaren
e la'n reptaren
per quina via
de casa mia
se n'era exida (4166-71)*

Una casa que la tornera del convent d'on provenia la tercera muller conceptuava com a "rica" i "bona":

*Dix la roncera
de la tornera:
Volenter pica!
en casa rica
ha hi què partir. (6255-59)
(...)
De bona casa
pren bona brasa. (6267-68)*

La casa, en fi, on el protagonista torna, després del pelegrinatge pels monestirs, i des d'on diu:

*Torní'm a casa
on jo hui stic
en pau, vos dic. (15720-22)*

3.4.2. Dades externes

Vegem ara les dades externes, és a dir, les referències que es fan en l'obra a fets històrics que, en estar relacionats d'alguna manera amb la vida de ficció del protagonista, poden aportar informacions sobre la datació d'aquesta.

L'empresonament de Sibil·la de Fortià

Quan el protagonista emprèn el seu segon viatge, a l'edat de 20 anys, poc més o menys, passa pel Penedès (v. 1336) i és testimoni de l'empresonament de la reina Sibil·la de Fortià, vídua de Pere el Cerimoniós. Això s'esdevingué l'any 1387, per la qual cosa podem deduir que el protagonista de l'*Espill* va néixer cap a l'any 1367. A aquesta mateixa conclusió ja va arribar, sense explicar-ho detalladament, Ramon Miquel i Planas (1936-

42, p. 11, n. 1). En conseqüència, l'inici del període de casaments, a l'edat declarada de 32 anys, es produeix el 1399.

El regnat de Violant de Bar

Anul·lat el seu primer matrimoni i iniciada la relació amb la beguina, quan el protagonista torna del pelegrinatge a Sant Jaume de Galícia i arriba a Terol, conta el següent episodi:

*De un fillol,
secret honrat,
hi fui amprat
a ser compare.
Fon la comare
una noblessa,
gran confraressa
de Santa Mònica;
una verònica
d'or niellada,
molt bé smaltada,
li viu als pits;
gests e vestits
tots de beguina;
de la reyna
dona Viulant
—llavors regnant—
era nodrida,
fresca i polida.
Abdós anant
e passejant,
cercant la sgleya,
per lo que hi veia
meté'm en noves,
contres e proves,
bé cortesana.*

*Mostrant-se sana,
cateminant
e batejant
de peus se stec,
cert mai se sec.
Aquella nit
lo fill parit
matex avia
—quant s'atrivia
per fer son fet!—,
del fillolet
pròpia mare,
també comare
fon, e padrina.
Ella madrina
fon, e partera,
pare cert era
lo capellà
qui el batejà.
Mai viu tal acte!
Creien llur tracte
ser ben cubert,
fon descubert. (3826-74)*

El vers “llavors regnant” s’hi pot aplicar al temps del fet reportat (que és la lectura que se n’ha fet habitualment) o al temps en què la dama de Terol havia estat criada amb la reina Violant. En el primer cas, tenim una contradicció amb la cronologia fins ara establerta, ja que la reina Violant va deixar de regnar quan va morir el seu marit, el 4 d’agost de 1396, i el nostre protagonista, aleshores, encara no s’havia casat per primera vegada. O, dit d’una altra manera, si el protagonista s’ha casat per primera vegada el 1399 i després és descasa i, a continuació, fa el viatge a Galícia, és clar que el pas per Terol cal datar-lo en algun any posterior a 1399, mentre que Violant de Bar havia deixat de regnar el 1396. Així doncs, aquesta opció (la d’interpretar que, quan el protagonista passa per Terol, regnava Violant de Bar) ens portaria a haver

d'avançar les dates (naixença del protagonista, primera boda...) en quatre o cinc anys. Per això, potser sigui més raonable entendre que "llavors regnant" s'ha d'aplicar al temps en què la noblessa, ja adulta i clavariessa de santa Mònica, havia estat criada amb la reina Violant. Això és: que havia estat criada amb la reina Violant quan aquesta regnava (entre 1387 i 1396) i quan ella, la clavariessa, era petita, de manera que el fet reportat del seu part i del bateig de la criatura, quan el protagonista passa per Terol, fóra posterior a aquell regnat.¹⁸

La governació de Ramon Boïl

Durant el segon matrimoni, el protagonista denuncia davant Ramon Boïl (v. 4586), governador de València entre 1393 i 1407, el cas de la falsa metgessa de Bigorra. Seguint la ficció del text, podem afegir que aquest casament, amb la vídua que maldava per tenir fills i no podia tenir-ne, va durar més de dos anys després d'aquesta denúncia, ja que, en primer lloc, per tal que es restablís dels intents fallits i esotèrics per quedar-se prenyada, el protagonista va fer reposar la seva muller durant més d'un any en una alqueria:

*Sinó que en l'horta,
a l'alqueria
que jo hi tenia,
la fiu portar.
Fiu-la-hi restar
per més d'un any. (4654-59)*

En segon lloc, una vegada restablerta ("sinó bravea / tot l'als curà", vs. 4668-69), la muller tornà a l'obsessió de quedar-se prenyada; així, de primer, "voltà la proa / als santuaris" (vs. 4690-91), de manera que "era temprada /

¹⁸ Violant de Bar va nèixer cap al 1365, es va casar amb el príncep primogènit Joan el 1380 i va regnar entre 1487 i 1496; va intervenir molt en els afers de govern; en morir el seu cunyat Martí l'Humà, el 1410, va defensar activament els drets successoris del seu nét Lluís, duc de Calàbria; després del Compromís de Casp i l'entronització de Ferran d'Antequera, ja no intervingué en política; morí el 1431 (GEC). Sobre la confraria de Santa Mònica, Vidal Alcover diu: "Los comentaristas no especifican nada sobre la cofradía de Santa Mónica; puede suponerse que se trataba de una cofradía de viudas nobles" (1987: 43).

cercar les vetles, / ermites, cetles, / cada dissabte” (vs. 4702-05); i després, “girà el penell / a mal novell” (vs. 4723-24), es fingí prenyada i, complits els nou mesos, en conxorsa amb la padrina, la madrina i la dida, simularen el part i batejaren per segona vegada el xiquet (que havia estat parit per la dida), el qual ofegaren sense voler, dormint, després de la festa del rebateig. Conegut el “fals crim”, la dona fugí a Benaguasil, fou perseguida per “l’inquiridor, / governador / e lo llur fisc” (vs. 4889-91) i, desesperada, es penjà (v. 4896). Ramon Boïl fou mort el 10 d’abril de 1407 i no podem saber si el governador que persegueix la vídua, falsa partera, és ell o algun de posterior, és a dir, no podem saber la durada d’aquest segon matrimoni.¹⁹

La canonització de fra Vicent Ferrer

No hi ha cap indicació per determinar quan comença el tercer i darrer casament, amb una exnovícia. Tanmateix, aquesta dona esmenta, en el seu parlament maldient de les monges, la història d’una monja endiablada que fou conjurada per fra Vicent Ferrer (1350-1419) –la història reportada és anterior, doncs, a 1419, per la qual cosa la novícia la devia conèixer perquè li l’havien contada--, del qual diu:

*Vissent Ferrer,
lo sant darrer
canonizat. (5797-99)*

Així doncs, com que la canonització s’esdevingué el 19 de juny de 1455 o, afinant més encara, com que la publicació oficial a València de la butlla de canonització tingué lloc el 3 d’abril de 1456, la tercera esposa del protagonista està parlant després d’aquesta data. Acabat el seu maldit de les monges, cal comptar un cert període de temps per als intents de correcció de conducta a què es refereix el narrador als versos següents:

¹⁹ En aquest sentit, és mancada de fonament l’afirmació que “el governador que va perseguir l’esposa, acompanyat del fisc per tal d’apropiar-se dels seus béns, és el Ramon Boïl que ha intervingut abans” (Carré 2006, 659). A més, en aquest supòsit (d’acabament del segon matrimoni abans de la mort de Ramon Boïl), resultaria excessivament llarga la durada del tercer, fins més enllà del 1455.

*Mai poguí fer
se corregís,
ni que es regís
ab saviea,
car d'infantea,
des que fon nada,
fon doctrinada
dins lo convent.
Qual fo en jovent,
tal avançada. (6322-31)*

així com per al segon embaràs, que no conclogué. Per tant, el període dels casaments, que havia començat el 1399, acaba després del 1456, amb una durada igual o major a 57 anys, la qual cosa concorda amb l'opció dels seixanta anys de més amunt, més que no pas amb la dels cinquanta. Sobretot, tenint en compte que el darrer casament va seguit pel sermó de Salomó, que té lloc l'any 1460.

L'incendi de la Pelleria i el Mercat

Al sermó de Salomó, aquest fa referència al gran incendi que hi hagué a la ciutat de València, l'any 1446:

*La Pelleria,
Trench, Fusteria,
fins mig mercat
n'has vist cremat,
any sis quaranta. (7541-45)*

però aquesta data no aporta cap indicació cronològica rellevant, ja que el sermó de Salomó té lloc, dins del relat, després del tercer casament i, per tant, és posterior al 1456.

La data declarada del sermó de Salomó

En un cert moment de la lliçó de Salomó, aquest metaforitza la mort de Jesucrist com si fos el pagament d'un censal i diu quants anys fa d'això:

*Mil quatre-cens
vint set conplits
anys son finits,
sens trenta-tres
anys, los primés
des que naxqué,
mentres vixqué
lo pagador.* (10514-21)

Així doncs, 1427 anys des de la mort de Jesucrist (des del pagament del censal) més 33 de la vida d'aquest, fan 1460, data declarada del sermó de Salomó. Després d'aquest any, el protagonista encara diu que viu vint anys o més i és durant aquest període quan escriu l'obra, segons confessa ell mateix. Aquests darrers versos reportats, doncs, no contenen la data de l'escriptura de l'*Espill*, com en general la crítica ha interpretat, fent-ne una lectura interessada, sinó la data del fictici sermó de Salomó, mentre que la redacció de l'obra, en la ficció, és posterior.

De tota manera, la indicació de la data del sermó de Salomó no és ben bé una indicació externa, ja que, a diferència dels altres casos, no s'hi esmenta un fet coetani constatable que pugui proporcionar alguna informació sobre la datació de la vida del protagonista. Aquesta dada que l'autor ens dóna, en boca de Salomó, pot ser tan fictícia com tota la resta i no hi ha raó per pensar que tingui res a veure amb l'escriptura real de l'obra. L'any 1460 declarat per Salomó pot ser perfectament una ficció literària, que l'autor podria haver escrit realment en qualsevol altre any, anterior o posterior. En tot cas, si la darrera muller del protagonista, citant la canonització de sant Vicent Ferrer, havia situat l'acció després del 1455 o 1456, era lògic que, per mantenir la coherència interna temporal del relat, Salomó s'hi situés, en la seva aparició en somnis al

protagonista, en un dels anys immediatament posteriors. L'esment a l'any 1460, doncs, és coherent amb la data immediatament anterior de la vida del protagonista que la narració ens dona a conèixer.

Després del que acabem d'exposar, no es pot afirmar que a l'obra es declara l'any 1460 com a l'any de l'escriptura real. 1460 és l'any en què, en la vida de ficció del personatge protagonista, se li apareix Salomó. Res més.

La mort d'Isabel Pellicer

A la tercera part del llibre quart, el protagonista narrador menciona la mort d'Isabel Pellicer, esposa de Jaume Roig, la qual mort havia tingut lloc el 1459 (com veurem més avall). Així doncs, tampoc no es tracta d'una indicació rellevant per a fixar la temporalitat de la vida del protagonista, perquè ja sabem que aquest període (el corresponent als fets narrats al llibre quart) és posterior, en la ficció narrativa, a 1460.

Els dits d'en Pertusa

A la quarta part del llibre quart, el narrador es refereix a la poca utilitat de disputar "grans qüestions / en los sermons" (vs. 16265-66) i, en aquest context, cita els "dits d'en Pertusa", fent referència probablement al *Memorial (de la fe catòlica)* del canonge Francesc de Pertusa, de l'any 1440, per la qual cosa aquesta menció tampoc no aporta cap indicació cronològica rellevant, perquè el llibre quart del nostre narrador és posterior al sermó de Salomó (de 1460).

3.4.3. Incoherències contextuais

Hi ha set referències externes, deixades anar també per l'autor çà i là, que presenten diferents graus de contradicció amb la temporalitat de la vida fictícia del protagonista, que hem anat resseguint al llarg del text.

En primer lloc, la *Consulta* a mossèn Joan Fabra. En efecte, si la identificació que s'ha fet d'aquest cavaller és la correcta i la seva mort tingué lloc el 1462,²⁰ en aquesta data tot just el narrador, emissor de la *Consulta*,²¹ ha tornat del pelegrinatge pels monestirs i comença a escriure el gruix de l'obra, mentre que, a la *Consulta*, el narrador dóna a entendre que l'obra és ja escrita i acabada, en presentar-la a Joan Fabra.²²

En segon lloc, la dedicatòria al jove Baltasar Bou, esmentat diverses vegades a l'obra com a destinatari de la mateixa.²³ En efecte, si la identificació de Baltasar Bou és correcta (Salvà 1934), aquest va morir el 1467, només desembarcar a Xàbia, en tornar de la seva estada a Portugal, mentre que el

²⁰ De vegades, hi ha hagut confusió entre una persona i son pare, son fill o altre personatge amb iguals nom i cognom, com ha estat el cas del mateix Jaume Roig, a qui alguns autors atribueixen les notícies documental referents a son pare, que també es deia Jaume Roig i era metge. De Joan Fabra, Chabàs (1905: 279) diu, per una banda, que era fill del senyor de Xella i que va participar al famós *Paso honroso* de Suero de Quiñones, el 12 de juliol de 1434, i, per una altra, que era procurador reial del regne de València i que, com a substitut del batlle general, va signar una carta datada el 1487. Riquer (1964: 219) reproduïx la primera identificació de Chabàs i data la mort de Joan Fabra el 1462, segons una informació proporcionada per Lluís Cerveró. Potser el Joan Fabra de 1487 era el fill major del mort el 1462.

²¹ La crítica ha confós reiteradament i discrecionalment el narrador i l'autor. És una qüestió que s'arrossega des de la confusió inicial entre l'autor i el seu personatge, malgrat les declaracions modernes en sentit contrari. Així, per exemple, Rubió i Balaguer (1984-86: I, 362) adverteix que "no hem de caure en la ingenuïtat de creure que [el protagonista] és Jaume Roig" i, alhora, quatre línies abans, ha parlat de Baltasar Bou com a "un nebot de l'autor". Igualment, Martí de Riquer (1964: 220) diu que "Jaume Roig (...) dedica l'obra a un nebot seu" i, vint línies més avall, alerta que "no hem de confondre [el narrador] amb l'autor". Posteriorment, encara, R. Cantavella (1992: 50): "El llibre és dedicat al real nebot de Roig, Baltasar Bou", J. Dangler (2003: 169): "Roig directs his work to his nephew, Baltasar Bou", A. Carré (2006: 609): "El senyor de Callosa d'En Sarrià Baltasar Bou, que era amic de Jaume Roig, és convertit en nebot de l'autor en la ficció narrativa de *l'Espill*", per bé que l'errada de "nebot de l'autor" l'esmena més endavant (Carré 2006: 850).

²² Chabàs (1905: 282), com altres autors posteriors, considera real el lliurament de l'obra acabada a Joan Fabra i afirma que aquest fet té lloc després de la mort de Baltasar Bou: "A este personaje [Baltasar Bou] dedica su libro Roig (...). A Mosén Joan Fabra envia el manuscrito tan sólo para que lo lea y lo corrija, no se lo dedica, y esto cuando había muerto ya dicho Baltasar Bou, en agosto de 1469". Aquesta és una mostra de com determinats aspectes de la ficció, com ara l'enviament de *l'Espill* a Joan Fabra, segons es diu a la *Consulta*, o fins i tot la mateixa *Consulta* completa, han estat presos com a fets reals, sense que els crítics se n'adonen del salt en fals que fan, passant del món de la ficció al món de la realitat. D'altra banda, per quina raó pensaria Chabàs que el lliurament de l'obra acabada es feia després de 1469?

²³ "A tu com fill, / Baltasar Bou, / (...) / lo vull dreçar" (vs. 240-46), "Fiu mon poder / no m'oblidàs, / que'm recordàs / per profit meu / e ara teu, / fill Baltasar" (vs. 15538-43), "En lo present, / mon fill plasant / Baltasar Bou, / no hi ha res nou: / antic és tot" (vs. 16237-41).

protagonista afirma trobar-se, en adreçar-se al seu “nebot”,²⁴ a la fi de la seva vida. De tota manera, aquesta objecció és subsanable, si entenem la fi de la seva vida en un sentit ampli que compregui, en paraules del propi protagonista, “los meus darrers / anys vint, o més”, posteriors a 1460, data del sermó de Salomó.

En tercer lloc, la menció al Delfí de França (v. 1466), a la tercera part del llibre primer (*Continua los actes fets a París*). En efecte, en aquest període de la vida del protagonista, entre 1387 i 1398, poc més o menys, no hi havia cap Delfí a França. Carles VI de Valois, el Foll, n’era el rei (des del 1380, fins el 1422) i el futur Carles VII el Victoriós va néixer el 1403 i va ser-hi Delfí, de la França no ocupada pels anglesos, entre 1417 i 1422. Així doncs, la menció al Delfí del vers susdit cal entendre-la com una ficció poètica sense coherència temporal.²⁵ Així mateix, dintre d’aquest episodi de l’estada a França del protagonista, també caldria considerar que les mencions a les escaramusses contra els anglesos “fent cavalcades”, “fort guerrejant”, “cobrant castells”, “fèiem la guerra”... (vs. 1434 i ss.) responen més aviat a la ficció que a la

²⁴ El narrador protagonista designa Baltasar Bou com a “nebot” en tres ocasions: “A tu com fill, / Baltasar Bou, / per lo que’m mou / ta molta amor / e gran calor / de nebot car, / lo vull dreçar” (vs. 240-46), “Si vols apendre, / nebot valent, / lig hi sovent, / mas ab repós” (vs. 712-15) i “lo, car nebot, / t’he sols rescrit / què’m par profit” (vs. 16242-44).

²⁵ La crítica ha donat valor real a la ficció, una vegada més, fent-ne una identificació sense fonament. Jaume Vidal Alcover, en nota a l’edició de *l’Espejo* (1987: 23) diu: “Este Delfin ha de ser el futuro Carlos VII, el rey de Juana de Arco”, la qual identificació és represa per Antònia Carré (1994: 31): “Segurament es refereix al futur Carles VII, el rei de Joana d’Arc, que regnà entre el 1422 i el 1461” i per Anna I. Peirats (2002: 734): “Es refereix al futur Carles VII, el rei de Joana d’Arc, qui regnà entre 1422 i 1461 (Lamy, 1987: 220-223)”. Amb reincidència, Carré (2006: 623) diu: “El Delfí és el futur Carles VII, el rei de Joana d’Arc que va ser Delfí de França del 1417 al 1422” i, encara, en anotar la menció que fa el protagonista al rei de França, poc després (“Lo rei francès / me féu llarguesa”, vs. 1814-15), interpreta que “El rei francès esmentat podria ser Carles VII el Victoriós (1403-1461), que ha estat citat [abans] quan encara era Delfí de França”. Així doncs, segons aquestes lectures, el protagonista corria per França entre 1417 i 1422 i, fins i tot, després de 1422, cosa difícil de conciliar amb el fet que, dins de la vida de ficció del narrador, el 1407 aquest ja feia temps que havia tornat a València, on patia el seu segon matrimoni, amb la vídua, després de les experiències amb la falsa donzella i la beguina i el viatge a Galícia. D’altra banda, a més de l’errada quant a la temporalitat de la vida del narrador, també n’hi ha una quant a la ubicació que se li suposa. La seva estada a França és la seva estada a París (segons ho diu reiteradament al text), mentre que el Delfí, futur Carles VII, hagué d’abandonar París el 1418 i no hi pogué tornar fins el 1436, ja rei, després de vèncer els anglesos. Per tant, la identificació proposada es contradiu doblements (pel temps i pel lloc) amb el text de *l’Espill*. Encara més, Carré (2006: 649), en comentar la data de 1396 com a suposada data límit per a la tornada del viatge a Galícia del protagonista, diu: “La data és del tot coherent amb la cronologia interna de *l’Espill*, ja que l’episodi protagonitzat per Sibil·la de Fortià [quan el protagonista marxava cap a França] ens ha situat en el 1387”, sense adonar-se’n que, segons ells, el protagonista continuava corrent per França el 1422.

realitat o, millor dit, són anacròniques respecte a l'època concreta en què cal situar el protagonista a França (entre 1387 i 1399, poc més o menys), ja que, entre 1380 i 1412, va haver un llarg període de treves en la Guerra del Cent Anys, sense gaires enfrontaments armats entre francesos i anglesos.²⁶ Altra cosa eren les lluites internes pel poder, a dins d'ambdós regnes, amb la minoritat i feblesa dels respectius monarques: Ricard II (1377-1399), que havia nascut el 1367, i Carles VI (1380-1422), que era nat el 1368.²⁷

En quart lloc, el fet d'avaluar la dot de la primera muller en "timbres nous":

*En dot ha trenta
milia sous,
en timbres nous,
tots en moneda. (2010-13)*

En efecte, tant si el timbre nou era la moneda, amb valor de deu sous (la meitat d'una lliura), que aparegué el 1445 (Chabàs 1905: 296), com si era la moneda creada el 1426 (DCVB, *timbre*), el nostre protagonista ja anava pel segon o pel tercer matrimoni quan començaren a circular els timbres nous.²⁸

²⁶ San Valero (1971: 8) ja va observar aquesta contradicció entre el període concret d'estada del protagonista a França, que havia calculat amb bastant precisió, i els fets narrats.

²⁷ Potser és en relació a aquestes bandositats, realment cruels, que Morel-Fatio (1885) va anotar els versos: "Mai viu divís, / bandolejar / ni breguejar; / hòmens prou rics / e pacífics, / suaus, benignes" (vs. 1746-51) amb el comentari següent: "Il faut avouer que cette aimable peinture des mœurs françaises convient peu à l'époque de Charles VI ou Charles VII".

²⁸ La crítica tampoc no ha detectat aquest anacronisme. Miquel i Planas (1929-50: 287) repeteix l'anotació de Chabàs; Vidal Alcover (1987: 28) cita Chabàs, Miquel i Planas i el DCVB; Peirats (2002: 745) anota: "Moneda d'or, anomenada timbre de València, creada per Alfons el Magnànim el 1426"; Carré (2006: *Glossari*) també la identifica com una "moneda d'or encunyada durant el regnat d'Alfons el Magnànim". Tots i totes sembla que ho diuen sense adonar-se'n de la incoherència crononògica amb la menció que se'n fa a l'*Espill*: talment, com si en una obra literària actual, algun personatge situat al segle XX parlés d'euros.

Ampliem la nota fent menció d'una altra moneda. Dels "dos mil e cent / nobles de nau" (vs. 1826-27) que el protagonista cobrà pel rescat de la duquessa presonera, a la fi de la seva estada a França (cap a la fi del segle XIV, segons la ficció narrativa), diu Chabàs (1905: 294) que són "una moneda inglesa de oro de los siglos XIV i XV"; però Miquel i Planas (1929-50: 285) anota que eren una "moneda d'or, primitivament encunyada al XIIIen segle, que no tingué curs a Catalunya. Era originària d'Anglaterra..." i conclou que "els *nobles de nau* d'en Jaume Roig semblen ser més versemblantment la moneda batuda per Enrich V, son contemporani, en la qual era representat un vaxell demunt les ones y portant dins embarcat un rey coronat...". A son torn, Peirats (2002: 741) reprèn amb èmfasi l'anotació anterior, sense citar-la, i afirma: "El rescat són 2100 monedes d'or d'aquelles que encunyades al s. XIII, eren originàries

En cinquè lloc, la intervenció del canonge i doctor en lleis Galderic de Soler en l'anul·lació del primer matrimoni del protagonista:

*Lo magnific
en Gauderic
lo de Soler,
canonge ver,
doctor legiste,
gran canoniste
oficial,
traqué lo mal
de casa mia. (3109-17)*

En efecte, aquest personatge (Perpinyà ¿? – València 1463) era vicari general des de 1410 i llicenciat en decrets, canonge i paborde des del 1422 (Chabàs 1905: 303), mentre que l'anul·lació del primer matrimoni s'hauria esdevingut en el període 1400-1404, segons la ficció narrativa.

En sisè lloc, la menció que s'hi fa, a l'inici de la tercera part del llibre segon (*Com pres viuda*) a mossèn Company i al pare d'en Remolins, veïns:

*En aquell any,
mossèn Company,
valent confrare
(ell e lo pare
d'en Remolins*

d'Anglaterra. Al text de Roig, tanmateix, són les monedes d'Enric V, en què era representat un vaixell damunt les ones i dins embarcat un rei coronat". Ni l'un ni l'altra han caigut en el compte que, de ser certa la hipòtesi del primer i la tesi de la segona, com que Enric V va regnar entre 1413 i 1422, hi hauria un nou anacronisme a l'*Espill*. Tanmateix, el propi Miquel i Planas cita un inventari català de 1410 on figura "una capsa en què avie un noble de la nau" i, d'altra banda, els reis d'Anglaterra Eduard III (1343-46) i Ricard II (1377-1400) ja havien fet encunyar *nobles d'or* amb la nau damunt les ones, el rei coronat, etc. Així doncs, és ben coherent amb la cronologia de la narració el pagament d'un rescat en *nobles de nau* cap a la fi del segle XIV. Altrament, si la moneda fos la d'Enric V, el protagonista encara seria per terres franceses després del 1413, en contradicció amb la seva tornada a València i els seus dos primers casaments anteriors a aquesta data.

eren veïns),
antic prevere,
la de Sent Pere
missa oïda,
un jorn me crida... (4209-18)

En efecte, el tal mossèn Company devia ser un infant cap al 1405 (si és que ja havia nascut), quan se suposa que anà a convèncer el protagonista de casar-se amb una vídua, perquè aquestes mencions del text podrien fer referència a dues persones reals que apareixen en sengles documents del 30 de maig de 1465 i del 18 de juliol de 1466 (Almiñana 1990: 1101, 1104). Al primer document, els jurats de la ciutat autoritzen “al honorable mestre Pere Roig, canonge d’Osca, absent, e per ell lo honorable mestre Jacme Roig, germà seu, present” a permutar un benefici de l’hospital d’En Clapers, i hi actuen com a testimonis “en Lois de Sent Àngel, mercader, e en Francesch Remolins, verguer”. Al segon document, Jaume Roig, com a procurador del seu fill Jaume Honorat Roig, declara haver rebut 150 sous i 3 diners de la Seu: “Yo Jacme Roig, mestre en medicina, procurador de Jacme Honorat Roig, beneficiat de Sent Nicolau, confés haver rebut del honorable mossèn Berenguer Company, domer e sotsobrer de la Seu, CL sous, III diners, que la dita obra fa al seu benefici instituhit per en Ramon Molló, cascun any, per què fas la present scriptura de mà mia, a XVIII de juliol del any M^o CCCC LXVI”. Que aquest mossèn Company sigui domer i sotsobrer de la Seu concorda amb el fet que a l’*Espill* se’l presenta com a prevere que ou missa a la parròquia de Sant Pere (la parròquia de la Seu) i que, poc després, elogia la vídua candidata a esposa del protagonista perquè “ou sovint missa: / és en la Seu, / sabeu on seu? / davall la trona” (vs. 4270-73). A partir d’aquestes referències, potser caldria indagar més sobre el verguer Remolins i el domer Company, però tot fa pensar que llur aparició al text és una ficció anacrònica (respecte a la vida del protagonista), de base real, semblant a la del canonge Galderic de Soler, que hem vist adés.²⁹

²⁹ Ramon Miquel i Planas (1929-50: 311) qualifica el mossèn Company del text com a “personatge no identificat”. Jaume Vidal Alcover (1987: 46) anota: “Mosén Company y el padre de Remolins no son personajes identificados históricamente; aquél es un prebitero que presta

En setè lloc, la menció que fa el protagonista d'Isabel Pellicer: “Fon ma veïna, / mare, padrina / e fel amiga, / no massa antiga” (vs. 16113-16). En efecte, les designacions hiperbòliques de “mare” i “padrina” pressuposen que l'emissor era de menor edat que la destinatària, però l'afirmació que era “no massa antiga”, és a dir, de no massa edat, significa que no devia depassar, en morir, els 50 anys, tirant per alt. Aleshores, com que Isabel va morir l'any 1459, el que s'hi diu no lliga amb el fet que, segons la temporalitat de la ficció biogràfica, el protagonista ja tenia, aquell any, més de 90 anys. Per molta hipèrbole que s'hi posi, n'hi ha una clara incoherència en el fet que el narrador parli d'una dona, que és 40 anys més jove que ell, com a mínim, en termes de “mare” i “padrina” .

* * *

A tall de conclusió, segons la peripècia temporal i espacial de la vida fictícia del protagonista narrador, que hem anat esbrinant a partir de les indicacions del text, aquest hauria nascut cap al 1367, a València; el 1379, mort son pare, hauria estat foragitat de casa per sa mare; fins el 1386 hauria fet de patge d'un cavaller, per terres de Catalunya; tornat a casa i fet fora de nou, emprèn un segon viatge, l'any 1387, per Tarragona a Barcelona, fins a París, on participa en episodis guerrers; el 1399, tornat ric a València, s'hi instal·la en una casa pròpia i es casa per primera vegada, amb una falsa donzella; entre

sus servicios en la catedral de Valencia”. Almiñana (1990: 484) els considera “un cavaller i un capellà” i no cau en el compte de relacionar-los amb els documents publicats per ell mateix. Antònia Carré (2006: 652, 866, 870) comenta que aquest mossèn Company és un “personatge tan desconegut com en Remolins, però que dóna realisme a l'escena” i els anota, a l'*Índex de noms propis*, com a “capellà de València, no identificat” i “personatge de València, no identificat”, respectivament. En canvi, Anna I. Peirats (2002: 786) en dóna unes identifications totalment mancades de fonament, preses de la GEC, sense citar-la: “Mossén Company: Eclesiàstic del monestir mercedari del Puig. Presoner del rei de Tunis arran d'un naufragi (1442) aquest l'envià a Nàpols com a ambaixador, prop d'Alfons IV de Catalunya-Aragó (1446). Alliberat, va ser vicari general i mestre general de l'orde”, “Remolins: Eclesiàstic i doctor en dret per la Universitat de Pisa, va servir en la cort romana com a jurista i protonotari. Va ser durant algun temps governador de Roma, on va pacificar els disturbis ocasionats per l'any 1500. Va exercir en dues ocasions el càrrec de virrei de Nàpols”. La inadequació d'aquestes sorprenents identifications encara es fa més palesa si atenem altres aspectes de les biografies respectives, com ara que el mercedari fra Llorenç Company (a qui escauria designar com a “fra Company” i no pas com a “mossèn Company”) va viure entre 1414 i 1479 i que Francesc de Remolins i Pardines va nèixer a Lleida, el 1462/63, i va marxar a Itàlia, on va morir l'any 1518, de manera que no és gens probable que el primer i el pare del segon fossin els personatges que l'*Espill* esmenta com veïns i habitants de València cap al 1405.

1400 i 1405, com a tard, s'hauria descasat (anul·lació del matrimoni), hauria iniciat la relació amb la beguina i realitzat el pelegrinatge a sant Jaume de Galícia; el 1406, o abans, s'hauria casat per segona vegada, amb la vídua; no sabem quan acaba aquest segon matrimoni i quan comença el tercer, amb la novícia, però aquest tercer matrimoni encara és vigent el 1456; ja morta la tercera muller, el 1460 rep, en somni, la lliçó de Salomó i, a continuació, comença a escriure l'obra (a Callosa, havent fugit de València per causa de la pesta); l'estiu de 1460 emprèn viatge per diversos monestirs catalans, fins ben entrat 1461, si més no; tornat del pelegrinatge, fins a 1480, continua son viure a València, acaba d'escriure l'obra i, finalment, el 1480 o poc més tard, mor.³⁰ Això fa una llarga vida fictícia de 113 anys, com a mínim.

Una vida de 113 anys, o més, és una ficció molt poc realista. Per què l'autor li va donar una vida tan llarga al seu personatge? Ho va fer per aproximar l'escriptura fictícia de l'obra, per part del personatge narrador, al

³⁰ Com que, en el món de la ficció, el protagonista escriu l'obra després del sermó de Salomó, el 1460, i com que el lloc d'escriptura és, per a l'inici, Callosa, i per a la continuació i l'acabament, València, cal situar en algun moment pròxim a 1460 l'anada del protagonista a Callosa, per causa de la pesta, encara que aquest viatge no aparegui inserit en el desenvolupament de la narració. I sense confondre això amb el fet que l'esment a aquest viatge a Callosa --i, amb ell, a l'inici de la narració--, forma part, per les concordances entre la *Consulta* i la *Quarta part i darrera*, del mateix moment final de l'escriptura: quan el narrador acaba l'obra i diu, en un lloc, que l'ofereix a la correcció de Joan Fabra i, en l'altre, a la de Baltasar Bou. En el món real, foren anys de pesta a València els de 1450, 1459-60, 1464, 1466-67, 1475-76, 1478, 1489-90 i 1494 (Rubio Vela 1994-95) i consta documentalment que, aleshores, fugien de la ciutat els qui podien fer-ho i tenien on anar-hi, com per exemple ho feren, l'any 1450, "mestre Jacme Roig e altres que eren fugits per les morts (...) en la dita vila de Callosa", i l'any 1459, "lo magnífich mestre Jacme Roig metge, lo qual ab altres de València stigueren fugits per les morts en la dita vila de Callosa", on foren acollits pel senyor de Callosa, Guerau Bou (mort precisament durant aquesta segona estada), segons que declararen dos testimonis dels fets, en un pleit de l'any 1485, éssent el segon dels testimonis el prevere Joan Fillol, un altre dels qui s'hi refugiaren el 1459 (Salvà 1934) i que actuà com a testimoni del testament de Jaume Roig el 1478 (Chiner 1993-94). És obvi que l'autor de l'*Espill* podria haver pres aquest fet real de la fugida de ciutadans de València a Callosa i utilitzar-lo literàriament, en el món de la ficció, fent-lo coincidir o no amb un dels anys que hi hagué pesta a València. És a dir, que si el narrador de l'*Espill* diu que ha començat a escriure l'obra a Callosa, en any de pesta, això no significa que l'any de pesta de la ficció de l'*Espill* (que no sabem quin és) hagi de coincidir amb un any de pesta real a València. Sobretot, tenint en compte que aquest era un recurs retòric ja usat al *Decameró*, una de les fonts de l'*Espill*: "vos entén recomtar cent novelles o faules (...) en lo pestelencial temps de la mortaldat passada" (*Decameró*; traducció catalana de 1429). En aquest sentit, sorprèn que la majoria dels crítics consideren, per exemple, que el lliurament del manuscrit de l'*Espill* a mossèn Joan Fabra i la correcció per part d'aquest forma part de la ficció: "aquest escrit vos coman, / per vós sia tot llegit, / ben llimat e corregit, / afegint-hi lo que hi fall" (vs. 5-8), mentre que donen valor real als dos versos immediatament següents: "Trobant-me en aquesta vall / Callosa, per los morts fuit" (vs. 9-10). D'altra banda, també *La brama dels llauradors* coincideix amb l'*Espill* (i amb el *Decameró*) en la declaració del narrador d'escriure l'obra fora ciutat, per causa de la pesta.

temps de l'escriptura real? Però, en aquest cas, caldria fer la pregunta des de l'altre cantó: per què, en compte d'allargar tant la vida del personatge, no la va escurçar pel començament? Per què va començar la peripècia vital del personatge en una data tan primerenca? Per què va fer que fos contemporani de Sibil·la de Fortià (empresonada el 1387), de Violant de Bar (regnant entre 1387 i 1396), de Ramon Boïl (governador entre 1393 i 1407)...?

En un treball anterior sobre les fonts catalanes de l'*Espill* (Guia 1998), vaig conjeturar que l'explicació podria trobar-se en la influència de *Lo Somni* (1399) de Bernat Metge. "A mi em fa l'efecte —deia aleshores i reproduesc ara— que el fet d'arrencar la ficció biogràfica del narrador des de tan endarrere és, com si diguéssim, per influència de Bernat Metge o, millor dit, per posar l'inici del desenvolupament de l'*Espill* en el temps de *Lo Somni*. Iniciar l'*Espill* com a contemporani de *Lo Somni* era iniciar-lo a dintre d'una corona d'Aragó regentada encara pel casal de Barcelona. Heu parat esment en el fet que, a l'*Espill*, no apareix cap Trastàmara? A part de Jaume I i els seus pares, Pere el Catòlic i Maria de Montpeller, el seguici reial que figura a l'*Espill* és, si fa no fa, el mateix que a *Lo Somni*: Pere el Cerimoniós (1336-87) i la seva quarta muller, Sibil·la de Fortià; el fill i hereu de Pere, Joan el Caçador (1387-1396), i la seva muller, Violant de Bar; el germà i hereu de Joan, Martí l'Humà (1396-1410) i la seva muller, Maria de Luna; amb la presència afegida, coincident en ambdues obres, d'altres personatges de la mateixa època, com Benet XIII i Elionor de Xipre, o la rememoració d'uns mateixos episodis nacionals, com la guerra contra Pere el Cruel de Castella, que *Lo Somni* reporta per a enaltir la reina Elionor de Sicília, tercera muller de Pere el Cerimoniós, i l'*Espill* per a fer l'elogi de la ciutat de València. Tanmateix, l'*Espill* no conté ni un ressò de Ferran d'Antequera (1412-16) ni dels seus fills i hereus successius, Alfons el Magnànim (1416-58) i Joan Sense Fe (1458-79). Seria poc partidari d'aquesta nissaga, l'autor de l'*Espill*?"

3.5. Dades per a la datació de l'escriptura real

Per a la datació real de l'obra, la crítica ha barrejat indicacions del món de la ficció amb dades reals, arribant fins i tot a fixar que l'obra s'ha fet en un sol any determinat (1460), sense parar esment que, possiblement, una obra com l'*Espill* requereix més d'un any d'escriptura, per no parlar-ne dels anys de preparació de materials.³¹ Comptat i debatut, les úniques informacions

³¹ No tots els autors s'han concentrat en aquest any de 1460 per a l'escriptura de l'obra. Jordi Ventura (1984: 349) afirma que fou composta "entre 1456 i 1477 tot al més", però no n'explica el perquè. Per una altra banda, Miquel i Planas (1929-42: XXXIX) conjectura que, en aquell any de 1460, l'autor refundria "en una sola composició i dintre d'un pla únich" tot de materials elaborats prèviament. També Rubió i Balaguer (1984-86: I, 364) considera que l'obra "és fruit evident d'una llarga preparació". Amb tot i amb això, els autors que afirmen que l'obra va ser escrita per Jaume Roig a Callosa, l'any 1460, haurien d'atemporar-s'hi, parant més atenció a les referències documentals conegudes. Així, en primer lloc, segons consta al *Llibre de la obra de Sent Nicolau e de Sent Pere Màrtir*, escrit pel propi Jaume Roig des del gener de 1455, aquest encara es trobava a València el 2 de juliol de 1459, per bé que la pesta s'hi manifestava amb virulència des del 3 de juny (Almiñana 1990: 868). En segon lloc, sabem que Jaume Roig s'absentà de València per tres documents: 1) El *Llibre de la Majordomia de la Santa Casa dels Ignocens*, de l'any 1459, "iniciada per mi, Jacme Roig, mestre en medicina, majordom en l'any present, e continuada per lo honorable en Francesch Gili, ciutadà per los honorables diputats elet per l'absència de mi, Jacme Roig, per causa de la pestilència, en majordom regidor e administrador per tot lo present any" (Rubio Vela 1983: 147). 2) La carta que el notari Ambròs Alegret, de València estant, diu haver rebuda, el 2 d'octubre de 1459, en l'acte de lectura del testament de Guerau Bou ("que havia termenat de sos dies en la vila de Callosa"), "scrita de la mà del honorable maestre Jacme Roig qui havia visitat lo dit Guerau Bou en sa enfermitat" (Almiñana 1990: 1094). 3) Els testimonis de Jaume Honorat Roig ("en lo tems que lo dit magnífich en Guerau Bou morí, ell, dit testimoni, essent de edat de XIII anys, poch més o menys, era ab lo dit magnífich mestre Jacme Roig, pare dell dit testimoni, fugits de les morts que eren en la present ciutat de València") i de mossèn Joan Fillol ("en lo temps que lo dit magnífich en Guerau Bou morí, ell, dit testimoni, stava e habitava en la dita vila de Callosa, ço és ab lo magnífich mestre Jacme Roig, metge, lo qual ab altres de València stigueren fugits per les morts en la dita vila de Callosa"), en la *Requesta* presentada per Jaume Bou contra el seu cunyat Onofre de Cardona, l'any 1485, reclamant el seu dret al senyoriu de Callosa (Salvà 1934: 295). En tercer lloc, sabem que Jaume Roig ja era tornat a València el 21 de febrer de 1460, per dos documents: 1) El *Llibre de la Majordomia de la Santa Casa dels Ignocens*, de l'any 1459, on consta, al foli 47, amb data de 21 de febrer de 1460, que Jaume Roig i Francesc Gili "reteren compte de sa majordomia" davant de la resta de diputats de l'Hospital (Almiñana 1990: 1095). 2) L'acte del notari Ambròs Alegret, del 21 de febrer de 1460, pel qual els diputats de l'Hospital accepten i aproven els comptes presentats per Jaume Roig, present, com a majordom de l'any 1459 (Almiñana 1990: 1096). Així doncs, segons la documentació publicada, la forquilla màxima de l'absència de València de Jaume Roig va del 2 de juliol de 1459, que encara hi és, fins al 21 de febrer de 1460, que ja hi ha tornat. Per tant, no hi ha base documental per dir que el 1460 el va passar a Callosa. Encara més: en l'acte notarial del 2 d'octubre del 1459, Ambròs Alegret diu exactament que havia conegut la mort de Guerau Bou, a banda d'altres testimonis, "vista una lletra scrita de la mà del honorable maestre Jacme Roig qui havia visitat lo dit Guerau Bou en sa enfermitat e hoyt de paraula", és a dir, que Jaume Roig va tornar de Callosa després de la mort de Guerau Bou i va certificar la mort d'aquest al notari dipositari del testament, per escrit i de paraula. Tornaria a Callosa, passat el 2 d'octubre, després de la publicació del testament de Guerau Bou? El més versemblant és que no hi tornés immediatament, recent mort el seu amic i amfitrió; a més, això és el que es dedueix de la lectura de les anotacions setmanals, de puny i lletra de Jaume Roig, del *Llibre de la obra de*

rellevants sobre la data de la redacció real de l'obra que ens aporta el text de l'*Espill* són les referències a fets històrics coneguts, tangibles, que obliguen a situar l'escriptura (del passatge que les conté, si més no) amb simultaneïtat o posterioritat als fets que s'hi esmenten. Així doncs, que un personatge fantasmagòric de l'obra (Salomó) afirmi que està fent el seu sermó en l'any 1460 forma part de la ficció, amb coherència cronològica amb el desenvolupament de la vida del protagonista, ja que, poc abans, un altre personatge de l'obra (la darrera muller del narrador) ha deixat anar que es trobaven en una data posterior al 1455. La única diferència és que la muller no menciona l'any directament, sinó que fa referència a un fet històric concret i datat: la canonització de sant Vicent Ferrer, publicada a València el 3 d'abril de 1456, mentre que Salomó deixa anar que són a l'any 1460, sense cap altre suport ni contrast. Una ficció, doncs, cronològicament coherent: Salomó (any 1460) apareix en l'obra poc després que hi fes mutis la darrera muller del protagonista (després d'abril de 1456).

Així doncs, la menció de la canonització de sant Vicent Ferrer sí que proporciona objectivament un *terminus a quo* per a l'escriptura de l'obra --si més no, de la part que conté aquesta referència--, però no la data autoproclamada dels versos de Salomó. Mirem ara d'esbrinar si hi ha altres al·lusions contingudes al text que podrien proporcionar altres dates *a quo* (més tardanes).

La mort d'Isabel Pellicer

A la tercera part del llibre quart, el protagonista narrador fa l'elogi d'Isabel Pellicer, esposa de Jaume Roig, la qual ja havia finat sos dies:

*D'aquesta em membra
que fon casada
e ben criada,
molt instruïda*

Sent Nicolau e de Sent Pere Màrtir. En conseqüència, poca estada i poc repòs, a Callosa, per a escriure-hi realment l'*Espill*. I, encara menys, en l'any 1460.

*e tal nodrida
pel marit seu,
lo qual la veu
molt ben morir:
restà, sé us dir,
desconsolat,
alienat,
fora de si.* (16092-103)

Al *Llibre de la obra de Sent Nicolau e de Sent Pere Màrtir*, iniciat el gener de 1455 per Jaume Roig, en tant que *obrer* (administrador de l'obra) de l'esmentada parròquia (Almiñana 1990: 138), hi ha la següent anotació de mà del propi Roig, corresponent al 2 de juliol de 1459:

*Dilluns a II de juliol. En aquesta semana obraren lo mestre un dia,
X obrers VI dies, exceptuat digous, **per la sepultura de ma
caríssima muller**, [que] obraren sols mig dia. Per tot paguí
CLXXXII ss.*

Així doncs, Isabel Pellicer, que morí probablement a causa de la pesta que aleshores hi havia a València, fou soterrada el dijous 28 de juny de 1459 (segurament, a la mateixa parròquia de Sant Nicolau, perquè els obrers hi deixaren de treballar). En conseqüència, aquesta data dóna un *terminus a quo* per a la redacció real d'aquesta part de l'*Espill*, si més no.

El Comprehensorium

Quan el protagonista esmenta, al *Prefaci*, tot d'obres i autors que no bastarien a explicar les fallides i malifetes de les dones, diu:

*David, profetes,
Tuli, poetes,
grechs oradós,
setanta i dos
llengües del món,*

Catolicon,
Guici, Papies,
Timologies,
en quant han scrit,
parlat e dit
entre els vius tots,
no hi ha prou mots
qui a dir basten
verins que pasten,
tants mals com usen,
los béns que abusen,
ni referir. (655-71)

En aquest passatge, s'hi esmenten quatre obres lexicogràfiques de gran circulació a la baixa Edat Mitjana,³² que són:

Catolicon: Catholicon seu universale vocabularium ac summa grammatices, un diccionari de Giovanni Balbi, dominicà genovès del segle XIII, imprès a Mainz el 1460.

Guici: Derivationes, diccionari d'Uguccione, jurista bolonyès dels segles XII-XIII, bisbe de Pisa.

Papies: Elementarium doctrinae rudimentum, vocabulari escrit per un gramàtic llombard del segle XI, imprès a Basel el 1482.

Timologies: Liber ethymologiarium d'Isidor de Sevilla, dels segles VI-VII, imprès a Basel el 1489.

Roc Chabàs (1905, 286) va relacionar el fet d'aparèixer totes quatre obres esmentades conjuntament a l'*Espill*, amb una obra didàctica que precisament refon i resumeix aquestes quatre obres. En efecte, el

³² Dels segon, tercer i quart tractats, n'hi ha còpies manuscrites, de lletra del segle XIV, a l'arxiu de la Seu de València (Olmos 1943: 83; 82; 93, 101, 250).

Comprehensorium és un llibre compilat probablement al segle XV, per un desconegut Johannes,³³ el qual explica al començament com hi ha procedit:

Cum in codice Ethimologiarum Isidori, libris Papie, Hugucionis et Catholicon de vocabulorum expositione solum tractantibus, quos vidi sepius et perlegi, in primo plurima, in secundo non tanta, in tercio pauca et in quarto paucissima vocabula repererim et reperiantur deficere quequam in uno ex ipsis sunt posita in alio sunt obmissa, cogitavi ego, Johannes, in unum corpus redigere hec et illa...

(Vindel 1946: 5)

La coincidència del *Comprehensorium* i l'*Espill* en el fet de citar conjuntament les quatre obres és evident. I la citació ateny la seva plena raó de ser si s'hi dóna una certa complicitat amb els lectors, en tant que referència coneguda o lloc comú, la qual cosa fa pensar en la més àmplia circulació que la impremta li havia donat al *Comprehensorium*, com a compendi de les quatre obres citades, el qual tot just acabava de ser imprès a València, precisament.³⁴ De fet, és el primer incunable de la península ibèrica que consigna, al colofó, la data d'impressió: 23 de febrer de 1475. Així doncs, segons la hipòtesi susdita, aquesta data fóra un *terminus a quo* per al *Prefaci* de l'*Espill*.

Tanmateix, hi ha una altra dada que invalida el fonament de la hipòtesi susdita de la dependència de l'*Espill* envers la impressió del *Comprehensorium*. Es tracta del fet que la citació conjunta de les quatre obres ja havia aparegut al *Curial e Güelfa*:

Detràs d'aquell déu havia tanta gent e de tan diverses partides e de tan estranyes terres, que si no fos que tots parlaven llatí, nulls

³³ Jordi Rubió considera que aquest Johannes devia ser de llengua catalana i diu que l'ha vist esmentat com a "Johannes Raymundi", en un inventari d'un jurista d'Avinyó de l'any 1452. Del *Comprehensorium* se'n conserven diverses còpies manuscrites del segle XV (Colon, Soberanas 1985: 41), una de les quals a l'arxiu de la Seu de València (Olmos 1943: 115).

³⁴ En aquest sentit, hi hauria una certa analogia amb la citació que es fa, a *Lo somni de Joan Joan* (1496), de dues obres impreses el 1490: *Lo Salmista* i *Lo Tirant*, conegudes per les senyores valencianes que hi aparèixen en tertúlia.

temps se fóran entesos. Seian als peus de la primera reina, Priscian, Uguici, Papias, Catholicon, Isidoro, Alexandre e molts altres. Semblantment totes les altres dees tenien molts imitadors e servidors en multitud copiosa, los quals, per gràcia de brevidat, lleixaré de nomenar.

(*Curial*, III.83)

Potser l'anònim autor del *Curial* també coneixia el *Comprehensorium* (manuscrit, en aquest cas), però això no és ara el moment d'esbrinar-ho.

La introducció de la impremta a València

En acarar-se Roc Chabàs (1905, 281) amb l'ús figurat del verb *pinçar*, que el narrador inclou en la *captatio benevolentiae* del *Prefaci*:

*Que a caplleuta
soplic, exorte,
lo que reporte
e tinc emprès
sia remès,
no pas scapçat
(...)
mas sols pinçat
e corregit,
llimat, llegit
o bé escoltat,
sia acceptat
benignament. (144-59)*

fa un comentari en què trobem la insinuació que l'obra presentaria més coherència contextual amb una datació més tardana que l'habitualment admesa de 1460. Diu mossèn Chabas: "Si Roig hubiera escrito su libro después de la introducción de la imprenta en València, creeríamos que se refería a las correcciones de la composición, que se hace valiéndose de las pinzas para sacar los tipos". A continuació, per salvar la datació convinguda,

suggereix una interpretació forçada, com a metàfora sanitària: “acaso tenía presente, como médico, el instrumento de que se servía para poner y sacar los hilos al curar las llagas”. Així doncs, segons la més raonable accepció metafòrica de *pinçar* derivada del treball d'impressió de textos, un nou *terminus a quo* per a aquesta part del *Prefaci* de l'*Espill* fóra l'any 1474, en què començà a funcionar la primera impremta a València.³⁵

3.6. Fonts

Com a fonts de l'*Espill*, han anat proposant-se diverses obres, al llarg del temps. Morel-Fatio (1886) va assenyalar, pel que fa al contingut misogin, el *Corbaccio* (1354-55), de Giovanni Boccaccio, *Les lamentations de Mathéolus* (1371-72),³⁶ de Jean Le Fèvre (autor de la versió francesa del *Liber lamentationum Matheouli*, de la fi del segle XIII), el *Corbacho* (1438),³⁷ d'Alonso Martínez de Toledo, i *Les Quinze Joies de mariage*, anònim francès de

³⁵ De forma concordant, les dues altres recurrències conegudes del verb *pinçar*, aplicat a un text literari, són de 1493 i 1531. Es tracta de l'*Endreça* de la *Istòria de la Passió*:

A vos donchs excelsa humil abadessa
del sant monestir de la Trinitat
dreçam nostra tela texid'ab gran pressa
y puix en l'entendre sou gran doctoresa
pinçau la vos tota per gran caritat. (vs. 6-10)

i dels versos *Als peritíssims lectors* que acompanyen l'edició prínceps de l'*Espill*:

Portant en sa llengua tan gran elegància,
segons lo trobarem volguérem dexar-lo,
puix fóra difícil i gran arrogància
pinçar tals conceptes, mudant la substància
i vici i gran culpa en res alterar-lo. (vs. 16-20)

Una altra accepció del verb *pinçar*, aplicada en sentit literal als pèls de les celles o d'altra part del cos, connotada negativament en contextos de crítica a les dones, es troba al *Sermó del Bisbetó*: “Usen les celles pinsades e'ls fronts lluents” (DCVB, *pinçar*), al *Llibre de les dones*: “Porten les ceyles arcades e pintades e pinçades” (DeCat, *pessigar*) i a l'*Espill*: “Lo pelador, / mudes, pinçar, / i l'ençofrar / al raig del sol / en juliol / los és plaent” (vs. 584-89). No és gens probable que l'expressió idiomàtica *Pinçar un text*, sempre connotada positivament, prenga fonament en l'expressió literal *Pinçar les celles*, tot i que tant l'una com l'altra tenen el significat de 'retocar, arreglar' els objectes *pinçats* respectivament. Com també té, aquest significat, *pinçar* una tela.

³⁶ Posteriorment, R. Cantavella (1992: 139-145) i A. I. Peirats (2003a) han estudiat la relació entre aquesta obra i l'*Espill*.

³⁷ R. Miquel i Planas (1929-50) presenta un detallat estudi comparatiu dels préstecs entre el *Corbacho* o *Reprobación del amor mundano* i l'*Espill* (1936-42: XLVI-LXVIII).

primeries del segle XV. Farinelli (1905) hi va afegir el *Maldit bendit* de Cerverí de Girona. Chabàs (1905) va documentar una gran part de les referències a la *Bíblia* que hi ha a l'obra.³⁸ Nicolau d'Olwer (1913) apuntà, respecte a un episodi de l'obra, que “lo *Spill* no fa més que repetir lo que's llegeix en els *Proverbis* d'en Guillem de Cervera”. Miquel i Planas afegí com a fonts *Lo Somni* (1399), de Bernat Metge, “en sa part relativa a les dones, que té un estret parentiu ab la obra valenciana, per rahó d'un fons comú a abdues produccions” (1929-40: XXXIII),³⁹ la compilació hagiogràfica *La llegenda àuria* de Jacopo de Varazze i “algunes altres obres que les nostres notes especifiquen, com la *Vida de Sant Vicent Ferrer*, ademés d'algun llegendari de l'ordre del *Llibre dels set savis* o del *Dolopathos*” (1929-40: XXXVI). Cantavella (1992: 119, 51, 76) apunta com a fonts de l'*Espill* les *Etimologies* de sant Isidor, el *Llibre del tresor*, de Brunetto Latini, i el *Decameró*, de Giovanni Boccaccio, segons les respectives traduccions catalanes de començament del segle XV. Hauf (2001) creu “més que probable” la influència de l'*Speculum humanae salvationis* sobre l'*Espill*. Altres autors, en fi, han posat de manifest que l'autor de l'*Espill* també devia conèixer les grans *Cròniques* catalanes, el *Valeri Màxim* traduït per Antoni Canals, les *Cento novelle antiche* o *Novellino*, el *Liber facetiarum* de Poggio Bracciolini, a més de tractats de sanitat i altres obres de caire didacticomoral. Tot un saber enciclopèdic, certament.

La recerca de concordances temàtiques i lingüístiques entre una obra determinada i unes altres d'anteriors o coetànies és el procediment general que fem servir per poder determinar possibles fonts de l'obra en qüestió o influències sobre aquesta, alhora que aprofita per aclarir-ne passatges i ressons obscurs. Més en concret i d'una manera més sistemàtica, l'aplicació del *mètode de les concordances fràsiques* facilita aquesta recerca, ja que, sovint, una concordança fràsica detecta l'existència d'altres coincidències més extenses, entre els respectius fragments de text que envolten les UFs concordants. A més, permet plantejar la qüestió de la indagació de fonts,

³⁸ A. Carré (2006: 837-43) inclou un complet índex dels motius bíblics presents a l'*Espill*, la major part dels quals explicats als *Comentaris* (2006: 601-807).

³⁹ R. Cantavella (1992: 151-54) ha estudiat passatges i motius de l'*Espill*, relatius a les dones, dependents de *Lo Somni* i, en alguns casos, ha mostrat la dependència de totes dues obres envers el *Corbaccio*.

préstecs i interdependències sobre bases més rigoroses que les habituals, sovint fonamentades en l'avaluació discrecional d'aspectes temològics i sense parar atenció suficient als aspectes lingüístics. Així, per exemple, els tòpics i els motius bíblics, glossats i reinterpretats *ad libitum* pels teòlegs cristians, constituïen una cosmogonia referencial comuna a l'Edat Mitjana i passaven d'uns autors a altres, d'unes obres a altres, formant una xarxa d'interdependències que, de vegades, resulta difícil de precisar en la seva transmissió concreta. Aleshores és quan ha d'intervenir la consideració dels aspectes lingüístics de la indagació (lexicològics, fraseològics i sintàctics), que són els que permeten argumentar amb precisió l'existència de dependències textuais. Que un determinat motiu figuri en una obra i es repeteixi en una altra de posterior, l'autor de la qual podia conèixer la primera, no implica necessàriament que hi hagi dependència; però si les construccions sintàctiques, lliures o, encara més, codificades, hi són coincidents i si hi ha concordances lèxiques i fràsiques significatives, aleshores és quan hi ha raons per afirmar-ne la dependència. En aquesta indagació de fonts, préstecs i dependències cal anar molt en compte quan hi ha traduccions pel mig, ja que la incorporació d'unitats lèxiques de la llengua original a la llengua receptora i, en general, les creacions i innovacions lingüístiques que fa el traductor són elements de gran importància per determinar paternitats expressives i trets estilístics.

Fent ús del mètode exposat, presentarem detalladament algunes possibles i molt probables fonts de l'*Espill*, sense oblidar que, per a determinar de forma fefaent que tal obra és font de tal altra, sempre caldrà anar més enllà i aportar altres elements de relació textual i contextual entre l'obra estudiada (amb la vida literària del seu autor, si és coneguda) i la possible font (on aquest autor ha begut).

3.6.1. Lo Somni de Bernat Metge

L'afirmació genèrica sobre la dependència de l'*Espill* envers *Lo Somni* no va estar concretada per Miquel i Planas mitjançant l'exposició d'influències

precises, temàtiques i lingüístiques, entre ambdues obres. Al treball mencionat adés (Guia 1998), s'hi exposen moltes concordances lèxiques i fràsiques (que apareixen, sovint, en contextos temàtics semblants) entre ambdues obres. N'exposarem algunes.

Tirèsias, aparegut en somni a Bernat Metge, comença el seu maldir contra les dones acusant-les de dues coses: 1) no amar “altra cosa sinó son propi cos e delits”; 2) no haver “animal en lo món menys net que fembres”, sobretot a causa de “llurs necessitats e malalties (...) les quals serien vergonyoses exprimir”. El primer d'aquests motius és amplament desenvolupat a l'*Espill*, quan la primera muller del narrador es lloa a si mateixa: “un cos tan bell, / alt com plançó” (vs. 2777-78) o quan Salomó, també aparegut en somni al narrador, li diu: “Si n'escoltau / qualsevol d'elles / dir meravelles / e grans llaors / del llur bell cors” (vs. 7732-36). Pel que fa al segon motiu, l'autor de l'*Espill* no té cap vergonya d'explicar-ho per minut, desenvolupant la menció encara púdica de Metge respecte a la manca de netedat de les dones: “D'altre podia / quan li venia / son ordinari, / sens pus pensar-hi, / cames e cuxes / les calces fluxes, / tot se n'omplia; / (...) / llançava el drap / per los racons, / davall caxons, / entre la palla; / (...) / Mig any vestia / una camisa / de sa divisa / gentil brodada, / tota clapada / de roges flos; / nunca del cos / sinó podrida, / trossos partida, / la's despullava” (vs. 2383-2411). I encara hi tornarà més endavant amb descripcions del mateix estil: “No dura poc / ser menstruoses, / molt enujoses / lo quart del mes; / per tant jamés / les dones gregues / monges e llegues, / ni les juïes, / vuit o nou dies / mentres sang tenen / no van ni vénen / a Déu pregar: / al temple entrar / no els és permès; / en l'estiu més, / per tant com poden. / Del drap que es muden, / fetilles fan” (vs. 9640-57).

Al segon paràgraf del parlament de Tirèsias, en llegir:

E per haver especialment la carn lluent e clara, no curants que n'envelleixen abans de temps e en perden les dents e poden fortment, sinó que les aigües, perfums, algàlia, ambre e coses

*aromàtiques que porten supleixen llur pudor, pinten-se ab
innumerables unguents e colors.*

no podem menys que relacionar fraseològicament i temàtica aquestes
acusacions amb les que fa Salomó, a l'*Espill*:

*Si mai te tempta
la llur empremta
tan afaitada
e repintada,
per ta defensa
dins què són pensa.
Veu-les lluent;
no tenen dents;
alcofollades,
d'ulls afollades;
per l'emblanquir
perden l'oir,
e l'olorar
per l'ensofrar.*

(...)

*Si et paren belles
ab tals ufanes,
no te n'enganes;
lleva'ls les robes,
mira què hi trobes,
llava'ls la cara
ab aigua clara,*

(...)

*Doncs no t'inflames
per llurs pintures
ni brodadures,*

(...)

*Tu no adores
ses alcandores
ni les lligasses*

per les carasses

ni lluent pell.

(10005-55)

on hom pot observar la coaparició d'uns mateixos recursos lèxics, en fragments curts i versos pròxims, usats amb un mateix contingut semàntic, com ara la carn "lluent" i la pèrdua de les "dents" de les dones, significativament consecutius en un text i l'altre, a més de la reiteració de "lluent pell" al darrer vers, i l'ús de l'adjectiu "clara", que no hi és gaire lluny, a l'*Espill*, encara que aplicat a l'aigua. I si, a l'*Espill*, llegim que les dones van repintades i alcolfollades, al maldit de Tirèsias també trobarem, unes línies més avall, "l'alcolfoll i les pintures". I si a l'*Espill*, Salomó alerta el narrador sobre les brodades i les alcandores, a *Lo Somni*, Tirèsias ja les acusava, abans de posar-se l'alcofol i les pintures, de dur "alcandores brodades". Pel que fa al "puden fortment" de *Lo Somni*, em remet als versos de l'*Espill* reportats més amunt i, encara, a aquests altres: "si gens se muden / olen e puden (vs. 7767-68); quant al remei de la pudor amb "aigües, perfums, algàlia, ambre e coses aromàtiques", l'*Espill* hi tornarà en diverses ocasions, com ara: "ans de matines / ella es llevava / i es perfumava / fent-se ben olre" (vs. 2546-48), "e sí hi ampraven / pegats de llambre, / benjuí, ambre, / aigües, almesc" (vs. 2672-75), "aigües, mosquets, / perfums, pevets / amb què bé olen" (vs. 8339-41), a més de la contarella d'aquella reina que, "farta d'algàlia" (v. 9354), perdè el seu fill.

Seguint endavant amb el text de *Lo Somni*, aniríem trobant tot de concordances amb l'*Espill*, petites i grans, com ara: Que les dones volen vestidures que "sien de fins draps" i que "en rosseguen dos palms per terra", relacionables amb els versos: "car totes van / ab grans entulls, / pompes, ergulls, / (...) / draps de gran preu; / ab gran menyspreu / tot ho rosseguen" (vs. 7630-39). Que "llurs cambres e altres llocs secrets trobaràs plens de fornells, d'alambics, d'ampolles", concordant amb "lo seu caxó / ple d'ampolletes" (vs. 3068-69); o que "elles primerament se meten davant un gran espill", que concorda amb "clar és de dia / quan es desperten, / l'espill concerten / per oratori" (vs. 5366-69). Que les dones es queixen, dient: "aquest vel no és bé ensafranat", mentre el narrador de l'*Espill* diu: "dones trobí / molt divisades /

ensafranades / ab mil tocados” (vs. 3412-15); o que les mullers, a més de “gonelles” i “vairs parats”, “demanen als bèsties de marits (qui tantost los ho donen) fermalls, anells, perles, collars, paternostres, manilles, correges, moltes vestedures e diversos ornaments. E pus són bé arreades...”, d'acord amb el subsegüent relat de l'*Espill*, on el marit consent a tot: “jo proveí / e l'arrei / perles, robins, / velluts, setins, / conduits, marts, vais, / vervins, duais, / percots, gonelles, / anglés, bruxelles / e bell domàs” (vs. 2065-73) i “jo só qui compre / alfarda, treça, / llistada peça, / bell drap de coll, / corda, trescoll, / bonys e polseres, / spill, orelleres, / crespina, trena, / collar, cadena, / coral e lambre, / àloes, ambre, / prou adzebeja, / claver, correja” (vs. 2154-66). Que allò de “jamai en llur llit no s’hi dorm. Tota la nit despenen en plets e qüestions, dient cascuna a son marit: ‘(...) Cuidats vós que sia modorra...?’” concorda amb el fragment on el narrador de l'*Espill* concreta aquestes acusacions en la seva primera muller: “porcell grunyent / tota la nit / era en lo llit; / com se gitava / (...) / après rallava / si jo callava / no responent. / Deia: ‘Dolent, / só endiablada / o só orada? / No em responeu? / Mal esclateu’” (vs. 2354-70), de manera que fins i tot l'estructura del relat –es concordant, amb la interpel·lació de la muller al marit, en forma interrogativa, a més de les analogies de situació i de lèxic. Que en acusar les dones de golafres, afeccionades a “gros capó”, “perdius, faisans, tords, gallines”, “malvasia, grec”, “brous de tartugues”, “molts ous ben frescs, ab fin gingebre”, les mateixes menges i bevendes són puntualment consignades a l'*Espill*: “perdius, gallines, / pollets petits, / juleps, solsits, / ous ab gingebre / (...) / fin tartugat / i caponat” (vs. 2660-82).

Així mateix, en passatges de significació semblant, llegim les mateixes construccions en les dues obres: “Una vil fembra” (*Lo Somni*, l'*Espill*), “Fuig a tot lloc” (*Lo Somni*) i “Fuig de mal lloc” (l'*Espill*), “mals dies i pitjors nits” (*Lo Somni*) i “mal tallat, / pijor forrat” i “mal dinar, / pijor sopar” (l'*Espill*)... De fet, en molts aspectes, podem dir que *Lo Somni* és una mena de guió per a l'autor de l'*Espill*, que el desenvolupa prolixament i en vers.

Des d'un punt de vista més estrictament fraseològic, trobem utilitzades en les dues obres les col·locacions i locucions: *Perdre el temps*, *En suma*,

Noves rimades, Cor de pedra, No curar de pus, Adés..., adés, Donar bon recapte, Fugir d'avinentesa, En mal guany, Fer nosa, Obrir les orelles, Daurar l'estany, Tenir a prop, Posar en obra, etc. Així mateix, *Solemne festa* s'hi troba en contextos semblants: les dones volen, segons *Lo Somni*, “noces e convits e solemnes festes” i les parentes de la primera muller del narrador de l'*Espill* li exigeixen de celebrar les “bodes” (v. 2211) amb “solemne festa” (v. 2257) i molts “convidats” (v. 2310). En algunes ocasions, les UFs concordants presenten variants, com ara les que podem observar entre “no mereixerien que em descalçassen” (*Lo Somni*, III) i “han per indigne, / en son parlar, / d'ensivillar / la llur sabata” (*Espill*, 578-81), entre “ella no és digna de seure ab mi en un banc” (*Lo Somni*, III) i “mai muller pendre, / mas viure franc; / mai en un banc / seure, ne taula” (*Espill*, 15574-77), entre “no serien presades un ciuró” (*Lo Somni*, III) i “e menys lo preen / que un fesol” (*Espill*, 528-29), o entre “una flor no fa primavera” (*Lo Somni*, III) i “una oroneta, / cert, no fa stiu” (*Espill*, 15240-41).

En general, l'ús coincident d'unes mateixes unitats fràsiques per part de dos autors no implica necessàriament cap relació d'interdependència entre ells... tret dels casos en què sabem del cert que un dels autors llegia l'altre i que n'hi ha un cert nombre de concordances fràsiques (a més de les lèxiques) entre ells, en contextos temàtics semblants. De vegades, la influència d'una UF del primer autor sobre el segon es realitza només a mode de recordatori, provocant l'ús d'una variant, com probablement s'esdevé en alguns dels casos anteriors. En aquest sentit, els estudis de fraseologia diacrònica mostren que la competència fraseològica (especialment, la parèmica) d'un autor depèn tant o més de les lectures que no de l'oralitat, contràriament al que hom solia creure que passava.

3.6.2. Versos proverbials de Guillem de Cervera

Aplicant el susdit *mètode de les concordances fràsiques* (les quals impliquen l'existència d'altres concordances, lèxiques i temàtiques), hem pogut ampliar la documentació que avala, com a font de l'*Espill*, els *Versos proverbials*,

composició de caire didacticomoral, del segle XIII, en llengua occitana, de Guillem de Cervera (Guia 1998).⁴⁰ Amb tot, és difícil discernir en quin cas una obra de caire didacticomoral és font d'una altra de creació literària, ja que la literatura de tipus sapiencial —com ara els *Versos proverbials* de Guillem de Cervera, les *Paraules e dits de savis i filòsofs* de Jahudà Bonsenyor, els *Dístics* de Cató, la *Doctrina moral* d'en Pacs, etc.— són temàticament coincidents i, sovint, les obres més modernes repeteixen, gairebé literalment, proverbis i sentències de les més antigues. Així, alguns fragments dels capítols 181 i 328 del *Tirant* foren presentats per Nicolau d'Olwer (1905) com a manlleus, en principi, de la *Doctrina moral* d'en Pacs, però potser també de l'obra de Jahudà Bonsenyor, copiada per Pacs, alhora que d'Olwer no es descuidà de posar en nota les concordances que n'hi ha amb els *Versos proverbials* de Guillem de Cervera o amb les versions catalanes dels *Disticha Catonis*.

De vegades, però, la dependència es pot manifestar nítidament i diferenciada, com és el cas d'un parell de proverbis de Guillem de Cervera, reproduïts literalment, en versió catalana, al capítol 172 del *Tirant*, tal com ho va assenyalar Nicolau d'Olwer (1905). De fet, aquestes dues estrofes:

397

*Can en la rocha veyràs
lo pas de la serpén,
de ta moyler sabràs
tot son entendimén.*

398

*Hom no sap de l'aucell
volan ó-s pausará,
ne-s fay del jovençell
si bos o mal serà.*

a les quals caldria afegir la consideració d'aquesta altra:

400

*Can veyràs lo camí
qu'en la mar fay la naus,
poràs far bona fi
c'ab vil femna-t repaus.*

⁴⁰ R. Cantavella (1992: 138) ja va afirmar encertadament, però sense aportar-ne justificació, que l'autor de l'*Espill* "mostra conèixer clarament" els *Proverbis* de Guillem de Cervera.

no són altra cosa que recreacions del proverbi bíblic 30.18-19: *Tria sunt difficilia mihi, et quartum penitus ignoro: viam aquilae in caelo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari et viam viri in adolescentia*, la qual cosa és ben explicitada al *Tirant*, en paraules de Carmesina:

E no sabeu vós què dix aquell savi Salamó?: “Tres coses són a mi difícils de conèixer, e la quarta no puc saber: la via de la nau en la mar; la via de l’ocell en l’aire; la via de la serp en la roca, e la via del jove en la sua joventut quina serà” E són los versos aquests:

*Quan en la roca veuràs
lo pas de la serpent,
de la dona sabràs
tot son enteniment.
Hom no sap l’aucell
volant on se posarà,
ni el fat del jovencell
si bo o mal serà. (cap. 172)*

El passatge concordant de l’*Espill* el trobem posat directament en boca de Salomó:

*Llur vana via
no es pot trobar;
ans en la mar,
on és passada
nau aviada,
se trobaria,
e es mostraria
alt senderola
per llà on vola
l’ocell en l’aire. (7004-13)*

Els *Versos proverbials* devien gaudir d'una certa circulació, ja que l'estudiant de Saragossa que, al segle XIV, va fer el recull paremiogràfic *Romancea proverbiorum* va incloure en la seva col·lecció el proverbi referent al pas de la serp per la roca amb la mateixa codificació que Guillem de Cervera.

Una altra estrofa de Cervera, situada en un context dedicat a explicar casos de dones dolentes:

999
*La reyna d'Espanya
volch son fiyl matzinar
—e fo bé causa strana!—,
per sarraí usar.*

ha inspirat un fragment de l'*Espill*, tal com ja ho va observar d'Olwer (1913):

*Cert bé tingué
iniqua fúria
e gran luxúria
una en Castella
reïna vella,
mare del rei,
cercant remei
a sa calor,
per folla amor
d'un tagarí,
donant verí
al rei fill seu.* (9494-505)

Entre altres casos d'exemples de dones dolentes, retrobem el del personatge bíblic Tamar, de la qual en parla el proverbi 558:

558
*No voyles lonjamén
sols ab parenta 'star:*

*ajes remembramén
del frayre de Tamar.*

i que, segons les anotacions de Joan Coromines (1991: 163-64), tant podria tractar-se de la nora del patriarca Judà, que jaguè amb el seu sogre, un cop mort el seu marit (*Gènesi*, 38.6), com de la germana d'Absalon, que jagué amb Amnon, germanastre d'aquest i tots dos fills de David (*Segon llibre dels Reis*, 13.14). A l'*Espill*, tots dos episodis apareixen reportats en sengles passatges:

*Lo prom de Judes,
ja vell e sogre,
sa nora ab logre
lo penyorà,
d'ell s'emprenyà
de dos en una. (8640-45)*

*Qui lo gran dan
pot estimar
qual per Tamar
se feu Amon?
Cert Absalon
per ço el matà. (10168-73)*

i un dels dos deu estar inspirat en el proverbi 558 de Cervera. Potser sigui el primer, ja que els versos de l'*Espill* van immediatament després d'uns altres dedicats a Lot:

*Lot ja vellard
lo deceberen,
d'ell conceberen
ses filles drudes. (8636-39)*

i Lot també apareix en un dels proverbis de Guillem de Cervera, pròxim al dedicat a Tamar:

530

*Lots can fo enbriachs
ab sa fiyla pequet:
per ço de vi no-t pachs
c'ab Lot mans hom n'erret.*

Cal dir, en tot cas, que el tema de Lot i ses filles es força recurrent a l'*Espill*:

*Ni cometé,
de vi torbat
e crapulat,
com Lot, incest. (11224-27)*

*Pren per pilot
aquell prom Lot,
hoste tan bo;
ses filles no... (12449-52)*

Així mateix, la història bíblica de Dina, filla de Jacob, que es lliurà carnalment a Sichem (*Gènesi*, 34), apareix en l'estrofa:

513
*Na Diana y anet
per les dones veser:
En Xixen la trobet
qui-n fe tot son plaer.*

i en uns versos de l'*Espill*, que hi concorden (subratllem, sobretot, la concordança entre *veser* i *vaivera*, aplicats a la indiscreta veedora Dina):

*També na Dina
morir deguera
per ser vaivera. (15848-50)*

Assenyalem, també, alguns paral·lelismes estrictament fraseològics entre les dues obres. El primer vers de l'estrofa 48 dels *Versos proverbials* diu: "Ben és orb qui orb guia" i a l'*Espill* llegim: "Si cec orp guia / erren la via" (vs. 13199-200). La comparació de les apetències sexuals de les dones amb la

immensitat de la mar figura a l'estrofa 101: "Aytan tart com la mar / tenràs femna bastada" i als versos 12383-85: "Les dones totes / saps que són glotes / més que la mar". L'expressió metafòrica *sembrar espines* és usada a les estrofes 208: "Qui fa mal en jovén, / e-l camí semna espines" i 283: "Mas si sempnas espines / no cuyts rasims cuylir", així com als versos 3652-53: "Qui espines sembra, / descalç no vaja". La poca inclinació a l'amor o la pietat expressada mitjançant la metàfora de *tenir el cor dur com una pedra*, la trobem a l'estrofa 384: "Cil c'à dur cor com peyra" i als versos 3089-90: "cor endurit, / dur, empedrit". El parell lèxic format pels noms de dos ocells femelles, la tortra i la coloma, el trobem a l'estrofa 657: "Tortra vol soledats, / e coloma, companya" i als versos 7744-53: "com tortra casta / (...) / simpla coloma". La col·locació *Glòria vana* apareix a l'estrofa 675 i al vers 12100, respectivament. Els dos primers versos de l'estrofa 734 fan així: "Nauchiens guarda la nau / de la rocha ferir" i la mateixa expressió, amb una significació moralitzadora semblant, figura als versos 8542-45: "Doncs qui no squiva / ferir les roques / ab semblants coques, / naus, caraveles". Una de les clàusules del proverbi de l'estrofa 1120: "Punçellatges, en temps, / en morts, no-s pot cobrar" figura també a l'*Espill*: "Que el temps passat, / mal compassat, / perdut, no es cobra" (vs. 15561-63). El proverbi d'origen bíblic, que sovint trobem atribuït a Salomó, *Tres coses giten hom de casa: fum, pluja e mala fembra* (*Llibre de tres*, 26), figura a l'estrofa 173: "Fum<s> geta de maysós / senyor —ço sap cascús—, / estellís e dragós, / e mala femna pus" i, en una referència desautomatitzada i parcial, als versos 13599-601: "Com a fumosa / casa plujosa / e descoberta".

Finalment, observem que el *tema* de l'*Espill* —el versicle del *Càntic dels Càntics*: *Sicut liliu inter spinas, sic amica mea inter filias*— també havia estat literaturitzat per Guillem de Cervera:

557
*Sí com lis entr' espines
 la mia amica 'stay,
 entre les fuyles clines
 al vent qui las dechay.*

3.6.3. Obres de Francesc Eiximenis

Morel-Fatio (1885) va considerar que el *Llibre de les dones* (c. 1396), de Francesc Eiximenis, era una possible font de *l'Espill*, especialment els capítols 24, 54, 61, 97 i 301, que va reproduir com a apèndix al seu *Rapport*. Aplicant-hi el mètode de les concordances fràsiques, els possibles precedents de *l'Espill* no només es troben als susdits capítols del *Llibre de les dones* sinó a la resta de l'obra d'Eiximenis,⁴¹ com veurem a continuació.

La locució verbal *Tenir sang a l'ull*, definida per diversos autors, amb variants: 'ésser irascible o puntós' (DCVB, *sang*), 'ser honrat, tenir vergonya, ser home de bé, etc.' (PCC, S 299), 'tenir un temperament enèrgic, promte a enfellonir-se' (Miquel i Planas 1950, 267), apareix usada al *Terç del Chrestia* (1384): "Mas si veen que y haja negú que'ls tingua l'ast al foch, o que haja sanch en l'ull, tantost baxen lur gatzara" (cap. 121), en un context exactament igual al que veurem a *l'Espill*, el de les dones que només respecten un poc els homes geniüts: "Si en lo blanc / de l'ull té sang / i'l veen hom, / algun queucom / és reverit, / un poc servit" (vs. 511-16). Matheu i Sanç va traduir aquest fragment així: "Si brio tiene, / algo asistido / es, y temido".

La locució adverbial *Sens cap ni centener*, aplicable a persones sense seny ni fonament de raó, és usada per Eiximenis al *Terç*: "No tenir cap ni centener" (cap. 377) i al *Llibre de les dones*: "Ni fus ni filosa, ne cap ne centaner" (cap. 11), mentre que a *l'Espill* també n'hi ha un eco: "Sens centener / són la madexa" (vs. 7800-01), en tots tres casos amb funció modalitzadora del discurs, en el sentit d'intensificar la manca de seny de les dones. També apareix al *Tirant*: "No hi trob cap ni centaner" (cap. 132).

El proverbi *D'armes i d'amors, a un plaer cent dolors*, que denota que l'amor –i la guerra— comporta moltes més penalitats que satisfaccions, és

⁴¹ R. Cantavella (1992: 138) fa l'observació següent, sense passar més avant: "Quant al *Libre de les dones* del franciscà, i al mateix *Crestia*, hi apareixen diversos motius en comú [amb *l'Espill*], però provinents de fonts populars i, per tant, de difícil filiació. Tanmateix, seria estrany que un prohoms valencià del segle XV no conegués Eiximenis".

esgrimit per Eiximenis en diverses ocasions: “Diu Titus Livius (...) que tres coses són a l’hom sobiranament plaents (...): la primera sí és carnal amor, car diu que hom amant molt carnalment, a un gog que aja, ha cent dolors; la segona és fet d’armes...” (*Dotzè*, cap. 717), “D’armes e d’amors, a un plaer cent dolors” (*Terç*; PCC, G 1094), “Guarda quin càrrec és nodrir infants, car costen sens fi, e a un plaer que n’hages, n’auràs cent desplaers” (*Llibre de les dones*, cap. 32), “Dix l’eximpli que d’armes e d’amors, a un plaer cent dolors” (*Llibre de les dones*, cap. 83); posteriorment, el trobem al *Tirant*: “D’amor (...) a un plaer, cent dolors n’aconsegueix hom” (cap. 234) i a l’*Espill*: “A un plaer / hauràs certer / tantes dolós, / quantes suós, / treballs de mort, / a un deport / ha l’hom de armes!” (vs. 10217-23). Per cert, que algunes edicions de l’*Espill* adopten, en aquest passatge, una puntuació incorrecta, perquè tallen l’oració amb un punt després de “dolós” i trenquen, així, el proverbi, que no han sabut reconèixer.

El proverbi *Per a tot buf hi ha baf*, que indica que sempre pot haver-hi una rèplica, construït a partir del joc d’opòsits dels mots onomatopeïcs *buf* i *baf*, o variants, és usat reiteradament per Eiximenis: “E si a tot buf no han baf...” (*Terç*, 121) i “Que a tot buf aga baf” (*Llibre de les dones*, 87), amb una significació anàloga a la que n’hi ha en un sermó de Sant Vicent Ferrer: “Mon fill, porta al costat dret aquesta dagueta, e si degú te diu “bif”, tu di-li “baf”; mostra mon fill de qui és” (citada per Roc Chabàs). Eiximenis també usa freqüentment una sola de les clàusules: “Tot és passat en un buf” (*Dotzè*, 604), “Axí’s perdria tot lo món en un buf” (*Dotzè*, 814), “La vida del món és passada en un buf” (*Dotzè*, 883) i “En un buff s’haurà pensada la falsia” (*Llibre de les dones*, 11). A l’*Espill* figura: “Si responia, / sols digués “buf”, / havia “xuf”, / si deia “baf”, / tantost lo “çaf” / al cap sentia” (vs. 3034-39), amb una funció descriptiva i, alhora, modalitzadora del geni trencallós de la dona envers el seu marit, el narrador protagonista. A la traducció de Matheu i Sanç, s’hi agafen uns altres elements de joc fonètic: “Si respondia, / por dezir pan / dezia “dan”; / si digo sol, / al punto “col” / a ella se oía”.

La locució *Fer del cel paella*, 'enganyar', és usada freqüentment per Eiximenis: "Faran a tots sos súbdits del cel paella" (*Dotzè*, 606), "Fa l'hom del cel paella" (*Dotzè*, 781), "No s'enguanen la un a l'altre, ne's diguen falsies, ne s'embacinen, ne's façen del cel paella" (*Llibre de les dones*, 62), "Fer t'à del cel paella" (*Llibre de les dones*, 83). També la trobem als *Sermons* de fra Vicent Ferrer: "Guardat-vos de llogre e de usura e de censals injusts (...). No façats a Déu del cel paella", "Déus bé sap què vol dir emprestar a censal; del cel li volen fer paella" (Schib 1977, 246) i al *Llibre de fra Bernat*: "E ja'm volets fer en un pont / del cel paella?" (v. 989-90). Amb aquests precedents, la retrobem a l'*Espill*: "De carabassa / ne fan cistella, / del cel, paella" (vs. 5500-02), al costat d'una altra locució de significat sinònim, per tal de reforçar-ne el sentit.

L'apoteigma de sant Pau *Val més casar que no cremar* (*Corintis*, 7.9) apareix reportat, bé que amb codificacions diferents, al *Llibre de les dones*: "Per tal sent Pau, *Prima Corinthiorum*, dix axí: Cascú haja muyller, e açò per esquivar tota fornicació" (cap. 64) i a l'*Espill*: "Com dix Sent Pau: / més val casar / que no cremar" (vs. 10184-86), en ambdós casos amb la fórmula d'inserció formada per la menció de l'autor de la citació i el verb de dicció "dix".

El proverbi *Qui s'allunya dels seus, l'aïra Déus*, que adverteix que qui es desapega de la seva família acaba lamentant-ho, l'usa Eiximenis, al *Dotzè*: "Per tal diu l'exempli comú: Partex-te dels teus e aïrar-t'à Déus" (cap. 720), i Francesc de la Via, al *Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela*: "Haugatz com ho diu clar aycests eximplis breus: / luny-t tu de los teus / e-z ayrar-t'à Déus" (vs. 2497-2500), alhora que també el reportava *Refranys en prosa catalana glossats*, perquè a la seva traducció figura: *Quien de los suyos se alexa, Dios lo dexa* (VI.7). A l'*Espill*, s'hi insereix amb funció argumentativa, com a conclusió moralitzadora del relat anterior: "La vella enterca, / puis que mal cerca / dinés primés, / ha volgut més / captivitat / que llibertat, / llançat riquea, / cercat pobrea. / Llunya's dels seus, / ira-la Déus" (vs. 1207-11). La majoria d'editors de l'*Espill*, en no conèixer el proverbi, han separat els dos versos, lligant el primer a la frase anterior i convertint el segon en una exclamació exhortativa: "Ire-la Déus!".

El proverbi *Tant va el cànter a la font que a la fi es trenca*, significat que la reincidència sol arribar a acabar malament (DCVB, *trenca*; no s'hi cita l'*Espill*), figura al *Dotzè*: "Diu hom que tant va lo cànter a la font fins que trenca" (cap. 597) i a l'*Espill*: "Qui molt s'ensaja / a l'aigua anar, / ell ha llexar / lo coll o l'ansa" (vs. 3654-57). És curiós observar que, dintre de la paremiografia catalana, la codificació amb *coll* i *ansa* deu ser variant valenciana, ja que només es retroba al compendi de Carles Ros (1733): *Tantes voltes va el cànter a la font, qu'ell deixa coll o ansa* i al diccionari de Joaquim Martí Gadea (1891): *Tantes voltes va el cànter a la font, que's deixa l'ansa o el coll*. A la traducció castellana del refranyer perdut *Refransys en prosa catalans glossats*, també hi és, amb una presència parcial que requereix la complicitat del lector: "E no te olvides dezir el peligro del cántaro que muchas vezes va a la fuente etc." (*Refranes famosísimos y provechosos glosados*, III.23) (Conca 1994, 514-16).

El proverbi *A dona barbuda, de lluny la saluda*, que aconsella fugir de dona madura, experimentada i amb autoritat, l'usa Eiximenis al *Dotzè*: "Per tal diu lo proverbi que a fembra barbuda, de luny la saluda; de luny o de prop, lo bastó té a prop" (cap. 815) i, després, la següent menció catalana que en coneixem és la de l'*Espill*: "Lo capellà / quan me'n parlà / bé dix: "barbuda"; / "lluny la saluda", / diu la referta" (4407-11), on apareix en un context dialògic, partida en dues intervencions, entre el "bé dix" referit al capellà, que diu en versos anteriors: "lo us vull trobar / muller barbuda, / una tenguda / en gran estima" (vs. 4236-39), i el "diu la referta" del narrador, que és una fórmula d'inserció proverbial prototípica. Altres referències a la locució nominal *Dona barbuda* es troben en un dels proverbis del *Llibre de tres*: "Tres maneres hi ha de fembres: fembra barbuda, mamelluda e collonuda" i al *Col·loqui de dames*: "Mes jo reneç de la barbuda" (v. 490).

El proverbi *De vell, el consell*, més ençà dels precedents grecs i llatins (*Senectus primum consulenda*), té com a primera documentació catalana coneguda la del *Dotzè*: "Han aconsellat les *Escriptures* e los Pares passats que tostemp degam aver los consells dels vells" (cap. 715). Posteriorment,

també n'hi ha referències al *Tirant*: “Pensà en si que aquest moro vell li daria algun bon consell” (cap. 299), a *Lo somni de Joan Joan*: “Car bé coneix que quants vells són / ensems ab ell, / són molt millors per a consell / que per a brega” (vs. 1410-13), i a l'*Espill*: “Serà consell / de l'home vell” (vs. 707-08), amb una funció argumentativa, en remetre a la pròpia experiència del narrador, ja escarmentat, que vol ensenyar els joves.

De la sentència bíblica *Si un cec guia un altre cec, tots dos cauran a la fossa* (*Mateu*, 15.14), a més de la referència que ja hem vist als *Versos proverbials* de Guillem de Cervera, n'hi ha abundant documentació catalana medieval: “Car si un orp vol guiar un altre, certes, ell matex cau en la fossa tot scientment, e l'altre après” (*Llibre del tresor*, II.61), “Car si lo un sech porte l'altre, los dos cauran de necessitat lo un darrere l'altre” (*Flors de virtut*, 20), “Cech menador e ductor de l'orb” (*Dotzè*, 774), “Car, com diu Jesucrist, si lo cech mena al cech, endòs caen en la fòvea” (*Llibre de les dones*, 265) i “Car, com dix lo Salvador, si lo cech guia o mena a altre cech endós cahen e'l pou o en la fòvea” (*Llibre de les dones*, 322). Després d'això, la retrobem a *Lo Cartoixà*: “No pot un cech guiar a l'altre, y si'l guia los dos caen en la fossa” (I.39), “Cecs i guia de cecs, la ceguedat sua porta en error los altres. Si lo cec guia, abduis en la fossa caen” (II.47) i a l'*Espill*: “Sacerdots llecs, / guiadós cecs: / si cec orb guia / erren la via, / caen abdós / dins en lo fos” (vs. 13197-02), amb una funció argumentativa, ja que hi actua com a citació d'autoritat que confirma l'asseveració anterior. És digne de ser observat que, malgrat totes aquestes encunyacions catalanes, a l'obra *La Vesita*, de Joan Fernández d'Herèdia, ja s'hi intertextualitza en castellà, amb una inserció parcial que reclama la complicitat del receptor: “Anem, que per mi diran / que *Quando los ciegos guian...*” (Romeu ed., p. 71).

De la locució verbal *Metre el coltell en mà de foll*, ‘anar a perdició per deixar els assumptes importants sota la responsabilitat de gent orada’, no coneixem altre precedent que l'abundant ús que en fa, bé tota sola o bé formant part d'un proverbi, Eiximenis, al *Dotzè*: “Posar lo coltell en mà d'om furiós”, “Posar senyoria em mans d'om orat és posar lo coltell en mans d'om

furiós”, “Posar regiment en mans d’om axí dolent (...) és posar coltell en mà d’om furiós”, “Com deya Sèneca: posar juy en mà d’om de mala consciència no és sinó posar lo coltell en mà d’om furiós”, “Diu l’eximpli que posar regiment en mà d’om furiós e irós és posar lo coltell en mà d’om orat” (caps. 470, 497, 500, 586, 619). A l’*Espill*, figura amb funció modalitzadora, intensificant la perdició de qui es fia de les dones, que resol el seu significat enllaçant els versos que contenen la locució amb el vers inicial d’aquest passatge (tot de frases amb significació metafòrica semblant): “Lo qui s’hi fia [de la dona] / (...) / en mà de foll / met son coltell, / nau e castell” (vs. 7919-28). A les edicions de l’*Espill*, el vers “nau e castell” s’enllaça erròniament amb el posterior, en una frase sense sentit: “Nau e castell / beu en flascó”, mentre que la nostra lectura s’adequa al sentit (no pots deixar en mans d’un foll ni un coltell, ni una nau, ni un castell) i a les anotacions ortogràfiques del manuscrit.

La sentència bíblica *No s’han de llençar perles als porcs*, que Miquel i Planas (1950, 339) designa com a “reminiscència evangèlica” i defineix ‘Indica que és inútil oferir coses de preu a qui no és capaç de comprendre’n i apreciar-ne el valor’, prové efectivament dels *Evangelis*: “No doneu als gossos les coses santes, ni llenceu les vostres perles davant dels porcs” (*Mateu*, 7.6), per bé que la imatge ja es troba a l’Antic Testament: “Un anell d’or al nas d’un porc: és la dona bella, però sense discreció” (*Proverbis*, 11. 22). En català, la cita Eiximenis al *Dotzè*: “E avem *Proverbiorum* XI: *Circulus aureus in naribus suis mulier pulcra et fatua*, e vol dir que bellea en fembra folla és axí com qui posava un anell d’aur al morro d’una truja” (cap. 850), la usa *Lo Cartoixà*: “Ni les margarites i pedres precioses de la excel·lència dels consells evangèlics no vullau posar-les davant los porcs” (l.39) i la intertextualitza l’*Espill*: “Perles sembrar / als porcs davant” (vs. 7984-85), de forma desautomatitzada, amb funció conclusiva de l’enfilall de metàfores que segueixen el vers: “Qui les doctrina...” (v. 7957).

El proverbi *L’experiència és la mare de la ciència* el menciona Eiximenis, ben glossat, a mig camí entre l’apoteigma d’Aristòtil i el proverbi vulgar: “Car diu hom: Quaix la experiència fa l’om mestre; e Aristòtil posa, en lo començament

de sa *Methaffísica*, que mills obra aquell qui ha la experiència que aquell qui sap la art sens experiència. E diu que dix Polus que *inexperientia fecit casum*, ço és, que defalliment de experiència fa l'om errar" (*Dotzè*, cap. 715). Posteriorment, el retrobem a *Lo Cartoixà*: "Experiència és mestra de totes les coses" (l.2) i a l'*Espill*: "Experiència / ne fa sciència / e bastant prova" (vs. 13549-51), reforçant el valor de veritat dels enunciats anteriors i posteriors.

El proverbi *Massa familiaritat engendra menyspreu*, indicant que no s'ha d'abusar de les amistats, també podria procedir d'un apotegma d'Aristòtil o podria ser d'ascendència bíblica: "A la casa del proïsme, fes-t'hi rar, perquè no se n'atipi i t'avorreixi" (*Proverbis*, 25.17). És profusament utilitzat per Eiximenis: "E açò posa Aristòtil dient: *Quod nimia familiaritas parit contemptum*; e vol dir que massa familiaritat engendra menyspreu" (*Terç*, cap. 129), "Com diga Aristòtil que massa familiaritat ensenya menyspreu" (*Dotzè*, cap. 611), "Ne tant que los dits súbdits lo menyspreen per massa familiaritat" (*Dotzè*, cap. 622). A *Flors de virtut* també és atribuït a Aristòtil: "Aristòtil diu que molta amistança o familiaritat engendre menyspreu" (cap. 20). A la *Vita Christi* es troba una intertextualització gairebé idèntica a la del *Terç*: "Segons és escrit: *Quot nimia familiaritas parit contemptum*, car molta familiaritat engendra menyspreu" (cap. 5), i a l'*Espill* llegim: "Massa privar / causa menyspreu" (vs. 13832-33), aplicat a la manera d'actuar de les beguines.

La locució verbal *No tenir fus ni filosa*, 'estar en oci, sense fer feina', la usa Eiximenis al *Llibre de les dones*: "Axí que no tinga en res ni fus ni filosa" (cap. 11), "Ne té fus ne filosa" (cap. 83), amb la mateixa funció desqualificadora de les dones que té a l'*Espill*: "Aní per strados / de les senyores: / punts ni tisores / no s'hi tocaven, / ni es practicaven / fusos, filoses" (vs. 3416-21).

Encara hi ha moltes altres UFs que coapareixen a les obres d'Eiximenis i a l'*Espill*, com ara *Tocar el foc*, *Més que més*, *De tornes*, *A guisa*, *Tenir (molts) fums*, *Ple de vent*, *Amar i témer*, *Hom deu amar Déu i el proïsme*, *Benaurat és qui per mal d'altri es castiga*, *A poc a poc*, *De mal en pitjor*, *Tantost o tard*, *De çà, de llà*, *Dret i envers*, *El temps perdut no es pot cobrar*, etc.

3.6.4. Obres de Francesc de la Via

El mateix mètode de les concordances fràsiques ens mostra la presència coincident d'unes mateixes UFs en les obres de Francesc de la Via, documentat a Girona a començament del segle XV, i en l'*Espill*, les quals podrien donar lloc a concloure que les primeres han estat conegudes per l'autor del segon.

De la locució verbal *Fer tenir cresol sense oli*, 'considerar que algú és beneit, que pot ser dominat', n'hi ha una variant usada al *Llibre de fra Bernat*: "Puys fan tenir hom lo cresol / al mig del dia" (*Llibre de fra Bernat*, vs. 1053-54) i una altra a l'*Espill*: "Sens llum cresol / li fan tenir" (vs. 530-31), totes dues usades amb una mateixa funció desqualificadora envers les dones.

La col·locació *Tenir-se per dit*, 'tenir present que ens han dit o advertit una cosa, o que l'hem entesa (DCVB, *tenir*) o bé 'creure amb seguretat, considerar segur' (DCVB, *dit*), figura tres vegades al *Llibre de fra Bernat*: "Qui gay e alegre se n'anà, / tenint se per dit / que la monja'l metrà en son lit / en la vesprada" (vs. 1751-1754), "Qu'en son cor per dit se tenia / que'l fet fos clar" (vs. 1779-1780), "Lo cavaller se tench per dit / fos veritat / so que la monja li hac dat / per entenent" (vs. 1825-1828). També apareix al *Curial e Güelfa*: "Mas, tenga's per dit que, si altre jorn io l'encontre ab ella, io la hi toldré" (II.20), "lo'm tench per dit que en aquells dels scuts negres romandrà vuy la honor de la plaça" (II.45), i al *Tirant lo Blanc*: "Com los moros veren que l'estol de Tirant ixqué del port ab totes llurs fustes que se'n portaven tingueren-se per dit que se n'anaven ab lo guany, perquè havien molt guanyat" (cap. 418). A l'*Espill*, la trobem en un parell d'ocasions: "Tin-t'ho per dit" (v. 906) i "Si et tens per dit / ton foll delit..." (vs. 6817-18), amb una funció d'advertiment. És obvi que, en aquest cas, no s'hi pot deduir cap relació de dependència envers cap de les altres obres esmentades.

La col·locació *Fer punya*, 'esforçar-se' (DCVB, *punya*), figura intertextualitzada al *Llibre de fra Bernat*: "Lo mesqui feya sa punya / no fos

sentit" (vs. 1823-24), al *Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela*: "Fayt-avetz vostra ponya / de far m'empresonar" (vs. 1944-45) i en un vers d'Ausiàs March: "Per tu encontrar, nit e jorn faç ma punya". A l'*Espill*, llegim: "A peu aní / en Catalunya, / on fiu ma punya" (vs. 968-70), amb una funció intensificadora de l'acció del narrador per aconseguir sobreviure i aprendre.

La col·locació denominativa *Jorn de Ninou*, 'primer dia de l'any' (DCVB, *Ninou*), apareix formant un vers al *Llibre de fra Bernat*: "E era festa de cap d'an, / jorn de ninou, / que'l dia creix un pas de bou" (vs. 64-66) i a l'*Espill*, en dues ocasions: "Més, aquell any, / un cas strany, / en lo món nou, / jorn de Ninou / s'hi esdevenç" (vs. 1647-51) i "Totes li paguen / morabatí / en lo matí / de sant Joan, / o dat lo han / jorn de Ninou" (vs. 10556-61).

La locució verbal *Al·legar corona*, amb la variant *Valdre corona*, 'fer un reu declaració d'ésser clergue per tal de tenir certs privilegis en la pena judicial que ha de sofrir' (DCVB, *corona*), és usada al *Llibre de fra Bernat*: "Aqui estech fins al dimarts / apres dinar, / que va corona allegar, / e fo remès" (vs. 2069-2072), al *Tirant*: "Per lo matí al·legà corona, e lo Rei manà que no li donassen sinó quatre onces de pa e quatre d'aigua" (cap. 110) i a l'*Espill*: "D'hui més a vós / no us val corona" (vs. 2728-29).

La fórmula comissiva *Llamp et fereixi!*, amb la qual l'emissor desitja que prengui mal el destinatari, figura amb la mateixa funció modalitzadora de maledicció envers les dones al *Llibre de fra Bernat*: "Fira-les llamp!" (v. 924) i a l'*Espill*: "Llamps les ferissen / e les cremasen!" (vs. 15836-37).

La locució verbal *Jugar amb dau fals*, 'obrar amb mala intenció, amb traïdoria' (DCVB, *dau*), apareix usada al *Llibre de fra Bernat*: "E porten l'hom així com fals dau" (v. 564) i a l'*Espill*: "Car ab fals dau / lo marit juga" (vs. 6298-99), en contextos semblants referents a les relacions d'engany entre l'home i la dona.

Del proverbi *El fals amic, amb el bec te pic i amb la mà t'abric*, que té la variant *El fals amic, amb les ales us cobre i amb el bec us pic* i que 'significa que molts, tot amanyagant i prometent protecció, danyen i perjudiquen amb els seus actes' (PCC, B 593), presenta una intertextualització al *Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela*: "Bé-m recorda, per Déu, / un eximpli antich: / ges no m'asalt d'amich / que-b les ales me cobre / e-z ab son bech me pich" (vs. 285-89), precedent de les que figuren a *Lo procés de les olives*: "Cobrint ab les ales, ab lo bec vos piquen" (v. 1424), "Amic de dos cares, / que us cobre ab les ales i us pic ab lo bec" (vs. 1433-34) i a l'*Espill*: "Ab ales cobren, / ab lo bec piquen" (vs. 9824-25).

La inserció literària de la sentència bíblica *Creixeu i multipliqueu-vos* és coincident al *Llibre de fra Bernat*: "Senyer, de vos soy fort dubtants / com me reptats, / e par me que vos no cregats / los mants de Deu, / mostrant en l'avangeli seu, / e diu aixi: / *Crescite multiplicamini* / Adonchs, appar / que vos no volets observar / la Scriptura" (vs. 330-339), al *Tirant*: "Creixeu e muntipicau lo món e ompliu la terra" (cap. 254) i a l'*Espill*: "E dix: 'crexeu'; / sols pel dit seu / e sa virtut / han concebut / e engendrat, / ensemps mesclat / de dos sement, / no altrament" (vs. 10933-40), "Per Déu fon dit: / 'multiplicau / e augmentau, / ompliu la terra'" (vs. 15048-51), "Aquells dos mots: / 'tots engendrau', / 'tots consagrau', / són parlar breu / manat per Déu, / llargs en virtut / a multitud / e en comú, / no a cascú / singularment" (vs. 15098-107).

N'hi ha més UFs coincidents entre les obres de Francesc de la Via i l'*Espill*, però en ser d'ús més generalitzat, la relació ja no pot interpretar-se com a de dependència. Amb tot, n'hi ha moltes, de comuns: *Anar i venir*, *A (gran) tort*, *D'avui més*, *Qui s'allunya dels seus*, *l'aïra Déus*, *De cert*, *De mal en pitjor*, *Per ma fe!*, *E com!*, *Adés...*, *adés...*, *Donar (bon) recapte*, *Dir les hores*, *Per Déu!*, *Dret i envers*, *Fer del cel paella*, *Qui ha fet el mal, que pagui la pena*, *Donar escac pel roc*, *Blanc com la neu*, *De bon grat...*

3.6.5. *Lo Cartoixà* de Ludolf de Saxònia, traduït per Joan Roís de Corella

Amb el nom de *Lo Cartoixà* és coneguda la *Vita Christi* escrita pel monjo cartoixà Ludolf de Saxònia (circa 1295-1377), entre els anys 1340 i 1377, una obra que va anar creixent en difusió i autoritat des de la fi del segle XIV fins ben entrat el XVI, més per les glosses de caire teològic que conté que per la vida estricta de Jesucrist que relata, ja fixada altrament als *Evangelis* i glossada i amplificada a tort i a dret. Una de les primeres traduccions en llengua vulgar va ser la catalana, feta a València per Joan Roís de Corella (1435-1497), que la degué dur entre mans durant molts anys,⁴² però que no l'acabà de veure impresa.⁴³

Crida l'atenció que una obra tan important com *Lo Cartoixà* no hagi merescut l'atenció de la crítica ni tingui cap edició moderna. L'estudi de la relació entre *Lo Cartoixà* i l'*Espill*, que afecta sobretot la part devota i bíblica de l'*Espill*, encara que no es limita a aquesta, s'ha desenvolupat en diversos

⁴² Al llibre primer de *Lo Cartoixà*, hi ha una amplificació introduïda per Corella en fer-ne la traducció, que posa de manifest que fou escrita durant el regnat de Ferran el Catòlic, és a dir, amb posterioritat al 1479, ja que diu així: "no prenen los aragonesos lo nom propi de son rey, que si ha nom Ferrando, ferrandins se nomen, mas perquè és rey de Aragó, aragonesos se dien" (l.10). Així doncs, si Corella traduïa el primer volum de *Lo Cartoixà* amb posterioritat al 1479 i si suposem que va començar la feina pel començament, podem conjecturar que, sense perjudici que ja abans posseís alguna còpia manuscrita de *Lo Cartoixà*, podria haver treballat a partir d'alguna de les primeres edicions europees: Köln (1474, 1487), Strasbourg (1474, 1483), Nürnberg (1478, 1483, 1495), Lyon (1486), Milano (1488-89)..., que podrien haver arribat a València importades per "la companyia dels alemanys". A l'inventari dels béns del prevere Francesc Vilar, fet el 19 de desembre de 1476 (Arxiu Històric de Gandia, protocols de Lluís Collar, roll 29), figura: "Primo hun libre appellat Cartoxà, de Vita Cristi, en dos volums, en paper", que devia ser encara una còpia manuscrita en llatí. D'altra banda, *Lo Cartoixà* no figura a l'inventari de la biblioteca de la Seu de València, fet l'any 1476 (Sanchis Sivera 1999: 107-116), on sí que hi ha una altra obra de Ludolf de Saxònia: "Item un altre libre appellat *Sermons Landulfi*, incipit: *trium signa, et finit: conservationis*"; tanmateix, potser l'any 1489 ingressà a la biblioteca de la Seu un exemplar de l'edició de Nürnberg (1478) --que encara hi és--, procedent dels béns del canonge Guillem Serra i que, per cert, el canonge el tenia prestat, quan va morir, a mestre Lluís Alcanyís (Guia 2002). Altres exemplars de *Lo Cartoixà*, possiblement de l'edició nuremberguina de 1478, es troben als Inventaris de béns de l'ardiaca Macià Mercader, fet el 27 de juny de 1489, i de l'editor Joan Rix de Cura, iniciat l'1 d'octubre de 1490 (Serrano Morales 1898-99: 643, 492).

⁴³ S'imprimí en quatre volums: *Lo Quart* (València, 16 de febrer de 1495, 6 de novembre de 1495, 24 de maig de 1513); *Lo Primer* (València, 13 d'abril de 1496; Barcelona, 16 d'octubre de 1518); *Lo Terç* (València, ca. 1495-96); *Lo Segon* (València, 1500). L'edició portuguesa, també en quatre volums, s'imprimí a Lisboa, per Nicolau de Saxònia i Valentim Fernandes, el 1995: *Quart* (14 de maig), *Primer* (14 d'agost), *Segon* (7 de setembre) i *Terçer* (20 de novembre). La primera edició castellana, en quatre volums també, és feta a Alcalá de Henares, per Stanislao de Polonia, 1502-1503: *Primer* (22 de novembre de 1502), *Quart* (24 de desembre de 1502), *Terçer* (13 de setembre de 1503) i *Segon* (24 de setembre de 1503).

treballs (Guia 1999, 2000, 2002) i, fonamentalment, consisteix en la recerca i valoració de concordances lèxiques i fràsiques entre ambdues obres, les quals apareixen normalment al voltant d'un mateix motiu temàtic. Quan parlem de concordances lèxiques ens referim, exactament, a agrupaments d'unitats lèxiques concordants entre ambdues obres. En alguns casos, quan s'hi dóna un d'aquests agrupaments lèxics concordants al voltant d'un mateix motiu, hom podria pensar que les coincidències són degudes a una font comuna; tanmateix, aquesta explicació pecaria de simplista, en no tenir en compte el fet que és tracta de dos textos catalans, en prosa i en vers, els quals difícilment podrien donar, si fossin versions independents, solucions tant coincidents lingüísticament a partir de traduccions del llatí.⁴⁴ En altres casos, quan les UFs concordants són d'ús general i es coneixen altres recurrències, no serà possible deduir l'existència d'una relació directa entre els fragments corresponents d'ambdues obres, si no és que hi ha altres elements concordants. A continuació, fem una exposició actualitzada, però no exhaustiva, de les concordances entre *Lo Cartoixà* i *l'Espill*, seguint l'ordre de la primera obra.

⁴⁴ Com a exemple de la diferència lingüística que hi ha entre dues versions catalanes independents, d'un mateix fragment bíblic, podem adduir les referències al proverbí 30.18-19: *Tria sunt difficilia mihi, et quartum penitus ignora: viam aquilae in caelo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari et viam viri in adolescentia*, que es troben en la versió de Francesc de Santcliment, al llibre *Flors de virtut* (Lleida, 1489): "Encara dix [Salomó]: Tres coses són greus a conèixer, e la quarta en neguna manera entenç: la via de la àguila en lo ayre, e lo camí de la serp sobre lo marbre, e la carrera del puto en la sua adolescència, e axí mateix dubtosa e incerta és la via de la fembra luxuriosa" (Cornagliotti ed. 1975: 174), i en la versió del *Tirant* (València, 1490), que ja hem vist adés i que concorda amb la de *l'Espill*. Són, doncs, dues solucions diferents, per bé que coetànies, produïdes l'una a Lleida i l'altra a València per autors diferents. I com a exemple de concordança lingüística, vegem dues versions d'un mateix episodi evangèlic, degudes a un mateix autor (Joan Roís de Corella): "Acostàs Maria al senyor i obre e trenca un vexell de alabaust que de engüent preciós portava, compost de fidelíssim no sofisticat nardus. És lo alabaust candíssim marbre gotat de colors diverses, en lo qual les licors aromàtiques singularment se conserven. Acostant-se, doncs, al senyor Maria, buida sobre lo seu cap lo alabaust que estava ple de la licor aromàtica del nardus, e fon plena tota la casa de la odor suau e aromàtica" (*Lo Cartoixà*, III.23) i "Entrà en lo palau la devota Magdalena, portant d'alabaust un gran vexell ple de nardus fidelíssim, e ab tan gran devoció cuità sobre lo cap del rei Jesús la licor estendre que, provant com prestament obrir no es podia, trencà lo vexell, estenen l'engüent de gran preu sobre lo cap del nostre cap, Déu, senyor e mestre. E fon lo palau on menjaven d'odor així perfumat..." (*Istòria de santa Magdalena*). Observem, de passada, sobre aquestes dues solucions pròximes, que la primera redacció és fruit d'una traducció i, per això, ve condicionada pel text original, mentre que la segona és una reescritura retoricada del mateix text; en conseqüència, el primer paràgraf cal considerar-lo cronològicament anterior al segon.

Llibre primer de Lo Cartoixà

Al capítol tercer, en parlar de les esposalles de la verge Maria amb Josep, s'hi expressa l'opinió general sobre el parentiu entre tots dos: “**alguns doctors opinen** que Josef i la verge s'ha casat cosins germans eren i fon entre ells verdader matrimoni, segons llargament lo Mestre de les Sentències i altres declaren” (l.3). A continuació, s'hi manifesta l'existència d'opinions diferents sobre el vot de virginitat que feren els esposos, en els següents termes: “ab voluntats **concordes** virginitat votaren i, ab tot que **molts excel·lents doctors axí opinen**, però **altres moderns** subtilment consideren...” (l.3).

A *l'Espill*, al voltant precisament d'un altre tema marià --el de la concepció immaculada, en el passatge substituït a la primera edició--, la disparitat d'opinions s'hi presenta d'una manera molt semblant, amb força concordances lèxiques: “**Pluralitat / de doctors** sants, / grans, **discordants / d'opinió**, / la qüestió / ret fort dubtosa, / dificultosa / de decidir. / (...) / **Alguns moderns...**” (vs. 10700-17).

Especialment significativa és la menció comuna a **alguns doctors moderns**, presentats en ambdós textos com a **discordants** de l'opinió més generalitzada i antiga.

* * *

En aquest mateix capítol tercer, en parlar de la verge Maria, s'hi diu: “Eren les dos guardes de la senyora nostra **humilitat** i **virginitat**” (l.3). I al capítol cinquè: “Diu sant Bernat: benaventurada Maria, a la qual **humilitat** i **virginitat** no falliren” (l.5), “Has-la trobada ab llum de pura consciència, en llanterna de **humilitat** profunde, fabricada de **virginitat** púdica i casta” (l.5), “Es nomena en lo psalm fill de serventa i no fill de verge: on se mostra que la **humilitat** més que la **virginitat** li fon accepta” (l.5). A *l'Espill*, com a virtuts que caracteritzen la verge Maria, llegim: “**Humilitat**, / **virginitat** / és llur empresa” (vs. 10663-65).

Aquest agrupament lèxic no es troba en Wittlin (1991) ni en cap de les obres catalanes consultades del segle XV.

* * *

Al capítol quart, *De la concepció de Joan Baptista*, en parlar del sacerdot Zacaries, pare del Baptista, s'hi diu:

Text llatí:	Text català:
Sacerdos qui ibi ministraverat accipiebat prunas de altari holocaustorum et intrans primam partem templi qui vocatur sanctum vel sancta concremabat in illa super altare incensi thimiama . (...) Quod autem Zacharias intraverit cum sanguine tali non dicitur hic, sed solum ad ponendum incensum.	Un sacerdot de aquells prenia del altar dels sacrificis brases i entrant en la primera part del temple, que es nomenava santa, posava sobre lo altar les brases i sobre les brases lo thimiama . (...) Que Zacarias entràs ab aquesta sang en lo <i>santa santorum</i> no ho diu lo Evangeli, mas que entrà per encendre sobre lo altar lo thimiama , que era perfum que de encens i altres gomes odoríferes se componia. (l.4)

Hom pot observar-hi que, en la traducció, s'hi fa una amplificació, amb la repetició del mot *thimiama* i amb la seva definició, substituint el darrer *incensum* per “lo thimiama, que era perfum que de encens i altres gomes odoríferes se componia”, talment com si fos aquesta la primera vegada que s'introduïa aquest mot en un text català. En altres passatges de *Lo Cartoixà* reapareix el mot:

Text llatí	Text català
Non accipitur hic ipsa domus Domini, in qua erat altare thymiamatis et candelabrum	No eren en la principal casa del temple, en la qual era lo altar de thimiama . (I.26)
Una pars vocabat sanctum ubi prope ostium sancti sanctorum erat altare incensi seu thymiamatis auro tectum mensa propositionis et candelabrum.	La primera part [del Temple] se nomenava <i>sancta</i> , en la qual era lo altar del ensens e thimiama , cubert d'or, e la taula de la preposició ab los dotze pans e lo gran canelobre. (III.27)

A l'*Espill*, en l'episodi dedicat a la beguina (segona part del llibre segon), es troba també el mot *timiama*, incorporat amb tota naturalitat en català: "Lo llit volia, / lla on dormia, / flux, moll e bla, / equal e pla: / ab flors e rama, / ab **timiam** / lo **perfumava**" (vs. 4095-101). Hom pot pensar, raonablement, que aquest *timiama*, que *perfuma*, deriva d'aquell *timiama*, que era *perfum*.

Miquel i Planas (1929-50: 310), seguint Roc Chabàs (1905: 307), diu que aquest perfum és una "preparació odorífica, la fórmula de la qual és donada en l'*Exode* (XXX, 34-35)" i que "el mot llatí *thymiamata* ab què allí és designada la composició, és traduït en les *Bíbliques* castellanes y franceses per la paraula genèrica *perfum*". Segons el DeCat, del llatí vulgar *thymiana/tumiana*, d'ascendència grega, derivaria el mot català *tomanyí/tomaní* (documentat l'any 1500), nom d'una planta aromàtica que "encara avui és usual posar entre la roba (en calaixeres, prestatges, etc.) per la bona olor amb què tapen tota rancior de bugada". Tanmateix, *La Bíblia de Montserrat* no ha optat ni per *timiama* ni per *tomanyí*, sinó que ha fet igualment que les castellanes i franceses, usant el mot genèric *perfum* i evitant, en català, el llatanisme *timiama*. Així, ha traslladat el títol i l'inici del capítol trenta de l'*Exode*: *De altari thymiamatis. Facies quoque altare ad odolendum thymiamata...* per *Construcció de l'altar dels perfums. Faràs un altar on fumegi encens...*; el subtítol que precedeix l'apartat 22 d'aquest capítol: *De oleo unctionis et de thymiamate* per

L'oli per a la unció; i els apartats 34-35: Dixitque Dominus ad Moysen: (...) faciesque thymiama compositum... per Jahvè va dir a Moisès: (...) faràs un perfum...

A la vista de tot això, podem concloure, sense gaire risc, que els esments reportats més amunt del terme *timiama* —alguns a *Lo Cartoixà*, quan s'introdueix al català, i només un a *l'Espill*— contenen les úniques documentacions catalanes conegudes d'aquest mot i res no fa pensar que hagi estat mai d'ús general, en català, ni al segle XV ni posteriorment.

* * *

Al capítol setè, *De la genealogia del Senyor*, a partir del començament de l'evangeli de Mateu, s'hi explica la condició diversament i altament important dels ascendents de Jesús, com ara la de *patriarca* i *sacerdot* de Abram i la de *rei* de David: “perquè Abram fon primer i principal entre els **patriarques** i David entre els **reis** de Judea, i als dos principalment foren fetes les promeses que de la sua generació naixeria lo rei Messies, i perquè la dignitat **sacerdotal** per Abram i la **regia** per David se mostràs en Jesús, **rei i sacerdot** (...) figurat **rei** en David, en Abram **sacerdot** (...) per mostrar que la generació del senyor en quant home venia de Abram, que fon principal **patriarca**, i de David, principal **rei** de Judà, i axí havien promès lo seu adveniment tots los **profetes...**” (l.7).

A *l'Espill*, en parlar de la genealogia de la verge Maria, s'hi diu: “Filla tan santa / de sants parents, / jutges sabents, / **patriarcals** / e **profetals**, / e **sacerdots** / sants e devots, / e dels **reals** / a Déu lleals, / de fet fon nada” (vs. 11066-75).

Així doncs, a les dues obres s'hi dóna un mateix agrupament lèxic al voltant d'un motiu semblant.

* * *

Dintre del mateix capítol setè, com a contrast al fet que, en la genealogia, “s’hi compten reis, ducs i prínceps”, s’hi afig: “però aquell que creïè que era son pare, i lo qual com a pare reveria, era un **fuster** pobre, i la sua verge mare una pobrelleta **texidora**” (I.7). *Lo Cartoixa* repeteix posteriorment, en diverses ocasions, els esments a aquestes feines: “portava la verge senyora (...) cosint, **filant i texint** la sua pobra vida i Josef exercint l’art de **fusteria** (...) mira lo que de les sues mans obra: no brodadures ni **costures** curioses (...) no t’oblides que mires i contemples **lo prom Josef fuster**” (I.13), “del **prom** spòs tanta mansuetut” (I.14), “li adobava aquelles pobretes robetes que de les sues mans havia **texides** i cosides” (I.14), “ajudava a Josef, que pensaven era son pare, i a Maria **texidora**, mare sua” (I.16), “Josef se posà a la faena de la sua pobra **fusteria** i al **teler** o a cosir la solícita senyora” (I.16), “cosint, **filant i texint** governava aquell qui tot lo món governa” (II.20).

Tot això concorda amb el que es diu a l’*Espill*: “Tenint a prop / de son mester / lo **prom fuster** / --en **fusteria** / o ferreria / ell s’afanyava-- / ella guanyava / en **teixidures**, / tallar, **costures**, / molt temps **filava**” (vs. 11194-203).

Que Josep era **fuster** i que Maria **teixia** i **filava** potser es podria trobar en altres textos piadosos catalans anteriors (els quals, tanmateix, caldria posar de manifest). Però les concordances dels termes **prom** i **costures**, a més de les altres, en el context en què es produeixen, semblen indicar una relació directa entre les dues obres.

* * *

La locució *Depurar-se al foc, com l’or*, que indica el fet de quedar totalment net d’impureses, es troba reiteradament usada, amb variants, a *Lo Cartoixà*: “Diu sant Agustí: lo que fa al ferro la lima, lo que fa lo **foc** a l’**or**, que l’**apura**, lo que fa lo flagell al gra que’n leva la palla, açò fa la tribulació al just home” (I.8), “Axí com en lo foc l’or, axí la fe en les tentacions se mostra” (II.3), “Axí **com l’or**, que en lo **foc** se purga” (II.11), “I com a **foc apuren l’or** de la

lliga" (ll.23) i, en una ocurrència, a l'*Espill*: "Ves on t'apures / al foc, com l'or" (vs. 12396-97).

* * *

Al capítol novè, *De la nativitat del Senyor*, llegim aquesta descripció: "pres lo fill en les sagrades mans la verge donzella mare i, los genolls posats en terra, **adorà'l Déu** i home, i oferí'l a Déu son pare en odorant sacrifici, i en draps **lo embolicà**, que vol dir **bolqués** i robetes velles" (l.9), la qual concorda amb la de l'*Espill*: "Ab gran perícia / **lo embolcà** / e **l'adorà** / latriament: / fon certament / la verdadera / de **Déu** primera / adoradora" (vs. 11476-83).

Es tracta, doncs, d'un altre agrupament lèxic comú (**adorar, Déu, embolcar**), al voltant d'un mateix motiu temàtic.

* * *

Al mateix capítol novè, entre les virtuts i gràcies de la verge Maria, s'hi esmenta: "totes aquestes veritats concordades estudiava i guardava, perquè del seu estudi ho prenguessen los **coronistes apòstols i evangelistes**. Diu sant Jeroni: romàs après de l'ascensió de son fill la nostra senyora per **instroir los apòstols...**" (l.9). I a l'*Espill* figura: "Bé fon preicant / **instruïdora**, / referidora / als **cronoquistes, / evangelistes, / e dels deixebles...**" (vs. 11864-69).

Salvada la sinonímia **apòstols / deixebles**, la concordança temàtica i lèxica és extraordinària.

* * *

Seguint al capítol novè, s'hi esmenta "lo **Camp de Domàs**, on de la **terra roja** fon **creat** lo primer pare" (l.9), però ja n'hi ha una menció anterior: "Devallà la bondat divina (...) al **camp de Domàs** (...) i de aquella terra que encara stava

l'limosa (...) **creà Adam**, primer pare nostre, i de aquí el **transportà en lo paraís** terrenal" (l.2).

Aquestes referències també apareixen a l'*Espill*: "Per Ell **creat** / en lo vert prat / **camp de Domàs** / on no hi romàs, / mas apartat / fon **transportat** / **en paraís**" (vs. 10293-99) i, una mica més avall, s'hi continua parlant del primer home: "Ab maestria / imposà nom: / **Adam** a l'hom, / Eva [a] la dona. / "**Adam**", **camp** sona / **vermell o roig**; / "Eva", mal goig, / maldició, / perdició, / e remor d'ossos, / boca e mossos, / plor s'interpeta, / segons la lletra" (vs. 10344-56).

En relació a aquest darrer fragment, Chabàs 1905: 331) diu que "*Adam* significa, efectivament, terra roja", que "*Eva* significa, propiament, la que vive o da vida (*Genesis*, III.20)", que "lo demás lo saca Roig de su imaginación" i que la *lletra* de referència és "la Sagrada Escritura". Miquel i Planas (1929-50: 357) cita i reproduïx l'anotació de Chabàs, substituint *roja* per *verge*: "*Adam* significa pròpiament terra verge. Lo demás ho treu en Roig de la seva imaginació", i afegeix: "No obstant, podria molt ben ésser que les altres interpretacions que dóna l'autor dels noms *Adam* y *Eva*, fossin deduhides de les lliçons del *Gènesi* en altres llengües o dialectes, pels significats que en aquestes tinguessin aytals mots. És lo que sembla voler expressar en Roig afegint després *segons la lletra*". Cantavella (1992: 119) en fa la correcció de les remissions a la imaginació de Roig o a altres versions del *Gènesi*, dient: "Tanmateix, la interpretació és més simple; la *lletra* al·ludida són les *Etimologies* de sant Isidor (VII, 6, 5-6): "*Eva* interpretatur 'vita', sive 'calamitas', sive 'vae'. 'Vita', quia origo fuit nascendi; 'calamitas', sive 'vae', quia praevaricatione causa extitit moriendi. A cadendo enim nomen sumpsit 'calamitas'. Alii autem dicunt: ob hoc Eva vita et calamitas appellata, quia saepe mulier viro causa salutis est, saepe calamitatis et mortis, quod est 'vae'." Cantavella s'hi oblida d'Adam i Carré (2006: 726), citant-la, incorpora Adam i en fa el resum: "Segons sant Isidor (VII, 6, 5-6), *Adam* vol dir que és 'fet de fang', mentre que *Eva* significa 'calamitat' (perquè provoca dolor en l'home), 'vida' (perquè és l'origen del néixer) i 'ai de tu!' (perquè és causa de la mort)".

Al capítol cinquè, *Lo Cartoixà* ja conté alguna referència etimologista sobre aquests noms: "Adam fon de terra verge", "Eva llegida per lo contrari vol dir *ave*: *Ave* sens maledicció significa", però el que ací volem destacar és, principalment, la referència al color de la terra d'**Adam**, que és **roja**, un adjectiu coincident a *Lo Cartoixà* i a l'*Espill*, sense que coneguem cap altre text que així ho especifiqui.

* * *

Llegim al mateix capítol novè: "Floriren les vinyes de bàlsem a la hora que el Senyor naixia, mostrand que venia en lo món la vera **sarment de bàlsem** que sanaria nostres nafres" (l.9; f. 37v), mentre que a l'*Espill* apareix, també referit al naixement de Crist: "E cascun any, / si hi tens bé esment, / certerament / lo poliol, / secat al sol, / veuràs florit / a mija nit" (vs. 11554-60), i en llaor de la verge Maria com a mare de Jesucrist: "**sarment** novella / **de bàlsem** planta" (vs. 11064-65).

Respecte a la floració, Carré (2006: 740) observa que "la *Llegenda àuria* explica que les herbes i els arbres van florir aquella nit per manifestar a tothom la bona nova", per la qual cosa podria ser-ne una font; tanmateix, del sintagma **sarment de bàlsem**, comú a *Lo Cartoixà* i a l'*Espill*, no en coneixem cap altra recurrència.

* * *

La circumcisió de Jesús tingué lloc, segons Lluc (2, 21), el vuité dia després del naixement. Al capítol desè de *Lo Cartoixà*, *De la circumcissió del Senyor*, es descriu aquesta amb detall: "**Huit dies** de la nativitat...", "lo coltell del sacerdot li **tallava** la sua carn", "al **tallar** de la carn tendra" i s'explica que la circumcisió, vigent des d'Abram, havia de finir amb Jesucrist: "era senyal que en la carn los feia [als jueus] distincts dels altres: perquè en carn d'ells devia nàixer Jesús, Déu i home, i per ço **durava fins a la sua naixença i cessava après la sua venguda**". A més, s'hi exposen deu raons per a la circumcisió de

Jesús: “**volgué** lo Senyor ésser **circumcís** per moltes causes”, entre les quals: “**per aprovar la llei** que ell havia donada” (i.10), la qual raó es repeteix al capítol dotzè: “**per complir la llei**” (l.12).

Tots aquests aspectes són recollits també a l'*Espill*, amb les corresponents concordances lèxiques “**Huit jorns** après / ell fon remés / al gran rabí: / **volc donar fi** / **al circumcir**; / sols **per complir** / hi fon menat; / lo **tall manat** / **no duràs pus**” (vs. 11589-97).

* * *

Si bé l'adoració dels reis d'Orient és un tòpic comú a totes les històries de Jesucrist, la coaparició de les mateixes unitats lèxiques a *Lo Cartoixà* i a l'*Espill* fa que ens n'ocupem. Al capítol onzè, *De la venguda dels tres reis*, s'hi diu: “axí speraven que la **novella stela** seria senyal de la nativitat del rei Messies. Mirant doncs aquests **gentils** la stela, per divina inspiració **conegueren** (...) i començaren-se a moure per venir **adorar** lo fadrí (...) i **reis** se nomenen (...) Vengueren de **orient** (...) **veren** la stela (...) que les altres **en lo cel** stan fermes” (l.11; fs. 40v-41) i, una mica més endavant, es parla de “la solitud i cura dels **reis** en **cercar** lo rei Messies” (l.11; f. 32).

A l'*Espill* trobem el mateix, però condensat en uns pocs versos: “En **orient** / **tres reis gentils**, / pels **nous estils** / que **en lo cel veren**, / lo **conegueren**, / puis lo **cercaren** / e l'**adoraren**” (vs. 11542-48).

La concordança entre **novella stela** i **nous estils** ens dóna a entendre que el terme *estils*, a l'*Espill*, vol dir-hi, en realitat, *estels*, el qual ha estat modificat per l'autor en raó de fer-lo rimar amb *gentils*.

* * *

Del terme *monjoia*, definit com a ‘fita’ (DGLC) o com a ‘munt de pedres posat per indicar un camí o una partió de terreny’ (DCVB), n'hi ha una primera

documentació en l'obra d'Ausiàs March: "Per lo camí de mort he cercat vida, / on he trobat moltes falses monjoies" (cant 98), i altres recurrències als poemes dels certàmens de la fi del XV. A *Lo Cartoixà*, el retrobem usat amb una accepció més específica, com a senyal d'un camí de romers: "les pedres de la **romeria**, que **monjoies** se nomenen, que elles no es mouen i als **peregrins** mostren la via" (I.11). Amb aquesta mateixa accepció apareix a *l'Espill*, en el passatge on el narrador ens conta el seu pelegrinatge a Sant Jaume de Galícia, durant el viatge d'anada: "Seguint **monjoies**, / plans, monts e foies, / e rius passant..." (vs. 3277-79), fins a l'arribada a Compostela: "Aquí vetlí, / del tot complí / ma **romeria**" (vs. 3333-35). Així, doncs, en ambdós textos trobem la mateixa accepció del mot *monjoia*, emparellat a *romeria*.

A més d'això, també hi ha una utilització metafòrica concordant, de les monjoies del camí de salvació, entre *Lo Cartoixà*: "Devem atendre en lo peregrinar de nostra vida que el verdader peregrí (...) segueix les **monjoies** ab gran desig" (IV.19) i *l'Espill*: "Perquè hi esmene / lo que m'hi fall / en esta vall / tan llacrimosa, / la gloriosa / nit e jorn pregue / que ella m'aplegue / ab sos servents / primers, corrents / per ses **monjoies**, / guanyant les joies / de l'alt repòs" (vs. 16172-83).

* * *

En aquest mateix capítol onzè, en una de les derivacions teològals sobre la presumpta prefiguració dels fets de la vida de Crist en l'Antic Testament, llegim que "era Salamó d'aquest rei novell figura..." i que "stava la **cadira** de **Salamó** alta i la verge mare excel·lia (...) que el **pare** i spirit sant de la **cadira** del **fill** no es partien" (I.11). I en un altre capítol, llegim: "No hi havia lloc tan digne en lo món com lo tàlem on la verge senyora acollí a **Déu** vengut en la terra, ni en lo cel **cadira** tan alta com és aquella on lo **fill** de **Déu** col·locà la sua mare" (IV.29).

A *l'Espill*, en un fragment de la lloança que fa Salomó a la verge Maria, dintre del passatge dedicat al naixement de Jesús, trobem el mateix

agrupament lèxic: “**Déu** eternal / **fill** seu la mira / prop sa **cadira**. / lo, **Salomó**...” (vs. 11804-07). Uns versos abans, amb la *cadira* atribuïda al pare de *Salomó*, ja se’n fa esment: “**Déu** eternal, / **pare Déu** viu, / tal a Daviu / **fill** rei tramés, / jurà, promés / no li fallira: / en sa **cadira** / per ell seuria / e regnaria / eternalment” (vs. 11714-23).

Aquest és un exemple de concordança lèxica, no fràsica, ja que s’hi dóna una mateixa associació lèxica (**cadira, Salomó, fill**), que coapareix a les dues obres.

* * *

La locució verbal comparativa *Cantar, com el cigne, prop de la mort*, recull un tòpic present als bestiariis medievals: “Quan ell deu morir, una de les plomes de son cap se fica en son cervell, e ell aperceb sa mort; lavors comença a cantar tan dolçament que és meravella de oir; e axí cantant fina sa vida” (B. Latini, *Llibre del tresor*, l.156). Al capítol onzè de *Lo Cartoixà*, hi figura la locució, aplicada a les paraules del vell Simeó, el qual veié i tocà el nen Jesús, abans de morir: “**semblant al cigne** que, **propinc a la mort**, canta, entonà un càntic de alegria” (l.11). Al capítol següent, *Lo Cartoixà* subratlla la condició d’obedient de Simeó: “Simeon, que **obedient** se interpreta” (l.12).

A l’*Espill*, també hi és la locució, aplicada metafòricament al crit de Crist en la creu: “Ell alt cridant, / anyell benigne / (**com fa lo cigne** / ab veu molt fort / **prop de sa mort** / ab lo cap dret), / haver gran set / de tots cridà; / per tots pagà / ell bastament; / l’**obedient**...” (vs. 14470-80).

A més de la concordança en l’us i en l’expressió d’aquesta locució, el terme **obedient**, que no hi té res a veure, apareix, en una de les obres, relacionat amb el fragment on aquesta s’intertextualitza i, en l’altra, immediatament al costat dels versos corresponents.

* * *

La col·locació *Els cinc volums*, que fa referència als primers cinc llibres de la Bíblia o *Pentateuco*, apareix al capítol dotzè: “I lo ròtol dels **cinc legals llibres**” (I.12) i a l’*Espill*: “Taules e vega, / manna soberga, / **los cinc volums**, / drets e torts fums” (vs. 13579-82), sense trobar-la en cap altra obra literària.

* * *

Al capítol setzè, *Què féu lo Senyor de edat de dotze anys fins al principi de l’any trenta*, s’hi compara la humilitat de Jesús, a qui “tots stimaven que per poquedat d’ànimo, per mísera condició vil i baixa, portava axí despecta i miserable vida”, amb la del rei David, quan cantava i ballava davant l’arca i fou reprès per sa muller: “humilià’s **David** quan, vestit com a levita ministre del temple, cantava i ballava davant l’arca. Mirava’l **Micol**, filla de Saül, primer rei de Judà, primera stimada muller sua; diu al rei, quan ja despullat de les levítiques vestidures com a rei per lo palau entrava: --Graciós i honrat anava lo rei, com un jutglar ballant i cantant davant l’arca!” (I.16).

A l’*Espill*, la comparació s’hi fa contrastant l’actitud de la verge Maria envers el seu marit amb la de Micol respecte a David: “Ni escarnia / son bon marit / com a **David** / na **Micol** féu” (vs. 11182-85).

Chabàs (1905: 333) i Miquel i Planas (1929-42: 363) anotaren la procedència bíblica d’aquest fragment: *Segon llibre de Samuel* (6.16-20). A *Lo Cartoixà*, se’n fan nous esments en altres capítols: “Aquesta humilitat mostrava David, rei de Judea, quant davant l’arca ballava cantant dolces psalmodies, responent a la muller superba qui l’increpava...” (II.48), “Fon figurada aquesta assumptió excelsa en l’arca de la llei vella, al mudar de la qual David rei, himnes, càntics i versos ballant cantava” (IV.29). Així doncs, es tracta d’un episodi bíblic que, a *Lo Cartoixà*, és mencionat tres vegades i que té també el seu reflex a l’*Espill*.

* * *

Els emperadors romans contemporanis de Jesús, Octavi i Tiberi, són esmentats, com a successor l'un de l'altre, a *Lo Cartoixà*: “On devem atendre que **Tiberi** Cèsar succeí a **Octavià** Cèsar” (I.17) i a l'*Espill*: “**Octavià** / cert quan llegà / tot son imperi / al gran **Tiberi**” (vs. 13691-94).

* * *

Al capítol dissetè, *De l'ofici e vida de Joan Baptista*, després que hi són presentats els emperadors i la resta d'autoritats polítiques d'aquell temps, s'hi fa referència als grans sacerdots: “On devem atendre, que axí com diu Josefus i la *Història scolàstica*, que lo **gran sacerdot** no proceïa llavors, segons que la llei ordena, dels pares als fills per recta genealogia, mas confusament, sens mirar lo trib de Leví ni alguna descendència, dels romans que eren senyors **comprat lo prenien**. I no solament **cada any**, mas encara **en un any** se mudaven i, axí, Anna era sacerdot quan Joan començà lo seu baptisme, i Caifàs quan morí Jesús, Déu i senyor nostre. Eren gendre i sogre i per anys se partien lo gran sacerdot” (I.17). Més endavant, s'hi torna sobre el tema: “Era Caifàs en aquell any **gran sacerdot e bisbe** (...) **En aquell any** era **gran bisbe**... no segons la llei tenia lo sacerdoti, lo qual durava per tota la vida, però Caifàs e los altres simoniàticament **lo compraven** e per anyades lo partien” (III.16).

Tot açò concorda amb la menció que se'n fa, del gran sacerdot, a l'*Espill*: “lo mal jueu, / **major prelat**, / del **gran bisbat** / sols per lo guany / **en aquest any** / **arrendador**” (vs. 14128-33).

* * *

Ens ocupem ara d'un emparellament lèxic peculiar. A l'*Espill*, en l'episodi de Terol, on el protagonista fa de padrí de bateig del fill clandestí de la padrina, “una noblesa, / gran confreresa / de Santa Mònica” (vs. 3831-33), s'hi diu que

aquesta, al moment del bateig, “mostrant-se sana, / **cateminant** / e **batejant**, / tostemps s'estec, / cert mai se sec” (vs. 3852-56).

Chabàs (1905: 306-07) va donar-ne la interpretació següent: “*cateminant*, palabra que al parecer formó Roig de *catecúmeno*, en vez de *catequisant*, o sea la catequesis, parte de la ceremonia del bautizo en que se exorcisa y unge al niño con óleo de catecúmenos. *Cateminant* por *catecumentant*”. Aquesta encertada lliçó ha estat repetida pel DCVB (article *cateminant*), que cita Chabàs; per Miquel i Planas (1929-50: 308), que també el cita; per Guia (2002: 169), que també el cita; i per Carré (2006: 650), que no el cita i que diu: “Jaume Roig afegeix ironia lingüística al passatge amb el gerundi *cateminant*, hàpax que construeix mesclant el substantiu *catecumen* (persona que es prepara per rebre el baptisme) i el verb *catequitzar* (instruir oralment algú en la religió cristiana)”.

La bona intuïció de Chabàs resolgué satisfactòriament la significació d'aquests versos, que concorden amb un passatge de *Lo Cartoixà*, on apareix el mateix emparellament lèxic i la mateixa explicació: “Lo baptisme del Baptista preparava al sagrament del baptisme, axí com fa lo catasisme per als qui venen al baptisme. *Catesisme* instrucció significa, que vol dir que sien primer instruits que no reben lo baptisme; i per ço per los infants los padrins responen. Diu sant Remigi: lo baptisme de Joan portava figura dels **catecumines**, que vol dir de aquells qui venen al baptisme i ans en la fe los instroeixen perquè dignament lo reben; axí Joan los jueus **batejava**, que devallament significa” (l.17).

Així doncs, l'emparellament de les accions de **cate(cu)minar** i **batejar** que, a l'*Espill*, se li atribueixen irònicament a la confradesa de Santa Mònica, coincideix amb l'agrupament que, a *Lo Cartoixà*, s'explica com a accions que desenvolupa el Baptista entre els **catecumines** que **batejava**. *Lo Cartoixà*, amb explicació detallada, i l'*Espill*, amb expressió concisa i retallada, són els dos únics textos catalans coneguts on trobem usat aquest parell lèxic amb la corresponent relació semàntica, explicitada en el primer cas i sinòptica en el segon.

* * *

La descripció de Joan el Baptista i del seu regiment de vida ja figura als *Evangelis*: “Ell, Joan, duia un mantell de pèl de camell, i la cintura coberta amb una pell, i s'alimentava de llagostes i mel silvestre” (Mateu, 3, 4). A *Lo Cartoixà*, aquest retrat és glossat i ampliat en diversos passatges. Així, al capítol dissetè del llibre primer: “diu [lo evangelista] que **vestia de pèls de camell** una túnica, un cilici, on descriu l'aspretat de les seues vestidures (...) portava **Joan** la **vestidura no molla** ni delicada (...) portava un cint, una correja de **pell**s de ovelles (...) Acostumaven los jueus portar correges **molles** de llana (...) Diu més lo sagrat evangeli, que **llagosts** i **mel silvestre** era la sua vianda (...) Rabanus opina que sien fulles d'arbres blanques i tendres, que sabor de mel tenen; altres doctors opinen que les **canyamels** nomena **mel silvestre**; perquè era **mestre** de penitència (...) tot significa penitència: lo nom [Joan] significa la divina gràcia; lo lloc, que era **lo desert** boscatge; lo vestir, de cilici; la vianda, herbes...” (I.17). Al capítol quinze del llibre segon: “no volien creure que algú fos major que son **mestre**”, “en **lo desert**, a veure home vestit en **delicades vestidures**”, “les **precioses vestidures molles** senyalen les vils e dejectes vanaglòria en santedat ficta (...) ni de **molles vestidures** usen (...) podem moralment per **lo desert** la religió entendre (...) per Joan se pot entendre qui no deu ésser **canya vert** per fictes i hipòcrites obres”, “ixcam del canyar de **vanitats mundanes** i de **vestidures molles** i entram en **lo desert** de penitència” (II.15).

A la vista d'això, mirem què n'hi ha a l'*Espill*: “També **Joan / vestit de pell / d'algun camell, / los molles vestits, / grossos convits / fogint, llexant, / llagost menjant / en lo desert, / lo sucre vert / o mel silvestre, / pren-lo per mestre**” (vs. 12504-14).

Carré (2006: 754) en fa el comentari següent: “Que el Baptista hagi abandonat la vida còmoda anterior i l'esment al *sucre verd* (que rima amb *desert*) possiblement són una glossa de Roig, amb broma inclosa”. Comparant

els textos de les dues obres que venim contrastant, ja s'hi pot veure que l'amplificació, sense broma, figura ja a *Lo Cartoixà*, tant pel que fa a l'abandó de la vida i les vestidures **molles**, com a la referència al **sucre verd**, que és el **canyamel**, sinònim de **canya de sucre**, posat en l'una i l'altra obra com a equivalent a **mel silvestre**. Fins i tot, el mot **mestre**, que no forma part de les descripcions que s'hi fan del Baptista, coapareix en ambdós textos.

* * *

El passatge bíblic on el profeta Eliseu aconsella el general arameu Naaman de rentar-se set vegades al riu Jordà per guarir de la llebrosia (*Segon llibre dels reis*, 5, 10), apareix reiteradament mencionat a *Lo Cartoixà*: “Tu dius que no est excel·lent profeta, axí com **Elizeu**, que **manà** a **Naman** que en lo **Jordà** se batejàs **set vegades**” (I.19), “Figura lo **llavar** de **Naaman llebrós** lo sacrament del baptisme, lo qual per **manament** de **Elizeu** se **llavà** en lo **Jordà set vegades** i fon munde de la **llebrosia**; significa les **set vegades** los **set pecats** mortals de les quals nos fa munde l'aigua del baptisme. Fon la carn de **Naaman** axí com de un petit infant munda” (I.21), “I devem atendre que en cinc maneres llegim la corporal **llebrosia** curava: primerament, per **llavament** de aigua, axí com **Naaman**, príncep, quand se **llavà** en les jordanes aigües, que significa lo sacrament del baptisme” (I.41), “lo guareix [al fill del Régulo] a les **set hores**, que són **set misteris** de ell, sol de justícia (...) Setenament, nos dexà la febra a les **set hores**, quant ab la sua sang preciosa unctà en lo mont de Calvari natura humana. **Set vegades** dix lo profeta a **Naman** que es **llavàs** en lo **flum Jordà** per guarir de la **llebrosia** (...) O poden ésser les **set hores set recordacions** que tenim del Senyor” (II.22), “**Eliseu**, scarnit en Judea, devotament lo venc a cercar **Naaman**, príncep de la milícia del rei de Síria, lo qual guarí de la **llebrosia** (...) Curà, doncs, **Eliseu** lo stranger **mesell** i no algun **mesell** de la terra de Judea (...) **Naaman** és lo gentil poble qui és vengut al sagrat evangeli que el guarexca de la **llebrosia** e inmundícia de les ídoles; **al flum Jordà** que es **banye** lo remet la llei evangèlica” (II.24), “Ni **Eliseu** dix a **Naman** guarit de la **llebrosia** que vingués a la sinagoga” (III.36).

A l'*Espill* s'hi fa referència en un fragment del sermó de Salomó: “Consell pus breu / pren d'**Eliseu**: / vés **set vegades** / per set errades, / set dolenties, / set astrosies / que són en tu, / **llava't** tot nu / **al flum Jordà**; / com acordà / duc **Naaman**, / al riu te **man**, / **llebrós, mesell**, / te faces bell / fent-hi set **banys**” (vs. 12275-89).

Carré (2006: 750) comenta que Naaman és “un general de l'exèrcit arameu, enemic dels israelites, que Roig converteix en duc per exigències de la versificació”. No sembla que es tracti d'una troballa lingüística de Roig, ja que podem considerar el terme *duc* –que, per ser monosíl·lab, s'adequa bé al vers curt de l'*Espill*-- com a sinònim genèric de *general, capità, príncep...*, tal com ja es troba a *Lo Cartoixà*. Així, per exemple, s'hi diu que els monjos tenen “per **duc**, capità i príncep Joan Baptista” (I.14), que Moisès era “gran **duc** e capità del judaic poble” (III.34), “lo gran **duc** i capità Moisès” (II.24), que Josué “succeí en lo **ducat** a Moisès i en la terra de promissió introduí lo judaic poble” (I.10) i que Josuè passà a ser “**duc** i capità de Judea” (II.51). A l'*Espill* hi ha altres usos semblants del terme *duc*, com ara: “Bé fon irat / ab gran raó / l'antic baró / **duc** Moisès” (vs. 15918-21). Per tant, ja es veu que anomenar *duc* algun cabdill –en concret, Moisès, i per extensió d'altres-- es fa a *Lo Cartoixà* i a l'*Espill*. I també a la *Sepultura de Francí Aguilar*: “Tenia en la dreta mà aquella mateixa gaiata ab la qual lo mansuet **duc Moisès** obrà tantes meravelles, coberta de compàs d'unes quantes perles”.

Així doncs, aquest episodi bíblic és molt recurrent a *Lo Cartoixà*, la qual cosa ja el postularia com a precedent de la menció de l'*Espill*. Nogensmenys, les concordances lèxiques entre ambdues obres, al voltant d'aquest motiu, van més enllà de la font bíblica --el verb **manar**, el substantiu **mesell**, el tret comú de relacionar els set banys amb altres conjunts de set elements: els **set pecats mortals** de *Lo Cartoixà* i les **set errades / set dolenties / set atrosies** de l'*Espill*-- i fan palesa la relació de dependència.

* * *

La comparació de Jesucrist amb l'unicorn, “animal fabulós que té una banya llarga i recta enmig del front, apreciada perquè podia guarir certes malalties i actuar contra les metzines. Segons els bestiaris, només és possible prendre-li el corn quan s'adorm als peus d'una donzella, induït per l'olor de la seva virginitat” (Carré 2006: 694), és recollida dues vegades a *Lo Cartoixa*: “Venc lo **anyell unicorn** a les aigües” i “Stava natura humana ferida de aquella mortal herba de la original nafra i desitjava que vingués lo **fort unicorn** a posar **lo corn** de la sua divina potència en les nostres aigües, prenent la humanitat nostra, i après entràs en les jordanes aigües, a les quals i a totes donàs inefable potència, que de aquella general i mortal ferida nos guarisen” (l.21).

A l'*Espill* apareix enmig d'una sèrie de figuracions de Jesucrist com a redemptor de l'espècie humana: “**Oricorn fort** / domat e mort, / cantant donzella / humil e bella. / Brúfol portant / jou dret llaurant. / **Anyell** rostit...” (vs. 13917-23).

Subratllem la coincidència a qualificar de **fort** l'**unicorn**, en l'un text i l'altre, a més de la coaparició tangencial comuna, al voltant de l'**unicorn**, del terme **anyell**. A més, en un altre lloc de l'*Espill*, on Salomó commina el protagonista a deixar les dones, n'hi ha una altra referència: “Lo qui s'hi fia / troba-hi falsia, / com l'**oricorn** / qui en perd **lo corn**” (vs. 7919-22), que presenta la concordança amb *Lo Cartoixà* de l'esment a **lo corn**.

* * *

Encara al capítol vint-i-unè, s'hi troben referències a la fugida dels jueus d'Egipte i el pas de la mar Roja: “**Passaren** los fills de Israel la **mar roja**, en la qual se **negà** tot lo exèrcit de **Egipte**”, “Som **delliures de la captivitat d'Egipte** per lo baptisme: **passant la mar Roja** en la qual los enemics se **negaren**, **neguen-se** i pereixen los pecats nostres per lo baptisme; per lo scampament de la **sang** de Jesús...” (l.21). I en uns altres capítols: “**passaren** los jueus de **Egipte** e per la **Mar roja** e per lo desert a la terra de promissió, **delliures** de la

servitut egipciaca" (III.49), "**Moisés** e los fills de Israel, **passada la mar Roja**, cantaren càntics a nostre senyor Déu de alegria" (IV.25).

A l'*Espill*, Salomó recorda el mateix passatge bíblic en instar el protagonista a prendre com a model Moisés: "De poble barbre / volent eixir, / segur fugir / de Faraó, / de la presó / **d'Egipte** vil, / per adalil / pren **Moisés**. / (...) / Mas **traspasada / la Roja mar...**" (vs. 12456-71). Més endavant, es rememorarà el mateix episodi, en aplicació figurada a la passió i mort de Crist: "Lo retengut / poble prou bo / per Faraó / com a **catiu**, / restà tot viu / e féu-lo **franc** / aquella **sang** / del sant anyell, / e fon coltell / de gran matança / en la criança / **d'Egipte** tanta. / Puis, la gent santa / Déu féu **passar / la Roja mar** / com per trespol; / del rei l'estol / l'aigua el **negà**" (vs. 14300-17).

Hom pot observar-hi, a més de la menció comuna al mateix episodi bíblic, que és una concordança temàtica, la coaparició de termes, com ara **sang**, que no formen part del lèxic bíblic de l'episodi (*Èxode*, 14).

* * *

En una altra interpretació cristiana *pro domo sua* de l'Antic Testament, al capítol vint-i-quatrè, s'hi fa la següent figuració de Jesucrist: "Cefas és nom de llengua hebraica i de llengua síria; Pere és nom de llengua grega i llatina; i en la una i en l'altra llengua, lo nom de Pere se pren de **pedra**. Tengué **fermetat** Pere en la **pedra** Jesús, quan dix que era fill de Déu viu per ell i per los altres. Aquesta **fermetat** li venia de Jesús, **pedra sens humanes mans tallada**, segons havia profetizat **Daniel** profeta" (I.24). També n'hi ha referències en d'altres capítols, de manera que esdevé un tòpic present als quatre llibres: "Aquesta general roïna de les ídoles significava aquella statura que véu lo **rei** Nabucodonosor quan dormia, la qual una **pedra** de un mont **sens mans tallada rompé**, trencà e feu menuda, i la convertí en pols i terra i après fon aquesta **pedra** una **gran montanya**" (I.13), "Convenia que la **pedra angular**, que la sumitat del temple devia cloure, Jesús, Déu, senyor i mestre,..." (I.28), "**pedra angular** qui ajusta les dos **parets** del temple" (II.45), "Jesús, **montanya**

sens mans tallada” (II.50), “Jesús era la **pedra** sobre lo qual **fonament** fon edificat Pere i tota la sgleia. Diu lo apòstol: no pot algú posar altre **fonament** sinó aquell qui és ja posat, Crist Jesús, quasi dient no hi pot haver altre **fonament** sinó aquella **pedra** la qual confessà per **fonament** Pere” (II.52), “Aquella **pedra** que lo psalmista parla, que (...) la llançaren e menysprearen e avorrien (...) après colgué les voltes e **parets** del temple (...) de la qual **Daniel** parla que la **pedra** que havia **romput** la stàtua serà **feta** una **gran muntanya** i umplia tota la terra, que sia **pedra angular** i de cloenda. Diu Isaies: jo trametré sobre els **fonaments** de Sion una **pedra angular aprovada**, preciosa. Conclou lo senyor la **reprovació** dels jueus...” (III.31), “La **pedra** que **reprovaren** los qui **edificaven** lo temple fon posada en lo més alt de l’edifici. Aquesta **pedra** les **parets** del temple ajusta i en ella prenem terme. És Jesús, Déu e senyor nostre, **pedra**, de la qual **Daniel** parla. **Tallada sens mans** de la verge pedrera senyora nostra” (IV.12).

A l’*Espill*, hi ha un llarg paràgraf dedicat al tema: “Ell, **fonament**, / **pedra** molt **ferma** / en què es **referma** / tot lo senat, / apostolat, / pels artesans / **edificants**, / ans **reprovada**, / puis **paredada**, / **feta angular**, / **pedra** calar / **sens mans tallada** / e declarada / per **Daniel**, / del **rei** cruel / regnes **rompent** / --d’or e d’argent; / d’aram, tercer; / lo quart, d’acer; / quint, terra cuita-- / creixent ab cuita, / **feta** tamanya / com **gran muntanya**” (vs. 13894-916).

Miquel i Planas (1929-50: 385) anota el vers “sens mans tallada” així: “o sia, referint-se a la pedra que’s despreguè de la montanya, sense intervenció de mans (vegis nota següent)” i, a la nota següent sobre els versos “declarada / per Daniel”, diu: “Referència a la visió de Nabucodonosor explicada per Daniel (II, 31-37) y que resulta en el passatge d’en Roig prou confusa, si no s’acut al text bíblic. La *pedra* en qüestió, després de colpir la estàtua vista en somni pel *rey cruel*, devingué una gran muntanya y omplí tota la terra; les quatre parts de què constava la estàtua (el cap d’or fi, el pit y’l bras d’argent, el ventre y les cuxes d’aram, els peus en part de ferro y en part d’argila), al ésser destruhides per la pedra, anunciaven, segons el profeta, la destrucció del regne de

Nabucodonosor y de tres altres reyalmes formats successivament després del primer”.

La identitat lèxica de les solucions catalanes que reflecteixen el text bíblic, en les dues obres, fa impossible que siguin independents, ja que algunes són veritables recreacions estilístiques fetes a partir del text llatí original, com ara els sintagmes **sens mans tallada** i **pedra angular**, o els substantius **fonament** i **fermetat** (o derivats: **ferma** i **referma**), el verb **reprovar**, etc. Així, a la traducció catalana de la *Bíblia de Montserrat*, en parlar de la pedra que “es desprengué d’una gran muntanya, sense intervenció de cap mà” i que, després de derrocar l’estàtua, es convertí ella mateixa “en una gran muntanya, que omplia tota la terra” (*Daniel*, 2.34-35), no figuren tals expressions, comuns a *Lo Cartoixà* i a *l’Espill*. Tampoc no les hem trobades en cap de les altres obres catalanes consultades.

D’altra banda, al capítol quaranta-unè del llibre primer de *Lo Cartoixà*, podem llegir: “aquell pobrellet **senat** i col·legi dels peixcadors **apòstols**”, el qual fragment concorda estretament amb “tot lo **senat / apostolat**” (vs. 13897-98) dels versos reportats de *l’Espill*.

* * *

Al capítol vint-i-setè, hi ha una primera referència al sacrifici d’Isaac, que Déu va exigir a Abram, per provar-lo: “Salim és una vila prop lo flum Jordà situada. Alguns dien que aquesta vila Salem se nomena i que fon la ciutat on Melquisedec tingué lo seu regne; però aquests fals opinen: Jerusalem se nomena, la qual edificà ell, Melquisedec i la nomenà Salem, que vol dir pacífica, per la condició del rei, que en pau tingué los seus **pobles**. Aprés, Jerusalem fon nomenada, recordant que en aquell lloc **Abram** de son fill **Isaac** volgué fer **sacrifici**, i fon nomenat aquell lloc *lo Senyor hi mira*, i per ço, Jerusalem visió de pau se interpreta” (l.27). Aquest tòpic es reprèn posteriorment, en diverses ocasions: “Quan lo gran patriarca **Abram** pujà per **sacrificar** son fill **Isaac** en la montanya, dient: veniu, pugem en la montanya,

pugem a la casa del Déu Jacob, perquè les seues carreres nos mostre, pugem en aquest **mont**, lo qual se nomena *que Déu hi mira*: mira les cogitacions, les afeccions i tots los nostres interiors actes, les tribulacions, solituds i penes nostres, pugem-hi ab l'**ase**, lo nostre cor carregat de nostres misèries. Sperau ací, dix Abram, que lo fadrí i jo tornarem a vosaltres" (I.32), "No volia que **Abram** de son fill **Isaac** oferís **sacrifici**, mas que mostràs la sua **obediència**, i coneguessen los altres, en **Abram**, lo que Ell conexia, i prenguessen de **ser a Déu obediens** singular exemple" (I.41), "Lo quart dia véu **Abram** de la sua mort i passió odorant **sacrifici**, quan volgué **sacrificar Isaac** son fill en la **montanya**" (II.43), "Ací **Isaac obediens al pare**, porta la **llenya** per a ell mateix, que sia lo **sacrifici**" (IV.5), "I en divendres, **Abram** portà son fill **Isaac** al **sacrifici**" (IV.9), "Aquesta [creu] és lo **altar** que **Abram** edificà per a **sacrificar Isaac**, son fill, **obediens al pare**" (IV.10).

A l'*Espill*, la referència al mateix episodi bíblic pren la figuració següent: "Són figurats / l'entrec hebraic, / lo gentil laic / --**pobles** ambdós-- / pels servidors / dos jovencells, / l'**ase** ab ells, / ensems restats / baix, no **muntats** / fer en la penya / **altar**, ni **llenya**, / pel **sacrifici** / d'**Abram**, inici / començador / de fe i amor. / **Isaac**, tercer, / lo **poble** ver / e cristià, / qui creu, e **fa** / lo que **Déu vol**" (vs. 14530-49). Anteriorment, n'hi ha un altre esment, on Isaac és presentat com a prefiguració de Jesucrist: "**Isaac**, fill prest / la mort volent, / **obediens** / al pare seu" (vs. 13940-57).

Si bé una part de les concordances lèxiques que s'hi donen al voltant d'aquest motiu podríem considerar que provenen del mateix agrupament lèxic present a la *Bíblia* (*Gènesi*, 22.1-14), n'hi ha d'altres d'específiques entre *Lo Cartoixà* i l'*Espill*, com ara l'ús del terme **pobles**, que coapareix en ambdues obres bé que amb significats diferents, o la identitat expressiva de la construcció **obediens al pare**, amb què s'hi subratlla la docilitat d'Isaac. Tot això, a més de la coincidència en la reiteració amb què trobem mencionat l'episodi en ambdues obres.

* * *

Lligat al cas anterior, la crítica ha cregut veure en un altre passatge de l'*Espill* una referència al mateix episodi d'Abram, Isaac, l'ase, el sacrifici... Es tracta dels versos següents: “Lo prom **Abram**, / molt ric e vell, / mula, camell / ab daurat fre, / no palafré / ni dromedari, / ell cavalcar-hi / no se'n curà; / sols cavalcà / ase, somer, / anant certer / al **mont Tabor**” (vs. 13292-303), els quals prefigurarien, segons l'autor de l'*Espill*, l'entrada de Jesucrist a Jerusalem, narrada als versos immediatament posteriors: “Lo rei senyor, / ric, cavalcà / qui l'adorà / e reverí: / ase pollí, / qui el conegué / quan ell naixqué. / Tot profetat / o figurat / fon, o figura” (vs. 13304-13).

Chabàs (1905: 339) n'ha comentat: “Supone Roig sea éste [el Tabor] el monte en que Abram debía ofrecer el sacrificio de Isaac (*Génesis*, XXII) y debió señalar el Moria”. Miquel i Planas (1929-50: 381) reproduceix i cita l'anotació de Chabàs, alhora que hi afig: “Aquest patriarca [Abram], quan se dirigí al lloc on devia sacrificar son fill Isaac, hi anà en un ase o somer, com N. S. a l'entrar a Jerusalem (*Gènesi*, XXII.3)”. Peirats (2002: 970) hi anota: “Abram, per complir el sacrifici del seu fill Isaac, disposa d'un ase i acudeix al lloc on Déu li havia anunciat. Però en cap lloc d'aquest passatge s'indica que es tractàs del Tabor (*Gènesi*, 22.1-5), sinó del Morià, que és un lloc no identificat, però que // *Paralipòmens*, 3.1 situa a la regió de Jerusalem. Per tant, la muntanya del sacrifici d'Isaac seria Sió”. Carré (2006: 763) diu, sobre això: “El patriarca Abram cavalca un ase quan es disposa a sacrificar el seu fill Isaac (*Gènesi* 22). Tot i que el text bíblic diu que es dirigeix a una de les muntanyes de la terra de Morià (identificada després amb el turó on es va alçar el Temple de Jerusalem), la tradició devia relacionar aquesta muntanya amb el mont Tabor, on va tenir lloc la transfiguració de Jesucrist”.

Tanmateix, la lectura de *Lo Cartoixà* ens permet deduir que el passatge bíblic al·ludit pel fragment de l'*Espill* no és el del sacrifici d'Isaac, sinó un altre. En efecte, a l'inici del capítol trenta-dosè, s'hi diu que Jesús pujà en una muntanya per fer oració i s'hi afegeix: “aquest **mont de Tabor** és en lo pla de Galilea, en les falces del qual se mostra lo lloc on Mequisedec venc a

l'encontre al gran Patriarca **Abram** tornant de la victòria. I, més baix, al peu de la montanya, lo torrent de Cidon corre. En aquest mont hi havia un monestir de monges negres, que al arquibisbe de Nazaret tenien obediència. De la ciutat dista la montanya dos llegües” (l.32). L'episodi bíblic de referència és el de l'encontre d'Abram, després d'haver vençut Codorlaómor i els reis que eren amb ell, amb Melquisedec, rei de Salem i sacerdot, que oferí pa i vi a Abram i el beneí (*Gènesi*, 14.17-24). L'autor de l'*Espill* fa cavalcar Abram sobre un ase, en aquesta anada cap al Tabor, i el converteix, així, amb una certa gosadia teològica, en prefiguració de l'entrada de Jesucrist a Jerusalem.

Al mont Tabor existí, efectivament, un monestir de monjos benedictins fins al 1187. Actualment, a més de l'església de la Transfiguració (episodi evangèlic que se situà al mont Tabor, segons la creença iniciada el segle IV), n'existeix una altra que recorda el lloc i el fet de la trobada entre Abram i Melquisedec. Aquesta església fou feta erigir per santa Elena, segons que diu a la *Ecclesiasticae historiae* Nicéforo Callisto Xantòpulo, cronista bizantí del segle XIV i patriarca de Constantinoble. Des d'aleshores, s'ha pres aquest mont Tabor com a símbol de l'encontre entre l'Església i els Gentils. Amb tot, entre el *Gènesi* i el que recullen *Lo Cartoixà* i l'*Espill*, potser hi ha alguna altra baula, com podria ser-ho la *Història de Melquisedec*, atribuïda a Sant Atanasi, bisbe d'Alexandria (segle IV), on s'amplifica el text bíblic explicant que Melquisedec, fugit de son pare per creure en un sol Déu, feia vida penitent al Tabor quan una veu va dir a Abram: “Prepara la cavalcadura, posat rics vestits, ves al Tabor i crida-hi tres vegades: *Home de Déu!*, i se't presentarà un home salvatge. No tinguis temor, talla-li els cabells i les ungles, vesteix-lo i accepta la seva benedicció” i que, després d'aquesta primera trobada, és quan Abram va vèncer els reis enemics i, en tornar-hi, Melquisedec li oferí el pa i el vi.⁴⁵

⁴⁵ Sobre l'encontre entre Abram i Melquisedec hi ha molt poca iconografia anterior al segle XV. Només n'he trobat, al museu del Louvre, una placa d'esmalt rebaixat sobre coure daurat, provinent d'una creu de la Vallée de la Meuse, del segle XII, i una altra representació, també medieval, conservada al museu Kupferstichkabinett de Berlin. En totes dues i en la major part de les posteriors, s'hi destaca l'oferiment de pa i vi, així com la major edat i condició de Melquisedec (de qui Abram reb la benedicció, segons el *Gènesi*, i a qui ofereix els delmes del que ha guanyat a la guerra). Al segle XV, el pintor flamenc Dieric Bouts el Vell (*circa* 1415-1475) va pintar l'escena en una preciosa taula (*circa* 1464/67) conservada a l'església de Sant Pere, de Lovaina, on es veu Abram, jove, ricament vestit, que ha descavalcat del seu cavall per

Com a conseqüència de tot açò, fóra raonable concloure que l'autor de l'*Espill* no s'equivocà en posar-hi *Tabor* (i no Mòria), tal com ja constava a *Lo Cartoixà*.

En un altre lloc de l'*Espill*, hi ha una menció explícita de Melquisedec, on probablement s'hi fa referència a la mateixa *Historia*: “Bé lo barranc, / flum e torrent, / passà bevent / càlzer e got, / rei sacerdot / Melquisedec” (vs. 14414-19). També apareix Melquisedec en un altre lloc de *Lo Cartoixà*: “I en divendres, lo rei de Salem Melchisedec pa e vi presentà a Déu en oferta” (IV.9).

* * *

Al capítol vint-i-novè, la unitat estilística *Terra ameníssima* figura en un context referit a la regió adjacent a l'estany de Genezaret: “és entre la ciutat de Domàs i de Jerusalem una gran **albufera...**”, amb “aigua clara, lúcida, dolça, a la vista **ameníssima** i delitable (...) una regió que es diu Genezara, que ab les sues ribes confronta: **terra ameníssima** i molt convenient a qualsevol condició de arbres (...) per aquest llac lo flum Jordà passa (...) i exint del stany **rega** aquella fructífera **terra**” (I.29).

A l'*Espill*, retrobem la mateixa col·locació, en el context de l'elogi de València, de la qual s'hi diu: “**terra ameníssima** / tota de **rec**” (vs. 7230-31), amb la menció al regadiu, que també concorda amb *Lo Cartoixà*. A més, a *Lo Cartoixà*, l'estany s'anomena *albufera* i, com és sabut, València també en té una a la vora, la qual és esmentada a l'*Espill*, uns versos més avall, en parlar del peix dolent que venen per bo les pescadores del carrer del Trench: “Pex de

rebre reverencialment el pa i el vi de mans de Melquisedec. També al *Liber chronicarum*, escrit per Hartmann Schedel (1440-1514) i imprès a Nuremberg, l'any 1493, hi ha un gravat que representa l'escena, amb un Abram més entrat en anys. Al segle XVI i posteriors, l'encontre esdevindrà un tòpic pictòric més habitual. Vist tot això, gosariem proposar una esmena al copista del manuscrit de l'*Espill* i a totes les edicions, consistent a canviar-hi *vell* per *bell*, que hi fa més sentit: “Lo prom Abram, / molt ric e bell...”, ja que, en aquesta història, Abram encara no era el patriarca venerable posterior, sinó un home jove, ben abillat, guerrer victoriós. Quant a la riquesa, *Lo Cartoixà* recorda, més endavant, que “bé sabien [els deixebles de Jesús] que ric era estat Abram” (III.11) i que “Abram molts béns temporals posseïa” (II.13).

fer esc / venen per fresc; / lo d'**Albufera**, / riu de Cullera, / per pex de mar" (vs. 7449-53). I aquesta baixa apreciació del peix de l'Albufera també concorda amb un altre fragment de *Lo Cartoixà*: "no hi ha ofici (...) més baix que peixcar en albufera" (I.30).

L'adjectiu *ameníssim* apareix encara altres vegades a *Lo Cartoixà*: "En lo parahís terrenal, delitós **verger ameníssim**" (I.2), "Axí com un riu exint de **lloc ameníssim**" (I.5), "En lo mont Tabor, **ameníssim** de fonts, arbres, flors i fruites" (I.32), "i encara desert se nomena florit e arborat, delitós e **ameníssim**, ab cants de ocells, que són los àngels" (III.5), "**Parahís ameníssim** e delitable" (III.14), etc., i sempre hi figura com a terme català que el traductor introdueix per expressar altres mots del text llatí original.⁴⁶ I sempre ho fa en contextos semblants, d'horts fructífers i delitosos, com ho era l'horta de València. En aquest sentit, fem notar que la menció del capítol cinquè del llibre primer continua amb l'esment dels termes *terra* i *regar*: "Axí com un riu exint de **lloc ameníssim**, est devallat a les humils valls (...) perquè, de allí brollant, tota la **terra regues**" (I.5).

⁴⁶ Els fragments reportats suara provenen, respectivament, de: "in paradus voluptatis" (I.2), "velut quaedam flumen de loco voluptatis egrediens" (I.5), ampliació del traductor (I.32), "Item quia instar desertum co sunt dulces cantus avium idest angelorum" (III.5), "paradiso voluptatis" (III.14), de manera que la substitució de *voluptatis* per *ameníssim* i l'ús reiterat d'aquest mot com a ampliació elativa, sempre aportada de bell nou pel traductor sense que el mot figurés a l'original, haurien de ser considerats com a l'acta de naixença catalana del terme (Guia 2002: 155-57). En una rèplica a l'article acabat de citar, Peirats (2003) mostra que, tot i esmentar *Lo Cartoixà* des del mateix títol del seu escrit, no se l'ha llegit, ja que el cita a través de les citacions de Guia (2002) i s'hi equivoca, confonent les referències dels capítols, donant-ne unes per altres. A banda d'això, preten negar la dependència del sintagma de l'*Espill* envers *Lo Cartoixà* tot adduint textos llatins medievals on apareix el mot *amenissimus*, en aplicació a espais de repòs, devocionals i sants. Tanmateix, ho fa sense preocupar-se de si aquests textos circulaven molt o poc o gens per la València del segle XV i obviant el fet del pas del llatí al català i de la concordança estreta i constatable, en lloc, temps i llengua, entre *Lo Cartoixà* i l'*Espill*. Si Peirats vol dir que l'autor de l'*Espill* llegia i prenia el mot *amenissimus* del *Chronicon* de Willelmus de Tyro o de la *Peregrinatio* d'un tal Theodoricus, que ho digui i que ho demostrï. Altrament, les dues úniques mencions, clares i catalanes, del sintagma *terra ameníssima*, concordants en text i en context, són les de *Lo Cartoixà* i l'*Espill*. Cal dir que Peirats, a la seva tesi doctoral (2002), no hi va fer cap esment d'aquest sintagma ni del mot *amenissimus*, que ara diu que té tanta tradició (llatina).

L'altra única recurrència catalana coneguda del mateix mot és a la *Tragèdia de Caldesa*: “En lo delitós **ameníssim regne de València**, dins los murs de la sua major ciutat”.⁴⁷

* * *

Seguint al mateix capítol vint-i-novè, *Sobre la secunda i terça vocació dels apòstols*, podem llegir-hi: “Promptament, sens alguna tarda, **Pere i Andreu, dexats** los filats i la barca, lo Senyor seguiren (...) i passant un poc més avant lo Senyor, ab Simó Pere i Andreu que'l seguien, véu a Jaume i a Joan en la barca, ab **Zebedeu** lo **pare**, que ja vell lo timó regia; los **filats** refeien i **reparaven**, que de gran pobretat era indici (...) **Dexaren** tantost los dos germans los **filats** i lo **pare**...” (l.29). Aquest episodi prové de l'evangeli de Mateu, 4.18-22.

L'*Espill* ho recull així: “**Deixa** peixcar / com **Pere** féu, / e com **Andreu** / sobre parats, / nau e **filats** / a qui els **repare**. / **Llexant** son pare, / en **Zebedeu**, / en son bateu / o nau tot sol, / ab tot son bol...” (vs. 12518-28).

Miquel i Planas (1929-42: 374), en anotar aquests versos, diu: “En el passatge d'en Roig, massa sintètic, els dos primers germans semblen confosos ab els dos segons, fills de Zebedeu”. Per la seva banda, Carré (2006: 755) comenta: “Que les xarxes estiguin a punt de reparar sembla una glosa de Roig”. Ja s'hi veu que no és així i que la reparació dels filats és una amplificació que prové de *Lo Cartoixà*.

* * *

Al capítol trentè, hi ha un determinat agrupament lèxic: “generalment, a totes les **infirmitats** donàs **sanitat** perfeta: manant, les **corporals** malalties

⁴⁷ El mot *amè*, procedent del llatí *amoenus*, possiblement derivat d'*amare* (DeCat, l.260b), no compta amb una documentació antiga en català, a diferència dels mots *amenitat*, que apareix en un document de 1437 (DCVB, *amenitat*), i *ameníssim*, que apareix al segle XV, a *Lo Cartoixà*, la *Tragèdia de Caldesa* i l'*Espill*, com hem vist.

guaria” (l.30), que retrobem a l’*Espill*, al voltant del mateix motiu: “puis los **guaria** / la **corporal** / e temporal / **infirmitat**. / Tal **sanitat** / hi trobaràs...” (vs. 12164-69), per bé que hom podria pensar que es tracta d’una associació corrent, si es pogués documentar igualment en altres textos.

* * *

La sentència bíblica *No s’ha de posar el vi novell en odre vell*, provinent de l’evangeli de Mateu (9.17), es troba reproduïda a *Lo Cartoixà*: “Algú no posa pedaç de drap nou i fort en vestidura vella, perquè rompria i tiraria gran part de la roba i major squins faria. Ni posen **vi novell en vells odres**, car rompen-se los odres i lo vi s’escampa i los odres se perden, mas lo vi novell en odres nous posen i axí lo vi e los odres se conserven” (l.31) i usada a l’*Espill*, sense la part directiva, en el sentit de criticar, com a cosa inútil i antinatural, el fet d’adoctrinar les dones: “Met **vi novell / en odre vell** / amb rot embut” (vs. 7979-81).

* * *

Al capítol trenta-dosè, *De la electio dels dotze apòstols*, s’hi diu: “Fent oració lo senyor era ja la nit passada i, vengut lo dia, cridà los dexebles, que podia ser que dormissen, i de tots ne elegí **dotze** en apòstols, que fossen més principals entre els altres” (l.32) i, poc més avall: “Són en moltes figures figurat lo nombre dels apòstols” (l.32); a partir d’ací, comença una llarga exposició d’esments d’episodis bíblics on apareix el nombre dotze, com a prefiguradors del nombre dels apòstols. El paràgraf es repeteix, de forma molt semblant, al capítol vint-i-sisè del llibre segon: “Foren per diverses figures figurats los gloriosos apòstols...” (ll.26) i, en altres llocs de *Lo Cartoixà*, també se’n parla, del nombre dotze. A la vista, doncs, de l’abundància dels esments, invertirem l’ordre de l’exposició i posarem, en primer lloc, les mencions que hi ha a l’*Espill* a conjunts de dotze elements i, a continuació, les concordances amb *Lo Cartoixà*.

- 1) “Ceptre real / té e **corona** / al cap, redona, / de **dotze steles**” (vs. 11822-25), que concorda amb “les **dotze steles** de la **corona** de la sposa enbellint tota la santa sgleia per miraculoses obres” (I.32) i “les **dotze steles** en la **corona** de la sposa, la sgleia santa” (II.26). La referència prové de l'*Apocalipsi*: “Es veié un gran prodigi al cel: una dona vestida de sol, amb la lluna sota els peus, i sobre el cap una corona de dotze estrelles” (12.1) i, tal com ha posat de manifest Peirats (2006: 928), es tracta d'un tòpic molt repetit, no només en obres religioses que citen o glossen explícitament l'*Apocalipsi* sinó en composicions poètiques de certàmens valencians de la fi del XV. En aquest cas, doncs, existeix la concordança però no es pot parlar d'una relació especial entre l'*Espill* i *Lo Cartoixà*.

- 2) “Los seus **dexeables** / en lloc de bast, / sense contrast / se concordaren, / **dotze** hi **posaren** / **los seus mantells**; / segut sobre ells, / rei mansuet...” (vs. 13124-31). Sobre aquest passatge, Peirats (2002: 964) comenta que “les Glosses no fan al·lusió al nombre de mantells i tampoc el text de la *Vulgata*”. A *Lo Cartoixà* llegim: “e **posaren** sobre ells **los seus mantos** e feren sobre los animals lo senyor seure. Diu sant Basili (...) los **mantos** e vestidures dels **apòstols** la sua bona doctrina exemples de virtuosa vida signifiquen (...). Diu sant Bernat: **posaren** sobre los animals les vestidures los **apòstols**...” (III.24), de manera que, pel context, sembla que s'hi fa referència als dotze apòstols, però no s'hi diu expressament. A l'*Espill*, també n'hi ha una altra referència, sense que hi consti el nombre: “qui, pels mantells / al ruc posats...” (vs. 14886-87). Així mateix, a la *Vita Christi* (1497) figura: “E, portant la dita somera, posaren los seus mantos sobre ella, car no havien altra sella ne guarnició, e axí la presentaren al Senyor perquè cavalcàs en ella” (cap. 134).

- 3) “Ab gran conreu / del seu camp pla / qual ell plantà, / dels seus criats / **dotze** triats / féu **capitans**, / e pres-ne tants / en sacerdots / dels pus devots, / com féu Esdràs / dels vells pus clars. / Dotze també, / com

- 4) “Aquells cartells / qui, pels mantells / al ruc posats / e pels **sobrats** / **dotze sportins** / **del peix, cofins,** / **e pa plegats,** / són **figurats**” (vs.

⁴⁸ La glossa de l'*Speculum humanae salvationis* diu així, segons la traducció de Hauf (2001: 207): “Dotze lleonets coronaven les sis grades del tron perquè dotze serien els apòstols que auxiliarien Maria en el seu celestial regnat”, però ho diu en versions d’altres llengües, que no havien estat traduïdes al català i que no circulaven per la València del segle XV. El mateix Hauf (2001: 190) reconeix que “els escassos manuscrits de l'*SHS* documentats en biblioteques de la Península Ibèrica degueren arribar més tard, quan s’intensificaren a finals del segle XV els contactes comercials entre Castella i Flandes” i confessa que “tot i haver desplegat un cert esforç, no puc aportar cap nova evidència documental sobre la divulgació de l'*SHS* en la Península Ibèrica”. Malgrat això, al seu article es llegeixen expressions com ara: “Ja en la primera part de la lliçó de Salomó, hi trobem indicis d’una lectura o reminiscència de les pintures de l'*SHS*”, “Roig glossa molt indirectament aquesta vinyeta, però sembla conèixer-la i potser la tenia en la ment”, “Aquesta glossa degué cridar l’atenció de Jaume Roig”, “Roig sembla conèixer i adaptar la mateixa glossa que utilitza l’autor de l'*SHS*”, etc.

14885-92). Després dels mantells, que són els que els apòstols posaren sobre el ruc per a l'entrada a Jerusalem, com ja hem vist adés, els versos següents fan referència a la part final de l'episodi evangèlic de la multiplicació dels pans i els peixos. Vegem com s'hi recull a *La Vulgata*: "(...) Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos" (Mateu, 14.20); "Et sustulerunt reliquias, fragmentorum duodecim cophinos plenos, et de piscibus" (Marc, 6.43); "Et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim" (Lluc, 9.17); "Dixit discipulis suis: "Colligite quae superaverunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, et impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeacei, quae superfuerunt his qui manducaverant" (Joan, 6, 12-13). Les traduccions de la *Bíblia de Montserrat* fan així: "(...) recolliren les sobres dels bocins: dotze cistelles plenes" (Mateu, 14.20); "(...) recolliren els bocins: dotze cistelles plenes, com també dels peixos" (Marc, 6.43); "(...) recolliren allò que els havia sobrat: dotze cistelles de bocins" (Lluc, 9.17); "Digué als deixebles: "Recolliu els bocins que hagin sobrat perquè no es perdi res". Els van recollir, doncs, i ompliren dotze cistelles dels bocins d'aquells cinc pans d'ordi: eren les sobralles després d'haver menjat" (Joan, 6.12-13). Vegem, ara, com són de concordants, amb l'*Espill*, les referències de *Lo Cartoixà* (i com s'hi nota, per semblant a altres textos de la València de l'època, la influència preponderant de l'evangeli de Joan): "Dix als seus dexebles: **Plegau** lo que ha **sobrat**, los trossos que no es perden. **Plegaren** i ompliren-ne **dotze cofins**, dels troços que dels cinc **pans** de ordi i dels dos **pexos sobrat** havien" (II.26), "colliren lo que **sobrava** i **dotze cofins** ne umpliren, i un cofí umplí cascun apòstol" (II.26), "**dotze cofins** ne romanen de la evangèlica vianda, que són **dotze** apòstols de **spart** o de vímens aspres en lo vestir e viure; dins, plens de saborosa doctrina" (II.26), "**dotze cofins** signifiquen que per les tres parts del món los quatre evangelis preïcar devien: tres vegades quatre són dotze. Foren per diverses figures **figurats** los gloriosos apòstols" (II.26) i, més endavant: "i **sobrà** del que menjat havien set **sportes**" (II.50), "havien donat als pobres les set **sportes** que dels set **pans** i dels **pexos** eren

plenes” (II.51), “No us recordau de la multiplicació dels cinc pans i dos pexos en [vianda per a] cinc mil hòmens i que **dotze cofins** ne **sobraren**, i de la multiplicació de set pans i poquets i xiquets pexos com ne **sobraren** set **sportes?**” (II.51). Les concordances són tan notables que, per separat, a partir dels evangelis, *Lo Cartoixà* i *l’Espill* no haurien pogut donar solucions lèxiques tan coincidents.

- 5) “Per **dotze, tretes / del riu**, eletes, / **pedres** molt belles / --**Josué** d’elles / féu fabricar / **novell altar**--, / són denotats, / pronosticats / los dotze mots / dictats per tots / los majordòmens, / apòstols, pròmens, / de l’apostòlica, / una, catòlica / e santa Esgleia” (vs. 14893-907). De la segona part d’aquest passatge en parlarem més endavant, en ocuparnos dels versos que hi continuen. Quant a l’episodi del pas del Jordà pels jueus, conduïts per Josué, també és mencionat en altres dos passatges de *l’Espill*: “Ab **Josué**, / seguint-lo bé, / **passa** dellà / **lo flum Jordà** / e no t’atures / per les pastures / de Galaad, / com fills de Gad / e de Rubén; / mas fort entén / fer **nou altar** / e triomfar / en terra amable, / desirable, / on los vivents / terratinents / porcions han” (vs. 12487-503) i “**Dotze** també, / com **Josué** / pròmens trià / quan lo **Jordà** / volgué **passar**” (vs. 13765-69), però sense esmentar-hi les *pedres* que cadascun del dotze homes elegits tragué del riu. A *Lo Cartoixà*, n’hi ha també moltes referències a l’episodi i aquesta quantitat és, per ella mateixa, una concordança significativa: “Axí com Jesús nave, que en altre nom **Josué** se nomena, qui succeí en lo ducat a Moisès i en la terra de promissió introduí lo judaic poble” (I.10), “Opinen alguns doctors que, dient lo Baptista aquestes paraules, senyala ab lo dit aquelles **dotze pedres**, les quals **Josué** féu **traure de les jordanes aigües** i posar-les en terra i manà que altres **dotze** ne prenguésen i les possasen dins l’aigua. Les primeres, los jueus signifiquen (...); per les segones, los gentils se deven entendre...” (I.17), “Quan lo teu capità **Josué** **passà** per mig d’aquest riu en sec lo teu poble” (I.21), “Les **dotze pedres** que manà **Josué** **traure de les aigües** per memòria perpètua són los **dotze apòstols**” (I.21), “Per les **dotze pedres** que **Josué** manà

del flum Jordà traure" (I.32), "Per les **dotze pedres** que manà **Josué traure de les jordanes aigües**" (II.26).

* * *

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Celestials sales*, 'el cel dels cristians' (def. pròpia), és usada a *Lo Cartoixà*: "perquè eternament en les amples, **altes** i **celestials sales** stigues ab lo spòs en les sues noces" (I.40), "de aquells draps que vol empaliar les **celestials sales**" (III.3), "en les **celestials**, empaliades, lluminoses **sales**" (IV.25) i a l'*Espill*: "dejús ses ales, / **alt** en les **sales / celestials**" (vs. 12033-35). No apareix al *Curial*, ni al *Tirant*, ni a la *Vita Christi*, ni a *Lo Passi en cobles...* N'hi ha una variant a la *Sentència del Certamen en llaor de sant Cristòfol*: "sobre les **sales / del cel** pujant, daurades ales / porta'n l'entendre" i a la *Vida de santa Magdalena en cobles*: "Ans, per muntar a les **divinals sales**, / teníeu ja prou plomes en les ales (vs. 659-60), en tots dos casos amb la mateixa rima de l'*Espill*: *sales / ales*.

* * *

El cas és que els versos de l'*Espill* reportats suara, completats amb els immediatament anteriors, fan així, en referència a la verge Maria: "**com** fa **la lloca**, / **sos fills** col·loca, / dejús **ses ales**" (vs. 12031-33) i a *Lo Cartoixà*, poc després del fragment que acabem de reproduir, llegim que els apòstols segueixen Jesús "axí com **los pollets la gallina**, a la calor de **les sues ales** se scalfen..." (I.40).

La relació entre els dos textos, doncs, sembla innegable. Més endavant, *Lo Cartoixà* torna a usar la mateixa metàfora: "Quantes vegades he volgut ajustar e congregar los teus **fills**, axí **com la gallina los polls** devall les mies **ales**", "és tan gran la amor que té **als polls la gallina** que emmalalteix si ells emmalalteixen i dels ocells de rapina los cobre i els defén fins a la mort ab les **ales**" (III.36).

* * *

De la locució verbal comparativa *Tornar al vòmit com el gos*, que prové de la *Bíblia*: “Com un gos que torna al seu vòmit, és l’insensat qui repeteix la seva ximpleria” (*Proverbis*, 26.11) i que havia estat recollida als *Bestiaris* medievals: “[El ca] sovent vomita sa vianda, e puys la menge” (*Llibre del tresor*, l.179), trobem recurrències al *Terç del Crestià*: “Axí com lo ca que torna pendre ço que ha retut per la bocca” (cap. 230), al *Curial*: “E tu, no coneixent la sospita e gelosia de les dones (...), tornist a Laquesis així com los cans al vòmit” (III.6), a *Lo Cartoixà*: “**Com a gossos** lladren i **vomiten** lo que **mengen**” (l.39, *sic*) i a l’*Espill*: “Tornes a beure / lo **vomitat**; / enormitat / vols fer, **com gos**” (vs. 6974-77) i “Txica mamant / una donzella / llet de cadella, / què **vomitava** / **menjar** tornava” (vs. 9156-60). Aquesta concordança, doncs, no és específica de les dues darreres obres.

Llibre segon de Lo Cartoixà

Al capítol primer, *Del servent de centurió paralític*, com a moralitat a extreure de la fe del centurió en el poder miraculós de Jesús, que li demana de guarir el seu servent sense necessitat d’anar a veure’l, s’inclou el comentari següent: “Hi devem atendre **quant** aprofita la **fe pròpia** on tant val la **stranya**” (II.1). Aquest pensament, expressat de la mateixa manera, el retrobem a l’*Espill*: “Si per **fe stranya** / l’home tant guanya, / **quant** més per **pròpia**...” (vs. 14874-75).

* * *

La unitat estilística *Qui llaurant mira darrere, no llaura dret*, configurada com a enunciat parèmic a partir d’un apotegma atribuït a Jesucrist: “Però Jesús li va respondre: ningú que, tenint posada la mà a l’arada, miri enrera, no és bo per al Regne de Déu” (Lluc, 9, 62), apareix diversament intertextualitzada a *Lo Cartoixà*: “Respon lo Senyor: qualsevol qui posa la mà a l’**aradre** i **atràs guarda**, per al regne de Déu **no** és disposat ni **abte** (...) si **atràs mira**” (II.4), “Lo

qui **llaurant** gira la cara, **drets los solcs no porta**" (II.4), "Diu sant Gregori: No són dexebles seus qui ab ell la Pasqua no celebren, no són dexebles seus aquells que havent posat la mà a **l'aradre atràs miren**, deixant lo bé que principià havien" (IV.14).

Fixem-nos en la quantitat de lèxic concordant que hi ha en la intertextualització que se'n fa a l'*Espill*: "Qui, pres **l'aladre**, / **mira** el baladre / restat **darrere**, / **dret solc no spere** / ni bon recapte; / **no** es pot dir **apte** / **per** alt **regnar**. / Per **dret llaurar**..." (vs. 12433-40).

* * *

De la locució verbal comparativa *Grunyir com un porc* n'hi ha referències desautomatitzades, en contextos diferents, a *Lo Cartoixà*: "Diu sant Crisòstom: fàcilment se prenen los hòmens qui en les condicions als **porcs** semblen (...) **gronyint** tostemps per ira" (II.6) i a l'*Espill*: "**Porcell grunyent** / tota la nit / era en lo llit" (vs. 2354-56) i "Si res vos mana / lo vell exorc, / **grunya com porc**, / no en façau res" (vs. 6006-09).

* * *

Al capítol setè, *La curació del paralític qui per lo terrat lo posaren*, on es conta i es fa la glossa d'un episodi de l'evangeli de Lluc (5, 17-26), *Lo Cartoixà* presenta aquestes característiques lingüístiques: "e descobriren una trapa del **terrat** de la casa on lo senyor preïcava i, ab cordes, lo paralític davant lo senyor baxaren; que són vera mostra de la gran **fe** que, ensemps ab lo paralític, portaven", "que es lleve **del llit on jau** e que se'n vaja", "ab sola una paraula **guarir** a ell, paralític", "manant cure la sua corporal **malaltia**: lleva't, pren lo teu **llit** e ves-te'n a casa. Lleva't **sa** i alegre del **llit** on gitat staves", "per lo **terrat** posen lo paralític: pietat e potència sobre lo **malalt** se encontraren" (II.7).

A la redacció de l'*Espill* es troba el mateix tema, amb un agrupament semblant d'unitats lèxiques "**Fe** dels parents / d'aquell **malalt** / del **terrat** alt / fet

un forat, / per ells calat, / **jaent al lilit**, / que fos **guarit** / tant hi bastà / que romàs **sa**” (vs. 14864-72).

* * *

Semblant a l'anterior és el cas, al capítol vuitè, de l'episodi de la dona que tenia flux de sang i que s'acostà a Jesús per tocar-lo i guarir-se. El relaten els evangelis de Mateu (9.20-22), Marc (5.25-34) i Lluc (8.43-48). *Lo Cartoixà* el presenta amb els trets lèxics i fràsics següents: “l'anant lo senyor **venc** una dona que havia dotze anys que de **flux de sang** tenia incurable malaltia”, “**tocà solament** la símbria del manto”, “en lo qual posà tota la sua **sperança** e per ço merexqué atènyer la **sanitat** que sperava”, “en lo **vestiment...**”, “**ab ferma fe** dins si deia: si **toque solament** la sua **vestidura**”, “del seu mal fon plenament **curada**”, “és efecte de la mia virtut que ha donat **sanitat** perfeta, perquè no m'ha **tocat solament** axí com los altres, mas **ab fe**, devoció i **sperança**”, “en la pau la envia lo pacífic rei e senyor (...) sens la qual algun bé **trobar** no es dexa, i ab la pau i en la pau tots s'hi **troben**”, “**tocà del vestiment** del senyor la símbria”, “**curada del flux de sang**” (ll.8).

El mateix tema i es mateixos trets lèxics i fràsics susdits apareixen a *l'Espill*: “Tal **sanitat** / hi **trobaràs** / si tu **vendràs** / **ab fe, sperança** / e confiança; / com na Sofia: / **sang flux** tenia / antigament, / lo **vestiment** / **sols li tocà**, / de fet **curà**” (vs. 12168-78).

La novetat que hi suposa el nom *Sofia*, que no prové dels Evangelis, ja ha estat assenyalada per la crítica. En comentar *l'Espill*, Peirats (2002: 953) observa que “segons la *Legenda Aurea* (II, 199) santa Sofia va veure el martiri de les seues tres filles: Fe, Esperança i Caritat, a mans de l'emperador Adrià”. Això duu a reforçar la possible relació entre els fragments de *l'Espill*, on apareixen la **fe** i l'**esperança** al costat de l'esment del nom **Sofia** per a la protagonista de l'episodi, i de *Lo Cartoixà*, on també hi és esmentada la tercera virtut, tot amplificant la fe i l'esperança que foren mereixedores de la sanitat de la menstruosa: “foc diu la scriptura sancta és lo Déu nostre, que de amor e

caritat crema; si palleta de **fe** verdadera s'hi acosta, tantost la encén, per xica purna que toque; quina deu ésser la nostra **sperança** que..." (II.8). Potser l'autor de l'*Espill*, en llegir *Lo Cartoixà* i veure-hi la menció a "les tres filles", pensés que la dona de l'episodi podria anomenar-se com "la mare" d'aquestes.

* * *

Al capítol onzè, *De la paciència que deu hom tenir en les coses adverses*, s'hi diu: "siau **simples sens fel** de amargor axí com a **colomes**" (II.11), i a l'*Espill* llegim el mateix agrupament lèxic, en un context diferent: "**simples coloma** / llisa de ploma / e **sense fel**" (7753-55).

* * *

Al capítol tretzè, hi ha un altre agrupament lèxic, dels termes *cards* i *espines*: "Los vicis e carnals concupiscències axí com a **cards** i **spines** converteix en cendra (...) i la llenya, fenaç i palla, dels quals lo apòstol parla, consumeix i **crema**" (II.13), el qual es retroba a l'*Espill*: "**spines, cards crema**" (v. 45), amb la circumstància afegida de la concurrència comuna del terme *crema*.

El parell lèxic *cards* i *espines* reapareix en altres capítols de *Lo Cartoixà*: "la terra de nostra carn infecta per la maledicció primera prodoex **cards** i **spines**" (II.47), "aquesta stèril miserable terra, de nostra carn meleïta, que **spines** e **cards** germina" (IV.29). Aquesta darrera ocurrència s'inscriu en un paràgraf que, com es pot comprovar sobre el text llatí de Ludolf de Saxònia, és tot ell una amplificació introduïda pel traductor.

Aquest parell lèxic no figura en cap de les obres catalanes consultades, anteriors o coetànies (*Lo Somni*, *Facet*, obres de F. de la Via, *Faula de Neptú i Diana*, *Curial e Güelfa*, obres d'Ausiàs March, *Obres o trobes en lahor de la verge Maria*, *Certamen de sant Cristòfol*, *Tirant lo Blanc*, *Obra de la sacratíssima conceptio*, *Lo Passi en cobles*, *Vita Christi*, *Cançoner sagrat de*

vides de sants, etc.). D'altra banda, *cardons i espines*, com a trasllació del mot llatí *spinae*, figura a la traducció catalana manuscrita (conservada en un còdex de la biblioteca d'El Escorial) de l'obra de l'abat Isac, *De ordinatione animae*, editada a Barcelona el 1497 (Wittlin 1991: 177). Així mateix, es troba al *Gènesi de Scriptura*: “E sembreràs ta sement neta, e naxeran en ella *spines e cardons...*” i a l'*Epístola de sant Jeroni a santa Eudòxia*: “Terra ben femada et ben enrosada engenra *cardons et spines*” (*Vocabulari* de Faraudo).

* * *

La col·locació *Canya vana*, entesa metafòricament com a ‘cosa o persona feble i menystenible’, és usada a *Lo Cartoixà*: “I qualsevol religiós per Joan se pot entendre, qui no deu ésser **canya** vert per fictes i ypòcrites obres e dins **vana** e de virtuts e veritat buida, mas deu ésser vert per conversació honesta i dins ple de caritat devota. No deu ésser fràgil que el vent la moga” (Il.15), a l'*Espill*: “Com **canya vana**, / pòpul, xop, alber, / olm, vern e sàlzer, / qui fruit no fan / e al foc van, / com la cugula” (vs. 6166-71) i a la *Vita Christi*: “Una **canya vana** que lo vent la lança allà hon se vol” (cap. 33). No l'hem trobada en cap altre text de la segona meitat del segle XV.

* * *

Al capítol dissetè, *Com tornaren de pricar los apòstols i com tramès los setanta-dos dexebles*, hi ha una referència a les llengües del món: “devia la sua fe ésser pricada als gentils, partits en **setanta-dues llengües**. Fon la primera llengua la hebraica, la qual fon divisa en la edificació de la superba torre en **setanta-dos llengües**” (Il.17), les quals llengües també apareixen esmentades a l'*Espill*: “**setanta i dos / llengües del món**” (vs. 658-59).

* * *

De l'adjectiu *manal*, ‘que raja en abundància’, DCVB i DeCat no porten cap més documentació que la de les dues recurrències que n'hi ha a l'*Espill*:

“Més, Déu manà / que el poble ves / com Moisés, / ferint la roca, / aigua no poca, / **manal**, n'ixqué, / de qual begué / tot Israel” (vs. 14318-25) i “Tot batejat / d'aigua **manal** / e natural” (vs. 14838-40), però el mot també es troba a *Lo Cartoixà*: “font **manal** que totstemps brolla” (ll.20) i no hi és a cap altra de les obres consultades del segle XV.

* * *

L'episodi de la samaritana i Jesús, que és contat amb detall a l'evangeli de Joan, 4, i reproduït al capítol vint-i-unè del llibre segon de *Lo Cartoixà*, *De la dona samaritana*, apareix mencionat en dos llocs de l'*Espill*. Hom podria pensar que la font comuna és l'evangèlica –tret de la primera menció de l'*Espill*, on l'esment s'insereix en un context de crítica a les dones per no saber guardar els secrets, que Cantavella (1992: 101) conjectura que prové del *Matheolus* llatí– i que, a partir de l'evangeli, cada obra pel seu cantó, *Lo Cartoixà* i l'*Espill*, recullen dues versions no relacionades directament. Tanmateix, les identitats lèxiques entre les dues obres són tan paleses --i, en alguns casos, diferents del lèxic evangèlic-- que es fa difícil considerar que són fruit d'adaptacions o traduccions independents.

Vegem, primerament, què hi diu l'*Espill*: “Com la serrana / **samaritana** / cuità **preïcar** / dins **en Sicar** / de sa **venguda**; / esdevenguda / de ple l'havia: / “**Ha'm dit** tenia / **marits** morts **cinc**; / l'home **que tinc** / ara jo viu, / **veritat diu**, / **no és mon marit**”. / Per lo seu **crit** / **tots** prest **ixqueren** / e lo reberen” (vs. 7879-94) i “**Prop de Sicar**, / promès **donar** / a l'aldeana / **samaritana** / **aigua de vida**, / **font** infinida, / perpetual” (vs. 14379-85).

Al text de *Lo Cartoixà* es troba: “**Prop de** la ciutat de **Sicar**”, “**font** de Jacob”, “dona **samaritana**”, “ell te **donaria aigua viva**”, “no era acostumada de spirituals paraules la **samaritana**”, “d'on me pots **donar tu aigua viva...?**”, “una **font** que de ací saltarà en la vida eterna”, “no **tinc marit**, respòs la dona”, “**cinc marits** has tengut i aquest que ara tens **no és ton marit**, i axí **dus veritat**”, “ja és **venguda** la hora”, “és **vengut** lo temps del Messies”, “a la ciutat corre”,

“porta sens cànter a la ciutat **aigua de vida**”, “**en la ciutat** entra, a **tots crida**”, a **tots** convoca, a **tots preïca** (...) veniu que **vengut** és aquell que (...) qui **m’ha dit** (...) que aquest **que tinc no és mon marit**”, “e **ixqueren** los de la ciutat” (I.21).

Així doncs, més enllà del text evangèlic, entre *Lo Cartoixà* i *l’Espill* tenim les següents concordances fràsiques específiques: **Prop de Sicar i aigua de vida**, així com els verbs **preïcar** i **cridar**, tots dos aplicats a la samaritana informant i convocant la gent de Sicar. D’altra banda, com a dada complementària però menor, podem observar que els adjectius *serrana* i *aldeana*, que hi vénen condicionats per la rima amb *samaritana*, concorden semànticament amb “no era acostumada de spirituals paraules la samaritana” i “senyor lo nomena, que ja veia la majestat de la sua presència i la gravitat de les sues paraules, encara que de tot no les entenia” (I.21).

* * *

La sentència bíblica *Vanitas vanitatum et omnia vanitas* (*Eclesiastés*, 1.2) es mencionada a *Lo Cartoixà*: “De aquest pa menjà lo *Eclesiastès* Salomó, quant dix: *vanitat de vanitats i totes les coses són vanitat*” (II.26), “Havia dexas Pere totes aquelles coses de les quals diu Salamó: *vanitat són de vanitat e totes són vanitat*” (III.11), a *l’Espill*, aplicada a les dones: “Són vanitat / de vanitats” (vs. 7100-01) i a la *Vita Christi*: “Car totes les coses de aquest món me són vanitat e afflictio de sperit, segons testifica Salamó dient: *Vanitas vanitatum et omnia vanitas et afflictio spiritus*” (cap. 8).

* * *

La col·locació *Donar raó* es troba, a *Lo Cartoixà* i a *l’Espill*, en un mateix context, el del juí final cristià: “Diu lo Senyor: de qualsevol paraula ociosa **donaran raó** lo jorn del juí” (II.32) i “A ton senyor / **raó daràs**” (vs. 12670-71). De fet, però, totes dues provenen de l’evangeli: “... reddent rationem de eo in die iudicii” (Mateu, 12.36).

* * *

Al capítol trenta-tresè del llibre segon i a l'onzè del llibre tercer, s'hi fan diverses referències al profeta Jonàs, que concorden amb les de l'*Espill*. Vegem primerament aquestes. Al sermó de Salomó, aquest conta l'incendi del mercat i la pelleria de València del 1446, dient que Déu consentí que no es cremés tot per les oracions que hom li féu i introduint, en aquest context, un incís comparatiu amb la ciutat de Nínive: "Com li plagué / de **Nínivé**, / ab en **Jonàs**" (vs. 7569-72). Aquesta menció podria ser un reflex de la que s'hi fa a *Lo Cartoixà*, on llegim un escurs semblant, al mig dels comentaris a la paràbola referent a "la dificultat e impossibilitat que lo ric en lo Regne del Cel entre" (III.11): "Serà en aquell dia juí de comparació, del qual lo Senyor parla quant diu: "Llevar-s'han los de **Nínive** en lo juí e condemnaran los jueus". Vol dir que els mostra condemnats: que ells, sens llei e gentils, a la preïcació de **Jonàs** feren penitència e los jueus mataren lo seu rei Messies, Déu, home e profeta" (III.11). En un cas i en l'altre, es tracta d'una mateixa referència bíblica — l'acolliment per Déu dels de Nínive, perquè varen creure el profeta Jonàs—, que hi és introduïda com a falca erudita. De fet, la referència a l'episodi bíblic de la conversió de la Nínive gentil (*Jonàs*, 1-4) sempre és usada, a *Lo Cartoixà*, seguint els evangelis de Mateu (12.40-41) i Lluc (11.30), com a recurs contrastiu respecte al tema subjacent de la manca de fe.

L'altra menció que n'hi ha a l'*Espill*, del mateix episodi, ja s'hi fa com a prefiguració de la mort i resurrecció de Crist: "**Jonàs llançat**, / **tres jorns** begut, / pel peix retut / qui es diu **balena**, / fora **en l'arena** / tornat en sest" (vs. 13948-53). Concorda amb tot de fragments que figuren, reiteradament, a *Lo Cartoixà*: "**Jonàs** no féu algun senyal als de Nínive sinó que la **balena** lo portà **en terra** i, oint-lo, cregueren", **Jonàs**, profeta, fon senyal de la mort quant lo pres la **balena**, tenir-lo **tres dies** significava lo sepulcre; vomitar-lo als de Nínive fon la resurrecció gloriosa", "**Jonàs llançat** en les fluctuants aigües, clos i tancat en lo ventre de la **balena**", "que axí els deglutirà lo diable, com a **Jonàs** la **balena**" (II.33). I més endavant: "Ací [Jesús] és **Jonàs llançat** en la mar per fortuna vàlida, i stà **tres dies** en lo ventre de la **balena**, la qual lo portà i el vomità a la

ciutat de Nínive” (IV..4), “Figura la sepultura del senyor **Jonàs** profeta, qui stigué **tres dies** en lo ventre de la **balena**, la qual lo portà e vomità a la ciutat dels gentils Nínive” (IV.9).

La relació de concordances lèxiques podria no ser gaire significativa, si no fos per l'expressió **Jonàs llançat**, que trobem idèntica en ambdós textos i la presència de la qual no fóra explicable si aquests fossin independents. A la *Vita Christi* també hi és l'esment prefigural de Jonàs, sense el sintagma susdit: “Axí com Jonàs stigué tres dies e tres nits en lo ventre de la balena, axí staria en lo cor de la terra, ço és, en los lims de infern, per spay de tres dies e tres nits” (cap. 232).

* * *

Els evangelis de Mateu (12.42) i Lluc (11.31) addueixen la reina de Sabà, junt als habitants de Nínive, com a exemple de gentils convertits, en contrast amb el jueus. L'anomenen *Regina austri* (que la *Bíblia de Montserrat* tradueix com a *Reina de Migjorn*) i, potser per això, a l'*Espill* llegim: “sabent **reïna**, / **Sabà austrina** / **és nomenada**” (vs. 15161-63), en concordança sumària amb les mencions més explicatives de *Lo Cartoixà*, l'altre text català que ho diu: “la **reina de Sabba**, que al migjorn té lo regne (...) llavors **se diu reina de austro**, qui és lo migjorn” (II.33).

* * *

Al capítol quarantè, *Dels convidats a la gran cena*, s'hi troba la sentència *Molts són els cridats i pocs els elegits*, provinent del evangelis: “Els cridats són innumbrables, però no tots són elegits” (Mateu, 22.14). *Lo Cartoixà* la reproduïx, ara amb variants: “Diu sant Gregori: **molts són los cridats i pocs són los qui venen**: molts qui per fe en ell creen, vivint mal al seu convit no entren” (II.40), ara desautomatitzada: “En cert dic a vosaltres que algú dels **cridats** qui no són volguts venir puis io'ls cridava, no menjaran en la mia cena; umplir-se ha la mia casa i los meus **elets** hi entren” (II.40), ara ben codificada:

“Diu lo Senyor: **molts són los cridats e pocs los elets**” (III.12). A l'*Espill* també hi és inserida, com a conclusió d'un episodi bíblic de l'Antic Testament: “**Molts són cridats, / pocs los elets**” (vs. 14554-55).

* * *

L'agrupament lèxic *fre* i *cabestre* el trobem a *Lo Cartoixà*: “dels quals diu lo Psalmista: constreny-los, senyor, ab **fre** i ab **cabestre**” (II.40) i a l'*Espill*: “desaveada / de **fre, cabestre**” (vs. 4390-91). No figura al *Repertori* de Wittlin (1991) ni en cap de les obres catalanes consultades del segle XV.

* * *

Al capítol quaranta-unè, *De Cenofegia*, en explicar la significació d'aquesta festivitats jueva, s'hi diu: “celebraven aquesta festa (...) en aquell temps que els **raïms** se cullen (...) i en aquell mes de setembre **portaren** los exploradors que tramès Moisès dels fruits de la terra; i **portaren** lo gran **raïm** en la barra, que **dos** hòmens lo **portaven**” (II.41). Al capítol vint-i-cinquè del llibre tercer, es recorda el mateix episodi bíblic, com a prefiguració de l'entrada de Jesús a Jerusalem: “Açò figuraven aquells exploradors que de la terra de promissió aquell **raïm penjat en** una barra **portaren**. Lo qui anava primer era lo **judaic poble**; l'altre era lo **poble** de la religió **crisiana**” (III.25). Als capítols cinquè i desè del llibre quart, s'hi fa menció del mateix episodi bíblic, com a prefiguració de la passió de Jesucrist, en la creu: “Ací és lo **raïm** dels exploradors: **penjat en** la gran barra”, “los gentils e **jueus**, dos **pobles** Jesús a la mort porten, figurats **per los dos** exploradors que **portaren** lo **raïm** en lo desert al **judaic poble**; és lo **raïm** Jesús...” (IV.5), “aquesta és la gran barra en la qual los exploradors **portaren** lo **raïm** de la fètil e abundosa terra” (IV.10).

A l'*Espill*, n'hi ha una referència concordant: “**Raïm penjat, / en pal portat / al coll per dos / gardejadós / --lo cristià / de cara hi va; / jueu, de squena: / primer lo mena / poble rebel—**” (vs. 13931-39).

* * *

Al capítol quaranta-quatrè, *Del cec de nativitat*, s’hi amplifica i es glossa el miracle del guariment del cec de naixement, que es conta a l’evangeli de Joan (9.6-7): “Dit això, escopí a terra, féu fang amb la saliva, untà els ulls amb aquell fang i va dir: “Ves a la piscina de Siloè” (que significa ‘enviat’). Se n’hi anà, doncs, es rentà i tornà veient-hi”. A *Lo Cartoixà*, que segueix preferentment i prou fidelment aquest evangeli, llegim la declaració posterior del cec, quan conta el miracle: “ha fet fang i ha’m untat los ulls i ha’m dit: “ves a **la natatòria de Siloè** i llavat”. So anat i som llavat i veig” i, en la disgressió moralitzadora del mateix capítol, s’hi afirma que aquesta confessió es fa “en honor e **glòria** de Jesús” (ll.44). A l’*Espill*, en uns versos que enllacen amb els dedicats al miracle de les bodes de Canà, figura la menció següent: “allí mostrà / començ de **glòria**; / **la natatòria / de Siloé** / la mostrà bé” (vs. 14374-78).

Així doncs, el sintagma nominal **Natatòria de Siloè** i la unitat lèxica **glòria** coapareixen en ambdós textos, posant de manifest una molt probable relació bilateral. Tots dos recullen i incorporen al català el llatí *natatòria* de *La Vulgata*: “Vade ad natatoria Siloe et lava”. Al *Gènesi de Scriptura*, s’hi fa referència tres vegades a la *piscina de Siloè* i una al *natatori de Siloè*, en masculí.

* * *

Al capítol quaranta-vuitè, *De la dona cananea*, es recull l’episodi que reporten els evangelis de Mateu (15.21-28) i Marc (7.24-30), el qual hi és àmpliament reproduït i glossat: “En les parts de **Sidon** i Tirus (...) acostà’s al senyor una dona idolatre (...) natural **cananea** (...) misericòrdia demana, que una **filla** sua malament és vexada per lo **diabre** (...) Exint lo senyor de la casa i partint-se de la **ciutat de Sidon**, seguia lo senyor la devota **cananea** i en **altes veus cridava**: “hages **mercè** de mi, **senyor!**” (...) **La cananea** crida, lamenta i plora (...) la humil perseverant **cananea** (...) la constant **cananea** (...) Mira aquells seus piadosos ulls a la agenollada lacrimant **cananea** (...). Davant la

ciutat de Sidon se mostra una capella en lo lloc on suplicà **la cananea**. **Fon guarida la sua filla** en aquella hora...” (II.48).

A l'*Espill* també s'hi fa esment al mateix passatge, amb força concordances lèxiques amb *Lo Cartoixà*, més enllà dels textos evangèlics: “**La cananea**, / no de Judea / mas de **Sidònia**, / ab querimònia, / porfidiat / e **alt cridant** / “**Senyor, mercè!**” / d'ell obtengué / que **fon curada**: / **endiablada** / **sa filla era**” (vs. 12135-45).

* * *

La sentència bíblica *No s'ha de llevar als fills pans, per donar-los als cans*, provinent dels evangelis de Mateu (15.21) i Marc (7.27), es troba reproduïda a *Lo Cartoixà*: “I per ço li respon, donant-li en paraules repulsa, dient: no és bona cosa pendre lo **pa dels fills** i **donar-lo als** goços” (II.48) i reutilitzada a l'*Espill*, sense la part directiva, en el sentit de criticar com a cosa inútil i antinatural el fet d'adoctrinar les dones: “**Dels fills tol pans** / per **dar als cans**” (vs. 7975-76).

* * *

Al capítol cinquanta-unè, *Del llevat que hom se deu guardar i del cec il·luminat en Betsaida*, llegim: “guardau-vos ab fe pura i ferma **del llevat** agre i corrompuda doctrina dels fariseus i saduceus”, “que axí com lo **llevat** corromp tota la pasta, axí la error tota la sana doctrina”, “guarda'm tu, senyor, que no menge **del llevat** podrit i agre de errònea doctrina”... (II.51). Els lexemes marcats en aquestes expressions podrien relacionar-se amb aquest dos versos de l'*Espill*, quan el protagonista canvia de vida i prega: “que ella em separe / **del vell llevat**” (vs. 15556-57), ja que en ambdós casos la identitat textual, lèxica, es correspon amb un mateix ús contextual de pregària per sortir del negatiu *vell, agre o podrit llevat*.

* * *

Al capítol cinquanta-dosè, *De la confessió de verdadera fe, la qual Pere confessà per tots los altres*, llegim: “tostemps hi haurà **fels** persones que staran en la fe i confessió de la mia veritat fermes. **Promet** llavors lo senyor **les claus** a **Pere**, no les hi **dóna**”, “Diu lo senyor: a tu que entre els altres me confesses te **donaré les claus del celestial regne**”, “Diu Beda: ara li **promet** lo senyor **les claus**, però no les hi **dóna**: encara sobre la enclusa de **la creu** no les havia fabricades ni ab la sua **sang temprades**”, “i axí sia **fel** en los fets com en les paraules, perquè ab **Pere** atenga la benedicció que als teus fills **dones**” (II.52).

A l'*Espill*, sobre aquest mateix motiu, s'hi diu: “Alt en **la creu**, / mig començades / e sols forjades, / **les claus del cel** / a **Pere fel** / **promeses dar**, / volc acabar: / subtil manyà, / ell les **temprà**, / com bon armer / **tempra** l'acer, / ab agua i **sang**” (vs. 14402-13). La dependència hi és palesa.

* * *

En aquest mateix capítol cinquanta-dosè, en concretar la metàfora de les claus, s'hi diu: “Pres les claus **Pere** que el senyor li donà del celestial regne. Són aquestes claus **potestat** de **obrir i tancar** (...). Diu-li après lo senyor: qualsevol cosa que **lligaràs** sobre la terra (...) serà en lo cel **lligada**”, “aquesta **potestat** de condemnar i de absoldre no solament fon donada a **Pere** mas a tots los apòstols, i no solament als apòstols mas a tots los bisbes i **preveres**”, “**potestat** ministerial és en los **preveres**”, “Diu la glosa: specialment atorgà lo senyor aquesta **potestat** a **Pere** (...) perquè la sgleia tinga un principal **vicari**”, “foren fets tots los apòstols **preveres** en la cena”, “príncep dels apòstols i special **vicari** en tota la catòlica sgleia constituí lo senyor a **Pere**”, “justament i discreta **lliga** en la terra **no errant la clau** de **potestat** ni de sciència” (II.52). En un capítol anterior, ja n'hi ha una primera referència: “Ha constituït **vicaris** seus hòmens, dels quals fon lo primer sant **Pere**, i los altres apòstols, als quals diu tals paraules: als qui vosaltres remetreu les culpes seran remeses. Y per lo semblant diu als **preveres** qui après dels apòstols fins a la fi del món viuen en la santa sgleia, donant-los **potestat** de poder **lligar** i absoldre” (I.20). De Pere

es diu, en un altre lloc, que "tingué resplandor de **honestat** e bona fama" (III.24) i que Jesucrist "delliberava que restàs per ell en la sua sgleia universal **vicari**" (IV.18).

A l'*Espill*, llegim sobre això mateix: "En Simó **Pere** / major **prevere** / féu e clavari, / per ell **vicari**, / ab general / e liberal / gran **potestat**, / ab **honestat**, / a **deslligar**, / **obrir, tancar**, / **clau no errant**, / al freturant / los seus tresors. / Dels successors / per ell criats / e ordenats / a tal ofici, / fa el sacrifici / sols lo **prevere...**" (vs. 13795-813).

La identitat del motiu és clara, per bé que no és resol en concordances lèxiques entre les expressions *los bisbes i preveres*, d'una banda, i *els successors per ell criats i ordenats a tal ofici*, d'una altra. Amb tot, al capítol *Com aparegué lo senyor als apòstols, absent Tomàs, en lo cenacle*, en tractar-hi el mateix tema apareixen dos nous termes concordants, *ofici* i *ordenar*: "Jo vicaris meus vos cree, en lloc meu vos envie, lo meu **ofici** vos acomane (...) donà'ls potestat de lligar (...) e **ordenà** los seus apòstols bisbes" (IV.20). Les concordances, doncs, són ben explícites i, sobretot, la que hi ha entre les expressions: *no errant la clau* i *clau no errant* és decisiva per a establir-ne la dependència, precisament per tractar-se d'una identitat entre frases subordinades, col-laterals al tema.

Llibre tercer de Lo Cartoixà

Al capítol primer, *De la transfiguració del senyor*, es narra i s'amplifica l'episodi de la vida de Jesucrist en què aquest prengué Pere, Jaume i Joan i pujà amb ells en una muntanya, on també hi acudiren Moisès i Elies, de manera que els tres apòstols pogueren veure Jesucrist entre l'un (que representava *la llei*) i l'altre (que representava *els profetes*), alhora que la veu de Déu pare deia que Jesús era el seu fill. Això, poc més o menys, és el que diuen els evangelis (Mateu, 18.1-9; Marc, 9.2-9; Lluc, 9.28-36), on no s'especifica que la muntanya sigui el Tabor, cosa que arrencarà d'una tradició cristiana iniciada amb Sant Ciril de Jerusalem (315-386).

Del prolix i reiteratiu relat de *Lo Cartoixà* recollim els fragments: “rectament se nomena de **Tabor** aquesta montanya, que adveniment de llum se interpreta (...) la blancor de les vestidures de la **claredat** de la cara proceïa (...) la sua divina essència ab ulls corporals no la podien **veure**; significava la resplendor de la cara la **claredat** de la sua divina essència (...) fon gran alegria als **dos** profetes e **tres** apòstols no solament de la **vista** del Senyor (...) Pere... Joan... Jaume... **veren** Elies e Moisès (...) aquesta **claredat** corporal, **visible** (...) allí foren Moisès, Elies, Pere, Joan e Jaume, significant... los sancts del Vell Testament en **dos** òrdens (...) los sancts del Novell Testament són definits en **tres** òrdens (...) **veurem** en lo mont **Tabor**...” (III.1).

A l'*Espill*, s'hi diu: “Mai en **Tabor** / ab tal **claror** / ni tant hi **veren** / **cinc** que hi vengueren” (vs. 11893-96), de manera que les concordances van, com sempre, més enllà dels textos evangèlics.

* * *

A la fi del mateix capítol primer, llegim: “E devallant lo senyor del mont ab los tres dexebles, manà'ls de manament de doctrina que no diguessen a dengú la **visió** que en ell havien **vista**, fins que ell fos resuscitat en vida gloriosa (...) on devem aprendre que los **secrets** divinals e misteris sinó en lloc e temps publicar no es deuen”, amb una informació addicional: “devallant del mont **Tabor** hi ha una capella” i l'oració final: “Jesús **Redemptor** dels perduts...” (III.1).

A l'*Espill* se'n fa esment, de tot això, reutilitzant-lo com a exemple contra les dones: “Lo **Redemptor** / al que en **Tabor** / volc fer **secret**, / no féu pertret / dones vinguessen / ni res ne **vessen**” (vs. 7855-60).

* * *

La sentència bíblica *No s'ha de posar el llum sota l'almud*, provinent dels evangelis de Mateu (5, 15), Marc (8, 21) i Lluc (8, 16), es troba reproduïda i prou desautomatitzada a *Lo Cartoixà*: "Algú no encen la canela e vol que stiga cuberta que no puga fer llum als qui entren en la casa" (III.1) i és usada a l'*Espill*, amb major fidelitat textual al text evangèlic però sense la part directiva de criticar com a cosa inútil i antinatural el fet d'adoctrinar les dones: "Llum jus l'almut / ell vol posar" (vs. 7982-83).

La concordança, molt feble lèxicament, només és dóna per la referència comuna a un mateix motiu, tot i utilitzat en contextos diferents.

* * *

La lectura del capítol cinquè, *De les tres paràboles qui són de la ovella, de la dragma e del fill pròdic*, resulta molt reveladora per a la interpretació correcta del següent passatge de l'*Espill*: "Hora matexa / fon la madexa / **dracma deena**, / hora novena, / llavors **trobada**. / **Al coll portada** / **ab alegria** / qual ja **peria** / l'errant **ovella**, / les **errors** d'ella / **portant** al dos. / **Fill prodigós** / fon **acollit**, / l'**enfenollit** / **fora** romàs; / **morí** lo **gras** / e roig **vedell**, / de cos e pell / **immaculat**, / **sacrificat** / per lo comú, / alt e tot nu" (vs. 14017-38), tal com ja hem posat de manifest anteriorment (Guia 2002: 164-66).

Miquel i Planas anotà els quatre primers versos així: "La madexa en qüestió representa simbòlicament el conjunt dels articles de la Fe, comparats a catorze drachmes. (...) La dehena d'aquelles drachmes és l'article de la Fe relatiu a la mort y passió de N. S. Jesucrist, que fon consumada a hora novena (les tres de la tarda): en aquesta hora matexa, fon trobada (o creada) la drachma dehena [de] la madexa" i involucra en el seu comentari els tres versos immediatament següents ("llavors trobada, / al coll portada / ab alegria"), lligant-los a la mateixa explicació de "la madexa de dracmes", com si aquesta fos un collar portat al coll, quan en realitat "al coll portada" fa referència a l'"errant ovella". Sobre això de "la madexa", Miquel i Planas hi afegeix: "En Chabàs, que probablement no conseguí explicar-se aquest passatge del *Spill*,

donà al vers 14018 la següent forma: *fon l'ama d'exa*, sense explicar per res el dit cambi". Peirats (2002: 984) repeteix el que diu Miquel i Planas. Tanmateix, amb "madexa" o amb "ama d'exa", la "drachma dehena" no és l'article desè dels catorze articles de la Fe, com diuen Miquel i Planas i Peirats.

En un primer moment, vam pensar si la dracma desena hi devia fer referència al salm desè i darrer dels deu salms que pronuncià Crist en la creu, tal com ho diu *Lo Cartoixà*, al capítol seté del llibre quart, *De hora nona*: "E axí crida la setena paraula ab alta veu e llàgremes, dient: *Pare, en les tues mans coman lo meu sperit* (...) Primerament, lo Senyor havia cridat: *Hely, Hely*; ara crida: *Pare, en les tues mans coman lo meu sperit*. Dien alguns doctors que del psalm que en hebraic comença: *Hely, Hely, lamazabatani*, en lo llatí: *Deus, Deus, merespice in me*, fins aquest vers: *In manus tuas...*, que són deu psalms e són cent cinquanta versos. Lo Senyor los dix tots: lo primer vers e lo darrer en veu alta, los altres en silenci" (IV.7). I més endavant hi torna: "és cosa útil e saludable llegir e orar aquells deu psalms que dix lo Senyor en la creu" (IV.7). Així, doncs, en pronunciar el desè d'aquests deu salms, morí, de manera que la dracma desena, coincidint amb l'hora novena, podria ser aquest salm desè.

Però la interpretació correcta de tot aquest passatge de *l'Espill* (vs. 14006-38) no va per la via dels articles de la fe ni per la dels salms, sinó que pren fonament en l'al·legoria de les tres paràboles, d'acord amb *Lo Cartoixà*. En efecte, aquestes tres paràboles, de l'evangeli de Lluc (15.3-32), solen aplicar-se en el sentit declarat al mateix evangeli, això és, la importància prioritària de la redempció d'un sol pecador enfront de l'atenció deguda als restants virtuosos (noranta-nou ovelles, nou dracmes, un altre fill). A *Lo Cartoixà*, però, l'ovella perduda i portada al coll quan el pastor la recupera, la dracma perduda i retrobada per la dona de la casa i el fill que retorna i és rebut amb goig pel pare, no només s'hi apliquen al·legòricament a un sol pecador perdut sinó a tota l'espècie humana, perduda pel pecat original d'Adam i retrobada per Déu (pastor/dona/pare), mitjançant el sacrifici de la mort en la creu. Així, centrant-nos en la segona paràbola, hi llegim que Déu, figurat en la dona, "té **deu dragmas**, qui són natura humana e los nou òrdens dels àngels; per lo pecat de

Adam perdé natura humana" i per la mort de Jesús la recuperà (III.5). I els nou ordres dels àngels són explicitats al capítol anterior: àngels, arcàngels, virtuts, potestats, principats, dominacions, trons, querubins i serafins. La dracma desena perduda és, doncs, la natura humana i l'*Espill* esdevé del tot concordant, en això, amb *Lo Cartoixà*.

Comptat i debatut, el passatge complet de l'*Espill* (vs. 14006-38) és un resum de les tres paràboles susdites, amb el mateix tipus d'al·legoria col·lectiva continguda a *Lo Cartoixà* (distinta de la individualitzada de l'evangeli de Lluc) i amb força concordances lèxiques i fràsiques, malgrat la diferència de gènere entre la prosa prolixa de l'un i els versos breus de l'altre: **trobada, coll, portar, ab alegria, error, perir, acollir, morir, enfenollir, fora, immaculat, sacrificat...** són termes comuns en aquests passatges de les dues obres, a més de les expressions **la perduda ovella** (*Lo Cartoixà*) i **l'errant ovella** (*Espill*), **fill pròdich** (*Lo Cartoixà*) i **fill prodigós** (*Espill*), **gras vedell** (*Lo Cartoixà* i l'*Espill*).

Peirats (2003: 472) aprofita la lectura de Guia (2002) per a corregir la interpretació errònia abans apuntada, però intenta treure importància a la concordança de l'*Espill* amb *Lo Cartoixà*, dient: "Aquesta triple al·legoria (...) és compartida en obres com l'*Speculum Humanae Salvationis* (c. 35 c, 33 c, 14 c)". Una vegada més, hem de cridar l'atenció sobre les circumstàncies de temps, lloc i llengua: no hi ha cap rastre documental de la presència de l'*Speculum Humanae Salvationis* a la València d'abans de la fi del XV, a més del fet que no és gens probable que la visió de tres imatges (no consecutives, per cert, a l'*Speculum*) pugui donar lloc a dues versions tan coincidents, en llengua catalana, si aquestes s'haguessin redactat de forma independent.

Carré (2006: 774) accepta la interpretació proposada per a la desena dracma (Guia 2002) però en relació a la tercera paràbola, evitant la referència a *Lo Cartoixà*, diu: "Com que el text bíblic només qualifica el vedell de *gras*, podem veure en la glossa de l'*Espill* una broma lingüística, determinada per l'adjectiu *roig* –que remet al cognom de l'autor— i per l'expressió redundent *del*

tot despullat". Nosaltres no hi veiem la broma per cap banda i, altrament, detectem que les proses: "el **vedell** qui fon Jesús, Déu e senyor nostre, **sacrificat** en la creu per la redempció nostra", "anyell **sens màcula, vedell** de pacible **sacrifici**" i "un saginat **gras vedell**" presenten una certa influència sobre els versos: "morí lo **gras** / e roig **vedell**, / de cos e pell / **immaculat**, / **sacrificat** / per lo comú, / alt e tot nu", en el context de la dependència de tot el passatge esmentat de l'*Espill* envers el capítol susdit de *Lo Cartoixà*, la qual ha permès poder esbrinar-hi la lliçó correcta. D'altra banda, el **tot nu** de l'*Espill* tampoc no forma part de cap "broma lingüística", ja que probablement era un lloc comú de les descripcions de Crist crucificat, com així consta, efectivament, a *Lo Cartoixà*: "la gran ignomínia que **tot nu** lo crucifiquen" (IV.6).

Al capítol vint-i-unè d'aquest llibre tercer, hi ha una nova referència a les tres paràboles: "Trobar la ovella centèsima, la dragma dècima, cobrar lo fill més jove (...) Per lo primer se acompara lo pecador home a la perduda ovella; per lo segon, a la dragma; per lo terç, al fill pròdig" (III.21).

* * *

A l'*Espill*, s'hi fa una altra referència a la primera part de la paràbola del fill pròdig, quan Salomó amonesta el protagonista, instant-lo a canviar de vida: "Descaminat, / **luxuriós**, / **pròdig**, golós, / ab gran instància, / de la **substància** / de ton ric **pare** / e bona mare / ta **part** has presa; / **has-la despesa** / **prodiguejant**, / **meretricant** / a ton **delit**. / Has pres partit / molt honorós: / ab lo fangós / **porc** t'acompanyes! / De ses castanyes / e segonades, / **faves sobrades**, / no et **pots fartar**, / que hi vols restar?" (vs. 12362-82).

Vegem les concordances amb *Lo Cartoixà*: "E dix lo més jove al **pare**: **Pare**, dona'm la **part** dels béns que'm toca. Dividí els béns lo **pare** e no pasaren molts dies que el més jove, congregades totes ses coses, peregrinà e se'n anà en regió longinqua, e aquí vivint **luxoriosament** e disoluta, disipà tota la sua **substància**; e après que **hac despès** tots sos béns venc gran fam (...) i afermàs ab un ciutadà de aquella terra, lo qual lo tramès a una alqueria que

paxqués los **porcs** que ell hi tenia. E desijava que es **pogués fartar** de la vianda que els porcs menjaven, qui eren **uns llegums buits** que no tenien sinó la corfa”, “ha devorat tots sos béns **ab les públiques e males dones**”, “havia desipat tota la sua **substància**”, “i aquest li donà per faena que als **porcs** donàs vianda, de la qual ell desijava **fartar-se**”, “paxqué los sutzeus **porcs** per abominable **luxúria**”, “Diu sanct Ambròs que eren **llegums de tal manera que no tenen sinó la scorça** e unflen e no **farten** ni nodrexen. E tals són los **delits** de aquesta miserable vida”, “aquell **fill pròdig**” (III.5).

Observem que *Lo Cartoixà* proporciona definicions acceptables de **meretricar**, ‘anar amb les públiques i males dones’, i de **faves sobrades**, ‘llegums buits, que no tenen sinó l’escorça’, encara que fóra més ben dit que l’*Espill* resumeix en un mot o dos expressions més prolixes de *Lo Cartoixà*. A més d’això, les concordances lèxiques, al voltant del mateix motiu, són paleses.

* * *

Al capítol desè, *Dels dotze consells evangèlics*, s’hi diu que aquests dotze consells “a dotze pedres precioses se acompanyen”, de les quals n’hi ha quatre que també apareixen a l’*Espill*, en un context molt diferent. Així, a *Lo Cartoixà* s’hi diu que “lo **safir** (...) los **ulls** purga e clarifica”, “lo **maragde**, qui per natural propietat la castedat ama e (...) los carnals desigs refrena”, “la **cresòlica** (...) val per atènyer sapiència e llançar de si oradura” i “que les obres a la preïcació e doctrina sien conformes lo **diamà** significa” (III.10), mentre que a l’*Espill* les pedres són objectes cobejats per les dones, per diverses raons i aplicacions, com ara: “**Maragda** volen / per testimoni / de matrimoni” (vs. 8342-44), “per alegrar-se / e deportar-se / volen les mans / ab **diamans**” (vs. 8345-48), “porten **safir** / per l’**ull** guarir” (vs. 8351-52), “e per la còlica / porten **cresòlica**” (vs. 8361-62).

Els trets comuns, en aquest cas, no són gaire significatius per ells mateixos, per molt que hom pogués arribar a relacionar la insòlita virtut purgativa de la cresòlica, “per a la còlica”, amb una lectura irònica de la seva

capacitat per “llançar de si oradura”. En la mateixa línia, no sembla relacionable la significació moralista dels diamants, “que les obres a la preïcació e doctrina sien conformes”, amb la senzilla finalitat de dur-los “per alegrar-se i deportar-se”. A més, cal dir que al susdit capítol III.10 de *Lo Cartoixà* apareixen mencionades altres pedres precioses que no són esmentades al passatge susdit de l'*Espill*, i viceversa.

* * *

La locució verbal *Fer passar (qualcú) per un cós d'agulla*, ‘fer passar a qualcú moltes dificultats’ (DCVB, *agulla*) o ‘menar-lo molt estret (de menjar, de diners, de facultat d’obrar, etc.), fer-li fer coses tant si vol com si no vol’ (DCVB, *cós*), forma part d’una coneguda sentència evangèlica (Mateu, 19.24; Marc, 10.25), que *Lo Cartoixà* reproduceix: “Més fàcil és un **camell pasar per un cors de agulla** que lo ric qui desordenadament ama les riqueses entrar en lo celestial regne, perquè és la **porta** chica i estreta” (III.11), i que és usada a l'*Espill*, en funció comparativa, en el sentit que servir les dones i ésser-ne correspost és cosa impossible: “**Per cos d’agulla / o portal vell / vol pas camell**” (vs. 8500-02).

* * *

Al capítol dotzè, s’hi explica i es glossa la paràbola evangèlica de l’amo que lloga treballadors per a la vinya, a diferents hores del dia, i els paga a tots igualment un diner (Mateu, 20.1-19). Com ja hem vist en altres ocasions, no pot haver-hi cap relació temàtica especial entre *Lo Cartoixà* i l'*Espill*, ja que es tracta d’un motiu ben conegut al món cristià, però sí que hi és palesa la presència de diverses concordances lingüístiques que, en realitzar-se al marge del text evangèlic i en català, són indicadores de la relació existent entre ambdues obres.

El passatge de l'*Espill* diu així “**Déu**, al mallol / que ell s’ha plantat, / hi ha **llogat** / quals ha volguts; / d’ells són **venguts** / ab sa llegona / a prima, **nona**, /

vespres, completa; / faena feta, / **crida** els feiners: / los matiners / cansats, suats, / e los **llogats** / a la **vesprada**; / **dóna'ls** soldada / **egal diner**: / així ho **vol fer**. / Qual **injuria** / si, per **un dia**, / **tots vol pagar?** / Qui es deu **clamar...?**" (vs. 14706-26).

A *Lo Cartoixà*, entre la seva prolixa i reiterativa prosa, destaquem els fragments següents: "Semblant és lo regne dels cels a un home pare de la família, lo qual ixqué gran matí per a **llogar** hòmens que anassen a fer jornal en la sua vinya, e convingués ab ells per preu de una moneda qui es deia **diner**, que era preu del treball **de un dia**", "axí mateix a hora de **nona** (...) Ixqué après prop del **vespre**", "vengut lo **vespre**, diu al seu procurador lo senyor de la vinya: los llogatés **crida**, e lo lloguer **los dóna** (...) un **diner**, que era acostumat lloguer de **un dia**", "Los has fet **eguals** ab nosaltres", "Amic, no et fas **injúria**; avengut est ab mi per lo que et **pague**, que és un **diner** del **dia** (...) no poré io **fer** de ço del meu lo que **vull?**", "l'home pare de la família és **Déu**", "prenent lo lloguer los que primer **venguts** eren, contra lo senyor murmuraven (...) havem portat la càrrega de la calor e de tot lo dia", "Amic, no et fas **injúria**, puix lo teu lloguer te **pague** i de ço del meu a qui **vull** fas gràcia; si per **donar** lo que done, lo teu lloguer no **pagava** o alguna cosa en fallia, ab raó **clamar-te** pories", "Si no li **donàs** alguna cosa de la qual li fos deutor, **clamar-se** poria, però si res no li deu, perquè es **clama?**", "**tots** sengles **diners** prengueren" (III.12).

Dues versions al català del text evangèlic, fetes de forma independent, no podrien contenir tantes concordances lèxiques, reforçades amb dues presències comunes, com ara l'esment a **Déu**, com a amo de la vinya, i l'ús del verb **clamar**, posat en ambdós textos a la fi de l'episodi, en sengles oracions interrogatives.

* * *

Al capítol dinovè, *De la demanda dels fills de Zebedeu*, s'hi reproduïx i amplifica el relat evangèlic (Mateu, 20.20-28; Marc, 10.35-45), amb les següents característiques lèxiques i narratives: "los fills de Zebedeu (...)

induiren a sa mare qui **demanàs** al senyor e nebot una gràcia”, “Diu sanct Crisòstom que Zebedeu, pare d’aquests dos Joan e Jaume, morí après que el senyor hac cridat sos fills a la dignitat apostòlica, e la mare seguí al senyor fins al sepulcre”, “Diu sanct Crisòstom: apartàs lo senyor de la comuna via, no solament perquè de la sua mort e passió parlàs ab los dexebles, mas encara per donar lloc a **Maria**, tia sua, que li pogués fer la **demanda**”, “No respòs lo senyor a la mare, considerant la simplicitat sua, e per ço dreçà als fills la resposta, mostrant-los com erraven demanant tal demanda, dient: **No sabeu lo que demanau**”, “No és meu donar-ho a vosaltres, que ho voleu sens mèrits; (...) ni és meu donar-ho a vosaltres, que ho demaneu per supèrbia; ni és meu donar-ho a vosaltres, que sens treballs ho voleu atènyer; ni és meu donar-ho a vosaltres, per acostament de carnal deute”, “Diu sanct Agostí: si los deu se indignaren perquè aquests dos feren tal demanda, quant més foren indignats si la demanda fos venguda en efecte”, “E per ço, lo benigne senyor (...) respon axí com a benigne pare (...) dient: **No toca a mi** donar-ho a vosaltres, mas a mon pare”, “E per ço, als dos qui ab supèrbia demanaven i als deu que per enveja se enfellonien, cridà’ls que a ell se acostassen...” (III.19).

La menció de l’*Espill*, que és molt breu, se centra en la intervenció importuna de la mare dels dos apòstols, com a element de contrast amb les virtuts de la verge Maria: “Ni fon aquella / altra **Maria** / qui **no sabia** / **què es demanava**, / fort infestava / **qui no calia**” (vs. 11176-81). L’única concordança destacable, perquè no hi és al text dels evangelis, és la menció del nom de la mare dels fills de Zebedeu, aquesta *altra Maria*. També podem remarcar que els versos de l’*Espill* segueixen, amb un altre exemple, així: “Ni **escarnia** / lo seu marit...”, donant-se el cas que, en la part inicial del capítol de *Lo Cartoixà*, abans d’aparèixer-hi la menció als fills de Zebedeu, quan Jesús anuncia als dotze apòstols la seva propera passió i mort i se’n fa la glossa, hi figura vuit vegades el verb *escarnir*.

* * *

En començar el capítol vintè, s'hi fa menció a la ciutat de Jericó: “Era aquesta ciutat antigament gran e noble; ara és del tot destruïda e **solament** les parets de la casa de **Rab**, en senyal de la sua fe, encara es mostren” (III.20). A l'*Espill*, en la relació final de dones que han fet alguna cosa bona, que el protagonista exposa al seu nebot: “D'aquestes ama / lo que han bo, / no tot lo so / que en fa la gent, / mas **solament**, / sola virtud” (vs. 15328-33), també s'hi menciona aquest personatge bíblic: “**Raab**, celant” (v. 15353), en un vers que Miquel i Planas anota així: “Fou aquesta dona de Jericó qui va ocultar (*celar*) els exploradors o espies israelites tramesos a la terra de promissió, y'ls procurà després la fugida, dexant que's despengessin per una corda desde una finestra que donava sobre'l mur de la ciutat (*Josué*, II y VI, 22-25)”.

* * *

Al capítol vint-i-unè, *De Zaqueu e del seu convit*, s'hi exposa l'episodi narrat per Lluc (19.1-10), del publicà Zaqueu que pujà en un arbre per veure Jesús i aquest el féu baixar i s'hostatjà a casa seva. De la prosa reiterativa de *Lo Cartoixà* n'extreiem els fragments següents: “**Zaqueu** (...) desijava per devoció **veure Jesús** (...) la fe devota lo fa **pujar en l'arbre** perquè **Jesús** puga **veure** (...) aquest **arbre** la **creu** del senyor figura, lo fruit de la qual és **Jesús Déu** e senyor nostre”, “**Pujà Zaqueu en aquest arbre** perquè era xic d'estatura, perquè de l'**arbre** a **Jesús**, que tant desijava, pogués **veure**”, “**Pujà en la creu**”, “**Zaqueu** no podia per la gent a **Jesús veure, pujà** en lo sicomorus perquè el pogués **veure**”, “En semblants paraules li diu que devalle: **Zaqueu** desempatxadament devalla, que hui és mester que en la tua casa prenga posada”, “acollir a **Déu** per hoste (...) rebre lo senyor (...) posar en la sua material casa (...) segut en la seua taula”, “Mira, oh ànima crestiana, lo senyor e los seus dexebles com domèsticament ab los pecadors **mengen** e familiarment ab ells conversen”, “per ço, ab los malalts **me convide**”, “Oració: Senyor **Jesús**, qui a **Zaqueu** petit d'estatura, **pujat en l'arbre** del sicomorus, has mirat ab ulls de misericòrdia e, **crident-lo** que devallàs, en la sua casa has volgut pendre posada...” (III.21). En un capítol anterior, n'hi ha una altra referència: “En aquesta **pujà Zaqueu** quan volgué de l'**arbre** a **Jesús veure**” (II.23).

Aquest episodi també figura a l'*Espill*: “**Zaqueu pujat / en arbre creu / per veure Déu: / Jesús lo crida / e s’hi convida / ab ell restar, / ensems menjar**” (vs. 14956-62).

Tret del verb *restar*, totes les altres unitats lèxiques de l'*Espill* són a *Lo Cartoixà*, sense que pugui dir-se que provenen, en la seva literalitat, de l'evangeli. Per exemple, que l'arbre on puja Zaqueu simbolitza la creu no hi és a l'evangeli, evidentment, com tampoc no hi és el fet d'expressar les paraules de Jesús, dient-li a Zaqueu que anirà a casa seva, amb el verb **convidar-s’hi**.

* * *

Al capítol vint-i-tresè, *De la efusió del engüent*, hi ha diverses concordances lingüístiques amb les mencions que, a l'*Espill*, s’hi fan a Marta i a Maria. Així, els fragments: “Sabia **Marta** lo menjar del **senyor e dels seus** dexebles com se **administrava**”, “**Marta sol-licita**, qui **ministrava** e servia”, “**Marta** és la fel ànima qui serveix e treballa en contínues **bones obres**” (III.23) i “la qual era prudentíssima, **solícita** e gran **administradora**” (III.23) concorden amb els versos “Si cament / --**Marta sol-licita**-- / amb obra lícita / **a Déu ministres**, / als **seus** ministres / qui són los pobres, / fent **pies obres...**” (vs. 12636-42).

Així mateix, els fragments de *Lo Cartoixà*: “Feien solemnes convits e **cenés**”, “Maria, qui tostemps **lo senyor uncta e los peus del senyor llava**”, “un vexell de alabaust que de **engüent preciós** portava”, “**los peus** e lo cap li **uncta**, volent-hi despendre licor tan **preciosa**”, “**uncta los peus**, mesclant-hi **llàgrimes**”, “Sobre totes les coses amava al senyor la **Magdalena**”, “**uncta de preciosos engüents**”, “**Senyor Jesús** qui (...) allí **cenant** lo cap e **los peus te unctà la Magdalena**”, “lo cap qui és la tua **omnipotent** divinitat” (III.23) concorden amb els següents passatges de l'*Espill*: “e com **plorant**, / **los peus llavant** / ab **untament** / de fin **ungüent**, / venc **Magdalena**” (vs. 12179-83), “e si l'ofici / fas o faena / de **Magdalena**, / donant **ungüent** / o **llavament** / tant

preciós / al gloriós / **omnipotent**" (vs. 12628-35) i "partint **Jesús** / de la gran **cena** / on **Magdalena** / **untat** l'havia" (vs. 13038-41).

En capítols anteriors de *Lo Cartoixà* ja es troba el mateix lèxic concordant (amb el mateixos verbs en gerundi). Així, al capítol dinovè del llibre segon, *De la penitència de la Magdalena*, llegim: "**llavant** de la pols **los peus** de nostre Déu i **senyor** (...) **los untà** ab los **engüents**", "**Magdalena, plorant** als teus **peus** i **llavant**-los ab les seues llàgremes" (ll.19). I al capítol vintè del llibre segon, *Del servir de Marta i oci de Maria*, s'hi diu: "**Marta** (...) fon **solícita** en lo aparell de la refecció del senyor i dels **seus** dexebles", "**Marta** treballava perquè al **senyor administràs** corporal vianda", "treballava la **solícita Marta** en caritatives **obres**", "tu est **solícita** i ocupada i torbada en **obres** de amor i caritat **piadoses**" (ll.20).

Tot plegat és una mostra sobreabundant de concordances lèxiques ben característiques entre els nombrosos passatges que, en ambdues obres, fan menció a les germanes Marta i Maria Magdalena.

* * *

En comentar els versos de l'*Espill* on Jesús, camí de Jerusalem, envià davant dos deiebles amb l'encàrrec que li portessin la somera i el pollí: "**Partint** Jesús / de la gran **cena** / on **Magdalena** / **untat** l'havia, / tirant sa via / **ab sos criats**, / d'ells **dos** legats, / --**Pere, Feliu**: / **Pere**, qui es diu / **ver confessant**; / **Feliu, preicant**--, / ab dimissòria / executòria / del que volgué, / ell **trameté**. / Executaren / e **deslligaren** / què els fon **manat**" (vs. 13038-55), Ramon Miquel i Planas anotà: "Segons els evangelistes March, XI.2-XIV.13, y Lluch, XIX.29, Jesús envià dos dexebles per a preparar sa entrada a Jerusalem, emperò no's declara quins foren aytals dos dexebles. Suposem qu'és a ells que's refereix en Roig, si bé desconexem d'hont pogué treure aquells noms ab què'ls designa" (1929-50: 379).

El cas és que els noms dels dos deixebles, a més d'altres concordances, són a *Lo Cartoixà*: "**Partia's** de Betània lo mansuet rei e senyor nostre, endreçant a Jerusalem los passos **ab aquella poca e pobreta companyia dels apòstols** (...) De ací **tramés** lo senyor a la ciutat **dos** dexebles. Diu sanct Crisòstom que foren **Felip e Pere**" (...) Tals deuen ser los qui a **preïcar** se cuiten", "Diu sant Remigi: dos los envia significant que als jueus e als gentils devia **preïcadors trametre**", "Diu més lo senyor: **deslligau-los...**", "tantost los dexaran, que alguna potència no pot contrastar al que io **mane**" (III.24). D'altra banda, de Pere s'hi diu que "tingué resplandor de **honestat** e bona fama" (III.24) i aquest atribut d'*honestat* de Pere també es troba en uns versos posteriors de l'*Espill*: "E més manà / (...) / fos preferit / e reverit / en Simó **Pere**, / major prevere / féu, e clavari, / per ell vicari, / ab general / e lliberal / gran potestat / ab **honestat...**" (vs. 13787-802).

A més, la condició que l'*Espill* atribueix a Felip concorda amb un altre passatge de *Lo Cartoixà*: "E no sens misteri a **Felip** se acostaren, lo qual primer als gentils **preïcar** devia, en Samaria, la general conversió dels gentils; aquests prefiguraven **qui es devia fer a la preïcació** dels apòstols" (III.29), mentre que la condició de *ver confessant* que l'*Espill* assigna a Pere és reiteradament manifestada al capítol cinquanta-dosè del llibre segon de *Lo Cartoixà*: De la **confessió de verdadera fe**, la qual **Pere** confessà per tots los altres, on llegim: "**Pere** (...) mirant Jesús home, Déu i home el **confessa**", "i axí la sua divinitat **confessà**", "tu est benaventurat que a mi i de mi la **veritat confesses**", "sobre aquesta **veritat** de la fe que tu **confesses** edificaré la mia sgleia", "la **confessió de Pere**", etc. (II.52), així com en capítols posteriors: "és mester que sia **Pere**, que per fe primer lo **confesse**" i "los sancts del novell testament són destints en tres òrdens: los martres, en Jaume; los **confessors**, en **Pere**, qui entre els altres **confessà** lo Senyor quant li dix: tu est Crist, fill de Déu viu; en Joan són significats los vèrgens" (III.1), "quan **Pere** **confessà** que fill de Déu era" (III.19), "Venc primer a **Pere** (...) que no havia molt que fill de Déu **confessat** l'havia" (III.52), "**Pere**, entre els apòstols, Jesús fill de Déu viu etern natural **confessà**" (IV.3), etc.

Per tot el que s'hi ha posat de manifest, doncs, sembla que no hi ha alternativa possible: la font d'aquest passatge de l'*Espill* és a *Lo Cartoixà*.

* * *

Continuant amb l'episodi de l'entrada de Jesús a Jerusalem, el diumenge dit de Rams, seguirem observant un seguit de concordances (lingüístiques, al voltant del motiu subjacent comú) específiques entre el capítol vint-i-quatrè de *Lo Cartoixà*, *Del seure del Senyor sobre lo pollí e sobre la somera*, i el passatge següent de l'*Espill*: "**Humil entrà, / no ab rigor, / mas ab amor, / simplicitat, / benignitat; / no fastuós, / mas poderós / senyor regnant: / rei no portant / davant bandera / ni gent guerrera / entorn armada, / la spada alçada, / pali brocat, / carro daurat, / alt, triumpfal, / ceptre real, / corona, anell, / ni lo mantell / frederical, / sense fiscal, / procurador, / posentador / ni alguazir / sens sons clangir / d'anafils, trompes / (tals reals pompes / als reis tirans, / gentils, profans, / del món llexant); / no cavalcant / cavall cosser, / mas en somer; / no en rossí, / mas en pollí / no gens domat / ni aveat / a dur cabestre: / anava en destre; / mai portà càrrega, / feltre ni màrrega / sobre los rebles; / los seus dexebles, / en lloc de bast, / sense contrast / se concordaren, / dotze hi posaren / los seus mantells; / segut sobre ells, / rei mansuet, / sobre l'asnet / fill de femella, / l'asna aquella / que fon trobada / al peu lligada / a un pinell, / prop lo castell" (vs. 13082-138).**

Al capítol mencionat de *Lo Cartoixà* llegim que Jesús fa la seva "**real entrada**" a Jerusalem com a "**mansuet rei e senyor**", "**Rei humil, mansuet, benigne**", que "**no ve en superba pompa**, per la qual sia odiós als pobles, **mas ve en mansuetut benigne**, per a tots los seus **amable**", "no ve aquest **Rei Messies** a tu [Jerusalem] axí com **los altres reis** (...). Aquest **mansuet e benigne** a tu se presenta **rei teu no estrany...**", "**no sobre los aspres cavalls** (...) **cavalca**", "**no seu en triumpfal carro**, vestit de preciosa porpra, **no ve sobre cavall brau ferosce**, qui al **so de trompetes** se alegra quan de batalla senyalen (...), **no porta gent d'armes** de la sua guarda, **mas** porta rams florits de olivera, significant pau, **amor e concordia**"; així mateix, hi llegim que Jesús

demana als deixebles: "anau al **castell** (...), a la entrada de la porta **trobareu** una **somera** ab lo **pollí sobre lo qual no ha cavalcat alguna persona**. Aquí estaven **ligats...**", que els deixebles "**trobaren la somera ab son fill lo pollí**" i que "anaren **los dexebles** (...) e **portaren la somera e lo pollí e posaren sobre ells los seus mantos** e feren **sobre ells** lo senyor **seure**", puntualitzant que s'hi tractava de "**los mantos** e vestidures **dels apòstols**"; així, doncs, "com a **Rei entrà**", "**mansuet** sient **sobre una somera e sobre lo pollí, fill de aquella**", el qual pollí no estava "**acostumat de portar càrrega** (...) **ni portava cabestre**" (III.24).⁴⁹

Lo Cartoixà també és recurrent, com *l'Espill*, en l'explicitació del contrast entre vanaglòria i humilitat: "No legim que'l senyor haja **cavalcat** sinó en **ase**, **no en cavalls**, palafrens ni mules", "**entrà** en la ciutat superba, en fama tan celebrada, **cavalcant sobre** dos animals dejectes, **no ab** frens **daurats**, guarnicions e paraments **pomposos**, **mas** ab un miserable **cabestre** e pobra albarda", etc. Resulta força significatiu que el contrast susdit es resolgui mitjançant les mateixes oracions adversatives —de la forma: "**no...**, **mas...**"—, amb els mateixos referents temàtics, tres vegades a *Lo Cartoixà* i quatre a *l'Espill*.

D'altra banda, el fet que *l'Espill* expliciti que Jesús va cavalcar sobre dos juments, mare i fill, és un detall important per a il·lustrar la relació amb *Lo Cartoixà*, ja que en aquesta obra se'n fa, d'això, tota una explicació sociològica i lingüística, amb la corresponent derivació teològica: "Segué, doncs, lo senyor sobre lo pollí e la somera, acabant lo que havia dit lo profeta; primerament, sobre la somera, après, sobre lo pollí, lo qual, no acostumat de portar càrrega, quiet ni segur no stava perquè algú en ell cavalcat no havia. E per ço, lo mansuet senyor tornà a seure sobre la somera, acostumada al jou de la càrrega. Figurava la somera lo judaic poble, que davall la càrrega de la llei molt

⁴⁹ També en aquest cas, Peirats (2003) intenta diluir al si d'altres textos, catalans o no, les concordances de *l'Espill* amb *Lo Cartoixà* que recullen el mateix passatge evangèlic. A més de la manca que consisteix a no parar esment en les determinacions de lloc, temps i llengua d'aquests altres textos, habitual en certs crítics, val a dir que s'hi negligeix el punt de vista estrictament lingüístic de les concordances, segons el qual les versions de *Lo Cartoixà* i de *l'Espill* no hagessin pogut arribar a ser tan coincidents lèxicament si fossin independents.

temps havia que treballava i encara la major part d'ells tenien de pecats pesada albarda i de greus culpes lligats estaven. Lo pollí, poble gentil significa, qui al jou de la llei no fon subjecte ni portava cabestre de doctrina que el lligàs (...). Sant Mateu, que scrivi en hebraic i al judaic poble, scrivi del pollí e de la somera. Los altres evangelistes, que en grec i als gentils principalment escrigueren, de la somera callen e del pollí escriuen. E axí, alguna contradicció entre ells no es troba: que los uns suplexen lo que los altres callen".

L'evangeli de Mateu (21.1-7), efectivament, fa referència a la somera i al pollí, però hi són absents tot d'aspectes comuns a *Lo Cartoixà* i a l'*Espill*, com ara que el pollí fos fill de la somera, que aquest mai no portava cabestre, que tots dos eren a la porta d'un castell, que Jesús cavalcà l'una i l'altre..., a més dels elements de contrast amb l'entrada humil a Jerusalem, presents a les dues obres (*cavall, carro triumfal, gent d'armes, trompes, reals pompes*, etc.). Així doncs, la font comuna de l'evangeli de Mateu —i els altres evangelis, encara menys— no explicaria les identitats existents entre *Lo Cartoixà* i l'*Espill*. A més, hi ha l'al·legoria de la somera: "Figurava la somera lo judaic poble, que davall la càrrega de la llei...", "La somera, lo poble judaic significa, carregat de la llei en multiplicats manaments", en concordança estreta amb uns versos posteriors de l'*Espill*, on es diu de la somera que "de la cansada / e cancel·lada / llei d'escriptura / era figura" (vs. 13229-32). La *Vita Christi* (1497), amb posterioritat a *Lo Cartoixà* i a l'*Espill*, també ho recull: "e, portant la dita somera, posaren los seus mantos sobre ella, car no havien altra sella ne guarnició, e axí la presentaren al Senyor perquè cavalcàs en ella. E, pujant sa senyoria a cavall, anà un poc en la dita somera, e après volgué sa Magestat cavalcar en lo pollí, e altra vegada tornà a cobrar la somera. E açò no sens gran misteri, car la somera significava lo poble judaic, lo qual lo Senyor lleixaria per sa gran bestialitat e desconexença, e pendria lo poble gentil, qui significava lo pollí, tirant-lo a la llei evangèlica" (cap. 134).

Subratllem-hi, encara, l'esment comú al **castell**, respecte al qual, més enllà de les determinacions evangèliques o altres, *Lo Cartoixà* diu que el tal castell "era congregació de celerats mals hòmens, entre si discordes, armats

com en lo castell de armes de malícia", alhora que l'*Espill* afirma que estava "ple d'almugaves / e de gens braves, / moltes squadres, / cullerats, lladres, / saltejadós / e robadós" (vs. 13139-44).

* * *

Per a observar les concordances que hi ha entre capítol vint-i-cinquè, *De la gloriosa recepció del Senyor*, i el passatge de l'*Espill* que recull el mateix episodi evangèlic, veurem què en diuen els evangelis, en primer lloc, segons la traducció de *La Bíblia de Montserrat*.

“La majoria de la gent estengueren els seus mantells pel camí; d’altres tallaren branques dels arbres i encatifaren el camí. I les multituds que anaven al davant i les que el seguien cridaven: “Hosanna al fill de David! Beneït el qui ve en nom del Senyor! Hosanna a les altures!”” (Mateu, 21.8-9); “Molts estengueren pel camí els seus mantells; d’altres, ramatge que tallaven dels camps. I els qui anaven davant i els qui seguien cridaven: “Hosanna! Beneït el qui ve en nom del Senyor! Beneït el regne que ve del nostre pare David! Hosanna a les altures!”” (Marc, 11.8-11); “I, mentre avançava, estenien els propis vestits pel camí. Quan ja s’acostava a la baixada de la muntanya de les Oliveres, tota la multitud dels deixebles començaren alegres a lloar Déu amb gran clamoreig per tots els prodigis que havien vist, dient: “Beneït el qui ve, el rei, en nom del Senyor! Pau al cel i glòria a les altures!”” (Lluc, 19.36-38); “L’endemà, la gran gentada que havia anat a la festa, havent sentit que Jesús anava a Jerusalem, prengueren palmes de les palmeres i sortiren a rebre’l cridant: “Hosanna! Beneït el qui ve en nom del Senyor, el rei d’Israel!”” (Joan, 12.12-13).

Anotem ara els versos corresponents de l'*Espill*, marcant les concordances lèxiques amb *Lo Cartoixà*: “Ab **rams**, **verdura** / de les murteres, / brots **d’oliveres** / e altres **arbres**, / **molts** d’aquells barbres / qui s’hi trobaren / ne **enramaren** / Jetsemani” (vs. 13314-21), “Fon **lo camí** / com a **bell** prat, / tot **enramat** / per artesans; / pocs ciutadans, / **molts** estrangers / e forasters / se

desbrigaren / e **despullaren** / lo que **vestien** / e ho **esteniën** / per on **passava**. / La **gent** portava / ab **gran** plaer / al cap llorer / **signant victòria**; / designant **glòria**, / **en les mans palmes**; / e tocant palmes, / alguns **cantant**, / altres ballant, / **qui preceïen** / e **qui seguien**” (vs. 13328-50), “no **vells** mesquins / ni **jòvens** grans, / mas **xics infants** / e molts **gentils** / ab nous estils, / molt **reverien** / e **beneïen** / ab psalmodia / lo qui **venia**, / **rei**, **redemptor** / e **salvador** / **en nom de Déu**, / ab clara **veu** / e **tots** un **crit**: / “**Fill de David**, / **alt**, **hosannà!**” / Com **rei entrà** / ab gran **honor**, / com ver **senyor**, / **Déu e Messia**” (vs. 13356-75).

En tercer lloc, reproduïm la prosa de *Lo Cartoixà*, amb el lèxic concordant marcat: “A la ciutat lo Senyor se acostava, devallant del Montolivet, quant **molta gent** lo seguia (...) los uns se **despullaven** les robes i en **lo camí** les **esteniën**, perquè los animals sobre elles **passasen** e axí lo camí li aparellaven (...) Altres tallaven **rams verts** e florits dels **arbres**, en especial de **palmes** e **d’oliveres** i **enramaven lo camí** per on lo senyor **passava**. E era molt arborada aquella montanya, de molts **arbres** e **d’oliveres**, d’on lo nom de Montolivet prenia. Multitud de pobles de totes edats i **fadrins txics** com a Rei lo reberen i l’acompanyaren ab **càntics**, imnes e versos, fins a la ciutat on anava. “**Glòria**, llaor e **honor** si a tu, **Rei messies**, **redemptor**” **cantaven**: la divina sapiència axí ho disposà, **significant la victòria** que prestament lo **senyor...**”, “e ab gran **reverència** el reberen, e los uns primers e los altres **seguien** i en mig lo senyor **venia**. E los **qui preceïen** e los **qui seguien**, **tots en altes veus** deïen: “**Senyor Déu**, pregam-te que en lo **fill de David**, que és aquest, nos **salves**”. O dreçaven al **Senyor** les paraules, dient: “Oh **fill de David**, suplicam-te que ens **salves**. **Beneït** est que vens **en lo nom del Senyor**, suplicam-te que en los cels nos **salves**, **rei d’Israel**”” (III.25). Unes línies més avall, en les glosses, comentaris i figuracions de l’episodi, s’hi repeteixen i es renoven les concordances: “Com a **rei** lo reberen, portant **rams** florits en senyal d’alegria, **d’olivera**, en testimoni que era **rei** de pau, de justícia e misericòrdia. Ab **rams** de **palmes**, com a **rei victoriós** que ab **victòria** del poder dels romans...”, “Dos vegades li dien “**Hosanna!**”, que vol dir de cor te pregam que ens **salves**”, “los **vestiments** e robes en **lo camí estenen**”, “les **vestidures** en **lo camí**

estenen", "aquells que ab los **rams** ornaven la carrera i **en les mans**, en senyal de alegria, los portaven", "que los **rams** florits dels **arbres** tallaven e **lo camí enramant lo embellien**", "**embellint lo camí**", "los que **preceïen e seguien, tots lo Senyor beneint** magnificaven", "los que al **Senyor preceïen** ancians e **vells** eren los patriarques e profetes de la llei vella; los que **seguien** eren los **jòvens** apòstols, confessors e martres", "I cada dia los **gentils** fets crestians **criden**, lloen e **canten** llaors del **Senyor**", "**entrant** per Jerusalem", "si no ab los **grans**, iré ab los **petits infants** qui a tu lloen" (III.25). Als capítols següents, s'hi repeteixen una part de les mateixes mencions: "Volgué triümfar lo **senyor** ab **rams** de **palmes** ans de la **victòria** (...) com a **rei** lo reben e sobre les sues **vestidures** lo fan seure (...) ab **palmes, rams** e flors (...) **rei** lo nomenen (...) **salvador** lo invoquen (...) **beneït** lo preïquen" (III.26), "**Infants xics** eren los que al **senyor** lloaven" (III.27).

Hom pot veure-hi que són ben poques les unitats lèxiques de l'*Espill* que no es troben a *Lo Cartoixà* i que, de fet, la presència d'algunes d'aquestes ve forçada per la versificació. Fins i tot, les accions de **tocar palmes** i **ballar**, que l'*Espill* inclou però no són als capítols susdits de *Lo Cartoixà*, les trobem en un altre capítol de *Lo Cartoixà*, quan s'hi narra una altra entrada triomfal de Jesucrist, a la Jerusalem suprema, la glòria celestial, després de l'ascensió: "los sants, tots **canten**, tots sonen (...) tots **ballen** (...) tots **toquen palmes** i en tota la ciutat de Jerusalem superna són oïts càntics de alegria" (IV.25).

* * *

Al capítol vint-i-sisè, *Del plor del Senyor sobre Jerusalem i de la sua entrada*, s'hi fa referència a la profecia de la destrucció de Jerusalem. A l'*Espill*, hi ha dos passatges que en parlen: "E **asetjat / Jerusalem**, / en un extrem / de la ciutat / no fon trobat / per los veïns, / olor sentins / de **carn** molt fina, / que una veïna, / viuda juïa, / mig **fill** coïa / en ast partit / com a cabrit, / perquè el **menjàs**, / e que estojàs / l'altra mitat / del **fill** cuinat, / begué's lo brou?" (vs. 9312-29) i "**Salem pecà**, / mas bé ho **plorà**; / bé son **pecat** / fon castigat. /

Vespesià / la'n dissipà, / **Titus** també / sa part hagué / de la victòria" (vs. 13017-25).

Peirats (2002: 883) ha assenyalat encertadament com a fonts probables del primer passatge la *Llegenda àuria*, de Jacopo de Varazze (Jaume de la Voràgine), i el *Recull d'eximplis i miracles*, d'Arnau de Lieja, corregint la font més vaga del llibre de la *Destrucció de Jerusalem*, suggerida per Miquel i Planas (1929-50: 349).

Lo Cartoixà també en parla, en els termes següents: "**Plora** doncs lo senyor de plor de compassió sobre ella (...) dient: "què faries si coneguesses tu, axí com conec jo, los mals que t'esperen? Tu **ploraries** ab mi la tua roïna..." (...) "Dies vendran de tribulació contra tu i a l'entorn te circuïran los teus enemics, los romans prínceps" (...) Aquest **setge** tingueren en paga e venjança que en l'hort, ab coltells e armes, lo senyor **asetjaren**; axí los romans la ciutat tingueren estreta, que les **carns** de sos **fills** rostiren e **menjàren**", "Al seny moral, l'ànima del **pecador** aquesta ciutat significa", "Podem encara moralment aquest **setge de Jerusalem** expondre: lo **pecat** en la culpa", "del tot en terra la derroquen quan posa lo **pecat** en obra (...) en la pena és la nostra ànima **asetjada** quan tribulacions li posen **setge**" (III.26). En altres llocs de *Lo Cartoixà*, també n'hi ha referències: "Los quals destroí i dispargí quan **Titus** i **Vespesià** Judea i **Jerusalem** destroïren" (I.6), "Per aquest **pecat** tramés lo senyor lo exèrcit dels romans: **Titus** e **Vespesià**, qui la ciutat destroïren..." (III.31), "E ab los seus exèrcits, sots **Titus** e **Vepasià**, cremà e destroí la ciutat e temple" (III.32).

En aquest cas, doncs, la relació entre l'*Espill* i *Lo Cartoixà* –que hi és: totes dues obres inclouen mencions al **setge de Jerusalem**, a **Vespesià**, a **Titus**, etc.-- no és exclusiva ni potser preferent, per bé que hi siguin presents algunes concordances (com ara la personificació de Jerusalem, que **peca** i **plora**), que potser no puguin fer-se extensives a altres textos.

* * *

En aquest mateix capítol vint-i-sisè hi ha una de les moltes mencions, de caire etimologista, que *Lo Cartoixà* dedica a Natzaret: “**Natzaret flor significa**. Florí la flor eterna en l’hort tancat del verge ventre de la immaculada mare”. Les marques semàntiques onomàstiques, de caire etimològic, són habituals a *Lo Cartoixà*, tant pel que fa a antropònims com a topònims. Així, podem llegir-hi: “Zacarias, qui memòria de Déu se interpreta” (I.4), “Joan, que significa aquell en qui és gràcia” (I.4), “Gabriel, que fortitud i virtut de Déu se interpreta” (I.5), “Galilea, que transmigració se interpreta” (I.5), “Josef (...) lo seu nom augment significa, que augmentant de virtuts passa tots los altres” (I.5), “Jesús, que salvador significa” (I.5), “Judea, confessió és interpretada” (I.6), “Qui és nomenat Crist, que vol dir Messies” (I.7), “Devem atendre que Crist, en grec, vol dir unctat, en llatina llengua” (I.9), “Sarrai era lo seu nom, que vol dir princesa mia; après se dix Sara, que vol dir princesa de totes les dones” (I.10), “Orient, la prosperitat mundana significa” (I.10), “Egipte, tenebres significa” (I.14), “Tabor, (...) que adveniment de llum se interpreta” (III.1), “Betània, que vol dir casa d’obediència” (III.23), etc.

Tornant a *Natzaret* i afegint-hi *Betlem*, podem anotar els esments següents: “Filla fon aquesta donzella de Joachim, natural de **Nazaret**, en Galilea, i de Anna, castíssima, natural de **Betlem**, en Judea; I no sens grans misteris, **Nazaret flor** se interpreta; i **Betlem, casa de pa** significa. De **Nazaret** devia partir la verge prenyada i anar a parir a **Betlem**, al pesebre. No perdé la **flor** verge quan parí lo verdader **pa** de vida” (I.2).⁵⁰ “I la ciutat **Nazaret** se nomena, que **flor** se interpreta” (I.5), “De **Nazaret** en **Betlem** puja: de la **flor** de bons principis a la perfectió de bona vida. **Nazaret, flor; Betlem, casa de pa** se interpreta” (I.9), “Fon digne misteri que el senyor, concebut en la **flor** de **Nazaret**, naixqués en lo fruit de **Betlem. Nazaret flor i Betlem casa de pa**, casa de refectió se interpreta: Ell, Deu nostre, és **pa** de vida qui del cel és davallat en la terra” (I.9), “Aquesta ciutat de **Betlem, xica** en muralla, gran en

⁵⁰ Vegem com Joan Roís de Corella reutilitza aquests tòpics a la *Vida de santa Anna*: “I no sens gran misteri disponia la divina Providència que el pare e mare de la sacratíssima senyora nostra l’u fos de Betlem, l’altre de Natzaret; car Betlem significa *casa de pa*, e Natzaret *flor*; figurant que la filla de Joaquim i de santa Anna, gloriosa Verge Maria, devia concebre i parir lo pa celestial, Déu Jesús, sens perdre la flor de virginitat” (cap. 2).

dignitat i glòria, aquesta ciutat petita primerament se dix Éfrata, en la qual fon gran fam i fretura, i après tingué gran abundància de forment i vitualles i llavors **Betlem** la nomenaren: **Betlem casa de pa** significa. (...) No és mínima mas excel·lent (...) O **Betlem xica** i per lo senyor tan magnificada!” (I.9), “Jesús de **Natzaret**, que vol dir **flor**: fill de **flor**, nat en **flor**, nou mesos embolicat en **flors** e lliris” (III.22), “**Natzaret, flor** significa. **Florí** la **flor** eterna en l'ort tancat del verge ventre de la immaculada mare” (III.26), “Lo sobrenom **Nazaret** significa **flor** de honor, de honestat e de odorant bellea” (IV.2), “Jesús de **Nazaret** crucificat cercau. Diu-los de **Nazaret**, que vol dir **flor**, quasi dient enmarcada era en la passió aquesta **flor**, però ara és molt pus bella” (IV.14), etc.⁵¹

A l'*Espill*, llegim sobre això: “**Natzaret** era / ciutat e **flor** “ (vs. 11336-37) i “Ans, en **Betlem**, / ciutat no **xica**, / on **pa** es practica” (vs. 11752-54), de manera que la primera menció es corespon amb les moltes que, reiteradament i excessiva, inclou *Lo Cartoixà*, mentre que la concordança de la segona amb *Lo Cartoixà* ens ha permès de donar la lectura correcta del tercer vers (Guia 2002: 160-63). En efecte, al manuscrit i a gairebé totes les edicions apareix “hon pas practicha” o, si s’hi normalitza l’ús de les hacs, “on pas practica”, la qual cosa va fer que Miquel i Planas ho anotés, erròniament, així: “*Betlem... / hon pas practicha*, és a dir, per hont el camí passa. En el *Voràgine* es llegeix lo següent: “Després Josep y Maria vingueren a Betlem y com, essent pobres, no podien trobar lloch en els hostals, degueren instal·lar-se en un *passatge* comú, o abrigh...”” (1929-50: 367). Peirats (2002: 927) repeteix les mateixes transcripció i explicació, mentre que Carré (2006: 742), sense citar-hi la font, assumeix la versió de Betlem com a “casa de pa” (Guia 2002) i no com a “lloc de pas” (Miquel i Planas, 1929-50; Peirats 2002). Observem, a més —i no és una qüestió menor—, que tant *Lo Cartoixà* com l'*Espill* usen el mot **xica** en parlar de Betlem.

⁵¹ Per tal d’intentar diluir la relació entre les dues obres que, en català, a València i coetànies, concorden, Peirats (2003: nota 7) s’embranca, una vegada més, de manera infantil, en burxar en bases de dades de textos llatins, clicant la cerca del mot “flor” i anotant tots els textos arreu on apareix vinculat aquest mot a Natzaret. Una feina realment inútil, si no s’indaga la possibilitat que algun d’aquest textos pogués ser conegut per l’autor de l'*Espill*. Tornarem sobre aquesta qüestió.

Comptat i debatut, la lliçó del pa que es pastava a Betlem la declara el mateix autor de l'*Espill*, en un altre lloc, amb tota la càrrega metafòrica pròpia del cas: "Pus alt **del cel** / **és devallat**: / **humilitat** / **del cel** l'ha tret; / en Natzaret / mòlt e cernut; / pastat, fengut / dins en Betlem; / Jerusalem / fort lo punxà / e l'enfornà" (vs. 12998-13008).⁵² Tot un resum, doncs, de la vida de Jesucrist, considerat el pa per antonomàsia dels cristians: davallat del cel, mòlt a Natzaret, pastat a Betlem i enfornat a Jerusalem.

Si rellegim els quatre primers versos anteriors, a la llum del paràgraf següent de *Lo Cartoixà*: "Per ço entre totes les altres virtuts sues [de la verge Maria], senyaladament la **humilitat** és exalçada, la qual axí fon accepta que tirà a Déu **del cel** en la terra axí com tira lo ferro la caramida. Diu sant Agostí: Oh, poder de **humilitat** verdadera, que ha parit Déu als hòmens, als morts ha donat vida, de paraís ha ubert la porta, ha delliurat les nostre ànimes, ha fet al **cel** scala per la qual **és devallat** Déu en la terra" (I.5), trobarem un mateix fil argumental (*humilitat* ha *tret* o *tirat* o fet *devallar* Déu, *del cel* en la terra), farcit de concordances lingüístiques (lèxiques i sintàctiques).

Quant a la metàfora del pa, Jesucrist és conceptuat a l'*Espill*, uns versos abans dels reproduïts adés, com a "tal **pa de vida**" (v. 12992), "**pa angelical**" (v. 12995), "**forment** candel" (v. 12997) i és el cas que, al capítol cinquanta-quatrè del llibre tercer de *Lo Cartoixà*, trobem: "[Jesús] declara e dóna **pa de vida** als pobles", "Jesús ja **pastat**", "aquest sagrament admirable és lo **pa** viu que els **àngels** mengen **devallat del cel**", "**forment** en la era dels patriarques" (III.54). De fet, en aquest capítol de *Lo Cartoixà*, es troba una metaforització del Crist com a pa més prolixa que la de l'*Espill*.

* * *

També hi ha concordances entre el capítol vint-i-setè, *Com llançà lo senyor los qui compraven e venien del Temple*, i un passatge de l'*Espill*, que

⁵² A la nota relativa als versos 13002-05, Miquel i Planas sí que recull la significació de Betlem com a "ciutat de pa".

diu: “**Aprés** tornà, / **rei** ab **rigor**, / fort ab vigor: / los billoners, / falsos bankers, / **sacerdots** vells, / ab certs **cordells** / començà a batre, / els feu abatere, / tancar, fallir, / mancar, **fogir**; / llurs **bancs** trencà, / e **derrocà** / la **vella** tenda / de **compra i venda** / e llogreria, / de **simonia** / lleig ensutzida / e pervertida, / **feta** no poca / **de lladres** cloca” (vs. 13384-404).

A *Lo Cartoixà*, en la prosa cíclica i reiterativa que el caracteritza, llegim tot de recurrències lèxiques concordants, al llarg del capítol citat: “Per ço, **aprés** de les seues llàgrimes e del que havia dit de la destrucció esdevenidora, tantost entrà en lo temple, llançant los qui **compraven e venien**, significant que els **sacerdots**, per les seues iniquitats e **simonies**, devien ésser llançats del temple”, “Diu la glosa: la **simonia** dels **sacerdots** de la destrucció dels jueus fon causa”, “Diu sant Crisóstom: no és cosa de major dolor e tristícia que veure los **sacerdots** pijors que els pobles! Mirant, doncs, lo senyor los negocis de **comprar e vendre** (...) féu de **cordells** uns açots e, com a senyor del temple, llançà tots los qui **venien e compraven**, ab tots los animals que hi tenien e, dels canviadors ab los diners, **derrocà** les taules e los diners s’escamparen per terra e **derrocà** les cadires”, “servà e mostrà lo senyor gran **rigor** de justícia”, “ab tanta **rigor**, que semblant no el llegim en los seus actes, llançà lo senyor de aquell temple los qui **compraven e venien**”, “**derrocà** les taules e cadires perquè la entrada del temple fos, als qui volien entrar, lliberta, significant que la sua sgleia (...) no té cadires **bancs** ni taules, que són los multiplicats manaments cerimonials de la llei **vella**”, “E per ço diu lo senyor: vosaltres l’havet **feta** spelunca **de lladres**”, “és **feta** spelunca **de lladres**”, “los fadrins, que **rei** messies lo cridaven”, “ans devem creure que tals populars glòries **fogiries**”, etc. (III.27).

Posem, finalment, el text corresponent dels evangelis, per tal de poder esbrinar les concordances específiques que hi ha entre *Lo Cartoixà* i *l'Espill*. “Aleshores Jesús entrà al temple de Déu i expulsà tots els qui venien i compraven al recinte del temple, i va bolcar les taules dels canvistes i les cadires dels venedors de coloms. I els deia: “Està escrit: *La meua casa serà anomenada casa d’oració*; vosaltres, en canvi, en feu una casa de lladres””

(Mateu, 21.12-13), “Van arribar a Jerusalem. Entrà al recinte del temple i es posà a expulsar els qui venien i compraven al temple, i va bolcar les taules dels canvistes i les cadires dels qui venien coloms, i no permetia que ningú traginés res passant pel recinte del temple. I els ensenyava: “No està escrit: *La meva casa serà anomenada casa d’oració per a tots els pobles?* Vosaltres, en canvi, n’heu fet una cova de lladres”” (Marc, 11.15-17), “Llavors va entrar al temple i es posà a expulsar els qui venien, tot dient-los: “Està escrit: *La meva casa serà casa d’oració;* vosaltres, en canvi, n’heu fet una cova de lladres” (Lluc, 19.45-46).

Així doncs, tot fa l’efecte que, sobre la base evangèlica, la prosa de *Lo Cartoixà*, amb els seus trets lèxics específics (**sacerdots**, **simonia**, **cordells**, **rigor**, **fogir**...) és el material que serveix per a la construcció lingüística de *l’Espill*.

* * *

Al capítol vint-i-vuitè, dedicat encara als fets del diumenge de rams, s’hi expliquen les paràboles que Jesús predicava al temple i s’hi conclou: “Axí stigué **tot lo dia** de rams lo senyor en lo temple **preïcant** públicament a tot lo poble”, amb la puntual observació del fet de vida quotidiana següent: “No havent menjat ell e los dexeables e mirant que era ja la hora tarda e que algú no el **convidava**, ixqué de la ciutat e tornà-se’n en Betània, ab los dotze apòstols, que puis en la gran ciutat **no trobava** posada, **anà** a prendre’n en una poca vila” (III.28).

Mirem com concorda això amb aquest breu fragment de *l’Espill*: “**Lo jorn** despès / **tot en preïcar**. / Per al sopar, / com **no trobàs** / qui el **convidàs**, / ell se n’**anà**” (vs. 13378-83). Cada vers té el seu correlat exacte a *Lo Cartoixà*, en contingut i en lèxic, tret de *Per al sopar*, que pren fonament en l’expressió més prolixa i totalment sinònima de: “No havent menjat ell e los dexeables e mirant que era ja la hora tarda...” o en les variants que es repeteixen més avall: “No trobàs algú que li administràs posada, e ab fam que d’ells se partís a tal hora” i

“En una ciutat de tant poble **no trobà** una sola nit posada. Mas per reposar acaminà una llegua, passant la montanya, ab los pobrets dejuns dexebles” (III.28), on les determinacions de *ab fam*, *nit* i *dejuns* ben clarament apunten al fet que marxaren de Jerusalem *per al sopar*. De fet, l'endemà dilluns, en tornar de Betània cap a Jerusalem i voler figues de la figuera que no en tenia, s'hi puntualitza que “no fon natural aquesta fam, perquè de vespre lo senyor menjat havia” (II.29). Durant els dies següents, es repetirà l'operació, sense esperar el convit de ningú: “Era cada dia preïcant en lo temple (...) En la nit anava a pendre refectió en Betània” (III.28).

* * *

Al capítol vint-i-novè, *De la maledicció de la figuera*, llegim: “Mirà doncs lo senyor una **figuera prop del camí** (...) **Malaí** lo senyor **la figuera** no perquè **no tenia fruita**, car no ignorava lo senyor que no era temps de **figues...**”, “lo secar de **la figuera** (...) volgué encara significar la maledicció de la sinagoga, en la qual no trobava **fruit** de bones obres” (III.29). En altres dos capítols de *Lo Cartoixà* també se n'hi fa menció, com a comentari afegit al tema respectiu: “Diu-los après lo senyor la similitud de **la figuera** que **no feia fruit** i la terra inutilment ocupava (...) i allí, en la sinagoga, dix lo senyor la precedent similitud de **la figuera**, la qual significa la infructuosa sinagoga” (II.38), “Axí **malaí** lo senyor **la figuera**, significant la maledicció de la stèril sinagoga” (II.51).

A l'*Espill*, trobem la maledicció de la figuera al passatge corresponent de la narració de la vida de Jesucrist: “De la cansada / e cancel·lada / llei de scriptura / era figura, / axí certera / com **la figuera** / que **malaí / prop lo camí: / fruit no tenia**” (vs. 13229-37) i, així mateix, en uns versos anteriors, com a falca introduïda en l'episodi de la vídua eixorca, tercera muller del protagonista: “Més, fent **camí**, / com **malaí / Déu la figuera** / per **no fruitera / ni tenir figa**” (vs. 6154-58).

L'episodi prové dels evangelis de Mateu i Marc: “Veient una figuera vora el camí, hi anà, però no hi va trobar res, sinó fulles solament; i li digué: “Que no

surti mai més fruit de tu”. I a l’instant la figuera es va assecar” (Mateu, 21.19), “En veure de lluny una figuera que ja tenia fulles, hi anà per si hi trobava res i, en arribar-hi, no hi trobà sinó fulles, perquè llavors no era temps de figues. Aleshores li digué: “Que mai més ningú no mengi fruit de tu”. I els deixebles ho sentien” (Marc, 11.13-14).

Evidentment, l’expressió **maleí la figuera** pot considerar-se pròpia del registre lliure i d’ús general, però la determinació exacta de **prop del camí** és específicament comuna a *Lo Cartoixà* (on es repeteix en un altre lloc d’aquest mateix capítol vint-i-novè del llibre tercer) i a l’*Espill*.

Quant a les consideracions que inclou *Lo Cartoixà* sobre la sinagoga: “**la sinagoga**, en la qual no trobava **fruit**” (III.29), “la **infructuosa sinagoga**” (II.38), “la stèril **sinagoga**” (II.51), etc., concorden amb els versos: “**la sinagoga** / celler tot buit, / vinya **sens fruit**, / exorca, erma” (vs. 13418-21).

* * *

Al capítol trenta-unè, s’hi comenta la paràbola de la vinya llogada als mals homes, amb els trets lingüístics següents. “Un home pare de la família **plantà** una vinya i tancà-la entorn e féu-hi un **cub** e **trull** e una **torre** e **llogà-la**”, “los qui tenien la vinya **llogada**, prenent los servents que el senyor hi trametia, a l’u tallaren a coltellades, altre **mataren** (...) digueren entre si: aquest és **lo hereu**, veniu, **matem-lo**”, “quan vendrà lo senyor de la vinya, los destruirà e a **altres** llauradors **llogarà** la sua vinya”, “en aquesta paràbola, lo senyor en moltes maneres la **malícia** dels jueus declara”, “la casa d’Israel és la sua vinya, la qual **plantà** de singulars sarments (...) circuí-la de tanta **bardiça** de tres maneres (...) havia cavat un **cub** (...) edifica-hi una **torre** (...) en sguard de les generacions **altres** e **llogà** aquesta vinya...”, “prengueren-los i molts d’ells carmentaren e **mataren** (...) conexent ells que era **hereu** universal...”, “la sua vinya **llogà** a llauradors **altres**, que foren los apòstols”, “per la sua infidelitat **maliciosa**”, “circuí-la de tanca del sagrat evangeli e féu-hi un **trull**, que fon la sua creu preciosa” (III.31).

Les metàfores de caire enològic són molt abundants a l'*Espill*, seguint i amplificant la *Bíblia*. Per al cas que ens ocupa, amb arrels i ramificacions en altres passatges, hem seleccionat aquest fragment: “Ben vallejat, / **embardiçat** / com fon mester, / obrà-hi celler, / **torre**, aljup, / premsa, **trull**, **cup** / e nous vexells. / Fainers novells / altres **llogà** / al que **plantà** / mallol novell; / del celler vell / que derrocà, / foragità / los vells que hi eren, / per lo que feren, / **matant** arreu, / fins a **l'hereu**, / per llur **malícia**, / per avarícia, / los fraus e llogres” (vs. 13521-41).

Cal destacar-hi l'emparellament lèxic comú de **cub** i **trull**, així com els esments coincidents a la **bardiça**, la **torre**, etc. El vers “ben vallejat” no l'hem destacat en negreta perquè no hi ha identitat lèxica amb *Lo Cartoixà*, tot i que la concordança semàntica amb “tancà-la entorn” o “circuí-la de tanca” és evident. D'altra banda, la construcció “**com fon mester**” concorda, quasi mot per mot, amb “**com és mester**”, que figura a l'oració final del capítol trentè. Encara més, cap a la fi del capítol trenta-unè, s'hi diu: “aquesta vinya, la sgleia catòlica”, que concorda amb uns versos que van poc després dels reportats: “la vinya nova, / pus vera esgleia” (vs. 13552-53).

* * *

La paràbola evangèlica del capítol trenta-dosè, *Dels convidats a les noces e del qui no tenia nupcial vestidura*, també apareix reflectida a l'*Espill*, d'aquesta manera: “Si no ho recusa / ni **se n'escusa** / per **pres haver** / de nou **muller**, / és **convidat**: / **assegurat**, / no dupte **entrar** / **alt**, al sopar / **celestial**, / si **nupcial** / **roba** polida / **porta vestida**. / Qui **mal** ropat / **serà trobat** / en **semblant cena**, / pres en cadena / **serà lligat**, / d'**infern llançat** / en la foguera” (vs. 14963-81).

De *Lo Cartoixà* extreiem, consecutivament al llatg del capítol citat, els fragments següents: “Digau als **convidats**: mirau, lo meu dinar és aparellat”, “tots los qui **trobaren**”, “véu un home que no **vestia nupcial vestidura**, e dix-li:

amic, com est **entrat** ací no tenint **nupcial vestidura**, e aquell stigué sense resposta. Llavors dix lo rei als ministres: los peus e les mans **lligades, llançau-lo** en les exteriors tenebres”, “diu-se home perquè a **semblança** de Déu és fet l’home”, “són **celestials** nocés, en les quals seran moltes viandes davant los **convidats** parades. Diu sant Agostí que serà vida, sanitat, virtut, **seguretat...**”, “han volat **alt**, menyspreant les promissions terrenes”, “les mies nocés són aparellades, en les quals haveu (*sic*) menjat vosaltres singularment en la mia última **cena**”, “mas no porta de caritat aquella excel·lent **roba**”, “la caritat **nupcial vestidura** se nomena”, “aquesta és la **nupcial vestidura** de tan gran excel·lència que, si en lo **convit entres** sens aquesta, **seràs llançat** a les eternes penes”, “perquè de caritat te **vestises** la **roba**”, “**mal** cenyits e **mal** plegats”, “no sabia com **scusar-se** podia”, “**llançau-lo** axí **lligat** en les exteriors tenebres”, “en lo **infern** los **lligaran** les penes”, “ampla és la carrera que **porta** a perdició”, “e per ço diu lo senyor: com est **entrat** ací e no tens **nupcial vestidura**”, etc. (III.32). Però abans, en un altre capítol de *Lo Cartoixà*, ja se n’havia fet referència a aquesta paràbola: “foren **convidats** a la **celestial** cena (...) i començaren ensemps tots los **convidats scusar-se** (...) Diu lo primer: una vila he comprada (...) Dix l’altre: vaig a provar cinc parells de bous que he comprat perquè llauren (...) L’altre dix que **muller havia presa** (...) No tarde algú venir, puis lo senyor lo crida; **no s’escuse** perquè no hi puga **entrar** quan vulla” (II.40). Al capítol quaranta-cinquè, n’hi ha una altra breu referència: “És lo senyor la porta per on **entren** aquells qui per virtuts **entren**, e si algú en altra manera **entra**, lo senyor li dirà: com est **entrat** ací, amic, no tenint **nubcial vestidura**? I **llançar-l’**à fora de les ovelles en les exteriors tenebres” (II.45).

Gairebé totes les unitats lèxiques del passatge de l’*Espill* es troben a *Lo Cartoixà*, usades amb reiteració. I no cal dir que una altra traducció catalana en donaria altres solucions expressives, en més d’un punt diferents a les comuns a aquestes dues obres, com es pot comprovar llegint els apartats corresponents dels evangelis de Mateu (22.1-14) i Lluc (14.15-24), en la versió de la *Bíblia de Montserrat*, per exemple.

* * *

Fins i tot en un tòpic tan comú i repetit com el dels manaments de la llei mosaica, adoptats per la cristiana, sorprèn el grau de concordances textuais que n'hi ha entre les dues obres. A *Lo Cartoixà*, hi llegim: “En aquests dos manaments de amor stà la **lle**i tota i los profetes (...) Tots los **deu** manaments que **Déu** scrivi ab lo seu dit en les làpides **taules**, en amar a Déu e lo proïsme se redoexen. Los **tres** primers, a la amor de Déu sguarden; los **set**, al proïsme (...) Reduïda tota en tan poques e clares **paraules**” (III.34).

A l'*Espill*, s'hi diu: “**Lle**i e moral / qual **Déu** tramés / per Moisés / en dues **taules**: / sols **deu paraules**, / **tres** sobiranes, / les **set** humanes” (vs. 12692-98), amb la mateixa partició dels deu manaments en tres (per a Déu) i set (per als homes).

Encara més: aquests versos formen part de l'admonició de Salomó al protagonista de l'*Espill*: “**Jorn i nit mires** / la curial / **lle**i e moral / qual **Déu** tramés / per **Moisés...**” (vs. 12690-94) i es corresponen amb un emplaçament semblant que, a *Lo Cartoixà*, fa el mateix Déu a Moisés: “Donant nostre senyor **Déu** la **lle**i a **Moisés**, finalment li mana (...) seran tostemps davant los teus ulls perquè les **mires**, que vol dir (...) que penses en ells **de nit e de dia**” (III.35). La concordança és diàfana.

* * *

El proverbi *La ignorància no és excusa*, provinent de la màxima jurídica *Ignorantia juris neminem excusat* (*Digesto*, 22, 6, 9), es troba a *Lo Cartoixà*: “Per ço diu lo senyor: “mirau i ateneu com vos ho dic ans que sia, perquè **no** tinguen **scusa** de **ignorància**” (III.37) i a l'*Espill*: “Perquè el món pas / **no** s'**excusàs** / per **ignorància**” (vs. 11575-77).

* * *

La locució verbal comparativa *Renovellar-se com l'àguila*, 'canviar de costum', es troba en dos llocs a *Lo Cartoixà*: "Allí seran congregades les àguiles, qui seran los sants ressucitats e **renovats axí com l'àguila**" (III.37) i "Veren-lo en forma de **home** jove, elegant en figura de proporcionada bellea, que la immortalitat de la resurrecció significava; en la qual **axí com l'àguila** la joventut **se renova**" (IV.14), i en un lloc a *l'Espill*: "**Home** ja vell, / **com** serp de pell, / **àguila** vella, / **te renovella**, / muda de viure" (vs. 12399-403).

* * *

El capítol quaranta-setè, *Dels talents que el senyor acomanà*, segueix de prop, consecutivament, els evangelis de Mateu (25.14-30) i Lluc (19.11-27), presentant algunes especificitats expressives, que es retroben a *l'Espill*. Mirem, en primer lloc, els dos passatges de *l'Espill* on se'n fa menció, de la paràbola dels talents: "Qui se n'absté / de bé preïcar / e declarar / a l'ignorant / és, **soterrant** / lo seu **talent**, / **malvat servent**: / no res **guanyant** / e l'ajustant, / or ell **amaga**, / en lo món vaga / i lo temps perd" (vs. 98-109) i "Si **cinc talents** / o **dos** que tens / **acomanats**, / ben esmerçats / **negociant** / e **ben obrant**, / **redoblaràs** / e los retràs / **multiplicats**, / no **soterrats** / **sens guany algú** / — com féu de l'**u** / lo negligent / e vil **servent**—, / mas, **fel** factor, / a ton **senyor** / raó **daràs**, / quan **tornaràs** / de ton viatge, / **dar** t'ha per gatge / com **mercader**, / no quart diner / tan solament, / mas **mil** per **cent**; / a la final, / **guany** e cabal / tot t'ho **darà** / e teu **serà** / **eternalment**. / E si **felment** / ta **vida activa**..." (vs. 12655-85).

A *Lo Cartoixà*, on els *talents* només es troben al títol del capítol (després són *besants*), hi ha els fragments concordants següents: "Lo **senyor** (...) lliurà als **servents cinc** besants als uns, **dos** als altres i **un** besant als altres, perquè cascú, segons la pròpia virtut, **guanye**", "que posasen per **obra** lo que **acomanat** los havia", "per exercici de **bones obres** hi **guanyà** cinc besants altres", "ensemps ab les **obres** sobre aquests ne **multiplicà** dos altres", "**amagà'l davall terra**" (...) **sens alguna** utilitat", "**amagar** lo besant **en terra** és lo eneteniment que Déu te **acomana** embolicar-lo en terrenals **negocis** e no

cercar **guany** de spirituals **mercaderies**", "los bons los dupliquen e augmenten, **guanyant** ab bones **obres** la gràcia, après la glòria. Lo qui és **mal davall terra** lo besant **amaga**", "**torna** lo **senyor** demanant a cascú compte del que li **acomana**", "**guanyar** ni **multiplicar** mèrits-, "**fel** qui **felment** has dispensat los meus béns", "poques coses són les que lo **senyor** en aquest món nos **dóna**, segons quan són grans les que per a la **eterna** glòria ens reserva", "preïcant a **cent mília** ànimes no en **guanya** sinó una", "aquesta temor del pereós **servent** no és sinó pusil-lanimitat de fer **bones obres**", "**servent mal** qui a ton **senyor** increpes i pereós, que no has aprofitat al proïsme", "devies (...) **acomana** als canviadors la mia pecúnia perquè la **multiplicassen**", "són canviadors los **fels** cristians", "llevau-li doncs lo besant e **donau-lo** al que ha **multiplicat** los que tenia", "li **serà donat** premi", "lo **servent** ociós, qui los béns del **senyor amaga**", "que l'inútil **servent** sia llançat en les exteriors tenebres", "alguns los **doblen** e **multipliquen** per **bones obres** (...) altres los **amaguen** en **terra**", "**malvat servent**", "al qui té li **serà donat**", "los que **felment** acaminen", "la **vida activa**" (III.47).

Podem destacar-hi, al marge del lèxic evangèlic, la literalitat del sintagma **malvat servent** o les concordances al voltants dels lexemes i frases **multiplicar**, **mercader**, **etern**, **ben obrar**, etc. A més, els dos versos de l'*Espill* amb què s'hi inicia el passatge següent al segon dels reportats, "E si **felment** / ta **vida activa**..." (vs. 12684-85), mantenen encara la concordança amb el mateix capítol/font de *Lo Cartoixà*, a la fi del qual hi ha **felment** i **vida activa**, usats també en un sentit concordant al de l'*Espill*. I a l'inici del capítol següent, fent encara referència a la mateixa paràbola, figura l'expressió: "per les quals **donarà a la fi** lo **eternal** premi", que concorda amb els cinc darrers versos del segon passatge reportat: "**a la final**, / guany e cabal / tot t'ho **darà** / e teu serà / **eternalment**" (vs. 12679-83).

* * *

Entre les lloances a la verge Maria que hi ha a l'*Espill*, se la designa com a "**llibre tancat** / e **sagellat** / de **set sagells**" (vs. 10619-21). Carré (2006: 729)

diu que “el llibre segellat parteix d’*Isaïes*, 29.11-12 i d’*Apocalipsi*, 5”, però el passatge d’*Isaïes* --on no s’hi fa menció dels set segells-- no sembla tenir res a veure amb el de l’*Espill*. El passatge de l’*Apocalipsi* podria ser-ne la font, tot i el canvi de destinatari de la metàfora, ja que l’*Apocalipsi* es refereix a Jesucrist i l’*Espill* a sa mare. Tanmateix, *Lo Cartoixà* ja va pouar abans en aquesta font concreta de l’*Apocalipsi*: “Aquests són los **set sagells** que el **llibre** de vida **sagellen**, los quals obrí l’anyell sens màcula perquè miràsem e llegisem lo seu **llibre**” (III.49), el qual paràgraf presenta una estreta concordança amb el fragment de l’*Espill*, que fóra inexplicable si fossin textos independents.

Més encara. Uns pocs versos abans dels reportats suara i en referència a les altres dones (pecadores), diu l’*Espill*: “de set colors / totes tacades; / de set picades / caps de serpent” (vs. 10610-13). Carré (2006: 728) comenta que “els set caps de serpent corresponen als set pecats capitals (supèrbia, avarícia, luxúria, gola, ira, enveja i peresa)” i, precisament, el paràgraf immediatament anterior al que acabem de reproduir de *Lo Cartoixà* és una relació del set remeis “contra supèrbia...; contra enveja...; contra ira...; contra pereaa...; contra avarícia...; contra gola e contra luxúria...”, que ja enllaça amb “aquests són los set sagells...”.

En un altre lloc de *Lo Cartoixà*, s’hi torna al tema del llibre amb set segells: “Obrí’ls, doncs, la intel·ligència de les Scriptures lo anyell que era stat mort, digne de pendre lo **llibre** e deslligar los **set sagells** per la sua divina potència, declarant als seus dexebles los seus inefables misteris: de la sua admirable *incarnació*, del seu *baptisme*, de la sua *conversació e doctrina*, de les sues maravellooses *obres*, de la *resurrecció*, *ascensió e judicial cadira*” (IV. 20).

* * *

Variants de la locució verbal *No valdre mealla* o *No donar-ne mealla*, que indica la poca vàlua d’una cosa, es troben a *Lo Cartoixà*: “Què pots tu sostenir per ell, que **no vals una mealla**?” (III.50), a l’*Espill*: “Llançava’l drap / per los

racons, / davall caxons, / entre la palla. / **No hi dava malla** / hom si el trobava” (vs. 2394-99) i a *Lo Somni de Joan Joan*: “Que escassament per acometre / **valen mealla**” (vs. 1967-68).

* * *

Al capítol cinquanta-dosè, *Del llavament dels peus*, Pere no vol que Jesús li llave els peus i aquest “lo menaça: si io los peus no et llave, no hauràs part ab mi en la beatitut eterna”, la qual cosa fa que Pere reaccioni per l’altre extrem: “no solament los peus te abandone, mas lo cap e les mans i que tot dins la conca entre, que ab les tues mans me llaves”. I Jesús ho refusa: “lo qui és llavat no és mester sinó que els peus se llave, quasi dient, lo qui és llavat per lo baptisme és tot munde, no ha mester sinó que els peus se llave”, i la glossa ho explica: “Diu sant Agostí: tot l’home se llava en lo baptisme e, per ço, no és mester que, batejant, altra vegada es llave. Era doncs Pere perquè nosaltres **no erràsem reiterant lo baptisme**” (III.52).

Doncs bé, aquesta mateixa lliçó la retrobem a l’*Espill*, aplicada a un context molt diferent, quan la darrera muller del protagonista ha fingit ser mare del fill d’una altra: “Per oradura / pus fort **erraren**, / car **iteraren**, / Déu no tement, / lo sacrament / del sant **baptisme**” (vs. 4812-17).

* * *

Al capítol cinquanta-quatrè, *De com instituí lo sacrament de la eucaristia*, s’hi esmenta un episodi de l’Antic Testament com a prefiguració de la santa cena: “Aquesta sacrosanta cena és lo convit del gran **rei Asuer**, al qual **no volgué** venir la **superba** sinagoga. E per ço, desdenyada e llançada, li ha succeït la humil reina **Ester**, sgleia dels gentils” (III.54). En un altre lloc, un estri del mateix episodi (el ceptre del rei Asuer) aprofita per prefigurar la creu on morí Jesucrist: “Aquest és lo **ceptre** del **rei Asuer**, que posà sobre lo cap de la reina perquè no hagués temor de la sua ira” (IV.10).

A l'*Espill*, també s'hi inclou una menció del mateix passatge bíblic, en aquest cas per subratllar que la reina Vastí és la prefiguració de la sinagoga: "E com Vastí, / qui **no** obeí / ni **volc** res fer / per **Asuer** / **rei**, no tement / son manament, / **ensuperbida** / perdé la vida / e la persona, / anell, corona, / **ceptre** real; / cercà son mal, / prest lo trobà: / **Ester** guanyà / la senyoria" (13243-57).

* * *

Ja hem dit més amunt que, en aquest mateix capítol cinquanta-quatrè del llibre tercer de *Lo Cartoixà*, s'hi conté una prolixa metàfora de la vida i significació de Crist en termes del procés d'elaboració del pa: "...ni farina en lo sagrament de la eucaristia per a pastar a Jesús, ja pastat Déu e senyor nostre (...) Aquest sagrament admirable és lo pa viu que els àngels mengen..., spiga..., forment..., farina..., pa format e cuit en lo forn de..., cuit ab foc de..., bescuitat en lo forn de..., ab llenya de... en la strem post del pa de la santa creu" (III.54). I també havíem dit que aquesta metàfora concorda amb una altra de semblant que hi ha a l'*Espill* (vs. 12990-316). Doncs bé, cal afegir que, immediatament abans d'aquests versos de l'*Espill*, d'una banda, i immediatament després del paràgraf susdit de *Lo Cartoixà*, d'una altra, s'hi fan sengles esments concordants a un mateix episodi de l'Antic Testament, on també hi ha pa.

Els versos de l'*Espill* són aquests: "Allí es partix / molt alt pulment. / Si prestament, / tu, **despertat**, / de peus llevat / **jus lo ginebre**, / prest volràs rebre / **pa** rescaldat, / **subcinerat**, / aigua bevent / e dignament / lo sumiràs, / **anar poràs**, / per tes **jornades** / e **nits** comptades, / pus de **quaranta**, / **fins a la santa** / de Déu **montanya**" (vs. 12972-89).

Chabàs (1905: 338), a propòsit del vers darrer i els precedents, diu: "El Sinaí, y los cuarenta días que allí estuvo Moisés són los que aquí menciona Roig. *Exodo*, XXIV". Miquel i Planas (1929-50: 377) repeteix l'anotació, sense citar Chabàs: "El Sinaí, mont al qual ascendí Moysés, permanexent-hi quaranta dies y quaranta nits (*Exode*, XXIV, 12-18)". Peirats (2002: 961) fa el mateix,

sense citar els anteriors: “El mont Sinaí, on Moisés va romandre quaranta dies i quaranta nits: “Ingressusque Moyses medium nebulae ascendit in montem, et fuit ibi *quadraginta diebus et quadraginta noctibus*” (Ex 24, 18)”. Guia (2002: 163-64), a partir d'un passatge del llibre quart de *Lo Cartoixà*, rectifica les errònies interpretacions anteriors, fent observar que, de nou, “obtenim lliçons correctes de l'*Espill* gràcies a un passatge de *Lo Cartoixà*”, ja que el passatge cal entendre'l com una referència als quaranta dies que Elies va caminar fins arribar al mont Oreb.

En efecte, al capítol deu del llibre quart de *Lo Cartoixà*, després d'una altra versió de la metàfora farinera de Jesús: “Jesús, gra de forment..., començat a segar..., batut..., blanc..., secat..., multiplicat..., monde..., stojat... Fon spiga..., forment..., farina..., pa format e cuit..., ab foc encès..., bescuitat en lo forn..., portat en la streta post de la creu” (IV.10), s'hi llegeix: “menja, oh ànima mia, de aquesta mel·líflua coca, pastada de tres almuts de la flor de la farina (...), cuita **entre dos cendres** (...), de la qual en figura menjà Elies quan se **despertà davall les rames del ginebre**” (IV.10). Així, el "molt alt pulment" de l'*Espill* concorda semànticament amb la "coca pastada de tres almuts de la flor de la farina" de *Lo Cartoixà* i el “pa rescaldat, subcinerat” (és a dir, "torrat al caliu o sota cendra", segons Miquel i Planas) és sinònim del “pa cuit entre dos cendres”, a més de la identitat en l'ús d'unes mateixes imatge i frase: *despertar-se sota el ginebre*.

D'altra banda, la menció que es fa d'Elies a *Lo Cartoixà* ens va permetre localitzar la font d'aquest passatge al *Primer Llibre dels Reis*, 19.5-8, on llegim, segons la versió de la *Bíblia de Montserrat*: “[Elies] es va asseure i s'adormí sota aquella ginestera. Aleshores un àngel el tocà i li digué: “Aixeca't i menja”. Va guaitar i va veure al seu capçal un pa cuit sobre pedres calentes i un càntir d'aigua. Va menjar i beure, i s'ajagué de nou. (...) Es va alçar, va menjar i beure i, refet amb aquell aliment, va caminar quaranta dies i quaranta nits fins a la

mntanya de Déu, l'Horeb". Així doncs, resultaven errònies les anotacions que localitzaven al Sinaí la "de Déu mntanya" de l'*Espill* (Guia 2002: 163-64).⁵³

Carré (2006: 758-59), després de llegir Guia (2002) però sense citar-lo, diu: "El passatge fa referència a un episodi de la vida del profeta Elies, que caminava pel desert, "Es va ajeure i s'adormí sota aquella ginestera [l'*Espill* diu aquí, provocant una sorpresa lingüística, un ginebre]. Aleshores un àngel el tocà, i li digué: Aixeca't i menja. Va guaitar i va veure al seu capçal un pa cuit sobre pedres calentes i un càntir d'aigua. (...) Es va alçar, va menjar i beure i, refet amb aquell aliment, va caminar quaranta dies i quaranta nits fins a la mntanya de Déu, l'Horeb" (I R 19, 4-8)". Tanmateix, que l'*Espill* hi posi "ginebre" (no "gingebre", com anota Carré) no és cap "sorpresa lingüística": senzillament, ho pren de *Lo Cartoixà*. A més, a la *Vulgata* llegim que Elies dormia *subter unam iuniperum*, i el *juniperus* llatí és el *ginebre* català.

La novetat respecte al que sabíem (Guia 2002) és que, al capítol cinquanta-quatrè de *Lo Cartoixà*, també hi ha una altra referència, més completa, al susdit passatge bíblic del profeta Elies, on les concordances amb l'*Espill* són encara més explícites: "Aquesta és la mel-líflua coca pastada de tres almuts de farina de la figurada Sarra: **cuïta entre dos cendres** de amarga vida e mort dolorosa. Aquesta és la coca portada per l'àngel al cap de Helies, adormit amb devoció a l'ombra del **ginebre**, ab la virtut de la qual, sens altra vianda, **pogué acaminar quaranta nits e dies fins al mont sant** de Horeb" (III.54).

En resum, doncs, tant al capítol 54 del llibre tercer com al capítol 10 del llibre quart de *Lo Cartoixà*, apareixen de forma consecutiva, com a l'*Espill* i en

⁵³ Peirats (2003: 471) afirma, després d'haver dit a la seva tesi que la mntanya en qüestió era el Sinaí, que: "No haurem de recórrer a la comparació amb *Lo Cartoixà* per copsar la referència a Elies, i concloure que la mntanya al·ludida és el mont Horeb, i no el Sinaí, com alguns crítics han opinat". I en nota, hi afegeix: "On més clara he trobat la referència a Elies en presentar la metàfora del *pa subcinerat* és en aquesta homilia de Godefridus Admontensis: "Sic et Helias *subcinericio pane* divinitus satus ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus et quadraginta noctibus usque ad montem Dei *Hoseb*" (*Homiliae dominicales, sermo 12, 123*). El que és clar és que, abans de llegir Guia (2002), no hi havia trobat res i, segons deia, la mntanya era el Sinaí, no l'Oreb.

concordança temàtica i lèxica amb ell, la metàfora del Crist com a pa i el passatge d'Elies al mont Oreb.

Llibre quart de Lo Cartoixà

Al capítol primer, s'hi diu: “Nu stigué en paraís lo **primer Adam**. Nu en la creu, nostre paraís, és pujat lo segon Adam”. Aquesta conceptualització de Jesús com a *segon Adam*, de manera que Adam passava a ser *primer Adam*, prefigurador del segon, també es troba en un passatge de l'*Espill*, on es diu que Jesús, fill de la llei vella, l'abandona i pren l'església per muller: “Com d'ella fos / fill sols pel cos, / no conegut / ni gens volgut / dels de Judà, / del·liberà / mare jaquir / e aderir / a sa muller, / com al **primer / Adam** fon dit” (vs. 13561-71). Precisament, la comparació final ve a dir que, de la mateixa manera que el primer Adam prengué sa muller (Eva), el segon Adam prenia sa muller (Església).⁵⁴ Com que aquesta menció implícita de Jesús com a *segon Adam* no ha estat ben entesa, en la transcripció que en fa Carré (2006: 508) d'aquest passatge s'hi posa el terme Adam entre comes: “com al primer, / Adam, fon dit” i, en la versió en prosa: “com li va ser dit al primer home, Adam”, sense respectar-hi el sintagma *primer Adam*.

En altres llocs de *Lo Cartoixà* s'hi insisteix, en aquesta comparació: “Diu sant Jerònim: en aquella hora que pecà lo **primer Adam** e per lo seu pecat començà la nostra mort viure, en aquella hora morí lo segon Adam e pogué la nostra mort ésser morta” (IV.5), “Lo primer home, stés les mans a la vedada fruita e ab los peus se acostà al mortal arbre, e axí fermà lo albarà de nostra damnació al diable; lo segon Adam, redemptor nostre, les mans e peus volgué tenir clavats a la creu, arbre de vida, desfent, raent e damnant lo albarà del decret que a nosaltres era contrari e, ficant-lo en la creu, cancel·là'l per nosaltres” (IV.6), “En aquella hora del dia que Adam en l'arbre tancà del paraís les portes, lo segon Adam les obrís en l'arbre” (IV.7), “Axí com del **primer**

⁵⁴ Cal dir que els teòlegs cristians no filen massa prim a l'hora d'aturar-se episodis de l'Antic Testament a benefici del Nou Testament, ja que, en aquest cas, la comparació hauria de fer-se extensiva del fet de prendre muller al tipus de muller presa i, aleshores, Eva hauria de ser considerada com a prefiguració de l'Església, en bona coherència comparativa.

Adam dormint se formà la sua muller Eva, gentil, neta, graciosa e bella, axí del segon Adam, mort en la creu però quasi dormint per la resurrecció presta, se formà la sua esposa sens màcula ni rua, la santa catòlica Sgleia" (IV.7).

* * *

És cosa sabuda que gairebé tots els passatges de l'Antic Testament són interpretats per la teologia cristiana com a figuracions profètiques aplicables a la vida de Crist. Així, al capítol segon del llibre quart de *Lo Cartoixà*, l'episodi de la traïció i venda de Jesús per part de Judes fa recordar que: 1) Saül ("figura dels jueus e de Judes") reté mal per bé a David, el qual havia matat "lo enemich de Saül, **Golies**" (IV.2); 2) els jueus, que fan pres, torturen i maten Jesús, són "semblants a Caïm, que sens causa altra que enveja son germà **Abel matà**" (IV.2); 3) Jesús és prefigurat, quan els acompanyants de Judes el lliguen per endur-se'l, per "**Joseph** lligat, com los **germans** lo **venen**" (IV.2); 4) també prefigura Jesús "lo fort **Samsó**, com lo **lligà** Dalida" (IV.2).

Les mateixes quatre figuracions de Jesús enfront de Judes i els jueus (David, enfront de Saül i Golies; Abel, enfront de Caïm; Josep, enfront dels seus germans; Samsó, enfront de Dalida), es troben a l'*Espill*. La primera, en una referència sinòptica, amb la comparació elidida, on l'expressió "matant Golies" prefigura Jesús: "parí Messies, / matant **Golies**" (vs. 11443-44); i les altres tres darreres amb una comparació explícita i agrupades en versos consecutius: "Ell, com **Abel**, / **mort** e batut; / **Josef venut** / a gent dolenta / per diners trenta, / per llurs **germans**; / de peus e **mans** / **Samsó lligat**" (vs. 13940-47).

Tot això presenta una estreta concordança amb els fragments de *Lo Cartoixà* presentats suara. A més, al darrer d'aquests fragments també figura, com a l'*Espill*, el terme **mans**: "lo fort **Samsó**, com lo **lligà** Dalida, que és la sinagoga. Mira com les **mans** que ell havia fetes lo **lliguen**" (IV.2).

La referència a la mort de Goliat, com a prefiguradora de l'acció redemptora de Crist, torna a aparèixer en un altre lloc de *Lo Cartoixà*: "Ab la fona dels lligams de les tues mans, ab les cinc pedres de les tues nafres, ab lo bastó de la creu has derrocat **Golies**, e ab lo seu coltell, que era la sua pròpia malícia, amb la qual la mort te havia procurada, has degollat a ell: vençuda la mort que a tot lo món vencia" (IV.10), "Aquesta [creu] és lo bastó de David quan vencè **Golies**" (IV.10).

* * *

Al capítol cinquè, com a figura de la passió de Jesucrist, s'hi diu: "Ací és **Moisés** ab la verga dels seus meravellosos actes i ab la **serpent de metall en lo pal travesada**" (IV.5), en concordança temàtica i lingüística amb un fragment de l'*Espill*: "Ell **serp de** coure, / aram, llautó, / **en pal**, bastó, / més **a través** / per **Moisés**" (vs. 13880-84).

* * *

Llegint atentament *Lo Cartoixà*, hom se n'adona que això de les figures de l'Antic Testament és, de vegades, un recurs multiusos, com ho veiem, per exemple, en l'Escala de Jacob, que és esgrimida ara com a símbol de la Verge Maria, ara de la Santa Creu, ara de tota l'Església Catòlica. Així, doncs, les derivacions de caire teològic fetes a partir de les sagrades escriptures no constituïen un repertori unívoc i, segurament, depenien molt dels glossadors (normalment, doctors i pares de l'Església), però també dels sermonadors.

L'Arca de Noè és un altre dels tòpics de l'Antic Testament que s'aplica a més d'un episodi del Nou. Entre aquestes aplicacions, en trobem una de coincident, en les dues obres que venim comparant, al voltant del motiu de l'aigua brollada de la nafra del pit de Jesús. Així, a l'*Espill*, es diu: "Tot açò es féu / per a **figures**, / psalms e scriptures / dar compliment. / L'Omnipotent, / quan féu fer l'**arca** / al patriarca / antic Noè, / **aigua** volgué / punís lo vici / e fos inici / a la virtut" (vs. 14288-99). I poc més avant: "**Ezequiel** / (ell profetant, /

Déu inspirant) / gran **aigua** viva, / **neta**, absterciva / promet donar / per denejar / los delinqüents" (vs. 14326-33).

De forma concordant, *Lo Cartoixà* posa: "L'**aigua** sguarda al sacrament del baptisme, en lo qual som fets nets e mundes de totes les nostres spirituals taques. Aquest gran misteri **figurava** la porta de l'**arca**, per la qual entraren los animals que en lo diluvi no periren" (IV.7) i "De l'aigua diu **Ezequiel**: Llançaré sobre vosaltres **aigua neta** e sereu salvats de totes les iniquitats vostres" (IV.7).

La concordança no és només el tòpic comú de l'aigua com a element purificador, sinó les coincidències lèxiques que es donen en explicar-lo, a les dues obres.

* * *

La narració de l'enterrament de Jesús, tot i ser un relat ben conegut i molt repetit, presenta una extraordinària similitud lèxica i fràsica entre *Lo Cartoixà* i *l'Espill*, com veurem a continuació. Posarem els textos contrastats en dues columnes, en primer lloc el passatge de *l'Espill* i, al costat, els fragments dels capítols vuitè i novè del quart llibre de *Lo Cartoixà* que en són concordants.

<p>Josef, baró, decurió e noble, nat en la ciutat Arimatia, prop vas tenia o fossa nova semblant a cova, tallat en roca a pic de broca,</p>	<p>"Josef d'Arimatia, ric e noble (...) d'Arimatia, ciutat de Judea" (IV.8; f. 67v, a) "poc de la creu distava (...) lo nou sepulcre que per a ell aparellat tenia" (IV.9; f. 70, a) "tallat en pedra" (IV.8; f. 69v, b), "spelunca redona tallada e cavada en roca" (IV.9; f. 70v, b)</p>
---	---

<p>fet per a si; ell proveí ab diligència haver llicència de Ponç Pilat ser soterrat, qual obtengué; comprat hagué net drap de lli, nard, benjuí, altres perfums, segons costums és dels jueus, tot a grans preus, lliures ben cent; devotament lo cos lligat, embalsemat, lo soterrà, e cimentà la porta closa ab molt gran llosa. Pels seus lo cos furtat no fos, los raus duptaren, per tant instaren sa sepultura ab molta cura per un baró centurió fos ben guardada, sa gent armada, tots ben pagats. (14213-56)</p>	<p>“per a si sumptuosament obrat havia” (IV.8; f. 69v, b)</p> <p>“de Pilat puguen haver llicència” (IV.8; f. 67, b) “demanà e obtengué lo cors de Jesús per a la sepultura” (IV.8; f. 67v, b), “soterrar” (IV.8; f. 67v, a). “soterrat” (IV.9; f. 71, b) “e obtesa de Pilat llicència (...) comprà Josef teles de lli blanques, mundes e netes” (IV.8; f. 68, a) “drap de lli net” (IV.9; f. 70, b)</p> <p>“segons era costum dels jueus” (IV.9; f. 69v, b)</p> <p>“quantitat quasi de cent lliures” (IV.8; f. 68, a) “devotament” (IV.8; f. 68v, a / IV.9; f. 71v, a) “lo cors del senyor fos conservat” (IV.8; f. 68, a) “embalsemat” (IV.13; f. 83v, a) “en lo qual dia los jueus no podien soterrar los cossos” (IV.9; f. 70, a) “la porta closa” (IV.9; f. 70v, b) “una gran pesada llosa a la porta” (IV.9; f. 70v, a) “que sia guardat lo sepulcre que els seus dexebles no el furten” (IV.9; f. 72, b) “lo cors” (IV.8-9; <i>passim</i>) “la sepultura” (IV.8-9; <i>passim</i>) “tenir cura” (IV.8; f. 67v, a) “centurió” (IV.8; f. 67v, b) “aquí teniu els guardes (...) llicència us done que els pugau pagar e pendre” (IV.9; f. 72v, a) “gent armada” (IV.9; f. 71v, a)</p>
---	--

No cal dir que, en la prosa reiterativa i circular de *Lo Cartoixà*, les unitats lèxiques (*noble, cos, sepultura, llicència, soterrar, guardar...*) i les construccions fràsiques (*tallat en roca, drap de lli net, segons costums dels jueus, cent lliures, gran llosa, gent armada...*) que figuren a *l'Espill*, hi apareixen repetidament usades, de manera que constitueixen un repertori de formes expressives en prosa que veiem reutilitzades en la formació dels versos. Tot això, sense perjudici que l'ordre de l'exposició narrativa no tingui la mateixa linealitat en ambdues obres, entre altres raons per les nombroses derivacions patrístiques i devotes que, a *Lo Cartoixà*, trenquen constantment el fil narratiu. I sense perjudici, així mateix, que les formes expressives concordants puguin aplicar-se a objectes o en contextos diferents (dintre del mateix relat, això sí); per exemple, totes les vuit vegades que apareix el mot *noble*, en aquests capítols vuitè i novè de *Lo Cartoixà*, és aplicat a Josep d'Arimatea, igual que a *l'Espill*, però el sintagma *gent armada* és usat en referència als soldats que, segons s'hi diu, tenia preparats Josep d'Arimatea en previsió d'insults o avalots dels sacerdots (*Lo Cartoixà*), i no als qui Pilat proporcionà i els sacerdots pagaren per guardar i vigilar el sepulcre (*l'Espill*); tanmateix, al capítol seté, la *gent armada* és la que envia Pilat al Gòlgota, a requeriment dels grans sacerdots, els quals "havien de Pilat obtesa aquesta llicència". D'altra banda, en aquests capítols vuitè i novè de *Lo Cartoixà*, no s'hi usa el verb *lligar* per a l'acció d'embenar les nafres de Jesús, però en un altre lloc (la paràbola de *l'Home despullat i nafrat per los lladres*) sí que hi apareix: "ab les teles i sudaris que a ell mort lo embenaren, **lligà** les plagues del mig viu home" (II.18).

Comptat i debatut, el grau d'identitat lèxica entre les dues obres és tan gran –n'hi ha versos literalment calcats de la prosa: "**tallat en roca**", "**fet per a si**", "**haver llicència**", "**qual obtingué**", "**net drap de lli**", "**segons costums / és dels jueus**", "**lliures ben cent**", "**devotament**", "**la porta closa**", "**pels seus lo cos / furtat no fos**", etc.-- que la interdependència resulta innegable.

* * *

A la fi del capítol dotzè, s'hi diu que Jesucrist “ha closa e acabada una sgleia: **fon lo pertret** la sang preciosa e lo sacratíssim cos les pedres” (IV.12). La mateixa expressió que hi hem subratllat apareix a l'*Espill*, en un passatge que fins avui ha estat mal interpretat i del qual, gràcies a aquesta concordança amb *Lo Cartoixà*, podem donar-ne la lectura correcta.

El passatge en qüestió és aquest: “Obert lo rec / del costat dret, / **fon lo pertret** / e aparell / pel senat vell / tot revocat, / e reprovat / dels usuaris / e potecaris / llur receptari” (vs. 14420-29). La interpretació que se'n dóna en les prosificacions de Miquel i Planas i de Carré, és la següent: “Abierto el arroyo del costado derecho, fué por el viejo Senado revocado completamente su pertrecho y aparato, y reprobado en su totalidad el formulario de los usureros y boticarios” (1936-52: 226) i “Obert el rec del costat dret, van ser revocats pel senat vell tots els estris i instruments i va ser reprovat el receptari dels usurers i els apotecaris” (2006: 537).

Tanmateix, no fa sentit que, segons la cosmogonia cristiana de l'*Espill*, el “senat vell” (els sacerdots de la llei vella de la sinagoga) sigui el revocador, quan és ben sabut que Jesucrist, amb la seva sang, és qui el revocà. És a dir, que el *pertret* és la sang de Crist i és el subjecte revocador, no l'objecte revocat. Així doncs, la lectura correcta del paràgraf fóra: “Obert lo rec del costat dret, (aquest) fon lo pertret i aparell per a (deixar) el senat vell tot revocat, i reprovat el receptari dels usurers i apotecaris”.

* * *

Al capítol tretzè, en parlar de les tres Maries (“Maria Magdalena, Maria Jacobi, qui era mare de Jaume Menor e de Josef Just, e Maria, filla de Salomé, mare de Jaume Major e de Joan”) i fer-ne les corresponents derivacions etimològiques i teològiques, s'hi diu: “Lo stament dels actius e proficients en Maria Jacobi se figura: Jaume, **suplantador** se interpreta e, per açò, als proficients sguarda **suplantar** e enganar los vicis e **lluitar** e treballar en lo exercici de virtuosas obres” (IV.13), com a trasllació del text llatí original:

“*Status vero proficientium et activon signatur in Maria Jacobi que fuit mater Jacobi Minoris. Ad proficientes enim pertinet supplantare vitia et luctari in exercitio spirituali virtutum*”. Hom pot observar-hi que el fragment “Jaume, suplantador se interpreta” és una interpolació feta pel traductor. Així mateix, la interpretació de Jaume com a *suplantador* i *lluitador* apareix en altres llocs de *Lo Cartoixà*, tal com ja ha estat posat de manifest (Guia 2002: 158-60):

- En parlar de la genealogia de Jesús: "Jacob, **subplantador** s'interpreta: regna lo Senyor en aquells qui subplanten i senyoregen los vicis..." (I.5), com a trasllació de: "*Jacob qui (...) interpretatur supplantator...*".

- En la elecció dels quatre primers deixebles: “Simó, obedient se interpreta; Andreu, virilitat significa; **suplantador** vol dir **Jaume**; i Joan, aquell en qui és gràcia” (I.30), com a trasllació de: “*Symon sunt obediens; And. virilis; Jac. supplantans; Johannes gratia, in latinum sonat*”.

- A l'episodi de la transfiguració, on Jesús es fa acompanyar de Pere, Jaume i Joan: "qui vol veure a Déu és mester que sia Pere, que per fe primer lo confesse; que **subplante** hi engane los vicis, per **Jaume**; que en gràcia les bones obres acabe, que Joan significa. (...) **Jaume**, qui **lluitador** o **subplantador** se interpreta (...) i, en senyal d'açò, **Jacob, que vol dir Jaume**, pogué atènyer la benedicció après de la **lluita**. (...) **Jaume**, qui **lluitador** se interpreta (...) **Jaume**, qui **subplantador** se interpreta" (III.1), com a trasllació de: “*Quicumque vult gloriam dei videre oportet quod fidem agnoscat sicut Petrus, quod vitia supplantet sicut Jacobus, quod ad bene operandum gratia habeat, sicut Johannes. (...) Jacobum qui interpretatur luctator vel supplantator (...) In signum huius, Jacob post luctus accepit benedictionem. (...) Jacobus qui luctator vel supplantans significat (...) Jacobo qui interpretatur supplantator*. Cal observar que l'incís "vol dir Jaume", en referència a “Jacob”, és una interpolació del traductor, la qual cosa té la seva importància pel fet que, tenint en compte això, la condició de *suplantador* i *lluitador* serà aplicable tant a un Jacob com a un Jaume.

- En l'aparició de Jesús als deixebles: "**Jaume**, que **lluitador** se interpreta" (IV.18), traducció de: "*Jacobus interpretant luctator*"; en aquest mateix capítol trobem dues recurrències de "**Jaume lluitant**" (IV.18), que són trasllat de: "*Jacobus vitia supplantando*" i que concorden exactament amb un vers de l'*Espill*: "**Jacob lluitant**" (v. 11898).⁵⁵

Així doncs, a *Lo Cartoixà* s'usen, es barregen i s'intercanvien els mots *suplantador* i *lluitador* com a sobrenoms de Jaume, amb una total fluidesa i, sovint, com a interpolacions afegides més enllà del text llatí original, de manera que tot apunta al fet que *Lo Cartoixà* fou la fornal on s'encunyà, en català, el sintagma *suplantador i lluitador* i on es justificà la seva aplicació al nom *Jaume*.

Vegem ara l'*Espill*. El narrador, en salvar de la seva misogínia l'esposa de Jaume Roig, Isabel Pellicer, de qui diu: "fo ma veïna / mare, padrina / e fel amiga" (vs. 16113-15), explica que el marit d'aquesta dona exemplar quedà molt desconsolat per la mort d'ella i hi afegeix, parlant de Jaume Roig en tercera persona i en passat: "bé el coneguí: / **subplantador** / **e lluitador**, / **blanc e vermell** / és lo nom d'ell" (vs. 16104-08). Així doncs, el sintagma *suplantador i lluitador* té el seu precedent a *Lo Cartoixà*, on pren la seva justificació, en aplicar-lo a un Jaume.

Quant a l'emparellament lèxic *blanc i vermell*, també n'hi ha recurrències a *Lo Cartoixà* (Guia 2002: 159-60). Així, al capítol cinquè de *Lo Quart*, trobem una prolixa explicació de l'ús simbòlic que l'església catòlica fa d'aquests dos colors: "Stava lo senyor cubert de dos vestidures, una blanca e altra vermella. La blanca mostrava la puritat de la humanitat assumpta. La vermella, la sang de la sua passió dolorosa. Signifiquen encara les dos robes del senyor dos maneres de martres, dels quals la santa Sgleia singularment és honrada: en los uns martres, blanca, i en los altres, vermella. E axí bella, sens màcula ni rua, produeix e germina, en pau, liris, en la batalla, roses. Car los vèrgens, encara

⁵⁵ Chabàs (1905: 334) va remetre, en anotar aquest vers, a "la lucha misteriosa de jacob en el Génesis, XXXII, 24". Miquel i Planas (1929-50: 367) va dir que es tractava d'una "alusió al Gènesi (XXXII, 24): Jacob va lluytar una nit contra un home misteriós el qual, a la matinada, li declarà que havia combatut amb Déu".

que coltell no els mate, la victòria de la carn per continu martiri se conta. E per ço, en los *Càntics*, la sposa del senyor canta: **blanc e vermell** és lo que io ame: blanc en la pau, per los liris dels vèrgens; vermell en la guerra, per les roses dels martres" (IV.5). Ja abans, al capítol tretzè de *Lo Primer*, n'hi ha una explicació concordants: "devem atendre que tres martiris celebra la santa Esgleia: los uns en voluntat i acte, axí com lo primer martre Steve; los altres en voluntat sens acte, com lo amat Joan evangelista; altres sens voluntat però en acte, com los infants qui per Jesús morien. I axí, en la nativitat del senyor, stan per orde segons la dignitat del martiri: primer, lo protomàrtir Steve; après, l'amat evangelista; en lo terç grau, los infants que per lo senyor morrien. Diu la sposa en los *Càntics*: és lo meu spós **blanc i vermell**, elet entre mil: és blanc lo senyor en lo seu amat Joan verge; vermell, en lo primer martre Steve; elet entre mil, que són los infants que per ell morrien". El text llatí de Ludolf de Saxònia, en les parts centrals dels paràgrafs respectius, fa així: "*Unde dicit admirando: Dilectus meus candidus et rubicundus. Candidus scilicet actione et in pace lilia virginum ac rubicundus sanguine et in bello rosa martrum*" i "*Nam dilectus ecclesie Christus: Candidus in Johanne, rubicundus in Stephano, electus ex milibus in innocentibus*". És a dir, que la citació explícita del *Càntic dels càntics*, que figura al text català en ambdues recurrències, però no al llatí, és un afegit del traductor.⁵⁶

La crítica ha fet notar que els versos "blanc e vermell / és lo nom d'ell" es refereixen a Jaume Roig: "*Blanco* como las vestiduras con que pintan a San Jaime, sobre su caballo también blanco, matando moros, o por su vestido de caballero de la orden de la Jarra, blanco asimismo; y *vermell*, rojo, que esto significa Roig" (Chabàs 1905: 432); "L'autor (...) se fa designar ell mateix sòts el símbol de *blanch* (color atributiu del cavaller apòstol, patró seu) y *vermell* (equivalent de *roig*)" (Miquel i Planas 1929-50: 405); "*Blanc e vermell* és el doblat d'adjectius cromàtics que revelen el nom de l'autor: blanc, pel color del cavall de l'apòstol Jaume; vermell, sinònim de roig" (Peirats 2002: 1027); "Amb una referència al *Càntic dels càntics* –"El meu estimat és blanc i vermell,

⁵⁶ Al *Càntic dels càntics*, 5.10, l'esposa diu: *Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex milibus* (segons la *Vulgata*) i "El meu estimat és blanc i vermell, sobresurt entre deu mil" (segons la versió catalana de la *Bíblia de Montserrat*).

sobresurt entre déu mil" (Ct 5, 10)--, Roig dona en forma d'enigma el seu propi nom: la creu de sant Jaume és vermella sobre fons blanc i el color de la sang al·ludeix al seu cognom" (Carré 2006: 802). Tanmateix, fins al treball esmentat adés sobre la influència de *Lo Cartoixà* en l'*Espill* (Guia 2002), ningú no havia relacionat el sintagma *blanc i vermell* amb un vers del *Càntic dels càntics*, ni havia donat cap explicació dels versos "subplantador / e lluitador".⁵⁷

Justificar la relació del nom Jaume amb el color blanc mitjançant la blancor atribuïda al cavall de sant Jaume no sembla una explicació del tot solvent. En tot cas, caldria provar que aquest tòpic, que s'expressa modernament per l'endevinalla infantil: "De quin color era el cavall blanc de sant Jaume?", ja formava part de la cultura popular al segle XV. Sembla més raonable intentar establir-ne la relació mitjançant les justificacions de caire teològic i hagiogràfic que hem vist que fa *Lo Cartoixà* per a *suplantador i lluitador* i per a *blanc i vermell*, encara que a sant Jaume, per haver "pres gloriós martiri" (IV.9), li escauria més el color vermell que no el blanc, segons el que hem llegit. En qualsevol cas, cal subratllar que els dos sintagmes que, a l'*Espill*, fan referència al nom de Jaume Roig es troben a *Lo Cartoixà* i que, a més, és en aquesta obra on es dona la significació precisa del primer sintagma en relació al nom Jaume.

* * *

L'episodi de l'aparició de Jesús ressucitat als deixebles que anaven cap a Emaús, narrat a l'evangeli de Lluc (24.13-35) i esmentat escadusserament al de Marc (16.12-13), és contat i glossat al capítol dinovè d'aquest quart llibre,

⁵⁷ Sobre *subplantador* hi ha unes primeres i errònies explicacions a Carré (1994: 137) i Guia (1999: 307), posteriorment corregides (Guia 2002; Carré 2006). Peirats, a la seva tesi doctoral (2002), no hi diu res d'aquest sintagma, però al seu article de 2003 fa com que el descobreix, arribant a afirmar que "és tòpica l'expressió *Jacob, luctator vel supplantator*". Si tan tòpica era, com és que no se'n va adonar abans de llegir Guia (2002)? No cal dir que, en la seva activitat recercadora (de posar al cercador el lexema identificat per algú altre i pijar-hi la tecla) per les bases de dades de textos religiosos llatins, dona notícia de moltes obres on figuren tots dos adjectius, per separat o junts, aplicats a Jacob, però em fa l'efecte que, en cap cas, s'hi diu que Jacob "vol dir Jaume". És a dir, que són textos esgrimits fora de context, d'altres segles, d'altres llocs, d'altres llengües, que no eren presents a la València de la segona meitat del XV i que no eren en català, com *Lo Cartoixà* i l'*Espill*. Són textos esgrimits per a intentar desviar l'atenció de la dependència directa, en temps, lloc i llengua, de l'*Espill* envers *Lo Cartoixà*?

ahora que es reflecteix en un passatge de l'*Espill*, que reproduïm a continuació, acompanyat, vers a vers, dels precedents concordants de *Lo Cartoixà*.

E com parlant ,	<p>“E axí trists acaminen, proferint e parlant...”</p> <p>“Però no conexen que ell és lo qui els parla”</p> <p>“E diu-los: quines són aquestes paraules que acaminant proferiu e parlau entre vosaltres?”</p> <p>(IV.19; f. 95v, a)</p>
Déu instruís	<p>“E perquè millor intruir-los puga, diu lo senyor...”</p> <p>(IV.19; f. 95v, b)</p> <p>“De tants manaments com és instruïda...”</p> <p>(IV.19; f. 97, a)</p>
<p>los senys obrís</p> <p>a les figures,</p> <p>sanctes Scriptures</p> <p>les declaràs</p>	<p>“Los declara lo seny de les sacres Scriptures”</p> <p>(IV.18; f. 95, a)</p> <p>“Per similituds e figures millor és declarada”</p> <p>(IV.19; f. 96, b)</p> <p>“Per declaració de les Scriptures.”</p> <p>“Les Scriptures los declara” (IV.19; f. 96v, b)</p> <p>“Les sacres Scriptures il·luminant li declara”</p> <p>(IV.19; f. 97, a)</p>
a Cleofàs , altre ab ell	<p>“Era lo nom de l'u d'aquests dos dexebles Cleofàs, lo nom de l'altre calla lo evangeliste”</p> <p>(IV.19; f. 95v, a)</p>
en lo castell apostatats,	<p>“Anaven a una vila o castell, que Emaús se nomena” (IV.19; f. 95v, a)</p> <p>“Acostant-se al castell on anaven, fengí lo senyor que més avant passava” (IV.19; f. 96, b)</p>
meravellats	<p>“Quasi dient, maravella és que...” (IV.19; f. 95v, b)</p> <p>“No és maravella si aquell dia e hora se'n tornen</p>

del que parlà ,	per denunciar alegres noves" (IV.20; f. 97, b) "Coses altes i excelses parlà " (IV.19; f. 96, a)
trencant lo pa lo conegueren;	"E pres lo pa (...) e ab les sues sacratíssimes mans parteix e el trenca " (IV.19; f. 96v, a) "E conegueren que lo senyor Déu e mestre era" "I en lo partir com acostumava lo conegueren " "Los ulls d'aquests no foren uberts per a poder-lo conèixer fins que trencà e partí lo pa " (IV.19; f. 96v, a)
quan lo volgueren desparegué: molt los dolgué com s'absentà . (15460-77)	"Puix conegueren que Jesús son Déu senyor e mestre era, absentà's tantost de la sua vista" (IV.19; f. 97, a)

I encara, al capítol vintè, quan els dos deixebles tornen a Jerusalem i contenen la visió en el cenacle, hi ha: "On les **Scriptures** los **declarava**", "fon cosa de **maravella**", "que **parlant** ab ells no el **conegueren** i com après de la taula i en lo partir del **pa** clarament lo veren..." (IV.20; f. 97v, a), "I **declarà**'ls lo **seny** e vera intel·ligència de les sacres **Scriptures**", "**Obrí**'ls, doncs, la intel·ligència de les **Scritures**" (IV.20; f. 99, b).

Per tot això, podem dir que la interdependència lingüística (a més de temàtica) entre aquests dos textos catalans, més enllà de l'evangeli o d'altres possibles obres llatines, és ben clara.

Carré (2006: 793) comenta que "el castell de l'episodi ve condicionat per la rima amb *ell* i la referència a l'indret on Roig imagina que va tenir lloc l'àpat, explicable perquè sant Cleofàs va ser martiritzat al castell d'Emaús". Si hagués llegit *Lo Cartoixà*, hauria vist que l'explicació és una altra: senzillament, el mot **castell**, per designar el lloc de l'àpat, ja figurava a *Lo Cartoixà*.

* * *

Al capítol vintè, per tal de fer palesa la seva resurrecció, “convidà lo senyor als dexebles que lo seu **cors** no solament mirassen, mas si volien lo tocassen, per mostrar que era aquell mateix que ans de la passió vivia; llavors emperò **mortal** e **passible**, ara **immortal** (...) **palpable** per la veritat de la sua natural essència” (IV.20). Més endavant s’hi torna: “lo, **Déu** creador teu, **immortal**, **impassible**; per tu fui **mortal** e **passible** (...) mas tu has menyspreat en mi, **home**, la deïtat mia” (IV.30). I ja abans, també n’hi ha una recurrència: “[Jesús] **home** era, natura humana **passible** havia presa, per fer a nosaltres eternament **impassibles**” (II.2).

Aquest mateix joc d’opòsits es troba, en forma sinòptica i versificada, a l’*Espill*: “**Déu** impalpable / fet **cos palpable**, / **Déu** immortal / fet **hom mortal**, / **Déu** infinit / fet **cos** finit, / **Déu** impassible / fet **hom passible**” (vs. 11657-64).

* * *

En un cert moment del sermó de Salomó, al llibre tercer de l’*Espill*, apareixen uns versos referents a tres episodis de la història de l’Església, que fan així: “los **dotze mots** / dictats per tots / los majorsdòmens, / **apòstols**, pròmens / de l’apostòlica, / una, catòlica / e santa **Sgleia**. / No segons creia / lo Maniqueu, / contra qui es féu / credo novell / e un **consell** / sant e consult. / **Quicumque vult**, / per **Atanàs** / a bon compàs / fet gentilment, / diu verament / lo que es deu creure” (vs. 14901-19).

Miquel i Planas comenta els sis darrers versos amb la nota: “*Quicumque vult salvus esse...*, paraules inicials del Símbol de Sant Atanasi, que la Iglésia ha posat en el seu rés canònic y que’s recita en algunes dominiques de Postpentecostès y en la festa de la Santíssima Trinitat” (1929-50: 392). Una vegada més, sembla que l’explicació cabal de tot això es troba a *Lo Cartoixà*, on llegim: “són tres los símbols que la **Sgleia** celebra. Vol dir símbol una

compendiosa col·lecció dels articles que per a la nostra sancta fe son necessaris. Lo primer símbol és dels **apòstols**. Lo segon és del **niceno concili**. Lo terç, lo de **Atanasi**. Que són lo Credo menor, lo Credo major e lo **Quicumque vult**. Lo primer féren los **apòstols** (...) i és lo fonament de la sacrosancta fe catòlica: foren **dotze** los il·luminats gloriosos apòstols que aquest símbol ordenaren e axí contam de nostra fe **dotze articles...**" (IV.26).

A banda de les concordances lèxiques, l'ordenació dels temes és la mateixa: en primer lloc, els **dotze mots dels apòstols** (*Espill*) són els **dotze articles dels apòstols** (*Cartoixà*); en segon lloc, el **credo novell** fet en un **consell sant e consult** (*Espill*) es correspon amb **lo credo major del niceno concili** (*Cartoixà*); finalment, en tercer lloc, la referència al símbol dit de Sant Atanasi, **Quicumque vult**, hi és comuna i diàfana. Difícilment podria explicar-se tot això mitjançant una possible apel·lació a una font comuna. Aquesta, cas d'existir, hauria de presentar la mateixa ordenació temàtica (credo dels apòstols, credo del concili de Nicea i símbol d'Atanasi) i les concordances lèxiques apuntades entre ambdós textos.⁵⁸

* * *

Una mateixa associació lèxica, de caire elatiu, es troba al capítol vint-i-vuitè: "Considera ab quina **dignitat**, ab quina **sublimitat** te creà en lo principi" (IV.28) i en un sol passatge de l'*Espill*: "no mai tacada / de l'heretatge, / hac avantatge, / **sublimitat**, / gran **dignitat** / e privilegi / sobre el col·legi / de les catives" (vs. 10590-97). El parell *dignitat i sublimitat* no figura al repertori de Wittlin (1991).

* * *

⁵⁸ En aquests cas, com que no es coneix cap altra documentació (encara que sigui llatina i llunyana) on es presenten els tres símbols de la fe catòlica de forma consecutiva, Peirats (2003: 474) tracta la concordança amb *Lo Cartoixà*, en llegir-la a (Guia 2002), de forma displicent, com a "mera coincidència". Carré (2006: 786) assumeix l'explicació de Guia (2002).

Al capítol vint-i-novè, *De l'assumpció e llaor de la senyora nostra*, s'hi planteja la qüestió de si el cos de la verge Maria va pujar també al cel o es va podrir en la terra. A tal efecte, s'hi fa una argumentació fal·laç, partint de premisses inverificables, consistent a dir que si Déu havia estalviat Maria del dolor del part com no la preservaria de la putrefacció pudenta. De fet, a l'*Espill* es fa un raonament semblant per a justificar, no l'assumpció en cos i ànima de Maria, sinó la seva concepció immaculada. Així mateix, també coincideix, en ambdues obres, que s'hi canvia la premissa de les dues comparacions fent referència a un mateix episodi bíblic. Vegem els textos.

Lo Cartoixà: “Dix Déu a la **primera dona**: “multiplicaré les tues angústies, **en dolor parràs**”. Angústia **sentí** l'adolorada senyora (...) però és certa cosa que **sens dolor parí** verge. **Doncs**, exempta és Maria de moltes **generals** dolors per la porrogativa de la sua dignitat excelsa. (...) Si plagué a la divina bondat que los vestiments dels **tres** joves les flames de la **fornal encesa no cremassen**, perquè no ha volgut en la sua pròpia vestidura lo que volgué en la stranya?” (IV.29). L'episodi evocat en aquest paràgraf és narrat a *Daniel*, 3.1-29, i *Lo Cartoixà* en fa menció també en un altre capítol, quan es diu que Jesucrist, l'endemà de la seva mort, va baixar al si d'Abram per lliurar els justos que hi eren: “e fon aquell lloc de infern llavors paraís (...) Figurat fon aquest misteri quan los **tres** joves foren posats en lo **forn encès** en **Babilònia**: en mig d'ells devallà l'àngel i stigueren en refrigeri” (IV.11).

La premissa base de la comparació argumentativa, sempre un enunciat inverificable, pot anar canviant, com així s'esdevé a continuació del paràgraf adés reproduït del capítol vint-i-novè: “Seria cosa impiadosa si Déu son fill volgué ab éntrega virginitat que fos mare sua, per què no haurà volgut servir la sua carn de putrefacció pudenta? En cert, a la benignitat del fill pertany guardar la honor de sa mare, e més d'aquell fill que ha donat **la llei** de honrar pare e mare” (IV.29).

L'*Espill*: “Quan volc rependre / fort, **Eva**, **Déu** / per lo que féu, / no condemnà, / sentencià, / **en lo parir** / totes **sentir** / pena, **dolor**, / por e tristor? /

Esta **parí**, / mas **no sentí** / **dolor** alguna. / Qui la comuna / **Ilei general** / e corporal / suspès en ella, / **la Ilei** aquella / accidental / d'original / be poc suspendre: / com quan **encendre** / féu gran **fornal** / aquell rei tal / de **Babilònia**, / per querimònia / dels **tres** jueus / qui llurs vans déus / no adoraren, / on **no es cremaren** / ni molt ni poc. / Cremar al foc / és natural: / Déu eternal / lo suspengué. / **Doncs** bé pogué / tal "Ve!" suspendre / sens molt contendre!" (vs. 10964-99).

Que sigui esmentat, en ambdues obres, l'episodi bíblic dels tres joves jueus que es negaren a adorar els déus de Nabucodonosor és ja una concordança notable, però que hi sigui esgrimit com a premissa d'un mateix tipus d'argumentació mariana és una concordança extraordinària. I encara que hom trobés altres textos (probablement llatins) que fessin el mateix, resultaria bastant evident que l'entrada del tòpic a València, al segle XV i en català es produeix amb *Lo Cartoixà*.

* * *

Recapitem. Com a concreció d'un conegut aforisme de Joan Fuster, que diu: *Només hi ha una manera seriosa de llegir, que és rellegir*, podem afirmar que l'única manera de trobar concordançes entre dues obres és llegir-les i rellegir-les, una i altra vegada. O, més específicament, llegir i rellegir l'una recordant l'altra, i viceversa. El suport proporcionat per la recerca informatitzada sobre el text digitalitzat (inexistent en el cas de *Lo Cartoixà*, que només està disponible en paper i en lletra gòtica) no estalvia en absolut la lectura susdita, però pot ajudar a trobar noves recurrències d'una unitat lèxica identificada prèviament com a interessant, per ella mateixa o perquè forma part d'una unitat fràsica. De vegades, també convé sotmetre a la recerca informatitzada lexemes claus d'unitats detectades en altres textos, per veure si figuren al text analitzat, formant-hi part de les unitats fràsiques corresponents i/o de cotextos temàtics semblants.

Seguint aquest mètode, hem obtingut un gruix considerable i significatiu de concordances entre *Lo Cartoixà* i *l'Espill*, però no hi són totes: a cada nova relectura de l'una obra o de l'altra, se'n descobreixen de noves. Amb tot, les suara presentades són suficients per mostrar que gairebé tota l'erudició sobre matèries bíbliques i teològiques que hi ha a *l'Espill*, la qual Chabàs va qualificar de "pasmosa" (1905: 420), és troba a *Lo Cartoixà*, expressada sovint fent ús de les mateixes paraules. Tant la qualitat de moltes de les concordances --que deixen ben demostrada la relació textual per elles mateixes-- com la quantitat que n'hi ha --no només al voltant d'episodis de la vida de Crist sinó de referències a l'Antic Testament, prefiguradores o no del Nou, així com d'altres estrictament lingüístiques, sense motiu comú--, demostren que la interdependència entre *Lo Cartoixà* i *l'Espill* és un fet ben establert.

La direcció de la influència és la que va de *Lo Cartoixà* cap a *l'Espill*, en raó de ser la primera una traducció del llatí al català, mentre que la segona és una obra de creació literària en català. En aquest sentit, és difícil d'imaginar el procés invers: que l'autor de *l'Espill* introduís, primerament i creativa, unes formes expressives noves i que aquestes foren reutilitzades, posteriorment, pel traductor de *Lo Cartoixà*, per a traslladar el text llatí al català. Aquesta operació fóra tècnicament impossible, ja que exigiria que el traductor mirés d'un ull el text a traduir, d'espessa prosa llatina, i de l'altre una obra on la vida de Crist apareix reflectida en vers, sense un desenvolupament lineal i amb referències sovint molt breus i emboscades, especialment pel que fa a moltes que n'hi ha a l'Antic Testament, imprevistes i sinòptiques; dit d'una altra manera, en aquest supòsit invers, el traductor hauria d'haver memoritzat o copiat uns versos rics i punyents, interpretar-los cabalment i usar-los oportunament en el moment de fer una traducció en prosa, en una prosa reiterativa i monòtona, on apareixen llargament reflectits els fets que a *l'Espill* són esmentats de forma àgil i fugissera. A més, cal tenir en compte que, en moltes ocasions, les unitats concordants, repetides en ambdues obres, apareixen només una vegada a *l'Espill* i més d'una a *Lo Cartoixà*, amb variacions morfològiques i disperses al llarg d'un o de diversos capítols, la qual raó contribueix a descartar del tot que el pas sigui de *l'Espill* a *Lo Cartoixà*.

* * *

En fer la presentació de l'*Espill*, en tant que obra triada per la seva riquesa fràsica, hem abordat en profunditat la qüestió de la temporalitat de la vida de ficció del personatge protagonista, narrador/escriptor de l'obra. En aquest sentit, hem fet un esforç de tractament sistematitzat de totes les dades, per tal d'obtenir-ne resultats fiables. Així mateix, hem posat de manifest determinats anacronismes entre el temps de la suposada vida del protagonista i fets històrics mencionats per ell, de data coneguda. Aquests aspectes de crítica literària, textual i contextual, els hem ampliat amb un estudi lingüístic (lèxic i fràsic), a més de temàtic, d'algunes fonts de l'*Espill*, conegudes de bestreta o desconegudes. Entre aquestes, cal destacar *Lo Cartoixà*, per la quantitat i qualitat de les concordances existents amb l'*Espill*, de manera que hem arribat a la conclusió que el traductor de *Lo Cartoixà* fa una gran esforç de creació de llenguatge literari, especialment idoni per a la temàtica religiosa, i que l'autor de l'*Espill* reutilitza tot de materials temàtics i lingüístics de *Lo Cartoixà*, per a redactar la seva obra.

CAPÍTOL 4

EL FRÀSIC DE L'*ESPILL*: ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Els autors que han aportat informacions sobre el fràsic de l'*Espill* ho han fet sempre d'una manera asistemàtica i parcial, en no plantejar-se com a objectiu el buidatge i la catalogació de les unitats fràsiques inserides a l'*Espill*. En general, llur atenció ha estat dirigida al lèxic i, dintre d'aquesta preocupació bàsica, s'han referit incidentalment a determinades unitats fràsiques, sobretot col·locacions i locucions —com és el cas de l'edició de Ramon Miquel i Planas, del diccionari d'Alcover-Moll i de la tesi doctoral d'Héctor Gonzàlvez—, mentre que els autors que han parat esment en les unitats fràsiques, ho han fet fonamentalment en relació als proverbis —com és el cas de Sebastià Farnés. A continuació, farem una exposició crítica, des d'un punt de vista fraseològic, de cadascuna de les obres que coneixem que contenen observacions d'índole fraseològica sobre l'*Espill*.

4.1. *Rapport sur une mission philologique a Valence, suivi d'une étude sur le "Livre des femmes", poème valencien du XVe siècle, de maître Jaume Roig (1885), d'A. Morel-Fatio*

En aquesta obra, Alfred Morel-Fatio (1850-1924) fa un primer estudi crític de l'*Espill*, després de descriure la situació de les activitats de caire arxivístic i historicoliterari a la València del segle XIX. El *Rapport*, l'elaboració del qual havia estat subvencionada pel ministeri d'instrucció pública francès, conté dues vegades l'expressió "les pays catalans", incloent-hi València, i una altra vegada la construcció sinònima "les pays de langue catalane", la qual cosa ja és una mostra de racionalitat al mig de l'embull onomàstic de l'època, que encara dura. Així mateix, inclou algunes observacions que podem considerar de caràcter fraseològic, les quals comentem a continuació.

En explicar el significat del vers "Noves rimades" (v. 681), Morel-Fatio diu: "les *noves rimades*, ce sont précisément ces nouvelles, narrations ou contes rimés, que les poètes catalans du XIVE siècle composaient en vers de huit et neuf syllabes" i, per tant, identifica perfectament la col·locació *Noves rimades* (FE0088).

Restitueix la lliçó correcta dels versos “A peu aní / en Catalunya, / on fiu ma punya” (vs. 968-70), que a les cinc primeres edicions deien: “A peu aní / seguint fortuna / en Catalunya”, i n’aclareix el significat: “Ou je fis mon effort, mes premières armes”, la qual cosa ens permet identificar la col·locació *Fer punya* (FE0127), recollida pel DCVB i documentada també a les obres de Francesc de la Via i d’Ausiàs March.

Identifica correctament la col·locació *Tenir (el) reng* (FE0145), present als versos “Per ella tenc / un gentil reng” (vs. 1129-30) i “Jo tinguí el reng” (v. 1652), en traduir el darrer així: “je tins la lice, je fus vainqueur dans une joute”.

Dóna la interpretació correcta de la col·locació *Camí ferrat* (v. 1330; FE0170), *chemin ferré*, és a dir, camí empedrat.

En arribar als versos “A Montserrat / jo me’n vinguí. / Aquí prenguí / camí francès. / Fuí a Besés, / oí la fama / de Nostra Dama / qui es diu del Puy; / també mi fui / a sent Dinís; / puis a París” (vs. 1382-92), comenta erròniament que “camí francès” hi fa referència al camí que seguien els pelegrins francesos per Espanya fins a sant Jaume de Galícia, quan el context de l’*Espill* deixa prou clar que s’hi tracta solament d’una manera abreujada de dir “camí cap a França”, de Montserrat estant: cap a Béziers, el Puig de Nostra Dama, Sant Denís i París. Aquesta errada ha estat repetida per la major part dels editors posteriors.

En ocupar-se de la cinquena edició, de Francesc Pelai Briz (Barcelona, 1865), feta a partir de la de Carles Ros (València, 1735), considera que “se distingue de la précédente par de nouvelles omissions, beaucoup d’incorrections et un très fâcheux remaniement de l’orthographe” i n’addueix diversos exemples, entre els quals:

P. 24b. "Chaque porc a sa Saint-Martin" est un proverbe connu par toute l'Espagne: "Porc ple de vicis, / un mal matí / son Sent Martí / ella trobà"; mais M. Briz imprime *fonch sanct Marti*.

P. 24b. Généralement on grince des dents: "los *dents* croixint"; les éditeurs, à commencer par celui de 1531, grincent des doigts: "los dits croixint".

P. 96a. "Son rocí *far*". Non pas, mais "son roussin sarde (*sart*)". En castillan on dit de même *pollino, asno sardesco*.

P. 152b. Qu'est-ce que *terra novella*? Salomon exhorte le vieux Roig à changer de peau comme le serpent, à se renouveler; par conséquent *Te renovella*.

L'errada consistent a posar "fonch" per "son" ja prové de l'edició de Carles Ros (1735), que no transcrigué correctament els versos on s'insereix el proverbi *A cada porc li arriba son sant Martí* (FE0211). El canvi errat de substituir "les dents croixint" (v. 1927) per "los dits croixint" ja es produeix, efectivament, a la primera edició de l'*Espill* (1531), mentre que al manuscrit és clara la intertextualització de la locució verbal *Cruixir les dents* (FE0220). Un *rossí sard* és, segons en Miquel i Planas, un 'ase menut i poc domable de l'illa de Sardenya', de manera que DCVB defineix el contingut figurat de la locució nominal *Rossí sard* (FE0681) com 'deixondit, astut'. La darrera correcció fa referència a la transcripció errònia de posar "home ja vell, / com serp de pell, / àguila vella, / terra novella, / muda de viure" en lloc de "home ja vell, / com serp de pell, / àguila vella, / te renovella, / muda de viure" (vs. 12399-403), que conté la locució verbal *Renovellar-se com l'àguila* (FE0942).

Com veiem, doncs, Morel-Fatio va saber esmenar algunes lectures (fraseològicament) incorrectes i va donar el significat exacte d'algunes unitats fràsiques.

4.2. Edició de l'*Espill* (1905), de R. Chabàs

Roc Chabàs (1844-1912), a la seva edició de l'*Espill*, la primera feta amb criteris crítics solvents, inclou moltes notes explicatives del significat de l'obra, en general d'índole lèxica, però també n'hi ha amb interès fraseològic, per bé que ell no s'ho plantegi ni ho esmenti explícitament. Ho veurem per menut, assenyalant en cada cas la correcció o incorrecció fraseològica de les seves anotacions.

En anotar el vers “E perd lo sest” (v. 137), diu que “lo sest”, segons el diccionari de Labèrnia, és “la punteria o blanco del tiro, y de ahí *asestar*, del latín *sistere*, colocar, ordenar, apuntar...”. Això ens ajuda a identificar la col·locació *Perdre el sest* (FE0023) amb el significat ‘descol·locar, desordenar’.

Comenta que el vers “Dant-hi del peu” (v. 166) significa “dándole un puntapié”, sense fer menció al significat metafòric ‘refusar’ de la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Donar del peu* (FE0025).

Acaba la nota al vers “Van aücant” (v. 193) dient que l'autor “da a continuación el significado de la palabra *ahucar*, que dice es hacer el canto del lobo, *dels lops fent cant*”, sense afegir-hi cap observació fràsica sobre la locució verbal *Aücar com llops* (FE0028).

Del vers “E los frens dauren” (v. 197) explica que és un “lujo que gastaban los caballeros del siglo XV”, sense cap apunt sobre el possible ús metafòric de la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Daurar els frens* (FE0029).

El vers “Sentins de nas” (207) l'anota com a metonímia de “oliendo”. Nosaltres, gràcies a l'existència d'una altra recurrència concordant a *Lo procés de les olives*, identifiquem la col·locació *Sentir de nas* (FE0036).

En comentar els versos “Solament vinga / de gran llinatge, / almenys paratge / o gentilea” (vs. 488-91), Chabàs diu: “Hombre de paraje (*paratge*), aquellos que, sin haber recibido la investidura militar, gozaban las exenciones tributarias de éstos” i identifica, doncs, la col·locació *Home de paratge* (FE0058).

En anotar el vers “Prim l'escandallen” (v. 508), fa referència a la col·locació *Tirar l'escandall*: “echar la sonda para averiguar lo que hay en el fondo del mar. Aquí se usa metafóricamente en el sentido de averiguar genio y figura del marido”. Així doncs, podem concloure que Chabàs identifica la col·locació *Treure l'escandall (a algú)* (FE0060).

En arribar al vers “Han-lo per hac” (v. 518), escriu del mot *hac*: “nombre de la letra *h* en valenciano antiguo, la que, como es sabido, sólo sirve para adorno: *hanlo por hach*, lo tienen por nada, que es lo que a continuación dice Roig”. Així doncs, hi queda identificada la locució verbal *Tenir per hac* (FE0063).

En arribar al vers “Cert, a gran tort” (v. 822), Chabàs s'hi atura a explicar el mot *tort*: “en Labernia, agravio, sinrazón, entuerto” i afegeix una informació fraseològica relacionada: “En Valencia, ant., aunque aun se dice: *el que sembra als seus no fa tort a ningú*”, però no identifica la locució adverbial *A (gran) tort* (FE0102).

El sintagma nominal *Cinc sous* (FE0106), contingut als versos: “Cinc sous valia / lo meu llegat” (vs. 850-51), és degudament explicat per Chabàs: “Según fuero, el padre podía usar de la libertad de testar, con tal que dejase algo al hijo. Aquí, como en Aragón, solían cumplir con cinco sueldos”.

Els versos “Lo flaviol / traguí sens cera” (vs. 858-59) són motiu d'una llarga nota en què Chabàs adjudica a la frase una significació metafòrica “algo fea”, de caire sexual. Nosaltres en dissentim i creiem que la locució *Treure el*

flabiol sense cera (FE0109) vol dir ‘quedar-se pobre, sense res’, d’acord també amb un passatge concordant de sant Vicent Ferrer, adduït per Joan Coromines.

El versos “Gipó al falç / tot esquinçat” (vs. 868-69) són comentats per Chabàs així: “el jubón o chaleco puesto al revés, *al falç*”, la qual cosa permet identificar *Al fals* (FE0111) com a locució adverbial.

En comentar els versos “Tirí camí / fora el portal, / vers l’espital / d’en Clapers dit” (vs. 920-23), Chabàs explica la col·locació *Hospital d’En Clapers* (FE0124): “Su fundador fué en 1311 Bernardo de En Clapers, quien quiso se llamase de Santa Maria. Estuvo fuera de los muros, en la calle de Murviedro, pasado el puente de Serranos”.

En abordar els versos “A peu aní / en Catalunya, / on fiu ma punya” (vs. 968-70), corregeix les edicions en favor del manuscrit –com ja ho havia fet Morel-Fatio-- i restitueix la presència de la col·locació *Fer punya* (FE0127), amb el comentari semàntic: “Viene a ser la *punya* como el debut del hombre de armas”.

Del vers “Fet d’alfaní” (v. 1012), Chabàs n’anota el sentit metafòric: ‘el de complexión delicada’, amb la qual cosa ens ha permès tipificar *D’alfanic* (FE0130) com a unitat estilística configurada com a sintagma adjectival.

Dels versos “Deu fermar vendes / e fer caplleutes” (vs. 1240-41), defineix *Fer caplleutes* (FE0155) com ‘firmar obligaciones’.

El vers “Ell me senyà” (v. 1311) l’explica així: “Alúdese aquí a la costumbre de que los padrinos del bautismo hagan la señal de la cruz sobre la frente de su ahijado en las ocasiones solemnes de la vida de éste”, de manera que la col·locació *Fer el senyal de la creu* (FE0168), reduïble al verb derivat del substantiu que conté, queda identificada. Hi afegeix que Morel-Fatio, en traduir *il me benit*, no expressa pròpiament el sentit del text, cosa que no compartim.

Al vers “Camí francès” (v. 1385) repeteix l'error de Morel-Fatio de considerar que s'hi fa referència al camí dels pelegrins europeus cap a Sant Jaume de Galícia.

Identifica la col·locació *Fer sala* (FE0189), continguda als versos: “Feia fer sales / e bells convits” (vs. 1480-81), concordant amb una altra recurrència al *Curial e Güelfa*, i la defineix com 'tener recepció'. Al *Tirant*, també n'hi ha una referència concordant.

La col·locació *Baixa dansa* (FE0191), que hi apareix en forma verbal d'infinitiu als versos “Les dames, prestes / al bell dansar, / baxadansar / mai hi fallien” (vs. 1488-91), és identificada per Chabàs com ‘cierta clase de baile flamenco contrapuesto a la *alta* de la misma procedencia’.

El vers “Un jorn de pris” (v. 1518) és anotat com ‘un día de justa’, identificant així la col·locació *Jorn de pris* (FE0193).

Anota el vers “Jorn de Ninou” (v. 1650), col·locació (FE0201), donant-ne la definició.

Dels versos “E llur posada / fon derrocada, / i l'aplanaren, / sal hi sembraren” (vs. 1735-38), comenta que “el derribar una casa y sembrar en ella sal, para que en su solar no naciera la yerba, es costumbre antiquísima”, tot citant un passatge bíblic. Per això, hem inclòs a l'índex la col·locació *Sembrar de sal* (FE0206).

En arribar als versos “Porc ple de vicis, / un mal matí / son sanct Martí / ella trobà” (vs. 1794-97), aclareix que “son sanct Martí” vol dir “el día de su muerte”, i en l'explicació adueix el proverbi *A cada porc li arriba son sant Martí* (FE0211), sense esmentar-lo explícitament com a proverbi: “comparándola con los cerdos, que vulgarmente se dice que todos tienen su San Martín, pues la matanza viene a hacerse en noviembre, por el veranito de este santo”.

No deixa sense anotar la locució nominal denominativa d'una moneda, *Noble de nau* (FE0213), que figura al vers 1827: “moneda inglesa de oro de los siglos XIV y XV”.

En relació al vers “Les dents croixint” (v. 1927), corresponent a la locució *Cruixir les dents* (FE0220), esmena l'errada de les edicions anteriors, ja assenyalada per Morel-Fatio, i defensa la lliçó genuïna del manuscrit, fent una observació d'índole semanticofràsica: “Los que crujen son los dientes, no los dedos”.

El vers “Esplugabous” (v. 1935), que l'hem anotat com a nom compost (FE0222), és explicat en sentit literal i figurat: “Espulga bueyes, nombre que se da al chorlito común, ave de la Albufera (...). Roig lo usa aquí en el sentido despectivo que le da su etimología”.

Al vers “En timbres nous” (v. 2012), que conté la locució nominal denominativa *Timbre nou* (FE0227), dedica l'anotació: “moneda que valía diez sueldos valencianos... No aparece esta moneda hasta 1445...”.

Al vers “Fon joc de falles” (v. 2101), que conté la locució nominal *Joc de falles* (FE0232), les edicions de Carles Ros (1735) i Francesc Pelai Briz (1865) hi posaren “foc de falles”, la qual cosa esmena Chabàs, tornant a la lliçó original, encara que amb una interpretació de *Joc de falles* no del tot correcta: “en el juego de naipes ocurre cuando por no poder seguir el palo del contrario, se juega triunfo”, ja que, al nostre entendre, *Joc de falles* és sinònim de *Jugar de fallanca*, d'ús actual, que vol dir anar al joc amb poc trumfo, amb un alt risc de perdre. I, en sentit metafòric, que és el de l'*Espill*, caldria definir-la com ‘situació adversa per manca de previsió’.

En interpretar els versos “Hagui'm begut / ja les adives” (vs. 2128-29) diu: “Parece ser que aquí se trata del brebaje que, para curar cierta inflamación de garganta en las bestias, se da a las caballerías, y lo usa metafóricamente Roig para expresar la amargura que tuvo que sufrir al padecer lo que describe”.

No sembla que s'hi tracte de la medicina sinó de la supuració de la mateixa malaltia, encara que Chabàs interpreta correctament el sentit dels versos. En qualsevol cas, la locució verbal *Beure's les adives* (FE0234) pot interpretar-se, metafòricament, com 'haver-se equivocat o deixat enredar i haver-ne de suportar les conseqüències amargues'.

En analitzar el tercer vers del fragment "Jo devallant / un jorn la scala, / dix: "Una i mala! / dolent catiu, / jo mala et viu, / mas mala em vist"" vs. (2180-85), diu que *Una i mala* (FE0243) significa 'en mal hora', però aquesta interpretació és incorrecta: el significat 'en mal hora' és el dels dos *mala* dels versos següents. Fóra, doncs, més precís definir la fórmula assertiva *Una i mala* com una 'manifestació de desafecció envers un fet concret, singular, que ha sortit malament' (def. pròpia), més o menys equivalent a l'expressió col·loquial: "Una que faig i la cague!"

De la locució verbal *Tirar els estrops* (FE0245), continguda als versos "Tirar los strops / sabries més" (vs. 2188-89), en dóna un significat erroni: 'Tener tiesas las piernas al cavalcar en los estribos', quan vol dir 'fer de camàlic o bastaix' (MiP).

En anotar el vers "Fiu escomesa" (v. 2209), identifica la col·locació *Fer escomesa* (FE0248) així: "De *fer escomesa*, acometer, pretender, dirigir-se a uno en demanda de algo, *escometre*".

De la locució verbal *Eixir de la roca* (FE0250), continguda als versos "Ix de la roca, / que ab tan poca / honor se facen?" (vs. 2221-23), en dóna una interpretació errònia: "Viene Roig a decir que su mujer le trató como diablo del infierno, o sea de la roca o carroza que lo representa en la procesión del Corpus", quan vol dir 'ésser de baixa condició' (MiP).

Anota correctament els versos "Duran lo banc / del fre parents" (vs. 2234-35), explicant que el *Banc del fre* (FE0252) és "las riendas de lujo del

caballo cinta ancha o banda, que al efecto se usaba en las grandes solemnidades como rienda”.

Dóna una definició errada, ‘no tener cuidado’, de la col·locació *No donar malla* (FE0268), continguda als versos “No hi dava malla / hom si el trobava” (vs. 2398-99). El significat correcte és ‘considerar de poca vàlua’.

La col·locació *Molla de muja* (v. 2531; FE0285) hi és oportunament anotada: ‘la pasta o bolsa del almizcle, el *folliculus musci* del inventario de Arnaldo de Vilanova’, una ‘substància cosmètica’ (Carré).

En anotar el vers “Los jorns de colre” (v. 2550), defineix correctament la col·locació *Jorn de colre* (FE0287): ‘día de fiesta’.

En comentar els versos “Cridant braveja, / puja la quinta” (vs. 2599-600), defineix correctament la locució verbal *Pujar la quinta* (FE0291): ‘levantar la voz mucho: una quinta del natural’.

Dels versos “Sovint anava, / de nit, al nou / bany d’en Çanou / o d’en Suau, / en lo Palau” (vs. 2650-54), identifica el *Bany d’en Sanou* (FE0300), com un que es trobava a la parròquia de sant Llorenç, i el *Bany d’en Suau* (FE0301), com el de l’Almirall.

Als versos “Jo dic ausades / del que hi restava...” (vs. 2692-93), identifica correctament l’adverbi *Ausades* (FE0137), procedent de la locució adverbial *A gosades*.

Explica els versos “Vós ja us pixau / en la sabata” (vs. 2740-41) ben gràficament: “Tener ya la incontinencia de orina propia de muchos viejos; pues, derivándose el meado por las ropas interiores, se corre hasta los zapatos”. Sense tenir-ne la intenció, podem considerar que Chabàs defineix la locució verbal *Pixar-se a les sabates* (FE0305).

En arribar a “Molt cavalcau / tort en la sella; / fa-ho la scarsella / o curt gambal?” (vs. 2744-47), anota: “*Fer la scarsella*, cierto baile, lo mismo que *curt gambal*”. N’hi ha diverses errades. El complement del verb *fer* no hi és *la scarsella* sinó el pronom *ho*, com ho aclareix Miquel i Planas, de manera que no hi existeix l’expressió *Fer l’escarsella*, anotada posteriorment per DCVB, sense definició ni cap documentació, probablement per la lectura de Chabàs. D’altra banda, la locució *Curt de gambals* (FE0308) cal interpretar-la en un sentit pròxim a l’habitual metafòric: ‘de curt abast sexual’.

Anota els versos: “Menja bonico, / caga poquico” (vs. 2785-86) com a “palabras híbridas de valenciano y aragonés, usadas por Roig en sentido despectivo”, sense identificar, doncs, *Qui menja bonico, caga poquico* (FE0315), com a proverbi.

Anota *Dijous llarder* (v. 2797; FE0316) com a ‘jueves lardero, el inmediato a Carnestolendas’.

En acarar-se als versos “Aprés jugaven: / “voleu palleta?”...” (vs. 2852-53...), escriu: “suertes que se echan sacando la paja más larga”, com a significat de la fórmula rutinària de joc: *Voleu palleta?* (FE0326), a la qual n’hi ha una referència concordant en *Lo procés de les olives*.

En arribar al vers 2911, “Vent-la mudable / e variable / mudí lo treu” (vs. 2909-11), defineix el mot *treu* però no esmenta la locució verbal *Mudar el treu* (FE0334) ni el seu significat metafòric: ‘canviar d’estratègia’.

A partir dels versos “Joc d’escampella / ni de la xoca” (vs. 3030-31), identifica i defineix les col·locacions *Joc d’escampella* (FE0343) i *Joc de la joca* (FE0344).

El conjunt d’onomatopeies dels versos “Si responia, / sols digués “buf”, / havia “xuf”, / si deia “baf”, / tantost lo “çaf” / al cap sentia” (vs. 3034-39), els anota amb una lleugera consciència fraseològica, dient-ne “frases burlescas” i

aportant-ne una recurrència concordant d'un sermó de sant Vicent Ferrer, però sense sospitar en absolut l'eco del proverbi *A tot buf hi ha baf* (FE0346), ja documentat en textos d'Eiximenis.

En anotar “Una esposada / ja desflorada / ans de casar, / lo jorn d'arrar / aparellada...” (vs. 3193-97), explica el significat de la col·locació *Jorn d'arrar* (FE0356): ‘el día de entrega de arras a la esposa (...) en prenda de futuro matrimonio’.

La locució nominal *Foc salvatge* (FE0361), continguda al vers “Par foc salvatge” (v. 3265), és identificada amb aquesta nota: “En Du Cange, *Ignis silvester* (...) una especie de gangrena, precedida y acompañada de ardor abrasador y de dolores intolerables”.

Sobre la col·locació *Santo Domingo de la Calçada* (FE0363), mencionada als versos “Seguint monjoies, / plans, monts e foies, / e rius passant, / fui al cos sant / de la Calçada, / ciutat murada” (vs. 3276-81), anota el següent: “Así llamado por el puente que construyó para el paso del río Oja o Glera”.

Identifica perfectament la locució adverbial *De cald en cald* (v. 3936; FE0401), en donar el significat ‘sin esperar que se enfriase, tan pronto pensado como hecho’.

El vers “Ses belles hores” (v. 3996), que fa referència a la col·locació *Llibre d'hores* (FE0408), anota: “libro de horas con miniaturas”.

Anota el vers “Los ulls vogia” (v. 4006) així: “regiraba los ojos, fingiendo leer: de *vogir*, dar vueltas”, però no fa esment de les altres dues recurrències de la col·locació *Girar els ulls* (FE0254).

En arribar als versos “Al coll justina / duia, e mostres / de paternostres, / e agnus d’or / en dret del cor” (vs. 4090-94), anota i defineix els mots composts *Paternostre* (FE0416) i *Agnuscast* (FE0417).

Del vers “Rosega altars” (v. 4121), una concreció adjectival de la locució verbal *Rosegar els altars* (FE0420), en dóna equivalències: “Ahora se dice en Valencia *arrapa altars*, y en Castilla *chupalámparas*”.

Als versos “Lo capellà / quan me’n parlà / bé dix: “barbuda”; / “lluny la saluda”, / diu la referta” (vs. 4407-11), en no conèixer el mot *referta* (“¿Qué es *la referta?*”, exclama) de la fórmula d’inserció *Diu la referta* (v. 4411; FE0451), tampoc no identifica el proverbi *A dona barbuda, de lluny la saluda* (FE0449).

Identifica la col·locació *Exerç d’agulla* (v. 4509; FE0458) com a ‘ingerto de aguja’.

Els versos “Ni el mirà ab hurça / com fa la sturça” (vs. 5071-72), que contenen la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Mirar els fills amb ursa, com fa l’estruça* (FE0496), són malinterpretats per Chabàs, qui diu: “No miró (su madre) a la criatura, como hace (hasta) la avestruz bastarda”, com a conseqüència d’haver-hi aïllat com a mot un inexistent *bhurça*, ‘bastarda’. *Mirar amb ursa* és ‘mirar fent ganyotes de menyspreu’, com fa l’estruça amb els seus fills, i la dona de l’*Espill* ni tant sols va mirar la seva criatura així.

En arribar al símil del pelicà, “Jo novençana, / no pel·licana, / plaer vull pendre, / no em plau despendre, / los pits nafrar / per al fill dar / la sang del cos” (vs. 5083-89), que dóna lloc a la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Salvar els fills amb la sang dels pits, com el pelicà* (FE0500), anota el següent: “La historia natural de los antiguos asegura que destruía su pecho para alimentar sus hijuelos”. N’hi ha molta documentació concordant i, a l’*Espill*, n’hi ha una altra recurrència als versos 13962-67, aplicada en aquest cas a Jesucrist.

Del vers “Hagué bocatge” (v. 5251), reproduïx el que diu el Dr. Chabret a l'article inclòs a la seva edició sobre el *Mal de bocatge* (FE0510): ‘inflamación de las mucosas de la boca’.

Dels versos “De pregamí / li féu mamella” (vs. 5254-55), on hi és la col·locació *Fer mamella* (FE409), diu: “Le hizo biberón (que creíamos cosa moderna)”.

El vers “Fan-li per l'ull” (v. 5268) l'explica així: “La tratan como si estuviera tomada de ojo”, però no el relaciona amb l'altra recurrència de la locució verbal *Mirar de mal ull* (FE0141), que no anota: “Ans me mirà / fort de mal ull” (vs. 1092-93).

Anota la col·locació *Joc de mantades* (v. 5479; FE0524) i en proposa una identificació incorrecta: “Acaso el manteamiento, como el de Sancho en el *Quijote*”, ja que deu voler dir ‘joc consistent a empaitar-se pegant-se esplanissades’.

Del vers 6037, que recull la col·locació *Mal de neulella* (FE0563), diu: “Aflojarse, caerse la paletilla”.

Anota el vers “A quinque for” (v. 6179), però no n'aclareix el significat ni identifica la locució adverbial *A qualsevol fur* (FE0576).

El vers “De mares mals” (v. 6209) l'anota com a “*mals de mares*, de la matriz”, identificant, doncs, la col·locació *Mal de mare* (FE0579).

Dels versos “Ha hi cullerat, / major traïdor / ni robador / en Balaguer / que la muller?” (vs. 6950-54), n'extreu i explica la col·locació *Coll de Balaguer* (FE0636).

Dels versos “Com quant lo poble / lo vedell féu, / parlant ab Déu / Moisés sant” (vs. 7606-09), identifica la que hem tipificat com unitat estilística

configurada com a sintagma nominal *Vedell d'or* (FE0668): 'el becerro de oro, *Exodo*, XXXII, 4'.

La locució nominal *Peix mular* (FE0670), continguda al vers "Lo pex mular" (v. 7722), és definida per Chabàs com 'cetáceo en general'.

En arribar al vers "Són bellmarí" (v. 7729), explica que *bellmarí* és una contracció de *vedell marí*, alhora que es demana si vol dir *foca*. De fet, és gairebé la identificació completa de la col·locació *Vedell marí* (FE0672), esdevinguda mot compost.

Dels versos "Ni beu ni tasta; / com tortra casta, / en verd no's posa" (vs. 7743-45), aclareix el sintagma *tortra casta*, 'la que se le ha muerto la pareja, que, según la leyenda, no se posa en ramas verdes, pues siempre busca las secas', i en dóna una referència concordant en un sermó de sant Vicent Ferrer, sense arribar però a identificar la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *No beure agua clara ni posar-se en arbre verd, com la tortra* (FE0674).

De la locució nominal *Rossí sard* (FE0681), continguda al vers "Són rossí sard" (v. 7785), només en dóna el seu significat literal, però no el metafòric que té al text.

Del mot compost, *Aigua-sal* (FE0727), mencionat als versos "Si voleu pendre / sols d'aiguasal" (8184-85), fa el comentari següent: "Agua de la salmuera de las aceitunas, que se suele usar para lavativas".

Al vers "Peucrist, orval" (v. 8186), identifica la locució nominal *Peu de Crist* (FE0728), esdevinguda nom compost.

També anota el vers "A saco strall" (v. 8329), que conté la locució adverbial *A sac* (FE0736), indicant: "A saqueo. De saco en Labernia, saqueo de una ciudad".

Dels versos “Un mart al nas / dels gebelins” (vs. 8332-33), n’anota la locució nominal *Marta gibel·lina* (FE0738), indicant que “son más pequeñas que las comunes, especie de comadreas”.

En arribar als versos “Per cos d’agulla / o portal vell / vol pas camell” (vs. 8500-02), explica: “Aquí el poeta Se hace eco de la frase evangélica *pasar por el ojo de la aguja un camello* (Mat. XIX, 24)”, és a dir, identifica perfectament la locució verbal, part d’una sentència bíblica, *Fer passar (qualcú) per un cos d’agulla* (FE0751).

Explica els versos “Vol per la coa / o per la squena / tenir morena, / anguila viva” (vs. 8538-41), dient: “Sabido es que la morena y la anguila no tienen escamas y se escurren de la mano”, però sense arribar a identificar i explicitar el significat metafòric de la locució verbal *Voler tenir una anguila per la cua* (FE0763).

Sobre el topònim *Port Fangós* (FE0765), esmentat al vers “En Port Fangós” (v. 8554), cita sengles passatges de les obres de Muntaner i Zurita.

Anota la fórmula *Et alias* (v. 9792; FE0807) com a “frase latina que (...) viene a significar *y lo otro*”.

Als versos “Com dix Sent Pau: / més val casar / que no cremar” (vs. 10184-86), dóna la codificació llatina de l’apoteigma de sant Pau *Val més casar que no cremar* (FE0826).

Anota i identifica el vers “Camp de Domàs” (v. 10297), que és la col·locació *Camp de Damasc* (FE0832).

Del vers “E dix: ‘crexeu”” (v. 10933) dóna la referència del *Gènesi*, I, 28 i II, 21, d’on prové la sentència *Creixeu i multipliqueu-vos* (FE0425), però no n’anota les altres recurrències.

Sobre els sintagmes nominals que segueixen els versos “Fon figurada / e profetada / en profecies, / per Isaïes / e tots profetes, / per ella fetes” (vs. 11249-54), com ara *Arca de Noé* (FE0877), *Escala de Jacob* (FE0878), *Vel del Temple* (FE0879), *Terrassa d'or* (FE0880), *Verga d'Aaron* (FE0881), *Conca del ros de Gedeon* (FE0882), *Carro d'Elies* (FE0883), *Peix de Tobies* (FE0884), *Torre de David* (FE0885), *Bresca de Samsó* (FE0886), *Got de Josep* (FE0888), *Gavarrer en flames* (FE0889), *Tàlem d'espós* (FE0890), *Pou de Siquem* (FE0891) dóna puntual referència dels llibres corresponents de la Bíblia.

Del vers “D'aram la serp” (v. 11446), que conté una variant de la unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Serp de coure* (FE0894), es limita a anotar: “La serpiente de bronce en el desierto. *Numeros*, XXI, 9. Vide 12474”.

Als versos “Sant preïcador / de boca d'or” (vs. 11923-24), amb la locució nominal *Boca d'Or* (FE735), identifica el referent: Sant Joan Crisòstom.

Del vers “Taulas e verga” (v. 13579), que fa referència a les unitats estilístiques configurades com a sintagmes nominals *Taulas de la llei* (FE0961) i *Verga d'Aaron* (FE0881), anota: “Las tablas de la ley y la vara de Aarón”.

El mot compost *Saltamartina* (v. 14620; FE1050) també és anotat per Chabàs: “En València, la langosta de los campos se llama *saltamarti*”.

Al vers “Cert fui a l'eli” (v. 15696) diu que s'hi fa una “alusión a las palabras de Cristo en la cruz, Mat., XXVII, 46: “Eli, Eli, lamma sabacthani” (Dios mío, Dios mío, ¿por qué me habéis desamparado?)”, encara que no identifica la locució adverbial *A l'eli* (FE01086), ‘apunt de desmaiar-se o de morir’ (DCVB, *eli*).

Comptat i debatut, les anotacions que va fer Roc Chabàs a l'*Espill*, les quals constitueixen una valuosa i primera aportació a la comprensió i fixació de l'obra, contenen informacions d'interès fraseològic en més d'un centenar

d'entrades. Quant a la qualitat *fraseològica* de les observacions, només podem dir que és escassa, ja que no era aquest ni l'objectiu ni el punt de vista de l'eminent editor.

4.3. Paremiologia catalana comparada (1913-34), de S. Farnés

Sebastià Farnés (1854-1934) va confeccionar, al llarg de la seva vida, més de trenta mil fitxes paremiològiques, de les quals es va editar un primer i únic petit volum l'any 1913, fins a l'edició completa, en vuit volums, de 1992-99 (que citarem per les sigles PCC). Farnés hi va fer un notable buidatge de parèmies contingudes a l'*Espill*, sobretot de proverbis, ja que el món de les locucions i d'altres UFs no era el centre de la seva recerca, per bé que també n'hi va anotar. Tanmateix, les UFs no hi són classificades d'acord amb llur tipologia fraseològica, de manera que, a les entrades de PCC, que van ordenades alfabèticament segons el mot clau triat en cada cas, trobem successivament exposades UFs de diferents tipus. Farem l'anàlisi del treball d'en Farnés, en relació a l'*Espill*, dividint-la en quatre apartats: els dos primers, dedicats a les UFs que va detectar a l'*Espill*, bé aportant-hi més informació o bé limitant-se a citar els versos de l'*Espill*; el tercer, a les anotacions poc acurades o errònies; el quart, a les UFs de l'*Espill* que li van passar desapercebudes, tot i tenir obertes fitxes on podrien haver estat citades.

4.3.1. UFs de l'*Espill* anotades a PCC amb més informació

Farnés va fer una lectura de l'*Espill* amb competència i sensibilitat paremiològiques, intentant aportar més informació (definicions, altres documentacions...) sobre les UFs localitzades i/o identificades. De vegades, ens trobem amb uns mateixos versos de l'*Espill* (que contenen una UF) citats en diverses entrades de PCC que anoten variants de la mateixa unitat fràsica; altres vegades, hi ha versos (que contenen una UF) citats només en una d'aquestes entrades i no en les altres, on fins i tot fóra més escaient llur citació. Ho farem notar en cada cas.

En 49 entrades de PCC, s'hi citen passatges de l'*Espill* que intertextualitzen UFs, de les quals Farnés aporta recurrències concordants en altres textos. En alguns casos, la UF salta a la vista i, per tant, resulta senzilla la seva localització, però en d'altres ocasions només n'ha estat possible la identificació gràcies a la bona intuïció paremiològica de l'autor del buidatge. A continuació, presentem, per ordre cronològica d'aparició a l'*Espill*, les UFs de l'*Espill* que PCC identifica i de les quals aporta més informació. Hi posem, en primer lloc, el passatge de l'*Espill*, el qual va seguit del símbol >>, que remet a l'entrada o entrades de PCC on el passatge és citat. Hi afegim la tipificació de la UF i la forma canònica que en proposem, no sempre coincident amb la de PCC.

“Ja és ma despesa / al sol del sac” (vs. 130-31) >> “Al cul del sac, s'hi troben les engrunes” (C 3930). Hem mantingut la mateixa forma canònica d'aquest proverbi (FE0022).

“Mostins e perros / qui por los cerros / los lobos caçan, / lobos los matan / a la final” (vs. 6575-79) >> “Mastins que llops cacen, llops els maten” (M 1272). De fet, un primer eco d'aquest proverbi ja es troba als versos “Als qui ab ànsia / e treballs vans, / perills e dans, / caça seguexen / qual no conexen; / pendre s'arreen / quanta ne veen: / són ells los presos” (vs. 224-31). Hem preferit mantenir la forma canònica aproximada de l'aragonès original: *Perros qui lobos caçan, lobos los matan* (FE0039), ja que al *Romancea proverbiorum*, manuscrit d'un estudiant aragonès del segle XIV, també es troba anotat aquest proverbi.

“Car les primeres / amors són veres / e tostemps duren” (vs. 369-71) >> “L'amor primera és millor” (A 1282) i “De les sopes i els amors, els primers són els millors” (S 1345). Hem pres com a forma canònica la més breu i antiga: *L'amor primera és millor* (FE0047), que és la que consta així al *Llibre de paraules e dits de savis i filòsofs*, de Jahudà Bonsenyor.

“Bé sap de maça / qui n'és ferit” (vs. 382-83) >> “Aquell sap de la masa, qui n'és estat ferit; e aquell de la nafra, qui n'és estat guarit” (M 105). Farnés

reproduïx l'encunyació continguda als *Proverbis àrabs* (segle XIV), que duu una segona clàusula i que comença amb el pronom "Aquell...", com ho fa també Francesc Ferrer al poema *Lo conhort*. Nosaltres hem optat per la forma més reduïda d'aquest proverbi, amb el començament com a l'*Espill*: *Bé sap de maça, qui n'ha estat ferit* (FE0050).

"Hauré ordir, / puix me n'empatx, / aquest meu scaig / de parlament, / curt, flac, fallent, / a fil per pua" (vs. 672-77) >> "Fil per randa" (F 871). Farnés va considerar que *Fil per randa* significava probablement el mateix que *A fil per pua* i, inexplicablement, a l'entrada "A fil per pua" (F 863b) no cita l'*Espill*. Nosaltres hem pres *A fil per pua* (FE0087), com a forma canònica d'aquesta locució adverbial.

"Uns mates baten, / los altres maten" (vs. 699-70) >> "Qui bat la mata, que es menge el conill" (M 1282) i "Un alça la caça i altre la mata" (C 170). Hem pres com a forma canònica *Uns baten les mates i altres es mengen els conills* (FE0090), que és la més completa i alhora usual en la documentació d'aquest proverbi.

"Car molta gent / veent penar, / altri passar / mal e turment, / ne pren scarment / e se'n castiga" (vs. 722-27) >> "Molts escarmenten en el cap dels altres" (C 813). Tanmateix, PCC no cita l'*Espill* a les entrades: "Aquell és astruc qui es castiga per altre" (A 2338) i "Cell és benauyrat qui es castiga per altre" (B 639). Es tracta d'un conegut apotegma de Sèneca, esdevingut proverbi vulgar: *Benaurat és qui per mal d'altri es castiga* (FE0093).

"Per quins cinc sous / los acolliu?" (vs. 1936-37) >> "Per quins cinc sous?" (C 2260). Una primera recurrència d'aquesta UF ja es troba als versos "Cinc sous valia / lo meu llegat" (vs. 850-51). Per això i per la documentació concordant, no ens hem decantat per la fórmula rutinària discursiva de PCC, tret de l'*Espill*, com a forma canònica, sinó per, senzillament, *Cinc sous* (FE0106), com a locució nominal.

"Llançat riquea, / cercat pobrea. / Llunya's dels seus, / ira-la Déus" (vs. 1207-11) >> "Qui és lluny dels seus, és lluny de Déu" (D 642). Tot i els arcaïsmes, hem optat per l'encunyació: *Qui s'allunya dels seus, l'aira Déus* (FE0151), que ja vam proposar al llibre *Els primers reculls de proverbis catalans*, pp. 164-166, com a forma canònica d'aquest proverbi.

"Porc ple de vicis, / un mal matí / son sanct Martí / ella trobà" (vs. 1794-97) >> "A cada porc li arriba el seu Sant Martí" (P 2848). Hi conservem el possessiu àton *son*: *A cada porc li arriba son sant Martí* (FE0211), en el ben entès que la codificació és molt fixa, en aquest proverbi.

"Com al badoc / mudava joc" (vs. 3021-22) >> "Al badoc, mudeu-li el joc" (B 41). Hem mantingut la mateixa forma canònica de PCC per a aquest proverbi (FE0339).

"Si responia, / sols digués "buf", / havia "xuf", / si deia "baf", / tantost lo "çaf" / al cap sentia" (vs. 3034-39) >> "Tant se me'n dóna bif com baf" (B 797). N'hi ha posteriorment una referència concordant als versos: "No es són girats, / ja els fan "bef-baf" (vs. 7476-77). Hem pres com a forma canònica *Per a tot buf hi ha un baf* (FE0346), d'acord amb la documentació, sobretot eiximeniana, d'aquest proverbi.

"Dos cuits ocells, / presents tots ells, / ressucitaren / e alt cantaren / gallina i gall" (vs. 3321-25) >> "Ja no se'n canta gall ni gallina" (G 55). Ens hem decantat per proposar la forma canònica en afirmatiu, amb una doble opció: *Cantar gall i gallina* i *Cantar la gallina* (FE0366), on la segona forma podria ser una evolució de la primera, en aquesta locució verbal.

"Prest, fet e dit" (v. 3538) >> "Fet i dit" (F 741). Sembla més lògic posar els dos participis en aquest ordre: *Dit i fet* (FE0374), tal com aquesta locució adverbial és usada per Ramon Muntaner.

"Qui molt s'ensaja / a l'aigua anar, / ell ha llexar / lo coll o l'ansa" (vs. 3654-57) >> "Tant i tant va el càntir a la font, que ve que es trenca" (C 705). Hem optat per la formulació que el DCVB anota d'aquest proverbi: *Tant va el cànter a la font que a la fi es trenca* (FE0383).

"L'home divisa, / en si propon, / e Déu dispon" (vs. 3904-06) >> "L'home proposa i Déu disposa" (H 538). Hem mantingut la mateixa forma canònica que PCC dóna d'aquest proverbi (FE0396).

"Cuita o crua, / vestida o nua, / haguera pres" (vs. 3937-39) >> "Cuit o cru, mengeu-ho pu" (C 3923). Tot i que l'*Espill* no és citat en aquesta altra entrada de PCC: "Tant em fa cuit com cru" (C 3927), a la vista de la documentació aportada, ens decantem per proposar per a aquesta locució adjectival la forma canònica: *Cuit o cru* (FE0402).

"No en podeu beure / en carabassa!" (vs. 4276-77) >> "No poder beure'n en carabassa" (C 1080). L'entrada de PCC: "El que beu en carabassa, no veu si beu poc o massa" (C 1078), on no se cita l'*Espill*, mostra el rendiment d'aquesta locució verbal, per a la qual proposem com a forma canònica *Beure en carabassa* (FE0430).

"De molt parlar / e poc obrar" (vs. 4403-04) >> "Molt parlar i poc obrar" (P 922). La forma canònica d'aquest proverbi no pot ser altra que *Molt parlar i poc obrar* (FE0448).

"Lo capellà / quan me'n parlà / bé dix: "barbuda"; / "lluny la saluda", / diu la referta" (vs. 4407-11) >> "A dona barbuda, de lluny la saluda" (D 1547). Aquesta mateixa codificació de PCC és la que ja apareix al *Dotzè* i que nosaltres mantenim per a aquest proverbi (FE0449).

"Com qui vell cep / empeltar vol, / tard n'ha mallol" (vs. 4482-84) >> "Qui vell cep empeltar vol, tard n'ha mallol" (C 2187). N'hi ha posteriorment una referència concordant als versos "Planta trià / (...) / mallol novell / (...) / De cep

corcat / sarment plantada, / ni de brocada, / ni d'esporguim / tard fa raïm / ni cabrerots" (vs. 13430-53). Tot i la força paremiològica d'una oració de relatiu rimada, que en Farnés extreu de l'*Espill*, a la vista de les mencions al sintagma *vinya vella* que es fan a la documentació coneguda, hem preferit l'oració asseverativa *La vinya vella no pot tornar-se mallol* (FE0453), com a forma canònica d'aquest proverbi.

"E prest tornàs / al natural, / que és immortal" (vs. 4676-78) >> "El natural és immortal" (N 121). Mantenim la mateixa forma canònica de PCC i en proposem subsidiàriament una altra: *El que és de natura sempre dura* (FE0468), per semblança amb altres variants d'aquest proverbi. Farnés també anota "El que ve de natura, mai se cura" (PCC, N 116), però no hi cita l'*Espill*.

"Fiu matrimoni; / volguí-la rebre: / costà'm pel pebre, / errí mos comptes" (vs. 4960-63) >> "Costar-li a u el pebre" (P 1214). Cal corregir l'encunyació de PCC, per mor de la lliçó de l'*Espill* i testimonis orals (de Beneixama), en favor de *Costar pel pebre* (FE0489), com a forma canònica d'aquesta locució verbal.

"Gallina era / que tostemps calla, / mas en la palla / com ha post l'ou, / tothom la ou" (vs. 5198-202) >> "La primera gallina que escataina és la que ha fet l'ou" (G 109). Mantenim la mateixa forma canònica de PCC per a aquest proverbi (FE0505).

"Primer ovella, / en après gata / que sos fills mata, / tant los remuda" (vs. 5208-11) >> "Amor gatina, que es menja els gatons" (A 1209). Hem optat per la forma canònica rimada d'aquest proverbi: *Amor de gata, que sos fills mata* (FE0507).

"E són centilles / a fer gran foc" (vs. 5606-07) >> "De poca brasa neix gran foc" (B 1609). A l'*Espill*, n'hi un altre passatge concordant, que és citat en una altra entrada de PCC: "Lluquet e tea / és de txic foc / e, poc a poc, / s'encén molt gran" (vs. 10164 -67) >> "A poc a poc, s'encén el foc" (F 1152). En aquest cas, no ens hem decidit per prioritzar cap de les tres possibles formes

canòniques d'aquest proverbi: *D'una centella se fa gran foc, De poca brasa se fa gran foc, A poc a poc, s'encén el foc* (FE0539).

"Mai haureu suc / si no feneu / e no premeu / fort la taronja" (vs. 5828-31) >> "Tant espremeixen la taronja, que ixen els pinyols" (T 142). Hem optat per una oració de relatiu com a forma canònica d'aquest proverbi: *Qui no prem la taronja, no en treu suc* (FE0550).

"Ha prou caçat / lo món cercant / e trespassant / per Ceca i Meca, / la vila seca, / la Vall d'Andorra, / volta d'en Torra / e Senta Creu, / per tot arreu / fins Pont trancat" (vs. 6134-43) >> "Córrer la Seca, la Meca i la vall d'Andorra" (S 576). Hi mantenim la mateixa forma canònica que PCC per a aquesta locució verbal (FE0565).

"Al començar / o enforar / sens bon acord, / lo pa es fa tort, / clotós, morrut / e geperut" (vs. 6249-54) >> "A l'enforar, se fan els pans geperuts" (E 171). Hi mantenim la mateixa codificació de PCC, molt unitària en tota la documentació d'aquest proverbi (FE0582).

"De bona casa / pren bona brasa" (vs. 6267-68) >> "De bona casa, bona brasa" (C 1527). La forma canònica d'aquest proverbi no pot ser altra que *De bona casa, bona brasa* (FE0583).

"Altra m'escriu: / Marit serviu / com a senyor? / Com d'un traïdor / d'ell vos guardau" (vs. 6293-97) >> "Al marit, tractar-lo com a senyor i guardar-te'n com a traïdor" (M 1159). Hem canviat el verb *tractar* de PCC pel *servir* de l'*Espill*, de manera que la forma canònica proposada d'aquest proverbi és: *El marit, servir-lo com a senyor i guardar-te'n com de traïdor* (FE0584).

"Mai oblidant / que no es fa res / si no es permès / per Déu manant" (vs. 6408-11) >> "Se fa tot el que Déu vol" (D 664). Hem conservat la rima de l'*Espill* per a la forma canònica d'aquesta sentència bíblica: *No es fa res, si Déu no ho permès* (FE0595).

"Sols per haver / o fill o filla / e fos clavilla / del fust mateix" (vs. 6422-25) >> "No hi ha pitjor clavilla que la del mateix fust" (C 2362). PCC no cita l'*Espill* a l'entrada: "No hi ha millor osca que la de la mateixa fusta" (O 527), que probablement no és una encunyació catalana genuïna. L'expressió *Clavilla del mateix fust* (FE0596), que és el nucli del proverbi anotat a PCC, és la forma canònica d'aquesta locució nominal.

"Saps que lo gat / poc scaldat / tem l'aigua tèbea" (vs. 6585-87) >> "Gat escaldat, amb aigua tèbia en té prou" (G 305). Per a aquest proverbi, mantenim la codificació més senzilla i genuïna, present tant a l'*Espill* com a *Refrans rimats: El gat escaldat tem l'aigua tèbia* (FE0610).

"Tard o jamés / casats parents / són opulents; / fills, pau ni pa / a tard n'hi ha" (vs. 6686-90) >> "Casaments entre parents no fan prova" (C 1719). En aquest proverbi (FE0623), mantenim la mateixa forma canònica de PCC.

"Sens centener / són la madexa" (vs. 7800-01) >> "No tenir cap ni centener" (C 820). Tanmateix, PCC no cita l'*Espill* a l'entrada: "Ser una madeixa sense centener" (M 122). Hem agafat com a forma canònica d'aquesta locució nominal *Madeixa sense centener* (FE0683).

"Met vi novell / en odre vell / amb rot embut" (vs. 7979-81) >> "Met vi novell en odre vell, amb rot embut" (V 810). L'anotació de PCC es limita a reproduir els versos de l'*Espill*. Donem com a forma canònica d'aquesta sentència bíblica: *No es posa el vi novell en odre vell* (FE0710).

"Perles sembrar / als porcs davant" (vs. 7984-85) >> "Això és tirar margarides als porcs" (M 1092). En Farnés no cita els versos de l'*Espill* en altres dues entrades de PCC, on hauria estat més apropiat fer-ho: "Les perles no s'han de donar als porcs" (P 1897) i "No s'ha fet l'anell d'or pel nas del porc" (A 1480). Proposem com a forma canònica d'aquesta sentència bíblica: *No s'han de llençar perles als porcs* (FE0712).

“Com dix Sent Pau: / més val casar / que no cremar” (vs. 10184-86) >> “Val més casar-se que cremar-se” (C 1759). N’hi ha una altra recurrència concordant uns versos més avant: “O per calós / refrigerar / (...) / casar-te pots” (vs. 10198-209). En aquest apotegma de Sau, mantenim la codificació de *l’Espill* com a forma canònica: *Més val casar que no cremar* (FE0826).

“Del part callà: / qui calla atorga” (vs. 10430-31) >> “Qui calla, atorga” (C 322). La forma canònica d’aquest proverbi és clarament invariable (FE0838), tal com és anotada a *l’Espill*.

“Par que t’hi banyes / en aigua ros!” (vs. 12340-41) >> “Banyar-se en aigua de roses” (A 395). Mantenim la mateixa forma canònica de PCC per a aquesta locució verbal (FE0933).

“Qui, pres l’aladre, / mira el baladre / restat darrere, / dret solc no spere / ni bon recapte; / no es pot dir apte / per alt regnar. / Per dret llaurar...” (vs. 12433-40) >> “Qui, pres l’aladre, / mira’l baladre / restat darrere, / dret solc no spere / ni bon recapte; / no’s pot dir apte / per alt regnar” (A 639). Farnés es limita a reproduir els versos de *l’Espill*. Nosaltres, a la vista de la documentació, tota ella procedent d’un passatge evangèlic (Lluc, 9.62), proposem una forma canònica de significat metafòric més general, per a aquesta unitat estilística configurada com a enunciat parèmic: *Qui mira darrere, no llaura dret* (FE0948).

“Sacerdots llecs, / guiadors cecs: / si cec orb guia / erren la via, / caen abdós / dins en lo fos” (vs. 13197-02) >> “Si un cec acompanya un altre cec, tots dos cauran a la fossa” (C 2069). Per a aquesta sentència bíblica, hem considerat el verb *guiar* millor que *acompanyar*, d’acord amb l’evangeli de Mateu i la mateixa inserció a *l’Espill*: *Si un cec guia un altre cec, tots dos cauran a la fossa* (FE0991).

“Molts són cridats, / pocs los elets” (vs. 14554-55) >> “Molts són cridats, pocs els elets” (C 3779). En la forma canònica d’aquesta sentència bíblica, per

simetria de les dues clàusules, hem inclòs l'article determinat en la primera: *Molts són els cridats i pocs els elegits* (FE1043).

“Una oroneta / cert no fa stiu” (15240-41) >> “Una oreneta no fa estiu” (O 449). La forma canònica d'aquest proverbi és ben fixada: *Una oroneta no fa estiu* (FE1070).

“Com l'home tort / rei entre els cecs” (vs. 15322-23) >> “En la terra dels cecs, qui té un ull és rei” (T 577). Seguint la inserció a *l'Espill* i la tradició valenciana, per a la forma canònica d'aquest proverbi hem preferit el terme *tort* al mot *borni* i a la perífrasi “qui té (només) un ull”: *Entre els cecs, el tort és el rei* (FE1072).

“Que el temps passat, / mal compassat, / perdut, no es cobra” (vs. 15563-65) >> “El temps perdut mai més se resquita” (T 339). Hem mantingut com a forma canònica d'aquest proverbi la versió concordant amb *l'Espill* que figura al *Tirant*: *El temps perdut no es pot cobrar* (FE1078).

“Car no és tan brau, / fer ni felló, / cert, lo lleó, / com pintat par” (vs. 16028-31) >> “No és tan brau el lleó com par pintat” (L 440). Tanmateix, PCC no cita els versos de *l'Espill* a l'entrada: “El diable no és tan lleig com el pinten” (D 934), que recull una variant del mateix proverbi. Per a la forma canònica, hem modernitzat la segona clàusula: *No és tan brau el lleó com el pinten* (FE1095).

“En lo present, / mon fill plasent / Baltasar Bou, / no hi ha res nou, / antic és tot” (vs. 16237-41) >> “En el present, no hi ha res nou” (N 497). Per a aquesta sentència bíblica, hem preferit la forma genuïna de *l'Eclesiastès*: *No hi ha res nou sota el sol* (FE1109).

En aquests 49 casos, hi ha onze locucions (tres nominals, una adjectival, cinc verbals i dues adverbials), un apotegma, sis sentències bíbliques, trenta proverbis i una unitat estilística configurada com a enunciat parèmic.

4.3.2. UFs de l'*Espill* anotades a PCC sense més informació

En 30 casos, Farnés va recollir expressions de l'*Espill* en intuir que podien tractar-se d'unitats fràsiques, però no hi va aportar cap altra documentació. Les reportem i numerem a continuació, per ordre d'aparició a l'*Espill*, donant primerament els versos que han provocat l'anotació, seguits de l'entrada corresponent de PCC. Hi afegim la forma canònica que proposem, que no sempre coincideix amb la de PCC, i la classificació pertinent. L'entrada de PCC, que presenta normalment la forma canònica que en Farnés va considerar idònia (la qual ha estat, de vegades, adobada pels editors), es redueix, en bastants casos, a la mera reproducció dels versos seleccionats de l'*Espill*. En general, aquestes cèdules responen a la bona intuïció paremiològica de Farnés, que probablement les va obrir a l'espera de poder afegir-hi, posteriorment, més informació. Tanmateix, en sentit estricte, no pot considerar-se que les encunyacions proposades siguin unitats fràsiques mentre hom no en faci la validació, aportant altres recurrències concordants, ja que el fet de la repetició és un tret característic indefugible de les UFs. Nosaltres els hem obert la fitxa corresponent i, en alguns casos, hem pogut aportar-hi nova documentació que permet acreditar-les com a veritables unitats fràsiques.

“Dels qui son dan / cerquen, e van / de pic en sola” (vs. 313-15) >> “Anar de pic en sola” (P 2095). Hem mantingut la mateixa codificació d'aquesta locució verbal (FE0045) i l'hem relacionada amb la locució castellana *Ir de picos pardos*.

“Qui més bé els fa / pijors les ha” (vs. 561-62) >> “[A les dones] qui més bé els fa, pitjors les ha” (D 1561). Tanmateix, a l'entrada: “A les fembres, qui més bé els fa, pitjor les ha” (F 470) no s'hi cita l'*Espill*. Hem aportat altra documentació d'aquest proverbi, com ara uns versos de Pau de Bellviure: “Que dones són de tan baix grau / com més los féu pijor ne fan” i en proposem com a forma canònica *A les dones, qui més be els fa, pitjors les ha* (FE0077).

“Lo flaviol / traguí sens cera” (vs. 858-59) >> “Treure el flabiol sens cera” (F 1092). També és usada per Sant Vicent Ferrer, en el mateix sentit: “havia dat lo que tenia e possehia, e ara romanch ab lo flaviol minve de cera”. Per a aquesta locució verbal (FE0109), hem proposat la mateixa forma canònica de PCC.

“Peus e mans tens, / guanya't prou béns: / cerca ventura” (vs. 909-11) >> “Peus i mans tens, guanya't prou béns” (P 2069). En una altra entrada, on PCC no cita l'*Espill*, hi ha anotat una mena de proverbi concordant: “Cames i piernas tienes, anda si quieres” (C 363). Hem aportat documentació de la locució *Tenir peus i mans* i hem mantingut la forma canònica *Peus i mans tens, guanya't prou béns* (FE0121) d'aquesta unitat estilística configurada com a enunciat parèmic.

“Marit darrer / venge el primer” (vs. 1259-60) >> “Marit darrer venge el primer” (M 1173). Hem normativitzat la forma canònica d'aquesta unitat estilística configurada com a enunciat parèmic: *El marit darrer venja el primer* (FE0159).

“Féu-me mal joc” (v. 1427) >> “Fer mal joc” (J 139). D'aquesta locució verbal (FE0182), n'hi ha documentació concordant al *Tirant* i DCVB n'aporta una altra recurrència a les *Faules d'Isop*.

“Del temps de txapes / sou e d'antany, / no sou d'enguany, / ja no us usau” (vs. 2736-39) >> “Del temps de Xapes” (T 300). Aquesta locució adverbial (FE0304) també és present a la *Brama dels llauradors*.

“Menja bonico, / caga poquico” (vs. 2785-86) >> “*Menja bonico, caga poquico*” (M 1465). No coneixem cap altra documentació d'aquest presumpte proverbi aragonès *Qui menja bonico, caga poquico* (FE0315).

“Qui espines sembra, / descalç no vaja” (vs. 3652-53) >> “Qui espines sembra, descalç no vaja” (E 580). Tot i tenir una estructura parèmica

prototípica, no n'hem trobat altres recurrències d'aquest possible proverbi (FE0381).

“E proveix / a qui el servix / a profit seu” (vs. 3907-09) >> “Déu proveeix a qui el serveix al profit seu” (D 504). PCC reproduïx els tres versos de l'*Espill* però, en la forma canònica que proposem per a aquest presumpte proverbi, prescindim del tercer vers: *Déu proveeix a qui el serveix* (FE0397).

“E fui membrant / de un retoc / qual dix un coc / a sa senyora, / gran tragadora: / qui massa es cuita / crua, mal cuita, / o massa calda / amb què s'escalda / pren la vianda” (vs. 3921-31) >> “Qui massa es cuita, crua o mal cuita pren la vianda” (C 3927) i “Qui massa es cuita / crua, mal cuita, / o massa calda / amb què s'escalda / pren la vianda” (V 863). A l'entrada C 3927, Farnés elimina com a superflus els dos versos “o massa calda / amb què s'escalda”, però també hauria d'haver eliminat la interpolació “mal cuita”, afegida en raó de la rima. Així, la forma canònica que s'hi escau d'aquest proverbi fóra: *Qui massa es cuita, crua pren la vianda* (FE0400), de la qual n'hi ha una variant a *Adagia hispanica*, de Lorenzo Palmireno.

“E l'empeltar / no ha ops força” (vs. 4506-07) >> “L'empeltar no ha ops força” (E 64). Hem modernitzat el lèxic per a la forma canònica d'aquesta unitat estilística configurada com a enunciat parèmic: *L'empeltar no necessita força* (FE0455).

“Lo que es fa ab lluita / mai ha saó” (vs. 4514-15) >> “El que es fa amb lluita, mai ha saó” (L 778). Hem mantingut la mateixa encunyació per a la forma canònica d'aquesta unitat estilística configurada com a enunciat parèmic (FE0459).

“Una alamanya / jo sé tendera, / gran filanera / com les de Silla, / ha parit filla” (vs. 5098-02) >> “Gran filanera, com les de Silla” (F 884). Mantenim la mateixa forma canònica per a aquesta locució adjectival comparativa (FE0501).

“Hoc amor pura / que tostemp dura” (vs. 5635-36) >> “Amor pura, que tot temp dura” (A 1213). Hem mantingut la mateixa encunyació per a la forma canònica d'aquesta unitat estilística configurada com a enunciat parèmic (FE0543).

“Ajuda-t'hi: / mena les cols / si viure vols; / iràs carrera” (vs. 6222-25) >> “Mena les cols, si viure vols” (C 2469). Mantenim la mateixa encunyació per a la forma canònica d'aquesta unitat estilística configurada com a enunciat parèmic (FE0580).

“Queda e rèbea / tem gat mullat”, (vs. 6588-89) >> “Gat mullat tem l'aigua” (G 310). Hi ha referències al perill de l'aigua queda a les obres *Terç del Crestià*, *Llibre de Cató*, *Refranys rimats...* Hem optat per la forma canònica *El gat mullat tem l'aigua, queda o rèbea* (FE0611).

“No has tu llest: / hom, de parents, / pot haver béns; / bona muller / no es pot haver / sinó de Déu?”, (vs. 6622-27) >> “Hom, de parents, / pot haver béns; / bona muller / no es pot haver / sinó és de Déu: / do és tot seu” (H 164). La referència fràsica prové dels *Proverbis*, 19.14, i la forma canònica d'aquesta sentència bíblica hauria de ser: *Dels pares pots haver béns, però una dona bona és un do de Déu* (FE0615).

“Casat defunt / mai fon trobat / amonedat” (vs. 6866-68) >> “Casat defunt / mai fonc trobat / amonedat” (C 1761). Com que no en tenim cap altra referència, mantenim la mateixa forma canònica de PCC (la de l'*Espill*) per a aquest presumpte proverbi (FE0630).

“Ab los diables / qui fa llaurada, / gran agullada / ha menester” (vs. 6996-99) >> “Qui amb diable fa llaurada, ha menester gran agullada” (D 967). Mantenim la mateixa forma canònica de PCC per a aquesta unitat estilística configurada com a enunciat parèmic (FE0641).

“Llum jus l’almut / ell vol posar” (vs. 7982-83) >> “Cercar la llum sota l’almut” (L 782). Per a aquesta sentència bíblica proposem la forma canònica: *No es posa el llum sota l’almud* (FE0711).

“L’egua prenyada / pac la civada / puis resta prenys” (vs. 8147-49) >> “L’euga (sic) prenyada, poc (sic) la civada” (E 826). Corregim les errades ortogràfiques i mantenim la mateixa forma canònica de PCC per a aquesta unitat estilística configurada com a enunciat parèmic: *L’egua prenyada paga la civada* (FE0724).

“Sobreposada, / cuita [e]n cendrada, / madexa crua / lo vent desnua” (vs. 8163-66) >> “Madeixa crua, el vent desnua” (M 121). Les traduccions de Llorenç Matheu i Sanç i de Ramon Miquel i Planas: “Madeja cruda / puesta en cernada / es cosa usada”, “Una madeja cruda, cocida en cendrada y puesta encima, desata los vientos”, fan pensar que es tracta senzillament de l’expressió d’un remei casolà, el qual, per cert, no el proporciona la madeixa crua sinó la que, a més, és cuita en cendra. Proposem, doncs, una forma canònica més completa que l’anotada per Farnés: *Madeixa crua, cuita en cendra, el vent desnua* (FE0725). En tot cas, podria considerar-se com un aforisme mèdic.

“Mas prest ne mor / qui molt s’hi feixa, / la força hi dexa” (vs. 8438-40) >> “Qui molt s’hi feixa, la força hi dexa” (F 1364). Proposem com a forma canònica d’aquesta unitat estilística configurada com a enunciat parèmic: *Qui molt s’hi feixa, prest ne mor* (FE0742).

“Com lo pardal / e lo fruital / fent molta fruita / morir-se’n cuita” (vs. 8443-46) >> “El fruital, / fent molta fruita, / morir se cuita” (F 1654) i “Com el pardal / i el fruital, / fent molta fruita, / morir se cuita” (P 715). Proposem com a forma canònica d’aquesta unitat estilística configurada com a enunciat parèmic: *El fruital que fa molta fruita, de morir se’n cuita* (FE0743).

“De bon baró / pren bon consell” (vs. 10078-79) >> “Del bon baró, pren bon consell” (B 259). Mantenim la mateixa forma canònica de PCC per a aquest presumpte proverbi (FE0821).

“No es dit al doble / metge pus noble / lo preservant / que lo curant / lo mal que veu?” (vs. 11025-29) >> “Millor és el metge preservant que el curant” (M 1749). Vist que al *Llibre del tresor* figura: “Car més val preveure que rebre dan e puys venjar, axí com diu Tul·li”, afegim a la codificació de PCC una segona possible forma canònica d'aquest proverbi: *Val més preservar que curar* (FE0856).

“D'allò que et sobra, / presa ta part / e restant fart / del que és de més, / almoines fes” (vs. 12620-24) >> “Almoina fes del que et sobra o tens de més” (A 821). Proposem com a forma canònica d'aquesta unitat estilística configurada com a enunciat parèmic: *Del que et sobra, fes-ne almoina* (FE0960).

“Llecs són mal destres / per ésser mestres” (vs. 13203-04) >> “Llecs són mal destres per ésser mestres” (L 231). La rima “destre/mestre” és molt productiva en obres coetànies de l'*Espill*, amb formulacions molt pròximes, en alguns casos. Així doncs, mantenim l'encunyació susdita com a forma canònica d'aquesta unitat estilística configurada com a enunciat parèmic (FE0992).

“Saltar entenc / fora el cavat” (vs. 14610-11) >> “Saltar fora el cavat” (C 2030). Mantenim la mateixa forma canònica de PCC per a aquesta locució verbal (FE1049).

En aquestes 30 anotacions de possibles UFs contingudes a l'*Espill*, que Farnés consigna refiant-se de la seva perspicàcia paremiològica, sense cap més documentació (algunes de les quals, doncs, podrien ser perfectament *miratges fràsics*), hi ha sis locucions (dues adjectivals i quatre verbals), dues sentències bíbliques, un aforisme mèdic, nou proverbis i dotze unitats estilístiques configurades com a enunciats parèmics.

4.3.3. Anotacions errònies a PCC

Induït de vegades per errades contingudes a l'edició sobre la qual treballava i, en algun cas, volent veure una unitat fràsica on no la hi havia, Farnés va fer sis anotacions incorrectes, que comentem a continuació.

PCC, A 267: Àguila vella, / terra novella

Farnés anota aquesta frase, sense cap més informació, a partir de la substitució incorrecta de "te renovella" per "terra novella", que no hi fa sentit, al fragment original: "Home ja vell, / com serp, de pell, / àguila vella, / te renovella, / muda de viure" (vs. 12399-403). L'errada figura a les cinc primeres edicions (1531, 1561a, 1561b, 1735 i 1865). Farnés hi va creure veure un proverbi inexistent: *Àguila vella, terra novella*, quan l'única unitat fràsica (generalitzada) que hi és identificable és la configurada com a sintagma verbal *Renovellar-se com l'àguila* (FE0942). Ja hem vist que Alfred Morel-Fatio denuncià la incorrecció i Roc Chabàs restituí la lliçó correcta. L'anotació de Farnés era, doncs, un *miratge fràsic* induït per la incorrecta transcripció del text en l'edició que consultava.

PCC, A 2435: Avinentesa és lluet i teia

Farnés obté aquesta frase a partir d'haver puntuat incorrectament el text de l'*Espill*, que cal llegir d'acord amb les indicacions del manuscrit: "E deu fogir / no sols pensar / mas somiar / avinentea. / Lluquet e tea / és de txic foc, / e, poc a poc, / s'encén molt gran" (vs. 10160-67). En unir la darrera paraula de la primera oració ("avinentea") i les primeres de la següent ("lluquet e tea"), construeix una frase nova, que no respon a la sintaxi del text. A més, hi afegeix una explicació *ad hoc*: 'Significa que l'ocasió és ço que dóna facilitats per pecar com per fer foc ho són lluet i teia'. Les unitats fràsiques presents en aquest fragment són la col·locació *Fugir d'avinentesa* (FE0423) i el proverbi *De poca brasa se fa gran foc* (FE0539). Un altre exemple, doncs, de miratge fràsic, aquesta vegada imputable directament a la lectura feta per Farnés.

PCC, F 1201: Foc d'encenalls

S'hi citen els versos de l'*Espill*: "Cert l'esperar / fon joc de falles" (vs. 2100-01), transcrits erròniament en posar-hi "foc de falles". Això va permetre a Farnés presentar l'expressió *foc de falles* com a sinònima de *foc d'encenalls*, quan ni l'una ni l'altra tenen res a veure amb la locució nominal *Joc de falles* (FE0232), 'situació adversa per manca de previsió' (def. pròpia), que és la continguda a l'*Espill*. L'errada de transcripció s'inicià a l'edició de Carles Ros (1735) i va ser reproduïda per la de Francesc Pelai Briz (1865), que és la que utilitzà Farnés. Roc Chabàs (1905) l'esmenà i tornà a la lliçó correcta, encara que va donar-ne una interpretació molt particular: 'en el juego de naipes ocurre cuando por no poder seguir el palo del contrario, se juega triunfo', que DCVB reproduceix. Així doncs, l'anotació de PCC és un altre miratge fràsic induït per l'errada continguda a l'edició consultada.

PCC, O 38: Metí en obra / el vi novell / de bon consell

Farnés incorpora aquesta entrada, reproducció d'uns versos de l'*Espill*, sense cap informació suplementària, substituint el vers original "l'oït novell" (v. 15565) per la transcripció errònia "el vi novell", que no hi fa sentit: "E com pensàs / que el temps passat / mal compassat, / perdut, no es cobra, / metí en obra / l'oït novell / de bon consell" (vs. 15560-66). L'errada prové de l'edició prínceps i fou esmenada per Roc Chabàs, a la vista del manuscrit. Així doncs, aquesta anotació de PCC no respon a cap unitat fràsica inserida a l'*Espill* i és un altre exemple de miratge fràsic.

PCC, S 1042: De Silla, ni mare ni filla

En aquesta entrada se citen inadequadament els versos: "Una alamanya / jo sé tendera, / gran filanera / com les de Silla, / ha parit filla" (vs. 5098-02), ja que la unitat fràsica *De silla, ni mare ni filla* no té cap relació amb la locució adjectival *Gran filanera com les de Silla* (FE0501), tant pel context lingüístic on

aquesta apareix com pel significat que hi pren. Voler veure-hi, als versos reportats, el refrany toponímic *De Silla, ni mare ni filla* és fer volar un xic la imaginació.

PCC, T 701: Tot bon terreny, lluny de l'areny

Farnés va extreure aquest presumpte proverbi, sense cap més informació, del passatge: “Terra pus ferma, / nova, més plana, / blana, solana, / tot bon terreny, / lluny de l'areny, / bon regadiu / de font o riu, / mogué, llaurà” (vs. 13422-29). Els dos versos de referència no formem una oració entre ells ni menys un proverbi, sinó que són dos més dels atributs (“tot, bon terreny” i “lluny de l'areny”), enmig d'una sèrie de qualitats aplicada a una terra prèviament mencionada. Probablement, és la rima qui ha contribuït a fer possible aquest miratge fràsic. A més, encara que la no conservació d'un proverbi en una traducció no demostra res sobre la naturalesa real o falsa del proverbi de partida, podem afegir-hi que ni Llorenç Matheu i Sanç (“De buen terreno, / de sitio ameno”) ni Ramon Miquel i Planas (“Buena toda ella para el cultivo, alejada del arenal”) no li donaren forma unitària codificada als dos predicats en qüestió, sinó que en conservaren la forma d'acumulació atributiva.

4.3.4. UFs de l'*Espill* no anotades a PCC, amb entrada (igual o pròxima) a PCC

A banda de les 6 entrades de PCC amb anotacions de l'*Espill* errònies i més enllà de les 79 unitats fràsiques o estilístiques que Farnés va detectar inserides a l'*Espill*, n'hi ha moltes altres que li van passar desapercebudes: les unes, de forma absoluta, en el sentit que són UFs no anotades per cap concepte ni per cap altra via al repertori de Farnés; les altres, aquelles que haguessin pogut i degut estar recollides en alguna de les cèdules que Farnés havia obert a partir d'altres textos. Així doncs, en 118 ocasions, Farnés no va citar versos de l'*Espill* que contenien unitats fràsiques (o variants o ecos d'aquestes), que ja tenia registrades per altre motiu i que, per tant, li eren conegudes. Veurem aquests

casos, sempre segons l'ordre dels versos de l'*Espill*, seguits de les entrades de PCC on aquests versos haurien d'haver estat mencionats.

Els versos “Ociós, trist, sens fer fruit” (v. 11), “Com canya vana, / pòpul, xop, alber, / olm, vern e sàlzer, / qui fruit no fan / e al foc van, / com la cugula” (vs. 6166-71) i “La sinagoga / celler tot buit, / vinya sens fruit, / exorca, erma” (vs. 13418-21), que contenen la col·locació *No fer (bon) fruit* (FE0001), no són citats a les entrades de PCC: “Arbre dolent no pot donar fruit” (A 1912) i “Arbre bord no fa fruit” (A 1008). Cal recordar, de tota manera, que les locucions no eren el centre d'atenció de Farnés.

Els versos “Sola aquella gentilment / tembre i amar” (vs. 21-22) i “Temen e amen / lo brau, ardit, / qui, per despit, / fort les malmena” (vs. 568-71), que contenen la locució verbal *Amar i témer* (FE0003), no són citats a les entrades de PCC: “Qui ama, tem, i qui tem, no ama” (A 903) i “Més val ésser amat que temut” (A 914), dues parèmies construïdes amb les mateixes unitats lèxiques de la locució.

Els versos “Sola aquella gentilment / tembre i amar; / bé scollir / entre spines flor de lliir / qual per tot lo món odora” (vs. 21-24), “Si lo contrari faran / del que d'elles ordit he, / ab la flor de lliir també / les dones habitaran” (vs. 37-40), “Lo lliir corona, / spines, carts crema” (vs. 44-45) i “Més que neu blanca, / rosa, gesmir / e flor de lliir” (vs. 10584-86), així com el tema: *Sicut liliium inter spinas / sic amica mea inter filias*, construïts sobre la locució adjectival comparativa *Com flor de lliiri entre espines* (FE0004), no són citats a l'entrada de PCC: “Flor de lliiri, lliiri, / flor de lliiri blanc” (F 1113).

Els versos “En lo món vaga / e lo temps perd” (vs. 108-09), “Temps no hi perdí” (v. 979), “I temps perdent” (v. 2345), “Gran temps perdí” (v. 3823), “Lo temps hi perd” (vs. 14814), “Lo temps perdut / que l'esmenàs” (vs. 15662-63) i “Del temps perdut” (v. 15747), que contenen la col·locació *Perdre el temps* (FE0020), no són citats a les entrades de PCC: “El temps perdut mai més se resquita” (T 339), “És perdre el temps tenir tractes amb ximplets” (T 387),

“Perdre el temps i la llavor” (T 408), “Perdre el temps pescant i fent cala buida” (T 409), “Qui cerca i troba, perd pas son temps” (T 422) i “Qui perd el temps, perd els béns” (T 430). Tanmateix, si que se citen, a l’entrada T 339, els versos “Que el temps passat, / mal compassat, / perdut, no es cobra” (vs. 15563-65), com hem vist adés.

Els versos “Mas ansiós / d’aquests pobils, / jòvens gentils / e d’alguns vells / qui, com ocells, / passen txillant / e sibil·lant / com les cigales, / corps e cucales” (vs. 184-92), que contenen la locució verbal comparativa *Sibil·lar com les cigales* (FE0027), no són citats a l’entrada de PCC: “Rebentarà cantant, com una cigala” (C 2245).

Els versos “Van aücant, / dels llops fent cant, / sonant ses trobes / broden ses robes / e los frens dauren” (vs. 193-7), que contenen la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Daurar els frens* (FE0029), no són citats a l’entrada de PCC: “Fre d’or no fa el cavall millor” (F 1563).

Els versos “E tot lo jorn / roden entorn / del cremalló, / com papalló, / fins que s’hi cremen” (vs. 201-05) i “Perquè informes / los jòvens verds / e inexperts / del toc del foc” (vs. 292-95), que contenen la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Creumar-se al foc com papalló* (FE0033) i la locució verbal *Tocar el foc* (FE0042), no són citats a les entrades de PCC: “Jugar amb foc” (F 1221) i “Qui juga amb el foc, tard o d’hora es crema” (F 1249).

Els versos “Polls del bec groc, / del niu cuitats” (vs. 296-97), que contenen la locució adjectival *(Ser) del bec groc* (FE0043), no són citats a l’entrada de PCC: “Donar escac per roc” (E 304), on es recull el proverbi usat per Anselm Turmeda: *Donen scac per lo roc a aquells qui han lo bec groc*.

Els versos “Pres lo marit, / saber treballen, / prim l’escandallen, / fan-li procés / per a quant és” (vs. 506-10), que contenen la locució verbal *Treure l’escandall* (FE0060), reduïda al verb derivat del substantiu que conté, no són citats a l’entrada de PCC: “Traure-li a u l’escandall” (E 314).

Els versos “Si en lo blanc / de l’ull té sang / i el veen hom, / algun queucom / és reverit, / un poc servit” (vs. 511-16), que contenen la locució verbal *Tenir sang a l’ull* (FE0061), no són citats a l’entrada de PCC: “Tenir sang a l’ull” (S 299).

Els versos “Axí el debanen / com un capdell” (vs. 524-25), que contenen la locució verbal *Debanar (algú) com un cabdell* (FE0065), reduïble al verb derivat del substantiu que conté, no són citats a l’entrada de PCC: “Deixar-se cabdellar” (C 84).

Els versos “Sens llum cresol / li fan tenir” (vs. 530-31), que recullen la locució verbal *Fer tenir el cresol sense llum* (FE0069), no són citats a les entrades de PCC: “Un llum sense oli s’apaga” (L 813) i “Sens oli no pot cremar el cresol” (O 222).

Els versos “Qui més bé els fa / pijors les ha” (vs. 561-62), que recullen exactament el proverbi *Qui més bé els fa, pitjors les ha* (FE0077), no són citats a l’entrada de PCC: “A les fembres, qui més bé els fa, pitjor les ha” (F 470). Tanmateix, sí que són citats a l’entrada: “[A les dones] qui més bé els fa, pitjor les ha” (D 1561), com hem vist abans.

Els versos “Més mal ne dien / e calumnien / e més se’n clamen” (vs. 565-67), “Diu mal del sastre” (v. 2089), “Tot de mal dien, / e hi afegien / ab molts envits, / de llurs marits” (vs. 2847-50), “Alt endexava / e coblejava, / maldient fort / la falsa mort” (vs. 3365-68), “Deia malea” (v. 4186) i “Contra la fe / si mal dit he” (vs. 16325-26), que contenen la col·locació *Dir mal* (FE0078), no són citats a l’entrada de PCC: “Dir mal d’elles i no poder viure sens elles” (M 278).

Els versos “Han per indigne, / en son parlar, / d’ensivillar / la llur sabata” (vs. 578-81), que intertextualitzen una variant de la locució adjectival *Indigne de descalçar la sabata (a algú)* (FE0079), no són citats a l’entrada de PCC: “No és

digne de descalçar-li la sabata del seu peu” (S 19). Tanmateix, altres variants d'aquesta UF que figuren a *Lo Somni* i el *Tirant* sí que hi són citades.

Els versos “Més que el penell / les muda el vent” (vs. 620-21), “Girà el penell / a mal novell” (vs. 4723-24), “Segons lo vent / fingís tenir” (vs. 6030-31) i “E dins dos hores / lo teu cervell / gira el penell / ab tan poc vent?” (vs. 6540-43), que contenen insercions de les locucions verbals equivalents *Mudar com el vent* i *Girar com el penell* (FE0082), no són citats a les entrades de PCC: “La dona és tan mudable com el vent, de ses paraules no faces fonament” (D 1721) i “Més que al penell, els gira el vent” (P 1580).

Els versos “Ans lo aïra / e més morreja” (vs. 636-37), “Cabotejant / e morrejant” (vs. 2075-76), “Torcent la cara” (v. 3203), “Torcé lo morro” (v. 5250), “Ella parlara, / primer menjà / e menejà / la llengua i morros” (vs. 10420-23) i “Totes morreja” (v. 12820), que acullen variants de la locució verbal *Tòrcer el morro* (FE0083), no són citats a PCC: “Fer morros” (M 2367).

Els versos “Serà consell / de l'home vell” (vs. 707-08), que intertextualitzen un proverbi ben conegut (present al *Dotzè*, *Tirant lo Blanc*, *Somni de Joan Joan*, etc.): *Del vell, el consell* (FE0092), no són citats a les entrades de PCC: “Del vell, el consell” (V 190) i “Del ric, el remei; del vell, el consell” (R 580). Tampoc no s'hi citen les obres suara esmentades.

Els versos “Dix: A ta guisa / ves on te vulles” (vs. 872-73), “Filla sens mare, / feta a sa guisa” (vs. 2202-03) i “E del seu cap / fer-n'he ma guisa” (vs. 3902-03), que contenen la locució adverbial *A guisa (d'algú)* (FE0112), no són citats a l'entrada de PCC que anota el proverbi: “Qui fa a sa guisa, fa a sa ira” (G 1139).

Els versos “Ja per mal astre / s'era casada” (vs. 1118-19), que recullen la locució adverbial *Per mal astre* (FE0144), no són citats a l'entrada de PCC: “Si mal astre ha soler, no cura el son escaler” (A 2336).

Els versos “A un bon tret, / qui hi pot tenir?” (vs. 1136-37) poden considerar-se com una variant del proverbi *Qui té ocasió, que la prenga* (FE0146), recollit a DCVB, *ocasió*. En aquest sentit, podrien haver estat citats a l'entrada de PCC: “Quan es presenta l'ocasió, fa de bon aprofitar” (O 82).

Els versos “E si quan mor, / del seu tresor / queucom ne sobra, / mai algú ho cobra, / dels seus tampoc” (vs. 1211-15), que recull el proverbi *Sia quisvulla hereu, si quelcom ne sobra* (FE0152), no són citats a l'entrada on PCC n'anota una codificació equivalent: “Primer som jo que mos hereus” (J 59).

Els versos “Puis io fui cert / ésser desert / de benvolents, / cert, als dolents / no m'atansí” (vs. 1289-93) i “Les que s'atansen / fer qualque bé / sots llei e fe, / són estimades / un tant preades” (vs. 15316-20), que contenen insercions desautomatitzades del proverbi *Atansa't als bons i seràs un d'ells* (FE0165), no són citats a les entrades de PCC: “Ajunta't amb els bons si ser u d'ells vols” (B 928) i “Arrima't als bons i seràs un d'ells” (B 934).

Els versos “Un punt ne hora / nunca cessant” (vs. 1362-63), que intertextualitzen la locució adverbial *Ni hora ni punt* (FE0176), no són citats a l'entrada de PCC: “Tot és punt i hora” (P 3432).

Els versos “Jus tancadura / —dic—, hostalera, / esta angevera, / vós la'm tancau / e la'm guardau / així com l'ull, / car molt la vull” (vs. 1400-06), que contenen la locució verbal *Guardar com l'ull* (FE0181), no són citats a l'entrada de PCC: “Voler a un altre més que a les ninetes dels seus ulls” (N 294).

Els versos “Me mostrà festa, / e em féu saber / son bon voler, / lo grat e alt” (vs. 1522-25) i “La qual mereix / un poc de greix / e qualque festa” (vs. 16129-31), que contenen variants de la col·locació *Fer festa (a algú)* (FE0194), no són citats a les entrades de PCC: “Festes em fas? Enganyar-me vols” (F 687) i “Festes me'n fas, i no me'n sols fer? O em vols traïr o m'has menester” (F 688).

Els versos “Anava en part / les dents croxint” (vs. 1926-27), que contenen la locució verbal *Cruixir les dents* (FE0220), no són citats a l’entrada de PCC: “Xerricar les dents” (D 175).

Els versos “Falsa costura / e mal tallat, / pijor forrat” (vs. 2086-88) i “Quant mal dinar / pijor sopar...!” (vs. 2581-82), que contenen referències desautomatitzades a la locució verbal *Anar de mal en pitjor* (FE0231), no són citats a l’entrada de PCC: “Anar de mal en pitjor” (M 238).

Els versos “Jo, devallant / un jorn la scala, / dix: ‘Una i mala! / dolent catiu, / jo mala et viu, / mas mala em vist’” (vs. 2180-85), que contenen la fórmula assertiva *Una i mala* (FE0243), no són citats a l’entrada de PCC: “Una i oli” (U 154).

Els versos “Plena de vent / e mal nodrida, / no mai ferida / per sor ne frare, / filla sens mare, / feta a sa guisa, / què als divisa / sinó gran fum?” (vs. 2198-05), “La que és pus rica / més ne mereix, / menys se coneix: / lo fum l’engana, / la carn la mana” (vs. 1170-74) i “D’elles, per fum” (v. 8204), que recullen variants de la col·locació *Tenir (molts) fums* (FE0247), no són citats a les entrades de PCC: “Abaixar els fums a algú” (F 1684) i “Gastar molts fums” (F 1696).

Els versos “Porcell grunyent / tota la nit / era en lo llit” (vs. 2354-56) i “Si res vos mana / lo vell exorc, / grunya com porc, / no en façau res” (vs. 6006-09), que intertextualitzen la locució verbal comparativa *Grunyir com porc* (FE0264), no són citats a les entrades de PCC: “Porc a mitges sempre gruny” (P 2888) i “Porc fiat tot l’any gruny” (P 2889).

Els versos “No hi dava malla / hom si’l trobava; / lla el se llexava / on li caïa” (vs. 2398-01), que recullen la col·locació *No donar malla* (FE0268), no són citats a l’entrada de PCC: “Ni una malla ni un bri de palla” (M 702), on es reproduïxen diverses col·locacions semblants del *Diccionari Aguiló*: *No tenir ni una malla*, *No valer una malla* i *No donar ni una malla per alguna cosa*.

Els versos “En les nits grans / e menys de dia, / jo mai dormia / sens purgatori” (vs. 2418-21), que contenen una referència a la col·locació *Passar un purgatori* (FE0270), no són citats a l'entrada de PCC: “Passar el purgatori en vida” (P 3473).

Els versos “Si no es llevaven / per ella totes, / s'hi feia bótes” (vs. 2562-64), que contenen la locució verbal *Fer bótes* (FE0288), no són citats a l'entrada de PCC, que en recull una variant: “Fer el bot” (B 1452).

Els versos “Vós ja us pixau / en la sabata” (vs. 2740-41), que reflecteixen la locució verbal *Pixar-se a les sabates* (FE0305), no són citats a PCC: “Pixar-se a les sabates” (S 21).

Els versos “Molt cavalcau / tort en la sella; / fa-ho la scarsella / o curt gambal?” (vs. 2744-47), que contenen un eco de la locució adjectival *Curt de gambals* (FE0308), no són citats a PCC: “Ésser curt de gambals” (G 145).

Els versos “L'hom qui s'absté / d'això en Quaresma, / a Cinquagesma / cornut se troba” (vs. 2808-11), que són anotats com a “dita aforística” per en Miquel i Planas i d'on hem tret la unitat estilística configurada com a enunciat parèmic *Qui se n'absté en Quaresma, es troba cornut en Cinquagesma* (FE0318), podrien haver estat citats a l'entrada de PCC: “No hi ha més mala Quaresma que de Pasqua a Conquagesma” (Q 14).

Els versos “Qui menys sabia / més hi mentia” (vs. 2873-74), que contenen una variant del proverbi *Qui menys en sap, més hi diu* (FE0332), no són citats a PCC: “Qui manco en sap, més hi diu” (S 87).

Els versos “Lo del noguer, / dant-li lloguer / perquè do el fruit, / jugava en buit” (vs. 3023-26), que inclouen una referència a la locució verbal *Donar un noguer a lloguer* (FE0341), no són citats a PCC: “Noguera, qui et va plantar? — Qui mes nous no pot menjar” (N 403). En Miquel i Planas cita, a la nota

d'aclariment del significat dels versos, el proverbi *Te dono a lloguer les meves nogueres: les closques seran per a tu i les nous seran per a mi*, ja que el noguer triga molt a donar fruit.

Els versos “Jo delliurat / e desferrat, / tret de gran fang, / romanguí franc” (vs. 3119-22), “Fes un gran salt, / surt ab bell tranc, / ix d'aqueix fang / on jaus mullat” (vs. 12078-81), “Tu , sens vergonya, / en lo fangàs / ple d'albaraç / me par hi jagues” (vs. 12084-87), “Porc engrassat, / jaus en lo fang” (vs. 12346-47) i “Ab lo fangós / porc t'acompanyes” (vs. 12376-77), que contenen diverses col·locacions de la família de *Treure del fang* (FE0350), ‘treure d'una situació difícil’ (DCVB), no són citats a PCC: “Treure del fangar”, ‘es diu per indicar que a un hom se'l salva d'un perill, se li dóna la mà en una circumstància difícil’ (F 179).

Els versos “Com carceller, / pres me tenia” (vs. 3140-41) i “No hi cal res dir: / ell vol morir / com lleoner; / tal carceller / en va traïlla” (vs. 8495-99), que fan referència al proverbi *Bé és presoner el carceller* (FE0352), no són citats a l'entrada de PCC: “Bé és presoner qui presoners guarda” (P 3094), que és una citació del *Tirant lo Blanc*.

Els versos “Aní per strados / de les senyores: / punts ni tisoires / no s'hi tocaven, / ni es practicaven / fusos, filoses” (vs. 3416-21), que intertextualitzen una variant de la locució verbal *No tenir fus ni filosa* (FE0371), no són citats a PCC: “No tenir fus ni filosa” (F 1722), tot i contenir els mateixos elements de la locució, usats amb un significat semblant: ‘estar en oci, sense fer feina’. La locució ja apareix usada per Eiximenis al *Llibre de les dones*.

Els versos “Pus clar e cert, / a ull mirada, / fon prenys trobada” (vs. 3488-90) i “Triant a ull / lo corumull / dels millors béns” (vs. 6969-71), on és usada la locució adverbial *A ull* (FE0373), no són citats a l'entrada de PCC: “A bell ull” (U 16), i això que Farnés hi indica que també es diu “a ull”.

Els versos “Tota esperança / tinc ja perduda” (vs. 3658-59), que reproduïen la col·locació *Tenir l'esperança perduda* (FE0384), profusament documentada en obres del segle XV, no són citats a l'entrada de PCC: “L'esperança és el darrer que es perd” (E 537).

Els versos “Miràs lo pas / ans que cuitàs / saltar avant” (vs. 3919-21), que són un eco de la sentència bíblica *Qui cuita el pas s'entrebanca* (*Proverbis*, 19.3) i del proverbi equivalent *Qui avant no mira, arrere cau* (FE0398), no són citats a PCC: “Qui endavant no mira, endarrera cau” (M 1886), tot i les moltes variants documentades que s'hi recullen.

Els versos “Dijous de cena / d'hàbit vestida” (vs. 4084-85), que recullen la col·locació *Dijous de la Cena* (FE334), no són citats a l'entrada de PCC: “Dijous de la Cena, lluna plena” (N 328).

Els versos “D'hipocresia / e de parença / haguí creença / tot son comport / fos de coll tort” (vs. 4116-20), on figura la locució adjectival *De coll tort* (FE0419), podrien haver estat citats a l'entrada de PCC on s'anota: “Fer coll de figa pansida” (C 2486), procedent del *Refraner valencià* d'E. Alberola.

Els versos “Só'm desexida / d'ocasió” (vs. 4172-73), “Diu: ‘Só'm guardada / e apartada / d'avinentea” (vs. 4183-85), “E deu fogir, / no sols pensar, / mas somiar / avinentea” (vs. 10160-63) i “Molt són guardats / d'ocasió” (vs. 15656-57), que contenen col·locacions relacionades amb *Fugir de l'ocasió* (FE0423), no són citats a l'entrada de PCC: “Lleva l'ocasió i llevaràs el pecat” (O 80).

Els versos “Per ella haureu / tots los oficis / e beneficis / molt prestament” (vs. 4284-87), que contenen la locució nominal *Ofici i benefici* (FE0431), no són citats a les entrades de PCC: “No tenir ofici ni benefici” (O 173) i “Qui té ofici, té benefici” (O 178).

Els versos “Com bons germans / abdós viureu” (vs. 4292-93), que contenen la locució verbal *Viure com (bons) germans* (FE0433), no són citats en l’entrada de la variant anotada a PCC: “Partir com a bons germans” (G 625).

Els versos “Mas l’esposar / ab reposar / mai s’encontraren” (vs. 4313-15), que intertextualitzen la unitat estilística configurada com a enunciat parèmic *Esposar i reposar mai no es troben* (FE0435), podrien haver estat citats a les entrades de PCC: “Després de les esposalles, solen venir les ploralles” (E 593) o “T’has casat, t’has cagat” (C 1779), ja que se situen en un mateix camp semàntic i tenen la mateixa significació pragmàtica.

Els versos “Axí em menava / com si fos gos / e portàs boç” (vs. 4420-22), que són un eco clar de la locució verbal *Tractar (algú) com si fos un gos* (FE0452), no són citats a PCC: “Tractar a u com a un gos” (G 800).

Els versos “Mas Déu altisme, / qui béns e mals / e cominals / tots investiga / e los castiga, / lo pus cobert / fa pus ubert, / res no li ceta, / tot ho revela” (vs. 4818-26), que recullen un eco de la sentència bíblica *A tot arreu són els ulls de Jahvé, que observen els dolents i els bons* (*Proverbis*, 15.3), esdevinguda vulgar: *Déu tot ho veu* (FE0480), no són citats a les entrades de PCC: “A Déu, res no pot ésser amagat” (D 291) i “Déu tot ho veu” (D 554).

El vers “Errí mos comptes” (v. 4963), que intertextualitza la col·locació *Errar de comptes* (FE0490), no es citat a l’entrada de PCC: “Error de comptes no fa pagament” (E 303).

Els versos “Tot ho guanyà / quant s’emprenyà / e parí fill, / un gra de mill / no dessemblant, / ans tot semblant / a mi en la cara” (vs. 5045-51) contenen la locució nominal *Gra de mill* (FE0493) i no són citats a l’entrada de PCC: “Gra de mill en boca d’ase no diu” (G 854).

Els versos “Grata’s e rasca / on no li pru” (vs. 5316-17), que contenen la locució verbal *Gratar-se on no li pru* (FE0515), no són citats a les entrades de

PCC: “Cada u es grata allà on li pru” (G 934), “Gratar-se on no li pru” (G 937) i “Qui grata a on li pru, no fa mal a ningú” (M 507). Al *Tirant* també n’hi ha una variant.

Els versos “De carabassa / ne fan cistella, / del cel paella” (vs. 5500-02), que intertextualitzen un parell de locucions verbals, la segona molt documentada en textos medievals: *Fer del cel paella* (FE0533), no són citats a PCC: “Fer del cel paella” (C 2138).

Els versos “Del verd fan bru / a l’abadessa” (vs. 5508-09), tot i que la locució verbal *Fer del verd bru* (FE0534) és una variant de les UFs recollides a les entrades de PCC: “Del blanc vos farien groc” (B 833) i “M’ha de dar a entendre blanc per negre” (B 834), no hi són citats. N’hi ha altres variants al *Tirant lo Blanc*, *Lo Passi en cobles*, etc.

El vers “Li fan les figues” (v. 5571), citació evident de la locució verbal *Fer la figa (a algú)* (FE0537), no és citat a PCC: “La figa te faig, guarda-la” (F 821).

Els versos “Mai haureu suc / si no feneu / e no premeu / fort la taronja” (vs. 5828-31), que recullen la locució *Esprémer la taronja* (FE0551), no són citats a PCC: “Esprémer el suc de la taronja” (S 1506).

Els versos “Com canya vana, / pòpul, txop, àlber, / olm, vern e sàlzer, / qui fruit no fan / e al foc van / com la cugula” (vs. 6166-71) i “E vol cercar / e creu trobar / (...) / en l’arbre sec / de lloc sens rec / fruita rosada” (vs. 8019-27), que contenen al·lusions a les sentències bíbliques *Tot arbre bo fa fruits bons i l’arbre dolent fa fruits dolents* (Mateu, 7.17) i *Tot arbre que no dóna bon fruit és tallat i llençat al foc* (Mateu, 7.19) (FE0573), no són citats a les entrades de PCC: “Arbre dolent no pot donar fruit” (A 1912), “D’arbre bo, fruit bo” (A 1931) i “Tot arbre bord deu ésser tallat e mes al foc” (A 1967).

Els versos “Car ab fals dau / lo marit juga” (vs. 6298-99), on s’intertextualitza la locució verbal *Jugar amb dau fals* (FE0586), ‘obrar amb mala intenció, amb traïdoria’ (DCVB, *dau*), no són citats a PCC: “No venir-me amb dau carregat” (D 58).

Els versos “Vós pagareu / e plorareu” (vs. 6307-08), que conjuguen la locució verbal *Pagar i plorar* (FE0587), no són citats a les entrades de PCC: “Açò és pagar i plorar” (P 342) i “Pagar i plorar” (P 358).

Els versos “Ara te’n dols, / ara les vols” (vs. 6553-54), que conjuguen la locució verbal *Voler i doldre* (FE0606), no són citats a PCC: “Voler i doldre” (V 1282).

Els versos “En lo filat, / llaços e brell, / en lo costell / llexades plomes, / pardals, colomes, / no hi tornen més: / pardal mai pres / fon ni trobat / ja descoat / davall la llosa” (vs. 6590-99), que contenen una referència clara al proverbi *Pardal descoat no entra en filat* (FE0612), no són citats a PCC: “Pardal vell no entra en filat” (O 123).

Els versos “Josep tot sol / obtenc tal do” (vs. 6630-31), “Tot sol anava / e desfressat” (vs. 7348-49), “Llexant son pare, / en Zebedeu, / en son bateu / o nau tot sol / ab tot son bol” (vs. 12524-28) i “Aquest tot sol, / la u de tres, / sols elet és” (vs. 14550-52), que contenen la locució adjectival *Tot sol* (FE0617), no són citats a les entrades de PCC: “Tot sol com una gírgola dins el camp” (S 1272), “Un tot sol fa el que vol” (S 1273) i “Un tot sol, ni pena ni dol” (S 1274). Tanmateix, recordem que Farnés s’interessava sobretot pels proverbis i, només tangencialment, per algunes locucions.

Els versos “Tant mal profit / (...) / les dones tenen, / que mai obtenen / (...) / nom apurat / (...) / de muller bona” (vs. 6654-67), que contenen la col·locació *Mal profit* (FE0618), no són citats a les entrades de PCC: “Bon profit li faça” (P 3247), “El que es perd no fa profit” (P 3249) i “No cal dir mal profit li faça” (P 3250).

Els versos “No li fa por / venda es retracte / per lo fals acte, / ab dol, que fan, / i per engan / de miges dit” (vs. 6916-21), que contenen la col·locació *Engany de mitges* (FE0633), no són citats a PCC: “Engany a mitges no passa” (E 174).

Els versos “Ni els par fer tort / a l'hereu gens / robant sos béns” (vs. 6928-30) i “No es féu gran tort / aquella nècia / dita Lucrècia” (vs. 15982-84), on és inserida la locució verbal *Fer tort (a algú)* (FE0634), no són citats a PCC: “No fer tort a ningú” (T 952).

Els versos “Llur vana via / no es pot trobar; / ans en la mar, / on és passada / nau aviada, / se trobaria, / e es mostraria / alt senderola / per lla on vola / l'ocell en l'aire” (vs. 7004-13), que fan referència a una coneguda sentència bíblica (*Proverbis*, 30.19): *Quan veuràs la via de la nau en la mar, la via de l'ocell en l'aire o la via de la serp en la roca, coneixeràs l'enteniment de la dona* (FE0642), intertextualitzada també al *Tirant lo Blanc*, no són citats a l'entrada de PCC que anota aquesta codificació (del *Tirant*): “Tres coses són a mi difícils de conèixer I la quarta no la puc saber: la via de la nau en la mar, la via de l'ocell en l'aire, la via de la serp en la roca I la via del jove en la seva joventut quina serà” (C 3502).

Els versos “Són vanitat / de vanitats” (vs. 7100-01), que recullen la coneguda sentència bíblica de l'*Eclesiastès*, 1.2: *Vanitat de vanitats i tot és vanitat* (FE0645), no són citats a l'entrada de PCC: “Vanitat de vanitats i tot vanitat” (V 89).

Els versos “Per fer esmena / de semblant vida, / repenedida, / dins la caseta / de parets feta / hi fon tancada, / enparedada” (vs. 7368-74), “Perquè hi esmene / lo que m'hi fall / en esta vall / tan llacrimosa” (vs. 16172-75) i “Al purgatori, / per mos pecats / mal esmenats, / sé prou hi dec; / quant puc la prec / que me n'aparte, / ací que em farte, / per fer esmenes, / de mals e penes / sols corporals” (vs. 16194-203), on hi ha referències a la màxima jurídica

procedent del codi de Justinià *Qui fa el pecat que en faci l'esmena* (FE0652), no són citats a les entrades de PCC: “Qui ha fet pecat no s'esquiu de la pena” (P 1296), “Qui fa el mal, raó és que passe la pena” (M 500) i “Qui ha fet el mal, l'ha de pagar” (M 508).

Els versos “Cuinen divendres / ab faves tendres / sebes e alls” (vs. 7423-25), on hi ha un eco d'una estrofa d'una cançó infantil, catalogada com a proverbi: *Divendres, faves tendres* (FE0656), no són citats a l'entrada de PCC: “El divendres, faves tendres, i la vella no fila” (D 1416).

Els versos “Pus prest que el ferre, / si hom no el malla / o no el treballa, / prenen rovell” (vs. 7788-91), que conté una utilització metafòrica de la locució verbal comparativa *Rovellar-se com el ferro* (FE0682), no són citats a PCC: “El ferro es rovella l el dolent enveja” (F 652).

Els versos “S'aigua stojar / vol en cistella” (vs. 7838-39), “Ab garbell poa” (v. 8537) i “Qui ab oró / s'aparella / e va ab cistella, / cedaç, garbell / o xic vexell / de l'aigua pendre, / bé deu rependre / si es mor de set” (vs. 14766-73), que contenen referències a la locució verbal *Prendre aigua en cistella* (FE0690), no són citats a les entrades de PCC: “Aigua en cistella” (A 349), “Garbellar aigua” (A 425) i “Amor de donzella, aigua en cistella” (A 1190).

Els versos “Met son cabal; / en lo foc, sal” (vs. 7842-43), que contenen la locució verbal *Metre sal al foc* (FE0691), ‘agreujar la situació’, no són citats a PCC: “No tires al foc sal, que eixiràs mal” (F 1235).

Els versos “Met son cabal / en lo foc, sal / foc en bombardarda” (vs. 7843-45), on figura la locució verbal *Metre foc en bombardarda* (FE0692), no són citats a PCC: “Haver-hi foc a la bombardarda” (F 1219).

El vers “Al sord sermona” (v. 7964), eco de la locució verbal *Sermonar a un sord* (FE0705), no apareix citat a les entrades de PCC: “Predicar a un sord” (S 1400) i “No hi ha pitjor sord que qui no hi vol sentir” (S 1399).

Els versos “De semblants sons, / crits, llamps i trons, / jo ja sabia / pluja n’hauria” (vs. 8003-05), on s’intertextualitza la unitat estilística configurada com a enunciat parèmic: *D’aquells trons, aquestes pluges*” (FE0713), no són citats a l’entrada de PCC: “D’aquella pols vénen aquests fangs” (P 2722).

Els versos “Qui en pren consells / no mor de fam / —ço féu Adam—” (vs. 8016-18), que fan referència al topoi proverbial de prendre consell de les dones i formen una unitat estilística configurada com a enunciat parèmic: *Qui pren consell de les dones no mor de fam, com féu Adam* (FE0715), no són citats a PCC: “De la dona pren el primer consell i no el segon” (D 1580).

Els versos “E vol cercar / e creu trobar / en l’erm espigues, / en lo cep figures, / raïms e peres / en les figueres” (vs. 8019-24), on apareix la locució verbal *Cercar peres en les figueres* (FE0717), no són citats a les entrades de PCC: “L’om no pot fer peres, ni de broma ni de veres” (O 327), “Demandar peres a l’om” (P 1650) i “No demanis peres al pi” (P 1657).

Els versos “Fent mil plaés, / per un no res / s’amor fenix” (vs. 8451-53), que poden considerar-se com una aplicació desautomatitzada del proverbi *Qui en fa cent i no en fa una, no en fa ninguna* (FE0745), no són citats a l’entrada de PCC: “Fes-ne cent i erra’n una, ja no hauràs fet res” (C 2182).

Els versos “Per cos d’agulla / o portal vell / vol pas camell” (vs. 8500-02), que fan referència a un passatge dels *Evangelis* que conté la locució verbal *Fer passar (qualcú) per un cós d’agulla* (FE0751), no són citats a les entrades de PCC: “És més fàcil fer passar un camell pel cos d’una agulla que un ric anar al cel” (C 390) i “Fer passar per un cos d’agulla” (C 3247).

Els versos “Qui bé n’espera, / espera al punt / que puig amunt / l’aigua del riu” (vs. 8524-27), que contenen la locució verbal *Esperar que el riu pugui amunt* (FE0757), no són citats a l’entrada de PCC: “Mos farà creure que el riu va per amunt” (R 680).

Els versos “Que torne viu / espera el mort” (vs. 8528-29), que reflecteixen el proverbi *Els morts no tornen al món* (FE0758), no són citats a l’entrada de PCC: “Els morts no tornen al món” (M 2405).

Els versos “E, bufant fort / en sa fornal, / filosofal / pedra curable, / or fet potable / argent de coure” (vs. 8530-35) i “La pedra fina / filosofal” (vs. 13632-33), on és present la locució nominal *Pedra filosofal* (FE0759), no són citats a PCC: “Trobar la pedra filosofal” (P 1371).

El vers “Gran os ha a roure” (v. 8536), que conté la locució verbal *Tenir un os a roure* (FE0672), no figura citat a PCC: “Ésser un os de mal rosegar” (O 516).

Els versos “Vol per la coa / o per la squena / tenir morena, / anguila viva” (vs. 8538-41), que contenen la locució verbal *Voler agafar una anguila per la cua* (FE0763), no són citats a les entrades de PCC: “Tenir una anguila per la cua” (A 1507) i “Qui té un bou per la banya / i una nina per la fe / i una anguila per la cua / pot jurar que no té res” (B 1566). El proverbi *Qui té una anguila per la cua i una dona per la fe, bé pot dir que res no té* és un dels anotats en català per Hernán Núñez, *Refranes o proverbios en romance* (1555) i per Lorenzo Palmireno, *Flor de enamorados* (1573).

Els versos “Fogir, fogir / a veles plenes / de tals serenes / encortadores, / falses cantores, / a tots encanten / qui no s’espanten / de llur moral” (vs. 8562-69), on apareix una referència a la locució nominal *Cant de sirena* (FE0767), no són citats a l’entrada de PCC: “El cant de la serena” (C 677).

Els versos “Morí sobtada / sens dir ‘Jesús’” (vs. 8946-47), amb la locució adverbial *Sense dir ‘Jesús’* (FE0778), podrien haver estat citats a les entrades de PCC: “En un dir Jesús” (J 41) i “No va tenir temps ni de dir ‘Jesús’” (T 406).

Els versos "Per apartar / l'estil de llarg, / descolle l'arc / e pus no els tire" (vs. 9580-83), on hi ha un eco del proverbi *Arc sempre armat, o fluix o trencat* (FE0794), podien haver-se posat en relació amb les entrades de PCC: "Arc sempre armat, o fluix o trencat" (A 1979) i "Arc sempre estirat, arc esbraonat" (A 1980).

Els versos "Ab ales cobren, / ab lo bec piquen" (vs. 9824-25), que intertextualitzen el proverbi *El fals amic, amb el bec te pic i amb la mà t'abric* (FE0810), no són citats a PCC: "Ab el bec te pic i amb la mà t'abric" (B 593). Al *Procés de les olives* i a *Flor de enamorados* també figura aquest proverbi.

Els versos "Escac pel roc / tens per la dona; / sus mat te dóna" (vs. 9996-98), que contenen una referència clara a la locució verbal *Donar escac pel roc* (FE0814), molt productiva en altres textos catalans (*Disputa de l'ase, Llibre de fra Bernat, Procés de les olives, etc.*), no són citats a PCC: "Donar escac per roc" (E 304).

Els versos "Escac pel roc / tens per la dona; / sus mat te dóna" (vs. 9996-98), que contenen la locució verbal *Donar sus i mat* (FE0815), no són citats a l'entrada de PCC que recull la mateixa locució del *Tirant lo Blanc*: "Donar sus i mat en la darrera casa" (S 1547). També és usada a *Lo somni de Joan Joan*.

Els versos "Si et paren belles / ab tals ufanés, / no te n'enganes; / lleva'ls les robes, / mira què hi trobes; / llava'ls la cara / ab aigua clara, / fora els tapins, / mira què tins: / un vell monet / o cerronet, / tot cap i comes" (vs. 10026-37), que intertextualitzen una recurrència clara del proverbi *Les afaitades són, de dia, dones; i de nit, mones* (FE0818), no són citats a l'entrada de PCC: "Les afaitades són dones de dia i de nit són mones" (A 183).

El vers "Ans poc que massa" (v. 10119), que podem considerar-lo com una unitat estilística configurada com a enunciat parèmic (FE0824), està

relacionat amb les anotacions de PCC: “Mai massa” (M 1263) i “Totes les masses fan mal” (M 1265), però no hi és mencionat.

Els versos “A un plaer / hauràs certer / tantes dolors. / Quantes suors, / treballs de mort, / a un deport / ha l’hom de armes!” (vs. 10217-23), que recullen una inserció del proverbi clàssic *D’armes i d’amors, a un plaer cent dolors* (FE0828), usat per Eiximenis i present al *Tirant*, no són citats a l’entrada de PCC: “Guerra, cacera i amors, per cada plaer, deu mil dolors” (G 1094).

Els versos “Pus no es torçria / ni es dreçaria / ans se trencara” (vs. 10329-31), on s’intertextualitza el proverbi *Ans trencar que tòrcer* (FE0834), no són citats a PCC: “Eixe primer es trenca que s’endoblega” (T 1227).

Els versos “No es dit al doble / metge pus noble / lo preservant / que lo curant / lo mal que veu?” (vs. 11025-29), on s’hi veu un eco del proverbi *Val més preservar que curar* (FE0856), no són citats a l’entrada de PCC: “Val més prevenir que curar” (P 3131).

Els versos “La reservà / e prelegí / (...) / entre els extrems / del món en mig” (vs. 11042-51), que conté una al·lusió al proverbi clàssic *La virtut és al mig* (FE0859), no figuren citats a les entrades de PCC: “Aquell va per bona via, qui té la mitjanja” (V 850), “La virtut fuig dels extrems” (V 1157) i “En un mig consisteix la virtut” (M 1801).

Els versos “Sarment novella, / de bàsem planta, / filla tant santa / de sants parents” (vs. 11064-67), que contenen una al·lusió al proverbi *De bona planta, la vinya; i de bona mare, la filla* (FE0861), no són citats a l’entrada de PCC: “De bon cep planta la vinya i de bona mare ta filla” (C 2185).

Els versos “Perquè el món pas / no s’excusàs / per ignorància” (vs. 11575-77) contenen una referència a la màxima jurídica *La ignorància de la llei no n’eximeix el compliment* (FE0900), però no són citats a l’entrada de PCC: “La ignorància no excusa de pecat” (I 17).

Els versos “Com fa la lloca, / sos fills col·loca / dejús ses ales, / alt en les sales / celestials” (vs. 12031-35), que recullen la locució verbal *Col·locar els pollets sota les ales, com fa la lloca* (FE0913), tenen relació amb l'entrada de PCC: “Cada lloca governa sos pollets” (L 666), on no són citats.

Els dos darrers versos del fragment “Són te plasens / per què les ames, / e no te'n clames / ni te n'acuses, / ans les excuses” (vs. 12092-96), que poden considerar-se com un eco de la màxima jurídica *Excusatio non petita, accusatio manifesta*, esdevinguda vulgar: *Qui s'excusa, s'acusa* (FE0918), no són citats a PCC: “Qui s'excusa, s'acusa” (E 839).

Els versos “Per què t'obligues / ab neus e pluges / a guardar truges / per les muntanyes?” (vs. 12336-39), que contenen la locució verbal *Guardar porcs* (FE0932), ‘fer una feina de baixa condició, desagradable i bruta’, podrien haver estat citats a l'entrada de PCC: “Pareix que el rei li guarde els porcs” (R 374).

Els versos “Les dones totes / saps que són glotes / més que la mar” (vs. 12383-85), que contenen el proverbi: *Les dones són més glotes que la mar* (FE0938), present en Guillem de Cervera i Francesc Eiximenis, podien haver estat mencionats en qualsevulla de les entrades de PCC següents: “Aitant tard com la mar, / tendràs fembra bastada; / tant no li podràs dar, / que ja en sia pagada” (M 826), “La mar mai diu prou” (M 840), “La mar, com més se li dóna, més ne vol” (M 846) i “La mar, quant més té, més brama” (M 847).

Els versos “Ta carn oblida, / món, fills (si en tens), / muller, parens, / ans soterrar; / renunciar / primer a béns / no et torbe gens: / mai fall fossor, / menys hereter” (vs. 12424-32), on els dos darrers contenen el proverbi *Mai no hi manca enterrador ni hereu* (FE0947), a manera de conclusió argumentativa de les admonicions dels versos precedents, no són citats a l'entrada de PCC: “Mai falten hereus” (H 99).

Els versos “Lo menys ferrat / mai fon errat; / dexa el real” (vs. 12775-77), que intertextualitzen el proverbi *El camí menys ferrat mai no és errat* (FE0966), no són citats a les entrades de PCC que anoten codificacions equivalents: “Deixar via vella per nova és modorria” (V 951) i “No deixis la carretera per anar per la dreuera” (C 1289).

Els versos “Cercà son mal, / prest lo trobà” (vs. 13254-55), on ressona el proverbi *Qui cerca el mal, prest el troba* (FE0995), no són citats a PCC: “Qui mal cerca, prest el troba” (M 512).

Els versos “Experiència / ne fa sciència / e bastant prova” (vs. 13549-51), que reflecteixen el proverbi *L'experiència és la mare de la ciència* (FE1004), no són citats a PCC: “L'experiència és mare de la ciència” (E 845).

El vers “Alisos pans” (v. 13585), on hi ha la col·locació *Pa alís*, no és citat a PCC: “Pa alís fa mal ventrell” (P 128).

Els versos “Com a fumosa / casa plujosa / e descoberta, / restant deserta / vella i antiga” (vs. 13599-03) contenen una al·lusió al proverbi *Tres coses llencen l'home de casa: fum, pluja i mala muller* (FE1008), procedent de la Bíblia (*Proverbis*, 18.13 i 27.16) i present també al *Llibre de consolació i de consell*, al *Llibre de tres*, i a *Flors de virtut*. Tanmateix, no són citats a l'entrada de PCC: “Tres coses trauen l'home de casa: el fum, la gotera i la dona baladrera” (C 3512).

Els versos “Mas a Pilat / no li plagué, / ans romangué / a llur despit / tal com fon scrit” (14164-68), on es fa referència a la sentència bíblica *Allò que és escrit, roman escrit* (FE1029), no són citats a PCC: “El que s'ha escrit, queda escrit” (E 412).

Els versos “Afectant més / la vida grassa, / restar en plaça” (vs. 14562-64) contenen la col·locació *Vida grassa* (FE1044) i podrien haver estat citats a l'entrada de PCC: “La vida del porc: curta i grassa” (V 958).

Els versos “Afectant més / la vida grassa, / restar en plaça” (vs. 14562-64) contenen la locució verbal *Restar en plaça* (FE1045) i podrien haver estat citats a l'entrada de PCC: “No estigues molt en la plaça ni et burles d'aquell qui passa” (P 2227), que anota un aforisme de Joan Carles i Amat, amb una variant de la locució en la primera clàusula.

Els versos “Ploga o no ploga / troben qui els lloga” (vs. 14565-66), que contenen la fórmula assertiva, productiva per a la formació de proverbis, *Ploga o no ploga* (FE1046), no són citats a l'entrada de PCC: “Que ploga i que no ploga, blat en Oriola” (B 897).

Els versos “Lo temps hi perd, / té martellada / l'antrecuidada / beguina folla / qui, quan bull l'olla, / no ho coneix clar, / ni sap filar, / ni res cosir, / ni menys llegir” (vs. 14814-22), que contenen la locució verbal *Bullir l'olla* (FE1060), ‘trobar-se en una situació favorable, positiva’, no són citats a PCC: “Fer bullir l'olla” (O 272).

Els versos “Quan haguí vist / jo Portaceli, / cert fui a l'eli / de cansament” (vs. 15694-97), que contenen la locució adverbial *A l'eli* (FE869), no són citats a l'entrada de PCC: “Estar leri-leri” (L 4).

Aquestes 118 UFs de l'*Espill* que Farnés no cita en les fitxes que ja tenia obertes (a partir d'altres textos) per a les mateixes codificacions o per a encunyacions pròximes, probablement podrien ampliar-se, amb lectures més minucioses i contrastades de PCC i l'*Espill*.

Com a conclusió del buidatge que Farnés va fer d'UFs inserides a l'*Espill*, podem dir que és molt estimable, especialment pel que fa als proverbis, ja que n'hi va localitzar 39 dels 67 que tenim indexats a la base de dades, aportant més informació (altra documentació, definicions, equivalències en altres llengües...) en 30 casos. Quant a les sentències bíbliques, n'hi va anotar 8 de les 19 que hi hem identificat.

4.4. Edició de l'*Espill* (1928), de F. Almela

Francesc Almela i Vives (1903-67), a la *Introducció* de l'edició de l'*Espill* que preparà per a la col·lecció *Els nostres clàssics*, diu que un mèrit sobresortint de l'obra "és el llenguatge frescal, regustós, amb agre de la terra", sense cap més observació relativa al fràsic. Amb tot, a les *Notes* i al *Glossari* que acompanyen l'edició, trobem algunes anotacions d'interès fraseològic, seguint i ampliant, en alguna ocasió, els comentaris de Roc Chabàs, sense citar-lo. Vegem, en primer lloc, que n'hi ha, sobre això, a les *Notes*.

Anotació equivocada en relació a la locució verbal *Treure el flabiol sense cera* (FE0109), 'romandre pobre i desemparat', en dir que "*Flaviol* és emprat en sentit metafòric, a conseqüència del qual tota la frase vol dir que el fill acomiadat encara no era púber".

Explicació de la col·locació *Hospital d'en Clapers* (FE0124).

Quant a la col·locació *Fer (el senyal de) la creu* (FE0168), reduïble al verb *senyar*, derivat del substantiu que conté, s'hi explica que el vers corresponent és una "al·lusió al costum gairebé desuet que els padrins senyen els fillols en els moments solemnes de la vida d'aquests".

De la locució nominal *Timbre nou* (FE0227), diu que és una moneda apareguda en 1445, que valia deu sous valencians.

Interpretació errònia dels versos que contenen la locució verbal *Eixir de la roca* (FE0250), 'ésser de baixa extracció', en afirmar que "aquesta roca és un dels carros monumentals que precedeixen a la processó del Corpus Christi, a València. I, més concretament, deu ésser "la roca diablera" a la qual es refereixen diverses frases populars despectives".

Explicació de les col·locacions (topònims) *Bany d'en Sanou* (FE0300) i *Bany d'en Suau* (FE0301).

Anotació del vers que conté la locució nominal *Joc d'escampella* (FE0343): “El joc d'escampella és actualment anomenat de “pic i pala”. Amb una pala hom fa botar i tramet lluny una barreta de fusta amb els extrems en punta”.

Localització “a la Rioja” del topònim *Santo Domingo de la Calzada* (FE0363).

Explicació sobre el mot compost *Agnuscastus* (FE0417): “*Agnus Dei* eren medallons de cera amb l'anyell místic, beneïts pel papa”.

Localització del topònim *Bovalar dels Agustins* (FE0422): “era davant del convent dels agustins; avui hi ha l'església de sant Agustí”.

Pel que fa als versos on s'intertextualitza la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Salvar els fills amb la sang dels pits, com el pelicà* (FE0500), s'hi diu que “l'autor al·ludeix el pelicà perquè antigament deia hom que aquesta au s'obria el pit per a nodrir els fills”.

Explicació del vers on s'insereix la col·locació *Mal de mare* (FE0579).

Als versos “Vell acaçat, / tu t'ho volguist, / car no creguist / lo Sau ans nostre, / ara gran vostre / apòstol Pau: / en molta pau / forest vixcut / si el seu tengut / consell haguesses” (vs. 6500-09), identifica l'apoteigma de sant Pau a què s'hi fa referència: *Solutus es ab uxore? Noli quaerere uxorem (Epístola als Corintis, I, VII, 27)*, és a dir: *Ets lliure de dona? No busquis dona* (FE0601).

En comentar els versos “Lo mul e mula / trets de la dula, / ab mos e trava / los asuava / e fa acostar / al cavalcar” (vs. 6733-38), hi anota que “a València encara es diu que els nois criats al carrer i de qualsevol manera, s'han criat *a la dula*”. Tanmateix, a l'*Espill*, no s'hi fa cap referència a aquest sentit figurat del mot *dula* –no hi és inserida la locució verbal *Anar a la dula*, de significat

idiomàtic--, ja que el terme *dula* s'hi utilitza en la seva accepció literal: 'ramat de bestiar gros'.

Identificació del topònim *Coll de Balaguer* (FE0636).

Anotació dels versos que contenen la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *No beure aigua clara ni posar-se en arbre verd, com la tortra* (FE0674): "Diu la gent que la tortra a la qual se li mor la parella, solament cerca les branques seques".

Explicació de la col·locació *Camp de Damasc* (FE0832).

Explicació sumària de les referències bíbliques de les unitats estilístiques configurades com a sintagmes nominals *Escala de Jacob* (FE0878), *Terrassa d'or* (FE0880), *Verga d'Aaron* (FE0881), *Carro d'Elies* (FE0883), *Peix de Tobies* (FE0884), *Bresca de Samsó* (FE0886) i *Taules de la llei* (FE0961).

Identificació del topònim *Cartoixa de Scala Dei* (FE01083), a partir dels versos "Deçà Poblet, / qui es diu Cartoxa" (vs. 15614-15).

A més d'aquesta vintena d'anotacions, al *Glossari*, on figuren, segons l'editor, "la majoria de les paraules i accepcions que no s'ajusten, per la forma o pel significat, al català modern", també hi ha algunes entrades fràsiques. Les enumerem a continuació, traient la remissió al text (pàgina i línia) que les acompanya, conservant-ne la definició de l'editor i afegint el nostre comentari (entre parèntesi).

Aigua-sal, aigua de salmorra. (Ja anotada per Chabàs)

Ausades, en veritat, a fe, força (Anotada per Chabàs)

Banc del fre, regnes de luxe. (Anotada per Chabàs)

Bellmarí, foca? (Anotada per Chabàs, amb el mateix interrogant)

Caga-poquico, criatura esquifida.

Curt gambal, mena de ball. (Repetició de l'errada de Chabàs)

De calt en calt, tot seguit. (Anotada per Chabàs)
Drap de boca, tovalló. (Anotada per DCVB)
Fals (al), al revés. (Anotada per Chabàs)
Fer sales, tenir recepcions. (Anotada per Chabàs)
Hac (han-lo per), el tenen per inútil. (Anotada per Chabàs)
Hores, devocionari. (Anotada per Chabàs)
Jorn d'arrar, jorn d'esposalles. (Anotada per Chabàs)
Jorn de colre, dia festiu. (Anotada per Chabàs)
Jorn de pris, dia de justa, de lluita. (Anotada per Chabàs)
Menja-bonico, esquifit.
Menut (per), detalladament. (Anotada per DCVB)
Mester (fa), cal. (Anotada per DCVB)
Nobles de nau, certes monedes. (Anotada per Chabàs)
Paternostres, rosaris. (Anotada per Chabàs)
Puja la quinta, aixeca la veu. (Anotada per Chabàs)
Punta-corrible, enformador.
Rosega altàs, aprofitadora. (Anotada per Chabàs)
Saltamartina, llagosta del camp. (Anotada per Chabàs)
Timbres nous, moneda valenciana. (Anotada per Chabàs)

En conjunt, doncs, n'hi ha molt poques aportacions noves respecte a l'edició de Chabàs. Amb tot, cal citar la identificació de l'apoteagma de sant Pau *Ets lliure de dona? No busquis dona* i les definicions de *Caga-poquico*, *Menja-bonico* i *Punta-corrible*.

4.5. Edició de l'*Espill* (1929-50), de R. Miquel i Planas

Ramon Miquel i Planas (1874-1950), a la *Notícia preliminar* de la seva edició de l'*Espill* --que designarem abreujadament per MiP-- subratlla que "a les escenes dialogades, la fraseologia devé fulgorant y incisiva" i afirma que l'autor "està també al corrent de la fraseologia jurídica, de la teològica y, naturalment, de la mèdica". Tanmateix, aquestes mencions cal considerar-les com a genèriques, segons l'accepció antiga del mot *fraseologia*, entès com a una forma de dir o

d'expressar-se, que tant pot servir per a designar l'estil com la terminologia. Amb tot, al llarg de les seves notes i al *Repertori* de vocables, afegit com a apèndix de la seva edició, remarca la presència d'unitats fràsiques i d'expressions metafòriques, precisant-ne generalment el significat, anomenant-les, quan ho fa, d'una forma no gaire rigorosa (*modisme*, *fórmula aforística*, *dita*, etc.) i aportant algunes correspondències en castellà.

Les notes de Ramon Miquel i Planas a l'*Espill* són d'una gran riquesa, tant cultural com lingüística, sense perjudici que moltes són deutores de les anotacions de mossèn Chabàs. Des del punt de vista fraseològic, ajuden a detectar i explicar moltes UFs, sobretot les que no són enunciats, que altrament potser continuarien sense identificar. En anotar el text de l'*Espill*, la seva intenció era fer-lo comprensible en els passatges obscurs i no pretenia fer la feina d'un fraseòleg, anant a la recerca i l'estudi d'UFs inserides en un text, sinó la d'un editor crític, fent anotacions de diversa índole sobre l'obra. Tanmateix, aquestes anotacions ens ajuden a identificar UFs, encara que ell no arribés a formular-ne les formes canòniques ni tan sols, de vegades, a detectar-les com a tals. En algunes ocasions, en Miquel i Planas dóna una informació inexacta, incompleta o, fins i tot, errada en la interpretació, bé per manca de competència fraseològica en català, bé per manca d'interès sobre aquesta qüestió. Amb tot, les seves anotacions tenen la virtut, tornem a dir-ho, de proporcionar informacions que alerten el fraseòleg sobre la possible presència d'una unitat fràsica i sobre la seva adequada identificació. Farem a continuació l'enumeració i la descripció d'aquestes anotacions.

En la nota al vers "Les dones tenir en vil" (v. 19), en Miquel i Planas dóna el significat de *en vil*: 'en mal concepte, en estima de cosa vil'. Nosaltres l'hem anotada com a *Tenir en vil*' (FE0002), col·locació, de la qual hi ha una altra recurrència a l'*Espill*, amb canvi de preposició: "Tenen per vil" (v. 9060), així com documentació concordant al *Llibre de contemplació*, de Ramon Llull, en un poema de Pere Torroella, a *Lo Cartoixà*...

En anotar els versos “Romp-li’s lo fil / e perd lo sest” (vs. 136-37), diu que el mot *sest* és *assest* i ve d’*assestar*, del llatí *sistere*, ‘col·locar, situar’, la qual cosa ens permet d’inferir que *Perdre el sest* (FE0023) és una col·locació que significa ‘descol·locar-se, desorientar-se’. MiP hi afegeix l’observació d’índole fraseològica que *Fer sortir de test* (amb *t* inicial) podria ser-ne una forma corrompuda. N’hi ha més recurrències concordants a l’*Espill*.

Dels versos “Van aücant, / dels llops fent cant, / sonant ses trobes” (vs. 193-95) n’anota el significat: ‘cantant amb veus aspres i destemperades com si fossin llops’, reproduïx una nota aclaridora (lingüística i antropològica) de Chabàs i reporta un passatge concordant del *Corbacho*. Tot això ajuda a poder identificar la locució verbal *Aücar com llops* (FE0028).

Del vers “Mouen cantons” (v. 199), comenta: “Podem reconèixer en el modisme *moure cantons* una reminiscència d’aquesta descripció de l’Arxiprest de Talavera (p. 224): “Estos son *pica cantones* de noche e de día...”. En quant al significat, sembla referir-se als que maten les hores situats en els encreuaments dels carrers, tafanejant o al aguayt dels que passen”. Així doncs, en aquest cas hi ha una identificació completa de la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Moure cantons* (FE0031).

Al vers “Sentints de nas” (v. 207), aclareix que el primer mot és el participi present adjectivat del verb *sentir*, de manera que “el seu significat, en aquest passatge, respon al concepte de *fins de nas*”. Una vegada més, això ens suggereix d’indexar la col·locació *Sentir de nas* (FE0036).

MiP comenta el vers “Polls de bec groc” (v. 296) dient que són pollets acabats de néixer, que encara conserven el bec d’aquest color, però no n’explicita el sentit figurat que ens permet identificar *Del bec groc* (FE0043) com a locució adjectival.

En anotar els versos “Exir certer, / de l’esperver / cercant les mans” (vs. 298-301), en dóna dos significats possibles i, al *Repertori*, anota *Cercar les mans* (FE0044), que nosaltres hem considerat unitat estilística, com a locució.

Del proverbi contingut als versos: “Car les primeres / amors són veres / e tostemps duren” (vs. 369-71), en diu “reminiscència paremiològica”, citant com a concordant un refrany en espanyol recollit per Oleguer Miró, *Aforística Mèdica* (p. 210): *Sopas y amores, los primeros los mejores*, quan la realitat és que es tracta d'un proverbi ben català, *L’amor primera és millor* (FE0047), documentat des del segle XIII.

El proverbi reproduït als versos: “Bé sap de maça / qui n’és ferit” (vs. 382-83), és qualificat com “principi aforístic”, en relacionar-lo només “ab altre que apareix en *Aforismes & Proverbis* d’A. Bulbena (Barcelona, 1899, p. 59): *Si ets estaca, soferràs; e si ets maça, feriràs*. La realitat és que *Bé sap de maça, qui n’ha estat ferit* (FE0050) presenta recurrències concordants en diverses obres catalanes dels segles XIV i XV.

En comentar el mot *paratge* als versos “Tot lo pensar / qual elles tenen / quan marit prenen, / és sia noble: / de bens ni moble / si es vol no tinga, / solament vinga / de gran llinatge, / almenys paratge / o gentilea” (vs. 482-91), MiP tradueix i cita Chabàs: “Els homes de paratge eren, dintre les categories nobiliàries de l’època, els qui, sens haver rebut la investidura militar, fruhien de les exempcions tributàries inherents a aquesta”. Així doncs, identifica la col·locació *Home de paratge* (FE0058).

El vers “Prim l’escandallen” (v. 508) és anotat així: “*prim* és usat com adverbi; *l’escandallen*, és a dir, li prenen la mida, o’l posen a prova de totes les maneres possibles, a fi de saber per a què serveix (*per a quant és*)”. MiP usa dues UFs (*Prendre la mida* i *Posar a prova*) per explicar el significat d’*escandallar*, però no hi fa esment de la locució verbal *Treure l’escandall* (FE0060).

Als versos “Si en lo blanc / de l’ull té sang / i el veen hom, / algun queucom / és reverit, / un poc servit” (vs. 511-16), no reconeix la locució verbal *Tenir sang a l’ull* (FE0061), ja documentada al *Terç* de Francesc Eiximenis, però en dóna el significat correcte: 'tenir un temperament enèrgic, promte a enfellonir-se'.

Del vers “Han-lo per h” (v. 519) diu: “el tenen per no res”, donant la definició exacta de la locució verbal *Tenir (algú) per hac* (FE0063), per bé que sense esmentar la locució.

En anotar els versos “Per reverdir / en sec lo planten” (vs. 532-33), MiP reproduïx sengles passatges concordants de *Les Quinze Joyes de Mariage* i del *Corbacho*, que ajuden a identificar i definir la unitat estilística *Plantar (algú o alguna cosa) per reverdir* (FE0070).

Sobre el vers: “Fan osca al fus” (v. 559) es limita a anotar: “Osca al fus, fer. Frase”, al *Repertori* de vocables de l'*Espill* que acompanya la seva edició, sense donar-li entrada a l'aparat de notes, ni apuntar el seu significat, ni relacionar-lo amb el vers de *Lo procés de les olives* que conté la mateixa unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Fer osca al fus* (FE0076).

El sintagma nominal del vers “L’oli de mata” (v. 582) es definit en nota i inclòs al *Repertori*, per la qual cosa podem ben dir que MiP identifica la col·locació *Oli de mata* (FE0080), sense esmentar-la com a tal col·locació, és clar.

En anotar els versos “Noves rimades, / comediades” (vs. 681-82), explica la col·locació *Noves rimades* (FE0088) mitjançant la traducció i la citació de la nota de Morel-Fatio.

El proverbi contingut als versos: “Uns mates baten, / los altres maten” (vs. 699-70) és anotat així: “Aquest aforisme apareix en el *Tractat de Adages y Refranys valencians* d'en Carlos Ros (València, 1736), sota la forma següent:

Uns tenen la fama y altres carden la llana", quan la realitat és que no cal retreure-hi una nova codificació, ja que als *Sermons* de fra Vicent Ferrer i a *Lo procés de les olives* hi ha referències concordants amb el proverbi *Uns baten les mates i altres es mengen els conills* (FE0090).

La locució nominal *Cinc sous* (FE00106), continguda als versos: "Cinc sous valia / lo meu llegat" (vs. 850-51), és explicada mitjançant la traducció i citació de la nota de Chabàs.

No passa per alt els versos "Lo flaviol / traguí sens cera" (858-59), que comenta així: "Aquesta metàfora (...) és probable que respongui a alguna consuetud tradicional de València", en el sentit que és cosa pobra anar a tocar el flaviol sense acompanyament de llums. Així doncs, la locució verbal *Treure el flaviol sense cera* (FE0109) hi queda ben identificada.

En comentar el vers: "Que em donàs brasa" (v. 864), diu: "Modisme equivalent a donar-se aire, espavilar-se", identificant bé (tret l'ús del terme *modisme*) la locució verbal *Donar-se brasa* (FE0110).

Dels versos "Gipó al fals / tot esquinçat" (vs. 868-69) comenta: "Ab el géch posat de gayrell, o sols entrada una mànega; indicant lo malgirbat del seu portament", la qual cosa es pot considerar com la identificació, sense esmentar-la com a unitat fràsica, de la locució adverbial *Al falç* (FE0111).

Els versos "Cerca on mulles / d'hui més ta sopa" (vs. 874-75) contenen la locució adverbial *D'avui més* (FE0113), que MiP defineix 'd'avui endavant, des d'ara'.

En acarar-se a "Demà camina / a la brogina" (vs. 877-78), diu: "En el vers comentat, la mare se'n serveix [de la *brogina*] com a metàfora per aconsellar al fill acomiadat que vagi pel món y que tracti de replegar, sense escrúpols, tot el que pugui". Així doncs, MiP hi veu la locució *Caminar a la brogina*, 'anar pel món i tractar de replegar, sense escrúpols, tot el que es

pugui', però això és un *miratge fràsic*, ja que, en dir la mare del protagonista "demà camina a la brogina", està enviant el seu fill al Grau, perquè hi provi de fer-se pescador o bergant. La UF continguda, doncs, és la col·locació *Tirar la brogina* (FE0114).

Dels versos "Tirí camí / fora el portal, / vers l'espital / d'en Clapers dit" (vs. 920-23), extreu i explica la col·locació *Hospital d'en Clapers* (FE0124), traduint i citant Chabàs.

Anota el vers "On fiu ma punya" (v. 970) i explica la col·locació *Fer punya* (FE0127), citant Morel-Fatio.

Del fragment "Que féu son fill / hom femení, / fet d'alfaní / e d'orelletes, / sucre, casquetes, / e viciat" (vs. 1010-15), explica el vers 1012 com a 'cosa fràgil i delicada', per la qual cosa podem considerar que identifica la unitat estilística configurada com a sintagma adjectival *D'alfanic* (FE0130), 'ésser molt delicat i dèbil' (DCVB).

Del vers "Fet a son lloure" (v. 1017) diu "habituat a la seva manera d'ésser o jahent", per la qual cosa podem considerar identificada la locució adverbial *A lloure* (FE0132), que també apareix en *Ordinacions de Pere el Cerimoniós* i a la *Doctrina compendiosa*.

Als versos "Ni ho sabé fer / l'hom de paper" (vs. 1043-44), anota el comentari següent: "Actualment és dit usualment *home de palla* a l'irresponsable que actua cobrint responsabilitats d'altres persones o que assumeix una representació superior a l'efectivitat del seu rang social". Així doncs, la col·locació *Home de paper* (FE0134) hi és clarament identificada.

En comentar el vers "Partís, de fet" (v. 1067), diu: "En quant a la fórmula adverbial *de fet* és un recurs de què's serveix en Roig repetidament, per a complir en nombre de sílabes del vers". Efectivament, hi ha 26 recurrències de la locució adverbial *De fet* (FE0138).

Als versos “Per ella tenc / un gentil reng” (vs. 1129-30), cita Morel-Fatio, el qual ja havia identificat la col·locació *Tenir reng* (FE0145).

Dels versos “Deu fermar vendes / e fer caplleutes” (vs. 1240-41), anota la col·locació *Fer caplleutes* (FE0155) com a ‘firmar obligacions o albarans de deute’.

No li passa desapercebuda la locució verbal *Menar (les) mans* (FE0161) continguda als versos “Menaren mans” (v. 1270) i “E menar mans” (v. 8649), que defineix així: ‘Donar-se pressa, procedir ràpidament’, a més d’anotar-la al *Repertori*.

Al *Repertori* de vocables, hi anota les dues recurrències (versos 1277 i 10166) de la locució adverbial *Poc a poc* (FE0162), que designa com “forma adverbial”.

Dels versos “Hac-se jugades / les joies sues, / catives dues, / poc a poc l'als, / tots los sensals / foren venuts” (vs. 1274-79), n’extreu la locució pronominal *L'als* (FE0163), que defineix com ‘lo altre, lo demás’.

Al vers “Ell me senyà” (v. 1311), que recull la col·locació *Fer el senyal de la creu* (FE0168) reduïda al verb del substantiu que conté, es limita a traduir i citar la nota de Chabàs.

Anota la col·locació *Camí ferrat* (v. 1330; FE0170), seguint i citant Morel-Fatio.

Al vers “Camí francès” (v. 1385), repeteix l’error de Morel-Fatio i de Chabàs de considerar que s’hi fa referència al camí dels peregrins europeus cap a Sant Jaume de Galícia, quan ací no es tracta de cap nom propi, com ja hem indicat abans, i vol dir, senzillament, ‘camí cap a França’, de Montserrat estant. Un miratge fràsic, doncs.

Anota la referència que els versos “Oí la fama / de Nostra Dama / qui es diu del Puy” (vs. 1387-89) contenen a la col·locació (topònim) *Nòstra Dòna de lo Puèi* (FE0178), explicant que es tracta del “celebrat santuari y lloch de pelegrinació molt freqüentat en aquells segles, situat en l'actual departament francès de la Haute Loire”.

Dels versos “Féu-me mal joc: / ultra l'or poc, / lletra hi tenia, / la qual venia / a un marxant” (vs. 1427-31), comenta la possibilitat que el terme *lletra* hi faci referència a una *Lletra de canvi* (FE0183).

Al fragment “Mas poc après / prenguí mos gatges / e fiu viatges, / ab molt valent / ardid gent” (vs. 1434-38), no interpreta correctament la col·locació *Prendre gatges* (FE0185), perquè diu: “vol dir que va cobrar els seus emoluments o retribució, ab intent d'acomiar-se”. Tanmateix, a la traducció prosificada al castellà (1936-42: 28) en dóna el significat correcte: “me contraté”, però no en fa cap nota.

Defineix la col·locació *Córrer puntes* (FE0188) com ‘junyir els cavallers amb llances’. N’hi ha dues referències concordants a l’*Espill*, de les quals només en la primera: “Feia sovent / fer belles juntes / e córrer puntes / e tornejar” (vs. 1472-75) té el sentit literal susdit, mentre que a l'altra: “Dintre s’hi justa / e corren puntes; / de galants juntes / s’hi para reng” (vs. 7404-07) té una significació figurada eròtica.

Repeteix la identificació de la col·locació *Fer sala* (FE0189), continguda als versos: “Feia fer sales / e bells convits” (vs. 1480-81), que ja havia estat feta per Chabàs, sense citar-lo.

Dels versos “Les dames, prestes / al bell dansar, / baxadansar / mai hi fallien” (vs. 1488-91), explica la col·locació *Baixa dansa* (FE0191): ‘dita també dansa noble, ball reposat, solemniat, en el qual els peus dels balladors no dexen de tocar a terra (o sia, que no salten)’.

La col·locació *Jorn de pris* (v. 1518; FE0193) la defineix així: 'dia en que's disputava un pris o premi, és a dir, un dia de justes en la plaça pública hont solien tenir lloch aquestes festes'.

Anota el vers que conté la col·locació *Jorn de Ninou* (v. 1650; FE0201), donant-ne la definició.

Sobre la col·locació *Sembrar de sal* (FE0206), identificada a partir dels versos "E llur posada / fon derrocada, / i l'aplanaren, / sal hi sembraren" (vs. 1735-38), tradueix i cita la nota de Chabàs.

En comentar els versos: "Porc ple de vicis, / un mal matí / son sanct Martí / ella trobà" (1794-97), diu que es tracta d'una "aplicació de la dita vulgar de Castella: *a cada puerco le llega su San Martín*", la qual suposició no és correcta, ja que el proverbi *A cada porc li arriba son sant Martí* (FE0211) és també genuí català (Conca 1994: II, 573).

Sobre la locució nominal denominativa d'una moneda, *Noble de nau* (FE0213), que figura al vers 1827, amplia considerablement la nota de Chabàs.

Dels versos "Anava en part / les dents croxint" (vs. 1926-27), extreu la col·locació *Anar en part* (FE0219), que defineix com 'anar d'ací d'allà, de part i altra'.

Dels versos "Anava en part / les dents croxint" (vs. 1926-27) explica que *Cruixir les dents* (FE0220), que no tipifica com a locució verbal, significa manifestació de contrarietat.

El vers "Quin Déu vos sal!" (v. 1929) és correctament anotat, identificant la fórmula rutinària de salutació *Déu vos salv!* (FE0221) i explicant la seva funció discursiva.

El vers “Esplugabous” (v. 1935), que és una locució adjectival fusionada en un nom compost (FE0222), és explicat, com ja ho havia fet Chabàs, en sentit literal i figurat: “És l'aucell tan comú de les nostres encontrades y que'ls castellans anomenen *chorlito*. En aquest passatge té'l mateix significat ab que a Castella es diu *cabeza de chorlito* a la persona arrauxada i de poc seny”.

Al vers “En timbres nous” (v. 2012), que conté la locució nominal denominativa *Timbre nou* (FE0227), repeteix i cita la nota de Chabàs.

Tal com fa Farnés, relaciona erròniament els versos: “Cert l'esperar / fon joc de falles” (vs. 2100-01), que contenen la locució nominal *Joc de falles* (FE0232), amb “foc d'encenalls”, que no hi té res a veure, talment com si hagués llegit el vers 2001 com a “foc de falles”, per allò de les Falles de València.

Explica la locució verbal *Beure's les adives* (FE0234), continguda als versos: “Haguí'm begut / ja les adives / a mi nocives / al cos i bossa” (vs. 2128-31), correctament: “*Beure's les adives* és aquí dit en sentit figurat: mossegar-se la llengua, enviar-se la saliva, callar, suportar pacientment un afront”.

Del primer vers del fragment “Dix: Una i mala! / dolent catiu, / jo mala et viu, / mas mala em vist” (vs. 2182-85), que conté la fórmula assertiva *Una i mala* (FE0243), diu incorrectament que és una “interjecció, equivalent a *En quina mala hora...!*”, per confusió amb les insercions de *(En) mala (hora)* que figuren als versos posteriors, els quals són els que concorden amb les referències que hi aporta del *Corbacho* de l'arxiprest de Talavera. Tanmateix, a la versió prosificada dóna una solució correcta: “Cierto día, bajando yo la escalera, dijo: “¡Ay, desgraciada de mi! ¡Malvado y cruel! ¡En mala hora te vi, y aun más mala cuando me viste!””

El passatge en què la muller del protagonista l'interpel·la i li diu: “Tirar los strops / sabries més” (vs. 2188-89), MiP el ben interpreta així: “Els *estrops* són els lligams que servexen per a subjectar els remes als escàlams d'una barca y

les cordes o corretges per transporta un pes fexuch. En el vers anotat se tracta semblantment de lo segon: *tirar los estrops* vol dir, donchs, fer de camàlich o bastaix", identificant perfectament la locució verbal *Tirar els estrops* (FE0245).

En comentar els versos "Puix, ab llur tia / fiu escomesa / —fogint despesa— / de bodes fer / en lo giner, / de matinada, / poca mainada, / sols huit o nou" (vs. 2208-15), explica que *Fer escomesa* (FE0248), col·locació, "té aquí'l sentit d'enfontrar-se dues persones per a tractar algun negoci".

En abordar la significació dels versos "Ix de la roca, / que ab tan poca / honor se facen?" (vs. 2221-23), defineix encertadament la locució verbal *Eixir de la roca* (FE0250): "*exir de la roca* respon, doncs, al concepte d'ésser de baixa extracció".

Als versos "Duran lo banc / del fre parents" (vs. 2234-35), que contenen la col·locació *Banc del fre* (FE20252, repeteix i cita la nota de Chabàs.

Dels versos "Entrí hi ab salva; / mon primer past / mengí ab tast / e fort mostalla / al cap, sens falla, / bé la'm sentí, / e no ho mostrí, / dissimulant / e no mostrant / en res conèixer / com m'han fet pèixer" (vs. 2294-304), comenta que el verb *pèixer* té el significat de "donar o prendre past, això és, alimentar, nodrir, ja com concepte material o en sentit espiritual: li havien fet pasturar un past enganyós, ja que la novençana que havia pres per muller va resultar que ja d'abans era casada". Així doncs, podem considerar ben identificada la col·locació *Fer pèixer* (FE0259).

En arribar als versos "La novençana / romàs ufana: / com pagó vell / mirant-se bell, / roda ben alta, / dels peus sa falta / nunca mirant" (vs. 2325-31), comenta el següent: "La falta o defecte del *pagó* és tenir lletges les potes. Quan fa la roda, ab les plomes de la cua exteses, s'ufaneja y no repara en la susdita tara o defecte dels peus. Tot axò s'aplica figuradament a la núvia". Això ajuda a identificar la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Ufanar-se com*

el paó (FE0261), que podríem definir com 'mirar-se a si mateix, envanit, sense veure's els defectes'.

El vers "No hi dava malla" (v. 2398), l'explica així: "La *malla* era una moneda antiga, equivalent a mitg diner. Tractant-se d'una vàlua tan poca, no donar malla d'alguna cosa és no donar-li importància, despreciar-la". Així doncs, identifica i defineix bé la col·locació *No donar malla* (FE0268).

Anota la col·locació *Pasta de muda* (v. 2527; FE0281) com a probable depilatori, per bé que la documentació aportada, proporcionada per Lluís Farauto, dóna a entendre que és, més aviat, un cosmètic per al tractament integral de la cara.

Explica la col·locació *Molla de muja* (FE0285), continguda al vers 2531, així: "La *muja* és l'*almesch*, substància odorífera que segreguen en una bossa certs rumiants. La *molla de muja* seria la dita substància en estat nadiu, que presenta un aspecte granular y era objecte de comerç ab la pròpia vexiga que la contenia".

Del vers "Puja la quinta" (v. 2599), diu: "Pujar un interval de cinc notes musicals, volent això dir aixecar la veu a to de disputa", identificant així la locució verbal *Pujar la quinta* (FE0291). Recordem que Chabàs ja n'havia dit 'levantar la voz mucho: una quinta del natural'.

De la locució verbal denominativa *Fer joc com mestre Corà* (FE0296) del vers 2627, en proposa la identificació següent: "Un prestidigitador ambulat, que ab les seves exhibicions s'havia fet popularíssim, no sols a València, sinó també en les contrades vehines de parla castellana".

En arribar als versos "Sovint anava, / de nit, al nou / bany d'en Çanou / o d'en Suau, / en lo Palau" (vs. 2650-54), repeteix i cita les identificacions que fa Chabàs del *Bany d'en Sanou* (FE0300), com un que es trobava a la parròquia de sant Llorenç, i del *Bany d'en Suau* (FE0301), com el de l'Almirall.

Comenta la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Cenyir fulla, no estoc* (FE0310), que trobem als versos “Llexant l’estoc / vós cenyiu fulla” (vs. 2768-69), com a “una insinuació de la impotència viril”.

Anota els versos: “Menja bonico, / caga poquico” (vs. 2785-86) com a “fórmula aforística, barreja dialectal de català i aragonès”, la qual cosa ens permet d’identificar com a proverbi *Qui menja bonico, caga poquico* (FE0315), aplicable a una persona mesquina i avara.

Anota *Dijous llarder* (v. 2797; FE0316) indicant que “a Catalunya és dit *dijous gras* l’immediat anterior al diumenge de Carnestoltes”.

Qualifica els versos: “L’hom qui s’absté / d’això en Quaresma, / a Cinquagesma / cornut se troba” (vs. 2808-11) de “dita aforística”, però nosaltres l’hem deixat en unitat estilística configurada com a enunciat parèmic: *Qui se n’absté en Quaresma, es troba cornut en Cinquagesma* (FE0318).

En acarar-se als versos “Aprés jugaven: / “voleu palleta?”, / “dau-me man dreta!”, / “qui té l’anell?”, / “do-us est ramell!”...” (vs. 2852-56...), escriu: “Aquesta frase y les següents representen les fórmules usades en alguns *jochs* dels que són anomenats de *prendes* o *penyores*, y que’s practiquen en les reunions familiars, prenent-hi part joves y noyes, motivant incidents còmichs no sempre del tot innocents”. Després, hi afegeix: “Del nostre recort és el que anomenaven jugar a palletes (o sia, triar la palla més curta d’un manoll del qual sols se’n mostren els caps, igualats); y també’l de l’*anell picapedrell*, en que’s feya passar un anell d’unes mans a altres y’s tractava després d’endevinar *qui té l’anell?*”. Així doncs, podem considerar que, de les quatre fórmules rutinàries de joc: *Voleu palleta?* (FE0326), *Dau-me man dreta* (FE0327), *Qui té l’anell?* (FE0328) i *Us do est ramell* (FE0329), n’identifica la primera i la tercera. De la primera, n’hi ha una referència concordant en *Lo procés de les olives*.

Als versos “De Cent Novel·les / e Facesies, / filosofies / del gran Plató, / Tuli, Cató, / Dant, poesies / e tragedies, / tots altercaven / e disputaven” (vs. 2864-72), suggereix que el sintagma *Cent novel·les* (FE0331) podria fer referència al *Decameró* de Giovanni Boccaccio.

En la interpretació dels versos “Com a la murta / jo la menege / e llagotege: / ella menys ol” (vs. 2886-89), diu: “Passant la mà per les mates de murta’s provoca l’expansió del seu perfum. Ab tot y tractar-la axí, la muller del protagonista, flayrava menys, és a dir, es feya més esquerpa”. Per això, podem considerar identificada la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Menejar com a la murta* (FE0333), amb el significat figurat ‘acaronar, tractar amb delicadesa’.

En comentar el vers “Mudí lo treu” (v. 2911), després d’explicar que *treu* és el terme que designa la vela de popa de les naus llatines, diu: “La frase té aquí sentit figurat, per: canviar de sistema o procediment”, la qual cosa identifica perfectament la locució verbal *Mudar el treu* (FE0334).

Sobre l’explicació dels versos: “Lo [joc] del noguer, / dant-li lloguer / perquè do el fruit, / jugava en buit” (vs. 3023-26), es limita a dir, sense acabar d’aclarir-ne el significat, el següent: “Respecte al sentit d’aquesta alusió, creu el nostre amic Dr. B[arrera] que’s dedueix prou clarament d’una dita tòpica: *Te dono a lloguer les meves nogueres: les closques seran per a tu y les nous per a mi*”. Considerem, amb això, que hi ha una referència clara a la possible locució verbal *Donar a lloguer un noguer* (FE0341), ‘enganyar’.

Els versos “Joc d’escampella / ni de la joca” (vs. 3030-31), que intertextualitzen les col·locacions *Joc d’escampella* (FE0343) i *Joc de la joca* (FE0344), són anotats, amb el comentari “jochs d’ayre lliure y de molt moviment”.

Dels versos “Si responia, / sols digués “buf”, / havia “xuf”, / si deia “baf”, / tantost lo “çaf” / al cap sentia” (vs. 3034-39), diu només que el tres primers mots

són onomatopeies i cita la nota de Chabàs, però sense sospitar en absolut la possible presència del proverbi *Per a tot buf hi ha baf* (FE0346), ja documentat en textos d'Eiximenis.

Dels versos “Fiu mon viatge / devés Sent Jaume” (vs. 3160-61), on es menciona el topònim designat per la col·locació *Sant Jaume de Galícia* (FE0353), explica: “Se tracta de la ciutat de Santiago de Compostela, un dels llocs de pelegrinatge més freqüentats en la Edat Mitjana”.

En comentar el vers 3196: “Una esposada / ja desflorada / ans de casar, / lo jorn d'arrar / aparellada...” (vs. 3193-97), defineix la col·locació *Jorn d'arrar* (FE0356) com ‘el dia de donar les arres, en fermaça de la promesa de casament’.

La locució nominal *Foc salvatge* (FE0361), continguda als versos “Par foc salvatge” (v. 3265) i “Hagué bocatge / e foc salvatge” (vs. 5251-52), és identificada amb aquesta nota: “Malaltia epidèmica, anomenada també *foch de Sant Antoni*; era com una mena de gangrena que afectava a tot el cos, y l'origen de la qual s'atribuïa al sègol banyut”.

Els versos “Seguint monjoies, / plans, monts e foies, / e rius passant, / fui al cos sant / de la Calçada, / ciutat murada” (vs. 3276-81), que contenen l'esment a la col·locació *Santo Domingo de la Calzada* (FE0363), anota que es tracta d'una “vila important a 19 km al O. de Nájera, camí de Burgos”.

En la nota al vers “De calt en calt” (v. 3936) no aclareix el significat de la locució adverbial *De calt en calt* (FE0401) perquè usa allò definit en la mateixa definició: “ve a significar aquí que, per efecte de la primera impressió o colp de vista, de calent en calent, hauria presa per muller la vil beguina”.

Dels versos “A totes hores, / ses belles hores / historiades, / e ben pintades, / d'or tancadors / molts giradors, / sovint obria” (vs. 3995-001), que insereixen la col·locació *Libre d'hores* (FE0408), diu: “No's poden enumerar ab

més precisió les condicions d'un magnífich llibre o manual per a resar les hores (*Libre d'Hores*)”.

Comenta els versos “Los ulls vogia / de ça i de lla” (vs. 4006-07), on hi ha una variant de la col·locació *Girar els ulls* (FE0254), dient que la muller del protagonista “feya girar els ulls, fent semblant de seguir les ratlles de l'escrit, com qui llegeix”.

Dels versos “Al coll justina / duia, e mostres / de paternostres, / e agnus d'or / en dret del cor” (vs. 4090-94), anota els dos mots composts que s'hi contenen, *Paternostre* (FE0416) i *Agnus d'or* (FE0417) amb aquest comentari: “Malgrat les explicacions del *Dicc. De l'Acad. Esp.* y del *Larousse*, els *agnus* que aquí s'esmenten no eren de cera, sinó d'or: serien insígnies ab l'imatge de l'anyell místich, formant apèndix als *paternostres* o rosaris de grans, o independentment adherides a la roba, damunt del pit”.

Dels versos “Fos de coll tort / rosega altars” (vs. 4120-21), n'anota encertadament el significat: “dues imatges per a designar el posat o actitud de la dona que afecta una religiositat exagerada”. Al *Repertori*, inclou *Coll-tort* com a *modisme*, la qual cosa no deixa de ser un precedent identificador de la locució adjectival *De coll tort* (FE0419). El segon vers podem considerar-lo com una concreció adjectival de la locució verbal *Rosegar els altars* (FE0420).

En comentar l'expressió *bon pos* dels versos: “Paraís haja / e bon pos n'haja / mon mort marit” (vs. 4327-29), diu: “*pos* (o repòs) és usat en referència a una persona difunta: *bon pos* tinga o haja = *en pau descans*”. Identifica, doncs, la fórmula rutinària de condol *Bon (re)pòs tinga* (FE0437).

En detectar el proverbi esmentat als versos: “Lo capellà / quan me'n parlà / bé dix: “barbuda”; / “lluny la saluda”, / diu la referta” (vs. 4407-11), comenta: “La *referta* o adagi: *Mujer barbuda, de lejos la saluda*, indica que cal allunyar-se'n per rahó del seu mal geni”. Interpreta bé el mot *referta* de la fórmula d'inserció *Diu la referta* (FE0451), però resulta improcedent la

referència al proverbi castellà quan, en català, Francesc Eiximenis, al *Dotzè*, ja cita com a proverbi: *A dona barbuda, de lluny la saluda* (FE0449).

Dels versos “E l’empeltar / no ha ops força: / l’escut de scorça, / exerç agulla, / cové se culla / quan és de tempre, / ab delit sempre, / obrant sens cuyta” (vs. 4506-13), n’extreu les col·locacions *Escut d’escorça* (FE0457) i *Exerç d’agulla* (FE0458), que identifica com “dues maneres o formes d’empelts”.

El vers 4639, que recull la col·locació *Salt de ventrell* (FE0465) és anotat així: “Segons el Dr. Chabret (ed. Chabàs, p. 396) equival al llatí *spasmus ventriculi*, contraccions doloroses de l’estómac causades per una malaltia d’aquesta víscera”. Al Repertori, anota l’entrada “Salt de ventrell (malaltia)”.

Els versos “Ni el mirà ab hurça / com fa la sturça” (vs. 5071-72), que contenen la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Mirar els fills amb ursa, com fa l’estruça* (FE0496), són malinterpretats per MiP, en afirmar que “el mot hurça no és altra cosa que urch, orgull, ufanía”, però *Mirar amb ursa* és ‘mirar fent ganyotes de menyspreu’, com fa l’estruça amb els seus fills, i la dona de l’*Espill* ni tant sols va mirar la seva criatura així.

Dels versos “Ni l’alendà / com lleó fa” (vs. 5073-74) no identifica la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Revifar els fills amb l’alè, com fa el lleó* (FE0497), molt documentada, però observa que “figuradament, diu en Roig que l’lleó acarona’ls seus fillets ab l’alè”.

En arribar al símil del pelicà, “Jo novençana, / no pel·licana, / plaer vull pendre, / no em plau despendre, / los pits nafrar / per al fill dar / la sang del cos” (vs. 5083-89), que dóna lloc a la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Salvar els fills amb la sang dels pits, com el pelicà* (FE0500), anota el següent: “De la femella del pelicà se diu que’s sacrifica pels seus petits, arrencant-se per alimentar-los porcions del seu mateix pit”. N’hi ha molta

documentació concordant i, a l'*Espill*, n'hi ha una altra recurrència als versos 13962-67, aplicada en aquest cas a Jesucrist.

Al *Repertori* consigna l'entrada "Bocatge, mal de", que és un manera de reconèixer la col·locació *Mal de bocatge* (FE0510), i remet al vers "Hagué bocatge" (v. 5251). En la nota a aquest vers, reproduïx la definició del Dr. Chabret, inclosa a l'edició de Chabàs.

De la col·locació *Fer mamella* (FE0511), intertextualitzada als versos "De pregamí / li féu mamella" (vs. 5254-55), en diu: "anticipació rudimentària del biberó actualment usat", sense citar Chabàs.

Per a la col·locació *Joc de mantades* (FE0524), mencionada al vers 5479, repeteix i cita Chabàs.

Del vers 6037, que recull la col·locació *Mal de neulella* (FE0563), diu: "Creyem que'l mal de neulella pot identificar-se ab el raquitisme".

En comentar els versos: "Ha prou caçat / lo món cercant / e trespasant / per Ceca i Meca, / la vila seca / la Vall d'Andorra, / volta d'en Torra / e Senta Creu, / per tot arreu / fins Pont trancat" (vs. 6134-43), diu que "l'autor acomoda a les necessitats de la seva metrificació una dita tòpica molt vulgar a Catalunya: *Seguir la Seca, la Meca y la vall d'Andorra*". Així doncs, identifica perfectament, tret de la tipificació com a "dita tòpica", la locució verbal *Córrer la Seca, la Meca i la Vall d'Andorra* (FE0565).

Del vers "A quinque for" (v. 6179) diu "això és, sia com sia", la qual cosa identifica perfectament la locució adverbial *A qualsevol fur* (FE0576).

El vers "De mares mals" (v. 6209) l'anota correctament com "mals de mare, l'histerisme pròpiament dit", identificant, doncs, la col·locació *Mal de mare* (FE0579).

Del proverbi *De bona casa, bona brasa* (FE0583), ben automatitzat als dos versos "De bona casa / pren bona brasa" (vs. 6268-69), n'anota: "Aforisme. En el *Dicc. Aguiló* (art. *Xurruviu*) és citada una cançó que diu així: "De la bona casa, la bona brasa; del bon tió, lo bon brasó; bona nit que Déu nos dó"

Els versos "Mai oblidant / que no es fa res / si no es permès / per Déu manant" (vs. 6408-11), que contenen la sentència bíblica *No es fa res, si Déu no ho permès* (FE0595), no totalment identificada, són anotats així: "Proposició en què s'aferma el predomini en tots els actes humans de la voluntat divina".

No passa per alt el proverbi *El gat escaldat tem l'aigua tèbia* (FE0610), esmentat als versos: "Saps que lo gat / poc scaldat / tem aigua tèbea" (vs. 6585-87), que comenta així: "Aforisme: *El gat escaldat ab aygua tèbia'n té prou*".

Dels versos: "Queda e rèbea / tem gat mullat" (vs. 6588-89) comenta, sense filar més prim: "Aforisme: *Aygua quèdea és pijor que no rèbea* (*Cató*, ap. *Dicc. Aguiló*, art. *rèbea*); y en castellà: *Del agua mansa me libre Dios, que de la brava me guardaré yo*". En realitat, es tracta d'un nou proverbi: *El gat mullat tem l'aigua, queda o rèbea* (FE0611).

Detecta la fórmula directiva *Al cau!* (FE0625), continguda al vers: "E dir: *Al cau!*" (v. 6753), i no s'està de relacionar-lo amb el vers: "Diu hom: *Al cau!*", de *Lo somni de Joan Joan*.

La locució adverbial *A menys for* (FE0632), continguda als versos "És-li lliurat / tot a menys for" (vs. 6914-15), és ben identificada així: "*For* té aquí l'accepció de preu o tasa; per tant, *a menys for* és *sota preu, ab desestima*".

Identifica la col·locació *Coll de Balaguer* (FE0636), esmentada als versos "Ha hi cullerat, / major traïdor / ni robador / en Balaguer / que la muller?" (vs. 6950-54), mitjançant la nota: "Referència al lloch conegut per *Coll de Balaguer*,

en la carretera de Tarragona a València, y hont en altra època eren freqüentíssims els robos en quadrilla”.

Als versos “Venen en gros, / sou per tres malles, / ses vitualles” (vs. 7504-06) s'insereix la locució verbal *Vendre un sou per tres malles* (FE0667), la qual és anotada així per MiP: “Vol dir que malvenien les vitualles a vuytena part de llur preu (un sou = 24 malles)”.

Dels versos “Com quant lo poble / lo vedell féu, / parlant ab Déu / Moisés sant” (vs. 7606-09), que al·ludeixen a la unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Vedell d'or* (FE0668), diu: “El poble d'Israel apostatà, fent-se fabricar un vedell d'or, al qual adoraren”.

De la col·locació *Peix mular* (FE0670), continguda al vers “Lo pex mular” (v. 7722), repeteix la definició de Chabàs, sense citar-lo, però hi afegeix una referència concordant del *Curial*.

En arribar al vers “Són bellmarí” (v. 7729), explica: “*bellmarí*, que deuria ortografiar-se *vell marí*, és el nom vulgar de la foca (fr. *veau marin*) (...) *Bell* o *vell* seria la contracció de *vedell*”. Amb això, s'hi resol perfectament la identificació completa del mot compost *Vedell marí* (FE0672), de la qual MiP en dóna una referència en uns versos del rector de Vallfogona.

De la locució nominal *Rossí sard* (FE0681), continguda al vers “Són rossí sard” (v. 7785), només en dóna el seu significat literal, en nota al vers 2787, però no el metafòric que té al vers 7785.

Dels versos “De voladors / vidres, ampolles” (vs. 7810-11), n'extreu la locució nominal *Vidre volador* (FE0685), la qual defineix literalment així: “El vidre volador o bufat és un vidre molt prim, que s'esmicola ab molta facilitat”, però no metafòricament: ‘cosa o persona frívola, fràgil, sense consistència’.

Els versos “En mà de foll / met son coltell, / nau e castell; / beu en flascó” (vs. 7926-29), en separar el vers 7928 dels dos anteriors i voler unir-lo al darrer, MiP en fa una interpretació errònia: “La frase *beu en flascó* expressa figuradament que'l subjecte aludit consumia la seva hisenda en el vici de la beguda”. En realitat, la locució verbal *Beure en flascó* (FE0699) vol dir ‘enverinar-se’.

En comentar els versos “Llum jus l'almut / ell vol posar” (vs. 7982-83), fa notar que es tracta d'un "pensament tret dels Evangelis (*Lluch* VIII.16)", tot reproduint el passatge corresponent, per la qual cosa identifica perfectament la sentència bíblica *No és posa el llum sota l'almud* (FE0711).

En comentar els versos “Perles sembrar / als porcs davant” (vs. 7984-85), fa notar que es tracta d'una "reminiscència evangèlica", sense donar-ne la referència però explicant-ne el significat: ‘és inútil oferir coses de preu a qui no és capaç de comprendre'n y apreciar-ne'l valor’. L'anotació és, doncs, una identificació incompleta de la la sentència bíblica *No s'han de llençar perles als porcs* (FE0712).

Del vers “Del llit al vas” (v. 8088), intuïnt que és tracta d'una unitat fràsica, en diu: “frase: *del llit a la sepultura*”. Nosaltres l'hem tipificada com a locució verbal, *Anar del llit al vas* (FE0722).

Dels versos “Si voleu pendre / sols d'aiguasal, / peucrist, orval, / ab un diner / jo el poré fer / un bon cristiri” (vs. 8184-89), MiP anota i defineix els mots composts, *Aigua-sal* (FE0727) i *Peucrist* (FE0728): “L'*ayguasal* és la *salmorra* (cast. *salmuera*); serveix com a laxant, en forma de clíster” i “El peucrist o cinch-en-rama és una planta de les rosàcies que s'emplea medicinalment en decuyt de les seves fulles”.

Anota el vers “A saco strall” (v. 8329), que conté la locució adverbial *A sac* (FE0736), indicant que “*a saco* o *a sac* significa donar o passar a saqueig una ciutat presa d'assalt”, però sense explicar el sentit figurat que té en l'obra.

Interpreta que els versos “Un mart al nas / dels gebelins” (vs. 8330-35) fan referència a “una pell de marta gibelina (cast. *Cebellina*)”, per la qual cosa podem considerar que anota la locució nominal *Marta gibel·lina* (FE0738).

Del passatge “Qui vol guardar / tal bestiar / (...) / no hi basten cans, / (...) / rexa, grilló, / de ull presó” (vs. 8484-94), anota el darrer vers com a “segurament, presó ab vigilància de vista”. Podem considerar que als versos “Ne viu cobrar, / presa tornar, / no menys ferrada / que d'ull mirada, / na Fortiana” (vs. 1339-43) n'hi ha una altra recurrència de la mateixa UF, que tipifiquem com a col·locació: *Vigilar d'ull* (FE0173).

En arribar als versos “Per cos d'agulla / o portal vell / vol pas camell” (vs. 8500-02), explica: “Reminiscència de les paraules de Jesús, segons l'evangeli de S. Matheu (XIX, 24)”, identificant la locució verbal, part d'una sentència bíblica, *Fer passar (qualcú) per un cos d'agulla* (FE0751).

Del vers “Brugina tira” (v. 8514) diu “estirar o recollir la brogina, mitjançant una de les cordes que la retenen, és considerat aquí com una feina penosa”, la qual cosa dóna lloc a recollir com a locució verbal *Tirar la brogina* (FE0114), amb el significat metafòric susdit. A l'altra recurrència que hi ha a l'*Espill*, el significat és literal i, per això, l'hem tipificada com a col·locació.

Els versos “Lo molí mena / que es diu de sang” (vs. 8516-17) són anotats així: “Quan un mecanisme funciona per l'esforç de bèstia, és dit *de sanch*; y aquí en Roig en pondera la fatiga, suposant que fos una persona'l motor d'un molí dit *de sanch*”. Així doncs, podem considerar ben identificada la col·locació *Molí de sang* (FE0755).

També anota els versos “E, bufant fort / en sa fornal, / filosofal / pedra curable, / or fet potable / argent de coure” (vs. 8530-35), amb el comentari: “La pedra filosofal, ab la que's podria obtenir la transmutació dels metalls en or”, que identifica la locució nominal *Pedra filosofal* (FE0759).

Al vers “Gran os ha a roure” (v. 8536), que intertextualitza la locució nominal *Tenir un os a roure* (FE0762), posa la nota següent: “El Ms. diu *gran os a roure*, mes sembla evident que *a* representa, fosos per la *sinalefa*, el verb i la prep.: *ha a*, o sia *té per roure* (rosegar).

Explica els versos “Vol per la coa / o per la squena / tenir morena, / anguila viva” (vs. 8538-41), dient: “Les morenes y les anguiles no tenen escates y són llisquents, de forma que’s fa molt difícil tenir-les ab les mans quan són vives”, però sense arribar a identificar i explicitar el significat metafòric de la locució verbal *Voler agafar una anguila per la cua* (FE0763).

El topònim *Port Fangós* (FE0765), esmentat al vers “En Port Fangós” (v. 8554), és degudament anotat: “Port Fangós, en la desembocadura de l’Ebre”.

El llarg passatge de *l’Espill* destinat a blasmar la menstruació de les dones (vs. 9640-9725) es clou amb els versos: “Quin celiandre / per a llong ús!” (vs. 9726-27), que en Miquel i Planas comenta així: “Exclamació irònica: l'autor qualifica de *celiandre* (veg. 8099*) una cosa reconegudament nociva, y pondera burlescament els efectes que produhiria usada llargament”. Tanmateix, el celiandre no és una planta nociva, sinó tot el contrari, com ell mateix posa de manifest en la seva nota al vers 8099, per la qual cosa, cal entendre que s’hi ha triat aquesta llavor només per fer possible la rima amb “Alexandre” (v. 9725) i que el significat de la fórmula expressiva *Quin celiandre per a llong ús!* (FE0802) és, si fa no fa, ‘quina llavor que ens ha caigut a sobre i, a més, per sempre!’.

Seguint Chabàs sense citar-lo, anota la locució adverbial *Et alias* (v. 9792; FE0807) com a “frase llatina equivalent a *lo altre*”.

Als versos “Escac pel roc / tens per la dona; / sus mat te dóna” (vs. 9996-98), comenta: “La primera frase indica, ab referència al joch d’escachs, que un jugador fa a l’altre *escach*, ab intenció de péndre-li un *roch* o torre. (...) En quant al sus *mat* és l’escach final”. Tanmateix, no hi explicita el sentit figurat de les

dues locucions verbals *Donar escac pel roc* (FE0814) i *Donar sus i mat* (FE0815).

Detecta la locució continguda als versos "Puis soriguer / te saben fer" (vs. 9999-10000), amb aquest comentari: "El *soriguer* o *xoriguer* (cast. *cernícalo*) és una au de rapinya; emperò, tant en cat. com en cast., el dit nom s'aplica al home grosser y ignorant. "Fer-lo a un soriguer" és burlar-lo o posar-lo en ridícol". Així doncs, identifica plenament la locució verbal *Fer xoriguer (a algú)* (FE0816).

El proverbi *Les afaitades són, de dia, dones; i de nit, mones* (FE0818), evocat als versos "Un vell monet / o cerronet, / tot cap i cames" (vs. 10035-37), és justament anotat com a *adagi*, citant el que recull Oleguer Miró, *Aforística Mèdica*, p. 386: "Les afeytades (o sia, les que's posen afeyts) són dones de dia y de nit són mones".

En comentar els versos: "Com dix Sent Pau: / més val casar / que no cremar" (vs. 10184-86), documenta puntualment l'apoteigma en la primera epístola *Als Corintis* (VII.9): "Melius est nubi quan uri", que en català pot tenir com a forma canònica l'encunyada a l'*Espill*: *Val més casar que no cremar* (FE0826).

Per al topònim *Camp de Damasc* (v. 10297; FE0832), MiP reproduïx i cita Chabàs.

Del vers "E dix: 'crexeu'" (v. 10933) diu que fa referència al "precepte divinal de què parla'l *Gènesi*, I, 28", i esmenta una de les altres recurrències que n'hi ha, a l'*Espill*, d'aquesta sentència bíblica, *Creixeu i multipliqueu-vos* (FE0425), i també les cita a l'entrada *apoteigma* del *Repertori*.

Seguint Chabàs, dels sintagmes nominals que van a continuació dels versos "Fon figurada / e profetada / en profecies, / per Isaïes / e tots profetes, / per ella fetes" (vs. 11249-54), com ara *Arca de Noè* (FE0877), *Escala de Jacob*

(FE0878), *Vel del Temple* (FE0879), *Terrassa d'or* (FE0880), *Verga d'Aaron* (FE0881), *Conca del ros de Gedeon* (FE0882), *Carro d'Elies* (FE0883), *Peix de Tobies* (FE0884), *Torre de David* (FE0885), *Bresca de Samsó* (FE0886), *Argila d'Iram* (FE0887), *Gavarrer en flames* (FE0889), en dóna les referències corresponents.

Del vers “D'aram la serp” (v. 11446), que conté una variant de la unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Serp de coure* (FE0894), es limita a anotar: “La serp de coure (*aram*) construhida per Moysés (Veg. 12473)”. En la nota al vers 12473, afegeix: “Referència al cap. XXI, vs. 6-9 del llibre dels *Nombres*: Moysès feu una serp d'aram y la colocà dalt d'un fust, y si algú era mossegat [per les altres serps enviades per Jehovà com a càstich], mirava la serp d'aram y era salvat”.

En comentar els versos “Los quatre perns / llatins doctors” (vs. 11912-13), amb la col·locació *Els quatre doctors* (FE0906), els identifica: “Aquests quatre anomenats perns o puntals de la Església llatina són els Pares de la Església y Doctors Sant Ambrós, Sant Agustí, Sant Geroni y Sant Bonaventura”.

Del vers “Fes-hi mallada” (v. 12791) n'anota el sentit figurat de la col·locació *Fer mallada* (FE0969), 'aturar-se, fer estació'.

Als versos “Llarga talada, / llobcejada, / sens morgonar / ni escanyotar” (vs. 13411-14) i “E suaran / en les cavades, / no fent llobades” (vs. 14518-20), identifica la col·locació *Fer llobades* (FE1000), 'deixar trossos de terra sense treballar'.

De la col·locació *Els cinc volums* (v. 13581; FE1006) explica que és la “manera vulgar, usada per l'autor, per a designar el Pentateuch que, com és sabut, conté els cinch llibres primers de l'Antich Testament”.

En comentar els versos “Qui ab oró / s'aparella / e va ab cistella, / cedaç, garbell / o xic vexell / de l'aigua pendre, / bé deu reprendre / si's mor de set” (vs. 14766-73), diu: "Hi ha en català un adagi que diu: *Amor d'infant, aygua en cistella*, hont s'expressa una idea concordant". Hagués estat més correcte retreure-hi el proverbi coetani *Amor de donzella, aigua en cistella*, que es troba citat a les cobles de Romeu Llull i a l'obra *Refranys rimats*, totes de la fi del segle XV, així com relacionar els versos susdits amb altres dos passatges de l'*Espill* (versos 7838-39 i 8537), on es fa referència a la locució verbal *Prendre aigua en cistella* (FE0690), continguda al proverbi mencionat.

Del vers “Té martellada” (v. 14815) anota: "és dit per metàfora y val com *rebre o obtenir repulsa*. A Catalunya és corrent la frase *picar els dits*, aplicada a la persona atrevida o tafanera a la qual se li infligeix escarment per tal motiu, (Cfr. el cast. *dar palmetazo*)", la qual cosa identifica la locució verbal *Tenir martellada* (FE1058).

Del vers "De roba muda" (v. 14997) en dóna el sentit figurat: "vol dir: cambia de com has estat fins avuy", identificant així la col·locació *Mudar de roba* (FE0943).

En arribar als versos “E com trobà / Sent Agostí / aquell fadrí / riba la mar, / volent buidar / l'aigua en un clot” (vs. 15478-83), documenta l'anècdota de sant Agustí que dóna lloc a l'apoteigma *Això és com voler buidar la mar en un clot d'arena* (FE0754), però no els relaciona amb l'altre passatge de l'*Espill* on també s'hi fa referència: “A cullerades / tota la mar / vol mesurar / en clot la buida” (vs. 8506-09).

En arribar als versos: “Ans peus estendre / que muller pendre” (vs. 15587-88), fa l'anotació següent: "Per imatge de morir. Cfr. ab la frase castellana *alargar la pata*, molt familiar, si bé força expressiva". Així doncs, identifica la locució verbal *Estendre els peus* (FE1080).

Als versos “Cert fui a l’eli / de cansament” (vs. 15696-97) no hi reconeix la locució adverbial *A l’eli* (FE1086), ‘apunt de desmaiar-se o de morir’, i en fa una lectura equivocada: “*Aleli*, vocable forjat per necessitats de la rima; alelat, retut, per rahó de la gran fatiga del tan llarch camí a peu”.

Els versos “Tals dos contraris / exemples varis, / clares semblances / e concordances, / los manifesten, / més los assesten / que l’alt volar” (vs. 16257-63) els comenta així: “Explicació de l’aforisme escolàstic: *Opposita iuxta se posita magis elucescunt*. Diu, doncs, el poeta que la prova per oposició és més sòlida y clara que la que pot donar-se per alta lucubració, que l’*alt volar*”, per la qual cosa cal consignar que identifica l’apoteigma d’Aristòtil *Els contraris, junts, es manifesten millor* (FE1110).

Aquests més de 150 casos mostren que Miquel i Planas, tot i no servir un punt de vista específicament fraseològic a l’hora de realitzar la seva edició crítica de *l’Espill*, va saber identificar-hi un nombre considerable d’unitats fràsiques, normalment sense anomenar-les ni tipificar-les com a tals. Moltes altres les va passar per alt i, entre aquestes, un bon nombre de proverbis, als quals no va dedicar cap anotació. És clar que el fet de no anotar proverbis com ara *L’experiència és la mare de la ciència*, *Una oroneta no fa estiu*, *Entre els cecs, el tort és el rei*, *No és tan brau el lleó com el pinten*, etc. no era perquè no els hi va detectar sinó perquè, dintre del seu objectiu d’aclarir els passatges obscurs de l’obra, degué considerar que la lliçó d’aquests proverbis era ben coneguda. Amb tot, no sempre va seguir aquest criteri, ja que va anotar altres UFs ben populars, com *Córrer la Seca*, *la Meca i la vall d’Andorra* o *El gat escaldat tem l’aigua tèbia*. Altres proverbis li van passar desapercebuts per desconeguts i, en algun cas, això ha provocat que s’hagi fet una dolenta interpretació/puntuació del text, com ja s’ha vist.

D’altra banda, també cal anotar un punt d’incoherència en el fet que, per un cantó, puntualitza la font bíblica d’alguns versos (com, per exemple: “Llum jus l’almut / ell vol posar”, “Perles sembrar / als porcs davant”, “Per cos d’agulla / o portal vell / vol pas camell”, etc.) i, per un altre, no n’hi fa menció (com és el

cas de: “Llur vana via / no es pot trobar; / ans en la mar, / on és passada / nau aviada, / se trobaria, / e es mostraria / alt senderola / per lla on vola / l’ocell en l’aire”, “Sacerdots llecs, / guiadors cecs: / si cec orb guia / erren la via, / caen abdós / dins en lo fos”, “No has tu llest: / hom, de parents, / pot haver béns; / bona muller / no es pot haver / sinó de Déu?”, etc.).

Com a resum, a més de les anotacions de proverbis i de sentències bíbliques, cal assenyalar que les notes de Miquel i Planas són veritablement importants per atènyer la significació de moltes col·locacions i locucions, les quals solen presentar, per al fraseòleg, una major dificultat d’identificació i documentació.

4.6. *Diccionari Català-Valencià-Balear (1926-62)*, d’A. M. Alcover i F. B. Moll

Al *Diccionari Català-Valencià-Balear*, Antoni Maria Alcover (1862-1932) i Francesc de Borja Moll (1903-1991), sense oblidar Manuel Sanchis Guarner (1911-1981) i altres col·laboradors, realitzaren un notabilíssim buidatge fràsic de l’*Espill*, especialment pel que fa a col·locacions i locucions. Això és el que es pot deduir en consultar, al DCVB, els termes presents en les unitats fràsiques de l’*Espill*; tanmateix, la informació sobre l’abast real del ressò fràsic de l’*Espill* en DCVB és forçosament incompleta, ja que DCVB no serva un criteri únic ni quant a l’elecció del mot d’entrada al diccionari ni quant al tractament que dona a la unitat fràsica dins el desenvolupament de l’article. Hi pot passar que no es trobi la unitat fràsica pel mot que hom hi considera clau, però que figuri en una altra entrada, o que aparegui en les dues entrades, fins i tot amb definicions un xic diferents, o que una locució aparegui al cos de l’article i no a l’apartat LOC., que sol figurar a la fi de l’article, abans de l’apartat REFR. A continuació, fem una descripció del buidatge fràsic de l’*Espill* realitzat a DCVB, amb les valoracions pertinents.

4.6.1. Col·locacions

De les 332 col·locacions contingudes a l'*Espill*, inventariades a la nostra base de dades, DCVB n'anota 184, les quals apareixen generalment consignades al cos dels articles, destacades en lletra cursiva, amb explicació del significat. D'aquestes 184, n'hi ha 62 que van acompanyades de la citació de l'*Espill*, mentre que en 122 ocasions no s'hi cita l'*Espill* com a documentació il·lustradora de la col·locació anotada. Entre les 62, n'hi ha algunes que són extretes únicament de l'*Espill*, sense cap més referència, de manera que la definició s'hi formula a partir del significat deduïble de l'*Espill*. Vegem-ne alguns exemples, de les 62, on es citen els versos de l'*Espill* que les contenen i les definicions que en dóna DCVB.

DCVB anota *Girar en redó* (FE0032), 'girar fent mitja volta' (DCVB, rodó), i cita els versos "Mouen cantons / girant redons" (vs. 199-200), a més d'altres recurrències concordants en altres obres. A l'*Espill* n'hi ha una altra inserció concordant: "Voltà's redona: / com lo peix féu / qui lo fill seu / en l'aigua llança, / mai s'hi atança / ne pus se'n cura" (vs. 5062-67).

DCVB consigna *Sentir de nas* (FE0036), 'sospitar, adonar-se, endevinar les coses' (DCVB, *nas*), i cita la inserció a l'*Espill*, que reproduïm amb un cotext més ampli: "E tot lo jorn / roden entorn / del cremalló, / com papalló: / fins que s'hi cremen / perills no temen; / sentints de nas, / on se té pas / com cans s'apleguen" (vs. 201-09). La definició que dóna descriu el sentit idiomàtic de l'expressió (que, en aquest cas, caldria considerar-la locució), derivat del fet d'haver lligat, en la transcripció que en fa DCVB, el vers 206 al 207, però el manuscrit deixa clar que el vers 206 pertany a l'oració anterior i, doncs, el sentit que té a l'*Espill* és literal. Tanmateix, la recurrència que hi ha a *Lo procés de les olives*, també citada per DCVB, és metafòrica.

DCVB recull *Noves rimades* (FE0088), 'en la poesia provençal i catalana antiga, composició versificada sense forma estròfica i amb els versos rimant de dos en dos' (DCVB, *rimar*), i cita l'*Espill* i *Lo Somni*.

DCVB fa constar *Dur dol* (FE0108), 'anar vestit de negre en senyal d'aflicció per mort d'algú' (DCVB, *dol*), i cita els versos "Mai se dolia / ni duia dol / si qualsevol / dels meus moria" (vs. 4442-45), a més d'altres textos. A l'*Espill* n'hi ha altres tres recurrències concordants: "E, publicat / lo testament, / de continent / me renegà: / no m'abrigà / de res de dol" (vs. 852-57), "Vestir no ho vol, / diu que du dol" (vs. 2079-80) i "De dol vestir / no me'n volguí: / poc me'n dolguí" (vs. 6372-74).

DCVB anota *Cap de guaites* (FE0115), 'caporal dels homes encarregats del servei de vigilància, en les hosts i ciutats antigues' (DCVB, *cap*), tot citant "Bergant al grau / te poràs fer; / o llanterner / de cap de guaites" (vs. 880-03).

DCVB incorpora *Tenir-se per dit* (FE0119), 'tenir present que ens han dit o advertit una cosa, o que l'hem entesa' (DCVB, *tenir*) i 'creure amb seguretat, considerar segur' (DCVB, *dit*), i cita el vers "Tin-t'ho per dit" (v. 906), a més d'altres recurrències concordants en altres obres. A l'*Espill*, encara n'hi ha un parell més d'insercions d'aquesta col·locació: "Si et tens per dit / ton foll delit..." (vs. 6817-18) i "Si mal dit he, / no ben rescrit, / he ho per no dit" (vs. 16326-28).

DCVB recull *Tirar camí* (FE0123), 'prendre i seguir una direcció, un camí; dirigir-se a un lloc determinat' (DCVB, *tirar*), 'dirigir-se a un lloc determinat' (DCVB, *camí*), i cita els versos: "Tirí camí / fora el portal, / vers l'espital / d'en Clapés dit" (vs. 920-23), a més d'altres recurrències concordants en altres obres. A l'*Espill* també n'hi ha més referències: "Aquí prenguí / camí francès" (vs. 1284-85), "Tirant camí" (v. 1884), "Pensí d'anar-hi / camí tirant" (vs. 3172-73) i "Tirí camí: / fui a Terol" (vs. 3824-25).

DCVB inclou *Prendre's a riure* (FE0368), 'començar a riure' (DCVB, *riure*), i la documenta només a l'*Espill*: "Prenguí'm a riure / com les oí" (vs. 3374-75), per bé que la col·locació és molt usual i es troba en obres de Francesc de la Via, Bernat i Metge i, moltes vegades, al *Tirant*.

DCVB anota *Anar en foll* (FE0776), que defineix com ‘obrar inconsideradament, contra raó’ (DCVB, *foll*), a partir de l’*Espill* com a única font d’informació: “Anant en foll, / estropeçant / e molt usant / amprar la clau / --lo que bé els plau--, / sovint avorten” (vs. 8910-15).

I així successivament, amb paràgrafs de l’estil dels anteriors, podríem recórrer i presentar la totalitat de les 62 col·locacions que són citades per DCVB com a inserides a l’*Espill*. D’altra banda, entre les col·locacions que nosaltres hem detectat a l’*Espill* i que DCVB no anota, cal dir que, en bastants ocasions, DCVB cita els versos de l’*Espill* que les contenen però no ho fa amb una perspectiva fràsica sinó estrictament lèxica, com a text que exemplifica l’ús d’alguns dels termes que figuren a la col·locació. Això ens reafirma en el fet que els autors de DCVB van tenir sensibilitat respecte a determinades unitats lèxiques de l’*Espill* però no van saber veure-hi les unitats fràsiques de què formaven part. Vegem-ne alguns exemples.

No s’hi reporta la col·locació *Prendre partit* (FE0118), ‘decidir-se per alguna cosa, optar’ (def. pròpia), però s’hi citen els versos “Aquella nit / pres bell partit: / matà son pare” (vs. 1407-09), com a documentació del terme *partit* (DCVB, *partit*).

No s’hi recull la col·locació *Mala dita* (FE0198), ‘informació difamatòria’ (def. pròpia), però s’hi citen els versos “Per mala dita / ella fon presa” (vs. 1598-99), com a documentació del terme *dita*, ‘acte i efecte de dir; allò que es diu, especialment per expressar una opinió o decisió’ (DCVB, *dita*).

S’hi cita l’*Espill*: “A ton marit, / si tu no el venç / en lo començ / essent novici, / tost pendrà vici, / dar-t’ha faena, / viuràs ab pena” (vs. 6228-34) com a exemple del terme *faena*, en l’article *feina*, sota l’accepció ‘allò que es fa penosament; esforç, fatiga’ (DCVB, *feina*). Tanmateix, per una banda, s’hi anota *Donar feina* amb significat literal: ‘encarregar a calcú un treball determinat’ i, d’altra, s’hi registra *Donar més faena que (una onça de cucs, un bou solt...)*,

amb la definició 'causar molts treballs o molèsties', que és la que escau a la col·locació inserida a l'*Espill*: *Donar faena* (FE0581).

No s'hi anota com a unitat fràsica la col·locació *Prendre tema* (FE0589), 'obsessionar-se, seguir una idea fixa' (def. pròpia, a partir de DCVB), el significat metafòric de la qual depèn del del terme *tema*, que ja té aquesta accepció: 'idea fixa, obsessionant; insistència en una idea o propòsit' (DCVB, *tema*). Tanmateix, DCVB no va més enllà de la unitat lèxica, tot i que tant la recurrència del mot *tema* a l'*Espill* com la d'uns versos d'Ausiàs March, que també hi són reportats per DCVB, es resolen amb el verb *prendre*, la qual cosa indueix a pensar en la col·locació *Prendre tema* susdita.

4.6.2. Locucions

De les 418 locucions contingudes a l'*Espill*, inventariades a la nostra base de dades, DCVB n'anota 245, les quals apareixen consignades al cos dels articles, destacades en lletra cursiva, o a la fi d'aquests, en l'apartat indicat amb l'abreviatura LOC. Generalment, s'hi aporta la definició. D'aquestes 245, n'hi ha 78 que van acompanyades de la citació de l'*Espill*, mentre que en 167 ocasions no s'hi cita l'*Espill* com a documentació il·lustradora de la locució anotada. Entre les 78, n'hi ha algunes que són extretes únicament de l'*Espill*, sense cap més referència, de manera que la definició s'hi ha formulat a partir del significat deduïble de l'*Espill*. Vegem-ne alguns exemples, de les 78, on es citen els versos de l'*Espill* que les contenen i les definicions que en dona DCVB.

DCVB anota *A caplleuta* (FE0024), 'amb fiança' (DCVB, *caplleuta*), i cita l'*Espill*: "Que a caplleuta / soplic, exhorte, / lo que reporte / e tinc emprès / sia remès" (vs. 144-48). També n'hi ha una menció concordant a *Lo somni de Joan Joan*.

DCVB recull *Antic de dies* (FE0026) i la defineix com 'vell, d'edat avançada' (DCVB, *dia*), citant l'*Espill*: "Prou envellit, / antic de dies" (vs. 174-75) i altres obres.

DCVB incorpora *Anar de pic en sola* (FE035) i la defineix com ‘anar per mal camí, portar mala conducta’ (DCVB, *pic*), a partir únicament dels versos de l’*Espill*: “Dels qui son dan / cerquen, e van / de pic en sola” (vs. 313-15). Podem considerar que presenta una certa equivalència, no només semàntica, amb la locució espanyola *De picos pardos*, que Maria Moliner defineix com ‘de juerga’ (DUE, *pico*).

DCVB consigna *En suma* (FE0052), ‘en resum, en substància’ (DCVB, *suma*), i cita les dues recurrències de l’*Espill*: “Narrant en suma” (v. 404) i “Diré-ho en sumes” (v. 9094), així com altres recurrències a la *Crònica* de Muntaner i *Lo somni* de Metge.

A partir dels versos “Pres lo marit, / saber treballen, / prim l’escandallen, / fan-li procés / per a quant és” (vs. 506-10), DCVB dona el significat metafòric del terme *escandallar*, ‘calcular el preu, la vàlua d’una persona’ (DCVB, *escandallar*), per bé que considerem més acurat dir-ne ‘esbrinar i fer públics els aspectes negatius de la vida privada d’algú’ (def. pròpia), d’acord amb l’us habitual de la locució *Treure l’escandall (a algú)* (FE0060), recollida oralment a Beneixama.

DCVB anota *Més que més* (FE0064), ‘sobretot, amb més motiu’ (DCVB, *més*), citant l’*Espill*: “E més que més / si les complau” (vs. 520-21) i altres obres. A l’*Espill*, n’hi ha una altra recurrència: “E més que més, / si vol crieu / lo que parreu” (vs. 6010-12).

DCVB inclou *Entre tant* (FE0075), ‘durant aquest temps’ (DCVB, *tant*), i cita l’*Espill*: “Elles sos tractes / entre tant cloen” (vs. 555-56), on encara n’hi ha una altra inserció: “En l’entretant, / Josef, baró, / decurió / e noble, nat / en la ciutat / Arimatia” (vs.14214-19).

DCVB recull explícitament com a locució, amb la marca d’antiga, *A fil per pua* (FE0087), definint-la com ‘a poc a poc, amb molta mesura’, a partir de la

citació de l'*Espill*: “Hauré ordir, / puix me n’empatx, / aquest meu scaig / de parlament, / curt, flac, fallent, / a fil per pua; / la forja sua, / stil e balanç...” (vs. 672-79).

DCVB anota *A guisa (d’algú)* (FE0112), ‘a l’albir, al gust (d’algú)’ (DCVB, *guisa*), i cita un text de Ramon Llull i la primera recurrència de l'*Espill*: “Dix: A ta guisa / ves on te vulles” (vs. 872-73), on n’hi ha altres dues: “Filla sens mare, / feta a sa guisa” (vs. 2202-03) i “E del seu cap / fer-n’he ma guisa” (vs. 3902-03).

A partir de la citació de l'*Espill*: “Que féu son fill / hom femení, / fet d’alfaní / e d’orelletes, / sucre, casquetes, / e viciat” (vs. 1010-15) i d’un “noi de sucre” de Joaquim Ruyra, DCVB anota *De sucre* (FE0131) i la defineix com ‘delicat, massa fi, mancat de vigor’ (DCVB, *sucre*).

DCVB recull *A lloure* (FE0132), ‘en llibertat, sense subjecció’ (DCVB, *lloure*), i cita l'*Espill*: “Que féu son fill / hom femení, / fet d’alfaní / e d’orelletes, / sucre, casquetes, / e viciat, / tot malcriat, / fet a son lloure” (vs. 1010-17), així com altres textos.

DCVB anota *Ausades* (FE0137), ‘certament, en veritat’ (DCVB, *ausades*), i cita, a més d’altres obres, les dues primeres recurrències que n’hi ha a l'*Espill*: “Ab sa correja / (...) / la squena ausades / bé li cascà” (vs. 1058-63) i “Jo dic ausades / del que hi restava, / que bé es pagava / de cada andana / cert na Farfana, / sa banyadora” (vs. 2692-97); la tercera és: “Lo món ausades / cercar poríeu, / no trobaríeu / més fes per vós” (vs. 4242-45).

DCVB incorpora *Mirar de mal ull* (FE0141), ‘tenir malvolença, mirar algú o alguna cosa amb aversió’ (DCVB, *ull*), i cita l'*Espill*: “Ans me mirà / fort de mal ull” (vs. 1092-93).

De *Pa de noccs* (FE0147), DCVB cita una recurrència als *Sermons* de fra Vicent Ferrer: “Ans que’l pa de les noccs no serà menjat, los mil florins ja seran gastats” i la de l'*Espill*: “Ella es cuidà / tostemps duràs / lo gai solaç / e pa

de nocés” (vs. 1158-61), tot donant-ne dues definicions: ‘el primer temps que segueix al casament’ (DCVB, *nocés*) i ‘els obsequis i tracte amorós que es fan els casats de poc’ (DCVB, *pa*).

DCVB anota *Ni un punt ni una hora* (FE0176), ‘en cap moment’ (DCVB, *hora*), i cita l’*Espill*: “Un punt ne hora / nunca cessant” (vs. 1362-63).

DCVB consigna *Cruixir les dents* (FE0220), ‘es diu principalment en el sentit de fer amb la boca manifestacions de ràbia’ (DCVB, *cruixir*), ‘batre les unes contra les altres per tremolor de fred, de por o altra convulsió’ (DCVB, *dent*), i cita l’*Espill*: “Anava en part / les dents croxint” (vs. 1926-27), a més d’altres obres.

DCVB recull *Arronsar el nas* (FE0229), ‘fer un moviment amb la cara per demostrar disgust o irritació’ (DCVB, *arronsar*), i cita l’*Espill*: “Arrunça el nas, / cabotejant / e morrejant” (vs. 2074-76), així com *Lo Somni* i la *Vita Christi*, on figura la variant *Arronsar les celles*.

DCVB inclou *Ple de vent* (FE0246), ‘denota vanitat, buidor espiritual’ (DCVB, *vent*), i cita l’*Espill*: “Plena de vent / e mal nodrida” (vs. 2198-99).

DCVB ressenya *Costar el pebre* o *Costar del pebre*, ‘costar molt, ésser molt car’ (DCVB, *pebre*), i cita l’*Espill*, amb una errada de transcripció: “Costà’m bé’l pebre” (v. 4962), així com un altre text modern de Pere d’Alcàntera Penya: “M’havia costat del pebre”. De fet, la locució genuïna cal encunyar-la com *Costar pel pebre* (FE0489), que és com apareix inserida a l’*Espill*: “Fiu matrimoni; / volguí-la rebre: / costà’m pel pebre, / errí mos comptes” (vs. 4960-63) i com podem confirmar, encara avui, amb informadors orals de Beneixama.

DCVB enuncia *Fer tala* (FE0620), amb la definició ‘causar destrucció o dany dins terreny d’altri’ (DCVB, *tala*), i cita l’*Espill*: “Qui vol guardar / tal bestiar / de no fer tales” (vs. 8483-85), a més de sengles documents de 1330 i 1428. A l’*Espill* n’hi ha altres dues recurrències: “Que menys fa tala” (v. 6671), “Puis llet

no tenen, / per què ho emprenen / fer semblant tala?” (vs. 9173-75). També apareix a *Lo Passi en cobles* i *Lo procés de les olives*.

I així successivament, amb paràgrafs de l'estil dels anteriors, podríem recórrer i presentar la totalitat de les 78 locucions que són citades a DCVB com a inserides a l'*Espill*. D'altra banda, entre les locucions que nosaltres hem detectat a l'*Espill* i que DCVB no anota, cal dir que, en bastants ocasions, DCVB cita els versos de l'*Espill* que les contenen però no ho fa amb una perspectiva fràsica sinó estrictament lèxica, com a text que exemplifica l'ús d'alguns dels termes que figuren a la locució. Això ens reafirma en el fet que la perspectiva dels autors de DCVB era fonamentalment lèxica i, secundàriament, fràsica. Vegem-ne alguns exemples.

No s'hi anota la locució verbal comparativa *Sibil·lar com les cigales* (FE0027), 'fer un soroll estrident i continuat amb la veu' (def. pròpia), però s'hi citen els versos "Qui, com ocells, / passen txillant / e sibil·lant / com les cigales" (vs. 188-91), com a documentació del terme *cigala*, després de l'observació següent: "La gent diu que aquest insecte mor rebentat de tant de *cantar*" (DCVB, *cigala*).

No s'hi recull la locució verbal *Fer tenir el cresol sense llum* (FE0069), 'tractar algú com a beneit i dominat' (def. pròpia), però s'hi citen els versos "Sens llum cresol / li fan tenir" (vs. 530-31), com a exemple del mot *gresol*, 'llum de ganxo, compost essencialment de dos platets de metall posats un dins l'altre, el superior dels quals es llevadís i conté l'oli i el ble (Tortosa, País Valencià)' (DCVB, *gresol*).

No s'hi inclou la locució verbal *Treure el flabiol sense cera* (FE0109), 'romandre pobre i desemparat' (def. pròpia), però s'hi citen els versos "Lo flaviol / traguí sens cera" (vs. 858-59), com a documentació literària del terme *flabiol* (DCVB, *flabiol*).

No s'hi anota la locució adjectival *Fondo com (un) pou* (FE0203), 'molt profund' (Gonzàlvez), però s'hi citen els versos "Les dones falses, / en un clot tou / fondo com pou, / descarnats ossos, / cames e toços, / allí els metien" (vs. 1708-13), com a documentació del mot *fondo* (DCVB, *fondo*), tot i que també cita, amb intenció únicament lèxica, la variant fràsica que figura Al *Tirant*: "Féu fer molts clots fondos a manera de pous" (cap. 24). D'altra banda, l'associació lèxica entre *fondo* i *pou* es troba, així mateix, a la resposta de Corella del certamen *Obres o trobes en lahors de la verge Maria*: "Qu'en Nazaret se mostra lo pou fondo" i a la *Vita Christi*: "Vós no teniu res ab què poar e lo pou és molt fondo" (cap. 124).

No s'hi consigna la locució verbal *Beure's les adives* (FE0234), 'beure's la supuració d'una inflamació de la gola; metafòricament, haver-se equivocat o deixat enredar i haver-ne de suportar les conseqüències amargues' (def. pròpia), però s'hi citen els versos "Haguí'm begut / ja les adives / a mi nocives / al cos i bossa" (vs. 2128-31), com a exemple d'ús del mot *adives* (DCVB, *adives*). Tanmateix, la citació, en aquest cas, va destinada a aclarir "el sentit de frases com les següents", les quals són el fragment susdit de l'*Espill* i aquest altre d'un poema d'Arnau d'Erill: "Tu est dret mul, per ço't beus les adives", on també s'intertextualitza la locució.

No s'hi ressenya la locució verbal *Pixar-se a les sabates* (FE0305), 'ser un vell senil' (def. pròpia), però s'hi citen els versos "Vós ja us pixau / en la sabata" (vs. 2740-41), com a il·lustració de l'entrada *pixar*, 'evacuar l'orina' (DCVB, *pixar*).

No s'hi inclou la locució adverbial *Per molts (o bons) respectes* (FE0488), 'per moltes (o bones) raons' (def. pròpia), i cita els versos "Ben agradable / per molts respectes" (vs. 4952-53), com a exemple d'una accepció del mot *respecte* (DCVB, *respecte*). A l'*Espill* també hi és: "Déu ho remès, / per bons respectes, / mudant efectes, / no mudant-se ell / ni el llur consell" (vs. 7600-04).

4.6.3. Fórmules

De les 41 fórmules usades a l'*Espill*, segons el nostre inventari, DCVB n'anota 16, consignades al cos dels articles en lletra cursiva i seguides de la definició corresponent. D'aquestes 16, n'hi ha 8 que van acompanyades de la citació de l'*Espill* i altres 8 on no s'hi cita l'*Espill* com a documentació il·lustradora de la fórmula anotada. Vegem alguns exemples, entre les 8 primeres.

N'hi ha una de la qual no s'hi aporta cap altra referència, de manera que la definició que s'hi dona depèn únicament de la inserció a l'*Espill*, però la definició no és bona. Es tracta de la fórmula assertiva *Una i mala* (FE0243), per a la qual DCVB repeteix la definició incorrecta, com ja hem vist, donada per Chabàs i assumida per Miquel i Planas.

S'hi anota la fórmula expressiva *Per ma fe!* (FE0237), definida com 'fórmula de jurament o d'afirmació rotunda i emfàtica, equivalent a *en tota veritat*' (DCVB, *fe*), i s'hi cita la primera recurrència que n'hi ha a l'*Espill*: "Oi, per ma fe, / no plor per res" (vs. 2146-47); les altres dues són: "Crec, per ma fe, / tot ho llançava" (vs.2974-75) i "Millor venguda / e més amada, / d'ell acceptada / fuí, per ma fe!" (vs. 4348-51).

S'hi recull la fórmula expressiva *E com!* (FE0302), que 'serveix com a exclamació per a expressar gran sorpresa i sovint oposició a allò mateix que han dit' (DCVB, *com*), i s'hi cita l'*Espill*: "Un bon matí / ella partí / ab lo bon prom / --temprat, e com!-- / de Natzaret" (vs. 11392-96), així com altres obres.

S'hi consigna la fórmula de condol *Bon pos tinga* (FE0437), que 'es diu després d'anomenar una persona difunta' (DCVB, *pos*), i s'hi cita la segona recurrència de l'*Espill*: "Fon, en mal guany, / fora sagrat / tost soterrat / aquell son cos. / Haja-hi mal pos" (vs. 4900-04); l'altra menció és: "Deia, rallava: / "Paraís haja, / en bon pos vaja / mon mort marit!" (vs. 4326-29).

Com s'esdevé també en les col·locacions i les locucions, n'hi ha vegades que DCVB cita l'*Espill* per il·lustrar l'ús i la significació d'algun terme contingut en alguna fórmula, però no anota la fórmula. Altres vegades (vuit, com ja hem dit), anota la fórmula però no cita l'*Espill*.

4.6.4. Parèmies

Al DCVB hi ha una gran compilació de proverbis, fruit sobretot de treballs de camp amb indicació de la procedència, més que no pas de buidatges literaris. Apareixen agrupats al final de les entrades del(s) mot(s) significatiu(s) dels proverbis, sota la rúbrica REFR. Eventualment, s'hi n'inclouen definicions. Dels 67 proverbis diferents indexats a l'*Espill*, DCVB n'anota, amb la mateixa codificació o amb una de variant, 39 i en dóna la definició o significat de 19. D'aquests 39, només cita com a presents a l'*Espill*, amb la reproducció dels versos corresponents, els tres proverbis següents: *Qui espines sembra, descalç no vaja* (DCVB, *semmar*, FE0381), *Qui calla, atorga* (DCVB, *callar*, FE0838) i *Gat escaldat tem l'aigua tèbia* (DCVB, *gat*, FE0610), tot donant la definició d'aquest darrer: 'Vol dir que les persones que han sofert un dany, solen estar atentes a evitar-ne d'altres, encara que no siguin tan greus'. Així doncs, constatem que la informació que proporciona DCVB sobre els proverbis inserits a l'*Espill* és molt escassa.

De les 19 sentències bíbliques indexades al nostre inventari com a presents a l'*Espill*, 16 no són mencionades en absolut a DCVB, dues són citades dins els apartats REFR., sense fer-hi cap referència a l'*Espill*: *Se fa tot el que Déu vol* (DCVB, *Déu*, FE0595) i *De bon arbre surt bon fruit* (DCVB, *arbre*, FE0573), i només en un cas se citen uns versos de l'*Espill*: "Llum jus l'almut / ell vol posar" (vs. 7982-83), però adduint-los com a exemple lèxic del terme *almud*, no com a exemple fràsic.

La resta de parèmies que hem identificat a l'*Espill* (4 apotegmes, 3 màximes jurídiques i 1 aforisme mèdic) no són consignades a DCVB.

Com a resum valoratiu de la presència a DCVB d'UFs inserides a l'*Espill*, podem dir que DCVB va detectar i anotar un nombre considerable de col·locacions i locucions, amb les definicions corresponents, però que aquest nombre encara hauria estat major: a) si s'hi hagués citat l'*Espill* en aquells casos en què s'hi anota la unitat fràsica però no s'hi cita l'*Espill*, potser perquè ja s'hi citaven altres textos que la contenien; b) si els autors de DCVB haguessin tingut encara més consciència i sensibilitat fràsiques que la que manifesten amb llur notable inventari fràsic. Quant a les parèmies de l'*Espill*, l'aportació de DCVB és molt pobra.

4.7. Edició de l'*Espejo*, prosificació en espanyol de l'*Espill* (1936-42), de R. Miquel i Planas

Ramon Miquel i Planas va enllestir una versió en prosa castellana de l'*Espill* que va ajudar molt a la comprensió de l'obra, ja que la prosificació va permetre expressar de forma convencional i planera els continguts encabits en les difícils composicions sintàctiques dels versos tetrasíl·labs rimats. A les notes d'aquesta edició, Miquel i Planas tradueix i modifica, alguna vegada, les notes de l'edició del text original català de 1928-50.¹ Les anotacions d'interès fraseològic novedoses que hi hem detectades són les següents.

En relació al proverbi *A cada porc li arriba son sant Martí* (FE0211), la nota que deia, a l'edició de l'*Espill* (1928-50), "Aplicació de la dita vulgar de Castella: *A cada puerco le llega su San Martín*", apareix lleugerament modificada a l'*Espejo*: "Proverbio: *A cada puerco le llega su San Martín*" (1936-42: 33). Així doncs, s'hi afina una mica la terminologia paremiològica i s'hi evita l'observació geogràfica.

En relació a la locució verbal *Estirar els estrops* (FE0245), la nota que deia: "vol dir, donchs, fer de camàlich o bastaix" (1928-50: 291) es modifica

¹ Encara que l'*Espejo* apareix el 1942 i el segon volum de l'edició de l'*Espill*, que conté les *Notes* i el *Repertori*, s'edita el 1950, és obvi que les notes de l'edició catalana són anteriors a les de l'edició de la versió espanyola.

així: “indica, pues, hacer una faena basta, como la de faquín o esportillero” (1936-42: 41). Observem, doncs, que s’hi afirma el possible caràcter idiomàtic de l’expressió, en generalitzar-ne el significat.

La locució verbal *Eixir de la roca* (FE0250), que ja havia estat definida com ‘ésser de baixa condició’ (1928-50: 292), és ara documentada amb expressions concordants d’altres textos: “Pensa che tu non mi ricogliesti del fango” (*Corbaccio*) i “No-ych ha dona menys honrada que yo. No-m havets treta de çocha de roura, no!” (*Lo Somni*), amb el comentari: “La intención és en los tres casos la misma, y también són idénticas las situaciones que dan pie a tal forma de reconvención” (1936-42: 40).

La locució verbal *Córrer la Seca, la Meca i la Vall d’Andorra* (FE0565), que abans havia esta esmentada com a “dita tòpica” (1928-50: 323), passa a tipificar-se com a “frase proverbial” (1936-42: 95).

La prosificació dels versos “De bona casa / pren bona brasa” (vs. 6267-68), que contenen el proverbi *De bona casa, bona brasa* (FE0583) i que ja havien estat anotats com a *aforisme* a l’edició de 1928-50, reb una nova documentació: “Aforismo que aparece registrado, en términos casi iguales, en la compilación de *Refranes o Proverbios en romance* de Hernán Núñez (Lérida, 1621), p. 30” (1936-42: 97). Miquel i Planas ja s’hi preocupa, doncs, de contrastar proverbis de l’*Espill* amb algun compendi proverbial del segle XVI.

Del proverbi aragonès *Perros qui lobos caçan, lobos los matan* (FE0039), no anotat a l’edició de 1928-50, diu: “En el original este dicho aforístico está ya en castellano” (1936-42: 102).

No sembla encertada la traducció prosificada dels versos “I per engan / de miges dit” (vs. 6920-21): “O por medio del engaño que se llama *ir a partir*”, ni la nota que hi posa: “Esta forma de confabulación en el texto original es llamada *de miges*, esto es: *de ir a medias*” (1936-42: 107). DCVB, *engany*, defineix la col·locació *Engany de mitges* (FE0633) així: ‘engany que es comet

en un contracte de compra-venda, consistent en la depreciació fraudulenta de l'objecte venut en menys de la meitat del seu preu real'.

Anota el proverbi *D'una centella se fa gran foc* (FE0539) a partir del refranyer d'Hernán Núñez: "*De pequeña centella, gran hoguera*" (*Refranes de Hernán Núñez*, p. 28v.); tópic de que ya antes ha hecho uso el autor" (1936-42: 160). Les dues referències de l'*Espill* són: "E són centilles / a fer gran foc" (vs. 5606-07) i "Lluquet e tea / és de txic foc / e, poc a poc, / s'encén molt gran" (vs. 10164-67).

Tot seguint Chabàs, anota els versos en què Salomó fa referència al *Càntic dels Càntics* (vs. 11244-48; FE0876): "Sabido es que este tratado poético de Salomón integra el sagrado texto de la Biblia..."

Anota com "apoteigma" (1936-42: 227) la sentència bíblica *Molts són els cridats i pocs els elegits* (FE1043), intertextualitzada als versos "Molts són cridats, / pocs los elets" (vs. 14554-55).

Subratlla que el vers "De roba muda" (v. 14997), que recull la col·locació *Mudar de roba* (FE0943), és una "expresión metafórica" que ell tradueix com "cámbiate en otro hombre" (1936-42: 234).

Del proverbi *Una oroneta no fa estiu* (FE1070), no anotat a l'edició de 1928-50, diu: "Aforismo muy divulgado: véase Celso Gomis, *Zoología popular catalana* (Barcelona, 1910), p. 308" (1936-42: 239).

Recorre de nou, per a documentar el proverbi *Entre els cecs, el tort és el rei* (FE1072), no ressenyat a l'edició de 1928-50, al compendi del Pincià, amb la nota: "Aforismo: *En tierra (o casa) de ciegos el tuerto es rey* (Núñez, *Refranes*, p. 45v.)" (1936-42: 240).

Així mateix, el fragment que conté proverbi *No és tan brau el lleó com el pinten* (FE1095), deixat sense comentari a l'edició catalana (1928-50), és ara

anotat així: “*No es tan bravo el león como le pintan* (*Refranes*, de Hernán Núñez, p. 73)” (1936-42: 254).

En conclusió, podem dir que aquests catorze casos d'observacions fraseològiques que Miquel i Planas incorpora a la seva edició de *l'Espejo*, que són de diversa vàlua i condició, signifiquen un petit increment de la seva sensibilitat parèmica, ja que ha consultat el refranyer d'Hernán Núñez, per tal de poder proporcionar al lector de la versió castellana alguna referència proverbial concordant.

4.8. *La vida valenciana en el siglo XV. Un eco de Jaume Roig (1963), de F. Querol*

En aquest llibre, Fina Querol Faus dedica un apartat al llenguatge de *l'Espill* (pp. 95-100), on comenta en to moralista: "Es lamentable que el poema, que se lee con cierta curiosidad, esté continuamente manchado de expresiones de malísimo gusto por lo soeces", les quals expressions no les transcriu, evidentment. D'alguns proverbis, però, se n'hi fa ressò, tot anotant-los segons la codificació castellana i amb indicació, en nota a peu de pàgina, dels versos implicats. En farem l'enumeració i el comentari.

Als versos "Un mal matí / son Sent Martí / ella trobà" (vs. 1795-97), tot i ometre el vers immediatament precedent: "Porc ple de vicis" (v. 1794), identifica la presència de *A todo puerco le llega su San Martín*, que esmenta com a "nuestro refrán".

Dels versos "Car no és tan brau, / fer ni felló, / cert, lo lleó, / com pintat par" (vs. 16028-31), n'extreu *No es tan fiero el león como lo pintan*, que considera "otro aforismo muy usado todavía hoy".

A partir de "Saps que lo gat / poc escaldat / tem agua tèbea" (vs. 6585-87), anota *El gato escaldado, del agua fría huye*.

En no conèixer la locució verbal catalana, antiga i actual, *Córrer la Seca, la Meca i la Vall d'Andorra*, continguda als versos "Ha prou caçat / lo món cercant / e trespassant / per Ceca i Meca, / la vila seca / la Vall d'Andorra" (vs. 6134-39), només anota el vers "Per Ceca i Meca" (v. 6137) i n'extreu *De la Ceca a la Meca*, que anomena "refrán".

A partir de "Com l'home tort / rei entre els cecs" (vs. 15322-23), anota *En el país de los ciegos, el tuerto es el rey*.

A partir de "Han per indigne / en son parlar / d'ensivillar / la llur sabata" (vs. 578-81), anota *Ser indigno de abrochar la hebilla del zapato*, sense advertir que es tracta d'una locució i no d'un proverbi.

Els versos "E fos clavilla / del fust mateix" (vs. 6424-25), tot ometent els immediatament anteriors "Sols per haver / o fill o filla" (vs. 6422-23), els relaciona amb *De tal palo, tal astilla*.

Dels versos "Bé sap de maça / qui n'és ferit", n'anota *Harto sabe del mazo quien recibió el porrazo*.

De "Uns mates baten / los altres maten" (vs. 699-70) i "De bona casa / pren bona brasa" (vs. 6267-68), n'extreu, respectivament, *Unos baten la mata y otros matan la caza* i *De buena casa toma buena brasa*, comentant que, tot i que no els ha sentit a dir, "se ve claramente que están usados como refrán".

A partir de "Mostins e perros / qui por los cerros / los lobos caçan, / lobos los matan / a la final" (vs. 6575-79), observa que l'autor distingeix perfectament entre un proverbi valencià i un altre d'un altre origen, ja que aquest el cita com aragonès i en llenguatge original. Precedit d'un "hoy hubiera dicho", hi posa el proverbi català *Tant va el canteret a la font, que al final es trenca*, però li passa inadvertit el fet que aquest proverbi també és mencionat a l'*Espill*, en el passatge "Qui molt s'ensaja / a l'aigua anar, / ell ha llexar / lo coll o l'ansa" (vs. 3654-57).

Els versos "L'home divisa, / en si propon, / e Déu dispon" (vs. 3904-06) i el proverbi que reflecteixen, són introduïts amb aquest comentari: "Falta anotar uno de gran sentimiento religioso y que perdura con su gran sentido de conformidad: *El hombre propone y Dios dispone*".

Querol fa també una remarca fraseològica interessant quant a l'ús de fórmules d'inserció, en comentar que "en aquel lenguaje cotidiano se mezclaban muchas frases hechas, porque aparte de las que intercala sin avisarlo, otras veces anota que no es propia, sino que se dice así". I en cita dos exemples, d'aquest darrer cas:

"Les que filaven, / com diu la gent, / amb fus d'argent" (vs. 2826-28), d'on conclou que, a les dones resabudes que es reunien per distreure's, "probablemente (...) se les hacía semejante comparación".

"Bé dix: "barbuda"; / "lluny la saluda", / diu la referta" (vs. 4409-11), on "diu la referta" és l'expressió que Querol considera concreció del genèric "se dice así".

Finalment, l'autora comenta que "Roig recurre con mucha frecuencia a la comparación y también a refranes de este tipo" i en dóna tres exemples, tot i que no són proverbis sinó dues locucions i una unitat estilística configurada com a sintagma verbal:

"Més que el penell / les muda el vent" (vs. 620-21), amb l'equivalència castellana de *Ser tan variable como una veleta*.

"Com pagó vell / mirant-se bell, / roda ben alta, / dels peus sa falta / nunca mirant" (vs. 2327-31), amb l'explicació següent: "hablando de la presunción femenina, le hace el clásico paralelo con el pavo real, que se pavonea hermoso abriendo la cola y no repara en sus horrendos pies".

"Menys que una figa" (v. 2928), amb l'equivalència castellana *Importar menos que una higa*.

En resum, tot i algunes mancances en la identificació i catalogació de les unitats fràsiques anotades i la perspectiva moralista i castellanitzadora, Querol destaca la presència de 17 unitats fràsiques bastant conegudes a l'*Espill*.

4.9. Edició de l'*Espill* (1978), de M. Gustà

Marina Gustà afegeix a la seva edició de l'*Espill* (1978) un *Glossari* on recull "la major part de paraules o accepcions [de l'*Espill*] que no figuren al *Diccionari General de la Llengua Catalana* de Pompeu Fabra" (p. 229). En aquest vocabulari d'entrades lèxiques, també s'hi escolta alguna unitat fràsica, generalment ja identificada amb anterioritat. En farem la relació i el comentari.

- Aigua-sal*, aigua de salmorra. (Ja anotada per Chabàs i Almela)
- Ausades*, en veritat, a fe, força (Anotada per Chabàs i Almela)
- Banc del fre*, regnes de luxe. (Anotada per Chabàs i Almela)
- Bellmarí*, foca? (Anotada per Chabàs i Almela, amb el mateix interrogant)
- Caga-poquico*, criatura esquifida. (Anotada per Almela)
- Curt gambal*, mena de ball. (Repetició de l'errada de Chabàs i Almela)
- De calt en calt*, tot seguit. (Anotada per Chabàs i Almela)
- Drap de boca*, tovalló. (Anotada per DCVB i Almela)
- Fals (al)*, al revés. (Anotada per Chabàs i Almela)
- Fer sales*, tenir recepcions. (Anotada per Chabàs i Almela)
- Hac (han-lo per)*, el tenen per inútil. (Anotada per Chabàs i Almela)
- Hores*, devocionari. (Anotada per Chabàs i Almela)
- Jorn d'arrar*, jorn d'esposalles. (Anotada per Chabàs i Almela)
- Jorn de colre*, dia festiu. (Anotada per Chabàs i Almela)
- Jorn de pris*, dia de justa, de lluita. (Anotada per Chabàs i Almela)
- Menja-bonico*, esquifit. (Anotada per Almela)
- Menut (per)*, detalladament. (Anotada per DCVB i Almela)
- Mester (fa)*, cal. (Anotada per DCVB i Almela)

Nobles de nau, certes monedes. (Anotada per Chabàs i Almela)

Paternostres, rosaris. (Anotada per Chabàs i Almela)

Puja la quinta, aixeca la veu. (Anotada per Chabàs i Almela)

Punta-corrible, enformador. (Anotada per Almela)

Rosega altàs, aprofitadora. (Anotada per Chabàs i Almela)

Saltamartina, llagosta del camp. (Anotada per Chabàs i Almela)

Timbres nous, moneda valenciana. (Anotada per Chabàs i Almela)

En resum, doncs, un esquifit repertori, que reproduïx el d'Almela (confeccionat, a la vegada, a partir de les notes de Chabàs), als quals Gustà no cita, on es recull una petita part de la gran riquesa fraseològica de l'*Espill*.

4.10. Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana (1984-2001), de J. Coromines

El gran diccionari de Joan Coromines només s'ocupa incidentalment, en algunes entrades, de certes UFs, les quals són designades amb una terminologia variada i no sistemàtica: "grup fraseològic", "locució estereotipada", "combinació idiomàtica", "frases fetes i locucions", "construcció prepositiva", "dita proverbial", "combinacions fixades", etc. De fet, en moltes ocasions, en abordar aquest tema, remet a altres diccionaris amb expressions com "per a altres locucions i fraseologia, vegeu *DAG* i *AlcM*" (DeCat, *orella*) o "per a més dades i altres expressions i fraseologia, vegeu *AlcM* i *DAG*" (DeCat, *obrar*), o senzillament abandona el tema amb un "deixant de banda la massa dels fets fraseològics" (DeCat, *hora*). Observem, de passada, que el mot *fraseologia* el fa servir com a conjunt d'unitats fraseològiques i que no usa ni el terme *fraseologisme* ni el sintagma *unitat fraseològica*.

Les citacions de l'*Espill* són molt abundants al llarg del DeCat, però gairebé sempre com a font d'informació lèxica, no fràsica. Així, per exemple, els dos fragments on s'insereix una referència (desautomatitzada) al proverbi *Atansa't als bons i seràs un d'ells*, s'hi citen com a documentació del verb *atansar*, sense fer cap menció al proverbi; els versos on s'insereix la sentència

bíblica *Si un cec guia un altre cec, tots dos cauran a la fossa*, hi són citats només com a exemple del terme *orb*; el mateix s'hi esdevé amb les unitats *Grunyir com (un) porc*, *Poar amb garbell*, *Mudar de roba*, *Prendre la mida*, *Sentenciar a mort*, *Libell de repudi A la vesprada...*, de manera que els fragments corresponents que les contenen hi són citats només com a exemples lèxics de *grunyir*, *poar*, *mudar*, *pendre*, *sentenciar*, *libell*, *vesprada...*; el proverbi *Entre els cecs, el tort és el rei* hi és anotat, a l'entrada *orb*, com a "dita proverbial", sense citar-hi l'*Espill*, i tanmateix, a l'entrada *tort*, s'hi cita l'*Espill* només com a exemple lèxic de *tort*, sense mencionar el proverbi; els versos que contenen la locució adverbial *A la serena* hi són citats com a exemple lèxic del terme *serena*, però no com a exemple fràsic, tot i que hi és anotada la locució *A sol i a serena* 'deixant-ho a la intempèrie, de dies i nits'; etc.

A desgrat que el DeCat no és un diccionari fraseològic, en moltes ocasions s'hi registra la presència d'UFs inserides a l'*Espill*, com ara: *Tenir per hac* (DeCat, *lletra*), *Més que més*, *Fil per pua*, *Treure el flabiol sense cera*, *En sec*, *Tenir el pols flac*, *Per quins cinc sous*, *De coll tort*, *Mà de paper*, *Tirar camí*, *Pa de noccs*, *Estirar els estrops*, *De fet*, *A la final*, *Córrer puntes*, *En Mala hora*, *Esmussar-se les dents*, *Entre tant*, *A rem i veles*, *A lloure*, *Cruixir les dents*, *Joc d'escampella*, *A sac*, *A estrall*, *Ull de poll*, *Al més*, *En gros*, *Per sobres de*, *Els més*, *Mal de neulella*, *Fer la salva*, *Rat penat*, *Joc de mantades*, *Home de paratge*, *Nou moscada*, *Fins que*, *Fals quarter*, *Joc de passa passa*, *A traça de*, *Menjar blanc*, *Amb mala fressa*, *De fet que*, *Tal qual*, *A pic de*, *Raig de sol*, etc.

Altres vegades, s'hi registra una UF continguda a l'*Espill*, o una variant, però no s'hi cita l'*Espill*. Així s'esdevé amb el proverbi *Qui bat la mata que es mengi el conill*, el qual és citat per DeCat, *mata*, a partir del *Procés de les olives*, sense esmentar els versos de l'*Espill* on també n'hi ha inserida una variant; la locució *Ni buf ni baf* hi és recollida (DeCat, *baf*) sense citar els fragments de l'*Espill* on n'hi ha sengles variants intertextualitzades: "Si responia, / sols digués "buf", / havia "xuf", / si deia "baf", / tantost lo "saf" / al cap sentia" (vs. 3034-39) i "No es són girats, / ja els fan "bef-baf"" (vs. 7476-77); la locució *Tenir sang a l'ull* també és anotada i definida ('estar colèric, irritat') al

DeCat, *sang*, sense citar l'*Espill*: “Si en lo blanc / de l'ull té sang / i el veen hom, / algun queucom / és reverit, / un poc servit” (vs. 511-16); també el proverbi *El gat escaldat tem l'aigua tèbia* hi és qualificat com a “la nostra dita proverbial” (DeCat, *témer*) sense esmentar que és present a l'*Espill*; igualment ocorre amb les UFs *A poc a poc*, *Déu vos salv!*, *Mai per mai*, *Nit i dia*, *A regna solta*, *D'avui més*, *Metre en noves*, *Per menut*, *Tenir esment*, *Tenir-se per dit*, *Adés... adés...*, *De continent*, *A ull*, *De bon cor*, *A requesta*, *A soles*, *De matí*, *De nit*, *Per esguard de*, *Del tot*, *A tall d'espasa*, *Molí de sang*, *Mot a mot*, *A tard*, *Ésser tengut*, *Metre en obra*, *En va*, *Obrir les orelles*, *Per tant*, *Sol de justícia*, *Un poc de*, *Fluix de sang*, *Parar taula*, etc.

En resum, doncs, podem dir que l'aportació del DeCat al estudi del fràsic de l'*Espill* resulta valuosa, sobretot per la qualitat d'algunes observacions més que no pas per la quantitat de les UFs identificades.

4.11. Edició de l'*Espejo* (1987), de J. Vidal Alcover

Jaume Vidal Alcover va reeditar la versió en prosa castellana de Miquel i Planas i va afegir-hi notes, algunes de les quals amb un cert interès fraseològic. De fet, cada vegada que un autor s'ocupa de l'*Espill* --del seu lèxic i incidentalment, sense saber-ho o sense dir-ho, del seu fràsic-- reutilitza materials i notes dels lectors i crítics anteriors, citant-los o no citant-los, de manera que esbrinar què hi ha de novetat en els seus comentaris és tota una feinada. Vegem-ho, en aquest cas.

En relació a la col·locació *Home de paratge* (FE0058), fa una nota que repeteix i amplia les corresponents notes de Chabàs i Miquel i Planas, sense citar-les.

Puntualitza, seguint l'anotació de Miquel i Planas, sense citar-lo, que “tiénenle por un Don Nadie” tradueix l'original “han-lo per hac”, però no explicita que es tracta de la locució verbal *Tenir per hac* (FE0063).

Corregeix la traducció de la col·locació *Oli de mata* (FE0080): “[Miquel i Planas] traduce “aceite de mata”, y tal vez habría sido mejor traducir “aceite de lentisco”, que así es como en castellano hay que llamar a lo que en catalán llamamos con el genérico *mata* a la *Pistacia lentiscus* de Linneo” (p. 14).

En comentar la inserció i traducció de la locució *Treure el flabiol sense cera* (FE0109), s'allunya de les interpretacions correctes de Miquel i Planas i Coromines, que adhereixen i justifiquen la interpretació ‘romandre pobre i desemparat’ (concordant amb l’ús que en fa, de la mateixa locució, sant Vicent Ferrer, adduït al DeCat), i abona la suggerida per Chabàs, referida “al estado más bien flojo del sexo del pobre desheredado” (p. 18). Realment, el sexe és important a l’*Espill*, però no en aquest passatge, on aquesta lectura no fa sentit.

Repeteix l’anotació de Chabàs sobre el topònim *Hospital d'en Clapers* (FE0124), però no el cita.

Per a la col·locació *Camí ferrat* (FE0170) suggereix, com a traducció més adequada, “camino real” (p. 22).

De la locució nominal *Noble de nau* (FE0213), anota: “debía de ser una moneda de alto valor, ya que con ellas nuestro narrador regresa rico a València” (p. 25).

De la locució nominal *Timbre nou* (FE0227), comenta les anotacions de Chabàs, Miquel i Planas i DCVB.

Anota el sintagma *Pasta de muda* (FE0281) així: “mencionada entre los afeites de la mujer era, según Miquel i Planas, probablemente algún depilatorio” (p. 32).

De la col·locació *Cent novel·les* (FE0331), diu: “o sea, el *Decamerón* de Boccaccio o el *Novellino*” (p. 35).

Els versos "Com al badoc / mudava joc, / lo del noguer, / dant-li lloguer / perquè do el fruit, / jugava en buit" (vs. 3021-26), traduïts per Miquel i Planas així: "Tal como aquel que cuentan del nogal, que le cambiaba el juego al badoque, dándole paga para que rindiese fruto, así jugaba ella de vacío" –i prosificats per Carré, posteriorment, d'aquesta forma: "Com al badoc em mudava el joc, fent el del noguer, donant-lo a lloguer perquè doni el fruit: així ella jugava en el buit" (2006: 171)--, a partir dels quals hem identificat la locució verbal *Donar un noguer a lloguer* (FE0341), són comentats per Vidal Alcover d'aquesta altra manera: "Según Miquel i Planas, esto hace referencia a un dicho popular: *Te doy en alquiler mis nogales: las cáscaras serán para ti y las nueces para mi*. Aquí significaría que hacía el juego contrario del del nogal: que quería que ella se quedase con las nueces y él con las cáscaras, pero como ella no le entendía era como jugar en el vacío" (p. 36).

Discrepa de la interpretació donada per Miquel i Planas als versos "Dimecres après, / com me n'eixia, / fel companyia / e fent per mi / de cert trobí" (vs. 3262-66), ja que cal tenir-hi en compte la col·locació *Fer per algú* (FE0434), que "significa 'ser adecuado a/o para alguien', 'ser digno, 'ser agradable', etc." (p. 39).

Sobre l'episodi que narra el protagonista com a esdevingut a Santo Domingo de la Calzada durant el seu viatge a sant Jaume de Galícia, que dóna peu a identificar la locució *Cantar gall i gallina* (FE0366), cita una referència documental recollida al *Cançoner popular* d'Aureli Capmany, que no reproduïx i que és la següent tornada d'una cançó popular: "Fugiu d'aquí, dona boja, /no'm digueu tal bogeria, / que tan és viu vostre fill, / com aquest gall i gallina. / El gall se posà a cantar, / la gallina al plat ponía" (Aureli Capmany, *Calendari de llegendes*, 193).

També dedica sengles notes a les unitats *Dijous de la Cena* (FE0415), *Paternostre* (FE0416), *Agnus castus* (FE0417), *De coll tort* (FE0419) i *Rosegar els altars* (FE0420), citant i comentant el que hi diu Miquel i Planas.

Anota el topònim *Bovalar dels Agustins* (FE0422), seguint les indicacions ja fetes per Chabàs i Miquel i Planas, als quals no cita.

Els versos “Mas l'esposar / ab reposar / mai s'encontraren” (vs. 4313-15), que donen lloc a la unitat estilística configurada com a enunciat parèmic *Esposar i reposar mai no es troben* (FE0435), són traduïts per Miquel i Planas així: “pero el casar y mi descansar jamás anduvieron ya juntos” i Vidal Alcover en discrepa, amb una observació directament fraseològica: “el posesivo es oficioso y anula lo que tiene la frase de proverbial” (p. 47).

Així mateix, discrepa de la traducció literal que fa Miquel i Planas del vers “Costà'm pel pebre” (v. 4962): “me costó por la pimienta”, de la locució *Costar pel pebre* (FE0390), ja que hi hauria d'haver dit “me costó muy caro” (p. 52).

Sobre la col·locació *Joc de passa passa* (FE0531), esmentada als versos “Bé lo joc juga / de passa passa” (vs. 5498-99), reproduïx la definició que en dona DCVB i la documentació aportada per DeCat.

Anota la locució *Córrer la Seca, la Meca i la Vall d'Andorra* (FE0565), que defineix com “correr de un lado a otro sin destino fijo”, i diu que a l'*Espill* s'amplia “añadiendo nombres de otros lugares, por hipérbole” (p. 62).

En relació al proverbi *De bona casa, bona brasa* (FE0583), reproduïx i cita la nota de Miquel i Planas a l'*Espejo* (1936-42: 97).

Puntualitza l'anotació de Miquel i Planas, en el sentit que el proverbi *Perros qui lobos caçan, lobos los matan* (FE0039) no figura en castellà a l'obra sinó “en el aragonés castellanizado de la época” (p. 66).

Dels versos “I per engan / de miges dit” (vs. 6920-21), n'aclareix el significat mitjançant el que en diu DeCat (tom V, p. 663, col. 2^a), ja que la traducció de Miquel i Planas: “O por medio del engaño que se llama *ir a partir*”

(1936-42: 107) no reflecteix correctament el sentit de la col·locació *Engany de mitges* (FE0633).

Anota el topònim *Coll de Balaguer* (FE0636), repetint les anotacions ja fetes per Chabàs i Miquel i Planas.

Sobre el mot compost *Bellmarí* (FE0672), que defineix com 'foca de color pardo amarillento con manchas más claras, que suele nadar por las costas mediterráneas' (p. 77), fa l'especulació següent: "decir que las mujeres son focas para quien las alaba no parece muy elogioso; ¿hay que pensar entonces que Roig no conocía este animal y se dejó engañar por el adjetivo *bell*, entendiéndolo así, como "bello"?" (p. 77). Realment, no hi ha cap incoherència en dir, a l'*Espill*, que les dones són foques (se suposa que agressives o esquerpes) respecte a qui les lloa: "A qui les lloa / de llur bellea / --més, de nobles-- / són bellmarí" (vs. 7726-29), ja que això és coherent amb els versos que advertien això mateix, ja al començament de l'obra: "Qui més bé els fa / pijors les ha" (vs. 561-62).

Anota, seguint Chabàs i DCVB, als quals cita, els mots composts *Aiguasal* (FE0727) i *Peucrist* (FE0728).

Com els comentaristes anteriors, també anota el topònim *Port Fangós* (FE0675), afegint la informació que "de allí salió parte de la flota de Jaime I para la conquista de Mallorca" (p. 85).

Diu que la frase *Morder al fraile en el cuello*, provinent dels versos "S'afollaran / si prest no en mengem / e si no es vengen / de qui es discorden / e si no morden / al frare al coll" (vs. 8904-09), "parece un proverbio o frase hecha, aunque Miquel i Planas la define como "frase ponderativa de las impulsiones extravagantes de que son víctimas las mujeres embarazadas"" (p. 88). Nosaltres no hem trobat cap unitat fràsica hi relacionada i no l'hem considerada com a tal.

Anota l'apoteigma de sant Pau contingut als versos “Més val casar / que no cremar” (vs. 10184-86; FE0826), indicant-ne la procedència a l'*Epístola als Corintis*, tal com ja ho havien fet Chabàs i Miquel i Planas. Cap comentarista hi cita l'anterior.

Anota que el *Cantar de los cantares* de la traducció figura a l'original com a *Càntics cantats* (v. 11248; FE0876).

Observa que la traducció “los Cinco Libros” del vers “los Cinc Volums” (v. 13581; FE1006), fa referència al “*Pentateuco*, que comprende los libros del *Génesis, Éxodo, Levítico, Números y Deuteronomio*” (p. 123). Açò ja havia esta notat per Miquel i Planas.

Al fragment de la traducció “Él, sierpe de cobre, bronce o latón...”, procedent dels versos “Ell serp de coure, / aram, llautó...” (vs. 13880-81), posa una nota explicant que s'hi al·ludeix “a la serpiente de bronce de Moisés, según el relato del libro de los *Números*, cap. 21” (p. 125). Aquesta és la tercera recurrència que hi ha, a l'*Espill*, de la unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Serp de coure* (FE0894), que ja Chabàs havia anotat degudament a la primera aparició.

Observa que en traduir els versos “Mientras temps tins, / de roba muda” (vs. 14994-95) per “Mientras es tiempo todavía, cámbiate en otro hombre” (p. 134), Miquel i Planas hi desfà la metàfora. Tot això, sense identificar com a tal la col·locació *Mudar de roba* (FE0943).

En aparèixer usat al text el proverbi *Entre els cecs, el tort és el rei* (FE1072), comenta: “Partiendo del dicho ‘que el tuerto es rey en tierra de ciegos’, menciona a algunas mujeres excepcionales” (p. 136).

Així doncs, entre aquestes 33 anotacions relacionades –sovint sense pretendre-ho-- amb alguna unitat fràsica, trobem observacions fraseològiques interessants, com ara la identificació de les UFs *Fer per algú* i *Joc de passa*

passa, l'aportació de nova documentació en algun cas i la proposta de traduccions castellaneres més adients.

4.12. Edició de l'*Espill* (1988), de J. Tiñena

Jordi Tiñena, a la *Introducció* de la seva edició, destaca en l'obra "la qualitat del llenguatge, ric i pintoresc", "l'ús abundantíssim i variat de la metàfora i la comparació", així com "l'extensió i amplitud del vocabulari que usa (del fons popular, sí, però també de la fraseologia jurídica, teològica, mèdica...)". Després, a les notes que acompanyen el text, inclou alguna que altra observació d'interès fraseològic, ja fetes per comentaristes anteriors. Vegem-les.

Anota la locució nominal *Rossí sard* (FE0681) seguint i citant Miquel i Planas.

Quant a la col·locació *Cent Novel·les* (FE0331), que pot fer referència tant al *Decameró*, de Giovanni Boccaccio, com a les *Cento Novelle Antiche*, es decanta per la primera opció.

Anota els passatges que donen lloc a les unitats estilístiques comparatives configurades com a sintagmes verbals *Fer joc com mestre Corà* (FE0296), *Salvar els fills amb la sang dels pits, com el pelicà* (FE0500), *Fugir (de les dones) com Josep* (FE0552) i *Prendre muller de neu com sant Francesc* (FE0822).

Explica les referències bíbliques de les col·locacions *Arca de Noé* (FE0877), *Escala de Jacob* (FE0878), *Vel del Temple* (FE0879), *Terrassa d'or* (FE0880), *Verga d'Aaron* (FE0881), *Carro d'Elies* (FE0883), *Bresca de Samsó* (FE0886), *Argila d'Iram* (FE0887), i *Gavarrer en flames* (FE0889).

Dels versos "Los quatre perns / llatins doctors" (vs. 11912-13), que contenen la col·locació *Els quatre doctors (de l'Església)* (FE0906), diu:

“Aquests puntals de l'Església són Sant Ambrós, Sant Agustí, Sant Jeroni i Sant Bonaventura” (p. 145).

Observa que el vers que conté la locució nominal *Cinc volums* (FE1006) fa referència als “cinc primers llibres de l'Antic Testament, és a dir, el *Pentateuc*” (p. 158).

4.13. “Aspectes jurídics en un fragment de l'*Espill* de Jaume Roig” (1990-91), de C. Duran

En aquest article, Carola Duran i Tort analitza una part del sermó de Salomó relativa a l'actitud de les vídues i subratlla la presència del proverbi, que anomena “aforisme”, *Casat difunt mai fon trobat amonedat* (FE0630).

4.14. *Els cards i el llir: una lectura de l'Espill de Jaume Roig* (1992), de R. Cantavella

En aquest llibre, Rosanna Cantavella fa un recorregut crític i erudit pels tòpics literaris que l'*Espill* recull sobre les dones, situant-los en el context de la tradició europea. Per força, doncs, se n'ha d'ocupar, més o menys incidentalment, d'aquelles UFs en què han derivat sovint aquests tòpics, quan han donat lloc a expressions codificades. L'interès de l'autora no és lingüístic ni fraseològic, sinó temàtic i, per això, com ja hem vist en altres crítics, farà observacions i aportacions documentals interessants, des del punt de vista fraseològic, sense advertir-ho i usant una terminologia fraseològica no acurada o sense usar-ne cap. A continuació, fem un repàs d'aquestes aportacions.

Respecte als versos “E tot lo jorn / roden entorn / del cremalló, / com papalló, / fins que s'hi cremen, / perills no temen” (vs. 201-06), que recullen “la imatge de la papallona que es crema al foc” (p. 48) i on nosaltres hem identificat la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Cremar-se al foc com papalló* (FE0033), l'autora aporta precedents amb la mateixa imatge, a

l'*Évangile des femmes*, on la papallona que es crema és la dona mal aconsellada, i a l'*Amorosa visione*: “Gittate via la vostra gran beltade / che mi fa forsenar, quando vi miro, / sì come il papaglione che fere al foco / veggendo il gran splendor de la lumiera”.

Sobre “el perill del caçador caçat per la dona” (p. 49), a partir del fragment: “Als qui ab ànsia / e treballs vans, / perills e dans, / caça seguexen / qual no conexen; / pendre s’arreen / quanta ne veen: / són ells los presos” (vs. 224-31), que més endavant es reprén amb l’aportació d’un proverbi aragonès: *Perros qui lobos caçan, lobos los matan* (FE0039), Cantavella aporta el precedent d’un proverbi, que anomena “dita”, del *Llibre de paraules e dits de savis e filòsofs* de Jahudà Bonsenyor: *Viu [Plató] un casador qui parlave ab una fenbra e dix-li: casador, garde’t que no sies casat*.

Els versos “Exir certer, / de l’esperver / cercant les mans” (vs. 298-301) es basen en la metàfora de comparar els joves inexperts amb els pollets que s’han de protegir dels esparvers, que són les dones, vigilant-ne les urpes. Per això, hem fet la identificació en aquest fragment –seguint Miquel i Planas-- de la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Cercar les mans* (FE0044), ‘vigilar les mans (d’algú) per evitar un perill’. Cantavella n’aporta el precedent d’un “proverbi francès” (p. 50): “Deux choses sont que pas ne quier: / c’est jeune femme et esprevier; / car il faut pour eulx trop veillier, / et si les pert on de legier” (*Dits et proverbes de sages*).

La idea que les dones són dolentes perquè el primer pacte entre Eva i el diable dura per sempre apareix a l'*Espill* en tres ocasions. En la primera d’aquestes, la menció al tòpic es reforça mitjançant la intertextualització del proverbi *L’amor primera és millor* (FE0047), en els versos “Car les primeres / amors són veres / e tostemp duren” (vs. 369-71). D’aquest tòpic, Cantavella n’aporta diversos precedents no proverbials, no rellevants fraseològicament. Les altres dues mencions que hi ha a l'*Espill*, ja sense importància fraseològica, són: “Lo gran diable / qui les guanyà / hi té la mà” (vs. 9756-58) i “Primera amiga / fon del diable” (vs. 10444-45).

L'experiència dolenta del narrador de l'*Espill* envers les dones hi és expressada mitjançant un argument que s'inicia amb la inserció del proverbi *Bé sap de maça qui n'és ferit* (vs. 382-83; FE0050). Cantavella observa que "el refrany de la maça ja havia aparegut al *Maldit bendit* de Cerverí de Girona" i que "Francesc Ferrer el posa en boca de Cerverí personatge al *Conhort*" (p.52).

El mal tracte de les dones envers marits complaents i dòcils s'hi il·lustra, entre d'altres imatges, amb els versos "Sens llum cresol / li fan tenir" (vs. 530-31), que recullen la locució verbal *Fer tenir el cresol sense llum* (FE0069). Cantavella anota els versos, afirma que "la imatge és suficientment expressiva per poder ser un refrany o frase feta" (p. 56) i addueix precedents al *Maldit bendit*, *Llibre de fra Bernat* i *Sermó del Bisbetó*.

Amb la mateixa funció discursiva anterior, els versos "Per reverdir / en sec lo planten" (vs. 532-33) contenen la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Plantar (algú o alguna cosa) per reverdir* (FE0070), 'deixar sobtadament algú o alguna cosa, per renovellar-se i millorar'. Cantavella anota els versos i reproduïx la documentació aportada per Miquel i Planas, que no cita, procedent de les *Quinze Joyes de Mariage* i el *Corbacho*.

Sobre el tòpic del menyspreu de les dones envers qui les estima, resumit al proverbi *Qui més bé els fa, pitjors les ha* (vs. 561-62; FE0077), l'autora aporta el precedent proverbial: "Le done fai gran scherme de quili qe le ama, / e quili que le serve, quili schirnir abrama" (*Proverbia super natura feminarum*).

Els versos "Més que el penell / les muda el vent" (vs. 620-21), aplicats a les dones, recullen el tòpic de llur inconstància, però la locució verbal que contenen, *Mudar com el vent* o *Girar com el penell* (FE0082), és aplicable de forma més general, com així s'esdevé al mateix *Espill*, quan Salomó l'usa per increpar el protagonista: "E dins dos hores / lo teu cervell / gira el penell / ab tan poc vent?" (vs. 6540-43). Cantavella, a propòsit dels versos 620-21, diu que "la comparança del penell i la dona té una llarga tradició" (p. 57) i n'aporta

abundant documentació en diverses llengües, amb expressions codificades en alguns casos.

En comentar els versos “Uns mates baten, / los altres maten” (vs. 699-70), diu que “Miquel i Planas vol veure-hi una variant del refrany *Uns tenen la fama i altres carden la llana*. L'autèntic sentit s'hi aproxima, però no hi coincideix” (p. 61). En efecte, el proverbi usat a l'*Espill* és *Uns baten les mates i altres es mengen els conills* (FE0090). Cantavella documenta “aquella dita” al *Facet* i també observa que “al *Libro del Buen Amor* apareix una dita semblant, però no igual, a propòsit del missatger Ferrand Garçia, que fa d'intermediari però s'emporta la peça: “¡Non medre Dios tal conejero / que la caça así aduz!”. El sentit del refrany ací és evident: uns pretenen estúpidament les dones mentre són uns altres qui les aconsegueixen” (p. 62).

Sobre els versos “Dels pus estranys, / bolliciosos, / e ociosos, / menys vergonyós / e pus ronyós, / pren com la lloba” (vs. 1190-95), que contenen la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Emparellar-se amb els pitjors com fa la lloba* (FE0149), Cantavella diu que “la comparança entre la mala elecció de la vella i la de la lloba ens remet a un antic tòpic dels bestiaris” (p. 65), el qual tòpic aviat va passar a la literatura, com ho mostren les referències que addueix del *Proverbia super natura feminarum*: “S'ela'n percaça dese, con lo peçor se pone: / lo'semplo de la lova si porta per rason”, del *Libro del Buen Amor*: “De la loçana fazes muy loca e muy boba; / fazes con tu grand fuego como faze la loba: / al mas astroso lobo, al enatío ajoba” i del *Maldezir de mugeres*: “De natura de lobas son / ciertamente'n escoger”, tot constatant que “la dita seguirà repetint-se al XV” (p. 66).

En defensar que la muller del protagonista mereix una celebració solemne de la boda, les parentes d'aquesta repliquen la proposta del narrador de fer-ne una festa modesta, dient: “Ix de la roca, / que ab tan poca / honor se facen?” (vs. 2221-23). Així doncs, Miquel i Planas interpreta que la locució *Eixir de la roca* (FE0250) significa ‘ésser de baixa condició’ i aporta expressions

concordants d'altres textos (*Corbaccio, Lo Somni*), com ja hem vist. Cantavella les reproduïx, sense citar qui les aportà.

Del passatge de l'*Espill* on es malparla de la brutícia de les dones, especialment relacionada amb la menstruació, i on no s'observen UFs, Cantavella el relaciona encertadament, "per la concordança amb l'*Espill* en la brutícia general" (p. 72), amb un dels proverbis del *Llibre de tres: Tres coses fan dona sutze: camisa trapada, detràs cuncagada e pixar al lit banyada*.

Dels versos "Les que filaven, / com diu la gent, / ab fus d'argent" (vs. 2826-28), on s'intertextualitza la locució verbal *Filar amb fus d'argent* (FE0323), Cantavella fa el comentari següent: "L'expressió *filat amb fus d'argent* no sabem quin significat específic tenia: potser era una referència a la posició elevada, a l'exquisitesa social d'aquestes dones" (p. 76).

Els versos "Si responia, / sols digués "buf", / havia "xuf", / si deia "baf", / tantost lo "çaf" / al cap sentia" (vs. 3034-39) podem considerar que contenen una inserció desautomatitzada del proverbí *Per a tot buf hi ha baf* (FE0346), usat per Eiximenis. Cantavella hi aporta el precedent llatí i francès del *Mateolus*: "Alget amor, crescit odium, michi parcere nescit. / Si sibi dicam "bo!" dicit "beu!" Sic sumus ambo / concordet!" (*Liber lamentationum Matheouli*), "Se je di bo, elle dit beu; / nous sommes comme chien et leu" (*Les lamentations de Mathéolus*).

Del proverbí *A dona barbuda, de lluny la saluda* (FE0449), continguda als versos "Lo capellà / quan me'n parlà / bé dix: "barbuda"; / "lluny la saluda", / diu la referta" (vs. 4407-11), diu que "era una dita ben popular en l'àmbit hispànic" (p. 82) i aporta dos precedents medievals: "Mulier barbata, longe salutetur" i "Femina barbata, non dat mihi oscula grata" (*Proverbia sententiaeque latinitatis Medii Aevi*).

Un altre tòpic que a l'*Espill* no es resol mitjançant unitats fràsiques és el que Cantavella descriu com "la comparança entre els animals salvatges

(dominables) i la dona (incoregible)” (p. 92). Tanmateix, l'autora aporta abundant documentació prèvia de caire proverbial, en diverses llengües.

La sentència bíblica *He trobat un home entre mil, però una dona no l'he trobada entre totes* (*Eclesiastés*, 7.28; FE0556) és evocada en diversos moments a l'*Espill*: “De mil, un fuig, / mas infinits / són qui sos dits / volenter oen” (vs. 5908-12), “Al món no és / dona complida / e proveïda / de saviea, / virtuts, bonea / o de seny clar. / No en cal cercar, / car no n'hi ha” (vs. 6634-41), “Si mil mudaves / e les triaves / bé d'una en una, / per llur fortuna / e qualitat, / per llur pecat, / serien tals” (vs. 6985-91). Cantavella, en comentar aquests darrers versos, diu: “encara que en buscàs entre mil (al·lusió a l'*Eclesiastés*, VII, 28), totes les trobaria iguals” (p. 94).

Després del comentari anterior, l'autora argumenta que “com que és Salomó el que parla, no ens ha d'estranyar veure ací algunes de les dites a ell atribuïdes” (p. 94) i, en particular, se'n fa ressò del proverbí inserit als versos “Llur vana via / no es pot trobar; / ans en la mar, / on és passada / nau aviada, / se trobaria, / e es mostraria / alt senderola / per lla on vola / l'ocell en l'aire” (vs. 7004-13). Aquests versos intertextualitzen una variant d'una sentència bíblica (*Proverbis*, 30.19) que, aplicada a la dona, podem formular així: *Quan veuràs la via de la nau en la mar, la via de l'ocell en l'aire o la via de la serp en la roca, coneixeràs l'enteniment de la dona* (FE0642). L'aplicació a la dona (que no procedeix de la *Bíblia*, com observa Cantavella) ja apareix a les obres *Vers de la falsa femna*, *Versos proverbials*, *Romancea proverbiorum*, *Flors de virtut* i *Tirant lo Blanc*.

Tampoc no és de procedència bíblica l'aplicació a les dones de la sentència *Vanitat de vanitats i tot és vanitat* (*Eclesiastés*, 1.2; FE0645), de la qual en són ressò els versos “Són vanitat / de vanitats” (vs. 7100-01), que Cantavella cita sense aportar-hi, en aquest cas, cap altra documentació. Va ser l'*Espill* la primera obra en què se'n féu aquesta aplicació?

La col·locació *Munt de fem* (FE0650), utilitzada per a referir-se a la dona als versos “Són munts de fem / si gens se muden, / olen e poden” (vs. 7766-68), és citada per Cantavella, la qual assenyala que es tracta d’un “tema antic: el munt de fem que s’amaga rere la superficial bellesa femenina” (p. 98). Tanmateix, els precedents literaris que hi aporta no ho expressen mitjançant cap UF, de manera que potser hauríem de considerar *Munt de fem* com una unitat estilística configurada com a locució nominal, introduïda per l’*Espill*.

De la locució nominal, *Cant de sirena* (FE0767), usada als versos “Fogir, fogir / a veles plenes / de tals serenes / encortadores, / falses cantores, / a tots encanten / qui no s’espanten / de llur moral” (vs. 8562-69), en dóna una referència: “Lo canto de la serena tant’è dolz e soave, / ke fa perir li omini qe per mar va ê nave: / quand vol, canta le moneche canti dolci e soave, / ch’apre’nde’l cor ai amini con seratura clave” (*Proverbi super natura feminarum*).

L’apetit sexual insadollable de les dones, segons l’*Espill*: “Les dones totes / saps que són glotes / més que la mar” (vs. 12383-85), que s’hi expressa mitjançant la intertextualització del proverbi *Les dones són més glotes que la mar* (FE0938), és anotat per l’autora, sense subratllar-ne la vessant fràsica, alhora que aporta documentació, no rellevant fraseològicament, d’aquest tòpic.

De la sentència bíblica *Creixeu i multipliqueu-vos* (FE0425) n’hi ha cinc referències a l’*Espill*: “No ignorau / que el casament / és sagrament / per Déu manat / e ordenat / dins paraís” (vs. 4222-27), “Me féu membrant / fos recordant / del manament / de creximent, / multiplicar / e augmentar, / lo mon omplir, / degué complir” (vs. 6147-54), “E dix: ‘crexeu’; / sols pel dit seu / e sa virtut / han concebut / e engendrat, / ensemps mesclat / de dos sement, / no altrament” (vs. 10933-40), “Per Déu fon dit: / ‘multiplicau / e augmentau, / ompliu la terra’” (vs. 15048-51), “Aquells dos mots: / ‘tots engendrau’, / ‘tots consagrau’, / són parlar breu / manat per Déu, / llargs en virtut / a multitud / e en comú, / no a cascú / singularment” (vs. 15098-107). Cantavella comenta el

context de les dues darreres i cita alguns precedents literaris de referències “al manament bíblic” (p. 125), sense parar esment en l’aspecte fraseològic.

Cita els versos “Una oroneta, / cert, no fa stiu” (15240-41), però no menciona la presència del proverbi *Una oroneta no fa estiu* (FE1070) com a tal proverbi.

En comentar el passatge on el protagonista narrador accepta la bondat d’algunes dones, però la minusvalora, Cantavella diu “per això, les dones que fan “qualque bé” (15317) són estimades, com el tort entre els cecs” (p. 126), en referència als versos “Com l’home tort / rei entre els cecs” (vs. 15322-23). Tanmateix, no explicita que es tracta de la inserció del proverbi *Entre els cecs, el tort és el rei* (FE1072).

Igualment s’esdevé quan cita els versos “Car no és tan brau, / fer ni felló, / cert, lo lleó, / com pintat par” (vs. 16028-31), esgrimits pel protagonista per tal que les dones “no li tinguen por” (p. 129). L’autora no diu explícitament que s’hi intertextualitza el proverbi *No és tan brau el lleó com el pinten* (FE1095), per bé que el fet de la citació pressuposa una certa sensibilitat paremiològica.

En resum, doncs, al llarg d’aquests 27 casos, hem vist que l’autora, seguint el fil temàtic del debat sobre les dones, ha citat o subratllat la presència d’UFs, sovint sense proposar-s’ho i sense mencionar-les explícitament, o denominant-les vagament amb el terme *dita*, però aportant-hi en moltes ocasions una documentació valuosa.

4.15. Llengua, economia i societat a la València del segle XV (Segons l’Espill de Jaume Roig) (1994), de M. A. Vila

Marc Aureli Vila, al llibre que va publicar el 1994 sobre la societat valenciana a través de l’*Espill*, comenta tot de passatges d’interès geoeconòmic, subrallant-ne el lèxic però sense parar esment en el fràsic. Així, per exemple, dels versos “Com qui vell cep / empeltar vol, / tard n’ha mallol (vs. 4482-84) diu que tenen

un “regust de consell agrícola”, però no hi veu el proverbi que s'hi insereix. O en el cas dels versos “Qui molt s'ensaja / a l'aigua anar, / ell ha a llexar / lo coll o l'ansa” (vs. 3654-57) on, en no detectar-hi el proverbi *Tant va el cànter a la font que a la fi es trenca*, hi dóna una interpretació del tot incorrecta: “De sempre, la mar ha representat un perill per a aquells qui s'hi han guanyat la vida: navegants i pescadors (...) Ens sembla endevinar, en la pinzellada de *lleixar lo coll*, que és del tot similar a *deixar-hi la vida*; i que *perdre l'ansa* equival a *perdre el mitjà de subsistència*, ambdues coses prou greus”. Amb tot, les seves observacions posen de manifest la presència de determinades UF, que comentem a continuació.

Fa esment, en diferents apartats del llibre, de noms d'animals que són col·locacions, com ara *Cuc de seda*, *Llop de mar*, *Peix molar*, *Rata penada*, *Mula folgada*, *Mula moïna*, *Mula de moro*, *Mula treta d'albarda*. De molts d'aquest noms, en dóna la definició.

De topònims que són col·locacions també en recull i defineix uns quants: *Bovalar dels Agustins*, *Coll de Balaguer*, *Sant Martí Sarroca*, *Abadia de Saint Denis*, *Nòstra Dòna de lo Puèi*, *Santo Domingo de la Calzada*, *Sant Jaume de Galícia*, *Riu gros d'Aragó*, *Santes Creus*, *Hospital d'en Clapers*, *Bany d'en Sanou*, *Bany d'en Suau*.

D'oficis amb el nom en forma de col·locació, n'esmenta els següents: *Cap de guaites*, *Mestre de tint*, *Mestre de ponts*.

Altres sintagmes nominals que també anota i glossa són: *Ànima i cos*, *Faves tendres*, *Faves sobrades*, *Mà de paper*, *Joc de naips*, *Morter de coure*, *Serp de coure*, *Drap de coll*, *Mig cofre*, *Camí ferrat*.

Quant a sintagmes verbals, anota i comenta els versos que contenen *Grunyir com un porc*, *Tenir bona mà*, *Tirar camí*, *Entrar al llaç*, *Açaçar com cans a llebre*, *Tenir pedra al cor com les esponges*, *Fer tenir el cresol sense*

llum, Cosir robes girades, Daurar l'estany, No valdre ni una malla, Fer d'un sou ducat.

Pel que fa a les locucions adverbials, en parla de *A totes hores, Al mig jorn, A tassalls.*

En resum, Marc Aureli Vila anota i defineix bastants UFs, sense tenir cap intenció fraseològica, algunes de les quals de forma innovadora, com ara les relatives als tipus de mules o als oficis.

4.16. Edició parcial de l'*Espill* (1994), d'A. Carré

Antònia Carré, a la seva edició fragmentària de 1994, en vers i en prosa, anota diversos passatges d'interès fraseològic, amb consciència explícita de fer-ho, en alguns casos, i sense veure-hi l'aspecte fràsic, en la majoria. En farem l'exposició completa, per bé que generalment les anotacions repeteixen les de comentaristes anteriors.

Dels versos "Lo flaviol / traguí sens cera" (vs. 858-59), diu: "Locució metafòrica que vindria a significar que no en va treure ni un ral" (p. 18).

Anota, seguint comentaristes anteriors, els topònims *Hospital d'en Clapers, Nostra Dòna de Lo Puèi, Santo Domingo de la Calzada* i *Bovalar dels Agustins*.

Descriu *Córrer puntes* com a un "joc cavalleresc" que "és un combat a cavall i amb llança" (p. 31).

Dels versos "Car l'entramés / bé el conegué" (vs. 1528-29), anota el terme *entramés* "en el sentit de comèdia, engany" (p. 33).

En no conèixer el proverbi *Bé n'haja la guerra, que fa rei cortés* (FE0212), el prosifica com "Benaurada la guerra!", diu el rei cortès" (p. 40).

De *Timbre nou* diu “moneda d'or encunyada per Alfons el Magnànim” (p. 44), sense adonar-se'n que, al moment que se'n parla en la ficció biogràfica de *l'Espill* (l'estimació del dot de la primera muller del narrador), Alfons el Magnànim (1396-58) era un nen de dos anys, poc més o menys.

Dels versos “Tirar los strops / sabries més” (vs. 2188-89), diu: “L'expressió voldria dir “fer de camàlic, de bastaix”” (p. 47), sense citar Miquel i Planas.

Prosifica els versos “Dissimulant / e no mostrant / en res conèixer / com m'han fet péixer” (vs. 2301-04) així: “tot dissimulant i no fent veure que sabia que m'havien donat peixet” (p. 49), amb la nota: “El protagonista narrador ens indica aquí, metafòricament, que va descobrir que l'esposa no era verge”.

De la locució *Fer botes* en diu “expressió que significa ‘estar si es romp o no a plorar’” (p. 54).

Anota els versos “La nostra gata / vos ne portau” (vs. 2742-43) amb la indicació, al nostre entendre incorrecta: “Locució que vol dir ‘estar embriac’” (p. 58), ja que, pel context i per la concordança amb *Lo procés de les olives*, el més versemblant és que la locució verbal *Emportar-se la gata* (FE0306) vol dir ‘no mantenir bastant temps, fins a satisfer la dona, l'erecció del penis’.

Dels versos “No pot l'agulla / cosir, que és roma” (vs. 2770-71), on s'intertextualitza una variant de la locució verbal *Tenir roma la punta* (FE0311), en fa l' anotació següent: “L'esposa al·ludeix metafòricament a la impotència sexual del marit” (p. 58).

Afirma que el vers “De Cent novelles” (v. 2864) fa referència al *Decameró* de Giovanni Boccaccio.

Anota els versos "Com al badoc, / mudava joc" (vs. 3021-22), dient: "Hi ha un refrany: *Al badoc, mudau-li el joc*, que vol dir enganyar a algú" (p. 63).

Dels versos "Lo del noguer, / dant-li lloguer / perquè do el fruit, / jugava en buit" (vs. 3023-26), diu que "possiblement hi ha un altre refrany que els explica: *Et dono a lloguer les meves nogueres: les closques seran per a tu i les nous per a mi*" (p. 63), sense citar Miquel i Planas.

Del *Joc d'escampella* diu que és un "joc en què s'havien de colpejar dos pals petits" (p. 63). I del *Joc de la joca*: "Joc en el qual també s'usaven dos palets" (p. 63).

Dels versos "Si responia, / sols digués "buf", / havia "xuf", / si deia "baf", / tantost lo "çaf" / al cap sentia" (vs. 3034-39), que intertextualitzen una referència desautomatitzada del proverbi *Per a tot buf hi ha baf* (FE0346), només diu que són "un joc de paraules entre l'onomatopeia i la paraula "safa", que era una palangana" (p. 63).

A la primera recurrència on apareix *Foc salvatge* (FE0361), hi posa una nota descrivint la malaltia.

Dels versos "A totes hores, / ses belles hores / (...) / sovint obria" (vs. 3995-4001) anota: "Llibre que contenia les oracions de diversos oficis" (p. 82).

En comentar el fragment "D'hipocresia / e de parença / haguí creença / tot son comport / fos de coll tort / rosega altars" (vs. 4116-21), diu que són "locucions que signifiquen que la beata era de fingida devoció" (p. 85).

Comenta la locució nominal *Dona barbuda* (FE344) amb l'anotació: "Possiblement en el sentit figurat de "dona madura"" (p. 88).

Qualifica el proverbi *A dona barbuda, de lluny la saluda com a dita popular*" (p. 91).

De les col·locacions *Escut d'escorça* (FE0457) i *Exerç d'agulla* (FE0458), diu que “són dues maneres diferents d'empeltar una planta” (p. 93).

El nom compost *Tancaporta* (FE0478) és anotat seguint el que diu DCVB.

La locució verbal *Costar pel pebre* (FE0489) és incorrectament prosificada: “Em costà el pebre!” (p. 102) i correctament interpretada: “Locució que vol dir que li va costar molt car”.

En arribar a la primera recurrència on s'insereix la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Salvar els fills amb la sang dels pits, com el pelicà* (FE0500), explica que “existia la creença que el pelicà s'obria el pit a cops de bec per donar aliment als seus fills” (p. 105).

Explicita que *Fer mamella* (FE0511) significa fer un biberó.

Anota la locució verbal *Fer la figa* (FE0537) com a un “fet d'escarni que es fa amb el dit gros sortint entre l'índex i el del mig” (p. 114).

Defineix *Fer cimbell* (FE0542) com “coquetejar” (p. 115).

De la col·locació *Fina amor* (FE0547), diu que “així era anomenat l'amor trobadoresc” (p. 118).

De la locució verbal *Córrer la Seca, la Meca i la Vall d'Andorra* (FE0565), diu que és una “frase proverbial (...) que vol dir viatjar molt” (p. 126).

Identifica el topònim fràsic *Volta d'en Torra* (FE0567) com a “un dels dos bordells que existien a Barcelona al segle XV, situat entre els actuals carrers de Tallers i del Carme” (p. 126).

De la primera recurrència de la sentència *Creixeu i multipliqueu-vos* (FE0425), en dóna la referència bíblica pertinent.

Identifica el proverbi *De bona casa, bona brasa* (FE0583) repetint el que diu DCVB.

En comentar els versos “Car no és tan brau, / fer ni felló, / cert, lo lleó, / com pintat par” (vs. 16028-31), observa que “Roig amplifica el refrany que diu: *No és tan brau el lleó com el pinten*” (p. 135).

Comptat i debatut, aquests 34 casos fan un petit contingent d’anotacions d’interès fraseològic, amb algunes aportacions noves, com ara les definicions de les col·locacions *Fina amor* i *Volta d’en Torra*, no identificades a *l’Espill* pels comentaristes anteriors.

4.17. Teoria i història dels proverbis catalans. Aplicació a l'estudi d'un corpus paremiològic del segle XVI (1994), de M. Conca

Maria Conca i Martínez, a la seva tesi doctoral, no s'ha ocupat dels proverbis continguts en obres de creació literària, ja que ha centrat la seva aproximació històrica en els reculls sapiencials i la literatura didacticomoral. Tot i això, en estudiar i documentar els proverbis continguts al refranyer desaparegut *Refrans en prosa catalana glossats*, de la fi del segle XV, del qual ha arribat a nosaltres la seva traducció castellana *Refranes famosíssimos y provechosos glosados* (Burgos, 1509), amb diverses reedicions al llarg del segle XVI, ha tingut en compte els proverbis de *l’Espill*. Així, ha detectat onze proverbis comuns a ambdues obres, però en realitat n'hi ha disset, segons el resultat obtingut després d'haver-hi fet un contrast més sistemàtic. A continuació, en fem la relació, posant en primer lloc la forma canònica del proverbi, seguida dels versos de *l’Espill* on figura inserit i de l'encunyació castellana continguda a *Refranes famosíssimos*.

Benaurat és qui per mal d'altri es castiga (FE0093). "Car molta gent / veent penar, / altri passar / mal e turment, / no pren scarment / e se'n castiga" (*Espill*, 722-27). "Bien és quien por mal de otro se castiga" (*Refr. famosos.*, III.4) (Conca 1994: 491-93)

Qui s'allunya dels seus, l'aïra Déus (FE0151). "Llançat riquea, / cercat pobrea. / Llunya's dels seus, / ira-la Déus" (*Espill*, 1207-11). "Quien de los suyos se alexa, Dios lo dexa" (*Refr. famosos.*, VI.7) (Conca 1994: 576-78)

A cada porc li arriba el seu sant Martí (FE0211). "Porc ple de vicis, / un mal matí / son sanct Martí / ella trobà" (*Espill*, 1794-97). "A cada puerco viene su san Martín" (*Refr. famosos.*, VI.4) (Conca 1994: 573)

Tant va el cànter a la font que a la fi es trenca (FE0383). "Qui molt s'ensaja / a l'aigua anar, / ell ha a llexar / lo coll o l'ansa" (*Espill*, 3654-57). "E no te olvides dezir el peligro del cántaro que muchas vezes va a la fuente etc." (*Refr. famosos.*, III.23) (Conca 1994: 514-16)

La vinya vella no pot tornar-se mallol (FE0453). "Com qui vell cep / empeltar vol, / tard n'ha mallol" (*Espill*, 4482-84). "Gran mal es de la viña como torna a ser majuelo" (*Refr. famosos.*, IX.28) (Conca 1994: 629-31)

A l'enfornar, se fan els pans geperuts (FE0582). "Al començar / o enfornar / sens bon acord, / lo pa es fa tort, / clotós, morrut / e geperut" (*Espill*, 6249-54). "Al enfornar, se hazen los panes tuertos" (*Refr. famosos.*, III.2) (Conca 1994: 489-91)

De bona casa, bona brasa (FE0583). "De bona casa / pren bona brasa" (*Espill*, 6267-68). "De buena casa, buena brasa" (*Refr. famosos.*, VII.3). (Conca 1994: 596-97)

No hi ha pitjor clavilla que la del mateix fust (FE0596). "Sols per haver / o fill o filla / e fos clavilla / del fust mateix" (*Espill*, 6422-25). "Mala clavija es la del mismo madero" (*Refr. famosos.*, X.6) (Conca 1994: 634-36)

El gat mullat tem l'aigua, queda o rèbea (FE0611). "Queda e rèbea / tem gat mullat" (*Espill*, 6588-89). "Del agua mansa te guarda" (*Refr. famosos.*, III.5) (Conca 1994: 493-95)

Amor de donzella, aigua en cistella (FE0690). "S'aigua stojar / vol en cistella" (*Espill*, 7838-39). "Amor de niña, agua en cestilla" (*Refr. famosos.*, III.8) (Conca 1994: 497-500)

No és tan brau el lleó com el pinten (FE1095). "Car no és tan brau, / fer ni felló, / cert, lo lleó, / com pintat par" (*Espill*, 16028-31). "No es tan bravo el león como le pintan" (*Refr. famosos.*, XII.11) (Conca 1994: 670-72)

Sia quisvulla hereu, si queucom ne sobra (FE0152). "E si quan mor, / del seu tresor / queucom ne sobra, / mai algú en cobra, / dels seus tampoc" (*Espill*, 1211-15). E después de tus días, sea quien quiera heredero, si algo sobra" (*Refr. famosos.*, V.17)

Atansa't als bons i seràs un d'ells (FE0165). "Puis jo fui cert / ésser desert / de benvolents, / cert, als dolents / no m'atansí" (*Espill*, 1299-83), "Les que s'atansen / fer qualche bé / sots llei e fe, / són estimades / un tant preades" (*Espill*, 15316-20). "Allégate a los buenos y seràs uno dellos" (*Refr. famosos.*, VI.6)

Qui avant no mira, arrere cau (FE0398). "Miràs lo pas / ans que cuitàs / saltar avant" (*Espill*, 3919-21). "Quien adelante no mira, atrás se cae" (*Refr. famosos.*, V.7)

Perros que lobos cazan, lobos los matan (FE0039). “Mostins e perros / qui por los cerros / los lobos caçan, / lobos los matan / a la final” (*Espill*, 6575-79). “La yegua que arremetió y comieronla lobos” (*Refr. famosos.*, XI.23)

El camí menys ferrat mai no és errat (FE0966). “Lo menys ferrat / mai fon errat” (*Espill*, 12775-76). “No dexar los caminos viejos por los senderos nuevos” (*Refr. famosos.*, XI.6)

Entre els cecs, el tort és el rei (FE01072). “Com l’home tort / rei entre’ls cecs” (*Espill*, 15322-23). “Más vale ser tuerto que ciego” (*Refr. famosos.*, XII.5)

Així mateix, Conca també ha observat que n’hi ha tres proverbis comuns entre *Romancea proverbiorum*, manuscrit aragonès del segle XIV, i l’*Espill*:

Qui muyto se acuyto, de crudo comio (*Romancea prov.*, 42). “Qui massa es cuita / crua, mal cuita, / o massa calda / amb què s’escalda / pren la vianda” (*Espill*, 3926-31)

Qui adelant non guarda, açaga caye (*Romancea prov.*, 88). “Miràs lo pas / ans que cuitàs / saltar avant” (*Espill*, 3919-21)

Can qui lobos mata, lobos lo matan (*Romancea prov.*, 12). “Mostins e perros / qui por los cerros / los lobos caçan, / lobos los matan / a la final” (*Espill*, 6575-79)

En relació a la procedència aragonesa d’aquests tres, observem que el primer es retroba anotat en català per l’aragonès Juan Lorenzo Palmireno, professor de l’Estudi General de València, a la seva col·lecció *Adagia hispanica* (1585): *Qui massa es pressa, de cru menja*, i que el tercer és reportat a l’*Espill* en la seva llengua original i amb la marca d’inserció: “Aragonès / ne diu bon ves”. Afegim, de passada, que també hi ha un proverbí coincident entre *Romancea proverbiorum* i *La brama dels llauradors: Tenetme est asno, meterme en aquel bando* (*Rom. prov.*, 18), *Teniu-me aquest ase, metre’m en lo*

bando (*Brama*, 176), així com d'altres comuns amb el *Tirant lo Blanc*, *Lo procés de les olives* i *Lo somni de Joan Joan*, per la qual cosa no fóra forassenyat conjeturar que alguna còpia de *Romancea proverbiorum* podria haver circulat per la València de la segona meitat del XV.

4.18. “Sobre les fonts catalanes de l’*Espill*” (1998) i *Fraseologia i estil. Enigmes literaris a la València del segle XV* (1999), de J. Guia

Al nostre article “Sobre les fonts catalanes de l’*Espill*” (1998), en posar-hi de manifest les dependències de l’*Espill* envers *Lo Somni* de Bernat Metge, s’hi fa referència a algunes UFs, com ja s’ha vist a l’apartat dedicat a les fonts de l’*Espill*. Particularment, s’hi esmenten el mot compost *Aiguamoll* (FE1003), les col·locacions *Noves rimades* (FE0088) i *Solemne festa* (FE0253), la locució adjectival *Indigne de descalçar la sabata (a algú)* (FE0079), les locucions verbals *Prear menys que un fesol* (FE0067), *Anar de mal en pitjor* (FE0231) i *Seure en la mateixa cadira (o banc) d’algú* (FE0931) i els proverbis *Tres coses llencen l’home de casa: fum, pluja i mala muller* (FE1008) i *Una oroneta no fa estiu* (FE1070).

Així mateix, en parlar-hi dels *Versos proverbials* de Guillem de Cervera com a font de l’*Espill*, també s’hi esmenten algunes UFs, com ara el mot compost *Vanaglòria* (FE0919),), la col·locació *Ferir les roques* (FE0764), la locució nominal *Cor de pedra* (FE0348), la locució adjectival *Com flor de lliri entre espines* (FE0004), les sentències bíbliques *Quan veuràs la via de la nau en la mar, la via de l’ocell en l’aire o la via de la serp en la roca, coneixeràs l’enteniment de la dona* (FE0642) i *Si un cec guia un altre cec, tots dos cauran a la fossa* (FE0991) i els proverbis *Les dones són més glotes que la mar* (FE0938), *Qui espines sembla, descalç no vaja* (FE0381) i *El temps perdut no es pot cobrar* (FE1078).

Al llibre *Fraseologia i estil. Enigmes literaris a la València del segle XV* (1999), s'hi mostren concordances fràsiques entre l'*Espill* i tot d'altres obres de la fi del XV. Amb aquesta finalitat, s'hi presenta un buidatge considerable d'UFs i d'UEs de l'*Espill*, precedent del treball present, per bé que en aquell moment, focalitzada l'atenció en la concordança susdita, no s'hi procedeix a identificar les unitats (forma canònica + definició) d'una manera sistemàtica, com es fa en aquesta tesi. A continuació, les enumerem.

A) UNITATS FRÀSIQUES

Col·locacions: *Procés de pensa* (FE0054), *Córrer puntes* (FE0188), *Solemne festa* (FE0253), *Tenir l'esperança perduda* (FE0384), *Metre en noves* (FE0392), *Vida activa* (FE0413), *Dijous de la Cena* (FE0415), *Grans crits* (FE0482), *General diluvi* (FE0646), *Vida contemplativa* (FE1081).

Locucions nominals: *Cor de pedra* (FE0348), *Contres i proves* (FE0393), *Dret i envers* (FE0518).

Locucions adjectivals: *Indigne de descalçar la sabata (a algú)* (FE0079), *Brau com un toro* (FE0445), *Bo i millor* (FE1055).

Locucions verbals: *Tenir per hac* (FE0063), *Tòrcer el morro* (FE0083), *Anar de mal en pitjor* (FE0231), *Beure's les adives* (FE0234), *Cenyir-se sobre viu* (FE0473), *Fer la figa* (FE0537), *Fer les barbes* (FE0663), *Donar sus i mat* (FE0815), *Seure en la mateixa cadira (o banc) d'algú* (FE0931).

Locucions adverbials: *D'avui més* (FE0113), *Ni hora ni punt* (FE0176), *A mal grat* (FE0177), *A regna solta* (FE0294), *Del temps de xapes* (FE0304), *A totes hores* (FE0406), *Cuit o cru* (FE0402), *Amb cuitats passos* (FE0523), *A tall d'espasa* (FE0735).

Fórmules: *No bastar (tal cosa) per a poder dir (tal altra)* (FE0085), *Deixa'm estar!* (FE0239), *Llamp et fereixi!* (FE0391), *Bon (re)pòs tinga* (FE0437), *Així Déu m'ajut!* (FE0544), *Al cau!* (FE0625).

Apotegmes: *Això és com voler buidar la mar en un clot d'arena* (FE0754), *Els contraris, junts, es manifesten millor* (FE1110).

Sentències bíbliques: *Quan veuràs la via de la nau en la mar, la via de l'ocell en l'aire o la via de la serp en la roca, coneixeràs l'enteniment de la dona* (FE0642), *Si un cec guia un altre cec, tots dos cauran a la fossa* (FE0991).

Proverbis: *L'amor primera és millor* (FE0047), *Uns baten les mates i altres es mengen els conills* (FE0090), *Atansa't als bons i seràs un d'ells* (FE0165), *Qui menja bonico, caga poquico* (FE0315), *Al badoc, mudeu-li el joc* (FE0339), *A dona barbuda, de lluny la saluda* (FE0449), *D'armes i d'amors, a un plaer cent dolors* (FE0828), *Qui s'excusa, s'acusa* (FE0918), *Massa familiaritat engendra menyspreu* (FE1011), *El temps perdut no es pot cobrar* (FE01078), *No és tan brau el lleó com el pinten* (FE1095).

B) UNITATS ESTILÍSTIQUES

Configurades com a sintagmes nominals: *Fals crim* (FE0472), *Terra ameníssima* (FE0648), *Toc i vista* (FE0562), *Ploma i tinta* (FE1108).

Configurades com a sintagmes verbals: *Ufanar-se com el paó* (FE0261), *No beure aigua clara ni posar-se en arbre verd, com la tortra* (FE0674), *Tornar-se (estàtua de) sal com la muller de Lot* (FE0950).

Configurades com a enunciat: *Cavall que mama llet de somera, no serà cavall lleuger* (FE0783).

De totes aquestes unitats se'n parla al llibre, però sense classificar-les, com ací es fa, ni expressar-les sistemàticament en forma canònica. Tot i això, són una mostra del buidatge fràsic de l'*Espill* que ja duiem aleshores entre mans i de l'aplicació contrastiva corresponent.

4.19. "Parémiologie et traduction dans le *Spill* (1460) du valencien Jaume Roig et ses trois versions castillanes de 1665, 1892 et 1950" (2000), de M. N. Costa-Reus

Marie-Noëlle Costa-Reus, al treball de referència, observa sobre l'*Espill* que "son caractère didactico-moral, clairement exprimé par l'auteur, conditionne sa construction et ses références. Les proverbes et expressions proverbiales, en particulier, y sont assez nombreux" i hi afeg que "il sera donc intéressant d'étudier, tout d'abord, comment ils sont introduits dans l'oeuvre et sous quelle forme ils apparaissent". Així, com que els proverbis són "souvent courts et

martelés", diu que semblen particularment adaptables al metre de l'*Espill*, ocupant-hi un espai minimal, de dos versos, com ara: "Uns mates baten / los altres maten" (vs. 699-70) i "De bona casa / pren bona brasa" (vs. 6268-69), encara que aquests dos versos no sempre rimen entre ells: "Bé sap de maça / qui n'és ferit" (vs. 382-83).

Altres vegades, continua Costa-Reus, "les sentences présentent une longueur moyenne variant entre 3 et 5 vers" i en dóna l'exemple: "Qui molt s'ensaja / a l'aigua anar, / ell ha llexar / lo coll o l'ansa" (vs. 3654-57), els quals versos contenen una recurrència desautomatitzada del proverbi: *Tant va el cànter a la font que a la fi es trenca* (FE0383). Tanmateix, en voler portar l'argument més enllà, amb proverbis o sentències esmentats al llarg de paràgrafs de fins a 14 versos, dóna com a exemple el passatge següent: "Lo carnisser / que és negligent, / qui va sovent / al bestiar / per bous triar, / triant, triant / e confiant / de son saber, / veu-se llauger, / perd-ne la por, / a la fin mor: / toro u rascall / lo's met davall" (vs. 6560-72), el qual no conté cap proverbi conegut, tot i ser una recreació analògica i una introducció del proverbi que l'autor insereix immediatament després: "Aragonés / ne diu bon ves: / *Mostins e perros / qui por los cerros / los lobos caçan, / lobos los matan / a la final* (vs. 6573-79).

Costa-Rius s'ocupa, a continuació, de les "formes característiques des formules populaires" que l'autor de l'*Espill* utilitza per introduir-hi alguns proverbis. Dels quatre exemples que cita, però, només en un hi ha una marca d'inserció característica de la complicitat en el coneixement del proverbi, que el locutor suposa en l'interlocutor. En efecte, als versos: "Saps que lo gat / poc escaldat / tem aigua tèbea" (vs. 6585-87), l'emissió del proverbi va precedida de l'expressió: "Saps que...", inequívoca des del punt de vista esmentat. Tot i que, a l'*Espill*, hi ha quinze unitats fràsiques que van acompanyades de fórmules d'inserció, els altres tres casos que Costa-Rius addueix no exemplifiquen aquest fet:

Als versos "Bé dix: "barbuda"; / "lluny la saluda", / diu la referta" (vs. 4409-11), l'expressió "Bé dix" no té la funció introductòria susdita, ja que, si llegim els versos immediatament precedents: "Lo capellà / quan me'n parlà / bé dix...", veurem que aquest "bé dix" només fa referència al mot "barbuda", en concordança amb el passatge anterior, quan el capellà casamentier parlà al protagonista d'aquesta dona: "Jo us vull trobar / muller barbuda: / una tenguda / en gran estima" (vs. 4236-39). En aquest exemple, la fórmula d'inserció proverbial és la frase de cloenda: "diu la referta", que rebla l'enunciació del proverbi complet.

Als versos "L'hom qui s'absté / d'axò en Quaresma, / a Cinquagesma / cornut se troba" (vs. 2808-11), l'expressió "L'hom qui" no és cap introducció de la unitat estilística sinó que en forma part.

Als versos "Han per indigne / en son parlar / d'ensivillar / la llur sabata" (vs. 578-81), l'expressió "Han per", que té per subjecte les dones que menystenen en son parlar un marit "solacer, plaent, benigne", no és una fórmula d'inserció sinó, senzillament, una de les formes verbals variants de la locució (*Ser*) *indigne de descalçar la sabata (a algú)*.

El treball de Costa-Rius es clou amb un detallat i interessant estudi del proverbi contingut als versos: "Porc ple de vicis, / un mal matí / son Sent Martí / ella trobà" (vs. 1794-97), contrastant-los amb les versions castellanques de l'*Espill* dels segles XVII (Llorenç Matheu i Sanç), XIX (Joaquín Serrano Cañete) i XX (Ramon Miquel i Planas).

4.20. Jaume Roig, *l'Espill: una edició crítica* (2002), d'A. I. Peirats

Anna Isabel Peirats, a la seva tesi doctoral (2002), inclou un apèndix anomenat *Índex paremiològic* (ps. 1045-49), que és presentat amb un paràgraf de redacció ambigua: "Aquest índex comprén les fórmules paremiològiques que he enregistrat a l'*Spill*, ordenades per ordre alfabètic de temes claus, a partir del buidatge de la *Paremiologia catalana comparada* de S. Farnés (8 vols.)".

L'ambigüitat es troba en el fet que l'autora vol donar a entendre que és ella qui ha enregistrat a l'*Espill* les "fórmules paremiològiques" però, a continuació, afirma que ha seguit el buidatge de S. Farnés, publicat a PCC. En efecte, el procediment per a elaborar aquest *Índex paremiològic* no ha estat el buidatge directe de les unitats fràsiques de l'*Espill*, vers a vers, sinó el buidatge de les citacions de l'*Espill* contingudes a PCC, entrada rere entrada. Així ho posa de manifest l'ordre de presentació de l'índex, depenent de PCC, i el fet de no anotar-hi cap de les unitats fràsiques que PCC omet de forma absoluta. D'altra banda, sota la inadequada denominació genèrica de "fórmules paremiològiques", no s'hi especifica la diversa tipologia d'aquestes unitats fràsiques.

A l'esmentat *Índex paremiològic* hi ha 86 entrades procedents de PCC, amb indicació dels versos de l'*Espill* a què fan referència. D'aquestes 86 entrades de PCC, n'hi ha 67 on Farnés cita l'*Espill* i 19 on no el cita. Cal concloure, doncs, que Peirats ha relacionat pel seu compte 19 entrades de PCC (on no se cita l'*Espill*) amb sengles passatges de l'*Espill*. Recordem, sobre això, que més amunt hem presentat 118 casos d'entrades de PCC on es podria o s'hauria d'haver citat l'*Espill*. A continuació, comentem aquests 19 casos, numerant-los per facilitar-ne el comentari posterior.

1) PCC, A 1980: "Arc sempre estirat, arc esbraonat"

Peirats cita aquesta entrada de Farnés perquè la relaciona amb el vers "descolle l'arc" del passatge "Per apartar / l'estil de llarg, / descolle l'arc / e pus no els tire" (vs. 9580-83), on el protagonista vol dir que deixa ja de recitar (no per gaire estona, però) històries macabres de dones dolentes. Efectivament, hi ha un eco proverbial en aquests versos, però hagués estat més correcte esmentar, en relació a ells, l'entrada de PCC: "Arc sempre armat, o flux o trencat" (A 1979), ja que aquesta codificació apareix documentada al segle XIV, mentre que l'elegida per Peirats (A 1980) figura en una traducció catalana del *Quijote* i, doncs, probablement no és genuïna de la nostra llengua.

2) PCC, D 934: “El diable no és tan lleig com el pinten”

L'autora cita aquests proverbi de PCC i el relaciona encertadament amb el passatge “Car no és tan brau, / fer ni felló, / cert, lo lleó, / com pintat par” (vs. 16028-31). Tanmateix, aquest passatge presenta una relació més directa amb l'entrada de PCC: “No és tan brau el lleó com par pintat” (L 440), que recull la codificació genuïna catalana i on sí que se cita l'*Espill*. A l'índex de Peirats també figura aquesta entrada L 440.

3) PCC, D 2073: “Anar a la dula”

Cita aquesta locució de PCC, que significa 'criar-se amb tota llibertat, sense vigilància superior de ningú' (DCVB, *dula*), perquè creu, com ja ho havia fet F. Almela, a qui no cita, que està relacionada amb el vers de l'*Espill*: "trets de la dula", del passatge: "Lo mul e mula / trets de la dula, / ab mos e trava / los asuava / e fa acostar / al cavalcar" (vs. 6733-38). En realitat, en aquest vers de l'*Espill*, el mot *dula* té el seu significat literal, 'ramat de bestiar gros', per la qual cosa no es pot considerar que hi hagi cap referència a la locució (de sentit idiomàtic) i Farnés va fer ben fet de no citar-hi l'*Espill*.

4) PCC, E 304: “Donar escac per roc”

Detecta, efectivament, una de les omissions de Farnés, és a dir, una no citació de l'*Espill* en fitxes obertes per Farnés a partir d'altres textos, ja que relaciona aquesta entrada de PCC amb els versos “Escac pel roc / tens per la dona” (vs. 9996-97). DCVB, *escac*, ja cita aquests versos de l'*Espill* en anotar la locució.

5) PCC, F 469: “A fembra barbuda, de lluny la saluda; de lluny o de prop, el bastó té a prop”

Cita aquesta entrada de Farnés en relacionar-la amb els versos de l'*Espill*: "Bé dix: “barbuda”; / “lluny la saluda”, / diu la referta” (vs. 4409-11).

L'entrada F 469 reproduïx literalment un proverbi d'Eiximenis, mentre que a l'entrada de PCC: "A dona barbuda, de lluny la saluda" (D 1547) sí que apareix citat l'*Espill*. A l'índex de Peirats també figura aquesta entrada D 1547.

6) PCC, F 1724: "Ser d'un mateix fus"

Relaciona, amb aquesta entrada de PCC (on no s'hi cita l'*Espill*), els versos "E fos clavilla / del fust mateix" (vs. 6424-25). En realitat, hauria d'haver relacionat els versos amb l'entrada de PCC: "No hi ha pitjor clavilla que la del mateix fust" (C 2362), on sí és citat l'*Espill*. Potser la confusió de Peirats, de prendre "fus" per "fust", ha estat induïda pels editors de PCC, que remeten F 1724 a C 2362, però, si fos així, hauria hagut de seguir la remissió dels editors i incloure C 2362 al seu índex.

7) PCC, G 937: "Gratar-se on no li pru"

Constata la relació d'aquesta entrada de PCC amb els versos de l'*Espill*: "Grata's e rasca / on no li pru" (vs. 5316-17). També poden relacionar-se aquests versos amb l'entrada: "Cada u es grata allà on li pru" (G 934), on tampoc no se cita l'*Espill*.

8) PCC, J 355: "En juliol, trau la garba al sol"

Peirats cita inexplicablement aquesta entrada de PCC en relació amb els versos: "E cascun any, / si hi tens bé sment, / certerament / lo poliol / secat al sol / veuràs florit / a mija nit" (vs. 11554-60), els quals fan referència a la nit del naixement de Jesucrist i al poliol, però no al mes de juliol ni a les garbes de blat, que són les que prenen el sol pel juliol, com bé diu la parèmia de PCC contígua a la citada: "Juliol, les garbes a l'era i el bou al sol" (J 356). L'*Espill* i J 355, doncs, no tenen en comú més que el sintagma "al sol". Amb raó, Farnés no hi citava l'*Espill*.

9) PCC, L 4: “Estar leri-leri”

Cita encertadament aquesta entrada de PCC, que Farnés defineix com 'estar si cau, no cau', en relació amb els següents versos de l'*Espill*: "Cert fui a l'eli / de cansament" (vs. 15696-97). DCVB, *eli*, recull *A l'eli*, 'apunt de desmaiar-se o de morir', citant l'*Espill*.

10) PCC, M 122: “Ser una madeixa sense cap ni centener”

Constata la relació d'aquesta entrada de PCC, que reproduïx una locució anotada al *Refraner valencià* d'Estanislau Alberola, amb els versos de l'*Espill*: “Sens centener / són la madeixa” (vs. 7800-01). Farnés cita l'*Espill* a l'entrada: “No tenir cap ni centener” (C 820), la qual també figura a l'índex de Peirats.

11) PCC, M 2230: “Quan seré monja, et donaré una taronja”

Cita incomprendiblement aquesta entrada de PCC en relació als versos de l'*Espill*: ““Mai haureu suc / si no feneu / e no premeu / fort la taronja”. / Tal és la monja" (vs. 5828-32). Realment, no hi tenen res a veure, tret de la rima comuna "monja/taronja". Altrament, l'entrada de PCC: "Tant espremixon la taronja, que ixen els pinyols" (T 142) sí que està relacionada amb els versos de l'*Espill*, els quals hi són degudament citats per Farnés. Però aquesta entrada i la citació corresponent de l'*Espill* han passat desapercebudes a Peirats.

12) PCC, O 527: “No hi ha millor osca que la de la mateixa fusta”

Cita aquest proverbi de PCC perquè el relaciona amb els versos: "Prengué muller / (sols per haver / o fill o filla, / e fos clavilla / del fust mateix)" (vs. 6421-25). Tanmateix, aquest proverbi és de documentació recent i Antoni Bulbena diu que és castellà. Fóra més correcte relacionar el passatge mencionat de l'*Espill* amb l'entrada de PCC: “No hi ha pitjor clavilla que la del mateix fust” (C 2362), la qual és la codificació catalana genuïna, documentada

en altres obres del segle XV (Conca 1994: 634-36). PCC sí que cita l'*Espill* a l'entrada C 2362, la qual no figura a l'índex de Peirats.

13) PCC, P 1371: "Trobar la pedra filosofal"

Anota la relació d'aquesta entrada de PCC amb els versos de l'*Espill*: "Filosofal / pedra curable, / or fet potable / argent de coure" (vs. 8532-35), però fa extensiva la relació a aquests altres versos, que també hi concorden: "La pedra fina / filosofal" (vs. 13632-33). Miquel i Planas ja havia anotat les dues recurrències de l'*Espill* i les havia relacionades amb el sintagma nominal *Pedra filosofal*.

14) PCC, P 1580: "Més que el penell, els gira el vent"

Cita aquesta entrada de PCC i la relaciona encertadament amb els versos: "Més que el penell / les gira el vent" (vs. 620-21). També es podria afegir l'entrada de PCC: "La dona és tan mudable com el vent, de ses paraules no faces fonament" (D 1721), on tampoc no se cita l'*Espill*. Querol i Cantavella ja havien citat aquests versos de l'*Espill* pel seu contingut fraseològic i, en ser aplicats a les dones, misogin.

15) PCC, P 2452: "Passar Poblet i Santes Creus"

Aquesta locució de PCC, que significa 'passar grans treballs', Peirats la cita en relació amb el següent passatge de l'*Espill*: "De tots ensems / pris comiat. / Per Déu guiat / vers Santes Creus, / ab moltes neus / e prou gran fret / fui a Poblet; / camí ferrat, / a Montserrat; / prop Tarragona, / fui a Vallbona" (vs. 15672-82). S'hi veu clarament que la referència a Santes Creus, Poblet, Montserrat, Vallbona, etc. correspon a la descripció d'un viatge que fa el protagonista de l'*Espill*, és a dir, que és tracta d'una referència literal, no metafòrica, per la qual cosa tenia raó Farnés de no citar l'*Espill* a l'entrada P 2452.

16) PCC, S 1304: “Picar soleta”

Relaciona aquesta entrada de PCC (‘es diu per indicar que un fuig, que se’n va per ses pròpies cames’) amb els versos “Dels qui son dan / cerquen, e van / de pic en sola” (vs. 313-15). Tanmateix, no té el mateix significat que la locució intertextualitzada als versos susdits, *Anar de pic en sola*, que DCVB defineix com ‘anar per mal camí, portar mala conducta’. PCC sí que anota “Anar de pic en sola” (P 2095), com a citació de *l’Espill*, sense més informació, i aquesta entrada també consta a l’índex de Peirats.

17) PCC, S 1400: “Predicar a un sord”

Anota la relació d’aquesta entrada de PCC amb el vers de *l’Espill*: “Al sord sermona” (v. 7964). També es podrien relacionar amb l’entrada de PCC: “No hi ha pitjor sord que qui no hi vol sentir” (S 1399), on tampoc no se cita *l’Espill*.

18) PCC, T 406: “No va tenir temps ni de dir ‘Jesús’”

Constata la relació d’aquesta entrada de PCC amb els versos de *l’Espill*: “Morí sobtada / sens dir ‘Jesús’” (vs. 8946-47).

19) PCC, V 89: “Vanitat de vanitats i tot vanitat”

Constata la relació d’aquesta entrada de PCC amb els versos de *l’Espill*: “Són vanitat / de vanitats” (vs. 7100-01). Cantavella ja els havia relacionat amb la sentència de *l’Eclesiastés*, 1.2.

D’aquestes 19 anotacions, tretze són correctes, és a dir, Farnés podia o devia haver-hi citat *l’Espill*, i sis són errònies (3, 6, 8, 11, 15, 16), és a dir, Peirats ha cregut veure unitats fràsiques a *l’Espill* que no són tals unitats fràsiques o que no són presents a *l’Espill*. De les tretze correctes, n’hi ha quatre (1, 7, 17, 18) que suposen una primera localització d’aquestes unitats fràsiques

a l'*Espill*, mentre que la resta ja havien estat anotades i comentades en altres entrades de PCC (2, 5, 10, 12) o al DCVB (4, 9) o per altres comentaristes (13, 14, 19).

De les 67 entrades de PCC on se cita l'*Espill* i que Peirats reproduïx, cal dir que, en haver-les publicades sense una revisió crítica, aquesta autora ha fetes seves les errades fràsiques i lèxiques que ja hem assenyalat més amunt, en ocupar-nos de PCC. Així doncs, repeteix les anotacions incorrectes següents:

A 267: "Aguila vella, terra novella" (transcripció incorrecta i parèmia inexistent)

A 2435: "Avinentesa és lluquet i teia" (transcripció incorrecta i parèmia inexistent)

E 826: "L'egua prenyada poc la civada" (transcripció incorrecta)

O 38: "Metí en obra el vi novell de bon consell" (transcripció errada i parèmia inexistent)

T 701: "Tot bon terreny, lluny de l'areny" (parèmia inexistent)

F 1201: "Foc d'encenalls" (locució sense relació amb l'*Espill*)

D'altra banda, més enllà de les 67 entrades de PCC susdites, Peirats ha deixat d'anotar moltes entrades de PCC on s'esmenta l'*Espill*, algunes de les quals de gran importància fraseològica, com ho són les que s'esmenten a continuació, amb indicació, en cada cas, dels versos de l'*Espill* que hi són citats:

PCC, C 3930: "Al cul del sac, s'hi troben les engrunes". S'hi citen els versos 130-31.

PCC, A 1282: “L'amor primera és millor”. S'hi citen els versos 369-71.

PCC, S 1345: “De les sopes i els amors, els primers són els millors”. S'hi citen els versos 369-71.

PCC, C 1080: “No poder beure'n en carabassa”. S'hi citen els versos 426-67.

PCC, F 470: “A les fembres, qui més bé els fa, pitjor les ha”. S'hi citen els versos 561-62.

PCC, C 813: “Molts escarmenten en el cap dels altres”. S'hi citen els versos 722-27.

PCC, G 55: “Ja no se'n canta gall ni gallina”. S'hi citen els versos 3324-25.

PCC, A 1209: “Amor gatina, que es menja els gatons”. S'hi citen els versos 5208-11.

PCC, B 1609: “De poca brasa neix gran foc”. S'hi citen els versos 5606-07, 10164-67.

PCC, T 142: “Tant expremixen la taronja, que ixen els pinyols”. S'hi citen els versos 5828-31.

PCC, C 2362: “No hi ha pitjor clavilla que la del mateix fust”. S'hi citen els versos 6422-25.

PCC, C 1719: “Casaments entre parents no fan prova”. S'hi citen els versos 6622-27.

PCC, A 395: “Banyar-se en aigua de roses”. S’hi citen els versos 12340-41.

PCC, T 577: “En la terra dels cecs, qui té un ull és rei”. S’hi citen els versos 15322-23.

PCC, T 339: “El temps perdut mai més se resquita”. S’hi citen els versos 15563-65.

En resum, doncs, l'*Índex paremiològic* que Peirats afegeix com a apèndix a la seva tesi doctoral presenta quatre primeres localitzacions d'UFs de l'*Espill* i diverses mancances greus, com ara que parteix només de PCC, no aportant cap anotació fraseològica al marge d'aquest repertori, que omet moltes entrades de PCC on se cita l'*Espill*, que ignora informació ja coneguda i que reproduïx errors anteriors i n'introdueix de nous.

D'altra banda, a les *Notes* (ps. 695-1035), n'hi ha observacions que fan referència a UF's, de forma incidental o explícita. En aquest darrer cas, es tracta de remissions a l'*Índex paremiològic* i, en l'altre, s'hi segueix la pauta i sovint la lletra de comentaristes anteriors, que no hi són citats, en la major part dels casos. Així, s'hi inclouen anotacions sobre UF's sense cap intenció fraseològica i sense esmentar-les com a tals, per bé que, quan se les denomina, la terminologia és incorrecta (“locució paremiològica”, “principi aforístic”, “fórmula paremiològica”, “màxima de to paremiològic”, etc.). A continuació, en fem la relació, tot ometent les notes que són repetició d'anotacions de crítics anteriors, tret d'alguna d'errònia.

Del vers “Ociós, trist, sens fer fruit” (v. 11), que intertextualitza la col·locació *No fer (bon) fruit* (FE0001), anota: “sens fer cap obra o acte fructífer envers Déu, com a ressò evangèlic de l'arbre bo que produeix bons fruits” i cita una recurrència concordant al *Tirant*: “Escrit és en lo sagrat Evangeli que l'arbre bo produeix bons fruits” (cap. 379).

Anota els versos “Amant proïsme, / sens frau, sofisme, / com mi mateix, / no sens perpleix” (vs. 61-64) com a referència als “manaments clau del cristianisme: estimar i servir Déu i el proïsme” i n’aporta documentació (*Llibre de les dones*, *Lo somni de Joan Joan...*). De fet, és tot el passatge que va del vers 54 al 73 que cal considerar-lo com a inserció amplificada de la sentència bíblica *Hom deu amar Déu i el proïsme* (FE0011).

Dels versos “Perquè informes / los jòvens verts / e inexperts / del toc del foc” (vs. 292-95), que contenen la locució verbal *Tocar el foc* (FE0042), fa el comentari: “Qui posa la mà al foc es crema; qui experimenta l’estima, se’n surt perjudicat” i n’aporta una referència concordant del *Llibre de les dones*.

En arribar als versos “Car les primeres / amors són veres / e tostemps duren” (vs. 369-71), no hi reconeix el proverbi *L’amor primera és millor* (FE0047), ja anotat per Miquel i Planas i per Farnés, però diu que “la mateixa idea en considerar els primers amors com més autèntics és compartida en *Eiximenis*” i cita un fragment del *Llibre de les dones*.

De la unitat estilística *Fer osca al fus* (v. 559; FE0076) diu que es pot “interpretar, en sentit figurat, per manipular més fàcilment el marit”. La recurrència concordant de *Lo procés de les olives*, que cita, no abona aquesta interpretació.

Dels versos “Han per indigne, / en son parlar, / d’ensivillar / la llur sabata” (vs. 578-81), en no reconèixer la locució adjectival *Indigne de descalçar la sabata (a algú)* (FE0079), comenta de forma inadequada el terme *sivella*: “Aquest terme relaciona el fet de cordar la sabata com una acció vinculada a la subjecció d’un animal, amb corretges i sivelles”.

De la fórmula expressiva *Déu ajudant* (v. 793; FE0100), que no menciona com a unitat fràsica, en dóna una referència concordant a *La brama dels llauradors*.

A partir d'una anotació de M. de Riquer, relaciona els versos “Ballant als sons / de les tisores” (vs. 888-89) amb un proverbi del *Llibre de tres: Tres coses són fort nícies: collons de barber qui ballen al so de tasores e mamelles de porgadora e ferrer que tant clepege que petege*.

Repeteix l'errada antiga de considerar que el “camí francès” dels versos “A Montserrat / jo me'n vinguí. / Aquí prenguí / camí francès: / fui a Besés” (vs. 1382-86) es refereix al “camí que segueixen els peregrins vinguts de França per anar a Sant Jaume de Galícia”. Ja s'hi ha vist que no.

Trenca el proverbi contingut als versos “Bé n'haja guerra / fa rei cortés!” (vs. 1812-13), en fer-ne independent el primer hemistiqui: “Bé n'haja guerra!”, que anota així: “Benvinguda guerra! Mostra la perspectiva de l'esperit del mercenari, qui viu de la riquesa que li proporciona la guerra”. El proverbi *Be n'haja la guerra que fa rei cortés* (FE0212), també documentat a *Refransys rimats*, significa que qui fa la guerra sota el comandament d'un rei liberal o magnànim, en treu profit.

El vers “No us val corona” (v. 2729), que recull la locució verbal *Valdre corona* (FE0303) és anotat amb el comentari següent: “El clergat es considerava una casta privilegiada, exempta de càrregues i amb moltes prerrogatives”, acompanyat de la citació d'una concordança lèxica, no fràsica, amb el *Primer del Crestià*.

Anota els versos “La nostra gata / vos ne portau” (vs. 2742-43) com a “locució en el sentit d'estar embriac”. Tanmateix, la unitat estilística que podríem formular com *Emportar-se la gata* (FE0306) sembla que té un sentit sexual, en concordança amb un vers de *Lo procés de les olives*.

Dels versos “No pot l'agulla / cosir, que és roma” (vs. 2770-71) en diu “eufemismes sexuals” i aporta una referència concordant de *Lo procés de les olives*.

Afirma que el vers “Cent novelles” (v. 2864; FE0331) fa referència al *Decameró* de Boccaccio.

Diu que els *Jocs de naips* (v. 3010; FE0338) “s’introduïren a València en la segona meitat del segle XIV i van constituir-se aviat en vici. Entre els jocs prohibits en el Consell general de 23 de juny de 1384 figura el *novell joch dels naips* (*Manual de Consells*, XVIII, f. 41; Sanchis, 1993: 69)”.

Anota el vers “Voler menys gala” (v. 6431), que recull una menció a la locució verbal *Voler gala* (FE0597), i en diu: “Es tracta d’una expressió molt freqüent en autors del segle XV en el sentit de ‘divertir-se, anar de folga’, possiblement derivat del fràncic” i cita DeCat.

Identifica la locució *Entrar al llaç* (v. 6523; FE0602) com a “metàfora cinegètica”.

Dels versos “Lo mul e mula / trets de la dula” (vs. 6733-34) anota el mot *dula* i repeteix l’errada d’Almela i Farnés de considerar que hi té el sentit figurat de la locució *Anar a la dula*, ‘criar-se amb tota llibertat’, quan en realitat el terme hi és emprat en sentit literal: ‘ramat de bestiar gros’.

En anotar la col·locació *Engany de mitges* (FE0633) cita el que en diu DeCat (663, V): “Locució que adapta, en el vessant del dret, la forma justiniana *ultra dimidium*, amb retracte segur, com recomanen el *Furs*”.

Identifica la locució *Beure en flascó* (v. 7929; FE0699): “Beure en un flascó que conté substàncies químiques suposa la mort assegurada de qui en fa el tast”.

Dels versos “Met vi novell / en odre vell / amb rot embut” (vs. 7979-81), que contenen una referència a la sentència bíblica *No es posa el vi novell en odre vell* (FE0710), anota “amb rot embut” com a “expressió de to paremiològic”.

Anota encertadament la locució nominal continguda al vers “Florins vells tria” (v. 8223), però afirma, incorrectament, que “el nom d’aquesta moneda és degut al seu semblant en preu a una moneda de Florència”. En efecte, el florí d’or d’Aragó (encunyat indistintament a Perpinyà, Barcelona, València, Mallorca o Saragossa) fou creat per Pere el Cerimoniós, a imitació del florí florentí, que ja circulava des del segle XIII, però el nom li venia del fet de portar gravada una flor de lis. Els *florins vells* mencionats a l’*Espill*, considerats de major preu, podien ser els florentins, en contraposició als iniciats pel rei Pere, o els de les primeres encunyacions “d’Aragó”, en contraposició als més recents, que circulaven al temps en què se situa l’acció (el sermó de Salomó, l’any 1460).

Anota el vers on es menciona la locució nominal *Mal d’Heros* (FE0768) i en dóna abundant informació.

Documenta la unitat estilística *Mar amarga* (v. 11099; FE0863) en les *Etymologiae* d’Isidor de Sevilla.

Anota la unitat estilística *Sol de justícia* (v. 11475; FE0896), que a l’*Espill* designa Jesucrist però que també trobem, en un altre sentit, dintre de la locució verbal *Fer un sol de justícia*.

De la locució prepositiva *A traça de* (v. 12112; FE0920) reproduïx el que diu DCVB, sense citar-lo.

En arribar als versos “Les dones totes / saps que són glotes / més que la mar” (vs. 12383-85), no hi veu el proverbi *Les dones són glotes com la mar* (FE0938) ni el sentit contextual que hi pren el mot *glotes*, de clara referència sexual. De fet, sense citar-ne la font, reproduïx la definició de DCVB: ‘goludes, que mengen molt i amb avidesa’, on es citen incorrectament els versos de l’*Espill* com a exemple de l’accepció alimentària.

Anota els versos “Lo menys ferrat / mai fon errat” (vs. 12775-76) però en capgira el significat, en dir que el camí ferrat no és mai equivocat, quan el no equivocat és el camí *menys* ferrat, és a dir, el camí *més* vell. De fet, es tracta d’una variant del proverbi *No deixis les sendes velles per les novelles*.

Anota i documenta la unitat estilística *Fill de David* (FE0998), designadora de Jesucrist.

En arribar als versos “Mas a Pilat / no li plagué, / ans romangué / a llur despit / tal com fon scrit” (vs. 14164-68), fa notar que es refereixen a la sentència bíblica o apotegma atribuït a Ponç Pilat: *Quod scripsi, scripsi*.

Anota la unitat estilística *Claus del cel* (FE1038) i la documenta en Mateu, 16.17-20.

Així doncs, en aquest conjunt d’anotacions, n’hi ha observacions d’interès fraseològic que no havien estat consignades amb anterioritat.

4.21. “*Verba volant, scripta manent*. An Historical Panorama of Catalan Paremiology from its Origins to the Renaissance” (2003), de M. Conca i J. Guia

En aquest article, ponderem la vàlua paremiològica de l’*Espill* i presentem una selecció dels proverbis i les referències proverbials que conté, amb notes sobre llur documentació diacrònica. En aquesta selecció mencionem els proverbis continguts als versos següents: “Car les primeres / amors són veres / e tostemp duren” (vs. 369-71), “Serà consell / de l’home vell” (vs. 707-708), “Llunya's dels seus, / ira-la Déus” (vs. 1209-11), “Porc ple de vicis, / un mal matí / son sanct Martí / ella trobà” (vs. 1794-97), “Com al badoc / mudava joc” (vs. 3021-22), “Qui molt s’ensaja / a l’aigua anar, / ell ha a llexar / lo coll o l’ansa” (vs. 3654-57), “Qui massa es cuita / crua, mal cuita, / o massa calda / amb què s’escalda / pren la vianda” (vs. 3926-31), “Bé dix: barbuda, / lluny la

saluda" (vs. 4409-10), "Com qui vell cep / empeltar vol, / tard n'ha mallo" (vs. 4482-84), "Al començar / o enfornar / sens bon acord, / lo pa es fa tort, / clotós, morrut / e geperut" (vs. 6249-54), "De bona casa / pren bona brasa" (vs. 6268-69), "E fos clavilla / del fust mateix" (vs. 6424-25), "Saps que lo gat / poc scaldat / tem l'aigua tèbea" (vs. 6585-87), "Ab les ales cobren, / ab lo bec piquen" (vs. 9824-25), "A un plaer / hauràs certer / tantes dolors" (vs. 10217-19), "El temps passat / mal compassat, / perdut, no es cobra" (vs. 15563-65), etc.

4.22. "Un joc poètic en proverbis. Edició i estudi paremiològic de Refranys rimats" (2003), de M. Conca i J. Guia

En aquest article, presentem les concordances fràsiques existents entre *Refranys rimats*, obra de la fi del segle XV, i altres textos anteriors o coetanis. En particular, n'hi ha onze recurrències concordants amb l'*Espill*, tal com ho posem de manifest a la fi del capítol 2, de les quals en donarem notícia detallada a l'apartat 5.5.1.2.

4.23. El diccionari de l'Espill de Jaume Roig (2003), d'H. Gonzàlvez

Hèctor Gonzàlvez ha elaborat, a la seva tesi doctoral (2003), inèdita, "el diccionari particular del lèxic de l'*Espill* de Jaume Roig i una concordança lematitzada de l'obra". Si haguéssim conegut aquest treball anteriorment i no en aquest any 2007 –quan la nostra base de dades ja tenia al voltant de les nou-centes fitxes--, ens hauríem estalviat gran part de la feina de localització d'UFs de l'*Espill*, ja que, segons diu Gonzàlvez als *Preliminars* de la seva tesi, "dins del diccionari s'intenta oferir també el repertori de les col·locacions, les locucions, els modismes i els proverbis que apareixen al llibre". Tanmateix, com que el nostre buidatge fràsic de l'*Espill* ja es trobava pràcticament enllestit, hem pogut posar-lo en contrast amb el buidatge de Gonzàlvez i, així, ponderar millor la seva aportació fràsica i, alhora, completar la nostra.

Sota la denominació interna i convencional de *construcció*, Gonzàlvez incorpora a la seva base de dades uns camps secundaris que donen entrada a la “categoria gramatical”, “definició”, “exemple” i “observacions” relatives a cada *construcció*, els quals camps són inclosos a l’entrada lèxica de la paraula o les paraules significatives que hi ha en la *construcció* anotada. Així doncs, per exemple, l’anotació següent:

a. *qui molt s’ensaja a l’aigua anar ha lleixar lo coll o l’ansa* prov. Refrany que indica que quan es repeteix un comportament arriscat, es pot acabar malament. No enregistrat en DCVB, DAG ni DECat. SP 3653 *Qui molt s’ensaja a l’aygua ·nar, ell ha lexar lo coll o l’ansa.*

figura repetida a les entrades del diccionari *aigua*, *anar*, *ansa*, *coll*, *ensajar* i *lleixar*. D’altra banda, seguint amb aquest exemple, com que no s’inclouen al diccionari les formes canòniques dels proverbis, Gonzàlvez no hi ha reconegut que en realitat es tracta del proverbi *Tant va el cànter a la font que a la fi es trenca*, el qual sí que és enregistrat a DCVB.

N’hi ha més casos de localització de proverbis que no són degudament identificats. Així, per exemple, dels versos “Massa privar / causa menyspreu” (vs. 13832-33), n’extreu la codificació proverbial (posada, repetidament, a les entrades *causar*, *menyspreu* i *privar*) *Massa privar causa menyspreu* i en dóna una definició incorrecta: “indica que excedir-se en les prohibicions provoca rebuig”, derivada d’una lectura inadequada del terme *privar* i del desconeixement de la forma canònica del proverbi *Massa familiaritat engendra menyspreu* (FE1011), present al *Dotzè*, *Flors de virtut*, *Vita Christi*, etc. D’altra banda, del proverbi *Bé n’haja la guerra que fa rei cortés* (FE0212), present també a *Refrans rimats* i que a l’*Espill* s’insereix amb pèrdua de dues paraules per raó de la mètrica: “Bé n’haja guerra / fa rei cortés!”), diu que “indica que es desitja bon resultat a qui es comporta cortesament” quan, en realitat, vol dir que qui fa la guerra sota el comandament d’un rei lliberal o magnànim, en treu profit.

En el camp “definició”, tot i el gran esforç hi esmerçat, Gonzàlvez no especifica quan les definicions són pròpies i quan són manllevades d'altres diccionaris, la qual darrera cosa s'hi esdevé sovint i contrasta amb el fet d'assenyalar les mancances d'aquests diccionaris quan no enregistren alguna de les construccions recollides. Així, per exemple, de la locució *Ades... adés...* diu que ‘expressa l’alternança de diverses accions o circumstàncies’, mentre que DCVB ja anota que ‘designa una alternació de diverses accions o circumstàncies’. *Escriure en l’aigua* és definida per DCVB com ‘despendre temps o esforç inútilment’, mentre que Gonzàlvez hi posa ‘fer una cosa inútil, que no té resultats perdurables’ i hi afegeix que DCVB no l’enregistra. De *Girar l’aladre* diu DCVB ‘canviar la direcció en què era impulsada o moguda una cosa’ i Gonzàlvez anota ‘canviar de direcció’, afegint que DCVB no l’enregistra. A tots dos diccionaris podem llegir que *Anar en foll* és ‘obrar inconsideradament, contra raó’, però Gonzàlvez, a més, diu que DCVB no l’enregistra. De la locució *Ara... ara...*, el segon també dóna la mateixa definició que el primer, ‘denota alternació de diverses accions o circumstàncies’, però no el cita. DCVB anota *Deixa’m estar!*, ‘es diu demanant que ens deixin tranquils, que no ens molestin o importunin’, sense citar l’*Espill*, mentre que Gonzàlvez inclou *Lleixar estar algú*, ‘cessar de molestar algú’, afegint que DCVB no l’enregistra. DCVB anota *Donar (una cosa) per una malla*, ‘donar-ho per qualsevol cosa, no concedir-li cap valor’, sense citar l’*Espill*, mentre que Gonzàlvez fa constar *No dar-hi malla*, ‘menysprear una cosa, no considerar-la important’, afegint que DCVB no l’enregistra. DCVB observa que el mot *pos* ‘s’usa quasi exclusivament en la locució *Bon pos tinga*, que es diu després d’anomenar una persona difunta’, mentre que Gonzàlvez afirma que *En bon pos vaja*, ‘en pau descanse’, no és enregistrat per DCVB. Així mateix, DCVB anota *A fosques*, ‘sense claror, sense poder-hi veure bé’, mentre que Gonzàlvez fa constar la forma en singular, tal com ve a l’*Espill*, *A fosca*, ‘sense claror, sense poder veure-hi bé’, i diu que DCVB no l’enregistra. *Vidre volador* és definida per DCVB i per Gonzàlvez, però aquest diu que DCVB no l’enregistra.

Seguint amb el tema de les definicions, Gonzàlvez modifica de vegades, de forma pertinent, la definició manllevada, com en el cas d'*Aigua beneïta*, que DCVB defineix com 'aigua que ha rebut la benedicció ritual' i Gonzàlvez puntualitza: 'aigua que ha rebut la benedicció ritual d'acord amb la religió cristiana'. Altres vegades usa una UF idiomàtica per definir-ne una altra, cosa que no s'hauria de fer, com en el cas de *Tenir la llengua cosida*, 'no parlar, no dir ni pruna'. En diverses ocasions, posa la significació literal i no la figurada que s'escau al context de l'*Espill*, com en el cas dels versos "Lo fre mordent / de dur cervell / --ja odre vell, / embotanat, / desempegat-- / jueu altiu / resta catiu / per culpa llur" (vs. 14484-91), on de la locució verbal *Mordre el fre* diu 'agafar i estrènyer amb les dents l'instrument que es posa als cavalls a la boca per lligar-hi les regnes i dirigir-lo', mentre que DCVB anota 'devorar la impaciència i ràbia impotent'.

En el camp "exemple" cal dir que només hi inclou una de les recurrències de la UF a l'*Espill*, la que considera més representativa, i no complementa aquesta restricció donant, almenys, el nombre total d'aquestes, en cada cas.

Pel que fa al camp de la "categoria gramatical", la classificació de les *construccions* que anota no és d'acord amb les que fan servir habitualment els fraseòlegs. Així, posa sota la rúbrica *proverbi* tant els proverbis com les sentències bíbliques, els apotegmes, les màximes jurídiques, etc. Utilitza l'obsoleta denominació de *modisme* i en aquesta categoria inclou, per exemple, *Estotjar aigua en cistella*, *Girar l'aladre*, *Amagar les mans*, *Arronsar el nas*, *Beure's les adives*, *Fer-se botes*, *Donar-se brasa...* que són clarament locucions verbals idiomàtiques. De fet, no inclou la categoria *locució verbal*, ja que les unes les considera *modismes* i les altres les inclou com a *col·locacions*, tal com fa igualment amb les *locucions nominals*.

Quant a les *col·locacions*, observa un criteri molt laxe, de manera que dóna com a *col·locacions* (i també, ocasionalment, com a locucions) expressions pròpies del llenguatge lliure, de sentit literal i on cap dels termes no

crida l'altre ni en condiciona el significat. Així, per exemple, no hi haurien d'haver estat anotades com a sublemes fràsics del diccionari les construccions següents, que reproduïm amb la definició que l'autor n'hi dóna: *rebre actes*, 'obtenir o arregar documents notariais'; *empatxar els afers d'algú*, 'dificultar els actes d'algú'; *fer ajuda en alguna cosa*, 'servir d'ajuda en algun afer'; *alçar la veu*, 'donar més intensitat a la veu'; *alçar una cosa en alt*, 'elevant una cosa en l'aire'; *apagar lo llum*, 'fer que un instrument destinat a fer claror deixi de fer-la'; *arrancar un queixal o una dent*, 'llevar una dent o un queixal per la força'; *comes tortes*, 'comes arquejades'; *alletar un fill*, 'alimentar amb llet un fill'; *parir un fill*, 'donar a llum un xiquet, fer que nasca'; *tancar finestra*, 'tapar la finestra perquè no entre aire o claror'; *calces fluixes*, 'calces que no estan ben ajustades al cos'; *foc gran*, 'foc de dimensions superiors a les normals'; *implorar auxili*, 'demandar vehementment l'ajuda o el socors'; *gran jugador*, 'persona extremament aficionada a jugar a jocs en què s'arrisquen diners'; *en juliol*, 'fórmula amb què es diu que una cosa passa durant el mes de juliol'; *ab llibertat*, 'lliurement, sense opressions ni condicionaments'; *tancar un llibre*, 'fer que s'anul·le o es faci molt agut l'angle que formen les cares de les pàgines d'un llibre movent les tapes al voltant del punt en què s'articulen (el lloc) i acostant-les entre sí'; *error manifesta*, 'judici o opinió falsa que és molt destacada, per clara i incontestable'; *demandar metge*, 'sol·licitar que un metge atenga algú'; *moll sabó*, 'sabó que no té gens de duresa, que és pastós'; *cascuna nit*, 'totes les nits'; *tenir nom*, 'ser anomenat, anomenar-se'; *obtenir llicència d'algú*, 'rebre el permís d'algú per a fer una cosa'; *haver ops*, 'tenir necessitat'; *passar un riu*, 'travessar un riu'; *perdre la llibertat*, 'deixar de ser lliure'; *peu calçat*, 'peu recobert amb la indumentària apropiada (sabata, bota, etc.)'; *en presència d'algú*, 'tenint algú davant'; *aigua queda*, 'aigua que no està en moviment'; *rabiós ca*, 'gos malalt de la ràbia'; *revelar un secret*, 'fer conèixer un secret, una cosa que no s'havia de divulgar o que pertanyia oculta'; *fer un sermó*, 'exposar públicament un sermó'; *tancar amb clau*, 'tancar una cosa en un lloc assegurant el pany amb una o més voltes de clau'; *mirar les tendes*, 'passar per davant de les botigues i observar el que hi ha exposat a la venda'; etc.

Uns altres casos de *miratges fràsics* que hom pot observar al diccionari de Gonzàlvez són els següents. En primer lloc, esmentem el ja mencionat error d'altres comentaristes d'anotar *camí francès*, 'via per la qual transitaven en territori peninsular els pelegrins vinguts de França que anaven a Compostela', a partir d'uns versos de l'*Espill* on l'expressió és un sintagma del discurs lliure que hi vol dir 'camí cap a França'. Així mateix, als versos: "Per falliment / de llur sement / tan indigest, / ixen de sest: / fan-ne sens braç, / u gran cabaç, / d'ells cap dins pits, / ermofrodits..." (vs. 8879-86), Gonzàlvez ha cregut veure-hi inserida la locució *Un gran cabàs d'una cosa*, 'molta quantitat d'una cosa, gran nombre d'una cosa', quan el *cabaç* del text no és més que el cap gran d'un nen deforme. També ha anotat com a col·locació l'expressió *mort criminal*, a partir dels versos "Cert infinits / han mort marits, / e mai a mort / criminal cort / per tal falsia / les sentència / ni executa" (vs. 8113-19), quan el que s'hi diu és que la cort d'assumptes criminals mai no les sentència a mort. El mateix s'esdevé amb l'anotació *damnar a mort*, la qual construcció no es pot extreure dels versos "Eternalment / fon condemnada / a mort, damnada / e malaïda, / tota sa vida / ser subjugada" (vs. 10402-07). Dels versos "Tenim hostel / de llits fornit? / Digau, marit, / cinc cavalcants, / orats, galants, / esplugabous, / per quins cinc sous / los acolliu?" (vs. 1930-38) no es pot extreure la suposada col·locació *llit fornit*, 'llit preparat per a usar-se', com fa Gonzàlvez, ni encara que el mot *fornit* hi figurés en plural. De l'oració metafòrica dels versos "Ab los diables / qui fa llaurada, / gran agullada / ha menester" (vs. 6996-99), que nosaltres hem considerat unitat estilística configurada com a enunciat parèmic, no és correcte extreure l'inexistent "modisme" *fer llaurada*, 'ajudar-se d'algú, rebre l'ajuda d'algú'.

Aquesta sobreabundància de construccions lingüístiques anotades, irrellevants per a la fraseologia en no tractar-se d'expressions codificades,, desmereix la gran tasca de buidatge fràsic de l'*Espill* que hi ha al diccionari. Tot i que l'autor no explica el mètode seguit per a fer el buidatge fràsic, cal pensar que aquest ha estat facilitat per l'ús de l'*Oxford Concordance Program*, el qual permet una lectura a línia correguda de l'obra, descomposada i disposada en línies de 120 caràcters cadascuna, figurant cada lexema al centre de la seva

línia. Així potser resulta més senzill detectar les construccions de les quals forma part el lexema corresponent.

Algunes de les expressions que Gonzàlvez ha anotat com a col·locacions, nosaltres les tenim incloses a l'apartat d'unitats estilístiques configurades com a sintagmes. És el cas de *Aigües amargues*, *Folla amor*, *Aigua manal*, *Agres veus* (Gonzàlvez anota *Agra veu*), *Mort infernal*, etc. Altres d'aquestes, com ara *Terra ameníssima*, *Celestials sales*, *Hoste de sols mig dia*, *Goig eternal* o *Mortal afany* no han estat anotades per Gonzàlvez, ni tenien per què ser-ho, ja que la categoria i el recull d'unitats estilístiques no formava part dels seus objectius.

Malgrat el seu nombrós buidatge de fràsic de l'Espill, en l'apartat d'omissions hem d'anotar bastants UFs, de diferents tipus, que li han passat desapercebudes, tot i que algunes ja havien estat anotades per altres autors. Així, trobem a faltar la presència, entre les col·locacions, de *Crim abominable*, 'acció molt reprovable'; *Procés de pensa*, 'pressuposició sobre el pensament o l'actuació d'altri'; *Humanal llinatge*, 'espècie humana'; *Fel amic*, 'amic vertader, lleial, fiable'; *Mà de paper*, 'conjunt de vint-i-cinc fulls de paper, o sia, la vintena part d'una reima'; *Mala dita*, 'dienda, informació difamatòria'; *Dona barbuda*, 'dona madura, experimentada i amb autoritat'; *Oli de ruda*, 'essència que s'obté per destil·lació de la ruda amb vapor d'aigua'; *Solemne vot*, 'compromís personal ferm'; etc. Tampoc no hi són ressenyades les locucions *Segur port*, 'indret o situació lliure d'ensurts i perills'; *Cant del signe*, 'en sentit figurat, la darrera realització destacada (d'algú o d'alguna empresa), abans de morir'; *Bona lluna*, 'ocasió favorable per fer alguna cosa'; *Del bec groc*, 'molt innocent o mancat d'experiència'; *Debanar (algú) com un cabdell*, 'fer el que es vol (d'algú), dominar (algú)'; etc. Entre les fórmules, no hi són recollides *Què us (en) diré?*, 'frase que s'empra en les narracions, per lligar emfàticament el que s'ha contat abans amb la part de contarella que segueix'; *Llamp et fereixil*, 'indica que l'emissor desitja que prengui mal el destinatari'; *Com diu la gent*, 'expressió metalingüística per indicar que la UF a què acompanya és coneguda'; *Saps que*, 'expressió metalingüística que acompanya una parèmia

per guanyar la complicitat de l'interlocutor i incrementar-ne el valor de veritat'; etc. Quant als proverbis, hi manquen alguns de ben característics, com ara: *Benaurat és qui per mal d'altri es castiga*, *Qui s'allunya dels seus, l'àira Déus*, *A cada porc li arriba son sant Martí* (però recull, com a "modisme": *trobar son sant Martí*), *Qui més bé els fa, pitjors les ha*, *Déu proveeix a qui el serveix*, *Al cul del sac, s'hi troben les engrunes*, *El natural és immortal*, *Bé és presoner el carceller*, etc.

Acabem aquesta ressenya dient que Gonzàlvez té el mèrit d'haver anotat, classificacions a banda, moltes primeres localitzacions i identificacions d'UFs de l'*Espill*. Entre aquestes, podem esmentar *Haver orelles*, 'escoltar, sentir amb atenció una cosa'; *Aigua de vida*, 'aigua amb propietats curatives'; *Arts liberals*, 'conjunt de set arts que s'ensenyaven a les persones lliures i eren la base del pensament escolàstic; estan dividides en dos grups, el *trivium* (retòrica, gramàtica i lògica) i el *quadrivium* (aritmètica, música, geometria i astronomia)'; *De carn i os*, 'd'essència humana'; *Viure de l'aire*, 'viure sense menjar res'; *Moure causa*, 'iniciar un procés, una discussió davant de la justícia'; *Saltar fora el cavat*, 'eixir de l'assumpte, extralimitar-se, eixir dels límits prudencials'; *Edat complida*, 'majoria d'edat'; *El cap del món*, 'el lloc més llunyà de la terra'; *Jugar en buit*, 'jugar a cartes sense tenir diners' (per bé que la definició no sembla la correcta); *Tallar-se la coa* (sense definició); *Tenir corda a algú*, 'dedicar atencions a una persona'; *A delit (d'algú)*, 'fins al punt que algú vol'; *Deu manaments*, 'decàleg de preceptes sagrats que Déu va donar a Moisès en el mont Sinai'; *Hom de Déu*, 'home que té molta bondat'; *Dona trencada*, 'persona del sexe femení que ja no és verge'; *Joc de fletxa*, 'entreteniment en què algú llançava fletxes per encertar en un blanc'; *Fondo com pou*, 'molt profund'; *Fora llei*, 'excepcional, que no entra en la regla general'; *Morir de fred*, 'perdre la vida a causa d'una pèrdua excessiva de calor'; *Fer una falta (a algú)*, 'cometre un perjudici contra algú'; *Per mà (d'algú)*, 'gràcies a la intervenció d'algú'; *A mai (+ infinitiu)*, 'sense (+ infinitiu)'; *Guardar-se d'ocasió*, 'evitar exposar-se a una circumstància oportuna de fer una cosa, normalment censurable des del punt de vista moral'; *Prendre d'ull*, 'concebre mala voluntat contra algú'; *Al peu de*, 'agenollat en terra davant d'algú'; *Set*

planetes, 'els set astres del Sistema solar que es coneixien en l'època medieval (Mercuri, Venus, la Terra, Mart, Júpiter, Saturn i la Lluna)'; *Or potable*, 'medicament que sorgia del tractament alquímic de l'or i que s'ingeria; segons la medicina medieval, podia curar molts mals, fins i tot la pesta'; *Donar repòs*, 'donar descans, fer descansar'; *Bon tremp*, 'disposició per a relacionar-se sexualment'; *Desfer la trossa*, 'aturar-se en un lloc per passar-hi un temps'; etc.

4.24. Edició de l'*Espill* (2006), d'A. Carré

Antònia Carré, en aquesta edició íntegra de l'*Espill*, completada amb la versió en prosa, inclou als *Comentaris* (pp. 601-807), al *Glossari* (pp. 809-834) i a l'*Índex de noms propis* (pp. 845-878), observacions que afecten UFs, encara que l'autora no sempre ho fa explícit. Quan ho fa, usa una terminologia fraseològica no prou acurada. En farem la relació, primerament als *Comentaris*.

En comentar un passatge de la segona part del *Prefaci*, diu: "S'evidencia l'estupidesa d'aquests homes amb un seguit de locucions, algunes de les quals tenen llarga tradició literària, com la imatge de la papallona que es crema al foc" (p. 608).

Al voltant del debat sobre la condició femenina, observa que "la postura ideològica que el protagonista-narrador pren en aquest debat és corroborada amb l'experiència i les parèmies ("car les primeres / amors són veres / e tostemp duren", "bé sap de maça / qui n'és ferit!"), que connecten amb l'opció lingüística de l'autor, que és la popular" (p. 610). A continuació, diu que "el segon proverbi és prou conegut en la literatura antifeminista" i recorda, seguint altres autors que no cita, la seva presència al *Maldit Bendit* (1271) de Cerverí, a *Lo Crestià* (1379-86) d'Eiximenis i a *Lo Conhort* (1447-48) de Francesc Ferrer.

A la tercera part del *Prefaci*, sobre el mal tracte que les dones donen als homes, tot citant Miquel i Planas (1929-50) i Cantavella (1992), afirma que "fins i tot les parèmies tenen tradició literària, des del *Maldit Bendit* de Cerverí ("sens llum cresol, / li fan tenir", "qui més bé els fa, / pijors les ha") fins a *Les quinze*

joies de marriage (final del segle XIV o començament del XV) o el *Corbacho* o *Reprobación del amor mundano* (1438) d'Alfonso Martínez de Toledo (“per reverdir / en sec lo planten” (p. 612).

Anota els versos “Més que el penell / les muda el vent” (vs. 620-21) perquè contenen “una referència proverbial a la inconstància de les dones” (p. 612).

Dels versos “Uns mates baten, / los altres maten” (vs. 699-70) diu que són “referències parèmiques a la cinegètica” (p. 614).

Qualifica els versos “Lo flaviol / traguí sens cera” (vs. 858-59) com a “expressió metafòrica que vol dir que el que li va donar la mare no li serveix per a res” (p. 617).

Tot citant Cantavella (1992: 64-66), afirma que “la comparació de la dona que tria un mal company amb la lloba és un motiu que ja es troba als bestiaris” (p. 620).

Anota i documenta la col·locació *Lletra de canvi*, a partir del vers “lletra hi tenia” (v. 1431).

Cita la locució verbal *Beure's les adives* per exemplificar “usos metafòrics de la terminologia mèdica” (p. 629) i diu, seguint DCVB sense citar-lo, que l'expressió també apareix en un sirventès d'Arnau d'Erill.

Dels versos “Ix de la roca, / que ab tan poca / honor se facen?” (vs. 2221-23), que contenen la locució verbal *Eixir de la roca* ‘ésser de baixa extracció’, en diu “exclamació que expressa la seva indignació en considerar-se menyspreada” (p. 630), alhora que assenyala la seva presència concordant, amb algunes variants, en el *Corbaccio*, *Lo somni* i l'*Arcipreste de Talavera*, d'acord amb Cantavella (1992:69-70).

Comenta els versos on apareix “la comparació de l'orgull de l'esposa amb el paó vell que es mira la cua sumptuosa” (p. 631) i n'esmenta precedents als bestiaris, al *Curial* i al *Debat amb Caldesa*.

Esmenta el proverbi *Al badoc, mudeu-li el joc* com a “frase feta” (p. 641).

Dels versos “Lo del noguer, / dant-li lloguer / perquè do el fruit, / jugava en buit” (vs. 3023-26) diu que fan referència al proverbi *Et dono a lloguer les meves nogueres: les closques seran per a tu i les nous per a mi*.

Comenta els versos “Si responia, / sols digués “buf”, / havia “xuf”, / si deia “baf”, / tantost lo “saf” / al cap sentia” (vs. 3034-39) únicament pel joc d'onomatopèies que hi ha, sense veure-hi el ressò del proverbi *Per a tot buf hi ha baf*.

Anota les malalties que tenen per nom la locució *Foc salvatge* i la col·locació *Mal de mare*.

Anota la primera i emboscada referència de l'*Espill* a la sentència bíblica *Creixeu i multipliqueu-vos*, continguda als versos “No ignoreu / que el casament / és sagrament / per Déu manat / e ordenat / en Paraís” (vs. 4222-27).

Explica la funció discursiva que hi té el “refranç” (p. 653) *A dona barbuda, de lluny la saluda* i el documenta al *Dotzè*.

Anota la fórmula expressiva *Què us diré?* com a “marca de l'oralitat que havia de fer pensar al públic de l'obra en el cèlebre “¿què us diré?” de Ramon Muntaner” (p. 655).

Identifica la locució verbal *Tallar-se la cua*, amb el comentari següent: “El fet que la dona decidís tallar-se la trena en optar per la vida religiosa, s'ha d'entendre en el sentit que renuncia a la sexualitat, ja que pentinar-se els cabells s'associa amb la deessa Venus durant tota l'edat mitjana” (p. 658).

Describeu la locució verbal *Tòrcer el nas*, continguda als versos “Cascuna torça / a l’orde el nas” (vs. 5392-93), com una “metàfora basada en una personificació” (p. 666).

Anomena “parèmia” la locució verbal *Fer del cel una (sic) paella*, usada també per Eiximenis.

Defineix i documenta la locució verbal *Fer la figa*, que esmenta com a “gest d’escarni” (p. 667).

Anota la “frase proverbial” *Córrer la Seca, la Meca i la Vall d’Andorra*, alhora que identifica els topònims que figuren a l’*Espill* en l’ampliació d’aquesta locució verbal: *Volta d’en Torra i Pont trencat*.

Interpreta la unitat estilística *Menar les cols* com “una metàfora eròtica que ja apareix en la poesia llatina i que trobem, per exemple, en el *Decameró*” (p. 675).

A partir dels versos “De bona casa / pren bona brasa” (vs. 6267-68) comenta que “el refrany “de la bona casa pren-ne la bona brasa” vol dir que a les cases riques hi ha abundància de tot” (p. 675).

En comentar els versos “Sols per haver / o fill o filla / e fos clavilla / del fust mateix” (vs. 6422-25) diu que “el protagonista-narrador confessa el seu desig de tenir descendència amb un refrany (“No hi ha més mala clavilla que la del mateix llenyam”) que apareix en altres obres del segle XV, com *Lo somni de Joan Joan*” (p. 676). La forma canònica del proverbi al·ludit i la documentació a *Lo somni de Joan Joan* provenen de DCVB, que no hi és citat.

Observa que, a l’inici del sermó de Salomó, hi ha un fragment “ple de parèmies protagonitzades per animals” (p. 677), però no les identifica. Més endavant, també fa referències genèriques semblants: “Argumentar la

incapacitat de les dones per guardar un secret és un gran tòpic en el debat literari sobre la condició femenina que aquí es defensa amb locucions i exemples bíblics sobretot” (p. 693), “S'esmenten una sèrie de treballs difícils, d'accions impossibles de realitzar o que van contra la lògica, amb parèmies i adynata inclosos” (p. 702).

Al comentari dels versos “No has tu llest: / hom, de parents, / pot haver béns; / bona muller / no es pot haver / sinó de Déu?” (vs. 6622-27), sembla que no identifica la sentència bíblica que intertextualitzen: *Dels pares pots haver béns, però una dona bona és un do de Déu (Proverbis, 18.22)*, ja que diu el següent: “l'experiència sobre la maldat de gairebé totes les dones vindrà avalada pels textos dels moralistes, que tothom coneixia” (p. 678).

No defineix correctament la col·locació *Engany a mitges*, en dir que “és el que duen a terme dues persones confabulades” (p. 680).

Després d'explicar la comparança de les dones amb els bandolers del Coll de Balaguer, diu que el passatge que hi segueix “conté tres cites bíbliques amagades que el públic contemporani de l'*Espill* havia de reconèixer”. Es tracta de la inserció, que no citació, de les referències a *Tornar al vòmit com el gos*, *He trobat un home entre mil, però una dona no l'he trobada entre totes* i *Quan veuràs la via de la nau en la mar, la via de l'ocell en l'aire o la via de la serp en la roca, coneixeràs l'enteniment de la dona*.

Anota la referència dels versos “Són vanitat / de vanitats” (vs. 7100-01) a l'*Eclesiastès*, 1.2.

En referir-se als versos “Llum jus l'almut / ell vol posar, / perles sembrar / als porcs davant” (vs. 7982-85), descobreix les referències bíbliques que contenen, ja identificades anteriorment per Miquel i Planas.

Del passatge iniciat amb els versos “Qui en pren consells / no mor de fam / (çò féu Adam)” (vs. 8016-18) comenta que “de les dones només valen els

consells sobtosos, producte no de la raó sinó de la intuïció, de manera que només si s'ha d'actuar sense temps per a deliberacions el consell d'una dona serà més vàlid que el d'un home" (p. 697).

Fa notar, com ja ho havien fet altres comentaristes, la referència bíblica continguda als versos "Per cos d'agulla / o portal vell / vol pas camell" (vs. 8500-02).

Observa, seguint DCVB, *clot*, que als versos "A cullerades / tota la mar / vol mesurar, / en clot la buida" (vs. 8506-09) hi ha "una al·lusió a la famosa anècdota protagonitzada per sant Agustí, explicada per sant Vicent Ferrer en els seus sermons" (p. 702).

Anota, a partir del passatge que conté els versos corresponents, que "la comparació dels dolors de l'amor amb els de la cavalleria prové d'un conegut proverbi ("d'armes e d'amors, a un plaer, cent dolors"), que cita diverses vegades Eiximenis" (p. 723).

De vegades, comenta versos que són UFs ("ni poc ni molt", "d'aram la serp", "sol de justícia", etc.) sense parar esment que ho siguin.

Anota com a "cita evangèlica literal" (p. 781) els versos "Molts són cridats, / pocs los elets" (vs. 14554-55).

A propòsit del passatge on es fa una enumeració de dones virtuoses que hi ha hagut al llarg de la història, diu que "l'*Espill* remarca l'excepcionalitat d'aquestes dones amb una frase feta ("una flor no fa estiu")" i hi afegeix, citant Cantavella (1992: 126), que la "frase feta" en qüestió "té tradició literària, ja que, per exemple, Tirèsies diu a *Lo Somni* que la Mare de Déu és un sol fènix de virtuts i santa vida, però que "una oreneta no fa primavera" (p. 789). Una probable prova inconscient de la relació, en aquest punt, entre *Lo Somni* i l'*Espill* és que Carré hi ha posat *flor* on correspon *oroneta*, i *primavera* on pertoca *estiu*.

Com a mostra de llenguatge popular, anota la presència del proverbi *Entre els cecs, el tort és el rei*.

Anota A *l'eli*, d'acord amb altres crítics, dient que “sembla una al·lusió al clam de Jesucrist en arameu clavat a la creu” (p. 795).

Cap a la fi de l'obra, respecte al passatge on el narrador vol congraciarse amb les dones, comenta que “els proverbis introdueixen la comicitat lingüística” (p. 803). S'hi refereix a un proverbi, certament, usat efectivament amb una certa ironia: *No és tan brau el lleó com el pinten*, però les altres dues UFs anotades no són proverbis. Diu Carré: “Els altres dos són manipulats per l'autor: “ha trencat l'ull al diable” l'ha creat a partir de *trencar les cames al dimoni*, que vol dir ‘rompre el parany a un enemic’ i “mereix una mica de greix”, a partir de *donar greix*, que vol dir ‘donar satisfacció a algú’” (p. 803). De fet, en la inserció d'aquestes dues unitats verbals no s'hi observa cap comicitat, sinó una intenció ben seriosa d'enaltir Isabel Pellicer; a més, els versos “Crec ha trencat / l'ull al diable” (vs. 16058-59), no sembla que tinguin relació amb la UFs adduïda, presa de l'apartat de locucions de DCVB, *trencar*, sinó que cal relacionar-los amb la consideració cristiana de la verge Maria com a trencadora del cap del diable, per les seves virtuts.

Al *Glossari* d'entrades lèxiques, n'inclou algunes de fràsiques, generalment ja anotades per crítics anteriors, amb la definició corresponent. Son les següents:

Anar a tall d'espasa, ‘tractar amb extrema violència’

Anar de pic en sola, ‘anar per mal camí’ (no és correcte definir una UF mitjançant una altra)

Ase sard, ‘ase menut i poc domat que procedeix de l'illa de Sardenya’

Baixa dansa, ‘dansa noble, tipus de ball reposat, solemne’

Congestió melancòlica, ‘acumulació excessiva d'humor melancòlic en alguna part del cos’

Costar el pebre (sic), ‘costar una cosa molt cara’

Estirar els estrops, ‘estirar les anelles que subjecten el rem a l’escàlem, o sigui fer de camàlic, de bastaix’

Fals quarter, ‘malaltia de les potes dels animals’ (fóra més correcte dir *cavalcadures* en lloc d’*animals*)

Fer el bot, ‘estar si es romp o no a plorar’

Fil per pua, ‘fil per randa’ (no és correcte definir una UF mitjançant una altra)

Foc salvatge, ‘malaltia cutània que produïa granulació, cremor i dolors intolerables’

Frare menor, ‘frare de l’ordre de sant Francesc’

Home de paratge, ‘home que, sense ser cavaller, formava part del braç militar i de categoria nobiliària’ (no és correcte dir que és de “categoria nobiliària”)

Hora prima, ‘la primera de les hores canòniques menors’

Llibre d’hores, ‘llibre que contenia les oracions de diversos oficis’

Mantenir el reng, ‘ser el promotor d’una justa cavalleresca’

Marta gibel·lina, ‘mamífer carnisser semblant a la fura, de color bru fosc i de pèl molt fi’

Molla de muja, ‘substància cosmètica’

Noble de nau, ‘moneda d’or d’origen anglès que va circular per Aragó i Castella al segle XV’

Peix mular, ‘cetaci semblant al dofí’

Portar la gata, ‘estar embriac’ (probable significació errònia)

Ser del coll tort, ‘aparentar una devoció que és falsa’

Timbre nou, ‘moneda d’or encunyada durant el regnat d’Alfons el Magnànim’

Timó de caixa, ‘el que té unes peces de fusta a manera de caixó que defensen les cordes amb que està lligat el timó’

Vedell marí, ‘foca caputxina’

Vidre volador, ‘vidre molt petit que forma reflectiments embellidors’

A l’*Índex de noms propis* també hi ha entrades que són col·locacions: *Coll de Balaguer*, *Bovalar dels Agustins*, *Càntic dels Càntics*, *Cent novel·les*,

Hospital d'en Clapers, Pont trencat, Port fangós, Puig de Nostra Dona, Sant Martí Sarroca, Santes Creus, Vall d'Andorra, Volta d'en Torra...

En resum, un cert contingent de comentaris i anotacions fràsiques, sense gaires explicacions respecte a això, amb algunes aportacions noves, com ara *Tallar-se la cua, Tòrcer el nas, Qui pren consell de les dones no mor de fam, com féu Adam, Congestió melancòlica, Timó de caixa*, etc.

* * *

Com a precedents del nostre estudi fraseològic sobre l'*Espill*, el que hem trobat han estat inventaris més o menys extensos, poc o gens intencionats i en absolut sistemàtics ni organitzats, acompanyats de comentaris d'interés fraseològic en algunes ocasions. Enmig d'aquest panorama, però, hi ha dues obres de referència obligada: el *Diccionari Català-Valencià-Balear*, quant a la localització de col·locacions i locucions, i el de *Paremiologia catalana comparada*, quant als proverbis. En la descripció dedicada a cada obra i autor, potser hi hem estat excessivament minuciosos, però no volíem passar per alt les possibles aportacions anteriors i, així, recollir-les degudament a la base de dades.

CAPÍTOL 5

ANÀLISI FRASEOLÒGICA DE L'*ESPILL*

Per a l'estudi del fràsic de l'*Espill*, tenint en compte tot els aspectes exposats als capítols precedents, hem dissenyat una fitxa, amb 15 camps, i hem elaborat una base de dades de 1111 registres. El disseny de la fitxa no ha estat fet d'una sola vegada sinó que ha requerit tot un procés de selecció i de definició dels camps, per tal de poder tenir una informació completa de cada unitat fràsica o estilística, tant en el context de l'*Espill* i d'altres obres com considerada de forma descontextualitzada. Al final, la fitxa ha resultat molt àmplia, en voler analitzar cada unitat en gairebé tots els seus aspectes, per la qual cosa el contingut d'alguns camps continua obert a informacions i modificacions futures i no tots els camps de totes les fitxes han pogut ésser emplenats degudament. Així doncs, la base de dades cal considerar-la com una base dinàmica i en expansió. Hem encabint els 15 camps de la fitxa en un full, per a obtenir-ne una millor i més comprensiva presentació, però en moltes ocasions ens ha calgut ampliar alguns camps en fulls suplementaris.

A continuació, iniciem la descripció de la fitxa, dels objectius perseguits i els criteris seguits en la seva elaboració, així com l'exposició detallada del contingut dels seus camps. En conseqüència, el lector hi trobarà observacions de caire metodològica i, alhora (més aviat, a continuació), l'estudi dels resultats obtinguts, en aplicació del mètode i les tècniques que s'hi expliciten. En qualsevol cas, anirem fent les oportunes diferenciacions epistemològiques.

5.1. Localització i freqüències

El primer camp, "Fragments (de l'*Espill*) que contenen una UF o una UE", recull el fruit del treball de localització, el qual és qui provoca l'obertura inicial de cadascun dels registres, sense perjudici de llur permanència o manteniment posteriors, dependents de la identificació de la unitat. En aquest camp, incloem totes les recurrències d'una mateixa unitat, i ho fem en ortografia modernitzada, per tal com, per a la manipulació de la base de dades, no fóra pràctic no unificar-ne l'ortografia, ja que si volem seleccionar, per exemple, tots els registres que contenen fragments on apareix el mot "esperança", no podem dependre del fet que ara hi figuri "sperança", ara "speransa", etc. En cada

registre, els fragments que contenen una mateixa unitat s'hi consignen per estricte ordre d'aparició en el text, seguint la numeració de l'edició de Miquel i Planas, amb independència de quin sigui el fragment que conté la unitat en la seva forma més automatitzada. Aquest advertiment té sentit perquè l'anàlisi de la inserció i de la funció discursiva de la unitat es farà, tret d'algun cas concret, sobre el primer fragment i no sobre el que podria ser considerat com a més prototípic, és a dir, aquell que conté inserida la unitat en la forma més pròxima a la canònica. S'hi ha procurat que els fragments –si més no, el fragment analitzat-- tinguin una extensió suficient perquè sigui possible esbrinar correctament les funcions discursives de la unitat que s'hi intertextualitza; encara així, en moltes ocasions, s'hi ha de tenir en compte un cotext més ampli per deduir-ne plenament el sentit. En general, destacarem amb lletra negreta les UFs intertextualitzades al si dels fragments, per tal de facilitar-ne la localització visual dintre del camp.

En un mateix registre s'han inclòs tots els fragments que contenen una mateixa unitat i, també, els fragments que contenen variants seves. En alguns casos, aquest criteri acumulatiu ha anat més enllà, concentrant en una sola fitxa fragments que contenen codificacions que presenten una mateixa estructura però que, des d'un punt de vista estrictament fraseològic, no poden ser considerades com a variants les unes de les altres. Per exemple, les unitats estilístiques configurades com a sintagmes adverbials *De port en port*, *D'hort en hort*, *De cambra en cambra*, *De sella en sella* i *De vetla en vetla*, han estat totes elles encabides en un sol registre. Però també hem acumulat col·locacions que comparteixen un mateix mot base o nucli semàntic, com ara *Donar fi*, *Fer fi* i *Prendre fi* o *Treure del fang*, *Jaure en el fang*, *Estar en el fang* i *Eixir del fang*. En altres ocasions, hem agrupat en una sola fitxa aquelles col·locacions que tenen un mateix mot comunicativament dominant, com és el cas de *Mig mort*, *Mig buit*, *Mig perdut*, *Mig cordellat*, *Mig partit*, *Mig guarit*, que comparteixen un mateix col·locatiu.

N'hi ha tres camps numèrics relacionats amb el primer camp, que són, per a cada unitat, el del nombre de recurrències, el del vers on s'inicia la

inserció de la primera recurrència i el del vers on s'inicia la darrera. L'ordenació que apareix per defecte entre els 1111 registres de la base de dades és la de l'ordre de creació, però la que farem servir més usualment és la de l'ordre d'aparició en el text de les primeres recurrències, obtingut a partir del segon camp numèric suara esmentat. Aquest és l'ordre que s'observa a l'Apèndix 2. La forquilla entre el segon i el tercer camps numèrics ens informa de les fites inferior i superior de la part de l'*Espill* on és usada la unitat; aquesta informació no és molt rellevant, però ens dóna idea de la distribució espacial, al llarg de l'obra, de la unitat en qüestió.

Atenent l'ordre d'aparició de la primera recurrència, hem obert un altre camp per tal d'identificar cada fitxa, mitjançant les sigles FE ("Fràsic de l'*Espill*") i el número correlatiu corresponent, de quatre xifres. La primera i la darrera són, doncs, FE0001 i FE1111.

Si ordenem la base de dades pel nombre de recurrències de cada unitat, podem descriure les unitats segons llur freqüència d'aparició. Així, la locució conjuntiva comparativa *Més que* (amb la variant *Pus que*) és la unitat fràsica més repetida a l'*Espill*: 41 vegades. La segueixen, amb 26 recurrències, respectivament, la locució adverbial *De fet* i el mot compost *Tostemps* (de vegades grafiat encara *totstemp* i *tots temp*). A continuació, la locució prepositiva *Ans de* (amb la variant, en una ocasió, *Enans de*) presenta 18 recurrències.

Observem, doncs, que les majors freqüències corresponen a UFs amb funcions gramaticals cohesionadores del discurs, les quals són, alhora, formes breus adequades al metre curt dels versos. Cal destacar que la més abundant és la locució que estructura la comparació de superioritat, cosa previsible en una obra on abunden la comparació i la metàfora, sempre al servei d'un alt grau de modalització, d'una subjectivitat explícita i aclaparadora. L'hem definida com aquella locució que expressa una comparació de superioritat d'un element (regit per l'adverbi *més*), que pot anar situat al davant, al mig o a la fi, i un altre element (regit per la conjunció *que*), situat darrere d'aquesta. Així, per exemple:

“Fan lo que solen, / més que no volen” (vs. 5573-74), on el primer element de la comparació (“fan lo que volen”) va al davant; “Cert, pus honrat / que no l'orat / de pare teu” (vs. 1107-09), on el primer element (“honrat”) va al mig; “Més que el penell / les muda el vent” (vs. 620-21), on el primer element (“les muda el vent”) va a la fi. I la segona UF més freqüent, a més del mot compost *Tostemps*, és la locució adverbial *De fet*, una espècie de comodí que l'autor usa ara i adés per completar rimes o omplir buits mètrics, tan si significa ‘en realitat, efectivament’ com ‘a l'acte, tot seguit’.

Amb 16 recurrències, trobem la locució adverbial amb funció connectiva *Per ço*. Amb 14 recurrències, hi és la locució pronominal *Tot quant* (amb la variant permutada *Quant... tot* i la morfològica *Tots quants*).

Amb 12 ocurrències cadascuna, n'hi ha dues: la locució conjuntiva *Ans que* i la fórmula d'inserció *Que es diu* (amb les variants *Que és dit*, *Dit*, *No és dit...?*, *Es diu*). Aquesta darrera unitat és, quant al nombre de recurrències, el primer enunciat fràsic que trobem a l'*Espill*, per bé que només en vuit ocasions fa específicament la funció d'introduir o acompanyar una unitat fràsica.

Amb 11 recurrències, hi trobem la construcció [Determinant partitiu *mig* + participi], que dóna un ventall de col·locacions (*Mig mort*, *Mig buit*, *Mig perdut*, *Mig partit*, etc.) que han estat considerades d'una manera unitària, en un mateix registre, on la que s'analitza és *Mig mort*, per ser-ne la més representativa i de major rendiment.

Amb 10 recurrències, n'hi ha tres: la col·locació *Tirar camí* (comptant, al mateix registre, les insercions de *Prendre camí* i *Tirar via*), la locució adverbial *No gens* (invariable) i la locució quantificacional *Els (de) més (de)* (amb les variants *La més part (de)* i *La més flota (de)*).

Amb 9 repeticions, n'hi ha sis: les locucions adverbials *Un tant* (invariable), *No tement Déu* (amb les variants *Res no tement*, *Déu molt tement...*) i *De cert* (invariable), les locucions adverbials comparatives *Així com*

(invariable) i *Tant com* (amb la variant morfològica *Tants com*) i la locució conjuntiva *Fins que* (invariable).

Hi ha cinc unitats que apareixen repetides 8 vegades: les col·locacions *Llei vella* (juntament amb *Llei antiga*, *Llei d'escriptura*, *Llei mosaica...*) i *Perdre (el) temps*, les locucions adverbials *A la final* (amb les variants *A la fi* i *En fi*) i *A plaer (d'algú)* (amb els possessius: *Al plaer d'ella*, *A ton plaer*, *A llur plaer...*) i la locució conjuntiva comparativa *Tant que* (amb la variant morfològica *Tants que*).

Que hi figuren 7 vegades, n'hi ha quatre: les col·locacions *Haver (bon/mal) grat*, *Haver menester* (juntament amb *Ser menester* i *Fer menester*) i *Prendre muller* (amb la variant reduïda al verb del substantiu que conté, *Mullerar*, en una ocasió) i la locució adverbial *Del tot* (invariable).

Amb un total de 6 recurrències cadascuna, n'hi ha vuit unitats: les col·locacions *Posar-se al llit* (juntament amb *Metre's al llit*, *Jaure al llit*, *Gitar-se al llit* i *Estar-se al llit*), *Prendre partit* (amb *Cercar partit* i *Pensar partit*) i *Dir mal* (amb *Dir malea* i *Dir tot de mal*), les locucions verbals *Fer (un) Déu (d'algú o d'alguna cosa)* i *Tòrcer el morro* (amb les variants *Menejar els morros*, *Tòrcer la cara* i la reducció al verb derivat del substantiu que conté: *Morrejar*) i les locucions adverbials *No menys*, *Per temps avant* (amb les variants escurçades *Per temps* i *Per avant*) i *De nit* (amb la variant *En la nit*).

N'hi ha setze unitats que presenten 5 repeticions cadascuna. Es tracta de les col·locacions *Obres pies*, *Treure del fang*, *Prendre consell* i *Perdre el sest* (amb les variants, de significat complementari, *Eixir de sest* i *Tornar en sest*, i la reducció al verb derivat del substantiu que conté: *Assestar*), la unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Xic infant* (amb la variant *Xic fadrí*), la unitat estilística configurada com a sintagma adverbial *De port en port*, la locució adjectival comparativa *Com flor de lliri entre espines*, les locucions conjuntives comparatives *Tant quant*, *Millor que* i *Menys que*, les locucions adverbials *Nit i dia*, *Amb raó*, *De (bon) cor*, *A part* (invariable) i *En mala hora*, i

la sentència bíblica *Creixeu i multipliqueu-vos* (amb algunes de les seves insercions molt desautomatitzades). Aquesta darrera unitat és la parèmia més vegades present a l'*Espill*, la qual cosa és deguda, sens dubte, a la matèria de l'obra. De la resta de parèmies, només n'hi ha altres dues sentències bíbliques que s'hi repeteixen tres vegades cadascuna (*El bou coneix qui el té, i l'ase, l'estable de l'amo* i *He trobat un home entre mil, però una dona no l'he trobada entre totes*), mentre que les altres parèmies només presenten una o dues recurrències.

Finalment, amb 4 repeticions n'hi ha trenta-nou; amb 3, seixanta-vuit; amb 2, cent noranta-dues; i amb una sola aparició, set-centes seixanta-una.

El quadre següent ens dóna el resum numèric de totes les diferents unitats fràsiques i estilístiques detectades a l'*Espill*, amb el nombre de recurrències de cadascuna, així com la freqüència, obtinguda dividint el nombre de recurrències de cada unitat pel total d'unitats de l'*Espill*, comptant-hi les repeticions.

Unitats diferents	Recurrències de cada unitat	Total d'unitats, comptant repeticions	Freqüència de cada unitat
761	1	761	0,0005
192	2	384	0,0010
68	3	204	0,0015
39	4	156	0,0020
16	5	80	0,0025
8	6	48	0,0031
4	7	28	0,0036
5	8	40	0,0041
6	9	54	0,0046
3	10	30	0,0051
1	11	11	0,0056
2	12	24	0,0061
1	14	14	0,0071
1	16	16	0,0081
1	18	18	0,0091
2	26	52	0,0132
1	41	41	0,0209
1111		1961	

Malgrat que una hipòtesi a priori podria haver-nos fet pensar que l'autor de l'*Espill*, tant per la temàtica com per exigències del metre i la rima, hauria repetit unes mateixes UFs tot al llarg de l'obra, després d'aquesta anàlisi de freqüències podem assegurar que la pauta ha estat just a l'inrerès. Les UFs més recurrents són les que tenen funcions gramaticals, mentre que les de caire més estilística, amb funció modalitzadora, són ben variades i poc repetides. Això demostra, amb dades, la gran riquesa fràsica de l'*Espill*.

5.2. Identificació i mots clau

La identificació de cada unitat es fa a través dels camps dedicats a la forma canònica i a la definició.

Quan la UF detectada a *l'Espill* ja figura recollida en algun repertori, encara que no necessàriament a partir de la seva presència a *l'Espill*, hem adoptat generalment com a forma canònica la que ja hi era anotada. En altres casos, sempre entenent que la forma canònica és la codificació més concisa i usual de la UF, hem hagut de recórrer a la documentació trobada en altres textos, per tal de decidir quina forma hauria de ser la considerada com a canònica. Amb tot, de vegades hem inclòs en aquest camp més d'una possibilitat, dintre de la mateixa tipologia (per exemple: *Girar com el penell* i *Mudar com el vent*; *Uns baten les mates i altres es mengen els conills* i *Qui bat la mata que mengi el conill*; *A regna solta* i *Sense brida*, etc.). Subratllem el fet que siguin de la mateixa tipologia perquè una altra qüestió a tenir en compte, en aquest procés de decisió sobre la forma canònica d'una UF, és que, en ocasions, tan possible és proposar una codificació amb verb, posem per cas, que una altra sense verb; dit d'una altra manera: que es dóna el cas que la forma usada a *l'Espill* apunta més cap a una de les opcions (sense verb, per exemple) i, tanmateix, la ja recollida en un diccionari és l'altra opció (amb verb). En aquests casos, ens hem decantat, generalment, per la ja registrada. D'altra banda, quan la unitat ha tingut alguna variació diacrònica, hi fem constar la forma canònica antiga i afegim l'actual.

Quan una UF és part integrant d'una altra més extensa, això ho hem fet constar en aquest mateix camp dedicat a la forma canònica, com a una informació complementària posada entre parèntesi. Així, per exemple: “*No fer (bon) fruit* (part de la sentència bíblica *L'arbre dolent no fa bon fruit*)”, “*Perdre (el) temps* (part del proverbi *El temps perdut no es pot cobrar*)”, “*Daurar els frens* (part del proverbi *Fre d'or no fa el cavall millor*)”, “*En (la) mà (d'algu)* (part de la locució verbal *Metre el coltell en mà de foll*)”, “*Peus i mans* (part de la unitat estilística, configurada com a enunciat proverbial, *Peus i mans tens*,

guanya't els béns)", etc. Aquesta qüestió, de la relació d'inclusió entre UFs, ha estat estudiada per M. Conca (1999, 2000).

Del camp de la forma canònica en depenen altres tres: dos dedicats als mots claus i un als recursos lingüístics i retòrics. Com a mots claus primer i segon agafem, respectivament, el primer i el segon mots de la forma canònica que considerem amb més significat lèxic. Quan no n'hi ha, com és el cas de les locucions conjuntives *Fins que, Més que, Per ço, Ans que, Tant quant, Com si, Si bé, Per tant*, etc., prenem com a mots claus el primer i el segon mots de la unitat. Quan només n'hi ha un, de terme amb significat lèxic, com en el cas de les locucions prepositives *Al costat de, Al cap de, Per esguard de, En lloc de, Prop de*, etc., només n'anotem un, de mot clau, en la casella reservada al primer. Per a les col·locacions amb verb i per a les locucions verbals, prenem indefectiblement el verb com a primer mot clau. En alguna ocasió, ens serà útil ordenar la base de dades segons l'ordre (alfabètic) del primer mot clau.

Quant al camp dels recursos lingüístics i retòrics, hi posem de manifest l'estructura sintàctica de la codificació, els aspectes semàntics, fonològics o rítmics més rellevants, així com l'esquema parèmic que pugui donar-s'hi. També hi anotem les figures retòriques observables en la unitat i, especialment quan es tracta d'una comparació, intentem apuntar-ne l'origen (experiencial, dels bestiaris, bíblic, etc.).

Al camp de la definició, sempre hi anotem les que ja hagin pogut estar proposades per algun autor anterior, sense perjudici d'afegir-hi una de pròpia, si no considerem satisfactòria la ja coneguda o si n'hi ha de contraposades o errònies. Així, per exemple, sobre la col·locació *Tenir en vil*, que també apareix a l'*Espill* com a *Tenir per vil*: "Les dones tenir en vil" (v. 19) i "Tenen per vils / mares qui crien" (vs. 9060-61), anotem que Miquel i Planas dona com a significat de la locució adverbial *En vil* 'en mal concepte, en estima de cosa vil', i que DCVB, *tenir*, recull, sense citar l'*Espill*, les formes *Tenir en... (tal o tal cosa)* i *Tenir per... (tal o tal cosa)*, 'considerar algú o alguna cosa com a tal o tal', de manera que nosaltres n'hem donat, com a definició pròpia, 'considerar

algú o alguna cosa com a dolent'. De la locució verbal comparativa *Sibil·lar com les cigales*, en donem com a definició 'fer un soroll estrident i continuat amb la veu', mentre que DCVB, *cigala*, cita l'*Espill* com a exemple lèxic, no fràsic, alhora que anota *Fer cantar com les cigales*, 'obligar a declarar una cosa', de significat diferent a la inserida a l'*Espill*. De la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Daurar els frens*, en diu Chabàs: 'lujo que gastaban los caballeros del siglo XV', mentre que nosaltres la definim com 'voler aparentar el que hom no és'. De la locució verbal *Tenir el pols flac*, Gonzàlvez en dóna una definició literal: 'tenir circulació arterial dèbil' i nosaltres, d'acord amb l'ús que se'n fa a l'*Espill*, una de metafòrica: 'ser feble de caràcter'.

DCVB recull i defineix sovint UFs que apareixen a l'*Espill*, a més de figurar en altres obres, però no cita l'*Espill*, i aquesta circumstància és puntualment consignada al nostre camp, així com situacions semblants observables en PCC i DeCat. D'altra banda, també hi quedarà reflectit el fet que alguns autors repeteixen les definicions ja formulades per algun altre, sense citar-lo. O que alguns diccionaris donen definicions diferents, de la mateixa unitat, en entrades lèxiques distintes. Inclourem en aquest camp, així mateix, observacions fetes per alguns autors sobre la UF en qüestió, encara que no siguin estrictament una definició o una explicació del seu significat. En algunes ocasions, quan una mateixa forma canònica admet dos significats diferents segons el cotext on es troba usada, inclourem ambdues definicions en aquest camp.

5.3. Classificació

La determinació del tipus d'unitat, a partir de la forma canònica, és una tasca que presenta algunes dificultats, ja que les fronteres entre les diferents modalitats fràsiques són sovint difuses i no sempre resulta senzill decidir si tal o tal unitat és d'un tipus o d'un altre. Especialment, entre algunes col·locacions i locucions, a més de les unitats estilístiques corresponents, malgrat tenir sempre en compte els criteris definitoris de cada unitat. En el cas particular de les construccions d'origen bíblic o cristià, tot i la forta impregnació

judeocristiana que té el nostre llenguatge, hem optat per considerar-les com a unitats estilístiques, en general, tret dels casos destacats en què: a) han esdevingut col·locacions fixades en la norma lingüística, pròpies de l'àmbit religiós esmentat, com ara *General diluvi*, *Aigua beneïda*, *Vida activa*, *Oir missa*, *Alçar Déu*, *Arca de Noé...*; b) s'ha produït llur incorporació al sistema de la llengua d'una manera generalitzada, com en les construccions *Butles falses*, *Com flor de lliri entre espines*, *Tenir més paciència que Job*, *Fer passar (algú) per un cós d'agulla*, *Cantar missa...*, que considerarem locucions.

Abans d'això, però, la primera qüestió a plantejar i resoldre, en aquest tema, és decidir i deixar establertes quines són les opcions classificatòries i terminològiques que s'hi usaran. En aquest sentit, cal advertir que seguirem les que hem exposades al capítol primer, a partir dels treballs de Zuluaga (1980), Corpas (2000), Penadés (2001), Álvarez de la Granja (2003)... Conca i Guia (2006).

5.3.1. Mots composts

Encara que podrien trobar-se en la frontera de la lexicologia i la fraseologia, la formació de mots per composició ha estat tradicionalment estudiada per la lexicologia. Així doncs, tot i no considerar-los com a UFs però atenent la proximitat susdita, hem recollit vint-i-tres mots composts presents a l'*Espill*, que exposem a continuació segons la categoria gramatical dels mots base components:

[S + S]: *Aigua-ros*, *Aigua-sal*, *Aiguamoll*, *Peucrist*.

[S + Det possessiu]: *Paternostre*.

[S + Adj] (o viceversa): *Bellmarí*, *Vanaglòria*, *Agnuscast*, *Puntacorrent*.

[S + V]: *Orval*.

[Adj + Adj]: *Maldestre*.

[V + S]: *Esplugabou*, *Saltamartina*, *Giramantells*, *Picamantells*, *Caganiu*,
Tancaporta.

[Det quantitatiu + S]: *Tothora*, *Tostemps*.

[Det numeral + S]: *Setmesí*.

[Prep + Art + Adv]: *Almenys*.

[Prep + V]: *Entremetent, Entrecuidada*.

5.3.2. Col·locacions

Les col·locacions que hem identificat a l'*Espill* les classifiquem segons llurs estructures sintagmàtiques i els components lingüístics que les formen.

A) [SINTAGMA NOMINAL]

[S + S]. Només n'hem identificades dues: *Cosin germà*, que ha esdevingut posteriorment mot compost, i *Salve Regina*, que designa actualment una oració de la religió cristiana ("la Salve"), per la qual cosa hi hem considerat el mot *salve* com a substantiu.

[S + Adj] (o viceversa). Amb aquesta estructura, n'hem inventariades setanta-una: *Obres pies, Solemne festa, Humanal llinatge, Solemne vot, Crim abominable, General diluvi, Vida activa, Crida reial, Favess tendres, Aigua viva, Mantell frederical, Camp clos, Hereu universal*, etc. Com podem veure, algunes han pervingut vigents fins als nostres dies, com *Crim abominable* o *Hereu universal*, mentre que altres han estat modificades al llarg del temps, com *Humanal llinatge* i *General diluvi*, que han passat a dir-se *Espècie humana* i *Diluvi universal*, respectivament, o han deixat de ser usades, com *Baixa dansa, Roba jusana, Congestió melancòlica*, etc.

[S + Participi]. D'aquesta forma, n'hem anotades dotze: *Noves rimades, Camí ferrat, Aigua beneïda, Mort sobtada, Favess sobrades, Gent armada, Camp clos*, etc.

[Det partitiu + S]. Només una: *Mig cofre*.

[(Art) + Det numeral + S]. N'hi ha vuit: *Cent Novel·les, Les set virtuts, Les set arts liberals, Els set planetes, Els quatre doctors, Els deu manaments, Els cinc volums, Els cinc senys.*

[S + Prep + S]. N'hi ha vuitanta-dues: *Procés de pensa, Home de paratge, Moixell d'estopa, Oli de mata, Lletra de canvi, Drap de coll, Libell de repudi, Llibre d'hores, Bambolla de sabó, Raig del sol, Roba de llit, Salt de ventrell, Camp de Damasc, Crim de lesa majestat, etc.*

[S + Prep + Inf subs]. N'hi ha dues: *Jorn de colre, Jorn d'arrar.*

[Art + Pr indefinit]. Només una: *Un no-res.*

B) [SINTAGMA ADJECTIVAL]

[Det partitiu + Participi]. Només una: *Mig mort* (conjuntament amb *Mig buit, Mig perdut, Mig partit, etc.*).

C) [SINTAGMA VERBAL]

[V + SN (objecte)]. N'hem tipificades cent, entre les quals: *No fer (bon) fruit, Veure l'entremés, Tenir l'esperança perduda, Prendre partit, Tenir (bé) esment, Tirar via, Posar clam, Passar un purgatori, Girar els ulls, Donar recapte, Fer quarters, Dir missa, Obrir les orelles, Plegar les mans...*

[V + SN (subjecte)]. Només una: *Pondre's el sol.*

[V + Inf]. Només una: *Fer creure.*

[V + Participi]. Només una: *Ésser tengut.*

[V + Prep + Inf]. *Prendre's a riure, Donar a entendre, Mudar de viure.*

[V + Prep + SN]. N'hi ha trenta: *Sentir de nas, Vestir de dol, Sembrar de sal, Demanar de consell, Seure's a taula, Sentenciar a mort, Metre en raons, Donar a compte, Donar a dida, Posar en obra, Metre en noves, Fugir de l'ocasió, Jugar a la feixuga, Treure del fang, Metre's al llit, Tenir en penyora...*

[V + Prep+ Adj]. N'hi ha cinc: *Tenir en vil, Tenir en clar, Girar (en) redó, Anar en foll, Jugar en buit.*

[V + Prep + Pr]. Només una: *Fer per algú.*

[V + Prep + Participi]. Només una: *Tenir-se per dit.*

[V + Pr adv + (...)]. N'hi ha tres: *Treure'n joc, No fer-ne res, Estar-se'n, No dir-ne pus.*

[V + Prep + Adv]. N'hi ha dues: *No curar de pus, Tenir a prop.*

[V + Adv]. N'hi ha vuit: *Dir mal, Eixir defora, Dir bé, Voler mal, Plorar amargament, Veure clarament, Adorar latriament, Voler bé.*

En total, hem obert 332 registres per a construccions lingüístiques de l'*Espill* que hem tipificades com a col·locacions.

5.3.3. Locucions

De forma anàloga, les locucions que hem identificat a l'*Espill* les presentarem, dins de cada classe, segons llurs components gramaticals.

5.3.3.1. Locucions nominals

Dins d'aquestes hem inclòs els topònims amb estructura sintagmàtica i els antropònims amb valor arquetípic.

[S + Adj] (o viceversa). Amb aquesta estructura, n'hem localitzades i inventariades nou: *Timbre nou, Foc salvatge, Rossí sard, Florí vell, Pedra filosofal, Bona lluna, Fals quarter, Butles falses, Segur port.*

[Det numeral + S]. Només una: *Cinc sous.*

[S + Prep + S]. N'hem ressenyades catorze: *Pa de noccs, Noble de nau, Joc de falles, Cor de pedra, Gra de mill, Marc d'or, Clavilla del mateix fust, Balança de carnisser, Ull de poll, Ram de taverna, Cant de sirena, Govern de barca vella, Cant del cigne, Vall de llàgrimes, Madeixa sens centener.*

[S + Conj + S]. Amb l'estructura susdita i significat unitari, n'hem identificades nou: *Peus i mans, Contres i proves, Ofici i benefici, Dret i envers, Dot i creix, Llamps i trons, Ànima i cos, Pa i aigua, Pau i treva.*

[SN + Conj + SN]. Una sola: *El si o el no.*

En total, doncs, hem inventariat 38 locucions nominals.

5.3.3.2. Locucions pronominals

[Art + Pr]. *L'als.*

[Det indefinit + Pr]. *Altres tal.*

[Pr + Adv]. *Tot quant.*

Així doncs, 3 locucions pronominals.

5.3.3.3. Locucions adjectivals

[Adj + Prep + S]. D'aquesta forma, n'hem identificades cinc: *Ple de vent, Antic de dies, Curt de gambals, Cec d'ira, Dur de cervell.*

[Adj + Prep + SV]. Amb aquesta forma, n'hi ha una: *Indigne de descalçar la sabata (a algú)*.

[Adj + Conj + Adj]. Només una: *Bo i millor*.

[Adv + Prep + S]. Una sola: *Fora de si*.

[Adv + Adj]. Només una: *Tot sol*.

[Prep + S]. Una sola: *Sens par*.

[Prep + SN]. Amb aquesta estructura, n'hem identificades cinc: *Del bec groc, Del temps de txapes, De coll tort, De carn i os, De sucre*.

[Adj + (...) + Clàusula comp]. Amb aquesta estructura, on l'adjectiu pot anar elidit o situat al mig de la comparació, n'hem identificades vuit: *Com flor de lliri entre espines, Fondo com (un) pou, Brau com (un) toro, Gran filanera com les de Silla, Redó com un cabdell, Eixorca com una mula, Més dur que marbre, Més blanc que la neu*.

En total, doncs, hem inventariat 23 locucions adjectivals.

5.3.3.4. Locucions verbals

[V + SN (objecte)]. Les d'aquesta estructura són les més nombroses; n'hem localitzades cinquanta-set: *Tocar el foc, Tenir el pols flac, Donar-se brasa, Menar (les) mans, Valdre corona, Beure's les adives, Arronsar el nas, Tenir mà, Cosir-se la llengua*, etc. A vegades, el sintagma nominal és coordinat (*No tenir fus ni filosa, Donar sus i mat, Córrer la Seca, la Meca i la Vall d'Andorra*).

[V + SPrep + S (objecte)]. Amb aquesta alteració de l'ordre dels constituents s'hi aconsegueix un alt contingut metafòric a les cinc locucions sinonímiques: *Fer de carabassa cistella*, *Fer del cel paella*, *Fer d'un sou ducat*, *Fer de coure argent*, *Fer del verd bru* (hi considerem *verd* i *bru* com a adjectius substantivats).

[V + SN coord (subjecte)]. Només una: *Cantar gall i gallina*

[V + Prep + SN]. Amb aquesta estructura, n'hem anotades vint-i-tres: *Ballar al so de les tisoires*, *Mirar de mal ull*, *Eixir de la roca*, *Pixar-se a les sabates*, *Filar amb fus d'argent*, *Costar pel pebre*, *Jugar amb dau fals*, *Entrar al llaç*, *Metre's al brell*, *Escriure en l'aigua*, *Bufar al foc*, *Seure en la mateixa cadira*, *Banyar-se en aigua de roses*, *Tenir per hac*, *Beure en carabassa*, *Cenyir-se sobre viu*, *Ferir de broc*, *Prendre d'ull*, *Donar de cua*, *Beure en flascó*, *Deixar en terra*, *Restar en plaça*. En un cas, hi ha perífrasi verbal inicial: *Fer passar (qualcú) per un cos d'agulla*.

[V + Prep + Adj]. Només una: *Venir en cru*.

[V + Adv + (...)]. N'hi ha tres: *Saber greu*, *Llaurar dret*, *Saltar fora el cavat*

[V + Pr adv + S]. Només una: *Treure'n joc (d'algú)*.

[V + SN + SPrep]. N'hi ha tretze: *Tenir sang a l'ull*, *Treure el flabiol sense cera*, *Donar a lloguer un noguer*, *Vendre un sou per tres malles*, *Metre el coltell en mà de foll*, *Estotjar aigua en cistella*, *Metre sal al foc*, *Metre foc en bombarda*, *Cercar peres en les figueres*, *Donar escac pel roc*, *Tenir un os a roure*. En dos casos, hi ha perífrasi verbal inicial: *Fer tenir el cresol sense llum*, *Voler agafar una anguila per la cua*.

[V + SPrep + SPrep]. N'hi ha dues: *Anar de pic en sola*, *Anar de mal en pitjor*.

[V + Conj + V]. N'hi ha cinc: *Amar i témer, Anar i venir, Pagar i plorar, Voler i doldre, Comprar i vendre.*

[V + Clàusula relatiu]. Només una: *Gratar-se on no li pru.*

[V + (...) + Clàusula comp]. Amb clàusula comparativa, on aquesta pot anar integrada en les estructures vistes suara, n'hi ha vint: *Sibil·lar com les cigales, Aücar com llops, Acaçar com cans a llebre, Debanar (algú) com un cabdell, Prear menys que un fesol, Girar com el penell, Guardar com l'ull, Grunyar com un porc, Fer joc com mestre Corà, Viure com bons germans, Tractar (algú) com si fos un gos, Veure menys que un orb, Tornar al vòmit com el gos, Xerrar com un papagai, Viure de l'aire com les papallones, Prendre rovell com el ferro, Embotir (algú) com a un porc, Tenir el ventre gros com la conilla, Dormir com un mort, Matar com a conills, Col·locar els pollets sota les ales, com fa la lloca, Remugar com un bou, Tenir més paciència que Job, Depurar-se al foc com l'or, Morir/Renéixer com el fènix.*

En total, doncs, hem identificat 139 locucions verbals.

5.3.3.5. Locucions adverbials

Els esquemes estructurals de les locucions adverbials són molt variats i abundants, per la qual cosa no en farem una exposició exhaustiva, però sí que presentarem la majoria de casos i exemples, agrupats de la forma següent:

A) [SINTAGMA NOMINAL]

[S + Prep + S]. *Mot a mot, Hora per hora.*

[S + Conj + S]. *(Ni) hora ni punt, Nit i dia.*

[Adv+ S]. *Tot dia, Fora llei, Ultra mesura, Moltes vegades.*

B) [SINTAGMA ADJECTIVAL]

[Adj + Conj + Adj/Participi]. *Dit i fet, Cuit o cru.*

C) [SINTAGMA ADVERBIAL]

[Adv + Adv]. *Pertot arreu, Tant com, Més encara, Així com, Mai més, Tan solament.*

[NI + Adv + NI + Adv]. *Ni més ni menys, Ni molt ni poc.*

[Adv + Prep + Adv]. *Poc a poc, Mai per jamás.*

[Adv + Conj + Adv]. *Més que més, Poc més o menys, Tantost o tard, Tard o mai, Més que mai.*

D) [SINTAGMA PREPOSICIONAL]

[Prep + (Art) + S]. *A la final, A guisa (d'algú), En dret, De continent, De fet, De cert, A tort, A ull, De cor, Sens falla, Davall el sol, Contra dret, En veritat, Per cas, etc.*

[Prep + S + Adj/Participi]. *A regna solta, En mal guany, Per mal astre, A missa solta, A totes hores, A mal grat (d'algú), A totes parts, Amb cuitats passos, A veles plenes,*

[Prep + SN coor]. *A rem i veles, Amb compte i mesura.*

[Prep + Adj]. *En sec, Per menut, A soles, Al fals, Pel semblant, En gros*

[Prep + Inf + S]. *Sens pagar sisa, Sens dir "Jesús".*

[Prep + Adv]. *Del tot, Entre tant, A mai, De més, Al més, Sense més, De lluny, De poc.*

E) [SINTAGMA PREPOSICIONAL + SINTAGMA PREPOSICIONAL]

[Prep + S + Prep + S]. *De dia en dia, De salt en salt, A fil per pua, A tall d'espasa.*

[Prep + Adj + Prep + Adj]. *De calent en calent.*

[Prep + Pr + Prep + Pr]. *D'un en un.*

En total, hem comptat 164 locucions adverbials a l'*Espill*.

5.3.3.6. *Locucions conjuntives*

Les estructures sintàctiques que presenten les locucions conjuntives existents a l'*Espill* són les següents:

[Pr demostratiu + V]. *Açò és.*

[Pr relatiu adverbial + Conj]. *On que.*

[Adj + Conj]. *Major que.*

[Adv + Adv]. *Adés... adés..., Ara... ara..., Ara... adés..., Quant més, Tant quant.*

[Adv + Conj]. *Més que, Menys que, No menys que, Tant que, Millor que, Tostemps que, No sols... mas, Com si.*

[Prep + S + Conj]. *De fet que.*

[Prep + Adv]. *En après, Per tant.*

[Prep + Adv + Adv]. *Per tant com.*

[Prep + Adv + Conj]. *Per bé que.*

[Prep + Conj]. *Fins que, Ans que, Segons que, Des que.*

[Conj + Adv]. *Si bé.*

[Conj + Conj]. *Mas que, Sinó que, Puix que.*

En total, n'hi ha 29 locucions conjuntives.

5.3.3.7. Locucions prepositives

Les estructures sintàctiques que presenten les locucions prepositives de l'*Espill* són les següents:

[Adv + Prep]. *Ans de, Lluny de, Prop de, Entorn de.*

[Prep + SN + Prep]. *Al costat de, Al cap de, Per esguard de, En lloc de, En mà de, Per sobres de, En senyal de, A traça de, A comanda de, Al càrrec de, Per mà de, En nom de, Al peu de, A pic de.*

[Prep + Det partitu + Prep]. *En mig de.*

En total, 19 locucions prepositives.

5.3.3.8. Locucions quantificacionals

[Art + Adv + Prep]. *Els més de, Un poc de.*

[Pr + Prep]. *Tot de*.

Només 3 locucions quantificacionals, doncs.

5.3.4. Unitats estilístiques configurades com a sintagmes

Recordem que les unitats estilístiques, semblants formalment a locucions i col·locacions, són més volàtils que aquestes, més inestables en el temps, ja que responen bàsicament a una creació pròpia de l'estil d'un autor, d'una escola, d'un gènere, d'una època...

5.3.4.1. Unitats estilístiques configurades com a sintagmes nominals

[S + Adj] (o viceversa). De construccions d'aquesta mena, o viceversa, n'hem tipificades vint-i-quatre com a unitats estilístiques configurades com a sintagmes nominals: *Casament negre*, *Terra ameníssima*, *Fals crim*, *Celestials sales*, *Aigua manal*, *Agres veus*, *Goig eternal*...

[S + Participi] (o viceversa). N'hem identificades quatre: *Mula folgada*, *Mula treta d'albarda*, *Edat complida*, *Distil·lant font*.

[S + Prep + SN]. N'hem ressenyades trenta-cinc: *Hoste de sols mig dia*, *Suor de mort*, *Escala de Jacob*, *Arbre de vida*, *Peix de Tobies*, *Serp de coure*, *Príncep de pau*, *Camí de mà esquerra*, *Màquina del món*, etc..

[S + Prep + S]. Amb aquesta estructura, només n'hem tipificada una: *Gavarrer en flames*.

[SN coor]. Amb l'estructura susdita, n'hem identificades dotze: *Dolor i plor*, *Pena i dolor*, *Treballs i afanys*, *Dol i plant*, *Toc i vista*, *Perill i dany*, *Cards i espines*, *Mals i penes*, *Vells i fadrins*, *Pèls i repèls*, *Ploma i tinta*, *Dons i presents*.

En total, doncs, hem inventariat 76 unitats estilístiques configurades com a sintagmes nominals.

5.3.4.2. Unitats estilístiques configurades com a sintagmes adjectivals

[Prep + SN]. Només una: *D'alfanic*.

[Adj + (...) + Clàusula comp]. Amb aquesta estructura, on l'adjectiu pot anar també elidit o situat al mig de la comparació, n'hem identificades vint-i-dues: *Dret com (una) palmera*, *Felló com un lleó*, *Lluent com la lluna*, *Més inflexible que l'arc turqués*, *Alt com plançó*, *Flaques com les set vaques egipcíaques*, *Obert pel costat com aquell pa que en Lleida es fa*, *Embriac com Noé*, *Incestuós com Lot*, etc.

En total, doncs, hem inventariades 22 unitats estilístiques configurades com a sintagmes adjectivals, gairebé totes elles de caire comparatiu.

5.3.4.3. Unitats estilístiques configurades com a sintagmes verbals

[V + SN (objecte)]. Amb aquesta estructura, n'hem tipificades divuit: *Daurar els frens*, *Temptar Déu*, *Costar un dit*, *Cosir robes girades*, *Mossegar el fre*, *Fer (el senyal) de la creu*, *Llavar rajola*, *Desfer la trossa...*

[V + SN (subjecte)]. Amb aquesta estructura, on el subjecte va darrere del verb, n'ha una: *Blanquejar l'horta*.

[V + SN + SPrep]. Amb aquesta estructura, n'hem localitzades dues: *Fer osca al fus*, *Trencar l'ull al diable*.

[V + S + Clàusula negativa juxtaposada]. Només una: *Cenyir fulla, no estoc*.

[V + Adv]. Només una: *Seure damunt (d'algú)*.

[V + Adv + SPrep]. Només una: *Cavalcar tort en la sella*.

[V + Prep + SN]. N'hi ha quatre: *Donar del peu, Demanar de fira, Entrar pel pesebre, Tornar al camí*.

[V + Prep + SN + SPrep]. Només una: *Anar del llit al vas*.

[V + Prep + Infinitiu]. Només una: *Plantar per reverdir*.

[V + (...) + Clàusula comp]. Amb clàusula comparativa, on aquesta pot anar integrada en alguna de les estructures vistes suara, n'hi ha cinquanta-una: *Emparellar-se amb el pitjors com la lloba, Penjar-ne més que de raïms, Ufanar-se com un paó, Moure's menys que una roca, Cremar-se al foc com papalló, Córrer (algú) com bou en plaça, Moure la llengua com un papagai, Remugar com un bou, Renovellar-se com l'àguila, Penedir-se com David, Advocar millor que Ester, etc.*

En total, doncs, hem inventariat 79 unitats estilístiques configurades com a sintagmes verbals, la major part de caire comparatiu.

5.3.4.4. Unitats estilístiques configurades com a sintagmes adverbials

[SPrep]. Només una: *Amb alta veu*.

[SPrep + SPrep]. Només una: *De port en port* (amb les variants: *D'hort en hort, De cambra en cambra, De sella en sella, De vetla en vetla*).

Així doncs, tenint en compte aquesta darrera acumulació, hi ha 2 registres dedicats a unitats estilístiques configurades com a sintagmes adverbials.

5.3.5. Fórmules

Presentem les fórmules que hem trobat a l'*Espill* –les construccions que hem considerades fórmules– segons llurs diverses funcions discursives.

Fórmules d'inserció. És el grup més nombrós, per bé que no en totes les recurrències apareixen acompanyant unitats fràsiques. Són les següents: *Ço diu lo tema*, *Segons és dit* (amb les variants *Segons (se) deia*, *Segons la lletra*), *Que es diu* (amb les variants *Que és dit*, *Dit*, *No és dit...?*, *Es diu*), *Com diu la gent*, *Fui membrant d'un retoc que dix un coc* (en la mateixa fitxa de la variant *Me féu membrant fos recordant del manament*), *No ignorau que*, *Diu la referta*, *Bé saps l'exemple*, *Mai oblidant que*, *Aragonès ne diu bon ves*, *Saps que* (amb la variant *Jo ja sabia (que)*), *No has tu llest...?*, *Com dix Sent Pau* (amb la variant *Com Adam dix*), *Per Déu fon dit*.

Fórmules de jocs: *Voleu palleta?*, *Dau-me mà dreta*, *Qui té l'anell?*, *Us do est ramell*.

Fórmules expressives: *Si Déu vol*, *Per ma fe!*, *E com!*, *Què us (en) diré?*, *Així Déu m'ajut!*, *Quin celiandre per a llong ús!*

Fórmules del relat: *No bastar (tal cosa) per a poder dir (tal altra)*, *Per les jornades (d'algú)*, *Et alias*.

Fórmules assertives: *Déu ho sap*, *No tement Déu*, *Encara no s'ha girat (algú)*, *Costi el que costí*, *No cal dir res*, *Ploga o no ploga*.

Fórmules directives: *Deixa'm estar!*, *Al cau!*

Fórmula de salutació: *Déu vos salv!*

Fórmula de comiat: *A Déu us coman*.

Fórmula de condol: *Bon repòs tinga.*

Fórmules comissives: *Una i mala, Llamp el fereixi!, Jur-vos per Déu.*

En total, n'hi ha 41 fórmules identificades.

5.3.6. Parèmies

Les parèmies que hem localitzades a l'*Espill* les presentem segons llur classificació habitual.

5.3.6.1. Sentències bíbliques

En aquest apartat hem inclòs tant les de l'Antic Testament com les del Nou, en el ben entès que algunes podrien haver-se classificat com a apotegmes d'algun personatge bíblic. En llur forma canònica, presenten estructures sintàctiques diverses, per bé que aquestes no sempre es conserven a dins de l'*Espill*, per mor de la intertextualització estilística, la qual cosa serà analitzada a l'apartat 5.3.8, en parlar dels camps dedicats a la inserció i la funció discursiva. Segons sigui l'esquema oracional, tenim les sentències bíbliques següents:

ORACIÓ CONDICIONAL

No es fa res, si Déu no ho permès

Quan veuràs la via de la nau en la mar, la via de l'ocell en l'aire o la via de la serp en la roca, coneixeràs l'enteniment de la dona

Si un cec guia un altre cec, tots dos cauran a la fossa

ORACIÓ DE RELATIU

Allò que és escrit, roman escrit.

ORACIÓ SIMPLE PREDICATIVA

Hom deu amar Déu i el proïsme

Déu tot ho veu

No es posa el vi novell en odre vell

No és posa el llum sota l'almud

No s'han de llençar perles als porcs

No hi ha res nou sota el sol

ORACIÓ COMPOSTA CAUSAL

No s'ha de llevar als fills pans per donar-los als cans

ORACIÓ COMPOSTA COORDINADA

El bou coneix qui el té, i l'ase, l'estable de l'amo

Creixeu i multipliqueu-vos

El bon arbre fa bon fruit i el mal arbre, mal fruit

Vanitat de vanitats i tot és vanitat

Molts són els cridats i pocs els elegits

ORACIÓ COMPOSTA ADVERSATIVA

He trobat un home entre mil, però una dona no l'he trobada entre totes

Dels pares pots haver béns, però una dona bona és un do de Déu

ORACIÓ COMPOSTA COMPARATIVA (LLATINA)

Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias

En total, doncs, n'hem inventariades dinou.

5.3.6.2. Apotegmes

Hem tipificat quatre enunciats com a apotegmes, atribuïbles pel mateix text de l'*Espill* o per altra documentació a diversos autors. També els presentem segons llurs esquemes oracionals.

ESQUEMA DIALÒGIC D'ORACIONS SIMPLS PREDICATIVES

Ets lliure de dona? No busquis dona (Sant Pau)

ORACIÓ COMPARATIVA

Això és com voler buidar la mar en un clot d'arena (Sant Agustí)

Més val casar que no cremar (Sant Pau)

ORACIÓ COMPOSTA, AMB CLÀUSULA DE PARTICIPI

Els contraris, junts, es manifesten millor (Aristòtil)

5.3.6.3. Màximes jurídiques

En diversos passatges, hem detectat referències prou clares a tres enunciats que poden considerar-se expressions, més o menys desautomatitzades i evolucionades, de tres màximes jurídiques.

ORACIÓ SIMPLE PREDICATIVA

La ignorància de la llei no n'eximeix el compliment

Els parents (de primer grau) no poden ser testimonis

ORACIÓ DE RELATIU

Qui ha fet el mal que en faci l'esmena.

5.3.6.4. Aforismes mèdics

Hem pogut comprovar que, al text de l'*Espill*, hi ha fragments que es poden relacionar amb aforismes hipocràtics, com ara, per exemple, els versos que parlen de dones prenyades que fingeixen davant el metge perquè aquest les sagni i les porgui, provocant-los inconscientment l'avortament: "Per avortar / cubertament / mas ferament, / metges demanen / e los enganen: / mostren orina / d'altra veïna, / tots mals atorguen / perquè les porguen, / sagnies facen / que n'arrabassen" (vs. 8920-30), el qual fragment concorda temàticament amb els aforismes IV.1 i V.31 d'Hipòcrates (Carré ed. 2000: 40, 47), que informa del risc d'avortament si hom administra porgues abans del quart mes d'embaràs o sagnies. Tanmateix, en aquesta temàtica, no hi hem trobat expressions codificades que poguéssim recollir. Només n'hem tipificat un que, de fet, es

tracta més aviat d'una fórmula remeiera casolana, en forma d'oració asseverativa:

ORACIÓ COMPOSTA, AMB CLÀUSULA DE PARTICIPI

Madeixa crua, cuita en cendra, el vent desnua.

5.3.6.5. *Proverbis*

La localització i identificació dels proverbis inserits a l'*Espill* ha estat una tasca difícil, per l'alt grau de desautomatització que, molt sovint, presenten, degut sobretot al metre curt dels versos. Així, per exemple, als dos fragments:

Puis jo fui cert	Les que s'atansen
ésser desert	fer qualche bé
de benvolents,	sots llei e fe,
cert, als dolents	són estimades
no m'atansí (1289-93)	un tant preades (15316-20)

podem ensumar-hi la *presència emboscada* d'un proverbi, gràcies a la localització d'un element lèxic significatiu del proverbi i el ressò del significat d'aquest. En efecte, els versos contenen les expressions “no atansar-se als dolents” i “atansar-se a fer bé”, aquesta segona reblada del premi per fer-ho així: “ser estimades” i “un tant preades”; tot això ens alerta sobre la possibilitat que, més clarament al segon cas però també al primer, s'hi tracti d'utilitzacions modificades del proverbi *Atansa't als bons i seràs un d'ells*, el qual es troba, com a traducció d'un original català de la fi del XV, a l'obra *Refranes famosíssimos y provechosos glosados: Allégate a los buenos y seràs uno dellos* (VI.6). De fet, en la primera intertextualització, on només hi és explícita una de les clàusules del proverbi, i encara en forma negativa, el narrador utilitza el terme modalitzador “cert”, confirmatori de la veritat del proverbi i pressuposador d'informació compartida pel lector, cosa que li permet fer-ne una menció incompleta i desautomatitzada, a més del fet que, a continuació, explica

la seva determinació d'anar a cercar un amic fidel de son pare, és a dir, un home bo, d'acord amb el significat el proverbi.

Amb tot, més o menys desautomatitzats i amb diferents graus d'integració al text, hem localitzat i identificat 67 proverbis, que presenten modalitats d'inserció molt diverses, les quals seran analitzades posteriorment. Vegem ara les estructures oracionals i parèmiques que s'hi donen.

ORACIÓ DE RELATIU. Segons el nostre inventari, vint proverbis de l'*Espill* es codifiquen segons un esquema d'oració de relatiu. Això no vol dir que la inserció concreta de l'*Espill* conservi tal esquema, ja que la desautomatització pot comportar aquesta o altres modificacions. I també pot donar-se el cas invers, d'inseriments que es presenten com a oració de relatiu, sense que sigui així la forma canònica. En analitzar la inserció de les UFs en veurem exemples. Els vint que tenen forma canònica d'oració de relatiu són:

Perros qui lobos caçan, lobos los matan
Bé sap de la maça, qui n'ha estat ferit
Qui més bé els fa, pitjors les ha
Benaurat és qui per mal d'altri es castiga
Qui té ocasió, que la prenga
Qui s'allunya dels seus, l'àira Déus
Bé n'haja la guerra, que fa rei cortés
Qui menja bonico, caga poquico
Qui menys en sap, més hi diu
Qui espines sembra, descalç no vaja
Déu proveeix a qui el serveix
Qui avant no mira, arrere cau
Qui massa es cuita, crua pren la vianda
La primera gallina que escataina és la que ha fet l'ou
Amor de gata, que sos fills mata
Qui no prem la taronja, no en treu suc
Qui en fa cent i no en fa una, no en fa ninguna

Qui calla, atorga

Qui s'excusa, s'acusa

Qui cerca el mal, prest el troba

Com podem veure, la major part responen a l'esquema "Qui (tal cosa), (tal altra)", però alguns alteren aquesta forma o en presenten d'altres. Així, als proverbis *Bé sap de la maça, qui n'ha estat ferit* i *Benaurat és qui per mal d'altri es castiga* apareix l'esquema susdit permutat per tematització i, en el primer cas, amb reforçament assertiu emfàtic ("Bé sap..."). El mateix reforçament i un semblant capgirament també els trobem a *Bé n'haja la guerra, que fa rei cortés*, on el que hi ha és una clàusula de relatiu adjectiva, de manera que, sense els retoricaments esmentats, la codificació fóra *La guerra que fa rei cortés, bona és*. També hi ha clàusula de relatiu adjectiva a *Perros qui lobos caçan, lobos los matan* i al primer hemistiqui de *La primera gallina que escataina és la que ha fet l'ou*, mentre que el segon hemistiqui és una clàusula nominal de relatiu. També és una clàusula adjectiva de relatiu el segon hemistiqui del proverbí *Amor de gata, que sos fills mata*. Finalment, a *Déu proveeix a qui el serveix*, la clàusula de relatiu és el complement indirecte de l'oració.

ORACIÓ SIMPLE ATRIBUTIVA

L'amor primera és millor

Bé és presoner el carceller

El natural és immortal

La virtut és al mig

El camí menys ferrat mai no és errat

L'experiència és la mare de la ciència

Entre els cecs, el tort és el rei

El temps perdut no es pot cobrar

ORACIÓ SIMPLE PREDICATIVA

La vinya vella no pot tornar-se mallol

El gat escaldat tem l'aigua tèbia

El gat mullat tem l'aigua queda

*Pardal descuat no entra en filat
L'infant escalfat no toca el foc
Casaments entre parents no fan prova
Casat difunt mai no és trobat amonedat
Divendres, faves tendres
Els morts no tornen al món
Mai no hi manca enterrador ni hereu
Massa familiaritat engendra menyspreu
Una oroneta no fa estiu*

ORACIÓ CONDICIONAL

Sia quisvulla hereu, si quelcom ne sobra

ORACIÓ COMPARATIVA

*Ans trencar que tòrcer
Més val metge preservant que curant
Les dones són més glotes que la mar
No és tan brau el lleó com el pinten*

ESQUEMA DE DERIVACIÓ CAUSAL “DE (TAL COSA), (TAL ALTRA)”

*Del vell, el consell
Tant va el cànter a la font que a la fi es trenca
D'armes i d'amors, a un plaer cent dolors
De bona casa, bona brasa
Del bon baró, pren bon consell
D'una centella se fa gran foc
De bona planta, la vinya; i de bona mare, la filla*

ESQUEMA DE CORRESPONDENCIA “A (TAL COSA), (TAL ALTRA)”

*Al cul del sac, s'hi troben les engrunes
A cada porc li arriba son sant Martí
Al badoc, mudeu-li el joc
A tot buf hi ha baf*

*A dona barbuda, de lluny la saluda
A l'enfornar, se fan els pans geperuts*

ESQUEMA TERNARI

Tres coses llencen l'home de casa: fum, pluja i mala muller

ORACIÓ COMPOSTA COORDINADA

*Uns baten les mates i altres es mengen els conills
Atansa't als bons i seràs un d'ells
L'home proposa i Déu disposa
Molt parlar i poc obrar
El marit, servir-lo com a senyor i guardar-te'n com de traïdor*

ORACIÓ DISTRIBUTIVA COMPOSTA COORDINADA

Arc sempre armat, o fluix o trencat

ORACIÓ ATRIBUTIVA COMPOSTA COORDINADA

*El fals amic, amb les ales et cobre i amb el bec te pic
Les afaitades són, de dia, dones; i de nit, mones*

5.3.7. Unitats estilístiques configurades com a enunciats

Moltes d'aquestes unitats, semblants formalment a parèmies, podrien ser miratges fràsics, provocats per llur caràcter sentenciós i per la forma rimada. De fet, PCC n'anota bastants sense cap més informació que la de l'*Espill*. Nosaltres n'hem afegides algunes altres, fins a un total de vint-i-quatre, però sempre sota la cautela de considerar-les, mentre no les validi altra documentació, unitats estilístiques configurades per l'autor com a enunciats d'estructura parèmica. Les presentem agrupades segons aquestes estructures.

ORACIÓ DE RELATIU

*Qui no s'hi triga, seny vol haver
Qui se n'absté en Quaresma, es troba cornut en Cinquagesma*

*Qui no vol que se li arne, que l'espulse
A qui no l'espolsa, se li fa cimolsa
El que es fa amb lluita, mai ha saó
Qui amb diables fa llaurada, ha menester gran agullada
Qui pren consell de les dones no mor de fam, com féu Adam
Qui molt s'hi feixa [amb dones], prest ne mor
El fruital que fa molta fruita, de morir se'n cuita
Cavall que mama llet de somera, no serà cavall lleuger
Qui mira darrere, no llaura dret*

ORACIÓ SIMPLE PREDICATIVA

*El marit darrer venja el primer
Esposar i reposar mai no es troben
L'empeltar no necessita força
Amor pura tots temps dura
L'egua prenyada paga la civada
Les virtuts majors manen les menors
Del que et sobra, fes-ne almoina*

ORACIÓ CONDICIONAL

Mena les cols, si viure vols

ORACIÓ COMPARATIVA

Ans poc que massa

ESQUEMA DE DERIVACIÓ CAUSAL "DE (TAL COSA), (TAL ALTRA)"

D'aquells trons, aquestes pluges

ORACIÓ COMPOSTA JUXTAPOSADA

Peus i mans tens, guanya't els béns

ORACIÓ COMPOSTA FINAL

Llecs són maldestres per ésser mestres

Com passa amb els proverbis, també són majoria les unitats amb l'esquema d'oració de relatiu "Qui (tal cosa), (tal altra)", a més d'altres formes de relatiu com ara la variant "El que (tal cosa), (tal altra)" i les oracions compostes amb una clàusula adjectiva de relatiu. Les oracions simples predicatives hi són també abundants.

* * *

Com a resum numèric d'aquest apartat dedicat a la classificació de les unitats fràsiques i estilístiques inventariades a l'*Espill*, el quadre següent ens en dóna les quantitats corresponents a cadascun dels tipus i subtipus considerats. Podem veure-hi que les unitats fràsiques (885) quadrupliquen amb escreix les estilístiques (203) i que, tant en les unes com en les altres, les que no tenen entitat d'enunciat superen de molt les que la tenen.

Mots composts	23
Unitats fràsiques	885
Col·locacions	332
Locucions	418
Nominals	38
Pronominals	3
Adjectivals	23
Verbals	139
Adverbials	164
Conjuntives	29
Prepositives	19
Quantificacionals	3
Fórmules	41
Parèmies	94
Apotegmes	4
Sentències bíbliques	19
Màximes jurídiques	3
Aforismes mèdics	1
Proverbis	67
Unitats estilístiques	203
Configurades com a sintagmes	180
Nominals	76
Adjectivals	23
Verbals	79
Adverbials	2
Configurades com a enunciats	23
TOTAL	1111

5.4. Interpretació

Per a la informació relativa a la interpretació en context de les unitats fràsiques i estilístiques de l'*Espill* hem obert dos camps: l'un, dedicat a la inserció en el text i l'altre, a la funció discursiva. En el primer, s'hi anota la modalitat d'inserció, segons la tipificació exposada al capítol II, i les especificitats del grau de desautomatització, quan sigui el cas, així com la categoria gramatical; en el segon, atenent el significat del fragment on s'insereix la unitat, s'hi anota i s'explica, sumàriament, la funció que aquesta hi fa, des del punt de vista de l'anàlisi discursiva (descriptiva, explicativa, connectiva, argumentativa, modalitzadora...). Amb això, s'hi dóna compliment al segon dels requeriments ("index" i "function and meaning") que W. Mieder i G. Bryan (1996: XI-XII) preconitzen per a l'estudi dels proverbis en textos literaris i que són igualment vàlids per a la resta del fràsic:

Every literary investigation should, ideally, include an index of all proverbial material. (...) Of great interest also is whether introductory formulas are used to integrate the proverb into the texts, whether the formulaic structure of the proverb has been changed for stylistic effect, whether a proverb is merely alluded to in an ironic twist, whether a proverb is intentionally parodied or questioned, etc. The answers to such questions reveal the function and meaning of proverbial wisdom in literary works.

5.4.1. Inserció

En raó dels versos tan curts de l'*Espill*, hom pot observar-hi que la desautomatització de les UFs és proporcional a la llargària i complexitat d'aquestes, de manera que quan més curta és una unitat més automatitzada hi apareix i quan més llarga, més desautomatitzada. Això dit sense perjudici de modificacions també detectables en les UFs curtes, fetes per la voluntat tematitzadora i estilística de l'autor o per exigències de la mètrica i de la rima que ell s'hi imposa i tria.

5.4.1.1. Inserció de col·locacions

En general, si es tracta de sintagmes nominals (de la forma [substantiu + adjectiu / participi] o [substantiu + “de” + substantiu]), la inserció sol ésser automatitzada, mentre que les que són sintagmes verbals presenten bastants casos de desautomatització. Vegem-ne alguns exemples.

La col·locació *Mig mort*, ‘molt mancat de vitalitat, sia per fam, sia per por, per dolor, etc.’ (DCVB, *mort*), que té com a mot base el participi *mort*, apareix als fragments “Propi marit / mig mort al llit, / enmetzinat / e fetillat” (vs. 1353-56) i “Fingint-se storta, / mostrà’s mig morta” (vs. 3257-58), automatitzada en tots dos casos, per bé que amb variant morfològica en el segon.

La col·locació *Tenir el reng* ‘ésser mantenidor de les justes o torneigs’ (MiP), amb *reng* com a mot base, apareix en els fragments “Per ella tenc / un gentil reng” (vs. 1129-30) i “Jo tinguí el reng” (v. 1652), automatitzada en el segon cas però desautomatitzada en el primer, per la interpolació de l’adjectiu “gentil” en raó de la versificació.

La col·locació *Libell de repudi* ‘escrit de demanda o requesta de separació matrimonial que un dels dos cónjuges presenta contra l’altre en raó d’infidelitat, impotència, etc.’ (def. pròpia), de base *libell* i de col·locatiu *repudi*, apareix desautomatitzada, per interpolació d’un altre element, al fragment “Aconsellada / no sé per qui / —molt lo hi graí—, / al llarg cartell / posà’m libell / fort de repudi” (vs. 3092-97).

Les col·locacions *Lletra de canvi*, *Mal de bocatge* i moltes altres apareixen desautomatitzades per l’elisió d’un de llurs components, probablement a causa de la mètrica. Així, llegim a l’*Espill* “Féu-me mal joc: / ultra l’or poc, / lletra hi tenia, / la qual venia / a un marxant” (vs. 1427-31) “Hagué bocatge / e foc salvatge” (vs. 5251-52), mentre que les col·locacions esmentades figuren completes en altres textos de l’època: “Ben proveïts de

diners e de lletres de canvis” (*Curial e Güelfa*, III.81), “Car diu-se que més que la pestilència, / s’agafa i apegua lo mal de bocatge” (*La brama dels llauradors*, 276-77), “I d’elles lo suc guareix de molts mals / i valen les fulles a mal de bocatge” (*Lo procés de les olives*, 403-04).

La col·locació *Crim de lesa majestat* ‘ofensa greu inferida al sobirà’ (DCVB, *majestat*), apareix en el fragment “Ella peccà / de crim molt fort, / digne de mort, / majestat lesa” (vs. 10372-75) i ho fa de forma desautomatitzada, amb distribució dels seus components en versos diferents, incorporant altres elements, i amb inversió dels dos components finals.

La col·locació *Molí de sang* ‘molí mogut per tracció animal’ (DeCat), apareix desautomatitzada al fragment “Lo molí mena / **qui es diu** de sang” (vs. 8516-17), per causa de la interpolació del verb “mena” i de la fórmula d’inserció fràsica “qui es diu”. En aquest cas, doncs, la UF amb presència formulada no és una parèmia, és a dir, que també n’hi ha UFs que no són enunciats que poden anar acompanyades de fórmules d’inserció.

Altres col·locacions acompanyades de fórmules d’inserció són *Hospital d’en Clapers*: “Tirí camí / fora el portal, / vers l’espital / d’en Clapers **dit**” (vs. 920-23); *Nòstra Dòna de lo Puèi*: “Aqui prengui / camí francés: / fui a Besés, / oí la fama / de Nostra Dama / **qui es diu** del Puy, / tantbé mi fui / a Sent Dinís, / puis a París. (vs. 1384-92); *Engany de mitges*: “No li fa por / venda es retracte / per lo fals acte, / ab dol, que fan, / i per engan / de miges **dit**” (vs. 6916-21); *Rat penat*: “Com la visiva / del duc, e rat / **qui es diu** penat, / e del muçol, / al raig del sol” (vs. 15526-30).

La col·locació *Mort sobtada* ‘mort que es produeix de cop, d’improvís’ (DCVB), on el substantiu *mort* és el mot base, apareix en els fragments “Morí en mal hora / de mort honrada, / massa sobtada: / no esperà el part” (vs. 6360-63) i “Morí sobtada / sens dir ‘Jesús’” (vs. 8946-47), desautomatitzada en tots dos casos; en el primer, per la inclusió d’altres elements entre els dos

components, i en el segon, per l'omissió del substantiu "mort", que pot considerar-s'hi com a elidit: "morí (de mort) sobtada".

La col·locació *Prendre mal* 'fer-se mal, especialment per cop o caiguda' (DCVB), de mot base *mal*, que la trobem al fragment "Tot mal deu pendre: / veja despendre / sos béns e rendes" (vs. 1237-39), hi figura de forma desautomatitzada, per la permuta dels seus components i la incorporació d'altres elements ("tot", "deu").

També s'hi dóna el cas de trobar col·locacions inserides mitjançant connectors discursius, com ara:

La col·locació *Conèixer l'entremès* 'ser conscient de la comèdia, la ficció o l'engany que algú fa' (def. pròpia), de mot base *entremès*, apareix al fragment "E em féu saber / son bon voler, / lo grat e alt, / ab prou desalt / del seu burgés, / **car** l'entremés / bé el conegué." (1523-29). La inserció, desautomatitzada per l'alteració de l'ordre dels constituents i la inclusió de l'adverbi "bé", és introduïda mitjançant el connector argumentatiu "car". Amb el mateix nucli semàntic o mot base però amb altres dos verbs col·locatius, n'hi ha altres dues recurrències a l'*Espill*: "Un bon pagés, / vent l'entramés / de sa muller" (vs. 1889-91) i "Son entramés / bé l'entenguí" (vs. 2190-91).

La col·locació *Empènyer el temps* 'fer passar el temps' (def. pròpia), de mot base *temps* i col·locatiu *empènyer*, apareix inserida al fragment "E sobre viu / dix que es cenyia; / **així** empenyia / lo temps avant, / a part davant / les mans plegades / tenint alçades, / gros infingint / e afigint / als pits cotons" (vs. 4756-65), mitjançant el connector modal "així".

La col·locació *Fer nosa* 'molestar, desagradar' (def. pròpia) presenta un parell de recurrències, automatitzades: "Tot li fa nosa, / pren-la gran basca" (vs. 5314-15) i "**Mas si** els fa nosa / lo fill que es nat" (vs. 9004-05), la segona de les quals introduïda pels connectors "mas" i "si".

La locució verbal *No fer-ne res* 'no tenir influència o importància' (DCVB, *fer*), a la segona de les tres seqüències on apareix, "**Mas** del que manen / mai ne fan res" (vs. 8212-13), va introduïda mitjançant el connector "mas".

La col·locació *Menar guerra (a algú)* 'oposar-se-li, produir-li grans contrarietats' (DCVB, *guerra*), de mot base *guerra*, apareix al fragment "Mas tota hora / ta carn refrena / **si** guerra et mena / libidinosa / e furiosa / com fa en lo brut" (vs. 10064-69), de forma desautomatitzada, només amb canvi d'ordre dels constituents, i precedida del connector "si", formant una clàusula condicional.

La col·locació *Tenir temps* 'disposar-ne per a fer quelcom, no estant subjecte a altres ocupacions' (DCVB, *temps*), de mot base *temps*, apareix al fragment "**Mentres** temps tins / de roba muda" (vs. 14996-97), de forma desautomatitzada, només amb canvi d'ordre dels components, i precedida del connector temporal "mentres".

5.4.1.2. Inserció de locucions

Segons els tipus de locucions, n'hi ha major o menor possibilitat de desautomatització, com veurem a continuació.

La locució nominal coordinada *Peus i mans* pot tenir significat literal, 'extremitats digitals del cos humà', o metafòric, 'capacitat per fer alguna cosa' (def. pròpia). A l'*Espill* és usada quatre vegades, però només en la primera té sentit metafòric, quan el narrador conta que sa mare l'expulsà de casa i el cominà a guanyar-se la vida: "Peus e mans tens, / guanya't prou béns, / cerca ventura" (vs. 909-11). La inserció és automatitzada, com a complement del nucli verbal "tens".

La locució nominal *Cant de sirena*, 'símbol d'una cosa suau i dolça que atrau irresistiblement, però que condueix a la perdició inevitable' (PCC, C 677), apareix molt desautomatitzada, amb l'afegit d'altres elements complementaris i

i la conversió del verb en adjectiu, en un fragment amb una forta funció modalitzadora, intensificada per l'explanació que s'hi fa: "Fogir, fogir / a veles plenes / de tals serenes / encortadores, / falses cantores, / a tots encanten / qui no s'espanten / de llur moral" (vs. 8562-69).

La locució adjectival comparativa *Eixorca com una mula* 'completament estèril' (def. pròpia), figura desautomatitzada al fragment "E com la mula / que fills no sembra, / la xorca fembra / és reputada" (vs. 6172-75), amb la clàusula comparativa avantposada, formant part d'una oració subordinada, mentre que l'adjectiu "eixorca" es troba en l'oració principal.

Un cas de locució introduïda mitjançant una fórmula d'inserció és el de la locució verbal *Filar amb fus d'argent* 'vagarejar, xerrar i no fer feina entre dones acomodades' (def. pròpia), que la trobem al fragment "Les que filaven, / **com diu la gent**, / ab fus d'argent" (vs. 2826-28), on la fórmula d'inserció figura interpolada entre els elements de la locució.

La locució verbal *Estotjar aigua en cistella* (amb les seves variants *Poar amb garbell* i *Prendre aigua en cistella*), definida com 'es diu d'un treball que no produeix cap profit' (PCC, A 349), apareix a l'*Espill* intertextualitzada en tres passatges:

Doncs qui els comana qualsevol fet tenir secret (...) s'aigua stojar vol en cistella. (7828-39)	Qui bé n'espera, (...) gran os ha a roure, ab garbell poa, vol per la coa o per l'esquena tenir morena, anguila viva. (8524-41)	Qui ab oró s'aparella e va ab cistella, cedaç, garbell o xic vexell de l'aigua pendre, bé deu reprendre si es mor de set. (14766-73)
---	---	--

La inserció és desautomatitzada en les tres recurrències: lleugerament en la primera (amb canvi d'ordre dels constituents i interpolació del verb "vol") i

en la segona (amb canvi d'ordre dels components), però més acusada en la tercera (una alteració de l'ordre dels constituents més pronunciada i una major interpolació d'altres elements, tots substantius sinònims de "cistella"). D'altra banda, tant la inserció de la primera recurrència com la de la segona són seriades, és a dir, que la locució verbal en qüestió forma part d'una sèrie d'expressions metafòriques (algunes de les quals UFs), dependents de sengles clàusules inicials, que fan de subjecte: "Qui els comana qualsevol fet tenir secret" i "Qui bé n'espera", respectivament.

La locució adverbial *Ni un pèl 'gens ni mica'* (DCVB) es troba als versos "No es para pèl / com de si ralla" (vs. 7756-57), desautomatitzada pel fet de l'omissió dels dos primers termes, a causa de la mètrica del vers.

Quant a les locucions conjuntives, prepositives i quantificacionals, la seva presència és gairebé sempre automatitzada, ja que són unitats invariables o amb una possibilitat de variació molt feble. Però quan s'hi dóna aquest cas, la variació que poden presentar és coneguda d'avantmà i incorporada fins i tot a la definició (com és el cas, vist anteriorment, de la locució conjuntiva *Més que*).

Assenyalem també el fet de l'existència de locucions que són introduïdes mitjançant connectors diversos.

La locució verbal *Tenir sang a l'ull*, 'tenir un temperament, prompte a enfellonir-se' (MiP), que apareix al fragment "**Si** en lo blanc / de l'ull té sang / i el veen hom, / algun queucom / és reverit, / un poc servit" (vs. 511-16), amb presència desautomatitzada per la interpolació del complement "en lo blanc", hi és introduïda pel connector condicional "si".

La locució verbal *Donar-se brasa* 'donar-se aire, espavilar-se' (MiP), que es troba al fragment "Com m'abexà / tantost de casa, / **que** em donàs brasa, / ben adreçat: / un peu calçat / altre descalç, / gipó al fals / tot esquinçat, / ben desairat / i sens camisa, / dix: "A ta guisa..." (vs. 862-72), hi figura de forma automatitzada i és introduïda mitjançant el connector "que", amb valor causal.

La locució adverbial *Poc après*, que ‘indica un espai de temps breu i successiu en l’acció’ (def. pròpia) i apareix al fragment “**Mas** poc après / prenguí mos gatges” (vs. 1434-35), hi té presència automatitzada i va precedida del connector adversatiu “mas”.

La locució verbal *Cenyir-se sobre viu* ‘estar prenyada’ (def. pròpia), que es troba a la seqüència “**E** sobre viu / **dix que** es cenyia; / així empenyia / lo temps avant, / a part davant / les mans plegades / tenint alçades, / gros infingint / e afigint / als pits cotons” (vs. 4756-65), és inserida de forma desautomatitzada, amb alteració de l’ordre dels constituents i interpolació dels elements introductoris: verb de dicció “dix” i connector “que”, a més de la presència inicial del connector coordinant “e”.

La locució quantificacional *Les de més (de)* ‘la majoria, la major part’ (DeCat, *més*), la trobem automatitzada al fragment “**Mas** les de més / mai no parixen” (vs. 5492-93), formant el subjecte d’una clàusula introduïda pel connector adversatiu “mas”.

La locució verbal *Jugar ab fals dau* ‘obrar amb mala intenció, amb traïdoria’ (DCVB, *dau*) figura al fragment “Altra m’escriu: / Marit serviu / com a senyor? / Com d’un traïdor / d’ell vos guardau, / **car** ab fals dau / lo marit juga; / fique’l quant puga, / de sis féu quatre; / llurs daus rebatre / bé sapiau...” (vs. 6293-303). La inserció és desautomatitzada, amb canvi d’ordre dels constituents i interpolació del subjecte “lo marit”, i introduïda mitjançant el connector argumentatiu “car”.

La locució verbal *Voler i doldre* ‘tenir ensems desig i por d’una cosa’ (DCVB, *voler*), que apareix als versos “Fet t’han mil faltes / e ja te n’altes? / **Ara** te’n dols, / **ara** les vols.” (vs. 6551-54), ho fa de forma automatitzada, amb reforçament de la dicotomia per la presència del connector distributiu “ara..., ara...”.

La locució verbal *Girar full* 'posar-se a considerar una cosa sota un aspecte diferent; canviar de manera de veure un assumpte (DCVB, *girar*), que apareix al fragment “**Si** carta giren, / pus fort los firen / e sens raó” (vs. 9551-53) de forma automatitzada, hi és precedida del connector condicional “si”. *Girar full* és la forma moderna de *Girar carta*. Com a documentació coetània concordant, hem trobat: “Segons les cartes que girava, canviava en diversitat de colors la sua bella figura” (*Sepultura de Francí Aguilar*), “Dins lo meu cor les cartes dels meus actes, dic més propi, de les mies culpes, gire e qui so stat trobe” (*Lo Cartoixà*, IV.28), “I més trobareu, si vós girau carta, / que fa cara trista lo ventre que és buit” (*Procés de les olives*, 2053-54).

La locució verbal *Fer xoriguer (a algú)* 'burlar-lo o posar en ridícul' (MiP), que es troba als versos “**Puis** soriguer / te saben fer / e no el conexas, / jo et prec te'n dexes, / mai pus no jugues / ab tals feixugues” (vs. 9999-10004), hi és inserida de forma desautomatitzada, amb permuta dels components i interpolació d'altres elements, i introduïda mitjançant el connector causal “puis”.

5.4.1.3. Inserció d'unitats estilístiques configurades com a sintagmes

No és probable trobar unitats estilístiques configurades com a sintagmes que siguin inserides mitjançant fórmules d'inserció o connectors argumentatius, ja que, en aquest cas, potser caldria considerar-les posseïdores d'una major entitat fràsica i tipificar-les, doncs, com a unitats fràsiques. A continuació, presentem alguns exemples de la inserció d'aquestes unitats.

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Xic infant*, en una de les recurrències que presenta: “No vells mesquins / ni jòvens grans, / **mas** xics infants / e molts gentils / ab nous estils” (vs. 13356-60) va precedida pel connector adversatiu “mas”. Vista aquesta presència connectada, a més de l'existència de recurrències concordants en altres obres coetànies, fóra pertinent preguntar-se si *Xic infant*, més que una unitat estilística, no caldria considerar-la com una col·locació.

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Hoste de sols mig dia*, ‘aquell qui fa una visita curta’ (def. pròpia), apareix automatitzada al fragment “Cert, són indignes, / per los esguards / de males arts / e fals compàs / et alias, / hom s’hi acoste; / **mas** deu ser hoste / de sols mig dia” (vs. 9788-95). Forma el complement directe de l’oració regida per la perífrasi verbal “deu ser”, introduïda pel connector adversatiu “mas”. A la vista d’aquesta inserció connectada i d’una possible referència concordant existent a *Refranys rimats* (“Los hostes ab sol / aquests són honrats”), potser caldria considerar que *Hoste de sols mig dia* era una unitat fràsica a l’època, més que no pas una unitat estilística, creació d’autor.

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Placable sacrifici* ‘ofrena cruenta per guanyar el perdó dels Déus’ (def. pròpia), apareix desautomatitzada als versos “Ella els féu destres / en fer servicis / e sacrificis / ben acceptables, / de Déu placables” (11122-26). La seva identificació ha estat possible gràcies a la seva presència en dues obres coetànies: “E si penses contra tu los déus sien irats, tenyirem llurs ares de sang d’honrats e placables sacrificis, car en nostre poder està amansar la llur ira, puix perdonar és llur propi ofici” (*Lamentació de Mirra*), “Perquè fos a tu placable sacrifici per redempció de natura humana” (*Lo Cartoixà*, l.12).

Una cosa semblant ha esdevingut amb la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Cenyir fulla, no estoc*, que hem identificat a partir dels versos:

Ja blanquejar
l’horta comença;
per més ofensa
o per més toc,
lleixant l’estoc
vós cenyiu fulla;
no pot l’agulla
cosir, que és roma. (2764-71)

El passatge és comentat per Miquel i Planas així: “és això, tot plegat, una insinuació de la impotència viril”. La unitat hi apareix desautomatitzada, segona d’una sèrie de tres que metaforitzen la decrepitud sexual del marit de la locutora. És sinònima de *Donar esplanissades, no estocades* i, doncs, concordant amb sengles fragments de dues obres coetànies, com ja hem vist: “I vós, en beneit, per a què voleu altra muller, per dar-li esplanissades e no estocades?” (*Tirant*, cap. 220), “I, com deu tirar en brega / bona estocada, / ell usa l’esplanissada / i mai se cala” (*Col·loqui de dames*, 168-69).

Hem tipificat com a unitats estilístiques, pròpies de l’autor o de la literatura de l’època, molts sintagmes amb clàusula comparativa, com ara *Cremar-se al foc com papalló*, *Emparellar-se amb els pitjors com la lloba*, *Ufanar-se com el paó*, *Alt com plançó*, *Felló com lleó*, *Més inflexible que l’arc turquès*, *Lluent com lluna*, *Flaques com les set vaques egipcíaques*, *Embriac com Noé*, *Blasfemar com un heretge*, etc., les quals poden tenir orígens diversos (experiencial, dels bestiaris, bíblics...). La major part han estat identificades a partir de l’estructura comparativa, per bé que també cal anotar la presència d’alguna modalitat específica d’inserció, en algun cas.

Així, la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Moure’s menys que una roca* ‘no canviar d’actitud ni d’opinió’ (def. pròpia), que apareix als versos “Com si fos roca, / menys se’n movia” (vs. 3032-33), hi és inserida mitjançant l’adverbi comparatiu “com”, a banda de la comparació pròpia, interna, de la unitat.

La unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Blasfemar com un heretge* ‘renegar de Déu de forma ostensible’ (def. pròpia), que trobem al paràgraf “Si hi vols venir, / pot te guarir, / si molt lo pregues / e no el renegues / d’ell despitant / e blasfemant / com foll heretge” (vs. 12209-15), hi és inserida mitjançant la conjunció coordinada “e”, amb el verb en gerundi, com a oració subordinada de la primera clàusula d’una oració condicional negativa que, segons l’ordre sintàctic estàndard, faria així: “si no el renegues, blasfemant com foll heretge, pot te guarir”.

La unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Tornar-se (estàtua de) sal com la muller de Lot*, ‘figuradament, pagar cara la curiositat’ (def. pròpia), apareix als fragments “Pren per pilot / aquell prom Lot, / hoste tan bo; / ses filles no, / ni sa muller: / mirà darrer / e tornà's marbre” (vs. 12445-51) i “Sal se tornassen / com la de Lot” (vs. 15838-39). Al segon, la inserció és automatitzada, amb l’estructura comparativa ben clara, mentre que, al primer, la desautomatització és evident, car la comparació no hi és explícita i cal desprendre-la de l’explicació de la història de Lot, a més del fet de la substitució de la sal (estàtua) pel marbre.

Tota una sèrie d’unitats estilístiques configurades com a sintagmes adjectivals (comparatius) són presents al passatge de metaforització bíblica: “Ell, com Abel, / mort e batut; / Josef venut / a gent dolenta, / per diners trenta, / per llurs germans; / de peus e mans / Samsó lligat; / Jonàs llançat, / tres jorns begut, / pel peix retut / qui es diu balena, / fora en l’arena / tornat en sest; Isaac, fill prest / la mort volent, / obedient / al pare seu” (vs. 13940-57). De fet, s’hi troben, amb la partícula “com” de la primera regint tota la resta, les unitats *Mort com Abel*, *Venut com Josep*, *Lligat com Samsó*, *Engolit tres dies com Jonàs* i *Obedient com Isaac*. D’aquesta darrera, n’hi ha una altra recurrència, desautomatitzada: “Isaac, tercer, / lo poble ver / e cristià, / qui creu, e fa / lo que Déu vol” (vs. 14545-49).

La unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Fer d’una massa un veixell com fa l’oller* ‘figuradament, produir alguna cosa valuosa’, és inserida al fragment “A son plaer, / fa com l’oller, / qui d’una massa / ne fa terraça, / olla, scudella, / plat, canterella, / morter, llibrell, / gentil vexell, / lleig, com se vol” (vs. 14696-705), amb una presència desautomatitzada, per l’anticipació de la clàusula comparativa i la conversió de l’altra clàusula –que respon a l’esquema “Fer (de tal cosa), (tal altra)”– en una oració de relatiu: “Qui (de tal cosa), fa (tal altra)”.

5.4.1.4. Inserció de fórmules

L'inseriment de les fórmules d'inserció sol ser directe, és a dir, que no van acompanyades d'altres fórmules que les insereixen; a més, en casos comptats són introduïdes mitjançant connectors. Són falques que inicien o anuncien l'existència d'un discurs sobreposat al text subjacent, de manera que la mateixa fórmula ja és part de l'enunciació fràsica (proverbial o no) sobreposada. Observem, doncs, aquestes enunciacions.

1) *Ço diu lo tema*

“**Ço diu lo tema:** / *Sicut liliū inter spinas / sic amica mea inter fillias*” (vs. 46-46ter).

És un exemple clar del que hem dit: la fórmula *trenca* amb el text precedent per anunciar, formant-ne part, un text parèmic sobreposat al discurs subjacent.

2) *Segons és dit*

“Ab prou de mal / e malaltia, / llexat havia / abandonat, / palau robat, / sense remei / son senyor rei / --propi marit-- / mig mort al llit, / emmetzinat / e fetillat / **segons se deia**” (vs. 1346-57)

“Molt poc servir / ha fet a Déu / si no el que féu / aquella nit, / **segons és dit**” (vs. 5723-27)

“Eva, mal goig, / maldició, / perdició / e remor d'ossos, / boca e mossos, / plor s'enterpreta, / **segons la lletra**” (vs. 10350-56)

“Car, **segons deia** / qui papa fo / en Avinyó, / Benet de Lluna, / a la comuna / utilitat / aquest debat / ha fet gran bé” (vs. 10742-49)

En cap de les quatre seqüències, la fórmula no hi introdueix una unitat fràsica, sinó un discurs lliure, no codificat, per bé que sigui un discurs reportat. No cal dir que, en altres textos, la mateixa fórmula funciona com a introductora d'expressions codificades.

3) *Que es diu*

“Vers l'espital / d'en Clapers **dit**” (vs. 922-23)

“Oí la fama / de Nostra Dama / **qui es diu** del Puy” (vs. 1387-89)

“I per engan / de miges **dit**” (vs. 6919-21)

“Lo molí mena / **qui es diu** de sang” (vs. 8516-17)

“De Godofré, / (...) / **dit** de Bolló” (vs. 8786-92)

“Totes honoren / la llur caverna / **qui es diu** Biterna” (vs. 9736-38)

“**No es dit** al doble / metge pus noble / lo preservant / que lo curant /
lo mal que veu?” (vs. 11025-29)

“Pere, **qui es diu** / ver confessant” (vs. 13046)

“Jonàs llançat, / tres jorns begut / pel peix retut / **qui es diu** balena” (vs.
13948-51)

“Com la visiva / del duc, e rat / **qui es diu** penat” (vs. 15526-28)

“Jo fiu ma via / vers la mongia / ben ermitana, / la catalana, / damunt
Falset, / deçà Poblet, / **qui es diu** Cartoixa” (vs. 15609-15)

“Lloc pus dispost / en tots no viu: / ab raó **es diu** / "del cel la porta"” (vs.
15702-05)

En alguns dels fragments, aquesta fórmula, que té forma impersonal i té per nucli el verb de dicció *dir* (sovint reduïda només a ell), no introdueix cap unitat fràsica. Malgrat això, sempre apunta cap a un altre discurs, el de la veu col·lectiva que s’hi reporta. La considerem fórmula d’inserció fràsica en els casos que acompanya les locucions nominals *Hospital d’en Clapers*, *Nòstra Dòna de lo Puèy*, *Engany de mitges*, *Rat penat*, *Cartoixa de Santes Creus*, *Cartoixa de Portaceli* i el proverbi *Més val metge preservant que curant*, el qual pot considerar-se com a variant de *Més val preservar que curar*.

4) *Com diu la gent*

“Les que filaven, / **com diu la gent**, / ab fus d’argent” (vs. 2826-28)

“Ab cert greix fus, / **com diu la gent**, / se fan ungüent / e bruxes tornen”
(vs. 9728-31)

En aquest cas, amb una codificació invariable i ben fixada, l’apel·lació al coneixement compartit que implica la fórmula, en forma impersonal, fa referència a la locució verbal *Filar amb fus d’argent*, en la primera recurrència, i a un fragment de text lliure sobre les dones que es tornen bruixes, en la segona. El connector modal “com” el considerem integrat dins de la fórmula.

5) *Fui membrant d'un retoc que dix un coc*

“Sa Magestat, / per pietat, / me inspirà / e consellà / miràs lo pas / ans que cuitàs / saltar avant. / E **fui membrant / de un retoc / qual dix un coc** / a sa senyora, / gran tragadora: / qui massa es cuita / crua, mal cuita, / o massa calda / amb què s'escalda / pren la vianda” (vs. 3915- 31)

“**Me féu membrant / fos recordant / del manament** / de creiximent, / multiplicar / e augmentar, / lo mon omplir, / degué complir” (vs. 6147-54)

En el primer cas, la fórmula va introduïda mitjançant la conjunció “e” i insereix el proverbi *Qui massa es cuita crua pren la vianda*. És una construcció retoricada, on el narrador s'hi implica amb un verb de coneixement (“fui membrant”), seguit de la menció d'un terme entre irònic i parèmic (“retoc”) i una frase de relatiu en estil de contarella per reforçar la veracitat de la referència, amb l'ús d'un verb de dicció (“dix”) i la menció d'un locutor autoritzat del proverbi (“un coc”). En el segon cas, on també trobem la mateixa implicació del locutor i el mateix verb de coneixement, reblat amb un de sinònim (“fos recordant”), i la menció d'un terme parèmic (“manament”), la fórmula insereix la sentència bíblica *Creixeu i multipliqueu-vos*.

6) *No ignorau que*

“**No ignorau / que** el casament / és sagrament / per Déu manat / e ordenat / dins paraís” (vs. 4222-27)

El verb de coneixement (“no ignorau”) hi va en segona persona, implicant el receptor en la validesa i l'acceptació de la sentència bíblica que insereix (*Creixeu i multipliqueu-vos*), mencionant-la, reconeixible pel context, sense que hi figuri literalment.

7) *Diu la referta*

“Lo capellà / quan me'n parlà / bé dix: “barbuda”; / “lluny la saluda”, / **diu la referta**” (vs. 4407-11)

La fórmula, que només insereix formalment la segona clàusula del proverbi *Dona barbuda, de lluny la saluda*, és constituïda pel verb de dicció “diu” i el terme parèmic “referta”. Apareix a la fi de l'enunciació proverbial, com

a expressió metalingüística que, amb la dita segona clàusula del proverbi, forma el text sobreposat.

8) *Bé saps l'exemple*

"La llei antiga / qui no paria / no consentia / entrar al temple: / **bé saps l'exemple** / —dix— de Senta Anna." (vs. 6160-65)

La fórmula, en aquest cas, va introduïda mitjançant el verb de dicció "dix" i no insereix cap unitat fràsica, sinó una referència a una anècdota bíblica, com a conclusió dels versos immediatament anteriors. La segona persona, com sempre, involucra l'interlocutor en el coneixement i l'acceptació del text o fet reportat.

9) *Mai oblidant que*

"Per tant, plorant / e sanglotant, / jo em rebolcava, / e fort bascava / prou turmentat, / descintentat / de ma ventura: / com per natura / o per mal fat, / o per pecat, / o grosseria, / tan soferia / totstemp penant; / **mai oblidant / que** no es fa res / si no es permès / per Déu manant" (vs. 6395-11)

La fórmula, amb el verb de coneixement ("mai oblidant") en forma impersonal, introduïda de forma directa, és una falca indicadora i iniciadora de l'enunciat parèmic constituït per ella mateixa i per la sentència bíblica que insereix.

10) *Aragonès ne diu bon ves*

"**Aragonès / ne diu bon ves**: / Mostins e perros / qui por los cerros / los lobos caçan, / lobos los matan / a la final" (vs. 6575-79)

La fórmula, directa i clarament enunciativa de discurs reportat, és constituïda pel gentilici de procedència "aragonès", el pronom adverbial "ne" que remet al tema subjacent, el verb de dicció "diu", l'adjectiu de reforçament assertiu "bon" i el terme parèmic "ves".

11) *Saps que*

"**Saps que** lo gat / poc scaldat / tem l'aigua tèbea" (vs. 6585-87)

"Les dones totes / **saps que** són glotes / més que la mar" (vs. 12383-85)

“De semblants sons, / crits, llamps i trons, / **jo ja sabia** / pluja n'hauria” / dix tol-lerant” (vs. 8003-06)

Als dos fragments primers, s'hi insereixen sengles proverbis mitjançant una fórmula usual, constituïda pel verb de coneixement “saps”, conjugat en segona persona per tal de guanyar la complicitat de l'interlocutor, més la conjunció “que” introductora del discurs indirecte. La variant continguda al tercer fragment (“jo ja sabia (que)”) acompanya la unitat estilística *D'aquells trons, aquestes pluges*, al·ludeix que l'afirmació forma part de la saviesa col·lectiva i, en estar en primera persona, implica el locutor (que és Sòcrates). Tota l'enunciació fràsica va acompanyada d'un marcador del discurs directe: “dix tol-lerant”.

12) *No has tu llest...?*

“**No has tu llest:** / hom, de parents, / pot haver béns; / bona muller / no es pot haver / sinó de Déu?” (vs. 6622-27)

També apareix inserida en forma directa, com a falca mitjançant la qual s'eleva el discurs subjacent a la citació d'autoritat d'una sentència bíblica. Cerca la implicació del receptor no només pel verb de coneixement (“has llest”) en segona persona sinó per l'adopció d'una forma interrogativa negativa retòrica.

13) *Com dix Sent Pau*

“**Com dix Sent Pau:** / més val casar / que no cremar” (vs. 10184-86)

“No dir poràs / que t'enganàs / ta companyona, / d'Eva, sa dona, / **com Adam dix**” (vs. 12967-71)

Tot i tenir ambdues construccions la mateixa estructura, és obvi que “com Adam dix” no introdueix cap unitat fràsica, mentre que “com dix Sent pau” és la falca que fa el salt cap al discurs sobreposat, inserint un apotegma. La fórmula és constituïda pel connector modal (“com”), el personatge emissor evocat (“Sent Pau”) i el verb de dicció (“dix”), amb els dos punts que donen entrada immediata a l'apotegma.

14) *Per Déu fon dit*

“Si em fas contrari / del manament / segonament / en paraís, / ans del
divís / ja proveït / --**Per Déu fon dit**: / “multiplicau / e augmentau, / ompliu la
terra”--, / qui no s’aferra...” (vs. 15042-52)

La fórmula és la mateixa que l’anterior, però expressada en forma passiva. Amb presència directa, és la falca que fa el salt cap a l’enunciació parèmica sobreposada (fórmula d’inserció + sentència bíblica), que apareix ben destacada ortogràficament.

Altres fórmules també són intertextualitzades de forma directa, com a falques sobreposades al discurs subjacent, destacant llur presència com a text altre, reportat, afegit. És el cas de:

1) *Si Déu vol*

“Doncs, **Déu aidant**, / jo entonant / mon spill e norma” (vs. 793-95)

“Al sent Joan / o juliol, / **si Déu ho vol**, / seré tornat” (vs. 3166-69)

“Jo, instruït / e corregit, / **Déu ajudant** / e regraciant, / ab escandalls /
e pocs treballs, / mon temps limite” (vs. 15759-65)

En totes tres recurrències, on es presenta la fórmula amb variants, la condició de text sobreposat i formalment prescindible és palesa. Quan diem “prescindible” ho fem en el sentit que, sense la fórmula, el text subjacent continua tenint el mateix significat bàsic, amb pèrdua, això sí, de la modalització desiderativa que la fórmula li aporta.

2) *Per ma fe!*

“Oi, **per ma fe**, / no plor per res” (vs. 2146-47)

“Crec, **per ma fe**, / tot ho llançava” (vs. 2974-75)

“Millor venguda / e més amada, / d’ell acceptada / fuí, **per ma fe!**” (vs. 4348-51)

Per a aquesta fórmula expressiva, sovint exclamativa, és igualment vàlid el comentari anterior.

3) *E com!*

“**Com!** —responia / ab gran furor—. / En la color / no ho conexe?” (vs. 2710-13)

“Guarda, e **com!**, / mai no els engane / dona, ni els mane” (vs. 9938-40)

“Un bon matí / ella partí / ab lo bon prom / --temprat, e **com!**-- / de Natzaret” (vs. 11392-96)

Es tracta d'una fórmula expressiva molt usual, que DCVB, *com*, defineix així: ‘serveix com a exclamació per a expressar gran sorpresa i sovint oposició a allò mateix que han dit’. A la primera recurrència, es presenta amb elisió de la conjunció per abreujament mètric, en un cotext dialògic que la fa imprescindible, a diferència del que s'esdevé a les altres dues seqüències.

4) *Què us (en) diré?*

“Desafrenada, / desaveada / de fre, cabestre, / molt fort en destre, / pijor en sella, / **què us diré d'ella?** / Quanta malea, / tota l'asprea / que al món se llig, / més n'hi afig!” (vs. 4389-98)

Aquesta fórmula expressiva, d'apel·lació a l'oient o lector, de la qual hi ha una abundantíssima documentació catalana medieval, hi és inserida de forma directa; és una falca metalingüística sobreposada al text subjacent (tot un seguit de greuges contra la muller del narrador), però no la podem considerar tan prescindible com les anteriors (sempre en el sentit restringit que hi hem apuntat), ja que fa de connector entre les seqüències anterior i posterior de la narració i té, a més, un alt grau modalitzador, tot implicant l'interlocutor amb una interrogació retòrica que l'invita a pensar en allò que se li diu.

5) *Així Déu m'ajut!*

“Doncs per marit / --dix-- Déu teniu, / e jo, catiu, / a mon Senyor / seré traïdor, / fent-lo cornut? / **Sí Déu m'ajut**, / que no ho faré, / ans me n'iré!” (vs. 5682-90)

“Dix ell: “Digau, / e començau / cruant, senyant / ab plors pregant / **Déu que us ajut**”” (vs. 5745-49)

És evident que al segon fragment, tot i trobar-s'hi els mateixos elements lèxics (*Déu, ajut*) constituents d'aquesta fórmula expressiva, la fórmula no hi és, ja que “Déu que us ajut” és discurs lliure, complement del verb “pregant”. La fórmula, que té un altíssim rendiment en textos catalans medievals, és constituïda per l'adverbi antic “sí”, el qual ‘serveix per a expressar un desig o per a formular un vot en testimoni del que un afirma’ (DCVB), i el sintagma verbal propi del registre religiós “Déu m'ajut”. Al primer fragment, la trobem inserida de forma directa, però lligada sintàcticament al vers posterior mitjançant la conjunció “que”, la qual cosa li resta independència i no se la pot considerar prescindible (en el sentit apuntat abans). Altrament, sí que és independent i prescindible quan figura com a exclamació final, com en aquest exemple del *Tirant*: “Per ma fe no faré, sí Déu m'ajut!! (cap. 220).

6) *A Déu us coman!*

“Lo confessor / --no mal parlar-- / dix: “Mon poder / no basta absoldre, / ni us puc jo tolre / tan gran calor, / tanta dolor / dels pecats vostres: / mil paternostres / ni vint psaltiris, / trenta cristiris, / no us bastaran. / **Déu vos coman!**” / E tirà via” (vs. 5764-77)

“Ta testa calba, / puis és ja l'alba, / volrà dormir: / vull-me'n partir. / **Coman-te a Déu**” (vs. 15407)

Aquesta fórmula de comiat fa exactament la funció de comiat, en ambdues ocurrències, on és inserida de forma directa, amb variants, a la fi de sengles parlaments.

7) *No cal dir res*

“Qui vol guardar / tal bestiar / de no fer tales / (...) / **No hi cal res dir:** / ell vol morir / com lleoner; / tal carceller / en va traülla; / per cos d'agulla / o portal vell / vol pas camell; / e pendre vol / lo raig del sol / ell a grapades; / a cullerades / tota la mar / vol mesurar, / en clot la buida” (vs. 8483-509)

“Al seu partir / **qui hi pot res dir?**” (vs. 14733-34)

Tot i que la formulació present a la segona recurrència, sense la forma interrogativa, és substituïble per l'encunyació de la primera, cal fer notar que aquesta –que hem pres com a canònica: *No cal dir res* ‘serveix per reforçar

l'afirmació d'una cosa que es considera tan natural que no hi ha necessitat de manifestar-la' (DCVB)— hi és inserida de forma directa, sobreposada al text subjacent i prescindible (tret de la seva funció argumentativa), mentre que la inserció de la segona és lligada sintàcticament al vers anterior i resulta imprescindible per a la comprensió global del fragment.

8) *Quin celiandre per a llong ús!*

“De certa part / l'humit, si et toca, / la mort te floca / com a Alexandre. /

Quin caliandre / per a llong ús!” (vs. 9722-27)

Es tracta d'una fórmula expressiva amb presència automatitzada, directa i prescindible, si fem abstracció de la funció altament modalitzadora que hi fa, posada a la fi d'un paràgraf que descriu tot un seguit de desgràcies provocades per la menstruació de les dones, de manera que l'emissor hi expressa el seu disgust.

9) *Et alias*

“Cert són indignes, / per los esguards / de males arts / e fals compàs / **et alias**, / hom s'hi acoste” (vs. 9788-93)

Per tractar-se d'una fórmula del relat, podria passar més desapercibuda, com sol ocórrer en aquest tipus de fórmules, però el fet de ser una expressió llatina la fa destacable, amb una presència directa i conclusiva d'una sèrie.

Hi ha altres fórmules amb una presència menys notòria, més integrada al text, com les relacionades a continuació.

1) *No bastar (tal cosa) per a poder dir (tal altra)*

“Entre els vius tots, / **no hi ha prou mots / qui a dir basten** / verins que pasten, / tants mals com usen, / los béns que abusen / ni referir” (vs. 665-71)

“**Dir tots llurs mals / molt llarg seria, / no hi bastaria / tota la nit**” (vs. 7650-53)

“**Llarg respondria / si no dubtàs / temps hi bastàs:** / curt hi vull dir” (vs. 15234-37)

Aquesta fórmula del relat, gairebé sempre desautomatitzada i amb moltes variants però amb un gran rendiment en textos literaris de l'època, es presenta intertextualitzada a l'*Espill* de forma emboscada, detectable per algunes constants lèxiques (verb *bastar* en forma negativa, algun verb de dicció...) i pel significat: 'indica la immensitat, material o espiritual, d'allò a que es fa referència' (def. pròpia). En la primera seqüència, la intertextualització adopta la forma d'una clàusula de relatiu.

2) *Per les jornades (d'algú)*

"**Per mes jornades** / fent matinades / e curt dinar, / per caminar / cuitadament, / molt cautament, / entre Gascunya / e Catalunya / passí els mollons" (vs. 1849-57)

"Anar poràs, / **per tes jornades** / e nits contades / pus de quaranta, / fins a la santa / de Déu muntanya" (vs. 12984-89)

És una fórmula del relat, molt productiva en textos narratius medievals, que significa 'a força de caminar' (DCVB) i apareix integrada al text amb funció adverbial.

3) *No tement Déu*

"La renegada, / endiablada, / folla, dement, / **Déu no tement**, / no res dubtant" (vs. 3583-87)

"Car iteraren, / **Déu no tement**, / lo sacrament / del sant batisme" (vs. 4814-17)

"No els plau priora / dona sabent, / **ni Déu tement**" (vs. 5552-54)

"I ho preicarien, / **res no tement**, / públicament" (vs. 7876-78)

"**Déu molt tement**" (v. 10194)

"**Déu no tement**" (v. 10470),

"La llei sabent / e **Déu tement**" (vs. 11155-56)

"Rei, **no tement** / son manament" (vs. 13247-48)

"**Déu molt tement**, / e cristiana" (vs. 16065-66)

Aquesta fórmula assertiva adopta, segons els casos, funcions adjectivals o adverbials, a vegades sola, a vegades al mig d'una sèrie d'elements semblants. Hi hem considerat variants, sempre sota un mateix significat

d'aplicació a algú que 'actua sense por a les conseqüències' (def. pròpia). No és per la seva estructura ni perquè impliqui un discurs sobreposat que és detectable, sinó per la repetició.

4) *Llamp el fereixi!*

"Per temps avant / sabí la fi, / com cert **ferí / la dona el llamp** / anant al camp" (vs. 3814-18)

"Del cel rajant, / **llamp lo ferí** / e descobrí / sa malvestat" (vs. 9472-75)

"**Llamps les ferissen** / e les cremasen!" (vs. 15836-37)

Aquesta fórmula comissiva, d'imprecació, només figura amb aquesta funció en la tercera seqüència, mentre que a les dues primeres apareix desautomatitzada i ben integrada al text, amb funció descriptiva.

5) *Jur-vos per Déu*

"**Jur-vos per Déu**, / qui vist haveu / hui en mes mans, / com bons germans / abdós viureu!" (vs. 4289-93)

"**Per Déu te prec** / que renunciés / ses companyies" (vs. 6980-82)

Aquesta fórmula comissiva, així com l'altra variant amb canvi de verb (*jurar* per *pregar*), són integrades en seqüències dialogals, amb funció modalitzadora, ja que, amb aquestes, l'emissor emfasitza la força del discurs.

6) *Encara no s'ha girat (algú)*

"Falses alarbes, / set preus demanen, / e gens no es manen / per llurs jurats; / **no es són girats**, / ja els fan 'bef', 'baf'" (vs. 7472-77)

Aquesta fórmula assertiva 'es diu per indicar la gran rapidesa amb què ocorre una cosa, que no dóna temps ni de girar-se' (DCVB) i està integrada al text de forma directa i ben travada, en la seva funció descriptiva, com si no hi hagués cap referència fràsica de llenguatge reportat.

7) *Costi el que costi*

"Per llur persona / ne va la casa / a tall d'espasa, / a sac o estrall. / Mai res los fall / **cost que costàs**: / un mart al nas / dels gebel·lins / per vint florins / quan fa lo fred" (vs. 8326-35)

La inserció d'aquesta fórmula assertiva, com a complement circumstancial de mode, és directa, integrada al text, però prescindible (sense pèrdua del sentit subjacent, tret de la intensificació que implica sobre el comportament egoista de la muller del protagonista). Fem notar que la variant continguda a l'*Espill* (*Cost que costàs*) és més elegant i genuïna que la forma moderna, que DCVB recull i defineix com 'a tot cost, per molt que costi'.

8) *Ploga o no ploga*

"Déu quants ha fets / vol ser salvats, / e molts malvats / ésser no ho volen, / puis, ells se tolen / lo bé promés, / afectant més / la vida grassa, / restar en plaça; / **ploga o no ploga** / troben qui els lloga, / no els plau lloguer, / ni el llogader / conduïdor, / convidador / no els plau oir, / molt menys seguir" (vs. 14556-72)

Aquesta fórmula assertiva és una estructura productiva per a la formació de proverbis, figurant com a primera clàusula: *Ploga o no ploga, fallir no li deu* (*Refrans rimats*, 24-25), *Ploga o no ploga, blat en Oriola* (L. Galiana, *Recull de refrans*). A l'*Espill*, doncs, per analogia amb aquestes encunyacions i perquè així ho assenyalen les indicacions ortogràfiques del manuscrit, cal lligar sintàcticament el vers que conté aquesta fórmula amb el següent: "Ploga o no ploga, troben qui els lloga", per bé que això no sigui un proverbí. En desconèixer la fórmula i la funció que fa, Miquel i Planas i, seguint-lo, A. Carré n'han fet la transcripció vinculant "ploga o no ploga" al vers anterior, segurament induïts pel fet que en una plaça pot ploure o no ploure. El que s'hi diu és que 'en qualsevol cas troben qui els lloga, però no els plau el lloguer ni el llogader...'. Aquesta anècdota ens posa de manifest que la inserció de la fórmula és directa i ben dissimulada, de manera que fins i tot uns lector atents poden no adonar-se'n de la seva presència. La fórmula és sinònima d'una altra: *Eixuta o banyada*, amb la qual es construeix un proverbí semblant als reportats, on l'objectiu de referència és la collita: *Bona anyada, eixuta o banyada* (PCC, A 1799).

De fórmules introduïdes mitjançant un verb de dicció també n'hi ha, com les que esmentem tot seguit.

1) *Déu vos salv!*

“E presomint / fos fill bastart, / anava en part / les dents croxint, / e dix bonint: / ”Quin **Déu vos sal!** / Tenim hostal / de llits fornit?...” (vs. 1924-31)

La inserció és automatitzada, però la fórmula de salutació va immediatament precedida de l'indefinit “quin”, formant una oració exclamativa. Tota ella és introduïda pel verb “dix”.

2) *Deixa'm estar!*

“Dix: ‘Bé em fartau! / Per què em matau? / **Llexau-me estar!**” (vs. 2149-51)

Aquesta fórmula directiva, que ‘es diu demanant que ens deixin tranquils, que no ens molestin o importunin’ (DCVB) i que també es troba al *Tirant* amb la mateixa codificació que a l'*Espill*, hi va regida pel verb “dix”, junt amb altres expressions exclamatives i interrogatives, amb les quals comparteix la mateixa funció exhortativa i el significat d'enuig i protesta.

3) *Una i mala*

“Jo devallant / un jorn la scala, / dix: “**Una i mala!** / dolent catiu, / jo mala et viu, / mas mala em vist” (vs. 2180-85)

Apareix inserida amb el verb “dix”, en un cotext dialògic. DCVB, *un*, seguint Chabàs i Miquel i Planas, la defineix com ‘en mala hora’, a partir de la citació de l'*Espill*, sense més informació, però potser seria més pertinent caracteritzar-la com ‘manifestació de desafecció envers un fet concret, singular, que ha sortit malament’ (def. pròpia). És com si l'emissor es prometés a ell mateix no tornar a passar per una situació semblant.

4) *Bon pos tinga*

“Deia, rallava: / “Paraís haja, / **en bon pos vaja** / mon mort marit!” (vs. 4326-29)

“Fon, en mal guany, / fora sagrat / tost soterrat / aquell son cos. / **Haja-hi mal pos**” (vs. 4900-04)

Al segon fragment, la presència d'una variant d'aquesta fórmula de condol és directa i conclusiva dels versos anteriors, mentre que la variant continguda al primer fragment hi és introduïda pel sintagma verbal “deia, rallava” i constitueix un dels dos predicats verbals de l'oració.

5) *Al cau!*

“Onsos fa lluiten, / grues ballar; / lo ca callar, / mostrand ab braç / cobrar matraç / e dir: “**Al cau!**” / Lligat fa el brau / mès ab collar” (vs. 6747-55)

Es tracta d'una fórmula directiva que hi és inserida mitjançant la conjunció “e” i el verb de dicció “dir”, amb el qual s'hi introdueix la veu d'altri.

També hem registrat quatre fórmules que recullen les expressions característiques d'uns jocs determinats:

“Aprés jugaven: / “**voleu palleta?**”, / “**dau-me man dreta!**”, / “**qui té l'anell?**”, / “**do-us est ramell!**”, / capsa amb comandes / ab ses demandes, / un arbre i cant / ocell donant” (vs. 2852-60)

La inserció és directa i seriada, totes elles regides per la forma verbal “jugaven”.

Hem consignat un cas en què una fórmula és introduïda mitjançant un connector:

1) *Déu ho sap*

“Drap si es metia / ab tal olor / e tal color / com **Déu se sap**, / llançava el drap / per los racons, / davall caixons, / entre la palla.” (2390-97)

“**Sap Déu** si em cou / e quant me nou / tanta fluxea / e tal mollea!” (vs. 5041-44)

DCVB, *Déu*, en fa la següent explicació definitòria: ‘per afirmar la certesa d'una cosa que la gent no sap o no pot comprendre o evaluar’. A la primera seqüència, aquesta fórmula assertiva és inserida pel connector modal “tal... com”, mentre que, a la segona, la presència és directa.

5.4.1.5. Inserció de parèmies

Apotegmes

A més de l'apotegma de Sant Pau *Més val casar que no cremar*, introduït mitjançant la fórmula d'inserció *Com dix Sent Pau*, com hem vist abans, n'hi ha un altre apotegma del mateix autor que s'hi presenta ben emboscat. Es tracta d'un fragment, en forma de pregunta i resposta, de l'*Espístola als Corintis: Solutus es ab uxore? Noli quaerere uxorem* (I, VII, 27), el qual, sota el passatge que el conté: "Vell acaçat, / tu t'ho volguist, / car no creguist / lo Sau ans nostre, / ara gran vostre / apòstol Pau: / en molta pau / fórest vixcut / si el seu tengut / consell haguesses" (vs. 6500-09), només és reconeixible per la menció que s'hi fa de l'autor i pel ressò del significat del seu "consell": *Ets lliure de dona? No busquis dona*.

Un altre apotegma, també emboscat, és el que s'endevina sota el fragment: "Tals dos contraris / exemples varis, / clares semblances / e concordances, / los manifesten, / més los assesten / que l'alt volar" (vs. 16257-63). Es tracta de l'enunciat: *Els contraris, junts, es manifesten millor*, que hem trobat en altres quatre textos coetanis (en un dels quals atribuït a Aristòtil): "Car tota cosa se coneix millor per lo seu contrari, segons diu Aristòtil" (*Flors de virtut*, 8), "Perquè és propietat dels contraris que, ensems, pus clarament se manifesten" (*Triumfo de les dones*), "Los contraris ensems millor sa força manifesten" (*Debat epistolar amb el Príncep de Viana*), "Perquè els contraris, quan de prop se miren, més clarament se mostren" (*Lo Cartoixà*, IV.31).

Finalment, el quart apotegma que hem identificat és *Això és com voler buidar la mar en un clot d'arena*, que apareix atribuït indirectament a Sant Agustí en la segona seqüència de l'*Espill* on és reportat: "No hi cal res dir: / ell vol morir / com lleoner; / tal carceller / en va traülla; / per cos d'agulla / o portal vell / vol pas camell; / e pendre vol / lo raig del sol / ell a grapades; / a cullerades / tota la mar / vol mesurar, / en clot la buida" (vs. 8495-509), "E com trobà / Sent Agostí / aquell fadrí / riba la mar, / volent buidar / l'aigua en un clot"

(vs. 15478 -83). La presència de l'apoteigma al primer fragment és seriada, al costat d'altres UFs que metaforitzen el mateix referent: com és de perjudicial i d'inútil relacionar-se amb les dones. Als *Sermons* de fra Vicent Ferrer i al *Tirant* també apareix intertextualitzat.

Sentències bíbliques

A més de les tres sentències bíbliques introduïdes mitjançant fórmules d'inserció, ja vistes més amunt: *Creixeu i multipliqueu-vos*, *No es fa res, si Déu no ho permès* i *Dels pares pots haver béns, però una dona bona és un do de Déu*, n'hi ha una altra amb presència connectada, és a dir, introduïda al text mitjançant un connector:

Es tracta de la sentència *Déu tot ho veu*, que apareix inserida al fragment "Per oradura / pus fort erraren, / car iteraren, / Déu no tement, / lo sacrament / del sant baptisme. / **Mas** Déu altisme, / qui béns e mals / e cominals / tots investiga / e los castiga, / lo pus cobert / fa pus ubert, / res no li ceta, / tot ho revela" (vs. 4812-26). La presència és desautomatitzada, amb la incorporació de molts elements reiteratius, i s'introdueix mitjançant el connector adversatiu "mas", per a mostrar que l'actitud de les dones que iteraren el baptisme del nadó mereix el càstic de Déu.

De presència emboscada, molt desautomatitzades i només identificables per la conservació d'algun element lèxic i pel context, n'hi ha algunes. Així, *Hom deu amar Déu i el proïsme* apareix a dintre del fragment: "Tem, obeixc / sos manaments, / dos excel·lents / singularment: / sols ell colent / de cor sancer, / faç lo primer; / amant proïsme, / sens frau, sofisme, / com mi mateix, / no sens perpleix, / faç lo segon. / En aquest món, / **amar mon Déu** / sols per sguard seu, / **e mon proïsme** / per Déu altisme, / tal caritat / e voluntat / desig haver" (vs. 54-73). La referència a la sentència que resumeix la que hauria de ser la norma de conducta dels cristians, malgrat la desautomatització, hi és palesa.

Encara són més desautomatitzades les insercions de la sentència d'*Isaïes*, 1.3, *El bou coneix qui el té, i l'ase, l'estable de l'amo*, la qual es troba mencionada i usada en tres fragments de l'obra: "Bou, sobrenom, / mansuetut / diu e virtut; / **bou conegué / Crist quan naxqué**; / bou Lluc scrivi / llarg qui el parí" (vs. 268-74), "Més, nat dins carn, / **pel bou e ruc / com rei e duc / fon conegut**, / servit, temut / com Déu senyor" (vs. 11496-501) i "Lo rei senyor / ric, cavalcà / qui l'adorà / e reverí: / **ase pollí, / qui el conegué / quan ell naxqué**. / Tot profetat / o figurat / fon, o figura" (vs. 13304-13). Als tres casos hi ha la conservació d'elements lèxics (*bou, ase, conèixer*) i l'aplicació que la religió cristiana fa de la sentència a la figura de Crist.

En tres ocasions hi ha rastres de la sentència de l'*Eclesiastès*, 7.28, que diu: *He trobat un home entre mil, però una dona no l'he trobada entre totes*. Són a dintre dels fragments següents: "Doncs llur verí, / mes que conjur / basalís pur; / qui gens l'escolta / ajuda molta, / obs ha de Déu, / perquè llur veu / prest la rebuig. / **De mil, un fuig**, / mas infinits / són qui sos dits / volenter oen" (vs. 5900-12), "**Al món no és / dona complida** / e proveïda / de saviea, / virtuts, bonea / o de seny clar. / **No en cal cercar, / car no n'hi ha**" (vs. 6634-41) i "**Si mil mudaves / e les triaves / bé d'una en una**, / per llur fortuna / e qualitat, / per llur pecat, / serien tals" (vs. 6985-91). En tots tres casos, una part de la sentència és integrada a la sintaxi del cotext, de manera que la sentència no hi apareix com a citació sinó com a referència.

Un altre cas notable de desautomatització i emboscatge és el de la sentència, atribuïda a Pons Pilat, *El que és escrit, roman escrit*. En efecte, es troba mencionada al fragment "Lo triunfal / titol subscrit, / per tots llegit / — grecs e llatins—, / als raus rabins / no els paregué / que digués bé / "Rei dels jueus"; / ab agres veus / ne despitaren / e infestaren / ne fos llevat; / mas a Pilat / no li plagué, / ans romangué / a llur despit / tal com fon scrit" (vs. 14152-68), on només és reconeixible per la conservació dels termes "romangué" i "scrit" i pel contingut, prou conegut, de l'episodi narrat.

Com a exemple de presència automatitzada i directa tenim la sentència reproduïda als versos “**Molts són cridats, / pocs los elets**” (vs. 14554-55). A més, s’hi pot parlar de presència conclusiva, ja que aquests dos versos fan de conclusió, resum i motiu de tot un passatge, situats al bell mig d’aquest, amb funció explicativa de la discrecionalitat selectiva de Déu (del Déu dels cristians), favorable als cristians i contrari a jueus i gentils. I tot això, en boca de Salomó!

Un altre exemple d’inserció automatitzada i directa és el de la sentència de l’evangeli de Mateu, 15.14, “Deixeu-los: són guies cecs; i si un cec guia un altre cec, tots dos cauran en un clot”, la qual apareix en el fragment “Ceptre perdut, / bisbat venut, / sacerdots llecs, / guiadors cecs / --**si cec orb guia / erren la via, / caen abdós / dins en lo fos**, / llecs són maldestres / per ésser mestres, / cecs mals doctors / de llei, colors--.” (vs. 13193-06). La sentència és introduïda clarament com a falca sobreposada al text subjacent.

De presència seriada d’UFs, trobem un cas prototípic en el fragment següent:

Qui les doctrina perd disciplina, en va té escola, llava rajola, (...) en alt la pedra per si pujar vol avar, dels fills tol pans per dar als cans,	en l’aigua escriu, l’or llança al riu, met vi novell, en ordre vell ab rot embut, llum jus l’almut ell vol posar, perles sembrar als porcs davant. (7957-85)
--	---

La crítica del fet d’intentar adoctrinar les dones, com a cosa inútil i antinatural, iniciada al vers “Qui les doctrina”, es resol en una llarga sèrie d’expressions metafòriques, moltes de les quals col·locacions o locucions encabides en un vers, en la qual sèrie s’inclouen, cap a la fi, quatre sentències bíbliques, gairebé consecutives: *No s’ha de llevar als fills pans per donar-los als cans* (procedent de Mateu, 15.21 i Marc, 7.27), *No es posa el vi novell en odre vell* (procedent de Mateu, 9.17), *No és posa el llum sota l’almud* (procedent de Mateu, 5.15, Marc, 8.21 i Lluc, 8.16) i *No s’han de llençar perles als porcs* (procedent de

Proverbis, 11.22 i Mateu, 7.6). En totes quatre, s'hi perd la clàusula prescriptiva negativa inicial, però la inserció es pot considerar automatitzada. La crítica havia observat les referències evangèliques dels darrers quatre versos (de les dues darreres sentències), però no pas dels anteriors; les dues primeres sentències, així com altres locucions que les acompanyen, les hem pogudes identificar gràcies al fet d'haver observat que hi havia una presència seriada d'expressions metafòriques, la majoria de les quals han resultat ésser unitats fràsiques.

Màximes jurídiques

De les tres unitats fràsiques que hem identificat com a procedents de màximes jurídiques, n'hi ha dues que són usades amb funció argumentativa i, doncs, apareixen inserides mitjançant connectors de tipus argumentatiu. Així, *La ignorància de la llei no n'eximeix el compliment* apareix esmentada al fragment "Puis salvador / universal / e general / al món vingué, / a tot volgué / manifestat / fos ell el nat, / **perquè** el món pas / no s'excusàs / per ignorància, / ab abundància / de testimonis" (vs. 11568-79). De fet, la màxima jurídica va esdevenir un proverbi vulgar: *La ignorància no és excusa* i aquest és qui figura inserit al text, de forma desautomatitzada i introduït pel connector argumentatiu "perquè, per tal de justificar que els molts senyals que diu el text que acompanyaren el naixement de Crist es produïren per tal que el món no en pogués al·legar ignorància.

L'altra màxima amb funció discursiva argumentativa és *Els parents (de primer grau) no poden ser testimonis*, la qual apareix inserida dues vegades, als fragments "De preïcadora / alt en tribuna, / trona comuna, / mentres vixqué / Déu no volgué / ella hi preïcàs, / car no fon cas / convenient: / impertinent / fóra estat vist / que Jesucrist / testificat / fos e preïcat / per mare sua, / **car** no desnua / dubietat / lo parentat / testificant" (vs. 11846-63) i "**Car** matrimoni / no és testimoni / no sospitós, / ans prou dubtós, / inducció, / pressumpció / és de bondat" (vs. 15283-89). En ambdues ocasions és introduïda de forma

desautomatitzada i mitjançant el connector “car”, com a conclusió o resum argumentatiu dels versos precedents, al primer cas, i subsegüents, al segon.

La referència a la tercera màxima jurídica, *Qui ha fet el mal que en faci l'esmena*, apareix emboscada en tres passatges de l'obra: “Presa portaren / a la cadena; / **per** fer esmena / de semblant vida, / repenedida, / dins la caseta / de parets feta / hi fon tancada, / emparedada, / sola reclusa / --ja hui no s'usa / l'emparedar / ni sola estar” (vs. 7366-78), “**Perquè** hi esmene / lo que m'hi fall / en esta vall / tan llacrimosa” (vs. 16172-75), “Al purgatori, / per mos pecats / mal esmenats, / sé prou hi dec; / quant puc la prec / que me n'aparte, / ací que em farte, / **per** fer esmenes, / de mals e penes / sols corporals” (vs. 16194-203). En totes tres ocasions apareix molt integrada al text, com si no hi hagués cap unitat fràsica inserida, però sempre s'hi conserva algun element lèxic i el significat contextual es correspon amb el de la màxima. A més, en els tres casos, és introduïda mitjançant connectors finals: “per” i “perquè”.

Aforisme mèdic

L'única parèmia identificada com a aforisme mèdic, *Madeixa crua, cuïta en cendra, el vent desnua* --que hem anomenat així per raons d'homologació terminològica fràsica, però que sembla que no és altra cosa que una recepta remeiera casolana--, apareix inserida al fragment “Dien: “Menjau, / no febrejau, / ni serà res, / de fredor és. / Sobreposada, / cuïta en cendrada, / madexa crua / lo vent desnua; / rajola, teula, / calda meteu-la / sobre lo mal; / cert, un cantal / ben escalfat / de vi ruxat / és fina cosa” (vs. 8159-73). La presència és automatitzada i directa, integrada al text, formant part d'una sèrie d'expressions pròpies del camp semàntic de la medicina i la curanderia populars. El fet d'haver anotat aquesta recepta per fer fora els vents intestinals és perquè ja ho va fer així Sebastià Farnés: “Madeixa crua el vent desnua” (PCC, M 121), a partir de la citació de l'*Espill* i sense cap altra informació addicional.

Proverbis

Ja hem vist anteriorment que n'hi ha sis proverbis amb presència formulada, que són: *Perros qui lobos caçan, lobos los matan, Qui massa es cuita, crua pren la vianda, A dona barbuda, de lluny la saluda, El gat escaldat tem l'aigua tèbia, Més val metge preservant que curant i Les dones són més glotes que la mar.*

Quant a la presència connectada, n'hi ha altres cinc que són introduïts mitjançant connectors, argumentatius en tres casos:

1) *L'amor primera és millor*

"**Car** les primeres / amors són veres / e tostemps duren" (vs. 369-71)

Tot i que hem pres com a forma canònica d'aquest proverbi la més concisa i de documentació més antiga (que figura al *Llibre de paraules e dits de savis e filòsofs*, de Jahudà Bonsenyor), considerem que la inserció a l'*Espill* és automatitzada, ja que es tracta d'una altra variant ben codificada, que podria haver estat presa com a canònica, igualment. La funció discursiva, anunciada pel connector "car", és argumentativa, ja que el significat contextual del proverbi és que les dones són dolentes perquè la primera amor entre Eva i el diable dura per sempre en elles. Més endavant, en altres passatges, reapareix aquesta idea, sense menció al proverbi: "Lo gran diable / qui les guanyà / hi té la mà" (9756-58) i "Primera amiga / fon del diable" (10444-45).

2) *Benaurat és qui per mal d'altri es castiga*

"Si vols aprendre, / nebot valent, / llig-hi sovent, / mas ab repós; / en procés clos, / ma negra vida, / de mals fornida, / vull recitar / per exemplar / e document; / **car** molta gent / veent penar, / altri passar / mal e turment, / ne pren scarment / e se'n castiga; / qui no s'hi triga / seny vol haver" (vs. 714-29)

La inserció, iniciada pel connector "car", és desautomatitzada, amb la incorporació de molts elements explicatius. El proverbi 'indica que s'ha d'aprendre de les experiències negatives d'altri' (def. pròpia) i va seguit, a manera de conclusió argumentativa, d'una unitat estilística que en reforça el

significat, tot emplaçant el receptor a no demorar l'aprenentatge derivat de la "negra vida" del narrador-protagonista.

3) *Amor de gata, que sos fills mata*

"Cert, tal fi féu / mon fill per ella: / primer ovella, / **en après** gata / que sos fills mata, / tant los remuda; / ans era muda, / après sabida" (vs. 5206-13)

Aquest proverbi, desautomatitzat per l'omissió d'un element ("amor") que hi és implícit, és introduït mitjançant el connector temporal "en après", que relaciona temporalment dos comportaments diferents envers els fills: el de l'ovella i el de la gata.

4) *El temps perdut no es pot cobrar*

"E com pensàs / **que** el temps passat, / mal compassat, / perdut, no es cobra, / metí en obra / l'oït novell / de bon consell" (vs. 15562-68)

Aquest proverbi, desautomatitzat pels afegits i el canvi d'ordre, va precedit, en tant que clàusula substantiva, de la conjunció "que", connector explicatiu.

5) *No és tan brau el lleó com el pinten*

"No hagen por / --les asseguere--, / si bé em murmure, / que jo els fes frau, / **car** no és tan brau, / fer ni felló, / cert, lo lleó, / com pintat par" (vs. 16024-31)

El proverbi s'hi presenta desautomatitzat, amb interpolació de sinònims de brau ("fer", "felló") i l'adverbi "cert", per raó de la versificació. Va precedit del connector discursiu argumentatiu "car".

Comptat i debatut, hi ha cinquanta-dues vegades que la conjunció "car" és usada al llarg de tota l'obra i en set ocasions introdueix una unitat fràsica. Així doncs, aquest connector té un 13,46 % de rendiment com a indicador fràsic a l'*Espill*.

Més amunt hem presentat, l'un rere l'altre, els vint proverbis que, en la forma canònica, tenen estructura oracional de relatiu. Ara veurem els qui

conserveu aquesta estructura en la inserció al text, per apreciar-ne coincidències i discordances i per veure fins a quin punt la presència al text d'una estructura de relatiu és un cert senyal indicador d'inserció d'un proverbi.

1) El proverbi aragonès *Perros qui lobos matan, lobos los caçan*, apareix intertextualitzat, igualment en forma d'oració de relatiu, al fragment "Aragonès / ne diu bon ves: / **Mostins e perros / qui por los cerros / los lobos caçan, / lobos los matan / a la final.** / Hom feminal, / triant morràs; / no et guardaràs / ni saps fogir: / doncs, vols morir" (vs. 6575-84), que ja havíem reportat en parlar de la inserció de les fórmules d'inserció. El proverbi hi va seguit de la seva aplicació al context de la narració. Però d'aquest mateix proverbi i amb aquesta mateixa aplicació (als homes que van a la caça de dones), n'hi ha una altra inserció, molt emboscada, que també conserva l'estructura d'oració de relatiu: "**Als qui ab ànsia** / e treballs vans, / perills e dans, / **caça seguexen** / qual no conexen; / pendre s'arreen / quanta ne veen: / **són ells los presos**" (vs. 224-31).

2) Els dos primers versos del fragment "**Bé sap de maça / qui n'és ferit!** / Lo meu sperit / n'ha portat pena / sobre la squena / mals huitanta anys, / treballs, afanys / e greu turment" (vs. 382-89) recullen, gairebé al peu de la lletra, el proverbi *Bé sap de la maça, qui n'ha estat ferit*. La inserció és automàtica, directa, conserva l'estructura d'oració de relatiu i és el resum temàtic inicial dels versos següents, on el narrador explica que ha patit les dones durant vuitanta anys. El proverbi també es troba reportat a la col·lecció de *Proverbis àrabs* (segle XIV), a *Lo conhort* de Francesc Ferrer i a la "Resposta de Loís Roís" continguda al *Certamen en honor de sant Cristòfol*.

3) Els dos primers versos del fragment "**Qui més bé els fa / pijors les ha,** / més se n'enugen, / servir-lo fugen, / més mal ne dien / e calumnien, / e més se'n clamen" (vs. 561-67) reproduïxen un proverbi al peu de la lletra, conservant doncs la forma d'oració de relatiu. Amb el proverbi s'hi inicia una seqüència d'expressions que desenvolupen i glossen la segona clàusula del proverbi, sempre regides per la primera.

4) Al fragment “Per ella tenc / un gentil reng, / los armaments / e paraments / tot manllevat; / hac ben justat, / fon-ne ben tret. / **A un bon tret, / qui hi pot tenir?** / Féu-lo’s venir, / ella el convida...” (vs. 1129-39), els versos destacats en negreta, que formen una clàusula de relatiu amb una funció modalitzadora implicant el lector en el relat mitjançant la interrogació retòrica, poden considerar-se com una variant desautomatitzada o, menys encara, com un eco del proverbi *Qui té ocasió, que la prenga*, amb el qual comparteix significat i estructura oracional de relatiu.

5) Els dos darrers versos del passatge "La vella enterca, / puis que mal cerca / diners primés, / ha volgut més / captivitat / que llibertat, / llançat riquesa, / cercat pobrea. / **Llunya's dels seus, / ira-la Déus**" (vs. 1207-11), que funcionen com a conclusió moralitzadora dels versos precedents, emfasitzant el càstic que ha de rebre la mare del narrador pel seu comportament desordenat i luxuriós, recullen el proverbi *Qui s'allunya dels seus, l'aïra Déus*. S'hi perd el pronom “qui” de l'estructura de relatiu per causa de l'adaptació al metre de l'*Espill*, però cal considerar que aquesta forma oracional hi continua present. Altrament, com ja hem dit en un altre lloc, la majoria d'editors de l'*Espill*, en no conèixer el proverbi, han separat els dos versos, lligant el primer a la frase anterior, posant un punt entre mig i convertint el segon en una exclamació exhortativa: “Ira-la Déus!”.

6) Al fragment “En les companyes / e gents estranyes / que eren vengudes, / fem corregudes, / no ens hi trigam / que calcigam / tota llur terra. / **Bé n'haja guerra / fa rei cortés!** / Lo rei francès / me féu llarguesa:...” (vs. 1805-15), s'hi conté el proverbi *Bé n'haja la guerra, que fa rei cortés* (el qual, amb una sintaxi menys retoricada, faria així: *La guerra que fa rei cortés, bona és*). La seva presència cal considerar-la automatitzada, tot i la supressió de l'article “la” i del connector de relatiu “que”, de manera que l'oració de relatiu hi continua (mutilada per causa de la mètrica). La presència és directa, com a citació sobreposada de reforç discursiu. A l'obra *Refranys rimats*, de versos pentasíl·labs, hi figura el proverbi complet: “Bé n'haja la guerra / que fa rei

cortés". DeCat, *flota*, en no reconèixer el proverbi i en contra de les indicacions ortogràfiques del manuscrit, lliga el vers 1812 al fragment anterior, com si en fos l'acabament: "fem corregudes, / no ens hi trigam / que calcigam / tota llur terra: / ben haja guerra!".

7) Els dos versos marcats en negreta del fragment "Tots altercaven / e disputaven, / **qui menys sabia / més hi mentia**, / e tots parlaven, / no s'escoltaven" (vs. 2873-76) recullen una variant del proverbi *Qui menys en sap, més hi diu*. S'hi conserva, doncs, l'estructura de relatiu, car el proverbi s'insereix de forma automatitzada, integrat al relat a manera de falca directa, al mig d'expressions de significació sinònima, de les quals pot considerar-se'n resum i conclusió.

8) Els dos versos que inicien el discurs directe del fragment "Sols li ocorre / dir a la fembra: / **Qui espines sembra, / descalç no vaja**; / qui molt s'ensaja / a l'aigua anar, / ell ha lexar / lo coll o l'ansa; / tota esperança / tinc ja perduda / si no ens ajuda / Déu poderós..." (vs. 3650-61) són un proverbi, reproduït exactament en la seva forma canònica, conservant doncs l'estructura d'oració de relatiu. La presència és directa, automatitzada i d'inici de sèrie fràsica, ja que el proverbi va seguit d'un altre proverbi i d'una col·locació.

9) El fragment "Sols li ocorre / dir a la fembra: / "Qui espines sembra, / descalç no vaja; / **qui molt s'ensaja / a l'aigua anar, / ell ha lexar / lo coll o l'ansa**; / tota esperança / tinc ja perduda / si no ens ajuda / Déu poderós..." (vs. 3650-61) conté una versió desautomatitzada i en forma d'oració de relatiu del proverbi *Tant va el cànter a la font que a la fi es trenca*, el qual, en la seva forma canònica, té una estructura de derivació causal emfàtica: "Tant (tal cosa), que (tal altra)". Forma part de la sèrie fràsica iniciada al proverbi anterior.

10) Al fragment "L'home divisa, / en si propon, / e Déu dispon / e proveix / a qui el servix / al profit seu" (vs. 3904-09) hi ha dos proverbis coordinats, *L'home proposa i Déu disposa* i *Déu proveeix a qui el serveix*, el segon dels quals amb estructura d'oració de relatiu, tant en la forma canònica com en la

seva inserció al text, que resulta ser, doncs, automatitzada. Aquests dos proverbis van seguits d'una explicació comuna a tots dos, a la qual segueixen altres dos proverbis, formant en total una sèrie de quatre.

11) El fragment “Sa Magestat, / per pietat, / me inspirà / e consellà / **miràs lo pas / ans que cuitàs / saltar avant.** / E fui membrant / de un retoc / qual dix un coc / a sa senyora, / gran tragadora: / **qui massa es cuita / crua, mal cuita, / o massa calda / amb què s'escalda / pren la vianda**” (vs. 3915-31) conté els dos proverbis finals de la sèrie suara esmentada: *Qui avant no mira, arrere cau* i *Qui massa es cuita, crua pren la vianda*, tots dos inserits de forma desautomatitzada, el primer perdent l'estructura de relatiu i el segon, amb la interpolació de molts elements (“mal cuita, / o massa calda / amb què s'escalda”), conservant-la.

12) El passatge següent ens proporciona un altre exemple d'un proverbí que no es codifica, en la seva forma canònica, com a oració de relatiu però que sí que adopta aquesta estructura en la seva inserció a l'*Espill*. Es tracta de *La vinya vella no pot tornar-se mallol*, que hi és usat, desautomatitzat en forma d'oració comparativa i de relatiu, com a resum i conclusió del fragment “Ella anys tenia, / quant m'enganí / e la prenguí, / quaranta i més. / La que tal és / ja poc concep: / com **qui vell cep / empeltar vol, / tard n'ha mallol**” (vs. 4476-84). D'aquest mateix proverbí, n'hi ha una altra inserció, molt emboscada, al fragment “Planta trià / (...) / mallol novell / (...) / De cep corcat / sarment plantada, / ni de brocada, / ni d'esporguim / tard fa raïm / ni cabrerots” (vs. 13430-13453).

13) Al fragment “Poc apurà / sa consciència: / per aparència / se confessava, / e no cessava / que no bornàs / e prest tornàs / **al natural, / que és immortal,** / car la esperança / d'haver criança / una hora al dia / li recudia” (vs. 4670-82) apareix el proverbí *El natural és immortal*, del qual existeix una variant més coneguda: *El que és de natura, sempre dura*. La inserció és desautomatitzada, per raons de cohesió textual, amb conversió de la segona clàusula en una clàusula de relatiu, afegida al text subjacent com una falca

sobreposada que indica la presència del proverbi. Una altre exemple, doncs, d'inserció de relatiu quan la forma canònica no ho és.

14) El fragment “Cert, tal fi féu / mon fill per ella: / primer ovella, / en après **gata / que sos fills mata**, / tant los remuda” (vs. 5206-11) conté el proverbi *Amor de gata, que sos fills mata*, desautomatitzat per omissió d'un element (“amor”) però conservant l'estructura de relatiu. Ja l'havíem mencionat abans perquè hi és introduït pel connector “en après”.

15) Als darrers versos del paràgraf “Mas prest ne mor / qui molt s'hi feixa, / la força hi deixa, / cap s'emblanquix, / prest s'envellix / com lo pardal / e lo fruital / fent molta fruita, / morir se'n cuita. / Mor com llebrer, / en lo femer, / **qui les servex / e obehex; / fent mil plaés, / per un no res / s'amor fenix.**” (vs. 8438-53), hi ha un eco desautomatitzat del proverbi *Qui en fa cent i no en fa una, no en fa ninguna*, el qual és reconeixible per la conservació d'algun element lèxic i del significat. Així mateix, bé que desestructurada, s'hi conserva l'oració de relatiu. El proverbi fa de conclusió d'una sèrie. En Farnés no cita l'*Espill* a la fitxa dedicada a aquest proverbi (C 2182) i en Miquel i Planas i na Peirats, no reconeixent aquest eco proverbial i en contra de les indicacions ortogràfiques del manuscrit, han lligat el vers “fent mil plaés” als versos anteriors. Miquel i Planas, però, a la seva traducció en prosa, va rectificar la puntuació incorrecta. A l'edició electrònica d'Antònia Carré s'hi puntua correctament.

16) El proverbi *Qui calla, atorga* apareix al fragment “Del part callà: / **qui calla atorga.** / L'amarga porga / del parturir, / dolor, morir, / per ço li resta” (vs. 10430-31) de forma automatitzada, conservant l'estructura de relatiu. Es tracta d'una presència directa, com a enunciat de referència o d'autoritat, clarament sobreposat al discurs subjacent.

Així doncs, setze proverbis s'insereixen amb formes de relatiu. Dels vint que tenen forma canònica de relatiu, n'hi ha tretze que la conserven en llur intertextualització a l'*Espill*; els altres tres no són oracions de relatiu en llur

forma canònica i, tanmateix, són inserits al text amb aquesta estructura. Per tot això, podem dir que la presència d'estructures de relatiu al text té un cert rendiment indicial de l'existència d'algun proverbi.

Quant a les oracions comparatives, sabem que tres proverbis és codifiquen així, en llur forma canònica. Tots tres la conserven en llur inserció a l'*Espill*:

1) El fragment “No és dit al doble / **metge pus noble / lo preservant / que lo curant** / lo mal que veu?” (vs. 11025-29) conté el proverbi *Mes val metge preservant que curant*, amb inserció desautomatitzada, però conservant la forma comparativa. La inserció, en forma de pregunta retòrica, s'inicia amb la fórmula d'inserció *No és dit...?*, com hem vist abans, amb la qual s'hi apel·la la complicitat del receptor i s'hi anuncia el caràcter proverbial de l'expressió.

2) Als tres primers versos del fragment “**Les dones** totes / saps que **són glotes / més que la mar**; / foc de cremar, / terra del ros, / d'infern caos, / no són pus glots; / Xúquer llurs clots / no els ompliria / ni hi bastaria / Ebro tampoc” (vs. 12383-93), hi ha intertextualitzat el proverbi *Les dones són més glotes que la mar*. La inserció podem considerar-la automatitzada, per bé que hi ha interpolació de la fórmula d'inserció “saps que” i del quantitatiu “totes”, per mor de la versificació. S'hi conserva la forma comparativa i s'hi inicia un passatge on es glossa el significat del proverbi amb altres imatges metafòriques semblants, del ram de l'aigua, que podrien aplicar-se, actualment, als constructors d'urbanitzacions del sud del País Valencià.

3) Igualment, el proverbi *No és tan brau el lleó com el pinten* també conserva la seva forma comparativa a dintre de l'*Espill*: “No hagen por / --les asseure--, / si bé em murmure, / que jo els fes frau, / car **no és tan brau, / fer ni felló, / cert, lo lleó, / com pintat par**” (vs. 16024-31).

D'altra banda, a més d'aquests tres, n'hi ha altres sis proverbis que, no contenint en llur forma canònica una comparació, es presenten com a comparacions en llur inserció a l'*Espill*:

4) El proverbi *Al badoc, mudeu-li el joc* apareix intertextualitzat al paràgraf "Joc de naips / de nit jugàvem; / abdós rumflàvem, / ella partia, / sovint prenia / les copes totes; / trinca de sotes / si ans jugava, / copes llançava; / puys no em valia, / bastons servia; / **com al badoc, / mudava joc**, / lo del noguer, / dant-li lloguer / perquè do el fruit, / jugava en buit" (vs. 3010-26), de forma desautomatitzada, no només per l'estructura comparativa sinó pel canvi de subjecte, de complement i de temps verbal a la segona clàusula. Integrat al text narratiu com a oració subordinada comparativa, s'hi evoca el proverbi en un context de joc de naips.

5) La forma canònica del proverbi *Bé és presoner el carceller* l'hem presa a partir de la inserció que n'hi ha al *Tirant*: "Senyor, suplic a la majestat vostra me vulla posar en llibertat, car **bé és presoner qui a presoners guarda**" (cap. 145), tenint en compte la de l'*Espill*: "Gran goig haguí / com romanguí / d'aquell diable / incomportable / desobligat, / llicenciat / poder entendre / si volgués pendre / altra muller; / **com carceller, / pres me tenia.**" (vs. 3131-41). És tracta d'una oració simple atributiva, amb l'afirmació emfàtica que li atorga l'adverbi inicial. No hem considerat la possible forma canònica *El carceller (també) és presoner* perquè aquesta tindria menys força expressiva. Així les coses, la inserció la considerem desautomatitzada, amb modificació de la sintaxi en una comparança mitjançant l'adverbi "com". La presència és de caire conclusió final, com a resum metafòric dels versos anteriors. A l'*Espill*, n'hi ha una altra inserció molt més desautomatitzada, al fragment: "No hi cal res dir: / ell vol morir / com lleoner; / **tal carceller / en va traïlla**" (vs. 8495-99).

6) Tal com hem vist adés, el proverbi *La vinya vella no pot tornar-se mallol* s'insereix mitjançant l'adverbi comparatiu "com": "Com qui vell cep / empeltar vol, / tard n'ha mallol" (vs. 4482-84).

7) El passatge “Per tals esguards, / ab bones arts / casar-te pots, / o per grans dots, / per ser raixós, / o per amós. / Ensaja-t’hi: / qualsevol fi / que t’hi mourà / crec te courà. / **A un plaer / hauràs certer / tantes dolós, / quantes suós, / treballs de mort, / a un deport / ha l’hom de armes!**” (vs. 10207-23) es clou amb una inserció desautomatitzada del proverbi *D’armes i d’amors, a un plaer cent dolors*. N’hi ha interpolació d’elements i el referent amorós de la primera clàusula apareix expressat amb molta antelació, al vers “casar-te pots”. La segona clàusula, que en forma canònica s’estructura segons l’esquema de correspondència “A (tal cosa), (tal altra)”, en la inserció s’allarga aquest esquema, incorporant-hi una comparació: “tantes... quantes...”. Diverses edicions hi fan una puntuació incorrecta, en tallar l’oració amb un punt després de “dolós”, trencant el proverbi i contravenint les indicacions ortogràfiques del manuscrit.

8) Del proverbi *Tres coses llencen l’home de casa: fum, pluja i mala muller*, d’esquema ternari i origen bíblic, n’hi ha una presència emboscada al fragment “**Com ver marit**, / hora per hora, / l’arca o tora / de fust obrada, / (...) / **li desechà / i rebujà, / com a fumosa / casa plujosa** / e descoberta, / restant deserta / vella i antiga” (vs. 13572-603). Amb la inserció es perd l’esquema canònic i s’hi adopta la forma de comparació. N’hi ha una suficient conservació d’elements lèxics i de significat com per reconèixer el proverbi, el qual prové de l’Antic Testament i és reinterpretat i aplicat (des del punt de vista cristià de l’*Espill*) justament contra l’Antic Testament, el qual hi és representat metafòricament per la casa que s’hi esmenta.

9) El fragment “Les que s’atansen / fer qualche bé / sots llei e fe, / són estimades / un tant preades, / en gran recort / --**com l’home tort, / rei entre els cecs**--, / per alguns llecs / mencionades, / perpetuades / per llonga fama” (vs. 15316-27) conté, inserit en forma de comparança, el proverbi *Entre els cecs, el tort és el rei*, el qual apareix com a falca sobreposada al text subjacent, en tant que citació d’autoritat.

A la vista d'aquests nou casos, a més dels molts que es donen en altres unitats fràsiques, podem concloure que la utilització d'estructures comparatives en un text pot indicar, amb una certa probabilitat, la presència de proverbis i d'altres unitats fràsiques menors.

Amb tots els exemples reportats, hem pogut veure les diferents modalitats d'inserció que presenten els proverbis en un text versificat com l'*Espill*. Els casos de presència directa, seriada, conclusiva, emboscada..., que han anat apareixent esporàdicament, es podrien presentar d'una manera més sistemàtica i completa, però potser no és necessari per veure-hi el comportament d'aquestes modalitats d'inserció. A més, a l'apartat següent, haurem de presentar nous exemples que completaran el ventall.

Acabarem aquest apartat ocupant-nos-en de la presència *mutada*, que té un cert interès i novetat.

1) El fragment “Revenedor / féu tal parell: / un cos tan bell, / alt com plançó, / ab un bessó / xic, caganiu, / sec, renadiu, / flac, setmesí, / avar, mesquí, / **menja bonico, / caga poquico**, / sard, mirmidó, / pus ver capó, / só emparellada” (vs. 2776-89) conté, segons el nostre entendre, una presència del proverbi, barreja de català i aragonès, que hem codificat com *Qui menja bonico, caga poquico*, en raó del sentit de les dues clàusules. A la inserció, no hi és el pronom “qui” inicial, de manera que les dues clàusules es converteixen pràcticament en sengles mots compostos, epítets correlatius de tota una sèrie d'insults que la dona endreça al seu marit. En aquest sentit, en donar-s'hi conservació del lèxic però un cert canvi del significat, podríem parlar-ne de presència mutada.

2) Un cas semblant s'esdevé al paràgraf “Tota maldat, / poca bondat, / al mal promtea, / al bé perea, / **de molt parlar / e poc obrar**, / molt envejosa, / superbiosa” (vs. 4399-08), que conté la inserció del proverbi *Molt parlar i poc obrar*. Aquesta presència és literal i sembla automatitzada, però el fet d'anar precedida de la preposició “de” converteix les dues clàusules pràcticament en

senyals epítets, com els dels versos precedents i posteriors. En aquest sentit, s'hi desfà el proverbi com a unitat fràsica i es pot considerar un cas de presència mutada.

3) El proverbi *Divendres, faves tendres*, que 'denota dejuni i frugalitat' (def. pròpia), es troba al fragment "Altres hi cusen / robes girades, / portes tancades; / diumenge tallen, / dissabte ballen, / **cuinen divendres, / ab faves tendres** / sebes e alls, / carn a tassalls, / galls e hammins" (vs. 7418-27). La inserció és desautomatitzada, amb conversió de la primera clàusula en un complement directe del verb "cuinen" i transformació de la segona en un complement circumstancial. En aquest sentit, la presència és mutada, amb conservació del lèxic i canvi del significat.

4) Al fragment "L'alt metge Déu / (...) / la reservà / e prelegí / (...) / per dar salut / al món perdut, / **en mig del temps, / entre els extrems / del món en mig**, / en lo config / de la promesa / terra, sotmesa / als de Judà" (vs. 11030-55), es pot detectar una certa presència del proverbi *La virtut és al mig* o *La virtut fuig dels extrems*. En qualsevol cas, la inserció és desautomatitzada, amb substitució del sintagma nominal subjecte, que passa d'ésser la virtut a concretar-se en la verge Maria. En conseqüència, fóra pertinent considerar que l'expressió "(Maria) és en mig del temps, / entre els extrems / del món en mig" recull una presència mutada del proverbi.

5) El proverbi *Qui s'excusa, s'acusa*, que és la versió vulgar evolucionada de la coneguda màxima jurídica *Excusatio non petita, accusatio manifesta*, apareix usat al fragment "Són te plasens / per què les ames, / e no te'n clames / **ni te n'acuses, / ans les escuses**" (vs. 12092-96), amb una presència desautomatitzada, implicant el receptor mitjançant díctics de segona persona, i mutada, ja que s'hi conserva el lèxic, per s'hi canvia el significat.

5.4.1.6. *Inserció d'unitats estilístiques configurades com a enunciats*

Pel que fa a la possible presència formulada, cal dir que no és esperable que aquesta tingui lloc perquè, altrament, la unitat estilística potser caldria considerar-la, per això, com a parèmia. De tota manera, ja hem vist adés que la unitat estilística configurada com a enunciat *D'aquells trons, aquestes pluges* va acompanyada de la fórmula d'inserció *Jo ja sabia (que)*, al fragment “De semblants sons, / crits, llamps i trons, / jo ja sabia / pluja n'hauria” / dix tol-lerant” (vs. 8003-06), per la qual cosa potser podria ser considerada com a proverbi català, més o menys equivalent al castellà *De aquellos polvos vienen estos lodos* (DRAE, *lodo*).

Quant a la presència connectada, caldria fer una remarca semblant, especialment pel que concerneix als connectors argumentatius. De fet, només n'hi ha dues que són introduïdes mitjançant el connector adversatiu “mas”. Són les següents:

1) *Esposar i reposar mai no es troben*

“Prest demanà / alguns els seus / e jo dels meus, / **mas** l'esposar / ab reposar / mai s'encontraren; / des que ens arraren / sens beneir, / lo maleir / qui ens acostà / e ens ajustà / molt s'hi usava” (vs. 4310-21)

Aquesta unitat estilística manifesta un cert contrast amb el contingut dels versos immediatament anteriors, alhora que s'hi retreu com una veritat que justificarà un nou fracàs matrimonial.

2) *Qui molt s'hi feixa [amb dones], prest ne mor*

“**Mas** prest ne mor / qui molt s'hi feixa, / la força hi deixa, / cap s'emblanquix, / prest s'envellix / com lo pardal / e lo fruital / fent molta fruita, / morir se'n cuita. / Mor com llebrer, / en lo femer, / qui les servex / e obehex; / fent mil plaés, / per un no res / s'amor fenix” (vs. 8438-53)

La unitat estilística contrasta amb el significat del passatge anterior, on es diu que l'home és afalagat i obté “folla amor”. Presenta alteració de l'ordre dels hemistiquis i inicia una sèrie d'altres dues unitats estilístiques i un proverbi.

Al llarg de l'obra, la conjunció “mas” introdueix en nou ocasions una unitat fràsica o estilística, d'un total de cent nou aparicions al text, la qual cosa li dóna un rendiment com a indicador fràsic del 8,25 %. Ja hem vist més amunt que la conjunció “car” en tenia el 13,46%. Altres connectors, com “e” o “que”, són molt menys productius pel que fa a la inserció d'unitats fràsiques.

Més amunt hem enumerat les onze expressions que hem tipificat com a unitats estilístiques configurades com a enunciats parèmics que tenen estructura d'oració de relatiu. Ara veurem quines la conserven en la inserció al text de l'*Espill* i quines altres, la forma canònica de les quals no era d'oració de relatiu, l'adopten en llur inserció.

1) *Qui no s'hi triga, seny vol haver*

Aquesta unitat estilística, la qual 'indica que qui fa les coses al seu temps és intel·ligent' (def. pròpia), clou, amb funció argumentativa, el fragment “Si vols aprendre, / nebot valent, / llig-hi sovent, / mas ab repós; / en procés clos, / ma negra vida, / de mals fornida, / vull recitar / per exemplar / e document; / car molta gent / veent penar, / altri passar / mal e turment, / ne pren scarment / e se'n castiga; / **qui no s'hi triga / seny vol haver**” (vs. 714-29). La presència és, doncs, directa, automatitzada (conservant l'estructura de relatiu), seriada (si compten el proverbi immediatament anterior), conclusiva i final.

2) *Tenir la punta roma*

Continguda al fragment “Ja blanquejar / l'horta comença; / per més ofensa / o per més toc, / lleixant l'estoc / vós cenyiu fulla; / **no pot l'agulla / cosir, que és roma.**” (vs. 2764-71), 'denota que un estri defectuós o gastat no serveix (en al·lusió al penis)' (def. pròpia). La seva presència és desautomatitzada, amb la concreció de la metàfora amb els elements “agulla” i “cosir” i la transformació en una oració composta, amb clàusula de relatiu. També és conclusiva d'una sèrie d'unitats fràsiques i estilístiques –*Blanquejar l'horta, Cenyir fulla, no estoc*-- que metaforitzen la decrepitud sexual del marit.

3) *Qui se n'absté en Quaresma, es troba cornut en Cinquagesma*

Aquesta unitat, que Miquel i Planas anomena “dita aforística”, significa que ‘els marits no deuen desatendre sexualment les mullers’ (def. pròpia) i apareix al fragment “Dix: “Haveu dit? / Molt bé preicau! / Ara escoltau, / diré també: / **l’hom qui s’absté / d’això en Quaresma, / a Cinquagesma / cornut se troba!** / Spolse sa roba / qui apartar-ne / vol que no s’arne! / Prou és cimolsa / qui no l’espolsa / una hora al dia!”” (vs. 2804-17). La inserció és automatitzada, conserva la forma de relatiu i, mitjançant l’expressió “Ara escoltau, diré també”, introductora del discurs en primera persona, inicia una sèrie de tres unitats estilístiques de significació metafòrica semblant.

4) *Qui no vol que se li arne, que l’espolse*

És la segona unitat de la sèrie continguda al fragment suara reportat. També conserva la forma de relatiu i ‘aconsella tenir cura de la roba i, metafòricament, practicar el sexe’ (def. pròpia).

5) *A qui no l’espolsa, se li fa cimolsa*

És la tercera unitat, també en forma de relatiu, que tanca la sèrie. ‘Aconsella tenir cura de les coses per mantenir-les en bon ús i, metafòricament, la pràctica sexual, per evitar que l’òrgan masculí es faci moll i inservible’ (def. pròpia).

6) *El que es fa amb lluita, mai ha saó*

La unitat ‘indica que les coses surten bé quan es fan sense violència’. Amb presència automatitzada, conservant la forma de relatiu, fa de conclusió d’una sèrie d’expressions metafòriques sinònimes, contingudes al fragment “Per lo pesebre / temptant entrar, / mai impetrar / poguí son grat / e sens desgrat / fos l’acostar. / E l’empeltar / no ha ops força: / l’escut de scorça, / exerç agulla, / cové se culla / quan és de tempre, / ab delit sempre, / obrant sens cuita: / **lo que es fa ab lluita / mai ha saó**” (vs. 4500-15).

7) *Amor pura tots temps dura*

Aquesta unitat, que és una oració simple predicativa i 'indica que l'amor no carnal dura sempre' (def. pròpia), apareix al fragment "Una merlina, / un jorn parlant / ab un galant / jove pobil, / prest sedui'l, / llur amistat / no ser pecat, / oc **amor pura / qui tostemps dura**, / no perillosa, / ans ésser cosa / molt meritòria" (vs. 5628-39). La inserció cal considerar-la desautomatitzada, per la conversió de la segona clàusula en una clàusula de relatiu, afegida al text subjacent com una falca sobreposada. Va precedida de l'adverbi d'afirmació "oc", en funció adversativa amb la negació precedent "no ser pecat". L'anotació que en va fer Sebastià Farnés (PCC, A 1213), sense cap més informació que la de l'*Espill*, potser constitueix un cas de miratge parèmic.

8) *Qui amb diables fa llaurada, ha menester gran agullada*

Aquesta unitat, que 'denota que la persona que es relaciona o pacta amb algú més fort, si no compta amb molts recursos, eixirà perdent' (def. pròpia), apareix al fragment "Ab los diables / qui fa llaurada, / gran agullada / ha menester; / e ton mester / no basta tant, / ni hi fui bastant / jo quant vivia." (vs. 6996-7003). La presència és directa, lleugerament desautomatitzada, amb permutes internes simètriques entre els parells de components de cada hemistiqui, conservant l'estructura d'oració de relatiu i fent de resum inicial de l'argument.

9) *Qui pren consell de les dones no mor de fam, com féu Adam*

Aquesta unitat apareix a manera de tesi i resum inicial, glossat posteriorment, al passatge "**Qui en pren consells / no mor de fam / --ço féu Adam--**, / e vol cercar / e creu trobar / en l'erm espigues, / en lo cep figues, / raïms e peres / en les figueres; / en l'arbre sec / de lloc sens rec, / fruita rosada; / de mar salada / vol aigua dolça." (vs. 8016-29), el qual és comentat per Antònia Carré (2006: 697) així: "De les dones només valen els consells sobtosos, producte no de la raó sinó de la intuïció, de manera que només si s'ha d'actuar sense temps per a deliberacions el consell d'una dona serà més vàlid que el d'un home". S'hi conserva l'estructura d'oració de relatiu.

10) *Qui molt s'hi feixa [amb dones], prest ne mor*

Aquesta unitat, que 'aconsella no embolicar-se excessivament en algun afer' (def. pròpia), ja l'hem vista adés, introduïda pel connector "mas" i conservant l'estructura d'oració de relatiu, al començament d'un passatge on inicia una sèrie d'unitats estilístiques i proverbials sinònimes. L'anotació que en fa Farnés, *Qui molt s'hi feixa, la força hi deixa* (PCC, F 1364), podria ser un exemple de miratge fràsic.

11) *Qui mira darrere, no llaura dret*

L'hem tipificada com a unitat estilística, configurada com a enunciat a partir del passatge evangèlic: "Ningú que, tenint posada la mà a l'arada, miri enrera, no és bo per al Regne del Cel" (Lluc, 9.62), i n'hem donat com a definició 'qui no fa bé les coses, no pot esperar un bon resultat' (def. pròpia). Apareix al fragment "**Qui, pres l'aladre, / mira el baladre / restat darrere, / dret solc no spere** / ni bon recapte; / no es pot dir apte / per alt regnar. / **Per dret llaurar** / e fer guaret / e bon esplet, / ta ànima i cos / juny-los abdós / jus jou sancer, / tots d'un voler / e d'un consell / fent bon parell." (vs. 12433-48). Així doncs, la inserció és desautomatitzada, amb l'afegit d'altres elements que completen el quadre. S'hi conserva l'estructura de relatiu i s'hi inicia una sèrie de metàfores d'origen bíblic.

Així doncs, de les onze unitats estilístiques configurades com a enunciats que, en llur forma canònica, tenen estructures de relatiu, nou conserven aquesta estructura en llur intertextualització a l'*Espill*; d'altra banda, n'hi ha dues unitats que també s'insereixen en forma d'oració relatiu, sense que ho sigui llur codificació canònica. En conseqüència, constatem una vegada més que les estructures de relatiu són un indicador, d'una certa rendibilitat, per a detectar presències d'unitats fràsiques, estrictes o generalitzades, en un text.

Hem vist adés que amb forma canònica d'estructura comparativa només hi ha una unitat estilística configurada com a enunciat. Es tracta de *Ans poc que massa*, la qual apareix inserida al text absolutament automatitzada, de forma literal: "Per viure cast, / les disciplines / e, com te dines, / pa i aigua usa, /

fin vi refusa / e beu vinagre; / lo menjar, magre, / sols per la vida, / ab certa mida, / **ans poc que massa**; / carn de res grassa...” (vs. 10110-20). És introduïda com a falca resum final de les expressions adverbials precedents: “magre”, “sols per la vida”, “ab certa mida”.

N'hi ha una altra unitat estilística configurada com a enunciat, *El fruital que fa molta fruita, de morir se'n cuita*, que també s'insereix com a comparació, introduïda per l'adverbi “com”: “Mas prest ne mor / qui molt s'hi feixa, / la força hi deixa, / cap s'emblanquix, / prest s'envellix / com **lo pardal / e lo fruital / fent molta fruita, / morir se'n cuita**. / Mor com llebrer, / en lo femer, / qui les servex / e obehex; / fent mil plaés, / per un no res / s'amor fenix” (vs. 8438-53). La presència és desautomatitzada, amb la incorporació d'altres elements, i seriada, juntament amb altres unitats estilístiques i un proverbi final. Ha estat anotada per Sebastià Farnés, en dues entrades (PCC, F 1654; PCC, P 715), sense aportar-hi cap més documentació que la de l'*Espill*, per la qual cosa podria constituir un cas de miratge parèmic.

De presència seriada, ja hem vist exemples, esporàdicament. N'hi ha en total nou unitats estilístiques configurades com a enunciats que apareixen formant part d'una sèrie d'unitats de diversa tipologia. En veurem amb més deteniment alguns casos a l'apartat següent, en tractar de la funció discursiva. El mateix podem dir de la presència conclusiva, que afecta a vuit unitats, les quals es troben a la fi de parlaments o seqüències del text, fent la funció de cloenda o conclusió.

5.4.2. Funció discursiva

Per funció discursiva d'una unitat fràsica o estilística entenem, més enllà de la definició com a unitat aïllada, el significat que pren en el cotext o entorn lingüístic on és inserida i, a més, la intenció comunicativa amb què hi és usada. No és senzill expressar aquests dos aspectes amb una sola etiqueta; per això, a més d'usar un terme per designar la funció discursiva específica de la unitat, sovint tipifiquem també la seqüència on aquesta s'insereix, al temps que hi

afegim, si escau, una explicació complementària, que ajudi a precisar l'ús de la unitat en context. Les denominacions que hem fet servir per a descriure les funcions discursives de la unitat són: anafòrica, asseverativa, connectiva, denominativa o referencial, locativa (espacial o temporal), modal i quantificativa, en el ben entès que pot haver-hi, a més, una intenció modalitzadora, referent a l'opinió, valoració o apreciació de l'emissor respecte al que diu. Quant a les seqüències, les hem tipificades, seguint J. M. Adam (1992), en argumentatives, descriptives, dialogals, directives, explicatives i narratives, sense perjudici de la possible modalització (d'advertiment, de consell, desiderativa, exhortativa, irònica, de recriminació...). Quan trobem unitats amb funció modal i, alhora, modalitzadora, designarem la funció directament com a modalitzadora. Així mateix, quan hi hagi una unitat que sigui usada com un argument dintre d'una seqüència argumentativa, parlarem directament de funció argumentativa.

L'anàlisi de les funcions discursives de les unitats fràsiques o estilístiques de l'*Espill* té interès perquè explica com es construeix, a través del llenguatge fràsic, més enllà del lèxic, el missatge misogin de l'obra, o el fervor immaculista i marià, o la presentació apologètica i moral de la vida de Crist, de manera que ben bé podem afirmar que l'impacte que l'obra produeix, en tots els seus aspectes, es realitza i es resol gràcies a l'ús, realment magistral, de les unitats fràsiques i estilístiques. Són les peces bàsiques, per sobre de les unitats lèxiques, amb què l'autor construeix el seu discurs, codificant-les i decodificant-les amb una gran habilitat i, alhora, comptant que el destinatari també tenia la suficient competència fràsica per llegir i entendre aquest discurs.

5.4.2.1. Anafòrica

Amb funció anafòrica hem tipificat cinc UFs, de les quals n'exposem un parell a continuació.

La locució pronominal *L'a/s*, 'la resta del que s'ha mencionat' (def. pròpia), és usada en dues ocasions: "Hac-se jugades / les joies sues, / catives

dues, / poc a poc **l'als**, / tots los sensals / foren venuts” (vs. 1274-79) i “Ab bons confortos / e valent metge, / son mal de fetge / e batiments, / esmortiments / e la flaquea, / sinó bravea, / tot **l'als** curà” (vs. 4662-69). En la primera, remet a la pèrdua dels béns que li quedaven a la mare del narrador-protagonista; en la segona, l'antecedent de referència és el conjunt de malalties, exceptuat el mal caràcter, de la muller del protagonista.

La col·locació *Fer son fet*, ‘fer alguna cosa destacada, pròpia de qui la fa’ (def. pròpia), apareix al fragment “Aquella nit / lo fill parit / matex havia / --quant s’atrevia / per **fer son fet!**--, / del fillolet / pròpia mare, / també comare / fon, e padrina” (vs. 3857-65), on remet al “fill parit” per la dama noble de Terol que volgué dissimular el part fent de padrina.

5.4.2.2. Argumentativa

Amb funció argumentativa hem classificat cent quinze unitats, inserides en les corresponents seqüències argumentatives, d’algunes de les quals ja n’hem parlat en apartats anteriors. Vegem-ne ara altres exemples.

La locució verbal *Donar color*, reduïble al verb del substantiu que conté: *Colorar* ‘adoptar una significació determinada, normalment fingida o d’engany’ (def. pròpia), es troba als versos “E fingir solen / tenir dolor / per **dar color** / a ses empreses” (vs. 452-55). Inserida mitjançant la preposició final “per”, hi té funció argumentativa, tot i que forma part d’una seqüència descriptiva, on tot un seguit d’accions fingides per part de la dona clouen amb l’enunciació “per dar color a ses empreses”, amb el significat de ‘per dissimular els seus propòsits’.

Les locucions verbals *Tenir el pols flac* ‘ser feble de caràcter’ (def. pròpia) i *Tenir per hac* ‘tenir per no res’ (DeCat), que es troben al fragment “Si **el pols té flac**, / **han-lo per hac**, / no l’han per res, / e més que més / si les complau.” (vs. 517-21), formen les dues clàusules d’una oració condicional, iniciada amb el connector “si”. Totes dues hi tenen funció argumentativa, amb significat metafòric a partir de la motivació originària: les poques pulsacions són

senyal de feblesa, en el primer cas, i la lletra “h” no té cap valor fonètic. L’argument és l’oposat als dels versos immediatament anteriors: “Si en lo blanc / de l’ull té sang / i el veen hom, / algun queucom / és reverit, / un poc servit” (vs. 511-16), on la locució *Tenir sang a l’ull* també s’insereix mitjançant en connector “si” i amb funció argumentativa.

El proverbi *Del vell, el consell*, present al paràgraf “Faré’ls report: / **serà consell / de home vell**, / ja scarmentat, / puix atentat / --si el volen pendre.” (vs. 706-11), de forma desautomatitzada, és integrat al text a manera de conclusió final del passatge on el narrador manifesta la seva intenció didàctica en escriure l’obra. En efecte, amb funció argumentativa, remet a la pròpia experiència del narrador, ja escarmentat, que vol ensenyar els joves —i, en especial, el nebot (és a dir, el personatge a qui s’adreça com a interlocutor textualitzat)—, si és que volen prendre el seu consell.

El proverbi *A cada porc li arriba son sant Martí*, que ‘vol dir que a tot delinqüent li arriba l’hora d’expiar les seves culpes’ (MiP) i ‘significa que a tothom li arriba la tongada de desgràcies o el moment d’haver de compensar amb dissorts les temporades que han tingut de felicitat’ (DCVB, *porc*), apareix a la fi de la tercera part del Llibre Primer: “Ab semblant joc / tots s’espantaven, / fugir cuitaven; / gens no es torbava, / ans acabava / sos maleficus. / **Porc ple de vicis, / un mal matí / son sanct Martí / ella trobà**: / la pell lexà / per fer-ne bots” (vs. 1788-99). La inserció és desautomatitzada, amb inclusió de complements (“ple de vicis”, “un mal matí”) i canvi de verb (“trobar” per “arribar”), per mor de l’aplicació personalitzada del proverbi, i amb inversió de subjecte i objecte. Hi fa funció argumentativa, a mode de conclusió final del relat de la fetillera francesa.

La locució nominal *Ofici i benefici*, ‘fonts d’ingressos (dels estaments popular i eclesiàstic, respectivament i originària)’ (def. pròpia), apareix al fragment “Per ella haureu / tots los **oficis / e beneficis** / molt prestament” (vs. 4284-87). La presència és automatitzada, ben integrada al text, i la funció

argumentativa, ja que l'emissor (mossèn Company) explica que el protagonista assolirà grans progressos si fa el casament que ell proposa.

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Toc i vista*, 'els dos sentits més actius en l'activitat sexual' (def. pròpia), forma el complement proposicional del nucli verbal de l'oració on s'insereix: "Contente's ell / del **toc e vista**, / puis que conquista / muller tan bella" (vs. 5992-95). En l'argumentari que li fa la monja vella a l'exnovícia, per tal d'alliçonar-la contra el marit, utilitza la unitat estilística per tal d'afalagar-la i incrementar la capacitat de convenciment.

La col·locació *Donar faena* apareix al fragment "A ton marit, / si tu no el venc / en lo començ / essent novici, / tost pendrà vici, / dar-t'ha faena, / viuràs ab pena" (vs. 6228-34), dintre dels consells que una altra monja dóna a l'exnovícia. DCVB, *feina*, recull *Donar feina* en sentit literal: 'encarregar a calcú un treball determinat' i, després, en l'accepció de *feina* com 'allò que es fa penosament; esforç, fatiga', cita l'*Espill* com a exemple lèxic, no fràsic. Tanmateix, registra *Donar més faena que (una onça de cucs, un bou solt...)* 'causar molts treballs o molèsties', la qual definició és la que escau a la inserció de l'*Espill*. La funció és argumentativa perquè manifesta una de les conseqüències que patirà la dona si no doma el marit des dels primers moments.

El proverbi *A l'enfornar, se fan els pans geperuts* es troba intertextualitzat al passatge "A ton marit, / si tu no el venc / en lo començ, / essent novici, / tost pendrà vic, / dar-t'ha faena, / viuràs ab pena. / (...) / perquè no et fart / ginya'l ab art: / **al començar / o enfornar / sens bon acord, / lo pa es fa tort, / clotós, morrut / e geperut**" (vs. 6228-54). Hi funciona com a resum i conclusió argumental final de la sèrie de consells que la cellera major del convent dóna a l'exnovícia sobre com ha de dominar el marit des de bon començament. La inserció és desautomatitzada, amb interpolació d'un altre verb ("començar"), un sintagma adverbial ("sens bon acord") i diversos adjectius ("tort", "clotós", "morrut"). DCVB, que no cita l'*Espill*, a l'entrada

enfornar el defineix correctament: 'vol dir que l'èxit de les empreses depèn de la manera com es comencen', però a l'entrada *pa*, amb la determinació topogràfica Val., inclou un significat erroni: 'significa que les coses es malmenen quan les manegen, quan en fan ús'.

Un exemple notable de l'ús reiterat d'UFs amb funció argumentativa, al servei del discurs de l'emissor (Salomó) que vol convèncer el narrador-protagonista de no tornar-se a casar, el tenim al passatge:

Saps que lo gat
poc scaldat
tem l'aigua tèbea;
queda e rèbea
tem gat mullat:
En lo filat,
llaços e brell,
en lo costell
llexades plomes,
pardals, colomes,

no hi tornen més:
pardal mai pres
fon ni trobat
ja descoat
davall la llosa.
L'infant no gosa
tocar lo foc,
si qualche poc
l'ha ja scalfat
(6585-603)

Hi ha quatre proverbis enllaçats (*El gat escaldat tem l'aigua tèbia, El gat mullat tem l'aigua, queda o rèbea, Pardal descuat no entra en filat, L'infant escalfat no toca el foc*), formant la sèrie que reforça i clou l'argumentació favorable a l'abstencionisme dels homes envers les dones. És interessant fer notar que els dos primers proverbis també apareixen, junts, a l'obra *Refransys rimats*: "l gat escaldat / se tem d'aigua teba. / També l'aigua reba, / en tant és passada" (vs. 92-95); quant al tercer, el tòpic del filat com a parany a evitar ja es troba als *Proverbis bíblics* i una variant del proverbi és recollida per J. Martí Gadea en *Adagis i proverbis: Pardal vell no entra en filat*; finalment, diguem que l'*Espill* proporciona la primera documentació catalana del quart proverbi, el qual ja es troba en Chaucer: *The burnt child dreads the fire*.

La unitat estilística configurada com a enunciat parèmic *L'egua prenyada paga la civada*, que 'denota que qui ha obtingut un benefici ha de pagar-ne el cost' (def. pròpia), apareix al fragment "Llevau, tornau / a l'altre niu / de on veniu: / l'egua prenyada / pac la civada / puis resta prenys" vs. (8147-49), on fa una funció argumentativa com a conclusió dels retrets que la dona li adreça al

marit, intentant-ho tot per treure'l de casa. El vers afegit (“puis resta penys”) explica i reforça la segona clàusula de l'enunciat parèmic. Aquest havia estat anotat per Sebastià Farnés sense més informació que la de l'*Espill*, amb alguna errada de transcripció (“L'euga prenyada, poc la civada”) i com a fruit probable d'un miratge fràsic.

La força argumentativa de la metàfora proverbial és usada al fragment “Si et paren belles / ab tals ufanés, / no te n'enganes; / lleva'ls les robes, / mira què hi trobes; / llava'ls la cara / ab aigua clara, / fora els tapins, / mira què tins: / **un vell monet / o cerronet, / tot cap i cames**” (vs- 10026-37), on el proverbi *Les afaitades són, de dia, dones; i de nit, mones* és usat com a conclusió d'aquesta seqüència del sermó misogin de Salomó.

La col·locació *Guardar truges*, ‘fer una feina de baixa condició, desagradable, bruta’ (def. pròpia), apareix al fragment “Per què t'obligues / ab neus e pluges / a **guardar truges** / per les muntanyes?” (vs. 12336-39). Forma una clàusula d'infinitiu que complementa el verb, en una interrogació retòrica que critica l'actuació del destinatari, reforçant l'argumentació amb què el locutor l'insta a deixar les dones.

El proverbi *Mai no hi manca enterrador ni hereu* s'insereix als dos versos finals del fragment “...Glòria / si vols complida / ta carn oblida, / món, fills (si en tens), / muller, parens, / ans soterrar; / renunciar / primer a béns / no et torbe gens: / **mai fall fosser, / menys hereter**” (vs. 12422-32), on fa la funció argumentativa de conclusió dels versos precedents, on el locutor (Salomó) intenta convèncer el protagonista de deixar família i béns.

La unitat estilística configurada com a enunciat parèmic *Del que et sobra, fes-ne almoïna*, que es troba intertextualitzada al fragment “D'allò que et sobra, / presa ta part / e restant fart / del que és de més, / almoïnes fes” (vs. 12620-24), apareix integrada perfectament al text, amb inclusió d'altres elements, en un context argumentatiu on Salomó li diu al protagonista què ha de fer per tal d'aconseguir, com els sants pares, “obrar palau en lo cel”, segons

la referència d'un vers precedent. Sebastià Farnés anotà "Almoïna fes del que et sobra o tens de més" (PCC, A 821), com a parèmia, però probablement es tractava d'un miratge parèmic.

El proverbi *Qui cerca el mal, prest el troba* apareix com a cloenda argumental moralitzadora del passatge "E com Vastí / qui no obeí / ni volc res fer / per Asuer, / rei, no tement / son manament, / ensuperbida / perdé la vida / e la persona, / anell, corona, / ceptre real: / **cercà son mal, / prest lo trobà;** / Ester guanyà / la senyoria / Vastí tenia" (vs. 13243 -58), justificant que la manera de procedir de Vastí li comportà el càstig. La inserció pot considerar-se automatitzada, tot i la pèrdua de l'estructura oracional canònica per aplicació a un subjecte concret, que determina la flexió verbal corresponent.

La locució nominal *Butles falses*, 'figuradament, mentides, enganys' (def. pròpia), és inserida al fragment "Si est dubtant / en alguns passos, / et paren cassos / mal dits o nul·les / o **falses butles** / lo que t'he dit / e repetit / sobre les dones, / les abandones" (vs. 15018-26), on forma part de la contrargumentació que l'emissor fa per sortir al pas de possibles objeccions del receptor.

Amb una semblant funció argumentativa a la contra, és inserit el proverbi *Una oroneta no fa estiu*, com a resum i conclusió del fragment "No em cal desdir / per poca estreta: / **una oroneta, / cert, no fa estiu**" (vs. 15240-41). Salomó ix al pas d'una possible objecció de l'interlocutor: les virtuts o la intel·ligència de la reina de Saba són un sol cas que no invalida la seva diatriba contra les dones. A més, a continuació també la critica: "Muller la viu / de infel rei, / fon fora llei, / de tot hagué" (vs. 15242-45). És digne de subratllar el fet que, a *Lo procés de les olives*, el proverbi és intertextualitzat amb una semblant intenció marcadora de l'excepcionalitat de la bondat d'alguna dona: "Però, si alguna se'n troba que sia / defora d'est compte, traueu-la'm del viu, / i, almenys ab raó, per ella es diria: / una oroneta tampoc no fa estiu" (vs. 389-92).

5.4.2.3. Asseverativa

Amb funció asseverativa hem classificat cent disset unitats, d'algunes de les quals ja n'hem parlat en apartats anteriors. Vegem-ne ara altres exemples.

La sentència bíblica *Hom deu amar Déu i el proïsme*, intertextualitzada als versos “En aquest món, / **amar mon Déu** / sols per sguard seu, / **e mon proïsme** / per Déu altisme, / tal caritat / e voluntat / desig haver” (vs. 66-73), té funció asseverativa, en una seqüència explicativa, de la regla moral que desitja seguir el narrador-protagonista.

La referència a la sentència bíblica *El bou coneix qui el té, i l'ase, l'estable de l'amo*, que apareix al fragment “Bou, sobrenom, / mansuetut / diu e virtut; / **bou conegué** / **Crist quan naxqué**; / bou Lluc scrivi / llarg qui el parí” (vs. 268-74), hi té una funció asseverativa, en una seqüència explicativa, ja que forma part d'una sèrie de glosses del terme “bou”.

El proverbi *Qui més bé els fa, pitjors les ha*, totalment automatitzat en la inserció que se'n fa als versos “**Qui més bé els fa / pijors les ha**, / més se n'enugen, / servir-lo fugen, / més mal ne dien / e calumnien, / e més se'n clamen” (vs. 561-67), és una asseveració del narrador, en una seqüència explicativa modalitzada, formada per un enfilall de versos on el narrador continua malparlant de les dones, en el mateix sentit que ho fa el proverbi.

La col·locació *Prendre manobra* apareix al paràgraf “Al pla texides / de l'algemia / e parleria / dels de Paterna, / Torrent, Soterna, / **prenent manobra**” (vs. 686-91), fent funció asseverativa, en una seqüència on el narrador explica com farà el seu relat.

La locució verbal *Menar (les) mans* ‘donar-se pressa, procedir ràpidament i amb profit’ (MiP) figura al paràgraf “**Menaren mans**, / dins trenta meses / feren despeses / inopinades” (vs. 1270-73), on fa funció asseverativa,

dintre d'una seqüència explicativa: en trenta mesos, la mare del narrador i el seu nou marit balafiaren els béns.

La col·locació *Fer botiga*, 'literalment, parar un establiment; figuradament, realitzar transaccions i negocis' (def. pròpia), apareix al fragment "Una tendera / e sa faldera / eren de lliga, / **feien botiga** / --tres hi cabien-- / e revenien / robes de llits, / bancals, tapits, / teles, tovalles, / e vitualles, / argent, or, coure; / quant se pot moure, / tot ho furtaven / e trafegaven / ab arteria" (vs. 2953-67). És una asseveració dins d'una seqüència descriptiva.

La locució verbal *Tallar-se la cua*, 'renunciar una dona a la vida mundana' (def. pròpia), apareix al fragment "Nòmines, breus, / tot ho cremà; / en l'endemà / **tallà's la coa**. / Volta la proa / als santuaris..." (vs. 4686-91), amb una funció asseverativa, en una seqüència descriptiva, on el narrador-personatge descriu les accions de beateria que emprèn la muller per tal de quedar-se prenyada.

La locució verbal *Cercar peres en les figueres*, 'voler una cosa impossible' (def. pròpia), que apareix inserida al fragment "Qui en pren consells / no mor de fam / --ço féu Adam--, / e vol **cercar** / e creu trobar / en l'erm espigues, / en lo cep figues, / raïms e **peres / en les figueres**; / en l'arbre sec / de lloc sens rec, / fruita rosada" (vs. 8016-27), hi té funció asseverativa i modalitzadora, en una seqüència explicativa amb metàfores de significació semblant, sobre la inutilitat de demanar consell a les dones.

La col·locació *Perdre de vista*, 'deixar de veure algú o alguna cosa' (Gonzàlvez), es troba al fragment "Ab gran repòs / ell escoltant, / l'infant parlant, / **perdé'l de vista**" (vs. 15488-91), on fa una funció asseverativa, en una seqüència narrativa i descriptiva, on es conta que Sant Agustí deixà de veure l'infant que volia buidar l'aigua de la mar en un clot.

5.4.2.4. Connectiva

Amb funció connectiva hem classificat seixanta-nou unitats, d'algunes de les quals ja n'hem parlat en apartats anteriors. Vegem-ne ara altres exemples.

La locució conjuntiva *Fins que*, al fragment “E tot lo jorn / roden entorn / del cremalló, / com papalló: / **fins que** s’hi cremen / perills no temen” (vs. 201-06), té una funció connectiva, explicitant la relació temporal existent entre l’acció present de la papallona i la final.

La locució prepositiva *A comanda de*, ‘sota la custòdia i segons el criteri de’ (def. pròpia), al fragment “Si tu hi practiques / e tens bé sment, / prou fàcilment / poràs trobar / de què menjar. / **A ta comanda** / pren la vianda / quala més vulles: / flors, fruit o fulles, / rael s o fust” (vs. 742-51), és un connector matisador que responsabilitza el receptor de la pròpia decisió.

La locució conjuntiva *Si bé*, ‘locució de vàlua concessiva, equivalent a encara que, que expressa la ineficàcia d’una dificultat, tot concedint la seva realitat (DCVB, *bé*), es troba al fragment “Si res voleu, / jo só tot vostre / **si bé** no ho mostre: / del que sé fer, / al menester / manau de mi” (vs. 2316-21) amb funció connectiva adversativa, manifestant el contrast que s’estableix entre el significat de les dues oracions.

La locució conjuntiva *Adés..., adés...*, que es troba en tres llocs a l’*Espill*: “Adés pensant, / adés rient” (vs. 3330-31), “Adés cantant, / adés plorant” (vs. 3781-82), “Adés guarint, adés parint” (vs. 5965-66), introdueix l’alternança de dues accions. Igualment, la locució *Ara..., adés...* distribueix la informació del present al passat, als versos “Ara salada, / adés gelada” (vs. 5265-66), i la locució *Ara..., ara...* marca una relació de distribució adversativa, al fragment “Ara te’n dols, / ara les vols” (vs. 6553-54).

La locució adverbial *Poc més o menys*, present al fragment “Se trobà prenys, / **poc més o menys**, / de uns tres meses” (vs. 4133-35), fa funció

connectiva i és un matisador que s'aproxima a la certesa del que es diu, eximint l'emissor de l'error en l'aproximació.

La locució conjuntiva *Açò és*, que 'indica una reformulació d'allò dit, per tal d'introduir una explicació o una glossa' (def. pròpia), es troba als versos "Sonen ensemps, / **açò és**, al temps / doblen, repiquen" (vs. 7025-27), on fa la funció connectiva d'introducció d'una metàfora que relaciona el seny de la dona amb el repic de trenta campanes que sonen alhora.

5.4.2.5. Denominativa

Amb funció denominativa o referencial hem classificat cent noranta-cinc unitats, d'algunes de les quals ja n'hem parlat en apartats anteriors. Vegem-ne ara altres exemples.

La col·locació *Home de paratge*, que apareix inserida, de forma desautomatitzada, al fragment "Tot lo penser / qual elles tenen / quan marit prenen, / és sia noble: / de bens ni moble / si es vol no tinga, / solament vinga / de gran llinatge, / almenys **paratge** / o gentilea" (vs. 482-91), té una funció denominativa d'una franja menor de l'estament nobiliari, en una seqüència narrativa modalitzada, en la mesura que el narrador protagonista atribueix a les dones el fet de voler marit noble, ric, de gran llinatge, de paratge...

La col·locació *Cap de guaites*, 'caporal dels homes encarregats del servei de vigilància, en les hosts i ciutats antigues' (DCVB, *cap*), denomina aquest càrrec en una seqüència dialogal, "Bergant al grau / te poràs fer; / o llanterner / de **cap de guaites**" (vs. 880-03), on l'emissor, la mare del protagonista, el tira de casa i li aconsella de fer oficis ben pobres.

Les col·locacions *Pasta de muda*, *Oli de ruda*, *Oli de ginebre*, *Pols de ginebre* i *Molla de muja* tenen funció denominativa i modalitzadora al passatge "Mas més pastava / **pasta de muda**, / d'**oli de ruda** / e **de ginebre**, / **pols de**

gingebre, / molla de muja” (vs. 2526-31), formant part d’una sèrie de mencions a ungüents que la dona es posa per arreglar el seu físic.

La col·locació *Cent Novel·les*, que pot fer referència tant al *Decameró*, de Giovanni Boccaccio, com a les *Cento Novelle Antiche*, és el primer element d’una sèrie de llibres i autors sobre els quals tots altercaven, en una seqüència descriptiva: “De **Cent Novelles** / e Facesies, / filosofies / del gran Plató, / Tuli, Cató, / Dant, poesies / e tragedies, / tots altercaven / e disputaven” (vs. 2864-72).

Les col·locacions *Vall d’Andorra*, *Volta d’en Torra* i *Pont Trencat* fan funció denominativa, en una seqüència modalitzadora: “Ha prou cassat, / lo mon cercant / e trespasant / per Ceca i Meca, / la Vilaseca / e **Vall d’Andorra**, / **Volta d’en Torra** / e Senta Creu, / pertot arreu, / fins **Pont Trancat**” (vs. 6134-43), on s’intensifica la vida mundana i corredora que ha portat la monja vella i és reveladora de l’activitat sexual que aquesta aconsella.

Les col·locacions *Llop de mar* i *Peix mular* són noms d’animals que es troben en una seqüència descriptiva modalitzada, “Són **llop de mar**, / lo **peix mular**, / drac e balena” (vs. 7721-23), formant part d’una sèrie de vituperis contra les dones.

Els mots composts *Aigua-sal*, *Peucrist* i *Orval* denominen suposats remeis que la dona fa servir per al marit, en una seqüència dialogal, modalitzada amb ironia: “Si voleu pendre / sols d’**aigua-sal**, / **peucrist**, **orval**, / ab un diner / jo el poré fer / un bon cristiri” (vs. 8184-89).

Les col·locacions *Les set virtuts*, *Les set arts liberals* i *Els set planetes* denominen, respectivament, les tres virtuts teologals (fe, esperança i caritat) i les quatre cardinals (prudència, justícia, fortalesa, templança) de la doctrina cristiana, les set disciplines d’ensenyament que formaven el *trivium* (retòrica, gramàtica, lògica) i el *quadrivium* (aritmètica, música, geometria i astronomia) i els set planetes coneguts a l’època medieval (Mercuri, Venus, la Terra, la

Lluna, Mart, Júpiter i Saturn). Es troben al fragment “Sana, guarnida / de **set virtuts**; / ab set escuts / e mil defesa; / en **set** entesa / **arts liberals**; / zodiacals / les **set planetes** / ab set cometes / la inllumenen” (10624-33), amb una funció modalitzadora, a més de la denominativa, per l'enaltiment que comporten de les virtuts de la verge Maria, en un passatge on el número 7 recull moltes referències bíbliques que el cristianisme li atribueix.

De manera anàloga, la col·locació *Arca de Noè* i les unitats estilístiques configurades com a sintagmes nominals *Escala de Jacob*, *Vel del Temple*, *Terrassa d'Or*, *Verga d'Aaron*, *Conca del ros de Gedeon*, *Carro d'Elies*, *Peix de Tobies*, *Torre de David*, *Bresca de Samsó*, *Argila d'Iram*, *Got de Josep*, etc., que es troben al passatge que comença així: “Fon figurada / e profetada / en profecies, / per Isaies / e tots profetes, / per ella fetes: / **de Noè l'arca**, / **del patriarca** / **la scala** al cel, / **del Temple vel...**” (11249-58), hi designen, amb funció modalitzadora sobreposada a l'estrictament denominativa, tota una sèrie d'elements de l'Antic Testament atribuïts a la verge Maria per la teologia cristiana.

Les col·locacions *Gent armada*, *Carro triümfal*, *Ceptre reial* i *Mantell frederical*, que apareixen al fragment “Rei no portant / davant bandera / ni **gent** guerrera / entorn **armada**, / la spada alçada, / pali brocat, / **carro** daurat, / alt, **triumfal**, / **ceptre real**, / corona, anell, / ni lo **mantell / frederical**” (vs. 13090-101), denominen una sèrie d'elements propis de la reialesa, en una seqüència descriptiva modalitzadora on, per negació de l'ostentació, l'emissor (Salomó) remarca la humilitat de Crist.

5.4.2.6. Locativa

Amb funció locativa (espacial o temporal) hem classificat cinquanta-set unitats, d'algunes de les quals ja n'hem parlat en apartats anteriors. Vegem-ne ara altres exemples.

La col·locació *Lloc sagrat*, ‘espai situat davant i al costat de l’església, on antigament es feien els enterraments dels fidels’ (DCVB, *lloc*), figura al fragment “Cent n’hi contaren / i els soterraren / en **lloc sagrat**” (vs. 1741-43) amb una funció modalitzadora, a més de locativa espacial, ja que el narrador vol donar a entendre que les despulles dels morts, dels quals la mare i les filles havien fet pastissos, pertanyien a persones honestes, per oposició a la malvestat de les dones.

La locució adverbial *Al bell de dia*, ‘quan ja és dia clar’ (DCVB, *bell*), present al fragment “**Al bell de dia**, / irà honrada, / alt cavalcada / en cosser blanc” (vs. 2230-33), hi té funció locativa de marcar la temporalitat però, alhora, modalitzadora, ja que pren un significat oposat a la pretensió del protagonista de fer la boda “de matinada” (v. 2214) i, doncs, remarca la importància de la llum per honorar la núvia i enlairar la festa de noces.

La col·locació *Jorn d’arrar*, ‘el dia de donar les arres, en fermança de la promesa de casament’ (MiP), té una funció locativa, en una seqüència narrativa: “Una esposada / ja desflorada / ans de casar, / lo **jorn d’arrar** / aparellada, / ben emperlada, / sabé fingir / mostrant tenir / al cos diable / espaventable” (vs. 3193-202), on introdueix l’expressió temporal de l’acció que s’hi narra.

La locució adverbial *A la serena*, ‘a cel descobert, a la intempèrie’ (Gozalvez), que apareix al fragment “Dorm per set anys / no en moll llit, / nu, no vestit, / no pas cubert, / en lo desert, / **a la serena**” (vs. 12290-95), hi té funció locativa, formant part d’una seqüència exhortativa, on Salomó indica el lloc i la manera de fer penitència al narrador-protagonista.

5.4.2.7. Modal

Amb funció modal hem classificat quinze unitats, d’algunes de les quals ja n’hem parlat en apartats anteriors. Vegem-ne ara altres exemples.

La locució adverbial *De paraula*, 'oralment (per oposició a *per escrit*)' (DCVB, *paraula*), apareix al fragment "Res no sabia / ni es comedia / res ordenar, / menys lo manar / sols **de paraula**" (vs. 2441-45), amb funció modal, en una seqüència narrativa modalitzada, on el narrador critica que la seva dona no sap governar la casa.

La locució adverbial *A ull*, de significat literal 'amb la vista (sense comptar, pesar ni mesurar)' (DeCat, *ull*) o figurat 'aproximadament' (def. pròpia), es troba amb aquests dos sentits, respectivament, en els dos fragments "Pus clar e cert, / **a ull** mirada, / fon prenys trobada" (vs. 3488-90) i "Triant **a ull** / lo corumull / dels millors béns" (vs. 6969-71), amb funció modal en tots dos.

La locució adverbial *En destre*, 'menat per la brida o ronsal, agafant-lo amb la mà un home que li va al costat' (DCVB, *destre*), apareix també un parell de vegades, "Desafrenada, / desaveada / de fre, cabestre, / molt fort **en destre**, / pijor en sella" (vs. 4389-93) i "No gens domat / ni aveat / a dur cabestre, / anava **en destre**" (vs. 13117-20), amb funció modal en totes dues i aplicació metafòrica en la primera recurrència, formant part d'una seqüència descriptiva modalitzada on, amb la resta d'elements cotextuals, configura una metàfora que fa veure la dona com un animal indomable.

La locució adverbial *En va*, 'inútilment, sense efecte' (DCVB, *va*), apareix amb funció modal, en una seqüència narrativa: "**En va** se stec, / com l'asetjà / e campejà / tant temps sobre ella, / rei de Castella / ab son poder" (vs. 7232-37), on l'emissor diu que fou inútil el setge de València que portà a efecte el rei de Castella.

5.4.2.8. Quantificativa

Amb funció quantificativa hem classificat cinc unitats, entre les quals les comentades a continuació.

De la locució pronominal *Tot quant*, ‘tot allò que, totes les coses que’ (DCVB, *tot*), n’hi ha una primera recurrència al fragment “**Tot quant** somien / ésser ver creen” (vs. 432-33), on el protagonista manifesta, quantificant en termes absoluts, que les dones confonen el desig amb la realitat.

La primera recurrència de la locució adverbial *Un tant*, ‘un poc, en poca proporció’ (DCVB, *tant*), es troba al fragment “Veren lo cos / estès, jaent, / **un tant** calent” (vs. 1562-64), amb funció quantificativa, indicant apreciació de poc calent, tebi.

La locució prepositiva *Prop de*, ‘a curta distància de’ (def. pròpia), apareix al fragment “Com a novícia, / ab amicícia / dintre vivint / anys **prop de** vint” (vs. 4937-40), quantificant el temps aproximat que la novícia va ser al convent.

5.4.2.9. Modalitzadora

Comptat i debatut, la funció discursiva que amb més assiduïtat tenen les unitats fràsiques i estilístiques de l’*Espill* és la modalitzadora, intensificant la força expressiva del que diu l’emissor i emfasitzant-ne la intenció comunicativa. Aquest efecte resulta multiplicat en les presències seriadades d’unitats amb significat metafòric, de les quals l’autor de l’*Espill* en fa un ús sovintejat, amb una gran habilitat estilística. Ja ho hem vist en alguns passatges, quan hem exemplificat la funció denominativa, on l’ús seriat i modalitzador d’unitats fràsiques i estilístiques hi és posat al servei d’enaltir les virtuts i la significació de la verge Maria o la humilitat de Jesucrist. Ho veurem, a continuació, en altres exemples.

Un primer de més senzill és el constituït per una sèrie d’adjectius amb què es descriu irònicament i es desqualifica la dona corredora i la qui l’envia: “Ella m’envia / la corredora, / gran ralladora, / entrametent, / puntacorrent / i ben revessa” (vs. 1992-97). En aquesta sèrie d’epítets hi ha un parell de mots composts, *Entrementent* ‘afincadís, que es posa en negocis d’altri,

oportunament o inoportuna' (DCVB) i *Puntacorrent* 'persona que obra precipitadament, massa de pressa, sense mesura' (DCVB), tots dos usats amb la funció modalitzadora d'emfasitzar la condició poc fiable de la dona corredora.

Al passatge que reproduïm tot seguit, s'hi troben en sèrie dues unitats estilístiques i una locució que metaforitzen la decrepitud sexual del marit de l'emissora, segons l'acusació d'aquesta, en una seqüència dialogal: "Ja blanquejar / l'horta comença; / per més ofensa / o per més toc, / lleixant l'estoc / vós cenyiu fulla; / no pot l'agulla / cosir, que és roma." (vs. 2764-71). En efecte, les unitats configurades com a sintagmes verbals *Blanquejar l'horta* 'fer-se canós el pubis' (def. pròpia) i *Cenyir fulla, no estoc* 'insinuació de la impotència viril' (MiP) i la locució verbal *Tenir la punta roma*, 'estar destemprat' (def. pròpia), hi són usades amb una funció altament modalitzadora, al servei de la susdita intenció comunicativa de l'emissor.

Uns versos més avall dels suara reportats, el mateix emissor (la muller del protagonista) inicia, mitjançant l'expressió "Ara escoltau, / diré també", introductora del discurs en primera persona, una seqüència on s'usen tres unitats estilístiques que metaforitzen l'exigència de relacions sexuals, que fa la dona, explicitant les conseqüències negatives que es deriven del fet que el marit se n'abstingui. En efecte, al fragment "Ara escoltau, / diré també: / l'hom qui s'absté / d'això en Quaresma, / a Cinquagesma / cornut se troba! / Spolse sa roba / qui apartar-ne / vol que no s'arne! / Prou és cimolsa / qui no l'espolsa / una hora al dia!" (vs. 2806-17), hi ha inserides les unitats estilístiques configurades com a enunciats parèmics *Qui se n'absté en Quaresma, es troba cornut en Cinquagesma*, que 'indica que els marits no deuen desatendre sexualment les mullers' (def. pròpia), *Qui no vol que se li arne, que l'espolsa*, que 'aconsella tenir cura de la roba i, metafòricament, practicar el sexe' (def. pròpia), i *A qui no l'espolsa, se li fa cimolsa*, que 'aconsella tenir cura de les coses per mantenir-les en bon ús i, metafòricament, la pràctica sexual, per evitar que l'òrgan sexual masculí es faci moll i inservible' (def. pròpia), de manera que el discurs de la dona evoluciona de l'amenaça inicial cap al consell, tot dintre d'una significació metafòrica semblant.

Al passatge on el narrador-protagonista inicia la descripció de l'actitud de la seva muller envers el fill que acaba de parir, i abans de fer-ne el relat concret, s'hi troba una sèrie d'unitats fràsiques que metaforitzen aquesta actitud, amb un alt efecte modalitzador, mitjançant comparances amb animals femella:

Puis fon parida,	ella el festeja,
lleva's la brida,	tant lo meneja
la regna es cala,	trenca't lo's beu.
torna's cucala	Cert, tal fi féu
e cadenera ;	mon fill per ella:
gallina era	primer ovella ,
que tostemps calla,	en après gata
mas en la palla	que sos fills mata,
com ha post l'ou,	tant los remuda.
tothom la ou;	(5193-11)

En efecte, la dona hi és tractada, successivament, d'egua, cucala, cadenera, gallina, ovella i gata i, en quatre casos, la comparança es concreta mitjançant l'ús d'UFs: les locucions verbals sinònimes *Llevar-se la brida* i *Calar-se la regna* i els proverbis *La primera gallina que escataina és la que ha fet l'ou* i *Amor de gata, que sos fills mata*, aconseguint dotar el fragment d'una gran força expressiva.

En el mateix sentit que el passatge anterior, però un poc abans, quan el marit i la muller discuteixen perquè aquesta no vol donar de mamar el fill, hi ha tota una altra sèrie de comparances tretes dels bestiaris. Així, el passatge “*Voltà's redona: / com lo peix féu / qui lo fill seu / en l'aigua llança: / mai s'hi atansa / ne pus se'n cura; / sa criatura / no la torcà / com fa lo ca, / ni el mirà ab hurça / com fa la sturça, / ni l'alendà / com lleó fa*” (vs. 5062-74) és bastit sobre quatre unitats estilístiques configurades com a sintagmes verbals: *Llençar els fills a l'aigua com fa el peix, Torcar els fills com fa el ca, Mirar els fills amb ursa com fa l'estruça, Revifar els fills amb l'alè com fa el lleó*, per tal

d'aconseguir una descripció altament modalitzada, que intensifica el grau d'abandó de la mare envers el nadó.

Per a mostrar la dolenteria de les monges, també s'hi fa ús d'una sèrie d'UFs que, amb funció modalitzadora, metaforitzen aquest fet. Així, al fragment "A qui les ou, / paren sibilles, / **e són centilles / a fer gran foc; / firen de broc / ben lluciades / e simulades / santes profetes; / **paren travetes / e fan centbells / a jovencells / e hòmens sants**" (vs. 5604-15), s'hi troben el proverbi *D'una centella se fa gran foc*, 'd'una cosa insignificant n'esdevé una altra de gran importància, generalment pitjor' (def. pròpia), les locucions verbals *Ferir de broc*, 'fer mal, irritar, ofendre amb paraules' (def. pròpia) i *Fer cimbells*, 'fer coqueteries' (DCVB), i la col·locació *Parar travetes*, 'acció de posar entrebancs a algú per fer-lo fracassar' (DCVB, *traveta*). És precisament gràcies a la inserció d'UFs que aquesta descripció maldient de les monges ateny la seva força expressiva punyent.**

Amb la intenció comunicativa de fer veure com és d'impossible esperar el bé d'una dona, al passatge reproduït a sota s'inclouen una sèrie d'UFs que, amb la força de la metàfora, modalitzen en alt grau la veu de l'emissor (Salomó).

Qui bé n'espera,	pedra curable,
espera al punt	or fet potable,
que puig amunt	argent de coure;
l'aigua del riu;	gran os ha a roure,
que torne viu	ab garbell poa,
espera el mort;	vol per la coa
e, bufant fort	o per l'esquena
en sa fornal,	tenir morena,
filosofal	anguila viva. (8524-41)

S'hi troben, en efecte, successivament, la locució verbal *Esperar que el riu pugi amunt*, el proverbi *Els morts no tornen al món*, la locució nominal *Pedra filosofal* i les locucions verbals *Fer or potable*, *Fer de coure argent*, *Tenir un os a roure*,

Poar amb garbell i *Voler agafar una anguila per la cua*, totes elles regides pel vers inicial “Qui bé n’espera...” i usades amb un significat metafòric semblant.

Fins i tot per a fer una observació de caire metadiscursiu, quan l'emissor anuncia que deixarà el tema concret que duu entre mans (el de les mares a qui acusa de “lo mal criar / dels fills fadrins”, vs. 9510-11) i que tornarà al tema general (malparlar de la maldat natural i general de les dones), s’hi fa mitjançant la inserció d’UFs. Així, al fragment “Lleixar-me vull / llur crueldat, / iniquitat, / insipiència / e negligència / pus recitar. / Per apartar / l’estil de llarg, / **descolle l’arc / e pus no els tire, / l’aladre gire, / torn al camí** / d’on m’apartí: / al natural / llur general” (vs. 9574-88), apareix usat, de forma molt desautomatitzada, el proverbi *Arc sempre armat, o flux o trencat* i les unitats estilístiques configurades com a sintagmes verbals *Girar l’aladre* i *Tornar al camí*. Un nou exemple, doncs, d’ús seriat d’UFs al servei d’una major força modalitzadora del discurs.

5.5. Documentació

Per a l’estudi diacrònic i sincrònic de les UFs és fonamental tenir-ne documentació catalana, alhora que la documentació en altres llengües és important, sobretot, per a l’anàlisi contrastiva. Tanmateix, la qüestió no afecta per igual totes les UFs, ja que la informació que se’n deriva de trobar en altres textos, anteriors o coetanis a l’*Espill*, determinades locucions conjuntives, com ara *Sinó que*, *Quant més*, *Per tant*, etc., no té la mateixa rellevància i significació que el fet de trobar inserit en dues obres un mateix proverbi no gaire usual. En l’un cas, la informació es redueix a una dada estrictament lingüística mentre que, en l’altre, pot atènyer aspectes estilístics i d’interrelació o dependència textuals.

5.5.1. Documentació en català

No cal dir que, si alguns camps de la nostra base de dades cal considerar-los oberts, aquesta observació cautelar afecta sobretot a la documentació, ja que

com més se'n cerca més se'n troba. Pel que fa a obres catalanes, normalment hem esporgat, amb intensitat i dedicació desiguals (segons que en disposarem de versió digitalitzada o no), totes les que tenien interès paremiològic. Quant a les UFs que no són enunciats, la recerca ha estat més discrecional i, per tant, continua encara més oberta. La documentació recollida no sempre conté exactament la UF de referència; de vegades, hem considerat d'interès incloure-hi textos que en contenen variants, més o menys pròximes, així com altres unitats que hi tenen relació.

Per a la recerca contrastiva de les unitats de l'*Espill* ens ha estat molt útil el portal Rialc, amb tot de textos versificats en suport digital. En particular, hem consultat a bastament les obres de Francesc de la Via, el *Facet*, els certàmens poètics del XV (Ferrando 1983), els *Scacs d'amor*, *La brama dels llauradors*, el *Col·loqui de dames*, la *Istòria de la Passió*, *Lo procés de les olives*, *Lo somni de Joan Joan...* I més esporàdicament, l'obra completa d'Ausiàs March. Quant a obres en prosa, hem consultat asíduament *Lo Somni*, el *Gènesi de Scriptura*, el *Curial e Güelfa*, la *Faula de Neptuno e Diana*, les obres ovidianes i hagiogràfiques de Corella, *Lo Cartoixà*, el *Tirant lo Blanc*, la *Vita Christi...*; en aquest sentit, cal lamentar que les obres de Francesc Eiximenis no estiguin encara disponibles en suport informàtic, la qual cosa en facilitaria els estudis lingüístics, com ara el de recerca fraseològica. D'altra banda, hem consultat sovint el *Glossari general lul·lià* de Miquel Colom, el *Repertori d'expressions multinominals i de grups de sinònims en traduccions catalanes antigues* de Curt Wittlin, el *Vocabulari de la llengua catalana medieval* de Lluís Faraudo de Saint Germain i, no cal dir-ho, la pràctica totalitat dels diccionaris amb interès fraseològic.

5.5.1.1. Primers testimonis

Un fet important a subratllar és que a l'*Espill* hem trobat la primera documentació de moltes UFs, sense perjudici que altres recerques posteriors hi aportin noves dades. Fins i tot, gràcies a la inserció a l'*Espill*, ha estat possible identificar UFs no conegudes abans. Vegem exemples d'ambdós fets.

El proverbi *Al cul del sac, s'hi troben les engrunes* (FE0022), del qual tenim les definicions següents: 'adverteix als que dissipen les coses de què han de respondre (PCC, C 3930), 'vol dir que a la fi es comproven les errors comeses (DCVB: *sac*), 'indica que, al final, no hi queda pràcticament res (de bo) (def. pròpia), apareix inserit a l'*Espill* de forma desautomatitzada, amb la segona clàusula avantposada i substituïda per una altra ("ja és ma despesa"), adequada a l'emissor, que és el narrador-protagonista: "...mon mig perdut / enteniment, / fet ignocent, / ja oblidant, / no prou bastant / a tal empresa. / **Ja és ma despesa / al sol del sac**, / lo sirgant flac / del meu cervell / fa son capell / minve, sotil, / romp li's lo fil / e pert lo sest" (vs. 124-37). No se'n coneix nova documentació fins als compendis del segle XIX (PCC, C 3930).

De la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Donar del peu* (FE0025), que DCVB, *peu*, defineix com 'renunciar (a alguna cosa), menysprear (alguna cosa)' a partir de la sola citació de l'*Espill*, no n'hem trobada cap altra documentació: "Jo, com absent / del món vivint, / aquell jaquint / aconortat, / d'ell apartat / **dant-hi del peu**, / vell jubileu / mort civilment" (vs. 161-68), "Amb gran menyspreu / **donà-hi del peu**; / vestir no ho vol" (vs. 2077-79).

La locució adverbial *A fil per pua* (FE0087) és recollida per DCVB, *pua*, sense la preposició --*Fil per pua*-- i la defineix com 'a poc a poc, amb molta mesura', a partir de la citació de l'*Espill*: "Hauré ordir, / puix me n'empatx, / aquest meu scaig / de parlament, / curt, flac, fallent, / **a fil per pua**" (vs. 672-77). DCVB, *fil*, anota *Fil per agulla* com igual a *Fil per randa*, 'amb tots els detalls, sense deixar res'. DeCat, *fil*, diu que l'*Espill* canvia *randa* per *pua*. Farnés anota el vers de l'*Espill*: "A fil per pua" (PCC, F 863b), amb remissió a *Fil per randa* (PCC, F 871), on diu que aquesta tal vegada sigui una forma semblant a la frase continguda a l'*Espill*. Sembla evident que és així, però nosaltres hem considerat com a forma canònica genuïna la que conserva la preposició inicial *A*, que cauria amb el pas del temps. Podem considerar-la com a primera documentació, sense perjudici que a *Lo somni de Joan Joan* apareix

tres vegades *Fil per randa*: “Tot, **fil per randa**, / vos ho diran, sens donar tanda / per a respondre” (vs. 199-201), “Dic-ho per ço, puix és mia la tanda, / que em par de més voler parar les taules, / si los bocins voleu dar **fil per randa**” (vs. 2142-44), “**Fil per randa**, / que dels desigs faça comanda, / o cessió, / als que hi daran millor raó” (vs. 2988-91).

De la locució verbal *Donar-se brasa* (FE0110), ‘afanyar-se, donar-se pressa’ (DCVB, *brasa*), la inserció a l’*Espill*: “Com m’abexà / tantost de casa, / que em **donàs brasa**, / ben adreçat: / un peu calçat / altre descalç, / gipó al fals / tot esquinçat, / ben desairat / i sens camisa, / dix: “A ta guisa...”” (vs. 862-72), és anterior de segles a la que reporta DCVB de *L’escanyapobres*, de Narcís Oller: “**Van donar-se brasa** a fugir costa amunt”.

Així mateix, al fragment de l’*Espill* suara reportat també figura la que pot ser considerada primera documentació de la locució adverbial *Al fals* (FE0111), ‘mal endreçat, vestit de qualsevol manera’ (def. pròpia).

De la locució verbal *Tenir bona mà* (FE0128), ‘tenir molta habilitat’ (DCVB, *mà*) no n’hem trobat cap testimoni anterior al de l’*Espill*: “Fui caçador, / cavalcador / dels bons dels regnes, / **bona mà** en regnes, / peu i esperons” (vs. 983-87).

La locució adjectival *De sucre* (FE0131), ‘delicat, massa fi, mancat de vigor’ (DCVB, *sucrer*), es troba a l’*Espill*: “Que féu son fill / hom femení, / fet **d’alfaní** / e d’orelletes, / **sucrer**, casquetes, / e viciat” (vs. 1010-15) i no es retroba, que sapiguem, fins a *La parada*, de Joaquim Ruyra: “Oi que no ens tens malícia, noi **de sucre**?”.

La col·locació *Home de paper* (FE0134), que Miquel i Planas comenta així: “Actualment és dit usualment *home de palla* a l’irresponsable que actua cobrint responsabilitats d’altres persones o que assumeix una representació superior a l’efectivitat del seu rang social”, apareix a l’*Espill*, en primera i única documentació: “Ni hu sabé fer / l’**hom de paper**” (vs. 1043-44).

La locució verbal *Amagar les mans* (FE0142), que Miquel i Planas anota com a locució i que es pot definir com ‘no fer cap favor ni donar cap ajut’ (def. pròpia), només l’hem trobada a l’*Espill*: “**Mans amagant**, / no em llexà seure, / ni em féu dar beure / ço que tiràs” (vs. 1096-99).

La col·locació *Home de Déu* (FE0167), ‘home que té molta bondat’ (Gonzàlvez), es troba repetida a l’*Espill*: “Jove fadrí, / desempenat, / fui-me’n anat / a l’**hom de Déu**” (vs. 1302-05), “Per ço barons / no pròmens bons, / **hom de Déu** sant / ni profetant / ja no hi havia” (vs. 13207-11), però no l’hem trobada enlloc més.

La locució adverbial *Un tant* (FE0196), ‘en quantitat o intensitat no gaire considerable’ (DCVB, *un*), que apareix profusament usada a l’*Espill*: “Veren lo cos / estès, jaent, / **un tant** calent” (vs. 1562-64), “Relació / certa li feren / del que pogueren / **un tant** mirar” (vs. 3703-06), “Déu ho permès, / a mon juí, / pel prejuí, / **un tant** desorde / fet contra l’orde” (vs. 4966-70), “Mas que em mostràs / **un tant** altiva, / no em fes cativa / de marit vell” (vs. 5988-91), “Prest replicà / **un tant** torbada / per l’ambaxada” (vs. 11363-65), “Aconsolar / te vull **un tant**” (vs. 15014-15), “Són estimades, / **un tant** preades” (vs. 15319-20), “Cascun hagué / enuig **un tant**” (vs. 15458-59), no l’hem trobada en cap altra obra consultada.

La primera documentació catalana del proverbi *A cada porc li arriba son sant Martí* (FE0211), que ‘significa que a tothom li arriba la tongada de desgràcies o el moment d’haver de compensar amb dissorts les temporades que han tingut de felicitat’ (DCVB, *porc*) es troba a l’*Espill*: “Ab semblant joc / tots s’espantaven, / fugir cuitaven; / gens no es torbava, / ans acabava / sos maleficis. / **Porc ple de vicis, / un mal matí / son sanct Martí / ella trobà: / la pell llexà / per fer-ne bots**” (vs. 1788-99). Posteriorment, no el retrobem fins al segle XVIII, en la compilació de Lluís Galiana: *A cada porc ve el seu S. Martí*.

La col·locació *Anar en part* (FE0219), ‘anar d’ací d’allà, de part i altra (MiP), només l’hem atestada a l’*Espill*: “E presomint / fos fill bastart, / **anava en part** / les dents croxint” (vs. 1924-27).

De la locució adverbial *Mai per jamés* (FE0233), que ‘indica una temporalitat il·limitada aplicada a un fet inassolible’ (def. pròpia), n’hi ha dues recurrències a l’*Espill*: “**Mai per jamés** / rebí el promés” (vs. 2123-24), “**Mai per jamés** / ne pot exir” (vs. 5916-17) i no n’hem trobada cap altra, tret de les variants *Nunca jamés* i *Nunca mai*, presents a la *Tragèdia de Caldesa*: “Repose lo sol davall l’habitable terra, e **nunca jamés** en nostra vista los seus daurats cabells estenga”, al *Tirant*: “Trobí’m en servitud d’aquest cavaller, que **nunca jamés** jo l’hagués conegut” (cap. 74) i a la resposta de Jeroni Fuster a l’*Obra de la sacratíssima concepció*: “Que **nunca may** en vos cabre podia / aquell defalt que·ls altres ensutsia”.

Podem considerar que una primera documentació de la locució verbal *Cosir-se la llengua* (FE0235), equivalent a *Cosir-se la boca*, ‘imposar-se el silenci, guardar-se de parlar’ (DCVB, *cosir*), és la que es troba inserida i desautomatitzada a l’*Espill*: “Ab tots parlara, / **la llengua** asida; / ab mi **cosida**, / com si fos muda” (vs. 2137-40). De fet, posteriorment, tenim les referències contingudes a *Consells i bons avisos*, d’Andreu Martí Pineda: “Tres agulles roba. / I **cus-te** ab l’una la roba / i ab les altres dos **la boca**” i a la *Rondalla de rondalles*, de Lluís Galiana: “Com s’apaciguà la cosa y **es cosiren tots la boca**”.

De la col·locació *Mig cofre* (FE0242), ‘possiblement, un cofre petit per a posar damunt de la taula o d’un altre moble’ (Vila), n’hi ha dues recurrències a l’*Espill*: “Volent restar / sens del tot rompre, / jo só qui compre / (...) / calces, tapins / ab escarpins / de vellut blau, / **mig cofre** i clau, / quant trobar puc” (vs. 2152-75), “Sols clau tenia / al seu **mig cofre**, / ple de girofre / e droguerries” (vs. 2518-21) i no n’hem trobada cap altra.

De la locució verbal *Eixir de la roca* (FE0250), ‘ésser de baixa extracció’ (MiP), no ne coneixem cap més testimoni que el de l’*Espill*, en el fragment on les parentes de la futura muller del narrador volen unes bodes pomposes, en contra del que pretén el nuvi, perquè la promesa —diuen mitjançant una interrogació retòrica— no és de baixa condició: “**Ix de la roca**, / que ab tan poca / honor se facen?” (vs. 2221-23).

Probablement, una primera documentació de la col·locació *Fer la salva* (FE0257), ‘fer el tast que l’encarregat de servir el menjar i la beguda a un rei o príncep feia de les menges i bevendes destinades a aquest, per evitar que fos metzinat’ (DCVB, *salva*), és la desautomatitzada de l’*Espill*: “Trobí violes / en lo meu ort / e morritort, / donzell ab malva. / **Entrí hi ab salva**; / mon primer past / mengí ab tast / e fort mostalla” (vs. 2290-97).

No hem trobat documentació anterior de la col·locació *Porca crespina* (FE0263), ‘femella del porc espí’ (DCVB, *porc*), que apareix a l’*Espill*: “Primer, volent- / la solaçar / he abraçar: / a totes parts / ariçons, carts, / **porca crespina**, / no tenen spina / pus fort punyent” (vs. 2346-53).

De la locució adverbial *A missa solta* (FE0272), ‘quan la missa era acabada’ (DCVB, *solt*), no coneixem cap més inserció que la de l’*Espill*: “Si cavalcava / fent qualque volta, / **a missa solta** / jo me’n tornava / e m’acostava / al mal dinar” (vs. 2424-29).

Igualment s’esdevé amb la col·locació *Drap de boca* (FE0275), ‘tovalló’ (DCVB, *drap*): “Senyalat plat, / certa scudella, / tenia ella, / taça apartada, / sal no tocada, / son **drap de boca**” (vs. 2478-83).

La locució verbal *Fer bótes* (FE0288), ‘estar a punt de plorar’ (def. pròpia), es troba a l’*Espill*: “Si no es llevaven / per ella totes, / s’hi **feia bótes**” (vs. 2562-64) i no en coneixem cap testimoni anterior. DCVB, *bot*, anota la variant *Fer el bot*, ‘inflar els llavis i fer els gests precursors del plor’.

De la locució verbal *Pujar la quinta* (FE0291), que Miquel i Planas explica així: “Pujar un interval de cinc notes musicals, volent això dir aixecar la veu a to de disputa” i que DCVB, *quinta*, defineix com ‘alçar la veu, cridar fort i amb irritació’, a partir de la citació de l'*Espill*: “Cridant braveja, / **puja la quinta**” (vs. 2599-600), no en tenim més documentació.

La locució verbal *Pixar-se a les sabates* (FE0305), ‘ser un vell senil’ (def. pròpia), apareix usada a l'*Espill*: “Del temps de txapes / sou e d'antany, / no sou d'enguany, / ja no us usau; / vós ja **us pixau / en la sabata**; / la nostra gata / vos ne portau; / molt cavalcau / tort en la sella; / fa-ho la scarsella / o curt gambal?” (vs. 2736-47) i no la retrobem fins a l'anotació de Farnés: “Pixar-se a les sabates” (PCC, S 21), que la pren d'un compendi de Cels Gomis i no cita l'*Espill*.

Probablement, els versos de l'*Espill*: “Revenedor / féu tal parell: / un cos tan bell, / alt com plançó, / ab un bessó / xic, caganiu, / sec, renadiu, / flac, setmesí, / avar, mesquí, / **menja bonico, / caga poquico**, / sard, mirmidó, / pus ver capó, / só emparellada” (vs. 2776-89) recullen la primera i única documentació del proverbi aragonès *Qui menja bonico, caga poquico* (FE0315). Amb la mateixa estructura d'oració de relatiu i els mateixos verbs *menjar* i *cagar*, existeix el proverbi català *Qui menja dolç, caga agre* (DCVB, *menjar*).

De la col·locació *Córrer toros* (FE0322), ‘festa consistent a burxar els toros i esquivar-ne el perill de les seves investides’ (def. pròpia), probablement és la de l'*Espill* la primera documentació: “En casa mia, / si no junyien / o no **corrien / toros** per festa” (vs. 2818-21).

De la locució verbal *Filar amb fus d'argent* (FE0323), ‘entre dones acomodades, vagarejar, xerrar i no fer feina’ (def. pròpia), hem trobat només l'ocurrència de l'*Espill*: “Les que **filaven**, / com diu la gent, / **ab fus d'argent**” (vs. 2826-28). L'hem considerada locució i no unitat estilística per la fórmula d'inserció explícita que l'acompanya.

La locució quantificacional *Tot de* (FE0325), ‘gran quantitat de’ (DCVB, *tot*), té presumiblement a l’*Espill* la primera documentació: “Conten prou broma, / **tot de** mal dien / e hi afigien / --ab molts envits-- / de llurs marits, / e se’n burlaven” (vs. 2846-51). DCVB, que no hi cita l’*Espill*, només aporta testimonis en obres d’escriptors contemporanis (Esclasans, Carner, Llor, Riba...).

Les fórmules de joc que, amb funció denominativa, apareixen en versos consecutius a l’*Espill*: “Aprés jugaven: / “**voleu palleta?**”, / “**dau-me man dreta!**”, / “**qui té l’anell?**”, / “**do-us est ramell!**”, / capsa amb comandes / ab ses demandes, / un arbre i cant / ocell donant” (vs. 2852-60) són, amb tota seguretat, primeres documentacions.

Del proverbi *Qui menys en sap, més hi diu* (FE0332), que ‘significa que els ignorants solen ésser els qui parlen més d’allò que no saben’ (DCVB, *saber*), n’hi ha una variant inserida a l’*Espill*: “Tots altercaven / e disputaven, / **qui menys sabia / més hi mentia**, / e tots parlaven, / no s’escoltaven” (vs. 2873-76), la qual n’és segurament la primera documentació. La següent vegada que el trobem és en un compendi del segle XX: *Qui manco en sap, més hi diu* (PCC, S 87).

El proverbi *Al badoc, mudeu-li el joc* (FE0339), que ‘es diu indicant que al ruc, en mudar-li la conversa, evidencia la seva estultícia’ (PCC, B 41), té la seva primera documentació a l’*Espill*: “Joc de naips / de nit jugàvem; / abdós rumflàvem, / ella partia, / sovint prenia / les copes totes; / trinca de sotes / si ans jugava, / copes llançava; / puys no em valia, / bastons servia; / **com al badoc, / mudava joc**, / lo del noguer, / dant-li lloguer / perquè do el fruit, / jugava en buit” (vs. 3010-26). La locució de la segona clàusula es troba, dues vegades, al *Tirant*: “**Li muda tot lo joc**” (cap. 218), “Ara **em voleu mudar lo joc**” (cap. 228) i, ja entrats al segle XVI, a *La Vesita*, de Joan Fernández d’Herèdia: “Burlau? Gran plaer y prenh. / Segons **me mudau lo joch**, / a Gilot semblau un poch, / encara que no us entenich”. Hernán Núñez recull el proverbi, indicant que és català (RPR, 452).

Al fragment suara reportat, hi ha la col·locació *Jugar en buit* (FE0342), que interpretem com 'en el joc de cartes, jugar de fallanca, sense tenir triomfs' (def. pròpia) i de la qual no en coneixem més testimonis.

De les col·locacions que, a l'*Espill*, designen noms concrets de jocs, n'hi ha cinc: *Joc d'escampella* (FE0343), *Joc de la joca* (FE0344), *Joc de mantades* (FE0524), *Joc de passa passa* (FE0531) i *Joc de fletxa* (FE0684), de les quals no coneixem cap documentació prèvia. Apareixen als fragments següents: "Per reduir-la, / jugava birla / sovent ab ella, / **joc d'escampella** / ni **de la joca**, / com si fos roca, / menys se'n movia" (vs. 3027-33), "E les vesprades / d'agost, anar / camí de mar / a la banyada; / en la tornada, / minyonejant, / venir jugant / **joc de mantades**" (vs. 5472-79), "Bé lo **joc** juguen / **de passa passa**" (vs. 5498-99), "Sens centener / són la madexa / e **joc de flexa** / per cego fet: / fir cascun tret / fora el terror" (vs. 7800-05), els tres primers amb significat literal i els altres dos en aplicació metafòrica. Dels jocs d'*escampella*, de *mantades* i de *fletxa* no en tenim cap més documentació, mentre que els de *la joca* i de *passa passa* apareixen esmentats, respectivament, a la *Disputa de viudes i donzelles*: "Que el **joc de la joca**, d'on molts delits vénen, / per naturalea lo saben i entenen" i als *Consells a una casada*, d'Andreu Martí Pineda: "Donau-li molta raó / fent-li el **joc de passa-passa**".

Probablement, la locució nominal *Foc salvatge* (FE0361), 'malaltia cutània, caracteritzada per granulació vermella, difícil de guarir' (DCVB, *foc*), té una primera documentació en les dues recurrències que n'hi ha a l'*Espill*: "Baix, --dix-- gran foc / cert, m'ha llexat, / tot escorxat. / Par **foc salvatge!**" (vs. 3262-65), "Hagué bocatge / e **foc salvatge**" (vs. 5251-52).

La identificació de la locució adverbial *Amb mala fressa* (FE0375), de la qual no tenim més notícia que la de l'*Espill*: "Calat lo vel, / ella es confessa / **ab mala fressa**, / pres falsament / lo sagrament / sant de l'altar" (vs. 3542-47), és problemàtica, ja que el significat pot variar segons que el vers es vinculi a l'anterior o al posterior. DCVB la vincula al vers posterior i diu: "No es veu clar,

en aquest text, el significat del mot fressa”, mentre que DeCat, a partir d'aquesta vinculació, la defineix com 'amb perversa llestesa'. Nosaltres, com Miquel i Planas, l'hem considerada lligada al vers anterior i l'hem definida com 'quequetjant, amb mitges paraules'.

La documentació catalana més antiga que coneixem del proverbi *Qui espines sembra, descalç no vaja* (FE0381), que 'Indica que, qui fa alguna malifeta, ha d'anar amb molt de compte per no patir-ne, ell mateix, les conseqüències' (def. pròpia), és la que figura a l'*Espill*: "Sols li ocorre / dir a la fembra: / **Qui espines sembra, / descalç no vaja;** / qui molt s'ensaja / a l'aigua anar, / ell ha lexar / lo coll o l'ansa; / tota esperança / tinc ja perduda / si no ens ajuda / Déu poderós..." (vs. 3650-61). La locució *Anar descalç per espines* es troba al *Llibre dels cavalls*, de Manuel Díeç (*Vocabulari de Faraudo*).

El proverbi *L'home proposa i Déu disposa* (FE0396), que 'indica que els projectes que hom fa no sempre es realitzen' (def. pròpia), apareix a l'*Espill*: "**L'home divisa, / en si propon, / e Déu dispon** / e proveix / a qui el servix / al profit seu" (vs. 3904-09) i no el retrobem fins al XVIII, al refranyer de Carles Ros: *L'home compon i Déu dispon*.

De la locució adverbial *A mai* (FE0410), que, seguida d'infinitiu, es troba tres vegades a l'*Espill*: "Un capellà / la combregava, / òstia (li) dava / sens consagrar, / **a mai** fallar / cada semmana, / com a terçana / fent paroxismes" (vs. 4008-15), "Les nits e dies, / **a mai** llexar, / set veus orar" (vs. 11208-10), "**A mai** jaquir / missa tots jorns" (vs. 15808-09), no n'hem trobat cap altra documentació.

La col·locació *Roba jusana* (FE0414), que actualment es diu *Roba interior*, 'les peces de vestit que es porten més prop del cos i cobertes per altres peces' (DCVB, *roba*), només l'hem trobada a l'*Espill*: "Que desús vist / cot e mantell / de gros burell; / **roba jusana** / de fina grana" (vs. 4070-74).

El proverbi *Molt parlar i poc obrar* (FE0448), que 's'aplica a les persones poc treballadores, que verbalitzen la feina i no la fan' (def. pròpia), es troba a l'*Espill*: "Tota maldat, / poca bondat, / al mal promtea, / al bé perea, / de **molt parlar / e poc obrar**, / molt envejosa, / superbiosa" (vs. 4399-08) i no el tornem a localitzar fins als compendis del segle XIX (PCC, P 922).

Del proverbi *El natural és immortal* (FE0468), del qual hem donat com a variants *El que és de natura, sempre dura* i *El (mal) que és de natura, mai se cura*, no se'n coneix documentació anterior a la de l'*Espill*, on apareix intertextualitzat en dues ocasions: "Poc apurà / sa consciència: / per aparència / se confessava, / e no cessava / que no bornàs / e prest tornàs / **al natural, / que és immortal**, / car la esperança / d'haver criança / una hora al dia / li recudia" (vs. 4670-82), "Car tots sos mals / són **per natura, / de rara cura** / o incurables" (vs. 6985-95). El diccionari de P. Torra (1640) el recull.

De la locució verbal *Costar pel pebre* (FE0489), que DCVB defineix bé: 'costar molt, ésser molt car' però transcriu malament l'*Espill*: "costà'm bé'l pebre", no es coneix cap altra documentació, fins al segle XIX, que la de l'*Espill*: "Fiu matrimoni; / volguí-la rebre: / **costà'm pel pebre**, / errí mos comptes" (vs. 4960-63). Exactament amb la mateixa encunyació, aquesta unitat fràsica és encara viva a Beneixama.

Del proverbi *La primera gallina que escataina és la que ha fet l'ou* (FE0505), identificat per Sebastià Farnés (PCC, G 109) al fragment "Puis fon parida, / lleva's la brida, / la regna es cala, / torna's cucala / e cadernera; / **gallina** era / que tostemp calla, / mas en la palla / **com ha post l'ou, / tothom la ou**; / ella el festeja, / tant lo meneja / trencat lo's beu." (vs. 5193-205), no es coneix cap altra documentació fins a la seva aparició en un compendi del començament del segle XX.

El proverbi *Amor de gata, que sos fills mata* (FE0507), que s'insereix a l'*Espill* amb el mot *amor* elidit però deduïble pel context: "Cert, tal fi féu / mon fill per ella: / primer ovella, / en après **gata / que sos fills mata**, / tant los remuda"

(vs. 5206-11), hi té la seva primera documentació, amb segles de diferència. Farnés anota, a partir de compendis del segle XX, les encunyacions: *Tant estima el gat els seus fills, que se'ls menja* (PCC, G 366) i *Amor gatina, que es menja els gatons* (PCC, A 120).

La locució verbal *Venir en cru* (FE0516), que apareix en el cotext següent: “Grata’s e rasca / on no li pru. / Tot **li ve en cru**” (vs. 5316-18), és definida per DCVB com ‘venir malament, fer mal efecte, ésser desagradable’, a partir de la citació de l’*Espill* com a única font documental; nosaltres tampoc no n’hem trobada cap altra.

De la col·locació *Venir a llum* (FE0528), ‘nàixer’ (Gonzàlvez), que figura al fragment “Si són prenyades / e **ve a llum**, / és llur costum / a tres o quatre / fer-los debate / ab daus rifant / o sorts gitant / pare qual és” (vs. 5484-91), no n’hem trobat cap altre testimoniatge.

La col·locació *Parar travetes* (FE0541), present a l’*Espill*: “**Paran travetes** / e fan centbells / a jovencells / e hòmens sants” (vs. 5612-15), no tornem a veure-la recollida fins al *Gazophylactium catalano-Latinum* (1696): “Fer traveta a algú. *Aliquem supplantare. Aliquem implicito ejus crure prosternere*”.

Del proverbi *Qui no prem la taronja, no en treu suc* (FE0550), que ‘denota que sense esforç no es pot treure profit’ (def. pròpia), tenim una únic testimoni textual a l’*Espill*: “Als dir no puc: / **mai haureu suc / si no feneu / e no premeu / fort la taronja**. / Tal és la monja” (vs. 5827-32). Posteriorment, no es troba res semblant fins a la *Rondalla de rondalles*: “Tant expremixen la taronja, que ixen los pinyols” (PCC, T 142) i el diccionari Labèrnia: “No munyir o no escórrer tant la taronja que quede sense such” (DLC, *taronja*), amb el mateixos elements que el de l’*Espill* però de significat diferent: ‘ensenya la moderació y prudència ab que’s deu procedir per a evitar las malas resultas de portar las cosas fins al extrem’.

Els versos “Ha prou caçat / lo món cercant / e trespassant / per Ceca i Meca, / la vila seca / la Vall d'Andorra, / volta d'en Torra / e Senta Creu, / per tot arreu / fins Pont trancat” (vs. 6134-43) contenen la primera documentació coneguda de la locució verbal *Córrer la Seca, la Meca i la Vall d'Andorra* (FE0565), que Farnés defineix en l'accepció més metafòrica: ‘indica que algú és molt experimentat i astut’ (PCC, S 576), mentre que DCVB en dona dues de més literals: ‘anar d'ací d'allà, caminar o viatjar molt (DCVB, *seca*) i ‘viatjar molt, trescar per moltes bandes’ (DCVB, *córrer*).

Als versos reproduïts suara hi apareix la locució verbal *Pertot arreu* (FE0568). DCVB cita l'*Espill* com a exemple lèxic, no fràsic i, a més, l'accepció que hi dona del mot *arreu*, ‘sense excepció, sense triar o eliminar res’, no es correspon amb el de l'*Espill*, que és el més general de la locució: ‘per totes parts’. No l'hem trobada en cap altra de les obres del XV on l'hem cercada.

De la locució adjectival *Eixorca com una mula* (FE0575), present al fragment “E **com la mula** / que fills no sembra, / la **xorca** fembra / és reputada” (vs. 6172-75), no n'hem trobat cap altra documentació.

De la locució adverbial *Al temps* (FE0578), ‘en el moment adequat’ (Gonzàlvez), diu DeCat: “No tinc dades catalanes de *a temps* en el sentit de ‘no massa tard, quan cal’ (...) però hagué de ser cosa constant des dels orígens, puix que *ad tempus* es troba ja en Ciceró”. Per ara, doncs, la de l'*Espill*: “E no t'oblidge / que el metge mana, / per viure sana / la jove plena, / de llur colmena / **al temps** la bresca / ans massa cresca / cové li tallen” (vs. 6200-07), n'és l'única documentació catalana.

El proverbi *El marit, servir-lo com a senyor i guardar-te'n com de traïdor* (FE0584), que ‘aconsella tractar bé el marit, però no refiar-se'n’ (def. pròpia), apareix inserit a l'*Espill*: “Altra m'escriu: / “**Marit serviu / com a senyor? / Com d'un traïdor / d'ell vos guardau**, / car ab fals dau / lo marit juga; / fique'l quant puga, / de sis féu quatre; / llurs daus rebatre / bé sapiau ; / si li parau, / cambiau

sort; / si sou d'acort, / vos pagareu / e plorareu" (vs. 6293-308) i no tornem a trobar-lo fins en compendis del segle XX (PCC, M 1159).

La locució verbal *Pagar i plorar* (FE0587), 'esforçar-se en alguna cosa i sortir malament' (def. pròpia), inserida als dos darrers versos del paràgraf suara reportat, no l'hem tornada a trobar fins a compendis del segle XX (PCC, P 342).

De la locució *Donar de cua* (FE0603), antecedent de l'actual *Girar cua*, 'tornar arrera, deixar de passar avant en un assumpte' (DCVB), tenim com a única documentació la de l'*Espill*: "**De coa** en l'ham / mai hi **donist**" (vs. 6528-29).

Igualment podem dir de la locució verbal *Metre's al brell* (FE0604), 'caure en un parany' (def. pròpia), que figura als versos: "En l'ham i **brell** / tu t'hi **meties**" (vs. 6536-37). DCVB, *brell* 'trampa en forma de filats o d'un tauló posat en fals, per caçar animals', cita l'*Espill* només com a exemple lèxic, no fràsic. De fet, donada la inexistència d'altra documentació, podríem haver tipificada aquesta UF com una creació d'autor i, doncs, una UE configurada com a sintagma verbal.

La locució verbal *Voler i doldre* (FE0606), que Farnés defineix com 'es diu de qui està per un negoci però li sap greu que de certa manera el perjudiqui' però sense citar l'*Espill* (PCC, V 1282), apareix als versos "Fet t'han mil faltes / e ja te n'altres? / Ara te'n **dols**, / ara les **vols**." (vs. 6551-54), sense que se'n conegui cap altra documentació fins al segle XIX.

El proverbi *Casaments entre parents no fan prova* (FE0623), que Farnés ha recollit oralment (PCC, C 1719), té com a única documentació catalana coneguda la inserida a l'*Espill*: "**Tard o jamás / casats parents / són opulents; / fills, pau ni pa / a tard n'hi ha, / hoc prou remor**" (vs. 6678-91).

Primera documentació de la col·locació *Engany de mitges* (FE0633), 'adaptació del nom de la figura legal justiniana *ultra dimidium*, amb retracte

segur' (DeCat, *mig*): “No li fa por / venda es retracte / per lo fals acte, / ab dol, que fan, / i per **engan / de miges** dit” (vs. 6916-21). En un recull del segle XX figura *Engany a mitges no passa* (PCC, E 174).

Del proverbi *Divendres, faves tendres* (FE0656), que denota dejuni i frugalitat, tret de la seva inserció en cançons populars recollides al segle XX, no en coneixem cap més testimoniatge que el de l'*Espill*: “Altres hi cusen / robes girades, / portes tancades; / diumenge tallen, / dissabte ballen, / **cuinen divendres, / ab faves tendres** / sebes e alls, / carn a tassalls, / galls e hammins” (vs. 7418-27).

El fragment anterior conté, així mateix, l'única documentació coneguda de la locució adverbial *A tassalls* (FE0658), ‘a tallades’ (def. pròpia).

La locució verbal *Fer d'un sou ducat* (o *florí*) (FE0660), ‘fer veure una cosa per una altra en perjudici d'algu’, apareix dues vegades a l'*Espill*: “Ab lo cardó / e llarg sermó / tant saben dir, / que els fan vestir / lo vell per nou; / e **de un sou / ne fan ducat**” (vs. 7433-39), “**Del sou, florí / fan**, revenent, / robant la gent” (vs. 7516-18). No en coneixem cap altra documentació, tot i que amb el mateix esquema fràsic “Fer de (tal cosa) (tal altra)” i amb un significat gairebé sinònim, dintre del camp semàntic de l'engany, n'hi ha d'altres, presents únicament a l'*Espill* (*Fer de coure argent*) o compartides amb altres obres (*Fer de carabassa cistella*, *Fer del cel paella*, *Fer del verd bru*).

Única documentació de la locució *A sobre pinta* (FE0662), definida per DCVB com ‘sense enfondir gaire en tallar cabells o barba’, a partir de la citació de l'*Espill*: “Als de la quinta / **a sobre pinta** / los fan les barbes” (vs. 7469-71).

Única documentació de la locució *Vendre un sou per tres malles* (FE0667): “**Venen** en gros, / **sou per tres malles**, / ses vitualles” (vs. 7504-06), explicada per MiP així: ‘malvendre les vitualles a la vuitena part de llur preu’, ja que un sou són dotze diners, que són vint-i-quatre malles.

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Cua de milà* (FE0671), que aplica aquesta peça d'encaix ferm de fusteria a les persones de temperament dur i dominant, difícils de tractar, només l'hem trobada a l'*Espill*: “Són llop de mar, / lo pex mular, / drac e balena, / polp e serena, / **de milà coa**” (vs. 7721-25).

És molt probable que la primera documentació de *Vellmarí* (FE0672), contracció de *Vedell marí*, ‘foca mediterrània’, sigui la continguda a l'*Espill*: “A qui la lloa / de llur bellea / --més de noblea-- / són **bell marí**” (vs. 7726-29).

La locució verbal *Viure de l'aire com les papallones* (FE0676) presenta una primera documentació a l'*Espill*: “**Com mariposa, / de l'aire viu**” (vs. 7746-47). DCVB, *viure*, en recull la variant *Viure d'aire com els camaleons* i la defineix com ‘no tenir mitjans suficients per a viure així com cal’.

La locució nominal *Balança de carnisser* (FE0679), que prové d'un àmbit d'activitat concret i ha passat al general, aplicant-se a cosa o persona poc fiable, té com a única documentació coneguda la de l'*Espill*: “Més són **balança / de carnisser**, / e de barquer / retorçut rem” (vs. 7762-65).

No coneixem cap altra documentació de la locució nominal *Ull de poll* (FE0680), del segle XV o anterior, que la de l'*Espill*: “Sabata streta, / qui par ben feta / al mirador / e fa dolor / e **ulls de poll** / al peu del foll” (vs. 7769-74).

Igualment s'esdevé amb la locució nominal *Rossí sard* (FE0681), ‘ase menut i poc domable de l'illa de Sardenya’ (MiP), ‘figuradament, persona capriciosa, tossuda i inconstant’ (def. pròpia): “Són **rossí sard**, / car sols a part / giren la squerre” (vs. 7785-87).

Segons l'estat actual de la recerca documental, també es troba a l'*Espill* la primera menció de la locució nominal *Vidre volador* (FE0685), que hi deixa el seu significat concret, ‘vidre molt prim, que s'esmicola ab molta facilitat’ (MiP), per prendre'n un de metafòric: ‘era anomenat pels poetes per significar una

cosa frívola, fràgil, sense consistència' (DCVB, *vidre*). Amb aquest significat, aplicat a les dones, figura al fragment "De **voladors / vidres** ampolles, / grosses bambolles / de moll sabó, / fum de carbó, / d'aguila ploma" (vs. 7810-15).

El mateix podem dir de la locució nominal, continguda també al fragment anterior, *Bambolla de sabó* (FE0686), que ja no hi té significat literal, 'bolla plena d'aire que es forma bufant per un canó prim a una mescla d'aigua i sabó' (DCVB, *bambolla*), sinó figurat, situació o persona aparent i sense consistència' (def. pròpia).

Així mateix, de la locució nominal *Ram de taverna* (FE0687), en sentit literal 'branquetes de pi que es pengen sobre el portal d'una casa per indicar que hi venen vi' (Gonzàlvez) i en sentit figurat 'dona de mala reputació' (def. pròpia), n'hi ha una primera documentació a l'*Espill*: "Fum de carbó, / d'aguila ploma, / cascada poma, / **ram de tavernes**, / buides cisternes: / res no retenen" (vs. 7814-16).

Les locucions verbals *Metre sal al foc* (FE0691) i *Metre foc en bombardarda* (FE0692), 'agreujar la situació' (def. pròpia), usades al fragment "Doncs qui els comana / qualsevol fet / tenir secret / (...) / s'aigua stojar / vol en cistella; / en bossa vella / sens tancadós, / ab boques dos, / **met son cabal; / en lo foc, sal; / foc en bombardarda**" (vs. 7828-45), no les tornem a veure fins al segle XX, en sengles compendis: *No tires al foc sal, que eixiràs mal* (E. Alberola, *Refraner valencià*; PCC, F 1235) i *Haver-hi foc a la bombardarda* (Batlle, *Proverbis i dites populars*; PCC, F 1219).

De la locució verbal *Beure en flascó* (FE0699), 'enverinar-se' (def. pròpia), no coneixem cap més documentació que la de l'*Espill*: "Lo qui s'hi fia / (...) / **beu en flascó**" (vs. 7919-29).

Igualment, la locució verbal *Escriure en l'aigua* (FE0709), 'fer una cosa inútil, que no té resultats perdurables' (Gonzàlvez), només l'hem localitzada a

l'Espill: “Qui les doctrina / (...) / en alt la pedra / per si pujar / vol avear, / dels fills tol pans / per dar als cans, / **en l'aigua escriu**, / l'or llança al riu, / met vi novell, / en ordre vell / ab rot embut, / llum jus l'almut / ell vol posar, / perles sembrar / als porcs davant.” (vs. 7957-85). DCVB i DIEC anoten les variants *Escriure a la mar* (o a l'arena, o a la sorra) i *Escriure en l'arena*.

La unitat estilística configurada com a enunciat parèmic *D'aquells trons, aquestes pluges* (FE0713), que ‘indica que unes coses porten les altres’ (def. pròpia), podria ser l'equivalent català del proverbi castellà *De aquellos polvos vienen estos lodos* (DRAE, *lodo*), per bé que també tenim *Qui sembla cards, espines cull*, amb un significat semblant. Apareix inserida, de forma desautomatitzada, al fragment “De semblants sons, / crits, llamps i trons, / jo ja sabia / pluja n'hauria” (vs. 8001-04).

De la locució verbal comparativa *Embotir (algú) com al porcell* (FE0723), present al fragment “**L'embotiran** / e fassiran / **com al porcell**” (vs. 8101-03), no en disposem d'altra documentació. Relacionades amb ella podem citar les anotades per DSFF, a l'entrada *golafre*: *Ésser un porc malfart*, *Menjar més que un porc* i *Afartar-se com un porc*.

Del mot compost *Aigua-sal* (FE0727), no en coneixem cap testimoni anterior al de *l'Espill*: “Si voleu pendre / sols d'**aigua-sal**, / peucrist, orval, / ab un diner / jo el poré fer / un bon cristiri” (vs. 8184-89).

De les set mencions que hi ha a *l'Espill* a la moneda anomenada *florí*, només en un cas aquesta és dita *florí vell* (FE0731), que hem considerat locució nominal, com els altres sintagmes que designen monedes: *Noble de nau* (FE0213), *Timbre nou* (FE0227) i *Marc d'or* (FE0521). Apareix al fragment “Al pagament, / lo llur marit, / emmalaltit, / **florins vells** tria, / ella els camvia: / baratarà / e comprarà / timbres trencats, / estisorats, / nachcís e mals, / falsos reals / sabudament” (vs. 8220-31) i no n'hem trobat cap altra documentació. Probablement, els *florins vells* esmentats a *l'Espill* fan referència als florins d'or pur encunyats a Perpinyà, a imitació del florí de Florència, inicialment per ordre

de Jaume III de Mallorca, el 1342, i després per ordre de Pere III el Cerimoniós, a partir de 1346, amb validesa per a tots els regnes de la corona. Més endavant, amb la llei rebaixada a 18 quirats, també se n'encunyaren a les ceques de Barcelona, València i Mallorca.

De la locució verbal *Menjar-se (algú) viu* (FE0733), 'tenir una gran animadversió envers algú i voler fer-li un gran mal' (Gonzàlvez), no n'hem trobat cap altra documentació que la de l'*Espill*: "Com rabiosa, / perniciosa, / crec, si podria, / **se menjaria / lo marit viu** / e qui tal scriu" (vs. 8275-80).

De la fórmula assertiva *Costi el que costi* (FE0737), 'a tot cost, per molt que costi' (DCVB, *costar*), n'hi ha a l'*Espill* una primera encunyació més elegant i genuïna: "Per llur persona / ne va la casa / a tall d'espasa, / a sac o estrall. / Mai res los fall / **cost que costàs**: / un mart al nas / dels gebel-lins / per vint florins / quan fa lo fred" (vs. 8326-35).

De la locució verbal *Esperar que el riu pugui amunt* (FE0757), no n'hem trobat documentació més antiga que la de l'*Espill*: "Qui bé n'espera, / **espera al punt / que puig amunt / l'aigua del riu**" (vs. 8524-27). DCVB, *creure*, anota com a recollida a Tortosa: *Fer creure que el riu va per amunt* 'fer creure coses absurdes'. Farnés recull d'un compendi de 1909: *Mos farà creure que el riu va per amunt* (PCC, R 680).

La locució verbal *Fer curt el pas* (FE0777), 'equivocar-se, errar la mida' (def. pròpia), té a l'*Espill* la primera documentació coneguda: "Molt desijosa / que s'afollàs, / **féu curt lo pas**" (vs. 8938-40).

De la col·locació *Donar a dida* (FE0781), 'posar un xiquet en mans d'una dida perquè el crie' (Gonzàlvez), no n'hem trobat cap documentació anterior a la de l'*Espill*: "Ses criatures / mig avorrides / **donen a dides**, / e les mesquines / no guarden quines" (vs. 9074-78).

De la locució verbal *Dormir com un mort* (FE0785), ‘dormir molt profundament’ (DCVB, *mort*), no coneixem més testimoni que el de l’*Espill*: “**Dormint com mortes**, / alguns plorant, / altres mamant / massa, los maten” (vs. 9202-05).

Igualment podem dir de la locució verbal *Tòrcer el solc* (FE0787), ‘canviar de manera de parlar o d’obrar’ (DCVB, *solc*): “Més vull contar / llur crueltat / e pravitat, / per incident / **lo solc torcent**” (vs. 9266-70).

Així mateix, la locució verbal comparativa *Matar com a conills* (FE0789), ‘matar en gran quantitat i fàcilment, d’un colp al clatell’ (def. pròpia), apareix a l’*Espill*, en parlar de les amazones: “Apres s’uniren / casi infinides; / ensenyorides, / han molt vixcut / e prou crexcut, / **matant** los fills / **com a conills**, / no les femelles” (vs. 9410-17), sense que en tinguem cap precedent.

La locució adverbial *Com llagosta* (FE0791), ‘en gran quantitat i fent damnatge’ (DCVB, *llagosta*), apareix a l’*Espill*: “E féu entrar / dins Famagosta, / **més que llagosta**, / gent genovesa” (vs. 9486-89) i no la tornem a trobar, segons el que coneixem, fins a *L’Atlàntida* de Verdaguer: “**Com llagosta** cauen d’Alcides al damunt”.

El proverbi *Les afaitades són, de dia, dones; i de nit, mones* (FE0818) és evocat, segons MiP, als versos: “Si et paren belles / ab tals ufanés, / no te n’enganes; / lleva’ls les robes, / mira què hi trobes; / llava’ls la cara / ab aigua clara, / fora els tapins, / mira què tins: / **un vell monet / o cerronet, / tot cap i cames**” (vs. 10026-37), que en serien, doncs, la primera documentació.

Del proverbi *Del bon baró pren bon consell* (FE0821), que l’hem considerat com a tal a partir de l’anotació que Farnés en fa, sense cap altra informació (PCC, B 259), no tenim més documentació que la de l’*Espill*: “**De bon baró / pren bon consell**: / a cas novell, / nou emergent, / no necessari / ni voluntari / ne impossible, / mas deligible, / triant millor / --a ta calor / segons la llei / donant remei-- / mai ha fallit” (vs. 10078-91).

De la locució verbal *Deixar en terra* (FE0830), que DCVB, *terra*, defineix com 'deixar anar una cosa, prescindir-ne, privar-se'n', a partir de la citació de l'*Espill*, no en coneixem cap altra documentació que aquesta: "Bruts sentiments, / folls apetits / e vils delits / **llexant en terra**" (vs. 10256-59).

El proverbi *Ans trencar que tòrcer* (FE0834), que 'indica fermesa de caràcter o tossuderia' (def. pròpia), es troba inserit a l'*Espill*: "Tal virtut ha / e qualitat: / ab l'hom pla nat, / ella ab sa punta / mai se conjunta; / qual vol, tal és, / ni menys ni més, / **pus no es torçria / ni es dreçaria / ans se trencara**" (vs. 10322-31) i no el tornem a trobar fins al *Refraner valencià* d'Estanislau Alberola: *Eixe primer es trenca que s'endoblega* (PCC, T 1227). En espanyol, recentment l'hem sentit en boca d'una ministra malaguenya: "Antes partía que doblà".

De la màxima jurídica *Els parents (de primer grau) no poden ser testimonis* (FE0905), no n'hem trobat cap altra referència que les dues insercions de l'*Espill*: "De preïcadora / alt en tribuna, / trona comuna, / mentres vixqué / Déu no volgué / ella hi preïcàs, / car no fon cas / convenient: / impertinent / fóra estat vist / que Jesucrist / testificat / fos e preïcat / per mare sua, / car **no desnua / dubietat / lo parentat / testificant**" (vs. 11846-63), "**Car matrimoni / no és testimoni / no sospitós**, / ans prou dubtós, / inducció, / pressumpció / és de bondat" (vs. 15283-89).

Possiblement, la locució *Guardar truges* (o *porcs*) (FE0932), 'fer una feina de baixa condició, desagradable, bruta' (def. pròpia), té una primera documentació a l'*Espill*: "Per què t'obligues / ab neus e pluges / a **guardar truges** / per les muntanyes?" (vs. 12336-39). Es troba, posteriorment, formant part de proverbis, com ara *El rei li guardava els porcs!* ('es diu irònicament referint-se a algú molt orgullós', DCVB, *guardar*) o *Pareix que el rei li garde els porcs* ('expressa l'excessiva i ridícula vanitat d'un', PCC, R 374).

Del proverbi *Mai no hi manca enterrador ni hereu* (FE0947), que 'indica que no cal preocupar-se pels béns materials' (def. pròpia), n'hi ha una primera

referència a l'*Espill*: "...Glòria / si vols complida / ta carn oblida, / món, fills (si en tens), / muller, parens, / ans soterrar; / renunciar / primer a béns / no et torbe gens: / **mai fall fosser, / menys hereter**" (vs. 12422-32). Com a encunyacions pròximes, diguem que Farnés recull *Mai falten hereus* (PCC, H 99) i que DCVB, *hereu*, anota *Hereu i ase, ni el diable els treu de casa*.

De la locució verbal *Llaurar dret* (FE0949), 'portar-se bé, obrar com cal' (DCVB, *llaurar*), només coneixem les referències que n'hi ha a l'*Espill*: "Per **dret llaurar** / e fer guaret / e bon esplet, / t'ànima i cos / juny-los abdós / jus jou sencer" (vs. 12440-45), "Brúfol portant / jou, **dret llaurant**" (vs. 13921-22). Forma part del proverbi *Bou vell llaura dret* (PCC, B 1524), documentat en compendis de finals del XIX.

De la locució verbal *Girar el govern* (FE0963), 'canviar de forma d'actuar' (def. pròpia), no n'hem trobar més documentació que la de l'*Espill*: "Lo de mà squerra, / molt hom s'hi erra, / tira a l'infern. / **Gira el govern**, / ferma e baixa / timons de caxa, / mira sovent / búxola, vent, / compàs e carta" (vs. 12749-57).

De la col·locació *Forment candel* (FE0982), 'blat que fa la farina i el pa molt blanc i és apreciat com el més fi' (DCVB, *candel*), no coneixem cap documentació anterior a la de l'*Espill*: "Menjar t'afanya, / si t'hi convida, / tal pa de vida: / pa de virtut, / pa de salut, / pa angelical, / pa divinal, / **forment candel**" (vs. 12990-97). Al *Thesaurus puerilis* d'Onofre Pou figura: "'GRANS: *forment*: triticum, frumentum; ***forment candel*** o que fa lo pa molt blanc: siligo, spelta" (DeCat, *fruit*).

La locució prepositiva *A pic de* (FE1032), 'a cop de' (DeCat, *picar*), té en l'*Espill*, molt probablement, la primera documentació: "'Prop vas tenia / o fossa nova / semblant a cova, / tallat en roca / **a pic de broca**" (vs. 14220-24).

De la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Mossegar el fre* (FE1041), 'devorar la impaciència i ràbia impotent' (DCVB, *fre*; a partir de la

sola citació de l'*Espill*), l'únic testimoni que coneixem és “**Lo fre mordent / de dur cervell**” (vs. 14484-85).

La locució adjectival *Dur de cervell* (FE1042), ‘que entén difícilment les coses’ (DCVB, *dur*), apareix al fragment suara reportat de l'*Espill* i no l’hem trobada en cap altra obra anterior o coetània.

La col·locació *Moure causa* (FE1053), ‘iniciar un procés, una discussió davant de la justícia’ (Gonzàlez), només l’hem trobada a l'*Espill*: “D’on altercant / e inquestant, / **causa movent** / l’omnipotent, / altre senyor / que Déu major / vol inquirir” (vs. 14681-87).

De la locució verbal *Tenir martellada* (FE1058), que Miquel i Planas interpreta com ‘rebre o obtenir repulsa’ però que fóra més correcte definir com ‘tenir poc trellat, poc seny’ (def. pròpia), ja que DCVB, *martellada*, anota *Tenir una martellada*, ‘tenir un poc pertorbades les facultats mentals’, no n’hi ha més documentació que la de l'*Espill*: “Lo temps hi pert, / **té martellada** / l’antrecuidada / beguina folla / qui, quan **bull l’olla**, / no u coneix clar, / ni sap filar, / ni res cosir, / ni menys llegir” (vs. 14814-22).

Al fragment suara reportat, hi és inserida la locució verbal *Bullir l’olla* (FE1060), ‘trobar-se en una situació favorable, positiva’ (def. pròpia), com a primera documentació coneguda. Modernament, DCVB, *olla*, anota *Fer bullir l’olla*, ‘guanyar prou per a alimentar-se o per a alimentar la família’.

La locució nominal *Butles falses* (FE1064), que adquireix el significat idiomàtic de ‘mentides, enganys’ (def. pròpia) en passar de l’àmbit concret eclesiàstic original a l’àmbit general, té la primera documentació literària coneguda a l'*Espill*: “Si est dubtant / en alguns passos, / et paren cassos / mal dits o nul·les / o **falses butles** / lo que t’he dit / e repetit / sobre les dones, / les abandones” (vs. 15018-26). Al segle XVI, la retrobem en expressió de dona Jerònima, muller de Joan Fernández d’Herèdia, a *El Cortesano*, de Lluís Milà: “Quin predicador de **butles falses** és mon marit!”. A la *Vita Christi*, única obra

on hem trobat que també s'esmenten unes *butles*, aquestes són veres de debò, no falses: “Ab aquest sagell, Senyora, sagellareu les **butles** e privilegis que dareu als servidors vostres. O! E de quanta seguretat seran les dites **butles** per vós donades e per la magestat del vostre fill sagellades!” (cap. 238).

La primera documentació catalana del proverbi *Entre els cecs, el tort és el rei* (FE1072), que ‘denota que per poc que se sàpiga, n’hi ha prou per lluir entre ignorants’ (PCC, T 577), és la de l’*Espill*: “Les que s’atansen / fer qualche bé / sots llei e fe, / són estimades / un tant preades, / en gran recort / --**com l’home tort, / rei entre els cecs**--, / per alguns llecs / mencionades, / perpetuades / per llonga fama” (vs. 15316-27). Posteriorment, es retroba al segle XVII: *A la terra dels cegos és Rey lo que té un ull* (DCL, cego).

Del proverbi *No és tan brau el lleó com el pinten* (FE1095), que DCVB, *lleó*, defineix així: ‘es diu referint-se a qualcú considerat com a molt dolent o terrible’ però que potser fóra més correcte fer-ho així: ‘indica que algú té una fama exagerada’ (def. pròpia), tenim com a primera documentació la de l’*Espill*: “No hagen por / --les assegure--, / si bé em murmure, / que jo els fes frau, / car **no és tan brau, / fer ni felló, / cert, lo lleó, / com pintat par**” (vs. 16024-31), en concordança amb el fet que l’adjectiu *brau* aplicat al substantiu *lleó* apareix documentat en diversos textos de l’època: “Dos lleons molt braus e forts” (*Curial e Güelfa*), “Com sen va brava esta lleona” (*Col·loqui de dames*), “E vist que d’ells lo brau lleó / és gatolí” (*Lo somni de Joan Joan*).

Tot i que noves recerques documentals poden alterar aquest panorama, el centenar llarg de casos mostrats ajuden a mesurar la riquesa i la novetat fràsica de l’*Espill*, per la gran quantitat d’UFs de les quals no coneixem documentació anterior. De fet, aquest apartat inicia el tema de l’establiment de primeres documentacions en el fràsic, cosa que fins ara només s’havia tingut en compte per al lèxic. I no cal dir com és d’important indagar quan una UF s’ha format i ha començat a ésser usada, així com la seva evolució diacrònica i la seva caiguda en desús, si és el cas.

5.5.1.2. *Concordances amb obres de la fi del XV*

Un altre fet a destacar és que moltes UF's de l'*Espill* són, com si diguéssim, pròpies de l'època, car es troben en tot d'altres textos de la fi del XV. Quan no en tenim constància d'un ús anterior, es fa difícil esbrinar quina de les recurrències hauria de ser presa com a primera documentació. En qualsevol cas, el fet destacable és el de les concordances sincròniques que s'hi donen, tant si n'hi ha algun precedent com si no n'hi ha. Vegem-les amb detall, encara que alguns exemples hagin estat ja esmentats anteriorment, a l'apartat 2.3 del capítol 2. La major part d'aquestes unitats concordants no tenen documentació anterior coneguda, la qual cosa encara li dóna més significació a la concordança.

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal coordinat *Cards i espines* (FE0005), amb el precedent del *Gènesi*: "Spinās et tribulos germinabit tibi, et comedes herbam terrae" (3.18) i la versió de Guillem Serra: "E sembreràs ta sement neta, e naxeran en ella **spines e cardons...**" (*Gènesi de Scriptura*), l'hem trobada, amb el mateix diminutiu *cardons*, a l'*Epístola de sant Geroni a santa Eustoxi*: "Terra ben femada et ben enrosada engendra cardons et spinas" (*Vocabulari de Faraudo*) i, en la forma canònica susdita, només a l'*Espill*: "Spill, llum e regla, / hòmens arregla, / dones blasona, / lo llir corona, / **spines, carts** crema" (vs. 41-45) i a *Lo Cartoixà*: "Los vicis e carnals concupiscències axí com a **carts i spices** converteix en cendra" (II.13), "La terra de nostra carn infecta per la maledicció primera prodoex **carts i spices**" (II.47), "Aquesta stèril miserable terra, de nostra carn meleïta, que **spines e carts** germina" (IV.29). Al repertori de Wittlin (1991: 177) figura també "**cardons i espines**", com a trasllació de *spinae*, en la traducció catalana manuscrita de l'obra de l'abat Isac, *De ordinatione animae*, editada a Barcelona el 1497 i conservada en un còdex de la biblioteca d'El Escorial.

La col·locació *Adorar latriament* (FE0009), amb l'ús de la qual l'autor declara adorar a Déu com a únic, retent-li culte de latria, que, segons definició teològica, és el degut exclusivament a Déu (Miquel i Planas), apareix dues

vegades a l'*Espill*: “Déu creador, / únic senyor, / omnipotent, / **latriament** / qual sol **adore**” (vs. 47-51), “Ab gran perícia / lo embolcà / e l'**adorà** / **latriament**” (vs. 11476-78). Peirats (2003: n. 7) anota diverses referències llatines al culte de latria, com ara “Latria est adoratio, quae soli Deo debetur” (Bonaventura), “Est enim latria soli Deo debitus et exhibitus honor” (Albert Magne, Tomàs d'Aquino) i, així mateix, el ressò que hi fa Eiximenis: “Car la oració de si mateixa és un dels alts serveys e bels e preciosos que hom pot fer a Déu, segons que posen los sants, qui l'apelen *cultum latrue*, so és, servey a sol Déu degut per la sua reverència” (Eiximenis, *Llibre de les dones*, 346). En passar del llatí al català, hi ha la construcció susdita [verb + adverb] de l'*Espill* i una altra en la forma [adjectiu + substantiu], present al *Triumfo de les dones*: “Dionís, mestre de la ciutat d'Atenes, en raó natural més sabent dels altres homes, de tan gran admiració fon causa, que sens temor confessà, com a Déu, **latria adoració** li presentara” i a la *Vita Christi*: “E per ço aquell excel·lent cors devia ésser adorat de **adoració latria**, e axí fon fet per tots aquells gloriosos sancts” (cap. 201), “Inflammat lo dit Dionís en amor e devoció de aquella (...) dix a sanct Joan que, certament, tanta era la altea de virtuts e compliment de tota perfectio que en aquella senyora havia conegut, que la haguera adorada com a Déu si la fe cristiana no-l hagués tengut, la qual mana sols nostre senyor Déu de **adoració latria** sia adorat, del qual aquesta senyora és mare” (cap. 278).

La col·locació *Obres pies* (FE0016), que trobem profusament usada a l'*Espill*: “Entre les **pies**, / sperituals / e corporals, / l'**obra** millor, / de més amor / e ben voler, / a mon parer, / és doctrinar” (vs. 86-93), “Set cares **obres**, / proximals, **pies**” (vs. 10637-38), “Sperituals / e corporals, / tals **obres pies** / fent com Tobies / e Agostí, / Llorenç, Martí / e Nicolau, / Tomas: palau / en lo cel obra” (vs. 12611-19), “Fent **pies obres**, / sens vanaglòria, / havent memòria / que el pare teu / tot quant fas veu” (vs. 12643-47), “Lo meu partisc, / finant mos dies, / en **obres pies** / e penitència” (vs. 15782-85), només l'hem trobada també a *Lo Cartoixà*: “E la u serà pres e acceptat a la vida eterna, que en **obres pies** haurà treballat la sua vida” (III.43), “Les quals en nosaltres deuen ésser **obres pies** e oracions devotes” (IV.14) i, més tard, ja al segle XVI, al

Certamen de Santa Caterina: “Ans aumentà tostemps en **pies obres**” (Pere Martí, a la joia).

La locució adverbial *A caplleuta* (FE0024), ‘amb fiança’ (DCVB, *caplleuta*), en les obres literàries consultades només es troba a l’*Espill*: “Que a **caplleuta** / soplic, exhorte, / lo que reporte / e tinc emprès / sia remès” (vs. 144-48) i a *Lo somni de Joan Joan*: “Fon donat Moreno a **caplleuta**” (rúbrica anterior al v. 1424).

La locució verbal *Sibil·lar com les cigales* (FE0027), ‘fer un soroll estrident i continuat amb la veu’ (def. pròpia), es troba a l’*Espill*: “Passen txillant / e **sibil·lant / com les cigales**, / corps e cucales” (vs. 189-92), on “cigales” rima amb “corps e cucales”, en concordança amb *La brama dels llauradors*: “Quant, sentint remor les mies orelles, / dubtava si era **cantar de cigales** / o so de cencerros, tifells o esquelles, / o veu de persones, o eixam de abelles, / o passa de grues, o corbs o cucales” (vs. 6-10), on també “cigales” rima amb “corbs o cucales”.

La col·locació *Sentir de nas* (FE0036), ‘olorar, ensumar amb bon olfacte’ (def. pròpia), apareix a l’*Espill*: “E tot lo jorn / roden entorn / del cremalló, / com papalló: / fins que s’hi cremen / perills no temen; / **sentins de nas**, / on se té pas / com cans s’apleguen” (vs. 201-09) i a *Lo procés de les olives*: “Per dir que és potent, dels anys que té lleva, / i tostemps les dones lo **senten de nas**, / perquè totes saben que té ab lo vas / per cent i un any fermada ja treva” (vs. 1905-08).

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal coordinat *Perill i dany* (FE0040), ‘situació de risc, de dificultat’ (def. pròpia), apareix a l’*Espill*: “Als qui ab ànsia / e treballs vans, / **perills e dans**, / caça seguexen / qual no conexen; / pendre s’arreen / quanta ne veen: / són ells los presos” (vs. 224-31), a la *Història de Jason e Medea*: “Que els **perills, dans** e desconhorts que, seguint a tu com a muller, seguir me poden, alegrement los sostendria”, a la *Sepultura de Francí Aguilar*: “En l’aigua del riu que ab tan gran **perill e dan** de

la sua persona nadant passat havia”, al *Tirant*: “No saps los **perills e dans** que t'estan estojats si lo senyor Mestre sap que en aquesta hora tu est fora del castell” (cap. 98), a *Lo Cartoixà*: “En confusió de aquells qui a gran **perill e dan** de les sues ànimes se'n volen entrametre” (cap. II.17) i a la *Vita Christi*: “Yo, trista mare, qui us devia guardar, per tendrea de amor, de tot **dan e perill**” (cap. 11), “E ignoren los **dans e perills** que a ells vendran” (cap. 180), “Per grans **dans e perills** que seguir se puguen a nosaltres” (cap. 214). No consta al repertori de Wittlin (1991).

El proverbi *L'amor primera és millor* (FE0047), que ‘afirma que la primera vegada que s'experimenta el sentiment amorós es fa d'una manera més plena i perdurable’ (def. pròpia), presenta, al llarg de la història de la paremiologia, diverses encunyacions ben codificades, que podrien haver estat preses indistintament com a canòniques. La primera documentació en català és del *Llibre de paraules e dits de savis e filòsofs*, de Jahudà Bonsenyor: “L'amor primera és millor” (núm. 385). Eiximenis explica el tòpic sense codificar-lo proverbialment: “Car deya Agèl-lius, poeta, escrivint de noblea virginal, que donzella que ans que aga marit ama molt altre hom, jamés no amarà entegrament son marit. Car diu que les primeres amors troben lo cor pus dispòsit a encarnar-se ab altre, e per tant la amor primerament encarnada tanta de senyoria pren e'l cor de l'hom que jamés no n'hix” (*Llibre de les dones*, 28). A l'*Espill* figura la formulació següent: “Car **les primeres / amors són veres / e tostemp duren**” (vs. 369-71), semblant a la continguda a *La vida de santa Magdalena en cobles*: “**Les amors primeres, / aquelles són les que nunca s'obliden**” (estrofa 53). A *Refrans rimats*, hi ha la incorporació de l'element *sopes* de la vida quotidiana (probablement introduït pel fet que també els sabors primerencs perduren en el record): “**De sopes i amors / millor les primeres**” (vs. 60-61) i una codificació semblant ha estat la que ha recollit modernament Farnés: *De sopes i amors, els primers són els millors* (PCC, S 1345).

La col·locació *Procés de pensa* (FE0054), ‘pressuposició sobre el pensament o l'actuació d'altri, sinònima de l'actual *Judici d'intencions*’ (def.

pròpia), es troba només a l'*Espill*: “Del que no veen, / **procés de pensa** / fan, sens defensa / ni part oir” (vs. 434-37) i al *Tirant*: “Vol l'altesa vostra fer **procés de pensa** a Felip” (cap- 110).

La col·locació *Oir les part* (FE0055), ‘escoltar les exposicions de la defensa i l’acusació en una causa’ (def. pròpia), es troba a l'*Espill*: “Del que no veen, / **procés de pensa** / fan, sens defensa / ni **part oir**” (vs. 434-37), al *Tirant*: “Ricard, negun bon jutge no pot bé res determenar si **no ou primer les parts**, per què no es pot fer si Tirant no hi és present” (cap. 114) i a *Lo Cartoixà*: “**Oïdes les parts**, la majestat divina dix aquell parlar de Jeremies:...” (l.2).

La locució adverbial *Per hac* (FE0063), ‘per no-res’ (MiP), figura a l'*Espill*: “Si'l pols té flac / han-lo **per hac**, / no l'han per res” (vs. 517-19) i a *Lo somni de Joan Joan*: “Segons això, **per hac** hi só venguda” (v. 2553).

La locució adverbial *En sec* (FE0071), ‘sobtadament, brusquement’ (def. pròpia), figura a l'*Espill*: “Per reverdir / **en sec** lo planten” (vs. 532-33), per bé que DCVB interpreta que hi té un sentit literal –‘en un lloc que no té humitat’ (Gonzàlvez)-- mentre que DeCat, comentant la presència a l'*Espill*, diu: “No és doncs el mateix que la moderna locució adverbial *en sec* ‘amb brusca girada’ però li pot haver servit de substrat evolutiu”. En aquest sentit, és interessant observar-ne l’ús coetani que se’n fa, com ja hem vist abans, a *Lo procés de les olives*: “Tres pans de mijans **en sec** se menjà” (v. 456) i a *Lo somni de Joan Joan*: “Vist que, tostemp restant **en sec**, / mostren carena” (vs. 2823-24), més metafòric el primer i més literal el segon. Així mateix, també hi és a *Lo Cartoixà*: “Quan lo teu capità Josuè passà per mig d’aquest riu **en sec** lo teu poble” (l.21).

La unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Fer osca al fus* (FE0076), que en sentit figurat vol dir ‘fer trempar l’home, fer aparèixer l’orifici del penis’ (def. pròpia), a partir del sentit literal de la ‘regata practicada en el fus, prop de la punta perquè el fil s’hi enganxi i no s’escorri en fer voltar el fus’ (DeCat, *osca*), apareix a l'*Espill*: “Venir com l’oen, / tot ho desfressen, / casa

redrecen, / **fan osca al fus**, / no hi pensen pus” (vs. 556-60) i a *Lo procés de les olives*: “Planygam-les-ne, doncs, dolgam-nos d'aquestes / que compren ab tanta congoixa lo creix, / i viuen tostemps en molt gran perpleix, / per molt virtuoses que sien i honestes; / però, si alguna n'hi ha resabida, / i aferma que encara **té osca el seu fus**, / digau-li que ho diu per ésser ferida / de mal d'en Borrell, puix no hi pot fer pus” (vs. 1277-84).

Una variant del proverbi *Uns baten les mates i altres es mengen els conills* (FE0090), que ‘denota que algú sense treball aconseguix el que altres han preparat amb moltes diligències (DLC), es troba a l’*Espill*: “**Uns mates baten, / los altres maten**: / tots enganats, / de seny torbats, / a ses requestes / cerquen les festes, / troben la mort” (vs. 699-75). Com hem vist més amunt, també hi ha dues insercions d’aquest proverbi a *Lo procés de les olives*: “**Qui bat la mata que es menge el conill**” (v. 1300), “Ni menys vullau dir que jo **bat les mates** / car vós ho feu tot, **menjant los conills**” (vs. 1393-94) i n’hi ha precedents als *Sermons* de fra Vicent Ferrer i al *Facet*.

Encara que sembli estrany, de la col·locació *Hereu universal* (FE0105), ‘hereu de tots els béns d’una persona determinada’ (DCVC, *universal*), no n’hem trobat cap més documentació, en obres literàries, que la de l’*Espill*: “Sens inventari / de son cabal, / **universal / hereva** feu” (vs. 842-45) i la del *Tirant*, inclosa als testaments de Tirant i Carmesina: “Faç e instituesc **hereu meu universal** a mon criat e nebot Hipòlit de Roca Salada” (cap. 469), “Faç e instituesc heureua mia universal la preclaríssima Emperadriu, mare e senyora mia” (cap. 477).

Igualment resulta sorprenent que la col·locació *Prendre plaer* (FE0140), definida com ‘sentir plaer’ (DCVB, *prendre*) però millor com ‘rebre satisfacció, fruit’ (def. pròpia), només l’hem trobada a l’*Espill*: “Tots los veïns / me conegueren, / e tots **prengueren** / —los del carrer— / grat e **plaer** / de ma venguda” (vs. 1072-77), “Jo novençana, / no pellicana, / **plaer vull pendre**” (vs. 5083-85), al *Tirant*: “Li acostumava de donar caritat e **prenia molt gran plaer** e consolació de parlar ab ell” (cap. 11), “E anam per lo riu solaçant e peixcant e

prenent plaer" (55), "Gran **plaer pres** l'ermità en les festes per Tirant recitades" (55), "E **prengueren molt gran plaer** en veure aquelles dones d'argent com llançaven aigua e vi per les mamelles e per la natura" (71), "E **prengueren plaer** que tal batalla no vingués a fi perquè negú d'ells no morís" (73), "E lo Rei hi **pres molt gran plaer**" (96)..., a *Lo procés de les olives*: "Que el vostre vil joc **plaer no ens fa pendre**" (v. 2052), a *Lo somni de Joan Joan*: "Tan gran **plaer prenia** de mirar-les" (v. 219), "prenent plaer en la gran pressa" (v. 2509) i a la *Vita Christi*: "No guosen **pendre un sols plaer**, per profitós que-ls sia, si diners té a costar" (cap. 12), "Mostrant que havia **pres plaer** ab aquella robeta que-l estalviava del fret" (cap. 65), "E la Senyora, **prenint gran plaer** del seu repòs, dix-li " (cap. 65)...

La locució verbal *Mirar de mal ull* (FE0141), 'tenir malvolença, mirar algú o alguna cosa amb aversió' (DCVB, *ull*), es troba a l'*Espill*: "Ans me **mirà / fort de mal ull**" (vs. 1092-93) i a la *Vita Christi*: "Aquell hom, ab tot los **miràs de mal ull** (...) atorgà'ls la posada" (cap. 88).

La col·locació *Camí ferrat* (FE0170), 'camí enfortit amb pedres, com solien ésser els camins de gran trànsit i que unien localitats importants' (DCVB, *ferrat*), apareix a l'*Espill*, en dues recurrències: "En un troter, / ab prou dinés, / ell me tramés / ben arreat, / **camí ferrat** / per Tarragona / a Barcelona" (vs. 1326-32), "Lo menys **ferrat** / mai fon errat; / dexa el real" (vs. 12775-77), la segona de les quals amb el mateix sentit metafòric que la inserció que n'hi ha a la *Vita Christi*: "Aquesta és la via segura e lo **ferrat camí** per anar al regne per los mortals tan desijat" (cap. 282).

La col·locació *Mala dita* (FE0198), que podem definir com 'informació difamatòria' (def. pròpia), només l'hem localitzada a l'*Espill*: "Per **mala dita** / ella fon presa" (vs. 1598-99) i al *Certamen en honor de S. Cristòfol*, en la resposta de Lluís Roís a Pere d'Anyó: "Ho veu la gent, / per a què us val l'enteniment? / A què us profita, / si us persegueix la **mala dita** / y a mi la bona?".

De la col·locació *Fer quarters* (FE0205), de significat composicional: ‘trossejar el cos en quatre parts, amb una extremitat en cadascuna’ (def. pròpia), n’hi ha dues recurrències a l’*Espill*: “Per lo matí, / de totes tres / **feren quartés**” (vs. 1732-34), “En Berenguer, / cognom Oller, / rei Pere el pres, / **féu-ne quartés**” (vs. 7195-98) i altres dues al *Tirant*: “Per què jo man que estiguen ací en la manera que estan fins a demà, e après **sien-ne fets quarters** o posen-los per los camins” (cap. 41), “Que vull que **sien fets quarters** de la mia persona” (cap. 141).

Un cas semblant s’esdevé amb la col·locació *Lloc sagrat* (FE0208), ‘església o altre recinte dedicat al culte o beneït per a determinades cerimònies religioses: especialment, espai situat davant i al costat de l’església, on antigament es feien els enterraments dels fidels’ (DCVB, *lloc*), la qual es troba a l’*Espill*, en tres recurrències: “Cent n’hi contaren / i els soterraren / en **lloc sagrat**” (vs. 1741-43), “Puis despenjada, / jorn de cap d’any / fon, en mal guany, / fora **sagrat** / tost soterrat / aquell seu cos” (vs. 4898-903), “Al **lloc sagrat**, / puis receptada, / ben castigada” (vs. 6144-46) i al *Tirant*, en altres tres: “Prestament ixqueren de l’església e de **lloc sagrat**” (cap. 64), “Com l’Emperador lo véu mort, manà no fos soterrat en **sagrat**” (cap. 146), “E així morint, no poden ésser admeses en eclesiàstica sepultura ni en **lloc sagrat** soterrades” (cap. 211).

El proverbi *Bé n’haja la guerra que fa rei cortès* (FE0212), que ‘indica que qui fa la guerra sota el comandament d’un rei lliberal o magnànim, en treu profit’ (def. pròpia), es troba, com ja hem vist, a l’*Espill*: “**Bé n’haja guerra / fa rei cortés**” (vs. 1812-13), en un passatge on el proverbi assumeix una funció de resum o conclusió del que s’hi recita i on s’ha suprimit una síl·laba de cada hemistiqui per tal d’encabir-lo al tetrasíl·lab, i a *Refranys rimats*: “**Bé n’haja la guerra / que fa rei cortès**” (vs. 34-35). Aquestes dues recurrències són les úniques que coneixem d’aquest proverbi.

La locució adverbial *A la francesa* (FE0215), ‘segons el costum que s’usa a França’ (def. pròpia), figura a l’*Espill*: “Cortesament / prenguí comiat, /

ben cavalcats / ab cinc canees, / ab mes lliurees / **a la francesa**” (vs. 1842-47) i al *Tirant*: “E sobre lo gesaran una jornea feta **a la francesa**” (cap. 117), “E les calces e lo capiró lligat **a la francesa**” (cap. 119), “Mirant a Tirant e a tots los seus molt ben vestits e abillats **a la francesa**” (cap. 119), “En los seus pits portava un relluent carboncle, del qual del seu coll una madeixa d'or de fil tirat sostenia, e lligada **a la francesa**” (cap. 450).

La fórmula directiva *Deixa'm estar!* (FE0239), que ‘es diu demanant que ens deixin tranquils, que no ens molestin o importunin’ (DCVB, *estar*), apareix a l'*Espill*: “Bé em fartau! / Per què em matau? / **Llexau-me estar!**” (vs. 2149-51) i, com ja hem dit adés, al *Tirant*: “E les mans no li volien ajudar a lligar lo capell: tant estava de bona gana tota plena de **lleixau-me estar**” (cap. 162).

De la locució verbal *Tenir corda (a algú)* (FE0265), ‘deixar que l'interlocutor faci o xerri el que vulgui’ (def. pròpia), n'hi ha una inserció a l'*Espill*: “**Tenint-li corda**, / mai me recorda / restàs la mia” (vs. 2371-73) i una altra, lleugerament concordant, a *Lo somni de Joan Joan*: “I tots los vots en un parer clogueren, / après d'haver **tirades moltes cordes**” (vs. 770-71). DCVB, *corda*, anota *Tirar moltes cordes*, ‘exposar i discutir molts de parers’, a partir dels versos reportats de *Lo Somni de Joan Joan*.

La locució verbal *No valdre mealla o No donar-ne mealla* (FE0268), usada per indicar la poca vàlua d'una cosa, ja que la *mealla* o *mallà* era una moneda ínfima, de valor de mig diner, es troba als versos de l'*Espill*: “Llançava'l drap / per los racons, / davall caxons, / entre la palla. / **No hi dava malla** / hom si'l trobava; / Ila'l se llexava / on li caïa” (vs. 2394-01), així com a *Lo Cartoixà*: “Què pots tu sostenir per ell, que **no vals una mealla?**” (III.50) i a *Lo somni de Joan Joan*: “Que **escassament** per acometre / **valen mealla**” (vs. 1967-68).

La locució adverbial *A (la) fosca* o *A (les) fosques* (FE0278), ‘sense claror, sense poder-hi veure bé’ (DCVB, *fosca*), figura a l'*Espill*: “De nit, **a fosca**, / en ells la mosca / nunca s'hi met” (vs. 2495-97) i a la *Istòria de la Passió*: “Gran nit **a les fosques** en loch solitari” (v. 141), per bé que el

substantiu singular es troba al *Tirant*, en una frase lliure: “E hora de mijanit, **ab la fosca**, ells podrien entrar” (cap. 310).

La locució adverbial *Del temps de txapes* (FE0304), ‘de temps passat, molt antic’ (DCVB, *xapa*), apareix usada a l’*Espill*: “**Del temps de txapes** / sou e d’antany, / no sou d’enguany, / ja no us usau” (vs. 2736-39), en concordança amb *La brama dels llauradors*: “Croeres i poms **del temps de les txapes**” (v. 132).

La locució *Tenir la punta roma* (FE0311), que es diu d’un estri (punxegós) que no funciona (que no pot punxar) i que s’aplica metafòricament a l’òrgan sexual masculí, es troba a l’*Espill*: “Ja blanquejar / l’horta comença; / per més ofensa / o per més toc, / lleixant l’estoc / vós cenyiu fulla; / **no pot l’agulla / cosir, que és roma**” (vs. 2764-71), a *Lo procés de les olives*: “I més, que mostrau robusta la talla / per a fort combatre i ser combatut, / armat en lo camp d’estreta batalla, / ab **ferro de llança**, tant **rom** com agut” (vs. 845-48) i a *Lo somni de Joan Joan*: “Però guardau no tingau **roma / massa la punta**” (vs. 814-15), sempre amb el mateix sentit figurat susdit. De fet, aquest exemple s’inscriu en tota una seqüència de metaforitzacions de caire eròtic que presenten força concordançes de l’*Espill* amb les altres dues obres mencionades.

La col·locació *Prendre posta* (FE0317), ‘situar-se, prendre posició (en sentit literal o metafòric)’ (def. pròpia), figura dues vegades a l’*Espill*: “Dijous llarder / diguí: ‘Muller, / lo temps s’acosta / de **pendre posta** / en penitència” (vs. 2797-01), “És orifant / qui s’hi acosta / e **pren per posta** / tal serrat arbre” (vs. 8460-63). Així mateix, es troba a *Lo procés de les olives*: “Car tot lo restant en vici **pren posta**” (v. 1456), tres vegades a la *Història de Leànder i Hero*: “Fins que en la riba de Cestos **haja pres alegre posta**”, “S’aparellava **prendre posta** en la desitjada riba”, “Semblant a lleugera galera que, llevats los remes, encara ab la fusa **pren segura posta**” i a *Lo Cartoixà*: “Per a tu, ànima cristiana, (...) fins que **prengues posta** en lo tranquil·le port de la eterna glòria” (IV.10).

De la locució adverbial *Una hora al dia* (FE0321), 'en algun moment del dia, una vegada al dia' (def. pròpia), només hem localitzat les dues recurrències que n'hi ha a l'*Espill*: "Prou és simolsa / qui no la espolsa / **una hora al dia**" (vs. 2815-17), "Car la esperança / d'haver criança / **una hora al dia** / li recudia" (vs. 4679-82), alhora que al *Col·loqui de dames* n'hi ha una variant pròxima: "Ni és senyor d'eixir en l'horta / una hora a l'any" (vs. 186-87).

De la unitat estilística comparativa *Moure's menys que una roca* (FE0345), presa en el sentit figurat de 'no canviar d'actitud ni d'opinió' (def. pròpia), n'hi ha una intertextualització a l'*Espill*: "**Com si fos roca, / menys se'n movia**" (vs. 3032-33) i una altra a la *Història de la Passió*, com ja hem vist: "**En roca tan ferma que may se pot moure**" (v. 3589).

La locució verbal *Mudar d'estil* (FE0334), 'canviar de sistema o procediment' (MiP), apareix a l'*Espill*: "Sa malaltia / vent incurable, / (...) / **mudí d'estil**" (vs. 3040-49) i a la composició *Resposta de Caldesa*: "Cové-us a vós, doncs, **mudar d'estil**, / perquè la gent vos jutgen discret".

La col·locació *Libell de repudi* (FE0349), 'escrit de demanda o requesta de separació matrimonial que un dels dos cónjuges presenta contra l'altre en raó d'infidelitat, impotència, etc.' (def. pròpia), que ja figura a les *Històries troianes*: "Hauria tramès a la filla del rei Florester **libell de repudi**" (cap. 330), apareix a l'*Espill*: "Aconsellada / no sé per qui / —molt lo hi graí—, / al llarg cartell / posà'm **libell** / fort **de repudi**" (vs. 3092-97) i a *Lo Cartoixà*: "Stimaven los jueus que era cosa bona i lícita dexar la muller ab lo **libell del repudi**, lo qual libell Moisès los atorgava per squivar major mal, que les mullers no matassen" (l. 34).

Del proverbi *Bé és presoner el carceller* (FE0352), que 'indica que qui té el càrrec d'una custòdia perd llibertat' (def. pròpia), n'hi ha dues insercions desautomatitzades a l'*Espill*: "Gran goig haguí / com romanguí / d'aquell diable / incomportable / desobligat, / llicenciat / poder entendre / si volgués pendre /

altra muller; / **com carceller, / pres me tenia.**” (vs. 3131-41), “No hi cal res dir: / ell vol morir / com lleoner; / **tal carceller / en va traülla**” (vs. 8495-99) i una altra al *Tirant*: “Senyor, suplic a la majestat vostra me vulla posar en llibertat, car **bé és presoner qui a presoners guarda**” (cap. 145).

La locució adjectival *Fora (de) si* (FE0376), ‘fora del seu seny, molt exaltat de passió’ (DCVB, *si*) o ‘exaltat e pertorbat per un accés passional fins a l’extrem de no poder controlar els propis actes’ (DCVB, *fora*), que DeCat qualifica com a “cabdal frase feta”, es troba a l’*Espill*: “Tota sglaiada, / alienada, / **fora de si**” (vs. 3573-75), “Desconsolat, / alienat, / **fora de si**” (vs. 16101-03), a *Lo juí de Paris*: “Estava admirat lo fill del rei Príam de tan gran meravella, que, **fora de si** transportat, alguna cosa no responia”, a la *Història de Josef*: “Mirant a Josef, **fora de si** algun moviment no senyalaven” (I.15), a *Lo Cartoixà*: “**Fora de si** mateix estigué Josef ohint...” (I.15), “Que **fora de si** staven per meravella los doctors de la ley” (I.16), “Portar **fora de si** mateix la devota pensa” (III.1), “E axí **fora de si** stava” (IV.15), al *Tirant*: “Havent pres comiat de la Princesa, caigué d’una hacanea en terra, que cavalcava, tot **fora de si**” (cap. 163), “Car si vós en aquest cas me falliu, no em cal sinó que em vaja a desesperar com a home foll e **fora de si**” (cap. 225), “E com lo drac li fon de prop e ell lo véu de tan lletja figura, estigué **fora de si** mateix e tancà los ulls” (cap. 410) i, molt reiteradament, a la *Vita Christi*: “E Joachim, hoÿdes estes rahons, ixqué quasi **fora si** mateix” (cap. 1), “Joseph... stava quasi **fora si** mateix, ab continuat escampament de làgrimes” (63), “Stava **fora si** mateix e deya:...” (cap. 83), “E lo pare e la mare, meravellats e **fora si** mateixos per goig inestimable, lançaren-se als peus del Senyor” (cap. 115), “Escoltant les sues paraules ab tanta dolçor que stava **fora si** mateixa” (cap. 123), “E anant per la carrera, **fora de si** mateix, ab continuats sospirs e plors” (cap. 174), “E qui no stiguera admirat e **fora si** mateix recordant-se com lo diumenge passat...!” (cap. 213), “Ans, com a **fora de si** matexes, se’n anaren, cascuna per son camí” (cap. 241), “Quasi **fora si** mateix, caygué en terra” (cap. 245), “De què lo gloriós Thomàs, **fora si** mateix per infinit delit, perdé lo parlar” (cap. 249).

La fórmula assertiva *Deú no tement* (FE0378), que ‘s’aplica a algú que actua sense por a les conseqüències’ (def. pròpia), l’hem trobada només a l’*Espill*: “La renegada, / endiablada, / folla, dement, / **Déu no tement**, / no res dubtant” (vs. 3583-87), “Car iteraren, / **Déu no tement**, / lo sagrament / del sant batisme” (vs. 4814-17), “**Déu no tement**” (v. 10470), amb algunes variants: “No els plau priora / dona sabent, / **ni Déu tement**” (vs. 5552-54), “La llei sabent / e **Déu tement**” (vs. 11155-56), (13247-48), “**Déu molt tement**, / e cristiana” (vs. 16065-66), i al *Tirant*: “Oh mal frare e pijor cavaller, **no tement Déu** ni l’ordre en què est posat” (cap. 98), “E com lo Soldà e lo Gran Turc, **no tement Déu** ni lo blasme de la gent del món...” (cap. 138), “E han fet tot son poder en dissipar aquella, **no tement Déu** ne l’honor d’aquest món” (cap. 146) i també amb una variant a la *Vita Christi*: “Lo dit Symeon era home just e **tement Déu**” (cap. 77).

La col·locació *Home de títol* (FE0389), ‘persona que posseeix títol de noblesa’ (DCVB, *títol*), apareix a l’*Espill*: “Demà dissabte / hac ajustats / los quatre stats, / **hòmens de títols**, / los dos capítols, / religions, / nobles, barons / e cavallers, / los consellers / o consolat / de la ciutat, / gran part del poble” (vs. 3715-26) i al *Tirant*, en una variant: “Aprés venia lo Rei ab tots los grans **senyors de títol**” (cap. 67).

La locució nominal *Contres i proves* (FE0393), ‘disputes, arguments, discussions’ (def. pròpia), es troba a l’*Espill*: “Meté’m en noves, / **contres e proves**, / bé cortesana” (vs. 3849-51) i, sempre rimada amb *noves*, a *Lo procés de les olives*: “I així renyinant ab **contres i proves**, / discorre lo temps, fins que és dematí; / i, a la despedida, per rembre les noves, / haveu a escopir per força al bací” (vs. 1121-24), a *Lo somni de Joan Joan*: “En tot se meten; / i si callau, vos acometen / per traure noves; / i tostemp fan **contres i proves** / sobre tothom” (vs. 175-79), “Tan fort vos fósseu aferrats / ab ella en noves, / que par que feu **contres i proves** / de medicina” (vs. 860-63), a *La brama dels llauradors*: “Que els uns amb los altres, fent **contres i proves**, / amb molt gran desori venien a noves” (vs. 18-19) i a la *Vida de Santa Magdalena en cobles*: “Tant del senyor vos altaven les noves, / (...) / fés i desfés, dins vós, **contres i**

proves” (vs. 67-70), “Puix que, tenint ab ells **contres i proves** /(...) / car fon raó saber per vós tals noves” (vs. 365-68).

La locució adverbial *Cuit o cru* (FE0402), que, segons Aladern, citat per Farnés (PCC, C 3923), ‘indica la indiferència que se sent per una cosa’, és molt productiva en la formació d’UFs que la contenen, ja que es troba a *Cuit o cru, mengeu-ho pu* (PCC, C 3923), *Tant em fa cuit com cru* (PCC, C 3926), *No voler ni cuit ni cru* (a qualcú) (DCVB, *cuit*). Es troba a a l’*Espill*: “**Cuita o crua**, / vestida o nua, / haguera pres” (vs. 3937-39) i a *Lo somni de Joan Joan*: “Que no en trobam, entre cent mil / solament u / que sia bo, **ni cuit ni cru**, / a res d’amor” (vs. 3025-28).

La locució adverbial *A (la) revessa* (FE0403), ‘al revés, en sentit contrari’ (DCVB, *revessa*), figura a de l’*Espill*: “Mas l’animal / fet **a revessa**, / veig que confessa / llarg e sovent” (vs. 3956-59) i en versos de *La brama dels llauradors*: “Ni no ho cal cosir, que està **a la revessa**” (v. 197), del *Col·loqui de dames*: “E d’açò, que es diu servida / com a deessa, / tot ho crec **a la revessa** / i pel contrari” (vs. 1034-37), de *Lo somni de Joan Joan*: “I això us dic io, trista, també / —dix la deessa—; / no ho entengau **a la revessa**” (vs. 2575-77) i de de la *Vida de santa Magdalena en cobles*: “Tot lo gran dol tornant **a la revessa**, / la fe de Crist tot lo poble confessa” (vs. 536-37).

La col·locació *Prendre sospita* (FE0405) figura dues vegades a l’*Espill*: “**Prenguí sospita** / de sa manera” (vs. 3970-71), “**Prenen sospita** / si hu han fet bruxes” (vs. 5270-71) i a la *Història de Jason i Medea*: “Que li paria, de tan llargues raons, alguna **sospita**, no sens causa, los qui a nosaltres miraven **prendre'n** porien”.

La locució verbal *Fer el joc (d’algú)* (FE0411), ‘fer com ell, imitar-lo’ (DCVB, *joc*) però millor ‘actuar a conveniència (d’algú)’ (def. pròpia), figura a l’*Espill*: “Altres beguines / ses companyones / e tacanyones, / en aquell lloc, / per **fer son joc**, / s’hi concertaven” (vs. 4044-49) i *Lo somni de Joan Joan*:

“Que encara que entren doblegats / i a poc a poc, / sense cuitar se **fan son joc**” (vs. 2265-67).

El mot compost *Agnuscast* (FE0417), ‘insígnia amb la imatge de l’anyell místic’ (MiP), apareix a l’*Espill*: “Al coll justina / duia, e mostres / de paternostres, / e **agnus** d’or / en dret del cor” (vs. 4090-94), “De sarments llit / e d’**agnuscast** / fornix ton trast” (vs. 10092-94), a *Lo Juí de Paris*: “E estava lo reial manto en rica orfebreria brodat de verds florits **agnus-castus**”, a la *Sepultura de Francí Aguilar*: “Tenia los peus sobre tapins de setí blanc en maragdes sembrats ab robins, de florit **agnus-castus**”, al poema *La sepultura*: “I, en l’altra ma, un ram de **agnus castus**” i a la *Vita Christi*: “Tota brodada e sembrada de lliris e de brots de **agnus castus**” (cap. 43).

De la locució adverbial *A remes i veles* (FE0426), ‘molt de pressa, a tota marxa’ (DeCat, *rem*), n’hi ha recurrències a l’*Espill*: “**A veles, remes**, / vos ve vellea” (vs. 4232-33), “Naus, caraveles, / sens **remes e veles**” (vs. 8545-46), a la *Qüestió moguda per mossèn Fenollar*: “E tal sou vós, molt avisat / Miquel Stela / que navegant **a remes i vela** / per la gran mar / ab lo saber bastau jutjar / qualsevol fet”, a la intervenció de Fenollar en la *Contemplació de Jesús crucifixat*: “Punits de tal crim serien tostem / quant per vos matar axi navegaven / **a veles y remes** / que us feren de mort sentir los estremes” i al *Tirant*: “No passà molt espai que veren venir l’una galera **a vela e a remes**” (cap. 164).

La col·locació *(Ser) la cima* (FE0428), ‘(ser) el primer, el millor’ (def. pròpia), figura a l’*Espill*: “Hui **és la cima** / entre enviudades” (vs. 4240-41), “Del qui **és cima** / dels correctós” (vs. 16322-23) i a l’obra de Lluís Roís al *Certamen en honor de Sant Cristòfol*: “Y aquella **fon la cima** / que’n grau tan alt de màrtir vos sublima”, al *Col·loqui de dames*: “Entre els hòmens **és la llesta** / e **la cima**” (vs. 740-41) i als *Refranyes rimats*: “Que **sou** entre dames **la més alta cima**” (v. 9).

De referències a la fórmula de condol *Bon pos tinga* (FE0437), ‘que es diu després d’anomenar una persona difunta’ (DCVB, *pos*), n’hi ha a l’*Espill*: “Deia, rallava: / “Paraís haja, / **en bon pos vaja** / mon mort marit!”” (vs. 4326-29), “Fon, en mal guany, / fora sagrat / tost soterrat / aquell son cos. / **Haja-hi mal pos**” (vs. 4900-04) i a la *Tragèdia de Caldesa*: “Ni es puga fer algú gire la llengua / a dir **bon pos** a l'ànima maleita, / si Déu permet mos ulls vos puguen veure”.

El proverbi *La vinya vella no pot tornar-se mallol* (FE0453), que ‘afirma que els vells no poden tornar a ser joves ni actuar com a tals’ (def. pròpia), es troba a l’*Espill*: “Ella anys tenia, / quant m’enganí / e la prenguí, / quaranta i més. / La que tal és / ja poc concep: / com **qui vell cep / empeltar vol, / tard n’ha mallol**” (vs. 4476-84) i a *Lo procés de les olives*, dues vegades aplicat als vells, com ja hem vist: “Perquè **quan la vinya se torna mallol** / lo molt procurar-la molt poc aprofita” (vs. 623-24), “**De ma vinya vella volent fer mallol**” (v. 1341). El tòpic és antic però la concreció proverbial susdita no té documentació anterior coneguda.

La locució verbal *Entrar pel pesebre* (FE0454), que podem definir com ‘realitzar l’acte sexual’ (def. pròpia), ja que, segons la citació que fa de l’*Espill* Joan Coromines, “el context indica un eufemisme per l’òrgan femení” (DeCat, *pesebre*), apareix a l’*Espill*: “**Per lo pesebre / temptant entrar**, / mai impetrar / poguí son grat / e sens desgrat / fos l’acostar” (vs. 4500-05) i, alhora, també trobem el terme *pesebre* amb el significat indicat a *Lo somini de Joan Joan*, dues vegades: “Mostren tenir molt reprovada / entenció, / pensant matar ab mort furó / la tendra llebre, / volent tenir daurat pesebre / per al rossí” (vs. 1016-21), “No hi cal posar en lo pesebre / del vell civada, / puix la desdiu cada vegada / i hi diu de no” (vs. 2083-86).

De la locució verbal *Voltar la proa* (FE0471), ‘girar figuradament de direcció’ (def. pròpia), a més de la recurrència present a l’*Espill*: “Nòmines, breus, / tot ho cremà; / en l’endemà / tallà’s la coa. / **Voltà la proa** / als santuaris” (vs. 4686-91), només hem trobat variants amb el verb *dreçar*, a la

Lamentació de Biblis: “Mas com a indiscret mariner **he dreçat la proa** de mos desigs a les roques”, el *Parlament en casa de Berenguer Mercader*: “A la tempestuosa mar de Venus **la proa** de ma escriptura **endreçant**”, a *Lo Juí de Paris*: “**Dreçaré la proa** de ma sentència” i al *Tirant*: “Està de continu **dreçada la proa** del meu desig al perillós port d'honor” (cap. 402).

La unitat estilística *Fals crim* (FE0472), ‘acció dolenta fingida’ (def. pròpia), n’hi ha dues recurrències a l’*Espill*: “Totstemp entesa / en tal empresa, / gira'l penell / a mal novell, / fent malifici / e lladronici, / e de **fals crim** / maquinat prim, / malvat, diforme, / molt lleig, enorme: / fingí's prenyada” (vs. 4722-32), “Neguen si deven, / crim fals alleven, / secrets descobren” (vs. 9821-23), i només n’hem trobades altres dues al *Tirant*: “Delliura, Senyor, la mia ànima així com delliurist Daniel del llac dels lleons; e los tres infants Sidrac, Misac, Abdenago, del foc de la fornal; e a Judic, de la mà d'Holofernes; e Abram, del foc dels caldeus; e Job, de les sues passions; e Susanna, del **fals crim**; e David, rei, de la mà de Saül e de Golies, gigant; e Sant Pere e Sant Pau, apòstols, del carçre e dels lligams en què eren posats; e Santa Tecla, de cruels turments” (cap. 478) i a *Lo Cartoixà*: “Axí com és pecat impossar **fals crim** al proïsme, axí és pecat si lo seu crim és secret que'l publiques” (III.53).

La unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Menjar carbons* apareix a l’*Espill*, en el context de les excentricitats i capricis que fingeix tenir la tercera muller del protagonista per fer creure que és prenyada: “Mostra apetits, / ja vol confits, / demana el moll, / la carn del coll / e los coprons; / **menjar carbons** / fingix, mastega, / algeps rosega / e beu llexiu” (vs. 4747-55) i a *Lo procés de les olives*, amb referències contextuais coincidents: “Així com per tast, o per desmesura, / o experiment de sabor mudar, / la cendra i la terra i el **carbó menjar**, / he vist que en les dones algunes atura” (vs. 137-40).

La locució verbal *Cenyir-se sobre viu* (FE0473), ‘estar prenyada’ (def. pròpia), figura a l’*Espill*: “E **sobre viu / dix que es cenyia**; / així empenyia / lo temps avant, / a part davant / les mans plegades / tenint alçades, / gros infingint / e afigint / als pits cotons” (vs. 4756-65) i al *Tirant*: “E l’altre dia **se cenyia**

sobre viu. E què us diré d'esta ventura? Ja la sua boca forçada prenia poques viandes, lo dormir no li era plasent, e la nit li paria un any" (cap. 268).

La col·locació *Esmussar les dents* (FE0485), 'produir una impressió desagradable com d'esgarrifança, generalment per efecte d'un soroll estrident o pel contacte d'aliments aspres' (DCVB, *dent*), figura a l'*Espill*: "Pel fort agraç / que elles menjaren, / a mi restaren / les **dents mussades** / e descalçades / injustament" (vs. 4910-15), a *Lo procés de les olives*: "La fruita pansida, si par dessucada, / no fa com la verd, que **mussa les dents**" (vs. 1857-58) i al *Liber elegantiorum*: "Les **dents mucus. stupor dentium**" (DeCat, *es mussar*).

La locució verbal *Errar els comptes* (FE0490), 'anar bescuitat, estar en error (sobre quantitats o sobre altra cosa)' (DCVB, *compte*), només l'hem trobada usada a l'*Espill*: "Fiu matrimoni; / volguí-la rebre: / costà'm pel pebre, / **errí mos comptes**" (vs. 4960-63) i a *Lo procés de les olives*: "Que, estant la raó en elles malalta, / prou voltes se'n poden **los comptes errar**" (vs. 383-84).

La locució conjuntiva *En après* (FE0508) es troba a l'*Espill*: "Primer ovella, / **en après** gata / que sos fills mata" (vs. 5208-10), al *Tirant*: "**En après** li recità ab grandíssim plaer la prosperitat e victòria sua" (cap. 438) i a la *Vita Christi*: "**En après** que lo senyor fill de Déu hagué preÿcat algun temps en Galilea..." (cap. 128).

La locució verbal *Tòrcer el morro* (FE0083), 'manifestar disgust amb gestos' (def. pròpia), apareix en un vers de l'*Espill*: "**Torcé lo morro**" (v. 5250) i en un altre de *La brama dels llauradors*: "Que fa personatges, **torcent-hi lo morro**" (v. 147). De fet, no n'hem trobat cap altra recurrència.

La col·locació *Mal de bocatge* (FE0510), 'inflamació de la mucosa de la boca' (DCVB), apareix a l'*Espill*: "Hagué **bocatge** / e foc salvatge" (vs. 5251-52), a *La brama dels llauradors*: "Car diu-se que més que la pestilència, / s'agafa i apega lo **mal de bocatge**" (vs. 276-77) i a *Lo procés de les olives*: "l

d'elles lo suc guareix de molts mals / i valen les fulles a **mal de bocatge**" (vs. 403-04).

La locució conjuntiva *Ara..., adés...* (FE0512) es troba a l'*Espill*: "**Ara** salada, / **adés** gelada" (vs. 5265-66) i a *Lo somni de Joan Joan*: "Parlar del cel les oireu, / i de la terra; / **ara** de pau, **adés** de guerra" (vs. 190-92).

La locució verbal *Fer de carabassa cistella* (FE0532), 'enganyar amb habilitat' (def. pròpia), figura a l'*Espill*: "**De carabassa / ne fan cistella**" (vs. 5500-01) en concordança amb la codificació que n'hi ha al *Col·loqui de dames* (que, de fet, és la mateixa, ja que els embuts es feien de carabasses convenientment buidades i tallades): "**De l'ambut li faç cistella**" (v. 280). Aquestes en són les primeres i úniques documentacions conegudes.

Del proverbi *D'una centella se fa gran foc* (FE0539), 'moltes coses de poca importància produeixen grans resultats' (PCC, B 1609), n'hi ha una primera documentació al *Franselm* d'Anselm Turmeda: "**De poca brasa** certament / **se fa gran foc** i molt ardent". L'*Espill* conté dues insercions de sengles variants: "A qui les ou, / paren sibilles, / e **són centilles / a fer gran foc**" (vs. 5604-07), "**Lluquet** e tea / és de **txic foc** / e, poc a poc, / **s'encén molt gran**" (vs. 10164 -67) i també a *Lo somni de Joan Joan* n'hi intertextualitzada una variant concordant: "I que també, si els seus **lluquets** / donen gran fum / primer que no encenguen llum / ni molt **gran flama**" (vs. 1595-98).

La locució verbal *Fer cimbells* (FE0542), 'seduir amb enganys' (def. pròpia), és usada a l'*Espill*: "Paren travetes / e **fan centbells** / a jovencells / e hòmens sants" (vs. 5612-15) i a *Lo somni de Joan Joan*: "Crec per a mi que serà poca / la vida d'ells, / i no els valdran tots quants **cembells** / ells poran **fer**" (vs. 734-37).

La col·locació *Metre en raons* (FE0553), 'moure conversa, interpel·lar algú per enraonar' (DCVB, *raó*), és troba una vegada a l'*Espill*: "Ella **el metia / en**

grans raons / de mugorons / e de mamelles” (vs. 5854-57) i sis vegades al *Tirant*, cinc de les quals amb el verb *posar* i una amb *metre*: “No el volgué més enujar e **mès-lo en altres raons**” (cap. 57).

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Toc i vista* (FE0562), que emparella dos dels sentits corporals, figura al fragment de l'*Espill*: “Contente's ell / del **toc e vista**, / puis que conquista / muller tan bella” (vs. 5992-95) i es retroba a *Lo Cartoixà*: “Stimava Tomàs que si **la vista** lo enganava, **lo toc** la veritat li mostraria; e volia d'aquests dos senys, toc e vista, pendre experiència” (IV.20), a *Lo procés de les olives*: “Segons nostra fe, i per conjectura, / resurrecció no es deu gens dubtar: / demostren virtut de ressuscitar / **la vista i lo toc** de bella figura” (vs. 41-44), “Joan pren **la vista**, i vós **lo dolç toc**” (v. 519), i a *Lo somni de Joan Joan*: “Car **ni la vista ni lo toc** / d'aquells no en volen” (vs. 1088-89), “Ni en volen mai **vista ni toc**” (v. 1364). Es dona el cas que aquest emparellament lèxic no apareix anotat al repertori de Wittlin (1991). Com a precedent, podem assenyalar la variant que usa Ausiàs March: “Quant **l'ull** no veu e **lo toch** no-s praticca, / mor lo voler, que tot per ells se guanya” (Rialc, 94.16), “**L'ull e lo toch** dabans foren concordés (...) De present veig contrasts qu'en mi-s despertem, / car de per si **lo toch e l'ull** desamen” Rialc, 94.53, “Los apetits he trobat en molt loch, / durant aytant com **lo veur'e lo toch**” (Rialc, 94.89).

La col·locació *Canya vana* (FE0572), aplicada a cosa o persona feble i menytensible, apareix al fragment de l'*Espill*: “Com **canya vana**, / pòpul, xop, alber, / olm, vern e sàlzer, / qui fruit no fan / e al foc van, / com la cugula” (vs. 6166-71), a *Lo Cartoixà*: “Hi qualsevol religiós per Johan se pot entendre, qui no deu ésser **canya** vert per fictes hi ypòcrites obres e dins **vana** e de virtuts e veritat buyda, mas deu ésser vert per conversació honesta hi dins ple de caritat devota” (II.15) i a la *Vita Christi*: “Qui us pensau, deixebles, que sia aquesta de qui haveu murmurat? *Arundinem vento agitatum*, ço és, una **canya vana** que lo vent la lança allà hon se vol?” (cap. 33).

De la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Anar al foc com la cugula* (FE0574), inserida al fragment suara reportat, hi ha una variant a *Lo procés de les olives*: “Que si de sembrar tostemps no és hora, / mester és, sovint, sens perdre-hi mai punt, / cavar-la, regar-la i estar-li damunt, / **que l'erm i cugula ne vagen a fora**” (vs. 1165-68), la inserció de la qual es produeix en un cotext molt semblant al de l'*Espill*. DCVB, cugula, ‘planta gramínia (...) semblant a l’ordi i altres cereals i que creix enmig d’aquests i perjudica molt els sembrats’, cita l'*Espill* com a exemple lèxic, no fràsic, i amb incorrecta puntuació, ja que separa el vers “com la cugula” del vers anterior i l’uneix a l’oració posterior, contravenint les indicacions ortogràfiques del manuscrit.

El proverbi *A l'enfornar, se fan els pans geperuts* (FE0582), ‘al començament és quan s’han de preveure les conseqüències’ (def. pròpia), es troba intertextualitzat a l'*Espill*: “A ton marit, / si tu no el venc / en lo començ, / essent novici, / tost pendrà vici, / dar-t’ha faena, / viuràs ab pena. / (...) / perquè no et fart / ginya’l ab art: / **al començar / o enfornar / sens bon acord, / lo pa es fa tort, / clotós, morrut / e geperut**” (vs. 6228-54), a la *Qüestió moguda per mossèn Fenollar*: “Al enfornar se fa’l pa jeperut / e, de tot fet, gran part és qui comença”, en una lletra d’Alexandre VI al seu fill Joan de Borja, del 3 d’agost de 1493: “Així mateix, no metes negú en la taula tua eclesiàstic, sinó sols los parents e altres gentils hòmens que van en companya tua. Car, **a l’enfornar, se fan los pans geperuts**, segons te declararà Fita”) i a *Refranys en prosa catalana glossats*, obra perduda, coneguda per la seva traducció castellana: *Al enfornar, se hazen los panes tuertos (Refranes famosíssimos y provechosos glosados*, III.2) (Conca, 1994: 489-91).

El proverbi *De bona casa, bona brasa* (FE0583), que ‘vol dir que a les cases riques hi ha abundància de tot’ (DCVB, *casa*) i que ‘indica que cal traure benefici de les bones oportunitats’ (Gonzàlvez, *brasa*), figura a l'*Espill*: “Dix la roncera / de la tornera: / “Volenter pica: / en casa rica / ha hi què partir; / al monestir / dau-nos sovent / arròs, forment, / salses, perfums, / fruita llegums, / Oli, mel, vi, / llenç, seda, lli; / **de bona casa / pren bona brasa**” (vs. 6255-68) i a *Refranys en prosa catalana glossats*, la traducció del qual fa així: *De buena*

casa, buena brasa (*Refranes famosíssimos y provechosos glosados*, VII.3). No n'hi ha nous senyals fins al segle XVIII, als compendis de Miquel Burguera i de Lluís Galiana (Conca 1994: 596-97).

De la locució adverbial *Sens pagar cisa* (FE0590), que DCVB defineix com 'en gran quantitat, desmesuradament', a partir de la primera citació de l'*Espill*, n'hi ha dues recurrències: "**Sens pagar sisa** / pens ne begué, / e romangué / lo cap ficat / d'on apartat / la brisa havia" (vs. 6352-57), "**Sens pagar sisa**, / ab quants pratiquen / ab tots repiquen" (vs. 9818-20) i només n'hem trobat una feble concordança en un vers de Narcís Vinyoli al *Certamen en honor de Sant Cristòfol*: "Ab preu tan gran pagàs la mortal cisa".

La locució nominal *Clavilla del mateix fust* (FE0596), que 'denota el fet de ser de la mateixa condició, amb connotació negativa' (def. pròpia), ja que forma part del proverbi *No hi ha pitjor clavilla que la del mateix fust*, apareix a l'*Espill* en un context on el narrador justifica que ha pensat a casar-se amb alguna parenta, per tenir un fill de la mateixa sang, però justament pel fet d'evocar-hi el proverbi, s'hi anuncia un nou fracàs matrimonial, almenys pel que fa a la desitjada descendència: "Prengués muller, / sols per haver / o fill o filla / e fos **clavilla / del fust mateix**" (vs. 6421-25). També es troba a *Lo Somni de Joan Joan*, aplicat metafòricament a en Moreno (la "clavilla") com a procurador dels vells (el "fust"): "Vist que en Moreno hi és per ells / en tal ajust, / que **no pot ser del mateix fust / pijor clavilla**" (vs. 2933-36) i a *Refrans en prosa catalana glossats*, la traducció del qual fa així: *Mala clavija es la del mismo madero* (*Refranes famosíssimos y provechosos glosados*, X.6). Posteriorment, al segle XVII, la retrobem als *Quatre-cents aforismes catalans* (1636) de Joan Carles Amat: "Clavilla del fust mateix / té mal nom perquè el mereix" i al DCL (1640) de Pere Torra: *No hi ha més mala clavilla, que del mateix fust* (Conca, 1994: 634-36).

El parell de proverbis *El gat escaldat tem l'aigua tèbia* (FE0610) i *El gat mullat tem l'aigua, queda o rèbea* (FE0611), que signifiquen que hom aprèn de les experiències negatives, apareixen de forma consecutiva, actuant el segon

com a reforçament i complement del primer, tant a l'*Espill*: "Saps que lo gat / poc scaldat / tem l'aigua tèbea; / queda e rèbea / tem gat mullat" (vs. 6585-89) com a *Refranys rimats*: "Y gat escaldat / se tem d'aygua teba. / També l'aygua reba, / en tant és passada" (vs. 92-95), on igualment figura l'*aigua queda*, en un altre lloc: "E de aygua queda / tenir-li deus por" (vs. 158-59). Aquesta concordança doble és força interessant i significativa. Com a precedents catalans d'aquests tòpics, hem trobat: "L'aigua que no es mou, finalment fa bassa i put" (F. Eiximenis, *Terç*, cap. 424; PCC, A 466) i "Hom diu entigament que pijor és aygua queda que rèbea, e pus perillosa" (*Llibre de Cató*, núm. 177; PCC, A 497), tots dos sense *gat*, car aquest element de la vida quotidiana degué entrar en la metaforització del proverbi a la segona meitat del segle XV. A *Refranys en prosa catalana glossats* devia figurar *D'aigua queda té guarda*, ja que a la seva traducció castellana apareix *Del agua mansa te guarda* (*Refranes famosíssimos y provechosos glosados*, III.5) (Conca, 1994: 493-95). La codificació italiana fa: *Gatto scottato dall'acqua calda, ha paura della fredda* (DCP, 570), i l'anglesa: *A scalded cat frears cold water* (ODEP, *scalded*).

El proverbi *L'infant escalfat no toca el foc* (FE0613), que 'ensenya que els experimentats no es deixen enganyar fàcilment' (def. pròpia), té la seva única documentació catalana a l'*Espill*: "L'infant no gosa / tocar lo foc, / si qualque poc / l'ha ja scalfat" (vs. 6600-03), per bé que caldria considerar-lo un europeisme, ja atestat en anglès al segle XIV, en una obra de Chaucer, on apareix una variant de *The burnt child dreads the fire* (ODEP, *burn*).

La col·locació *Mal profit* (FE0618), 'cosa o situació que provoca perjudici' (def. pròpia), només l'hem trobada a l'*Espill*: "Tant **mal profit** / (...) / les dones tenen, / que mai obtenen / (...) / nom apurat / (...) / de muller bona" (vs. 6654-67), al *Tirant*: "Oh —dix Tirant—, e **mal profit** faça la roba, e no cureu d'ella! Com aqueixa serà guastada bé n'hauereu una altra" (cap. 109), "**Mal profit** te faça, si no t'hi tornes" (cap. 220), "Car havien pres tot l'Imperi grec, e robat; e tot ho tenien aquí, e féu-los **mal profit**" (cap. 448), a *Lo procés de les olives*: "Encara que els faça après **mal profit**" (v. 363), "Tan tèrbola plega que fa **mal**

profit" (v. 1212) i a *Lo somni de Joan Joan*: "E vist que, quan se troba al cloure, / fa **mal profit**" (vs. 2815-16).

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Pèls i repels* (FE0619), 'figuradament, complicacions, defectes' (def. pròpia), es troba a l'*Espill*: "**Pèls e repels**, / tants de recels / les dones tenen, / que mai obtenen, / ni obtendran / quantes seran, / nom apurat" (vs. 6657-63) i a la *Sentència del Certamen en honor de Sant Cristòfol*: "Pelets i **pèls**, / endrets, envesos i **repels**".

La locució verbal *Fer tala* (FE0620), amb el significat 'fer (molt de) mal' (def. pròpia), que generalitza el més genuí i literal 'causar destrucció o danys dins terreny d'altre' (DCVB, *tala*), és usada tres vegades a l'*Espill*: "La que menys trona, / que menys llampega, / que menys mou brega, / que menys **fa tala**, / qual és menys mala, / com l'agre vi / és dit bon vi / és dita bona" (vs. 6668-75), "Qui vol guardar / tal bestiar / de no **fer tales**" (vs. 8483-85), "Puis llet no tenen, / per què ho emprenen / **fer semblant tala**?" (vs. 9173-75), a la *Història de la Passió*: "Adam **feu la tala**, talant nostres vides, / pagà la fort pena Jesús per aquell" (vs. 1973-74) i a *Lo procés de les olives*: "I vós les menjau, ab goig sens fatiga, / i així **feu la tala** i aquell paga el cla" (vs. 505-06). Amb anterioritat a aquestes insercions literàries de la locució, la trobem com a col·locació, és a dir, amb sentit literal,, en un document de 1428: "Sien tenguts de pagar **la tala que feta hauran**" (DCVB, *tala*).

La fórmula directiva *Al cau!* (FE0625) figura a l'*Espill*, en un sentit literal: "Onsos fa lluiten, / grues ballar; / lo ca callar, / mostrand ab braç / cobrar matraç / e dir: "**Al cau!**" / Lligat fa el brau / mès ab collar" (vs. 6747-55) i, simultàniament, a *Lo somni de Joan Joan*: "Que en temps de pluja i en seré / diu hom: "**Al cau!**" / perquè és la caça que més plau / als bons furons / que saben bé tots los racons / escorcollar" (vs. 84-89) i a *Lo procés de les olives*: "E doncs, no tingau lo cor vós de penya; / mas, puix que també sabeu d'ir **al cau**" (vs. 1317-18), per bé que en aquest cas sense caràcter directiu però amb el mateix significat metafòric sexual.

La col·locació *Llei vella* (FE0570), amb les variants *Llei d'Esriptura* i *Llei judaica*, figura als fragments següents de l'*Espill*: “Apedregada / per la **lleï vella**; / dins en Castella / mor degollada” (vs. 6888-91), “De la cansada / e canzel·lada / **lleï de scriptura** / era figura” (vs. 13229-32), “Volent llunyar / e separar / nora donzella / de la **lleï vella**” (vs. 13557-60), “Son batejades / e la **judaica / lleï** e mosaica / en lo cor tenen” (vs. 13908-11) i també a *Lo Juí de Paris*: “Los primers sants pares qui portaven lo jou e feixuga càrrega de la pesada **lleï d'Esriptura**”, a la *Vida de Santa Anna*: “Los quals criaren la insigne donzella segons los nobles costums d'aquella santa llavors **lleï judaica**”, a la *Istòria de Santa Magdalena*: “Lo dijous delliberà celebrar la Pasqua, per donar fi a la **lleï judaica**”, al poema *A Caldesa*: “Dot sens escriex demana la lleï vostra, / e tot lo mon de vostre cos te mostra: / fels e infels, e los de la **lleï vella**”, al *Tirant*: “Car neguna dona no és mereixedora de mort, si doncs no cometia adulteri, segons en la Santa Esriptura, en la **lleï vella**, era acostumat” (cap. 317) i a *Lo Cartoixà*: “Era senyal de maledicció sterilitat en la **lleï vella**” (l.3).

La col·locació *General diluvi* (FE0646) no prové, en la seva literalitat, del *Gènesi* ni de l'evangeli de Mateu i de les epístoles de Pere (on també s'esmenta *el diluvi*) i tampoc no l'hem trobada en Lull, que també sempre fa referència al *diluvi* sense acompanyar-lo de cap qualificatiu. Així mateix, la referència que se'n fa al *Gènesi de Scriptura* diu així: “E en axi retornà nostre senyor Deus humanal linatge qui era perdut en **lo diluvi de les aygues**”. De fet, no hem trobat el sintagma en textos anteriors als de la segona meitat del XV. I en aquests, el tenim a l'*Espill*: “Per llurs pecats / lo **general / diluvi**, qual / preïcà Noé, / de cert vengué” (vs. 7106-10), al *Triümfo de les dones*: “Arca de Noé, verdadera restauració nostra, de tot pecat exempta, estalviant-nos la vida del **general diluvi**”, a la *Vida de la Verge Maria*: “Portant-nos pau; del **general diluvi**”, a *Lo Cartoixa*: “La justícia, en lo **general diluvi**” (l.6), “Plogué quaranta dies en lo **general diluvi**” (l.22), “És aquesta santa creu l'arca de Noé, que sols foren stalvis los qui en ella entraren del **general diluvi** (...) Aquesta és l'arc de la treva e pacte, après del **general diluvi**, entre Déu i l'home” (IV.10), “Se

restaura la natura humana en lo **general diluvi**” (IV.11), on caldria esbrinar què hi deia el text llatí original. També hi és al manuscrit Esp. 291 de la BN de Paris, copiat entre 1475 i 1525: “Noé com fon scapat de general diluvi...” (f. 30v). Després, ja es troba en diverses obres del XVI, com ara a *Los Col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa*, de Cristòfor Despuig: “Casi tots quants escrigueren de la població del món après del **general diluvi** de Noé...”, o al *Llibre de las grandesas i cosas memorables de l'antiquíssima, insigne i famosa ciutat de Tarragona*, de Lluís Ponç d'Icard: “143 anys après del **diluvi general**”. A la vista de la documentació, també podríem haver considerat aquesta UF com una UE nascuda en aquella època.

La unitat estilística *Terra ameníssima* (FE0648), aplicada a terra de regadiu amb un estany a la vora, es troba a l'*Espill*: “Molt mes crexqué / per Jaume el Bo, / rei d'Aragó, / quant l'hac guanyada, / e l'hac poblada / de clerecia, / cavalleria, / artizat poble, / constant, inmoble, / gent valentíssima; / **terra ameníssima** / tota de rec” (vs. 7220-31) i a *Lo Cartoixà*: “Y és l'aygua clara, lúcida, dolça i a la vista **ameníssima** y delitable (...) Diu Josefus que stany de Genezaret se nomena, de una regió que's diu Genezara, que ab les sues ribes confronta: **terra ameníssima** y molt convenient a qualsevol condició de arbres” (l.29).

La col·locació *Munt de fem* (FE0650), ‘pila d'escombreries; aplicable a cosa o persona menyspreable’ (def. pròpia), es troba a l'*Espill*, una vegada en sentit literal i una altra en sentit metafòric: “Huetaviar, / lo seu riu blanc, / com si fos fang / o **munt de fems**, / en antic temps, / la dissipà / e derribà” (vs. 7288-94), “Més són balança / de carnisser, / e de barquer / retorçut rem; / són **munts de fem**: / si gens se muden, / olen e poden” (vs. 7762-68), i al *Col·loqui de dames*: “Fàstic n'han los **munts dels fems** / qui estan al mur / --dix la viuda--: quant d'atzur / s'ha carregat!” (vs. 914-17).

La col·locació *Crim abominable* (FE0651) apareix a l'*Espill*: “Del **crim** e vici / **abominable**, / fet per diable / dona, vilment, / hac fonament” (vs. 7323-27), al *Parlament en casa de Berenguer Mercader*: “Lo seu **crim**, lleig

abominable", "En semblants paraules los altres de **crim** tan **abominable** assajà retraure", "No us pot retraure de cometre **crim** de tan **abominable** lletgea", "Que a lletgea de **crim** tan **abominable** la tua honestat subjuge", "Fugint a la viltat de **crim abominable**" a la *Història de Josef*: "Gran meravella tenim com la tua magnificència, senyor molt noble, de **crim** tan **abominable** a nosaltres servents teus, així afermadament enculpa", al *Tirant*: "No creguera jamés que en donzella de tan poca edat hagués tan poca vergonya e tant atreviment, que sens temor cometés un tan **abominable crim**" (cap. 284), a *Lo Cartoixà*: "Costum era dels jueus rompre e tallar sobre si les vestidures en senyal de dolor i en senyal de **crim abominable**" (IV.3) i a la *Faula de les amors de Naptuno i Diana*: "E, ab clamor de ta negra cobdícia, / faran palès ton **crim abominable**".

La col·locació *Riu de Cullera* (FE0661), que designa el Xúquer, figura a l'*Espill*: "Pex de fer esc / venen per fresc; / lo d'Albufera, / **riu de Cullera**, / per pex de mar" (vs. 7449-53) i a la *Qüestió moguda pere mossèn Fenollar*: "Que passa d'un salt lo **riu de Cullera**".

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Simple coloma* (FE0677), aplicada a persones humils i apacibles, sembla que es forma a la segona meitat del XV, a partir de la referència evangèlica: "Estote ergo prudentes sicut serpentes, et **simplices sicut columbae**" (Mateu, 10.16). Apareix a l'*Espill*: "**Simpla coloma** / llisa de ploma / e sense fel" (vs. 7753-55), a la *Vida de la Verge Maria*: "Ab goig sens par humil **simple coloma**", al *Juí de Paris*: "Estaven les **simples colomes** sobre una praderia de verds mates de falguera", a *Lo Cartoixà*: "Ab los ulls de **simple coloma** humilment creent la confesse" (I.1), "I après girà aquells ulls de **simple coloma** al enbaxador àngel" (I.5), "Ha fet en mi grans coses, diu la humil **simple coloma**" (I.6), "Que totes les jerarchies a la veu de aquesta **simple coloma** de plànyer aprenien" (IV.7), "Lleva't, ànima devota: sies **coloma simple**, fes lo teu niu..." (IV.7), a la *Història de la Passió*: "i a un **colom simple** tirar tal ballesta" (v. 890) i a la *Vita Christi*: "No us detinga la **simplicitat de la coloma**, car la prudència de la serpent és

necessària, segons consell de la saviesa divina, qui diu: *Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbe*” (cap. 31).

La locució verbal *Estotjar aigua en cistella* (FE0690), que ‘es diu d’un treball que no produeix cap profit’ (PCC, A 349), apareix a l’*Espill*, en tres recurrències, sempre aplicat a la inutilitat i el poc profit que un home pot treure de la relació amb les dones: “Doncs qui els comana / qualsevol fet / tenir secret / (...) / **s’aigua stojar / vol en cistella**” (vs. 7828-39), “Qui bé n’espera, / (...) / gran os ha a roure, / **ab garbell poa**” (vs. 8524-37), “Qui ab oró / s’aparella / e **va ab cistella, / cedaç, garbell / o xic vexell / de l’aigua pendre, / bé deu reprendre / si es mor de set**” (vs. 14766-73). A *Refranys rimats* es troba formant part del proverbi complet que aplica el tòpic a la relació amorosa: “**Amor de donzella / és aigua en cistella**” (vs. 11-12), de la mateixa manera que hi és a les *Cobles* de Romeu Lull: “E segons veig, a mi m’ha pres així, /servint l’amor d’una cruel donzella / **com al qui trau del pou aigua en cistella**” (*Jardinet d’orats*). De fet, el tòpic prové dels llatins, si abans no, car en Plaute ja es troba *Cribo aquam haurire* (DCP, 14), però no és fins a la segona meitat del XV que el podem documentar en català. Al segle XVI, el proverbi apareix a *Flor de enamorados* (València, 1562), de Joan Timoneda: “Lo qui en amor de doncella / posa sa fe i esperança, / pot tenir tal confiança / com qui té l’aigua en cistella”. En espanyol existeix diversa documentació quatrecentista de la locució *Tener agua en cesto* (RFPE, *agua*), però la versió més antiga del proverbi no fa referència a l’*amor de donzella*, sinó a l’*amor de niño*, que és com apareix a *Refranes que dizen las viejas tras el huego* (Sevilla, 1508): *Amor de niño, aigua en cesto* (RFPE, *amor*). La variant *Amor de niña, aigua en cestilla* figura a *Refranes famosíssimos y provechosos glosados* (III.8), com a traducció del català. La locució anglesa equivalent apareix documentada en 1477: *To carry water in a sieve* (ODEP, *water*).

La col·locació *Crida reial* (FE0693), de significat transparent, apareix a l’*Espill*: “Mig jorn no es tarda / parrà n’han feta / Artús trompeta / e companyons, / per los cantons / **crida real**, / e general / pública veu / del secret seu” (vs. 7846-54) i al *Tirant*: “Que fos feta una **crida real** per tota la ciutat” (cap. 131).

De la locució verbal *Sermonar al sord* (FE0705), 'perdre el temps, fer una cosa inútil' (def. pròpia), continguda a l'*Espill*: "Qui les doctrina / pert disciplina, / en va té scola, / llava rajola, / repasta tests, / ab l'hom de fets / qui dorm raona, / **al sord sermona** / e missa canta, / la serp encanta, / castiga saura / e l'estany daura" (vs. 7957-68), podem considerar que el proverbi contingut a *Refransys rimats*: "E no hi ha més sord / qui no vol oir" (vs. 152-53), que indica que algú es fa el desentès davant el raonament d'altri, presenta una concordança feble amb l'*Espill*. Posteriorment, no hem trobat res de semblant fins en un compendi del segle XIX: *Predicar a un sord* (PCC, S 1400). Quant al proverbi, al segle XVIII l'anoten Pere Torra i Carles Ros (PCC, S 1399).

La col·locació *Matar de fam* (FE0726), només l'hem trobada, a més de les dues vegades que apareix a l'*Espill*: "Metge no hi cal, / **maten de fam**" (8180-81), "Qui no té llet, / flac e magret, / **de fam lo mata**" (vs. 9129-31), al *Tirant*: "Qui per sa misèria **nos matava de pura fam**" (cap. 313).

La col·locació *Morter de coure* (FE0734), de significat transparent, només l'hem localitzada –en obres literàries, inventaris notariais a banda– a l'*Espill*: "La francolina / tantost a coure, / **morter de coure** / de fet ressona" (vs. 8322-25) i al *Col·loqui de dames*: "On pluja de **morters de coure** / allí els reblesca!" (vs. 878-79).

La col·locació *Un no-res* (FE0746), 'una cosa petitíssima, insignificant' (DCVB, *res*), només l'hem trobada a l'*Espill*: "Fent mil plaés, / per **un no-res** / sa amor fenix" (vs. 8451-53) i al *Tirant*: "E per **un no-res** que ma senyora vos ha dit, estau ja esmaiat" (cap. 214).

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Xic infant* (FE0748) apareix a l'*Espill*, en dues recurrències: "Qui les seguix / fins a la mort, / menys n'han recort, / ni la virtut / de gratitut / que el **xic infant**" (vs. 8454-59), "No vells mesquins / ni jòvens grans, / mas **xics infants** / e molts gentils / ab nous estils" (vs. 13356-60), al *Certamen en honor de Sant Cristòfol*,

en tres composicions: “D'un **xic infant**, qui dins sa ma tenia / cel, terra i mar i tot ho comprenia”, “Qui pot lloar lo quant Ell, Déu, vos ama, / que **xic infant** lo vostre coll enrama / de Si mateix, mostrant com vos exalça?”, “Un **xic infant** pus alt que vós, altíssim”, a l'*Oració a la Verge Maria*: “Ab fonts de sang regà lo verge estrado / on, **xic infant**, lo bolcàs ab rialles”, a *Lo Cartoixà*: “Fuig lo senyor, **xic infant**, sol, desacompanyat i pobre” (I.13), “Recelava que Arquelau, fill d'Herodes, hagués executat en son fill en major edat lo que en ell, **xiquet infant**, volia executar son pare” (I.15), “**Infants xics** eren los que lo senyor lloaven” (III.27), “En Galilea era stada tota la sua vida, fora aquell temps que, **xic infant**, stigué en Egipte” (IV.14), “E perquè les tues pregàries accepte, recorda-li per nosaltres que **xic infant** ell te pregava” (IV.29).

La locució adverbial *A grapades* (FE0753), ‘de qualsevol manera, sense miraments ni refinaments’ (DCVB, *grapada*), figura a l'*Espill*: “No hi cal res dir: / ell vol morir / com lleoner; / tal carceller / en va traül·la; / per cos d'agulla / o portal vell / vol pas camell; / e pendre vol / lo raig del sol / ell **a grapades**; / a cullerades / tota la mar / vol mesurar, / en clot la buida” (vs. 8495-509) i al *Tirant*: “**A grapades** los cull e així els se menja” (cap. 263), “E menjava los raïms a mossos i **a grapades**” (cap. 263).

De la locució verbal *Voler tenir una anguila per la cua* (FE0763), ‘pretendre una cosa impossible’ (def. pròpia), n'hi ha una primera documentació a l'*Espill*: “**Vol per la coa** / o per l'esquena / **tenir** morena, / **anguila** viva” (vs. 8538-41), a la qual segueix l'annotada per Hernán Núñez (1555) com a catalana: *Qui pren l'anguila per la coa y la dona per la fe, bé pot dir que res no té* (RPR, 6654), reproduïda com a refrany d'una cançó del recull *Flor de enamorados* (1562), de Joan Timoneda. Però, a la fi del XV, també n'hi ha una variant a *Lo procés de les olives*: “**I ell pensa tenir un gat per la cua**” (v. 512), com ja hem vist abans.

Primera i única documentació de la col·locació *Mal d'Herós* (FE0768), el ‘mal d'amor’ que Pere March defineix com ‘d'aycell desir li ve gran ira, / languimén, tristor e treball, / car lo cor se fon e defall / pel fort desir qui-l té

destreg' (*Lo mal d'amor*). Peirats (2002) diu que té una causa fisiològica i pot ser entès com una variant de la malenconia. A l'*Espill*, n'hi ha dues referències: "Perquè el coral / llur amorós / **mal d'hereós** / si el posseeix, / sovent guareix / si el natural / e menstrual / li fan ben veure, / jo et vull fer creure / quant l'han horrible, / fort avorrible / extremament" (vs. 8570-81), "Tens **hereós**, / bestial fúria / de gran luxúria" (vs. 12104-06). DeCat, *dèria*, transcriu *Mal dereós*, que defineix com 'la desil·lusió de l'home seduit per les gràcies i encants d'una dona', a partir de la citació de l'*Espill*.

La locució adverbial *Sens dir "Jesús"* (FE0778), 'sense tenir temps per més, morint sobtadament' (DCVB, *Jesús*), apareix inserida a l'*Espill*: "Morí sobtada / **sens dir 'Jesús'**" (vs. 8946-47) i, amb variants, al *Tirant*: "La princesa, oint dir semblants paraules, dix tres vegades: "Jesús, Jesús, Jesús!" E caigué de l'altra part esmortida" (cap. 236), "Com la princesa oí tal novitat, no pogué altra cosa dir sinó: "Jesús, Jesús, Jesús!", tres voltes, e prestament li fallí l'esperit" (cap. 241), "E en lo gran desorde de ma benvolença diguí, no sé com, "Jesús, Jesús, Jesús", llançant-me sobre les faldes de la Duquesa" (cap. 246).

La locució verbal *Tenir el ventre gros* (FE0780), amb el significat d'estar prenyada, apareix a l'*Espill*: "Ixen a missa / ab fill o filla, / com la conilla, / **ab ventre gros**; / llet no n'han ros" (vs. 9046-50) i al *Tirant*: "No veu vós Estefania com **té lo ventre gros**?" (cap. 215).

La unitat estilística configurada com a enunciat parèmic *Cavall que mama llet de somera, no serà cavall lleuger* (FE0783), que és una 'observació relativa al bestiar equí, aplicable figuradament a les persones' (def. pròpia), figura a l'*Espill*: "No sols moral / mas natural / la llet altera: / **Si de somera / mama la llet, / lo txic potret / mai porà ser / cavall lleuger / ni bon ginet**" (vs. 9099-107) i, en una variant, al *Tirant*: "Senyor, natural raó hi basta, per ço com **aquest cavall ha mamat llet de somera**. E per quant les someres tenen **les orelles caigudes**, lo cavall ha pres de la dida lo seu natural" (cap. 110). Totes dues provenen, segurament, d'informacions preses dels bestiaris, com ara la

continguda al *Llibre del tresor*, de Brunetto Latini: “En la bellesa deus guardar que haje (...) orelles curtes dreçades en alt (...). E sàpies que **la spertesa del cavall és coneguda a les orelles**” (l.181). Observem que, al *Llibre del tresor* hi ha la referència a les orelles i a l’espertesa del cavall; al *Tirant*, a les orelles i al fet d’haver mamat llet de somera; a l’*Espill*, al fet d’haver mamat llet de somera i a la lleugeresa del cavall.

La locució verbal *Girar carta* (FE0792), que actualment fa *Girar full*, ‘posar-se a considerar una cosa sota un aspecte diferent; canviar de manera de veure un assumpte’ (DCVB, *girar*), figura a l’*Espill*: “Si **carta giren**, / pus fort los firen / e sens raó” (vs. 9551-53), a la *Sepultura de Francí Aguilar* (amb significat literal): “Segons **les cartes que girava**, canviava en diversitat de colors la sua bella figura”, a *Lo Cartoixà*: “Dins lo meu cor **les cartes** dels meus actes, dic més propi, de les mies culpes, **gire** e qui so stat trobe” (IV.28) i a *Lo procés de les olives*: “I més trobareu, si vós **girau carta**, / que fa cara trista lo ventre que és buit” (vs. 2053-54).

La locució adverbial *A mossos* (FE0793), que forma part de les que DeCat, *rècua*, observa que “locucions com *a reculons*, *de reculons*, *de genollons*, *a bocons*, *a trompons*, i anàlogues, degueren néixer de locucions de llatí vulgar”, figura a l’*Espill*: “Croxir los ossos, / la carn **a mossos** / d’anques tallar” (vs. 9557-59) i al *Tirant*: “E **a mossos** los està menjant e no cura mirar si són verds ni madurs”, “E menjava los raïms **a mossos** i a grapades” (cap. 263).

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Hoste de sols mig dia* (FE0808), ‘aquell qui fa una visita curta’ (def. pròpia), apareix a l’*Espill*: “Cert, són indignes, / per los esguards / de males arts / e fals compàs / et alias, / hom s’hi acoste; / mas deu ser **hoste / de sols mig dia**” (vs. 9788-95), en una seqüència on Salomó recomana el narrador-protagonista que no ature gaire amb les dones. Això concorda, en significat i lèxic, amb el proverbi de *Refranys rimats* contingut als versos: “Los **hostes amb sol**, / aquests **són honrats**” (vs. 102-03), on aconsella els visitants d’una casa de no fer-hi nit. D’altra banda, el

proverbi es pot relacionar amb un altre de ben conegut: *Hoste i peix menut, als tres dies put*, que ja apareix documentat al *Curial e Güelfa*.¹

Del proverbi *El fals amic, amb les ales et cobre i amb el bec te pic* (FE0810), que 'significa que molts, tot amanyagant i prometent protecció, danyen i perjudiquen amb els seus actes' (PCC, B 593), n'hi ha un testimoni més antic al *Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela*: "Bé-m recorda, per Déu, / un eximpli antich: / **ges no m'asalt d'amich / que ab les ales me cobre / e ab son bech me pich**" (vs. 285-89). Posteriorment, apareix a l'*Espill*: "Sens pagar cisa, / ab quants pratiquen / ab tots repiquen. / Neguen si deuen, / crim fals alleuen, / secrets descobren, / **ab ales cobren, / ab lo bec piquen**, / e prevariquen, / mentint difamen" (vs. 9818-27) i a *Lo procés de les olives*: "**Cobrint ab les ales, ab lo bec vos piquen**" (v. 1424), "**Amic de dos cares, / que us cobre ab les ales i us pic ab lo bec**" (vs. 1433-34). Al segle XVI, figura al cançoner *Flor de enamorados*: "**Renec de tals gales / i del qu'es fa amic / que assesta en les ales / i dóna en lo pic**".

La unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Bufar al foc altra vegada com alquimista* (FE0813), usada per blasmar, en to burleta, el fet de reincidir en fer coses inútils, sense profit, mitjançant la comparació amb el treball de l'alquimista, apareix a l'*Espill*: "E tu, vell corp, / **com alquimista** / havent ja vista / llur art frustrada, / altra vegada / experimenta, / no se n'absenta / ni se n'aparta, / ni mai se farta / **bufar al foc**" (vs. 9962-71) i, amb una variant però amb significat semblant, a *Lo Cartoixà*: "**És semblant a l'alquimista**, que essent ell pobre de grans tresors parla" (III.35).

Les locucions verbals *Donar escac pel roc* (FE0814) i *Donar sus i mat* (FE0815), que prenen origen al joc dels escacs, tenen el sentit figurat de 'posar en situació de perill' (def. pròpia) i 'assetjar algú fins provocar-li la mort' (def. pròpia), respectivament. Miquel i Planas i Alcover-Moll només en recullen els significats literals i, encara, amb discrepàncies, tant de la primera: 'indica (...) que un jugador fa a l'altre *escach*, ab intenció de péndre-li un *roch*' (MiP),

¹ Colon (2003) fa un estudi diacrònic i contrastiu d'aquest proverbi.

‘l’escac que es dóna amb el roc o torre, que sol ésser molt perillós’ (DCVB, *escac*), com de la segona: ‘*sus mat* és l’escach final’ (MiP), ‘jugada en què el rei d’escacs roman indefens, sense possibilitat de salvar-se’ (DCVB, *sus*). Ambdues es troben a l’*Espill*, en versos molt pròxims i amb significat metafòric: “**Escac pel roc** / tens per la dona; / **sus mat te dóna**” (vs. 9996-98), alhora que a *Refransys rimats* apareix una fusió de totes dues: “E qui és abat / après de ser coc / **darà sus pel roc** / a tots en cuinar” (vs. 28-31). De la primera locució n’hi ha precedents a *La disputa de l’ase*, al *Llibre de fra Bernat I* en una composició d’Arnau Erill, com hem vist al capítol 2, i també figura a *Lo procés de les olives*: “**Li dau escac per lo roc**” (v. 526). La segona, sense documentació anterior, es troba també al *Tirant*: “**Li donen sus i mat** en la darrera casa” (cap. 100) i a *Lo somni de Joan Joan*: “Vist que també al primer **sus** / se troba **mat**” (vs. 2827-28).

La col·locació *Jugar a la feixuga* (FE0817) podria fer referència a un joc on els participants es fan mal els uns als altres, a la qual definició arribem a partir de la documentació contextual i dels indicis continguts a DCVB, *feixuga*, que anota *Tenir els jocs feixucs*, ‘tenir mals arrambatges, ésser mal de sofrir’, i a DeCat, *feix*, que consigna *A la feixuga*, ‘en allò que més dol’. Els únics testimoniatges coneguts són el de l’*Espill*: “Puis soriguer / te saben fer/ e no el conexas, / jo et prec te’n dexes, / mai pus **no jugues / ab tals feixugues**” (vs. 9999-10004) i el de *Lo somni de Joan Joan*: “Veureu, entre elles, com s’hi pinta / i com s’hi juga / **d’un joc que es diu a la feixuga**, / i com repiquen, / i unes ab altres com se piquen / del joc, baixet” (vs. 210-15).

De la col·locació *Haver orelles* (FE0831), ‘escoltar, sentir amb atenció una cosa’ (Gonzàlvez), present a l’*Espill*: “E meditar / e contemplar / millor poràs / quant oiràs / les lliçons velles: / **hages orelles!**” (vs. 10271-76), només n’hem trobat una concordança al *Tirant*, i encara dintre d’una codificació proverbial: “A vegades les parets **tenen orelles**” (cap. 110), “No sabeu que moltes voltes les parets **tenen orelles?**” (cap. 163).

La col·locació *Camp de Damasc* (FE0832), que fa referència a l'indret on alguns intèrprets de la Bíblia suposen que Déu va crear Adam abans de posar-lo al Jardí de l'Edèn, es troba a l'*Espill*: “Per Ell creat / en lo vert prat / **camp de Domàs**, / on no hi romàs, / mas apartat / fon transportat / en paraís” (vs. 10295-301), al *Triümf de les dones*: “Dien encara més aquests inútils defensors de nostra condició, l'ésser de nosaltres hagué principi en lo ternal paraís, lo primer home en lo **camp damacè**; oblidant-se que el lloc a l'essència d'algú neguna perfecció porta” i a *Lo Cartoixà*: “Devallà la bondat divina per novell efecte del cel imperi, on havia creat natura angèlica, al **camp de Domàs**: a la vall de Ebron, qui de present vall de llàgremes se nomena. I de aquella terra, que encara stava llimosa i banyada de les aigües que havia separades, creà Adam, primer pare nostre, i de aquí el transportà en lo paraís terrenal, delitós verger ameníssim” (l.2).

La col·locació *Mala fe* (FE0839), ‘mala intenció, propòsit secret d'enganyar’ (DCVB, *fe*), apareix a l'*Espill*: “De **mala fe** / posseïdores, / detenedores / de sa amistat, / ab malvestat / e contra dret, / pus ver de fet / han prescrit / contra el marit / rebel·lió” (vs. 10448-57) i al *Tirant*: “E no m'haveu guardada aquella honor e reverència que éreu tengut, ans com a jutge injust, no haveu usat de justícia, sinó de **mala fe** e amor deshonest” (cap. 128).

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Preu infinit* (FE0840), normalment aplicada a la mort de Jesucrist per redimir l'espècie humana, segons el cristianisme, apareix a l'*Espill*: “**Preu infinit** / de carn e sang / per fer-lo franc / ne fon pagat” (vs. 10532-35) i a la *Tragèdia de Caldesa*: “No refuseu altra vegada metre les vostres d'**infinit preu** estimades espatlles en l'estret pal, per acabadament rembre tan profana culpa”, a l'*Oració a la Verge Maria*: “E els vostres ulls estillen tan gran aigua,/ que pot llavar les sues cruels nafres,/ fent ab la sang un engüent e colliri / d'**infinit preu**, per llevar-nos les taques” i a la *Història de la Passió*: “Sereu lo rich cofre de **preu infinit**” (v. 2874), “Allí fon la taula hon fes lo depòsit / del nostre rescat ab **preu infinit** / alli cert pagà lo vostre supòsit” (vs. 3512-14), “Cinch caxes cinch cofrens de **preu infinit**” (v. 3773), “De vàlua molta son perles triades / y pedres molt fines que

fan un joyel / de **preu infinit** ab què son pagades / les erres humanes y tan reparades / que resta no y ha d'aquell pecat vell” (vs. 3817-21).

La locució adjectival *Més blanc que la neu* (FE0844), de la qual n'hi ha un precedent al *Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela*: “E **pus blanchs que la neu**” (v. 1499), figura a l'*Espill*: “**Més que neu blanca**, / rosa, gesmir / e flor de lli; / més que mirall / e pur cristall, / immaculada, / no mai tacada” (vs. 10584-90), al *Tirant*, en una inserció desautomatitzada: “Los quals per eguals parts departien una clenxa de **blancor de neu** passant per mig del cap” (cap. 119) i a *Lo Cartoixà*: “E **com a neu foren blanques** les sues vestidures” (III.1), “Seran **més que neu blanchs** e mundes” (III.7), “E seré **més que neu blanch** e monde” (III.8).

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Mortal afany* (FE0852) figura a l'*Espill*: “**Mortal afany** / n'han pres de més: / no en sabran res / mentres viuran; / morts com seran / en paraís...” (vs. 10728-33) i a la *Història de Jason e Medea*: “E, si per cas, après de llarga vida, a la cruel citació de la mort tu primer comparies, sens dubte sies certa, en tal cas, de mi seré homecida; perquè, en aquest món sens tu viure, **mortal** e gran **afany** estime, e, morint ab tu, delitosa mort sostendria”.

La locució adverbial *Al doble* (FE0855), ‘en quantitat equivalent a dues vegades una magnitud donada’ (DCVB, *doble*), figura a l'*Espill*: “No's dit **al doble** / metge pus noble / lo preservant / que lo curant / lo mal que veu?” (vs. 11025-29) dues vegades al *Tirant lo Blanc*: “Per ço com Tirant tenia **al doble** més gent de cavall e de peu que ells no feien” (cap. 394), “Que us puga donar molt més **al doble** que no he fet” (cap. 424) i altres dues a *Lo procés de les olives*: “Que fan més **al doble** pagar la costura” (v. 132), “Car paguen **al doble** a molts la faena” (v. 1136).

De la unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Estela de la mar* (FE0862), un dels significats atribuïts al nom de Maria, hem trobat un precedent al *Sermó de la immaculada concepció*, de mestre Felip de Malla:

“Maria, senyora, **stela de la mar**”. Posteriorment, es troba a l'*Espill*: “Li posàs nom / molt alt: “Maria”. / Vol dir migdia, / alba, diana / e tremuntana, / **de mar la stela**, / e nau ab vela / amarinateda; / il·luminada / il·luminant / lo caminant, / e mà daria, / més amaria, / e maridada, / la mar salada / o mar amarga / e mare llarga” (vs. 11084-100) i, de forma concordant, igualment com a significat del nom “Maria”, a *Lo Cartoixà*: “Meritament se diu “Maria” lo nom de la verge; i aquest nom (...) en tres significats se interpreta: en hebraic, **stela de la mar** o il·luminadora; en llatí, **mar amarga**; en siríaca llengua, senyora (...) És dita la senyora nostra stela de la mar: en guiar los pecadors per les ones de aquesta mar (...) i axí los pecadors en ella miren: com los qui naveguen miren la tremontana” (I.5), “És **mar amarga** la sua perfectíssima vida activa; **stela de la mar**, il·luminada e il·luminadora, la sua altíssima vida contemplativa; senyora, per la cura i ànsia que, semblant als prelats, tingué dels apòstols i de tota la sgleia” (I.5), “La senyora nostra, lo nom de la qual **stela de la mar** o **mar amarga** se interpreta, l'ànima significa en la llum de la vida contemplativa o en lo treball de la vida activa” (I.12). Sense concretar-ho en el nom, com a atribut de la verge Maria, en masculí, es troba al certamen *Obres o trobes en lahors de la verge Maria*: “Vós, **de la mar / estel** molt clar” (Resposta de Bernat Fenollar), “**Estel de mar**, mirall de Deu lo Pare” (Resposta de Pere Alcanyís).

Al fragment de l'*Espill* reproduït suara figura també la unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Mar amarga* (FE0863), també considerada com un dels significats del nom Maria, la qual figura igualment i concordant en altres fragments de *Lo Cartoixà*, a més dels continguts als capítols 5 i 12 del llibre primer (ja reportats): “Fon la stela de Jacob, la qual miram los qui navegam i perillam naufrag en aquesta **mar amarga** i perillosa” (I.2), “Josef, que vol dir augment, puja ab Maria, que significa **mar amarga**” (I.9), “E axí li cové per la sua penitència lo nom de Maria, que és **mar amarga**, segons la dirivació hebraica” (IV.13). Amb significat literal, també trobem el sintagma a la *Història de Leànder i Hero*: “Mesclava les sues llàgrimes calentes ab l'aigua de la **mar amarga**”.

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Placable sacrifici* (FE0864), 'ofrena cruenta per guanyar el perdó dels Déus' (def. pròpia), apareix a l'*Espill*: "Ella els féu destres / en fer servicis / e **sacrificis** / ben acceptables, / de Déu **placables**" (vs. 11122-26), a la *Lamentació de Mirra*: "E si penses contra tu los déus sien irats, tenyirem llurs ares de sang d'honrats e **placables sacrificis**, car en nostre poder està amansar la llur ira, puix perdonar és llur propi ofici" i a *Lo Cartoixà*: "Perquè fos a tu **placable sacrifici** per redempció de natura humana" (l.12).

La col·locació *Arca de Noè* (FE0877), presa com a 'figuració cristiana de la verge Maria' (def. pròpia), apareix de forma concordant a l'*Espill*: "Fon figurada / e profetada / en profecies, / per Isaïes / e tots profetes, / per ella fetes: / **de Noè l'arca**" (vs. 11249-55), "Tot açò es féu / per a figures, / psalms e scriptures / dar compliment. / L'Omnipotent, / quan féu fer **l'arca** / al patriarca / antic **Noè**, / aigua volgué / punís lo vici / e fos inici / a la virtut" (vs. 14288-99), al certamen *Obres e trobes en lahors de la verge Maria*: "Del just **Nohè** vinya, coloma y **archa**" (Resposta de Jaume Roig), al *Triümf de les dones*: "**Arca de Noè**, verdadera restauració nostra, de tot pecat exempta, estalviant-nos la vida del general diluvi, en lo qual mort encorriem per lo pecat del primer pare" i a *Lo Cartoixà*: "Per l'**arca de Noè** figurada, en la qual sola foren salvats los qui dins eren" (ll.5).

Prosseguint el primer dels fragments de l'*Espill* reportats suara: "Del patriarca / la scala al cel, / del temple vel, / d'arca o tora / pell cubertora, / d'**or la terraça**, / urna o taça, / **verga d'Aron**" (vs. 11256-63), ens trobem altres dues unitats estilístiques configurades com a sintagmes nominals, *Terraça d'or* (FE0880) i *Verga d'Aaron* (FE0881), també usades com a figuracions cristianes de la verge Maria, de la mateixa manera que apareixen, amb variants lèxiques, a *Lo Cartoixà*: "És figurada per l'arca (...) i la **verga que florí en lo tabernacle** i lo **bací d'or** ple de la manna" (l.12). La segona, també en un altre lloc de *Lo Cartoixà*: "Diu sant Crisòstom: aquesta verge senyora és la verga que Aaron posà en lo tabernacle" (l.3) i al certamen *Obre e trobes en lahors de la verge Maria*: "Tàlem d'espòs, florint **verga d'Aron**" (Resposta de Jaume Roig).

Al mateix passatge de l'*Espill*, una mica més avant, apareix la unitat *Torre de David* (FE0885): “E **de Daviu / torre**, corona, / viula, clau, fona” (vs. 11274-76), amb el mateix significat ifiguratiu que les anteriors, concordant amb *Lo Cartoixà*: “Fon per la **torre de David** figurada” (l.3) i al certamen *Obres e trobes en lahors de la verge Maria*: “**Del gran David vós sou torre** guarnida” (Resposta de Joan Verdansa).

Més avant, seguint amb el mateix passatge, hi ha la unitat *Tàlem d'espòs* (FE0890), on la estança on la muller rep l'espòs és esmentada també com a figuració de la verge Maria: “Lo gavarrer / tot enflamat / e no cremat, / font, hort tot clos, / **tàlem d'espòs**, / pou de Siquem, / Jerusalem, / nau mercadera” (vs. 11286-93), en concordança amb el certamen *Obres e trobes en lahors de la verge Maria*: “Tàlem d'espòs, florint verga d'Aron” (Resposta de Jaume Roig), amb la *Història de la Passió* (on la simbologia un xic canviada): “Sereu vos **l'espòs** la creu vostra 'sposa / **lo tàlem** brocats vermells com la rosa” (vs. 3070-71) i amb *Lo Cartoixà*: “Puis dexava **l'espós** en lo verge **tàlem**” (l.5), “Pensant que **l'espós** és exit del **tàlem** vestit de la carn nostra” (l.9), “Hui lo **spós** de la sgleia és exit del seu **tàlem**” (l.9).

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Sol de justícia* (FE0896), en tant que designació elativa de Jesucrist, figura a l'*Espill*: “Parí lo sol / jutge sens dol, / **sol de justícia**” (vs. 11473-75), a la *Vida de Santa Anna*: “Oh Déu infinit, alt, immens, incompreensible, **sol de justícia** desitjat per los sants patriarques...”, a la *Istòria de Santa Magdalena*: “Perquè lo diumenge per lo matí, ans que lo sol del tot no illuminàs l'habitable terra, ella pogués lo **sol de justícia**, Jesús, tocar e veure”, a *Lo Cartoixà*: “Hui lo **sol de justícia** és exit dels núvols de les legals figures” (l.9), “Diu sant Bernat: mèritament del orient venen, que el **sol de justícia** al món denunciem” (l.11), “Perquè tot lo món ocupaven tenebres i lo **sol de justícia** no podien veure” (l.28), al *Certamen de Sant Cristòfol*: “Al cel tan clar com vós, esteles foren / les grans virtuts, i Déu, **sol de justícia**” i a la *Vita Christi*: “Los raigs del clar **sol de justícia**, entrant per les finestres de la sua luminosa intel·ligència, axí en encesa caritat la scalfaren,

que volgué ab afanyós treball compondre aquest tant gran volum e libre” (Proemi).

De la màxima jurídica *La ignorància de la llei no n'eximeix el compliment* (FE0900), n'hi ha una referència a l'*Espill*: “Puis salvador / universal / e general / al món vingué, / a tot volgué / manifestat / fos ell el nat, / perquè **el món pas / no s'excusàs / per ignorància**, / ab abundància / de testimonis” (vs. 11568-79) i una altra a *Lo Cartoixà*: “Per ço diu lo senyor: “mirau hi ateneu com vos ho dich ans que sia”, perquè **no tinguen scusa de ignorància**” (III.38).

La col·locació *Els quatre doctors* (FE0906), amb la qual es designen els pares de l'església occidental Ambrosi, Agustí, Jeroni i Gregori (segons la decretal d'Innocenci VIII de 1298), es troba a *Lo Somni*: “En los llibres que han fet **los quatre doctors** de l'Esgleia de Déu e altres sants hòmens” (I.20) i, posteriorment, a l'*Espill*: “**Los quatre** perns / llatins **doctors**” (vs. 11912-13) i a *Visió de la Senyora Nostra de Gràcia*: “Volria **dels quatre sancts doctors** la rica lengua per a poder recitar...”.

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Distil·lant font* (FE0908) es troba a l'*Espill*: “Gràcies mana, / tota n'és plena, / abundant vena, / **distil·lant font**, / és segur pont / molt prest se cala” (vs. 11974-79) i, desautomatitzada, a la *Història de Leànder i Hero*: “Baixà los plorants ulls, que **fonts** amargues **destillaven**, a la riba on les ones batien” i a la *Visió de la Senyora Nostra de Gràcia*: “Ab los ulls que per devoció **fonts** d'aigua **destillaven**, les mans cancellades”.

La locució verbal comparativa *Col·locar els pollets sota les ales, com fa la lloca* (FE0913), que ‘denota la tendència de la persona a prioritzar la seva família i les seves coses’ (def. pròpia), apareix, com ja hem vist a l'apartat 3.6.5, a l'*Espill*: “**Com fa la lloca, / sos fills col·loca / dejús ses ales**, / alt en les **sales / celestials**” (vs. 12031-35) i a *Lo Cartoixà*: “**Axí com pollets la gallina, a la calor de les sues ales** se scalfen (...) Puga entrar en la empaliada **sala del teu celestial regne**” (I.40).

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Celestials sales* (FE0914), usada per designar retòricament el cel del cristianisme, figura al fragment suara reportat de l'*Espill* i, com ja hem vist a l'apartat 3.6.5, a diversos llocs de *Lo Cartoixà*: “Perquè eternament en les amples, altes i **celestials sales** stigues ab lo spòs en les seues nocces” (Lo Cartoixà, I.40), “De aquells draps que vol empaliar les **celestials sales**” (III.3).

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Eternal goig* (FE0916), ‘denominació elativa de l'altra vida, segons la religió judeocristiana’ (def. pròpia), figura a l'*Espill*: “Tal divinal / **goig eternal** / de paraís” (vs. 12042-44), a la *Història de la Passió*: “Si donchs me voleu per tolre'm la vida / qu'es vida de tots y **goig eternal**” (vs. 259-60), a *Lo Cartoixà*: “Diu sant Gregori: aquell que los **eternals goigs** desitja...” (II.13), “E axí stime que devem confessar Maria als **eternals goigs** assumpta” (IV.29) i a la *Vita Christi*: “Fent-vos posseyr los **goigs eternals** ab tanta letícia e glòria sobre les altres dones” (cap. 267).

Amb el precedent de *Lo Somni*: “Ella no és digna de **seure** ab mi **en un banc**” (III.13), la locució verbal *Seure en la mateixa cadira (o banc) d'algú o d'alguns* (FE0931), ‘ser de la mateixa condició d'algú o d'alguns’ (def. pròpia), apareix en tres ocasions a l'*Espill*: “Lleva't d'on **seus / (mala cadira)**, / surt, fuig e tira / pus no t'hi sigues” (vs. 12332-35), “E **mai te sigues / en la cadira / de dol**, frau, ira / e pestilència” (vs. 12588-91), “Mai muller pendre, / mas viure franc; / **mai en un banc / seure**, ne taula” (vs. 15572-75), al *Tirant*: “Aquest **no seu en aqueix banc que** vós dieu” (cap. 100), “**Seure en banc de** sabater” (Tcap. 161), “No volria que fosses **asseit en cadira de** perpètua dolor” (cap. 355), a *Lo Cartoixà*: “Yo't faré **seure en altre banch** y taula” (I.31), “Lo rei ab lo vasall, lo ric ab lo pobre **en un banc fa seure**” (I.37) i al poema *Flor de saber*: “Ple de tot bé **seuríeu en gran banca**”. DCVB, *banc*, recull la variant *No seure en aquest banc*, ‘no ésser d'aquesta classe (de què s'ha parlat abans)’.

La locució adverbial *A delit (d'algú)* (FE0936), ‘al gust, plaer o caprici d'algú’ (def. pròpia), figura a l'*Espill*: “Has-la despesa / prodiguejant, /

meretricant / **a ton delit**" (vs. 12370-73), "Menjant, bevent / **a son delit**" (vs. 14944-45) i al *Tirant*: "**A gran culpa sua e poc delit meu**" (cap. 296).

La locució verbal comparativa *Depurar-se al foc com l'or* (FE0939), 'quedar totalment net d'impureses' (def. pròpia), es troba, com ja hem vist parcialment a l'apartat 3.6.5, a l'*Espill*: "Ves on t'**apures** / al **foc**, com **l'or**" (vs. 12396-97), al *Tirant*: "E flames de foc sobre camper d'or; en les flames d'or se cremaven tals lletres: C.C.C., i en les flames de foc se cremaven aquestes: T.T.T.; significant per açò que **l'or del seu amor cremant s'apurava en les flames** de Carmesina" (cap. 485) i a *Lo Cartoixà*: "Diu sant Agustí: lo que fa al ferro la lima, **lo que fa lo foc a l'or, que l'apura**, lo que fa lo flagell al gra que'n leva la palla, açò fa la tribulació al just home" (I.8), "**Axí com en lo foc l'or**, axí la fe en les tentacions se mostra" (II.3), "**Axí com l'or, que en lo foc se purga**" (II.11), "**l com a foc apuren l'or** de la lliga" (II.23).

La col·locació *Fel servidor* (FE0945), 'persona que es troba a les ordres d'una altra i li és lleial' (def. pròpia), apareix aplicada a Jacob en relació al seu sogre Laban, tant a l'*Espill*: "Servix Laban / set anys pastor, / **fel servidor**, / poràs haver / Lia primer, / set més per zel / d'haver Raquel" (vs. 12410-16) com, amb una lleugera variant, a la *Història de Josef*: "Era fill d'aquella venusta e bella Raquel, per la qual, en treball de fatiga delitosa, era estat **fel servent** catorze anys de Laban, son oncle". També es troba aplicada a diversos sants en les cobles respectives del *Cançoner sagrat de vides de sants*.

La locució adverbial *De tornes* (FE0946), 'allò que per donació espontània s'afegeix a una cosa que es dona o ven o cedeix' (DCVB, *torna*), que ja trobem usada per Francesc Eiximenis, al *Terç del Crestià*: "E si a tot buf no han baf e encara més queucom **de tornes**" (cap. 121), figura a l'*Espill*: "Sis anys **de tornes** / perquè ric tornes" (vs. 12417-18) i també al *Tirant*, amb variant en la preposició: "E **per tornes**, vos volem dar nostra filla Carmesina per muller" (cap. 452) i a *Lo procés de les olives*: "l encara en daríeu la clotxa de ales / i ab ella, **de tornes**, lo vostre sarró" (vs. 245-46).

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Aigües amargues* (FE0951), 'aigües que no són dolces, que contenen sal i no són bones de beure' (Gonzàlvez), es troba a l'*Espill*: "E gustaràs / lo fust amprant, / sabor mudant / d'**aigües amargues**" (vs. 12476-79) i, profusament, a la *Història de Leànder i Hero*: "Oh mar d'**aigües amargues**, per a mi més que als altres amarga", "Però l'amor d'Hero així tot l'ocupava, que a les **amargues aigües** l'entrada defenia", "Al temps que en les **amargues aigües** l'enamorat miserable per amor d'Hero la vida perdia", "En les **amargues aigües** ja no per mi, mas per la vida, treballa".

La col·locació *Plorar amargament* (FE0957) figura a l'*Espill*: "E, mort Uries, / com David féu, / e com a Déu / negà greument, / **amargament / plora** com Pere" (vs. 12562-67), a la *Història de la Passió*: "Y exint de la casa **plorà amargament**" (v. 677), "Y ab la ferma fe que'l perdó conquista / de culpa tan leja **plorà amargament**" (vs. 721-22), a *Lo Cartoixà*: "En lloc secret, amic de llàgremes, **amargament plorà**", "Primerament, lo gall cantà; après, lo senyor lo mirà; Pere plorar començà e après, defora, **amargament plorà**" (IV.3) i, amb l'adverbi modificat, a la *Vita Christi*: "Dol per la mort de aquest Senyor, la qual los àngels **amargosament ploran**" (cap. 215), "No podia parlar de dolor e **plorava amargosament**" (cap. 226), "A soles **ploraré amargosament** la infidelitat mia" (cap. 244).

La referència metafòrica al nauixer expert que governa la nau com cal, que l'hem concretada en la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Apartar-se dels esculls com el bon nauixer* (FE0965), es troba a l'*Espill*: "D'esculls t'aparta, / de naufragar / e d'encallar; / mira la stela, / muda la vela, / guarda el mudar / d'encapellar; / cala primer / com fa **nauixer / ben atentat**" (vs. 12758-67), a *Lo Cartoixà*: "Car lo **discret nauixer e savi** no dexa la nau fins que en segur port la té surta. La sancta sgleia és la nau, lo senyor és lo nauixer, qui la regeix e la governa" (IV.23) i a la resposta de Joan Verdansa a una demanda de Miquel Pérez: "**Nauixer animós** segura fa guia, / ni grob ni perill li porta espant", recollida per Rodríguez Moñino al suplement del *Cancionero General* de Hernando del Castillo.

La col·locació *Camí reial* (FE0967), ‘camí que posa en comunicació les poblacions principals’ (DCVB, *camí*) o ‘el camí més seguit comunament’ (DeCat, *camí*), l’hem trobada a l’*Espill*: “Lo menys ferrat / mai fon errat; / dexa **el real**” (vs. 12775-77), en uns versos amb el mot *camí* elidit perquè figura en un vers anterior de la mateixa seqüència: “llexa el camí” (v. 12741), al *Tirant*: “Adormí’m anant pensant, e lo meu rossí ha lleixat lo **camí real** e ha’m portat davant la reverència vostra” (cap. 29), “Mas puc dir a la majestat vostra que d’ací a la ciutat de Sant Jordi no podeu anar per lo **camí real**: tant està ple de cossos morts” (cap. 159) i a la *Vita Christi*: “Car la dita penitència és salut de la ànima, restauració e conservació de les virtuts, **camí real** dels justs, refectió e confort de tot bé” (cap. 4), “E van per vies molt difícils, e lo **camí real** de paraís jamás l’an trobat” (cap. 7), “Car aquesta virtuosa penitència és salut hí vida de la ànima, reparo de les virtuts, despullament dels vicis, tanca de infern, porta del regne del cel, **camí real** per aquells qui justificadament volen anar a paradís, refectio de tot bé” (cap. 119).

De la locució adverbial *De fet que* (FE0974), ‘tot seguit que’ (DeCat, *fer*), només hem trobat testimonis a l’*Espill*: “L’adoraràs / ab set prostrades, / agenollades, / ab genoll nu / --a n’Esaú / com Jacob féu / **de fet que** el veu--” (vs. 12840-46) i al *Tirant*: “Emperò **de fet que** sien arribades, los maneré tornar en Sicília, e que porten tostemps forment” (cap. 123).

La col·locació *Salve Regina* (FE0977), seguida de prop per la unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Dolçor de vida*, es troben a l’*Espill*: “Gabriel mira / com saludà: / li començà / “Ave Maria”. / Diu-lo-hi tot dia, / e “de Déu mare”, / perquè et repare / com a padrina; / **“Salve Regina, / dolçor de vida”**, / sovint la crida” (vs. 12934-44) i al *Cançoner sagrat de vides de sants*: “La **Salve Regina** ordenada en cobles. (...) **Salve** dels angels **reyna**, / font de totes les virtuts, / goig dels sants, y medicina / dels malalts, trists y perduts. // Mare de misericordia / y salut del mon sou vos, / y la pau y la concordia / entre Deu y·ls peccadors. // Vos sou la **dolçor de vida...**”. D’altra banda, aquesta darrera unitat apareix sovint a *Lo Cartoixà*: “Que totes les jerarchies a la veu de aquesta simple coloma de plànyer aprenien: O fill, **dolçor**

de la mia vida..." (IV.7), "Mira i contempla quantes vegades hui, a la senyora nostra, **dolçor de nostra vida**, li són fallits los sperits de vida" (IV.7), "A tu, doncs, **dolçor de nostra vida**, esperança nostra, goig e alegria dels qui et serveixen" (IV.29).

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Pa de vida* (FE0981), 'figuració cristiana de Jesucrist' (def. pròpia), estroba a l'*Espill*: "Menjar t'afanya, / si t'hi convida, / tal **pa de vida**: / pa de virtut, / pa de salut, / pa angelical, / pa divinal, / forment candel" (vs. 12990-97), a *Les obres o trobes en lahors de la verge Maria*: "La fertil nau portant lo **pa de vida** / de terres luny del cel imperial" (Resposta de Joan Verdansa), a *l'Obra de la sacratíssima concepció*: "Vos sou la nau portant lo **pa de vida**, / Jesus beneyt, del cel en aquest mon" (Resposta de Guillem Mercader) i a *Lo Cartoixà*: "No perdé la flor verge quan parí lo verdader **pa de vida**" (I.2), "Ell, Deu nostre, és **pa de vida** qui del cel és davallat en la terra" (I.9), "[Jesús] declara e dóna **pa de vida** als pobles" (III.54), "Pren aquesta manna, pren aquest letovari, pren aquest **pa de vida**, pren aquesta bresca" (IV.32).

La col·locació *Tocar palmes* (FE0996), 'fer ballmanetes, aplaudir' (DCVB, *palma*) que podríem haver considerat locució en atenció al seu significat metafòric de 'mostrar complaença' (def. pròpia), apareix a l'*Espill*: "E **tocant palmes**, / alguns cantant, / altres ballant, / qui preceïen / e qui seguien" (vs. 13346-50), al *Liber elegantiorum*: "**Tocar palmes**: *Complodo. Complaudo*", a *Lo Cartoixà*: "Los sants, tots canten, tots sonen (...) tots ballen (...) tots **toquen palmes** i en tota la ciutat de Jerusalem superna són oïts càntics de alegria" (IV.25) i a la *Vita Christi*: "La Devoció, inflamada, començà a **tocar palmes**; la sancta Puritat feya grandíssimes festes" (cap. 38).

La col·locació *Fer llobades* (FE1000), 'deixar troços de terra sense treballar' (MiP), figura a l'*Espill*: "E suaran / en les cavades, / no **fent llobades**" (vs. 14518-20) i a *Lo procés de les olives*: "Que, en l'obra, lo vell **farà mil llobades**, / i més començant los dos a l'equal, / i el jove tendrà deu relles donades, / abans que comence lo vell lo jornal" (vs. 1145-48).

La locució adverbial *Hora per hora* (FE1005), de significat problemàtic, només l'hem trobada a l'*Espill*: "Com ver marit, / **hora per hora**, / l'arca o tora / (...) / li desetxà / e rebujà, / com a fumosa, / casa plujosa / e descoberta, / restant deserta, / vella i amiga" (vs. 13572-603) i al *Tirant*: "Car, senyor, jo he vist en mon temps, si no haguessen oberta la porta del castell a l'hora de la mija nit, lo castell de Sant Pere se perdia, per la gran multitud de turcs que hi vengueren a hora incogitada, e **hora per hora** lo Mestre, que Déus haja, lo socorregué, e lo castell fon delliurat dels enemics." (cap. 98). DCVB, *hora*, a partir de la inserció al *Tirant*, dóna la definició 'en el darrer moment, quan gairebé ja s'arriba tard', que no sembla ser l'adequada, si tenim en compte la traducció castellana del *Tirant*, de 1511: "Y a la mesma hora el maestro, que Dios aya, los socorrió", la inserció a l'*Espill* i la traducció prosificada que en fa Miquel i Planas. Així doncs, fóra millor definir-la com 'en el primer moment'.

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Agres veus* (FE1028), 'veus que expressen aflicció' (Gonzàlvez), només l'hem trobada a l'*Espill*: "Ab **agres veus** / ne despitàren / e infestaren / ne fos llevat" (vs. 14160-63) i al *Parlament en casa de Berenguer Mercader*: "Crits d'**agres** espantables **veus** cridant...".

De la unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Aigua viva* (FE1035), 'la que brolla naturalment' (DCVB, *aigua*), hem trobat dues recurrències a l'*Espill*: "Gran **aigua viva**, / neta, absterciva, / promet donar / per denejar / los delinqüents" (vs.14329-33), "De Déu demana: / "Puis d'Ell emana / tant virtual, / universal / e fructuosa / tan graciosa / font d'**aigua viva**, / com no es diriva / a tots los vius / per eguals rius? / car molts no en prenen, / e los que en tenen / no per egual"" (vs. 14631-43), altres dues a *Lo Cartoixà*: "Ell te donaria **aigua viva**", "D'on me pots donar tu **aigua viva**...?" (l.21) i tres a la *Vita Christi*: "Si coneixies qui és lo qui-t parl e demana a beure, ab quant ànimo tu demanaries a ell que-t donàs **aygua viva**!" (cap. 124), "E ab tanta abundància la lançau de les vostres mans e peus que par sien fons de **aygua viva**" (cap. 179), "Car ab tanta set e fam desijàveu veure a mi com lo cansat çervo les fonts de la **aygua viva**" (cap. 195).

La fórmula assertiva *Ploga o no ploga* (FE1046), ‘tant sí com no, passe el que passe’ (Gonzàlvez), apareix al pasatge de l’*Espill*: “Déu quants ha fets / vol ser salvats, / e molts malvats / ésser no ho volen, / puis, ells se tolen / lo bé promés, / afectant més / la vida grassa, / restar en plaça; / **ploga o no ploga** / troben qui els lloga, / no els plau lloguer, / ni el llogader / conduïdor, / convidador / no els plau oir, / molt menys seguir” (vs. 14556-72) i a *Refranys rimats*, com a primera part d’un proverbi: “Que **ploga o no ploga** / fallir no li deu” (vs. 24-25), com ja hem vist anteriorment. Tornem a trobar la mateixa fórmula en un proverbi recollit per Lluís Galiana, al segle XVIII: *Ploga o no ploga, blat en Oriola*.

La col·locació *Solemne vot* (FE1048), ‘compromís personal ferm’ (def. pròpia), es troba a l’*Espill*: “**Solemne vot** / a Déu n’ha fet” (vs. 14598-99), al *Tirant*, repetidament: “Lo **vot solemne** que lo Rei ermità féu, estant nafrat per lo rei de la Gran Canària” (cap. 20), “Ara jo faç **vot solemne**, així nafrat com estic, de...” (20), “E faç **vot solemne** al senyor Sant Jordi que...” (cap. 154), “Posà-li Tirant lo peu de la sabata brodada sobre lo cap e féu son **solemne vot**” (cap. 202), “Per què jo faç mon **vot solemne** a Déu e a tots los sants de...” (cap. 204), “Per què jo faç **vot solemne** que...” (cap. 341), “Ab **solemne vot** de jamás deixar aquesta devota casa e fort religió” (cap. 461) i a la *Vita Christi*: “Pendreu tanta amor ab mi, que fareu **vot solemne** de may perdre la mia companyia” (cap. 5). En altres obres hi ha altres solemnitats però no la del vot, tot i que el *Curial e Güelfa* s’hi aproxima: “confermant lo vot que fet havia, e ab jurament solemne que no hi mudaria res” (II.144).

Del mot compost *Giramantells* (FE1051), ‘giracamises’ (DCVB, *giramantells*), n’hi ha un precedent com a locució verbal a les *Històries troianes*: “Ara **has girat lo mantell** sen tota reverència” (p. 289 de l’edició de Miquel i Planas), el qual afecta directament el *Tirant*: “Mas poré dir ab tota veritat que **haveu girat lo mantell** de vostra honor sens guardar reverència a la imperial corona” (cap. 128). A l’*Espill* ja figura com a mot compost: “Veig la beguina / saltamartina / de sella en sella, / de vetla en vetla, / **giramantells**, /picamantells, / disputadora, / demanadora / de qüestions” (vs. 14619-27), així com a l’*Obra*

de la sacratíssima conceptio: “Qual ignorant es tan malvat / que us posa 'n culpa? / Puix la Scriptura no us enculpa, / qui son aquells? / Al descubert, **giramantells**, / qui la regiren” (Ferrando Dieç).

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Saber divinal* (FE1069), ‘saviesa màxima per als creients en Déu’ (def. pròpia), es troba a l’*Espill*, de forma desautomatitzada: “Havent oïda / la nomenada / pel món anada / del meu poder / e alt **saber**, / més **divinal** / que humanal” (vs. 15176-82), al *Debat epistolar amb el príncep de Viana*: “Espill en lo qual lo **saber divinal** se representa”, al *Tirant* (en dos fragments procedents, respectivament, de la *Història de Leànder i Hero* i del *Debat epistolar amb el príncep de Viana*): “Per fallença de seny entre los més sabents se declara afermar que les coses esdevenidores a degú sinó sols al **divinal saber** sien descobertes” (cap. 338), “Espill en lo qual lo saber divinal se representa” (cap. 428) i en un poema anònim del *Cançonet d’obres dels segles XIV, XV i XVI*: “Dei qui volgue estendre / tot son **divinal saber**”.

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal *Aspre cilici* (FE1091), ‘dolorós instrument de mortificació’ (def. pròpia), apareix a l’*Espill*: “E de stamenya / tinc los llançols, / los camisols / d’**aspre celici**” (vs. 15789-91), a l’*Oració a la verge Maria*: “Plany-se lo món cobert d’**aspre cilici**”, al *Tirant*: “És estada vestida de continu la mia afortunada persona d’un **aspre cilici** la carn” (cap. 461), “Despullau a mi durades robes, i dels palaus lleven les riques porpres, cobriu-me prest d’un **aspre cilici**” (cap. 472) i al *Cançonet sagrat de vides de sants*: “La prima camisa que vos, sant, vestieu, / fou l’**aspre cilici** ab que us arreas”, “Y axi a Deu perfetament servis, / portat ab vos hun **aspre y fort silici**”.

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal coordinat *Dol i plant* (FE1097), ‘efectes i expressions d’una desgràcia’ (def. pròpia), figura a l’*Espill*: “Fiu **dol e plant** / gran quan fallí, / de cor l’amí / extremament” (vs. 16122-25), al *Tirant*: “Sa filla e les altres dones totes estaven fent gran **dol e plant**” (cap. 474), “**Lo dol e lo plant** que fon fet après la mort de la Princesa”

(cap. 479), a la *Istòria de la Passió*: “Per vostra mort dura fent **plant y greu dol**” (v. 3067) i a *Lo Cartoixà*: “O com fon gran **lo dol e plant** dels miserables dexebles” (IV.2). A la *Història d'Alexander* hi ha “**Dol, plant** i plors i crits i gemegaments”, com a traducció de *amarissime fiere* (Wittlin 1991: 260).

És estrany però és així: la locució conjuntiva *Tostemps que* (FE1102), ‘sempre que, totes les vegades que’ (DeCat, *tot*), només l’hem trobada a l’*Espill*: “Sa confraria / de la Seu, gran, / **tostemps que** van / a soterrar” (vs. 16146-49), a *Lo procés de les olives*: “De bell nou m’hi torne, i em vull oferir / que, **tostemps que** hi vinga, de fer-li tenir” (vs. 762-63) i a la *Vita Christi*: “Que yo us dó la fe de ésser-vos protectora e ajudadora, **tostemps que**-m hajau mester” (cap. 13), “Ans **tostemps que** sentireu en vosaltres alguna virtuosa disposició deveu dir ab humilitat” (cap. 47), “Que **tostemps que**-s penediran só prest a perdonar e a molt exalçar los peccadors” (cap. 150).

La locució nominal *Vall de llàgrimes* (FE1103), ‘el món terrenal’ (Gonzàlvez), apareix a l’*Espill*, desautomatitzada: “Perquè hi esmene / lo que m’hi fall / en esta **vall** / tan **lacrimsosa...**” (vs. 16172-75), a la *Sepultura de Francí Aguilar*: “D’aquesta miserable **vall de llàgrimes** era passat en l’eterna glòria”, a la *Istòria de Santa Magdalena*: “En la trista **vall de llàgrimes** d’aquesta miserable plorosa vida”, a la *Vita Christi*: “Car los fills de Eva, exellats e lançats en aquesta **vall de làgrimes...**” (cap. 8), “Aquesta terra de misèria e **vall de làgrimes**” (cap. 142), “En aquesta **vall de làgrimes** e de misèria” (cap. 285) i a *Lo Cartoixà, passim*: “Devallà la bondat divina per novell efecte del cel imperi, on havia creat natura angèlica, al camp de Domàs: a la vall de Ebron, qui de present **vall de llàgremes** se nomena. I de aquella terra, que encara stava llimosa i banyada de les aigües que havia separades, creà Adam, primer pare nostre, i de aquí el transportà en lo paraís terrenal, delitós verger ameníssim” (I.2), “Porta amarga vida en aquesta **vall de llàgremes**” (I.5), “Passem doncs aquesta mísera **vall de llàgremes** ab desig de pujar a la Betlem eterna” (I.9), “Peregrí en aquesta mísera **vall de llàgremes**” (IV.2)...

La unitat estilística configurada com a sintagma nominal coordinat *Mals i penes corporals* (FE1105), ‘càstigs físics’ (def. pròpia), només l’hem trobada a l’*Espill*: “Aci, que em farte, / per fer esmenes, / de **mals e penes** / sols **corporals**” (vs. 16200-03) i al *Tirant*: “Car perdent la vista o morint, los meus **mals e penes corporals** no sentiren tan gran pena” (cap. 288).

Aquests més de cent-cinquanta exemples posen de manifest que, fraseològicament parlant, l’*Espill* presenta un bon gruix de concomitàncies amb obres del darrer terç del segle XV.

5.4.2. Documentació en altres llengües

Per a la recerca d’UFs equivalents (a les de l’*Espill*) en altres llengües, hem consultat tot de diccionaris actuals i històrics. Tanmateix, tret dels proverbis, on la feina és més acabada, la tasca continua oberta; de fet, mai no podrà considerar-se tancada i finida, ja que sempre podrà donar-se el cas de trobar una referència no localitzada anteriorment. En aquest apartat, presentarem exemples d’equivalències fràsiques, totals o parcials, així com dels *europèismes* que hi ha a l’*Espill*.

5.4.2.1. Equivalències totals i parcials

De l’equivalència entre UFes en context, en un procés de traducció que les trasllada de la llengua original (LO), en què es troba el text a traduir, a la llengua meta (LM), on es conforma el text traduït, n’han parlat Vazquez-Ayora (1977), Gómez Monllor (1999), Ugarte (2000), Dobrovól’skij (2000), Corpas (2003) i Conca i Guia (2006), entre d’altres. Corpas subratlla l’existència d’un *continuum* de possibilitats, que va des de l’equivalència plena fins a l’absència d’equivalència, i considera que hi ha equivalència plena quan s’hi presenta “el mismo significado denotativo y connotativo, una misma base metafòrica, una misma distribución y frecuencia de uso, las mismas implicaturas convencionales, la misma carga pragmática y similares connotaciones (restricciones diastráticas, diafásicas y diatópicas)”. Per a la consideració de les

UFs de forma aïllada, sense inserció en un text, no podem tenir en compte tants factors i, doncs, entendrem que n'hi ha equivalència total quan s'hi donin tres condicions: 1) un mateix significat; 2) una imatge metafòrica semblant; 3) igual tipificació. Així mateix, direm que n'hi ha equivalència parcial quan siguin absents algun dels dos darrers requisits. Vegem-ne alguns exemples.

De la col·locació *Perdre (el) temps* (FE0020), amb el precedent llatí *Diem perdid* (Suetoni, *Vita di Tito*, 8; PML, 584), n'hi ha codificacions equivalents en moltes llengües: *To waste time* (D. Carbonell, DF, *tiempo*), *Perder el tiempo* (DUE, *tiempo*), etc.

El mateix podem dir de la col·locació *Mig mort* (FE0021): *Medio muerto* ('muy cansado, impresionado o maltrecho', DUE, *muerto*), *Essere mezzo morto* ('essere malridotto, malandato', VLI, *mezzo*)...

El proverbi *Al cul del sac, s'hi troben les engrunes* (FE0022) ha estat considerat per alguns paremiògrafs com equivalent del refrany castellà *Todo saldrá en la colada*, però els significats són diferents, ja que el primer indica que 'a la fi, no hi resta res de bo', mentre que el segon significa que 'a la fi, s'hi veuen els errors comesos'.

La col·locació *Perdre el sest* (FE0023), que podem definir com 'perdre la noció, descol·locar-se, descentrar-se, desorientar-se' (def. pròpia) i de la qual diu DeCat: "quasi com el modern *sortir de polleguera*", té un clar equivalent en espanyol: *Perder el tino* ('obrar insensatament', DUE, *tino*).

La locució adjectival *Antic de dies* (FE0026), molt usual a l'època per a indicar vellesa, podem considerar que té com equivalents *Entrado en años* ('viejo', DUE, *año*) i *Advanced in years* (DF, *año*).

El passatge on es descriu l'anar amunt i avall dels joves galants al voltant de les dones: "Mouen cantons / girant redons / e tot lo jorn / roden entorn / del cremalló, / com papalló, / fins que s'hi cremen, / perills no temen"

(vs. 199-206), conté les unitats estilístiques configurades com a sintagmes verbals *Moure cantons* (FE0031) i *Crema-se al foc com papalló* (FE0033), de les quals n'hi ha referències precedents en obres que podrien haver estat fonts de l'*Espill*: "Estos son *pica cantones* de noche e de día..." (Arxiprest de Talavera, *Corbacho*, p. 224; MiP) i "Gittate via la vostra gran beltade / che mi fa forsenar, quando vi miro, / *si come il papaglione che fere al foco* / veggendo il gran splendor de la lumiera" (*Amorosa visione*; Cantavella 1992, 48). Equivalències parcials modernes podrien ser, en espanyol: *Hacer esquina* ('ocupar una esquina', DUE, *esquina*) i *Mariposón* ('hombre que galantea a muchas mujeres', DUE, *mariposón*).

El tòpic del caçador caçat, aplicat metafòricament a l'home que cerca els amors d'una dona, és antic i productiu. Ja al *Llibre de paraules e dits de savis i filòsofs*, de Jahudà Bonsenyor, figura: "Viu [Plató] un casador qui parlave ab una fenbra e dix-li: casador, garde't que no sies casat" (citada per Cantavella 1992: 49). L'*Espill* no podia deixar de recollir-lo i ho fa en dos passatges, en l'un, de forma molt desautomatitzada i, en l'altre, citant un proverbi aragonès: "**Als qui** ab ànsia / e treballs vans, / perills e dans, / **caça seguexen** / qual no conexen; / pendre s'arreen / quanta ne veen: / **són ells los presos**" (vs. 224-31), "Aragonès / ne diu bon ves: / **Mostins e perros / qui por los cerros / los lobos caçan, / lobos los matan / a la final.** / Hom feminal, / triant morràs; / no et guardaràs / ni saps fogir: / doncs, vols morir" (vs. 6575-84). Així doncs, l'*Espill* conté la inserció d'un proverbi en una llengua no catalana, amb fórmula d'inserció específica, *Perros qui lobos caçan, lobos los matan* (FE0039), del qual n'hi ha un precedent a *Romancea proverbiorum*, compendi fet per un estudiant aragonès del segle XIV: *Can qui lobos mata, lobos lo matan*. Així mateix, en portuguès el trobem a la comèdia *Ulysippo: Cães que lobos matão, lobos os matão* (PCC, M 1272). RFPE no el duu en espanyol, mentre que a *Refranes famosíssimos y provechosos glosados* figura, com a traducció del català: *La yegua que arremetió y comieronla lobos*.

La locució adjectival *Del bec groc* (FE0043), aplicable a algú 'molt innocent o mancat d'experiència' (DCVB, *bec*), presenta una equivalència

parcial amb la locució verbal *Caerse de un nido* ('expressió que se utiliza en frases que hacen referencia a la ingenuidad de alguien', DUE, *nido*).

La locució verbal *Anar de pic en sola* (FE0045), que DCVB, *pic*, a partir de la citació de l'*Espill*, defineix com 'anar per mal camí, portar mala conducta', podríem considerar-la parcialment equivalent a *De picos pardos* ('de juerga', DUE, *pico*) i a *To paint de town red* ('ir de juerga', DF, *town*).

Del proverbi *L'amor primera és millor* (FE0047) n'hi ha documentació catalana antiga, probablement de procedència aràbiga, al *Llibre de paraules e dits de savis i filòsofs*, d'on n'hem pres la forma canònica. Posteriorment, com ja hem vist, Eixmenis desenvolupa i explica el tòpic, sense donar-ne cap codificació, i el retrobem codificat a l'*Espill*, als *Refrans rimats* i a la *Vida de santa Magdalena en cobles*. En llatí hi ha l'apoteigma de Petroni *Antiquus amor cancer est* (DEFL, 674). En italià tenim *Il primo amore non si scorda mai* (DCP, 73), amb una variant a *La divina comedia*: "D'antico amor senti la gran potenza" (*Purgatorio*, XXX, 39). En espanyol, Hernán Núñez anota *Las sopas y los amores, los primeros son los mejores* (RPR, 4002), que ha estat traduït a l'anglès, en 1706, com *Of soup and love, the first is the best* (ODEP, *soup*), tot i que ja existia, en 1487: *The fyrst luf ay be lowyt best* (ODEP, *love*).

Sobre la locució adverbial *En suma* (FE0052), 'en resum, en substància' (DCVB, *suma*), Coromines anota que "en la locució *en suma* hi pot haver hagut influència francesa tant o més que castellana (no és en tot cas, expressió blasmable)". També podria haver passat directament del llatí al català, car ja es troba en la *Crònica* de Muntaner i en *Lo Somni* de Metge, abans de *Lo Cartoixà* i l'*Espill*. La documentació francesa més antiga d'*En somme* és de 1370, però actualment, s'usa més la forma *Tout compte fait* (DEL). DUE defineix *En suma* com 'expressión con que se introduce la exposición de una consecuencia o resumen de lo ya dicho'. DF en dona com a equivalent anglès *In short*.

La col·locació *Donar color* (FE0056), ‘adoptar una significació determinada, normalment fingida o d’engany’ (def. pròpia), és parcialment equivalent a *So color de (cierta cosa)* (‘con pretexto de hacer esa cosa; aparentando hacerla’, DUE).

La locució verbal comparativa *Prear menys que una figa* (FE0067) té com a formes parcialment equivalents, en espanyol i anglès, *No importar una higa* (DUE) i *Not to care a fig* (DF).

De la unitat estilística configurada com a sintagma verbal *Plantar (algú o alguna cosa) per reverdir* (FE0070) n’hi ha referències precedents en obres que podrien haver estat fonts de l’*Espill*, segons les dades aportades per Miquel i Planas: “Elle sen va et plante son mari pour reverdir” (*Quinze Joyes de Mariage*), “Desonrarlas ha quién cobro después non les dará, synon yrse a otra a plantarla por reverdir” (Arxiprest de Talavera, *Corbacho*).

La locució adjectival *Indigne de descalçar la sabata (a algú)* (FE0079), procedent dels *Evangelis* (Mateu, 3.11; Joan, 1.27), apareix molt documentada en català: “No mereixerien que em descalçassen” (*Lo Somni*, III), “Jo hauria gran pahor que no fos digna de descalssar la tua delicada sabata” (*Història de Jacob Xalabin*, 8), “No era digne de soltar lo ligam de la sua çabata (...) no era digne de tocar la çabata” (*Lo Cartoixà*, I.7), “Del qual misteri dix lo santificat Baptista que no era digne de soltar la coreja de la sua çabata” (*Lo Cartoixà*, II.18), “Del qual yo no so digne, prostrat en terra, que la coreja de la sua çabata solte” (*Lo Cartoixà*, II.19), “Lo teu estat, llinatge e condició no és suficient per a descalçar-li lo tapí esquerre” (*Tirant*, 67), “No seria digna de descalçar-li la sabata del seu peu” (*Tirant*, 152), “Com jo no sia mereixedora de descalçar-li la sabata” (*Tirant*, 452). En italià presenta la mateixa imatge metafòrica: *El non è sufficiente a descalzarlo* (*Dieci tavole dei proverbi*), mentre que la varia en espanyol: *No llegarle a la suela del zapato* (DUE, *suela*) i en anglès: *Not to be able to hold a candle to* (DF, *candle*).

La locució adverbial *De salt en salt* (FE0084), que es troba al fragment “Llur cap humit, / sec, fred o cald, / de salt en salt, / corrent, fabrica, / troba i implica / contradictoris” (vs. 640-45) potser té com a equivalent espanyola *A salto de mata* (DUE, *salto*).

La col·locació *Prendre partit* (FE0118) té equivalències clares: *Tomar partido* (DUE), *Prendere un partito* (VLI), *To take sides* (DF), *Prendre parti* (DEL).

La locució adverbial *De fet* (FE0138) podem considerar-la com un universal expressiu, amb equivalències plenes: *De hecho* (DUE), *In fact* (DF), *En fait* (DFC), *Infatti* (VLI)...

De la locució verbal *Amagar les mans* (FE0142), amb el significat de ‘no fer cap favor ni donar cap ajut’ (def. pròpia), no n’hem trobat equivalències en altres llengües, però sí de la locució antònima *Donar la mà* o *Donar un cop de mà*: *Dare una mano* (VLI), *Prêter main-forte* (DEL), *To lend a hand* (DF), *Echar una mano* (DUE)...

La unitat estilística comparativa configurada com a sintagma verbal *Emparellar-se amb els pitjors com la lloba* (FE0149), que es troba inserida als versos “Dels pus estranys, / bolliciosos, / e ociosos, / menys vergonyós / e pus ronyós, / pren com la lloba” (vs. 1190-95), té equivalències en altres composicions de contingut misogin, com bé ho ha observat Cantavella (1992, 65): “S’ela’n percaça dese, con lo peçor se pone: / lo’semplo de la lova si porta per rasonè” (*Proverbia super natura feminarum*), “De la loçana fazes muy loca e muy boba; / fazes con tu grand fuego como faze la loba: / al mas astroso lobo, al enatío ajoba” (*Libro Buen Amor*), “De natura de lobas son / ciertamente’n escoger” (Torroella, *Maldezir de mugeres*).

La col·locació *Donar a entendre* (FE0217) té equivalències totals en altres llengües: *Dar a entender* (DUE), *Dare a intendere* (VLI), *To give to understand* (DF)...

La unitat estilística comparativa configurada com a sintagma verbal *Ufanar-se com el paó* (FE0261) té una equivalència total amb *Hincharse como un pavo* ('ponerse muy orgulloso', DUE, *pavo*).

La locució verbal *Fer bótes* (FE0288) té una locució equivalent en espanyol: *Hacer pucheros* ('hacer el gesto que precede al lloro', DUE, *puchero*), mentre que en anglès es resol amb un verb: *To pout* (DF, *puchero*).

La locució adverbial *A regna solta* (FE0294) presenta equivalències totals en diverses llengües: *A rienda suelta* (DUE), *A briglia sciolta* (VLI), *At top speed* (DF), *À bride avallée* (DEL).

La locució adjectival *Del temps de xapes* (FE0304) és equivalent a *Del tiempo de Maricastaña* ('de una época muy lejana, de la que ya no se acuerda nadie. Se emplea para comentar la falta de actualidad de cierta cosa', DUE, *tiempo*).

La locució adverbial *Tantost o tard* (FE0347) també té equivalències totals en moltes llengües: *Más tarde o más temprano* (DUE), *Sooner or later* (DF), *Presto o tardi* (VLI), *Tôt ou tard* (DEL).

La locució nominal *Cor de pedra* (FE0348) presenta equivalències totals en occità: "Cil c'à dur cor com peyra" (G. de Cervera, *Versos proverbials*, 384), francès: *Coeur de marbre, de pierre* ('caractère dur, insensible', DEL, *coeur*), italià: *Avere il cuore di ferro, di pietra, di ghiaccio* ('essere epietato, insensible', VLI, *cuore*), espanyol: *Duro de corazón* ('cruel o incapaz de compasión', DUE, *corazón*) i anglès: *To be hardhearted* (DF, *duro*).

Amb la locució adjectival *Fora de si* (FE0376) passa el mateix: *Fuera de si* (DUE), *Uscire, essere fuori di sé* (VLI), *To be beside oneself* (DF), *Dans tous ses états, Hors de soi* (DEL).

Del proverbi *Qui espines sembra, descalç no vaja* (FE0381) hem trobat codificacions equivalents en obres posteriors a l'*Espill*, del segle XVI, en italià, castellà i anglès, però no en francès: *Chi semina spine, non vadi discalzo* (*Dieci tavole dei proverbi*, 340), *Quien siembra abrojos, no ande descalzo* (H. Núñez, RPR, 6988), *He that goes barefoot must not plant thorns* (F. Bacon, *Promus*; ODEP, *barefoot*).

Acabarem posant l'exemple del proverbi *Ans trencar que tòrcer* (FE0834), el qual, aplicat a les dones, es troba força emboscat a l'*Espill*: "Tal virtut ha / e qualitat: / ab l'hom pla nat, / ella ab sa punta / mai se conjunta; / qual vol, tal és, / ni menys ni més, / **pus no es torçria / ni es dreçaria / ans se trencara**" (vs. 10322-31), segles abans que l'hagem vist, en boca d'una malaguenya arrogant, aplicat a ella mateixa: *Antes partia que doblà* (Magdalena Alvarez, ministra de Foment, 2007).

Així, d'aquesta manera resumida, podríem continuar exposant exemples d'equivalències interlingüístiques, sempre obertes a noves troballes documentals, les quals foren especialment interessants si es donaren en context, més que no pas en compendis, és a dir, en el *pla textual* més que no pas en el *pla lèxic* (Corpas, 2003: 216-20). Aquesta indagació, però, és feixuga i requereix d'un temps i d'uns mitjans, per a cada UF, que no tenim ara per ara. Així doncs, podem considerar que el camp de la documentació en altres llengües està plantejat i iniciat, però és encara lluny d'estar exhaurit. De fet, la fraseologia contrastiva històrica (amb puntual informació sobre la datació de la documentació aportada) és encara una disciplina que comença a caminar, no només a casa nostra sinó arreu, tret d'alguns estudis paremiològics més reeixits en aquesta qüestió. En general, estudiar la diacronia de les UFs és una tasca pendent dels fraseòlegs i, més encara, si s'hi afegeix la dimensió contrastiva en diverses llengües, perquè cal esbrinar quan i amb quina forma apareix en tal llengua o en tal altra una determinada UF, a partir de quina font i com hi evoluciona posteriorment.

5.4.2.2. Europeïsmes

L'existència de coincidències (forma quasi idèntica i significat semblant) entre UFs de llengües europees ha donat lloc a parlar d'*europaïsmes* (Morvay, 1996; Corpas, 2003), que es caracteritzen per compartir un origen comú, ara genèticament independents (*europaïsmes naturals*), que reflecteixen comportaments propis dels éssers vius, ara genèticament dependents (*europaïsmes culturals*), que procedeixen d'unes mateixes fonts culturals.

A l'apartat anterior ja n'hem vist uns quants, d'europaïsmes, com ara *L'amor primera és millor*, *A regna solta*, *Tantost o tard*, *Cor de pedra*, *Fora de si...* Tanmateix, cap d'aquests apareix al llibre de Gyula Paczolay (1997), que recull els 106 "european proverbs" (no tots són proverbis, però) més freqüents a tot Europa, donant-ne la documentació més antiga. Per això, a continuació veurem quines UFs de l'*Espill* figuren en aquesta cimera europea, en alguns casos fins i tot rebaixant la data de la primera documentació ressenyada per Paczolay.

El proverbi *Tant va el cànter a la font que a la fi es trenca* (FE0383), que 'significa que la reincidència sol arribar a acabar malament' (DCVB, *trençar*), és documentat en 55 llengües vives europees (EP, 55), amb la següent cadència: francès (segle XIII), espanyol (*circa* 1300), anglès (1340), neerlandès (*circa* 1480), etc. La primera documentació catalana és la del *Dotzè* (1387): "Diu hom que tant va lo cànter a la font fins que trenca" i la segona la de l'*Espill*: "Sols li ocorre / dir a la fembra: / "Qui espines sembra, / descalç no vaja; / **qui molt s'ensaja / a l'aigua anar, / ell ha a lexar / lo coll o l'ansa;** / tota esperança / tinc ja perduda / si no ens ajuda / Déu poderós..." (vs. 3650-61).

Del proverbi *L'home proposa i Déu disposa* (FE0396), G. Paczolay aporta els orígens hebraic (*Proverbis*, 16.9) i grec (Píndar, Homer) i el documenta en 40 llengües vives europees (EP, 60), amb la següent cadència: francès (segle XIII), italià (1552), etc. Així doncs, la primera documentació catalana, la de l'*Espill*, resultaria ser la segona europea.

El proverbi *El natural és immortal*, amb la variant *El mal que és de natura, mai se cura* (FE0468), presenta dues recurrències a l'*Espill*: “Pocapurà / sa consciència: / per aparència / se confessava, / e no cessava / que no bornàs / e prest tornàs / **al natural, / que és immortal**, / car la esperança / d’haver criança / una hora al dia / li recudia” (vs. 4670-82), “Car tots **sos mals / són per natura, / de rara cura** / o incurables” (vs. 6985-95). Expressa un tòpic general de manera general o abstracta, és a dir, sense recórrer a la utilització metafòrica d’elements de la vida quotidiana. Tanmateix, aquest tòpic ja es troba en llatí metaforitzat així: *Lupus pilum mutat, non mores* (Suetoni, *De vita Caesarum, Vespasianus* 16) i G. Paczolay el documenta en 45 llengües vives europees, començant per l’italià (any 1300) i l’espanyol (*circa* 1300) i seguits pel polonès (1558), l’anglès (1598), etc. Hernán Núñez, amb anterioritat a 1555, a més d’anotar-lo en italià i espanyol, també el consigna en portuguès: *O lobo muda o cabelo, mais naom o zelo* (RPR, 5681). La primera documentació catalana amb metàfora animalística és de 1840, al diccionari de Pere Figuera: *Muda el llop ses dents, però no els pensaments*, probablement com a préstec del castellà.

El proverbi *D’una centella se fa gran foc* (FE0539), amb dues recurrències a l'*Espill*: “A qui les ou, / paren sibilles, / e **són centilles / a fer gran foc**; / firen de broc / ben lluciades / e simulades / santes profetes; / paren travetes / e fan centbells / a jovencells / e hòmens sants” (vs. 5604-15), “**Lluquet e tea / és de txic foc / e, poc a poc, / s’encén molt gran**” (vs. 10164-67), prové de la Bíblia: *A scintilla una augetur ignis* (*Ecclesiasticus*, 11.34). G. Paczolay el documenta també en autors llatins i àrabs i en 48 llengües vives europees (EP, 15), amb la següent cadència cronològica: italià (1300), espanyol (*circa* 1300), anglès (1412-20), alemany (segle XV), neerlandès (*circa* 1480-96), francès (1495), etc. La primera documentació catalana es troba al *Franselm o Llibre de bons amonestaments* (1398), d’Anselm Turmeda: “De poca brasa certament / se fa gran foc i molt ardent”.

El proverbi *A l’enfornar, se fan els pans geperuts* (FE0582), que ‘vol dir que l’èxit de les empreses depèn de la manera com es comencen’ (DVCB,

enfornar), expressa metafòricament, amb elements de la vida quotidiana, el mateix concepte, si fa no fa, que el proverbi de formulació abstracta *Al començament es troba la dificultat*. Aquest és documentat per G. Paczolay en autors llatins i en 38 llengües vives europees (EP 72), començant per l'anglès (1500). En francès, la codificació *A l'enforner, fait on les pains corner* apareix ja en un manuscrit del segle XIII (PF, 60).

La locució verbal *Estotjar aigua en cistella* (FE0690), que hem vist present en tres recurrències de l'*Espill*, G. Paczolay la documenta en Plaute i en 38 llengües vives europees (EP, 77), amb la cadència següent: anglès (1477), alemany (1601), polonès (1606), etc. Tanmateix, en castellà ja figura en textos de la baixa edat mitjana (RFPE) i en català, el 1474: "Que y diga cascú en soles cinc cobles. / Mas, com se pot fer? Abans posaríem / l'aygua de la mar dins una cistella, / que vostres valors posar en tal nombre" (Resposta de Joan de Nàjera, *Obres o trobes en lahors de la verge Maria*).

De la locució verbal *Metre sal al foc* (FE0691), amb el significat d'agreujar una situació, G. Paczolay anota la variant *To add oil to the fire* i la documenta en Horaci i en 38 llengües vives europees (EP, 68), amb la cadència cronològica següent: anglès (*circa* 1386), alemany (1554), etc. Així doncs, la inserció a l'*Espill* suposaria la segona documentació europea.

El proverbi *Qui calla, atorga* (FE0838) és documentat per G. Paczolay en autors grecs (Eurípides) i llatins (Sèneca) i en 34 llengües vives europees (EP, 94), amb la següent cadència cronològica: polonès (1596), anglès (1624), etc. La de l'*Espill* seria, doncs, una de les primeres documentacions europees posteriors a la llatina.

La sentència bíblica *Si un cec guia un altre cec, tots dos cauran a la fossa* (FE0991), G. Paczolay la documenta en Plató, Ciceró, els evangelistes Mateu i Lluç i en 43 llengües vives europees (EP, 35). Entre aquestes, la primera documentació que dóna és en anglès (1546), però n'hi ha moltes altres

d'anteriors: als *Versos proverbials* de Guillem de Cervera, al *Llibre del tresor* de Brunetto Latini, a *Flors de virtut*, en obres d'Eiximenis, etc.

El proverbi *Una oroneta no fa estiu* (FE1070) és documentat per G. Paczolay en autors grecs (Esop, Aristòtil) i en 49 llengües vives europees (EP, 4): francès (segle XIV), espanyol (1499-1502), anglès (1539), etc. En català, a més de la traducció francesa del *Llibre del tresor*, figura a *Lo Somni* de Bernat Metge (en la variant *Una flor no fa primavera*), en Ausiàs March (“Un oronel l'estiu no denuncia”), al *Liber elegantiorum*, a *Lo procés de les olives*, etc.

El proverbi *Entre els cecs, el tort és el rei* (FE1072), G. Paczolay el documenta en grec (Apostolius) i en 33 llengües vives europees (EP, 98), amb la cadència següent: alemany (segle XV), anglès (1522), espanyol (1549), etc. Segons açò, la inserció a l'*Espill* és una de les primeres documentacions europees.

Amb el mateix significat del proverbi *No és tan brau el lleó com el pinten* (FE1095) n'hi ha una codificació llatina medieval com a enunciat abstracte: *Multa narrantur atrociora quam sint* (DEFL, 4905). Tanmateix, en les llengües modernes, aquest concepte ha estat encunyat metafòricament mitjançant l'ús d'elements reals (el lleó) o imaginaris (el diable). En italià, francès, anglès o alemany sembla que s'han decantat per la negror o la lletgesa del diable (que no és tanta), mentre que en català, espanyol i portuguès s'hi ha preferit la bravesa del lleó (que tampoc no és tanta com la pinten). G. Paczolay el documenta en 35 llengües vives europees: francès (1495), espanyol (1499), anglès (1535), etc. Segons aquesta cronologia, la inserció a l'*Espill* així com la de *Refransys en prosa catalana glossats* (a la traducció *Refranes famosíssimos y provechosos glosados* figura *No es tan bravo el león como le pintan*) serien primerenques en Europa.

La sentència bíblica *No hi ha res nou sota el sol* (FE1109), de l'*Eclesiastés*, 1.9, G. Paczolay la documenta en 29 llengües vives europees,

amb la cadència següent: polonès (1562), anglès (1592), etc. Així doncs, la de l'*Espill* en seria la primera.

No cal dir que, entre les UFs de l'*Espill*, n'hi ha molts altres europeïsmes, però la mostra exposada ja ens dóna una idea suficient de la importància de l'obra com a contenidor de moltes expressions idiomàtiques que corrien per Europa, just als inicis del Renaixement, en una obra que té molts trets de modernitat.²

5.6. Traducció

La traducció és una activitat lingüística i literària que requereix un bon coneixement, per part del traductor, tant de la llengua original (LO), en la qual se troba el text a traduir, com de la llengua meta (LM), en la qual es compona el text traduït. L'aspecte literari és especialment important quan es tracta de passar d'un text literari escrit a un altre també escrit (i se suposa que també literari). Tanmateix, al marge de l'habilitat literària, la principal competència que ha de posseir un traductor és la lingüística, no només en el que concerneix al lèxic, la sintaxi i la pragmàtica, sinó també al fràsic. Perquè, com diu D. Carbonell (1995: 5), "son las frases idiomáticas la parte verdaderamente complicada de una lengua. Se saltan las reglas gramaticales y son un reto a la lógica". I són un repte per a la traducció, és a dir, per a la recerca de la UF corresponent o, millor, equivalent, sempre tenint en compte la funció discursiva que fa en el cotext original on es troba inserida. Encara que no totes les UFs

² Morel-Fatio (1885: 48) ja va parlar de la primera part de l'*Espill* en termes "d'un genre alors nouveau (...) réaliste, bourgeois, un peu dans la manière et le ton de ce qui sera plus tard le roman picaresque". Elias de Tejada (1950: 238) qualifica l'obra com a "espejo de los gustos italianos". San Valero (1971: 14) afirma, sobre el protagonista de l'*Espill*, que "la novedad de su narración en primera persona lo hace aparecer moderno" i en subratlla el "cosmopolitismo" i "individualismo, manifestación del famoso *uomo singolare italiano*". Un aspecte d'indubtable modernitat de l'*Espill*, no observat per la crítica però que mereixeria un estudi específic, és el de les referències iròniques i fins i tot burletes envers els alquimistes i llurs treballs; en tres ocasions trobem versos on es reflecteix aquest distanciament irònic, plenament renaixentista: "E, bufant fort / en la forn, / filosofal / pedra curable; / or fet potable / argent de coure" (vs. 8530-35) "E tu, vell corp, / com alquimista / havent ja vista / llur art frustrada, / altra vegada / experimenta, / no se n'absenta / ni se n'aparta, / ni mai se farta / bufar al foc" (vs. 9962-71), "Botiga en feu / molt sumptuosa / e cabalosa, / rica, fornida / de infinida / gran drogueria, / de pedreria / pus preciosa, / més virtuosa / en medecina, / la pedra fina / filosofal / que mai fon vista / per alquimista"(13622-35).

siguin idiomàtiques, l'afirmació de Carbonell és aplicable al conjunt del fràsic i la competència fràsica és una de les pedres de toc d'un (bon) traductor.

De vegades, la traducció pot resultar facilitada per la presència de semblances i paral·lelismes entre els fràsics de les llengües, tal com ho ha posat de manifest Gloria Corpas (2003: 276) per a l'anglès i l'espanyol, la qual observació és vàlida per a la resta de llengües. És per aquesta raó que molts autors han parlat d'*universals fraseològics*. D'altra banda, a més d'aquestes consideracions intrínseques de les UFs, cal tenir en compte, per a una traducció correcta, la funció discursiva que tenen en el text concret on s'insereixen (Dobrovolskij, 2000).

5.6.1. Proposta de classificació dels procediments de traducció

Tenint en compte la gradació de correspondències fràsiques que comenta Gloria Corpas (2003: 281-283), les observacions de Paloma Gómez Monllor (1999) i els criteris definits per Xus Ugarte (2000: 233), vam proposar (Conca / Guia 2006), per tal d'analitzar els procediments de traducció de les UFs del *Tirant lo Blanc* (València, 1490; Barcelona, 1497) a les versions castellana (Valladolid, 1511) i italiana (Veneza, 1538, 1566, 1611), la classificació que presentem a continuació, en el ben entès que la reducció del ventall de matisos a aquests vuit tipus de procediments de traducció no és altra cosa que una primera aproximació classificatòria. Amb tota seguretat, hi haurà exemples de traduccions fràsiques que resultaran ben difícils d'encabir en algun d'aquests casos.

Proposta de classificació dels procediments de traducció d'UFs en textos literaris		
I	Equivalència total	Quan la UF de LM presenta, en relació amb la UF prèvia de LO, el mateix significat discursiu (es a dir, el mateix significat intrínsec i en context), una mateixa imatge metafòrica, igual tipificació i connotacions estilístiques semblants.
II	Equivalència parcial	Quan la UF de LM manté el mateix significat discursiu que la UF de LO, però modifica la imatge metafòrica, el tipus o les connotacions estilístiques.
III	Error (canvi de significat)	Quan se substitueix la UF de LO per una expressió en LM, codificada o no, que no manté el significat discursiu.
IV	Calc	Quan se substitueix la UF de LO per la seva traducció literal, amb independència del fet que en LM existeixi equivalent o no.
V	Modificació creativa	Quan se substitueix la UF de LO per una expressió modificada, que en conserva el significat, configurada segons els recursos formals de les UF.
VI	Calc + UF relacionada	Quan se substitueix la UF de LO per la seva traducció literal i s'hi afegeix una altra UF de LM, que el traductor ha relacionat amb la UF de LO.
VII	Paràfrasi	Quan se substitueix la UF de LO per una frase lliure en LM que manté el mateix significat discursiu.
VIII	Omissió	Quan la UF de LO no se substitueix per res en LM.

5.6.2. Les dues traduccions a l'espanyol

En l'aplicació de la classificació proposada a les dues traduccions castellanes editades de l'*Espill*, la de Llorenç Mateu i Sanç (en vers, segle XVII) i la de Ramon Miquel i Planas (en prosa, segle XX), donat que el TO i un dels TM són versificats amb versos tetrasíl·labs i rimats de dos en dos, s'hi haurà de tenir en compte que aquest fet restringeix el ventall de possibilitats,³ de manera que no hi podem aportar exemples de tots els tipus. Així doncs, en tot moment cal tenir en compte que, en aquestes traduccions, s'hi donen dos condicionants per a poder realitzar una lliure i cabal trasllació fràsica: en el cas de Mateu i Sanç, el metre i la rima del vers; i en el cas de Miquel i Planas, la intenció d'aquest de fer una versió comprensiva del text de l'*Espill* més que no pas una prosificació literària. Vegem-ne exemples.

Les traduccions del fragment que conté la col·locació *Adorar latriament* (FE0009): “Déu creador, / únic senyor, / omnipotent, / **latriament** / qual sol **adore**” (vs. 47-51), són les següents: “A Dios criador, / solo señor, / omnipotente, / humildemente / qual devo adoro” (Mateu i Sanç), “A Dios creador, Señor único y omnipotente, adoro con culto de latría” (Miquel i Planas). Així doncs, en el primer cas, tenim una traducció del tipus III (amb canvi de significat) i, en el segon, una del tipus VII (amb paràfrasi que conserva el mateix significat). Però si mirem l'altra recurrència de la mateixa col·locació: “Ab gran perícia / lo embolcà / e l'**adorà / latriament**” (vs. 11476-78) i les seves traduccions: “Con gran pericia / le enpañó, / y le **adoró / latriamente**” (Mateu i Sanç), “Con pericia grande púsole pañales y **latríamente le adoró**” (Miquel i Planas), concloem que aquestes són del tipus I.

La locució adverbial *En comú* (FE0014): “Per a Déu fer / servei algú / e, **en comú**, / axí amics / com enemics: / bon adjutori, / tot meritori, / caritatiu (vs. 74-81), desapareix a la primera traducció (tipus VIII), probablement per dificultats en la rima: “Y a Dios hazer / algún servicio, / por dar indicio / que soi

³ Costa-Reus (2000) fa diverses consideracions de caire general sobre les característiques de la traducció del segle XVII, de Llorenç Mateu i Sanç.

Christiano; / y tanto, es llano, / a los amigos / como enemigos / ser adiutorio, / mui meritorio, / caritativo” (Mateu i Sanç), però no a la segona (tipus I): “Para rendir algún servicio a Dios y, a amigos y a enemigos **en común**, buena y meritoria ayuda en caridad” (Miquel i Planas). Tanmateix, a l'altra recurrència que n'hi ha a l'*Espill*: “A multitud / e **en comú**, / no a cascú / singularment” (vs. 5104-07), la primera traducció és del tipus I: “A multitud, / dicho **en común**, / no obliga a un / singularmente” (Mateu i Sanç), mentre que la segona és del tipus VIII: “A la humanidad en general, no a cada uno singularmente” (Miquel i Planas).

Les traduccions de la locució adverbial *A parer (d'algú)* (FE0018), que figura en dues recurrències a l'*Espill*: “L'obra millor, / de més amor / e ben voler, / **a mon parer**, / és doctrinar” (vs. 89-93), “De tal preïcar, / **a mon parer**, / és tal plaer / lo escoltar / com lo comptar / d'altri florins” (vs. 16286-91), presenten quatre solucions del tipus I, amb sengles UFs sinònimes (amb matisos de major o menor formalitat i, actualment, de major o menor vigència): “La obra maior, / de más amor / y bien querer, / **a mi entender**, / es enseñar”, “Tal predicar / es, **a mi ver**, / solo placer / al escuchar, / como contar / de otro doblones” (Mateu i Sanç), “La mejor, de más amor y buen deseo es, **a mi parecer**, adoctrinar”, “El placer de escuchar tal predicación es, **a mi juicio**, parecido al de oír contar florines ajenos” (Miquel i Planas).

En una de les recurrències de la col·locació *Perdre el sest* (FE0023): “Par massa begues / tant **perds lo sest**” (vs. 6620-21), la primera traducció és del tipus I: “¡Tanto no bevas! / **pierdes el tino**” (Mateu i Sanç), amb l'ús de la unitat equivalent *Perder el tino* ('obrar insensatament', DUE, *tino*), mentre que la segona és del tipus VII (si li suposem sentit metafòric a l'expressió “al apuntar yerras”): “Parece que abuses de la bebida, con tanto como al apuntar yerras” (Miquel i Planas).

El proverbi aragonès *Perros qui lobos caçan, lobos los matan* (FE0039), intertextualitzat en la seva llengua original i amb una fórmula d'inserció marcadora de la procedència: “Aragonès / ne diu bon ves: / Mostins e perros /

qui por los cerros / los lobos caçan, / lobos los matan / a la final” (vs. 6575-81), conserva aquestes característiques en ambdues traduccions: “En Aragón / buena canción / suelen cantar, / a mi pensar: / Mastines perros / que por los zerros / lobos maltratan, / lobos los matan / a la final” (Mateu i Sanç), “Los aragoneses han hecho de esto un buen refrán: Mastines y perros que por los cerros los lobos caçan, lobos los matan a la final” (Miquel i Planas). Podem observar que Mateu modifica el proverbi, canviant “los lobos caçan” per “lobos maltratan”, per tal d’aconseguir-hi rima consonant amb “lobos los matan”.

La traducció de la locució adjectival *Del bec groc* (FE0043), inserida al fragment “Polls del bec groc, / del niu cuitats, / poc aguats” (vs. 296-98), és del tipus VII (paràfrasi), en el primer cas: “Los pollos ciegos / que, sin razón, / del cascarón / tan rudos salen” (Mateu i Sanç) i del tipus IV (calc), en el segon: “Polluelos de pico amarillo, precipitados del nido y poco aguzados” (Miquel i Planas).

De la locució verbal *Anar de pic en sola* (FE0045), ‘anar per mal camí, portar mala conducta’ (DCVB, *pic*), inclosa al fragment “Dels qui son dan / cerquen, e van / de pic en sola” (vs. 313-15), se’n fan dues traduccions errònies (del tipus III): “Que aqueste afan / buscando van, / no sin cautela” (Mateu i Sanç), “Que buscan su propio daño y dan una vez en el clavo y otra en la herradura” (Miquel i Planas). En efecte, hi ha estat substituïda, respectivament, per l’expressió adverbial “no sin cautela” i per l’oració “dan una vez en el clavo y otra en la herradura”, les quals tenen uns altres significats.

El proverbi *Bé sap de la maça qui n’ha estat ferit* (FE0050), condensat en dos versos com a inici d’argument: “Bé sap de maça / qui n’és ferit! / Lo meu sperit / n’ha portat pena / sobre la squena / mals huitanta anys, / treballs, afanys / e greu turment” (vs. 382-89), és obviat en la primera traducció, on apareix substituït per un text que vol mantenir, si fa no fa, el mateix significat discursiu (tipus VII, doncs): “Pues por amarlas / tiene sabido / el que es herido / deste veneno. / Yo, a bien que peno / ochenta años...” (Mateu i Sanç). Altrament, la segona traducció és del tipus I, on el proverbi és substituït pel

proverbi equivalent en LM: “¡Harto sabe del mazo quien recibió el porrazo! Mi espíritu ha debido soportar esa pena durante ochenta tristes años...” (Miquel i Planas).

La col·locació *Procés de pensa* (FE0054), que actualment en diríem *Judici d'intencions*, és mal traduïda en ambdós casos. En el primer, mitjançant un procediment del tipus III (error): “Lo que no veen, / cómo se piensa, / sin más defensa / ni nada oír, / con presumir / lo califican, / y así lo explican / con rigor fiero / por verdadero” (Mateu i Sanç), en el ben entés que s’hi tracta d’un error concret en el trasllat de la col·locació, tot i la conservació d’un significat semblant en la seqüència completa. En el segon, mitjançant un procediment del tipus IV, amb traducció literal: “Hacen proceso mental de lo que no ven, sin oír la parte ni la defensa; se pronuncian por sola presunción; y sentencian, como sobre cosa de verdad, en lo que de cierto no saben” (Miquel i Planas).

De la col·locació *Home de paratge* (FE0058), inserida al fragment “Tot lo pensar / qual elles tenen / quan marit prenen, / és sia noble: / de bens ni moble / si es vol no tinga, / solament vinga / de gran llinatge, / almenys paratge / o gentilea” (vs. 482-91), n’hi ha omissió (tipus VIII) a la primera traducció: “El atender / en que se abrasan / cuando se casan, / es noble sea: / aunque no vea / ni nada tenga, / sólo que venga / de gran linage, / si goza el gage / de gentileza” (Mateu i Sanç), probablement per la inexistència d’aquesta denominació en castellà, mentre que a la segona traducció s’hi ha resolt el trasllat per la via del calc (tipus IV): “Cuando toman marido, toda su preocupación es que sea noble, aunque no posea bienes ni mueble alguno, con tal que proceda de gran linaje, o que, por lo menos, sea de paraje o gentilhomme” (Miquel i Planas).

La locució verbal *Tenir sang a l’ull* (FE0061), ja usada per Eiximenis i present al fragment “Si en lo blanc / de l’ull té sang / i el veen hom, / algun queucom / és reverit, / un poc servit” (vs. 511-16), és substituïda per una paràfrasi (tipus VII, doncs), a la primera traducció: “Si brio tiene, / algo asistido / es, y temido” (Mateu i Sanç), i per un calc (tipus IV), a la segona: “Si tiene

sangre en lo blanco del ojo y le ven hombrazo, es respetado algún tanto y servido un poco nada más” (Miquel i Planas).

La locució adjectival (*Ser*) *indigne de descalçar-li la sabata (a algú)* (FE0079), d'àmplia documentació en textos catalans a més de l'*Espill*: “Han per indigne, / en son parlar, / d'ensivillar / la llur sabata” (vs. 578-81), és traduïda pel procediment del calc (tipus IV), en ambdues traduccions: “Juzganle indigno / en su parlar / por desvirar / sólo un zapato” (Mateu i Sanç), “Le cuentan en sus conversaciones por indigno de abrocharles la hebilla del zapato” (Miquel i Planas), ja que la locució equivalent en espanyol és *No llegar-le a la suela del zapato* (DUE, *suela*).

La locució adverbial *De salt en salt* (FE0084), que figura en el passatge “Llur cap humit, / sec, fred o cald, / de salt en salt, / corrent, fabrica, / troba i implica / contradictoris” (vs. 640-45), desapareix en les traduccions on, en comptes de ser traslladada a l'equivalent *A salto de mata*, és substituïda per adverbis: “súbitamente” (Mateu i Sanç) i “atropelladamente” (Miquel i Planas). El procediment és, doncs, del tipus VII.

La locució adverbial *A fil per pua* (FE0087), que figura al fragment “Hauré ordir, / puix me n'empatx, / aquest meu scaig / de parlament, / curt, flac, fallent, / a fil per pua; / la forja sua, / stil e balanç...” (vs. 672-79) i té com a equivalent castellà *Punto por punto* (‘con referencia a la manera de narrar una cosa, muy minuciosamente’, DUE, *punto*), desapareix en la primera traducció (tipus VIII, doncs): “Tanto delito / como he tramado, / quando acabado / éste, de atento / razonamiento, / porque concluia / la forma suia...” (Mateu i Sanç), i és traslladada al peu de la lletra en la segona (tipus IV): “Tendré que urdir, pues me empacha, éste mi boceto de parlamento, breve, débil y deleznable, a hilo por púa” (Miquel i Planas).

Per a la col·locació *Noves rimades* (FE0088), ‘ce sont précisément ces nouvelles, narrations ou contes rimés, que les poètes catalans du XIVE siècle composaient en vers de huit et neuf syllabes’ (Morel-Fatio), tenim una traducció

errònia (tipus III) i un calc (tipus IV). Així, el fragment de l'*Espill*: “La forja sua, / stil e balanç / serà en romanç: / noves rimades, / comediades / amforismals / facessials” (vs. 678-84), passa a “Porque concluia / la forma suia, / estilo y trance, / será en romance / de rimas nuevas / y medias pruebas / aforismales, / mas no formales / sino burlescas” (Mateu i Sanç), “Su forja, estilo y cadencia seran en romance: nuevas rimadas, partidas por la mitad, aforísticas y burlescas” (Miquel i Planas).

El proverbi *Uns baten les mates i altres es mengen els conills* (FE0090), inserit al fragment “Si temps me sobra / e me’n record, / sols per confort / e per retraure / no lezar caure / los qui treballen, / juguen e fallen, / --**uns mates baten, / los altres maten**: / tots enganats, / de seny torbats, / a ses requestes / cerquen les festes, / troben la mort--, / faré’ls report” (vs. 694-706), es substituït en la primera traducció per altres versos (“los mares trillan, / matan i brillan”) de significat diferent (procediment del tipus III): “Si tiempo sobra / y yo me acuerdo, / para recuerdo / escribiré / de aquellos que / juegan y faltan, / corren y saltan, / los mares trillan, / matan y brillan / bien engañados, / todos turbados, / en sus requestas / buscan las fiestas, / hallan la muerte / (lance tan fuerte / que en él me pierdo): / haré recuerdo” (Mateu i Sanç). En la segona traducció, com ja és habitual en la versió prosificada de Miquel i Planas, que vol ser fidel al text i, ahora, fer-lo més comprensible, sense pretendre fer-ne una traducció literària, n’hi ha calc (tipus III, doncs): “Si me queda tiempo y me acuerdo, sólo para su confortación y memoria, y para que no desfallezcan los que andan en tráfgos, juegan y fallan (unos baten la mata y otros matan la caza, bien que, todos engañados y turbios de seso, buscando las fiestas según sus anhelos, dan con la muerte), haréles mi apuntamiento” (Miquel i Planas).

Una de les tres recurrències de la locució adverbial *A (gran) tort* (FE0102), ‘molt injustament’ (DCVB, *tort*), la que apareix al fragment “E avorrida / de mi tan fort, / a son gran tort / ella es coneix / que bé ho mereix” (vs. 5292-96), és traslladada segons el procediment VII, en ambdues traduccions: “Y aborrecida / de mi infinito; / su gran delito / reconoció, / y mereció / esto y aún más” (Mateu i Sanç), “En cuanto se vió separada del hijo

y, por su gran yerro, tan aborrecida de mi parte (...) reconoce que se lo tiene merecido por culpa suya” (Miquel i Planas). En efecte, tant “su gran delito” com “su gran yerro” no són UFs en LM, sinó construccions lliures que substitueixen “a son gran tort”.

La locució verbal *Treure el flabiol sense cera* (FE0109), que significa ‘romandre pobre i desemparat’ (def. pròpia), a partir de l’ús que se’n fa als *Sermons* de fra Vicent Ferrer: “Los dexebles de JhesuChrist parlaven. Dix lo hu: és mort e romanim catius, yo lo he seguit, e havie dat lo que tenia e possehia, e ara romanch ab lo flaviol minve de cera” (DeCat, *flauta*) i a l’*Espill*: “No m’abrigà / de res de dol; / lo flaviol / traguí sens cera; / roba sancera / cert no em dexà” (vs. 856-61), no és traduïda per cap equivalent castellà, com ara *Quedar-se a dos velas* o un altre. Així, Mateu i Sanç en fa una trasllació del tipus VII: “No me vistió / nada de luto; / seco y enjuto / me arrojó fuera; / alaja entera / no me desó”, mentre que Miquel i Planas en canvia el significat (procediment tipus III): “No me abrigó con prenda alguna de luto; saqué el rabel sin acompañamiento de cirios; no me llevé, en verdad, ropa entera”.

La locució verbal *Donar-se brasa* (FE0110), ‘afanyar-se, donar-se pressa’ (DCVB, *brasa*), és omesa en la traducció del XVII (tipus VIII, doncs) i substituïda per una d’equivalent (*Darse aire*) en la del XX (tipus I). Així, del fragment original de l’*Espill*: “Com m’abexà / tantost de casa, / que em donàs brasa, / ben adreçat: / un peu calçat / altre descalç, / gipó al fals / tot esquinçat, / ben desairat / i sens camisa, / dix: “A ta guisa...”” (vs. 862-72), es passa a “Mas me arrojó / luego de casa, / con mano escasa / bien aliñado, / de un pie calçado, / descalzo el otro, / Bien como potro / o cachorrón, / roto el jubón, / lleno de arapos, / con pocos trapos / y sin camisa. / Dixo: “A tu gisa...”” (Mateu i Sanç), “Al aviarme de casa a marchas dobladas, para que me diese aire, bien equipado, esto és: calzado un pie y descalzo el otro, al desgaire el roto jubón, bien aireado y sin camisa, me dijo: “Anda a tu guisa...”” (Miquel i Planas).

En el cas de la col·locació *Home de paper* (FE0134), Mateu i Sanç en fa un traducció literal (tipus IV): “de papel hombre”, mentre que Miquel i Planas hi posa un nom compost equivalent (tipus I): “testaferro”.

La locució adverbial *A gosades*, esdevinguda mot compost *Ausades* (FE0137), ‘ben cert, de valent, fortament (DeCat, *gosar*), apareix tres vegades a l’*Espill*. La primera recurrència, inserida al fragment “Ab sa correja / (...) / la squena ausades / bé li cascà” (vs. 1058-63), no es conserva en la traducció de Mateu i Sanç (tipus VIII, doncs): “Con la pretina / le santiguó”, mentre que Miquel i Planas la substitueix per la locució adverbial *A maravilla* (tipus I, doncs): “Zurróla fuertemente con su correa y le propinó buena tanda de puñadas, cascándole la espalda a maravilla”.

El proverbi *Qui s’allunya dels seus, l’aira Déus* (FE0151) no ha estat reconegut pels traductors en llegir l’*Espill*: “La vella enterca, / puis que mal cerca / diners primés, / ha volgut més / captivitat / que llibertat, / llançat riquea, / cercat pobrea. / Llunya's dels seus, / ira-la Déus” (vs. 1202-11), per la qual cosa n’hi ha error (tipus III), ja que vinculen la primera part a la frase anterior i converteixen la segona part en una exclamació exhortativa: “Y, vieja terca, / grangea puerca / con su dinero / el mal casero, / pues más estima / para que gima / continuidad, / que libertad; / dexa riqueza / por la pobreza, / aunque se unda. / Dios la confunda!” (Mateu i Sanç), “A la vieja contumaz, puesto que busca el mal por su primer dinero, y ha preferido el cautiverio a la libertad, ha despreciado la riqueza y buscado la pobreza, y se aparta de los suyos, ¡que Dios la confunda!” (Miquel i Planas).

La locució adverbial *(En) mala (hora)* (FE0156), que apareix set vegades a l’*Espill*, en alguna dels quals sense un mot o dos dels que la componen, és traduïda de forma diferent, segons els casos:

<i>Espill</i>	Mateu i Sanç	Tipus	Miquel i Planas	Tipus
En mala veu sos béns posats e subhastats públicament. (1244-47)	Y la cruel execusión que con baldón todo lo vende.	VIII	Vea en mala hora su hacienda puesta a pública almoneda.	I
Jo mala et viu, més mala em vist, mala em prenguist per a tos obs. (2184-87)	¡Por ti mal vivo! ¡yo malos vi, ninguno assí!	III III VIII	¡ En mala hora te ví, y aun más mala cuando me viste! ¡ En mal punto me tomaste por tu sola conveniencia!	I I V
Ell fóra viu! Mala les viu! ja conegudes jo ni cregudes mai les hagués! Així plagués A Jesucrist! (5327-33)	¡El fuera vivo! En punto esquivo las conocí y las creí. ¡Pluguiera a Christo no hubiera visto su infiel agrado, con tal cuidado como me viste!	V	¡Vivo le tendría aún! ¡ En mala hora las vi! ¡Pluguiese a Cristo Jesús que no las hubiese conocido jamás, ni creído!	I
Van en mal hora de port en port. (5958-59)	Vase en mal hora de puerto en puerto.	I	Van en mala hora de puerto en puerto.	I
Morí en mal hora . (6360)	Murió en mal hora .	I	Y así en mala hora murió.	I

La locució verbal *Guardar com l'ull* (FE0181), present al *Tirant*: “La qual vos serà tan **guardada com los ulls**” (cap. 273) i a l'*Espill*: “Jus tancadura / — dic—, hostalera, / esta angevera, / vós la'm tancau / e la'm **guardau / així com**”

l'ull, / car molt la vull" (vs. 1400-06), que DCVB, *ull*, anota en la variant *Estimar (algú o alguna cosa) com la nineta dels seus ulls*, és ben traduïda pel procediment I: "Por mejor treta, / esta maleta / —dixe— cerrad / y la guardad, / pues, como hay viñas, / **más que las niñas / la estimo** y quiero" (Mateu i Sanç), "Mesonera: reservadme guardada bajo llave esta maleta, **como si fuera la niña del ojo**, pues la estimo mucho" (Miquel i Planas).

De la fórmula expressiva *Per ma fe!* (FE0237), que apareix tres vegades a l'*Espill*, Mateu i Sanç en fa traducció literal, "por mi fe", en les tres recurrències (tipus IV), mentre que Miquel i Planas la substitueix per les construccions *De verdad*, *A la verdad* i *A fe mía*, éssent aquesta tercera la veritablement equivalent en espanyol (tipus I).

La locució verbal *Eixir de la roca* (FE0250), 'ésser de baixa extracció' (MiP), que apareix en referència a les bodes modestes que el protagonista de l'*Espill* vol fer amb la seva primera muller, rebent la resposta irada de les parentes d'aquesta: "**Ix de la roca**, / que ab tan poca / honor se facen?" (vs. 2221-23), te unes traduccions ben construïdes, del tipus I: "¿**Es de las peñas**, / que así desdeñas?" (Mateu i Sanç), "¿**Es que viene del terruño**, para que su boda se haga con tan poco honor?" (Miquel i Planas). Certament, *Ser de las peñas* i *Venir del terruño* poden ser considerades com a construccions equivalents a la usada a l'*Espill*.

La col·locació *No donar malla (d'alguna cosa)* (FE0268), 'no donar-li importància, despreciar-la' (MiP), que es troba al fragment "Llançava el drap / per los racons, / davall caxons, / entre la palla. / **No hi dava malla** / hom si el trobava; / Ila el se llexava / on li caïa" (vs. 2394-01), és omesa a la primera traducció (tipus VIII): "Y los dexava / por los rincones, / entre caxones, / o entre la paja; / qualquier alaja / de que ella usava / se la dexava / donde cahía" (Mateu i Sanç), mentre que, a la segona, és traduïda mitjançant la col·locació *Importar un comino*, que podem considerar totalment equivalent en el context (tipus I): "Los echaba luego por los rincones y por debajo de los muebles y

entre la paja; **le importaba un comino** que alguien los encontrase: allí donde se le caían los dejaba” (Miquel i Planas).

Les traduccions de la locució verbal *Fer bótes* (FE0288), ‘inflar els llavis en el moviment precursor del plor’ (DCVB, *bóta*), inserida al fragment “En missa entrava / com ja preïcaven; / si no es llevaven / per ella totes, / **s’hi feia bótes**” (vs. 2560-64), difereixen ostensiblement del significat original (procediments del tipus III); en el cas de Mateu i Sanç, probablement per exigències de la rima: “Si en missa entrava, / ya predicaban: / si no se alçavan / por ella todas, / no havia bodas” i, en el cas de Miquel i Planas, per desconeixement de la locució i errònia interpretació de la significació del mot *bótes*, que el relaciona amb puntades de peu: “Entraba en misa cuando ya predicaban; y si no se levantaban todas a su paso, se metía a puntapiés con ellas”.

La locució adjectival *Del temps de xapes* (FE0304), ‘de temps passat, molt antic’ (DCVB, *xapa*), present al fragment “**Del temps de txapes** / sou e d’antany, / no sou d’enguany, / ja no us usau” (vs. 2736-39), és traduïda literalment (tipus IV) en ambdues versions: “De viejas chapas / sois y de antaño, / no sois de ogaño, / ya no os usais”, “Sois de antaño, del tiempo de las chapas; no sois de ahora, estáis ya fuera de uso”.

En traduir la col·locació *Dijous llarder* (FE0316), que apareix al fragment “Dijous llarder / digui: “Muller, / lo temps s’acosta...”” (vs. 2797-99), Mateu i Sanç consereva el mot català *llarder*. “Jueves *llarder* / dix: “Muger / tiempo se acerca...””, mentre que Miquel i Planas hi posa la forma castellana, ja documentada al segle XIV en Juan Ruiz (DCECH, *lardo*): “Un jueves lardero le dije: ‘mujer, se acerca ya el tiempo...’”. Així doncs, podem considerar que ambdues traduccions, salvat el catalanisme, són del tipus I.

La unitat estilística comparativa configurada com a sintagma verbal *Menejar com a la murta* (FE0333), present als versos “Com a la murta / jo la menege / e llagotege: / ella menys ol” (vs. 2886-89), té les traduccions següents: “Como a la murta, / la manoseo / y la recreo, / mas menos huele”

(Mateu i Sanç), “Yo la conllevo, y, como al mirto (que de este modo huele menos), la lisonjeo” (Miquel i Planas). La primera és literal i fidel (tipus I), però la segona no és encertada (tipus III, doncs), ja que la lliçó correcta és que la muller del narrador es comporta contràriament a la murta, la qual, quan més la remenes, més bona olor fa. A la versió catalana prosificada de Carré també s’hi capgira el significat: “l’acaricio i afalago com a la murta perquè faci menys olor”.

L’evocació del proverbi *Al badoc, mudeu-li el joc* (FE0339), inserit de forma desautomatitzada en una seqüència on el protagonista descriu com jugava a les cartes amb la muller: “Joc de naips / de nit jugàvem; / abdós rumflàvem, / ella partia, / sovint prenia / les copes totes; / trinca de sotes / si ans jugava, / copes llançava; / puys no em valia, / bastons servia; / **com al badoc, / mudava joc**, / lo del noguer, / dant-li lloguer / perquè do el fruit, / jugava en buit” (vs. 3010-26), desapareix en la primera traducció. En efecte, per mor de la conservació de la rima, Mateu i Sanç canvia *badoc* (que rima amb *joc*) per *ciego* (que rima amb *juego*), amb la qual cosa s’hi esvaeix la referència al proverbi i podem considerar que es tracta d’un procediment de modificació creativa, del tipus V: “Si es que jugava, / ella triunfava / por que partía; / luego tenía / todas las copas, / sotas y ropas; / si ella enpezava, / oros hechava; / si no valía, / bastos servia: / **Como con ciego, / mudava juego**: / como el nogal, / provecho tal / dió, que del fruto / estava enjuto”. Per la seva banda, Miquel i Planas es limita a fer-hi una traducció literal, del tipus IV: “Jugásemos por la noche a los naipes: ambos barajábamos, ella repartía; muchas veces tomaba todas las copas, y echaba de éstas si antes tomaba trinca de sotas; como no me valía, servía bastos. Tal como aquel que cuentan del nogal, que **le cambiaba el juego al badoque**, dándole paga para que rindiese fruto”. No n’hi ha codificació equivalent del proverbi en castellà: Hernán Núñez l’anota com a català (RPR, 452) i Correas, com en altres ocasions, el tradueix i l’incorpora al seu refranyer, modificant-lo per donar-li rima, ni que sigui assonant: *Al bobo necio, múdale el juego*.

El proverbi *Bé és presoner el carceller* (FE0352), que ha estat possible localitzar i identificar a l’*Espill*: “Gran goig haguí / com romanguí / d’aquell

diable / incomportable / desobligat, / llicenciat / poder entendre / si volgués pendre / altra muller: / **com carceller, / pres me tenia**; / ma homenia / puis fon quitada / e rescatada, / jo reposí” (vs. 3131-45), gràcies a la seva presència al *Tirant*. “Senyor, suplic a la majestat vostra me vulla posar en llibertat, car **bé és presoner qui a presoners guarda**” (cap. 145), és traduït per Mateu i Sanç mitjançant el procediment del calc (tipus IV), amb conservació del sentit: “¡Tal gozo hallé, / quando quedé / de aquella fiera, / cruda y severa, / desobligado / y desatado, / para atender / si otra muger / tomar quisiese! / Mas, como viesse / que **prisionero, / qual carcelero, / hecho me había**, / mi fantasía / viendo ligrada / y desatada, / me consolé”. Tanmateix, Miquel i Planas, en no conèixer el proverbi, hi canvia el sentit, aplicant la condició de carceller a la muller i fent, doncs, una traducció errònia (tipus III): “Gran alegría sentí cuando quedé desligado de aquel inaguantable demonio y con licencia para poder entender, si lo quisiera, en tomar otra esposa. **Aquella me tenía aherrojado como si fuera mi carcelero**: ya que hube afirmado y rescatado mi hombría, pude reposar”.

La locució conjuntiva *Adés..., adés...* (FE0367), que ‘designa una alternació de diverses accions o circumstàncies’ (DCVB, *adés*), apareix tres vegades a l’*Espill* i, en les dues versions castellanes, és ben traduïda:

<i>Espill</i>	Mateu i Sanç	Tipus	Miquel i Planas	Tipus
Adés pensant, adés rient. (3330-31)	Tal vez llorando y tal riendo.	I	Preocupado a ratos con mis pensamientos y a ratos alegre.	I
Adés cantant, adés plorant. (3781-82)	Tal vez cantando, tal vez llorando.	I	Ya cantando, ya implorando.	I
Adés guarint, adés parint. (5965-66)	Ya padeciendo, y ya pariendo.	I	Ora pariendo, ora sanando.	I

Per al proverbi *Tant va el cànter a la font que a la fi es trenca* (FE0383), inserit al mig d'una sèrie de tres UFs: "Qui espines sembra, / descalç no vaja; / **qui molt s'ensaja / a l'aigua anar, / ell ha lexar / lo coll o l'ansa;** / tota esperança / tinc ja perduda" (vs. 3652-59), Mateu i Sanç en fa una modificació creativa, canviant la imatge metafòrica però conservant-ne el significat (del tipus V): "Quien cardos sienbra / calçado vaia; / **el que se ensaia / de tornear, / suele dejar / la vida y lanza;** / toda esperanza / tengo perdida". Miquel i Planas en fa la trasllació següent: "No ande descalzo quien siembra espinas; **quien mucho se aplica a ir por agua, asa o gollete acaba por dejar.** Tengo ya perdida toda esperanza...", la qual podria considerar-se un calc (tipus IV) però millor una equivalència total (tipus I), ja que en espanyol també existeix el proverbi *Tanto va el cántaro a la fuente, fasta que dexa allá el asa o la frente* (RFPE, *frente*).

La locució nominal *Contres i proves* (FE0393), que figura als versos "Metem en noves, / contres e proves, / bé cortesana" (vs. 3849-51), és obviada en una traducció (tipus VIII): "Contando nuevas / y haciendo pruebas / de cortesía" (Mateu i Sanç) i, en l'altra, molt ben traduïda (tipus I) mitjançant la locució quivalent *Dimes y diretes*: "Púsome, muy cortesmente, en antecedentes, con todos sus dimes y diretes" (Miquel i Planas).

Les traduccions del fragment que conté el proverbi *Qui massa es cuita, crua pren la vianda* (FE0400): "E fui membrant / de un retoc / qual dix un coc / a sa senyora, / gran tragadora: / qui massa es cuita / crua, mal cuita, / o massa calda / amb què s'escalda / pren la vianda" (vs. 3922- 31), són ambdues del tipus I: "Que me acordase / de aquel refrán / que un truán / mui placentero, / gran cocinero, / dixo a señora / gran comedora: / Quien se apresura, / mui cruda y dura, / si no se abrasa / quando la passa, / come vianda" (Mateu i Sanç), "Y me acordé de una indirecta que un cocinero dirigió a su ama, gran tragona: 'Quien mucho se impacienta, cruda, mal guisada o demasiado caliente con que se escalde, toma la comida'" (Miquel i Planas). Presenten la particularitat de modificar, en la fórmula d'inserció que acompanya el proverbi,

el mot *retoc*, el qual passa, en la primera, directament al terme paremiològic *refrán*, mentre que, en la segona, és traduït per *indirecta*.

La locució verbal *Beure en carabassa* (FE0430), ‘anar a cegues, no tenir un coneixement complet del que es fa’ (def. pròpia), figura al passatge on mossèn Company elogia una vídua com a futura muller del protagonista: “És cosa bona; / voleu-la veure? / **No en podeu beure / en carabassa!** / Aquesta abraça / hui los majós” (vs. 4274-79). La traducció de Mateu i Sanç, que devia conèixer la locució valenciana però que potser no en sabia cap d’equivalent en castellà, és literal (tipus IV) i conserva el sentit ple del fragment: “¿Queréis la ver? / No hay que beber / en calabaza: / su sangre abraza / oy los mejores”. Tanmateix, Miquel i Planas, que probablement no coneixia la locució, fa una prosificació del text que en modifica el significat (tipus III): “Es cosa buena: ¿queréisla conocer? ¡Ni conservada en calabaza podríais beberla así! Ésta abarca hoy a los principales”. Antònia Carré, en la seva prosificació catalana, afegeix gratuïtament un element estrany, per desconeixença de la locució, alterant-ne el significat: “És cosa bona! ¿La voleu veure? No en podeu beure en carabassa, d’un vi tan bo! Aquesta dona avui es fa amb els més grans...”.

En les traduccions del fragment que conté la inserció del proverbi *A dona barbuda, de lluny la saluda* (FE0449): “Lo capellà / quan me’n parlà / bé dix: “**barbuda**”; / “**lluny la saluda**”, / diu la referta” (vs. 4407-11), observem el canvi, en ambdues, del mot *referta* per *refrán*: “Bien la apodó / quando me habló / el capellán: / con el refrán / de la barbada, / queda explicada, / mejor lo dize” (Mateu i Sanç), “El cura, cuando de ella me habló, bien dijo: ‘Barbuda’; a lo que el refrán añade: ‘¡de lejos la saluda!’” (Miquel i Planas). Malgrat això, en la primera traducció, el proverbi desapareix (no s’hi esmenta la seva segona clàusula), ja que no existeix en castellà, de manera que “el refrán de la barbada” no fa referència a cap refrany ni explica res i el procediment de traducció cal considerar del tipus III (error).

La locució verbal *Cenyir-se sobre viu* (FE0473), ‘estar prenyada, portar un fetus al ventre (def. pròpia), que apareix amb el mateix sentit al *Tirant*: “E

l'altre dia **se cenyia sobre viu**. E què us diré d'esta ventura? Ja la sua boca forçada prenia poques viandes, lo dormir no li era placent, e la nit li paria un any" (cap. 268) i a l'*Espill*: "E **sobre viu / dix que es cenyia**; / així empenyia / lo temps avant, / a part davant / les mans plegades / tenint alçades, / gros infingint / e afingint / als pits cotons" (vs. 4756-65), és traduïda correctament (segons el tipus VII) per Mateu i Sanç: "Que ya **sentía / cosa en si viva** / me dize esquivia; / ell tiempo andando, / brazos cruzando, / vientre creciendo, / trapos poniendo / con algodones, / ya los peçones / muestra alterados, / por más señal", però no per Miquel i Planas (tipus III): "Dice que lleva cingulo sobre la piel viva. Y, con todo esto, el tiempo iba avanzando, poniendo ella sus dos manos juntas delante de sí, ahuecadas para demostrar volumen, y aumentando el de sus pechos por medio de algodón, los pezones pintados con alheña y surcados de vetas moradas". A. Carré, seguint aquesta versió, escriu: "i vol fer creure que duu el cinturó damunt la pell...". D'altra banda, A. I. Peirats ha cregut veure al vers 4756 el sintagma *sofre viu*, que no hi fa sentit.

La locució verbal *Costar pel pebre* (FE0489), 'costar molt, ésser molt car' (DCVB, *pebre*), que figura al passatge "Jorn de la festa / de Sent Antoni / fiu matrimoni, / volguí-la rebre; / **costà'm pel pebre**, / errí mos comptes: / haguí'n més hontes / que dels primés" (vs. 4958-65), ha estat objecte de transcripcions dolentes: "costà'm bé'l pebre" (DCVB), "Em va costar el pebre!" (A. Carré), probablement degudes al fet de la seva anomalia o irregularitat sintàctica, a més del desconeixement de la locució mitjançant altra font d'informació. La traducció de Mateu i Sanç és del tipus VII, amb una paràfrasi, "bien me escoció", suggerida potser per la coentor del *pebre* original: "Pero en la fiesta / de San Antonio / mi matrimonio / ajusté yo: / bien me escoció; / hize mis quantas: vi más afrentas / que en los primeros". Altrament, la traducció de Miquel i Planas, en traslladar lo locució literalment (tipus IV), no fa sentit en espanyol: "El día de la festividad de San Antonio quisela recibir, contrayendo matrimonio con ella, pero me costó por la pimienta: erré mis cuentas, ya que me resultó mayor ludibrio que de las anteriores".

La locució adverbial *Mot a mot* (FE0517), present als versos “E, sens mentir, / m’ho contà tot / de **mot a mot**” (vs. 5343-45), és traduïda satisfactòriament mitjançant sengles locucions equivalents en LM (tipus I, doncs): “Cuenta me da, / **de pe a pa**” (Mateu i Sanç), “Y entonces me lo contó todo, **palabra por palabra**” (Miquel i Planas).

Les locucions verbals *Sermonar al sord* (FE0705) i *Cantar missa* (FE0706), inserides en una sèrie de frases amb significat metafòric semblant (‘fer coses inútils’) en relació a intentar adoctrinar les dones: “Qui les doctrina / pert diciplina, / en va té scola, / llava rajola, / repasta tests, / ab l’hom de fets / qui dorm raona, / **al sord sermona** / e **missa canta**, / la serp encanta, / castiga saura / e l’estany daura” (vs. 7957-68), han estat erròniament traduïdes, especialment la segona (tipus III), ja que s’han fusionat en una sola frase, en contra del fet que *Cantar missa* és una locució per ella mateixa, amb independència que el públic sigui sord o no: “Sordos predica, / misa les canta” (Mateu i Sanç), “Sermonea y canta missa para sordos” (Miquel i Planas).

El proverbi *Qui calla, atorga* (FE0838), inserit al fragment “Del part callà: / **qui calla atorga**. / L’amarga porga / del parturir, / dolor, morir, / per ço li resta” (vs. 10430-31), desapareix en la primera traducció (tipus VIII, doncs): “Pero calló / en quanto al parto: / con dolor harto / llega a parir, / que, hasta morir, / la pena resta” (Mateu i Sanç), però es conserva amb plena validesa en la segona (tipus I, doncs): “Pero calló en lo relativo al parto (quien calla otorga), y por esto le queda el amargo purgante de parir, sufrir y morir” (Miquel i Planas).

Així successivament, podríem continuar analitzant, extensivament i intensiva, la resta de casos de correspondències fràsiques entre el text original de l’*Espill* i les dues traduccions a l’espanyol. Dues traduccions que no són independents (ja que la segona es fa a la vista de les solucions adoptades per la primera) i que, totes dues, estan condicionades: la primera, per la conservació dels mateixos metre i forma rimada del text original, que deixen poc marge per a l’agilitat traductora; i la segona, en menor mesura, per tenir com a objectiu principal l’explicació prosificada dels continguts, amb la màxima

fidelitat possible al text original, evitant amplificacions i paràfrasis. Cal tenir en compte aquests dos condicionants per entendre cabalment i comprendre –per ser-ne comprensius– la tasca dels traductors. D'altra banda, en cada trasllat d'una UF es podrien indagar altres aspectes, com ara especular sobre el grau de coneixement fràsic que en tenien els traductors i fins a quin punt la detectaven i identificaven com a tal en llegir-la a l'*Espill*, o presentar altres possibles traduccions/solucions més fidels fraseològicament, o esbrinar en quins casos és detectable un canvi de referents entre la comunitat lingüística i cultural d'origen i la de recepció, etc. Tot un programa, doncs, que deixa obert aquest apartat a ulteriors treballs.

* * *

L'anàlisi fraseològica que hem presentat horitzontalment, estudiant les unitats seguint l'ordre dels camps temàtics de la base de dades, podria haver-se fet verticalment, agafant cada unitat i estudiant-la de forma completa, des del primer camp fins al darrer, com si redactéssim un article de diccionari (prolix) per a cada unitat. L'opció que hem pres, per franges temàtiques, ha fet que unes mateixes unitats hagin estat reportades en moments diferents, sota enfocaments diversos (ara per il·lustrar la inserció, ara per veure'n les traduccions); tanmateix, l'altra opció encara potser hauria donat més sensació de repetició i monotonia, en fer sempre el mateix recorregut per a cada unitat. A més, aquest enfocament és veu a cop d'ull, redacció a banda, mirant cada registre de la base de dades (Apèndix 2). En qualsevol cas, la presentació que hem fet ens ha permès posar de manifest no només la riquesa fraseològica de l'obra sinó, a més, quantificar-la, comptant les diferents classes d'unitats, les modalitats d'inserció, els tipus de funcions discursives, les recurrències concordants amb tal o tal obra, els procediments de traducció, etc.

CONCLUSIONS

1. Aportacions conceptuals i metodològiques en una disciplina emergent

Tal com hem posat detalladament de manifest al capítol primer, la fraseologia ha necessitat gairebé un segle, des dels treballs pioners de Charles Bally (1865-1947) i dels seus seguidors, els fraseòlegs russos, per a gaudir d'un reconeixement autònom dins de la lingüística. El fet que l'aprenentatge de llengües hagi esdevingut un fenomen de masses, al llarg del segle XX, ha estat un dels motius que ha fet que lexicògrafs i lingüistes prenguessin en consideració, de més en més, les expressions amb més d'un terme, repetides, de cada llengua. Aquesta motivació, juntament amb altres també de tipus interlingüístic, com són la traducció i la interpretació, en un món cada vegada més interrelacionat, han contribuït força al desenvolupament de la fraseologia com a disciplina. De fet, n'han estat causa i necessitat. Altra cosa, més enllà (o més ençà) de les necessitats i les aplicacions, és la construcció d'una teoria, és a dir, d'una disciplina lingüística teòrica, amb determinació del seu objecte, conceptes i regles. És en aquest àmbit teòric, sense abandonar mai el vessant aplicat, on s'ha produït l'eclosió fraseològica de començaments del segle XXI, que ha arribat ja de ple a la romanística.

Maria Conca, a la seva tesi doctoral (1994), deia: "El nostre estudi ens ha dut a concloure que el terme més general per designar, en l'àmbit de la lingüística, totes les expressions fixades és *unitat fraseològica* i que el nom més adient per a la disciplina que les estudia és *Fraseologia*, la qual, tot seguint la tradició europea, considerem que cobreix també el camp dels proverbis. Tanmateix, quan la unitat fraseològica pertany a la categoria de *text* pot denominar-se *parèmia* i la disciplina *Paremiologia*". Nosaltres hem seguit i aprofundit aquesta línia, reivindicant el terme *fraseologia* per designar la disciplina lingüística (d'acord amb la majoria de fraseòlegs) i, a més, facilitant aquesta accepció amb la introducció d'un altre terme específic que designi

l'objecte d'estudi de la fraseologia: el *fràsic*, per tal d'evitar que el terme *fraseologia* tingui aquest ús. Després de posar a prova aquesta proposta en altres treballs i en aquesta tesi, concloem que és una solució funcional i operativa, que contribueix força a dotar la fraseologia de personalitat pròpia com a disciplina, evitant que el mateix mot sigui usat amb altres accepcions menys acadèmiques.

Seguint criteris d'economia i coherència discursives, hem incorporat a la nostra proposta l'abreujament del sintagma *unitat fraseològica* en favor d'*unitat fràsica*, amb què s'evita l'extens sufix del primer, tot conservant-ne el mateix significat, i és coherent amb la definició del *fràsic* com a conjunt de les *unitats fràsiques*. Observem que, de forma anàloga, en l'àmbit del *lèxic* no s'hi diu *unitat lexicològica* sinó, més curt, *unitat lèxica*, alhora que el *lèxic* és el conjunt de les *unitats lèxiques*. Així doncs, l'adjectiu *fraseològic* fóra millor deixar-lo per als àmbits d'ús relatius a l'aplicació de la fraseologia, com ara *estudi fraseològic* (i no *estudi fràsic*), mentre que l'adjectiu *fràsic* passaria senzillament a designar i descriure la condició lingüística pròpia dels objectes estudiats per la fraseologia. En aquesta proposta concreta, però, no podem ser tan concloents com en l'anterior, ja que la coexistència *unitat fràsica* i *unitat fraseològica* no presenta problemes d'ambivalència ni de confusió semàntica.

Tal com s'esdevé en altres branques de la ciència, on hi ha una teoria restringida o estricta i una altra de generalitzada que amplia i inclou la primera, nosaltres també –salvades les distàncies– hem ampliat el *fràsic (estricte)* amb la consideració i definició de les anomenades *unitats estilístiques*, que constitueixen una mena de *fràsic generalitzat*. Aquesta proposta s'ha mostrat útil i productiva i ens ha ajudat a resoldre tipificacions problemàtiques, entre el llenguatge lliure i el codificat.

Entre les aportacions conceptuals i terminològiques fetes en aquesta tesi, cal que ens referim també a una altra de les unitats objecte del nostre estudi, les *fórmules d'inserció*, amb les quals hem redefinit i dotat d'entitat un concepte que ja havia estat tractat més vagament per alguns paremiòlegs, en

fer referència a la inserció de proverbis en un text. La definició que n'hem proposat s'ha manifestat adequada al concepte que hem individuat, per bé que resta oberta a la crítica i, doncs, és susceptible de ser modificada.

Així mateix, també ha estat útil la redefinició o fixació conceptual que hem proposat sobre quatre nocions bàsiques i intrínseques de les UFs: *literaturització interna*, *codificació*, *forma canònica* i *significat*. Malgrat el risc de semblar excessivament esquemàtics en els descriptors donats, la conclusió és que han funcionat satisfactòriament en l'organització de la base de dades del nostre corpus.

Cal dir que, abans d'abordar l'objecte material d'estudi, és a dir, les *unitats fràsiques* i les *unitats estilístiques*, hem de passar pel text que les conté, llegint i recercant amb atenció i sensibilitat fraseològiques, a fi de descobrir-les. Per això, hem fet un esforç de caracterització de diferents tipus d'*inserció* o de *presència* d'unitats en context, a mode de catàleg de situacions que poden donar-se. Així, hem definit, des del punt de vista de la conservació o no de la *integritat* de la UF, les presències *automatitzada* i *desautomatitzada* i, com a casos particulars d'aquesta darrera, les presències *emboscada* i *mutada*; i des del punt de vista de l'*acompanyament* i la *posició* contextual de la UF, també hem definit les presències *connectada*, *formulada*, *directa*, *cíclica*, *seriada*, *inicial*, *conclusiva* i *parcial*. Aquest catàleg de modalitats presencials no és exhaustiu ni exclouent: poden haver-hi d'altres formes d'inserció que no les hem tipificades i poden donar-se, simultàniament, més d'una modalitat d'inserció. En obres versificades medievals de diferents literatures europees i també al nostre corpus, no cal dir-ho, n'hi ha exemples a bastament.

Quant al mètode utilitzat i, és clar, proposat com a possible model a seguir en treballs d'aquesta mena, l'hem anomenat *mètode de les concordances fràsiques* i l'hem descrit per menut, alhora que hem introduït nous conceptes i n'hem precisat l'abast d'altres, tots ells directament relacionats amb la recerca d'UFs en context: *localització*, *identificació* (que pot

ser *hipotètica* o *real*), *validació*, *miratge fràsic*, i amb l'anàlisi fraseològica corresponent: *classificació*, *interpretació*.

Finalment, per tal d'examinar el contrast fraseològic entre el text base del nostre corpus i les seves traduccions, hem presentat una *proposta de procediments de traducció*, com a intent de classificació de les diferents estratègies que són observables en els traductors a l'hora de traslladar del TO al TM les UFs inserides al primer. No cal dir que caldrà verificar la idoneïtat de la proposta amb altres obres i llurs traduccions.

En resum, podem afirmar que s'hi ha fet un esforç de sistematització conceptual i metodològica en aspectes importants de la fraseologia, especialment pel que fa a l'anàlisi fraseològica d'un text. De fet, el conjunt de la tesi es presenta com una mostra de com s'ha de fer el buidatge fràsic i l'estudi fraseològic d'una obra literària, de manera que qui vulgui emprendre una recerca d'aquest estil, hauria de fer un recorregut semblant.

2. Confecció d'un corpus i classificació de les UFs

Una vegada establertes teòricament i definides les caselles de la classificació adoptada, de fronteres un tant difuses, l'encabiment de cadascuna de les UFs del nostre corpus, en alguna de les caselles, s'ha mostrat problemàtic. Per això, tal com s'ha fet al capítol primer, el debat sobre les raons que decanten la tipificació cap a un costat o cap a un altre és fonamental i necessari, però no només plantejat d'una manera general, per al conjunt de la llengua, o de les llengües, amb exemples posats *ad hoc*, sinó abordat en concret, per a unes UFs que figuren en un corpus, contextualitzades, i que no pots negligir-les ni fer com si no les veiessis. El repte d'haver de classificar totes i cadascuna de les 1111 UFs extretes de l'*Espill*, amb criteris teòrics solvents, és diferent i més complicat que cercar exemples de la llengua, fins i tot contextualitzats ací o allà, per il·lustrar les diferents caselles de la classificació.

Cercar exemples sense el condicionant d'haver d'exhaurir un corpus és una feina plaent: agafes els que més t'agraden i convenen a allò que vols exemplificar. També nosaltres ho hem fet així, al capítol segon, quan hem recorregut textos versificats de diverses literatures europees medievals a la recerca de diferents modalitats d'inserció d'UFs. Hem cregut que era una tasca necessària i convenient, per dues raons: a) per il·lustrar amb exemples d'UFs d'arreu la construcció teòrica que fèiem sobre les modalitats d'inserció; b) per contextualitzar internacionalment i prèvia l'obra catalana en vers, de la segona meitat del segle XV, que havíem triat. Cal dir que, per a l'aportació d'aquests exemples, ens ha estat fonamental la recerca informatitzada sobre els textos que hem trobat digitalitzats.

Així doncs, està bé la feina d'espigolar exemples --que sovint pot resultar fins i tot brillant--, però altra cosa és haver d'inventariar i classificar *totes les UFs* que hi ha en un text prèviament decidit. En aquest cas, doncs, s'hi acumulen dues dificultats: 1) el fet del buidatge, és a dir, la mateixa elaboració del corpus fràsic; 2) el fet de la classificació, és a dir, la determinació de la classe a què pertany cada UF del corpus confeccionat.

Respecte a la primera qüestió, podríem formular una conclusió un xic sorprenent: mai no s'ha de donar per tancat i acabat el buidatge fràsic d'una obra (de certa extensió). Quan creus que ja ho tens tot vist i revist i totes les UFs localitzades i inventariades, un fet fortuït pot fer-te caure en el compte que tal UF hi és i no l'havies anotada. Aquest fet sol ser de la naturalesa següent: en un context lingüístic diferent a l'estricta de la investigació, bé per una lectura o per una conversa, observes l'existència d'una UF que t'havia passat desapercebuda. Aleshores, et sona haver llegit quelcom de semblant en algun lloc, ho comproves a l'obra que portes entre mans i resulta que sí, que hi és. Així m'ha esdevingut abans de tancar la base de dades... i després: Fa pocs dies, a Beneixama, amb motiu d'haver ampliat la paella familiar del dia de Pasqua a alguns altres convidats, una amiga ens comentava: "Clar, com que enguany heu convidat a parents i benvolents...". Serà possible? *Parents i benvolents* és a l'*Espill!* I, a més a més, en dues recurrències! Heus-les ací:

“Les que hi dux seues / molt favoria, / e avorria / tots mos parents / e benvolents / amics antics, / criats de xics: / mal los volia” (vs. 4434-41), “De un gran feix / de mes parentes / e benvolentes / una en triàs, / qual me semblàs / voler menys gala” (vs. 6426-31). Amb tot, per bé que la locució nominal *Parents i benvolents*, documentada en context als segles XV i XXI, no hagi estat registrada (per ara) a la nostra base de dades, el corpus elaborat es pot considerar molt complet.

La construcció d'un corpus d'UFs a partir del buidatge d'un text requereix competència fraseològica, la qual pot manifestar-se de dues maneres: a) conèixer d'antuvi la UFs cercada i reconèixer-la en llegir-la al text; b) llegir una construcció lingüística al text amb aspecte d'unitat fràsica o estilística, anotar-la i cercar-ne més informació o altra documentació que la validi. Com es pot observar, aquesta tasca, no estrictament fraseogràfica car exigeix coneixements fraseològics, tant poc pecar per defecte com per excés. Per defecte, ja ho hem comentat adés: que determinades UFs passin desapercebudes; per excés: que s'anotin miratges fràsics, és a dir, construccions del discurs lliure que semblen codificades.

Respecte a la segona qüestió, la de la classificació de cadascuna de les UFs del corpus, també podríem dir que sembla no quedar mai tancada del tot. N'hi ha casos fronterers en què fóra difícil afirmar que la tipificació assignada és categòricament concloent i definitiva. Per això --ja ho hem dit abans--, és tan important la discussió concreta sobre les raons a favor i en contra d'encabir tal i tal altra unitat en aquesta classe o en aquella. I per això, ho hem hagut de resoldre en tots els casos i ho hem resolt: cap de les unitats identificades a l'*Espill* ha deixat de ser classificada raonadament, en una i només en una classe fràsica, sense perjudici de restar oberta la classificació a possibles reubicacions, especialment si hom aporta noves dades documentals en context.

3. Necessitat del context

És evident que les UFs que són invariables en llur forma i significat no cal trobar-les en context per analitzar-les fraseològicament en gairebé tots els aspectes. Per això, les locucions conjuntives, prepositives i quantificacionals, que són gramaticals, que realitzen funció connectiva i que gairebé totes tenen forma invariable, han estat d'antuvi incorporades a gramàtiques i diccionaris, amb definicions precises i fixes. Amb tot, posades en context, la majoria poden arribar a adquirir funcions discursives diferents segons l'ús a què l'autor les sotmet. D'altra banda, les UFs que són susceptibles de modificacions creatives, en forma i contingut, cal trobar-les en context, quantes més vegades millor, per dotar-les de validesa i d'autenticitat, en primer lloc, i per fer-ne una anàlisi fraseològica cabal.

Aquesta conclusió hauria d'esdevenir premissa, en qualsevol estudi fraseològic, especialment en els treballs fraseogràfics i, més particularment, en els paremiogràfics. La pràctica d'acumular i acumular parèmies “al granero repleto del refranero” (segons l'expressió d'un paremiògraf espanyol), sense donar-ne cap referència contextual ni, doncs, aportar-hi cap garantia d'ús, passat o present, hauria d'esmenar-se. La dèria de col·leccionisme indocumentat és tan gran i tan antiga que sembla que tot s'hi val per incrementar-ne el repertori: traduccions literals d'UFs d'altres llengües, manipulacions arbitràries (per ajustar mètriques i adobar rimes), invencions... En un altre lloc (Conca / Guia 1998a), hem posat de manifest que el famós paremiògraf castellà Gonzalo Correas (1571-1631) era un mestre a traduir i apropiat-se refranys d'altri; als exemples aleshores reportats, s'hi pot afegir el següent: Hernán Núñez va anotar a *Refranes o proverbios en romance* (1555) el següent article: “*A poco vi, cuita-t'i*. El catalán. A poco vino, date prissa tú”, d'on Correas el va prendre i va crear: “A poco vino, cuidadino”, que no és cap refrany castellà, òbviament, i que tampoc no conserva el significat de l'original manllevat; un equivalent castellà del proverbi català és *A poco pan, tomar primero*, ja recollit a *Refranes que dicen las viejas tras el huego* (1508) i també anotat per Correas, que no en va tenir prou.

Més enllà de l'autenticitat i la validació, les referències contextuals d'una UF són necessàries, dèiem, per fer-ne una anàlisi fraseològica correcta, començant per la mateixa classificació de la pròpia UF. Així, trobem casos en què una mateixa unitat, usada en sentit literal, se l'ha de considerar col·locació però, intertextualitzada amb sentit metafòric, cal tipificar-la com a locució. La classificació, doncs, en aquest cas, depèn del context d'ús. I a l'*Espill* n'hi ha exemples d'aquesta doble tipificació: la UF *Mudar joc* té un significat idiomàtic en la primera recurrència, 'canviar de tàctica, de procediment', on apareix esmentada dintre d'una inserció desautomatitzada del proverbi *Al badoc, mudalli el joc*: "Com al badoc, / mudava joc" (vs. 3021-22), mentre que el seu significat és literal en la segona: "E com en joc, / lo perdedor, / gran jugador, / ab mala sort / para pus fort / e mil jocs muda / fins que perduda / ha sa moneda" (vs. 9972-79); així doncs, aquesta unitat és d'aquelles que apareixen en un àmbit d'ús determinat com a col·locacions, amb significat composicional i transparent (segona recurrència), però que sovint traspassen el marc originari per passar-ne a un altre on esdevenen idiomàtiques i, doncs, cal tipificar-les com a locucions (primera recurrència).

D'altra banda, en el cas d'una inserció parcial, on només figura al text una col·locació (o una locució), la qual forma part d'una parèmia, el context també esdevé fonamental per saber si la UF que s'hi evoca és només la col·locació (o locució) o, altrament, és la parèmia completa. Per exemple, els versos "Més que el penell / les muda el vent" (vs. 620-21), que contenen la locució verbal *Mudar com el vent*, pot considerar-se que fan referència, pel context, al proverbi misogin, de llarga tradició, *Les dones són mudables com el vent*. Aleshores, caldria considerar que aquest proverbi és un dels que apareixen intertextualitzats a l'*Espill*.

Segons el context, també pot canviar la funció discursiva d'una mateixa unitat. Així, la locució adverbial *A ull*, que pot tenir significat literal, 'amb la vista (sense comptar, pesar ni mesurar)' (DeCat, *ull*), o figurat, 'aproximadament' (def. pròpia), és troba en dues recurrències a l'*Espill*, amb significat literal i

funció modal, en la primera: “Pus clar e cert, / a ull mirada, / fon prenys trobada” (vs. 3488-90), i amb significat figurat i funció modalitzadora, en la segona: “Triant a ull / lo corumull / dels millors béns” (vs. 6969-71).

Constatem, finalment, una veritat universal: sense context (oral o escrit) no hi hauria cap unitat fràsica, per molt que, després, hom les individualitzi, les reculli, les defineixi, etc. Encara que siguin enunciats (i no cal dir les que no ho són), totes les UFs han nascut en un context d'ús. A força de fer compendis de proverbis o de locucions verbals, posem per cas, alguns han arribat a pensar que tenen vida pròpia, però no és així. I, encara menys, les fórmules d'inserció, que perden tota virtut de forma aïllada, ja que llur existència va lligada a la funció d'acompanyar o introduir una altra unitat. La vida, doncs, a totes les unitats fràsiques, només els la dóna el context on s'usen. Per això, sempre cal tornar al context, per fer-ne una anàlisi fraseològica solvent.

4. Text i context de la ficció autobiogràfica del narrador-protagonista de l'*Espill*

El capítol tercer és una part instrumental, no estructural, de la tesi, ja que té per objecte la presentació de l'obra que s'ha d'analitzar, entre la part general de teoria i metodologia fraseològiques (capítols 1 i 2) i la part d'aplicació a l'estudi fraseològic de l'*Espill* (capítols 4 i 5). Tot i això, en descriure alguns aspectes de l'*Espill*, hem arribat a conclusions que poden tenir un cert interès per a la crítica literària.

Per mor de la ficció autobiogràfica, la separació entre l'autor de l'*Espill* i el narrador-protagonista, al llarg del text de l'obra, ha estat un aclariment que ha requerit anys, i encara hi ha qui els confon, sinó en tot, en part. De fet, continua deixant-se en un camp indefinit de qui és la veu de determinats passatges de l'*Espill*, si és la de l'autor real o si és la del personatge de ficció. Nosaltres, a partir dels fets que hem exposat i que resumim a continuació, hem arribat a la conclusió que el locutor de tota l'obra, des del primer vers fins al darrer, és el narrador-personatge, que sempre parla en primera persona. Això

dit amb l'excepció de les rúbriques de les diferents parts de l'obra (on, ací sí, és l'autor qui parla, en tercera persona, del seu personatge: "De sa joventut", "Com volgué pendre beguina", "Com ordenà sa vida"...) i tret, és clar, de les seqüències on el narrador passa la paraula a un altre personatge de la ficció.

Per arribar en aquesta conclusió cal adonar-se'n que el *narrador*-personatge és, en realitat, un *escriptor*-personatge. La ficció ens presenta un protagonista escriptor (de l'obra), tal com ell mateix ho diu en diverses ocasions, el qual fins i tot té, a casa seva, un escriptori on es refugia: "En l'escriptori / tant m'espaiava" (vs. 2422-23). Les mencions al fet d'*escriure* l'obra –a més de *reportar-la*, *recitar-la*, *narrar-la*, *contar-la* i *dir-la*, en tot o en part– són molt abundants i no resulta defensable que unes poques siguin adjudicades a l'autor, sense cap anàlisi discursiva que ho justifiqui, i totes les altres al seu personatge escriptor. I més encara quan, entre elles, n'hi ha de força coincidents, lingüísticament i temàticament, i solen apareixen totes igualment relacionades amb elements de ficció. El mateix es pot dir pel que fa a les sis vegades en què, al llarg de l'obra, un subjecte s'adreça al lector o exhorta algú per llegir-la, per llegir el que ell ha escrit (vs. 6, 156, 323, 714, 754, 16335): que és un recurs retòric reiteradament usat pel protagonista escriptor. La unitat narrativa de l'obra, basada justament en la veu del narrador omnipresent, que conta la seva vida i explica per què la conta, intervenint ara i adés amb remarques metadiscursives, és causa i conseqüència d'aquesta cessió total que l'escriptor real fa en favor de l'escriptor fictici. L'autor real desapareix i cedeix la veu, des del primer moment, al seu personatge, que per això ha fet que sigui l'escriptor de l'obra. L'autor real, en decidir presentar el seu personatge com a l'escriptor de l'obra, pren aquesta decisió amb total coherència: totes les vegades que algú hi diu que vol escriure, que escriu o que ha escrit l'obra és el protagonista narrador qui ho diu. No hi ha cap raó, ni lingüística ni metalingüística, per separar unes expressions de les altres.

La confusió entre autor i personatge ha estat conseqüència, també, del fet que la ficció de l'*Espill* és una ficció *realista*, creïble, consistent a mencionar persones, llocs, fets i situacions de la vida real, que puguin ser pròxims o

coneguts pels lectors de l'obra. Una ficció que fa que el protagonista s'envolti d'elements de la vida real, fins al punt d'arribar a confondre el lector. Una ficció que, considerada en la seva globalitat al llarg de l'*Espill*, ja no té res a veure amb aventures fantàstiques d'altres narracions medievals i que, per tant, ens relaciona l'*Espill* amb els inicis de la novel·la moderna.

Un altre aspecte que hem abordat en el capítol de presentació de l'*Espill* ha estat el de la descripció i la fixació espacial i temporal de la fictícia peripècia vital del protagonista. Hem posat de manifest diverses contradiccions i incoherències arrossegades per la crítica, per no haver fet un lectura meticulosa de les dades internes que el mateix narrador va deixant caure sobre la seva vida i per no haver contrastat suficientment les dades externes que hi dóna amb el context històric real. Així, tenint en compte totes les dades (tant les de la vida fictícia com les referències a episodis externs de data coneguda), hem arribat a la conclusió que la vida de ficció del protagonista és llarguíssima, d'uns 113 anys, més o menys distribuïts així:

Anys (aproximadament)	Fets de la vida del protagonista de l'<i>Espill</i>
1367	Neix a València
1379	Mor son pare i és foragitat de casa per sa mare
Entre 1379 i 1386	Fa de patge d'un cavaller, per terres de Catalunya
1387	Torna a València, sa mare el foragita de nou i, ajudat pel padrí, emprèn camí per Tarragona i Barcelona cap a París
Entre 1388 i 1398	Participa en episodis guerrers de la Guerra dels Cent Anys
1399	Torna ric a València, s'instal·la en una casa pròpia i es casa amb una falsa donzella
Entre 1400 i 1405	Anul·lació del matrimoni, relació amb la beguina i viatge a Galícia
1405 o 1406	Es casa amb una vídua

Entre 1407 i 1455	La vídua es penja. Es casa amb una exnovícia
1456	Està casat amb l'exnovícia
Entre 1456 i 1459	L'exnovícia mor ofegada en un cub de vi
1460	Se li apareix Salomó, en somnis, i comença a escriure el llibre (a Callosa, havent fugit de València per la pesta)
De l'estiu de 1460 a 1461	Viatja per diversos monestirs catalans
Entre 1462 i 1480	Continua son viure a València i acaba d'escriure l'obra
1480 o poc després	Mor

Aquesta cronologia de la vida del protagonista reflecteix i recull el gruix de les dades de temporalitat explícita que dona l'obra. Tanmateix, l'obra també esmenta altres fets, persones o objectes reals que no hi encaixen temporalment. Així, per exemple, la menció al Delfí de França (v. 1466), no s'adiu amb el temps de l'estada del protagonista a Paris, ja que en aquest període (entre 1388 i 1398, poc més o menys) no hi havia cap Delfí a França: Carles VI de Valois, el Foll, n'era el rei (des del 1400 fins el 1422) i el futur Carles VII el Victoriós va néixer el 1403 i va ser-hi Delfí, de la França no ocupada pels anglesos, entre 1417 i 1422; així doncs, la referència al Delfí del vers susdit cal entendre-la com una ficció poètica, de base real però anacrònica, tot i que els crítics han dit i repetit, sense adonar-se'n de la contradicció, que el Delfí esmentat és el futur Carles VII. Un altre exemple d'inadequació és el fet d'avaluar la dot de la primera muller del protagonista en "timbres nous" (v. 2009), ja que, tant si el timbre nou era la moneda que aparegué el 1445 (Chabàs 1905: 296) com si era la moneda creada el 1426 (DCVB, *timbre*), el nostre protagonista ja anava pel segon o pel tercer matrimoni quan començaren a circular els timbres nous. En aquest cas, com en tants d'altres, ha estat la lectura i la indagació fraseològica (de la locució nominal *Timbre nou*) que ha propiciat detectar l'anacronisme.

N'hi ha més mencions que no s'adiuen amb el temps (especialment, amb la primera meitat) de la vida fictícia del protagonista i que cal, doncs, considerar-les com a referències ambientals més pròximes al temps real de

l'escriptura de l'*Espill* i, per tant, als lectors. En qualsevol cas, caldrà fer més recerques d'arxiu sobre documents del XV, per identificar plenament l'apotecari Macià Martí, el prevere mossèn Company, en Remolins, etc.

5. Correcció de transcripcions i d'interpretacions

En dedicar un apartat, dintre del capítol tercer, a les fonts de l'*Espill*, en aplicació del mètode de les concordances fràsiques, a més d'aportar-hi molta informació addicional sobre fonts ja esmentades com a tals per alguns crítics, hem fet un seguiment molt especial de les concordances que hi ha entre *Lo Cartoixà* i l'*Espill*, particularment pel que fa a la part de contingut teològic. Hem arribat a la conclusió que l'autor de l'*Espill* reutilitza tot de materials temàtics i lingüístics de *Lo Cartoixà* per a redactar la seva obra. Les interdependències, que van en la direcció de *Lo Cartoixà* a l'*Espill*, són extraordinàries i gràcies a algunes de les quals ens ha estat possible rectificar lectures errònies de l'*Espill* o omplir buits d'interpretació. A continuació, descriurem sumàriament i agrupada els casos més remarcables, ja que al capítol tercer es troben esparsos al mig de les moltes altres concordances detectades entre *Lo Cartoixà* i l'*Espill*.

Als versos “En orient / tres reis gentils, / pels nous estils / que en lo cel veren, / lo conegueren, / puis lo cercaren / e l'adoraren” (vs. 11542-48), cal interpretar que els “nous estils” són “nous estels” i que s'hi ha forçat la vocal per mor de la rima. A aquesta conclusió hem arribat després de veure la concordança amb el sintagma de *Lo Cartoixà* “novella stela” (I.11), al voltant del mateix motiu de la vinguda dels tres reis d'Orient, juntament amb tot d'altres concordances lèxiques i fràsiques, fins al punt que tots els lexemes dels versos reportats de l'*Espill* figuren al capítol esmentat de *Lo Cartoixà*.

Els versos “Ans, en Betlem, / ciutat no xica, / on pa es pratica” (vs. 11752-54) concorden amb diversos fragments de *Lo Cartoixà*: “Betlem, casa de pa significa” (I.2), “Betlem, casa de pa se interpreta” (I.9), “Aquesta ciutat de Betlem, xica en muralla, gran en dignitat i glòria (...) Betlem casa de pa

significa. (...) No és mínima mas excel·lent (...) O Betlem xica i per lo senyor tan magnificada!" (I.9), de manera que aquesta concordança ens ha permès de donar la lectura correcta del tercer vers., que al manuscrit apareix així: "hon pas praticha". Miquel i Planas l'annotà així: "*Betlem... / hon pas practicha*, és a dir, per hont el camí passa. En el *Voràgine* es llegeix lo següent: "Després Josep y Maria vingueren a Betlem y com, essent pobres, no podien trobar lloch en els hostals, degueren instalar-se en un *passatge* comú, o abrich..." i altres especialistes han repetit les mateixes transcripció i explicació errònies de considerar que s'hi fa referència a Betlem com a "lloc de pas" i no com a "lloc on es fa pa (el pa de la salvació)".

En llegir els versos "Allí es partix / molt alt pulment. / Si prestament, / tu, despertat, / de peus llevat / jus lo ginebre, / prest volràs rebre / pa rescaldat, / subcinerat, / aigua bevent / e dignament / lo sumiràs, / anar poràs, / per tes jornades / e nits comptades, / pus de quaranta, / fins a la santa / de Déu montanya" (vs. 12972-89), Chabàs i els crítics posteriors han interpretat que fan referència al Sinaí i als quaranta dies que s'hi va estar Moisès. Tanmateix, els fragments concordants de *Lo Cartoixà*: "Aquesta és la mel·líflua coca pastada de tres almuts de farina de la figurada Sarra: cuita entre dos cendres de amarga vida e mort dolorosa. Aquesta és la coca portada per l'àngel al cap de Helies, adormit amb devoció a l'ombra del ginebre, ab la virtut de la qual, sens altra vianda, pogué acaminar quaranta nits e dies fins al mont sant de Horeb" (III.54) i "Menja, oh ànima mia, de aquesta mel·líflua coca, pastada de tres almuts de la flor de la farina (...), cuita entre dos cendres (...), de la qual en figura menjà Elies quan se despertà davall les rames del ginebre" (IV.10), ens han permès donar-hi la interpretació correcta: l'episodi mencionat prové del *Primer Llibre dels Reis*, 19.5-8, el protagonista és Elies i la "de Déu montanya" no és el Sinaí sinó l'Oreb.

En comentar els versos de *l'Espill* on Jesús, camí de Jerusalem, envià davant dos deixebles amb l'encàrrec que li portessin la somera i el pollí: "Partint Jesús / de la gran cena / on Magdalena / untat l'havia, / tirant sa via / ab sos criats, / d'ells dos legats, / --Pere, Feliu: / Pere, qui es diu / ver confessant; /

Feliu, preicant--, / ab dimissòria / executòria / del que volgué, / ell trameté. / Executaren / e deslligaren / què els fon manat" (vs. 13038-55), Miquel i Planas anotà: "Segons els evangelistes March, XI.2-XIV.13, y Lluch, XIX.29, Jesús envià dos dexebles per a preparar sa entrada a Jerusalem, emperò no's declara quins foren aytals dos dexebles. Suposem qu'és a ells que's refereix en Roig, si bé desconexem d'hont pogué treure aquells noms ab què'ls designa". Aquest buit d'interpretació s'omple amb *Lo Cartoixà*, on es diu que els dos deixebles eren Pere i Felip: "Partia's de Betània lo mansuet rei e senyor nostre, endreçant a Jerusalem los passos ab aquella poca e pobreta companyia dels apòstols (...) De ací tramés lo senyor a la ciutat dos dexebles. Diu sanct Crisòstom que foren Felip e Pere" (...) Tals deuen ser los qui a preïcar se cuiten" (III.24).

A l'*Espill* es fa el paral·lelisme entre un episodi de la vida d'Abram: "Lo prom Abram, / molt ric e vell, / mula, camell / ab daurat fre, / no palafre / ni dromedari, / ell cavalcar-hi / no se'n curà; / sols cavalcà / ase, somer, / anant certer / al munt Tabor" (vs. 13292-303) i, en versos consecutius, l'entrada de Jesucrist a Jerusalem: "Lo rei senyor, / ric, cavalcà / qui l'adorà / e reverí: / ase pollí, / qui el conegué / quan ell naixqué. / Tot profetat / o figurat / fon, o figura" (vs. 13304-13). Tots el crítics, de Chabàs ençà, han cregut que es tractava de l'episodi del sacrifici d'Isaac i que l'autor de l'*Espill* hi va canviar, no se sap per què, el mont Morià pel Tabor. Tanmateix, la lectura de *Lo Cartoixà*: "aquest mont de Tabor és en lo pla de Galilea, en les falde del qual se mostra lo lloc on Mequisedec venc a l'encontre al gran Patriarca Abram tornant de la victòria" (I.32), ens permet deduir que el passatge bíblic al·ludit pel fragment de l'*Espill* no és el del sacrifici d'Isaac (*Gènesi*, 22), sinó el de l'encontre d'Abram amb Melquisedec, al mont Tabor, on Abram va anar després de vèncer Codorlaómor i els reis que eren amb ell (*Gènesi*, 14.17-24). Així doncs, no és que l'autor de l'*Espill* s'hi hagi equivocat de muntanya, sinó que els comentaristes han confós l'episodi evocat.

El passatge de l'*Espill*: "Obert lo rec / del costat dret, / fon lo pertret / e aparell / pel senat vell / tot revocat, / e reprovat / dels usuaris / e potecaris / llur

receptari” (vs. 14420-29), ha estat interpretat, en les prosificacions de Miquel i Planas i de Carré, així: “Abierto el arroyo del costado derecho, fué por el viejo Senado revocado completamente su pertrecho y aparato, y reprobado en su totalidad el formulario de los usureros y boticarios” (1936-52: 226), “Obert el rec del costat dret, van ser revocats pel senat vell tots els estris i instruments i va ser reprovat el receptari dels usurers i els apotecaris” (2006: 537). Tanmateix, el “senat vell” (els sacerdots de la llei vella de la sinagoga) no pot ser el revocador, quan és ben sabut que Jesucrist, amb la seva sang, és qui el revocà. És a dir, que el *pertret* és la sang de Crist i és, doncs, el subjecte revocador, no l’objecte revocat. Per tant, la lectura correcta del paràgraf fóra: “Obert lo rec del costat dret, (aquest) fon lo pertret i aparell per a (deixar) el senat vell tot revocat, i reprovat el receptari dels usurers i apotecaris”, a la qual conclusió hem arribat gràcies a la concordança amb *Lo Cartoixà*, on es diu que “la sang preciosa” de Jesucrist “fon lo pertret” que “ha closa e acabada una sgleia” (IV.12).

A l’*Espill*, en el passatge on es fa el recordatori i la lloança d’Isabel Pellicer, s’hi esmenta en clau el nom del seu marit, Jaume Roig, així: “Bé el coneguí: / subplantador / e lluitador, / blanc e vermell / és lo nom d’ell” (vs. 16104-08). La crítica hi va veure d’antuvi que *blanc* era el color de sant Jaume i *vermell* és sinònim de roig, però l’aclariment del primer sintagma no s’ha fet fins que l’hem trobat a *Lo Cartoixà*, reiteradament explicat i amb l’explicitació (interpolada del traductor) que *Jacob* vol dir *Jaume*: “Jacob, subplantador s’interpreta” (I.5), “Suplantador vol dir Jaume” (I.30), “Jaume, qui lluitador o subplantador se interpreta (III.1), “Jacob, que vol dir Jaume, pogué atènyer la benedicció après de la lluita (III.1), “Jaume, qui lluitador se interpreta (III.1), “Jaume, qui subplantador se interpreta” (III.1), etc.

L’anàlisi fraseològica del text de l’*Espill* tenint en compte tot tipus de concordances fràsiques, sense recórrer necessàriament a les que n’hi ha amb *Lo Cartoixà*, ens ha permès esmenar altres errors de transcripció, derivats del fet de no reconèixer una determinada unitat fràsica inserida al text. En

presentem una mostra agrupada i resumida, per bé que algunes, no totes, ja han aparegut esmentades çà i là, als capítols quart i cinquè.

Als dos darrers versos del fragment "La vella enterca, / puis que mal cerca / diners primés, / ha volgut més / captivitat / que llibertat, / llançat riquesa, / cercat pobrea. / Llunya's dels seus, / ira-la Déus" (vs. 1202-11), la majoria d'editors de l'*Espill*, en no conèixer-hi el proverbi *Qui s'allunya dels seus, l'aira Déus*, han trencat la unitat dels dos versos que el contenen, lligant el primer a la frase anterior i convertint el segon en una exclamació exhortativa independent: "Ire-la Déus!".

En reproduir el fragment "En les companyes / e gents estranyes / que eren vengudes, / fem corregudes, / no ens hi trigam / que calcigam / tota llur terra. / Bé n'haja guerra / fa rei cortés! / Lo rei francès / me féu llarguesa:..." (vs. 1805-15), DeCat, *flota*, per desconeixement del proverbi *Bé n'haja la guerra, que fa rei cortés*, que 'Indica que qui fa la guerra sota el comandament d'un rei lliberal o magnànim, en treu profit' (def. pròpia), i en contra de les indicacions ortogràfiques del manuscrit, ha lligat el vers 1812 al fragment anterior, com si en fos l'acabament: "fem corregudes, / no'ns hi trigam / que calcigam / tota llur terra: / ben haja guerra!".

Al passatge "Gran goig haguí / com romanguí / d'aquell diable / incomportable / desobligat, / llicenciat / poder entendre / si volgués pendre / altra muller: / com carceller, / pres me tenia; / ma homenia / puis fon quitada / e rescatada, / jo reposí" (vs. 3131-45), on hi ha una inserció desautomatitzada del proverbi *Bé és presoner el carceller*, variant de la continguda al *Tirant*: "Senyor, suplic a la majestat vostra me vulla posar en llibertat, car bé és presoner qui a presoners guarda" (cap. 145), cal esmenar les prosificacions de Miquel i Planas (1936-42) i Carré (2006): "Gran alegría sentí cuando quedé desligado de aquel inaguantable demonio y con licencia para poder entender, si lo quisiera, en tomar otra esposa. Aquella me tenía aherrojado como si fuera mi carcelero", "Vaig tenir un gran goig quan vaig romandre desobligat d'aquell diable incomportable i amb llicència per poder dilucidar si és que volia prendre una

altra esposa. Com un carceller, ella m'havia tingut presoner", en les quals, per desconeixement del proverbi, s'hi adjudica la condició de carceller a la dona.

Quan mossèn Company fa l'elogi de la vídua per casar-la amb el protagonista, li diu a aquest: "És cosa bona; / voleu-la veure? / No en podeu beure / en carabassa! / Aquesta abraça / hui los majós" vs. (4274-79), utilitza la locució verbal *Beure en carabassa*, 'anar a cegues, no tenir un coneixement complet del que es fa' (def. pròpia). Aquesta locució forma part del proverbi valencià, anotat per Alberola, *El que beu en carabassa, no veu si beu poc o massa*, i té una variant, *Beure en botijó*, que hem registrat oralment a Beneixama, a dins el proverbi: *Casar-se en el carrer és beure en got, casar-se en el poble és beure en pitxer i casar-se fora és beure en botijó*. En no conèixer la locució, Miquel i Planas (1936-42) i Carré (2006) han donat prosificacions incorrectes del fragment: "Es cosa buena: ¿queréisla conocer? ¡Ni conservada en calabaza podríais beberla así! Ésta abarca hoy a los principales", "És cosa bona! ¿La voleu veure? No en podeu beure en carabassa, d'un vi tan bo!". Farnés, que la recull com a *No poder beure en carabassa* (PCC, C 1080), sense més informació que la de *l'Espill* (i això que el proverbi anotat per Alberola el tenia consignat en una altra fitxa), en dóna una interpretació equivocada: 'es diu d'una cosa excel·lent perquè en carabassa sols se beu el vi dolent'.

Als versos que descriuen com la vídua, esposa del protagonista, es fingeix prenyada: "Menjar carbons / fingís mastega, / algeps rosega / e beu llexiu, / e sobre viu / dix que es cenyia; / així empenyia / lo temps avant, / a part davant / les mans plegades / tenint alçades, / gros infingint / e afigint / als pits cotons" (vs. 4752-65), hi ha la locució *Cenyir-se sobre viu*, 'estar prenyada, portar un fetus al ventre' (def. pròpia), la qual també figura al *Tirant*, quan la vídua Reposada vol fer creure a Tirant que Carmesina ha jagut amb el negre Lauseta i n'està prenyada: "E l'altre dia se cenyia sobre viu. E què us diré d'esta ventura? Ja la sua boca forçada prenia poques viandes, lo dormir no li era plasent, e la nit li paria un any" (cap. 268). Així mateix, la traducció de Mateu i Sanç és ben clara, quant al significat: "Que ya sentía / cosa en si viva /

me dize esquiva”. Tanmateix, en no reconèixer-hi la locució i el seu significat, Miquel i Planas (1936-42) i Carré (2006), en llurs prosificacions, hi han donat versions incorrectes: “Dice que lleva cingulo sobre la piel viva”, “Vol fer creure que duu el cinturó damunt la pell”. I Peirats (2002) n’ha fet una transcripció equivocada: “...e beu llexiu. / E sobreviu! / Dix que es cenyia. / Axí empenyia...”, fusionant “sobre” i “viu” i deixant solt i sense sentit el vers “Dix que es cenyia”.

Al fragment “Lo qui s’hi fia / troba-hi falsia / --com l’oricorn / qui en perd lo corn--, / al si es met foc; / de serp vol toc; / met llaç al coll; / en mà de foll / met son coltell, / nau e castell; / beu en flascó” (vs. 7919-28), els editors de l’*Espill* (tret de Peirats) enllacen el vers “nau e castell” amb el posterior, en una frase sense sentit: “nau e castell / beu en flascó”, mentre que la nostra lectura s’adequa a les anotacions ortogràfiques del manuscrit i al sentit: “nau i castell” són una amplificació rimada de la inserció de la locució verbal *Metre el coltell en mà de foll* ‘anar a perdició per deixar els assumptes importants sota la responsabilitat de gent orada’ (def. pròpia), que és el mateix significat que encarregar-li una nau o un castell a un foll. En les prosificacions, encara es fa més notòria la lectura errònia: “Entrega su cuchilla a la mano del loco; consume en bebida nave y castillo” (Miquel i Planas), “Posa el seu coltell a la mà del boig i es beu en flascons les seves naus i castells” (Carré). Aquesta errada comporta, a més, la no comprensió de la locució verbal que hi segueix: *Beure en flascó* ‘enverinar-se’.

El fragment “Qui les doctrina / pert diciplina, / en va té scola, / llava rajola, / repasta tests, / ab l’hom de fets / qui dorm raona, / al sord sermona / e missa canta, / la serp encanta, / castiga saura / e l’estany daura” (vs. 7957-68) conté un enfilall de construccions metafòriques de significació semblant, ‘perdre el temps, fer coses inútils’, regides pel vers inicial “Qui les doctrina [a les dones]”. N’hi ha dues, classificades com a locucions verbals, *Sermonar al sord* i *Cantar missa*, que no han estat ben enteses per Miquel i Planas i per Carré, en llurs prosificacions, ja que fusionen la segona a la primera, sense adonar-se’n que *Cantar missa* és una locució per ella mateixa, amb independència que el

públic sigui sord o no: “Sermonea y canta missa para sordos” (Miquel i Planas), “Predica al sord i li canta missa” (Carré).

En no reconèixer la intertextualització desautomatitzada del proverbi *Qui en fa cent i no en fa una, no en fa ninguna*, al fragment “Mor com llebrer, / en lo femer, / qui les servex / e obehex; / fent mil plaés, / per un no res / s’amor fenix.” (vs. 8447-53), Miquel i Planas i Peirats han lligat el vers “fent mil plaés” als versos anteriors, en contra de les indicacions ortogràfiques del manuscrit i de la integritat del proverbi. Miquel i Planas, però, va rectificar la puntuació incorrecta a l’edició de la seva traducció en prosa: “Muere como el lebrer, en el estiércol, aquel que las sirve y obedece: excediéndose en su contentamiento, por una nonada se acaba su amor”.

Als set versos finals del fragment “Per tals esguards, / ab bones arts / casar-te pots, / o per grans dots, / per ser raixós, / o per amós. / Ensaja-t’hi: / qualsevol fi / que t’hi mourà / crec te courà. / A un plaer / hauràs certer / tantes dolós, / quantes suós, / treballs de mort, / a un deport / ha l’hom de armes!” (vs. 10207-23), s’hi insereix el proverbi *D’armes i d’amors, a un plaer cent dolors*. Alguns editors hi han fet una puntuació incorrecta, en tallar l’oració amb un punt després de “tantes dolós”, trencant el proverbi i contravenint les indicacions ortogràfiques del manuscrit.

El fragment “Humiliat, / serva man dreta, / ves via streta / qui du a vida / de bé complida, / pren a la creu, / iràs pus breu: / lo menys ferrat / mai fon errat, / dexa el real. / Tira a l’hostal / d’aquella entrega / verge sens brega...” (vs. 12768-80), conté una inserció del proverbi *El camí menys ferrat mai no és errat*, que ‘aconsella d’anar pel camí més fressat pel peu de l’home, pel menys empedrat, per la senda més vella’ (def. pròpia), en clara sinonímia amb la codificació més coneguda de *No deixes la via vella per la novella*. Tanmateix, la majoria d’editors han lligat el vers “deixa el real” als versos posteriors, negligint les indicacions ortogràfiques del manuscrit i sense adonar-se’n que el vers forma part, amb els anteriors, de la metàfora del camí correcte.

Si acabem de proposar correccions d'errors derivats del fet que el transcriptor no reconeix i/o no respecta una determinada unitat fràsica que hi és intertextualitzada, l'eina de l'anàlisi fraseològica del text de l'*Espill* també ens permet de corregir l'error contrari, consistent a creure que hi ha una unitat fràsica on no n'hi ha.

Així, quan el protagonista narrador explica que "A Montserrat / jo me'n vinguí. / Aquí prenguí / camí francès. / Fuí a Besés, / oí la fama / de Nostra Dama / qui es diu del Puy; / també mi fui / a sent Dinís; / puis a París" (vs. 1382-92), la major part del crítics i editors han cregut veure-hi una referència al *camí francès* que recorrien els pelegrins europeus per anar a Compostela, quan la realitat és que, al fragment en qüestió, l'expressió no és codificada i vol dir, senzillament, 'el camí cap a França, eixint de Montserrat'.

Quan Salomó explica que l'home pot domesticar tota mena d'animals, però no pot amb la dona, entre les comparances que esmenta figura aquesta: "Lo mul e mula / trets de la dula, / ab mos e trava / los asuava / e fa acostar / al cavalcar" (vs. 6733-38). Almela, seguit per Peirats, ha cregut veure al vers "trets de la dula" la locució (de significat idiomàtic) *Anar a la dula*, 'criar-se amb tota llibertat, sense vigilància superior de ningú' (DCVB, *dula*), però, en realitat, el mot *dula* hi té el seu significat literal, 'ramat de bestiar gros' (DCVB), per la qual cosa no es pot considerar que a l'*Espill* hi hagi cap referència a la locució.

Quan el protagonista, després dels tres matrimonis fracassats, pensa a casar-se amb una parenta "sols per haver / o fill o filla / e fos clavilla / del fust mateix" (vs. 6422-25), Peirats ha relacionat aquests versos amb la locució *Ser del mateix fus*, que Farnés recull al seu repertori, presa d'una altra font i sense citar l'*Espill*, òbviament, ja que "fus" i "fust" no és el mateix. Els versos evoquen el proverbi *No hi ha pitjor clavilla que la del mateix fust*, amb una funció irònica, com a premonitoris del fracàs en què tornaria a caure el protagonista.

Quan Salomó explica al protagonista els fets extraordinaris que s'esdevenen amb motiu del naixement de Jesús, diu: "E cascun any, / si hi tens

bé sment, / certerament / lo poliol / secat al sol / veuràs florit / a mija nit" (vs. 11554-60). Peirats ha relacionat aquest versos amb la parèmia *En juliol, trau la garba al sol*, anotada per Farnés a partir del refranyer d'Alberola i que no té res a veure amb la nit de Nadal ni amb l'*Espill*.

Quan la darrera esposa del protagonista, exnovícia, conta al seu marit els fets de les monges, relata l'episodi d'una monja que, fingint-se malalta, empaita el metge, dient: "Als dir no puc: / mai haureu suc / si no feneu / e no premeu / fort la taronja". / Tal és la monja" (vs. 5827-32). Peirats hi ha vist una referència a la parèmia *Quan seré monja, et donaré una taronja*, que Farnés anota com a recollida oralment a Sant Feliu de Codines, sense citar l'*Espill*, és clar, ja que no té cap relació de significat amb els versos eròticament provocatius de referència.

Com a conclusió d'aquest apartat, podem dir que la mirada fraseològica sobre l'*Espill*, tant en la indagació de fonts com en la confecció del corpus fràsic, ens proporciona la possibilitat d'esmenar lectures (transcripcions, interpretacions, traduccions...) incorrectes. Així doncs, podem concloure que es tracta d'una bona eina per a completar la fixació i la interpretació del text.

6. Estudis fraseològics sobre l'*Espill*

Hem dedicat el capítol quart a l'estat de la qüestió dels estudis sobre el fràsic de l'*Espill* i la conclusió és senzilla: no n'hi ha. Aquest treball n'és el primer. No obstant això, al capítol esmentat, hem analitzat detalladament edicions de l'*Espill* i diccionaris generals o especialitzats a la recerca d'observacions i anotacions que presenten un cert interès fraseològic, normalment sense que els autors en foren conscients. El buit en estudis d'aquesta mena és, en realitat, més profund, perquè s'inscriu en la manca d'estudis lingüístics sobre l'*Espill*, que n'hi ha ben pocs. El fet és sorprenent, si atenem la molt ponderada riquesa lingüística de l'obra. Però la consulta de la bibliografia no deixa lloc a dubtes. Només podem citar, com a estudis clarament lingüístics, els treballs de Cantavella (1984a, 1984b, 1986), Veny (1993), Carré

(1993a), Vela (1996), Colon (1997), Costa-Reus (1997) i Gonzàlvez (2003), enmig de molts altres de temàtica (els més abundants: misogínia, medicina, religions...), de literatura comparada, d'estilística, d'aproximació contextual a l'obra i l'autor, de crítica textual (fonts, fixació del text...), de traductologia, etc.

Els treballs que tenen o contenen un enfocament estilístic solen subratllar i repetir els mateixos tòpics: l'ús del llenguatge popular de l'horta de València, l'habilitat versificadora, el to de comicitat coexistent amb el to transcendent..., però no entren en qüestions lingüístiques, tret d'algunes referències (no quantificades ni analitzades qualitativament) a la presència de termes teològics, mèdics, jurídics, agrícoles, etc. De fet, es tracta d'apreciacions de caire estilístic més que no pas d'una anàlisi estilística rigorosa, per a la qual és imprescindible la dissecció lingüística del text, des d'una perspectiva contrastiva, diacrònica i sincrònica alhora.

Pel que fa a la perspectiva fraseològica, ens hem trobat que la major part dels editors i lectors crítics de l'obra, en anotar el text, interpretant mots, referències i passatges obscurs, de lectura difícil, han fet esporàdicament algunes remarques interessants per a la fraseologia: identificar alguna unitat fràsica, assenyalar la presència d'algun proverbi, documentar referències (de les sentències) bíbliques, etc. Generalment, però, la preocupació ha estat més lèxica (d'explicació del lèxic) que no fràsica. Tant és així, que els diccionaris DCVB i DeCat citen sovint versos de l'*Espill* com a documentació de l'ús d'algun terme, sense veure ni citar la unitat fràsica de la qual aquest terme en forma part. Potser el punt de vista fonamentalment lèxic no deixa veure amb nitidesa les unitats fràsiques inserides al text que hom llegeix.

De les 24 obres analitzades per a establir l'estat de la qüestió, que van del *Rapport* d'Alfred Morel-Fatio (1885) a l'edició d'Antònia Carré (2006), hem de destacar el següent: Que Morel-Fatio va saber esmenar algunes lectures (fraseològicament) incorrectes i va donar el significat exacte d'unes poques unitats fràsiques. Que les anotacions de Roc Chabàs a l'*Espill*, les quals són una valuosa i primera aportació a la comprensió de l'obra, contenen

informacions d'interès fraseològic en més d'un centenar d'entrades, però la qualitat *fraseològica* d'aquestes observacions és escassa, ja que no era aquest ni l'objectiu ni el punt de vista de l'eminent editor. Que Farnés va fer un notable buidatge de parèmies i locucions lèxiques contingudes a l'*Espill*, sense classificar-les: va anotar 49 unitats aportant-hi més informació i 30 sense donar-ne cap altra documentació; en total, segons la nostra classificació, consignà 17 locucions, 1 apotegma, 1 aforisme mèdic, 8 sentències bíbliques, 39 proverbis i 13 unitats estilístiques configurades com a enunciats parèmics. Que Miquel i Planas (utilitzant el mot *fraseologia* en l'accepció antiga) és el primer que manifesta explícitament un punt de vista fraseològic sobre l'*Espill*, en observar que "a les escenes dialogades, la fraseologia devé fulgurant i incisiva" i que l'autor "està també al corrent de la fraseologia jurídica, de la teològica i, naturalment, de la mèdica"; en unes 150 anotacions, proporciona informacions que alerten el fraseòleg sobre la possible presència d'una unitat fràsica i sobre la seva adequada identificació. Que al DCVB hi ha un notabilíssim, però no sistemàtic, buidatge d'unitats fràsiques de l'*Espill*, generalment amb aportació de la definició corresponent; les que hi van acompanyades de la citació expressa de l'*Espill* són 62 col·locacions, 78 locucions, 8 fórmules i 3 proverbis, quantitats que encara s'haurien pogut incrementar si s'hagués citat l'*Espill* en tots aquells casos en què s'anota una unitat fràsica continguda a l'*Espill* i no se'l cita, potser perquè ja s'hi reportaven altres textos que la contenien o perquè els autors no sabien que figurava a l'*Espill*. Que al DeCat, on sovint es remet a altres diccionaris per a la informació fraseogràfica, les citacions de l'*Espill* són molt abundants, però gairebé sempre com a font d'informació lèxica, no fràsica; amb tot, en més de 40 ocasions s'hi registren UFs de les inserides a l'*Espill* i l'aportació del DeCat resulta valuosa més per la qualitat d'algunes observacions que per la quantitat de les UFs identificades. Que a la tesi doctoral d'Hèctor Gonzàlvez, *El diccionari de l'Espill de Jaume Roig* (2003), s'hi fa un tal buidatge de construccions fràsiques, encabides repetidament a les entrades lèxiques corresponents, que arriba a ser excessiu, d'una banda, perquè s'hi anoten expressions pròpies del llenguatge lliure, i que és insuficient, de l'altra, perquè no hi són consignades totes les UFs de l'*Espill*; en qualsevol cas, és allò que més val pecar per excés que per defecte: l'inventari és meritori i la intenció

fràseogràfica hi és, explícitament plantejada, com a complementària de la lexicogràfica.

La valoració crítica de totes les obres analitzades, en tant que portadores d'anotacions d'interès fraseològic sobre l'*Espill*, l'hem feta posant-les en contrast amb la nostra base de dades, al temps que ampliàvem i enriquíem aquesta base amb les aportacions susdites: obrint nous registres, en alguns casos, i incorporant les definicions proposades, en tots els casos. Aquests dos aspectes –localització i definició– són la contribució màxima que hem pogut rebre, quan s'hi ha donat, dels precedents exposats. Per a la resta de camps dels registres –i per a crear els registres-- de la nostra base de dades, no hem comptat amb cap prestació prèvia, tret d'alguna escadussera informació documental. Per això, després de vist i exposat el que hi havia, amb coneixement de causa, podem concloure que el nostre treball, per propòsit explícit, plantejament teòric, realització metòdica i abast d'anàlisi, és el primer estudi fraseològic que es fa sobre l'*Espill*.

7. La base de dades

Per a l'anàlisi fraseològica de l'*Espill*, hem dissenyat una fitxa, amb els 15 camps següents:

1. Fragment amb UF o UE
2. Vers de la primera recurrència
3. Vers de la darrera recurrència
4. Nombre de recurrències
5. Forma canònica
6. Mot clau 1
7. Mot clau 2
8. Tipus d'unitat
9. Recursos lingüístics i retòrics
10. Definició
11. Inserció en el text

12. Funció discursiva
13. Documentació en català
14. Documentació en altres llengües
15. Traduccions del fragment

i hem elaborat una base de dades de 1111 registres, utilitzant l'aplicació FileMaker Pro 7 de Macintosh. L'ordenació per defecte és la cronològica d'obertura de les fitxes, però les hem ordenades, a l'Apèndix 1, segons el camp 2, és a dir, segons l'ordre d'aparició de cada unitat a l'*Espill*; hem assignat a cada registre una identificació formada per les sigles FE ("Fràsic de l'*Espill*") i el número correlatiu corresponent, de quatre xifres, des de FE0001 fins a FE1111. L'aplicació permet establir altres ordenacions, com ara per ordre alfabètic del primer mot clau (com si anéssim a fer un diccionari) o pel nombre ascendent de recurrències (per agrupar-les per freqüències).

Una presentació de les UFs de l'*Espill*, alfabetitzada pels mots clau, reorganitzant i seleccionant la informació dels camps de cada registre, ens deixaria enllestit pràcticament el diccionari fraseològic de l'*Espill*. En aquest diccionari, que és un projecte ben factible, podria presentar-se tot el fràsic de l'*Espill* en ordenació única, o agrupat per classes (col·locacions, locucions...), ordenades igualment les entrades de cada secció segons els mots clau de les unitats. En qualsevol cas, cal advertir que les ordenacions que desvinculen les unitats del seu context impliquen --en la mesura que unitats consecutives i amb funcions discursives interrelacionades apareixen separades en el corpus-- haver de fer reiteracions en l'anàlisi fraseològica, per restablir cada vegada el context d'inserció, si hom vol fer una anàlisi contextual com cal. En aquest sentit, la presentació correlativa, segons l'ordre d'aparició al text, és la més econòmica i, alhora, la més respectuosa amb l'obra analitzada. D'altra banda, per facilitar la localització d'unitats, sempre s'hi pot afegir un apèndix amb únicament la relació de totes elles, ordenades per mots clau, amb les remissions pertinents, mitjançant la identificació numèrica de cada fitxa, a la base de dades completa.

Les UF's que presenten majors freqüències a l'*Espill* són les que tenen funcions gramaticals cohesionadores del discurs i són les que, alhora, tenen formes breus adequades al metre curt dels versos. Així, la locució conjuntiva comparativa *Més que* (amb la variant *Pus que*) és la unitat fràsica més repetida a l'*Espill*: 41 vegades; la segueixen, amb 26 recurrències, respectivament, la locució adverbial *De fet* i el mot compost *Tostemps* (de vegades grafiat encara *totstemps* i *tots temps*) i, amb 18 recurrències, la locució prepositiva *Ans de* (amb la variant, en una ocasió, *Enans de*). La parèmia més vegades mencionada i al·ludida a l'*Espill*, amb cinc recurrències, és la sentència bíblica *Creixeu i multipliqueu-vos* (amb algunes de les seves insercions molt desautomatitzades). Per sota, amb una sola aparició, hi ha set-centes seixanta-una unitats; amb 2, cent noranta-dues; amb 3, seixanta-vuit; i amb 4, trenta-nou. En total, ja ho hem dit, hem inventariat 1111 unitats diferents inserides a l'*Espill* i, comptant repeticions, n'hi ha 1961. Així doncs, malgrat que una hipòtesi apriorística podria haver-nos fet pensar que l'autor de l'*Espill*, tant per la temàtica com per exigències del metre i la rima, hauria repetit unes mateixes UF's tot al llarg de l'obra, després de l'anàlisi de freqüències podem assegurar que la pauta ha estat just a l'inrevés: les UF's més recurrents són les que tenen funcions gramaticals, mentre que les de caire més estilística, amb funció modalitzadora, són ben variades i poc repetides. Això demostra, amb dades, la gran riquesa fràsica de l'*Espill*.

L'aplicació FileMaker també permet fer seleccions i cerques creuades, com ara extreure de la base de dades tots els registres corresponents a proverbis, posant el mot "proverbi" al camp 8, o localitzar les locucions verbals d'inserció desautomatitzada, posant simultàniament el sintagma "locució verbal" al camp 8 i el mot "desautomatitzada" al camp 11. Així mateix, posant les sigles del DCVB al camp 10 podem saber totes les vegades que intervé aquest diccionari en la definició d'una unitat, o posant les sigles PCC al camp 13 esbrinarem les unitats que hem documentat a PCC. Tot això, en el ben entès, és clar, que primerament cal haver carregat, amb les informacions pertinents, tots els camps de la base de dades. Aquesta ha estat una feina ingent, d'anys i

panys, d'anar-hi afegint dades i més dades, que sovint han depassat la capacitat inicialment prevista dels camps.

Continuant amb la descripció quantitativa de la base de dades, podem donar el resum numèric següent: 23 mots composts, 885 unitats fràsiques i 203 unitats estilístiques. Les 885 UFs es divideixen en 332 col·locacions, 418 locucions (les més nombroses de les quals són les adverbials, amb 164), 41 fórmules i 94 parèmies (de les quals, 67 proverbis). Entre les 203 UEs, n'hi ha 180 configurades com a sintagmes i 23 configurades com a enunciats parèmics.

L'obertura i el manteniment d'un registre en la base de dades depenen de la identificació que s'hagi pogut fer de la unitat corresponent, amb unes formulacions apropiades de forma canònica i de definició. Si de la unitat detectada al text ja coneixíem alguna altra informació, hem sotmès a revisió crítica aquesta informació abans de donar-la per vàlida; això ens ha dut, en molts casos, a haver de reformular les formes canòniques i les definicions, tal com necessàriament s'esdevé quan no tenim cap notícia prèvia de la (possible) unitat detectada. Així doncs, hem hagut de dedicar un treball especial a l'elaboració de definicions pròpies, tant per corregir-ne algunes com per proposar-ne de totalment noves. En tots els casos, --més de la meitat dels registres--, apareix la indicació (Def. pròpia) al camp corresponent. Així, a tall d'exemple, podem citar-ne algunes de bastant òbvies: *D'armes i d'amors, a un plaer cent dolors* 'denota que l'amor —i la guerra— comporta moltes més penalitats que satisfaccions', *Anar al foc com la cugula* 'acabar malament', *Grunyir com un porc* 'lamentar-se o rondinar en veu alta, de manera desagradable'... Altres, de més elaborades i originals: *Ans que* 'expressa una relació de prioritat (cronològica o altra) d'un element (regit per la preposició *ans*), que pot anar situat al davant, al mig o a la fi, i un altre element (regit per la conjunció *que*), situat darrere d'aquesta'; *Arbre de vida* 'denominació metafòrica que els cristians fan servir per a la verge Maria, Jesucrist o la creu', *Demandar de fira* 'voler tenir relacions festives i amoroses', *Cavalcar tort en la sella* 'ser home inepte per a satisfer carnalment la dona', *Blanquejar l'horta* 'fer-se canós

el pubis', *Ans trencar que tòrcer* 'indica fermesa de caràcter o tossuderia'... I altres, que corregeixen definicions o interpretacions incorrectes: *Una i mala!* 'manifestació de desafecció envers un fet concret, singular, que ha resultat malament', *Tenir corda (a algú)* 'deixar que l'interlocutor faci o xerri el que vulgui', *Hora per hora* 'en el primer moment'...

Quant al camp de la forma canònica, tot i entenent que la forma canònica és la codificació més concisa i usual d'una unitat, de vegades hi hem anotat més d'una possibilitat, dintre de la mateixa tipologia, perquè així ens ho aconsellava la documentació coneguda o perquè, contràriament, no ens hem acabat de decidir, precisament per la manca de documentació orientativa. Vegem-ne alguns casos: *Uns baten les mates i altres es mengen els conills i Qui bat la mata que mengi el conill* (variants d'un mateix proverbi); *Girar com el penell* i *Mudar com el vent* (locucions verbals sinònimes, situades en el mateix camp metafòric); *A regna solta* i *Sense brida* (locucions adverbials sinònimes, amb la mateixa imatge metafòrica); *Cor de pedra*, *Cor de roca*, *Cor endurit* i *Cor empedrit* (col·locacions sinònimes, amb la mateixa base i el col·locatiu variant); *El natural és immortal*, *El que és de natura, sempre dura*, *El (mal) que és de natura, mai se cura* (proverbis sinònims); *Tirar via* i *Tirar camí* (col·locacions sinònimes, amb la base variant i el col·locatiu fix); *Cenyir fulla, no estoc* i *Donar esplanissades, no estocades* (locucions verbals sinònimes, situades en el mateix camp metafòric); *Mig mort*, *Mig buit*, *Mig perdut*, *Mig cordellat*, *Mig partit* i *Mig guarit* (col·locacions amb la base variant i el col·locatiu fixe, agrupades en un mateix registre per economia); *A la final*, *A la fi* i *En fi* (locucions adverbials sinònimes, amb identitats lèxiques); *Fugir de l'ocasió*, *Guardar-se d'ocasió*, *Guardar-se d'avinentesa* (col·locacions sinònimes, amb el col·locador i el col·locatiu variant); etc. Quan la unitat està continguda en una altra, o en conté una altra, també ho hem fet constar: *Mudar com el vent* (que és part del proverbi *Les dones són mudables com el vent*), *Perdre el temps* (que és part del proverbi *El temps perdut no es pot cobrar*), *L'infant escalfat no toca el foc* (que conté la locució *Tocar el foc*), etc.

En aquest camp també hem inclòs l'expressió verbal en infinitiu d'aquells sintagmes verbals (col·locacions o locucions) que són semànticament reduïbles al verb derivat del substantiu que contenen. Així, *Donar consell* i *Aconsellar*; *Debanar (algú) com un cabdell* i *Cabdellar (algú)*; *Fer (el senyal de) la creu* i *Senyar*; *Prendre fi*, *Donar fi*, *Fer fi* i *Finir*; *Fer quarters* i *Esquarterar*; *Córrer toros* i *Torejar*; *Moure (de) brega*, *Embregar* i *Breguejar*; *Metre's al llit*, *Posar-se al llit*, *Jaure al llit*, *Gitar-se al llit*, *Estar-se al llit* i *Allitar-se*; *Fer-se trufa (d'algú o d'alguna cosa)* i *Trufar-se (d'algú o d'alguna cosa)*; etc.

També cal dir, en aquest mateix camp, que quan la unitat presenta alguna variació diacrònica, hi hem fet constar la forma canònica antiga i hem afegit l'actual. Així, *Procés de pensa* (> *Judici d'intencions*), *De continent* (> *De seguida*), *Donar-se brasa* (> *Donar-se pressa*), *D'hui més* (> *D'avui en avant*), *Tots jorns* (> *Cada dia*), *Home de paper* (> *Home de palla*), *Tantost o tard* (> *Tard o d'hora*), *Roba jusana* (> *Roba interior*), *Dijous de la Cena* (> *Dijous sant*), *A quinque for* (> *A qualsevol preu*), *Donar de cua* (> *Girar cua*), *General diluvi* (> *Diluvi universal*), *En gros* (> *A l'engròs*), *Cost que costàs* (> *Costi el que costí*), *Girar carta* (> *Girar full*), *Humanal llinatge* (> *Espècie humana*), *Girar el govern* (> *Girar el timó*), etc. Aquest casos i d'altres que ens poden haver passat inadvertits constitueixen un material d'estudi molt interessant, perquè les causes del canvi fràsic són diverses: haver caigut en desús un dels components o una determinada flexió, influències lingüístiques exògenes, etc. Sigui com sigui, caldria fer-ne l'estudi diacrònic de cada cas per saber, per exemple, fins quan s'ha dit *roba jusana* i quan s'ha començat a dir *roba interior*.

Una informació encara no inclosa a la base de dades és la de les possibles variacions diatòpiques que puguin tenir les UFs de l'*Espill*, no només a l'època, on la documentació coneguda les presenta com a bastant unitàries, sinó posteriorment, fins a l'actualitat, dintre d'una mena d'*atles fràsic de la llengua catalana*, a imitació (en plantejament i concepció, si més no) del monumental *Atlas Lingüístic del Domini Català*, en curs de publicació.

Diguem finalment, sobre els camps de la base de dades, que la informació acumulada ha depassat l'espai disponible, en algunes ocasions, i hem hagut de posar-la en fulls suplementaris. Açò ha estat així sobretot en el camp destinat a documentació, el qual és obvi que continua totalment obert a noves dades. Les limitacions d'espai dels camps venen motivades pel fet que, per tal d'aconseguir una presentació més manejable i comprensiva de la base de dades, hem fet que cada registre ocupés una pàgina.

D'aquestes limitacions també se n'ha ressentit un altre camp, el 15, destinat a les traduccions. En efecte, quan d'una unitat fràsica hi ha moltes recurrències a l'*Espill*, anotades al camp 1 amb llurs cotexts, no s'hi reproduïxen totes les traduccions (de Mateu i Sanç i de Miquel i Planas) dels fragments corresponent, sinó les del que conté la primera recurrència i algun altre. Això fa que, en aquest tema traductològic, no sempre s'han comparat, a més de la primera inserció amb les seves traduccions, totes les altres solucions adoptades pels traductors respecte a la mateixa unitat fràsica. De tota manera, les unitats que presenten més repeticions són, ja ho hem fet notar abans, les que tenen una menor càrrega semàntica i, doncs, les que presenten un menor interès traductològic, ja que llur translació és més automàtica. En qualsevol cas, el material anotat ha estat suficient per poder fer moltes observacions sobre els procediments de traducció seguits pels dos traductors, tal com consta a la fi del capítol cinquè. Són de l'estil de la següent: les traduccions de la locució verbal *Fer bótes*, 'inflar els llavis en el moviment precursor del plor' (DCVB, *bóta*), que apareix inserida al fragment "En missa entrava / com ja preïcaven; / si no es llevaven / per ella totes, / s'hi feia bótes" (vs. 2560-64), difereixen ostensiblement del significat original; en el cas de Mateu i Sanç, probablement per exigències de la rima, que l'empeny cap a un forçat "no havia bodas": "Si en missa entrava, / ya predicavan: / si no se alçavan / por ella todas, / no havia bodas", però en el cas de Miquel i Planas, per desconeixement de la locució i errònia interpretació de la significació del mot *bótes*, que relaciona amb puntades de peu: "Entraba en misa cuando ya predicaban; y si no se levantaban todas a su paso, se metía a puntapiés con ellas". Cas d'haver-hi reconegut la presència i el significat de *fer bótes*, podria

haver utilitzat, en la seva versió de prosa lliure, la locució equivalent castellana *Hacer pucheros* 'hacer el gesto que precede al lloro' (DUE).

8. La vàlua fraseològica de l'*Espill*

Ja ens hem referit al fet que la gran quantitat i l'escassa repetició de les UFs és una mostra de la riquesa fraseològica de l'*Espill*, on no arriben al centenar les UFs que presenten quatre o més recurrències, mentre que depassen el miler les que hi apareixen una, dues o tres vegades com a màxim. Entre aquestes es troben els 67 proverbis, dels quals 59 hi figuren una sola vegada i els altres 18, dues vegades. En general, doncs, les UFs amb major càrrega semàntica són les menys repetides, com correspon a una obra literària que, malgrat la recurrència temàtica, fa de la variació expressiva un dels seus trets característics.

L'ús que s'hi fa d'UFs i UEs per a modalitzar el discurs és magistral. De fet, és així com l'autor aconsegueix l'efecte cercat (ironitzar, insultar, penedir-se, aconsellar, argumentar, lloar...), especialment en els casos de presència en sèrie, intensificant el discurs. Aquest recurs pot estar posat en boca de la muller del protagonista, per ridiculitzar la vellesa i la impotència del marit:

Del temps de txapes	la nostra gata
sou e d'antany,	vos ne portau;
no sou d'enguany,	molt cavalcau
ja no us usau;	tort en la sella;
vós ja us pixau	fa-ho la scarsella
en la sabata;	o curt gambal? (2736-47)

en un fragment on trobem, consecutivament, les unitats *Del temps de xapes*, *Pixar-se a les sabates*, *Emportar-se la gata*, *Cavalcar tort en la sella* i *Curt de gambals*, de tipologia diversa però totes al servei d'una mateixa intenció comunicativa, amb una funció discursiva semblant. Per si no en tenia prou el protagonista amb aquesta sèrie de penjaments, al mateix parlament de la

muller, uns versos més avall, se n'inclou una altra del mateix estil i intenció, ridiculitzadora del marit:

Ja blanquejar	lleixant l'estoc
l'horta comença;	vós cenyiu fulla;
per més ofensa	no pot l'agulla
o per més toc,	cosir, que és roma. (2764-71)

on les unitats que s'hi insereixen són *Blanquejar l'horta*, *Cenyir fulla*, *no estoc* i *Tenir la punta roma*, la darrera amb funció conclusiva de la sèrie.

El recurs el veurem utilitzat amb notable rendiment expressiu, om ara en el passatge on un moro, esglaiat, recrimina en to de penediment una dona pel càstig que mereixerà el sacrilegi que han comès tots dos:

Sols li ocorre	ell ha a llexar
dir a la fembra:	lo coll o l'ansa;
"Qui espines sembra,	tota esperança
descalç no vaja;	tinc ja perduda
qui molt s'ensaja	si no ens ajuda
a l'aigua anar,	Déu poderós..." (3650-61)

amb la inserció de dos proverbis i una col·locació: *Qui espines sembra, descalç no vaja*, *Tant va el cànter a la font que a la fi es trenca* i *Tenir l'esperança perduda*. O quan el narrador-protagonista relata com la seva darrera esposa refusà d'al·letar el seu nadó:

Voltà's redona:	no la torcà
com lo peix féu	com fa lo ca,
qui lo fill seu	ni el mirà ab hurça
en l'aigua llança:	com fa la sturça,
mai s'hi atansa	ni l'alendà
ne pus se'n cura;	com lleó fa.
sa criatura	(5062-74)

Conclusions

mitjançant la utilització de quatre UEs configurades com a sintagmes verbals, en forma de comparances amb comportaments d'animals envers les cries, on la dona és vista no sols deshumanitzada sinó pitjor que les bèsties: *Llençar els fills a l'aigua com fa el peix*, *Torcar els fills com fa el ca*, *Mirar els fills amb ursa com fa l'estruça* i *Revifar els fills amb l'alè com fa el lleó*. O quan Salomó insta el protagonista a no tornar-se a casar, iniciant la sèrie amb la fórmula d'inserció proverbial "Saps que...", que cerca la complicitat de l'interlocutor:

Saps que lo gat	no hi tornen més:
poc scaldat	pardal mai pres
tem l'aigua tèbea;	fon ni trobat
queda e rèbea	ja descoat
tem gat mullat:	davall la llosa.
En lo filat,	L'infant no gosa
llaços e brell,	tocar lo foc,
en lo costell	si qualche poc
llexades plomes,	l'ha ja scalfat.
pardals, colomes,	(6585-603)

fent-li veure els seus errors amb les dones, usant com a arguments d'autoritat els proverbis *El gat escaldat tem l'aigua tèbia*, *El gat mullat tem l'aigua*, *queda o rèbea*, *Pardal descuat no entra en filat* i *L'infant escalfat no toca el foc*, de significat sinònim i igual funció discursiva. O quan el mateix locutor, Salomó, explica com és d'inútil i perjudicial esperar algun bé de les dones:

Qui bé n'espera,	pedra curable;
espera al punt	or fet potable
que puig amunt	argent de coure;
l'aigua del riu;	gran os ha a roure,
que torne viu	ab garbell poa,
--espera-- el mort;	vol per la coa
e, bufant fort	o per l'esquena
en la fornal,	tenir morena,
filosofal	anguila viva. (8524-41)

fent servir, consecutivament, la locució verbal *Esperar que el riu pugi amunt*, el proverbi *Els morts no tornen al món*, la locució nominal *Pedra filosofal*, la col·locació *Or potable*, les locucions verbals *Fer de coure argent*, *Tenir un os a roure* i *Voler tenir una anguila per la cua*, amb metaforitzacions fetes a partir de realitzacions impossibles, d'acord amb l'experiència. O quan s'hi enalteix la verge Maria:

Fon figurada	pell cubertora,
e profetada	d'or la terraça,
en profecies,	urna o taça,
per Isaies	verga d'Aron,
e tots profetes,	de Gedeon
per ella fetes:	conca del ros
de Noè l'arca,	--eixut vellós,
del patriarca	era banyada--,
la scala al cel,	porta tancada,
del temple vel,	carro d'Elies,
d'arca o tora	peix de Tobies... (11249-70)

amb la menció consecutiva de tot d'atributs extrets de l'Antic Testament, en tant que elements o situacions que la prefiguren, segons la interpretació cristiana: *Arca de Noè*, *Escala de Jacob*, *Vel del Temple*, *Terrassa d'or*, *Verga d'Aron*, *Conca del ros de Gedeon*, *Carro d'Elies*, *Peix de Tobies...*

L'extraordinària habilitat en l'ús d'UFs que manifesta l'autor, podríem continuar exemplificant-la amb altres tipus d'insercions (conclusives, parcials, mutades, emboscades...), com ja ho hem vist al capítol cinquè. Una mestria que no és només conceptual, en el sentit d'aportar-hi les imatges modalitzadores que convenen als diferents passatges i episodis del relat, sinó tècnica, ja que el metre curt de l'*Espill* no ajuda precisament a encabir-hi UF, especialment parèmies, per la qual cosa llur grau de desautomatització és notable i, encara major, l'agilitat discursiva aconseguida.

Un fet nou en aquesta recerca fraseològica ha estat que ens hem plantejat la indagació sobre primeres documentacions. Normalment, això sol ser un aspecte subratllat en les recerques lexicològiques, en relació estreta amb altres disciplines com l'etimologia, la història de la llengua o la dialectologia. Tanmateix, les UFs no han despertat encara aquest interès i gairebé ningú té cura de puntualitzar quan, on i a partir de què es forma i es formula una determinada codificació fràsica, a més de fer-ne el seguiment diacrònic posterior. Així doncs, amb les cauteles necessàries, és a dir, amb la documentació que coneixem i sense perjudici que altres recerques hi aportin noves dades, hem trobat un centenar llarg de casos de primera documentació d'UFs a l'*Espill*. Aquesta dada numèrica és significativa per a il·lustrar la importància fràsica de l'obra.

Moltes altres unitats, de documentació única a l'*Espill*, no hem gosat tipificar-les com a fràsiques, encara, a l'espera d'altra documentació que les validi, i les hem deixades en el camp intermedi de les unitats estilístiques, en el ben entès que la repetició, per a les unitats amb significat idiomàtic, és un dels trets principals que pot marcar llur incorporació al fràsic estricte, com ja hem dit al capítol primer. Així, per exemple, la unitat *Donar del peu*, que apareix dues vegades a l'*Espill*: “Jo, com absent / del món vivint, / aquell jaquint / aconortat, / d'ell apartat / dant-hi del peu, / vell jubileu / mort civilment” (vs. 161-68), “Amb gran menyspreu / donà-hi del peu; / vestir no ho vol” (vs. 2077-79), és definida pel DCVB, *peu*, amb bon criteri però sense tipificar-la, com ‘renunciar (a alguna cosa), menysprear (alguna cosa)’ a partir de la sola citació de l'*Espill*, per la qual cosa l'hem considerada unitat estilística configurada com a sintagma verbal, a l'espera de trobar-ne més recurrències. Altrament, hem classificat com a locució verbal *Donar-se brasa*, ‘afanyar-se, donar-se pressa’ (DCVB, *brasa*), ja que en coneixem una primera inserció a l'*Espill*: “Com m'abexà / tantost de casa, / que em donàs brasa, / ben adreçat: / un peu calçat / altre descalç, / gipó al fals / tot esquinçat, / ben desairat / i sens camisa, / dix: “A ta guisa...”” (vs. 862-72) i una altra, segles a venir, que DCVB reporta a *L'escanyapobres*, de Narcís Oller: “Van donar-se brasa a fugir costa amunt”.

Cal puntualitzar, en aquesta qüestió, que ha estat possible identificar UFs no conegudes abans gràcies a haver-les trobades a l'*Espill*. Així, per exemple, la unitat *Fer de carabassa cistella* 'enganyar amb habilitat' (def. pròpia), present als versos "De carabassa / ne fan cistella" (vs. 5500-01), de la qual no n'hi ha documentació anterior ni posterior i que l'hem tipificada com a locució verbal, per tenir significat idiomàtic i per haver-ne localitzada una variant al *Col·loqui de dames*: "De l'ambut li faç cistella" (v. 280), concordant amb la de l'*Espill* (com és sabut, els embuts es feien de carabasses convenientment buidades i tallades). Una altra UFs desconeguda fins a la seva presència a l'*Espill* (i sembla que, posteriorment, continua desconeguda) és la locució adverbial negativa *A mai*, seguida d'infinitiu, la qual es troba tres vegades a l'*Espill*: "Un capellà / la combregava, / òstia (li) dava / sens consagrar, / a mai fallar / cada semmana, / com a terçana / fent paroxismes" (vs. 4008-15), "Les nits e dies, / a mai llexar, / set veus orar" (vs. 11208-10), "A mai jaquir / missa tots jorns" (vs. 15808-09) i de la qual no n'hem trobat cap altra documentació. I així, en altres casos.

Tal com ha estat presentada i analitzada la realitat fraseològica de l'*Espill*, al capítol cinquè, enumerant i comentant exemples dels aspectes recollits als diferents camps de la fitxa, hem vist de cada unitat, en moments distints, aspectes parcials, monogràfics, com ara la inserció o, després, la funció discursiva i, posteriorment, la documentació, etc.. Aquesta presentació analítica ha anat en detriment d'una visió més sintètica o global, és a dir, d'un estudi que, per a cada unitat, faci el recorregut per tots els ítems d'anàlisi, l'un rere l'altre, i els interrelacioni i en tregui conseqüències creuades. És a dir, un estudi de dalt a baix, organitzat des del moment que hom la detecta al text de l'*Espill* fins que ja no en pot dir res més. Aquest treball, diguem-ne vertical i complet sobre cada unitat, es pot fer perfectament seguint el guió de la fitxa, redactant de forma relligada els continguts dels camps, com si hom volgués redactar l'entrada corresponent per a un prolix diccionari fraseològic, on no hi hagués limitacions d'espai. Perquè, realment, les entrades o articles de moltes unitats resultarien ser ben be això: *articles* de bastants pàgines.

Potser el vers curt de l'*Espill* ha evitat que l'obra fos traduïda i coneguda en més llengües i que, per això, malgrat la seva monumental vàlua lingüística i literària, a les portes del Renaixement, no sigui citada i reconeguda com cal. Tanmateix, per la via de l'anàlisi fraseològica contrastiva, s'obre una porta per a la internacionalització de l'*Espill*. De fet, posant sobre la taula del fràsic històric europeu les aportacions de l'*Espill*, resulta que pot presentar-hi europeïsmes fraseològics de primera mà. Al capítol cinquè, hem catalogat diversos europeïsmes, com ara *L'amor primera és millor*, *A regna solta*, *Tantost o tard*, *Cor de pedra*, *Fora de si...*, al marge dels del llibre de Gyula Paczolay (1997), on es recullen els 106 "european proverbs" (però no tots hi són proverbis) més freqüents a tot Europa, donant-ne la documentació més antiga; doncs bé, n'hi ha tretze UFs de l'*Espill* que figuren en aquesta cimera europea de les 106, en alguns casos fins i tot reculant la data de la primera documentació ressenyada per Paczolay. Tot això, tornem a dir-ho, just als inicis de la modernitat, abans que Erasme fes l'elogi, el recull i la glossa de les unitats fràsiques que va incloure als *Adagia*.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ABRAHAMS, R. D., BABCOCK, B. A. (1977): "The Literay Use of Proverbs", *Journal of American Folklore*, 90, 414-429 [W. MIEDER ed., *Wise Words: Essays on the Proverb*, New York, Garland Publishing, 1994, 415-437].
- ADAM, J. M. (1992): *Les textes: types et prototypes*, Paris, Nathan.
- AGRAMONT, J. D': veg. VENY, J. ed.
- ALBEROLA, E. (1928): *Refraner valencià*, València, Arte y Letras.
- ALEMANY, R. et alii eds. (1996): *Concordança de la "Vita Christi" de sor Isabel de Villena*, en CD-Rom, Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- ALMELA, F. ed. (1928): Jaume ROIG, *Llibre de les Dones*, Barcelona, Barcino.
- ALMELA, R., RAMON, E., WOTJAK, G. eds. (2005): *Fraseología contrastiva*, Murcia, Universidad de Murcia.
- ALMIÑANA, J. ed. (1990): Jacme ROIG, *Spill*, 3 vols., València, Del Cenia al Segura.
- ALONSO, M. (1994-95): "Hacia una definición del concepto de colocación: de J. R. Firth a I. A. Mel'cuc", *Revista de lexicografía*, I, 9-28.
- ALONSO, M. ed. (2006): *Diccionarios i fraseología*, A Coruña, Servizo de Publicacións Universidade da Coruña.
- ALVAR, M., CORPAS, G. eds. (1998): *Diccionarios, frases, palabras*, Málaga, Universidad de Málaga.
- ALVAR, M., CORPAS, G. eds. (1999): *Léxico y voces del español*, Málaga, Universidad de Málaga.
- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, M. (2003): *As locucións verbais galegas*, Universidade de Santiago de Compostela, Anexo 52 de *Verba*.
- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, M. ed. (2008): *Lenguaje figurado y motivación*, Frankfurt, Peter Lang.
- ARCIPRESTE DE HITA: veg. SALVADOR, N., JOSET, J. eds. (1990).
- BALBASTRE, J. (1973): *Recull de Modismes i Frases Fetes Català-Castellà / Castellà-Català*, Barcelona, Pòrtic (edició ampliada: *Nou recull de modismes i frases fetes*, 1977).

- BALLY, CH. (1951): *Traité de stylistique française*, Ginebra, Georg & Cie. (1a. ed.: 1909).
- BARGALLÓ, M., CUBELLS, O., GINEBRA, J. (2003): "Lexicografia i fraseologismes verbals: el *Diccionari Català-Valencià-Balear*", GUISCAFRÈ, J., PICORNELL, A. eds., *Actes del Congrès Internacional A. M. Alcover* (Palma, 2001), Barcelona, PAM, 422-435.
- BASSOLS, M. (2001): *Les claus de la pragmàtica*, Vic, Eumo.
- BASSOLS, M., TORRENT, A. (1996): *Models textuels. Teoria i pràctica*, Vic, Eumo.
- BOCCACCIO, J. (1964): *Decameron. Traducció catalana publicada segons l'únic manuscrit conegut (any 1429)*, Barcelona, AHR.
- BURGER, H., DOBROVOL'SKIJ, D., KÜHN, P., NORRICK, N. R. eds. (2007): *Phraseologie = Phraseology*, 2 vols, Berlin, Gruyter.
- BURIDANT, C. (1976): "Nature et fonction des proverbes dans les *Jeux-Partis*", *Revue des Sciences Humaines*, 163, 377-418.
- BURIDANT, C., SUARD, F. eds. (1984): *Richesse du proverbe*, 2 vols., Lille, Université de Lille.
- CALATAYUD, J. V. (1994): *Fraseologisme i metaforització: processos de metaforització del cos humà en les unitats fraseològiques catalanes*, Tesina de llicenciatura, Universitat de València, 1994.
- CALUWÉ-DOR, J. de (1984): "Les proverbes de Hendyng: Héroïsme païen, Charité chrétienne et Réalisme bourgeois", *Richesse du proverbe*, Lille, Université de Lille, I, 55-73.
- CANTAVELLA, R. (1984a): "Els verbs incoatus a l'*Espill* de Jaume Roig", *Quaderns de filologia*, 1 (*Miscel·lània Sanchis Guarnier*), 59-63.
- CANTAVELLA, R. (1984b): "Aproximació als pronoms adverbials i personals febles de l'*Espill*", *Quaderns de treball*, 1, 11-20.
- CANTAVELLA, R. (1986): "Els verbs amb afix velar i palatal a l'*Espill*", *Estudis de llengua i literatura catalanes*, XII (*Miscel·lània Antoni M. Badia i Margarit*, 4), Barcelona, PAM, 13-26.
- CANTAVELLA, R. (1988-89): "Sobre el *Maldit bendit* de Cerverí", *Llengua & Literatura*, 3, 7-40.

- CANTAVELLA, R. (1992): *Els cards i el lli: una lectura de l'Espill de Jaume Roig*, Barcelona, Quaderns Crema.
- CANTAVELLA, R. (1993): "Terapèutiques de l'amor hereos a la literatura catalana medieval", *Actes del Novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (Alacant/Elx, 1991), Barcelona, PAM, 191-207.
- CAPMANY, A. (1926): "La parèmia en *Lo Somni* de Bernat Metge", *Paraula cristiana*, 4, 119-133.
- CAPMANY, M. A. ed. (1992), Jaume ROIG, *Llibre de les dones*, València, Tres i Quatre.
- CARBONELL, D. (2002): *Diccionario panhispánico de refranes*, Barcelona, Herder.
- CARBONELL, D. (2004): *Diccionario inglés y español de modismos. A Spanish and English Dictionary of Idioms*. Barcelona, Ediciones del Serbal.
- CARBONELL, D. (2005): *The New Dictionary of Current Sayings and Proverbs, Spanish and English. Nuevo diccionario de dichos y refranes actuales, inglés y castellano*. Barcelona, Ediciones del Serbal.
- CARNEADO, Z. V. (1985): *La fraseología en los diccionarios cubanos*, La Habana, Editorial de Ciencias Sociales.
- CARNEADO, Z. V. (1987): "Algunas clasificaciones de la composición fraseológica de la lengua (aspecto semántico-estructural)", *Anuario L/L*, 18, 34-45.
- CARNEADO, Z. V. (1988): "En torno al aspecto expresivo del significado de las unidades fraseológicas", *Anuario L/L*, 19, 35-41.
- CARNEADO, Z. V. (1989): "Tipología de las obras fraseográficas", *Anuario L/L*, 20, 66-82.
- CARRÉ, A. (1993-94): "El manuscrit únic de l'Espill, de Jaume Roig", *BRABLB*, 44, 231-273.
- CARRÉ, A. (1993a): "El lèxic de l'Espill de Jaume Roig present a les Regles d'esquivar vocables o mots grossers i pagesívols", *Estudis de llengua i literatura catalanes*, XXVII, (*Miscel·lània Jordi Carbonell*, 6), Barcelona, PAM, 5-10.
- CARRÉ, A. (1993b): "La biblioteca del metge Jaume Roig", *Anuari de Filologia*, XVI, C, 4, 23-36.

- CARRÉ, A. (2001): "L'*Espill* de Jaume Roig: bibliografia comentada", *BBAHLM*, 15, 383-414.
- CARRÉ, A. ed. (2006): Jaume ROIG, *Espill*, Barcelona, Quaderns Crema.
- CARRÉ, A. ed. (1994): Jaume ROIG, *Espill*, Barcelona, Teide.
- CARRÉ, A. ed.(2000a): HIPÒCRATES, *Aforismes. Traducció catalana medieval*, Barcelona, Curial.
- CARRÉ, A. ed.(2000b): *Spill*, <http://www.riale.unina.it>.
- CASARES, J. (1992): *Introducción a la lexicografía moderna*, Madrid, CSIC. (1a. ed.: 1950).
- CASTILLO, M. A. (1998): "El término 'colocación' en la lingüística actual", *Lingüística española actual*, 20/1, 41-54.
- CERQUIGLINI, J. i B. (1976): "L'écriture proverbiale", *Revue des sciences sociales*, 163, 359-375.
- CERVERA, Guillem de: veg. COROMINES ed. (1985, 1988, 1991).
- CHABÀS, R. ed. (1904): *Lahors de la Verge Maria, per Mestre Jacme Roig*, Barcelona, L'Avenç.
- CHABÀS, R. ed. (1905): *Spill o Libre de les Dones per mestre Jacme Roig*, Barcelona, L'Avenç.
- CHINER, J. (1993-94): "Del testamento e inventario de bienes de Jaume Roig al manuscrito del *Spill*. Documentos y nuevas hipótesis", *BRABLB*, 44, 173-230.
- CODP (1982): John SIMPSON, *The Concise Oxford Dictionary of Proverbs*, Oxford-New York, Oxford University Press.
- COHEN, H. L. (1915): "Proverbs and the Ballade", *The Ballade*, New York, Columbia University Press, 94-102.
- COLON, G. (1976): *El léxico catalán de la Romania*, Madrid, Gredos.
- COLON, G. (1997): "Vellós en un passatge de l'*Espill* de Jaume Roig", *Estudis de llengua i literatura catalanes*, XXXV (*Homenatge a Arthur Terry*, 1), Barcelona, PAM, 51-64.
- COLON, G. (2003): "Fons romànic d'alguns refranys hispànics", *De Ramon Llull al Diccionari de Fabra. Acostament lingüístic a les lletres catalanes*, Barcelona, PAM, 157-165.

- COLON, G. ed. (1988): Joan ESTEVE, *Liber elegantiarum*, Castelló de la Plana, Inculca.
- COLON, G., SOBERANAS, A. (1985): *Panorama de la lexicografia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia catalana.
- COMBET, L. (1971): *Recherches sur le "refranero" castillan*, Paris, Les Belles Lettres.
- COMBET, L. ed. (1967): Gonzalo Correas, *Vocabulario de refranes y frases proverbiales y otras fórmulas comunes de la lengua castellana en que van todos los impresos antes y otra gran copia (1627)*, Bordeus, Féret et fils.
- CONCA, M. (1994): *Teoria i història dels proverbis catalans. Aplicació a l'estudi d'un corpus paremiològic del segle XVI*, 2 vols., tesi doctoral, Universitat de València.
- CONCA, M. (1997a): "La riquesa fraseològica en la producció rondallística d'Enric Valor", *Canelobre* 37-38, 177-192.
- CONCA, M. (1997b): "Os estudios de fraseoloxía catalana: realidades e proxectos", *Actas do I Coloquio Galego de Fraseoloxía*. Compostela, Centro Ramon Pinheiro, Xunta de Galicia. 139-167.
- CONCA, M. (1999): "Relacions interactives entre unitats fraseològiques", *II Congreso Internacional de Paremiología* (Cordoba, 1998), *Paremia*, 8, 137-141.
- CONCA, M. (2000): "Característiques lingüístiques contrastives entre locucions i parèmies", *El discurs prefabricat. Jornades de fraseologia comparada* (Castelló, 1999). V. SALVADOR, A. PIQUER eds., *El discurs prefabricat. Estudis de fraseologia teòrica i aplicada*, Castelló de la Plana, Universitat Jaume I, 49-63.
- CONCA, M. (2002): "De les rondalles a les novel·les: una anàlisi contrastiva en l'obra d'Enric Valor", E. CASANOVA, R. MORANT, J. SANCHIS eds., *Enric Valor, un home de poble*, València, Denes, 69-82.
- CONCA, M. (2003): "L'estil literari en el *Cicle de Cassana* d'Enric Valor, a partir de l'anàlisi fraseològica", A. M. COMPAGNA, A. DE BENEDETTO, N. PUIGDEVALL eds., *Momenti di cultura catalana in un millennio. VII Congresso Internazionale dell'Associazione Italiana di Studi Catalani*, Napoli, Liguori, 121-131.

- CONCA, M. (2006): "Identificació i anàlisi textual d'unitats fràsiques en l'obra poètica de Vicent Andrés Estellés", *XIVè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (Budapest, setembre 2006), en premsa.
- CONCA, M., GUIA, J. (1993): "L'ús dels termes paremiològics en la història de la literatura catalana", *Els Marges*, 48, 23-53.
- CONCA, M., GUIA, J. (1995): "D'un complex d'inferioritat proverbial", *Caplletra*, 18, 177-210.
- CONCA, M., GUIA, J. (1996): *Els primers reculls de proverbis catalans*, Barcelona, PAM.
- CONCA, M., GUIA, J. (1997): "El mètode paremiològic i la seva productivitat. Aplicació a *Refranes Glosados* i *Tirant lo Blanc*", *I Congreso Internacional de Paremiología* (Madrid, 1996), *Paremia*, 6, 307-312.
- CONCA, M., GUIA, J. (1998a): "Proverbis catalans al *Vocabulario de Refranes* de Gonzalo Correas", en *Atti del XXI Congresso Internazionale di Linguistica e Filologia Romanza* (Palermo, 1995). Tübingen, Max Niemeyer Verlag, III, 137-148.
- CONCA, M., GUIA, J. (2003a): "*Verba volant, scripta manent*. An Historical Panorama of Catalan Paremiology from its Origins to the Renaissance", *Proverbium*, 20, 71-94.
- CONCA, M., GUIA, J. (2003b): "Un joc poètic en proverbis. Edició i estudi paremiològic de *Refrans rimats*", *Catalan Review*, 17, 53-86.
- CONCA, M., GUIA, J. (2006): "Análisis contrastivo del frásico de *Tirant lo Blanc* (València, 1490; Barcelona, 1497) y sus traducciones castellana (Valladolid, 1511) e italiana (Venezia, 1538, 1566, 1611). Entre el calco, la equivalencia y la creación", *Cahiers de PROHEMIO*, 7, 195-215.
- CONCA, M., GUIA, J. (2007): "Les unitats fràsiques del capítol 143 de *Tirant lo Blanc*, traducció d'una epístola de Petrarca. Identificació, funció discursiva i estudi contrastiu", *Estudis romànics*, 19, 81-107.
- CONCA, M., GUIA, J. (1998b): "El *Franselm*, un llibre de bons amonestaments per a la Mediterrània catalana", *La Sardegna e la presenza catalana nel Mediterraneo. Atti del VI congresso (III Internazionale) dell'Associazione Italiana di Studi Catalani* (Cagliari, 1995), 2 vols., Cagliari, CUEC, I, 167-181.

- CONCA, M., GUIA, J. (2000): "La idiomàtica de les unitats fraseològiques en relació amb el sistema conceptual metafòric d'una llengua i cultura", *Cahiers du PROHEMIO*, 3, 31-48.
- CONCA, M., PINTER, S. (2006): "Analogies i contrastes entre unitats fràsiques antroponímiques en llengües europees", *VI Coloquio de PROHEMIO. Interferencias lingüísticas y culturales* (El Rebollar, Salamanca, 2005), *Cahiers du Prohemio*, 8, 351-362.
- CONTINI, G. ed. (1978): *Proverbia quae dicuntur super natura feminarum, Poeti del Duecento*, Torino, Einaudi.
- CORNAGLIOTTI, A. ed. (1975): *Flors de virtut*, Barcelona, Barcino.
- COROMINES, J. ed. (1985): CERVERÍ de Girona, *Narrativa*, Barcelona, Curial.
- COROMINES, J. ed. (1988): CERVERÍ de Girona, *Lírica*, 2 vols., Barcelona, Curial.
- COROMINES, J. ed. (1991): Guillem de CERVERA, *Versos proverbials*, Barcelona, Curial.
- CORPAS, G. (1997): *Manual de fraseología española*, Madrid, Gredos.
- CORPAS, G. (1998): "El uso de paremias en un corpus del español peninsular actual", G. WOTJAK ed., *Estudios de fraseología y fraseografía del español actual*, Frankfurt-Madrid, Vervuert-Iberoamericana.
- CORPAS, G. (2000): "Acerca de la (in)traducibilidad de la fraseología", G. CORPAS, ed., *Las lenguas de Europa: Estudios de fraseología, fraseografía y traducción*, Málaga, Comares, 483-522.
- CORPAS, G. (2001): "Apuntes para el estudio de la colocación", *Lingüística española actual*, 23/1, 41-56.
- CORPAS, G. (2003): *Diez años de investigación en fraseología: análisis sintáctico-semánticos, contrastivos y traductológicos*, Madrid, Iberoamericana-Vervuert.
- CORPAS, G. ed. (2000): *Las lenguas de Europa: Estudios de fraseología, fraseografía y traducción*, Málaga, Comares.
- CORREAS, M., GARGALLO, J. E. (2003): *Calendario romance de refranes*, Barcelona, Universitat de Barcelona.
- CORTELAZZO, M. ed. (1995): *Le dieci tavole dei proverbi*, Venezia, Neri Pozza.

- COSERIU, E. (1964, 1986): "Introducción al estudio estructural del léxico", *Principios de semántica estructural*, Madrid, Gredos, 87-142.
- COSTA-REUS, M. N. (1997): "À propos d'un ichtyonyme fântome dans le *Spill*, poème valencien de Jaume Roig (1460)", *Revue des Langues Romanes*, 101/1, 155-166.
- COSTA-REUS, M. N. (2000a): "Parémiologie et traduction dans le *Spill* (1460) du valencien Jaume Roig et ses trois versions castillanes de 1665, 1892 et 1950", *Cahiers du PROHEMIO*, 3, 335-46.
- COSTA-REUS, M. N. (2000b): "La traduction castillane inédite du *Spill* (1460) de Jaume Roig, par Joaquin Serrano Cañete (Valence, 1832-1892)", *Cahiers d'Études Hispaniques Médiévales. Annexe*, 14, 53-78.
- COSTA-REUS, M. N. (2001): "Els tempteigs de Llorenç Matheu i Sanç, traductor en castellà de l'*Espill* de Jaume Roig", *Caplletra*, 31, 89-100.
- COWIE, A. P. ed. (1998): *Phraseology. Theory, Analysis, and Applications*, Oxford, Oxford University Press.
- CUENCA, M. J., HILFERTY, J. (1999): *Introducción a la lingüística cognitiva*, Barcelona, Ariel.
- DAC (1983): S. OLIVA, A. BUXTON, *Diccionari anglès-català*, Barcelona, EC.
- DANGLER, J. (2003): "Abject pilgrimage and healing in Jaume Roig's *Spill*", *Dynamis*, 23, 167-191.
- DCA (1986): S. OLIVA, A. BUXTON, *Diccionari català-anglès*, Barcelona, EC.
- DCCL (1803-05): J. BELVITGES, J. ESTEVE, A. JUGLÀ, *Diccionario catalán-castellano-latino*, 2 vols., Barcelola, Imp. Tecla Pla.
- DCECH (1980-91): J. COROMINES, J. A. PASCUAL, *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, 6 vols., Madrid, Gredos.
- DCL (1670): P. TORRA, *Dictionarium seu thesaurus catalano-latinus verborum ac phrasium*, Barcelona, Lacavalleria (1a. ed.: 1640).
- DCP (1989): A. ARTHABER, *Dizionario comparato di proverbi e modi proverbiali in sette lingue*, Milano, Hoepli.
- DCVB (1926-62): A. M. ALCOVER, F. de B. MOLL, *Diccionari Català-Valencià-Balear*, 10 vols., Palma, Moll.
- DeCat (1980-2001): J. COROMINES, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 9 vols., Barcelona, Curial.

- DEFL (1982): L. J. HERRERO, *Diccionario de expresiones y frases latinas*, Madrid, Gredos.
- DEL (1989): A. REY, S. CHANTREAU, *Dictionnaire des expressions et locutions*, Montréal, Le Robert.
- DEMAROLLE, P. (1984): "Autour de la *Ballade des proverbes*: aspects logiques de la poésie de François Villon", *Richesse du proverbe*, Lille, Université de Lille, 1984, I, 75-85.
- DF (1995): D. CARBONELL, *Diccionario fraseológico Inglés-castellano, Castellano-inglés*, Barcelona, Ediciones del Serbal.
- DFC (2006): C. CAMPS, R. BOTET, *Dictionnaire français-catalan d'expressions, locutions et proverbes*, Canet, Trabucaire.
- DIEC (2007): Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Edicions 62-Enciclopèdia Catalana.
- DL (1992): TERMCAT, *Diccionari de lingüística*, Barcelona, Fundació Barcelona.
- DLC (1939-40): P. Labèrnia, *Diccionari de la llengua catalana*, 2 vols., Barcelona, Hereus de la v. Pla.
- DLC-EC (1994): *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- DLFF (1996): J. RASPALL, J. MARTÍ, *Diccionari de locucions*, Barcelona, Edicions 62.
- DOBROVOL'SKIJ, D. (2000a): "Idioms in contrast: A functional view", G. CORPAS ed., *Las lenguas de Europa: Estudios de fraseología, fraseografía y traducción*, Granada, Comares, 367-88.
- DOBROVOL'SKIJ, D. (2000b): "La especificidad nacional y cultural en fraseología", PÀMIES, A., LUQUE, J. eds., *Trabajos de lexicografía y fraseología contrastivas*, Granada, Granada Lingüística, 63-77.
- DOYLE, Ch. C. (1975): "On Some Paremiological Verses", *Proverbium*, 25, 979-982.
- DPD (1989): F. MONTREYNAUD, A. PIERRON, F. SUZZONI, *Dictionnaire de proverbes et dictons*, Paris, Le Robert.
- DPF (1932): F. MISTRAL, *Lou Tresor dóu Felibrige ou Dictionnaire provençal-français*, 4 vols., Paris, Delagrave.

- DPSM (1986): M. MALOUX, *Dictionnaire des proverbes, sentences et maximes*, Paris, Larousse.
- DR (1975): J. G. CAMPOS, A. BARELLA, *Diccionario de refranes*, Madrid, Anejos del BRAE.
- DRAE (1780): Real Academia Española, *Diccionario de la lengua castellana*, Madrid, J. Ibarra.
- DSFF (2004): M. T. ESPINAL, *Diccionari de sinònims de frases fetes*, Barcelona/València, PAM-PUAB-PUV.
- DSLG (2003): R. Tosi, *Dizionario delle sentenze latine e greche*, Milano, Rizzoli.
- DUCROT, O. (1986): *Le dire et le dit*, Paris, Minuit [trad. esp.: *El decir y lo dicho. Polifonía de la enunciación*, Barcelona, Paidós, 1986].
- DUE (1998): M. MOLINER, *Diccionario de uso del español*, 2 vols., Madrid, Gredos.
- DUNDES, A. (1965): "The Study of Folklore in Literature and Culture: Identification and Interpretation", *Journal of American Folklore*, 78, 136-142.
- DUPLESSIS, M. G. (1847): *Bibliographie parémiologique*, Paris, Potier.
- ELIAS DE TEJADA, F. (1950): *Las doctrinas políticas en la Cataluña medieval*, Barcelona, Aymà.
- EP (1997): G. PACZOLAY, *European Proverbs in 55 Languages*, Hungary, Veszprém.
- ESCRIVÀ, V. ed. (1981): *Espill*, València, Institució Alfons el Magnànim.
- ESPINAL, M. T. (2004): *Diccionari de sinònims de frases fetes*, Barcelona, UAB.
- FABRA, P. (1918): *Gramàtica catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- FALUBA, K., MORVAY, K. (1986): "Noticia del diccionario manual catalán-húngaro", *Acta romanica*, 11, 52-81.
- FARINELLI, A. (1905): "Note sulla fortuna del *Corbaccio* nella Ispagnia medievale", *Bausteine zur romanischen Philologie. Festgabe für A. Mussafia*, Halle, Niemeyer, 440-460.
- FERRANDO, A. (1978): *Narcís Vinyoles i la seua època*, València, Universitat de València.

- FERRANDO, A. (1983): *Els certàmens poètics valencians*, València, Institució Alfons el Magnànim.
- FERRANDO, A. (1995): “El *Regiment preservatiu e curatiu de la pestilència de Lluís Alcanyís*”, *A sol post*, 3, 95-114.
- FERRANDO, A., NICOLÀS, M. (2000, 2002): *Història de la llengua catalana*, 2 vols., Barcelona, UOC.
- FERRAZZI, J. P. (1865): “Sentenze della *Divina Comedia*”, *Enciclopedia Dantesca*, Bassano, Tipocalcografia Sante Pozzato, II, 1-46.
- FERRER I BIGNÉ, R. (1873): *Estudio histórico-crítico sobre los poetas valencianos de los siglos XIII, XIV y XV*, València, Imp. De J. Rius [edició facsímil de París-València, 1991].
- FRANK, G. (1943): “Proverbs in Medieval Literature”, *Modern Language Notes*, 58, 508-515.
- FUSTER, J. (1955-58): «Jaume Roig i sor Isabel de Villena», *Revista valenciana de filologia*, 5, 227-260.
- FUSTER, J. (1989): *Llibres i problemes del Renaixement*, València, IIFV/PAM.
- FUSTER, J. ed. (1973): Joan TIMONEDA, *Flor d' enamorats*, València, Albatros.
- GARCIA SEMPERE, M. ed. (2002): *Lo Passi en cobles (1493)*, València/Barcelona, IIFV/PAM.
- GARCIA, J. L. (2002): “Els noms catalans i valencians de les monedes”, *Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes* (València, 2001), València, Denes, 1029-58.
- GARCÍA-PAGE, M. (2008): *Introducción a la fraseología española. Estudio de las locuciones*, Barcelona, Anthropos.
- GEC (1969-80): *Gran Enciclopèdia Catalana*, 15 vols., Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- Gènesi de Scriptura: Compendi historial de la Bíblia que ab lo títol de Gènesi de Scriptura trelladà del provençal a la llengua catalana mossèn Guillem Serra en l'any MCCCCLI, y ara ha fet estampar per primera vegada En Miquel Victorià Amer*, Barcelona, 1883 [Biblioteca virtual Joan Lluís Vives. Concordances].
- GGL (1982-85): M. COLOM, *Glossari general lul·lià*, 5 vols., Palma, Moll.

- GIMENO, L., PITARCH, V. eds. (1982): *Poesia eròtica i burlesca dels segles XV i XVI*, València, Tres i Quatre.
- GIMENO, L., PITARCH, V. eds. (1988): *Lo procés de les olives. Lo somni de Joan Joan*, València, Tres i Quatre.
- GÓMEZ MONLLOR, P. (1999): "La traducció del refrany". *La traducció del discurs*, J. L. MARTOS ed. Alacant, Publicacions de la Universitat d'Alacant, 19-34.
- GONZÁLEZ REY, M. I. (2000): "La presencia de la comparación en la construcción de expresiones idiomáticas del español y del francés", *Cahiers du PROHEMIO*, 3, 213-228.
- GONZÁLEZ REY, M. I. (2002): *La phraséologie du français*, Tolosa de Llenguadoc, Presses Universitaires du Mirail.
- GONZÀLVEZ, H. (2003): *El diccionari de l'Espill de Jaume Roig*, tesi doctoral, Universitat d'Alacant.
- GRECIANO, G. (1993): "Vers une modélisation phraséologique: Acquis et projets d'EUROPHRAS", *Terminologies nouvelles*, 10, 16-22.
- GRECIANO, G. ed. (2000): *Micro- et macrolexèmes et leur fixement discursif*, Louvain-Paris, Éditions Peters.
- GREIMAS, A. J. (1960): "Idiotismes, proverbes, dictons", *Cahiers de Lexicologie*, 2, 41-61.
- GUARDIOLA, M. I. ed. (2004): ROS, C., *Raro diccionario valenciano-castellano, único, y singular, de voces monosylabas*, Alacant, Universitat d'Alacant.
- GUERAU DE MONTMAJOR, G. (1586): *Breu descripció dels mestres que anaren a besar dels mans a sa majestat del rei don Felip*, A. FURIÓ ed., València, Universitat de València, 1999.
- GUIA, J. (1997): "Tres notes sobre el *Jardinet d'orats*", *Afers*, 27, 453-462.
- GUIA, J. (1998): "Sobre les fonts catalanes de l'*Espill*", *Revista de Catalunya*, 125, 135-166.
- GUIA, J. (1999a): *Fraseologia i estil. Enigmes literaris a la València del segle XV*, València, Tres i Quatre.

- GUIA, J. (1999b), "Concordances fraseològiques en la valenciana prosa", // *Congreso Internacional de Paremiología* (Córdoba, 1998), *Paremia*, 8, 267-271.
- GUIA, J. (2000): "Sobre la formalització matemàtica de les concordances fraseològiques d'un text", *Literatura i ciència: un acostament*, Barcelona, AELC.
- GUIA, J. (2002): "De *Lo Cartoixà* a l'*Espill*. Concordances textuais i dades contextuais", *Afers*, 41, 151-189.
- GUSTÀ, M. ed. (1978), Jaume ROIG, *Espill o Llibre de les dones*, Barcelona, Edicions 62-La Caixa.
- HAUF, A. (2001): "De l'*Speculum humanae salvationis* a l'*Espill* de Jaume Roig. Itinerari especular i figural", *Estudis romànics*, 23, 175-219.
- HILFERTY, J. (1995): "Metonímia i metàfora des d'una perspectiva cognitiva", *Caplletra*, 18, 31-44.
- HOLBEK, B. (1970): "Proverb Style", *Proverbium*, 15, 54-56.
- JANER, F. ed. (1983): *Libro de Alexandre*, Barcelona, Orbis.
- KARAGIORGOS, P. (1999): *Greek and English Proverbs*, Corfu, Ioannina.
- KÓTOVA, M. (1997): "As achegas rusas ós estudos fraseolóxicos", *Actas do I Coloquio Galego de Fraseoloxía*, X. FERRO ed., Compostela, Centro Ramon Pinheiro, 247-56.
- LAKOFF, G., JOHNSON, M. (1980): *Metaphors we Live by* (trad. esp.: *Metáforas de la vida quotidiana*, Madrid, Cátedra, 1986).
- LANGFORS, A., ed. (1926): *Recueil général des Jeux-Partis français*, S.A.T.F., 1926.
- LARDINOIS, A. P. (1995): *Wisdom in Context: The use of Gnomonic Statements in Archaic Greek Poetry*, Diss. Princeton University.
- LAWICK, H. VAN (2006): *Metàfora, fraseologia i traducció. Aplicació als somatismes en una obra de Bertolt Brecht*, Aachen, Shaker Verlag.
- LÓPEZ GARCIA, A. (1984, 1990): "La estructura formal del modismo", *Nuevos estudios de lingüística*, Murcia, Universidad de Murcia, 193-205.
- LÓPEZ ROIG, C. (2002): *Aspectos de fraseología contrastiva (alemán-español) en el sistema y en el texto*, Frankfurt, Peter Lang.

- LORENTE, M. (1996): "La lexicografia teòrica: els prototips de diccionaris", *Estudis de llengua i literatura catalanes*, XXXIII (*Miscel·lània Germà Colon*, 6), Barcelona, PAM, 339-63.
- LORENTE, M. (2002): "Altres elements lèxics", J. SOLÀ dir., *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, 831-88.
- LUQUE, J, PÀMIÉS, A. eds. (2005): *La creatividad en el lenguaje: colocaciones idiomáticas y fraseología*, Granada, Granada Lingvistica.
- MAINGUENEAU, D., SALVADOR, V. (1995): *Elements de lingüística per al discurs literari*, València, Tàndem.
- MARTÍ GADEA, J. (1891): *Novísimo diccionario general valenciano-castellano*, València, Imp. de J. Canales Romà.
- MARTIN, L. (1996): *La tradició animalística en la literatura catalana medieval*, Alacant, Institut de Cultura "Juan Gil-Albert".
- MARTIN, L. (1999): "Les comparacions de tema animal relacionades amb el desengany amorós en les poesies de Joan Roís de Corella i en l'*Espill* de Jaume Roig", MARTINES, V. ed., *Estudis sobre Joan Roís de Corella*, Alcoi, Marfil, 193-209.
- MARTÍNEZ MARIN, J. (1996): *Estudios de fraseología española*, Málaga, Libreria Ágora.
- MARTINS-BALTAR, M. ed. (1997): *La locution entre langue et usages*, Paris, ENS Éditions.
- MATEU I LLOPIS, F. (1937): *El florí d'or d'Aragó*, València, Institut d'Estudis Valencians.
- MATHEU I SANÇ, Llorenç: veg. MIQUEL I PLANAS ed., 1936-42.
- MEJEAN, S. (1971): *La chanson satirique provençale au Moyen-Âge*, Paris, A.-G. Nizet.
- MIEDER, W. (1974): "The Essence of Literary Proverb Studies", *Proverbium*, 23, 888-894.
- MIEDER, W. BRYAN, G. B. (1996): *Proverbs in World Literature: A Bibliography*, New York, Peter Lang.
- MIQUEL I PLANAS, R. ed. (1911): *Cançoners satírics valencià dels segles XV y XVI*, Barcelona, Biblioteca Catalana.

- MIQUEL I PLANAS, R. ed. (1929-1950): *Spill o llibre de consells de Jaume Roig, poema satíric del segle XV*, 2 vols., Barcelona, Biblioteca Catalana.
- MIQUEL I PLANAS, R. ed. (1936-42): *El espejo de Jaime Roig*, Barcelona, Orbis [Reedició a Madrid, Alianza Editorial, 1987, amb pròleg i notes de Jaume Vidal Alcover].
- MONTORO DEL ARCO, E. (2005): "Sobre la valoración de la fraseología: perspectiva historiográfica", *Actas del V Congreso de la SEHL*, v. II, Murcia, Universidad de Murcia, 1463-1477.
- MONTORO DEL ARCO, E. (2006): *Teoría fraseológica de las "locuciones particulares"*, Frankfurt, Peter Lang.
- MOREL-FATIO, A. (1885): *Rapport sur une mission philologique à Valence, suivi d'une étude sur le "Livre des femmes", poème valencien du XVe siècle, de maître Jaume Roig*. Paris.
- MORVAY, K. (1995): "Problemes de fraseologia i fraseografia catalanes", *Caplletra*, 18, 211-220.
- MORVAY, K. (1996): "Harri batez bi kolpe. Cuestiones de fraseología comparada", *Euskera*, 3, 719-767.
- MORVAY, K. (2003): "El DCVB i la fraseologia rossellonesa (notes fraseogràfiques sobre el projecte d'un *Petit diccionari fraseològic cerdanià*)", GUISCAFRÈ, J., PICORNELL, A. eds., *Actes del Congrés Internacional A. M. Alcover* (Palma, 2001), Barcelona, PAM, 343-370.
- MORVAY, K. (2006): *Els bons usos es perden. Petit Diccionari Fraseològic Cerdanià*, Nyitott Könyv.
- NACCARATO, F. ed. (1981): F. EIXIMENIS, *Lo llibre de les dones*, 2 vols., Barcelona, Curial.
- NACISCIONE, A. (2001): *Phraseological Units in Discourse: Towards Applied Stylistics*, Riga, Latvian Academy of Culture.
- NATTINGER, J. R., DE CARRICO, J. S. (1992): *Lexical Phrases and Language Teaching*, Oxford, Oxford University Press.
- NEGREANU, C. (1991): "Littérature et parémiologie chez François Villon et Constantin Negruzzi", *Proverbium*, 8, 113-119.
- NÉNKOVA, V. A. (2008): "La comparación, la metáfora y la metonimia: recursos principales para la creación de las unidades fraseológicas", M.

- ÁLVAREZ DE LA GRANJA ed., *Lenguaje figurado y motivación*, Frankfurt, Peter Lang, 19-28.
- NICOLAU D'OLWER, L. (1913): "Aclaració al *Spill* (9494-9505)", *Estudis universitaris catalans*, 7, 179-81.
- NICOLAU D'OLWER, (1905): "Sobre les fonts catalanes del *Tirant lo Blanch*", *Revista de bibliografia catalana*, 5, 5-37.
- NORRICK, N. R. (1985): *How Proverbs Mean. Semantic Studies in English Proverbs*, Berlin, Mouton.
- NOTOPOULOS, J. A. (1957): "Homeric Similes in the Light of Oral Poetry", *The Classical Journal*, 52, 323-328.
- NOVATI, F. (1890-1910): "Le serie alfabetiche proverbiali e gli alfabeti disposti nella letteratura italiana de' primi tre secoli", *Giornale Storico della Letteratura Italiana*, 15 (1890) 337-401; 18 (1891) 104-147; 54 (1909) 36-58; 55 (1910) 266-308.
- ODEP (1992): *The Oxford Dictionary of English Proverbs*, Oxford, Clarendon Press (1^a. ed.: 1935).
- OLLIER, M. J. (1986): *Lexique et concordance de Chrétien de Troyes d'après la copie Guiot*, Montréal, Institut d'Etudes Médiévales.
- ONG, W. J. (1982): *Orality and Literacy. The Technologizing of the Word*, London, Methuen & Co. Ltd. [*Oralidad y escritura*, México, Fondo de Cultura Económica, 1987].
- ORAZI, V. (2007): "Strategie tematiche e strutturali nello *Spill*", *Estudis romànics*, 29, 159-79.
- ORIOU, C. (2002): *Introducció a l'etnopoètica. Teoria i formes del folklore en la cultura catalana*, Valls, Cossetània.
- PACHECO, A. ed. (1963): Francesc DE LA VIA, *Procés de la senyora de Valor contra en Bertran Tudela*, Barcelona, Biblioteca Catalana d'Obres Antiques.
- PACHECO, A. ed. (1983): *Blandín de Cornualla i altres narracions en vers dels segles XIV i XV*, Barcelona, Edicions 62.
- PAIONI, P. (1971): "I proverbi di Villon", *Studi Urbinati di Storia, Filosofia e Letteratura*, 45, 1131-1136, 1136a-1136b.
- PÀMIES, A., LUQUE, J. eds. (2000): *Trabajos de lexicografía y fraseología contrastivas*, Granada, Universidad de Granada.

- PATTERSON, S. G. (1913): "An Italian Proverb Collection", *Romanic Review*, 4, 323-329.
- PCC (1992-99): Sebastià FARNÉS, *Paremiologia catalana comparada*, 8 vols., J. VIDAL ALCOVER, J. SUNYER, J. L. SAVALL, eds., Barcelona, Columna.
- PEIRATS, A. I. (2002): *Jaume Roig, l'Spill: una edició crítica*, tesi doctoral, Universitat de València.
- PEIRATS, A. I. (2003a): "Analogies entre el *Livre des lamentations de Matheolus* i l'*Spill* de Jaume Roig", *Actes del XIII Col·loqui internacional de la Llengua i Literatura Catalanes*, M. C. ZIMMERMANN i A. CHARLON, eds., vol. II, Barcelona, PAM, 47-68.
- PEIRATS, A. I. (2003b): "Lo *Cartoixà*. Taller mòbil o coincidència amena amb l'*Spill* de Jaume Roig?", *Afers*, 45, 463-76.
- PELAI BRIZ, F. ed. (1865): *Lo libre de les dones e de concells...*, fet per lo magnífich mestre Jaume Roig, Barcelona, Joan Roca.
- PÉREZ SALDANYA, M. (1998): *Del llatí al català. Morfosintaxi verbal històrica*, València, Universitat de València.
- PF (1925): J. MORAWSKI, *Proverbes français antérieurs au XVe siècle*, Paris, Champion.
- PFEFFER, W. (1997): *Proverbs in Medieval Occitan Literature*, Gainesville, U. P. of Florida.
- PINTER, S. (2004): *Estudi de les unitats fraseològiques antroponímiques catalanes. Aplicació al fràsic del Diccionari Català-Valencià-Balear*, Tesi doctoral, Universitat de València.
- PML (1990): G. NEPI, A. PAREDI, *5000 proverbi e motti latini*, Milano, Hoepli.
- POTTIER, B. (1976): *Lingüística general*, Madrid, Gredos.
- PUCCIONI, G. (1967): "Recupero di un'espressione proverbiale romana [Etiam capilus unus habet umbram suam (Even a hair has its shadow)]", *Maia: Rivista di Letterature classiche*, 19, 176-178.
- QUEROL, F. (1963): *La vida valenciana en el siglo XV. Un eco de Jaume Roig*, València, Institució Alfons el Magnànim.
- RFPE (1959): Eleanor S. O'KANE, *Refranes y frases proverbiales españolas de la Edad Media*, Madrid, Anejos del BRAE.
- RIQUER, M. de (1964): *Història de la Literatura Catalana*, v. 3, Barcelona, Ariel.

- RIQUER, M. de (1975): *Los trovadores. Historia literaria y textos*, 3 vols., Barcelona, Ariel.
- RIQUER, M. de (1989): "Guillem de Cervera és Cerverí de Girona", *Revista de Catalunya*, 28, 127-138.
- RM (1989): *Le Robert méthodique: Dictionnaire méthodique du français actuel*, Paris, Le Robert.
- RODRÍGUEZ PUÉRTOLAS, J., ALPERA, L. eds. (1973): *Poesia i societat a l'Edat Mitjana*, Palma, Moll.
- ROS, C. (1736): *Tractat d'adages i refranys valencians*, València, Imp. de J. Garcia (1a. ed.: 1733) [Edició facsímil de la llibreria París-València, 1979].
- ROS, C. ed. (1735): *Lo libre de les dones, e de consells donats per mosén Jaume Ros a son nebot Balthasar Bou, senyor de Callosa*, València, Josep Garcia [Reimpressió de la impremta Domènech, de València, 1983].
- RPR (2001): Hernán NÚÑEZ, *Refranes o proverbios en romance*, Salamanca, Juan de Cánova, 1555. J. COMBET, J. SEVILLA, G. CONDE, J. GUIA eds., 2 vols., Madrid, Guillermo Blazquez.
- RUBIÓ I BALAGUER, J. (1984-86): *Història de la literatura catalana*, 3 vols., Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- RUBIO VELA, A. (1983): "Autobiografia i ficció en l'*Espill* de Jaume Roig. A propòsit de l'episodi en l'hospital", *L'Espill*, 17-18, 127-148.
- RUBIO VELA, A. (1994-95): "Las epidemias de peste en la ciudad de Valencia durante el siglo XV. Nuevas aportaciones", *Estudis castellonencs*, 6, 1179-1221.
- RUIZ GURILLO, L. (1997): *Aspectos de fraseología teórica española*, Universitat de València, Anejo XXIV de *Cuadernos de Filología*.
- RUIZ GURILLO, L. (1998a): *La fraseología del español coloquial*, Barcelona, Ariel.
- RUIZ GURILLO, L. (1998b): "Una clasificación no discreta de las unidades fraseológicas del español", G. WOTJAK, ed., *Estudios de fraseología y fraseografía del español actual*, Frankfurt, Vervuert, 13-37.
- RUSSO, J. A. (1983): "The Poetics of the Ancient Greek Proverb", *Journal of Folklore Research*, 20, 121-130.
- SALVÀ, A. (1934): "Mestre Jacme Roig y Baltasar Bou", *BSCC*, XV, 294-301.

- SALVADOR, N., JOSET, J. eds. (1990): Arcipreste de Hita, *Libro del Buen Amor*, Madrid, Espasa Calpe.
- SALVADOR, V. (1995): “De la fraseologia a la lingüística aplicada”, *Caplletra*, 18, 11-30.
- SALVADOR, V., CLIMENT, L. eds. (2006): *El discurs prefabricat II. Fraseologia i comunicació social*, Castelló de la Plana, Universitat Jaume I.
- SALVADOR, V., PIQUER, A. eds. (2000): *El discurs prefabricat. Estudis de fraseologia teòrica i aplicada*, Castelló de la Plana, Universitat Jaume I.
- SAN VALERO, J. (1971): “La modernidad del protagonista del *Spill* de Jaume Roig”, *Anales del Centro de Cultura Valenciana*, 32, n. 56, 1-17.
- SANCHIS SIVERA, J. (1999): Mateu RODRIGO ed., *Estudis d'història cultural*, València-Barcelona: IIFV-PAM.
- SANCHIS SIVERA, J. ed. (1932-34, 1971): Vicent FERRER, *Sermons*, vols. I-II, Barcelona, Barcino.
- SANCHO, P. (1999): *Introducció a la fraseologia. Aplicació al valencià col·loquial*, València, Denes.
- SANCHO, P. (2002a): “La desautomatización de unidades fraseológicas en el discurso publicitario”, *IV Congreso de Lingüística General* (Cádiz, 2000), Cádiz, Universidad de Cádiz, 2319-2328.
- SANCHO, P. (2002b): “Marcadores del discurso”, *Lynx: Panorámica de estudios lingüísticos*, 1, 51-61.
- SANCHO, P. (2003): “Anàlisi contrastiva interdialectal de la fraseologia: el cas de *déu n'hi do, ausa(d)es/a gosa(d)es i espaiet*”, *Catalan Review*, 17/2, 151-176.
- SANTAMARÍA, M. I. (2003): *La fraseología española en el diccionario bilingüe español-catalán: aplicaciones y contrastes*, Alacant, Universitat d'Alacant.
- SCHIB, G. (1977): Vicent FERRER, *Vocabulari de sant Vicent Ferrer*, Barcelona, Fundació S. Vives.
- SCHIB, G. ed. (1975-88): Vicent FERRER, *Sermons*, vols. III-VI, Barcelona, Barcino.
- SCHULZE-BUSACKER, E. (1985): *Proverbes et expressions proverbiales dans la littérature narrative du Moyen Âge français*, Genève-Paris, Slatkine.

- SCHULZE-BUSACKER, E. (1989): "Les Proverbes au vilain", *Proverbium*, 6, 113-127.
- SECO, M., ANDRÉS, O., RAMOS, G. (2004): *Diccionario fraseológico documentado del español actual*, Madrid, Aguilar.
- SERRANO CAÑETE, J. (1883): "Recuerdo apologético del maestro Jaime Roig y Pellicer", *Revista de Valencia*, 3, 529-45.
- SERRANO MORALES, J. E. (1898-99): *Reseña histórica, en forma de diccionario, de las imprentas que han existido en Valencia*, València, F. Domènech.
- SPERBER, D., WILSON, D. (1986): *Relevance*, Harvard, Harvard University Press [trad. esp.: *La relevancia*, Madrid, Visor, 1991].
- STEGMANN, T. D. (1997): "Aspectes del «realisme tècnic» i del «no-detallisme» al *Tirant lo Blanc*", *Zeitschrift für Katalanistik*, 10, 7-38.
- STEGMANN, T. D., HESS, R., SIEBENMANN, G., FRAUENRATH, M. (1995): *Diccionario terminológico de las literaturas románicas*, Madrid, Gredos.
- TAYLOR, A. (1931): *The Proverb*, Cambridge/Massachusetts, Harvard University Press [W. MIEDER ed., *The Proverb and An Index to "The Proverb"*, Bern/Frankfurt am Main/New York, Peter Lang, 1985]
- TAYLOR, A. (1934): "Problems in the Study of proverbs", *Journal of American Folklore*, 47, 1-21 [W. MIEDER, ed., *Selected Writings on Proverbs by Archer Taylor*, Helsinki, Suomalainen Tiedeakatemia, 1975, 15-39; *DeProverbio.com*, 1996, Vol. 2, Núm. 2]
- TIMONEDA, Joan (1562): veg. FUSTER ed. (1973).
- TIÑENA, J. ed. (1988): Jaume ROIG, *Espill*, Barcelona, Laertes.
- TOLLIS, F. ed. (2001): *La locution et la périphrase. Du lexique à la grammaire*, Paris, L'Harmattan.
- TRISTÀ, A. M. (1976-77): "La fraseología como disciplina lingüística", *Anuario L/L*, 7-8, 155-161.
- TRISTÀ, A. M. (1983): "Fuentes de las unidades fraseológicas: sus modos de formación", Z. V., CARNEADO, A. M. TRISTÀ eds., *Estudios de fraseología*, La Habana, Academia de Ciencias de Cuba, Instituto de Literatura y Lingüística.

- UGARTE, X. (2000): "Aunque muda el pelo la raposa, su natural no despoja: criterios de traducción paremiológica en cuatro versiones de *La Celestina*", *Actes du Colloque International "Expressions figées: idiomatinité, traduction"* (Orléans, 1999), *Cahiers du Prohemio*, 3, 229-238.
- VALERA, F., KUBARTH, H. (1994): *Diccionario fraseológico del español moderno*, Madrid, Gredos.
- VAZQUEZ MORA, E. M. (2003): *Les unitats fraseològiques en Bridget Jone's Diary, de Hellen Fielding: gènere i traducció*, Treball d'investigació, Universitat de València.
- VÁZQUEZ-AYORA, G. (1977): *Introducción a la Traductología*, Washington D.C., Georgetown University Press.
- VELA, C. (1996): "La *col·lació*, un àpat medieval poc conegut", *La Mediterrània, àrea de convergència de sistemes alimentaris (segles V-XVIII)*. XIV *Jornades d'estudis històrics locals* (Palma, 1995), Palma, IEB, 669-686.
- VENTURA, J. (1978): *Inquisició espanyola i cultura renaixentista al País Valencià*, València, Tres i Quatre.
- VENY, J. (1991): *Mots d'ahir i mots d'avui*, Barcelona, Empúries.
- VENY, J. (1993): "El valencià antic "saura" 'gralla' no és un mot fantasma", *Miscel·lània Joan Fuster*, 6, Barcelona, PAM, 307-317.
- VENY, J. (2001): *Llengua històrica i llengua estàndard*, València, Universitat de València.
- VENY, J. (2006): *Contacte i contrast de llengües i dialectes*, València, Universitat de València.
- VENY, J. ed. (1971): JACME D'AGRAMONT, *Regiment de preservació de pestilència*, Tarragona, Diputació Provincial.
- VINDEL, F. (1946): *El arte tipográfico en Valencia, Mallorca y Murcia durante el siglo XV*, Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores.
- VLI (1999): N. ZINGARELLI, *Vocabolario della lingua italiana*, Bologna, Zanichelli.
- VORAGINE, J. (1982): MACIAS, J. M. trad., *La leyenda dorada*, 2 vols., Madrid, Alianza editorial.

- WHITING, B. J. (1935): "Proverbial Material in the Old-French Poems on Reynard the Fox", *Harvard Studies and Notes in Philology and Literature*, 17, 235-270.
- WHITING, B. J. (1939): "The Study of Proverbs", *Modern Language Forum*, 24, 57-83 [J. HARRIS, W. MIEDER, eds., *When Evensong and Morrowsong Accord. Three Essays on the Proverb*, Harvard University Press, 1994, 87-113].
- WHITING, B. J. (1968): *Proverbes, Sentences, and Proverbial Phrases from English Writings Mainly before 1500*, Harvard, Belknap Press.
- WITTLIN, C. (1991): *Repertori d'expressions multinominals i de grups de sinònims en traduccions catalanes antigues*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- WITTLIN, C. (1995): *De la traducció literal a la creació literària*, València-Barcelona, IIFV-PAM.
- WITTLIN, C. ed. (1980-89): B. Latini, *Llibre del tresor*, 4 vols., Barcelona, Barcinoi.
- WITTLIN, C. et alii eds. (1986-87): F. EIXIMENIS, *Dotzè llibre del Crestià*, 2 vols., Girona, Universitat de Girona.
- WORTH, B. L. (1956): *Languages, Thought and Reality* (trad. esp.: *Lenguaje, pensamiento y realidad*, Barcelona, Barral, 1971).
- WOTJAK ed. (1998): *Estudios de fraseología y fraseografía del español actual*, Frankfurt-Madrid, Vervuert-Iberoamericana.
- YORIO, C. A. (1989): "Idiomaticity as an indicator of second language proficiency", HYLSTENSTAM, K. H.; OBLER, L. K. eds., *Bilingualism Across the Lifespan*, Cambridge, Cambridge University Press.
- YSERN, J. A. (1996-97): "Retòrica sermonària, *exempla* i construcció textual de l'*Espill* de Jaume Roig", *Revista de Llenguas y Literaturas Catalana, Gallega y Vasca*, 5, 151-180.
- ZULUAGA, A. (1980): *Introducción al estudio de las expresiones fijas*, Frankfurt, Peter Lang.
- ZULUAGA, A. (1997): "Sobre las funciones de los fraseologismos en textos literarios", *Paremia*, 6, 631-640.

- ZULUAGA, A. (2002): “Los *enlaces frecuentes* de María Moliner. Observaciones sobre las llamadas colocaciones”, *Lingüística española actual*, 24/1, 97-114.
- ZUMTHOR, P. (1976): “L'épiphonème proverbial”, *Revue des Sciences Humaines*, 163, 313-328.

APÈNDIX I

**RELACIÓ DE LES UFs DE L'*ESPILL*
ORDENADES SEGONS ELS MOTS CLAU,
AMB REMISSIÓ AL REGISTRE CORRESPONENT
DE LA BASE DE DADES**

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Açaçar	Açaçar com cans a llebre	FE0037
Açò	Açò és	FE0644
Adés	Adés..., adés...	FE0367
Adorar	Adorar latriament	FE0009
Advocar	Advocar millor que Ester	FE0909
Afany	Mortal afany	FE0852
Agnuscast	Agnuscast	FE0417
Aigua	Aigua beneïda	FE0358
Aigua	Aigua de vida	FE1036
Aigua	Aigua dolça	FE0718
Aigua	Aigua manal	FE1034
Aigua	Aigua viva	FE1035
Aigua-ros	Aigua-ros	FE0934
Aigua-sal	Aigua-sal	FE0727
Aiguamoll	Aiguamoll	FE1003
Aigües	Aigües amargues	FE0951
Així	Així com	FE0015
Alçar	Alçar Déu / Llevar Déu	FE0280
Alfanic	D'alfanic	FE0130
Alias	<i>Et alias</i>	FE0807

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Almenys	Almenys	FE0059
Almoïna	Del que et sobra, fes-ne almoïna	FE0960
Als	L'als	FE0163
Alt	Alt com plançó	FE0312
Alt	En alt	FE0700
Allunyar	Qui s'allunya dels seus, l'àira Déus	FE0151
Amagar	Amagar les mans	FE0142
Amar	Amar i témer	FE0003
Amic	Fel amic	FE0166
Amor	Amor pura tots temps dura	FE0543
Amor	D'armes i d'amors, a un plaer cent dolors	FE0828
Amor	Fina amor	FE0547
Amor	Folla amor	FE0741
Amor	L'amor primera és millor	FE0047
Anar	Anar al foc com la cugula	FE0574
Anar	Anar de cara / Anar d'esquena	FE1015
Anar	Anar de mal en pitjor	FE0231
Anar	Anar de pic en sola	FE0045
Anar	Anar del llit al vas	FE0722
Anar	Anar en (tota) part	FE0219

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Anar	Anar en foll	FE0776
Anar	Anar i venir	FE0074
Anell	Qui té l'anell?	FE0328
Ànima	Ànima i cos	FE0797
Ans	Ans de / Enans de	FE0157
Ans	Ans que	FE0097
Antic	Antic de dies	FE0026
Apartar	Apartar-se dels esculls com el bon nauxer	FE0965
Aprés	En après	FE0508
Aprés	Poc après	FE0184
Ara	Ara..., adés...	FE0512
Ara	Ara..., ara...	FE0607
Arbre	Arbre de vida	FE0846
Arbre	El bon arbre fa bon fruit i el mal arbre, mal fruit / L'arbre que no fa (bon)fruit s'ha de tallar i llençar al foc	FE0573
Arc	Arc sempre armat, o fluix o trencat	FE0794
Arc	Arc turquès	FE0836
Arca	Arca de Noé	FE0877
Argila	Argila d'Iram	FE0887
Arrencar	Arrencar-se els cabells	FE0255
Arronsar	Arronsar el nas / Tòrcer el nas	FE0229

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Art	Les set arts liberals	FE0848
Art	Males arts / Bones arts	FE0719
Atansar	Atansa't als bons i seràs un d'ells	FE0165
Aücar	Aücar com llops	FE0028
Ausades	Ausades	FE0137
Avui	D'avui més	FE0113
Badoc	Al badoc, mudeu-li el joc	FE0339
Balança	Balança de carnisser	FE0679
Ballar	Ballar al so de les tisoires	FE0116
Bambolla	Bambolla de sabó	FE0686
Banc	Banc del fre	FE0252
Bany	Bany d'en Sanou	FE0300
Bany	Bany d'en Suau	FE0301
Banyar	Banyar-se en aigua de roses	FE0933
Banyar	Banyar-se set vegades al Jordà com Naaman	FE0925
Barbuda	A dona barbuda, de lluny la saluda	FE0449
Baró	Del bon baró, pren bon consell	FE0821
Bastar	No bastar (tal cosa) per a poder dir (tal altra)	FE0085
Batre	Batre's els pits	FE1026
Bé	Qui més bé els fa, pitjors les ha	FE0077

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Bec	Del bec groc	FE0043
Bec	El fals amic, amb el bec te pic i amb la mà t'abric / El fals amic, amb les ales et cobre i amb el bec te pic	FE0810
Bell	Al bell de dia --- De bell de dia	FE0251
Bellmarí	Bellmarí	FE0672
Benaurat	Benaurat és qui per mal d'altri es castiga	FE0093
Beure	Beure en carabassa	FE0430
Beure	Beure en flascó	FE0699
Beure	Beure's les adives	FE0234
Beure	No beure aigua clara ni posar-se en arbre verd, com la tortra	FE0674
Blanc	Més blanc que la neu	FE0844
Blasfemar	Blasfemar com un heretge	FE0924
Bo	Bo i millor	FE1055
Boca	Boca d'Or	FE0907
Bou	El bou coneix qui el té, i l'ase, l'estable de l'amo	FE0041
Bovalar	Bovalar dels Agustins	FE0422
Brau	Brau com un toro / Brau com un lleó	FE0445
Bresca	Bresca de Samsó	FE0886
Buf	A tot buf hi ha baf	FE0346
Bufar	Bufar al foc	FE0805
Bufar	Bufar al foc altra vegada com alquimista	FE0813

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Buidar	Això és com voler buidar la mar en un clot d'arena	FE0754
Bullir	Bullir l'olla	FE1060
Butles	Butles falses	FE1064
Ça	De ça, de lla	FE0409
Cabell	En cabells	FE0158
Caganiu	Caganiu	FE0313
Cald	De cald en cald	FE0401
Caldre	No cal dir res	FE0750
Callar	Qui calla, atorga	FE0838
Camí	Camí de mà esquerra / Camí de mà dreta	FE0962
Camí	Camí ferrat	FE0170
Camí	Camí reial	FE0967
Camí	El camí menys ferrat mai no és errat	FE0966
Camp	Camp clos	FE0739
Camp	Camp de Damasc	FE0832
Cant	Cant de sirena	FE0767
Cant	Cant del cigne	FE1040
Cantar	Cantar gall i gallina / Cantar la gallina	FE0366
Cantar	Cantar missa	FE0706
Cànter	Tant va el cànter a la font que a la fi es trenca	FE0383

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Càntic	Càntic dels Càntics	FE0876
Canya	Canya vana	FE0572
Cap	Al cap de	FE0200
Cap	Cap d'any	FE0483
Cap	Cap de cent	FE1022
Cap	Cap de guaites	FE0115
Cap	Cap del món	FE1023
Cap	Madeixa sens centener	FE0683
Caplleuta	A caplleuta	FE0024
Captar	Captar benevolència	FE0910
Cards	Cards i espines	FE0005
Carn	De carn i os	FE0895
Càrrec	Al càrrec de	FE0503
Carro	Carro d'Elies	FE0883
Carro	Carro triümfal	FE0985
Cartoixa	Cartoixa de Portaceli	FE1087
Cartoixa	Cartoixa de Scala Dei	FE1083
Cartoixa	Cartoixa de Vall de Crist	FE1085
Casa	De bona casa, bona brasa	FE0583
Casament	Casament negre	FE0098

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Casament	Casaments entre parents no fan prova	FE0623
Casar	Més val casar que no cremar	FE0826
Casat	Casat difunt mai no és trobat amonedat	FE0630
Castell	Castell de Sant Martí Sarroca	FE0171
Cau	Al cau!	FE0625
Cavalcar	Cavalcar tort en la sella	FE0307
Cavall	Cavall que mama llet de somera, no serà cavall lleuger	FE0783
Cec	Cec d'ira	FE0380
Cec	Entre els cecs, el tort és el rei	FE1072
Cec	Si un cec guia un altre cec, tots dos cauran a la fossa	FE0991
Celiandre	Quin celiandre per a llong ús!	FE0802
Cent	Cent Novel·les	FE0331
Cent	Qui en fa cent i no en fa una, no en fa ninguna	FE0745
Centella	D'una centella se fa gran foc / De poca brasa se fa gran foc / A poc a poc, s'encén el foc	FE0539
Cenyir	Cenyir fulla, no estoc / Donar esplanissades, no estocades	FE0310
Cenyir	Cenyir-se sobre viu	FE0473
Ceptre	Ceptre reial	FE0904
Cercar	Cercar les mans	FE0044
Cercar	Cercar peres en les figueres	FE0717
Cercar	Qui cerca el mal, prest el troba	FE0995

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Cert	De cert	FE0218
Cilici	Aspre cilici	FE1091
Cinc	Cinc sous	FE0106
Cinc	Els cinc senys	FE1057
Cinc	Els cinc volums	FE1006
Claus	Claus del cel	FE1038
Clavilla	Clavilla del mateix fust	FE0596
Cofre	Mig cofre	FE0242
Col·locar	Col·locar els pollets sota les ales, com fa la lloca	FE0913
Coloma	Simple coloma	FE0677
Coll	Coll de Balaguer	FE0636
Coll	De coll tort	FE0419
Collir	Collir roses	FE0740
Com	Com si	FE0236
Com	E com!	FE0302
Comanar	A Déu us coman!	FE0549
Comanda	A comanda de / En comanda de	FE0096
Compàs	De tal compàs	FE0806
Comprar	Comprar i vendre	FE0999
Comptar	Comptar florins d'altri	FE1111

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Compte	Amb compte i mesura / Amb pes i mesura	FE1056
Comú	En comú	FE0014
Conca	Conca del ros de Gedeon / Velló de Gedeon	FE0882
Congestió	Congestió melancòlica	FE0558
Consell	Del vell, el consell	FE0092
Consell	Qui pren consell de les dones no mor de fam, com féu Adam	FE0715
Continent	De continent	FE0107
Contraris	Els contraris, junts, es manifesten millor	FE1110
Contres	Contres i proves	FE0393
Cor	Cor de pedra / Cor de roca / Cor endurit / Cor empedrit	FE0348
Cor	De (tot, bon) cor	FE0010
Córrer	Córrer (algú) com bou en plaça	FE0535
Córrer	Córrer la Seca, la Meca i la Vall d'Andorra	FE0565
Córrer	Córrer puntes	FE0188
Córrer	Córrer toros / Torejar	FE0322
Cós	Cós d'agulla	FE0752
Cosí	Cosin germà	FE1068
Cosir	Cosir robes girades	FE0655
Cosir	Cosir-se la llengua / Cosir-se la boca	FE0235
Costar	Cost que costàs	FE0737

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Costar	Costar pel pebre	FE0489
Costar	Costar un dit	FE0439
Costat	Al costat de	FE0293
Costura	Falsa costura	FE0230
Coure	Coure en ast com a cabrit	FE0788
Créixer	Creixeu i multipliqueu-vos	FE0425
Creumar	Creumar-se al foc com papalló	FE0033
Creu	Monestir de Santes Creus	FE1084
Crida	Crida reial	FE0693
Cridar	Molts són els cridats i pocs els elegits	FE1043
Crim	Crim abominable	FE0651
Crim	Crim de lesa majestat	FE0837
Crim	Fals crim	FE0472
Crit	Grans crits	FE0482
Cruixir	Cruixir les dents	FE0220
Cua	Cua de milà	FE0671
Cuc	Cuc de seda	FE0801
Cuit	Cuit o cru	FE0402
Cuitar	Cuitar el pas	FE0972
Cuitar	Qui massa es cuita, crua pren la vianda	FE0400

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Curar	No curar de pus	FE0360
Curt	Curt de gambals	FE0308
Dansa	Baixa dansa	FE0191
Daurar	Daurar els frens	FE0029
Daurar	Daurar l'estany	FE0707
Davall	Davall el sol / Sota la capa del sol	FE0616
Debanar	Debanar (algú) com un cabdell / Cabdellar (algú)	FE0065
Deixar	Deixar de pescar com Pere i Andreu	FE0954
Deixar	Deixar en banda	FE0588
Deixar	Deixar en terra	FE0830
Deixar	Deixa'm estar!	FE0239
Delit	A delit (d'algú)	FE0936
Demamar	Demamar de consell	FE0228
Demamar	Demamar de fira	FE0297
Denís	Abadia de Saint Denis	FE0180
Depurar	Depurar-se al foc com l'or	FE0939
Des	Des que	FE0436
Desconsolat	Desconsolat com Tobies	FE1074
Desesperar	No desesperar-se com Caïm o Judes	FE0958
Desfer	Desfer la trossa	FE0370

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Despit	A despit (d'algú o d'alguna cosa)	FE0143
Destre	En destre	FE0446
Deu	Els deu manaments	FE0989
Déu	Així Déu m'ajut!	FE0544
Déu	Déu altíssim	FE0013
Déu	Déu creador	FE0008
Déu	Déu eternal	FE0854
Déu	Déu ho sap	FE0267
Déu	Déu no tement	FE0378
Déu	Déu proveeix a qui el serveix	FE0397
Déu	Déu tot ho veu / A Déu, res no li és amagat	FE0480
Déu	Déu vos salv!	FE0221
Déu	Hom deu amar Déu i el proisme	FE0011
Déu	Jurar per Déu / Pregar per Déu	FE0432
Déu	Mare de Déu / De Déu mare	FE0901
Déu	No es fa res, si Déu no ho permès / Se fa tot el que Déu vol	FE0595
Déu	Per Déu fon dit	FE1065
Déu	Si Déu vol / Déu ajudant	FE0100
Dia	De dia	FE0269
Dia	De dia en dia	FE0811

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Dia	Tot dia	FE0976
Diable	Qui amb diables fa llaurada, ha menester gran agullada	FE0641
Dijous	Dijous de la Cena	FE0415
Dijous	Dijous llarder	FE0316
Diluvi	General diluvi	FE0646
Dir	Ço diu lo tema	FE0006
Dir	Dir bé	FE0450
Dir	Dir les hores / Llegir les hores	FE0407
Dir	Dir mal (d'algú)	FE0078
Dir	Dir missa / Oir missa	FE0390
Dir	Dir raons / Fer raons	FE0330
Dir	No dir-ne pus	FE0721
Dir	Que es diu / Que és dit / Dit / No és dit...? / Es diu	FE0179
Dir	Sens dir "Jesús"	FE0778
Dit	Dit i fet	FE0374
Dita	Mala dita	FE0198
Divendres	Divendres, faves tendres	FE0656
Doble	Al doble	FE0855
Dol	Dol i plant	FE1097
Dolçor	Dolçor de vida	FE0978

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Dolor	Dolor i plor	FE0481
Domingo	Santo Domingo de la Calzada	FE0363
Dona	Dels pares pots haver béns, però una dona bona és un do de Déu	FE0615
Dona	Dona barbuda	FE0427
Dona	Dona errada	FE0654
Dona	Dona trencada	FE0429
Dona	Les afaitades són, de dia, dones; i de nit, mones	FE0818
Dona	Les dones són més glotes que la mar	FE0938
Donar	Donar (bon) recapte	FE0388
Donar	Donar a compte / Venir a compte	FE0653
Donar	Donar a dida	FE0781
Donar	Donar a entendre	FE0217
Donar	Donar color / Colorar	FE0056
Donar	Donar consell / Aconsellar	FE0019
Donar	Donar de cua	FE0603
Donar	Donar del peu (a alguna cosa)	FE0025
Donar	Donar escac pel roc	FE0814
Donar	Donar estrenes / Estrenar	FE0298
Donar	Donar faena	FE0581
Donar	Donar greix	FE1099

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Donar	Donar raó	FE0555
Donar	Donar sus i mat	FE0815
Donar	Donar un noguer a lloguer	FE0341
Donar	Donar-se brasa	FE0110
Donar	No donar malla (d'alguna cosa) / No valdre ni una malla	FE0268
Dons	Dons i presents	FE0520
Dormir	Dormir com (un) mort	FE0785
Dormir	Dormir la sesta	FE0438
Dot	Dot i creix	FE0629
Drap	Drap de boca	FE0275
Drap	Drap de coll	FE0241
Dret	Dret com (una) palmera	FE0875
Dret	Dret i envers	FE0518
Dret	En dret (d'alguna cosa)	FE0418
Dret	Per dret	FE0631
Dret	Contra dret / Contra fur	FE0772
Dur	Dur de cervell	FE1042
Dur	Més dur que marbre	FE0749
Edat	Edat complida	FE0628
Egua	L'egua prenyada paga la civada	FE0724

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Eixir	Eixir de la roca	FE0250
Eixir	Eixir defora	FE0560
Eixorca	Eixorca com una mula	FE0575
Eli	A l'eli	FE1086
Embotir	Embotir (algú) com al porcell	FE0723
Embriac	Embriac com Noé	FE0873
Emparellar	Emparellar-se amb els pitjors com la lloba	FE0149
Empeltar	L'empeltar no necessita força	FE0455
Empènyer	Empènyer el temps	FE0474
Emportar	Emportar-se la gata	FE0306
Endemà	En l'endemà	FE0469
Enfornar	A l'enfornar, se fan els pans geperuts	FE0582
Engany	Engany de mitges	FE0633
Enganyat	Enganyat en el cuinat com Isaac	FE0872
Engenollar	Engenollar-se set vegades com Jacob davant d'Esau	FE0973
Engolir	Engolit tres dies com Jonàs	FE1019
Ensuperbida	Ensuperbida i desobedient com Vastí	FE0994
Enterrador	Mai no hi manca enterrador ni hereu	FE0947
Entorn	Entorn de	FE0034
Entrar	Com llagosta	FE0791

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Entrar	Entrar al llaç	FE0602
Entrar	Entrar pel pesebre	FE0454
Entre	Entre tant	FE0075
Entrecuidat	Entrecuidat	FE1059
Entremetent	Entremetent	FE0225
Errar	Errar els comptes	FE0490
Escala	Escala de Jacob	FE0878
Escarnir	Escarnir el marit com na Micol a David	FE0868
Esriptura	Santes Esriptures	FE1047
Escriure	Allò que és escrit, roman escrit	FE1029
Escriure	Escriure en l'aigua	FE0709
Escut	Escut d'escorça	FE0457
Esguard	Per esguard de	FE0012
Esme	A bon esme (de qualcú)	FE0463
Esmussar	Esmussar les dents	FE0485
Esperar	Esperar que el riu pugi amunt	FE0757
Espines	Qui espines sembra, descalç no vaja	FE0381
Esplugabou	Esplugabou	FE0222
Espolsar	A qui no l'espolsa, se li fa cimolsa	FE0320
Espolsar	Qui no vol que se li arne, que l'espulse	FE0319

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Esposar	Esposar i reposar mai no es troben	FE0435
Esprémer	Esprémer la taronja	FE0551
Ésser	Ésser tengut	FE1066
Estar	Estar-se'n	FE1067
Estela	Estela de la mar	FE0862
Estendre	Estendre els peus	FE1080
Estirar	Estirar els estrops	FE0245
Estotjar	Estotjar aigua en cistella / Poar amb garbell / Prendre aigua en cistella	FE0690
Excusar	Qui s'excusa, s'acusa	FE0918
Exemple	Bé saps l'exemple	FE0571
Exerç	Exerç d'agulla	FE0458
Experiència	L'experiència és la mare de la ciència	FE1004
Extrem	La virtut és al mig / La virtut fuig dels extrems	FE0859
Falcó	Falcó sor	FE0624
Fals	Al fals	FE0111
Fals	Fals quarter	FE0988
Falla	Sens falla	FE0258
Familiaritat	Massa familiaritat engendra menyspreu	FE1011
Fat	Mal fat	FE0593
Fava	Faves sobrades	FE0937

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Fava	Faves tendres	FE0657
Fe	Mala fe	FE0839
Fe	Per ma fe!	FE0237
Feixar	Qui molt s'hi feixa [amb dones], prest ne mor	FE0742
Felló	Felló com un lleó	FE0627
Fer	Fer (el senyal de) la creu / Senyar	FE0168
Fer	Fer (qualque, la, una) volta / Voltar	FE0271
Fer	Fer (un) Déu (d'algú o d'alguna cosa)	FE0720
Fer	Fer (un) tort (a algú) / Tenir (un) tort (a algú)	FE0634
Fer	Fer bótes	FE0288
Fer	Fer botiga	FE0336
Fer	Fer caplleutes	FE0155
Fer	Fer com Jacob per fer-se ric	FE0944
Fer	Fer compte(s) (d'una cosa)	FE0120
Fer	Fer creure (una cosa)	FE0464
Fer	Fer curt el pas	FE0777
Fer	Fer d'un sou ducat / Fer d'un sou florí	FE0660
Fer	Fer d'una massa un veixell com fa l'oller	FE1054
Fer	Fer de carabassa cistella	FE0532
Fer	Fer del cel paella	FE0533

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Fer	Fer del verd bru	FE0534
Fer	Fer dol / Fer plant / Doldre's	FE1098
Fer	Fer el joc (d'algú)	FE0411
Fer	Fer escomesa / Escometre	FE0248
Fer	Fer falta (a algú) / Faltar (a algú)	FE0605
Fer	Fer festa (a algú) / Mostrar festa (a algú) / Fer festes (a qualque persona o animal)	FE0194
Fer	Fer joc com mestre Corà	FE0296
Fer	Fer juntes	FE0187
Fer	Fer la figa (a algú)	FE0537
Fer	Fer la salva	FE0257
Fer	Fer les barbes	FE0663
Fer	Fer lliga / (Ser) de lliga	FE0335
Fer	Fer llobades -- Llobacejar	FE1000
Fer	Fer lloc	FE0295
Fer	Fer ma via / Fer sa via / ...	FE0299
Fer	Fer mal joc (a algú)	FE0182
Fer	Fer mallada	FE0969
Fer	Fer mamella	FE0511
Fer	Fer nosa	FE0514
Fer	Fer obres pies com Tobies, Agustí, Llorenç, Martí, Nicolau i Tomàs	FE0959

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Fer	Fer osca al fus	FE0076
Fer	Fer passar per un cós d'agulla	FE0751
Fer	Fer pèixer	FE0259
Fer	Fer per algú	FE0434
Fer	Fer pertret	FE0598
Fer	Fer plaer (a algú)	FE0365
Fer	Fer punya (en una cosa) / Metre punya (en una cosa)	FE0127
Fer	Fer quarters / Esquarterar	FE0205
Fer	Fer sala	FE0189
Fer	Fer son fet	FE0395
Fer	Fer tala	FE0620
Fer	Fer tenir el cresol sense llum	FE0069
Fer	Fer-se trufa (d'algú o d'alguna cosa) / Trufar-se (d'algú o d'alguna cosa)	FE0804
Fer	Mal profit	FE0618
Fer	No fer (bon) fruit	FE0001
Fer	No fer-ne res (d'alguna cosa o acció) / No fer-hi res (en alguna cosa o acció)	FE0621
Fer	Fer cimbells	FE0542
Fer	Fer de coure argent	FE0761
Fer	Fer xoriguer (a algú)	FE0816
Ferir	Ferir les roques	FE0764

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Ferir	Ferir de broc	FE0540
Festa	Solemne festa	FE0253
Fet	De fet	FE0138
Fet	De fet que	FE0974
Ficar	Ficar lo bordó	FE0968
Fil	A fil per pua	FE0087
Filanera	Gran filanera com les de Silla	FE0501
Filar	Filar amb fus d'argent	FE0323
Fill	Fill adoptiu	FE0773
Fill	Fill bord / Fill bastard	FE0199
Fill	Fill de David	FE0998
Fill	Fill de Déu	FE0893
Fill	Fill pròdig	FE0935
Final	A la final / A la fi / En fi	FE0103
Fins	Fins que	FE0035
Flaca	Flaques com les set vaques egipciques	FE0845
Florí	Florí vell	FE0731
Fluix	Fluix de sang	FE0922
Foc	Foc salvatge	FE0361
Fondo	Fondo com (un) pou	FE0203

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Font	Distil·lant font	FE0908
For	A menys for	FE0632
Fora	Fora de si	FE0376
Fora	Fora llei	FE1071
Forment	Forment candel	FE0982
Fosca	A (la) fosca / A (les) fosques	FE0278
Francès	A la francesa	FE0215
Frare	Frare menor	FE0412
Fressa	Amb mala fressa	FE0375
Fruit	Fruit vedat	FE0980
Fruital	El fruital que fa molta fruita, de morir se'n cuita	FE0743
Fugir	Fugir (de les dones) com Josep	FE0552
Fugir	Fugir de l'ocasió / Evitar l'ocasió / Guardar-se d'avinentesa	FE0423
Fur	A quinque fur / A tot fur	FE0576
Furtar	Furtar un cabrit com la muller del cec Tobies	FE0871
Gallina	La primera gallina que escataina és la que ha fet l'ou	FE0505
Gat	El gat escaldat tem l'aigua tèbia	FE0610
Gat	El gat mullat tem l'aigua, queda o rèbea	FE0611
Gata	Amor de gata, que sos fills mata	FE0507
Gavarrer	Gavarrer en flames	FE0889

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Gens	No gens	FE0379
Gent	Com diu la gent	FE0324
Gent	Gent armada	FE0984
Giramantells	Giramantells	FE1051
Girar	Encara no s'ha girat (algú)	FE0664
Girar	Girar (en) redó / Voltar (en) redó	FE0032
Girar	Girar carta	FE0792
Girar	Girar el govern	FE0963
Girar	Girar l'aladre	FE0795
Girar	Girar l'esquena	FE0955
Girar	Girar-se contra la paret com Ezequies	FE0956
Girar	Girar els ulls (a algú, a alguna cosa)	FE0254
Gitar	Gitar sorts	FE0529
Goig	Goig eternal	FE0916
Got	Got de Josep	FE0888
Govern	Govern de barca vella	FE0851
Gra	Gra de mill	FE0493
Grapada	A grapades	FE0753
Grat	A grat (d'algú)	FE0577
Grat	A mal grat (d'algú)	FE0177

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Grat	De (bon, tot, son...) grat / Amb grat	FE0975
Gratar	Gratar-se on no li pru	FE0515
Gros	En gros	FE0666
Grunyir	Grunyir com (un) porc	FE0264
Guardar	Guardar com l'ull	FE0181
Guardar	Guardar truges / Guardar porcs	FE0932
Guardar	Guardar-se de traïdor	FE0485
Guarir	Guarir per fe i esperança com na Sofia	FE0921
Guerra	Bé n'haja la guerra, que fa rei cortés / La guerra que fa rei cortés, bona és	FE0212
Guisa	A guisa (d'algú)	FE0112
Haver	Ésser me(ne)ster / Haver me(ne)ster / Fer me(ne)ster	FE0169
Haver	Haver (bon/mal) grat (d'algú o d'alguna cosa) / Prendre grat / Mostrar grat / Haver a grat (alguna cosa) / Agradar	FE0139
Haver	Haver ops	FE0456
Haver	Haver orelles	FE0831
Haver	Haver record / Haver memòria	FE0747
Haver	Prendre part (d'alguna cosa) / Haver part (d'alguna cosa)	FE0647
Hereu	Hereu universal	FE0105
Hereu	Sia quisvulla hereu, si quelcom ne sobra / Primer sóc jo que mos hereus	FE0152
Home	Home d'armes	FE0829
Home	Home de Déu	FE0167

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Home	Home de paper	FE0134
Home	Home de paratge	FE0058
Home	L'home proposa i Déu disposa	FE0396
Home	Tres coses llencen l'home de casa: fum, pluja i mala muller	FE1008
Home	Home de títol	FE0389
Hora	A hora prima	FE0526
Hora	(En) mala (hora)	FE0156
Hora	Hora per hora	FE1005
Hora	Hores diürnes	FE1092
Hora	Hores nocturnes	FE1093
Hora	(Ni) hora ni punt / Ni un punt ni una hora	FE0176
Hora	Una hora al dia	FE0321
Horta	Blanquejar l'horta	FE0309
Hospital	Hospital d'en Clapers	FE0124
Hoste	Hoste de sols mig dia	FE0808
Ignorància	La ignorància de la llei no n'eximeix el compliment	FE0900
Ignorar	No ignoreu que	FE0424
Igual	Per igual	FE0779
Incentuós	Incestuós com Lot	FE0874
Incident	Per incident	FE0786

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Indigne	Indigne de descalçar la sabata (a algú)	FE0079
Infant	L'infant escalfat no toca el foc	FE0613
Inflamar	Inflamar el cor	FE0971
Inflexible	Més inflexible que l'arc turqués	FE0835
Instant	En l'instant	FE0902
Irritable	Irritable com la muller de Job	FE0869
Joc	Joc d'escampella	FE0343
Joc	Joc de falles	FE0232
Joc	Joc de fletxa	FE0684
Joc	Joc de la joca	FE0344
Joc	Joc de naips	FE0338
Joc	Joc de passa-passa	FE0531
Joc	Joc de mantades	FE0524
Jorn	Al mig jorn	FE0354
Jorn	De jorn / Al jorn	FE0525
Jorn	Jorn d'arrar	FE0356
Jorn	Jorn de colre	FE0287
Jorn	Jorn de Ninou	FE0201
Jorn	Jorn de pris	FE0193
Jorn	Tots jorns	FE0117

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Jornada	Per les jornades (d'algú)	FE0216
Jugar	Jugar a la feixuga	FE0817
Jugar	Jugar amb dau fals	FE0586
Jugar	Jugar en buit	FE0342
Jutge	Jutge just	FE1021
Libell	Libell de repudi	FE0349
Lilium	<i>Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias</i>	FE0007
Llamp	Llamp el fereixi!	FE0391
Llamp	Llamps i trons	FE0714
Llaurar	Llaurar dret	FE0949
Llaurar	Qui llaurant mira darrere, no llaura dret	FE0948
Llaurar	Llaurar els carrers	FE0030
Llavar	Llavar els peus, amb llàgrimes i ungüents, com Magdalena	FE0923
Llavar	Llavar rajola	FE0703
Llebrosa	Llebrosa una setmana com la germana de Moisès	FE0867
Llec	Llecs són maldestres per ésser mestres	FE0992
Llegir	No has tu llest...?	FE0614
Llei	Llei vella / Llei antiga / Llei d'Esclatpura / Llei de Moisès / Llei judaica	FE0570
Llençar	Llençar els fills a l'aigua com fa el peix	FE0494
Lleó	No és tan brau el lleó com el pinten	FE1095

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Lletra	Lletra de canvi	FE0183
Llibre	Llibre d'hores	FE0408
Lligat	Lligat com Samsó	FE1018
Llinatge	Humanal llinatge	FE0911
Lliri	Com flor de lliri entre espines	FE0004
Lliure	Ets lliure de dona? No busquis dona	FE0601
Lloc	En lloc de (tal cosa o tal altra)	FE0987
Lloc	Lloc sagrat	FE0208
Llop	Llop de mar	FE0669
Lloure	A lloure	FE0132
Lluent	Lluent com la lluna	FE0842
Lluita	El que es fa amb lluita, mai ha saó	FE0459
Llum	No és posa el llum sota l'almud	FE0711
Lluna	Bona lluna / Mala lluna	FE0771
Lluny	De lluny	FE0099
Lluny	Lluny de	FE1001
Mà	Dau-me mà dreta	FE0327
Mà	En mà (d'algú)	FE0697
Mà	Mà de paper	FE0289
Mà	Per mà de	FE1062

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Maça	Bé sap de la maça, qui n'ha estat ferit	FE0050
Madeixa	Madeixa crua, cuita en cendra, el vent desnua	FE0725
Mai	A mai (+ infinitiu)	FE0410
Mai	Mai per jamés / Mai per mai	FE0233
Mai	Mai pus / Mai més	FE0492
Mai	Més que mai	FE0898
Major	Major que	FE0635
Mal	En mal guany	FE0484
Mal	Mal d'Heròs	FE0768
Mal	Mal de bocatge	FE0510
Mal	Mal de fetge	FE0467
Mal	Mal de mare	FE0579
Mal	Mal de neulella	FE0563
Mal	Mals i penes	FE1105
Mal	Per mal astre	FE0144
Mal	Qui ha fet el mal que en faci l'esmena	FE0652
Maldestre	Maldestre	FE0993
Mantell	Mantell frederical	FE0986
Màquina	Màquina del món	FE1025
Mar	Mar amarga	FE0863

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Marc	Marc d'or	FE0521
Marit	El marit darrer venja el primer	FE0159
Marit	El marit, servir-lo com a senyor i guardar-te'n com de traïdor	FE0584
Marta	Marta gibel · lina	FE0738
Mas	Mas que	FE0502
Matar	Matar com a conills	FE0789
Matar	Matar de fam	FE0726
Mates	Uns baten les mates i altres es mengen els conills / Qui bat la mata que mengi el conill	FE0090
Matí	Al matí	FE0545
Matí	De gran matí / De matinada	FE0249
Matí	Pel matí / De matí	FE0204
Menar	Menar (les) mans	FE0161
Menar	Menar guerra (a algú) / Fer guerra (a algú) / Donar guerra (a algú)	FE0820
Menar	Menar la sènia / Menar el molí	FE0756
Menar	Mena les cols, si viure vols	FE0580
Menejar	Menejar com a la murta	FE0333
Menjar	Menjar blanc	FE0825
Menjar	Menjar-se viu (algú) / Menjar-se (algú) de viu en viu	FE0733
Menjar	Qui menja bonico, caga poquico	FE0315
<i>Mente</i>	<i>In mente</i>	FE0857

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Menut	Per menut	FE0491
Menys	Menys que	FE0068
Menys	Molt menys	FE0626
Menys	No menys	FE0292
Menys	No menys que	FE0172
Més	Al més	FE0809
Més	De més	FE0665
Més	Els (de) més (de) / La més part (de) / La més flota (de)	FE0530
Més	Més encara	FE0696
Més	Més que	FE0046
Més	Més que més	FE0064
Més	Ni més ni menys	FE0833
Més	Sense més	FE0990
Mestre	Mestre de ponts	FE0522
Mestre	Mestre de tint	FE0286
Mesura	Ultra mesura	FE1009
Metre	Metre el coltell en mà de foll	FE0698
Metre	Metre en noves / Novitxar	FE0392
Metre	Metre en raons / Enraonar	FE0553
Metre	Metre foc en bombardarda	FE0692

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Metre	Metre sal al foc	FE0691
Metre	Metre's al brell	FE0604
Metre	Metre's al llit / Posar-se al llit / Jaure al llit / Gitar-se al llit / Estar-se al llit / Allitar-se	FE0477
Mig	En mig de	FE0858
Millor	Millor que	FE0866
Mirar	Mirar com un lleó / Mirar com un llop	FE0223
Mirar	Mirar d'ull / Vigilar d'ull	FE0173
Mirar	Mirar de mal ull	FE0141
Mirar	Mirar els fills amb ursa com fa l'estruça	FE0496
Mirar	Qui avant no mira, arrere cau	FE0398
Mirent	Mal mirent	FE0790
Missa	A missa solta	FE0272
Moixell	Moixell d'estopa	FE0073
Molí	Molí de sang	FE0755
Molla	Molla de muja	FE0285
Morir	Morir de fam	FE0716
Morir	Morir de fred	FE1094
Morir	Morir en el femer com un llebrer	FE0744
Morir	Morir/Renèixer com el fènix	FE0940
Mort	Els morts no tornen al món	FE0758

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Mort	Infernal mort	FE0897
Mort	Mig mort / Mig buit / Mig perdut / Mig cordellat / Mig partit / Mig guarit / ...	FE0021
Mort	Mort com Abel	FE1016
Mort	Mort sobtada	FE0591
Morter	Morter de coure	FE0734
Mos	A mossos	FE0793
Mossegar	Mossegar el fre	FE1041
Mot	Mot a mot / Mot per mot	FE0517
Moure	Moure (de) brega / Embregar / Breguejar	FE0357
Moure	Moure cantons	FE0031
Moure	Moure causa	FE1053
Moure	Moure's menys que una roca	FE0345
Mudar	Mudar (el) joc	FE0340
Mudar	Mudar com el vent / Girar com el penell	FE0082
Mudar	Mudar el treu / Mudar d'estil	FE0334
Mudar	Mudar de viure / Mudar carrera / Mudar de roba	FE0943
Mula	Mula de moro	FE0444
Mula	Mula folgada	FE0441
Mula	Mula moïna	FE0442
Mula	Mula treta d'albarda	FE0443

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Munt	Munt de fem	FE0650
Natural	El natural és immortal / El que és de natura, sempre dura / El (mal) que és de natura, mai se cura	FE0468
Nit	A mitja nit	FE0462
Nit	De nit / En la nit	FE0277
Nit	Nit i dia	FE0190
No-res	Un no-res	FE0746
Noble	Noble de nau	FE0213
Nom	En nom de	FE0997
Nostra Dona	Nòstra Dòna de lo Puèi	FE0178
Nou	De nou	FE0784
Nou	Nou moscada	FE0479
Nou	No hi ha res nou sota el sol	FE1109
Noves	Noves rimades	FE0088
Obedient	Obedient com Isaac	FE1020
Obert	Obert pel costat com aquell pa que en Lleida es fa	FE0983
Oblidar	Mai oblidant que	FE0594
Obres	Obres pies	FE0016
Obrir	Obrir (les portes de) l'infern com Samsó	FE1030
Obrir	Obrir el cor (a algú)	FE0599
Obrir	Obrir els ulls	FE0917

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Obrir	Obrir l'armari	FE0770
Obrir	Obrir les orelles	FE0600
Obstant	No obstant	FE0841
Ocasió	Qui té ocasió, que la prenga	FE0146
Ofici	Ofici i benefici	FE0431
Oir	Oir (les) parts	FE0055
Oli	Oli de ginebre	FE0283
Oli	Oli de mata	FE0080
Oli	Oli de ruda	FE0282
On	On que	FE0460
Ops	Per (a) ops (d'algú, d'alguna cosa)	FE0244
Or	Or potable	FE0760
Oroneta	Una oroneta no fa estiu	FE1070
Orval	Orval	FE0729
Pa	No s'ha de llevar als fills pans per donar-los als cans	FE0708
Pa	Pa de noces	FE0147
Pa	Pa de vida	FE0981
Pa	Pa i aigua	FE0823
Pagar	Pagar i plorar	FE0587
Pagar	Sens pagar cisa	FE0590

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Palleta	Voleu palleta?	FE0326
Pans	Pa alís	FE1007
Par	Sens par	FE1101
Parar	Parar taula	FE0979
Parar	Parar travetes	FE0541
Paraula	De paraula	FE0273
Pardal	Pardal descuat no entra en filat	FE0612
Parent	Els parents (de primer grau) no poden ser testimonis	FE0905
Parer	A parer (d'algú)	FE0018
Parlar	Molt parlar i poc obrar	FE0448
Parler	Mal parlar	FE0548
Part	A part	FE0404
Part	A part davant	FE0475
Part	A totes parts	FE0262
Pas	Amb cuitats passos / A pas cuitat	FE0523
Passar	No passar el riu Jordà com els fills de Gat i de Rubén	FE0952
Passar	Passar el temps / Consumir el temps	FE0192
Passar	Passar un purgatori	FE0270
Pasta	Pasta de muda	FE0281
Paternostre	Paternostre	FE0416

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Pau	Pau i treva	FE1012
Pedra	Pedra angular	FE1013
Pedra	Pedra calar	FE1014
Pedra	Pedra filosofal	FE0759
Peix	Peix de Tobies	FE0884
Peix	Peix mular	FE0670
Pèl	Ni un pèl	FE0678
Pèl	Pèls i repels	FE0619
Pena	Pena corporal	FE1106
Pena	Pena i dolor	FE0538
Penedir	Penedir-se com Nabucodonosor / Penedir-se com David	FE0928
Penjar	Penjar-ne més que de raïms	FE0210
Per	Per bé que / Bé que	FE0276
Per	Per cas	FE0290
Per	Per ço	FE0049
Per	Per tant	FE0592
Per	Per tant com	FE0800
Perdre	Perdre (el) temps	FE0020
Perdre	Perdre d'ull / Perdre de vista	FE1076
Perdre	Perdre el sest / Eixir de sest / Tornar en sest	FE0023

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Perill	Perill i dany	FE0040
Perles	No s'han de llençar perles als porcs	FE0712
Perro	Perro moro	FE0377
<i>Perro</i>	<i>Perros qui lobos caçan, lobos los matan</i>	FE0039
Pertot	Pertot arreu	FE0568
Petar	Petar com troter de Llenguadoc	FE0799
Peu	A peu	FE0126
Peu	Al peu de	FE0385
Peu	De peus	FE0394
Peu	Peus i mans tens, guanya't els béns	FE0121
Peucrist	Peucrist	FE0728
Peus	Peus i mans	FE0122
Pic	A pic de	FE1032
Picamartells	Picamartells	FE1052
Pinta	A sobre pinta	FE0662
Pixar	Pixar-se a les sabates	FE0305
Plaer	A plaer (d'algú) / Al plaer (d'algú)	FE0104
Planta	De bona planta, la vinya; i de bona mare, la filla	FE0861
Plantar	Plantar (algú o alguna cosa) per reverdir	FE0070
Ple	De ple	FE0695

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Ple	Ple de vent	FE0246
Plegar	Plegar les mans	FE0476
Ploga	Ploga o no ploga	FE1046
Ploma	Ploma i tinta	FE1108
Plorar	Plorar amargament	FE0957
Poc	Ans poc que massa	FE0824
Poc	De poc	FE0509
Poc	Ni poc ni molt	FE0853
Poc	Poc a poc	FE0162
Poc	Poc més o menys	FE0421
Poc	Un poc de	FE1100
Pols	Pols de gingebre	FE0284
Pondre	Pondre's el sol	FE1024
Pondre	Pondre ous	FE0506
Pont	Pont Trencat	FE0569
Porc	A cada porc li arriba son sant Martí	FE0211
Porca	Porca crespina	FE0263
Port	De port en port / D'hort en hort / De cambra en cambra / De sella en sella / De vetla en vetla	FE0561
Port	Port Fangós	FE0765
Port	Segur port	FE1104

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Posar	Posar a l'encant / Encantar-se	FE0072
Posar	Posar clam / Posar protest	FE0135
Posar	Posar en obra / Metre en obra / Metre en execució	FE1079
Pou	Pou de Siquem	FE0891
Prear	Prear menys que un fesol / Prear menys que una figa	FE0067
Prendre	Prendre (algú) d'ull	FE0564
Prendre	Prendre comiat / Acomiadar-se	FE0214
Prendre	Prendre conhort / Aconhortar-se	FE0486
Prendre	Prendre consell / Aconsellar-se	FE0639
Prendre	Prendre fi / Donar fi / Fer fi / Finir	FE0186
Prendre	Prendre gatges	FE0185
Prendre	Prendre mal	FE0154
Prendre	Prendre manobra	FE0089
Prendre	Prendre marit / Maridar	FE0057
Prendre	Prendre muller / Mullerar	FE0351
Prendre	Prendre muller de neu com sant Francesc	FE0822
Prendre	Prendre partit	FE0118
Prendre	Prendre plaer	FE0140
Prendre	Prendre posada	FE0970
Prendre	Prendre posta	FE0317

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Prendre	Prendre rovell com el ferro / Rovellar-se com el ferro	FE0682
Prendre	Prendre sospita / Sospitar	FE0405
Prendre	Prendre tema	FE0589
Prendre	Prendre's a riure	FE0368
Prendre	Prendre la mida	FE1082
Present	Al present	FE1107
Preservar	Més val metge preservant que curant / Més val preservar que curar	FE0856
Presoner	Bé és presoner el carceller	FE0352
Preu	Preu infinit	FE0840
Príncep	Príncep de pau	FE0903
Procés	Procés de pensa	FE0054
Prop	Prop de	FE0487
Puix	Puix que	FE0150
Pujar	Pujar la quinta	FE0291
Punt	Mal punt	FE0557
Puntacorrent	Puntacorrent / Puntacorrible	FE0226
Quant	Quant més	FE1061
Quaresma	Qui se n'absté en Quaresma, es troba cornut en Cinquagesma	FE0318
Quatre	Els quatre doctors (de l'Ésglésia)	FE0906
Que	Què us (en) diré?	FE0447

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Raig	Raig del sol	FE0081
Ram	Ram de taverna	FE0687
Ramell	Us do est ramell	FE0329
Raó	Amb raó	FE0224
Rat	Rat penat	FE0798
Redó	Redó com un capdell	FE0554
Referta	Diu la referta	FE0451
Regna	A regna solta / Sense brida	FE0294
Rei	Rei del cel	FE0912
Rei	Rei dels jueus	FE1027
Reina	Reina del cel	FE0892
Rem	A rems i veles	FE0426
Remugar	Remugar com un bou	FE0927
Renegar	Renegar dels fills com la cuquella / Renegar dels fills com el corb	FE0499
Renovellar	Renovellar la pell com la serp	FE0941
Renovellar	Renovellar-se com l'àguila	FE0942
Repasta	Repastar tests	FE0704
Repòs	Bon pos tinga	FE0437
Requesta	A requesta (d'algú)	FE0091
Res	Per res	FE0238

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Respecte	Per (molts, bons) respectes	FE0488
Ressucitat	Ressucitar com aquell qui tocà Eliseu	FE0930
Restar	Restar en plaça	FE1045
Retoc	Fui membrant d'un retoc que dix un coc	FE0399
Reversa	A (la) reversa	FE0403
Revifar	Revifar els fills amb l'alè com fa el lleó	FE0497
Riu	Riu de Cullera	FE0661
Riu	Riu gros d'Aragó	FE0369
Roba	Roba de llit	FE0337
Roba	Roba jusana	FE0414
Rosegar	Rosegar els altars	FE0420
Rossí	Rossí sard	FE0681
Saber	Qui menys en sap, més hi diu	FE0332
Saber	Saber divinal	FE1069
Saber	Saber greu	FE1073
Saber	Saps que / Jo ja sabia (que)	FE0609
Sac	A sac / A estrall	FE0736
Sac	Al cul del sac, s'hi troben les engrunes	FE0022
Sacrifici	Placable sacrifici	FE0864
Sala	Celestials sales	FE0914

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Salt	De salt en salt	FE0084
Salt	Salt de ventrell	FE0465
Saltamartina	Saltamartina	FE1050
Saltar	Saltar fora el cavat	FE1049
Salvar	Salvar els fills amb la sang dels pits, com el pelicà	FE0500
Salve	Salve Regina	FE0977
Sant Jaume	Sant Jaume de Galícia	FE0353
Sant Pau	Com dix Sent Pau	FE0827
Sec	En sec	FE0071
Segons	Segons és dit	FE0174
Segons	Segons que	FE0440
Semblant	Pel semblant	FE1077
Sembrar	Sembrar espines (fills, perles,...)	FE0382
Sembrar	Sembrar de sal	FE0206
Sentenciar	Sentenciar a mort / Condemnar a mort	FE0372
Sentir	Sentir de nas	FE0036
Senyal	En senyal de	FE0865
(Ser)	(Ser) la cima	FE0428
Serena	A la serena	FE0926
Sermonar	Sermonar al sord	FE0705

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Serp	Serp de cour	FE0894
Servidor	Fel servidor	FE0945
Set	Els set planetes	FE0849
Set	Les set virtuts	FE0847
Setmana	Entre setmana	FE0279
Setmesí	Setmesí	FE0314
Seure	Seure damunt (d'algú)	FE0066
Seure	Seure en la mateixa cadira (o banc) d'algú	FE0931
Seure	Seure's a taula	FE0274
Si	El sí o el no	FE0850
Si	Si bé	FE0260
Si	Si d'Abram	FE1031
Sibilar	Sibilar com les cigales	FE0027
Sinó	Sinó que	FE0466
Sobres	Per sobres de	FE0536
Sol	Sol de justícia	FE0896
Sol	Sol post	FE0355
Sol	Tot sol	FE0617
Solament	Tan solament	FE0732
Soles	A soles	FE0256

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Sols	No sols... mas / No solament... mas	FE0782
Sort	Mala sort	FE0101
Sortir	Sortir del llit / Llevar-se del llit	FE0125
Suar	Suar sang	FE1037
Suc	Qui no prem la taronja, no en treu suc	FE0550
Suc	Suc de plantatge	FE0362
Sucre	De sucre	FE0131
Sucre	Sucre verd	FE0953
Suma	En suma	FE0052
Suor	Suor de mort	FE0513
Superb	Superb com fariseu	FE1090
Tal	Tal com	FE0266
Tal	Tal qual	FE0038
Tal	Altre tal	FE0175
Tàlem	Tàlem d'espós	FE0890
Tall	A tall d'espasa	FE0735
Tallar	Tallar-se la cua	FE0470
Tancaporta	Tancaporta	FE0478
Tant	Tant com	FE0086
Tant	Tant quant	FE0202

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Tant	Tant que	FE0659
Tant	Un tant	FE0196
Tantost	Tantost o tard	FE0347
Tard	A tard	FE0519
Tard	Tard o mai	FE0622
Tassall	A tassalls	FE0658
Taules	Taules de la Llei	FE0961
Temps	Al (seu) temps	FE0578
Temps	Al temps	FE0643
Temps	Del temps de xapes	FE0304
Temps	El temps perdut no es pot cobrar	FE1078
Temps	En (temps) breu	FE0160
Temps	(En) un temps	FE0812
Temps	Per temps / Per temps avant / Per avant	FE0164
Temptar	Temptar Déu	FE0638
Tenir	No tenir fus ni filosa	FE0371
Tenir	Tenir (bé) esment (d'alguna cosa)	FE0095
Tenir	Tenir (el) reng	FE0145
Tenir	Tenir (en) clar / Tenir (per) clar	FE0774
Tenir	Tenir (molts) fums / Portar (molts) fums / Gastar (molts) fums	FE0247

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Tenir	Tenir a prop (algú o alguna cosa)	FE0870
Tenir	Tenir al cor	FE0689
Tenir	Tenir bona mà	FE0128
Tenir	Tenir corda (a algú)	FE0265
Tenir	Tenir el pols flac	FE0062
Tenir	Tenir el ventre gros com la conilla	FE0780
Tenir	Tenir els ronyons calents	FE0461
Tenir	Tenir en penyora	FE0504
Tenir	Tenir en vil / Tenir per vil	FE0002
Tenir	Tenir escola	FE0702
Tenir	Tenir l'esperança perduda / Perdre l'esperança	FE0384
Tenir	Tenir la punta roma	FE0311
Tenir	Tenir mà (amb algú)	FE0803
Tenir	Tenir martellada	FE1058
Tenir	Tenir més paciència que Job	FE0929
Tenir	Tenir pedra al cor com les esponges	FE0688
Tenir	Tenir per hac	FE0063
Tenir	Tenir plecs com (una) manxa	FE0148
Tenir	Tenir sang a l'ull	FE0061
Tenir	Tenir temps	FE1063

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Tenir	Tenir un os a roure	FE0762
Tenir	Tenir-se per dit (quelcom)	FE0119
Tenir	Voler tenir una anguila per la cua	FE0763
Terra	En terra	FE0701
Terra	Terra ameníssima	FE0648
Terra	Terra promesa	FE0860
Terrassa	Terrassa d'or / Tassa d'or / Urna d'or	FE0880
Timbre	Timbre nou	FE0227
Timó	Timó de caixa	FE0964
Tirar	Tirar la brogina	FE0114
Tirar	Tirar via (de tal o tal lloc) / Tirar camí (de tal o tal lloc) / Prendre camí	FE0123
Toc	Toc i vista	FE0562
Tocar	Tocar el foc	FE0042
Tocar	Tocar palmes	FE0996
Torcar	Torcar els fills com fa el ca	FE0495
Tòrcer	Tòrcer el morro / Morrejar / Tòrcer la cara	FE0083
Tòrcer	Tòrcer el solc	FE0787
Torna	De tornes	FE0946
Tornar	Tornar al camí	FE0796
Tornar	Tornar al vòmit com el gos	FE0637

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Tornar	Tornar-se (estàtua de) sal com la muller de Lot	FE0950
Torre	Torre de David	FE0885
Tort	A (gran) tort	FE0102
Tortra	Tortra casta	FE0675
Tostemps	Tostemps	FE0048
Tostemps	Tostemps que	FE1102
Tot	Del tot	FE0240
Tot	Tot de	FE0325
Tot	Tot quant	FE0053
Tota	A totes hores	FE0406
Tothora	Tothora	FE0819
Traça	A traça de	FE0920
Tractar	Tractar (algú) com si fos un gos	FE0452
Traïció	A traïció	FE0133
Través	A través	FE0559
Treball	Treballs i afanys	FE0051
Tremp	Bon tremp	FE0769
Tremprar	Tremprar l'acer com bon armer	FE1039
Trencar	Ans trencar que tòrcer	FE0834
Trencar	Trencar l'ull al diable	FE1096

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Treure	Treure del fang / Jaure en el fang / Estar en el fang / Eixir del fang	FE0350
Treure	Treure el flabiol sense cera	FE0109
Treure	Treure l'escandall (a algú) / Escandallar	FE0060
Treure	Treure'n joc (d'algú)	FE0153
Triar	Triar mallol novell com féu Noé	FE1002
Triar	Triar-ne dotze com Esdras / Triar-ne dotze com Josué	FE1010
Trigar	Qui no s'hi triga, seny vol haver	FE0094
Tro	D'aquells trons, aquestes pluges	FE0713
Tros	A trossos	FE0207
Ufanar	Ufanar-se com el paó	FE0261
Ujat	Ujat com sant Ambrós i sant Frontí	FE1075
Ull	A ull	FE0373
Ull	Ull de poll	FE0680
Ulls	Ulls corporals	FE0915
Un	D'un en un	FE0640
Un	He trobat un home entre mil, però una dona no l'he trobada entre totes	FE0556
Una	Una i mala!	FE0243
Va	En va	FE0649
Valdre	Valdre corona / Al·legar corona	FE0303
Vall	Vall d'Andorra	FE0566

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Vall	Vall de llàgrimes	FE1103
Vanaglòria	Vanaglòria	FE0919
Vanitat	Vanitat de vanitats i tot és vanitat	FE0645
Vedell	Vedell d'or	FE0668
Vegada	Altra vegada	FE0546
Vegada	Moltes vegades	FE0209
Vel	Vel del Temple	FE0879
Vela	A veles plenes	FE0766
Vell	Vell com el milà de tres anys	FE1089
Vell	Vells i fadrins	FE0364
Vendre	Vendre un sou per tres malles	FE0667
Venir	Venir a llum	FE0528
Venir	Venir al món	FE0899
Venir	Venir en cru	FE0516
Ventura	A la ventura	FE0730
Venut	Venut com Josep	FE1017
Verga	Verga d'Aaron	FE0881
Veritat	En veritat	FE1088
Ves	Aragonès ne diu bon ves	FE0608
Vesprada	A la vesprada	FE0387

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Vestir	Vestir de dol / Dur dol / Anar de dol	FE0108
Veü	A una veü	FE1033
Veü	Agres veus	FE1028
Veü	Amb alta veü / Amb clara veü	FE0359
Veü	Veü prima	FE0527
Veü	Veü pública	FE0694
Veure	Veure clarament	FE0136
Veure	Veure menys que un orb	FE0498
Veure	Veure l'entremès (d'algú) / Conèixer l'entremès (d'algú) / Entendre l'entremès (d'algú)	FE0195
Vi	No es posa el vi novell en odre vell	FE0710
Vi	Vi novell	FE0197
Via	Quan veuràs la via de la nau en la mar, la via de l'ocell en l'aire o la via de la serp en la roca, coneixeràs el seny de la dona	FE0642
Vicari	Vicari general	FE0386
Vida	Vida activa	FE0413
Vida	Vida contemplativa	FE1081
Vida	Vida grassa	FE1044
Vidre	Vidre volador	FE0685
Vinya	La vinya vella no pot tornar-se mallol	FE0453
Virtut	Les virtuts majors manen les menors	FE0775
Viure	Viure com (bons) germans	FE0433

Mot clau	Forma canònica	Fitxa
Viure	Viure de l'aire com les papallones	FE0676
Voler	Voler bé (a algú)	FE0017
Voler	Voler i doldre	FE0606
Voler	Voler mal (a algú)	FE0129
Voler	Voler gala	FE0597
Volta	Volta d'en Torra	FE0567
Voltar	Voltar la proa	FE0471
Voltor	Volar com (el) voltor	FE0843
Vot	Solemne vot	FE1048
Xerrar	Xerrar com un papagai	FE0673
Xic	Xic infant / Xic fadrí	FE0748

APÈNDIX II

BASE DE DADES DEL FRÀSIC DE L'*ESPILL*

Fragment amb UF o UE	<p>“Ociós, trist, sens fer fruit” (11)</p> <p>“Com canya vana, / pòpul, xop, alber, / olm, vern e sàlzer, / qui fruit no fan / e al foc van, / com la cugula” (6166-71)</p> <p>“La sinagoga / celler tot buit, / vinya sens fruit, / exorca, erma” (13418-21)</p>
Fitxa Espill	Observació: La segona i tercera recurrències són de caire literal, respecte a la planta o l'arbre respectiu, però emmarcades dins un context metafòric on el sentit és el figurat que hem posat a la definició.
FE0001	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="11"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="13420"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="03"/>
Forma canònica	No fer (bon) fruit (part de la sentència bíblica <i>L'arbre dolent no fa bon fruit</i>)
Mot clau 1	<input type="text" value="Fer"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Fruit"/>
Tipus	Col·locació (el sentit metafòric de la UF depèn del mot “fruit”, que ja el té)
Recursos lingüístics i retòrics	Negació + verb + sintagma nominal. Al·literació del so [f].
Definició	No produir res de profit (Def. pròpia).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb canvi de l'adverbi “no” per la preposició “sens”.
Funció discursiva	Modalitzadora, indicant l'estat d'ànim del narrador en començar a escriure l'obra
Documentació en català	<p>“Tot ço que io diré seran paraules perdudes e sens fruit” (<i>Curial</i>, II.88)</p> <p>“D'una part veia que l'estar en Monferrat, no solament sens fruit, ans li porie ésser molt noïble” (<i>Curial</i>, III.5)</p> <p>“Io et faria treballar sens fruit tant temps com tu, per la tua superba crueltat, fist estar Curial en catiu” (<i>Curial</i>, III.99)</p> <p>“Arbre dolent no pot donar fruit” (PCC, A 1912; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>“Arbre bord no fa fruit” (PCC, A 1908; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>“De dolent arbre, dolent fruit” (DCVB, <i>arbre</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	“Dar fruto” ('Producirlo', DUE, <i>fruto</i>)
Traduccions del fragment	<p>“...” (Or. 11)</p> <p>“La Sinagoga, / vana bodega / que a quedar llega / estéril, yerma” (Or. 13418-21) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Ocioso, triste y sin ninguna aplicación” (Or. 11)</p> <p>“Tal era la Sinagoga, bodega completamente exhausta, viña infructífera, estéril y yerma” (Or. 13418-21) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Les dones tenir en vil” (19) “Tenen per vils / mares qui crien” (9060-61)</p>
Fitxa Espill	
	FE0002
Vers primera ocurrència	19
Vers darrera ocurrència	9060
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Tenir en vil --- Tenir per vil
	Mot clau 1 Tenir Mot clau 2 Vil
Tipus	Col·locació (significat transparent, composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + adjectiu
Definició	<p>Considerar algú o alguna cosa com a dolent (Def. pròpia). DCVB, <i>tenir</i>, recull <i>Tenir en... (tal o tal cosa)</i> i <i>Tenir per... (tal o tal cosa)</i>, ‘considerar algú o alguna cosa com a tal o tal’; no s’hi cita l’<i>Espill</i>. MiP dona el significat de <i>En vil</i>: ‘en mal concepte, en estima de cosa vil’.</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part del passatge on l'emissor manifesta el seu propòsit en començar a escriure el llibre, anunciant la crítica a les dones.
Documentació en català	<p>“Lo bon cavaller qui és bé guarnit en son cavall té en vil son enemic” (R. Llull, <i>Llibre de Contem.</i>, 2; DCVB, <i>tenir</i>) “Recordant aquestes coses, / mos dits no tingau en vil” (poema "Doleu-vos, enamorats ..." de Pere Torroella) “Diu sant Ancelm: fes que tingues en vil les coses carnals terrenes y transitòries” (<i>Lo Cartoixà</i>, I.38) “I axí tendràs en vil qualsevol cosa que el món te prometa” (<i>Lo Cartoixà</i>, II.12) “Ara’ls mostra que no’ls tinguen en vil ni’ls menysprehen” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.4)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“...” (Or. 19) “Tienen por viles / a las que crían” (Or. 9060-61) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Tener a las mujeres por cosa vil” (Or. 19) “Tienen por viles a las madres que amamantan” (Or. 9060-61) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Sola aquella gentilment / tembre i amar” (21-22) “Temen e amen / lo brau, ardit, / qui, per despit, / fort les malmena” (568-71)</p>
Fitxa Espill	
FE0003	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="22"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="568"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Amar i témer
Mot clau 1	<input type="text" value="Amar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Témer"/>
Tipus	Locució verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + conjunció coordinant + verb. Al·literació dels sons [m] i [r]. Associació antonímica
Definició	Manifestar un sentiment contradictori d'admiració envers un superior (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora, manifestant el sentiment del narrador envers la verge Maria.
Documentació en català	<p>“Senyor amat sobre totes amors, temut sobre totes temors” (R. Llull, <i>Llibre cont.</i>; DCVB, <i>temor</i>) “E aytant com l'om més ama Déu, aytant tem més offendre-lo. E per consegüent, aytant com més l'am e ·l tem, aytant és pus fort” (<i>Llibre dones</i>, 165) “De amor e de temor de Déu” (Eiximenis, <i>Llibre dones</i>, 165) “E per ço Déu sia amat, conegut, honrat, servit e temut” (<i>Tirant</i>, 32), “Deu fer tant lo cavaller, que ell sia dubtat e temut per tots aquells qui jamés no l'hauran vist” (35), “Jo só lo cavaller de Muntalt sens reprotxe negú, amat e temut de moltes gents” (60), “Tirant era molt amat e temut” (133)... “Amor lo tirava, temor lo llunyava” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.III) “Qui ama, tem, i qui tem, no ama” (PCC, A 903; no s'hi cita l'<i>Espill</i>) “Més val ésser amat que temut” (PCC, A 914; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“...” (Or. 21-22) “Temen y aman / al que no infaman; / si, pelo en pecho, / las da despecho” (Or. 568-71) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “A amar con gentileza y a temer a Aquella nada más” (Or. 21-22) “Temen i estiman al bravo i audaz que, por despecho, las maltrata duramente” (Or. 568-71) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Sola aquella gentilment / tembre i amar; bé scollir / entre spines flor de llir / qual per tot lo món odora” (21-24)</p> <p>“Si lo contrari faran / del que d'elles ordit he, / ab la flor de llir també / les dones habitaran” (37-40)</p>
Fitxa Espill	<p>“Lo llir corona, / spines, carts crema” (44-45)</p> <p>“Sicut liliū inter spinas / sic amica mea inter filias” (46bis-46ter)</p>
FE0004	<p>“Més que neu blanca, / rosa, gesmir / e flor de llir” (10584-86)</p>
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="23"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="10586"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="05"/>
Forma canònica	Com flor de lliri entre espines
Mot clau 1	<input type="text" value="Lliri"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Espina"/>
Tipus	Locució adjectival (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Clàusula comparativa d'igualtat (“com...”). D'origen bíblic.
Definició	Pulcra, sense màcula (Def. pròpia). DeCat, <i>lliri</i> , registra <i>Flor de lliri</i> i cita l' <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Amb pèrdua de la partícula comparativa i permuta de les dues clàusules.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa, referint-se a la verge Maria.
Documentació en català	<p>“Llir entre cards” (A. March)</p> <p>“Segons la llindesa de la cara, que era d'extrema blancor de roses ab lliris mesclada” (<i>Tirant</i>, 119), “E la color de la vostra cara paria, de vergonya, roses ab lliris mesclades” (<i>Tirant</i>, 161)</p> <p>“Com a lliri e rosa entre les flors” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.20)</p> <p>“Reyna e senyora entre totes les dones, segons de sa real senyoria és scrit: "Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias;" car axí com lo liri resplandeix entre les spines e stà sens màcula en mig de aquelles, axí la nostra Senyora excel·leix entre totes les dones” (<i>Vita Christi</i>, 203)</p> <p>“Flor de lliri, lliri, / flor de lliri blanc” (PCC, F 1113; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias” (<i>Canticum canticorum</i>, 2.2)</p> <p>“Sí com lis entr' espines / la mia amiga 'stay, / entre les fuyles clines / al vent qui las dechay”(Guillem de Cervera, <i>Versos proverbials</i>, est. 557)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Qual nieve blanca, / rosa, jasmín, / flor de lis sin / achaque anejo” (Or. 10584-86) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“A amar con gentileza y a temer a Aquella nada más; y a escoger bien, entre las espinas, esa Flor de Lirio que perfuma todo el orbe” (Or. 21-24)</p> <p>“Si hicieren lo contrario de cuanto he urdido contra ellas, también las mujeres con la Flor de Lirio convivirían” (Or. 37-40), “Exalta al Lirio y destruye espinas y cardos” (Or. 44-45), “Más blanca que la nieve, rosa, jazmín y flor de lirio” (Or. 10584-86) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Spill, llum e regla, / hòmens arregla, / dones blasona, / lo llir corona, / spines, carts crema" (41-45)		
Fitxa Espill	FE0005		
Vers primera ocurrència	45	Vers darrera ocurrència	45
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Cards i espines		
	Mot clau 1	Cards	Mot clau 2
		Espines	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal coordinat. Associació temàtica.		
Definició	En sentit figurat, coses dolentes, rebutjables (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, per la referència metafòrica, en una seqüència explicativa.		
Documentació en català	<p>"E sembreràs ta sement neta, e naxeran en ella spines e cardons..." (Guillem Serra, <i>Gènesi de Scriptura</i>), "La terra et produirà espines i carts, i menjaràs verdures" (<i>Gènesi</i>, 3.18; <i>Bíblia de Montserrat</i>)</p> <p>"Terra ben femada et ben enrosada engendra cardons et spices" (<i>Epístola de sant Geroni a santa Eustoxi</i>; <i>Vocabulari</i> de Faraudo)</p> <p>"Los vicis e carnals concupiscències axí com a carts i spices converteix en cendra" (<i>Lo Cartoixà</i>, II.13), "La terra de nostra carn infecta per la maledicció primera prodoex carts i spices" (II.47), "Aquesta stèril miserable terra, de nostra carn meleita, que spines e carts germina" (IV.29).</p> <p>"cardons i espines" (trasllació de <i>spinae</i>, en la traducció catalana manuscrita, conservada en un còdex de la biblioteca d'El Escorial, de l'obra de l'abat Isac, <i>De ordinatione animae</i>, editada a Barcelona el 1497; Wittlin 1991: 177)</p>		
Documentació altres llengües	"Spinās et tribulos germinabit tibi, et comedes herbam terrae" (<i>Genesis</i> , 3.18)		
Traduccions del fragment	<p>"..." (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Destruye espinas y cardos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Ço diu lo tema: / <i>Sicut lilium inter spinas / sic amica mea inter fillias</i> ” (46-46ter)		
Fitxa Espill	FE0006		
Vers primera ocurrència	46	Vers darrera ocurrència	46
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Ço diu lo tema		
	Mot clau 1	Dir	Mot clau 2
			Tema
Tipus	Fórmula d'inserció		
Recursos lingüístics i retòrics	Pronom demostratiu neutre + verb de dicció + article + terme metalingüístic		
Definició	Anuncia l'expressió, normalment codificada, que resumeix el contingut del discurs (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, precedeix l'oració. Presència directa, com a falca sobreposada al text precedent.		
Funció discursiva	Connectiva		
Documentació en català	<p>“La catòlica sgleia, única simple fecunda coloma, mare nostra, als humils fills qui en Jesús engendra, un excel·lent past entre els altres los presenta, que és lo seu spós Jesús, Déu i home. Aquest és lo tema” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.1), “Comença sant Mateu lo seu evangeli dient <i>Llibre de la generació de Jesucrist, fill de David, fill de Abram</i>. Scriví en hebraic sant Mateu lo seu evangeli i és consuetud dels jueus, quan scriuen, intitular lo principi del llibre, quasi un tema, de la matèria que tracta” (l.7), “Instituí la penitència, que de les sues preïcacions fon lo primer tema” (l.21)</p> <p>“E, animant-los molt a estimar e recordar aquest tan alt e tan singular benefici, pendré per tema en tots los meus sermons: <i>Obsecro vos ne invacuum gratiam Dei recipiatis</i>” (<i>Vita Christi</i>, 17), “Comença son sermó e pres per tema: <i>Hierusalem, Hierusalem, convertere ad Dominum Deum tuum</i>” (<i>Vita Christi</i>, 139)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“...”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Así dice el tema: <i>Sicut lilium inter spinas sic amica mea inter fillias</i>” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Ço diu lo tema: / <i>Sicut lilium inter spinas / sic amica mea inter filias</i> ” (46-46ter)		
Fitxa Espill	FE0007		
Vers primera ocurrència	46bis	Vers darrera ocurrència	46bis
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	<i>Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias</i>		
	Mot clau 1	Lilium	Mot clau 2
		Spinas	
Tipus	Sentència bíblica		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració llatina amb estructura comparativa d'igualtat: “Sicut... sic...”		
Definició	Delicat elogi d'un home a l'estimada (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, directa, com a falca destacada i sobreposada al text subjacent i conclusió dels versos anteriors.		
Funció discursiva	Argumentativa		
Documentació en català	“Com un lliri entre els cards, és la meva amiga entre les donzelles” (<i>Bíblia de Montserrat</i>)		
Documentació altres llengües	“Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias” (<i>Canticum canticorum</i> , 2.2) “Sí com lis entr' espines / la mia amiga 'stay, / entre les fuyles clines / al vent qui las dechay”(Guillem de Cervera, <i>Versos proverbials</i> , est. 557)		
Traduccions del fragment	“...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Así dice el tema: <i>Sicut lilium inter spinas sic amica mea inter filias</i> ” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Déu creador, / únic senyor, / omnipotent” (47-49)</p> <p>“Remissió / més general / a l’humana / llinatge fel, / del rei del cel / Déu creador, / senyor major, / té impetrada” (12004-11)</p>
Fitxa Espill	
FE0008	
Vers primera ocurrència	47
Vers darrera ocurrència	14009
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Déu creador
Mot clau 1	Déu
Mot clau 2	Creador
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. D’origen bíblic.
Definició	Designació elativa de Déu (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada. Forma part d’una sèrie de referències elatives de Déu.
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Remarca un dels atributs de Déu.
Documentació en català	<p>“Oh Déu infinit, bo, immens, alt, incompreensible, omnipotent, Creador universal...” (Vida S. Anna), “Plorà encara lo rei de glòria, Déu Jesús, senyor, creador e redemptor nostre” (Vida S. Anna), “Per rebre de les seues mans lo cos sagrat del meu Déu, creador e mestre” (Ist. S. Magdalena)</p> <p>“Senyor immens e incompreensible, Déu creador d’humana natura, Rei dels reis e Senyor dels senyorejants, a l’omnipotència del qual alguna cosa no és impossible.” (Tirant, 447)</p> <p>“Per loar y beneir lo / com a Deu y creador, / desigant tostemps servir lo / per guanyar la su’amor” (Cobles S. Caterina, <i>Cançonar vides sants</i>)</p> <p>“De Deu eternal qui ’s ver creador” (Cobles S. Esteve, <i>Cançonar vides sants</i>)</p> <p>“En hun ver Deu omnipotent, / perfet Senyor, / del cel y terra creador, / eternal Pare” (Credo rimat, <i>Cançoneret vides sants</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“A Dios criador, / solo señor, / omnipotente” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“A Dios creador, señor único i omnipotente” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Déu creador, / únic senyor, / omnipotent, / latriament / qual sol adore” (47-51) “Ab gran perícia / lo embolcà / e l'adorà / latriament” (11476-78)</p>
Fitxa Espill	
FE0009	
Vers primera ocurrència	48
Vers darrera ocurrència	11477
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Adorar latriament
Mot clau 1	Adorar
Mot clau 2	Latriament
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + adverb
Definició	<p>L'autor declara adorar a Déu com a únich, retent-li culte de latria, que, segons definició teològica, és el degut exclusivament a Déu (MiP). DCVB, <i>latriament</i>, cita l'<i>Espill</i> 48 com a exemple lèxic, no fràsic.</p>
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb canvi d'ordre dels components i inclusió d'altres elements.
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant el sotmetiment a Déu.
Documentació en català	<p>“Car la oració de si matexa és un dels alts serveys e bels e preciosos que hom pot fer a Déu, segons que posen los sants, qui l'apelen <i>cultum latrie</i>, so és, servey a sol Déu degut per la sua reverència” (Eiximenis, <i>Llibre dones</i>, 346; Peirats, 2003, n. 7) “Dionís, mestre de la ciutat d'Atenes, en raó natural més sabent dels altres homes, de tan gran admiració fon causa, que sens temor confessà, com a Déu, latria adoració li presentara” (<i>Triumfo dones</i>) “E per ço aquell excel·lent cors devia ésser adorat de adoració latria, e axí fon fet per tots aquells gloriosos sançts” (<i>Vita Christi</i>, 201), “Inflamat lo dit Dionís en amor e devoció de aquella (...) dix a sanct Joan que, certament, anta era la altea de virtuts e compliment de tota perfectió que en aquella senyora havia conegut, que la haguera adorada com a Déu si la fe cristiana no·l hagués tengut, la qual mana sols nostre senyor Déu de adoració latria sia adorat, del qual aquesta senyora és mare” (278)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Latria est adoratio, quae soli Deo debetur” (Bonaventura), “Est enim latria soli Deo debitus et exhibitus honor” (Albert Magne, Tomàs d'Aquino) (Peirats 2003, n. 7)</p>
Traduccions del fragment	<p>“A Dios criador, / solo señor, / omnipotente, / humildemente / qual devo adoro” “Con gran pericia / le enpañó, / y le adoró / latriamente” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “A Dios creador, Señor único y omnipotente, adoro con culto de latria” “Con pericia grande púsole pañales y latriamente le adoró” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Sols ell colent / de cor sancer” (58-59) “Car no el colia / de tot son cor” (4710-11) “De cor l’amà / ab gran temor” (11624-25) “Ja me’n penit / cert de bon cor” (16022-23) “De cor l’amí / extremament” (16124-25)</p>
Fitxa Espill	
FE0010	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="58"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16124"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="05"/>
Forma canònica	De (tot, bon) cor
Mot clau 1	<input type="text" value="Cor"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició “de” + (quantificador/qualificatiu) + substantiu. Monosil·labisme. Al·literació de so [o].
Definició	Amb sinceritat, amb vertader impuls interior (DCVB, <i>cor</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). De bona gana (DeCat, <i>cor</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Sincerament, amb vertader impuls interior (Gonzàlvez, <i>de cor sancer</i>). De veritat (Gonzàlvez, <i>de bon cor</i>).
Inserció en el text	Automatitzada, formant el complement circumstancial de mode del predicat verbal.
Funció discursiva	Modalitzadora, manifestant emfàticament la manera d’adorar Déu.
Documentació en català	<p>“Si la fe hauràs tenguda bé de cor”, “Yo creu de cor e comfès” (<i>Hist. Carles Maynes</i>, 14, 23) “De bon cor e pensa jo, senyor, los perdone” (<i>Hist. Josef</i>), “Ab alta e alegre veu, de cor e de pensa, respòs: “Mestre, senyor”” (<i>Ist. S. Magdalena</i>) “E no m’oblidre que, de cor, voluntat e pensa proteste” (“Pròleg”, <i>Lo Cartoixà</i>), “Fes que de cor te mostres a ell amich y afable” (I.16), “Aquells que de cor a Déu serveixen” (I.16), “De tots y de cascú de bon cor se penida” (I.20), “E qualsevol que de cor lo reclame...” (III.8), “Oh, quant de bon cor li parlen” (IV.19) “Si tu vols, jo et perdonaré de bon cor a tot lo mal que fer-te poria” (<i>Tirant</i>, 60) “Nós amam verdaderament de cor la majestat sua” (Lletra d’Alexandre VI a Francesc Desprats, 18/4/1494)</p>
Documentació altres llengües	<p>“De todo corazón”, “Con el corazón” (‘con sinceridad o verdadero sentimiento’, M. Moliner, DUE, <i>corazón</i>) “Di buon cuore, di cuore, di tutto cuore, con tutto il cuore” (‘volentieri, sinceramente, generosamente e sim.’, N. Zingarelli, VLI, <i>cuore</i>) “From the bottom of one’s heart” (D. Carbonell, DF, <i>corazón</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“D’El reverente / amar postrado / con todo agrado / y ánimo entero” (Or. 58-59) “No le servía / de corazón” (Or. 4710-11) “Sienpre le amava / con gran temor” (Or. 11624-25) “Y me arrepiento / de corazón” (Or. 16022-23) “Quíselo yo / mui finamente” (Or. 16124-25) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Rindiéndole de todo corazón culto exclusivo” (Or. 58-59) “La amé de corazón extremadamente” (Or. 16124-25) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Tem, obeixc / sos manaments, / dos excel·lents / singularment: / sols ell colent / de cor sancer, / faç lo primer; / amant proïsme, / sens frau, sofisme, / com mi mateix, / no sens perpleix, / faç lo segon. / En aquest món, / amar mon Déu / sols per sguard seu, / e mon proïsme / per Déu altisme, / tal caritat / e voluntat / desig haver” (54-73)
Fitxa Espill	
FE0011	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="67"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="67"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Hom deu amar Déu i el proïsme
Mot clau 1	<input type="text" value="Déu"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Proïsme"/>
Tipus	Sentència bíblica
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa prescriptiva.
Definició	Resumeix el que hauria de ser la norma de conducta dels cristians (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada. Presència emboscada, identificable per la conservació del lèxic i pel context.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa, de la regla moral que desitja seguir el narrador-protagonista.
Documentació en català	<p>“I un d'ells li va preguntar per provar-lo: ”Mestre, quin és el manament més gran de la Llei?’ Ell li digué: ‘Estima el Senyor, el teu Déu, amb tot el cor, amb tota l'ànima i amb tot l'esperit. Aquest és el més gran i el primer manament. El segon li és semblant: Estima el proïsme com a tu mateix. D'aquests dos manaments depenen tota la Llei i els Profetes” (Mateu, 22.35-40)</p> <p>“En dues poches paraules li ha Déus proposades totes les santes scriptures, les quals paraules són aquestes: Amaràs sencerament Déu, e après ton prohisme” (F. Eiximenis, <i>Llibre de les dones</i>, 115)</p> <p>“E per sguard de Déu / hom deu amar proïsma” (F. de la Via, <i>Senyora de Valor</i>, 2176)</p> <p>“Diu lo apòstol que aquell que ama lo prohisme la ley acaba, que en la amor del prohisme l'amor de Déu és entesa, que és la fi per la qual se ama lo prohisme” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.9)</p>
Documentació altres llengües	“Sobre tot amats Dieu, / e vostres pruymes sí / com vos metex, cor gríeu / porets falir axí” (Guillem de Cervera, <i>Versos proverbials</i> , est. 26)
Traduccions del fragment	<p>“Temo, obedesco / sus mandamientos; / dos mui atentos / singularmente: / (...) / En este mundo / a Dios amar / por le agradar, / próximos míos, / con todos bríos / de caridad, / tal voluntad / quiero tener” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Temo y obedezco sus mandamientos, singularmente dos de ellos excelentes: cumpro el primero rindiéndole de todo corazón culto exclusivo: amando sin fraude ni sofisma, aunque no sin vacilación, al prójimo como a mí mismo, cumpro el segundo. Amar a mi Dios tan sólo por respeto a Él, y a mi prójimo por amor de Dios altísimo, tales són la caridad y la voluntad que ansío practicar en este mundo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“En aquest món, / amar mon Déu / sols per sguard seu, / e mon proïsme” (66-69)</p> <p>“Per los esguards / de males arts” (9789-90)</p> <p>“Per ser servit / e costeït. / Per tals esguards, / ab bones arts / casar-te pots” (10205-09)</p>
Fitxa Espill	
FE0012	
Vers primera ocurrència	68
Vers darrera ocurrència	10207
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Per esguard de
Mot clau 1	Esguard
Mot clau 2	
Tipus	Locució prepositiva
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu + preposició “de”. Al·literació dels sons [e] i [r].
Definició	<p>Per consideració, en atenció a (DCVB, <i>esguard</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>, però sí el <i>Tirant</i>, 101 i 293).</p> <p>Per mor de, en atenció a (DeCat, <i>guardar</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>Per motiu de, per causa de (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, encara que en lloc del complement nominal introduït per la preposició “de”, hi apareix el possessiu “seu”.
Funció discursiva	Connectiva
Documentació en català	<p>“E sols per aquest esguard m'era enutjosa ma vàlua” (<i>Lletres Aquiles Policena</i>)</p> <p>“Deliberà fes alguna gràcia al fill, per amor e esguard de premiar al pare” (<i>Tirant</i>, 27),</p> <p>“E per tots aquests esguards voldria vós, ma filla, hi tinguésseu les mans en ordenar-ho” (101), “Sinó per esguard de les galeres que els feien gran defensió” (113), “Tots li donaren l'honor que estigués primer per esguard de l'ofici que tenia” (119), “La Princesa, tant per esguard de veure la pràctica del consell com per oir lo parlar de Tirant, hi anà” (121), “Si no fos per esguard de nostre senyor Déu...” (124), “Passava molt gran passió per esguard de la Princesa” (130), “Senyor Capità, per esguard de les esquadres de les capitànies s'és sabut que entre morts set-cents vint-e-dos hòmens” (131)...</p> <p>“Voler pena que de si és mal per al proïsme no pot ésser bé desijada, si per algun sguard de bé no es desija” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.35)</p>
Documentació altres llengües	“En consideración a” ('teniendo en cuenta la cosa que se expresa', DUE, <i>consideración</i>)
Traduccions del fragment	<p>“En este mundo / a Dios amar / por le agradar” (Or. 66-69)</p> <p>“Con tales partes / y malas artes” (Or. 9789-90)</p> <p>“Por ser servido / o asistido / por todas partes, / con buenas artes / te has de casar” (Or. 10205-09) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Amar a mi Dios tan sólo por respeto a Él” (Or. 66-69)</p> <p>“Por su mirar de arte malvado” (Or. 9789-90)</p> <p>“Y para ser cuidado y servido. Por todas estas consideraciones puedes en buena ley casarte” (Or. 10205-09) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“En aquest món, / amar mon Déu / sols per sguard seu, / e mon proïsme / per Déu altisme, / tal caritat / e voluntat / desig haver” (66-73)</p> <p>“Mas Déu altisme, / qui béns e mals / e cominals / tots investiga / e los castiga, / lo pus cobert / fa pus ubert, / res no li ceta, / tot ho revela” (4818-26)</p>
Fitxa Espill	<p>“E mitjançant / l'Esperit Sant / hac concebut, / ab la virtut / de Déu altíssim: / de fill santíssim / restà prenyada” (11370-76)</p>
FE0013	<p>“Com féu Nabuga / donosor, rei: / de tant homei / e crueldat / en son regnat / fets al proïsme, / a Déu altisme / tanta ofensa, / hac conexença” (12300-08)</p>
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="70"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="12306"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="04"/>
Forma canònica	Déu altíssim
Mot clau 1	<input type="text" value="Déu"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Altíssim"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. D'origen bíblic.
Definició	Designació elativa de Déu (Def. pròpia). Expressió amb què es designa el Déu cristià per reverència (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Intensifica la gradació al punt més alt.
Documentació en català	<p>∅ (<i>Curial, Passi cobles, Vita Christi</i>)</p> <p>“Qual deu ésser doncs l'ome consagrat / pacífic ab Déu i an lo proïsma / prompta en fer bé, semblant a l'Altisme” (Francesc Prats, any 1487; DeCat, <i>alt</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>“Per ço com l'altisme Déu e Senyor ha manat e vol que totes les coses del món sien subjectes a l'hom” (<i>Tirant</i>, 172)</p> <p>“Lo fill de l'Altisme, Jhesus, Deu etern” (<i>Cobles sent Làtzer, Cançoner vides sants</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“En este mundo / a Dios amar / por le agradar; / próximos míos, / con todos bríos / de caridad, / tal voluntad / quiero tener”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Amar a mi Dios tan sólo por respeto a Él, y a mi prójimo por amor de Dios altísimo, tales son la caridad y la voluntad que ansío practicar en este mundo”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Per a Déu fer / servei algú / e, en comú, / axí amics / com enemics: / bon adjutori, / tot meritori, / caritatiu (74-81)</p> <p>“A multitud / e en comú, / no a cascú / singularment” (15104-07)</p>
Fitxa Espill	
FE0014	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="76"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15105"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	En comú
Mot clau 1	<input type="text" value="Comú"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu
Definició	Plegats, conjuntament (DCVB, <i>comú</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). En general, en conjunt (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Modal
Documentació en català	<p>“Tot cavaller, en comú, / poch li val temptar lo cors” (Ausiàs March)</p> <p>“Car lavors tots los christians vivien en una singular religió, tenint totes les coses en comú” (<i>Vita Christi</i>, 275)</p>
Documentació altres llengües	“En común” ('todos para todos a la vez', DUE, <i>común</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Y a Dios hazer / algún servicio, / por dar indicio / que soi Christiano; / y tanto, es llano, / a los amigos / como enemigos / ser adiutorio, / mui meritorio, / caritativo”</p> <p>“A multitud, / dicho en común, / no obliga a un / singularmente”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Para rendir algún servicio a Dios y, a amigos y a enemigos en común, buena y meritoria ayuda en caridad”</p> <p>“A la humanidad en general, no a cada uno singularmente”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Per a Déu fer / servei algú, / e, en comú, / axí amics, / com enemics” (74-78) “ Axí el debanen / com un capdell” (524-25), “ Axí en fan d’ell / com d’un moxell / d’estopa grossa” (535-37), “E la’m guardau / axí com l’ull” (1404-05), “ Axí em menava / com si fos gos” (4420-21), “ Axí la fisen / com bou en plaça” (5528-29), “ Axí redons / fets com capdell, / restà el parell / cridant ajuda” (5890-95), “ Axí es placà, / com quan cessar / féu lo matar / dels d'Israel” (7588-91), “De la cansada / e cansel·lada / llei de scriptura / era figura, / axí certera / com la figuera / que malai / prop lo camí / —fruit no tenia—” (13229-37)
Fitxa Espill	
FE0015	
Vers primera ocurrència	77
Vers darrera ocurrència	13233
Nombre d’ocurrències	09
Forma canònica	Així com
Mot clau 1	Així
Mot clau 2	Com
Tipus	Locució adverbial (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + adverbi
Definició	Expressa una comparació d’un element anunciat abans amb l’element que segueix (Gonzàlvez). Equival a <i>Tant com</i> (DCVB, <i>així</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Expressa una comparació d’igualtat entre un element (regit per l’adverbi <i>així</i>), que pot anar situat al davant, al mig o a la fi, i un altre element (regit per l’adverbi <i>com</i>), situat darrere d’aquest (Def. pròpia).
Inserció en el text	Introduint la comparació.
Funció discursiva	Modalitzadora. Relaciona en peu d’igualtat els dos termes de la comparació.
Documentació en català	“Les riqueses d’aquest món axí són com a ombra” Lull, <i>Llibre de contemplació</i> , 107, 10; DCVB, <i>com</i> “E porten l’hom així com fals dau” (<i>Llibre de fra Bernat</i> , v. 564) “ Axí com lo ca que torna pendre ço que ha retut per la bocca” (<i>Terç</i> , cap. 230) “Bellea en fembra folla és axí com qui posava un anell d’aur al morro d’una truja” (<i>Dotzè</i> , cap. 850) “Tornist a Laquesis així com los cans al vòmit” (<i>Curial</i> , III.6) “Seguint guerres així en mar com en terra” (<i>Tirant</i> , 2; DCVB, <i>així</i>) “ Axí com diu Josefus i la <i>Història scolàstica</i> ” (<i>Lo Cartoixà</i> , I.7), “ Axí com en lo foc l’or, axí la fe en les tentacions se mostra” (II.3), “ Axí los amics com los enemics en Déu ama” (II.15), “Amor és fort cosa axí com la mort” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.1)
Documentació altres llengües	“Así como” (‘expresión conjuntiva comparativa’, DUE, <i>así</i>) “Así... como” (‘expresión comparativa’, DUE, <i>así</i>)
Traduccions del fragment	“Assí le ablandan / como a un ovillo” (Or. 524-25) “Dél hazen cerro / como de estopa” (Or. 535-37) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Le devanan como si fuera un ovillo” (Or. 524-25) “Y así se sirven de él como de un puñado de burda estopa” (Or. 535-37) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Entre les pies , / sperituals / e corporals, / l' obra millor, / de més amor / e ben voler, / a mon parer, / és doctrinar” (86-93)
Fitxa Espill	“Set cares obres , / proximals, pies ” (10637-38)
FE0016	“Sperituals / e corporals, / tals obres pies / fent com Tobies / e Agostí, / Llorenç, Martí / e Nicolau, / Tomas: palau / en lo cel obra” (12611-19)
	“Fent pies obres , / sens vanaglòria, / havent memòria / que el pare teu / tot quant fas veu” (12643-47)
	“Lo meu partisc, / finant mos dies, / en obres pies / e penitència” (15782-85)
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="89"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15784"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="05"/>
Forma canònica	Obres pies
Mot clau 1	<input type="text" value="Obres"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Pies"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional, transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu
Definició	Obra piadosa, d'amor sant (Gonzàlvez, <i>obra pia</i>)
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb elements inserits entre els dos termes.
Funció discursiva	Denominativa, amb valoració positiva.
Documentació en català	“E la u serà pres e acceptat a la vida eterna, que en obres pies haurà treballat la sua vida” (<i>Lo Cartoixà</i> , III.43) “Les quals en nosaltres deuen ésser obres pies e oracions devotes” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.14) “Ans aumentà tostemps en pies obres ” (Pere Martí, <i>Certamen S. Caterina</i>) Ø (<i>Curial, Tirant, Vita Christi, Certamen sant Cristòfol...</i>)
Documentació altres llengües	“Obra pía” ('institución o dotación creada por alguijen para obras religiosas o benéficas', DUE, <i>obra</i>) “Obra piadosa” ('donativo o acción devota o caritativa', DUE, <i>obra</i>)
Traduccions del fragment	“Ya corporales, / ya espirituales, / haz obras pías / como Tobías...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Practicando tales obras de piedad, espirituales y corporales, como Tobías...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“L’obra millor, / de més amor / e ben voler, / a mon parer / és doctrinar” (89-93)</p> <p>“Va’m consellar / qui bé em volia / e molt sabia / en aquests fets / que em llexàs plets” (2118-22)</p> <p>“Cert ell faria / que la volria / bé son marit” (3535-37)</p> <p>“Sense reptiri, / ne pots amar, / ben afirmar / e ben voler” (15376-79)</p>
Fitxa Espill	
FE0017	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="91"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15379"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="04"/>
Forma canònica	Voler bé (a algú)
Mot clau 1	<input type="text" value="Voler"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Bé"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + adverbí
Definició	Desitjar-li coses bones, felicitat (DCVB, <i>voler</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Tenir bona inclinació de la voluntat a favor d’algú (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, precedida de la conjunció coordiant “e”.
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador-personatge manifesta l’apreciació valorativa que fa de l’acció d’adoctrinar.
Documentació en català	“Que yo no sàpia a qui anau detràs e a qui voleu bé? ” (Metge, <i>Lo Somni</i> , III; DCVB, <i>voler</i>)
Documentació altres llengües	“Querer bien” (‘tener hacia alguien una disposición afectuosa o de buena voluntad’, DUE, <i>querer</i>)
Traduccions del fragment	<p>“La obra maior, / de más amor / y bien querer, / a mi entender, / es enseñar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“La mejor, de más amor y buen deseo es, a mi parecer, adoctrinar” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“L’obra millor, / de més amor / e ben voler, / a mon parer , / és doctrinar” (89-93) “De tal preïcar, / a mon parer , / és tal plaer / lo escoltar / com lo comptar / d’altri florins” (16286-91)
Fitxa Espill	
FE0018	
Vers primera ocurrència	92
Vers darrera ocurrència	16287
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	A parer (d’algú)
Mot clau 1	Parer
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + (possessiu) + infinitiu substantivat. Al·literació dels sons [a] i [r].
Definició	Indica el fet d’assumir el contingut de la proposició que l’acompanya (Def. pròpia). DeCat, <i>parer</i> , registra com a “frase d’ús universal” <i>Al seu parer</i> però no cita l’ <i>Espill</i> . DCVB, <i>parer</i> , recull <i>A mon parer</i> , ‘segons la meua opinió’; no s’hi cita el <i>Tirant</i> ni l’ <i>Espill</i> . Segons l’opinió d’algú (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, formant un incís dins l’oració.
Funció discursiva	Modal. El narrador assumeix com a opinió pròpia el que diu, gràcies a la funció dística que fa el possessiu.
Documentació en català	“D’altres n’hi ha qui han fet tant com ell, segons lo meu parer ” (<i>Curial</i> , II.33) “Diu que us és deguda gran honor e molta reverència, segons lo seu parer ” (II.59) “Algunes joies e altres coses que a son parer li eren infructuoses” (II.143) “Oints celestials ocells (a llur parer)” (III.98) “Lo qual, a parer de les dones , ardia d’un foc tan plasant” (III.99) “La mort no’ns fa tan mal, a mon parer ” (A. March, 70; DCVB, <i>parer</i>) “E si vós, senyora Comtessa, enuig no hi prenieu que jo entràs dins lo retret, a mon parer , jo les trobaria” (<i>Tirant</i> , 19) “ A parer dels jutges ” (45) “ A mon parer no passa de catorze o quinze anys” (56) “E a parer del Rei e de tots los altres” (72) “Car lo cavaller a parer de nosaltres té molta valentia” (81)
Documentació altres llengües	“A mi parecer” (‘según yo creo’, M. Moliner, DUE, <i>parecer</i>)
Traduccions del fragment	“La obra maior, / de más amor / y bien querer, / a mi entender, / es enseñar” (Or. 89-93) “Tal predicar / es, a mi ver, / solo placer / al escuchar, / como contar / de otro doblones” (Or. 16286-91) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “La mejor, de más amor y buen deseo es, a mi parecer, adoctrinar” (Or. 89-93) “El placer de escuchar tal predicación es, a mi juicio, parecido al de oír contar florines ajenos” (Or. 16286-91) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Dar exemplar / e bon consell” (94-95)</p> <p>“Donà'm consell / partís de fet” (1066-67)</p> <p>“Mas l'abadessa / me doctrinà, / consell donà / que em fes malalta” (6022-25)</p> <p>“Raó et costreny / a ta edat; / consell t'he dat / de prou prudència” (15032-35)</p>
Fitxa Espill	
FE0019	
Vers primera ocurrència	94
Vers darrera ocurrència	15034
Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	Donar consell --- Aconsellar
Mot clau 1	Donar
Mot clau 2	Consell
Tipus	Col·locació, reduïble al verb derivat del substantiu. (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Aconsellar, dir a algú com ha de comportar-se o actuar (Def. pròpia). Oferir a algú el parer o l'opinió sobre algun assumpte (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, però intensificada amb dos adjectius qualificatius.
Funció discursiva	Modalitzadora, gràcies a l'adjectiu “bon”.
Documentació en català	<p>“A, santa Maria! dix Curial—. ¿E no em donarets algun consell?” (<i>Curial</i>, II.132), “E aquest és lo millor consell que io us pusc ne sé donar” (II.132), “Digues, Dione: ¿e io doní't consell com tu me demanist ajuda?” (III.27)</p> <p>“Comtessa, a mi par que vós me donau bon consell” (<i>Tirant</i>, 5), “Que ens vulles donar ajuda e consell en la molta nostra necessitat” (7), “Coneixent que lo consell que li dava era de virtuós cavaller” (11), “Lo consell que Jerusalem, rei d'armes, donà a Tirant lo Blanc” (64), “Lo consell que la mercè vostra a mi demana jo el vos daré” (64), “Del consell que us he dat” (64), “Molt estic aconsolat de bé a fer -dix Tirant-, del consell que dat m'haveu” (64), “Car negun cavaller, rei d'armes, heraut o porsavant que done consell, no pot ésser jutge” (64), “Suplicà'l que fes venir los jutges del camp per dar-li consell” (68), “En aquests dies parlaren de molts actes virtuosos d'armes e de molts bons consells que l'ermità los donà” (97)...</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Dando exenplar / e buen consejo” (Or. 94-95)</p> <p>“Me dió consejo / que me partiese” (Or. 1066-67)</p> <p>“Mas la badea / de la Abadesa, / para esta enpresa / me adotrinó / y aconsejó / me finja enferma” (Or. 6022-25) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Dar ejemplo y buen consejo” (Or. 94-95)</p> <p>“Aun así, aconsejóme él que me marchara” (Or. 1066-67)</p> <p>“También la Abadesa me adotrinó, aconsejándome que me hiciese la enferma” (Or. 6022-25) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“En lo món vaga / e lo temps perd” (108-09)</p> <p>“Temps no hi perdí” (979)</p> <p>“I temps perdent” (2345)</p> <p>“Gran temps perdí” (3823)</p> <p>“Lo temps hi perd” (14814)</p>
Fitxa Espill	<p>“Que el temps passat, / mal compassat, / perdut, no es cobra” (15563-65)</p> <p>“Lo temps perdut / que l’esmenàs” (15662-63)</p> <p>“Del temps perdut” (15747)</p>
FE0020	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="109"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15747"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="08"/>
Forma canònica	<p>Perdre (el) temps (part del proverbi <i>El temps perdut no es pot cobrar</i>)</p>
Mot clau 1	<input type="text" value="Perdre"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Temps"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Monovocalisme en [e]. Al·literació del so [p]. Associació lèxica paradoxal.
Definició	Entretenir-se, no fer allò que caldria o es podria fer (DCVB, <i>temps</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Malgastar el temps, no traure’n un profit adequat (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, amb el verb a la fi, conjugat en segona persona.
Funció discursiva	Modalitzadora. Complementa la frase anterior amb una certa sinonímia.
Documentació en català	<p>“Per tal diu Sèneca que la pus dolorosa cosa que és al món sí és: perdre lo temps, qui pus que és perdut no’s pot recobrar” (<i>Terç</i>, 146)</p> <p>“Per què donchs perts aquest poch de temps que has?” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, IV; DCVB, <i>perdre</i>)</p> <p>“E donques cavalcatz, / que no perdam pus temps”, “Ma fayts perdre mon temps” (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i>, 2074, 630-31)</p> <p>“Per no perdre temps” (<i>Curial</i>, l.5), “No és seny despendre lo temps vanament” (Il.100)</p> <p>“Els pregava que no perdessen temps” (Il.127), “Perd lo temps en va” (Il.137), “Car, com Curial pensàs que alli perdia son temps” (Il.143)</p> <p>“El temps perdut mai més se resquita” (PCC, T 339; s’hi cita l’<i>Espill</i>, 15563-65)</p> <p>“És temps perdut tenir tractes amb ximplots” (PCC, T 387; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“Perdre el temps i la llavor” (PCC, T 408; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Diem perdidi” (Suetoni, <i>Vita di Tito</i>, 8; PML, 584)</p> <p>“To waste time” (D. Carbonell, DF, <i>tiempo</i>)</p> <p>“Perder el tiempo” (‘dejarlo passar sin hacer nada de provecho o gastarlo en cosas inútiles cuando hay algo que hacer’, DUE, <i>tiempo</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Al mundo verde / y el tiempo pierde” (Or. 108-09)</p> <p>“Nada perdía” (Or. 979)</p> <p>“Y el tiempo pierde” (Or. 2345), “Tiempo perdí” (Or. 3823)</p> <p>“El tiempo incierto / pierde, afanada” (Or. 14814)</p> <p>“Que el mal logrado / tiempo passado / nunca se cobra” (Or. 15563-65)</p> <p>“Tiempo perdido / que restaurase” (Or. 15662-63)</p> <p>“Tiempo perdido” (Or. 15747) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Vaga por el mundo y pierde el tiempo” (Or. 108-09) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Propi marit / mig mort al llit, / enmetzinat / e fetillat” (1353-56) “Fingint-se storta, / mostrà's mig morta” (3257-58) “Mon mig perdut / enteniment” (124-25) “Mig cordellat / e flux textit” (732-33) “Sortí del llit / e, mig guarit, / jo me'n partí” (965-67)</p>				
Fitxa Espill					
FE0021	<p>Observació: Dediquem la fitxa a <i>Mig mort</i> per ser-ne l'opció més representativa i amb més rendiment.</p>				
Vers primera ocurrència	124	Vers darrera ocurrència	14403	Nombre d'ocurrències	11
Forma canònica	Mig mort --- Mig buit --- Mig perdut --- Mig cordellat --- Mig partit --- Mig guarit --- ...				
	Mot clau 1	Mort	Mot clau 2	Mig	
Tipus	Col·locació (significat composicional)				
Recursos lingüístics i retòrics	Determinant numeral partitiu + participi. Monosil·labisme. Al·literació del so [m].				
Definició	<p>Molt mancat de vitalitat, sia per fam, sia per por, per dolor, etc. (DCVB, <i>mort</i>, no s'hi cita l'<i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>). Molt mancat de vitalitat o de forces (DCVB, <i>mig</i>, no s'hi cita l'<i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>).</p> <p>Sense gens de forces ni vitalitat (Gonzàlvez, <i>mig mort</i>). Que encara conserva la major part de la seua capacitat, perquè se n'ha omplit ben poca (Gonzàlvez, <i>mig buit</i>).</p>				
Inserció en el text	Automatitzada, formant part del complement circumstancial modal.				
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència descriptiva modalitzada, amb un significat de dolenteria.				
Documentació en català	<p>“E desplega son estandart, lo qual era burell e negre, mig partit ab un lleó d'argent rampant” (<i>Curial</i>, l.18), “Fet abans llevar mossén de Claucestre e, mig mort, a la sua tenda tramès” (ll.51)</p> <p>“L'una tinc mig perduda, que no la puc veure ni oir, ço és la muller del rei d'Hongria” (<i>Tirant</i>, 176), “E véu sa filla mig morta” (290)</p> <p>“Quasi mig mort, se volgué llevar del llit per anar-se'n” (<i>Tirant</i>, 477)</p> <p>“Car de mig morts no es poden moure” (<i>Somni JJ</i>, 1052)</p> <p>“I de gran fam la trista mare / resta mig morta” (<i>Somni JJ</i>, 1963-64)</p> <p>“Perquè, si ell, estant mig mort, / se té per tal” (<i>Somni JJ</i>, 2587-88)</p> <p>“Mig morta del gran enyorament e tristícia que passat havia” (<i>Vita Chr.</i>, 95)</p> <p>“Sanct Joan, qui stava mig mort” (<i>Vita Chr.</i>, 163)</p>				
Documentació altres llengües	<p>“Medio muerto” (‘muy cansado, impresionado o maltrecho’, DUE, <i>muerto</i>)</p> <p>“Essere mezzo morto” (‘essere malridotto, malandato’, VLI, <i>mezzo</i>)</p>				
Traduccions del fragment	<p>“Quedose yerta, / mostrose muerta” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Fingiéndose ya eximida, aparentó quedar como medio muerta” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p> <p>“Que son ventosas, / pellejo enjuto / de aguas reduto” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Son al mismo tiempo ventosas de odre a medio vaciar y de conducto de aguas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	“...mon mig perdut / enteniment, / fet ignocent, / ja oblidant, / no prou bastant / a tal empresa. / Ja és ma despesa / al sol del sac , / lo sirgant flac / del meu cervell / fa son capell / minve, sotil, / romp li's lo fil / e pert lo sest” (124-37)		
Fitxa Espill	FE0022		
Vers primera ocurrència	130	Vers darrera ocurrència	130
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Al cul del sac, s'hi troben les engrunes		
	Mot clau 1	Sac	Mot clau 2 Engruna
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Canvi d'ordre per tematització. Decasil·lab. Al·literació dels sons [s], [k] i [e]. Esquema parèmic de correspondència: “A (tal cosa), (tal altra)”.		
Definició	Adverteix als que dissipen les coses de què han de respondre (PCC, C 3930; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Vol dir que a la fi es comproven les errors comeses (DCVB: <i>sac</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Indica que, al final, no hi queda pràcticament res (de bo) (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la segona clàusula avantposada i substituïda per una altra (“ja és ma despesa”), adequada a l'emissor del proverbi: el narrador. Presència directa, conclusiva, al mig d'altres expressions idiomàtiques sinònimes.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa. “Al sol del sac” fa referència al final de la vida del narrador.		
Documentació en català	“Al cul del sac, s'hi troben les engrunes” (PCC, C 3930; s'hi cita l' <i>Espill</i>) “Al cul del sac es troben les engrunes” (DCVB, <i>sac</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	“Al fin se ven las zurrapas” (DCCL, <i>engruna</i>) “Exhausto vino manent faeces” (DCCL, <i>engruna</i>) <u>Observació:</u> Alguns paremiòlegs han usat el proverbi català <i>Al cul del sac, s'hi troben les engrunes</i> com a equivalent del refrany castellà <i>Todo saldrá en la colada</i> , però el significat és diferent.		
Traduccions del fragment	“Ya mi caudal / va boqueando” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Ya con mis dispendios he llegado al fondo de la bolsa” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Lo sirgant flac / del meu cervell / fa son capell / minve, sotil, / romp li's lo fil / e pert lo sest” (132-37)</p> <p>“Par massa begues / tant perds lo sest” (6620-21)</p> <p>“Ixen de sest” (8882)</p> <p>“Fora en l'arena / tornat en sest” (13952-53)</p>
Fitxa Espill	<p>“Clares semblances / e concordances / los manifesten, / més los assesten / que l'alt volar” (16259-63)</p>
FE0023	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="137"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16262"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="05"/>
Forma canònica	Perdre el sest --- Eixir de sest --- Tornar en sest
Mot clau 1	<input type="text" value="Perdre"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Sest"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional, transparent a l'època)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Monovocalisme en [e].
Definició	Perdre la noció, descol·locar-se, descentrar-se, desorientar-se (Def. pròpia). MiP diu, reprenent i ampliant Chabàs, que <i>sest</i> és <i>assest</i> , d' <i>assestar</i> , del llatí <i>sistere</i> , ‘col·locar, situar’ i que <i>Fer sortir de sest</i> podria ser-ne una forma corrompuda. DeCat, <i>sis</i> ‘recinte, cercle’, recull <i>Perdre el sest</i> ‘quasi com el modern <i>sortir de polleguera</i> ’ i <i>Tornar en sest</i> ‘tornar en l'esfera pròpia’, a partir dels fragments de l' <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. Aplicada a l'emissor, és a dir, a “lo sirgant flac / del meu cervell” (132-33).
Documentació en català	<p>“Vols saber qual és lo ple d'aquesta virtut d'abstinència? Dic-te que menjant e bevent poc, a sola sustentació del cors. E vols saber on està aquest ple de virtut? Dic-te que entorn o prop lo punt d'enmig del cercle. Mas, hauràs e poràs tota vegada, e en tot cars e loc, estar en aquest cest o punt egualment?” (<i>Doctrina comp.</i>, <i>ENC</i>, p. 47; DeCat, <i>sis</i>)</p> <p>“Em traü de sest” (Pere Torroella, <i>Cançoner de Saragossa</i>; MiP)</p> <p>“Los vostres motius, qui bé els vol entendre / e mirar la fi, on firen de sest” (<i>Procés olives</i>, 1445-46)</p> <p>“Vist que si tiren mal de sest / pijor de vol” (<i>Somni JJ</i>, 2777-78)</p>
Documentació altres llengües	“Perder el tino” (‘obrar insensatament’, M. Moliner, DUE, <i>tino</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Québrase el hilo / pierde la hebra” (Or. 136-37)</p> <p>“¡Tanto no bevas! / pierdes el tino” (Or. 6620-21)</p> <p>“–” (Or. 8882)</p> <p>“En el arena / restituido” (Or. 13952-53)</p> <p>“Más los aprestan / que alto volar” (Or. 16262-63) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Quiébrasele el hilo y se desorienta” (Or. 136-37)</p> <p>“Parece que abuses de la bebida, con tanto como al puntar yerras” (Or. 6620-21) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Que a caplleuta / soplíc, exhorte, / lo que reporte / e tinc emprès / sia remès" (144-48)		
Fitxa Espill	FE0024		
Vers primera ocurrència	144	Vers darrera ocurrència	144
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A caplleuta		
	Mot clau 1	Caplleuta	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Al·literació del so [a].		
Definició	Amb fiança (DCVB, <i>caplleuta</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Amb confiança, amb bona fe (Gonzàlvez; interpretació errònia).		
Inserció en el text	Automatitzada, precedida del connector "que", el qual introdueix la clàusula substantiva regida pels verbs "soplíc, exhorte", dintre de la qual es troba la UF com a complement circumstancial del verb "sia remès".		
Funció discursiva	Modalitzadora. En un cotext on el narrador-protagonista fa un acte de modèstia davant el lector, deixant en suspens la veritat del que diu.		
Documentació en català	"FON DONAT MORENO A CAPLLEUTA" (<i>Somni JJ</i> , entre vs. 1423 i 1424)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Los que se aprestan / suplico, exorto / que lo que aborto / y he emprendido / sea aplaudido" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Así, pues, suplico y exhorto que todo cuanto manifiesto y tengo emprendido sea sometido a comprobación" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Jo, com absent / del món vivint, / aquell jaquint / aconortat, / d’ell apartat / dant-hi del peu, / vell jubileu / mort civilment” (161-68)</p> <p>“Amb gran menyspreu / donà-hi del peu; / vestir no ho vol” (2077-79)</p>
Fitxa Espill	
FE0025	
Vers primera ocurrència	166
Vers darrera ocurrència	2078
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Donar del peu (a alguna cosa)
Mot clau 1	Donar
Mot clau 2	Peu
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + sintagma nominal. Al·literació dels sons [d] i [e].
Definició	Dándole un puntapié (Chabàs). Renunciar (a alguna cosa), menysprear (alguna cosa) (DCVB, <i>peu</i> ; a partir de la citació de l’ <i>Espill</i> , 165-66). Menystenir, menysprear (Gonzàlvez; definició incorrecta). Refusar (Def. pròpia).
Inserció en el text	Automatitzada, amb el verb conjugat en gerundi.
Funció discursiva	Modal. Forma part d’una seqüència explicativa on el narrador, vell i malalt, dóna a conèixer la situació d’aïllament en què es troba.
Documentació en català	∅ (<i>Lo Somni, Curial, Tirant, Història de la Passió, Vita Christi...</i>)
Documentació altres llengües	“Dar con el pie (a alguien)” (‘despreciarle’, M. Moliner, DUE, <i>pie</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Dél apartado / le doy del pie” (Or. 165-66)</p> <p>“Con menosprecio, / por más desprecio” (Or. 2077-78)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y mandándolo enhoramala” (Or. 165-66)</p> <p>“Y con gran desprecio, todo lo apartó de sí con el pie” (Or. 2077-78)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Prou envellit, / antic de dies" (174-75)		
Fitxa Espill	FE0026		
Vers primera ocurrència	175	Vers darrera ocurrència	175
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Antic de dies		
	Mot clau 1	Antic	Mot clau 2 Dies
Tipus	Locució adjectival		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació dels sons [i] i [d].		
Definició	Vell, d'edat avançada (DCVB, <i>dia</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Vell, d'edat avançada (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, amb sinonímia amb el vers anterior, formant part d'una enumeració valorativa referida a l'emissor.		
Documentació en català	<p>"Don Exemén Corneyl era ja de dies" (Jaume I, <i>Llibre dels feits</i>, 12; DCVB, <i>dia</i>) "Bonç d'Orcau era home noble de llinage, prim e llong de la persona, jove de pocs dies" (<i>Curial</i>, l.38), "E caminaren tant que vengueren a la casa d'un cavaller ja en dies e molt prom" (ll.22), "Viu un gentil home de pocs dies, mas valent e de bon cors" (ll.42; DCVB, <i>dia</i>), "E així, a vós, que sóts dona ja en dies, se pertany tractar tals paus" (ll.86) "Aquest Jaume ab tot que fos menor de dies, Jaume major se nomena, perquè fon primer cridat per lo senyor a la dignitat apostòlica" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.3) "Que ton germà Andreu, menor de dies, te ha denunciades" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.23) "Aquest és jove e de pocs dies e vell de seny" (<i>Tirant</i>, 100) "E per bé que l'edat vostra sia de pocs dies, ella és antiga de molt saber" (274)</p>		
Documentació altres llengües	"Entrado en años" ('viejo', DUE, <i>año</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"Cansado y viejo, / antiguo espejo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Decrépito en exceso, agobiado de años" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Mas ansiós / d'aquests pobils, / jòvens gentils / e d'alguns vells / qui, com ocells, / passen txillant / e sibilant / com les cigales , / corps e cucales" (184-92)		
Fitxa Espill			
FE0027			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="191"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="191"/>
	Nombre d'ocurrències		<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Sibilar com les cigales		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Sibilar"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Cigala"/>	
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen experiencial.		
Definició	Fer un soroll estrident i continuat amb la veu (Def. pròpia). DCVB, <i>sibilar</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. DCVB, <i>cigala</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. DCVB, <i>cigala</i> , anota <i>Fer cantar com les cigales</i> , 'obligar a declarar una cosa'.		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Aplicada al subjecte designat pels versos: "Aquests pobils, / jòvens gentils, / e d'alguns vells" (185-87).		
Documentació en català	"Quant, sentint remor les mies orelles, / dubtava si era cantar de cigales / o so de cencerros, tifells o esquesles, / o veu de persones, o eixam de abelles, / o passa de grues, o corbs o cucales" (<i>Brama llauradors</i> , 6-10) "Rebentarà cantant, com una cigala" (PCC, C 2245; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Mas cuidadoso / de los abriles / moços gentiles, / y algunos viejos / que hechos vencejos / viven chirriando, / sino silvando / como chicharras, / cuervos en parras / que estan grasnando" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Pero ansioso por esos donceles, jóvenes y apuestos, y también en favor de algunos viejos que, qual pajaritas, pasan chillando y silbando como las cigarras, los cuervos y los grajos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Mas ansiós / d'aquests pobils, / jòvens gentils / e d'alguns vells / qui, com ocells, / passen txillant / e sibil·lant / com les cigales, / corps e cucales, / van aücant, / dels llops fent cant, / sonant ses trobes” (184-95)
Fitxa Espill	
FE0028	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="193"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="193"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Aücar com llops
Mot clau 1	<input type="text" value="Aücar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Llop"/>
Tipus	Locució verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”). D'origen als bestiaris i experiencial.
Definició	MiP, reproduint i ampliant Chabàs, aclareix el vers 194 així: “cantant ab veus aspres y destemprades, com si fossin llops”. DeCat, <i>ahucar</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb modificació retòrica de la clàusula comparativa.
Funció discursiva	Modalitzadora. Aplicada al subjecte designat pels versos: “Aquests pobils, / jòvens gentils, / e d'alguns vells / qui...” (185-88).
Documentació en català	“E entorn de tots los dessús dits havia molts falcons, astors e cans de diversa natura, qui cridaven e udolaven fort llejament” (<i>Lo Somni</i> , l.1), “Dient Tirèsies aquestes paraules, los falcons, astors e cans dessús dits començaren a cridar e udolar fort agrament” (III.14) “Menjar com un llop” (DCVB, <i>llop</i>) “Gent d'ahuc, campana de fusta” (C. Ros, <i>Adages i refrans valencians</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Mas cuidadoso / de los abriles / moços gentiles, / y algunos viejos / que hechos vencejos / viven chirriando, / sino silvando / como chicharras, / cuervos en parras / que estan grasnando, / lobos ahullando, / cantan sus trobas / con boces bovas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Pero ansioso por esos donceles, jóvenes y apuestos, y también en favor de algunos viejos que, qual pajaritas, pasan chillando y silbando como las cigarras, los cuervos y los grajos, van gritando, imitando el aullar de los lobos para dar tono a sus trovas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Mas ansiós / d’aquests pobils, / jòvens gentils / e d’alguns vells / qui, com ocells, / passen txillant / e sibil·lant / com les cigales, / corps e cucales, / van aücant, / dels llops fent cant, / sonant ses trobes; / broden les robes / e los frens dauren ” (184-97)
Fitxa Espill	
FE0029	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="197"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="197"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Daurar els frens (relacionada amb la primera part del proverbi <i>Fre d’or no fa el cavall millor</i>)
Mot clau 1	<input type="text" value="Daurar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Fre"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació “els/ens” i del so [r].
Definició	Voler aparentar el que hom no és (Def. pròpia). Lujo que gastaban los caballeros del siglo XV (Chabàs).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l’ordre dels constituents. Introduïda per la conjunció coordinant “e”.
Funció discursiva	Modalitzadora. Aplicada al subjecte designat pels versos: “Aquests pobils, / jòvens gentils, / e d’alguns vells / qui...” (185-88).
Documentació en català	“No és cosa tan folla com de loar en tu ço que tantost se’n pot anar en altre part; car fre d’aur no fa mellor cavall” (B. Latini, <i>Llibre del tresor</i> , III.124) “Fre d’or no fa el cavall millor” (E. Alberola, <i>Refr. valencià</i> , PCC, F 1563; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Fre d’or no fa el cavall millor” (DCVB, <i>fre</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	DUE, <i>dorar</i> , no recull cap locució equivalent
Traduccions del fragment	“Mas cuidadoso / de los abriles / moços gentiles, / y algunos viejos / que hechos vancejos / viven chirriando, / sino silvando / como chicharras, / cuervos en parras / que estan grasnando, / lobos ahullando, / cantan sus trobas / con boces bovas, / bordan los senos, / doran los frenos” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Pero ansioso por esos donceles, jóvenes y apuestos, y también en favor de algunos viejos que, qual pajaritas, pasan chillando y silbando como las cigarras, los cuervos y los grajos, van gritando, imitando el aullar de los lobos para dar tono a sus trovas, se bordan los vestidos y doran los frenos” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Mas ansiós / d’aquests pobils, / jòvens gentils / e d’alguns vells / qui, com ocells, / passen txillant / e sibil·lant / com les cigales, / corps e cucales, / van aücant, / dels llops fent cant, / sonant ses trobes; / broden les robes / e los frens dauren, / los carrés llauren ” (184-98)
Fitxa Espill	
FE0030	
Vers primera ocurrència	198
Vers darrera ocurrència	198
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Llaurar els carrers
Mot clau 1	Llaurar
Mot clau 2	Carrer
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Associació metafòrica dels significats. Al·literació “els/ers” i del so [r].
Definició	Passetjar un carrer anant i tornant (Def. pròpia). DCVB: <i>llaurar</i> , posa la recurrència de l’ <i>Espill</i> com a exemple de l’accepció figurada de <i>llaurar</i> : ‘recórrer (terra o aigua) formant com un solc’. Freqüentar molt els carrers, fer un vida dissoluta (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l’ordre dels constituents.
Funció discursiva	Modalitzadora. Aplicada al subjecte designat pels versos: “Aquests pobils, / jòvens gentils, / e d’alguns vells / qui...” (185-88).
Documentació en català	“Car bé conec io que els vells que hui s’usen i tenen bon cor, bravegen tostemps, i, après, ells mateixos s’enculpen i acusen com volen dels jóvens seguir los extrems. I aquests, entre l’any, alguna vegada, si passen carrera per un bell delit, encara que els faça après mal profit, alegres ne resten d’haver-la passada.” (<i>Procés olives</i> , 357-360)
Documentació altres llengües	“Pasear la calle” (‘cortejar’, DUE, <i>calle</i>)
Traduccions del fragment	“Mas cuidadoso / de los abriles / moços gentiles, / y algunos viejos / que hechos vancejos / viven chirriando, / sino silvando / como chicharras, / cuervos en parras / que estan grasnando, / lobos ahullando, / cantan sus trobas / con boces bovas, / bordan los senos, / doran los frenos, / las calles aran” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Pero ansioso por esos donceles, jóvenes y apuestos, y también en favor de algunos viejos que, qual pajaritas, pasan chillando y silbando como las cigarras, los cuervos y los grajos, van gritando, imitando el aullar de los lobos para dar tono a sus trovas, se bordan los vestidos y doran los frenos, aran las callejas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Mouen cantons / girant redons" (199-200)		
Fitxa Espill	FE0031		
Vers primera ocurrència	199	Vers darrera ocurrència	199
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Moure cantons		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Moure	Cantons	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Associació metonímica de significats. Al·literació del so [o].		
Definició	Matar les hores situats als encreuaments dels carrers, tafanejant o a l'aguait dels que hi passen (MiP)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Aplicada al subjecte designat pels versos: "Aquests pobils, / jòvens gentils, / e d'alguns vells / qui..." (185-88).		
Documentació en català	"Aguantar la cantonada" (MiP)		
Documentació altres llengües	"Estos son <i>pica cantones</i> de noche e de día..." (Arxiprest de Talavera, <i>Corbacho</i> , p. 224; MiP) "Hacer esquina" ('ocupar una esquina', DUE, <i>esquina</i>)		
Traduccions del fragment	"Siempre se paran / quebrando esquinas / por las malinas / que es su porfía" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y conmueven las esquinas con su rápido ir y venir" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Mouen cantons / girant redons” (199-200) “Voltà’s redona: / com lo peix féu / qui lo fill seu / en l’aigua llança, / mai s’hi atança / ne pus se’n cura” (5062-67)</p>
Fitxa Espill	
FE0032	
Vers primera ocurrència	200
Vers darrera ocurrència	5062
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Girar (en) redó --- Voltar (en) redó
Mot clau 1	Girar
Mot clau 2	Redó
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + adjectiu. Al·literació del so [r].
Definició	<p>Girar fent mitja volta (DCVB: <i>rodó</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Fer una volta completa, prenent la direcció diametralment oposada a la que es seguia abans (DCVB, <i>girar</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Girar fent mitja volta (Gonzàlvez)</p>
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb elisió de la preposició “en” i concordada.
Funció discursiva	Modalitzadora. Aplicada al subjecte designat pels versos: “Aquests pobils, / jòvens gentils, / e d’alguns vells / qui...” (185-88).
Documentació en català	<p>“Més estava admirant dels ulls, que parien dues esteles redones rel·luints com a pedres precioses, no pas girant-los vigorosament” (<i>Tirant</i>, 119), “Voltant a manera de cercle redó les espatles envers los enemics” (157)</p>
Documentació altres llengües	<p>“En redondo” (‘aplicado a la manera de girar o circular, dando la vuelta completa’, DUE, <i>redondo</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Siempre se paran / quebrando esquinas / por las malinas / que es su porfía” “Hecha sirena, / según colijo, / que al dulce hijo / al agua arroja, / y sienpre floxa / niega el aliño” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y conmueven las esquinas con su rápido ir y venir” “Volvióse en redondo, como pez que suelta en el agua su prole para no acercarse ya más a ella ni cuidarla” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"E tot lo jorn / roden entorn / del cremalló, / com papalló, / fins que s'hi cremen, / perills no temen" (201-06)		
Fitxa Espill	FE0033		
Vers primera ocurrència	202	Vers darrera ocurrència	202
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Cremar-se al foc com papalló		
	Mot clau 1 Cremar	Mot clau 2	Papalló
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + preposició + sintagma nominal + clàusula comparativa d'igualtat. D'origen experiencial.		
Definició	Perseverar en l'assoliment d'un perjudici (Def. pròpia). DCVB, <i>papalló</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. DCVB, <i>cremalló</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Automatitzada, formant la construcció comparativa. Introduïda per la conjunció coordinant "e" més l'expressió temporal "tot lo jorn".		
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador descriu la imatge dels joves que busquen les dones i ho fa recurrent a la comparança amb les papallones, atretes i encegadas per la flama.		
Documentació en català	"Jugar amb foc" (PCC, F 1221; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Qui juga amb foc, tard o d'hora es crema" (PCC, F 1249; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	"Gittate via la vostra gran beltade / che mi fa forsenar, quando vi miro, / sì come il papaglion che fere al foco / veggendo il gran splendor de la lumiera" (<i>Amorosa visione</i> ; Cantavella 1992, 48) "Mariposón" ('hombre que galantea a muchas mujeres', DUE, <i>mariposón</i>)		
Traduccions del fragment	"Y todo el día, / con loco amor, / al rededor / de tan vil llama / (que ciega ama / la mariposa / hasta que osa / llegar a arder), / sin más temer / riesgos algunos" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y todo el día revolotean alrededor del pabilo como mariposas y no se arredran ante el peligro hasta que se abrasan" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE Fitxa Espill <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">FE0034</div>	<p>“E tot lo jorn / roden entorn / del cremalló, / com papalló, / fins que s’hi cremen, / perills no temen” (201-06)</p> <p>“En aquell jorn, / de cert, entorn / trecentes liures / despes en viures” (2281-84)</p> <p>“Era divendres / entorn migdia” (3624-25)</p> <p>“Altres armats, / defora'l clos, / entorn del fos, / de jorn guardaven” (7082-85)</p>
---	--

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica Entorn de

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Locució prepositiva

Recursos lingüístics i retòrics Adverbi + preposició “de”

Definició Al voltant de, pròxim a (Def. pròpia).
DeCat, *torn*, la registra com a “construcció prepositiva” però no hi cita l’*Espill*.

Inserció en el text Automatitzada. Invariable.

Funció discursiva Connectiva

Documentació en català “Havia **entorn de** les faldes de la roba arbres ab les rails, lo tronc e tots los rams de perles” (*Curial*, l. 24)
“Com los moros ho saberen, posaren-li siti **entorn de** la ciutat” (*Tirant*, 5), “Féu regonèixer **entorn del** seu camp si hi havia gent alguna” (23), “E **entorn del** seu palenc féu un gran vall bé una llança d'armes en alt” (24), “Aprés venien a cavall molts ducs, comtes e marquesos **entorn de** la dita carreta” (42), “E totes les donzelles e los cavallers baix, **entorn d'ell**” (59), “**Entorn de** la gàbia trobaran quatre escuts tots pintats d'oriflama” (71) “E **entorn de** la gàbia posaren los quatre escuts” (71), “E **entorn del** tabernacle havia lletres d'or que deien” (78)...

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Y todo el día / con loca amor, / al rededor / de tan vil llama / (que ciega ama / la mariposa / hasta que osa / llegar a arder), / sin más temer / riesgos algunos” (L. Matheu, *Libro cons.*)
“Y todo el día revolotean alrededor del pubilo como mariposas y no se arredran ante el peligro hasta que se abrasan” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	<p>“E tot lo jorn / roden entorn / del cremalló, / com papalló: / fins que s’hi cremen / perills no temen” (201-06), “Ab ell vixquí / fins que n’ixquí / ja home fet” (975-77)</p> <p>“Cert temps de l’any / ab poc afany / llur mascle spleten, / sols s’hi jusmeten / fins que s’enprenyen” (8597-601), “Ell les engana / e les profana / fins que són preses” (9759-61), “E mil jocs muda, / fins que perduda / ha sa moneda” (9972-74), “Fins que desbost / guanye quisvulla” (9981-82), “Vetla, treballa, / puja, devalla, / fins que t’enuig” (10111-13), “Fins que complida / hac la infantea” (11618-19), “Aprés passege / fins que famege” (15797-98)</p>		
Fitxa Espill	FE0035		
Vers primera ocurrència	205	Vers darrera ocurrència	15798
		Nombre d’ocurrències	09
Forma canònica	Fins que		
	Mot clau 1	Fins	Mot clau 2
		Que	
Tipus	Locució conjuntiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + conjunció. Monosil·labisme.		
Definició	<p>Amb (tal cosa) com a límit, com a final (DeCat, <i>fins</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Introdueix el terme temporal, en forma de verb conjugat en indicatiu o subjuntiu, al qual arriba l’acció del verb principal (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada. Encapçala la introducció d’una clàusula temporal. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva. Explicita la relació temporal existent entre l’acció present de la papallona i la final.		
Documentació en català	<p>∅ (<i>Lo Somni</i>)</p> <p>“Súbitament s’encès una flama foguejant, la qual fins que mort l’ocupà no es pogué apagar” (<i>Curial</i>, l.9)</p> <p>“Seguiren-lo fins que saberen que s’era recollit dins la ciutat de Varoic” (<i>Tirant</i>, 5),</p> <p>“Facen així com he dit, fins que sien davant l’altesa vostra” (14)...</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Y todo el día, / con loco amor, / al rededor / de tan vil llama / (que ciega ama / la mariposa / hasta que osa / llegar a arder), / sin más temer / riesgos algunos” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y todo el día revolotean alrededor del pabilo como mariposas y no se arredran ante el peligro hasta que se abrasan” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“E tot lo jorn / roden entorn / del cremalló, / com papalló: / fins que s’hi cremen / perills no temen; / sentints de nas , / on se té pas / com cans s’apleguen” (201-09) “Olors sentints / de carn molt fina” (9318-19)
Fitxa Espill	
FE0036	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="207"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9318"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Sentir de nas
Mot clau 1	<input type="text" value="Sentir"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Nas"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + substantiu. Al·literació dels sons [n] i [s].
Definició	Olorar, ensumar amb bon olfacte (Def. pròpia). Met. oliendo (Chabàs). El seu significat respòn al concepte de ser <i>fins de nas</i> (MiP). DCVB, <i>nas</i> , en lligar el vers 206 al 207, defineix la unitat com ‘sospitar, adonar-se, endevinar les coses’, però el manuscrit deixa clar que el vers 206 pertany a l’oració anterior. Endevinar, reconèixer amb l’olfacte (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, amb el verb en participi de present.
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificadora. Ensumen les dones i els plau.
Documentació en català	“Per dir que és potent, dels anys que té lleva, i tostemp les dones lo senten de nas , perquè totes saben que té ab lo vas per cent i un any fermada ja treva.” (<i>Procés olives</i> , 1905-08; DCVB, <i>nas</i>)
Documentació altres llengües	DUE, <i>fino, olfato</i> , no recull “Fino de olfato”, tot i que inclou, com a exemple d’una de les accepcions de <i>fino</i> , “No tiene un olfato muy fino”.
Traduccions del fragment	“Vicios perrunos, / por el olfato, / de infame trato / todos se llegan” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Se congregan donde hay concurso, como canes finos de olfato” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Sentins de nas, / on se té pas / com cans s’apleguen / (...), / van aguantant / una tal caça / qual qui l’acaça / pren mala llebra” (207-17)</p> <p>“Donen-li caça / com cans a llebre” (5530-31)</p>
Fitxa Espill	
FE0037	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="208"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5530"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Acaçar com cans a llebre
Mot clau 1	<input type="text" value="Acaçar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Ca"/>
Tipus	Locució verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d’igualtat (“com...”). Al·literació dels sons [k] i [a]. D’origen experiencial.
Definició	Perseguir i encalçar amb persistència (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. A través de la comparança amb la cacera dels cans sobre la “mala llebre”, el narrador fa veure la mala tria dels homes sobre la dona.
Documentació en català	<p>“E caçant trobaren una llebre, e per ésser molt correguda per los cans...” (<i>Tirant</i>, 299)</p> <p>“Ni vers una llebre tants goços corrents” (<i>Istòria Passió</i>, est. 82)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Vicios perrunos / (...) / todos se llegan / (...) / ya trasnochando / y ya acechando / tan mala caza, / que quien la caza / mal lance coge” (Or. 208-17)</p> <p>“Dándole caza / de liebre y can” (Or. 5530-31)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Como canes (...) van en sus salidas nocturnas acechando una caza que, quien logra alcanzarla, atrapa mala liebre” (Or. 208-17)</p> <p>“Danle caza como jauría tras la liebre” (Or. 5530-31)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE Fitxa Espill FE0038	“E tresnochant / van aquaïtant / una tal caça, / qual , qui l’acaça, / pren mala llebra” (213-17) “Par-los revessa / e vella mala, / si no els és tala / qual la volrien” (5511-14) “Bé es trobarà/ en qualque part, / mas lluny e tard, / muller tal qual / e cominal” (6634-38) “ Tal és qual dona / Déu on li plau” (6676-77)
---	--

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició De tal manera com (DCVB, *qual*; no s’hi cita l’*Espill*). Ben igual, o de gran semblança (DCVB, *ta*; no s’hi cita l’*Espill*). Passadora, mediocre (DeCat, *qual*; a partir de la citació de l’*Espill* 6637). Mitjanet, d’escàs valor (DeCat, *ta*; s’hi cita l’*Espill* 6637). Així, d’aquesta manera (Gonzàlvez, *tal qual*). De tal manera com..., així... com... (Gonzàlvez, *tal + verb + qual*). Tal... que... (Gonzàlvez, *tal + subs + qual*).

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català “E la forma de la pau fos **aytal qual** se conté en la forma del procuratori” (doc. 1323; DCVB, *qual*)

Documentació altres llengües “Tal cual” (‘1 Tal como. 2 Algun que otro. 3 Pasadero o pasaderamente’, DUE, *tal*)

Traduccions del fragment “Ya trasnochando / y ya acechando / tan mala caza, / que quien la caza / mal lance coge” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Van en sus salidas nocturnas acechando una caza que, quien logra alcanzarla, atrapa mala liebre” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	<p>“Als qui ab ànsia / e treballs vans, / perills e dans, / caça seguexen / qual no conexen; / pendre s’arreen / quanta ne veen: / són ells los presos” (224-31)</p> <p>“Aragonès / ne diu bon ves: / Mostins e perros / qui por los cerros / los lobos caçan, / lobos los matan / a la final. / Hom feminal, / triant morràs; / no et guardaràs / ni saps fogir: / doncs, vols morir” (6575-84)</p>
Fitxa Espill	
FE0039	
Vers primera ocurrència	224
Vers darrera ocurrència	6575
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	<i>Perros qui lobos caçan, lobos los matan</i>
Mot clau 1	<i>Perro</i>
Mot clau 2	<i>Lobo</i>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració de relatiu, amb alteració de la sintaxi per l’estructura proverbial. Repetició lèxica. Al·literació dels sons [o], [s] i [a]. Rima assonant en “-a-a”.
Definició	Denota que qui sovint s’exposa al perill, hi caurà (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada, en la segona ocurrència. Conserva l’estructura de relatiu i és introduït per una fórmula d’inserció. Va precedit d’una expressió metafòrica sinònima i va seguit de l’aplicació al context de la narració.
Funció discursiva	Argumentativa, en la segona ocurrència, amb la mateixa llicó que la metàfora immediatament precedent del carnisser que, triant, triant, entre els bous, ne perd la por i a la fi hi mor. És a dir, que el protagonista és com el carnisser o els <i>perros</i> , que es confia de les dones, les quals són com els bous o els <i>lobos</i> .
Documentació en català	<p>“Viu [Plató] un casador qui parlave ab una fenbra e dix-li: casador, guarde’t que no sies casat” (J. Bosenyor; Cantavella 1992, 49)</p> <p>“Mastins que llops cacen, llops els maten” (PCC, M 1272; s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Can qui lobos mata, lobos lo matan” (<i>Romancea prov.</i>, 12)</p> <p>“Câes que lobos matâo, lobos os matâo” (<i>Ulysippo</i>; PCC, M 1272)</p> <p>“La yegua que arremetiò y comiéronla lobos” (<i>Refr. fam. y prov. glos.</i>, XI.23)</p>
Traduccions del fragment	<p>“De que con ansia / (...) / tal caza siguen, / y no consiguen / el conocerla, / (...) / los dexa presos” (Or. 224-31), “En Aragón / buena canción / suelen cantar, / a mi pensar: / Mastines perros / que por los zerros / lobos maltratan, / lobos los matan / a la final” (Or. 6575-79) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Quienes con afán (...) persiguen caza cuya naturaleza desconocen y se disponen a coger cuanta ven, para acabar siendo ellos mismos los cogidos” (Or. 224-31)</p> <p>“Los aragoneses han hecho de esto un buen refrán: <i>Mastines y perros que por los cerros los lobos caçan, lobos los matan a la final</i>” (Or. 6575-79) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Als qui ab ànsia / e treballs vans, / perills e dans , / caça seguexen / qual no conexen; / pendre s’arreen / quanta ne veen: / són ells los presos” (224-31)
Fitxa Espill	
FE0040	
Vers primera ocurrència	226
Vers darrera ocurrència	226
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Perill i dany
Mot clau 1	Perill
Mot clau 2	Dany
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal coordinat. Associació sinonímica.
Definició	Situació de risc, de dificultat (Def. pròpia)
Inserció en el text	Complement directe de nucli verbal. Forma part d’una sèrie de complements avantposada al verb.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència argumentativa. Intensifica les penalitats dels joves que busquen les dones.
Documentació en català	<p>“Que els perills, dans e desconhorts que, seguint a tu com a muller, seguir me poden, alegrament los sostendria” (<i>Hist. Jason e Medea</i>)</p> <p>“En l’aigua del riu que ab tan gran perill e dan de la sua persona nadant passat havia” (<i>Sepultura F. Aguilar</i>)</p> <p>“No saps los perills e dans que t’estan estojats si lo senyor Mestre sap que en aquesta hora tu est fora del castell” (<i>Tirant</i>, 98)</p> <p>“En confusió de aquells qui a gran perill e dan de les sues ànimes se’n volen entrametre” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.17)</p> <p>“Yo, trista mare, qui us devia guardar, per tendrea de amor, de tot dan e perill” (<i>Vita Christi</i>, 11), “E ignoren los dans e perills que a ells vendran” (180), “Per grans dans e perills que seguir se puguen a nosaltres” (214)</p> <p>No figura a Wittlin (1991)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“De que con ansia / afanes, daños, / gastan sus años / tal caza siguen, / y no consiguen / el conocerla, / pues por cogerla, / si la descubren, / aunque lo encubren / los dexa presos” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“A quienes con afán y trabajos vanos, daños y peligros persiguen caza cuya naturaleza desconocen y se disponen a coger cuanta ven, para acabar siendo ellos mismos los cogidos” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Bou, sobrenom, / mansuetut / diu e virtut; / bou conegué / Crist quan naxqué; / bou Lluç scriví / llarg qui el parí” (268-74)</p> <p>“Més, nat dins carn, / pel bou e ruc / com rei e duc / fon conegut, / servit, temut / com Déu senyor” (11496-501)</p> <p>“Lo rei senyor / ric, cavalcà / qui l'adorà / e reverí: / ase pollí, / qui el conegué / quan ell naxqué. / Tot profetat / o figurat / fon, o figura” (13304-13)</p>
Fitxa Espill	
FE0041	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="271"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="13308"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="03"/>
Forma canònica	El bou coneix qui el té, i l'ase, l'estable de l'amo
Mot clau 1	<input type="text" value="Bou"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Ase"/>
Tipus	Sentència bíblica
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta coordinada. Paral·lelisme sintàctic, amb el verb elidit en la segona clàusula.
Definició	Indica que els animals simples són reconeixents, en contrast amb alguns homes (Def. pròpia)
Inserció en el text	Presència emboscada: s'hi conserven només alguns elements lèxics de la UF i un cert ressò del seu significat.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa, formant part de diverses glosses del terme “bou”.
Documentació en català	<p>“Spantaren los animals de veure aquell qui'ls havia creat gitat en lo seu pesebre; posen los genolls en terra i, après que l'han adorat, ab les veus que poden lo lloen i alenant lo scalfen (...) Diu lo profeta: conegué lo bou aquell qui el posseïa, i lo pesebre de son senyor conegué l'ase” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.9)</p> <p>“Lo bou i l'ase lo senyor conegueren” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.9)</p> <p>“CAPÍTOL ·LXVI·. COM LA SANCTÍSSIMA VERGE REPOSÀ LO SEU DIVINAL FILL EN LO PESEBRE E FON CONEGUT E REVERIT PER LO BOU E ASE (<i>Vita Christi</i>)</p>
Documentació altres llengües	“Cognovit bos possessorem suum, et asinus praesepe domini sui; Israel autem me non cognovit, et populus meus non intellexit” (<i>Isaias</i> , l.3)
Traduccions del fragment	<p>“Buey encontró / quando nació / Cristo mi guía” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Un buey reconoció a Cristo en su natividad” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Perquè informes / los jòvens verds / e inexperts / del toc del foc " (292-95)		
Fitxa Espill	FE0042		
Vers primera ocurrència	295	Vers darrera ocurrència	295
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tocar el foc (part del proverbi <i>L'infant escalfat no toca el foc</i>)		
	Mot clau 1	Tocar	Mot clau 2 Foc
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic; passa de l'àmbit concret al general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Figuradament, passar una experiència perillosa, arriscada (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb el verb substantivat.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Metafòricament, el narrador insta l'interlocutor a evitar el perill del sexe.		
Documentació en català	<p>"Tothom qui vuylla viure castament se deu lunyar de fembres e fugir-los axí com a foch" (F. Eiximenis, <i>Llibre dones</i>, 68)</p> <p>"Jugar amb foc" (PCC, F 1221; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Qui juga amb el foc, tard o d'hora es crema" (PCC, F 1249; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Qui ha menester foc, amb son dit el cerca" ('vol dir que les molèsties per a obtenir una cosa difícil les ha de sofrir el mateix interessat a obtenir-la', DCVB, <i>foc</i>)</p>		
Documentació altres llengües	"Jugar con fuego" ('entretenerse frívolamente con algo que puede resultar peligroso', DUE, <i>fuego</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"Para que informes / los moços verdes / (pues nada pierdes), / los poco espertos, / los casi muertos / con estos fuegos" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Para que alecciones a los jovenzuelos verdes y sin experiencia del contacto del fuego" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Polls del bec groc, / del niu cuitats, / poc aguats" (296-98)		
Fitxa Espill	FE0043		
Vers primera ocurrència	296	Vers darrera ocurrència	296
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Del bec groc		
	Mot clau 1	Bec	Mot clau 2
			Groc
Tipus	Locució adjectival		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició "de" + sintagma nominal. Monosil·labisme. Al·literació del so [k].		
Definició	Molt innocent o mancat d'experiència (DCVB: <i>bec</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). MiP anota el vers 296 així: "pollets acabats de néixer, qu'encara conserven el bech d'aquest color, de quan néxen", però no n'explicita el sentit figurat.		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, amb significat idiomàtic. Aplicada a "los jòvens verds / e inexperts" (293-94).		
Documentació en català	"Donen scach per lo roch a aquells qui han lo bech groch" (<i>Llibre de disputació de l'ase</i> , 104; PCC, E 304; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Tenir el groc del bec" (DCVB, <i>bec</i>) "No haver-li caigut el groc del bec" (DCVB, <i>bec</i>)		
Documentació altres llengües	"Caerse de un nido" ('expresión que se utiliza en frases que hacen referencia a la ingenuidad de alguien', DUE, <i>nido</i>)		
Traduccions del fragment	"Los pollos ciegos / que, sin razón, / del cascarón / tan rudos salen" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Polluelos de pico amarillo, precipitados del nido y poco aguzados" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Exir certer, / de l'esperver / cercant les mans" (298-301)		
Fitxa Espill	FE0044		
Vers primera ocurrència	301	Vers darrera ocurrència	301
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Cercar les mans		
	Mot clau 1	Mot clau 2	Mè
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [e] i [a].		
Definició	MiP, nota als vs. 300-01, dóna com a significats possibles: ' <i>cercar les mans</i> protectores de l'home (per esquivar l'esperver)' i 'esquivar les urpes (de l'esperver)'. D'altra banda, al <i>Repertori</i> , MiP anota "Mans (cercar les)" com a locució. En cetreria, vigilar les urpes d'un rapinyaire; figuradament, vigilar les mans (d'algú) per evitar un perill (Def. pròpia, a partir de l' <i>Espill</i> i MiP).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part de la metàfora dels joves inexperts amb les dones. I els identifica amb els polls que no vigilen les urpes de l'esperver, que és la dona.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	<p>"Deux choses sont que pas ne quier: / c'est jeune femme et esprevier; / car il faut pour eulx trop veillier, / et si les pert on de legier" (<i>Dits et proverbes de sages</i>)</p> <p>"Lo gavinelo en le aire bate le ale al vento (...) lassa li boni auseli per le grili que va saiento. / Lo simele fai la femena q'è avinent e bela (...) avanti un fel rognoso se mete su la sela" (<i>Proverbia super natura feminarum</i>) (Cantavella, 1992, 50)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Por que acaudalen / en tu advertencia / mucha experiencia, / que nunca en vano / logró el milano"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"A escapar con fortuna del gavilán, buscando el amparo de las manos"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p> <p><u>Observació:</u> MiPlanas hi ha optat per aquesta possibilitat, que no fa sentit.</p>		

Fragment amb UF o UE	"Dels qui son dan / cerquen, e van / de pic en sola" (313-15)		
Fitxa Espill	FE0045		
Vers primera ocurrència	314	Vers darrera ocurrència	314
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Anar de pic en sola		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Anar	Pic	
Tipus	Locució verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma preposicional + sintagma preposicional. Esquema fràsic "de... en...", amb associació lèxica onomatopeica, a partir del so de la sabata en caminar.		
Definició	Anar per mal camí, portar mala conducta (DCVB, <i>pic</i> ; a partir de la citació de l' <i>Espill</i>). Anar per mal camí (Carré 2006, <i>Glossari</i>). Dur mala seguida, anar per mal camí, portar mala conducta (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant l'acció dels qui busquen el propi dany.		
Documentació en català	"Anar de pic en sola" (PCC, P 2095; és la citació de l' <i>Espill</i> , sense més informació) "Picar soleta" ('es diu per indicar que un fuig, que se'n va per ses pròpies cames, etc.', PCC, S 1304; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	"De picos pardos" ('de juerga', DUE, <i>pico</i>) "To paint de town red" ('ir de juerga', D. Carbonell, DF, <i>town</i>)		
Traduccions del fragment	"Que aqueste afan / buscando van, / no sin cautela" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Que buscan su propio daño y dan una vez en el clavo y otra en la herradura" (MiPlanas, <i>Espejo</i>) <u>Observació:</u> La traducció de MiPlanas és incorrecta.		

Fragment amb UF o UE	<p>“La desonesta / e viciosa, / tan perillosa / amor inica / que hui es practica, / més pecoral / que humanal, / sols per delit” (328-34)</p> <p>“La per profit / més avarícia / que amicícia / no cur tractar” (335-38)</p> <p>“Més que el penell / les muda el vent” (620-21)</p>				
Fitxa Espill	<p>“Cert, pus honrat / que no l'orat / de pare teu” (1107-09)</p> <p>“Ha volgut més / captivitat / que llibertat” (1204-06)</p>				
FE0046	<p>“Més és muller / l'exovar gros / que no llur cos” (1226-28)</p> <p>“Més ne penjaven / que de raïms” (1756-57)</p>				
Vers primera ocurrència	333	Vers darrera ocurrència	16262	Nombre d'ocurrències	41
Forma canònica	Més que				
	Mot clau 1	Més	Mot clau 2	Que	
Tipus	Locució conjuntiva (comparativa)				
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + conjunció. Monosil·labisme.				
Definició	Expressa una comparació de superioritat d'un element (regit per l'adverbi <i>més</i>), que pot anar situat al davant, al mig o a la fi, i un altre element (regit per la conjunció <i>que</i>), situat darrere d'aquesta (Def. pròpia).				
Inserció en el text	Automatitzada. Introdueix la construcció comparativa de superioritat. Invariable.				
Funció discursiva	Connectiva				
Documentació en català	<p>“Si la gràcia de Déu li fall, ab cuitats passos camina; la qual en nostres actes, si de premi són dignes, més que nosaltres obra” (<i>Debat P. Viana</i>)</p> <p>“Essent ja més vostre que de mi” (<i>Lletra a Iolant Durlada</i>)</p> <p>“Jo, Biblis, més que altra desafortunada, he amat mon germà Cauno” (<i>Lamentació de Biblis</i>)</p> <p>“Gloriejava's ell i los seus que açò era estat més obra divinal que humanal” (<i>Tirant</i>, 133)</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>“El deshonesto, / malo, vicioso, / el peligroso / amor inico / que les explico; / más bestial / que racional; / todo despecho, / nada provecho; / más avaricia / que no caricia; / pero és es tal / que de su mal / no hay que tratar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Del deshonesto, vicioso y por demás peligroso e incuo amor que hoy se practica, más bestial que humano, y sólo atento al deleite. Del amor por interés, más avaricia que afecto, no pienso ocuparme” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	"I, quantes són / ara en lo món, / són diablasses, / dimoniesses, / car les primeres / amors són veres / e tostemps duren. / Per ço hi aturen / tant los diables" (365-73)
Fitxa Espill	
FE0047	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="369"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="369"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	L'amor primera és millor
Mot clau 1	<input type="text" value="Amor"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Primera"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple atributiva "(tal cosa) és (tal altra)". Al·literació dels sons [m] i [r]. Rima interna en "-or".
Definició	Afirma que la primera vegada que s'experimenta el sentiment amorós es fa d'una manera més plena i perdurable (Def. pròpia). Reminiscència paremiològica. Cfr. Miró, <i>Aforística Mèdica</i> : "Sopas y amores, los primeros los mejores" (p. 210) (MiP). DCVB, <i>ver</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Gonzàlvez diu que DCVB no l'enregistra.
Inserció en el text	Automatitzada, amb variacions a la segona clàusula, per la mètrica i la rima (de forma anàloga al que s'esdevé en la recurrència de la <i>Vida s. Magd. cobles</i> , anotada a sota). Precedida del connector discursiu argumentatiu "car".
Funció discursiva	Argumentativa. Les dones són dolentes perquè la primera amor entre Eva i el diable dura per sempre en elles (significat contextual). Més endavant, reapareix aquesta idea, sense menció al proverbi: "Lo gran diable / qui les guanyà / hi té la mà" (9756-58), "Primera amiga / fon del diable" (10444-45).
Documentació en català	"L'amor primera és millor" (<i>Llibre de paraules e dits de savis e filòsofs</i> , 385; PCC, A 1282; s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Car deya Agèl·lius, poeta, escrivint de noblea virginal, que donzella que ans que aga marit ama molt altre hom, jamés no amarà entegrament son marit. Car diu que les primeres amors troben lo cor pus dispòsit a encarnar-se ab altre, e per tant la amor primerament encarnada tanta de senyoria pren e'l cor de l'hom que jamés no n'hix" (Eiximenis, <i>Llibre de les dones</i> , 28) "De sopes i amors / millors les primeres" (<i>Refrans rimats</i> , 60-61) "Les amors primeres, / aquelles són les que nunca s'obliden" (<i>Vida S. Magdalena en cobles</i> , est. 53) "De les sopes i els amors, els primers són els millors" (PCC, S 1345; s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Les primeres amors són les millors" (DCVB, <i>amor</i> ; Mall.; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	"Antiquus amor cancer est" (Petroni; DEFL, 674) "Il primo amore non si scorda mai" (DCP, 73) "D'antico amor senti la gran potenza" (Dante, <i>Purgatorio</i> , XXX, 39) "The fyrst luf ay be lowyt best" (ODEP, <i>love</i> , a. 1487)
Traduccions del fragment	"Que los primeros / son verdaderos / de los amores, / por ser las flores / que siempre duran" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Ya que los primeros amores son los verdaderos y los que perduran" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Car les primeres / amors són veres / e tostemps duren" (369-71)
	"Dinars, sopades, / tostemps ab bades / e secrets patjes" (547-49)
Fitxa Espill	"Gran heretat / e senyoria / tostemps seria" (1122-24)
	"Ella es cuidà / tostemps duràs / lo gai solaç / e pa de nocés" (1158-61)
	"Com si fos muda, / tostemps premuda, / sols murmurava" (2140-42)
	"Res no em valgué, / ni em respongué, / tostemps callant" (2177-79)
FE0048	" Tostemps ab mi / enfastijada / e desmenjada" (2450-52)
	" Tostemps torbava" (2569)

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català "plaer fo de Déu que l'abadessa passà d'esta vida en la glòria qui tostemps dura"
(Llull, Blanquerna, l.142; DeCat, tot)"/>

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment (L. Matheu, Libro cons.)
"Ya que los primeros amores son los verdaderos y los que perduran"
(MiPlanas, Espejo)"/>

Fragment amb UF o UE	<p>“Per ço hi aturen / tant los diables” (372-73)</p> <p>“Per ço, de fet, / m’aconortí / i’m deportí” (1644-46)</p> <p>“Per ço us avis / per caritat” (4228-29)</p> <p>“Per ço el portam / e lo llexam / en tals afés” (5677-79)</p> <p>“Per ço periren / e tots moriren” (6809-10)</p>				
Fitxa Espill	<p>“Gran Ninivé / per ço caigué” (7139-40)</p> <p>“Per ço romàs / tot no es cremà” (7572-73)</p> <p>“Ell lo hi negà, / per ço el matà” (9287-88)</p>				
FE0049					
Vers primera ocurrència	372	Vers darrera ocurrència	16004	Nombre d’ocurrències	16
Forma canònica	Per ço				
	Mot clau 1	Per	Mot clau 2	Ço	
Tipus	Locució adverbial				
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + pronom. Monosil·labisme.				
Definició	<p>Locució adverbial, té valor causal, equivalent a ‘per això’, ‘per aquesta causa’ (DCVB, ço; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Per aquesta causa, per aquesta raó (Gonzàlvez).</p>				
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.				
Funció discursiva	Connectiva. Introdueix una argumentació.				
Documentació en català	<p>“E per ço us vull recitar quant costa a un gentil cavaller e a una noble dona l’amar-se l’un a l’altre” (<i>Curial</i>, l.1)</p> <p>“Per ço que la nació d’on jo só natural se’n puixa alegrar” (<i>Tirant</i>, Dedicatòria)</p> <p>“E per ço foren per los antics ordenades justes e torneigs” (<i>Tirant</i>, Pròleg)</p> <p>“E per ço, ab lo divinal adjutori serà departit lo present llibre...” (<i>Tirant</i>, 1; DCVB, ço)</p> <p>“E per ço, per part mia, suplicarà humilment la Beatitut Sua que...” (Instruccions de Joan de Borja, duc de Gandia, a mossèn Jeroni Llopis, 1494)</p> <p>“E per ço, tant com pugues unir-te ab ell...” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.1)</p>				
Documentació altres llengües	<p>DUE, <i>esto</i>, no recull “Por esto”.</p> <p>“Por eso” (‘expresión muy frecuente para referirse al motivo que explica o justifica cierta cosa’, DUE, <i>ese</i>)</p>				
Traduccions del fragment	<p>“...” (Or. 372), “Con que, librado, / me consolé / y retiré” (Or. 1644-46)</p> <p>“Y así os aviso / con caridad” (Or. 4228-29)</p> <p>“Para entender / como es notorio / el desposorio / nos lo ponemos / y deponemos / en casos tales” (Or. 5677-79), “Todos murieron / por sus sandeces” (Or. 6809-10), “Nínive dió, / quando se undió, / buen exenplar / de escarmentar / sólo por esto” (Or. 7139-40) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Ésta es la razón por que se hospedan en ellas tan largamente los diablos” (Or. 372-73)(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	“Bé sap de maça / qui n’és ferit! / Lo meu sperit / n’ha portat pena / sobre la squena / mals huitanta anys, / treballs, afanys / e greu turment” (382-89)		
Fitxa Espill	FE0050		
Vers primera ocurrència	382	Vers darrera ocurrència	382
			Nombre d’ocurrències 01
Forma canònica	Bé sap de la maça, qui n’ha estat ferit		
	Mot clau 1 Maça	Mot clau 2	Ferir
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Alteració de l’esquema d’oració de relatiu, per tematització. Esquema d’afirmació emfàtica: “Bé sap...”. Recuperació del referent <i>maça</i> mitjançant el pronom anafòric.		
Definició	Denota que les experiències (dolentes) ensenyen (Def. pròpia). Principi aforístic; a cfr. ab altre que apareix en <i>Aforismes & Proverbis</i> d’A. Bulbena (Barcelona, 1899, p. 59): <i>Si ets estaca, soferràs; e si ets maça, feriràs</i> (MiP). Indica que la persona que ha passat per una mala experiència és molt fiable quan ha d’opinar (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Presència directa, inicial d’una seqüència a mode de presentació i resum. Estructura de relatiu.		
Funció discursiva	Argumentativa. El narrador diu mal de les dones perquè parla per experiència: “Lo meu sperit / n’ha portat pena (...) vuitanta anys” (384-87), dira a continuació. El proverbi, doncs, hi actua com a inici de l’argument.		
Documentació en català	“Aquell sap de la masa, qui n’és estat ferit; e aquell de la nafra, qui n’és estat guarit” (<i>Proverbis àrabs</i> ; PCC, M 105; s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Mas aquell sab de la massa / qui n’és stat, senyor, ferit” (F. Ferrer, <i>Lo conhort</i> , 711-12; PCC, M 105; s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Qui’s veu ferit o ahombrat / sab de la maça” (<i>Cobles Sant Cristòfol</i> , “Resposta de Loís Roís”, vs. 183-84)		
Documentació altres llengües	“Ascout qui vo ausir: / Soven ay ausit dir, / dins maysó e en plaça, / que çell sab de la maça / qui n’es estat ferits” (Cerverí de Girona, <i>Maldit bendit</i> , 1-5; Cantavella 1988-89, 10; 1992, 52)		
Traduccions del fragment	“Pues por amarlas / tiene sabido / el que es herido / deste veneno. / Yo, a bien que peno / ochenta años...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¡Harto sabe del mazo quien recibió el porrazo! Mi espíritu ha debido soportar esa pena durante ochenta tristes años...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Lo meu sperit / n’ha portat pena / sobre la squena / mals huitanta anys, / treballs, afanys / e greu turment” (384-89)</p> <p>“Nunca li fall / afany, treball, / pena, dolors” (5577-79)</p>
Fitxa Espill	
FE0051	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="388"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5578"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Treballs i afanys
Mot clau 1	<input type="text" value="Treball"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Afany"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal coordinat. Associació sinonímica.
Definició	Patiments (Def. pròpia)
Inserció en el text	Per parataxi. Forma una sèrie de complements del nucli verbal.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència narrativa. Manifesta en grau molt intens el patiment del narrador-protagonista.
Documentació en català	<p>“Gran alteració i moviment de dolor m’ha portat la vostra presència, per los manifestes senyals de tristor, treballs i afanys que en vostra cara se demostren” (<i>Tirant</i>, 460)</p> <p>“Los treballs i afanys passats no són alguna cosa en comparació de tant descans e consolació com de present nos haveu presentada” (461)</p> <p>“Treball i afany gran” (traducció de <i>labor</i>, <i>La mort d’Aristòtil</i>; Wittlin 1991: 558)</p> <p>“Treball i afany” (traducció de <i>labor</i>, Sèneca, <i>Hercules furens</i>; Wittlin 1991: 558)</p> <p>“Treball i afany” (traducció de <i>miseria</i>; Abat Isac, trad. de <i>De ordinatione animae</i>; Wittlin 1991: 177)</p> <p>“Afany i treball”, “Afanys i treballs” (Wittlin 1991: 126)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Yo, a bien que peno / ochenta años, / dolores, daños, / grave tormento...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“mi espíriu ha debido soportar esa pena durante ochenta tristes años, con trabajos, afanes y tormento cruel” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Narrant en suma” (404)</p> <p>“Diré sumari” (3943)</p> <p>“Diré-ho en sumes” (9094)</p>
Fitxa Espill	
FE0052	
Vers primera ocurrència	404
Vers darrera ocurrència	3943
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	En suma
Mot clau 1	Suma
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu
Definició	<p>En resum, en substància (DCVB, <i>suma</i>, s'hi cita l'<i>Espill</i>, 404 i 9094).</p> <p>En la locució <i>en suma</i> hi pot haver hagut influència francesa tant o més que castellana (no és en tot cas, expressió blasnable) (DeCat, <i>som</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>En resum, en substància (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Caldria transcriure-la entre comes, pel seu caràcter d'element perifèric: “Narrant, en suma”.
Funció discursiva	Connectiva. Es tracta d'un matisador, la funció del qual és anunciar la brevetat de la narració (que, en aquest cas, no s'acompleix).
Documentació en català	<p>“Mas en summa vos ho contaré” (R. Muntaner, <i>Crònica</i>, 7; DCVB, <i>suma</i>)</p> <p>“Per tal, en suma vos demanaré de totes” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, II; DCVB, <i>suma</i>)</p> <p>“Hi en moltes maneres les profundes paraules del Senyor en aquest evangeli exponem, però en summa concorden que algun peccat no's pot dir peccat...” (<i>Lo Cartoixà</i>, II.32)</p>
Documentació altres llengües	<p>“En suma” (‘expresión con que se introduce la exposición de una consecuencia o resumen de lo ya dicho’, M. Moliner, DUE, <i>suma</i>)</p> <p>“In short” (D. Carbonell, DF, <i>suma</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Contando en suma” (Or. 404)</p> <p>“Diré el sumario” (Or. 3943)</p> <p>“-” (Or. 9094) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Narraré sumariamente” (Or. 404)</p> <p>“Diré sumariamente” (Or. 3943)</p> <p>“Lo diré en suma” (Or. 9094) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Tot quant somien / ésser ver creen” (432-33)</p> <p>“Jo li revele / tot quant sabia / e quant havia” (2892-94)</p> <p>“Quant se pot moure / tot ho furtaven / e trafegaven” (2964-66)</p> <p>“Veig que quant porta / és tot pintat” (3962-63)</p> <p>“Car retractau / tot quant jo man” (4360-61)</p>
Fitxa Espill	<p>“Axí plorosa / e sospirosa, /havent oït / tot quant m’ha dit / e ben notat, / llexí-la en banda / a la comanda / de Llucifer” (6315-22)</p> <p>“Mai se’n refreda, / ven tot quant té” (9980-81)</p>
FE0053	
Vers primera ocurrència	432
Vers darrera ocurrència	16079
Nombre d’ocurrències	14
Forma canònica	Tot quant
Mot clau 1	Tot
Mot clau 2	Quant
Tipus	Locució pronominal
Recursos lingüístics i retòrics	Pronom quantitatiu + adverbí. Monosíl·labisme.
Definició	Tot allò que, totes les coses que (DCVB, <i>tot</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Qualsevol cosa que (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Quantificativa, anafòrica. El protagonista manifesta, quantificant en termes absoluts, que les dones confonen el desig amb la realitat.
Documentació en català	<p>“Sapiats que fui robat e perdí tot quant portava (doc. s. XIII; DCVB, <i>tot</i>)</p> <p>“Entren totes quantes obres fan los hòmens justs” (Llull, <i>Llibre de contemplació</i>, 315, 11; DCVB, <i>tot</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Lo que soñaren / ser verdad creen” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Creen cosa de verdad todo lo que sueñan” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Del que no veen, / procés de pensa / fan, sens defensa / ni part oir; / per presumir / sols, pronuncien; / ver sentencien / que cert no saben” (434-41)		
Fitxa Espill	FE0054		
Vers primera ocurrència	435	Vers darrera ocurrència	435
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Procés de pensa (actualment, <i>Judici d'intencions</i>)		
	Mot clau 1	Procés	Mot clau 2 Pensa
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. Al·literació dels sons [p] i [s]. Sintagma codificat a partir del registre jurídic.		
Definició	Pressuposició sobre el pensament o l'actuació d'altri (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa.		
Documentació en català	“Vol l'altesa vostra fer procés de pensa a Felip” (<i>Tirant</i> , 110)		
Documentació altres llengües	DUE, <i>intención, juicio</i> , no recull “juicio de intenciones”		
Traduccions del fragment	“Lo que no veen, / cómo se piensa, / sin más defensa / ni nada oir, / con presumir / lo califican, / y así lo explican / con rigor fiero / por verdadero” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Hacen proceso mental de lo que no ven, sin oir la parte ni la defensa; se pronuncian por sola presunción; y sentencían, como sobre cosa de verdad, en lo que de cierto no saben” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Del que no veen, / procés de pensa / fan, sens defensa / ni part oir " (434-37)		
Fitxa Espill	FE0055		
Vers primera ocurrència	437	Vers darrera ocurrència	437
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Oir (les) parts		
	Mot clau 1	Oir	Mot clau 2
		Parts	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Monosil·labisme. Codificat a partir del registre jurídic.		
Definició	Escoltar les exposicions de la defensa i l'acusació en una causa (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Precedida de la conjunció coordinant negativa "ni".		
Funció discursiva	Asseverativa negativa, en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	<p>"Oïdes les raons de cascuna part..." (<i>Lo Somni</i>, III.9)</p> <p>"Ricard, negun bon jutge no pot bé res determenar si no ou primer les parts, per què no es pot fer si Tirant no hi és present" (<i>Tirant</i>, 114)</p> <p>"Oïdes les parts, la majestat divina dix aquell parlar de Jeremies:..." (<i>Lo Cartoixà</i>, I.2)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Lo que no veen, / como se piensa, / sin más defensa / ni nada oir, / con presumir / lo califican"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Hacen proceso mental de lo que no ven, sin oir la parte ni la defensa"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“E fingir solen / tenir dolor / per dar color / a ses empreses” (452-55)</p> <p>“E sots color / de molta cura” (8092-93)</p>
Fitxa Espill	
FE0056	
Vers primera ocurrència	454
Vers darrera ocurrència	8092
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Donar color --- Colorar
Mot clau 1	Donar
Mot clau 2	Color
Tipus	Col·locació (el sentit metafòric de la UF depèn del mot “color”, que ja el té)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació dels sons [o] i [r].
Definició	Adoptar una significació determinada, normalment fingida o d'engany (Def. pròpia). DCVB, <i>color</i> , cita l' <i>Espill</i> , 454, com a exemple lèxic, no fràsic, sota l'accepció figurada ‘apariència enganosa, ficció’. Dissimular, fer veure una cosa diferent d'així com és; fingir, fer veure el que no és (DCVB, <i>colorar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Fer que una cosa tinga aparença enganyosa (Gonzàlvez, <i>dar</i>).
Inserció en el text	Mitjançant la preposició “per”, que introdueix la col·locació com a nucli d'una clàusula subordinada final.
Funció discursiva	Argumentativa, com a cloenda d'un fragment descriptiu, on tot un seguit d'accions fingides per part de la dona clouen amb “per dar color a ses empreses”, ‘per dissimular els seus propòsits’.
Documentació en català	<p>“Per colorar nostre llevar del setge” (Pere III, <i>Crònica</i>, 89; DCVB, <i>colorar</i>)</p> <p>“Colorant ab diverses maneres de raons la causa de la sua anada” (<i>Curial</i>, l.3)</p> <p>“Parlaven e deien no de tot en tot lo contrari, mas volien colorar que lo Sangler encara no era vençut” (<i>Curial</i>, ll.107; DCVB, <i>colorar</i>), “Poètiques ficcions e rectòriques colors” (<i>Curial</i>, ll.38), “Escrites coses tenyides de color de mentira” (<i>Curial</i>, ll.38)</p> <p>“No penseu que jo vaja vestida d'aqueixa color” (<i>Tirant</i>, 126), “No haveu sabut honestat ni honor de quina color van vestides” (127), “Emperò si la Princesa volrà dir ella ésser estada decebuda per ignorància sots color de bé...” (268), “Car ab color de pau te est mostrada cruel enemiga” (358)</p> <p>“Vols colorar la tua malícia ab zel de la lley” (<i>Vita Chr.</i>, 127; DCVB, <i>colorar</i>)</p>
Documentació altres llengües	“So color de (cierta cosa)” (‘con pretexto de hacer esa cosa; aparentando hacerla’, M. Moliner, DUE, <i>color</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Por dar color / a sus enpresas” (Or. 454-55)</p> <p>“Y, con color / de hazerle cura” (Or. 8092-93) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Para disimular sus propósitos” (Or. 454-55)</p> <p>“Pretextando una extremada solicitud” (Or. 8092-93) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Tot lo pensar / qual elles tenen / quan marit prenen, / és sia noble” (482-85) “Pres lo marit, / saber treballen: / prim l'escandallen, / fan-li procés / per a quant és” (506-10) “Ab gran error, / per sos dinés, / aquest has pres / marit ja vell” (6180-83) “Si los marits / dos ne volien, / elles pendrien / cascuna tres” (7914-17)</p>				
Fitxa Espill					
FE0057					
Vers primera ocurrència	484	Vers darrera ocurrència	7916	Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	Prendre marit --- Maridar				
	Mot clau 1	Prendre	Mot clau 2	Marit	
Tipus	Col·locació (significat transparent), reduïble al verb del substantiu que conté.				
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu				
Definició	Casar-se una dona (Def. pròpia)				
Inserció en el text	Mitjançant l'adverbi “quan” i amb alteració dels constituents per mor de la rima.				
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa modalitzada, per la crítica que inclou a la pressumpció de les dones.				
Documentació en català	<p>“Ni em vull veure altra vegada en la dolor que em só vista de pendre marit” (<i>Curial</i>, l.36) “Ans elegiria renunciar a la vida e als béns que pendre marit grosser, vil e avar” (<i>Tirant</i>, 109) “Que no volíeu pendre marit estranger” (<i>Tirant</i>, 227) “E, venint a edat de matremoni, prenien sos marits e seguien les ordinations de sos majors” (<i>Vita Christi</i>, 10)</p>				
Documentació altres llengües	DUE, <i>marido</i> , no inclou “Tomar mardo”.				
Traduccions del fragment	<p>“El atender / en que se abrasan / cuando se casan / es noble sea” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Cuando toman marido, toda su preocupación es que sea noble” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	<p>“Tot lo pensar / qual elles tenen / quan marit prenen, / és sia noble: / de béns ni moble / si es vol no tinga, / solament vinga / de gran llinatge, / almenys paratge / o gentilea” (482-91)</p> <p>“Puis no paria / e no tenia / fill d’ella nat, / fill adoptat / almenys haver” (8725-29)</p>
Fitxa Espill	
FE0059	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="490"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8729"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Almenys
Mot clau 1	<input type="text" value="Almenys"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Mot compost
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de la fusió de contracció de preposició i article i adverbi
Definició	<p>La locució, indicant el mínim o una reserva, contreta com <i>almenys</i>, es troba des dels orígens (DeCat, <i>menys</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Com a mínima condició entre diverses que podrien concórrer o demanar-se (Gonzàlvez).</p> <p>Com a mínim, si més no (Def. pròpia)</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modal, especificant la noblesa mínima desitjada per les dones.
Documentació en català	<p>“Que valgués 30 lliures al menys” (doc. 1309; DeCat, <i>menys</i>)</p> <p>“En nom de Déu, faça’s, pus acordat és” (Jaume I, <i>Llibre dels fets</i>, 129; DeCat, <i>menys</i>)</p> <p>“Almenys feu-me gràcia que jo vaja ab vós perquè us puga servir” (<i>Tirant</i>, 2), “Puix lo vostre nom no puc saber, almenys que em diga vostra senyoria quina coneixença e amistat ha tenguda ab mon marit” (18)...</p>
Documentació altres llengües	<p>“Al menos” (‘expresión correctiva con que se expone una salvedad respecto de algo que se ha dicho’, DUE, <i>menos</i>)</p> <p>“At least” (D. Carbonell, DF, <i>least</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“El atender / en que se abrasan / cuando se casan, / es noble sea: / aunque no vea / ni nada tenga, / sólo que venga / de gran linage, / si goza el gage / de gentileza” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Cuando toman marido, toda su preocupación es que sea noble, aunque no posea bienes ni mueble alguno, con tal que prozeda de gran linaje, o que, por lo menos, se de paraje o gentilhombre” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Tot lo pensar / qual elles tenen / quan marit prenen, / és sia noble: / de bens ni moble / si es vol no tinga, / solament vinga / de gran llinatge, / almenys paratge / o gentilea" (482-91)		
Fitxa Espill	FE0058		
Vers primera ocurrència	490	Vers darrera ocurrència	490
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Home de paratge		
	Mot clau 1 Home	Mot clau 2 Paratge	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Aquellos que, sin haber recibido la investidura militar, gozaban las exenciones tributarias de éstos (Chabàs 1905: 284). MiP tradueix i cita Chabàs. Vidal Alcover repeteix l'anotació, sense citar-los. La història posterior del <i>paratge</i> social és ja uniformement exalçada, noble... Per això <i>hom de paratge</i> fou ja sempre membre de la noblesa (DeCat, <i>par</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Amb omissió d' <i>home</i> per mor del metre, però recuperable en el cotext.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa modalitzada, en la mesura que el narrador protagonista atribueix a les dones el fet de voler marit noble, ric, de gran llinatge, de paratge...		
Documentació en català	"Era un pagès que havia bella muller, e era de paratge " (Llull, <i>Llibre de meravelles</i> ; DeCat, <i>par</i>) "Tirant féu aquesta ordinació e privilegi militar. E primerament ordenà que tot home qui sostigués cavall e tingués armes fos dit gentilhom, e qui tendria dos rossins fos gentilhom e home de paratge , e qui tendria tres rossins fos dit gentilhom e home generós e cavaller" (<i>Tirant</i> , 334)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"El atender / en que se abrasan / cuando se casan, / es noble sea: / aunque no vea / ni nada tenga, / sólo que venga / de gran linage, / si goza el gage / de gentileza" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Cuando toman marido, toda su preocupación es que sea noble, aunque no posea bienes ni mueble alguno, con tal que proceda de gran linaje, o que, por lo menos, sea de paraje o gentilhomme" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Pres lo marit, / saber treballen, / prim l’escandallen, / fan-li procés / per a quant és” (506-10)
Fitxa Espill	
FE0060	
Vers primera ocurrència	508
Vers darrera ocurrència	508
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Treure l’escandall (a algú) --- Escandallar
Mot clau 1	Treure
Mot clau 2	Escandall
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic), reduïble al verb del substantiu que conté
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal
Definició	Esbrinar i fer públics els aspectes negatius de la vida privada d’algú (Def. pròpia). Calcular el preu, la vàlua d’una persona (DCVB, <i>escandallar</i> , amb la citació de l’ <i>Espill</i>). Chabàs anota la locució <i>Tirar l’escandall</i> i en dóna la definició literal i figurada. MiP anota que <i>l’escandallen</i> vol dir que “li prenen la mida o’l posen a prova de totes les maneres possibles, a fi de saber per a què serveix”.
Inserció en el text	Automatitzada. S’hi usa el verb derivat del substantiu que conté, que n’és equivalent.
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador informa de la manera com les dones esbrinen i avaluen tots els aspectes relatius al marit.
Documentació en català	“Anau scandallant e tentant lo vado” (Lletra d’Alexandre VI al seu nunci d’Espanya i canonge de València, Francesc Desprats, 18/4/1494) “Traure-li a u l’escandall” (E. Alberola, <i>Refr. valencià</i> , PCC, E 314; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Sacar a la vergüenza pública” (‘hacer públicas las faltas de alguien’, DUE, <i>vergüenza</i>)
Traduccions del fragment	“Con el marido, / saber atienden / si le comprenden; / si en el progreso / algo es travieso, / sabiendo, pues, / para lo que es / y cómo viene” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Ya con marido, trabajan por inquirir de él, le toman la medida con nímia exactitud y le someten a juicio para conocer de qué es capaz” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Si en lo blanc / de l’ull té sang / i el veen hom, / algun queucom / és reverit, / un poc servit” (511-16)		
Fitxa Espill	FE0061		
Vers primera ocurrència	511	Vers darrera ocurrència	511
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Tenir sang a l’ull		
	Mot clau 1	Tenir	Mot clau 2
		Sang	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu + sintagma preposicional		
Definició	Tenir un temperament enèrgic, promte a enfellonir-se (MiP). Ésser irascible o puntós (DCVB, <i>sang</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Ésser irascible (DCVB, <i>ull</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Ser honrat, tenir vergonya, ser home de bé, etc. (PCC, S 299; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Estar colèric, irritat (DeCat, <i>ull</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Tenir un comportament irascible i enèrgic (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la interpolació del complement “en lo blanc”, per causa de la versificació. Introduïda pel connector condicional “si”.		
Funció discursiva	Argumentativa —s’hi afirma que el marit és un poc respectat per la muller, només si aquest es manifesta irascible—, amb valor metafòric, tot conservant la motivació originària: els ulls ensangonats són senyal d’ira.		
Documentació en català	“Mas si veen que y haja negú que’ls tingua l’ast al foch, o que haja sanch en l’ull, tantost baxen lur gatzara” (F. Eiximenis, <i>Terç</i> , 121; DCVB, <i>sang</i> , <i>ull</i>) “Axí és de aitals oficials, que en lurs teles e parances prenen e retenen solament les persones simples e flaques que tant o quant hagen de roba, mas no menten que prenguen ne encara assagen de pendre aquells qui han sanc en l’ull” (<i>Doctr. compend.</i> , 27; PCC, S 299; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	“Alterar la sangre (a alguien)” (‘encolerizarle o encolerizarse’, DUE, <i>sangre</i>)		
Traduccions del fragment	“Si brio tiene, / algo asistido / es, y temido” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Si tiene sangre en lo blanco del ojo y le ven hombrazo, es respetado algún tanto y servido un poco nada más” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Si en lo blanc / de l’ull té sang / i el veen hom, / algun queucom / és reverit, / un poc servit; / si el pols té flac , / han-lo per <i>hac</i> , / no l’han per res, / e més que més / si les complau.” (511-21)
Fitxa Espill	
FE0062	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="517"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="517"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Tenir el pols flac
Mot clau 1	<input type="text" value="Tenir"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Pols"/>
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [l].
Definició	En sentit figurat, ser feble de caràcter (Def. pròpia). Flaquejar en la conducta, ser curt de geni (DeCat, <i>pols</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Tenir circulació arterial dèbil (Gonzàlvez; definició incorrecta per al cotext de l’ <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Mitjançant el connector condicional “si”, forma la primera clàusula d’una oració condicional.
Funció discursiva	Argumentativa, amb significat metafòric a partir de la motivació originària: tenir poques pulsacions són senyal de feblesa. Contraposada a l’argument dels versos anteriors 511-16.
Documentació en català	“E, cessant los seus polsos de moure’s, perduda la color, no en altra manera que si l’anima l’hagués deseparat, en terra caigué” (<i>Curial</i> , l.23), “Mas certes los polsos li eren defallits, car, per molt que li fregassen los braços, ells no feien algun moviment” (l.27), “E la gent era molt flaca, així de força com de cor” (l.76), “Per una sola nau s’és esmaiat lo teu flac ànimo. Oh cavaller de poc esforç!” (<i>Tirant</i> , 107), “Car lo duc de Macedònia, per son flac ànimo e maldestre en la guerra, no ha sabut jamés vençre una batalla” (124), “Si no, pren exemple de la tua flaca persona de poc ànimo” (124), “Aquest rei de Tremicèn era de flac ànimo” (301) “Bé sou flachs de cor!” (<i>Vita Christi</i> , 129)
Documentació altres llengües	“Poco carácter” (‘falta de energía o personalidad’, DUE, <i>carácter</i>)
Traduccions del fragment	“Si brío tiene, / algo asistido / es, y temido. / Si el pulso es flaco, / danle por taco, / tiénenle en nada, / y más si agrada / o las complaze” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Si tiene sangre en lo blanco del ojo y le ven hombrazo, es respetado algún tanto y servido un poco nada más. Si es de pulso flaco, tiénenle por un Don Nadie, y, con mayor motivo, si es complaciente” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Si el pols té flac / han-lo per hac, / no l'han per res" (517-19)		
Fitxa Espill			
FE0063			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="518"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="518"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Tenir per hac		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Tenir"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Hac"/>	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu		
Definició	Nombre de la letra <i>h</i> en valenciano antiguo, la que, como es sabido, sólo sirve para adorno: <i>hanlo por hach</i> , lo tienen por nada, que es lo que a continuación dice Roig (Chabàs). Tenir per no res (MiP). Tenir per no res (DeCat, <i>lletra</i> ; s'hi cita <i>l'Espill</i>). Tenir per inútil (Gustà 1978). Considerar algú poca cosa, una cosa menyspreable (Gonzàlvez, <i>h</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada. Segona clàusula d'una oració condicional.		
Funció discursiva	Argumentativa, amb valor metafòric (prosopopeia), tot conservant la motivació original: la lletra "h" no té cap valor. És conseqüència de l'antecedent de l'oració condicional: si el marit té el pols flac, aleshores les mullers no el tenen per res.		
Documentació en català	"Los hòmens, pus són effeminats en la amor de la carn de les fembres tornen axí bèsties que elles los menen axí com un ase o un boch pel cabestre, e fan-los tenir per no-res" (Eiximenis; citat per L. Martin, <i>La tradició animalística...</i> , p. 162) "Segons això, per hac hi só venguda" (<i>Somni JJ</i> , 2553)		
Documentació altres llengües	"Don Nadie" ('persona sin recursos económicos, poder o influencia', DUE, <i>nadie</i>)		
Traduccions del fragment	"Si el pulso es flaco, / danle por taco, / tiénenle en nada" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Si es de pulso flaco, tiénenle por un Don Nadie" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“E més que més / si les complau” (520-21)</p> <p>“E més que més, / si vol crieu / lo que parreu” (6010-12)</p>
Fitxa Espill	
FE0064	
Vers primera ocurrència	520
Vers darrera ocurrència	6010
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Més que més
Mot clau 1	Més
Mot clau 2	Més
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + conjunció + adverbi. Repetició lexica. Monosil·labisme.
Definició	<p>Sobretot, amb més motiu (DCVB: <i>més</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>, 520).</p> <p>MiP, al <i>Repertori</i>, anota la locució com a “frase adverbial” i remet al vers 520. Locució fixada ja d'antic, de gran utilitat i excel·lent maneig (DeCat, <i>més</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Sobretot, amb més motiu (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva. Afegeix un matis d'importància.
Documentació en català	<p>“Vulla parlar comunament, e més que més grosserament a vegades” (F. Eiximenis, <i>Primer del Crestià</i>; DCVB, <i>més</i>)</p> <p>“E açò més que més deu guardar dona” (<i>Llibre dones</i>, 47)</p> <p>“Qui fan los marits bèsties e, més que més, los pus certs” (<i>Llibre dones</i>, 54)</p> <p>“E més ca més en armes d'archs e de sagetes” (<i>Hist. Carles Maynes</i>, 11)</p>
Documentació altres llengües	“Más aún” (‘expresión intensiva muy frecuente con que se aumenta el valor de una afirmación hecha antes’, M. Moliner, DUE, <i>más</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Y más si agrada / o las conplaze” (Or. 520-21)</p> <p>“-” (Or. 6010-12)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y, con mayor motivo, si es complaciente” (Or. 520-21)</p> <p>“Y con mayor motivo si pretendiera que criaseis lo que diereis a luz” (Or. 6010-12)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Axí el debanen / com un capdell" (524-25)		
Fitxa Espill	FE0065		
Vers primera ocurrència	524	Vers darrera ocurrència	524
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Debanar (algú) com un cabdell --- Cabdellar (algú)		
	Mot clau 1	Debanar	Mot clau 2 Capdell
Tipus	Locució verbal (comparativa), reduïble al verb derivat del substantiu que conté		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat ("com...")		
Definició	Fer el que es vol (d'algú), dominar (algú) (Def. pròpia). Sinònim de <i>cabdellar</i> (algú): 'aconseguir agafar algú per servir-se'n' (<i>Dicc. Martí Gadea</i>). DeCat, <i>debanar</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Desplegar un cabdell fins que en quede un fil llarg (Gonzàlvez, <i>debanar un cabdell</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada. Introduïda mitjançant el marcador argumentatiu "així".		
Funció discursiva	Argumentativa i modalitzadora, per la metaforització del tracte que les dones donen als marits.		
Documentació en català	"Hom s'es tant desconegut que no's vol lezar cabdellar" (R. Lull; DCVB, <i>cabdellar</i>) "Deixar-se cabdellar" (L. Galiana, <i>Rond. de rond.</i> ; PCC, C 84; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	"Hacerse (alguien) un ovillo" ('acurrucarse, por frío, miedo, dolor, etc.', DUE, <i>ovillo</i>)		
Traduccions del fragment	"Assí le ablandan / como a un ovillo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Le devanan como si fuera un ovillo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Axí el debanen / com un capdell; / com en fluxell / **dessús li seen**, / e menys lo preen / que un fesol; / sens llum cresol / li fan tenir; / per reverdir / en sec lo planten; / rient-se’n, canten: / axí fan d’ell / com d’un moxell / d’estopa grossa” (524-37)

Fitxa Espill

FE0066

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica Seure damunt (d’algú)

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus Unitat estilística configurada com a sintagma verbal

Recursos lingüístics i retòrics Verb + adverbí

Definició Dominar i menyprear (algú) (Def. pròpia)

Inserció en el text Amb canvi d’ordre dels constituents, precedida d’una construcció comparativa.

Funció discursiva Modalitzadora: el marit es tou i la muller el domina, ja que li seu al damunt com si fos un coixí de fluxell.

Documentació en català “Andreu Moxell, / Gaspar Estopa, don Fluxell” (*Somni JJ*, 1497-98)

Documentació altres llengües “Poner el pie encima (a una persona)” (‘someterla completamente’, DUE, *pie*)

Traduccions del fragment “...” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Se le sientan encima como en flojel” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	<p>“E menys lo preen / que un fesol” (528-29)</p> <p>“Menys que una figa / tot ho preà” (2928-29)</p> <p>“Lo car fill meu / cert, menys lo veu / que si fos orba” (5075-77)</p> <p>“Menys n'han recort, / ni la virtut / de gratitut / que el xic infant” (8456-59)</p> <p>“Què retengué / t'he scrit desús, / lo menys confús / que he pogut” (16315-18)</p>
Fitxa Espill	
FE0068	
Vers primera ocurrència	528
Vers darrera ocurrència	2928
Nombre d'ocurrències	05
Forma canònica	Menys que
Mot clau 1	Menys
Mot clau 2	Que
Tipus	Locució conjuntiva (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + conjunció. Monosil·labisme.
Definició	<p>Sense que, si no, en no ésser que (DCVB, <i>menys</i>, no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>En menor quantitat (Def. pròpia).</p> <p>Expressa una comparació d'inferioritat d'un element (regit per l'adverbi <i>menys</i>), que pot anar situat al davant, al mig o a la fi, i un altre element (regit per la conjunció <i>que</i>), situat darrere d'aquesta (Def. pròpia).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Introdueix la construcció comparativa d'inferioritat. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva
Documentació en català	<p>“Que per los vassalls poc menys que per lo marit era amada” (<i>Curial</i>, l.4), “E no menys que Laquesis s'era altada d'ell” (l.24), “Per què Laquesis, al nom de Curial, no menys que Piramus al nom de Tisbes, obri los ulls” (l.27)...</p> <p>“Essent menys que pedres o arbres, los quals, per útils propietats e suavitat de fruits delitosos, los vivints en gran estima colen” (<i>Tirant</i>, 20), “Car sol un cabell de mi fos caigut en terra no el te volria haver dat ni consentiria menys que el prenguesses” (67)...</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Qual acerillo / jamás le precian, / si, le desprecian / por vano y vil” (Or. 528-29)</p> <p>“Menos que higa / los apreció” (Or. 2928-29)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y le estiman en menos de una lenteja” (Or. 528-29)</p> <p>“Y lo estima todo junto en menos de una higa” (Or. 2928-29)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“E menys lo preen / que un fesol” (528-29) “Menys que una figa / tot ho preà” (2928-29)</p>
Fitxa Espill	
FE0067	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="528"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2928"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Prear menys que un fesol --- Prear menys que una figa
Mot clau 1	<input type="text" value="Prear"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Fesol"/>
Tipus	Locució verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'inferioritat (“menys que...”)
Definició	Menystenir absolutament algú o alguna cosa (Def. pròpia). No tenir en gens de preu una cosa (DCVB, <i>ciuró</i>). No estimar gens, no donar cap valor (DCVB, <i>caragol</i>). Tenir algú per no res, menysprear-lo (Gonzàlvez). Estimar una cosa molt poc, no concedir-li gens d'importància (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora, amb valoració despectiva.
Documentació en català	“Perquè no préu lo volent d'una figa” (Ms. 9 BC; Peirats 2002: 768) “Senyer, no us preu una pruna / ço qu'avets dit” (F. de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i> , 885-886) “Ne yo les preu una figa / ne una glan” (F. de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i> , 1043-44) “No valrria una cana” (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i> , 392) “No · us presi una coscha” (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i> , 1780) “No serien presades un ciuró” (B. Metge, <i>Lo Somni</i> , III; DCVB, <i>ciuró</i>) “Car no és prezat un caragol qui no hic ha ventositat gran” (B. Metge, <i>Llibre de fortuna e prudència</i> ; DCVB, <i>caragol</i>)
Documentació altres llengües	“Not to care a fig” (DF, <i>higo</i>) “Not to care a fig” (DF, <i>higo</i>)
Traduccions del fragment	“Qual acerillo / jamás le precian, / si, le desprecian / por vano y vil” (Or. 528-29) “Menos que higa / los apreció” (Or. 2928-29) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y le estiman en menos de una lenteja” (Or. 528-29) “Y lo estima todo junto en menos de una higa” (Or. 2928-29) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Sens llum cresol / li fan tenir" (530-31)		
Fitxa Espill	FE0069		
Vers primera ocurrència	530	Vers darrera ocurrència	530
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer tenir el cresol sense llum		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2 Cresol
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + infinitiu + sintagma nominal + sintagma preposicional		
Definició	Tractar algú com a beneït i dominat (Def. pròpia). DCVB, <i>gresol</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb canvi d'ordre dels constituents.		
Funció discursiva	Modalitzadora, amb valoració despectiva.		
Documentació en català	<p>"Puys fan tenir hom lo cresol / al mig del dia" (F. de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i>, 1053)</p> <p>"E fan llurs tenir al mig del jorn / lo llumener" (<i>Sermó del Bisbetó</i>)</p> <p>"Car tanta virtut d'aquelles emana, / que no pot sens oli cremar lo cresol" (<i>Proc. oliv.</i>, 433-34)</p> <p>"No véu que el que vós seguïu / és seguir llum de cresol" (<i>Flor enam.</i>, 34)</p> <p>"Un llum sense oli s'apaga" (PCC, L 813; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Sens oli no pot cremar el cresol" (PCC, O 222; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p><u>Observació:</u> Com s'hi veu, n'hi ha diverses variants, d'aquesta locució, totes ridiculitzadores del destinatari: <i>Fer tenir el cresol sense oli</i>, <i>Fer tenir el cresol sense llum (a la nit)</i>, <i>Fer tenir el cresol al mig del dia</i>.</p>		
Documentació altres llengües	"No crey c'om me · n trastorn / que femna, de migjorn, / vos farà llum tener" (Cerverí de Girona, <i>Maldit ben-dit</i> , vs. 73-75; Cantavella 1988-89, 14; 1992, 56)		
Traduccions del fragment	<p>"Sin luz candil / le hazen tener" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Hácenle tener luz sin candil" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p> <p><u>Observació:</u> En Miquel i Planas ha permutat "luz" i "candil"</p>		

Fragment amb UF o UE	"Per reverdir / en sec lo planten" (532-33)		
Fitxa Espill	FE0070		
Vers primera ocurrència	532	Vers darrera ocurrència	532
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Plantar (algú o alguna cosa) per reverdir		
	Mot clau 1	Plantar	Mot clau 2 Reverdir
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + infinitiu. Al·literació dels sons [p], [r], [e].		
Definició	Deixar sobtadament algú o alguna cosa, per renovar-se i millorar (Def. pròpia). Ajuden a donar aquesta definició els passatges concordants, de <i>Les Quinze Joyes de Mariage</i> i del <i>Corbacho</i> , aduïts per MiP a la seva nota. Abandonar (algú o alguna cosa), cessar d'estar amb ella o de prestar-hi atenció (DCVB, <i>plantar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb canvi d'ordre dels constituents i interpolació de la locució "en sec".		
Funció discursiva	Modalitzadora. Es completa amb el vers que segueix, on es descriu la nova situació de les dones que planten els marits i reverdeixen: "rient s'encanten" (534).		
Documentació en català	"I en tan gran extrem haveu favorida / la part de aquell, que el feu reverdir" (<i>Procés olives</i> , 489-90) "Plantar una feina" ('abandonar-la i no preocupar-se'n més', DCVB, <i>plantar</i>)		
Documentació altres llengües	"Elle sen va et plante son mari pour reverdir" (<i>Quinze Joyes de Mariage</i> ; MiP) "Desonrarlas ha quién cobro después non les dará, synon yrse a otra a plantarla por reverdir" (Arxiprest de Talavera, <i>Corbacho</i> ; MiP)		
Traduccions del fragment	"Para crecer / seco le plantan" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y le plantan en seco para que reverdezca" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Per reverdir / en sec lo planten" (532-33)		
Fitxa Espill	FE0071		
Vers primera ocurrència	533	Vers darrera ocurrència	533
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	En sec		
	Mot clau 1	Sec	Mot clau 2
		Sec	
Tipus	Locució adverbial (entrànsit d'un significat concret a un de general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adjectiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [e].		
Definició	Sense acompanyament de coses suavitzadores, mitigadores, que donen sabor o atractiu (DCVB, <i>en sec</i> ; no obstant això, DCVB interpreta que, a l' <i>Espill</i> , l'expressió té un sentit literal). DeCat, <i>sec</i> , cita l' <i>Espill</i> i diu: "No és doncs el mateix que la moderna locució adverbial <i>en sec</i> 'amb brusca girada' però li pot haver servit de substrat evolutiu". En un lloc que no té humitat (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora de l'acció		
Documentació en català	<p>∅ (<i>Facet, Lo Somni, Llibre de fra Bernat, Curial, Certamen S. Cristòfol, Tirant, Col·loqui dames, Història Passió, Vita Christi</i>)</p> <p>"Quan lo teu capità Josué passà per mig d'aquest riu en sec lo teu poble" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.21)</p> <p>"Tres pans de mijans en sec se menjà" (<i>Procés olives</i>, 456)</p> <p>"Sobre el uitèn, de sec en sec, / dix: "Tot lo negue" (<i>Somni JJ</i>, 1378-79)</p> <p>"Vist que, tostemp restant en sec, / mostren carena" (<i>Somni JJ</i>, 2823-24)</p>		
Documentació altres llengües	"En seco" ('aplicado a la manera de empezar o interrumpirse una cosa, bruscamente', M. Moliner, DUE, <i>seco</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"Seco le plantan" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Y le plantan en seco" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Per reverdir / en sec lo planten; / rient s'encanten" (532-34)		
Fitxa Espill	Observació: Segons MiP i d'acord amb el manuscrit, la transcripció correcta d'aquest vers hauria de ser: "Rient-se'n, canten", per la qual cosa no hauria de considerar-se que la col·locació <i>Posar a l'encant</i> figura a l' <i>Espill</i> . Hi som d'acord, però hem fet la fitxa corresponent perquè es pot jugar al doble sentit, hagut compte de les referències concordants que hi ha al <i>Procés olives</i> i al <i>Somni JJ</i> .		
FE0072			
Vers primera ocurrència	534	Vers darrera ocurrència	534
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Posar a l'encant --- Encantar-se		
	Mot clau 1	Posar	Mot clau 2
		Encant	
Tipus	Col·locació (significat transparent, a l'època), reduïble al verb derivat del substantiu.		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal		
Definició	Treure a la venda de qui-en-dóna-més, baratar (Def. pròpia). Vendre a l'encant, dir públicament (DCVB, <i>encantar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>quant</i> , la registra en Onofre Pou, però no cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Ús de la forma verbal "s'encanten" que, si la lectura fos correcta, fóra sinònima de "es posen a l'encant".		
Funció discursiva	Modalitzadora. Continuadora dels versos anteriors, on les dones, després de deixar el marit, s'oferirien públicament --si la lectura fos correcta--, per bé que als versos posteriors continua el blasme del marit.		
Documentació en català	"Que'm par que voleu posar a l'encant / la força que vós teniu ja perduda" (<i>Procés olives</i> , 259-60) "I aquelles amors se deien beneites, / car no s'encantaven a qui hi dóna més; / ni estaven les dones sobre l'interès / de nit ni de dia, vetlant ni asseites" (<i>Procés olives</i> , 329-32) "Dels jóvens puc dir, passada l'esgrima, / creent-se honrar, se'n van molt gabant; / dels fets amagats fan públic encant " (<i>Procés olives</i> , 969-71) "I a mi no em poseu en los tals encants " (<i>Procés</i> , 1391) "Que ens hagen traure a l'encant" (<i>Somni JJ</i> , 670)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Suenan y encantan / como a un cencerro" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Le hacen tema de cantar y de chanza" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Axí en fan d’ell / com d’un moxell / d’estopa grossa” (535-37) “La carn a mossos / d’anques tallar, /stopa lligar / grossos moxells / ab bons cordells / al ventre i cames” (9558-63)</p>
Fitxa Espill	
FE0073	
Vers primera ocurrència	536
Vers darrera ocurrència	9560
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Moixell d’estopa
Mot clau 1	Moixell
Mot clau 2	Estopa
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. Al·literació dels sons [e] i [o].
Definició	Figuradament, s’aplica a cosa o persona feble i de poca vàlua (Def. pròpia). Bolic o manyoc d’estopa (Gonzàlvez). Manyoc de matèria tèxtil, d’estopa o d’espigues (DeCat, <i>moixell</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Automatitzada, amb l’afegitó “grossa”, per la mètrica i la rima. En forma comparativa, introduïda mitjançant el connector argumentatiu així: “Axí en fan d’ell / com d’un...”.
Funció discursiva	Argumentativa, modalitzadora.
Documentació en català	<p>“En lo mig loch de un moxell de estopa gita aygua” (R. Llull; DCVB, <i>moixell</i>) “Andreu Moxell, / Gaspar Estopa, don Fluxell” (<i>Somni JJ</i>, 1497-98)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Dél hazen cerro / como de estopa” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y así se sirven de él como de un puñado de burda estopa” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Per art e gala / lo fan anar, / venir, tornar” (542-44)</p> <p>“Uit o nou dies / mentres sang tenen / no van ni vénen / a Déu pregar” (9648-51)</p> <p>“Moltes peus tenen, / ni hi van ni hi venen” (14745-46)</p>
Fitxa Espill	
FE0074	
Vers primera ocurrència	544
Vers darrera ocurrència	14746
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Anar i venir
Mot clau 1	Anar
Mot clau 2	Venir
Tipus	Locució verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + conjunció coordinant + verb. Al·literació dels sons [n] i [r]. Associació antonímica.
Definició	<p>Moure's cap a lluny del lloc de què es parla (DCVB, <i>anar</i>, per oposició a <i>tornar</i> o <i>venir</i>, s'hi cita el <i>Tirant</i>, 100). Moure's en direccions contràries (DCVB, <i>anar</i>, no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l'<i>Espill</i>).</p> <p>DeCat, <i>venir</i>, registra la “combinació estereotipada” <i>Anants i vinents</i>, sense citar l'<i>Espill</i>. No moure's (Gonzàlvez, <i>ni anar ni venir</i>; diu que DCVB no l'enregistra).</p>
Inserció en el text	Desautomatitzada. Segueix el verb “fer”. Es presenta en forma juxtaposada i se li afegeix el verb “tornar”.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica, en sentit figurat, la manera com les dones tracten els homes.
Documentació en català	<p>“Acolliu tots los qui van hi venen, hi ab lo cap inclinat feu-los reverència” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.14), “Que'ls pobles que anaven hi venien no'ls donaven spay de pendre vianda” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.17)</p> <p>“La qual mostrava tanta afabilitat als estrangers que anaven e venien que per tot lo món se parlava de la sua virtut” (<i>Tirant</i>, 100)</p> <p>“Demà en aquesta hora poreu anar e venir en mig d'ells” (141)</p> <p>“E trenta atzembles que jamès no fan sinó anar e venir ab vitualles” (145)</p> <p>“E ab aquesta excusa poré anar e venir, que no pensaran negun mal de mi” (149)</p> <p>“Los tramés a dir que vinguessen a ell, que segurament podien anar e venir” (177)</p> <p>“Anant e venint Plaerdemavida cascun dia ab gran sol·licitud” (258)</p> <p>“Açò durà bé dos mesos, e Tirant contínuament anant e venint” (315)</p>
Documentació altres llengües	“Ir y venir” (‘moverse de un lado para otro’, M. Moliner, DUE, <i>ir</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Con arte y gala / le mandan ir, / bolver, venir” (Or. 542-44)</p> <p>“Que, aquellos días / que sangre tienen, / no van ni vienen / a Dios orar” (Or. 9648-51)</p> <p>“Muchos pies tienen, / ni van, ni vienen” (Or. 14775-76) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Por lucimiento y galardón le obligan a ir, venir y volver” (Or. 542-44) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Elles sos tractes / entre tant cloen” (555-56) “En l'entretant, / Josef, baró, / decurió / e noble, nat / en la ciutat / Arimatia” (14214-19)</p>
Fitxa Espill	
FE0075	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="556"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="14214"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Entre tant
Mot clau 1	<input type="text" value="Entre"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Tant"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adverbi. Al·literació del so [t].
Definició	<p>Durant aquest temps (DCVB, <i>tant</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>, 555). DeCat, <i>tant</i>, la registra i cita l'<i>Espill</i> 555. Mentrestant, durant el temps que s'estén una altra acció (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Locativa. Indica la duració de l'acció.
Documentació en català	<p>“En manera que io torn nou en Monferrat, e entre tant io m'espatxaré” (<i>Curial</i>, l.28) “Havia entretant la Güelfa fet fer una imatge de sant Marc” (l.30) “Pensant que entretant tractaria entre ells que lo debat se llevàs sens batalla” (l.34) “E, entretant, féu trametre per les donzelles” (ll.8) “E, entretant, nulls temps li parlaren de cosa que en enuig li degué venir” (ll.23) “Lo rei e los cavallers menjaren ben matí, e, entre tant, vengueren altres cavallers” (ll.42) “E entre tant vos prec, si ésser pot, que adobets algun poc aquests fets” (ll.137) “Car, si io volia ara disputar ab tu, entretant perdria món dret” (ll.25)</p>
Documentació altres llengües	“En el entretanto”, “Entretanto” (‘expresa el tiempo en que se realiza una acción por referencia a otra simultánea’, DUE, <i>entretanto</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Ellas sus autos / hazen y pautos” (Or. 555-56) “Esto fue quando / Joseph, varón, / y decurión, / noble en verdad, / de la ciudad / Arimatía” (Or. 14214-19) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Mientrastanto, dan ellas cima a sus asuntos” (Or. 555-56) “Entretanto José, barón, decurión y noble, nacido en la ciudad de Arimatea” (Or. 14214-19) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Venir com l’oen, / tot ho desfressen, / casa redrecen, / fan osca al fus , / no hi pensen pus” (556-60)
Fitxa Espill	
FE0076	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="559"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="559"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Fer osca al fus
Mot clau 1	<input type="text" value="Fer"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Osca"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu + sintagma preposicional. Al·literació dels sons [f] i [s].
Definició	En sentit figurat, fer trempar l’home, fer aparèixer l’orifici del penis (Def. pròpia, a partir de l’ <i>Espill</i> i del <i>Procés olives</i>). MiP la cita com a “frase”, al <i>Repertori</i> . DCVB, <i>osca</i> , defineix <i>Fer osca</i> com ‘fer impressió, causar efecte’, però cita l’ <i>Espill</i> i el <i>Procés olives</i> com a exemples de sentit literal: ‘Regata practicada en el fus, prop de la punta perquè el fil s’hi enganxi i no s’escorri en fer voltar el fus’. DeCat, <i>osca</i> , cita l’ <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Asseverativa. En el context lingüístic, hi ha ambigüïtat d’interpretació entre el sentit literal, de preparar-se per a filar, i el sentit eròtic.
Documentació en català	“Planygam-les-ne, doncs, dolgam-nos d’aquestes / que compren ab tanta congoixa lo creix, / i viuen tostemps en molt gran perpleix, / per molt virtuoses que sien i honestes; / però, si alguna n’hi ha resabida, / i aferma que encara té osca el seu fus , / digau-li que ho diu per ésser ferida / de mal d’en Borrell, puix no hi pot fer pus” (<i>Procés olives</i> , 1277-84)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Güeca en el uso / hazen, su abuso / no atiende a más, / pero el disfrás / no las conplaze” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y, en cuanto le oyen de vuelta, todo lo disimulan, reponen la casa en su estado, dan marcha al huso y ya no se acuerdan de nada” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Qui més bé els fa / pijors les ha, / més se n’enugen, / servir-lo fugen, / més mal ne dien / e calumnien, / e més se’n clamen” (561-67)
Fitxa Espill	
FE0077	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="561"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="561"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Qui més bé els fa, pitjors les ha
Mot clau 1	<input type="text" value="Bé"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Fer"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema proverbial típic d’oració de relatiu. Rima en “-à”. Antonímia.
Definició	Proverbi misògin que indica la rebequeria i la desconeixença de les dones (Def. pròpia).
Inserció en el text	Automatitzada. Conserva l’estructura de relatiu. Presència inicial d’una seqüència d’expressions que desenvolupen i glossen la segona clàusula del proverbi.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa modalitzada: un enfilall de versos on el narrador continua malparlant de les dones, en el mateix sentit que ho fa el proverbi.
Documentació en català	<p>“En Servarí fonch allí prest / e dix: ‘Senyor, en què pensau?, / que dones són de tan baix grau / com més los féu, pijor ne fan!” (Pau de Bellviure, <i>Per fembre fo Salomó enganat...</i>)</p> <p>“La qual és parenta de la vella bruixa que no fa mal sinó a qui li fa bé” (<i>Tirant</i>, 241)</p> <p>“[A les dones] qui més bé els fa, pitjors les ha” (PCC, D 1561; citació de l’<i>Espill</i>, sense més informació)</p> <p>“A les fembres, qui més bé els fa, pitjor les ha” (PCC, F 470; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“A la dona, qui més bé li fa pitjor l’ha” (Joan Amades, <i>Refranyer</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Le done fai gran scherme de quili qe le ama” (<i>Proverbia super natura feminarum</i>; Cantavella, 1992, 56)</p> <p>“Por ben fazer, mal haver” (comèdia <i>Ulysippo</i>; PCC, B 426)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Quien bien las haze / peor las halla” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Quien mayor bien les hace más en su contra las tiene” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Més mal ne dien / e calumnien / e més se'n clamen” (565-67)</p> <p>“Diu mal del sastre” (2089)</p> <p>“Tot de mal dien, / e hi afegien / ab molts envits, / de llurs marits” (2847-50)</p> <p>“Alt endexava / e cobejava, / maldient fort / la falsa mort” (3365-68)</p> <p>“Deia malea” (4186)</p>
Fitxa Espill	<p>“Contra la fe / si mal dit he” (16325-26)</p>
FE0078	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="565"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16326"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="06"/>
Forma canònica	Dir mal (d'algú)
Mot clau 1	<input type="text" value="Dir"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Mal"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + adverb
Definició	<p>Malparlar, dir falsedats, calumniar (Def. pròpia).</p> <p>Malparlar (DCVB, <i>dir</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Criticar algú, censurar-lo (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Forma el sintagma verbal d'una clàusula coordinada amb l'altra. Va precedida del quantitatiu “més”.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el significat.
Documentació en català	<p>“E, si dius mal de Fortuna, fes-ho solament perquè...” (<i>Curial</i>, III.13)</p> <p>“E si alguns per ventura dien mal de tu, és perquè ton fill no els ha ferits ab la sua treta d'or” (III.85)</p> <p>“E eren malcontents d'açò, dients mal de l'emperador” (III.97)</p> <p>“Laquesis deia mal contínuament del cavaller del falcó” (III.104)</p> <p>“Car no dirà mal de mi aquell que en lo meu nom fa miracles” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.3)</p> <p>“Dir mal d'elles i no poder viure sens elles” (PCC, M 278; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	“Decir bien (de alguien)” (‘alabarle’, M. Moliner, DUE, <i>decir</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Mal dizen dél, / ya calumniando, / ya murmurando” (Or. 565-67)</p> <p>“Culpa da al sastre” (Or. 2089)</p> <p>“En trance tal, / vicios fingidos / de sus maridos / todas contavan” (Or. 2847-50)</p> <p>“Dixo mui mal” (Or. 4186)</p> <p>“Si huviere errores / contra la fe” (Or. 16325-26) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Peor hablan de él, más le calumnian y más de él se quejan” (Or. 565-67) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Han per indigne, / en son parlar, / d’ensivillar / la llur sabata” (578-81)		
Fitxa Espill			
FE0079			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="578"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="578"/>
			Nombre d’ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Indigne de descalçar la sabata (a algú)		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Indigne"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Descalçar"/>	
Tipus	Locució adjectival		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + preposició “de” + sintagma verbal. Al·literació dels sons [d] i [s].		
Definició	Ésser molt inferior, tenir molt poc mèrit davant algú (DCVB, <i>tapí</i> , dóna aquesta definició a partir del <i>Tirant</i> , 67, com a locució verbal). DCVB, <i>sabata</i> , no la recull. DCVB, <i>descalçar</i> , cita el <i>Tirant</i> , 67, com a exemple lèxic, no fràsic. DCVB, <i>ensivellar</i> , cita l’ <i>Espill</i> , 580, com a exemple lèxic, no fràsic. Persona considerada inferior respecte d’una altra (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la interpolació de “en son parlar” per mor de la mètrica i de la rima, amb el canvi de “no ser digne” per “haver per indigne” i amb l’ús del verb “ensivillar” en lloc de “descalçar”, habitual a la resta de documentació.		
Funció discursiva	Modalitzadora, referint-se a l’actuació errònia de les dones, que consideren que l’home bo és indigne d’elles.		
Documentació en català	<p>“No mereixerien que em descalçassen” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, III; DCVB, <i>descalçar</i>)</p> <p>“Jo hauria gran pahor que no fos digna de descalssar la tua delicada sabata” (<i>Jacob Xalabin</i>, 8; DCVB, <i>descalçar</i>)</p> <p>“No era digne de soltar lo ligam de la sua çabata (...) no era digne de tocar la çabata” (<i>Lo Cartoixà</i>, I.7), “Del qual misteri dix lo santificat Baptista que no era digne de soltar la coreja de la sua çabata” (II.18), “Del qual yo no so digne, prostrat en terra, que la coreja de la sua çabata solte” (<i>Lo Cartoixà</i>, II.19)</p> <p>“Lo teu estat, llinatge e condició no és suficient per a descalçar-li lo tapí esquerre” (<i>Tirant</i>, 67; PCC, T 108), “No seria digna de descalçar-li la sabata del seu peu” (152), “Com jo no sia mereixedora de descalçar-li la sabata” (<i>Tirant</i>, 452)</p> <p>“No és digne de descalçar-li la sabata del seu peu” (PCC, S 19; no s’hi cita l’<i>Espill</i>; s’hi cita <i>Lo Somni</i> i el <i>Tirant</i>, 152, 452)</p>		
Documentació altres llengües	<p>“No llegarle a la suela del zapato” (‘ser muy inferior, en general o en la cualidad de que se trata’, M. Moliner, DUE, <i>suela</i>)</p> <p>“El non è sufficiente a descalzarlo” (<i>Dieci Tavole</i>, 639)</p> <p>“Not to be able to hold a candle to” (D. Carbonell, DF, <i>llegar</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>“Juzganle indigno / en su parlar / por desvirar / sólo un zapato” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Le cuentan en sus conversaciones por indigno de abrocharles la hebilla del zapato” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Oli de mata / no els fa pudor” (582-83)		
Fitxa Espill	FE0080		
Vers primera ocurrència	582	Vers darrera ocurrència	582
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Oli de mata		
	Mot clau 1	Oli	Mot clau 2 Mata
Tipus	Col·locació (significat composicional, transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu		
Definició	MiP, al <i>Repertori</i> , anota l'entrada “Oli de mata”. A la nota al vers 582, diu: “Mata és a València'l nom específich d'un arbust (...) que produheix uns grans de sabor acre y d'una olor desagradable; s'apliquen en pols com insecticida exterior, y d'aquí el seu nom català de <i>matapoll</i> (en fr. <i>herbe aux poux</i>). En temps d'en Roig deurien fer-ne una untura per als cabells, a base d'oli”.		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva, on es diu que a les dones no els molesta la mala olor per tal d'embellir-se.		
Documentació en català	“¿Vós pensaveu fos jo garba —dix la beata— d'alfals o de verda mata de matapoll?” (<i>Col·loqui de dames</i> , 794-97)		
Documentació altres llengües	“Aceite de lentisco” (Vidal Alcover 1987: 14)		
Traduccions del fragment	“Unto de gato / no les da hedor” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “El aceite de mata no les huele mal” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Lo pelador, / mudes, pinçar / i l'ensofrar / al raig del sol / en juliol, / los és plaent. / Lo lliat calent / volen d'estiu; / no els plau caliu / en lo giner” (584-93)</p> <p>“E pendre vol / lo raig del sol / ell a grapades” (8503-05)</p> <p>“Com la visiva / del duc, e rat / qui es diu penat, / e del muçol, / al raig del sol” (15526-30)</p>
Fitxa Espill	
FE0081	
Vers primera ocurrència	587
Vers darrera ocurrència	15530
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Raig del sol
Mot clau 1	Raig
Mot clau 2	Sol
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + sintagma nominal. Al·literació del so [l]. Monosil·labisme.
Definició	Cadascun dels components lineals del flux de llum provinent del sol (Def. pròpia). DeCat, <i>raig</i> , anota l' <i>Espill</i> 15530 com a exemple de “locució adverbial”. Gonzàlvez l'anota sense definir-la.
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva modalitzada.
Documentació en català	<p>“Ans que el sol a l'escalfada terra los seus lluminosos raigs en dret envie...” (<i>Parl. B. Mercader</i>), “E pensa quant seria foll aquell qui en juliol, per fugir a la calor, estigués als raigs d'Apollo, e en gener, per escalfar, cercàs la freda ombra” (<i>Hist. Leànder i Hero</i>), “Al temps que el sol, vers occident caminant, de la vista humana los seus raigs amagava” (<i>Hist. Josef</i>), “Al mig jorn lo sol en dret los seus raigs hi endreçava” (<i>Visió S. N. Gràcia</i>), “De vós naixqué, com raig del sol per vidre” (<i>Vida V. Maria</i>), “Per vos passant com raig de sol per vidre” (Corella, <i>Obres e trobes</i>), “Com lo raig del sol fa dins en l'espill” (Lluís Garcia, <i>Obres e trobes</i>)</p> <p>“Desijant que Febo fos atès a les parts orientals demostrant los seus lluminosos raigs sobre lo nostre horizon” (<i>Tirant</i>, 452), “De matí, ans que Febo hagués tramesos los seus lluminosos raigs sobre la terra...” (481)</p> <p>“Del raig del sol se tix vostra camisa” (Jeroni Fuster, <i>Obra sacratíssima concepió</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Unto de gato / no les da hedor, / el alcanfor, / mudas, oelarse, / ni el ensufrarse, / por julio, al sol” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“El aceite de mata no les huele mal, el depilatorio, las mudas y los rizos, y el azufre, applicado en julio a pleno sol” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Més que el penell / les muda el vent” (620-21)</p> <p>“Girà el penell / a mal novell” (4723-24)</p> <p>“Segons lo vent / fingís tenir” (6030-31)</p> <p>“E dins dos hores / lo teu cervell / gira el penell / ab tan poc vent?” (6540-43)</p>
Fitxa Espill	
FE0082	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="620"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6542"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="04"/>
Forma canònica	Mudar com el vent --- Girar com el penell (part del proverbi <i>Les dones són mudables com el vent</i>)
Mot clau 1	<input type="text" value="Mudar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Vent"/>
Tipus	Locució verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”)
Definició	Canviar freqüentment d'opinió o de gustos (Def. pròpia). DCVB, <i>vent</i> , recull <i>Més variable que el vent</i> , ‘es diu d'una persona que canvia molt d'idees o de gust’; no cita l' <i>Espill</i> ni el <i>Procés</i> . Canviar d'opinió (Gonzàlvez, <i>girar el penell</i>)
Inserció en el text	Desautomatitzada. Formada a partir dels dos elements “penell” i “vent”, que en les diverses codificacions solen alternar-se.
Funció discursiva	Modalitzadora, amb una valoració intensificadora de la qualitat de voluble.
Documentació en català	<p>“Havem franc arbitre, que's muda axí com fa un penell” (V. Ferrer, <i>Sermons</i>; DCVB, <i>penell</i>; s'hi cita el <i>Procés</i>, 925-26)</p> <p>“Negú no's pot regir per son penell” (Ausiàs Marc, cant 30; DCVB, <i>penell</i>)</p> <p>“E aytantes veus elle's gira / com pot fer lo panell al dia”, “Car eu la say de tants talents / com pot fer lo panell al dia” (<i>Facet</i>, 1653-56, 1679-80)</p> <p>“[La dona] com penell li plau ser mudada, / seguint cascun vent...”, “E doncs, si als jóvens no deuen amar-los, / per ésser mudables molt més que els penells, / d'aqueixa enveja se moren los vells, / com poc ni molt vent no basta girar-los” (<i>Procés olives</i>, 925-26, 1601-04)</p> <p>“La dona és tan mudable com el vent, de ses paraules no faces fonament” (PCC, D 1721; no s'hi cita l'<i>Espill</i> ni el <i>Procés olives</i>)</p> <p>“Més que al penell, els gira el vent” (PCC, P 1580; no s'hi cita l'<i>Espill</i> ni el <i>Procés</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Varium et mutabile semper femina” (Virgili; DEFL, 9024)</p> <p>“Che come al vento si volge la foglia / così in un dì ben mille volte il core / di lor si volge” (<i>Filostrato</i>; Cantavella, 1992, 58)</p> <p>“Són veletas que a todos vientos se buelven” (<i>Refr. fam. prov. glos.</i>, III)</p> <p>“La dona è mobile qual piuma al vento” (<i>Rigoletto</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Dan bueltas de ussos / y más boltetas / que las veletas / que muda el viento” (Or. 620-21)</p> <p>“Buelve la cara / a un maleficio” (Or. 4723-24)</p> <p>“Finja una falta / en mi persona, / como ocasiona / o corre el viento” (Or. 6030-31)</p> <p>“¡Dentro dos horas, / como contento, / tu entendimiento / hazes veleta, / que da bolteta / con viento poco!” (Or. 6540-43) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Más que a la veleta las hace cambiar el viento” (Or. 620-21) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Ans lo aïra / e més morreja” (636-37) “Cabotejant / e morrejant” (2075-76) “Torcent la cara” (3203) “Torcé lo morro” (5250) “Ella parlera, / primer menjà / e menejà / la llengua i morros” (10420-23) “Totes morreja” (12820)</p>
Fitxa Espill	
FE0083	
Vers primera ocurrència	637
Vers darrera ocurrència	12820
Nombre d'ocurrències	06
Forma canònica	Tòrcer el morro --- Morrejar --- Tòrcer la cara
Mot clau 1	Tòrcer
Mot clau 2	Morro
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic), equivalent al verb del substantiu que conté
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [r].
Definició	<p>Manifestar disgust amb gestos (Def. pròpia). DCVB, <i>morro</i>, cita l'<i>Espill</i>, 10420-23, com a exemple lèxic, no fràsic. Fer moviments de la cara que expressen dolor, ràbia, etc. (Gonzàlvez, <i>tòrcer la cara</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador emfasitza el gest (la mala cara) de la dona.
Documentació en català	<p>“Que fa personatges, torcent-hi lo morro” (<i>Brama</i>, 147) “Fer morros” (PCC, M 2367; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	“Torcer el morro” -> “Poner morro” ('poner cara de enfadado', DUE, <i>morro</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Antes se aïra / y más deshecha” (Or. 636-37) “Cabeceando / y ocicando” (Or. 2075-76) “Torció la cara” (Or. 3203), “Torció el ocico” (Or. 5250) “Que por parlera / antes comió / y meneó / la lengua y labios” (Or. 10420-23) “Muéveles guerra” (Or. 12820) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Antes bien, más le repele y le zahiere” (Or. 636-37) “Cabeceando y refunfuñando” (Or. 2075-76) “Torciendo el rostro” (Or. 3203), “Torció el hocico” (Or. 5250) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Llur cap humit, / sec, fred o cald, / de salt en salt , / corrent, fabrica, / troba i implica / contradictoris” (640-45)		
Fitxa Espill			
FE0084			
Vers primera ocurrència	642	Vers darrera ocurrència	642
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	De salt en salt		
	Mot clau 1	Salt	Mot clau 2
		Salt	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema fràsic “de... en...”, amb repetició del mateix substantiu. Monosil·labisme.		
Definició	Potser val la definició que DCVB, <i>salt</i> , dona per a la locució <i>Anar a salts i a bots</i> , ‘procedir sense mesura o sense precaucions, precipitant-se, sense seguir l’orde normal’, però no hi cita l’ <i>Espill</i> . DeCat, <i>salt</i> , només registra les locucions <i>Salt d’aigua</i> , <i>A salt de ca</i> i <i>A salt de mata</i> . Sense continuïtat, amb moviments bruscos (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Anteposada al verb.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica l’apreciació desqualificatòria que l’emissor fa del discurriment de la dona.		
Documentació en català	“E d'un be en altre, e d'una honor en altra saltant , digueren de Curial tantes e tan notables coses, que la Güelfa era la pus contenta del món” (<i>Curial</i> , ll.128), “E pensant moltes coses, e d'una imaginació en altra saltant , cansat per llonga vigília, s'adormí” (<i>Curial</i> , ll.138) “Diu sant Agostí: prenyada i de nou mesos, la nostra senyora de ciutat en ciutat acamina, de província en província” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.9), “Ni aneu curiosament discorrent de casa en casa ” (<i>Lo Cartoixà</i> , ll.10), “Es portat e tornat de juí en juí , d’oprobí en oprobí, de suplici en suplici” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.1) “Totes les altres, de mà en mà , / d'una en una” (<i>Somni JJ</i> , 230-31)		
Documentació altres llengües	“A salto de mata” (‘sin previsión, método u orden’, DUE, <i>salto</i>)		
Traduccions del fragment	“Súbitamente” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Atropelladamente” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Entre els vius tots, / no hi ha prou mots / qui a dir basten / verins que pasten, / tants mals com usen, / los béns que abusen / ni referir” (665-71)</p> <p>“Dir tots llurs mals / molt llarg seria, / no hi bastaria / tota la nit” (7650-53)</p> <p>“Llarg respondria / si no dubtàs / temps hi bastàs: / curt hi vull dir” (15234-37)</p>
Fitxa Espill	
FE0085	
Vers primera ocurrència	666
Vers darrera ocurrència	15234
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	No bastar (tal cosa) per a poder dir (tal altra)
Mot clau 1	Bastar
Mot clau 2	Dir
Tipus	Fórmula de transició en el relat
Recursos lingüístics i retòrics	Verb “bastar” en forma negativa + substantiu (temps, paraules, paper, tinta...) + oració amb verb de dicció
Definició	Indica la immensitat, material o espiritual, d'allò a què es fa referència (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada. Forma una clàusula de relatiu.
Funció discursiva	Modalitzadora, per intensificar la maldat de les dones.
Documentació en català	<p>“A mi no basta estil de conformes paraules per a descriure...”, “A mi no basten paraules per raonar...” (<i>Parl. B. Mercader</i>), “No basta estil de llengua humana poder explicar ni descriure...” (<i>Hist. Josef</i>), “No basta facúndia de vocal llengua, ni ploma de mà diserta, ni enteniment de alguna pura creatura, poder explicar ni descriure...” (<i>Ist. S. Magdalena</i>), “La vida de Matusalem i totes les humanes i angèliques llengües no bastarien les perfeccions de nostra senyora verge mare de Déu descriure (<i>Cart. I.2</i>), “Les quals lo dia no em bastaria per a recitar-les” (<i>Tirant</i>, 40), “Les quals, si totes havia de recitar, no hi bastarien deu mans de paper” (84), “No m'hi basta seny ni saber per a poder-ho recitar...” (141)...</p> <p>“Saber huma james hi bastaria / loar vos tant quant se pertanyeria” (<i>Cançoners vides sants</i>), “Qui may bastaria pensar ni escriure / los goigs que Jhesus vos feya sentir?” (<i>Cançoners vides sants</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“No tienen modos / que dezir basten...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“No ofrecen palabras bastantes para decir y referir...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“No hi ha prou mots / qui a dir basten / verins que pasten, / tants mals com usen” (666-69), “ Tant fastijosa / com desdenyosa” (2459-60), “ Tan rabiosa / com ansiosa / de ser amada” (3505-09), “Qui ver vol dir, / no es dolen tant / com és llur plant / e continença” (8978-81), “ Tan scientment / com follament” (9249-50), “Magnificat / ha l'edifici / llur exercici / tan envejós / com curiós” (11766-70), “Fera vinyaça, / tant per malea / com per perea / dels podadors” (13406-09), “Qui Ell vol, beu / s'aigua o gràcia / ab eficàcia, / tant com ne cap / en lo seu cap” (14738-42), “Car no és tan brau, / fer ni felló, / cert, lo lleó, / com pintat par” (16028-31)		
Fitxa Espill	FE0086		
Vers primera ocurrència	669	Vers darrera ocurrència	16028
			Nombre d'ocurrències 09
Forma canònica	Tant com		
	Mot clau 1 Tant	Mot clau 2 Com	
Tipus	Locució adverbial (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi de quantitat + adverbi comparatiu. Monosil·labisme.		
Definició	Comparació indicadora d'igualtat (DCVB, <i>tant</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). En el mateix grau que... (Gonzàlvez, <i>tant com</i>). Introdueix oracions comparatives d'igualtat (Gonzàlvez, <i>tant + subs + com</i>). Expressa una comparació d'igualtat entre un element (regit per l'adverbi <i>tant</i>), que pot anar situat al davant, al mig o a la fi, i un altre element (regit per l'adverbi <i>com</i>), situat darrere d'aquest (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Introdueix els termes de la comparació.		
Documentació en català	“Que altra cosa no oïa ne veia, ne havia bé ne repòs sinó tant com ab la Güelfa estava” (<i>Curial</i> , l.4) “E acostà's tant com pogué a ell” (<i>Tirant</i> , 19), “E per açò nos van cercant, e podeu ésser certs que tants com ne pendran de nosaltres, tots seran tallats a peces menudes” (23), “Lo Rei perseguí l'encalç, matant e degollant tants com aconseguir-ne podien” (25), “E tants com n'aconseguien tots los feien morir” (25), “E cascun dia menjassen allí tant com hi aturarien” (26), “E tant com en la ciutat aturaren, contínuament menjaren a despesa sua” (26), “E no es trobà dia, tant com les festes han durat, que...” (55)... “E tant com te dols, tant més ne pots pendre” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.1), “E per ço, senyor, tant com puc te ame” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.10), “E perquè tant los durà lo pecar com lo viure” (IV.31)		
Documentació altres llengües	“Tan... como” (‘con un adjetivo intercalado y un verbo compuesto con “poder” u otro auxiliar equivalente, expresa el máximo en la cualidad de que se trata’, DUE, <i>tan</i>)		
Traduccions del fragment	“¿Si el que a beber / llega su gracia, / con eficacia, / quanto allí cabe / llenar-lo sabe?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Aquel que quiere Él, bebe eficazmente de su agua o gracia, tanta cuanto le cabe en su espíritu” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Hauré ordir, / puix me n’empatx, / aquest meu scaig / de parlament, / curt, flac, fallent, / a fil per pua ; / la forja sua, / stil e balanç...” (672-79)
Fitxa Espill	
FE0087	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="677"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="677"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	A fil per pua
Mot clau 1	<input type="text" value="Fil"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Pua"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma preposicional + sintagma preposicional. Monosil·labisme. Al·literació del so [p].
Definició	A poc a poc, amb molta mesura (DCVB, <i>pua</i> ; a partir de la citació de l’ <i>Espill</i>). DCVB, <i>fil</i> , recull <i>Fil per randa = Fil per agulla</i> , ‘amb tots els detalls, sense deixar res’; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> . DCVB, <i>agulla</i> , recull <i>Fil per agulla</i> , ‘amb tota minuciositat’; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> . DeCat, <i>fil</i> , diu que l’ <i>Espill</i> canvia <i>randa</i> per <i>pua</i> . Carré 2006, <i>Glossari</i> , anota <i>Fil per pua = Fil per randa</i> . A poc a poc, amb molta mesura (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa. Actua sobre “hauré ordir”, per tal d’expressar la intenció de l’autor, en boca del narrador-personatge, de construir el seu discurs, de desenvolupar el seu “escaig de parlament curt, flac i fallent”, amb tots els detalls.
Documentació en català	“Tot, fil per randa, / vos ho diran, sens donar tanda / per a respondre” (<i>Somni JJ</i> , 199-201) “Dic-ho per ço, puix és mia la tanda, / que em par de més voler parar les taules, / si los bocins voleu dar fil per randa” (<i>Somni JJ</i> , 2142-44) “Fil per randa, / que dels desigs faça comanda, / o cessió, /als que hi daran millor raó” (<i>Somni JJ</i> , 2988-91) “A fil per pua” (PCC, F 863b; és la citació de l’ <i>Espill</i> , sense més informació; els editors remeten a <i>Fil per randa</i>) “Fil per randa” (PCC, F 871; s’hi diu que tal vegada ‘fil per randa’ sigui una forma semblant a la frase continguda a l’ <i>Espill</i> , que s’hi cita)
Documentació altres llengües	“Punto por punto” (‘con referencia a la manera de narrar una cosa, muy minuciosamente’, M. Moliner, DUE, <i>punto</i>)
Traduccions del fragment	“Tanto delito / como he tramado, / quando acabado / éste, de atento / razonamiento, / porque concluía / la forma suia...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Tendré que urdir, pues me empacha, éste mi boceto de parlamento, breve, débil y deleznable, a hilo por púa” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“La forja sua, / stil e balanç / serà en romanç: / noves rimades , / comediades / amforismals / facessials” (678-84)		
Fitxa Espill	FE0088		
Vers primera ocurrència	681	Vers darrera ocurrència	681
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Noves rimades		
	Mot clau 1	Noves	Mot clau 2
	Rimades		
Tipus	Col·locació (significat transparent, composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + participi. D'origen literari.		
Definició	En la poesia provençal i catalana antiga, composició versificada sense forma estròfica i amb els versos rimant de dos en dos (DCVB, <i>rimar</i> , s'hi cita l' <i>Espill</i>). Morel-Fatio explica el sintagma així: “les <i>noves rimades</i> , ce sont précisément ces nouvelles, narrations ou contes rimés, que les poètes catalans du XVe siècle composaient en vers de huit et neuf syllabes”. MiP reproduceix i cita Morel-Fatio.		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa.		
Documentació en català	“Recordar moltes cançons e noves rimades , al·legar dits de trobadors” (B. Metge, <i>Lo Somni</i> , III; DCVB, <i>rimar</i>) Bernat Metge va emprar <i>noves rimades</i> com ‘narracions en vers’ (DeCat, <i>nou</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Porque concluia / la forma suia, / estilo y trance, / será en romance / de rimas nuevas / y medias pruevas / aforismales, / mas no formales / sino burlescas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Su forja, estilo y cadencia seran en romance: nuevas rimadas, partidas por la mitad, aforísticas y burlescas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Al pla texides / de l'algemia / e parleria / dels de Paterna, / Torrent, Soterna, / prenent manobra. / Si temps me sobra / e me'n record...” (686-93)</p> <p><u>Observació:</u> Ramon Miquel i Planas i Antònia Carré han puntuat el fragment contravenint les indicacions ortogràfiques del manuscrit, posant el punt seguit abans del vers “prenent manobra”.</p>		
Fitxa Espill	FE0089		
Vers primera ocurrència	691	Vers darrera ocurrència	691
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Prendre manobra		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Prendre	Manobra	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	<p>Iniciar la construcció (Def. pròpia).</p> <p><i>Posant mans a l'obra</i> diu en termes actuals (MiP).</p> <p>Posar-se a la faena, començar a treballar o a fer alguna cosa (Gonzàlvez, <i>prendre mà en obra</i>).</p>		
Inserció en el text	Forma una clàusula de gerundi.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa. El narrador explica com farà el seu relat.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	“Poner (una cosa) por obra” ('realizarla', DUE, <i>obra</i>)		
Traduccions del fragment	<p>“Pero tegidas / con gresería / de algaravía, / como en Paterna, / Torrent, Soterna, / que labran obra” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Tejidas llanamente en la aljamía y jerga de los de Paterna, Torrente y Soterna. Poniendo, pues, mano a la obra,...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Si temps me sobra / e me’n record, / sols per confort / e per retraure / no lexar caure / los qui treballen, / juguen e fallen, / -- uns mates baten, / los altres maten: / tots enganats, / de seny torbats, / a ses requestes / cerquen les festes, / troben la mort--, / faré’ls report” (694-706)
Fitxa Espill	
FE0090	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="699"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="699"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Uns baten les mates i altres es mengen els conills --- Qui bat la mata que mengi el conill
Mot clau 1	<input type="text" value="Mates"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Conills"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta coordinada. Relació semàntica de contrast.
Definició	Denota que algú sense treball aconsegueix el que altres han preparat amb moltes diligències (Labèrnia; PCC, C 170; s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Aquest aforisme apareix en el <i>Tractat de Adages</i> d’en C. Ros (1736), baix la forma següent: <i>Uns tenen la fama y altres carden la llana</i> (MiP). Vol dir que el qui fa la feina convé que en tingui el profit (DCVB, <i>mata</i>). DeCat, <i>mata</i> , l’anota com a dita proverbial però no cita l’ <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Desautomatitzada, per causa de la mètrica i la rima. Presència inicial en una seqüència, inserida tota ella a manera de falca sobre el discurs subjacent.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa sobre els enganys de la vida.
Documentació en català	“Exir-ha com lo conill que està en la mata, que li baten la mata e done en boqua dels cans” (V. Ferrer, <i>Sermons</i> , l.50; DCVB, <i>mata</i>) “Diu hom que tu batràs les mates, / los romanins e bufalagues / a altre aurà los conylls” (<i>Facet</i> , 1545-47) “Qui bat la mata que es menge el conill”, “Ni menys vullau dir que io bat les mates / car vós ho feu tot, menjant los conills” (<i>Procés olives</i> , 1300, 1393-94) “Uns baten les mates amb molta fatiga / i els altres se mengen los tendres conills” (<i>Disputa de viudes i donzelles</i> , 94-95) “Qui bat la mata, que es menge el conill” (PCC, M 1282; s’hi cita l’ <i>Espill</i> , 699-70, i el <i>Procés</i> , 1393), “Un alça la caça i altre la mata” (PCC, C 170; s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Qui bat la mata, que mengi el conill” (DCVB, <i>mata</i> ; s’hi cita el <i>Procés</i> , 1300)
Documentació altres llengües	“Sic vos non vobis, nidificates aves. / Sic vos non vobis, vellera fetis oves. / Sic vos non vobis, mellificatis apes. / Sic vos non vobis, fertis aratra boves” (Virgili; DEFL, 8124). “¡Non medre Dios tal conejero / que la caça ansí aduz!” (<i>Libro del Buen Amor</i> ; Cantavella 1992, 62). “Levantar la liebre para que otro medre” (H. Núñez, RPR, núm. 4250)
Traduccions del fragment	“Si tiempo sobra / y yo me acuerdo, / para recuerdo / escribiré / de aquellos que / juegan y faltan, / corren y saltan, / los mares trillan, / matan y brillan / bien engañados, / todos turbados, / en sus requestas / buscan las fiestas, / hallan la muerte / (lance tan fuerte / que en él me pierdo): / haré recuerdo” (L. Matheu) “Si me queda tiempo y me acuerdo, sólo para su confortación y memoria, y para que no desfallezcan los que andan en tráfgos, juegan y fallan (unos baten la mata y otros matan la caza, bien que, todos engañados y turbios de seso, buscando las fiestas según sus anhelos, dan con la muerte), haréles mi apuntamiento” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“A ses requestes / cerquen les festes, / troben la mort” (703-05)</p> <p>“E lo guanyí / a sa requesta” (1520-21)</p> <p>“A sa requesta, / instant fortment” (1610-11)</p> <p>“A llur requesta” (5924)</p>
Fitxa Espill	
FE0091	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="703"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="703"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	A requesta (d'algú)
Mot clau 1	<input type="text" value="Requesta"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu
Definició	<p>Per demanda d'algú, perquè ell ho demana (DCVB, <i>requesta</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>A petició de (DeCat, <i>qüestió</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Per petició d'una persona, perquè aquesta persona ho demana (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Precedeix el nucli verbal. Per tant, hi ha alteració de l'ordre normal, per tematització d'aquest constituent oracional, que hauria d'anar després del complement directe.
Funció discursiva	Modal. Els homes cerquen les festes, per causa de les dones, i hi troben la mort.
Documentació en català	<p>“Nul temps vos bastà lo cor que'm besàsseu a vostra requesta” (B. Metge, <i>Somni</i>, III; DCVB, <i>requesta</i>)</p> <p>“Solament vos dic que us vull combatre a tota ma requesta” (<i>Curial</i>, II.80)</p> <p>“L'altre l'ha volgut combatre a tota sa requesta” (II.90)</p> <p>“Empès de mal consell. emprenguí combatre-us a tota ma requesta” (<i>Curial</i>, II.108)</p> <p>“Diu que a tota sa requesta se vol combatre amb la senyoria vostra cos per cos” (<i>Tirant</i>, 15)</p> <p>“A tota ma requesta vos combatré a ús e costum de França” (77)</p> <p>“A instància e requesta dels genovesos” (99)</p> <p>“Jo a ma requesta, sostenint la veritat te combatré” (150)</p> <p>“Lo comtat meu, que el senyor Emperador, a requesta mia, vos dava” (161)</p>
Documentació altres llengües	“A richiesta dell'interessato” (‘in seguito alla domanda dell'interessato’, N. Zingarelli, VLI, <i>riciesta</i>)
Traduccions del fragment	<p>“En sus requestas / buscan las fiestas” (Or. 703-04)</p> <p>“Y que gané, / de su motivo” (Or. 1520-21)</p> <p>“Dió su querella, / que contra ella / probó violento” (Or. 1610-11)</p> <p>“Que, a su requesta” (Or. 5924) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Buscando las fiestas según sus anhelos” (Or. 703-04)</p> <p>“A su instancia, competí y gané el premio” (Or. 1520-21)</p> <p>“A demanda suya, instada con energía” (Or. 1610-11)</p> <p>“Requeridos por ellas mismas” (Or. 5924) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Faré'ls report: / serà consell / de home vell , / ja scarmentat, / puix atentat / --si el volen pendre.” (706-11)
Fitxa Espill	
FE0092	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="707"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="707"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Del vell, el consell
Mot clau 1	<input type="text" value="Consell"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Vell"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Verb el·líptic i complement avantposat per tematització. Al·literació dels sons [e], [l] i [l]. Rima consonant en “-ell”. Esquema de derivació causal “De (tal cosa), (tal altra)”.
Definició	Indica que els consells cal prendre'ls de persones amb anys d'experiència (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, a causa de la mètrica. Integrat al text a manera de conclusió final del passatge on el narrador manifesta la seva intenció didàctica en escriure l'obra.
Funció discursiva	Argumentativa. Remet a la pròpia experiència del narrador, ja escarmentat, que vol ensenyar els joves —i, en especial, el nebot (és a dir, el personatge a qui s'adreça com a interlocutor textualitzat)—, si és que volen prendre el seu consell.
Documentació en català	“Han aconsellat les Escripures e los Pares passats que tostemps degam aver los consells dels vells” (<i>Dotzè</i> , 715) “Pensà en si que aquest moro vell li daria algun bon consell” (<i>Tirant</i> , 299) “Car bé coneix que quants vells són / ensems ab ell, / són molt millors per a consell / que per a brega” (<i>Somni JJ</i> , 1410-13) “Del vell, el consell” (PCC, V 190; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) “Del vell, el consell; i del jove (o “del ric”), el remei” (DCVB, <i>vell</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	Monòstic de Menandre (Atenes, 341-290 a. C.) esdevingut proverbi llatí: “Senectus primum consulenda” (DCP, 312; DEFL, 7946) “If you vish good advice, consult an old man”, amb el precedent de G. Chaucer (1386): “In olde men is the sapience” (ODEP, <i>advice</i>) “Consiglio di vecchio non rompe mai la testa” (DCP, 312)
Traduccions del fragment	“Como consejo / de hombre ya viejo” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Que será consejo de hombre anciano” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Si vols aprendre, / nebot valent, / llig-hi sovent, / mas ab repós; / en procés clos, / ma negra vida, / de mals fornida, / vull recitar / per exemplar / e document; / car molta gent / veent penar, / altri passar / mal e turment, / ne pren scarment / e se’n castiga ; / qui no s’hi triga / seny vol haver” (714-29)
Fitxa Espill	
FE0093	
Vers primera ocurrència	722
Vers darrera ocurrència	722
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Benaurat és qui per mal d’altri es castiga
Mot clau 1	Benaurat
Mot clau 2	Castigar
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Alteració de l’esquema d’oració de relatiu, per tematització. Esquema d’afirmació emfàtica: “Benaurat és...”.
Definició	Indica que s’ha d’aprendre de les experiències negatives d’altri (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada. Precedida del connector discursiu argumentatiu “car” i amb la incorporació de molts elements explicatius. Pèrdua de l’estructura canònica.
Funció discursiva	Argumentativa. Esgrimit per reforçar la intenció del narrador-protagonista de contar sa vida com a exemple a no seguir. En concret, enllaça amb l’emplaçament al nebot que hi llegeixi i aprengui.
Documentació en català	“Juvenal: aquell és benuyrat qui’s sab guardar per los ulls d’altri”, “Sèneca diu: bona cosa és de guardar en altri lo mal de què ell deu fugir. Juvenal: aquell és benuyrat qui's sab guardar per los ulls d'altri" (B. Latini, <i>Llibre del tresor</i> , II.74 i III.55) "Sèneca diu: l'ome savi corregeix lo seu vici per lo mal d'altri" (<i>Flors de virtut</i> , 110) "Aquell és astruc qui es castiga per altre" (<i>Llibre de paraules e dits</i> , 445; PCC, A 2338; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) "Benuyrat és aquell qui es castiga per los perills dels altres" (<i>Llibre de Cató</i> , 136) "Cell és benauyrat qui es castiga per altre" (<i>Proverbis àrabs</i> ; PCC, B 639; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) "Beneit és qui per mal d'altre se castiga" (Eiximenis, <i>Terç del Christià</i>) “Mal d’altri, rialles són” (DCVB, <i>mal</i> ; Mall., Men.; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “El mal dels altres fa de bon passar” (DCVB, <i>mal</i> ; Or., Occ.; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	Monòstic de Menandre (Atenes, 341-290 a. C.), també recollit per Plaute: "Feliciter sapit qui periculo alieno sapit" i glossat per Erasme als <i>Adagia</i> (M. Conca, <i>Tesi doctoral</i> , 491-3) “Buer se chastie qui par autrui se chastie” (J. Morawski, PF, 314)
Traduccions del fragment	”Que, según siento, / hay mucha gente / continuamente / que ve penar / y a otro pasar / males sin cuenta, / conque escarmienta / y se mitiga, / y así castiga / su proprio vicio” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Pues muchos son los que, viendo a otros pasar penas, dolores y tormentos, toman de ello escarmiento y les sirve para enmendarse” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Si vols aprendre, / nebot valent, / llig-hi sovent, / mas ab repós; / en procés clos, / ma negra vida, / de mals fornida, / vull recitar / per exemplar / e document; / car molta gent / veent penar, / altri passar / mal e turment, / ne pren scarment / e se’n castiga; / qui no s’hi triga / seny vol haver ” (714-29)
Fitxa Espill	
FE0094	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="728"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="728"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Qui no s’hi triga, seny vol haver
Mot clau 1	<input type="text" value="Trigar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Seny"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema d’oració de relatiu. Mesura equivalent en ambdós emistiquis: 4 + 4.
Definició	Indica que qui fa les coses al seu temps és intel·ligent (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada. Presència directa, conclusiva, al final del fragment. Conserva la forma de relatiu.
Funció discursiva	Argumentativa. Reforça l’emplaçament al nebot perquè no demori el fet d’aprendre de la “negra vida” del narrador-protagonista.
Documentació en català	“Cuita i ira, aquests dos són contraris a consell” (<i>Proverbis de Salomó</i> , 11; PCC, C 3922) “Y axí mirau l’ome, vejau què us agrada / de quant yo puch fer, que tot se farà / mas feu la instància yo us prech atentada / qu’en causa tan gran és cosa provada que tota gran triga gran cuyta serà ” (<i>Istòria Passió</i> , 1603-07)
Documentació altres llengües	“Festina lente” (Suetoni, <i>De Vita Caesarum, Augustus</i> , 25; DSLG, 1581; DCP, 545; DEFL, 2794; EP, 43)
Traduccions del fragment	“Y es que juicio / quiere tener” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Quien en esto no anda remiso es que quiere poner seso” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Si tu hi practiques / e tens bé sment” (742-43)</p> <p>“lo tinc bé sment / com se comporta” (3960-61)</p> <p>“Generalment, / si hi tens bé sment, / totes hi dansen” (8765-67)</p> <p>“E cascun any, / si hi tens bé sment” (11554-55)</p>
Fitxa Espill	
FE0095	
Vers primera ocurrència	743
Vers darrera ocurrència	11555
Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	Tenir (bé) esment (d'alguna cosa)
Mot clau 1	Tenir
Mot clau 2	Esment
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació del so [e].
Definició	<p>Prestar atenció (DCVB, <i>esment</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>). DCVB, <i>esment</i>, cita el <i>Tirant</i>, 113, com a exemple lèxic, no fràsic. Fer compte, parar atenció (Gonzàlvez).</p> <p>La cosa primitiva en la nostra llengua fou, doncs, <i>esment</i>, i les seves locucions verbals <i>prendre's esment</i>, <i>haver esment</i>, <i>tenir esment</i>, <i>fer esment</i> i semblants (DeCat, <i>ment</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>). Tenir indicatiu, adonar-se (DeCat, <i>ment</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, amb el verb en segona persona. Introduïda pel connector condicional “si”.
Funció discursiva	Argumentativa, en forma de consell adreçat al destinatari.
Documentació en català	<p>“E lo senyor rei tenc-se bé esment d'aquell cavaller qui les regnes li hac tallades” (Muntaner, <i>Crònica</i>; DeCat, <i>ment</i>)</p> <p>“E qui bé vol tenir esment a la caiguda de Curial” (<i>Curial</i>, III.2)</p> <p>“E que li tenguessen esment que no se n'anàs” (<i>Curial</i>, III.10)</p> <p>“Té sment, verge senyora, que aquest fill teu és posat en rohina” (<i>Lo Cartoixà</i>, I.12)</p> <p>“Teniu sment, diu lo Senyor, yo us he donat potestat de calcigar sobre les serpents...” (<i>Lo Cartoixà</i>, II.17)</p> <p>“Parau bé esment en lo que us diré” (<i>Tirant</i>, 23)</p> <p>“E ti bé esment al que et diré” (<i>Tirant</i>, 113)</p> <p>“Mas que tinga bé esment a si mateix” (<i>Tirant</i>, 189)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Parar (o poner) mientes (en cierta cosa)” (‘fjarse en ella’, DUE, <i>miente</i>)</p> <p>“No prestar atención (a una persona o a una cosa)” (‘no hacer por enterarse, no escuchar o no dar importancia a la persona o cosa de que se trata’, DUE, <i>atención</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Si tu platicas / atentamente” (Or. 742-43)</p> <p>“Quiero atender / su proceder” (Or. 3960-61)</p> <p>“Generalmente, / si paras miente, / ya todas danzan” (Or. 8765-67)</p> <p>“--” (Or. 11554-55) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Si en él te ejercitas y lo tienes bien en cuenta” (Or. 742-43)</p> <p>“Pongo gran atención en su modo de conducirse” (Or. 3960-61)</p> <p>“Por lo general, si a ello prestas atención, todas van danzando” (Or. 8765-67)</p> <p>“Y cada año, si bien lo reparas, verás...” (Or. 11554-55) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Si tu hi practiques / e tens bé sment, / prou fàcilment / poràs trobar / de què menjar. / A ta comanda / pren la vianda / quala més vulles: / flors, fruit o fulles, / rael o fust” (742-51)</p> <p>“Llexí-la en banda / a la comanda / de Llucifer” (6320-22)</p>
Fitxa Espill	
FE0096	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="747"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6321"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	A comanda de --- En comanda de
Mot clau 1	<input type="text" value="Comanda"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució prepositiva
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu + preposició “de”. Al·literació del so [d].
Definició	Sota la custòdia i segons el criteri de (Def. pròpia). Al gust d'algú, a criteri d'algú (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Connectiva. Matisador que responsabilitza el receptor de la pròpia decisió.
Documentació en català	<p>“En comanda se més de Déu e de tota la cort celestial” (Llull, <i>Blanquerna</i>, 8,7; DCVB, <i>comanda</i>)</p> <p>”Déus tenga en sa guarda e en sa comanda d'aquí avant sos fills (Muntaner, <i>Crònica</i>, 292; DCVB, <i>comanda</i>)</p> <p>“Ha nafrat e mort en Johan Vidal dins la cavalleria de Canet, la qual tenia en comanda e era hortolà d'aquella” (doc. 1468; DCVB, <i>comanda</i>)</p> <p>“De tu l'he cobrada, e ara la prenc en comanda, ab la glòria de l'esdevenidora victòria” (<i>Hist. Jason e Medea</i>), “Ab reial cortesia li acomanà la casa, ensems ab la muller reina, en frada comanda” (<i>Juí Paris</i>), “Que, puix és tot d'Hero, la raó vol ab les altres sues joies ho tingués en comanda” (<i>Hist. Leànder i Hero</i>), “Déu, vostre tot, perquè no fósseu orfe, / fill vos deixà que us tingués en comanda” (<i>Vida V. Maria</i>)</p>
Documentació altres llengües	“A cargo de” ('expressión que indica la relación de una cosa con la persona que tiene la obligación de cuidar-la o atender-la', DUE, <i>cargo</i>)
Traduccions del fragment	<p>“El que te es grato / elige plato; / del que tu escojas, / flor, fruto y ojas, / prueba lo justo”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Toma a tu elección el manjar que más te agrade. Flores, frutos, hojas, raíces o tronco...”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Segons son gust / e sa sabor, / cascun lector / prest trobarà / lo que volrà: / veure'l tot cure / ans que murmure” (752-58)</p> <p>“Ans que hi entràs / ni m'hi trobàs, / cert, no hi cabí / ni res sabí” (1537-40)</p> <p>“Carn de vedella / creiem menjàssem / ans que hi trobàssem / l'ungla i el dit” (1676-79)</p>
Fitxa Espill	<p>“Si bé l'un hora / era complida, / ans que finida / fos llur banyada...” (2699-702)</p> <p>“Ans que em partís, / una torbada / dona darbada...” (3504-06)</p> <p>“Miràs lo pas / ans que cuitàs / saltar avant” (3919- 21)</p>
FE0097	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="758"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15589"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="12"/>
Forma canònica	Ans que
Mot clau 1	<input type="text" value="Ans"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Que"/>
Tipus	Locució conjuntiva
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + conjunció. Monosil·labisme.
Definició	<p>Abans que, prèviament que (Gonzàlvez, <i>ans</i>). Serveix per a indicar el terme respecte del qual s'afirma l'anterioritat de l'acció (Gonzàlvez, <i>que</i>).</p> <p>Expressa una relació de prioritat (cronològica o altra) d'un element (regit per la preposició <i>ans</i>), que pot anar situat al davant, al mig o a la fi, i un altre element (regit per la conjunció <i>que</i>), situat darrere d'aquesta (Def. pròpia).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Introdueix una clàusula subordinada temporal. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva. Explicita la relació temporal existent entre les dues oracions.
Documentació en català	<p>“E si io com a home en açò obrar volgues, ans que ara de mi et partísses te faria pudir la sua boca” (<i>Curial</i>, l.13)</p> <p>“Ha Déu volgut, qui lo cor dels jutges ordena, ans que plegàs al mig jo havia conegut la falta de ma injusta sentència” (<i>Debat P. Viana</i>)</p> <p>“Los cavallers animosos volgueren morir en les batalles ans que fugir vergonyosament” (<i>Tirant</i>, pròleg)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Según su gusto / y su sabor, / cada lector / luego hallará / lo que querrá: / verlo procure / y no murmure” (Or. 752-58)</p> <p>“Antes que entrase / y me enpeñase, / no consentía / ni lo sabía” (Or. 1537-40) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Presto hallará cada lector lo que quisiere, según su paladar y gusto: procure conocer todo su contenido, antes que de ello murmure” (Or. 752-58)</p> <p>“Antes de que yo entrara a encontrarme con la dama, no me había enterado de nada en absoluto” (Or. 1537-40) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Puis contaré, / segonament, / bé stesament, / mos casaments / negres, dolents” (764-68)</p> <p>“Ell pel dot clou / casament negre” (1230-31)</p> <p>“Joan, parlant / de negres bodes / quals ab Herodes / féu sa cunyada” (8006-09)</p>
Fitxa Espill	
FE0098	
Vers primera ocurrència	767
Vers darrera ocurrència	8007
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Casament negre
Mot clau 1	Casament
Mot clau 2	Negre
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació del so [e].
Definició	Emparellament il·licit, incestuós (Def. pròpia). Una vegada localitzades les tres recurrències que n'hi ha a l' <i>Espill</i> , la definició s'ha establert gràcies a la relació de la tercera recurrència amb el passatge corresponent de <i>Lo Cartoixà</i> . DCVB, <i>casament</i> , no recull la locució. DCVB, <i>negre</i> , cita l' <i>Espill</i> , 768, com a exemple lèxic, no fràsic, en l'accepció 'sumament trist, infaust'.
Inserció en el text	Constitueix el complement directe de l'oració.
Funció discursiva	Modalitzadora. Connota el tipus de casament, valoració que ve augmentada pel segon adjectiu que s'hi afegeix: “dolent”.
Documentació en català	<p>“Volgué la nefandíssima desonesta mare lo cap de aquell per scarnir-lo mort, que viu lo seu inçestuós peccat reprenia; i tenir en son poder la lengua que'l seu il·lícit matremoni pricant detestava” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.25)</p> <p>“Lo cap que tenien en hoy perquè'ls reprenia de l'incestuós il·lícit matremoni” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.25)</p>
Documentació altres llengües	DUE, <i>boda, casamiento, matrimonio, nupcias</i> , no anota cap construcció equivalent.
Traduccions del fragment	<p>”Mis casamientos / negros, sangrientos” (Or. 767-68)</p> <p>“La boda negra / el dote alegre” (Or. 1230-31)</p> <p>“San Juan, riñendo / las negras bodas, / malditas todas, / que Herodes hizo / con aquel tizo / de su cuñada” (Or. 8006-09) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Mis casamientos negros e infortunados” (Or. 767-68)</p> <p>“Pues por la dote pacta él un matrimonio negro” (Or. 1230-31)</p> <p>“Por hablar Juan de las negras nupcias hechas por Herodes con su cuñada...” (Or. 8006-09) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“La part tercera, / a mi certera / de lluny tramesa” (771-73) “ De lluny paria / spaventable / cap de diable” (1780-82) “” Lluny la saluda” / diu la referta” (4410-11)		
Fitxa Espill			
FE0099			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="773"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4410"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="03"/>
Forma canònica	De lluny		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Lluny"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adverbi		
Definició	Des d'una distància considerable (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa, indicant distància apreciable.		
Documentació en català	“Parlat primerament d'altres coses, així de lluny com pogué arriba al port de Curial” (<i>Curial</i> , II.128), “Per lo patró e per altres de lluny fonc vista la galera del cossari” (III.8), “Ja llurs ulls de vives brases se miren de lluny ” (III.22)... “Car amor de lluny e fum d'estopa tot és u” (<i>Tirant</i> , 4), “Les espècies se porten de lluny ” (143), “ De lluny véu venir l'home e tingué-li esment de quina part venia ni on anava” (263)		
Documentació altres llengües	“De lejos” (‘desde bastante o mucha distancia’, DUE, <i>lejos</i>) “From afar” (D. Carbonell, DF, <i>lejos</i>) “Da lontano” (VLI, <i>lontano</i>) “De loin” (‘d’un endroit éloigné’, DEL, <i>loin</i>)		
Traduccions del fragment	“Parte tercera, / más verdadera, / de una enbaxada / a mi inbiada” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “La parte tercera, que me ha sido enviada de veraz y lejana procedencia” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Doncs, Déu aidant, / jo entonant / mon spill e norma” (793-95) “Al sent Joan / o juliol, / si Déu ho vol, / seré tornat” (3166-69) “Jo, instruït / e corregit, / Déu ajudant / e regraciant, / ab escandalls / e pocs treballs, / mon temps limite” (15759-65)</p>
Fitxa Espill	
FE0100	
Vers primera ocurrència	793
Vers darrera ocurrència	15761
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Si Déu vol --- Déu ajudant
Mot clau 1	Déu
Mot clau 2	Voler
Tipus	Fórmula expressiva
Recursos lingüístics i retòrics	Conjunció + substantiu + verb. Monosil·labisme.
Definició	S'aplica per mostrar confiança o esperança en la futura realització d'un fet (Def. pròpia). S'hi reconeix com a necessària la voluntat divina perquè pugui esdevenir o fer-se alguna cosa (DCVB, <i>déu</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>si</i> , en diu: “millor que tots els seus rebuscats substituïts”; no s'hi cita l' <i>Espill</i> . Amb l'ajuda de Déu (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, directa, falca sobreposada al discurs subjacent.
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador manifesta confiança en la seva empresa i desig que s'acompleixi.
Documentació en català	<p>“Sapiatz que enquera no an fait res ni faran d'aquí enant si deus o vol” (doc. c. 1251; DCVB, <i>déu</i>) “E la mia tornada m'és incerta, si a Jesucrist serà placent, e lo viatge és de grandíssim perill” (<i>Tirant</i>, 2), “E, Déu volent, lo meu viatge, mitjançant les vostres justes pregàries, prestament serà complit” (3), “E, si a la majestat divina serà placent, la mia tornada serà molt presta” (4), “Si a Déu placent pot ésser que jo més que vivent miserable sia envergonyit...” (6), “Car si serà placent a la divina Majestat, ell me guardarà de mal” (22), “Car tu saps bé que jo t'he amada e t'ame sobre totes les persones del món, e faré d'aci avant, si a Déu placent serà” (226)... “Demà, Deus volent, que serà la primera dominica del Avent...” (Lletra d'Alexandre VI a son fill Joan, 30/11/1493) "Perquè, Déu aidant, jo puc bé aidar-vos" (<i>La brama</i>, 88)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Si Dios quiere” o “Dios mediante” (‘expresión piadosa que se intercala en la exposición de un proyecto o esperanza’, M. Moliner, DUE, <i>Dios</i>) “Se Dio vuole!” (‘escl. di speranza, rassegnazione, impazienza’, VLI, <i>Dio</i>) “God willing” (D. Carbonell, DF, <i>Dios</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Dios ayudando, / y comenzando / mi espejo y norma” (Or. 793-95) “Que, si yo puedo, / sin mucho afán / para San Juan / o, a más tardar, / de julio a entrar, / habré ya buuelto” (Or. 3166-69) “Ya instruido / y corregido, / Dios ayudando / y regraciando” (Or. 15759-65) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Imponiendo, con la ayuda de Dios, tono y norma a mi <i>Espejo</i>” (Or. 793-95) “Estaré de vuelta, si Dios quiere, por San Juan o por julio” (Or. 3166-69) “Con la ayuda y gracia de Dios” (Or. 15761-62) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Per llur mal viure / o mala sort, / cert, a gran tort, / per alguns mals / no vull dir quals / e no els declare / per ser ma mare, / jove, fon ètic” (820-27)</p> <p>“Per mala sort, / de tot malguany, / jo en fiu Déu strany / per llur consell” (8076-79)</p>
Fitxa Espill	<p>“E com en joc / lo perdedor, / gran jugador, / ab mala sort / para pus fort / e mil jocs muda / fins que perduda / ha sa moneda, / mai se’n refreda” (9972-80)</p>
FE0101	
Vers primera ocurrència	821
Vers darrera ocurrència	9975
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Mala sort
Mot clau 1	Sort
Mot clau 2	Mala
Tipus	Col·locació (significat transparent, composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu
Definició	Cas fortuit desgraciat (DCVB, <i>sort</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Cas fortuit desgraciat (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, precedida de la conjunció “o”.
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador-personatge exposa, per reformulació alternativa, les causes de la mala vida i la mort de son pare.
Documentació en català	<p>“Vos de qui son: pus mala sort me tol” (<i>Cançoner dels Masdovelles</i>)</p> <p>“Car la sua ànima estava molt alterada que si per mala sort, així com son fill havia mort aquell famós cavaller, que l’altre hagués mort son fill” (<i>Tirant</i>, 57),</p> <p>“Si desventura de mala sort no és contrària a la persona vostra, digne e mereixedor sou de portar corona real” (65), “Bé fon mala sort -dix l’ermità- de morir així tres cavallers” (72)...</p> <p>“O! Bé puch dir que mala sort / no’m consent hun punt de conort” (<i>Cançoner de l’Ateneu</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Mala suerte” (‘hecho de estar alguien o algo predestinado a sucesos desgraciados’, DUE, <i>suerte</i>)</p> <p>“Bad luck” (‘mala sort’, DAC, <i>luck</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Su mal vivir / o mala suerte / le dió la muerte” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“A causa de su mal vivir malhadado y adversa suerte, fué gran desgracia...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Cert, a gran tort ” (822)</p> <p>“E avorrida / de mi tan fort, / a son gran tort / ella es coneix / que bé ho mereix” (5292-96)</p> <p>“Morint a tort / ell e greument” (13996-97)</p>
Fitxa Espill	
FE0102	
Vers primera ocurrència	822
Vers darrera ocurrència	13996
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	A (gran) tort
Mot clau 1	Tort
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Monosil·labisme.
Definició	<p>Chabàs defineix el mot <i>tort</i>, cita una expressió amb la locució <i>Fer tort</i> i no identifica la locució <i>A gran tort</i>.</p> <p>Molt injustament (DCVB, <i>tort</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>DeCat, <i>tòrçer</i>, cita l'<i>Espill</i> 822 com a exemple lèxic, no fràsic.</p> <p>Molt injustament (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida pel marcadore discursiu “cert”.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la dissort del pare del narrador.
Documentació en català	<p>“Car bé vey diffraudatz / lo meu dreig a gran tort”, “A gran tort vos clamatz / e·z ab paucha raysó”, “Sí Jhesuchist me valha, / a gran tort suy reptatz” (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i>, 717-18, 1924-25, 1984-85)</p> <p>“Me faran quiti del carrec que es a mi a gran tort falsament imposat” (<i>Curial</i>, I.13), “Ella seria cremada e morria a gran tort” (<i>Curial</i>, I.14), “La qual me diets que és a gran tort acusada” (<i>Curial</i>, I.15), “La qual ab aquell cavaller a gran tort han acusada” (<i>Curial</i>, I.15), “Malament e a gran tort havia acusada la duquessa” (<i>Curial</i>, I.22), “Llevant-li a dret o a tort tots los béns que io li he comanats” (II.124), “Al qual a gran tort l'haviets damnat” (<i>Curial</i>, III.44), “A tort o a dret sabia ell molt ben cobrir totes les sues errades” (<i>Curial</i>, III.80).</p> <p>“Car a gran tort és incriminada” (<i>Tirant</i>, 38)</p> <p>“Com està poc en segur qui altri deshereta a tort!” (<i>Tirant</i>, 228)</p>
Documentació altres llengües	“Entuerto” (‘Ofensa, injusticia o atropello inferidos a alguien’, DUE, <i>tuerto</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Le dió la muerte” (Or. 822)</p> <p>“Y aborrecida / de mi infinito; / su gran delito / reconoció, / y mereció / esto y aún más” (Or. 5292-96)</p> <p>“Con mal tan fuerte / mui justamente” (Or. 13996-97) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Fué gran desgracia, en verdad” (Or. 822)</p> <p>“En cuanto se vió separada del hijo y, por su gran yerro, tan aborrecida de mi parte (...) reconoce que se lo tiene merecido por culpa suya” (Or. 5292-96)</p> <p>“Muriendo Él cruelmente y sin justicia” (Or. 13996-97) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“En fi, frenètic; / axí morí” (828-29)</p> <p>“Costar cuidà / mon tant saber / per sa muller, / a la final, / voler-me mal / sens culpa mia” (996-01)</p> <p>“A la final” (3234, 4770, 6448, 6579, 12679)</p> <p>“Perd-ne la por, / a la fi en mor” (6569-70)</p>
Fitxa Espill	
FE0103	
Vers primera ocurrència	828
Vers darrera ocurrència	6570
Nombre d'ocurrències	08
Forma canònica	A la final --- A la fi --- En fi
Mot clau 1	Final
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació dels sons [a] i [l]
Definició	Finalment, a l'acabament, al darrer moment (Def. pròpia). DCVB, <i>final</i> , ‘acabament, última part d'una cosa’; no inclou <i>A la final</i> com a exemple fràsic i no cita l' <i>Espill</i> . DeCat, <i>fi</i> , recull <i>A la fi</i> i <i>A la final</i> (“sinònim del mateix valor, molt propi aquest del català antic”, i cita l' <i>Espill</i> . Finalment, després de tot això (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Connectiva. És un matisador que indica ordre en l'acció.
Documentació en català	<p>“Tro a la fi del pleid” (doc. 1248; DeCat, <i>fi</i>)</p> <p>“A la final ne havien mal guardó” (Doc. s. XIV; DCVB, <i>final</i>)</p> <p>Al <i>Curial e Güelfa</i>, no hi és la locució “A la fi” ni “A la final”</p> <p>“E, si a la fi, la mia lletra no et parrà de semblant resposta mereixedora” (<i>Lletres d'Aquiles a Policena</i>)</p> <p>“A la fi, vençut per l'extrema bellea de Policena, lo vencedor de tots los homes fón mort” (<i>Raon. Telamó e Ulixes</i>)</p> <p>“A la fi, vençut d'una poca ira de visibles armes desarmada” (<i>Raon. Telamó e Ulixes</i>)</p> <p>“Mas, a la fi, la sobres-gran dolor que de mi sols un punt no s'absentà” (<i>Lam. Biblís</i>)</p> <p>“Però a la fi vençuda, m'és forçat ab temerosa ploma demanar-te mercé” (<i>Lam. Bib.</i>)</p> <p>“Mas, a la fi, jo viu expedient com mos mals per a sempre remeiarien” (<i>Lam. Mirra</i>)</p> <p>“Però a la fi, per dar lloc a la importunitat de tan animosa vella” (<i>Lam. Mirra</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Al fin” (‘en la última parte de cierta acción o suceso’, DUE, <i>fin</i>)</p> <p>“Al final” (‘en el final’, ‘como conclusión de todo lo hablado, ocurrido, etc.’, DUE, <i>final</i>)</p> <p>“At the end of” (‘a la fi de’, DAC, <i>end</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Y al fin frenético / moço murió” (Or. 828-29)</p> <p>“Caro costó / tanto saber, / que la muger / de aqueste tal / me quiso mal / sin culpa mia” (Or. 996-01), “Mas, caso extraño” (Or. 3234)</p> <p>“Y a la final” (Or. 4770, 12679), “Y determino” (Or. 6448), “A la final” (Or. 6579), “Él se lo quiere / y a la fin muere” (Or. 6569-70) (L. Matheu)</p> <p>“Y, finalmente frenético, así murió” (Or. 828-29)</p> <p>“Por mi tanto saber me valió finalmente que, sin culpa de mi parte, me quisiera mal su mujer” (Or. 996-01) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Car ell testà / al plaer d'ella” (832-33)</p> <p>“O, si t'afaites, / ser bon barber, / a ton plaer / cantant cançons” (884-87)</p> <p>“E bé en ballaren / a llur plaer” (2284-85)</p> <p>“Al plaer seu, / per on se vulla, / puis tost s'aculla, / rompa i squexe” (3246-49)</p> <p>“Quan a son alt / e plen plaer / de la muller / ha ja testat” (8238-41)</p>
Fitxa Espill	<p>“A son plaer, / fa com l'oller, / que d'una massa / ne fa terrassa” (14697-700)</p>
FE0104	<p>“Per sol amor / fa bo i millor / al plaer seu” (14735-37)</p> <p>“Bé ha sonat, / bé ha preïcat / a mon plaer” (16303-05)</p>
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="833"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16305"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="08"/>
Forma canònica	A plaer (d'algú) -- Al plaer (d'algú)
Mot clau 1	<input type="text" value="Plaer"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal
Definició	<p>A gust, a comoditat, amb benestar (DCVB, <i>plaer</i>; no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l'<i>Espill</i>).</p> <p>A gust d'algú (Gonzàlvez).</p> <p>DeCat, <i>plaure</i>, registra algunes locucions que contenen la forma contracta <i>pler</i>, com ara <i>fer o estar a pler</i> i <i>anar a pler</i>; no cita l'<i>Espill</i>.</p>
Inserció en el text	Automatitzada, formant el complement de mode del verb “testar”.
Funció discursiva	Modalitzadora
Documentació en català	<p>“E que ens poguessen haver jutjat a llur plaer” (<i>Lo Somni</i>, IV.8)</p> <p>“Pren-ne a ton plaer tant com te serà vijares que hages mester” (<i>Curial</i>, I.7)</p> <p>“No n'hi hagué nengunes que li vinguessen bé al plaer seu” (<i>Tirant</i>, 17), “Com hagueren bé mirat a tot llur plaer, acostà's u dels patges a ells” (68), “Torna-te'n e per lo matí poràs entrar a ton plaer” (98), “Lo qual no volgué pendre sou ne acostament de negú perquè deliberava d'anar a son plaer” (112), “E no ho faïa sinó perquè poguès mirar a tot son plaer a Tirant” (119), “E Tirant féu venir primer de tots a Diafebus que triàs a son plaer d' aquelles armes e cavalls” (124)...</p>
Documentació altres llengües	“(Encontrarse, estar, sentirse) a gusto” (‘encontrarse, estar, sentirse bien, cómodo, sin cohibimiento, etc.’, M. Moliner, DUE, <i>gusto</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Que el testamento / fue a gusto della” (Or. 832-33)</p> <p>“¡Que bien sonó! / ¡bien predicó / a mi plazer!” (Or. 16303-05) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Porque testó a gusto de mi madre” (Or. 832-33)</p> <p>“Qué bien han sonado! ¡Qué bien ha predicado para mi gusto!” (Or. 16303-05) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Sens inventari / de son cabal, / universal / hereva feu" (842-45)		
Fitxa Espill			
	FE0105		
Vers primera ocurrència	844	Vers darrera ocurrència	844
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Hereu universal		
	Mot clau 1	Hereu	Mot clau 2
		Universal	
Tipus	Col·locació (significat composicional, transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Hereu de tots els béns d'una persona determinada (DCVC, <i>universal</i> , no s'hi cita l' <i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>). Hereu de tots els béns d'una persona determinada (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa. El narrador-protagonista conta que son pare féu hereva sa mare de tots els béns.		
Documentació en català	"Faç e instituesc hereu meu universal a mon criat e nebot Hipòlit de Roca Salada" (<i>Tirant</i> , 469), "Faç e instituesc heureua mia universal la preclarissima Emperadriu, mare e senyora mia" (477) ∅ (<i>Curial</i>), ∅ (<i>Història Passiō</i>), ∅ (<i>Vita Christi</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Sin inventario, / de su caudal / universal / quedó heredera" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "La hizo heredera universal de su hacienda, sin inventario" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Cinc sous valia / lo meu llegat” (850-51)</p> <p>“Digau, marit: / cinc cavalcants, / orats, galants, / esplugabous, / per quins cinc sous / los acolliu?” (1932-37)</p>
Fitxa Espill	
FE0106	
Vers primera ocurrència	850
Vers darrera ocurrència	1936
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Cinc sous
Mot clau 1	Cinc
Mot clau 2	Sou
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic)
Recursos lingüístics i retòrics	Determinant numeral + substantiu. Paral·lelisme monosil·làbic i al·literació del so [s].
Definició	Chabàs diu: “Según fuero, el padre podía usar de la libertad de testar, con tal que dejase algo al hijo. Aquí, como en Aragón, solían cumplir con cinco sueldos”. MiP cita i tradueix Chabàs. DeCat, <i>cinc</i> , anota la “locució proverbial interrogativa” <i>Per quins cinc sous?</i> , ‘amb quin pretext inútil’; cita l’ <i>Espill</i> . En sentit literal, quantitat obligada de deixar a l’hereu; en sentit figurat, cosa fútil, de poca vàlua (Def. pròpia).
Inserció en el text	Automatitzada. En posició temàtica, cosa que la fa més rellevant.
Funció discursiva	Modalitzadora, amb matisos intensificadors sobre la poca vàlua de l’herència rebuda.
Documentació en català	<p>“Vós no seriets bastant a guardar cinc sous” (<i>Dotzè</i>, 754)</p> <p>“Item més lexe an Galceran de Loriz, fill meu, cinch sous per part e per legítima (...) e no vull que directament o indirecta ni en alguna manera haja pus de mos béns dels dits cinch sous” (Testament de Na Isabel de Lloris, APV, protocols de B. de Càrries, 20435, 22 de maig de 1475)</p> <p>“Per fur d’aquest regne, cinc sous li deveu” (<i>Procés olives</i>, 234)</p> <p>“Que pague per vós los vostres cinc sous” (<i>Procés olives</i>, 458)</p> <p>“Qui es posa allà on no el demanen, paga cinc sous” (‘indica que no convé intervenir en coses d’altri’, DCVB, <i>posar</i>)</p> <p>“Per quins cinc sous?” (‘s’aplica per expressar que no se sap res del que es pregunta, que s’ignora la causa o raó, el per què d’alguna pretensió d’algú’, PCC, C 2260; s’hi cita l’<i>Espill</i>, 1936)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Que un real montava / la partición / de mi porción, / manda y legado” (Or. 850-51)</p> <p>“Dezid, marido: / cinco araganas, / moços galanes, / de otra nación, / ¿por qué razón / los acogéis?” (Or. 1932-37)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Valía todo mi legado cinco sueldos” (Or. 850-51)</p> <p>“Decid, marido: ¿por qué gracia vuestra admitís a esos cinco cabalgantes follones y ganapanes de marca? (Or. 1936-37)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“De continent / me renegà” (854-55) “En lo matí / primer següent / de continent / al monestir / venc per oir / lo sant ofici” (5692-97)</p>
Fitxa Espill	
FE0107	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="854"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5694"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	De continent (actualment, <i>De seguida</i>)
Mot clau 1	<input type="text" value="Continent"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició “de” + substantiu. Al·literació del so [e].
Definició	De seguida, amb disposició d'obrar immediatament (Def. pròpia). De seguida (DeCat, <i>tenir</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva. És un matisador que explicita la immediatesa temporal.
Documentació en català	<p>“E de continent que Carles hach feta aquesta oració” (<i>Hist. Carles Maynes</i>, 2) “E manà-li que li retés de continent la ciutat d'Estorga” (10) “En continent féu aplegar tots los pobres” (13) “Ladonchs Carles pres de continent lo castell” (16), “E de continent après assò demont dit” (17) “E en continent Carles volch tornar a ell per fer-li ajuda” (<i>Hist. Carles Maynes</i>, 23) “De continent que es viu creixer d'estat, cresqué així mateix en virtut” (<i>Curial</i>, l.8; DCVB, <i>decontinent</i>) “Per què, de continent los ancians prengueren lo marquès a una part” (<i>Curial</i>, l.10) “Per què, ab la cara segura e en res no torbada, de continent respòs” (l.13) “E de present escriví al duc que de continent vengués” (l. 19)</p>
Documentació altres llengües	“En seguida” (‘inmediatamente después del momento en que se habla o de cierta cosa consabida o que se ha dicho antes’, DUE, <i>enseguida</i>)
Traduccions del fragment	<p>“En un momento / me despidió” (Or. 854-55) “Mas luego vió, / el día siguiente, / que, a ser oiente / vino, al convento / de donde cuento, / el santo Officio” (Or. 5692-97) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Se desentendió de mi sin más tardar” (Or. 854-55) “En la mañana próxima siguiente acudió, sin tardanza, al monasterio para oir la santa missa” (Or. 5692-97) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“E, publicat / lo testament, / de continent / me renegà: / no m’abrigà / de res de dol” (852-57)</p> <p>“Vestir no ho vol, / diu que du dol” (2079-80)</p> <p>“Mai se dolia / ni duia dol / si qualsevol / dels meus moria” (4442-45)</p> <p>“De dol vestir / no me’n volguí: / poc me’n dolguí” (6372-74)</p>
Fitxa Espill	
FE0108	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="856"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6372"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="04"/>
Forma canònica	Vestir de dol -- Dur dol -- Anar de dol
Mot clau 1	<input type="text" value="Vestir"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Dol"/>
Tipus	Col·locació (significant composicional, atenent la metonímia del mot “dol”)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + substantiu
Definició	Anar vestit de negre en senyal d’aflicció per mort d’algú (DCVB, <i>dol</i> , s’hi cita l’ <i>Espill</i> 4443)
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb substitució lèxica de <i>vestir</i> per <i>abrigar</i> i interposició d’altres elements.
Funció discursiva	Modalitzadora, en tant que pressuposa que la mort del marit implicava vestir el fill de dol.
Documentació en català	<p>“Tot hom o dona que tingue o port dol per qualsevulle persona (<i>Cerimonial de Cervera</i>; DCVB, <i>dol</i>)</p> <p>”Anant molt dejects vestits de gran dol” (<i>Passi cobles</i>; DCVB, <i>dol</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Ir de luto” (‘llevar luto en el traje’, DUE, <i>luto</i>)</p> <p>“To be in mourning” (‘portar dol’, DCA, <i>dol</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Ya publicado / su testamento, / en un momento / me despidió; / no me vistió / nada de luto”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y una vez se hubo hecho público el testamento, se desentendió de mi sin más tardar. No me abrigó con prenda alguna de luto”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"No m'abrigà / de res de dol; / lo flaviol / traguí sens cera; / roba sancera / cert no em dexà" (856-61)		
Fitxa Espill	FE0109		
Vers primera ocurrència	858	Vers darrera ocurrència	858
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Treure el flabiol sense cera		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Treure	Flabiol	
Tipus	Locució verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + sintagma preposicional. Al·literació del so [s].		
Definició	Romandre pobre i desemparat (Def. pròpia). DCVB, <i>flabiol</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Chabàs li adjudica una significació "algo fea", de caire sexual. MiP ho interpreta en el sentit de pobresa. Coromines diu: "aplicació metafòrica figurada, a base del costum de posar-hi cera per poder-lo sonar millor" (DeCat, IV, 26.1). Vidal Alcover abona la lectura de Chabàs.		
Inserció en el text	Alteració de l'ordre dels components a causa de la rima.		
Funció discursiva	Modalitzadora, amb intensificació de la qualitat de pobresa del narrador.		
Documentació en català	"Los dexebles de JhesuChrist parlaven. Dix lo hu: és mort e romanim catius, yo lo he seguit, e havie dat lo que tenia e possehia, e ara romanch ab lo flaviol minve de cera" (St. Vicent, <i>Sermons</i> , citat per J. Coromines, DeCat, IV, 26.1) "Treure el flabiol sens cera" (PCC, F 1092; és la citació de l' <i>Espill</i> , sense més informació)		
Documentació altres llengües	"A dos velas" ('sin dinero', DUE, <i>vela</i>) "To be broke" ('estar a dos velas', D. Carbonell, DF, <i>vela</i>)		
Traduccions del fragment	"No me vistió / nada de luto; / seco y enjuto / me arrojó fuera; / alaja entera / no me desó" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "No me abrigó con prenda alguna de luto; saqué el rabel sin acompañamiento de cirios; no me llevé, en verdad, ropa entera" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Com m’abexà / tantost de casa, / que em donàs brasa , / ben adreçat: / un peu calçat / altre descalç, / gipó al fals / tot esquinçat, / ben desairat / i sens camisa, / dix: “A ta guisa...”” (862-72)
Fitxa Espill	
FE0110	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="864"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="864"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Donar-se brasa (actualment, <i>Donar-se pressa</i>)
Mot clau 1	<input type="text" value="Donar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Brasa"/>
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic, no composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + substantiu. Presenta una anomalia en la solidaritat lèxica de “donar” i “brasa”. Metonímia (<i>brasa per ardiment, cremos, vivacitat</i>)
Definició	Modisme equivalent a donar-se aire, espavilar-se (MiP). Afanyar-se, donar-se pressa (DCVB, <i>brasa</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Mitjançant el connector “que”, amb valor causal.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora de l’acció de rapidesa.
Documentació en català	“Van donar-se brasa a fugir costa amunt” (N. Oller, <i>L’escanyapobres</i> ; DCVB, <i>brasa</i>)
Documentació altres llengües	“Darse aire” (‘apresurarse’, M. Moliner, DUE, <i>aire</i>) “To hurry up” (‘dar-se aire’, D. Carbonell, DF, <i>aire</i>)
Traduccions del fragment	“Mas me arrojé / luego de casa, / con mano escasa / bien aliñado, / de un pie calçado, / descalzo el otro, / Bien como potro / o cachorrón, / roto el jubón, / lleno de arapos, / con pocos trapos / y sin camisa. / Dixo: “A tu gisa...”” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Al aviarme de casa a marchas dobladas, para que me diese aire, bien equipado, esto és: calzado un pie y descalzo el otro, al desgaire el roto jubón, bien aireado y sin camisa, me dijo: “Anda a tu guisa...”” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Com m’abexà / tantost de casa, / que em donàs brasa, / ben adreçat: / un peu calçat / altre descalç, / gipó al fals / tot esquinçat, / ben desairat / i sens camisa, / dix: “A ta guisa...”” (862-72)
Fitxa Espill	
FE0111	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="868"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="868"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Al fals
Mot clau 1	<input type="text" value="Fals"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + article + adjectiu. Monosil·labisme. Al·literació de “al”.
Definició	Mal endreçat, vestit de qualsevol manera (Def. pròpia). El jubón o chaleco puesto al revés, <i>al falç</i> (Chabàs). Ab el géch posat de gayrell, o sols entrada una mànega; indicant lo malgirbat del seu portament (MiP, nota al v. 868). Al revés (Gustà 1978).
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Modalitzadora. Enfasitza la forma mísera com la mare del narrador el foragita de casa.
Documentació en català	∅
Documentació altres llengües	“Al desgaire” (‘con descuido o despreocupación, a veces afectados’, DUE, <i>desgaire</i>)
Traduccions del fragment	“Mas me arrojó / luego de casa, / con mano escasa / bien aliñado, / de un pie calçado, / descalzo el otro, / Bien como potro / o cachorrón, / roto el jubón, / lleno de arapos, / con pocos trapos / y sin camisa. / Dixo: “A tu gisa...”” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Al aviarme de casa a marchas dobladas, para que me diese aire, bien equipado, esto és: calzado un pie y descalzo el otro, al desgaire el roto jubón, bien aireado y sin camisa, me dijo: “Anda a tu guisa...”” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Dix: A ta guisa / ves on te vulles” (872-73)</p> <p>“Filla sens mare, / feta a sa guisa” (2202-03)</p> <p>“E del seu cap / fer-n’he ma guisa” (3902-03)</p>
Fitxa Espill	
FE0112	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="872"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="3903"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="03"/>
Forma canònica	A guisa (d’algú)
Mot clau 1	<input type="text" value="Guisa"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [a].
Definició	<p>A l’albir, al gust (d’algú) (DCVB, <i>guisa</i>, s’hi cita l’<i>Espill</i>, 872).</p> <p>A l’albir d’algú, segons el criteri d’algú (Gonzàlvez, <i>guisa</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, introduïda amb la marca de discurs directe: “dix”. Invariable.
Funció discursiva	Modalitzadora, atenuant l’exhortació.
Documentació en català	<p>“Com vós non fets a lur guisa que sempre són fellons e s’airen contra vós” (R. Llull, <i>Llibre de cont.</i>; DCVB, <i>guisa</i>)</p> <p>“Per tal la mustela la alciu aquí a sa guisa”, “E no li faces massa a sa guisa” (Eiximenis, <i>Terç</i>, 117, 120), “Fer a sa guisa” (<i>Dotzè</i>, 670)</p> <p>“Viven a lur guisa”, “Fer a sa guisa”, “Fer de tots punts a lur guisa e volentat” (Eiximenis, <i>Llibre dones</i>, 40, 81, 164)</p> <p>“Sabent que tu est fembra feta a ta guisa e no ous prec de degú” (<i>Curial</i>, III.18)</p> <p>“E com ells no ho fessen a guisa de la mare” (<i>Curial</i>, III.69)</p> <p>“E aquest miserable rey Herodes, cuydant navegar a sa guisa” (<i>Vita Chr.</i>, 71)</p> <p>“No per dar-li negun repòs, mes per tenir-lo més a sa guisa” (<i>Vita Chr.</i>, 161)</p> <p>“Qui fa a sa guisa, fa a sa ira” (<i>Terç</i>, 699; PCC, G 1139; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	“A guisa de” (‘como, a manera de’, M. Moliner, DUE, <i>guisa</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Dixo: A tu guisa / ve donde quieras” (Or. 872-73)</p> <p>“Hija sin madre, / por que más quadre / hecha a su guisa” (Or. 2202-03)</p> <p>“Lo que me cabe / haré a mi guisa” (Or. 3902-03) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Anda a tu guisa, ve adonde quieras” (Or. 872-73)</p> <p>“Por ser huérfana de madre y dada a su capricho” (Or. 2202-03)</p> <p>“Y podrá hacer de su voluntad cuanto me acomode” (Or. 3902-03) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Cerca on mulles / d’hui més ta sopa” (874-75) “D’hui més a vós / no us val corona” (2728-29) “E ja d’hui més / s’acosta l’alba” (15006-07)</p>
Fitxa Espill	
FE0113	
Vers primera ocurrència	875
Vers darrera ocurrència	15006
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	D’avui més (actualment, <i>D’avui en avant</i>)
Mot clau 1	Avui
Mot clau 2	Més
Tipus	Locució adverbial de temps
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adverbi + quantitatiu
Definició	D’avui endavant, des d’ara (MiP, nota al vers 875). D’avui en avant (DCVB, <i>huimés</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> ni el <i>Procés</i>). D’ara endavant (DeCat, <i>avui</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). DeCat, <i>més</i> , registra <i>D’ui més</i> , però no cita l’ <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Locativa. Indica una referència temporal.
Documentació en català	<p>“Dix lo cavall: “Bé ho he entés / d’huimés entre Déu e vós és” (<i>Disputació d’en Buc ab son cavall</i>)</p> <p>“Senyora, ja d’uymés / serà tost hora nona” (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i>, 618-19)</p> <p>“Allí posaria de huymés” (<i>La questa del Graa</i>, DCVB, <i>huimés</i>)</p> <p>“I que pot d’hui més anar a l’assut” (<i>Procés olives</i>, 615)</p> <p>“A fer que d’hui més de nós ningú es jangle” (<i>Brama</i>, 60)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Desde hoy” (‘de hoy en adelante’, M. Moliner, DUE, <i>hoy</i>)</p> <p>“From now on”, “Starting from now” (‘d’avui endavant’, DCA, <i>avui</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Búscate orteras / para la sopa” (Or. 875-75)</p> <p>“De oy más, a vos, / no os dan corona” (Or. 2728-29)</p> <p>“Pero he advertido / que viene el alva” (Or. 15006-07) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Desde hoy busca donde mojar tu sopa” (Or. 875-75)</p> <p>“Ya, de hoy más, nada para vós vale corona” (Or. 2728-29)</p> <p>“Ya en este punto el alba se aproxima” (Or. 15006-07) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Demà camina / a la brogina, / e, si no et plau, / bergant al grau / te poràs fer” (877-81)</p> <p>“Folgar qui hi cuida, / suor de mort / sens mai deport / en si remira; / brugina tira / e cava mena” (8510-15)</p> <p>Observació: MiP entén <i>caminar a la brogina com</i> ‘anar pel món i tractar de replegar, sense escrúpols, tot el que es pugui’. Això és un miratge fràsic, ja que, en dir la mare del protagonista “demà camina a la brogina”, està enviant el seu fill al Grau, perquè hi prove de fer-se pescador o bergant.</p>
Fitxa Espill	
FE0114	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="878"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8514"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Tirar la brogina
Mot clau 1	<input type="text" value="Tirar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Brogina"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [a] i [r].
Definició	Estirar o recollir la brogina, mitjançant una de les cordes que la retenen, és considerat aquí com una feina penosa (MiP, nota al v. 8514, recull doncs ambdós significats). DCVB, <i>brogina</i> , ‘xarxa molt grossa, la més grossa de totes’, cita l’ <i>Espill</i> , 8514, i el <i>Procés</i> , 541, com a exemples lèxics, no fràsics. Llançar la xarxa de pescar coneguda com a brogina per pescar (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb omisió del verb <i>tirar</i> .
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència dialogal on la mare del narrador l’exhorta a eixir de casa i cercar feina al Grau. En la segona inserció, caldria considerar-la locució, pel significat idiomàtic que hi té: ‘fer un esforç molt gran sense gaire compensació’.
Documentació en català	“Curau de la xàrcia o de la brogina / tenint arreglats los vostres sargants” (<i>Procés olives</i> , 541; DCVB, <i>brogina</i>)
Documentació altres llengües	DUE, <i>arrastre</i> , no anota cap construcció equivalent.
Traduccions del fragment	<p>“Mañana ordena / bien la jornada / por la estacada” (Or. 877-78)</p> <p>“Tira maroma” (Or. 8514)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Mañana, pesca al arrastre” (Or. 877-78)</p> <p>“Arrastra redes” (Or. 8514)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Bergant al grau / te poràs fer; / o llanterner / de cap de guaites " (880-03)		
Fitxa Espill			
FE0115			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="883"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="883"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Cap de guaites		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Cap"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Guaita"/>	
Tipus	Col·locació (significat transparent, composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Cap de la ronda nocturna dels vigilants (Vila 1994: 53). Caporal dels homes encarregats del servei de vigilància, en les hosts i ciutats antigues (DCVB, <i>cap</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma un complement del nom.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència dialogal, on l'emissor, la mare del protagonista, el tira de casa i li aconsella de fer oficis ben pobres.		
Documentació en català	"Los cavallers qui feien la guaita alt en la muralla del castell demanaren qui era lo qui de tan gran pressa tocava" (<i>Tirant</i> , 98), "Una de les guaites anà a l'església, e trobà lo Mestre qui estava prop del moniment dient ses hores" (98), "En tota la nit negú no dormí, ans secretament doblaren les guaites, e triaren cinquanta cavallers jóves e dispostos per dar recapte als que vendrien" (98), "Com foren prop la nau, que sentien parlar los qui feien la guaita al castell de popa" (106), "Ab tot açò, lo Capità féu molt bona guaita aquella nit" (141), "E lo Rei volgué que fos l'albanès una de les principals guaites del castell e donà-li per companyia sis homens fidelíssims e de llong temps servidors d'ell" (315), "Les guaites s'adormien ab lo delitós beure, en tal punt que jamás se despertaren. Com l'albanès véu que lo sobreguaita era ja passat..." (315)...		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Del mar vergante / te habrás de hazer; / o has de traer / linterna en ronda" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Podrías hacerte bergante en el Grao o lintenero de cabo de ronda" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“O, si t'afaites, / ser bon barber: / a ton plaer / cantant cançons, / ballant als sons / de les tisores / tots jorns dos ores, / prou guanyaràs” (884-91)
Fitxa Espill	
FE0116	
Vers primera ocurrència	888
Vers darrera ocurrència	888
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Ballar al so de les tisores
Mot clau 1	Ballar
Mot clau 2	Tisora
Tipus	Locució verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal. Ironia.
Definició	Fer l'ofici de barber (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. La mare del narrador ironitza sobre l'ofici de barber que pot agafar el fill.
Documentació en català	“Tres coses són fort nícies: collons de barber qui ballen al so de tasores e mamelles de porgadora e ferrer que tant clepege que petege” (<i>Llibre de tres</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“O barbas monda; / haste barbero, / que placentero / canta canciones: / mudando sones / con las tigas / horas enteras / bien ganarás” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “O bien, si te afeitas, ser un buen barbero: cantando coplas a tu gusto y bailando dos horas diarias al son de las tijeras, ganarías lo menester” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE Fitxa Espill <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">FE0117</div>	<p>“O, si t'afaites, / ser bon barber: / a ton plaer / cantant cançons, / ballant als sons / de les tisores / tots jorns dos hores, / prou guanyaràs” (884-91)</p> <p>“Nacions stranyes / del cap del món, / fins on se pon / lo sol tots jorns” (14101-04)</p> <p>“A mai jaquir / missa tots jorns” (15808-09)</p>
---	--

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica Tots jorns
(actualment, *Cada dia*)

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus Locució adverbial

Recursos lingüístics i retòrics Determinant quantitatiu + substantiu. Monosil·labisme.

Definició Cada dia (Gonzàlvez)

Inserció en el text Automatitzada. Invariable.

Funció discursiva Locativa, indicant la repetició temporal, cada dia, de l'acció.

Documentació en català Ø (*Lo Somni*)
 “Melchior, per manament de la Güelfa, comunicava **tots jorns** ab Curial” (*Curial*, l.9),
 “Ço que ell nos ha donat e dóna sens cessar **tots jorns**” (l.37)...

Documentació altres llengües “Todos los días” (‘continua o incesantemente’, DUE, *día*)

Traduccions del fragment “O barbas monda; / haste barbero, / que placentero / canta canciones: / mudando sonos / con las tijeras / horas enteras / bien ganarás”
 (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “O bien, si te afeitas, ser un buen barbero: cantando coplas a tu gusto y bailando dos horas diarias al son de las tijeras, ganarías lo menester”
 (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	<p>“Pensa esta nit / ton bon partit” (901-02)</p> <p>“Aquella nit / pres bell partit: / matà son pare” (1407-09)</p> <p>“Pres per partit” (3449)</p> <p>“Prengam partit / tal que'ns delliure, / que pugam viure” (3666-68)</p> <p>“Li fon prest dit / cercàs partit” (4147-48)</p>
Fitxa Espill	<p>“Has pres partit” (12374)</p>
FE0118	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="901"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="12374"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="06"/>
Forma canònica	Prendre partit
Mot clau 1	<input type="text" value="Prendre"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Partit"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació dels sons [p] i [r].
Definició	Decidir-se per alguna cosa, optar (Def. pròpia). DCVB, <i>partit</i> , cita l' <i>Espill</i> , 1407-09, i el <i>Tirant</i> , dedicatòria, com a exemples lèxics, no fràsics. Decidir una cosa (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Formant el sintagma verbal principal de l'oració. Modificada per la inclusió d'un adjectiu entre el verb i el complement.
Funció discursiva	Modalitzadora, irònica, en una seqüència dialogal.
Documentació en català	<p>“Pendre la hu d'aquests tres partits que ell me dóna” (R. Muntaner, <i>Crònica</i>, 71; DCVB, <i>partit</i>)</p> <p>“Io vot a Déu altre partit no pendre sinó de la batalla” (<i>Curial</i>, l.34), “A mi serà forçat, contra mon voler, pendre de vós lo partit que de mi voldriets haver” (ll.7), “No sabia quiny partit se prengué” (ll.8), “Mas lo Sangler no prenia ne volia pendre partit sinó de la batalla” (ll.90), “Guillalmes ja no sabia quiny partit se prengué” (ll.104), “No sabia quiny partit se prengué, ne on anàs” (<i>Curial</i>, ll.5)</p> <p>“Movent los coratges d'aquells a no duptar los aspres fets de les armes, e prendre honorosos partits” (<i>Tirant</i>, dedicatòria)</p> <p>“Llavors porien pendre los altres partits” (<i>Tirant</i>, 422)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Tomar partido” (‘tomar una determinación’, M. Moliner, DUE, <i>partido</i>)</p> <p>“Prendere un partito” (‘decidere, scegliere’, N. Zingarelli, VLI, <i>partito</i>)</p> <p>“To take sides” (D. Carbonell, DF, <i>partido</i>)</p> <p>“Prendre parti” (‘prendre une attitude nette’, DEL, <i>parti</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Toma advertido / cualquier partido” (Or. 901-02)</p> <p>“Partido fiero / la noche misma / hizo, que abisma: / su padre hirió / y le mató” (Or. 1407-09), “Por esta vía” (Or. 3449)</p> <p>“Busquemos medio, / para remedio / con que vivamos” (Or. 3666-68)</p> <p>“Le fue advertido / busque partido” (Or. 4147-48)</p> <p>“--” (Or. 12374) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Aquella misma noche tomó una brava resolución: mató a su padre” (Or. 1407-09) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Tin-t’ho per dit” (906)</p> <p>“Si et tens per dit / ton foll delit...” (6817-18)</p> <p>“Si mal dit he, / no ben rescrit, / he ho per no dit” (16326-28)</p>
Fitxa Espill	
FE0119	
Vers primera ocurrència	906
Vers darrera ocurrència	16328
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Tenir-se per dit (quelcom)
Mot clau 1	Tenir
Mot clau 2	Dir
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + preposició + participi
Definició	<p>Tenir present que ens han dit o advertit una cosa, o que l’hem entesa (DCVB, <i>tenir</i>, s’hi cita l’<i>Espill</i>, 906).</p> <p>Creure amb seguretat, considerar segur (DCVB, <i>dit</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>, 906).</p> <p>Tenir per segur (DeCat, <i>tenir</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Creure amb seguretat, considerar segur (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora, d’advertiment, en una seqüència dialogal.
Documentació en català	<p>“Qui gay e alegre se n’ana, / tenint se per dit / que la monja'l metra en son lit / en la vesprada” (F. de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i>, 1751-1754)</p> <p>“Qu'en son cor per dit se tenia / que'l fet fos clar” (1779-1780)</p> <p>“Lo cavaller se tench per dit / fos veritat / so que la monja li hac dat / per entenent” (1825-1828)</p> <p>“E es tenga per dit que res no li puixa venir sobtat” (<i>Lo Somni</i>, ll.3)</p> <p>“Mas, tenga's per dit que, si altre jorn io l'encontre ab ella, io la hi toldré”(Curial, ll.20; DCVB, <i>tenir</i>), “lo'm tench per dit que en aquells dels scuts negres romandrà vuy la honor de la plaça” (<i>Curial</i>, ll.45; DCVB, <i>dit</i>)</p> <p>“Com los moros veren que l'estol de Tirant ixqué del port ab totes llurs fustes que se'n portaven tingueren-se per dit que se n'anaven ab lo guany, perquè havien molt guanyat” (<i>Tirant</i>, 418)</p>
Documentació altres llengües	“Tener por dicho” no hi és, al DUE
Traduccions del fragment	<p>“Tenlo por dicho” (Or. 906)</p> <p>“Si, como has dicho” (Or. 6817)</p> <p>“Si algo noté / no bien escrito, / lo borro y quito” (Or. 16326-28) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Téntelo por dicho” (Or. 906)</p> <p>“Si te has dicho” (Or. 6817)</p> <p>“Si en algo he dicho mal, o hay error contra la fe, o cosa no debidamente transcrita, lo tengo por no dicho” (Or. 16326-28) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Taula ni llit / (tin-t’ho per dit) / comte no en faces / que en mi trobasses” (905-08) “En aquell dia / per tals afrontes / jo fiu mos contes ” (2268-70)				
Fitxa Espill					
FE0120					
Vers primera ocurrència	907	Vers darrera ocurrència	2270	Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Fer compte(s) (d’una cosa)				
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2	Compte	
Tipus	Col·locació (significat composicional)				
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu				
Definició	Calcular una cosa com a possible o probable (Gonzàlvez; respon al significat composicional de la primera recurrència). Reflexionar sobre la pròpia situació (DCVB, <i>compte, fer els seus comptes</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> ; es correspon amb el significat idiomàtic de la segona recurrència).				
Inserció en el text	Automatitzada, en forma negativa i amb la inclusió del pronom adverbial “en”.				
Funció discursiva	Modalitzadora, d’advertiment, en una seqüència dialogal.				
Documentació en català	“Senyorejaria Laquesis de tot en tot, no faent compte si a ella vendria en plaer” (<i>Curial</i> , ll.91), “E així, fets compte de mi en qualsevol lloc que siats” (ll.97) “Aplegà de nit en la ciutat, fent compte que l’endemà iria a l’església on trobaria la Infanta” (<i>Tirant</i> , 110), “ Feien compte que almenys ab les bombardes matarien passats set-cents hòmens” (157), “Si desitjau que us done lo meu Imperi, no en façau compte , que jo el m’he mester” (223), “Respòs lo Rei que no fes compte que lo hi donàs” (312), “Si et dol la mort de ton pare, germans e esposat, fes compte que també s’havien de morir” (314), “E si ara no feu la voluntat mia, (...) jamás façau compte de mi” (<i>Tirant</i> , 434)				
Documentació altres llengües	“Hacer(se) (la) cuenta (de cierta cosa)” (‘suponer que ocorre i obrar cono si en efecto ocurriera’, M. Moliner, DUE, <i>cuenta</i>)				
Traduccions del fragment	“Cama ni mesa, / aunque me pesa, / darte no puedo; / pierde tu miedo; / tenlo por dicho, / que no es capricho; / cuenta no hagas / que en mi halles pagas” (Or. 905-08) “El mismo día, / con tal afrenta, / hize mi cuenta” (Or. 2268-70) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “No cuentas ya encontrar aquí (téntelo por dicho) mesa ni cama” (Or. 905-08) “Ante tamañas afrentas, eché mis cuentas aquel día” (Or. 2268-70) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)				

Fragment amb UF o UE	<p>“Peus e mans tens, / guanya’t prou béns, / cerca ventura” (909-11)</p> <p>“Altres sens ses, / altres sens res, / sens peus e mans, / e dos germans / abdós pegats” (8887-91)</p> <p>“De peus e mans / Samsó lligat” (13946-47)</p> <p>“Sols peus e mans / --lo que en romàs-- / en un nou vas, / per ser estada / ab rei casada, / fon soterrat” (15912-17)</p>
Fitxa Espill	
FE0122	
Vers primera ocurrència	909
Vers darrera ocurrència	15912
Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	Peus i mans (part de la unitat estilística <i>Peus i mans tens, guanya't els béns</i>)
Mot clau 1	Peus
Mot clau 2	Mans
Tipus	Locució nominal (significat metafòric)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + conjunció coordinant + substantiu. Monosil·labisme. Associació temàtica (d'extremitats corporals).
Definició	Extremitats digitals del cos humà. Figuradament, capacitat per fer alguna cosa (Def. pròpia)
Inserció en el text	Complementa el nucli verbal.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva.
Documentació en català	<p>“Que lo cavaller ja no sabia on tenia mans ne peus” (<i>Curial</i>, ll.20)</p> <p>“Hui València fa festa / per venir vós novament: / la ciutat real aquesta / és al vostre manament. / Besant peus e mans és presta: / entrau gloriosament” (Cançó cantada en l'entremès de rebuda de la ciutat de València a Joan Sense Fe, el 8 de febrer de 1459, <i>Dietari de Melcior Miralles</i>)</p> <p>“Peus e mans e cor, tot ho tinc” (<i>Tirant</i>, 113)</p> <p>“Clavats peus y mans per nostres grans faltes” (Escrivà, <i>Contemplació de Jesús crucificat</i>)</p> <p>“No mane als diables que, los peus e mans lligades, nos llancen de la sgleia en les infernals penes”, “Los peus e les mans lligades, llança-lo a les exteriors tenebres” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.27, ll.32)</p> <p>No figura a Wittlin (1991)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Manos, pies tienes / para hartos bienes: / busca ventura” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Pies y manos tienes: gánate lo que necesitas y busca tu suerte” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Pensa esta nit / ton bon partit; / no et puc tenir, / ves a seguir; / taula ni llit / --ti-t’ho per dit-- / comte no en faces / que en mi trobasses; / peus e mans tens, / guanya’t prou béns, / cerca ventura ” (901-11)
Fitxa Espill	
FE0121	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="909"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="909"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Peus i mans tens, guanya’t els béns
Mot clau 1	<input type="text" value="Peu"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Mà"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta juxtaposada. Paral·lelisme rítmic. Rima consonant en “-ens”.
Definició	Indica que una persona pot treballar per guanyar-se el pa (Def. pròpia). Vol dir que es nega a fer una feina que pot molt bé fer-se qui la demana (PCC, C 363; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> , però hi remet). Observació: El vers amb que es clou el parlament de la mare, “cerca ventura”, podria entendre’s com un eco del proverbi <i>La ventura és per qui la procura</i> .
Inserció en el text	Automatitzada, directa, integrada al text.
Funció discursiva	Modalitzadora, exhortativa, en una seqüència dialogal. La mare del narrador-protagonista l’insta a guanyar-se la vida i l’obliga a marxar de casa.
Documentació en català	“Peus i mans tens, guanya’t prou béns” (PCC, P 2069; és la citació de l’ <i>Espill</i> , sense més informació) “Cames i piernas tienes, anda si quieres” (PCC, C 363; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> ; els editors remeten a P 2069) Observació: L’anotació que en fa Sebastià Farnés (PCC, P 2069) pot ser un exemple de <i>fals amic</i> , és a dir, un cas de <i>miratge parèmic</i> .
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Manos, pies tienes / para hartos bienes: / busca ventura” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Pies y manos tienes: gánate lo que necesites y busca tu suerte” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Tirí camí / fora el portal, / vers l’espital / d’en Clapés dit” (920-23)</p> <p>“Aquí prenguí / camí francés” (1284-85)</p> <p>“Delliurament / tirà sa via” (1830-31)</p> <p>“Tirant camí” (1884)</p>				
Fitxa Espill	<p>“Pensí d’anar-hi / camí tirant” (3172-73), “Los altres tiren” (3301),</p> <p>“Tirí camí: / fui a Terol” (3824-25)</p>				
FE0123	<p>“E tirà via” (5777), “E, tirant via, / poc aturant” (9796-97),</p> <p>“Tirant sa via / ab dos criats” (13042-43), “Camí ferrat / tirà...” (13056-57)</p>				
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="920"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="13056"/>	Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="10"/>
Forma canònica	Tirar via (de tal o tal lloc) --- Tirar camí (de tal o tal lloc) --- Prendre camí				
	Mot clau 1	<input type="text" value="Tirar"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Camí"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)				
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu				
Definició	<p>Dirigir-se (a tal o tal lloc) (DCVB, <i>via</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>). Prendre i seguir una direcció, un camí; dirigir-se a un lloc determinat (DCVB, <i>tirar</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>, 920, i el <i>Tirant</i>, 222). Dirigir-se cap a un lloc determinat (DCVB, <i>camí</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>, 920).</p> <p>Fer camí (DeCat, <i>tirar</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i> 920).</p> <p>Adreçar-se cap a un lloc per un camí determinat (Gonzàlvez).</p>				
Inserció en el text	Automatitzada				
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa.				
Documentació en català	<p>“Volgueren tirar la via de Hivisa” (doc. c. 1452; DCVB, <i>via</i>)</p> <p>“Veren lluny una gran arboreda e tiraren vers aquella part” (<i>Curial</i>, l.29)</p> <p>“Sí com l’orb foll corrent tira la via” (A. March, 113; DCVB, <i>tirar</i>)</p> <p>“E tiraren la via de la ciutat” (<i>Tirant</i>, 106)</p> <p>“Tirà devers la ciutat e no el gosaren seguir “ (106)</p> <p>“E aquí prengueren virtualles e tiraren la volta de Tunis” (114)</p> <p>“Tiraren la volta de Sicília” (114)</p> <p>“L'estol partí del port de Palerm e tirà la volta de Barbaria” (114)</p> <p>“Feren gran reverència a l'Emperador (...) e tiraren son camí” (133)</p> <p>“E tots los cavallers, oit lo corn, tiraren la via de Pera” (222)</p> <p>“E tingueren-ho per una burla e tiraren son camí” (301)</p> <p>“E Tirant, sens pus oir, pres de la sua gent e tirà envers aquella part” (349)</p>				
Documentació altres llengües	DUE, <i>camino</i> , <i>tomar</i> , <i>via</i> , no inclou aquesta locució				
Traduccions del fragment	<p>“Fuime primero / con tanto mal / al Hospital / que’s de Enclapés” (Or. 920-23),</p> <p>“Y libremente / tomó su vía” (Or. 1830-31), “Con tal destino, / hize camino” (Or. 1884), “Con todo aviso / fui caminando” (Or. 3172-73), “Los otros fueron” (Or. 3301), “Fuime a Teruel” (Or. 3824-25), “Y con despejo / de allí salió” (Or. 5777), “Luego desvía, / poco esperando” (Or. 9796-97), “Tomó la via / con sus criados” (Or. 13042-43) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Eché adelante, puertas afuera, camino del hospital dicho de Clapés” (Or. 920-23),</p> <p>“Ya libre entonces, fuése adonde quiso” (Or. 1830-31) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	"Tirí camí / fora el portal, / vers l'espital / d'en Clapers dit" (920-23)		
Fitxa Espill			
FE0124			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="922"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="922"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Hospital d'en Clapers		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Hospital"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Clapers"/>	
Tipus	Col·locació (significat transparent, composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + article personal + substantiu. Topònim.		
Definició	Su fundador fué en 1311 Bernardo de En Clapers, quien quiso se llamase de Santa Maria. Estuvo fuera de los muros, en la calle de Murviedro, pasado el puente de Serranos (Chabàs 1905: 289). MiP tradueix i cita Chabàs. Vidal i Alcover repeteix Chabàs, però no el cita.		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement nominal i va acompanyat de la fórmula d'inserció "dit", postposada.		
Funció discursiva	Denominativa, dintre d'una seqüència narrativa. Indica de quin hospital es tracta i subratlla que la gent l'anomena així.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Fuime primero / con tanto mal / al Hospital / que es de En Clapés" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Eché adelante, puertas afuera, camino del hospital dicho de Clapés" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Sortí del llit / e, mig guarit, / jo me’n partí” (965-67)</p> <p>“Sens pus tardar, / tantost vesti’m, / del llit lleví’m” (15544-46)</p>
Fitxa Espill	
FE0125	
Vers primera ocurrència	965
Vers darrera ocurrència	15546
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Sortir del llit --- Llevar-se del llit
Mot clau 1	Sortir
Mot clau 2	Llit
Tipus	Col·locació (significat transparent, composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + sintagma nominal
Definició	Eixir del llit, alçar-se (Def. pròpia). Incorporar-se del llit, alçar-se (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa.
Documentació en català	<p>“Ans deia que llavors s’era llevada del llit e que l’apetit de menjar no li era encara vengut” (<i>Curial</i>, l.8), “Curial, llevats sus, e eixits del llit; vets la carrera e encara la casa plena d’infinita gent que ve a vós per fer-vos honor” (l.24)...</p> <p>“E prestament se féu dar la roba e llevà's del llit” (<i>Tirant</i>, 20), “Dos mesos après que Tirant se fon llevat del llit” (68), “Com ell entrà per la cambra, Tirant se llevà del llit e dix-li” (119), “E après se llevà del llit e ixqué en la sala” (121). “Lo fill, qui dormia en una recambra, saltà del llit” (127), “E paregué'm del llit llevar-me en camisa” (163), “E com l’hagueren curat digueren que no es partís del llit” (167), “Reprenghueren-lo molt per ço com s’era llevat del llit sens consentiment d’ells” (175), “Com la reina Morgana oí dir tals paraules a l’Emperador, llevà's prestament del llit” (191)...</p>
Documentació altres llengües	<p>“Saltar de la cama” (‘levantarse después de haber dormido, para empezar la jornada’, DUE, <i>cama</i>). DUE, <i>levantar</i>, anota “levantar-se de la cama después de haber dormido o haber estado enfermo en ella” com una de les accepció de <i>levantar</i>.</p>
Traduccions del fragment	<p>“Dexé la cama / e la vil ama, / convalecido, / me dio el vestido; / luego salí” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Abandoné el lecho y, curado sólo a medias, decidí irme” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"A peu aní / en Catalunya" (968-69)		
Fitxa Espill	FE0126		
Vers primera ocurrència	968	Vers darrera ocurrència	968
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A peu		
	Mot clau 1	Peu	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu		
Definició	Caminant, sense cavalcadura (Gonzàlvez). És antiga locució adverbial <i>a peu</i> , en <i>anar a peu</i> (DeCat, <i>pei</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Modal, indicant la forma de locomoció.		
Documentació en català	"Veent que la sua mare no li donava alguna deseixida, pobrement e a peu li fugi" (<i>Curial</i> , l.2), "Acompanyats d'infinitos comtes e barons qui entorn a peu los anaven" (l.20)... "Anar a peu. <i>Pedibus ire</i> " (O. Pou, <i>Thesaurus puerilis</i> ; DeCat, <i>peu</i>)		
Documentació altres llengües	"On foot" (D. Carbonell, DF, <i>pie</i>)		
Traduccions del fragment	"A pie me fui / sólo qual uña / a Cataluña" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Caminé a pie hasta Cataluña" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“A peu aní / en Catalunya, / on fu ma punya” (968-70)</p> <p><u>Observació:</u> En les cinc primeres edicions, hi posava: “A peu aní / seguint fortuna / en Catalunya”, i fou Morel-Fatio qui va restituir la lliçó original del manuscrit.</p>
Fitxa Espill	
FE0127	
Vers primera ocurrència	970
Vers darrera ocurrència	970
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer punya (en una cosa) --- Metre punya (en una cosa)
Mot clau 1	Fer
Mot clau 2	Punya
Tipus	Col·locació (el sentit metafòric de la UF depèn del mot “punya”, que ja el té)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	<p>Ou je fis mon éffort, mes premières armes (Morel-Fatio).</p> <p>Viene a ser la <i>punya</i> como el <i>debut</i> del hombre de armas (Chabàs).</p> <p>MiP cita Morel-Fatio.</p> <p>Esforçar-se (en una cosa) (DCVB, <i>punya</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Esforçar-se, lluitar per (DeCat, <i>puny</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, configurant una clàusula de relatiu.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora de l'acció del narrador per aconseguir sobreviure, aprendre...
Documentació en català	<p>“Home savi (...) deu tota sa punya e sa forsa metre que enllumén a son advesari son enteniment” (R. Llull, <i>Llibre contempl.</i>; DCVB, <i>punya</i>)</p> <p>“Lo mesqui feya sa ponya / no fos sentit” (F. de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i>, 1823-24)</p> <p>“Fayt - avetz vostra ponya / de far m'empresonar” (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i>, 1944-45)</p> <p>“Per tu encontrar, nit e jorn faç ma punya” (A. March, 36; DCVB, <i>punya</i>)</p> <p>“Lo cors en alt a delitar met punya” (A. March, 87; DCVB, <i>punya</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“A pie me fui / sólo qual uña / a Cataluña” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Caminé a pie hasta Cataluña, donde hice mis pruebas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Fui caçador, / cavalcador / dels bons dels regnes, / bona mà en regnes, / peu i esperons” (983-87)
Fitxa Espill	
FE0128	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="986"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="986"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Tenir bona mà
Mot clau 1	<input type="text" value="Tenir"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Mà"/>
Tipus	Locució verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal
Definició	Tenir molta habilitat (DCVB, <i>mà</i> , no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Tenir habilitat, destresa (IEC, DSFF).
Inserció en el text	Automatitzada, però amb elisió del verb.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència narrativa.
Documentació en català	“--Senyora Maria / qui la tallarà?/ --L'abuela Santa Anna / que té bona mà” (cancó infantil valenciana; DCVB, <i>mà</i>) Ø (<i>Lo Somni, Curial, Tirant, Vita Christi, Procés olives, Somni JJ...</i>)
Documentació altres llengües	“Buena mano” ('habilidad o acierto para hacer cierta cosa', DUE, <i>mano</i>)
Traduccions del fragment	“...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Fui cazador y cabalgador de los buenos del país, con buena mano para rienda, buen pie y espuelas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Per sa muller / a la final / voler-me mal, / sens culpa mia” (998-1001)</p> <p>“Les que hi dux seues / molt favoria, / e avorria / tots mos parents / e benvolents / amics antics, / criats de xics: / mal los volia” (4434-41)</p>
Fitxa Espill	
FE0129	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1000"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4440"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Voler mal (a algú)
Mot clau 1	<input type="text" value="Voler"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Mal"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional, transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + adverbí
Definició	Desitjar-li coses dolentes, infelicitat (DCVB, <i>voler</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Desitjar a algú dany material o moral (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant l'actitud hostil de la dona del cavaller català envers el protagonista.
Documentació en català	<p>“Per ço com la casa nostra d'Aragó havia hagut molt d'afany... volia-li gran mal” (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i>, 390; DCVB, <i>voler</i>)</p> <p>“Encara jo en viu fer una altra batalla davant lo duc de Milà e fon més en elecció de dos cavallers que es volien mal” (<i>Tirant</i>, 73), “No pogué més comportar lo duc de Pera que parlàs més lo duc de Macedònia, perquè es volien mal per causa de la Princesa” (137)</p>
Documentació altres llengües	“Querer bien” (‘tener hacia alguien una disposición afectuosa o de buena voluntad’, DUE, <i>querer</i> ; no hi recull “querer mal”)
Traduccions del fragment	<p>“Que la muger / de aqueste tal / me quiso mal / sin culpa mía” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Sin culpa de mi parte, me quisiera mal su mujer” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Que féu son fill / hom femení, / fet d'alfaní / e d'orelletes, / sucre, casquetes, / e viciat" (1010-15)		
Fitxa Espill			
FE0130			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1012"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1012"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	D'alfanic		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Alfanic"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició "de" + substantiu		
Definició	Metaf., el de complexión delicada (Chabàs). Cosa fràgil i delicada (MiP). Ésser molt delicat i dèbil (DCVB, <i>alfanic</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>alfení</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora de la feblesa que el narrador atribueix al fill de la mestressa.		
Documentació en català	Alfenic o sucre cordellat. <i>Penidia, -orum</i> (O. Pou, <i>Thesaurus puerilis</i> ; DeCat, <i>alfení</i>)		
Documentació altres llengües	"(Ser un) alfeñique" ('persona de complexión y aspecto débiles', DUE, <i>alfeñique</i>)		
Traduccions del fragment	"Con que hizo el hijo / afeminado, / açucarado, / niño meñique, / todo alfañique / y peladillas, / hecho a rosquillas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Que hizo de su hijo un hombre afeminado, hecho de alfeñique y de pasta de bollo, almibarado, dulzón y viciado" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Que féu son fill / hom femení, / fet d'alfaní / e d'orelletes, / sucre, casquetes, / e viciat" (1010-15)		
Fitxa Espill			
FE0131			
Vers primera ocurrència	1014	Vers darrera ocurrència	1014
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	De sucre		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
Tipus	Locució adjectival		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició "de" + substantiu		
Definició	Delicat, massa fi, mancat de vigor (DCVB, <i>sucre</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Molt delicat, massa fi, mancat de vigor (Gonzàlvez, <i>fet de sucre</i>).		
Inserció en el text	Per parataxi, amb una relació de substantius relacionats pel significat.		
Funció discursiva	Modalitzadora. El personatge-narrador caracteritza la feblesa afeminada, per culpa de la mare, del fill del cavaller català que l'acollí.		
Documentació en català	"Oí que no ens tens malícia, noi de sucre?" (J. Ruyra, <i>La parada</i> ; DCVB, <i>sucre</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Con que hizo el hijo / afeminado, / açucarado, / niño meñique, / todo alfañique / y peladillas, / hecho a rosquillas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Que hizo de su hijo un hombre afeminado, hecho de alfeñique y de pasta de bollo, almibarado, dulzón y viciado" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Que féu son fill / hom femení, / fet d’alfaní / e d’orelletes, / sucre, casquetes, / e viciat, / tot malcriat, / fet a son lloure ” (1010-17)		
Fitxa Espill			
FE0132			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1017"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1017"/>
			Nombre d’ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	A lloure		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Lloure"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu		
Definició	Chabàs dóna un significat equivocat del mot <i>lloure</i> . Habituat a la seva manera d’ésser (MiP). En llibertat, sense subjecció (DCVB, <i>lloure</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i>). DeCat, <i>lleure</i> , anota la locució i cita l’ <i>Espill</i> . En llibertat, sense subjecció (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora del tarannà capriciós que el narrador atribueix al fill de la mestressa.		
Documentació en català	“E com s’esdevindrà los ajudants absents ésser, tots los serveys que a aquells pertanyen en la cambra, aquest barber farà e supllirà: e dins nostre alberc, ab los escuders de la cambra, e no a lloure , lo dit barber jaer serà estret” (<i>Ordinacions de Pere el Cerimoniós</i> , 1344; DeCat, <i>lleure</i>) “La obra e la prosperitat anats-la a cercar a lloure , e atrobar-la-hets en persones de poques noves e de bon assentament” (<i>Doctrina comp.</i> ; DeCat, <i>lleure</i>)		
Documentació altres llengües	“Ad libitum” (‘a capricho, a voluntad, libremente’, DEFL, 221) “Ad libitum” (‘a piacere, a capriccio, a beneplacito’, PML, 657) “A capricho” (‘sin sujeción a normas, o sin orden, al menos aparente’, DUE, <i>capricho</i>)		
Traduccions del fragment	“Con que hizo el hijo / afeminado, / açucarado, / niño meñique, / todo alfañique / y peladillas, / hecho a rosquillas; / tan mal criado / como inclinado / a su querer” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Que hizo de su hijo un hombre afeminado, hecho de alfeñique y de pasta de bollo, almibarado, dulzón y viciado, mal educado y muy dado a la suya” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“A traïció, / jo ja dormint, / son fill venint...” (1028-30)		
Fitxa Espill	FE0133		
Vers primera ocurrència	1028	Vers darrera ocurrència	1028
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A traïció		
	Mot clau 1	Traïció	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu		
Definició	Faltant a la lleialtat, amb traïdoria (DCVB, <i>traïció</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>traïr</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Faltant a la lleialtat (Gonzàlvez). Traïdorament (DL). Mancant a la lleialtat, amb traïdoria (DIEC). Traïdorament, mancant a la lleialtat, amb traïdoria (DSFF, a partir de DI i DIEC, que cita). <u>Observació</u> : Inconsistència de les definicions que inclouen el concepte definit al text de la definició.		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Modalitzadora. El protagonista conta com va estar a punt de ser mort pel fill, induït per sa mare, del cavaller català.		
Documentació en català	“Havia mort un hom a trayció” (<i>Gènesi de Scriptura</i> ; DCVB, <i>traïció</i>) ∅ (<i>Facet</i> , <i>Curial</i> , <i>Tirant</i> , <i>Història de la Passió</i> , <i>Vita Christi...</i>)		
Documentació altres llengües	“A traición” (‘se aplica a la manera de causar daño a otro cuando se hace por la espalda, ocultándose o de cualquier modo que imposibilita la respuesta del atacado’, DUE, <i>traición</i>)		
Traduccions del fragment	“A traición, / cuando dormía, / su hijo venía” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Pior inducción suya, traidoramente, mientras yo dormía, vino su hijo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Ni hu sabé fer / l’hom de paper” (1043-44)		
Fitxa Espill			
FE0134			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1044"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1044"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>		
Forma canònica	Home de paper (actualment, <i>Home de palla</i>)		
Mot clau 1	<input type="text" value="Home"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Paper"/>
Tipus	Col·locació (el sentit metafòric de la UF depèn del mot “paper”, que ja el té)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu		
Definició	Actualment és dit usualment <i>home de palla</i> a l’irresponsable que actua cobrint responsabilitats d’altres persones o que assumeix una representació superior a l’efectivitat del seu rang social (MiP). Home sense voluntat pròpia o que actua mogut per la voluntat d’altri. Home sense voluntat pròpia, personalitat, formalitat (DCVB, <i>home, palla</i> ; no cita l’ <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, amb valor intensificador, gràcies al significat metafòric.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	“Hombre de paja” (‘testaferro: persona que actúa a instancias de otro que permanece oculto’, M. Moliner, DUE, <i>hombre</i>) “Uomo di paglia” (‘uomo vano, superficiale, cui non si può accordare fiducia, al quale non si può credere’, VLI, <i>uomo</i>) “Straw man” (D. Carnonell, DF, <i>hombre</i>)		
Traduccions del fragment	“Ni supo hazer / otro que ser / de papel honbre” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Ni su testaferro supo hacerlo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“E posà'm clam / de gran error / ab mon senyor” (1046-48) “Sàviament, / jo posí prest / en cort protest” (3054-56) “Recorregué / ella al pretor, / posant clamor / de violència” (9460-63)</p>				
Fitxa Espill					
FE0135					
Vers primera ocurrència	1046	Vers darrera ocurrència	9462	Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Posar clam --- Posar protest				
	Mot clau 1	Posar	Mot clau 2	Clam	
Tipus	Col·locació (significat composicional)				
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu				
Definició	Denunciar, reclamar, al·legar, demanar reparació d'un greuge (Def. pròpia). Interposar queixa (DCVB, <i>metre</i> ; s'hi cita el <i>Somni JJ</i> , 346). Reclamar, denunciar (Gonzàlvez; diu erròniament que DCVB no l'enregistra) Denunciar davant la justícia (Gonzàlvez, <i>posar</i>).				
Inserció en el text	Mitjançant la conjunció “e”, automatitzada.				
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora de l'acció de denúncia.				
Documentació en català	“Comparrien ab ella les liberals qui, usat lo contrari del que usat havia, darien clamor de la sua cubdícia” (<i>Faula Neptú i Diana</i>) “Jo só venguda ací davant la majestat tua per posar clam e demanda contra un fals e reprovat cavaller” (<i>Tirant</i> , 75), “Ja no sé davant qui puixa posar la mia justa clamor ” (376) “Sens ira sens oy d'enveia malvada / desgrat ni malicia digau posant clam / l'acusacio que feu tan aimada” (<i>Ist. Passió</i> , 783-85), “La iusta clamor senyor y requesta / que d'ell havem fet si tu mires be” (<i>Ist. Passió</i> , 948-49) “Dexant Barrabas de vos posa clams ” (Fenollar, <i>Cont. Jesús Cruc.</i>) “Seria cas de metre'n clam / i formar greuge” (<i>Somni JJ</i> , 346-47) “Ojau, dels vells que tant les perjudiquen, / lo clam posat a vós, alta deessa” (<i>Somni JJ</i> , 987-88), “Los clams posats / contra els damunt denunciats (<i>Somni JJ</i> , 2726-27)				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	“Mas, porque asonbre, / me puso mal, / con quexa igual / y loco error, / con mi señor” (Or. 1046-48) “Y ella dió aviso / luego al pretor, / con gran clamor” (Or. 9460-63) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Produciendo queja a su esposo por ofensa grave” (Or. 1046-48) “Acudió ella entonces al Pretor, presentando querella contra el hijo por violencia” (Or. 9460-63) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)				

Fragment amb UF o UE	<p>“Mas l'hom prudent / véu clarament / que era falsa, / com la movia / la sola enveja” (1053-57)</p> <p>“En paraís / lo llur divis / ocularment / e clarament / veuran finat” (10733-37)</p> <p>“Ella divisa, / millor coneix, / usa, frueix, / clarament veu / la faç de Déu” (11830-34)</p>
Fitxa Espill	<p>“E puis ja veus / prou clarament / com la serpent / --o Llucifer-- / fon conseller” (12896-900)</p>
FE0136	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	<p>“Ab sa correja / (...) / la squena ausades / bé li cascà” (1058-63)</p> <p>“Jo dic ausades / del que hi restava, / que bé es pagava / de cada andana / cert na Farfana, / sa banyadora” (2692-97)</p> <p>“Lo món ausades / cercar poríeu, / no trobaríeu / més fes per vós” (4242-45)</p>
Fitxa Espill	
FE0137	
Vers primera ocurrència	1062
Vers darrera ocurrència	4242
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Ausades (originàriament, <i>A gosades</i>)
Mot clau 1	Ausades
Mot clau 2	
Tipus	Adverbi (inicialment, locució adverbial)
Recursos lingüístics i retòrics	Reduccionisme fonètic i lexicalització en un sol mot.
Definició	Aun en uso en Valencia, en Labernia voz anticuada, que traduce (mal) por <i>claro está, ya se ve</i> . En Martí, <i>cierto, en verdad, a fe, sobrada o demasiadamente</i> (Chabàs). Certament, en veritat (DCVB, <i>ausades</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> , 1062 i 2692). Ben cert, de valent, fortament (DeCat, <i>gosar</i> ; s'hi citen les tres recurrències de l' <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Automatitzada. Sintàcticament, hauria d'anar entre comes.
Funció discursiva	Modalitzadora. Indica confirmació, amb un valor intensificador.
Documentació en català	<p>“Cauràs en les calderes plenes d'or e d'argent, cremant e bullent: quan seràs allí, farta-te'n ausades!” (V. Ferrer, <i>Sermons; DeCat, gosar</i>)</p> <p>“Vegen ausades ço que han guanyat ab tu” (<i>Curial</i>, ll.99; DCVB, <i>ausades</i>)</p> <p>“Segur pot anar ausades per tot” (<i>Procés olives</i>, 1094; DCVB, <i>ausades</i>)</p> <p>“Doncs, prou fan, i massa, ausades les dones” (<i>Procés olives</i>, 1261)</p> <p>“Aquelles dos, de vós i mi / parlen ausades” (<i>Somni JJ</i>, 296-97; DCVB, <i>ausades</i>)</p> <p>“No farà ausades / —l'altra respòs—, mas, puix debades / viu en lo món” (<i>Somni JJ</i>, 489-91)</p> <p>“Que ausades passen bé los XII mília ducats” (Lletra del cardenal Joan de Borja, el major, a Joan Marrades, 12/5/1494)</p> <p>“Ausades” (P. Sancho, <i>Introducció a la fraseologia. Aplicació al valencià col·loquial</i>, València, Denes, 1999, 148-52)</p>
Documentació altres llengües	“¡Menudo, -a!” ('se emplea frecuentemente en frases de tipo ponderativo, tanto estimativo como despectivo o reprobatorio', DUE, <i>menudo</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Con la pretina / le santiguó” (Or. 1058-65)</p> <p>“Flojas las riendas, / lo que sobrava / mui bien pagava / la bañadera” (Or. 2692-7)</p> <p>“Dexad las dudas, / que, deste modo, / el mundo todo / buscar podéis, / no la hallaréis / tal para vos” (Or. 4242-45) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Zurróla fuertemente con su correa y le propinó buena tanda de puñadas, cascándole la espalda a maravilla” (Or. 1058-65)</p> <p>“Podrías recorrer el mundo de un extremo a otro y no hallarías quien fuera más a propósito para vos” (Or. 4242-45) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Donà'm consell / partís, de fet” (1066-67)</p> <p>“Per ço, de fet, / m'aconhortí” (1644-45)</p> <p>“De fet, partí” (1883),</p> <p>“De fet, jo broque / ves ma ciutat” (1916-17)</p> <p>“E, de fet, pague” (1942)</p>
Fitxa Espill	<p>“De fet, pensí” (2062)</p> <p>“De fet, capbreva / tots mos censals” (2922-23)</p> <p>“De fet anaren / veure'l penjat” (3304-05)</p>
FE0138	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1067"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15607"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="26"/>
Forma canònica	De fet
Mot clau 1	<input type="text" value="Fet"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició “de” + substantiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [e].
Definició	<p>En realitat, efectivament (DCVB, <i>fet</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Recurs de què's serveix en Roig repetidament, per a complir el nombre de síl·labes del vers; no té, per lo tant, un sentit precís (MiP).</p> <p>A l'acte, tot seguit (DeCat, <i>fer</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p>
Inserció en el text	Situat al final del vers, gràcies al fet de ser constituent perifèric en l'oració.
Funció discursiva	Connectiva. És un matisador assertiu.
Documentació en català	<p>“E de fet se n'anà al monastir” (<i>Curial</i>, l.30), “Ell, emperò, cerca manera, no sens gran perill, com anàs; e de fet anà” (ll.115), “Ara li vol noure, e de fet nourà, per tot son poder e saber” (ll.124), “E de fet haguera vengut bé a Curial si la Fortuna ho hagués consentit” (lll.9), “Les quals continuament se volien mordre, e de fet se mordéran sinó que la reina apartava les mans” (lll.83), “Aquest cavaller, per fama, e encara de fet, era lo pus fort e lo pus valent” (lll.86)</p> <p>“Emperò de fet que sien arribades, los maneré tornar en Sicília, e que porten tostemp forment” (<i>Tirant</i>, 123), “Mostrant-se realment e de fet amador del bé públic e conquistador del món” (275)</p> <p>“E axí fon de fet, car prestament se partí d'ella tot mal” (<i>Vita Chr.</i>, 115)</p>
Documentació altres llengües	<p>“De hecho” (“expresión correctiva equivalente a “en realidad”, DUE, <i>hecho</i>)</p> <p>“In fact” (D. Carbonell, DF, <i>fact</i>)</p> <p>“En fait” (DFC, <i>fait</i>)</p> <p>“Infatti” (‘in realtè, invero’, VLI, <i>infatti</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Me dió consejo / que me partiese” (Or. 1066-67)</p> <p>“Con que, librado, / me consolé” (Or. 1644-45)</p> <p>“Con tal destino” (Or. 1883)</p> <p>“Partime luego / a mi ciudad” (Or. 1916-17)</p> <p>“Tanbién pagué” (Or. 1942), “Luego pensé” (Or. 2062)</p> <p>“Cosa es que espanta: / ya se levanta / con mi dinero” (Or. 2922-23)</p> <p>“Mirar querían / el ahorcado” (Or. 3304-05) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Aún así, aconsejóme él que me partiera” (Or. 1066-67) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“E tots prengueren , / los del carrer, / grat e plaer / de ma venguda” (1074-77) “Molt haguí grat / d’aquell país” (1744-45), “La cortesia / que li retia / mostrant-li’n grat ” (5711-13), “Mas si els fa nosa / lo fill que és nat / e n’han mal grat , / no els plau que visca” (9004-07), “Dona veïna / de la ciutat / no n’hagué grat / ni la volc veure” (11414-17), Tant he mal grat / de les mesquines / fictes beguines” (14612-14), “ Ne ha mal grat / e li sap greu” (15420-21)
Fitxa Espill	
FE0139	
Vers primera ocurrència	1074
Vers darrera ocurrència	15420
Nombre d’ocurrències	07
Forma canònica	Haver (bon/mal) grat (d’algú o d’alguna cosa) --- Prendre grat --- Mostrar grat --- Haver a grat (alguna cosa) --- Agradar
Mot clau 1	Haver
Mot clau 2	Grat
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb derivat del substantiu.
Recursos lingüístics i retòrics	Verb auxiliar + sintagma nominal. Al·literació del so [a].
Definició	Trobar plaer, agradar-se’n (DCVB, <i>grat</i> , <i>haver grat</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i> , 1744-45). DeCat, <i>grat</i> , registra i documenta <i>Haver grat</i> , però no cita l’ <i>Espill</i> . Trobar plaer en una cosa (Gonzálvez, <i>haver grat de</i>). DCVB, <i>grat</i> , anota <i>Mal grat n’haja!</i> , ‘imprecació en què es manifesta la ira contra algú’; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora, amb un grau intensificador de l’apreciació dels sentiments.
Documentació en català	“Qui no sap los set dons que lo sant Sperit dóna, ¿de què sab aver grat al Sant Sperit si no entén ço que li dóna?” (R. Llull, <i>Blanquerna</i> ; DeCat, <i>grat</i>) “Però l’extrem grat que de la sua bellea tenia ” (<i>Lam. Narciso</i>) “No em sentés , doncs, grat de tan singular benefici” (<i>Hist. Jason e Medea</i>) “ Lo bon grat que tinc de vós, Tirant” (<i>Tirant</i> , 35), “E diu-li com ell té molt bon grat d’ella” (98), “Per lo bon grat que tinc de vós, Tirant” (101), “E açò seria cosa que us tendria a més grat que si em dàveu un regne” (101), “ Sentint-vos-ne major grat que si per ambaixadors e lletres mies fósseu vengut” (117), “E perquè tots coneguen lo bon grat que tinc de vós” (117), “Tant és lo grat que té de vostra excel·lència que ha dat del cap en lo llit” (119), “Qui haurà grat de mi, ni qui fiarà de mi, que no he sabuda guardar a mi mateixa?” (163)...
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Todos tubieron / grande contento / viendo mi aliento, / mi garbo y talle; / gustó la calle / de mi venida” (Or. 1074-77), “Salí agrado / destos países” (Or. 1744-45), “--” (Or. 5711-13), “Mas, si enbaraza / el hijo en casa / que ven nacido, / por mal venido / no quieren viva” (Or. 9004-07), “Una vecina / de la ciudad / con crueldad / la despidió” (Or. 11414-17) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y los de mi calle tuvieron gran alegría y satisfacción por mi regreso” (Or. 1074-77), “Pero, si les estorba el recién nacido o le toman ojeriza, y no les place que viva” (Or. 9004-07) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Tots los veïns / me conegueren, / e tots prengueren / —los del carrer— / grat e plaer / de ma venguda” (1072-77)</p> <p>“Jo novençana, / no pellicana, / plaer vull pendre” (5083-85)</p>
Fitxa Espill	
FE0140	
Vers primera ocurrència	1074
Vers darrera ocurrència	5085
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Prendre plaer
Mot clau 1	Prendre
Mot clau 2	Plaer
Tipus	Col·locació (significat transparent, composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	<p>Rebre satisfacció, fruit (Def. pròpia).</p> <p>Sentir plaer (DCVB, <i>prendre</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Sentir plaer (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora, amb intensificació de l'apreciació dels sentiments.
Documentació en català	<p>“Li acostumava de donar caritat e prenia molt gran plaer e consolació de parlar ab ell” (<i>Tirant</i>, 11), “E anam per lo riu solaçant e peixcant e prenent plaer” (55), “Gran plaer pres l'ermità en les festes per Tirant recitades” (55), “E prengueren molt gran plaer en veure aquelles dones d'argent com llançaven aigua e vi per les mamelles e per la natura” (71), “E prengueren plaer que tal batalla no vingués a fi perquè negú d'ells no morís” (73), “E lo Rei hi pres molt gran plaer” (96)...</p> <p>“Que el vostre vil joc plaer no ens fa pendre” (<i>Procés olives</i>, 2052)</p> <p>“Tan gran plaer prenia de mirar-les” (<i>Somni JJ</i>, 219; DCVB, <i>prendre</i>)</p> <p>“No guosen pendre un sols plaer, per profitós que ·ls sia, si diners té a costar” (<i>Vita Christi</i>, 12), “Mostrant que havia pres plaer ab aquella robeta que ·l estalviava del fret” (65), “E la Senyora, prenint gran plaer del seu repòs, dix-li “ (65)...</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Y los vecinos / me conocieron: / todos tubieron / grande contento / viendo mi aliento, / mi garbo y talle; / gustó la calle / de mi venida” (Or. 1072-77)</p> <p>“No soi patana, / ni pellicana; / olgarme quiero” (Or. 5083-85) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Reconocióme todo el vecindario, y los de mi calle tuvieron gran alegría y satisfacción por mi regreso” (Or. 1072-77)</p> <p>“Yo quiero, a fuer de reciençasada, no de pellicana, tomarme gusto” (Or. 5083-85) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Ans me mirà / fort de mal ull” (1092-93) “Fan-li per l’ull” (5268)</p>
Fitxa Espill	
FE0141	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1092"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5268"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Mirar de mal ull
Mot clau 1	<input type="text" value="Mirar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Ull"/>
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + sintagma nominal. Al·literació dels sons [m] i [a].
Definició	<p>La tratan como si estuviera tomada de ojo (Chabàs, nota al vers 5268). Tenir malvolença, mirar algú o alguna cosa amb aversió (DCVB, <i>ull</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>). DeCat, <i>ull</i>, la registra però no cita l’<i>Espill</i>. Tenir malvolença, mirar algú o alguna cosa amb aversió (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, amb interpolació de l’adverbi “fort”.
Funció discursiva	Modalitzadora, amb un grau d’intensificació molt alt, per mor de la interpolació de l’adverbi “fort”.
Documentació en català	“Aquell hom, ab tot los miràs de mal ull (...) atorgà’ls la posada” (<i>Vita Chr.</i> , 88)
Documentació altres llengües	“Mirar (algo o a alguien) con malos ojos” (‘mirarlo con antipatía’, DUE, <i>ojo</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Y me miró / de muy mal ojo” (Or. 1092-93) “Lánguido y floxo / dicen que es ojo” (Or. 5268) “Me hize enseñar / de aojar” (Or. 6119-20) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Sinó que me miró de muy mal ojo” (Or. 1092-93) “Medícanle para mal de ojo” (Or. 5268) “Me hizo aprender a dar mal de ojo” (Or. 6119-20) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Mans amagant, / no em llexà seure, / ni em féu dar beure / ço que tiràs" (1096-99)		
Fitxa Espill			
FE0142			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1096"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1096"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Amagar les mans		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Amagar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Mà"/>	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic, no composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [m] i [a].		
Definició	No fer cap favor ni donar cap ajut (Def. pròpia). MiP, al <i>Repertori</i> , anota l'entrada "Mans amagant. Locució". Desentendre's d'una cosa (Gonzàlvez 2003; observa que DCVB no l'enregistra).		
Inserció en el text	En forma de clàusula de gerundi i alterant l'ordre dels components.		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensifica el mal tracte que rep el narrador-protagonista.		
Documentació en català			
Documentació altres llengües	"Echar una mano" ('prestar ayuda en algo', DUE, <i>mano</i> ; no s'hi recull cap amb el significat contrari, equivalent a <i>Amagar les mans</i>) "To lend a hand" (DF, <i>mano</i>) "Prêter main-forte" (DEL, <i>main</i>) "Dare una mano" (VLI)		
Traduccions del fragment	"Y en un instante, / sin conbidarme / ni aún asentarme, / me despidió" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Hurtando las manos, no me permitiò que me sentarà, ni me hizo dar a beber de lo que tirara" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“A ton despit, / ja tinc marit, / cert, pus honrat / que no l'orat / de pare teu” (1104-08)</p> <p>“Mas a Pilat / no li plagué, / ans romangué / a llur despit / tal com fon scrit” (14164-68)</p>
Fitxa Espill	
FE0143	
Vers primera ocurrència	1104
Vers darrera ocurrència	14167
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	A despit (d'algú o d'alguna cosa)
Mot clau 1	Despit
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu
Definició	Malgrat, contra la voluntat (DCVB, <i>despit</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Malgrat, contra la voluntat d'algú (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Per parataxi, en inici d'oració.
Funció discursiva	Connectiva, modalitzadora. Relaciona el contingut de l'oració anterior amb aquesta, on la mare del protagonista el tira per segona vegada de casa.
Documentació en català	<p>“A despit d'ells llevaren l'almirall” (Muntaner, <i>Crònica</i>, 159; DCVB, <i>despit</i>)</p> <p>“Hoc, a despit vostre, yo o he fet” (V. Ferrer, <i>Sermons</i>; DCVB, <i>despit</i>)</p> <p>“La Güelfa (...) pres càrrec d'ajudar-lo e a despit de la pobretat fer-lo home” (<i>Curial</i>, l.5)</p> <p>“E aquesta a veles plenes passà per mig de totes les naus al llur despit” (<i>Tirant</i>, 104; DCVB, <i>despit</i>), “Só peixedor de les herbes, e bevedor de les aigües a despit de tota la cretianitat” (135), “Però los turcs feren gran esforç e pujaren lo Rei a cavall a despit dels crestians” (157), “E a despit dels moros pujaren lo rei Escariano a cavall” (387)</p> <p>“Per força trau l'aigua a tot son despit” (<i>Procés olives</i>, 1210; DCVB, <i>despit</i>)</p> <p>“Qui assegura, dura, a despit de mala ventura” (PCC, D 265; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“A despecho de” (‘sin que sea bastante para impedirlo la oposición de alguien que se expresa o cualquier dificultad u obstáculo’, M. Moliner, DUE, <i>despecho</i>)</p> <p>“En dépit de” (‘sans tenir compte de’, RM, <i>dépit</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Es mi marido, / que a tu despecho / mi Dios lo ha hecho, / y es más honrado / que no el menguado / del padre tuió” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Mal que te pese, tengo ya marido, más digno, por cierto, que el orate de tu padre” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Ja per mal astre / s'era casada" (1118-19)		
Fitxa Espill	FE0144		
Vers primera ocurrència	1118	Vers darrera ocurrència	1118
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Per mal astre		
	Mot clau 1	Mal	Mot clau 2
			Astre
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació dels sons [e] i [a].		
Definició	Per dissort, de desgràcia (DCVB, <i>desastre</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DCVB, <i>astre</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. <i>Mal astre</i> . Expressió relacionada amb la teoria de la influència dels astres sobre el destí de les persones (Peirats 2002: 728). Per desgràcia, per mala sort (Gonzàlvez; diu erròniament que DCVB no l'enregistra)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, amb un valor intensificador de la negativitat per causa de contenir l'adjectiu "mal".		
Documentació en català	"Si per desastre lo rey hagués passada aquella muntanya" (R. Muntaner, <i>Crònica</i> , 85; DCVB, <i>desastre</i>) "Per astre o per desastre nostre havem perdut més de terra" (B. Desclot, <i>Crònica</i> , 157; DCVB, <i>astre</i>) "Si mal astre ha soler, no cura el son escaler" (<i>Prov. àrabs</i> ; PCC, A 2336; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "A tu pot hom dir fill d'iniquitat, engendrat en la mala planeta de Saturnus" (<i>Tirant</i> , 124), "Ai trista de mi, en fort planeta naixquí!" (474) "Perquè hui les dones estan malveades / en fer lo revés del que deuen fer, / i fan lo que deuen quan no ho han mester, / si mai per desastre ho fan a vegades" (<i>Procés olives</i> , 385-88)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"¡Ya, con mal astro, / era casada!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "¡Ya por su mala estrella se había vuelto a casar!" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Per ella tenc / un gentil reng” (1129-30)</p> <p>“Jo tinguí el reng” (1652)</p>
Fitxa Espill	
FE0145	
Vers primera ocurrència	1129
Vers darrera ocurrència	1652
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Tenir (el) reng
Mot clau 1	Tenir
Mot clau 2	Reng
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [e].
Definició	<p>Morel-Fatio traduce esta misma palabra en el verso 1652 por <i>je tins la lice, je fus vainqueur dans une joute</i>. Resulta, pues, que el primer texto se puede traducir: <i>por ella fué mantenedor en unas justas</i> (Chabàs).</p> <p>Ésser mantenedor de les justes o torneigs (MiP, citant Morel-Fatio).</p> <p>Ser el promotor d'una justa cavalleresca (Carré 2006, <i>Glossari</i>).</p>
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la inserció de l'adjectiu “gentil”.
Funció discursiva	Modalitzadora, amb intensificació valorativa de l'acció gràcies a l'adjectiu “gentil” que s'hi interpola. Remet als estris de cavaller que obtingué qui es va casar amb la mare del narrador protagonista.
Documentació en català	<p>“La ciutat féu tenir rench a la plassa del Born” (<i>Novells ardits</i>, III.8; DCVB, <i>reng</i>)</p> <p>“E puix altres jo veia / no viuen castes, / admetí algunes astes / dins mon reng” (<i>Col·loqui dames</i>, 670-73)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“En ella tuvo / quien le mantuvo, / mui gentil venta / que paró en venta” (Or. 1129-30)</p> <p>“Que me tocó / tal día justar” (Or. 1652) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Riñó él para ella una brillante justa” (Or. 1129-30)</p> <p>“Fuí yo mantenedor en la liza” (Or. 1652) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Per ella tenc / un gentil reng, / los armaments / e paraments / tot manllevat; / hac ben justat, / fon-ne ben tret. / A un bon tret, / qui hi pot tenir? / Féu-lo's venir, / ella el convida...” (1129-39)
Fitxa Espill	
FE0146	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1136"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1136"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Qui té ocasió, que la prenga
Mot clau 1	<input type="text" value="Ocasión"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Prendre"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema proverbial reforçat d'oració de relatiu: “Qui..., que...”. Al·literació del so [k].
Definició	Es diu per recomanar que no es deixin perdre les ocasions d'obtenir alguna cosa (DCVB, <i>ocasió</i> ; no se'l relaciona amb l'expressió de l' <i>Espill</i>)
Inserció en el text	Desautomatitzada. La construcció lingüística de l' <i>Espill</i> és un ressò del proverbi, emboscat, del qual conserva el significat, ‘qui pot resistir una bona envestida?’, i la forma oracional de relatiu. Inserir com a conclusió final dels versos anteriors.
Funció discursiva	Modalitzadora, amb implicació del lector en el relat gràcies a la interrogació retòrica.
Documentació en català	“Tenir-se de riure: <i>Tenere risum</i> ” (O. Pou, <i>Thesaurus puerilis</i> ; DCVB, <i>tenir</i> , ‘dominar-se el riure’; el verb “tenir” hi té el mateix significat que en el vers de l' <i>Espill</i> : ‘dominar, controlar’) “Quan es presenta l'ocasió, fa de bon aprofitar” (PCC, O 82; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“A la ocasión la pintan calva” (‘frase con la que se recomienda aprovechar las ocasiones cuando se presentan’, DUE, <i>ocasión</i>)
Traduccions del fragment	“A un buen partido, / pudiendo ir, / la hizo venir” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¿Quién resiste a un lance tal?” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Ella es cuidà / tostemps duràs / lo gai solaç / e pa de nocès " (1158-61)		
Fitxa Espill			
FE0147			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1161"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1161"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Pa de nocès		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Pa"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Nocès"/>
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic, no composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	El primer temps que segueix al casament (DCVB, <i>nocès</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Els obsequis i tracte amorós que es fan els casats de poc (DCVB, <i>pa</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). El pa que es menja el dia de nocès; figuradament, el primer temps que segueix al casament (Gonzàlvez). La locució <i>pa de nocès</i> s'usa avui a Mallorca en el sentit figurat de 'la lluna de mel' (DeCat, <i>nocès</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Coordinada amb un altre sintagma nominal: "lo gai solaç".		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora de la situació feliç a què es refereix.		
Documentació en català	"Ans que'l pa de les nocès no serà menjat, los mil florins ja seran gastats" (V. Ferrer, <i>Sermons</i> ; DCVB, <i>nocès</i>)		
Documentació altres llengües	"Pan de la boda" ('regalos, agasajos, fiestas, etc., que disfrutan los recién casados', M. Moliner, DUE, <i>pan</i>)		
Traduccions del fragment	"Ella creía / que duraría / tanto contento / por años ciento, / y el pan de boda / la vida toda" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Pensaba ella que la alegre francachela y el pan de boda siempre durarían" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“La vella fembra / del temps no es membra: / tindrà la panxa / ab plecs com manxa, / ab semblant pell / com terçanell / o txamellot” (1175-81)		
Fitxa Espill			
FE0148			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1178"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1178"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Tenir plecs com (una) manxa		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Tenir"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Plecs"/>	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu + clàusula comparativa. D'origen experiencial. Comparació amb elements de la vida quotidiana.		
Definició	Tenir arrugues llistades (Def. pròpia). DCVB, <i>plec</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el predicat verbal de l'oració		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor emfasitza, creant una imatge esperpèntica de la dona vella.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Ya envejecida, / su edad olvida: / tiene la panza / de fuelles, mansa, / con pliegues; piel / como burel / o chamellote” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“La mujer de años no se acuerda del tiempo: tendrá pliegues en la panza, a modo de fuelle, con la piel semejante a terzanillo o chamellote” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Dels pus estranys, / bolliciosos, / e ociosos, / menys vergonyós / e pus ronyós, / pren com la lloba” (1190-95)		
Fitxa Espill	FE0149		
Vers primera ocurrència	1190	Vers darrera ocurrència	1190
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Emparellar-se amb els pitjors com la lloba		
	Mot clau 1	Emparellar	Mot clau 2 Lloba
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + preposició + sintagma nominal + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”). Al·literació del so [l]. D'origen als bestiaris.		
Definició	Equivocar-se a l'hora de triar parella (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada, però amb la modificació derivada de substituir el sintagma verbal “emparellar-se amb” per “prendre de”, a causa de l'exigència mètrica.		
Funció discursiva	Argumentativa		
Documentació en català	“E quant los ve lo temps de la luxúria, molts mascles segueixen la femella e li van tots entorn, però a la fi la lloba guarda a tots e tria lo pus dolent e lo pus leig” (B. Latini, <i>Llibre del tresor</i> , l.185)		
Documentació altres llengües	“S'ela'n percaça dese, con lo peçor se pone: / lo'semplo de la lova si porta per rasone” (<i>Proverbia super natura feminarum</i> ; Cantavella 1992, 65) “De la loçana fazes muy loca e muy bobá; / fazes con tu grand fuego como faze la lloba: / al mas astroso lobo, al enatío ajoba” (<i>Libro Buen Amor</i> ; Cantavella 1992, 65) “De natura de lobas son / ciertamente'n escoger” (Torroella, <i>Maldezir de mugeres</i>)		
Traduccions del fragment	“Los más estraños / o bulliciosos, / los más ociosos / con quien encarna, / llena de sarna, / loba avasalla” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Agarra como una loba, de entre los más estafalarios, zaragateros y holgazanes, al más roñoso y sinvergüenza de todos” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Puis que mal cerca / dinés primés, / ha volgut més / captivitat / que llibertat” (1202-06)</p> <p>“Contente's ell / del toc e vista, / puis que conquesta / muller tan bella” (5992-95)</p> <p>Puis que hivernàvem, / ens ne tornàvem / a gallejar / e festejar / enamorades / a les posades / ab gran plaer” (1505-11)</p>
Fitxa Espill	<p>“Puis que sa veu / jo no sentí, / de fet sortí / tot elevat” (15408-11)</p>
FE0150	
Vers primera ocurrència	1202
Vers darrera ocurrència	15408
Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	Puix que
Mot clau 1	Puix
Mot clau 2	Que
Tipus	Locució conjuntiva
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + conjunció. Monosil·labisme.
Definició	<p>La combinació conjuncional <i>puix que</i> (abans <i>puis que</i>) és molt antiga i de tots els temps (DeCat, <i>puix</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Atés que, ja que (Gonzàlvez, <i>que</i>).</p> <p>Després que, més tard que (Gonzàlvez), <i>que</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Introdueix una clàusula subordinada, causal o temporal. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva. Manifesta la relació causa-conseqüència que s'estableix entre les dues oracions.
Documentació en català	<p>“Que negú teuler (...) no gaus mesclar o tenir obra prima ab obra grossa, puys que sia cuyta” (doc. 1284, DeCat, <i>puix</i>)</p> <p>∅ (<i>Lo Somni</i>)</p> <p>“E tu seras meu puis que a mi t'est donat” (<i>Curial</i>, l.3), “Pensà que si per ventura ella amàs secretament algun valerós jove, puis que algun no se n'apercebés no seria deshonestat” (l.5), “E, puis que nostre Senyor a aquest punt aportats los havia, que lo manar era a ella” (l.9)...</p>
Documentació altres llengües	“Puesto que” (‘conjunción permisiva con que se expresa la razón que el que habla tiene para decir lo contenido en la oración principal’, DUE, <i>puesto</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Conténtese él / dels tacto y vista: / pues que conquista / muger tan bella” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Que se contente de la vista y del tacto, pues que ha conquistado tan bella mujer” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"La vella enterca, / puis que mal cerca / dinés primés, / ha volgut més / captivat / que llibertat, / llançat riqeaa, / cercat pobrea. / Llunya's dels seus, / ira-la Déus " (1202-11)
Fitxa Espill	FE0151
Vers primera ocurrència	1209
Vers darrera ocurrència	1209
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Qui s'allunya dels seus, l'aira Déus
Mot clau 1	Allunyar
Mot clau 2	Déus
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema proverbial típic d'oració de relatiu
Definició	Qui es desarrela de la seva família, tindrà motius per lamentar-ho (Def. pròpia). Al <i>Repertori</i> , MiP anota "Irala Deus" com a interjecció. DCVB, <i>irar</i> , el cita com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb omisió del pronom en la clàusula de relatiu, però continua sent una oració de relatiu (mutilada per la mètrica). Inserir com a text sobreposat, prescindible, conclusió final del passatge anterior.
Funció discursiva	Argumentativa, modalitzadora, emfasitza el càstig que ha de rebre la mare del narrador pel seu comportament desordenat i luxuriós.
Documentació en català	"Per tal diu l'exempli comú: Partex-te dels teus e aïrar-t'à Déus" (<i>Dotzè</i> , 720) "Haugatz com ho diu clar /aycests eximplis breus: / luny·t tu de los teus / e·z ayrar-t'à Déus" (F. de la Via, <i>Procés de la senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i> , 2497-2500) "Qui és lluny dels seus, és lluny de Déu" (PCC, D 642; s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Qui dels seus se separa, Déu no l'empara" (PCC, D 641; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Qui dels seus es separa, Déu el desempara" (val.) (DCVB, <i>Déu</i>) "Qui s'allunya dels seus, l'aira Déus" (M. Conca, <i>Tesi doctoral</i> , 576-78)
Documentació altres llengües	"Haugatz com ho diu clar / aycests eximplis breus: / lunye't tu de los teus / e'z ayrar-t'à Déus" (<i>Procés a la Senyora de Valor</i>) "Quien de los suyos se alexa, Dios lo dexa" (<i>Refranes fam. y prov. glosados</i> , VI.7).
Traduccions del fragment	"Y, vieja terca, / grangea puerca / con su dinero / el mal casero, / pues más estima / para que gima / continuidad, / que libertad; / dexa riqueza / por la pobreza, / aunque se unda. / Dios la confunda!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "A la vieja contumaz, puesto que busca el mal por su primer dinero, y ha preferido el cautiverio a la libertad, ha despreciado la riqueza y buscado la pobreza, y se aparta de los suyos, ¡que Dios la confunda!" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"E si quan mor, / del seu tresor / queucom ne sobra, / mai algú ho cobra, / dels seus tampoc: / d'ells se trau joc; / a qui la vexa / a aquell ho llexa / en testament" (1211-19)		
Fitxa Espill			
FE0152			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1211"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1211"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Sia quisvulla hereu, si quelcom ne sobra --- Primer sóc jo que mos hereus		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Hereu"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Sobrar"/>	
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema d'oració condicional "Si (tal cosa), (tal altra)", amb canvi d'ordre de les clàusules per tematització. Al·literació dels sons [s] i [eu]. Ironia.		
Definició	Indica, amb ironia envers l'hereu, que hom deu despendre els béns propis en vida i per a si mateix (Def. pròpia). Vol dir que cal mirar les conveniències pròpies abans que les d'altri (DCVB, <i>hereu</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, per tal de seguir, vers a vers, la seqüència cronològica continguda en l'expressió literal de la parèmia. Presència emboscada, integrada al text narratiu i reconeixible per la forma condicional, el segon hemistiqui i el significat.		
Funció discursiva	Modalitzadora, irònica. La referència proverbial s'aplica a la mare del narrador protagonista, que ho despèn tot en vida, no deixant res pel fill ni pels seus.		
Documentació en català	<p>"Primer són les meves dents que mos parents" (PCC, D 165; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Més prop té les dents que sos parents" (PCC, D 156; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Primer som jo que mos hereus. <i>Primero son mis dientes que mis parientes</i>" (Pere Figuera, <i>Diccionari Mallorquí-Castellà</i>)</p> <p>"Primer som jo que mos hereus" (PCC, J 59; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Primer sien tes dents que tos parents" (M. Conca, <i>Tesi doctoral</i>, 559-61)</p>		
Documentació altres llengües	"Mas debes hazer de manera que primero sean tus dientes que tus parientes. E después de tus días, sea quien quiera heredero, si algo sobra" (<i>Refr. fam. y prov. glos.</i> , V.17)		
Traduccions del fragment	<p>"Si, quando muere, / algo se viere / que a ella le sobra, / nadie lo cobra" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Pues si algo queda de su hacienda cuando ella muere, tampoco lo cobra jamás ninguno de los suyos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Dels seus tampoc: / d'ells se trau joc " (1215-16) "D'elles ja fart, / quant són al foc / ell se'n trau joc " (9768-70)
Fitxa Espill	
FE0153	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1216"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9770"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Treure'n joc (d'algú)
Mot clau 1	<input type="text" value="Treure"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Joc"/>
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic, no composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + pronom adverbial + substantiu
Definició	Fer burla d'algú, sotmetre'l a bromes (DCVB, <i>joc</i> , la fa sinònima de <i>Fer joc (a algú)</i> i <i>Fer-se jocs (amb algú)</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Fer burla d'algú, sotmetre'l a bromes (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora de l'acció de burlar-se'n.
Documentació en català	"Par-me que vulles traure escarn e jochs de mi " (Boeci, <i>Llibre cons. philos.</i> ; DCVB, <i>joc</i>) "Lo rei e tots los que allí eren (...) feien un joc mortal a Felip " (<i>Tirant</i> , 101; DCVB, <i>joc</i>) "Voleu que façam joc a Tirant? " (<i>Tirant</i> , 202) "Començaren-lo a escarnir traent-se joc del parlar de sa senyoria" (<i>Vita Chr.</i> , 115; DCVB, <i>joc</i>)
Documentació altres llengües	DUE, <i>juego</i> , no hi anota cap construcció equivalent.
Traduccions del fragment	"..." (Or. 1216) "Dello haze juego" (Or. 9770) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Hace buenas migas con todos ellos" (Or. 1215-16) "Cuando están en la hoguera, se lo toma como diversión y objeto de burla" (Or. 9768-70) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Tot mal deu pendre: / veja despendre / sos béns e rendes" (1237-39)		
Fitxa Espill			
FE0154			
Vers primera ocurrència	1237	Vers darrera ocurrència	1237
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Prendre mal		
	Mot clau 1	Prendre	Mot clau 2
		Mal	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Fer-se mal, especialment per cop o caiguda (DCVB, <i>mal</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Fer-se mal, sofrir un dany físic per accident (DCVB, <i>prendre</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Experimentar dany material o moral (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Desautomatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador-protagonista desitja que la seva mare pagui les culpes i que pateixi.		
Documentació en català	"Considerant per qual part nostra ciutat algun dan prendre poria" (<i>Hist. Josef</i>) "Emperò l'infant, ab l'ajuda de Nostre Senyor, no pres mal negú" (<i>Tirant</i> , 25), "Los qui no hauran pres mal negú, hagen una part e l'honor, qui més val" (27), "Negen bé present se deu per esdevenidor lleixar, ne tampoc pendre mal per esdevenidor bé" (<i>Tirant</i> , 189) "Per confondre ·ls volgues beure / lo veri sens pendre mal " (<i>Cançoner sagrat vides sants</i>)		
Documentació altres llengües	"Hacer daño" ('expresión frecuentísima en que "daño" riene una amplia gama de significados: desde "daño físico" hasta "mal", en sentido muy general', DUE, <i>daño</i>)		
Traduccions del fragment	"Lo que le dan / ha de tornar, / y ver gastar / bienes sin quenta" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Tiene que soportar toda clase de males: vea, pues, malgastados sus bienes y rentas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Deu fermar vendes / e fer caplleutes" (1240-41)		
Fitxa Espill	FE0155		
Vers primera ocurrència	1241	Vers darrera ocurrència	1241
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer caplleutes		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2 Caplleuta
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Firmar obligaciones (Chabàs). Firmar obligaciones o albarans de deute (MiP).		
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de la conjunció coordinant "e".		
Funció discursiva	Modalitzadora: remet a l'actuació de la mare del protagonista en casar-se amb un home jove.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Hazer fianças / por el marido" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Autorice ventas y firme deudorios" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“En mala veu / sos béns posats / e subhastats / públicament” (1244-47)</p> <p>“Jo mala et viu, / més mala em vist, / mala em prengüist / per a tos obs” (2184-87)</p> <p>“Ell fóra viu, / mala les viu, / ja conegudes / jo ni cregudes / mai les hagués” (5327-31)</p> <p>“Van en mal hora / de port en port” (5958-59)</p>
Fitxa Espill	<p>“Morí en mal hora” (6360)</p>
FE0156	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1244"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6360"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="05"/>
Forma canònica	(En) mala (hora)
Mot clau 1	<input type="text" value="Hora"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Mala"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	(Preposició) + sintagma nominal. Sovint hi ha elisió de la preposició: <i>Mala hora</i> i/o del substantiu: <i>En mala, Mala</i> .
Definició	Manifestació de desafecció envers un fet i de desig que no s'hagués produït o que no es produeixi (Def. pròpia). MiP anota, al <i>Repertori</i> , l'entrada “Mala, en (interj.)”, amb remissions a les tres recurrències abreujades de l' <i>Espill</i> . Amb mal auguri (DCVB, <i>hora</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> , 6360). Lamentablement, per cas indesitjable (DeCat, <i>mal</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Dissortadament (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Amb abreujament de “En hora mala” a “En mala”. I, en altres recurrències, a només “Mala”.
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor es dol manifestant un sentiment d'enuig envers uns fets i una persona.
Documentació en català	<p>“Oh mon cruel galiador, / mala t'he vist”</p> <p>“Ai las, caitiu, mala nasquí, / pus so damnat!” (Bernat Serradell, <i>Testament</i>)</p> <p>“Mala hi són venguts los estrangers no coneguts” (<i>Curial</i>, l.33)</p> <p>“E hagueren per clar que mala hi era vengut Boca de Far” (<i>Curial</i>, l.37)</p> <p>“E més los digueren: que si lo jorn següent tornaven al torneig, mala hi vindrien per a ells” (<i>Curial</i>, ll.40)</p> <p>“Mal dia, mala hora e mal signe fon aquell quan jo el fiu fer e pitjor com lo us doní” (<i>Tirant</i>, 67), “Oh donzella! Molt és digna la tua persona de cruel punició, e mala per a tu est venguda ací ab tota la tua companyia” (357)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Noramala me conosció”, “¡O mesquina, o desaventurada, qué noramala nascí! mal punto vine aquí...” (A. de Talavera, <i>Corbacho</i>; MiP)</p> <p>“En mala hora” (‘con mala suerte’, M. Moliner, DUE, <i>hora</i>)</p> <p>“Cursed be the day” (D. Carbonell, DF, <i>hora</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Y la cruel / execusión / que con baldón / todo lo vende” (Or. 1244-47)</p> <p>“¡Por ti mal vivo! / ¡yo malos vi, / ninguno así!” (Or. 2184-87)</p> <p>“¡El fuera vivo! / En punto esquivo / las conocí / y las creí” (Or. 5327-31)</p> <p>“Vase en malhora” (Or. 5958), “Murió en mal hora” (Or. 6360) (L. Matheu)</p> <p>“Vea en mala hora su hacienda puesta a pública almoneda” (Or. 1244-47) , “¡En mala hora te ví, y aun más mala cuando me viste! ¡En mal punto me tomaste por tu sola conveniencia” (Or. 2184-87), “¡Vivo le tendría aún! ¡En mala hora las vi!” (Or. 5327-31), “Van en mala hora” (Or. 5958), “Y así en mala hora murió” (Or. 6360) (MiPlanas)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Ans de sa mort, sa vera sort / veja venuda” (1249-51)</p> <p>“Ans de matines / ella es llevava / i es perfumava / fent-se ben olre” (2546-49)</p> <p>“Ans del partir, / una beguina / mia veïna...” (3148-50)</p> <p>“Una esposada / ja desflorada / ans de casar” (3193-95)</p> <p>“Ans de tres salts / li prometia / que prenys seria” (4566-68)</p>
Fitxa Espill	<p>“Fan-la morir / ab ses follies / ans de sos dies / per sobres d'ira” (5542-45)</p> <p>“Ans de res fer” (5649), “Ans de retorn / jo fuí despert” (6378-79)</p> <p>“Ans d'aforar / solen mostrar / triat millor” (7481-83)</p>
FE0157	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1249"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15044"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="18"/>
Forma canònica	Ans de -- Enans de
Mot clau 1	<input type="text" value="Ans"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució prepositiva
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + preposició “de”
Definició	Abans de, prèviament (Gonzàlvez)
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Connectiva, indicant temporalitat.
Documentació en català	<p>∅ (<i>Facet, Llibre de fra Bernat, Lo Somni</i>)</p> <p>“Curial, ans de gran estona serà alba” (<i>Curial</i>, l.25)</p> <p>“Que les substàncies no corporals, ans d'elegir, libertat franca a cada part tenen” (<i>Debat P. Viana</i>)</p> <p>“Encara me paria fort gran càrrec que, ans d'haver errat, fos de mi homecida” (<i>Lam. Mirra</i>)</p> <p>“Trametent, ans d'edat perfeta, als regnes de Plutó la lleugera ànima” (<i>Parl. B. Mercader</i>)</p> <p>“E ans de llur partida trameteren un trompeta a la ciutat per demanar salconduit” (<i>Tirant</i>, 14)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Antes que muera” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Antes de morir” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"E deslligada, / en blancs cabells " (1254-55)		
Fitxa Espill			
	FE0158		
Vers primera ocurrència	1255	Vers darrera ocurrència	1255
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	En cabells		
	Mot clau 1	Cabell	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Figura basada en un coneixement experiencial: com que el cap anava sempre cobert, anar "en cabells" era l'excepció.		
Definició	Amb el cap descobert (DCVB, <i>cabell</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 19)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la inclusió de l'adjectiu "blancs" entre la preposició i el substantiu.		
Funció discursiva	Modalitzadora, per la presència de "blancs", com a grau intensificador de la vellesa.		
Documentació en català	<p>"Lo senyor rei (...) en una cadira real assegut, en cabells, vestit d'una roba de carmesí" (<i>Dietari capellà Magnànim</i>; DCVB, <i>cabell</i>)</p> <p>"Perquè cascú pot anar en cabells" (A. March, 79; DCVB, <i>anar</i>)</p> <p>"Les donzelles en cabells fent processó" (<i>Tirant</i>, 19)</p> <p>"Anava en cabells, los quals mostraven de fil d'or ésser" (44)</p> <p>"Llevà's tot lo que tenia al cap, e restà en cabells" (269)</p> <p>"E Tirant féu descobrir lo cap a la Reina, e restà en cabells" (326)</p> <p>"Tirant li havia llevat l'alquinal e era restada en cabells" (<i>Tirant</i>, 366)</p> <p>"E restant en gonella e en cabells" (<i>Vita Chr.</i>, 118)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Toda nevada / y cano el pelo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Y con sus blancas guedejas desgreñadas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Ans de sa mort, / sa vera sort / veja venuda / e, fort batuda, / ben calcigada / e deslligada, / en blancs cabells, / dels pecats vells / pas penitència. / Ab tal sentència, / marit darrer / venge el primer: / tot així es féu.” (1249-61)
Fitxa Espill	
FE0159	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1259"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1259"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	El marit darrer venja el primer
Mot clau 1	<input type="text" value="Marit"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Venjar"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Antonímia: “darrer/primer”. Rima consonant en “-er”.
Definició	Indica que les vidues, de qui s’hi presuposa que han fet passar mala vida al primer marit, rebran el mateix tractament per part del darrer.
Inserció en el text	Automatitzada. Conclusió de la seqüència.
Funció discursiva	Modalitzadora, desiderativa: el narrador desitja que les dolenteries de sa mare siguin pagades en el seu nou matrimoni, com efectivament s’hi esdevingué.
Documentació en català	<p>“Marit darrer venge el primer” (PCC, M 1173; és la citació de l’<i>Espill</i>, sense més informació)</p> <p><u>Observació:</u> L’anotació que en fa Sebastià Farnés pot ser un exemple de <i>fals amic</i>, és a dir, un cas de <i>miratge parèmic</i>.</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Y este marido / vengue al perdido” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“El último marido se constituye en vengador del primero” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“En temps fort breu / se descobriren” (1262-63)</p> <p>“En temps fort breu / fon resignada” (5186-87)</p>
Fitxa Espill	
FE0160	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1262"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5186"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	En (temps) breu
Mot clau 1	<input type="text" value="Temps"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Breu"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Monosil·labisme. Al·literació del so [e].
Definició	Dins poc temps / En poc temps (DCVB, <i>breu</i> ; no s'hi cita el <i>Tirant</i>). En poc de temps (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Locativa. Indica una apreciació d'espai de temps mínima.
Documentació en català	<p>“Déus nos darà temps en breu perquè porets passar” (Jaume I, <i>Llibre dels feits</i>, 56; DCVB, <i>breu</i>)</p> <p>“Poguessen (...) molts pleyts en breu de temps determinar” (R. Llull, <i>Arbre Sciència</i>, 1; DCVB, <i>breu</i>)</p> <p>“Que en breu venga temps en que's complezca” (R. Llull, <i>Fèlix merav.</i>; DCVB, <i>breu</i>)</p> <p>“Vint-i-quatre galeres que seran armades en breu temps” (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i>, 297; DCVB, <i>breu</i>)</p> <p>“Promet-vos que jo compliré vostre desig en breu” (<i>Valter e Griselda</i>; DCVB, <i>breu</i>)</p> <p>“E tals canten que ploraran en breu” (<i>Curial</i>, l.37), “Nosaltres lo'n farem anar en breu” (ll.117)</p> <p>“Que en breu volia oferir en la ara de la creu” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.54)</p>
Documentació altres llengües	<p>“En breve” (‘dentro de poco tiempo, o poco tiempo después del momento de que se habla’, DUE, <i>breve</i>)</p> <p>“Sous peu” (‘d'aquí a poc, pròximament’, DFC, <i>peu</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Todo assí fué / al tiempo que / se descubrieron” (Or. 1262-63)</p> <p>“En tiempo breve / fué trastornada” (Or. 5186-87) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Muy en breve descubriéronse” (Or. 1262-63)</p> <p>“En muy breve tiempo pude verla como cambiada y transformada” (Or. 5186-87) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Menaren mans, / dins trenta meses / feren despeses / inopinades” (1270-73)</p> <p>“Les mans amprau / mentres poreu” (6278-79)</p> <p>“E menar mans” (8649)</p>				
Fitxa Espill					
FE0161					
Vers primera ocurrència	1270	Vers darrera ocurrència	8649	Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Menar (les) mans				
	Mot clau 1	Menar	Mot clau 2	Mà	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)				
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [m] i [n]				
Definició	<p>Donar-se pressa, procedir ràpidament i amb profit (MiP).</p> <p>MiP, al <i>Repertori</i>, anota les entrades “Mans (amprar)” i “Mans (menar)” com a locucions. Feu servir les mans, axò és, furteu, escamotegeu. En cat. se sol dir, ab igual intenció, <i>fer córrer les mans</i> (MiP, nota al v. 6278).</p> <p>Afanyar-se a actuar (Gonzàlvez).</p>				
Inserció en el text	Automatitzada				
Funció discursiva	Asseverativa, modalitzadora, en una seqüència explicativa. El narrador, després de fer aquesta afirmació —“menaren mans”—, explica com, en trenta mesos, sa mare i el seu nou marit balafiaren els béns.				
Documentació en català	<p>“Esforçats-vos be a menar les mans, que aquelles vos han a honrar, e l'als tot és fum” (<i>Curial</i>, l.37)</p> <p>“Qui mills menarà les mans, aquell se'n portarà la honor de la plaça” (<i>Curial</i>, ll.41)</p> <p>“Los uns ne los altres no havien desig sinó de menar les mans” (<i>Curial</i>, ll.102)</p> <p>“E cascú feia son poder de menar les mans lo millor que podia” (<i>Tirant</i>, 189)</p> <p>∅ (<i>Vita Christi</i>)</p>				
Documentació altres llengües	“Meter mano (a algo)” (‘empezar a realizar una tarea o trabajo’, DUE, <i>mano</i>)				
Traduccions del fragment	<p>“En treinta meses” (Or. 1270-71)</p> <p>“Mientras podáis, / sinó os lleváis, / quedáis perdida / toda la vida” (Or. 6278-79)</p> <p>“Y menear manos” (Or. 8649)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Diéronse rumbo por espacio de treinta meses” (Or. 1270-71)</p> <p>“Hacer correr las manos cuanto podáis” (Or. 6278-79)</p> <p>“Y darse prisa” (Or. 8649)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	<p>“Hac-se jugades / les joies sues, / catives dues, / poc a poc l'als, / tots los sensals / foren venuts” (1274-79)</p> <p>“Filla sens mare, / feta a sa guisa, / què als divisa / sinó gran fum?” (2202-05)</p> <p>“Ab bons confortos / e valent metge, / son mal de fetge / e batiments, / esmortiments / e la flaquea, / sinó bravea, / tot l'als curà” (4662-69)</p>
Fitxa Espill	<p>“Lo que en lo clos / après havia, / als no sabia” (4982-84), “Als dir no puc” (5227),</p> <p>“On bo ni bell / sinó la pell / als no s’hi troba” (7777-79)</p> <p>“Quant als no poden, / han fill furtat / o manllevat” (8734-36)</p>
FE0163	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1277"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4669"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	L'als
Mot clau 1	<input type="text" value="Als"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució pronominal
Recursos lingüístics i retòrics	Article + pronom indefinit. Al·literació del so [l].
Definició	<p>Lo altre, lo demás (MiP).</p> <p>La resta (Peirats).</p> <p>La resta de coses (Gonzàlvez).</p> <p>La resta del que s’ha mencionat (Def. pròpia)</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Anafòrica. Remet a la pèrdua de tots els béns que li quedaven.
Documentació en català	<p>“Levant-se lo capell e tot l'als que tenia sobre lo cap” (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i>, 104; DCVB, <i>als</i>)</p> <p>“Aquelles vos han a honrar, e l'als tot és fum” (<i>Curia</i>, l.37; DCVB, <i>als</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Él ha jugado / sus joyas bravas / y las esclavas; / en tiempo breve, / con causa leve, / muebles y censos / con sus recensos / fueron vendidos” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Perdióle él al juego todas sus joyas, además de dos esclavas, y poco a poco todo lo restante” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Hac-se jugades / les joies sues, / catives dues, / poc a poc l'als” (1274-77) “E poc a poc , / s'encén molt gran” (10166-67)
Fitxa Espill	
FE0162	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1277"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="10166"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Poc a poc
Mot clau 1	<input type="text" value="Poc"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Poc"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi quantitatiu + preposició + adverbi quantitatiu. Repetició, paral·lelisme, monosil·labisme.
Definició	Lentament, gradualment (DCVB, <i>poc</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). MiP la cita com a “forma adverbial”, al <i>Repertori</i> . Lentament (DeCat, <i>poc</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Gradualment, progressivament (Gonzàlvez, <i>poc</i>). Lentament (Gonzàlvez, <i>a</i>)
Inserció en el text	Formant part del tercer complement directe de l'oració.
Funció discursiva	Modal. Dóna a entendre la manera de despendre's dels béns que quedaven de la hisenda.
Documentació en català	“Axí ve lo món a terra de poch en poch” (Eiximenis, <i>Terç</i> , 110; DCVB, <i>poc</i>) “E bulla a poch a poch ab molt poch foch” (Mestre Robert, <i>Llibre de coch</i> , 108; DCVB, <i>poc</i>) “A poch a poch, suaument”, “Van suau a poch a poch” (<i>Hist. Carles Maynes</i> , 18, 32) “Los estats se volen graduar e muntar per escala poc a poc” (<i>Curial</i> , I.7; DCVB, <i>poc</i>) “Per què deliberà poc a poc fer—lo—hi entendre” (<i>Curial</i> , I.27), “E poc a poc, retraent-se, s'acostava a un angle del camp” (Il.104), “Car llaugera cosa seria a ell, e poc treball, ésser destruït en un punt, mas poc a poc, per ses jornades, així com poc a poc lo he io fet e llevat en alt” (Il.124), “Poc a poc fonc amenat a la ciutat” (Il.40), “E ton poc a poc tindràs manera que vulla ésser mia” (<i>Curial</i> , III.53) “Perquè a poc a poc les tenebres de pecat fogissen” (<i>Lo Cartoixà</i> , I.28)
Documentació altres llengües	“Poco a poco” (‘gradual o lentamente’, DUE, <i>poco</i>) “Little by little” (D. Carbonell, DF, <i>little</i>)
Traduccions del fragment	“En tiempo breve” (Or. 1277) “Que, luego, luego, / se enciende grande” (Or. 10166-67) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y poco a poco todo lo restante” (Or. 1277) “Que se aviva poco a poco hasta hacerse muy grande” (Or. 10166-67) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Puis, abatuts, / ells se’n fogiren, / per temps moriren” (1280-82)</p> <p>“No hi responguí, / en mi pensant / que, per avant, / lo seu desdeny...” (2192-95)</p> <p>“Per temps avant / sabí la fi” (3814-15)</p> <p>“Per temps avant, / molts ajudant, / fon ampliat” (7389-91)</p> <p>“D'ells fan mamar / llet d'animals / e resten tals / per temps avant” (9152-55)</p>
Fitxa Espill	<p>“Per temps creuràs / lo que t’escric” (16338-39)</p>
FE0164	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	<p>“Puis jo fui cert / ésser desert / de benvolents, / cert, als dolents / no m’atansí” (1289-93)</p> <p>“Les que s’atansen / fer qualche bé / sots llei e fe, / són estimades / un tant preades” (15316-20)</p>
Fitxa Espill	
FE0165	
Vers primera ocurrència	1292
Vers darrera ocurrència	15316
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Atansa’t als bons i seràs un d’ells
Mot clau 1	Atansar
Mot clau 2	Bo
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta coordinada, de modalitat exhortativa. Al·literació dels sons [a] i [s].
Definició	Indica que, segons els amics que tens, així ets considerat (Def. pròpia). DCVB, <i>atansar</i> , cita les dues recurrències de l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. DeCat, <i>atansar</i> , cita les dues recurrències de l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Precedida de l’adverbi “cert” i desautomatitzada. La presència del proverbi és emboscada. De fet, només hi ha el verb “atansar” i un ressò del significat del proverbi, expressat en forma negativa. A la segona recurrència, la referència és més directa.
Funció discursiva	Asseverativa, modalitzadora. El narrador utilitza el terme modalitzador “cert”, confirmatori de la veritat del proverbi, que pressuposa informació compartida pel lector i, per això, es pot permetre la desautomatització. A més, l’usa per a introduir la seva determinació d’anar a cercar un amic fidel de son pare.
Documentació en català	<p>“Arrima’t als bons i seràs un d’ells” (PCC, B 934; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“Ajunta’t amb els bons si ser u d’ells vols” (Alberola, <i>Refraner valencià</i>; PCC, B 928; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	“Allégate a los buenos y seràs uno dellos” (<i>Refr. fam. prov. glos.</i> , VI.6)
Traduccions del fragment	<p>“Asegurado / ser yo olvidado / de mis parientes, / dellos dolientes / no me acordé” (Or. 1289-93)</p> <p>“Las que se aplican / a hazer un bien, / por lei, también / son estimadas / y algo apreciadas” (Or. 15316-20) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Cuando adquirí el convencimiento de que carecía de bienhechores, no me incliné, ciertamente, del lado de los que me querían mal” (Or. 1289-93)</p> <p>“Las que se acercan a realizar algún bien con arreglo a ley y fe son algún tanto estimadas y apreciadas” (Or. 15316-20) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“En mi pensí / no m'absentàs, / que em presentàs / a un bon ric / qui fel amic / fon de mon pare / e gran compare, / e mon padrí” (1294-301)</p> <p>“Fon ma veïna, / mare, padrina / e fel amiga” (16113-15)</p>
Fitxa Espill	
FE0166	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1298"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16115"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Fel amic
Mot clau 1	<input type="text" value="Amic"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Fel"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu
Definició	Amic vertader, leial, fiable (Gonzàlvez)
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el predicat nominal.
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador-personatge indica que la persona a qui es refereix és de la seva confiança.
Documentació en català	<p>“Lo Rei del cel / e Rei de reis, / rei d'Aragó, / tramet a tu / ceptre real. / Jutjant cascú / per egual / de furs e lleis, / vulles tots temps / pau envercar, / que fa los pobles / augmentar, / zelant tots temps / lo bé public / com a bon pare / e fel amic” (Cançó cantada en l'entremès de rebuda de la ciutat de València a Joan Sense Fe, el 8 de febrer de 1459, <i>Dietari de Melcior Miralles</i>)</p> <p>“Com a fel amic e gendre, recitar no comporta quant fon alegre Pandion de la venguda del rei” (<i>Parl. B. Mercader</i>)</p> <p>“Axi donchs per tots ab fel amistança” (<i>Ist. Passió</i>, 3754)</p> <p>“Del Rey eternal amich fel y digne”, “Amich y dexeble molt fel y loable” (<i>Cobles sent Berthomeu, Cançoner sagrat de vides de sants</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Antes pensé / de ausentarme / y acomodarme, / tomando abrigo / con un amigo / fiel de mi padre / (fue su conpadre / y mi padrino)” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Pensé para mí que, lejos de ausentarme, me presentaría a un amigo fiel que había sido de mi padre, hombre rico, excelente conpadre y padrino mío” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Jove fadrí, / desempenat, / fui-me’n anat / a l’ hom de Déu ” (1302-05) “Per ço barons / no pròmens bons, / hom de Déu sant / ni profetant / ja no hi havia” (13207-11)
Fitxa Espill	
FE0167	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	<p>“Ell me senyà / i m’ensenyà, / cert, gran voler” (1311-13) “Lo bon curat / vol-la senyar” (3216-17) “Diu que no hi creu. / Fent-li la creu, / ell la conjura” (3223-25)</p>
Fitxa Espill	
FE0168	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1311"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="3224"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="03"/>
Forma canònica	Fer (el senyal de) la creu --- Senyar
Mot clau 1	<input type="text" value="Fer"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Creu"/>
Tipus	Col·locació, reduïble al verb del substantiu que conté
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. D’origen cristià.
Definició	Alúdese aquí a la costumbre de que los padrinos del bautismo hagan la señal de la cruz sobre la frente de su ahijado en las ocasiones solemnes de la vida de éste. M-F traduce: <i>il me benit</i> ; no expresa lo que Roig quiso decir (Ch.). MiP tradueix i cita Ch. Fer amb el moviment de la mà la figura d’una creu, com a senyal de cristianisme, com a recurs contra el diable, per a beneir, etc. (DCVB, <i>creu</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i> , 3224).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa.
Documentació en català	<p>“Un prevere dient missa... après que hach consagrada la hòstia... volch fer les creus segons que’s de costum” (<i>Eximplis</i>, ll.221; DCVB, <i>creu</i>) “Agenoll-me en terra e faç-hi lo senyal de la creu” (<i>Tirant</i>, 161)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Él me alunbrava / y me mostrava / grande querer” (Or. 1311-13) “El santo cura / fué a conjurarla” (Or. 3216-17) “Dize no cree / nada de fee; / si la conjura” (Or. 3223-25) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Santiguóme y me demostró grande y sincero afecto” (Or. 1311-13) “El bueno del cura se propone santiguarla” (Or. 3216-17) “Declarando que no cree en nada de todo aquello. El sacerdote la conjura, haciéndole el signo de la cruz” (Or. 3223-25) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Ell m’afillà / i m’abillà / com fa mester” (1323-25)</p> <p>“D’enmalaltir / o del guarir / quant són mester, / la qui ho sab fer / molt se n’ajuda” (6103-07), “Gran agullada / ha menester” (6998-99)</p> <p>“Fon-li mester, / perquè es salvàs, / que se’n pujàs / per repicar / al campanar / de Sent Vicent” (7238-43)</p>
Fitxa Espill	<p>“Si ho has mester” (12595)</p> <p>“Fems ni tarquims / no hi hac mester” (13496-97)</p> <p>“Ben vallejat, / embardizat / com fon mester” (13521-23)</p>
FE0169	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1325"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="13523"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="07"/>
Forma canònica	Ésser me(ne)ster --- Haver me(ne)ster --- Fer me(ne)ster
Mot clau 1	<input type="text" value="Haver"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Menester"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb auxiliar + substantiu. Al·literació del so [e].
Definició	<p>Ésser necessari (DCVB, <i>menester</i>, s’hi cita l’<i>Espill</i>, 1325). Caldre (Gustà 1978). Necessitar, tenir necessitat (Gonzàlvez, <i>haver menester</i>). Caldre, ser necessari (Gonzàlvez, <i>ser menester</i>).</p> <p>Les formes <i>haver mester</i> i <i>ésser mester</i> són de molt les dominants en el català medieval (DeCat, <i>menester</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de l’adverbi comparatiu “com”.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la valoració de les accions a què es refereix el narrador..
Documentació en català	<p>“Ab açò que fa mester a son salvar” (A. Febrer, <i>Infern</i>; DCVB, <i>menester</i>)</p> <p>“E rebé’l ab cara molt afable, fent-li moltes carícies, per ço com l’havien mester” (<i>Tirant</i>, 242)</p> <p>“Io fundaré també mon dret / com és mester” (<i>Somni JJ</i>, 1390-91)</p> <p>“És mester que entrem en lo celestial regne” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.1)</p>
Documentació altres llengües	“Haber menester (de cierta cosa)” (necesitarla’, DUE, <i>menester</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Él me adoptó, / y despachó / con mucha costa” (Or. 1323-25)</p> <p>“Bien valleada / y enbardizada / qual debe ser” (Or. 13521-23) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Me trató como a un hijo, y me vistió conforme era menester” (Or. 1323-25)</p> <p>“Bien empalizado el viñedo y protegido con abrojos como era conveniente” (Or. 13521-23) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“En un troter, / ab prou dinés, / ell me tramés / ben arreat, / camí ferrat / per Tarragona / a Barcelona” (1326-32)</p> <p>“Lo menys ferrat / mai fon errat; / dexa el real” (12775-77)</p>
Fitxa Espill	
FE0170	
Vers primera ocurrència	1330
Vers darrera ocurrència	12775
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Camí ferrat
Mot clau 1	Camí
Mot clau 2	Ferrat
Tipus	Col·locació (significat transparent, a l'època)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + participi
Definició	<p>Camí enfortit amb pedres, com solien ésser els camins de gran trànsit i que unien localitats importants (DCVB, <i>ferrat</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>, 1330).</p> <p>Chabàs anota: “Morel-Fatio, <i>chemin ferré</i> o empedrado, no lo que en castellano dicen camino de <i>herradura</i>, que significa camino de atajo, senda por donde sólo pasan las caballerías herradas”. MiP també segueix Morel-Fatio.</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa.
Documentació en català	<p>“Aquesta és la via segura e lo ferrat camí per anar al regne per los mortals tan desijat” (<i>Vita Christi</i>, 282; DCVB, <i>ferrat</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Camino real” (Vidal Alcover 1987: 22)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Y despachó / con mucha costa / en una posta, / y con dinero, / viage entero / por Tarragona / a Barcelona” (Or. 1326-32)</p> <p>“Menos errado, / siempre acertado, / dexa el real” (Or. 12775-77) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“En buena cabalgadura y con dinero suficiente, me expidió bien equipado por el camino herrado de Tarragona. Cuando llegué a Barcelona...” (Or. 1326-32)</p> <p>“El menos hollado no fué nunca el camino del error; deja el camino real”(Or. 12775-7) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Quan arribí, / de Sent Martí / —castell fort pres / en Penedés, / on ab gran cuita / se n'era fuita— / ne viu cobrar, / presa tornar, / no menys ferrada / que d'ull mirada, / Na Forciana, / qui catalana / fon natural” (1333-45)		
Fitxa Espill			
	FE0171		
Vers primera ocurrència	1334	Vers darrera ocurrència	1334
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Castell de Sant Martí Sarroca		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Castell	Sant Martí	
Tipus	Col·locació (significat transparent, composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + sintagma nominal. Topònim.		
Definició	Localitat situada a poca distància i al nord-est de Vilafranca del Penadès (Vila 1994: 87)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb pèrdua d'un dels elements, que es dedueix per la resta de referències.		
Funció discursiva	Denominativa. Determinació de lloc i de temps, pel context de del fet històric narrat.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Llegué allà al fin, / de san Martín / quando el castillo / vino a rendillo, / en Penadés” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Cuando llegué a Barcelona, acababa de ser tomado el castillom fuerte de San Martín en el Panadés” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Ne viu cobrar, / presa tornar, / no menys ferrada / que d'ull mirada" (1339-42)		
Fitxa Espill	FE0172		
Vers primera ocurrència	1341	Vers darrera ocurrència	1341
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	No menys que		
	Mot clau 1	Menys	Mot clau 2
		Que	
Tipus	Locució conjuntiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Negació + adverbi + conjunció. Monosil·labisme.		
Definició	Tant com (DCVB, <i>menys</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Expressa una comparació d'igualtat entre un element (regit pel sintagma adverbial <i>no menys</i>), que pot anar situat al davant, al mig o a la fi, i un altre element (regit per la conjunció <i>que</i>), situat darrere d'aquesta (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva, introductora de la comparació.		
Documentació en català	No menys noble de costumes que de linatge" (<i>Valter e Griselda</i> , 3; DCVB, <i>menys</i>) "La qual a tu no menys que a mi amava" (<i>Història Leànder i Hero</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Con que al cobrar, / presa llevar, / aprisionada / y bien guardada / vi a la Forciana" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "A la que vi capturar y regresar presa, no menos cargada de cadenas que vigilada por guardas de vista" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Ne viu cobrar, / presa tornar, / no menys ferrada / que d’ull mirada, / na Fortiana” (1339-43)</p> <p>“Qui vol guardar / tal bestiar / (...)/ no hi basten cans, / (...) / rexa, grilló, / de ull presó” (8484-94)</p>
Fitxa Espill	
FE0173	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1342"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8494"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Mirar d’ull --- Vigilar d’ull
Mot clau 1	<input type="text" value="Mirar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Ull"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + substantiu. Des del punt de vista del significat, conté una anomalia: la redundància “mirar” i “d’ull”.
Definició	<p>MiP relaciona totes dues recurrències i defineix la segona com a ‘segurament, presó ab vigilància de vista’.</p> <p>Sota vigilància, amb guardes de vista (DCVB, <i>ull</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>DeCat, <i>ull</i>, registra (<i>Guardar, Tenir</i>) a <i>ull</i> ‘sota vigilància’, però no hi cita l’<i>Espill</i>.</p> <p>Mirada (Gonzàlvez, <i>mirar</i>).</p>
Inserció en el text	Forma part d’una clàusula comparativa.
Funció discursiva	Modalitzadora. Presenta un grau intensificador en l’apreciació: Na Fortiana anava molt engrillonada i molt vigilada.
Documentació en català	“Per major seguretat del dit senyor, metran e romanran a ull en rehenes dos de lur companyia” (doc. 1413; DCVB, <i>ull</i>)
Documentació altres llengües	“Echar una vista” (‘mirar de cuando en cuando cierta cosa o vigilarla’, DUE, <i>vista</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Con que al cobrar, / presa llevar, / aprisionada / y bien guardada / vi a la Forciana” (Or. 1339-43)</p> <p>“Ni aun esclavones / de las cadenas” (Or. 8493-94)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“A la que vi capturar y regresar presa, no menos cargada de cadenas que vigilada por guardas de vista” (Or. 1339-43)</p> <p>“Reja, grillete ni guardia de vista” (Or. 8493-94)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Ab prou de mal / e malaltia, / llexat havia / abandonat, / palau robat, / sense remei / son senyor rei / --propi marit-- / mig mort al llit, / emmetzinat / e fetillat / segons se deia ” (1346-57), “Molt poc servir / ha fet a Déu / si no el que féu / aquella nit, / segons és dit ” (5723-27), “Eva, mal goig, / maldició, / perdició / e remor d’ossos, / boca e mossos, / plor s’enterpreta, / segons la lletra ” (10350-56),				
Fitxa Espill	“Car, segons deia , / qui papa fo, / en Avinyó, / Benet de Lluna, / a la comuna / utilitat / aquest debat / ha fet gran bé” (10742-49)				
FE0174	Observació: En cap de les recurrències, la fórmula no hi introdueix una unitat fràsica.				
Vers primera ocurrència	1357	Vers darrera ocurrència	10742	Nombre d’ocurrències	04
Forma canònica	Segons és dit				
	Mot clau 1	Segons	Mot clau 2	Dir	
Tipus	Fórmula d’inserció				
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + verb de dicció en forma passiva reflexa				
Definició	Expressió metalingüística que pot acompanyar una unitat fràsica, una contarella o la citació d’una font escrita (Def. pròpia)				
Inserció en el text	Automatitzada. Falca sobreposada al discurs subjacent i perfectament suprimible.				
Funció discursiva	Connectiva, asseverativa. Reafirmant la validesa i veracitat del que s’hi diu en apel·lar la veu col·lectiva a més i per sobre de la veu de l’emissor.				
Documentació en català	“Car los escriptors, segons és dit , hagueren daurat, fingint, los actes d’argent” (<i>Curial</i> , III.5) “E segons diu Titus Lívius, deu-los punir ab gemecs e llàgremes, així com si tallàs les sues entramenes” (<i>Tirant</i> , 143), “E aquesta malaltia no et penses que vinga sovint, segons diu lo gran filòsof Galièn, metge molt subtil, que no ve sinó una vegada en vida” (162), “Senyor, certa cosa es que l’home pobre, segons dien los passats, per fer o obrar alguna virtut han de necessitat mester algun tant abundància de béns” (304), “Comuna openió és, segons diu lo gran filòsof Aristòtil, que més val fer llançar dolor e sang de son enemic que vergonya ab pròpies llàgremes” (362), “Totes les coses atorgades per fortuna són vanes, com no hagen constància ne fermetat alguna, segons diu lo Savi en lo llibre apellat <i>Eclesiastès</i> ” (374)...				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	“Allí gran mal / causado havia; / con maña inpía, / abandonado / dexó robado / palacio, al Rey, / sin Dios ni ley, / prprio marido, / casi tullido, / envenenado / o hechizado / (según se dixo)” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Había abandonado, después de haber robado su palacio, al señor Rey su marido, harto doliente de enfermedad incurable, ya medio muerto en su lecho por haberle ella misma emponzoñado y hechizado” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)				

Fragment amb UF o UE	"Atre tal feia / a sos fillastres, / e mals empastres / contra sa nora" (1358-61)		
Fitxa Espill	FE0175		
Vers primera ocurrència	1358	Vers darrera ocurrència	1358
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Altre tal		
	Mot clau 1	Tal	Mot clau 2
		Altre	
Tipus	Locució pronominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Determinant indefinit + pronom indefinit. Al·literació del so [t].		
Definició	Una cosa igual (DCVB, <i>altre</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Igualment, de semblant manera (DCVB, <i>tal</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). De semblant manera (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Anafòrica. Fa referència a l'antecedent que es repeteix.		
Documentació en català	<p>"Certa cosa és que de cors glorificat no és en aquest món son loch, ni de ànima racional altre tal" (Llull, <i>Llibre de Gentil</i>; DCVB, <i>altre</i>)</p> <p>"Cascuna d'aquestes dos regines... hagueren hagueren gran generació de fills e de filles, e de l'infant en Jacme altre tal" (Muntaner, <i>Crònica</i>, 6; DCVB, <i>tal</i>)</p> <p>"Mes prec Déu que em dó gracia que en altre tal cas com aquest que tenim entre mans..." (<i>Curial</i>, l.38)</p> <p>"E si no que pietat m'ho defèn, jo fera que de tu o altre tal com tu no s'admetera paraula neguna..." (<i>Tirant</i>, 141), "Car així com he fet dels altres altre tal faré d'ell" (189)</p> <p>"E, acabat aquest, levà·s un altre tal com ell, e dix" (<i>Vita Christi</i>, 131)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"También colixa / que a sus hijastros / les puso enplastros / y a su nuera" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Como también preparaba contra su nuera emplastos nocivos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Un punt ne hora / nunca cessant" (1362-63)		
Fitxa Espill			
FE0176			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1362"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1362"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	(Ni) hora ni punt --- Ni un punt ni una hora		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Hora"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Punt"/>	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Conjunció coordinant negativa + substantiu + conjunció coordinant negativa + substantiu. Paral·lelisme rítmic, amb repetició "ni... ni..."		
Definició	En cap moment (DCVB, <i>hora</i> : Ni un punt ni una hora; s'hi cita l' <i>Espill</i>). En cap moment (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Canvi d'ordre, supressió d'un dels marcadors de negació, que és substituït per "un".		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora de la negació de temps.		
Documentació en català	<p>"Que sens ell no volia estar una hora ne un punt" (<i>Curial</i>, ll.136)</p> <p>"Que, sens dexar passar punt ni menys ora" ("Obra sens títol, a la honor", <i>Certamen S. Cristòfol</i>)</p> <p>"No perdia hora ni punt" (<i>Tirant</i>, 264)</p> <p>"Però, si us coneixen que vós, com astròleg, / ab punts i ab hores ab elles anau" (<i>Procés olives</i>, 1101-02)</p> <p>"Hora ni punt ni un moment / mai los deixam" (<i>Somni JJ</i>, 2641-42)</p> <p>"No spereu hora ni punct" (<i>Vita Chr.</i>, 30), "Un punct ne un ora" (125), "No'ls lexàs un punct ni una hora" (151), "E no'm separeu de vós, Senyor meu, un punct ni una hora!" (256), "Hajau goig singular, que la hora e lo punct és plegat" (269)</p> <p>"Tot és punt i hora" (PCC, P 3432; no s'hi cita l'<i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>)</p>		
Documentació altres llengües	DUE, <i>hora</i> , <i>punto</i> , no inclou cap locució equivalent.		
Traduccions del fragment	<p>"Que la hechizera / nunca cessava" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"No cejando punto ni hora" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Moltes cremades / de ses criades, / a llur mal grat” (1379-81) “En caçre meses / a mal llur grat” (9762-63)</p>
Fitxa Espill	
FE0177	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1381"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9763"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	A mal grat (d'algú)
Mot clau 1	<input type="text" value="Grat"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Monosi·labisme
Definició	Contra la voluntat (d'algú) (DCVB, <i>grat</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Contra la voluntat d'algú (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. Indicant l'estat d'ànim de les criades de na Fortiana, en ser condemnades a la foguera
Documentació en català	<p>“Quant te penses que sien los parts qui mal lur grat són venguts a bé” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, 3; DCVB, <i>grat</i>) “La qual no consent a mal grat meu que en aquest cas la llengua s'allimite” (<i>Tirant</i>, 154), “Caigué en terra mal son grat” (157), “He complida sa voluntat a mal grat meu” (163), “E mal llur grat ho hagueren a fer” (166), “A la fi, a mal grat seu, l'hagué a desemparar” (265), “E pujaren-lo a cavall a mal grat seu” (337), “Car jo pens que mal llur grat hi són venguts” (340), “Deixà la llança a mal grat seu, car los enemics la hi llevaren volgués o no” (344), “E lo cavall portà lo cavaller, mal son grat, sobre una roca” (410) “Prou mal son grat, senyora, es mou / lo meu també” (<i>Somni JJ</i>, 284-85) “Molt llargament ell ho digué, / mal de son grat” (<i>Somni JJ</i>, 1284-85) “Car tot ho fa a son despit / i mal son grat” (<i>Somni JJ</i>, 2817-18)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Mal de mi (tu, etc.) grado” (‘aplicado a la manera de hacer una cosa, contra el gusto de la persona de que se trata’, M. Moliner, DUE, <i>grado</i>) “A suo mal grado” (‘mal volentieri’, N. Zingarelli, VLI, <i>grado</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Por tal maldad” (Or. 1381) “Hasta ser presas / y estar confesas / en su maldad” (Or. 9762-63) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Mal de su grado” (Or. 1381) “Hasta que, mal de su grado, quedan presas y encarceladas” (Or. 9762-63) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Aqui prengui / camí francès: / fui a Besés, / oí la fama / de Nostra Dama / qui es diu del Puy, / tantbé mi fui / a Sent Dinís, / puis a París. (1384-92)
Fitxa Espill	
FE0178	
Vers primera ocurrència	1388
Vers darrera ocurrència	1388
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Nòstra Dòna de lo Puèi
Mot clau 1	Nostra Dona
Mot clau 2	Puèi
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Pronom + substantiu + preposició “de” + article + substantiu. Topònim.
Definició	Celebrat santuari y lloch de pelegrinació molt freqüentat en aquells segles, situat en l'actual departament francès de la Haute Loire (MiP). Santuari situat en terres occitanes i fou lloc de peregrinació important a l'Edat Mitjana (Peirats, 2002). Santuari de terres occitanes que era lloc de pelegrinatge cèlebre a l'edat mitjana (Carré, 2006).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb interpolació de la fórmula d'inserció fràsica <i>qui es diu</i> .
Funció discursiva	Denominativa, fixant el lloc, dintre d'una seqüència narrativa.
Documentació en català	“Si no era que la cort del Puig de Nostra Dona, tota justada, ab lo rei e reina de França la pregassen”, “Mas Curial no volgué que els fossen donades robes. dient que primerament havien a anar a Santa Maria del Puig”, “E anà a Santa Maria del Puig, e tenc novena en l'esgleia”, “Car molts qui l'havien vist, així en Santa Maria del Puig, com en altres llocs del realme de França”, “Lo rei de França desijà celebrar la sua general cort en lo Puig de Nostra Dona, segons l'antiga e lloable costuma dels reis de França”, “Ésser a la solemnització de la cort que lo rei de França volie celebrar a Nostra Dona del Puig (...) E féu raó que a quinze dies de juny Curial fonc prop Nostra Dona del Puig”, “Torneig e gran festa que es deu fer a Santa Maria del Puig” (<i>Curial</i> , ll.143, ll.78, ll.82, ll.84, ll.88, ll.97, ll.99) “Car jo us promet de servir-vos un any complit en la vostra devota casa del Puig de França” (<i>Tirant</i> , 26)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“De allí torné / con grande ansia / camino a Francia: / a Blesés fuí, / a donde oí / de nuestra Dama / del Puche fama, / y a san Dionís; / de allí a París” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y desde este punto, emprendí el camino de Francia. Llegué a Béziers, en donde vino a mis oídos la fama de Nuestra Señora que llaman del Puy; fuíme asimismo a Saint-Denis y a Paris finalmente” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Vers l’espital / d’en Clapers dit” (922-23), “Oí la fama / de Nostra Dama / qui es diu del Puy” (1387-89), “I per engan / de miges dit” (6919-21), “Lo molí mena / qui es diu de sang” (8516-17), “De Godofré, / (...) / dit de Bolló” (8786-92), “No es dit al doble / metge pus noble / lo preservant / que lo curant / lo mal que veu?” (11025-29), “Com la visiva / del duc, e rat / qui es diu penat” (15526-28), “Lloc pus dispost / en tots no viu: / ab raó es diu / "del cel la porta” (15702-05) Observació: N’hi ha altres 4 recurrències de <i>Qui es diu</i> que no comporten inserció fràsica (vs. 9738, 13046, 13951, 15615).</p>		
Fitxa Espill	<p>FE0179</p>		
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1389"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15704"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="12"/>		
Forma canònica	<p>Que es diu --- Que és dit --- Dit --- No és dit...? --- Es diu</p>		
Mot clau 1	<input type="text" value="Dir"/>	Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Fórmula d’inserció		
Recursos lingüístics i retòrics	Conjunció + verb de dicció		
Definició	Expressió metalingüística per indicar que la unitat fràsica a què acompanya és coneguda (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Falca sobreposada que assenyala la presència d’una col·locació. En el cas de <i>No es dit...?</i> , s’hi anuncia la presència d’un proverbi.		
Funció discursiva	Connectiva, asseverativa. Manifesta el coneixement col·lectiu de la unitat fràsica a què acompanya. La darrera recurrència, “amb raó es diu”, manifesta, a més del coneixement compartit del nom, la seva idoneïtat.		
Documentació en català	“E d’acò ve lo que es diu , que quan u no vol, dos no es discorden” (<i>Tirant</i> , 146)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“De allí torné / con grande ansia / camino a Francia: / a Blesés fuí, / a donde oí / de nuestra Dama / del Puche fama, / y a san Dionís; / de allí a París” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y desde este punto, emprendí el camino de Francia. Llehué a Béziers, en donde vino a mis oídos la fama de Nuestra Señora que llaman del Puy; fuíme asimismo a Saint-Denis y a Paris finalmente” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"També mi fui / a Sent Denis, / puis a París" (1390-92)		
Fitxa Espill	FE0180		
Vers primera ocurrència	1391	Vers darrera ocurrència	1391
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Abadia de Saint Denis		
	Mot clau 1 Denis	Mot clau 2	Abadia
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal. Topònim.		
Definició	Abadia al nord de París, on eren soterrats els reis de França (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb pèrdua d'un dels components.		
Funció discursiva	Denominativa, fixant el lloc, dintre d'una seqüència narrativa.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Y a San Dionís; / de allí a París" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Fuíme asímismo a Saint-Denis y a París finalmente" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Jus tancadura / —dic—, hostalera, / esta angevera, / vós la’m tancau / e la’m guardau / així com l’ull , / car molt la vull” (1400-06)		
Fitxa Espill			
FE0181			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1404"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1404"/>
			Nombre d’ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Guardar com l’ull		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Guardar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Ull"/>	
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d’igualtat (“com...”)		
Definició	DCVB, <i>ull</i> , anota <i>Estimar (algú o alguna cosa) com la nineta dels seus ulls</i> , ‘estimar (aquella persona o cosa) amb gran intensitat’, però no cita el <i>Tirant</i> ni l’ <i>Espill</i> . Guardar una cosa amb molta cura (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, però repartida entre dos versos i amb la utilització del nexxe comparatiu medieval “així com”.		
Funció discursiva	Modalitzadora, amb valor intensificador de la qualitat de l’objecte.		
Documentació en català	“Fes cabal dels meus preceptes, i viuràs, i de la meva llei com nina dels teus ulls” (<i>Proverbis</i> , 7.2) “La qual vos serà tan guardada com los ulls ” (<i>Tirant</i> , 273) “Voler a un altre més que a les ninetes dels seus ulls” (Alberola; PCC, N 294; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	“Fili, serva mandata mea, et vives, et legem meam quasi pupillam oculi tui” (<i>Proverbia</i> , 7.2) “Ser (una persona o una cosa para alguien) (como) la(s) niña(s) de sus ojos”(‘ser muy querida por ella’, M. Moliner, DUE, <i>niña</i>) “Tenir comme à la prunelles de ses yeux” (DEL, <i>prunelle</i>)		
Traduccions del fragment	“Por mejor treta, / esta maleta / —dixe— cerrad / y la guardad, / pues, como hay viñas, / más que las niñas / la estimo y quiero” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Mesonera: reservadme guardada bajo llave esta maleta, como si fuera la niña del ojo, pues la estimo mucho” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Féu-me mal joc: / ultra l'or poc, / lletra hi tenia, / la qual venia / a un marxant” (1427-31)		
Fitxa Espill	FE0182		
Vers primera ocurrència	1427	Vers darrera ocurrència	1427
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer mal joc (a algú)		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2
		Joc	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Monosil·labisme. Construcció ternària.		
Definició	Fer mala passada (a algú), anar amb mala intenció (contra algú) (DCVB, <i>joc</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada, formant el sintagma verbal de la clàusula principal d'una oració composta.		
Funció discursiva	Modalitzadora, que intensifica l'acció de ser enganyat.		
Documentació en català	<p>“Que lo joc que havia fet de son senyor poria fer d'ell e de la ciutat si mester era” (<i>Tirant</i>, 310), “Car tenien dubte que no els fessen lo joc que havien fet a les fustes” (<i>Tirant</i>, 418)</p> <p>“Fer mal joc” (PCC, J 139, és la citació de l'<i>Espill</i>, sense més informació)</p> <p>“Arion, coneixent lo mal joch que li volien fer” (Faulas d'Isop; DCVB, <i>joc</i>)</p>		
Documentació altres llengües	“Hacer/Jugar mala pasada” ('realizar una acción mal intencionada o injusta con que se perjudica a alguien', DUE, <i>pasada</i>)		
Traduccions del fragment	<p>“Burla pesada / esta taimada / me hizo, que lloro” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Me jugó una mala partida” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Féu-me mal joc: / ultra l'or poc, / lletra hi tenia, / la qual venia / a un marxant” (1427-31)		
Fitxa Espill	FE0183		
Vers primera ocurrència	1429	Vers darrera ocurrència	1429
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Lletra de canvi		
	Mot clau 1	Lletra	Mot clau 2
		Canvi	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu		
Definició	Document de comerç pel qual una persona mana a una altra que pagui una quantitat determinada en un temps també fixat (DCVB, <i>lletra</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). MiP diu: “ <i>venia</i> , referint-se a la <i>lletra</i> , implica [<i>dirigida</i>] a; y si's tractés d'una <i>lletra de cambi</i> , circumstància molt presumible, <i>venia a [càrrech de] un marchand</i> ”.		
Inserció en el text	Automatitzada, forma el complement directe del verb <i>tenir</i> , però suprimeix el sintagma <i>de canvi</i> .		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa.		
Documentació en català	“Que aquell a qui serà presentada alguna letra de cambi sia tengut d'escriure en lo dors la hora, jorn e any que li serà presentada” (doc. 1399; DCVB, <i>lletra</i>) “Ben proveïts de diners e de lletres de canvis ” (<i>Curial</i> , III.81)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Burla pesada / esta taimada / me hizo, que lloro: / de más del oro, / letra trahia / la qual venia / a un mercader” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Me jugó una mala partida, porque además del poco oro, tenía en mi maleta una letra a cargo de un mercader” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Mas poc après / prenguí mos gatges” (1434-35)</p> <p>“Molt poc après / ell ne fon pres” (8413-14)</p>
Fitxa Espill	
FE0184	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1434"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8413"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Poc après
Mot clau 1	<input type="text" value="Aprés"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Quantitatiu + adverbí. Al·literació del so [p].
Definició	Indica un espai de temps breu i successiu en l'acció (Def. pròpia). Poc de temps després (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida del connector adversatiu “mas”. Invariable.
Funció discursiva	Locativa. Expressa la temporalitat de l'acció.
Documentació en català	<p>“Poc après del sol eixit” (<i>Curial</i>, ll.41)</p> <p>“Ara tornem a Tirant, que poc après que Plaerdemavida fon eixida de la galera...” (<i>Tirant</i>, 299)</p> <p>“Mas, poc après, restàs molt gloriosa, / puix que los dos no fos en res discordes” (<i>Vida de S. Magdalena en cobles</i>, 52-53)</p>
Documentació altres llengües	“Luego” (‘más tarde en el tiempo o más adelante en el espacio, sin distar mucho del momento o punto en que se habla o de que se habla’, DUE, <i>luego</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Forçome a que / reciba gages” (Or. 1434-35)</p> <p>“Fue quedar preso; / luego, zotado / y desollado” (Or. 8413-14) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“En estas me contraté” (Or. 1434-35)</p> <p>“Fué, muy poco después, aprisionado en Beirut” (Or. 8413-14) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Mas poc après / prenguí mos gatges / e fiu viatges, / ab molt valent / ardida gent" (1434-38)		
Fitxa Espill	FE0185		
Vers primera ocurrència	1435	Vers darrera ocurrència	1435
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Prendre gatges		
	Mot clau 1	Prendre	Mot clau 2 Gatge
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Chabàs s'hi limita a definir el mot <i>gatges</i> : 'emolumentos, gajes'. MiP en diu que "va cobrar els seus emoluments o retribució, ab intent d'acomiar-se", però no hi ha tal comiat; a la traducció castellana, hi dóna el significat correcte. Fer-se soldat (DCVB, <i>gatge</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>gatge</i> , 'prendre una penyora cavalleresca'; no s'hi cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa.		
Documentació en català	"Resposeren los missatgers del rey Carles: Doncs, rey, puix axí ho deyts, dats vostre gatje en presència de tuyt; e llavors lo senyor rey pres un parell de guants que tenia un cavaller, e va'ls gitar en presència de tuyt; e los missatgers del rey Carles preseren los gatjes" (R. Muntaner, <i>Crònica</i> , 120; DeCat, <i>gatge</i>) "E entretant convidà molts cavallers e gentils hòmens, pregant-los que per sos gatges volguessen ésser en aquella jornada en companyia sua" (<i>Curial</i> , III.89) "E trames-li molts diners, per sos gatges e de la sua gent, e féu-lo gran conestable seu, e prega'l que volgués pendre carrec de la capitània d'aquella frontera" (III.91)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Forçome a que / reciba gages, / y haga viages / con bien valiente / luzida gente" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "En éstas me contraté, y poco después hice viajes con muy valerosa y atrevida gente francesa" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“En l’hivernada, / per la gelada, / lo campejar / e assetjar / prenia fi” (1461-65) “Cert, tal fi féu / mon fill per ella: / primer ovella, / en après gata / que sos fills mata” (5206-10) “Volc donar fi / al circumcir” (11592-93)</p>
Fitxa Espill	
FE0186	
Vers primera ocurrència	1465
Vers darrera ocurrència	11592
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Prendre fi --- Donar fi --- Fer fi --- Finir
Mot clau 1	Prendre
Mot clau 2	Fi
Tipus	Col·locació (significat transparent), reduïble al verb derivat del substantiu que conté
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	<p>Acabar-se, cessar (DCVB, <i>fr</i>, s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Acabar una cosa, portar-la a terme (DCVB, <i>donar</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Acabar-se, cessar (Gonzàlvez, <i>fi</i>).</p> <p>Acabar una cosa, fer que arribe al punt final (Gonzàlvez, <i>fi</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa.
Documentació en català	<p>“Per ço que la batalla pus prestament prenga la fi que desitjam” (<i>Tirant</i>, 71), “E fent tu lo contrari, pendrà fi en mi, deixant-me de viure” (324), “E fent tu lo contrari, pendran fi en mi deixant-me de viure” (331)</p> <p>“Comtessa senyora -dix lo Comte-, voleu que donem fi a parules?” (<i>Tirant</i>, 4), “E com hagueren dat fi a llur raonament, lo Rei isqué en la gran sala” (11), “Puix havia donada fi a la guerra” (26), “E donà fi en/a son parlar” (40, 81, 104, 107, 109, 124, 127, 137, 138, 145, 146, 178, 259, 353, 378, 426, 427, 452, 452, 480, 483), “Com hagueren dat fi a les danses” (52), “La mort és comuna a tots e prest és passada, qui dóna fi a tots los mals” (107), “Aprés un poc que lo Rei se’n fon entrat, donaren fi a les danses” (110)...</p> <p>“Havent donat fi a totes les sues penalitats” (<i>Vita Christi</i>, 187; DCVB, <i>donar</i>)</p>
Documentació altres llengües	“Dar fin” (‘terminarse una cosa’, DUE, <i>fin</i>)
Traduccions del fragment	<p>“En la ibernada, / por tanta elada, / el canpear / y el acediar / tenía fin” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Durante el invierno, a causa de los hielos, se suspendían el batallar y el sitiar” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p> <p>“Para dar fin / a aquella lei” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Pues quiso dar ocasión al circuncidar” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Feia sovent / fer belles juntes / e córrer puntes / e tornejar” (1472-75)</p> <p>“Dintre s’hi justa / e corren puntes; / de galants juntes / s’hi para reng” (7404-07)</p>
Fitxa Espill	
FE0187	
Vers primera ocurrència	1473
Vers darrera ocurrència	7406
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Fer juntes
Mot clau 1	Fer
Mot clau 2	Junta
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Combatre home a home, a cavall i amb la llança, en les festes cavalleresques (DCVB, <i>junta</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i> , 7406)
Inserció en el text	Automatitzada, amb la inclusió de l’adjectiu “belles” per mor de la mètrica.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa. La inclusió de l’epítet “bell” intensifica la valoració positiva que en fa el narrador. La segona recurrència té sentit metafòric.
Documentació en català	<p>“Certes, vós direts ço que us plaurà, mas io no creuré hui ne demà que no faça més juntes ab vós que ab los cavallers errants” (<i>Curial</i>, II.14)</p> <p>“Molts torneigs e juntes se feren en París” (II.75)</p> <p>“Veureu alguns fer alimares / y · ls altres, juntes, / veureu los uns per córrer puntes / arnés que porten” (<i>Cobles S. Cristòfol</i>)</p> <p>“Mas, si ab la dama correu fermes puntes, / io crec vostres colps no li són amargs: / los curts i refets, en fer les tals juntes, / millor i més corren que no fan los llargs” (<i>Procés olives</i>, 853-56; DCVB, <i>punta</i>)</p>
Documentació altres llengües	“Justar” (‘competir los caballeros en un torneo’, DUE, <i>justar</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Mandava hazer / saraos, danzas, / ya correr lanzas, / ya tornear, / y ya justar” (Or. 1473-76)</p> <p>“Dentro se ajusta / corriendo puntas” (Or. 7404-05) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Disponía con frecuencia lucidos concursos, hacía correr lanzas y tornear” (Or. 1473-76)</p> <p>“En su interior se celebran justas y se corren lanzas” (Or. 7404-05) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Feia sovent / fer belles juntes / e córrer puntes / e tornejar” (1472-75) “Dintre s’hi justa / e corren puntes ; / de galants juntes / s’hi para reng” (7404-07)
Fitxa Espill	
FE0188	
Vers primera ocurrència	1474
Vers darrera ocurrència	7405
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Córrer puntes
Mot clau 1	Córrer
Mot clau 2	Punta
Tipus	Col·locació (significat transparent, a l’època)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Junyir els cavallers ab llances, equivalent al <i>correr lanzas</i> castellà (MiP). Lluitar en camp clos amb armes de punta (DCVB, <i>punta</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> , 1475, on la locució té exactament aquest significat literal i, en canvi, s’hi cita l’ <i>Espill</i> , 7405, on la locució té un sentit figurat eròtic). DeCaT, <i>punt</i> , la registra i cita l’ <i>Espill</i> . Lluitar en camp clos usant les armes emprades en els tornejos (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Mitjançant la conjunció copulativa “e”, que introdueix la col·locació en la forma canònica, sense conjugar, i la coordina amb l’anterior.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa.
Documentació en català	“Hun arnès de Milà complit de seguir e ha peçes dobles per a córrer puntes” (Inventari del P. de Viana; DCVB, <i>punta</i>) “Veureu alguns fer alimares / y.ls altres, juntes, / veureu los uns per córrer puntes / arnés que porten” (<i>Cobles S. Cristòfol</i>) “No saps tu, Plaerdemavida, que entre pare e fills ha moltes voltes divís, que corren algunes puntes de fellonia” (<i>Tirant</i> , 244; DCVB, <i>punta</i>) “Mas, si ab la dama correu fermes puntes, / io crec vostres colps no li són amargs: / los curts i refets, en fer les tals juntes, / millor i més corren que no fan los llargs” (<i>Procés olives</i> , 853-56; DCVB, <i>punta</i>) “Prenent la cosa tal esmena, / que el córrer puntes / havent deixat, restaven juntes / en un acord” (<i>Somni JJ</i> , 780-83)
Documentació altres llengües	“Correr lanzas” (‘correr en los torneos de caballeros, combatiendo con sus lanzas’, M. Moliner, DUE, <i>lanza</i>)
Traduccions del fragment	“Mandava hazer / saraos, danzas, / ya correr lanzas, / ya tornear, / y ya justar” (Or. 1472-75) “Dentro se ajusta / corriendo puntas” (Or. 7404-05) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Disponía con frecuencia lucidos concursos, hacía correr lanzas y tornear” (Or. 1472-75) “En su interior se celebran justas y se corren lanzas” (Or. 7404-05) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Feia fer sales / e bells convits" (1480-81)		
Fitxa Espill	FE0189		
Vers primera ocurrència	1480	Vers darrera ocurrència	1480
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer sala		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2 Sales
Tipus	Col·locació (significat transparent, a partir de la metonímia del mot "sala")		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Tener recepción (Chabàs). Donar o fer recepcions (MiP). Fer recepcions i convits públics (DCVB, <i>sala</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 101, però no l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Mitjançant la forma verbal "feia", que introdueix la col·locació en la forma canònica, en plural.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa.		
Documentació en català	<p>"Tot aquell dia fonc d'oració e de devoció e de tenir gran sala als pobres de Jesuchrist" (R. Lull, <i>Blanquerna</i>, l.7; DCVB, <i>sala</i>)</p> <p>"Car l'emperador féu sala als reis, prínceps, ducs e comtes que aqui eren" (<i>Curial</i>, l.24; RC; MiP; DCVB, <i>sala</i>)</p> <p>"E diumenge qui ve sia manada celebrar festa e sala general que dure tres dies" (<i>Tirant</i>, 101; DCVB, <i>sala</i>)</p> <p>"Cascú en son grau, tots jorns vos feien sala, / donant raó al càrrec que tenien" (<i>Vida S. Magdalena en cobles</i>, 645-46)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Dentro en las salas / grandes conbites" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Mandaba celebrar reuniones y brillantes convites" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Feia fer sales / e bells convits / dies e nits” (1480-82)</p> <p>“Tot s’spletava / de nit e dia / en cercar via / perquè ens amàssem” (2338-41)</p> <p>“Les nits e dies, / a mai llexar, / set veus orar” (11208-10)</p> <p>“Jorn e nit mires” (12690)</p> <p>“Nit e jorn pregue” (16177)</p>
Fitxa Espill	
FE0190	
Vers primera ocurrència	1482
Vers darrera ocurrència	16177
Nombre d’ocurrències	05
Forma canònica	Nit i dia
Mot clau 1	Nit
Mot clau 2	Dia
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + conjunció coordinant + substantiu. Associació antonímica. Al·literació del so [i].
Definició	En tot temps, sense cessar (DCVB, <i>dia</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Sense interrupció, contínuament (Gonzàlvez). Incessantment, sense parar (DeCat, <i>nit</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Locativa, modalitzadora. Intensificadora de la temporalitat.
Documentació en català	<p>“Per açò dia e nit no fan mas engenrar e corrompre” (Llull, <i>Gentil</i>, 75; DCVB, <i>dia</i>)</p> <p>“Vós vehets que lo cel és movable e va entorn dia e nit a la terra” (Llull, <i>Gentil</i>, 19; DCVB, <i>nit</i>), “Los dimonis qui l’agayten dia e nit e no secen” (<i>Hist. C. Maynes</i>, 15)</p> <p>“Per tu encontrar, nit e jorn faç ma punya” (A. March, 36; DCVB, <i>punya</i>)</p> <p>“Que la ley del Senyor la nit e lo dia pensa”, “Que penses en ells de nit e de dia”, “Llàgremes dia e nit del meu nafrat cor brollen” (<i>Lo Cartoixà</i>, II.18, III.35, IV.7)</p> <p>“Emperò tot l’estret de Gibraltar passaren combatent nit e dia” (<i>Tirant</i>, 100), “Que les taules estiguen parades nit e dia” (101), “Los grans combats que lo Soldà nit e dia los daven per terra” (104), “La terra de maledicció on se canta nit e dia la reprovada secta” (113), “Nit e dia exercint les armes” (134)...</p> <p>“Nit e jorn la boca els raja / com a mal ciri”</p> <p>“Dia e nit jo crec s’estira / i bé ho mostra” (<i>Col·loqui dames</i>, 202-03, 400-01)</p>
Documentació altres llengües	<p>M. Moliner, DUE, <i>nit, dia</i>, no la recull.</p> <p>“Notte e di” (‘notte e giorno, continuamente’, N. Zingarelli, VLI, <i>d</i>).</p>
Traduccions del fragment	<p>“De noche enbites” (Or. 1482)</p> <p>“De noche y dia” (Or. 2339-39)</p> <p>“Ruego incesante” (Or. 12690)</p> <p>“Y sienpre miras” (Or. 16177) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Lo mismo de día que de noche” (Or. 1482)</p> <p>“Día y noche” (Or. 2339-39)</p> <p>“De día y de noche” (Or. 12690)</p> <p>“Ruego noche y día” (Or. 16177) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Les dames, prestes / al bell dansar, / baxadansar / mai hi fallien” (1488-91)		
Fitxa Espill	FE0191		
Vers primera ocurrència	1490	Vers darrera ocurrència	1490
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Baixa dansa		
	Mot clau 1	Dansa	Mot clau 2 Baixa
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació del so [a].		
Definició	Cierta clase de baile flamenco contrapuesto a la <i>alta</i> de la misma procedencia (Ch.). Dita també <i>dansa noble</i> , ball reposat, solemnia, en el qual els peus dels balladors no dexen de tocar a terra (o sia, que no salten) (MiP). Certa mena de ball de l'Edat Mitjana, que diuen que procedia d'Alemanya del Nord (DCVB, <i>dansa</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Carré 2006, <i>Glossari</i> , repeteix la nota de MiP.		
Inserció en el text	En forma verbal d'infinitiu.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa.		
Documentació en català	“Lo qual, obeint lo manament, feta fer primerament plaça en la gran sala, volgué començar una baixa dansa ” (<i>Curial</i> , l.23), “E així es féu; per què Curial, manant l'emperador, presa la duquessa delliure per la mà, e seguint—los molts senyors e senyores, féu una baixa dansa ” (l.23), “E l'emperador pres l'emperadriu per la mà e tot rient començà una baixa dansa ” (l.24)		
Documentació altres llengües	“Baja danza” -> “Alemanda” (‘danza antigua procedente de Alemania o Flandes, en que varias parejas van imitando los pasos que hace una que dirige’, DUE, <i>alemanda</i>)		
Traduccions del fragment	“Las damas, prestas / al bello olgar, / baxa dançar / jamás faltavan” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Las damas, al bello danzar dispuestas siempre, nunca faltaban a las bajadanzas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Ab tal govern / lo temps d’hivern / axí el passava / i l’espletava / complidament” (1494-98)</p> <p>“Lo temps consumen / tot en fer lletres, / rebre’n e retre’s / a qui les vol” (5442-45)</p>
Fitxa Espill	
FE0192	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"Un jorn de pris / on jo junyí" (1518-19)		
Fitxa Espill	FE0193		
Vers primera ocurrència	1518	Vers darrera ocurrència	1518
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Jorn de pris		
	Mot clau 1	Jorn	Mot clau 2 Pris
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Un dia de justa, <i>guanyar lo pris</i> , vencer en ella (Chabàs 1905: 293). Dia en que's disputava un <i>pris</i> o premi, és a dir, un dia de justes en la plaça pública hont solien tenir lloch aquestes festes (MiP). Dia de justa, de lluita (Gustà 1978).		
Inserció en el text	Automatitzada. Situada a l'inici de clàusula.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Una mañana / que yo jugué" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Un día de justas en que yo, a su instancia, competí" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Me mostrà festa, / e em féu saber / son bon voler, / lo grat e alt” (1522-25) “La qual mereix / un poc de greix / e qualque festa” (16129-31)
Fitxa Espill	
FE0194	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1522"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16129"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Fer festa (a algú) --- Mostrar festa (a algú) --- Fer festes (a qualque persona o animal)
Mot clau 1	<input type="text" value="Fer"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Festa"/>
Tipus	Col·locació (el significat metafòric de la UF el dóna el mot “festa”, que ja el tenia)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació dels sons [f] i [e].
Definició	Manifestar (a algú) reconeixement i estimació, real o fingida (Def. pròpia). Fer-li alegrois, demostracions de goig o de simpatia (DCVB, <i>festa</i> ; no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l' <i>Espill</i>). Fer a algú demostracions de goig o simpatia (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora, amb valoració intensificadora de l'acció.
Documentació en català	“Venc a Curial e, abraçant—lo, fa—li desmesurada festa” (<i>Curial</i> , l.23), “E delibera fer —li molt gran festa” (l.24), “Curial. ab molt gran plaer, pres la roba e en feu tan gran festa que no és en dir” (l.26), “L'emperador li féu molt gran festa” (<i>Curial</i> , l.27), “E l'emperador abraçà'l e féu—li molt gran festa” (l.27), “De què Curial s'alegrà tot, e en féu molt gran festa” (l.27), “E dins son cor féu tan gran festa que fonc maravella gran” (l.30), “Atesa la festa que lo duc de Baviera feia a Curial” (l.31), “Anà a la Güelfa, la qual li féu molta gran festa” (l.31), “Tan poca festa feia ell d'un cavaller per a combatre, com vos fariets d'aqueixa nanya” (l.31)... “Festes em fas? Enganyar-me vols” (PCC, F 687; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) “Festes me'n fas, i no me'n sols fer? O em vols trair o m'has menester” (PCC, F 688; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Hacer fiestas (a alguien)” (remet a l'accepció de “fiesta”, ‘caricia o demostración de cariño’, M. Moliner, DUE, <i>fiesta</i>) “Far festa a qc.” (‘accoglierlo lietamente’, N. Zingarelli, VLI, <i>festa</i>)
Traduccions del fragment	“Su ardor activo / me hizo entender, / y el bienquerer / de agrado alto” (Or. 1522-25) “Que ella meresca / yo la engrandesca / y la haga fiesta” (Or. 16129-31) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Mostróseme festiva y me hizo saber su bienquerer, agrado y simpatía” (Or. 1522-25) “Que merece un poco de encomio y ser algún tanto celebrada” (Or. 16129-31) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“E em féu saber / son bon voler, / lo grat e alt, / ab prou desalt / del seu burgés, / car l'entremés / bé el conegué.” (1523-29)</p> <p>“Un bon pagés, / vent l'entramés / de sa muller” (1889-91)</p> <p>“Son entramés / bé l'entenguí” (2190-91)</p>				
Fitxa Espill					
FE0195					
Vers primera ocurrència	1528	Vers darrera ocurrència	2190	Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Veure/Conèixer/Entendre l'entremès (d'algú)				
	Mot clau 1	Veure	Mot clau 2	Entremès	
Tipus	Col·locació (el significat metafòric li ve del terme “entremés”, que ja el té)				
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [e].				
Definició	<p>Ser conscient de la comèdia, la ficció o l'engany (que algú fa) (Def. pròpia).</p> <p>En el sentit de comèdia, engany (Carré 1994: 33).</p>				
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l'ordre dels constituents i inclusió de l'adverbi “bé”. Introduïda mitjançant el connector argumentatiu “car”.				
Funció discursiva	Argumentativa				
Documentació en català	<p>“E veus aquí tot l'entremès / per què soferim / dol e turment en aquest lim / tan rabiós” (Bernat Serradell, <i>Testament</i>)</p> <p>“Com la Infanta véu tal entramès no es pogué detenir de riure” (<i>Tirant</i>, 101; DCVB, <i>entremès</i>), “Dix la Reina: -Molt me plauria saber aquest entramès” (101), “La Infanta, que hagué vist tot l'entramès, dix a les sues donzelles” (110; DCVB, <i>entremès</i>), “La qual, per haver vist tots los entramesos, passava molt gran passió per esguard de la Princesa” (130), “E volria fer aquell entramès, ab guants en les mans per ço que tot mostràs ésser negre” (269)</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>“El entremés / bien conoci” (Or. 1528)</p> <p>“Un labrador, / con gran dolor / notando pues / el entremés / de muger ciega” (Or. 1889-91)</p> <p>“Su gran dolor / bien l'entendí” (Or. 2190-91) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Ya que éste se dió perfecta cuenta del lío” (Or. 1528)</p> <p>“Un labrador, conociendo el tapujo de su mujer” (Or. 1889-91) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p> <p><u>Observació:</u> En Mateu i Sanç canvia, en la primera ocurrència, el subjecte coneixedor de l'entremès, del marit de la francesa al protagonista de l'<i>Espill</i>.</p>				

Fragment amb UF o UE	<p>“Veren lo cos / estès, jaent, / un tant calent” (1562-64)</p> <p>“En l’escriptori / tant m’espaiava” (2422-23)</p> <p>“Relació / certa li feren / del que pogueren / un tant mirar” (3703-06)</p> <p>“Déu ho permès, / a mon juí, / pel prejuí, / un tant desorde / fet contra l’orde” (4966-70), “Mas que em mostràs / un tant altiva, / no em fes cativa / de marit vell” (5988-91), “Prest replicà / un tant torbada / per l’ambaxada” (11363-65)</p>
Fitxa Espill	<p>“Aconsolar / te vull un tant” (15014-15), “Són estimades, / un tant preades” (15319-20), “Cascun hagué / enuig un tant” (15458-59)</p>
FE0196	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1564"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15459"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="09"/>
Forma canònica	<input type="text" value="Un tant"/>
Mot clau 1	<input type="text" value="Tant"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	<input type="text" value="Locució adverbial"/>
Recursos lingüístics i retòrics	<input type="text" value="Article indeterminat + adverbí. Monosíl·labisme."/>
Definició	<p>Un poc, en poca proporció (DCVB, <i>tant</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>En quantitat o intensitat no gaire considerable (DCVB, <i>un</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>, 11364).</p> <p>Un poc, en cert grau, en certa quantitat (Gonzàlvez, <i>tant</i>).</p> <p>En quantitat o intensitat no molt considerable (Gonzàlvez, <i>un</i>).</p>
Inserció en el text	<input type="text" value="Automatitzada. Invariable."/>
Funció discursiva	<input type="text" value="Quantificativa, indicant apreciació de poc calent, tebi."/>
Documentació en català	<p>∅ (<i>Facet, Lo Somni, Curial, Obres de F. de la Via, Obres o trobes, Certament Sant Cristòfol, Obra sacratíssima concepció, Tirant lo Blanc, Istòria de la Passió, Lo procés de les olives, Lo somni de Joan Joan, Vita Christi, Cançoner vides de sants...</i>)</p>
Documentació altres llengües	<input type="text" value="“Un tanto” (‘una cantidad pequeña de una cosa que no se determina’, DUE, <i>tanto</i>)"/>
Traduccions del fragment	<p>“Vieron por tanto / tendido al muerto, / con desconcierto, / casi caliente” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y vieron el cuerpo yacente, extendido y con algún calor todavía” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Un gras porcell / e vi novell / ha molt tragat” (1573-75)</p> <p>“Del vi novell / del monestrell / beure pres tema: / ple de verema / era lo trull” (6341-45)</p> <p>“Met vi novell / en odre vell / amb rot embut” (7979-81)</p>
Fitxa Espill	
FE0197	
Vers primera ocurrència	1574
Vers darrera ocurrència	7979
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Vi novell
Mot clau 1	Vi
Mot clau 2	Novell
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu
Definició	El vi que fa menys de mig any que ha estat fet (DCVB, <i>vi</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>vi</i> , la registra, entre “moltes menes de vi”, i cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic de <i>verema</i> , però no fràsic.
Inserció en el text	Precedida de la conjunció coordinant “e”.
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència dialogal: la burgesa diu una mentida per ocultar la seva responsabilitats en la mort del seu marit.
Documentació en català	<p>“Ni posen vi nou en bots vells; altrament, es reberentarien els bots” (Mateu, 9.17; <i>Bíblia de Montserrat</i>)</p> <p>“Mas lo vi novel fa ventositat e és dur d'esmolrrre” (Ibn Wàfid, <i>Llibre de les medicines particulars: Vocabulari</i> de Faraudo)</p> <p>“Algú no posa pedaç de drap nou y fort en vestidura vella, perquè rompria y tiraria gran part de la roba hi major squins faria. Ni posen vi novell en vells odres, car rompen-se los odres y lo vi s'escampa y los odres se perden, mas lo vi novell en odres nous posen y axí lo vi e los odres se conserven” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.31)</p> <p>“Met vi novell en odre vell, amb rot embut” (PCC, V 810; és la citació de l'<i>Espill</i>)</p> <p>Pous i Pagès, <i>Rei</i>, escriu: “No hi ha com posar el vi novell a la bota vella per donar-li rancior i fortalesa desseguida”, on la “bota” deu referir-se a la de fusta (PCC, V 810)</p> <p>“El porc fresc i el vi novell causen dolor al ventrell” (PCC, P 2865)</p>
Documentació altres llengües	“Vino joven” (‘vino de menos de un año’, DUE, <i>vino</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Dis que ha comido / fresco tocino, / beviedo vino” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Se ha tragado una buena porción de un gordo lechoncillo y de vino novel” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Per mala dita / ella fon presa" (1598-99)		
Fitxa Espill			
	FE0198		
Vers primera ocurrència	1598	Vers darrera ocurrència	1598
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mala dita		
	Mot clau 1	Dita	Mot clau 2
		Mala	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació del so [a]		
Definició	Informació difamatòria (Def. pròpia). DCVB, <i>dita</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Precedida de la preposició "per".		
Funció discursiva	Argumentativa		
Documentació en català	"Ho veu la gent, / per a què us val l'enteniment? / A què us profita, / si us persegueix la mala dita / y a mi la bona?" (<i>Cobles S. Cristòfol</i> , "Resposta de L. Roís a P. d'Anyó")		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"..." (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Por falsa declaración fué ella entonces encarcelada" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Mas un fill bort / que el mort tenia / la persegua / fort bravament” (1604-07) “E presomint / fos fill bastart, / anava en part / les dents croxint” (1924-27)</p>
Fitxa Espill	
FE0199	
Vers primera ocurrència	1604
Vers darrera ocurrència	1925
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Fill bord -- Fill bastard
Mot clau 1	Fill
Mot clau 2	Bort
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu
Definició	Fill o filla que ha nascut de pares no units en matrimoni (Gonzàlvez)
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement directe.
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa. El significat de la col·locació no hi pren connotacions negatives.
Documentació en català	<p>∅ (<i>Lo Somni, Facet, Llibre de fra Bernat, Curial, Història de la Passió, Lo procés de les olives...</i>) “Sapiats que'l fill e la filla bastarts del dit rey... són arribats” (doc. 1403; DCVB, <i>bastard</i>) “Consentí lo Duc en fer tal matrimoni com féu, que pres filla bastarda e sens dot negú” (<i>Tirant</i>, 222)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Por otro porte, / descubrió el lardo / hijo bastardo / que el tal tenia, / pues la seguia / mui agriamente” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Mas, un hijo bastardo que tenía el difunto dió en perseguirla con fuerte encono” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Al cap d'un pal / no gaire baix" (1620-21)		
Fitxa Espill	FE0200		
Vers primera ocurrència	1620	Vers darrera ocurrència	1620
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Al cap de		
	Mot clau 1	Cap	Mot clau 2
Tipus	Locució prepositiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal + preposició "de". Monosil·labisme. Al·literació del so [a].		
Definició	A l'extrem de, al final de (Def. pròpia). DCVB, <i>cap</i> , només recull <i>Al cap de</i> aplicat al temps: 'indica el terme de certa duració'.		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa, amb indicació d'un lloc precís.		
Documentació en català	<p>"E al cap del pont féu-s'hi un bell fet d'armes" (<i>Tirant</i>, 18), "Fins al cap d'una gran penya que hi havia" (24), "Com foren fora de la ciutat, al cap del pont, féu restar mil hòmens d'armes que no deixassen passar a negú" (41), "Les altres llances de les armes de seguir, al cap de la llança, una planxa de ferre redona" (46), "E posà 'l-se alt al cap d'un bonet que portava" (60), "E al cap de la tenda, un poc més de la mijania, estava una cortina de vellut verd" (68)...</p> <p>"La u al cap, l'altre als peus del sepulcre" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.15)</p> <p>"La sperava al cap de la dita scala" (<i>Vita Christi</i>, 9)</p> <p>"Torna Satanas, al cap de poch dies, / als monges perfets del sant monestir" (<i>Cobles sent Machari, Cançoner vides sants</i>)</p>		
Documentació altres llengües	"A capo di" ('nella, vicino alla parte superiore di q. c.', VLI, <i>capo</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"Y en un puntal / no baxo nada" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"En la parte superior de una estaca nada corta" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Més, aquell any, / un cas strany, / en lo món nou, / jorn de Ninou / s’hi esdevenç” (1647-51)</p> <p>“Puys despenjada, / jorn de cap d’any / fon, en mal guany, / fora sagrat / tost soterrat / aquell seu cos” (4898-4903)</p>
Fitxa Espill	<p>“Totes li paguen / morabatí / en lo matí / de sant Joan, / o dat lo han / jorn de Ninou” (10556-61)</p>
FE0201	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1650"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="10561"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Jorn de Ninou
Mot clau 1	<input type="text" value="Jorn"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Ninou"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. Al·literació del so [n].
Definició	<p>Día primer de año, contracción de <i>any nou</i> (Chabàs).</p> <p>El dia de cap d’any (MiP).</p> <p>Primer dia de l’any (DCVB, <i>Ninou</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa, fixant el dia en què s’esdevé l’acció.
Documentació en català	<p>“Aquí venguem ans de Nadal e romanguem tro a Ninou en Oriola” (Jaume I, <i>Llibre dels feits</i>, 433; DCVB, <i>Ninou</i>)</p> <p>“Lo primer dia de janer qui és apellat Ninou” (Pere III, <i>Crònica</i>, 379; DCVB, <i>Ninou</i>)</p> <p>“E era festa de cap d’an, / jorn de ninou, / que'l dia creix un pas de bou” (F. de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i>, 64-66)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Mas, aquel año, / un caso extraño, / al mundo nuevo, / día de Año Nuevo / aconteció” (Or. 1647-51)</p> <p>“Todas le pagan / maravedí, / el día, sí, / del santo Juan / que han dado o dan / día de año nuevo” (Or. 10556-61) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“También ocurrió, por entonces, un caso extraño y no visto en el mundo. Era el día de Año Nuevo” (Or. 1647-51)</p> <p>“Todas pagan al diablo su morabetino en la mañana de San Juan, o lo han hecho ya</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Mare i fadrines, / quants ne tenien / tants ne venien, / e no hi bastaven” (1698-01), “A quants hi vénen, / a tants se venen” (5431-32) “L'altra València, / dita vellarda, / gran e gallarda, / tant pus antiga / quant gran amiga / dels vells romans” (7162-67)</p>
Fitxa Espill	<p>“A un plaer / hauràs certer / tantes dolós, / quantes suós, / treballs de mort, / a un deport / ha l'hom de armes!” (10217-23)</p>
FE0202	<p>“Si per fe stranya / l'home tant guanya, / quant més per pròpia / lo qui en té còpia” (14873-76)</p>
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1699"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="10219"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="05"/>
Forma canònica	Tant quant
Mot clau 1	<input type="text" value="Tant"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Quant"/>
Tipus	Locució conjuntiva (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi quantitatiu + adverbi quantitatiu. Similicadència.
Definició	Correlació de <i>tant</i> amb <i>quant</i> , en una comparació que indica igualtat (DCVB, <i>tant</i> , s'hi cita l' <i>Espill</i> , 1700, però no el <i>Tirant</i>). La mateixa quantitat de... que...; introdueix oracions comparatives d'igualtat (Gonzàlvez). Expressa una comparació d'igualtat entre un element (regit per l'adverbi <i>tant</i>), que pot anar situat al davant, al mig o a la fi, i un altre element (regit per l'adverbi <i>quant</i>), situat darrere d'aquest (Def. pròpia).
Inserció en el text	Automatitzada, però amb canvi d'ordre.
Funció discursiva	Connectiva
Documentació en català	<p>“Lo raig, quant és més luny, tant fa menys reverberació” (A. el Gran, <i>Quesits</i>, 56; DCVB, <i>tant</i>) “Quant més se alçava en virtuts, gràcies hi mèrits, tant més se abaxava en lo seu concepte hi en lo dels altres” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.2) “Y tant lo penident en bones obres guanye en penitència quant ha perdut per males obres en la cilpa. Llegim en la Apocalipsi: Tant quant és exalçat en glòria y és stat en delitosa vida, tant li sia donat turment, plor y angústia” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.17) “Diu Johanes Cassianus: tant quant la devota pensa en amor y coneixença de deu més aprofita, tant los defalts seus...” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.27) “Gran, copiós e ineffable és aquest premi, y tant major quant és la fe de aquell que per tals tribulacions lo guanya” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.33) “Perquè és tanta del vencedor la glòria quanta era del vençut la potència” (ll.2)</p>
Documentació altres llengües	“Tanto cuanto” o “Tanto... cuanto...” (‘equivale a “todo lo que”, DUE, <i>tanto</i>)
Traduccions del fragment	<p>“La madre y moxas / quantas hazían / tantas vendían, / y aun no bastavan” (Or. 1698-01), “Quantos atienden, / a tantos venden” (Or. 5431-32) “Esta Valencia / no fue bastarda: / rica y gallarda / sí, y más antigua; / mui grande amiga / de los romanos” (Or. 7162-67) “Muchos dolores, / muchos sudores / y afán de muerte, / más que en su suerte / el hombre de armas” (Or. 10217-23) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Vendían madre e hijas cuanto hacían, y más que hicieran” (Or. 1698-01) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Les dones falses, / en un clot tou / fondo com pou , / descarnats ossos, / cames e toços, / allí els metien” (1708-13)		
Fitxa Espill	FE0203		
Vers primera ocurrència	1710	Vers darrera ocurrència	1710
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fondo com (un) pou		
	Mot clau 1	Fondo	Mot clau 2
		Pou	
Tipus	Locució adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”)		
Definició	Molt profund (Gonzàlvez). DCVB, <i>fondo</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. DeCat, <i>fons</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador-personatge intensifica la fondària del clot on les dones que feien pastissos amb carn humana soterraven les despulles.		
Documentació en català	“Féu fer molts clots fondos a manera de pous ” (<i>Tirant</i> , 24, DCVB, <i>fondo</i>) “Qu'en Nazaret se mostra lo pou fondo ” (Resposta de Corella, <i>Obres o trobes</i>) “Vós no teniu res ab què poar e lo pou és molt fondo ” (<i>Vita Christi</i> , 124)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Mas las malinas, / en oyo ondo, / piernas, pescuesos, / los demás güesos, / allí arrojavan” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Echaban, las traidoras mujeres, dentro de un hoyo, profundo como un pozo, los huesos descarnados, piernas y testudes” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Per lo matí, / de totes tres / feren quartés” (1732-34) “Seia’s a taula / havent menjat / e almorçat / ja de matí” (2446-49)</p>		
Fitxa Espill			
FE0204			
Vers primera ocurrència	1732	Vers darrera ocurrència	13327
		Nombre d’ocurrències	04
Forma canònica	Pel matí --- De matí		
	Mot clau 1	Matí	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal		
Definició	Des de l’eixida del sol fins al migdia (Def. pròpia). A les primeres hores del matí (DCVB, <i>matí</i> , no s’hi cita el <i>Tirant</i> ni l’ <i>Espill</i>). DeCat, <i>matí</i> , anota <i>De matí</i> , “que de vegades no vol dir ‘dejorn’ sinó ‘durant el matí, al matí’” i <i>Per lo matí</i> , que registra com a valencià, però no cita l’ <i>Espill</i> . A les primeres hores del matí (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Locativa, marcant l’espai de temps de l’acció que es narra.		
Documentació en català	“Tots dies de matí e vespre era palatiç o batalla” (Pere el cerimoniós, <i>Crònica</i> , 50; DCVB, <i>matí</i>) “E, com venc per lo matí , llevant—se, ana al marquès” (<i>Curial</i> , l.34)... “Josef de matí visitant reconeixia” (<i>Hist. Josef</i>) “Y après, al vespre, anava a Bethània, y de matí , en l’alba, tornava al temple” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.12) “Demà dilluns de bon matí , a la hora que parrà als capitans de les galeres” (Instruccions d’Alexandre VI a son fill Joan, 1493) “Lo dia següent, de matí , lo Rei tingué son consell” (<i>Tirant</i> , 19), “Lo segon, qui era divendres, de matí anam a missa” (44), “Lo dissabte per lo matí fon ajustat consell general de tots los estats” (44), “E lo dia següent, que era divendres, de matí , après la missa e l’ofici, anam a la ribera” (55)...		
Documentació altres llengües	“De mañana” (‘por la mañana temprano’, M. Moliner, DUE, <i>mañana</i>) “Por la mañana” (‘antes del mediodía o de hacer la comida llamada “de medio día”. Con frecuencia se alude con esta expresión a las primeras horas de ese espacio de tiempo’, M. Moliner, DUE, <i>mañana</i>)		
Traduccions del fragment	“Por la mañana, / las tres malvadas / desquartzadas / fueron sin tasa” (Or. 1732-34) “Iva a la mesa / mui grave y tiesa, / sienpre sin gana, / que de mañana / mucho se artava, / quando almorçava” (Or. 2446-49) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Fué, de madrugada, cada una de las tres convertida en cuartos” (Or. 1732-34) “Sentábase a la mesa, habiendo ya de mañana almorzado y comido” (Or. 2446-49) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Per lo matí, / de totes tres / feren quartés” (1732-34) “En Berenguer, / cognom Oller, / rei Pere el pres, / féu-ne quartés” (7195-98)</p>				
Fitxa Espill					
FE0205					
Vers primera ocurrència	1734	Vers darrera ocurrència	7198	Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Fer quarters --- Esquarterar				
Mot clau 1	Fer	Mot clau 2	Quarter		
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb derivat del substantiu				
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació dels sons [e] i [r].				
Definició	Trossejar el cos en quatre parts, amb una extremitat en cadascuna (Def. pròpia)				
Inserció en el text	Automatitzada				
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa.				
Documentació en català	<p>“E mentre menjava, ell tenia en sa mà un quarter de gallina” (Llull, GGL. <i>quarter</i>) “Per què jo man que estiguen ací en la manera que estan fins a demà, e après sien-ne fets quarters o posen-los per los camins” (<i>Tirant</i>, 41) “Que vull que sien fets quarters de la mia persona” (141)</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>“Por la mañana, / las tres malvadas / desquarterizadas / fueron sin tasa” (Or. 1732-34) “En Berenguer, / nombre de Oller, / el rey tomó, / con que se honró: / pagáronlo hartos, / que hizieron quartos” (Or. 7195-98) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Fué, de madrugada, cada una de las tres convertida en quartos” (Or. 1732-34) “Llamado Berenguer, y Oller de apellido; al cual el rey Pedro hizo prender y descuartizar” (Or. 7195-98) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	"E llur posada / fon derrocada, / i l'aplanaren, / sal hi sembraren" (1735-38)		
Fitxa Espill			
FE0206			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1738"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1738"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Sembrar de sal		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Sembrar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Sal"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició "de" + substantiu. Al·literació dels sons [s], [e] i [a].		
Definició	El derribar una casa y sembrar en ella sal, para que en su solar no naciera la yerba, es costumbre antiquísima (Chabàs). MiP tradueix i cita Chabàs. Escampar sal damunt el solar d'una casa, ciutat, etc., després d'enderrocar-la, com a càstig dels seus habitants i com a símbol de perpètua esterilitat (DCVB, <i>sembrar</i> ; a partir de la citació de l' <i>Espill</i>). Gonzàlvez modifica lleugerament DCVB.		
Inserció en el text	Formant una clàusula juxtaposada. S'hi presenta desautomatitzada, per raó de la rima. No hi ha sentit figurat sinó que remet a l'acció literal.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa.		
Documentació en català	"Tota la terra serà cremada amb sofre i coberta de sal; no hi sembraran res, ni res hi germinarà" (<i>Bíblia de Montserrat. Deuteronomi, 29.22</i>) "Durant tot el dia, Abimèlec va estar lluitant a la ciutat, la van prendre i van matar la gent que s'hi trobava. Després la van destruir i van sembrar-la de sal" (<i>Bíblia de Montserrat. Judges, 9.45</i>) "Que la ciutat fos cremada e destruyda e arada de sal" (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i> , 288; DCVB, <i>sal</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Luego su casa / la derribaron, / de sal sembraron" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y su mansión derruída, arrasada y sembrada de sal" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“E tots los cossos / tallats a trossos, / cent n’hi contaren” (1739-41)</p> <p>“Nunca del cos / sinó podrida, / trossos partida, / la’s despullava” (2408-11)</p> <p>“Puis en ampolla, / partida a trossos, / xafats los ossos, / fan-ne solsit” (8300-03)</p> <p>“D’ells fan menjar, / tallats a trossos, / a porcs e gossos / malignament” (9016-19)</p>
Fitxa Espill	
FE0207	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1740"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9017"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="04"/>
Forma canònica	A trossos
Mot clau 1	<input type="text" value="Tros"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu
Definició	Romput o tallat amb separació de les parts (DCVB, <i>tros</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Tallat o partit amb separació de les parts (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Modal. El narrador-protagonista conta com foren tallats els cossos de les tres dones que feien pastissos de carn humana.
Documentació en català	<p>“Los almugàvers van tantost traer la senyera de la host a troços” (Muntaner, <i>Crònica</i>, 134; DCVB, <i>tros</i>)</p> <p>Ø (<i>Facet, Lo Somni, Curial, Llibre de fra Bernat, Certamen S. Cristòfol, Tirant Història de la Passió, Lo Procés de les olives, Lo somni de Joan Joan, Vita Christi</i>)</p>
Documentació altres llengües	“A trozos” (‘expresión, quizás más frecuente que “a pedazos”, para indicar la manera de estar hecha, teñida, pintada, etc., una cosa que no lo está con uniformidad’, DUE, <i>trozo</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Los cuerpos todos, / por varios modos / despedaçados, / fueron sacados / (ciento contaron)”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“En cuanto a los cuerpos de los despedazados, se contaron hasta ciento”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Cent n’hi contaren / i els soterraren / en lloc sagrat” (1741-43) “Puis despenjada, / jorn de cap d’any / fon, en mal guany, / fora sagrat / tost soterrat / aquell seu cos” (4898-903) “Al lloc sagrat, / puis receptada, / ben castigada” (6144-46)</p>
Fitxa Espill	
FE0208	
Vers primera ocurrència	1743
Vers darrera ocurrència	6144
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Lloc sagrat
Mot clau 1	Lloc
Mot clau 2	Sagrat
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. D’origen bíblic.
Definició	Església o altre recinte dedicat al culte o beneït per a determinades cerimònies religioses: especialment, espai situat davant i al costat de l’església, on antigament es feien els enterraments dels fidels (DCVB, <i>lloc</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Espai situat davant i al costat de l’església, on antigament es feien els enterraments dels fidels (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Locativa, modalitzadora. El narrador vol donar a entendre que les despulles dels morts, dels quals la mare i les filles havien fet pastissos, pertanyien a persones honestes, per oposició a la malvestat de les dones.
Documentació en català	<p>∅ (<i>Facet, Lo Somni, Curial...Vita Christi</i>) “Prestament ixqueren de l’església e de lloc sagrat” (<i>Tirant</i>, 64), “Com l’Emperador lo véu mort, manà no fos soterrat en sagrat” (146), “E així morint, no poden ésser admeses en eclesiàstica sepultura ni en lloc sagrat soterrades” (211)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Ciento contaron: / los enterraron / luego en sagrado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “En cuanto a los cuerpos de los despedazados, se contaron hasta ciento, los cuales recibieron sepultura en tierra sagrada” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Dones malignes / moltes vegades / viu condemrades" (1752-54)		
Fitxa Espill			
FE0209			
Vers primera ocurrència	1753	Vers darrera ocurrència	1753
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Moltes vegades		
	Mot clau 1	Vegada	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + substantiu		
Definició	Sovint, amb freqüència (DCVB, <i>vegada</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Sovint, amb freqüència (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa, modalitzadora. Intensifica l'expressió de temps.		
Documentació en català	"Per açò que és amor sens temor moltes vegades " (Llull, <i>Fèlix</i> , DCVB, <i>vegada</i>) "Los hòmens, per diverses accidents, moltes vegades de pobre estat venen a ésser grans hòmens" (<i>Curial</i> , l.8), "E som estats fort prop moltes vegades de dir-ho a tu" (l.11)...		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Muchas, si, indignas / henbras malignas, / a montonadas / vi condenadas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Las mujeres, malignas, de las cuales vi condenar en muchas ocasiones: mil, desterradas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Més ne penjaven / que de raïms" (1756-57)		
Fitxa Espill	FE0210		
Vers primera ocurrència	1756	Vers darrera ocurrència	1756
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Penjar-ne més que de raïms		
	Mot clau 1	Penjar	Mot clau 2 Raïm
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + pronom adverbial + clàusula comparativa de superioritat ("Més que..."). Al·literació del so [e]. D'origen experiencial.		
Definició	Indica que se'n pengen moltes (de persones o coses) (Def. pròpia). DCVB, <i>raïm</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora de l'acció.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Y aún más colgaron, / qual suelen ubas / o llenan cubas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Vi colgadas en gran número, como racimos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Ab semblant joc / tots s'espantaven, / fugir cuitaven; / gens no es torbava, / ans acabava / sos malefics. / Porc ple de vicis, / un mal matí / son sanct Martí / ella trobà: / la pell lexà / per fer-ne bots" (1788-99)
Fitxa Espill	
FE0211	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1794"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1794"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	A cada porc li arriba son sant Martí
Mot clau 1	<input type="text" value="Porc"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Martí"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Canvi d'ordre per tematització. Al·literació dels sons [r], [s] i [n]. Esquema de correspondència: "A (tal cosa), (tal altra)".
Definició	Vol dir que a tot delinqüent li arriba l'hora d'expiar les seves culpes (MiP; erradament, diu que és una aplicació de la dita de Castella <i>A cada puerco le llega su San Martín</i>). Al <i>Repertori</i> , MiP anota l'entrada "Sant Martí (modisme)" i remet al v. 1796. Significa que a tothom li arriba la tongada de desgràcies o el moment d'haver de compensar amb dissorts les temporades que han tingut de felicitat (DCVB, <i>porc</i>).
Inserció en el text	Desautomatitzada. Aplicació personalitzada amb inclusió de complements ("ple de vicis", "un mal matí") i canvi de verb ("arribar" >> "trobar"), amb inversió del subjecte i l'objecte. Insertat com a conclusió final dels versos anteriors.
Funció discursiva	Argumentativa, a mode de conclusió del relat de la fetillera francesa..
Documentació en català	"A cada porc li arriba el seu Sant Martí" (PCC, P 2848; s'hi cita l' <i>Espill</i>) "A cada porc li ve el seu sant Martí" (DCVB, <i>porc</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Per sant Martí, mata el porc i enceta el vi" (DCVB, <i>porc</i>) "A cada porc li ve el seu sant Martí" (M. Conca, <i>Tesi doctoral</i> , 573)
Documentació altres llengües	"Para cada puerco ay su san Martín" (<i>Seniloquium. Refranes que dizen las viejas tras el fuego</i>) "A cada puerco viene su san Martín" (<i>Refr. fam. prov. glos.</i> , VI.4)
Traduccions del fragment	"Zurrón de vicios, /puerco, que en fin, / su San Martín / un dia llegó" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Pero, como a puerco lleno de vicios, una mala mañana llegó para ella su San Martín" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“En les companyes / e gents estranyes / que eren vengudes, / fem corregudes, / no ens hi trigam / que calcigam / tota llur terra. / Bé n’haja guerra / fa rei cortés! / Lo rei francés / me féu llarguesa:...” (1805-15)
Fitxa Espill	FE0212
Observació:	DeCat, <i>flota</i> , en no reconèixer el proverbi i en contra de les indicacions ortogràfiques del manuscrit, lliga el vers 1812 al fragment anterior, com si en fos l’acabament: “fem corregudes, / no’ns hi trigam / que calcigam / tota llur terra: / ben haja guerra!”
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1812"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1812"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Bé n’haja la guerra, que fa rei cortés --- La guerra que fa rei cortés, bona és
Mot clau 1	<input type="text" value="Guerra"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Rei"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració de relatiu adjectiva. Afirmació emfàtica: “Bé n’haja...”. Al·literació dels sons [e] i [r].
Definició	Indica que qui fa la guerra sota el comandament d’un rei lliberal o magnànim, en treu profit (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada. Amb supressió de l’article “la” i del connector de relatiu “que”, però l’oració cal continuar considerant-la de relatiu (mutilada per causa de la mètrica). Presència directa, com a citació sobreposada de reforç discursiu.
Funció discursiva	Modalitzadora. A través de la modalitat exclamativa es manifesten els sentiments del narrador identificant-se amb el proverbi, que aplica a la situació en què ell es troba.
Documentació en català	“Bé n’haja la guerra / que fa rei cortés” (<i>Refrans rimats</i> , 34-35)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“¡Bien aya guerra / que haze cortés / el Rey francés!” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¡Bien haya la guerra hecha por rey cortés!” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Ella es finà / entregament: / dos mil e cent / nobles de nau. / Ella paga-u / complidament: / delliurament, / tirà sa via” (1824-31)
Fitxa Espill	
FE0213	
Vers primera ocurrència	1827
Vers darrera ocurrència	1827
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Noble de nau
Mot clau 1	Noble
Mot clau 2	Nau
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic, no composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu
Definició	Moneda inglesa de oro de los siglos XIV y XV (Chabàs). Moneda d'or (...) originària d'Anglaterra, i ornada a l'un costat d'una nau (MiP). Moneda d'or que tenia en l'anvers la figura del rei d'Anglaterra en una nau (DCVB, <i>noble</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Deben de ser las monedas de oro acuñadas a partir de 1344 por Eduardo III (San Valero). Moneda d'or d'origen anglès que va circular per Aragó i Castella al segle XV (Carré 2006).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Denominativa, dintre d'una seqüència descriptiva. Al·ludeix a les monedes pagades com a rescat per la duquesa presonera.
Documentació en català	“Capsa en què avie un noble de la nau ” (doc. 1410; DCVB, <i>noble</i>) “En una caixa dins la cambra on lo dit deffunct dormia e finà ses derrés dies: <i>Primo</i> , sunch-cents vuytanta-tres florins d'or. <i>Item</i> , VII alfonsins. <i>Item</i> , tres nobles de nau... ” (Inventari dels béns del cirurgià Joan Vicenç, de Barcelona, fet el 22/02/1464 (Lluís Cifuentes, “L'obrador, la biblioteca i els béns de Joan Vicenç (1421-64)”) “E si ells vençien, los christians haguesen a hobeys als moros, e tots anys, la festa de sent Johan fessen ·C· ^M nobles de trahut” (<i>Guillem de Vâroich</i>) “Que si jo venç a tu, tendràs tota Anglaterra sota la mia potestat e senyoria, e em faràs de traüt dos-cents mília nobles cascun any” (<i>Tirant</i> , 13) “E lo Comte donà-li una roba de seda e cent nobles ” (<i>Tirant</i> , 14)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Y ella el rescate, / sin que se trate, / doblas dos mil / pagó gentil / cunplidamente, / y libremente / tomó su vía” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Ells se finiquitó integramente por dos mil y cien nobles de nave, que pagó con exactitud: ya libre entonces, fuése adonde quiso” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Cortesament / prenguí comiat” (1842-43) “De tots ensemps / pres comiat” (15672-73)</p>
Fitxa Espill	
FE0214	
Vers primera ocurrència	1843
Vers darrera ocurrència	15673
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Prendre comiat --- Acomiadar-se
Mot clau 1	Prendre
Mot clau 2	Comiat
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb derivat del substantiu
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Indica el fet de saludar abans d'anar-se'n (Def. pròpia). Acomiadar-se, dir adéu abans d'anar-se'n (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Precedida d'un adverbi modal, formant el sintagma verbal.
Funció discursiva	Asseverativa
Documentació en català	<p>“E, après que la dona hac un poc estat, pres comiat de son frare” (<i>Curial</i>, l.9)... “Anaren totes al castell per pendre son comiat” (<i>Tirant</i>, 3), “Lo Comte pres dolorós comiat d'ella” (4), “E de totes les altres dames pres comiat ab dolor inefable” (4), “Com foren al portal de la ciutat, los cavallers prengueren comiat” (22), “Com d'ella pres comiat volent anar a la casa santa de Jerusalem” (26) “E pres comiat del Rei e de tots los de la cort” (27), “E pres son comiat així del pare com de la mare” (27), “Lo Comte ermità pres comiat de tots” (27), “Pres comiat lo romà cavaller de l'Emperador” (34), “E prengueren comiat e tornaren-se a llur alleujament” (71), “E dat compliment a tot, lo cavaller pres comiat del Rei e de la Reina” (74)...</p>
Documentació altres llengües	<p>“Prendere commiato da qc.” (‘prendere permesso di allontanarsi, di partire’, N. Zingarelli, VLI, <i>commiato</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Y cortesmente / conboi me dió / y despidió” (Or. 1842-43) “...” (Or. 15672-73) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Me despedí cumplidamente” (Or. 1842-43) “Despedíme ya de todos ellos” (Or. 15672-73) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Cortesament / prenguí comiat, / ben cavalcat / ab cinc canees, / ab mes lliures / a la francesa" (1842-47)		
Fitxa Espill	FE0215		
Vers primera ocurrència	1847	Vers darrera ocurrència	1847
			Nombre d'ocurrències
			01
Forma canònica	A la francesa		
	Mot clau 1	Francès	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial de mode		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal (amb el substantiu <i>manera</i> elidit). Al·literació del so [a]		
Definició	Segons el costum que s'usa a França (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Modal		
Documentació en català	<p>"E sobre lo gesaran una jornea feta a la francesa" (<i>Tirant</i>, 117), "E les calces e lo capiró lligat a la francesa" (119), "Mirant a Tirant e a tots los seus molt ben vestits e abillats a la francesa" (119), "E així el portaren fins al lloc, on fon molt ben vestit a la morisca" (301), "E lo dit cavaller se mès en orde a la morisca en so d'alacaio" (414), "E molt ben abillats a la morisca, ab gran orde e gravitat de grans senyors..." (446), "En los seus pits portava un relluent carboncle, del qual del seu coll una madeixa d'or de fil tirat sostenia, e lligada a la francesa" (450)</p> <p>"A la manera judayca portava lo Senyor fimbries en los cantons del manto, que eren unes vetes de color celestial blaves" (<i>Lo Cartoixà</i>, II.8), "I ab adolorades paraules, a la manera judaica..." (IV.9)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Y acompañado / de seis canecas / con sus libreas / a lo francés" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Y salí montado, con cinco hacaneas con librea mía, a la moda de Francia" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Per mes jornades / fent matinades / e curt dinar, / per caminar / cuitadament, / molt cautament, / entre Gascunya / e Catalunya / passí els mollons” (1849-57)</p> <p>“Anar poràs, / per tes jornades / e nits contades / pus de quaranta, / fins a la santa / de Déu muntanya” (12984-89)</p>
Fitxa Espill	
FE0216	
Vers primera ocurrència	1849
Vers darrera ocurrència	12985
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Per les jornades (d'algú)
Mot clau 1	Jornada
Mot clau 2	
Tipus	Fórmula de transició en el relat
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + possessiu + substantiu. Al·literació dels sons [e] i [s].
Definició	A força de caminar (DCVB, <i>jornada</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 80, però no l' <i>Espill</i>). Caminant, anant a peu (Gonzàlvez). Indica que hi ha una el·lipsi de temps (Def. pròpia).
Inserció en el text	Automatitzada. Figura a l'inici de l'oració per tematització. Integrada perfectament al text.
Funció discursiva	Modal. Funciona com un recurs d'el·lipsi temporal en la narració.
Documentació en català	<p>“E per nostres jornades fom a la ciutat de Tortosa” (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i>, 376; DCVB, <i>jornada</i>)</p> <p>“E així, per ses jornades venc al monastir de Santa Caterina, en lo mont de Sinaí” (<i>Curial</i>, III.13)</p> <p>“E anaren tant per ses jornades, que arribaren a la ciutat de Londres” (<i>Tirant</i>, 39)</p> <p>“E per ses jornades, per terra e per amar, arribaren a la delitosa illa d'Anglaterra” (68)</p> <p>“Caminà tant per ses jornades per terra e per mar fins que fon davant lo rei d'Anglaterra” (80), “Tirant ab sos companyons per ses jornades caminaren tant que arribaren en la ciutat de Nantes” (98), “E tant caminà Tenebrós per ses jornades que pervengué on era Tirant” (100), “E per ses jornades arribaren al port de la mar” (100)</p>
Documentació altres llengües	“A grandes jornadas” (refiriéndose a la manera de ejecutar una cosa, con intensidad, para hacerlo muy rápidamente’, M. Moliner, DUE, <i>jornada</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Por mis jornadas, / con madrugadas, / sin descansar” (Or. 1849-51)</p> <p>“E ir podrás / por tus jornadas” (Or. 12984-85) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Por mis jornadas, madrugando y comiendo corto” (Or. 1849-51)</p> <p>“Podrás ir por tus jornadas” (Or. 12984-85) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“En lo celler / adulterava; / que trescolava / li dava entendre ” (1892-95) “Clavells, gingebre / los feia pendre, / dant-los a entendre / per la fredor / que la llavor / poquet impur / del marit llur / res no hi valia” (4552-59)
Fitxa Espill	
FE0217	
Vers primera ocurrència	1895
Vers darrera ocurrència	4554
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Donar a entendre
Mot clau 1	Donar
Mot clau 2	Entendre
Tipus	Col·locació
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + infinitiu
Definició	Indica que algú vol mostrar alguna cosa o fet (Def. pròpia). Fer entendre, fer veure clarament (DCVB, <i>entendre</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Fer semblant una cosa que no és (DCVB, <i>entendre</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Des d'antic es desenrotllà molt en català el grup fraseològic <i>donar</i> (o <i>dar</i> o <i>fer</i>) <i>entenent</i> (DeCat, <i>tendre</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Fer que algú crega una cosa (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Forma el nucli verbal d'una clàusula.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa de l'engany al marit per part d'una dona adúltera.
Documentació en català	“Vos suplich que'm vullau dir què és sperit e que'm doneu enteendre la immortalitat” (B. Metge, <i>Lo Somni</i> , l; DCVB, <i>entendre</i>) Posem que los dits moros fossen de Tuniç e de Bogia, axí com a vós han dat a entendre” (Capmany, <i>Memòries</i> , ll.76; DCVB, <i>entendre</i>) “Mas que ell l'amàs nunca lo hi donava entendre” (<i>Curial</i> , l.9; DCVB, <i>entendre</i>), “Emperò no li entenc donar la mia amor, sinó treballar en fer—lo prous e valerós donant—li entendre que l'am” (l.9), “Mas certes ara veurem com se captendran aquells que ho donen entendre a moltes” (l.27), “E donar-li entendre que es curava fort poc d'ell” (l.31), “Puis tots hi venien acordats, ell los donarà entendre que els fóra millor haver pau” (ll.82), “E Curial, sens falla, lo hi donaria bé entendre per obra” (ll.120), “E parlà-li llargament, donant-li entendre com lo marquès de Monferrat li havia tramès per aquesta raó aquells dos cavallers” (ll.121), “E dóna entendre que
Documentació altres llengües	“Dar a entender” (‘decirle una cosa a alguien encubierta o indirectamente’, M. Moliner, DUE, <i>entender</i>) “Dare a intendere” (‘fare credere, ingannare’, N. Zingarelli, VLI, <i>intendere</i>) “To give to understand” (D. Carbonell, DF, <i>entender</i>)
Traduccions del fragment	“Que en la bodega / adulterava / (que trasegava / ella fingía)” (Or. 1892-95) “La dava clavos, / gengibre, y luego / soplava el fuego, / dando a entender / que el no poder / ha conocido / ser el marido, / que no engendraba” (Or. 4552-59) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “La cual adulteraba en la bodega (ella decía que bajaba a trasegar el vino)” (Or. 1892-95), “Le suministraba clavo y jengibre, dándole a entender que, por causa de la frialdad, la simiente un tanto impura del marido no aprovechaba de nada” (Or. 4552-59) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“I de cert digna / de gran memòria” (1912-13)</p> <p>“En aquell jorn, / de cert, entorn / tres-centes lliures” (2281-83)</p> <p>“De cert pensau” (2305)</p> <p>“De cert vos dic” (2898)</p> <p>“De cert trobí” (3276)</p>
Fitxa Espill	<p>“De cert no us ment” (4288), “De cert vingué” (7110)</p>
FE0218	<p>“Aquell de cert / qui es féu tal mal” (7148-49),</p> <p>“De cert cometen / molta maldat” (9262-63)</p>
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1912"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9262"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="09"/>
Forma canònica	De cert
Mot clau 1	<input type="text" value="Cert"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial de mode
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició “de” + substantiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [e].
Definició	<p>Certament, en veritat (DCVB, <i>cert</i>, només recull les variants <i>Per cert</i> i <i>En cert</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>, és clar).</p> <p>MiP, al <i>Repertori</i>, recull l’entrada “De cert”, amb remissió a set de les recurrències de l’<i>Espill</i>.</p> <p>DeCat, <i>cert</i>, anota i documenta <i>Saber de cert</i>; no cita l’<i>Espill</i>.</p>
Inserció en el text	Precedida de la conjunció “i”
Funció discursiva	Connectiva, modalitzadora. Intensificadora de l’asseveració.
Documentació en català	<p>“E sabiatz de tot cert / que la primer fo / la belha d’en Sempsó” (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i>, 1091-93)</p> <p>“Segons que io entenc que sia, e de cert així és” (<i>Curial</i>, II.23), “E volen dir alguns que lo rei d’Aragó, hi serà, mas no es pot saber de cert” (II.35), “Sé de cert que Artemisia plorà com io” (<i>Curial</i>, III.70)</p> <p>“De tot cert séieu en perill de mort” (<i>Tirant</i>, 59), “E de tot cert aquest és fill de rei” (100), “De tot cert noves havem dels nostres cavallers” (134), “De tot cert ho faria” (146), “Car de tot cert jo no hi iré ni negú dels meus” (154), “Com sabessen de tot cert que tota aquella gent” (<i>Tirant</i>, 321; DCVB, <i>cert</i>), “De tot cert jo ferré en mig lo camp.” (339), “Car de tot cert jo tinc gran dubte” (343), “Diria de tot cert tu ésser lo més desconeixent cavaller del món” (<i>Tirant</i>, 357)</p>
Documentació altres llengües	<p>“De cierto” (‘con seguridad’, M. Moliner, DUE, <i>cierto</i>)</p> <p>“Senza dubbio” (‘certamente’, N. Zingarelli, VLI, <i>dubbio</i>)</p> <p>“Without doubt” (D. Carbonell, DF, <i>duda</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“No menos digna / desta memoria” (Or. 1912-13)</p> <p>“Estos enfados / muchos ducados / me consumieron” (Or. 2281-83)</p> <p>“--” (Or. 2305), “Dios es testigo / de lo que digo” (Or. 2898),</p> <p>“Dichoso hallé” (Or. 3276), “--” (Or. 4288)</p> <p>“De cierto fue” (Or. 7110), “--” (Or. 7148) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Merecedores, en verdad, de gran recordación” (Or. 1912-13)</p> <p>“Gasté a buen seguro, en aquella ocasión, más de trescientas libras” (Or. 2281-83)</p> <p>“¡Ya podéis pensarlo!” (Or. 2305) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"E presomint / fos fill bastart, / anava en part / les dents croxint" (1924-27)		
Fitxa Espill			
FE0219			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1926"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="1926"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Anar en (tota) part		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Anar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Part"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu		
Definició	Anar pertot arreu (Def. pròpia). Anar d'ací d'allà, de part y altra (MiP). Anar arreu, anar amunt i avall (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, amb possible elisió d'un dels components, per mor de la mètrica.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la queixa de la dona, en indicar que l'expressa pertot arreu.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Como de parto / gimiendo harto, / los dedos suena" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Íbase apartando, haciendo rechinar los dientes" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"E presomint / fos fill bastart, / anava en part / les dents croxint" (1924-27)		
Fitxa Espill	FE0220		
Vers primera ocurrència	1927	Vers darrera ocurrència	1927
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Cruixir les dents		
	Mot clau 1 Cruixir	Mot clau 2	Dent
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic, no composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Per la contrarietat de l'aparició del que creya fill bastart del seu marit (MiP). Es diu principalment en el sentit de fer amb la boca manifestacions de ràbia (DCVB, <i>cruixir</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Batre les unes contra les altres per tremolor de fred, de por o altra convulsió (DCVB, <i>dent</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>crit</i> , la cita a l' <i>Espill</i> . Fer sonar amb un seguit de petits sorolls pel fregadís de les dents per ràbia, tensió, etc. (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre dels components.		
Funció discursiva	Modalitzadora, indicant com la dona del parent acceptava, rondinant, la presència del narrador.		
Documentació en català	<p>"L'injust, quan ho veu, es consumeix, i estreny les dents d'indignació" (<i>Biblia de Montserrat. Salmes</i>, 111.10), "A pauc sentí'm cruixir les dents" (Bernat Serradell, <i>Testament</i>), "E los peccadors o contrestadors, veents-ho, se'n dolran e's vexeran mostrant llur intrínsecha furor ab estrenyiment de llurs dents" (<i>Letra Reyals Custums</i>)</p> <p>"Ab los cabells eriçats, croixint les dents, tanquen e estrenyen los punys" (<i>Curial</i>, III.23), "E los peccadors o contrastadors, veent-ho se dolran, e ab ira cruel mostraran la intrínseca furor ab estrenyiment de llurs dents" (<i>Tirant</i>, 143)</p> <p>"Hi cruxiran les dents de ira e indignacó terrible contra los turments que eternament los crucien", "Hi lançar-los han a les eternes flames, hon hi aurà plor hi cruximent de dents", "Seran lançats en les eternes flames, hon cruxiran les dents", "Allí haurà plor e cruximent de dents" (<i>Lo Cartoixà</i>, II.1, II.1, II.23, III.32)</p> <p>"Xerricar les dents" (PCC, D 175; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües	"Rechinarle los dientes a alguien" ('ser víctima de un acceso de rabia o cólera', DUE, <i>diente</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"Como de parto / gimiendo harto, / los dedos suena" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Íbase apartando, haciendo rechinar los dientes" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“E presomint / fos fill bastart, / anava en part / les dents croxint, / e dix bonint: / ”Quin Déu vos sal! / Tenim hostel / de llits fornit?...” (1924-31)
Fitxa Espill	
FE0221	
Vers primera ocurrència	1929
Vers darrera ocurrència	1929
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Déu vos salv!
Mot clau 1	Déu
Mot clau 2	Salvar
Tipus	Fórmula de salutació
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + pronom + verb. Monosil·labisme. Ironia.
Definició	La frase <i>Déu vos sal</i> equival a la salutació <i>Déu vos quart</i> (MiP). Expressió arcaica per a saludar (DCVB, <i>Déu</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Fórmula de salutació respectuosa (DCVB, <i>salvar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Fórmula de salutació o benedicció (DeCat, <i>salvar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Crit de queixa per un comportament amb el qual no s'està d'acord (Gonzàlvez; error en la definició i en el fet de dir que DCVB no l'enregistra).
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de l'indefinit “quin”, formant una oració exclamativa. Introduïda mitjançant el verb de dicció “dix”.
Funció discursiva	Modalitzadora, manifesta l'estat d'ànim de l'emissor, de manera que el vers sencer sembla voler expressar el plany irònic de la dona: ‘quin bé de Déu ens és vingut a casa! quina sort ens ha caigut damunt!’, referint-se a l'arribada del fillol de son marit, que per a ella significa una desgràcia.
Documentació en català	“E vengren e dixeren-nos: Déu vos sal” (Jaume I, <i>Llibre dels fets</i> , 29; DCVB, <i>Déu</i>) “Déus vos sal, Na donzella” (St. Vicent, <i>Sermons</i> ; DeCat, <i>salvar</i>) “Venc a la font una dona per pohar de la font aygua, e pensà's que fos juheu, e no dix --Déu vos salv” (St Vicent, <i>Sermons</i> ; DeCat, <i>salvar</i>) “Déu te sal, plena de gràcia; lo Senyor és ab tu; beneyta est tu en les dones” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.5) “Que Déu vos salve, Mare mia” (<i>Vita Christi</i> , 288; DCVB, <i>salvar</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“¡Que lindo don!” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¡Qué lindo Dios-os-guarde!” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Cinc cavalcans / orats, galants, / esplugabous" (1933-35)		
Fitxa Espill	FE0222		
Vers primera ocurrència	1935	Vers darrera ocurrència	1935
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Esplugabou		
	Mot clau 1	Esplugabou	Mot clau 2
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de verb + substantiu		
Definició	Espulga bueyes, nombre que se da al chorlito común, ave de la Albufera (...). Roig lo usa aquí en el sentido despectivo que le da su etimología (Chabàs). En aquest passatge té'l mateix significat ab que a Castella es diu <i>cabeza de chorlito</i> a la persona arrauxada i de poc seny (MiP). Aplicat despectivament a certs homes galants (DCVB, <i>esplugabou</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant part d'una seriació d'adjectius.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora del menyspreu de la muller del cavaller envers els visitants.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Cinco araganes, / moços galanes / de otra nación" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Cinco cabalgantes follones y ganapanes de marca" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Com a lleona / ella em mirava” (1948-49) “E com llops miren” (9703)</p>
Fitxa Espill	
FE0223	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1948"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9703"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Mirar com un lleó --- Mirar com un llop
Mot clau 1	<input type="text" value="Mirar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Lleó"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”). D'origen als bestiaris.
Definició	Mirar d'una forma amenaçadora (Def. pròpia). Mirar ferotgement (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora de la qualitat de mirar, de la vigilància que la dona del parent exerceix sobre el protagonista.
Documentació en català	∅
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Como leona / me contemplava” (Or. 1948-49) “Lobas engañan / porque así miran” (Or. 9703) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Me miraba ella como una leona” (Or. 1948-49) “Y miran como los lobos” (Or. 9703) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Ab raó troba, / per les edats / e volentats / tan variades, / colps, bocinades, / la vella enterca” (1195-1200)</p> <p>“Pares bé els crien, / ab raó els baten” (9524-25)</p> <p>“La mal dreçada / roman en sec: / qui es clou son rec, / son portell tanca, / l'aigua li manca / ab gran raó” (14760-65)</p>
Fitxa Espill	<p>“Lloc pus dispost / en tots no viu: / ab raó es diu / "del cel la porta"” (15702-05)</p> <p>“Bé fon irat / ab gran raó / l'antic baró / duc Moisès” (15918-21)</p>
FE0224	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"Ella m'envia / la corredora, / gran ralladora, / entrametent , / puntacorrent / i ben revessa" (1992-97)		
Fitxa Espill	FE0225		
Vers primera ocurrència	1995	Vers darrera ocurrència	1995
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Entremetent		
	Mot clau 1	Entremetent	Mot clau 2
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de preposició + verb		
Definició	Afincaadís, que es posa en negocis d'altri, oportunament o inoportuna (DCVB, <i>entremetent</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>metre</i> , diu que "el val. <i>entremetent</i> ja no és el mateix [que l' <i>entrometido</i> castellà], car té sentit laudatori; Valor i Giner me'n donen l'exemple: "és un agent comercial molt <i>entremetent</i> "", però no hi cita l' <i>Espill</i> ."		
Inserció en el text	Automatitzada, en una sèrie d'epítets de la dona.		
Funció discursiva	Modalitzadora, emfasitzant la condició gens fiable de la corredora.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Grande parlara, / entremetida, / vieja entendida, / de gentil habla" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Muy burlona y entrometida, hembra de empuje y de armas tomar" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Ella m’envia / la corredora, / gran ralladora, / entrametent, / puntacorrent / i ben revessa” (1992-97)</p> <p>“Mas era làbil, / puntacorrible / ab mi terrible/ e desamable” (4494-97)</p>
Fitxa Espill	
FE0226	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="1996"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4495"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Puntacorrent -- Puntacorrible
Mot clau 1	<input type="text" value="Puntacorrent"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Mot compost
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de substantiu + adjectiu
Definició	Persona que obra precipitadament, massa de pressa, sense mesura (DCVB, <i>puntacorrent</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i> ; no s’hi recull la variant <i>Puntacorrible</i>). Gustà (1978, <i>glossari</i>) defineix <i>puntacorrible</i> com a ‘enformador’.
Inserció en el text	Automatitzada, en una sèrie d’epítets de la dona.
Funció discursiva	Modalitzadora, emfasitzant la condició gens fiable de la corredora.
Documentació en català	∅
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Grande parlera, / entremetida, / vieja entendida, / de gentil habla” (Or. 1994-97)</p> <p>“Aunque era hàbil / y mui posible: / era terrible / y desamable” (Or. 4494-97) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Muy burlona y entrometida, hembra de empuje y de armas tomar” (Or. 1994-97) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“En dot ha trenta / milia sous, / en timbres nous , / tots en moneda” (2010-13) “Al pagament, / lo llur marit, / emmalaltit, / florins vells tria, / ella els camvia: / baratarà / e comprarà / timbres trencats, / estisorats, / nachcís e mals, / falsos reals / sabudament” (8220-31)
Fitxa Espill	
FE0227	
Vers primera ocurrència	2012
Vers darrera ocurrència	8227
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Timbre nou
Mot clau 1	Timbre
Mot clau 2	Nou
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic, no composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu
Definició	Moneda que valia diez sueldos valencianos. No aparece hasta 1445 (Chabàs). MiP cita Chabàs. Moneda d'or (timbre d'Aragó o de Perpinyà) manada encunyar per Joan I en 1394, i una altra (tiimbre de València) creada per Anfós V en 1426, les quals s'anomenaven <i>timbres</i> perquè portaven gravat l'escut reial (DCVB, <i>timbre</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Moneda d'or encunyada durant el regnat d'Alfons el Magnànim (Carré 2006).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Denominativa, dintre d'una seqüència descriptiva.
Documentació en català	“Després dels batiments començats els anys 1417-1418, la novetat més gran que hi ha a la moneda valenciana és la creació del <i>timbre</i> o reial d'or (1426)” (F. Mateu i Llopis, <i>El florí d'or d'Aragó</i> , València, 1937, p. 31)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“De dote treinta / mil y más tiene: / en oro viene / todo y moneda” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Trae en dote treinta mil sueldos de timbres nuevos, todos en moneda” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Que en demanàs / aquella tia / qui el trametia / jo de consell " (2022-25)		
Fitxa Espill	FE0228		
Vers primera ocurrència	2022	Vers darrera ocurrència	2022
			Nombre d'ocurrències
			01
Forma canònica	Demandar de consell		
	Mot clau 1		Mot clau 2
	Demandar		Consell
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició "de" + substantiu		
Definició	Requerir l'opinió d'altri sobre un afer propi (Def. pròpia). Preguntar a algú quin parer té sobre un assumpte (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb inclusió d'altres elements entre els dos constituents		
Funció discursiva	Asseverativa		
Documentació en català	<p>"Demanà de consell tots los prelats" (doc. 1310; DCVB, <i>demanar</i>) "Com Tirant demanà de consell a un rei d'armes sobre la lletra del senyor de les Vilesermes" (<i>Tirant</i>, 63), "Vos demane de consell perquè só cert que sou pràctic entre reis" (63), "Parlà ab molts mariners demanant-los de consell si seria possible que..." (99), "Lo Capità féu ajustar tots los grans senyors, e demanà'ls de consell d'aquest fet" (142), "Com Tirant demanà de consell als grans senyors del seu camp" (151), "E d'açò lo Rei ne demanà de consell a alguns dels seus cavallers" (313)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Si yo quisiese / que la pidiese / luego a su tía, / que es quien la enbía" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Que me informase y tomase consejo de aquella tía que la enviaba" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Arrunça el nas, / cabotejant / e morrejant” (2074-76) “Cascuna torça / a l’orde el nas” (5392-93)</p>
Fitxa Espill	
FE0229	
Vers primera ocurrència	2074
Vers darrera ocurrència	5392
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Arronsar el nas -- Tòrcer el nas
Mot clau 1	Arronsar
Mot clau 2	Nas
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [a] i [s].
Definició	Fer un moviment amb la cara per demostrar disgust o irritació (DCVB, <i>arronsar</i> ; s’hi consideren sinònimes <i>Arrunsar les celles</i> i <i>Arrunsar el nas</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i> , 2074, el <i>Somni JJ</i> i a la <i>Vita Chr.</i>). DCVB, <i>nas</i> i <i>arrufar</i> , en dóna una definició anàloga però no hi cita cap obra. Rebutjar una cosa, mostrar-se irrespectuós amb una cosa (Gonzàlvez). Manifestar disgust amb gestos (Def. pròpia).
Inserció en el text	Automatitzada, formant una clàusula, seguida d’altres.
Funció discursiva	Modalitzadora, donant a entendre els gustos desagradables de la persona que s’hi descriu.
Documentació en català	<p>“E per ventura no m’haguéran ací ronsat lo nas” (<i>Curial</i>, ll.137), “E, ronsant un poc lo nas, allargant e voltant los llavis, fa aparès que no oja, així com serp sorda” (ll.145) “Fins que Raó dix, arrunçant les celles” (<i>Somni JJ</i>, 2537; DCVB, <i>arronsar</i>) “Altera’s tot, arrunçant la cella” (<i>Vita Chr.</i>, 119; DCVB, <i>arronsar</i>) “Lo rey, oyda la supplicació e resposta feta per los consellés, començà fortment arronçar lo nas e metre lo peu en lo strep” (<i>Fi del Comte d’Urgell</i>; DeCat, <i>arronsar</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	“Hacer ascos (a algo)” (‘mostrar repugnancia afectada, nimia o noña hacia ello’, DUE, <i>asco</i>). DUE, <i>nariz</i> , no hi anota cap locució equivalent.
Traduccions del fragment	<p>“Dello hizo asco, / cabeceando / y ocicando” (Or. 2074-76) “Cada una tuerça / la cara al orden” (Or. 5392-93) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Encogió ella el hocico, cabeceando y refunfuñando” (Or. 2074-76) “Que cada una tuerza la nariz a la Orden” (Or. 5392-93) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Vestir no ho vol, / diu que du dol; / no hi veu brocat, / de vellutat / hi fall faldetes, / tot par robetes / de criatura, / falsa costura / e mal tallat, / pijor forrat" (2079-88)		
Fitxa Espill	FE0230		
Vers primera ocurrència	2086	Vers darrera ocurrència	2086
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Falsa costura		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Costura	Falsa	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu		
Definició	<p>Consisteix en dos cosits verticals i paral·lels fets tot al llarg d'un doblec que es fa enmig d'un pany de vela de barca per disminuir-ne la superfície (Mall.) (DCVB, <i>costura</i>)</p> <p>Consisteix en dos cosits verticals i paral·lels fets tot al llarg d'un doblec que es fa enmig d'un pany de vela de barca per disminuir-ne la superfície; per extensió, roba petita (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. En un cotext on el protagonista conta el menyspreu que fa la dona de tots els vestits que ell li ha procurat.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"¡Que mal cosido / está el vestido!" / ¡Que mal cortado, / peor aforrado!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Mala costura, peor corte y forros pésimos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Falsa costura / e mal tallat, / pijor forrat” (2086-88) “Quant mal dinar / pijor sopar...!” (2581-82)
Fitxa Espill	
FE0231	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2087"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2581"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Anar de mal en pitjor
Mot clau 1	<input type="text" value="Anar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Mal"/>
Tipus	Locució verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma preposicional + sintagma preposicional. Esquema fràsic “de... en...”, amb el segon mot intensificant el primer.
Definició	Passar d'una situació dolenta a una altra de més dolenta (Def. pròpia). Anar pitjorant (DCVB, <i>pitjorr</i> ; no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l' <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Desautomatitzada. Emboscada: la locució només hi és evocada per l'aparició dels mots <i>mal</i> i <i>pitjor</i> , afectant una acció de successió o derivació.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la qualitat de dolenta de la dona, que tot ho veu malament.
Documentació en català	“Ço que fa és mal, e ço per què'u fa pigor” (F. Eiximenis, <i>Terç</i> , 137) “Ans tot dia cau de mal en pijor” (F. Eiximenis, <i>Dotzè</i> , 689) “Lo senyor avar tostemps va de mal en pigor” (F. Eiximenis, <i>Dotzè</i> , 636) “Far mal e dir pigor!” (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora...</i> , 180) “La Güelfa malament se mès a taula e pijor sopà” (<i>Curial</i> , l.30), “Ans tots temps de mal en pijor vages” (ll.99), “Veig que son fet irà de bé en millor” (ll.118), “Passava mals jorns e pijors nits” (ll.98) “Que si ells venint mal feyen, pijor feya lo Senyor que les curava” (<i>Lo Cartoixà</i> , ll.38) “Però ells mal la entenien i pijor la obraven” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.4) “Mal dia, mala hora e mal signe fon aquell quan jo el fiu fer e pijor com lo us doní” (<i>Tirant</i> , 64), “Eixiu d'un mal e donau en altre” (68)... “Anar de mal en pitjor” (PCC, M 238; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“De mal en peor” (‘cada vez peor con cada cambio que se hace u ocurre’, DUE, <i>mal</i>) “Di male in peggio” (‘sempre peggio’, VLI, <i>male</i>) “From bad to worse” (D. Carbonel, DF, <i>bad</i>) “Aller de mal en pis” (DFC, <i>pis</i>)
Traduccions del fragment	“¡Que mal cosido / está el vestido!” / ¡Que mal cortado, / peor aforrado!” (Or. 2086-88) “Tal vez rabiando, / comida buena / ni buena cena / jamás hallé” (Or. 2581-82) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Mala costura, peor corte y forros pésimos” (Or. 2086-88) ¡Cuanta mala comida tuve y peor cena, callando y soportando siempre!” (Or. 2581-82) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Cert l'esperar / fon joc de falles " (2100-01)		
Fitxa Espill	FE0232		
Vers primera ocurrència	2101	Vers darrera ocurrència	2101
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Joc de falles		
	Mot clau 1 Joc	Mot clau 2	Falla
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic; passa d'un àmbit concret a un de general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Figuradament, situació adversa per manca de previsió (Def. pròpia). En el juego de naipes ocurre cuando por no poder seguir el palo del contrario, se juega triunfo (Chabàs). Cas del joc de cartes, en què, per no poder matar amb carta del mateix coll del contrari, es juga trumfo (DCVB, <i>falla</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Cosa molt aparatosa que no produeix cap resultat (Gonzàlvez; definició incorrecta).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant l'atribut del verb "ser".		
Funció discursiva	Modalitzadora. Manifesta com el personatge narrador qualifica la seva actuació davant l'estranya actitud de la dona amb qui s'ha casat.		
Documentació en català	"Tu no te'n sents ni ous la gran remor / que les gents fan detraç tu, e grans rialles: / no pots res far que no torn joc de falles " (Arnau d'Erill, citat per J. Coromines, <i>DeCat, riure</i>) "Foc d'encenalls" (PCC, F 1201; s'hi cita l' <i>Espill</i> , amb lectura errònia: Farnés posa "foc de falles" en compte de "joc de falles", que és la lliçó del manuscrit). MiP fa la mateixa errada que PCC. "Anar de fallanca" ('en les cartes, jugar sense trumfo, arriscant-se a perdre', usat a Beneixama; no recollida al DCVB)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"O el esperarlo / fue como agallas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Pero el esperar acabó como juego de bobos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Mai per jamás / rebí el promés” (2123-24)</p> <p>“Mai per jamás / ne pot exir” (5916-17)</p>
Fitxa Espill	
FE0233	
Vers primera ocurrència	2123
Vers darrera ocurrència	5916
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Mai per jamás -- Mai per mai
Mot clau 1	Mai
Mot clau 2	Jamés
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + preposició + adverbi. Repetició de mots sinònims. Hipèrbole. Al·literació dels sons [m], [a] i [e].
Definició	Indica una temporalitat il·limitada que s'aplica a un fet inassolible (Def. pròpia). Mai del món, cap vegada (DCVB, <i>mai</i> , <i>Mai per mai</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>més</i> , registra <i>Mai per mai</i> com un reforçament de <i>Mai més</i> , però no cita l' <i>Espill</i> . Mai de la vida, cap vegada o en cap temps (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, formant part del sintagma verbal.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la negació.
Documentació en català	<p>“Repose lo sol davall l'habitable terra, e nunca jamás en nostra vista los seus daurats cabells estenga” (<i>Tragèdia Caldesa</i>)</p> <p>“Trobí'm en servitud d'aquest cavaller, que nunca jamás jo l'hagués conegut” (<i>Tirant</i>, 74)</p> <p>“Que nunca may en vos cabre podia / aquell defalt que ·ls altres ensutsia” (Jeroni Fuster, <i>Obra sacratíssima concepció</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Nunca jamás” (‘forma enfática de “nunca”, DUE, <i>nunca</i>)</p> <p>“Never again” (D. Carbonell, DF, <i>nunca</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Con lo qual yo / no vi cunplido / lo prometido” (Or. 2123-24)</p> <p>“Jamás por eso / puede salir” (Or. 5916-17)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Así es que jamás recibí lo prometido” (Or. 2123-24)</p> <p>“No logra ya, por nunca jamás, escaparse” (Or. 5916-17)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Haguí'm begut / ja les adives / a mi nocives / al cos i bossa" (2128-31)		
Fitxa Espill	FE0234		
Vers primera ocurrència	2128	Vers darrera ocurrència	2128
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Beure's les adives		
	Mot clau 1	Beure	Mot clau 2 Adives
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + sintagma nominal. Al·literació dels sons [e] i [s].		
Definició	Beure's la supuració d'una inflamació de la gola; metafòricament, haver-se equivocat o deixat enredar i haver-ne de suportar les conseqüències amargues (Def. pròpia). Lo usa metafòricament Roig para expresar la amargura que tuvo que sufrir (Chabàs). <i>Beure's les adives</i> és aquí dit en sentit figurat: mossegar-se la llengua, enviar-se la saliva, callar, suportar pacientment un afront (MiP, citant Lluís Faraudo).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la inclusió de l'adverbi "ja".		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora dels perjudicis que comporta al narrador-personatge el fet d'haver-se equivocat en la muller que tria.		
Documentació en català	<p>"Tu est dret mul, per ço't beus les adives" (Arnau d'Erill, <i>Cançoner Univ. Saragossa</i>; DCVB, <i>adives</i>). DCVB cita l'<i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.</p> <p>"Puix, per a guarir-li aquelles adives, / no li satisfà lo vostre consell" (<i>Procés olives</i>, 303-04)</p> <p>"Traent ab l'assot d'aquell les adives" (<i>Procés olives</i>, 500)</p> <p>"Faran restar moix lo vostre eriçó, / traent-vos del fondo les fondes adives, / per molt que del gat vullau fer lleó" (<i>Procés olives</i>, 1330-32)</p> <p>"Que, puix que no els hi han untats / d'oli d'olives, / li han cregut tant les adives, / que és bé mester / que hi mostre Déu tot son poder" (<i>Somni JJ</i>, 2941-45; DCVB, <i>adives</i>)</p> <p>"De males adives prec Déu te comprenge" (<i>Brama</i>, 235)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Ya havia bevido / la purga toda / de aquella boda / dura y esquivia / sienpre nociva / en qualquier cosa" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Pero con ello me hube sorbido hasta los lamparones, con gran menoscabo de mi cuerpo y de mi bolsa" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Ab tots parlera, / la llengua asida; / ab mi cosida, / com si fos muda" (2137-40)		
Fitxa Espill	FE0235		
Vers primera ocurrència	2139	Vers darrera ocurrència	2139
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Cosir-se la llengua --- Cosir-se la boca		
	Mot clau 1 Cosir		Mot clau 2 Boca
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + sintagma nominal		
Definició	Imposar-se el silenci, guardar-se de parlar (DCVB, <i>cosir</i> , <i>cosir-se la boca</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). No parlar, no dir ni pruna (Gonzàlvez, <i>tenir la llengua cosida</i>)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, formant un joc de contrastos.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora del significat gràcies a la comparança que s'hi afegeix.		
Documentació en català	"Tres agulles roba. / I cus-te ab l'una la roba / i ab les altres dos la boca" (A. Martí Pineda, <i>Consells i bons avisos</i> ; DCVB, <i>un</i>) "Com s'apaciguà la cosa y es cosiren tots la boca" (L. Galiana, <i>Rond. rond.</i> ; DCVB, <i>cosir</i>)		
Documentació altres llengües	"Coserse la boca" ('callar la boca', M. Moliner, DUE, <i>coser</i>)		
Traduccions del fragment	"Alegremente / de todo hablava; / conmigo estava / como una muda" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Con todo el mundo, parlera y de lengua fácil...; pero, conmigo, cosida de boca como si fuera muda" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE Fitxa Espill <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">FE0236</div>	<p>“Ab tots parlera, / la llengua asida; / ab mi cosida, / com si fos muda” (2137-40) “E per les sendes / feien-li lloc, / com si fes joc / mestre Corà” (2624-27) “Com si fos roca, / menys se’n movia” (3032-33) “Huetaviar, / lo seu riu blanc, / com si fos fang / o munt de fems, / en antic temps, / la dissipà / e derribà” (7288-94)</p>
Vers primera ocurrència <input type="text" value="2140"/> Vers darrera ocurrència <input type="text" value="7290"/> Nombre d'ocurrències <input type="text" value="04"/>	
Forma canònica	<input type="text" value="Com si"/>
Mot clau 1 <input type="text" value="Com"/> Mot clau 2 <input type="text" value="Si"/>	
Tipus	<input type="text" value="Locució conjuntiva (comparativa)"/>
Recursos lingüístics i retòrics	<input type="text" value="Adverbi + conjunció. Monosil·labisme."/>
Definició	De la mateixa manera que (DCVB, <i>si</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Introdueix frases comparatives hipotètiques, en què es fa una comparació amb una acció o un fet que no és real (Gonzàlvez).
Inserció en el text	<input type="text" value="Automatitzada. Invariable."/>
Funció discursiva	<input type="text" value="Connectiva. Introdueix una clàusula comparativa."/>
Documentació en català	“La ciutat féu fer professó solemne com si fos dia de Corpore Xristi (doc. 1479; DCVB, <i>si</i>) “Em segaren amb tal serra / qual mai sentí, / com si fos un sarraí / o renegat” (<i>Col·loqui dames</i> , 844-47) “Han així per fruita com si eren figues o préssecs” (<i>Lo Somni</i> , III.15)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Alegremente / de todo hablava: / conmigo estava / como una muda” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Risueña y halagadora con todo el mundo, parlera y de lengua fácil no estando yo presente: pero conmigo, cosida de boca como si fuera muda” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Oi, per ma fe, / no plor per res” (2146-47)</p> <p>“Crec, per ma fe, / tot ho llançava” (2974-75)</p> <p>“Millor venguda / e més amada, / d’ell acceptada / fuí, per ma fe!” (4348-51)</p>
Fitxa Espill	
FE0237	
Vers primera ocurrència	2146
Vers darrera ocurrència	4351
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Per ma fe!
Mot clau 1	Fe
Mot clau 2	
Tipus	Fórmula expressiva
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + determinant possessiu + substantiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [e].
Definició	<p>Fórmula de jurament o d’afirmació rotunda i emfàtica, equivalent a “en tota veritat” (DCVB, <i>fe</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>, 2146, i el <i>Tirant</i>, 110).</p> <p>Fórmula de jurament o d’afirmació rotunda i emfàtica, equivalent a “en tota veritat” (Gonzàlvez)</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de la interjecció “oi”, que li dóna un caràcter més emfàtic. Presència directa, falca sobreposada al text subjacent.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora de la veracitat de l’afirmació de l’emissor.
Documentació en català	<p>“Per me fe, vos pux dir / que may fuy ten pagatz” (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i>, 2921-22)</p> <p>“Per ma fe, és gran dan de tot lo món que aquest no n’és senyor!” (<i>Curial</i>, l.23), “Per ma fe, açò io no he sabut fins ara” (l.28), “Per ma fe, io em tenc per dit que lo cavaller hage ben ferit de la sua espasa” (l.33), “Curial, no sospirar, car per ma fe no n’havets raó” (l.41), “Car, per ma fe, io em tenc per molt obligat a vós” (ll.9), “Ara, per ma fe, vós vindrets o per grat o per força” (ll.11)...</p> <p>“Per la mia fe —dix lo Rei—, molt hauré singular plaer de veure-ho” (<i>Tirant</i>, 10), “Per la mia fe —dix lo Rei ermità—, per açò no restarà la batalla” (17), “Per ma fe —dix la Comtessa—, senyor, vostre consell no em par bo ni bell per a mi” (21)...</p> <p>“E vós, per vostra fe, scriuiu-nos lo que sobre açò vos haurà respost Sa Santedat” (Lletra del cardenal Joan de Borja, el Major, a Joan Marrades, 12/5/1494)</p>
Documentació altres llengües	“A fe mia” (‘expresión usada para asegurar una cosa’, DUE, <i>fe</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Bien, por mi fe, / ¡no tengo nada!” (Or. 2146-47)</p> <p>“Creo, por mi fe, / que lo arrojaba” (Or. 2974-75)</p> <p>“Mui bien venida / y más amada, / dél estimada / fui, por mi fe” (Or. 4348-51) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Os digo de verdad que no lloro por nada” (Or. 2146-47)</p> <p>“Si bien creo, a la verdad, que lo tiraba” (Or. 2974-75)</p> <p>“Fuí por él, a fe mía, mejor recibida y más amada y bienquista” (Or. 4348-51) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Oi, per ma fe, / no plor per res” (2146-47) “E més que més, / si vol crieu / lo que parreu, / per res no hu fésseu” (6010-13)</p>
Fitxa Espill	
FE0238	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2147"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6013"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Per res
Mot clau 1	<input type="text" value="Res"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial de mode
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + pronom indefinit. Monosil·labisme. Al·literació dels sons [e] i [r].
Definició	Per cap causa, de cap manera, en absolut (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la negació.
Documentació en català	<p>“Car per res del món no el lleixaria” (<i>Curial</i>, l.18), “E per res no poria a present pensar en això” (l.37)...</p> <p>“Jo per res no hi daria lloc” (<i>Tirant</i>, 57), “No el vos volguera haver donat per cosa en lo món” (67), “E los jutges del camp digueren que no rompien per res les ordinacions del camp” (71), “E per ço aquesta honor no la lleixaria per res que no la rebés” (78) “E venguts, digueren que per res fer no es poria” (80), “E per cosa en lo món no deixaria mon clam e demanda” (81)...</p> <p>“Per res no vullau venir a les proves” (<i>Procés olives</i>, 452) “l aquest capítol per res io / negar no el gose” (<i>Somni JJ</i>, 1354-55) “Per res al món ja no són bones / per a sonar” (<i>Somni JJ</i>, 2907-08)</p>
Documentació altres llengües	“Por nada” (‘de ningún modo’, ‘por muy poco motivo’, DUE, <i>nada</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Si le escuchais, / quanto oireis / jamás lo hareis, / que es rematar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y con mayor motivo si pretendiera que criaseis lo que diereis a luz: por nada del mundo lo hicieseis” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Dix: ‘Bé em fartau! / Per què em matau? / Llexau-me estar! ” (2149-51)		
Fitxa Espill			
FE0239			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2151"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2151"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Deixa'm estar!		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Deixar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Estar"/>	
Tipus	Fórmula directiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb en imperatiu + pronom + iverb en nfinitiu. Al·literació dels sons [e] i [a].		
Definició	Es diu demanant que ens deixin tranquils, que no ens molestin o importunin (DCVB, <i>estar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el sintagma verbal d'una clàusula. Introduïda mitjançant el verb de dicció “dix”.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Expressa emfàticament, mitjançant una exhortació, el desig de l'emissor (la dona) de no ser importunada pel seu interlocutor (el marit, és a dir, el personatge-narrador).		
Documentació en català	“E les mans no li volien ajudar a lligar lo capell: tant estava de bona gana tota plena de lleixau-me estar ” (<i>Tirant</i> , 162)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Dixo: Enfadáis / y me cansáis; / dexadme estar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Dice: “¡Ya me estáis hastando! ¿Por qué me matáis? ¡Dejadme de una vez!”” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Volent restar / sens del tot rompre” (2152-53)</p> <p>“Fiu codicil / del tot cassant / e revocant / lo testament” (3050-53)</p> <p>“Aqui vetlí, / del tot complí / ma romeria” (3333-35)</p> <p>“Mal esmerçada, / del tot llançada” (7095-96)</p> <p>“Molt prest no els manca / del tot ser folles” (9190-91)</p>
Fitxa Espill	<p>“Del tot cessar / era l'untar” (13190-91)</p> <p>“Avalotades / ves mi del tot” (16034-35)</p>
FE0240	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2153"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16035"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="07"/>
Forma canònica	Del tot
Mot clau 1	<input type="text" value="Tot"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + article + adverbí. Monosil·labisme.
Definició	<p>Enterament (DCVB, <i>tot</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>).</p> <p>Enterament (DeCat, <i>tot</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Completament (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Quantificativa
Documentació en català	<p>“Si aquella roba se perdrà del tot” (<i>Consolat</i>, 89; DCVB, <i>tot</i>)</p> <p>“Pensant que l'havia del tot avorrit, deien-ne tot lo mal que podien” (<i>Curial</i>, III.84)</p> <p>“A son càrrec devia ésser del tot recomanat” (III.94)</p> <p>“Així acostuma afalagar la iniqua fortuna, quan del tot vol destruir al qui engana” (<i>Tirant</i>, 17), “La fletxa no pogué passar del tot e feia-li molt d'empatx” (19)</p> <p>“Après que és del tot desarmat” (36), “Fins a tant que les armes foren del tot finides” (56), “encara que no ho faça del tot bé” (57), “E llevà-lo-hi del tot ab molt cotó del gipó que la punta de la llança s'emportà” (71), “E lo guardabraç li fóra del tot caigut sinó per lo cordó de seda” (71), “Com fon del tot desarmat...” (84)...</p> <p>“Que paria de aquesta vida del tot era transportada” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.9)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Del todo” ('completamente', DUE, <i>todo</i>)</p> <p>“Du tout au tout” ('completament, del tot, totalment', DCF, <i>tout</i>)</p> <p>“Entirely”, “Completely” ('del tot', DCA, <i>tot</i>)</p> <p>“Del tutto” ('totalmente, interamente', VLI, <i>tutto</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Quise quedar / sin rompimiento” (Or. 2152-53)</p> <p>“En codicilo / luego anulé / y revoqué / mi testamento” (Or. 3050-53)</p> <p>“Ressé allí / y en fin cunplí / mi romeria” (Or. 3333-35)</p> <p>“Mal empleado, / todo arrojado” (Or. 7095-96) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“deseando acabar sin romper del todo” (Or. 2152-53)</p> <p>“Hice un codicilo anulando y revocando totalmente mi testamento” (Or. 3050-53)</p> <p>“Después de pasar la noche en vela, pude dar por cumplida mi romeria” (Or. 3333)</p> <p>“Tirado y malbaratado completamente” (Or. 7095-96) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Jo só qui compre / alfarda, treça, / llistada peça, / bell drap de coll” (2154-57)		
Fitxa Espill			
FE0241			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2157"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2157"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Drap de coll		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Drap"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Coll"/>	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu		
Definició	Tela que s'embolicava pel coll (DCVB, <i>drap</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Tela que s'embolicava pel coll (Gonzàlvez, <i>coll</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, acompanyada d'un qualificatiu.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, en un context on el narrador-protagonista valora allò que ell compra a la dona, amb l'afegit del qualificatiu “bell”.		
Documentació en català	“Un drap de coll de seda ab llistes verts e vermelles e altre drap de coll de fil e seda brodat d'or, e altre drap de coll blanc de lli” (DCVB, <i>drap</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Con que, al momento, / duplico plazos; / balonas, lazos, / de almiscle buches, / cintas, estuches, / perlas, lazadas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Fuí yo entonces quien hubo de comprar pañoletas, trencillas, piezas listadas, bellas manteletas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Volent restar / sens del tot rompre, / jo só qui compre / (...) / calces, tapins / ab escarpins / de vellut blau, / **mig cofre** i clau, / quant trobar puc” (2152-75)
 “Sols clau tenia / al seu **mig cofre**, / ple de girofre / e droguerries” (2518-21)

Fitxa Espill

FE0242

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica Mig cofre

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus Col·locació (significat composicional)

Recursos lingüístics i retòrics Determinant partitiu + substantiu

Definició “Possiblement, un cofre petit per a posar damunt de la taula o d’un altre moble” (Vila 1994: 83)

Inserció en el text Automatitzada

Funció discursiva Denominativa, en una seqüència descriptiva.

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “En un baul / (que todo cabe) / con buena llave, / quanto yo hallé / se lo entregué” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Un medio cofre con su llave; en fin, todo cuanto pude hallar; y se lo llevé” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	“Jo devallant / un jorn la scala, / dix: “ Una i mala! / dolent catiu, / jo mala et viu, / mas mala em vist”” (2180-85)		
Fitxa Espill			
FE0243			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2182"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2182"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Una i mala!		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Una"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Mala"/>	
Tipus	Fórmula assertiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Determinant numeral + conjunció + adjectiu. Al·literació del so [a]. Paral·lelisme rítmic.		
Definició	En mal hora (Chabàs; definició incorrecta). Interjecció equivalent a <i>En quina mala hora...!</i> (MiP; definició incorrecta). En mala hora (DCVB, <i>un</i> ; a partir de la citació de <i>l'Espill</i> , sense més informació; definició incorrecta). En mala hora (Gonzàlvez; definició incorrecta). Manifestació de desafecció envers un fet concret, singular, que ha resultat malament (Def. pròpia). En la prosificació de Carré, s'hi omet la fórmula.		
Inserció en el text	Automatitzada, inserida en un paràgraf dialogat que està en estil directe. Introduïda mitjançant el verb de dicció “dix”.		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor (la dona) expressa de manera molt emfàtica un rebuig cap al receptor (el personatge-narrador).		
Documentació en català	“Una i oli” (PCC, U 154; no s'hi cita <i>l'Espill</i>)		
Documentació altres llengües	“Cruz y raya” (‘expresión con que se da a entender el propósito de no volver a hacer o seguir haciendo cierta cosa o de despreocuparse de algo o de alguien’, DUE, <i>cruz</i>)		
Traduccions del fragment	“Un día, bajando / por la escalera: / ‘Sea la postrera!’, / dixo; ‘cautivo, / por ti mal vivo!’” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Cierta día, bajando yo la escalera, dijo: “¡Ay, desgraciada de mí! ¡Malvado y cruel! ¡En mala hora te vi, y aun más mala cunado me viste!”” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Jo mala et viu, / més mala em vist, / mala em prengüst / per a tos obs ” (2184-87)		
Fitxa Espill	FE0244		
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2187"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2187"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Per (a) ops (d'algú, d'alguna cosa)		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Ops"/>	Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu		
Definició	Per a ús o profit de tal persona o cosa (DCVB, <i>ops</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Per a ús o benefici d'algú (DeCat, <i>obrar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant la recriminació de la dona al marit.		
Documentació en català	“Lo senyor rey a IX messures a sos obs” (doc. 1283; DCVB, <i>ops</i>) “Cascun pren de les riqueses mundanes a sos obs com més pot” (R. Llull, <i>Llibre de contemplació</i> , 41.14; DCVB, <i>ops</i>) “Comprí un cànter de terra per obs del castell” (doc. 1416; DCVB, <i>ops</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“¡Por ti mal vivo! / ¡yo malos vi, / ninguno así!” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¡En mala hora te ví, y aun más mala cuando me viste!” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Tirar los strops / sabries més" (2188-89)		
Fitxa Espill	FE0245		
Vers primera ocurrència	2188	Vers darrera ocurrència	2188
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Estirar els estrops		
	Mot clau 1	Estirar	Mot clau 2 Estrop
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [t] i [r].		
Definició	Tener tiasas las piernas al cavalcar en los estribos (Chabàs; definició errònia). Fer de camàlic o bastaix (MiP, a partir d' <i>estrop</i> , 'corda per dur un pes'; definició correcta). Tirar un art o xarxa (DeCat, <i>estrop</i> ; cita l' <i>Espill</i>). Estirar les anelles que subjecten els remes, fer de camàlic (Carré).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma una clàusula substantiva d'infinitiu.		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor (la dona) manifesta uns sentiments ofensius cap al receptor (el narrador-protagonista), de manera que la locució activa el significat literal.		
Documentació en català	"En sofrença no só Job, / ans volria tirar l'estrop" (A. March, 127; DCVB, <i>estrop</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"A lo que temo, / tirar de un remo / sabrás mejor" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "¡Mejor sabrías tirar de los estrobos!" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Plena de vent / e mal nodrida" (2198-99)		
Fitxa Espill	FE0246		
Vers primera ocurrència	2198	Vers darrera ocurrència	2198
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Ple de vent		
	Mot clau 1	Ple	Mot clau 2
			Vent
Tipus	Locució adjectival		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + preposició "de" + substantiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [e].		
Definició	Algú molt orgullós o presumit (Def. pròpia). Denota vanitat, buidor espiritual (DCVB, <i>vent</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant un sintagma adjectival.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Manifesta l'apreciació que l'emissor fa de la persona a qui es refereix, mitjançant l'ús metafòric de la locució.		
Documentació en català	<p>"Són enemigues d'humilitat e volen supèrbia, vent e vanaglòria" (Llull, <i>Blanq</i>, DCVB, <i>vent</i>)</p> <p>"Vera amiatat és en si cosa tan alta e de tan gran preu que fort tart se pot trobar en tan vana cosa com és lo cor del hom, qui tot és vent" (Eiximenis, <i>Terç</i>, 134)</p> <p>"Són altres que fan lo fruyt de bella color hi forma, però dins és ple de vent e de sabor amarga" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.17), "Qui no porten vent dins si que'ls unflen y axí humils y baixos buyts de vent de superbia poden rebre la divina gràcia" (l.30)</p> <p>"Car uns són amics de paraules e serveixen de vent" (<i>Tirant</i>, 218), "E no has volgut pagar lo sou a la gent d'armes, mas pagues-los de vent" (<i>Tirant</i>, 319)</p> <p>"I així us governaven de fum e de vent" (<i>Procés olives</i>, 328)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"Lleno de viento" ('lleno de vanidad', DUE, <i>viento</i>)</p> <p>"Essere gonfio, pieno di vento" ('di persona tronfia e boriosa che non vale nulla', VLI, <i>vento</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Pues viene a ser / que es mal criada" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"De la poca reflexión de su cabeza huera y de haber sido mal educada" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Filla sens mare, / feta a sa guisa, / què als divisa / sinó gran fum?” (2202-05)</p> <p>“La que és pus rica / més ne mereix, / menys se coneix: / lo fum l’engana, / la carn la mana” (1170-74)</p> <p>“D’elles, per fum” (8204)</p>
Fitxa Espill	
FE0247	
Vers primera ocurrència	2205
Vers darrera ocurrència	8204
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Tenir (molts) fums --- Portar (molts) fums --- Gastar (molts) fums
Mot clau 1	Tenir
Mot clau 2	Fum
Tipus	Col·locació (el sentit metafòric de la UF depèn del mot “fum”, que ja el té)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal
Definició	Ésser molt vanitos, estar massa pagat de si mateix (DCVB, <i>fum</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Inserció en el text	Desautomatitzada. Només s’hi manté el substantiu “fum”, però la construcció amb el verb “divisa” evoca el significat de la col·locació.
Funció discursiva	Modalitzadora. Els versos “què als divisa / sinó gran fum?” clouen una descripció negativa que es fa de la dona, i resumeixen a què l’ha conduïda una mala educació.
Documentació en català	<p>“Mas tu, qui as lo cap plen de fum e de vent” (Eiximenis, <i>Llibre dones</i>, 99)</p> <p>“Esforçats—vos be a menar les mans, que aquelles vos han a honrar, e l’als tot es fum” (<i>Curial</i>, l.37), “¡Ai, e com durà poc lo fum d’aquesta vanaglòria!” (ll.55), “Aquell fum de vanaglòria que té” (ll.119), “E lo fum de vanaglòria se partesc a d’ells” (lll.2), “Digues: on és lo fum d’aquella vanaglòria? (lll.14), “Totes les coses passen, e no són sinó fum” (<i>Curial</i>, lll.14)</p> <p>“En fum de vanitat prenga son darrer terme” (<i>Triumfo dones</i>)</p> <p>“I així us governaven de fum e de vent” (<i>Procés olives</i>, 328)</p> <p>“I no en volen glòria, ans fugen del fum” (<i>Procés olives</i>, 1714)</p> <p>“E los phariseus, que hoen açò, comencen a fumejar” (<i>Vita Chr.</i>, 165)</p> <p>“Abaixar els fums a algú” (PCC, F 1684; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“Gastar molts fums” (PCC, F 1696; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Tener humos” (‘tener soberbia, orgullo o presunción’, DUE, <i>humos</i>)</p> <p>“To put on airs” (D. carbonell, DF, <i>humos</i>)</p> <p>“Molto fumo e poco arrosto” (‘di chi (o de ciò che) è di molta apparenza e di poca sostanza’, VLI, <i>fumo</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Hija sin madre, / porque más quadre / hecha a su guisa, / que no divisa / otro que humo” (Or. 2202-05)</p> <p>“La que más tenga / aún más mereçe, / pues que apetece / la ciegue el humo; / mas yo presumo / carne la manda” (Or. 1170-74)</p> <p>“--” (Or. 8204) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Por ser huérfana de madre y dada a su capricho, y no ver en todas las cosas más que mucho humo de vanidad” (Or. 2202-05) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Puix, ab llur tia / fiu escomesa / —fogint despesa— / de bodes fer / en lo giner, / de matinada, / poca mainada, / sols huit o nou” (2208-15)
Fitxa Espill	
FE0248	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2209"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2209"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Fer escomesa -- Escometre
Mot clau 1	<input type="text" value="Fer"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Escomesa"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb derivat del substantiu
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Acometer, pretender, dirigir-se a uno en demanda de algo (Chabàs 1905: 297). Té aquí'l sentit d'enfrontrar-se dues persones per a tractar algun negoci (MiP). DCVB, <i>escomesa</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Sol·licitar de fer una cosa (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, forma el predicat verbal.
Funció discursiva	Asseverativa. L'emissor cerca la complicitat de la tia de la dona per fer una boda senzilla.
Documentació en català	“Com escometia algú, no li volien respondre” (<i>Tirant</i> , 141), “Els mostren que han més temor a vosaltres, que no han hagut atreviment d' escometre-us ” (163) “E, alegrant-se de singular goig, dreçà·s en lo breç ab una gran alegria, escometent de jochs al fill de Déu” (<i>Vita Christi</i> , 86), “Que lo fill de Déu te escometa de noves e sedege la tua salut” (124), “Deliberà tantost devallar en la terra per escometre los hòmens de pau” (254) “Prenent hun gest humil per sa defensa,/ lo cor feri d'amorosa scomesa ” (<i>Scacs d'amor</i> , 44-45)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Luego a su tía / quise ganar; / por escusar / gasto sin tiento, / díxele: “Intento / la boda hazer / sin vano ser, / de madrugada, / no gran llamada / ni gente mucha” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Tuve luego ocasión de ponerme de acuerdo con su tía: haríase la boda por el mes de enero, evitando gastos; sería de madrugada y con poca asistencia: ocho o nueve invitados nada más” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Puix, ab llur tia / fiu escomesa / —fogint despesa— / de bodes fer / en lo giner, / de matinada, / poca mainada, / sols huit o nou” (2208-15)</p> <p>“Rau ni rabí / de Betfaget / ram ni ramet / cert no tallaren, / ans s’amagaren / de gran matí” (13322-27)</p>
Fitxa Espill	
FE0249	
Vers primera ocurrència	2213
Vers darrera ocurrència	13327
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	De gran matí -- De matinada
Mot clau 1	Matí
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació del so [a].
Definició	<p>Molt de matí (DCVB, <i>matí</i>, no s’hi cita el <i>Tirant</i> ni l’<i>Espill</i>).</p> <p>Molt de matí, a primeríssimes hores del dia (Gonzàlvez, <i>de gran matí</i>).</p> <p>A les hores que hi ha entre mitjanit i l’eixida del sol (Gonzàlvez, <i>de matinada</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, precedida de la preposició “de”
Funció discursiva	Locativa. Indica el moment de l’acció verbal.
Documentació en català	<p>“Mas certes lo pretor no fonc negligent, ans se llevà gran matí, e es més en la sua companyia” (<i>Curial</i>, l.18)</p> <p>“E gran matí ells partiren e tingueren son camí” (<i>Tirant</i>, 100), “Gran matí s’era partit d’esta ciutat per anar on té los seus cavalls” (236), “Dix-los (...) que gran matí tothom fos armat e a cavall” (386), “L’endemà gran matí, Tirant féu refrescar tota la gent” (386)</p> <p>“Stigué aquella nit lo Senyor en la ciutat de Cafarnaum i gran matí al desert endreçà los passos” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.2), “Vengueren aquestes devotes Maries axí gran matí, que diu sanct Joan que tenebres hi havia” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.14)</p> <p>“Molt gran matí, complits ja los tres dies, / partís perquè no hi arribàsseu tardes” (<i>Vida S. Magdalena en cobles</i>, 319-20)</p>
Documentació altres llengües	<p>“De mañana” (‘por la mañana temprano’, DUE, <i>mañana</i>)</p> <p>“De bon matin” (DFC, <i>matí</i>)</p> <p>“Di prima mattina” (VLI, <i>mattina</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“De madrugada” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Desde el amanecer” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Ix de la roca, / que ab tan poca / honor se facen?” (2221-23)		
Fitxa Espill	FE0250		
Vers primera ocurrència	2221	Vers darrera ocurrència	2221
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Eixir de la roca		
	Mot clau 1 Eixir	Mot clau 2	Roca
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + sintagma nominal. Ironia.		
Definició	Viene Roig a decir que su mujer le trató como diablo del infierno, o sea de la roca o carroza que lo representa en la procesión del Corpus (Chabàs; interpretació errònia). Ésser de baixa extracció (MiP). DCVB, <i>roca</i> , recull <i>Pelat com una roca</i> ‘es diu d’una persona molt pobra’ i no cita l’ <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada, formant una clàusula d’una oració composta.		
Funció discursiva	Modalitzadora, de recriminació irònica. Pren el significat de protesta en forma d’interrogació retòrica. Les parentes de la futura muller del narrador volen unes bodes pomposes, perquè la promesa —diuen— no és de baixa condició. L’anomalia en la solidaritat lèxica entre “eixir” i “roca” permet el significat metafòric.		
Documentació en català	“No · ych ha dona menys honrada que yo. No m’havets treta de çocha de roura, no!” (<i>Lo Somni</i> ; Cantavella 1992, 70)		
Documentació altres llengües	“Pensa che tu non mi ricogliesti del fango” (<i>Corbaccio</i> ; Cantavella 1992, 70)		
Traduccions del fragment	“¿Es de las peñas, / que así desdeñas?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¿Es que viene del terruño, para que su boda se haga con tan poco honor?” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Al bell de dia, / irà honrada, / alt cavalcada / en cosser blanc" (2230-33)		
Fitxa Espill			
FE0251			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2230"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2230"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Al bell de dia --- De bell de dia		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Bell"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Dia"/>	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació dels sons [e] i [d].		
Definició	<p>Quan ja és dia clar (DCVB, <i>bell</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Quan és de dia ben clar (DCVB, <i>dia</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Quan ja és dia clar (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada, formant un complement circumstancial de temps.		
Funció discursiva	Locativa, modalitzadora. Pren un significat oposat a "de matinada" (2214) i remarca la importància de la llum per honorar la núvia i enlairar la festa de noces.		
Documentació en català	<p>"Com fon quasi hora de vespre, lo cel fon clar e lo sol ixqué. Dix la Infanta: -No seria bo que féssim una volta per la ciutat, puix fa bell dia?" (<i>Tirant</i>, 109)</p> <p>"Com lo dia fon clar e bell, los de terra descobriren les cinc naus de Tirant" (163)</p> <p>"E no sabeu vós que après de l'aspres e fred matí ve lo bell sol?" (288)</p> <p>"Aprés la nit ve lo dia, e après lo núvol, lo bell sol" (380)</p> <p>"E donada vela, partiren ab molt bell temps per complir son bon viatge" (383)</p> <p>"Com lo dia fon bell e clar e Tirant hagué fetes amarinar totes les fustes" (418)</p>		
Documentació altres llengües	<p>DUE, <i>dia, pleno</i>, no recull "En pleno día"</p> <p>"In plain daylight" (D. Carbonell, DF, <i>día</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"A medio día, / que vaya honrada, / mui bien montada, / palafrén bueno" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"En pleno día irá ella cabalgando con toda pompa en un corcel blanco" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Duran lo banc / del fre parents, / dels seus potents, / puis prou ne té” (2234-37)		
Fitxa Espill			
FE0252			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2234"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2234"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Banc del fre		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Banc"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Fre"/>	
Tipus	Col·locació (significat transparent, a l'època)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + sintagma nominal		
Definició	Las riendas de lujo del caballo cinta ancha o banda, que al efecto se usaba en las grandes solemnidades como rienda (Chabàs). MiP tradueix i cita Chabàs. Toca ampla que s'emprava com a brilla en els guarniments de cavalcar els senyors, principalment en dies solemnes (DCVB, <i>banc</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Regnes de luxe (Gustà 1978).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència dialogal.		
Documentació en català	“El comte d'Urgell tench lo banch del cavall de la part dreta” (doc. 1409; DCVB, <i>banc</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Daran el freno / a sus parientes / los más potentes / pues tantos tiene” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Le llevarán la banda del freno parientes suyos de los poderosos, pues los tiene en número sobrado” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Pensar deuríeu / ella d'on ve, / com li cové / solemne festa!” (2254-57) “Solemne festa / miraculosa / e profitosa / als bons e fels” (3804-07)</p>
Fitxa Espill	
FE0253	
Vers primera ocurrència	2257
Vers darrera ocurrència	3804
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Solemne festa
Mot clau 1	Festa
Mot clau 2	Solemne
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació del so [e].
Definició	Celebració destacada (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada, formant el subjecte de la clàusula subordinada.
Funció discursiva	Modalitzadora. La tia exigeix una cerimònia de noces digna i pomposa per a la neboda.
Documentació en català	<p>“Puis, en noces e convits e solemnes festes, demostren-se bé parades als mesquins” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, III) “Ab concelh madurat / e solhempnial festa” (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i>, 523) “Era passat Leànder a una gran festa que solemne celebraven en l'illa de Cestos” (<i>Hist. Leànder i Hero</i>), “Ja era vengut lo terç jorn, e lo rei, de la sua nativitat lo dia en solemne festa celebrava” (<i>Hist. Josef</i>) “A qui han donada l'honor e premi d'aquesta solemne festa” (<i>Tirant</i>, 56) “Lo dia de Sant Jordi, que s'hi té de fer molt solemne festa” (<i>Tirant</i>, 92) “Aquesta solemníssima festa”, “Aquesta solemne festa”, “En la gran e solempne festa...”, “Havien rebut ab solempne festa...” (<i>Lo Cartoixà</i>, I.5, I.10, III.26, III.28) “I sepultat ab molt solemne festa” (<i>Vida S. Magdalena en cobles</i>, est. 60)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Bien puede verse / ella do viene, / que le conbiene / solene fiesta” (Or. 2254-57) “La milagrosa / y provechosa / solene fiesta, / para el bien puesta / de tantos fieles” (Or. 3804-07) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y cómo le corresponde ser festejada a lo solemne” (Or. 2254-57) “Fiesta solemne, milagrosa y de gran provecho para los buenos y los creyentes” (Or. 3804-07) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Tota briosa / los ulls regira, / tota es remira, / gonyint flastoma” (2260-63)</p> <p>“Los ulls vogia / de ça i de lla” (4006-07)</p> <p>“Mas arriscat / los ulls girant / e remirant, / jo res no viu” (6470-73)</p>
Fitxa Espill	
FE0254	
Vers primera ocurrència	2261
Vers darrera ocurrència	6471
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Girar els ulls (a algú, a alguna cosa)
Mot clau 1	Girar
Mot clau 2	Ulls
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal
Definició	Regiraba los ojos, fingiendo leer (Chabàs, nota al vers 4006). Feya girar els ulls, fent semblant de seguir les ratlles de l'escrit, com qui llegeix (MiP, nota al vers 4006). Dirigir la mirada en la direcció d'algú o d'alguna cosa (DCVB, <i>girar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Mirar en direcció oposada a la que es mirava, apartar la vista d'algú, en senyal de menyspreu o d'enuig (Gonzàlvez, <i>regirar els ulls</i> ; anota a banda <i>Girar els ulls</i> i <i>Vogir...</i>).
Inserció en el text	Desautomatitzada. Amb canvi d'ordre per mor de la rima.
Funció discursiva	Modalitzadora
Documentació en català	<p>“Los dos ancians, girant los ulls vers aquella part” (<i>Curial</i>, l.10), “Si bé ella no hi volia girar los ulls” (l.33), “En tant que a altra part no podien girar los ulls” (ll.59), “Viu entrar Joan en la cambra, e, voltant ella los ulls. no viu altra persona alguna” (ll.54)</p> <p>“Me forçà girar los plorosos ulls a la porta de la tancada cambra” (<i>Plant R. Hècuba</i>)</p> <p>“E girant los ulls Telamó a les naus gregues” (<i>Raon. Telamó i Ulises</i>)</p> <p>“Alt en un porxe de la casa girà los ulls” (<i>Vida S. Anna</i>)</p> <p>“Girant los ulls al rei de glòria” (<i>Vida S. Anna</i>)</p> <p>“Giren los ulls de misericòrdia a la mia misèria” (<i>Vida S. Anna</i>)</p> <p>“E girant los ulls als carros e atzembles” (<i>Hist. Josef</i>)</p> <p>“Girà altra vegada los plorants ulls al reconegut sepulcre” (<i>Ist. S. Magdalena</i>)</p> <p>“Gira los ulls misericordes a mi, peccador miserable” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.26)</p> <p>“Llavors girà los ulls al metge e donà-li les lletres d'acusació” (<i>Tirant</i>, 143)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Y, enfurecido, / la vista buelbo; / y aunque rebuelbo, / a nadie ví” (Or. 6470-73)</p> <p>“Llena de brío, no hace sino dar vueltas con los ojos, remirar-se y maldecir gruñendo” (Or. 2260-63)</p> <p>“Bien que distrayendo los ojos a uno y otro lado” (Or. 4006-07) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Pero azorado, por más que miro y remiro, nada veo” (Or. 6470-73) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Com qui es pren ploma / del cap e pits” (2264-65) “Elles encara / lo cap e cara / se n’arrapaven, / cabells pelaven ” (3383-86)
Fitxa Espill	
FE0255	
Vers primera ocurrència	2264
Vers darrera ocurrència	3383
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Arrencar-se els cabells
Mot clau 1	Arrencar
Mot clau 2	Cabell
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + sintagma nominal. Al·literació dels sons [a], [e] i [k].
Definició	Mostrar desesperació o ira (Def. pròpia). DCVB, <i>pelar</i> , cita l’ <i>Espill</i> , 3386, com a exemple lèxic, no fràsic. Acte de desesperació o també de gran penediment (J. Amades, <i>Refranyer català comentat</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Automatitzada, formant el sintagma verbal d’una clàusula de relatiu, en una oració comparativa.
Funció discursiva	Modalitzadora. És la descripció d’una situació emocional de desesperació, encara que en el context té un significat de fingiment.
Documentació en català	“Lleixà’s caure en terra arrancant-se los cabells del cap” (<i>Tirant</i> , 141), “Llançà’s per terra tirant-se los cabells del cap” (236), “Oh viudes desconsolades, feu noves lamentacions, arrancau-vos los cabells, e ab les ungles rompeu la vostra cara” (288), “Arrape la mia cara, desbarate i arranque los cabells del meu cap” (461), “Qui anava plorant e arrancant-se los cabells del seu cap” (472), “Rompé los seus cabells, les vestidures ensems ab lo cuiro dels pits i de la cara” (473), “Tots fan un dol, tots se lamenten, torcen-se les mans, arranquen-se los cabells del cap” (<i>Tirant</i> , 474)
Documentació altres llengües	“Tirarse de los pelos” (‘desesperarse; generalmente, por arrepentimiento’, DUE, <i>pelo</i>)
Traduccions del fragment	“Como una mona / se pela el pecho” (Or. 2264-65) “Cara y cabellos / ellas mesavan, / y se arañavan / con rabia inpía” (Or. 3383-86) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Como si se arrancara plumas de la cabeza o del seno” (Or. 2264-65) “Ellas se lastimaban rostro y cabeza por tal motivo, y se arrancaban los cabellos” (Or. 3383-86) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Lo desplaer / fon meu a soles" (2288-89)		
Fitxa Espill			
FE0256			
Vers primera ocurrència	2289	Vers darrera ocurrència	2289
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A soles		
	Mot clau 1	Soles	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adjectiu		
Definició	Sense acompanyament de ningú (Def. pròpia). MiP, al <i>Repertori</i> , anota l'entrada "soles, a (locució adv.)" i remet al vers 2288. Sense més testimonis (DeCat, <i>sol-sola</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant el complement de mode del verb. Invariable.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el desplaer de l'emissor, contraposat al plaer dels altres.		
Documentació en català	"Mas certes no la hi pogué tenir a soles" (<i>Curial</i> , II.14), "E los cavallers e la donzella romangueren a soles" (II.35), "Aznar, trobant-se a soles ab la donzella" (II.112), "Ans parlava a soles com a foll" (II.142), "Eixint de la cambra, la lleixaren a soles" (III.64) "E més abundantment he treballat de tots los altres no yo a soles" (<i>Lo Cartoixà</i> , III.1) "Ès gran repòs practicar de raons a soles ab aquella persona que hom ama" (<i>Tirant</i> , 103), "Com lo filòsof fon davant lo Rei a soles dins una cambra" (110), "Ja són ara retretes dins la sua cambra a soles parlant de vostres afers" (228), "Que siau ab ella en una cambra a soles, no li gardeu cortesia" (233), "Millor dormiràs prop de mi que a soles" (234)		
Documentació altres llengües	"Da solo" ('senza l'aiuto, l'intervento, la compagnia di altri', VLI, <i>solo</i>) "Da solo a solo" ('a quattrocchi, senza la presenza di nessun altro', VLI, <i>solo</i>)		
Traduccions del fragment	"El desplacer / sólo fue mío" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "El desplacer quedó para mi sólo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Trobí violes / en lo meu ort / e morritort, / donzell ab malva. / Entrí hi ab salva ; / mon primer past / mengí ab tast / e fort mostalla” (2290-97)		
Fitxa Espill			
FE0257			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2294"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2294"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Fer la salva		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Fer"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Salva"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent, a l'època)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Fer el tast que l'encarregat de servir el menjar i la beguda a un rei o príncep feia de les menges i bevendes destinades a aquest, per evitar que fos metzinat (DCVB, <i>salva</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Joan Coromines (DeCat, <i>salva</i> , 'precaució, en particular la que es practicava fent tastar prèviament un menjar, quan se'n desconfiava') cita l' <i>Espill</i> : “ja és això, però amb un caràcter un poc figurat”.		
Inserció en el text	Desautomatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Amb un significat metafòric, indicant el narrador-personatge que, tot i entrar amb una certa precaució al seu primer matrimoni, en va sortir escaldat.		
Documentació en català	<p>“Lo qui fa la salva: <i>Praegustador</i>” (O. Pou, <i>Thesaurus puerilis</i>)</p> <p>“Salva o tast: <i>Delibatio</i>” (Torra, DCL)</p> <p>“Fer la salva: <i>Praegusto, delibo, degusto</i>” (Torra, DLC)</p>		
Documentació altres llengües	<p>“Y de las viandas que yo le puse delante, tomava de cada una tanta como se toma para hazer la salva, y después luego lo demás embiávalo a los suyos y todos comían d'ella” (Cristòfor Colom, <i>Diario del Priimer Viaje</i>, 18 d'octubre de 1492; Nito Verdera, <i>Cristóbal Colón, catalanoparlante</i>, p. 141)</p>		
Traduccions del fragment	<p>“En guerto frío / hallé violetas, / mastuerço, cetras, / axenxos, malvas. / Entré con salvas; / al primer pasto, / picava el gasto / como mostaza” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“En contré violetas y mastuerzo, y ajenjo entre las malvas, en mi jardín. En él entré con salvedad, para comer mi primer pasto, saboreándolo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Al cap, sens falla, / bé la'm sentí” (2298-99) “Grans crits, sens falla, / feren abdui” (4850-01)</p>
Fitxa Espill	
FE0258	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2298"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4850"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Sens falla
Mot clau 1	<input type="text" value="Falla"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu
Definició	Certament, sense lloc a dubte (Def. pròpia). Sense falta, amb seguretat absoluta (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modal. És un matitzador que reforça la veritat de l'assertió.
Documentació en català	<p>“E així era tan fort, que sens tota falla lo cavaller qui ab ell combatia no es devia tenir per segur” (<i>Curial</i>, l.38) “E sens falla ells ho mostraran demà, Déu volent” (l.41) “E, com tot açò fallís, lo rei, sens tota falla, hi proveiria notablement e bé” (ll.9) “Cavaller és ell sens falla, dix l'altre” (ll.13) “E lo cavaller, sens falla, ne seria content molt” (ll.35) “Ell és lo millor del mon sens falla” (ll.35) “Es treballaven en apresonar-lo e sens falla aportat ho hagueren a efecte” (ll.51) “Vós havets lo pus noble nom e pus placent que io anc oís, e, sens tota falla, festa sóts vós a tots aquells que us veen” (ll.55) “Sens falla, festa sóts vós a quants ulls vos miren” (ll.56) “Que tots arreu són tals que, sens tota falla, serà foll lo cavaller qui” (ll.56)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Sin lugar a dudas” (‘indudablemente’, DUE, <i>lugar</i>) “Sin duda” (‘indudablemente’, DUE, <i>duda</i>) “Without doubt” (D. Carbonell, DF, <i>duda</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Juego sin chaza / bien lo advertí” (Or. 2298-99) “Dan grandes voces / entre las dos” (Or. 4850-01) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y, sin lugar a duda, experimenté en la cabeza fuerte escozor” (Or. 2298-99) “Y, sin saber retenerse, profieren ambas enorme gritería” (Or. 4850-01) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Entrí hi ab salva; / mon primer past / mengí ab tast / e fort mostalla / al cap, sens falla, / bé la’m sentí, / e no ho mostrí, / dissimulant / e no mostrant / en res conèixer / com m’han fet pèixer” (2294-304)		
Fitxa Espill	FE0259		
Vers primera ocurrència	2304	Vers darrera ocurrència	2304
			Nombre d’ocurrències 01
Forma canònica	Fer pèixer		
	Mot clau 1 Fer	Mot clau 2	Pèixer
Tipus	Col·locació (el significat metafòric de la UF el pren del mot “pèixer”, que ja el tenia)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	En sentit figurat, fer engolir alguna cosa, ensarronar (Def. pròpia). Donar o prendre past, això és, alimentar, nodrir, ja com concepte material o en sentit espiritual: li havien fet pasturar un <i>past</i> enganyós, ja que la novençana que havia pres per muller va resultar que ja d’abans era casada (MiP). El protagonista narrador ens indica aquí, metafòricament, que va descobrir que l’esposa no era verge (Carré 1994: 49).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el predicat verbal de la clàusula.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència narrativa modalitzada. El protagonista conta que dissimulava no conèixer l’engany en què havia caigut.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Mas no me di / por entendido, / antes, sufrido, / disimulando, / y no mostrando / el alcançar / lo que lastar / me había hecho” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“pero no demostré nada, disimulando, como si no me diera cuenta en absoluto de qué modo me habían dado papilla” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Si res voleu, / jo só tot vostre / si bé no ho mostre: / del que sé fer, / al menester / manau de mi” (2316-21)</p> <p>“Si bé l'un hora / era complida, / ans que finida / fos llur banyada...” (2699-702)</p> <p>“Doncs, si bé escoltes, / lleva els ulls alt, / fes un gran salt” (12076-78)</p> <p>“No hagen por / —les assegure—, / si bé em murmure, / que jo els fes frau” (16024-27)</p>
Fitxa Espill	<p>FE0260 <u>Observació:</u> A la tercera recurrència no hi és la locució, ja que equival a “si escoltes bé”.</p>
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2318"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16026"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="04"/>
Forma canònica	Si bé
Mot clau 1	<input type="text" value="Si"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Bé"/>
Tipus	Locució conjuntiva adversativa
Recursos lingüístics i retòrics	Conjunció + adverbi. Monosil·labisme.
Definició	<p>Locució de vàlua concessiva, equivalent a <i>encara que</i>, que expressa la ineficàcia d'una dificultat, tot concedint la seva realitat (DCVB, <i>bé</i>; s'hi cita el <i>Tirant</i>, 215; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Fórmula intensiva del valor concessiu (DCVB, <i>si</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Encara que, tot i que (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Introdueix una clàusula subordinada. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva. Manifesta el contrast que s'estableix entre el significat de les dues oracions.
Documentació en català	<p>“Vós li manàs que no menjàs del fruit, e sabiets que ell ne menjaria, si bé vós li ho manàvets” (Llull, <i>Llibre de contemplació</i>, 53,16; DCVB, <i>si</i>)</p> <p>“Aprés féu donació a la Comtessa de tot lo comdat, a totes ses voluntats, si bé es tenia un fill de molta poca edat” (<i>Tirant</i>, 2), “E dolia-li molt, per la molta honor que lo Rei li feia, com més caritat no li havia feta, si bé d'ell havia la natural coneixença perduda” (11), “Si tu vols que aquesta guerra fine entre tu e mi e cesse la mortaldat entre lo teu poble e lo meu, si bé jo en esta illa d'Anglaterra sia més poderós que tu no est” (13), “E ab precis e manaments que li féren de part del Rei los hagueren de la Comtessa, si bé estava mal contenta del rei” (24)...</p> <p>“De tals fruyts senyor y tan saborosos, / si bé per a vós foren tan amarchs” (<i>Història de la Passió</i>; DCVB, <i>bé</i>)</p>
Documentació altres llengües	“Si bien” (‘expresión concesiva, equivalente a “aunque”, DUE, <i>bien</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Ya sabéis vos / soy todo vuestro, / y si no nuestro / esta afición, / en la ocasión / mandadme a mi”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Soy del todo vuestro, aunque no os lo manifieste; en lo que yo sepa, si me necesitáis, mandad”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“La novençana / romàs ufana: / com pagó vell / mirant-se bell, / roda ben alta, / dels peus sa falta / nunca mirant” (2325-31)		
Fitxa Espill			
FE0261			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2327"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2327"/>
	Nombre d'ocurrències		<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Ufanar-se com el paó		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Ufanar"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Paó"/>	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + clàusula comparativa. D'origen als bestiaris.		
Definició	Mirar-se a si mateix, amb vanitat i sense veure's els defectes (Def. pròpia). Quan fa la roda, ab les plomes de la cua exteses, s'ufaneja y no repara en la susdita tara o defecte dels peus [lletjos]. Tot axò s'aplica figuradament a la núvia (MiP). Girar-se per mirar-se a si mateix, envanit (DCVB, <i>paó</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Mirar-se més a ell mateix que als altres (DCVB, <i>volta</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>paó</i> , cita l' <i>Espill</i> com a lèxic.		
Inserció en el text	Automatitzada, amb l'addició d'altres elements que completen l'acció.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Emfasitza la pressumpció de la novençana en comparar-se al paó, tot contrastant amb la situació de desvaliment del narrador-personatge.		
Documentació en català	<p>“Mas natura li ha donada una legura a fer: que quant ell veu que'ls hòmens remiren sa bellesa, ell dreça la coha envers amunt per ésser lohat de les gents, e descobra la lega partida de son cors, e los mostra vilanament. Molt menys presa la legura de sos peus” (B. Latini, <i>Llibre del tresor</i>, ll.164)</p> <p>“S'arresava contenta de si mateixa y més que de la coha lo pagó no resta” (<i>Corbatxo</i> 59; DCVB, <i>paó</i>)</p> <p>“Voltant-se per mirar-se la coa, en la qual, si tants ulls tengués com lo pagó, encara no serie contenta” (<i>Curial</i>, ll.174; DCVB, <i>paó</i>)</p> <p>“Del pagó pintat seguïu vós la rasta, / mirau baix als peus i ireu mesurada” (<i>Debat ab Caldesa</i>)</p> <p>“Evanit o estufat com un pago” (‘molt ple de vanitat’, DCVB, <i>paó</i>)</p>		
Documentació altres llengües	<p>“Hincharse como un pavo” (‘ponerse muy orgulloso’, DUE, <i>pavo</i>)</p> <p>“Ne leurs grans queues les roes / ainsi que le paon suelt faire” (<i>Livre des lamentations de Matheolus</i>, ll, 3082-3; citat per Peirats 2003a)</p>		
Traduccions del fragment	<p>“Mas la velada / quedó alentada, / qual pavón bello / que erige el cuello, / la rueda exalta, / de pies la falta / nunca ha mirado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Pero la novia se quedó ufana, como pavo viejo que se contempla hermoso haciendo la rueda y sin reparar para nada en lo deforme de sus pies” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Primer, volent- / la solaçar / e abraçar: / a totes parts / ariçons, carts, / porca crespina, / no tenen spina / pus fort punyent! (2346-2353)		
Fitxa Espill	FE0262		
Vers primera ocurrència	2349	Vers darrera ocurrència	2349
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A totes parts		
	Mot clau 1	Part	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació dels sons [a] i [t].		
Definició	Per tot arreu (Def. pròpia). En qualsevol lloc, pertot arreu (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Locativa		
Documentació en català	<p>"Mas Curial, sobrat d'ira, mirava envers totes parts" (<i>Curial</i>, l.33), "Festa era environada de totes parts de damas e damiselles " (ll.56)</p> <p>"Ans ab l'espasa los deu ferir a totes parts" (<i>Tirant</i>, 35), "Fil de ferre d'aquell que posen en les llànties, que es doblega a totes parts" (73), "E mirà a totes parts e véu venir per lo camí..." (106), "D'un puig veren les guardes dels morors qui estaven mirant a totes parts" (133), "E continuament a totes parts se vogia" (189), "Aprés tirá l'espasa e donà de grans colps a totes parts" (189), "E mirant a totes parts si veure poria alguna població" (263), "Tirant que el véu, mirà a totes parts i no véu negú" (286), "Mirava a totes parts si veuria algun lloc" (373), "A fi que los moros sien closos a totes parts, per mar i per terra" (419), "Car jo els tinc closos a totes parts per mar i per terra" (419)</p> <p>"Aquells malvats de fariseus (...) encengueren lo foch a totes parts" (<i>Vita Christi</i>,137)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Su genio verde / por alegrar, / quise intentar / las buenas artes / por todas partes, / mas hallo fardos / de abrojos, cardos: / ¡la puerca espina / no tiene espina / que tanto aruñe!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Queriendo yo, de buenas a primeras, procurarle solaz y abrazarla, me hallé con que ni cardos, ni erizos, ni puercoespines han tenido jamás en parte alguna dardos más punzantes" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Primer, volent- / la solaçar / he abraçar: / a totes parts / ariçons, carts, / porca crespina, / no tenen spina / pus fort punyent! (2346-53)		
Fitxa Espill	FE0263		
Vers primera ocurrència	2351	Vers darrera ocurrència	2351
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Porca crespina		
	Mot clau 1	Porca	Mot clau 2 Crespina
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [p], [c] i [a].		
Definició	Femella del porc espí (anomenat vulgarment <i>porc crespí</i>) (DCVB, <i>porc</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador-protagonista compara el caràcter de la seva dona amb aquest animal, dient que la dona és encara més punxosa.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Su genio verde / por alegrar, / quise intentar / las buenas artes / por todas partes, / mas hallo fardos / de abrojos, cardos: / ¡la puerca espina / no tiene espina / que tanto aruñe!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Queriendo yo, de buenas a primeras, procurarle solaz y abrazarla, me hallé con que ni cardos, ni erizos, ni puercoespines han tenido jamás en parte alguna dardos más punzantes" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Porcell grunyent / tota la nit / era en lo llit” (2354-56) “Si res vos mana / lo vell exorc, / grunya com porc, / no en façau res” (6006-09)</p>
Fitxa Espill	
FE0264	
Vers primera ocurrència	2354
Vers darrera ocurrència	6008
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Grunyir com (un) porc
Mot clau 1	Grunyir
Mot clau 2	Porc
Tipus	Locució verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”). D'origen experiencial.
Definició	Lamentar-se o rondinar en veu alta, de manera desagradable (Def. pròpia). DCVB, <i>grunyir</i> , cita l' <i>Espill</i> 6008 com a exemple lèxic, no fràsic. DeCat, <i>grunyir</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Automatitzada. Forma una clàusula juxtaposada.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la qualitat de l'acció.
Documentació en català	<p>“Diu sant Crisòstom: fàcilment se prenen los hòmens qui en les condicions als porchs semblen (...) gronyint tostemps per ira” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.6) “Lo grunyir dels porcs. <i>Grunnio</i>” (O. Pou, <i>Thesaurus puerilis</i>; DeCat, <i>grunyir</i>) “Porc a mitges sempre gruny” (PCC, P 2888; no s'hi cita l'<i>Espill</i>) “Porc fiat tot l'any gruny” (PCC, P 2889; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Lechón que gruñe / mal satisfecho / era en el lecho” (Or. 2354-56) “Si os manda, hermana, / el viejo terco, / gruña qual puerco: / no obedescáis” (Or. 6006-09) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “En la cama era, toda la noche, igual que un lechón gruñendo” (Or. 2354-56) “Si el viejo machorro os manda algo, aunque gruña como un gorrino, no le hagáis ningún caso” (Or. 6006-09) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Tenint-li corda, / mai me recorda / restàs la mia" (2371-73)		
Fitxa Espill	FE0265		
Vers primera ocurrència	2371	Vers darrera ocurrència	2371
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tenir corda (a algú)		
	Mot clau 1	Tenir	Mot clau 2 Corda
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació del so [a].		
Definició	Deixar que l'interlocutor faci o xerri el que vulgui (Def. pròpia). <i>Tirar moltes cordes</i> ('exposar i discutir molts de parers', DCVB, <i>corda</i> ; a partir del <i>Somni JJ</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Dedicar atencions a una persona (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma una clàusula de gerundi que estableix un joc de contraris amb la següent.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica l'acció pacient de l'emissor escoltant la dona, que contrasta amb el significat dels dos versos que hi segueixen: 'ell no va aconseguir mai ser escoltat per ella'.		
Documentació en català	"I tots los vots en un parer clogueren, / après d'haver tirades moltes cordes" (<i>Somni JJ</i> , 770-71; DCVB, <i>corda</i>)		
Documentació altres llengües	"Tener cuerda para rato" ('ser una persona muy habladora o parecer dispuesta a hablar mucho sobre algo', M. Moliner, DUE, <i>cuerda</i>)		
Traduccions del fragment	"Si dava cuerda, / no se me acuerda / fuese la mia" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Soltándole cuerda, no recuerdo haber yo salido nunca con la mía" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Drap si es metia / ab tal olor / e tal color / com Déu se sap” (2390-93)</p> <p>“Mas a Pilat / no li plagué, / ans romangué / a llur despit / tal com fon scrit” (14164-68)</p> <p>“La penitència / haguí finida, / de la llur vida / fuí molt content, / e certament / vestit m'hi fóra / si la traïdora / de bigamia, / tal com la mia, / tant no ho vedàs / que m'ordenàs / a missa dir “ (15626-37)</p>
Fitxa Espill	<p>“De tal preïcar, / a mon parer, / és tal plaer / lo escoltar / com lo comptar / d'altri florins” (16286-91)</p>
FE0266	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2391"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16288"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="04"/>
Forma canònica	Tal com
Mot clau 1	<input type="text" value="Tal"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Com"/>
Tipus	Locució adverbial (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Determinant indefinit + adverbi. Monosil·labisme.
Definició	DeCat, <i>tal</i> , anota <i>tal com</i> o <i>talment</i> , però no cita l' <i>Espill</i> . Estructura correlativa usada en frases comparatives d'igualtat (Gonzàlvez). Expressa una comparació d'igualtat entre un element (regit pel determinant <i>tal</i>), que pot anar situat al davant, al mig o a la fi, i un altre element (regit per l'adverbi <i>com</i>), situat darrere d'aquest (Def. pròpia).
Inserció en el text	Forma part de l'expressió <i>romangué tal com fon escrit</i> , que és una referència desautomatitzada de l'apoteigma atribuït a Pilat: <i>Quod scripsi, scripsi</i> .
Funció discursiva	Connectiva
Documentació en català	<p>“A, valerós cavaller, ja plagués a Déu que io fos tal com tu, e tu fosses emperador!” (<i>Curial</i>, l.22), “La lliurea se féu tal com Curial volgué” (l.28)...</p> <p>“Un encontre tan bell e singular s'hi és fet tal com aquest” (<i>Tirant</i>, 56), “E plàcia a la divina Bondat que no vixca jo en lo món si tal com ell no dec ésser” (56), “E trobant-lo tal com ésser devia...” (58), “E tal era l'un llit com l'altre” (67), “Una llança sola de llargària de tretze palms ab lo ferre e ab tot, la punta de diamà, la gruixa cascú tal com li plàcia” (71), “E si vós tinguésseu tal desig com mostrau haver...” (79)...</p>
Documentació altres llengües	<p>“Tal como” ('como', DUE, <i>tal</i>)</p> <p>“Tal... qual...” ('expresión correlativa de comparación', DUE, <i>tal</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Pero a Pilatos / no le agradó, / que respondiό / a su despecho: / --Lo hecho, hecho, / lo escrito, escrito--” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Pero a Pilatos no le plugo hacerlo, sino que, a despecho de ellos, quedó como había sido escrito” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Drap si es metia / ab tal olor / e tal color / com Déu se sap, / llançava el drap / per los racons, / davall caixons, / entre la palla.” (2390-97)</p> <p>“Sap Déu si em cou / e quant me nou / tanta fluxea / e tal mollea!” (5041-44)</p>
Fitxa Espill	
FE0267	
Vers primera ocurrència	2393
Vers darrera ocurrència	5041
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Déu ho sap
Mot clau 1	Déu
Mot clau 2	Saber
Tipus	Fórmula assertiva
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + pronom + verb. Monosil·labisme
Definició	<p>Per afirmar la certesa d'una cosa que la gent no sap o no pot comprendre o avaluar (DCVB, <i>Déu</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Expressió que s'usa per afirmar la certesa d'una cosa que la gent no sap o no pot comprendre o avaluar (Gonzàlvez; diu erròniament que no és enregistrada en DCVB).</p> <p>Expressió amb valor intensiu o ponderatiu (Gonzàlvez, <i>saber</i>).</p>
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la inclusió del pronom reflexiu “se”. Introduïda mitjançant el connector modal “tal... com”.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica l'apreciació que l'emissor fa del desordre i la brutícia menstrual de la dona.
Documentació en català	<p>“Harrich, sap Déus que io no desig la tua mort, car no m'has ofes de cosa alguna” (<i>Curial</i>, l.18), “Senyor, sap Déu que io us desig servir davant tots los senyors del mon, e així faré vostre manament en tot cas” (ll.61), “Senyor pare, sap Déu que tot lo meu desig és estar prop la senyora” (ll.69)</p> <p>“Mas sap Déu que Tirant estimara més estar prop de la Infanta que no prop de l'Emperadriu” (<i>Tirant</i>, 119), “E sap Déu, com la Princesa se'n fon anada, l'ànima de Tirant quanta dolor sentia” (173), “E sap Déu si n'haurà gran raó de no fiar jamés de vós” (227), “Mas sap Déu la Princesa en aquell cas amara més dormir que eixir de la cambra” (281), “Esperaré la tua gloriosa tornada, car Déu sap què poria jo fer sens tu” (336)</p>
Documentació altres llengües	“¡Dios sabe!” (‘exclamación de intranquilidad, de duda o de incredulidad’, DUE, <i>Dios</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Trapos metía / con tal olor, / de tal color / como Dios sabe” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Si se ponía trapos, con olor y color tales que sólo Dios lo sabe” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Llançava el drap / per los racons, / davall caxons, / entre la palla. / No hi dava malla / hom si el trobava; / Ila el se llexava / on li caïa” (2394-01)
Fitxa Espill	
FE0268	
Vers primera ocurrència	2398
Vers darrera ocurrència	2398
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	No donar malla (d'alguna cosa) -- No valdre ni una malla
Mot clau 1	Donar
Mot clau 2	Malla
Tipus	Col·locació (significat transparent, a l'època)
Recursos lingüístics i retòrics	Negació + verb + substantiu. Al·literació dels sons [n], [o] i [a].
Definició	No donar-li importància, despreciar-la (MiP). No valer res (DAG, <i>malla</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). <i>Donar (una cosa) per una malla</i> ('donar-ho per qualsevol cosa, no concedir-li cap valor', DCVB, <i>malla</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). En els temps que correm, encara es pot sentir a dir l'expressió <i>no val ni una malla</i> , referida a una persona de qualitats ben poc apreciades (Vila 1994: 106). Menysprear una cosa, no considerar-la important (Gon.).
Inserció en el text	Automatitzada, amb la inclusió del pronom adverbial “hi”.
Funció discursiva	Modalitzadora. Emfasitza la descurança de la dona, que no dóna importància a un fet repugnant.
Documentació en català	“Com no't spentes que fins a la darrera mealla donaràs comte?”, “Què pots tu sostenir per ell, que no vals una mealla? ” (<i>Lo Cartoixà</i> , ll.27, ll.50) “Que escassament per acometre / valen mealla ” (<i>Somni JJ</i> , 1967-68) “No tenir ni una malla” ('per a significar el màxim de la misèria o de la manca de cabals', J. Amades, <i>Paraules i modismes</i>) “Ni una malla ni un bri de palla” (PCC, M 702; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“No vale una perra chica” (sense definició, DUE, <i>perra</i>) “No importar (o Darse) un pito (de algo)” ('no importar nada', DUE, <i>pito</i>) “No valer un pito (una cosa o una persona)” ('tener muy poco valor', DUE, <i>pito</i>) “Not to give a hoot” (DF, <i>pito</i>)
Traduccions del fragment	“Y los dexava / por los rincones, / entre caxones, / o entre la paja; / qualquier alaja / de que ella usava / se la dexava / donde cahía” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Los echaba luego por los rincones y por debajo de los muebles y entre la paja; le importaba un comino que alguien los encontrase: allí donde se le caían los dejaba” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“En les nits grans, / e menys de dia, / jo mai dormia / sens purgatori” (2418-21)</p> <p>“Clar és de dia / quant se desperten” (5364-65)</p> <p>“Ves eclipsar / lo sol e lluna / contra comuna / astrologia, / en jorn de dia / ves tal foscura” (14114-19)</p>
Fitxa Espill	
FE0269	
Vers primera ocurrència	2419
Vers darrera ocurrència	14118
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	De dia
Mot clau 1	Dia
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició “de” + substantiu. Al·literació del so [d].
Definició	<p>Durant el dia (DCVB, <i>dia</i>; no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l'<i>Espill</i>).</p> <p>Amb la claror natural del sol, quan ja ha eixit el sol i no és de nit (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Locativa. Indica una expressió de temps.
Documentació en català	<p>“Que vetlen de nit e acompanyen de dia als confreres malalts” (doc. 1393; DCVB, <i>dia</i>)</p> <p>“Com los moros foren fugits, los cristians robaren lo camp dels moros, e fonc ja de dia clar” (<i>Tirant</i>, 12), “Lo jutge no poria bé jutjar la batalla si de dia no era” (65), “Com fon de dia Tirant pres tres milia ducats e donà'ls al mariner” (106), “E les altres de la mitja nit fins que fos de dia” (124), “Lo capità no volgué entrassen de dia perquè no fossen vists” (133), “Tan prest com fon de dia, tothom se llevà” (162)...</p> <p>“En lo núvol, que de dia los feya ombra” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.17)</p> <p>“Que de la cançó que deien de nit / ab un ‘gran mercès’ pagaven de dia” (<i>Procés olives</i>, 323-24; DCVB, <i>nit</i>)</p>
Documentació altres llengües	“De día” (‘mientras hay luz del sol’, DUE, <i>día</i>)
Traduccions del fragment	<p>“En los veranos / ni en los inviernos / (para mi infiernos), / noche ni día / yo no dormía / sin purgatorio” (Or. 2418-21)</p> <p>“Ya es bien de día / cuando despiertan” (Or. 5364-65)</p> <p>“Y el eclipsar / de sol y luna / contra comuna / astrología, / del medio día / la obscuridad” (Or. 14114-19) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“En las largas noches yo no dormía jamás sin purgatorio, y de día aún menos” (Or. 2418-21), “Se despiertan cuando es ya día claro” (Or. 5364-65)</p> <p>“Y producirse en pleno día tal obscuridad” (Or. 14118-19) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“En les nits grans / e menys de dia, / jo mai dormia / sens purgatori ” (2418-21)		
Fitxa Espill			
FE0270			
Vers primera ocurrència	2421	Vers darrera ocurrència	2421
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Passar un purgatori		
	Mot clau 1	Passar	Mot clau 2
		Purgatori	
Tipus	Col·locació (el significat metafòric de la UF depèn del mot “purgatori”, que ja el té)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [p]. D'origen cristià.		
Definició	Passar penes i tribulacions (Def. pròpia). DCVB, <i>purgatori</i> , no cita el <i>Tirant</i> i sí l' <i>Espill</i> , però només com a exemple lèxic, no fràsic, en l'accepció ‘situació en què es passa molta pena’.		
Inserció en el text	Desautomatitzada. El mot “purgatori” ve precedit de la preposició negativa “sens”. Forma un constituent sintagmàtic que complementa el nucli verbal “jo mai dormia”.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el sentit del patiment que sofria el personatge-narrador quan dormia amb la dona.		
Documentació en català	<p>“Bon passar fa un poch d'afans / en Purgatori” (<i>Llibre de fra Bernat</i>)</p> <p>“Callats —dix Melchior—, que no es aquest aquell Paraís del qual té les claus sant Pere; lluny és l'un de l'altre, e les lleis fort diverses. Emperò, cas que vullats que aquest sia paraís, siats cert que en aquest, ni en aquell, no es pot entrar sinó passant primer per purgatori. E així, anem a casa nostra --dix Melchior--, e per ventura coneixerets no ésser tant lo mal com pensats” (<i>Curial</i>, ll.145)</p> <p>“Car fallint-me tal acostament estic en un nou purgatori” (<i>Tirant</i>, 259)</p> <p>“Passar el purgatori en vida” (PCC, P 3473; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües	“Pasar un purgatorio” (‘pasar un trabajo penoso o un padecimiento de cualquier clase, físico o moral’, DUE, <i>purgatorio</i>)		
Traduccions del fragment	<p>“En los veranos / ni en los inviernos / (para mi infiernos), / noche ni día / yo no dormía / sin purgatorio” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“En las largas noches yo no dormía jamás sin purgatorio, y de día aún menos” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Si cavalcava / fent qualche volta, / a missa solta / jo me’n tornava” (2424-27) “Per lo mercat / feia la volta, / a regna solta, / mirant les tendes” (2620-23)</p>
Fitxa Espill	
FE0271	
Vers primera ocurrència	2425
Vers darrera ocurrència	2621
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Fer (qualque, la, una) volta --- Voltar
Mot clau 1	Fer
Mot clau 2	Volta
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb derivat del substantiu
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal
Definició	<p>Fer un recorregut més o menys determinat (Def. pròpia). DCVB, <i>volta</i>, en dóna una accepció molt restringida: ‘recórrer les cases d’un poble fent capta per les necessitats de l’església’; no s’hi cita l’<i>Espill</i>. Passetjar per un trajecte que comença i acaba en el mateix punt (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Forma una clàusula de gerundi.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa.
Documentació en català	<p>Ø (<i>Lo Somni, Facet, Fra Bernat, Curial, Faula Neptú i Diana, Certamen S. Cristòfol Col·loqui dames, Procés olives, Somni JJ, Vita Christi</i>) “No seria bo que féssem una volta per la ciutat, puix fa bell dia?” (<i>Tirant</i>, 109) “Com lo duc de Pera hagué feta tota la volta, se mès en orde” (157) “En tal forma entrà ab totes les dotze atzembles, que cascuna portava de la sua roba, e féu la volta per lo reng” (189) “E fent-li la volta, corrent lo portaven / per tots los carrers de Ierusalem” (<i>Història Passió</i>, 2798-99) “Apres que fos mort, tantost aquell dia / lo vostre sant cors posat fon en nau: / sens veles algunes la nau feu sa via / la volta d’Espanya ab vent molt suau” (<i>Cobles sent Jaume, Cançoner vides sants</i>)</p>
Documentació altres llengües	“Dar una vuelta” (‘salir de casa para un paseo breve’, DUE, <i>vuelta</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Y si montava / y misa oía, / luego bolvía” (Or. 2424-27) “Por el mercado / va dando buelta / a rienda suelta, / mirando tiendas” (Or. 2620-23) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Si salía yo a dar un paseo a caballo, regresaba a hora de misa acabada” (Or. 2424-27) “Con toda libertad, daban la vuelta por el mercado mirando las tiendas” (Or. 2620-23) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Si cavalcava / fent qualche volta, / a missa solta / jo me’n tornava / e m’acostava / al mal dinar” (2424-29)		
Fitxa Espill			
	FE0272		
Vers primera ocurrència	2426	Vers darrera ocurrència	2426
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	A missa solta		
	Mot clau 1	Missa	Mot clau 2 Solta
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació dels sons [a] i [s].		
Definició	Quan la missa era acabada (DCVB, <i>solt</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Quan la missa ha acabat (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma un complement circumstancial.		
Funció discursiva	Locativa, modalitzadora. Aparentment és una descripció d’accions, però dóna una informació que afavoreix el personatge-narrador des del punt de vista cristià.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Y si montava / y misa oía, / luego bolví / y me acercava / a donde hallada / mala comida, / y peor vida” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Si salía yo a dar un paseo a caballo, regresaba a hora de misa acabada, para acercarme al mal comer” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Res no sabia / ni es comedia / res ordenar, / menys lo manar / sols de paraula " (2441-45)		
Fitxa Espill	FE0273		
Vers primera ocurrència	2445	Vers darrera ocurrència	2445
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	De paraula		
	Mot clau 1	Paraula	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu		
Definició	Oralment (per oposició a "per escrit") (DCVB, <i>paraula</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Que només es diu però que no es fa o no es duu a la pràctica (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Modal, en una seqüència narrativa modalitzada, on el narrador critica que la seva dona no sap governar la casa.		
Documentació en català	"Li prometeren de paraula de metre-ho en concell (<i>Novells ardits</i> , l.18; DCVB, <i>paraula</i>) "Axí de paraula com ab scriptura (Metge, <i>Lo Somni</i> , l; DCVB, <i>paraula</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Nada sabía, / ni prevenía / de ordenar, / menos mandar" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "No sabía pizca de tales cosas, ni se comedia de ordenar, sino tan sólo mandar de palabra" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Seia's a taula / havent menjat / o almorçat / ja de matí" (2446-49)		
Fitxa Espill	FE0274		
Vers primera ocurrència	2446	Vers darrera ocurrència	2446
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Seure's a taula		
	Mot clau 1	Seure	Mot clau 2
		Taula	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + preposició + substantiu		
Definició	<p>Asseure's davant d'una taula amb la intenció de menjar el que hi ha parat (Gonzàlvez).</p> <p>Seure a la taula, sobretot per a menjar (DCVB, <i>estar en taula</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa modalitzada, on el narrador-personatge critica l'actitud de la dona que simula no tenir gana.		
Documentació en català	<p>"E meteren-se a la taula e començaren a menjar" (<i>Curial</i>, l.9), "Ab tant, l'emperador se mès a taula ab los reis" (l.24), "Que en la taula principal no seguessen sino la duquessa sa muller e Curial" (l.24), "E així tothom segué, mas en aquella taula lo rei no consentí que segués degú" (ll.61), "Lleixats-lo'm, que jo us faç segur que per aquesta batalla no seurà primer en la taula de Perusa" (ll.104), "E, aposentats covinentment, lo rei sopà, e a la sua taula segueren solament la reina, Curial e la Güelfa" (lll.104)</p> <p>"E lo Rei per fer honor a Felip lo féu seure al cap de la taula" (<i>Tirant</i>, 101), "Lo Rei aquell dia los féu seure en la sua taula" (109), "E féu seure als dos cavallers en altra taula" (132), "Portà'ls-en a sopar ab ell, e féu-los seure al cap de la taula" (133)...</p>		
Documentació altres llengües	"Sentarse a la mesa" ('ocupar cada comeensal su asiento para empezar a comer', DUE, <i>mesa</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"Iva a la mesa / mui grave y tiesa, / sienpre sin gana, / que de mañana / mucho se artava, / quando almorçava"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Sentábase a la mesa, habiendo ya de mañana almorzado y comido"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Senyalat plat, / certa scudella, / tenia ella, / taça apartada, / sal no tocada, / son drap de boca" (2478-83)		
Fitxa Espill	FE0275		
Vers primera ocurrència	2483	Vers darrera ocurrència	2483
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Drap de boca		
	Mot clau 1	Drap	Mot clau 2
		Boca	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Tovalló (DCVB, <i>drap</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Tovalló (Gustà 1978).		
Inserció en el text	Automatitzada, concretada mitjançant un pronom possessiu.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Especial plato, / cierta escudilla, / taça, salvilla / bien señalada, / sal no tocada, / su servilleta" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Tenía su plato señalado, escudilla fija, taza apartada, sal intacta, servilleta propia" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Tallar sens broca / no consentia, / ni menjaria / carn del mercat / si hom penjat / algú hi havia, / ni permetia / fruita en portassen, / bé que hi comprassen / conills, perdius, / francolins vius” (2484-94)</p> <p>“Ell sols preveu / lo venidor, / fa lo millor, / per bé no es mostre, / a l'útil nostre” (3910-14)</p>
Fitxa Espill	
FE0276	
Vers primera ocurrència	2492
Vers darrera ocurrència	3913
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Per bé que -- Bé que
Mot clau 1	Per
Mot clau 2	Bé
Tipus	Locució conjuntiva
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adverbi + conjunció. Al·literació del so [e]. Monosil·labisme.
Definició	Locucions de vàlua concessiva, equivalents a <i>encara que</i> , que expressen la ineficàcia d'una dificultat, tot concedint la seva realitat (DCVB, <i>bé</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Qui sap per què alguns saberuts li han declarat la guerra [a <i>Per bé que</i>] últimament. Ben a tort, volen que no usem sinó <i>Bé que</i> (DeCat, <i>per</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Encara que, tot i que (Gonzàlvez, <i>per bé</i>). Però sí en canvi (Gonzàlvez, <i>bé que</i>).
Inserció en el text	Automatitzada. Introducció de clàusula, amb elisió de “que” per mor de la mètrica. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva. Manifesta objecció respecte al contingut de la clàusula anterior.
Documentació en català	<p>“Lo marquès se aturà e mirà'l, e bé que fos en tendre edat constituït, no menys li viu los ulls molt replandents” (<i>Curial</i>, l.1; DCVB, <i>bé</i>)</p> <p>“La qual ho pres ab molta impaciència, per bé que fós molt virtuosa e discreta” (<i>Tirant</i>, 2), “Per bé que lo prepòsit seu tostemp fon de subvenir-los, emperò volgué experimentar la constància del Rei” (9), “Jo us diré lo que a mi par, per bé que jo conega no ésser digne de parlar en semblants fets” (15), “Per bé que Nostre Senyor Déu vos haja dat lo voler, vos ha llevat lo poder” (16), “Per bé que nosaltres siam poca gent e ells molta, ací serà lo gran renom e fama”(23), “Fon contenta, per bé que no es pogué estar que no digués:” (24)...</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Él sólo tiene / ciencia, / y prebiene / lo benidero; / da el bien entero / y lo mejor, / con grande amor, / como lo nuestro, / para bien nuestro” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>Él prevé lo que ha de venir, y hace para utilidad nuestra (aun sin mostrarlo) todo lo mejor” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"De nit, a fosca , / en ells la mosca / nunca s'hi met" (2495-97)		
Fitxa Espill			
FE0278			
Vers primera ocurrència	2495	Vers darrera ocurrència	2495
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A (la) fosca -- A (les) fosques		
	Mot clau 1	Fosca	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal		
Definició	Sense claror, sense poder-hi veure bé (DCVB, <i>fosca</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Quan ja és fosc, de vespre o de nit (DeCat, <i>fosc</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Sense claror, sense poder veure-hi bé (Gonzàlvez; diu que DCVB no l'enregistra).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant la foscor de la nit.		
Documentació en català	"Partí lo bergantí una nit que plovia e feia molt gran fosca " (<i>Tirant</i> , 99), "E hora de mijanit, ab la fosca , ells podrien entrar" (310), "Feia gran fosca " (340), "Durà del matí fins a la nit escura, e la fosca los féu departir" (349) "Gran nit a les fosques en loch solitari" (<i>Ist. Passió</i> , 141) "A les fosques" ('sense claror', <i>Diccionari Torra</i> , DeCat, <i>fosc</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"..." (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Por la noche, la mosca no se posa nunca en ellos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“De nit a fosca / en ells la mosca / nunca s’hi met” (2495-97)</p> <p>“Sovint anava / de nit al nou / bany d’En Sanou” (2650-52)</p> <p>“Jocs de naïps / de nit jugàvem” (3010-11)</p> <p>“Anar armades / e desfregades / com hom, exir / de nit, texir / per la ciutat” (5465-69)</p>
Fitxa Espill	<p>“Mai com dormia / segur de nit / Taülfus dit / llur rei matà” (7182-85)</p> <p>“Se fan ungüent / e bruxes tornen; / en la nit bornen” (9730-32)</p>
FE0277	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2495"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9732"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="06"/>
Forma canònica	De nit --- En la nit
Mot clau 1	<input type="text" value="Nit"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició “de” + substantiu. Monosil·labisme.
Definició	<p>Durant la nit (DCVB, <i>nit</i>; no s’hi cita el <i>Tirant</i> ni l’<i>Espill</i>).</p> <p>Amb la foscor, quan ja s’ha post el sol i no és de dia (Gonzàlvez, <i>de nit</i>).</p> <p>Durant la nit (Gonzàlvez, <i>en la nit</i>).</p> <p>Durant la nit, a la nit (DeCat, <i>nit</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Locativa. Indica una expressió de temps.
Documentació en català	<p>“De nuyt” (Jaume I, <i>Crònica</i>; DeCat, <i>nit</i>). “De nuit” (Desclot, <i>Crònica</i>; DeCat, <i>nit</i>)</p> <p>“La primera representa en la missa que de nit canta” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.9)</p> <p>“Hi de nit anassen en Egipte” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.13)</p> <p>“E feta la deliberació, en la nit manifestà a la Comtessa” (<i>Tirant</i>, 2), “La batalla fon concertada per a l’endemà, e en la nit lo Rei se n’anà...” (19), “Car jo veig allí quatre gentils dames qui en la nit vos tenen companyia” (71), “En la nit se lleva e no em lleixa reposar com volria” (100), “Aplegà de nit en la ciutat” (110), “E com sia de nit portau-lo’m secretament” (110)...</p> <p>“Que de la cançó que deien de nit / ab un ‘gran mercès’ pagaven de dia”, (<i>Procés olives</i>, 323-24; DCVB, <i>nit</i>)</p> <p>“E guardant-te de tota manera de jocs, e de anar de nit, e de altres dones” (Lletra d’Alexandre VI a son fill Joan, 30/11/1493), “Axí de anar de nit com de molts altres</p>
Documentació altres llengües	“De noche” (‘después de desaparecer la luz del día’, DUE, <i>noche</i>)
Traduccions del fragment	<p>“--” (Or. 2495-97)</p> <p>“También andava, / por todo el año, / de noche al baño” (Or. 2650-52)</p> <p>“--” (Or. 3010-11),</p> <p>“Van afeitadas / o disfrazadas, / si han de salir, / de noche ir / por el lugar” (Or. 5465-69)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Por la noche, la mosca no se posa nunca en ellos” (Or. 2495-97)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Los jorns feiners / entre setmana / mai era sana" (2506-08)		
Fitxa Espill			
FE0279			
Vers primera ocurrència	2507	Vers darrera ocurrència	2507
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Entre setmana		
	Mot clau 1	Setmana	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu		
Definició	En dies que no són ni el primer ni el darrer del dit període de set dies (DCVB, <i>setmana</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Durant la setmana, en algun dels dies que no són diumenge (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa, indicant el període de dies feiners.		
Documentació en català	"Perdius, faisans, tords, gallines e alguns pagos, entre setmana és llur vianda comuna" (<i>Lo Somni</i> , III.15)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Días caseros / de entre semana, / no estava sana" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Los días de labor, durante la semana, nunca se sentía buena" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Com a la Seu / Déu s’hi alçava” (2512-13)</p> <p>“Compren arreu / ans lleven Déu / cada matí” (7513-15)</p>
Fitxa Espill	
FE0280	
Vers primera ocurrència	2513
Vers darrera ocurrència	7514
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Alçar Déu -- Llevar Déu
Mot clau 1	Alçar
Mot clau 2	Déu
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. D’origen cristià.
Definició	Acte d’alçar el sacerdot l’hòstia en la missa (DCVB, <i>Déu</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i> , 2513). Alçar l’hòstia consagrada en la missa (DCVB, <i>llevar</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Eleva l’hòstia consagrada en la missa (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, encara que s’hi altera l’ordre del complement directe.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva.
Documentació en català	<p>“Mostra's en alt alçant l'hòstia pura / y ·l cos sagrat d'Aquell qui us volgué renbre” (Baltasar Joan Balaguer, <i>Certamen S. Cristòfol</i>)</p> <p>“Ciriets per levar Déu a la missa dels àngels” (doc. 1491; DCVB, <i>llevar</i>)</p> <p>Alçar Déu. <i>Exaltatur Christus</i> (O. Pou, <i>Thesaurus Puerilis</i>; DeCat, <i>alt</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Quando en la Seo / a Dios se alçava” (Or. 2512-13)</p> <p>“Conpran arreo / y a su desseo / por la mañana” (Or. 7513-15) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Hora en que alzaban a Dios en la Seo” (Or. 2512-13)</p> <p>“Todas las mañanas, antes de alzar a Dios, ellas han comprado ya en todas partes” (Or. 7513-15) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Mas més pastava / pasta de muda , / d'oli de ruda / e de ginebre, / pols de ginebre, / molla de muja" (2526-31)		
Fitxa Espill			
FE0281			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2527"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2527"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Pasta de muda		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Pasta"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Muda"/>
Tipus	Col·locació (pel significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació dels sons [a] i [d].		
Definició	Cosmètic per a la neteja del cutis (Def. pròpia). Les <i>mudes</i> són altra mena d'afayts, y també depilatoris (MiP, nota al vers 585). Probablemente algún depilatorio (Vidal Alcover). DeCat, <i>pasta</i> , cita l' <i>Espill</i> com a mostra "d'altres substències pastades".		
Inserció en el text	Automatitzada, és el primer d'una sèrie de complements directes.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, formant part d'una sèrie de mencions a unguents que la dona es posa per arreglar el seu físic.		
Documentació en català	"Recepta per a <i>muda</i> fort fina: Item pren sofre molt e cernut, e verdet, e sabó moll, e sia tot mesclat e més en la cara (...) e serà feta pus bella cara que per <i>muda</i> puxa ésser feta, que no lexa piga ni pany" (Misser Joan, <i>Libre de receptes</i> , MiP)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Ella amasava / luego la muda / de olio de ruda, / polvos de enebro, / agua del Ebro, / pasas, imán / y solimán" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Cuanta más pasta de muda amasaba, con aceite de ruda y de enebro, polvo de genjibre, miga de almizcle" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Mas més pastava / pasta de muda, / d' oli de ruda / e de ginebre, / pols de ginebre, / molla de muja" (2526-31)		
Fitxa Espill			
FE0282			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2528"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2528"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Oli de ruda		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Oli"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Ruda"/>	
Tipus	Col·locació (pel significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Essència que s'obté per destil·lació de la ruda amb vapor d'aigua (DCVB, <i>oli</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada, mitjançant la preposició "de", forma part d'una sèrie de complements directes.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, formant part d'una sèrie de mencions a unguents que la dona es posa per arreglar el seu físic.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Ella amasava / luego la muda / de olio de ruda, / polvos de enebro, / agua del Ebro, / pasas, imán / y solimán" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Cuanta más pasta de muda amasaba, con aceite de ruda y de enebro, polvo de genjibre, miga de almizcle" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Mas més pastava / pasta de muda, / d'oli de ruda / e de ginebre , / pols de ginebre, / molla de muja" (2526-31)		
Fitxa Espill	FE0283		
Vers primera ocurrència	2529	Vers darrera ocurrència	2529
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Oli de ginebre		
	Mot clau 1	Oli	Mot clau 2 Ginebre
Tipus	Col·locació (pel significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	<p>Suc que els pastors extreuen de la segona brotada del ginebre, servint-se de recipients oberts en la roca viva, i que, conservat dins una banya, serveix com a remei per a tots els mals del bestiar de llana (DCVB, <i>oli</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Producte de la destil·lació del ginebró, semblant al quitrà, usat en menescalia popular contra la ronya de les ovelles (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada, forma part d'una sèrie de complements directes. Amb la supressió del mot <i>oli</i> , que se sobreentén perquè va coordinada amb l'anterior.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, formant part d'una sèrie de mencions a unguents que la dona es posa per arreglar el seu físic.		
Documentació en català	"Oli de ginebre" (<i>Tresor de pobres</i> , DeCat, <i>oliva</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Ella amasava / luego la muda / de olio de ruda, / polvos de enebro, / agua del Ebro, / pasas, imán / y solimán" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Cuanta más pasta de muda amasaba, con aceite de ruda y de enebro, polvo de genjibre, miga de almizcle" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Mas més pastava / pasta de muda, / d'oli de ruda / e de ginebre, / pols de ginebre , / molla de muja" (2526-31)		
Fitxa Espill			
FE0284			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2530"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2530"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Pols de ginebre		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Pols"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Ginebre"/>	
Tipus	Col·locació (pel significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	A l' <i>Espill</i> s'empra aquesta espècie com a excitant sexual, d'acord amb el que ja anunciava Arnau de Vilanova a l' <i>Antidotarium</i> (Peirats 2002: 759). DeCat, <i>pols</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Automatitzada, forma part d'una sèrie de complements directes.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, formant part d'una sèrie de mencions a unguents que la dona es posa per arreglar el seu físic.		
Documentació en català	"Dix D, que ·l ginebre és calent en lo quart grau e escalfa e és umit e dóna talent de jaher ab les femnes" (Ibn Wafid, <i>Llibre de les medicines particulars</i> ; Peirats 2002: 759)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Ella amasava / luego la muda / de olio de ruda, / polvos de enebro, / agua del Ebro, / pasas, imán / y solimán" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Cuanta más pasta de muda amasaba, con aceite de ruda y de enebro, polvo de genjibre, miga de almizcle" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Mas més pastava / pasta de muda, / d'oli de ruda / e de ginebre, / pols de ginebre, / molla de muja" (2526-31)		
Fitxa Espill	FE0285		
Vers primera ocurrència	2531	Vers darrera ocurrència	2531
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Molla de muja		
	Mot clau 1	Molla	Mot clau 2 Muja
Tipus	Col·locació (pel significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació del so [m].		
Definició	La pasta o bolsa del almizcle, el <i>folliculus musci</i> del inventario de Arnaldo de Vilanova (Chabàs 1905: 298). La <i>muja</i> és l' <i>almesch</i> , substància odorífera que segreguen en una bossa certs rumiants. La <i>molla de muja</i> seria la dita substància en estat nadiu, que presenta un aspecte granular y era objecte de comerç ab la pròpia vexiga que la contenia (MiP). Substància cosmètica (Carré 2006: 826).		
Inserció en el text	Automatitzada, forma part d'una sèrie de complements directes.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Clou una sèrie d'ungüents diversos que la dona preparava per pintar-se.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Ella amasava / luego la muda / de olio de ruda, / polvos de enebro, / agua del Ebro, / pasas, imán / y solimán" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Cuanta más pasta de muda amasaba, con aceite de ruda y de enebro, polvo de genjibre, miga de almizcle" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Mestre de tint, / de full, urxella, / no aparella / ni fa mes tines" (2542-45)		
Fitxa Espill			
FE0286			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2542"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2542"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Mestre de tint		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Mestre"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Tint"/>	
Tipus	Col·locació (pel significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació del so [t].		
Definició	Cada un dels colors de què disposaven els mestres tintorers --el blau, el vermell, el verd, etc.-- es denominava o es coneixia com a <i>tinta</i> , denominació que perdura en la indústria del tenyit (Vila 1994: 65)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva modalitzada.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"¡Maestro que pinta / alguna cara / jamás prepara / tantos colores!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"¡No hay maestro tintorero que prepare más tinas de hoja, o de urchilla!" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Los jorns de colre, / la matinada / era afeinada / per ben lluir / al bell febrir / dos o tres hores" (2550-55)		
Fitxa Espill	FE0287		
Vers primera ocurrència	2550	Vers darrera ocurrència	2550
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Jorn de colre		
	Mot clau 1	Jorn	Mot clau 2 Colre
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + infinitiu (substantivat)		
Definició	Día de fiesta (Chabàs 1905: 298). Dia festiu (Gustà 1978: 232). Dia de festa de guardar (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Precedint l'oració.		
Funció discursiva	Locativa. Assenyala l'expressió temporal de l'acció.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	"Día festivo" ("día en que, aun no siendo domingo, se guarda fiesta", DUE, <i>día</i>)		
Traduccions del fragment	"Día de fiesta, / la madrugada / iva afanada / para lucir: / en mi sentir, / tres o quatro horas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Los días de guardar, ya de mañana y durante dos horas o tres, andaba atareada en lucirse y pulimentarse" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“En missa entrava / com ja preïcaven; / si no es llevaven / per ella totes, / s’hi feia bótes” (2560-64)		
Fitxa Espill	FE0288		
Vers primera ocurrència	2564	Vers darrera ocurrència	2564
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Fer bótes		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2 Bóta
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Ironia.		
Definició	Inflar els llavis en el moviment precursor del plor (DCVB, <i>bóta</i> ; igual que <i>Fer el bot</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). DCVB, <i>bot</i> , anota <i>Fer el bot</i> , ‘inflar els llavis i fer els gests precursors del plor’; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Carré 2006, <i>Glossari</i> , anota <i>Fer el bot</i> , ‘estar si es romp o no a plorar’. Estar a punt de plorar (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada, amb el reforç de la construcció pronominal “s’hi” per causa de la mètrica. Forma el sintagma verbal de la clàusula principal (afèresi) d’una oració condicional.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Pren un significat irònic que ajuda a fer-se una idea del tarannà presumptuós de la dona.		
Documentació en català	“Fer el bot” (PCC, B 1452; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	“Hacer pucheros” (‘hacer el gesto que precede al lloro’, DUE, <i>puchero</i>) “To pout” (DF, <i>puchero</i>)		
Traduccions del fragment	“Si en missa entrava, / ya predicaban: / si no se alçavan / por ella todas, / no havia bodas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Entraba en misa cuando ya predicaban; y si no se levantaban todas a su paso, se metía a puntapiés con ellas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>) <u>Observació:</u> Les versions castellaneres difereixen ostensiblement de l’original. En el cas d’en Mateu i Sanç, potser per exigències de la rima; i en el d’en Miquel i Planas, per errada d’interpretació del mot “botes”, que relaciona amb donar puntades de peu.		

Fragment amb UF o UE	"Mà de paper, / ploma i tinter / ella tenia" (2589-91)j		
Fitxa Espill			
FE0289			
Vers primera ocurrència	2589	Vers darrera ocurrència	2589
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mà de paper		
	Mot clau 1	Mà	Mot clau 2 Paper
Tipus	Col·locació (el significat metafòric de la UF el pren del mot "mà")		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació del so [p]. Repetició vocàlica [a-e].		
Definició	<p>Conjunt de vint-i-cinc fulls de paper, o sia, la vintena part d'una reima (DCVB, <i>mà</i>, s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Allò que n'arribarien a copsar amb mà plena (DeCat, <i>mà</i>, s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada, formant el complement directe del verb "tenir", amb alteració de l'ordre normal de l'oració.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa.		
Documentació en català	<p>"Costa una mà de paper per obs de escriure" (doc. c. 1359; DCVB, <i>mà</i>)</p> <p>"Per lo preu de set mans e miga de paper per als farons" (doc. c. 1486; DCVB, <i>mà</i>)</p> <p>"Les quals si totes havia de recitar no hi bastarien deu mans de paper" (<i>Tirant</i>, 84)</p>		
Documentació altres llengües	DUE, <i>mano, papel</i> , no recull "mano de papel"		
Traduccions del fragment	<p>"De papel mano, / como escrivano, / pluma i tintero / según refiero / ella tenia" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Ella tenía cuadernillos de papel, pluma y tintero" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Per cas trobí / tot en la plega: / que fos seu nega, / porfidieja, / cridant braveja, / puja la quinta” (2595-600)
Fitxa Espill	
FE0290	
Vers primera ocurrència	2595
Vers darrera ocurrència	2595
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Per cas
Mot clau 1	Per
Mot clau 2	Cas
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu
Definició	Per casualitat (DCVB, <i>per</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>caure</i> , registra i documenta com a locució conjuntiva <i>Si per cas</i> ; no hi cita l' <i>Espill</i> . DeCat, <i>per</i> , la registra però no cita l' <i>Espill</i> . Per casualitat, casualment (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Connectiva. Actua com a marcador discursiu o matisador.
Documentació en català	∅ (<i>Tirant</i>), ∅ (<i>Vita Christi</i>) “E si per cas me vehen puch estendre” (Mossèn Avinyó, Rialc) “Donchs, si per mi serà per cas lohada” (Mossèn Verdú, Rialc) DeCat, <i>per</i> , la documenta el 1640.
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“A caso hallé / ésto en un pliego: / no era yo ciego; / ser suyo niega, / porfía ciega, / sube la quinta” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Casualmente, al hacer recogida, se lo encontré todo; mas ella, con gran vehemencia y gritando fieramente, negó que fuese suyo, subiendo de tono cuanto pudo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Cridant braveja, / puja la quinta" (2599-600)		
Fitxa Espill	FE0291		
Vers primera ocurrència	2600	Vers darrera ocurrència	2600
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Pujar la quinta		
	Mot clau 1	Pujar	Mot clau 2 Quinta
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic; passa d'un àmbit concret a un de general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [a].		
Definició	Levantar la voz mucho: una quinta del natural (Chabàs). Pujar un interval de cinc notes musicals, volent això dir aixecar la veu a to de disputa (MiP). Alçar la veu, cridar fort i amb irritació (DCVB, <i>quinta</i> ; a partir de la citació de l' <i>Espill</i>). Aixecar la veu (Gustà 1978). Alçar la veu, cridar fort i amb irritació (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant una clàusula juxtaposada.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la manera de cridar de la dona.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Porfía ciega, / sube la quinta" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Gritando fieramente (...), subiendo de tono cuanto pudo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

<p>Fragment amb UF o UE</p> <p>Fitxa Espill</p> <p>FE0292</p>	<p>“Ab una monja / no menys febrida / ni ab més brida / al seu costat” (2616-19)</p> <p>“No menys hi feia / festes trencar” (7528-29)</p> <p>“Un altre cas / vull dir terrible, / no menys horrible, / d’ira molt lleja” (9388-91)</p> <p>“No menys pecat / e desamor / féu na Lleonor, / reina xiprana” (9476-79)</p> <p>“Altre mal greu / de no menys dan, / qual als xics fan, / vull recitar” (9506-09)</p> <p>“No menys en Troia / --Pantasilea / ab sa ginea, / qui pot dir quanta!--, / milers quaranta, / mortes tallaren” (15960-65)</p>
--	---

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	<p>“Ab una monja / no menys febrida / ni ab més brida / al seu costat” (2616-19)</p> <p>“Foren trobats / morts, ofegats / al costat d'ella” (6801-03)</p> <p>“Ni a llur costa / dona s'acosta” (15709-10)</p>
Fitxa Espill	
FE0293	
Vers primera ocurrència	2619
Vers darrera ocurrència	15709
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Al costat de
Mot clau 1	Costat
Mot clau 2	
Tipus	Locució prepositiva
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal + preposició “de”. Al·literació dels sons [a] i [t].
Definició	A la part d'espai immediata a un cos, per la dreta o per l'esquerra (Def. pròpia, a partir de DCVB, <i>costat</i> , on es cita el <i>Tirant</i> , 11, com a exemple lèxic, no fràsic). En una zona molt pròxima, a la vora de (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Locativa. Indica la situació de la monja respecte a la dona.
Documentació en català	<p>“Lo Rei pres per la mà a l'ermità e posà's en la taula, e féu seure l'ermità al costat seu” (<i>Tirant</i>, 11), “E veig ara que mon senyor lo Rei, qui és tan benigne e piadós, lo fa menjar al seu costat” (11), “E lleixar aquell escut al costat de l'altre” (71), “Com totes hagueren tocat, penjà cascuna l'escut que portava al costat d'aquell escut que havia tocat” (71), “E al costat de l'espasa cascú tinga un elm a manera fet d'aquells que junyen” (85), “Lo Rei s'assigné en mig de la taula e la Reina al seu costat” (101) “E posà's al costat seu, davant la taula del Rei” (101), “Que escassament fon partit lo balener que fon pegat al costat de la nau” (106)...</p> <p>“Que's vulla seure al costat de la sua verge mare” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.16), “No estava la nostra senyora al costat de la creu, axí com les figures la representen, mas en dret de son fill” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.6)</p> <p>“i al seu costat donar li el seu estrado” (<i>Vida S. Magdalena cobles</i>, 365)</p>
Documentació altres llengües	“Al lado (de)” (“expresión prepositiva y adverbial que se emplea para indicar la situación de algo que está tocando a otra cosa”, M. Moliner, DUE, <i>lado</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Con una monja / (de aquesta vida / sin otra brida) / puesta a su lado” (Or. 2616-19)</p> <p>“Fueron hallados / muertos y ahogados / al lado della” (Or. 6801-03) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y llevando a su lado una monja no menos reluciente ni con más brida que ella misma” (Or. 2616-19)</p> <p>“Fueron encontrados ahogados, muertos al lado de ella” (Or. 6801-03) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Ab una monja / (no menys febrida / ni ab més brida) / al seu costat, / per lo mercat / feia la volta, / a regna solta, / mirant les tendes” (2616-23)</p> <p>“Lleva’s la brida, / la regna es cala” (5194-95)</p> <p>“Ab semblant brida, / regnes e mos, / de tot mon cos / la fi n’ordene” (16168-71)</p>
Fitxa Espill	
FE0294	
Vers primera ocurrència	2622
Vers darrera ocurrència	16168
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	A regna solta --- Sense brida
Mot clau 1	Regna
Mot clau 2	Solta
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal
Definició	Obrant amb tota llibertat (DCVB, <i>regna</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Amb les regnes amollades, sense atesar (DCVB, <i>solta</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). DeCat, <i>regna</i> , registra la locució però no cita l’ <i>Espill</i> . Obrant amb tota llibertat (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, formant el complement circumstancial de mode de la col·locació <i>Fer la volta</i> .
Funció discursiva	Modalitzadora. Emfasitza la llibertat que la dona es prenien quan passejava.
Documentació en català	<p>“No siguis com el cavall o la mula, que es desbocaria sense brida ni regnes” (<i>Salms</i>, 32.9)</p> <p>“No faces axí com lo cavall que no té fre, que va a regna solta”, “Tots los altres qui volen viure a regna solta, tots són morts” (V. Ferrer, <i>Sermons</i>; DCVB, <i>regna</i>)</p> <p>“Car si li soltes les regnes, portar-te ha a l’espenyador” (<i>Tirant</i>, 355)</p> <p>“Jaquiui-los anar a regna ben solta” (<i>Brama</i>, 257; DCVB, <i>solta</i>)</p> <p>“Ab llibertat, un poc a regna solta” (<i>Vida S. Magdalena cobles</i>, est. 3)</p>
Documentació altres llengües	<p>“A rienda suelta” (‘sin freno, en sentido propio o figurado’, DUE, <i>rienda</i>)</p> <p>“A briglia sciolta” (N. Zingarelli, ‘senza freni’, VLI, <i>briglia</i>)</p> <p>“At top speed” (D. Carbonell, DF, <i>rienda</i>)</p> <p>“À bride avallée” (‘sans aucune retenue’; À <i>bride abattue</i> ne designe que la rapidité; DEL, <i>bride</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Con una monja / (de aquesta vida / sin otra brida) / puesta a su lado, / por el mercado / va dando buelta / a rienda suelta, / mirando tiendas” (Or. 2616-23), “Quita la brida, / la rienda agarra” (Or. 5194-95)</p> <p>“Con esta vida, / reglas y modos, / el fin de todos / para mi ordeno” (Or. 16168-71) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Llevando a su lado una monja no menos reluciente ni con más brida que ella misma; con toda libertad, daban la vuelta por el mercado mirando las tiendas” (Or. 2616-23) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“E per les sendes / feien-li lloc” (2624-25) “Brases e foc, / tot li fa lloc” (3635-36)</p>
Fitxa Espill	
FE0295	
Vers primera ocurrència	2625
Vers darrera ocurrència	3636
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Fer lloc
Mot clau 1	Fer
Mot clau 2	Lloc
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Monosil·labisme.
Definició	<p>Deixar lliure una porció d'espai; fer per manera que hi puguin passar o encabir-s'hi (DCVB, <i>lloc</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>). DCVB no especifica que sol usar-se en sentit metafòric.</p> <p>Deixar lliure una porció d'espai per a algú (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el predicat verbal de la clàusula.
Funció discursiva	Modalitzadora. Emfasitza l'actitud altanera de la dona.
Documentació en català	<p>“Oy fa loch a caritat, e desesperació a esperança” (<i>Letra Reyals Custums</i>, l. 2) “La Güelfa, oint açò, demanant l'abadessa e manant a les altres que li fessen lloc, dix” (<i>Curial</i>, l.30), “En tant que en la plaça on ell era tothom li feia lloc” (l.31), “Per totes les parts on anava li feien lloc” (l. 32), “Vénen altres en ajuda de Boca de Far, e fan—se fer lloc ab les espases” (l.32), “Marquès, ell no us ha honrat, mas vós havets honrat a ell, qui fes lloc a la sua llança davant aquesta lloja” (l.33), “E així, del primer aurt féu tal lloc als seus cavallers qui detràs li venien, que ells podien ben passar sens empatxament” (ll.40), “Passen e lleixen camí ubert, e tothom los feia lloc” (ll.48)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Hacer sitio” (‘apartar o apretar cosas o apartarse o paretarse las personas para que quede sitio para otra’, DUE, <i>sitio</i>) “Far luogo” (‘spostarsi, lasciare libero il passaggio’, VLI, <i>luogo</i>) “To make room” (D. Carbonell, DF, <i>sitio</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Ya por las sendas / le hazen lugar” (Or. 2624-25) “Fuego y hogar / le hazen lugar” (Or. 3635-36) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “En su camino, todo el mundo les dejaba libre paso” (3635-36) “Brasas y fuego, todo le cede lugar” (Or. 3635-36) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"E per les sendes / feien-li lloc, / com si fes joc / mestre Corà" (2624-27)		
Fitxa Espill	FE0296		
Vers primera ocurrència	2627	Vers darrera ocurrència	2627
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Fer joc com mestre Corà		
	Mot clau 1 Fer	Mot clau 2	Corà
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu + clàusula comparativa. Ironia.		
Definició	Un prestidigitador ambulant, que ab les seves exhibicions s'havia fet popularíssim, no sols a València, sino també en les contrades vehines de parla castellana (MiP)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb interpolació d'una partícula condicional.		
Funció discursiva	Modalitzadora, escenificant irònicament el passeig de la dona del narrador-protagonista.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	"Sancho quedó suspenso, y mirando a todos, preguntó si se había de comer aquella comida como juego de <i>maese Coral</i> " (<i>Quijote</i> , ll.47; citat per MiP)		
Traduccions del fragment	<p>"Ya por las sendas / le hazen lugar / como al jugar / las tropelías" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"En su camino, todo el mundo les dejaba libre paso, lo mismo que si hiciera juego maese Corá" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Qui dir porà, / dels ciutadans, / gentils galans, / com los donava / o els demanava / a tots de fira ?” (2628-33)		
Fitxa Espill	FE0297		
Vers primera ocurrència	2632	Vers darrera ocurrència	2632
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Demandar de fira		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Demandar	Fira	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + substantiu. Repetició de la síl·laba “de”. Al·literació dels sons [a] i [r].		
Definició	Voler tenir relacions festives i amoroses (Def. pròpia). <i>Fer fira</i> (‘arribar a un acord o obtenir alguna cosa per tracte, encara que no sigui de caràcter comercial’, DCVB, <i>fira</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant la clàusula temporal d’una oració interrogativa retòrica.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la manera que la dona tenia d’incitar els homes a l’amor.		
Documentació en català	“La dona (...) dix a son marit que lo donzell la havia demanada de follia ” (R. Llull, <i>Fèlix</i> ; DCVB, <i>demanar</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “ Demanà de conseyl tots los prelats” (doc. c. 1310; DCVB, <i>demanar</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“¿Quién contará / los ciudadanos / locos, ufanos, / cómo las davan / o sonsacavan / a todos ferias?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¿Quién podría contar de qué modo, a los ciudadanos galantes y lindos, les daba pie o les pedía a unos y otros para que compraran?” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Mai se’n partira / no fos despés, / donat, malmès / tot en estrenes” (2634-37)</p> <p>“Per bona strena / trobí gran festa” (3190-91)</p> <p>“Solemne strena / Dimas hagué: / per prompta fe / hac paraís” (12184-87)</p> <p>“Mas, si matex / dant per estrenes, / mès en rehenes / sa majestat” (13666-69)</p>
Fitxa Espill	
FE0298	
Vers primera ocurrència	2636
Vers darrera ocurrència	13667
Nombre d’ocurrències	04
Forma canònica	Donar estrenes --- Estrenar
Mot clau 1	Donar
Mot clau 2	Estrena
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb derivat del substantiu
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació dels sons [e] i [s].
Definició	Aconseguir un donatiu o gratificació (de diners o, figuradament, d’alguna altra cosa) (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada per la inserció d’altres elements lingüístics.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva modalitzada.
Documentació en català	<p>“Per estrena de les quals robes e altres joiells, Curial donà al portador tota la desferra sua d’escuder” (<i>Curial</i>, l.24; DCVB, <i>estrena</i>), “Car tals estrenes com aquelles que la Güelfa vos ha donades, no les ha hom tots anys a festes de Nadal” (<i>Curial</i>, ll.138; DCVB, <i>estrena</i>)</p> <p>“Al tretzén jorn vos feren homenatge,/ de l’orient portant-vos grans estrenes” (<i>Vida Verge Maria</i>). “La sanch brollà, donant de lum estrenes / al poble cech” (Pere Martínes, <i>Certamen Sant Cristòfol</i>)</p> <p>“Anau e digau-li que esta nit no pot entrar, mas que demà haurà la bona estrena” (<i>Tirant</i>, 98) , “Llavors Tirant li donà, d’estrenes, una cadena d’or que portava” (149; DCVB, <i>estrena</i>)...</p> <p>“Si pert los peus vostres perdrà rica strena” (<i>Istòria Passió</i>, est. 220)...</p> <p>“Ni ab quin goig ne dóna les estrenes” (<i>Vida S. Magdalena en cobles</i>, 487)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Sin que gastado / fuese o mal dado / todo en estrenas” (Or. 2636-37)</p> <p>“Por una y buena / gozé de fiesta” (Or. 3190-91)</p> <p>“Pusto en tal pena / Dimas, el que / con promta fee / ganó el Paraiso” (Or. 12184-87), “Mas de su carne / el dulce abismo / le da en sí mismo, / por aguinaldo” (Or. 13666-69) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Antes de que fuese todo gastado y malbaratado en regalos” (Or. 2636-37)</p> <p>“Él mismo en don, entregó como rehenes su majestad y su divinidad con alma y cuerpo” (Or. 13666-69) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Per Menorettes / e Bosseria / feia sa via / quan se’n tornava” (2646-49)</p> <p>“Feren sa via” (3118)</p> <p>“Aquell estiu / jo fiu ma via” (15608-09)</p>
Fitxa Espill	
FE0299	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2648"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15609"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="03"/>
Forma canònica	Fer ma via --- Fer sa via --- ...
Mot clau 1	<input type="text" value="Fer"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Via"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [a].
Definició	<p>Seguir el propi camí, avançar en la direcció proposada (DCVB, <i>via</i>; no s’hi cita el <i>Tirant</i> ni l’<i>Espill</i>).</p> <p>DeCat, <i>via</i>, registra diverses “combinacions fraseològiques fixades”, entre les quals <i>Fer la via de</i>, però no cita l’<i>Espill</i>.</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva. Indica la direcció presa per la dona.
Documentació en català	<p>“Tench sa via vers València” (Pere el cerimoniós, <i>Crònica</i>, 30; DCVB, <i>via</i>)</p> <p>“Com foren passats feren la llur via riu amunt per trobar-lo” (<i>Tirant</i>, 140)</p> <p>“E pres comiat de Tirant, ell e la Reina, e del rei de Fes e de la Reina e de tots los altres barons e cavallers, e tingué sa via” (404)</p> <p>“Partiren e feren llur via devers la terra de Bendín” (465)</p> <p>“E recolliren-se en les galeres, e feren llur via devers les terres del rei de Fes” (486)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Por Minoretas / o Bolsería / sienpre venía / quando tornava” (Or. 2646-49)</p> <p>“Fueron su vía” (Or. 3118)</p> <p>“Y assí, el estío, / hize con brío / larga jornada” (Or. 15608-09)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Haciendo su camino de regreso por las Minoritas o la Bolsería” (Or. 2646-49)</p> <p>“Y ellos siguieron adelante con su suerte” (Or. 3118)</p> <p>“Aquel verano me puse en camino” (Or. 15608-09) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Sovint anava, / de nit, al nou / bany d'en Çanou / o d'en Suau, / en lo Palau" (2650-54)		
Fitxa Espill	FE0300		
Vers primera ocurrència	2652	Vers darrera ocurrència	2652
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Bany d'en Sanou		
	Mot clau 1 Bany	Mot clau 2 Çanou	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + article personal + substantiu. Rima interna. Topònim.		
Definició	El bany públic que estava en la parròquia de sant Llorenç (Chabàs). MiP tradueix i cita Chabàs.		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	"Platea banni den Çanou" (doc. de 1380, citat per Chabàs)		
Traduccions del fragment	"También andava, / por todo el año, / de noche al baño" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Iba muchas veces, por la noche, al baño nuevo de Zanou, o al de Suau, en el Palacio" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Sovint anava, / de nit, al nou / bany d'en Çanou / o d'en Suau, / en lo Palau" (2650-54)		
Fitxa Espill	FE0301		
Vers primera ocurrència	2653	Vers darrera ocurrència	2653
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Bany d'en Suau		
	Mot clau 1	Bany	Mot clau 2 Suau
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + article personal + substantiu. Topònim.		
Definició	Estaba en el Palau y debe ser el del Almirante, que en aquel entonces tenía entrada por la bajada del Palau (Chabàs 1905: 299)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"También andava, / por todo el año, / de noche al baño" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Iba muchas veces, por la noche, al baño nuevo de Zanou, o al de Suau, en el Palacio" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Com! —responia / ab gran furor—. / En la color / no ho conexe?” (2710-13)</p> <p>“Guarde, e com!, / mai no els engane / dona, ni els mane” (9938-40)</p> <p>“Un bon matí / ella partí / ab lo bon prom / --temprat, e com!-- / de Natzaret” (11392-96)</p>
Fitxa Espill	
FE0302	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"D'hui més a vós / no us val corona" (2728-29)		
Fitxa Espill	FE0303		
Vers primera ocurrència	2729	Vers darrera ocurrència	2729
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Valdre corona --- Al·legar corona		
	Mot clau 1 Valdre	Mot clau 2	Corona
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic; d'un àmbit particular passa a un de general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Fer un reu declaració d'ésser clergue per tal de tenir certs privilegis en la pena judicial que ha de sofrir (DCVB, <i>corona</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant el subjecte i el verb d'una clàusula negativa		
Funció discursiva	Modalitzadora. Pren un significat imprecatiu, d'amenaça. Està dit en estil directe.		
Documentació en català	<p>"Aqui estech fins al dimarts / apres dinar, / que va corona allegar, / e fo remès" (F. de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i>, 2069-2072)</p> <p>"Per lo matí al·legà corona, e lo Rei manà que no li donassen sinó quatre onces de pa e quatre d'aigua" (<i>Tirant</i>, 110)</p> <p>"Beneïta la casa / on corona hi ha" (<i>Refranyes rimats</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"De oy más, a vos, / no os dan corona" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Ya, de hoy más, nada para vos vale corona" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Del temps de txapes / sou e d’antany, / no sou d’enguany, / ja no us usau; / vós ja us pixau / en la sabata; / la nostra gata / vos ne portau; / molt cavalcau / tort en la sella; / fa-ho la scarsella / o curt gambal?” (2736-47)
Fitxa Espill	
FE0304	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	“Del temps de txapes / sou e d’antany, / no sou d’enguany, / ja no us usau; / vós ja us pixau / en la sabata ; / la nostra gata / vos ne portau; / molt cavalcau / tort en la sella; / fa-ho la scarsella / o curt gambal?” (2736-47)
Fitxa Espill	
FE0305	
Vers primera ocurrència	2740
Vers darrera ocurrència	2740
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Pixar-se a les sabates
Mot clau 1	Pixar
Mot clau 2	Sabata
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + preposició + sintagma nominal. Al·literació dels sons [e], [s] i [a].
Definició	Ser un vell senil (Def. pròpia). Tener ya la incontinencia de orina propia de muchos viejos; pues, derivándose el meado por las ropas interiores, se corre hasta los zapatos (Chabàs). DCVB, <i>pixar</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Ser molt vell (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, formant el sintagma verbal d’una clàusula. Part d’una sèrie d’unitats fràsiques i estilístiques amb què la muller descriu i ridiculitza la vellesa i impotència del marit.
Funció discursiva	Modalitzadora. Adreçada en forma d’insult a l’interlocutor.
Documentació en català	“Pixar-se a les sabates” (PCC, S 21; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	DUE, <i>mear, orinar, zapato</i> , no la recull
Traduccions del fragment	“De viejas chapas / sois y de antaño, / no sois de ogaño, / ya no os usais; / ya os orináis / en el zapato; / cola de gato / vos escondéis; / tuerto os ponéis / sienpre en la silla: / ¿lo hace la evilla / o corto estribo?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Sois de antaño, del tiempo de las chapas; no sois de ahora, estáis ya fuera de uso. Ya os meáis en el zapato, lleváis la gata a cuestras, y cabalgáis muy torcido en la silla: ¿será por culpa de la escarcela o por llevar la pernera corta?” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Del temps de txapes / sou e d’antany, / no sou d’enguany, / ja no us usau; / vós ja us pixau / en la sabata; / la nostra gata / vos ne portau ; / molt cavalcau / tort en la sella; / fa-ho la scarsella / o curt gambal?” (2736-47)
Fitxa Espill	
FE0306	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2742"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2742"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Emportar-se la gata
Mot clau 1	<input type="text" value="Emportar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Gata"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + sintagma nominal. Al·literació del so [a].
Definició	No mantenir bastant temps, fins a satisfer la dona, l’erecció del penis (Def. pròpia). Definició coherent amb el significat del text, amb la documentació catalana coetània i amb les següents accepcions de <i>gata</i> : ‘mena de tascó de fusta amb mànec; barra dentada; barra de ferro; pescant; verga de mitjana...’ (DCVB, <i>gata</i>), i de <i>Portar-sen</i> : ‘anar-se’n amb una cosa agafada o que segueix al subjecte’ (DCVB, <i>portar-se’n</i>).
Inserció en el text	Automatitzada, formant el sintagma verbal de la clàusula. Part d’una sèrie d’unitats fràsiques i estilístiques amb què la muller descriu i ridiculitza la vellesa i impotència del marit.
Funció discursiva	Modalitzadora. Adreçada en forma de retret i d’insult a l’interlocutor, a qui la dona acusa de no satisfer-la sexualment.
Documentació en català	“Que, encara que es mostre la jove contenta, / per por, per vergonya, per força o per grat, / mil voltes en l’hora la carn la retenta, / pensant que tan moix està lo seu gat” (<i>Procés olives</i> , 1589-92)
Documentació altres llengües	“E·l vell mesquí fay lehó de son gat / e pensa pauch en la mort qui·l menassa” (Pere March, <i>Cobles</i> ; Cabré 1993: 133)
Traduccions del fragment	“De viejas chapas / sois y de antaño, / no sois de ogaño, / ya no os usais; / ya os orináis / en el zapato; / cola de gato / vos escondéis; / tuerto os ponéis / sienpre en la silla: / ¿lo hace la evilla / o corto estribo?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Sois de antaño, del tiempo de las chapas; no sois de ahora, estáis ya fuera de uso. Ya os meáis en el zapato, lleváis la gata a cuestras, y cabalgáis muy torcido en la silla: ¿será por culpa de la escarcela o por llevar la pernera corta?” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Del temps de txapes / sou e d’antany, / no sou d’enguany, / ja no us usau; / vós ja us pixau / en la sabata; / la nostra gata / vos ne portau; / molt cavalcau / tort en la sella; / fa-ho la scarsella / o curt gambal?” (2736-47)</p> <p>“E sou bé sella / per al cavall” (5996-97)</p>
Fitxa Espill	
FE0307	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2744"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5996"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Cavalcar tort en la sella
Mot clau 1	<input type="text" value="Cavalcar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Sella"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + adverbí + sintagma preposicional
Definició	Ser home inepte per a satisfer carnalment la dona (Def. pròpia). DCVB, <i>tort</i> , cita l’ <i>Espill</i> , 2744-45, com a exemple lèxic (bé que en sentit figurat), però no fràsic.
Inserció en el text	Automatitzada, formant el sintagma verbal de la clàusula. Part d’una sèrie d’unitats fràsiques i estilístiques amb què la muller descriu i ridiculitza la vellesa i impotència del marit.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificada pel quantitatiu “molt”, amplifica el significat de la unitat estilística precedent.
Documentació en català	<p>“Anar ben posat i mes en la sella” (<i>Procés olives</i>, 1184)</p> <p>“De l’acte d’amor seguint la milícia, / los jóvens són aptes les armes portar, / que, en lo primer toc, dient ‘Cavalcar!’, / són tots a cavall, ardits, sens pigrícia” (<i>Procés olives</i>, 2109-12)</p> <p>“Car, per ser molt closa la sella, / a l’encontrar, / porien per molt revessar / rompre els arçons” (<i>Somni JJ</i>, 1589-92)</p> <p>“I som les dones com les mules, / que ben pensades / volem ésser, i cavalcades / a totes hores” (<i>Somni JJ</i>, 2891-94)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Tuerto os ponéis / siempre en la silla” (Or. 2744-45)</p> <p>“Vos sois la silla, / él, el caballo” (Or. 5996-97) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y cabalgáis muy torcido en la silla” (Or. 2744-45)</p> <p>“Y sois más que buena silla por lo que es el caballo” (Or. 5996-97) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Del temps de txapes / sou e d’antany, / no sou d’enguany, / ja no us usau; / vós ja us pixau / en la sabata; / la nostra gata / vos ne portau; / molt cavalcau / tort en la sella; / fa-ho la scarsella / o curt gambal? ” (2736-47)
Fitxa Espill	
FE0308	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2747"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2747"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Curt de gambals
Mot clau 1	<input type="text" value="Curt"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Gambal"/>
Tipus	Locució adjectival
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + preposició “de” + substantiu.
Definició	Curt d’enteniment (DCVB, <i>gambal</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic). De curt abast intel·lectual (J. Amades, <i>Paraules i modismes</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Per la proximitat amb <i>sella</i> , podria semblar que <i>gambal</i> hi és usat en sentit literal, ‘corretja que va penjada a cada banda de la sella per sostenir els estreps’. Tanmateix, hi té un sentit figurat clar, d’acord amb el context: ‘de curt abast sexual’.
Inserció en el text	Automatitzada. forma un sintagma unit a un altre mitjançant la conjunció distributiva “o”. Part d’una sèrie d’unitats fràsiques i estilístiques amb què la muller descriu i ridiculitza la vellesa i impotència del marit.
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d’una oració interrogativa retòrica, amb la intenció de remarcar l’insult a l’home respecte a la seva manca de potència sexual.
Documentació en català	Chabàs anota erròniament <i>Fer la scarsella</i> i diu que és “cierto baile”. DCVB, <i>escarsella</i> , cita l’ <i>Espill</i> i introdueix l’expressió <i>Fer l’escarsella</i> , sense cap documentació i sense donar-ne cap definició. De fet, l’expressió no existeix ni a l’ <i>Espill</i> , on el complement del verb <i>fer</i> no és <i>l’escarsella</i> sinó el pronom <i>ho</i> ; el vers de l’ <i>Espill</i> diu: “ho fa la scarsella”, com ja ho va aclarir Miquel i Planas. “Ésser curt de gambals” (PCC, G 145; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“De pocos alcances” (DUE, <i>alcance</i>)
Traduccions del fragment	“De viejas chapas / sois y de antaño, / no sois de ogaño, / ya no os usais; / ya os orináis / en el zapato; / cola de gato / vos escondéis; / tuerto os ponéis / sienpre en la silla: / ¿lo hace la evilla / o corto estribo?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Sois de antaño, del tiempo de las chapas; no sois de ahora, estáis ya fuera de uso. Ya os meáis en el zapato, lleváis la gata a cuestras, y cabalgáis muy torcido en la silla: ¿será por culpa de la escarcela o por llevar la pernera corta?” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Ja blanquejar / l’horta comença; / per més ofensa / o per més toc, / lleixant l’estoc / vós cenyiu fulla; / no pot l’agulla / cosir, que és roma.” (2764-71)</p> <p><u>Observació:</u> N’hi ha altres referències metafòriques a l’hort de les dones: “Ginyant deports / per negres horts” (544-45), “Trobí violes / en lo meu hort / e morritort, / donzell ab malva” (2290-93)</p>
Fitxa Espill	
FE0309	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2764"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2764"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Blanquejar l’horta
Mot clau 1	<input type="text" value="Horta"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Blanquejar"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal (subjecte). Al·literació del so [a].
Definició	Fer-se canós el pubis (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada, formant el sintagma verbal de la clàusula, però amb canvi d’ordre dels constituents. Inici d’una sèrie de tres d’UFs que metaforitzen la decrepitud sexual del marit.
Funció discursiva	Modalitzadora. Emfasitza la manca de potència sexual per vellesa.
Documentació en català	<p>“Ni és senyor d’eixir en l’horta / una hora [a] l’any” (<i>Col·loqui dames</i>, 186-87)</p> <p>“Totes les monges, de bon matí, / s’alcen i reguen, s’alcen i reguen, / totes les monges, de bon matí, / s’alcen i reguen el seu jardí. / Jo també regue el meu hortet, / faves i pèsols, faves i pèsols, / jo també regue el meu hortet, / faves i pèsols i un ravanet. / Ravanet meu com t’has quedat, / sense fulletes, sense fulletes, / ravanet meu com t’has quedat, / sense fulletes i el cap pelat.” (Cançó popular)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Ya blanquear / la flor comienza” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“La huerta empieza ya a blanquear” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Ja blanquejar / l’horta comença; / per més ofensa / o per més toc, / lleixant l’estoc / vós cenyiu fulla; / no pot l’agulla / cosir, que és roma.” (2764-71)		
Fitxa Espill			
FE0310			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2769"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2769"/>
			Nombre d’ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Cenyir fulla, no estoc --- Donar esplanissades, no estocades		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Cenyir"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Fulla"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu + clàusula negativa juxtaposada		
Definició	És axò, tot plegat, una insinuació de la impotència viril (MiP)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb canvi d’ordre dels constituents. Forma el sintagma verbal de la clàusula, en contrast amb el sintagma verbal de la precedent. Segona d’una sèrie de tres unitats que metaforitzen la decrepitud sexual del marit.		
Funció discursiva	Modalitzadora. En la mesura que implica un contrast amb el significat figurat de “l’estoc”, la dona acusa el marit d’impotent.		
Documentació en català	“I vós, en beneit, per a què voleu altra muller, per dar-li esplanissades e no estocades?” (<i>Tirant</i> , 220) “I, com deu tirar en brega / bona estocada, / ell usa l’esplanissada / i mai se cala” (<i>Col·loqui dames</i> , 168-69)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Dexáis l’estoque, / dobláis la oja” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Dejáis el estoque y ceñís navaja” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Ja blanquejar / l’horta comença; / per més ofensa / o per més toc, / lleixant l’estoc / vós cenyiu fulla; / no pot l’agulla / cosir, que és roma. ” (2764-71)		
Fitxa Espill			
FE0311			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2770"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2770"/>
			Nombre d’ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Tenir la punta roma		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Tenir"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Roma"/>
Tipus	Locució verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [a].		
Definició	No aprofitar per a la funció penetradora (pròpia de l’estri a què s’aplica) (Def. pròpia). DCVB, <i>rom</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Concreció metafòrica amb “agulla” i “cosir” i transformació en una oració composta, amb clàusula de relatiu. Conclusió d’una sèrie de tres d’UFs que metaforitzen la decrepitud sexual del marit.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència dialogal altament modalitzada. Actua de conclusió de tot el doble sentit metafòric dels versos precedents: l’òrgan sexual de l’home és inservible.		
Documentació en català	“Ab ferro de llança, tant rom com agut” (<i>Procés olives</i> , 848) “Però guardau no tingau roma / massa la punta” (<i>Somni JJ</i> , 814-15)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“La aguja floxa / no cose, roma” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Cuando la aguja se ha puesto roma, no sirve para coser” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Revenedor / féu tal parell: / un cos tan bell, / alt com plançó , / ab un bessó / xic, caganiu, / sec, renadiu, / flac, setmesí, / avar, mesquí, / menja bonico, / caga poquico, / sard, mirmidó, / pus ver capó, / só emparellada” (2776-89)
Fitxa Espill	
FE0312	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2779"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2779"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Alt com plançó
Mot clau 1	<input type="text" value="Alt"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Plançó"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa. D'origen experiencial.
Definició	Estilitzat, esvelt (Gonzàlvez, <i>alt</i>)
Inserció en el text	De forma parentètica. Forma una aposició.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la bellesa del cos mitjançant la comparació amb l'arbre jove ben recte.
Documentació en català	“Ab lo plançó o lança en la mà poderosament esveeix les hosts dels grechs” (<i>Hist. Troianes</i> , 165; DCVB, <i>plançó</i>) “I torna-hi sovint, calfant-se en la justa, / i, quan és calent, és més animós; / i té lo plançó així poderós, / que, ans que doblegue, traspassa la fusta” (<i>Procés olives</i> , 2145-48)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Revendedor / tal par compuso, / pues juntos puso / cuerpo tan bello / y hermoso cuello / (quando lo hizo), / con un mellizo / chico, menguado, / seco encorbado, / sietemesino, / puerco, mezquino, / todo almidón, / casi capón, / me ve enpleada” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Fué obra de revendedor este par, de un tan hermoso cuerpo, erguido como un pimpollo, y un mellizo tal como ése, pequeño, desmedrado, seco, flaco, renadío, sietemesino, avaro mezquino y ruín, come bonito y caga poquito, sardo, moniaco, y capón más que otra cosa; ¡así estoy yo emparejada!” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Revenedor / féu tal parell: / un cos tan bell, / alt com plançó, / ab un bessó / xic, caganiu , / sec, renadiu, / flac, setmesí, / avar, mesquí, / menja bonico, / caga poquico, / sard, mirmidó, / pus ver capó, / só emparellada” (2776-89)		
Fitxa Espill			
	FE0313		
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2781"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2781"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	<input type="text" value="Caganiu"/>		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Caganiu"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	<input type="text" value="Mot compost"/>		
Recursos lingüístics i retòrics	<input type="text" value="Format a partir de verb + substantiu"/>		
Definició	<input type="text" value="L'ocellet més petit d'una nierada (DCVB, caganiu; no s'hi cita l'Espill).
Petit i escafit (Gonzàlvez)."/>		
Inserció en el text	<input type="text" value="Automatitzada, al mig d'una sèrie de mots desqualificadors."/>		
Funció discursiva	<input type="text" value="Modalitzadora. Forma part d'una sèrie de valoracions desqualificadores del marit, que la muller destaca en oposició a la seva pròpia bellesa."/>		
Documentació en català	<input type="text" value="∅"/>		
Documentació altres llengües	<input type="text"/>		
Traduccions del fragment	<input type="text" value="“Revendedor / tal par compuso, / pues juntos puso / cuerpo tan bello / y hermoso cuello / (quando lo hizo), / con un mellizo / chico, menguado, / seco encorbado, / sietemesino, / puerco, mezquino, / todo almidón, / casi capón, / me ve enpleada” (L. Matheu, Libro cons.)"/> <input type="text" value="“Fué obra de revendedor este par, de un tan hermoso cuerpo, erguido como un pimpollo, y un mellizo tal como ése, pequeño, desmedrado, seco, flaco, renadío, sietemesino, avaro mezquino y ruín, come bonito y caga poquito, sardo, moniaco, y capón más que otra cosa; ¡así estoy yo emparejada!” (MiPlanas, Espejo)"/>		

Fragment amb UF o UE	“Revenedor / féu tal parell: / un cos tan bell, / alt com plançó, / ab un bessó / xic, caganiu, / sec, renadiu, / flac, setmesí , / avar, mesquí, / menja bonico, / caga poquico, / sard, mirmidó, / pus ver capó, / só emparellada” (2776-89)		
Fitxa Espill			
FE0314			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2783"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2783"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	<input type="text" value="Setmesí"/>		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Setmesí"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>	
Tipus	<input type="text" value="Mot compost"/>		
Recursos lingüístics i retòrics	<input type="text" value="Format a partir d'un determinant numeral + substantiu. Al·literació dels sons [s] i [e]."/>		
Definició	<input type="text" value="Figuradament, desnerit, mancat de la creixença normal (DCVB, <i>setmesí</i>, s'hi cita l'<i>Espill</i>)."/>		
Inserció en el text	<input type="text" value="Automatitzada, al mig d'una sèrie de mots desqualificadors."/>		
Funció discursiva	<input type="text" value="Modalitzadora. Forma part d'una sèrie de valoracions desqualificadores del marit, que la muller destaca en oposició a la seva pròpia bellesa."/>		
Documentació en català	<input type="text" value="∅"/>		
Documentació altres llengües	<input type="text"/>		
Traduccions del fragment	<input type="text" value="“Revendedor / tal par compuso, / pues juntos puso / cuerpo tan bello / y hermoso cuello / (quando lo hizo), / con un mellizo / chico, menguado, / seco encorbado, / sietemesino, / puerco, mezquino, / todo almidón, / casi capón, / me ve enpleada” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)"/> <input type="text" value="“Fué obra de revendedor este par, de un tan hermoso cuerpo, erguido como un pimpollo, y un mellizo tal como ése, pequeño, desmedrado, seco, flaco, renadío, sietemesino, avaro mezquino y ruín, come bonito y caga poquito, sardo, moniaco, y capón más que otra cosa; ¡así estoy yo emparejada!” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)"/>		

Fragment amb UF o UE	“Revenedor / féu tal parell: / un cos tan bell, / alt com plançó, / ab un bessó / xic, caganiu, / sec, renadiu, / flac, setmesí, / avar, mesquí, / menja bonico, / caga poquico , / sard, mirmidó, / pus ver capó, / só emparellada” (2776-89)
Fitxa Espill	
FE0315	
Vers primera ocurrència	2785
Vers darrera ocurrència	2785
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Qui menja bonico, caga poquico
Mot clau 1	Menjar
Mot clau 2	Cagar
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Dues clàusules amb l'oposició “menja/caga”. Paral·lelisme rítmic i mètric. Dos aragonesismes amb rima en “-ico”. Oració de relatiu.
Definició	Palabras híbridas de valenciano y aragonés, usadas por Roig en sentido despectivo (Chabàs). Fòrmula aforística, barreja dialectal de català i aragonès, ab el mateix significat que els epítets i comparacions precedents (MiP). Gustà defineix <i>caga-poquico</i> ‘criatura esquifida’ i <i>menja-bonico</i> ‘esquifit’. Aplicable, segons els contextos, a persones delicades o mesquines (Def. pròpia).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb omissió del pronom “qui” inicial i conversió de les dues clàusules en sengles mots compostos, part d'una sèrie. En aquest sentit, es pot considerar un cas de presència mutada, en transformar-se en dos epítets correlatius.
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'una sèrie de valoracions desqualificadores del marit, que la muller destaca en oposició a la seva pròpia bellesa.
Documentació en català	“Menja bonico, caga poquico” (PCC, M 1465; és la citació de l' <i>Espill</i> , sense més informació) “Qui menja dolç, caga agre” (‘significa que el menjar dolç és poc sa’, DCVB, <i>menjar</i>) “Anar bonic” (‘anar vestit amb elegància o amb molts d'adorns’, DCVB, <i>bonic</i>)
Documentació altres llengües	“El non mangia per no cagar” (<i>Dieci tavole dei proverbi</i>)
Traduccions del fragment	“Revendedor / tal par compuso, / pues juntos puso / cuerpo tan bello / y hermoso cuello / (quando lo hizo), / con un mellizo / chico, menguado, / seco encorbado, / sietemesino, / puerco, mezquino, / todo almidón, / casi capón, / me ve enpleada” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Fué obra de revendedor este par, de un tan hermoso cuerpo, erguido como un pimpollo, y un mellizo tal como ése, pequeño, desmedrado, seco, flaco, renadío, sietemesino, avaro mezquino y ruín, come bonito y caga poquito, sardo, moniaco, y capón más que otra cosa; ¡así estoy yo emparejada!” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Dijous llarder / digui: "Muller, / lo temps s'acosta..." (2797-99)		
Fitxa Espill	FE0316		
Vers primera ocurrència	2797	Vers darrera ocurrència	2797
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Dijous llarder		
	Mot clau 1	Dijous	Mot clau 2
		Llarder	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. D'origen cristià.		
Definició	<p>Jueves lardero, el immediato a Carnestolendas (Chabàs).</p> <p>A Catalunya és dit <i>dijous gras</i> l'immediat anterior al diumenge de Carnestoltes (MiP).</p> <p>El darrer dijous anterior al Carnestoltes (DCVB, <i>dijous</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>El darrer dijous anterior al Carnestoltes (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa, fixant la referència temporal de l'acció.		
Documentació en català	<p>"Amb molta pau i concordi' / farem es dijous llarder: / mos infants i ma muller / soparem d'un panet d'ordi" (cançó popular mallorquina; DCVB, <i>dijous</i>)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"Dijous llardé, es pasteres pe't cendrè et bin pe't durnè" (PCC, D 1008)</p> <p>"Jueves lardero" (J. Ruiz, <i>Libro del buen amor</i>; DCECH, <i>lardo</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Jueves llarder / dixen: "Muger / tiempo se acerca..." (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Un jueves lardero le dije: 'mujer, se acerca ya el tiempo..." (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Dijous llarder / diguí: ‘Muller, / lo temps s’acosta / de pendre posta / en penitència” (2797-01)</p> <p>“Ès orifant / qui s’hi acosta / e pren per posta / tal serrat arbre” (8460-63)</p>		
Fitxa Espill			
FE0317			
Vers primera ocurrència	2800	Vers darrera ocurrència	8462
		Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Prendre posta		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Prendre	Posta	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació del so [p], inicial dels dos mots.		
Definició	<p>Situar-se, posicionar-se, en sentit físic o metafòric (Def. pròpia). DCVB, <i>posta</i>, ‘lloc on algú es posa, especialment per a vigilar’; cita les dues recurrències de l’<i>Espill</i> i la del <i>Procés de les olives</i> com a exemples lèxics, barrejant-les amb altres usos de <i>posta</i>, sense adonar-se’n de la repetició de la col·locació. Situar-se, acomodar-se, en sentit figurat (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma una clàusula d’infinitiu precedida de la preposició “de”.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa, dita per l’emissor en un to enunciatiu.		
Documentació en català	<p>“Fins que en la riba de Cestos haja pres alegre posta”, “S’aparellava prendre posta en la desitjada riba”, “Semblant a lleugera galera que, llevats los remes, encara ab la fusa pren segura posta” (<i>Hist. Leànder i Hero</i>)</p> <p>“Car tot lo restant en vici pren posta” (<i>Procés olives</i>, 1456)</p> <p>“Per a tu, ànima cristiana, (...) fins que pregues posta en lo tranquil·le port de la eterna glòria” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.10)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Jueves llarder / dije: ‘Muger, / tiempo se acerca / de ir a la cerca / de penitencia’” (Or. 2797-01)</p> <p>“Es elefante / quien se le arrima, / que duerme encima / de serrado árbol” (Or. 8460-63) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Un jueves lardero le dije: ‘mujer, se acerca ya el tiempo de prepararse para la penitencia’” (Or. 2797-01)</p> <p>“Es como el elefante quien a ellas se acerca y busca apoyarse en tal árbol aserrado” (Or. 8460-63) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Dix: “Haveu dit? / Molt bé preicau! / Ara escoltau, / diré també: / l’hom qui s’absté / d’això en Quaresma, / a Cinquagesma / cornut se troba! / Spolse sa roba / qui apartar-ne / vol que no s’arne! / Prou és cimolsa / qui no l’espolsa / una hora al dia!” (2804-17)
Fitxa Espill	
FE0318	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2808"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2808"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Qui se n’absté en Quaresma, es troba cornut en Cinquagesma
Mot clau 1	<input type="text" value="Quaresma"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Cinquagesma"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema d’oració de relatiu. Rima en “-esma”.
Definició	Indica que els marits no deuen desatendre sexualment les mullers (Def. pròpia). La segona [data] és el dia de la Pasqua de Pentecostés, i és aquesta la cinquagesma que es senyala en la dita aforística (...) com a terme suficient per a manifestar-se els efectes del que, en l’ordre sobreentés, hagi pogut tenir lloc durant la quaresma (MiP).
Inserció en el text	Automatitzada. Conserva la forma de relatiu. Mitjançant l’expressió introductora del discurs en primera persona “Ara escoltau, diré també:”, inicia una sèrie de tres UEs de significació metafòrica semblant.
Funció discursiva	Modalitzadora. Pren un significat d’advertiment, d’amenaça. És dit en estil directe per la dona a l’home.
Documentació en català	“Per ser Quaresma, / llur color, de Cinquagesma / los judica” (<i>Col·loqui dames</i> , 860-71) “No hi ha més mala Quaresma, que de Pasqua a Cinquagesma” (PCC, Q 14; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “No hi ha més mala Quaresma, que de Pasqua a Cinquagesma” (DCVB, <i>quaresma</i>) “Les bogeries de Carnestoltes per Tots Sants surten a llum” (proverbi adduit per MiP en relació a la “dita aforística” relativa al fet que allò que s’ha fet a la Quaresma, sexualment parlant, es manifesta a la Cinquagesma)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“El que este bien / en casa tiene, / pero se abstiene / dello en Quaresma, / en Quincuagesma / cornudo se halla” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “El hombre que en Cuaresma se abstiene de esto, por la Quincuagésima se halla cornudo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Dix: “Haveu dit? / Molt bé preicau! / Ara escoltau, / diré també: / l’hom qui s’absté / d’això en Quaresma, / a Cinquagesma / cornut se troba! / Spolse sa roba / qui apartar-ne / vol que no s’arne! / Prou és cimolsa / qui no l’espolsa / una hora al dia!” (2804-17)
Fitxa Espill	
FE0319	
Vers primera ocurrència	2812
Vers darrera ocurrència	2812
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Qui no vol que se li arne, que l’espolsa
Mot clau 1	Espolsar
Mot clau 2	Arnar
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema d’oració de relatiu
Definició	Aconsella tenir cura de la roba i, metafòricament, practicar el sexe (Def. pròpia). DCVB, <i>arnar</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l’ordre dels constituents per mor de la mètrica i de la rima. Segona d’una sèrie de tres UEs de significació metafòrica semblant. Conserva la forma de relatiu.
Funció discursiva	Modalitzadora. Pren un significat de consell, per atenuar una miqueta l’amenaça anterior de “cornut se troba”.
Documentació en català	“Per ço us espolsau sens tota peresa” (<i>Debat ab Caldesa</i>) “Senyora dolça: / esta que entra, com s’espolsa / barbadament! / Son marit així consent, / com Déu és Déu” (<i>Col·loqui dames</i> , 191-95) “Molt me carteja llest / lo Breviari; / tostemps té, a prop lo sacrari, / l’espolsador” (<i>Col·loqui dames</i> , 706-09)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Zurre la malla / quién tema toma, / no se carcoma” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Sacúdase la ropa quien quisiere evitar que se le apolille” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Dix: “Haveu dit? / Molt bé preicau! / Ara escoltau, / diré també: / l’hom qui s’absté / d’això en Quaresma, / a Cinquagesma / cornut se troba! / Spolse sa roba / qui apartar-ne / vol que no s’arne! / Prou és cimolsa / qui no l’espolsa / una hora al dia! ” (2804-17)
Fitxa Espill	
FE0320	
Vers primera ocurrència	2815
Vers darrera ocurrència	2815
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	A qui no l’espolsa, se li fa cimolsa
Mot clau 1	Espolsar
Mot clau 2	Cimolsa
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema d’oració de relatiu. Rima consonant en “-olsa”.
Definició	Aconsella tenir cura de les coses per mantenir-les en bon ús i, metafòricament, la pràctica sexual, per evitar que l’òrgan sexual masculí es faci moll i inservible (Def. pròpia). DCVB, <i>simolsa</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Desautomatitzada. Modificada per mor de la coherència discursiva. Tercera d’una sèrie de tres UEs de significació metafòrica semblant. Conserva la forma de relatiu.
Funció discursiva	Modalitzadora. Pren un significat sinònim al de la UE anterior. Amb la repetició d’unitats sinònimes, es reforça el consell.
Documentació en català	“Si vosaltres me tenits dins, io us lavoraré l’ort en tal manera que may trobàs qui axí us espolsàs” (<i>Decameró</i> , III.1) “Per ço us espolsau sens tota peresa” (<i>Debat ab Caldesa</i>) “Senyora dolça: / esta que entra, com s’espolsa / barbadament! / Son marit així consent, / com Déu és Déu” (<i>Col·loqui dames</i> , 191-95) “Molt me carteja llest / lo Breviari; / tostemps té, a prop lo sacrari, / l’espolsador” (<i>Col·loqui dames</i> , 706-09) “Dieu que molt blanca la llet e molt dolça, / durant lo munyir, de lluny venir pot. / lo no crec que sia ni bon sorgot, / segons la mamella és fluixa cimolsa” (<i>Procés olives</i> , 1197-00)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Harto es badea / quien no la enplea / una hora al día” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “En orillo la ve convertida el que una hora al día no la sacude” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Prou és simolsa / qui no la espolsa / una hora al dia” (2815-17)</p> <p>“Car la esperança / d’haver criança / una hora al dia / li recudia” (4679-82)</p>
Fitxa Espill	
FE0321	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2817"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4681"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Una hora al dia
Mot clau 1	<input type="text" value="Hora"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Dia"/>
Tipus	Locució adverbial de temps
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal + preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [a].
Definició	En algun moment del dia, una vegada al dia (Def. pròpia). Una volta al dia (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Configura una expressió temporal. Invariable.
Funció discursiva	Locativa. Assenyala la periodicitat temporal en què és aconsellable fer l’acte sexual.
Documentació en català	“Ni és senyor d’eixir en l’horta / un’hora [a] l’any” (<i>Col·loqui dames</i> , 186-87)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Una hora al día” (Or. 2817)</p> <p>“Pues la esperanza, / en tal bonança, / y afectos fijos / de tener hijos, / cada hora y día / le acometía” (Or. 4679-82) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Una hora al día” (Or. 2817)</p> <p>“Pues la esperanza de tener hijos la acuciaba una hora todos los días” (Or. 4679-82) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"En casa mia, / si no junyien / o no corrien / toros per festa" (2818-21)		
Fitxa Espill	FE0322		
Vers primera ocurrència	2820	Vers darrera ocurrència	2820
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Córrer toros --- Torejar		
	Mot clau 1	Córrer	Mot clau 2
		Toro	
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb derivat del substantiu		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Festa consistent a burxar els toros i esquivar-ne el perill de les seves envestides (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	"Dix que ell entenia en fer un corro de toros y joch de canyes" (doc. 1560; DCVB, <i>toro</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"En casa mía / (si no venían / o no corrían / toros, por fiesta)" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Cuando no había justas o corridas de toros para fiesta" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Les que filaven, / com diu la gent, / ab fus d'argent" (2826-28)		
Fitxa Espill	FE0323		
Vers primera ocurrència	2826	Vers darrera ocurrència	2826
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Filar amb fus d'argent		
	Mot clau 1	Filar	Mot clau 2
		Fus	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [f].		
Definició	L'expressió no sabem quin significat específic tenia: potser era una referència a la posició elevada, a l'exquisitesa social d'aquestes dones (Cantavella 1992, 76). Entre dones acomodades, vagarejar, xerrar i no fer feina (Def. pròpia). Ser molt expert en una cosa (Gonzàlvez; definició errònia).		
Inserció en el text	Automatitzada, inserida mitjançant la fórmula <i>Com diu la gent</i> . Forma el sintagma verbal de la clàusula.		
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador descriu amb aquesta locució el tipus de dones amb què s'ajuntava la seva muller.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"De las que hilavan / no sin abuso / de oro con uso" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "La cuales hilaban con huso de plata, como suele decirse" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Les que filaven, / com diu la gent, / ab fus d’argent” (2826-28) “Ab cert greix fus, / com diu la gent, / se fan ungüent / e bruxes tornen” (9728-31)</p>				
Fitxa Espill	<p>Observació: La segona ocurrència no introdueix cap unitat fràsica sinó un fragment de text lliure.</p>				
FE0324					
Vers primera ocurrència	2827	Vers darrera ocurrència	9729	Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Com diu la gent				
	Mot clau 1	Gent	Mot clau 2	Dir	
Tipus	Fórmula d’inserció				
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + verb de dicció + article + substantiu				
Definició	Expressió metalingüística per indicar que la UF a què acompanya és coneguda (Def. pròpia)				
Inserció en el text	Automatitzada. Presència directa, com a falca sobreposada al text subjacent. La fórmula inclou el connector modal “com”.				
Funció discursiva	Connectiva, asseverativa. Manifesta que la locució <i>Filar amb fus d’argent</i> és coneguda.				
Documentació en català	<p>“Mas deus creure ço que la major part de la gent diu e creu” (<i>Lo Somni</i>, l.11) “Cove us a vos, doncs, mudar d’estil, / perque la gent vos jutgen discret” (<i>Resposta de Caldesa</i>) “car si jo el vencia o el matava no voldria digués la gent que hi hagués feta alguna art en les armes tenint-les la nit” (<i>Tirant</i>, 65), “e si altra cosa s’hi esdevenia poria dir la gent per cansament del treball del camí vos seria vengut” (80) “Que ja diu la gent, ab vostres pedrades / dreçades a ell, a vós encontrau” (<i>Procés olives</i>, 215-16) “l a més que no deu aquell se obliga / que pensa tapan la boca a la gent” (<i>Procés olives</i>, 593-94) “l aquest parer és molt comú / entre la gent” (<i>Somni JJ</i>, 56-57) “l entre la gent molt conegut / per excellent” (<i>Somni JJ</i>, 362-63)</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>“De las que hilavan / no sin abuso / de oro con uso” “Con unto malo / dize la gente / que haxen ingüente, / brujas tornadas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “La cuales hilaban con huso de plata, como suele decirse” “Según el decir de las gentes, con cierta grasa fundida se preparan ellas un ungüento con el cual se tornan brujas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	"Conten prou broma, / tot de mal dien / e hi afgien / --ab molts envits-- / de llurs marits, / e se'n burlaven" (2846-51)		
Fitxa Espill			
FE0325			
Vers primera ocurrència	2847	Vers darrera ocurrència	2847
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tot de		
	Mot clau 1	Tot	Mot clau 2
Tipus	Locució quantificacional		
Recursos lingüístics i retòrics	Pronom quantitatiu + preposició "de". Monosil·labisme.		
Definició	Gran quantitat de (DCVB, <i>tot</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Gran quantitat de (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant el mal que diuen les dones dels marits.		
Documentació en català	<p>"Tingué record, clavat enmig de lladres / Déu vostre, tot de vós, al peu del cedre" (Resposta de Corella, <i>Obres o trobes</i>)</p> <p>"Mostrant un greu playner lo cel y la terra / cubert tot de negre lo temple molt sant" (<i>Ist. passió</i>, 81-82), "Esta tot de negre vestit per gran dol" (<i>Ist. Passió</i>, 2304)</p> <p>"Y armat tot de plagues portant per cimera" (<i>Ist. Passió</i>, 3354)</p> <p>Observació: Aquests exemples coetanis de l'<i>Espill</i> no tenen el mateix grau de lexicalització que la locució. Així doncs, no constitueixen una UF.</p> <p>"Té carrerets de joguina amb tot de botiguetes" (Carner, <i>Bonhomies</i>; DCVB, <i>tot</i>)</p> <p>"A les golfes n'hi tenim dues més, amb tot de baluernes" (Llor, <i>Laura</i>; DCVB, <i>tot</i>)</p> <p>"Inflant la papada i fent tot de reverències a En Perot" (Riba, <i>Perot</i>; DCVB, <i>tot</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"En trance tal, / vicios fingidos / de sus maridos / todas contavan"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Todas cuentan buenas chanzas; dicen de sus maridos todo lo malo, y aun le añaden, con muchas pullas, para hacer de ellos mofa"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Aprés jugaven: / “voleu palleta?”, / “dau-me man dreta!”, / “qui té l’anell?”, / “do-us est ramell!”, / capsa amb comandes / ab ses demandes, / un arbre i cant / ocell donant” (2852-60)		
Fitxa Espill			
FE0326			
Vers primera ocurrència	2853	Vers darrera ocurrència	2853
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Voleu palleta?		
	Mot clau 1	Palleta	Mot clau 2
		Voler	
Tipus	Fórmula de joc		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb (en segona persona plural) + substantiu. Oració interrogativa.		
Definició	Suertes que se echan sacando la paja más larga (Chabàs). Del nostre recort és el que anomenaven jugar a palletes (o sia, triar la palla més curta d’un manoll del qual sols se’n mostren els caps, igualats) (MiP). DCVB, <i>palleta</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic: ‘cadascun dels bocins de palla de diferents llargàries, que es posen amagats en la mà i cada jugador en pren un’		
Inserció en el text	Automatitzada. Introduïda mitjançant el verb “jugaven”.		
Funció discursiva	Denominativa (del tipus de joc), en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	“Al joc de la gresca no cessen rebatre, / pero en la rifa coneixen més guany; / canyetes no volen , pensant en lo cany, / i les que se n’alten no basten a quatre” (<i>Procés olives</i> , 2037-40)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Luego jugaban / a la pajuela, / tocar palmuela, / a la sortija, / a la estornija, / al ramillete / ¿quién me lo acete? / cosa de enmiendas / con encomiendas, / árbol cantar / y ave volar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Jugaban también a “¿queréis pajuela?”, “dadme la mano derecha”, “¿quién tiene la sortija?”, “este ramo os doy”, la caja de encargos con sus demandas, y el árbol en que canta el pájaro donante” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Aprés jugaven: / “voleu palleta?”, / “ dau-me man dreta! ”, / “qui té l’anell?”, / “do-us est ramell!”, / capsa amb comandes / ab ses demandes, / un arbre i cant / ocell donant” (2852-60)		
Fitxa Espill	FE0327		
Vers primera ocurrència	2854	Vers darrera ocurrència	2854
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Dau-me mà dreta		
	Mot clau 1	Mà	Mot clau 2
			Dreta
Tipus	Fórmula de joc		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb en forma imperativa + pronom personal + substantiu + adjectiu		
Definició	Joc de societat (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Introduïda mitjançant el verb “jugaven”.		
Funció discursiva	Denominativa (del tipus de joc), en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Luego jugaban / a la pajuela, / tocar palmuela, / a la sortija, / a la estornija, / al ramillete / ¿quién me lo acete? / cosa de enmiendas / con encomiendas, / árbol cantar / y ave volar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Jugaban también a “¿queréis pajuela?”, “dadme la mano derecha”, “¿quién tiene la sortija?”, “este ramo os doy”, la caja de encargos con sus demandas, y el árbol en que canta el pájaro donante” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Aprés jugaven: / “voleu palleta?”, / “dau-me man dreta!”, / “qui té l’anell?”, / “do-us est ramell!”, / capsa amb comandes / ab ses demandes, / un arbre i cant / ocell donant” (2852-60)		
Fitxa Espill			
FE0328			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2855"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2855"/>
		Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Qui té l’anell?		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Anell"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Tenir"/>	
Tipus	Fórmula de joc		
Recursos lingüístics i retòrics	Pronom relatiu + verb + article determinat + substantiu. Oració de relatiu interrogativa.		
Definició	“Del nostre recort és el (...) de l’anell <i>picapedrell</i> , en que’s feya passar un anell d’unes mans a altres y’s tractava després d’endevinar <i>qui té l’anell?</i> ” (MiP)		
Inserció en el text	Automatitzada. Introduïda mitjançant el verb “jugaven”.		
Funció discursiva	Denominativa (del tipus de joc), en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català			
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Luego jugaban / a la pajuela, / tocar palmuela, / a la sortija, / a la estornija, / al ramillete / ¿quién me lo acete? / cosa de enmiendas / con encomiendas, / árbol cantar / y ave volar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Jugaban también a “¿queréis pajuela?”, “dadme la mano derecha”, “¿quién tiene la sortija?”, “este ramo os doy”, la caja de encargos con sus demandas, y el árbol en que canta el pájaro donante” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Aprés jugaven: / “voleu palleta?”, / “dau-me man dreta!”, / “qui té l’anell?”, / “do-us est ramell!”, / capsa amb comandes / ab ses demandes, / un arbre i cant / ocell donant” (2852-60)		
Fitxa Espill	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">FE0329</div>		
Vers primera ocurrència	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">2856</div>	Vers darrera ocurrència	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">2856</div>
		Nombre d’ocurrències	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">01</div>
Forma canònica	Us do est ramell		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">Ramell</div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">Donar</div>	
Tipus	Fórmula de joc		
Recursos lingüístics i retòrics	Pronom personal + verb + demostratiu + substantiu		
Definició	Joc de societat (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Introduïda mitjançant el verb “jugaven”.		
Funció discursiva	Denominativa (del tipus de joc), en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Luego jugaban / a la pajueta, / tocar palmuela, / a la sortija, / a la estornija, / al ramillete / ¿quién me lo acete? / cosa de enmiendas / con encomiendas, / árbol cantar / y ave volar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Jugaban también a “¿queréis pajueta?”, “dadme la mano derecha”, “¿quién tiene la sortija?”, “este ramo os doy”, la caja de encargos con sus demandas, y el árbol en que canta el pájaro donante” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Mes dir raons / de varions / e maravelles” (2861-63)</p> <p>“Trobat-me vari / d’opinions, / feia’m raons / del divinal” (6444-47)</p> <p>“Veig la beguina / saltamartina / de sella en sella, / de vetla en vetla, / giramantells, / picamantells, / disputadora, / demanadora / de qüestions, / e fent raons / als confessors / e preicadors” (14619-30)</p>
Fitxa Espill	
FE0330	
Vers primera ocurrència	2861
Vers darrera ocurrència	14628
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Dir raons --- Fer raons
Mot clau 1	Dir
Mot clau 2	Raons
Tipus	Col·locació (significat composicional, transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Fer observacions, manifestar opinió o reflexions (DCVB, <i>raó</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Observar, manifestar opinions o reflexions (Gonzàlvez, <i>raó</i>).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Asseverativa, modalitzadora, intensificant la descripció irònica de les reunions de dones.
Documentació en català	<p>“Noresmenys havets dites algunes raons...” (<i>Lo Somni</i>, l.22)</p> <p>“Tals e semblants raons deia Piramus” (<i>Lam. Tisbe</i>), “Les raons que dius” (<i>Hist. Jason e Medea</i>)</p> <p>“Com lo Comte manifestà a la Comtessa sa muller la sua partida; e les raons que li fa, e lo que ella replica” (<i>Tirant</i>, 3), “Raons de consolació que lo Comte fa a la Comtessa” (4), “E per ço no vull fer més raons” (24)...</p> <p>“Crucifica'l prest, senyor, y no cures / de fer-nos rahons aquell deffenent” (<i>Hist. Passió</i>, 1678-79)</p> <p>“Tots ells respongueren dient rahons tals” (<i>Ist. Passió</i>, 2057)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“A los propósitos / y despropósitos” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“A lo cual añadían razones, maravillas y despropósitos” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“De Cent Novelles / e Facesies, / filosofies / del gran Plató, / Tuli, Cató, / Dant, poesies / e tragedies, / tots altercaven / e disputaven” (2864-72) “És poesia / ficta, falsa, / com Cent Novelles / als oents belles” (8799-802)</p>
Fitxa Espill	
FE0331	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2864"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8801"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Cent Novel·les
Mot clau 1	<input type="text" value="Cent"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Novel·la"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Determinant numeral + substantiu. Al·literació dels sons [e] i [n]. D'origen literari.
Definició	<p>Pot fer referència al <i>Decameró</i>, de Giovanni Boccaccio, o a les <i>Cento Novelle Antiche</i> (Def. pròpia).</p> <p>Traducció catalana del <i>Decameron</i> de Boccaccio, conegut també amb el títol de <i>Cent novel·les</i> (DeCat, <i>nou</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, precedida de la preposició “de”, en posició de tematització.
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva. És el primer element d'una successió de llibres i autors sobre els quals tots altercaven.
Documentació en català	∅
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Y con cautelas / cuentan nobelas, / con alegrías; / filosofías / del gran Platón, / Tulio, Catón; / leen comedias, / tal vez tragedias” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Todos altercaban y disputaban de las <i>Cien novelas</i> y de las <i>Facecias</i>, de filosofías del gran Platón, de Catón, Tulio y Dante, sobre poesías y tragedias” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Tots altercaven / e disputaven, / qui menys sabia / més hi mentia , / e tots parlaven, / no s'escoltaven" (2873-76)		
Fitxa Espill			
FE0332			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2873"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="2873"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Qui menys en sap, més hi diu		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Saber"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Dir"/>	
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema proverbial típic d'oració de relatiu. Contraposició d'una clàusula envers l'altra "Qui menys..., més...". Ironia.		
Definició	Significa que els ignorants solen ésser els qui parlen més d'allò que no saben (DCVB, <i>saber</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada, integrat al relat a manera de falca directa, al mig d'expressions de significació sinònima, de les quals pot considerar-se'n resum i conclusió. Conserva l'estructura de relatiu.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva modalitzada. Intensifica la descripció irònica i desqualificadora de la manera d'actuar del grup de joves sabudes i amigues de la dona del narrador.		
Documentació en català	"Qui manco en sap, més hi diu" (PCC, S 87; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Qui manco hi sap, més hi diu" (DCVB, <i>saber</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Quien no sabía / mejor mentía" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y el que menos sabía era el que más mentía" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Com a la murta / jo la menege / e llagotege: / ella menys ol" (2886-89)		
Fitxa Espill	FE0333		
Vers primera ocurrència	2886	Vers darrera ocurrència	2886
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Menejar com a la murta		
	Mot clau 1 Menejar	Mot clau 2 Murta	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat ("com a..."). D'origen experiencial.		
Definició	Passant la mà per les mates de murta's provoca l'expansió del seu perfum (MiP). Acaronar, tractar amb delicadesa (Def. pròpia). Carré (2006: 167) en dona una versió incorrecta: "l'acaricio i l'afalago com a la murta perquè faci menys olor". Interpretació correcta: "malgrat que jo la menege i l'acaricie (perquè faci bona olor, com quan es remou la murta), ella menys ol"		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificant la manera delicada en què l'emissor tractava la seua dona.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Como a la murta, / la manoseo / y la recreo, / mas menos huele" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Yo la conllevo, y, como al mirto (que de este modo huele menos), la lisonjeo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p> <p><u>Observació:</u> El parèntesi de MiPlanas no és encertat, ja que la lliçó correcta és que la muller del narrador es comporta contràriament a la murta que, quan més la remenes, més bona olor fa.</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Vent-la mudable / e variable / mudí lo treu” (2909-11) “Sa malaltia / vent incurable, / (...) / mudí d'estil” (3040-49)</p>
Fitxa Espill	
FE0334	
Vers primera ocurrència	2911
Vers darrera ocurrència	3049
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Mudar el treu --- Mudar d'estil
Mot clau 1	Mudar
Mot clau 2	Treu
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic; passa d'un àmbit concret a un de general)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [u].
Definició	<p>Chabàs anota i defineix el mot <i>treu</i> però no esmenta la unitat fràsica <i>Mudar el treu</i> ni el significat metafòric que té a l'<i>Espill</i>. La frase té aquí sentit figurat, per: canviar de sistema o procediment (MiP). Mudar de vela. Mudar de procediment, de conducta (DCVB, <i>treu</i>; a partir de la citació de l'<i>Espill</i>). Gonzàlvez repeteix DCVB, però diu que aquest no l'enregistra.</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el sintagma verbal de la clàusula.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa. El narrador explica la seva estratègia d'acord amb el canvi que observa en la dona.
Documentació en català	“Cove us a vos, doncs, mudar d'estil , / porque la gent vos jutgen discret” (<i>Resposta de Caldesa</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Vila mudable / y variable: / busqué remedio” (Or. 2909-11) “Su alevosía / viendo incurable, / (...) / mudé de estilo” (Or. 3040-49) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Viéndola mudable e inconstante, cambié el treu” (Or. 2909-11) “Viendo que era incurable su enfermedad (...) cambié de proceder” (Or. 3040-49) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Ab sos parents / ella féu lliga” (2926-27) “Una tendera / e sa faldera / eren de lliga” (2953-55) “Serven ses lligues” (5572)</p>
Fitxa Espill	
FE0335	
Vers primera ocurrència	2927
Vers darrera ocurrència	5572
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Fer lliga -- (Ser) de lliga
Mot clau 1	Fer
Mot clau 2	Lliga
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal
Definició	Unir-se en conxorxa (Def. pròpia). DCVB, <i>lliga</i> , no recull la locució ni cita l' <i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i> . Associar-se amb algú per aconseguir un fi comú (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Asseverativa
Documentació en català	<p>“Que ·l cors e l'esperitz / ensemps han fayta lliga” (Francesc de la Via) “E vós haveu feta lliga e concòrdia ab ells” (<i>Tirant</i>, 153), “E fer lliga e germandat ab la majestat vostra” (442), “És content de fer pau e treva a cent e un any, e lliga e germandat ab lo Soldà e ab lo Turc” (446), “Com l'Emperador tragué de presó lo Soldà e lo Turc, e féu pau e lliga ab ells” (487) “I més som distants que el cel de la terra, / per quant en lo vici vostre fet recau; / lo meu en raó se funda i s'aferra, / i té ab virtuts gran lliga de pau” (<i>Procés olives</i>, 1449-52) “lo us dic que los pròmens i los fills de vells, / ab moral virtut han feta sa lliga” (<i>Procés olives</i>, 1698-99)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Con sus parientes / o confidentes / haciendo lliga” (Or. 2926-27) “Su camarera / y una tendera / eran de lliga” (Or. 2953-55) “Forman sus ligas” (Or. 5572) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Se coliga con sus parientes” (Or. 2926-27) “Una tendera y su ama seca iban de acuerdo con ella” (Or. 2953-55) “Mantienen sus confabulaciones” (Or. 5572) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Una tendera / e sa faldera / eren de lliga, / feien botiga / --tres hi cabien-- / e revenien / robes de llits, / bancals, tapits, / teles, tovalles, / e virtualles, / argent, or, coure; / quant se pot moure, / tot ho furtaven / e trafegaven / ab arteria” (2953-67)
Fitxa Espill	“ Botiga en feu / molt sumptuosa / e cabalosa, / rica, fornida / de infinida / gran drogueria, / de pedreria / pus preciosa, / més virtuosa / en medecina, / la pedra fina / filosofal / que mai fon vista / per alquimista”(13622-35)
FE0336	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="2956"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="13622"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Fer botiga
Mot clau 1	<input type="text" value="Fer"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Botiga"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Tenir una tenda (Gonzàlvez). Literalment, parar un establiment; figuradament, realitzar transaccions i negocis (Def. pròpia).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva modalitzada. El narrador conta que la dona i altres dues tenien un establiment per a vendre i revendre, amb trampes.
Documentació en català	Ø (<i>lo Somni</i>), Ø (<i>Curial</i>), Ø (<i>Tirant</i>), Ø (<i>Vita Christi</i>), Ø (<i>Somni JJ</i>) “Entraven dins la nau per traure forment e posaven-lo en botigues ” (<i>Tirant</i> , 104) “I vós lo més pur meteu en botiga ” (<i>Procés olives</i> , 504)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Su camarera / y una tendera / eran de liga, / que, sin fatiga, / hazían venda / en una tienda: / tres concurrían, / y me vendían / ropa de camas, / sávanas, lamas, / lienço, toallas / y vituallas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Una tendera y su ama seca iban de acuerdo con ella y tenían tienda puesta; las tres se entendían revendiendo ropa de cama, bancales, tapices, toallas, telas y provisiones” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Una tendera / e sa faldera / eren de lliga, / feien botiga / --tres hi cabien-- / e revenien / robes de llits, / bancals, tapits, / teles, tovalles, / e vitualles, / argent, or, coure; / quant se pot moure, / tot ho furtaven / e trafegaven / ab arteria” (2953-67)</p>		
Fitxa Espill	<p>FE0337</p>		
Vers primera ocurrència	2959	Vers darrera ocurrència	2959
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Roba de llit		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Roba	Llit	
Tipus	Col·locació		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu		
Definició	<p>Tota peça o conjunt de peces de tela que serveixen per a cobrir o guarnir el llit, com llençols, flassades, etc. (DCVB, <i>roba</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Peces de tela que serveixen per a cobrir o guarnir el llit, com llençols, flassades, etc. (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva modalitzada. Forma part d'una enumeració d'objectes valuosos que el narrador atribueix al robatori i mercadeig que fa la seva primera dona amb sa faldera i una tendera.		
Documentació en català	<p>“Gità's en lo llit de parament e deixà tota la roba en terra (...) ha desfet lo més subtil e ha llançada la roba per terra, e és-se gitat en lo millor” (<i>Tirant</i>, 110)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Su camarera / y una tendera / eran de liga, / que, sin fatiga, / hazían venda / en una tienda: / tres concurrían, / y me vendían / ropa de camas, / sávanas, lamas, / lienço, toallas / y vituallas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Una tendera y su ama seca iban de acuerdo con ella y tenían tienda puesta; las tres se entendían revendiendo ropa de cama, bancales, tapices, toallas, telas y provisiones” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Joc de naïps / de nit jugàvem" (3010-11)		
Fitxa Espill	FE0338		
Vers primera ocurrència	3010	Vers darrera ocurrència	3010
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Joc de naïps		
	Mot clau 1	Joc	Mot clau 2 Naïps
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Joc de cartes (Def. pròpia). DCVB, <i>naip</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement directe del verb, posat a la fi, amb intercalació del complement circumstancial.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa (fins a "jugàvem"; després, molt modalitzada)		
Documentació en català	"Que ningú no gos jugar a ningun joch de daus, taules e naïps , sots pena de sexanta sous" (doc. 1396; DCVB, <i>naip</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"..." (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Jugàsemos por la noche a los naipes" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Joc de naips / de nit jugàvem; / abdós rumflàvem, / ella partia, / sovint prenia / les copes totes; / trinca de sotes / si ans jugava, / copes llançava; / puy no em valia, / bastons servia; / com al badoc, / mudava joc , / lo del noguer, / dant-li lloguer / perquè do el fruit, / jugava en buit" (3010-26)
Fitxa Espill	
FE0339	
Vers primera ocurrència	3021
Vers darrera ocurrència	3021
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Al badoc, mudeu-li el joc
Mot clau 1	Badoc
Mot clau 2	Joc
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració que presenta un canvi d'ordre per tematització. Rima en "-oc". Esquema de correspondència "A (tal cosa), (tal altra)".
Definició	Al badoc se'l pot enganyar canviant la forma d'actuació (Def. pròpia). Es diu indicant que al ruc, en mudar-li la conversa, evidencia la seva estultícia (PCC, B 41).
Inserció en el text	Desautomatitzada, no només per l'estructura comparativa sinó pel canvi de subjecte, de complement i de temps verbal a la segona clàusula. Integrada al text narratiu com a oració subordinada comparativa, s'hi evoca el proverbi en un context de joc de naips
Funció discursiva	Modalitzadora. En evocar la badoqueria (encara que, en la lletra, qui mudava el joc era la dona i el badoc, l'home), s'hi intensifica la manca d'intel·ligència de la dona, que és maldestra jugant a les cartes. Vol dir: 'em mudava el joc (de forma destrellatada) com si jo fos badoc'.
Documentació en català	"Li muda tot lo joc" (<i>Tirant</i> , 218), "Ara em voleu mudar lo joc" (<i>Tirant</i> , 228) "Al badoc, mudau li'l joc. El Catalán. Al bobo, múdale el juego. Porque acontece lo ganado a un juego, mudándole, perderlo a otro" (H. Núñez, RPR, 452) "Burlau? Gran plaer y preñch. / Segons me mudau lo joch, / a Gilot semblau un poch, / encara que no us entençh" (J. Fernández d'Herèdia, <i>La Vesita</i> , J. Romeu ed., p. 86) "Al badoc, mudeu-li el joc" (PCC, B 41; s'hi cita l' <i>Espill</i> i el <i>Tirant</i> , 218) "Al badoc, mudau-li el joc" (DCVB, <i>badoc</i> ; Barc.; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	"Al bobo necio, múdale el juego" ('quiere decir que con el necio mudes estilo y, si por alguna vía no puedes, por otra le atraigas a lo que conviene; y acontece lo que gana a un juego, perderlo a otro', G. Correas, <i>Vocabulario refranes</i> ; el proverbi és copiat de H. Núñez i traduït)
Traduccions del fragment	"Si es que jugava, / ella triunfava / por que partía; / luego tenía / todas las copas, / sotas y ropas; / si ella enpezava, / oros hechava; / si no valía, / bastos servia: / Como con ciego, / mudava juego: / como el nogal, / provecho tal / dió, que del fruto / estava enjuto" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Jugàsemos por la noche a los naipes: ambos barajábamos, ella repartía; muchas veces tomaba todas las copas, y echaba de éstas si antes tomaba trinca de sotas; como no me valía, servía bastos. Tal como aquel que cuentan del nogal, que le cambiaba el juego al badoque, dándole paga para que rindiese fruto"(MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Com al badoc, / mudava joc " (3021-22) "E com en joc, / lo perdedor, / gran jugador, / ab mala sort / para pus fort / e mil jocs muda / fins que perduda / ha sa moneda" (9972-79)
Fitxa Espill	
FE0340	
Vers primera ocurrència	3022
Vers darrera ocurrència	9977
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Mudar (el) joc (part del proverbi <i>Al badoc, muda-li el joc</i>)
Mot clau 1	Mudar
Mot clau 2	Joc
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic; passa d'un àmbit concret a un de general)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal
Definició	Canviar de tàctica, de procediment (DCVB: <i>joc</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 228, però no l' <i>Espill</i>)
Inserció en el text	És la segona clàusula del proverbi <i>Al badoc, mudeu-li el joc</i> , que és evocat en aquest vers i l'anterior.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva odalitzada. Intensifica l'acció que conté.
Documentació en català	"Li muda tot lo joc" (<i>Tirant</i> , 218), "Ara em voleu mudar lo joc" (<i>Tirant</i> , 228) "Burlau? Gran plaer y prech. / Segons me mudau lo joch, / a Gilot semblau un poch, / encara que no us entench" (J. Fernández d'Herèdia, <i>La Vesita</i> , J. Romeu ed., p. 86) "Al badoc, mudeu-li el joc" (PCC, B 41; s'hi cita l' <i>Espill</i> i el <i>Tirant</i> , 218)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	"Como con ciego, / mudava juego" (Or. 3021-22) "De juego muda" (Or. 9977) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Le cambiaba el juego al badoque" (Or. 3021-22) "Y cambia mil maneras de jugadas" (Or. 9977) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Lo del noguer, / dant-li lloguer / perquè do el fruit, / jugava en buit” (3023-26)		
Fitxa Espill			
FE0341			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="3023"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="3023"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Donar un noguer a lloguer		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Donar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Noguer"/>	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic; passa d'un àmbit concret a un de general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + sintagma preposicional. Rima interna en “-er”. Al·literació dels sons [o], [e] i [r].		
Definició	Enganyar (Def. pròpia). El sentit d'aquesta al·lusió es dedueix prou clarament d'una dita tòpica: <i>Te dono a lloguer les meves nogueres: les closques seran per a tu i les nous per a mi</i> (MiP, citant el Dr. Barrera). Aquí significaria que hacía el juego contrario del del nogal: que quería que ella se quedase con las nueces y él con las cáscaras, pero como ella no le entendía era como jugar en el vacío (Vidal Alcover).		
Inserció en el text	Es tracta d'una falca entre el proverbi anterior, dels versos: “Com al badoc / mudava joc” i la concreció del vers posterior: “jugava en buit” (3026).		
Funció discursiva	Modalitzadora, que reforça el discurs del narrador sobre la rebequeria i la manca d'intel·ligència de la seva muller. De fet, reforça sinonímicament el proverbi anterior.		
Documentació en català	“Noguera, qui et va plantar? —Qui mes nous no pot menjar” (‘es diu per significar que és arbre que triga a donar fruit’, PCC, N 403; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Te dono a lloguer les meves nogueres: les closques seran per a tu i les nous seran per a mi” (citad per MiP)		
Documentació altres llengües	“Quien pone noguera no piensa comer de ella” (Yriarte, 1774; PCC, N 403)		
Traduccions del fragment	“Como el nogal, / provecho tal / dió, que del fruto / estava enjuto” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Tal como aquel que cuentan del nogal, que le cambiaba el juego al badoque, dándole paga para que rindiese el fruto, así jugaba ella de vacío” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Lo del noguer, / dant-li lloguer / perquè do el fruit, / jugava en buit " (3023-26)		
Fitxa Espill	FE0342		
Vers primera ocurrència	3026	Vers darrera ocurrència	3026
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Jugar en buit		
	Mot clau 1 Jugar	Mot clau 2	Buit
Tipus	Col·locació (significat transparent, en l'àmbit del joc de cartes)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + adjectiu		
Definició	Jugar a cartes sense tenir diners (Gonzàlvez). En el joc de cartes, jugar de fallanca, sense tenir triomfs (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. En un cotext on el protagonista conta com patia jugant a les cartes amb la primera dona.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Como el nogal, / provecho tal / dió, que del fruto / estava enjuto" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Tal como aquel que cuentan del nogal, que le cambiaba el juego al badoque, dándole paga para que rindiese el fruto, así jugaba ella de vacío" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Per reduir-la, / jugava birla / sovent ab ella, / joc d'escampella / ni de la joca: / com si fos roca, / menys se'n movia" (3027-33)		
Fitxa Espill			
FE0343			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="3030"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="3030"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Joc d'escampella		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Joc"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Escampella"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació del so [k].		
Definició	Consiste en dar con una paleta o palo (<i>escampilla</i>) a otro pequeño palo, agudo en sus extremos, estando puesto en el suelo. Salta al darle el golpe en un extremo, y entonces se le recibe con otro golpe de plano en la <i>escampilla</i> , lanzándole lejos en el aire (Chabàs). Joch d'ayre lliure y de molt moviment (MiP). Joc de bòlit (DCVB, <i>escampilla</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>joc</i> , cita l' <i>Espill</i> i en diu 'joc d'habilitat'.		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Quedando solos, / por que cesara / y se ablandara, / juego del oca" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"O al juego de escampilla, o al de la chueca" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Per reduir-la, / jugava birla / sovent ab ella, / joc d'escampella / ni de la joca : / com si fos roca, / menys se'n movia" (3027-33)		
Fitxa Espill			
FE0344			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="3031"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="3031"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Joc de la joca		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Joc"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Xoca"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal		
Definició	Juego semejante al tângano y al canuto (Chabàs). Joch d'ayre lliure y de molt moviment (MiP). Joc en què es planta a terra un bastonent curt o una fusta, i damunt o al costat hi posen diners dels jugadors; aquests van tirant-hi amb un palet des de certa distància, i guanya aquell que fa anar el seu palet més prop dels diners o que fa caure la <i>joca</i> o peça central (DCVB, <i>joca</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>joc</i> , cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Coordinat en forma negativa amb el joc d'escampella, de manera que el mot <i>joc</i> regeix l'un i l'altre.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva d'una enumeració de jocs que el narrador personatge intentava jugar amb la seva dona.		
Documentació en català	"Que'l joc de la joca , d'on molts delits vénen, / per naturalea lo saben y entenen" (<i>Disputa de viudes i donzelles</i> ; DCVB, <i>joca</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Quedando solos, / por que cesara / y se ablandara, / juego del oca" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "O al juego de escampilla, o al de la chueca" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Per reduir-la, / jugava birla / sovent ab ella: / joc d'escampella / ni de la joca, / com si fos roca, / menys se'n movia" (3027-33)		
Fitxa Espill	FE0345		
Vers primera ocurrència	3032	Vers darrera ocurrència	3032
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Moure's menys que una roca		
	Mot clau 1	Moure	Mot clau 2 Roca
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + clàusula comparativa d'inferioritat ("menys que...")		
Definició	No canviar d'actitud ni d'opinió (Def. pròpia). No moure's gens (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Mitjançant l'adverbi comparatiu "com".		
Funció discursiva	Modalitzadora. Emfasitza la manca de resposta intel·ligent de la dona. El narrador prova com és de maldestra la dona en el joc.		
Documentació en català	"Estava'xalçada la serpent de coure / en fust molt insigne fermat ab fe gran, / en roca tan ferma que may se pot moure , / perquè la mirem y no'ns puga noure / aquell gran verí e mos de Satan" (<i>Istòria Passió</i> , est. 352, 3587-91) "Més dur que una roca" ('es diu d'una cosa o persona molt dura', DCVB, <i>roca</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Mas, como roca, / no se movia" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Pero se movía aún menos que si fuera de granito" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Si responia, / sols digués “buf”, / havia “xuf”, / si deia “baf”, / tantost lo “saf” / al cap sentia” (3034-39)</p> <p>“No es són girats, / ja els fan “bef-baf”” (7476-77)</p>
Fitxa Espill	
FE0346	
Vers primera ocurrència	3035
Vers darrera ocurrència	7477
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	A tot buf hi ha baf
Mot clau 1	Buf
Mot clau 2	Baf
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Monosil·labisme. Al·literació dels sons [b] i [f], dins els mots onomatopèics “buf” i “baf”. Esquema de correspondència “A (tal cosa), (tal altra)”.
Definició	Denota que sempre pot haver-hi una rèplica (Def. pròpia). Frases burlescas, para venir a lo <i>çaf</i> (por <i>çafa</i>), jofaina plena de agua (Chabàs). Els tres mots primers són onomatopèies el significat de les quals és després del text (MiP). DCVB, <i>buf</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. DeCat, <i>baf</i> , recull la locució <i>Ni buf ni baf</i> , ‘cosa insignificant que es deixa de dir e es diu’, però no hi cita l' <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Desautomatitzada. Els elements onomatopèics s’incorporen a la construcció del discurs indirecte. Presència emboscada, amb conservació d’elements lèxics i del significat.
Funció discursiva	Modalitzadora del geni trencallós de la dona envers el seu marit, el narrador-personatge, en la mesura que els elements “buf” i “baf” són contestats amb sengles “xuf” i “çaf”, de significat agressiu i menystenedor.
Documentació en català	<p>“Mon fill, porta al costat dret aquesta dagueta, e si degú te diu “bif”, tu di-li “baf”; mostra mon fill de qui és” (V. Ferrer, <i>Sermons</i>, citat per Chabàs)</p> <p>“E si lo marit diu bif, la muller diu baf, e tu val, e vós tal” (V. Ferrer, <i>Sermons</i>, citat per Peirats 2003a)</p> <p>“E si a tot buf no han baf e encara més queucom de tornes” (F. Eiximenis, <i>Terç</i>, 121)</p> <p>“Tot és passat en un buf” (F. Eiximenis, <i>Dotzè</i>, 604)</p> <p>“Axí’s perdria tot lo món en un buf” (F. Eiximenis, <i>Dotzè</i>, 814)</p> <p>“La vida del món és passada en un buf” (F. Eiximenis, <i>Dotzè</i>, 883)</p> <p>“En un buf s’haurà pensada la falsia” (F. Eiximenis, <i>Llibre de les dones</i>, 11)</p> <p>“Que a tot buf aga baf” (F. Eiximenis, <i>Llibre de les dones</i>, 87)</p> <p>“Tant se me’n dóna bif com baf” (PCC, B 797; s’hi cita l'<i>Espill</i>, 3035)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Alget amor, crescit odium, michi parcere nescit. / Si sibi dicam “bo!” dicit “beu!” Sic sumus ambo / concordēs!” (<i>Liber lamentationum Matheoluli</i>)</p> <p>“Se je di <i>bo</i>, elle dit <i>beu</i>; / nous sommes comme chien et leu” (<i>Les lamentations de Mathéolus</i>; Cantavella 1992, 79)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Si respondia, / por dezir pan / dezía “dan”; / si digo sol, / al punto “col” / a ella se oía” (Or. 3034-39)</p> <p>“Dellos burlando / los dan cordel” (Or. 7476-77) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Si la reprendía, sólo con decir “bufa” ya tenía yo chufa; si decía “bafa”, al punto me sentía la zafa en la cabeza” (Or. 3034-39)</p> <p>“Apenas vuelven éstos la espalda, ellas les hacen la higa” (Or. 7476-77) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"E m'ho pagaren / tantost o tard" (3082-83)		
Fitxa Espill	FE0347		
Vers primera ocurrència	3083	Vers darrera ocurrència	3083
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tantost o tard (actualment, <i>Tard o d'hora</i>)		
	Mot clau 1	Tantost	Mot clau 2
			Tard
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + conjunció + adverbi. Al·literació del so [t]. Antonímia.		
Definició	Es diu per indicar que una cosa esdevé sens fallar, sia dins un breu temps, sia dins un temps més llarg (DCVB, <i>tard</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Tard o enjorn, finalment (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma un complement circumstancial modal.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en tant que l'emissor fa una afirmació contundent de la certesa que l'acció del verb s'ha realitzat.		
Documentació en català	"O tart o tost, arribam a ésser hostes d'una mateixa casa" (Boeci, <i>Libre cons. filosofia</i> ; DCVB, <i>tard</i>) "Per què aytal nafra o aytal és pus tost o pus tart guarida" (F. Eiximenis, <i>Terç</i> , 880; DCVB, <i>tost</i>) "Sabent Neptumno que, si molt navegaran, a les sues mans tard o tost han a venir" (<i>Curial</i> , III.18)		
Documentació altres llengües	"Más tarde o más temprano" ('expresión empleada para enunciar el convencimiento de que cierta cosa que se expresa ha de ocurrir forzosamente aunque no se sepa cuando', DUE, <i>tarde</i>) "Sooner or later" (DF, <i>tarde</i>) "Presto o tardi" (VLI, <i>tardi</i>) "Tôt ou tard" ('à un m oment futur ou à un autre, inéluctablement', DEL, <i>tôt</i>)		
Traduccions del fragment	"Y lo pagaron / tarde o temprano" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y, tarde o temprano, / me lo pagaron" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Com Faraó, / cor endurit, / dur, empedrit / e pus malvada” (3088-91) “Pedra al cor tenen / com les esponges” (7820-21)</p>
Fitxa Espill	
FE0348	
Vers primera ocurrència	3089
Vers darrera ocurrència	7820
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Cor de pedra --- Cor de roca --- Cor endurit --- Cor empedrit
Mot clau 1	Cor
Mot clau 2	Pedra
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. Al·literació del so [r].
Definició	<p>Esperit insensible a l'amor o a la pietat (DCVB, <i>cor</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>). Cor insensible (DCVB, <i>roca</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>). DCVB, <i>pedra</i>, recull la locució verbal <i>Tenir el cor de pedra</i>, ‘estar mancat de sentiments humanitaris’, però no hi cita l'<i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>. Incapacitat de sentir pietat o empatia (Gonzàlvez, <i>cor endurit</i>).</p>
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb tres epítets del mot “cor” (“endurit, dur, empedrit”), que configuren el significat de “cor de pedra”. Aquest significat es repeteix en el sintagma verbal “pedra al cor tenen”, de la segona recurrència.
Funció discursiva	Modalitzadora. Mitjançant la comparació amb la condició de Faraó i la metàfora “cor de pedra”, l'emissor connota de maldat i crueltat de la pròpia dona i les altres.
Documentació en català	<p>“El teu cor de dura pedra” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, II; DCVB, <i>pedra</i>) “Lo nostre cor fan pus dur que pedra” (J. R. de Corella, <i>Resposta a Fenollar</i>) “Que axí com tu Déu has volgut fer-te carn prenent la carn nostra, façes carn lo meu cor qui és de pedra”, “Tenien los cors durs semblant a pedres”, “Qual és lo cor de acer o de pedra que les làgremes de Maria per exemple no l'amollexquen?”, “No sé algú que si tal perill pensa, que si tenia lo cor de pedra no l'amollexca (<i>Lo Cartoixà</i>, I.9; I.17; II.19; III.46) “Car lo cavaller deu tenir lo cor dur e fort contra aquells qui són falsos e de poca pietat, e d'altra part deu haver lo cor moll en haver pietat dels hòmens de bona vida qui són pacífics e lleals” (<i>Tirant</i>, 35) “Oh cor endurit a crueltat!” (138) “Donen empediment a la tua dura pensa” (170)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Cil c' à dur cor com peyra” (G. de Cervera, <i>Versos prov.</i>, 384) “Duro de corazón” (‘cruel o incapaz de compasión’, M. Moliner, DUE, <i>corazón</i>) “Avere il cuore di ferro, di pietra, di ghiaccio” (‘essere epietato, insensibile’, VLI, <i>cuore</i>) “Coeur de marbre, de pierre” (‘caractère dur, insensibile’, DEL, <i>coeur</i>) “To be hardhearted” (D. Carbonell, DF, <i>duro</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Qual Faraón, / endurecido, / pecho enpedrido / y más malvada” (Or. 3088-91) “Piedra que en suma / su corazón / tiene, pues son / como la esponja” (Or. 7820-21) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “De corazón duro y apesgado, y más malvada que Faraón” (Or. 3088-91) “De igual modo que las esponjas, tienen piedra en el corazón” (Or. 7820-21) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Aconsellada / no sé per qui / —molt lo hi graí—, / al llarg cartell / posà'm libell / fort de repudi ” (3092-97)		
Fitxa Espill			
FE0349			
Vers primera ocurrència	3097	Vers darrera ocurrència	3097
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Libell de repudi		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Libell	Repudi	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. Al·literació del so [e]. D'origen jurídic.		
Definició	Escrit de demanda o requesta de separació matrimonial que un dels dos cónjuges presenta contra l'altre en raó d'infidelitat, impotència, etc. (Def. pròpia). DeCat, <i>llibre</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Automatitzada, però amb l'afegit d'un adjectiu per mor de la mètrica. Forma el complement directe del verb.		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'adjectiu “fort” intensifica el grau de valoració negativa, però en el context és favorable per a l'emissor.		
Documentació en català	“Hauria tramès a la filla del rei Florester libell de repudi ” (<i>Històries troianes</i> , 330; DCVB, <i>libell</i>) “Stimaven los jueus que era cosa bona i lícita dexar la muller ab lo libell del repudi , lo qual libell Moisès los atorgava per squivar major mal, que les mullers no matassen” (<i>Lo Cartoixà</i> , l. 34)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Aconsejada / no sé por quién / --aunque hizo bien / lo que dispuso-- / libello puso / de mi repudio” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Aconsejada no sé por quién (y mucho se lo agradezco), opúsome grave cartel de repudio” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Jo delliurat / e desferrat, / tret de gran fang, / romanguí franc” (3119-22)</p> <p>“Fes un gran salt, / surt ab bell tranc, / ix d'aqueix fang / on jaus mullat” (12078-81)</p> <p>“Tu , sens vergonya, / en lo fangàs / ple d'albaraç / me par hi jagues” (12084-87)</p> <p>“Porc engrassat, / jaus en lo fang” (12346-47)</p> <p>“Ab lo fangós / porc t'acompanyes” (12376-77)</p>
Fitxa Espill	
FE0350	
Vers primera ocurrència	3121
Vers darrera ocurrència	12376
Nombre d'ocurrències	05
Forma canònica	Treure del fang --- Jaure en el fang --- Estar en el fang --- Eixir del fang
Mot clau 1	Treure
Mot clau 2	Fang
Tipus	Col·locació (el sentit metafòric el pren del terme <i>fang</i> , que ja el té)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + sintagma nominal. Al·literació del so [e].
Definició	Treure d'una situació difícil (DCVB, <i>fang</i> , <i>Treure del fang</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Estar embolicat, dins un conflicte o mala situació (DCVB, <i>fang</i> , <i>Jaure en el fang</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DCVB, <i>fangaç</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> , 12084-87, com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Formant una clàusula de participi, amb la inserció de l'adjectiu “gran”.
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificadora mitjançant l'adjectiu “gran”.
Documentació en català	<p>“Que no sia axí com lo porch, que s'embolique en lo fangàç” (V. Ferrer, <i>Sermons</i>, DCVB, <i>fangàç</i>)</p> <p>“Dóna-li salt, vage fora dels cels e habite en los sùtzeus e pudents marjals fangosos” (<i>Curial</i>, III.22), “E habita no en los cels, ne és estela, car l'estela ja era abans que ella nasqués, mas en fangs e llocs vils e pudents” (III.27), “Així com aquell qui era molt luxuriós e viciós d'aquell pecat, e en ell molt enfangat e ensutzat, e així vivia” (III.46)</p> <p>“Perquè no caygues en lo fanch dels carnals delictes” (<i>Lo Cartoixà</i>, I.22), “Jau lo peccador en lo foch de ira, en lo fanch pudent de luxuria, en les spines de avarícia” (II.1), “Qui gitats en lo fanch llevar no'ns podem” (IV.2), “No'm vulles dexar en lo fanch de les mies concupiscències” (IV, 11)</p> <p>“Veig-vos embolicat en lo fang de perpetual dolor” (<i>Tirant</i>, 266)</p> <p>“Treure del fangar” (PCC, F 179; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Arrastrarse por el lodo” (M. Moliner, DUE, <i>lodo</i>, en l'accepció figurada ‘deshonra, descrédito’)</p> <p>“Togliere qc. dal fango” (N. Zingarelli, VLI, <i>fango</i>, en l'accepció figurada ‘stato di abiezione, di miseria morale’)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Mas yo, librado / y desterrado, / salí del lodo / por este modo” (Or. 3119-22), “Da un grande salto, / con sutil modo / sal deste lodo / do estàs mojado” (Or. 12080-81), “Desvengonzado, / enlodazado, / todo leproso, / que en charco odioso, / hediondo yazes” (Or. 12084-87), “Puerco cevado / en lodazar” (Or. 12346-47)</p> <p>“A un asqueroso / puerco acompaña” (Or. 12376-77) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Libre ya y sin cadenas, salido de profundo lodazal, me hallé en franquía” (Or. 3119-22), “Date un buen salto, y de una fuerte zancada sal de este fango en que yaces atascado” (Or. 12080-81) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Gran goig aquí / com romanguí / d'aquell diable / inconportable / desobligat, / llicenciat, / poder entendre / si volgués pendre / altra muller” (3131-39)</p> <p>“Lo temps tant breu / de poca vida / a mi convida / prengué muller” (6418-21)</p> <p>“Ja dius pendràs / muller parenta” (6610-11)</p>
Fitxa Espill	<p>“Si no u recusa / ni se n'escusa / per pres aver / de nou muller” (14963-66)</p> <p>“Fiu jurament, / vot, sacrament, / ab cor d'atendre / may muller pendre” (15570-73)</p>
FE0351	<p>“Ans peus estendre / que muller pendre” (15586-87)</p> <p>“Ans soterrat / que mullerat” (15589-90)</p>
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="3138"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15590"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="07"/>
Forma canònica	Prendre muller --- Mullerar
Mot clau 1	<input type="text" value="Prendre"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Muller"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb del substantiu que conté
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Casar-se un home (DCVB, <i>muller</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement verbal de l'antecedent d'una oració condicional.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa.
Documentació en català	<p>“No's curava de prendre muller” (<i>Valter e Griselda</i>, DCVB, <i>muller</i>)</p> <p>“E dar-vos he marit rei coronat, jove e virtuós, que de mi, com vos he dit ab tota veritat, no puc muller pendre, que ja en tinc” (<i>Tirfant</i>, 325)</p> <p>“Cosín germà senyor, lo meu deliber no era de pendre muller emperò a mi és massa gràcia e honor que vostra senyoria me pregue de cosa que jo us dec suplicar” (382)</p> <p>“E l'Emperador, après poc temps, pres una altra muller, la qual fon filla del rei d'Anglaterra” (<i>Tirant</i>, 487)</p> <p>“De béns e plaer tostemps abundós sempre freturós de dol e tristor no estic desitjós de veure dolor de pendre muller ben cobdiciós” (<i>Cobla de dos senys</i>)</p>
Documentació altres llengües	“Tomar mujer” ('casar-se un hombre', DUE, <i>mujer</i>)
Traduccions del fragment	<p>“¡Tal gozo hallé, / quando quedé / de aquella fiera, / cruda y severa, / desobligado / y desatado, / para atender / si otra muger / tomar quisiese!” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Grande alegría sentí cuando quedé desligado de aquel inaguantable demonio y con licencia para poder entender, si lo quisiera, en tomar otra esposa” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Gran goig haguí / com romanguí / d’aquell diable / incomportable / desobligat, / llicenciat / poder entendre / si volgués pendre / altra muller: / com carceller, / pres me tenia ; / ma homenia / puis fon quitada / e rescatada, / jo reposí” (3131-45) “No hi cal res dir: / ell vol morir / com lleoner; / tal carceller / en va traulla ” (8495-99)
Fitxa Espill	
FE0352	
Vers primera ocurrència	3140
Vers darrera ocurrència	8498
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Bé és presoner el carceller
Mot clau 1	Presoner
Mot clau 2	Carceller
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple atributiva. Afirmació emfàtica “Bé és...”. La possible forma canònica <i>El carceller (també) és presoner</i> tindria menys força expressiva.
Definició	Indica que qui té el càrrec d’una custòdia perd llibertat (Def. pròpia) Carré (2006: 175) en fa una prosificació incorrecta, en adjudicar el mot <i>carceller</i> a la dona: “Com un carceller, ella m’havia tingut presoner”.
Inserció en el text	Desautomatitzada. Mitjançant l’adverbi “com”, la sintaxi del proverbi es modifica en una comparança. Presència conclusiva final, com a resum metafòric dels versos anteriors.
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador-personatge manifesta amb aquesta expressió com havia viscut subjugat a la dona.
Documentació en català	“Senyor, suplic a la majestat vostra me vulla posar en llibertat, car bé és presoner qui a presoners guarda ” (<i>Tirant</i> , 145) “Bé és presoner qui presoners guarda” (PCC, P 3094; és la citació del <i>Tirant</i> , sense més informació; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“¡Tal gozo hallé, / quando quedé / (...) / Mas como viese / que prisionero, / qual carcelero, / hecho me había...” (Or. 3140-41), “Con duras penas / quiere morir, / o más sufrir / que un leonero, / su carcelero” (Or. 8495-99) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Gran alegría sentí cuando quedé desligado de aquel inaguantable demonio y con licencia para poder entender, si lo quisiera, en tomar otra esposa. Aquella me tenía aherrojado como si fuera mi carcelero” (Or. 3131-41), “No hay nada que hacer: es que quiere perecer como un leonero. Inútilmente tal carcelero se afana” (Or. 8495-99) (MiPlanas, <i>Espejo</i>) <u>Observació</u> : MiPlanas erra en aplicar “carceller” a la dona.

Fragment amb UF o UE	"E tot lo meu / al consell seu / acompanyant, / jo confiant / del beguinatge, / fui mon viatge / devés Sent Jaume " (3155-61)		
Fitxa Espill	FE0353		
Vers primera ocurrència	3161	Vers darrera ocurrència	3161
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Sant Jaume de Galícia		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Sant Jaume	Galícia	
Tipus	Col·locació (significat transparent i composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal + preposició "de" + substantiu. Topònim.		
Definició	Se tracta de la ciutat de Santiago de Compostela, un dels llocs de pelegrinatge més freqüentats en la Edat Mitjana (MiP)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb pèrdua d'un dels components.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa.		
Documentació en català	<p>"E cercava un cavaller qui en romiage a Sant Jacme de Galicia era anat" (<i>Curial</i>, l.14)</p> <p>"No li fall un bordó ab que se'n va demanant almoines a Sant Jacme en romeria" (ll.113)</p> <p>"Aprés fui mogut de devoció, aní a Sant Jaume de Galícia e passí per tota la Hispània" (<i>Tirant</i>, 151)</p> <p>"Ans me metria, / sorda i cega, per la via / de Sant Jaume" (<i>Col·loqui de dames</i>, 517-19)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Con promptitud, / busqué el camino / por mi destino / de Santiago"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Y emprendí mi viaje en dirección a Santiago"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Al mig jorn era / passat Bunyol / e, post lo sol, / fui en Requena” (3184-87) “Déu saludà / en lo mig jorn / lo món entorn, / tot d’orient / fins al ponent” (11056-60)
Fitxa Espill	
FE0354	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"Al mig jorn era / passat Bunyol / e, post lo sol , / fui en Requena" (3186-89)		
Fitxa Espill	FE0355		
Vers primera ocurrència	3188	Vers darrera ocurrència	3188
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Sol post		
	Mot clau 1	Sol	Mot clau 2
		Post	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + participi. Monosil·labisme. Al·literació dels sons [s] i [o].		
Definició	L'hora del capvespre (Def. pròpia). Quan acaba de pondre's el sol (DCVB, <i>post</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, per mor de la mètrica.		
Funció discursiva	Locativa, amb indicació de temps.		
Documentació en català	<p>Ø (<i>Lo Somni</i>) Ø (<i>Curial</i>), "De sol post del dimecres entrò al sol exit del lilluns (doc. s. XIII; DCVB, <i>post</i>), "Quan nós entram en la ost, podia ésser prop del sol post" (Jaume I, <i>Llibre dels fets</i>, 61; DCVB, <i>post</i>)</p> <p>"Del sol exit tro al sol post" (doc. 1387; DCVB, <i>post</i>)</p> <p>"E cascun dia daven tres combats al castell, u per lo matí, altre al migjorn e l'altre ans del sol post" (<i>Tirant</i>, 99), "Com fon mija hora ans del sol post prengueren-se a ballar e feren una bella dansa llarga" (222)</p> <p>"Car vos senyor mort lo sol serà post" (<i>Història Passió</i>, 2297)</p> <p>"Car ja és vespre e lo dia pren sa fi, tirant lo sol a la posta" (<i>Vita Christi</i>, 246)</p> <p>"Los vells no hi treballen aprés del sol post" (<i>Procés olives</i>, 1943; DCVB, <i>post</i>)</p> <p>"Vist que d'aquells esta ja el sol / molt a la posta" (<i>Somni JJ</i>, 2779-80)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Medio día era, / me vi en Buñol / y, puesto el sol, / llegué a Requena" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"A mediodía había pasado Buñol, y llegué a Requena después del sol puesto" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE “Una esposada / ja desflorada / ans de casar, / lo **jorn d'arrar** / aparellada, / ben emperlada, / sabé fingir / mostrant tenir / al cos diable / espaventable” (3193-202)

Fitxa Espill

FE0356

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	<p>“Torcent la cara, / pres una vara, / mou tots de brega” (3203-05)</p> <p>“La mort los cou, / la brega es mou / e fort baralla, / grans crits sens falla / feren abdui” (4847-51)</p> <p>“Que menys mou brega” (6670)</p> <p>“Molt grans raberes, / ab un mardà, / toro, guarà, / se’n companegen, / mai s’embreguegen” (8592-96)</p>
Fitxa Espill	
FE0357	
Vers primera ocurrència	3203
Vers darrera ocurrència	8596
Nombre d’ocurrències	04
Forma canònica	Moure (de) brega --- Embregar --- Breguejar
Mot clau 1	Moure
Mot clau 2	Brega
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb derivat del substantiu
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal
Definició	Iniciar una baralla (Def. pròpia). Provocar discòrdia que es manifesta violentament (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la inserció d’elements lingüístics.
Funció discursiva	Modalitzadora, amb intensificació de l’acció per mor del quantitatiu “tots”, a qui afecta la brega.
Documentació en català	∅
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Torció la cara, / tomó una vara, / movió gran riña” (Or. 3203-05)</p> <p>“La muerte duele / aún más que suele: / con que velozes / dan grandes voces / entre las dos” (Or. 4847-51)</p> <p>“Y bravosea” (Or. 6670) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Torciendo el rostro (...) apoderóse de una tranca con la que buscó camorra a todo el mundo” (Or. 3203-05)</p> <p>“Escuéeles la desgracia: se origina entre ellas fuerte disputa y contienda” (Or. 4847-49), “La que menos brega mueve” (Or. 6670) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Lo bon curat / vol la senyar, / desús posar / aigua beneita" (3216-20)		
Fitxa Espill			
	FE0358		
Vers primera ocurrència	3220	Vers darrera ocurrència	3220
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Aigua beneïda		
	Mot clau 1	Aigua	Mot clau 2
		Beneita	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + participi. D'origen cristià.		
Definició	Aigua que ha rebut la benedicció ritual (DCVB, <i>aigua</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Aigua que ha rebut la benedicció ritual d'acord amb la religió cristiana (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva. En un cotext de ritual cristià.		
Documentació en català	"Posat que així sia com tu dius, d'aquest pecat ab aigua beneita ne deuen ésser absoltes, majorment que els hòmens hagen la culpa, que, atesa llur condició, fan pijor que elles" (<i>Lo Somni</i> , IV.10)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"El santo Cura / fué a conjurarla: / llega a rociarla / de agua bendita" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "El sacerdote la conjura, haciendo el signo de la cruz; ella perjura y reniega de Dios" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	Crida l'espòs / ab alta veu " (3244-45) "Ab clara veu / e tots un crit: / "Fill de David / alt, hosanna"" (13368-71)
Fitxa Espill	
	FE0359
Vers primera ocurrència	3245
Vers darrera ocurrència	31368
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Amb alta veu --- Amb clara veu
	Mot clau 1 <input type="text" value="Veu"/> Mot clau 2 <input type="text" value="Alta"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma preposicional. Al·literació del so [a].
Definició	Amb expressió clara i sonora (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora, especificant la crida a l'espòs.
Documentació en català	"E ab alta veu cridem los homes tots" (<i>Triümfo dones</i>), "Acostant-se més prop del sepulcre la vida eterna, ab alta veu cridà l'ànima santa" (<i>Ist. S. Magdalena</i>) "Llavors lo Rei ab alta veu se pres a cridar" (<i>Tirant</i> , 24), "E los herauts digueren ab alta veu no fos home ni dona gosàs parlar, senyalar, tossir ne fer-se senyal negú sots pena de la vida" (59), "Aplegà un cavaller qui ab alta veu e piadosa cridà" (157) "Respòs la Duquesa ab alta veu " (236), "Oh quant és fastijós e de dol ple lo qui no pot les sues dolors ab alta veu manifestar!" (290), "No cessant ab alta veu cridar" (394) "I així, oint que els jurats nomenaven, / ab alta veu una altra de la dansa" (<i>Somni JJ</i> , 328-29) "Que los antics, amb altes veus , / per Crist mataren" (<i>Col·loqui dames</i> , 998-99) "Lauors mes parlaveu en alta veu clara " (<i>Cobles sent Ypòlit, Cançoner vides sants</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	"Él, sin reposo, / le dize a voces" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "El esposo entonces exclama en alta voz" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Pregau-lo ixca. / Sols ella vixca, / no cur de pus” (3253-55)</p> <p>“Mai s’hi atansa / ne pus se’n cura” (5066-67)</p> <p>“Puis d’heretat / se veu segura, / pus no se’n cura” (8242-44)</p> <p>“Ben avorrides, / destituïdes, / abominades, / lluny bandejades, / pus no te’n cures” (12729-33)</p>
Fitxa Espill	
FE0360	
Vers primera ocurrència	3255
Vers darrera ocurrència	12733
Nombre d’ocurrències	04
Forma canònica	No curar de pus
Mot clau 1	Curar
Mot clau 2	
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Negació + verb + preposició “de” + adverbí
Definició	No preocupar-se’n més (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. Amb aquesta expressió l’emissor (el marit de l’esposada que fingeix estar posseïda pel diable) manifesta que l’únic que desitja és que la dona torne a estar normal.
Documentació en català	<p>“Ço que veig crech, y del pus no cur” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, l; DCVB, <i>pus</i>)</p> <p>“E puix viu sa bona voluntat, no curí de pus” (<i>Tirant</i>, 57)</p> <p>“Tirant, molt admirat de les obres del duc de Macedònia, no curà de pus, puix la veritat era sabuda” (141)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Rogadle salga, / valga o no valga; / sólo esto quiero” (Or. 3253-55)</p> <p>“Y sienpre floxa / niega el aliño” (Or. 5066-67)</p> <p>“Si de heredar / se ve segura, / ya no procura / nada fingir” (Or. 8242-44)</p> <p>“Aborrecidas, / destituidas, / abominadas / y desterradas, / dellas no cures” (Or. 12729-33)(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Rogadle que salga; con que ella viva, ya no me preocupa otra cosa” (Or. 3253-55)</p> <p>“Para no acercar-se más a ella ni cuidarla” (Or. 5066-67)</p> <p>“Ya que está segura de heredarle, no se preocupa más de él” (Or. 8242-44)(MiPlanas)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Baix, --dix-- gran foc / cert, m’ha llexat, / tot escorxat. / Par foc salvatge!” (3262-65)</p> <p>“Hagué bocatge / e foc salvatge” (5251-52)</p>
Fitxa Espill	
FE0361	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="3265"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5252"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Foc salvatge
Mot clau 1	<input type="text" value="Foc"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Salvatge"/>
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic, no composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu
Definició	<p>Especie de gangrena, precedida y acompañada de ardor abrasador (Chabàs). Malaltia epidèmica, anomenada també <i>foc de Sant Antoni</i>; era com una mena de gangrena que afectava a tot el cos, y l’origen de la qual s’atribuïa al sègol banyut (MiP).</p> <p>Malaltia cutània, caracteritzada per granulació vermella, difícil de guarir (DCVB, <i>foc</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>, 5252). Carré 2006, <i>Glossari</i>, hi afegeix ‘cremor i dolors intolerables’.</p>
Inserció en el text	Automatitzada, formant el predicat nominal d’un verb atributiu.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència dialogal. La dona, que ha fingit estar posseïda, emfasitza la malaltia del seu sexe.
Documentació en català	“Foc de sant Antoni. <i>Ignis sacer</i> ” (O. Pou, <i>Thesaurus puerilis</i> , DeCat, <i>foc</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“...” (Or. 3265)</p> <p>“Dióle bocage, / fuego salvaje” (Or. 5251-52) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“¡Parece fuego salvaje!” (Or. 3265)</p> <p>“Tuvo mal de encías y fuego salvaje” (Or. 5251-52) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Suc de plantatge / crec la'n guarí" (3266-67)		
Fitxa Espill	FE0362		
Vers primera ocurrència	3266	Vers darrera ocurrència	3266
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Suc de plantatge		
	Mot clau 1	Suc	Mot clau 2 Plantatge
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Decuyt de la dita planta (<i>plantalo lanceolata</i>), de propietats astringents pel taní que conté: s'aplica a combatre les inflamacions de la mucosa bucal (MiP)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència modalitzada irònica.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Para curar-se / fingía untar-se / a las que ven, / de agua y llantén / con cocimiento" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Creo que acabaría por curarse con zumo de llantén" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Seguint monjoies, / plans, monts e foies, / e rius passant, / fui al cos sant / de la Calçada, / ciutat murada" (3276-81)		
Fitxa Espill	FE0363		
Vers primera ocurrència	3270	Vers darrera ocurrència	3270
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Santo Domingo de la Calzada		
	Mot clau 1 Domingo	Mot clau 2	Calzada
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal + preposició "de" + article + substantiu. Topònim.		
Definició	Así llamado por el puente que construyó para el paso del río Oja o Glera (Chabàs). Vila important a 19 km al O. de Nájera, camí de Burgos (MiP).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb pèrdua d'un dels components.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa, fixant el lloc.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Con lindos bríos / y sin quebranto / vimos al Santo / de la Calçada, / ciudad murada" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Atravesando mojones, montes, llanuras y hondonadas, y salvando ríos, llegué hasta el Cuerpo santo de la Calzada" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE “Una vil hosta, / roïn, disposta / a puteria, / llavors tenia / en sa posada / una bergada / de pelegrins, / **vells e fadrins**” (3283-90)
 “Per llur fort plet / tots los veïns, / **vells e fadrins**, / se despertaren” (4868-71)

Fitxa Espill

FE0364

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català “Los **vells, fadrins** e jóvens tots se alegren” (*Lo Cartoixà*, IV.29)
 “I al que vós dieu edat tan madura, / tenint per molt verds **los jóvens fadrins**, / guardau que no sien de molt lluny veïns / **los vells**, perquè no erreu la figura” (*Procés olives*, 1045-48)
 “**Casats i fadrins**: del xic fins al rei” (*Procés olives*, 2194)
 Ø (Wittlin 1991)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “La mesonera, / vil enbustera, / que en ella havia, / quando tenia / en su posada / una manada / de peregrinos, / viejos, mesquinos, / mozos valientes” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Una vil hospedera, ruïn y propensa a lujuría, tenía alojada por aquellos días una cuadrilla de peregrinos, viejos y jóvenes” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	<p>“U li n’altà / e requestà / li fes plaer, / no ho volgué fer” (3281-84)</p> <p>“Féu-me est plaer / no us enutgeu, / de fet m’haureu, / tost serà fet” (5650-53)</p> <p>“Per fer plaer / ab el peiter, / d’ell no reneguen / ne li deneguen / la senyoria” (10545-49)</p>
Fitxa Espill	
FE0365	
Vers primera ocurrència	3283
Vers darrera ocurrència	10545
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Fer plaer (a algú)
Mot clau 1	Fer
Mot clau 2	Plaer
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	<p>Donar-li satisfacció, fer-li un favor, obsequi o altra cosa agradable (DCVB, <i>plaer</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Donar satisfacció a algú, fent-li un favor o coses agradables (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa. El narrador conta com una hostalera demana a un dels peregrins que li faça l’amor.
Documentació en català	“Havem desig de fer plaer e honor a vosaltres” (doc. 1315; DCVB, <i>plaer</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“De uno que vió / se enamoró: / dióle a entender / su bien querer, / su mal intento; / pero él, atento, / no la escuchó / ni le cunplió / tan mal desseo” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Agradóse de uno de éstos, al que requirió para que la complaciera: lo que no quiso él hacer” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Dos cuits ocells, / presents tots ells, / ressucitaren / e alt cantaren / gallina i gall " (3321-25)		
Fitxa Espill	FE0366		
Vers primera ocurrència	3324	Vers darrera ocurrència	3324
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Cantar gall i gallina --- Cantar la gallina		
	Mot clau 1 Cantar	Mot clau 2 Gall	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal (subjecte). Al·literació del so [a]. Repetició de la síl·laba "gall".		
Definició	Declarar (alguna cosa) públicament i manifesta (Def. pròpia). Confessar un fracàs (DCVB, <i>gallina</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Mitjançant la conjunció "e". Automatitzada, formant el sintagma verbal.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificada amb la presència de l'adjectiu "alt" i atribuïda als ocells que van dir la veritat sobre la maldat de l'hostalera.		
Documentació en català	<p>"Fugiu d'aquí, dona boja, /no'm digueu tal bogeria, / que tan és viu vostre fill, / com aquest gall i gallina. / El gall se posà a cantar, / la gallina al plat ponía" (Cançó popular recollida per Aureli Capmany, <i>Calendari de llegendes</i>, 193; Vidal Alcover 1987: 39)</p> <p>"Ja no se'n canta gall ni gallina" ('explica que fa molt de temps que es féu o passà una cosa, que ja s'ha oblidat completament', PCC, G 55; s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"No cantar-ne gall ni gallina (d'algú o d'alguna cosa)" ('haver-se acabat i no quedar-ne gens ni mica', DCVB, <i>cantar</i>)</p> <p>"No cantar-ne gall ni gallina (d'algú o d'alguna cosa)" ('no parlar-se'n més, ésser cosa passada i oblidada', DCVB, <i>gall</i>)</p> <p>"No cantar-ne (o cantar-se'n) gall ni gallina (d'una cosa)" ('no parlar-se'n gens ni haver-n'hi recordança', DCVB, <i>gallina</i>)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"Mas quando no canta gallo ni gallina, entonces te digo que va de veras" (<i>Refr. fam. prov. glosados</i>, VI; PCC, G 55)</p> <p>"Cantar la gallina" ('confesar una persona su falta cuando se ve obligada a ello', DUE, <i>gallina</i>)</p> <p>"To say uncle" (D. Carbonell, DF, <i>gallina</i>) "Chanter la palinodie" (DEL, <i>palinodie</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Aves asadas / resucitadas / allí bolaron, / luego cantaron / gallo y gallina" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"En presencia de todos, dos aves asadas (un gallo i una gallina) resucitaron y cantaron bien alto" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Adés pensant, / adés rient” (3330-31) “Adés cantant, / adés plorant” (3781-82) “Adés guarint, / adés parint” (5965-66)</p>
Fitxa Espill	
FE0367	
Vers primera ocurrència	3330
Vers darrera ocurrència	5965
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Adés..., adés...
Mot clau 1	Adés
Mot clau 2	Adés
Tipus	Locució conjuntiva
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + adverbi. Repetició lèxica.
Definició	<p>Designa una alternació de diverses accions o circumstàncies (DCVB, <i>adés</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>, 3330-31).</p> <p>Expressa l'alternança de diverses accions o circumstàncies (Gonzàlvez).</p> <p>Indica una alternativa en el temps o en altra cosa (DeCat, <i>adés</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva. Introdueix l'alternança de dues accions.
Documentació en català	<p>“Nos veem que los hòmens adés són honrats, adés són deshonorats, adés són sadolls, adés són morts de fam, adés són loats, adés són maldits, adés són morts de fret, adés són morts de calor” (R. Llull, <i>Llibre contemp.</i>; DCVB, <i>adés</i>)</p> <p>“Adés érem sobre lo setge de Murvedre, adés sobre los altres lochs” (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i>; DCVB, <i>adés</i>)</p> <p>“Adés van armats, adés sens armes, adés sols, adés ab companyies” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, IV; DCVB, <i>sol</i>)</p> <p>“Adés, adés baysan” (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i>, 22)</p> <p>“El movia e el menava adés ençà, adés enlà” (<i>Curial</i>, l.21), “Adés vos enfelloniu ab vós mateixa, adés vos matau ab vostres mans” (ll.3), “Adés un, adés altre, tots los abaté” (ll.10), “Ans són en punt d'èsser vianda de peis” (ll.41)</p>
Documentació altres llengües	“Ora” (‘aféresis de “ahora”, usada solamente como conjunción distributiva, repetida, en frases literarias de sabor anticuado’, DUE, <i>ora</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Tal vez llorando / y tal riendo” (Or. 3330-31)</p> <p>“Tal vez cantando, / tal vez llorando” (Or. 3781-82)</p> <p>“Ya padeciendo, / y ya pariendo” (Or. 5965-66) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Preocupado a ratos con mis pensamientos y a ratos alegre” (Or. 3330-31)</p> <p>“Ya cantando, ya implorando” (Or. 3781-82)</p> <p>“Ora pariendo, ora sanando” (Or. 5965-66) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Prengui'm a riure / com les oí" (3374-75)		
Fitxa Espill	FE0368		
Vers primera ocurrència	3374	Vers darrera ocurrència	3374
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Prendre's a riure		
	Mot clau 1	Prendre	Mot clau 2
		Riure	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + preposició + infinitiu		
Definició	Començar a riure (DCVB, <i>riure</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador-protagonista expressa així el sentiment de burla que li produeixen les planyideres de la vella que deixa vidu jove.		
Documentació en català	<p>"Ladonchs me pris a riure" (F. de la Via)</p> <p>"Lladoncs Tirèsies se pres a riure" (<i>Lo Somni</i>, III.7), "Lladoncs ell se pres a riure fort frescament" (III.9), "Lladoncs ell se pres a riure un poc" (IV.8)</p> <p>"E lo virtuós Rei se prés a riure" (<i>Tirant</i>, 24), "E l'Emperador se pres a riure del que Tirant li havia dit" (117), "Com la Princesa oí així parlar a Estefania de tan bona gràcia, pres-se a son riure" (127), "Girant los ulls devers Tirant e prenent-se a somriure" (218), "Tirant se pres a riure" (229), "Hipòlit se pres a riure" (262), "Com Tirant oí dir tan folles paraules al moro, pres-se a riure e dix" (347), "En açò, tots se prengueren a riure" (372)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Puseme a reir / quando lo oí" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Púseme a reir al oirlas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Passí lo riu / gros d'Aragó" (3390-91)		
	Observació: Se'l menciona en un altre lloc: "Xúquer llurs clots / no els ompliria / ni hi bastaria / Ebro tampoc" (12390-93)		
Fitxa Espill			
	FE0369		
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="3390"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="3390"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Riu gros d'Aragó		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Riu"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Aragó"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal + preposició "de" + substantiu. Topònim. Al·literació del so [r].		
Definició	Riu Ebre (MiP)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Pasando el rio / de Alagón" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Atravesé el gran río aragonés" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Passí lo riu / gros d'Aragó. / En Alagó / desfiu ma trossa. / En Saragossa / galant entrí" (3390-95)		
Fitxa Espill	FE0370		
Vers primera ocurrència	3393	Vers darrera ocurrència	3393
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Desfer la trossa		
	Mot clau 1	Desfer	Mot clau 2 Trossa
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Metonímia.		
Definició	DCVB, <i>trossa</i> , 'alforges, bossa de viatge', cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràssic. Aturar-se en un lloc per passar-hi un temps (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el predicat verbal de l'oració.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva. El protagonista dóna a entendre, mitjançant la metonímia, que passa la nit a Alagó.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	E"Passado el río / de Alagón, / que en Aragón / márgenes goza, / en Zaragoza / galán entré" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Atravesé el gran río aragonés. En Alagón deslié mi petate. Entré gozoso en Zaragoza" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Aní per strados / de les senyores: / punts ni tisoires / no s’hi tocaven, / ni es practicaven / fusos, filoses” (3416-21)		
Fitxa Espill	FE0371		
Vers primera ocurrència	3420	Vers darrera ocurrència	3420
			Nombre d’ocurrències 01
Forma canònica	No tenir fus ni filosa		
	Mot clau 1 Tenir	Mot clau 2	Fus
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic; passa d’un àmbit concret a un de general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Negació + verb + sintagma nominal coordinat negatiu. Al·literació del so [f].		
Definició	Estar en oci, sense fer feina (Def. pròpia). DCVB, <i>fus</i> , la recull en positiu: <i>Tenir fus i filosa</i> , ‘tenir ocupació, manera d’entretenir-se o de treballar’; cita l’ <i>Espill</i> , en un altre lloc de l’entrada, com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Desautomatitzada per mor de la mètrica.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la manca d’activitat i de treball de les dones, l’ociositat que se’ls atribueix ve remarcada no solament per la locució sinó també per l’expressió precedent: “punts ni tisoires / no s’hi tocaven”.		
Documentació en català	“Axí que no tinga en res ni fus ni filosa” (Eiximenis, <i>Llibre dones</i> , 11) “Ne té fus ne filosa” (<i>Llibre dones</i> , 83) “No tenir fus ni filosa” (‘no tenir treball’, E. Alberola, <i>Refr. valencià</i> , PCC, F 1722; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Por los estrados / de las señoras / a todas horas / son placenteras; / dedal, tixeras / no las tocavan, / ni platicavan / usos ni rucas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Recorrí las tertulias de las señoras: en ellas no se usaban ni se tocaban para nada agujas ni tijeras, husos ni rucas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Sentenciada / per a penjar, / féu-se empenyar / a un bergant: / articulant / de son prenyat, / fou prorrrogat / l'executar” (3440-47)</p> <p>“E mai a mort / criminal cort / per tal falsa / les sentencia / ni executa” (8115-19)</p> <p>“Eternalment / fon condemnada / a mort, damnada / e malaïda” (10402-05)</p> <p>“Ell, jutge just, / Adam pel gust / condemnà a mort; / morint a tort / ell e greument” (13993-97)</p>
Fitxa Espill	
FE0372	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	<p>“Pus clar e cert, / a ull mirada, / fon prenys trobada” (3488-90) “Triant a ull / lo corumull / dels millors béns” (6969-71)</p>
Fitxa Espill	
FE0373	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="3489"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6969"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	A ull
Mot clau 1	<input type="text" value="Ull"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Monosil·labisme.
Definició	Sense comptar ni mesurar, només calculant per la vista en conjunt (DCVB, <i>ull</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Amb la vista (sense comptar, pesar ni mesurar) (DeCat, <i>ull</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Sense comptar ni mesurar, només calculant per la vista en conjunt (Gonzàlvez, <i>ull</i>). Comprovar una cosa amb els ulls, sent-hi present (Gonzàlvez, <i>mirar a ull</i>). En sentit figurat, aproximadament (Def. pròpia).
Inserció en el text	Automatitzada, formant el complement circumstancial de mode. Invariable.
Funció discursiva	Modal, amb significat literal. En la segona recurrència hi ha significat figurat.
Documentació en català	<p>“Lo dia de la ascensió se demostrà a ull que tu, verge singular, ets beneyta entre totes fembres” (Llull, GGL, <i>ull</i>) “No gos taylor luces ne altre peix per vendre-lo a ull, sí donchs no'l tallen per vendre-lo al pes acostumat” (doc. c. 1375; DCVB, <i>ull</i>) “E per ço manà que fos contentat e que a ull ves lo que maliciosament havia desijat” (<i>Vita Chr.</i>, 158), “Perquè pus ardents e inflamats siam en la amor e reverència vostra vehent a ull les penes e treballs que soffert ha vostra senyoria” (201), “Que a ull he vist totes les dolors e penes del meu fill tan amat” (208), “Quant aquelles a ull complides veuran en aquesta gojosa solennitat” (<i>Vita Chr.</i>, 281) “A bell ull” (PCC, U 16; “també es diu <i>a ull</i>”; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	“A ojo” (‘sin medir, contar o pesar; aplicado a cualquier clase de acciones sin precisión’, DUE, <i>ojo</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Más claro y cierto / a ojo mirada, / se halló preñada” (Or. 3488-90) “A vista de ojo, / para despojo / de hacienda y bienes” (Or. 6969-71) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Se le reconoció el embarazo por examen ocular y de modo claro e indubitable” (Or. 3488-90) “Elijiendo con buen ojo las mejores piezas de la masa” (Or. 3488-90) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Prest, fet e dit: / en la capella / que és molt bella / de Sent Miquel, / calat lo vel, / ella es confessa / ab mala fressa” (3538-44)</p> <p><u>Observació</u>: L'altra recurrència d'un emparellament lèxic semblant no és locució: “Ella abusava / de fets e dits, / fent-me despits / rebotejava” (4322-25)</p>
Fitxa Espill	
FE0374	
Vers primera ocurrència	3538
Vers darrera ocurrència	3538
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Dit i fet
Mot clau 1	Dit
Mot clau 2	Fet
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Participi + conjunció coordinant + participi. Monosil·labisme. Al·literació dels sons [i] i [t]. Associació pragmàtica (de caire seqüencial).
Definició	Expressa la prompta execució d'una decisió o acord pres (PCC, D 1281; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Obrant amb gran rapidesa, fent tot d'una allò que s'ha pensat de fer (DCVB, <i>dir</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Realitzat sense preparació o amb molt poca (DCVB, <i>fer</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Indica la promptitud amb què es fa una cosa tot just pensada o decidida. A Mallorca es diu inversament, <i>Fet i dit</i> (DCVB, <i>dit</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Automatitzada. Hi ha alternança dels elements lèxics per mor de la rima.
Funció discursiva	Modalitzadora. Emfasitza que l'acció es realitza promptament, sense cap reflexió.
Documentació en català	<p>“Així que el dit e el feyt tot fo una cosa” (R. Muntaner, <i>Crònica</i>, 276; PCC, F 741)</p> <p>“Vós e io donarem comte l'un a l'altre de ço que havem fet e dit” (<i>Curial</i>, III.86)</p> <p>“Que tot lo que és fet i dit descabdella, / mostrant que és en ver fundada sa part” (<i>Procés olives</i>, 1775-76)</p> <p>“Fet i dit” (PCC, F 741; s'hi cita l'<i>Espill</i>, 3538)</p>
Documentació altres llengües	“Dicho y hecho” (‘expresión con que se alude a la prontitud con que se hace algo’, DUE, <i>dicho</i>)
Traduccions del fragment	<p>“...” (Or. 3538)</p> <p>“Ella abusava / en dichos y hechos, / con mil despechos / que me decía” (Or. 4322-25) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Pronto fué dicho y hecho” (Or. 3538)</p> <p>“Ella abusaba de palabra y de obra para despecharme” (Or. 4322-25) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Calat lo vel, / ella es confessa / ab mala fressa, / pres falsament / lo sagrament / sant de l’altar” (3542-47)</p>		
Fitxa Espill	<p><u>Observació:</u> Seguint MiP, vinculem el vers “ab mala fressa” al vers anterior (d’acord amb la nostra definició de la locució), mentre que DCVB, DeCat i Carré el vinculen al posterior.</p>		
FE0375			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="3544"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="3544"/>
	Nombre d’ocurrències		<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	<p>Amb mala fressa</p>		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Fressa"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Mala"/>
Tipus	<p>Locució adverbial</p>		
Recursos lingüístics i retòrics	<p>Preposició + sintagma nominal</p>		
Definició	<p>DCVB, <i>fressa</i>, cita l’<i>Espill</i> i diu: “No es veu clar, en aquest text, el significat del mot <i>fressa</i>”.</p> <p>Amb perversa llestesa (DeCat, <i>fressa</i>; a partir de la citació de l’<i>Espill</i>).</p> <p>De mala manera, entre protestes (Gonzàlvez; interpretació errònia).</p> <p>Quequejant, amb mitges paraules (Def. pròpia).</p>		
Inserció en el text	<p>Automatitzada</p>		
Funció discursiva	<p>Modalitzadora. El narrador-protagonista conta que aquesta dona es confessa quequejant, fent un soroll com qui diu (els pecats) sense dir res.</p>		
Documentació en català	<p>∅</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Con mucha priessa / ella confessa. / Su falso intento, / el Sacramento / torna en su altar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Confesóse ella balbuciendo torpemente; recibió con falacia el santo Sacramento del altar” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Tota sglaiada, / alienada, / fora de si” (3573-75) “Desconsolat, / alienat, / fora de si” (16101-03)</p>
Fitxa Espill	
FE0376	
Vers primera ocurrència	3575
Vers darrera ocurrència	16103
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Fora de si
Mot clau 1	Fora
Mot clau 2	Si
Tipus	Locució adjectival
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + preposició “de” + substantiu
Definició	Fora del seu seny, molt exaltat de passió (DCVB, <i>si</i> , no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l' <i>Espill</i>). Exaltat e pertorbat per un accés passional fins a l'extrem de no poder controlar els propis actes (DCVB, <i>fora</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Gonzàlvez repeteix DCVB. DeCat, <i>fora</i> , registra com a locució prepositiva <i>Fora de</i> i també recull “la cabdal frase feta <i>Fora de si</i> ”, però no cita l' <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Automatitzada. forma part d'una seriació d'epítets atribuïts a la dona.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora de les apreciacions negatives que el narrador fa de la dona.
Documentació en català	<p>“Estava admirat lo fill del rei Príam de tan gran meravella, que, fora de si transportat, alguna cosa no responia” (<i>Juí Paris</i>), “Mirant a Josef, fora de si algun moviment no senyalaven” (<i>Hist. Josef</i>), “Fora de si mateix estigué Josef ohint...” (<i>Lo Cartoixà</i>, I.15), “Que fora de si staven per meravella los doctors de la ley” (I.16), “Portar fora de si mateix la devota pensa” (III.1), “E axí fora de si stava” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.15) “Havent pres comiat de la Princesa, caigué d'una hacanea en terra, que cavalcava, tot fora de si” (<i>Tirant</i>, 163), “Car si vós en aquest cas me falliu, no em cal sinó que em vaja a desesperar com a home foll e fora de si” (225), “E com lo drac li fon de prop e ell lo véu de tan lletja figura, estigué fora de si mateix e tancà los ulls” (410) “E Joachim, hoýdes estes rahons, ixqué quasi fora si mateix” (<i>Vita Chr.</i>, 1), “Joseph... stava quasi fora si mateix, ab continuat escampament de làgrimes” (63), “Stava fora si mateix e deya:...” (83)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Fuera de sí” (‘enajenado por la furia u otra pasión’, DUE, <i>sí</i>) “Uscire, essere fuori di sé” (‘perdere il senno o la pazienza’, VLI, <i>sé</i>) “To be beside oneself” (D. Carbonell, DF, <i>sí</i>) “Dans tous ses états” (DEL, <i>état</i>), “Hors de soi” (DEL, <i>soi</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Toda pasmada, / enagenada, / fuera de si” (Or. 3573-75) “Quedó asonbrado / desconsolado, / fuera de si” (Or. 16101-03) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Grandemente pasmada ella y fuera de si como una loca” (Or. 3573-75) “Desconsolado, inerme y fuera de sí” (Or. 16101-03) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Lo tagarí, / perro malvat, / tot atronat, / dix se'n tornàs, / tot ho cremàs, / proveiria / per altra via” (3576-82)</p> <p>“Ella sabia / lo perro ca / fer la salà / en semblant hora” (3626-29)</p>
Fitxa Espill	
FE0377	
Vers primera ocurrència	3576
Vers darrera ocurrència	3627
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Perro moro
Mot clau 1	Perro
Mot clau 2	Moro
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [r] i [o]. D'origen cristià.
Definició	Forma insultant de designar els musulmans per part dels cristians (Def. pròpia)
Inserció en el text	Per parataxi, aposició. No hi apareix el terme <i>moro</i> .
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Intensifica la dolenteria del personatge.
Documentació en català	<p>“No pot ésser menys -dix Tirant- que jo no en mate algú d'aquests perros de moros” (<i>Tirant</i>, 106)</p> <p>“Perro, fill de perro, ara li besaràs lo peu e la mà encara que no ho vulles” (166)</p> <p>“S'inclinàs a ésser amiga d'un perro moro” (179)</p> <p>“Com han tenguda tan folla presumpció en demanar que la senyora Princesa sia muller d'un perro, fill de ca, que ha renegat son Déu e Senyor” (179)</p> <p>“Oh perro fill de gos, engendrat en mala secta!” (333)</p> <p>“Jo passaré lo riu, e apresonaré o mataré aquell perro de crestià” (<i>Tirant</i>, 337)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“El alfaquí / dixo tomase / y lo quemase, / que el proveiria, / por otra vía” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Hubo de decirle atribuladamente el tagarino, perro malvado, que se volbvese y lo quemase todo, que él ya proveería por otro medio” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“La renegada, / endiablada, / folia, dement, / Déu no tement , / no res dubtant” (3583-87) “Car iteraren, / Déu no tement , / lo sagrament / del sant batisme” (4814-17) “No els plau priora / dona sabent, / ni Déu tement ” (5552-54) “I hu preicarien, / res no tement , / públicament” (7876-78)
Fitxa Espill	“ Déu molt tement ” (10194), “ Déu no tement ” (10470), “La llei sabent / e Déu tement ” (11155-56), “Rei, no tement / son manament” (13247-48), “ Déu molt tement , / e cristiana” (16065-66)
FE0378	
Vers primera ocurrència	3586
Vers darrera ocurrència	16066
Nombre d'ocurrències	09
Forma canònica	Déu no tement
Mot clau 1	Déu
Mot clau 2	Témer
Tipus	Fórmula assertiva
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + negació + gerundi. Al·literació del so [e].
Definició	S'aplica a algú que actua sense por a les conseqüències (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada. Integrada al text, forma part d'una sèrie d'elements valoratius negatius, atribuïts a la dona. S'hi altera l'ordre dels constituents.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el grau de folia.
Documentació en català	“Oh mal frare e pijor cavaller, no tement Déu ni l'ordre en què est posat” (<i>Tirant</i> , 98), “E com lo Soldà e lo Gran Turc, no tement Déu ni lo blasme de la gent del món...” (138), “E han fet tot son poder en dissipar aquella, no tement Déu ne l'honor d'aquest món” (146) “Lo dit Symeon era home just e tement Déu ” (<i>Vita Chr.</i> , 77) “ No tement mort , perills ni menys fortuna” (<i>Cobles d'Adam mi Eva, Cançoner vides sants</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“La renegada, / loca, endiablada, / nada temiendo / ni discurriendo” (Or. 3583-87) “--” (Or. 4815), “Nunca es priora / muger que sabe, / que a Dios alabe” (Or. 5552-54), “Y la dirían / encontinente / públicamente” (Or. 7876-78) “--” (Or. 10194), “--” (Or. 10470), “La lei sabía / y a Dios temía” (Or. 11155-56), “--” (Or. 13247), “Santa, prudente, / buena christiana” (Or. 16065-66) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “La renegada, endiablada y loca de remate, no temiendo a Dios ni a nada” (Or. 3583-87) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Veia'l sancer, / no gens fumat / ni alterat" (3632-34), "És dona destra, / pobra criada, / no gens dotada" (3898-900), "Al jorn tornades, / canten a prima / ab sa veu prima, / no gens mudades" (5480-83), "Vell fet pastor / de tals cabrons, / bous e moltons, / no gens d'ovelles" (5582-85), "Armes reals / soles pintades, / no gens mesclades / ab lo passat" (7276-79), "No pas forçada, / la llei trencant, / no gens dubtant / lo manament" (10466-69), "Vera justícia, / no gens malícia, / bé el pot suspendre" (10961-63), " No gens domat / ni aveat / a dur cabestre" (13118-20), " No gens escàs" (13970), "Profit no gens / ne sol restar" (16244-45)		
Fitxa Espill	FE0379		
Vers primera ocurrència	3633	Vers darrera ocurrència	16244
		Nombre d'ocurrències	10
Forma canònica	No gens		
	Mot clau 1	Gens	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Negació + adverbi		
Definició	Absolutament no, ni en el més mínim (DCVB, <i>gens</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). En absolut, en quantitat o intensitat inexistent (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Modalitzadora. És un activador negatiu.		
Documentació en català	<p>"La bellesa seria de la vestidura e no gens del hom (Boeci, <i>Llibre de consolació de filosofia</i>; DCVB, <i>gens</i>)</p> <p>"Conclouré breument en la regina dona Maria, ara regnant, no gens per tal que ella meresca ésser darrera per minoritat de virtuts, mas per dar-li'n avantatge e honor" (<i>Lo Somni</i>, IV.7)</p> <p>∅ (<i>Curial</i>)</p> <p>"E prestant se llevà Tirant, no gens esmaiàt de la caiguda" (<i>Tirant</i>, 157)</p> <p>"Perquè dones jóvens als vells marits amen, / i els vullen, ab cor d'amor no gens buit" (<i>Procés olives</i>, 902-03)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Quedava entero; / ni aún ahumado / le ha contemplado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Veíale entero, nada ahumado ni alterado" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Cega per ira, / lo camí gira / ves la mesquita" (3637-39)		
Fitxa Espill	FE0380		
Vers primera ocurrència	3637	Vers darrera ocurrència	3637
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Cec d'ira		
	Mot clau 1	Cec	Mot clau 2
			ira
Tipus	Locució adjectival		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Indica que hom es deixa portar per la ira (Def. pròpia). DCVB, <i>ira</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic, en l'accepció 'mancat de discerniment per efecte d'una passió'. Posseït per una ràbia tan gran que obnubila l'enteniment (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica l'estat de fúria en què es troba la dona.		
Documentació en català	"De què Curial, encès d'ira , tot se canvia, e no respòs per no barrejar sos fets" (<i>Curial</i> , l.32), "Mas Curial, sobrat d'ira , mirava envers totes parts" (l.33), "De què Festa cuidà morir d'enveja. e, sobrada d'ira , jurà fer a Curial " (ll.51)... "Guarda, doncs la tua ànima no sia ofuscada per ira " (<i>Tirant</i> , 374)		
Documentació altres llengües	"Ciego de ira" ('dominado por una pasión hasta el punto de ser incapaz de juzgar o de obrar razonablemente'; DUE, <i>ciego</i>)		
Traduccions del fragment	"Ciega de ira" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Cegada por la ira" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Sols li ocorre / dir a la fembra: / “ Qui espines sembra, / descalç no vaja; / qui molt s’ensaja / a l’aigua anar, / ell ha lexar / lo coll o l’ansa; / tota esperança / tinc ja perduda / si no ens ajuda / Déu poderós...” (3650-61)
Fitxa Espill	
FE0381	
Vers primera ocurrència	3652
Vers darrera ocurrència	3652
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Qui espines sembra, descalç no vaja
Mot clau 1	Espines
Mot clau 2	Descalç
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema proverbial típic d’oració de relatiu. Al·literació del so [s].
Definició	Indica que, qui fa alguna malifeta, ha d’anar amb molt de compte per no patir-ne, ell mateix, les conseqüències (Def. pròpia). Refrany que indica que qui actua malament o fa coses perilloses, pot acabar rebent un mal (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, al peu de la lletra, conserva l’estructura d’oració de relatiu. Els versos immediatament anteriors són una marca de discurs directe, la qual va seguida de l’emissió de dos proverbis i una col·locació en sèrie. Presència inicial i seriada, doncs.
Funció discursiva	Modalitzadora. El moro recrimina la dona del mal que s’ha comès i del fet que aquest serà motiu de càstig.
Documentació en català	“No cull hom d’espines raïm” (J. Bonsenyor, <i>Llibre de paraules e dits</i> , 652; PCC, H 183) “E lavors lo cavall va balb com a hom qui va descalç per spines ” (Manuel Díez, <i>Llibre dels cavalls</i> ; Vocabulari Faraudo) “Qui sembra cards, espines cull” (PCC, C 1126; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Qui espines sembra, descalç no vaja” (PCC, E 580; és la citació de l’ <i>Espill</i> , sense més informació) “Qui espines sembra, descalç no vaja” (DCVB, <i>sembrar</i> ; és la citació de l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Chi semina spine, non vadi discalzo” (<i>Dieci Tavole</i> , 340; DCP, 1259) “Quien siembra abrojos, no ande descalzo” (H. Núñez, RPR, 6988) “He that goes barefood must not plant thorns” (F. Bacon, <i>Promus</i> ; ODEP, <i>barefood</i>)
Traduccions del fragment	“Quien cardos sienbra / calçado vaia; / el que se ensaja / de tornear, / suele dejar / l a vida y lanza; / toda esperanza / tengo perdida” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “No ande descalzo quien siembra espinas; quien mucho se aplica a ir por agua, asa o gollete acaba por dejar. Tengo ya perdida toda esperanza...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Qui espines sembra, / descalç no vaja” (3652-53)</p> <p>“Qui fruit no fan / e al foc van / com la cugula; / e com la mula / que fills no sembra” (6172-73)</p> <p>“Perles sembrar / als porcs davant” (7984-85)</p>
Fitxa Espill	
FE0382	
Vers primera ocurrència	3652
Vers darrera ocurrència	7983
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Sembrar espines (fills, perles,...) (part del proverbi <i>Qui espines sembra descalç no vaja</i>)
Mot clau 1	Sembrar
Mot clau 2	Espines
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Difondre, produir coses materials o immaterials que han de causar efectes (DCVB, <i>sembrar</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> , 6173, i el <i>Tirant</i> , 232)
Inserció en el text	Forma part de la primera part del proverbi i es presenta alternant l'ordre dels constituents.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència dialogal modalitzada. Pren el significat discursiu dins el proverbi.
Documentació en català	<p>“Qui sembra la injustícia, cull la desgràcia” (<i>Proverbis</i>, 22.8)</p> <p>“Tota aquells qui aquesta pestífera doctrina sembren” (Eiximenis, <i>Llibre dones</i>, 68)</p> <p>“Qui sembrava en la carn, de la carn collia corrupció” (Eiximenis; DCVB, <i>sembrar</i>)</p> <p>”La punició dels tirans rebelles (...) ella en sa vida la sembrà” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, IV; DCVB, <i>sembrar</i>)</p> <p>“Tals paraules sembràs, present la Duquessa, que de donzella que és la faríeu tornar dona” (<i>Tirant</i>, 232)</p> <p>“Deliberà de sembrar en la cort d'una molt bona llavor qui es nomena sisània” (264)</p> <p>“Los que en llàgremes sembren, diu lo profeta, colliran en alegria”, “E anant al sepulcre, verificaren del psalmista aquella profecia: ‘Acaminant anaven e sembraven llàgremes, e tornant ab goig venien, portant garbes de alegria” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.1, IV.14)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Qui semina iniquitatem metet mala” (<i>Proverbia</i>, 22.8)</p> <p>“Qui fa mal en jovén, / e · l camí semna espines” (Cervera, <i>Versos prover.</i>, est. 208)</p> <p>“Mas si sempnas espines / no cuyts rasims cuylir” (Cervera, <i>Versos prover.</i>, est. 283)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Quien cardos sienbra / calçado vaia” (Or. 3652-53)</p> <p>“Como la mula / que hijos no sienbra” (Or. 6172-73)</p> <p>“Sin saber donde / sienbra las perlas” (Or. 7984-85) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“No ande descalzo quien siembra espinas” (Or. 3652-53)</p> <p>“Como la cizaña y como la mula, que no siembran hijos” (Or. 6171-73)</p> <p>“Y esparce perlas ante los puercos” (Or. 7984-85) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p> <p>Observació: MiPlanas no ho ha puntuat correctament la tercera recurrència: “como la cizaña” pertany a l'oració anterior i “que no siembran hijos” afecta només la mula.</p>

Fragment amb UF o UE	"Sols li ocorre / dir a la fembra: / "Qui espines sembra, / descalç no vaja; / qui molt s'ensaja / a l'aigua anar, / ell ha llexar / lo coll o l'ansa; / tota esperança / tinc ja perduda / si no ens ajuda / Déu poderós..." (3650-61)		
Fitxa Espill	FE0383		
Vers primera ocurrència	3654	Vers darrera ocurrència	3654
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tant va el cànter a la font que a la fi es trenca		
	Mot clau 1	Cànter	Mot clau 2
		Trencar	
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema de derivació causal emfàtica "Tant (tal cosa), que (tal altra)". "Cànter" i "trenca" tenen les mateixes lletres, disposades de forma gairebé inversa.		
Definició	Indica que qui repeteix situacions de perill, a la fi surt perjudicat (Def. pròpia). Significa que la reincidència sol arribar a acabar malament (DCVB, <i>trencar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Gonzàlvez, en no posar la forma canònica del proverbi, diu erròniament que DCVB no l'enregistra.		
Inserció en el text	Desautomatitzada, per mor de la rima i la mètrica, en forma d'oració de relatiu. Forma part de la sèrie començada al proverbi anterior.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Redundant de l'anterior, en el sentit que, qui comet pecat, a la fi és castigat.		
Documentació en català	"Diu hom que tant va lo cànter a la font fins que trenca" (<i>Dotzè</i> , 597) "Tant i tant va el càntir a la font, que ve que es trenca" (PCC, C 705; s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Tant va el càntir a la font, que a la fi es trenca" (DCVB, <i>trencar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Tantes vegades va el cànter a la font, que arriba que es trenca" (DCVB, <i>cànter</i> ; Or., Occ., Val., Bal.; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Cànter que tantes voltes va a la font..." (M. Conca, <i>Tesi doctoral</i> , 514-16)		
Documentació altres llengües	"Tanto va el cántaro a la fuente, fasta que dexa allá el asa o la frente" (RFPE, <i>fuenta</i>) "E no te olvides dezir el peligro del cántaro que muchas vezes va a la fuente etc." (<i>Refr. fam. pro. glos.</i> , III.23) "The pitcher goes so often to the well, that it is broken at last" (ODEP, <i>pitcher</i>) G. Paczolay, EP, 55, el documenta en 40 llengües vives europees.		
Traduccions del fragment	"Quien cardos sienbra / calçado vaia; / el que se ensaja / de tornear, / suele dejar / la vida y lanza; / toda esperanza / tengo perdida" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "No ande descalzo quien siembra espinas; quien mucho se aplica a ir por agua, asa o gollete acaba por dejar. Tengo ya perdida toda esperanza..." (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Sols li ocorre / dir a la fembra: / “Qui espines sembra, / descalç no vaja; / qui molt s’ensaja / a l’aigua anar, / ell ha lexar / lo coll o l’ansa; / tota esperança / tinc ja perduda / si no ens ajuda / Déu poderós...” (3650-61)
Fitxa Espill	
FE0384	
Vers primera ocurrència	3658
Vers darrera ocurrència	3658
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Tenir l’esperança perduda --- Perdre l’esperança
Mot clau 1	Tenir
Mot clau 2	Esperança
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [p], [e] i [r].
Definició	Deixar d’esperar que vingui o succeeixi allò que un desitja o considera bo (DCVB, <i>esperança</i> ; sense cap citació). Desesperançar-se, deixar de confiar que passarà o que s’aconseguirà una cosa que es desitja (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la inserció d’un quantitatiu (“tota”) i un adverbi (“ja”) i amb alternança d’ordre. Forma part d’una sèrie d’UFs.
Funció discursiva	Modalitzadora. Manifestació de l’opinió de l’emissor, dita de manera emfàtica.
Documentació en català	“E lladoncs Laquesis perdrà l’esperança ” (<i>Curial</i> , II.117), “ Perdent la sua esperança ” (II.139), “ Perden l’esperança de llur salut” (<i>Curial</i> , III.41) “Puix véu de son voler la sperança del tot perduda ” (<i>Hist. Josef</i> , p. 49) “Quant véu de la sua maldat la sperança del tot perduda ” (<i>Hist. Josef</i> , p. 52) “Puix l’esperança de mon delit tenguí del tot perduda ” (<i>Lam. Mirra</i>) “Puix véu de son voler l’esperança del tot perduda ” (<i>Lam. Narcís</i>) “Puix viu ma esperança del tot fallida ” (<i>Lam. Narcís</i>) “ Perdudes ses esperances ” (<i>Lletres Aquiles i Policena</i>) “ Perduda l’esperança ” (<i>Raon. Telamó i Ulises</i>) “ Ab esperança perduda ” (<i>Hist. Leànder i Hero</i>) “L’esperança és el darrer que és perd” (PCC, E 537; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> ni altres obres clàssiques)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Quien cardos sienbra / calçado vaia; / el que se ensaja / de tornear, / suele dejar / l a vida y lanza; / toda esperanza / tengo perdida” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “No ande descalzo quien siembra espinas; quien mucho se aplica a ir por agua, asa o gollete acaba por dejar. Tengo ya perdida toda esperanza...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"E vós, al peu / del confessor, / la gran error / que fet haveu / confessareu" (3672-76)		
Fitxa Espill	FE0385		
Vers primera ocurrència	3672	Vers darrera ocurrència	3672
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Al peu de		
	Mot clau 1	Peu	Mot clau 2
Tipus	Locució prepositiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal + preposició "de". Monosil·labisme.		
Definició	A la part de baix de (Def. pròpia). Agenollat en terra davant d'algú (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa, amb un cert valor modalitzador perquè l'emissor exhorta la dona a agenollarse.		
Documentació en català	<p>"Deu vostre, tot de vos, al peu del cedre" (Resposta de Corella, <i>Obres o trobes</i>) "Trista, plorant, sus al peu de la creu" (Resposta de Moreno, <i>Obres o trobes</i>) "E lo seu cos fon soterrat en l'església de Sant Joan de Lletrà, al peu de l'altar" (<i>Tirant</i>, 34), "Tenen anar fins al peu de l'altar e tots vint-e-sis s'agenollaran per fer oració" (92), "E Tirant ab los seus combatien una torre, e al peu de la torre havia un gran fossat" (114), "Los turcs davallaren al peu de la muntanya" (141), "Com no tingueren armes, lo Capità los féu venir al peu de la muntanya" (142), "E baix, al peu de la cadira, seien totes les deesses" (189)... "Hi après, al peu de la montanya, en lo pla stant de peus" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.32) "Al peu del dit mont" (<i>Lo Cartoixà</i>, III.2) "Per ço, al peu de la creu abraçada" (<i>Vida S. Magdalena cobles</i>, 299)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"El caso feo / vos, con dolor, / al confesor / le contaréis, / según lo veis" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Vos, a las plantas del sacerdote, confesaréis el grave error que habéis cometido" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“E jo, mon mal / al general / major vicari , / sens gens mudar-hi, / recitaré” (3677-81) “En Simó Pere / major prevere / féu e clavari, / per ell vicari , / ab general / e liberal / gran potestat, / ab honestat, / a deslligar, / obrir, tancar, / clau no errant, / al freturant / los seus tresors” (13795-807)
Fitxa Espill	
FE0386	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	<p>“E que hi anassen / a la vesprada, / après tocada / l’oració” (3699-702)</p> <p>“E les vesprades / d’agost anar / camí de mar / a la banyada” (5472-75)</p> <p>“Ja mortallada, / en la vesprada / fiu la portassen / e soterrassen / al monestir” (6367-71)</p>
Fitxa Espill	<p>“Faena feta, / cridà els feiners: / los matiners, / cansats, suats, / e los llogats / a la vesprada” (14714-19)</p>
FE0387	
Vers primera ocurrència	3700
Vers darrera ocurrència	14719
Nombre d’ocurrències	04
Forma canònica	A la vesprada
Mot clau 1	Vesprada
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [a].
Definició	En algun punt durant la vesprada (Gonzàlvez). DeCat, <i>vespre</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement circumstancial de temps.
Funció discursiva	Locativa. Indica l’expressió del temps.
Documentació en català	<p>∅ (<i>Lo Somni, Tirant</i>)</p> <p>“Per què, lo següent jorn, com vengués en la vesprada, e ja la Güelfa...” (<i>Curial</i>, II.5)</p> <p>“Josef, cavaller d’excelent ànimo, no l’ha gosat desclavar sinó ja en la vesprada, e de Pilat obtesa llicència” (<i>Hist. S. Magdalena</i>)</p> <p>“En les vesprades, / sovint empren les torrades / i saladures” (<i>Col·l. dames</i>, 207-09)</p> <p>“I vaig sempre, a la vesprada, / a perdonances” (<i>Col·l. dames</i>, 540-41)</p> <p>“E com la Senyora filava en les vesprades, lo dit senyor li aspiava les fusades” (<i>Vita Christi</i>, 94), “CAPÍTOL · CXLII · . COM LO DIJOURS ATURÀ LO SENYOR EN BETÀNIA E · S DINÀ AQUÍ, E EN LA VESPRADA PRES COMIAT DE LA SENYORA MARE SUA” (<i>Vita Christi</i>), “Que sa clemència aturaria aquí fins en la vesprada” (142), “E per ço vull que · m segueixcau e vingau ab mi fins al sepulchre hon lo meu cors fon lo divendres en la vesprada posat” (234)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Al fin del día / cuenta le dieron / cómo lo vieron” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Que se presentaran allí al anochecer, después del toque de oración” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Tot ho guardassen / dant bon recapte” (3712-13)</p> <p>“Dant bon recapte, / potent obrera, / pels seus guerrera” (10652-54)</p> <p>“Qui, pres l'aladre, / mira el baladre / restat darrere, / dret solc no spere / ni bon recapte” (12433-37)</p>
Fitxa Espill	
FE0388	
Vers primera ocurrència	3713
Vers darrera ocurrència	12437
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Donar (bon) recapte
Mot clau 1	Donar
Mot clau 2	Recapte
Tipus	Col·locació
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [r].
Definició	<p>Ocupar-se, posar esment a una cosa, procurar que es faci o vagi així com cal (DCVB, <i>recapte</i>; s'hi cita el <i>Tirant</i>, 99, però no l'<i>Espill</i>).</p> <p>Atendre a una cosa, procurar que es faci així com cal (DCVB, <i>donar</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>).</p> <p>Atendre a una cosa, procurar que es faci així com cal (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. Augmenta la intensificació mitjançant l'adjectiu “bon”.
Documentació en català	<p>“Que donàs recapte a les tres coses que he dites” (R. Muntaner, <i>Crònica</i>, 37; DCVB, <i>donar</i>)</p> <p>“Senyor, tal recapte hi darets?” (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i>, 277; DCVB, <i>donar</i>)</p> <p>“Ella però li dóna tan bon recapte que no ho coneys” (B. Metge, <i>Lo somni</i>; DCVB, <i>recapte</i>)</p> <p>“Déu volent, jo daré bon recapte en aquest fet” (<i>Llibre Eximplis</i>; DCVB, <i>recapte</i>)</p> <p>“Elh és bon cavaller / e darà·us bon recapta” (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i>, 362-63)</p> <p>“En portar-los a beure i donar-los recapte” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.9)</p> <p>“E triaren cinquanta cavallers jóves e disposts per dar recapte als que vendrien” (<i>Tirant</i>, 99; DCVB, <i>recapte</i>)</p> <p>“Que volia dar recapte a la gent” (105)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Poner (una cosa o una persona) a buen recaudo” (‘guardarla en sitio donde no puede ser robada, perderse, etc., o encerrarla en sitio de donde no puede escapar’, DUE, <i>recaudo</i>)</p> <p>“In safekeeping” (D. carbonell, DF, <i>recaudo</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Y lo guardasen / hasta después” (Or. 3712-13)</p> <p>“Por ésto sella / que es suio el día; / cobro ponía / valiente obrera” (Or. 10650-53)</p> <p>“Ni buen recado” (Or. 12437) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Que todo fuese bien custodiado, dando buen recaudo a todo” (Or. 3712-13)</p> <p>“Potente obrera y rindiendo buen trabajo, guerreadora en favor de los suyos” (Or. 10652-54)</p> <p>“Ni obtener buena cosecha” (Or. 12437) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Demà dissabte / hac ajustats / los quatre stats, / hòmens de títols , / los dos capítols, / religions, / nobles, barons / e cavallers, / los consellers / o consolat / de la ciutat, / gran part del poble” (3715-26)		
Fitxa Espill			
	FE0389		
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="3718"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="3718"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Home de títol		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Home"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Títol"/>	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu		
Definició	Persona que posseeix títol de noblesa (DCVB, <i>títol</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Home que té títol de noblesa (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva. El protagonista s'hi refereix a la dignitat que ostenten les persones que són convocades a l'església de sant Salvador.		
Documentació en català	∅ (<i>Curial</i>) “Aprés venia lo Rei ab tots los grans senyors de títol ” (<i>Tirant</i> , 67)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Sábado, pues, / tubo ajustados / los quatro estados: / de los Señores, / cuios honores / títulos tienen; / tras ellos bienen, / para asistirlos, / los dos cabildos; / las religiones; / nobles varones, / los caballeros; / los consergeros / de la ciudad / con magestad / y el pueblo todo” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Al día siguiente, sábado, tuvo reunidos a los cuatro estados, hombres de título, los dos capítulos, religiosos, nobles varones y caballeros, los concelleres o consulado de la ciudad y gran parte del pueblo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Volgué’s vestir / a missa dir / del sacrament / solemnement” (3777-80)</p> <p>“La de sent Pere / missa oïda” (4216-17)</p> <p>“Ou sovint missa; / és en la Seu” (4270-71)</p> <p>“Tant no ho vedàs / que m’ordenàs / a missa dir” (15635-37)</p>
Fitxa Espill	
FE0390	
Vers primera ocurrència	3778
Vers darrera ocurrència	15637
Nombre d’ocurrències	04
Forma canònica	Dir missa --- Oir missa
Mot clau 1	Dir
Mot clau 2	Missa
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. D’origen cristià.
Definició	<p>Realitzar, com a capellà, l’ofici de la missa (Def. pròpia)</p> <p>Assistir a la missa, ésser-hi present i prestar-hi atenció (DCVB, <i>oir</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>, 4270).</p> <p>Oficiar la missa un sacerdot (Gonzàlvez, <i>dir missa</i>).</p>
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l’ordre dels constituents.
Funció discursiva	Asseverativa
Documentació en català	<p>“Emperò, com venc per lo matí, a oir la missa se n’anà” (<i>Curial</i>, l.10), “Així que, oïnt la missa, com vengués al pendre de la pau...” (l.27), “Boca de Far, qui havia oïda missa e bascava per veure la Güelfa” (l.35)...</p> <p>“Com fonc dins lo castell, véu lo Rei qui eixia d’oir missa” (<i>Tirant</i>, 6), “Com fon dia clar, oí missa ab gran devoció” (19), “De jamés entrar dins casa coberta, si no és església per oir missa” (20), “L’Emperador anava un poc enujat d’un bisbe qui la missa dita havia” (27), “E un prevere que ens diga missa” (27), “Car al·legaven per part dels teixidors que no es podia dir missa ni consagrar lo preciós Cos de Jesucrist sens drap de lli” (41), “Vestit dels vestiments sacerdotals per dir missa” (43), “Com la missa fon dita” (43), “E allí sia dita missa cantada ab solemne sermó” (58), “E aquí li digueren la missa de rèquiem ab gran solemnitat” (67), “Lo Rei anà a oir missa” (68)..</p> <p>“Qualsevol cristià és tengut en los dies de les festes oir missa complida” (<i>Lo Cart</i>, ll.2)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Fuese a vestir / para dezir / misa, contento, / del Sacramento” (Or. 3777-80)</p> <p>“Y allá en San Pedro / su missa oía” (Or. 4216-17)</p> <p>“Oye su misa / y está en la Seo” (Or. 4270-71)</p> <p>“No me estorbara / que me ordenara, / y el ministerio” (Or. 15635-37) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Quiso revestirse solemnemente para decir la misa del Sacramento” (Or. 3777-80)</p> <p>“Si no me hubiese vedado recibir órdenes para celebrar misa” (Or. 15635-37) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Per temps avant / sabí la fi, / com cert ferí / la dona el llamp / anant al camp” (3814-18)</p> <p>“Del cel rajant, / llamp lo ferí / e descobrí / sa malvestat” (9472-75)</p> <p>“Llamps les ferissen / e les cremasen!” (15836-37)</p>
Fitxa Espill	
FE0391	
Vers primera ocurrència	3816
Vers darrera ocurrència	15836
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Llamp el fereixi!
Mot clau 1	Llamp
Mot clau 2	Ferir
Tipus	Fórmula comissiva
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + pronom personal + verb. Al·literació dels sons [s] i [e].
Definició	Indica que l'emissor desitja que prengui mal el destinatari (Def. pròpia). DCVB, <i>llamp</i> , cita l' <i>Espill</i> , 3814, com a exemple d'imprecació o maledicció. DCVB, <i>ferir</i> , cita l' <i>Espill</i> , 15836, com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Desautomatitzada, integrada al text.
Funció discursiva	Asseverativa. L'emissor informa de la mort de la dona.
Documentació en català	<p>“Fira-les lamp!” (F. de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i>, 924)</p> <p>“Aquell qui primer entre ells se vestí de porpra, ferit de llamp finí la sua vida” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.14)</p> <p>“Dic jo: —”Fenollar!” --”Oh, llamp que'l regire! que ver vós dieu” --dix el--, car ell eral” (<i>Brama</i>, 69)</p> <p>“Ni encara <i>llamp te fira i soflime</i>” (<i>Brama</i>, 231)</p>
Documentació altres llengües	“¡Mal rayo te (le, etc.) parta!” (inf) ('maldición popular de gran violencia', DUE, <i>rayo</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Tienpo pasó, / y se contó / que la atrevida / perdió la vida, / de un fiero rayo” (Or. 3814-18)</p> <p>“El cielo, airado, / de raio osado / a ella la hirió / y descubrió / tan gran maldad” (Or. 9472-75)</p> <p>“Rayos las yeran / o las abrasen” (Or. 15834-35) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Tiempo después supe el final; y fué que la mujer, yendo al campo, fué alcanzada por un rayo” (Or. 3814-18)</p> <p>“Y aunque las hiriese o quemase el rayo” (Or. 15834-35) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Mete'm en noves, / contres e proves, / bé cortesana" (3849-51)		
Fitxa Espill	FE0392		
Vers primera ocurrència	3849	Vers darrera ocurrència	3849
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Metre en noves --- Novitxar		
	Mot clau 1	Metre	Mot clau 2
			Noves
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb del substantiu que conté		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu. Al·literació del so [e].		
Definició	Armar conversa, posar en conversa (DCVB, <i>nova</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 163, no l' <i>Espill</i>). Moure (a algú) conversa (DCVB, <i>posar</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 258, però no l' <i>Espill</i>). Donar conversa, entrar en conversa (DeCat, <i>nou</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Informar algú sobre alguna cosa (Gonzàlvez, <i>metre</i>). Començar una conversa amb algú (Gonzàlvez, <i>nova</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el sintagma verbal d'una oració.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva. L'emissor (el narrador-personatge) conta com la beguina li donava conversa per informar-lo.		
Documentació en català	"E, trobant-la solament ab l'abadessa, se mès en noves ab ella" (<i>Curial</i> , II.4) "E molt sovint lo posava en noves " (<i>Tirant</i> , 133), "E posareu-los en noves e tant prest li passarà la fellonia" (146), "E Tirant tornà'l a posar en noves dient mal tostemp de si mateix" (163), "Prestament lo conegué e posà'l en noves , e jamés volgué respondre" (191), "E Estefania, parlant aquella nit ab la Princesa, més-la en noves de Tirant" (218), " Posa-la en noves del que coneixeràs que en grat li vinga" (258), "Hipòlit la posava en noves ab moltes burles" (262), "Que anassen a la posada de Tirant e que el posassen en noves " (<i>Tirant</i> , 292) "En tot se meten; / i si callau, vos acometen / per traure noves ; / i tostemp fan contres i proves / sobre tothom" (<i>Somni JJ</i> , 175-79) "Tan fort vos fósseu aferrats / ab ella en noves , / que par que feu contres i proves / de medicina" (<i>Somni JJ</i> , 860-63)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Contando nuevas / y haciendo pruebas / de cortesía" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Púsome, muy cortesmente, en antecedentes, con todos sus dimes y diretes" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Mete'm en noves, / contres e proves , / bé cortesana" (3849-51)		
Fitxa Espill	FE0393		
Vers primera ocurrència	3850	Vers darrera ocurrència	3850
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Contres i proves		
	Mot clau 1	Contres	Mot clau 2
		Proves	
Tipus	Locució nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + conjunció coordinant + substantiu. Antonímia. Associació antonímica.		
Definició	Disputes, arguments, discussions (Def. pròpia). Gonzàlvez, <i>contra</i> , anota <i>Metre en contres i proves</i> , 'mod Informar a algú d'una cosa'.		
Inserció en el text	Automatitzada. Es juxtaposa al complement de la col·locació precedent.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva. Completa el significat del vers anterior: la conversa contenia també arguments.		
Documentació en català	<p>"Los uns fent proves, altres contres / al meu dolç cant" (L. Roís, <i>Cert. S. Cristòfol</i>)</p> <p>"I així renyinant ab contres i proves, / discorre lo temps, fins que és dematí; / i, a la despedida, per rembre les noves, / haveu a escopir per força al baci" (<i>Procés olives</i>, 1121-24)</p> <p>"En tot se meten; / i si callau, vos acometen / per traure noves; / i tostemp fan contres i proves / sobre tothom", "Tan fort vos fósseu aferrats / ab ella en noves, / que par que feu contres i proves / de medicina" (<i>Somni JJ</i>, 175-79, 860-63)</p> <p>"Que els uns amb los altres, fent contres i proves, / amb molt gran desori venien a noves" (<i>Brama</i>, 18-19)</p> <p>"Tant del senyor vos altaven les noves, / (...) / fés i desfés, dins vós, contres i proves"</p> <p>"Puix que, tenint ab ells contres i proves / (...) / car fon raó saber per vós tals noves" (<i>Vida S. Magdalena cobles</i>, 67-70, 365-68)</p>		
Documentació altres llengües	"Dimes y diretes" ('conversaciones en que se trama alguna cosa'; 'comentarios frívolos o murmuraciones', DJE, <i>dimes y diretes</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"Contando nuevas / y haciendo pruebas / de cortesía" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Púsome, muy cortesmente, en antecedentes, con todos sus dimes y diretes" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“De peus s’estec, / cert mai se sec” (3855-56)</p> <p>“Com lo preic feien / i totes seien, / s’agenollava / o de peus stava” (3975-78)</p> <p>“Si prestament, / tu despertat, / de peus llevat / jus lo ginebre, / prest volràs rebre / pa rescaldat” (12974-79)</p>
Fitxa Espill	
FE0394	
Vers primera ocurrència	3855
Vers darrera ocurrència	12976
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	De peus
Mot clau 1	Peu
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [e].
Definició	<p>Al <i>Repertori</i>, MiP anota l’entrada <i>De peus</i>, amb remissió a dues de les recurrències de l’<i>Espill</i>, 3855 i 3978. En posició vertical, per contraposició a assegut o ajagut (DCVB, <i>peu</i>; no s’hi cita el <i>Tirant</i> ni l’<i>Espill</i>). Els escriptors valencians del s. XV-XVI usen <i>de peus</i> (DeCat, <i>peu</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Dret, en posició vertical, no assegut ni gitat (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Modal, en una seqüència descriptiva modalitzada. Pel contrast amb “mai se sec”, l’emissor manifesta la intenció d’engany de la beguina (que havia parit la nit abans).
Documentació en català	<p>“Tots vos levaríeu de peus” (St. Vicent, <i>Sermons</i>; DeCat, <i>peu</i>). Ø (<i>Curial</i>)</p> <p>“Seguts en una petita taula loseff, la verge sposa hi lo fill Déu home com stà de peus y no’s vol seure” (<i>Lo Cartoixà</i>, l. 16), “Dreça’t i de peus te lleva, segueix a mi” (l.31), “Hi après, al peu de la montanya, en lo pla stant de peus” (l.32), “Levà’s de peus perquè millor lo hoisen” (ll.18), “E fes que enmig de les virtuts, de peus stiga” (ll.31)</p> <p>“En açò, lo Duc se llevà de peus, a més mans a l’espasa” (<i>Tirant</i>, 14), “Que ells tots estarien de peus” (39), “E la Infanta, com véu que lo Rei descavalcava, llevà’s de peus” (43), “E los cavallers tots se llevaven de peus” (52), “Ab gran treball se podia tenir de peus” (59), “E tots los estats estigueren de peus, e apartaren-se a una part e a l’altra” (68), “E tan prest com foren de peus tornaren les dagues en les baïnes” (73)...</p>
Documentació altres llengües	<p>“De pie(s)” (‘aplicado a las personas, sosteniéndose en posición vertical sobre los pies’, M. Moliner, DUE, <i>pie</i>)</p> <p>“En pie” (‘de pie, en posición esguída’, M. Moliner, DUE, <i>pie</i>)</p> <p>“Stare, reggersi in piedi” (‘in posizione eretta’, N. Zingarelli, VLI, <i>piede</i>)</p> <p>“Standing” (D. Carbonell, DF, <i>pie</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“En pie, que no / jamás paró” (Or. 3855-56)</p> <p>“Cuando la gente / se arrodillava, / en pie quedava” (Or. 3975-78)</p> <p>“Tu despertases / y le buscases / con tal sentir” (Or. 12975-77)</p> <p>(L. Matehu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Permaneció en pie (...), pues no se sentó un solo momento” (Or. 3855-56)</p> <p>“Ella se arrodillaba o permanecía de pie” (Or. 3977-78)</p> <p>“Prontamente despierto y de pie bajo en jengibre” (Or. 12975-77)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Aquella nit / lo fill parit / matex havia / --quant s'atrevia / per fer son fet! --, / del fillolet / pròpia mare, / també comare / fon, e padrina" (3857-65)		
Fitxa Espill			
FE0395			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="3861"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="3861"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Fer son fet		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Fer"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Fet"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [f] i [e].		
Definició	Fer allò que li pertoca, treballar en els seus afers propis (DCVB, <i>fet</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Fer allò que pertoca a algú, treballar en els seus afers propis (Gonzàlvez). Resoldre (algú) alguna cosa pròpia de certa importància (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada, precedida de la preposició "per".		
Funció discursiva	Referencial, anafòrica. El significat del mot "fet" té com a antecedent "lo fill parit" per la dama noble de Terol, confradesa de santa Mònica, que volgué dissimular el part fent de padrina.		
Documentació en català	"Era Guillalmes de la Tor un cavaller de poques carns, e no molt forts, emperò tan viu e tan ardit com un lleó. e tan ultrajós. que era diables son fet " (<i>Curial</i> , ll.102), "A manera d'un ca rabiós, desijant morir, se lleixà anar contra Aznar; mas no fonc res son fet " (ll.105), "E veig que son fet ira de bé en millor" (ll.119), "Cuidas tu, ab llàgremes, restaurar ton fet ?" (ll.147) "Veent que mal anava llur fet , pres moltes cordes que havia en la nau" (<i>Tirant</i> , 100), "E si no té ardiment de tots a combatre, son fet no és res" (182), "E volgué Tirant experimentar si ab promences poria son fet revenir" (211), "No em contenta molt son fet " (214), "E açò feia havent dubte que no descobrís llur fet " (262) "I tot son fet és escopir / tostemps al cel" (<i>Somni JJ</i> , 1212-13) "i tot son fet és, ab rialles, / fundar son dret" (<i>Somni JJ</i> , 2465-66)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Parido había / la noche antes / (por que te espantes) / el niño mismo / cuio bautismo / fué celebrado: / de su ahijado / era la madre" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Había dado a luz al hijo aquella misma noche: a tanto de atrevía para salir del paso, que, propia madre del ahijado, fué comadre a la vez que madrina" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"L'home divisa, / en si propon, / e Déu dispon / e proveix / a qui el servix / al profit seu" (3904-09)		
Fitxa Espill	FE0396		
Vers primera ocurrència	3904	Vers darrera ocurrència	3904
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	L'home proposa i Déu disposa		
	Mot clau 1	Home	Mot clau 2 Déu
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta coordinada. Paral·lelisme rítmic de dues clàusules tetrasil·làbiques. Rima en "-osa".		
Definició	Indica que els projectes que hom fa no sempre es realitzen (Def. pròpia). Indica que els éssers humans no tenen el poder de controlar com resultaran els esdeveniments (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, amb l'afegit dels mots "divisa" i "en si" per necessitats de la versificació. Inicia una sèrie de quatre proverbis.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva. Aquest proverbi i els tres que el segueixen són usats pel narrador per mostrar com descobreix, abans de casar-s'hi, que la beguina és una dona dolenta.		
Documentació en català	"L'home proposa i Déu disposa" (PCC, H 538; s'hi cita l' <i>Espill</i>) "L'home proposa i Déu disposa" (DCVB, <i>home</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	G. Paczolay, EP, 60, aporta els orígens hebraic (<i>Proverbis</i> , 16.9) i grec (Píndar, Homer) d'aquest proverbi, comú a 40 llengües vives europees. "Home semper aliud, fortuna aliud cogitat" (Publilius Syrus, DCP, 403) "L'homme propose et Dieu dispose" (DEL, <i>homme</i>)		
Traduccions del fragment	"El hombre aprissa / en si propone, / mas Dios dispone" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "El hombre delibera y en sí propone, y Dios dispone" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“L’home divisa, / en si propon, / e Déu dispon / e proveix / a qui el serveix / al profit seu. / Ell sols preveu / lo venidor, / fa lo millor, / per bé no es mostre, / a l’útil nostre” (3904-14)
Fitxa Espill	
FE0397	
Vers primera ocurrència	3907
Vers darrera ocurrència	3907
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Déu proveeix a qui el serveix
Mot clau 1	Déu
Mot clau 2	Proveir
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració subordinada de relatiu. Paral·lelisme rítmic de dues clàusules tetrasil·làbiques. Rima en “-eix”.
Definició	Denota que qui fa bé les coses obté recompensa (Def. pròpia). Sinònim del proverbi <i>Qui bé fa, bé troba</i> , que no té connotacions religioses.
Inserció en el text	Automatitzada. Coordinada amb el proverbi precedent i seguida de l’explicació de tots dos, a la qual segueixen altres dos proverbis, formant en total una sèrie de quatre. Conserva l’estructura de relatiu.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva.
Documentació en català	“Déu proveeix qui el serveix al profit seu” (PCC, D 504; és la citació de l’ <i>Espill</i> , sense més informació) “Déu proveirà” (PCC, D 505; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Déu proveirà per a calces i no tenia cames” (PCC, D 506; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Déu proveirà i la panxa patirà” (PCC, D 508; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Déu proveirà” (DCVB, <i>Déu</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Déu proveix i la panxa patix” (‘vol dir que a més de confiar en la providència cal posar de la nostra part l’esforç necessari’, DCVB, <i>Déu</i> ; Val.; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Y favorece / quién le obedece” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y provee para el provecho de quien le sirve” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Sa Magestat, / per pietat, / me inspirà / e consellà / miràs lo pas / ans que cuitàs / saltar avant. / E fui membrant / de un retoc / qual dix un coc / a sa senyora, / gran tragadora: / qui massa es cuita / crua, mal cuita, / o massa calda / amb què s'escalda / pren la vianda” (3915- 31)
Fitxa Espill	
FE0398	
Vers primera ocurrència	3919
Vers darrera ocurrència	3919
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Qui avant no mira, arrere cau
Mot clau 1	Mirar
Mot clau 2	Avant
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema proverbial típic d'oració de relatiu. Joc d'oposicions “avant/arrere” i “no mira/ cau”.
Definició	Denota que cal reflexionar abans de fer les coses (Def. pròpia). Sentència que recomana ésser previsors (DCVB, <i>mirar</i> ; s'hi esmenten moltes variants del proverbi però no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Assegurar-se d'una cosa abans de fer-la (Gonzàlvez, <i>mirar lo pas ans de saltar avant</i> ; diu que DCVB no l'enregistra).
Inserció en el text	Desautomatitzada, però l'eco del proverbi hi és palès. Situat dintre d'una sèrie.
Funció discursiva	Modalitzadora, de consell, dins del context de la inspiració divina (3915-18) a què es refereix el narrador. Va seguit d'un altre proverbi sinònim.
Documentació en català	“Qui cuita el pas s'entrebanca” (<i>Proverbis</i> , 19.3), “Tot el qui vol córrer massa va a malguany” (<i>Proverbis</i> , 21.5), “Segons que posa Salamó, <i>Proverbiorum</i> XIX, dient axí: <i>Qui festinus est pedibus ofendit</i> , e vol dir que, axí com aquell qui va corrent e massa cuytat e no guarda com va, sovin encepegarà, axí aquell qui massa cuyta en sos afers e'ls fa sens consell sovin cau e ve a menys d'açò que entenia a fer” (<i>Dotzè</i> , 714) “Qui no esguarda davant, cau endarrera” (A. Turmeda, <i>Disputa de l'ase</i>) “Salamó: tos ulls hajes denant tos peus” (<i>Llibre del tresor</i> , ll.57) “Qui no guarda adenant, arrere pren escribant” (<i>Proverbis àrabs</i>) “Sèneca diu: Qui massa corre, speces voltes entrepaça” (<i>Flors de virtut</i> , 40) “Car trenca's lo coll avant qui no mira” (<i>Istòria Passió</i> , est. 111) “Qui endavant no mira, endarrera cau” (PCC, M 1886; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) “Qui endavant no mira, endarrera cau” (DCVB, <i>mirar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Qui adelante non guarda, açaga caye” (<i>Romancea proverbiorum</i> , 88) “Quien adelante no mira, atrás se cae” (<i>Refranes fam. y prov. glosados</i> , V.7)
Traduccions del fragment	“Mirase el paso, / por que a un fracaso / no me arrojase” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Que midiese los pasos antes de decidirme a dar el salto” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE “Sa Magestat, / per pietat, / me inspirà / e consellà / miràs lo pas / ans que cuitàs / saltar avant. / **E fui membrant / de un retoc / qual dix un coc** / a sa senyora, / gran tragadora: / qui massa es cuita / crua, mal cuita, / o massa calda / amb què s'escalda / pren la vianda” (3915- 31)

Fitxa Espill “**Me féu membrant / fos recordant / del manament** / de creximent, / multiplicar / e augmentar, / lo mon omplir, / degué complir” (6147-54)

FE0399

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica Fui membrant d'un retoc que dix un coc

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Fórmula d'inserció

Recursos lingüístics i retòrics Oració principal en primera persona, amb una subordinada de relatiu. Rima interna.

Definició Expressió metalingüística per introduir un proverbi (Def. pròpia)

Inserció en el text Mitjançant la conjunció “e”. Construcció retoricada, on el narrador s'hi implica amb un verb de coneixement (“fui membrant”), seguit de la menció d'un terme parèmic (“retoc”), el verb de dicció (“dix”) i un locutor autoritzat del proverbi (“un coc”).

Funció discursiva Connectiva, modalitzadora, reforçant el valor de veritat del discurs subjacent.

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Que me acordase / de aquel refrán / que un truán / mui placentero, / gran cocinero, / dixo a señora / gran comedora: / Quien se apresura, / mui cruda y dura, / si no se abrasa / quando la passa, / come vianda” (L. Matheu, *Libro cons.*)

“Y me acordé de una indirecta que un cocinero dirigió a su ama, gran tragona: ‘Quien mucho se impacienta, cruda, mal guisada o demasiado caliente con que se escalde, toma la comida’” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	“Sa Magestat, / per pietat, / me inspirà / e consellà / miràs lo pas / ans que cuitàs / saltar avant. / E fui membrant / de un retoc / qual dix un coc / a sa senyora, / gran tragadora: / qui massa es cuita / crua, mal cuita, / o massa calda / amb què s'escalda / pren la vianda ” (3915- 31)
Fitxa Espill	
FE0400	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="3926"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="3926"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Qui massa es cuita, crua pren la vianda
Mot clau 1	<input type="text" value="Cuitar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Vianda"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema proverbial típic d'oració de relatiu. Al·literació dels sons [k], [a] i [u]. Antonímia dels mots <i>cuita</i> i <i>crua</i> .
Definició	Indica que fer les coses massa de pressa porta inconvenients (Def. pròpia). DeCat, <i>tocar</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic de <i>retoc</i> , preguntant-se sobre el significat del mot: “‘Rèplica’? o més aviat ‘proverbi’?”. Refrany que indica que no s'ha de ser impacient, ja que la impaciència pot dur males conseqüències (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb interpolació de “mal cuita, / o massa calda / amb què s'escalda”. Conserva l'estructura de relatiu i és introduït mitjançant una fórmula d'inserció en estil de contarella. Final de la sèrie proverbial.
Funció discursiva	Modalitzadora, de consell, igual que el proverbi anterior, però canviant la inspiració divina (3915-18) per un referent més prosaic: el record d’“un retoc qual dix un coc a sa senyora, gran tragadora”.
Documentació en català	“Qui massa cuita molt ensopega” (Pacs, <i>Doctrina moral</i>) “Sèneca diu: Qui massa corre, espeçes voltes entrepaça” (<i>Flors de virtut</i>) “¿No us recorda del que diu Salamó: <i>Qui festinus est pedibus offendit?</i> Car qui massa se cuyta, sovint entrepeça, o ·s trenca lo peu o la cama.” (<i>Vita Christi</i> , 161) “Qui massa es cuita, crua o mal cuita pren la vianda” (PCC, C 3927; és la citació de l' <i>Espill</i> , sense més informació) “Qui massa es cuita / crua, mal cuita, / o massa calda / amb què s'escalda / pren la vianda” (PCC, V 863; és la citació de l' <i>Espill</i> , sense més informació) “Qui massa es pressa, de cru menja” (Palmireno, <i>Adagia hispanica</i>) “Com més pressa hi ha, amb més melsa s'han de fer les coses” (E. Valor)
Documentació altres llengües	“Festina lente” (DEFL, 2794) “Qui muyto se acuyto, de crudo comio” (<i>Rom. prov.</i> , 42)
Traduccions del fragment	“Que me acordase / de aquel refrán / que un truán / mui placentero, / gran cocinero, / dixo a señora / gran comedora: / Quien se apresura, / mui cruda y dura, / si no se abrasa / quando la passa, / come vianda” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y me acordé de una indirecta que un cocinero dirigió a su ama, gran tragona: ‘Quien mucho se impacienta, cruda, mal guisada o demasiado caliente con que se escalde, toma la comida’” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Si la comanda / no fos divina, / la vil beguina / del primer alt, / de calt en calt , / cuita o crua, / vestida o nua, / haguera pres" (3932-39)		
Fitxa Espill			
FE0401			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="3936"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="3936"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	De cald en cald		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Cald"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>	
Tipus	Locució adverbial de mode		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adjectiu. Al·literació del so [en]. Esquema "de... en...", amb repetició del mateix adjectiu.		
Definició	Sin esperar que se enfriase, tan pronto pensado como hecho (Chabàs). Ve a significar aquí que, per efecte de la primera impressió o colp de vista, de calent en calent, hauria presa per muller la vil beguina (MiP). DCVB, <i>calent</i> , recull <i>De calent en calent se pela</i> 'les coses s'han de fer prest, abans que no en passi l'oportunitat', i no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Tot seguit (Gustà 1978). Aviat, sense trigança (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la irreflexió de l'acció de la beguina.		
Documentació en català	"Diu sant Agostí: prenyada i de nou mesos, la nostra senyora de ciutat en ciutat acamina, de província en província" (<i>Lo Cartoixà</i> , I.9), "Ni aneu curiosament discorrent de casa en casa " (<i>Lo Cartoixà</i> , II.10), "Es portat e tornat de júi en júi , d'oprobi en oprobi, de suplici en suplici" (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.1) "Totes les altres, de mà en mà , / d'una en una" (<i>Somni JJ</i> , 230-31)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Si esta demanda / preveo malina, / la vil, indina, / cosida o cruda, / casi desnuda / huviera amado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Si no fuese divino el precepto, hubiera tomado de primera impresión a la vil beata, a golpe caliente, cruda o cocida, vestida o desnuda" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Cuita o crua, / vestida o nua, / haguera pres" (3937-39)		
Fitxa Espill	FE0402		
Vers primera ocurrència	3937	Vers darrera ocurrència	3937
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Cuit o cru		
	Mot clau 1	Cuit	Mot clau 2
			Cru
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Participi + conjunció coordinant disjuntiva + adjectiu. Associació antonímica. Al·literació del so [k]. Monsil·labisme. Repetició del mot "ni".		
Definició	Indica la indiferència que se sent per una cosa (Aladern; PCC, C 3923; s'hi cita l' <i>Espill</i>). DCVB, <i>cuit</i> , anota <i>No voler ni cuit ni cru (a qualcú)</i> però no cita l' <i>Espill</i> . De qualsevol manera, en qualsevol cas (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Manifesta de forma molt emfasitzada la precipitació en l'elecció d'una dona per part del narrador-personatge.		
Documentació en català	<p>"La pobra de Plaerdemavida, nua e crua, sens vestidures negunes..." (<i>Tirant</i>, 299)</p> <p>"Que no en trobam, entre cent mil / solament u / que sia bo, ni cuit ni cru, / a res d'amor" (<i>Somni JJ</i>, 3025-28)</p> <p>"Cuit o cru, mengeu-ho pu" (PCC, C 3923; s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Tant em fa cuit com cru" (PCC, C 3926; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Cosida o cruda, / casi desnuda / hubiera amado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Hubiera tomado (...) cruda o cocida, vestida o desnuda" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Mas l'animal / fet a revessa , / veig que confessa / llarg e sovent" (3956-59)		
Fitxa Espill			
FE0403			
Vers primera ocurrència	3957	Vers darrera ocurrència	3957
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A (la) revessa		
	Mot clau 1	Reversa	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [a].		
Definició	Al revés, en sentit contrari (DCVB, <i>revessa</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modal		
Documentació en català	<p>∅ (<i>Facet, Lo Somni, Llibre de fra Bernat, Curial, Faula Neptú i Diana, Certamen S. Cristòfol, Scacs d'amor, Hist Passió, Procés olives, Tirant, Vita Christi</i>)</p> <p>"Ni no ho cal cosir, que està a la revesa" (<i>Brama</i>, 197)</p> <p>"E d'açò, que es diu servida / com a deessa, / tot ho crec a la revessa / i pel contrari" (<i>Col·loqui dames</i>, 1034-37)</p> <p>"I això us dic io, trista, també / —dix la deessa—; / no ho entengau a la revessa" (<i>Somni JJ</i>, 2575-77; DCVB, <i>revessa</i>)</p> <p>"Tot lo gran dol tornant a la revessa, / la fe de Crist tot lo poble confessa" (<i>Vida de santa Magdalena en cobles</i>, 536-37)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Ella, animal / hecho al revés, / cabo ni pies / tiene traviesa: / veo que confiesa / mui amenudo"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Pero veo que el mal nacido bicho se confiesa largamente y a menudo"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“A part escolta / molts parlaments; / perdons, covents, / molts ne visita” (3966-69)</p> <p>“Fidelitat / e veritat / posant a part, / suposà part” (4771-74)</p> <p>“Secret, a part, / met en l’orina / cendra, farina” (6046)</p> <p>“Son rossí sard, / car sols a part / giren la squerre” (7785-87)</p> <p>“Les més, a part, / ben lluny l’arrullen” (15312-13)</p>				
Fitxa Espill					
FE0404					
Vers primera ocurrència	3966	Vers darrera ocurrència	15312	Nombre d’ocurrències	05
Forma canònica	A part				
	Mot clau 1	Part	Mot clau 2		
Tipus	Locució adverbial				
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [a].				
Definició	<p>Separadament, de banda; separat dels altres o com a excepció (DCVB, <i>part</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>).</p> <p>DeCat, <i>part</i>, registra la locució però no cita l’<i>Espill</i>.</p> <p>Separadament, de banda; separat de les altres coses (Gonzàlvez).</p>				
Inserció en el text	Automatitzada, avantposada al verb. Invariable.				
Funció discursiva	Modal				
Documentació en català	<p>“Lexant a part l’estil dels trobadors” (A. March, 23; DCVB, <i>part</i>)</p> <p>“Com eren a part los altres cavallers” (<i>Curial</i>, II.39)</p> <p>“Per atényer les dignitats hi prelatures, dexant a part la temor divina” (<i>Lo Cartoixà</i>, II.27)</p> <p>“Deixau l’honestat a part posada” (<i>Tirant</i>, 127), “Que a part art de cavalleria e de gentilea” (136), “E lleixau a part per vostra virtut les paraules que preniu” (146), “E tota por a part posada” (164), “Tota iniquitat e malvolença a part posada” (178), “Lleixant a part los forts pensaments” (231), “Tota pietat a part posada” (262)</p> <p>“Jo et seguiré protestant que serà tota pietat a part posada” (269)...</p> <p>“Depositant a part lo poble, / vers mi tenc via” (<i>Col·loqui dames</i>, 44-45)</p>				
Documentació altres llengües	<p>“Aparte” (‘expresa la situación de una cosa separada de otras que se consideran, con las cuales estaba antes o con las que tiene alguna relación’, DUE, <i>aparte</i>)</p> <p>“A parte” (‘separadamente’; ‘senza contare, escludendo’; ‘separato, lontano da un ambiente, un contesto’, VLI, <i>parte</i>)</p> <p>“Da parte” (‘in un canto’, VLI, <i>parte</i>)</p>				
Traduccions del fragment	<p>“A parte escucha / razonamientos” (Or. 3966-67)</p> <p>“Fidelidad / y la verdad, / ciega, depone” (Or. 4771-73)</p> <p>“En cierta parte” (Or. 6044)</p> <p>“Las más, con arte, / lejos la arrojan” (Or. 15312-13) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Presta oido, de soslayo, a buenas palabras” (Or. 3966-67)</p> <p>“Pero la mayor parte se alejan lo más posible” (Or. 15312-13) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	<p>“Prenguí sospita / de sa manera” (3970-71) “Prenen sospita / si hu han fet bruxes” (5270-71)</p>
Fitxa Espill	
FE0405	
Vers primera ocurrència	3970
Vers darrera ocurrència	5270
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Prendre sospita --- Sospitar
Mot clau 1	Prendre
Mot clau 2	Sospita
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb derivat del substantiu
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Sospitar (Def. pròpia). Sospitar, pensar una cosa per indicis no segurs (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor manifesta els seus dubtes respecte a la beguina.
Documentació en català	“Que li paria, de tan llargues raons, alguna sospita , no sens causa, los qui a nosaltres miraven prendre'n porien ” (<i>Hist. Jason i Medea</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Con que sospecho / que no es bien hecho” (Or. 3970-71) “Tienen sospecha / que brujas lo hazen” (Or. 5270-71) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Por todo lo cual acabé sospechando de su condición” (Or. 3970-71) “Les entra la sospecha de que sea ello obra de brujas” (Or. 5270-71) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"A totes hores, / ses belles hores / (...) / sovint obria" (3995-01)		
Fitxa Espill			
FE0406			
Vers primera ocurrència	3995	Vers darrera ocurrència	3995
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A totes hores		
	Mot clau 1	Tota	Mot clau 2
			Hora
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Paral·lelisme fonètic [o-e]		
Definició	Sempre (DCVB, <i>hora</i> , recull la locució sense la preposició "a"; no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>tot</i> , la registra però no cita l' <i>Espill</i> . En tot moment (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa, modalitzadora, amb intensificació de l'expressió temporal.		
Documentació en català	<p>"Noblesa de coratge no la demans a la boca car tota hora no diu veritat" (Llull, <i>Doctrina pueril</i>, 224; GGL, <i>hora</i>)</p> <p>"Pusqués mortificar dubitació e temptació totes hores que vengués en mi" (R. Llull, <i>Fèlix</i>; DCVB, <i>hora</i>)</p> <p>"E així cascun dia a totes hores estaven fent armes" (<i>Tirant</i>, 304)</p> <p>"E Tirant a totes hores armat estava al palenc" (<i>Tirant</i>, 304)</p> <p>"Volem ésser, i cavalcades / a totes hores" (<i>Somni JJ</i>, 2893-94)</p> <p>"Car de pobres tostemps ne haureu abundància, e totes hores que volreu los poreu apiadar e fer beneficis" (<i>Vita Chr.</i>, 133)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"A todas horas" ('continua, incesante o repetidamente', DUE, <i>hora</i>)</p> <p>"Ogni ora" ('sempre, continuamente', VLI, <i>ora</i>)</p> <p>"At all hours" (D. Carbonell, DF, <i>hora</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"A todas horas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"A cada momento" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“A totes hores, / ses belles hores / (...) / sovint obria; / cert, no sabia / conèixer lletres; / arreu los metres, / fingint llegia” (3995-05)</p> <p>“Lliberament / viuen llatins, / qui tots matins / missant conbreguen, / tots a Déu pregunen, / dien ses hores” (9898-903)</p> <p>“Sovint confesse / e mai no cesse / hores diürnes / dir e nocturnes / per morts e vius” (15811-15)</p> <p>“Ses hores deia / e tot l’ofici” (16080)</p>
Fitxa Espill	
FE0407	
Vers primera ocurrència	3996
Vers darrera ocurrència	16080
Nombre d’ocurrències	04
Forma canònica	Dir les hores --- Llegir les hores
Mot clau 1	Dir
Mot clau 2	Hora
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [r] i [s]. D’origen cristià.
Definició	Recitar o cantar les oracions corresponents a les hores canòniques (DCVB, <i>hora</i> ; s’hi cita el <i>Tirant</i> , 119)
Inserció en el text	Desautomatitzada, per raons de mètrica i rima.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la valoració de l’acció gràcies als elements “belles” i “sovint”.
Documentació en català	<p>“Blanquerna hac dites ses hores” (R. Lull, <i>Blanquerna</i>, 42; DCVB, <i>hora</i>)</p> <p>“Los preveres deuen dir tots jorns set hores canòniques” (V. Ferrer, <i>Sermons</i>; DCVB, <i>hora</i>)</p> <p>“Lo frare's pres a passejar / e hores dir” (F. de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i>, 598-599)</p> <p>“E si volem dir hores o entendre en alguna contemplació devota”, “Diu sant Agostí: en lo oratori no deu lo cristià sinó dir ores, que per ço té lo nom de oratori” (<i>Lo Cartoixà</i>, II.47, III.27)</p> <p>“E cascun dia, après que havia dites ses hores, venia-se'n davall aquell bell arbre” (<i>Tirant</i>, 27), “E deuen ésser allí tretze preveres dient contínuament hores de defunts” (35), “L'ermità estava davall l'arbre dient ses hores” (39)...</p> <p>“I part lleixant lo seu llegir / hores digne”, “Mai veureu que diguen mot / d'hores ni missa” (<i>Col·loqui dames</i>, 58-59, 300-01)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“A todas horas / las bellas Oras, / (...) / atenta abría: / mas no sabía / conocer letra; / con esta treta / leer fingía” (Or. 3995-05)</p> <p>“Gano perdones / y me confieso; / mas nunca ceso / de oir nocturnas / y horas diurnas” (Or. 15811-15) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Abría en toda ocasión y a cada momento su libro de Horas, (...), y era la verdad que no conocía ni las letras; pero fingía de continuo estar leyendo” (Or. 3995-05)</p> <p>“Confieso a menudo, y no dejo de rezar las horas diurnas y nocturnas” (Or. 15811-15) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"A totes hores, / ses belles hores / (...) / sovint obria; / cert, no sabia / conèixer lletres; / arreu los metres, / fingint llegia" (3995-4005)		
Fitxa Espill	FE0408		
Vers primera ocurrència	3996	Vers darrera ocurrència	3996
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Llibre d'hores		
	Mot clau 1	Llibre	Mot clau 2
		Hores	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. D'origen cristià.		
Definició	Libro de horas con miniaturas (Chabàs). No's poden enumerar ab més precisió les condicions d'un magnífich llibre o manual per a resar les hores (<i>Libre d'Hores</i>) (MiP). Devocionari (Almela). Libre que contenia les oracions de diversos oficis (Carré 1994: 82).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb pèrdua d'un component.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa. En el cotext, juga amb el fingiment de la dona, que no sap llegir.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	A todas horas / las bellas Oras, / (...) / atenta abría: / mas no sabía / conocer letra; / con esta treta / leer fingía" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Abría en toda ocasión y a cada momento su libro de Horas, (...), y era la verdad que no conocía ni las letras; pero fingía de continuo estar leyendo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Los ulls vogia / de ça i de lla” (4006-07) “Vixcam deçà / salvats dellà” (16357-58)</p>
Fitxa Espill	
FE0409	
Vers primera ocurrència	4007
Vers darrera ocurrència	16357
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	De ça, de lla
Mot clau 1	Ça
Mot clau 2	Lla
Tipus	Locució adverbial de lloc
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adverbí + preposició + adverbí. Repetició d'estructures sintagmàtiques. Monosil·labisme. Paral·lelisme fonètic [e-a]. Antonímia.
Definició	D'aquesta part i de l'altra, per tot arreu (DCVB, <i>ça</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> , però no el <i>Tirant</i>). D'un costat i de l'altre (DCVB, <i>lla</i> ; no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l' <i>Espill</i>). A una part i altra, a totes bandes (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica l'abast de la mirada.
Documentació en català	<p>“No havia guardat ça ni lla que y pogués veer pobretat” (R. Lull, <i>Blanq.</i>; DCVB, <i>ça</i>) “Deçà e dellà” (Eiximenis, <i>Llibre dones</i>, 20, 37), “A ça e lla” (<i>Llibre dones</i>, 53) “Sa e lla, per monts e per valls”, “Aplegà totes les sues gents desà e dellà”, “E escaparen-se sa e lla”, “E fugiren sa e lla”, “Com Baldoví cercàs de l'ayga sa e lla” (<i>Hist. Carles Maynes</i>, 7, 11, 18, 22, 23) “Aixi que totes, unes de ça, altres de lla” (<i>Curial</i>, ll.14), “E anant cercant de ça e de lla” (ll.40), “Així de ça com de lla mar” (ll.92)... “Deçà i dellà tantost s'espargiren” (<i>La brama</i>, 98) “Veuríeu anar tots aquells cavalls del camp, uns de ça, altres de lla” (<i>Tirant</i>, 133)... “Cavalca y trasnocha quant a Gandia, quant a Llombay, quant deçà, quant dellà” (Instruccions de Joan de Borja a Jeroni Llopis, 1494) “Miraven deçà e dellà hon porien pendre posada” (<i>Vita Chr.</i>, 88)...</p>
Documentació altres llengües	<p>“Acá y allá” ('de manera dispersa, uno en un sitio, otro en otro', DUE, <i>acá</i>) “Andae di qua e di là” ('in vari luoghi gironzolando', VLI, <i>qua</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Y ojos mobía; / ¡lindo ademán!” (Or. 4006-07) “Vivan acá, / sálvense allá” (Or. 16357-58) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Distrayendo los ojos a uno y otro lado” (Or. 4006-07) “Vivamos acá, allá salvados” (Or. 16357-58) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Un capellà / la combregava, / òstia (li) dava / sens consagrar, / a mai fallar / cada semana, / com a terçana / fent paroxismes” (4008-15)</p> <p>“Les nits e dies, / a mai llexar, / set veus orar” (11208-10)</p> <p>“A mai jaquir / missa tots jorns” (15808-09)</p>
Fitxa Espill	
FE0410	
Vers primera ocurrència	4012
Vers darrera ocurrència	15808
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	A mai (+ infinitiu)
Mot clau 1	Mai
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial negativa
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adverbi. Monosil·labisme. Al·literació del so [a].
Definició	Sense (+ infinitiu) (Gonzàlvez)
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el significat negatiu.
Documentació en català	<p>“Qui n’hagues a jornal / ja may se n’anujara” (F. de la Via)</p> <p>“Qui ja may no fon fart / de far pler a la gen” (F. de la Via)</p> <p>“I us preserva perque pogues unir se / ab vostra carn per a may desunir se” (Miquel Miralles, <i>Obra sacratíssima conceptió</i>)</p> <p><u>Observació:</u> Es tracta de referències aproximades, on no hi és ben bé la locució.</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Su capellán / la comulgava: / forma la dava / sin consagrar, / a más tardar / cada semana, / como terciaria” (Or. 4008-15)</p> <p>“Noches y días, / a no cesar / jamás de orar / las siete vezes” (Or. 11208-10)</p> <p>“Todos los días, / las ànsias mías / cuidan, sin vicio, / el sacrificio / de missa oir” (Or. 15808-09) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Comulgaba de un sacerdote que le daba hostia sin consagrar, y una vez por semana, sin falta, haciendo ella paroxismos como si tuviera tercianas” (Or. 4008-15)</p> <p>“Sin olvidarme de oir misa diariamente” (Or. 15808-09) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Altres beguines / ses companyones / e tacanyones, / en aquell lloc, / per fer son joc , / s'hi concertaven" (4044-49)		
Fitxa Espill			
FE0411			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4048"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4048"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Fer el joc (d'algú)		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Fer"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Joc"/>	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic; passa d'un àmbit concret a un de general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Monosí·labisme.		
Definició	Fer com ell, imitar-lo (DCVB, <i>joc</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Actuar a conveniència (d'algú) (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant una clàusula d'infinitiu amb valor causal.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa.		
Documentació en català	"Que encara que entren doblegats / i a poc a poc, / sense cuitar se fan son joc " (<i>Somni JJ</i> , 2265-67)		
Documentació altres llengües	"Hacer el juego (a alguien)" ('ayudarle o secundarle en cierto manejo, consciente o inconscientemente, DUE, <i>juego</i>)		
Traduccions del fragment	"Otras beatas, / sus compañeras / tan enbusteras, / a este lugar, / para pecar / se conbocavan / y conbidavan" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Otras beatas, compañeras tuyas y falaces como ella, se congregaban en aquel lugar y en él se concertaban para armar sus juegos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Un menor frare / li deia mare / davant la gent" (4051-53)		
Fitxa Espill	FE0412		
Vers primera ocurrència	4051	Vers darrera ocurrència	4051
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Frare menor		
	Mot clau 1	Frare	Mot clau 2 Mwnor
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [e] i [r]. D'origen cristià.		
Definició	Franciscà menoret (DCVB, <i>frare</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre dels constituents per mor de la rima. Forma el subjecte de l'oració i va precedida de l'article presentador "un".		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa.		
Documentació en català	"Eu veu venir un framenor / fort ben tallat" (<i>Llibre de fra Bernat</i> , 56-57) "Mal punt sots nat, en framenor! / E sots orat?" (<i>Llibre de fra Bernat</i> , 274-75) "E no par gens sia honesta / a frare menor " (442-43)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Otro cofadre / la llama madre, / junto a la gente" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Un fraile menor la llamaba madre en público" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Del mundanal / e vida activa / molt era squiva” (4062-64)</p> <p>“E si felment / ta vida activa / e volitiva, / elecció, / a la lliçó / divina gires...” (12684-89)</p> <p>“Puis fui delliure, / mudí de viure / llexant l'activa, / contemplativa / cercant la vida” (15593-97)</p>
Fitxa Espill	
FE0413	
Vers primera ocurrència	4063
Vers darrera ocurrència	15595
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Vida activa
Mot clau 1	Vida
Mot clau 2	Activa
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [i], [v] i [a]. D'origen cristià.
Definició	<p>Manera de viure caracteritzada pel moviment, per l'esforç (DCVB, <i>vida</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Manera de viure no basada en la contemplació de Déu sinó en la vida normal (Gonzàlvez)</p>
Inserció en el text	Precedida de la conjunció coordinant “e”, que l'uneix a un terme sinonímic.
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant el comportament hipòcrita de la dona beata.
Documentació en català	<p>“La tortra, que sola i casta vola, la vida contemplativa senyala; la coloma, fecunda, significa la vida activa” (<i>Lo Cartoixà</i>, I.12)</p> <p>“Per mostrar-nos que, ab la oració, les obres de caritat deven ésser mesclades e que la vida activa e contemplativa són germanes” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.2)</p> <p>“Podem moralment expondre que per ells la vida activa e contemplativa se entenen: Pere, a qui dix lo senyor “seguei-me”, la vida activa significa (...); Joan, la suavitat de la vida contemplativa figura” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.22)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Y vida activa / lleva la esquiva” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Pero, en cuanto a lo mundano y a la vida activa, se mostraba muy recelosa” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Que desús vist / cot e mantell / de gros burell; / roba jusana / de fina grana" (4070-74)		
Fitxa Espill	FE0414		
Vers primera ocurrència	4073	Vers darrera ocurrència	4073
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Roba jusana (actualment, <i>Roba interior</i>)		
	Mot clau 1	Roba	Mot clau 2 Jusana
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Les peces de vestit que es porten més prop del cos i cobertes per altres peces (DCVB, <i>roba</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Roba que es duu per davall de la roba d'abric i de defensa (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva. En un context modalitzador on el protagonista critica la hipocresia de la dona en el vestir.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Trage humillado, / basto, mui vil, / manto y mongil, / pardo, burel, / exterior piel; / gala escondida, / mui guarnecida / de seda y oro, / vale un tesoro: / pues, afectada, / de azul, taimada, / baxos bestía" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y, si bien vestía por encima corpiño y mantón de grueso burato, llevaba ropa interior de grana fina y delgado algemí" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Dijous de cena / d'hàbit vestida / e prim cenyida, / la creu portava" (4084-87)		
Fitxa Espill	FE0415		
Vers primera ocurrència	4084	Vers darrera ocurrència	4084
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Dijous de la Cena (actualment, <i>Dijous Sant</i>) (part del proverbi <i>Dijous de la cena, lluna plena</i>)		
	Mot clau 1	Dijous	Mot clau 2
		Cena	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal. D'origen cristià.		
Definició	El dijous de la setmana santa (DCVB, <i>dijous</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva. Indica un dia senyalat del calendari cristià.		
Documentació en català	<p>"El dijous de la cena los lavarets los peus" (Arnau de Vilanova; DCVB, <i>dijous</i>)</p> <p>"I per recort de aquesta excel·lent gràcia, en lo dijous de la cena..." (<i>Lo Cartoixà</i>; III.54)</p> <p>"No cureu de mon parlar e deixau estar aqueixes cortesies per al dijous de la Cena" (<i>Tirant</i>, 228)</p> <p>"Amor féu que us fessen, dijous de la cena, / del vostre cos digne tan digne recort / y ab aygua y ab pensa d'amor tota plena, / amor feu rentàseu, humil, pasant pena, / los peus als dexebles, donant-los confort" (<i>Istòria Passió</i>, est. 242, vs. 2488-92)</p> <p>"Dijous de la Cena, lluna plena" (PCC, N 328; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Túnica y falda, / el Jueves Santo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Por Jueves Santo, vestida de hábito" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Al coll justina / duia, e mostres / de paternostres, / e agnus d'or / en dret del cor" (4090-94)		
Fitxa Espill	FE0416		
Vers primera ocurrència	4092	Vers darrera ocurrència	4092
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Paternostre		
	Mot clau 1	Paternostre	Mot clau 2
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de substantiu + determinant possessiu. Al·literació dels sons [e] i [t]. Latinisme.		
Definició	Rosario (Chabàs). Rosaris de grans (MiP). Rosari (DCVB, <i>paternoster</i> o <i>paternostre</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Rosari, enfilall que està format per grans separats de deu en deu... (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	<p>"La monje (...) no deu reebre dels hòmens dons del segle, ço és, pintes, espills, vels e anells, paternostres daurats" (<i>Carta de sant Bermat a sa germana</i>; DCVB, <i>paternostre</i>)</p> <p>"Demanen als bèsties de marits --qui tantost los ho donen-- fermalls, anells, perles, collars, paternostres, manilles" (Metge, <i>Lo Somni</i>, III; DCVB, <i>paternostres</i>)</p> <p>"En altra mà portava un paternostres de calcedònies" (<i>Tirant</i>, 68), "Ab paternostres de calcedònies que cascú portava en les mans molt grossos e molt bells" (71), "I ella tenia en la mà uns paternostres d'or esmaltats" (117), "D'un arbre qui es nomena seques amors, qui fa un petit fruit blanc que se'n fan paternostres" (189)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"En su garganta / cuentas descubre, / llenas de mugre; / de oro bolsón, / su corazón" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Llevaba justillo al cuello y cuentas de paternóster, y encima del corazón un agnus de oro" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Al coll justina / duia, e mostres / de paternostres, / e agnus d'or / en dret del cor” (4090-94)</p> <p>“De sarments llit / e d'agnuscast / fornix ton trast” (10092-94)</p>				
Fitxa Espill					
FE0417					
Vers primera ocurrència	4093	Vers darrera ocurrència	10093	Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Agnus castus >> Agnuscast				
	Mot clau 1	Agnuscast	Mot clau 2		
Tipus	Mot compost				
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de substantiu + adjectiu. Llatinisme.				
Definició	<p>Planta verbenàcia (DCVB, <i>agnocast</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Malgrat les explicacions del <i>Dicc. De l'Acad. Esp.</i> y del <i>Larousse</i>, els <i>agnus</i> que aquí s'esmenten no eren de cera, sinó d'or: serien insígnies ab l'imatge de l'anyell místich (MiP)</p> <p>Espècie d'alog, com a recepta per guardar la castedat (DeCat, <i>anyell</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p>				
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb pèrdua del segon element i afegit de l'especificació “d'or”.				
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva.				
Documentació en català	<p>“E estava lo reial manto en rica orfebreria brodat de verds florits agnus-castus” (<i>Juí Paris</i>)</p> <p>“Tenia los peus sobre tapins de setí blanc en maragdes sembrats ab robins, de florit agnus-castus” (<i>Sepultura F. Aguilar</i>)</p> <p>“I, en l'altra ma, un ram de agnus castus” (poema <i>La sepultura</i>)</p> <p>“Tota brodada e sembrada de lliris e de brots de agnus castus” (<i>Vita Christi</i>, 43)</p> <p>Ø (<i>Curial</i>), Ø (<i>Tirant</i>), Ø (<i>Passi cobles</i>)</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>“En su garganta / cuentas descubre, / llenas de mugre; / de oro bolsón, / su corazón” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Llevaba justillo al cuello y cuentas de paternóster, y encima del corazón un agnus de oro” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	<p>“Al coll justina / duia, e mostres / de paternostres, / e Agnus d’or / en dret del cor” (4090-94)</p> <p>“Quan fon en dret, / visiblement / lo cap movent, / lo saludà” (5702-05)</p>
Fitxa Espill	
FE0418	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4094"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5702"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	En dret (d’alguna cosa)
Mot clau 1	<input type="text" value="Dret"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [e].
Definició	En direcció recta (d’una cosa) (DCVB, <i>dret</i> ; s’hi cita el <i>Tirant</i> , 283, i l’ <i>Espill</i> , 5702) DeCat, <i>dret</i> , cita la locució <i>De dret en dret</i> , ‘dictament, obertament’; no cita l’ <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable. Forma part del complement circumstancial de lloc.
Funció discursiva	Modal. Precisa la direcció espacial.
Documentació en català	<p>“A ran de la paret, en dret de la finestra” (<i>Curial</i>, III.69)</p> <p>“Ans que el sol a l’escalfada terra los seus lluminosos raigs en dret envie” (<i>Parl. B. Mercader</i>)</p> <p>“Que paria al mig jorn lo sol en dret los seus raigs hi endreçava” (<i>Visió S. N. Gràcia</i>)</p> <p>“Que Josef en dret mirar no la podia” (<i>Lo Cartoixà</i>, I.8), “No estava la nostra senyora al costat de la creu, axí com les figures la representen, mas en dret de son fill” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.6)</p> <p>“Tenia les mans baixes en dret de la natura” (<i>Tirant</i>, 55), “Donà-li en la mamella esquerra en dret del coll” (67), “Com entraven en dret de la porta de la tenda estaven quatre escuts penjats” (68), “Tenien en dret dels ulls una gran tovallola de fil de seda” (68), “Tirant li tenia los genolls en dret dels pits” (73), “Porten-li la llança en dret del ventre” (81)...</p>
Documentació altres llengües	<p>“Todo derecho” (‘sin desviarse a un lado o a otro’, DUE, <i>derecho</i>)</p> <p>“Straight ahead” (D. Carbonell, DF, <i>derecho</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Quien examina / si es o no santa, / en su garganta / cuentas descubre, / llenas de mugre; / de oro bolsón, / su corazón” (Or. 4090-94)</p> <p>“Estando enfrente, / visiblemente / se le inclinó” (Or. 5702-05) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Llevaba justillo al cuello y cuentas de paternóster, y encima del corazón un agnus de oro” (Or. 4090-94)</p> <p>“[–] le saludó moviendo visiblemente la cabeza” (Or. 5702-05) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“D’hipocresia / e de parença / haguí creença / tot son comport / fos de coll tort” (4116-20)		
Fitxa Espill	FE0419		
Vers primera ocurrència	4120	Vers darrera ocurrència	4120
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	De coll tort		
	Mot clau 1	Coll	Mot clau 2 Tort
Tipus	Locució adjectival		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició “de” + sintagma nominal. Monosil·labisme. Al·literació del so [o].		
Definició	Designa el posat o actitud de la dona que afecta una religiositat exagerada (MiP). Al <i>Repertori</i> , MiP anota “coll-tort” com a “modisme”. Actitud pròpia dels beatos o dels hipòcrites (DCVB, <i>coll</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Hipòcrita, que fingeix devoció (DCVB, <i>tort</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Símbol de la hipocresia, com en l’ <i>Infern</i> dantesc, aplicat a la devoció fingida i ultrancera (DeCat, <i>tòrcer</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant el predicat nominal.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la qualitat d’hipocresia de l’acció.		
Documentació en català	<p>“Alguns ne són –e jo ho sé– / que en tots llurs gests / se mostren bons e honests, / e si els tocau / a llur honor, o els comanau / fets de diners, / giren-se tost de l’envers; / d’aquests direm entre nosaltres / “los del coll tort”” (Sermó del Bisbetó)</p> <p>“Hipòcrites del coll tort / y unes velles senyalades / guardau no us entren en l’hort” (A. Martí Pineda, <i>Consell a un casat</i>, 171-73; DCVB, <i>coll</i>, <i>tort</i>)</p> <p>“Fer el coll de figa pansida” (Alberola, PCC, C 2486; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“De hipocresia / vi la experiencia / de su apariencia, / siendo a lo cierto / con cuello tuerto / arrapa altares” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Llegué a la convicción de que todo su proceder era hipocresía y apariencias nada más, propio de su fariseismo y mojigatería” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“D’hipocresia / e de parença / haguí creença / tot son comport / fos de coll tort / rosega altars ” (4116-21)		
Fitxa Espill	FE0420		
Vers primera ocurrència	4121	Vers darrera ocurrència	4121
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Rosegar els altars		
	Mot clau 1	Rosegar	Mot clau 2 Altar
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [r] i [s].		
Definició	<p>Ahora se dice en Valencia <i>arrapa altars</i>, y en Castilla <i>chupalámparas</i> (Chabàs). Designa el posat o actitud de la dona que afecta una religiositat exagerada (MiP). Fer falses o excessives devocions (DCVB, <i>rosegar</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>). Anar molt a l’església per falsa devoció (DCVB, <i>altar</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>). Carré 2006, <i>Glossari</i>, anota “Rosegaaltars”, ‘persona de falsa devoció’.</p>		
Inserció en el text	En forma de locució adjectival, formant un predicat nominal juxtaposat a l’anterior.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Sinònima de la precedent. La repetició té un efecte altament intensificador.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	<p>“Devotos e muy oradores, seguidores de yglesias, ganadores de perdones, concordadores de pazes, tratadores de todas obras de piedad, roedores de altares” (Arxiprest de Talavera, <i>Corbacho</i>; MiP)</p> <p>“Meapilas” (‘persona muy beata’, DUE, <i>meapilas</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>“De hipocresia / vi la experiencia / de su apariencia, / siendo a lo cierto / con cuello tuerto / arrapa altares” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Llegué a la convicción de que todo su proceder era hipocresía y apariencias nada más, propio de su fariseismo y mojigatería” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Se trobà prenys, / poc més o menys, / de uns tres meses" (4133-35)		
Fitxa Espill			
FE0421			
Vers primera ocurrència	4134	Vers darrera ocurrència	4134
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Poc més o menys		
	Mot clau 1	Poc	Mot clau 2
		Més	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + adverbi + conjunció + adverbi. Monosil·labisme. Antonímia. Al·literació del so [e].		
Definició	Més o menys, amb poca diferència (DCVB, <i>poc</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Aproximadament, al voltant de (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva. És un matisador que s'aproxima a la certesa del que es diu i eximeix l'emissor de l'error en l'aproximació.		
Documentació en català	<p>"Pens que serà lluny mija llegua, poc més o menys" (<i>Curial</i>, ll.16)</p> <p>"E dix estar en veritat que, pot haver sis anys poch més o menys, que vench a ell mestre Andreu Forcadell, cirurgià, dient-li si ell volia entrevenir en corregir un original de una bíblia qui's devia estampar en vulgar" (Declaració de Daniel Vives, 12 d'abril de 1483. Jordi Ventura, <i>La Bíblia Valenciana</i>, p. 15)</p> <p>"E dix estar en veritat que, pot aver sis anys poch més o menys, ell, testimoni, tenia càrrech d'estampar les bíblies" (Declaració de Lambert Palmart, 16 de juny de 1483. Jordi Ventura, <i>La Bíblia Valenciana</i>, p. 48)</p> <p>"Quasi a dos tirs de ballesta, poc més o menys" (<i>Tirant</i>, 68), "Tirant véu que ja no hi havia sinó estima de mil hòmens poc més o menys" (107)...</p> <p>"Quan ja trenta anys, poc més o menys, passaven" (<i>Visa S. Magdalena cobles</i>, 673)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"Poco más o menos" ('aproximadamente', DUE, <i>más</i>)</p> <p>"Più o meno", "Poco più poco meno" ('quasi, circa', VLI, <i>più</i>)</p> <p>"More or less" (D. Carbonell, DF, <i>more</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"..." (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Poco más o menos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Fon-se'n anada / casa llogar / al Bovalar / dels Agustins" (4154-57)		
Fitxa Espill	FE0422		
Vers primera ocurrència	4156	Vers darrera ocurrència	4156
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Bovalar dels Agustins		
	Mot clau 1 Bovalar	Mot clau 2	Agustins
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal. Topònim.		
Definició	Un barrio muy poco poblado en tiempo de Roig, que dentro de Valencia ocupaba frente a su monasterio las calles que hay detrás de la de san Vicente (Chabàs). MiP repeteix Chabàs. DeCat, <i>bou</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa, fixant el lloc.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Fuese a mudar / con su ajuar / a los Beguinos, / entre Agustinos / y San Francisco" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Se fué a alquilar casa al Bovalar de los Agustinos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Só'm desexida / d'ocasió” (4172-73)</p> <p>“Diu: ‘Só'm guardada / e apartada / d'avinentea” (4183-85)</p> <p>“E deu fogir, / no sols pensar, / mas somiar / avinentea” (10160-63)</p> <p>“Molt són guardats / d'ocasió” (15656-57)</p>				
Fitxa Espill					
FE0423					
Vers primera ocurrència	4172	Vers darrera ocurrència	15556	Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	Fugir de l'ocasió --- Evitar l'ocasió --- Guardar-se d'avinentea (part del proverbi <i>Qui fuig de l'ocasió, evita el perill</i>)				
	Mot clau 1	Fugir	Mot clau 2	Ocasión	
Tipus	Col·locació (significat transparent)				
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + sintagma nominal				
Definició	<p>Allunyar-se de situacions arriscades (Def. pròpia)</p> <p>DCVB, <i>avinentea</i>, ‘ocasió propícia’, cita diverses obres, no l'<i>Espill</i>, com a exemples lèxics, sense recollir la locució.</p> <p>Evitar exposar-se a una circumstància oportuna de fer una cosa, normalment censurable des del punt de vista moral (Gonzàlvez, <i>guardar</i>).</p>				
Inserció en el text	Automatitzada.				
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència dialogal. Resposta on l'emissor (la dona que és acusada) assumeix un acte de parla defensiu.				
Documentació en català	<p>“Lo mellor... és que hom fuge a avinentea de peccar” (R. Lull, <i>Doct. pueri</i>; DCVB, <i>avinentea</i>)</p> <p>“Fuig a tot lloch e avinentea de parlar” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, IV; DCVB, <i>avinentea</i>)</p> <p>“E així et pregam, amonestam e requerim, que tolgues l'ocasió apartant Curial” (<i>Curial</i>, l.11), “Amiga, per ço hi estats vós bé, que partirets la brega tolent l'ocasió” (ll.14), “Si abans que ells atèngan no venjats vostre cavall, pens-me que us serà tolt avinentea de fer-ho” (ll.20), “Lo Sanglier, coneixent Curial ésser molt pus valent cavaller que ell, volent toldre l'ocasió, trobant Curial en mig de tots los grans senyors de la cort...” (ll.107)...</p> <p>“Qui lleva l'ocasió, lleva el pecat” (DCVB, <i>ocasió</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>“Lleva l'ocasió i llevaràs el pecat” (PCC, O 80; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>				
Documentació altres llengües	“Quien evita la ocasión, evita el peligro” (DUE, <i>ocasió</i>)				
Traduccions del fragment	<p>“Libré mi vida / de la ocasión” (Or. 4172-73)</p> <p>“Dél me he librado / y asegurado / de riesgo tal” (Or. 4183-85)</p> <p>“También ha de huir / mucho el pensar, / más el soñar / nada que sea / luquete o tea / de chico fuego” (Or. 10160-65)</p> <p>“Son mui guardados / de la ocasión” (Or. 15556-57) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“De buen peligro me he escapado” (Or. 4172-73)</p> <p>“Bien he hecho, con guardarme y apartarme de tentación” (Or. 4183-85)</p> <p>“Mucho por este medio se guardan de ocasión” (Or. 15556-57) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	“No ignorau / que el casament / és sacrament / per Déu manat / e ordenat / dins paraís. / Per ço us avís...” (4222-28)
Fitxa Espill	
FE0424	
Vers primera ocurrència	4222
Vers darrera ocurrència	4222
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	No ignorau que
Mot clau 1	Ignorar
Mot clau 2	
Tipus	Fórmula d'inserció
Recursos lingüístics i retòrics	Negació + verb + conjunció introductora del discurs indirecte
Definició	Expressió metalingüística que precedeix un enunciat parèmic, emplaçant el coneixement i l'acceptació de l'interlocutor (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada, amb el verb de coneixement (“no ignorau”) en segona persona. Presència directa. Falca sobreposada al discurs subjacent, introduint l'enunciació sentenciosa com a premissa del text que hi segueix.
Funció discursiva	Connectiva, modalitzadora, implicant el receptor en la validesa i l'acceptació de la sentència bíblica que introdueix.
Documentació en català	“Car no ignora la tua reverència que los sants benaventurats e los màrtirs...” (<i>Tirant</i> , 9), “Car no ignorava la mia adolorida ànima que pijor havia d'ésser la recruada que no la malaltia” (27), “Cavaller -dix Tirant-, no ignore la tua gentilea, qui est, què vals ni què pots fer” (67), “E no ignores com jo t'he defès de molts perills qui t'estaven aparellats” (113)... “Que la tua celsitud, invictíssim senyor, no ignora com, per nostres demèrits, manà al panicer e a mi presos estiguèssim en la carçre” (<i>Hist. Josef</i>) “Que no ignora la tua prudència com...” (<i>Hist. Josef</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Y no ignoráis / que el casamiento / es sacramento / por Dios mandado / y ordenado / en paraíso” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Como no ignoráis, el matrimonio es un sacramento instituido y ordenado por Dios en el Paraíso” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“No ignorau / que el casament / és sacrament / per Déu manat / e ordenat / dins paraís” (4222-27), “Me féu membrant / fos recordant / del manament / de creximent, / multiplicar / e augmentar, / lo mon omplir, / degué complir” (6147-54) “E dix: “crexeu”; / sols pel dit seu / e sa virtut / han concebut / e engendrat, / ensemps mesclat / de dos sement, / no altrament” (10933-40)</p>		
Fitxa Espill	<p>“Per Déu fon dit: / “multiplicau / e augmentau, / ompliu la terra”” (15048-51)</p>		
FE0425	<p>“Aquells dos mots: / “tots engendrau”, / “tots consagrau”, / són parlar breu / manat per Déu” (15098-102)</p>		
Vers primera ocurrència	4223	Vers darrera ocurrència	15099
		Nombre d'ocurrències	05
Forma canònica	Creixeu i multipliqueu-vos		
	Mot clau 1	Crèixer	Mot clau 2
		Multiplicar	
Tipus	Sentència bíblica		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta coordinada. Modalitat exhortativa. Associació sinonímica.		
Definició	<p><i>Genesis</i>, I, 28 y II, 21 (Chabàs). És el precepte divinal, de què parla'l <i>Gènesi</i>, I, 28 (MiP, nota al vers 10933, on fa remissió a la segona recurrència). Al <i>Repertori</i>, entrada <i>apotegma</i>, MiP cita ambdues recurrències.</p>		
Inserció en el text	Introduïda mitjançant la fórmula d'inserció <i>No ignorau que</i> . Presència emboscada, sense conservar cap element lèxic, però identificable pel sentit clar de la referència bíblica del text.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa. Significa la paraula del Déu dels jueus i els cristians, introduïda en estil directe.		
Documentació en català	<p>"Senyer, de vos soy fort dubtants / com me reptats, / e par-me que vos no cregats / los mants de Deu, / mostrant en l'avangeli seu, / e diu així: / <i>Crescite multiplicamini</i> / Adonchs, appar / que vos no volets observar / la Scriptura" (F. de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i>, 330-339) "Nostre Senyor (...) beney-los e dix-los: Crexets e multiplicats e omplits les aygues de la mar" (<i>Gènesi de Scriptura</i>; DCVB, <i>crèixer</i>) "Axí com aquella paraula que dix en lo principi: crexeu e multiplicau i ompliu la terra" (<i>Lo Cartoixà</i>, III.54) "Creixeu e muntuplicau lo món e ompliu la terra" (<i>Tirant</i>, 254)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Quien virtud sienbra / de concebir, / y de parir, / y de engendrar, / para mesclar / las dos simientes / tan diferentes" (Or. 10933-40) "Que a Dios fué oido: / 'Multiplicad, / inchid, llenad / toda la tierra" (Or. 15048-51) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Quien dijo <i>¡creced!</i>, y sólo por virtud de su palabra han concebido y engendrado con la mezcla de dos simientes y no de otro modo" (Or. 10933-40) "Fué dicho por Dios: 'multiplicaos y aumentad, llenad la tierra" (Or. 15048-51) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“A veles, rems, / vos ve vellea” (4232-33)</p> <p>“Naus, caraveles, / sens rems e veles” (8545-46)</p>
Fitxa Espill	
FE0426	
Vers primera ocurrència	4232
Vers darrera ocurrència	4232
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A rems i veles
Mot clau 1	Rem
Mot clau 2	Vela
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal coordinat. Mots cohipònims.
Definició	<p>Fent servir la força dels rems i la de les veles per anar més de pressa (DCVB, <i>vela</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Molt de pressa, a tota marxa (DeCat, <i>rem</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>A una gran velocitat (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, però amb el ·lipsi de la conjunció per mor de la mètrica.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la proximitat de la vellesa i es relaciona amb la intenció de l'emissor (mossèn Company) de convèncer el personatge protagonista de buscar muller.
Documentació en català	<p>“E tal sou vós, molt avisat / Miquel Stela / que navegant a rems i vela / per la gran mar / ab lo saber bastau jutjar / qualsevol fet”</p> <p>(<i>Qüestió moguda per mossèn Fenollar</i>)</p> <p>“Punits de tal crim serien tostems / quant per vos matar axi navegaven / a veles y rems / que us feren de mort sentir los estrems”</p> <p>(Fenollar, <i>Contemplació de Jesús crucifixat</i>, vs. 4183-86)</p> <p>“No passà molt espai que veren venir l'una galera a vela e a rems” (<i>Tirant</i>, 164)</p>
Documentació altres llengües	“A remo y vela” (‘con mucha prisa y velocidad’, DUE, <i>remo</i>)
Traduccions del fragment	<p>“A vela y remo / la vejez viene” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“A remos y velas os va viniendo la vejez” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Jo us vull trobar / muller barbuda, / una tenguda / en gran estima” (4236-39) “Lo capellà / quan me’n parlà / bé dix: “barbuda”; / “lluny la saluda”, / diu la referta” (4407-11)
Fitxa Espill	
FE0427	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4237"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4409"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Dona barbuda (part del proverbi <i>A dona barbuda, de lluny la saluda</i>)
Mot clau 1	<input type="text" value="Dona"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Barbuda"/>
Tipus	Col·locació (pren el significat metafòric del mot “barbuda”, que ja el té)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [d] i [a].
Definició	Dona madura, experimentada i amb autoritat (Def. pròpia). Possiblement en el sentit figurat de “dona madura” (Carré 1994: 88).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa, amb informació sobre les característiques de la dona.
Documentació en català	“Tres maneres hi ha de fembres: fembra barbuda, mamelluda e collonuda” (<i>Llibre de tres</i> , no. 117) “Mes jo re nec de la barbuda” (<i>Col·loqui dames</i> , 490)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Yo os quiero dar / muger cunplida” (Or. 4236-39) “Bien la apodó / quando me habló / el capellán: / con el refrán / de la barbuda, / queda explicada, / mejor lo dize” (Or. 4407-11) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Quiero proporcionaros una esposa barbuda” (Or. 4236-39) “El cura, cuando de ella me habló, bien dijo: ‘Barbuda’; a lo que el refrán añade: ‘¡de lejos la saluda!’” (Or. 4407-11) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Hui és la cima / entre enviudades” (4240-41) “Del qui és cima / dels correctós” (16322-23)</p>
Fitxa Espill	
FE0428	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4240"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16322"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	(Ser) la cima
Mot clau 1	<input type="text" value="(Ser)"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Cima"/>
Tipus	Col·locació (el significat metafòric el pren del mot “cima”, que ja el té)
Recursos lingüístics i retòrics	(Verb atributiu) + sintagma nominal. Al·literació del so [a]. Hipèrbole.
Definició	(Ser) el primer, el millor (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada. Forma l'atribut del predicat nominal.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica l'apreciació valorativa que fa l'emissor (mossèn Company) de la condició de viuda de la dona recomanada.
Documentació en català	<p>“Y aquella fon la cima / que ·n grau tan alt de màrtir vos sublima” (<i>Cobles Sant Cristòfol</i>, “Obra de Loís Roís”) “Vostre ben dir ateny la çima / de poesia” (<i>Cobles Sant Cristòfol</i>, “Gràcies dels Jutges”, 18-19) “Entre els hòmens és la llesta / e la cima” (<i>Col·loqui dames</i>, 740-41) “Que sou entre dames la més alta cima” (<i>Refranys rimats</i>, 9)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Que oy es la prima / de las viudas” (Or. 4240-41) “De aquel que es cima / de correctores” (Or. 16322-23) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y es, hoy por hoy, la mujer cumbre entre las viudas” (Or. 4240-41) “Del que es cumbre de correctores” (Or. 16322-23) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"D'altre marit / és ja usada, / dona trencada" (4248-50)		
Fitxa Espill	FE0429		
Vers primera ocurrència	4250	Vers darrera ocurrència	4250
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Dona trencada		
	Mot clau 1	Dona	Mot clau 2
		Trencada	
Tipus	Col·locació (pren el significat metafòric del mot "trencada", que ja el té)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + participi		
Definició	Persona del sexe femení que ja no és verge (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	<p>"Amor és tal que, si us obre la porta, no es pot dir mai per un tot sol la obre. La part del mur que el fort enemic trenca dóna despuix als qui vénen entrada" (<i>Lletra consolatòria</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"De dos maridos / está ya usada; / muger barbada" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Del anterior marido es mujer ya probada y capaz" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“És cosa bona; / voleu-la veure? / No en podeu beure / en carabassa! / Aquesta abraça / hui los majós” (4274-79)
Fitxa Espill	
FE0430	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4276"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4276"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Beure en carabassa
Mot clau 1	<input type="text" value="Beure"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Carabassa"/>
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu. Al·literació dels sons [e] i [a].
Definició	Anar a cegues, no tenir un coneixement complet del que es fa (Def. pròpia). Farnés anota <i>No poder beure en carabassa</i> , ‘es diu d’una cosa excel·lent perquè en carabassa sols se beu el vi dolent’ (PCC, C 1080; s’hi cita l’ <i>Espill</i> ; interpr. errònia). Gonzàlvez anota <i>No poder beure en carabassa d’una cosa</i> , ‘no poder creure una cosa’; interpr. errònia. “No en podeu beure en carabassa, d’un vi tan bo!” (Carré; versió err.)
Inserció en el text	Automatitzada. Forma part d’un enunciat exclamatiu.
Funció discursiva	Modalitzadora. Emfasitza la bondat de la dona que l’emissor (mossèn Company) proposa com a esposa al protagonista. Intensifica l’argumentació.
Documentació en català	“No poder beure’n en carabassa” (PCC, C 1080; s’hi cita l’ <i>Espill</i> sense més informació que l’explicació adés reportada) “El que beu en carabassa, no veu si beu poc o massa” (E. Alberola, <i>Refr. valencià</i> , PCC, C 1078; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Casar-se en el carrer és beure en got, casar-se en el poble és beure en pitxer i casar-se fora és beure en botijó” (Recollit oralment de Pepe Canet, a Beneixama)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“¿Queréis la ver? / No hay que beber / en calabaza: / su sangre abraza / oy los mejores” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Es cosa buena: ¿queréisla conocer? ¡Ni conservada en calabaza podríais beberla así! Ésta abarca hoy a los principales” (MiPlanas, <i>Espejo</i>) <u>Observació:</u> És obvi que la versió prosificada d’en Miquel i Planas, en aquest cas, no s’ajusta al sentit original del text

Fragment amb UF o UE	"Per ella haureu / tots los oficis / e beneficis / molt prestament" (4284-87)		
Fitxa Espill			
FE0431			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4284"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4284"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Ofici i benefici (part de la locució verbal <i>No tenir ofici i benefici</i>)		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Ofici"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Benefici"/>	
Tipus	Locució nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + conjunció coordinant + substantiu. Al·literació dels sons [f], [i] i [c]. Rima. Associació temàtica.		
Definició	Fonts d'ingressos (dels estaments popular i eclesiàstic, originàriament i respectiva) (Def. pròpia). DCVB, <i>ofici</i> , recull la locució <i>No tenir ofici ni benefici</i> , 'no tenir una manera fixa de treballar, de guanyar-se la vida', però no cita el <i>Tirant</i> ni l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada, ben integrada al text.		
Funció discursiva	Argumentativa. L'emissor (mossèn Company) argumenta que el protagonista assolirà grans progressos si fa el casament que ell proposa.		
Documentació en català	"No deu ésser donat lloc que home estranger haja ofici ni benefici en l'Imperi" (<i>Tirant</i> , 123) "Qui té ofici, té benefici" (PCC, O 178; no s'hi cita l' <i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>) "No tenir ofici ni benefici" (PCC, O 173; no s'hi cita l' <i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>)		
Documentació altres llengües	"No tener oficio ni beneficio" ('no tener ninguna profesión', DUE, <i>oficio</i>) "To be a good-for-nothing" (D. Carbonell, DF, <i>oficio</i>)		
Traduccions del fragment	"Por ella habréis / un regimiento, / y, con contento, / muchos oficios / y beneficios" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Por ella obtendréis todos los empleos y beneficios muy prontamente" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Jur-vos per Déu, / qui vist haveu / hui en mes mans, / com bons germans / abdós viureu!” (4289-93)</p> <p>“Per Déu te prec / que renunciés / ses companyies” (6980-82)</p>
Fitxa Espill	
FE0432	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4289"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6980"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Jurar per Déu --- Pregar per Déu
Mot clau 1	<input type="text" value="Déu"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Fórmula comissiva
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [e].
Definició	<p>Fer emfàticament un vot o un prec (Def. pròpia).</p> <p>Fórmula usada en els juraments per a afirmar enèrgicament la certesa d'allò que es diu (Gonzàlvez, <i>jur-vos per Déu</i>).</p> <p>Espressió usada per a demanar les coses fervorosament (Gonzàlvez, <i>per Déu te prec</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, en una seqüència dialogal.
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor es compromet amb la veracitat del que afirma.
Documentació en català	<p>“Per Dieu, no · us cal reptar (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i>, 1946)</p> <p>“A, senyora! Per Déu, mercè! Digats-me qui és” (<i>Curial</i>, III.79)</p> <p>“Mon senyor, per Déu vos prec que cavalqueu ací” (<i>Tirant</i>, 157)</p> <p>"Nostre Capità, per Déu vos prec façau en totes maneres que sia presta la vostra partida ab tota la gent" (229)</p> <p>"Senyor, per Déu, aturem ací en aquesta delitosa vinya" (299)</p> <p>"Per Déu e per mercè vos prec, virtuosa donzella, a vós plàcia que ens ne tomem" (231)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Por Dios” (‘expresión con que se acompaña una súplica’, DUE, <i>Dios</i>)</p> <p>“Au nom de Dieu” (‘en invoquant le nom de Dieu’, DEL, <i>nom</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“¡Por aquel Dios / que vistéis vos / oi en mis manos, / que como hermanos / vos viviréis!”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“¡Os juro por Dios, al que habéis visto hoy en mis manos, que habréis de vivir como hermanos los dos!”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"De cert no us ment, / jur-vos per Déu, / que vist haveu / hui en mes mans, / com bons germans / abdós viureu" (4288-93)		
Fitxa Espill			
FE0433			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4292"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4292"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Viure com (bons) germans		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Viure"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Germà"/>	
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + clàusula comparativa d'igualtat ("com...")		
Definició	Mantenir una relació afectuosa i amb bon enteniment mutu (Def. pròpia). En bona harmonia (Gonzàlvez, <i>com bons germans</i>).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb canvi d'ordre, modificació del verb i introducció del terme "abdós".		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència dialogal modalitzada. La veritat de la seqüència és assumida per l'emissor, sota jurament.		
Documentació en català	<p>"Car jo us ame e us vull tenir en compte d'un germà o fill" (<i>Tirant</i>, 101)</p> <p>"Molta glòria seria per a mi que l'excel.lència vostra me volgués pendre per servidor, com de germà o de fill jo no en só mereixedor ne us ho he servit' (101)</p> <p>"Amics meus i en voluntat com a germans" (109)</p> <p>"Que us tenia en compte d'un germà e haveu-me posada en mans d'aquell qui no sé si serà amic o enemic" (111)</p> <p>"Car no som en nombre sinó cent quaranta cavallers e gentilshòmens, tots com a germans en voluntat" (<i>Tirant</i>, 117)...</p> <p>"Partir com a bons germans" (PCC, G 625; no s'hi cita l'<i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Que como hermanos / vos viviréis" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Que habréis de vivir como hermanos los dos" (<i>MiPlanas, Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Semblant valent / e fer per mi, / tantost fermí / lo maridatge" (4300-03)		
Fitxa Espill	FE0434		
Vers primera ocurrència	4301	Vers darrera ocurrència	4301
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Fer per algú		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2 Algú
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + pronom		
Definició	Escaure-li, ésser-li útil o agradable (DCVB, <i>fer</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Escaure-li, ésser-li útil o agradable (Gonzàlvez). Actuar en favor d'algú (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Precedida de la conjunció coordinant "e".		
Funció discursiva	Modalitzadora. El protagonista pensava que aquella dona li esqueia.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Y encontiente, / en cuanto a mi, / me resolví / al maridage" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Parecióme de valer y como hecha para mí; y, sin más tardar, asentí al maridaje" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Prest demanà / alguns els seus / e jo dels meus, / mas l'esposar / ab reposar / mai s'encontraren; / des que ens arraren / sens beneir, / lo maleir / qui ens acostà / e ens ajustà / molt s'hi usava” (4310-21)
Fitxa Espill	
FE0435	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4313"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4313"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Esposar i reposar mai no es troben
Mot clau 1	<input type="text" value="Esposar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Reposar"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa, amb subjecte coordinat. Modalitat asseverativa negativa. Calambur “Esposar/reposar”. Al·literació dels sons [o] i [a].
Definició	Indica que el matrimoni sempre comporta neguits (Def. pròpia). Indica que els treballs, les preocupacions i les desavinences que implica el matrimoni no permeten un estat de tranquil·litat o assossegament (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Introduïda mitjançant el connector adversatiu “mas”.
Funció discursiva	Argumentativa. Manifesta un cert contrast amb el que s'ha dit anteriorment i s'hi retreu com una veritat que justificarà un nou fracàs matrimonial.
Documentació en català	“Després de les esposalles, solen venir les ploralles” (PCC, E 593; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) “T'has casat, t'has cagat” (PCC, C 1779; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Qui uxorem non ducit, mala non sentit” (DEFL, 7184) “Semper habet lites alternaque iurgia lectus in quo nupta iacet” (DEFL, 7921)
Traduccions del fragment	“El desposar / y el descansar / no se encontraron” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Pero el casar y mi descansar jamás anduvieron ya juntos” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Des que ens arraren / sens beneir” (4316-17)</p> <p>“Car d’infantea, / des que fon nada, / fon doctrinada / dins lo convent” (6326-29)</p> <p>“Sens trenta-tres / anys, los primés / des que naxqué, / mentres vixqué, / lo pagador” (10517-21)</p> <p>“Des que so nat, / tanta bondat / no viu en fembra” (16089-91)</p>
Fitxa Espill	
FE0436	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4316"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16089"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="04"/>
Forma canònica	Des que
Mot clau 1	<input type="text" value="Des"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Que"/>
Tipus	Locució conjuntiva
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició (des de) + conjunció (que), amb el ·lisió de la partícula “de”. Monosil·labisme.
Definició	Indica el moment en què comença a contar-se un espai de temps (Gonzàlvez)
Inserció en el text	Automatitzada. Introdueix una clàusula subordinada. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva. Manifesta el moment just en què comença o s’origina un fet o una acció.
Documentació en català	<p>“E des que de mi es partí no sé què són bons dies ni menys bones nits” (<i>Tirant</i>, 19),</p> <p>“Des que jo só mestre no he vist ni sabut que negú sia a tal hora fora del castell” (98),</p> <p>“E des que lo meu fill és mort, no em resta més bé en aquest miserable de món sinó a vós” (121),</p> <p>“Car des que lo Gran Turc e lo Soldà eren entrats dins l’Imperi, no s’hi havia feta justícia neguna” (124)...</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Pues nos juntaron / sin bendezir” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Desde el día de las arras, sin bendición aún” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Deia, rallava: / “Paraís haja, / en bon pos vaja / mon mort marit!”” (4326-29) “Fon, en mal guany, / fora sagrat / tost soterrat / aquell son cos. / Haja-hi mal pos ” (4900-04)
Fitxa Espill	
FE0437	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4328"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4904"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Bon pos tinga
Mot clau 1	<input type="text" value="Repòs"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Fórmula de condol
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu + verb en subjuntiu. Reducció fonètica del verb.
Definició	És usat en referència a una persona difunta. <i>Bon pos tinga o haja = En pau descansi</i> (MiP). S'usa [el mot <i>pos</i>] quasi exclusivament en la locució <i>Bon pos tinga</i> , que es diu després d'anomenar una persona difunta (DCVB, <i>pos</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> , 4904). DeCat, <i>posar</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. En pau descanse (Gonzàlvez, <i>en bon pos vaja</i> ; diu que DCVB no l'enregistra).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb canvi de verb per necessitats de la rima. Introduïda mitjançant els verbs de dicció “deia, rallava”.
Funció discursiva	Modalitzadora. Manifesta els sentiments de bon record de la dona envers el marit.
Documentació en català	“Ni es puga fer algú gire la llengua / a dir bon pos a l'ànima maleita, / si Déu permet mos ulls vos puguen veure” (<i>Tragèdia de Caldesa</i>)
Documentació altres llengües	“Requiescat in pace” (PML, 715) “En paz descanse” (‘frase piadosa que se añade al nombrar a un difunto’, DUE, <i>paz</i>)
Traduccions del fragment	“¡Buen pozo haya! / ¡Al cielo vaya / tan buen marido!” (Or. 4327-29) “Con mayor daño / fue sepultado / (mas no en sagrado) / su cuerpo ayroso; / ¡que haya mal poso!” (Or. 4900-04) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¡Paraiso haya y goce de buen reposo mi difunto marido!” (Or. 4327-29) “Su cuerpo recibí, por mal logro, sepultura fuera de sagrado, el día de Año Nuevo. ¡Mal poso haya!” (Or. 4900-04) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Ab gran repaire / jo i ell vivíem; / tots nuus dormíem / ensemps les sestés” (4336-39)		
Fitxa Espill	FE0438		
Vers primera ocurrència	4335	Vers darrera ocurrència	4335
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Dormir la sesta		
	Mot clau 1	Dormir	Mot clau 2 Sesta
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Dormir la migdiada (DCVB, <i>sesta</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Fer la dormida típica de després de dinar (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Forma el predicat verbal, amb inserció de l'adverbi “ensemps”.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència modalitzada. La vídua, segona muller del protagonista, li conta com vivia amb el primer marit, en forma de retret.		
Documentació en català	“Quan venc que haguem dormit a la sesta, enviam pel Mestre del Espital” (<i>Llibre dels fets</i> , 196; DCVB, <i>sesta</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Los dos vivimos, / sienpre dormimos / los dos en cueros, / y placenteros / juntos las siestas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Yo y él vivíamos muy recreados: juntos dormíamos desnudos las siestas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Ja fos ell viu, / costàs-me el dit" (4354-55)		
Fitxa Espill	FE0439		
Vers primera ocurrència	4355	Vers darrera ocurrència	4355
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Costar un dit		
	Mot clau 1	Costar	Mot clau 2 Dit
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Tenir un preu molt alt (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, formant un enunciat exclamatiu.		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor --la viuda-- manifesta el seu desig que el marit mort fos viu.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	<p>"Costar (algo) un ojo de la cara" ('costar muy caro, en dinero o en otra cosa', DUE, <i>ojo</i>)</p> <p>"Costar (una cosa) un riñón" ('resultar muy cara en dinero o en cualquier otra cosa con que se paga', DUE, <i>riñón</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"¡Porque él viviera / un brazo diera!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"¡Ojalá viviese él, aunque eso me costase un dedo!" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Segons que veig, / cert, mal e lleig / vós me tractau" (4357-59)		
Fitxa Espill			
FE0440			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4357"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4357"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Segons que		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Segons"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Que"/>	
Tipus	Locució conjuntiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + conjunció		
Definició	En tota l'Edat Mitjana, la construcció conjuntiva <i>segons que</i> resta més aviat més freqüent que la simplificada <i>segons</i> , 'seguint <i>a</i> o <i>b</i> , d'acord amb <i>a</i> o <i>b</i> ' (DeCat, <i>seguir</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). D'acord amb un fet determinat (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Introdueix una clàusula subordinada. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva. Manifesta la relació semàntica concordant entre les dues parts que enllaça. En algun cas, també serveix per introduir la polifonia (vegeu la documentació).		
Documentació en català	"Segons que daval és contengut" (doc. 1270; DeCat, <i>seguir</i>) Som tenguts d'amar les creatures segons que valen" (Llull, <i>Llibre de contemplació</i> , 279, 4; DCVB, <i>segons</i>) "Segons que diu lo gloriós Sant Lluç en lo seu Evangeli" (<i>Tirant</i> , Pròleg), "Senyor, com Tirant fon bé guarit, tornà ajustar tot lo seu estat, segons que l'altra volta havia fet" (59), "E consellar-me bé e llealment segons que per estil e dret d'armes est obligat de fer" (63), "Lo rei de França era molt content que Felip son fill fes lo matrimoni ab la infanta Ricomana, filla sua, segons que per lo virtuós Tirant era estat concordat" (109), "En una manera als uns e en altra manera als altres, segons que li plau" (137)...		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"A lo que veo, / con modo feo / vos me tratais" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Según veo de toda evidencia, me estáis tratando mal y feamente" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“En tots sos fets / era malvada: / mula folgada, / moïna, parda, / treta d'albarda, / mula de moro” (4380-85)		
Fitxa Espill	FE0441		
Vers primera ocurrència	4382	Vers darrera ocurrència	4382
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Mula folgada		
	Mot clau 1 Mula	Mot clau 2	Folgada
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + participi		
Definició	Devia ser aquella que havia servit, si més no durant un temps, de bèstia de càrrega (Vila 1994: 37). Mula lliure, sense brida ni aparells de llaurada (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor manifesta la valoració negativa que fa de la viuda.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“En ambos drechos / era malvada; / la mula olgada, / mohina o parda, / no sufre albarda; / mula de moro / brava qual toro” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “En todos sus actos era malvada; mula esquivada, mohina, parda y desalbardada; mula de moro y como un viejo toro bravía” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"En tots sos fets / era malvada: / mula folgada, / moïna, parda, / treta d'albarda, / mula de moro" (4380-85)		
Fitxa Espill	FE0442		
Vers primera ocurrència	4383	Vers darrera ocurrència	4283
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mula moïna		
	Mot clau 1	Mula	Mot clau 2 Moïna
Tipus	Col·locació		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Filla de cavall i de somera (DCVB, <i>moï</i> , s'hi cita l' <i>Espill</i>). Denominació que rebien les mules que provenien de la unió d'un cavall amb una pollina (Vila 1994: 37).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor manifesta la valoració negativa que fa de la viuda.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"En ambos drechos / era malvada; / la mula olgada, / mohina o parda, / no sufre albarda; / mula de moro / brava qual toro" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"En todos sus actos era malvada; mula esquivada, mohina, parda y desalbardada; mula de moro y como un viejo toro bravía" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“En tots sos fets / era malvada: / mula folgada, / moïna, parda, / treta d'albarda, / mula de moro” (4380-85)
Fitxa Espill	
	FE0443
Vers primera ocurrència	4384
Vers darrera ocurrència	4384
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mula treta d'albarda
	Mot clau 1 Mula Mot clau 2 Albarda
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + participi + preposició “de” + substantiu. Al·literació dels sons [a] i [r].
Definició	Mula salvatge (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada, amb el primer mot elidit.
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor manifesta la valoració negativa que fa de la viuda.
Documentació en català	“Posar l'albarda” (DCVB, <i>albarda</i>) “Fer portar l'albarda (a qualcú)” (DCVB, <i>albarda</i> , ‘carregar-lo o abusar de la seva paciència’)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“En ambos drechos / era malvada; / la mula olgada, / mohina o parda, / no sufre albarda; / mula de moro / brava qual toro” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “En todos sus actos era malvada; mula esquivada, mohina, parda y desalbardada; mula de moro y como un viejo toro bravía” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"En tots sos fets / era malvada: / mula folgada, / moïna, parda, / treta d'albarda, / mula de moro" (4380-85)		
Fitxa Espill	FE0444		
Vers primera ocurrència	4385	Vers darrera ocurrència	4385
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mula de moro		
	Mot clau 1	Mula	Mot clau 2
		Moro	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació del so [m].		
Definició	Mula més difícil de governar (Vila 1994: 37)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor manifesta la valoració negativa que fa de la viuda.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"En ambos derechos / era malvada; / la mula olgada, / mohina o parda, / no sufre albarda; / mula de moro / brava qual toro" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"En todos sus actos era malvada; mula esquivada, mohina, parda y desalbardada; mula de moro y como un viejo toro bravía" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Brava com toro” (4386)</p> <p>“Lleó fort, brau / e vencedor” (13070-71)</p> <p>“Lleó bravea” (13475)</p> <p>“Car no és tan brau, / fer ni felló, / cert, lo lleó, / com pintat par” (16028-31)</p>
Fitxa Espill	
FE0445	
Vers primera ocurrència	4386
Vers darrera ocurrència	16028
Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	Brau com un toro --- Brau com un lleó
Mot clau 1	Brau
Mot clau 2	Toro
Tipus	Locució adjectival (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”)
Definició	<p>Dit d'algú que és fort i valent (Def. pròpia).</p> <p>DCVB, <i>toro</i>, cita l'<i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.</p> <p><i>Com un toro</i> ('es diu d'una persona molt robusta', DCVB, <i>toro</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p><i>Estar fet un toro</i> ('estar molt irritat', DCVB, <i>toro</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Molt brau (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Forma part d'una sèrie de desqualificacions contra la dona.
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor manifesta la valoració negativa que fa de la viuda.
Documentació en català	<p>“Venien dos lleons molt braus e forts” (<i>Curial</i>, l.30), “Brau e ardit més que un lleó” (l.31), “Sus, sus, anem, e veurets un lleó lo pus brau e lo pus bell que jamés sie estat vist” (ll.71)</p> <p>“Viu, per la freda llum de Diana, venir una lleona (...) E, per fugir a la ferea de tan brava bèstia...” (<i>Lam. Tisbe</i>)</p> <p>“Aquell vel, lo qual jo havia lleixat, fugint, a la lleona (...) tint de sang e tot esquinçat de les dents de la brava bèstia” (<i>Lam. Tisbe</i>)</p> <p>“Tramès a Tereu, la brava lleona, suplicar fos content...” (<i>Parl. B. Mercader</i>)</p> <p>“Cridant veus d'irada fúria, com a brava lleona, corregeren tots los qui la servien” (<i>Hist. Josef</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Brava qual toro” (Or. 4386)</p> <p>“León sagaz / y vencedor” (Or. 13070-71), “León braveza” (Or. 13475)</p> <p>“Que no es tamaño / bravo o rabión / este león, / como le pintan” (Or. 16028-31) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y como un toro bravía” (Or. 4386)</p> <p>“León bravo, esforzado y vencedor” (Or. 13070-71), “Del león la ferocidad” (Or. 13475), “Porque no es tan bravo, ni fiero, ni malvado el león como aparece pintado” (Or. 16028-31) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Desafrenada, / desaveada / de fre, cabestre, / molt fort en destre, / pijor en sella” (4389-93)</p> <p>“No gens domat / ni aveat / a dur cabestre, / anava en destre” (13117-20)</p>
Fitxa Espill	
FE0446	
Vers primera ocurrència	4392
Vers darrera ocurrència	13120
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	En destre
Mot clau 1	Destre
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Al·literació del so [e].
Definició	<p>(Cavall) menat per la brida o ronsal, agafant-lo amb la mà un home que li va al costat (DCVB, <i>destre</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Que està dirigit per la brida per una persona que l'agafa amb la mà i hi va al costat (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement circumstancial de la forma verbal el·lidida “dur-la”. Invariable.
Funció discursiva	Modal, en una seqüència descriptiva modalitzada. La locució, amb la resta d'elements cotextuals, configura una metàfora que fa veure la dona com un animal indomable.
Documentació en català	<p>“E tots los cavallers ab llurs armes e els cavalls en destra” (R. Muntaner, <i>Crònica</i>, 100; DCVB, <i>destre</i>)</p> <p>“Nós e lo dit rey de Mallorques en un equal, menants dos cavallers devant Nós en destre” (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i>, 105; DCVB, <i>destre</i>)</p> <p>“Perquè mon dir de tot no vaja en destre” (Bernat Despuig, <i>Obres o trobes</i>)</p> <p>“Mas, puix no resteu del tot vós en destre / (puix veig que voleu tirar i fugir), / preneu per resposta: «Qui mal vol oir», / i après donau volta si es vol al cabestre” (<i>Procés olives</i>, 801)</p> <p>“Puix ab tants mals no veníeu en destre” (<i>Vida S. Magdalena en cobles</i>, est. 28)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Desenfrenada, / mal enseñada / de sufrir freno; / es costal lleno / de falsedades; / toda maldades / pero sin velo; / arisca en pelo, / peor con silla” (Or. 4389-93)</p> <p>“Jamás domado, / nunca enseñado / al duro freno, / cabeçal bueno” (Or. 13117-20) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Desenfrenada, sin costumbre de ser mandada ni de cabestro; durísima para ser llevada en diestra y más aún para ensillada” (Or. 4389-93)</p> <p>“Nada adiestrado ni hecho al cabestro, pues andaba en diestra” (Or. 13117-20) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Desafrenada, / desaveada / de fre, cabestre, / molt fort en destre, / pijor en sella, / què us diré d'ella? / Quanta malea, / tota l'aspria / que al món se llig, / més n'hi afig!” (4389-98)
Fitxa Espill	
FE0447	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4394"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4394"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Què us (en) diré?
Mot clau 1	<input type="text" value="Que"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Dir"/>
Tipus	Fórmula expressiva
Recursos lingüístics i retòrics	Pronom relatiu + pronom personal + (pronom adverbial) + verb en futur. Al·literació del so [e]. Oració interrogativa retòrica.
Definició	Frase que s'empra en les narracions, per lligar emfàticament el que s'ha contat abans amb la part de contarella que segeuix (DCVB, <i>dir</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Marca de l'oralitat que havia de fer pensar al públic de l'obra en el cèlebre “¿què us diré?” de Ramon Muntaner (Carré 2006: 655).
Inserció en el text	Automatitzada. Tanca tot un seguit de greuges contra la dona i enllaça amb una conclusió del mateix tenor. Falca metalingüística sobreposada al discurs subjacent.
Funció discursiva	Modalitzadora, tot implicant l'interlocutor amb una interrogació retòrica que l'invita a pensar en allò que se li diu.
Documentació en català	“Què us diré més?”, “E què us diré més?”, “Què us diré yo?”, “Què us diré pus llargues noves?” (<i>Hist. Carles Maynes</i> , 7, 11, 16, 21) “Què us diré del prom, nomenat mossèn Auger Bellian?” (<i>Curial</i> , I.18), “Què us diré de sant Marc?” (I.30), “Què us diré de l'altre català, apellat Pons d'Orcau?” (I.44), “Què us diré de Curial?” (I.44), “Què us diré? Curial conegué que Boca de Far no podia pust” (I.45), “Què us diré? Los quatre cavallers abaté ab aquella llança” (II.10), “Mas, què us diré?” (III.95), “Què us diré? —dix lo duc—” (III.104) “Què diré a la senyoria vostra de Tirant?” (<i>Tirant</i> , 84), “Què us diré del bon rei Artús, de Lançalot, de Tristany...?” (182)... “Què et diré, si molt m'escoltes, / senyora mia?” (<i>Col·loqui dames</i> , 152-53)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Desenfrenada, / mal enseñada / de sufrir freno; / es costal lleno / de falsedades; / toda maldades / pero sin velo; / arisca en pelo, / peor con silla; / mala en la villa, / peor en casa; / loca sin tasa, / no hay conocella. / Qué diré della?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Desenfrenada, sin costumbre de ser mandada ni de cabestro; durísima para ser llevada en diestra y más aún para ensillada, ¿qué os diré de ella?” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Tota maldat, / poca bondat, / al mal promtea, / al bé perea, / de molt parlar / e poc obrar , / molt envejosa, / superbiosa” (4399-08)
Fitxa Espill	
FE0448	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4403"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4403"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Molt parlar i poc obrar
Mot clau 1	<input type="text" value="Parlar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Obrar"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta coordinada. Antonímia “molt/poc”.
Definició	S'aplica a les persones poc treballadores, que verbalitzen la feina i no la fan (Def. pròpia). Persona que es caracteritza per ser molt parladora i a qui li costa dur les coses a la pràctica (Gonzàlvez, <i>de molt parlar i poc obrar</i> , que tipifica com a locució).
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de la preposició “de”, que converteix les dues clàusules pràcticament en sengles epítets, dins de la sèrie dels versos precedents i posteriors. En aquest sentit, es pot considerar un cas de presència mutada.
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'una sèrie de defectes que el narrador-personatge atribueix a la dona, on s'augmenta el defecte en contraposició a la virtut.
Documentació en català	“Molt parlar i poc obrar” (PCC, P 922; s'hi cita l' <i>Espill</i>) “Poc parlar i molt obrar” (PCC, P 948; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) “Poc parlar i molt obrar” (DCVB, <i>obrar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Amis –fait-ele--, or aient honte / cil qui deffirent vostre conte! / Molt sevent dire et petit faire” (<i>Ille et Galeron</i> , vs. 2506-11)
Traduccions del fragment	“De mucho hablar, / de poco obrar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “De mucho hablar y de poco obrar” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Lo capellà / quan me’n parlà / bé dix: “barbuda”; / “lluny la saluda”, / diu la referta” (4407-11)		
Fitxa Espill	FE0449		
Vers primera ocurrència	4409	Vers darrera ocurrència	4409
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	A dona barbuda, de lluny la saluda		
	Mot clau 1	Barbuda	Mot clau 2 Saludar
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Alteració de l’ordre dels constituents oracionals per tematització. Rima en “-uda”. Esquema de correspondència: “A (tal cosa), (tal altra)”.		
Definició	Aconsella fugir de dona madura, experimentada i amb autoritat (Def. pròpia). La <i>referta</i> o adagi: <i>Mujer barbuda, de lejos la saluda</i> , indica que cal allunyar-se’n per raó del seu mal geni (MiP). Refrany que expressa la idea popular que la dona barbuda no és de fiar i que, per tant, més val no tenir-hi tractes (Gonzàlvez, <i>barbuda, lluny la saluda</i>).		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Partida en dues intervencions, entre el “bé dix” del capellà i el “diu la referta” del narrador, que és una fórmula d’inserció proverbial explícita.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència narrativa, on el narrador-personatge, en recordar la paraula del capellà, completa el proverbi, emfasitzant l’error que havia comés en casar-s’hi.		
Documentació en català	“Per tal diu lo proverbi que a fembra barbuda, de lunny la saluda; de lunny o de prop, lo bastó té a prop” (<i>Dotzè</i> , 815; PCC, F 469; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Tres maneres hi ha de fembres: fembra barbuda, mamelluda e collonuda” (<i>Llibre de tres</i> , no. 117) “Mes jo renec de la barbuda” (<i>Col·loqui dames</i> , 490) “A dona barbuda, de lluny la saluda” (PCC, D 1547; s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “A dona barbuda, de lluny la saluda” (DCVB, <i>dona</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	“Mulier barbata, longe salutetur” (Hans Walther ed., <i>Proverbia sententiaeque latinitatis Medii Aevi</i> ; Cantavella 1992, 82) “A muger barbuda, de luenne me la saluda” (<i>Glosario latino-español</i> ; RFPE, <i>barbuda</i>) “De femme à barbe, il suffit d’une tous les cent ans” (http://www.orgevalscope.com/potins/manager.htm)		
Traduccions del fragment	“Bien la apodó / quando me habló / el capellán: / con el refrán / de la barbada, / queda explicada, / mejor lo dize” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “El cura, cuando de ella me habló, bien dijo: ‘Barbuda’; a lo que el refrán añade: ‘¡de lejos la saluda!’” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Lo capellà / quan me'n parlà / bé dix "barbuda"" (4407-09)		
Fitxa Espill	FE0450		
Vers primera ocurrència	4409	Vers darrera ocurrència	4409
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Dir bé		
	Mot clau 1	Dir	Mot clau 2
		Bé	
Tipus	Col·locació		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + adverb. Monosil·labisme.		
Definició	Parlar bé (correctament o amb veritat) (DCVB, <i>dir</i> , no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Forma el predicat verbal de la clàusula principal.		
Funció discursiva	Modalitzadora, emfasitzant la veritat del que deia el capellà.		
Documentació en català	<p>"E dich bé de la qual ací parlam car pestilència quant a peixs..." (J. d'Agramont, <i>Regiment de pres. pestilència</i>, 1)</p> <p>"Ai Tirant! -dix la Infanta-, vós bé dieu" (<i>Tirant</i>, 100)</p> <p>"Molt bé dieu, ma filla -dix lo Rei-, e raó és que hi sia demanat" (101)</p> <p>"E per co dix bé Aristótil que així ve gran dan a les donzelles per molta amor com per molta dolor" (189)</p> <p>"Bé diu la Viuda; vine, ma filla, que millor dormirás prop de mi que a soles" (234)</p> <p>"E bé dix veritat l'Emperadriu als metges, que poc seria aquella nit lo seu dormir" (<i>Tirant</i>, 262)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Bien la apodó / quando me habló / el capellán: / con el refrán / de la barbuda, / queda explicada, / mejor lo dize" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"El cura, cuando de ella me habló, bien dijo: 'Barbuda'; a lo que el refrán añade: '¡de lejos la saluda!'" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Lo capellà / quan me’n parlà / bé dix: “barbuda”; / “lluny la saluda”, / diu la referta ” (4407-11)		
Fitxa Espill	FE0451		
Vers primera ocurrència	4411	Vers darrera ocurrència	4411
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Diu la referta		
	Mot clau 1	Referta	Mot clau 2 Dir
Tipus	Fórmula d’inserció		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb de dicció + article + terme parèmic		
Definició	¿Qué es la referta? (Chabàs). Referta o adagi (MiP). DeCat, <i>preferir, referta</i> , ‘dita popular’, cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Expressió metalingüística que introdueix una parèmia (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada. Falca que implica i forma part d’una enunciació proverbial sobreposada.		
Funció discursiva	Connectiva, asseverativa. La fórmula manifesta que el proverbi <i>Dona barbuda, de lluny la saluda</i> és conegut.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Bien la apodó / quando me habló / el capellán: / con el refrán / de la barbuda, / queda explicada, / mejor lo dize” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “El cura, cuando de ella me habló, bien dijo: ‘Barbuda’; a lo que el refrán añade: ‘¡de lejos la saluda!’” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Axí em menava / com si fos gos / e portàs boç" (4420-22)		
Fitxa Espill	FE0452		
Vers primera ocurrència	4420	Vers darrera ocurrència	4420
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Tractar (algú) com si fos un gos		
	Mot clau 1	Tractar	Mot clau 2 Gos
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). Al·literació dels sons [s] i [o].		
Definició	Tractar malament, amb grosseria o sense consideració (DCVB, <i>gos</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada, amb canvi de verb i amb un sintagma coordinat, complementari ("e portàs boç").		
Funció discursiva	Modalitzadora. De manera sincrètica, dóna a entendre el tracte groller i injust que rep el narrador per part de la seva muller, el qual significat s'intensifica encara més pel sintagma afegit.		
Documentació en català	"Tractar a u com a un gos" (PCC, G 800; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	"Trattare qc. come un cane" ('in modo brutale', N. Zingarelli, VLI, <i>cane</i>) "To treat someone like a dog" (D. Carbonell, DF, <i>perro</i>)		
Traduccions del fragment	"Que me mandava / como si perro / fuese, o cencerro / puesto trugesse" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y me mandaba igual que si fuese un perro o llevase bozal" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Ella anys tenia, / quant m’enganí / e la prenguí, / quaranta i més. / La que tal és / ja poc concep: / com qui vell cep / empeltar vol, / tard n’ha mallol” (4476-84)</p> <p>“Planta trià / (...) / mallol novell / (...) / De cep corcat / sarment plantada, / ni de brocada, / ni d’esporguim / tard fa raïm / ni cabrerots” (13430-13453)</p>
Fitxa Espill	
FE0453	
Vers primera ocurrència	4482
Vers darrera ocurrència	13430
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	La vinya vella no pot tornar-se mallol
Mot clau 1	Vinya
Mot clau 2	Mallol
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa. Al·literació dels sons [v] i [l].
Definició	Afirma que els vells no poden tornar a ser joves ni actuar com a tals (Def. pròpia). Indica que no es pot obtenir un bon resultat d’una acció quan ha passat el moment adequat de fer-la (Gonzàlvez, <i>qui vell cep empeltar vol, tard n’ha mallol</i>).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb estructura comparativa i de relatiu. Resum i conclusió dels versos precedents.
Funció discursiva	Argumentativa. Reforça l’apreciació que fa el narrador sobre la improbabilitat que la dona engendri passats els quaranta.
Documentació en català	<p>“Perquè quan la vinya se torna mallol / lo molt procurar-la molt poc aprofita” (<i>Procés olives</i>, 623-24)</p> <p>“De ma vinya vella volent fer mallol” (<i>Procés olives</i>, 1341)</p> <p>“Qui vell cep empeltar vol, tard n’ha mallol” (PCC, C 2187; s’hi cita l’<i>Espill</i>, 4482-84)</p> <p>“Empelt a arbre vell no aferra” (PCC, E 63; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“Als trenta vinya i als coranta mallol” (DGVC, <i>vinya</i>)</p> <p>“Vinya als trenta i als quaranta mallol” (‘es diu d’algú que, quan més vell torna, més poc seny demostra tenir’, DCVB, <i>vinya</i>; Val.; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“Gran mal és de la vinya com torna a ser mallol” (M. Conca, <i>Tesi doctoral</i>, 629-31)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Gran mal es de la viña como torna a ser majuelo” (<i>Refr. fam. prov. glos.</i>, IX.28)</p> <p>“De ruín cepa, nunca buen sarmiento” (H. Núñez, RPR, 1861)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Quien se apercibe, / quando más trepa, / en vieja cepa, / quiere engerir, / con que adquirir / tarde recelo / puede majuelo” (Or. 4482-84)</p> <p>“Huba escogió / (...) / nuevo majuelo / (...) / Del carcomido / viña plantada, / desmamonada, / no da razimo / ni fruto opimo, / ni aun carperotes” (Or. 13430 ...13453) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Del mismo modo que el que pretende injertar en cepa vieja, con dificultad logra majuelo” (Or. 4482-84) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Per lo pesebre / temptant entrar, / mai impetrar / poguí son grat / e sens desgrat / fos l’acostar. / E l’empeltar / no ha ops força: / l’escut de scorça, / exerç agulla, / cové se culla /quan és de tempre, / ab delit sempre, / obrant sens cuita: / lo que es fa ab lluita / mai ha saó” (4500-15)
Fitxa Espill	
FE0454	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4500"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4500"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Entrar pel pesebre
Mot clau 1	<input type="text" value="Entrar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Pesebre"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal
Definició	Realitzar l’acte sexual (Def. pròpia). DeCat, <i>pesebre</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic (“el context indica un eufemisme per l’òrgan femení”), no fràsic.
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb canvi d’ordre i elements afegits per causa de la mètrica i la rima.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa modalitzada: amb la resta d’elements configura la valoració negativa que fa l’emissor de les seues relacions amb la viuda.
Documentació en català	“Mostren tenir molt reprovada / entenció, / pensant matar ab mort furó / la tendra llebre, / volent tenir daurat pesebre / per al rossi” (<i>Somni JJ</i> , 1016-21) “No hi cal posar en lo pesebre / del vell civada, / puix la desdiu cada vegada / i hi diu de no” (<i>Somni JJ</i> , 2083-86)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Para dormir / quise alagar: / nunca alcanzar / pude su agrado, / si, el desagrado / con que vivir” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Cuando yo intentaba entrar en el pesebre, no podía nunca recabar su complacencia, ni que el aproximarnos fuese sin desagrado” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Per lo pesebre / temptant entrar, / mai impetrar / poguí son grat / e sens desgrat / fos l’acostar. / E l’empeltar / no ha ops força: / l’escut de scorça, / exerç agulla, / cové se culla /quan és de tempre, / ab delit sempre, / obrant sens cuita: / lo que es fa ab lluita / mai ha saó” (4500-15)		
Fitxa Espill			
FE0455			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4506"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4506"/>
			Nombre d’ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	L’empeltar no necessita força		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Empeltar"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Força"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa.		
Definició	Indica que l’acte sexual per concebre s’ha de fer amb suavitat (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada. Presència directa, inicia una sèrie d’expressions metafòriques sinònimes.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa modalitzada. L’acte sexual, com l’empeltar, s’ha de fer sense força, amb delit i sense pressa, tal com s’explica, continuant la mateixa metàfora, als versos següents.		
Documentació en català	<p>“L’empeltar no ha ops força” (PCC, E 64; és la citació de l’<i>Espill</i>, sense més informació)</p> <p><u>Observació:</u> L’anotació que en fa S. Farnés pot ser un exemple de <i>fals amic</i>, és a dir, un cas de <i>miratge parèmic</i>.</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“El ingerir / fuerça no quiere” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y eso de injertar no es cuestión de fuerza” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“E l’empeltar / no ha ops força” (4506-07) “Qui gens l’escolta / ajuda molta, / obs ha de Déu, / perquè llur veu / prest la rebug” (5903-07)
Fitxa Espill	
	FE0456
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4507"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5905"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Haver ops
	Mot clau 1 <input type="text" value="Haver"/> Mot clau 2 <input type="text" value="Ops"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional, transparent a l’època)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Tenir per necessari, tenir necessitat (DCVB, <i>ops</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Tenir per necessari (DeCat, <i>obrar</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Tenir per necessari, tenir necessitat (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Asseverativa negativa, modalitzadora, indicant metafòricament que l’acoblament sexual ha de fer-se sense força.
Documentació en català	“Sényer, auria ops que vós aleujàssets mos peccats” (R. Llull, <i>Llibre de contemplació</i> ; DCVB, <i>ops</i>) “Que havets ops conseyl gran a tan grans paraules” (Jaume I, <i>Crònica</i> ; DCVB, <i>ops</i>) “Honra a ton pare tan com pots / da-li del teu si n’ haurà ops ” (Turmeda, <i>Franselm</i> ; DCVB, <i>ops</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“El ingerir / fuerça no quiere” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y eso de injertar no es cuestión de fuerza” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Per lo pesebre / temptant entrar, / mai impetrar / poguí son grat / e sens desgrat / fos l’acostar. / E l’empeltar / no ha ops força: / l’escut de scorça, / exerç agulla, / cové se culla /quan és de tempre, / ab delit sempre, / obrant sens cuita: / lo que es fa ab lluita / mai ha saó” (4500-15)		
Fitxa Espill			
FE0457			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4508"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4508"/>
			Nombre d’ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Escut d’escorça		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Escut"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Escorça"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. Al·literació dels sons [e], [s] i [k].		
Definició	Una manera o forma d’empelt (MiP). DCVB, <i>empeltar</i> , recull <i>Empelt d’escorça</i> , ‘el que es fa coronant el peu i posant les agulles sota l’escorça’; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma un dels dos sintagmes del subjecte de la clàusula comparativa.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa modalitzada. El protagonista conta, en forma metafòrica, que la dona no podia engendrar perquè era massa aspra.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“El ingerir / fuerça no quiere: / antes requiere / la maña y arte; / escudos parte, / aguja coge / y estas escoge / en su saçón, / gusto, afición / y gracia mucha” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y eso de injertar no es cuestión de fuerza: el escudo de corteza y el injerto de aguja deben ser hechos cuando es de razón; siempre con agrado y procediendo sin prisa” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Per lo pesebre / temptant entrar, / mai impetrar / poguí son grat / e sens desgrat / fos l’acostar. / E l’empeltar / no ha ops força: / l’escut de scorça, / **exerç agulla**, / cové se culla /quan és de tempre, / ab delit sempre, / obrant sens cuita: / lo que es fa ab lluita / mai ha saó” (4500-15)

Fitxa Espill

FE0458

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d’ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	“Per lo pesebre / temptant entrar, / mai impetrar / poguí son grat / e sens desgrat / fos l’acostar. / E l’empeltar / no ha ops força: / l’escut de scorça, / exerç agulla, / cové se culla /quan és de tempre, / ab delit sempre, / obrant sens cuita: / lo que es fa ab lluita / mai ha saó” (4500-15)
Fitxa Espill	
FE0459	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4514"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4514"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	El que es fa amb lluita, mai ha saó
Mot clau 1	<input type="text" value="Lluita"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Saó"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Oració de relatiu. Al·literació dels so [a].
Definició	Indica que les coses surten bé quan es fan sense violència (Def. pròpia). DCVB, <i>saó</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Refrany que expressa que les coses que es fan per la força no donen bon resultat (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Conclusió de la sèrie d’expressions metafòriques sinònimes. Conserva la forma de relatiu.
Funció discursiva	Modalitzadora. El protagonista conta, en forma metafòrica, que la dona no podia engendrar perquè era massa aspra.
Documentació en català	“El que es fa amb lluita, mai ha saó” (PCC, L 778; és la citació de l’ <i>Espill</i> , sense més informació) <u>Observació:</u> L’anotació que en fa S. Farnés pot ser un exemple de <i>fals amic</i> , és a dir, un cas de <i>miratge parèmic</i> .
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Quien riñe o lucha / en nada acierta, / nada concierto / la sinrazón” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Lo que se obtiene por violencia nunca está en su punto de madurez” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Los herbolaris / e triagués, / on que pogués / remei trobar" (4534-37)		
Fitxa Espill			
FE0460			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4536"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4536"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	On que		
	Mot clau 1 <input type="text" value="On"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Que"/>	
Tipus	Locució conjuntiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Pronom relatiu adverbial + conjunció. Monosil·labisme.		
Definició	Onsevulla que, en qualsevol banda que (DCVB, <i>on</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). En qualsevol lloc que (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva, introduint la clàusula subordinada, i anafòrica, remetent a un lloc indeterminat.		
Documentació en català	"Vós m'havets dada tanta de gràcia que, on que vaja, vaig alegre" (Lull, <i>Llibre de contemplació</i> , 1, 26; DCVB, <i>on</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Los herbolaris, / qualquier que fuese / en quien pudiese / remedio hallar" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Boticarios, especieros y preparadores de triacas y adondequiera que pudiese encontrar remedio" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Ella tenia, / en sos retrets, / jóvens ben trets, / bons companyons / qui los renyons / tenien calts” (4560-65)</p> <p>“Porta en lo llom / plantxa de plom, / cèrcol bé stret / de ferro fred / en los ronyons” (10145-49)</p>
Fitxa Espill	
FE0461	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4564"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="10149"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Tenir els ronyons calents
Mot clau 1	<input type="text" value="Tenir"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Ronyó"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal
Definició	Ser un bon semental, estar ben dotat per a la funció procreadora (Def. pròpia). DCVB, <i>ronyó</i> , recull la locució <i>Tenir ronyons</i> , ‘tenir coratge’; no s’hi relaciona l’ <i>Espill</i> , que és citat com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb canvi d’ordre dels constituents, per mor de la mètrica i la rima.
Funció discursiva	Asseverativa, modalitzadora. Emfasitza l’apreciació que l’emissor fa de la potència sexual dels joves.
Documentació en català	∅
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Ella ocultaba / en sus retretes / los moçalbetes / de municiones, / que los talones / tenían altos” (Or. 4560-65)</p> <p>“Ponte en el lomo / cinto de plomo, / o unos cerquillos / de yerrecillos / en los riñones” (Or. 10145-49) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Tenía en sus aposentos a ciertos mancebos bien constituidos, excelentes camaradas de cálidos riñones” (Or. 4560-65)</p> <p>“llevarás en los costados planchas de plomo, y en los riñones aro de hierro, frío y bien ceñido” (Or. 10145-49) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“A mija nit / dins sa posada / ser ofegada / secretament” (4598-601)</p> <p>“A mija nit, / prop lo seu llit / entrant tot gint, / vetlant, llegint, / la trobà seita” (11342-46)</p> <p>“Certerament / lo poliol / secat al sol / veuràs florit / a mija nit” (11556-60)</p>		
Fitxa Espill			
FE0462			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4598"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="11560"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="03"/>
Forma canònica	<input type="text" value="A mitja nit"/>		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Nit"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Mitja"/>
Tipus	<input type="text" value="Locució adverbial"/>		
Recursos lingüístics i retòrics	<input type="text" value="Preposició + sintagma nominal. Al·literació dels sons [a], [i] i [t]."/>		
Definició	<p>Al mig de la nit, a les dotze de la nit (DCVB, <i>mitjanit</i>; no es recull la locució ni s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>A les dotze de la nit (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	<input type="text" value="Automatitzada. Invariable."/>		
Funció discursiva	<input type="text" value="Locativa. Manifestació de la temporalitat."/>		
Documentació en català	<p>“Mès-se en un pas a l'hora de la mija nit” (<i>Tirant</i>, 5)</p> <p>“Si no haguessen oberta la porta del castell a l'hora de la mija nit...” (98)</p> <p>“Traguessen llums a les finestres fins a la mija nit” (124)</p> <p>“Fins a mija nit ell anava per la ciutat” (124)</p> <p>“E estigueren parlant, fins a la mija nit, de la guerra” (138)</p> <p>“Com ve a l'hora de mitja nit van-se'n a llur instància” (145)</p> <p>“Com fom hora de mitja nit...” (292)</p> <p>“A mija nit la gran veu e clamor sentien” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.46)</p> <p>“Car ella se levava a mija nit” (<i>Vita Chr.</i>, 9)</p>		RT
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“A media noche, / en su posada / fue ahogada / secretamente” (Or. 4598-601)</p> <p>“Llegó derecho / junto a su lecho; / y entrava, quando / la vió velando, / en oración, / contemplación / alta, exquisita” (Or. 11342-46)</p> <p>“Tanbién florece, / con modo estraño / (aún oy) cada año, / según yo creo, / aquel poleo / que, al sol secado, / queda guardado / a media noche” (Or. 11556-60) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“A medianoche la tal barragana sea ahogada sigilosamente en su propia casa” (Or. 4598-601) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"A mon bon esme, / cert dos millés / de sous despés, / metges pagant, / cercant, mudant, / fins als astròlegs" (4606-11)		
Fitxa Espill	FE0463		
Vers primera ocurrència	4606	Vers darrera ocurrència	4606
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A bon esme (de qualcú)		
	Mot clau 1	Esme	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal		
Definició	Segons judici o estim de qualcú (DCVB, <i>esme</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Connectiva. És un matisador o marcador discursiu mitjançant el qual l'emissor es responsabilitza d'una afirmació, alhora que reforça la veritat de l'asseveració.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Ella gastó / en estos dares / muchos millares: / médicos paga / sin curar llaga, / otros buscando / y remudando" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Según mis cuentas, había venido a gastar sobre dos mil sueldos en pagar a médicos, consultándoles y cambiándolos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“D’ells ser lligada, / enftillada, / li feien creure” (4627-29)</p> <p>“No ser peccats / me feia creure” (6126-27)</p> <p>“Jo et vull fer creure / quant l’han horrible, / fort avorrible, / extremament” (8578-81)</p>
Fitxa Espill	
FE0464	
Vers primera ocurrència	4629
Vers darrera ocurrència	8578
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Fer creure (una cosa)
Mot clau 1	Fer
Mot clau 2	Creure
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + infinitiu
Definició	Induir a creure-la, afirmar-la com a vera sense ser-ho (DCVB, <i>creure</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Inserció en el text	Automatitzada, formant el sintagma verbal.
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant l’engany.
Documentació en català	<p>“Laquesis, la vostra roba me fa creure que vós devets conèixer lo cavaller de qui aquesta tenda és” (<i>Curial</i>, ll.62), “En tant que els fa creure moltes coses que no les hac Aquilles” (ll.31)</p> <p>“E l’esperança de bé e temor de mal me fa creure adés una cosa, adés altra” (<i>Tirant</i>, 187), “La tua real elegant senyoria, afabilíssima Reina, me fa creure que est dotada de totes les virtuts” (202), “Alguna desaventurada persona vos haurà fet creure alguna faula oripellada” (226)...</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Qual, que ligada / o hechizada / la hizo creer” (Or. 4627-29)</p> <p>“Curiosidades / no son pecado / ni hecho malvado, / me hizo creer” (Or. 6126-27)</p> <p>“Viene a saber / quanto es horrible / y aborrecible / extremamente” (Or. 8578-81) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Algunos le hicieron creer que estaba coartada o hechizada” (Or. 4627-29)</p> <p>“Me daba a creer que (...) no eran pecados” (Or. 6126-27)</p> <p>“Quiero yo hacer que creas cuán horrible tienen éste y extremadamente aborrecible” (Or. 8578-81) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"E li causaren / salt de ventrell" (4638-39)		
Fitxa Espill	FE0465		
Vers primera ocurrència	4639	Vers darrera ocurrència	4639
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Salt de ventrell		
	Mot clau 1	Salt	Mot clau 2
			Ventrell
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Segons el Dr. Chabret (ed. Chabàs, p. 396) equival al llatí <i>spasmus ventriculi</i> , contraccions doloroses de l'estòmac causades per una malaltia d'aquesta víscera (MiP). Al <i>Repertori</i> , MiP anota l'entrada: "Salt de ventrell (malaltia)". Contraccions doloroses de l'estòmac causades per una malaltia (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement directe.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa.		
Documentació en català	"Diu sant Gregori: axí com de la vida de aquell se desespera qui per lo mal del ventrell no reté la vianda, axí de la eterna vida..." (<i>Lo Cartoixà</i> , ll.23)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Y ocasionaron / enfermedades" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y le causaron espasmos de vientre" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Que fóra morta, / sinó que en l’horta, / a l’alqueria / que jo hi tenia, / la fiu portar” (4653-57)
Fitxa Espill	
FE0466	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4654"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4654"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Sinó que
Mot clau 1	<input type="text" value="Sinó"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Que"/>
Tipus	Locució conjuntiva
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + conjunció
Definició	Pot usar-se com a contracci’o de “si no fos que”, introduint una proposició que indica impediment de l’acció expressada per la proposició anterior (DCVB, <i>sinó</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>). Si no fóra que, en cas que no haguera... (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva
Documentació en català	“E per bon espai estigué que no pogué parlar, sinó que tots tres ploraven” (<i>Tirant</i> , 3) “Lo Rei no comportà que més parlassen, sinó que ab forçada veu féu principi a semblants paraules” (15) “No resta sinó que tu alçes la tua poderosa mà ab tallant espasa” (23) “E no és lícit ja a nosaltres tenir pus consell, sinó que, ab armes cruels e venjadores de tanta inhumanitat, ab gran alegria firam contra nostres enemics” (23) “E per ço no vull fer més raons, sinó que puix lo poder de Nostre Senyor Déu és a mi dat, e après per l’exel.lència vostra, faça cascú així com jo faré” (<i>Tirant</i> , 24)...
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Ya casi muerta, / luego a la guerta / de la alquería / que yo tenía / la hize llevar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Estuvo a punto de perecer; su alma (...) hubiera acabado abjurada o acaso condenada, si yo no me hubiese decidido a llevarla a la alquería que poseía en la huerta” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Ab bons confort / e valent metge, / son mal de fetge / e batiments, / esmortiments / e la flaquea, / sinó bravea, / tot l'als curà" (4661-68)		
Fitxa Espill	FE0467		
Vers primera ocurrència	4663	Vers darrera ocurrència	4663
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mal de fetge		
	Mot clau 1	Mal	Mot clau 2
		Fetge	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Hepatitis (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Con otros vinos / confortatinos, / médico bueno, / su hígado lleno / de tanto ardor, / todo dolor, / toda flaqueza / (si no es fiereza) / quedó curada" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Merced a buenos reconstituyentes y a médico entendido, llegó a sanar de su afección hepática y de sus palpitations; se curó de desvanecimientos, debilidad y todo lo demás, menos de su braveza" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Poc apurà / sa consciència: / per aparència / se confessava, / e no cessava / que no bornàs / e prest tornàs / al natural, / que és immortal, / car la esperança / d’haver criança / una hora al dia / li recudia” (4670-82)</p> <p>“Car tots sos mals / són per natura, / de rara cura / o incurables” (6985-95)</p>
Fitxa Espill	
FE0468	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4677"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4677"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	El natural és immortal --- El que és de natura, sempre dura --- El (mal) que és de natura, mai se cura
Mot clau 1	<input type="text" value="Natural"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Immortal"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple atributiva. Rima interna.
Definició	Indica que allò que s’adquireix per herència de sang o que és connatural a la persona no pot modificar-se (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, per raons de cohesió textual, amb conversió de la segona clàusula en una clàusula de relatiu, afegida al text subjacent com una falca sobreposada que indica la presència del proverbi.
Funció discursiva	Argumentativa
Documentació en català	<p>“El natural és immortal” (<i>Dicc. Torra</i>; PCC, N 121; s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“El que ve de natura, mai se cura” (PCC, N 116; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“Qui és boig de natura, mai se’n cura” (DCVB, <i>natura</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Lupus pilum mutat, non mores” (Suetoni, <i>De vita Caesarum, Vespasianus</i> 16; EP, 32)</p> <p>EP el documenta en 45 llengües vives europees.</p> <p>“El lupo muta il pelo, ma no il vezzo” (H. Núñez, 2833; nota 101)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Sino bolviesse / al natural, / que es immortal” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Para volver pronto a lo natural, que es immortal” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Nòmines, breus, / tot ho cremà; / en l'endemà / tallà's la coa. / Volta la proa / als santuaris...” (4686-91)
Fitxa Espill	“ En l'endemà , / Vicent Ferrer, / lo sant darrer / canonizat, / fon lo temptat” (5796-800)
	“Les dos moriren / en l'endemà ; / ella restà / set anys lligada, / morint orada / sense testar” (8836-41)
FE0469	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"Nòmines, breus, / tot ho cremà; / en l'endemà / tallà's la coa. / Volta la proa / als santuaris..." (4686-91)		
Fitxa Espill	FE0470		
Vers primera ocurrència	4689	Vers darrera ocurrència	4689
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tallar-se la cua		
	Mot clau 1	Tallar	Mot clau 2
		Cua	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic; passa d'un àmbit concret a un de general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + sintagma nominal		
Definició	El fet que la dona decidís tallar-se la trena en optar per la vida religiosa, s'ha d'entendre en el sentit que renuncia a la sexualitat, ja que pentinar-se els cabells s'associa amb la deessa Venus durant tota l'edat mitjana (Carré 2006: 658). Renunciar una dona a la vida mundana (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva. El narrador-personatge descriu les accions de beateria que fa la dona per tal de quedar-se prenyada.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Dexó las galas; / nóminas malas / también quemó, / y se cortó / todo el cabello. / Por merecello / con maior loa, / buelve la proa / a santuarios" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Nóminas y breves, todo lo quemó; y al día siguiente cortóse las trenzas. Dirigió entonces la proa a los santuarios" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Nòmines, breus, / tot ho cremà; / en l'endemà / tallà's la coa. / Voltà la proa / als santuaris" (4686-91)		
Fitxa Espill	FE0471		
Vers primera ocurrència	4690	Vers darrera ocurrència	4690
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Voltar la proa		
	Mot clau 1	Voltar	Mot clau 2
		Proa	
Tipus	Locució verbal (significat metafòric; passa d'un àmbit concret a un de general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Canviar de direcció, real o figurada (Def. pròpia). Girar direcció cap a un lloc, anar cap a un lloc que no era el lloc cap on s'anava prèviament (Gonzàlvez). DCVB, <i>proa</i> , recull <i>Fer proa</i> o <i>Posar proa</i> (en tal o tal direcció), 'dirigir-se el vaixell en tal o tal direcció'.		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva, amb indicació dels canvi de direcció (cap als santuaris) que pren la dona del personatge narrador.		
Documentació en català	<p>"Mas com a indiscret mariner he dreçat la proa de mos desigs a les roques" (<i>Lam. Biblis</i>)</p> <p>"A la tempestuosa mar de Venus la proa de ma escriptura endreçant" (<i>Parl. B. Mercader</i>)</p> <p>"Dreçaré la proa de ma sentència" (<i>Juí Paris</i>)</p> <p>"Està de continu dreçada la proa del meu desig al perillós port d'honor" (<i>Tirant</i>, 402)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"Poner (la) proa (a cierto sitio o a cierta parte del horizonte)" ('dirigirse a ellos', DUE, <i>proa</i>)</p> <p>"Poner la proa (a algo)" ('proponérselo como objetivo', DUE, <i>proa</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Buelve la proa / a santuarios" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Dirigió entonces la proa a los santuarios" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Totstemps entesa / en tal empresa, / gira'l penell / a mal novell, / fent malifici / e lladronici, / e de fals crim / maquinat prim, / malvat, diforme, / molt lleig, enorme: / fingí's prenyada” (4722-32)</p> <p>“Neguen si deven, / crim fals alleven, / secrets descobren” (9821-23)</p>
Fitxa Espill	
FE0472	
Vers primera ocurrència	4728
Vers darrera ocurrència	9822
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Fals crim
Mot clau 1	Crim
Mot clau 2	Fals
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu
Definició	Acció dolenta fingida (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora, en una successió d'imprecacions contra el fet del fingir-se prenyada per part de la dona del narrador-protagonista.
Documentació en català	<p>“Demanaren a l'amic per què no s'escusava dels falliments e de los falsos crims que les gents l'acusaven” (<i>Blanquerna</i>, 404; GGL, <i>crim</i>)</p> <p>“Axí com és pecat impossar fals crim al proïsme, axí és pecat si lo seu crim és secret que'l publiques” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.53)</p> <p>“Delliura, Senyor, la mia ànima així com delliurist Daniel del llac dels lleons; e los tres infants Sidrac, Misac, Abdenago, del foc de la fornal; e a Judic, de la mà d'Holofernes; e Abram, del foc dels caldeus; e Job, de les sues passions; e Susanna, del fals crim; e David, rei, de la mà de Saül e de Golies, gigant; e Sant Pere e Sant Pau, apòstols, del carçre e dels lligams en què eren posats; e Santa Tecla, de cruels turments” (<i>Tirant</i>, 478)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Aunque no cessa, / que en tal empresa / hecha renuevos / de enbustes nuevos / que ciega anpara, / buelve la cara / a un meleficio / de horrible vicio: / otro delito / más exquisito, / feo, diforme, / malvado, enorme: / finge preñado” (Or. 4722-32)</p> <p>“Niegan si deven; / los aires beven / como demonios, / por testimonios / falsos fraguar / y levantar; / o, sin respeto, / qualquier secreto / luego descubren” (Or. 9821-23) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>). “...maquinando sutilmente un crimen de gran maldad...” (Or. 4728-30), “Niegan sus deudas; acusan de crímenes supuestos; divulgan secretos...” (Or. 9821-23) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Menjar carbons / fingís mastega, / algeps rosega / e beu llexiu, / e sobre viu / dix que es cenyia ; / així empenyia / lo temps avant, / a part davant / les mans plegades / tenint alçades, / gros infingint / e afingint / als pits cotons” (4752-65)
Fitxa Espill	
FE0473	
Vers primera ocurrència	4756
Vers darrera ocurrència	4756
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Cenyir-se sobre viu
Mot clau 1	Cenyir
Mot clau 2	Viu
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + preposició + substantiu. Al·literació dels sons [e], [s] i [i].
Definició	Estar prenyada, portar un fetus al ventre (Def. pròpia) <u>Observació:</u> Peirats ha transcrit malament el vers 4756 i ha cregut veure-hi el sintagma <i>sofre viu</i> , que no hi fa sentit. Carré, seguint la prosificació de MiPlanas, hi ha donat una versió també incorrecta: “i vol fer creure que duu el cinturó damunt la pell”.
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l'ordre dels constituents i interpolació dels elements introductoris: verb de dicció “dix” i connector “que”, a més de la presència inicial del connector coordinant “e”.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa modalitzada. S'inclou en un seguit d'accions atribuïdes a la dona, però la UF pren un relleu especial en ser discurs reportat, introduït de forma indirecta pel verb de dicció “dix que...”.
Documentació en català	“E l'altre dia se cenyia sobre viu . E què us diré d'esta ventura? Ja la sua boca forçada prenia poques viandes, lo dormir no li era plasant, e la nit li paria un any” (<i>Tirant</i> , 268)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Que ya sentía / cosa en si viva / me dize esquivando; / ell tiempo andando, / brazos cruzando, / vientre creciendo, / trapos poniendo / con algodones, / ya los pezones / muestra alterados, / por más señal” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Dice que lleva cingulo sobre la piel viva . Y, con todo esto, el tiempo iba avanzando, poniendo ella sus dos manos juntas delante de sí, ahuecadas para demostrar volumen, y aumentando el de sus pechos por medio de algodón, los pezones pintados con alheña y surcados de vetas moradas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>) <u>Observació:</u> Matheu recull la significació correcta, però no ho fa així Miquel i Planas.

Fragment amb UF o UE	“E sobre viu / dix que es cenyia; / així empenyia / lo temps avant , / a part davant / les mans plegades / tenint alçades, / gros infingint / e afigint / als pits cotons” (4756-65)
Fitxa Espill	
FE0474	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica Empènyer el temps
(part del proverbi *Qui dia passa, any empeny*)

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Col·locació (significat composicional)

Recursos lingüístics i retòrics Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [m] i [e].

Definició Fer passar el temps (Def. pròpia).
Passar els dies (Gonzàlvez).

Inserció en el text Automatitzada. Introduïda mitjançant el connector “així”

Funció discursiva Asseverativa, en una seqüència narrativa modalitzada. La col·locació remarca que la falsa prenyada aparentava que el temps de l'embaràs avançava.

Documentació en català “Qui dia passa, anys empeny” (‘vol dir que resolent les dificultats de cada dia arriben a resoldre les de tot l’any’, DCVB, *empényer*)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Que ya sentía / cosa en si viva / me dize esquivia; / ell tiempo andando, / brazos cruzando, / vientre creciendo, / trapos poniendo / con algodones, / ya los peçones / muestra alterados, / por más señal” (L. Matheu, *Libro cons.*)
“Dice que lleva cingulo sobre la piel viva. Y, con todo esto, el tiempo iba avanzando, poniendo ella sus dos manos juntas delante de sí, ahuecadas para demostrar volumen, y aumentando el de sus pechos por medio de algodón, los pezones pintados con alheña y surcados de vetas moradas” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"E sobre viu / dix que es cenyia; / així empenyia / lo temps avant, / a part davant / les mans plegades / tenint alçades, / gros infingint / e afigint / als pits cotons" (4756-65)		
Fitxa Espill	FE0475		
Vers primera ocurrència	4760	Vers darrera ocurrència	4760
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A part davant		
	Mot clau 1	Part	Mot clau 2 Davant
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal		
Definició	Indica direcció del moviment, de l'acció (DCVB, <i>part</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>part</i> , registra locucions adverbials de la mena de <i>part damunt</i> , <i>part dellà</i> i semblants, però no cita l' <i>Espill</i> . En la zona de davant (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Locativa		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Que ya sentía / cosa en si viva / me dize esquivia; / ell tiempo andando, / brazos cruzando, / vientre creciendo, / trapos poniendo / con algodones, / ya los peçones / muestra alterados, / por más señal" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Dice que lleva cingulo sobre la piel viva. Y, con todo esto, el tiempo iba avanzando, poniendo ella sus dos manos juntas delante de sí, ahuecadas para demostrar volumen, y aumentando el de sus pechos por medio de algodón, los pezones pintados con alheña y surcados de vetas moradas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“E sobre viu / dix que es cenyia; / així empenyia / lo temps avant, / a part davant / les mans plegades / tenint alçades, / gros infingint / e afigint / als pits cotons” (4756-65)</p> <p>“Ella s’aferra / ab tot los sants, / plega les mans, / torna’s a Déu” (5286-89)</p>
Fitxa Espill	
FE0476	
Vers primera ocurrència	4761
Vers darrera ocurrència	4761
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Plegar les mans
Mot clau 1	Plegar
Mot clau 2	Mans
Tipus	Col·locació
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal
Definició	<p>Recollir els braços sobre el pit en senyal de devoció i reverència (DCVB, <i>aplegar</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Ajuntar les mans en senyal de respecte, reverència o devoció (Gonzàlvez, <i>plegar</i>)</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa modalitzada.
Documentació en català	<p>“Qui es reten de genolls, les mans plegades” (<i>Curial</i>, III.24)</p> <p>“En l’altre apartament estava un bisbe ab sa mitra al cap, qui era tot d’argent, e tenia les mans plegades mirant devers lo cel” (<i>Tirant</i>, 55), “Diafebus donà dels genolls en la dura terra e ab les mans plegades suplicà a la Princesa” (138)</p> <p>“Car sovint la trobava la sua mare ab les mans plegades, los ulls levats al cel” (<i>Vita Christi</i>, 4), “E ficà los genolls en terra ab les mans plegades” (59)...</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Que ya sentía / cosa en si viva / me dize esquivia; / ell tiempo andando, / brazos cruzando, / vientre creciendo, / trapos poniendo / con algodones, / ya los pezones / muestra alterados, / por más señal” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Dice que lleva cingulo sobre la piel viva. Y, con todo esto, el tiempo iba avanzando, poniendo ella sus dos manos juntas delante de sí, ahuecadas para demostrar volumen, y aumentando el de sus pechos por medio de algodón, los pezones pintados con alheña y surcados de vetas moradas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE Fitxa Espill FE0477	“La falsa artera / mès-se en lo llit , / molt embellit, / de vuit palms alt” (4787-90) “Per reposar / volguí'm posar / al llit enjorn” (6375-77) “Si jau al llit / marit malalt” (8236-37) “Ab tal escusa / al llit se gita ” (8250) “Ella durment, / menjant, bevent, / donant repòs / al seu bell cos, / al llit se stà ” (8257-61) “ Jaent al llit ” (14869)
Vers primera ocurrència <input type="text" value="4788"/> Vers darrera ocurrència <input type="text" value="14869"/> Nombre d'ocurrències <input type="text" value="06"/>	
Forma canònica	Metre's al llit --- Posar-se al llit --- Jaure al llit --- Gitar-se al llit --- Estar-se al llit --- Allitar-se Mot clau 1 <input type="text" value="Metre"/> Mot clau 2 <input type="text" value="Llit"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent), reduïble al verb derivat del substantiu que conté
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + preposició + sintagma nominal
Definició	Colgar-se (DCVB, <i>llit</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Entrar al llit, gitar-se (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa modalitzada.
Documentació en català	“Aquella nit no parlà pus, abans se mes en lo llit , vàries coses cogitant” (<i>Curial</i> , ll.132) “No tendria ànimo de gitar-se en tal llit ” (<i>Tirant</i> , 110), “Lo Rei d'açò pres gran alteració com lo fill no el volia obeir que donà del cap al llit ” (154), “E lleixà oberta la porta de la cambra sua e despullà's e mès-se al llit ” (416), “Com fon dins li digueren com l'Emperador s'era mès al llit ” (434), “Prestament se partí la Reina de Tirant e anà a la cambra de la Princesa e trobà-la que es volia posar al llit ” (434), “La Princesa se posà molt prestament al llit ” (434), “Que ella tenia de dir una poca d'oració e que après ella se posaria al llit ” (434), “La Reina se'n tornà a la Princesa, e posà's al llit al lloc de Tirant” (439), “La Princesa se posà al llit primera” (445)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Por descansar, / me quise hechar / luego en la cama” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Quise acostarme temprano para descansar” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Feren tancar / finestres, portes, / ab tancaportes / de ras, cortines” (4798-801)		
Fitxa Espill			
FE0478			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4800"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4800"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Tancaporta		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Tancaporta"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>	
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de verb + substantiu. Al·literació dels sons [t] i [a].		
Definició	Cortina que es posa per tapar l'obertura d'un portal (DCVB, <i>tancaporta</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Cortines usades per tancar l'obertura d'un portal (Carré 1994: 99)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	“Un tancaporta de raz d'or ab la istòria de la Troia” (doc. 1493; DCVB, <i>tancaporta</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Haze cerrar / puerta y bentanas, / poner ufanas / ricas cortinas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Mandaron cerrar ventanas y puertas, con los cerrojos y con cortinas de raso” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Perdius, gallines, / infinits ous, / moscades nous / e totes salses, / les dones falses / prou n'hi espletaren" (4802-07)		
Fitxa Espill	FE0479		
Vers primera ocurrència	4804	Vers darrera ocurrència	4804
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Nou moscada		
	Mot clau 1	Nou	Mot clau 2 Moscada
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Fruit de diferents plantes miristicàcies... (DCVB, <i>nou</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Nou d'eixarc (Peirats 2002: 793). Fruit d'una miristàcia tropical usada en medicina i molt apreciada com a espècia (DeCat, <i>nou</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre dels constituents, per mor de la rima.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva. Forma part d'una successió d'elements culinàries apreciats.		
Documentació en català	"Carga de nous noscades" (doc. 1249; DCVBV, <i>nou</i>) "La millor de la nou moscada és la plus vermella" (<i>Llibre de Medicines Particulars</i> ; DeCat, <i>nou</i>) "Car més valries mengar salsa de bon ayll que salsa de girofle ho de canella e de nou muscada que fossen corromputs e enverinats" (J. d'Agramont, <i>Regiment de pres. de pestilència</i> , 1)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Matan gallinas, / perdizes piden: / costo no miden; / con tales cevos / pidenme güevos, / moscadas nuezes, / una y dos veces / especie fina" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "perdices y gallinas, infinitos huevos, nueces moscadas y salsas de toda especie" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Per oradura / pus fort erraren, / car iteraren, / Déu no tement, / lo sacrament / del sant baptisme. / Mas Déu altisme , / qui béns e mals / e cominals / tots investiga / e los castiga, / --lo pus cobert / fa pus ubert, / res no li ceta , / tot ho revela-- / les males mares...” (4812-27)
Fitxa Espill	
FE0480	
Vers primera ocurrència	4818
Vers darrera ocurrència	4818
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Déu tot ho veu --- A Déu, res no li és amagat
Mot clau 1	Déu
Mot clau 2	Amagar
Tipus	Sentència bíblica
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa.
Definició	Totes les accions, per ocultes que es facen, arriben a saber-se (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la incorporació de molts elements reiteratius, i s'introdueix mitjançant el connector adversatiu “mas”.
Funció discursiva	Argumentativa, per a mostrar que l'actitud de les dones que iteraren el baptisme del nadó mereixen el càstic de Déu.
Documentació en català	<p>“A tot arreu són els ulls de Jahvé, que observen els dolents i els bons” (<i>Prov.</i>, 15.3)</p> <p>“Les obres de tothom són davant d'ell, no és possible d'amagar-se als seus ulls” (<i>Eclesiàstic</i>, 39.24)</p> <p>“A Déu res no pot ésser amagat” (Muntaner, <i>Crònica</i>; PCC, D 291; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>“A Déu sol, a la magestat del qual res no li s'encobre”, “Oh rei dels reis, senyor immens (...): Puix de la magestat vostra alguna cosa no s'amaga...” (<i>Hist. Josef</i>)</p> <p>“A nostre senyor Déu no's pot fer res que amagat li sia” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.13)</p> <p>“Per quant Nostre Senyor Déu, qui és jutge e coneixedor de veritat, com a ell no li sia res amagat...” (<i>Tirant</i>, 15), “Car Déu, qui és coneixedor de totes coses...” (138)</p> <p>“Déu és just, e totes les coses del món li són presents” (161), “L'immens Déu ab ulls de justícia los humans actes esguarda” (<i>Tirant</i>, 369)</p> <p>“Déu tot ho veu” (PCC, D 554; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“In omni loco, oculi Domini” (<i>Proverbia</i>, 15.3)</p> <p>“Opera omnis carnis coram illo, et non est quidquam absconditum ab oculis eius” (<i>Ecclesiasticus</i>, 39.24)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Pero Dios mismo, / que bien y males / en todo iguales / los investiga / y los castiga, / pues lo encubierto / lo ha descubierto; / lo que se ceta / él lo rebela” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Pero el Supremo Hacedor, que investiga el bien y el mal y hasta las cosas más usuales, y las castiga; que hace ostensible lo más oculto; y a quien nada se le puede celar y todo lo descubre” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Déu los tenc presta / dolor e plor: / la sua flor / entre elles jeia, / la una es reia, / l'altra cantava, / lo xic mamava, / tots s'adormiren” (4832-39)</p> <p>“No hi hac madrina, / sor ni cosina, / tristor ni por, / dolor ni plor” (11421-24)</p>
Fitxa Espill	
FE0481	
Vers primera ocurrència	4833
Vers darrera ocurrència	11424
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Dolor i plor
Mot clau 1	Dolor
Mot clau 2	Plor
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal coordinat. Associació sinonímica.
Definició	Efectes i expressions d'una desgràcia (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement directe del verb.
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador-personatge adverteix que la desgràcia està a punt de sobrevindre.
Documentació en català	<p>“La dolor i plor dels infants ab la mort passava” (<i>Lo Cartoixà</i>, I.13)</p> <p>“On hi haurà plor, dolor e insuportable misèria” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.44)</p> <p>“La qual trobà en oració ab molta dolor e plor” (<i>Vita Christi</i>, 2)</p> <p>“Los desolats fills de Adam, que ab tanta dolor e plors són venguts en la terra estranya” (33)</p> <p>“Dolor e plor serà la antiga edat mia” (83)</p> <p>“E axí sa mercé se partí d'ella leixant-la ab molta dolor e plor” (86)</p> <p>“Axí que tot aquell goig e festa fon convertit en dolor e plor” (135)</p> <p>“E multiplicaren la sua dolor e plor” (176)...</p> <p>“Dolors i plors”, “Plors i dolors” (Wittlin 1991: 262)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Dios les apresta / llanto y dolor. / Aquella flor / quieta dormía: / una reía, / otra cantava / quando mamava; / mas se durmieron / y rebolvieron” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Les tuvo dispuestos duelos y llantos. Yacía su pimpollo entre ellas, mientras la una reía, cantaba la otra y el rorro chupaba, acabando por quedar-se todos dormidos” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Grans crits sens falla / feren abdui” (4850-01) “No penseu bega / —dix ab grans crits— / llet dels meus pits!” (5080-82)</p>
Fitxa Espill	
FE0482	
Vers primera ocurrència	4850
Vers darrera ocurrència	5081
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Grans crits
Mot clau 1	Crit
Mot clau 2	Gran
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu
Definició	Expressió de sentiments o sensacions en veu molt alta (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora, manifestant l'esglai de les dones per la mort de l'infant.
Documentació en català	<p>“Començà a cridar grans crits e a fer lo pus fort e major dol del món” (<i>Curial</i>, l.14) “Però, pensau si poreu fer, lleona, / que per grans crits ressusciteu ma vida” (<i>Sotmissió amorosa</i>) “E ab grans crits començaren dir que no volien consentir que lo duc de Lencastre entràs en la batalla “ (<i>Tirant</i>, 15), “E lo petit infant, fill de la Comtessa, dix ab grans crits” (25), “Sentí la remor e los grans crits que les gents daven” (62), “E ab grans crits se lamentava de la mort de son rei e senyor” (80)... “E Joseph, ab grans crits, demanava misericòrdia” (<i>Vita Christi</i>, 85), “La qual, ab grans crits e plors, se abraçà ab sa senyoria” (86), “Cridant grans crits al seu pare” (108)..., “Com fon en lo llit, llançà grans crits dient que es moria” (416)...</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Con que velozes / dan grandes voces / entre las dos” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Sin saber retenerse, profieren ambas enorme gritería” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Puys despenjada, / jorn de cap d'any / fon, en mal guany, / fora sagrat / tost soterrat / aquell seu cos" (4898-4903)		
Fitxa Espill			
FE0483			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4899"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4899"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Cap d'any		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Cap"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Any"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació del so [a].		
Definició	El dia primer de gener, que comença l'any (DCVB, <i>cap</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Descriptiva. Indica el dia en què fou soterrada la segona muller del protagonista.		
Documentació en català	"Era en aquell temps entre Nadal e Cap d'Any" (Jaume I, <i>Llebre dels fets</i> , 131; DeCat, <i>cap</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Después de ahorcada, / principio de año, / con mayor daño / fue sepultado / (mas no en sagrado) / su cuerpo ayroso" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Descolgada que fué, su cuerpo recibió, por mal logro, sepultura fuera de sagrado, el día de Año Nuevo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Fon, en mal guany, / fora sagrat / tost soterrat / aquell son cos” (4900-03)</p> <p>“Per mala sort, / en tot mal guany, / jo em fui Déu strany” (8076-78)</p> <p>“Sus, en mal guany, / si us sóu cansat” (8138-39)</p> <p>“Rebé mal guany / la sodomia” (11488-89)</p>
Fitxa Espill	
FE0484	
Vers primera ocurrència	4900
Vers darrera ocurrència	11488
Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	En mal guany
Mot clau 1	Mal
Mot clau 2	Guany
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Monosil·labisme. Al·literació del so [a].
Definició	Dissortadament, de mala manera, amb pèrdua de tot, amb mala fi (Def. pròpia). DCVB, <i>guany</i> , recull com a locució <i>Rebre mal guany</i> , ‘trobar mala paga, tenir un mal resultat’; s’hi cita l’ <i>Espill</i> , 11488. DCVB, <i>guany</i> recull com a locució <i>Anar en mal guany</i> , ‘anar-se’n en orri, a fer mala fi’; s’hi cita l’ <i>Espill</i> , 8138. Imprecació amb què es recrimina i es maleeix algú (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora, emfasitzant el trist final de la muller del narrador.
Documentació en català	<p>“Ve en mal guany, vilana traydora” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, III; DCVB, <i>guany</i>)</p> <p>“Los dix que se n'anassen en bon guany o en l'altre, que no els escoltaria pus” (<i>Curial</i>, II.92)</p> <p>“E, puix sia prest, si es vol en mal guany” (<i>Procés olives</i>, 344)</p> <p>“Per fer en mal guany aquella faena” (<i>Procés olives</i>, 776)</p> <p>“Puix sospirant me responeu, / mal guany hi ha” (<i>Somni JJ</i>, 274-75)</p> <p>“Mas, en mal guany, no ve d'aixo / que vós dieu” (<i>Somni JJ</i>, 614-15)</p> <p>“Ans de molt, irà en mal guany / lo poc que hi resta” (<i>Col·loqui dames</i>, 188-89)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Con mayor daño / fue sepultado / (mas no en sagrado) / su cuerpo ayroso” (Or. 4900-03)</p> <p>“Con peor hado, / fui yo engañado: / por su consejo / a mi Dios dejo” (Or. 8076-78)</p> <p>“Dize: ¡En mal hora / os veis casado” (Or. 8138-39)</p> <p>“Sintió su daño / la sodomía” (Or. 11488-89) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Su cuerpo recibió, por mal logro, sepultura fuera de sagrado” (Or. 4900-03)</p> <p>“Hice un Dios extraño, por mi mala suerte o equivocación y por consejo de ellas” (Or. 8076-78) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Pel fort agraç / que elles menjaren, / a mi restaren / les dents mussades / e descalçades / injustament” (4910-15)
Fitxa Espill	
FE0485	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4913"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4913"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Esmussar les dents
Mot clau 1	<input type="text" value="Esmussar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Dent"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [e].
Definició	Produir una impressió desagradable com d'esgarrifança, generalment per efecte d'un soroll estrident o pel contacte d'aliments aspres (DCVB, <i>dent</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Produir una sensació desagradable en les dents pel contacte amb una substància agra o àcida (Gonzàlvez). DeCat, <i>es mussar</i> , registra <i>Mussar-se les dents</i> i cita l' <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Desautomatitzada, en forma de clàusula de participi.
Funció discursiva	Modalitzadora, per l'èmfasi significatiu que pren la metàfora en el cotext.
Documentació en català	“ Les dents muces. <i>stupor dentium</i> ” (Joan Esteve, <i>Liber elegantiorum</i> ; DeCat, <i>es mussar</i>) “La fruita pansida, si par dessucada, / no fa com la verd, que mussa les dents ” (<i>Procés olives</i> , 1857-58)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Mas me quedaron, / de tal agraz, / faltos de paz / todos los dientes, / intercidentes / o con dentera, / aunque en fin era / injustamente” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y, por efecto de fuerte agraz que bien injustamente mis dientes comieron, quedáronme muzados y descarnados” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Honestament / prenguí conhort / e reconfort / com mills poguí” (4916-19) “Ella tant sua / suor de mort, / no pren conhort” (5298-300)</p>
Fitxa Espill	
FE0486	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4917"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5300"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Prendre conhort --- Aconhortar-se
Mot clau 1	<input type="text" value="Prendre"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Conhort"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb reflexiu derivat del substantiu
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Aconhortar-se, consolar-se (Def. pròpia). Aconhortar-se, sentir minvar la pròpia pena o aflicció (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. En la mesura que el verb té un significat valoratiu, el narrador manifesta els seus sentiments.
Documentació en català	<p>“Com Tirant véu lo bon conhort que Diafebus li dava, restà molt aconsolat” RT (<i>Tirant</i>, 119), “Oint Tirant les sàvies paraules de Diafebus, s´alegrà molt per lo conhort bo que li dava” (121), “Amic -dix Pírimus-, no et dónes desconhort negú” (141), “No tardà l'Emperadriu ab ànimo esforçat fer principi a un tal parlar per dar conhort a Tirant” (179), “Digau, senyora, ¿aquest és lo conhort tan afable que vós donau al nostre Capità?” (264), “Preniu aquell conhort que los miserables solen pendre” (284), “E besant-la moltes vegades per dar-li conhort” (479) “Que conort nengú pendre no podia” (<i>Vita Chr.</i>, 142)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Encontinente / me consolé; / luego troqué / luto en placer” (Or. 4916-19) “Suda y trasuda / sudor de muerte, / lágrimas vierte / y, sin consuelo” (Or. 5298-300) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Honestamente me procuré solaz y confortación del mejor modo que pude” (Or. 4916-19) “Suda mortal sudor, no puede consolarse” (Or. 5298-300) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Com a novícia, / ab amicícia / dintre vivint / anys prop de vint” (4937-40) “ Prop de Sicar, / promès donar / a l'aldeana / samaritana / aigua de vida” (14379-83) “Ell alt cridant, / anyell benigne / (com fa lo cigne / ab veu molt fort / prop de sa mort / ab lo cap dret), / haver gran set / de tots cridà; / per tots pagà / ell bastament” (14470-79)
Fitxa Espill	
FE0487	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	“Ben agradable / per molts respectes ” (4952-53) “Déu ho remès, / per bons respectes , / mudant efectes, / no mudant-se ell / ni el llur consell” (7600-04)
Fitxa Espill	
FE0488	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4953"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7601"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Per (molts, bons) respectes
Mot clau 1	<input type="text" value="Respecte"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [s].
Definició	Per moltes (o bones) raons (Def. pròpia). DCVB, <i>respecte</i> , cita l' <i>Espill</i> , 4953, com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modal, indicant el perquè d'una actitud.
Documentació en català	“Sien pagats al reverent e venerable mestre Joan Corella, mestre en sacra theologia, mil sólidos, en tres terces, per temps de hun any, lo qual començà a Tots Sancts propassat, per alguns bons respectes, e principalment per la lectura que fa dels sagrats Evangelis en la Sala de la present Ciutat” (Acord dels Jurats de València, 21.11.1482) “Per on lo Moreno no deu fer mudança; / perquè, si hi pensau, per molts bons respectes / tantost mudareu de opinió, / si d'estes olives mirau los efectes” (<i>Procés olives</i> , 396-99) “I a tots faré veure aquell ser amable, / per molts bons respectes fundats en saber” (<i>Procés olives</i> , 895-96) “I l'altre, perquè, en obra i estil, / lo temps no us admet per dignes respectes” (<i>Procés olives</i> , 1927-28)uè
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Bien agradable / a mis humores” (Or. 4952-53) “Dios revocó, / y mejoró / tales efetos / por sus respetos, / aunque es sin duda / que Él no se muda / ni su consejo” (Or. 7600-04) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y muy agradable en varios aspectos” (Or. 4952-53) “Dios hizo remisión, cambiando los efectos por buenos motivos” (Or. 7600-04) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Jorn de la festa / de Sent Antoni / fiu matrimoni, / volguí-la rebre; / costà'm pel pebre , / errí mos comptes: / haguí'n més hontes / que dels primés” (4958-65)
Fitxa Espill	
FE0489	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="4962"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="4962"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Costar pel pebre
Mot clau 1	<input type="text" value="Costar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Pebre"/>
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [e].
Definició	Costar molt, ésser molt car (DCVB, <i>pebre</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> , però amb una errada: “costa'm bé'l pebre”). DCVB, <i>costar</i> , recull <i>Costar del pebre</i> , ‘costar molt, ésser molt car’ (Mall.). Muy caro (Vidal Alcover 1987: 52). Costar una cosa molt cara (Carré 2006, <i>Glossari</i>). Costar molt car (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. El significat intensificador de la UF manifesta un contrast respecte de la clàusula anterior i és la causa de la posterior.
Documentació en català	“Costar-li a u el pebre” (PCC, P 1214; s'hi cita l' <i>Espill</i>) “Costar pel pebre” (recollit oralment a Beneixama)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Pero en la fiesta / de San Antonio / mi matrimonio / ajusté yo: / bien me escoció; / hize mis quantas: vi más afrentas / que en los primeros” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “El día de la festividad de San Antonio quisela recibir, contrayendo matrimonio con ella, pero me costó por la pimienta: erré mis cuentas, ya que me resultó mayor ludibrio que de las anteriores” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Fiu matrimoni; / volguí-la rebre: / costà'm pel pebre, / errí mos comptes " (4960-63)		
Fitxa Espill			
FE0490			
Vers primera ocurrència	4963	Vers darrera ocurrència	4963
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Error els comptes		
	Mot clau 1	Error	Mot clau 2
		Comptes	
Tipus	Col·locació (significat transparent, composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Anar bescuitat, estar en error (sobre quantitats o sobre altra cosa) (DCVB, <i>compte</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Equivocar-se en els càlculs o previsions (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. El personatge narrador manifesta que es va equivocar.		
Documentació en català	"Que, estant la raó en elles malalta, / prou voltes se'n poden los comptes error " (<i>Procés olives</i> , 383-84) "Ésser un pobre errat de comptes" (DCVB, <i>compte</i>) "Error de comptes no fa pagament" (PCC, E 302; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	"Echar-se (alguien) sus cuentas" ('reflexionar sobre las ventajas e inconvenientes de la cosa de que se trata', DUE, <i>cuenta</i>)		
Traduccions del fragment	"Hize mis quentas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Erré mis cuentas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Ja no us vull dir / tot per menut " (4972-73)		
Fitxa Espill	FE0491		
Vers primera ocurrència	4973	Vers darrera ocurrència	4973
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Per menut		
	Mot clau 1	Menut	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adjectiu		
Definició	Detalladament, sense deixar res (DCVB, <i>menut</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Detalladament (Gustà 1978). Detalladament, sense deixar res (Gonzàlvez). En detall, detalladament (DeCat, <i>menys</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Modal. Com que la locució s'insereix en una oració negativa, pren el sentit contrari: el narrador ho contarà a grans trets.		
Documentació en català	"Recitar per menut" (<i>Curial</i> , l.15) "No vull musar en escriure per menut" (<i>Curial</i> , l.24) "Recontantli per menut totes les coses" (<i>Curial</i> , l.30) "Féu recontar al gentil home tots los fets per menut" (<i>Curial</i> , l.30) "Comença'm a contar per menut totes les coses" (<i>Curial</i> , ll.72) "Quant ab la reyna tractat e mal tractat havia desplegà per menut" (<i>Tragèdia de Lançalot</i> , 10) "Doncs, jutge senyor, si vols sos delictes / saber per menut, escolta'ns, si't plau" (<i>Istòria Passió</i> , est. 73) "Satisfent per menut al orde del meu cruel peccat" (<i>Vita Chr.</i> , 202) "E, ella recitant-ho tot per menut" (<i>Vita Chr.</i> , 243)		
Documentació altres llengües	"Por menudo" ('con muchos detalles', DUE, <i>menudo</i>)		
Traduccions del fragment	"No diré yo / ya por menor" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "No quiero contaros en todos sus detalles" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Sols entenia / metre’s entorn, / passar lo jorn / sense fer bé; / mai pus sabé / del recitat” (5016-21)</p> <p>“D’una saps bé / --ab tu tingué / afinitat--, /per un orat / que la sglaià, / com s’afollà / de set, justats, / vius batejats. / Mai pus n’hagué” (8815-23)</p> <p>“Mai pus no jugues / ab tals feixugues” (10003-04)</p>
Fitxa Espill	
FE0492	
Vers primera ocurrència	5020
Vers darrera ocurrència	10003
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Mai pus -- Mai més
Mot clau 1	Mai
Mot clau 2	Pus
Tipus	Locució adverbial negativa
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + adverbi. Monosil·labisme.
Definició	<p>En cap altre temps o cap altra vegada (DCVB, <i>mai</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Mai més (DCVB, <i>pus</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>DeCat, <i>més</i>, registra <i>Mai més</i> però no cita l’<i>Espill</i>.</p> <p>En cap altre temps o cap altra vegada (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Locativa, modalitzadora. El narrador-protagonista intensifica la nul·la preparació de la dona novícia per a ser bona esposa i la incapacitat de mai més aprendre res.
Documentació en català	<p>Ø (<i>Lo Somni, Curial, Facet, Hist. Passió, Procés olives, Somni JJ, Tirant, Vita Christi</i>)</p> <p>“Lo auctor de la lum may pus se acostà a l’envejosa Clísia” (F. Alegre, <i>Transformacions d’Ovidi</i>, 30; DCVB, <i>pus</i>)</p> <p>“Un jorn pus may no m’an vist alegrar” (Martí Garcia, <i>Cançoner Univ. de Barcelona</i>; DCVB, <i>pus</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Sólo atendía / salir al torno / y por soborno / pasar el día / tras celosía, / sin hazer nada”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Sólo entendía en ir de un lado para otro y en pasar el día sin hacer cosa de provecho”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Tot ho guanyà / quant s'emprenyà / e parí fill, / un gra de mill / no dessemblant, / ans tot semblant / a mi en la cara" (5045-51)		
Fitxa Espill	FE0493		
Vers primera ocurrència	5048	Vers darrera ocurrència	5048
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Gra de mill		
	Mot clau 1	Gra	Mot clau 2 Mill
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic; passa de l'àmbit concret al general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Monosil·labisme.		
Definició	Figuradament, poca quantitat, cosa molt petita (Def. pròpia). Gens ni mica (Gonzàlvez). DeCat, <i>gra</i> , documenta quatre locucions de mot clau <i>gra</i> (<i>Un gra de raïm</i> , <i>Un gra d'all</i> , <i>Els grans del rosari</i> i <i>De gra a gra</i>), "renunciant a la inacabable resta de fraseologia"; no hi cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada, formant una aposició		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la qualitat de petitesa del fill.		
Documentació en català	<p>"Si vostre paire fo aital, / per Déu, lo fill no el sembla mal: / Tal lo paire, tal lo fill, / no fegits en un gran de mill" (<i>Disputació d'en Buc ab son cavall</i>)</p> <p>"No val un gra de mill" (A. March, 106; DCVB, <i>mill</i>)</p> <p>"I, ab tot que eix bocí no crec que seria / en boca de ase tampoc gra de mill",</p> <p>"Doncs, mal vos cobriu ab semblant coberta, / dient que seria com un gra de mill" (<i>Procés olives</i>, 1297-98, 1387-88)</p> <p>"Si consideram una pedra que tan garn com tot lo món sia e que de cent en cent anys vingués un petit ocell, a tant com un gra de mill llevar-ne, e que axí acabada la pedra fos acabada del trist damnat la sua pena, seria més que content de tan misericorde sentència" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.31)</p> <p>"Gra de mill en boca d'ase no diu" (PCC, G 854; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Mucho ganó / quando parió / un bello hijo: / grano de mijo, / fue semejante / en él, el semblante, / mi propia cara" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Todo lo alcanzó en cuanto quedó encinta y dió a luz un hijo que no discrepaba de mi ni un grano de mijo, antes bien se me parecía de rostro por completo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Voltà's redona: / com lo peix féu / qui lo fill seu / en l'aigua llança: / mai s'hi atansa / ne pus se'n cura; / sa criatura / no la torcà / com fa lo ca, / ni el mirà ab hurça / com fa la sturça, / ni l'alendà / com lleó fa" (5062-74)		
Fitxa Espill			
FE0494			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5063"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5063"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Llençar els fills a l'aigua com fa el peix		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Llençar"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Peix"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + sintagma preposicional + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen als bestiaris.		
Definició	Desentendre's de la cura del fill (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, d'acord amb el metre i la rima dels versos. Part d'una sèrie de comparacions pròpies del bestiar.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica l'abandó que la dona féu del nadó.		
Documentació en català	"Coven ous e'ls buyden enmig de les augües, e l'aygua los reb e'ls fa engenrar, e'ls dóna vida e nodriment" (B. Latini, <i>Llibre del tresor</i> , II, 124)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Hecha sirena, / según colijo, / que al dulce hijo / al agua arroja, / y sienpre floxa / niega el aliño; / al bello niño / no le linpió, / ni le alagó / como haze el perro, / antes, su ierro, / no le vió a luz / como abestrúz, / ni le dió el pecho / surdo o derecho, / como leona / que no perdona / cariño fijo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Como pez que suelta en el agua su prole para no acercarse ya más a ella ni cuidarla, a su criatura ni la enjugó como hace el perro, ni, como hace la avestruz, la contempló con afán, ni la cubrió de su aliento como el león hace" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE “Voltà’s redona: / com lo peix féu / qui lo fill seu / en l’aigua llança: / mai s’hi atansa / ne pus se’n cura; / sa criatura / **no la torcà / com fa lo ca**, / ni el mirà ab hurça / com fa la sturça, / ni l’alendà / com lleó fa” (5062-74)

Fitxa Espill

FE0495

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d’ocurrències**

Forma canònica Torcar els fills com fa el ca

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)

Recursos lingüístics i retòrics Verb + sintagma nominal + clàusula comparativa d’igualtat (“com...”). D’origen probable als bestiaris.

Definició Netejar-los i acaronar-los amb estimació (Def. pròpia)

Inserció en el text Automatitzada, però formant una clàusula asseverativa negativa. Part d’una sèrie de comparacions pròpies del bestiar.

Funció discursiva Modalitzadora, amb el mateix sentit que l’anterior i, per tant, intensificant-ne el grau d’abandó del nadó per part de la mare.

Documentació en català ∅

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Hecha sirena, / según colijo, / que al dulce hijo / al agua arroja, / y sienpre floxa / niega el aliño; / al bello niño / no le linpió, / ni le alagó / como haze el perro, / antes, su ierro, / no le vió a luz / como abestruz, / ni le dió el pecho / surdo o derecho, / como leona / que no perdona / cariño fijo”(L. Matheu, *Libro cons.*)

“Como pez que suelta en el agua su prole para no acercarse ya más a ella ni cuidarla, a su criatura ni la enjugó como hace el perro, ni, como hace la avestruz, la contempló con afán, ni la cubrió de su aliento como el león hace” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	“Voltà’s redona: / com lo peix féu / qui lo fill seu / en l’aigua llança: / mai s’hi atansa / ne pus se’n cura; / sa criatura / no la torcà / com fa lo ca, / ni el mirà ab hurça / com fa la sturça , / ni l’alendà / com lleó fa” (5062-74)
Fitxa Espill	
FE0496	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5071"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5071"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Mirar els fills amb ursa com fa l’estruça
Mot clau 1	<input type="text" value="Mirar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Estruça"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + sintagma preposicional + clàusula comparativa d’igualtat (“com...”). D’origen als bestiaris.
Definició	Mirar fent ganyotes de menyspreu (Def. pròpia). Interpretació errònia de Chabàs: “No miró (su madre) a la criatura, como hace (hasta) la avestruz bastarda”. Interpretació errònia de MiP: “El mot <i>hurça</i> no és altra cosa que urch, orgull, ufania”. Amb menyspreu (Gonzàlvez, <i>ab ursa</i>).
Inserció en el text	Automatitzada, formant una clàusula coordinada negativa amb l’anterior. Part d’una sèrie de comparacions pròpies del bestiar.
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant, amb la forma negativa, que la dona es va portar amb el fill encara pitjor que els estruços.
Documentació en català	“En stiu, en tot lo mes de juny, quant li cové pensar de sa generació, (...) deposa sos ous e cobre’ls d’arena, e va se’n percaçant sa vida, e oblida sos ous en tal manera que jamés no li’n membre poch ni molt. Mas la calor del sol e’l temperament del temps complexen son offici, e scalfa ço que la mare deu scalfar, tant que’ls fills naxen tan grans, que tantost percacen son viure. Emperò, quant lo pare e mare los troben, axí com los deurien péxer e adoctrinar, los enugen e’ls fan tantes crueltats com poden” (B. Latini, <i>Llibre del tresor</i> , II, 167) “Fer urses” (‘gesticular violentament’, DCVB, <i>ursa</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Hecha sirena, / según colijo, / que al dulce hijo / al agua arroja, / y sienpre floxa / niega el aliño; / al bello niño / no le linpió, / ni le alagó / como haze el perro, / antes, su ierro, / no le vió a luz / como abestruz, / ni le dió el pecho / surdo o derecho, / como leona / que no perdona / cariño fijo”(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Como pez que suelta en el agua su prole para no acercarse ya más a ella ni cuidarla, a su criatura ni la enjugó como hace el perro, ni, como hace la avestruz, la contempló con afán, ni la cubrió de su aliento como el león hace” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Voltà’s redona: / com lo peix féu / qui lo fill seu / en l’aigua llança: / mai s’hi atansa / ne pus se’n cura; / sa criatura / no la torcà / com fa lo ca, / ni el mirà ab hurça / com fa la sturça, / ni l’alendà / com lleó fa” (5062-74)
Fitxa Espill	
FE0497	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5073"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5073"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Revifar els fills amb l’alè com fa el lleó
Mot clau 1	<input type="text" value="Revifar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Lleó"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + sintagma preposicional + clàusula comparativa d’igualtat (“com...”). D’origen als bestiaris.
Definició	Donar caliu (Def. pròpia). Figuradament, diu en Roig que’l lleó acarona’ls seus fillets ab l’alè (MiP).
Inserció en el text	Automatitzada, coordinada negativa amb la clàusula anterior. Part d’una sèrie de comparacions pròpies del bestiar.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la falta d’amor cap al fill.
Documentació en català	“Per la gran dolor que és en lur naximent, los leonets són sbaïts, que stan spasmatz III jorns, axí com a morts; tant que son pare ve a cap de tres jorns, qui’la crida tan fort de sa veu, que’ls fills se leven e tornen vius” (B. Latini, <i>Llibre tresor</i> , l.169) “Prin assò per natura figural del leó, so és que al ters dia fa vius sos fills cadells per lo seu alè” (<i>Hist. Carles Maynes</i> , 17) “Si plànyer e plorar nostres mals reparava, o si, nostres béns planyent, resuscitaven com los fills de la lleona” (<i>Lam. Tisbe</i>) “Però, pensau si poreu fer, lleona, / que per grans crits resusciteu ma vida” (<i>Sotsmissió amorosa</i>) “Que fent com sol fer als fills la lleona / o prest faré viure del fill la pressona / o prest, trista mare, plorant io morré” (<i>Istòria Passió</i> , est. 392)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Hecha sirena, / según colijo, / que al dulce hijo / al agua arroja, / y sienpre floxa / niega el aliño; / al bello niño / no le linpió, / ni le alagó / como haze el perro, / antes, su ierro, / no le vió a luz / como abestrúz, / ni le dió el pecho / surdo o derecho, / como leona / que no perdona / cariño fijo” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Como pez que suelta en el agua su prole para no acercarse ya más a ella ni cuidarla, a su criatura ni la enjugó como hace el perro, ni, como hace la avestrúz, la contempló con afán, ni la cubrió de su aliento como el león hace” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Lo car fill meu / cert menys lo veu / que si fos orba , / cuquella, corba / que fills renega" (5075-79)		
Fitxa Espill	FE0498		
Vers primera ocurrència	5076	Vers darrera ocurrència	5076
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Veure menys que un orb		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Veure	Orb	
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'inferioritat ("menys que..."). D'origen experiencial.		
Definició	No veure res en absolut (Def. pròpia). DeCat, <i>orb</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Automatitzada, formant una clàusula comparativa de desigualtat. Enllaça la sèrie precedent amb una altra comparança treta del bestiar.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la sèrie de comparances sobre el menyspreu del nadó per la mare.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Mi amado hijo / nunca cuidó, / porque le vió / menos que ciega" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Al amado hijo mío le ve ella bastante menos que si estuviese ciega" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Lo car fill meu / cert menys lo veu / que si fos orba, / cuquella, corba / que fills renega” (5075-79)</p> <p>“Dides hi lloguen, / sos fills alloguen / com la cuquella / (sos ous pon ella / en nius estranys)” (9063-67)</p>
Fitxa Espill	
FE0499	
Vers primera ocurrència	5078
Vers darrera ocurrència	9064
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Renegar dels fills com la cuquella --- Renegar dels fills com el corb
Mot clau 1	Renegar
Mot clau 2	Cuquella
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + sintagma nominal + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”). Al·literació del so [l]. D'origen als bestiaris.
Definició	Desentendre's absolutament dels fills (Def. pròpia). DCVB, <i>cuquella</i> , cita les dues recurrències de l' <i>Espill</i> com a exemples lèxics, no fràsics.
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la modificació derivada de substituir el sintagma verbal “renega de” per “menys lo veu que”. Forma una imatge metafòrica, on “cuquella” remet a la dona i clou la sèrie de comparances tretes del bestiar.
Funció discursiva	Modalitzadora, concloent la sèrie de comparacions i metàfores del bestiar, relatives a l'abandó del nadó per la dona.
Documentació en català	“Corp és un ocell negre, que és tan dubtós de sos fills, que no'ls nodreix ni cuyda que sien sos fills tro que veu la ploma negra” (B. Latini, <i>Llibre del tresor</i> , l.152)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Mi amado hijo / nunca cuidó, / porque le vió / menos que ciega; / antes le niega / como cuclilla / loca o bubilla / o negra cuerba” (Or. 5075-79), “Amas conducen, / con que ellas luzen / como cuclilla, / que, sin mancilla, / con modos nuevos / pone sus huevos / en nido extraño” (Or. 9063-67) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Al amado hijo mío le ve ella bastante menos que si estuviese ciega, o fuese hembra de cuclillo o de cuervo, que recusa sus hijos” (Or. 5075-79), “Contratan nodrizas; alojan a su prole como hace la hembra del cuclillo, que va a poner los huevos en nidos alenos” (Or. 9063-67) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Jo novençana, / no pel·licana, / plaer vull pendre, / no em plau despendre, / los pits nafrar / per al fill dar / la sang del cos” (5083-89)</p> <p>“Del cos la sang / ell, pelicà, / sos pits nafrà / pels fills salvar / e restaurar / scampant-la tota” (13962-67)</p>
Fitxa Espill	
FE0500	
Vers primera ocurrència	5084
Vers darrera ocurrència	13962
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Salvar els fills amb la sang dels pits, com el pelicà
Mot clau 1	Salvar
Mot clau 2	Pelicà
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + sintagma preposicional + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”). D'origen als bestiaris.
Definició	<p>La historia natural de los antiguos asegura que destruía su pecho para alimentar sus hijuelos (Chabàs).</p> <p>De la femella del pelicà se diu que's sacrifica pels seus petits, arrencant-se per alimentar-los porcions del seu mateix pit (MiP).</p> <p>Donar-ho tot pels fills (Def. pròpia).</p>
Inserció en el text	Desautomatitzada, a causa de l'exigència de la rima.
Funció discursiva	Argumentativa. La dona prefereix plaer a dolor i no vol fer com el pelicà.
Documentació en català	<p>“Quan la mare los veu morts, (...) ella's naffra los costats an son bech, e scampa la sanch sobre sos fills, tant que per la ocasió de la sanch reviscolen e tornen en vida. Mas algunes gents dien que ells naxen sens vida, e lo pare e la mare los guarexen ab lur sanch” (B. Latini, <i>Llibre del tresor</i>, l.161)</p> <p>“D'aquella sanch pura del rey verdader, / que tota per tots, en l'arbre de vida, / ell, ver pellicà, donà per sos fills”, “Lo sant pellicà, donant la sanch pura, / donà vida'ls fills, tan morts y naffrats” (<i>Istòria Passió</i>, endreça, est. 3; est. 306)</p> <p>“Un pellicà, que, picant-se en los pits, de viva sanch fins en los peus li rosava” (<i>Sepultura Francí d'Aguilar</i>, 3)</p> <p>“Donant com a verdader pellicà per los fills la sanch preciosa” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.5)</p> <p>“Ha permés siau nafrat vós, gloriós pellicà, perquè ab la virtut de la vostra sanch los fills morts sien resuscitats” (<i>Vita Chr.</i>, 183)</p>
Documentació altres llengües	“Similis factus sum pellicano solitudinis” (<i>Psalms</i> , 101.7)
Traduccions del fragment	<p>“No soi patana, / ni pelicana; / olgarme quiero; / ¿no veis que muero / si llego a herir? / si ha de vivir / por el mamar, / no le he de dar / la sangre mía” (Or. 5083-89)</p> <p>“Es con su sangre, / aunque desangre / (como aquella ave / que rasgar sabe / su pecho tierno), / licor eterno / va a derramar, / para salvar / estos polluelos, / y con desbelos / toda la vierte” (Or. 13962-67) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Él, pelicano que hirió su propio seno y vertió por completo la sangre de su cuerpo para salvar y reparar a sus hijos” (Or. 13962-67) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Una alamanya / jo sé tendera, / gran filanera / com les de Silla, / ha parit filla" (5098-02)		
Fitxa Espill	FE0501		
Vers primera ocurrència	5100	Vers darrera ocurrència	5100
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Gran filanera com les de Silla		
	Mot clau 1	Filanera	Mot clau 2 Silla
Tipus	Locució adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma adjectival + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen experiencial.		
Definició	Molt treballadora (Def. pròpia). DeCat, <i>fil</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma una aposició.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica l'atribut de treballadora.		
Documentació en català	<p>"Gran filanera, com les de Silla" (PCC F 884; és la citació de l'<i>Espill</i>, sense més informació; remissió dels editors a "De Silla, ni mare ni filla")</p> <p>"De Silla, ni mare ni filla" (PCC, S 1042; s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p><u>Observació:</u> Pel context lingüístic on apareix i pel significat que pren, aquesta locució no sembla tenir cap relació, a desgrat de PCC, amb la dita tòpica <i>De Silla, ni mare ni filla</i>.</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Grande hilandera, / que parió hija: / es cosa fija" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Como las de Silla, buena hilandera, y que ha parido una hija" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Puis sou potent, / siau content / que jo us parixca. / Mas que us servixca, / los fills allete / e que m'esplete, / no ho farà Déu!” (5125-31)</p> <p>“E em consellava, / si fill parís, / m'ensenyorís, / mai no em prostràs, / mas que em mostràs / un tant altiva, / no em fes cativa / de marit vell” (5984-91)</p>				
Fitxa Espill					
FE0502					
Vers primera ocurrència	5128	Vers darrera ocurrència	5988	Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Mas que				
	Mot clau 1 Mas	Mot clau 2 Que			
Tipus	Locució conjuntiva				
Recursos lingüístics i retòrics	Conjunció adversativa + conjunció conjuntiva. Monosil·labisme.				
Definició	<p>DeCat, <i>mas</i>, anoita la combinació <i>Mas que</i>, amb el valor de ‘amb que, si doncs, sempre que’, però no cita l’<i>Espill</i>. Sinó que (Gonzàlvez).</p>				
Inserció en el text	Automatitzada. Introdueix una clàusula subordinada. Invariable.				
Funció discursiva	Connectiva. Manifesta el contrast semàntic entre la principal i la subordinada.				
Documentació en català	<p>“Quan lo prevere lo absol, llavors rep la gràcia de Déu, e al dia del juhí posar-lo-ha a la dreta part mas que confés tots los pecats” (St. Vicent, <i>Sermons</i>; DeCat, <i>més</i>)</p> <p>“Ací venim a cantar-li / a la senyora Tonica, / que mos done l’asguinaldo, / mas que siga una sardina” (cançó popular valenciana citada per DeCat, <i>més</i>)</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>“Bien rico estás: / si os contentáis / que yo los para, / ya se pasara; / pero criarlo, / ni imaginarlo: / que no ha de ser, / no lo he de hazer, / claro lo digo” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>Puesto que rico sois, contentaos con que os dé hijos; mas, en cuanto a serviros para que os los amamante y yo me marchite, Dios no lo permitirá” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	"Ella que trie, / faça cercar, / mercat o car, / al càrrec seu " (5182-85)		
Fitxa Espill			
	FE0503		
Vers primera ocurrència	5185	Vers darrera ocurrència	5185
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Al càrrec de		
	Mot clau 1	Càrrec	Mot clau 2
Tipus	Locució prepositiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal + preposició "de"		
Definició	Segons el criteri o sota la custòdia d'algú (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Connectiva, modalitzadora. Fa recaure la responsabilitat sobre la tercera dona del personatge-narrador.		
Documentació en català	<p>"Devia ordonar tots aquests fets e a son càrrec devia ésser del tot recomanat" (<i>Curial</i>, III.95)</p> <p>"E tu, molt egregi Capità, qui sents e saps que totes les coses estan a càrrec sobre los teus muscles" <i>Tirant</i>, 143), "Los infinits mals e desolacions que a càrrec de vostra celsitud se siguiran" (252), "E fiau de mi que, a càrrec meu e de la mia mà, vosaltres rebau lo sant baptisme" (329), "Senyor- dix Tirant-, del que vós me demanau jo en só ja pregat, e deixau-ho a càrrec meu" (330)...</p> <p>"Que's fa lo rey nostre, qu'és molt gran offensa / del nostre gran Cesar, del qual la defensa / nos sembla que vinga a càrrech sols teu" (<i>Hist. Passió</i>, 850-52)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Ella escogía, / y haze buscar / por el lugar, / caro o barato, / que en este trato / luego se enbeve"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Que ella misma la elija, haciéndosela buscar, barata o cara, y a sola responsabilidad suya"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Per la penyora / que en mi havia, / tant s'atrevia" (5190-92)		
Fitxa Espill			
FE0504			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5190"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5190"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Tenir en penyora		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Tenir"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Penyora"/>	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu		
Definició	Tenir una cosa valuosa d'una altra persona (Def. pròpia). DCVB, <i>penyora</i> , anota <i>Metre penyora</i> (ant.) i <i>Estar penyora</i> (ant.), però no cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb canvi d'ordre dels components i formant una oració de relatiu.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa. La dona se n'aprofitava perquè tenia el fill d'ell (del personatge-narrador).		
Documentació en català	<p>"Havia Raquel, ab gran dolor de Jacob, a la iníqua mort pagat lo general deute, deixant a Josef son fill, en virtuts e bellea semblança e figura sua; lo qual Jacob, son pare, guardava com a penyora estimada de la muller perduda" (<i>Hist. Josef</i>), "Si ara a Benjamin, que per Raquel e Josef tinc en penyora, portau en Egipte..." (<i>Hist. Josef</i>)</p> <p>"Recordà's dels mals y plagues que havia fet en Egipte y revocà la sua ira y portà'ls a si mateix en penyora" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.13)</p> <p>"E tinguessen penyora de la felicitat que'ns prometia" (<i>Lo Cartoixà</i>, III.1)</p> <p>"Per què poré dir que no em resta sinó aquest miserable de fill en penyora de son pare, e la trista de mare s'haurà a conhortar ab ell" (<i>Tirant</i>, 3), "Amic —dix Tirant—, jo no vull que tu poses penyores negunes" (105), "Genovesos e venecians posaren penyora lo càlzer e l'hòstia consagrada" (107), "E per ço com tu em poses al davant tal penyora en dir que..." (137)...</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Por la gran prenda / que en mi tenía, / tomó osadía" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Atreviéndose a tanto gracias a la prenda que de mí tenía" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Puis fon parida, / lleva’s la brida, / la regna es cala, / torna’s cucala / e cadenera; / gallina era / que tostemp calla, / mas en la palla / com ha post l’ou, / tothom la ou; / ella el festeja, / tant lo meneja / trencat lo’s beu.” (5193-205)
Fitxa Espill	
FE0505	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5198"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5198"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	La primera gallina que escataina és la que ha fet l’ou
Mot clau 1	<input type="text" value="Gallina"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Ou"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració atributiva, formada per dues clàusules de relatiu.
Definició	Es diu d’una persona amb ànsia de voler fer-se de notar i cridar l’atenció (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, formant una imatge metafòrica contraposada, que fa de conclusió de les imatges contingudes als versos anteriors. Amb aquests, comença una sèrie d’UFs que metaforitzen l’actitud de la dona envers el fill, abans de fer-ne el relat.
Funció discursiva	Modalitzadora. Contraposa, mitjançant la metàfora de la gallina, l’actitud de la dona abans i després de parir.
Documentació en català	“La primera gallina que escataina és la que ha fet l’ou” (PCC, G 109; s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Gallina era, / que siempre calla, / mas, quando halla / que guebo a puesto, / hechando el resto / lo cacarea” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Era como gallina, que está siempre callada, pero que, desde las pajas, se hace oír de todo el mundo en cuanto ha puesto su huevo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Gallina era / que tostemps calla, / mas en la palla / com ha post l’ou, / tothom la ou” (5198-202)</p> <p>“Dides hi lloguen, / sos fills alloguen / com la cuquella / (sos ous pon ella / en nius estranys)” (9063-67)</p>
Fitxa Espill	
FE0506	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5201"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9066"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Pondre ous
Mot clau 1	<input type="text" value="Pondre"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Ous"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Dipositar els ous (DeCat, <i>pondre</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Inserció en el text	Automatitzada, precedida de l’adverbi temporal “com”.
Funció discursiva	Modalitzadora, dins d’una metàfora on compara la dona partera i cofoia amb la gallina.
Documentació en català	<p>“Morta és la gallina qui ponía los ous d’aur” (J. Bonsenyor, <i>Llibre de paraules e dits</i>, 63; DCVB, <i>pondre</i>)</p> <p>“Un hom havia una oca qui cascun dia li ponía un ou” (<i>Recull d’Eximplis</i>; DeCat, <i>pondre</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Gallina era, / que siempre calla, / mas, quando halla / que guebo a puesto, / hechando el resto / lo cacarea” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Era como gallina, que está siempre callada, pero que, desde las pajas, se hace oír de todo el mundo en cuanto ha puesto su huevo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Cert, tal fi féu / mon fill per ella: / primer ovella, / en après gata / que sos fills mata, / tant los remuda; / ans era muda, / après sabida" (5206-13)		
Fitxa Espill			
FE0507			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5209"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5209"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Amor de gata, que sos fills mata		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Gata"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Fill"/>	
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració de relatiu. Anomalia semàntica entre "amor" i "mata". Rima consonant en "-ata".		
Definició	Es diu referint-se a un amor excessiu o mal enfocat (DCVB, <i>gata</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Introduït mitjançant un connector que relaciona temporalment dos comportaments. El segon remet al proverbi, amb conservació del relatiu i supressió del mot <i>amor</i> . Clou la sèrie d'UFs que metaforitzen el relat que es fa a continuació.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència descriptiva. Pren no només un significat metafòric d'amor mal enfocat sinó que és l'expressió clau que resumeix totes les accions que desencadenen la mort del fillet i que es descriu a continuació. En aquest passatge previ la dona és, successivament, egua, cucala, cadenera, gallina, ovella i gata.		
Documentació en català	"Tant estima el gat els seus fills, que se'ls menja" (PCC, G 366; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Amor gatina, que es menja els gatons" (PCC, A 1209; s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Tant estima la gata sos fills que se'ls menja" (DCVB, <i>gata</i>)		
Documentació altres llengües	"Los amores del gato riendo entran" (Yriarte; PCC, A 1209)		
Traduccions del fragment	"Fue antes obeja / y después gata: / los hijos mata / quando los muda" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Oveja al principio y gata después, que mata a sus hijos con tanto cambiarlos de sitio" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Primer ovella, / en après gata / que sos fills mata" (5208-10)		
Fitxa Espill			
FE0508			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5209"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5209"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	En après		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Aprés"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució conjuntiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adverbí. Al·literació del so [e].		
Definició	Marca de temporalitat posterior (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa. És un connector temporal, marcant ordre en l'acció discursiva.		
Documentació en català	<p>∅ (<i>Lo Somni, Curial, Hist Passió, Procés olives, Somni JJ</i>)</p> <p>"En après li recità ab grandíssim plaer la prosperitat e victòria sua" (<i>Tirant</i>, 438)</p> <p>"En après que lo senyor fill de Déu hagué preÿcat algun temps en Galilea..." (<i>Vita Christi</i>, 128)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Fue antes obeja / y después gata: / los hijos mata / quando los muda" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Oveja al principio y gata después, que mata a sus hijos con tanto cambiarlos de sitio" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Sovint revida / mudar de dides: / quantes parides / de poc trobaren / s’hi remudaren” (5214-18)
Fitxa Espill	
FE0509	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5217"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5217"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	De poc
Mot clau 1	<input type="text" value="Poc"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adverbi. Monosil·labisme.
Definició	De fa poc de temps (Gonzàlvez)
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Locativa. El protagonista indica que buscaven dones que havien parit de feia poc temps per alletar el seu fill.
Documentació en català	∅ (<i>Curial</i>) “La qual venguda, posat que en sàpia tot ço que n’és, a cap de poc és pus vituperada que la primera” (<i>Lo Somni</i> , III.11)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Sin que se inpida, / muda de didas; / quantas paridas / de poco hallaron, / tantas mudaron” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “A cada momento cavila mudar de ama; y quantas recienparidas se encontraban ibanse sucediendo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Hagué bocatge / e foc salvatge" (5251-52)		
Fitxa Espill			
	FE0510		
Vers primera ocurrència	5251	Vers darrera ocurrència	5251
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mal de bocatge		
	Mot clau 1	Mal	Mot clau 2
			Bocatge
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació dels sons [a] i [e].		
Definició	Inflamación de las mucosas de la boca (Dr. Chabret; Chabàs 1905: 397). MiP inclou, al seu <i>Repertori</i> , l'entrada <i>bocatge, mal de</i> , amb remissió al v. 5251. Inflamació de la mucosa de la boca (DCVB, <i>bocatge</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, però amb elisió de "mal" per mor de la mètrica.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva. El narrador-personatge parla de les malalties del nadó. El mal de bocatge n'és una.		
Documentació en català	"Car diu-se que més que la pestilència, / s'agafa i apegua lo mal de bocatge " (<i>La brama</i> , 276-77) "I d'elles lo suc guareix de molts mals / i valen les fulles a mal de bocatge " (<i>Procés olives</i> , 403-04)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Diole bocage, / fuego salvaje" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Tuvo mal de encías y fuego salvaje" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"De pregamí / li féu mamella" (5254-55)		
Fitxa Espill	FE0511		
Vers primera ocurrència	5255	Vers darrera ocurrència	5255
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer mamella		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2 Mamella
Tipus	Col·locació (pren el significat metafòric del mot "mamella", que ja el té)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Le hizo biberón (que creíamos cosa moderna) (Chabàs). Anticipació rudimentària del biberó actualment usat (MiP).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el predicat verbal de la clàusula.		
Funció discursiva	Asseverativa. El protagonista conta aquest fet però en un context de crítica a la dona que no va voler donar a mamar el fill.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Ni más probó / leche ni teta" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Hízole ella con peregamino un biberón" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Ara salada, / adés gelada" (5265-66)		
Fitxa Espill	FE0512		
Vers primera ocurrència	5265	Vers darrera ocurrència	5265
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Ara..., adés...		
	Mot clau 1	Ara	Mot clau 2 Adés
Tipus	Locució conjuntiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + adverbi. Repetició lèxica.		
Definició	Indica distribució de la informació, marcant temporalitat (Def. pròpia). Indica alternança de diverses accions o circumstàncies (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva, distribuïnt la informació del present al passat.		
Documentació en català	"Parlar del cel les oireu, / i de la terra; / ara de pau, adés de guerra" (<i>Somni JJ</i> , 190-92)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Que está salado, / antes elado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Ora salado, ora frígido" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Ella tant sua / suor de mort” (5298-99)</p> <p>“Folgar qui hi cuida, / suor de mort / sens mai deport / en si remira” (8510-13)</p> <p>“Quantes suós, / treballs de mort, / a un deport / ha l’hom de armes!” (10220-23)</p>
Fitxa Espill	
FE0513	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5299"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="10220"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="03"/>
Forma canònica	Suor de mort
Mot clau 1	<input type="text" value="Suor"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Mort"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. Al·literació del so [r].
Definició	<p>Fenomen físic que manifesta una agitació de sentiments molt forta (Def. pròpia). DCVB, <i>suar</i>, cita l’<i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.</p> <p>Suor molt freda (Gonzàlvez, <i>mort</i>).</p> <p>Suor pròpia d’un malalt o moribund (Gonzàlvez, <i>suor</i>)</p>
Inserció en el text	Automatitzada, formant el complement directe.
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador personatge fa una valoració intensificadora de l’estat d’ànim de la dona.
Documentació en català	∅
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Suda y trasuda / sudor de muerte” (Or. 5298-99)</p> <p>“El pobre, el rico, / quando procura / hallar olgura, / sudor de muerte / sin mudar suerte / para si toma” (Or. 8510-13)</p> <p>“Muchos sudores / y afán de muerte, / más que en su suerte / el hombre de armas” (Or. 10220-23) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y, mientras tanto, suda mortal sudor” (Or. 5298-99) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Tot li fa nosa, / pren-la gran basca” (5314-15)</p> <p>“Mas si els fa nosa / lo fill que es nat / e n’han mal grat, / no els plau que visca” (9004-07)</p>
Fitxa Espill	
FE0514	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5314"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9004"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Fer nosa
Mot clau 1	<input type="text" value="Fer"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Nosa"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Molestar, desagradar (Def. pròpia). Obstruir, dificultar o privar algú o alguna cosa d’obrar, de funcionar, d’estar a pler (DCVB, <i>nosa</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Automatitzada, formant el predicat verbal. La segona recurrència és introduïda pels connectors “mas” i “si”.
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant amb el quantitatiu “tot” la valoració que en fa el narrador.
Documentació en català	<p>“Indissoluble amor que han a lurs fillastres o a altres qui’ls fassen nosa” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, III; DCVB, <i>nosa</i>)</p> <p>“Tot lo restant del món li fa gran nosa” (A. March, 50; DCVB, <i>nosa</i>)</p> <p>“Que els vells, per mostrar-se que encara serveixen, / i que no els fa nosa la tos ni el rogall” (<i>Procés olives</i>, 1217-17; DCVB, <i>nosa</i>)</p> <p>“Guardau, que llei ni glosa falsa / no em farà nosa” (<i>Somni JJ</i>, 2379-80) RT</p> <p>“Dient: “Veniu i no us faça res nosa, / que bé sabrem també llevar la llosa”” (<i>Vida de santa Magdalena en cobles</i>, 323-24)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Fiera enojosa / tiene gran basca” (Or. 5314-15)</p> <p>“Mas si enbaraza / el hijo en casa / que ven nacido” (Or. 9004-05) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Todo le es estorbo; le sobrevienen fuertes desvanecimientos” (Or. 5314-15)</p> <p>“Pero si les estorba el recién nacido” (Or. 9004-05) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Grata's e rasca / on no li pru" (5316-17)		
Fitxa Espill	FE0515		
Vers primera ocurrència	5316	Vers darrera ocurrència	5316
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Gratar-se on no li pru		
	Mot clau 1	Gratar	Mot clau 2
		Pruir	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + clàusula de relatiu. Al·literació del so [r].		
Definició	Es diu de qui es commou per ço que no li interessa (PCC, G 937; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Forma el complement circumstancial i presenta una certa desautomatització per la duplicació sinonímica de "grata" amb "rasca", per mor de la mètrica del vers.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'una seqüència, on el narrador descriu la culpa i el dolor de la dona per la mort del fill.		
Documentació en català	<p>"Meng sens fam e grat-me sens pruir" (Jordi de Sant Jordi; DCVB, <i>gratar</i>)</p> <p>"Grata's lo cap e pruen-li los talons" (<i>Tirant</i>, 189)</p> <p>"Gratar-se on no li pru" (PCC, G 937; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Cada u es grata allà on li pru" (PCC, G 934; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Qui grata a on li pru, no fa mal a ningú" (PCC, M 507; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Cada u es grata allà on li pru" (DCVB, <i>pruir</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Qui grata a on li pru, no fa mal a ningú" (DCVB, <i>pruir</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Tiéntase y rasca / donde no duele" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Se frota y rasca donde no le escuece" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Grata's e rasca / on no li pru. / Tot li ve en cru" (5316-18)		
Fitxa Espill	FE0516		
Vers primera ocurrència	5318	Vers darrera ocurrència	5318
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Venir en cru		
	Mot clau 1	Venir	Mot clau 2 Cru
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + adjectiu. Al·literació del so [en].		
Definició	Venir malament, fer mal efecte, ésser desagradable (DCVB, <i>cru</i> , a partir de la citació de l' <i>Espill</i>). Sense atenuants (Gonzàlvez, <i>en cru</i> , definició incorrecta).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement circumstancial d'una sèrie de descripcions.		
Funció discursiva	Modalitzadora. És el resum de la situació atribuïda a l'estat de la dona.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Lo que más huele / lo juega crudo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Todo se le aparece entonces crudamente" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"E, sens mentir, / m'ho contà tot / de mot a mot " (5343-45)		
Fitxa Espill			
FE0517			
Vers primera ocurrència	5345	Vers darrera ocurrència	5345
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mot a mot --- Mot per mot		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Mot	Mot	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició + substantiu. Monosil·labisme i repetició.		
Definició	De paraula en paraula, sense deixar cap mot (DCVB, <i>mot</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Exposar fets de manera detallada i exhaustiva (Gonzàlvez). DeCat, <i>mot</i> , registra <i>Mot a mot</i> com a "frase feta", però no cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement de mode.		
Funció discursiva	Modal. L'emissor (el narrador personatge) manifesta que les paraules que emet la dona seran dites amb tota mena de detall, sense ocultar res.		
Documentació en català	Contant-li mot a mot tot ço que Gerbino contra ells los havia fet" (<i>Decameró</i> , IV.4; DeCat, <i>mot</i> , diu que la construcció no figura a l'original italià) "Curial anà a casa de Melchior e mot per mot ço que la Güelfa dit li havia li descobrí" (<i>Curial</i> , I.9), "Contà-li lo sommi mot a mot " (<i>Curial</i> , I.26), "E féu-li dir, mot per mot , tot ço que sabia" (<i>Curial</i> , II.133) "Ans, só content comunicar-lo, / i mot a mot , / i punt per punt, escriure'l tot" (<i>Somni JJ</i> , 62-64)		
Documentació altres llengües	"Palabra por palabra" ('con toda exactitud', DUE, <i>palabra</i>)		
Traduccions del fragment	"Cuenta me da, / de pe a pa" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y entonces me lo contó todo, palabra por palabra" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“A mi, na Trista, / qui he ben vista / experiència / de llur prudència, / dret e envés / per a quant és” (5353-58)
Fitxa Espill	
FE0518	
Vers primera ocurrència	5357
Vers darrera ocurrència	5357
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Dret i envers (part de la locució verbal <i>No guardar dret ni envers</i>)
Mot clau 1	Dret
Mot clau 2	Envers
Tipus	Locució nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + conjunció coordinant + substantiu. Al·literació del so [e]. Associació antonímica.
Definició	La part que es veu i la que no es veu, la totalitat (Def. pròpia) DCVB, <i>envers</i> , recull la locució <i>No guardar dret ni envers</i> ‘no mirar res, no tenir contemplacions’ i cita el <i>Tirant</i> , 172. DCVB, <i>dret</i> , recull la locució <i>No guardar dret ni envers</i> ‘no tenir cap mirament ni respecte’, cita el <i>Tirant</i> , 172 i 246, i l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement de mode.
Funció discursiva	Modalitzadora. Usada amb un matis irònic, preparatori del relat posterior.
Documentació en català	“Car les monges no hi garden tort, / dret ni envers ” (F. de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i>) “Car no ha dret ne envers ” (Eiximenis, <i>Llibre dones</i> , 83) “Mostratz que saubetz fer / ab tort del dreyt envers ” (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i> , 739-40) “Lo apetit natural qui us força que no guardau dret ni envés ” (<i>Tirant</i> , 172; DCVB, <i>envers</i>), “Més cruel que lleó famejant, no guardant dret ni envers ” (246) “No guardant dret ni envers” (<i>Tirant</i> , 268). “Pelets hi pèls, / endrets, envesos y repels” (<i>Cobles S. Cristòfol</i> , “Sentència”) “Li feren girar lo dret al revés ” (<i>Istòria Passió</i> , est. 168) “Que, defenent bon dret, o mal, / si mester és, / sàpia fer del dret envés ” (<i>Somni JJ</i> , 742-44; DCVB, <i>envers</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Luego lo vi / por experiencia / de su prudencia / el haz y enbés / para quanto es” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Puesto que por buena experiencia he visto, por cara y por cruz, a cuánto su gran prudencia puede llegar” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Al refetor / a tard s’hi meten, / en cambra spleten / la llur sabor” (5400-03) “Fills, pau ni pa / a tard n’hi ha” (6689-90)
Fitxa Espill	
FE0519	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5401"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6690"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	A tard
Mot clau 1	<input type="text" value="Tard"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial de temps
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adverbí. Monosil·labisme. Al·literació del so [a].
Definició	Rares vegades, amb poca freqüència (DCVB, <i>tard</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Poques vegades (DCVB, <i>atar</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Rares vegades (DeCat, <i>tard</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement circumstancial de temps. Invariable.
Funció discursiva	Locativa, modalitzadora. Intensifica la poca freqüència amb què les monges mengen (se suposa que sòbriament i en silenci) al refectori.
Documentació en català	“Havia en costuma que no’s lexava veer mas a tart” (Llull, <i>Llibre merav.</i> ; DeCat, <i>tard</i>) “Tres lances ensems ligades, / a tard se poden trencar” (A. Turmeda, <i>Cobles div. regne Mallorca</i> ; DCVB, <i>tard</i>) “Hòmens qui agen gran cors, a tart és que agen gran cor” (J. Cessulis, <i>Llibre de bones costums</i> ; DCVB, <i>tard</i>) “A tard és que algun reviva; / tant los lleix magres!” (<i>Col·loqui dames</i> , 624-25) “Per ço com sabeu que l’amor palesa / a tard o mai dón(a) la prospera fi” (<i>Procés olives</i> , 1357-58) “Segons quant a tard hi passa granera” (<i>Procés olives</i> , 1596) “Puix molt a tard la u sens l’altre miren” (<i>Somni JJ</i> , 777) “Car no só axí com los hòmens mortals, que a tart és que perdonen complidament” (<i>Vita Christi</i> , 150)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“En un desbán / alegres canpan, / y todas zanpan / con gran sabor, / que’s su dolor / el refitorio” (Or. 5400-03) “Hijos, paz, pan / tarde tendrán” (Or. 6689-90) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Acuden tarde al refectorio” (Or. 5400-03) “Hijos, paz y pan difícilmente los consiguen” (Or. 6689-90) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Parlen, ordixen / sos casaments, / dons e presents , / tots ab usura, / e fan segura / mercaderia” (5411-16)
Fitxa Espill	
	FE0520
Vers primera ocurrència	5413
Vers darrera ocurrència	5413
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Dons i presents
	Mot clau 1 Dons Mot clau 2 Presents
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal coordinat. Associació sinonímica.
Definició	Gratificacions, recompenses, premis (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada. Forma part del complement directe del verb <i>ordir</i> .
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant les males accions de les monges.
Documentació en català	“E molts presentes e donatius que foren fets al Cèsar” (<i>Tirant</i> , 456) “E feren de grans presentes e donatius al Cèsar” (459) “Feren-li molts presentes e donaren-li molt gran quantitat de tresor” (459)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Y allí se valen / en sus intentos / de casamientos / sólo aparentes, / dones, presentes, / todos a usura / que hazen segura / mercadería” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “En donde conciertan sus casamientos, dádivas y regalos, con usura todo ello, realizando así a la segura un provechoso mercadeo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Per una flor / prenen marc d'or , / e per entrada / volen mudada / tapiceria" (5423-27)		
Fitxa Espill	FE0521		
Vers primera ocurrència	5424	Vers darrera ocurrència	5424
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Marc d'or		
	Mot clau 1	Marc	Mot clau 2 Or
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació del so [r].		
Definició	Moneda de valors diferents segons les èpoques i contrades (DCVB, <i>marc</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Forma el complement directe de "prenen".		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, en una seqüència explicativa. Indica que la dona se n'aprofita: per una cosa sense valor, en pren una altra que en té molt.		
Documentació en català	<p>"March d'or és diferent segons les diversitats de les senyories del món" (doc. <i>circa</i> 1417; DCVB, <i>marc</i>)</p> <p>"Lo que més llances rompria e millor ho fes, guanyàs cascun dilluns de l'any cinc marcs d'or" (<i>Tirant</i>, 46)</p> <p>"E si és dins l'illa e no hi ve, ha de pagar deu marcs d'or" (92)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Por una flor, / con gran rigor, / un marco de oro, / si no un tesoro; / por dar entrada, / quieren conprada / tapiceria" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Por una flor, toman un marco de oro; y exigen para su entrada renovada tapicería" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE “Lo temps consumen / (...); / perquè entre el sol, / en haver **mestres / de ponts**, finestres, / trapes, entrades / per les taulades, / passos, atalls...” (5442-51)

Fitxa Espill

FE0522

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica Mestre de ponts

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus Col·locació (significat transparent)

Recursos lingüístics i retòrics Substantiu + preposició “de” + substantiu

Definició Qui dirigia i controlava les construccions (Vila 1994: 76).
Persona que dissenyava ponts i altres construccions, equivalent cultural de l'actual enginyer d'obres públiques (Gonzàlvez).

Inserció en el text Automatitzada

Funció discursiva Denominativa. Forma part d'un fragment descriptiu del convent, donant a entendre que les monges se n'escapen.

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Si el sol no yere, / buscan maestros / de los más diestros / que hagan ventanas, / puertas, solanas / en los tejados”
(L. Matheu, *Libro cons.*)
“Emplean todo su tiempo (...); en procurar-se maestros para construir puentes, ventanas para que entre el sol, trapas, entradas por el tejado, pasos, atajos...”
(MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	<p>“Anar armades /e desfregades / com hom, exir, / de nit, texir / per la ciutat, / a pas cuitat / fent cavalcades” (5465-71)</p> <p>“Ab cuitats passos, / de poplexia / o litargia / ben tost morir” (6832-35)</p> <p>“Ans dels que hi eren / allí venguts, / escomoguts / més per temor / que per dolor / ni pietat, / a pas cuitat, / esbalaïts...” (14138-45)</p>
Fitxa Espill	“Atentament, / no pas cuitat” (16142-43)
FE0523	
Vers primera ocurrència	5470
Vers darrera ocurrència	16143
Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	Amb cuitats passos -- A pas cuitat
Mot clau 1	Pas
Mot clau 2	Cuitar
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació dels sons [a] i [s].
Definició	<p>Apressadament, ràpidament (Def. pròpia).</p> <p>DCVB, <i>pas</i>, anota <i>A pas cuitat</i>, ‘de pressa’, però no hi cita l’<i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>.</p> <p>DeCat, <i>pas</i>, registra la locució <i>A pas</i> ‘amb moviment corrent, no accelerant gaire’, però no cita l’<i>Espill</i>.</p> <p>Ràpidament, de pressa (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. La locució forma el complement circumstancial de mode i s’hi anteposa per tematització.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la rapidesa amb que s’acosta la malaltia i la mort.
Documentació en català	<p>“Ve't que ja ve ab passos cuitats e la boca uberta, defallint-li l'alè” (<i>Curial</i>, ll.70)</p> <p>“E, desijós de morir, ab passos molt cuitats anà contra Curial” (lll.86)</p> <p>“Ab cuytats passos exint de la cambra” (<i>Hist. Josef</i>)</p> <p>“Ab cuytats passos venia” (<i>Hist. Josef</i>)</p> <p>“Ab cuitats passos camina” (<i>Debat P. Viana</i>)</p> <p>“Ab cuitats passos corregué” (<i>Lam. Mirra</i>) ,</p> <p>“Ab cuitats passos calcigant” (<i>Lam. Narcís</i>)</p> <p>“Endreçant los cuitats passos” (<i>Parl. B. Mercader</i>)</p> <p>“Ab cuitats passos camina” (<i>Parl. B. Mercader</i>)</p> <p>“Ab cuitats passos acaminava” (<i>Parl. B. Mercader</i>)</p> <p>“Ab cuitats passos caminaven” (<i>Parl. B. Mercader</i>)</p> <p>“Començà cuitats passos moure” (<i>Parl. B. Mercader</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Con tristes lazos / de aplopexía / y litargía, / has de morir” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y de acabar, a paso rápido, por morir de apoplejía” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"E les vesprades / d'agost, anar / camí de mar / a la banyada; / en la tornada, / minyonejant, / venir jugant / joc de mantades " (5472-79)		
Fitxa Espill			
FE0524			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5479"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5479"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Joc de mantades		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Joc"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Mantades"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	De manta, mantada, golpearse con la manta (...) Acaso el manteamiento, como el de Sancho en el <i>Quijote</i> (Chabàs). MiP repeteix i cita Chabàs. Joc de noietes que s'empaitaven a cops de mantell o manta (DeCat, <i>mantell</i> ; a partir de la citació de l' <i>Espill</i>). Decat, <i>mantell</i> , anota <i>Mantí</i> com a mot valencià popular per a 'bufanda, tapaboques' usat a la Ribera Alta, Xàtiva i Albaida.		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva modalitzada, fent veure que les monges són mundanals.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Tardes cansadas / de agosto andar, / orilla el mar / para bañarse; / y, al retirarse, / muchacheando, / vienen jugando, / sueltas y osadas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y, en las veladas de agosto, ir camino del mar para el baño; y a la vuelta venir chiquilleando, dándose de mantadas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Al jorn tornades, / canten a prima / ab sa veu prima, / no gens mudades” (5480-83)</p> <p>“Lo jovenet / dix tot alegre: / "Per que vel negre / de jorn portau, / ara el dexau?"” (5654-58)</p> <p>“Altres armats, / defora el clos, / entorn del fos, / de jorn guardaven” (7082-85)</p>
Fitxa Espill	
FE0525	
Vers primera ocurrència	5480
Vers darrera ocurrència	7085
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	De jorn -- Al jorn
Mot clau 1	Jorn
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial de temps
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Monosil·labisme.
Definició	Indica la porció de temps en què hi ha llum del sol, sinònim de <i>De dia</i> . També indica promptitud en l'acció, sinònim de <i>En jorn</i> (Def. pròpia). De bon matí, a hora relativament primerenca del matí (DCVB, <i>jorn</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>jorn</i> , registra i documenta <i>De jorns</i> ; no hi cita l' <i>Espill</i> . De dia, mentre es de dia (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, precedint el verb per raons de la rima.
Funció discursiva	Locativa. Forma part d'una oració interrogativa, on l'emissor manifesta estranyesa entre el fet de portar vel la monja i l'acció de treure-se'l.
Documentació en català	<p>(<i>Lo Somni, Curial, Hist. Passió, Vita Christi...</i>)</p> <p>“Tirant hagué ordenat aquell dia que tothom sopàs de jorn e que ensellassen los cavalls” (<i>Tirant</i>, 133)</p> <p>“Tirant pregà al rei de Sicília que es recollissen de jorn” (<i>Tirant</i>, 408; DCVB, <i>jorn</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“No satisfecho, / dize él con zelo: / -Si el negro velo / sienpre lleváis, / ¿por qué os quitáis / esta presea?” (Or. 5654-58)</p> <p>“Todos armados, / fuera el recinto / como te pinto / de día guardavan”(Or. 7082-85) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“El joven dijo alegremente: -¿Por qué lleváis de día velo negro y lo dejáis ahora?” (Or. 5654-58)</p> <p>“Otros, armados, fuera del recinto, alrededor del foso, vigilaban de día” (Or. 7082-85) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Al jorn tornades, / canten a prima / ab sa veu prima, / no gens mudades” (5480-83) “D’ells són venguts / ab sa llegona / a prima, nona, / vespres, completa” (14710-13)</p>
Fitxa Espill	
FE0526	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5481"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="14712"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	A hora prima
Mot clau 1	<input type="text" value="Hora"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="prima"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal
Definició	<p>A partir de les sis del matí, el temps primer amb claror de dia, segons la divisió horaria romana (Def. pròpia).</p> <p>DeCat, <i>hora</i>, registra i comenta, per exemple, <i>Hora nona baixa</i> i unes altres poques locucions amb <i>hora</i>, “deixant de banda la massa dels fets fraseològics”.</p>
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb ommissió del terme <i>hora</i> .
Funció discursiva	Locativa, indicant el moment concret del cant.
Documentació en català	∅
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Las madrugadas / que cantan prima / con voz de prima, / nada enmendadas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“De día, ya de regreso, cantan a prima, con su delicada voz, no alteradas en nada” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Al jorn tornades, / canten a prima / ab sa veu prima, / no gens mudades" (5480-83)		
Fitxa Espill			
FE0527			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5482"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5482"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Veu prima		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Veu"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Prima"/>
Tipus	Col·locació		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	La de to agut, de vibracions molt ràpides (DCVB, <i>veu</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, indicant hipocresia amb un to irònic.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Las madrugadas / que cantan prima / con voz de prima, / nada enmendadas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"De día, ya de regreso, cantan a prima, con su delicada voz, no alteradas en nada" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Si són prenyades / e ve a llum , / és llur costum / a tres o quatre / fer-los debatre / ab daus rifant / o sorts gitant / pare qual és" (5484-91)		
Fitxa Espill			
FE0528			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5485"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5485"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Venir a llum		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Venir"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Llum"/>	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu		
Definició	Nàixer (Gonzàlvez, <i>llum</i> , <i>venir a llum</i> ; definició correcta). Parir (DCVB, <i>llum</i> , <i>donar a llum</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant una clàusula coordinada introduïda en una clàusula condicional.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	"Dar a luz" ('acción fisiológica de dar la mujer nacimiento al hijo', DUE, <i>luz</i>)		
Traduccions del fragment	"Si estan preñadas, / porque da lumbre" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Si resultan embarazadas y ocurre alumbramiento" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Si són prenyades / e ve a llum, / és llur costum / a tres o quatre / fer-los debatre / ab daus rifant / o sorts gitant / pare qual és” (5484-91)		
Fitxa Espill			
FE0529			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5490"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5490"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Gitar sorts		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Gitar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Sort"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	procurar de decidir a qui una cosa pertany, pertoca, etc., sia tirant daus, sia traient redolins, sia comptant fins a cert nombre, etc. (DCVB, <i>sort</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa.		
Documentació en català	<p>“Totes aquelles bèsties gitaven sorts e aquella bèstia sobre qui cahia la sort, anava al lleó e menjava-la” (Llull, <i>Fèlix de meravelles</i>, VII.3; DCVB, <i>sort</i>)</p> <p>“Si tots són establits hereus... e no's poden avenir qui d'ells les tenga, deuen gitar sorts entre ells qui les deu tenir” (<i>Costums de Tortosa</i>, III, XIII, 7; DCVB, <i>sort</i>)</p>		
Documentació altres llengües	“Echar suertes” (‘decidir por un procedimiento de resultado imprevisible quién ha de hacer o tener cierta cosa’, DUE, <i>suerte</i>)		
Traduccions del fragment	<p>“Si estan preñadas, / porque da lumbre, / es su costumbre / encandilar / y hazer rifar: / --¿qual será el padre?--” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Si resultan embarazadas y ocurre alumbramiento, es costumbre de ellas hacer entrar en debate a tres o cuatro, rifando con los dados o echando a suertes a --¿Quién es el padre?--” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Mas les de més / mai no parixen” (5492-93), “Déu o natura / si no els guarien, / los més morrien” (8196-98), “Les més ne moren” (8683), “Alguns ab mel, / os més ab fel” (8991-92), “La més part d’elles, / per llurs mamelles / servar gentils, / tenen per vils / mares que crien” (9057-61), “Axi els enforquen, / dogals los filen, / los més avilen” (9532-34), “Los més penjats / són llurs criats” (9541-42),</p>		
Fitxa Espill	<p>“Tal li fa verd, / tals atzurat, / altra morat, / les més vermell” (10498-501),</p>		
FE0530	<p>“La part que et moc / de no concepta / és molt accepta / a la més flota”(10778-81) “Les més, a part / ben lluny l’arrullen” (15312-13)</p>		
Vers primera ocurrència	5492	Vers darrera ocurrència	15312
		Nombre d’ocurrències	10
Forma canònica	Els (de) més (de) -- La més part (de) -- La més flota (de)		
	Mot clau 1	Més	Mot clau 2
Tipus	Locució quantificacional		
Recursos lingüístics i retòrics	Article + (preposició “de”) + adverbí + (preposició “de”). Monosíl·labisme. Al·literació dels sons [e] i [s].		
Definició	<p>La majoria, la major part (DeCat, <i>més</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>). DeCat, <i>flota</i>, cita l’<i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. La major part, els més (DCVB, <i>flota</i>; a partir de la citació de l’<i>Espill</i>). La majoria (Gonzàlvez, <i>los més</i>).</p> <p>Observació: DeCat insisteix que, en català, <i>Los demás</i> i <i>Les demás</i> (que es poden escriure amb <i>de</i> i <i>més</i> soldats o no) significa ‘la major part’, mai no ‘els restants’.</p>		
Inserció en el text	Automatitzada, formant el subjecte d’una clàusula introduïda pel connector adversatiu “mas”.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica en grau major.		
Documentació en català	<p>“La més part dels tixadors” (doc. 1386; DeCat, <i>més</i>) “Alguns ab atxes, emperò los de més ab les espases en les mans” (<i>Curial</i>, III.8) “Los moros, qui veren tan bravament ferir los cristians e tots los de més no es podien moure per les grans nafres que tenien, los fon forçat de morir” (<i>Tirant</i>, 25) “Aquí havia reis, ducs, comtes e marquesos, nobles e cavallers e infinits gentilshòmens de llinatge molt antic; e quasi los de més qui no eren cavallers en aquest honrat pas han rebut l’orde de cavalleria” (56) “Senyor —dix Tirant—, hom no pot ben judicar una tal faena, per ço com hi són venguts tan grans senyors, e los de més han fet armes molt honoroses” (57) “Que en aquella hora quasi tots los de més reposen” (124) “Los turcs, vent-se desarmats, e los més que havien perduts los cavalls, feren lo que havia fet llur senyor” (133)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Pero las más / paren jamás” (Or. 5492-93) “Si Dios de cura / no proveiera, / luego muriera” (Or. 8196-98) “Las más se mueren / quando las ieren / o las desfloran” (Or. 8683-85) “Unos con miel / los más con hiel” (Or. 8991-92) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Pero las más no dan a luz” (Or. 5492-93) “Si Dios y la naturaleza no les curaran, los más morirían” (Or. 8196-98) “Por esto, de las nacidas oclusas, las más mueren al desflorar” (Or. 8683-85) “A algunos con miel, a los más con hiel” (Or. 8991-92) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Bé lo joc juguen / de passa-passa " (5498-99)		
Fitxa Espill			
FE0531			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5499"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5499"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Joc de passa-passa		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Joc"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Passa passa"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + verb substantivat		
Definició	Joc de prestidigitació en què es fa passar un objecte d'un lloc a un altre sense que l'espectador se n'adoni (DCVB, <i>passa-passa</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>joc</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. DeCat, <i>pas</i> , cita el nom del joc a l' <i>Espill</i> . Joc de prestidigitació en què es fa passar un objecte d'un lloc a un altre sense que l'espectador se n'adone (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Acompanyat de l'expressió "bé juga", amb intercanvi mutu de l'ordre dels constituents, per mor de la rima.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva modalitzada, intensificant la manera enganyosa de procedir de les dones.		
Documentació en català	"Donau-li molta rahó / fent-li'l joch de passa-passa" (A. Martí Pineda, <i>Consells a una casada</i> ; DCVB, <i>passa-passa</i>) "Passa-passa. <i>Praestigiae</i> " (<i>Diccionari Torra</i> ; DeCat, <i>pas</i>)		
Documentació altres llengües	Vidal Alcover (1987: 56) diu que DeCat cita <i>pasapasa</i> en Nebrija i en el Guzmán de Alafarache.		
Traduccions del fragment	"Y al juego juegan / de pasa pasa" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Sabén a la perfección el juego de pasa-pasa" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"De carabassa / ne fan cistella" (5500-01)		
Fitxa Espill	FE0532		
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5500"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5500"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Fer de carabassa cistella		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Fer"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Carabassa"/>	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma preposicional + substantiu (objecte). Relació de lexemes que contenen insolidaritat lèxica. Hipèrbole. Esquema "Fer de (tal cosa) (tal altra)"		
Definició	Enganyar amb habilitat (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Explicativa de la capacitat d'engany de les monges.		
Documentació en català	"De l'ambut li faç cistella" (<i>Col·loqui dames</i> , 280)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"La calabaza / la buelven cesta" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Hacen de calabaza cesta" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"De carabassa / ne fan cistella, / del cel paella" (5500-02)		
Fitxa Espill	FE0533		
Vers primera ocurrència	5502	Vers darrera ocurrència	5502
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer del cel paella		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2 Cel
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma preposicional + substantiu (objecte). Relació de lexemes amb insolidaritat lèxica. Hipèrbole. Anomalia. Esquema "Fer de (tal cosa) (tal altra)"		
Definició	Fer veure allò que no és, obrar fingidament (DCVB, <i>paella</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>paella</i> , cita "la dita famosa <i>fer del cel paella</i> (dintre de l'ordre d'idees de la volta estelada, on... es fan veure les estrelles, magnificant unes espurnes enceses d'oli espetegant)" Fer creure una cosa que no és, actuar fingidament (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, però amb l'omissió del verb "fer", que se sobreentén per la locució precedent.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Explicativa de la capacitat d'engany de les monges. La duplicació de locucions sinònimes intensifica el significat.		
Documentació en català	"Guardat-vos de llogre e de usura e de censals injusts (...). No façats a Déu del cel paella", "Déus bé sap què vol dir emprar a censal; del cel li volen fer paella" (G. Schib, <i>Vocabulari de Sant Vicent Ferrer</i> , 246) "Faran a tots sos súbdits del cel paella", "Fa l'hom del cel paella" (<i>Dotzè</i> , 606, 781) "No s'enguanen la un a l'altre, ne's diguen falsies, ne s'embacinen, ne's façen del cel paella", "Fer t'à del cel paella" (F. Eiximenis, <i>Llibre de les dones</i> , 62, 83) "E ja'm volets fer en un pont / del cel paella?" (F. de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i> , 989) "Jugant ab les viudes, mester és parella, / podent, ab la verge, / del cel fer paella" (<i>Disputa viudes i donzelles</i> ; DCVB, <i>cel</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Fer del cel paella" (<i>Dicc. Aguiló</i> ; PCC, C 2138; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Fer del cel paella" (PCC, C 2138; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"La calabaza / la buelven cesta, / i hazen ballesta / de la sartén" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Hacen de calabaza cesta, del cielo sartén" (MiPlanas, <i>Espejo.</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Del verd fan bru / a l'abadessa" (5508-09)		
Fitxa Espill	FE0534		
Vers primera ocurrència	5508	Vers darrera ocurrència	5508
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer del verd bru		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2 Verd
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma preposicional + substantiu (objecte). Relació de mots cohipònims. Esquema "Fer de (tal cosa) (tal altra)"		
Definició	Donar entenent una cosa per una altra (DCVB, <i>bru</i> ; a partir de la citació de l' <i>Espill</i>)- Donar entenent una cosa per una altra (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, però amb dislocació dels elements.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Explicativa de la capacitat d'engany de les monges.		
Documentació en català	<p>"Vui altres festes no s'hic colen / sinó les llurs, / car giren les lleis e los furs / de verd en blau" (<i>Sermó del Bisbetó</i>)</p> <p>"Fer del negre groc" (<i>Tirant</i>, 210)</p> <p>"Del blanc vos farien groc" (<i>Tirant</i>, 267; PCC: B 833; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Perquè'ns fas del negre, blanc, verd i burell" (<i>Istòria Passió</i>, est. 55)</p> <p>"Lo blanc dius que's negre i'l negre que's blanc" (<i>Istòria Passió</i>, est. 186)</p> <p>"Lo blanc me veneu per negre" (<i>Flor enam.</i>, 8)</p> <p>"M'ha de dar a entendre blanc per negre" (<i>Rondalla rondalles</i>; PCC: B 834; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Lo blanco verde / hazen apriesa" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"A la Abadesa le dan lo verde por castaño" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Totes la corren, / ferm acanyissen, / axí la fisen / com bou en plaça" (5526-29)		
Fitxa Espill			
FE0535			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5526"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5526"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Córrer (algú) com bou en plaça		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Córrer"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Bou"/>	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen experiencial.		
Definició	Acorralar i encalçar (algú) (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, amb el reforç semàntic de l'adverbi "ferm", en el segon cas, i amb el reforç de la compració per la introducció del mot inicial "axí", en el tercer cas.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Explicativa de l'actitud de les monges envers la priora. És una imatge amb una força intensificadora del significat.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Mucho la corren, / no la socorren, / antes la atisban, / buscan y sigan / qual toro en plaza" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"La persiguen, la azuzan sin descanso, y así la agujian como si fuera buey en corro" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Fan-la morir / ab ses follies / ans de sos dies, / per sobres d'ira" (5542-45)		
Fitxa Espill			
FE0536			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5545"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5545"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Per sobres de		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Sobres"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució prepositiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu + preposició "de". Al·literació dels sons [e] i [s].		
Definició	Per excès de, per gran quantitat de (Def. pròpia). DCVB, <i>sobres</i> , cita el <i>Tirant</i> , 173, 277, i l' <i>Espill</i> , però com a exemples lèxics, no fràsics. DeCat, <i>sobre</i> , la registra i cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada, introduint un complement de finalitat. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva, modalitzadora, marcant la finalitat amb un significat intensiu.		
Documentació en català	"En tant que per sobres de desig se morí" (Pere el Cerimoniós, <i>crònica</i> , 391; DCVB, <i>sobres</i>) "Tornaren quasi orats e rabiosos, per sobres de despler de lur engan" (Eiximenis, <i>Libre dels àngels</i> , 133; DeCat, <i>sobre</i>) "E com vos és present, ab gran treball pot parlar, de sobres d'amor" (<i>Tirant</i> , 100), "Així com altres farien festa de nou lliçons de sobres d'alegria d'haver vista sa senyora" (119), "Vengué-li un endolciment al cor de sobres d'amor que li portava" (173), "Llavors Tirant de sobres d'alegria li besà els ulls e la cara" (277), "E de sobres de contentació del seus ulls corregueren vives llàgrimes" (292), "Com Tirant s'esmortí de sobres d'amor e dolor" (399), "E de sobres de consolació e d'alegria llançaren dels ulls vives llàgrimes" (415), "Tant per sobres d'alegria com encara per lo record de tanta pèrdua com havia feta" (440)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Viene a morir, / por demasías, / sin que sus días / cunplidos vea" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Acaban, con sus locuras, haciéndola morir antes de tiempo, por exceso de ira" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Li fan les figues" (5571)		
Fitxa Espill	FE0537		
Vers primera ocurrència	5571	Vers darrera ocurrència	5571
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer la figa (a algú)		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2
			Figa
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Expressió que va acompanyada de gest. Ironia.		
Definició	Burlar-se d'algú o significar-li menyspreu, mitjançant l'acció de cloure el puny i mostrar el dit polze sortint entre l'índex i el dit d'enmig (DCVB, <i>figa</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> i el <i>Tirant</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el predicat verbal d'una de les clàusules de l'oració.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Explicativa de la manca de respecte de les monges a l'abadessa. És una imatge altament irònica i corrosiva en aquest context.		
Documentació en català	<p>"Li fon accusat que quand son senyor li menaçava, que ell li feya la figa dejús la mànega de la almexia" (F. Eiximenis, <i>Dotzè</i>, 356; DCVB, <i>figa</i>)</p> <p>"Manasant me fan les figues per gran menyspreu" (<i>Sermó Bisbetó</i>; DCVB, <i>figa</i>)</p> <p>"Tothom dejús lo manto pot fer la figa al rey" (<i>Dotzè</i>, 615)</p> <p>"E la dita na Maria Fabra, ultra açò, féu figues ab les mans dient que "merda en sa barba!", dient a mi, notari e scrivà, que axí·u scrívís" (citad per Ferran Garcia-Oliver, «Desafrenades e incorregibles dones». Els monestirs femenins a la ciutat valenciana medieval», <i>Revista d'Història Medieval</i> 2 (1991) 133-156)</p> <p>"Fer la figa. <i>Medium ostendere unquam digito super imposito</i>" (J. Esteve, <i>Liber elegantiarum</i>)</p> <p>"La figa te faig, garda-la" (PCC, F 821; s'hi cita el <i>Tirant</i>, 215; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües	"Dar higa (o higas)" ('burlarse de alguien o despreciar a alguien', DUE, <i>higa</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"Le hazen las higas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Le hacen la higa" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Nunca li fall / afany, treball, / pena, dolors” (5577-79)</p> <p>“Sentencià, / en lo parir / totes sentir / pena, dolor, / por e tristor” (10968-72)</p> <p>“Noranta cinc / o cent anys tinc, / dels quals cinquanta / o los xixanta / dels meus millors, / penes, dolors / m'han espletat” (15723-29)</p> <p>“Ara m'ensagen / males humors; / penes, dolors / tinc al present” (16212-15)</p>
Fitxa Espill	
FE0538	
Vers primera ocurrència	5579
Vers darrera ocurrència	16214
Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	Pena i dolor
Mot clau 1	Pena
Mot clau 2	Dolor
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal coordinat. Associació sinonímica.
Definició	Efectes i expressions d'una desgràcia (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada, amb l'elisió de la conjunció.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica les tribulacions de l'abadessa d'un convent de monges desvergonyides.
Documentació en català	<p>“Les acerbíssimes dolors e penes que en la sua destrucció sostenir devia” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.26), “Donant-li dolor e pena acerbíssima e que nunca passa” (III.26)</p> <p>“A tota aquesta setmana li dien setmana de dolors e penes” (III.28)</p> <p>“Lo cruximent de les dents de terrible fret de corporal dolor e pena, de tirments dolorosos” (III.32), “Dolors, angusties e penes” (IV.20), “Saciaren la tua ànima de penes, dolors e oprobis” (III.50), “De penes e dolors circuit lo porten” (IV.5), “Que les penes, dolors e treballs i tan gran pèrdua de sang gran set me donen” (IV.6), “Per los continus treballs, dolors e penes” (IV.6), “De gran dolor e pena fon aquesta quarta paraula, en la qual cridant mostra la gran pena e dolor que soferia” (IV.6)</p> <p>“En les quals sentir no es lleixa sinó tristor, dolor e penes inefables” (<i>Parlament B. Mercader</i>)</p> <p>“Puix la dolor e pena de la mia enamorada vida” (<i>Història Josef</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Nunca le falta / afán que esmalta / pena y dolor” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Nunca le faltan ansias, trabajo, penas y dolores” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“A qui les ou, / paren sibilles, / e són centilles / a fer gran foc; / firen de broc / ben lluciades / e simulades / santes profetes; / paren travetes / e fan centbells / a jovencells / e hòmens sants” (5604-15)</p> <p>“Lluquet e tea / és de txic foc / e, poc a poc, / s’encén molt gran” (10164 -67)</p>
Fitxa Espill	
FE0539	
Vers primera ocurrència	5606
Vers darrera ocurrència	10164
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	D’una centella se fa gran foc --- De poca brasa se fa gran foc --- A poc a poc, s’encén el foc
Mot clau 1	Centella
Mot clau 2	Foc
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Dislocació d’un constituent per tematització. Antonímia. Esquema de derivació causal “De (tal cosa), (tal altra)”.
Definició	Indica que d’una cosa insignificant n’esdevé una altra de gran importància, generalment pitjor (Def. pròpia). Moltes coses de poca importància produeixen grans resultats (PCC, B 1609; s’hi cita l’ <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Desautomatitzada. El proverbi hi és inserit com un predicat nominal coordinat amb la clàusula anterior, formant part d’una sèrie d’UFs que metaforitzen la dolenteria de les monges.
Funció discursiva	Modalitzadora. Descriu l’actitud farsant de les monges, fent-se passar per sibil·les i profetes.
Documentació en català	<p>“De poca brasa certament / se fa gran foc i molt ardent” (<i>Franselm</i>; PCC, B 1608)</p> <p>“I que també, si els seus lluquets / donen gran fum / primer que no encenguen llum / ni molt gran flama” (<i>Somni JJ</i>, 1595-98)</p> <p>“D’un petit mot no faces gran procés / car d’un poc foc se fa una gran flama” (<i>Eximplis dels antics</i>)</p> <p>“De poca brasa neix gran foc” (PCC, B 1609; s’hi cita l’<i>Espill</i>, 5606, a través del <i>Dicc. Aguiló, centilla</i>). “Avinentesa és lluquet i teia” (PCC, A 2435; citació de l’<i>Espill</i>, 10163, amb puntuació incorrecta), “A poc a poc, s’encén el foc” (PCC, F 1152; s’hi cita l’<i>Espill</i>, 10163, amb puntuació incorrecta)</p> <p>“Petita brasa crema una casa” (DCVB, <i>brasa</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>), “A poc a poc, s’encèn el foc” (DCVB, <i>foc</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“A scintilla una augetur ignis” (<i>Ecclesiasticus</i>, 11.34)</p> <p>“Una chispa quema una ciudad” (<i>El refranero andalusí de Ibn Asim al-Garnati</i>, núm. 772)</p> <p>G. Paczolay, EP, 15, el documenta en la Bíblia, en autors llatins i àrabs i en 48 llengües vives europees.</p>
Traduccions del fragment	<p>“Y son centellas / de Lucifer, / que, para arder, / a ellas se junta” (Or. 5606-07)</p> <p>“Luquete o tea / de chico fuego, / que luego, luego, / se enciende grande” (Or. 10164 -67) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y son, en realidad, centellas capaces de producir grandes incendios” (Or. 5606-07)</p> <p>“Porque es pajueta y tea de fuego chico que se aviva a poco hasta hacerse muy grande” (Or. 10164 -67) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“A qui les ou, / paren sibilles, / e són centilles / a fer gran foc; / fren de broc / ben lluciades / e simulades / santes profetes; / paren travetes / e fan centbells / a jovencells / e hòmens sants” (5604-15)		
Fitxa Espill	FE0540		
Vers primera ocurrència	5608	Vers darrera ocurrència	5608
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Ferir de broc		
	Mot clau 1	Ferir	Mot clau 2 Broc
Tipus	Locució verbal (significat metafòric, no composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + substantiu. Al·literació del so [r].		
Definició	Fer mal, irritar, ofendre amb paraules (Def. pròpia). Tractar (algú) amb aspresa (Dicc. Aguiló, <i>broc</i> , <i>Dur (algú) de broc</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, amb versos complementaris que en matitzen la significació: “ben lluciades” (‘esmolades’) i “simulades santes profetes”. Forma part d’una sèrie d’UFs que metaforitzen la dolenteria de les monges.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el grau de maldat de les monges, en la mesura que la locució contrasta amb l’actitud de simulació i hipocresia que se’ls hi atribueix en el cotext.		
Documentació en català	“Tirar a ferir” (DCVB, <i>ferir</i> , ‘llançar trets, insults, etc. contra algú, amb la intenció de ferir-lo, de fer-li mal’)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Yeren de punta / mui redomadas, / disimuladas / santas profetas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Bien afiladas, hieren de punta, bajo la apariencia de santas profetisas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"A qui les ou, / paren sibilles, / e són centilles / a fer gran foc; / firen de broc / ben lluciades / e simulades / santes profetes; / paren travetes / e fan centbells / a jovencells / e hòmens sants" (5604-15)		
Fitxa Espill			
FE0541			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5612"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5612"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Parar travetes		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Parar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Traveta"/>	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Acció de posar entrebancs a algú per fer-lo fracassar (DCVB, <i>traveta</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>travar</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Posar entrebancs a algú per fer-lo fracassar, dificultant-li l'acció o posant-li trampes (Gonzàlvez, <i>parar</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma part d'una sèrie d'UFs que metaforitzen la dolenteria de les monges.		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant les acusacions contra les monges.		
Documentació en català	"Fer traveta a algú. <i>Aliquem supplantare. Aliquem implicito ejus crure prosternere</i> " (<i>Gazophylactium catalano-Latinum</i> ; DCVB, <i>traveta</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Que arman sus tretas / y sus anzuelos / a los moçuelos / y hombres más santos" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Indistintamente arman señuelos y zancadillas a jovenzuelos y a hombres sesudos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"A qui les ou, / paren sibilles, / e són centilles / a fer gran foc; / firen de broc / ben lluciades / e simulades / santes profetes; / paren travetes / e fan centbells / a jovencells / e hòmens sants" (5604-15)		
Fitxa Espill	FE0542		
Vers primera ocurrència	5613	Vers darrera ocurrència	5613
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer cimbells		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2 Cimbell
Tipus	Locució verbal (significat metafòric; ha passat de l'àmbit concret a un de general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Cordel que se ata a la punta del cimillo en que se pone el ave que sirve de señuelo para cazar, y también esta ave (Chabàs). <i>Cembell</i> és el reclam per a caçar aucells; emperò aquí's tracta de caçar jóvens y àdhuch hòmens sants (MiP). Fer coqueteries (DCVB, <i>cimbell</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Atraure enganyosament (Gonzàlvez; diu erròniament que DCVB no l'enregistra). Seduir amb enganys (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de la conjunció coordinant "e". Forma un predicat verbal coordinat amb un altre d'anterior. Forma part d'una sèrie d'UFs que metaforitzen la dolenteria de les monges.		
Funció discursiva	Modalitzadora. En un context en què l'exnovícia, muller del protagonista, fa una forta crítica a les monges, que sedueixen els homes amb enganys.		
Documentació en català	"Crec per a mi que serà poca / la vida d'ells, / i no els valdran tots quants cembells / ells poran fer" (<i>Somni JJ</i> , 734-37)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Que arman sus tretas / y sus anzuelos / a los moçuelos / y hombres más santos" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Indistintamente arman señuelos y zancadillas a jovenzuelos y a hombres sesudos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Una merlina, / un jorn parlant / ab un galant / jove pobil, / prest seduí'l, / llur amiatat / no ser pecat, / oc amor pura / qui tostemps dura , / no perillosa, / ans ésser cosa / molt meritòria” (5628-39)
Fitxa Espill	
FE0543	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5635"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="5635"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Amor pura tots temps dura
Mot clau 1	<input type="text" value="Amor"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Durar"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Paral·lelisme sil·làbic. Rima consonant.
Definició	Indica que l'amor no carnal dura sempre (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb conversió de la segona clàusula en una clàusula de relatiu, afegida al text subjacent com a falca sobreposada. Precedida de l'adverbi d'afirmació “oc”, en funció adversativa amb la negació precedent “no ser pecat”.
Funció discursiva	Argumentativa, en una seqüència narrativa, posada com a contraposició al vers immediatament anterior: “no ser pecat”, dins del discurs seductor d'una monja envers un “jove pubil”.
Documentació en català	“Amor pura, que tot temps dura” (PCC, A 1213; citació de l' <i>Espill</i> , sense més informació) <u>Observació:</u> L'anotació que en fa Sebastià Farnés pot ser un exemple de <i>fals amic</i> , és a dir, un cas de <i>miratge parèmic</i> .
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Voluntad pura / si, que si dura, / no es peligrosa” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y sí amor puro, que dura eternamente” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Doncs per marit / --dix-- Déu teniu, / e jo, catiu, / a mon Senyor / seré traïdor, / fent-lo cornut? / Sí Déu m'ajut, / que no ho faré, / ans me n'iré!” (5682-90)</p> <p>“Dix ell: ‘Digau, / e començau / cruant, senyant / ab plors pregant / Déu que us ajut” (5745-49)</p>
Fitxa Espill	<p>Observació: La segona recurrència té els mateixos elements lèxics (<i>Déu, ajut</i>) però és discurs lliure, com a complement del verb “pregant”.</p>
FE0544	
Vers primera ocurrència	5688
Vers darrera ocurrència	5749
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Així Déu m'ajut!
Mot clau 1	Déu
Mot clau 2	Ajudar
Tipus	Fórmula expressiva
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + substantiu + verb pronominal
Definició	<p>Indica l'acompliment d'un desig propi invocat en nom de l'ajut de Déu (Def. pròpia). Fórmula de jurament destinada a afirmar enèrgicament la certesa d'allò que hom diu (DCVB, <i>Déu</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Fórmula de vot per a testificar una afirmació (Gonzàlvez, <i>si Déu m'ajut que...</i>; diu erròniament que DCVB no l'enregistra).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, directa, falca sobreposada al discurs subjacent.
Funció discursiva	Modalitzadora. El jove manifesta un desig enèrgic de fugir de la monja.
Documentació en català	<p>“Així Nostre Senyor m'ajut, / Sényer, con del vostre afany / hai eu dins mon cor dolor gran”, “Que així Nostre Senyol me saul” (<i>Els planys del cavaller Mataró</i>)</p> <p>“Sí Déus m'ajut —dix Curial—, vos havets poca part ab Déu” (<i>Curial</i>, l.16)</p> <p>“De molt bon grat ho faria, sí m'ajut Déu (<i>Tirant</i>, 146), “Per ma fe no faré, sí Déu m'ajut!” (220), “No m'ajut Déu -dix lo Vescomte- si vós hi tornau” (236), “Ja no m'ajut Déu -dix Eliseu- si jo tinc voluntat neguna a Hipòlit de servir-lo” (262), “Déu no m'ajut si sé a qual més prest socórrega!” (290; DCVB, <i>Déu</i>), “E, sí m'ajut Déu, senyora, no ho faç perquè” (<i>Tirant</i>, 325)</p> <p>“Tal vos dic, mereix estima, / sí Déu m'ajut!” (<i>Col·loqui dames</i>, 742-43)</p> <p>“Car, sí Déus me ajut, tot lo món stà tant content del meneg del senyor príncep, que no s·i poria esmenar res” (Lletra del cardenal Joan de Borja, el Major, al cubiculari Joan Marrades, 12/5/1494)</p>
Documentació altres llengües	<p>“¡Válgame Dios!” (‘expresión con que se muestra susto, sorpresa que produce disgusto o alegría’, DUE, <i>Dios</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“¿Para qué dudo? / Yo no lo haré, / antes me iré” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“¡No lo haré, si Dios me asiste; antes me iré!” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“En lo matí / primer següent, / de continent / al monestir / venc per oir / lo sant ofici” (5692-97)</p> <p>“Totes li paguen / morabatí / en lo matí / de sant Joan” (10556-59)</p>
Fitxa Espill	
FE0545	
Vers primera ocurrència	5692
Vers darrera ocurrència	10558
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Al matí
Mot clau 1	Matí
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal
Definició	Durant la primera meitat del dia (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Locativa, indicant l'expressió temporal.
Documentació en català	<p>(<i>Lo Somni, Curial, Hist. Passió, Procés olive, Somni JJ, Certamen S. Cristòfol</i>)</p> <p>“Al matí, lo Comte se féu venir davant tots sos servidors” (<i>Tirant</i>, 2), “E al matí, com lo sol fon eixit, féu regonèixer entorn del seu camp si...” (23), “E al matí, en l'alba clara, lo Rei féu tocar les trompetes” (25)...</p> <p>“Que al matí se mostra molt bella e al vespre és marcida” (<i>Vita Christi</i>, 135), “Que ell volia anar a dormir perquè al matí fos pus dispost a donar fi al que començat havia” (161)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Mas luego vió, / el día siguiente, / que, a ser oiente / vino, al convento / de donde cuento, / el santo Oficio”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“En la mañana próxima siguiente acudió, sin tardanza, al monasterio para oir la santa missa”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Visiblement / lo cap movent / lo saludà / e, quan tornà, / missa acabada, / altra vegada” (5703-08)</p> <p>“Altra vegada / que fon prenyada” (6335-36)</p> <p>“E tu, vell corp, / com alquimista / havent ja vista / llur art frustrada, / altra vegada / experimenta, / no se n'absenta / ni se n'aparta, / ni mai se farta / bufar al foc” (9962-71)</p>
Fitxa Espill	
FE0546	
Vers primera ocurrència	5708
Vers darrera ocurrència	9966
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Altra vegada
Mot clau 1	Vegada
Mot clau 2	Altra
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Determinant indefinit + substantiu. Al·literació del so [a].
Definició	De bell nou; repetint una acció (DCVB, <i>altre</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Novament. Indica repetició del fet (DCVB, <i>vegada</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Novament, una volta més, de nou (Gonzàlvez 2003).
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Modalitzadora. Emfasitza el miracle, amb la repetició de l'acció atribuïda al crucifix que, per segona vegada, saluda el jove que no ha consentit els amors de la monja.
Documentació en català	<p>“Si puys altra vegada se'n perjura” (doc. s. XIII; DCVB, <i>vegada</i>)</p> <p>“Altra vegada féu lo senyal de la creu” (Llull, <i>Llibre de Gentil</i>, 128; DCVB, <i>vegada</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Visiblemente / se le inclinó: / quando salió, / la misa oida, / vió repetida / tan gran merced” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Le saludó moviendo visiblemente la cabeza; y, cuando, acabada la misa, volvió a pasar, hizo lo mismo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"No vull del mon / sino sols vós, / puis som abdós, / hajam plaer / ab bon voler / e fina amor" (5758-63)		
Fitxa Espill	FE0547		
Vers primera ocurrència	5763	Vers darrera ocurrència	5763
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fina amor		
	Mot clau 1	Amor	Mot clau 2 Fina
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. D'origen trobadoresc.		
Definició	Així era anomenat l'amor trobadoresc (Carré 1994: 118). Sentiment amorós basat en el predomini de l'intel·lecte i la dimensió espiritual (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de la conjunció coordinant "e", que l'uneix al sintagma anterior.		
Funció discursiva	Modalitzadora. La monja declara obertament el seu desig d'amor al confessor.		
Documentació en català	<p>"E vullats parlar d'amor fina" (Pere March, <i>Lo mal d'amor</i>)</p> <p>"Axi que per fin'amor / volra parlar ab l'aymador" (<i>Facet</i>, 621-22)</p> <p>"Abrassar l'e e besar l'e / per fin'amor que yo li he" (<i>Facet</i>, 1037-38)</p> <p>"Car fin'amor tant me destreny, / que tot marsesch" (<i>Llibre de fra Bernat</i>, 278-79)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Todo mi afán / sólo es por vos: / y así, a los dos / daréis plazer / de bien querer / y fino amor"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"No quiero del mundo sino a vos tan sólo: pues los dos estamos, hayamos plazer, con buen afecto y fino amor"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Lo confessor / --no mal parler -- / dix: "Mon poder / no basta absoldre"" (5764-67)		
Fitxa Espill	FE0548		
Vers primera ocurrència	5765	Vers darrera ocurrència	5765
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mal parler		
	Mot clau 1	Parler	Mot clau 2
		Mal	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu		
Definició	Qui parla malament (DCVB, <i>parler</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Qui parla malament (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de l'adverbi de negació "no".		
Funció discursiva	Modalitzadora. En el cotext on la monja s'insinua descaradament al confessor, el narrador-personatge avalua de manera positiva la reacció del confessor.		
Documentació en català	"Si vols que Déus t'am, no sies mal parler " (Jahudà Bonsenyor, <i>Llibre de paraules de savis i filòsofs</i> , 30; DCVB, <i>parler</i>) "Vostra fama desengana / los mals parlars (<i>Col·loqui dames</i> , 1075; DCVB, <i>parler</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"El confesor, / no mal hablado, / dixo: --El pecado / no he de absolver, / que mi poder / no llega a tanto" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "El confesor, no escaso de elocuencia, dixo: --Mi poder no es bastante a absolveros, ni puedo yo libraros de calor tan grande" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Lo confessor / --no mal parlar-- / dix: “Mon poder / no basta absoldre, / ni us puc jo tolre / tan gran calor, / tanta dolor / dels pecats vostres: / mil paternostres / ni vint psaltiris, / trenta cristiris, / no us bastaran. / Déu vos coman! ” / E tirà via” (5764-77)
Fitxa Espill	“Ta testa calba, / puis és ja l'alba, / volrà dormir: / vull-me'n partir. / Coman-te a Déu ” (15407)
FE0549	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5776"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15407"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	A Déu us coman!
Mot clau 1	<input type="text" value="Comanar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Déu"/>
Tipus	Fórmula de comiat
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu + pronom personal + verb.
Definició	Acció verbal de comiat, sobretot quan s'albira algun perill (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada. Expressió final d'un parlament. Presència directa, falca sobreposada al discurs subjacent.
Funció discursiva	Modalitzadora. Les paraules de comiat del confessor prenen el sentit de resumir el que ell considera greu pecat de luxúria de la monja.
Documentació en català	“Emperò lo prom pres d'aquella moneda e donà-li'n tanta com portar-ne pogué, e, comanant-lo a Déu, lo llicencià” (<i>Curial</i> , l.7), “e recomanant-lo a Déu li dix que se n'anàs” (l.15), “e així a Déu siats comanat, car no vull que per açò a mi siats en res obligat” (l.18), “Senyores, a Déu siats comanades!” (ll.23), “; e així, a Déu siats comanat” (ll.67)... “A Déu coman honor de la tua senyoria e nostra” (<i>Tirant</i> , 143), “Complit lo parlament, l'Emperador comanà a Déu a Tirant” (239), “Al diable sies tu acomanada!” (358) “E com hagué finida sa oració, ell se senyà e comanà's a Déu e entrà dins la cova” (410), “E coman-me a Déu, qui m'ha creada” (478)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“¡A Dios os dejo!” (Or. 5776) “De la demanda, / que fue vianda / de Lucifer” (Or. 6320-22) “¡Queda con Dios!” (Or. 15407) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¡Con Dios quedad!” (Or. 5776) “Hube de dejarla a un lado con indignación, encomendada a Lucifer” (Or. 6320-22) “¡A Dios te encomiendo!” (Or. 15407) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Mai haureu suc / si no feneu / e no premeu / fort la taronja" (5828-31)		
Fitxa Espill	FE0551		
Vers primera ocurrència	5828	Vers darrera ocurrència	5828
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Esprémer la taronja (part del proverbi <i>Si no premeu fort la taronja, no en traureu suc</i>)		
	Mot clau 1	Esprémer	Mot clau 2 Taronja
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic; ha passat de l'àmbit concret al general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Treure profit d'alguna cosa (Def. pròpia). DCVB, <i>prémer</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Automatitzada, usada en forma negativa.		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant l'emplaçament de la monja al metge amb el verb en mode imperatiu.		
Documentació en català	"Esprémer el suc de la taronja" (PCC, S 1506; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "No espremis tant la taronja que quedi sense suc" ('significa que no cal abusar de la utilització de coses o persones, perquè l'excès pot fer-les inútils', DCVB, <i>taronja</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"¿No veis el cebo? / ¡Si no acabáis / o no apretáis / bien la toronja / (tal es la monja)!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "No sacaréis nunca jugo de la naranja (así es la monja), si no la hendéis y no la exprimis con fuerza" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Als dir no puc: / mai haureu suc / si no feneu / e no premeu / fort la taronja. / Tal és la monja" (5827-32)		
Fitxa Espill	FE0550		
Vers primera ocurrència	5828	Vers darrera ocurrència	5828
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Qui no prem la taronja, no en treu suc (conté la locució <i>Treure suc de la taronja</i>)		
	Mot clau 1	Suc	Mot clau 2 Taronja
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració de relatiu. Al·literació del so [r]. Rima interna en "-eu".		
Definició	Denota que sense esforç no es pot treure profit (Def. pròpia). DeCat, <i>suc</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la inclusió d'un altre verb ("feneu") i d'un adverbi ("fort"). Integrat en un cotext dialògic, com a conclusió exhortativa, precedit de l'expressió introductora del discurs en primera persona: "Als dir no puc". Forma condicional.		
Funció discursiva	Argumentativa, en una seqüència dialogal modalitzada. La monja emplaça el metge "jove polit" al joc eròtic. El proverbi, usat a mode d'endevinalla, pren un significat sexual, on "taronja" designa "monja".		
Documentació en català	"No munyir o no escórrer tant la taronja que quede sense such" ('ensenya la moderació y prudència ab que's deu procedir per a evitar las malas resultas de portar las cosas fins al extrem', DLC, <i>taronja</i>) "Tant espremixen la taronja, que ixen els pinyols" (PCC, T 142; s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Si no s'exprem la taronja no es té suc" (PCC, T 142; a partir de la citació de l' <i>Espill</i>) "No espremis tant la taronja que quedi sense suc" ('significa que cal no abusar de la utilització de coses o persones, perquè l'excès pot fer-les inútils', DCVB, <i>taronja</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	"No se ha de exprimir tanto la naranja que amargue el zumo" (DR, 2125)		
Traduccions del fragment	"¿No veis el cebo? / ¡Si no acabáis / o no apretáis / bien la toronja / (tal es la monja)!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "No sacaréis nunca jugo de la naranja (así es la monja), si no la hendéis y no la exprimis con fuerza" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Vós Josef sou / l'egipcià, / valencià / fosseu, cuidava!" (5836-39) "Com Josef, fugí" (10104)
Fitxa Espill	
FE0552	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="5836"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="10104"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Fugir (de les dones) com Josep
Mot clau 1	<input type="text" value="Fugir"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Josep"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa. D'origen bíblic.
Definició	Reprimir (els homes) l'apetit sexual (Def. pròpia)
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre, amb la qual cosa es tematitza la comparança i es posa l'èmfasi en "fugir".
Funció discursiva	Argumentativa, en una seqüència dialogal modalitzada.
Documentació en català	"Del benaventurat Josef prenen exemple, que fogí deixant lo manto en mans de la egipciaca" (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.2) "Encara la miserable senyora tan deshonestes paraules no acabava, quant lo fel honest catiu, fugint a la viltat de crim abominable, deixant en les mans no-castes lo manto, ab cuitats passos eixint de la cambra, corria semblant a l'ocell qui, rompent lo llaç de son cativeri, en l'aire batent les ales, de la primera llibertat gran alegria celebra" (<i>Història de Josef</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	"¡Joseph sois vos, / juro por Dios, / el egipciano! / ¡que valenciano / fueséis, pensava!" (Or. 5836-39) "Qual Joseph, huye" (Or. 10104) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "¿Seréis acaso el egipciano José? ¡Yo os creí valenciano!" "Huye, como hizo José" (Or. 10104) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Ella el metia / en gran raons / de mugorons / e de mamelles" (5854-57)		
Fitxa Espill	FE0553		
Vers primera ocurrència	5854	Vers darrera ocurrència	5854
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Metre en raons --- Enraonar		
	Mot clau 1	Metre	Mot clau 2
			Raó
Tipus	Col·locació (significat transparent), reduïble al verb derivat del substantiu que conté		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu		
Definició	Moure conversa, interpelar algú per enraonar (DCVB, <i>raó</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 100, però no l' <i>Espill</i>). Posar algú en conversa, fer-lo parlar, discutir-hi (DCVB, <i>posar</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 100). Parlar amb algú, mantenint-hi una conversa (Gonzàlvez; diu que DCVB no l'enregistra).		
Inserció en el text	Automatitzada, però modificada amb l'adjectiu "grans".		
Funció discursiva	Modalitzadora, per la inclusió de l'adjectiu valoratiu "grans" i pel contingut dels complements posteriors.		
Documentació en català	∅ (<i>Lo Somni, Facet, Curial, Hist. Passió, Procés olives, Somni JJ, Vita Christi</i>) "No el volgué més enujar e mès-lo en altres raons " (<i>Tirant</i> , 57), "E com ella lo posava en raons , algunes no hi sabia respondre, e Tirant prestament responia per ell" (100), "Com véu a sa filla pres-la per la mà e posà-la en raons on era anada ne d'on venia" (110), "Prec-vos que aneu al palau e posau en raons a la Princesa..." (127), "E posà-la en raons , e parlant de moltes coses se'n tornaren al castell" (162), "Ab amor a fable la posà en altres raons d'alegria" (<i>Tirant</i> , 373)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Ella le urdía / largas razones" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Ella le emprendió con razones prolijas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Entre la porta / e los graons, / axí redons / fets com capdell, / restà el parell / cridant ajuda" (5890-95)		
Fitxa Espill	FE0554		
Vers primera ocurrència	5892	Vers darrera ocurrència	5892
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Redó com un capdell		
	Mot clau 1	Redó	Mot clau 2 Capdell
Tipus	Locució adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen experiencial. Ironia.		
Definició	Indica que algú o alguna cosa ha quedat fet un bolic (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor (la dona exmonja del narrador) descriu irònicament el resultat de la rodolada, escala avall, de la monja libidinosa i el metge a qui volia seduir.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Junto a la puerta / de aquellas gradas / tan mal pisadas: / que las rodaron, / y se quedaron / como un obillo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Revueltos en un ovillo habían quedado los dos, entre los peldaños y la puerta, reclamando ayuda" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“La llur caiguda, / donant raó / de mal graó, / ell la's cobrí” (5896-99) “A ton senyor / raó daràs” (12670-71)
Fitxa Espill	
FE0555	
Vers primera ocurrència	5897
Vers darrera ocurrència	12671
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Donar raó
Mot clau 1	Donar
Mot clau 2	Raó
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Donar informació d'un fet, d'una conducta, d'un compte (DCVB, <i>raó</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Donar informació, referència (DeCat, <i>raó</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Justificar, explicar una cosa per raó d'una altra (Gonzàlvez, <i>donar raó de</i>). Retre comptes, explicar la manera com s'ha fet una cosa (Gonzàlvez, <i>dar raó</i>).
Inserció en el text	Automatitzada, formant una clàusula de gerundi.
Funció discursiva	Modalitzadora. Explicativa, amb ocultació de la veritat dels fets, d'acord amb el contingut del complement “de mal graó”.
Documentació en català	“Diu lo Senyor: de qualsevol paraula ociosa donaran raó lo jorn del juhi” (<i>Lo Cartoixà</i> , II.32), “Aprés de haver-lo guarit hi donada raó com no trencava lo disabte” (II.39) “Dona'm raó, ara que vius, ans que muyres” (<i>Lo Cartoixà</i> , III.13) “E si la raó que daré de mi no basta a rembre la pena, jo vull rebre ab paciència la pena doblada” (<i>Tirant</i> , 98), “L'Emperadriu repòs que si ella hi sabia dar raó que ho faria de bona voluntat” (125), “Com Tirant donà raó a la Princesa per quina causa l'havia requesta d'amors” (129), “Car jo só simple e humil a tu, que me n'has dada raó, per ço com tu ho est estat a mi moltes voltes” (170), “E perquè m'és forçat donar raó de ma penosa vida” (216) “Que n puxam donar rahó ací, a Sa majestat, ans de nostra partida” (Lletra del cardenal Joan de Borja, el major, a Joan Marrades, 12/5/1494)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“De la caída / dió por razón / que un escalón / no estaba bueno” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “El motivo de la caída (por culpa, dijo, de un escalón gastado) él lo encubrió” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE Fitxa Espill FE0556	<p>“Doncs llur verí, / mes que conjur / basalís pur; / qui gens l’escolta / ajuda molta, / obs ha de Déu, / perquè llur veu / prest la rebuig. / De mil, un fuig, / mas infinits / són qui sos dits / volenter oen” (5900-12)</p> <p>“Al món no és / dona complida / e proveïda / de saviea, / virtuts, bonea / o de seny clar. / No en cal cercar, / car no n’hi ha” (6634-41)</p> <p>“Si mil mudaves / e les triaves / bé d’una en una, / per llur fortuna / e qualitat, / per llur pecat, / serien tals” (6985-91)</p>
---	---

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica He trobat un home entre mil, però una dona no l’he trobada entre totes

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Sentència bíblica

Recursos lingüístics i retòrics Oració composta adversativa. Hipèrbole.

Definició Indica que no es por trobar una dona bona, mentre que un home, sí.

Inserció en el text En tots tres casos, una part de la sentència és integrada a la sintaxi del cotext, de manera que la sentència no hi apareix com a citació sinó com a referència. Presència emboscada.

Funció discursiva Asseverativa, modalitzadora, emfasitzant la maldat de la dona mitjançant la hipèrbole.

Documentació en català “He trobat un home entre mil, però una dona no l’he trobada entre totes” (*Eclesiastès*, 7.28)
 “De mil a penes ne veurets / una ben casta, ne n’atrobarets” (*Facet*, 1718-19)
 Cantavella (1992: 94), en comentar els versos 6985-91, diu: “encara que en buscàs entre mil (al·lusió a l’*Eclesiastès*, VII, 28), totes les trobaria iguals”

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “En el no ha havido / muger cunplida / ni provehida / de caridad, / virtud, bondad / y juicio claro; / que es caso raro / el encontrarla; / no hay que buscarla, / que no la habrá” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Una mujer cumplida, dotada de saber, virtud, bondat y claro criterio es por demás buscarla, porque no existe” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Qui en llur tàvega / mal punt és pres, / mai per jamás / ne pot exir" (5914-17)		
Fitxa Espill			
FE0557			
Vers primera ocurrència	5915	Vers darrera ocurrència	5915
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mal punt		
	Mot clau 1	Punt	Mot clau 2
		Mal	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Monosil·labisme.		
Definició	Mal moment, ocasió inoportuna (DCVB, <i>punt</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> , 5915, però no el <i>Tirant</i>). Mal moment, ocasió inoportuna (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant el subjecte d'una oració atributiva.		
Funció discursiva	Modalitzadora, formant part de tota la metàfora del mal d'amor, on cauen presos els qui s'enamoren de les monges.		
Documentació en català	<p>"Dixem-li: A, don Pero Aones, e mal punt fos anc nat" (Jaume I, <i>Llibre dels feits</i>, 26; DCVB, <i>punt</i>)</p> <p>"En mal punt com jo no amí aquell verdader Tirant, lo qual ab tanta d'amor m'amava" (<i>Tirant</i>, 161)</p> <p>"Si justen, ells justen sols una carrera, / i criden, al colp perduts: 'Ja desmai. / Correu, desarmau-nos!', dient tostemps: 'Ai! / Que mal punt justam en esta manera'" (<i>Procés olives</i>, 2129-32)</p> <p>"En mal punt lo veu / pagès lo mercat" (<i>Refrans rimats</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"El que a incluirse / en la lazada / que ve parada / llega a estar preso, / jamás por eso / puede salir" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Quien, en un mal momento, cae prisionero en sus mazmorras, no logra ya, por nunca jamás, escaparse" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Mals amagats / molts articulen, / metges tribulen, / fals testifiquen, / e que els apliquen / tenir grans còliques / e malencòliques / congestions ” (5944-51)		
Fitxa Espill	FE0558		
Vers primera ocurrència	5950	Vers darrera ocurrència	5950
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Congestió melancòlica		
	Mot clau 1	Congestió	Mot clau 2 Melancòlica
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [k] i [o].		
Definició	Acumulació excessiva d'humor melancòlic en alguna part del cos (Carré 2006: 818)		
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de la conjunció coordinant.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Males supuestos / mucho articulan / y se atribulan; / buscan doctores / que sus dolores / falsos apliquen, / y testifiquen / tener mil cólicas, / ser melancólicas, / indigestiones” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Se ponen todos de acuerdo para hacer artículo de muchos males ocultos, atribulan a los médicos para que testifiquen en falso, atribuyéndolas sufrir cólicos tenaces y melancólicas congestiones” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Ab ficcions / e fals procés, / dada a través / plaent sentència, / sens consciència / ixen defora” (5952-57)</p> <p>“Ell, serp de coure, / aram, llautó, / en pal, bastó / més a través / per Moisès” (13880-83)</p>
Fitxa Espill	
FE0559	
Vers primera ocurrència	5954
Vers darrera ocurrència	13883
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	A través
Mot clau 1	Través
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial de direcció
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Al·literació del so [a].
Definició	De manera que sigui perpendicular d'una direcció donada (DCVB, <i>través</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 343). Obliquament, en direcció falsa o desviada de la normal (DCVB, <i>través</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> , 5955). DCVB, <i>través</i> , recull també <i>Donar a través</i> , 'topar de costat una nau contra les roques', i cita el <i>Tirant</i> , 164 i 296). Gonzàlvez repeteix DCVB.
Inserció en el text	Automatitzada, formant el complement circumstancial. Invariable.
Funció discursiva	Modalitzadora, emfasitzant el fals procedir de les monges.
Documentació en català	<p>“Per què los moros, qui veren la galera venguda a través, corregeren allà” (<i>Curial</i>, III.41)</p> <p>“E Tirant, que véu que no es movia, girà un poc al través del camp e anava's passejant” (<i>Tirant</i>, 81), “E los dos prenen l'espasa, l'u al pom e l'altre a la punta, e així a través porten-la fins a l'altar” (92), “E com volien que anàs a través, igualaven les cordes, e llavors prenia tot lo riu d'ample” (141), “No al fossat o palenc que fet havien, mas quaix al través, en lloc qui era pla” (155), “Lo Capità manà ferir totes les esquadres, les unes a la part dreta, les altres a la sinestra, e totes vengueren a ferir al través” (157), “Catorze nau prengueren e dos que en feren dar al través en terra” (164), “Fon-se girat al través, e véu l'Emperadriu que tots los vels s'havia romputs sobre lo cap” (288)</p>
Documentació altres llengües	“Al través” (‘es la misma expresión “a través de”, ‘expresa la posición de una cosa que está colocada de un lado al opuesto de otra que se expresa’, usada en forma absoluta, o sea, sin la preposición y su término y, por tanto, adverbialmente’, DUE, <i>través</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Con mal processo, / logra su exesso / buena sentencia” (Or. 5952-55)</p> <p>“Sierpe de cobre / puso en un palo, / remedio al malo, / puesta al través / por Moisés” (Or. 13880-83) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Por medio de tales ficciones y amaños obtienen de refilón sentencia propicia” (Or. 5952-55)</p> <p>“Él, sierpe de cobre, bronce o latón, enroscada en bastón o palo, y por Moisés en alto levantada, entrecruzada” (Or. 13880-83) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Ab ficcions / e fals procés, / dada a través / plaent sentència, / sens consciència / ixen defora" (5952-57)		
Fitxa Espill	FE0560		
Vers primera ocurrència	5957	Vers darrera ocurrència	5957
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Eixir defora		
	Mot clau 1	Eixir	Mot clau 2
		Defora	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + adverb		
Definició	Anar de dins a fora d'un recinte (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma el predicat verbal de la clàusula, precedida dels complements.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en ser aplicada a les monges, que haurien d'estar-se dins del convent.		
Documentació en català	<p>"E tantost los cavallers eixiren de fora e foren-los donades les atxes" (<i>Curial</i>, l.21)</p> <p>"L'excel·lència vostra faça posar en orde tota la gent qui té d'eixir defora" (<i>Tirant</i>, 6)</p> <p>"Poc temps era passat que no tenien atreviment d'eixir sol un pas defora la ciutat" (23), "Oh dones angleses, eixiu defora e tornau en vostra primera llibertat" (25)</p> <p>"E los qui eixien de fora del castell prestament eren morts" (25), "Com foren dins los papallons cascú en lo seu, adobaren-se les coses necessàries; eixits defora, los fels los partiren lo sol, perquè no donàs més a la u que a l'altre en la cara"(59)...</p> <p>"Que volia eixir de fora per adorar lo fill dins lo engast de la verge mare" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.6), "Aquest exir defora de Judes la separació significa dels damnats en lo darrer dia" (III.53), "Lo senyor ixqué defora perquè els donàs lloc, temps e hora per a poder-lo pendre" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.2)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Con mal processo, / logra su exceso / buena sentencia / y, sin conciencia, / la dexan fuera, / donde la espera / mal con que llora"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"por medio de tales ficciones y amaños obtienen de refilón sentencia propicia y, sin el menor remordimiento, toman la salida"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Van en mala hora / de port en port / i d'hort en hort, / de cambra en cambra, / fins a l'Alfambra / tan profanada / que és en Granada” (5958-64)</p> <p>“Veig la beguina / saltamartina / de sella en sella, / de vetla en vetla, / giramantells, / picamantells, / disputadora, / demanadora / de qüestions” (14619-27)</p>				
Fitxa Espill					
FE0561					
Vers primera ocurrència	5959	Vers darrera ocurrència	14623	Nombre d'ocurrències	05
Forma canònica	De port en port --- D'hort en hort --- De cambra en cambra --- De sella en sella --- De vetla en vetla				
	Mot clau 1	Port	Mot clau 2	Port	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adverbial				
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma preposicional + sintagma preposicional. Esquema fràsic “de... en...”, amb repetició del mateix substantiu.				
Definició	<p>D'un lloc a un altre (Def. pròpia).</p> <p>DeCat, <i>vetllar</i>, cita l'<i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.</p>				
Inserció en el text	Automatitzada, en sèrie sinonímica.				
Funció discursiva	<p>Modalitzadora, intensificant l'activitat pública de la dona bagassa. Al segon fragment, intensifica la descripció de l'activitat i forma de ser de la beguina.</p>				
Documentació en català	<p>“Diu sant Agostí: prenyada i de nou mesos, la nostra senyora de ciutat en ciutat acamina, de província en província” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.9)</p> <p>“Ni aneu curiosament discorrent de casa en casa” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.10)</p> <p>“Es portat e tornat de juí en juí, d'oprobi en oprobi, de suplici en suplici” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.1)</p> <p>“Totes les altres, de mà en mà, / d'una en una” (<i>Somni JJ</i>, 230-31)</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>“Vase en malhora / de puerto en puerto, / de guerto en guerto, / de zanbra en zanbra, / hasta la Alanbra / tan profanada / que hay en Granada” (L. Matheu)</p> <p>“Van en mala hora de puerto en puerto y de huerto en huerto, y de una residencia a otra, hasta la tan profanada Alhambra que hay en Granada” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p> <p>“Veo la malina, / saltamartina, / de silla en silla, / de villa en villa, / torna mantillos, / pica martillos, / disputadora, / preguntadora / de las questiones” (L. Matheu)</p> <p>“Yo veo a la beguina, como una verdadera plaga, ir de celda en celda y de vela en vela; revoltijera, puntillosa, disputadora y preguntona” (MiPlanas)</p>				

Fragment amb UF o UE	"Contente's ell / del toc e vista , / puis que conquista / muller tan bella" (5992-95)
Fitxa Espill	
FE0562	
Vers primera ocurrència	5993
Vers darrera ocurrència	5993
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Toc i vista
Mot clau 1	Toc
Mot clau 2	Vista
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal coordinat. Associació temàtica (de dos senys corporals).
Definició	Els dos sentits més actius en l'activitat sexual (Def. pròpia). DeCat, <i>tocar</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Forma el complement proposicional del nucli verbal.
Funció discursiva	Argumentativa. En l'argumentari que li fa la monja vella a l'exnovícia, per tal d'alliçonar-la contra el marit, utilitza la unitat estilística per tal d'afalagar-la i incrementar la capacitat de convenciment
Documentació en català	"Quant l'ull no veu e lo toch no · s practicca, / mor lo voler, que tot per ells se guanya", "L'ull e lo toch dabans foren concordades (...) De present veig contrastes qu'en mi · s desperten, / car de per si lo toch e l'ull desamen", "Los apetits he trobat en molt loch, / durant aytant com lo veur'e lo toch " (Ausiàs March; Rialc, 94.16, 94.53, 94.89) "Stimava Tomàs que si la vista lo enganava, lo toc la veritat li mostraria; e volia d'aquests dos senys, toc e vista , pendre experiència" (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.20) "Segons nostra fe, i per conjectura, / resurrecció no es deu gens dubtar: / demostren virtut de ressuscitar / la vista i lo toc de bella figura" (<i>Procés olives</i> , 41-4) "Joan pren la vista , i vós lo dolç toc " (<i>Procés olives</i> , 519) "Car ni la vista ni lo toc / d'aquells no en volen" (<i>Somni JJ</i> , 1088-89) "Ni en volen mai vista ni toc " (<i>Somni JJ</i> , 1364). No figura a Wittlin (1991)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	"Conténtese él / del tacto y vista: / pues que conquista / muger tan bella" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Que se contente de la vista y del tacto, pues que ha conquistado tan bella mujer" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Esmortiments, / afollaments, / mal de neulella" (6035-37)		
Fitxa Espill	FE0563		
Vers primera ocurrència	6037	Vers darrera ocurrència	6037
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mal de neulella		
	Mot clau 1	Mal	Mot clau 2 Neulella
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Aflojarse, caerse la paletilla (Chabàs). Creyem que'l <i>mal de neulella</i> pot identificar-se ab el raquitisme (MiP). El vulgus anomena <i>mal de neulella</i> a un dolor d'estòmac atribuït erradament a un descens de l'extrem inferior de l'estèrnum (DCVB, <i>neulella</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Dolor d'estòmac (Gonzàlvez). Una malaltia atribuïda a l'apèndix sifoïde (DeCat, <i>neulella</i> ; s'hi cita l' <i>espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant part d'una sèrie de sintagmes nominals.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"De mil desmayos; / también abortos; / y, a plaços cortos, / brazos contrechos" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Desvanecimientos; abortos; dolor de espalda" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Una pus vella, / quan fui donzella / me feu aprendre / saber d'ull pendre " (6117-20)		
Fitxa Espill			
FE0564			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6120"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6120"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Prendre (algú) d'ull		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Prendre"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Ull"/>	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició "de" + substantiu		
Definició	<p>Concebre mala voluntat contra ell (DCVB, <i>prendre</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Encantar, embruixar, amb la mirada (DeCat, <i>ull</i>; s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Concebre mala voluntat contra algú (Gonzàlvez, <i>pendre</i>).</p> <p>Mirar fixament una persona i fer que emmalaltisca o se sotmeta a la voluntat d'algú (Gonzàlvez, <i>ull</i>).</p>		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb canvi d'ordre dels elements.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva. La monja conta que va aprendre d'una altra a ser fetillera.		
Documentació en català	"Y la justícia ja los havia pres d'uy" (Aguiló, <i>Rondaia de rondaies</i> , DCVB, <i>prendre</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Siendo donzella, / me hize enseñar / de aojar" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Una, más vieja, me hizo aprender a dar mal de ojo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Ha prou caçat / lo món cercant / e trespassant / per Ceca i Meca, / la vila seca / la Vall d’Andorra, / volta d’en Torra / e Senta Creu, / per tot arreu / fins Pont trancat” (6134-43)		
Fitxa Espill	FE0565		
Vers primera ocurrència	6135	Vers darrera ocurrència	6135
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Córrer la Seca, la Meca i la Vall d’Andorra		
	Mot clau 1	Córrer	Mot clau 2 Seca
Tipus	Locució verbal (significat metafòric)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal coordinat. Rima interior “Seca/Meca”		
Definició	Indica que algú és molt experimentat i astut (PCC, S 576; s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Anar d’ací d’allà, caminar o viatjar molt (DCVB, <i>seca</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Viatjar molt, trescar per moltes bandes (DCVB, <i>córrer</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). En aquests versos l’autor acomoda a les necessitats de la seva metrificació una dita tòpica molt vulgar a Catalunya: <i>Seguir la Seca, la Meca y la vall d’Andorra</i> (MiP).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, per mor de la mètrica i la rima.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la descripció de “dona experimentada” que s’hi fa de la monja vella.		
Documentació en català	“Córrer la Seca, la Meca i la vall d’Andorra” (PCC, S 576; s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Córrer la Seca, la Meca i la vall d’Andorra” (J. Amades, <i>Refranyer cat. comen.</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	“Ir de la Ceca a la Meca” (‘moverse mucho, yendo de un sitio a otro haciendo gestiones para conseguir algo o resolver un asunto’, DUE, <i>ceca</i>)		
Traduccions del fragment	“Tiene casado / el orbe entiendo, / yendo y viniendo / de Ceca en Meca, / la Vila seca, / Valle de Andorra, / buelta d’en Torra, / y Santa Cruz, / haziendo el buz / en Puerto elado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Harto ha casado corriendo mucho y pasando por Ceca y Meca, la Villa Seca y el Valle de Andorra, la vuelta de Torre y Santa Cruz, y por todas partes, hasta Puente Quebrado” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Ha prou cassat, / lo mon cercant / e trespasant / per Ceca i Meca, / la Vilaseca / e Vall d'Andorra, / Volta d'en Torra / e Senta Creu, / pertot arreu, / fins Pont Trancat” (6134-43)

Fitxa Espill

FE0566

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica Vall d'Andorra
(part de la locució verbal *Córrer la Seca, la Meca i la Vall d'Andorra*)

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus Col·locació (significat transparent)

Recursos lingüístics i retòrics Substantiu + preposició “de” + substantiu. Al·literació del so [a]. Topònim.

Definició La Vall d'Andorra s'esmenta per primera vegada a l'acta de consagració de la catedral de la Seu d'Urgell, l'any 839, en la qual es nomenen les sis parròquies tradicionals andorranes: Llòria, Andora-Santa Coloma, la Maçana, Ordina, Encamp i Canillo. (www.vegueries.com)

Inserció en el text Mitjançant la conjunció coordinant “e”.

Funció discursiva Denominativa, part d'una locució verbal que, en el context, té funció modalitzadora. Intensifica la importància de conèixer món i forma part dels consells que una monja vella dóna a la novícia.

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Tiene casado / el orbe entiendo, / yendo y viniendo / de Ceca en Meca, / la Vila seca, / Valle de Andorra, / buelta d'en Torra, / y Santa Cruz, / haziendo el buz / en Puerto elado” (L. Matheu, *Libro cons.*)
“Harto ha casado corriendo mucho y pasando por Ceca y Meca, la Villa Seca y el Valle de Andorra, la vuelta de Torre y Santa Cruz, y por todas partes, hasta Puente Quebrado” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	“Ha prou cassat, / lo mon cercant / e trespasant / per Ceca i Meca, / la Vilaseca / e Vall d'Andorra, / Volta d'en Torra / e Senta Creu, / pertot arreu, / fins Pont Trancat” (6134-43)		
Fitxa Espill			
	FE0567		
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6140"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6140"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Volta d'en Torra		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Volta"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Torra"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + sintagma nominal. Al·literació dels sons [o] i [t]. Topònim.		
Definició	Un dels dos bordells que existien a Barcelona al segle XV, situat entre els actuals carrers de Tallers i del Carme (Carré 1994: 126; Peirats 2002: 803)		
Inserció en el text	Juxtaposada a la locució verbal <i>Córrer la Seca, la Meca i la Vall d'Andorra</i> i seguida d'altres topònims. Es tracta d'una ampliació d'aquesta locució.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència modalitzadora. Intensifica l'anar i venir de la dona. I és reveladora de l'activitat sexual que aconsella la monja vella.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Tiene casado / el orbe entiendo, / yendo y viniendo / de Ceca en Meca, / la Vila seca, / Valle de Andorra, / buelta d'en Torra, / y Santa Cruz, / haziendo el buz / en Puerto elado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Harto ha casado corriendo mucho y pasando por Ceca y Meca, la Villa Seca y el Valle de Andorra, la vuelta de Torre y Santa Cruz, y por todas partes, hasta Puente Quebrado” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Per tot arreu / fins Pont Trancat" (6142-43)		
Fitxa Espill	FE0568		
Vers primera ocurrència	6142	Vers darrera ocurrència	6142
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Pertot arreu		
	Mot clau 1	Pertot	Mot clau 2 Arreu
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi de lloc + adverbi de lloc. Reiteració de mots sinònims.		
Definició	Per totes parts (Def. pròpia). DCVB, <i>arreu</i> , cita l' <i>Espill</i> , 6142, com a exemple lèxic, no fràsic, que a més no es correspon amb l'accepció que hi dóna del mot <i>arreu</i> , 'sense excepció, sense triar o eliminar res'. Per tots els llocs, sense deixar-ne cap (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Locativa, modalitzadora, concloent la gran experiència de la monja vella.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	"Por todas partes" ('desde todos los puntos de vista o en todos los aspectos', DUE, <i>parte</i> ; no recoge el significado literal: 'por todos los lugares del mundo')		
Traduccions del fragment	"Haziendo el buz / en Puerto elado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y por todas partes, hasta Puente Quebrado" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Ha prou cassat, / lo mon cercant / e trespasant / per Ceca i Meca, / la Vilaseca / e Vall d'Andorra, / Volta d'en Torra / e Senta Creu, / pertot arreu, / fins Pont Trancat" (6134-43)		
Fitxa Espill	FE0569		
Vers primera ocurrència	6143	Vers darrera ocurrència	6143
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Pont Trencat		
	Mot clau 1	Pont	Mot clau 2
		Trencat	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació del so [t]. Topònim.		
Definició	Un dels cinc ponts trencats que tenim documentats a Avinyó des del 1179, segurament el que als segles XIV i XV comunicava amb la vila nova, pels voltants del qual hi havia ubicat el prostíbul (Carré 2006: 672)		
Inserció en el text	Precedit de la preposició "fins", tanca una sèrie d'expressions de lloc.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència modalitzadora. Intensifica la qualitat de moure's d'una dona que coneix món, d'una dona mundana.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Tiene casado / el orbe entiendo, / yendo y viniendo / de Ceca en Meca, / la Vila seca, / Valle de Andorra, / buelta d'en Torra, / y Santa Cruz, / haziendo el buz / en Puerto elado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Harto ha casado corriendo mucho y pasando por Ceca y Meca, la Villa Seca y el Valle de Andorra, la vuelta de Torre y Santa Cruz, y por todas partes, hasta Puente Quebrado" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“La llei antiga / qui no paria / no consentia / entrar al temple” (6160-63)</p> <p>“Apedregada / per la llei vella; / dins en Castella / mor degollada” (6888-91)</p> <p>“La curial / llei e moral / qual Déu tramès / per Moisès / en dues taules” (12691-95)</p> <p>“De la cansada / e canzel·lada / llei de scriptura / era figura” (13229-32)</p> <p>“L’antiga llei / fon figurada...” (13264-65)</p>
Fitxa Espill	<p>“Volent llunyar / e separar / nora donzella / de la llei vella” (13557-60)</p> <p>“Son batejades / e la judaica / llei e mosaica / en lo cor tenen” (13908-11)</p> <p>“Mares e soques / de llei antiga” (15264-65)</p>
FE0570	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6160"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15265"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="08"/>
Forma canònica	Llei vella --- Llei antiga --- Llei d’Escriptura --- Llei de Moisès --- Llei judaica
Mot clau 1	<input type="text" value="Llei"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Vella"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. D’origen cristià.
Definició	<p>Regles i cerimònies prescrites per Déu als israelites per mediació de Moisès (DCVB, <i>lleis</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Regles i cerimònies prescrites per Déu als israelites per mediació de Moisès (Gonzàlvez, <i>lleis</i>).</p> <p>Religió dels jueus (Gonzàlvez, <i>mosaic</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa. Al·lusiva a la força prescriptiva de la llei judaica.
Documentació en català	<p>“De la qual cosa havem exemple en la veylla litx (<i>Exodi, X^a capitulo</i>)” (J. d’Agramont, <i>Regiment de pres. pestilència, 2</i>)</p> <p>“Los primers sants pares qui portaven lo jou e feixuga càrrega de la pesada lleis d’Escriptura” (<i>Juí Paris</i>), “Los quals criaren la insigne donzella segons los nobles costums d’aquella santa llavors lleis judaica” (<i>Vida S. Anna</i>), “Lo dijous delliberà celebrar la Pasqua, per donar fi a la lleis judaica” (<i>Ist. S. Magdalena</i>)</p> <p>“Dot sens escreix demana la llei vostra, / e tot lo mon de vostre cos te mostra: / fels e infels, e los de la Llei vella” (<i>A Caldesa</i>)</p> <p>“Car neguna dona no és mereixedora de mort, si doncs no cometia adulteri, segons en la Santa Escriptura, en la lleis vella, era acostumat” (<i>Tirant, 317</i>), “Car la lleis antiga de si no portava algú a la vida eterna” (403)</p> <p>“Era senyal de maledicció sterilitat en la llei vella” (<i>Lo Cartoixà, l.3</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Quien no paría, / la lei antiga, / por más fatiga / cerró la puerta, / que estava abierta, / de aquel gran templo” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“La antigua ley no consentía la entrada en el templo a la que no paría” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"La llei antiga / qui no paria / no consentia / entrar al temple: / bé saps l'exemple / —dix— de Senta Anna. / Com canya vana, / pòpul, xop, àlber, / olm, vern e sàlzer, / qui fruit no fan / e al foc van / com la cugula; / e com la mula / qui fills no sembra, / la xorca fembra / és reputada." (6160-75)
Fitxa Espill	Observació: L'ocurrència de "bé saps l'exemple", en aquest cas, no introdueix cap unitat fràsica sinó una anècdota.
FE0571	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6164"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6164"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Bé saps l'exemple
Mot clau 1	<input type="text" value="Exemple"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Saber"/>
Tipus	Fórmula d'inserció
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + verb de coneixement + article + terme parèmic
Definició	Expressió metalingüística que introdueix una anècdota (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada. Presència directa, final de parlament, acompanyada del verb de dicció "dix".
Funció discursiva	Connectiva, modalitzadora, implicant el receptor en la validesa de l'exemple reportat.
Documentació en català	" És veritat l'<i>eiximpli</i> qui es diu que d'aquell mal mor hom de què hom ha paor" (Muntaner, <i>Crònica</i> , cap. LXI) " E és cert e <i>exemple antic</i> que amiatat d'una part non pot durar" (Lletra de Pere el Cerimoniós a Bernat d'Olzinelles) " Car <i>diu l'exempli</i> que aquell demana qui bé serveix" (Lletra d'Alfons el Vell de Gandia a la seva filla) " <i>Diu l'eximpli</i> que un mal hom és senyor de cent bons" (Eiximenis, <i>Terç</i> , 90) " Bé és veritat l'<i>exemple vulgar que diu</i> : per natura caça ca" (<i>Tirant</i> , 22), " E no sabeu vós, Tirant, aquell vulgar exemple qui diu : qui dóna a l'ase pitral e al grosser cabal, majorment que el tinga per marit, perd la glòria d'aquest món?" (109), " Car bé sabeu aquell exemple vulgar qui diu : "Lla on se fa foc, fum n'ha d'eixir"" (121)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	"Nota el exemplo, / tu, de Santa Ana" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Bien conoces tu el ejemplo de santa Ana --siguió diciendo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Com canya vana , / pòpul, xop, alber, / olm, vern e sàlzer, / qui fruit no fan / e al foc van, / com la cugula" (6166-71)		
Fitxa Espill	FE0572		
Vers primera ocurrència	6166	Vers darrera ocurrència	6166
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Canya vana		
	Mot clau 1	Canya	Mot clau 2
		Va	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Paral·lelisme rítmic en [a-a].		
Definició	Figuradament, cosa o persona feble i menystenible (Def. pròpia). DCVB, <i>canya</i> , anota la locució <i>Ésser com una canya vana</i> , 'ésser una persona aparentment forta, però en realitat molt dèbil' (Empordà); no s'hi cita l' <i>Espill</i> . DeCat, <i>va</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Mitjançant l'adverbi comparatiu.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència argumentativa modalitzada, començant una successió d'elements de la natura que no fan fruit, com a metàfora de la dona eixorca.		
Documentació en català	Ø (<i>Lo Somni, Facet, Curial, Certamen S. Cristòfol, Scacs d'amor, Tirant, Hist Passió, Porcés olives, Somni JJ</i>) "Hi qualsevol religió per Johan se pot entendre, qui no deu ésser canya vert per fictes hi ypòcrites obres e dins vana e de virtuts e veritat buyda, mas deu ésser vert per conversació honesta hi dins ple de caritat devota" (<i>Lo Cartoixà</i> , ll.15) "Qui us pensau, deixebles, que sia aquesta de qui heveu murmurat? <i>Arundinem vento agitatam</i> , ço és, una canya vana que lo vent la lança allà hon se vol?" (<i>Vita Chr.</i> , 33)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"La caña vana" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Como cañaherla" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Com canya vana, / pòpul, txop, àlber, / olm, vern e sàlzer, / qui fruit no fan / e al foc van / com la cugula” (6166-71)</p> <p>“E vol cercar / e creu trobar / (...) / en l'arbre sec / de lloc sens rec / fruita rosada” (8019-27)</p>
Fitxa Espill	
FE0573	
Vers primera ocurrència	6166
Vers darrera ocurrència	8025
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	El bon arbre fa bon fruit i el mal arbre, mal fruit --- L'arbre que no fa (bon)fruit s'ha de tallar i llençar al foc (conté la col·locació <i>No fer (bon) fruit</i>)
Mot clau 1	Arbre
Mot clau 2	Fruit
Tipus	Sentència bíblica
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta coordinada. Clàusules antonímiques.
Definició	Indica que hom no pot esperar bones obres de qui no és bo (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, mitjançant una comparació. Presència emboscada, amb conservació d'elements lèxics i un cert ressò del significat.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència argumentativa modalitzada. La dona estèril és bandejada socialment.
Documentació en català	<p>“Tot arbre bo fa fruits bons i l'arbre dolent fa fruits dolents” (Mateu, 7.17; PCC, A 1931; no s'hi cita l'<i>Espill</i>), “Tot arbre que no dóna bon fruit és tallat i llençat al foc” (Mateu, 7.19), “No pot bon arbre fer mals fruits ne mal arbre fer bons fruits” (F. Eiximenis, <i>Terç</i>, 259; PCC, A 1912; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>“Bé és veritat ço que tots temps he oït dir, que de bon arbre, bon fruit n'ix” (B. Desclot, <i>Crònica</i>, 26; PCC, A 1931; DCVB, <i>arbre</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>“Com diga la Sacra Escripura que tot arbre bord deu ésser tallat e mes al foc” (<i>Tirant</i>, 110; PCC, A 1967; no s'hi cita l'<i>Espill</i>), “E digueren aquell exemple vulgar qui diu que de bon fruit ix bon fruiter, e de virtuós cavaller juí verdader” (<i>Tirant</i>, 186), “Escrit és en lo sagrat Evangeli que l'arbre bo produeix bons fruits; no pot ésser mal arbre donar bon fruit, e l'arbre bo, mal fruit” (<i>Tirant</i>, 379)</p> <p>“Arbre dolent no pot donar fruit” (PCC, A 1912; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“La caña vana, / el sauce, el texo, / fresno, olmo, albejo, / fruto no dan / y al fuego van, / qual la neguilla, / mala semilla / que se estimula” (Or. 6166-71)</p> <p>“Quiso buscar / y cruz hallar / (...) / en árbol, ciego, / que está sin riego, / fruta escarchada” (Or. 8019-27) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Como cañaherla, plátano, chopo, álamo, olmo sauce y abedul, que no dan fruto y paran en el fuego; como la cizaña...” (Or. 6166-71)</p> <p>“Quiere buscar (y cree que encuentra) (...) pintada fruta en árbol seco de lugar falto de agua” (Or. 8019-27) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Com canya vana, / pòpul, xop, àlber, / olm, vern e sàlzer, / qui fruit no fan / e al foc van / com la cugula; / e com la mula / qui fills no sembra...” (6166-73)
Fitxa Espill	
FE0574	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6170"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6170"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Anar al foc com la cugula
Mot clau 1	<input type="text" value="Anar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Cugula"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”). D'origen experiencial.
Definició	Acabar malament (Def. pròpia). DCVB, <i>cugula</i> , ‘planta gramínia (...) semblant a l’ordi i altres cereals i que creix enmig d’aquests i perjudica molt els sembrats’, cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic, i amb incorrecta puntuació, ja que separa el vers “com la cugula” del vers anterior i l’uneix a l’oració posterior, contravenint les indicacions ortogràfiques del manuscrit.
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència argumentativa modalitzada. Conclou el significat global de la metàfora, basada en plantes i arbres no fructífers, destinats al foc.
Documentació en català	“Tres coses fan lleig pa: cugula e mela e flaquera pacera” (<i>Llibre de tres</i> ; DCVB, <i>cigula</i>) “Que si de sembrar tostemps no és hora, / mester és, sovint, sens perdre-hi mai punt, / cavar-la, regar-la i estar-li damunt, / que l’erm i cugula ne vagen a fora ” (<i>Procés olives</i> , 1165-68; DCVB, <i>cugula</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“La caña vana, / el sauce, el texo, / fresno, olmo, albejo, / fruto no dan / y al fuego van, / qual la neguilla; / mala semilla / que se estimula...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Como cañaheerla, plátano, chopo, álamo, olmo, sauce y abedul, que no dan fruto y paran en el fuego; como la cizaña y como la mula, que no siembran hijos...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>) <u>Observació:</u> En Miquel i Planas hi fa una puntuació incorrecta, en associar “com la cugula” i “como la cizaña” a l’oració següent, la qual cosa l’obliga ha posar el verb d’aquesta oració, en la traducció, en plural, mentre que a l’original és en singular.

Fragment amb UF o UE	"E com la mula / que fills no sembra, / la xorca fembra / és reputada" (6172-75)		
Fitxa Espill	FE0575		
Vers primera ocurrència	6172	Vers darrera ocurrència	6172
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Eixorca com una mula		
	Mot clau 1	Eixorca	Mot clau 2 Mula
Tipus	Locució adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen experiencial.		
Definició	Completament estèril (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, a causa de la mètrica i de la rima.		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant la condició d'estèril de santa Anna, citada coma exemple.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Como la mula / que hijos no sienbra, / la esteril henbra / es reputada" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Como la cizaña y como la mula, que no siembran hijos, tal es reputada la mujer estéril" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Fes que parixques / a quinque for" (6178-79)		
Fitxa Espill	FE0576		
Vers primera ocurrència	6179	Vers darrera ocurrència	6179
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A quinque fur --- A tot fur (actualment, <i>A qualsevol preu</i>)		
	Mot clau 1	Fur	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal.		
Definició	Jabernia, <i>quinque</i> antic., cualquiera. Del llatí <i>quicumque</i> (Chabàs). Segons qualsevolga fur, axò és, sia com sia. O també: a qualsevol preu (MiP). A totes passades, de totes maneres (DCVB, <i>fur</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DCVB, <i>quin que</i> ; cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic de <i>quin que</i> , 'qualsevol'. A qualsevol preu, coste el que coste (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement circumstancial de mode del predicat verbal.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica en alt grau el significat del verb i la modalitat exhortativa de l'oració.		
Documentació en català	"La Regina avia gran dolor e fon irada a tot fur contra Judes" (<i>Bíblia de Sevilla</i> , 192; DCVB, <i>fur</i>)		
Documentació altres llengües	"A cualquier precio" ('expresión frecuente con que se denota la decisión o necesidad de conseguir de cierta cosa por mucho esfuerzo, sacrificio, violencia, etc., que cueste', DUE, <i>precio</i>)		
Traduccions del fragment	"Cuida parir / en qualquier caso" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Procura dar a luz al precio que sea" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Fes aparell, / si veus te fall, / d'un altre gall / millor granat, / fet a ton grat" (6184-88)		
Fitxa Espill	FE0577		
Vers primera ocurrència	6188	Vers darrera ocurrència	6188
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A grat (d'algú)		
	Mot clau 1	Grat	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [a].		
Definició	Al meu gust, a plaer (DCVB, <i>grat</i> , <i>A mon grat</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 309). A plaer d'algú, al gust d'algú (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement circumstancial de mode.		
Funció discursiva	Modalitzadora, implicant el receptor en una valoració positiva.		
Documentació en català	"E cascú pres la pus bella donzella o que era mills a son grat " (<i>Tirant</i> , 222), "E pres un esparver, lo millor que a son grat sabé triar" (<i>Tirant</i> , 309; DCVB, <i>grat</i>), "Jo us ho diré, e no gens a mon grat " (432) "Amor al seu grat jamás desgrat porta, en dies i grat quan dos són d'un for" (<i>Procés olives</i> , 1957-58) "I no ho hauran, per molt que roden, / a nostre grat " (<i>Somni JJ</i> , 914-15)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Para tu agrado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Hecho a tu agrado" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"E no t'oblíde / que el metge mana, / per viure sana / la jove plena, / de llur colmena / al temps la bresca / ans massa cresca / cové li tallen" (6200-07)		
Fitxa Espill			
FE0578			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6205"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6205"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Al (seu) temps		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Temps"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Monosil·labisme.		
Definició	Al temps oportú (DCVB, <i>temps</i> , <i>al seu temps</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). No tinc dades catalanes de <i>a temps</i> en el sentit de 'no massa tard, quan cal' (...) però hagué de ser cosa constant des dels orígens, puix que <i>ad tempus</i> es troba ja en Ciceró (DeCat, <i>temps</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). En el moment adequat (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Locativa. Indica l'expressió temporal adequada per al plaer sexual.		
Documentació en català	"Si tot per ventura no sera feta en temps degut ne de béns justament guanyats" (<i>Curial</i> , III.14) "No som en temps d'abundar en paraules -dix Tirant-" (<i>Tirant</i> , 113), "E som ara en temps de dir moltes raons?" (232), "Dic que no som ara en temps ni en hora de tenir moltes raons" (299) "Un fi un efecte promou en natura, / als bous i als àsens, als cans i ocells, / així que, en son temps, cascú de aquells / se mou per refer la sua factura" (<i>Procés olives</i> , 1809-12)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"No esté en olvido / que el doctor manda, / en tal demanda, / ser cosa llana, / por vivir sana / la moça llena, / de su colmena / dilce el panal / a tiempo tal / cortar conbiene" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y no se te olvide que el médico ordena a la joven en plenitud que, para vivir sana, le sea convenientemente cortado el panal de su colmena y a su tiempo debido, antes de que crezca demasiado" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Si no hi fallen / de mares mals / paroxismals" (6208-10)		
Fitxa Espill			
	FE0579		
Vers primera ocurrència	6209	Vers darrera ocurrència	6209
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mal de mare		
	Mot clau 1	Mal	Mot clau 2
		Mare	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació dels sons [m], [a] i [e].		
Definició	<p>Por <i>mals de mare</i>, de la matriz (Chabàs).</p> <p>L'histerisme pròpiament dit (MiP).</p> <p>Histerisme (DCVB, <i>mal</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Mal de matriu (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l'ordre dels constituents a causa de la rima.		
Funció discursiva	Denominativa		
Documentació en català	<p>"Tres mals són de dones qui no són plants: infantar, dolor de mameles e mal de mare" (<i>Llibre de tres</i>, no. 101; DCVB, <i>mal</i>)</p> <p>"Aquestes són dolors de mare qui no té sinó un fill, e aquell per força li és llevat" (<i>Tirant</i>, 22)</p> <p>"Per reposar-me jo la mare, / ¿que hi sera bo?" (<i>Somni JJ</i>, 584-85)</p> <p>"Fresca estariaeu, / i io us promet no us sentiríeu / muntar la mare" (<i>Somni JJ</i>, 601-03)</p> <p>"I esmortiments, / i cent mil altres accidents, / i rams de mare" (<i>Somni JJ</i>, 2870-72)</p> <p>"Quina dolor és aquesta tan crua per mirar-se ab ulls de mare?" (<i>Vita Chr.</i>, 219; DCVB, <i>ull</i>)</p>		
Documentació altres llengües	"Mal de madre" ('histerismo', DUE, <i>mal</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"Que, si no, tiene / de madre males / o sincopales" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"De lo contrario, no faltan los males históricos paroxismales" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Ajuda-t'hi: / mena les cols / si viure vols; / iràs carrera" (6222-25)		
Fitxa Espill			
FE0580			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6223"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6223"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Mena les cols, si viure vols (conté la locució <i>Menar les cols</i>)		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Menar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Col"/>	
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic		
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema d'oració condicional "Si (tal cosa), (tal altra)". Paral·lelisme sil·làbic. Rima consonant.		
Definició	Aconsella que s'ha de prendre la iniciativa per a reixir en una empresa (Def. pròpia). Indica que cal tenir caràcter per a dur una vida més digna (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, amb conservació de l'estructura condicional. S'introdueix a manera d'explicació o reformulació del vers "Ajuda-t'hi". Resum i conclusió d'un parlament llarg.		
Funció discursiva	Argumentativa. Es troba en un cotext directiu, on els consells sobre el comportament sexual els dona una monja experimentada a la novícia. El significat genèric es concreta en la iniciativa sexual que ha de prendre aquesta.		
Documentació en català	<p>"La abadesa (...) lo menà en una sua cambra, on lo tench alguns dies per son delit, de què les monges totes feyen gran clamor com no'ls venie entrecavar les cols" (<i>Decameró</i>, III.1; citat per Carré 2006, 675)</p> <p>"Mena les cols, si viure vols" (PCC, C 2469; citació de l'<i>Espill</i>, sense més informació)</p> <p>"Remenar les cols" ('intervenir poderosament en un assumpte o negoci, tenir-hi domini', DCVB, <i>col</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>Observació: L'anotació que en fa S. Farnés pot ser un exemple de <i>fals amic</i>, és a dir, un cas de <i>miratge parèmic</i>.</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Por esto es bueno / revolver coles, / mudar de soles / y de alfileres, / si pasar quieres / bien la carrera"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Date aire, pues; si quieres vivir, sé tú quien agite el puchero; sólo así prosperarás"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“A ton marit, / si tu no el venç / en lo començ / essent novici, / tost pendrà vici, / dar-t’ha faena, / viuràs ab pena” (6228-34)
Fitxa Espill	
	FE0581
Vers primera ocurrència	6233
Vers darrera ocurrència	6233
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Donar faena
	Mot clau 1 Donar Mot clau 2 Faena
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	DCVB, <i>feina</i> , anota <i>Donar feina</i> amb sentit literal: ‘encarregar a calcú un treball determinat’, cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic, en l’accepció de <i>feina</i> ‘allò que es fa penosament; esforç, fatiga’; tanmateix, registra <i>Donar més faena que (una onça de cucs, un bou solt...)</i> ‘causar molts treballs o molèsties’, la qual és la definició que escau al passatge de l’ <i>Espill</i> . Causar fatiga, causar penes (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Argumentativa. Manifesta una de les conseqüències que patirà la dona si no doma el marit en els primers moments.
Documentació en català	“Segons és l’ofici deu ser la faena ; / la molta o poca esta en los obrers; / per ço, la que paga vol bons faeners, / que en fer molt i bé treballen sens pena ” (<i>Procés olives</i> , 2065-68)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“A tu marido, / si no lo venzes / cuando comienzas, / siendo nobicio, / tomará bicio: / darte ha tarea, / y te hará rea, / si a esto le enseñas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Si desde el comienzo, mientras es novicio, a tu marido no le dominas tú, pronto se viciará: te dará faena y vivirás penando” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"A ton marit, / si tu no el venc / en lo començ, / essent novici, / tost pendrà vici, / dar-t'ha faena, / viuràs ab pena. / (...) / perquè no et fart / ginya'l ab art: / al començar / o enforar / sens bon acord, / lo pa es fa tort, / clotós, morrut / e geperut " (6228-54)
Fitxa Espill	
FE0582	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica A l'enforar, se fan els pans geperuts
(conté la locució adverbial *A l'enforar*, 'en començar una cosa')

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus Proverbi

Recursos lingüístics i retòrics Alteració de l'ordre dels constituent oracionals per tematització. Esquema de correspondència "A (tal cosa), (tal altra)".

Definició Al començament és quan s'han de preveure les conseqüències (Def. pròpia). Vol dir que l'èxit de les empreses depèn de la manera com es comencen (DVCB, *enforar*; no s'hi cita l'*Espill*). Significa que les coses es malmenen quan les manegen, quan en fan ús (DVCB, *pa*; Val.; no s'hi cita l'*Espill*). Indica que l'èxit de les empreses depèn de la manera com es comencen (Gonzàlvez).

Inserció en el text Desautomatitzada, amb interpolació d'un altre verb ("començar"), un sintagma adverbial ("sens bon acord") i adjectius ("tort", "clotós", "morrut"), per mor de la mètrica i la rima. Conclusió final del passatge.

Funció discursiva Argumentativa. El proverbi funciona com a conclusió dels consells (de la cellera major del convent) sobre com s'ha de dominar el marit des de bon començament.

Documentació en català "Al enforar se fa'l pa jeperut / e de tot fet gran part és qui comença" (*Qüestió moguda per mossèn Fenollar...*)
"Així mateix, no metes negú en la taula tua eclesiàstic, sinó sols los parents e altres gentils hòmens que van en companya tua. Car, a l'enforar, se fan los pans geperuts, segons te declararà Fita" (Lletra d'Alexandre VI al seu fill Joan de Borja, 3.08.1493)
"A l'enforar se fan els pans geperuts" (PCC, E 171; s'hi cita l'*Espill*)
"A l'enforar, es fan geperuts els pans" (DVCB, *pa*; Val.; no s'hi cita l'*Espill*)
(M. Conca, *Tesi doctoral*, 489-91)

Documentació altres llengües "Al enforar, se hazen los panes tuertos" (*Refr. fam. prov. glos.*, III.2)
"A l'enforner, fait on les pains corner" (J. Morawski, PF, 60)
"Every beginning is difficult" (ODEP)
G. Paczolay, EP, 72, documenta la codificació abstracta en Varró i en 38 llengües vives europees.

Traduccions del fragment "Que, al enhornar / sin buen concierto, / se haze el pan tuerto, / oyoso, aovado / y corcobado" (L. Matheu, *Libro cons.*)
"Al empezar y poner el pan en el horno es cuando, si no se hace con acierto, se vuelve torcido, abollado, morrudo y con jorobas" (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Dix la roncera / de la tornera: / "Volenter pica: / en casa rica / ha hi què partir; / al monestir / dau-nos sovent / arròs, forment, / salses, perfums, / fruita llegums, / Oli, mel, vi, / llenç, seda, lli; / de bona casa / pren bona brasa. " (6255-68)
Fitxa Espill	
FE0583	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6268"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6268"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	De bona casa, bona brasa
Mot clau 1	<input type="text" value="Casa"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Brasa"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema de derivació causal "De (tal cosa), (tal altra)". Al·literació dels sons [b], [o], [a] i [s]. Repetició lèxica. Rima.
Definició	Aforisme. En el <i>Dicc. Aguiló</i> (art. <i>xurruviu</i>) és citada una cançó que diu així: "De la bona casa, la bona brasa; del bon tió, lo bon brasó; bona nit que Déu nos dó" (MiP). Vol dir que a les cases riques hi ha abundància de tot (DCVB, <i>casa</i> ; Or., Val., Mall.; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Indica que cal traure benefici de les bones oportunitats (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. El proverbi s'hi insereix com a conclusió exhortativa d'una retafila de peticions.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva. La monja tornera exhorta la novícia a prendre "bona brasa" de cal seu marit i dur-ho tot al convent.
Documentació en català	"De bona casa, bona brasa" (PCC, C 1527; s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Bona casa, bona brasa" (DCVB, <i>brasa</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) (M. Conca, <i>Tesi doctoral</i> , 596-97)
Documentació altres llengües	"De buena casa, buena brasa" (<i>Refranes fam. y prov. glosados</i> , VII.3)
Traduccions del fragment	"En buena casa / haz buena ogaza" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "De buena casa toma buena brasa" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Altra m’escriu: / “ Marit serviu / com a senyor? / Com d’un traïdor / d’ell vos guardau , / car ab fals dau / lo marit juga; / fique’l quant puga, / de sis féu quatre; / llurs daus rebatre / bé sapiau...”” (6293-303)
Fitxa Espill	
FE0584	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6294"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6294"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	El marit, servir-lo com a senyor i guardar-te’n com de traïdor
Mot clau 1	<input type="text" value="Marit"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Senyor"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta coordinada, amb alteració d’un constituent per tematització. Paral·lelisme. Antonímia. Rima en “-or”.
Definició	Aconsella tractar bé el marit, però no refiar-se’n (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada. Es tracta d’un enunciat en discurs directe, introduït per “Altra m’escriu”, que fa de resum inicial de la metàfora del joc de daus desenvolupada a continuació.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva. La desestructuració del proverbi posa l’èmfasi en la segona clàusula (exhortativa) i qüestiona la primera (interrogativa), intensificant el significat de ‘traïdor’, a qui cal tractar com a tal.
Documentació en català	“Al marit, tractar-lo com a senyor i guardar-te’n com a traïdor” (PCC, M 1159; s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Al marit, tractar-lo com a senyor i guardar-te’n com a traïdor” (DCVB, <i>marit</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Come con él y guarte dél” (<i>Refranes que dicen las viejas tras el fuego</i>)
Traduccions del fragment	“Otra me escribe: / Si, mientras vive, / servís marido, / sea servido / como señor; / como traidor / dél os guardad” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Otra me escribe: -¿Servís a vuestro marido como si fuera señor vuestro?” Pues guardaos de él como de un traidor” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Altra m’escriu: / Marit serviu / com a senyor? / Com d’un traïdor / d’ell vos guardau, / car ab fals dau / lo marit juga; / fique’l quant puga, / de sis féu quatre; / llurs daus rebatre / bé sapiau; / si li parau, / cambiau sort; / si sou d’acort, / vos pagareu / e plorareu”” (6293-308)
Fitxa Espill	
FE0485	
Vers primera ocurrència	6296
Vers darrera ocurrència	6296
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Guardar-se de traïdor (part del proverbi <i>De traïdor, qui se’n pot guardar?</i>)
Mot clau 1	Guardar
Mot clau 2	Traïdor
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + preposició “de” + substantiu
Definició	No refiar-se’n (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, configurant la segona clàusula del proverbi.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva.
Documentació en català	“E dix lo Rei que de traïdor, qui se’n podia guardar?” (<i>Tirant</i> , 310) “El bo (o el lleial) no viu més que fins que el traïdor vol” (‘significa que contra la gent sense escrúpols fa de mal lluitar, perquè apellen a qualsevol mitjà per a desfer-se de l’adversari’, DCVB, <i>traïdor</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Otra me escribe: / Si, mientras vive, / servís marido, / sea servido / como señor; / como traidor / dél os guardad” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Otra me escribe: -¿Servís a vuestro marido como si fuera señor vuestro?” Pues guardaos de él como de un traidor” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Altra m’escriu: / Marit serviu / com a senyor? / Com d’un traïdor / d’ell vos guardau, / car ab fals dau / lo marit juga ; / fique’l quant puga, / de sis féu quatre; / llurs daus rebatre / bé sapiau; / si li parau, / cambiau sort; / si sou d’acort, / vos pagareu / e plorareu” (6293-308)
Fitxa Espill	
FE0586	
Vers primera ocurrència	6298
Vers darrera ocurrència	6298
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Jugar amb dau fals
Mot clau 1	Jugar
Mot clau 2	Dau
Tipus	Locució verbal (significat metafòric; ha passat de l’àmbit concret al general)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [a].
Definició	Obrar amb mala intenció, amb traïdoria (DCVB, <i>dau</i> , a partir de la citació de l’ <i>Espill</i> , sense més informació). Obrar amb mala intenció, amb traïdoria (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb canvi d’ordre dels constituents i interpolació del subjecte “lo marit”. Introduïda mitjançant el connector argumentatiu “car”.
Funció discursiva	Argumentativa. Sintetitzava la raó per la qual la dona s’ha de guardar del marit.
Documentació en català	“E porten l’hom així com fals dau, / al jugador” (Francesc de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i> , 564-65)) “No venir-me amb dau carregat” (‘és com qui diu: No vull trampes”, PCC, D 58; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Dado falso” (‘dado arreglado de manera que tiende a caer por una de las caras’, DUE, <i>dado</i>)
Traduccions del fragment	“Otra me escribe: / Si, mientras vive, / servís marido, / sea servido / como señor; / como traidor / dél os guardad, / y recatad / con gran cuidado: / que falso dado / el nobio juega” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Otra me escribe: -¿Servís a vuestro marido como si fuera señor vuestro?” Pues guardaos de él como de un traidor. Ya que el marido juega con dado falso, échelo él cuanto quisiere, pero vos hacedle de seis cuatro” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Altra m’escriu: / Marit serviu / com a senyor? / Com d’un traïdor / d’ell vos guardau, / car ab fals dau / lo marit juga; / fique’l quant puga, / de sis féu quatre; / llurs daus rebatre / bé sapiau; / si li parau, / cambiau sort; / si sou d’acort, / vos pagareu / e plorareu ” (6293-308)		
Fitxa Espill			
FE0587			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6307"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6307"/>
			Nombre d’ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Pagar i plorar		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Pagar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Plorar"/>	
Tipus	Locució verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + conjunció coordinant + verb. Paral·lelisme sil·làbic. Rima consonant en “-ar”.		
Definició	Esforçar-se en alguna cosa i sortir malament (Def. pròpia). DCVB, <i>pagar</i> , recull una sospitosa <i>Pagar i pregar</i> , que defineix com ‘obtenir una cosa a costa del seu preu i de molts d’esforços o precs per adquirir-la’, però que no fa gaire sentit.		
Inserció en el text	Automatitzada, però conjugada. Forma l’apòdosi d’una oració condicional.		
Funció discursiva	Argumentativa: la locució hi ateny la seva plena significació a la fi del parlament d’una monja, que vol convèncer la novícia de no servir el futur marit com a senyor, perquè “si sou d’acord [amb ell]...”.		
Documentació en català	“Açò és pagar i plorar” (PCC, P 342; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Al pagar serà el plorar” (PCC, P 343; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Pagar i plorar” (E. Alberola, <i>Refr. valencià</i> , PCC, P 358; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Vos perderéis / y lloraréis” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Habríais de pagarlo y llorarlo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Llexí-la en banda / a la comanda / de Lucifer" (6320-22)		
Fitxa Espill	FE0588		
Vers primera ocurrència	6320	Vers darrera ocurrència	6320
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Deixar en banda		
	Mot clau 1	Deixar	Mot clau 2 Banda
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu		
Definició	Abandonar, deixar de prestar atenció (DCVB, <i>banda</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Abandonar, apartar-se'n (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el grau d'abandó en mans del diable.		
Documentació en català	"Lo no sentit per ells lexen en banda" (Ausiàs March; DCVB, <i>banda</i>) "Lexen anar en banda lo bé de la comunitat" (Boeci, <i>Llibre de consolació de filosofia</i> ; DCVB, <i>banda</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"De la demanda, / que fué vianda / de Lucifer" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Hube de dejarla a un lado con indignación, encomendada a Lucifer" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Del vi novell / del monestrell / beure pres tema" (6341-43)		
Fitxa Espill	FE0589		
Vers primera ocurrència	6343	Vers darrera ocurrència	6343
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Prendre tema		
	Mot clau 1	Prendre	Mot clau 2 Tema
Tipus	Col·locació (el significat metafòric el pren del mot <i>tema</i> , que ja el té)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Obsessionar-se, seguir una idea fixa (def. pròpia) DCVB, <i>tema</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic, però en l'accepció de <i>tema</i> 'idea fixa, obsessionant; insistència en una idea o propòsit'. Encabotar-se, obsedir-se, tenir una idea fixa (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, però postposada als complements verbals.		
Funció discursiva	Asseverativa, en un seqüència descriptiva.		
Documentació en català	"Amor, amor, yo he pres ferma tema, / que vostre bé porta dolor estrema" (A. March, 115; DCVB, <i>tema</i>)		
Documentació altres llengües	"Tema" ('idea o aprensión en que alguien se obstina', DUE, <i>tema</i>)		
Traduccions del fragment	"Porque del mosto / que hize el agosto / se le antojó" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Dió en la tema de beber vino nuevo de monastrel" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Sens pagar sisa / pens ne begué, / e romangué / lo cap ficat / d’on apartat / la brisa havia” (6352-57)
 “Sens pagar sisa, / ab quants pratiquen / ab tots repiquen” (9818-20)

Fitxa Espill

FE0590

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició Sense control, sense fre, immoderadament (Def. pròpia).
 En gran quantitat, desmesuradament (DCVB, *cisa*; a partir de la citació de l'*Espill*, 6352).
 En gran quantitat, desmesuradament (Gonzàlvez).

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Como sin tiento / mucho bevió” (Or. 6352-53)
 “Sin pagar sisa” (Or. 9818)
 (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Y pienso que bebió sin tasa” (Or. 6352-53)
 “Sin pagar tributo” (Or. 9818)
 (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	<p>“Morí en mal hora / de mort honrada, / massa sobrada: / no esperà el part” (6360-63)</p> <p>“Morí sobrada / sens dir ‘Jesús’” (8946-47)</p>
Fitxa Espill	
FE0591	
Vers primera ocurrència	6362
Vers darrera ocurrència	8947
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Mort sobrada
Mot clau 1	Mort
Mot clau 2	Sobrat
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + participi. Al·literació del so [t].
Definició	Mort que es produeix de cop, d'improvís (DCVB, <i>sobrada</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 15). Mort inesperada, sense avís previ en forma de malaltia (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb incorporació d'altres elements entre els dos constituents.
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador personatge descriu com morí la seua dona (la novícia criada al convent) amb una certa recança per la pèrdua del nadó.
Documentació en català	<p>“Emperò mort sobrada és molt perillosa especialment quant a la ànima” (J. d'Agramont, <i>Regiment de pres. de pestilència</i>, Epístola als pahers)</p> <p>“Jatsia —dix ell— que algun feel cristià no deja ne, si savi és, no puixa morir sobrada, per tal com totstemp, pensant que la mort li és prop, deu esperar aquella” (<i>Lo Somni</i>, ll.2)</p> <p>“Só de parer que més val al rei mort sobrada que no ésser rei envergonyit” (<i>Tirant</i>, 15), “E moltes voltes desige morir ab coltell o de mort sobrada per eixir de pena” (162), “La mia mare gran dolor sentí en lo dia del meu naixement, e de mort sobrada pensà morir” (474)</p> <p>“I no permetes que de mort improvista i sobrada muira” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.26)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Murió en mal hora, / de muerte honrada / precipitada; / no aguardó el parto” (Or. 6360-63)</p> <p>“Murió, cuitada, / súbitamente, / ni aún solamente / dixo ‘Jesús’” (Or. 8946-47) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y así en mala hora murió, de muerte honrada, bien que demasiado súbita, pues no esperó el parto” (Or. 6360-63)</p> <p>“Murió de repente, sin decir ‘Jesús’” (Or. 8946-47) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Per tant, plorant / e sanglotant, / io’m revolcava” (6395-97)</p> <p>“Per tant, jamás / les dones gregues, / monges e llegendes, / ni les juïes, / huit o nou dies, / mentres sanch tenen, / no van ni vénen / a Déu pregar” (9644-51)</p> <p>“Per tant, en trona / públicament, / ab tocament, / si és hom se prova” (9924-27)</p> <p>“Per tant, instaren / sa sepultura, / ab molta cura, / per un baró / centurió / fos ben guardada” (14250-55)</p>
Fitxa Espill	
FE0592	
Vers primera ocurrència	6395
Vers darrera ocurrència	14250
Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	Per tant
Mot clau 1	Per
Mot clau 2	Tant
Tipus	Locució conjuntiva
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adverbi. Monosil·labisme. Al·literació del so [t].
Definició	<p>Per això (DCVB, <i>tant</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p><i>Per tant</i> és la locució catalana de sempre, de tothom i de pertot (<i>per lo tant</i> és acastellanada i pedantesca innovació, a evitar en tot cas) (DeCat, <i>tant</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>A causa d'això (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, introduint una clàusula consecutiva. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva. Es tracta d'un connector argumentatiu que justifica la relació lògica entre les desventures i l'estat d'ànim del personatge narrador.
Documentació en català	<p>“Com nós hajem deliberat..., per tant a vós deim e manam que...” (doc. 1410; DCVB, <i>tant</i>)</p> <p>“Per tant, vol e mana la Santetat de Nostre Senyor que...” (Instruccions d'Alexandre VI a Ginés Fira, 1493)</p>
Documentació altres llengües	“Por (lo) tanto” ('se antepone a una oración que expresa una consecuencia de lo que antes se ha dicho o la conclusión a que se llega', DUE, <i>tanto</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Luego, llorando / y solloçando / me rebolvía” (Or. 6395-97)</p> <p>“Y assí jamás / o tarde oirás / las henbras griegas...” (Or. 9644-51)</p> <p>“[–] Con tocamiento / ser varón pruevan” (Or. 9924-27), “E instaron tanto, / que consiguieron / guardas pusieron” (Or. 14250-55) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Así es que, llorando y sollozando, me revolvió” (Or. 6395-97), “Motivo por el cual ni las mujeres griegas...” (Or. 9644-51), “Como consecuencia de esto, en cátedra y públicamente (...) se comprueba” (Or. 9924-27), “Y, en precaución de ello, instaron que su sepultura fuese bien guardada” (Or. 9924-27) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Com per natura / o per mal fat , / o per pecat, / o grosseria, / tant soferia / tostemps penant" (6402-07)		
Fitxa Espill	FE0593		
Vers primera ocurrència	6403	Vers darrera ocurrència	6403
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Mal fat		
	Mot clau 1 Fat	Mot clau 2 Mal	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu		
Definició	Mala sort, desgràcia (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador-protagonista al·ludeix a una de les possibles causes del dolor i les penes que ha passat.		
Documentació en català	"Lo meu mal fat no és encara complit, e. si a Déus plagués, assats me deuria haver seguit" (<i>Curial</i> , ll.132) Ø (<i>Lo Somn</i>), Ø (<i>Tirant</i>), Ø (<i>Vita Christi</i>), Ø (<i>Procés olives</i>), Ø (<i>Somni JJ</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Desconsolado / por mi ventura / tan fuerte y dura, / o por mal hado, / o por pecado, / o grosería, / tanto sufría, / sienpre penando" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Quejoso de mi ventura y de tanto sufrir, ya fuese por culpa de mi natural, o por mal hado, pecado o grosería míos, y pasando continuas penas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Per tant, plorant / e sanglotant, / jo em rebolcava, / e fort bascava / prou turmentat, / descintentat / de ma ventura: / com per natura / o per mal fat, / o per pecat, / o grosseria, / tan soferia / totstemp penant; / mai oblidant / que no es fa res / si no es permès / per Déu manant” (6395-11)
Fitxa Espill	
	FE0594
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6408"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6408"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Mai oblidant que
	Mot clau 1 <input type="text" value="Oblidar"/> Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Fórmula d'inserció
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + verb + conjunció introductora del discurs indirecte
Definició	Expressió metalingüística per introduir una UF de coneixement compartit i obligatori (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada, amb el verb de coneixement (“mai oblidant”) en forma impersonal. Presència directa, com a falca indicadora de discurs sobreposat. Conclusió dels versos immediatament anteriors.
Funció discursiva	Connectiva, modalitzadora, implicant el locutor i el receptor en la validesa, sense esclatxes, de la sentència bíblica que segueix.
Documentació en català	<p>“Emperò no oblidant-me que proteste e demane vènia e perdó, així a mon senyor lo Rei com a tots los altres, que si diré algunes coses que no sien ben dites, vos plàcia corregir-les e no vagen en compte de res” (<i>Tirant</i>, 15)</p> <p>“No oblidant que protest que, si res escric ara ni en esdevenidor que a la disciplina de vostra magestat contraste, de tal raó vull ésser desdit e reprotxe” (<i>Debat P. Viana</i>)</p> <p>“Dien encara més aquests inútils defensors de nostra condició, l'ésser de nosaltres hagué principi en lo ternal paraís, lo primer home en lo camp damacè; oblidant-se que el lloc a l'essència d'algú neguna perfecció porta” (<i>Triümfones</i>)</p> <p>“E no m'oblidge que, de cor, voluntat e pensa proteste, com a cristià catòlic, ab tot que gran pecador indigne, que tots los meus escrits, obres e paraules, humilment sotsmet e presente a correcció...” (<i>Lo Cartoixà</i>, I.Pròleg)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Mas no olvidando / que nada se haze / si a Dios no place” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Pero sin olvidar que nada ocurre si no es por voluntad de Dios ordenador” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Per tant, plorant / e sanglotant, / jo em rebolcava, / e fort bascava / prou turmentat, / descintentat / de ma ventura: / com per natura / o per mal fat, / o per pecat, / o grosseria, / tan soferia / totstemp penant; / mai oblidant / que no es fa res / si no es permès / per Déu manant ” (6395-11)
Fitxa Espill	
FE0595	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6409"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6409"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	No es fa res, si Déu no ho permès --- Se fa tot el que Déu vol
Mot clau 1	<input type="text" value="Déu"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Permetre"/>
Tipus	Sentència bíblica
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema d'oració condicional “Si (tal cosa), (tal altra)”. Al·literació del so [e]. Rima consonant.
Definició	Indica, des del punt de vista de les religions, que tot s'esdevé segons la voluntat del Déu respectiu (Def. pròpia). Proposició en què s'aferma el predomini en tots els actes humans de la voluntat divina (MiP).
Inserció en el text	Desautomatitzada lleugerament, amb l'afegit del mot “manant”, per mor de la versificació. Introduïda mitjançant una fórmula d'inserció (“mai oblidant que”) apel·lant el coneixement col·lectiu de la sentència. Conclusió dels versos anteriors.
Funció discursiva	Argumentativa. La sentència s'insereix com a conclusió d'una reflexió del narrador sobre les seves desventures. És tracta de la tòpica resignació judeocristiana.
Documentació en català	“A una ordre seva es compleix tot allò que ell vol” (<i>Eclesiàstic</i> , 39.23) “No es fa res d'amagat de Déu” (PCC, D 597; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) “Se fa tot el que Déu vol” (PCC, D 664; s'hi cita l' <i>Espill</i>) “Déu tot ho pot”, “Se fa tot el que Déu vol”, “Si està de Déu que passi, això passarà” (DCVB, <i>Déu</i>)
Documentació altres llengües	“Quoniam in praecepto ipsius placor fit” (<i>Ecclesiasticus</i> , 39.23)
Traduccions del fragment	“Mas no olvidando / que nada se haze / si a Dios no place” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Pero sin olvidar que nada ocurre si no es por voluntad de Dios ordenador” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Prengué muller, / sols per haver / o fill o filla / e fos clavilla / del fust mateix " (6421-25)
Fitxa Espill	
FE0596	
Vers primera ocurrència	6424
Vers darrera ocurrència	6424
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Clavilla del mateix fust (part del proverbi <i>No hi ha pitjor clavilla que la del mateix fust</i>)
Mot clau 1	Clavilla
Mot clau 2	Fust
Tipus	Locució nominal (significat metafòric; ha passat de l'àmbit concret al general)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal
Definició	Denota el fet de ser de la mateixa condició, amb connotació negativa (Def. pròpia). En sentit literal, falca dolenta (Def. pròpia). De la mateixa sang (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, introduïda per la conjunció coordinada "e".
Funció discursiva	Argumentativa. El narrador justifica que ha pensat a casar-se amb alguna parenta, per tenir un fill de la mateixa sang. Però la locució evoca el proverbi <i>No hi ha pitjor clavilla que la del mateix fust</i> , amb la qual cosa s'anuncia un nou fracàs matrimonial, almenys pel que fa a la desitjada descendència.
Documentació en català	"Que no pot ser del mateix fust / pijor clavilla" (<i>Somni JJ</i> , 2951-52) "No hi ha pitjor clavilla que la del mateix fust" (PCC, C 2362; s'hi cita l' <i>Espill</i>) "No hi ha més mala clavilla que la del mateix llenyam" (DCVB, <i>clavilla</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i> , però si el <i>Somni JJ</i>) "Ser d'un mateix fus" (PCC, F 1724; no té res a veure amb el passatge de l' <i>Espill</i> , que òbviament no s'hi cita, però els editors de PCC la relacionen erròniament amb "No hi ha pitjor clavilla que la del mateix fust" i, doncs, remeten a PCC, C 2362) "No hi ha millor osca que la de la mateixa fusta" (PCC, O 527; no s'hi cita l' <i>Espill</i> ; els editors remeten a C 2362) (M. Conca, <i>Tesi doctoral</i> , 634-36)
Documentació altres llengües	"Mala clavija es la del mismo madero" (<i>Refranes fam. y prov. glosados</i> , X.6)
Traduccions del fragment	"Para tener / o hijo o hija, / que sea clavija / del mismo leño" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Con el solo fin de obtener hijo o hija que fuese astilla del propio madero" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"De mes parentes / e benvolentes / una en triàs, / qual me semblàs / voler menys gala" (6427-31)		
Fitxa Espill	FE0597		
Vers primera ocurrència	6431	Vers darrera ocurrència	6431
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Voler gala		
	Mot clau 1	Voler	Mot clau 2
			Gala
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Desitjar ostentació (Def. pròpia). DCVB, <i>gala</i> , anota <i>Fer gala</i> , 'fer ostentació d'alegria festosa'; no hi cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Amb la inclusió d'un quantificador en grau menor		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor pensa a triar una dona entre ses parentes i vol que sigui la més modesta.		
Documentació en català	<p>"Ab una molt solemnia y gran festa y gales que li fem fer" (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i>, 398; DCVB, <i>gala</i>)</p> <p>"Anaren a Braybant hon faeren gales e armes" (<i>Paris e Viana</i>, 10)</p> <p>"E prengueren-se a dansar e fer molt gran gala" (<i>Tirant</i>, 408)</p> <p>"Aprés que les festes e gales foren fetes" (<i>Tirant</i>, 408)</p> <p>"Aquesta rica pomposa senyora, dels béns d'aquest món en gran abundància dotada, ab extrema bellea, graciosa e afable llengua, en vanitats, pompes e gales portava lo temps de la joventut alegre" (<i>istòria S. Magdalena</i>)</p> <p>"E, stant aquesta noble Magdalena en la fervor de les gales sues, començà's a divulgar la gran fama de la preycació del Senyor" (<i>Vita Christi</i>, 117)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Que entre parientes / y bien querientes / una escogieses, / que pareciese / no querer gala"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"A escoger una ente el gran haz de mis tan bien dispuestas parientas: la que me pareciese exigir menos boato"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Si fent pertret / en cort romana / de molta llana, / fer-se podria” (6454-57) “No féu pertret / dones vinguessen / ne res ne vessen” (7858-60)</p>				
Fitxa Espill					
FE0598					
Vers primera ocurrència	6457	Vers darrera ocurrència	7858	Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Fer pertret				
Mot clau 1	Fer	Mot clau 2	Pertret		
Tipus	Col·locació (pren el significat metafòric del mot “pertret”, que ja el té)				
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació dels sons [e], [r] i [t].				
Definició	Fer esforços per a preparar alguna cosa (DCVB, <i>pertret</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)				
Inserció en el text	Automatitzada, formant part d'una clàusula condicional.				
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador personatge-manifesta la seva voluntat de no estalviar donatius a l'església per aconseguir casar-se amb una parenta.				
Documentació en català	<p>“Aquí farien tot llur pertret” (B. Desclot, <i>Crònica</i>, 30; DCVB, <i>pertret</i>) “Nós haguem ardit que'l rey de Marrochs faea gran pertret e aparell” (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i>, 98; DCVB, <i>pertret</i>) “Si em lleix de més dir, senyora sabuda, / pensau que no fall pertret per a l'obra” (<i>Debat ab Caldesa</i>) “I havien fet / ab compliment tot son pertret” (<i>Somni JJ</i>, 1419-20; DCVB, <i>pertret</i>) “És que la part vol fer pertret / de filateries” (<i>Somni JJ</i>, 2151-52) “Havent-hi fet tot lo pertret / que fer podem” (<i>Somni JJ</i>, 2605-06)</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>“En el efeto, / curia romana, / con mucha lana / que embarcaría, / dispensaría” (Or. 6454-57) “Henbras no hizo / que con Él fuessen / ni nada viesen” (Or. 7858-60) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Si ello pudiera realizarse mediante provisión de buenos monises a la curia de Roma, así se haría” (Or. 6454-57) “No proveyó a que acudiesen mujeres ni que vieran cosa alguna” (Or. 7858-60) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	"Desperta't, lleva, / no hages por, / obre el teu cor / e les orelles" (6484-87)		
Fitxa Espill			
FE0599			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6486"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6486"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Obrir el cor (a algú)		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Obrir"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Cor"/>
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [o] i [r].		
Definició	Manifestar-li els secrets o intimitats pròpies (DCVB, <i>cor</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Manifestar els secrets o intimitats pròpies, fer accessibles als altres els sentiments propis (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant part d'una sèrie de clàusules juxtaposades.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva. El verb es conjuga en mode imperatiu i manifesta la intenció de l'emissor (la veu que el narrador personatge sent mig endormiscat) de fer reflexionar el protagonista.		
Documentació en català	"Mas l'Arta, no sabent cobrir ço que en lo cor li ere caigut, no partia los ulls d'aquells de Curial" (<i>Curial</i> , l.33) "E sé-us ben dir que no és més secreta cosa en lo món com és lo cor de la donzella" (<i>Tirant</i> , 172), "E ardiment està dins lo cor" (183), "No basta que sia pensada dins lo cor, ans requir que ella sia defora donada" (195)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Despierta, a leva / ya ves que llamo, / porque te amo. / ¡Abre tontón / el corazón / y las orejas!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "¡Despierta, levántate y no tengas miedo: abre tu corazón a la vez que tus oídos!" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Desperta't, lleva, / no hages por, / obre el teu cor / e les orelles" (6484-87)		
Fitxa Espill			
FE0600			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6487"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6487"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Obrir les orelles		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Obrir"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Orella"/>	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [e].		
Definició	<p>Escotar atentament (DCVB, <i>obrir</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>).</p> <p>Escotar atentament (DeCat, <i>obrir</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Escotar, atendre (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada, però amb el verb elidit. Forma la darrera clàusula coordinada d'una sèrie de juxtaposicions.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva. Té el mateix sentit que l'anterior: Salomó vol fer reflexionar el narrador-personatge.		
Documentació en català	<p>"Per ço obri les orelles; ací parla l'asperit fortificant" (<i>Corbatxo</i>, 24; DCVB, <i>obrir</i>)</p> <p>"Obri donchs les orelles, dix ell" (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, I; DCVB, <i>obri</i>)</p> <p>"Ve't que io obre ja les mies orelles e aparell convinent lloc a les tues paraules" (<i>Curial</i>, ll.73)</p> <p>"E si bé les portes de la boca havia fins aquell jorn tengudes tancades, ella tenia ubertes les de les orelles e de l'enteniment" (III.106)</p> <p>"Per què us suplic vullau obrir les vostres piadoses orelles als meus tan justs prec" (<i>Tirant</i>, 271)</p> <p>"Perquè les mies orelles acostumades d'ésser obertes a les paraules de Tirant" (382)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Despierta, a leva / ya ves que llamo, / porque te amo. / ¡Abre tontón /el corazón / y las orejas!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"¡Despierta, levántate y no tengas miedo: abre tu corazón a la vez que tus oídos!" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Vell acaçat, / tu t'ho volguist, / car no creguist / lo Sau ans nostre, / ara gran vostre / apostol Pau: / en molta pau / fórest vixcut / si el seu tengut / consell haguesses" (6500-09)		
Fitxa Espill			
FE0601			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6509"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6509"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Ets lliure de dona? No busquis dona		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Lliure"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Dona"/>	
Tipus	Apotegma de Sant Pau		
Recursos lingüístics i retòrics	Estructura dialògica de dues oracions simples predicatives, la primera interrogativa retòrica i la segona afirmativa. Repetició lèxica.		
Definició	Indica que a l'home no li convé la companyia d'una dona (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, emboscada. Només hi ha l'esment a l'autor i un cert ressò del significat, referent a la relació amb les dones.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Salomó recrimina el protagonista per no haver seguit el consell de Pau.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	"Solutus es ab uxore? Noli quaerere uxorem" (<i>Epístola als Corintis</i> , I, VII, 27; Almela 1928).		
Traduccions del fragment	<p>"¡Viejo acosado, / tu lo quisiste, / pues no creiste, / en lo que entablo, / al docto Pablo, / santo que es nuestro / y apostol vuestro! / Con esta haz, / en suma paz / sienpre vivieras / las penas fieras / ya avrian cesado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"¡Viejo atrapado! tú lo quisiste, puesto que no creíste a Saulo, el que antes fué nuestro y es ahora vuestro gran apóstol Pablo. Si hubieses atendido a su consejo, hubieras vivido en completa paz, y te hubieras ahorrado ansias y penalidades" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Per què tornaves / entrar al llaç , / com perdigàs / soltat plomat, / més reclamat / torna al reclam?” (6522-27)
Fitxa Espill	
FE0602	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6523"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6523"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Entrar al llaç
Mot clau 1	<input type="text" value="Entrar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Llaç"/>
Tipus	Locució verbal (significat metafòric; ha passat del concret al general)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [a].
Definició	Deixar-se enganyar, caure en un parany; especialment, enamorar-se (Def. pròpia). DCVB, <i>llaç</i> , recull el sentit figurat del mot <i>llaç</i> : ‘parany, enginy per a agafar’ i el de les expressions <i>Parar llaços</i> , <i>Caure en el llaç</i> : ‘enganyar, fer caure (en sentit moral, intel·lectual)’; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i> . Metàfora cinegètica (Peirats 2002: 814). Caure en un parany (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el predicat verbal, completant el nucli verbal “tornaves”.
Funció discursiva	Modalitzadora. Es tracta d’una interrogació retòrica, per accentuar la crítica a l’actitud tossuda del narrador, de cercar muller una altra vegada.
Documentació en català	“Lladoncs ell se pres a riure fort frescament. Puis, posant-me l’una mà sobre lo coll, dix: —Lo boc jau en lo llaç .” (<i>Lo Somni</i> , III.9) “Emperò jo veig que ell és vengut a caure en lo llaç en lo qual humana força no basta a resistir” (<i>Tirant</i> , 118), “Raons de conhort que fa Diafebus a Tirant perquè el veu pres ab lo llaç d’amor ” (119) “Guardau no us prenga en lo llaç ” (J. Moreno, <i>Obra pels vells</i> , 33; DCVB, <i>llaç</i>)
Documentació altres llengües	“Caer en el lazo” (‘caer en la trampa’, DUE, <i>lazo</i>)
Traduccions del fragment	“Porqué tornavas / buscando el lazo, / que, en enbarazo, / qual perdigón / en conclusión, / suelto, enplumado, / pero llamado / viene al reclamo?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¿Por qué razón volvías a meterte en el lazo, como perdigaña que a costa de sus plumas ha logrado soltarse y vuelve al reclamo cuando la llaman otra vez?” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"De coa en l'ham / mai hi donist" (6528-29)		
Fitxa Espill	FE0603		
Vers primera ocurrència	6528	Vers darrera ocurrència	6528
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Donar de cua (actualment, <i>Girar cua</i>)		
	Mot clau 1	Donar	Mot clau 2 Cua
Tipus	Locució verbal (significat metafòric; ha passat de l'àmbit concret al general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu. Al·literació dels sons [a] i [d].		
Definició	Tornar arrera, deixar de passar avant en un assumpte (DCVB, <i>cua</i> ; <i>girar cua</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Gonzàlvez, <i>ham</i> , recull <i>no donar de cua en l'ham</i> 'caure completament en un parany'. Fugir del perill (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, a causa del metre i la rima.		
Funció discursiva	Argumentativa. És la conclusió d'una successió d'interrogacions retòriques que l'emissor fa amb la finalitat que el narrador-personatge assumeixi els seus errors.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Pez que sin ramo / busca el anzuelo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Nunca diste con la cola en el anzuelo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"En l'ham i brell / tu t'hi meties" (6536-37)		
Fitxa Espill	FE0604		
Vers primera ocurrència	6536	Vers darrera ocurrència	6536
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Metre's al brell		
	Mot clau 1	Metre	Mot clau 2 Brell
Tipus	Locució verbal (significat metafòric; ha passat del concret al general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [e]. Paronomàsia de les síl·labes "tre" i "brell".		
Definició	Caure en un parany (Def. pròpia). DCVB, <i>brell</i> 'trampa en forma de filats o d'un tauló posat en fals, per caçar animals', cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l'ordre dels elements i l'afegit "ham".		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor (la veu en somnis) fa una assertió que cal interpretar com un retret al narrador personatge, per caure una vegada i una altra en el parany de les dones.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"En cedal largo / tú te metías" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Tú mismo te acercabas al armadijo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Fet t'han mil faltes / e ja te n'altés?" (6551-52)		
Fitxa Espill	FE0605		
Vers primera ocurrència	6551	Vers darrera ocurrència	6551
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer falta (a algú) --- Faltar (a algú)		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2
		Falta	
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb del substantiu que conté.		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Cometre un perjudici contra algú (Gonzàlvez, <i>fer una falta a algú</i>)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb incorporació d'altres elements.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Salomó acusa el narrador-protagonista d'haver oblidat les moltes ofenses que li han fet les dones.		
Documentació en català	<p>"Recordant—se de la gran falta que a la Güelfa havia feta en mirar Laquesis ab ulls desijosos" (<i>Curial</i>, l.24)</p> <p>"Cristofol sant, columna sou tan alta, tan gran, tan ferm, tenint qui us sostenia, que.l món y.l çel y.l Mestre que.ls esmalta haveu portat; i.ls peus no feren falta, ni defallí la virtut que.ls tenia, puix vós tingués l'esforç de Déu per guia" (Loís Roís, <i>Certamen S. Cristòfol</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Si hazen mil faltas, / ¿ya las exaltas?" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Te han hecho objeto de desmanes mil, ¿y ya de ellos te places?" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Ara te'n dols, / ara les vols" (6553-54)		
Fitxa Espill	FE0607		
Vers primera ocurrència	6553	Vers darrera ocurrència	6553
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Ara..., ara...		
	Mot clau 1	Ara	Mot clau 2 Ara
Tipus	Locució conjuntiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + adverbi. Repetició lèxica.		
Definició	Denota alternació de diverses accions o circumstàncies (DCVB, <i>ara</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) Denota alternació de diverses accions o circumstàncies (Gonzàlvez; no cita DCVB)		
Inserció en el text	Automatitzada, en dues clàusules distributives. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva, marcant una relació de distribució adversativa.		
Documentació en català	<p>"Que m'escriba contínuament de tots los fets que farà, ara sien finats pròsperament, ara adversa" (<i>Curial</i>, II.4), "E la Güelfa els interrogava, e ells, ara l'un, ara l'altre, responien" (II.128), "E ordonà los seus moviments, ara en una manera, ara en altra" (II.146), "O, bé est fembra en tots tos fets; que ara vols, ara no vols, ara plores, ara rius, ara dónes, ara tolls, e finalment, en tu no ha sola una hora de fermetat!" (<i>Curial</i>, III.17)...</p> <p>"Presentat ara a Anna, ara a Caifàs; ara a Pilat, ara a Herodes; ara a la porta, ara en lo palau; ara en lo pretori, ara defora" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.1)</p> <p>"Car jo só composta de tal metall que jamés prometí res que no ho atengués, ara fos de mal o de bé" (<i>Tirant</i>, 132), "E deixant-se dir que, ara fos rata o home, de matar-lo sens mercè neguna" (<i>Tirant</i>, 241)</p>		
Documentació altres llengües	"Ora" ('aféresis de "ahora', usada solamente como conjunción distributiva, repetida, en frases literarias de sabor anticuado', DUE, <i>ora</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"Ahora te dueles, / ¿y ya las hueles?" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Ora las alejas de ti, ora les das compañía" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Fet t’han mil faltes / e ja te n’altes? / Ara te’n dols , / ara les vols .” (6551-54)		
Fitxa Espill			
FE0606			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6553"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6553"/>
			Nombre d’ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Voler i doldre		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Voler"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Doldre"/>	
Tipus	Locució verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + conjunció coordinant + verb. Antonímia.		
Definició	Es diu de qui està per un negoci però li sap greu que de certa manera el perjudiqui (PCC, V 1282). Tenir ensems desig i por d’una cosa (DCVB, <i>voler</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Mostrar indecissió (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada, amb reforçament de la dicotomia per la presència del connector distributiu “ara..., ara...”.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Salomó recrimina al protagonista la seva actitud envers les dones.		
Documentació en català	“Voler i doldre” (PCC, V 1282; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Ahora te dueles, / ¿y ya las hueles?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Ora las alejas de ti, ora les das compañía” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Aragonès / ne diu bon ves: / <i>Mostins e perros / qui por los cerros / los lobos caçan, / lobos los matan / a la final</i> " (6575-79)		
Fitxa Espill	FE0608		
Vers primera ocurrència	6576	Vers darrera ocurrència	6576
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Aragonès ne diu bon ves		
	Mot clau 1 Ves	Mot clau 2 Dir	
Tipus	Fórmula d'inserció		
Recursos lingüístics i retòrics	Gentilici + pronom adverbial + verb de dicció + adjectiu + terme parèmic		
Definició	Expressió metalingüística que introdueix una parèmia aragonesa (Def. pròpia). DeCat, <i>vessar</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic de <i>ves</i> (=vers) en l'accepció de sentència breu o proverbi		
Inserció en el text	Automatitzada. Presència directa, com a falca indicadora de discurs sobreposat: l'enunciació proverbial, de la qual la fórmula també en forma part.		
Funció discursiva	Connectiva, asseverativa, modalitzadora, reforçant la veritat del ("bon") proverbi aragonès, que s'hi reporta en la llengua original, per incrementar així la genuïtat i validesa d'aquest.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Mastines perros / que por los zerros / lobos maltratan, / lobos los matan / a la final" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Los aragoneses han hecho de esto un buen refrán: <i>Mastines y perros que por los cerros los lobos caçan, lobos los matan a la final</i>" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Saps que lo gat / poc scaldat / tem l'aigua tèbea" (6585-87) "Les dones totes / saps que són glotes / més que la mar" (12383-85) "De semblants sons, / crits, llamps i trons, / jo ja sabia / pluja n'hauria" / dix tol·lerant" (8003-06)
Fitxa Espill	
	FE0609
Vers primera ocurrència	6585
Vers darrera ocurrència	12384
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Saps que --- Jo ja sabia (que)
	Mot clau 1 Saber
	Mot clau 2
Tipus	Fórmula d'inserció
Recursos lingüístics i retòrics	Verb de coneixement + conjunció introductora del discurs indirecte
Definició	Expressió metalingüística que acompanya un enunciat proverbial per guanyar la complicitat de l'interlocutor i incrementar-ne el valor de veritat (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada, amb el verb de coneixement ("saps") en segona persona. Presència directa, com a falca indicadora de discurs sobreposat.
Funció discursiva	Connectiva, modalitzadora, implicant el receptor en la validesa del proverbí.
Documentació en català	" Bé saps que diu lo casteylano / que fembra fa lo desguiado" (<i>Facet</i> , 1547-48) "Més encara: bé saps tu que Déu és sobirana bonesa" (<i>Lo Somni</i> , III.8) "Bon Panser, les saluts dels cavallers errants, encara que sien germans, és lo rompre les llances, segons que tu saps bé " (<i>Curial</i> , II.32), " Bé saps tu que , pobre, molt humiliat e sens consell, minyó de poca edat, e tal que, per ventura, de pensar besties e trotar detràs algun gentil home fóras estat content, aquesta casa te rebé e t'avançà" (III.6), " No saps totes les coses haver fi?" (III.14), "Emperò, encara et diré, jatsia breu: tu saps que io no són ferma ne estable, ans és obs que dó, e tolga, e mude, e variege, bé ho saps " (III.25) "Car tu saps bé que no est digne ne mereixedor de posseir cosa alguna que sia d'una tan alta e tan virtuosa senyora com aquella, per quant lo teu estat, llinatge e condició no és suficient per a descalçar-li lo tapí esquerre" (<i>Tirant</i> , 67)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	"¿Sabes que el gato, / al mismo rato / que fué quemado, / escarmentado / él se desvía / del agua fría?" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Sabes que el gato recién escaldado hasta el agua tibia teme" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Saps que lo gat / poc scaldat / tem l'aigua tèbea ; / queda e rèbea / tem gat mullat: / En lo filat, / llaços e brell, / en lo costell / llexades plomes, / pardals, colomes, / no hi tornen més: / pardal mai pres / fon ni trobat / ja descoat / davall la llosa. / L'infant no gosa / tocar lo foc, / si qualche poc / l'ha ja scalfat" (6585-603)
Fitxa Espill	
FE0610	
Vers primera ocurrència	6586
Vers darrera ocurrència	6586
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	El gat escaldat tem l'aigua tèbia
Mot clau 1	Gat
Mot clau 2	Aigua
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Al·literació del so [t].
Definició	Denota que qui ha sofert algun dany amb lleu motiu, tem que li torni a succeir (PCC, G 305; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Aforisme: "El gat escaldat ab aygua tèbia'n té prou" (MiP). Vol dir que les persones que han sofert un dany, solen estar atentes a evitar-ne d'altres, encara que no siguin tan greus (DCVB, <i>gat</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>témer</i> , el registra com "la nostra dita proverbial" però no hi cita l' <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Automatitzada, precedida d'una fórmula d'inserció proverbial: "Saps que...". Inicia una sèrie de proverbis sinònims.
Funció discursiva	Argumentativa, per reforçar la veu de l'emissor (Salomó) que vol convèncer el narrador-protagonista de no tornar-se a casar.
Documentació en català	"Y gat escaldat / se tem d'aygua teba. / També l'aygua reba, / en tant és passada" (<i>Refranys rimats</i> , 92-95) "E de aygua queda / tenir-li deus por" (<i>Refranys rimats</i> , 158-59) "Gat escaldat, amb aygua tèbia en té prou" (PCC, G 305; s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Gat escaldat, aigo freda tem" (DCVB, <i>aigua</i> ; Mall.)
Documentació altres llengües	"Gatto scottato dall'acqua calda, ha paura della fredda" (DCP, 570) "A scalded cat fears cold water" (ODEP, <i>scalded</i>)
Traduccions del fragment	"¿Sabes que el gato, / al mismo rato / que fué quemado, / escarmentado / él se desvía / del agua fría?" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Sabes que el gato recién escaldado hasta el agua tibia teme" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Saps que lo gat / poc scaldat / tem l'aigua tèbea; / queda e rèbea / tem gat mullat: / En lo filat, / llaços e brell, / en lo costell / llexades plomes, / pardals, colomes, / no hi tornen més: / pardal mai pres / fon ni trobat / ja descoat / davall la llosa. / L'infant no gosa / tocar lo foc, / si qualche poc / l'ha ja scalfat" (6585-603)
Fitxa Espill	
FE0611	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6588"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6588"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	El gat mullat tem l'aigua, queda o rèbea
Mot clau 1	<input type="text" value="Gat"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Aigua"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa, amb clàusula djectiva coordinada disjuntiva. Al·literació dels sons [t], [a] i [e].
Definició	Indica que els experimentats no es deixen enganyar (Def. pròpia). Aforisme: "Aygua quèdea és pijor que no rèbea" (<i>Cató</i> , ap. <i>Dicc. Aguiló</i> , art. <i>rèbea</i>); y en castellà: "Del agua mansa me libre Dios, que de la brava me guardaré yo" (MiP). De <i>Cat</i> , <i>quiet</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Automatitzada. Un altre dels proverbis de la sèrie.
Funció discursiva	Argumentativa, per reforçar la veu de l'emissor (Salomó) que vol convèncer el narrador-protagonista de no tornar-se a casar.
Documentació en català	"L'aigua que no es mou, finalment fa bassa i put" (F. Eiximenis, <i>Terç</i> , 424; PCC, A 466) "Hom diu entigament que pijor és aygua queda que rèbea, e pus perillosa" (<i>Llibre de Cató</i> , no. 177; PCC, A 497) "Y gat escaldat / se tem d'aygua teba. / També l'aygua reba, / en tant és passada" (<i>Refrans rimats</i> , 92-95) "E de aygua queda / tenir-li deus por" (<i>Refrans rimats</i> , 158-59) "Gat mullat tem l'aigua" (PCC, G 310; s'hi cita l' <i>Espill</i> , sense més informació) (M. Conca, <i>Tesi doctoral</i> , 493-95)
Documentació altres llengües	"Del agua mansa te guarda" (<i>Refr. fam. prov. glos.</i> , III.5) "Il n'est pire eau que celle qui dort" (EP, 78) G. Paczolay, EP, 78, documenta la codificació general (sense menció al <i>gat mullat</i>) en autors grecs i llatins i en 38 llengües vives europees.
Traduccions del fragment	"Tente y recela / de su cautela, / gato mojado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y que el gato remojado la teme también, tanto si está mansa como agitada" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE "Saps que lo gat / poc scaldat / tem l'aigua tèbea; / queda e rèbea / tem gat mullat: / **En lo filat, / llaços e brell, / en lo costell / llexades plomes, / pardals, colomes, / no hi tornen més: / pardal mai pres / fon ni trobat / ja descoat / davall la llosa. / L'infant no gosa / tocar lo foc, / si qualche poc / l'ha ja scalfat**" (6585-603)

Fitxa Espill

FE0612

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE "Saps que lo gat / poc scaldat / tem l'aigua tèbea; / queda e rèbea / tem gat mullat: / En lo filat, / llaços e brell, / en lo costell / llexades plomes, / pardals, colomes, / no hi tornen més: / pardal mai pres / fon ni trobat / ja descoat / davall la llosa. / **L'infant no gosa / tocar lo foc, / si qualche poc / l'ha ja scalfat**" (6585-603)

Fitxa Espill

FE0613

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica L'infant escalfat no toca el foc
(conté la locució *Tocar el foc*)

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Proverbi

Recursos lingüístics i retòrics Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa. Al·literació dels sons [f] i [k].

Definició Ensenya que els experimentats no es deixen enganyar fàcilment (Def. pròpia)

Inserció en el text Desautomatitzada, per mor de la rima, i amplificada. És el proverbi darrer de la sèrie, sinònim de l'anterior.

Funció discursiva Argumentativa, per reforçar la veu de l'emissor (Salomó) que vol convèncer el narrador-protagonista de no tornar-se a casar.

Documentació en català

Documentació altres llengües "The burnt child dreads the fire" (ODEP, *burn*; PSPP, C201)

Traduccions del fragment "El niño no osa / llegar al fuego / si una vez, ciego, / se ha chamuscado"
(L. Matheu, *Libro cons.*)
"Las criaturas huyen de tocar el fuego, si ya antes se han chamuscado algún tanto"
(MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	“No has tu llest: / hom, de parents, / pot haver béns; / bona muller / no es pot haver / sinó de Déu?” (6622-27)		
Fitxa Espill	FE0614		
Vers primera ocurrència	6622	Vers darrera ocurrència	6622
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	No has tu llest...?		
	Mot clau 1	Llegir	Mot clau 2
Tipus	Fórmula d'inserció		
Recursos lingüístics i retòrics	Partícula negativa + verb de coneixement + pronom personal. Forma interrogativa.		
Definició	Expressió metalingüística per introduir una citació d'una font escrita (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, amb el verb de coneixement (“has llest”) en segona persona, cercant la complicitat del receptor. Presència directa, com a falca indicadora de discurs sobreposat.		
Funció discursiva	Connectiva, modalitzadora, implicant el receptor en la validesa de la sentència bíblica		
Documentació en català	“E llegim que honor sens exercici de molts actes virtuosos no pot ésser adquirida” (<i>Tirant</i> , Pròleg) “Per ço com a mi par haver llest que fe e veritat estan lligades” (210)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“¿Qué? ¿No has leído / que los vivientes, / de sus parientes, / han de haver bienes / como tu tienes: / buena muger / no han de tener / sinó de Dios?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¿No has leído que se pueden obtener bienes de los parientes, pero que una buena esposa no se puede alcanzar sino de Dios?” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"No has tu llest: / hom, de parents, / pot haver béns; / bona muller / no es pot haver / sinó de Déu?" (6622-27)		
Fitxa Espill	FE0615		
Vers primera ocurrència	6625	Vers darrera ocurrència	6625
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Dels pares pots haver béns, però una dona bona és un do de Déu		
	Mot clau 1	Dona	Mot clau 2 Déu
Tipus	Sentència bíblica		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta adversativa. La primera clàusula presenta tematització. Forma interrogativa, negativa.		
Definició	La casa i els béns es poden heretar, però la dona no (Def. pròpia). Indica que no és recomanable casar-se amb un familiar (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Amb la fórmula d'inserció: "No has tu llest...?".		
Funció discursiva	Argumentativa. Mitjançant una interrogació retòrica d'apel·lació a la veu de la saviesa, el proverbi assumeix el significat concret del consell que es dona al narrador-personatge.		
Documentació en català	<p>"Qui ha trobat una bona dona, ha trobat una cosa bona i ha obtingut un favor de la part de Jahvé" (<i>Bíblia de Montserrat, Proverbis, 18.22</i>)</p> <p>"Casa i fortuna són una herència dels pares, però una dona amb seny és un do de Jahvé" (<i>Bíblia de Montserrat, Proverbis, 19.14</i>)</p> <p>"Hom, de parents, / pot haver béns; / bona muller / no's pot haver / sinó és de Déu: / do és tot seu" (PCC, H 164; és la citació de l'<i>Espill</i>, sense més informació)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"Qui invenit mulierem bonam invenit bonum, et hauriet incunditatem a Domino" (<i>Proverbia, 18.22</i>)</p> <p>"Domus et divitiae dantur a parentibus; A Domino autem proprie uxor prudens" (<i>Proverbia, 19.14</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"¿Qué? ¿No has leído / que los vivientes, / de sus parientes, / han de haver bienes / como tu tienes: / buena muger / no han de tener / sinó de Dios?" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"¿No has leído que se pueden obtener bienes de los parientes, pero que una buena esposa no se puede alcanzar sino de Dios?" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Davall lo sol / Josep tot sol / obtenc tal do" (6629-31)		
Fitxa Espill	FE0616		
Vers primera ocurrència	6629	Vers darrera ocurrència	6629
Nombre d'ocurrències	01		
Forma canònica	Davall el sol --- Sota la capa del sol		
Mot clau 1	Davall	Mot clau 2	Sol
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal		
Definició	En tot el món (DCVB, <i>sol</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). En tot el món (DCVB, <i>capa</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). En el món (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement circumstancial de lloc, dislocat en primer lloc, per tematització.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el significat de cas únic al món sencer.		
Documentació en català			
Documentació altres llengües	"Nihil sub sole novum. Nec valet quisquam dicere: 'Ecce hoc recens est'. lam enim praecessit in saeculis quae fuerunt ante nos" (<i>Ecclesiastès</i> , 1.9)		
Traduccions del fragment	"De polo a polo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Bajo el sol" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Josep tot sol / obtenc tal do” (6630-31)</p> <p>“Tot sol anava / e desfressat” (7348-49)</p> <p>“Llexant son pare, / en Zebedeu, / en son bateu / o nau tot sol / ab tot son bol” (12524-28)</p> <p>“Aquest tot sol, / la u de tres, / sols elet és” (14550-52)</p>
Fitxa Espill	
FE0617	
Vers primera ocurrència	6630
Vers darrera ocurrència	14550
Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	Tot sol
Mot clau 1	Sol
Mot clau 2	
Tipus	Locució adjectival
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + adjectiu. Monosil·labisme. Al·literació dels sons [t] i [o].
Definició	<p>Completament sol (Def. pròpia).</p> <p>Forma intensiva de <i>sol</i> (DCVB, <i>tot</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Ús emfàtic que ja trobem en Llull (DeCat, <i>tot</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Sense companyia (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant la singularitat de Josep, en aconseguir l'única dona bona (la verge Maria).
Documentació en català	<p>“Molt me meravell de vós, com tota sola estats en aquest boscatge” (R. Llull, <i>Fèlix</i>; DCVB, <i>sol</i>), “Dient-los que entrassen tots sols, car gran mal li faeran si més n'entrassen” (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i>, 125; DCVB, <i>sol</i>)</p> <p>“No eren bastants tots sols a gitar-me en infern” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, II; DCVB, <i>sol</i>)</p> <p>“Féu eixir totes aquelles qui eren en la sua cambra e tota sola llongament la sua dolor plangué” (<i>Curial</i>, I.15), “E sóts vós sinó un cavaller tot sol!” (<i>Curial</i>, II.10), “Emperò he deliberat anar tot sol, a present” (II.13), “E, feta-li reverència, li demanà com era vengut tot sol” (II.39), “Plàcia-us, per ésser tot sol, que li façam honor” (II.39)...</p> <p>“Axí tot sol per cercar lo senyor se partí del cenacle” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.18)</p> <p>“Tot sol com una gírgola dins el camp” (PCC, S 1272; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>“Un tot sol fa el que vol” (PCC, S 1273; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>“Un tot sol, ni pena ni dol” (PCC, S 1274; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Que Joseph solo, / de polo a polo, / lo consiguí” (Or. 6630-31)</p> <p>“Y solo andava / mui disfraçado” (Or. 7348-49), “Dexando el padre / que es Zebedeo / todo el trofeo, / quedando solo / en otro polo” (Or. 12524-28), “Eletto es / solo entre tres: / dos reprobados” (Or. 14550-52) (L. Matheu, <i>Libro con.</i>)</p> <p>“Tan solo José obtuvo bajo el sol una tal gracia” (Or. 6630-31)</p> <p>“Solo y disfrazado” (Or. 7348-49), “Dejando a su padre Zebedeo en el batel o barca, solo, con sus arreos de pesca” (Or. 12524-28)</p> <p>“Solamente éste, único de los tres, es el elegido” (Or. 14550-52) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Tant mal profit / (...) / les dones tenen, / que mai obtenen / (...) / nom apurat / (...) / de muller bona” (6654-67)
Fitxa Espill	
FE0618	
Vers primera ocurrència	6654
Vers darrera ocurrència	6654
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mal profit
Mot clau 1	Fer
Mot clau 2	Profit
Tipus	Col·locació (significat composicional; “profit” crida “mal” o “bo”)
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació del so [f].
Definició	No donar benefici o fer més mal que bé (DCVB, <i>profit</i> , <i>Fer mal profit</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Cosa o situació que provoca perjudici (Def. pròpia).
Inserció en el text	Automatitzada, inserida en forma d’oració comparativa d’igualtat.
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant el mal que fan les dones, segons l’emissor.
Documentació en català	Ø (<i>Lo Somni</i> , <i>Facet</i> , <i>Fra Bernat</i> , <i>Curial</i> , <i>Certamen S. Cristòfol</i> , <i>Hist. Passió</i> , <i>Vita Christi</i>) “Oh —dix Tirant—, e mal profit faça la roba, e no cureu d’ella! Com aqueixa serà guastada bé n’haureu una altra” (<i>Tirant</i> , 109), “ Mal profit te faça, si no t’hi tornes” (220), “Car havien pres tot l’Imperi grec, e robat; e tot ho tenien aquí, e féu-los mal profit ” (448) “Encara que els faça après mal profit ” (<i>Procés olives</i> , 363; DCVB, <i>profit</i>) “Tan tèrbola plega que fa mal profit ” (<i>Procés olives</i> , 1212) “E vist que, quan se troba al cloure, / fa mal profit ” (<i>Somni JJ</i> , 2815-16) “Bon profit li faça” (PCC P 3247; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “El que es perd no fa profit” (PCC P 3249; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “No cal dir mal profit li faça” (PCC P 3250; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Tan mal sentido / (...) / las henbras tienen, / que nunca obtienen / (...) / nonbre apurado / (...) / de muger buena” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Son de tan mal provecho las mujeres (...) que no merecen (...) el calificativo de mujer buena” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Pèls e repels, / tants de recels / les dones tenen, / que mai obtenen, / ni obtendran / quantes seran, / nom apurat" (6657-63)		
Fitxa Espill	FE0619		
Vers primera ocurrència	6657	Vers darrera ocurrència	6657
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Pèls i repels		
	Mot clau 1	Pèl	Mot clau 2
		Repel	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal coordinat. Associació temàtica i fonètica. Calambur.		
Definició	Figuradament, complicacions, defectes (Def. pròpia). DCVB, <i>pèl</i> , recull <i>A pèl i a repèl</i> , 'fent passar les peces de pana per certes màquines entrant-les alternativament per un altre extrem'.		
Inserció en el text	S'introdueix en una oració on el verb "tenen" se situa a la fi. Forma un complement juxtaposat.		
Funció discursiva	Modalitzadora. En tant que la unitat, regida pel verb <i>tenir</i> , s'insereix en una sèrie de defectes atribuïts a les dones. El significat queda molt intensificat.		
Documentació en català	<p>"Pelets hi pèls, / endrets, envesos y repels" (<i>Cobles S. Cristòfol</i>, "Sentència")</p> <p>"Per què tals taques i repels descobriu?" (<i>Disp. viudes i donz.</i>, 623; DCVB, <i>repel</i>)</p> <p>"Trobar pèls" (DCVB, <i>pèl</i>, 'trobar defectes pertot'; a partir de la citació de l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Tenir pèls" (DCVB, <i>pèl</i>, 'ésser una cosa molt difícil o perillosa'; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>DCVB, <i>repel</i>, en l'accepció figurada 'defecte', cita l'<i>Espill</i>.</p> <p>No hi és a Wittlin (1991)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Pelo y repelo, / tanto rezelo / las hembras tienen" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Y proceden con (...) tanta desconfianza, pelos y repelos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“La que menys trona, / que menys llampega, / que menys mou brega, / que menys fa tala, / qual és menys mala, / com l’agre vi / és dit bon vi / és dita bona” (6668-75)</p> <p>“Qui vol guardar / tal bestiar / de no fer tales” (8483-85)</p> <p>“Puis llet no tenen, / per què ho emprenen / fer semblant tala?” (9173-75)</p>		
Fitxa Espill			
FE0620			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6671"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9175"/>
	Nombre d’ocurrències		<input type="text" value="03"/>
Forma canònica	<input type="text" value="Fer tala"/>		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Fer"/>	Mot clau 2
	<input type="text" value="Tala"/>		
Tipus	<input type="text" value="Locució verbal (significat metafòric; ha passat de l’àmbit concret al general)"/>		
Recursos lingüístics i retòrics	<input type="text" value="Verb + substantiu"/>		
Definició	<p>Fer (molt de) mal (Def. pròpia). Causar destrucció o danys dins terreny d’altri (DCVB, <i>tala</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>, 8485). Causar un greu mal (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	<input type="text" value="Automatitzada, en una successió d’oracions de relatiu, formant el predicat verbal."/>		
Funció discursiva	<input type="text" value="Modalitzadora, incrementant el grau de maldat atribuït a la dona amb la presència del subjecte “la que menys (mala és)”."/>		
Documentació en català	<p>“Sien tenguts de pagar la tala que feta hauran” (doc. 1428; DCVB, <i>tala</i>) “Adam feu la tala, talant nostres vides” (<i>Istòria Passió</i>, est. 190) “l vós les menjau, ab goig sens fatiga, / i així feu la tala i aquell paga el clam” (<i>Procés olives</i>, 505-06)</p>		RT
Documentació altres llengües	<input type="text"/>		
Traduccions del fragment	<p>“Si no haze tala” (Or. 6671) “Quien de guardar / quiere cuidar / este ganado, / no encuentra prado / que no haga talas” (Or. 8483-85) “Estas soezes, / quando no tienen / leche ¿a qué vienen / para hazer tala?” (Or. 9173-75) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “La que causa menor estrago” (Or. 6671) “Quien se proponga evitar que tal ganado cause talas” (Or. 8483-85) “¿Por qué se aventuran a causar tales daños?” (Or. 9174-75) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“No hi fa res grau / d’afinitat / ni parentat” (6678-80)</p> <p>“Mas del que manen / mai ne fan res” (8212-13)</p> <p>“De l’obeir / e reverir / e ser subjecta, / tota la secta / mai n’ha fet res” (10413-17)</p>
Fitxa Espill	
FE0621	
Vers primera ocurrència	6678
Vers darrera ocurrència	10417
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	No fer-ne res (d’alguna cosa o acció) --- No fer-hi res (en alguna cosa o acció)
Mot clau 1	Fer
Mot clau 2	Res
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Negació + verb + pronom adverbial + pronom indefinit. Al·literació dels sons [e], [n] i [r].
Definició	No tenir influència o importància (DCVB, <i>fer</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). No tenir cap influència una cosa en un assumpte (Gonzàlvez, <i>no fer-hi res una cosa</i> ; diu que DCVB no l’enregistra).
Inserció en el text	Automatitzada i complementada per “grau d’afinitat ni parentat”. La segona inserció va precedida del connector adversatiu “mas”.
Funció discursiva	Asseverativa negativa, en una seqüència explicativa, on l’emissor (Salomó) adverteix el narrador-personatge que el grau de parentiu no fa la dona millor.
Documentació en català	“E aquell respòs-li que no’n faria res” (<i>Hist. Carles Maynes</i> , 10)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“No añade el grado / de afinidad / nada en bondad” (Or. 6678-80)</p> <p>“De quanto ordenan / nunca hazen nada” (Or. 8212-13)</p> <p>“De obedecer, / servir y ser / sienpre sugeta, / ella y su seta, / nunca hizo nada” (Or. 10413-17) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“No cuentan para nada el grado de afinidad, ni el parentesco (...): nada añaden a su bondad” (Or. 6678-80). “Pero no harían nada de lo que éstos ordenen” (Or. 8212-13). “De obedecer y ser reverente, como de estar sujeta, su secta no ha hecho nada jamás” (Or. 10413-17) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Tard o jamés / casats parents / són opulents" (6686-88)		
Fitxa Espill	FE0622		
Vers primera ocurrència	6686	Vers darrera ocurrència	6686
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tard o mai		
	Mot clau 1	Tard	Mot clau 2
		Mai	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + conjunció + adverbi. Monosil·labisme. Al·literació del so [a]. Gradació semàntica escalar.		
Definició	Indica que una cosa s'esdevé o s'aconsegueix difícilment o que, més aviat, no s'hi arriba (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el grau de dificultat per aconseguir que el parentiu en el casament produeixi riquesa.		
Documentació en català	<p>"És tan gran pecat, que a tard o nulls temps n'aconsegueix hom remissió" (<i>Curial</i>, l.26)</p> <p>"En l'amarga mar de nostra habitable terra, molt tard o nunca ab tan pròsper vent algú navega, que, venint a segur port, de l'adversa fortuna defendre's pugà" (<i>Parlament B. Mercader</i>)</p> <p>"Als homes, per la follia de ses lleis, és impossible que tard o nunca gloriosa fama alcancen" (<i>Triümfó dones</i>)</p> <p>"Los quals, molt tard o nunca, sinó ab sang, d'aquest món se parteixen" (<i>Juí Paris</i>)</p> <p>"Molt tard o nunca, d'indiscrets principis fi pròspera s'espera" (<i>Hist. Leànd. i Hero</i>)</p> <p>"Per donar exemple que les vàrgens tard o nunca deuen mostrar-se", "Que molt tard o nunca algú mor per vellea", "I de les coses que no fa stima, tard o nunca li recorden" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.6, l.20, ll.47)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"Tarde, mal y nunca"</p> <p>"Más vale tarde que nunca"</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Jamás o tarde / sus casamientos / son opulentos" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Los parientes que se casan, tarde o nunca dan muestra de opulencia" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“No hi fa res grau / d’afinitat / ni parentat, / cort consultar / ni dispensar / en grau vedat: / a la bondat / no hi afig res. / Tard o jamás / casats parents / són opulents ; / fills, pau ni pa / a tard n’hi ha, / hoc prou remor” (6678-91)		
Fitxa Espill			
FE0623			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6687"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6687"/>
			Nombre d’ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Casaments entre parents no fan prova		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Casament"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Parent"/>	
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa. Complement avantposat al verb, per tematització. Rima interna en “ents”.		
Definició	Indica que no és aconsellable el casament entre persones de la mateixa família (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb modificació de la segona clàusula —en lloc de “no fan prova”, s’hi diu “jamés són opulents”—, acompanyada d’una glossa: “fills, pau ni pa / a tard n’hi ha, / hoc prou remor” (6689-91). Presència directa, a mode de resum i conclusió.		
Funció discursiva	Argumentativa, per reforçar l’amonestació de Salomó al protagonista per disuadir-lo de tornar a casar-se; particularment, amb una parenta, ja que el parentiu no implica ni bondat de la dona ni èxit matrimonial.		
Documentació en català	“Casaments entre parents no fan prova” (PCC, C 1719; s’hi cita l’ <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Jamás o tarde / sus casamientos / son opulentos” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Los parientes que se casan, tarde o nunca dan muestra de opulencia” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Ab lo llourar, / los aguilons, / tots los falcons / mudats e sors, / sparvers, astors, / al puny d'on cuiten" (6741-46)		
Fitxa Espill			
FE0624			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6743"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6743"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Falcó sor		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Falcó"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Sor"/>	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Falcó jove, que no ha mudat el primer plomatge, el qual és rogenic (DCVB, <i>sor</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Falcó jove, que no ha mudat el primer plomatge, que té un color tirant a rogenic (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Precedida d'un participi coordinat		
Funció discursiva	Denominativa. Forma part d'un llarg passatge on Salomó descriu que l'home pot domar totes les feres menys la dona.		
Documentació en català	"Com nós hajam perdut un falcó montarí sor" (doc. 1347; DCVB, <i>sor</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"A losalcones / y los açores / más boladores / buscar la mano" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Que, atraídos por el señuelo, acudan a la mano del hombre los aguiluchos y toda clase de halcones, mudados y primerizos, gavilanes y azores" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Onsos fa lluiten, / grues ballar; / lo ca callar, / mostrant ab braç / cobrar matraç / e dir: " Al cau! " / Lligat fa el brau / més ab collar" (6747-55)		
Fitxa Espill	FE0625		
Vers primera ocurrència	6753	Vers darrera ocurrència	6753
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Al cau!		
	Mot clau 1	Cau	Mot clau 2
Tipus	Fórmula directiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Contracció de preposició i article + substantiu. Forma exclamativa. Monosil·labisme. Al·literació del so [a].		
Definició	Locució que apareix també en el <i>Canç. Sat. Val.</i> (ll.85): el sentit més probable en el present passatge és el d'ordenar al cà que cerqui'l <i>cau</i> hont s'és refugiat la caça perseguida (MiP)		
Inserció en el text	Automatitzada. Introduïda mitjançant la conjunció "e" i el verb de dicció "dir", amb el qual s'hi introdueix la veu d'altri.		
Funció discursiva	Modalitzadora, exhortativa. Manifesta el poder que l'home té sobre els animals, obligant el ca a cercar la caça.		
Documentació en català	"Que en temps de pluja i en seré / diiu hom: <i>Al cau!</i> " (<i>Somni JJ</i> , 84-85) "E doncs, no tingau lo cor vós de penya; / mas, puix que també sabeu d'ir al cau" (<i>Procés olives</i> , 1317-18)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Perro que ahulla / le haze callar, / aves parar / y en madriguera / buscar la fiera" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Que calle el can, mostrándole con el brazo a recoger el dardo, y decirle <i>ja la guarida!</i> " (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Al llur poc seny / no hi val confreny, / derrocador, / trava, tortor, / art i destrea, / molt menys vellea” (6770-75)</p> <p>“No els plau lloguer / ni el llogader / conduïdor, / convidador / no els plau oir, / molt menys seguir” (14567-71)</p>
Fitxa Espill	
FE0626	
Vers primera ocurrència	6775
Vers darrera ocurrència	14571
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Molt menys
Mot clau 1	Menys
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Quantificador + adverbi. Monosil·labisme. Al·literació del so [m].
Definició	Encara més poc (DCVB, <i>menys</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Encara més poc (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensificadora de la impossibilitat de corregir la dona.
Documentació en català	<p>“Car entrò que sia passat lo temps per nostre Senyor a ma penitència ordonat, obligat són en partida als defalliments d'aquells, no molt menys que si encara era ajustat a la carn” (<i>LO Somni</i>, l.7)</p> <p>“La qual vos nega que judiciàriament home qui us hage ofès no dejats perseguir, molt menys aquells qui ofensa no us han feta” (<i>Curial</i>, l.16)</p> <p>“Que en res no havia fallit quant al general e molt menys en lo particular” (<i>Tirant</i>, 119)</p> <p>“Si vola donchs poch ab l'ala plomada / molt menys volara tenint la trencada” (<i>Hist. Passió</i>, 4079-80)</p> <p>“Diu lo filosof que no en som lloats, / ni molt menys represos, ni vituperats” (<i>Procés olives</i>, 1062-63)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“No hai arte, ingenio, / lazo, tormento, / trava o asiento, / sciencia o destreza, / que su fiereza / vença una vez: / ¡ni aún la vegez!” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“A su falta de seso no le vale congriell, abatidor, tortor ni trava, arte ni destreza, ¡y mucho menos la vegez!” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Tostemps fellones / com a lleones” (6781-82) “Car no és tan brau, / fer ni felló, / cert, lo lleó, / com pintat par” (16028-31)</p>
Fitxa Espill	
FE0627	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6781"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16029"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Felló com un lleó
Mot clau 1	<input type="text" value="Felló"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Lleó"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”), Al·literació del so [l]. D'origen als bestiaris.
Definició	<p>Dit d'algú que és molt irascible (Def. pròpia). Molt irat o enutjat (Gonzàlvez, <i>felló</i>). Molt brau, molt arrauixat (Gonzàlvez, <i>lleó</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, prenent la forma en femení.
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor intensifica el grau de feresa de la dona.
Documentació en català	∅
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Siempre enojadas, / precipitadas / en sus acciones / como leones” (Or. 6781-82) “Que no es tamaño / bravo o rabión / este león, / como le pintan” (Or. 16028-31) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Furiosas siempre como leonas” (Or. 6781-82) “Porque no es tan bravo, ni fiero, ni malvado el león como aparece pintado” (Or. 16028-31) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“E si n’hauràs / filles o fills, / òrfens, pobils / te naixerien / e mai haurien / edat complida / durant ta vida” (6842-48)
Fitxa Espill	
FE0628	
Vers primera ocurrència	6847
Vers darrera ocurrència	6847
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Edat complida
Mot clau 1	Edat
Mot clau 2	Complida
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + participi
Definició	Edat avançada (Def. pròpia). Majoria d’edat (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement directe d’una clàusula negativa.
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d’un cotext en què Salomó asverteix el protagonista de l’error de casar-se vell per tenir fills.
Documentació en català	∅ (<i>Lo Somni, Curial, La brama, Col·loqui de dames, Hist. Passió</i>) “Car ceyll qui en poquesa aprena, / e[n] ell cant es d’ adat complida / lavors es l’art en florida.” (<i>Facet</i> , 231-33) “E lo coltell, sangonós de la sang del germà, travessant atenyerà l’ànima del miserable pare, la qual ab plor, dolor e misèria trametreu a l’escur carçre del si de nostre avi Abraham, ans del terme de llur edat complida ” (<i>Hist. Josef</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“¿Y si tendràs / hijas o hijos? / ¿Ya tienes hijos / en sus estilos / que no popilos / te naceran, / o que verán / su edad cumplida / mientras tu vida? (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Si fuesen muchachos los que nacieren, serían huérfanos, pues no alcanzarían, en vida tuya, cumplida edad” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“E ta muller, / marit certer / ton enemic / si et sap antic, / aquell prendrà, / e es pagarà / de dot e creix” (6855-61)</p> <p>“Si diu: “Pel fur / reba el dot pur / tant solament, / éntregament / torne l'escreix / lla d'on partex” (8265-70)</p>
Fitxa Espill	
FE0629	
Vers primera ocurrència	6861
Vers darrera ocurrència	8266
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Dot i creix
Mot clau 1	Dot
Mot clau 2	Creix
Tipus	Locució nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + conjunció coordinant + substantiu. Associació temàtica. Monosil·labisme.
Definició	<i>Creix</i> o <i>escreix</i> , aumento legal de la dote que, según fuero de Valencia, debía pagar el que se casaba con soltera, como precio de su virginidad (Chabàs). L' <i>escreix</i> català: augment que sobre'l dot de la noya que's casa li reconeix el marit en els capítols matrimonials (MiP). DCVB, <i>dot</i> , <i>creix</i> , no cita aquests fragments de l' <i>Espill</i> . DeCat, <i>creix</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic. Donacions del contracte matrimonial (Def. pr.)
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de la preposició “de”.
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa modalitzada. Salomó malparla del comportament de la dona en prendre segon marit.
Documentació en català	“En dubte estic que fosseu mai donzella; / dot sens escreix demana la llei vostra” (<i>A Caldesa</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Y tu muger, / marido, al ver / cesar tu abrigo, / a tu enemigo / eligirá; / se pagará / de dote y arras” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y tu mujer, si te conoce algún antiguo enemigo, ése, con certeza, tomará por marido y se pagará de dote y arras” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Traurà bon feix / ab lo furtat / e apartat / del millor munt. / Casat defunt / mai fon trobat / amonedat : / la viuda amaga! / Ultra això és paga / del creix e dot / com millor pot” (6862-72)
Fitxa Espill	
FE0630	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6866"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6866"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Casat difunt mai no és trobat amonedat
Mot clau 1	<input type="text" value="Casat"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Difunt"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa. Al·literació dels sons [a] i [t]. Rima interna en “-at”.
Definició	Indica que la muller del difunt ha fet per quedar-se els diners abans de la mort d'aquest (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada, inserit de forma directa com a tesi i conclusió del fragment.
Funció discursiva	Argumentativa. El proverbi reforça el valor de veritat de les accions afribuïdes a la dona, per tal de robar els béns al marit.
Documentació en català	“Casat defunt / mai fonc trobat / amonedat” (PCC, C 1761; és la citació de l' <i>Espill</i> , també recollida al <i>Dicc. Aguiló</i> , sense més informació) “La buidor de les arques enllaça amb l'aforisme esmentat abans: “Casat difunt mai fon trobat amonedat”, i demostra la rapacitat de les dones, que era el que l'autor tractava de fer palès en aquest petit fragment de l' <i>Espill</i> ” (Carola Duran i Tort, “Aspectes jurídics en un fragment de l' <i>Espill</i> de Jaume Roig”, <i>Llengua i Literatura</i> , 4 (1990-91) 423-32.
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Porque difunto / jamás fue allado / adinerado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “No se ha visto nunca de un casado que al morir dejara moneda” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Dot, exovar, / lo perd per dret / la qui comet / fer adulteri / a vituperi / del marit seu" (6880-85)		
Fitxa Espill	FE0631		
Vers primera ocurrència	6881	Vers darrera ocurrència	6881
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Per dret		
	Mot clau 1 Dret	Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Al·literació dels sons [e] i [r].		
Definició	D'acord amb la llei (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, modificant el verb.		
Funció discursiva	Modal, en una seqüència explicativa.		
Documentació en català	<p>∅ (<i>Curial, Hist. Passió, Porcés olives, Somni JJ</i>)</p> <p>"Aquella cosa que tu, discorrent les dites potències, pujant per dret orde, primerament trobaràs no ésser comuna a les dites ànimes, és la raó" (<i>Lo Somni</i>, l.24)</p> <p>"E per dret de mon ofici só obligat d'amonestar e pregar-vos" (<i>Tirant</i>, 66), "Jerusalem dix-li com lo jutge per dret de son ofici era obligat de fer son poder de concordar als cavallers" (66), "Com per dret així es devia fer" (67), "E per dret d'armes refusar no em deveu" (81), "Com per dret e per discurs de natura sou més vividora que no jo" (121), "Per la facultat que per dret d'armes a mi com a request és dada" (152)</p> <p>"Com tal regiment de capitania per dret ne per raó vós no el devíeu haver" (153)</p> <p>"Puix per dret natural la raó em força obeir los manaments de l'excel·lència vostra" (183), "Nabugadonosor fon rei de Babilònia, no per dret hereditari" (353)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Todo axuar / por drecho pierde / la que le muerde / la honra a él, / y es tan cruel / que el adulterio / con vituperio / ciega comete" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"La que, con vilipendio del marido, comete feroz adulterio, pierde en derecho su dote y su ajuar" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“És-li lliurat / tot a menys for” (6914-15)		
Fitxa Espill	FE0632		
Vers primera ocurrència	6915	Vers darrera ocurrència	6915
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A menys for		
	Mot clau 1	For	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal		
Definició	<p><i>For</i> té aquí l'accepció de preu o tasa; per tant, <i>a menys for</i> és <i>sota preu, ab desestima</i> (MiP).</p> <p>DeCat, <i>fur</i>, cita l'<i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.</p>		
Inserció en el text	Automatitzada, modificant el verb.		
Funció discursiva	Modal		
Documentació en català	“Qui'l mestre vené per un tan baix for” (<i>Contemplació Jes. Crucif.</i> , est. 9)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Por falsos tratos / o menos precio” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Le es entregado con menoscabo de la ley” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“No li fa por / venda es retracte / per lo fals acte, / ab dol, que fan, / i per engan / de miges dit” (6916-21)		
Fitxa Espill	FE0633		
Vers primera ocurrència	6920	Vers darrera ocurrència	6920
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Engany de mitges		
	Mot clau 1	Engany	Mot clau 2 Mitges
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + determinant numeral partitiu (amb el substantiu elidit)		
Definició	Engany que es comet en un contracte de compra-venda, consistent en la depreciació fraudulenta de l'objecte venut en menys de la meitat del seu preu real (DCVB, <i>engany</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Acte de creure's una persona enganada per una altra (DCVB, <i>mig</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Adaptació del nom de la figura legal justiniana <i>ultra dimidium</i> , amb retracte segur (DeCat, <i>mig</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, introduïda mitjançant el connector “i”, acompanyada de la fórmula d'inserció “dit”.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa de les irregularitats que cometen les dones.		
Documentació en català	“Engany a mitges no passa” (PCC, E 174; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“No teme ingrata / qu'estos contratos / por falsos tratos / o menos precio, / aunque el desprecio, / fraude y engaño / sea con daño / de la mitad, / en puridad / sea deshecho” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Sin que la espante el que la venta pueda ser retractada como acto ilegal, realizado con dolo, opor medio del engaño que se llama <i>ir a partir</i>” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Ni els par fer tort / a l’hereu gens / robant sos béns” (6928-30) “No es féu gran tort / aquella nècia / dita Lucrecia” (15982-84)</p>
Fitxa Espill	
FE0634	
Vers primera ocurrència	6928
Vers darrera ocurrència	15982
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Fer (un) tort (a algú) --- Tenir (un) tort (a algú)
Mot clau 1	Fer
Mot clau 2	Tort
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [r].
Definició	Ofendre, injuriar, fer mal (Def. pròpia). Tenir-lo ofès, haver-lo injuriat (DCVB, <i>tort</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Perjudicar, causar un mal a algú (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el nucli verbal de la clàusula negativa.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la inconsciència de la dona vídua en creure que no fan mal a l’hereu robant-li els seus béns.
Documentació en català	<p>“Qu’ns perdonàs lo tort que li teniem” (Jaume I, <i>Llibre feits</i>, 1; DCVB, <i>tort</i>) “E sens raubar e sens far tort” (<i>Els planys del cavaller Mataró</i>) “Car qui justícia demana no fa tort a degú” (<i>Curial</i>, l.17) “Si vós ho sou, no us fa jens tort / ni perjohí” (<i>Cobles S. Cristòfol</i>, “Resposta de L. Roís”) “No fer tort a ningú” (PCC, T 952; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Ni que hazen tuerto / al heredero / robando entero / su patrimonio” (Or. 6928-30) “No es dura suerte / la de la necia / casta Lucrecia” (Or. 15982-84) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Ni creen cometer desafuero alguno en perjuicio del heredero, robando sus bienes” (Or. 6928-30) “No se hizo a sí misma ningún entuerto aquella necia, Lucrecia llamada” (Or. 15982-84) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Ha hi cullerat, / major traïdor / ni robador / en Balaguer / que la muller?” (6950-54) “Pus alt, major / que el misatger / de la muller / de Manué / com fill hagué” (11324-28)
Fitxa Espill	
FE0635	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"Ha hi cullerat, / major traïdor / ni robador / en Balaguer / que la muller?" (6950-54)		
Fitxa Espill			
FE0636			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6953"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6953"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Coll de Balaguer		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Coll"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Balaguer"/>	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Topònim.		
Definició	Se refere el poeta a las fechorías que se cometían en el camino del litoral, en el llamado <i>Coll de Balaguer</i> , inmediato a Hospitalets, en el promedio de Tortosa a Tarragona (Chabàs). Referència al lloch conegut per <i>Coll de Balaguer</i> , en la carretera de Tarragona a València, y hont en altra època eren freqüentíssims els robos en quadrilla (MiP).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, en la mesura que la UF hi apareix escapçada: "en Balaguer" per "en el Coll de Balaguer".		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència modalitzadora on Salomó, mitjançant una interrogació retòrica, acusa les dones dels pitjors delictes.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Maior traïdor / salteador, / en Balaguer / que la muger!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "¿Existe más traïdor galeote, ni en Balaguer mayor ladrón que lo son las mujeres?" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Tornes a beure / lo vomitat; / enormitat / vols fer, com gos” (6974-77) “Txica mamant / una donzella / llet de cadella, / què vomitava / menjar tornava” (9156-60)
Fitxa Espill	
FE0637	
Vers primera ocurrència	6974
Vers darrera ocurrència	9156
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Tornar al vòmit com el gos
Mot clau 1	Tornar
Mot clau 2	Gos
Tipus	Locució verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”). D'origen als bestiaris.
Definició	S'aplica a aquells que no aprenen de les experiències viscudes (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb interpolacions, per exigències de la mètrica i la rima.
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor intensifica, mitjançant la imatge i el significat de la locució, l'actitud de ceguesa que manifesta l'interlocutor.
Documentació en català	“Com un gos que torna al seu vòmit, és l'insensat que repeteix la seva ximpleria” (<i>Proverbis</i> , 26.11) “[El ca] sovent vomita sa vianda, e puys la menge” (<i>Llibre del tresor</i> , l.179) “Axí com lo ca que torna pendre ço que ha retut per la bocca” (Eiximenis, <i>Terç</i> , 230) “E tu, no coneixent la sospita e gelosia de les dones (...), tornist a Laquesis així com los cans al vòmit” (<i>Curial</i> , III.6) “Com a gossos ladren y vomiten lo que mengem” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.39)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“¿Quieres comer / lo bomitado? / ¿hazer pecado / quieres de perro?” (Or. 6974-77) “La tierna infante / que en cierta tierra / leche de perra / le dió alimento, / en tal sustento, / aunque vivió, / bien la imitó: / si bomitava / a ello tornava” (Or. 9156-60) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Vuelves a beberte lo que antes vomitaste; quieres cometer una enfermedad, como perro” (Or. 6974-77), “Una donzella que, de chiquitina, mamaba leche de perra, volví a comerse lo que vomitaba” (Or. 9156-60) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“No temptes Déu, / pren consell meu” (6983-84)</p> <p>“En lo camp clos / perdrà lo cos / perquè les creu / e tempta Déu” (8393-96)</p> <p>“Avança t’hi, / no murmurant / ni Déu temptant” (12484-86)</p>
Fitxa Espill	
FE0638	
Vers primera ocurrència	6983
Vers darrera ocurrència	12486
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Temptar Déu
Mot clau 1	Temptar
Mot clau 2	Déu
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació del so [e]. D’origen cristià.
Definició	<p>Fer coses perilloses, com si es volgués posar a prova la protecció divina (DCVB, <i>déu</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>). Posar-ne a prova la bondat o la paciència fent alguna cosa dolenta o exposant-se a un perill greu (DCVB, <i>temptar</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Fer coses perilloses o gens adequades, com si es volguera posar a prova la protecció divina (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, formant una clàusula.
Funció discursiva	Argumentativa. L’emissor esgrimeix el nom de Déu per convèncer.
Documentació en català	<p>“No tentaràs Déu lo teu seïnor” (<i>Hom. Organyà</i>; DCVB, <i>temptar</i>)</p> <p>“Scrit és: no temptaràs al senyor Déu teu (...) Per què’m dius de alt me lançe, temptant a Déu? (...) En moltes maneres algú a Déu tempta:...” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.22)</p> <p>“Y no tenteu Déu y la paciència / de gent tan enorme, cruel i salvatge” (<i>Brama</i>; DCVB, <i>temptar</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“A Dios no tienes / y te contentes / con mi consejo” (Or. 6983-84)</p> <p>“En el cercado / se pierde armado / quien las creyere: / de Dios no espere, / pues que le tienta” (Or. 8393-96), “No pierdas tino, / ni murmurando, / ni a Dios tentando” (Or. 12484-86) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“No tienes a Dios, / escucha mi consejo” (Or. 6983-84)</p> <p>“Perderá su vida en el palenque, por haberlas creído, tentando a Dios” (Or. 8393-96), “Adelántate, sin murmurar ni tentar a Dios” (Or. 12484-86) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“No temptes Déu, / pren consell meu” (6983-84)</p> <p>“Qui en pren consells / no mor de fam / (ço féu Adam)” (8016-18)</p> <p>“De bon baró / pren bon consell” (10078-79)</p> <p>“Pren lo consell / del sant Silvestre” (12260-61)</p> <p>“Consell pus breu / pren d’Elisseu” (12275-76)</p>
Fitxa Espill	
FE0639	
Vers primera ocurrència	6984
Vers darrera ocurrència	12275
Nombre d’ocurrències	05
Forma canònica	Prendre consell -- Aconsellar-se
Mot clau 1	Prendre
Mot clau 2	Consell
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb derivat del substantiu
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Aconsellar-se, seguir un consell (DCVB, <i>prendre</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Seguir el parer o la recomanació que algú ofereix sobre un assumpte (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, formant el predicat verbal.
Funció discursiva	Modalitzadora, exhortativa. L’emissor (la veu de Salomó) insta imperativament el narrador personatge a fer-li cas.
Documentació en català	<p>“No sabia qual consell se presés per la gran angoxa de pensaments en los quals era” (Llull, <i>Llibre de Gentil</i>, /; DCVB, <i>prendre</i>)</p> <p>“Per què no sé quin consell prenga a la mia fort desventura” (<i>Tirant</i>, 120)</p> <p>“Així, senyor, veja la majestat vostra qué és de fer ne quin consell pendreu en aquests afers” (131)</p> <p>“Ni si era prenyada, quin consell pendré?” (279)</p> <p>“E així passà tota la nit fantasiant e combatent-se ab si mateixa, que no sabia quin consell pogués pendre” (416)</p> <p>“E per ço és de necessitat que ab temps prengam consell què és de fer” (480)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“A Dios no tienes, / y te contentes / con mi consejo” (Or. 6983-84)</p> <p>“Quien acertados / toma consejos / de los más viejos, / no muere de hambre / ni corta estambre, / como hizo Adán” (Or. 8016-18)</p> <p>“De un buen varón / toma consejo” (Or. 10078-79) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“No tienes a Dios, escucha mi consejo” (Or. 6983-84)</p> <p>“Quien de ellas sigue los consejos, en verdad que no muere de hambre -tal hizo Adán-” (Or. 8016-18)</p> <p>“Toma buen consejo de varón virtuoso” (Or. 10078-79) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Si mil mudaves / e les triaves / bé d’una en una, / per llur fortuna / e calitat; / per llur pecat / serien tals, / car tots sos mals / són per natura, / de rara cura / o incurables” (6985-95)</p> <p>“E los contà / jutge comú / de u en u” (8812-14)</p>
Fitxa Espill	
FE0640	
Vers primera ocurrència	6987
Vers darrera ocurrència	8814
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	D’un en un
Mot clau 1	Un
Mot clau 2	Un
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + numeral + preposició + numeral. Monosil.labisme. Esquema fràsic “de... en...”, amb repetició del mateix numeral.
Definició	D’una manera successiva, sense ajuntar-se mai més d’una persona o cosa (DCVB, <i>un</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Gonzàlvez, <i>d’u en u</i> , repeteix la definició de DCVB.
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement circumstancial de mode. Invariable.
Funció discursiva	Modal, en una seqüència descriptiva modalitzada: Encara que tries les dones acuradament, eixiran males.
Documentació en català	<p>“Allargant los ulls e mirant los joiells tots d’un en un” (<i>Curial</i>, l.24)</p> <p>“Les abraça a totes d’una en una” (<i>Tirant</i>, 26), “Aprés aplegaren tots los estats d’u en u” (53), “E mirà-les totes d’una en una per veure si dormien” (162), “Mas ara, que menge los grans d’u en u, me donau comiat” (263), “E tots d’u en u respongueren que ells l’amaven de grandíssima amor” (409), “Besau-me totes d’una en una, e sentireu part de la mia misèria” (<i>Tirant</i>, 477)</p> <p>“E tots de hu en hu besaren la mà a sa senyoria” (<i>Vita Chr.</i>, 50; DCVB, <i>un</i>), “E tots, ab gran plaer, de un en un, acostaren-se a besar la mà a la sua reyna e senyora”(203)</p> <p>“Segons entraven per son orde, / d’una en una” (<i>Somni JJ</i>, 154-55)</p> <p>“Totes les altres, de mà en mà, / d’una en una” (<i>Somni JJ</i>, 230-31)</p> <p>“Digau, sí Déu vos dó salut, / de cadascú / los noms d’aquells, de u en u” (<i>Somni JJ</i>, 416-18)</p>
Documentació altres llengües	“De uno en uno” (‘tomando cada vez uno solo’, DUE, <i>uno</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Si mil mudases / y las buscases / de una en una” (Or. 6985-87)</p> <p>“Que los contó / juez oportuno / de uno en uno” (Or. 8812-14) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Aunque cambiases entre mil y las escogieses bien, una por una” (Or. 6985-87)</p> <p>“Los cuales contó, uno por uno, el juez ordinario” (Or. 8812-14) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Ab los diables / qui fa llaurada, / gran agullada / ha menester; / e ton mester / no basta tant, / ni hi fui bastant / jo quant vivia. / Llur vana via / no es pot trobar; / ans en la mar, / on és passada / nau aviada, / se trobaria, / e es mostraria / alt senderola / per lla on vola / l’ocell en l’aire. / Entreguard, scaire, / llivell, compàs, / llur fons ni pas, / barrancs ni valls, / deu escandalls / no hi plegarien / ni trobarien / llurs folls atalls.” (6996-7021)		
Fitxa Espill			
FE0641			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="6996"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="6996"/>
			Nombre d’ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Qui amb diables fa llaurada, ha menester gran agullada		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Diable"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Llaurada"/>	
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic		
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema d’oració de relatiu. Rima consonant en “-ada”. Calambur.		
Definició	Denota que la persona que es relaciona o pacta amb algú més fort, si no compta amb molts recursos, eixirà perdent (Def. pròpia). DCVB, <i>llaurada</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Presència directa, amb permutes internes dels seus components. S’hi conserva l’estructura d’oració de relatiu. Resum inicial de l’argument.		
Funció discursiva	Argumentativa. La UE es pren com a tesi, per fer-li veure al receptor que per tractar, i per casar-se, amb les dones, s’ha de saber molt, de crueldat. El significat genèric de l’enunciat, probablement proverbial, es concreta en la dona per misogínia.		
Documentació en català	“Qui a diable fa servei, tot mal n’espera” (F. Eiximenis, <i>Terç</i> , 127) “I a voltes li tira lo matxo gran coç, / si ell massa vol sobtar l’agullada” (<i>Procés olives</i> , 1159-60) “Qui amb diable fa llaurada, ha menester gran agullada” (PCC, D 967; és la citació de l’ <i>Espill</i> , sense més informació)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Quien con diable / ara, en razón / gran aguijón / ha menester” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “El que va arando de acuerdo con los diablos, ha menester largo aguijón” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Ab los diables / qui fa llaurada, / gran agullada / ha menester; / e ton mester / no basta tant, / ni hi fui bastant / jo quant vivia. / Llur vana via / no es pot trobar; / ans en la mar, / on és passada / nau aviada, / se trobaria, / e es mostraria / alt senderola / per la on vola / l’ocell en l’aire. / Entreguard, scaire, / llivell, compàs, / llur fons ni pas, / barrancs ni valls, / deu escandalls / no hi plegarien / ni trobarien / llurs folls atalls.” (6996-7021)
Fitxa Espill	
FE0642	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica Quan veuràs la via de la nau en la mar, la via de l’ocell en l’aire o la via de la serp en la roca, coneixeràs l’enteniment de la dona

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Sentència bíblica

Recursos lingüístics i retòrics Triplicació, figura al·lusiva a tres fenòmens impossibles de veure: anomalia semàntica. Esquema d’oració condicional “Quan (tal cosa), (tal altra)”.

Definició Indica que l’enteniment d’una dona no es pot trobar perquè no en té (Def. pròpia)

Inserció en el text Desautomatitzada, amb pèrdua d’un dels tres elements del proverbi bíblic (“la via de la serp en la roca”) i inclusió de mots afegits. Presència directa, iniciant una sèrie d’expressions metafòriques sobre la impredecibilitat del comportament de les dones.

Funció discursiva Asseverativa, en una seqüència argumentativa. Mitjançant la comparança, es vol fer veure la manca de seny de la dona.

Documentació en català “Encara dix [Salomó]: Tres coses són greus a conèixer, e la quarta en neguna manera entench: la via de la àguila en lo ayre, e lo camí de la serp sobre lo marbre, e la carrera del putó en la sua adolescència, e axí mateix dubtosa e incerta és la via de la fembra luxuriosa” (*Flors de virtut*, 39)

“E no sabeu vós què dix aquell savi Salamó?: “Tres coses són a mi difícils de conèixer, e la quarta no puc saber: la via de la nau en la mar; la via de l’ocell en l’aire; la via de la serp en la roca, e la via del jove en la sua joventut quina serà. (...) E són los versos aquests: Quan en la roca veuràs / lo pas de la serpent, / de la dona sabràs / tot son enteniment. / Hom no sap l’aucell / volant on se posarà, / ni el fat del jovencell / si bo o mal serà” (*Tirant*, 172)

“Tres coses...” (PCC, C 3502; és la citació del *Tirant*; no s’hi cita l’*Espill*)

Documentació altres llengües “Tria sunt difficilia mihi, et quartum penitus ignoro: viam aquilae in caelo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, et viam viri in adolescentia” (*Prov.*, 30.19)

“Quando en la roca veuràs lo pas de la serpent, sabràs de ta muller tot su enteniment (*Romança prov.*, no. 79)

Desenvolupat i glossat a *Lo vers de falsa dona* de Cerverí (Cantavella 1992: 94)

Traduccions del fragment “Su inutil vía / no pude hallar: / antes, en mar, / la que ha llevado / vagel cargado, / se hallaría; / y se vería / la sendeçuela / por donde buela / ave en el viento” (L. Matheu, *Libro cons.*)

“Su camino caprichoso es difícil de determinar: antes se halaría, en el mar, por donde con rapidez ha pasado la nave; y se mostraría en lo alto el sendero que al remontar-se sigue en su vuelo el pájaro” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Trenta batalls / han en llur seny, / per bell desdeny / sonen ensemps: / açò és, al temps / doblen, repiquen" (7021-26)		
Fitxa Espill	FE0643		
Vers primera ocurrència	7025	Vers darrera ocurrència	7025
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Al temps		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Temps		
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Monosil·labisme.		
Definició	Conjuntament, sense diferència de temps, ensems (DCVB, <i>al mateix temps</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Alhora, simultàniament (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa. Indica la reiteració temporal. Usat com a sinònim d' <i>ensemps</i> dins d'una reformulació.		
Documentació en català	<p>∅ (<i>Lo Somni, Facet, Curial, La brama, Col·loqui dames, Hist. Passió</i>)</p> <p>"Al temps que Febo en les summitats dels monts en los daurats cabells trencar comença..." (<i>Parlament B. Mercader</i>), "E, al temps que Apollo lo migdia senyalant les ombres apoquia..." (<i>Juí Paris</i>), "Fon lo concert de la discreta vella ab Leànder que, al temps que l'escura nit als furtats plaers lloc abandona, Leànder nadant passàs aquell espai de mar que les dues ciutats separava" (<i>Hist. Leànder i Hero</i>), "Un jorn, al temps que l'alba la venguda d'Apollo prometia" (<i>Hist. Josef</i>)</p> <p>"Al temps de la partida, Tirant, havent vist que..." (<i>Tirant</i>, 97)</p> <p>"E que, si ells, al temps que es seuen / sobre lo lloure, / massa lleugers no es solen moure" (<i>Somni JJ</i>, 1585-87)</p> <p>"Que ella al temps de son marit / plegar voldria" (<i>Somni JJ</i>, 2223-24)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Treinta badajos / tiene su sien / que con desden / tañen a un tiempo"; / y éstos sin tiempo / doblan, repican" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Tienen en su campanil treinta badajos que, para su mayor desdoro, tocan todos a un tiempo, es decir, que a la vez doblan y repiquetean" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Sonen ensemps, / açò és, al temps / doblen, repiquen” (7025-27)		
Fitxa Espill			
FE0644			
Vers primera ocurrència	7026	Vers darrera ocurrència	7026
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Açò és		
	Mot clau 1	Açò	Mot clau 2
		Ésser	
Tipus	Locució conjuntiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Pronom demostratiu neutre + verb. Al·literació del so [s]		
Definició	Indica una reformulació d'allò dit, per tal d'introduir una explicació o una glossa (Def. pròpia). És a dir; fórmula que introdueix una explicació sobre el que s'ha dit abans (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Relaciona el significat de la clàusula anterior amb la posterior.		
Funció discursiva	Connectiva. Actua d'introducció d'una metàfora que relaciona el seny de la dona amb el repic de trenta campanes que sonen alhora.		
Documentació en català	“Encara no obriríem la boca per parlar, ço és, que hui en aquest dia...” (<i>Curial</i> , l.11), “Placie—us que mirets ço que io mir, ço és, aquella trista e desaventurada senyora” (l.20), “Envià a Curial lo donatiu següent, ço és: una correja grossa d'or” (ll.24), “Membre-us de qui us ha fet home, ço és, la Güelfa” (ll.24), “Sobre el qual trobà totes les joies de Laquesis, ço és: frontals de perles, arracades...” (ll.24), “E per que no em tornes ço que t'he prestat, ço és, lo meu Curial?” (ll.30), “Assajà de dir paraules no tan discretes com de tal senyor en tal jorn e en tal lloc se pertanyien, ço és: —lo voldria que Curial...” (ll.32), “La honor de la cavalleria de tot lo món, ço és, lo cavaller de les espases” (ll.52)... “Segueixen-se les obres dels dehidors, agradaudes per son orde, ço és primera, la del guanyador, e après tantost la obra dignament coronada, e axí les restants com a més dignes” (<i>Certamen S. Cristòfol</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Tañen a un tiempo, / y éstos sin tiempo / doblan, repican” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Tocan todos a un tiempo, es decir, que a la vez doblan y repiquetean” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Sols m'ha valgut / que he ben sabut / llur qualitat: / són vanitat / de vanitats , / d'iniquitats / iniquitat, / e pravitat / de pravitats" (7097-105)		
Fitxa Espill			
FE0645			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7100"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7100"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Vanitat de vanitats i tot és vanitat		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Vanitat"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Vanitat"/>	
Tipus	Sentència bíblica		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta coordinada, la primera clàusula amb el verb elidit ("són"). Políptoton (el mateix mot presentat en diferents formes flexives).		
Definició	Indica el grau més elevat de supèrbia i ostentació (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb pèrdua de la segona clàusula i restricció del significat (només aplicat a les dones). Per parataxi. Seguida d'altres estructures paral·leles amb els mots "iniquitat" i "pravitat".		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor (Salomó) conta la seva experiència sobre les dones i hi dóna el seu parer, atribuint-los el màxim grau de vanitat, aplicant a les dones una sentència bíblica generalista.		
Documentació en català	<p>"De aquest pa menja lo <i>Ecclesiastès</i> Salomó, quant dix: vanitat de vanitats hi totes les coses són vanitat" (<i>Lo Cartoixà</i>, II.26)</p> <p>"Havia dexat Pere totes aquelles coses dels quals diu Salamó: <i>vanitat són de vanitat e totes són vanitat</i>" (<i>Lo Cartoixà</i>, III.11)</p> <p>"Com és de notar de Salamó aquella sentència e d'ell que per experiència parlava: Oh vanitat de vanitats, e totes les coses de aquest món són vanitat" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.27)</p> <p>"Car totes les coses de aquest món me són vanitat e afflictió de sperit, segons testifica Salamó dient: "Vanitas vanitatum et omnia vanitas et afflictio spiritus"" (<i>Vita Chr.</i>, 8)</p> <p>"Vanitat de vanitats i tot vanitat" (PCC, V 89; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"Matayotes matayotetos carpanta matayotes" (PCC, V 89)</p> <p>"Vanitas vanitatum et omnia vanitas" (<i>Ecclesiastès</i>, 1.2)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Qu'es vanidad / de vanidades" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Son vanidad de vanidades" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Per llurs pecats / lo general / diluvi , qual / preïcà Noé, / de cert vengué" (7106-10)		
Fitxa Espill			
	FE0646		
Vers primera ocurrència	7107	Vers darrera ocurrència	7107
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	General diluvi (actualment, <i>Diluvi universal</i>)		
	Mot clau 1	Diluvi	Mot clau 2
		General	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació del so [l]. D'origen bíblic.		
Definició	Diluvi universal que relata la Bíblia (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Fa de subjecte de la clàusula principal.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa modalitzada. Salomó atribueix tots els mals de la humanitat a les dones.		
Documentació en català	<p>"E en axi retorna nostre senyor Deus humanal linatge qui era perdut en lo diluvi de les aygues" (<i>Gènesi de Scriptura</i>)</p> <p>"Arca de Noé, verdadera restauració nostra, de tot pecat exempta, estalviant-nos la vida del general diluvi" (<i>Tri. dones</i>), "Portant-nos pau; del general diluvi" (<i>Vida verge Maria</i>), "La justícia, en lo general diluvi" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.6), "Plogué quaranta dies en lo general diluvi" (l.22), "És aquesta santa creu l'arca de Noé, que sols foren stalvis los qui en ella entraren del general diluvi (...) Aquesta és l'arc de la treva e pacte, après del general diluvi, entre Déu i l'home" (IV.10), "Se restaura la natura humana en lo general diluvi" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.11), "Aquesta és la verdadera archa que havia de anar sobre les aygues del diluvi (...) Açí troben repòs los que fugen del diluvi perillós de les prosperitats e riqueses mundanes" (<i>Vita Christil</i>, 220)</p> <p>"Noé com fon scapat de general diluvi..." (Ms. esp 291 BN Paris, copiat 1475-1525)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Por sus pecados, / el general / diluvio, qual / predixo Noé / de cierto fue" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Por los pecados de ellas vino el diluvio general que anunció Noé" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Qui les consent, / sa part ne sent” (7137-38)</p> <p>“De la substància / de ton ric pare / e bona mare / ta part has presa” (12366-69)</p> <p>“D’allò que et sobra, / presa ta part / (...), / almoines fes” (12620-24)</p> <p>“Titus també / sa part hagué / de la victòria” (13023-25)</p>
Fitxa Espill	
FE0647	
Vers primera ocurrència	7138
Vers darrera ocurrència	13024
Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	Prendre part (d'alguna cosa) --- Haver part (d'alguna cosa)
Mot clau 1	Haver
Mot clau 2	Part
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació del so [r].
Definició	Tenir la part corresponent de responsabilitat o de guany (Def. pròpia). Intervenir-hi, actuar-hi, amb altres (DCVB, <i>part</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Quedar-se algú amb la part que li correspon (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Forma la segona clàusula d'una oració de relatiu. És usada amb el verb sentir.
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor distribueix la part de culpa que correspon a l'home per no reptar la dona.
Documentació en català	<p>“E si les vanitats del món són algun bé, gran part n'has haüda” (<i>Curial</i>, III.13)</p> <p>“—De les paraules que em digués ahir no dormí en tota la nit.</p> <p>—Senyora, voleu que us diga?, nostra part n'havem haguda” (<i>Tirant</i>, 119)</p> <p>“E així mateix qui vol part de l'honor e glòria raó és que porte sa part dels pensaments e càrrecs” (143)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Quien las consiente / gran pena siente” (Or. 7137-38)</p> <p>“Por la sustancia / del rico Padre / y santa Madre: / ya lo has logrado” (Or. 12366-69), “Lo que te sobre, / tu satisfecho, / todo ésto hecho; / si algo hay de más, / repartirás, / limosnas dando” (Or. 12620-24)</p> <p>“Tito tambien / parte, qual ven, / tubo en la gloria” (Or. 13024-25)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“A quien les consiente (...) le toca su parte que lamentar” (Or. 7137-38)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Molt mes crexqué / per Jaume el Bo, / rei d'Aragó, / quant l'hac guanyada, / e l'hac poblada / de clerecia, / cavalleria, / artizat poble, / constant, inmoible, / gent valentíssima; / terra ameníssima / tota de rec” (7220-31)		
Fitxa Espill			
FE0648			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7230"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7230"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Terra ameníssima		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Terra"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Ameníssima"/>	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [e] i [a].		
Definició	Lloc fèrtil, ric i delitós (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència descriptiva modalitzada. Forma part d'una successió de característiques i lloances que fa l'emissor (Salomó) sobre la ciutat de València i la seva horta.		
Documentació en català	<p>“En lo delitós ameníssim regne de València, dins los murs de la sua major ciutat” (<i>Trag. Caldesa</i>)</p> <p>“En lo parahís terrenal, delitós verger ameníssim”, “los primers pares del verger ameníssim a la vall d'Ebron, vall de llàgremes, arribaren” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.2)</p> <p>“Axí com un riu exint de lloc ameníssim” (l.5)</p> <p>“Y és l'aygua clara, lúcida, dolça hi a la vista ameníssima y delitable. (...) diu Josefus que stany de Genezaret se nomena, de una regió que's diu Genezara, que ab les sues ribes confronta: terra ameníssima y molt convenient a qualsevol condició de arbres” (l.29)</p> <p>“Parahís ameníssim e delitable” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.14)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Después creció / Jaime el canpeón, / rey de Aragón, / que la ga ganado / e ilustrado / de clerecía, /cavallería, / pueblo industrioso, / constante, airoso, / gente briosíssima, / tierra ameníssima / de regadío.”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Creció mucho más, gracias a Jaime el Bueno, rey de Aragón, cuando éste la hubo ganado, poblándola de clerecía, caballeros y pueblo artesano, reposado y laborioso, gente muy brava. Tiera amenísima, toda de riego.”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“En va se stec, / com l’asetjà / e campejà / tant temps sobre ella, / rei de Castella / ab son poder” (7232-37)</p> <p>“Ab tal estil, / en lo mercat, / en va fitat, / pertot s’hi roba” (7486-89)</p> <p>“Qui les doctrina / pert diciplina, / en va té scola” (7957-59)</p> <p>“Tal carcellar / en va traülla” (8498-99)</p>
Fitxa Espill	
FE0649	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7232"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7232"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="04"/>
Forma canònica	En va
Mot clau 1	<input type="text" value="Va"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Monosil·labisme.
Definició	<p>Inútilment, sense efecte (DCVB, <i>va</i>; no s’hi cita el <i>Tirant</i> ni l’<i>Espill</i>).</p> <p>Sense fruit (DeCat, <i>va</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p> <p>Inútilment, sense efecte (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement verbal, situat en primer lloc, per tematització. Invariable.
Funció discursiva	Modal, en una seqüència narrativa. L’emissor diu que fou inútil el setge de València que portà a efecte el rei de Castella.
Documentació en català	<p>“E no crei que sia negús / qui vulla treballar en va” (<i>Planys del cavaller Mataró</i>)</p> <p>“No el lleixaré passar en va” (<i>Curial</i>, II.89)</p> <p>“Senyor pare: io no faç res ací, ans perd lo temps en va” (<i>Curial</i>, II.137)</p> <p>“Que no prengats en va la gràcia que Déus vos presenta” (<i>Curial</i>, III.95)</p> <p>“Y axí en va hi de nit, que vol dir en peccat peixca” (<i>Lo Cartoixà</i>, I. 29), “En va lo temps despenen, que és la cosa que en aquesta vida és de major stima” (II.27), “E per ço lo apòstol nos amonesta que la gràcia no stiga en va en nosaltres: aquell posehex en va la gràcia que en bones obres no la exercita” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.2)</p> <p>“Senyora Comtessa, no vullau en va despendre vostres paraules” (<i>Tirant</i>, 21)</p> <p>“Prou paraules haveu després, e com més ne direu més en va les despendreu” (81)</p> <p>“Què fretura despendre tantes supèrflues paraules en va?” (134)</p> <p>“Bé és trista aquella donzella qui ab plors en va fatiga la sua persona” (228)</p>
Documentació altres llengües	<p>“En vano” (‘vanamente, perdiendo el esfuerzo empleado para la cosa de que se trata’, M. Moliner, DUE, <i>vano</i>)</p> <p>“Invano” (‘senza effetto, inutilmente’, N. Zingarelli, VLI, <i>invano</i>)</p> <p>“In vain” (D. Carbonell, DF, <i>vano</i>)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Mostró su brío, / si la sitió / y conbatió, / con maravilla, / rey de Castilla / con su poder” (Or. 7232-37)</p> <p>“Que está marcado / por cumplimiento” (Or. 7488)</p> <p>“Quien las doctrina, / la disciplina / necio malogra” (Or. 7957-59)</p> <p>“Su carcelero, / que es vano arrojo” (Or. 8498-99) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“En vano el rei de Castilla permaneció en ella acampado al sitiarla con todo su poder” (Or. 7232-37) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Huetaviar, / lo seu riu blanc, / com si fos fang / o munt de fems, / en antic temps, / la dissipà / e derribà” (7288-94)</p> <p>“Més són balança / de carnisser, / e de barquer / retorçut rem; / són munts de fem: / si gens se muden, / olen e poden” (7762-68)</p>
Fitxa Espill	
FE0650	
Vers primera ocurrència	7290
Vers darrera ocurrència	7766
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Munt de fem
Mot clau 1	Munt
Mot clau 2	Fem
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de’ + substantiu. Al·literació del so [m]. Monosil·labisme.
Definició	Pila d'escombreries; aplicable a cosa o persona menyspreable (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada. En la segona recurrència, de significat idiomàtic, forma part de l'atribut d'un predicat nominal, en una sèrie d'expressions desqualificatòries de les dones. En la primera recurrència, forma part d'una comparació.
Funció discursiva	En la primera ocurrència té sentit literal i funció denominativa. En la segona ocurrència té funció modalitzadora, ja que forma part d'una sèrie de metàfores aplicades a la dona genèrica.
Documentació en català	“Fàstic n'han los munts dels fems / qui estan al mur / --dix la viuda--: quant d'atzur / s'ha carregat!” (<i>Col·loqui dames</i> , 914-17)
Documentació altres llengües	“Femme de vestement parée / a un fumier est comparée” (<i>Les lamentations de Mathéolus</i> ; Cantavella 1992, 99)
Traduccions del fragment	<p>“Guadalaviar, / su rio blanco, / que es como estanco / de lodo, digo / que en tiempo antiguo / la inundó / y arruinó” (Or. 7288-93)</p> <p>“Montón crecido / de la vasura” (Or. 7766)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Su rio blanco, el Huetaviar, la derribó y asoló en otro tiempo, como si fuera hecha de fango o fiemo” (Or. 7288-93)</p> <p>“Son montones de estiercol” (Or. 7766)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Del crim e vici / abominable , / fet per diable / dona, vilment, / hac fonament" (7323-27)		
Fitxa Espill	FE0651		
Vers primera ocurrència	7323	Vers darrera ocurrència	7323
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Crim abominable		
	Mot clau 1	Crim	Mot clau 2
		Abominable	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Acció molt reprovable (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Mitjançant la preposició "de", amb la introducció d'un altre substantiu coordinat amb "crim", per causa de la versificació.		
Funció discursiva	Modalitzadora, emfasitzant la culpabilitat de la dona condemnada per adulteri.		
Documentació en català	<p>"Lo seu crim, lleig abominable" (<i>Parl. B. Mercader</i>), "En semblants paraules los altres de crim tan abominable assajà retraure", "No us pot retraure de cometre crim de tan abominable lletgea", "Que a lletgea de crim tan abominable la tua honestat subjuge", "Fugint a la viltat de crim abominable" (<i>Parl. B. Mercader</i>), "Gran meravella tenim com la tua magnificència, senyor molt noble, de crim tan abominable a nosaltres servents teus, així afermadament enculpa" (<i>Hist. Josef</i>)</p> <p>"No creguera jamás que en donzella de tan poca edat hagués tan poca vergonya e tant atreviment, que sens temor cometés un tan abominable crim" (<i>Tirant</i>, 284)</p> <p>"Costum era dels jueus rompre e tallar sobre si les vestidures en senyal de dolor i en senyal de crim abominable" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.3)</p> <p>"E, ab clamor de ta negra cobdícia, / faran palès ton crim abominable" (<i>Faula de les amors de Naptuno i Diana</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Pecado y vicio / abominable; / culpa espantable / de henbra, violento, / fue el fundamento" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"El crimen y pecado abominable, cometido vilmente por una mujer diabólica, fué de ello motivo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Presa portaren / a la cadena; / per fer esmena / de semblant vida, / repenedida, / dins la caseta / de parets feta / hi fon tancada, / emparedada, / sola reclusa / --ja hui no s’usa / l’emparedar / ni sola estar” (7366-78)</p> <p>“Perquè hi esmene / lo que m’hi fall / en esta vall / tan llacrimosa” (16172-75)</p>
Fitxa Espill	<p>“Al purgatori, / per mos pecats / mal esmenats, / sé prou hi dec; / quant puc la prec / que me n’aparte, / ací que em farte, / per fer esmenes, / de mals e penes / sols corporals” (16194-203)</p>
FE0652	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	<p>“Lo marit conte / donà per compte / son eixovar / e féu obrar / lo monestir / per sostenir / allí tancades / dones errades, / d'incontinència / fent penitència” (7379-88)</p> <p>“Al purgatori, / (...) / per los turments, / en compte vagen” (16194-211)</p>
Fitxa Espill	
FE0653	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7380"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16211"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Donar a compte --- Venir a compte
Mot clau 1	<input type="text" value="Donar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Compte"/>
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu
Definició	Donar com a part d'una quantitat a satisfer (DCVB, <i>compte</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Pagar per avançat (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. És la cloenda d'un fragment que comença per “Al purgatori”, que és un constituent oracional que complementa la UF.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència on l'emissor refereix els seus patiments amb les dones i demana que aquests li rebaixen la pena del purgatori.
Documentació en català	“Emperò, si vols que vingam a compte , digues-ho” (<i>Lo Somni</i> , IV.11)
Documentació altres llengües	“A cuenta” (‘se aplica a la acción de entregar una cantidad para un pago a reserva de precisar cuando se acabe el asunto de que se trata si sobra o falta algo’, DUE, <i>cuenta</i>)
Traduccions del fragment	<p>“De lo que devo / (...) / en cuenta vaian” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Sé que por mis pecados mal enmendados debo mucho al Purgatorio (...), vayan a cuenta” (<i>MiPlanas, Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Lo marit conte / donà per compte / son eixovar / e féu obrar / lo monestir / per sostenir / allí tancades / dones errades , / d'incontinència / fent penitència” (7379-88)
Fitxa Espill	
FE0654	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7386"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7386"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Dona errada
Mot clau 1	<input type="text" value="Dona"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Errada"/>
Tipus	Col·locació (pren el significat metafòric del mot “errada”, que ja el té)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + participi. D'origen bíblic.
Definició	Prostituta (DCVB, <i>dona</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa.
Documentació en català	“Si serà dona errada que no visca a la candela sinó que stiga com enamorada o romera” (doc. 1557; DCVB, <i>dona</i>) “De cada dia arriben dones errades , adúlteras y solteras” (doc. 1594; DCVB, <i>dona</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Su esposo el conde / que nada esconde, / el dote dió / con que labró / este conbento / y encerramiento / de henbras erradas, / donde, encerradas, / su incontinencia / da penitencia” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “El conde consorte donó el ajuar a cuenta, y mandó construir el monasterio, destinado a encerrar en él a las mujeres desencaminadas, para hacer penitencia de su escandaloso vivir” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Altres hi cusen / robes girades" (7418-19)		
Fitxa Espill	FE0655		
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7418"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7418"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Cosir robes girades		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Cosir"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Roba"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [e] i [s].		
Definició	Preparar enganys (Def. pròpia). Observació: Els versos aplicats a la beguina: "Que desús vist / cot e mantell / de gros burell; / roba jussana, / de fina llana" (4070-74) tenen un significat pròxim al d'aquesta unitat: 'semblar una cosa per defora i ser-ne una altra per dedins'. M. A. Vila li dóna un sentit literal: 'fer vestimenta nova amb roba usada' (1994: 58).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant el predicat verbal de la clàusula.		
Funció discursiva	Modalitzadora, al costat d'una relació de maldits contra les dones.		
Documentació en català	"Girar-se la casaca o la camisa" (DCVB, <i>girar</i> , 'passar-se al partit oposat')		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Ropas usadas / domingos cosen" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Otras cosen prendas vueltas del revés" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Altres hi cusen / robes girades, / portes tancades; / diumenge tallen, / dissabte ballen, / cuinen divendres , / ab faves tendres / sebes e alls, / carn a tassalls, / galls e hammins” (7418-27)
Fitxa Espill	
FE0656	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7423"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7423"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Divendres, faves tendres
Mot clau 1	<input type="text" value="Divendres"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Fava"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa, amb elisió del verb. Calambur.
Definició	Denota dejuni i frugalitat (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb conversió de la primera clàusula en un complement directe del verb <i>cuinen</i> i transformació de la segona en un complement circumstancial. En aquest sentit, la presència és mutada, amb conservació del lèxic i canvi del significat.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva modalitzada, on el proverbi és usat dins d'una relació d'acusacions envers les dones del carrer del Trench.
Documentació en català	“El dilluns, menja lluç; / el dimarts, naps; / el dimecres, nyespres; / el dijous, ous;/ el divendres, faves tendres, / el dissabte, tot m'ho gaste; / i el diumenge, tot m'ho menge” (Cançò d'infants) “El divendres, faves tendres, i la vella no fila” (PCC, D 1416; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“El viernes guisan / y al fuego atizan / cebollas, ajos” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Todos los viernes guisan (...) con habas tiernas, cebollas y ajos” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Cuinen divendres / ab faves tendres / sebes e alls" (7423-25)		
Fitxa Espill			
FE0657			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7424"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7424"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Faves tendres (part del proverbi <i>Divendre, faves tendres</i>)		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Fava"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Tendra"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional, transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Llegums verds crusos (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement circumstancial del verb.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva modalitzada, on el proverbi és usat dins d'una relació d'acusacions envers les dones del carrer del Trench.		
Documentació en català	<p>"El dilluns, menja lluç; / el dimarts, naps; / el dimecres, nyespres; / el dijous, ous; / el divendres, faves tendres, / el dissabte, tot m'ho gaste; / i el diumenge, tot m'ho menge" (Cançò d'infants)</p> <p>"El divendres, faves tendres, i la vella no fila" (PCC, D 1416; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"El viernes guisan / y al fuego atizan / cebollas, ajos" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Todos los viernes guisan (...) con habas tiernas, cebollas y ajos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Cuinen divendres / ab faves tendres, / cebes e alls, / carn a tassalls, / galls e hammins" (7423-27)		
Fitxa Espill	FE0658		
Vers primera ocurrència	7426	Vers darrera ocurrència	7426
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A tassalls		
	Mot clau 1	Tassall	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Al·literació dels sons [a] i [s].		
Definició	A tallades (Def. pròpia). DCVB i DeCat, <i>tassall</i> , citen l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. No existeixen referències que permetin dir que el terme <i>tasajo</i> fos emprat en terres peninsulars de parla castellana amb anterioritat de l'ús del terme <i>tassall</i> en terres de parla catalana (Vila 1994: 104).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Modal, modificant el nucli "carn".		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"El viernes guisan / y al fuego atizan / cebollas, ajos, / avas, tasajos / de los carneros" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Todos los viernes guisan carne a tasajos, gallos y anadones, con habas tiernas, cebollas y ajos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Tant lo guardava / i l'apartava / de tot perill, / que féu son fill / hom femeni” (1007-11), “Tant ho cuitaren / que ens esposaren” (2053-54), “No el vull amar / tant que a mi noga” (5142-43), “Tants de recels / les dones tenen, / que mai obtenen...” (6650-53), “Tant saben dir, / que els fan vestir / lo vell per nou” (7435-37), “Les pedres beven / polvorizadas, / e llimonades, / e restaurant, / alquermes tant / que no els profiten” (8366-72), “Tant hi bastà / que romàs sa” (14871-73), “Vestit m'hi fóra / si la traïdora / de bigamia, / tal com la mia, / tant no ho vedàs / que m'ordenàs” (15631-36)</p>		
Fitxa Espill	<p>FE0659</p>		
Vers primera ocurrència	7435	Vers darrera ocurrència	15635
		Nombre d'ocurrències	08
Forma canònica	Tant que		
	Mot clau 1	Tant	Mot clau 2 Que
Tipus	Locució conjuntiva (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + conjunció. Monosil·labisme.		
Definició	<p>Frases ponderatives o indicadores d'un grau o nombre elevat ((DCVB, <i>tant</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>). Mentre, fins a tant (DeCat, <i>tant</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>). En tal grau o en tal quantitat... que... (Gonzàlvez). Expressa una comparació d'igualtat entre un element (regit per l'adverbi <i>tant</i>), que pot anar situat al davant, al mig o a la fi, i un altre element (regit per la conjunció <i>que</i>), situat darrere d'aquesta (Def. pròpia).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada. Introdueix la construcció comparativa d'igualtat. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva. Explicita la relació semàntica entre les dues parts, establint una certa equivalència.		
Documentació en català	<p>“Tant plahia al Gentil aquesta vida mundana, e tant li fo horrible cosa la cogitança de la mort... que no's podia consolar” (Llull, <i>Llibre de Gentil</i>, DCVB, <i>tant</i>)</p>		
Documentació altres llengües	<p>“Tanto, que...” (‘expresión con la que se introduce algo que es, a la vez, consecuencia y confirmación de lo dicho antes’, DUE, <i>tanto</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>“Que le guardava / y apartava / del riesgo fijo / con que hizo el hijo / afeminado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Le guardaba ella tanto, para ponerle a cubierto de todo peligro, que hizo de su hijo un hombre afeminado” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Ab lo cardó / e llarg sermó / tant saben dir, / que els fan vestir / lo vell per nou; / e de un sou / ne fan ducat” (7433-39)</p> <p>“Del sou, florí / fan, revenent, / robant la gent” (7516-18)</p>
Fitxa Espill	
FE0660	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7438"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7516"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Fer d'un sou ducat --- Fer d'un sou florí
Mot clau 1	<input type="text" value="Fer"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Sou"/>
Tipus	Locució verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma preposicional + substantiu (objecte). Esquema “Fer de (tal cosa) (tal altra)”
Definició	<p>Obtenir, venent mercaderies, més guany del degut (Def. pròpia).</p> <p>DCVB, <i>ducat</i>, cita l'<i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.</p> <p>L'expressió indicava que en el tracte hi havia mala fe, atès que es volia fer veure una cosa per una altra en perjudici d'algú (Vila 1994: 106).</p>
Inserció en el text	Mitançant la conjunció “e”.
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'una successió d'atribucions a les dones del carrer del Trench, que enganyen tothom.
Documentació en català	∅
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Conque de un güebo / sacan ducados” (Or. 7438-39)</p> <p>“Y su porfía / haze, sin ton, / de un real, doblón, / y es evidente / roban la gente” (Or. 7516-18)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Sacando así de cada sueldo un buen ducado” (Or. 7438-39)</p> <p>“de la reventa sacan florín por sueldo” (Or. 7516-18)</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Pex de fer esc / venen per fresc; / lo d'Albufera, / riu de Cullera, / per pex de mar" (7449-53)		
Fitxa Espill	<u>Observació:</u> Se'l menciona en un altre lloc: "Xúquer llurs clots / no els ompliria / ni hi bastaria / Ebro tampoc" (12390-93)		
FE0661			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7452"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7452"/>
	Nombre d'ocurrències		<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Riu de Cullera		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Riu"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Cullera"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació del so [r]. Topònim.		
Definició	Riu Xúquer (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, dins d'una seqüència descriptiva, amb indicació de l'origen del peix.		
Documentació en català	"Que passa d'un salt lo riu de Cullera" (<i>Qüestó moguda per mossèn Fenollar</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Podrida pesca / venden por fresca; / lo de Albufera / o de Cullera / por de la mar" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Pues cuando venden dan por fresco el pescado que sólo sirve para cebo, el de la Albufera y del río de Cullera" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Als de la quinta / a sobre pinta / los fan les barbes" (7469-71)		
Fitxa Espill			
FE0662			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7470"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7470"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	A sobre pinta		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Pinta"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició composta + substantiu		
Definició	Sense enfondir gaire en tallar cabells o barba (DCVB, <i>pinta</i> ; a partir de la citació de l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>pinta</i> , dubta entre aquesta interpretació i una altra relacionada amb el refrany <i>No mires com pinta, sinó com quinta</i> . Sense aprofundir molt en tallar cabells o barba (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, emfasitzant el significat de la locució que introdueix (<i>Fer les barbes</i>), és a dir, la capacitat d'engany de les dones.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Como te pinto / hazen las barbas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Les pelan las barbas en seco" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"A sobre pinta / los fan les barbes" (7470-71)		
Fitxa Espill			
FE0663			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7471"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7471"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Fer les barbes		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Fer"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Barba"/>	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [e]		
Definició	Enganyar, sinònim de <i>Prendre el pèl</i> (Def. pròpia). Enganyar amb astúcia (DCVB, <i>barba</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Enganyar algú (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant el predicat verbal de la clàusula.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Emfasitza la capacitat d'engany de les dones.		
Documentació en català	"Tres pets féu Salomó: lo primer en la barba d'aquell qui es desfà per maridar sa filla; lo segon de les nines qui prenen marits vells; lo terç d'aquells qui han fills legítims e fan hereves llurs mullers" (<i>Llibre de tres</i> , no. 169) "Vos farà tres figues e vos les posarà en la barba" (<i>Tirant</i> , 215) "Al qui us pot, sens pecar, cagar / enmig la barba" (<i>Col·loqui dames</i> , 792-93)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Como te pinto / hazen las barbas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Les pelan las barbas en seco" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Falses alarbes, / set preus demanen, / e gens no es manen / per llurs jurats; / no es són girats, / ja els fan ‘bef’, ‘baf” (7472-77)		
Fitxa Espill			
FE0664			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7476"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7476"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Encara no s'ha girat (algú)		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Girar"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Fórmula assertiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + adverbi negatiu + verb reflexiu		
Definició	Es diu per indicar la gran rapidesa amb què ocorre una cosa, que no dóna temps ni de girar-se (DCVB, <i>girar</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Indica que es produeix un canvi de situació immediat (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Forma el predicat nominal d'una clàusula. Integrada al text de forma directa i ben travada, com si no hi hagués cap referència fràsica.		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor introdueix la seva visió sobre la capacitat i la rapidesa en l'engany de les venedores del mercat.		
Documentació en català	“Bé és ver que en llur beure han gran abstinència mentre que hom ho veu; mas si els girats l'esquena, més que arena beuran” (<i>Lo Somni</i> , III.15)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Crudas alarbas, / seis precios piden / y no los miden, / que sus jurados / son desviados / apenas, cuando, / dellos burlando / nos dan cordel” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Falsas moriscas, tienen siete precios, y en nada se dejan mandar por sus Jurados. Apenas vuelven éstos la espalda, ellas les hacen la higa” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Lo mustassaf, / sos balancés / hi van de més” (7478-80)</p> <p>“Mortal afany / n’han pres de més” (10728-29)</p> <p>“D’allò que et sobra, / presa ta part / e restant fart / del que és de més, / almoines fes” (12620-24)</p> <p>“Los anys de més / me stalvià / e desvià” (15734-36)</p>
Fitxa Espill	
FE0665	
Vers primera ocurrència	7480
Vers darrera ocurrència	15734
Nombre d’ocurrències	04
Forma canònica	De més
Mot clau 1	Més
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adverbí. Monosil·labisme. Al·literació del so [e].
Definició	Inútilment, sobrerament (Def. pròpia, com a locució adverbial). Inútil, sobrer (DCVB, <i>més</i> ; s’hi considera locució adjectival i no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). DeCat, <i>més</i> , registra <i>De més</i> però no cita l’ <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement verbal. Invariable.
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el poc cas que les dones fan de la llei.
Documentació en català	“E artellaria, lur treball és de més” (doc. 1463; DCVB, <i>més</i>)
Documentació altres llengües	“De más” (‘aplicado al nombre de una cosa, expresa que esa cosa sobra’, DUE, <i>más</i>)
Traduccions del fragment	<p>“También al Fiel / y pesadores, / con mil primores, / en las posturas / a sus anchuras / les hazen dar” (Or. 7478-80), “--” (Or. 10728-29)</p> <p>“Si algo hay de más, / repartirás, / limosnas dando” (Or. 12620-24)</p> <p>“Pues reservó / lo que restó” (Or. 15734-36) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“El almotacén, con sus pesadores, estan allí de más” (Or. 7478-80)</p> <p>“Contrayendo de este modo una ansiedad mortal” (Or. 10728-29)</p> <p>“De lo que te sobrare, después de tomada tu parte y quedado ahito, distribuye lo superfluo en limosnas” (Or. 12620-24) (MiPlanas, <i>espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Venen en gros , / sou per tres malles, / ses vitualles" (7504-06)		
Fitxa Espill			
	FE0666		
Vers primera ocurrència	7504	Vers darrera ocurrència	7504
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	En gros (actualment, <i>A l'engròs</i>)		
	Mot clau 1	Gros	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adjectiu. Monosil·labisme.		
Definició	En gran quantitat, en conjunt, sense atendre al detall (DCVB, <i>gros</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>gros</i> , registra <i>A l'engros</i> i <i>En gros</i> i cita l' <i>Espill</i> . En gran quantitat, en conjunt, sense atendre al detall (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement circumstancial del nucli verbal.		
Funció discursiva	Modal, en una seqüència descriptiva. S'hi ateny també un significat intensificador de la desorientació de les dones venedorfes forasteres.		
Documentació en català	"Auran venut lo peyx en gros " (<i>Costums de Tortosa</i> , DCVB, <i>gros</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Venden por junto / real por tres mallas / sus vituallas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Han de vender sus vituallas a la gruesa, a razón de tres mallas por sueldo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Venen en gros, / sou per tres malles, / ses vitualles" (7504-06)		
Fitxa Espill	FE0667		
Vers primera ocurrència	7505	Vers darrera ocurrència	7505
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Vendre un sou per tres malles		
	Mot clau 1 Vendre	Mot clau 2	Sou
Tipus	Locució verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + sintagma preposicional. Al·literació dels sons [r] i [e]. Hipèrbole.		
Definició	Malbaratar (Def. pròpia). Malvendre les vitualles a la vuitena part de llur preu (MiP; 1 sou = 12 diners = 24 malles).		
Inserció en el text	Una mica desautomatitzada per mor de la rima. Forma una clàusula, unida a altres per parataxi.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el grau de dificultat en què es troben les venedores forasteres a València.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Venden por junto / real por tres mallas / sus vituallas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Han de vender sus vituallas a la gruesa, a razón de tres mallas por sueldo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Com quant lo poble / lo vedell féu, / parlant ab Déu / Moisés sant” (7606-09) “Fes que t'allargues / no fent vedell / per Déu novell / en lo camí” (12480-83)</p>
Fitxa Espill	
FE0668	
Vers primera ocurrència	7607
Vers darrera ocurrència	12481
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Vedell d'or
Mot clau 1	Vedell
Mot clau 2	Or
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. D'origen bíblic.
Definició	El becerro de oro. <i>Exodo</i> , XXXII, 4 y siguientes (Chabàs). El poble d'Israel apostatà, fent-se fabricar un vedell d'or, al qual adoraren (MiP).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb pèrdua d'un component. Precedeix el nucli verbal a qui complementa.
Funció discursiva	Denominativa. Forma part d'una comparació.
Documentació en català	“Aleshores tot el poble es va treure les arrecades d'or de les orelles i les portaren a Aharon. Ell els ho va agafar de les mans, hi donà forma amb el cisell i en féu un vedell de fosa” (<i>Èxode</i> , 32.3-4)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Bien como el yerro / de aquel bezerro / que el pueblo hizo, / pues satisfizo / a Dios, Moisés” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Como cuando el pueblo construyó el becerro, y Moisés el santo tantó suplicó...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Són llop de mar, / lo pex mular, / drac e balena, / polp e serena, / de milà coa” (7721-25)		
Fitxa Espill	FE0669		
Vers primera ocurrència	7721	Vers darrera ocurrència	7721
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Llop de mar		
	Mot clau 1	Llop	Mot clau 2 Mar
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu		
Definició	Foca (DCVB, <i>llop</i> , s’hi cita l’ <i>Espill</i>). DeCat, <i>llop</i> , recull <i>Llop-marí</i> , però no cita l’ <i>Espill</i> . Foca, nom donat a diversos mamífers de la família dels fòcids, carnívors i pinnípedes, que majoritàriament habiten les costes del mar glacial, tot i que també n’hi ha hagut en abundància a la costa mediterrània, de cos semblant al d’un peix, amb potes aplatades, adaptades a la natació, però que li serveixen també per a caminar (Gonzàl.)		
Inserció en el text	Automatitzada i seriada, en una relació de vituperis (noms d’animals) contra les dones.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva modalitzada, formant part d’una sèrie de vituperis (noms d’animals) contra les dones.		
Documentació en català	“Poc a SO. del Cap de la Nau hi ha la <i>Cova del llop marí</i> ” (DeCat, <i>llop</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Lobo de mar, / el pez mular, / cancro, ballena” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Lobo de mar, cetáceo, tarasca, ballena” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Són llop de mar, / lo pex mular , / drac e balena, / polp e serena, / de milà coa" (7721-25)		
Fitxa Espill	FE0670		
Vers primera ocurrència	7722	Vers darrera ocurrència	7722
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Peix mular		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Peix	Mular	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Cetáceo en general (Chabàs). MiP repeteix Chabàs, sense citar-lo, però hi afegeix una referència concordant del <i>Curial</i> . Cetaci semblant al dofí, però molt més gros, de color cendrós o negrenc, amb la boca rodona i un forat al cap per on llança raigs d'aigua (DCVB, <i>molar</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Cetaci semblant al catxalot i a la balena (DeCat, <i>mu</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Carré 2006, <i>Glossari</i> , repeteix DCVB, sense citar-lo.		
Inserció en el text	Automatitzada i seriada, en una relació de vituperis (noms d'animals) contra les dones.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva modalitzada, formant part d'una sèrie de vituperis (noms d'animals) contra les dones.		
Documentació en català	"E, dites aquestes paraules, lo pex mular en lo qual Neptumno cavalcava, comença a mugir" (<i>Curial</i> , III, 17; MiP; DCVB, <i>molar</i>) "De lla lo cap del Llobregat fon atrobat un pex molar mort" (DCVB, <i>molar</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Lobo de mar, / el pez mular, / cancro, ballena" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Lobo de mar, cetáceo, tarasca, ballena" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Són llop de mar, / lo pex mular, / drac e balena, / polp e serena, / de milà coa ” (7721-25)		
Fitxa Espill			
FE0671			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7725"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7725"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Cua de milà		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Cua"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Milà"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. Al·literació del so [a].		
Definició	Es diu d'una persona de temperament dur i dominant, difícil de tractar (Def. pròpia). Peça de fusta, de metall o d'altra matèria sòlida, i que té forma de trapezi perquè, encaixada dins un buit de la mateixa forma, estigui subjecta molt fort i no es pugui treure sense gran violència (DCVB, <i>cua</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l'ordre per mor de la rima. Forma el predicat nominal, juntament amb una sèrie d'altres unitats referides a les dones.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'una sèrie que relaciona la maldat de les dones amb els animals.		
Documentació en català			
Documentació altres llengües	“Cola de milano” (‘carpintería: espiga de ensamblar maderas en forma de trapecio, más estrecha por donde está unida a la pieza’, DUE, <i>cola</i>)		
Traduccions del fragment	“Lobo de mar, / (...) / de escorpión cola” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Lobo de mar (...) y cola de milano” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"A qui la lloa / de llur bellea / --més de noblea-- / són bell marí" (7726-29)		
Fitxa Espill	FE0672		
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7729"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7729"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Vedell marí >> Bellmarí		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Bellmarí"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>	
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de substantiu + adjectiu		
Definició	Contracció de <i>vedell marí</i> , ¿foca? (Chabàs). Deuria ortografiar-se <i>vell marí</i> , és el nom vulgar de la foca (fr. <i>veau marin</i>) (...) <i>Bell</i> o <i>vell</i> seria la contracció de <i>vedell</i> (MiP). Foca (DCVB, <i>vedell</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DCVB, <i>bellmarí</i> , 'grafia antiga per <i>vell marí</i> , s'hi cita l' <i>Espill</i> . Són bellmarí perquè s'enfreixen aclofant-se com una foca (DeCat, <i>bellmarí</i> , s'hi cita l' <i>Espill</i>). Foca caputxina (Carré 2006, <i>Glossari</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, comparant les dones amb les foques.		
Documentació en català	"Renego de tal pecat, / no la puc veurer ni oir / y si la mir, per desgràcia, / no'm par sinó un bellmarí" (Rector de Valfogona; MIP)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"A quien la alaba / por su belleza / o gentileza, / son belmarino" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Para quien las alaba de su belleza, o mejor aún de su nobleza, son becerro marino" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Com papagai / de llengua juga" (7738-39)		
Fitxa Espill	FE0673		
Vers primera ocurrència	7738	Vers darrera ocurrència	7738
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Xerrar com un papagai		
	Mot clau 1 Xerrar	Mot clau 2	Papagai
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). Al·literació del so [a]. D'origen experiencial.		
Definició	Xerrar molt, amb excès (DCVB, <i>papagai</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic). DCVB, <i>jugar</i> , 'moure, fer actuar (una part del cos, una facultat, una màquina o aparell)', cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Desautomatitzada, per mor de la mètrica i de la rima.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la capacitat de parlar de la dona. L'emissor l'usa per a canviar el punt de vista: les dones parlen bé d'elles mateixes.		
Documentació en català	"E ha pus gran llengua que negun ocell e pus ample, d'on ell diu paraules artificials en semblant d'ome" (B. Latini, <i>Llibre del tresor</i> , ll.143) "Qui pus alegra viure sol / que papagai" (Bernat Serradell, <i>Testament</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"De papagallo, / la lengua inflaman" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Juega de su lengua cual papagayo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Ni beu ni tasta; / com tortra casta, / en verd no es posa” (7743-45)
Fitxa Espill	
FE0674	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7743"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7743"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	No beure aigua clara ni posar-se en arbre verd, com la tortra
Mot clau 1	<input type="text" value="Beure"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Tortra"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma verbal negatiu coordinat + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”). D'origen als bestiaris.
Definició	Denota el record fidel i cast a la parella absent o perduda (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada, amb l'elisió del mot “aigua”, per la mètrica, i l'afegit del mot “tasta”, per la rima. Alteració de l'ordre dels constituents.
Funció discursiva	Asseverativa, modalitzadora, al mig d'una relació d'autoelogis de les dones, iniciada amb: “Si n'escoltau / qualsevol d'elles / dir meravelles...” (7732-34)
Documentació en català	“La tortra és un ocell molt cast (...). E sapiats que la tortre és fort amable vers son mascle, que si ell se pert per alguna manera, jamás no vol altre marit...” (B. Latini, <i>Libre tresor</i> , l.165) “E diu [Sant Jeroni]: Ho dona viuda, attén a la tortra, qui après qui à perduda la sua companyia jamás no'n vol altra, ne's vol alegrar ne cantar ne posar en arbre vert! (Dotzè, 847), “La tortra ha aquesta propietat, que depús que ha perduda la companya, nunca se posa en los arbres verts, mas sechs” (V. Ferrer, <i>Sermons</i> ; RC) “Vós, qui sabeu de la tortra el costum! / (...) / quan mort li tol son par, se vol jaquir / d'obres d'amor ne beu aigua de flum, / ans en los clots ensutza primer l'aigua, / ne es posa mai en verd arbre fullat” (Ausiàs March, 42) “Les clares fonts mesclant-se ab l'arena, tals les beurà la terra de gent grega, com a trista tortra desemparada de l'espòs Tirant” (<i>Tirant</i> , 472)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Tórtola casta / que el verde ramo / no es su reclamo / ni aún pisar osa” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Ni cata, ni bebe; como tórtola casta, no se posa sobre verde” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Ni beu ni tasta; / com tortra casta, / en verd no es posa" (7743-45)		
Fitxa Espill	FE0675		
Vers primera ocurrència	7744	Vers darrera ocurrència	7744
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tortra casta		
	Mot clau 1	Tortra	Mot clau 2 Casta
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació del so [t].		
Definició	Au amb plomes de color cendra i cap i coll blavencs, considerada casta (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, figura a l'inici de la clàusula comparativa		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el fingiment de la dona per semblar pura.		
Documentació en català	<p>"Fenix, voltor, abella, tortra casta" (Jaume Roig, <i>Obres e trobes verge Maria</i>)</p> <p>"En edat que era casta, la qual castedat la tortra en tota edat serva" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.12)</p> <p>"La tortra, que sola i casta vola, la vida contemplativa senyala; la coloma, fecunda, significa la vida activa" (l.12)</p> <p>"Les tortres són ocells castíssims" (l.12)</p> <p>"E axí com a tortra ab amor casta..." (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.7)</p> <p>"Seguint l'estil de la casta tortreta / que en arbre sec té tostemp sa retreta" (<i>Vida S. Magdalena en cobles</i>, est. 51)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Tórtola casta / que el verde ramo / no es su reclamo / ni aún pisar osa" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Ni cata, ni bebe; como tórtola casta, no se posa sobre verde" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Com mariposa, / de l'aire viu" (7746-47)		
Fitxa Espill	FE0676		
Vers primera ocurrència	7746	Vers darrera ocurrència	7746
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Viure de l'aire com les papallones		
	Mot clau 1	Viure	Mot clau 2 Papallona
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb +preposició "de" + sintagma nominal + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen als bestiaris.		
Definició	No necessitar gairebé res per a menjar (Def. pròpia). No tenir mitjans suficients per a viure així com cal (DCVB, <i>viure: Viure d'aire, com els camaleons</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Viure sense menjar res (Gonzàlvez; diu que DCVB no l'enregistra).		
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre dels constituents per tematització, provocada per la rima.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la capacitat d'estalvi de la dona, des del punt de vista de la mateixa.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	"Biure del aire del temps coumo las cigalos" (PCC, A 568; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Traduccions del fragment	"Qual mariposa / del aire vive" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Vive del aire como mariposa" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Simple coloma / llisa de ploma / e sense fel" (7753-55)		
Fitxa Espill	FE0677		
Vers primera ocurrència	7753	Vers darrera ocurrència	7753
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Simple coloma		
	Mot clau 1	Coloma	Mot clau 2
		Simple	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació del so [m].		
Definició	Au domesticada de plomes fines i suaus, blanques o blaves, considerada apacible (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Per parataxi		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant la hipocresia de la dona per semblar innocent i bona.		
Documentació en català	<p>∅ (<i>Glossari general lul·lià, Lo Somni, Curial...</i>)</p> <p>"E vós, humil, sens fel coloma e tortra" (<i>Resposta en llaor de la verge Maria</i>), "Ab goig sens par humil simple coloma" (<i>Vida verge Maria</i>), "Estaven les simples colomes sobre una praderia de verds mates de falguera" (<i>Juí Paris</i>), "Ab los ulls de simple coloma humilment creent la confesse" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.1), "I après girà aquells ulls de simple coloma al enbaxador àngel" (l.5), "Ha fet en mi grans coses, diu la humil simple coloma" (l.6), "Que totes les jerarchies a la veu de aquesta simple coloma de plànyer aprenien" (IV.7), "Lleva't, ànima devota: sies coloma simple, fes lo teu niu..." (IV.7) "i a un colom simple tirar tal ballesta" (<i>Hist. Passió</i>, 890)</p> <p>"No us detinga la simplicitat de la coloma, car la prudència de la serpent és necessària, segons consell de la saviesa divina, qui diu: <i>Estote prudentes sicut serpentes. et simplices sicut columbe</i>" (<i>Vita Christi</i>. 31)</p>		
Documentació altres llengües	"Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae" (Mateu, 10.16)		
Traduccions del fragment	<p>"Simple paloma, / cândida goma / toda sin yel" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Paloma senzilla de liso plumaje y exenta de hiel" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"No es para pèl / com de si ralla" (7756-57)		
Fitxa Espill	FE0678		
Vers primera ocurrència	7756	Vers darrera ocurrència	7756
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Ni un pèl		
	Mot clau 1	Pèl	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Partícula de negació + article + substantiu. Monosil·labisme.		
Definició	Gens ni mica (DCVB, <i>pèl</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Forma el complement de mode del verb.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica l'acció negativa del verb.		
Documentació en català	<p>"Curial és molt apte, e no és hom al món que li pusca avançar d'un pèl" (<i>Curial</i>, ll.94; DCVB, <i>pèl</i>)</p> <p>"I no us guastarà un pèl les genives" (<i>Procés olives</i>, 1323; DCVB, <i>pèl</i>)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"No pararse en pelillos" ('no detenerse ante pequeñas dificultades o reparos', DUE, <i>pelillo</i>)</p> <p>"Ni un pelo" ('nada', DUE, <i>pelo</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Pelo ni piel / no se atraviesa / si de si resa" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"No repara en pelillos cuando chancea por su cuenta" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Més són balança / de carnisser , / e de barquer / retorçut rem; / són munts de fem: / si gens se muden, / olen e poden" (7762-68)		
Fitxa Espill			
FE0679			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7762"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7762"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Balança de carnisser		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Balança"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Carnisser"/>	
Tipus	Locució nominal (significat metafòric; ha passat de l'àmbit concret al general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació dels sons [a] i [s].		
Definició	S'aplica a cosa o persona que enganya (Def. pròpia). Una cosa molt poc fiable (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma l'atribut d'una oració nominal, en una sèrie coordinada d'expressions desqualificatòries de les dones.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'una sèrie de metàfores aplicades a la dona genèrica.		
Documentació en català	∅ "E no vullau que pensen aquestes donzelles ni menys l'altesa vostra que jo sia cresol de carnisser , que faça llum a altri e que creme a mi mateixa" (<i>Tirant</i> , 236)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Mas es balança / de carnicero" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Son, además, balanza de carnicero" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Sabata streta, / qui par ben feta / al mirador / e fa dolor / e ulls de poll / al peu del foll" (7769-74)		
Fitxa Espill	FE0680		
Vers primera ocurrència	7773	Vers darrera ocurrència	7773
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Ull de poll		
	Mot clau 1	Ull	Mot clau 2 Poll
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [l].		
Definició	Durícia rodona que es forma al peu i que és molt dolorosa (DCVB, <i>ull</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Durícia rodona que es fa als dits dels peus (DeCat, <i>ull</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Durícia rodona que es forma al peu i que és molt dolorosa (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Mitjançant la conjunció "e", coordinada amb altres sintagmes.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència modalitzadora. Forma part d'una metàfora sobre les conseqüències de la sabata mal feta, aplicada a la dona.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Causa dolor, / callos, juanetes / a los pobretes" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Pero duele al pie al infeliz que se lo calza, hasta producirle callos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Sart, mirmidó, / pus ver capó” (2787-88) “Són rossí sard, / car sols a part / giren la squerre” (7785-87)</p>
Fitxa Espill	
FE0681	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7785"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7785"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Rossí sard
Mot clau 1	<input type="text" value="Rossí"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Sard"/>
Tipus	Locució nominal (significat metafòric; ha passat d'un àmbit concret al general)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació del so [s].
Definició	<p><i>Sardesco</i>, asno pequeño que se cría en Cerdeña (Chabàs, nota al vers 2787). Ase menut i poch domable de l'illa de Sardenya (MiP, nota al vers 2787). Peirats (2002: 766) i Carré (2006, <i>Glossari</i>) repeteixen l'anotació de MiP. Deixondit, astut (DCVB, <i>sard</i>, s'hi cita l'<i>Espill</i>). Denota una persona capriciosa, tossuda i inconstant (Def. pròpia).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, en la segona recurrència. Forma l'atribut del predicat nominal.
Funció discursiva	Modalitzadora, amb glosses explicatives per la part de davant (“a tots servexen / mas prest s'esquexen”) i de darrera (“car sols a part / giren la squerre”).
Documentació en català	∅
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Cavallo sardo, / pesado y tardo, / que no aprovecha / y por derecha / mano no buelve, / sólo rebuelve / por mano izquierda / y aunque se pierda / nunca obedece” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Son como rocín sardo que sólo da vuelta hacia la izquierda” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Pus prest que el ferre, / si hom no el malla / o no el treballa, / prenen rovell; / són oripell / e brut estany, / portes de bany, / e de riu nores...” (7788-95)
Fitxa Espill	
FE0682	
Vers primera ocurrència	7788
Vers darrera ocurrència	7788
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Prendre rovell com el ferro --- Rovellar-se com el ferro
Mot clau 1	Prendre
Mot clau 2	Rovell
Tipus	Locució verbal (comparativa), reduïble al verb derivat del substantiu que conté
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu + clàusula comparativa. Al·literació del so [r]. D'origen experiencial.
Definició	En sentit figurat, agafar vicis (Def. pròpia). Oxidat-se, rovellar-se (Gonzàlvez, <i>pendre rovell el ferro</i>).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb interpolació de dos versos de metaforització eròtica, en una sèrie de comparances desqualificatòries de les dones.
Funció discursiva	Modalitzadora, iniciant una petita sèrie de desqualificacions físiques. El significat de la locució ve matisat per un condicional que afecta l'actuació de l'home, el qual pot evitar que el ferro prenga rovell i, així mateix, que la dona es malmeta.
Documentació en català	“Lo ferre ... si està ociós tantost se rovelle ” (Egidi Romà, DCVB, <i>rovellar</i>) “Se pega l'enveja molt més que'l rovell ” (<i>Procés olives</i> , 238) “Plena de rovell de peccats (...) Ara, Senyora, serà mudada la sort de aquesta creu, car per la preciosa mort del senyor fill vostre, qui en ella serà celebrada, perdrà tot rovell e serà molt ben daurada e singularment esmaltada” (<i>Vita Christil</i> , 25), “Car ço que la lima fa al ferre , ço és, que ·l deneja de tot rovell ; e la fornal al or, que ·l clareja e purifica; e lo flagel al gra, lo qual deneja de la palla, açò mateix fa la tribulació en l'ome just e virtuos” (64), “Que sola una gota en lo seu cors no ha restat perquè fos ben lavat e denejat lo rovell e sutzura del peccat” (232) “El ferro es rovella i el dolent enveja” (PCC, F 652; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Al hierro, el orín; y la envidia, al ruín” (H. Núñez, <i>Refr. o prov. en romance</i> , 392; PCC, F 652)
Traduccions del fragment	“Yerro parece / que ignora lima, / porque se esquima / o se amohecen” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Toman herrumbre más pronto que el hierro cuando no se le forja o labra” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Sens centener / són la madeixa" (7800-01)		
Fitxa Espill	FE0683		
Vers primera ocurrència	7800	Vers darrera ocurrència	7800
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Madeixa sens centener		
	Mot clau 1	Cap	Mot clau 2
		Centener	
Tipus	Locució nominal (significat metafòric; ha passat d'un àmbit concret al general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició + substantiu		
Definició	Persona sense seny, sense fonament de raó (Def. pròpia). DCVB, <i>madeixa</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. DCVB, <i>centener</i> , 'lligada que es feia a la fi de cent voltes de la troca per evitar que s'embullés', cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic i anota <i>No tenir cap ni centener</i> 'no tenir seny'. DeCat, <i>cent</i> , registra <i>No tenir cap ni centener</i> 'no tenir solta, no tenir sentit comú' i cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb omisió de "cap" i inversió dels termes.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la manca de seny atribuïda a la dona.		
Documentació en català	<p>"No tenir cap ni centener" (Eiximenis, <i>Terç</i>, 377; PCC, C 820; s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Ni fus ni filosa, ne cap ne centaner en un matex propòsit" (<i>Llibre de les dones</i>, 11)</p> <p>"No hi trop cap ni centener" (<i>Tirant</i>, 132)</p> <p>"Però, per no perdre (...) d'esta madeixa lo cap ni lo fil" (<i>Procés olives</i>, 393-94)</p> <p>"Ser una madeixa sense centener" (E. Alberola, <i>Refr. valencià</i>, PCC, M 122; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Lo que no està en la madeixa, està en lo centener" (DCVB, <i>centener</i>, <i>madeixa</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Mal debanada, / sin cuerda y vieja / como madeja" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Son madeja sin cuenda" (MiPlanas, <i>espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Sens centener / són la madexa / e joc de flexa / per cego fet: / fir cascun tret / fora el terror" (7800-05)		
Fitxa Espill			
FE0684			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7802"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7802"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Joc de fletxa		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Joc"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Fletxa"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Entreteniment en què algú llançava fletxes per encertar en un blanc (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada i precedida de la conjunció "e"		
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'un símil on Salomó caracteritza la dona de desastre total.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Mal debanada, / sin cuerda y vieja / como madeja; / juego de flecha / jamás derecha" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Son madeja sin cuenda y juego de flacha ejecutado por ciego" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"De voladors / vidres ampolles, / grosses bambolles / de moll sabó, / fum de carbó, / d'aguila ploma" (7810-15)		
Fitxa Espill			
FE0685			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7810"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7810"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Vidre volador		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Vidre"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Volador"/>	
Tipus	Locució nominal (significat metafòric; ha passat de l'àmbit concret al general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [v], [d] i [r].		
Definició	El <i>vidre volador</i> o <i>bufat</i> és un vidre molt prim, que s'esmicola ab molta facilitat (MiP). Trossets petitíssims de vidre, que formen reflectiments embellidors i que eren llançats antigament al cap i al vestit de les dones en els balls (...) Era anomenat pels poetes per significar una cosa frívola, fràgil, sense consistència (DCVB, <i>vidre</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre dels constituents. Part d'una sèrie de desqualificacions de les dones.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'una sèrie de desqualificacions cap a la dona.		
Documentació en català	"Quan la fadrina està en dansa / per anar a sa professó, / tirau vidre volador, / li fareu lluir sa manta" (Cançó popular mallorquina, DCVB, <i>vidre</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Son boladores / vidrios, ampollas; / gordas banbollas / de mal xabón; / humo y carbón; / de aguila pluma" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Ampollado de vidrio bufado; gran bambolla de jabón blando; humo de carbón; pluma de águila" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"De voladors / vidres ampelles, / grosses bambolles / de moll sabó , / fum de carbó, / d'aguila ploma" (7810-15)		
Fitxa Espill			
FE0686			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7812"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7812"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Bambolla de sabó		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Bambolla"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Sabó"/>	
Tipus	Locució nominal (significat metafòric; ha passat de l'àmbit concret al general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació dels sons [b], [a] i [o].		
Definició	Bolla plena d'aire que es forma bufant per un canó prim a una mescla d'aigua i sabó (DCVB, <i>bambolla</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Bambolles plenes d'aire que es formen de remenar la mescla d'aigua i sabó o de bufar aquesta mescla per un canó prim (Gonzàlvez). En sentit figurat, cosa o persona aparent i sense consistència (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb introducció d'altres elements. Part d'una sèrie de desqualificacions de les dones.		
Funció discursiva	Modalitzadora. En un cotext caracteritzador de la nul·la intel·ligència de les dones.		
Documentació en català	"No us encanteu ab les buydors lluentes / d'una eloqüència frívola: / és la bambolla de sabó que, inflant-se / al buf d'un nin esplèndida, / s'irisa al punt, mes a l'instant no forma / ni sols gotes efímeres" (Costa, <i>Horacianes</i> ; DCVB, <i>bambolla</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Son boladores / vidrios, ampollas; / gordas banbollas / de mal xabón; / humo y carbón; / de aguila pluma" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Ampollado de vidrio bufado; gran bambolla de jabón blando; humo de carbón; pluma de águila" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Fum de carbó, / d'àguila ploma, / cascada poma, / ram de tavernes, / buides cisternes: / res no retenen" (7814-16)		
Fitxa Espill	FE0687		
Vers primera ocurrència	7817	Vers darrera ocurrència	7817
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Ram de taverna		
	Mot clau 1	Ram	Mot clau 2 Taverna
Tipus	Locució nominal (significat metafòric; ha passat de l'àmbit concret al general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació del so [a].		
Definició	Branquetes de pi que es penjen sobre el portal d'una casa per indicar que hi venen vi (Gonzàlvez). Figuradament, dona de mala reputació (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Enmig d'una sèrie d'atributs desqualificatoris.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Suma el seu significat al de les altres desqualificacions, anteriors i posteriors, de la dona genèrica.		
Documentació en català	"Posar ram on no hi ha vi" ('fer imputacions o suposances infundades', DCVB, <i>ram</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "No poseu ram on no hi haja taverna" ('vol dir que no cal fer imputacions o suposicions infundades', DCVB, <i>ram</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "El bon vi no necessita ram" ('les coses bones no necessiten propaganda', DCVB, <i>ram</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Ramo en taberna" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Ramo de taberna" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Pedra al cor tenen / com les esponges” (7820-21) “E la judaica / llei, e mosaica, / en lo cor tenen” (13859-61)</p>
Fitxa Espill	
FE0689	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7820"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="13861"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Tenir al cor
Mot clau 1	<input type="text" value="Tenir"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Cor"/>
Tipus	Col·locació (pren el significat metafòric del terme “cor”, que ja el té)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [r].
Definició	Sentir, estimar, tenir present (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada, amb alteració de l'ordre dels elements, per mor del vers.
Funció discursiva	Modalitzadora. En anar complementat pel terme “pedra” indica duresa de sentiments.
Documentació en català	<p>“E per ço'ls diu: posau dins los vostres cors aquestes mies paraules” (<i>Lo Crestià</i>, III.3) “La vostra cara manifesta lo que té al cor” (<i>Tirant</i>, 111) , “Tirant, per que es vulla que sia, jo m'ho tindrè dins mon cor” (114), “Tota gentilea coneixerà que la llengua vostra raona lo que no teniu al cor” (128), “Plàcia't no les vulles retenir en ton cor” (130), “E tostemps tinga en lo cor la resposta del savi Emperador” (143), “Pose's en lo cor amar los que senyoreja” (143), “Jamés no ixca del cor al príncep la real doctrina de Sal·lusti” (143), “E pose's al cor que el príncep deu ésser del tot semblant a Déu” (143)...</p>
Documentació altres llengües	“Haver qualcuno nel cuore” (‘amarlo’, VLI, <i>cuore</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Piedra que en suma / su corazón / tiene, pues son / como la esponja” “Y la judaica / ley y mosaica / dentro retienen” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “De igual modo que las esponjas, tienen piedra en el corazón” “Pero tienen en el corazón la judaica ley de Moisés” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Pedra al cor tenen / com les esponges" (7820-21)		
Fitxa Espill	FE0688		
Vers primera ocurrència	7820	Vers darrera ocurrència	7820
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tenir pedra al cor com les esponges		
	Mot clau 1	Tenir	Mot clau 2 pedra
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu + sintagma preposicional + clàusula comparativa. D'origen experiencial.		
Definició	Ser dur de sentiments (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Amb alteració dels constituents oracionals, per mor de la versificació.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica l'apreciació de la maldat de les dones.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Piedra que en suma / su corazón / tiene, pues son / como la esponja" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "De igual modo que las esponjas, tienen piedra en el corazón" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Doncs qui els comana / qualsevol fet / tenir secret / (...) / s'aigua stojar / vol en cistella” (7828-39)</p> <p>“Qui bé n'espera, / (...) / gran os ha a roure, / ab garbell poa, / vol per la coa / o per l'esquena / tenir morena, / anguila viva” (8524-41)</p> <p>“Qui ab oró / s'aparella / e va ab cistella, / cedaç, garbell / o xic vexell / de l'aigua pendre, / bé deu rependre / si es mor de set” (14766-73)</p>
Fitxa Espill	
FE0690	
Vers primera ocurrència	7838
Vers darrera ocurrència	14768
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Estotjar aigua en cistella --- Poar amb garbell --- Prendre aigua en cistella (part del proverbi <i>Amor de doncella, aigua en cistella</i>)
Mot clau 1	Estotjar
Mot clau 2	Aigua
Tipus	Locució verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu + sintagma preposicional. Al·literació del so [a].
Definició	Hi ha en català un adagi que diu <i>Amor d'infant, aigua en cistella</i> , hont s'expressa una idea concordant (MiP, nota al vers 14766). Es diu d'un treball que no produeix cap profit (PCC, A 349; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DCVB, <i>cistella</i> , cita l' <i>Espill</i> 14768 com a exemple lèxic, no fràsic. DeCat, <i>pou, poar</i> , cita l' <i>Espill</i> 8537, com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb inversió i inclusió d'elements per mor de la versificació. Forma part d'una sèrie d'expressions metafòriques (algunes de les quals UFs), dependents d'una clàusula inicial, que fa de subjecte: “qui els comana qualsevol fet tenir secret”.
Funció discursiva	Argumentativa, modalitzadora, de significat concordant amb el dels exemples (“perd com Sampsó / sa qüestió”) i metàfores (“en bossa vella / sens tancadós, / ab boques dos, / met son cabal”) continguts als versos precedents i següents.
Documentació en català	<p>“Que y diga cascú en soles cinc cobles. / Mas, com se pot fer? Abans posariem / l'aygua de la mar dins una cistella, / que vostres valors posar en tal nombre” (Resposta de Joan de Nàjera, <i>Obres o trobes</i>)</p> <p>“Amor de donzella / és aigua en cistella” (<i>Refranys rimats</i>, 11-12)</p> <p>“E segons veig, a mi m'ha pres així, / servint l'amor d'una cruel donzella / com al qui trau del pou aigua en cistella” (Romeu Lull, <i>Jardinet d'orats</i>)</p> <p>“Aigua en cistella” (PCC, A 349; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>“Garbellar aigua” (PCC, A 425; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>“Amor de donzella, aigua en cistella” (PCC, A 1190; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>“Amor de senyor, aigua en cistella” (DCVB, <i>cistella</i>)</p> <p>(M. Conca, <i>Tesi doctoral</i>, 497-500)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Cribro aquam haurire” (Plaute), “Tener agua en canastillo / es, pienso, desvariado” (Villasandino, <i>Canc. Baena</i>), “Amor de niño, agua en cesto” (<i>Refranes que dicen las viejas</i>, “Y bien lo sabe el que dixo: amor de niña, agua en cestilla” (<i>Refr. f. y p. glos.</i>, III.8), G. Paczoley, EP, 77, la documenta en 38 llengües vives europees.</p>
Traduccions del fragment	<p>“El que se allana / que algún efeto / tengan secreto / (...) / agua guardar / quiere en un cesto” (Or. 7838-39)</p> <p>“Agua del pozo / sacar sin gozo / en una criba” (Or. 8537)</p> <p>“Quien con serón / la halla dispuesta, / y va con cesta, / cedazo o criba, / el río arriba / agua a coger / el perecer / de sed es viejo” (Or. 14766-73) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Aquel, pues, que les confía cualquier asunto para que lo tengan secreto (...) es como si quisiera conservar agua en una cesta” (Or. 7838-39) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Doncs qui els comana / qualsevol fet / tenir secret / (...) / s'aigua stojar / vol en cistella; / en bossa vella / sens tancadós, / ab boques dos, / met son cabal; / en lo foc, sal; / foc en bombardada...” (7828-45)		
Fitxa Espill			
FE0691			
Vers primera ocurrència	7844	Vers darrera ocurrència	7844
Nombre d'ocurrències	01		
Forma canònica	Metre sal al foc (part del proverbi <i>No tires al foc sal, que eixiràs mal</i>)		
Mot clau 1	Metre	Mot clau 2	Sal
Tipus	Locució verbal (significat metafòric; ha passat de l'àmbit concret al general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu + sintagma preposicional. Al·literació dels sons [a] i [l].		
Definició	Agreujar la situació (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb distanciament del verb (situat en l'oració anterior) i alteració de l'ordre dels constituents. Forma part d'una sèrie d'expressions metafòriques (algunes de les quals UFs), dependents d'una clàusula inicial, que fa de subjecte.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Emfasitza el mal que pot fer una dona en parlar més del compte.		
Documentació en català	“No tires al foc sal, que eixiràs mal” (E. Alberola, <i>Refr. valencià</i> , PCC, F 1235; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	“Echar leña añ fuego” (‘contribuir de cualquier manera a que aumente el enfado de alguien o se agrave una discordia’, DUE, <i>leña</i>) “To add oil to the fire”(ODEP) G. Paczolay, EP, 68, la documenta en Horaci i en 38 llengües vives europees.		
Traduccions del fragment	“El que se allana / que algún efeto / tengan secreto / (...) / agua guardar / quiere en un cesto ha puesto; / en bolsa ha puesto / sin cerraderos, / con agujeros, / todo el caudal; / en fuego, sal; / fuego en bonbarda...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Aquel, pues, que les confía cualquier asunto para que lo tengan secreto (...) es como si quisiera conservar agua en una cesta; o como el que pone su caudal en bolso viejo, con dos bocas y sin cerradura; o echa sal al fuego; o pega fuego a una bombardada...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Doncs qui els comana / qualsevol fet / tenir secret / (...) / s’aigua stojar / vol en cistella; / en bossa vella / sens tancadós, / ab boques dos, / met son cabal; / en lo foc, sal; / foc en bombardada... ” (7828-45)
Fitxa Espill	
FE0692	
Vers primera ocurrència	7845
Vers darrera ocurrència	7845
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Metre foc en bombardada
Mot clau 1	Metre
Mot clau 2	Foc
Tipus	Locució verbal (significat metafòric; ha passat de l’àmbit concret al general)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu + sintagma preposicional. Al·literació del so [a].
Definició	Agreujar la situació (Def. pròpia). DeCat, <i>metre</i> , cita “alguns grups fraseològics antics”, entre els quals <i>metre foc</i> , ‘calar, encendre foc’; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb distanciament del verb, situat dues clàusules abans. Forma part d’una sèrie d’expressions metafòriques (algunes de les quals UFs), dependents d’una clàusula inicial, que fa de subjecte: “qui els comana qualsevol fet tenir secret”.
Funció discursiva	Modalitzadora. Reforça, per sinonímia, el significat de l’anterior.
Documentació en català	“Haver-hi foc a la bombardada” (Batlle, <i>Proverbis i dites populars</i> ; PCC, F 1219; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“El que se allana / que algún efeto / tengan secreto / (...) / agua guardar / quiere en un cesto ha puesto; / en bolsa ha puesto / sin cerraderos, / con agujeros, / todo el caudal; / en fuego, sal; / fuego en bonbardada...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Aquel, pues, que les confía cualquier asunto para que lo tengan secreto (...) es como si quisiera conservar agua en una cesta; o como el que pone su caudal en bolso viejo, con dos bocas y sin cerradura; o echa sal al fuego; o pega fuego a una bombardada...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Mig jorn no es tarda / parrà n'han feta / Artús trompeta / e companyons, / per los cantons / crida real , / e general / pública veu / del secret seu" (7846-54)		
Fitxa Espill			
FE0693			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7851"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7851"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Crida reial		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Crida"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="reial"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Anunciar en veu alta una cosa d'interés general, per orde del rei (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. En el cotext s'utilitza metafòricament per indicar que les dones no guarden secrets.		
Documentació en català	Ø (<i>Lo Somni, Facet, Libre de fra Bernat, Faula de Neptú i Diana, Curial, Hist. Passió, Certamen S. Cristòfol, Procés olives, Somni JJ, Vita Christi</i>) "Que fos feta una crida real per tota la ciutat" (<i>Tirant</i> , 131)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Un día no tarda / que no se sepa; / sin causa increpa / los pregoneros / con tales fueros, / pues haze atroz / pública voz / de sus secretos, / dichos y retos" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Ya que no se pasará medio día sin que, de su secreto, parexca haber hecho pregón real y general voz pública en cada esquina el trompetero Artús con sus compañeros" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Mig jorn no es tarda / parrà n'han feta / Artús trompeta / e companyons, / per los cantons / crida real, / e general / **pública veu** / del secret seu” (7846-54)

Fitxa Espill

FE0694

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició Rumor o notícia que ha arribat a coneixement general (DCVB, *veu*; no s'hi cita l'*Espill*).
Notícia exposada a tothom (Gonzàlvez).

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català Ø (*Lo Somni, Facet, Llibre de fra Bernat, Faula Neptú i Diana, Certamen S. Cristòfol, Hist. Passió, Procés olives, Somni JJ...*)
“Volgué sobre un carro triunfal anant per la ciutat ab **pública crida** de molts e diversos instruments...” (*Hist Josef*)
“E així fonc **pública fama** la galera de Curial ésser perduda” (*Curial*, III.42)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Un día no tarda / que no se sepa; / sin causa increpa / los pregoneros / con tales fueros, / pues haze atroz / pública voz / de sus secretos, / dichos y retos” (L. Matheu, *Libro cons.*)
“Ya que no se pasará medio día sin que, de su secreto, parexca haber hecho pregón real y general voz pública en cada esquina el trompetero Artús con sus compañeros” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Esdevençada / de ple l'havia" (7884-85)		
Fitxa Espill			
FE0695			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7885"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7885"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	De ple		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Ple"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [e].		
Definició	Directament i sense obstacles (DCVB, <i>ple</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>ple</i> , registra la locució però no cita l' <i>Espill</i> . Directament, sense obstacles (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Modal. Salomó conta que la samaritana va veure Jesús perfectament.		
Documentació en català	"Lo giny... ferrà de ple la torre del esperó e de lonc en lonc tot lo castell" (doc. s. XIV; DCVB, <i>ple</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Porque, aturdida, / la apercebía" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Lo tenía de buen origen" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Si los marits / dos ne volien, / elles pendrien / cascuna tres, / encara més!” (7914-17)</p> <p>“Si es prenys d'un sol / o d'altres més, / al setén mes / e huit o nou, / e si no es mou / de deu fins onze, / si ho creus catorze / e més encara / ...” (8950-57)</p>				
Fitxa Espill					
FE0696					
Vers primera ocurrència	7917	Vers darrera ocurrència	8957	Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Més encara				
	Mot clau 1	Més	Mot clau 2	Encara	
Tipus	Locució adverbial				
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi de quantitat + adverbi temporal. Al·literació del so [e].				
Definició	<p>Indica un increment de quantitat (Def. pròpia).</p> <p>DeCat, <i>més</i>, registra <i>Encara endemés</i>, com a combinació emfàtica per a ‘ultra això, així mateix, de més a més’, però no anota <i>Encara més</i>.</p>				
Inserció en el text	Automatitzada				
Funció discursiva	<p>Modalitzadora, en la segona recurrència. Emfasitza la gradació ascendent i exagerada de mesos que una dona morisca pot estar prenyada.</p>				
Documentació en català	<p>“Més encara, tota substància intel·lectual, per tal com és separada e no dependent del cos, és incorruptible” (<i>Lo Somni</i>, l.11) “Encara més, alguna forma no es corromp sinó per acció de...” (l.12), “Més encara, l'ànima racional és creada a fi que tostemps entena, am e record Déu” (l.14), “Més encara: bé saps tu que Déu és sobirana bonesa” (lll.8)</p> <p>“La ciutat estava molt ben proveïda de totes coses e més encara com eren en l'entrada de l'hivern que los freds e les pluges los començaven d'enujar” (<i>Tirant</i>, 106), “E que fos tan amplament satisfet com ell sabé demanar e molt més encara” (107), “Encara més, ordenà ab los regidors de la ciutat que anassen per totes les cases” (124), “Doncs, honor és raó de bé forà, com reverència és donada per alguns forans senyals; encara més és manifest per tal com honor és més en aquell qui honra que no en lo qui és honrat” (195)...</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>“Si concibiére / uno no más, / o si son más, / del mes seteno / hasta el noveno / la prole mueve; / sino, a los nueve, / diez, once o doze, / o hasta que goze / catorze meses / (i algunas vezes / aun más también) / ...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Si está embarazada, de uno o de más de uno, a los siete, ocho o nueve meses, o diez y hasta onze si no le siente moverse (y aun, si me has de creer, catorze meses o más)...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	"En mà de foll / met son coltell" (7926-27)		
Fitxa Espill	FE0697		
Vers primera ocurrència	7926	Vers darrera ocurrència	7926
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	En mà (d'algú) (part de la locució verbal <i>Metre el coltell en mà de foll</i>)		
	Mot clau 1	Mà	Mot clau 2
Tipus	Locució prepositiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu + preposició "de". Monosil·labisme.		
Definició	Estar en el seu poder (DCVB, <i>mà</i> ; no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l' <i>Espill</i>). Posar una cosa en possessió d'algú (Gonzàlvez, <i>metre una cosa en mà d'algú</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant part d'una altra locució. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa, modalitzadora, complementant el significat de la locució on s'insereix: 'confiar en les dones és bogeria'.		
Documentació en català	<p>"Que açò era en sa mà e que no romandria en nós" (Jaume I, <i>Llibre dels feits</i>, 152; DCVB, <i>mà</i>)</p> <p>"Deslliurà lo poble d'Israel de les mans de Pharaó", "Fo ventura d'ells que vench en mà de genovesos" (R. Muntaner, <i>Crònica</i>, 54, 286; DCVB, <i>mà</i>)</p> <p>"En la mà de Déu és lo fet dels matrimonis" (<i>Curial</i>, ll.88)</p> <p>"Lo peccador liberalment en mans del sacerdot se pose", "Gran spant tinc de venir en mans del jutge" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.20, ll.43)</p> <p>"E l'anar e lo restar està tot en la vostra mà" (<i>Tirant</i>, 4)</p> <p>"E perquè la vida e mort mia està en les mans de nostre Déu" (101)</p> <p>"E l'anar e lo restar està tot en vostra mà" (107)</p> <p>"Per l'estament en què só posada estic en mà de la fortuna variable" (109)</p> <p>"E haveu-me posada en mans d'aquell qui no sé si serà amic o enemic" (111)</p>		
Documentació altres llengües	"En (las) manos de (alguien)" ('encargado o al cuidado de la persona de que se trata o bajo su responsabilidad', DUE, <i>mano</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"De algún villano / puñal, en mano / del que está loco / o sabe poco" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Entrega su cuchilla a la mano del loco" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Lo qui s’hi fia / troba-hi falsia / --com l’oricorn / qui en perd lo corn--, / al si es met foc; / de serp vol toc; / met llaç al coll; / en mà de foll / met son coltell , / nau e castell; / beu en flascó” (7919-28)
Fitxa Espill	FE0698
	<u>Observació:</u> A les edicions de l’ <i>Espill</i> , el vers “nau e castell” s’enllaça erròniament amb el posterior, en una frase sense sentit: “Nau e castell / beu en flascó”, mentre que la nostra lectura s’adequa al sentit i a les anotacions ortogràfiques del manuscrit.

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica Metre el coltell en mà de foll (part del proverbi *Posar regiment en mà d’hom furiós és posar lo coltell en mà de foll*) (conté la locució adverbial *En mà de*)

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus Locució verbal (significat metafòric)

Recursos lingüístics i retòrics Verb + sintagma nominal + sintagma preposicional. Al·literació dels sons [e] i [l].

Definició Anar a perdició per deixar els assumptes importants sota la responsabilitat de gent orada (Def. pròpia).

Inserció en el text Automatitzada, però amb alteració de l’ordre, per tematització.

Funció discursiva Modalitzadora, que resol el seu significat enllaçant els versos que contenen la locució amb el vers inicial d’aquest passatge (tot de frases amb significació metafòrica semblant): “Lo qui s’hi fia [de la dona]...” (7919).

Documentació en català “Posar lo coltell en mà d’om furiós”, “Posar senyoria em mans d’om orat és posar lo coltell en mans d’om furiós”, “Posar regiment en mans d’om axí dolent (...) és posar coltell en mà d’om furiós”, “Com deya Sèneca: posar juy en mà d’om de mala consciència no és sinó posar lo coltell en mà d’om furiós”, “Diu l’eximpli que posar regiment en mà d’om furiós e irós és posar lo coltell en mà d’om orat” (*Dotzè*, 470, 497, 500, 586, 619)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “De algún villano / puñal, en mano / del que està loco / o sabe poco; / nave en castillo; / beve en flasquillo / o en botijón” (L. Matheu, *Libro cons.*)
“Entrega su cuchilla a la mano del loco; consume en bebida nave y castillo” (MiPlanas, *Espejo*)
Observació: La traducció de MiPlanas no és correcta.

Fragment amb UF o UE	“Lo qui s’hi fia / troba-hi falsia / --com l’oricorn / qui en perd lo corn--, / al si es met foc; / de serp vol toc; / met llaç al coll; / en mà de foll / met son coltell, / nau e castell; / beu en flascó ” (7919-28)		
Fitxa Espill			
FE0699			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7929"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7929"/>
	Nombre d’ocurrències		<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Beure en flascó		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Beure"/>	Mot clau 2
	<input type="text" value="Flascó"/>		
Tipus	Locució verbal (significat metafòric)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu. Al·literació del so [e].		
Definició	Enverinar-se (Def. pròpia). La frase <i>beu en flascó</i> expressa figuradament que'l subjecte aludit consumia la seva hisenda en el vici de la beguda (MiP; interpretació errònia). Beure en un flascó que conté substàncies químiques suposa la mort assegurada de qui en fa el tast (Peirats; identificació correcta).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, que resol el seu significat enllaçant els versos que contenen aquesta locució amb el vers inicial d’aquest passatge (tot de frases amb significació metafòrica semblant): “Lo qui s’hi fia [de la muller]...” (7919).		
Documentació en català	“Beure oli” (‘ésser víctima’, DCVB, <i>beure</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Beve en flasquillo / o en botijón” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Consume en bebida nave y castillo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Poeta aquell, / en alt pujat, / restant penjat” (7936-38)</p> <p>“En alt la pedra / per si pujar / vol avar” (7972-74)</p> <p>“En alt alçada / entrecruada, / clavada ab clau / de treva i pau” (13885-88)</p>
Fitxa Espill	
FE0700	
Vers primera ocurrència	7937
Vers darrera ocurrència	13885
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	En alt
Mot clau 1	Alt
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Monosil·labisme.
Definició	Amunt (Gonzàlvez)
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Locativa
Documentació en català	<p>“Mal home no deu pujar en alt per ço que hom lo conega” (Llull, <i>Proverbis de Ramon</i>; <i>Glossari general lul·lià, alt</i>)</p> <p>“E açò no en un punt, car llaugera cosa seria a ell, e poc treball, ésser destruït en un punt, mas poc a poc, per ses jornades, així com poc a poc lo he io fet e llevat en alt” (<i>Curial</i>, ll.125), “e alçant en alt aquell noble e marvellós estil” (lll.38), “Qui, corrent per l'arc del tercer cel, en alt muntava” (lll.99)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Poeta viejo, / que con despejo / subió a alto grado, / quedó ahorcado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y aquél poeta, subido en alto y quedando colgado” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Sobre la pols / que en terra stà, / ell mort restà" (7952-54)		
Fitxa Espill			
FE0701			
Vers primera ocurrència	7953	Vers darrera ocurrència	10259
		Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	En terra		
	Mot clau 1	Terra	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu		
Definició	Indicant situació o moviment fins al contacte amb el paviment (DCVB, <i>terra</i> , no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>terra</i> , la registra però no cita l' <i>Espill</i> . Indica situació en contacte amb el paviment (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa. Indica el lloc on morí assassinat Sisara.		
Documentació en català	"Va ferir tan vigorosament (...) al banderer del príncep, que en terra més ell e la bandera" (Muntaner; DeCat, <i>terra</i>) "Per figures que hom fa en terra ab pedretes" (Llull, <i>Llibre de contemplació</i> , 330, 6; DCVB, <i>terra</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Muerto también / allí quedó, / con que acabó" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Con lo cual quedó muerto sobre el polvo que cubría la tierra" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Qui les doctrina / pert diciplina, / en va té scola , / llava rajola, / repasta tests, / ab l’hom de fets / qui dorm raona, / al sord sermona / e missa canta, / la serp encanta, / castiga saura / e l’estany daura” (7957-68)
Fitxa Espill	
FE0702	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7959"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7959"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Tenir escola (ant.) -- Fer escola (mod.)
Mot clau 1	<input type="text" value="Tenir"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Escola"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Ensenyar de llegir, escriure o altres coneixements (DCVB, <i>escola</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Ensenyar, comunicar coneixements (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Forma part d’una sèrie.
Funció discursiva	Asseverativa, modalitzadora. Salomó remarca la inutilitat d’intentar ensenyar les dones.
Documentació en català	“Pare no pot reebre us de fruyts en re que fill families guany tenint escola per mostrar a altres” (<i>Costums de Tortosa</i> , VI.2.3; DCVB, <i>escola</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Quien las doctrina, / la disciplina / necio malogra: / nada se logra / si se desvela; / en vano escuela / pone, rastrillo / lana o ladrillo, / tiestos amasa, / derriba casa, / con el ruido; / a hombre dormido / negocio explica; / sordos predica, / misa les canta; / sierpes encanta; / castiga zorra; / lo escrito borra; / dora el estaño” (L. Matheu) “Aquél que pretende adoctrinarlas malogra toda su disciplina y tiene escuela inutilmente; lava ladrillo; restaña tiestos; razona en realidad con persona dormida; sermonea y canta misa para sordos; encanta serpientes; reprende a los grajos; dora el estaño” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Qui les doctrina / pert diciplina, / en va té scola, / llava rajola , / repasta tests, / ab l’hom de fets / qui dorm raona, / al sord sermona / e missa canta, / la serp encanta, / castiga saura / e l’estany daura” (7957-68)		
Fitxa Espill			
	FE0703		
Vers primera ocurrència	7960	Vers darrera ocurrència	7960
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Llavar rajola		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Llavar	Rajola	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	DeCat, <i>llavar</i> , <i>rajola</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Fer una cosa insistent i repetitiva que és inútil (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma part d’una sèrie.		
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador insisteix, mitjançant el símil, en la inutilitat d’ensenyar una dona.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Quien las doctrina, / la disciplina / necio malogra: / nada se logra / si se desvela; / en vano escuela / pone, rastrillo / lana o ladrillo, / tiestos amasa, / derriba casa, / con el ruido; / a hombre dormido / negocio explica; / sordos predica, / misa les canta; / sierpes encanta; / castiga zorra; / lo escrito borra; / dora el estaño” (L. Matheu) “Aquél que pretende adoctrinarlas malogra toda su disciplina y tiene escuela inutilmente; lava ladrillo; restaña tiestos; razona en realidad con persona dormida; sermonea y canta misa para para sordos; encanta serpientes; reprende a los grajos; dora el estaño” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Qui les doctrina / pert diciplina, / en va té scola, / llava rajola, / **repasta tests**, / ab l’hom de fets / qui dorm raona, / al sord sermona / e missa canta, / la serp encanta, / castiga saura / e l’estany daura” (7957-68)

Fitxa Espill

FE0704

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d’ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Quien las doctrina, / la disciplina / necio malogra: / nada se logra / si se desvela; / en vano escuela / pone, rastrillo / lana o ladrillo, / tiestos amasa, / derriba casa, / con el ruido; / a hombre dormido / negocio explica; / sordos predica, / misa les canta; / sierpes encanta; / castiga zorra; / lo escrito borra; / dora el estaño” (L. Matheu)
 “Aquél que pretende adoctrinarlas malogra toda su disciplina y tiene escuela inutilmente; lava ladrillo; restaña tiestos; razona en realidad con persona dormida; sermonea y canta misa para sordos; encanta serpientes; reprende a los grajos; dora el estaño” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	“Qui les doctrina / pert diciplina, / en va té scola, / llava rajola, / repasta tests, / ab l’hom de fets / qui dorm raona, / al sord sermona / e missa canta, / la serp encanta, / castiga saura / e l’estany daura” (7957-68)
Fitxa Espill	
FE0705	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7964"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7964"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Sermonar al sord
Mot clau 1	<input type="text" value="Sermonar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Sord"/>
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic, no composicional; “sord” no crida “sermonar”)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma preposicional. Al·literació dels sons [s] i [o].
Definició	Perdre el temps, fer una cosa inútil (Def. pròpia) Màxima de to paremiològic (Peirats) Carré (2006: 331) fa la mateixa errada que Miquel i Planas, cantar-li la missa al sord: “predica al sord i li canta missa”.
Inserció en el text	Automatitzada. Forma part d’una sèrie.
Funció discursiva	Modalitzadora, que resol el seu significat enllaçant aquesta locució amb el vers inicial d’aquest passatge (tot de frases amb significació metafòrica semblant): “Qui les doctrina...” (7957).
Documentació en català	“E no hi ha més sord / qui no vol oir” (<i>Refranys rimats</i> , 152-53) “Predicar a un sord” (PCC, S 1400; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “No hi ha pitjor sord que qui no hi vol sentir” (PCC, S 1399; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Sordos predica, / misa les canta” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Sermonea y canta missa para sordos” (MiPlanas, <i>Espejo</i>) Observació: L. Matheu i R. Miquel i Planas han fos en una sola frase la traducció d’aquest vers i del posterior, “e missa canta”, però “cantar missa” és una locució per ella mateixa, amb independència que el públic sigui sord o no.

Fragment amb UF o UE	“Qui les doctrina / pert diciplina, / en va té scola, / llava rajola, / repasta tests, / ab l’hom de fets / qui dorm raona, / al sord sermona / e missa canta , / la serp encanta, / castiga saura / e l’estany daura” (7957-68)
Fitxa Espill	
FE0706	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7965"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7965"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Cantar missa
Mot clau 1	<input type="text" value="Cantar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Missa"/>
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació del so [a].
Definició	En sentit figurat, fer una cosa de la qual ningú no en fa cas, perdre el temps (Def. pr). Celebrar missa solemne, donant entonació musical a certs passatges (DCVB, <i>cantar</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Celebrar missa solemne, donant entonació musical a certs passatges (Gonzàlvez; definició incorrecta aplicada a l’ <i>Espill</i>). Carré (2006: 331) pren l’errada de MiPlanas, de cantar-li la missa al sord: “predica al sord i li canta missa”.
Inserció en el text	Automatitzada. Mitjançant el connector “e”, amb alteració de l’ordre dels elements per mor de la rima. Forma part d’una sèrie.
Funció discursiva	Modalitzadora, al mig d’un enfilall de frases amb contingut metafòric semblant, encapçalades pel vers: “Qui les doctrina...” (7957)
Documentació en català	“No’t confis en prelat qui sovent no canta missa ” (Llull, <i>Mil proverbis</i> ; DCVB, <i>cantar</i>) “La primera representa en la missa que de nit canta (...) La segona representa en la missa que en l’alba canta ” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.9) “E jo daré la benedicció com cantaré missa ” (<i>Tirant</i> , 372)
Documentació altres llengües	“Pueden decir misa” (‘frase que usa el hablante para expresar su indiferencia ante la opinión de alguien’, DUE, <i>misa</i>)
Traduccions del fragment	“Sordos predica, / misa les canta” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Sermonea y canta missa para sordos” (MiPlanas, <i>Espejo</i>) Observació: L. Matheu i R. Miquel i Planas han fos en una sola frase la traducció d’aquest vers i la de l’anterior, “al sord sermona”, però “cantar missa” és una locució per ella mateixa, amb independència que el públic sigui sord o no.

Fragment amb UF o UE	“Qui les doctrina / pert diciplina, / en va té scola, / llava rajola, / repasta tests, / ab l’hom de fets / qui dorm raona, / al sord sermona / e missa canta, / la serp encanta, / castiga saura / e l’ estany daura ” (7957-68)
Fitxa Espill	
FE0707	
Vers primera ocurrència	7968
Vers darrera ocurrència	7968
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Daurar l’estany
Mot clau 1	Daurar
Mot clau 2	Estany
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [a].
Definició	Perdre el temps, tot intentant fer passar una cosa de poca vàlua per una de valuosa (Def. pròpia). Amagar, dissimular una cosa sota apariència agradable (DCVB, <i>daurar</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Una manera de dir que una acció no porta a res de bo si no correspon a una bona intenció i, àdhuc, pot constituir una estafa (Vila 1994: 73). DeCat, <i>or</i> , registra <i>Daurar d’estany</i> ; cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Automatitzada. Forma part d’una sèrie.
Funció discursiva	Modalitzadora, al mig d’un enfilall de frases amb contingut metafòric semblant, encapçalades pel vers: “Qui les doctrina...” (7957).
Documentació en català	“Aquell qui demana estany e cuida demanar argent” (Llull, <i>Llibre de contemplació</i> ; DCVB, <i>estany</i>) “E sies cert que tu poràs assats daurar, mas no hic metràs estany per argent ” (B. Metge, <i>Lo Somni</i> , IV) “Car los escriptors. segons és dit, hagueren daurat , fingint, los actes d’argent ” (<i>Curial</i> , III.5) “Sens dir legot ni menys daurar d’estany / lum son del mon en tots fets graciosa” (Francí Guerau) “No m’agrat de daurar-me d’estany ” (<i>Rondaia de rondaies</i> ; DCVB, <i>daurar</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Quien las doctrina, / la disciplina / necio malogra: / nada se logra / si se desvela; / en vano escuela / pone, rastrillo / lana o ladrillo, / tiestos amasa, / derriba casa, / con el ruido; / a hombre dormido / negocio explica; / sordos predica, / misa les canta; / sierpes encanta; / castiga zorra; / lo escrito borra; / dora el estaño” (L. Matheu) “Aquél que pretende adoctrinarlas malogra toda su disciplina y tiene escuela inutilmente; lava ladrillo; restaña tiestos; razona en realidad con persona dormida; sermonea y canta misa para para sordos; encanta serpientes; reprende a los grajos; dora el estaño” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Qui les doctrina / (...) / en alt la pedra / per si pujar / vol avar, / dels fills tol pans / per dar als cans , / en l'aigua escriu, / l'or llança al riu, / met vi novell, / en ordre vell / ab rot embut, / llum jus l'almut / ell vol posar, / perles semblar / als porcs davant.” (7957-85)		
Fitxa Espill	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">FE0708</div>		
Vers primera ocurrència	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">7975</div>	Vers darrera ocurrència	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">7975</div>
		Nombre d'ocurrències	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">01</div>
Forma canònica	No s'ha de llevar als fills pans per donar-los als cans		
	Mot clau 1	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">Pa</div>	Mot clau 2
		<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">Ca</div>	
Tipus	Sentència bíblica		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta causal. Modalitat asseverativa negativa prescriptiva. Rima consonant.		
Definició	No s'ha d'actuar contra natura (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, però amb pèrdua de la clàusula prescriptiva “No s'ha de”. Presència seriada.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Amb la inclusió d'aquesta sentència bíblica s'intensifica la crítica, com a cosa inútil i antinatural, del fet d'adoctrinar les dones, iniciada al vers: “Qui les doctrina...” (7957).		
Documentació en català	“No s'ha de prendre el pa dels fills i llençar-lo als gossos” (Mateu, 15.21; Marc, 7.27) “Hi per ço li respon, donant-li en paraules repulsa, dient: no és bona cosa pendre lo pa dels fills y donar-lo als goços” (<i>Lo Cartoixà</i> , ll.48)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“No da al hijo pan / y dale al can” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Quita a sus hijos el pan para dárselo a los perros” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Qui les doctrina / (...) / en alt la pedra / per si pujar / vol avar, / dels fills tol pans / per dar als cans, / **en l'aigua escriu**, / l'or llança al riu, / met vi novell, / en ordre vell / ab rot embut, / llum jus l'almut / ell vol posar, / perles semblar / als porcs davant.” (7957-85)

Fitxa Espill

FE0709

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	“Qui les doctrina / (...) / en alt la pedra / per si pujar / vol avar, / dels fills tol pans / per dar als cans, / en l'aigua escriu, / l'or llança al riu, / met vi novell, / en ordre vell / ab rot embut, / llum jus l'almut / ell vol posar, / perles sembrar / als porcs davant.” (7957-85)
Fitxa Espill	
FE0710	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7979"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7979"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	No es posa el vi novell en odre vell
Mot clau 1	<input type="text" value="Vi"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Odre"/>
Tipus	Sentència bíblica
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa prescriptiva. Al·literació del so [v]. Rima consonant.
Definició	Aconsella fer les coses adequadament, sense barretges perniciosos (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada, però reconvertida en forma afirmativa. Presència seriada.
Funció discursiva	Modalitzadora, al mig d'un enfilall de frases amb contingut metafòric semblant, encapçalades pel vers: “Qui les doctrina...” (7957). Reforçada la connotació negativa amb la inclusió del vers “amb rot embut”.
Documentació en català	“Ni posen vi nou en bots vells; altrament, es rebentarien els bots” (Mateu, 9.17) “Algú no posa pedaç de drap nou y fort en vestidura vella, perquè rompria y tiraria gran part de la roba hi major squins faria. Ni posen vi novell en vells odres, car rompen-se los odres y lo vi s'escampa y los odres se perden, mas lo vi novell en odres nous posen y axí lo vi e los odres se conserven” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.31) “Met vi novell en odre vell, amb rot embut” (PCC, V 810; és la citació de l' <i>Espill</i>) Pous i Pagès, <i>Rei</i> , escriu: “No hi ha com posar el vi novell a la bota vella per donar-li rancior i fortalesa desseguida”, on la “bota” deu referir-se a la de fusta (PCC, V 810)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Cuero vacío / quiere llenar, / sin remendar / el roto embudo; / con modo rudo, / el vino añejo / mete en pellejo / roto y ruín” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Echa vino nuevo en odre viejo con un embudo roto” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Qui les doctrina / (...) / en alt la pedra / per si pujar / vol avar, / dels fills tol pans / per dar als cans, / en l'aigua escriu, / l'or llança al riu, / met vi novell, / en ordre vell / ab rot embut, / llum jus l'almut / ell vol posar, / perles sembrar / als porcs davant.” (7957-85)</p>		
Fitxa Espill			
FE0711			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="7982"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="7982"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	No és posa el llum sota l'almud		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Llum"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Almud"/>	
Tipus	Sentència bíblica		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa prescriptiva. Al·literació dels sons [m] i [u]. Rima assonant.		
Definició	Fer feina debades (Def. pròpia). DCVB, <i>almud</i> , cita l' <i>Espill</i> , 7982-83, com a exemple lèxic, però no fràsic. Pensament tret dels Evangelis (<i>Lluch</i> VIII, 16) (MiP).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb el verb a la fi, i reconvertida en forma afirmativa. Presència seriada.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en l'enumeració de metàfores de la pèrdua de temps que segueixen al vers: “Qui les doctrina...” (7957).		
Documentació en català	<p>“Ni tampoc encenen una llàntia i la posen sota un atuell” (Mateu, 5.15) “És que es porta la llàntia per posar-la sota el mesuró o sota el llit?” (Marc, 8.21) “Ningú, després d'haver encès una llàntia, no l'amaga amb un atuell, ni la posa sota el llit...” (Lluc, 8.16; MiP) “Algú no encen la canela e vol que stiga cuberta que no puga fer lum als qui entren en la casa” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.1) “Cercar la llum sota l'almut” (PCC, L 782; és la citació de l'<i>Espill</i>, sense més informació)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Tras celemín / la luz esconde” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Quiere poner la luz debajo del celemín” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Qui les doctrina / (...) / en alt la pedra / per si pujar / vol aver, / dels fills tol pans / per dar als cans, / en l'aigua escriu, / l'or llança al riu, / met vi novell, / en ordre vell / ab rot embut, / llum jus l'almut / ell vol posar, / perles sembrar / als porcs davant. ” (7957-85)
Fitxa Espill	
FE0712	
Vers primera ocurrència	7984
Vers darrera ocurrència	7984
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	No s'han de llençar perles als porcs
Mot clau 1	Perles
Mot clau 2	Porcs
Tipus	Sentència bíblica
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa prescriptiva. Al·literació dels sons [p], [r] i [s].
Definició	Indica que és inútil oferir coses de preu a qui no és capaç de comprendre'n i apreciar-ne el valor (MiP, que la designa com a “reminiscència evangèlica”). No s'han d'oferir coses de valor a qui mo les aprecia (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb inclusió de mots complementaris per formar dues clàusules tetrasil·làbiques. Amb pèrdua de la clàusula prescriptiva “No s'han de”. Presència seriada i final.
Funció discursiva	Modalitzadora, conclusió de l'enfilall de metàfores que, sobre la pèrdua de temps, segueixen el vers: “Qui les doctrina...” (7957)
Documentació en català	“Un anell d'or al nas d'un porc: és la dona bella, però sense discreció” (<i>Prov.</i> , 11. 22) “No doneu als gossos les coses santes, ni llenceu les vostres perles davant dels porcs” (<i>Mateu</i> , 7.6) “E avem <i>Proverbiorum</i> XI: <i>Circulus aureus in naribus suis mulier pulcra et fatua</i> , e vol dir que bellea en fembra folla és axí com qui posava un anell d'aur al morro d'una truja” (<i>Dotzè</i> , 850) “Les perles no s'han de donar als porcs” (PCC, P 1897; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) “No s'ha fet l'anell d'or pel nas del porc” (PCC, A 1480; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) “Això és tirar margarides als porcs” (PCC, M 1092; s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos” (<i>Matthaeum</i> , 7.6)
Traduccions del fragment	“Sin saber dónde, / sienbra las perlas / para exponerlas / a los lechones / que socarrones / van ocicando” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y esparce perlas ante los puercos” (<i>MiPlanas, Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“De semblants sons, / crits, llamps i trons, / jo ja sabia / pluja n’hauria” / dix tol·lerant” (8001-05)		
Fitxa Espill	FE0713		
Vers primera ocurrència	8002	Vers darrera ocurrència	8002
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	D’aquells trons, aquestes pluges		
	Mot clau 1	Tro	Mot clau 2 Pluja
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració amb els verbs elidits. Paral·lelisme lèxic. Esquema de derivació causal “De (tal cosa), (tal altra)”.		
Definició	Indica que unes coses porten les altres (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Amb una fórmula d’inserció (“jo ja sabia”) al·lusiva a la saviesa col·lectiva i implicadora del locutor: “Sòcrates quant / volc esmenar..” (7986-87). Conclusió del passatge amb un marcador del discurs directe: “dix tol·lerant”.		
Funció discursiva	Argumentativa. S’utilitza com un argument d’autoritat, conclusió amb elements metafòrics de la contarella relativa a la dona i la filla de Sòcrates, posades com a exemples de l’actuació irracional de les dones.		
Documentació en català	“D’aquella pols vénen aquests fangs” (PCC, P 2722; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	“De aquellos polvos vienen estos lodos” (DRAE ed. 1780, <i>lodo</i>)		
Traduccions del fragment	“De tales senos, / rayos y truenos / quando escuchava, / lluvia esperava’ / dixo sufriendo” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y dijo resignadamente: ‘¡Ya me sabía yo que después de tanto estrépito, gritos relámpagos y truenos, tenía que venir la lluvia!’” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“De semblants sons, / crits, llamps i trons , / jo ja sabia / pluja n’hauria” / dix tol·lerant” (8003-06)		
Fitxa Espill	FE0714		
Vers primera ocurrència	8004	Vers darrera ocurrència	8004
			Nombre d’ocurrències 01
Forma canònica	Llamps i trons		
	Mot clau 1 Llamp	Mot clau 2 Tro	
Tipus	Locució nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + conjunció coordinant + substantiu. Monosil·labisme. Associació temàtica.		
Definició	Senyal de tempesta; figuradament, renecs i exclamacions agreujades (Def. pròpia). DeCat, <i>llamp</i> , documenta <i>Llamps i trons</i> , però no cita l’ <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Salomó posa en boca de Sòcrates aquestes paraules crítiques, però benevolents, envers la manera de comportar-se de la dona i la filla d’aquest.		
Documentació en català	“Recomovents la mar per vents, tribulant la terra per trons, lamps , aygües, fiblons, pedres, calabrucons e altres feredats moltes” (F. Eiximenis, <i>Llibre dels àngels</i> , IV; DeCat, <i>llamp</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“De tales senos, / rayos y truenos / quando escuchava, / lluvia esperava’ / dixo sufriendo” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y dijo resignadamente: ‘¡Ya me sabía yo que después de tanto estrépito, gritos relámpagos y truenos, tenía que venir la lluvia!’” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Qui en pren consells / no mor de fam / --ço féu Adam--, / e vol cercar / e creu trobar / en l’herm espigues, / en lo cep figues, / raïms e peres / en les figueres; / en l’arbre sec / de lloc sens rec, / fruita rosada; / de mar salada / vol aigua dolça.” (8016-29)
Fitxa Espill	
FE0715	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8016"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8016"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Qui pren consell de les dones no mor de fam, com féu Adam (conté la col·locació <i>Morir de fam</i>)
Mot clau 1	<input type="text" value="Consell"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Fam"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Oració de relatiu, amb clàusula comparativa. Rima en “-am”. D’origen bíblic. Ironia.
Definició	De les dones només valen els consells sobtosos, producte no de la raó sinó de la intuïció, de manera que només si s’ha d’actuar sense temps per a deliberacions el consell d’una dona serà més vàlid que el d’un home (Carré 2006: 697)
Inserció en el text	Introduït a manera de tesi, resum inicial, glossada posteriorment. Conserva l’estructura d’oració de relatiu.
Funció discursiva	Asseverativa, modalitzadora, amb un sentit irònic, pel significat dels enunciat posteriors, que posen de manifest que la influència de la dona és dolenta.
Documentació en català	“De l’enemic i de la dona, el primer consell i la primera paraula és la bona”, “De la dona, el primer consell, no el segon” (Joan Amades, <i>Refranyer</i>) “De la dona pren el primer consell i no el segon” (PCC, D 1580; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Quien acertados / toma consejos / de los más viejos, / no muere de hanbre / ni corta estanbre, / como hizo Adán” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Quien de ellas sigue los consejos, en verdad que no muere de hambre —tal hizo Adán—” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Qui en pren consells / no mor de fam / (ço féu Adam)” (8016-18) “De set o fam / (tant les desam!) / si es vol morissen” (15833-35)</p>
Fitxa Espill	
FE0716	
Vers primera ocurrència	8017
Vers darrera ocurrència	15833
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Morir de fam (part del proverbi <i>Qui pren consell de les dones no mor de fam, com féu Adam</i>)
Mot clau 1	Morir
Mot clau 2	Fam
Tipus	Col·locació (pren el significat metafòric del mot “morir”, que ja el té)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + substantiu. Al·literació del so [m].
Definició	Estar mancat de les coses necessàries per a viure (DCVB, <i>fam</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Molt afectat d'una sensació o efecte depriment: <i>Estic mort de son (de fam, de set, de por, etc.)</i> (DCVB, <i>mort</i> ; no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l' <i>Espill</i>). Patir extremament per falta d'aliment (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Forma la clàusula subordinada d'una oració de relatiu.
Funció discursiva	Modalitzadora, en contrast amb els enunciats posteriors, posant de manifest que la influència de les dones, que inicialment pot semblar bona (“no mor de fam”), resulta en realitat dolenta.
Documentació en català	<p>“En tant que li era vijares que perís de fam” (<i>Curial</i>, l.25), “Senyora, muir de fam e de fred” (l.25), “Si en algun temps me veies morir de fam, hages mercè de mi” (l.25), “Quasi morint de fam” (<i>Curial</i>, l.25) “Ans, so cert, morint de fam en l'escura cisterna, la sua més llarga pena augmenta major lo crim de nostra culpa” (<i>Hist. Josef</i>) “Sobre la vida del fill, qui de fam se moria” (<i>Ist. S. Magdalena</i>) “E los petits infants se moren de fam” (<i>Tirant</i>, 104), “Si no fos la caritat que la mercè vostra m'ha feta, ja fóra mort de fam” (110), “E fon condemnat que morís en lo caçre de fam” (309), “Si molt aturaven aquí, perrien de fam” (<i>Tirant</i>, 422) “Encara que de fam muiren” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.47)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Quien acertados / toma consejos / de los más viejos, / no muere de hanbre / ni corta estambre, / como hizo Adán” (Or. 8016-18) “Calor o frío, / el hanbre o sed, / que son pared / que va a caer; / de su querer / jamás reclamo; / pues las desamo, / siquiera mueran” (Or. 15833-35) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Quien de ellas sigue los consejos, en verdad que no muere de hambre —tal hizo Adán—” (Or. 8016-18), “Aun cuando estuvieran muriéndose de frío o congeladas, o de hanbre y sed...” (Or. 15833-35) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Qui en pren consells / no mor de fam / --ço féu Adam--, / e vol cercar / e creu trobar / en l’herm espigues, / en lo cep figues, / raïms e peres / en les figueres ; / en l’arbre sec / de lloc sens rec, / fruita rosada; / de mar salada / vol aigua dolça.” (8016-29)
Fitxa Espill	
FE0717	
Vers primera ocurrència	8019
Vers darrera ocurrència	8019
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Cercar peres en les figueres
Mot clau 1	Cercar
Mot clau 2	Pera
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic, no composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu + sintagma preposicional. Al·literació dels sons [e] i [r].
Definició	Voler una cosa impossible (Def. pròpia)
Inserció en el text	Mitjançant el connector “e” i desautomatitzada, per la interpolació de diversos mots entre el verb i el complement.
Funció discursiva	Asseverativa, modalitzadora, en una seqüència explicativa amb metàfores de significació semblant, sobre la inutilitat de demanar consell a les dones.
Documentació en català	“Es cullen potser raïms dels cards o figues dels arços?” (Mateu, 7.16) “Car los llidons vol trobar en figuera” (Ausiàs March, 100; PCC, O 327) “L’om no pot fer peres, ni de broma ni de veres” (PCC, O 327; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) ”Demanar peres a l’om” (PCC, P 1650; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “No demanis peres al pi” (PCC, P 1657; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “No cull hom d’espines raïm” (J. Bonsenyor, <i>Paraules e dits de savis i filòsofs</i> , 652; PCC, H 183)
Documentació altres llengües	“Mas pedí peras al olmo” (H. Núñez, <i>Refr. o prov. en romance</i> , 4536) “No pidas al olmo la pera, pues no la lleva” (Núñez, <i>Refr. o prov. en romance</i> , 5457)
Traduccions del fragment	“Que, con afán, / quiso buscar / y cruz hallar: / en yermo espigas; / en cepos, higas; / racimos, peras / en las higueras” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Quiere buscar (y cree que encuentra) espigas en el yermo, higos en las cepas, uvas y peras en las higueras” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"De mar salada / vol aigua dolça " (8028-29)		
Fitxa Espill	FE0718		
Vers primera ocurrència	8029	Vers darrera ocurrència	8029
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Aigua dolça		
	Mot clau 1	Aigua	Mot clau 2
		Dolça	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	La que no té sal en quantitat apreciable a la sabor (DCVB, <i>aigua</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Aigua que no prové de la mar, que no té gust salat i és bona de beure (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement directe del verb.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa modalitzada. Forma part d'una metàfora on es descriu com erra l'home que s'aconsella de dona.		
Documentació en català	<p>Ø (<i>Lo Somni, Facet, Curial, Faula Neptú i Diana, Certamen S. Cristòfol, Tirant</i>)</p> <p>"De les aigües douces ixen vapors caldes e humides" (Llull, <i>Proverbis de Ramon</i>, GGL, <i>aigua</i>)</p> <p>"De la gran mar les aygues son salades, / enmig les quals fonts d'aygua dolça troben" (Miquel Miralles, <i>Obres o trobes</i>)</p> <p>"Uberta serà als qui'n volrran beure / als bons d'aygua dolça y als mals d'amargor" (<i>Ist. Passió</i>, 204-05)</p> <p>"Ab aygues tan dolces d'amor y clemencia" (<i>Ist. Passió</i>, 1011)</p> <p>"Puix l'aigua tan dolça de vostre bell pou / les velles carns mortes fa jóvens i vives" (<i>Procés olives</i>, 171-72)</p> <p>"Que fan venir dolça brollant / l'aigua de lluny" (<i>Somni JJ</i>, 1609-10)</p> <p>"Lo quart riu és de aygua molt dolca e saborosa" (<i>Vita Christi</i>, 210)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"En mar salada / dulce agua quiere"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"... de agua, y espera obtenerla dulce del mar salado"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“L'estil bé scur / e males arts” (8040-41)</p> <p>“Les diablasses, / totes malignes, / cert són indignes, / per los esguards / de males arts / e fals compàs / <i>et alias</i>, / hom s'hi acoste” (9786-93)</p> <p>“Per tals esguards, / ab bones arts / casar-te pots” (10207-09)</p>
Fitxa Espill	
FE0719	
Vers primera ocurrència	8041
Vers darrera ocurrència	10208
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Males arts --- Bones arts
Mot clau 1	Art
Mot clau 2	
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu
Definició	Malefici, cosa feta per intervenció diabòlica (DCVB, <i>art</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Exercici de l'enginy basat en l'engany i la falsedat (Gonzàlvez, <i>Males arts</i>). Exercici de l'enginy basat en la bona fe i l'honradesa (Gonzàlvez, <i>Bones arts</i>).
Inserció en el text	Mitjançant el connector “e”.
Funció discursiva	Modalitzadora. referida al mal que fan les dones.
Documentació en català	<p>“I ab prou raons molt verdaderes / i de bon' art, / tots defenent molt bé sa part, / han altercat” (<i>Somni JJ</i>, 376-79)</p> <p>“Car prestament se fón retret / a una part, / a on molt bé i de bon' art / ell confessà” (<i>Somni JJ</i>, 1276-79)</p> <p>“Mas, com havem tengut bon art, / bé ho deia io” (<i>Somni JJ</i>, 2497-98)</p> <p>“Ans a males arts màgiques los seus maravellosos actes atribuien” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.2)</p> <p>“Ni que els injustos creixin com l'herba, ni que arribin a florir els amics de males arts”</p> <p>“i els amics de males arts es vantaran”, “Qui es posa a favor meu contra els amics de males arts”, “Es tronaran contra ells les seves males arts”, “El pa seductor dels amics de males arts, no el vull compartir” (<i>Salms</i>, 92.8, 94.6, 94.16, 94.23, 141.4)</p>
Documentació altres llengües	“Malas artes” (‘manera de obrar en que hay engaño y astucia’, DUE, <i>arte</i>)
Traduccions del fragment	<p>“Su estilo obscuro, / sus malas artes” (Or. 8040-41)</p> <p>“Son fitonisas, / diablos mestisas, / todas malignas; / y más indignas, / con tales partes / y malas artes, / falso compàs / y mucho más, / de ir a su lado, / Dios te ha librado” (Or. 9786-93)</p> <p>“Con buenas artes / te has de casar” (Or. 10207-09) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Su muy obscuro estilo y sus malas artes” (Or. 8040-41)</p> <p>“Son, en verdad, por su mirar de arte malvado...” (Or. 9786-93)</p> <p>“Puedes en buena ley casarte” (Or. 10207-09) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Per mala sort / en tot mal guany, / jo en fiu Déu strany / per llur consell” (8076-79)</p> <p>Fiu Déu novell / e l’adorí, / apostatí / contra mon ús. / No en vull dir pus.” (8080-84)</p> <p>“Edificaren / temple bellíssim / mas nefandíssim, / obra molt vana, / de na Diana, / fent un Déu strany / d’or o de stany / fus contrafet” (9424-31)</p>
Fitxa Espill	<p>“Doncs no t’inflames / per llurs pintures / ni brodadures, / ni en façes déus” (10038-41), “Dels arreis rics / d’elles, tan bells / --collars, anells / d’or, los foneren--, / un Déu se’n feren” (10044-48), “Fes que t’allargues / no fent vedell / per Déu novell / en lo camí” (12480-83)</p>
FE0720	
Vers primera ocurrència	8078
Vers darrera ocurrència	12481
Nombre d’ocurrències	06
Forma canònica	Fer (un) Déu (d’algú o d’alguna cosa)
Mot clau 1	Fer
Mot clau 2	Déu
Tipus	Locució verbal (significat metafòric)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Monosil·labisme.
Definició	Enaltir al màxim (algú o alguna cosa), fins a l’adoració (Def. pròpia)
Inserció en el text	Formant una clàusula amb el subjecte en primera persona.
Funció discursiva	Modalitzadora. Amb una remissió dística a Salomó, que lamenta haver adorat un déu estrany.
Documentació en català	<p>∅ (<i>Lo Somni, Curial, Vita Christi, Procés olives, Somni JJ</i>)</p> <p>“E certament veig la gent perillosa, / que us veu semblant, de fer-ne déu estrany” (Francí Guerau)</p> <p>“E regoneix, Senyor, la tua creatura no per déus estranys creada, mas per tu sols, Déu viu e verdader, car no hi ha altre Déu sinó tu, ni no hi ha Déu qui puixa fer les tues obres.” (<i>Tirant</i>, 478)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Con peor hado, / fuí yo engañado: / por su consejo / a mi Dios deajo, / pero otro nuevo / con este cebo / yo le adoré, / y apostaté / fuera conpás” (Or. 8076-84)</p> <p>“Y edificaron / templo bellísimo / mas nefandísimo: / obra mui vana, / deidad (que) estraña, / de oro y estaño / bien contrahecho” (Or. 9424-31)</p> <p>“Pues, no te inflames / por sus pinturas / con bordaduras, / ni ídolos hagas” (Or. 10038-41), “Y un Dios hizieron” (Or. 10048) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“En cuanto a mí, hice un Dios extraño...” (Or. 8076-84), “Y jabraron un Dios extraño, de oro o de estaño fundido imitándolo” (Or. 9424-31) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Per mala sort / en tot mal guany, / jo en fiu Déu strany / per llur consell, / fiu Déu novell / e l'adorí, / apostatí / contra mon ús. / No en vull dir pus. " (8076-84)				
Fitxa Espill	"Morí sobtada / sens dir 'Jesús'. / No en digam pus. " (8946-48)				
FE0721	<u>Observació:</u> La major part dels editors han allargat la fórmula de cloenda del vers 8948 amb el vers 8949: "No en digam pus, / com Déu no hu vol", però la lliçó del manuscrit hi és clara, ja que aquest segon vers és l'inicial d'un nou paràgraf. Les versions castellanes també anoten la mateixa errada: "Callemos sus, / pues Dios no quiere" i "No digamos más, que Dios no lo permite".				
Vers primera ocurrència	8084	Vers darrera ocurrència	8948	Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	No dir-ne pus				
	Mot clau 1	Dir	Mot clau 2	Pus	
Tipus	Col·locació (significat composicional)				
Recursos lingüístics i retòrics	Negació + verb + pronom adverbial + adverbí. Monosíl·labisme.				
Definició	Significa que, dit el més important, cal concloure (Def. pròpia)				
	DCVB, <i>pus</i> , cita l' <i>Espill</i> , 8084, com a exemple lèxic, no fràsic.				
Inserció en el text	Automatitzada, amb l'afegit del verb de voluntat "vull". Forma una oració.				
Funció discursiva	Asseverativa. Conclou una seqüència monològica.				
Documentació en català	"E no pots dir pus de ço que has dit" (<i>Curial</i> , III.35)				
	"E d'açò no us vull pus dir sinó que em torneu final resposta de sí o de no" (<i>Tirant</i> , 134)				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	"Con peor hado, / fuí yo engañado: / por su consejo / a mi Dios dejo, / pero otro nuevo / con este cebo / yo le adoré / y apostaté / fuera conpás; / no digo más" (Or. 8076-84), "Murió, cuitada, / súbitamente, / ni aun solamente / dixo 'Jesús'; / callemos sus, / pues Dios no quiere" (Or. 8946-48) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)				
	"En cuanto a mí, hice un Dios extraño, por mi mala suerte o equivocación y por consejo de ellas; fué un nuevo Dios, al que adoré, cometiendo apostasía contra mis usos; ¡no quiero decir más!" (Or. 8076-84), "Con lo cual murió de repente sin decir "Jesús'. (No digamos más, que Dios no lo permite)" (Or. 8946-48) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)				

Fragment amb UF o UE	"Qui haver vol / d'elles costol / quant és malalt, / farà bon salt / del llit al vas" (8085-89)		
Fitxa Espill	FE0722		
Vers primera ocurrència	8088	Vers darrera ocurrència	8088
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Anar del llit al vas		
	Mot clau 1	Anar	Mot clau 2
	Llit		
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició "de" + sintagma nominal + sintagma preposicional. Al·literació del so [a].		
Definició	Morir-se (Def. pròpia). MiP l'anota com a "frase", amb la glosa: 'del llit a la sepultura'. DCVB, <i>vas</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Morir (Gonzàlvez, <i>fer un salt del llit al vas</i> ; diu que DCVB no l'enregistra).		
Inserció en el text	Desautomatitzada. S'hi modifica el verb i s'hi afegeix un complement. Forma el predicat verbal d'una oració de relatiu.		
Funció discursiva	Asseverativa, modalitzadora. Afirmar l'emissor que confiar en les dones quan hom és malalt és anar directe a la mort.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Harà buen salto; / de cama dura / en sepultura / vendrá a parar" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Dará una buena voltereta desde el lecho al sepulcro" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“L'embotiran / e fassiran / com al porcell” (8101-03)		
Fitxa Espill	FE0723		
Vers primera ocurrència	8101	Vers darrera ocurrència	8101
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Embotir (algú) com al porcell		
	Mot clau 1	Embotir	Mot clau 2 Porcell
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb (+ substantiu o pronom) + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”). D'origen experiencial.		
Definició	Donar excessivament de menjar a algú (Def. pròpia). DCVB, <i>embotir</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Forma el predicat verbal d'una clàusula que té els complements preposicionals anteposats per tematització i el nucli verbal coordinat amb un altre sinònim.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Clou la descripció de què i quant fan prendre les dones a l'home per fer-lo morir.		
Documentació en català	DSFF, <i>golafre</i> , anota <i>Ésser un porc malfart</i> , <i>Menjar més que un porc</i> i <i>Afartar-se com un porc</i> .		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Le enbutiran / e llenaran / como a un cevon” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Le atiborran y embuten , como si fuera un gorrino” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Llevau, tornau / a l’altre niu / de on veniu: / l’egua prenyada / pac la civada / puis resta prenys” (8147-49)		
Fitxa Espill			
	FE0724		
Vers primera ocurrència	8147	Vers darrera ocurrència	8147
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	L’egua prenyada paga la civada		
	Mot clau 1	Egua	Mot clau 2 Civada
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Al·literació del so [a]. Rima en “-ada”.		
Definició	Denota que qui ha obtingut un benefici ha de pagar-ne el cost (Def. pròpia). DCVB, <i>pagar</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Automatitzada. És la conclusió d’un parlament de la muller, seguit d’un darrer vers que reforça i explica la segona clàusula de l’enunciat parèmic: “pac la civada / puis resta prenys” (8149).		
Funció discursiva	Argumentativa. És la conclusió dels retrets que la dona fa a l’home, intentant-ho tot per treure’l de casa.		
Documentació en català	“L’euga (sic) prenyada, / poc (sic) la civada” (PCC, E 826; és la citació de l’ <i>Espill</i> , sense més informació) <u>Observació:</u> L’anotació que en fa Sebastià Farnés pot ser un exemple de <i>fals amic</i> , és a dir, un cas de <i>miratge parèmic</i> .		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“¡Yegua preñada / pague cebada, / puis está doble” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “La yegua preñada pague la cebada, ya que preñada se queda” (MiPlanas, <i>espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Dien: “Menjau, / no febrejau, / ni serà res, / de fredor és. / Sobreposada, / cuïta en cendrada, / madexa crua / lo vent desnua; / rajola, teula, / calda meteu-la / sobre lo mal; / cert, un cantal / ben escalfat / de vi ruxat / és fina cosa” (8159-73)		
Fitxa Espill			
FE0725			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8165"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8165"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Madeixa crua, cuïta en cendra, el vent desnua		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Madeixa"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Vent"/>	
Tipus	Aforisme mèdic		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta, amb clàusula adjectiva de participi. Paral·lelisme rítmic. Al·literació dels sons [a] i [e]. Rima en “-ua”.		
Definició	Indica el remei per fer fora els vents intestinals (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Presència directa, integrada al text, en una sèrie d'expressions del camp semàntic de la medicina i curanderia populars.		
Funció discursiva	Argumentativa. La muller inclou al seu parlament aquest aforisme, al costat d'altres remeis casolans i estraforaris, per reforçar la seva opinió que la malaltia del marit és poca cosa.		
Documentació en català	“Madeixa crua el vent desnua” (PCC, M 121; és la citació de l' <i>Espill</i> , sense més informació) <u>Observació:</u> Proposem una forma canònica un xic diferent, més completa, que l'annotada per en Farnés.		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Madeja cruda / puesta en cernada / es cosa usada; / ventosidades / dan las frialdades” (L. Matheu, <i>Libre cons.</i>) “Una madeja cruda, cocida en cendrada y puesta encima, desata los vientos” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Metge no hi cal, / maten de fam” (8180-81) “Qui no té llet, / flac e magret, / de fam lo mata” (9129-31)</p>
Fitxa Espill	
FE0726	
Vers primera ocurrència	8181
Vers darrera ocurrència	9131
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Matar de fam
Mot clau 1	Matar
Mot clau 2	Fam
Tipus	Col·locació (pren el significat metafòric del mot “matar”, que ja el té)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + substantiu. Al·literació dels sons [m] i [a].
Definició	<p>Fer patir molta fam (DCVB, <i>fam</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Fer patir molta fam (DCVB, <i>matar</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Fer patir molta fam (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Forma una clàusula causal.
Funció discursiva	Modalitzadora. La dona, amb exageració evident, justifica per què no cal avisar el metge.
Documentació en català	<p>∅ (GGL, <i>Lo Somni, Facet, Llibre de fra Bernat, Curial, Faula Neptú i Diana, Hist. Passió, Vita Christi, Procés olives, Somni JJ</i>)</p> <p>“Qui per sa misèria nos matava de pura fam” (<i>Tirant</i>, 313)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Médico el mal / no ha menester, / que suele ser / cortar lestanbre, / matando de hanbre” (Or. 8180-81)</p> <p>“Si le ha faltado / leche, delgado, / flaco y pequeño, / falto de sueño / de hanbre le mata” (Or. 9129-31) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y no hace falta médico ninguno, porque éstos matan de hambre” (Or. 8180-81)</p> <p>“La que no tiene leche le cría flacucho y endeble, y le mata de hambre” (Or. 9129-31) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Si voleu pendre / sols d' aigua-sal , / peucrist, orval, / ab un diner / jo el poré fer / un bon cristiri” (8184-89)		
Fitxa Espill	FE0727		
Vers primera ocurrència	8185	Vers darrera ocurrència	8185
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Aigua-sal		
	Mot clau 1	Aigua-sal	Mot clau 2
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de substantiu + substantiu. Al·literació del so [a]. Ironia.		
Definició	Agua de la salmuera de las aceitunas, que se suele usar para lavativas (Chabàs). L' <i>ayguasal</i> és la salmorra (cast. <i>salmuera</i>); serveix com a laxant, en forma de clíster (MiP). Aigua molt carregada de sal per conservar-hi carn o per altres usos (DCVB, <i>aigua-sal</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Aigua de salmorra (Gustà 1978).		
Inserció en el text	Automatitzada i seriada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència dialogal modalitzada amb ironia, en una sèrie de suposats remeis que la dona fa servir per al marit.		
Documentació en català	“També servareu les magranes si les posau... ab ayguasal bullenta” (Agustí, <i>Secrets d'agricultura</i> , 53; DCVB, <i>aigua-sal</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“¿Queréis tomar / un magistral? / con agua y sal, / por un dinero / haceros quiero / luego una aiuda” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Si quisierais solamente un buen clister de agua de salmuera, piedecristo y ormino (por un dinero puedo yo hacerlo)” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Si voleu pendre / sols d'aigua-sal, / peucrist, orval , / ab un diner / jo el poré fer / un bon cristiri" (8184-89)		
Fitxa Espill	FE0729		
Vers primera ocurrència	8186	Vers darrera ocurrència	8186
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Orval		
	Mot clau 1	Orval	Mot clau 2
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de substantiu + verb. Ironia.		
Definició	Nom de la <i>Salvia horminum</i> (documentat ja en el segle XIV), que s'ha explicat com a una alteració del baix llatí <i>auris galli</i> 'orella de gall' per una etimologia popular que va refondre la paraula en <i>aurum valet</i> 'val or' per les virtuts medicinals d'aquesta planta (DeCat, <i>orval</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada i seriada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència dialogal modalitzada amb ironia, en una sèrie de suposats remeis que la dona fa servir per al marit.		
Documentació en català	"De semença de cogombre, / ungles d'hom, sang menstrual, / paparres, fulles d'orval" (Turmeda, <i>Cobles de la divisió del regne de Mallorca</i> ; DeCat, <i>orval</i>) "Pren orval e abreulls e peu.crist e pica-ho e met-ho III o IIII vegades" (<i>Receptari de Micer Joan</i> ; DeCat, <i>orval</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"¿Queréis tomar / un magistral? / con agua y sal, / por un dinero / haceros quiero / luego una aiuda" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Si quisierais solamente un buen clister de agua de salmuera, piedecristo y ormino (por un dinero puedo yo hacerlo)" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Si voleu pendre / sols d'aigua-sal, / peucrist , orval, / ab un diner / jo el poré fer / un bon cristiri” (8184-89)		
Fitxa Espill	FE0728		
Vers primera ocurrència	8186	Vers darrera ocurrència	8186
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Peucrist		
	Mot clau 1	Peucrist	Mot clau 2
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de substantiu + substantiu. Ironia.		
Definició	<i>Peu de Crist</i> o <i>Cinc en rama</i> , pie de Cristo, la <i>polentilla replans</i> (Chabàs). El <i>peucrist</i> o cinch-en-rama és una planta de les rosàcies que s'emplea medicinalment en decuyt de les seves fulles (MiP). Planta rosàcia de l'espècie <i>Potentilla reptans</i> : de fulles dividides en cinc folioles cuneiformes, dentades i fistonades, flors grans, grogues, solitàries, llargament pedunculades (DCVB, <i>peu</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>peu</i> , anota l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada i seriada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència dialogal modalitzada amb ironia, en una sèrie de suposats remeis que la dona fa servir per al marit.		
Documentació en català	“Pren orval e abreulls e peu.crist e pica-ho e met-ho III o IIII vegades” (<i>Receptari de Micer Joan</i> ; DeCat, <i>orval</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“¿Queréis tomar / un magistral? / con agua y sal, / por un dinero / haceros quiero / luego una ayuda” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Si quisierais solamente un buen clister de agua de salmuera, piedecristo y ormino (por un dinero puedo yo hacerlo)” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Puis no el servexen, / axí el se dexen / a la ventura" (8193-95)		
Fitxa Espill			
FE0730			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8195"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8195"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	A la ventura		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Ventura"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [a]		
Definició	Sense propòsit format, sense preveure el que succeirà (DCVB, <i>ventura</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). No prestar les atencions degudes a algú o alguna cosa (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el ccomplement circumstancial del verb.		
Funció discursiva	Modal		
Documentació en català	<p>"Home foyl qui fa a ventura ço que fa" (R. Lull, <i>Llibre orde cavall.</i>; DCVB, <i>ventura</i>)</p> <p>"Notificant-vos que si cent ànimes tenia, com no en tinga sinó una, les posaria totes en ventura per l' amor vostra" (<i>Tirant</i>, 121)</p> <p>"E no pens lo príncep que solament a la ventura li sia posat en son títol sereníssim o molt clar" (143)</p> <p>"Car si cent vides tingués, com no en tinga sinó una, totes cent les aventurara sols per fer a la majestat vostra algun servir" (146)</p> <p>"E ans arriscar e posar a la ventura cent vides, si tantes ne tenia, ans que blasme de covardia li pogués ésser imputat" (288)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"A la ventura" ('sin dirección o plan', DUE, <i>ventura</i>)</p> <p>"Aimlessly" (D. Carbonell, DF, <i>ventura</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Luego se alejan / y se le dejan / a la ventura" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Ya no le atienden más, y así le dejan a su ventura" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Al pagament, / lo llur marit, / emmalaltit, / florins vells tria, / ella els camvia: / baratarà / e comprarà / timbres trencats, / estisorats, / nachcís e mals, / falsos reals / sabudament" (8220-31)		
Fitxa Espill	<u>Observació:</u> Altres mencions a <i>florins</i> , es troben als versos 596, 830, 7516, 8334, 11150 i 16291.		
FE0731			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8223"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8223"/>
	Nombre d'ocurrències		<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	<input type="text" value="Florí vell"/>		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Florí"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Vell"/>
Tipus	<input type="text" value="Locució nominal (significat no composicional)"/>		
Recursos lingüístics i retòrics	<input type="text" value="Substantiu + adjectiu"/>		
Definició	<input (mateu="" 1937:="" 9)."="" a="" comuna="" d'aragó",="" d'or="" de="" els="" estats="" florí="" i="" la="" llopis="" senyoria="" tots="" type="text" value="Moneda d'or i d'argent que estigué en ús des del segle XIII fins al segle XVI, amb valors que oscil·laven entre onze i disset sous per florí (DCVB, <i>florí</i>, no s'hi cita l'<i>Espill</i>). Moneda d'or creada per imitació de la florentina pel rei Pere el Cerimoniós i titulada "/>		
Inserció en el text	<input type="text" value="Automatitzada, avantposada al verb del qual és complement directe."/>		
Funció discursiva	<input type="text" value="Denomonativa, modalitzadora, intensificant el valor de la moneda que tria el marit i, amb això, la maldat de la dona que la canvia per una altra de menys valor."/>		
Documentació en català	<input type="text" value="∅"/>		
Documentació altres llengües	<input type="text"/>		
Traduccions del fragment	<input (l.="" <i="" matheu,="" type="text" value="Para gastar, / triste, el marido / del mal herido, / doblones saca; / dize ella: --¡Daca! / los trocaré / y pagaré / las medicinas-- / Entre vecinas / los va a trocar, / para conprar / lazos dorados, / brincos quebrados, / o aliños tales / que aumentan males / encontinente"/> Libro cons.)"/> <input (miplanas,="" <i="" type="text" value="A la hora de pagar a los médicos, el marido, doliente, escoge de sus viejos florines: pero ella se los cambia; baratará para hacerse a sabiendas con monedas quebradas, tijereteadas, cortas de peso y defectuosas, y con reales falsos"/> Espejo)"/>		

Fragment amb UF o UE Fitxa Espill <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; width: fit-content;">FE0732</div>	<p>“Si diu: “Pel fur / reba el dot pur / tant solament, / éntregament / torne l’escrex / lla d’on partex” (8265-70)</p> <p>“Dar t’ha per gatge / com mercader, / no quart diner / tan solament, / mas mil per cent” (12674-78)</p>
--	--

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	“Com rabiosa, / perniciosa, / crec, si podria, / se menjaria / lo marit viu / e qui tal scriu ” (8275-80)		
Fitxa Espill	FE0733		
Vers primera ocurrència	8278	Vers darrera ocurrència	8278
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Menjar-se viu (algú) --- Menjar-se (algú) de viu en viu		
	Mot clau 1 Menjar	Mot clau 2 Viu	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + sintagma nominal		
Definició	Causar-li gran despesa, consumir els seus recursos (DCVB, <i>menjar, menjar-se algú de viu en viu</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Consumir-ne les forces, la salut, el patrimoni, etc. (DCVB, <i>viu, menjar-se algú de viu en viu</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Tenir una gran animadversió envers algú i voler fer-li un gran mal (Gonzàlvez; diu que DCVB no l'enregistra). Destruir algú, desfer-se'n (DSFF, <i>destruir</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma una clàusula completiva.		
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor (Salomó) en primera persona assumeix la creença que la dona pot acabar amb l'home.		
Documentació en català	∅ (GGL, <i>Lo Somni, Facet, Llibre de fra Bernat, Curial, Faula Neptú i Diana, Tirant, Híst. Passió, Vita Christi, Procés olives, Somni JJ</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Como rabiosa / perra, furiosa, / si ella pudiera / se le comiera / a él, si vive, / y a quien lo escribe” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Cual loca furiosa, creo que, si pudiese, se comería vivo al marido y a quien tales cosas escribió” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“La francolina / tantost a coure, / morter de coure / de fet ressona” (8322-25)		
Fitxa Espill	FE0734		
Vers primera ocurrència	8324	Vers darrera ocurrència	8324
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Morter de coure		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Morter	Coure	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. Al·literació del so [r].		
Definició	Vas de parets gruixudes i de matèria dura (metall, pedra, fusta, vidre, etc.), amb la cavitat semiesfèrica, dins el qual es trituren amb una maça substàncies que es vol polvoritzar o reduir a pasta (DCVB, <i>morter</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada, formant el subjecte del verb <i>resona</i> .		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa modalitzada.		
Documentació en català	“On pluja de morters de coure / allí els reblesca!” (<i>Col·loqui dames</i> , 878-79) “Morteret de coure. <i>mortariolum aereum</i> ” (Onofre Pou, <i>Thesaurus puerilis</i> ; DeCat, <i>morter</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Un francolín / ponen a asar / y a resonar / el almirez” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y en seguida venga asar francolines y resonar el almirez de cobre” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Per llur persona / ne va la casa / a tall d'espasa , / a saco strall" (8326-29)		
Fitxa Espill	FE0735		
Vers primera ocurrència	8328	Vers darrera ocurrència	8328
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A tall d'espasa		
	Mot clau 1	Tall	Mot clau 2
		Espasa	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma preposicional + sintagma preposicional. Al·literació del so [a].		
Definició	Figuradament, situació de capgirament pregon, com en una batalla (Def. pròpia). DCVB, <i>tall</i> , recull l'expressió <i>Anar a tall d'espasa</i> només en sentit literal ('ésser mort a espasades'), però DCVB, <i>espasa</i> , en recull també el significat figurat ('ésser tractat amb extrema violència') i cita l' <i>Espill</i> . Fent mortaldat (DeCat, <i>tallar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) Carré 2006, <i>glossari</i> , anota <i>Anar a tall d'espasa</i> , 'tractar amb extrema violència'.		
Inserció en el text	Automatitzada. Seguida d'una altra expressió sinònima: "a saco strall" (8329). Invariable.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la manera com les dones es procuren benestar i fan que tota la casa es capgiri en benefici llur.		
Documentació en català	<p>"Foren morts a tall d'espasa" (<i>Hist. Carles Maynes</i>, 2)</p> <p>"Més de D hòmens moriren a tayl d'espasa" (<i>Històries troianes</i>, MiP ed., p. 223)</p> <p>"Los encalquen a tayl d'espasa" (<i>Històries troianes</i>, Miquel i Planas ed., p. 224)</p> <p>"Ab lo seu virtuós braç, a tall d'espasa" (<i>Tirant</i>, 56)</p> <p>"E portant a tall d'espasa tot lo que els venia davant" (<i>Tirant</i>, 133)</p> <p>"Ab ànimo viril, a tall d'espasa" (<i>Tirant</i>, 237)</p> <p>"Tot dret a sa casa / de volta volut, anam a cercar-lo / i a da-me'n i prente'n, i a foc i a brasa, / i al bell trico-traco, i a bon tall d'espasa, / fins n'isquen eixutes, molt bé castigar-lo" (<i>La brama</i>, 76-80)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Queda la casa / más que hera rasa, / bien saqueada" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Por su persona, la casa entera va a tajo de espada" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"A sac o strall" (8329)		
Fitxa Espill	FE0736		
Vers primera ocurrència	8329	Vers darrera ocurrència	8329
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A sac --- A estrall		
	Mot clau 1	Sac	Mot clau 2 Estrall
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [a].		
Definició	A saqueo. De <i>saco</i> en Labernia, saqueo de una ciudad (Chabàs). Donar o passar a saqueig una ciutat presa d'assalt (MiP). Barrejar una casa o població (DCVB, <i>sac</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>estragnar</i> , registra la locució adverbial <i>A estrall</i> com a sinònima de <i>A sac</i> i cita l' <i>Espill</i> . Amb violència pròpia d'una acció de saqueig (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma sinonímia amb la locució anterior <i>A tall d'espasa</i> .		
Documentació en català	"recompts de moros e dels turcs que en infantea comencen a avear lurs infants a tot estrall" (Eiximenis, <i>Llibre de les dones</i> , 171; DeCat, <i>estragnar</i>) "Fan crida los enemichs dient ésser donats los béns a sacho" (<i>Liber elegantiarum</i> ; DCVB, <i>sac</i>) "La roba de cortesans serà donada a sacco" (Lletra de Pere Guillem Borja, arquebisbe de Salern, a Pere de Vilarasa, degà de la Seu de València, 8/11/1476)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Bien saqueada" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y al estrago de un verdadero saqueo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Per llur persona / ne va la casa / a tall d'espasa, / a sac o estrall. / Mai res los fall / cost que costàs : / un mart al nas / dels gebel·lins / per vint florins / quan fa lo fred" (8326-35)		
Fitxa Espill			
FE0737			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8331"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8331"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Cost que costàs (actualment, <i>Costi el que costi</i>)		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Costar"/>	Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Fórmula assertiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + article + pronom relatiu neutre + verb. Repetició.		
Definició	A tot cost, per molt que costi (DCVB, <i>costar</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada, com a complement circumstancial de mode. Presència directa, integrada al text subjacent amb funció adverbial.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la forma egoista d'actuar de les dones.		
Documentació en català			
Documentació altres llengües	"Cueste lo que cueste", "A toda costa" ('sin detenerse ante ningún obstáculo, dificultad o esfuerzo', DUE, <i>costar, costa</i>)		
Traduccions del fragment	"No falte nada / por más que cueste" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Nunca carecen de cosa alguna, costare lo que costare" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Mai res los fall / cost que costàs: / un mart al nas / dels gebelins / per vint florins / quan fa lo fret" (8330-35)		
Fitxa Espill	FE0738		
Vers primera ocurrència	8332	Vers darrera ocurrència	8332
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Marta gibel · lina		
	Mot clau 1	Marta	Mot clau 2 Gibel · lina
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Ironia.		
Definició	Son más pequeñas que las [martas] comunes, especie de comadreas (Chabàs). Una pell de marta gibelina (cast. <i>cebellina</i>) (MiP). Mamífer carnisser semblant a la fura, de color bru fosc i de pèl molt fi (Carré 2006: 826). Pell que s'usa per a fer roba d'abric molt cara extreta del mamífer carnívor de la família dels mustèlids... (Gonzàlvez, <i>mart</i>).		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Amb canvi de gènere i inserció d'elements.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Amb un acusat sentit irònic. L'emissor es burla de la despesa que fa la dona per tapar-se el nas.		
Documentació en català	"Que alguna dona o donzella no puxa portar cortapisa... de marts giballins..., ne de arminis, ne de conduyts, ne de algun drap de seda" (doc. 1454; DCVB, <i>conduit</i> ; citat per Vidal Alcover 1987: 28) "Lo dia de Sant Joan lo Rei s'abillà molt bé, ab un mante tot brodat de perles molt grosses, forrat de marts gibelins" (<i>Tirant</i> , 51), "E donà-li una roba d'estat que era de brocat e forrada de marts gebelins" (64), "Despullà's les robes que vestia, qui eren de vellutat blanc forrades de marts gebelins, e féu-les posar en terra" (67)...		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"No falte nada / por más que cueste, / su tema es este: / martas mui finas / y zebellinas, / quando haze frío" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Nunca carecen de cosa alguna, costare lo que costare: una marta gibelina ante la nariz, por veinte florines, cuando llega el frío" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"En lo camp clos / perdrà lo cos / perquè les creu / e tempta Déu" (8393-96)		
Fitxa Espill			
	FE0739		
Vers primera ocurrència	8393	Vers darrera ocurrència	8393
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Camp clos		
	Mot clau 1	Camp	Mot clau 2
		Clos	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + participi. Monosil·labisme. Al·literació del so [k].		
Definició	Espai voltat de barreres on es feien les justes i torneigs (DCVB, <i>camp</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Emfasitza el gran dolor que sofreix qui es delita amb dones.		
Documentació en català	<p>"Emperò no he llegit, sabut, ne oït, que ell ne algun dels desús dits, entràs en llica o camp clos" (<i>Curial</i>, III.4)</p> <p>"E era entrat en cinc llices de camp clos, u per u, e de tots havia obtesa victòria gloriosa" (<i>Tirant</i>, 2), "Entrem en camp clos rei per rei" (13)...</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"En el cercado / se pierde armado / quien las creyere: / de Dios no espere, / pues que le tienta" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Perderá su vida en el palenque, por haberlas creido, tentando a Dios" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Lo llum apaga / e roses cull” (8426-27) “Roses e flos, / clavells, gesmir / hi creus collir” (12342-44)</p>
Fitxa Espill	
FE0740	
Vers primera ocurrència	8427
Vers darrera ocurrència	12342
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Collir roses
Mot clau 1	Collir
Mot clau 2	Rosa
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Realitzar una acció (atractiva) que resulta arriscada (Def. pròpia). Arrancar flors de la planta (Gonzàlvez; definició incorrecta).
Inserció en el text	Mitjançant la conjunció “e”. Forma una clàusula coordinada.
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'una enumeració dels perills que comporta fer cas d'una dona. Situada en el mateix camp semàntic que el proverbi <i>No hi ha rosa sense espines</i> .
Documentació en català	<p>“En lo collir de la rosa sofrir lo dit afany e perill” (<i>Tirant</i>, 143) “El camí de l'espina conclou sempre en la rosa” (V. Andrés Estellés)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“La luz apaga, / espinas coge” (Or. 8426-27) “¿Rosas y flores, / jasmín, claveles, / violetas fieles, / a tu placer / piensas coger?” (Or. 12342-44) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Apaga la luz para coger rosas” (Or. 8426-27) “Tú crees coger flores, esto es, claveles, rosas y jazmines” (Or. 12342-44) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Un mirar d'ull / o donatiu, / algun motiu / fals de grandea / o de bellea, / de personatge / de gran llinatge / fctie llagot, / obté llur vot / de folla amor” (8428-37)</p> <p>“Cercant remei / a sa calor, / per folla amor / d'un tagarí / donant verí / al rei fill seu” (9500-05)</p>				
Fitxa Espill					
FE0741					
Vers primera ocurrència	8437	Vers darrera ocurrència	9502	Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Folla amor				
	Mot clau 1 Amor	Mot clau 2 Folla			
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal				
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu				
Definició	Passió amorosa basada en el pur apetit sexual desordenat (Gonzàlvez)				
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de la preposició “de”. Forma un complement del nom.				
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'un cotext on Salomó adverteix dels perills de l'amor de dona.				
Documentació en català	<p>∅ (<i>Facet, Llibre de fra Bernat, Lo Somni, Curial, Faula de Neptú i Diana, Tirant, Col·loqui dames, Porcés olives, Somni JJ, Vita Christ</i>)</p> <p>“Pregava l'amic la saviea e vera amor de son amat que ligassen e presessen la fola e falsa amor, qui té lo món torbat per fols e falses amadors de peccat” (GGL, <i>fo</i>)</p> <p>“E si alguna trobam que ab poc seny a nostra folla amor responga, quina glòria estimam haver atesa, lo jorn que sola una lletra nostra accepta” (<i>Juí Paris</i>)</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>“Un mirar de ojo / o donativo, / cualquier motivo / falso, en grnadeza / y de belleza / de personage / y de linage / fingido, noto / que para el voto / de loco amor” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Un buen mirar de ojos o una dádiva, algún falso parecer de grandeza o de hermosura, una fingida lisonja de persona de alto linaje, obtiene de ellas promesa de loco amor” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	“Mas prest ne mor / qui molt s’hi feixa , / la força hi deixa, / cap s’emblanquix, / prest s’envellix / com lo pardal / e lo frutal / fent molta fruita, / morir se’n cuita. / Mor com llebrer, / en lo femer, / qui les servex / e obehex; / fent mil plaés, / per un no res / s’amor fenix” (8438-53)
Fitxa Espill	
	FE0742
Vers primera ocurrència	8439
Vers darrera ocurrència	8439
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Qui molt s’hi feixa [amb dones], prest ne mor
	Mot clau 1 Feixar Mot clau 2 Morir
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema d’oració de relatiu.
Definició	Aconsella no embolicar-se excessivament en algun afer (Def. pròpia). DCVB, <i>feixar</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Automatitzada. Introduït pel connector “mas”, per fer contrast amb el passatge anterior en què l’home és afalagat i obté “folla amor”. Alteració de l’ordre dels hemistiquis. Inicia una sèrie de tres UEs i un proverbi. Conserva la forma de relatiu.
Funció discursiva	Argumentativa. Intensificada per les afirmacions posteriors.
Documentació en català	“Qui molt s’hi feixa, la força hi deixa” (PCC, F 1364; és la citació de l’ <i>Espill</i> , sense més informació) <u>Observació:</u> L’anotació que en fa Sebastià Farnés pot ser un exemple de <i>fals amic</i> , és a dir, un cas de <i>miratge parèmic</i> .
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Mas, con dolor, / aprisa muere / quien le obtuviere. / Quien no se aleja, / la vida deja, / luego encaneze, / presto enbejese / con vicio tal; / como el frutal / que da la fruta / presto, y tributa / mucha en un año, / busca su daño, / morir pretende, / hoguera enciende” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Pero pronto sucumbe por su causa quien demasiado con ellas se lía: allí deja su fuerza, se le torna la cabeza cana y pronto envejece; como el gorrión, y lo mismo que el frutal que da mucho fruto, precipita su fin” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Mas prest ne mor / qui molt s’hi feixa, / la força hi deixa, / cap s’emblanquix, / prest s’envellix / com lo pardal / e lo fruital / fent molta fruita, / morir se’n cuita. / Mor com llebrer, / en lo femer, / qui les servex / e obehex; / fent mil plaés, / per un no res / s’amor fenix” (8438-53)
Fitxa Espill	
FE0743	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8444"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8444"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	El fruital que fa molta fruita, de morir se’n cuita
Mot clau 1	<input type="text" value="Fruitall"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Morir"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta, amb una clàusula adjectiva de relatiu. Rima en “-uita”.
Definició	Indica que l’excessiva activitat sexual/reproductora desgasta l’organisme (Def. pròpia). DCVB, <i>fruital</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Desautomatitzada, inserida com a comparació, amb altres elements afegits. Forma part d’una sèrie sinonímica de tres d’unitats estilístiques, que es clou amb un proverbi.
Funció discursiva	Argumentativa. La UE actua com a citació d’autoritat en recollir un fet natural conegut.
Documentació en català	“El fruital, / fent molta fruita, / morir se cuita” (PCC, F 1654; és la citació de l’ <i>Espill</i> , sense més informació) “Com el pardal / i el fruital, / fent molta fruita, / morir se cuita” (PCC, P 715; és la citació de l’ <i>Espill</i> , sense més informació) <u>Observació:</u> L’anotació que en fa Sebastià Farnés pot ser un exemple de <i>fals amic</i> , és a dir, un cas de <i>miratge parèmic</i> .
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Mas, con dolor, / aprisa muere / quien le obtuviere. / Quien no se aleja, / la vida deja, / luego encaneze, / presto enbejese / con vicio tal; / como el fruital / que da la fruta / presto, y tributa / mucha en un año, / busca su daño, / morir pretende, / hoguera enciende” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Pero pronto sucumbe por su causa quien demasiado con ellas se lía: allí deja su fuerza, se le torna la cabeza cana y pronto envejece; como el gorrión, y lo mismo que el frutal que da mucho fruto, precipita su fin” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Mas prest ne mor / qui molt s’hi feixa, / la força hi deixa, / cap s’emblanquix, / prest s’envellix / com lo pardal / e lo frutal / fent molta fruita, / morir se’n cuita. / Mor com llebrer, / en lo femer, / qui les servex / e obehex; / fent mil plaés, / per un no res / s’amor fenix” (8438-53)
Fitxa Espill	
FE0744	
Vers primera ocurrència	8447
Vers darrera ocurrència	8447
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Morir en el femer com un llebrer
Mot clau 1	Morir
Mot clau 2	Femer
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal + clàusula comparativa. Rima.
Definició	Morir pobre i abandonat per tots (Def. pròpia)
Inserció en el text	Amb permuta dels dos hemistiquis per tematització, prioritzant la comparaci. Forma el predicat verbal d’una oració, amb el subjecte posposat (“qui les serveix e obeeix”). Forma part d’una sèrie sinonímica d’unitats estilístiques.
Funció discursiva	Argumentativa. La UE actua com a citació d’autoritat en recollir un fet natural conegut.
Documentació en català	“Com a bèstia morta que hom gita en lo femer” (GGL, <i>femer</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Como lebrer, / su fin cruel / ve en muladar; quien agradar / cuida, atender / y obedecer / en sus placeres / a las mugeres, / por un nonada / gloria frustrada / luego consigue” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Muere como el lebrer, en el estiércol, aquel que las sirve y obedece: excediéndose en su contentamiento, por una nonada se acaba su amor” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Mas prest ne mor / qui molt s’hi feixa, / la força hi deixa, / cap s’emblanquix, / prest s’envellix / com lo pardal / e lo frutal / fent molta fruita, / morir se’n cuita. / Mor com llebrer, / en lo femer, / qui les servex / e obehex; / fent mil plaés, / per un no res / s’amor fenix.” (8438-53)</p> <p><u>Observació:</u> En Miquel i Planas i na Peirats, no reconeixent aquest eco proverbial, a les seves edicions han lligat el vers “fent mil plaés” als versos anteriors, en contra de les indicacions ortogràfiques del manuscrit i de la integritat del proverbí. Miquel i Planas, però, va rectificar la puntuació incorrecta a l’edició de la seva traducció en prosa.</p>
Fitxa Espill	
FE0745	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8451"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8451"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Qui en fa cent i no en fa una, no en fa ninguna
Mot clau 1	<input type="text" value="Cent"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Una"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema proverbial típic d’oració de relatiu, amb conclusió negativa: “Qui..., no...”. Repetició d’elements. Rima en “-una”.
Definició	Vol dir que la gent no agraeix tots els favors rebuts anteriorment, si una vegada els en neguen un (DCVB, <i>cent</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Inserció en el text	Presència emboscada del proverbí, reconeixible per la conservació d’algun element lèxic i pel significat. Conservació desestructurada de l’oració de relatiu, amb el subjecte situat a l’oració anterior. Conclusió final de la UE que el precedeix.
Funció discursiva	Argumentativa, com a resum de l’actitud de la dona respecte de qui les estima.
Documentació en català	<p>“Vet doncs, quina diferència hi ha de l’amor del ca a l’amor de l’home. Perquè al ca, si li feu plaer, li podreu fer cent injúries després, que les suporta totes, tenint en compte el plaer rebut, i l’home fa el contrari, car feu-li cent ben grans plaers, si després li feu un petit tort, oblidant tots els grans plaers rebuts, vol prendre venjança del petit tort a ell fet” (A. Turmeda, <i>Disputa de l’ase</i>; PCC, C 2182)</p> <p>“Fes-ne cent i erra’n una, ja no hauràs fet res” (PCC, C 2182; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“Qui en fa cent i no en fa una, com si no en fera ninguna” (DCVB, <i>cent</i>; recollit a València i Alcoi)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Como lebrél, / su fin cruel / ve en muladar; quien agradar / cuida, atender / y obedecer / en sus placeres / a las mugeres, / por un nonada / gloria frustrada / luego consigue”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Muere como el lebrél, en el estiércol, aquel que las sirve y obedece: excediéndose en su contentamiento, por una nonada se acaba su amor”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Fent mil plaés, / per un no-res / sa amor fenix” (8451-53)		
Fitxa Espill			
FE0746			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8452"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8452"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Un no-res		
	Mot clau 1	<input type="text" value="No-res"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Article indeterminat + pronom indefinit. Monosil·labisme.		
Definició	Una cosa petitíssima, insignificant (DCVB, <i>res</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Mitjançant la preposició “per”, formant un complement circumstancial. Hi ha alteració de l'ordre dels constituents oracionals.		
Funció discursiva	Argumentativa, en un cotext que explica que el més mínim error de l'home és causa de la desafecció de la dona.		
Documentació en català	“E per un no-res que ma senyora vos ha dit, estau ja esmaiat” (<i>Tirant</i> , 214; DCVB, <i>res</i>)		
Documentació altres llengües	“Nonada” (‘cantidad muy pequeña de una cosa’, ‘cosa de muy poca importancia’, DUE, <i>nonada</i>)		
Traduccions del fragment	“Por un nonada / gloria frustrada / luego consigue” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Excediéndose en su contentamiento, por una nonada se acaba su amor” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Qui les seguix / fins a la mort, / menys n'han recort, / ni la virtut / de gratitut / que el xic infant” (8454-59)</p> <p>“Fent pies obres, / sens vanaglòria, / havent memòria / que el pare teu / tot quant fas veu” (12642-46)</p> <p>“Eterna glòria / als qui memòria / d'ell, mort, auran” (13745-47)</p>
Fitxa Espill	
FE0747	
Vers primera ocurrència	8456
Vers darrera ocurrència	13746
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Haver record --- Haver memòria
Mot clau 1	Haver
Mot clau 2	Record
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb auxiliar + substantiu
Definició	<p>Tenir memòria (Gonzàlvez, <i>haver record</i>).</p> <p>Recordar, tenir present una cosa (Gonzàlvez, <i>haver memòria d'alguna cosa</i>).</p> <p>Recordar algú, mantenir-ne viu el record (Gonzàlvez, <i>haver memòria d'algú</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Primera part d'una comparació negativa, en la segona clàusula d'una oració de relatiu.
Funció discursiva	Modalitzadora
Documentació en català	<p>“E, cas que veritat fos, ço que no pot ésser, pensats que Curial aurà a memòria los beneficis que de vós ha rebuts” (<i>Curial</i>, l.31), “E hajats a memòria aquella senyora que em comanà a vos” (ll.7)</p> <p>“La mia ànima així contenta reposa, que no ha tengut record de pensament que a la present transitòria vida esguarde”, “Tingueren record d'aquella gran pedra que la porta del sepulcre tancava” (<i>Ist. S. Magdalena</i>)</p> <p>“Tingué record de vós, al peu del cedre” (<i>Vida V. Maria</i>)</p> <p>“Molt fon plasant a Tirant la venguda dels ambaixadors, més que no fon al Rei pensant e havent record de les paraules del Mestre de Rodes” (<i>Tirant</i>, 109), “regraciant al benaventurat rei de Sicília lo bon record que ha tengut de la mia molta dolor” (117), “Com no teniu record de la gran ofensa que...?” (141), “Haja continuament en memòria ço que aquell príncep magnànim...” (143)...</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“El que las sigue / hasta la muerte, / con triste suerte / és olvidado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“De quien las sigue hasta morir por ellas, ni tan sólo conservan el recuerdo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Qui les seguix / fins a la mort, / menys n’han recort, / ni la virtut / de gratitud / que el xic infant” (8454-59)</p> <p>“Verge lletera, / verge nodrí / lo xic fadrí, / petit fillet, / e ab la llet...” (11608-12)</p> <p>“No vells mesquins / ni jòvens grans, / mas xics infants / e molts gentils / ab nous estils” (13356-60)</p>
Fitxa Espill	<p>“Fluxes lliçons / de xics minyons” (13595-96)</p>
FE0748	<p>“Pel llavament / obté granment / fe d’hom mateix, / si ja es coneix, / o del padrí, / si és xic fadrí, / e dels presents” (14857-63)</p>
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8459"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="14862"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="05"/>
Forma canònica	Xic infant -- Xic fadrí
Mot clau 1	<input type="text" value="Xic"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Infant"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu
Definició	Xiquet de poca edat (Def. pròpia)
Inserció en el text	Formant part d’una clàusula comparativa. La tercera recurrència va precedida del connector adversatiu “mas”.
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador manifesta així el nul sentiment de gratitud de les dones.
Documentació en català	<p>“Ab fonts de sang regà lo verge estrado / on, xic infant, lo bolcàs ab rialles” (<i>Oració verge Maria</i>), “Mirà un petit infant que, al tall de les salades aigües, en l’arena jugava” (<i>Ist. S. Magdalena</i>)</p> <p>“D’un xic Infant, qui dins sa ma tenia / cel, terra i mar i tot ho comprenia” (A. de Sent Joan, <i>Certamen S. Cristòfol</i>)</p> <p>“Qui pot lloar lo quant Ell, Déu, vos ama, / que xic infant lo vostre coll enrama / de Si mateix, mostrant com vos exalça?” (Jeroni Martí, <i>Certamen S. Cristòfol</i>)</p> <p>“Un xic infant pus alt que vós, altíssim” (Martínez, <i>Certamen S. Cristòfol</i>)</p> <p>“E lo petit infant, fill de la Comtessa, dix ab grans crits” (<i>Tirant</i>, 25)</p> <p>“Fuig lo senyor, xic infant, sol, desacompanyat i pobre” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.13),</p> <p>“Recelava que Arquelau, fill d’Herodes, hagués executat en son fill en major edat lo que en ell, xiquet infant, volia executar son pare” (l.15)...</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Menos cuidado / de la virtud / de gratitud / ha que un infante”</p> <p>“Virgen lechera / virgen parió; / virgen crió / niño divino” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Ni el sentimiento de gratitud de una criatura pequeña”</p> <p>“Buena lechera, virgen, alimentó a su infantito, su pequeñuelo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Llit més que marbre / dur, fret, banyat" (8465-66)		
Fitxa Espill			
FE0749			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8465"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8465"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Més dur que marbre		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Dur"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Marbre"/>	
Tipus	Locució adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Clàusula comparativa de superioritat ("Més... que..."). D'origen experiencial.		
Definició	Molt dur (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Amb alteració dels constituents, per mor de la versificació.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica l'apreciació negativa de l'emissor envers el llit.		
Documentació en català	"Les colones de leyalat són de marbre" (Llull, <i>Proverbis de Ramon</i> , GGL, <i>marbre</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Cama es de mármol / dura y elada" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Son lecho más duro que el mármol, frío y empapado" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Qui vol guardar / tal bestiar / de no fer tales / (...) / No hi cal res dir : / ell vol morir / com lleoner; / tal carceller / en va traïlla; / per cos d’agulla / o portal vell / vol pas camell; / e pendre vol / lo raig del sol / ell a grapades; / a cullerades / tota la mar / vol mesurar, / en clot la buida” (8483-509)
Fitxa Espill	“Al seu partir / qui hi pot res dir? ” (14733-34)
FE0750	
Vers primera ocurrència	8495
Vers darrera ocurrència	14734
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	No cal dir res
Mot clau 1	Caldre
Mot clau 2	Dir
Tipus	Fórmula assertiva
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi de negació + verb + pronom. Monosil·labisme. Al·literació del so [i].
Definició	Serveix per reforçar l’afirmació d’una cosa que es considera tan natural que no hi ha necessitat de manifestar-la (DCVB, <i>caldre</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Inserció en el text	Automatitzada, amb alteració de l’ordre dels dos constituents darrers per mor de la rima. Presència directa. Falca sobreposada al text subjacent.
Funció discursiva	Argumentativa. Reforça les afirmacions anteriors i, sobretot, les posteriors, en un passatge en què s’acusa l’home de buscar la seva perdició, la mort, per culpa de la dona.
Documentació en català	“E per despler, no li poguí res dir” (<i>Lo Somni</i> , III.17) “E la Princesa tornà roja e vergonyosa e no pogué res dir” (<i>Tirant</i> , 230) “Fon posat en tanta admiració que de una gran peça no pogué dir res” (<i>Vita Christi</i> , 10), “Stigué tant admirada que no pogué dir res” (85), “E sanct Pere, recomplit de molta dolor, no pogué dir res” (151), “Lo plor fon tan gran entre ells que negú no podia dir res” (229)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“...” (Or. 8495) “¿Al repartir, / que hay que decir?” (Or. 14733-34) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “No hay nada que hacer” (Or. 8495) “¿A su distribución quién puede objetar nada?” (Or. 14733-34) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE “No hi cal res dir: / ell vol morir / com lleoner; / tal carceller / en va traïlla; / per **cos d’agulla** / o portal vell / vol pas camell; / e pendre vol / lo raig del sol / ell a grapades; / a cullerades / tota la mar / vol mesurar, / en clot la buida” (8495-509)

Fitxa Espill

FE0752

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica Cós d’agulla

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus Col·locació (significat composicional)

Recursos lingüístics i retòrics Substantiu + preposició “de” + substantiu

Definició Forat que una agulla té a l’extrem oposat a la punta, i que és per on passa el fil de cosir (DCVB, *cós*; s’hi cita l’*Espill*).
DeCat, *cos*, esmenta l’*Espill* com a exemple lèxic, no fràsic.
Part de l’agulla per on passa el fil (Gonzàlvez).

Inserció en el text Automatitzada. Introduïda amb la preposició “per”.

Funció discursiva Denominativa, en una seqüència explicativa modalitzada.

Documentació en català “Més fàcil és hun camell pasar per hun **cors de agulla** que lo rich qui desordenadament ama les riqueses entrar en lo celestial regne” (*Lo Cartoixà*, III.11)
“És més fàcil fer passar un camell pel **cos d’una agulla** que un ric anar al cel” (E. Alberola, *Refr. valencià*, PCC, C 390; no s’hi cita l’*Espill*)
“Fer passar per un **cós d’agulla**” (PCC, C 3247; no s’hi cita l’*Espill*)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Que es vano arrojó / de aguja en ojo / meter camello” (L. Matheu, *Libro cons.*)
“Quiere hacer pasar un camello por el ojo de una aguja” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"No hi cal res dir: / ell vol morir / com lleoner; / tal carceller / en va traulla; / per cos d'agulla / o portal vell / vol pas camell ; / e pendre vol / lo raig del sol / ell a grapades; / a cullerades / tota la mar / vol mesurar, / en clot la buida" (8495-509)		
Fitxa Espill			
FE0751			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8500"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8500"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Fer passar per un cós d'agulla (part de la sent. bíblica <i>És més fàcil que un camell passi per un cos d'agulla que no que un ric entri al Regne del cel</i>)		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Fer"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Agulla"/>	
Tipus	Locució verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + infinitiu + preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [l]. Anomalia semàntica. D'origen bíblic.		
Definició	Fer passar a qualcú moltes dificultats (DCVB, <i>agulla</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Menar-lo molt estret (de menjar, de diners, de facultat d'obrar, etc.), fer-li fer coses tant si vol com si no vol (DCVB, <i>cós</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Se hace eco de la frase evangélica <i>pasar por el ojo de la aguja un camello</i> (Chabàs). Reminiscència de les paraules de Jesús, segons l'evangeli de S. Matheu (XIX.24) (MiP).		
Inserció en el text	Automatitzada, amb alteració de l'ordre dels constituents i interpolació d'un vers ("o portal vell"), possiblement per causa de la rima. Presència seriada, amb altres UFs que metaforitzen com és de perjudicial i d'inútil relacionar-se amb les dones.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en el sentit que servir les dones i ésser-ne correspost és cosa impossible.		
Documentació en català	<p>"I encara us dic: és més fàcil que un camell passi pel forat d'una agulla, que no pas que un ric entri al Regne del cel" (Mateu, 19.24)</p> <p>"És més fàcil que un camell passi pel forat d'una agulla, que no pas que un ric entri al Regne de Déu" (Marc, 10.25)</p> <p>"Més fàcil és hun camell pasar per hun cors de agulla que lo rich qui desordenadament ama les riquees entrar en lo celestial regne" (<i>Lo Cartoixà</i>, III.11)</p> <p>"És més fàcil fer passar un camell pel cos d'una agulla que un ric anar al cel" (E. Alberola, <i>Refr. valencià</i>, PCC, C 390; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Fer passar per un cós d'agulla" (PCC, C 3247; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Que es vano arrojó / de aguja en ojo / meter camello" (L. M atheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Quiere hacer pasar un camello por el ojo de una aguja" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“No hi cal res dir: / ell vol morir / com lleoner; / tal carceller / en va traùlla; / per cos d’agulla / o portal vell / vol pas camell; / e pendre vol / lo raig del sol / ell a grapades ; / a cullerades / tota la mar / vol mesurar, / en clot la buida” (8495-509)		
Fitxa Espill			
	FE0753		
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8505"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8505"/>
		Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	A grapades		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Grapada"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Al·literació del so [a].		
Definició	De qualsevol manera, sense miraments ni refinaments (DCVB, <i>grapada</i> ; s’hi cita el <i>Tirant</i> i l’ <i>Espill</i>). DeCat, <i>grapa</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. DeCat, <i>rècua</i> , diu que “locucions com <i>a reculons</i> , <i>de reculons</i> , <i>de genollons</i> , <i>a bocons</i> , <i>a trompons</i> , i anàlogues, degueren néixer de locucions de llatí vulgar”.		
Inserció en el text	Automatitzada, però precedida del pronom “ell”, per mor de la rima. Invariable.		
Funció discursiva	Modal, en una seqüència explicativa modalitzada.		
Documentació en català	∅ (GGL, <i>Lo Somni</i> , <i>Curial</i> , <i>Vita Christi</i> ...) “ A grapades los cull e així els se menja” (<i>Tirant</i> , 263) “E menjava los raïms a mossos i a grapades ” (<i>Tirant</i> , 263)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Con un cabello / atar del sol / el arrebol, / quiere a puñadas” (Or. 8503-09) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Quiere coger a puñados rayos de sol” (Or. 8503-05) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“No hi cal res dir: / ell vol morir / com lleoner; / tal carceller / en va traïlla; / per cos d’agulla / o portal vell / vol pas camell; / e pendre vol / lo raig del sol / ell a grapades; / a cullerades / tota la mar / vol mesurar, / en clot la buida” (8495-509)</p> <p>“E com trobà / Sent Agostí / aquell fadrí / riba la mar, / volent buidar / l’aigua en un clot” (15478 -83)</p>
Fitxa Espill	
FE0754	
Vers primera ocurrència	8506
Vers darrera ocurrència	15478
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Això és com voler buidar la mar en un clot d’arena
Mot clau 1	Buidar
Mot clau 2	Mar
Tipus	Apotegma de Sant Agustí
Recursos lingüístics i retòrics	Estructura comparativa. Al·literació dels sons [r] i [a].
Definició	Denota la inutilitat d’una empresa (Def. pròpia). MiP, nota al v. 15479, explica l’anècdota de sant Agustí. DCVB, <i>cullerada</i> , cita l’ <i>Espill</i> , 8506, com a exemple lèxic, no fràsic. DCVB, <i>clot</i> , no cita aquests fragments de l’ <i>Espill</i> ni del <i>Tirant</i> .
Inserció en el text	Desautomatitzada. En la segona recurrència, amb referència a la font historioliterària. Presència seriada, amb altres unitats fràsiques que metaforitzen el mateix referent: com és de perjudicial i d’inútil relacionar-se amb les dones.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa modalitzada. L’al·legoria és usada en el sentit que servir les dones i ésser-ne correspost és cosa impossible.
Documentació en català	<p>“Havia fet aquell infant un clot en l’arena..., prenia una cullerada e metia-la en lo clot” (V. Ferrer, <i>Sermons</i>; DCVB, <i>clot</i>)</p> <p>“Tant vos aprofitaria com fer un clot en l’arena, e ab un anap foradat buidar tota l’aigua de la mar” (<i>Tirant</i>, 296)</p>
Documentació altres llengües	“Mari aquan addere” (DEFL, 4585)
Traduccions del fragment	<p>“Quiere a puñadas / o cucharadas / toda la mar / loco mudar / en oyo chico” (Or. 8506-09)</p> <p>“Como si viese / San Agustín / el serafín, / cerca del mar, / que remudar / su agua quería / y la ponía / en oyo chico” (Or. 15478 -83)</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“A cucharadas se propone medir todo el mar, vaciándolo en un hoyo” (Or. 8506-09)</p> <p>“Y como san Agustín, cuando, en la ribera del mar, encontró a aquel mozuelo que se proponía transvasar el agua a un hoyo” (Or. 15478 -83) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Brugina tira / e cava mena; / lo molí mena / qui es diu de sang" (8514-17)		
Fitxa Espill			
FE0756			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8516"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8516"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Menar la sénia --- Menar el molí		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Menar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Molí"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Fer funcionar aquests aparells donant voltes (DCVB, <i>menar</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Forma el predicat verbal, amb alteració de l'ordre dels constituents. Forma una sèrie amb altres unitats fràsiques que metaforitzen el mateix fet: és un treball molt feixuc intentar entendre's i trobar-se bé amb les dones.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Salomó adverteix dels mals que pateixen els homes per fer cas de les dones. Forma part d'una sèrie d'hipèrboles.		
Documentació en català	"Moltes dones maridades (...) qui tres o quatre ne tenen en color e a tots fan de matí menar la cínia e al vespre trufen-se de tots" (Eiximenis, <i>Libre dones</i> , 29; DeCat, <i>menar</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Muele en tahona" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Mueve molino de los que llaman de sangre" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Folgar qui hi cuida, / suor de mort / sens mai deport / en si remira; / brugina tira / e cava mena; / lo molí mena / qui es diu de sang ” (8514-17)		
Fitxa Espill	FE0755		
Vers primera ocurrència	8516	Vers darrera ocurrència	8516
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Molí de sang		
	Mot clau 1	Molí	Mot clau 2 Sang
Tipus	Col·locació (significat composicional, atenent la metonímia del mot “sang”)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu		
Definició	Quan un mecanisme funciona per l'esforç de bèstia, és dit <i>de sanch</i> (MiP). Molí per tracció animal (DCVB, <i>molí</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). El que és mogut per l'acció d'una bèstia que roda (DCVB, <i>sang</i>). Molí mogut per tracció animal (DeCat, <i>moldre</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Molí que és mogut per l'acció d'un ésser viu que roda (normalment un animal) (Gonzalvez). En sentit figurat, una cosa que costa molt d'esforç (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb interpolació del verb “mena” i de la fórmula d'inserció fràsica <i>qui es diu</i> .		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva modalitzada. Forma part d'una enumeració d'expressions metafòriques sobre el patiment de l'home que vol mantenir relació plaent amb les dones. En aquest sentit, podríem haver registrat com a locució verbal <i>Menar molí de sang</i> fer un esforç molt gran sense gaire compensació'		
Documentació en català	“Pot encara... fer molins, si's vol d'aygua, si's vol de sang, si's vol de vent” (<i>Costums de Tortosa</i> , VI, IV, 11; DCVB, <i>sang</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Muele en tahona” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Mueve molino de los que llaman de sangre” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Qui bé n’espera, / espera al punt / que puig amunt / l’aigua del riu; / que torne viu / --espera-- el mort; / e, bufant fort / en la fornal, / filosofal / pedra curable; / or fet potable / argent de coure; / gran os ha a roure, / ab garbell poa, / vol per la coa / o per l’esquena / tenir morena, / anguila viva” (8524-41)
Fitxa Espill	
FE0757	
Vers primera ocurrència	8525
Vers darrera ocurrència	8525
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Esperar que el riu pugi amunt
Mot clau 1	Esperar
Mot clau 2	Riu
Tipus	Locució verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula substantiva. Al·literació del so [u].
Definició	Esperar que una cosa impossible es realitzi (Def. pròpia). DCVB, <i>creure</i> , anota <i>Fer creure que el riu va per amunt</i> , ‘fer creure coses absurdes’, recollida a Tortosa; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l’ordre dels constituents i incorporació d’altres elements. Inicia una sèrie d’UFs sinonímiques.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa modalitzada. Mitjançant el símil amb la realitat --com ara que l’aigua del riu no pot anar cap amunt--, s’hi vol fer veure com és d’impossible esperar el bé d’una dona. Inicia una sèrie d’UFs amb una funció semblant.
Documentació en català	“Plena de seny, tot mon seny vull despendre / amant a vos sens algun grat cossegre, / e durara fins que del riu de Segre / l’aygua corrent amunt se puga stendre” (Ausiàs March, <i>Rialc</i> , 94.107) “Mos farà creure que el riu va per amunt” (PCC, R 680; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Quien bien espera / de la henbra esquiva, / sube acia arriba / agua del río” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Quien espera de ellas algún bien es como si atisbara el momento en que el agua del río corra hacia arriba” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE “Qui bé n’espera, / espera al punt / que puig amunt / l’aigua del riu; / **que torne viu / --espera-- el mort;** / e, bufant fort / en la fornal, / filosofal / pedra curable; / or fet potable / argent de coure; / gran os ha a roure, / ab garbell poa, / vol per la coa / o per l’esquena / tenir morena, / anguila viva” (8524-41)

Fitxa Espill

FE0758

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d’ocurrències**

Forma canònica Els morts no tornen al món

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Proverbi

Recursos lingüístics i retòrics Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa. Al·literació dels sons [o], [r] i [t].

Definició Indica la impossibilitat que una cosa es realitzi (Def. pròpia)

Inserció en el text Desautomatitzada, en forma de clàusula substantiva regida pel verb *esperar*, amb alteració de l’ordre dels components. Part d’una sèrie d’UFs sinonímiques.

Funció discursiva Modalitzadora, en una seqüència explicativa modalitzada. Redundant amb les unitats fràsiques anterior i posteriors, de coses impossibles --com ara, esperar que els morts tornen al món--, que metaforitzen com a inútil el fet d’esperar bé d’una dona.

Documentació en català “Si bé los morts en lo món no retornen” (A. March; PCC, M 2405)
 “Els morts no tornen al món” (PCC, M 2405; no s’hi cita l’*Espill*)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “El muerto frío / vuelve al vivir” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Espera a que vuelva a estar vivo quien ha muerto” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	“Qui bé n’espera, / espera al punt / que puig amunt / l’aigua del riu; / que torne viu / --espera-- el mort; / e, bufant fort / en la fornal, / filosofal / pedra curable; / or fet potable / argent de coure; / gran os ha a roure, / ab garbell poa, / vol per la coa / o per l’esquena / tenir morena, / anguila viva” (8524-41)
Fitxa Espill	“La pedra fina / filosofal ” (13632-33)
FE0759	
Vers primera ocurrència	8532
Vers darrera ocurrència	13632
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Pedra filosofal
Mot clau 1	Pedra
Mot clau 2	Filosofal
Tipus	Locució nominal (significat metafòric; passa de l’àmbit concret al general)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació del so [a].
Definició	La pedra filosofal, ab la que’s podria obtenir la transmutació dels metalls en or (MiP). Matèria imaginària que els alquimistes pretenien de descobrir perquè tenia la virtut de convertir pedres en or (DCVB, <i>pedra</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Es diu per indicar que s’ha trobat un mitjà de fer-se ric, de ser feliç (PCC, P 1371, <i>trobar la pedra filosofal</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Solució hipotètica de tots els mals (Def. pròpia).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l’ordre dels constituents. Part d’una sèrie d’UFs sinonímiques, regides per la forma verbal “espera”.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa modalitzada. Forma part de la sèrie de coses impossibles --com ara, esperar la pedra filosofal bufant fort en la fornal--, que metaforitzen com a inútil el fet d’esperar bé d’una dona.
Documentació en català	“Aquest’amor és filosofal pedra” (A. March, no. 87; DCVB, <i>pedra</i>) “E ab aquesta gràcia aconseguí les altres, que fon lo més savi e lo més ric home que sia estat en lo món d’or e d’argent, per ço com sabé fer la pedra dels filòsofs” (<i>Tirant</i> , 181) “Trobar la pedra filosofal” (PCC, P 1371; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Piedra filosofal” (‘material que buscaban los alquimistas, para fabricar con ella oro artificialmente’, DUE, <i>piedra</i>)
Traduccions del fragment	“Quien bien espera / de la hembra esquiva, / sube hacia arriba / agua del río, / el muerto frío / vuelve al vivir, / y conseguir / intenta el tal / filosofal / piedra admirable, / oro potable / plata de cobre / hazer que sobre” (Or. 8524-35) “Con piedra fina, / filosofal” (Or. 13632) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Quien espera de ellas algún bien, es como si atisbara el momento en que el agua del río corre hacia arriba; espera a que vuelva a estar vivo quien ha muerto; soplando con fuerza en su hornillo está buscando la curativa piedra filosofal, el oro vuelto potable y la plata del cobre” (Or. 8524-35) “De la fina piedra filosofal” (Or. 13632) (MiPlanas)

Fragment amb UF o UE “Qui bé n’espera, / espera al punt / que puig amunt / l’aigua del riu; / que torne viu / --espera-- el mort; / e, bufant fort / en la fornal, / filosofal / pedra curable; / or **fet** potable / **argent de coure**; / gran os ha a roure, / ab garbell poa, / vol per la coa / o per l’esquena / tenir morena, / anguila viva” (8524-41)

Fitxa Espill

FE0761

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d’ocurrències**

Forma canònica Fer de coure argent

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Locució verbal

Recursos lingüístics i retòrics Verb + sintagma preposicional + substantiu (objecte). Esquema “Fer de (tal cosa) (tal altra)”

Definició Figuradament, intentar una cosa impossible (Def. pròpia)

Inserció en el text Desautomatitzada, amb el verb situat a l’expressió anterior i permuta dels complements. Part d’una sèrie d’UFs sinonímiques.

Funció discursiva Modalitzadora, en una seqüència explicativa modalitzada. Forma part d’una seqüència on, a través d’imatges o accions difícils o impossibles --com ara, fer potable l’or o convertir el coure en argent--, Salomó explica al protagonista que no es pot esperar res de les dones.

Documentació en català ∅

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Y conseguir / intenta el tal / filosofal / piedra admirable, / oro potable / plata de cobre / hazer que sobre”
(L. Matheu, *Libro cons.*)
“Soplando con fuerza en su hornillo está buscando la curativa piedra filosofal, el oro vuelto potable y la plata del cobre”
(MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	<p>“Qui bé n’espera, / espera al punt / que puig amunt / l’aigua del riu; / que torne viu / --espera-- el mort; / e, bufant fort / en la fornal, / filosofal / pedra curable; / or fet potable / argent de coure; / gran os ha a roure, / ab garbell poa, / vol per la coa / o per l’esquena / tenir morena, / anguila viva” (8524-41)</p>		
Fitxa Espill	<p>FE0760</p>		
Vers primera ocurrència	8534	Vers darrera ocurrència	8534
			Nombre d’ocurrències 01
Forma canònica	Or potable		
	Mot clau 1	Or	Mot clau 2 Potable
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	<p>Preparat líquid a base d’or, que els alquimistes feien perquè es pogués beure aquell metall, considerat molt eficaç contra certes malalties (DCVB, <i>or</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>). Preparat líquid a base d’or, usat com a medicina (DeCat, <i>or</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i>, com a exemple de “denominacions compostes”). Medicament que sorgia del tractament alquímic de l’or i que s’ingeria (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada, però amb la interpolació del participi verbal per mor de la mètrica. Part d’una sèrie d’UFs sinonímiques.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa modalitzada. Forma part d’una seqüència on, a través d’imatges o accions difícils o impossibles --com ara, fer potable l’or o convertir el coure en argent--, Salomó explica al protagonista que no es pot esperar res de les dones.		
Documentació en català	<p>“Puis dóna’ls a beure, ab grans vaixells, aur fus bullent qui els ix encontinent per la pus jussana part del cos” (<i>Lo Somni</i>, III.6)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Y conseguir / intenta el tal / filosofal / piedra admirable, / oro potable / plata de cobre / hazer que sobre” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Soplando con fuerza en su hornillo está buscando la curativa piedra filosofal, el oro vuelto potable y la plata del cobre” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Qui bé n’espera, / espera al punt / que puig amunt / l’aigua del riu; / que torne viu / --espera-- el mort; / e, bufant fort / en la fornal, / filosofal / pedra curable; / or fet potable / argent de coure; / gran os ha a roure , / ab garbell poa, / vol per la coa / o per l’esquena / tenir morena, / anguila viva” (8524-41)
Fitxa Espill	
FE0762	
Vers primera ocurrència	8536
Vers darrera ocurrència	8536
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Tenir un os a roure
Mot clau 1	Tenir
Mot clau 2	Roure
Tipus	Locució verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + sintagma preposicional. Al·literació del so [o]. Manteniment de l’arcaisme <i>roure</i> .
Definició	El Ms. diu <i>gran os a roure</i> , mes sembla evident que <i>a</i> representa, fosos per la <i>sinalefa</i> , el verb i la prep.: <i>ha a</i> , o sia <i>té per roure</i> (rosegar) (MiP). Denota una feina feixuga o desagradable (DCVB, <i>rosegar</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Expressió usada per a dir que una cosa és molt difícil de fer (Gonzàlvez, <i>gran os a roure!</i> ; diu que DCVB no l’enregistra). Trobar-se davant d’una dificultat (Def. pròpia).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb canvi d’adjectiu i alteració de l’ordre dels components. Forma el complement directe del verb “haver”. Part d’una sèrie d’UFs sinònimes.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa modalitzada. Forma part de la sèrie d’accions i coses impossibles d’aconseguir o difícilíssimes, que es presenten com a símil de qui espera el bé d’una dona.
Documentació en català	“Cans són, molt envejosos, que no volen roure l’os ne · l dexen roure” (St. Vicent, <i>Sermons</i> ; DeCat, <i>rosegar</i>) “Ésser un os de mal rosegar” (PCC, O 510; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Tenir un mal os a rosegar” (DCVB, <i>os</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Rosegar l’os” (DCVB, <i>rosegar</i> , ‘fer la feina més feixuga o desagradable; copsar la part de menys profit’; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Ser un hueso duro de roer” (‘ser una persona de carácter duro e inflexible con los demás’, DUE, <i>hueso</i>)
Traduccions del fragment	“Quien bien espera / de la hembra esquiva, / sube hacia arriba / agua del río, / el muerto frío / vuelve al vivir, / y conseguir / intenta el tal / filosofal / piedra admirable, / oro potable / plata de cobre / hazer que sobre; / Ø agua del pozo / sacar sin gozo / en una criba, / piedra hacia arriba / hazer bolar, / quiere sacar / del centro bola, / coge la cola / de la morena, / su mano llena / de anguila viva” (L. Matheu) “Quien espera de ellas algún bien, es como si atisbara el momento en que el agua del río corre hacia arriba; (...); gran hueso tiene para roer ; saca agua con una criba; y quiere retener, por el lomo o la cola, anguila viva o morena” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Qui bé n’espera, / espera al punt / que puig amunt / l’aigua del riu; / que torne viu / --espera-- el mort; / e, bufant fort / en la fornal, / filosofal / pedra curable; / or fet potable / argent de coure; / gran os ha a roure, / ab garbell poa, / vol per la coa / o per l’esquena / tenir morena, / anguila viva” (8524-41)
Fitxa Espill	
FE0763	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8538"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8538"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Voler tenir una anguila per la cua (part del proverbi <i>Qui té l’anguila per la cua i la dona per la fe, res no té</i>)
Mot clau 1	<input type="text" value="Tenir"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Anguila"/>
Tipus	Locució verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + infinitiu + sintagma nominal + sintagma preposicional. Al·literació dels sons [a] i [g].
Definició	Pretendre una cosa impossible (Def. pròpia). Sabido es que la morena y la anguila no tienen escamas y se escurren de la mano (Chabàs). Les morenes y les anguiles no tenen escates y són llisquents, de forma que’s fa molt difícil tenir-les ab les mans quan són vives (MiP).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb diverses interpolacions (“o per la squena”, “morena”, “viva”), per tal d’adequar-s’hi a la mètrica i rima. Conclusió d’una sèrie d’UFs usades amb una intenció metafòrica semblant.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa modalitzada. És la conclusió de la sèrie d’UFs que metaforitzen la impossibilitat d’esperar bé de les dones, com diu el primer vers del passatge: “Qui bé n’espera...” (8524).
Documentació en català	“I ell pensa tenir un gat per la cua” (<i>Procés olives</i> , 512) “Qui pren l’anguila per la coa y la dona per la fe, bé po dir que res no té” (H. Núñez, RPR, 6654) “Qui té anguila per la cua / i la dona per la fe, / bé pot dir que res no té” (<i>Flor enam.</i> , 37) “Relliscar com una anguila” (‘expressa una gran rapidesa de moviments’; DCVB, <i>anguila</i>) “Tenir una anguila per la cua” (PCC, A 1507; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Qui té un bou per la banya / i una nina per la fe / i una anguila per la cua / pot jurar que no té res” (PCC, B 1566; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Non habet anguillam, per caudam qui tenet illam” (DCP, 85; DFEL, 5490) “Chi piglia l’anguilla per la coda, può dire di non tener nulla” (DCP, 85) “Chi piglia l’anguilla per la coda e la donna per la parola, può ben dire che non ha niente” (DPI, 1513)
Traduccions del fragment	“Quien bien espera / de la hembra esquiva, / sube hacia arriba / agua del río, / el muerto frío / vuelve al vivir, / y conseguir / intenta el tal / filosofal / piedra admirable, / oro potable / plata de cobre / hazer que sobre; / agua del pozo / sacar sin gozo / en una criba, / piedra hacia arriba / hazer bolar, / quiere sacar / del centro bola, / coge la cola / de la morena, / su mano llena / de anguila viva” (L. Matheu) “Quien espera de ellas algún bien, es como si atisbara el momento en que el agua del río corre hacia arriba; (...); gran hueso tiene para roer; saca agua con una criba; y quiere retener, por el lomo o la cola, anguila viva o morena” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE “Doncs, qui no squiva / **ferir les roques** / ab semblants coques, / naus, caraveles, / sens remes e veles, / carta, govern?” (8542-47)
 “Mes, Déu manà / que el poble vés / com Moisés, / **ferint la roca**, / aigua, no poca, / manal, n'ixqué, / de qual begué / tot Israel” (14308-15)

Fitxa Espill

FE0764

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica Ferir les roques

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Col·locació (significat composicional)

Recursos lingüístics i retòrics Verb + sintagma nominal

Definició Colpejar contra una roca (Def. pròpia)

Inserció en el text Automatitzada

Funció discursiva Modalitzadora. Salomó, en un context metafòric, amb interrogació retòrica, pregunta qui no és capaç de fugir de dones folles.

Documentació en català “Perdè’s una galera de Mallorques qui **ferí en una roca**” (Pere el Cerimoniós, *Crònica*, 39; DCVB, *ferir*)
 “E Moyses e Aaron son frare faheren ajustar tot lo poble e dixerenlos: ojats rebels e menys crehents ¿nous porem nos traure aygua de aquesta pera? Leua Moyses la verga e **feri la pera**” (*Gènesi de Scriptura*)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “¿Porqué él estriba / de herir las rocas? / ¿Son ellas, locas, / las caravelas / sin remos, velas, / timón, gobierno?”
 (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Así, pues, ¿quién no esquiva dar contra las rocas con semejantes barcas, naves o carabelas, sin velas ni remos, carta ni timón?”
 (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"En Port Fangós, / platja romana, / valenciana / on llaura el ferre" (8554-57)		
Fitxa Espill	FE0765		
Vers primera ocurrència	8554	Vers darrera ocurrència	8554
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Port Fangós		
	Mot clau 1	Port	Mot clau 2 Fangós
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Topònim.		
Definició	Chabàs hi cita la <i>Crònica</i> de Muntaner i la <i>Història</i> de Zurita: "El puerto de Tortosa, que llamaron Puerto Fangoso, de la otra parte de los Alfaques, que era uno de los famosos puertos que había en España en aquellos tiempos...". Port Fangós, en la desembocadura de l'Ebre (MiP). Antic port de Tortosa, al Delta de l'Ebre (Carré 2006).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa		
Documentació en català			
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Puerto lodoso, / plaia romana / o valenciana" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "En Puerto Fangoso, en la playa romana, o en la valenciana" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Fogir, fogir / a veles plenes / de tals serenes / encortadores, / falses cantores" (8562-66)		
Fitxa Espill	FE0766		
Vers primera ocurrència	8562	Vers darrera ocurrència	8563
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A veles plenes		
	Mot clau 1	Vela	Mot clau 2
		Plena	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [e]. Rima assonant interna en "e-e".		
Definició	A la màxima velocitat possible (Def. pròpia). DCVB, <i>vela</i> , recull: <i>Anar a vela plena</i> , 'navegar amb vent suficient i a propòsit per a inflar les veles'; <i>Anar a veles desplegades o Amb totes les veles al vent</i> , 'anar vent en popa, prosperar'; <i>A la vela</i> , 'molt aviat, de pressa'; no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l' <i>Espill</i> . Amb les veles inflades pel vent (DCVB, <i>ple</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Al costat del verb redundat "fogir, fogir", pren el sentit d'una exhortació donada com a consell per salvar-se de les dones.		
Documentació en català	<p>"Y ab veles plenes feriren en lo hostol dels genovesos" (Pere el cerimoniós, <i>Crònica</i>, 307; DCVB, <i>ple</i>)</p> <p>"E aquesta a veles plenes passà per mig de totes les naus al llur despit" (<i>Tirant</i>, 104)</p> <p>"E a veles plenes donaren allí" (104)</p> <p>"Que a veles plenes són entrats per mig de tantes naus que hi havia en lo port" (106)</p> <p>"Y may lo recort de vostres greus penes / oblide ma pensa ni ma voluntat, / mas vaja d'aquell, portant veles plenes, / ma nau carregada, passant les arenes, / d'aquesta mar morta hon vixch encallat" (<i>Istòria Passió</i>, est. 333, vs. 3402-06)</p>		
Documentació altres llengües	"A toda vela" ('navegando con mucho viento', 'con mucha actividad o poniendo en la cosa que se hace todos los medios de que se dispone', DUE, <i>vela</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"Huir, huir / a velas llenas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Huir, huir, a toda vela" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Fogir, fogir / a veles plenes / de tals serenes / encortadores, / falses cantores , / a tots encanten / qui no s’espanten / de llur moral” (8562-69)		
Fitxa Espill	FE0767		
Vers primera ocurrència	8564	Vers darrera ocurrència	8564
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Cant de sirena		
	Mot clau 1	Cant	Mot clau 2 Sirena
Tipus	Locució nominal (significat metafòric)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. Al·literació dels sons [a] i [e]. D’origen literari.		
Definició	Símbol d’una cosa suau i dolça que atrau irresistiblement, però que condueix a la perdició inevitable (PCC, C 677; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). DCVB, <i>sirena</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Amb l’afegit d’altres elements complementaris.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Molt intensificada per l’explanament que se’n fa en el cotext.		
Documentació en català	<p>“Philosophia dix a les arts: Sots axí com a serenes, que cantant dolçament matan los hòmens” (Boeci, <i>Llibre cons. filos.</i>, 22; DCVB, <i>sirena</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“Qui per llur dolç cant feyen perir los no sabents qui anaven per mar” (B. Latini, <i>Llibre del tresor</i>, ll.130), “Deya Sèneca que axí com los navegants d’orient, quant hoen les sirenes cantar de continent les fugen e’s tanquen les orelles per tal que no u ogen, axí...” (Eiximenis; citat per L. Martin, <i>La tradició animalística...</i>, p. 152)</p> <p>“Quasi semblant al dolç cant de la mortal serena” (<i>Parl. B. Mercader</i>)</p> <p>“Lo cant de les mortals serenes” (<i>Hist. Jason i Medea</i>)</p> <p>“Així canten les serenes en lo temps de la mar tempestuosa” (<i>Hist. Leànder i Hero</i>)</p> <p>“I en aquest temps, cantau, belles serenes, los mals tan grans que sentiu en la terra!” (<i>Tirant</i>, 472; DCVB, <i>sirena</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“El cant de la serena” (PCC, C 677; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües	<p>“Lo canto de la serena tant’è dolz e soave, / ke fa perir li omini qe per mar va ê nave: / quand vol, canta le moneche canti dolci e soave, / ch’apre’nde’l cor ai amini con seratura clave” (<i>Proverbi super natura feminarum</i>; cantavella 1992, 108)</p> <p>DUE, <i>canto, sirena</i>, no recull “Canto de sirena”</p>		
Traduccions del fragment	<p>“Huir, huir / a velas llenas / destas sirenas / encantadoras, / dulces, traidoras, /que tanto encantan / quando más cantan / canción moral” (L. matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Huir, huir, a toda vela de tales sirenas hechiceras y falsas cantoras, que seducen a cuantos no se apartan de su moral” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Perquè el coral / llur amorós / mal d'hereós / si el posseeix, / sovent guareix / si el natural / e menstrual / li fan ben veure, / jo et vull fer creure / quant l'han horrible, / fort avorrible / extremament” (8570-81)</p> <p>“Tens hereós, / bestial fúria / de gran luxúria” (12104-06)</p>
Fitxa Espill	
FE0768	
Vers primera ocurrència	8572
Vers darrera ocurrència	12104
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Mal d'Herós
Mot clau 1	Mal
Mot clau 2	Herós
Tipus	Col·locació (significació composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu
Definició	D'aycell desir li ve gran ira, / languimén, tristor e treball, / car lo cor se fon e defall / pel fort desir qui · l té destreg (Pere March, <i>Lo mal d'amor</i> ; Cabré (ed.) 1993: 188). Té una causa fisiològica i pot ser entès com una variant de la malenconia (Peirats 02). DeCat, <i>dèria</i> , el transcriu com <i>Mal dereós</i> , ‘la desil·lusió de l'home seduit per les gràcies i encamts d'una dona’, a partir de la citació de l' <i>Espill</i> . DCVB cita l' <i>Espill</i> .
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. En un cotext on Salomó adverteix del perill d'enamorar-se de les dones.
Documentació en català	∅
Documentació altres llengües	<p>Aegritudo amoris</p> <p>Amor est passio quaedam innata procedens ex visione et inmoderata cogitatione formae alterius sexus (Ovidi, <i>De Amore</i>; Cantavella 1993: 193).</p> <p><i>Lo mal d'amor</i> (Pere March; Lluís Cabre 1993: 183-200)</p> <p>“Loveres maladye of Hereos” (Chaucer, <i>Canterbury Tales</i>; Cantavella 1993: 194)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Porque el caudal / suio, amoroso, / mal pernicioso / da al que posee” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Puesto que quien, enamorado de ellas, posee lo cordial” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"A dones dura / tot l'any bon temple , / mesclant-hi sempre / llur voluntari" (8608-11)		
Fitxa Espill	FE0769		
Vers primera ocurrència	8609	Vers darrera ocurrència	8609
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Bon temple		
	Mot clau 1	Temple	Mot clau 2
Tipus	Col·locació (significació composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu		
Definició	Bon humor, estat d'ànim (DCVB, <i>temple</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> amb interpretació errònia). Disposició per a relacionar-se sexualment (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Salomó s'hi refereix a la capacitat sexual de la dona de manera crítica.		
Documentació en català	"Ela esperà una saó q'èl era en bon temple " (Reixac, versió catalana de la <i>Questa del sant Graal</i> ; DeCat, <i>tempar</i>) "Joves, velles ab bon temple ... prenga cascuna marit" (Valeri Fuster, <i>Cancó de les dones</i> ; DCVB, <i>temple</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Pero, sin tiento, / a la henbra dura / tan mala olgura / el año entero, / con ardor fiero / mas voluntario" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "A las mujeres todo el año les dura su buen temple, mezclando siempre a éste su voluntad" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Lo llur armari / porten cubert, / sovint ubert / los sia els plau” (8612-15) “Ubert l’armari / de deïtat” (14430-31)</p>
Fitxa Espill	
FE0770	
Vers primera ocurrència	8612
Vers darrera ocurrència	14430
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Obrir l’armari
Mot clau 1	Obrir
Mot clau 2	Armari
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [r].
Definició	Oferir els propis secrets, corporals o espirituals (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada. Modificada per mor de la mètrica i la rima.
Funció discursiva	Modalitzadora. En el cotext, remet al sexe de la dona, que obre sovint a qui li plau.
Documentació en català	<p>Ø (<i>Lo Somni, Faula Neptú i Diana, Curial, Hist. Passió, Somni JJ</i>) “Volria, si a vós playa, que la mia ànima fos armari de la vostra cogitació” (GGL, <i>armari</i>) “Car tostemps amaguen los dons tan secrets / dedins en lo cor, que és clos armari” (<i>Procés olives</i>, 974-75) “És humilitat lo verdader armari, tancat y clos, hon nostres virtuds tancades se conserven” (<i>Lo Cartoixà</i>. l.7) “Mes la dita senyora les entés molt bé e les conservà dins lo armari del seu piadós cor” (<i>Vita Chr.</i>, 98) ““O, armari dels tresors divinals! ¿qui us ha pogut axí desconçertar que tots los ossos vostres stan fora de loch?” (<i>Vita Chr.</i>, 220)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Porque su armario / y oculto puerto / siempre está abierto / como la nave” (Or. 8612-15) “Abrió el armario / de la deidad” (Or. 14430-31) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Llevan su armario siempre cubierto, pero les place que les sea abierto con frecuencia” (Or. 8612-15) “Abierto el armario de divinidad” (Or. 14430-31) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Tostemps la lluna / bona els hi par / a treballar / e menar mans" (8646-48)		
Fitxa Espill			
FE0771			
Vers primera ocurrència	8646	Vers darrera ocurrència	8646
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Bona lluna --- Mala lluna		
	Mot clau 1	Lluna	Mot clau 2
		Bona	
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic, no composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [n] i [a].		
Definició	Indica una ocasió favorable per fer alguna cosa (Def. pròpia). Bon humor transitori (DCVB, <i>lluna</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Amb canvi d'ordre dels elements.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Als amants totes les ocasions els semblen propícies.		
Documentació en català	<p>∅ (<i>Facet, Lo Somni, Llibre fra Bernat, Faula Neptú i Diana, Curial, Tirant, Hist. Passió, Somni JJ, Vita Christi</i>)</p> <p>"E com la lluna dóna bon influència és bona, axí com lo tament dels arbres e en podar les vinyes en la luna vella" (GGL, <i>lluna</i>)</p> <p>"Car bona us diria que fósseu, monsenyer, / tallat de tal lluna com és lo Joan" (<i>Procés olives</i>, 241-42)</p> <p>"Car, per ser tallats de molt mala lluna" (<i>Procés olives</i>, 1583)</p> <p>"La lluna seguuiu com una cometa" (<i>Debat ab Caldesa</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Sienpre la luna / suelen hallar / a trabajar / y menear manos" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"En cualquier tiempo les parece la luna favorable para trabajar y darse prisa" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE “Si és **contra fur** / gens no me’n cur” (4593-94)
 “Mas **contra dret** / dites donzelles” (8670-71)
 “Ab malvestat / e **contra dret**” (10452-53)

Fitxa Espill

FE0772

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

<p>Fragment amb UF o UE</p> <p>Fitxa Espill</p> <p>FE0773</p>	<p>“Puis no paria / e no tenia / fill d'ella nat, / fill adoptat / almenys haver!” (8724-28) “Que do perdons / a son fill mana: / mare humana / sos pits mostrant, / d'ell impetrant / pels pecadors, / sos oradors, / fills adoptats, / ha sos optats / de quant demana” (11964-73) “Per Déu elet / fill adoptiu” (14880-81)</p>
<p>Vers primera ocurrència</p>	<p><input type="text" value="8727"/></p>
<p>Vers darrera ocurrència</p>	<p><input type="text" value="14881"/></p>
<p>Nombre d'ocurrències</p>	<p><input type="text" value="03"/></p>
<p>Forma canònica</p>	<p>Fill adoptiu</p>
<p>Mot clau 1</p>	<p><input type="text" value="Fill"/></p>
<p>Mot clau 2</p>	<p><input type="text" value="Adoptiu"/></p>
<p>Tipus</p>	<p>Col·locació (significació composicional)</p>
<p>Recursos lingüístics i retòrics</p>	<p>Substantiu + adjectiu</p>
<p>Definició</p>	<p>Fille que s'ha adoptat d'una altra família (Gonzàlvez)</p>
<p>Inserció en el text</p>	<p>Forma part d'un complement verbal, juxtaposat.</p>
<p>Funció discursiva</p>	<p>Denominativa. En un cotext negatiu, on Salomó refereix que Sarraí no tenia fills propis ni adoptius.</p>
<p>Documentació en català</p>	<p>“E pensa que Melchior de Pando l'hagués adoptat en fill e li donàs tot ço que lo jove despenia” (<i>Curial</i>, l.8) “Millor per a nosaltres se diga primogènit que unigènit, perquè siam fills adoptius de aquell qui és natural son pare” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.9) “Que especial poble seu i fill adoptiu se nomena” (l.14) “Signifiquen los apòstols fills de Jesús adoptius per gràcia” (l.25) “Davall les sues ales cobria i scalfava los adoptius fills dexebles” (IV.29)</p>
<p>Documentació altres llengües</p>	
<p>Traduccions del fragment</p>	<p>“Que no paría / ni que tenía / hijo engendrado: / uno adoptado / quiso tener” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¡Ya que no paría ni tenía hijo nacido de ella, que al menos lo tuviera adoptivo!” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"L'anglès en clar / té que és canònica / aquella crònica" (8796-98)		
Fitxa Espill			
	FE0774		
Vers primera ocurrència	8796	Vers darrera ocurrència	8796
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tenir (en) clar -- Tenir (per) clar		
	Mot clau 1	Tenir	Mot clau 2
		Clar	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + adjectiu. Al·literació del so [r].		
Definició	Estar convençut (Def. pròpia). DCVB, <i>clar</i> , anota <i>Posar en clar</i> , 'adquirir o donar coneixença completa d'una cosa'; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Forma el predicat verbal. Alteració de l'ordre dels components per mor de la mètrica.		
Funció discursiva	Asseverativa, modalitzadora, pel que fa a l'apreciació positiva que en fan els anglesos.		
Documentació en català	<p>"E ab tan gran cura no les hagueren observades si en llurs penses no haguessen per clar que la mort no destroeix l'ànima" (<i>Lo Somni</i>, I), "Havent per clar que les ànimes eren immortals" (<i>Lo Somni</i>, I), "Hages per clar que..." (<i>Lo Somni</i>, III)</p> <p>"Dins vuit jorns io he per clar que seré fora d'aquest món" (<i>Curial</i>, I.30), "E entre ells lo tengueren en gran estima e hagueren per clar que mala hi era vengut Boca de Far" (I.37), "Tothom havia per clar que havia gran paor" (II.90), "E hages per clar que..." (III.19), "E si no fos que havia per clar Curial ésser mort..." (III.78)</p> <p>"E los qui d'aquest mester saben, han aquest dret per clar, no l'hajam ací a disputar tu e jo" (<i>Tirant</i>, 124)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"L'angles lo afirma, / y aún lo confirma, / con que es canónica, / esta corónica" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"El autor inglés tiene resueltamente por digna de crédito aquella Crónica" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Totes han llúbrica / l'afecció; / per passió / e gran calor, / fan més error / a l'engendrar / sense llavar: / seran fressoses, / e fan llebroses / ses criatures. / Lletges pintures / e variades / davant posades / quan concebran / --com de Laban / a les ovelles-- / o pensant elles / d'altri figura, / torben natura, / virtuts majors / manen menors , / les animals / a naturals" (8844-66)		
Fitxa Espill			
FE0775			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="8863"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="8863"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Les virtuts majors manen les menors		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Virtut"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Manar"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Antonímia.		
Definició	Les virtuts teologals o capitals (fe, esperança i caritat) són prioritàries sobre les morals o cardinals (prudència, justícia, fortalesa i templança) (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, ja que el que s'hi diu és que 'a les virtuts majors els manen les menors', amb omissió de preposició, pronom i articles. Resum i conclusió dels versos anteriors.		
Funció discursiva	Argumentativa. La citació d'autoritat es capgira (les virtuts menors manen sobre les majors), per tal d'indicar com les dones vulneren o modifiquen la naturalitat dels engendraments.		
Documentació en català	"Fon aquí tantost aquella reyna e senyora de virtuts, ço és sancta Caritat, la qual portaven per lo braç Fe e Sperança. E les altres virtuts vehent-la, feren-li gran reverència, regonexent-li majoritat e senyoria" (<i>Vita Christi</i> , 17) "Les virtuts en grans senyors edifiquen els menors" (Joan Carles i Amat, <i>Quatre-cents aforismes catalans</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Fuerzas mayores / vencen menores" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Las virtudes mayores se imponen a las menores" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Anant en foll, / estropeçant / e molt usant / amprar la clau / --lo que bé els plau--, / sovint avorten" (8910-15)		
Fitxa Espill	FE0776		
Vers primera ocurrència	8910	Vers darrera ocurrència	8910
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Anar en foll		
	Mot clau 1	Anar	Mot clau 2
		Foll	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + adjectiu		
Definició	Obrar inconsideradament, contra raó (DCVB, <i>foll</i> ; a partir de la citació de l' <i>Espill</i>). Obrar inconsideradament, contra raó (Gonzàlvez; diu erròniament que DCVB no l'enregistra).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant una clàusula de gerundi.		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant la manera desaforada d'actuar de dones prenyades.		
Documentació en català	<p>"No veus més los altres, mas en foll goses enquerir" (<i>Històries troianes</i>, 17)</p> <p>"Preguant a Deu, les mans no · m cal pleguar, / car fet es tot quant li pot avenir: / si es ell cel, no · s pot lo be spremit; / si en infern, en foll es mon preguar" (Ausiàs March)</p> <p>"Car no vull ser ocios animal, / no vulla Deu que yo stiga en foll" (Ausiàs March)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Van de un cabello, / ya tronpicando / y ya saltando" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Caminando como locas y dando tropiezos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Molt desijosa / que s'afollàs, / féu curt lo pas" (8938-40)		
Fitxa Espill	FE0777		
Vers primera ocurrència	8940	Vers darrera ocurrència	8940
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer curt el pas		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2 Pas
Tipus	Locució verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Monosil·labisme.		
Definició	Equivocar-se, errar la mida (Def. pròpia). DCVB, <i>pas</i> , anota <i>Fer un pas fals</i> , 'cometre una falta o un error'; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Resoldre una cosa pel procediment més breu (Gonzàlvez; definició errònia).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Significa que la monja errà la mesura de la metzina per avortar.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Y deseosa / de malparir, / se quiso herir" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Con gran deseo de abortar, dió corto el paso" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Morí sobtada / sens dir 'Jesús'" (8946-47)		
Fitxa Espill	FE0778		
Vers primera ocurrència	8947	Vers darrera ocurrència	8947
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Sens dir "Jesús"		
	Mot clau 1	Dir	Mot clau 2 Jesús
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + infinitiu + substantiu		
Definició	Sense tenir temps per més, morint sobtadament (DCVB, <i>Jesús</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) Paràfrasi de la màxima que correspon al motiu T 406 de Farnés (Peirats)		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma un complement de mode.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el significat de "mort sobtada", del qual és redundant.		
Documentació en català	<p>"Jesús! —respòs l'abadessa—" (<i>Curial</i>, l.40)</p> <p>"La princesa, oint dir semblants paraules, dix tres vegades: "Jesús, Jesús, Jesús!" E caigué de l'altra part esmortida" (<i>Tirant</i>, 236), "Com la princesa oí tal novitat, no pogué altra cosa dir sinó: "Jesús, Jesús, Jesús!", tres voltes, e prestament li fallí l'esperit" (241), "Haureu a pensar sou coneguda per persona que lo compliment se troba, e lo grat demanar poria en aquella hora que per lo mal meu digués: "Jesús, Jesús, Jesús", lo qual a mi tant ha plagut" (243), "E en lo gran desorde de ma benvolença diguí, no sé com, "Jesús, Jesús, Jesús", llançant-me sobre les falde de la Duquessa" (246)</p> <p>"No va tenir temps ni de dir "Jesús" (PCC, T 406; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"En un dir Jesús" (PCC, J 41; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Murió, cuitada, / súbitamente, / ni aún solamente / dixo 'Jesús'" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Murió de repente, sin decir 'Jesús'" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE “Pobres e rics / han **per igual** / tots semblant mal, / pigotes, rosa” (9000-03)
 “De Déu demana: / “Puis d’Ell emana / tant virtual, / universal / e fructuosa / tan graciosa / font d’aigua viva, / com no es diriva / a tots los vius / **per equals** rius? / car molts no en prenen, / e los que en tenen / no **per igual**” (14631-43)

Fitxa Espill

FE0779

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició De la mateixa manera; en la mateixa forma o proporció (DCVB, *igual*, s’hi cita l’*Espill*).
 De la mateixa manera; en la mateixa forma o proporció (Gonzàlvez).

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Por los onbligos, / ricos, mendigos / logran igual / fortuna tal”
 (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Todos, ricos y pobres, tienen por igual los mismos males”
 (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Ixen a missa / ab fill o filla, / com la conilla, / ab ventre gros; / llet no n'han ros" (9046-50)		
Fitxa Espill	FE0780		
Vers primera ocurrència	9048	Vers darrera ocurrència	9048
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Tenir el ventre gros com la conilla		
	Mot clau 1 Tenir	Mot clau 2	Conilla
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen experiencial.		
Definició	Estar prenyada, ostensiblement (Def. pròpia). DCVB, <i>conilla</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Desautomatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, significant que, per plaer, la dona es queda prenyada sense descans.		
Documentació en català	∅ (<i>Facet, Lo Somni, Llibre fra Bernat, Faula Neptú i Diana, Curial, Hist. Passió, Procés olives, Somni JJ, Vita Christi</i>) "No veu vós Estefania com té lo ventre gros? " (<i>Tirant</i> , 215)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Salen a misa / con hija o hijo, / según colijo, / como conejas / o comadrejas: / el vientre lleno; / de leche el seno / sin rastro ya" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Salen a misa con hijo o hija y con el vientre ya grueso, como las conejas, y, por causa de ello, no tienen ni rocío de leche" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Ses criatures / mig avorrides / donen a dides , / e les mesquines / no guarden quines" (9074-78)		
Fitxa Espill	FE0781		
Vers primera ocurrència	9076	Vers darrera ocurrència	9076
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Donar a dida		
	Mot clau 1	Donar	Mot clau 2
		Dida	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu. Al·literació dels sons [d] i [a].		
Definició	Posar un xiquet en mans d'una dida perquè el crie (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa modalitzada.		
Documentació en català	"E per quan les someres tenen les orelles caigudes lo cavall ha pres de la dida lo seu natural" (<i>Tirant</i> , 110), "No és fort plaga aquesta -dix la Princesa-, que jo sia subjugada al pare e a la mare, e encara sens causa neguna sia represa per la dida qui m'ha alletada?" (127)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Las criaturas / aborrecidas, / dan a las didas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Sus criaturas, casi aborrecidas, dan a nodrizas para que se las críen" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE Fitxa Espill <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">FE0782</div>	“ No sols moral / mas natural / la llet altera” (9099-101) “E deu fogir, / no sols pensar, / mas somiar / avinentea” (10160-63) “Dar-t’ha per gatge / com mercader, / no quart diner / tan solament , / mas mil per cent” (12674-78) “D’altes lliçons, / no sols polítiques / mas metafísiques” (13612-14)
---	--

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	“No sols moral / mas natural / la llet altera: / Si de somera / mama la llet, / lo txic potret / mai porà ser / cavall lleuger / ni bon ginet. / Lo moltonet / e fill d’ovella, / si morta ella, / de cabra mama, / com cabró brama, / corre, surt, salta; / dreta, llis’alta / li naix la banya; / grossera, estranya, / no prima, blana / li’s fa la llana.” (9099-118)
Fitxa Espill	
FE0783	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="9102"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9102"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Cavall que mama llet de somera, no serà cavall lleuger
Mot clau 1	<input type="text" value="Cavall"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Somera"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta, amb una clàusula adjectiva de relatiu especificativa del subjecte. Rima en “-era”. D’origen als bestiaris.
Definició	Observació relativa al bestiar equí, aplicable figuradament a les persones (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, en forma d’oració condicional. Va seguida d’un altre tòpic semblant, no codificat, que metaforitza el mateix fet referencial del relat.
Funció discursiva	Argumentativa, comparativa: Amb l’exemple del cavall que mama d’una somera, s’hi reforça el discurs que descriu la perniciosa influència de les (males) dides sobre els infants.
Documentació en català	“En la bellesa deus guardar que haje (...) orelles curtes dreçades en alt (...). E sàpies que la spertesa del cavall és coneguda a les orelles” (<i>Llibre del tresor</i> , I.181) “Senyor, natural raó hi basta, per ço com aquest cavall ha mamat llet de somera. E per quant les someres tenen les orelles caigudes, lo cavall ha pres de la dida lo seu natural” (<i>Tirant</i> , 110)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Si de borríca / mamare el potro, / parece otro: / jamás ligero / afirmar quiero / que podrá ser, / ni le han de ver / nunca ginete” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Si el potro pequeño mama de una burra, no podrá ser nunca caballo ligero ni bueno para jineta” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Ara de nou, / en la Bretanya...” (9130-31)</p> <p>“La vinya nova / --pus vera Esgleia-- / que de nou feia / per muller presa” (13552-55)</p> <p>“Si no ho recusa / ni se n’escusa / per pres haver / de nou muller” (14963-66)</p>
Fitxa Espill	Observació: Al passatge “Jo li prestí / e la vestí / tota de nou, / ultra son sou / més de pagada” (4149-53), “de nou” vol dir “de roba nova”.
FE0784	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="9130"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="14966"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="03"/>
Forma canònica	De nou
Mot clau 1	<input type="text" value="Nou"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Monosil·labisme.
Definició	Recentment, de poc temps ençà (DCVB, <i>nou</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Novament, una altra volta (Gonzàlvez). Recentment (DeCat, <i>nou</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). De novetat (DeCat, <i>nou</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Una altra vegada, per segona vegada (DeCat, <i>nou</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Locativa, en una seqüència narrativa. Assenyala la temporalitat de l’acció narrada.
Documentació en català	<p>“Tu pendràs l’olla e guarda que no sia stanyada de nou” (Mestre Robert, <i>Llibre de Coch</i>; DCVB, <i>nou</i>)</p> <p>“Curial (...) cambià’s tot, perdent la color, de què l’emperador li dix: --Què és açò, Curial? Ha-y res de nou?” (<i>Curial</i>, l.95; DeCat, <i>nou</i>)</p> <p>“E com algun poch hagués callat, tornava de nou a plorar” (<i>Curial</i>, III.104; DeCat, <i>nou</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Mucho la di, / pues la vestí / toda de nuevo: / demás del cevo, / todo el salario / en nada vario / le fué pagado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Yo se lo presté para que se vistiese completamente de nuevo, pagándola con exceso sobre su sueldo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Dormint com mortes, / alguns plorant, / altres mamant / massa, los maten" (9202-05)		
Fitxa Espill	FE0785		
Vers primera ocurrència	9202	Vers darrera ocurrència	9202
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Dormir com (un) mort		
	Mot clau 1	Dormir	Mot clau 2 Mort
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat ("com...")		
Definició	Dormir molt profundament (DCVB, <i>mort</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Dormir profundament sense despertar-se (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant una clàusula de gerundi.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Salomó intensifica la descurança de les dones que dormen profundament i maten els nens que alleten.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Duermen qual muertas: / unos llorando, / otros mamando, / los que no matan, / locas, maltratan, / encima hechadas, / enborrachadas / por su maldad" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Durmiendo como muertas, a unos les matan dejándoles dormir demasiado y a otros dándoles de mamar en exceso" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Mes vull contar / llur crueltat / e pravitat, / per incident / lo solc torcent" (9266-70)		
Fitxa Espill	FE0786		
Vers primera ocurrència	9268	Vers darrera ocurrència	9268
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Per incident		
	Mot clau 1	Incident	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu		
Definició	Per atzar, per afegitó, accessòriament (DCVB, <i>incident</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Per atzar, per afegitó, accessòriament (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva. Salomó matisa amb aquesta locució que introduirà altres històries.		
Documentació en català	"Ne deslberadament ne per incident " (<i>Valter e Griselda</i> ; DCVB, <i>incident</i>) ∅ (<i>Tirant</i>), ∅ (<i>Vita Christi</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Quiero dezir / otras crueldades / i atrocidades / más evidentes / aunque indecentes" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Quiero, de pas, contar su crueldad y pravedad, imprimiendo incidentalmente un rodeo a mi surco" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Més vull contar / llur crueltat / e pravitat, / per incident / lo solc torcent" (9266-70)		
Fitxa Espill	FE0787		
Vers primera ocurrència	9270	Vers darrera ocurrència	9270
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tòrcer el solc		
	Mot clau 1	Tòrcer	Mot clau 2 Solc
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [l].		
Definició	Canviar de manera de parlar o d'obrar (DCVB, <i>solc</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Forma una clàusula de gerundi, alterant l'ordre dels constituents.		
Funció discursiva	Asseverativa. El narrador (Salomó) anuncia una altra manera d'obrar de les dones (sempre dins la maldat).		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Quiero dezir / otras crueldades / i atrocidades / más evidentes / aunque indecentes" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Quiero, de pas, contar su crueldad y pravedad, imprimiendo incidentalmente un rodeo a mi surco" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Mig fill coia / en ast partit / com a cabrit" (9322-23)		
Fitxa Espill	FE0788		
Vers primera ocurrència	9322	Vers darrera ocurrència	9322
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Coure en ast com a cabrit		
	Mot clau 1	Coure	Mot clau 2 Ast
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu + clàusula comparativa d'igualtat ("com...") D'origen experiencial.		
Definició	Coure o rostir al foc, travessat per un ast i rodant-ne entorn (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma el predicat verbal de l'oració, amb introducció del participi "partit" per completar la mètrica i la rima.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la maldat de les dones, en aquest cas, d'una vídua jueva.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Medio hijo asava /y saçonava / para comer" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Asaba la mitad de un hijo suyo en un asador, partido como un cabrito" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Apres s'uniren / casi infinides; / ensenyorides, / han molt vixcut / e prou crexcut, / matant los fills / com a conills, / no les femelles” (9410-17)		
Fitxa Espill			
FE0789			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="9415"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9415"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Matar com a conills		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Matar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Conills"/>	
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”) D'origen experiencial.		
Definició	Matar en gran quantitat i fàcilment, d'un colp al clatell (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma una clàusula de gerundi.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Emfasitza la maldat de les amazones, a qui presenta com assassines de pares, germans i fills mascles.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Luego salieron / estas malditas, / casi infinitas, / mui bien armadas; / entronizadas / mucho vivieron, / y harto crecieron / matando hijos / por escondrijos” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Después se coligaron, en número casi infinito, ; y ya adueñadas de todo, han vivido largo tiempo en bastante prosperidad, sacrificando a sus hijos como si fueran conejos” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Sens audiència / de l’innocent / no mal mirent , / fon condemnat / ser ofegat, / llançat al riu” (9464-69)		
Fitxa Espill	FE0790		
Vers primera ocurrència	9466	Vers darrera ocurrència	9466
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Mal mirent		
	Mot clau 1	Mirent	Mot clau 2 Mal
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació del so [m].		
Definició	Culpable, mereixedor de càstig (DCVB, <i>mirent</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Que mereix dany material o moral (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, precedida de l’adverbi de negació “no”, que modifica el significat negatiu en positiu.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència narrativa, on Salomó conta com un pare fou condemnat injustament per la calúmia de la mare.		
Documentació en català	“Per ço com se tenia per mal mirent al rey i a tota sa cort” (Ramon Llull, <i>Fèlix</i> , VII, 4; DCVB, <i>mirent</i>) “Jo, qui’m viu axí blasmat / com mal mirent / diguí dins mi: l’Omnipotent / més ha sofert” (<i>Col·loqui dames</i> , 849; DCVB, <i>mirent</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Sin más audiencia, / el inocente / decontinente / fué condenado / a ser ahorcado / y hechado al río” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y, sin ser oido el inocente y no malintencionado doncel, se le condenó a ser ahogado, lanzándole al río” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"E féu entrar / dins Famagosta, / més que llagosta, / gent genovesa" (9486-89)		
Fitxa Espill	FE0791		
Vers primera ocurrència	9486	Vers darrera ocurrència	9486
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Com llagosta		
	Mot clau 1	Entrar	Mot clau 2 Llagosta
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen experiencial.		
Definició	En gran quantitat i fent damnatge (DCVB, <i>llagosta</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada, però amb canvi del comparatiu d'igualtat pel de superioritat.		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant el grau de maldat que féu na Lionor, reina de Xipre.		
Documentació en català	"Com llagosta cauen d'Alcides al damunt" (J. Verdager, <i>L'Atlàntida</i> , VIII; DCVB, <i>llagosta</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Mandando entrar / en Famagosta, / como langosta, / la ginovesa / gente..." (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Hizo que en Famagosta entrara más gente genovesa que plaga de langosta" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Si carta giren, / pus fort los firen / e sens raó" (9551-53)		
Fitxa Espill			
FE0792			
Vers primera ocurrència	9551	Vers darrera ocurrència	9551
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Girar carta (actualment, <i>Girar full</i>)		
	Mot clau 1	Girar	Mot clau 2
		Carta	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Posar-se a considerar una cosa sota un aspecte diferent; canviar de manera de veure un assumpte (DCVB, <i>girar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Canviar de comportament (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida del connector condicional "si".		
Funció discursiva	Argumentativa. Es refereix a l'acció hipotètica que algú defensa una opinió diferent.		
Documentació en català	<p>"Segons les cartes que girava, canviava en diversitat de colors la sua bella figura" (<i>Sepul. F. Aguilar</i>)</p> <p>"Dins lo meu cor les cartes dels meus actes, dic més propi, de les mies culpes, gire e qui so stat trobe" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.28)</p> <p>"I més trobareu, si vós girau carta, / que fa cara trista lo ventre que és buit" (<i>Procés olives</i>, 2053-54)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Si buelven la hoja / quando se antoja, / suelen herir / sin discernir / y sin razón" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Si la dan por la contraria, las castigan sin motivo como locas enfurecidas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Croxir los ossos, / la carn a mossos / d'anques tallar" (9557-59)		
Fitxa Espill			
FE0793			
Vers primera ocurrència	9558	Vers darrera ocurrència	9558
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A mossos		
	Mot clau 1	Mos	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu		
Definició	Tallant amb les dents (Def. pròpia). DeCat, <i>rècua</i> , diu que "locucions com <i>a reculons</i> , <i>de reculons</i> , <i>de genollons</i> , <i>a bocons</i> , <i>a trompons</i> , i anàlogues, degueren néixer de locucions de llatí vulgar".		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Modal, en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	"E a mossos los està menjant e no cura mirar si són verds ni madurs" (<i>Tirant</i> , 263) "E menjava los raïms a mossos i a grapades" (263)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Moler los güesos, / y con excesos / sacar bocados / de carne dados / en el trasero" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Crujirles los huesos, arrancarles a mordiscos carne de las nalgas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE "Lleixar-me vull / llur crueldat, / iniquitat, / insipiència / e negligència / pus recitar. / Per apartar / l'estil de llarg, / **descolle l'arc / e pus no els tire**, / l'aladre gire, / torn al camí / d'on m'apartí: / al natural / llur general" (9574-88)

Fitxa Espill

FE0794

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica Arc sempre armat, o flux o trencat

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Proverbi

Recursos lingüístics i retòrics Oració composta coordinada distributiva. Verbs elidits. Rima en "-at".

Definició *descollar* l'arch o la ballesta és la operació inversa de *encollar* o armar; per lo tant, desarmar (MiP). Les coses humanes no poden mantenir-se per molt de temps en un estat violent (PCC, A 1979; no s'hi cita l'*Espill*). Significa que els estats de violència o inutilitzen o exasperen (DCVB, *arc*; no s'hi cita l'*Espill*). En el sentit metafòric d'afluixar el to en el seu vers, a partir d'un clar canvi de tema (Peirats)

Inserció en el text Desautomatitzada. Presència emboscada, amb conservació d'elements lèxics i d'un ressò del significat (el narrador diu que desarma l'arc del seu maldir contra les dones, que ja fa molt que dura). Sèrie de tres UFs de significat semblant.

Funció discursiva Asseverativa, en una seqüència explicativa. L'emissor excusa el seu llarg parlar i anuncia que, sobre el tema que duia: "lo mal criar / dels fills fadrins" (9510-11), callarà.

Documentació en català "Arc sempre armat, o flux o trencat" (*Doctr. compend.*, 15; PCC, A 1979; no s'hi cita l'*Espill*)
 "Arc sempre estirat, arc esbraonat" (PCC, A 1980; DCVB, *arc*; no s'hi cita l'*Espill*)
 "Arc sempre armat, o flux o trencat" (DCVB, *arc*; Cat. Val.; no s'hi cita l'*Espill*)
 "Arc sempre estirat, arc esbraonat" (DCVB, *arc*; Mall.; no s'hi cita l'*Espill*)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment "Para aflojar / la cuerda al arco: / doi fondo al barco, / suspendo el tiro, / la rienda tiro, / buelvo al camino / del qual sin tino / yo me aparté"
 (L. Matheu, *Libro cons.*)
 "Para excusar de prolijo mi estilo, desarmo el arco y no les tiro más; doy media vuelta al arado y torno al camino de que me aparté"
 (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE "Lleixar-me vull / llur crueldat, / iniquitat, / insipiència / e negligència / pus recitar./ Per apartar / l'estil de llarg, / descolle l'arc / e pus no els tire, / l'aladre gire, / torn al camí / d'on m'apartí: / al natural / llur general" (9574-88)

Fitxa Espill

FE0795

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica Girar l'aladre

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Unitat estilística configurada com a sintagma verbal

Recursos lingüístics i retòrics Verb + sintagma nominal

Definició Canviar de manera de parlar o d'obrar (Def. pròpia). DCVB, *girar*, no interpreta l'*Espill*, 9584-86, com a metafòric, sinó com a literal: 'canviar la direcció en què era impulsada o moguda una cosa'. Canviar de direcció (Gonzàlvez; diu erròniament que DCVB no l'enregistra)

Inserció en el text Forma una clàusula juxtaposada, amb canvi d'ordre dels elements. Sèrie de tres UFs de significat semblant.

Funció discursiva Asseverativa, en una seqüència explicativa. Seguint la UF anterior, l'emissor anuncia que canviarà de tema.

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment "Para aflojar / la cuerda al arco: / doi fondo al barco, / suspendo el tiro, / la rienda tiro, / vuelvo al camino / del qual sin tino / yo me aparté"
(L. Matheu, *Libro cons.*)
"Para excusar de prolijo mi estilo, desarmo el arco y no les tiro más; doy media vuelta al arado y torno al camino de que me aparté"
(MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE "Lleixar-me vull / llur crueldat, / iniquitat, / insipiència / e negligència / pus recitar./ Per apartar / l'estil de llarg, / descolle l'arc / e pus no els tire, / l'aladre gire, / **torn al camí** / d'on m'apartí: / al natural / llur general" (9574-88)

Fitxa Espill

FE0796

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica Tornar al camí

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Unitat estilística configurada com a sintagma verbal

Recursos lingüístics i retòrics Verb + preposició + sintagma nominal

Definició Enllaçar amb una situació anterior (Def. pròpia).

Inserció en el text Automatitzada, formant una clàusula juxtaposada. Sèrie de tres UFs de significat semblant.

Funció discursiva Asseverativa, en una seqüència explicativa. Significa que torna al tema general anterior.

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment "Para aflojar / la cuerda al arco: / doi fondo al barco, / suspendo el tiro, / la rienda tiro, / vuelvo al camino / del qual sin tino / yo me aparté"
(L. Matheu, *Libro cons.*)
"Para excusar de prolijo mi estilo, desarmo el arco y no les tiro más; doy media vuelta al arado y torno al camino de que me aparté"
(MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	“Pecat no poc, / digne de foc, / del mundanal / e infernal / a l' arma i cos ” (9594-98) “Febra tens vera, / arma i cos , que era / quotidiana / glòria vana” (12097-100) “Per dret llaurar / e fer guaret / e bon esplet, / t' ànima i cos / juny-los abdós / jus jou sancer” (12440-45)
Fitxa Espill	“Mas, si matex / dant per estrenes, / mes en reenes / sa majestat, / divinitat / anima i cos ” (13666-71)
FE0797	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	“Sergantanetes, / serps, granotetes, / rates penades , / feres alades” (9613-16) “Com la visiva / del duc, e rat / qui es diu penat , / e del muçol, / al raig del sol” (15526-30)
Fitxa Espill	
FE0798	
Vers primera ocurrència	9615
Vers darrera ocurrència	15528
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Rat penat
Mot clau 1	Rat
Mot clau 2	Penat
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu
Definició	Mamífer volador, les ales del qual són una membrana cutània sostinguda pels dits de la mà (DGLC). DCVB, <i>rata-penada</i> , cita l' <i>Espill</i> , 9615. Quiròpter volador (DeCat, <i>rata</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> Mamífer del grup dels quiròpters, de la família dels vespertílids (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, en forma de femení plural. La segona recurrència presenta la interpol·lació de la fórmula d'inserció fràsica <i>qui es diu</i> .
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva.
Documentació en català	“Diu ací un gran doctor que aquesta rata pennada significa lo rey d'Aragó” (Eiximenis, <i>Primer del Crestià</i> , 42; DCVB, <i>rata-penada</i>) “La rata penada , quan ve de dia, que fa sol, e no'l pot veure ne guardar” (St. Vicent, <i>Sermons</i> ; DeCat, <i>rata</i>) “Mes l'om veurà lo rat penat sens ull” (<i>Cançoner Universitat</i> , 312; DCVB, <i>penat</i> ‘que té ales’)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Mil savandijas / o lagartijas, / ratones, ranas, / sierpes tiranas” (Or. 9613-15) “Como visiva / de ave nocturna, / que lux diurna / huye, el mochuelo, / cuio desvelo / del sol al rayo / siente desmayo” (Or. 15526-30) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Lagartijas, sierpes, ranillas, murciélagos fieros y alados” (Or. 9613-15) “Como la facultad visiva del buho, y del ratón alado que llaman murciélago, y de la lechuza, a los rayos del sol” (Or. 15526-30) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"En la illada, / molts sons fa fer / com fa troter / de Llenguadoc" (9636-39)		
Fitxa Espill	FE0799		
Vers primera ocurrència	9637	Vers darrera ocurrència	9637
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Petar com troter de Llenguadoc		
	Mot clau 1	Petar	Mot clau 2 Troter
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen experiencial.		
Definició	DeCat, <i>trotar</i> , cita l' <i>Espill</i> i anota que "es tracta d'aquells escuders petaners de què ens parla sovint Rabelais i fins Dante ("che del cul fanno trombetta")		
Inserció en el text	Desautomatitzada, formant dues clàusules amb els verbs "fa fer" i "fer".		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant la menció a les ventositats del cos de les dones.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Con que en la hijada / ruido haze / que satisface / bien, como son / de postillón / en Lenguadoque" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Dentro de la ijada, que obligan a producir frecuentes sonas, como los hacen los trotones del Languedoc" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Al temple entrar / no els és permès; / en l'estiu més, / per tant com poden” (9652-55)
Fitxa Espill	
FE0800	
Vers primera ocurrència	9655
Vers darrera ocurrència	9655
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Per tant com
Mot clau 1	Per
Mot clau 2	Tant
Tipus	Locució conjuntiva causal
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adverbi de quantitat + adverbi comparatiu. Monosil·labisme. Al·literació del so [t].
Definició	Per tal com, perquè (Def. pròpia). DCVB, <i>tant</i> , no la recull. Perquè, ja que (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Introdueix una clàusula subordinada causal. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva. Reforça i intensifica també la qualitat de “poden”.
Documentació en català	∅ (<i>Facet, Lo Somni, Llibre fra Bernat, Faula Neptú i Diana, Curial, Hist. Passió, Procés olives, Somni JJ, Vita Christi</i>) “E per tant com la divina Providència ha ordenat e li plau que...” (<i>Tirant</i> , 1), “A mi, senyor, és degut fer semblants actes millor que altre, e açò per tant com als temerosos faça recobrar esforç e pendre ànimo” (161), “E a Tirant, per tant com era caigut ab lo cavall e li era mort, e havia tocat ab la mà en terra...” (189), “No tenia temps per satisfer a les verinoses paraules de la maliciosa Viuda, per tant com l'Emperador estava ja en taula” (227), “Féu fer una mina molt secretament, e per tant com la ciutat aquella era edificada sobre roques, si bé estigués en terra plana, hagueren molt gran treball de cavar-la” (394), “E estaven aquí ab gran plaer e delit molt abundosos de totes coses, per tant com la ciutat era molt gran” (395)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Ni en templo entrar / es permitido; / y aún más prohibido / es en estío, / por el hastío / que dan, pues yeden” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “No les es permitida la entrada en el templo, mayormente en verano, por tan mal como huelen” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"De la llavor / dels cucs de seda" (9680-81)		
Fitxa Espill	FE0801		
Vers primera ocurrència	9681	Vers darrera ocurrència	9681
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Cuc de seda		
	Mot clau 1	Cuc	Mot clau 2 Seda
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Larva de l'insecte <i>Bombyx mori</i> , que es manté de les fulles de la morera i segrega la seda, obrant el capoll dins el qual queda tancat per a convertir-se en crisàlide i eixir-ne transformat en papallona (DCVB, <i>cuc</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Eruga de la papallona de la seda (Vila 1994: 18).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa modalitzada.		
Documentació en català	"Morers blancs qui fan mores verdes per conrear cuchs de seda" (doc. 1405; DCVB, <i>cuc</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"..." (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "De los gusanos de seda se enfría o se escalda la simiente..." (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"De certa part / l'humit, si et toca, / la mort te floca / com a Alexandre. / Quin caliadre / per a llong ús! " (9722-27)		
Fitxa Espill	FE0802		
Vers primera ocurrència	9726	Vers darrera ocurrència	9726
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Quin celiandre per a llong ús!		
	Mot clau 1	Celiandre	Mot clau 2
		Ús	
Tipus	Fórmula expressiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple, exclamativa, amb verb elidit.		
Definició	Denúncia irònica d'una situació dolenta o no desitjable. Més o menys equivalent a 'quina llavor que ens ha caigut i que, a més, no s'acaba'. Potser s'hi ha triat el mot <i>celiandre</i> per rimar amb <i>Alexandre</i> (Def. pròpia). MiP l'anota com a "exclamació irònica". DCVB, <i>celiandre</i> , cita com a exemple lèxic l' <i>Espill</i> , però mal puntuat, com si la frase es referís a Alexandre.		
Inserció en el text	Automatitzada, directa, prescindible.		
Funció discursiva	Modalitzadora, posada a la fi d'un paràgraf que explica tot un seguit de desgràcies provocades per la menstruació de les dones. L'emissor expressa el seu disgust.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"¡Gentil cilandro / para regalo!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "¡Vaya un cilandro para largo uso!" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Lo gran diable / qui les guanyà / hi té la mà" (9756-58)		
Fitxa Espill	FE0803		
Vers primera ocurrència	9758	Vers darrera ocurrència	9758
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tenir mà (amb algú)		
	Mot clau 1	Tenir	Mot clau 2
		Mà	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Tenir influència, poder, damunt ell (DCVB, <i>mà</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Dominar o manipular una cosa, tenir-hi influència (Gonzàlvez, <i>tenir la mà en una cosa o persona</i> ; diu que DCVB no l'enregistra).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma una clàusula principal.		
Funció discursiva	Asseverativa. Atribueix el poder al diable, les dones actuen enganyades per ell.		
Documentació en català			
Documentació altres llengües	"Tener mano (en algo o con alguien) ('tener intervención de la cosa de que se trata o influencia en la cosa o con la persona de que se trata', DUE, <i>mano</i>)		
Traduccions del fragment	"Aquel diablo / que adoran, vano, / les da la mano" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "El gran Diablo que las ganó tiene en eso la mano" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"D'elles ja fart, / quant són al foc / ell se'n trau joc / e se'n fa trufa" (9768-71)			
Fitxa Espill	FE0804			
Vers primera ocurrència	9771	Vers darrera ocurrència	9771	
			Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer-se trufa (d'algú o d'alguna cosa) --- Trufar-se (d'algú o d'alguna cosa)			
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2	Trufa
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb del substantiu que conté.			
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + substantiu			
Definició	DCVB, <i>trufa</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Burlar-se d'algú o d'alguna cosa (Gonzàlvez)			
Inserció en el text	Automatitzada i precedida de la conjunció coordinada "e".			
Funció discursiva	Modalitzadora. Salomó descriu com el dimoni es burla de les dones condemnades a la foguera.			
Documentació en català	Ø (<i>Facet, Llibre fra Bernat, Faula Neptú i Diana, Certamen S. Cristòfol, Tirant, Hist. Passió, Procés olives, Somni JJ, Vita Christi</i>) "Oh, senyor —diguí jo—. E de mi us trufats? " (<i>Lo Somni</i> , II.10), "E parlant ab tu així com ab bon amic, a la veritat e sens trufa " (III.16), "E estaran d'estiu en lo celler e d'hivern en la cuina, trufant e dient moltes pegueses e escarns" (IV.12) "Curial ris dins l'elm, e dix per trufa " (<i>Curial</i> , I.7), "E així trufant , totes ensems passaren aquell dia" (I.14), "Mas com Festa s'apercebés de la trufa , volent així mateix trufar ab les altres qui la motejaven, dix" (I.14), "Dormits on solets e no curets d'aquestes trufes " (II.14)... "Ans, de tot, a trufes tenen / lo que sentiu" (<i>Col·loqui dames</i> , 748-49)			
Documentació altres llengües				
Traduccions del fragment	"Antes es parte / vaian al fuego; / dello haze juego / y, con gran rissa, / antes le atiza" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Hartado de ellas, el diablo, cuando están en la hoguera, se lo toma como diversión y objeto de burla; y con su soplo les aviva el fuego" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)			

Fragment amb UF o UE	<p>“D’elles ja fart, / quant són al foc / ell se’n trau joc / e se’n fa trufa, / al foc les bufa” (9768-72)</p> <p>“Ni mai se farta / bufar al foc” (9970-71)</p> <p>“No et fartaràs / bufar al foc” (9994-95)</p>				
Fitxa Espill					
FE0805					
Vers primera ocurrència	9772	Vers darrera ocurrència	9995	Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Bufar al foc				
	Mot clau 1	Bufar	Mot clau 2	Foc	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)				
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [f].				
Definició	<p>Figuradament, agreujar la situació (Def. pròpia).</p> <p>Fer aire al foc perquè creme amb més violència (Gonzàlvez).</p>				
Inserció en el text	Desautomatitzada, conjugada amb subjecte (el diable) i complement indirecte (les dones) i amb referència concreta al foc de l’infern (9769).				
Funció discursiva	Modalitzadora, com als dos versos precedents, de les burles del dimoni envers les dones.				
Documentació en català	<p>“Tres coses fan hom tost gras: bufar en foc, guardar abelles e malavejar en rebost” (<i>Llibre de tres</i>, 19)</p> <p>“Par que haja bufat al foc” (<i>Tirant</i>, 146)</p> <p>“Aquell qui té la boca plena d’aigua e bufa al foc, e pensa encendre-lo, e apaga’l ab l’aigua” (<i>Tirant</i>, 269)</p>				
Documentació altres llengües	“To add oil to the fire”(ODEP)				
Traduccions del fragment	<p>“Antes es parte / vaian al fuego; / dello haze juego / y, con gran rissa, / antes le atiza” (Or. 9768-72)</p> <p>“¿Aún no te hartas / soplar el fuego?” (Or. 9970-71)</p> <p>“¿No te hartarás / de soplar fuego?” (Or. 9994-95) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Hartado de ellas, el diablo, cuando están en la hoguera, se lo toma como diversión y objeto de burla; y con su soplo les aviva el fuego” (Or. 9768-72)</p> <p>“Ni apartarse del fuego, ni cansarse de soplarlo” (Or. 9970-71)</p> <p>“No te hartarás de soplar el fuego” (Or. 9994-95) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	<p>“Cert, són indignes, / per los esguarts / de males arts / e fals compàs / et alias, / hom s’hi acoste” (9788-93)</p> <p>“Per Atanàs, / ab bon compàs / fet gentilment, / diu verament / lo qu’és de creure” (14915-20)</p>
Fitxa Espill	
FE0806	
Vers primera ocurrència	9791
Vers darrera ocurrència	14916
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	De tal compàs
Mot clau 1	Compàs
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [a].
Definició	De tal guisa, en tal manera (DCVB, <i>compàs</i> ; a partir de la citació del <i>Tirant</i>)
Inserció en el text	Mitjançant la conjunció “e” i amb la modificació del canvi de “tal” per “fals”.
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d’una successió d’epítets contra les dones, considerades diablasses.
Documentació en català	<p>“No dexà Antropos, la tercera de les germanes dites, lo compàs de les altres” (<i>Faula Neptú i Diana</i>)</p> <p>“Estaven a l’entorn del mirable sepulcre, d’alt compàs inefable figura, set donzelles”, “E així de la sang les gotes per compàs plovién, que sobre l’or del ric manto lletres dels càntics senyalaven”, “Tenia en la dreta mà aquella mateixa gaiata ab la qual lo mansuet duc Moisès obrà tantes meravelles, coberta de compàs d’unes quantes perles”, “E en les fulles una lletra en alt compàs sobrellevada” (<i>Sepultura F. Aguilar</i>), “E per los extrems de la brodada albèrnia estaven per compàs, en artefici de celestials obres, aquells set goigs que del seu fill, Déu infinit, en aquest món l’havien alegrada”, “E a la sinistra part, d’estrany compàs estava una gent de malencònica figura” (<i>Visió S. N. Gràcia</i>), “Déu, qui us ha creat e fet de tal compàs que sou contrari a ma honor e fama” (<i>Tirant</i>, 161)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Y más indignas, / con tales partes / y malas artes, / falso compás / y mucho más, / de ir a su lado” (Or. 9788-93)</p> <p>“San Atanasio, / que, mui de espacio, / la hizo eminente, / dize evidente / lo que has de creer” (Or. 14915-19) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Son en verdad, por su mirar de arte malvado, su falsa continencia y todo lo restante, indignas de que hombre alguno se les acerque” (Or. 9788-93)</p> <p>“Elocuentemente hecho por Atanasio, dice verdaderamente con buen ritmo cuanto hay que creer” (Or. 14915-19) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Cert, són indignes, / per los esguards / de males arts / e fals compàs / <i>et alias</i> , / hom s’hi acoste” (9788-93)		
Fitxa Espill	FE0807		
Vers primera ocurrència	9792	Vers darrera ocurrència	9792
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	<i>Et alias</i>		
	Mot clau 1	Alias	Mot clau 2
Tipus	Fórmula de tancament en el relat		
Recursos lingüístics i retòrics	Construcció llatina		
Definició	Como <i>et sic de ceteris</i> , frase latina que Roig ha acentuado contra prosodia, en vez de <i>alias</i> , como se usa poner en castellano al citar un apodo: viene a significar <i>y lo otro</i> (Chabàs). Frase llatina, equivalent a <i>lo altre</i> , lo demás. A notar l’accentuació aguda que li imposa l’autor, contrariant la prosòdia del llatí (MiP). Fórmula llatina equivalent a <i>l n’hi ha més</i> (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Coordinada amb els sintagmes precedents. Final de sèrie.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Clou els epítets anteriors, significat que n’hi ha molts més.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Y más indignas, / con tales partes / y malas artes, / falso compás / y mucho más, / de ir a su lado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Son en verdad, por su mirar de arte malvado, su falsa continencia y todo lo restante, indignas de que hombre alguno se les acerque” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Cert, són indignes, / per los esguards / de males arts / e fals compàs / <i>et alias</i> , / hom s'hi acoste; / mas deu ser hoste / de sols mig dia " (9788-95)		
Fitxa Espill			
FE0808			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="9794"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9794"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Hoste de sols mig dia		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Hoste"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Dia"/>	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal		
Definició	Aquell qui fa una visita curta (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, forma el complement directe de l'oració regida per la perífrasi verbal "deu ser", introduïda pel connector adversatiu "mas".		
Funció discursiva	Denominativa, en un enunciat directiu. La presència del marcadore inicial: "Mas deu...", reforçada pels versos que hi segueixen: "e tirant via, / poc aturant / e menys curant / de llur acost" (9796-9799), exhorta els homes a visitar poc les dones.		
Documentació en català	"Los ostes ab sol / aquests són honrats" (<i>Refranys rimats</i> , 102-03)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Y más indignas, / con tales partes / y malas artes, / falso compás / y mucho más, / de ir a su lado. / Dios te ha librado: / mas, si en tu vida / se te conbida, / cuida atinado / ser conbidado / de medio día" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Son en verdad, por su mirar de arte malvado, su falsa continencia y todo lo restante, indignas de que hombre alguno se les acerque. En todo caso, sólo debe serles huésped de mediodía" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“No pot durar / al més una hora” (9808-09) “Poseïdora / no sens afany / al més cent anys” (13740-42)</p>
Fitxa Espill	
FE0809	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="9809"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="13742"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Al més
Mot clau 1	<input type="text" value="Més"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + article + adverb de quantitat. Monosil·labisme.
Definició	Al màxim, com a màxim (DeCat, <i>més</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Com a màxim (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Modifica el verb. Invariable.
Funció discursiva	Locativa, modalitzadora. Emfasitza el poc temps que pot durar l'amistat amb una dona.
Documentació en català	“Neguna dona no gaus portar sinó tan solament paradura enbotida d'argent daurada, valent, al més , 30 sous” (doc. 1306; DeCat, <i>més</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“No ha de durar / cunplida un hora” (Or. 9808-09) “Posehedora, / más no sin daños, / lo más cien años” (Or. 13740-42) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “No pueden, a lo sumo, durar más de una hora” (Or. 9808-09) “Y tan solo poseible, no sin afanes, durante cien años a lo sumo” (Or. 13740-42) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Sens pagar cisa, / ab quants pratiquen / ab tots repiquen. / Neguen si deuen, / crim fals alleuen, / secrets descobren, / ab ales cobren, / ab lo bec piquen, / e prevariquen, / mentint difamen " (9818-27)
Fitxa Espill	
FE0810	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="9824"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="9824"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	El fals amic, amb el bec te pic i amb la mà t'abric --- El fals amic, amb les ales et cobre i amb el bec te pic
Mot clau 1	<input type="text" value="Bec"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Mà"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració atributiva composta coordinada, amb el verb elidit. Paral·lelisme sintàctic. Contrast. Rima en "-ic".
Definició	Significa que molts, tot amanyagant i prometent protecció, danyen i perjudiquen amb els seus actes (PCC, B 593; no s'hi cita l' <i>Espill</i> ni el <i>Procés</i>). DCVB, <i>bec</i> , cita el <i>Procés</i> , 1424, com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Tenint en compte la segona variant, desautomatitzada, amb elisió del sintagma nominal i plena conservació del significat. Integrat al text com una desqualificació més de les dones, metforitzada, al costat d'altres de sentit literal.
Funció discursiva	Asseverativa, modalitzadora: maldi de les dones, al mig d'una retafila d'improperis adreçats a elles.
Documentació en català	"Bé · m recorda, per Déu, / un eximpli antich: / ges no m'asalt d'amich / que ab les ales me cobre / e ab son bech me pich" (F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i> , vs. 285-89) "Cobrint ab les ales, ab lo bec vos piquen" (<i>Procés olives</i> , 1424) "Amic de dos cares, / que us cobre ab les ales i us pic ab lo bec" (<i>Procés olives</i> , 1433-34) "Renec de tals gales / i del qu'es fa amic / que assesta en les ales / i dóna en lo pic" (<i>Flor enam.</i> , 22; PCC: A 1089; s'hi cita el <i>Procés olives</i> , 1533) "Ab el bec te pic i amb la mà t'abric" (PCC: B 593; no s'hi cita l' <i>Espill</i> ni el <i>Procés olives</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	"Con alas cubren, / con pico pican" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Cubren con las alas y hieren con el pico" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"E ja es perdia / de dia en dia" (9863-64)		
Fitxa Espill	FE0811		
Vers primera ocurrència	9864	Vers darrera ocurrència	9864
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	De dia en dia		
	Mot clau 1	Dia	Mot clau 2
		Dia	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema fràsic "de... en...", amb repetició del mateix substantiu.		
Definició	Progressant contínuament (DCVB, <i>dia</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). En progressió contínua (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Modifica el verb.		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant l'acció de perdre's.		
Documentació en català	<p>"Car la terra nostra se perdia de dia en dia" (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i>, 376)</p> <p>"Més de jorn en jorn lo s'acostava e el confortava a devenir millor e major" (<i>Curial</i>, l.8)</p> <p>"Aflaquent-se de jorn en jorn e deixant-se anar los ànimos ociosos dels cavallers anglesos" (<i>Tirant</i>, 28)</p> <p>"Lo que esperam de dia en dia sentir ab la resposta del sobredit correu" (Lletra d'Alexandre VI a son fill Joan, 30/11/1493)</p> <p>"No tardes convertir-te al Senyor de dia en dia e no u allargues" (<i>Lo Cartoixà</i>, III.7)</p> <p>"Si consideram una pedra que tan gran com tot lo món sia e que de cent en cent anys vingués un petit ocell, a tant com un gra de mill llevar-ne, e que axí acabada la pedra fos acabada del trist damnat la sua pena, seria més que content de tan misericorde sentència" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.31)</p>		
Documentació altres llengües	"Di per di" (giornalmente, ogni giorno di più', N. Zingarelli, VLI, <i>di</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"Que se perdía / de día en día" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"De día en día se iba perdiendo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Bé fon amarga / un temps la sgleia / com ella es veia / ser enganada” (9908-11)		
Fitxa Espill	FE0812		
Vers primera ocurrència	9909	Vers darrera ocurrència	9909
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	(En) un temps		
	Mot clau 1	Temps	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	(Preposició) + sintagma nominal. Monosil·labisme.		
Definició	En el temps passat (DCVB, <i>temps</i> ; la fa sinònima de <i>En altre temps</i> i <i>Temps enrera</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Durant un període sense determinar (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Locativa. Salomó parla d'un període de temps convuls per a l'església.		
Documentació en català	“Al cap de un temps morí's la germana” (Desclot, <i>Crònica</i> , pròleg; DCVB, <i>temps</i>) “E abstendran-se de raure la barba un temps ” (<i>Lo Somni</i> , III.11)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“¡Bien se vio amarga / la Iglesia, que / casi en la fee / se vio engañada” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¡Bien amarga cosa fué un tiempo para la Iglesia ver cómo se la engañaba!” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“E tu, vell corp, / com alquimista / havent ja vista / llur art frustrada, / altra vegada / experimenta, / no se n'absenta / ni se n'aparta, / ni mai se farta / bufar al foc” (9962-71)</p> <p>Observació: Altres comentaris burletes sobre els alquimistes: “Botiga en feu / molt sumptuosa / e cabalosa, / rica, fornida / de infinida / gran drogueria, / de pedreria / pus preciosa, / més virtuosa / en medecina, / la pedra fina / filosofal / que mai fon vista / per alquimista”(13622-35) i “E, bufant fort / en la fornal, / filosofal / pedra curable; / or fet potable / argent de coure” (8530-35)</p>		
Fitxa Espill	FE0813		
Vers primera ocurrència	9963	Vers darrera ocurrència	9963
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Bufar al foc altra vegada com alquimista		
	Mot clau 1	Bufar	Mot clau 2 Alquimista
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal + sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen experiencial. Ironia.		
Definició	Reincidir en fer coses inútils, sense profit (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada. La UF s'hi troba ampliada i explicada.		
Funció discursiva	Modalitzadora, irònica. L'emissor s'adreça al personatge recriminant-li l'actitud.		
Documentació en català	“És semblant a l'alquimista, que essent ell pobre de grans tresors parla” (<i>Lo Cartoixà</i> , III.35)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Tú, viejo corbo, / como alquimista / tienes la vista / y arte frustrada: / ¿otra jornada / la experimentas? / ¿nunca te ausentas? / ¿jamás te apartas? / ¿aún no te hartas / soplar al fuego?”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y tú, viejo encorvado, como alquimista que ha visto ya frustrado su arte e insiste todavía en sus experimentos, sin saber ausentar-se ni apartar-se del fuego, ni cansarse de soplarlo”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Escac pel roc / tens per la dona; / sus mat te dóna" (9996-98)		
Fitxa Espill	FE0814		
Vers primera ocurrència	9996	Vers darrera ocurrència	9996
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Donar escac pel roc		
	Mot clau 1	Donar	Mot clau 2 Escac
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu + sintagma preposicional. Al·literació del so [k].		
Definició	Indica (...) que un jugador fa a l'altre <i>escach</i> , ab intenció de péndre-li un <i>roch</i> (MiP). DCVB, <i>escac</i> , recull només el sentit literal de la UF, 'l'escac que es dóna amb el roc o torre, que sol ésser molt perillós' i, tanmateix, cita l' <i>Espill</i> i el <i>Procés</i> . DCVB, <i>roc</i> , cita l' <i>Espill</i> i el <i>Procés</i> , com a exemples lèxics, no fràsics. Posar en situació de perill (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Formant una figura retòrica on es substitueix el verb <i>donar</i> per <i>tenir</i> i s'inclou "la dona".		
Funció discursiva	Argumentativa, amb explicitació de la causa actora del perill: "per la dona".		
Documentació en català	<p>"Donar escac per roc" (PCC, E 304; a partir de: "Donen scach per lo roch a aquells qui han lo bech groch" i "E donaren-los escach per lo roch", <i>Llibre de disputació de l'ase</i>, 88 i 104; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Ans volgue dar scach per roch / al capellà" (F. de la Via, <i>Llibre de fra Bernat</i>, 1215-1216)</p> <p>"Guart-se lo rey d'aver scachs per roch" (Arnau d'Erill, <i>Cançoner català de la Universitat de Saragossa</i>, c. 1450-65; DCVB, <i>escac</i>)</p> <p>"I vós, cavaller, astut i cossari, / que fecte li dau escac per lo roc" (<i>Procés olives</i>, 525-26; DCVB, <i>escac</i>)</p> <p>"E qui és abat / après de ser coc / darà sus pel roc / a tots en cuinar" (<i>Refrans rimats</i>, 28-31)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"¡Que adviertas ruego / si es tabla o mate!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Por causa de la mujer, tienes en jaque la torre y acto seguido te da mate" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Escac pel roc / tens per la dona; / sus mat te dóna " (9996-98)		
Fitxa Espill	FE0815		
Vers primera ocurrència	9998	Vers darrera ocurrència	9998
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Donar sus i mat		
	Mot clau 1	Donar	Mot clau 2 Mat
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal coordinat		
Definició	Figuradament, assetjar algú fins provocar-li la mort (Def. pròpia). <i>Sus mat</i> és l'escach final (MiP). DCVB, <i>sus</i> , recull només el sentit literal: 'jugada en què el rei d'escacs roman indefens, sense possibilitat de salvar-se' i, tanmateix, cita el <i>Tirant</i> i el <i>Somni JJ</i> , però no l' <i>Espill</i> . Gonzàlvez també recull només el sentit literal.		
Inserció en el text	Automatitzada, tret de la pèrdua de la conjunció copulativa, per causa del tetrasíl.lab.		
Funció discursiva	Argumentativa, amb explicitació de la causa actora de la mort: "(...) la dona" (9997).		
Documentació en català	"Li donen sus i mat en la darrera casa" (<i>Tirant</i> , 100; PCC, S 1547; s'hi cita el <i>Tirant</i> , no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Vist que també al primer sus / se troba mat" (<i>Somni JJ</i> , 2827-28) "E qui és abat / après de ser coc / darà sus pel roc / a tots en cuinar" (<i>Refranyys rimats</i> , vs. 28-31)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"¡Mujer te mate!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y acto seguido te da mate" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Puis soriguer / te saben fer / e no el conexas, / jo et prec te'n dexes, / mai pus no jugues / ab tals feixugues" (9999-10004)		
Fitxa Espill	FE0816		
Vers primera ocurrència	9999	Vers darrera ocurrència	9999
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer xoriguer (a algú)		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2 Xoriguer
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	El dit nom s'aplica al home grosser y ignorant. <i>Fer-lo a un soriguer</i> és burlar-lo o posar-lo en ridícul (MiP). DCVB, <i>xoriguer</i> , no recull la UF però cita l' <i>Espill</i> , com a exemple lèxic. Burlar-se d'algú, posar-lo en ridícul (Gonzàlvez; diu que DCVB no l'enregistra).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb permuta dels components i interpolació d'altres elements. Introduïda mitjançant el connector causal "puis".		
Funció discursiva	Modalitzadora, indicant que les dones posen en ridícul l'home.		
Documentació en català	"Sempre anaven com a orats amunt e avall, fets uns soliguers" (<i>Rondalla de rondalles</i> ; DCVB, <i>xoriguer</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Pues la muger / te sabe hazer / tan duras suertes / y no lo adviertes!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Puesto que saben hacerte cernícalo sin que te des cuenta" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Puis soriguer / te saben fer/ e no el conexas, / jo et prec te'n dexes, / mai pus no jugues / ab tals feixugues ” (9999-10004)		
Fitxa Espill			
FE0817			
Vers primera ocurrència	10004	Vers darrera ocurrència	10004
Nombre d'ocurrències	01		
Forma canònica	Jugar a la feixuga		
Mot clau 1	Jugar	Mot clau 2	Feixuga
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal		
Definició	DeCat, <i>feix</i> , recull <i>A la feixuga</i> , ‘en allò que més dol’; s’hi cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. DCVB, <i>feixuga</i> , recull <i>Tenir els jocs feixucs</i> ‘tenir mals arrambatges, ésser mal de sofrir’ i no cita l’ <i>Espill</i> ni el <i>Somni JJ</i> . Joc on els participants es fan mal els uns als altres (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada. En forma d’oració negativa.		
Funció discursiva	Modalitzadora, exhortativa. L'emissor (Salomó) aconsella l’home que no jugue amb les dones.		
Documentació en català	“Veureu, entre elles, com s’hi pinta / i com s’hi juga / d’ un joc que es diu a la feixuga , / i com repiquen, / i unes ab altres com se piquen / del joc, baixet” (<i>Somni JJ</i> , 210-15)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Por que te alejes, / ruego lo dexes: / no juegues más, / que a morir vas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Te pido que lo dejes ya y no vuelvas nunca más a hacer juego con tales cargantes” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Si et paren belles / ab tals ufanés, / no te n’enganes; / lleva’ls les robes, / mira què hi trobes; / llava’ls la cara / ab aigua clara, / fora els tapins, / mira què tins: / **un vell monet / o cerronet, / tot cap i cames**” (10026-37)

Fitxa Espill

FE0818

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d’ocurrències**

Forma canònica Les afaitades són, de dia, dones; i de nit, mones

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Proverbi

Recursos lingüístics i retòrics Oració atributiva composta coordinada. Paral·lelisme. Antonímia. El·lipsi verbal en la segona clàusula. Rima en “-ones”.

Definició Indica que les aparences, en les dones pintades, enganyen (Def. pròpia). MiP cita l’adagi: “Les afeytades (o sia, les que’s posen afeyts) són dones de dia y de nit són mones”, pres d’Oleguer Miró, *Aforística Mèdica*, p. 386.

Inserció en el text Desautomatitzada. Presència emboscada, amb conservació d’un element lèxic, però del ple significat del proverbi, inserit com a conclusió de la seqüència.

Funció discursiva Argumentativa, per tal de reblar el clau del discurs de Salomó amb la força de la metàfora proverbial.

Documentació en català “Les afaitades són dones de dia i de nit són mones” (PCC, A 183; no s’hi cita l’*Espill*)
 “Les afaitades són dones de dia i de nit són mones” (DCVB, *dona*; no s’hi cita l’*Espill*)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Viejo monillo, / y un zurroncillo / con pies y manos” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Una monita vieja o un capachillo, todo cabeza y piernas” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Mas tota hora / ta carn refrena" (10064-65)		
Fitxa Espill			
FE0819			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="10064"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="10064"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Tothora		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Tothora"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir d'un determinant quantitatiu + substantiu. Al·literació dels sons [t] i [o].		
Definició	Sempre, en tot temps (DCVB, <i>hora</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 81). DeCat, <i>hora</i> , <i>tot</i> , registra <i>Tota hora</i> i <i>Tothora</i> , però no cita l' <i>Espill</i> . Sempre, en tot temps (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida del connector adversatiu "mas". Avantposada al verb per tematització.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la temporalitat de l'acció de "refrenar la carn".		
Documentació en català	"La boca tota hora no diu veritat" (R. Lull, <i>Llibre ordre cavall.</i> ; DCVB, <i>hora</i>) "E io combatré a vós tota hora" (<i>Curial</i> , l.33), "Que ell vos veja tota hora" (l.41), "E aquell li pagaré tota hora que li plaurà" (ll.96), "Que començàs tota hora que li plagués" (<i>Curial</i> , ll.121) "E tota hora que jo me'n vulla anar ho poré ben fer" (<i>Tirant</i> , 5), "Tramès a dir al Rei que, tota hora que li fos placent, que sa senyoria vingués a menjar ab tots los altres" (26), "Tenien llibertat d'anar-se'n tota hora que a ells placent los fos" (71), "Entrar en la batalla, ara o tota hora que els jutges m'ho manaran" (81), "Besar-vos les mans tota hora que jo volgués" (161)... "Per besar-los les mans tota hora que vullam" (Instruccions de Joan de Borja, duc de Gandia, a mossèn Jeroni Llopis, 1494)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Mas, toda hora, / tu carne enfrena" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Antes bien, refrena en todo tiempo tu propia carne" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Mas tota hora / ta carn refrena / si guerra et mena / libidinosa / e furiosa / com fa en lo brut” (10064-69)
Fitxa Espill	
FE0820	
Vers primera ocurrència	10066
Vers darrera ocurrència	10066
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Menar guerra (a algú) -- Fer guerra (a algú) -- Donar guerra (a algú)
Mot clau 1	Menar
Mot clau 2	Guerra
Tipus	Col·locació (el significat metafòric el pren del mot “guerra”, que ja el té)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Oposar-se-li, produir-li grans contrarietats (DCVB, <i>guerra</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre dels constituents i precedida del connector “si”, formant una clàusula condicional.
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'una metàfora sexual, on la dona fa guerra libidinosa i furiosa a l'home.
Documentació en català	“Menava guerra injusta” (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i> ; DeCat, <i>menar</i>) “Menava la guerra molt madurament” (Muntaner, <i>Crònica</i> ; DeCat, <i>menar</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Mas, toda hora, / tu carne enfrena, / si guerra ordena / libidinosa, / loca, furiosa, / como haze el bruto” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Antes bien, refrena en todo tiempo tu propia carne si te arma furiosa guerra libidinosa, como hace en el bruto” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"De bon baró / pren bon consell: / a cas novell, / nou emergent, / no necessari / ni voluntari / ne impossible, / mas deligible, / triant millor / --a ta calor / segons la llei / donant remei-- / mai ha fallit" (10078-91)		
Fitxa Espill			
FE0821			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="10078"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="10078"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Del bon baró, pren bon consell		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Baró"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Consell"/>
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Complement avantposat per tematització. Al·literació dels sons [b] i [o]. Repetició del mot "bon". Esquema de derivació causal "De (tal cosa), (tal altra)".		
Definició	Indica que hom s'ha d'aconsellar bé (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Presència directa, glossada a continuació pel discurs lliure de l'emissor.		
Funció discursiva	Modalitzadora, de consell. L'emissor adverteix l'home com deu actuar per vèncer la dona: aconsellar-se bé, que això no falla mai.		
Documentació en català	"Del bon baró pren bon consell" (PCC, B 259; és la citació de l' <i>Espill</i> , sense més informació)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"De un buen varón / toma consejo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Toma buen consejo de varón virtuoso" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Muller de neu, / com Francesc féu" (10099-100)		
Fitxa Espill	FE0822		
Vers primera ocurrència	10099	Vers darrera ocurrència	10099
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Prendre muller de neu com sant Francesc		
	Mot clau 1	Prendre	Mot clau 2 Francesc
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen hagiogràfic.		
Definició	Reprimir (els homes) l'apetit sexual (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Amb omissió del verb <i>prendre</i> .		
Funció discursiva	Argumentativa. Forma part d'una llarga relació de consells en què Salomó convenç l'home de no prendre dona, per tal de ser cast.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Muger de yelo / con aquel zelo / que hizo Francisco" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Como hizo san Francisco, esposa de nieve" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“E com te dines, / pa i aigua usa, / fin vi refusa / e beu vinagre” (10112-15) “Dijous, diumenge / e dimarts menge / carn sense greix, / los tres jorns peix, / l’u, aigua i pa ” (15799-803)		
Fitxa Espill			
FE0823			
Vers primera ocurrència	10113	Vers darrera ocurrència	15803
Nombre d’ocurrències	02		
Forma canònica	Pa i aigua		
Mot clau 1	Pa	Mot clau 2	Aigua
Tipus	Locució nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + conjunció coordinant + substantiu. Associació temàtica.		
Definició	Règim d’alimentació que exclou tota altra cosa que pa eixut i aigua clara, i que sol ésser propi de presoners o de penitents (DCVB, <i>pa</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Dieta mínima per a subsistir, símbol de l’escassetat absoluta o de l’abstinència alimentària (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement directe.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència directiva. En un cotext en què l’emissor (Salomó) aconsella frugalitat al receptor.		
Documentació en català	“E no li doneu a menjar sinó quatre onces de pa e dues d’ aigua ” (<i>Tirant</i> , 98), “E lo Rei manà que no li donassen si no quatre onces de pa e quatre d’ aigua ” (110)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Y, cuando comas, / agua y pan usa, / vino rehusa, / vinagre bebe” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y, cuando comas, usa pan y agua, y rehuye el vino generoso para beber en su lugar vino agrio” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Per viure cast, / les disciplines / e, com te dines, / pa i aigua usa, / fin vi refusa / e beu vinagre; / lo menjar, magre, / sols per la vida, / ab certa mida, / ans poc que massa ; / carn de res grassa...” (10110-20)
Fitxa Espill	
FE0824	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"Carn de res grassa, / llet e los ous, / potatges, brous, / lo menjar blanc , / fan molta sang, / doncs molt sement / e moviment" (10120-26)		
Fitxa Espill	FE0825		
Vers primera ocurrència	10123	Vers darrera ocurrència	10123
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Menjar blanc		
	Mot clau 1	Menjar	Mot clau 2 Blanc
Tipus	Col·locació (significat composicional, atenent la metonímia del mot "blanc"))		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu (verb substantivat) + adjectiu		
Definició	Menja dolça composta de llet, sucre, farina d'amidó i farina d'arròs, bullit tot plegat i deixat refredar i aprendre (DCVB, <i>menjablanc</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Una important combinació: el <i>menjar blanc</i> (...) <i>AlcM</i> ho deforma abusivament en <i>menjablanc</i> sense més raó que una pronúncia descuidada d'alguns mallorquins (DeCat, <i>menjar</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma part d'un subjecte compost de diversos sintagmes nominals.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva. És un menjar sa que Salomó recomana al narrador-protagonista.		
Documentació en català	"De quantes cuynes ha en lo món són la flor aquestes tres: ço és... menjar blanc..." (Robert, <i>Llibre de Coch</i> ; DCVB, <i>menjar</i>) "Menjar blanc: <i>leucophagium</i> " (Joan Esteve, <i>Liber elegantiorum</i> ; DeCat, <i>menjar</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Pero jamás / la carne grasa; / leche con tasa, / tanpoco guebos, / potages nuevos, / caldos, sainetes, / pistos, broetes / ni manjar blanco, / por ser estanco / que sangre cría" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "La carne grasa de res, la leche y los huevos, los potajes y caldos, y el manjar blanco, hacen mucha sangre" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Com dix Sent Pau: / més val casar / que no cremar” (10184-86)</p> <p>“No dir poràs / que t'enganàs / ta companyona, / d'Eva, sa dona, / com Adam dix” (12967-71)</p>
Fitxa Espill	<p><u>Observació:</u> La segona ocurrència, “com Adam dix”, no introdueix cap unitat fràsica sinó un fragment de text lliure.</p>
FE0827	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	<p>“Si tant t’enflames / lo seny no hi basta, / tant te contrasta / la carn e mou, / tant fort te rou, / si tant te crema, / torna ton tema: / puis tant te plau, / com dix Sent Pau: / més val casar / que no cremar.” (10176-86)</p> <p>“O per calors / refrigerar / (...) / casar-te pots” (10198-209)</p>
Fitxa Espill	
FE0826	
Vers primera ocurrència	10185
Vers darrera ocurrència	10198
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Més val casar que no cremar
Mot clau 1	Casar
Mot clau 2	Cremar
Tipus	Apotegma de Sant Pau
Recursos lingüístics i retòrics	Estructura comparativa de superioritat “Val més... que...”
Definició	Indica que les apetències sexuals s’han de resoldre en el matrimoni (Def. pròpia). Apotegma extret de la I epístola de Sant Pau <i>als Corintis</i> (VII.9): <i>Melius est nubi quam uri</i> (MiP). Indica que el xasament és el millor remei si no es pot contenir el desig sexual (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, precedida d’una fórmula d’inserció amb menció explícita de l’autor. Conclusió de seqüència discursiva.
Funció discursiva	Argumentativa, com a conseqüència dels versos anteriors: “Si tant t’enflames...” (10175), “Si tant te crema...” (10181), “Puix tant te plau...” (10183)
Documentació en català	<p>“Però, si no poden guardar continència, que es casin: més val casar-se que cremar-se” (<i>Bíblia de Montserrat. I Corintis, 7.9</i>)</p> <p>“Per tal sent Pau, <i>Prima Corinthiorum</i>, dix axí: Cascú haja muyller, e açò per esquivar tota fornicació” (F. Eiximenis, <i>Llibre dones</i>, 64)</p> <p>“Val més casar-se que cremar-se” (PCC, C 1759; s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	<p>“Melius est nubi quam uri” (<i>Primera Epístola als Corintis, 7.9</i>; MiP)</p> <p>“Melius est enim nubere quam uri” (<i>Primera Epístola als Corintis, 7.9</i>; DEFL, 4665)</p> <p>“Melior est nubere quam uri” (<i>I Conrinth., VII, 9</i>; Chabàs 1905: 331)</p>
Traduccions del fragment	<p>“Pues (dize Pablo)/ antes casar / que no quemar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Pues, como san Pablo dijo, vale más casarse que quemarse” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Per tals esguards, / ab bones arts / casar-te pots, / o per grans dots, / per ser raixós, / o per amors. / Ensaja-t’hi: / qualsevol fi / que t’hi mourà / creec te courà. / A un plaer / hauràs certer / tantes dolós, / quantes suós, / treballs de mort, / a un deport / ha l’hom de armes! ” (10207-23)
Fitxa Espill	Observació: Puntuació incorrecta en diverses edicions, que tallen l’oració amb un punt després de “dolós”, trencant el proverbi i contravenint les indicacions ortogràfiques del manuscrit.
FE0828	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="10217"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="10217"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	D’armes i d’amors, a un plaer cent dolors
Mot clau 1	<input type="text" value="Amor"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Dolor"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració amb verb elidit. Tematització. Rima. Esquema de derivació causal “De (tal cosa), (tal altra)”. Al segon hemistiqui, esquema de correspondència “A (tal), (tal)”.
Definició	Denota que l’amor —i la guerra— comporta moltes més penalitats que satisfaccions (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb interpolació d’elements i el referent amorós de la primera part expressat amb molta antelació: “casar-te pots” (10209). Estructura comparativa a la segona part. Presència conclusiva del passatge.
Funció discursiva	Argumentativa, reforçant no el “casar-te pots” sinó el “crec te courà”.
Documentació en català	“Diu Titus Livius (...) que tres coses són a l’hom sobiranament plaents (...): la primera sí és carnal amor, car diu que hom amant molt carnalment, a un gog que aja, ha cent dolors; la segona és fet d’armes...” (Eiximenis, <i>Dotzè</i> , 717) “D’armes e d’amors, a un plaer cent dolors” (<i>Terç</i> , 2a. part, 540; PCC, G 1094) “Guarda quin càrrec és nodrir infants, car costen sens fi, e a un plaer que n’hages, n’auràs cent desplaers” (<i>Llibre dones</i> , 32) “Dix l’eximpli que d’armes e d’amors, a un plaer cent dolors” (<i>Llibre dones</i> , 83) “D’amor (...) a un plaer, cent dolors n’aconsegueix hom” (<i>Tirant</i> , 234) “Guerra, cacera i amors, per cada plaer, deu mil dolors” (PCC, G 1094; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> , però si el <i>Tirant</i> , 234) “Guerra, cacera i amors, per cada plaer, deu mil dolors” (DCVB, <i>amor</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Ubi amor, ibi dolor” (DCP, 70; DEFL, 8778) “Amor amara dat tibi satis” (Plaute; DCP, 70) “Love is a bitter-sweet” (ODEP, <i>love</i> , a. 1533) “Hunting, hawking, and paramours, for one joy a hundred displeasures” (any 1628; ODEP, <i>hunt</i>)
Traduccions del fragment	“Por un placer / cierto, es tener / muchos dolores, / muchos sudores / y afán de muerte, / más que en su suerte / el hombre de armas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Tendrás por un placer asegurados tantos dolores, como sudores y trabajos mortales obtiene el hombre de armas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“A un plaer / hauràs certer / tantes dolós, / quantes suós, / treballs de mort, / a un deport / ha l’ home de armes! ” (10217-23)		
Fitxa Espill	FE0829		
Vers primera ocurrència	10223	Vers darrera ocurrència	10223
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Home d’armes		
	Mot clau 1	Home	Mot clau 2
		Armes	
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu		
Definició	Guerrer (DCVB, <i>home</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Guerrer, persona que es dedica a la guerra (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Salomó compara un plaer d’amor amb els molts dolors de la guerra.		
Documentació en català	<p>“Per ço car saben que hòmens d’armes hi van” (<i>Llibre del Consolat de Mar</i>, 123; DCVB, <i>home</i>)</p> <p>“Atès que havia fama del pus bell e millor home d’armes del món” (<i>Curial</i>, l.19), “Curial era molt valent home d’armes a cavall” (l.20), “Per cortés e humil que lo jove home d’armes sia” (ll.1)...</p> <p>“Emperò, senyor, si dava a negun home d’armes, plegat lo metia per terra” (<i>Tirant</i>, 53), “Al ballester donaven mig ducat lo dia, e a l’home d’armes un ducat” (116), “E per poc balanç que l’home d’armes prenia o son cavall, prestament caién en l’aigua” (131), “Un home d’armes li matà lo rossí e donà-li una coltellada al cap” (133), “E no hi trobaren home d’armes que sa fos” (155), “Hipòlit, que aquell dia s’era fet home d’armes” (155)...</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Por un placer / cierto, es tener / muchos dolores, / muchos sudores / y afán de muerte, / más que en su suerte / el hombre de armas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Tendrás por un placer asegurados tantos dolores, como sudores y trabajos mortales obtiene el hombre de armas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Bruts sentiments, / folls apetits / e vils delits / llexant en terra" (10256-59)		
Fitxa Espill			
FE0830			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="10259"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="10259"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Deixar en terra		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Deixar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Terra"/>
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu		
Definició	Deixar anar una cosa, prescindir-ne, privar-se'n (DCVB, <i>terra</i> , a partir de la citació de l' <i>Espill</i>). Deixar anar una cosa, prescindir-ne, privar-se'n (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, en forma de clàusula de gerundi.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència directiva. Salomó comina el protagonista a abandonar els apetits carnals.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Tus sentimientos / y tus delitos, / tus apetitos / dexando en tierra" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Dejando apeado todo sentimiento impuro, todo loco apetito y vil anhelo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"E meditar / e contemplar / millor poràs / quant oiràs / les lliçons velles: / hages orelles!" (10271-76)		
Fitxa Espill	FE0831		
Vers primera ocurrència	10276	Vers darrera ocurrència	10276
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Haver orelles (part del proverbi <i>Les parets tenen orelles</i>)		
	Mot clau 1	Haver	Mot clau 2 Orelles
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb auxiliar + substantiu		
Definició	Escoltar, sentir amb atenció una cosa (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma una clàusula de l'oració.		
Funció discursiva	Modalitzadora, exhortativa. Salomó ordena al seu interlocutor que escolti els ensenyaments antics.		
Documentació en català	Ø (<i>Lo Somni, Facet, Fra Bernat, Curial, Faula Neptú i Diana, Certamen S. Cristòfol, Procés olives, Somni JJ, Hist. Passió, Vita Christi</i>) "A vegades les parets tenen orelles " (<i>Tirant</i> , 110), "No sabeu que moltes voltes les parets tenen orelles? " (163)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Y meditar, / que contemplar / mejor podrás / quando oirás / liciones viejas, / préstame orejas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y podrás meditar y contemplar mejor cuanto oirás y las lecciones del pasado" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Per Ell creat / en lo vert prat / camp de Domàs , / on no hi romàs, / mas apartat / fon transportat / en paraís" (10295-301)		
Fitxa Espill	FE0832		
Vers primera ocurrència	10297	Vers darrera ocurrència	10297
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Camp de Damasc		
	Mot clau 1	Camp	Mot clau 2 Damasc
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació dels sons [a] i [m]. Topònim. D'origen bíblic.		
Definició	Allí supone Roig, con algunos intérpretes, que crió Dios al hombre, y, siguiendo también la opinión común, dice que después fué trasladado al paraíso, como se desprende del <i>Génesis</i> , II, 15 (Chabàs). MiP reproduceix i cita Chabàs.		
Inserció en el text	Forma una aposició del complement de lloc. És un topònim.		
Funció discursiva	Denominativa		
Documentació en català	<p>"Dien encara més aquests inútils defensors de nostra condició, l'ésser de nosaltres hagué principi en lo ternal paraís, lo primer home en lo camp damacè; oblidant-se que el lloc a l'essència d'algú neguna perfecció porta" (<i>Triümfó dones</i>)</p> <p>"Devallà la bondat divina per novell efecte del cel imperi, on havia creat natura angèlica, al camp de Domàs: a la vall de Ebron, qui de present vall de llàgremes se nomena. I de aquella terra, que encara stava llimosa i banyada de les aigües que havia separades, creà Adam, primer pare nostre, i de aquí el transportà en lo paraís terrenal, delitós verger ameníssim" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.2)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Por Él criado / en campo o prado / fue damaceno, / vistoso, ameno: / de él fue llevado / y trasplantado / al Paraíso" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Creado por Él en la verde pradera llamado Campo de Damasco, donde no permaneció, sino que, apartado de allí, fué trasportado al Paraíso" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Tal virtut ha / e qualitat: / ab l’hom pla nat, / ella ab sa punta / mai se conjunta; / qual vol, tal és, / ni menys ni més , / pus no es torçria / ni es dreçaria / ans se trencara” (10322-31)		
Fitxa Espill			
FE0833			
Vers primera ocurrència	10328	Vers darrera ocurrència	10328
	Nombre d’ocurrències		01
Forma canònica	Ni més ni menys		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Més	Menys	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Conjunció coordinant negativa + adverbi + conjunció coordinant negativa + adverbi. Monosil·labisme. Esquema “ni... ni...”. Al·literació dels sons [m], [e] i [s]. Antonímia.		
Definició	Exactament, sense diferència (DCVB, <i>més</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Exactament, sense excès ni falla (DCVB, <i>menys</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Exactament així, d’aquesta i no d’una altra manera (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. L’emissor subratlla el fet que la dona es comporta d’acord amb el seu lliure albir.		
Documentació en català	“La mesura de la paraula en cascuna cosa sia segons aquella requer, ne més ne menys” (E. Romà, <i>Reg. prínceps</i> ; DCVB, <i>menys</i>)		
Documentació altres llengües	“Ni más ni menos” (‘precisamente’, DUE, <i>más</i>)		
Traduccions del fragment	“Díole su mano / tal qualidad, / por la bondad / del hombre drecho, / en llano hecho, / que ella y su punta / jamás se junta / con buen compás: / menos o más, / si quiere es; por has o en bes / no torcería / ni endreçaría, / antes quebrara” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Tal es su virtud y calidad: que con el hombre, nacido plano, ella, puntiaguda, no se conjunta jamás; tal como ella quier, así és, ni más ni menos: ni se torcería más, ni se enderezaría, antes se rompiera” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Tal virtut ha / e qualitat: / ab l’hom pla nat, / ella ab sa punta / mai se conjunta; / qual vol, tal és, / ni menys ni més, / pus no es torçria / ni es dreçaria / ans se trencara ” (10322-31)
Fitxa Espill	
FE0834	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="10329"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="10329"/>
Nombre d’ocurrències	<input type="text"/>
Forma canònica	Ans trencar que tòrcer
Mot clau 1	<input type="text" value="Trencar"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Tòrcer"/>
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema comparatiu de superioritat: “Ans... que...”.
Definició	Indica fermesa de caràcter o tossuderia (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada. Introduïda directament, integrada al text, com a conclusió final de la seqüència.
Funció discursiva	Argumentativa, en una seqüència descriptiva molt modalitzada.
Documentació en català	“Eixe primer es trenca que s’endoblega” (Alberola, <i>Refraner valencià</i> , PCC, T 1227; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Antes partía que doblà” (Magdalena Álvarez, ministra de Foment, 2007)
Traduccions del fragment	“Díole su mano / tal calidad, / por la bondad / del hombre drecho, / en llano hecho, / que ella y su punta / jamás se junta / con buen compás: / menos o más, / si quiere es; / por has o en bes / no torcería / ni endreçaría, / antes quebrara” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Tal es su virtud y calidad: que con el hombre, nacido plano, ella, puntiaguda, no se conjunta jamás; tal como ella quier, así és, ni más ni menos: ni se torcería más, ni se enderezaría, antes se rompiera” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Si la forjara / d’algun fort fòssil, / mai fóra dòcil, / nunca flectible, / pus fort flexible / com l’arc turquès, / fet al revès” (10332-38)		
Fitxa Espill			
FE0836			
Vers primera ocurrència	10337	Vers darrera ocurrència	10337
Nombre d’ocurrències	01		
Forma canònica	Arc turquès		
Mot clau 1	Arc	Mot clau 2	Turquès
Tipus	Col·locació (significat transparent)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	DCVB, <i>turqués</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Tipus d’arc molt flexible i potent, originari de Turquia; sense corda, si s’agafa l’arc per l’empunyadura, dibuixa una C amb les puntes cap a fora; quan es tensa amb la corda, la forma s’inverteix i l’arc s’assembla al típic arc de Cupido (Gonzàlvez). Arc amb les puntes cap endavant, poc flexible i molt potent, que requereix molta força (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant una comparació.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa modalitzada.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	“Le trait d’un arc turc pourrait fausser un haubergon” (Bertrandon de la Brocquière, <i>Voyage d’outremer et retour de Jerusalem en France</i> , 1432)		
Traduccions del fragment	<p>“Si la forjara / de cosa indócil, / no fuera dócil, / jamás flexible, / más sí inflexible, / arco turqués, / hecho al revés” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Si Dios la hubiese forjado de algún sólido trebejo, nunca fuera dócil ni flexible, sinó dura a la flexión como el arco turco, hecho al revés” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Si la forjara / d'algun fort fòssil, / mai fóra dòcil, / nunca flectible, / pus fort flexible / com l'arc turquès, / fet al revès" (10332-38)		
Fitxa Espill	FE0835		
Vers primera ocurrència	10337	Vers darrera ocurrència	10337
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Més inflexible que l'arc turquès		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Inflexible	Arc	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Patró comparatiu "Més... que...", amb adjectiu al mig i sintagma nominal a la fi. D'origen experiencial.		
Definició	Algú o alguna cosa molt poc flexible (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el caràcter indòmit de la dona.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Si la forjara / de cosa indócil, / no fuera dócil, / jamás flexible, / más sí inflexible, / arco turquès, / hecho al revés" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Si Dios la hubiese forjado de algún sólido trebejo, nunca fuera dócil ni flexible, sinó dura a la flexión como el arco turco, hecho al revés" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Ella peccà / de crim molt fort, / digne de mort, / majestat lesa " (10372-75)		
Fitxa Espill			
FE0837			
Vers primera ocurrència	10373	Vers darrera ocurrència	10373
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Crim de lesa majestat		
	Mot clau 1	Crim	Mot clau 2
		Majestat	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal. D'origen jurídic.		
Definició	Ofensa greu inferida al sobirà (DCVB, <i>majestat</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Ofensa greu de la dignitat reial (GonzàlveΩ).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb distribució dels seus elements en versos diferents, per mor de la mètrica, i amb inversió dels dos components finals, per mor de la rima.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la gravetat de la culpa atribuïda a Eva.		
Documentació en català	<p>"Per ço comès crim de lesa majestat" (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i>, 112; DCVB, <i>majestat</i>)</p> <p>"De un crim de lesa, real magestat" (<i>Istòria Passió</i>, est. 87, v. 944)</p> <p>"Sabien i esperaven que és crim de magestat lesa qualsevol que, vivint rei, altre rei denuncia" (<i>Lo Cartoixà</i>, l. 11)</p> <p>"Cometent crim nefandíssim de magestat lesa" (<i>Lo Cartoixà</i>, l. 16)</p> <p>"Per qualsevol delictes populars encara que sia de crim de rebel·lió y de lesa magestat" (Crida del 21 d'octubre de 1521 feta pel lloctinent general Diego de Mendoza; E. Duran, <i>Les Germanies als Països Catalans</i>, p. 317)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"Delito de lesa majestad" ('Antiguamente, cualquier acto contrario al respeto debido a la persona del soberano o a la seguridad del Estado. En lenguaje actual, atentado contra la vida del rey o regente o del sucesor a la corona', DUE, <i>majestad</i>)</p> <p>"Ob crimen lese majestatis reprobatur / tota sequela patris" (<i>Liber lamentationum Matheoluli</i>, 3342-3; citat per Peirats 2003a)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Eva pecó / delito fuerte, / digno de muerte, / magestad lesa" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Ella pecó de muy grave crimen, merecedor de muerte, como es el de lesa majestad" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Del part callà: / qui calla atorga . / L'amarga porga / del parturir, / dolor, morir, / per ço li resta" (10430-31)		
Fitxa Espill	FE0838		
Vers primera ocurrència	10431	Vers darrera ocurrència	10431
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Qui calla, atorga		
	Mot clau 1	Callar	Mot clau 2 Atorgar
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema proverbial típic d'oració de relatiu		
Definició	Denota que no pronunciar-se davant d'una qüestió significa assentiment o consentiment		
Inserció en el text	Automatitzada. Conserva l'estructura de relatiu. Presència directa com a enunciat de referència o d'autoritat, clarament sobreposat al discurs subjacent.		
Funció discursiva	Argumentativa		
Documentació en català	<p>"Tul·li diu: aquell qui calla és semblant a aquell qui conferma" (<i>Llibre del tresor</i>, III.59)</p> <p>"Qui calla, atorga" (<i>Romancea proverbiorum</i>)</p> <p>"E ja's mostra com callant atorgau" (Lletra de batalla de Joanot Martorell a Joan de Monpalau, 24.05.1437)</p> <p>"Qui calla, atorga" (PCC, C 322; s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>"Qui calla, otorga" (DCVB, <i>callar</i>; és la citació de l'<i>Espill</i>, amb errada ortogràfica)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"Qui tacet consentire videtur" (DEFL, 7171)</p> <p>"Chi tace, acconsende" (DCP, 1327)</p> <p>G. Paczolay, EP, 94, el documenta en autors grecs (Eurípides) i llatins (Sèneca) i en 34 llengües vives europees.</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Pero calló / en quanto al parto: / con dolor harto / llega a parir, / que, hasta morir, / la pena resta" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Pero calló en lo relativo al parto (quien calla otorga), y por esto le queda el amargo purgante de parir, sufrir y morir" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"De mala fe / posseïdors, / detenedors / de sa amistat, / ab malvestat / e contra dret, / pus ver de fet / han prescrit / contra el marit / rebel·lió" (10448-57)		
Fitxa Espill	FE0839		
Vers primera ocurrència	10448	Vers darrera ocurrència	10448
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mala fe		
	Mot clau 1	Fe	Mot clau 2
		Mala	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu		
Definició	Mala intenció, propòsit secret d'enganyar (DCVB, <i>fe</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Mala intenció, propòsit secret d'enganyar o perjudicar (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Precedida de la preposició "de", formant un complement de mode.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Indica la premeditada maldat de les dones que es giren en contra del marit.		
Documentació en català	∅ (<i>Lo Somni, Curial, Certamen S. Cristòfol, Passi cobles, Procés olives, Somni JJ, Vita Christi</i>) "E no m'haveu guardada aquella honor e reverència que éreu tengut, ans com a jutge injust, no haveu usat de justícia, sinó de mala fe e amor deshonesta" (<i>Tirant</i> , 128)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"De mala fe / poseedoras / o detentoras / de su amistad..." (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Poseedoras y detentadoras con mala fe de la amistad del marido..." (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Preu infinit / de carn e sang / per fer-lo franc / ne fon pagat" (10532-35)		
Fitxa Espill	FE0840		
Vers primera ocurrència	10532	Vers darrera ocurrència	10532
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Preu infinit		
	Mot clau 1	Preu	Mot clau 2
		Infinit	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Cost incalculable (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Salomó al·ludeix a l'alt preu que hagué de pagar Crist per, segons la religió cristiana, salvar l'home.		
Documentació en català	<p>"No refuseu altra vegada metre les vostres d'infinit preu estimades espatlles en l'estret pal, per acabament rembre tan profana culpa" (<i>Tragèdia Caldesa</i>)</p> <p>"E els vostres ulls estillen tan gran aigua,/ que pot llavar les sues cruels nafres,/ fent ab la sang un engüent e colliri/ d'infinit preu, per llevar-nos les taques" (<i>Oració verge Maria</i>) Ø (<i>Lo Somni, Curial, Tirant, Vita Christi</i>)</p> <p>"Sereu lo rich cofre de preu infinit" (<i>Història passió</i>, 2874)</p> <p>"Allí fon la taula hon fes lo depòsit / del nostre rescat ab preu infinit / alli cert pagà lo vostre supòsit" (<i>Història passió</i>, 3512-14)</p> <p>"Cinch caxes cinch cofrens de preu infinit" (<i>Història passió</i>, 3773)</p> <p>"De vàlua molta son perles triades / y pedres molt fines que fan un joyel / de preu infinit ab què son pagades / les erres humanes y tan reparades / que resta no y ha d'aquell pecat vell" (3817-21)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Precio infinito / de sangre estanco, / porque sea franco, / le fue pagado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Para su liberación fué pagado un infinito precio de carne y sangre" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Elles encara, / no obstant l’ampara, / afranquiment / e quitament, / per fer plaer / ab el peiter, / d’ell no reneguen” (10541-47)</p> <p>“No obstant lo vot” (11143)</p>
Fitxa Espill	
FE0841	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"Lluent com lluna" (10568)		
Fitxa Espill	FE0842		
Vers primera ocurrència	10568	Vers darrera ocurrència	10568
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Lluent com la lluna		
	Mot clau 1 Lluent	Mot clau 2 Lluna	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). Al·literació del so [l]. Parell de paraules cognates.		
Definició	Molt brillant (Def. pròpia). Passatge constituït per parelles de diccions cognates, o sia derivades d'una mateixa radical (MiP). D'una lluentor sense màcula (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Formant part d'una sèrie d'elements valoratius.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la magnificència d'una sola dona (la verge Maria).		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Clara qual luna" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Reluciente como la luna" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Com voltor vola, / abella bella, / ovella vella / e signant signe, / fènix insigne" (10572-76))		
Fitxa Espill	FE0843		
Vers primera ocurrència	10572	Vers darrera ocurrència	10572
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Volar com (el) voltor		
	Mot clau 1	Voltor	Mot clau 2 Volar
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). Repetició de la síl·laba "vol". Al·literació del so [r]. D'origen als bestiaris.		
Definició	Volar alt i majestuós (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, formant una clàusula comparativa.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part de la successió d'expressions enaltidores de la verge Maria.		
Documentació en català	<p>"Item abeyles e voltors tostemps serven continència virginal, e per tal han tantes condicions meraveyloses" (Eiximenis, <i>Llibre de les dones</i>; citat per L. Martin, <i>La tradició animalística...</i>, p. 162)</p> <p>"Fenix, voltor, abella, tortra casta" (Jaume Roig, <i>Obres e trobes verge Maria</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Que Dios criola" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Voladora cual ave" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE “**Més que neu blanca**, / rosa, gesmir / e flor de lllir; / més que mirall / e pur cristall, / immaculada, / no mai tacada” (10584-90)

Fitxa Espill

FE0844

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"Totes malaltes, / d'elles molt flaques / com les set vaques / egipcianes" (10600-03)		
Fitxa Espill	FE0845		
Vers primera ocurrència	10598	Vers darrera ocurrència	10598
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Flaques com les set vaques egipciaques		
	Mot clau 1	Flaca	Mot clau 2
		Vaca	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa. D'origen bíblic.		
Definició	Molt primes i amb poca vigor (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma un atribut, amb omissió del verb copulatiu.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la poca salut de les dones.		
Documentació en català	"A mi semblava --dix lo sollicit rei-- dormint en les tenebres de la nit escura, que estava a la riba del gran riu, per l'abundant aigua del qual la mia terra d'Egipte regada fructifica; e que set vaques grasses, belles e de gran forma, de la sua riba pujant, en lo verd camp prenién fèril pastura; e set altres, magres, diformes, miserables, les primeres seguint atenyien" (<i>Hist. Josef</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Todas son faltas, / unas mui flacas / como las vacas / egipcianas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Enfermas todas, muy flacas algunas como las siete vacas de Egipto" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Libre tancat / e sagellat / ab set sagells; / de set ramells / arbre de vida ; / sana, guarnida / de set virtuts" (10619-25)		
Fitxa Espill	FE0846		
Vers primera ocurrència	10623	Vers darrera ocurrència	10623
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Arbre de vida		
	Mot clau 1	Arbre	Mot clau 2
		Vida	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	De les branques de l'arbre de Jessè, el pare de David, brotà Jesucrist i amb ell els set dons de l'Esperit Sant (Isaies, 11.1, 11.10) (Carré 2006: 729). Denominació metafòrica que els cristians fan servir per a la verge Maria, Jesucrist o la creu (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Per parataxi		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Atribut enaltidor de la verge Maria.		
Documentació en català	"E eren coberts los plats d'aquelles verds fulles de l' arbre de vida que en mig de paraís plantà son fill Jesús (...). E entre los confits per gran meravella en cada plat set pomes d'aquest excellent arbre portaven", "Si considerau del Vell Testament totes les figures, començant aquell arbre de vida " (<i>Visió S. N. de Gràcia</i>), "Carn viva, anyell sens màcula (...) joia i relicari inestimable, en lo qual recordam (...) lo arbre de vida empeltat en l'arbre de mort haver-nos portat fruit de vida eterna" (<i>Lo Cartoixà</i> , III.54), "Tu, arbre de vida , verd, fructuós e carregat de fruites..." (IV.5), "Lo primer home (...); lo segon Adam, redemptor nostre, les mans e peus volgué tenir clavats a la creu, arbre de vida " (IV.6), "Innumerables flors, arbres e fruites de sants, entre els quals és l' arbre de vida , al costat de son fill, la senyora verge mare" (IV.7), "És pujada la nostra senyora, arbre de vida , al lloc d'on totes les gràcies que li demanam nos envia" (IV.29)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Libro cerrado / y bien sellado / con siete sellos / firmes y bellos; / de siete ramos / que celebramos / árbol de vida / esclarecida; / siete virtudes" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Libro cerrado y sellado con siete sellos, árbol de vida de siete ramas, sana y adornada de siete virtudes" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Libre tancat / e sagellat / ab set sagells; / de set ramells / arbre de vida; / sana, guarnida / de set virtuts " (10619-25)		
Fitxa Espill	FE0847		
Vers primera ocurrència	10625	Vers darrera ocurrència	10625
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Les set virtuts		
	Mot clau 1	Set	Mot clau 2
			Virtuts
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Article + determinant numeral + substantiu. D'origen cristià.		
Definició	DeCat, <i>set</i> , observa que "el nombre set es presentava en una massa tremenda de grups fraseològics freqüentíssims" i en cita molts però no aquest. Conjunt de set virtut o qualitats de l'ànima que, segons els teòlegs, es divideixen en virtuts teològals (fe, esperança i caritat) i virtuts morals o cardinals (prudència, justícia, fortalesa i templança) (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Salomó intensifica les virtuts de la verge Maria.		
Documentació en català	<p>"Lo terç arbre és de 49 flors, en les quals són escrites les set virtuts..." (Llull, <i>Llibre del Gentil e los tres savis</i>, Pròleg)</p> <p>"De les set virtuts qui són carreras de salvació" (Llull, <i>Doctrina pueril</i>, 52)</p> <p>"Les set virtuts a ell se prostren" (<i>Certamen S. Cristòfol, Proposició</i>)</p> <p>"Cobles fetes en laor de la gloriosa Verge Maria de Pietat, ab set virtuts contraries als set peccats mortals" (<i>Cançoner sagrat de vides de sants</i>)</p> <p>"En arribar al Quattrocento es pot gaudir del sentir renaixentista de la ciutat de Florència en els dos frontals de Cassoni o arque nupcials que representen les set Arts Liberals i les set Virtuts Teològals i Cardinals, mentre que la Mare de Déu (...) respira humanitat i misteri" (Maria Cuyàs, conservadora del MNAC)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Libro cerrado / y bien sellado / con siete sellos / firmes y bellos; / de siete ramos / que celebramos / árbol de vida / esclarecida; / siete virtudes" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Libro cerrado y sellado con siete sellos, árbol de vida de siete ramas, sana y adornada de siete virtudes" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Ab set escuts / e mil defesa; / en set entesa / arts liberals ; / zodiacals / les set planetes / ab set cometes / la inllumenen” (10626-33)		
Fitxa Espill	FE0848		
Vers primera ocurrència	10629	Vers darrera ocurrència	10629
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Les set arts liberals		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Art	Liberal	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Article + determinant numeral + substantiu. Al·literació dels sons [a] i [r].		
Definició	Aquelles que tenen per base la intel·ligència (DCVB, <i>art</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Conjunt de set arts que s'ensenyaven a les persones lliures i eren la base del pensament escolàstic; estan dividides en dos grups, el <i>trivium</i> (retòrica, gramàtica i lògica) i el <i>quadriuvium</i> (aritmètica, música, geometria i astronomia) (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb interposició del verb entre els seus elements.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Enaltidora de les virtuts de la verge Maria. Pertany a un passatge on el número 7 recull moltes referències bíbliques, atribuïdes a Maria.		
Documentació en català	“Estudiar, e en arts liberals , / vulles, en drets o en teologia” (<i>Eximplis dela antics</i> , 257-58) “En arribar al Quattrocento es pot gaudir del sentir renaixentista de la ciutat de Florència en els dos frontals de Cassoni o arque nupcials que representen les set Arts Liberals i les set Virtuts Teologals i Cardinals, mentre que la Mare de Déu (...) respira humanitat i misteri” (Maria Cuyàs, conservadora del MNAC)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Docta entendida / en siete artes / que en todas partes / son liberales; / de celestiales / siete planetas / con sus cometas / iluminada” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Entendida en las siete artes liberales; es por los siete planetas del Zodiaco, con siete cometas, iluminada” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Ab set escuts / e mil defesa; / en set entesa / arts liberals; / zodiacals / les set planetes / ab set cometes / la inllumenen” (10626-33)
Fitxa Espill	
	FE0849
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="10631"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="10631"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Els set planetes
	Mot clau 1 <input type="text" value="Set"/> Mot clau 2 <input type="text" value="Planeta"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Article + determinant numeral + substantiu
Definició	Els set astres del Sistema solar que es coneixien en l'època medieval (Mercuri, Venus, la Terra, Mart, Júpiter, Saturn i la Lluna) (Gonzàlvez). DeCat, <i>set</i> , observa que “el nombre set es presentava en una massa tremenda de grups fraseològics freqüentíssims” i en cita molts però no aquest.
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Magnifica la verge Maria.
Documentació en català	“per significança de les set planetes qui són corsos celestials e governen e ordenen los corsos terrenals, departim aquest llibre de cavalleria en set parts...” (Llull, <i>Llibre de l'Orde de Cavalleria</i>) “E per tant com la divina Providència ha ordenat e li plau que los set planets donen influència en lo món e tenen domini sobre la humana natura” (<i>Tirant</i> , 1)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Docta entendida / en siete artes / que en todas partes / son liberales; / de celestiales / siete planetas / con sus cometas / iluminada” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Entendida en las siete artes liberales; es por los siete planetas del Zodiaco, con siete cometas, iluminada” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Lo sostenir / lo hoc o no , / conclusió / és de fatiga" (10708-11)		
Fitxa Espill			
	FE0850		
Vers primera ocurrència	10709	Vers darrera ocurrència	10709
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	El sí o el no		
	Mot clau 1	Si	Mot clau 2
		No	
Tipus	Locució nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Article + adverbi d'afirmació + conjunció disjuntiva + article + adverbi de negació. Monosil·labisme. Contrast.		
Definició	Una cosa o la contrària (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement directe del verb.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa. Remet a l'escola teològica que té dificultats de pronunciar-se en el debat de la immaculada concepció de Maria.		
Documentació en català	<p>"E, en tal contrast, lo no e lo sí per a tu escriure igualment mon voler acceptava" (<i>Lletres d'Aquiles a Policena</i>)</p> <p>"Sia la vostra paraula: és, és; no, no. Y per a ser creguts no y ajusteu més paraules" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.34), "Diu més lo senyor: lo que és més en vostres paraules de och o no ve de causa mala" (l.34), "Que'l nostre parlar sia: no, no; si, si" (Ill.10), "Puritat de simples e poques paraules: si, si; no, no, sens ajustament algun altre" (Ill.10)</p> <p>"La mia paraula no pot tornar atrás: açò us poden dir totes les mies donzelles e a tots los qui em tenen coneguda, que lo sí és sí e lo no és no" (<i>Tirant</i>, 132)</p> <p>"Posa't davant aquella reixa / de la raó, / i al que dius hoc diràs de no, / si et vols coneixer" (<i>Somni JJ</i>, 2053-56)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>No apareix en la traducció de L. Matheu, feta a partir de l'edició prínceps de l'<i>Espill</i> (1531), ja que el vers és un dels 115 del manuscrit que foren substituïts a l'edició per altres tants, de marcat caràcter immaculista.</p> <p>"Sostener que sí o que no és antigua y fatigoda conclusión" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Alguns moderns / són fets governs / de barques velles" (10717-19)		
Fitxa Espill	FE0851		
Vers primera ocurrència	10718	Vers darrera ocurrència	10718
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Govern de barca vella		
	Mot clau 1 Govern	Mot clau 2 Barca	
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal		
Definició	Denota el fet de no ser apte per a la funció que es vol exercir (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Després de dir que el debat immaculista ja venia d'antic i que hi havia sants en ambdues parts, hi apareixen "alguns moderns", pretenciosos, els quals "velles querelles / han fetes pròpies" (10720-21).		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"--" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>, no conté aquests versos, ja que formen part dels 104 versos del manuscrit que apareixen substituïts per altres tants, de caire immaculista, en l'edició de 1531, sobre la qual va treballar L. Matheu)</p> <p>"Algunos modernos se han constituído timoneles de viejas naves" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“ Mortal afany / n'han pres de més: / no en sabran res / mentres viuran; / morts com seran / en paraís...” (10728-33)		
Fitxa Espill	FE0852		
Vers primera ocurrència	10728	Vers darrera ocurrència	10728
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Mortal afany		
	Mot clau 1	Afany	Mot clau 2
	Mortal		
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació del so [a].		
Definició	Dedicació esforçada (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement directe, que s'hi troba tematitzat.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Salomó valora així l'actitud dels teòlegs ignorants que s'equivoquen.		
Documentació en català	<p>“E, si per cas, aprés de llarga vida, a la cruel citació de la mort tu primer comparies, sens dubte sies certa, en tal cas, de mi seré homecida; perquè, en aquest món sens tu viure, mortal e gran afany estime, e, morint ab tu, delitosa mort sostendria”</p> <p>(<i>Hist. Jason e Medea</i>) Ø (<i>Curial</i>) Ø (<i>Tirant</i>) Ø (<i>Vita Christi</i>) Ø (<i>Passi cobles</i>) Ø (<i>Procés olives</i>) Ø (<i>Somni JJ</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“...”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Contrayendo de este modo una ansiedad mortal de la que, mientras vivan, no alcanzarán nada”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"On no es cremaren / ni molt ni poc" (10992-93)		
Fitxa Espill	FE0853		
Vers primera ocurrència	10993	Vers darrera ocurrència	10993
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Ni poc ni molt		
	Mot clau 1 Poc	Mot clau 2	Molt
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Conjunció coordinant negativa + adverbi + conjunció coordinant negativa + adverbi. Esquema "ni... ni...". Antonímia "poc/molt". Monosil·labisme.		
Definició	Gens ni mica (DCVB, <i>molt</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). No gens, absolutament gens (DCVB, <i>poc</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 410). Gens ni mica (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el grau de negació del foc que no crema, en relació a l'episodi bíblic dels tres jueus salvats miraculosament perquè el seu Déu suspengué el foc.		
Documentació en català	<p>"No'l lexaren entrar denant nós (...) ni poch ni molt" (Jaume I, <i>Llibre dels fets</i>, 22; DCVB, <i>molt</i>)</p> <p>"Que jamés no li'n membre poch ni molt" (B. Latini, <i>Llibre tresor</i>, I.167)</p> <p>"Que ell no menge l'altre jorn poch ni molt" (B. Latini, <i>Llibre tresor</i>, I.169)</p> <p>"Lo seu cha no volch menjar poch ni molt" (B. Latini, <i>Llibre tresor</i>, I.179)</p> <p>"E no li féu mal poch ne molt" (<i>Hist. Carles Maynes</i>, 17)</p> <p>"Déu lexà encórrer a mort aquells qui poch ne molt no havien luxuriat" (21)</p> <p>"Viure no pot sell qui de tu és nafrat poch o molt" (<i>Hist. Carles Maynes</i>, 22)</p> <p>"Lo soldan, així com aquell qui no temia poc ni molt a l'emperador" (<i>Curial</i>, III.95)</p> <p>"Molt dexà aquell, que poch o molt tot lo que té dexà" (<i>Lo Cartoixà</i>, I.29)</p> <p>"Així passaren la nit, que poc ni molt la Infanta no dormí" (<i>Tirant</i>, 119)</p> <p>"No l'havien vist poc ni molt riure" (<i>Tirant</i>, 263)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Ni antes, ni luego" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Ni poco ni mucho" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Creuar al foc / és natural: / Déu eternal / ho sospengué” (10994-97)</p> <p>“Déu eternal, / pare Déu viu, / tal a Daviu / fill rei tramès” (11714-17)</p> <p>“Déu eternal, / fill seu la mira / prop sa cadira” (11804-06)</p>
Fitxa Espill	
FE0854	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	<p>“Com féu la llei / aquell bon rei / dit Asuer, / la reina Ester / no la’n tolgué / quan li vengué / ben abillada, / acompanyada / de ses donzelles?” (11001-09)</p> <p>“Ella advoca / millor que Ster / com d’Asuer / obtenc los seus / catius jueus / de corporal / e temporal / mort esser quitis” (11986-93)</p>
Fitxa Espill	
FE0909	
Vers primera ocurrència	11004
Vers darrera ocurrència	11986
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Advocar millor que Ester
Mot clau 1	Advocar
Mot clau 2	Ester
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa. D’origen bíblic.
Definició	Intervenir en favor d’algú de forma eficaç (Def. pròpia)
Inserció en el text	En la segona recurrència, de forma directa, iniciant l’oració on es desenvolupa l’exemple bíblic.
Funció discursiva	Modalitzadora, en la segona recurrència. Intensifica la valoració que Salomó fa de la Maredéu mitjançant la comparació de superioritat.
Documentació en català	<p>“Obté quant vol, reyna Ster, Maria” (Resposta de Jaume Roig, <i>Obres e trobes verge Maria</i>)</p> <p>“La llei no decretada per la reina Ester” (<i>Visió S. N. Gràcia</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Ella reboca; / mejor que Ester / quando fué a verf / al rey Asuero, / derogó el fuero, / con ruegos píos, / que a los judíos / les condenava / en pena brava / de corporal / y temporal / muerte <i>in scritis</i>”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Ella aboga, mejor que Ester cuando obtuvo de Asuero que sus cautivos judíos fuesen eximidos de muerte corporal y temporal”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"No es dit al doble / metge pus noble / lo preservant / que lo curant / lo mal que veu?" (11025-29)		
Fitxa Espill	FE0855		
Vers primera ocurrència	11025	Vers darrera ocurrència	110251
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Al doble		
	Mot clau 1	Doble	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [l].		
Definició	En quantitat equivalent a dues vegades una magnitud donada (DCVB, <i>doble</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Amb significat emfàtic referit al mèrit del metge.		
Documentació en català	<p>"Los plors e crits de les dones e poble, / lo bon Jesus axi penat mirant, / fferen de nou en mi tant aspre plant / que la dolor me va creixer al doble" (Pero Martínes)</p> <p>"Per ço com Tirant tenia al doble més gent de cavall e de peu que ells no feien" (<i>Tirant</i>, 394)</p> <p>"Que us puga donar molt més al doble que no he fet" (424)</p> <p>"Que fan més al doble pagar la costura" (<i>Procés olives</i>, 132; DCVB, <i>doble</i>)</p> <p>"Car paguen al doble a molts la faena" (<i>Procés olives</i>, 1136)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"¿No será al doble / médico noble / el preservante, / que el medicamento / acá entre nos?" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"¿No es tenido por doblemente idóneo el médico que preserva, con respecto al que cura el mal que ve?" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“No és dit al doble / metge pus noble / lo preservant / que lo curant / lo mal que veu?” (11025-29)</p> <p>“Preservatius / e curatius” (14457-58)</p>
Fitxa Espill	<u>Observació:</u> La segona ocurrència només s’hi anota pel fet de contenir la mateixa associació lèxica del proverbi.
FE0856	
Vers primera ocurrència	11026
Vers darrera ocurrència	14457
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Més val metge preservant que curant --- Més val preservar que curar
Mot clau 1	Preservar
Mot clau 2	Curar
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració amb estructura comparativa de superioritat: “Més val... que...”
Definició	Indica que és millor preveure d’antuvi les coses perquè surtin bé que no haver-les d’adobar si surten malament (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, però amb apel·lació a la complicitat del lector, en iniciar la interrogació amb la fórmula d’inserció: “No és dit...?”, la qual cosa anuncia el caràcter proverbial de l’expressió. Conserva la forma comparativa: “pus... que...”.
Funció discursiva	Argumentativa: “L’alt metge Déu” (11030) preservà Maria del pecat original.
Documentació en català	<p>“Car més val preveure que rebre dan e puyts venjar, axí com diu Tul·li” (B. Latini, <i>Libre del tresor</i>, ll.87)</p> <p>“Millor és el metge preservant que el curant” (PCC, M 1749; és la citació de l’<i>Espill</i>, sense més informació; remissió dels editors a “Val més prevenir que tenir de remediari”)</p> <p>“Val més prevenir que curar” (PCC, P 3131; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“Val més prevenir que tenir de remeiar” (PCC, P 3134; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“Val més prevenir que curar” (DCVB, <i>prevenir</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“¿No será al doble / médico noble / el preservante, / que el medicamento / acá entre nos?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“¿No es tenido por doblemente idóneo el médico que preserva, con respecto al que cura el mal que ve?” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Ans que el mon fos, / ell gloriós / en l'eternal, / <i>in mente</i> , tal / com papa fa, / la reservà / e prelegí” (11037-43)		
Fitxa Espill	FE0857		
Vers primera ocurrència	11040	Vers darrera ocurrència	11040
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	<i>In mente</i>		
	Mot clau 1	<i>Mente</i>	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Construcció llatina d'ablatiu		
Definició	De pensament, dins el cap (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	En estructura parentètica, forma un complement circumstancial.		
Funció discursiva	Locativa. Remet a l'intel·lecte de Déu.		
Documentació en català	<p>“Concebràs en lo ventre aquell qui has concebut en la pensa” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.5)</p> <p>“Primer has concebut per fe a Déu en la pensa que no en lo ventre” (l.6)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Deificada / antes que el mundo / que es tan profundo, / fuerte y lustroso, / señor glorioso, / desde <i>ab eterno</i>, / con su gobierno, / <i>in mente</i>, qual / el tenporal, / ¿Papa no haze? / Librarla place: que preeligió”</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Antes que el mundo existiera, Él, glorioso en su eternidad, <i>in mente</i> a la manera como lo hace el Papa, dignificada y deificada, la reservó y preeligió”</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“En mig del temps” (11049)</p> <p>“En creu clavat / en mig de dos” (11746-47)</p>
Fitxa Espill	
FE0858	
Vers primera ocurrència	11049
Vers darrera ocurrència	11747
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	En mig de
Mot clau 1	Mig
Mot clau 2	
Tipus	Locució prepositiva
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + determinant numeral partitiu + preposició “de”. Monosil·labisme.
Definició	<p>En la part central (DCVB, <i>mig</i>, s’hi cita el <i>Tirant</i>, 101).</p> <p>En el sentit de cosa situada dins d’un conjunt plural (DeCat, <i>mig</i>, no s’hi cita l’<i>Espill</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Locativa
Documentació en català	<p>“L'emperador comanà Jacob de Cleves als reis de Sicília e de Bohèmia, e menaren-lo en mig d'ells fins al palau de l'emperador” (<i>Curial</i>, l.22), “en mig del qual havia un lleó ab los ulls de dos rubins fins molt” (l.24)...</p> <p>“E prestament li'n tornà a tirar altra, e donà-li en mig de la cuixa” (<i>Tirant</i>, 19), “E en mig d'aquella delitosa praderia havia un pi de singular bellea” (27), “Lo Duc se mès en mig de la pressa de tota la gent e pres sis juristes” (41), “Lo Duc descavalcà en mig del pont” (41), “E en mig d'una gran praderia, la Infanta s'aturà” (42), “E com fon en mig d'una gran praderia, trobam moltes tendes parades” (44), “E venia en mig de dues donzelles d'honor o dones” (52), “E en mig d'aquella praderia vem una cosa” (53)...</p> <p>“Lloc pudent abominable, en mig de dos lladres” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.1)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Del tiempo en medio” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“En medio de lo temporal” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“L’alt metge Déu / (...) / la reservà / e prelegí / (...) / per dar salut / al món perdut, / en mig del temps, / entre els extrems / del món en mig, / en lo config / de la promesa / terra, sotmesa / als de Judà” (11030-55)
Fitxa Espill	
FE0859	
Vers primera ocurrència	11050
Vers darrera ocurrència	11050
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	La virtut és al mig --- La virtut fuig dels extrems
Mot clau 1	Extrem
Mot clau 2	Mig
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple atributiva
Definició	Indica que les opcions més aconsellables són les mitjanes, més eclèctiques i suaus, i no les extremes, més definides i radicals (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb el sintagma nominal subjecte substituït (virtut >> Maria de Judà). Aleshores, cal interpretar que l’expressió “(Maria) és en mig del temps, / entre els extrems / del món en mig” recull una presència mutada del proverbi.
Funció discursiva	Argumentativa, per subratllar la virtut i la centralitat de Maria.
Documentació en català	“Mesura stà en lo mig de virtut” (R. Llull, <i>Llibre Or. Cavall.</i> ; DCVB, <i>mig</i>) “Naturalment virtut major és en lo mig loc que en les extremitats” (R. Llull, <i>Arbre Sci.</i> ; DCVB: <i>extremitat</i>) “Temprança està en lo mitg de dos extrems” (R. Llull, <i>Gentil</i> ; DCVB: <i>extrem</i>) “Estudiu pertir-se de totes extremitats per equal espay, seguint la virtut situada en mig” (E. Moliné ed., <i>Letra de Reyals Custums</i> , ls. 68-69) “Entre els extrems, al mig virtut atura” (A. March, 32) “Car la virtut en lo mig loch se met / e als extrems per vici s’abandona” (A. March; PCC, V 1157; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“In medio virtus” (DEFL, 3599) “La migliore è la via di mezzo” (DCP, 1431)
Traduccions del fragment	“Para el remedio / y cumplimiento / del alto intento, / del mundo al fin” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Entre los extremos opuestos del mundo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"En lo config / de la promesa / terra , sosmesa / als de Judà" (11052-55)		
Fitxa Espill			
FE0860			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="11053"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="11053"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Terra promesa		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Terra"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Promesa"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + participi. Al·literació dels sons [r] i [a]. D'origen bíblic.		
Definició	La terra que Déu prometé al poble israelià (DCVB, <i>terra</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Terra que Déu prometé, segons la Bíblia, al poble israelita (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, però partida en versos consecutius.		
Funció discursiva	Denominativa		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"En el confín / de la ofrecida / tierra oprimida / que a Judá dio" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "En la linde de la tierra prometida, sometida a los de Judá" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE Fitxa Espill <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; width: fit-content;">FE0861</div>	“Déu saludà / en lo migjorn / lo món entorn, / tot d’orient / fins al ponent, / ab la sabor, / suau olor / de tal canyella, / sarment novella, / de bàlsem planta, / filla tant santa / de sants parents, / jutges sabents, / patriarcalcs / e profetals, / e sacerdots / sants e devots, / e dels reals / a Déu lleals, / de fet fon nada” (11056-75)
--	--

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica De bona planta, la vinya; i de bona mare, la filla

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus Proverbi

Recursos lingüístics i retòrics Oració composta coordinada, amb elisió dels verbs. Tematització. Rima assonant. Al·literació del so [a]. Esquema de derivació causal “De (tal cosa), (tal altra)”.

Definició La garantia perquè una persona (generalment, una dona) siga bona és que tinga bons progenitors (generalment, bona mare) (Def. pròpia).
Vol dir que l'exemple i els consells de la mare són importants per a l'educació de les filles (DCVB, *vinya*; no s'hi cita l'*Espill*).

Inserció en el text Desautomatitzada, presència emboscada, amb conservació d'alguns elements lèxics i d'un cert ressó del significat.

Funció discursiva Asseverativa, en una seqüència descriptiva modalitzada. L'emissor fa referència als orígens de Maria, mitjançant la metàfora del sarment de bona planta en tant que filla de bona nissaga.

Documentació en català “Floriren les vinyes de bàlsem a la hora que el Senyor naixia, mostrant que venia en lo món la vera **sarment de bàlsem** que sanaria nostres nafres” (*Lo Cartoixà*, l.9)
“De bon cep planta ta vinya i de bona mare ta filla” (PCC, C 2185; no s'hi cita l'*Espill*)
“De bon cep planta ta vinya i de bona mare ta filla” (DCVB, *vinya*; no s'hi cita l'*Espill*)

Documentació altres llengües “De buena planta, planta la viña; y de buena madre, toma la hija” (*Refranes famosísimos*, III.11)
(M. Conca & J. Guia, *Els primers reculls...*, 136-39)

Traduccions del fragment “Porque bien güela / de incienso planta: / hija tan santa / de santas madres / y santos padres”
(L. Matheu, *Libro cons.*)
“Sarmiento nuevo y planta balsámica: Hija tan santa, de santificada familia”
(MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	“Li posàs nom / molt alt: “Maria”. / Vol dir migdia, / alba, diana / e tremuntana, / de mar la stela , / e nau ab vela / marinada; / il·luminada / il·luminant / lo caminant, / e mà daria, / més amaria, / e maridada, / la mar salada / o mar amarga / e mare llarga” (11084-100)		
Fitxa Espill			
FE0862			
Vers primera ocurrència	11089	Vers darrera ocurrència	11089
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Estela de la mar		
	Mot clau 1 Estela	Mot clau 2 Mar	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + sintagma nominal. Al·literació dels sons [l] i [a]. D'origen cristià.		
Definició	Un dels significats del nom <i>Maria</i> (Def. pròpia). Estela del Nord, estel polar (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb permuta dels components. Part d'una sèrie.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, en una sèrie de significats enaltidors del nom <i>Maria</i> .		
Documentació en català	<p>“Maria senyora stela de la mar” (Felip de Malla, <i>Sermó de la immaculada concepció</i>)</p> <p>“Vós, de la mar / estel molt clar” (Resposta de Bernat Fenollar, <i>Obres o trobes</i>)</p> <p>“Estel de mar, mirall de Deu lo Pare” (Resposta de Pere Alcanyís, <i>Obres o trobes</i>)</p> <p>“Meritament se diu “Maria” lo nom de la verge; i aquest nom (...) en tres significats se interpreta: en hebraic, stela de la mar o il·luminadora; en llatí, mar amarga; en siríaca llengua, senyora (...) És dita la senyora nostra stela de la mar: en guiar los pecadors per les ones de aquesta mar (...) i axí los pecadors en ella miren: com los qui naveguen miren la tremontana” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.5), “És mar amarga la sua perfectíssima vida activa; stela de la mar, il·luminada e il·luminadora, la sua altíssima vida contemplativa; senyora, per la cura i ànsia que, semblant als prelats, tingué dels apòstols i de tota la sgleia” (l.5), “La senyora nostra, lo nom de la qual stela de la mar o mar amarga se interpreta” (l.12)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Le diese nombre / dulce: “Maria”; / que es medio día, / alba, mañana / y tramontana, / del mar estrella, / nave mui bella / bien aviada, / iluminada, / iluminante, / del caminante / amparo y guía; / más amaría / y maridada, / la mar salada / o mar amarga / y madre larga” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Que le pusiése el muy alto nombre de <i>María</i>, el cual quiere decir: mediodía, alba, diana, tramontana, estrella del mar, nave de vela marinera, iluminada, iluminadora del caminante, que daría la mano, que más amaría, enmaridada, la mar salada o amarga y madre generosa” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"E maridada, / la mar salada / o mar amarga / e mare llarga" (11097-100)		
Fitxa Espill	FE0863		
Vers primera ocurrència	11099	Vers darrera ocurrència	11099
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mar amarga		
	Mot clau 1	Mar	Mot clau 2
		Amarga	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació de la síl·laba "mar". D'origen cristià.		
Definició	Un dels significats del nom <i>Maria</i> (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Per parataxi. Part d'una sèrie.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, en una sèrie d'atributs enaltidors de Maria.		
Documentació en català	<p>"Fon la stela de Jacob, la qual miram los qui navegam i perillam naufrag en aquesta mar amarga i perillosa" (<i>Lo Cartoixà</i>, I.2), "Meritament se diu "Maria" lo nom de la verge; i aquest nom (...) en tres significats se interpreta: en hebraic, stela de la mar o il·luminadora; en llatí, mar amarga; en siríaca llengua, senyora" (I.5), "És mar amarga la sua perfectíssima vida activa; stela de la mar, il·luminada e il·luminadora, la sua altíssima vida contemplativa; senyora, per la cura i ànsia que, semblant als prelats, tingué dels apòstols i de tota la sgleia" (I.5), "Josef, que vol dir augment, puja ab Maria, que significa mar amarga" (I.9), "E axí li cové per la sua penitència lo nom de Maria, que és mar amarga, segons la dirivació hebraica" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.13)</p> <p>"Mesclava les sues llàgrimes calentes ab l'aigua de la mar amarga" (<i>Leànder i Hero</i>)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"Mariam plerique aestimant interpretari illuminant me isti, vel illuminatrix, vel smyrna maris. Sed mihi nequaquam videtur: Melius est autem, ut dicamus sonare eam stellam maris, sive amarum mare" (Isidor de Sevilla, <i>Etymologiae</i>, VII, 10, 1; Peirats 2002: 912)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Y maridada, / la mar salada / o mar amarga / y madre larga" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Enmaridada, la mar salada o amarga y madre generosa" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Ella els féu destres / en fer servicis / e sacrificis / ben acceptables, / de Déu placables " (11122-26)		
Fitxa Espill	FE0864		
Vers primera ocurrència	11124	Vers darrera ocurrència	11124
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Placable sacrifici		
	Mot clau 1	Sacrifici	Mot clau 2
		Placable	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu		
Definició	Ofrena cruenta per guanyar el perdó dels Déus (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb interposició d'altres elements. Introduïda mitjançant la conjunció coordinant "e".		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant els dons i atributs de la verge Maria.		
Documentació en català	<p>"E si penses contra tu los déus sien irats, tenyirem llurs ares de sang d'honrats e placables sacrificis, car en nostre poder està amansar la llur ira, puix perdonar és llur propi ofici" (<i>Lam. Mirra</i>)</p> <p>"Perquè fos a tu placable sacrifici per redempció de natura humana" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.12)</p> <p>Ø (<i>Lo Somn</i>) Ø (<i>Curia</i>) Ø (<i>Certamen S. Cristòfol</i>) Ø (<i>Tirant</i>) Ø (<i>Història Passió</i>) Ø (<i>Porcés olives</i>) Ø (<i>Vita Christi</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Que ella hizo diestros / en los oficios / y sacrificios / sienpre acceptables / y a Dios placables" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Ella les hizo adiestrarse en cumplir servicis y sacrificios bien aceptos a Dios y aplacadores" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“La maridada, / del marit vell / prengue l'anell / en senyal d'arra, / millor que Sarra, la riallosa” (11163-68)</p> <p>“En senyal d'arres / he testimoni / del matrimoni / tant excellent” (13654-57)</p>
Fitxa Espill	
FE0865	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	<p>“La maridada, / del marit vell / prengué l'anell / en senyal d'arra, / millor que Sarra, / la riallosa” (11163-68)</p> <p>“Ella advoca / millor que Ster” (11986-87)</p> <p>“Tallà lo cap / del duc inic / mills que Judic” (12914-16)</p> <p>“Millor que dita / la tebesita / mola llançà” (12917-19)</p>
Fitxa Espill	<p>“Lo clau ficà / mills que Jabel” (12920-21)</p>
FE0866	
Vers primera ocurrència	11167
Vers darrera ocurrència	12921
Nombre d'ocurrències	05
Forma canònica	Millor que
Mot clau 1	Millor
Mot clau 2	Que
Tipus	Locució conjuntiva (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + conjunció
Definició	<p>DeCat, <i>millor</i>, cita l'<i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.</p> <p>Més bé que (Gonzàlvez).</p> <p>Expressa una comparació de superioritat d'un element (regit per l'adverbi <i>millor</i>), que pot anar situat al davant, al mig o a la fi, i un altre element (regit per la conjunció <i>que</i>), situat darrere d'aquesta (Def. pròpia).</p>
Inserció en el text	Automatitzada. Introdueix la construcció comparativa de superioritat. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva, modalitzadora. Intensifica una qualitat o acció per comparació amb una altra.
Documentació en català	<p>“Molt millor que d'abans, e en ma fe crec que són guarida” (<i>Curial</i>, l.30), “Pus fort e millor que altre algú que fos en lo torneig” (l.32), “Per què tots s'armaren lo millor que pogueren” (ll.40)...</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“La desposada / y el varón viejo, / que era su espejo / y estrella fija, / logró sortija / que sirvió de arra, / mejor que a Sarra / la ruidosa” (Or. 11163-68) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“La desposada recibió del viejo marido el anillo en señal de arra, mejor que no lo hizo Sara la riente” (Or. 11163-68) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“No fon llebrosa / una semmana, / com la germana / de Moisés , / Déu fos permés / set jorns mesella. / Ni fon aquella / altra Maria... ” (11169-76)
Fitxa Espill	
FE0867	
Vers primera ocurrència	11169
Vers darrera ocurrència	11169
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Llebrosa una setmana com la germana de Moisés
Mot clau 1	Llebrosa
Mot clau 2	Moisés
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu +sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen bíblic.
Definició	Malalta per càstic diví (Def. pròpia)
Inserció en el text	Forma l'atribut d'una oració.
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'una sèire de comparacions on, per negació, la verge Maria excel·leix.
Documentació en català	“E Maria, germana de Moysès , ab totes les altres dones...” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.25)
Documentació altres llengües	“Maria, la sereur Moïse, / jangleuse fu et orgueilleuse; / par sa jangldevint lepreuse, / pereusse de mesellerie” (<i>Livre des lamentations de Matheolus</i> , II, 202-5; cita per Peirats 2003a)
Traduccions del fragment	“No fué leprosa / una semana, / como la hermana / de Moisés” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “No fué, como la hermana de Moisés, leprosa durante una semana” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Ni escarnia / son bon marit / com a Davit / na Micol féu / —per ço volc Déu, / perquè se'n ris, / mai no parís—.” (11182-88)		
Fitxa Espill			
FE0868			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="11182"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="11182"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Escarnir el marit com na Micol a David		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Escarnir"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Micol"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + clàusula de comparació. D'origen bíblic.		
Definició	Fer burla (una dona) del marit (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Mitjançant la conjunció coordinant negativa “ni”. Forma el predicat verbal de l'oració.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'una successió de comparacions on, per negació, la verge Maria excel·leix.		
Documentació en català	“Humilià's David quan, vestit com a levita ministre del temple, cantava i ballava davant l'arca. Mirava'l Micol, filla de Saül, primer rei de Judà, primera stimada muller sua; diu al rei, quan ja despullat de les levítiques vestidures com a rei per lo palau entrava: -- Graciós i honrat anava lo rei, com un jutglar ballant i cantant davant l'arca!” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.16)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Ni escarnecía / de su marido, / como es sabido / que Micol hizo, / de quien Dios quiso, / ya que riese, / que no pariese” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Ni hizo escarnio de su buen esposo como de David hizo Micol, la cual, por haberse reido, quiso Dios que no pariese nunca” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Esta curiosa / fon, i amorosa, / dolça, agradable, / no irritable / com la de Job" (11189-93)		
Fitxa Espill	FE0869		
Vers primera ocurrència	11192	Vers darrera ocurrència	11192
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Irritable com la muller de Job		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Irritable	Job	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa. D'origen bíblic.		
Definició	Amb molt poca paciència (Def. pròpia)		
Inserció en el text	En forma d'atribut, precedida de l'adverbi de negació.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'una successió de comparacions on, per negació, la verge Maria excel·leix.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Ésta, curiosa / fué y amorosa, / dulce, agradable, / mas no irritable / como la ardiente / de Job pariente, / la muger terca" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Esta fué cuidadosa, amorosa, dulce, agradable, y no irascible, como la mujer de Job" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Tenint a prop / de son mester / lo prom fuster, / en fusteria / e ferreria / ell s'afanyava" (11194-99)		
Fitxa Espill	FE0870		
Vers primera ocurrència	11194	Vers darrera ocurrència	11194
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tenir a prop (algú o alguna cosa)		
	Mot clau 1	Tenir	Mot clau 2 Prop
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + adverbí. Al·literació del so [p].		
Definició	Ser a poca distància, pròxim (Def. pròpia). Vigilar aquella persona o cosa, tenir-hi esment, no descurar-se'n (DCVB, <i>prop</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Prestar atenció, atorgar cura, cuidar-se (DeCat, <i>prop</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma una clàusula de gerundi.		
Funció discursiva	Locativa, indicant la proximitat del marit a Maria.		
Documentació en català	"Tant lo tenien a prop..." (R. Muntaner, <i>Crònica</i> , c. 128; DCVB, <i>prop</i>) "Que ab diligent cura tenga a prop ma filla" (B. Metge, <i>Lo Somni</i> , II; DCVB, <i>prop</i>) "Car nulls temps havia trobat qui tan a prop lo tengués" (II.18), "Ne es podia girar en manera del món, tant lo tenia a prop" (II.40), "Sa mare, qui era molt tenguda a prop, per lo rei" (II.75), "E, finalment, com molt lo tenguessen a prop" (II.91), "Los quals ma sor e bona amiga mia, l'Enveja, que ací vets, ha tenguts ben a prop" (II.124), "E manà a l'Enveja que se n'anàs als ancians e els tengués a prop" (II.127), "Ha mès altre en lloc teu, qui la té pus a prop que tu no faies" (II.139), "Tenc a prop lo meu ofici, e sé tractar e pregar" (III.16), "E tant lo té a prop, que nulls temps se llunya d'ell" (III.21), "E si Fàtima tenia a prop a Berenguer, Cammar no oblidava Joan" (<i>Curial</i> , III.47) "E tots los grans senyors que allí eren d'un acord se llevaren e tingueren tan a prop a l'ermità que jamés lo lleixaren parlar" (<i>Tirant</i> , 17)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Tenía cerca / abrigo entero / del carpintero" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Allí, al pie de sus atuendos, tenía al prohombre carpintero" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Cert no furtava / cabrit, corder, / com la muller / del cec Tobies" (11204-07)		
Fitxa Espill	FE0871		
Vers primera ocurrència	11204	Vers darrera ocurrència	11204
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Furtar un cabrit com la muller del cec Tobies		
	Mot clau 1	Furtar	Mot clau 2 Tabies
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + clàusula de comparació. D'origen bíblic.		
Definició	Furtar amb dissimulació (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma el predicat verbal negatiu i va precedida d'un matisador (marcador discursiu).		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la valoració positiva de la figura de la verge Maria per comparació amb l'actuació d'altres dones bíbliques.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Jamás hurtava / ni un alfiler, / qual la muger / del gran Tobías" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"De ningún modo, como la muger del ciego Tobías, hurtaba cordero o cabrito" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Josef, content, / mai enganat / en lo cuinat / fon, com Isaac" (11218-21)		
Fitxa Espill	FE0872		
Vers primera ocurrència	11219	Vers darrera ocurrència	11219
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Enganyat en el cuinat com Isaac		
	Mot clau 1	Enganyat	Mot clau 2 Isaac
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Participi + preposició + sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen bíblic.		
Definició	Menjar una cosa per una altra, per inducció d'algú (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma l'atribut negatiu d'una oració on s'ha omès el verb copulatiu.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la valoració positiva de Josep, no enganyat per Maria, en comparació amb altres personatges bíblics.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Joseph, contento, / nunca engañado / en lo guisado / como Isac fué" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "José, contento, nunca fué, como Isaac, engañado en sus comidas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Mai embriac / fon, com Noé” (11222-23) “Al qui glopeja / lo vi sovent, / fort e pruent, / grans quantitats, / les qualitats / dels animals / li resten tals. / Causa-ho Noé: / primer begué, / torbà's del vi, / Cam l'escarní” (13480-90)
Fitxa Espill	
FE0873	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"Ni cometé, / de vi torbat / e crapulat, / com Lot incest" (11224-27)		
Fitxa Espill			
FE0874			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="11227"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="11227"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Incestuós com Lot		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Incentuós"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Lot"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa. D'origen bíblic.		
Definició	Qui ha jagut amb filles (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Mitjançant la conjunció negativa "ni". Forma el predicat verbal, amb alteració de l'ordre dels constituents.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la valoració positiva de Josep, no enganyat per Maria, en comparació amb altres personatges bíblics.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Ni cometió, / al vino dado / o enbriagado, / qual Lot incesto" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Ni, turbado y vuelto crapuloso por el vino, cometió incesto, como Lot" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Ni mai romperen / virginitat, / i en equitat, / drets com palmera" (11238-41)		
Fitxa Espill			
FE0875			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="11241"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="11241"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Dret com (una) palmera		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Dret"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Palmera"/>	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen experiencial.		
Definició	Molt recte (Def. pròpia). Molt dret, molt recte (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Indica la rectitud certa en l'obrar de Josep i Maria.		
Documentació en català	"E com hom enserca de qualitat en lo palmer, hom atroba que és lonc e dret" (Llull, <i>Llibre de contemplació</i> , IV.78; GGL, <i>palmer</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"A la verdad / rectos qual palma" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y emularon en equidad la rectitud de la palmera" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Per ella fiu, / —Déu inspirant, / jo profetant— / los bells dictats / Càntics Cantats" (11244-48)		
Fitxa Espill	FE0876		
Vers primera ocurrència	11248	Vers darrera ocurrència	11248
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Càntic dels Càntics		
	Mot clau 1	Càntic	Mot clau 2 Càntic
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal. Repetició lèxica.		
Definició	Llibre poètic de la Bíblia, atribuït a Salomó (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, per mor de la mètrica i de la rima.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència modalitzada. Salomó confessa que va fer el Càntic dels Càntics a la verge Maria, inspirat per Déu.		
Documentació en català	"Cantaven los Càntics de Salamó tots en versos e metres" (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.29)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Tan santa alma / yo antes la vi, / preconoci / (Dios inspirando, / profetizando) / en los <i>Cantares</i>" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Por inspiración de Dios, y yo profetizando, hice para ella los bellos dictados ddel <i>Cantar de los Cantares</i>" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Fon figurada / e profetada / en profecies, / per Isaies / e tots profetes, / per ella fetes: / de Noé l'arca” (11249-55)</p> <p>“Tot açò es féu / per a figures, / psalms e scriptures / dar compliment. / L'Omnipotent, / quan féu fer l'arca / al patriarca / antic Noè, / aigua volgué / punís lo vici / e fos inici / a la virtut” (14288-99)</p>
Fitxa Espill	
FE0877	
Vers primera ocurrència	11255
Vers darrera ocurrència	14293
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Arca de Noé
Mot clau 1	Arca
Mot clau 2	Noé
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. D'origen bíblic.
Definició	Arca de Noé, <i>Gènesis</i> , IX, 21 (Chabàs). Construhida per ordre de Déu, en previsió del diluvi (<i>Gènesi</i> , VI, 14) (MiP). Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre dels constituents. Inicia una sèrie.
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.
Documentació en català	<p>“Del just Nohe vinya, coloma y archa” (Jaume Roig, <i>Obres e trobes verge Maria</i>)</p> <p>“Arca de Noé, verdadera restauració nostra, de tot pecat exempta, estalviant-nos la vida del general diluvi, en lo qual mort encorriem per lo pecat del primer pare” (<i>Triumfo dones</i>)</p> <p>“Si considerau del Vell Testament totes les figures (...) l'arca de Noè de fusta bé cimentada” (<i>Visió S. N. Gràcia</i>)</p> <p>“Per l'arca de Noé figurada, en la qual sola foren salvats los qui dins eren” (<i>Lo Cartoixà</i>, II.5), “És aquesta santa creu l'arca de Noé, que sols foren stalvis los qui en ella entraren del general diluvi” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.10)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Fue figurada / y explicada / en professias, / por Isaías / y otros profetas, / antes secretas, / y ya cunplidas / y mui sabidas: / de Noé el arca” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Fué simbolizada y anunciada por Isaías y todos los profetas, en profecías para ella hechas: el arca de Noé” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Fon figurada / e profetada / en profecies, / per Isaies / e tots profetes, / per ella fetes: / de Noé l'arca, / del patriarca / la scala al cel” (11249-57)
Fitxa Espill	
FE0878	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="11257"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="11257"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Escala de Jacob
Mot clau 1	<input type="text" value="Escala"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Jacob"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. D'origen bíblic.
Definició	La escala que vió Jacob. <i>Gènesis</i> , XXVIII, 12 (Chabàs). Jacob tingué un somni: vegé una escaala posada sobre la terra y el cap de la qual tocava al cel; per ella pujaven i baixaven àngels de Déu; y al cim s'estava Jehovà (<i>Gènesi</i> , XXVIII, 12) (MiP). Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb substitució de “Jacob” per “patriarca”. Presència seriada.
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.
Documentació en català	“De David clau e scala de patriarcha ” (Jaume Roig, <i>Obres e trobes verge Maria</i>) “El lo qual lloc Jacob dormint veu la scala, que tenia un cap en lo cel , l'altre en la terra” (<i>Lo Cartoixà</i> , I.12) “Aquesta [la penitència] és la scala ab aquests tres graons que véu Jacob dreta, que al cel bastava” (<i>Lo Cartoixà</i> , I.20) “Una era la scala que Jacob en visió mirava” (<i>Lo Cartoixà</i> , II.20) “Aquesta [sancta creu] és la scala de Jacob, per on los penidents paraís pugen” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.10) “Fon la ascensió del senyor en la scala de Jacob figurada” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.25) “És lo sagrat evangeli la scala de jacob, que té la un cap en lo cel, l'altra en la terra” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.26)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Fue figurada / y explicada / en professias, / por Isaías / y otros profetas, / antes secretas, / y ya cunplidas / y mui sabidas: / de Noé el arca; / del patriarca / Jacob la escala” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Fué simbolizada y anunciada por Isaías y todos los profetas, en profecías para ella hechas: el arca de Noé; la escala hasta el cielo del patriarca Jacob” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“De Noé l'arca, / del patriarca / la scala al cel, / del temple vel ” (11255-58) “L'altar celat / pel vel tallat / se descobrí” (14177-79)
Fitxa Espill	
FE0879	
Vers primera ocurrència	11258
Vers darrera ocurrència	14178
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Vel del Temple
Mot clau 1	Vel
Mot clau 2	Temple
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + sintagma nominal. D'origen bíblic.
Definició	El velo del santuario. <i>Èxodo</i> , XXVI, 31 (Chabàs). MiP reproduceix el fragment de l' <i>Èxode</i> on Javè ordena a Moisès la confecció del vel. Cortina que hi havia en el temple de Jerusalem i que, segons els evangelistes, es va esquinçar de dalt a baix en el moment de la mort de Jesucrist (DCVB, <i>vel</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>vel</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre dels constituents. Presència seriada.
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.
Documentació en català	“ Del Temple vel , de nova Sgleya barcha” (Jaume Roig, <i>Obres e trobes verge Maria</i>) “I la tua ànima (...) passarà un coltell de dolorosa punta (...) i per ço lo vel del temple se rompé de alt fins a terra” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.12)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Del patriarca / Jacob la escala, / que en cumbre iguala / el mismo cielo; / del templo el velo” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “La escala hasta el cielo del patriarca Jacob; el velo del templo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"D'arca o tora / pell cubertora, / d'or la terrassa , / urna o taça, / verga d'Aron" (11259-63)		
Fitxa Espill	FE0880		
Vers primera ocurrència	11261	Vers darrera ocurrència	11261
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Terrassa/Tassa/Urna d'or		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Terrassa	Or	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de"+ substantiu. D'origen bíblic.		
Definició	La urna de oro que dentro del arca contenía un poco de maná. <i>Hebreos</i> , IX, 4 (Chabàs). MiP reproduceix el fragment d' <i>Hebreus</i> , 9.4: "En l'Arca hi havia una urna d'or contenint el manà, la verga d'Aaron que havia florit, y les taules de l'aliança". Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre dels constituents. Presència seriada.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.		
Documentació en català	"És figurada per l'arca (...) i la verga que florí en lo tabernacle i lo bací d'or ple de la manna" (<i>Lo Cartoixà</i> , l.12)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"De oro la baza, / la urna y taza" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "La jarra, taza o urna de oro" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"D'arca o tora / pell cubertora, / d'or la terraça, / urna o taça, / verga d'Aron" (11259-63)		
Fitxa Espill	FE0881		
Vers primera ocurrència	11263	Vers darrera ocurrència	11263
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Verga d'Aaron		
	Mot clau 1	Verga	Mot clau 2
		Aaron	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. D'origen bíblic.		
Definició	La vara de Aarón. <i>Hebreos</i> , IX, 4 (Chabàs). La verga d'Aaron, que havia florit (<i>Hebreus</i> , IX, 4) (MiP). Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada i seriada		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.		
Documentació en català	"Talem d'espòs, florint verga d'Aron " (Jaume Roig, <i>Obres e trobes verge Maria</i>) "Llegim que Moisés trobà la verga que Aaron havia portat en lo tabernacle que flors tenia, les quals après se feren ametles; fon verga la senyora nostra... Diu sant Crisòstom: aquesta verge senyora és la verga que Aaron posà en lo tabernacle " (<i>Lo Cartoixà</i> , I.3) "Fon la nativitat del senyor figurada en la verga que Aaron posà dins lo tabernacle " (I.9) "Aquesta [sancta creu] és la verga de Aaron , que germinà en un dia fulles, flors e ametles" (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.10)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Vara de Arón" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "La vara de Aarón" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Verga d'Aron; / de Gedeon / conca del ros / --eixut vellós, / era banyada--, / porta tancada, / carro d'Elies" (11263-69)		
Fitxa Espill	FE0882		
Vers primera ocurrència	11264	Vers darrera ocurrència	11264
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Conca del ros de Gedeon --- Velló de Gedeon		
	Mot clau 1	Conca	Mot clau 2
	Gedeon		
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal. D'origen bíblic.		
Definició	Vide <i>Jueces</i> , 38, 39 y 40 (Chabàs). DCVB, <i>vellós</i> (= <i>véll</i> 'conjunt de la llana tosa d'una ovella o d'un xai'), cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre dels constituents. Presència seriada.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.		
Documentació en català	"Stava Gedeon prop de una era , e dix: Senyor, dau-me senyal: hun vellum de llana yo · l posaré en la era (...) e al matí veu la era seua e lo vellum de llana ple de ros , que huna gran conqua se · n omplí de aquell ros" (V. Ferrer, <i>Sermons</i> ; Colon 1997) " Conca de ros era de Jedeon " (Resposta de Jaume Roig, <i>Obres o trobes</i>) "Oh, verd florit, de Moisès la sarsa! / de Gedeon, la llana del ros plena! " (<i>Vida Verge Maria</i>) "En lo vellocí de Gedeon fon pronunciat aquest misteri, que romanint la era seca fon ple lo vellocí de la celestial rosada (...) del ros que havia rosat sobre la llana umplí Gedeon una conca i parí sens lesió la verge senyora (...) i de la llana de aquest vellocí que foren les sues puríssimes sangs se ha vestit la vestidura de nostra carn humana" (<i>Lo Cartoixà</i> , l.5)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"De Gedeón / el vellocino, / que por destino / quedó mojado, / quando ha quedado / seco el rocío, / el campo frío" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "El cuenco de rocío de Gedeón, con el vellón enjuto y la era humedecida" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Carro d'Elies" (11269)		
Fitxa Espill	FE0883		
Vers primera ocurrència	11269	Vers darrera ocurrència	11269
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Carro d'Elies		
	Mot clau 1	Carro	Mot clau 2 Elies
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. D'origen bíblic.		
Definició	IV, <i>Reyes</i> , II, 11 (Chabàs). Aquest profeta fou arrebacat cap al cel en un carro de foch (IV <i>Reys</i> , II, 11) (MiP). Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada i seriada		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.		
Documentació en català	"D'aquests benaventurats quatre dexebls diu sant Crisòstom: Aquest és lo carro que llevà de terra al profeta Helies" (<i>Lo Cartoixà</i> , I.30), "I sabien que fos Elies arrapat i elevat en lo carro" (II.52), "Elies, qui fon llevat en lo foguejant carro" (III.1), "Fon elevat Helies en lo carro i Enoc per àngels de un lloc en altre" (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.25)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Carro de Elías" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "De Elías el carro" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Peix de Tobies" (11270)		
Fitxa Espill	FE0884		
Vers primera ocurrència	11270	Vers darrera ocurrència	11270
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Peix de Tobies		
	Mot clau 1	Peix	Mot clau 2 Tobies
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. D'origen bíblic.		
Definició	<p><i>Tobías</i>, VI, 2 (Chabàs).</p> <p>El peix que Tobies, aconsellat de l'àngel, va extreure del riu Tigris; ab el fel d'aytal peix, Tobies va guarir la ceguera de son pare (<i>Tobies</i>, VI, 2 y XII, 13) (MiP).</p> <p>Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada i seriada		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Pez de Tobías"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"El pez de Tobías"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"E de Daviu / torre, corona, / viula, clau, fona" (11274-76)		
Fitxa Espill	FE0885		
Vers primera ocurrència	11274	Vers darrera ocurrència	11274
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Torre de David		
	Mot clau 1	Torre	Mot clau 2
		David	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. D'origen bíblic.		
Definició	Cant. de los Cant., IV, 4 (Chabàs). Nom elogiós que es dóna a la verge Maria (DCVB, <i>torre</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre dels constituents. Presència seriada.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.		
Documentació en català	"Del gran David vós sou torre guarnida" (Joan Verdansa, <i>Obres e trobes verge Maria</i>) "Fon per la torre de David figurada, que mil scuts la defenien" (<i>Lo Cartoixà</i> , l.3)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Del padre mío / torre, corona, / vigüela, zona, / honda y sitial" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "La torre de david, y su corona, vihuela, honda y llave" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"De Samsó bresca" (11278)		
Fitxa Espill	FE0886		
Vers primera ocurrència	11278	Vers darrera ocurrència	11278
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Bresca de Samsó		
	Mot clau 1	Bresca	Mot clau 2 Samsó
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. D'origen bíblic.		
Definició	El panal formado en la boca del león que mató Sansón, <i>Jueces</i> , XIV, 8, y <i>Cant. de los Cant.</i> , IV, 11 (Chabàs). Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre dels constituents. Presència seriada.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Tanbién panal / de Sansón fue" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "El panal de Sansón" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"D'Iram argila" (11279)		
Fitxa Espill	FE0887		
Vers primera ocurrència	11279	Vers darrera ocurrència	11279
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Argila d'Iram		
	Mot clau 1	Argila	Mot clau 2 Iram
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. D'origen bíblic.		
Definició	Iram: Regió de l'Àsia occidental que comprèn Armènia, Pèrsia y altres contrades (MiP). Terra humida amb què, segons el <i>Gènesis</i> , Déu va fer el primer home (Def. pròpia). Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Amb alteració de l'ordre dels constituents. Presència seriada.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.		
Documentació en català	"I de aquella terra, que encara estava llimosa i banyada de les aigües que havia separades, creà Adam" (<i>Lo Cartoixà</i> , l.2)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"..." (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "La arcilla de Iram" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Got de Josep, / sac e graner" (11284-85)		
Fitxa Espill	FE0888		
Vers primera ocurrència	11284	Vers darrera ocurrència	11284
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Got de Josep		
	Mot clau 1	Got	Mot clau 2 Josep
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. D'origen bíblic.		
Definició	<p><i>Gènesis</i>, XLIV, 2 (Chabàs).</p> <p>Alusió al episodi que <i>La Història de Josep</i> qu'en Roiç de Corella explica en els seus capítols XXXII y següents (MiP).</p> <p>Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada i seriada		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.		
Documentació en català	<p>"Manà dels onze germans los sacs de forment sens mesura omplissen, ensems ab los diners que pagats havien, e en lo sac del menor tancassen aquella copa, ab la qual, ell fingint, adevinat havia los noms e l'orde de llur naixença" (<i>Hist. Josep</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Vaso a Josep, / costal, granero" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"La copa de José, con el saco y el granero" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Lo gavarrer / tot enflamat / e no cremat” (11286-88) <u>Observació:</u> Anotem l'altra recurrència de <i>gavarrer</i> (en femení), acompanyada d'un agrupament sinonímic: “E gavarrera / de romaguera / e d'argilaga” (8473-75)
Fitxa Espill	
FE0889	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="11286"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="11286"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Gavarrer en flames
Mot clau 1	<input type="text" value="Gavarrer"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Flama"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “en” + substantiu. D'origen bíblic.
Definició	La zarza ardiendo. <i>Exodo</i> , III, 2 (Chabàs). Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb modificació de “en flames” per “tot enflamat”, per mor de la versificació. Presència seriada.
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.
Documentació en català	“ Lo gavarrer porta closa Maria” (Jaume Roig, <i>Obres e trobes verge Maria</i>) “Del gran David vós sou torre guarnida / i de Moisès foguejant gavarrera” (Joan Verdansa, menor de dies, <i>Obres e trobes en llaor de la verge Maria</i>) “En flames grans fon verd la gavarrera, / e vós, sens foc, teniu calor que us crema” (<i>A Caldosa</i>), “Oh, verd florit, de Moisès la sarsa! / de Gedeon, la llana del ros plena!” (<i>Vida verge Maria</i>), “Si considerau del Vell Testament totes les figures (...) lo barzer verd florit que Moisès véu en les flames” (<i>Visió S. N. Gràcia</i>) “Ab la çarça de Moisès verd florida en grans flames cremant i no es cremava” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.3), “Figurada fon la concepció del senyor en la verd florida romaguera que véu en grans flames Moisès i no es cremava” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.5)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Zarzal entero / todo inflamado, / mas no quemado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “La zarza abrasada por completo sin consumirse” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Lo gavarrer / tot enflamat / e no cremat, / font, hort tot clos, / tàlem d'espòs , / pou de Siquem, / Jerusalem, / nau mercadera" (11286-93)		
Fitxa Espill	FE0890		
Vers primera ocurrència	11290	Vers darrera ocurrència	11290
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Tàlem d'espòs		
	Mot clau 1 Tàlem	Mot clau 2	Espòs
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. D'origen bíblic.		
Definició	Salmo XVIII, 6 (Chabàs). Estança on la dona rep l'espòs (Def. pròpia). Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada i seriada		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, atribuïnt a la verge Maria elements de l'Antic Testament.		
Documentació en català	<p>"Tàlem d'espòs, florint verga d'Aron" (Jaume Roig, <i>Obres e trobes verge Maria</i>) "Puis dexava l'espòs en lo verge tàlem" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.5), "Pensant que l'espòs és exit del tàlem vestit de la carn nostra" (l.9), "Hui lo spòs de la sgleia és exit del seu tàlem" (l.9) "No volia cosa que als honests tàlems de son marit portassen injúria" (<i>Parl. B. Merecader</i>) "Sereu vos l'espos la creu vostra 'sposa / lo talem brocats vermells com la rosa" (<i>Hist. Passió</i>, 3070-71)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Tálamo hermoso" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Tálamo de esposo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Lo gavarrer / tot enflamat / e no cremat, / font, hort tot clos, / tàlem d'espòs, / pou de Siquem, / Jerusalem, / nau mercadera" (11286-93)		
Fitxa Espill	FE0891		
Vers primera ocurrència	11291	Vers darrera ocurrència	11291
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Pou de Siquem		
	Mot clau 1	Pou	Mot clau 2 Siquem
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Topònim. D'origen bíblic.		
Definició	Pozo de Siquem, el mismo de la Samaritana. <i>Génesis</i> , 33.19 (Chabàs). Figuració cristiana de la verge Maria (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada i seriada		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, dins d'una sèrie d'elogis a la verge Maria.		
Documentació en català	"Una ciutat qui havia nom Sicar, e aquí defora la ciutat era aquell bell pou que féu Jacob" (<i>Vita Christi</i> , 124)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Zarzal entero / todo inflamado, / mas no quemado; / perenne fuente / de agua excelente; / huerto frondoso; / tálamo hermoso; / pozo en Sichén; / Jerusalén; / nave altanera" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"La zarza abrasada por completo sin consumirse; fuente; huerto cerrado; tálamo de esposo; pozo de Siquén; Jerusalén; y nave mercante" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Perquè es repare / nostra ruïna / del cel reina / tantost seràs" (11353-56) "Esta priora / mare senyora, / stant a la dreta, / reina feta / celestial" (11817-21)				
Fitxa Espill					
FE0892					
Vers primera ocurrència	11355	Vers darrera ocurrència	11820	Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Reina del cel				
Mot clau 1	Reina	Mot clau 2	Cel		
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal				
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal. D'origen cristià.				
Definició	Designació elativa de la verge Maria (Def. pròpia)				
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l'ordre dels components per mor de la rima.				
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Enalteix la figura de Maria.				
Documentació en català	<p>Ø (<i>Tirant</i>) Ø (<i>Passi cobles</i>)</p> <p>"L'alta sens par, humil Verge Maria, / reyna del cel, deessa triumphada" (Cartell de <i>Les obres e trobes...</i>)</p> <p>"Veritat, eternament regnant, dels cels e del món reina" (<i>Triümfo dones</i>)</p> <p>"Hages doncs compassió a la mare de Déu, reina del cel i de la terra" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.6)</p> <p>"O, Reyna del cel e de la terra! Aquest és lo strado que lo món vos ha aparellat" (<i>Vita Christi</i>, 64), "O, Reyna del cel e de la terra! Aquest és lo strado que lo món vos ha aparellat" (121), "Recordant-se de la dolor e enyorament en què la senyora filla sua, reyna del cel, restava per la partida del seu excel·lent fill" (<i>Vita Christi</i>, 269)</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>"El alto Padre, / que a ti te anpare, / por que repare / nuestra ruina, / oy se te inclina / con vivo zelo: / Reyna del cielo / luego serás"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"En breve, para reparación de nuestra ruina, serás Reina del Cielo"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	<p>“Parí fill Déu / que lo món féu” (11441-42)</p> <p>“El fill de Déu, / ver redemptor...” (13958-59)</p> <p>“Centurió / o cap de cent / dix: “Verament / fill de Déu és” (14072-75)</p>
Fitxa Espill	
FE0893	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	<p>“Parí fill verb, / d’aram la serp” (11445-46)</p> <p>“Mas, trespasada / la Roja mar, / cuita mirar / la serp de coure” (12470-73)</p> <p>“Ell serp de coure, / aram, llautó, / en pal bastó / més a través / per Moisès” (13880-84)</p>
Fitxa Espill	
FE0894	
Vers primera ocurrència	11446
Vers darrera ocurrència	13880
Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Serp de coure
Mot clau 1	Serp
Mot clau 2	Coure
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. Al·literació del so [e]. D’origen bíblic.
Definició	La serpiente de bronce en el desierto. <i>Numeros</i> , XXI, 9. Vide 12474 (Chabàs). La serp de coure (<i>aram</i>) construhida per Moysés (Veg. 12473) (MiP). Símbol de curació (Def. pròpia).
Inserció en el text	Desautomatitzada
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, amb el significat que el fill de Maria és símbol de salvació.
Documentació en català	<p>“Moisès va fer una serp de bronze i la va penjar dalt una perxa. Si una serp havia picat algú i aquest mirava la serp de bronze, es posava bo” (<i>Nombres</i>, 21.9)</p> <p>“O alt basto hon ffonch la serp penjada / contra veri ffent la Moyses d’aram!” (Pero Martínes)</p> <p>“Ací és Moisés ab la verga dels seus maravellosos actes i ab la serpent de metall en lo pal travesada” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.4), “Mira la serpent de metall en lo desert per Moisés en lo pal exalçada” (IV.6), “Aquesta és lo pal on la serpent de metall fon posada per a guarir los malalts del verí de les mortals vibres, si devotament la miraven” (IV.10)</p> <p>“Sereu Moisés, qui’l món tot reforma / de creu sobre fusta posant la serpent” (<i>Istòria Passió</i>, vs. 2528-29).</p> <p>“Estava ‘xalçada la serpent de coure / en fust molt insigne, fermat ab fe gran” (<i>Istòria Passió</i>, est. 352)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Parió hijo y Verbo, / lazo del cuerbo, / remedio al hanbre, / sierpe de aranbre” (Or. 11445-46), “Y si, pasada / Vermeja Mar, / cuida mirar / sierpe y metal” (Or. 12470-73), “Sierpe de cobre / puso en un palo, / remedio al malo, / puesta al través / por Moisés” (Or. 13880-84) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Parió Hijo verbo y la serpiente de bronce” (Or. 11445-46)</p> <p>“Antes bien, pasado el mar Rojo, apresúrate a contemplar la serpiente de cobre” (Or. 12470-73), “Él, sierpe de cobre, bronce o latón, enroscada en bastón o palo, y por Moisés en alto levantada” (Or. 13880-84) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Parí ver cos / de carn i d'os " (11451-52)		
Fitxa Espill	FE0895		
Vers primera ocurrència	11452	Vers darrera ocurrència	11452
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	De carn i os		
	Mot clau 1	Carn	Mot clau 2 Os
Tipus	Locució adjectival		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició "de" + sintagma nominal. Monosil·labisme. Associació temàtica.		
Definició	D'essència humana (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el vessant humà de Déu.		
Documentació en català	"E veureu clarament que lo meu cors és de carn e de ossos , ço que lo sperit no té" (<i>Vita Christi</i> , 247)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Valiente y tieso / con carne y hueso" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Parió verdadero Cuerpo, de hueso y carne" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Parí lo sol / jutge sens dol, / sol de justícia " (11473-75)		
Fitxa Espill	FE0896		
Vers primera ocurrència	11475	Vers darrera ocurrència	11475
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Sol de justícia		
	Mot clau 1	Sol	Mot clau 2
		Justícia	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. D'origen cristià.		
Definició	Designació elativa de Jesucrist (Def. pròpia). Com a ponderatiu de la força de la soleuada, pot haver estat una frase d'origen bíblic (...) Però el poble hi ha vist una força despiadada, comparable a la del botxí, el justícia, que fereix implacablement (DeCat, <i>sol</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada, juxtaposada a d'altres sintagmes valoratius.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, en tant que atribut enaltidor de Jesucrist.		
Documentació en català	<p>"Oh Déu infinit, alt, immens, incompreensible, sol de justícia desitjat per los sants patriarques..." (<i>Vida S. Anna</i>)</p> <p>"Perquè lo diumenge per lo matí, ans que lo sol del tot no illuminàs l'habitable terra, ella pogués lo sol de justícia, Jesús, tocar e veure" (<i>Ist. S. Magdalena</i>)</p> <p>"Hui lo sol de justícia és exit dels núvols de les legals figures" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.9), "Diu sant Bernat: mèritament del orient venen, que el sol de justícia al món denuncien" (l.11), "Perquè tot lo món ocupaven tenebres i lo sol de justícia no podien veure" (l.28), "Al cel tan clar com vós, esteles foren / les grans virtuts, i Déu, sol de justícia" (Mossèn Dimas, <i>Certamen Sant Cristòfol</i>)</p> <p>"Los raigs del clar sol de justícia, entrant per les finestres de la sua luminosa intel·ligència, axí en encesa caritat la scalfaren, que volgué ab afanyós treball compondre aquest tant gran volum e libre" (<i>Vita Christi</i>, Proemi)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Parió hijo y sol / cuio arrebol / luce sin dolo; / parió hijo solo, / sol de justicia" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Parió al único juez libre de dolo y sol de justicia" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE “Idolatria / ab sos levites / —los sodomites—, / **mort infernal** / e corporal / ab gran escarn” (11490-95)
 “Ver hom e Déu, / sobre la creu / fermant la squena, / nostra cadena / d'acer tan fort / d'**infernal mort** / morint desfeu” (14039-45)

Fitxa Espill

FE0897

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Sintió su daño / la sodomía / e idolatría, / con sus levitas, / los sodomitas, / muerte infernal / y corporal, / en alma y carne”
 (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “recibió la sodomía golpe funesto, y la idolatría, con sus levitas y los sodomitas, muerte infernal y corporal, con gran escarnio”
 (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Lo Nil crexqué / regant jovades / lluny set jornades, / més que mai féu / ni mai se véu" (11512-16)		
Fitxa Espill	FE0898		
Vers primera ocurrència	11515	Vers darrera ocurrència	11515
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Més que mai		
	Mot clau 1	Mai	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial comparativa		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + conjunció + adverbi. Estructura comparativa de superioritat "Més que...". Monosil·labisme. Al·literació dels sons [m] i [e].		
Definició	En grau superlatiu (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la crescuda del Nil com a senyal del naixement de Crist.		
Documentació en català	<p>"E Curial lo feria contínuament, e mills e pus fort que jamés" (<i>Curial</i>, II.20)</p> <p>"E vós me feríats contínuament mills e pus fort que jamés" (II.108)</p> <p>"Alegraren-se molt los catius, emperò servien e treballaven mills que jamés" (III.66)</p> <p>"Ans trevallaven mills e pus fort que jamés" (III.68)</p> <p>"Així com ella se deuría esforçar, ara més que jamés, en fer-vos festa ab amor" (<i>Tirant</i>, 218)</p> <p>"Sols lo desig que en ells recrea / jove està hui / molt més que mai, i tan fadrí" (<i>Somni JJ</i>, 1803-05)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Más que solía / quando crecía" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Más de lo que nunca se había visto ni había hecho" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Puis salvador / universal / e general / al món vingué" (11568-71)		
Fitxa Espill			
FE0899			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="11571"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="11571"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Venir al món		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Venir"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Món"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal		
Definició	Nàixer (DCVB, <i>món</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Nàixer (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, però amb canvi d'ordre dels constituents.		
Funció discursiva	Asseverativa		
Documentació en català	"Vós vengués en est món e · ns donàs exempli d'amar e de ésser bons" (Llull, GGL, <i>venir</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Pues, Salvador / universal / y general / del mundo fué" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y puesto que vino al mundo como Salvador general y universal" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Puis salvador / universal / e general / al món vingué, / a tot volgué / manifestat / fos ell el nat, / perquè el món pas / no s'excusàs / per ignorància , / ab abundància / de testimonis" (11568-79)		
Fitxa Espill	FE0900		
Vers primera ocurrència	11576	Vers darrera ocurrència	11576
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	La ignorància de la llei no n'eximeix el compliment (esdevinguda proverbi vulgar: <i>La ignorància no és excusa</i>)		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Ignorància	Eximir	
Tipus	Màxima jurídica		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa.		
Definició	Un precepte s'ha de complir, encara que hom n'al·legui desconeixement (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Integrada en una nova estructura sintàctica, amb el connector argumentatiu "perquè".		
Funció discursiva	Argumentativa. Justifica que els molts senyals que diu que acompanyaren el naixement de Crist, van ser perquè el món no en pogués al·legar ignorància.		
Documentació en català	"Per ço diu lo senyor: "mirau hi ateneu com vos ho dich ans que sia", perquè no tinguen scusa de ignorància " (<i>Lo Cartoixà</i> , III.38) "La ignorància no excusa de pecat" (PCC, I 17; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	"Ignorantia legis neminem excusat" (DEFL, 3396; 'formulació posterior de la doctrina expuesta por Paulo en <i>Digesto</i> , 22.6.9, <i>Topica</i> , 437)		
Traduccions del fragment	"Para que el mundo / no lo negase / ni se excusase / con la ignorancia" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Para que el mundo no se excusase por ignorancia" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Verge Maria / Mare de Déu. / Déu és fill seu, / fill realment” (11644-47) “Diu-lo-hi tot dia, / e “de Déu mare”, / perquè et repare / com a padrina” (12938-41)</p>
Fitxa Espill	
FE0901	
Vers primera ocurrència	11645
Vers darrera ocurrència	12939
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Mare de Déu -- De Déu mare
Mot clau 1	Déu
Mot clau 2	Mare
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. D'origen cristià.
Definició	La verge Maria, segons els cristians (Def. pròpia). La verge Maria, que va parir Jesucrist (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Precedida de la conjunció coordinant “e”, només per exigència de la mètrica.
Funció discursiva	Denominativa
Documentació en català	<p>“Aquesta sobre-excellent de Déu mare” (<i>Triümf de les dones</i>) “La humil tostemps e verge intemerada, de Déu mare” (<i>Visió S. N. Gràcia</i>) “No mireu, digna senyora, de Déu mare, la mia misèria, defalt e ignorància” (<i>Visió S. N. Gràcia</i>) “De ésser jo natural de Déu mare” (<i>Visió S. N. Gràcia</i>) “Que la humil verge senyora consenta, accepte i vulla, i volent desige ésser de Déu mare” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.5) “Les dos cosines germanes: la una, de Déu verge mare; l'altra, que era steril, mare del gran baptista” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.6) “Venien ab lo senyor a veure aquella excel·lentíssima filla sua: de Déu mare” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.23)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Di cada día, / que es de Dios madre, / porque te quadre / sienpre su amparo” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “--Ave María, Madre de Dios,-- y díselo tú así mismo todos los días; para que, como madrina, te repare” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Déu és fill seu, / fill realment, / pus verament / que mai fill fos, / fill dins son cos / fet en instant , / complit infant / inrepreensible” (11646-53)				
Fitxa Espill	<u>Observació:</u> N’hi ha una altra referència al mateix instant: “Aquell instant / que dix “Fet sia!”, / l’humil Maria, / verge secreta, / fo prenys perfeta” (11381-85)				
FE0902					
Vers primera ocurrència	11651	Vers darrera ocurrència	11651	Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	En l’instant				
Mot clau 1	Instant	Mot clau 2			
Tipus	Locució adverbial				
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal				
Definició	En el temps precís, en el mateix moment de fer-se, d’esdevenir (DCVB, <i>Instant</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). En molt poc de temps (Gonzàlvez, <i>en instant</i> ; diu que DCVB no l’enregistra).				
Inserció en el text	Automatitzada				
Funció discursiva	Locativa. Salomó es refereix al moment de ser engendrat Jesús.				
Documentació en català	<p>“La qual és ajustada a la matèria primera en lo instant de la generació del home” (Egidi romà, <i>Regiment de prínceps</i>; DCVB, <i>instant</i>)</p> <p>“Aquesta sobre-excellent de Déu mare, en l’instant de la sua concepció acabadament organitzada, ús de raó més singularment atés que alguna altra creatura en edat perfeta” (<i>Triümfó dones</i>)</p> <p>“Dins un instant s’acabà lo retaule, / Pus net que ·l sol, de vostre cos insigne” (<i>Resposta de Corella en llaor de la verge Maria</i>)</p> <p>“L’Emperador lo pregà que els hi fes portar en l’instant, que ell recitaria les coses” (<i>Tirant</i>, 119)</p> <p>“Car en lo instant que vostra senyoria haurà donat lo consentiment, home perfet serà trobat dins les entràmenes vostres en forma molt chiqua” (<i>Vita Christi</i>, 21)</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>“Dios es de vos / hijo realmente, / pues, veramente, / nunca hijo huvo / que en cuerpo estuvo / y, en un instante, / perfeto infante / e irreprehensible” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Dios es hijo suyo, hijo realmente, y más verdaderamente que hijo habido nunca, hijo hecho instantáneamente dentro de su cuerpo y criatura cumplida e irreprehensible” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	“Emmanuel / --sant, fort, suau, / príncep de pau -- / ell se diria” (11758-61) “L'omnipotent / Messies ver / son alt poder / e senyoria / mostrar volia / ans de sa mort: / ésser rei fort, / príncep de pau , / lleó fort, brau / e vencedor, / duc regidor / de Israel, / Emmanuel / e untat Crist” (13062-75)
Fitxa Espill	
FE0903	
Vers primera ocurrència	11760
Vers darrera ocurrència	13069
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Príncep de pau
Mot clau 1	Príncep
Mot clau 2	Pau
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. D'origen cristià.
Definició	Sobrenom de Jesucrist (Def. pròpia). Epítet donat a Jesucrist (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Aurtomatitzada
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, enaltidora de la figura de Jesús, a qui s'atribueix aquest nom.
Documentació en català	“Has vist, ànima devota, la nativitat de aquest rei i príncep dels prínceps” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.9), “Al temps que naxia lo rei de pau i senyor nostre” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.9) “Com a rei lo reberen, portant rams florits en senyal d'alegria, d'olivera, en testimoni que era rei de pau , de justícia e misericòrdia” (III.25)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Emanuel, / santo suave, / fuerte, no grave, / príncipe hermoso / de paz, piadoso / se llamaría” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Sería su nombre Emmanuel, santo muy suave y príncipe de paz” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Ceptre real / té e corona / al cap, redona, / de dotze steles” (11822-25)</p> <p>“Rei no portant / davant bandera / ni gent guerrera / entorn armada, / la spada alçada, / pali brocat, / carro daurat, / alt, triumpfal, / ceptre real, / corona, anell, / ni lo mantell / frederical” (13090-101)</p>
Fitxa Espill	<p>“E com Vastí, / qui no obeí / ni volc res fer / per Asuer, / rei, no tement / son manament, / ensuperbida / perdé la vida / e la persona, / anell, corona, / ceptre real” (13243-53)</p>
FE0904	
Vers primera ocurrència	11822
Vers darrera ocurrència	13253
Nombre d'ocurrències	03
Forma canònica	Ceptre reial
Mot clau 1	Ceptre
Mot clau 2	reial
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu
Definició	Bastonet simbòlic de la dignitat reial o imperial (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Fa de subjecte de la clàusula
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, en tant que atribut enaltidor de la verge Maria.
Documentació en català	<p>“Que el teu tron, o déu, desafii els segles, i el teu ceptre reial sigui un ceptre just” (<i>Salms</i>, 45.7; <i>Bíblia de Montserrat</i>). “Lo Rei del cel / e Rei de reis, / rei d’Aragó, / tramet a tu / ceptre real” (<i>Dietari de Melcior Miralles</i>). “Bé us es degut de força real ceptre” (Mossèn Barceló, <i>Obres e trobes verge Maria</i>). “E en aquell renunciaré la corona, lo regne e lo ceptre real” (<i>Tirant</i>, 16), “Com tenint lo ceptre real fon vencedor de tantes batalles” (56), “Sobre los nobles corona e ceptre real portar deuries e senyorejar l’Imperi Romà” (107), “Aquest ha guanyat premi ab mérit de pròpia virtut, e si jo tingués ceptre real...” (229). “Mirau aci l’ome ab porpra y corona / y canyan la ma per ceptre real” (<i>Hist. Passió</i>, 1538-39), “Car tu no ignores que'l seu gran imperi / lo ceptre real ha tolt als iuheus” (<i>Hist. Passió</i>, 1908-09). “Nosaltres esperaven que ell delliuaria Israel de la stranya senyoria i cobraria lo real ceptre” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.19), “Restituirà a Israel lo real ceptre, com en lo temps de David e de Salomó” (IV.25).</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Cetro real / tiene y corona / que más la abona / con doce estrellas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Ostenta real cetro y, en su cabeza, corona circular de doce estrellas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“De preïcadora / alt en tribuna, / trona comuna, / mentres vixqué / Déu no volgué / ella hi preïcàs, / car no fon cas / convenient: / impertinent / fóra estat vist / que Jesucrist / testificat / fos e preïcat / per mare sua, / car no desnua / dubietat / lo parentat / testificant ” (11846-63)
Fitxa Espill	“Car matrimoni / no és testimoni / no sospitós, / ans prou dubtós, / inducció, / pressumpció / és de bondat ” (15283-89)
FE0905	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica Els parents (de primer grau) no poden ser testimonis

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Màxima jurídica

Recursos lingüístics i retòrics Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa.

Definició Els familiars pròxims d'una persona no poden actuar en una causa judicial a favor d'aquesta (Def. pròpia)

Inserció en el text Desautomatitzada, però precedida del connector discursiu argumentatiu “car”. Conclusió argumentativa del fragment.

Funció discursiva Argumentativa. L'emissor justifica per què el Déu dels cristians no volgué que sa mare predicàs.

Documentació en català ∅

Documentació altres llengües “Testis idoneus pater filio aut filius patri non est” (*Digesta*, 22.5.9)

Traduccions del fragment
 “Ni está desnuda / jamás la duda / que aquí te ofresco, / del parentesco / testificante” (Or. 11860-63)
 “Que el matrimonio / no es testimonio / ni, sospechoso / (antes dudoso)” (Or. 15283-86) (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Ya que el testimonio de pariente no vale para combatir la duda” (Or. 11860-63)
 “Ya que el matrimonio no es garantía indudable, sinó harto dudosa” (Or. 15283-86) (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Los quatre perns / llatins doctors" (11912-13)		
Fitxa Espill	FE0906		
Vers primera ocurrència	11912	Vers darrera ocurrència	11912
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Els quatre doctors (de l'Ésglésia)		
	Mot clau 1	Quatre	Mot clau 2
		Doctors	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Article + determinant numeral + substantiu. Al·literació dels sons [k] i [r]. D'origen cristià.		
Definició	Aquests quatre anomenats <i>perns</i> o puntals de la Església llatina són els Pares de la Església y Doctors Sant Ambrós, Sant Agustí, Sant Jeroni y Sant Bonaventura (MiP). Ambrosi, Agustí, Jeroni i Gregori són els quatre doctors de l'església occidental, segons la decretal de Bonifaci VIII, de 1298, en què s'establí llur festivitat. En 1567 s'hi afegiren els 4 orientals; en 1568, Tomàs; en 1588, Bonaventura (Wiquipèdia).		
Inserció en el text	És el primer sintagma d'una llarga sèrie que constitueix el subjecte de l'oració.		
Funció discursiva	Denominativa		
Documentació en català	"En los llibres que han fet los quatre doctors de l'Esgleia de Déu e altres sants hòmens" (<i>Lo Somni</i> , l.20) "Volria dels quatre sançts doctors la riqua lengua per a poder recitar..." (<i>Visió S. N. Gràcia</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"E inteligentes / santos doctores" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Los cuatro pernios, doctores latinos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Sant preïcador / de boca d'or" (11923-24)		
Fitxa Espill	FE0907		
Vers primera ocurrència	11924	Vers darrera ocurrència	11924
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Boca d'Or		
	Mot clau 1	Boca	Mot clau 2
			Or
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. D'origen cristià.		
Definició	San Juan Crisóstomo (Chabàs)		
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de la preposició "de".		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Intensifica la qualitat de bon orador del predicador Joan Crisòstom.		
Documentació en català	<p>"Una reina s'enamora d'un jove diaca, molt bell, profundament devot de la Verge. Quan la reina li descobreix el seu cor, ell li pregunta què és el que més li agrada del seu cos. Ella li respon que els seus llavis. Llavors, ell, sense pensar-s'hi gaire, se'ls talla i li'ls ofereix, amb la qual cosa neutralitza qualsevol possibilitat de pecat, ja que ella, en veure'l mutilat, el rebutja. Més tard, implora a la Verge que l'ajudi a eixir del destret en què es troba. Sempre fidel al seu devot, la Mare de Déu se li apareix una nit, amb un remei que ella mateixa havia preparat aprofitant plantes del paradís, i el guareix tot donant-li una nova boca, tan resplendent que li guanyà el nom de Joan Boca d'Or. (<i>Recull d'exemples morals</i>, ex. 11; ms. St. Cugat 39 de l'ACA)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Ni aun el tesoro / con boca de oro / rey celebrado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Ni el santo predicador Boca de Oro" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Gràcies mana, / tota n'és plena, / abundant vena, / distil·lant font , / és segur pont / molt prest se cala" (11974-79)		
Fitxa Espill	FE0908		
Vers primera ocurrència	11977	Vers darrera ocurrència	11977
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Distil·lant font		
	Mot clau 1	Font	Mot clau 2 Distil·lant
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Participi de present + substantiu		
Definició	Designació elativa de la verge Maria (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma una clàusula de gerundi.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica les virtuts de la verge Maria.		
Documentació en català	<p>"Baixà los plorants ulls, que fonts amargues destillaven, a la riba on les ones batien" <i>(Hist. Leànder i Hero)</i></p> <p>"Ab los ulls que per devoció fonts d'aigua destillaven, les mans cancellades" <i>(Visió S. N. Gràcia)</i></p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Las gracias mana / y toda llena / copiosa vena, / perenne fuente" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Derrama la gracia de que toda ella está llena, y es vena abundante y fuente que destila" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“La Tacuitis, / n'Abigail / ab llur bell stil / ni eloqüència, / benivolència / mills no captaren, / ne impetraren / del rei Davit / als llurs marit / e fill perdó” (11994-12003)</p>		
Fitxa Espill	<p><u>Observació:</u> De fet, el que s'hi recull és la traducció catalana de la locució llatina <i>Captatio benevolentiae</i>, que en català no funciona com a locució, ja que sempre s'hi diu en llatí.</p>		
FE0910			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="11998"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="11998"/>
	Nombre d'ocurrències		<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Captar benevolència		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Captar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Benevolència"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Guanyar-se la inclinació favorable de la voluntat d'algú (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Desautomatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el grau de perfecció de Maria mitjançant la comparativa negativa expletiva.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	<p>“Captatio benevolentiae” (DS, 72; DEFL, 1140) “Benevolentiam captare oportebit” (Cicero, <i>De inventione</i>, 1.15.21; DS, 72)</p>		
Traduccions del fragment	<p>“La Tecuitis / ni Abigail / bella y gentil, / con buen estilo / y largo hilo / de eloquencia, / benevolencia / no inoetaron / o grangearon, / con tal ardid, / del rey David” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “La Tecuíta y Abigail, con su bello estilo y elocuencia, no captaron benevolencia mayor ni impretaron mejor el perdón del rey David” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Remissió / més general / a l' humanal / lminatge fel, / del rei del cel / Déu creador, / senyor major, / té impetrada" (12004-12011)		
Fitxa Espill	FE0911		
Vers primera ocurrència	12006	Vers darrera ocurrència	12006
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Humanal lminatge (actualment, <i>Espècie humana</i>)		
	Mot clau 1	Lminatge	Mot clau 2
		Humanal	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació dels sons [n] i [a].		
Definició	Espècie humana (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa		
Documentació en català	<p>"E no fou deçà vengut / per trer de mal / tot lo lminatge humanal..." (Bernat Serradell, <i>Testament</i>)</p> <p>"E en axi retorna nostre senyor Deus humanal lminatge qui era perdut en lo diluvi de les aygues" (<i>Gènesi de Scriptura</i>)</p> <p>"Quin profit era haver fet l'humanal lminatge..."? (<i>Triumfo dones</i>)</p> <p>"Lo Redemptor de l'humanal lminatge / vos fon segur e luminós passatge" (Loís Roís, <i>Certamen S. Cristòfol</i>)</p> <p>"Oh Senyor Déu Jesucrist, tot poderós e misericordiós, qui havent pietat de l'humanal lminatge volguist davallar del cel en la terra, e prengué carn humana en lo verge ventre de la sacratíssima Verge Maria, mare vostra e senyora nostra, el volgués morir en l'arbre de la vera creu per rembre los pecats de l'humanal lminatge, e ressucitàs al terc dia ab lo vostre propi poder en cos glorificat, ver Déu e ver hom!" (<i>Tirant</i>, 278)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"La remissió / más general, / al razional / linage, y zelo / del Rey del cielo, / Dios creador, / dueño y señor / tiene inpetrada" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Más general remisión tiene impetrada del Rey del cielo, Dios creador y supremo señor, para el fiel linaje humano" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Remissió / més general / a l'humana / llinatge fel, / del rei del cel / Déu creador, / senyor major, / té impetrada" (12004-11)		
Fitxa Espill	FE0912		
Vers primera ocurrència	12008	Vers darrera ocurrència	12008
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Rei del cel		
	Mot clau 1 Rei	Mot clau 2 Cal	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal. Al·literació del so [e]. D'origen cristià.		
Definició	Designació elativa de Jesucrist (Def. pròpia). Déu (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, precedida de la preposició "de".		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Intensifica el poder de Déu.		
Documentació en català	<p>∅ (<i>Curial, Tirant</i>)</p> <p>"Seguint l'umil traje del gran rey del cel", "de vos rey del cel negar la corona", "no us faça senyor puix son rey del cel", "serà-us digne ceptre puix sou rey del cel" (<i>Història Passió</i>, 47, 716, 2137, 2564)</p> <p>"Considera com la verge senyora nostra, prenyada del rey del cel, és obedient a l'edicte de César" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.9)</p> <p>6 recurrències (<i>Vita Christi</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"La remisión / más general, / al razional / linage, y zelo / del Rey del cielo, / Dios creador, / dueño y señor / tiene inpetrada"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Más general remisión tiene impetrada del Rey del cielo, Dios creador y supremo señor, para el fiel linaje humano"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Com fa la lloca, / sos fills col·loca / dejús ses ales, / alt en les sales / celestials" (12031-35)		
Fitxa Espill	FE0913		
Vers primera ocurrència	12031	Vers darrera ocurrència	12031
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Col·locar els pollets sota les ales, com fa la lloca		
	Mot clau 1	Col·locar	Mot clau 2 Pollet
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + sintagma preposicional + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen experiencial.		
Definició	Denota la tendència de la persona a primar la seva família i les seves coses (Def. pròpia). DCVB, <i>lloca</i> , cita l' <i>Espill</i> , 12031-33, com a exemple lèxic, però no fràsic. DeCat, <i>lloca</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic, però donant pas a les accepcions metafòriques o figurades del terme.		
Inserció en el text	Mitjançant l'adverbi comparatiu "com", la locució s'hi introdueix ampliant-ne el significat.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Explica el comportament de Maria com a mare del gènere humà.		
Documentació en català	<p>"E tu Leda, filla de Teseu, la qual acollint-te lo déu Jovis, qui es mudà en forma de signe, davall les seues ales perdist la tua virginitat!" (<i>Curial</i>, III.19)</p> <p>"Axí com pollets la gallina, a la calor de les seues ales se scalfen (...) Puga entrar en la empaliada sala del teu celestial regne" (<i>Lo Cartoixà</i>, I.40)</p> <p>"Quantes vegades he volgut ajustar e congregar los teus fills, axí com la gallina los polls devall les mies ales", "És tan gran la amor que té als polls la gallina que emmalalteix si ells emmalalteixen i dels ocells de rapina los cobre i els defén fins a la mort ab les ales" (<i>Lo Cartoixà</i>, III.36)</p> <p>"Mas deveu pensar que só ja en tal edat que dec eixir dejús les ales de ma mare" (<i>Tirant</i>, 22)</p> <p>"Cada lloca governa sos pollets" (E. Alberola, <i>Refr. valencià</i>, PCC, L 666; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Como gallina / que el pecho inclina, / las plumas tiende, / pollos defiende / baxo las alas, / así en las salas / celestiales" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Como hace la clueca, que coloca a sus hijos debajo de sus alas, María les coloca arriba, en las estancias celestiales" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Com fa la lloca, / sos fills col·loca / dejús ses ales, / alt en les sales / celestials " (12031-35)		
Fitxa Espill	FE0914		
Vers primera ocurrència	12034	Vers darrera ocurrència	12034
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Celestials sales		
	Mot clau 1	Sala	Mot clau 2
		Celestial	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació del so [s]. D'origen cristià.		
Definició	El cel dels cristians (Def. pròpia)		
Inserció en el text	En versos diferents, per mor de la mètrica.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Magnifica el lloc (el cel) on la Mare de Déu col·loca els seus fills.		
Documentació en català	<p>"Perquè eternament en les amples, altes i celestials sales stigues ab lo spòs en les seues noces" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.40), "De aquells draps que vol empaliar les celestials sales" (<i>Lo Cartoixà</i>, lll.3)</p> <p>No apareix al <i>Curial</i>, ni al <i>Tirant</i>, ni a la <i>Vita Christi</i>, ni a <i>Lo Passi en cobles...</i></p> <p>"Sobre les sales / del cel pujant, daurades ales / porta'n l'entendre" (<i>Sentència del Certàmen en llaor de sant Cristòfol</i>)</p> <p>"Ans, per muntar a les divinals sales, / tenieu ja prou plomes en les ales (<i>Vida de santa Magdalena en cobles</i>, 659-60),</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Como gallina / que el pecho inclina, / las plumas tiende, / pollos defiende / baxo las alas, / así en las salas / celestiales"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Como hace la clueca, que coloca a sus hijos debajo de sus alas, María les coloca arriba, en las estancias celestiales"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Ulls corporals, / cor ne orella / --que els aparella / Déu als servents / seus diligents--, / mai han oit, / vist ne sentit / tal divinal / goig eternal / de paraís" (12036-45)		
Fitxa Espill			
FE0915			
Vers primera ocurrència	12036	Vers darrera ocurrència	12036
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Ulls corporals		
	Mot clau 1	Ulls	Mot clau 2
		Corporals	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Denominació reforçada amb aparent redundància (per contraposició als <i>ulls de la ment</i>) de l'òrgan de la vista (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma el subjecte, al costat d'un altre sintagma, de la clàusula.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora.		
Documentació en català	<p>"Gran cosa és, senyora, ab los ulls corporals poder veure si és coixo o tort" (<i>Tirant</i>, 100), "Car fe és creure lo que hom no veu ab los ulls corporals" (210), "Ab los vostres ulls corporals vos ho faré veure" (268)</p> <p>"Que ans que es partís de aquesta present vida, lo rei messies, que ab los ulls de la pensa espiritualment mirava i sperava, ab los ulls corporals en la humanitat assumpta veuria" (<i>Lo Cartoixà</i>, I.12), "En cert vos dic que molts profetes, molts reis, molts justs patriarques han desijat veure lo que mireu vosaltres i oir lo que oen les vostres orelles, i no ho han pogut atènyer: espiritualment me pogueren veure, i que pogussen dir foren alegres com vosaltres, fet home ab los ulls corporals me veuríeu", "Segonament, ab ulls corporals i verdadera creença" (<i>Lo Cartoixà</i>, II.18)</p> <p>"Desijant-lo veure ab los ulls corporals" (<i>Vita Christi</i>, 65), "E que ·l haja vist ab los ulls corporals" (81), "Mirava de fit ab los ulls corporals aquella hòstia sagrada" (276)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"De corporales / ojos y oreja / --los que apareja / Dios con sus dones-- / y corazones, / entre las gentes..." (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Ni ojos corporales, ni oídos, ni corazón (los cuales Dios prepara en sus diligentes servidores), han visto, percibido ni sentido jamás tan divino goce eterno del Paraíso" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Tal divinal / goig eternal / de paraís" (12042-44)		
Fitxa Espill			
FE0916			
Vers primera ocurrència	12043	Vers darrera ocurrència	12043
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Goig eternal		
	Mot clau 1	Goig	Mot clau 2
		Eternal	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. D'origen cristià.		
Definició	Denominació elativa de l'altra vida, segons la religió judeocristiana (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma el complement directe del nucli verbal		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica, mitjançant una relació metafòrica, el poder que Jesús atorga a Maria.		
Documentació en català	<p>Ø (<i>Curial</i>), Ø (<i>Tirant</i>)</p> <p>"Diu sant Gregori: aquell que los eternals goigs desitja..." (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.13)</p> <p>"E axí stime que devem confessar Maria als eternals goigs assumpta" (IV.29)</p> <p>"Si donchs me voleu per tolre'm la vida / qu'es vida de tots y goig eternal" (<i>Història Passió</i>, 259-60)</p> <p>"Fent-vos posseyr los goigs eternals ab tanta letícia e glòria sobre les altres dones" (<i>Vita Christi</i>, 267)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Gozo divino / tan peregrino / en Paraíso" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Tan divino goce eterno del Paraíso" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Al qui s’encega / los ulls li obre” (12058-59) “Axí salut / prest cobraràs / e reviuiràs / resuscitat / com lo tocat / per Elisseu; / com aquell féu, / ulls obriràs” (12318-25)</p>
Fitxa Espill	
FE0917	
Vers primera ocurrència	12059
Vers darrera ocurrència	12325
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Obrir els ulls
Mot clau 1	Obrir
Mot clau 2	Ull
Tipus	Locució verbal (significat metafòric)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal
Definició	<p>Figuradament, veure les coses de manera nova, amb intel·ligència i perspicàcia (Def. pròpia). Fig., estar prevenut i molt atent.; fig., descobrir allò que s’ignorava (DCVB, <i>obrir</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>). Descobrir allò que ignorava (DeCat, <i>obrir</i>; no s’hi cita l’<i>Espill</i>). Dotar algú de la facultat de veure (Gonzàlvez; definició errònia).</p>
Inserció en el text	Forma el predicat verbal d’una oració de relatiu.
Funció discursiva	Asseverativa. Forma part de l’explicació sobre el comportament de Maria envers els seus fills. En aquest cotext, el significat pot interpretar-se en sentit literal.
Documentació en català	<p>“Obrí gentil los ulls de la pensa, e esguarda com la via...” (Llull, <i>Gentil</i>; DCVB, <i>obrir</i>) “Puix la ignorància no és digna de perdó, obriu los ulls, que res no us excusa, e veureu lo que les dones d’honor pronunciaran contra vós” (<i>Tirant</i>, 146), “E com anava jo ab los ulls embenats” (146), “Oh, Tirant! Obriu los ulls, que tots estam esvetlats e coneixerem molt bé qui sou” (153), “Ab los ulls oberts voleu entrar dins lo pou de perpètua infàmia” (227), “E veja jo aquest cos glorificat: puix llum no hi ha, ab los ulls de la pensa lo veuré” (233)...</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Porque el que ciega / la vista cobre” (Or. 12058-59) “Así salud / tu cobrarás, / revivirás / resuscitado, / como el tocado / por Eliseo; / con tal deseo, / ojos tendrás” (Or. 12318-25) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Al que cegó, le abre los ojos” (Or. 12058-59) “También podrás tú recuperar en breve la salud y revivirás resuscitado, como aquel a quien tocó Eliseo: tal como aquél hizo, abrirás tú los ojos” (Or. 12318-25) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Són te plasens / per què les ames, / e no te'n clames / ni te n'acuses, / ans les escuses ” (12092-96)
Fitxa Espill	
FE0918	
Vers primera ocurrència	12095
Vers darrera ocurrència	12095
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Qui s'excusa, s'acusa (procedent de la màxima jurídica <i>Excusatio non petita accusatio manifesta</i>)
Mot clau 1	Excusar
Mot clau 2	Acusar
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema proverbial típic d'oració de relatiu. Rima consonant en “-usa”.
Definició	Tota excusa implica una certa idea de falta (PCC, E 839; s'hi cita el <i>Procés</i> , però no l' <i>Espill</i>)
Inserció en el text	Desautomatitzada, implicant el receptor mitjançant díctics de segona persona. S'hi conserva el lèxic, canviant el significat, per la qual cosa es tracta d'una presència mutada.
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor recrimina l'actitud del receptor.
Documentació en català	“Peccat és d'home que de mal que ha fet demana excusació o excusador” (<i>Prov.</i> , 24) “Déu vulla -dix lo frare a aquell ciudadà- que vós, cuidant d'excusar vós mateix e los altres, no us acusetes” (<i>Doctrina compendiosa</i> , p. 88) “Com més treballava en excusar-se, paria que pus fort ell mateix s'acusàs” (<i>Curial</i> , ll.144) “Aquells treballs no'ls scusen, ans los acusen” (<i>Lo Cartoixà</i> , ll.27), “Qui a si mateix acusa, a tu scusa” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.6) “Pensau en los fets qui són aquells qui us han acusar o excusar” (<i>Tirant</i> , 154) “E qui molt s'excusa, molt més se acusa” (<i>Procés olives</i> , 680), “Mas , puix l'excusar-me dieu que m'acusa” (<i>Procés olives</i> , 781), “I allí veureu com se defén, / o si s'acusa, / i almenys veureu si és excusa” (<i>Somni JJ</i> , vs. 2555-57) “Qui s'excusa, s'acusa” (PCC, E 839; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Excusatio non petita, accusatio manifesta” (DEFL, 2570)
Traduccions del fragment	“O son placentes, / ¿por que las amas? / ¿de qué te inflamas / y no te acusas, / antes excusas?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Te son agradables porque las amas, y no te quejas de ellas ni te consideras culpable, antes pretendes excusarlas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Febra tens vera, / arma i cos, que era / quotidiana / glòria vana” (12097-100) “Fent pies obres, / sens vanaglòria, / havent memòria / que el pare teu / tot quant fas veu” (12643-47)</p>		
Fitxa Espill	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">FE0919</div>		
Vers primera ocurrència	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">12100</div>	Vers darrera ocurrència	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">12644</div>
	Nombre d'ocurrències		<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">02</div>
Forma canònica	Vanaglòria		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">Vanaglòria</div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;"></div>	
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir d'adjectiu + substantiu. Al·literació del so [a].		
Definició	<p>Orgull, pressumpció (Def. pròpia). Trigà bastant a quedar definitivament soldat (DeCat, <i>va</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p>		
Inserció en el text	Amb permuta dels components, per mor de la rima.		
Funció discursiva	Modalitzadora, equiparant la vanaglòria del protagonista a una febra.		
Documentació en català	<p>“E lexam les vanes glòries d'aquest món” (Jaum I, <i>Llibre dels fets</i>; DeCat, <i>va</i>) “ Açò és propi dels vanagloriosos, que qualsevol acte singular públicament se demostre” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.40) “Ab ois, ires i enveja, supèrbia vana glòria” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.38) “Altres de brocat de vana glòria” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.32) “Que en les bones obres lo corcó de vana glòria entre” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.35) “Mas per pompa e glòria vana e avarícia...” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.36) “Lo segon és vana honor e glòria mundana” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.20)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Fiebre es ardiente / que tu alma siente, / quotidiana, / de gloria vana” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Tienes verdadera fiebre; y carcoma en alma y cuerpo, que es la cotidiana vanagloria” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“D’alé pudor / tens de golaça; / tants mals, a traça; / tens de enveja / ulcera lleja / e corrosiva, / de vida et priva” (12110-16)
Fitxa Espill	
FE0920	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica A traça de

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Locució prepositiva

Recursos lingüístics i retòrics Preposició + substantiu + preposició “de”

Definició A la manera, segons sembla (DCVB, *traça*: a la traça; s’hi cita l’*Espill*).
Pel que es veu, es coneix, segons sembla (DeCat, *treure*; s’hi cita l’*Espill*).
Per causa de, per culpa de (Gonzàlvez).

Inserció en el text Automatitzada, però situada després del SN per mor de la rima.

Funció discursiva Connectiva

Documentació en català “Los hòmens no volent-lo acollir, se mès en lo campanar de la sgleia, anant-li lo dit baró, ab los seus, contínuament, a la traça, junt al dit campanar; e, més foc a les portes” (doc. de 1250; DeCat, VIII, 808a)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “De aliento hedor / tiene tu gula, / que el mal adula; / tienes de inbidia / llaga, que lidia / y es corrosiva”
(L. Matheu, *Libro cons.*)
“Y mal aliento de moquillo; males todos acarreados por la envidia; te impide vivir úlcera maligna y corrosiva”
(MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Tal sanitat / hi trobaràs / si tu vendràs / ab fe, esperança / e confiança; / com na Sofia: / sang flux tenia / antigament, / lo vestiment / sols li tocà, / de fet curà" (12168-78)		
Fitxa Espill			
FE0921			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="12171"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="12171"/>
	Nombre d'ocurrències		<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Guarir per fe i esperança com na Sofia		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Guarir"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Sofia"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal coordinat + clàusula comparativa. D'origen hagiogràfic.		
Definició	Esdevenir sa (un malalt) de forma miraculosa (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada. El significat de la unitat es recupera pel context lingüístic.		
Funció discursiva	Argumentativa. La unitat estilística configura l'argument del model.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Tal sanidad / conseguirás / si a Él vas / con fe, esperanza / y confianza, / como Sofía: / flujo tenía / de sangre impura, / su vestidura / sólo tocó, / luego sanó" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Tal sanidad alcanzarás si a Él acudes con fe, esperanza y confianza; como Sofía, la que sufría desde antiguo flujos de sangre, y con sólo tocar sus vestiduras quedó sanada totalmente" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Com na Sofia, / sang flux tenia / antigament” (12173-75) “És atrevida, / com la guarida / del flux antic” (14645-47)</p>
Fitxa Espill	
FE0922	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="12174"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="14647"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Fluix de sang
Mot clau 1	<input type="text" value="Fluix"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Sang"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu
Definició	Hemorràgia (DCVB, <i>fluix</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Vessament excessiu de sang per massa secreció (DeCat, <i>fluix</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Desautomatitzada
Funció discursiva	Denominativa
Documentació en català	“Si ha mal de morenes o de flux de sanch, bé porien guarir, mas serie perillós” (St. Vicent, <i>Sermons</i> ; DeCat, <i>fluix</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Como Sofía: / fluxo tenía / de sangre impura” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Como Sofía, la que sufría desde antiguo flujos de sangre” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Tal sanitat / hi trobaràs / si tu vendràs / ab fe, esperança / e confiança; / com na Sofia: / sang flux tenia / antigament, / lo vestiment / sols li tocà, / de fet curà; e com plorant, / los peus llavant / ab untament / de fin unguent / venc Magdalena ” (12168-83)
Fitxa Espill	
FE0923	
Vers primera ocurrència	12179
Vers darrera ocurrència	12179
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Llavar els peus, amb llàgrimes i unguents, com Magdalena
Mot clau 1	Llavar
Mot clau 2	Magdalena
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + sintagma preposicional + clàusula comparativa. D'origen evangèlic.
Definició	Fer mostra d'estimació, humilitat i submissió alhora (Def. pròpia)
Inserció en el text	Precedida de la conjunció coordinant “e”, amb alteració de l'ordre dels components.
Funció discursiva	Argumentativa. Suma el seu significat al de la comparació anterior.
Documentació en català	“No li digués que es llunyàs dels peus que ab tan gran devoció besant llavava” (<i>Ist. S. Magdalena</i>), “No m'haveu donat aigua per llavar-me los peus; e aquesta, ab les sues abundants llàgrimes, regant los m'ha llavats, e (...) ab aromàtiques licors en gran abundància ha untat los meus peus” (<i>Ist S. Magdalena</i>) “Llàgrimes contínues eren escampades dels seus ulls, regant e banyant los gloriosos peus del fill de Déu. E com véu la amable Magdalena los peus del seu Senyor axí banyats de les sues abundoses làgrimes...” (<i>Vita Christi</i> , 119), “Escampà la dita liquor untant e refrescant los peus cansats del Senyor” (119)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Tal sanidad / conseguirás / si a Él vas / con fe, esperanza / y confianza, / como Sofía: / flujo tenía / de sangre impura, / su vestidura / sólo tocó, / luego sanó; / como, llorando, / sus pies lavando, / triste gimiendo, / devota ungiendo / la Madalena” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Tal sanidad alcanzarás si a Él acudes con fe, esperanza y confianza; como Sofía, la que sufría desde antiguo flujos de sangre, y con sólo tocar sus vestiduras quedó sanada totalmente; y como así mismo la Magdalena, que llorando se presentó para lavarle los pies y ungírselos con fino unguento” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Si hi vols venir, / pot te guarir, / si molt lo pregues / e no el renegues / d'ell despitant / e blasfemant / com foll heretge" (12209-15)		
Fitxa Espill	FE0924		
Vers primera ocurrència	12214	Vers darrera ocurrència	12214
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Blasfemar com un heretge		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Blasfemar	Heretge	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa. D'origen cristià.		
Definició	Renegar de Déu de forma ostensible (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Precedida de la conjunció coordinada "e", amb el verb en gerundi, com a oració subordinada de la primera clàusula d'una oració condicional negativa: "si no el renegues, blasfemant com foll heretge, pot te guarir".		
Funció discursiva	Argumentativa. Forma part d'una condició (allò que no s'ha de fer) per tal d'aconseguir el favor de Crist.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Si has de venir, / que te ha de oir / quando le ruegas, / si no le niegas, / de Él blasfemando / o renegando / qual loco infiel" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Si a Él quieres acudir, puede sanarte, si mucho se lo ruegas y no reniegas de Él, despitando y blasfemando como hereje loco" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Consell pus breu / pren d’Eliseu: / vés set vegades / per set errades, / set dolenties, / set astrosies / que són en tu, / llava’t tot nu / al flum Jordà; / com acordà / duc Naaman, / al riu te man, / llebrós, mesell, / te faces bell / fent-hi set banys” (12275-89)
Fitxa Espill	
FE0925	
Vers primera ocurrència	12278
Vers darrera ocurrència	12278
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Banyar-se set vegades al Jordà com Naaman
Mot clau 1	Banyar
Mot clau 2	Naaman
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + sintagma nominal + sintagma preposicional + clàusula comparativa. D’origen bíblic.
Definició	Netejar l’esperit de pecats comesos, segons la interpretació cristiana (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada. Forma el predicat verbal de la clàusula principal de l’oració composta. La unitat hi apareix molt expandida.
Funció discursiva	Argumentativa, en forma de consell i amb un to exhortatiu.
Documentació en català	“Figura lo llavar de Naaman llebrós lo sacrament del baptisme, lo qual per manament de Eliseu se llavà en lo Jordà set vegades i fon monde de la llebrosia” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.21) “Axí com Naaman, príncep, quand se llavà en les jordanes aigües, que significa lo sacrament del baptisme” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.41)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Más breve enpleo / te da Eliseo: / vee siete vezes, / por las siete hezes, / siete dolencias, / siete indecencias / que están en ti, / lávate assí / en el Jordán. / Como Naamán, / si estás leproso, / te harás hermoso / con siete baños” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Consejo más breve aún puedes tomar de Eliseo: ve siete veces, por razón de siete yerros, siete dolencias y siete desastres que en ti se encuentran, a lavarte desnudo en el río Jordán. Tal como el príncipe Naamán resolvió hacerlo, al río te remito, leproso y lacrado, para que te hermoseees bañándote en él siete veces” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Dorm per set anys / no en moll llit, / nu, no vestit, / no pas cubert, / en lo desert, / a la serena" (12290-95)		
Fitxa Espill			
FE0926			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="12295"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="12295"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	A la serena		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Serena"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [a].		
Definició	DeCat, <i>serè</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic, però registra la locució <i>A sol i a serena</i> '(deixant-ho) a la intempèrie, de dies i nits'. A cel descobert, a la intempèrie (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, formant un complement circumstancial. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa. Forma part d'un enunciat exhortatiu, on Salomó indica el lloc i la manera de fer penitència al narrador-protagonista.		
Documentació en català	"Trac-lo tot nu a la serena" (Eiximenis; DeCat, <i>serè</i>) "Per on posqués fugir a la serena" (<i>Decameró</i> , VIII; DeCat, <i>serè</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Duerme siete años, / no en blando lecho / de lana hecho, / limpio y mullido: / jamás vestido, / nunca cubierto, / en el desierto / a cielo raso" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Duerme por espacio de siete años, no en lecho mullido, sino bajo el sereno en el desierto, desnudo y sin vestido ni abrigo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Com bou remuga, / com féu Nabuga / donosor, rei: / de tant homei / e crueldat / en son regnat / fets al proïsme, / a Déu altisme / tanta ofensa, / hac conexença; / repenedit, / devot, contrit, / tornà's a Déu, / humilment féu / tal penitència, / gran paciència / com Job hagué; / a Déu plagué, / cobrà'l perdut” (12299-317)

Fitxa Espill

FE0927

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Rumia qual buei, / como hizo el rey / tan celebrado, / cuio reinado, / por su crueldad, / tanta inpiedad / miró en él mismo: / (...) / buélbese a Él, / devoto y fiel, / con penitencia, / (...) / que lo perdido / restituido / sea a su virtud” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Muge a manera de buey, como hizo el rey Nabucodonosor, quien, teniendo conciencia de tanto homicidio y crueldad hechos al prójimo durante su reinado, y de tanta ofensa a Dios altísimo, (...) volvióse hacia Dios e hizo humildemente aquella penitencia (...) y recobró lo perdido” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE “Com bou remuga, / com féu Nabuga / donosor, rei: / de tant homei / e crueldat / en son regnat / fets al proïsme, / a Déu altisme / tanta ofensa, / hac conexença; / repenedit, / devot, contrit, / tornà's a Déu, / humilment féu / tal penitència, / gran paciència / com Job hagué; / a Déu plagué, / cobrà'l perdut” (12299-317)

Fitxa Espill “Lleva't, girat / a la paret, / en tu retret / com Ezequies / e, mort Uries, / com David féu” (12558-63)

FE0928

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Rumia qual buei, / como hizo el rey / tan celebrado, / cuio reinado, / por su crueldad, / tanta inpiedad / miró en él mismo: / (...) / buélbese a Él, / devoto y fiel, / con penitencia, / (...) / que lo perdido / restituido / sea a su virtud” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Muge a manera de buey, como hizo el rey Nabucodonosor, quien, teniendo conciencia de tanto homicidio y crueldad hechos al prójimo durante su reinado, y de tanta ofensa a Dios altísimo, (...) volvióse hacia Dios e hizo humildemente aquella penitencia (...) y recobró lo perdido” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Gran paciència / com Job hagué" (12314-15)		
Fitxa Espill			
FE0929			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="12314"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="12314"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Tenir més paciència que Job		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Tenir"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Job"/>	
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa de superioritat "Més... que...". D'origen bíblic.		
Definició	Ésser molt pacient (DCVB, <i>paciència</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Molta paciència, comparació que indica el paradigma de la paciència (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Argumentgativa. Funciona com a argument del model: Nabucodonosor, penedit, va fer com Job, tenir paciència.		
Documentació en català	"Car la grandíssima olor de la virtuosa paciència de sa senyoria ha fet conèixer a les gents quanta dolçor stà amagada dins la amargor de les tribulacions e quant suau olor lança de si qui ab vera paciència les porta; e per ço aquell gran pacient Job" (<i>Vita Christi</i> , 74)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Tan gran paciencia / como Job tuvo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Con paciencia tan grande como la que tuvo Job" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Axí salut / prest cobraràs, / e reviuràs / ressucitat, / com lo tocat / per Eliseu" (12318-23)		
Fitxa Espill	FE0930		
Vers primera ocurrència	12321	Vers darrera ocurrència	12321
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Ressucitar com aquell qui tocà Eliseu		
	Mot clau 1 Ressucitat	Mot clau 2	Eliseu
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula de comparació. D'origen bíblic.		
Definició	Tornar a viure després d'haver mort, per efecte del contacte amb algú (def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma una clàusula de participi		
Funció discursiva	Argumentativa, formant part dels consells que Salomó dona al protagonista.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Así, salud / tu cobraràs, / revivirás / resucitado, / como el tocado / por Eliseo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "También podrás tu recuperar en breve la salud y revivirás resucitado, como aquél a quien tocó Eliseo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Lleva’t d’on seus / (mala cadira), / surt, fuig e tira / pus no t’hi sigues” (12332-35) “E mai te sigues / en la cadira / de dol, frau, ira / e pestilència” (12588-91) “Mai muller pendre, / mas viure franc; / mai en un banc / seure, ne taula” (15572-75)</p>				
Fitxa Espill					
FE0931					
Vers primera ocurrència	12332	Vers darrera ocurrència	15574	Nombre d’ocurrències	03
Forma canònica	Seure en la mateixa cadira (o banc) d’algú				
	Mot clau 1	Seure	Mot clau 2	Cadira	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)				
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + sintagma nominal				
Definició	<p>Ser de la mateixa condició d’algú o d’alguns (Def. pròpia). DCVB, <i>banc</i>, recull <i>No seure en aquest banc</i>, ‘no ésser d’aquesta classe (de què s’ha parlat abans)’; no s’hi cita l’<i>Espill</i>.</p>				
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la introducció d’un adjacent: “mala”. Forma una clàusula de relatiu.				
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva. La locució depèn del verb en mode imperatiu “lleva’t”.				
Documentació en català	<p>“Ella no és digna de seure ab mi en un banc” (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, III) “Aquest no seu en aqueix banc que vós dieu” (<i>Tirant</i>, 100; DCVB, <i>banc</i>), “Seure en banc de sabater” (<i>Tirant</i>, 161), “No volria que fosses asseit en cadira de perpètua dolor” (<i>Tirant</i>, 355) “Yo’t faré seure en altre banch y taula” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.31), “Lo rei ab lo vasall, lo ric ab lo pobre en un banc fa seure” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.37) “Ple de tot bé seuríeu en gran banca” (Corella, <i>Flor de saber</i>) “Algú és bell en banc / que’s mal en sa casa” (<i>Refranys rimats</i>, 114-15)</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>“Donde te sientas / es mala silla: / ya no hay sofrilla, / levanta y huie” (Or. 12332-35) “Nunca te sientes / con mal intento / en el asiento / de pestilencia” (Or. 12588-91) “No ver muger, / vivir, sí, franco, / nunca en un banco / sentar, o en mesa” (Or. 15572-75) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Levántate de donde estás sentado (¡mala silla!), sal, huye y echa adelante, y no vuelvas a sentarte ya más” (Or. 15572-75) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	“Per què t’obligues / ab neus e pluges / a guardar truges / per les muntanyes?” (12336-39)		
Fitxa Espill	FE0932		
Vers primera ocurrència	12338	Vers darrera ocurrència	12338
			Nombre d’ocurrències 01
Forma canònica	Guardar truges/porcs		
	Mot clau 1 Guardar	Mot clau 2 Truges	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic; passa d’un àmbit concret a l’àmbit general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Fer una feina de baixa condició, desagradable, bruta (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma una clàusula d’infinitiu que complementa el verb.		
Funció discursiva	Argumentativa. Tot l’enunciat forma una interrogació retòrica que critica l’actuació de l’interlocutor.		
Documentació en català	“El rei li guardava els porcs!” (DCVB, <i>guardar</i> , ‘es diu irònicament referint-se a algú molt orgullós’) “Pareix que el rei li guarde els porcs” (Escrig-Llombart, ‘expressa l’excessiva i ridícula vanitat d’un’; PCC, R 374; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“¿De quién te obliga / guardar cevones / por los rincones / de las montañas?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “¿Por qué, con nieve y lluvia, te obligas a guardar puercos por los montes?” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Par que t'hi banyes / en aigua-ros!" (12340-41)			
Fitxa Espill	FE0933			
Vers primera ocurrència	12340	Vers darrera ocurrència	12340	
			Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Banyar-se en aigua de roses			
	Mot clau 1	Banyar	Mot clau 2	Aigua-ros
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)			
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + preposició + sintagma nominal. Ironia.			
Definició	Es diu quan algú té o manifesta tenir satisfacció per una notícia que ha rebut o per algun fet que ha ocorregut (PCC, A 395; s'hi cita l' <i>Espill</i>).			
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el predicat verbal d'una clàusula completiva.			
Funció discursiva	Modalitzadora. L'emissor (Salomó) emprava una fórmula d'impersonalitat: "sembla que", per introduir la locució de manera exclamativa i irònica, perquè el significat contextual és el contrari.			
Documentació en català	<p>"Un compte tenia muller molt delicada, la qual desdenyava de lavar-se les mans en totes aygües, ans enviava quescun die sos hòmens a cullir l'aygua-ros del matí, ab què's lavàs les mans e la cara" (<i>Recull d'Eiximplis</i>; DeCat, <i>ros</i>)</p> <p>"Polònio venia (...) vestit de vestedures trepades e molt desonestes, e portava en lo cap una garlanda o xapellet, e era tot ruxat de aygua-ros" (<i>Recull d'Eiximplis</i>; DeCat, <i>ros</i>)</p> <p>"Perfumat de mosquet, de civeta e d'aygua-ros" (doc. s. XIV; DCVB, <i>aigua-ros</i>)</p> <p>"Banyar-se en aigua de roses" (recollit oralment a Barcelona, PCC, A 395; s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>			
Documentació altres llengües				
Traduccions del fragment	<p>"Creo que te bañas / en agua rosada" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"¡Parece como si te bañarás en agua de rosas!" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>			

Fragment amb UF o UE	"Par que t'hi banyes / en aigua-ros!" (12340-41)		
Fitxa Espill			
FE0934			
Vers primera ocurrència	12341	Vers darrera ocurrència	12341
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Aigua-ros (part de la locució verbal <i>Banyar-se en aigua de roses</i>)		
	Mot clau 1	Aigua-ros	Mot clau 2
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de substantiu + substantiu		
Definició	Aigua de roses destil·lades (DCVB, <i>aigua-ros</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Aigua de roses (DeCat, <i>aigua</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. L'estructura comparativa ("Par que...") de l'oració que la conté intensifica l'acusació de reincidència cofoia que Salomó fa al protagonista.		
Documentació en català	<p>"Un compte tenia muller molt delicada, la qual desdenyava de lavar-se les mans en totes aygües, ans enviava quescun die sos hòmens a collir l'aygua-ros del matí, ab què's lavàs les mans e la cara" (<i>Recull d'Eiximplis</i>; DeCat, <i>ros</i>). "Polònio venia (...) vestit de vestedures trepadas e molt desonestes, e portava en lo cap una garlanda o xapellet, e era tot ruxat de aygua-ros" (<i>Recull d'Eiximplis</i>; DeCat, <i>ros</i>)</p> <p>"Llançaren-li aiguarròs per la cara e torcaren-li la suor" (<i>Curial</i>, ll.20; DCVB, <i>aigua-ros</i>)</p> <p>"Tirant s'esmortí tres voltes, e cascuna vegada ab aiguarrós l'havien de tornar" (<i>Tirant</i>, 236; DCVB, <i>aigua-ros</i>), "E aquesta li llançà aiguarròs sobre la cara, e posà-li lo dit en l'orella tocant-li la nafra que hi tenia" (400), "La Reina se llevà prestament, pres una ampolla d'aiguarròs e donà-li'n per la cara e fregà-li los polsos" (436), "E cuitaren a portar aiguarròs, llançaren-li'n per la cara, e recobrà l'esperit" (463), "Fregant-li los polsos e llançant-li aiguarròs per la cara" (<i>Tirant</i>, 479)</p>		
Documentació altres llengües	"Bañarse en agua de rosas" ('alegrarse de algún mal ajeno porque se obtiene con él alguna satisfacción de amor propio o alguna ventaja', DUE, <i>agua</i>)		
Traduccions del fragment	<p>¡Creo que te bañas / de agua rosada!" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"¡Parece como si te bañarás en agua de rosas!" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Descaminat, / luxuriós, / pròdig, golós, / ab gran instància, / de la substància / de ton ric pare / e bona mare / ta part has presa; / has-la despesa / prodiguejant, / meretricant / a ton delit” (12362-73)</p> <p>“Fill prodigós / fon acollit, / l’enenollit / fora romàs” (14028-31)</p>
Fitxa Espill	
FE0935	
Vers primera ocurrència	12364
Vers darrera ocurrència	14028
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Fill pròdig
Mot clau 1	Fill
Mot clau 2	Pròdig
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. D’origen cristià.
Definició	Fill de la paràbola bíblica del fill pròdig (Gonzàlvez). Es diu d’algú que marxa de casa, despén els seus béns i torna (Def. pròpia).
Inserció en el text	Desautomatitzada
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Forma part d’un context exhortatiu on Salomó, mitjançant símls i imatges bíblics, diu al protagonista què ha de fer o què fa mal fet.
Documentació en català	“Aquell fill pròdig ” (<i>Lo Cartoixà</i> , III.5)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Desenfrenado / y luxurioso, / pródigo, ansioso, / con tal instancia, / por la sustancia / del rico Padre / y santa Madre: / ya lo has logrado, / ya la has gastado / prodigueando, / meretricando / por tu apetito” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Descaminado, lujurioso, pródigo y glotón, de la sustancia de tu rico Padre y de tu buena Madre con gran empeño te has cobrado tu parte, y la has malgastado pródigamente deleitándote con meretricas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	<p>“Has-la despesa / prodiguejant, / meretricant / a ton delit” (12370-73) “Menjant, bevent / a son delit” (14944-45)</p>
Fitxa Espill	
FE0936	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="12373"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="14945"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	A delit (d'algú)
Mot clau 1	<input type="text" value="Delit"/>
Mot clau 2	<input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal
Definició	Al gust, plaer o caprici d'algú (Def. pròpia). Fins al punt que algú vol (Gonzàlvez; definició incorrecta).
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. En un cotext on Salomó recrimina el protagonista d'haver fet despeses per plaer.
Documentació en català	“A gran culpa sua e poc delit meu” (<i>Tirant</i> , 296)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Ya la has gastado / prodigueando, / meretricando / por tu apetito” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y la has malgastado pródigamente deleitándote con meretricas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“De ses castanyes / e segonades, / faves sobrades , / no et pots fartar” (12378-81)		
Fitxa Espill			
FE0937			
Vers primera ocurrència	12380	Vers darrera ocurrència	12380
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Faves sobrades		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Fava	Sobrada	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + participi. Rima assonant en “a-e”.		
Definició	Aquelles que per una o altra causa no s'havien destinat a l'alimentació humana (Vila 1994: 35)		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma part del complement preposicional.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Pertany a una metàfora on la dona és comparada a un porc i la col·locació denomina una de les coses que menja el porc.		
Documentació en català	Llegums buits, que no tenen sinó l'escorça (<i>Lo Cartoixà</i> , III.5)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“¿De sus castañas, / de sus bellotas / comer, denotas? / ¿Quiereste hartar? / ¿Que has de medrar?” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“¡Aún no acabas de saciarte de sus castañas, su calderada de cerniduras y su sobrante de habas, que ya decides perseverar en lo mismo!” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Les dones totes / saps que són glotes / més que la mar; / foc de cremar, / terra del ros, / d’infern caós, / no són pus glots; / Xúquer llurs clots / no els ompliria / ni hi bastaria / Ebro tampoc” (12383-93)		
Fitxa Espill	FE0938		
Vers primera ocurrència	12384	Vers darrera ocurrència	12384
			Nombre d’ocurrències 01
Forma canònica	Les dones són més glotes que la mar		
	Mot clau 1 Dona	Mot clau 2 Glota	
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració comparativa de superioritat		
Definició	Indica el fet de no sadollar-se mai (Def. pròpia) DCVB, <i>glota</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic, dintre de l’accepció ‘goluda, que menja molt, amb avidesa’, que no és la que escau a la significació sexual que té a l’ <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada, amb interpolació de la fórmula d’inserció “saps que” i el quantitatiu “totes”, per mor de la versificació. Inserit a l’inici d’un passatge on es glossa el seu significat, amb altres imatges metafòriques. Conserva la forma comparativa.		
Funció discursiva	Argumentativa, reforçada amb la inclusió de la marca de complicitat misògina “saps” i complementada amb els versos posteriors: “Foc de cremar / terra del ros, / d’infern cahós / no són pus glots. / Xúquer llus clots / no’ls ompliria, / ni bastaria / Ebro tampoc” (12386-93).		
Documentació en català	“Aitant tard com la mar, / tendràs fembra bastada; / tant no li podràs dar, / que ja en sia pagada” (Eiximenis, <i>Terç</i> , PCC, M 826; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “La mar mai diu prou” (PCC, M 840; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “La mar, com més se li dóna, més ne vol” (PCC, M 846; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “La mar, quant més té, més brama” (PCC, M 847; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “Tres coses són insaciables: el foc, la terra i la dona” (Joan Amades, <i>Refranyer</i>)		
Documentació altres llengües	“Eius frustra quaeris amorem, nisi te in Veneris opere tam potentem agnoveris ut eius valeas libidinem saturare, quo tibi facilius esset aquis penitus maria dissecare” (Andreas Capellanus, <i>De amore</i> , 278-79; Cantavella 1992, 123) “Aytan tart com la mar / tenràs femna bastada” (G. de Cervera, <i>Versos proverbials</i> , est. 101)		
Traduccions del fragment	“Las henbras todas, / si las apodas / y ver intentas, / son más hanbrientas / que no la mar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Sabes ya que todas las mujeres son voraces, más que la mar” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Ves on t'apures / al foc, com l'or" (12396-97)		
Fitxa Espill	FE0939		
Vers primera ocurrència	12396	Vers darrera ocurrència	12396
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Depurar-se al foc com l'or		
	Mot clau 1	Depurar	Mot clau 2
			Or
Tipus	Locució verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + sintagma nominal + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen experiencial.		
Definició	Indica el fet de quedar totalment net d'impureses (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el predicat verbal d'una clàusula de relatiu.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva.		
Documentació en català	<p>"E flames de foc sobre camper d'or; en les flames d'or se cremaven tals lletres: C.C.C., i en les flames de foc se cremaven aquestes: T.T.T.; significat per açò que l'or del seu amor cremant s'apurava en les flames de Carmesina" (<i>Tirant</i>, 485)</p> <p>"Diu sant Agustí: lo que fa al ferro la lima, lo que fa lo foch a l'or, que l'apura, lo que fa lo flagell al gra que'n leva la palla, açò fa la tribulació al just home" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.8)</p> <p>"Axí com en lo foch l'or, axí la fe en les tentacions se mostra" (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.3)</p> <p>"Axí com l'or, que en lo foch se purga" (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.11)</p> <p>"Hi com a foch apuren l'or de la liga" (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.23)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Ve donde apures / tu fe, qual oro" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Vete adonde te purifiques, como el oro por medio del fuego" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Com fènix mor, / home ja vell; / com serp de pell, / àguila vella, / te renovella, / muda de viure” (12398-403)
Fitxa Espill	
FE0940	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica Morir/Renèixer com el fènix

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Locució verbal (comparativa)

Recursos lingüístics i retòrics Verb + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”). D'origen als bestiaris.

Definició Morir dignament, prest a renèixer (Def. pròpia).
DCVB, *fènix*, cita l'*Espill* com a exemple lèxic, no fràsic.

Inserció en el text Mitjançant l'adverbi comparatiu “com” de la pròpia comparació. Presència seriada.

Funció discursiva Modalitzadora. Forma part dels consells que dóna Salomó per a salvar-se.

Documentació en català “Fènix és un ocell en Aràbia, d'on en lo món no n'i ha més de hu (...) E dien algunes gents que ell viu CLX anys, mas no pot hom saber la veritat alament; mas los de més dien que envelleix D anys. E com és en tan gran vellesa que sa natura lo tira a sa mort, jassia que sa mort és per haver vida, ell se'n va a un bon arbre saborós e de bona odor...” (B. Latini, *Llibre del tresor*, ll.157)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Busca el decoro / que el féniz fuerte / halla en la muerte”
(L. Matheu, *Libro cons.*)
“Muere a la manera del fénix”
(MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Com fènix mor, / home ja vell; / com serp de pell , / àguila vella, / te renovella , / muda de viure" (12398-403)		
Fitxa Espill			
FE0941			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="12400"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="12400"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Renovellar la pell com la serp		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Renovellar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Serp"/>	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + clàusula comparativa d'igualtat ("com..."). D'origen experiencial i als bestiaris.		
Definició	Canviar de costum (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Introduïda mitjançant l'adverbi comparatiu "com" propi de la mateixa comparació. Presència seriada.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part dels consells que dóna Salomó per a salvar-se. Suma els significats dels anteriors.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Hombre ya viejo, / muda el pellejo / como culebra" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Renuévate, hombre ya decrepito, como lo hace de su piel la serpiente" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Com fènix mor, / home ja vell; / com serp de pell, / àguila vella , / te renovella , / muda de viure” (12398-403)
Fitxa Espill	
FE0942	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica Renovellar-se com l'àguila

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)

Recursos lingüístics i retòrics Verb reflexiu + clàusula comparativa d'igualtat (“com...”). D'origen als bestiaris.

Definició Canviar de costum (Def. pròpia)

Inserció en el text Desautomatitzada. Presència seriada.

Funció discursiva Modalitzadora. Forma part de la sèrie de consells de Salomó, suma el seu significat als anteriors.

Documentació en català “Allí seran congregades les àguiles, qui seran los sants ressucitats e renovats axí com l'àguila” (*Lo Cartoixà*, III.37)
 “Veren-lo en forma de home jove, elegant en figura de proporcionada bellea, que la immortalitat de la resurrecció significava; en la qual axí com l'àguila la joventut se renova” (*Lo Cartoixà*, IV.14)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Hombre ya viejo, / muda el pellejo / como culebra; / tu pico quiebra, / águila vieja; tu tierra dexa / si has de escapar”
 (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Renuévate, hombre ya decrepito, como lo hace de su piel la serpiente, y como se remoja el águila envejecida; cambia de existencia”
 (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	<p>“Muda de viure, / dexa lo siure / tan ociós” (12403-05)</p> <p>“Puis coneguda / has llur manera, / muda carrera, / llexa el camí / llur, serpentí, / tan espinós / e verinós” (12738-44)</p> <p>“Mentres temps tins / de roba muda” (14996-97)</p> <p>“Puis fui delliure, / mudí de viure” (15593-94)</p>
Fitxa Espill	
FE0943	
Vers primera ocurrència	12403
Vers darrera ocurrència	15594
Nombre d'ocurrències	04
Forma canònica	Mudar de viure --- Mudar carrera --- Mudar de roba
Mot clau 1	Mudar
Mot clau 2	Viure
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + infinitiu. Al·literació dels sons [d] i [r].
Definició	<p>Canviar d'actitud o, fins i tot, de forma de vida (Def. pròpia).</p> <p>Vol dir: canvia de com has estat fins avuy (MiP, nota al v. 14997).</p> <p>DeCat, <i>mudar</i>, cita l'<i>Espill</i> 15594 com a exemple lèxic, no fràsic.</p> <p>Canviar la manera de comportar-se (Gonzàlvez, <i>Mudar carrera</i>).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, seriada i conclusiva
Funció discursiva	Modalitzadora, exhortativa i conclusiva, resum de tota la sèrie de consells i exhortacions anteriors.
Documentació en català	“Girar-se la casaca o la camisa” (‘passar-se al partit oposat’, DCVB, <i>girar</i>)
Documentació altres llengües	En ascètica és dit: <i>Indue novum hominem</i> , mots axí mateix usats en la litúrgia, axò és: ‘vesteix-te altre home’, ‘sies altre home del que fins avui has sigut’, ‘canvia de viure, com de roba’ (MiP ed., <i>Spill</i> , nota al v. 14997)
Traduccions del fragment	<p>“[--] Dexa el sentar / malo y ocioso” (Or. 12403-05)</p> <p>“Pues conocida / es su manera, / muda carrera” (Or. 12738-40)</p> <p>“Mientras su centro / tiempo te da / y pronto está, / de ropa muda” (Or. 14996-97), “Con mucha priesa, / hize promesa, / por libre estar, / vida mudar” (Or. 15593-94) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Cambia de existencia; deja tu asiento y ocio perezoso” (Or. 12403-05)</p> <p>“Cambia de camino, huye de su ruta tortuosa” (Or. 12740-42), “Mientras es tiempo todavía, cámbiate en otro hombre” (Or. 14996-97) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Com Jacob, ix / de Canaan, / servix Laban / set anys pastor: / fel servidor, / poràs haver / Lia primer, / set més per zel / d'haver Raxel, / sis anys de tornes / perquè ric tornes" (12408-18)		
Fitxa Espill			
FE0944			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="12408"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="12408"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Fer com Jacob per fer-se ric		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Fer"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Jacob"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + clàusula comparativa + clàusula d'infinitiu. D'origen bíblic.		
Definició	Actuar amb astúcia i perseverància per enriquir-se (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Forma part de l'exemple bíblic que s'hi desenvolupa.		
Funció discursiva	Argumentativa, en una seqüència directiva, on Salomó exhorta el protagonista a seguir l'exemple de Jacob.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Con Jacob, sal / de Canaan: / sirvió a Laban / como pastor, / fiel servidor, / tendrás por guía / primero a Lía; / siete años más, / conseguirás / que te dé él / luego a Raquel, / si mas absuelvas, / que rico buelbas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Sal, como Jacob, de Canaaan, para servir siete años a Laban en calidad de pastor y de servidor fiel, y así podrás obtener a Lía primeramente, y siete años más con el deseo de conseguir a Raquel, además de otros seis, por añadidura, con el fin de enriquecerte" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Servix Laban / set anys pastor, / fel servidor , / poràs haver / Lia primer, / set més per zel / d'haver Raquel" (12410-16)		
Fitxa Espill	FE0945		
Vers primera ocurrència	12412	Vers darrera ocurrència	12412
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fel servidor		
	Mot clau 1	Servidor	Mot clau 2
		Fel	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu		
Definició	Anotada com a col·locació, sense definició, per Gonzàlvez. Persona que es troba a les ordres d'una altra i li és lleial (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Salomó aconsella el protagonista que siga fel servidor, com Jacob ho va ser de Laban.		
Documentació en català	<p>"Era fill d'aquella venusta e bella Raquel, per la qual, en treball de fatiga delitosa, era estat fel servent catorze anys de Laban, son oncle" (<i>Hist. Josef</i>)</p> <p>"Quant la mare fon prenyada / de vos, fel servent de Deu" (<i>Cobles sent Honorat, Cançoner vides sants</i>)</p> <p>"De noble linatge molt alt e insigne, / y fel servidor, humil y benigne" (<i>Cobles sent Honorat, Cançoner vides sants</i>)</p> <p>"Puix li fos fel servidor" (<i>Cobles sent loys bisbe, Cançoner vides sants</i>)</p> <p>"Digues li vos, sancta, del Deu fel serventa", "O verge prudent, humil Juliana, / serventa benigna molt fel y leal" (<i>Cobles senta Juliana, Cançoner vides sants</i>)</p> <p>"Puix es cosa tan notoria / que de Deu sou fel servent" (<i>Cobles sent Pau, Cançoner vides sants</i>), "Puix sou de Jesus tan fel servidor" (<i>Cobles sent Gil, Cançoner vides sants</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Sirvió a laban / como Pastor, / fiel servidor, / tendrás por guía / primero a Lía; / siete años más, / conseguirás / que te dé él / luego a Raquel"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Para servir siete años a Labán en calidad de pastor y de servidor fiel, y así podrás obtener a Lía primeramente, y siete años más con el deseo de conseguir a Raquel"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Sis anys de tornes / perquè ric tornes" (12417-18)		
Fitxa Espill	FE0946		
Vers primera ocurrència	12417	Vers darrera ocurrència	12417
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	De tornes		
	Mot clau 1	Torna	Mot clau 2
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició "de" + substantiu. Al·literació del so [e].		
Definició	Allò que per donació espontània s'afegeix a una cosa que es dóna o ven o cedeix (DCVB, <i>torna</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> , el <i>Tirant</i> i el <i>Procés</i>). També es podia aplicar a un període de temps que es concedia (DeCat, <i>torr</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada. Complementa el verb elidit. Invariable.		
Funció discursiva	Modal. S'insereix dins d'un exemple que Salomó invoca com a model a imitar.		
Documentació en català	"E si a tot buf no han baf e encara més queucom de tornes " (F. Eiximenis, <i>Terç</i> , 121) "E per tornes , vos volem dar nostra filla Carmesina per muller" (<i>Tirant</i> , 452) "I encara en daríeu la clotxa de ales / i ab ella, de tornes , lo vostre sarró" (<i>Procés olives</i> , 245-46)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Si más absuevas, / que rico buelvas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Además de otros seis, por añadidura, con el fin de enriquecerte" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“...Glòria / si vols complida / ta carn oblidada, / món, fills (si en tens), / muller, parens, / ans soterrar; / renunciar / primer a béns / no et torbe gens: / mai fall fossar, / menys hereter ” (12422-32)		
Fitxa Espill			
FE0947			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="12431"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="12431"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Mai no hi manca enterrador ni hereu		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Enterrador"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Hereu"/>	
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa. Al·literació del so [r].		
Definició	Indica que no cal preocupar-se pels béns materials (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, encara que conserva els dos termes clau del proverbi i l'estructura d'oració negativa. S'insereix per parataxi, com a resum i conclusió del paràgraf precedent.		
Funció discursiva	Argumentativa, com a conclusió dels versos precedents, on el locutor (Salomó) intenta convèncer el protagonista de deixar família i béns.		
Documentació en català	<p>“Mai faltan hereus” (PCC, H 99; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p> <p>“Hereu i ase, ni el diable els treu de casa” (DCVB, <i>hereu</i>, Vallès; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Jamás se ha visto / loco heredero, / sepulturero” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Pues sepulturero nunca falta, y aun menos quien heredé” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Qui, pres l'aladre, / mira el baladre / restat darrere, / dret solc no spere / ni bon recapte; / no es pot dir apte / per alt regnar. / Per dret llaurar / e fer guaret / e bon esplet, / ta ànima i cos / juny-los abdós / jus jou sancer, / tots d'un voler / e d'un consell / fent bon parell.” (12433-48)
Fitxa Espill	
FE0948	
Vers primera ocurrència	12433
Vers darrera ocurrència	12433
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Qui mira darrere, no llaura dret (conté la locució <i>Llaurar dret</i>)
Mot clau 1	Llaurar
Mot clau 2	Mirar
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema d'oració de relatiu. Imatge basada en l'experiència del treball del camp. D'origen bíblic.
Definició	Qui no fa bé les coses, no pot esperar un bon resultat (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada. La imatge s'amplia amb l'afegit d'altres elements, però s'hi conserven tots els constituents de la referència parèmica. S'hi conserva l'estructura de relatiu i s'hi inicia una sèrie de metàfores d'origen bíblic.
Funció discursiva	Argumentativa. Forma part d'un símil complet en què Salomó aconsella què no s'ha de fer i què s'ha de fer, en vida, per arribar a Déu.
Documentació en català	“Però Jesús li va respondre: ningú que, tenint posada la mà a l'arada, miri enrera, no és bo per al Regne de Déu” (Lluc, 9.62) “Respon lo Senyor: qualsevol qui posa la mà a l'aladre hi atràs guarda, per al regne de Déu no és dispost ni abte” (<i>Lo Cartoixà</i> , II.4), “Lo qui laurant gira la cara, drets los solchs no porta” (<i>Lo Cartoixà</i> , II.4), “Diu sant Gregori: No són dexebles seus qui ab ell la Pasqua no celebren, no són dexebles seus aquells que havent posat la mà al aradre atràs miren, deixant lo bé que principiati havien” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.14) “Respongué Jesús: El qui havent posat la mà a l'arada, torna la vista enrera, no és bo per al regne de Déu” (Papini, <i>Història de Crist</i> ; PCC, A 639) “Qui, pres l'aladre, / mira'l baladre / restat darrere, / dret solc no spere / ni bon recapte; / no's pot dir apte / per alt regnar” (PCC, A 639; és la citació de l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Quien toma arado, / sienpre ha mirado / la adelfa, y más / si queda atrás; / que, si la deja, / recto la reja / surco no espere: / en cuanto hiziere / no irá acertado, / ni buen recado / dará al guiar, / derecho arar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Quien, empuñando el arado, mira al baladre que ha quedado detrás, no espere hacer surco derecho ni obtener buena cosecha, pues no puede reputarse merecedor de un alto Reino. Para arar derechamente...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Per dret llaurar / e fer guaret / e bon esplet, / t’ànima i cos / juny-los abdós / jus jou sencer” (12440-45)</p> <p>“Brúfol portant / jou, dret llaurant” (13921-22)</p>
Fitxa Espill	
FE0949	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica Llaurar dret (part de la unitat estilística *Qui llaurant mira darrere no llaura dret*) (part del proverbi *Bou vell llaura dret*)

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Locució verbal (significat idiomàtic; passa d'un àmbit concret a un de general)

Recursos lingüístics i retòrics Verb + adverbi. Imatge basada en una activitat del treball del camp.

Definició Portar-se bé, obrar com cal (DCVB, *llaurar*; no s'hi cita l'*Espill*)

Inserció en el text Automatitzada. Forma el predicat d'una clàusula final d'infinitiu, introduïda per la preposició “per”.

Funció discursiva Argumentativa. Forma part del símil que Salomó emprà per aconsellar l'home que obri bé.

Documentació en català ∅

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

“Derecho ara / y hazer barbecho / bueno y bien hecho” (Or. 12440-45)

“Buei, fue llevando / iugo y arando” (Or. 13921-22)

(L. Matheu, *Libro cons.*)

“Para arar derechoamente, dejando barbecho, y obtener buena siega” (Or. 12440-45)

“Búfalo sujeto al yugo y arando derechoamente” (Or. 13921-22)

(MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	<p>“Pren per pilot / aquell prom Lot, / hoste tan bo; / ses filles no, / ni sa muller: / mirà darrer / e tornà's marbre” (12445-51)</p> <p>“Sal se tornassen / com la de Lot” (15838-39)</p>
Fitxa Espill	
FE0950	
Vers primera ocurrència	12451
Vers darrera ocurrència	15838
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Tornar-se (estàtua de) sal com la muller de Lot
Mot clau 1	Tornar
Mot clau 2	Lot
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + sintagma nominal+ clàusula comparativa. D'origen bíblic.
Definició	Pagar cara la curiositat (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada. Es desprén de l'explicació de la història de Lot.
Funció discursiva	Argumentativa. Funciona com a exemple del model.
Documentació en català	“Ni tornen atràs per defalt de perseverança, ni a les spatles se giren. De la muller de Lot se recorden: girà la vista a Sadoma e perdé la natural forma i en stàtua de sal fon convertida” (<i>Lo Cartoixà</i> , III.37)
Documentació altres llengües	“La femme de Loth mal se garda, / quant par derriere regarda” (<i>Livre des lamentations de Matheolus</i> , II, 1385-6; citat per Peirats 2003a)
Traduccions del fragment	<p>“Piloto sea / Lot, que se enplea, / quando hospedó: / sus hijas no, / ni su muger / que quiso ver, / para su mal / bolviose sal” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Toma por piloto a aquel bondadoso Lot, hospedero tan excelente, pero no a sus hijas ni a su mujer (la que miró hacia atrás y tornóse mármol)” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“E gustaràs / lo fust amprant, / sabor mudant / d' aigües amargues ” (12476-79)		
Fitxa Espill	FE0951		
Vers primera ocurrència	12479	Vers darrera ocurrència	12479
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Aigües amargues		
	Mot clau 1	Aigües	Mot clau 2
		Amargues	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [a] i [s].		
Definició	Aigües que no són dolces, que contenen sal i no són bones de beure (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de la preposició “de”.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica les penalitats del pas pel mar Roig.		
Documentació en català	“Oh mar d' aigües amargues , per a mi més que als altres amarga”, “Però l'amor d'Hero així tot l'ocupava, que a les amargues aigües l'entrada defenia”, “Al temps que en les amargues aigües l'enamorat miserable per amor d'Hero la vida perdia”, “En les amargues aigües ja no per mi, mas per la vida, treballa” (<i>Hist. Leànder i Hero</i>) Ø (<i>Lo Somni, Curial, Obres o trobes, Certamen S. Cristòfol, Tirant, Procés olives, Somni JJ, Vita Christi</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Y gustarás / fruta sin duda, / y árbol que muda / aguas amargas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y, utilizando el madero, gustarás el cambiado color de las aguas amargas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Passa dellà / lo flum Jordà, / e no t'atures / per les pastures / de Galaat, / com fills de Gat / e de Rubén" (12489-95)		
Fitxa Espill	FE0952		
Vers primera ocurrència	12489	Vers darrera ocurrència	12489
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	No passar el riu Jordà com els fills de Gat i de Rubén		
	Mot clau 1	Passar	Mot clau 2 Rubén
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Negació + verb + sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen bíblic.		
Definició	No atrevir-se a fer l'esforç que suposa passar a una situació millor (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada.		
Funció discursiva	Argumentativa, exhortativa. Salomó intenta convèncer el protagonista amb l'argument del model.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Pasa el Jordán; / no te detengas / ni te prevengas, / con tantos pastos / de Galaat, / de hijos de Gat / y de Rubén" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Pasa al otro lado del Jordán y no te detengas en los pastos de Galaad, como los hijos de Gad y de Rubén" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“També Joan / vestit de pell / d’algun camell, / los molls vestits, / grossos convits / fogint, llexant, / llagost menjant / en lo desert, / lo sucre vert / o mel silvestre, / pren-lo per mestre” (12504-14)		
Fitxa Espill	FE0953		
Vers primera ocurrència	12512	Vers darrera ocurrència	12512
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Sucre verd		
	Mot clau 1	Sucre	Mot clau 2 Verd
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	DCVB, <i>sucre</i> , no el recull. Mel silvestre (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva. El sintagma “sucre vert” va seguit d’un significat reformulador, sinònim: “mel silvestre”.		
Documentació en català	“Altres doctors opinen que les canyamels nomena mel silvestre” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.17)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Como San Juan, / cubre tu vello / piel de camello; / ricos vestidos, / suaves, pulidos, / y los enbites / de los conbites / evita huyendo, / yervas comiendo / a menos costa, / o la langosta / en el desierto, / o fruto engerto, / o miel silvestre” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “También a Juan, que vistió de la piel de algún camello las muelles vestiduras, rehuyó opíparos convites, prefiriendo comer en el desierto langostas, azúcar verde o miel silvestre, tómale por maestro” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Dexa peixcar / com Pere féu / e com Andreu" (12518-20)		
Fitxa Espill	FE0954		
Vers primera ocurrència	12518	Vers darrera ocurrència	12518
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Deixar de pescar com Pere i Andreu		
	Mot clau 1	Deixar	Mot clau 2 Pere
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició "de" + infinitiu + clàusula comparativa. D'origen evangèlic.		
Definició	Abandonar la feina pròpia (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma el predicat verbal i introdueix el verb "fer" en el primer element de la comparació, per mor de la mètrica i la rima.		
Funció discursiva	Argumentativa, exhortativa. Utilitza l'exemple del model.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Dexa el pescar / con Pedro, pues, / y con Andrés" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Deja de pescar, como hizo Pedro, y abandona en el varadero redes y nave, como hizo Andrés para que fuesen reparadas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Girant la squena / al ja passat" (12548-49)		
Fitxa Espill	FE0955		
Vers primera ocurrència	12548	Vers darrera ocurrència	12548
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Girar l'esquena		
	Mot clau 1	Girar	Mot clau 2 Esquena
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Anar-se'n, absentar-se (DCVB, <i>girar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Prescindir (d'alguna cosa o persona), fer acció de no conèixer o de no voler atendre algú (DCVB, <i>girar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>girar</i> , registra <i>Girar l'esquena</i> , però no cita l' <i>Espill</i> . No fer cas d'alguna cosa, oblidar-la (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el predicat d'una clàusula de gerundi.		
Funció discursiva	Argumentativa. Salomé aconsella al narrador-protagonista d'ordenar la vida davant Déu, tot oblidant el ja passat.		
Documentació en català	"Girar-se a calcú el sant d'esquena" (DCVB, <i>girar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "També van girar l'asquena e fugiren" (<i>Hist. Carles Maynes</i> , Resum inicial) "E, girant l'esquena, no volgué pus escoltar" (<i>Curial</i> , I.13), "Per ço que Laquesis anant a la copa no li giras l'esquena" (I.24), "Abans li girava l'esquena e de tot en tot la oblidava" (I.25), "E, girant les espatles, se n'anà" (I.30), "Tantost que Melchior li gira l'esquena" (I.39), "Melchior, girant l'esquena, se'n va cuitadament a Curial" (I.39), "Curial e l'altre cavaller, girant l'esquena, se'n partiren" (II.11), "E, tantost girant les espatles, continua son camí" (II.31), "Girant, donques, l'esquena, volie'm moure per venir ençà" (II.71), "Girant l'esquena, se n'anà" (III.14 i 18)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Dexa con pena / lo ya pasado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Volviendo la espalda al pasado" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Lleva't, girat / a la paret, / en tu retret / com Ezequies" (12558-61)		
Fitxa Espill	FE0956		
Vers primera ocurrència	12558	Vers darrera ocurrència	12558
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Girar-se contra la paret com Ezequies		
	Mot clau 1	Girar	Mot clau 2 Ezequies
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + preposició + sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen bíblic.		
Definició	Penedir-se (def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma el predicat verbal.		
Funció discursiva	Argumentativa, exhortativa. Utilitza l'exemple del model.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"A la verdad, / solo te mete / en tu retrete / como Ezequías" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Levántate, vuélvete de cara a la pared en tu retiro, como Ezequías" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"E, mort Uries, / com David féu, / e com a Déu / negà greument, / amargament / plora com Pere" (12562-67)		
Fitxa Espill	FE0957		
Vers primera ocurrència	12566	Vers darrera ocurrència	12566
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Plorar amargament		
	Mot clau 1	Plorar	Mot clau 2
		Amargament	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + adverb		
Definició	Manifestar amb llàgrimes una pena molt gran (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada.		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant l'acció de penediment, en una seqüència directiva.		
Documentació en català	<p>"Y exint de la casa plorà amargament" (<i>Història Passió</i>, 677)</p> <p>"Y ab la ferma fe que'l perdó conquista / de culpa tan leja plorà amargament" (<i>Història Passió</i>, 721-22)</p> <p>"En lloc secret, amic de llàgremes, amargament plorà", "Primerament, lo gall cantà; après, lo senyor lo mirà; Pere plorar començà e après, defora, amargament plorà" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.3)</p> <p>"Dol per la mort de aquest Senyor, la qual los àngels amargosament ploran" (<i>Vita Christi</i>, 215), "No podia parlar de dolor e plorava amargosament" (226), "A soles ploraré amargosament la infidelitat mia" (244)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Y a Dios negó / tan gravemente, / amargamente / con Pedro llora" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Y, como Pedro, cuando tan gravemente negó a Dios, llora con amargura" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"No es desesperere / com Caïm, Judes, / per les caigudes / l'ànima tua" (12568-71)		
Fitxa Espill			
FE0958			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="12568"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="12568"/>
	Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>		
Forma canònica	No desesperar-se com Caïm o Judes		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Desesperar"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Judes"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Partícula negativa + verb + clàusula comparativa. D'origen bíblic.		
Definició	No perdre l'esperança (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma el predicat verbal.		
Funció discursiva	Argumentativa. Reportant l'exemple del model.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"No desesperere / como Caïn, / ni tenga el fin / que tuvo Judas, / en tales dudas / el alma tuia" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"No se desesperere tu alma, como la de Caïn u la de Judas por sus caídas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Sperituals / e corporals, / tals obres pies / fent com Tobies / e Agustí, / Llorenç, Martí / e Nicolau, / Tomàs: palau / en lo cel obra” (12611-19)		
Fitxa Espill			
FE0959			
Vers primera ocurrència	12613	Vers darrera ocurrència	12613
Nombre d'ocurrències	01		
Forma canònica	Fer obres pies com Tobies, Agustí, Llorenç, Martí, Nicolau i Tomàs		
Mot clau 1	Fer	Mot clau 2	Tomàs
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen bíblic i hagiogràfic.		
Definició	Noms de personatges y sants, citats en sèries per llurs obres de pietat, espiritual y corporal: incitació, a exemple d'ells, a obrar o construir palau en el cel, o sia, metafòricament, a merèixer tenir-hi lloch (MiP) Observació: Tret de Tobies (rimat amb <i>pies</i>), els altres sis sants són titulars de parròquies de València.		
Inserció en el text	Forma una clàusula de gerundi.		
Funció discursiva	Argumentativa. Salomó aconsella el protagonista d'obrar bé, al·ludint l'exemple del model.		
Documentació en català	“Recordarà lo senyor les sis obres de misericòrdia per amor sua fetes en los pobres, en les quals sis se entenen. La setena, soterrar los morts, que és escrita en Tobies” (<i>Lo Cartoixà</i> , III.48)Ø		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Ya corporales, / ya espirituales, / haz obras pías / como Tobías, / como Agustín, / como Martín, / como Laurencio, / como Fulgencio / y Nicolás, / como Tomás; / alcaçar labra / que el cielo te abra / y el premio cobre” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Practicando tales obras de piedad, espirituales y corporales, como Tobías, Agustín, Martín, Lorenzo, Nicolás y Tomás, edificate palacio en el cielo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“D’allò que et sobra, / presa ta part / e restant fart / del que és de més, / almoines fes” (12620-24)		
Fitxa Espill	FE0960		
Vers primera ocurrència	12620	Vers darrera ocurrència	12620
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Del que et sobra, fes-ne almoina		
	Mot clau 1	Almoina	Mot clau 2 Sobrar
Tipus	Unitat estilística configurada com a enunciat parèmic		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa, amb tematització. Al·literació del so [a]. Rima assonant en “o-a”.		
Definició	Aconsella ser equitatiu (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Canvi d’ordre i inclusió d’altres elements. Integrada perfectament al text.		
Funció discursiva	Argumentativa. Salomó aconsella què s’ha de fer per, com els sants pares, “obrar palau en lo cel” (vers precedent).		
Documentació en català	<p>“Almoina fes del que et sobra o tens de més” (PCC, A 821; és la citació de l’<i>Espill</i>, sense més informació)</p> <p><u>Observació:</u> L’anotació que en fa Sebastià Farnés pot ser un exemple de <i>fals amic</i>, és a dir, un cas de <i>miratge parèmic</i>.</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Lo que te sobre, / tu satisfecho, / todo esto hecho; / si algo de más, / repartirás / limosnas dando” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“De lo que te sobrare, después de tomada tu parte y quedado ahito, distribuye lo superfluo en limosnas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Jorn e nit mires / la curial / llei e moral / qual Deu tramès / per Moisès / en dues taules : / sols deu paraules, / tres sobiranes, / les set humanes” (12690-98) “ Taules e verga” (13579)
Fitxa Espill	
FE0961	
Vers primera ocurrència	12695
Vers darrera ocurrència	13579
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Taules de la Llei
Mot clau 1	Taules
Mot clau 2	Llei
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + sintagma nominal. D’origen bíblic.
Definició	Manaments del Déu bíblic, gravats sobre dues lleixes de pedra i lliurats a Moisès al mont Sinaí (Def. pròpia). Les dues pedres on estava escrit el Decàleg (DCVB, <i>taula</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>).
Inserció en el text	Desautomatitzada
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència directiva, perquè el personatge protagonista segueixi els manaments de Déu.
Documentació en català	“Dar-te he dues taules de pera e la lig e los manaments que jo escriu” (<i>Gènesi de Scriptura</i> ; DCVB; <i>taula</i>) “És figurada per l’arca, dins la qual los manaments se tancaven, escrits en les taules de pedra” (<i>Lo Cartoixà</i> , I.12) “En aquests dos manaments de amor stà la lle i tota i los profetes (...) Tots los deu manaments que Déu scrivi ab lo seu dit en les làpides taules , en amar a Déu e lo proïsme se redoexen. Los tres primers, a la amor de Déu sguarden; los set, al proïsme (...) Reduïda tota en tan poques e clares paraules” (<i>Lo Cartoixà</i> , III.34)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Y sienpre miras / a la curial / ley y moral, / que de Dios es / dada a Moisés, / en las dos tablas” (Or. 12690-95) “Tablas y vara” (Or. 13579) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y si atiendes, de día y de noche, a la ley social y moral que Dios envió por medio de Moisés en dos tablas” (Or. 12690-95) “Con las tablas y la vara” (Or. 13579) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	<p>“Lo de mà squerra, / molt hom s’hi erra, / tira a l’infern” (12749-51)</p> <p>“Humilitat, / serva man dreta, / ves via streta / qui du a vida / de bé complida” (12768-72)</p>
Fitxa Espill	
FE0962	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica Camí de mà esquerra --- Camí de mà dreta

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus Unitat estilística configurada com a sintagma nominal

Recursos lingüístics i retòrics Substantiu + preposició “de” + sintagma nominal. Al·literació dels sons [m], [e] i [a].

Definició Denota una actuació/direcció dolenta (Def. pròpia)

Denota una actuació/direcció bona (Def. pròpia)

Inserció en el text Desautomatitzada: el subjecte de la primera recurrència és esmentat uns versos més amunt: “muda carrera / llexa el camí” (12740-41). La segona recurrència, també desautomatitzada, cal relacionar-la amb la menció anterior al (camí) de mà esquerra.

Funció discursiva Modalitzadora, en una seqüència directiva. Salomó aconsella el protagonista que abandone el mal camí, que descriu com el camí de l’infern (1a. recurrència).
Modalitzadora, en una seqüència directiva. Salomó aconsella el protagonista que agafe el bon camí (2a. recurrència).

Documentació en català “Treballa de redohir-lo **a la dreta via**” (*Lo Cartoixà*, III.10)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Por mano izquierda, / que al que se pierda / lleva al infierno” (Or. 12649-51)
“Toma mandrecha” (Or. 12769)
(L. Matheu, *Libro cons.*)
“El camino de mano siniestra (muchos son los que se equivocan) conduce al infierno” (Or. 12649-51)
“Conserva el camino de mano derecha” (Or. 12769)
(MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	“Lo de mà squerra, / molt hom s’hi erra, / tira a l’infern. / Gira el govern, / ferma e baixa / timons de caixa, / mira sovent / búxola, vent, / compàs e carta” (12749-57)
Fitxa Espill	
FE0963	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica Girar el govern
(actualment, *Girar el timó*)

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Locució verbal (significat idiomàtic; passa d’un àmbit concret al general)

Recursos lingüístics i retòrics Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [r].

Definició Canviar de forma d’actuar (Def. pròpia)

Inserció en el text Automatitzada i seriada

Funció discursiva Modalitzadora, en una seqüència directiva. Inici d’un paràgraf amb expressions metafòriques de signe nàutic —“d’esculls t’aparta”, “mira la stela”, “muda la vela”, etc.—, que complementen el primer vers de la sèrie: “Gira el govern”.

Documentació en català ∅

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “...” (L. Matheu, *Libro cons.*)
“Dale vuelta al gobernalle” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Gira el govern, / ferma e baixa / timons de caixa , / mira sovent / búxola, vent, / compàs e carta" (12752-57)		
Fitxa Espill			
FE0964			
Vers primera ocurrència	12754	Vers darrera ocurrència	12754
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Timó de caixa		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Timó	Caixa	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Que té unes peces de fusta a manera de caixó que defensen els guardins (DCVB, <i>timó</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Es tracta d'una mena de timó més protegit que el timó de roda, més manejable, amb el qual apareix sovint posat en contrast (DeCat, <i>timó</i> ; no cita l' <i>Espill</i>). El que té unes peces de fusta a manera de caixó que defensen les cordes amb què està lligat el timó (Carré 2006: 832).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement directe dels verbs coordinats <i>ferma e baixa</i> .		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència directiva. Salomé, l'emissor, aconsella l'home mitjançant la metàfora marinera a seguir el bon camí.		
Documentació en català	"4 timons , ço és 2 de roda e 2 de caixa " (Inventari de les Drassanes de 1467; DeCat, <i>timó</i>) "No pogueren pendre en l'illa, ans romperen los timons de caixa , e la galera de Tirant se descosí" (<i>Tirant</i> , 296; DCVB, <i>timó</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Afirma y baja / timón y caja; / descubre atento / brújula y viento, / compás y carta" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Dale vuelta al gobernalle, cierra y baja los timones de caja; consulta a menudo brújula, viento, compás y carta" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“D’esculls t’aparta, / de naufragar / e d’encallar; / mira la stela, / muda la vela, / guarda el mudar / d’encapellar; / cala primer / com fa nauixer / ben atentat” (12758-67)</p>		
Fitxa Espill	<p>FE0965</p>		
Vers primera ocurrència	12758	Vers darrera ocurrència	12758
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	<p>Apartar-se dels esculls com el bon nauixer</p>		
	Mot clau 1	Apartar	Mot clau 2
			Nauixer
Tipus	<p>Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)</p>		
Recursos lingüístics i retòrics	<p>Verb reflexiu + preposició “de” + sintagma nominal + clàusula comparativa. D’origen experiencial.</p>		
Definició	<p>Evitar les temptacions (Def. pròpia). DCVB, <i>nauixer</i>, cita l’<i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.</p>		
Inserció en el text	<p>Amb alteració de l’ordre dels constituents i amplifcació dels elements de la metàfora nàutica.</p>		
Funció discursiva	<p>Modalitzadora, en una seqüència directiva. Aconsella obrar segons el model.</p>		
Documentació en català	<p>“Desemparada la nau per los notxers e mariners qui la guiaven” (<i>Històries troianes</i>; DCVB, <i>nauixer</i>) “Car lo discret nauixer e savi no dexa la nau fins que en segur port la té surta. La sancta sgleia és la nau, lo senyor és lo nauixer, qui la regeix e la governa” (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.23) “Naucher animos segura fa guia, / ni grob ni perill li porta espant” (Resposta de Joan Verdansa a Miquel Pérez)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Riesgos aparta / de naufragar / y de encallar; / mira la estrella / constante y bella; / haz centinela; / muda la vela; / guarda el mudar / de trabucar; / prueba primero, / que el marinero / bien atinado / és humillado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Huye de los escollos; evita rozar con otra nave y embarrancar; observa la estrella; muda el velamen y, al hacerlo, guárdate de encapillar; sondea primeramente, como hace nauta experimentado” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Humiliat, / serva man dreta, / ves via streta / qui du a vida / de bé complida, / pren a la creu, / iràs pus breu: / lo menys ferrat / mai fon errat, / dexa el real. / Tira a l’hostal / d’aquella entrega / verge sens brega...” (12768-80)
Fitxa Espill	Observació: D’acord amb les indicacions ortogràfiques del manuscrit i amb la metàfora del camí correcte, el vers “deixa el real” va lligat als anteriors i no als posteriors, com equivocadament posen la majoria dels editors.
FE0966	
Vers primera ocurrència	12775
Vers darrera ocurrència	12775
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	El camí menys ferrat mai no és errat
Mot clau 1	Camí
Mot clau 2	Errar
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple atributiva. Modalitat asseverativa negativa. Rima.
Definició	Aconsella d’anar pel camí més fressat pel peu de l’home, per les sendes més velles (Def. pròpia). Refrany que expressa que els camins més transitats i els que es consideren oficials solen ésser més llargs que les dreces poc transitades, i més directes però menys condicionades per a transitar-hi (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Variant del proverbi <i>No deixis la via vella per la novella</i> , que postula la bondat del camí antic, “menys ferrat”, és a dir, de la “via streta”, en contraposició al camí reial: “dexa el real” (12777). Conclusió d’autoritat per als versos precedents.
Funció discursiva	Argumentativa, en una seqüència directiva, emmarcada per “ves via streta” (12770) i “dexa el real” (12777).
Documentació en català	“Deixar la via vella per novella / és modorria” (<i>Franselm</i>) “Deixar via vella per nova és modorria” (PCC, V 951; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “No deixis la carretera per anar per la dreuera” (PCC, C 1289; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) “No deixis la carretera per la dreuera” (DCVB, <i>carretera</i> ; Segarra, Urgell, Vinaròs; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>) (M. Conca, <i>Tesi doctoral</i> , 652-56)
Documentació altres llengües	“No dexar los caminos viejos por los senderos nuevos” (<i>Refranes famosíssimos</i> , XI.6)
Traduccions del fragment	“Menos errado, / sienpre acertado, / dexa el real” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “El menos hollado no fué nunca el camino del error; deja el camino real” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Lo menys ferrat / mai fon errat; / dexa el real" (12775-77)		
Fitxa Espill	FE0967		
Vers primera ocurrència	12777	Vers darrera ocurrència	12777
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Camí reial		
	Mot clau 1	Camí	Mot clau 2
		Real	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	<p>Camí que posa en comunicació les poblacions principals (DCVB, <i>camí</i>, no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>El camí més seguit comunament (DeCat, <i>camí</i>, no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Camí ample i capaç per a carruatges, la construcció i conservació del qual corre a càrrec de l'Estat (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	Amb elisió del mot <i>camí</i> , el qual figura en un vers anterior de la mateixa seqüència: "llexa el camí" (12741)		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència directiva.		
Documentació en català	<p>"Adormí'm anant pensant, e lo meu rossí ha lleixat lo camí real e ha'm portat davant la reverència vostra" (<i>Tirant</i>, 29), "Mas puc dir a la majestat vostra que d'ací a la ciutat de Sant Jordi no podeu anar per lo camí real: tant està ple de cossos morts" (159)</p> <p>"Car la dita penitència és salut de la ànima, restauració e conservació de les virtuts, camí real dels justs, refectió e confort de tot bé" (<i>Vita Christi</i>, 4), "E van per vies molt difícils, e lo camí real de paraís jamés l'an trobat" (7), "Car aquesta virtuosa penitència és salut hí vida de la ànima, reparo de les virtuts, despullament dels vicis, tanca de infern, porta del regne del cel, camí real per aquells qui justificadament volen anar a paradís, refectió de tot bé" (119)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Menos errado, / siempre acertado, / dexa el real" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"El menos hollado no fué nunca el camino del error; deja el camino real" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Casa segura, / placent e rica, / lo bordó hi fica; / fes-hi mallada, / pren-hi posada" (12788-92)		
Fitxa Espill			
FE0968			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="12790"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="12790"/>
	Nombre d'ocurrències		<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Ficar lo bordó		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Ficar"/>	Mot clau 2
	<input type="text" value="Bordó"/>		
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic; passa del cas concret al general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Fer aturada permanent a un lloc (DCVB, <i>bordó</i> ; a partir de la citació de l' <i>Espill</i>). Fer estada en un lloc (Gonzàlvez, <i>ficar bordó en un lloc</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva. Salomó insta el protagonista a seguir la vida virtuosa, mitjançant tres col·locacions sinònimes.		
Documentació en català	"E pensats que, encara que jo us sàpia seguir ficant un bordó fins al cap del món, no m'escaparets" (<i>Curial</i> , ll.15)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Bordón aplica / y haz tu jornada; / toma posada, / bien te bandea, / allí te enplea, / quédate en ella" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Es casa segura, plácida y rica: hinca tu bordón en ella; haz aquí majada, toma albergue y rodéate de buen amparo; provéete de buenos aperos y de resistentes frenos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Casa segura, / plasent e rica, / lo bordó hi fica; / fes-hi mallada, / pren-hi posada" (12788-92)		
Fitxa Espill	FE0969		
Vers primera ocurrència	12791	Vers darrera ocurrència	12791
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Fer mallada		
	Mot clau 1 Fer	Mot clau 2	Mallada
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació del so [a].		
Definició	Figuradament, aturar-se, fer estació (MiP). DCVB, <i>mallada</i> , 'lloc arrecerat on s'aturen a reposar els pastors i llurs ramats', cita l' <i>Espill</i> sense especificar-ne el sentit metafòric.		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva. Aconsella d'hostatjar-se en casa segura, la de la verge Maria.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Bordón aplica / y haz tu jornada; / toma posada, / bien te bandea, / allí te enplea, / quédate en ella" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Es casa segura, plácida y rica: hinca tu bordón en ella; haz aquí majada, toma albergue y rodéate de buen amparo; provéete de buenos aperos y de resistentes frenos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Casa segura, / plasent e rica: / lo bordó hi fica, / fes-hi mallada, / pren-hi posada , / bé t'hi valleja, / fort t'hi ormeja / e t'enfrenella" (12788-95)			
Fitxa Espill	FE0970			
Vers primera ocurrència	12792	Vers darrera ocurrència	12792	
			Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Prendre posada			
	Mot clau 1	Prendre	Mot clau 2	Posada
Tipus	Col·locació (significat composicional)			
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació del so [p].			
Definició	Hostajar-se, eixoplugar-se (Def. pròpia). DeCat, <i>posar</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.			
Inserció en el text	Forma el predicat d'una clàusula.			
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva.			
Documentació en català	<p>"Verge sens par, quant la Trinitat santa / determena en vos pendre posada" (Resposta de Lluís Munyoz, <i>Obres o trobes</i>)</p> <p>"Lla on ell feria bé podien dir que lo colp que ell dava era mortal, que en terra prenia sa posada" (<i>Tirant</i>, 157), "Desig ésser sens companyia, e així he presa posada en aquest llit trista e adolorida" (226), "Fon-li forçat per la nit d'aturar-se e pendre posada en sòl de terra" (263)...</p> <p>"Que onsevulla que pregam posada, primerament anem a la sgleia" (<i>Lo Cartoixà</i>, III.27)</p> <p>"E en vós, Senyora, lo rey dels àngels vol pendre posada" (<i>Vita Christi</i>, 32)</p>			
Documentació altres llengües				
Traduccions del fragment	<p>"Bordón aplica / y haz tu jornada; / toma posada, / bien te bandea, / allí te enplea, / quédate en ella" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Es casa segura, plácida y rica: hinca tu bordón en ella; haz aquí majada, toma albergue y rodéate de buen amparo; provéete de buenos aperos y de resistentes frenos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>			

Fragment amb UF o UE	"Ton cor enflama / en molta amor" (12826-27)		
Fitxa Espill	FE0971		
Vers primera ocurrència	12826	Vers darrera ocurrència	12826
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Inflamar el cor		
	Mot clau 1	Inflamar	Mot clau 2
		Cor	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Manifestar passió amorosa (Def. pròpia). DCVB, <i>inflamar</i> , no la recull i dóna una definició inconsistent del sentit figurat d' <i>inflamar</i> : 'encendre l'ànim'.		
Inserció en el text	Canvi d'ordre dels constituents fraseològics.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva. Aconsella l'amor a Maria.		
Documentació en català	<p>"Molta ponceyla veig que l'ama, / mas vey son cor en vos aflama" (<i>Facet</i>, 551-52)</p> <p>"Ferí l'inflammat ànimo de Cèfalo de temor enamorada" (<i>Parlament B. Mercader</i>)</p> <p>"Pogué a l'animós rei així inflamar en amor deshonest" (<i>Parlament B. Mercader</i>)</p> <p>"L'excel·lent inflamada amor", "L'ardent inflamada amor" (<i>Ist. S. Magdalena</i>)</p> <p>"Ab encesos robins estaven en ell les cinc transcendents dolors que lo seu inflammat cor en aquest món travessat havien", "Poc val la subtilitat si intensa amor no l'inflama" (<i>Visió N. S. Gràcia</i>)</p> <p>"Aquells ulls qui moltes flames de foc havien enceses en lo cor de Felip" (<i>Tirant</i>, 103),</p> <p>"S'era molt inflammat per la molta amor que li portava" (177), "Tant estaven d'amor verdadera inflamats" (452)</p> <p>"L'Esperit Sant, que els bons desigs inflama, / encengue prest del vostre cor la flama" (<i>Vida S, Magdalena cobles</i>, 32-33)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Tu pecho inflama / con tal amor" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Inflama tu corazón en amor grande" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Cuita lo pas, / torna al seu mas / segurament" (12835-37)		
Fitxa Espill	FE0972		
Vers primera ocurrència	12835	Vers darrera ocurrència	12835
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Cuitar el pas		
	Mot clau 1	Cuitar	Mot clau 2
		Pas	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Anar més aviat (DCVB, <i>cuitar</i> , s'hi cita l' <i>Espill</i>). Afanyar-se, anar més ràpidament (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva. Salomó diu al protagonista que s'empare de la verge Maria.		
Documentació en català	"Lo frare cuytà lo pas , / volent li dar" (<i>Llibre de fra Bernat</i> , 1241-42) "e Diafebus cuità lo pas e donà de genoll en la dura terra" (<i>Tirant</i> , 145) "E la humilíssima senyora Mare de Déu cuytà lo pas per acostar-se a Elizabeth" (<i>Vita Christi</i> , 61), "E lo dolorat pare, sens poder tornar resposta, cuytava lo pas per plegar prest a la posada sua" (115), " Cuytà lo pas creent que ella sola bastava a levar la pedra" (241)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Alarga el paso, / Buelve; y, no acaso, / seguramente" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Apresura el paso; torna con toda confianza a su morada" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“L'adoraràs / ab set prostrades, / agenollades, / ab genoll nu / —a n'Esaú / com Jacob féu / de fet que el veu—” (12840-46)		
Fitxa Espill	FE0973		
Vers primera ocurrència	12842	Vers darrera ocurrència	12842
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Engenollar-se set vegades com Jacob davant d'Esaú		
	Mot clau 1	Engenollar	Mot clau 2 Jacob
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen bíblic.		
Definició	Mostrar submissió i penediment (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l'ordre dels constituents.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència directiva. Es tracta de l'actitud que Salomó aconsella el protagonista-narrador de tenir davant de la verge Maria.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“La adorarás / sienpre postrado / y arrodillado / tres vezes tú, / --como [a] Esaú / Jacob hazer, / llegando a ver / quando venía / aies que hazía--” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“La venerarás devotamente, postrandote siete veces sobre tus rodillas desnudas (como hizo Jacob ante Esaú al punto de verle)” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“L’adoraràs / ab set prostrades, / agenollades, / ab genoll nu / --a n’Esaú / com Jacob féu / de fet que el veu--” (12840-46)		
Fitxa Espill			
FE0974			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="12846"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="12846"/>
			Nombre d’ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	De fet que		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Fet"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Que"/>	
Tipus	Locució conjuntiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu + conjunció. Monosil·labisme.		
Definició	Tot seguit que (DeCat, <i>fer</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Tan prompte com (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Introdueix una clàusula subordinada temporal. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva, remarcant la puntualitat de l’acció.		
Documentació en català	“Emperò de fet que sien arribades, los maneré tornar en Sicília, e que porten tostemps forment” (<i>Tirant</i> , 123)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“La adorarás / sienpre postrado / y arrodillado / tres vezes tú / (como a Esaú / Jacob hazer, / llegando a ver / quando venía / aies que hazía)” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “La venerarás devotamente, postrándote siete veces sobre tus rodillas desnudas (como hizo Jacob ante Esaú al punto de verle)” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“Eva acordant, / de tot son grat, / fent lo peccat, / lo pom mordé” (12902-05) “D’ells molt content, / enamorat / ab llur bon grat” (15716-18)</p>
Fitxa Espill	
FE0975	
Vers primera ocurrència	12903
Vers darrera ocurrència	15718
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	De (bon, tot, son...) grat --- Amb grat
Mot clau 1	Grat
Mot clau 2	
Tipus	Locució adverbial
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Monosil·labisme.
Definició	Amb gust, per impuls de la voluntat (DCVB, <i>grat</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i> , però sí el <i>Tirant</i> , 291). DeCat, <i>grat</i> , registra i documenta <i>De bon grat</i> i <i>De grat</i> , però no cita l’ <i>Espill</i>
Inserció en el text	Automatitzada
Funció discursiva	Modalitzadora. L’emissor atribueix a Eva el fet de pecar per impuls d’una emoció plaent.
Documentació en català	<p>“Offerí de bon grat” F. de la Via, <i>Procés de la Senyora de Valor contra en Bertran Tudela</i>, 686)</p> <p>“M’ha constreta a dir ço que de bon grat haguera celat” (<i>Curial</i>, l.28), “E, encara, lo cavaller vençut, de son grat, s’oferi tenirlos companyia” (ll.9), “Senyor cavaller, io no sé punt de grat als camins que així ens volen partir” (ll.13), “Mas vostre gran ultrage me força que diga ço que de bon grat callaria” (ll.22), “Que us seguiré de bon grat” (ll.22), “Que io t’esperaré e t’escoltaré de bon grat.” (ll.27), “Car nosaltres ho farem de bon grat certament” (ll.34), “Ell seria volenterosament e de bon grat vostre servidor” (ll.59), “De què io no li sent punt de grat” (ll.108), “Io el retendria de bon grat en món servei” (ll.11), “Sinó que tu de ton grat te dispongues a ço que t’he dit” (ll.13), “Te’n deman un altre que de ton grat me vulles donar” (ll.63).</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Mui de su grado” (Or. 12903)</p> <p>“Dellos contento / y enamorado, / con harto agrado” (Or. 15716-18) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“De muy buen grado” (Or. 12903)</p> <p>“Muy contento y encantado de todos, con su beneplácito” (Or. 15716-18) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE “Gabriel mira / com saludà: / li començà / “Ave Maria”. / Diu-lo-hi **tot dia**, / e “de Déu mare”, / perquè et repare / com a padrina” (12934-41)

Fitxa Espill

FE0976

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició Tots els dies, cada dia (DeCat, *tot*; no s'hi cita l'*Espill*).
 Contínuament, sense interrupció (Gonzàlvez, *tot dia*; diu que DCVB no l'enregistra).
 DCVB, *dia*, anota *Tot lo dia* 'durant tot el dia' i no cita l'*Espill*; de fet, no és la mateixa locució.

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català “Cuidats-vos que sia modorra e que jo no sàpia a qui anats detràs, e a qui volets bé e ab qui parlats **tot jorn**?” (*Lo Somni*, III.13)
 “Car aquest món **tot jorn** diminueix” (*Eximplis dels antics*, 280)
 “Mas so del teu tot jorn te mama” (*Facet*, 374)
 “Lir net e pur, tota pulcra Maria, / mare de Deu, repar de nostra vida, / feu que 'n lo cel mirant, vos lou **tot dia**” (Arnau de Cors, *Obra de la sacratíssima concepció*)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “A Gabriel mira / que saludó / y comenzó: / --Ave Maria-- / di cada día, / que es de Dios madre, / porque te quadre / sienpre su amparo”
 (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Mira cómo saludó Gabriel, comenzando: --Ave María, Madre de Dios, -- y díselo tú así mismo todos los días”
 (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Gabriel mira / com saludà: / li començà / "Ave Maria". / Diu-lo-hi tot dia, / e "de Déu mare", / perquè et repare / com a padrina; / "Salve Regina, / dolçor de vida", / sovint la crida" (12934-44)		
Fitxa Espill			
FE0977			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="12942"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="12942"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Salve Regina		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Salve"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Regina"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + substantiu		
Definició	Mots amb què comença una de les oracions fonamentals catòliques dirigides a la Verge Maria (DCVB, <i>salve</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Oració religiosa catòlica adreçada a la Verge Maria (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència directiva. Salomó insta el narrador protagonista a resar la "Salve Regina".		
Documentació en català	"Dirà la Salve Regina" (doc. 1307; DCVB, <i>salve</i>) " La Salve Regina ordenada en cobles (...) Salve dels angels reyna, / font de totes les virtuts, / goig dels sants, y medicina / dels malalts, trists y perduts. // Mare de misericordia / y salut del mon sou vos, / y la pau y la concordia / entre Deu y ·ls peccadors. // Vos sou la dolçor de vida..." (<i>Cançoner sagrat de vides de sants</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"A Gabriel mira / que saludó / y comenzó: / --Ave Maria-- / di cada día, / que es de Dios madre, / porque te quadre / sienpre su amparo / y el favor raro / a que se inclina; / --Salve regina, / dulçura y vida-- / sienpre conbida" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Mira cómo saludó Gabriel, comenzando: --Ave María, Madre de Dios, -- y díselo tú así mismo todos los días; para que, como madrina, te repare, invócala a menudo: --Salve regina, de la vida dulzura-- y no se te olvide" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Gabriel mira / com saludà: / li començà / “Ave Maria”. / Diu-lo-hi tot dia, / e “de Déu mare”, / perquè et repare / com a padrina; / “Salve Regina, / dolçor de vida ”, / sovint la crida” (12934-44)
Fitxa Espill	
FE0978	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"Taula s'hi para / on menjaràs / mentres viuràs" (12960-62)		
Fitxa Espill	FE0979		
Vers primera ocurrència	12960	Vers darrera ocurrència	12960
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Parar taula		
	Mot clau 1	Parar	Mot clau 2 Taula
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Posar damunt la taula els objectes necessaris per a menjar (DCVB, <i>parar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Cobrir la taula amb les coses necessàries per a menjar (DCVB, <i>taula</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Combinació o grup fraseològic peculiar del català, estrany fins i tot a les llengües romàniques més veïnes (DeCat, <i>parar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Posar damunt la taula els objectes necessaris per a menjar (Gonzàlvez, <i>parar</i>).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb permuta dels constituents i inclusió d'altres elements.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva modalitzada, on Salomó ensalça l'església i la taula de l'altar.		
Documentació en català	"Li sia parada taula ab pa et aygua tan solament sobre unes tovalles" (doc. 1392; DCVB, <i>parar</i>) "Començà de endressar lo palau, e de parar les taules e los lits" (<i>Valter e Griselda</i> ; DeCat, <i>parar</i>) "Parar taula. <i>Extruere mensam</i> " (O. Pou, <i>Thesaurus puerilis</i> ; DeCat, <i>parar</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Donde apareja / altar y ara; / donde prepara / qué comerás / y vivirás" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "En ésta se pone mesa donde comerás mientras vivas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE Fitxa Espill <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">FE0980</div>	“No el fruit vedat / ab que enganat / fon l’hom primer / per sa muller” (12963-66) “Molt carament / de tots pecats / fets e innats / ell féu ajust, / e, alt en fust / --d’on fon llevat / lo pom vedat / pels ignocents--, / cinc mil dos-cents / any sixanté / los remeté” (14006-16)
---	--

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica Fruit vedat

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus Col·locació (significat composicional)

Recursos lingüístics i retòrics Substantiu + participi. D’origen bíblic.

Definició Fruit pres per Eva de mans del Dimoni i que Déu li havia prohibit menjar; segons aquesta tradició bíblica, va ser l’origen del pecat original (Gonzàlvez)

Inserció en el text Automatitzada

Funció discursiva Denominativa, en una seqüència directiva. Salomó insta el protagonista a seguir el bon camí i evitar la dona.

Documentació en català “Com menjà del **fruyt** a ell **vedat**” (Llull, *Fèlix*, DCVB, *vedat*)
 “Nostre pare Adam, qui volgué passar lo manament de Déu per menjar del **vedat fruit**” (*Tirant*, 172)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “No lo vedado / con que engañado / fué el primer hombre” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “No el fruto vedado con que fué engañado por su mujer el primer hombre” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	“Menjar t'afanya, / si t'hi convida, / tal pa de vida : / pa de virtut, / pa de salut, / pa angelical, / pa divinal, / forment candel” (12990-97)
Fitxa Espill	
FE0981	
Vers primera ocurrència	12992
Vers darrera ocurrència	12992
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Pa de vida
Mot clau 1	Pa
Mot clau 2	Vida
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. D'origen cristià.
Definició	Figuració cristiana de Jesucrist (Def. pròpia). L'hòstia consagrada (DCVB, <i>pa</i> : no s'hi cita l' <i>Espill</i> ; la fa sinònima de <i>Pa eucarístic</i> , <i>Pa dels àngels</i> i <i>Pa del cel</i>).
Inserció en el text	Automatitzada, precedida d'un determinant indefinit. Forma part d'una sèrie de sintagmes sinònims.
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, símbol de Crist, intensificada encara més per una sèrie d'altres elements sinònims.
Documentació en català	“La fertil nau portant lo pa de vida / de terres luny del cel imperial” (Resposta de Joan Verdansa, <i>Obres o trobes</i>) “Vos sou la nau portant lo pa de vida , / Jesus beneyt, del cel en aquest mon” (Resposta de Guillem Mercader, <i>Obra de la sacratíssima concepció</i>) “No perdé la flor verge quan parí lo verdader pa de vida ” (<i>Lo Cartoixà</i> , I.2) “Ell, Deu nostre, és pa de vida qui del cel és davallat en la terra” (I.9) “[Jesús] declara e dóna pa de vida als pobles” (III.54) “Pren aquesta manna, pren aquest letovari, pren aquest pa de vida , pren aquesta bresca” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.32)
Documentació altres llengües	“Pan eucarístico” = “Pan de los ángeles” (‘sacramento instituido por Jesucristo...’, DUE, <i>pan</i> , <i>eucaristía</i>)
Traduccions del fragment	“Llega con maña, / si te convida / el pan de vida: / pan de virtud, / pan de salud, / pan celestial, / divino y tal / que da consuelo” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Date prisa a comer, si tal pan de vida te atrae: pan de virtud, pan salutífero, pan angélico, pan divino de trigo candeal” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Menjar t'afanya, / si t'hi convida, / tal pa de vida: / pa de virtut, / pa de salut, / pa angelical, / pa divinal, / forment candel ” (12990-97)
Fitxa Espill	
FE0982	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica Forment candel

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Col·locació (significat composicional)

Recursos lingüístics i retòrics Substantiu + adjectiu

Definició Blat que fa la farina i el pa molt blanc i és apreciat com el més fi (DCVB, *candel*; s'hi cita l'*Espill*).
Tipus de blat o forment que fa la farina i el pa molt blancs i és apreciat com el més fi (Gonzàlvez).

Inserció en el text Automatitzada. Forma part d'una sèrie de complements directes.

Funció discursiva Denominativa, modalitzadora. Amb un valor molt intensificat perquè és el darrer d'una sèrie de sintagmes metafòricament enaltidors del cos de Crist.

Documentació en català “GRANS: *forment*: triticum, frumentum; *forment candel* o que fa lo pa molt blanc: siligo, spelta” (O. Pou, *Thesaurus puerilis*; DeCat, *fruir*; no s'hi cita l'*Espill*)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Llega con maña, / si te convida / el pan de vida: / pan de virtud, / pan de salud, / pan celestial, / divino y tal / que da consuelo”
(L. Matheu, *Libro cons.*)
“Date prisa a comer, si tal pan de vida te atrae: pan de virtud, pan salutífero, pan angélico, pan divino de trigo candel”
(MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Fon pel costat / ubert, buidat, / com aquell pa / que en Lleida es fa" (13009-12)		
Fitxa Espill	FE0983		
Vers primera ocurrència	13010	Vers darrera ocurrència	13010
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Obert pel costat com aquell pa que en Lleida es fa		
	Mot clau 1	Obert	Mot clau 2 Lleida
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + preposició + sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen experiencial.		
Definició	Ferit greument d'arma blanca pel costat del cos (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Forma una clàusula de participi, amb la reiteració "obert" / "buidat".		
Funció discursiva	Modalitzadora. Seguint comparacions anteriors de Crist amb el pa, s'hi arriba a un referent conegut, més pròxim al lector, intensificant la grandària de la ferida en comparar-la al tall del pa que en Lleida es fa.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Fué por un lado / el pan cortado / bien, como el pan / que en leyda dan" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Fué abierto por el costado y ahuecado como aquel pan que se hace con levadura" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Rei no portant / davant bandera / ni gent guerrera / entorn armada” (13090-93)</p> <p>“Sa sepoltura / ab molta cura / per un baró / centurió / fos ben guardada, / sa gent armada, / tots ben pagats” (14250-56)</p>
Fitxa Espill	
FE0984	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"Rei no portant / davant bandera / ni gent guerrera / entorn armada, / la spada alçada, / pali brocat, / carro daurat, / alt, triumfal , / ceptre real, / corona, anell, / ni lo mantell / frederical" (13090-101)		
Fitxa Espill			
FE0985			
Vers primera ocurrència	13096	Vers darrera ocurrència	13096
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Carro triümfal		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Carro	Triümfal	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Vehicle damunt el qual pujaven els capdills en tornar d'una gesta i entrar a la ciutat (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb inserció d'altres elements valoratius.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva modalitzada. Forma part d'una relació on, per negació de l'ostentació, Salomó remarca la humilitat de Crist.		
Documentació en català	<p>"Fonc prostrat del carro del triumfe de la sua honor e tornat en esclau set anys" (<i>Curial</i>, III.3)</p> <p>"Per que fruïu ab carro triumphal" (Resposta de Pere Alcanyís, <i>Obres o trobes</i>)</p> <p>"E féu rompre vint passes del mur de la ciutat perquè pogués lo virtuós Príncep entrar ab lo carro triümfal" (<i>Tirant</i>, 467)</p> <p>"Volgué sobre un carro triumfal anant per la ciutat ab pública crida de molts e diversos instruments tots los pobles a Josef visrei lo genoll ficassen" (<i>Hist. Josef</i>)</p> <p>"Y en trihunfal carro lesus rey de gloria" (<i>Istòria Passió</i>, 3592)</p> <p>Ø (<i>Facet, Lo Somni, Curial, Obra sacratíssima concepió, Certamen S. Cristòfol, Vita Christi</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Rey que delante / no trahe bandera, / gente guerrera / de escolta armada, / desnuda espada, / palio o brocado, / carrodorado, / rico y triunfante, / cara que espante, / arco triunfal, / cetro real, / corona fiel, / manto nobel, / rico, imperial" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Rey sin llevar por delante bandera ni en torno suyo guerrera multitud en armas, con la espada en alto, palio con brocado, elevado y triunfal carro dorado, cetro real, corona y anillo; ni manto de emperador" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE “Rei no portant / davant bandera / ni gent guerrera / entorn armada, / la spada alçada, / pali brocat, / carro daurat, / alt, triumpfal, / ceptre real, / corona, anell, / ni lo **mantell / frederical**” (13090-101)

Fitxa Espill

FE0986

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica Mantell frederical

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus Col·locació (significat composicional)

Recursos lingüístics i retòrics Substantiu + adjectiu

Definició Mantell imperial (DCVB, *frederical*; s'hi cita l'*Espill*)

Inserció en el text Automatitzada

Funció discursiva Denominativa, en una seqüència descriptiva modalitzada. L'absència de mantell intensifica la humilitat de Crist.

Documentació en català “De un manto frederical de atzeytoni vellutat carmesí” (doc. 1414; DCVB, *frederical*)

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Rey que delante / no trahe bandera, / gente guerrera / de escolta armada, / desnuda espada, / palio o brocado, / carro dorado, / rico y triunfante, / cara que espante, / arco triunfal, / cetro real, / corona fiel, / manto nobel, / rico, imperial” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Rey sin llevar por delante bandera ni en torno suyo guerrera multitud en armas, con la espada en alto, palio con brocado, elevado y triunfal carro dorado, cetro real, corona y anillo; ni manto de emperador” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Los seus dexebles, / en lloc de bast / (...) / dotze hi posaren / los seus mantells" (13124-29)		
Fitxa Espill			
FE0987			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="13125"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="13125"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	En lloc de (tal cosa o tal altra)		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Lloc"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>	
Tipus	Locució prepositiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu + preposició "de". Al·literació del so [e].		
Definició	Indica una acció que es fa en substitució d'una altra (DCVB, <i>lloc</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 3, i el <i>Procés</i> , 272). DeCat, <i>lloc</i> , anota la locució <i>En logar de</i> , 'en comptes de', però no cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa. Indica la relació de substitució de "bast" per "mantells".		
Documentació en català	"Constituïren en logar dels dits manemessors..." (doc. de 1314; DeCat, <i>lloc</i>) "Senyor, aquest prom que ací és tenc en lloc de pare" (<i>Curial</i> , l.24), "Car la Güelfa, perdent Curial, no acolliria tu en lloc d'aquell" (ll.99), "Te pusc certificar que ella, ujada de tu, ha mès altre en lloc teu" (<i>Curial</i> , ll.139) "La mia mà esquerra, en lloc de coixí sostingué la mia cara freda e banyada d'enamorades llàgrimes" (<i>Lam. Biblis</i>), "Per la mia cruel mort, te prec (si de tu, per tu morint, res mereixc) en lloc dels meus honestíssims tàlems Aurora no acullgues" (<i>Parl. B. Mercader</i> , 1), "E dejunis, oracions, penitència, en lo seu estrado en lloc de Joaquim succeien" (<i>Vida S. Anna</i>), "Jo en lloc de Benjamin catiu en alegre cativeri romanga" (<i>Hist. Josef</i>), "De la qual Església vicari, espós e cap en lloc de mon fill és lo Papa" (<i>Visió S. N. Gràcia</i>)		
Documentació altres llengües	"En lugar de..." ('substituyendo a determinada cosa', DUE, <i>lugar</i>) "En vez de" ('en sustitución de la cosa o persona que se expresa', DUE, <i>vez</i>)		
Traduccions del fragment	"En vez de arzón" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "En vez de albarda" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Venc la inica / coxa e manca / per dolor d'anca / e **fals corter**, / sens traginer / ni altra guarda, / sens bast, albarda...” (13158-64)

Fitxa Espill

FE0988

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició Certa malaltia de les potes de les bèsties (DCVB, *quarter*; s'hi cita l'*Espill*).
Una malaltia de cavalls i de bèsties mulars (DeCat, *quatre*; s'hi cita l'*espill*).
Malaltia de les potes dels animals (Gonzàlvez, *corter*).
Malaltia de les potes dels animals (Carré, 2006: 821).

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"E oblidats / deu manaments / e los tants cents / bans o calònies / e cerimònies. Venc casi nua / per culpa sua / e tant abús" (13172-79)		
Fitxa Espill			
FE0989			
Vers primera ocurrència	13173	Vers darrera ocurrència	13173
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Els deu manaments		
	Mot clau 1 Deu	Mot clau 2 Manament	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Article + determinant numeral + substantiu. D'origen bíblic.		
Definició	Decàleg de preceptes sagrats que Déu va donar a Moisès en el mont Sinai (Gonzàlvez). Preceptes del decàleg de l'Església, que segons el mite bíblic foren donats a Moisès en les taules de la llei (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma part del complement directe.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Emfasitza les mancances de la llei mosaica, figurada en la somera pública que estava nugada a la porta de Jerusalem.		
Documentació en català	"Us anuncià la seva aliança i us va manar de complir els deu manaments que va escriure sobre dues taules de pedra" (<i>Deuteronomi</i> , 4.13; <i>Bíblia de Montserrat</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Y olvidados / los mandamientos / de Dios, y a cientos / bandos, colonias / y ceremonias" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Y olvidados diex mandamientos y los tantos centenares de órdenes o mandatos y requisitorias" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Duia, sens pus , / sobre la pell / un mandil vell" (13180-82)		
Fitxa Espill			
FE0990			
Vers primera ocurrència	13180	Vers darrera ocurrència	13180
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Sense més		
	Mot clau 1 Més	Mot clau 2 Més	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + adverbi. Al·literació dels sons [s] i [e].		
Definició	Sense cap més cosa, només (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modal		
Documentació en català	<p>"La qual, sens pus deliberar, se lleva dempeus" (<i>Curial</i>, l.9)</p> <p>"Dins vós sens pus totes virtuts vingueren" ("Obra d'en Loís Garcia", <i>Certamen S. Cristòfol</i>)</p> <p>"Per què us prec que anem sens pus tardar" (<i>Tirant</i>, 233)</p> <p>"E Tirant, sens pus oir, pres de la sua gent e tirà envers aquella part" (349)</p>		
Documentació altres llengües	DUE, <i>más</i> , <i>sin</i> , no anota "Sin más"		
Traduccions del fragment	<p>"Sin tener más / que, puesto atrás, / sobre el pellejo / un mandil viejo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Llevaba encima del pellejo un viejo mandil nada más" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Ceptre perdut, / bisbat venut, / sacerdots llecs, / guiadós cecs / --si cec orb guia / erren la via, / caen abdós / dins en lo fos, / llecs són maldestres / per ésser mestres, / cecs mals doctors / de llei, colors--.” (13193-06)
Fitxa Espill	
FE0991	
Vers primera ocurrència	13199
Vers darrera ocurrència	13199
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Si un cec guia un altre cec, tots dos cauran a la fossa
Mot clau 1	Cec
Mot clau 2	Caure
Tipus	Sentència bíblica
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema d'oració condicional “Si (tal cosa), (tal altra)”. Repetició. Al·literació del so [s].
Definició	Indica que hom no s'ha de deixar portar per algú que no sap (Def. pròpia). DeCat, <i>orb</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.
Inserció en el text	Automatitzada, amb algunes modificacions per mor de la rima. Presència directa, introduïda clarament com a falca sobreposada al text subjacent.
Funció discursiva	Argumentativa. La sentència actua com a citació d'autoritat que confirma l'asseveració anterior.
Documentació en català	“Deixeu-los: són guies cecs; i si un cec guia un altre cec, tots dos cauran en un clot” (Mateu, 15.14), “És que un cec pot guiar un altre cec? No cauran tots dos en un clot? (Lluc, 6.39), “Car si l orp vol guiar l altre, certes, ell matex cau en la fossa tot scientment, e l'altre après” (<i>Llibre del tresor</i> , ll.61), “Car si lo un sech porte l'altre, los dos cauran de necessitat lo un darrerel'altre” (<i>Flors de virtut</i> , 20) “Cech menador e ductor de l'orb” (<i>Dotzè</i> , 774) “Car, com diu Jesucrist, si lo cech mena al cech, endòs caen en la fòvea”, “Com dix lo Salvador, si lo cech guia o mena a altre cech endós cahen e'l pou o en la fòvea” (<i>Llibre dones</i> , 265, 322; PCC, C 2069) “Guiadors cecs e de gent cega...”, “No pot un cech guiar a l'altre, y si'l guia los dos caen en la fossa” (<i>Lo Cart.</i> , l.36, l.39) ”Si un cec acompanya un altre cec, tots dos cauran a la fossa” (PCC, C 2069; s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Ben és orbs qui orb guia” (G. de Cervera, <i>Versos proverbials</i> , est. 48) “Anem, que per mi diran / que “Quando los ciegos guian...” (J. Fdez d'Herèdia, <i>La Vesita</i> , J. Romeu ed., p. 71) G. Paczolay, EP, 35, la documenta en Plató, Ciceró, els evangelistes Mateu i Lluc i en 43 llengües vives europees.
Traduccions del fragment	“Los sacerdotes; / y a todos legos / guia (dos ciegos, / si uno a otro guia, / yerran la via); / caher lo oyo / dentro del oyo” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Sacerdotes ignorantes; dirigentes ciegos (y si un ciego acompaña a otro, yerran el camino y ambos caen al fondo de la hoya)” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE “Ceptre perdut, / bisbat venut, / sacerdots llecs, / guiadós cecs / --si cec orb guia / erren la via, / caen abdós / dins en lo fos, / **llecs són maldestres / per ésser mestres,** / cecs mals doctors / de llei, colors--.” (13193-06)

Fitxa Espill

FE0992

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català “No poden ésser mestres los qui primer no són estats dexebles” (*Lo Cartoixà*, III.23)
 “I, de tals deixebles, jamés siau mestre, / que, per molt que fósseu subtil i més destre, / eixir no en podríeu sens molta revolta” (*Brama*, 258-60)
 “Puix ab tants mals no veníeu en destre, / (...) / mirau què féu per vós lo vostre Mestre” (*Vida S. Magd. cobles*, est. 28)
 “Tard lo llur cavall s'enaigua, / així són destres! / Tot lo món los té per mestres” (*Col·loqui dames*, 336-38)
 “Llecs són mal destres per ésser mestres” (PCC, L 231; és la citació de l'*Espill*, sense més informació)
Observació: Induït per la rima, l'anotació que en fa Sebastià Farnés pot ser un exemple de *fals amic*, és a dir, un cas de *miratge parèmic*.

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “Legos, no diestros, / son para maestros” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Los ignorantes son poco aptos para maestros” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Ceptre perdut, / bisbat venut, / sacerdots llecs, / guiadós cecs / --si cec orb guia / erren la via, / caen abdós / dins en lo fos, / llecs són maldestres / per ésser mestres, / cecs mals doctors / de llei, colors--." (13193-06)		
Fitxa Espill			
	FE0993		
Vers primera ocurrència	13203	Vers darrera ocurrència	13203
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Maldestre		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir d'adjectiu + adjectiu		
Definició	Mancat de destresa (DCVB, <i>maldestre</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Inhàbil (DeCat, <i>destre</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el predicat nominal.		
Funció discursiva	Modalitzadora		
Documentació en català	<p>"E per ço yo, ab tot sia maldestre, / no puch callar, mare de Deu hi verge" (Baltasar Joan Balaguer, <i>Obra sacratíssima conceptió</i>)</p> <p>"Ell mostrava que era maldestre en les armes" (<i>Tirant</i>, 77), "Car lo duc de Macedònia, per son flac ànimo e maldestre en la guerra, no ha sabut jamés vençre una batalla" (124)</p> <p>"Perquè ja us porien de síndic botar, / si en fer los potatges vos troben maldestre" (<i>Procés olives</i>, 799-800)</p> <p>"Ans tots aquells que són maldestres / en aquest art, / volem, manam vixquen a part, / fora el ramat" (<i>Somni JJ</i>, 2977-80)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Legos, no diestros, / son para maestros" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Los ignorantes son poco aptos para maestros" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE “E com Vastí, / qui no obeí / ni volc res fer / per Asuer, / rei, no tement / son manament, / ensuperbida / perdé la vida / e la persona, / anell, corona, / ceptre real; / cercà son mal, / prest lo trobà: / Ester guanyà / la senyoria / Vastí tenia” (13243-58)

Fitxa Espill

FE0994

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	“E com Vastí / qui no obeí / ni volc res fer / per Asuer, / rei, no tement / son manament, / ensuperbida / perdé la vida / e la persona, / anell, corona, / ceptre real: / cercà son mal, / prest lo trobà ; / Ester guanyà / la senyoria / Vastí tenia” (13243 -58)
Fitxa Espill	
FE0995	
Vers primera ocurrència	13254
Vers darrera ocurrència	13254
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Qui cerca el mal, prest el troba
Mot clau 1	Cercar
Mot clau 2	Mal
Tipus	Proverbi
Recursos lingüístics i retòrics	Esquema proverbial típic d'oració de relatiu. Repetició del mot “el”. Al·literació dels sons [a] i [r].
Definició	Denota qui fa accions dolentes o perilloses en pateix les conseqüències (Def. pròpia). Indica que qui actua malament, rep mala paga (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada, amb pèrdua de l'estructura oracional canònica per aplicació a un subjecte concret, que determina la flexió verbal corresponent. Conclusió moralitzadora del passatge.
Funció discursiva	Argumentativa, justificant que la manera de procedir de Vastí li comportà el càstic.
Documentació en català	“Qui cerca el bé, cerca el favor; però al qui busca el mal, li ve” (<i>Proverbis</i> , 11.27) “Qui mal cerca, ab aquell se ha a encontrar” (<i>Dotzè</i> , 894) “Qui cerca lo mal tost lo troba” (<i>Franselm</i> , est. 27) “D'on après pot ell dir qui cerqua mal el troba” (Pacs, <i>Doctrina moral</i>) “Clamar no's deu qui mal cerca si'l troba” (Ausiàs March, <i>Cants d'amor</i> , 74) “Qui mal cerca, prest el troba” (PCC, M 512; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) “Qui cerca el mal, prest el troba” (DCVB, <i>cercar</i> ; Men.; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Qui quaerit, invenit” (DEFL, 7140) “Chi va varendo il male, assai ne trova” (Schiavo di Bari, <i>Dottrina</i> , est. 68)
Traduccions del fragment	“Buscó su mal, / luego le halló” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Vastí buscó su propio mal y presto hallólo” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"E tocant palmes , / alguns cantant, / altres ballant, / qui preceïen / e qui seguien" (13346-50)		
Fitxa Espill	FE0996		
Vers primera ocurrència	13346	Vers darrera ocurrència	13346
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tocar palmes		
	Mot clau 1	Tocar	Mot clau 2
		Palmes	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Fer ballmanetes, aplaudir (DCVB, <i>palma</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Produir sons amb les mans batent-les rítmicament, amb intenció de produir una certa melodia per acompanyar un cant o un ball (Gonzàlvez). Mostrar complaença (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de la conjunció coordinant "e".		
Funció discursiva	Modalitzadora, en un cotext on Salomó magnifica l'entrada de Jesús a Jerusalem.		
Documentació en català	"Tocar palmes. <i>Complodo. Complaudo</i> " (J. Esteve, <i>Liber elegantiorum</i> ; DCVB, <i>palma</i>) "Los sants, tots canten, tots sonen (...) tots ballen (...) tots toquen palmes i en tota la ciutat de Jerusalem superna són oïts càntics de alegria" (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.25) "La Devoció, inflamada, començà a tocar palmes ; la sancta Puritat feya grandíssimes festes" (<i>Vita Christi</i> , 38) Ø (<i>Facet, Lo Somni, Curiall, Obres o trobes, Obra sacratíssima concepció, Certamen S. Cristòfol, Tirant, Cançoner vides sants, Istòria de la Passió, Procés olives, Somni JJ</i>)		
Documentació altres llengües	"Batir palmas" ('dar palmadas para aplaudir o como muestra de alegría', DUE, <i>palma</i>)		
Traduccions del fragment	"Tocavan palmas, / unos cantando, / otros bailando, / o precedían / o le seguían" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Llevaban en las manos palmas, designando gloria, y, de los que precedían y seguían, batían palmas los unos, cantaban los otros" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Lo qui venia, / rei, redemptor / e salvador / en nom de Déu" (13364-67)		
Fitxa Espill			
FE0997			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="13367"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="13367"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	En nom de		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Nom"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució prepositiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu + preposició "de". Monosil·labisme.		
Definició	Per encàrrec de, actuant en representació de (Gonzàlbez). DeCat, <i>nom</i> , registra <i>En nom de</i> , però no cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva. Salomó relata que el redemptor havia vingut per encàrrec de Déu.		
Documentació en català	"Que en nom de nós (...) que manassen cort a Leyda" (Jaume I, <i>Llibre dels fets</i> ; DeCat, <i>nom</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Porque venía / Rey, Redentor / y Salvador, / de Dios en nonbre" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y salmodiando bendecían al Rey, Redentor y Salvador que venía en nombre de Dios" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Ab clara veu / e tots un crit: / “ Fill de David / alt, hosannà!” / Com rei entrà” (13368-72)
Fitxa Espill	
	FE0998
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="13370"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="13370"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Fill de David
	Mot clau 1 <input type="text" value="Fill"/> Mot clau 2 <input type="text" value="David"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + substantiu. D’origen cristià.
Definició	Designació elativa de Jesucrist (Def. pròpia)
Inserció en el text	Automatitzada. Forma part de l’expressió en estil directe.
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. L’expressió és pronunciada emfàticament i representa la veu del poble vitorejant Jesucrist.
Documentació en català	“Hosanna al fill de David ! Beneït el qui ve en nom del Senyor! Hosanna a les altures!” (Mateu, 21.8-9) “Diu sant Crisòstom: lo fill de Déu natural és volgut ésser fill de David ” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.9) “Tots en altes veus deien: “Senyor Déu, pregam-te que en lo fill de David , que és aquest, nos salves”. O dreçaven al Senyor les paraules, dient: “Oh fill de David , suplicam-te que ens salves. Beneït est que vens en lo nom del Senyor, suplicam-te que en los cels nos salves, rei d’Israel” (<i>Lo Cartoixà</i> , III.25) “O, ma Senyora, filla de David !” (<i>Vita Christi</i> , 8), “La qual cadira justament li serà deguda com a fill de David , ço és, de vostra senyoria” (22)...
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“El vulgo dijo: / --¿De David hijo / alto, osana!-- / Como Rey, ya / acompañado / fué y celebrado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Clamando con voz clara y todos a un tiempo: --¡Hijo del alto David, hosanna!-- Entró como Rey” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"E derrocà / la vella tenda / de compra i venda " (13396-98)		
Fitxa Espill	FE0999		
Vers primera ocurrència	13398	Vers darrera ocurrència	13398
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Comprar i vendre		
	Mot clau 1	Comprar	Mot clau 2
			Vendre
Tipus	Locució verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + conjunció coordinant + verb. Al·literació del so [r]. Associació antonímica.		
Definició	Fer transaccions comercials (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, precedida de la preposició "de".		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva modalitzada, ja que Salomó al·ludeix al temple dels jueus profanat pels mercaders.		
Documentació en català	"Com llançà lo senyor los qui compraven e venien del Temple" (<i>Lo Cartoixà</i> , III.27) "E, entrant sa senyoria per lo dit temple, véu aquí gran negociació de venents e comprants " (<i>Vita Christi</i> , 136)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Bancos quebrando / y derribando / las torpes tiendas, / compras y vendas" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Rompió sus bancos y derruyó la antigua tienda de vender y comprar y de lograría" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Llarga talada, / llobacejada , / sens morgonar / ni escanyotar” (13411-14) “E suaran / en les cavades, / no fent llobades ” (14518-20)
Fitxa Espill	
FE1000	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="13412"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="14520"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Fer llobades -- Llobacejar
Mot clau 1	<input type="text" value="Fer"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Llobada"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb derivat del substantiu
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu
Definició	Deixar troços de terra sense treballar (MiP). DeCat, <i>llop</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic de <i>llobada</i> , ‘l'espai de terra tancat per la corba que ha de fer necessàriament el solc en trobar-se la rella amb una soca d'arbre que li impedeix seguir tot recte’, no fràsic.
Inserció en el text	En forma de participi
Funció discursiva	Modalitzadora. Forma part d'una metàfora en què Salomó conta com Jesús acusa els sacerdots de la llei vella de transgredir-la.
Documentació en català	“Que, en l'obra, lo vell farà mil llobades , / i més començant los dos a l'egal, / i el jove tendrà deu relles donades, / abans que comence lo vell lo jornal” (<i>Procés olives</i> , 1145-48)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Ya maleada / sin mugronar / ni desgramar / las cepas viejas” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Ampliamente talada y con frecuentes lobadas, sin sacar renuevos ni escamondar las muy viejas cepas” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Tot, bon terreny, / lluny de l'areny" (13425-26)		
Fitxa Espill			
	FE1001		
Vers primera ocurrència	13426	Vers darrera ocurrència	13426
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Lluny de		
	Mot clau 1	Lluny	Mot clau 2
Tipus	Locució prepositiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + preposició "de"		
Definició	<p>Alguns adverbis esdevenen locucions prepositives mitjançant l'addició de la preposició <i>de</i>; tals són, entre altres, <i>prop, lluny...</i> (Pompeu Fabra, <i>Gramàtica catalana</i>, p. 124). DeCat, <i>llong</i>, registra <i>Lluny de</i> però no cita l'<i>Espill</i>. A distància considerable d'un lloc (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa, indicant distància.		
Documentació en català	<p>"O hauries a atorgar que Déu és injust, la qual cosa és impossible e lluny de la comuna opinió dels hòmens" (<i>Lo Somni</i>, l.13), "En altra manera, la divinal paraula fóra lluny de veritat" (l.19), "E tothom creu, e així és, que Déu està en lo cel, e no és alguna part pus lluny del cel que el centre de la terra" (III.7) "E digats, Melchior: ¿era ja molt lluny de Laquesis?" (<i>Curial</i>, l.31)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"Lejos de" ('expresión adversativa que, precediendo a un infinitivo, denota que, no sólo no ocurre lo que éste expresa, sino que ocurre otra cosa completamente opuesta', DUE, <i>lejos</i>) "Far from" (D. Carbonell, DF, <i>lejos</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"De buen terreno, / de sitio ameno" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Buena toda ella para el cultivo, alejada del arenal" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Planta trià / stranya, pus sana, / de muntalbana, / boval, negrella, / no ferrandella / ni monestrell, / mallol novell / volent plantar / e conrear / pus fructuós / e virtuós. / Com féu Noé, / triar volgué / del bosc sarmens...” (13430-43)		
Fitxa Espill	FE1002		
Vers primera ocurrència	13430	Vers darrera ocurrència	13430
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Tria mallol novell com féu Noé		
	Mot clau 1	Tria	Mot clau 2 Noé
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen bíblic.		
Definició	Agafar l'opció més nova, forta i duradora (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, molt expandida.		
Funció discursiva	Argumentativa, d'acord amb el model a seguir.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Uba escogió / con gran destreza, / uba montesa / o montalbana, / verdeja, sana, / finos negrales, / no de jarales / (...) / ni monastrel, / si moscatel; / con recto zelo, / nuevo majuelo / quiso plantar / y cultivar, / más fructuoso, / más virtuoso, / como Noé hizo. / Escoger quiso / nuevos sarmientos...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Escogió plantel exótico, más sano, de cepas montalbanas, boval, negrilla, pero no ferrandelles ni monestrelles, pues deseaba plantar y cultivar majuelos nuevos, de mayor rendimiento virtual. Como hizo Noé, quiso escoger en el bosque sarmientos...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“E concertà / del seu costat / més arreglat / e millor reg, / mai serà sec / ni aiguamoll” (13508-12)		
Fitxa Espill	FE1003		
Vers primera ocurrència	13512	Vers darrera ocurrència	13512
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Aiguamoll		
	Mot clau 1	Aiguamoll	Mot clau 2
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de substantiu + substantiu		
Definició	Paratge en què la terra està tan saturada d'aigua que hi fa mal anar i mal treballar (DCVB, <i>aiguamoll</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>) (Un paratge) moll o estovat per l'aigua (DeCat, <i>aigua</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada, introduïda mitjançant la conjunció coordinant negativa “ni”.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, reafirmant l'afirmació de “millor reg”, que no és “sec” ni “aiguamoll”.		
Documentació en català	Camp moll o aigua-moll. <i>Ager uliginosus</i> (Onofe Pou, <i>Thesaurus Puerilis</i> ; DeCat, <i>aigua</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Del sacro lado / mas concertado / dispuso el riego: / no será ciego, / seco, lodoso / ni pantanoso” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Y preparó de su costado mejor y más regular riego, que no se habrá de secar ni encharcar jamás” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“E perquè sogres / amb nores sues / totes ser crues, / descominals, / braus animals / de mal e lleig / e fer meneig / -- experiència / ne fa ciència / e bastant prova--, / la vinya nova / --pus vera Esgeia-- / que de nou feia, / per muller presa, / de tal contesa / volent llunyar / e separar / nora donzella / de la llei vella” (13542-60)
Fitxa Espill	
FE1004	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica L'experiència és la mare de la ciència

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Proverbi

Recursos lingüístics i retòrics Oració simple atributiva. Similicadència.

Definició Indica que l'experiència és la base del coneixement (Def. pròpia).
Indica que l'experiència atorga coneixement (Gonzàlvez).

Inserció en el text Automatitzada, inserit de forma directa, sobreposada, com a citació d'autoritat.

Funció discursiva Argumentativa. Reforça el valor de veritat dels enunciats anteriors i posteriors.

Documentació en català “Car diu hom: Quaix la experiència fa l'om mestre; e Aristòtil posa, en lo començament de sa *Methafísica*, que mills obra aquell qui ha la experiència que aquell qui sap la art sens experiència. E diu que dix Polus que *inexperientia fecit casum*, ço és, que defalliment de experiència fa l'om errar” (*Dotzè*, 715)
“Experiència és mestra de totes les coses” (*Lo Cartoixà*, l.2)
“L'experiència és mare de la ciència” (PCC, E 845; no s'hi cita l'*Espill*)
“L'experiència és mare de la ciència” (DCVB, *experiència*; no s'hi cita l'*Espill*)

Documentació altres llengües “Experientia docet” (Tàcit, *Historiae*, PML, 198; DEFL, 2600)

Traduccions del fragment “Que la experiencia / nos da harta ciencia / y clara prueba” (L. Matheu, *Libro cons.*)
“Según la experiencia que hace de esto ciencia” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Com ver marit, / hora per hora , / l'arca o tora / (...) / li desetxà / e rebujà, / com a fumosa, / casa plujosa / e descoberta, / restant deserta, / vella i amiga" (13572-603)		
Fitxa Espill	FE1005		
Vers primera ocurrència	13573	Vers darrera ocurrència	13573
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Hora per hora		
	Mot clau 1	Hora	Mot clau 2
	Hora		
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició + substantiu. Repetició.		
Definició	En el darrer moment, quan gairebé ja s'arriba tard (DCVB, <i>hora</i> , a partir de la citació del <i>Tirant</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Gonzàlvez repeteix la definició de DCVB. Observació: Tant per la traducció castellana del <i>Tirant</i> (1511), com pel significat contextual de l' <i>Espill</i> , fóra millor definició: 'en el primer moment', que coincideix amb la traducció prosificada que en fa Miquel i Planas. Carré (2006) pren la definició DCVB.		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Locativa. Remarca el moment de l'acció.		
Documentació en català	"Car, senyor, jo he vist en mon temps, si no haguessen oberta la porta del castell a l'hora de la mija nit, lo castell de Sant Pere se perdia, per la gran multitud de turcs que hi vengueren a hora incogitada, e hora per hora lo Mestre, que Déus haja, lo socorregué, e lo castell fon deliurat dels enemics." (<i>Tirant</i> , 98)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Qual verdadero / marido abarca; / y luego el Arca / (...) / lo desechó / y descartó, / como a mohosa / casa lluviosa" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Como marido verdadero, desde aquel mismo momento rehusó y desechó el Arca o Tora..., quedando aquella abandonada, como casa vieja o cadica, descubierta a la lluvia y ahumada" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Taules e vega, / manna soberga, / los cinc volums, / drets e torts fums" (13579-82)		
Fitxa Espill	<u>Observació:</u> De fet, el que s'hi recull és la traducció catalana del terme grec <i>Pentateuco</i> .		
FE1006			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="13581"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="13581"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Els cinc volums		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Cinc"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Volum"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Article + determinant numeral + substantiu. D'origen bíblic.		
Definició	Manera vulgar, usada per l'autor, per a designar el <i>Pentateuch</i> que, com és sabut, conté els cinch llibres primers de l'Antich Testament (MiP)		
Inserció en el text	Automatitzada. Per parataxi.		
Funció discursiva	Denominativa. Salomó al·ludeix els cinc primers llibres de la Bíblia.		
Documentació en català	"I lo ròtol dels cinc legals llibres" (<i>Lo Cartoixà</i> , l.12)		
Documentació altres llengües	Pentateuco		
Traduccions del fragment	"Los cinco libros" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Los Cinco Libros" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Lleis i judicis, / los sacrificis, / alisos pans , / bastó en mans / a l’immolar” (13583-87)		
Fitxa Espill	FE1007		
Vers primera ocurrència	13585	Vers darrera ocurrència	13585
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Pa alís		
	Mot clau 1	Pans	Mot clau 2 Alisos
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. D’origen bíblic.		
Definició	El que s’ha fet sense llevat (DCVB, <i>pa</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Pa que s’ha elaborat sense llevat o rent (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Per parataxi, aposició.		
Funció discursiva	Denominativa. Segons la religió cristiana, els pans alisos dels jueus són simbolitzats per Jesucrist en el seu sacrifici a la creu.		
Documentació en català	<p>“Pa alís fa mal ventrell” (<i>Franselm</i>; PCC, P 128; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“Ixcam de Egipte i, cenyits e calçats ab pans alisos i herbes amargues de penitència, mengem lo nostre anyell immaculat de la Pasqua” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.46)</p> <p>“Que Pasqua prenen a vegades per tots los set dies menjaven los pans alisos” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.49)</p> <p>“Lo primer dia dels pans alisos, que era lo quatorzen dia de la lluna, dijous al vespre” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.51)</p>		
Documentació altres llengües	“Pan ácimo” (‘pan sin levadura’, DUE, <i>pan</i>)		
Traduccions del fragment	<p>“Leies, juhizios, / los sacrificios, / panes azimos, / palmas, razimos, / perfumes vanos, / báculo en manos / al inmolar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Juicios y leyes, el pan alisio, el bastón manual para la inmolación” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Com ver marit, / hora per hora, / l’arca o tora / de fust obrada, / (...) / li <i>desechà</i> / i rebujà, / com a fumosa / casa plujosa / e descoberta, / restant deserta / vella i antiga” (13572-603)
Fitxa Espill	
FE1008	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica Tres coses llencen l’home de casa: fum, pluja i mala muller (procedent d’una sentència bíblica)

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Proverbi

Recursos lingüístics i retòrics Esquema ternari “Tres coses...”

Definició Indica que la dona és la responsable del benestar o malestar de la llar (Def. pròpia)

Inserció en el text Desautomatitzada, en forma de comparació. Presència emboscada, amb conservació d’elements lèxics i del significat del proverbi, d’origen en l’Antic Testament i que la reinterpretació cristiana aplica contra l’Antic Testament.

Funció discursiva Modalitzadora, aplicant la negativitat del proverbi a l’Antic Testament, que metafòricament hi representa la casa.

Documentació en català “Una gotera contínua són les querelles d’una dona” (*Prov.*, 18.13)
 “Una gotera contínua en dia de pluja i dona reganyosa, són si fa no fa” (*Prov.*, 27.16)
 “Fembres vanes e parleres, de les quals dix Salamon: Tres coses són que geten hom de casa: fum e casa plujosa e mala muyler” (A. da Brescia, *Llibre cons. consell*, 5)
 “Tres coses giten hom de casa: fum, pluja e mala fembra” (*Llibre de tres*, no. 26)
 “Mas, qui ignora que la paret fumada e la cara de les fembres ixen tan blanques e colorades com lo pintor volrà?” (B. Metge, *Lo Somni*, III)
 “Un savi philòsof dix que tres coses lensaven l’ome de casa: lo fum, la casa mal cuberta e la rabiosa dona (*Flors de virtut*, 6)
 “Tres coses trauen l’home de casa: el fum, la gotera i la dona baladrera” (PCC, C 3512; no s’hi cita l’*Espill*)

Documentació altres llengües “Fum<s> geta de maysós / señor —ço sap cascús—, / estellís e dragós, / e mala femna pus” (G. de Cervera, *Ver. Prov.*, est. 173)

Traduccions del fragment “Como a mohosa / casa lluviosa, / ya descubierta / quedando abierta, / vieja y antigua” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Como casa vieja y caduca, descubierta a la lluvia y ahumada” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Ultra mesura / tot transcendent / enteniment, / féu auditori" (13616-19)		
Fitxa Espill			
FE1009			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="13616"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="13616"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Ultra mesura		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Mesura"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + substantiu		
Definició	Desmesuradament, massa (DCVB, <i>ultra</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Desmesuradament, massa (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la saviesa divina de Crist.		
Documentació en català	"Si tu peques en massa beure oltra mesura" (Jahudà Bonsenyor, <i>Llibre de paraules de savis i filòsofs</i> , 114; DCVB, <i>ultra</i>) "Amant lo seu marit ultra mesura" (<i>Curial</i> , l.2; DCVB, <i>ultra</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Y las exeden / con gran portento / de entendimiento" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Sobrenaturales y trascendentes fuera de medida para todo entendimiento" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Al gran conreu / del seu camp pla / qual ell plantà, / dels seus criats / dotze triats / féu capitans, / e pres-ne tants / en sacerdots / dels pus devots, / com féu Esdràs / dels vells pus clas; / dotze també , / com Josué , / pròmens trià , / quan lo Jordà / volgué passar” (13754-69)
Fitxa Espill	
FE1010	
Vers primera ocurrència	13758
Vers darrera ocurrència	13758
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Triar-ne dotze com Esdras --- Triar-ne dotze com Josué
Mot clau 1	Triar
Mot clau 2	Esdras
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + pronom adverbial + determinant numeral + clàusula comparativa. D'origen bíblic.
Definició	Elegir els millors, en nombre de dotze (Def. pròpia)
Inserció en el text	En forma de comparació reiterada.
Funció discursiva	Argumentativa, presentada com el model a seguir.
Documentació en català	∅
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Doze llamados / de sus criados / son capitanes / y, con afanes, / se ostentan santos; / y tomó tantos / por sacerdotes, / teniendo dotes, / los más devotos, / según los votos / que escribió Esdrás, / claros los más; / doze con fe / como Josué, / con tanto afán, / quando el Jordán / quiso pasar” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Instituyó capitanes a doce escogidos entre sus discípulos; y, en calidad de sacerdotes, tomó a otros tantos entre los más devotos, como hizo Esdras con los ancianos más preclaros; doce también, como Josué de los prohombres, cuando se dispuso a atravesar el Jordán” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Sols capellans / per les llurs mans / féu partidors / e donadors / als casats, llecs, / llatins e grecs, / fels llargament. / Bé scassament, / a beguïnotes / fictes devotes, / qui totes festes / se paren prestes / al combregar / -- massa privar / causa menyspreu --, / lliurar-se deu" (13819-34)		
Fitxa Espill			
FE1011			
Vers primera ocurrència	13832	Vers darrera ocurrència	13832
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Massa familiaritat engendra menyspreu		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Familiaritat	Menyspreu	
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa, amb dos mots en cada hemistiqui.		
Definició	Indica que no s'han de freqüentar excessivament les cases d'amics o coneguts (Def. pròpia). Indica que excedir-se en les prohibicions provoca rebuig (Gonzàlvez, <i>menyspreu, privar</i> ; definició incorrecta).		
Inserció en el text	Automatitzada, inserit de forma directa, sobreposada, com a citació d'autoritat.		
Funció discursiva	Argumentativa. Justifica que la manera d'actuar de les beguïnes les fa avorribles.		
Documentació en català	<p>"A la casa del proïsme, fes-t'hi rar, perquè no se n'atipi i t'avorreixi" (<i>Prov.</i>, 25.17)</p> <p>"E açò posa Aristòtil dient: <i>Quod nimia familiaritas parit contemptum</i>; e vol dir que massa familiaritat engenrra menyspreu" (<i>Terç</i>, 129)</p> <p>"Com diga Aristòtil que massa familiaritat ensenya menyspreu" (<i>Dotzè</i>, 611)</p> <p>"Ne tant que los dits súbdits lo menyspreen per massa familiaritat" (<i>Dotzè</i>, 622)</p> <p>"Aristòtil diu que molta amistança o familiaritat engendre menyspreu" (<i>Flors de virtut</i>, 20)</p> <p>"Segons és scrit: <i>Quot nimia familiaritas parit contemptum</i>, car molta familiaritat engendra menyspreu" (<i>Vita Chr.</i>, 5)</p>		
Documentació altres llengües	<p>"Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, nequando satiatus oderit te" (<i>Proverbia</i>, 25.17)</p> <p>"Nimia familiaritas parit contemptum" (PML, 209; DEFL, 5351, atribuït a sant Agustí)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Mucho privar / da menosprecio" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Pues una privanza excesiva es causa de menosprecio" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Clavada ab clau / de treva i pau , / arc i senyal" (13887-89)		
Fitxa Espill	FE1012		
Vers primera ocurrència	13888	Vers darrera ocurrència	13888
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Pau i treva		
	Mot clau 1	Pau	Mot clau 2
		Treva	
Tipus	Locució nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + conjunció coordinant + substantiu. Associació sinonímica.		
Definició	Cessació d'hostilitats i establiment d'un pacte de no agressió per cert temps (DCVB, <i>pau</i> ; no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l' <i>Espill</i>). Interrupció d'hostilitats i establiment d'un pacte de no agressió per cert temps (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Mitjançant la preposició "de". Alteració de l'ordre dels constituents per mor de la rima.		
Funció discursiva	Denominativa en una seqüència descriptiva, on Salomó parla de la simbologia de la creu.		
Documentació en català	<p>"Sien per tots dies i per totes nits en pau e en treva" (doc. s. XIII; DCVB, <i>pau</i>)</p> <p>"Si tu demanes a mi pau final o treva de sis mesos" (<i>Tirant</i>, 135)</p> <p>"Que els donen la treva de sis mesos que demanen, e de més, si més volen, e encara pau si la volran" (137)</p> <p>"No els devem dar pau ni treva" (137)</p> <p>"Molts foren de parer que fessen pau o treva, mas los més foren del parer del duc de Pera" (137)</p> <p>"Demanen la pau o la treva de sis mesos" (137)</p> <p>"Tirant, si vós no voleu les treves ab la pau, jo les vull" (137)</p> <p>"En pau i en treva" (traducció de <i>pacifique</i>; Turpí, <i>Història de Carles Maynes</i>; Wittlin 1991: 445)</p>		
Documentació altres llengües	<p>DUE, <i>paz</i>, <i>tregua</i>, no recull cap equivalència</p> <p>VLI. <i>pace</i>, <i>tregua</i>, no recull cap equivalència</p> <p>"Ni paix ni trêve" ('aucune interruption dans la lutte, le combat', DEL, <i>paix</i>)</p>		
Traduccions del fragment	<p>"Con clavo, azas, / de tregua y paz / arco y señal"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Fijada conclavos, como arco de tregua y paz"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Ell, fonament, / pedra molt ferma / en què es referma / tot lo senat, / apostolat, / pels artesans / edificants, / ans reprovada, / puis paredada, / feta angular , / pedra calar / sens mans tallada” (13894-905)		
Fitxa Espill	FE1013		
Vers primera ocurrència	13895	Vers darrera ocurrència	13895
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Pedra angular		
	Mot clau 1	Pedra	Mot clau 2
		Angular	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [a] i [r].		
Definició	La que es troba a una cantonada d'edifici i serveix de lligam a dos murs; fig. base o fonament principal d'una cosa (DCVB, <i>pedra</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Pedra fonamental d'un edifici, que forma l'angle o cantó dels fonaments (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb profusió d'elements interposats entre els dos termes.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, com a referència metafòrica a Jesucrist i l'Església.		
Documentació en català	∅ (<i>Lo Somni, Curial, Obres o trobes, Obra sacratíssima concepció, Certamen S. Cristòfol, Tirant, Lo Passi en cobles, Cançoner vides sants, Vita Christi</i>) “Convenia que la pedra angular , que la sumitat del temple devia cloure, Jesús, Déu, senyor i mestre,...” (<i>Lo Cartoixà</i> , l.28) “ Pedra angular qui ajusta les dos parets del temple” (<i>Lo Cartoixà</i> , ll.45)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“En fundamento, / piedra angular, / para afirmar / todo el sagrado / apostolado...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Él, fundamento y piedra muy firme en que se apoya todo el senado apostólico, rechazado anteriormente por los artesanos edificadores, emparedada luego y hecha piedra angular” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Ell, fonament, / pedra molt ferma / en què es referma / tot lo senat, / apostolat, / pels artesans / edificants, / ans reprovada, / puis paredada, / feta angular, / **pedra calar** / sens mans tallada” (13894-905)

Fitxa Espill

FE1014

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica Pedra calar

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Col·locació (significat composicional)

Recursos lingüístics i retòrics Substantiu + adjectiu

Definició Pedra calcinosa (DCVB, *calar*; s'hi cita l'*Espill*).
La que serveix per a fer-ne calç mitjançant la cocció (DCVB, *pedra*; no s'hi cita l'*Espill*)
Pedra calcinosa que serveix per a fer-ne calç (Gonzàlvez).

Inserció en el text Automatitzada

Funció discursiva Denominativa, modalitzadora. Forma part de la metàfora de la fermesa de l'esgésia.

Documentació en català ∅

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “En fundamento, / piedra angular, / para afirmar / todo el sagrado / apostolado, / por los maestros / en obras diestros / ya reprobada, / fue colocada / por singular; / y, hecha angular, / jamás cortada”
(L. Matheu, *Libro cons.*)
“Él, fundamento y piedra muy firme en que se apoya todo el senado apostólico, rechazado anteriormente por los artesanos edificadores, emparedada luego y hecha piedra angular; piedra calar desgajada sin intervención de manos”
(MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Lo cristià / de cara hi va; / jueu, de squena" (13935-37)		
Fitxa Espill	FE1015		
Vers primera ocurrència	13936	Vers darrera ocurrència	13937
		Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Anar de cara --- Anar d'esquena		
	Mot clau 1	Anar	Mot clau 2
			Cara
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició "de" + substantiu. Al·literació dels sons [a] i [r] (1a. recurrència).		
Definició	<p>Caminar mirant cap endavant (Def. pròpia).</p> <p>Aproximar-se a un lloc amb la part anterior del cos cap avant (Gonzàlvez).</p> <p>Desplaçar-se fent passos endarrere (Def. pròpia).</p> <p>Anar amb l'esquena girada cap al lloc on es va (Gonzàlvez).</p>		
Inserció en el text	Forma el predicat de la clàusula. Alteració de l'ordre dels constituents i, a la 2a. recurrència, elisió verbal.		
Funció discursiva	<p>Modalitzadora. Valoració positiva, intensificada per contraposició amb el contingut negatiu de la clàusula posterior.</p> <p>Modalitzadora. Valoració negativa intensificada per contraposició amb el contingut positiu de l'anterior.</p>		
Documentació en català	<p>"Seguretat de coratge fa estar de cara lo cavaller en la batalla" (Llull, <i>Doctrina pueril</i>, 234; GGL, <i>cara</i>)</p> <p>"Desligaren aquell per girar-lo de cara, e axí tornaren a ligar sa magestat" (<i>Vita Christi</i>, 168)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Pero el christiano / de cara va, / de espalda està / judío infiel"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"El cristiano camina de cara a él; el judío, de espaldas"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Ell, com Abel, / mort e batut; / Josef venut / a gent dolenta, / per diners trenta, / per llurs germans; / de peus e mans / Samsó lligat; / Jonàs llançat, / tres jorns begut, / pel peix retut / qui es diu balena, / fora en l'arena / tornat en sest; Isaac, fill prest / la mort volent, / obedient / al pare seu” (13940-57)
Fitxa Espill	
FE1016	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	“Ell, com Abel, / mort e batut; / Josef venut / a gent dolenta, / per diners trenta, / per llurs germans; / de peus e mans / Samsó lligat; / Jonàs llançat, / tres jorns begut, / pel peix retut / qui es diu balena, / fora en l'arena / tornat en sest; Isaac, fill prest / la mort volent, / obedient / al pare seu” (13940-57)
Fitxa Espill	
FE1017	
Vers primera ocurrència	13942
Vers darrera ocurrència	13942
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Venut com Josep
Mot clau 1	Venut
Mot clau 2	Josep
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Participi + clàusula comparativa. D'origen bíblic.
Definició	Abandonat en mans estranyes, a canvi de diners (Def. pròpia)
Inserció en el text	Per parataxi, amb pèrdua de la partícula “com” per mor de la mètrica.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència descriptiva. Reforça l'exemple per reiteració.
Documentació en català	<p>“Fon en Josef aquesta venda figurada quan los germans lo veneren” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.50)</p> <p>“En aquest mateix orde vostre vull que sia entronizat lo insigne Joseph, fill de Jacob, qui (...) amà de cor sos germans, los quals lo havien per sola malícia e enveja venut” (<i>Vita Christi</i>, 267)</p> <p>“Amansada dels germans la fúria, en lo delliber de Judas llur malícia descansant, als mercaders qui en Egipte caminaven lo germà catiu veneren” (<i>Hist. Josef</i>)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“Fue, como Abel, / muerto, abatido; / Joseph vendido / com más afrenta / en reales treinta / por sus hermanos; / de pies y manos / Sansón atado; / Jonás tragado / por la ballena, / en el arena / restituido; / Isaac rendido, / morir no siente, / hecho obediente / sienpre a su padre” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>Él, como Abel, muerto y abatido; José, vendido por sus hermanos a gente ruín en treinta dineros; Sansón, atado de manos y pies; Jonás, botado sobre la arena, de un tirón, después de tres días de habérselo engullido un pez llamado ballena; Isaac, el hijo dispuesto a recibir la muerte por obediencia a su padre” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	“Ell, com Abel, / mort e batut; / Josef venut / a gent dolenta, / per diners trenta, / per llurs germans; / de peus e mans / Samsó lligat ; / Jonàs llançat, / tres jorns begut, / pel peix retut / qui es diu balena, / fora en l'arena / tornat en sest; / Isaac, fill prest / la mort volent, / obedient / al pare seu” (13940-57)
Fitxa Espill	
FE1018	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	“Ell, com Abel, / mort e batut; / Josef venut / a gent dolenta, / per diners trenta, / per llurs germans; / de peus e mans / Samsó lligat; / Jonàs llançat, / tres jorns begut , / pel peix retut / qui es diu balena, / fora en l'arena / tornat en sest; Isaac, fill prest / la mort volent, / obedient / al pare seu” (13940-57)
Fitxa Espill	
FE1019	
Vers primera ocurrència	13948
Vers darrera ocurrència	13948
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Engolir tres dies com Jonàs
Mot clau 1	Engolir
Mot clau 2	Jonàs
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Participi + sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen bíblic.
Definició	Tancat durant tres dies a dintre del ventre d'una balena (Def. pròpia)
Inserció en el text	Per parataxi. Molt desautomatitzada enmig de l'explanació de la història de Jonàs. Forma part d'una sèrie.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència descriptiva. Reforça la sèrie d'exemples.
Documentació en català	“Sereu vos Jonas lançat de la fusta / tres jorns dins lo ventre del peix en la mar” (<i>Lo Passí</i> , 2543-44) “Axí com Jonàs stigué tres dies e tres nits en lo ventre de la balena...” (<i>Vita Christi</i> , 232)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Fue, como Abel, / muerto, abatido; / Joseph vendido / com más afrenta / en reales treinta / por sus hermanos; / de pies y manos / Sansón atado; / Jonás tragado / por la ballena, / en el arena / restituído; / Isaac rendido, / morir no siente, / hecho obediente / sienpre a su padre” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) Él, como Abel, muerto y abatido; José, vendido por sus hermanos a gente ruín en treinta dineros; Sansón, atado de manos y pies; Jonás, botado sobre la arena, de un tirón, después de tres días de habérselo engullido un pez llamado ballena; Isaac, el hijo dispuesto a recibir la muerte por obediencia a su padre” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Ell, com Abel, / mort e batut; / Josef venut / a gent dolenta, / per diners trenta, / per llurs germans; / de peus e mans / Samsó lligat; / Jonàs llançat, / tres jorns begut, / pel peix retut / qui es diu balena, / fora en l'arena / tornat en sest; / Isaac , fill prest / la mort volent, / obedient / al pare seu” (13940-57)
Fitxa Espill	“Isaac, tercer, / lo poble ver / e cristià, / qui creu, e fa / lo que Déu vol” (14545-49)
FE1020	
Vers primera ocurrència	13954
Vers darrera ocurrència	14545
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Obedient com Isaac
Mot clau 1	Obedient
Mot clau 2	Isaac
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa. D'origen bíblic.
Definició	Dòcil als manaments (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, dins el breu relat de la història bíblica.
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència descriptiva, amb una valoració intensificadora de la qualitat de dòcil.
Documentació en català	Ací Isaac obedient al pare, porta la llenya per a ell mateix, que sia lo sacrifici” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.5) “Aquesta [creu] és lo altar que Abraam edificà per a sacrificar Isaac, son fill, obedient al pare” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.10)
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Fue, como Abel, / muerto, abatido; / Joseph vendido / com más afrenta / en reales treinta / por sus hermanos; / de pies y manos / Sansón atado; / Jonás tragado / por la ballena, / en el arena / restituido; / Isaac rendido, / morir no siente, / hecho obediente / sienpre a su padre” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) Él, como Abel, muerto y abatido; José, vendido por sus hermanos a gente ruín en treinta dineros; Sansón, atado de manos y pies; Jonás, botado sobre la arena, de un tirón, después de tres días de habérselo engullido un pez llamado ballena; Isaac, el hijo dispuesto a recibir la muerte por obediencia a su padre” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Ell, jutge just , / Adam pel gust / condemnà a mort” (13993-95)		
Fitxa Espill	FE1021		
Vers primera ocurrència	13993	Vers darrera ocurrència	13993
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Jutge just		
	Mot clau 1	Jutge	Mot clau 2
		Just	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació dels sons [j], [u] i [t].		
Definició	Jutge que imparteix justícia amb severitat (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Per parataxi, aposició.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Valoració positiva de Crist.		
Documentació en català	<p>“Mas encara tem que, en presència de tan justs e avisats jutges, provarà ésser sua” (<i>Raonament Telamó i Ulixes</i>), “Si a tu virtuts acompanyen, primer elegeix la mort, la qual, si fosses jutge just, sinó al viciós e de greus delictes culpable, no la daries” (<i>Hist. Jason e Medea</i>), “Amador de veritat e jutge just, digues que es lleve e que m'ajude”, “No enculpa, lo jutge just, de Marta la sollicitud virtuosa”, “Lo jutge just, Déu e senyor nostre” (<i>Ist. S. Magdalena</i>)</p> <p>“En nom d'aquell gran Jutge just, / qui trihunfà en creu de fust” (<i>Canç. S. Cristòfol</i>)</p> <p>“E si ho feia poria ésser dit injust jutge, e tal batalla no deuria haver lloc” (<i>Tirant</i>, 64),</p> <p>“E podria ésser reptat, si tal cosa feia, com injust jutge” (65), “Ans com a jutge injust, no haveu usat de justícia, sinó de mala fe e amor deshonest” (<i>Tirant</i>, 128)</p> <p>“Puix ves la passaveu per jutge tan just” (<i>Cançoner vides sants</i>)</p> <p>“E jutge molt just que los seus cinc sous...” (<i>Procés olives</i>, 473-76)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>Él, juez justo, / sí a Adan por gusto / condenó a muerte” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>Él, juez justo, condenó a Adán a morir, por su gula” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Centurió / o cap de cent / dix: "Verament / fill de Déu és" (14072-75)		
Fitxa Espill	FE1022		
Vers primera ocurrència	14073	Vers darrera ocurrència	14073
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Cap de cent		
	Mot clau 1	Cap	Mot clau 2 Cent
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu		
Definició	Dirigent d'un grup de cent homes (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, formant un incís.		
Funció discursiva	Denominativa. Concreta o especifica el significat de <i>centurió</i> .		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"El Centurión, / pacientemente, / dize que siente / de Dios hijo es" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "El Centurión (o jefe de ciento) dijo: --Ciertamente, hijo de Dios es" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Nacions stranyes / del cap del món , / fins on se pon / lo sol tots jorns" (14101-04)		
Fitxa Espill			
FE1023			
Vers primera ocurrència	14102	Vers darrera ocurrència	14102
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Cap del món		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Cap	Món	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal. Monosil·labisme.		
Definició	El punt més allunyat de la terra, des de la perspectiva de l'emissor (Def. pròpia). El lloc més llunyà de la terra (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència descriptiva modalitzada, que Indica la totalitat de l'espai entre un cap i l'altre del món.		
Documentació en català	<p>"E pensats que, encara que jo us sàpia seguir ficant un bordó fins al cap del món, no m'escaparets" (<i>Curial</i>, ll.15)</p> <p>"E tots d'u en u respongueren que ells l'amaven de grandíssima amor per les sues virtuts insignes e que volien morir per la sua amor e honor, e no solament en Contestinoble, mas encara fins al cap del món" (<i>Tirant</i>, 409)</p> <p>Ø (<i>Vita Christi</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Gentes estrañas / del fin del orbe, / donde el mar sorbe / la luz del día" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Naciones estrañas del confín del mundo, hasta donde el sol cada día se pone" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Nacions stranyes / del cap del món, / fins on se pon / lo sol tots jorns" (14101-04)		
Fitxa Espill			
FE1024			
Vers primera ocurrència	14103	Vers darrera ocurrència	14103
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Pondre's el sol		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Pondre	Sol	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + sintagma nominal (subjecte)		
Definició	Ocultar-se o estar a punt d'ocultar-se darrera l'horitzó (DCVB, <i>sol</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Deposar-se el sol arran de l'horitzó (DeCat, <i>pondre</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Amagar-se el sol per davall de l'horitzó (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva modalitzada, que indica la totalitat de l'espai entre un cap i l'altre del món.		
Documentació en català	"Prop del vespre, anc que'l sol se pongués, cessà lo vent" (Jaume I, <i>Llibre dels fets</i> ; DeCat, <i>pondre</i>) "Combateren de hora de migdia fins a l'endemà, que el sol se volia pondre" (<i>Tirant</i> , 164)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Gentes estrañas / del fin del orbe, / donde el mar sorbe / la luz del día" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Naciones estrañas del confín del mundo, hasta donde el sol cada día se pone" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Déu de natura / dix soferia, / o periria / la mundanal , / universal / màquina sempre" (14120-25)			
Fitxa Espill	FE1025			
Vers primera ocurrència	14125	Vers darrera ocurrència	14125	
			Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Màquina del món			
	Mot clau 1	Màquina	Mot clau 2	Món
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal			
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal			
Definició	L'univers (DCVB, <i>màquina</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Univers (Gonzàlvez, <i>màquina universal</i>).			
Inserció en el text	Forma el complement directe del verb, en una oració regida pel verb de dicció "dix".			
Funció discursiva	Denominativa			
Documentació en català	<p>"La màchina del món" (<i>Gènesi de Scriptura</i>; DCVB, <i>màquina</i>) "Car no per estalvi de tota la mundana màquina un sol pecat déu ésser comés" (<i>Debat P. Viana</i>), "Per destrucció de la mundana màquina reposaran" (<i>Plant R. Hècuba</i>; DCVB, <i>màquina</i>), "En un moment, la mundana màquina a no-res caminant, en total destrucció pervendria" (<i>Història Jason e Medea</i>), "En la sinistra, d'apurat diamà un espill on tota la mundana màquina representant se mirava" (<i>Sepultura F. Aguilar</i>) "Que governau la machina creada" (Bernat Fenollar, <i>Obres o trobes</i>) "En lo qual creà la mundial màquina" (<i>Lo Cartoixà</i>, l.5), "De no res creà la mundial màquina" (l.25), "Axí com a pudenta centina de totes inmundícies de la mundana màquina..." (IV.30)</p>			
Documentació altres llengües				
Traduccions del fragment	<p>"Dijo: --En verdad, / que Dios padece, / o que perece / con extrañeza / naturaleza / y el mundo todo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Dijo que el Dios de la naturaleza padecía, o bien que iba a perecer para siempre la universal máquina del mundo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>			

Fragment amb UF o UE	"A pas cuitat, / esbalaïts, / batent-se els pits , / barbes pelant, / los caps calant, / trits se'n tornaren" (14144-49)		
Fitxa Espill	FE1026		
Vers primera ocurrència	14146	Vers darrera ocurrència	14146
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Batre's els pits		
	Mot clau 1	Batre	Mot clau 2
		Pit	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb reflexiu + sintagma nominal		
Definició	DCVB, <i>pit</i> , anota la locució <i>Donar-se cops pels pits</i> 'fer actes exteriors de compunció o de devoció'; no cita l' <i>Espill</i> . DCVB, <i>batre</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Colpejar-se el pit en expressió extrema de dolor o ràbia (Gonzàlvez, <i>pits</i>). Mostrar molta tristesa, ràbia o desesperació (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant els remordiments dels jueus que eren al calvari després de la mort de Crist.		
Documentació en català	<p>"Bateu vos los pits, digau vostra culpa" (Resposta de Jordi Centelles, <i>Obra sacratíssima concepció</i>)</p> <p>"Donchs ploren los ulls y'l cor dur sospire / batam-nos los pits anant peu descalç" (<i>Contemplació de Jesús crucificat</i>)</p> <p>"E tot aquell miserable poble, qui aquí era vengut per mirar, batent-se los pits, més per por que per consciència, tornaren-se en la ciutat confusos" (<i>Vita Christi</i>, 186)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"De la verdad / mal satisfechos, / danse en los pechos, / barbas pelando, / rostro inclinando"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Con paso rápido, apuñeándose los pechos, mesándose las barbas, cabizbajos y derrengados, fuéronse de vuelta"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Lo triunfal / titol subscript, / per tots llegit / —grecs e llatins—, / als raus rabins / no els paregué / que digués bé / <i>Rei dels jueus</i> " (14152-68)		
Fitxa Espill	FE1027		
Vers primera ocurrència	14159	Vers darrera ocurrència	14159
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Rei dels jueus		
	Mot clau 1	Rei	Mot clau 2 Jueus
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal. Al·literació del so [e]. D'origen cristià.		
Definició	Designació elativa de Jesucrist, atribuïda a Pilat (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, però usada no tant amb el propòsit d'elativitzar sinó com una atribució pròpia de Jesús, menystinguda pels rabins.		
Documentació en català	<p>"Escrigué lo titol que tants bens aiusta / y deya clavat damunt en la fusta / Iesus Nazaren lo rey dels iuheus" (<i>Istòria Passió</i>, 3150-52)</p> <p>"donchs rey dels iuheus lo titol no diga / mas diga qu'ell deya que d'ells era rey" (<i>Istòria Passió</i>, 3173-74)</p> <p>"Lo títol que deia de la sua mort la causa: Jesús de Nazaret, rei dels jueus", "Aquestes paraules del triunfal títol: Jesús de Nazaret, rei dels jueus" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.6)</p> <p>"CAPÍTOL · LXIX · · COM TRES GRANS REYS DE ORIENT VINGUEREN EN JHERUSALEM CERCANT E DEMANANT AQUELL QUI ERA NAT REY DELS JUHEUS" (<i>Vita Christi</i>)</p> <p>"Digues-me veritat: ¿est tu rey dels juheus?" (<i>Vita Christi</i>, 165), "Jesús de Nazaret sia sentenciat e mort en creu, clavat ab tres claus, per ço com se deya fill de Déu e rey dels juheus, segons per los matexos juheus és stat accusat" (173), "Sia de vostra mercé manar sia mudat e no diga que és rey dels juheus, mas que ell ho deya" (179)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Pero el triunfal / título escrito / que fué prescrito, / y tan sabido, / visto y leído / (griegos, latinos), / a los rabinos / no contentó / dixese, no, / <i>Rei de Judíos</i>" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"El título triunfal, subscripto y leído por todos (griegos y latinos), no les pareció bien a los malos sabinos que dijera <i>Rey de los Judíos</i>" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Ab agres veus / ne despitaren / e infestaren / ne fos llevat" (14160-63)		
Fitxa Espill			
	FE1028		
Vers primera ocurrència	14160	Vers darrera ocurrència	14160
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Agres veus		
	Mot clau 1	Ve	Mot clau 2
		Agre	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu		
Definició	Veus que expressen aflicció (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de la preposició "ab".		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la ira dels rabins que protestaven en contra del títol de Jesucrist "rei del jueus".		
Documentació en català	"Crits d' agres espantables veus cridant..." (<i>Parl. B. Mercader</i>) "Quels entràmenes de mare poran hojr tan agres e cruels paraules?" (<i>Vita Christi</i> , 163)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Con vanos bríos / se amotinaron, / y procuraron / que se quitase / o se mudase" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Manifestaron su desagrado con agrias voces y conminaron que fuese quitado" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Lo triunfal / titol subscrit, / per tots llegit / —grecs e llatins—, / als raus rabins / no els paregué / que digués bé / "Rei dels jueus"; / ab agres veus / ne despitaren / e infestaren / ne fos llevat; / mas a Pilat / no li plagué, / ans romangué / a llur despit / tal com fon scrit ” (14152-68)
Fitxa Espill	
FE1029	
Vers primera ocurrència	14168
Vers darrera ocurrència	14168
Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Allò que és escrit, roman escrit
Mot clau 1	Escriure
Mot clau 2	Romandre
Tipus	Sentència bíblica
Recursos lingüístics i retòrics	Oració de relatiu. Repetició lèxica.
Definició	Indica la fermesa i la perdurabilitat d'allò que s'ha dit o escrit (Def. pròpia)
Inserció en el text	Desautomatitzada, emboscada, amb conservació del terme <i>scrit</i> i del sentit de la sentència.
Funció discursiva	Argumentativa, en tant que expressada per Pilat per fer callar els jueus.
Documentació en català	“Lo que tinch escrit escrit vull que sia” (<i>Istòria Passió</i> , 3188) “Pilat emperò més ho conferma, dient: “Lo que he scrit, he scrit”” (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.6) “E Pilat, mirant-los ab un gran fàstig, dix-los: "Quod scripsi, scripsi"” (<i>Vita Christi</i> , 179) “El que s'ha escrit, queda escrit” (PCC, E 412; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)
Documentació altres llengües	“Respondit Pilatos: Quod scripsi, scripsi” (Joan, 19.22)
Traduccions del fragment	“A los rabins / no contentó / dixese, no, / <i>Rei de Judíos</i> : / con vanos bríos / se amotinaron, / y procuraron / que se quitase / o se mudase, / por varios tratos; / pero a Pilatos / no le agradó, / que respondió / a su despecho: / --Lo hecho, hecho, / lo escrito, escrito--” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “ <i>No les pareció bien a los malos sabinos que dijera Rey de los Judíos: manifestaron su desagrado con agrías voces y conminaron que fuese quitado; pero a Pilatos no le plugo hacerlo, sino que, a despecho de ellos, quedó como había sido escrito</i> ” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"L'infern obrí, / llim e presó, / com féu Samsó" (14180-82)		
Fitxa Espill	FE1030		
Vers primera ocurrència	14180	Vers darrera ocurrència	14180
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Obrir (les portes de) l'infern com Samsó		
	Mot clau 1	Obrir	Mot clau 2 Samsó
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen bíblic.		
Definició	Alliberar els condemnats (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, amb inclusió de referències sinonimiques.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Infierno abrió, / linbo y presión; / como sansón" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Abrió el infierno, limbo y prisión, tal como Sansón hizo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Tots los del llim / o si d'Abram " (14200-01)		
Fitxa Espill	FE1031		
Vers primera ocurrència	14201	Vers darrera ocurrència	14201
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Si d'Abram		
	Mot clau 1	Si	Mot clau 2 Abraham
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. D'origen bíblic.		
Definició	En lo qual, les ànimes dels elets fins a l'adveniment del senyor reposaven (<i>Lo Cartoixà</i> , III.14). . Lloc on estaven aturades les ànimes dels qui havien passat la vida en l'esperança del Redemptor (DCVB, <i>si</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Gonzàlvez repeteix DCVB. DeCat, <i>si</i> , la registra però no cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	S'hi introdueix mitjançant la preposició <i>o</i> , per remarcar la sinonímia amb el precedent <i>llim</i> .		
Funció discursiva	Denominativa		
Documentació en català	<p>"Làtzer morí, e fo portat per àngels al sin de Abraham" (B. Metge, <i>Lo Somni</i>, 60; DeCat, <i>si</i>)</p> <p>"Los quals, en la cort de parais, ni quan estaven en lo si d'Abraham, per enveja no murmuraven, ni murmurar podien si volien" (<i>Juí Paris</i>), "La qual, del si d'Abraham revocat a la present vida, entrà-se'n ab Llàtzer ressuscitat, en la vila de Betània, al castell e alta posada de les santes germanes" (<i>Ist. S. Magdalena</i>)</p> <p>"Aquest si d'Abram, del qual lo evangeli parla, era dins les infernals claustres" (<i>Lo Cartoixà</i>, III.14), "Stigué lo cors en lo sepulcre; l'ànima, en lo si d'Abram ab los sants pares" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.7), "E manà que al si d'Abraam pujassen donant-los la glòria" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.11)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Todos los presos / del duro seno / (que estava lleno) / dicho de Abran" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Todos los del limbo o seno de Abraham" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Prop vas tenia / o fossa nova / semblant a cova, / tallat en roca / a pic de broca " (14220-24)		
Fitxa Espill			
FE1032			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="14224"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="14224"/>
	Nombre d'ocurrències		<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	A pic de		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Pic"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució prepositiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu + preposició "de". Monosil·labisme.		
Definició	DCVB, <i>pic</i> , anota <i>A pic de martell</i> ; s'hi cita <i>l'Espill</i> . A cop de (DeCat, <i>picar</i> ; s'hi cita <i>l'Espill</i>). A colp de (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Que allí tenía / sepulcro nuevo / y, como apruebo, / cortado y rico / a escoplo y pico, / en cueva obró" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Tenía cerca de allí una fosa o sepulcro nuevo, en forma de cueva, tallado en la roca a golpes de pico, hecho para sí" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Tots lo cregueren / ésser ver Déu, / tots una veu / de fet cuitaren / i ho recitaren / dins la ciutat” (14263-68)		
Fitxa Espill	FE1033		
Vers primera ocurrència	14265	Vers darrera ocurrència	14265
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	A una veu		
	Mot clau 1	Veu	Mot clau 2 Una
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Monosil·labisme.		
Definició	Dient la mateixa cosa acordadament tots els reunits (DCVB, <i>veu</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>veu</i> , la registra com a frase molt repetida a la <i>Crònica</i> de Jaume I, però no hi cita l' <i>Espill</i> . Dient la mateixa cosa acordadament tots els reunits (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, amb pèrdua de la preposició “a”. Invariable.		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant la unanimitat en la creença de Jesucrist com a Déu.		
Documentació en català	“Dixeren tots a una veu” (Jaume I, <i>Llibre dels fets</i> ; DeCat, <i>veu</i>) “Tots a una veu concordablement li contestaren” (<i>Valter e Griselda</i> ; DCVB, <i>veu</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Todos creyeron / ser hombre y Dios; / y, a una voz, / se apresuraron / y lo contaron / al pueblo errado” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Todos le creyeron verdadero Dios, y, con voz unánime, dierónse prisa a divulgar tales acontecimientos por la ciudad” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Més, Déu manà / que el poble ves / com Moisès, / ferint la roca, / **aigua** no poca, / **manal**, n'ixqué, / de qual begué / tot Israel” (14318-25)
 “Tot batejat / d'**aigua manal** / e natural” (14838-40)

Fitxa Espill

FE1034

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d'ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	<p>“Gran aigua viva, / neta, absterciva, / promet donar / per denejar / los delinqüents” (14329-33)</p> <p>“Dexen Déu vena / abundant, plena / d'aigües vivents, / als descreents, / diu Jeremies” (14343-47)</p>
Fitxa Espill	<p>“De Déu demana: / “Puis d'Ell emana / tant virtual, / universal / e fructuosa / tan graciosa / font d'aigua viva, / com no es diriva / a tots los vius / per eguals rius? / car molts no en prenen, / e los que en tenen / no per egual”” (14631-43)</p>
FE1035	
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="14329"/>
Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="14637"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="03"/>
Forma canònica	Aigua viva
Mot clau 1	<input type="text" value="Aigua"/>
Mot clau 2	<input type="text" value="Viva"/>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [i] i [a]. D'origen bíblic.
Definició	<p>És la que brolla naturalment (DCVB, <i>aigua</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>).</p> <p>Aigua que brolla naturalment (Gonzàlvez).</p>
Inserció en el text	Automatitzada, intensificada pel qualificatiu “gran”.
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència narrativa. Salomó conta que Ezequiel promet donar aquesta aigua.
Documentació en català	<p>“Ell te donaria aigua viva”, “D'on me pots donar tu aigua viva...?” (<i>Lo Cartoixà</i>, l.21)</p> <p>“Si coneixies qui és lo qui · t parl e demana a beure, ab quant ànimo tu demanaries a ell que · t donàs aygua viva!” (<i>Vita Christi</i>, 124), “E ab tanta abundància la lançau de les vostres mans e peus que par sien fons de aygua viva” (179), “Car ab tanta set e fam desijàveu veure a mi com lo cansat çervo les fonts de la aygua viva” (195)</p>
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	<p>“El agua viva, / clara, abstersiva, / prometiò dar / para lavar / lo delinquentes” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Promete dar agua viva, abundante, limpia y abstersiva, para limpiar a los delincuentes” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>

Fragment amb UF o UE	"Prop de Sicar, / promès donar / a l'aldeana / samaritana / aigua de vida , / font infinita, / perpetua" (14379-85)		
Fitxa Espill			
FE1036			
Vers primera ocurrència	14384	Vers darrera ocurrència	14384
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Aigua de vida		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Aigua	Vida	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació dels sons [i] i [a]. D'origen cristià.		
Definició	Referència metafòrica al missatge de Crist (Def. pròpia) Aigua amb propietats curatives (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el complement directe.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Intensifica els efectes benèfics del missatge de Crist.		
Documentació en català	"La set de vosaltres que us mata y offega / puix d' aygua de vida no troba'l griffo" (<i>Ist. Passió</i> , 312-13) "Porta sens cànter a la ciutat aigua de vida " (<i>Lo Cartoixà</i> , l.21)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Junto a Sicar, / prometió dar / a la aldeana / samaritana / agua de vida" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "En las cercanías de Sicar prometió agua de vida y fuente perpetuamente inagotable a la labriega samaritana" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Ni quant suà / sang , com plorà / orant en l'hort" (14395-97)		
Fitxa Espill			
FE1037			
Vers primera ocurrència	14395	Vers darrera ocurrència	14395
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Suar sang		
	Mot clau 1	Suar	Mot clau 2
		Sang	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Al·literació dels sons [s] i [a].		
Definició	Esforçar-se molt fatigosament (DCVB, <i>suar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i> ; en aquest cas, pel significat metafòric, es tracta d'una locució). Passar gran treballs o fer esforços molt enutjosos (DCVB, <i>sang</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Expulsar sang pels porus del cos, fet atribuït a Jesús abans de la seua mort (Gonzàlvez; definició correcta).		
Inserció en el text	Formant part d'una clàusula comparativa.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Salomó manifesta, servint-se d'aquesta col·locació, que els homes encara no creien en Crist.		
Documentació en català	<p>"Ab tan gran treball de suor de sang de nostres persones, nit e dia exercint les armes" (<i>Tirant</i>, 134)</p> <p>"Y axi com a vos suar d'agonia / les gotes de sanch, fon pena molt greu" (<i>Ist. Passió</i>, 404-405)</p> <p>"Una ferventíssima suor de sanch brollant del seu cor" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.2), "Diu Beda que suar sanch és contra natura" (IV.2), "Senyor Jesús, qui stant per mi en agonía suist de sanch abundantismes gotes" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.22; DCVB, <i>suar</i>)</p> <p>"La sua preciosa sanch, que s'era ajustada al cor per la gran dolor que passava, se escalfà e sortí per tots los poros del seu cors com a suor molt abundosa" (<i>Vita Christi</i>, 153), "Aquesta dolor de la mia mare me turmenta sobre totes les altres: aquesta m'ha fet suar de sanch" (154), "Totes tenyides de sanch per la dolorosa suor que feta havia" (<i>Vita Christi</i>, 154)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Quando sudó / sangre, y lloró / y oró en el guerto" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Ni cuando sudó sangre, ni cuando lloró mientras estaba en el huerto orando" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Alt en la creu, / mig començades / e sols forjades, / les claus del cel / a Pere fel / promeses dar, / volc acabar: / subtil manyà, / ell les temprà, / com bon armer / temprà l'acer, / ab aigua i sang” (14402-13)</p>				
Fitxa Espill	<p><u>Observació:</u> N’hi ha una primera referència, molt desautomatitzada: “En Simó Pere / major prevere / féu e clavari, / per ell vicari, / ab general / e liberal / gran potestat, / ab honestat, / a deslligar, / obrir, tancar, / clau no errant, / al freturant / los seus tresors” (13795-807)</p>				
FE1038					
Vers primera ocurrència	14405	Vers darrera ocurrència	14405	Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Claus del cel				
	Mot clau 1	Claus	Mot clau 2	Cel	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal				
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició “de” + sintagma nominal. Al·literació dels sons [e] i [l]. D’origen cristià.				
Definició	Símbol del poder concedit a sant Pere i als seus successors, d’obrir les portes del cel mitjançant el perdó dels pecats (Gonzàlvez)				
Inserció en el text	Subjecte de la clàusula principal.				
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, en un context enaltidor de la passió de Crist.				
Documentació en català	<p>“Callats —dix Melchior—, que no es aquest aquell Paraís del qual té les claus sant Pere” (<i>Curial</i>, ll.145)</p> <p>“Te donaré les claus del celestial regne” (<i>Lo Cartoixà</i>, ll.52), “Pres les claus Pere que el senyor li donà del celestial regne. Són aquestes claus potestat de obrir i tancar (...). Justament i discreta lliga en la terra no errant la clau de potestat ni de sciència” (ll.52)</p> <p>“E diu a vostra senyoria: “Tibi dabo claves regni celorum”; car dellibera sa majestat acomanar a vostra altesa les claus de paradís e que maneu obrir a qui plaent vos sia” (<i>Vita Christi</i>, 39), “Les claus de paradís te lexe.Vull que lo que en la terra ordenaràs, en lo Cel sia confermat: Déu de la terra t’è constituït” (150)</p>				
Documentació altres llengües					
Traduccions del fragment	<p>“En cruz clavado, / sólo enpezadas, / medio forjadas, / llaves del cielo / de pedro al zelo / prometió dar...” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“En lo alto de la cruz quiso terminar las llaves del cielo, forjadas tan sólo y a medio labrar...” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>				

Fragment amb UF o UE	"Subtil manyà, / ell les temprà, / com bon armer / temprà l'acer" (14409-12)		
Fitxa Espill	FE1039		
Vers primera ocurrència	14410	Vers darrera ocurrència	14410
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Tremprar l'acer com bon armer		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Tremprar	Armer	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen experiencial.		
Definició	DCVB, <i>tremprar</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Fer que l'acer tinga una duresa i una elasticitat adequades per a poder-lo usar (Gonzàlvez, <i>temprar l'acer</i>).		
Inserció en el text	Amb permutació de les dues clàusules, per motius estilístics.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència descriptiva.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Buen cerragero, / tenpló el azero / con sangre y agua, / dentro la fragua / del dulce pecho, / manantial, hecho / de la ira blanco" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Cerrajero sutil, Él mismo las templó con agua y sangre, como buen armero que al acero da temple" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Ell alt cridant, / anyell benigne / (com fa lo cigne / ab veu molt fort / prop de sa mort / ab lo cap dret), / haver gran set / de tots cridà; / per tots pagà / ell bastament” (14470-79)
Fitxa Espill	
FE1040	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	"Lo fre mordent / de dur cervell" (14484-85)		
Fitxa Espill	FE1041		
Vers primera ocurrència	14484	Vers darrera ocurrència	14484
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mossegar el fre		
	Mot clau 1	Mossegar	Mot clau 2 Fre
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació del so [e].		
Definició	Devorar la impaciència i ràbia impotent (DCVB, <i>fre</i> ; a partir de la citació de l' <i>Espill</i>). Agafar i estrényer amb les dents l'instrument que es posa als cavalls a la boca per lligar-hi les regnes i dirigir-lo (Gonzàlvez). Haver d'acceptar, amb ràbia, la pròpia impotència (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Canvi d'ordre dels constituents.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la maldat dels jueus.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	"Moder el freno" ('aguantar alguien una sujeción que se le impone, con irritación reprimida', DUE, <i>freno</i>)		
Traduccions del fragment	"Mordiendo el freno / de cerviz dura" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Al morder el freno, el judío orgulloso, de cerebro endurecido" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"De dur cervell" (14485)		
Fitxa Espill	FE1042		
Vers primera ocurrència	14485	Vers darrera ocurrència	14485
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Dur de cervell		
	Mot clau 1	Dur	Mot clau 2 Cervell
Tipus	Locució adjectival		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació dels sons [r] i [e].		
Definició	Que entén difícilment les coses (DCVB, <i>dur</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Canvi d'ordre dels constituents.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Exagera la manca d'enteniment dels jueus, en no exceptar Jesús com al Messies.		
Documentació en català	"Poc cervell havets!" (<i>Lo Somni</i> , III.15)		
Documentació altres llengües	"Duro de mollera" ('torpe u obstinado', DUE, <i>mollera</i>)		
Traduccions del fragment	"De cerviz dura" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "De cerebro endurecido" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Molts són cridats, / pocs los elets" (14554-55)		
Fitxa Espill	FE1043		
Vers primera ocurrència	14554	Vers darrera ocurrència	14554
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Molts són els cridats i pocs els elegits		
	Mot clau 1	Cridar	Mot clau 2 Elegits
Tipus	Sentència bíblica		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta coordinada. Antonímia "molts/pocs".		
Definició	Indica que no tots els qui participen d'un fet aconseguen l'objectiu marcat (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Presència directa i conclusiva, com a resum i motiu del passatge on apareix (versos anteriors i posteriors).		
Funció discursiva	Argumentativa de la discrecionalitat selectiva de Déu (del Déu dels cristians), favorable als cristians i contrari a jueus i gentils. I tot això, en boca de Salomó!		
Documentació en català	<p>"Els cridats són innombrables, però no tots són elegits" (Mateu, 22.14)</p> <p>"Diu sant Gregori: molts són los cridats hi pocs són los qui venen" (<i>Lo Cartoixà</i>, II.40)</p> <p>"En cert dich a vosaltres que algú dels cridats qui no són volguts venir puys yo'ls cridava, no menjaran en la mia cena; umplir-se ha la mia casa hi los meus elets hi entren" (<i>Lo Cartoixà</i>, II.40)</p> <p>"Diu lo Senyor: molts són los cridats e pochos los elets" (<i>Lo Cartoixà</i>, III.12)</p> <p>"Molts són los cridats e pocs los elets" (<i>Lo Cartoixà</i>, III.32)</p> <p>"Molts són cridats, pocs els elets" (PCC, C 3779; s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües	"Multi enim sunt vocati, pauci vero electi" (Mateu, 22.14)		
Traduccions del fragment	<p>"Muchos llamados, / raro escogido" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Muchos son los llamados, pero pocos los elegidos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Déu quants ha fets / vol ser salvats, / e molts malvats / ésser no ho volen, / puis, ells se tolen / lo bé promés, / afectant més / la vida grassa , / restar en plaça” (14556-64)		
Fitxa Espill	FE1044		
Vers primera ocurrència	14563	Vers darrera ocurrència	14563
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Vida grassa		
	Mot clau 1	Vida	Mot clau 2 Grassa
Tipus	Col·locació (el significat metafòric el pren del mot “grassa”, que ja el té)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació del so [a].		
Definició	Bona vida sensual: menjar, beure i jeure (Def. pròpia). Vida regalada (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la descripció de l'actitud dels qui refusen l'opció de Crist, contraposant la vida sensual a l'espiritual.		
Documentació en català	<p>“E visc en grassa ignorància” (Eiximenis; DCVB, <i>gras</i>)</p> <p>“E passen lur vida grassa / axí com los ciutadans” (A. Turmeda, <i>Cobles div. regne Mallorca</i>; DCVB, <i>gras</i>)</p> <p>“Entrà lo Senyor en la ciutat de Cafarnaum, la qual se interpreta camp o vila de bellea, consolació y grasea, que significa del bon religiós l'ànima devota que deu ésser de caritat de devoció i de contemplació fèrtil y grasa” (II.2), “És enterpretada Cafarnaum ciutat de consolació, de grasea e de bellea, que a molts de pecar ocasió porten” (II.7), “Malalt en la grasea, pompa hi consolació de les delectacions terrenes” (II.22), “Aquells qui als solaços e grassees de aquest món se donen” (<i>Lo Cartoixà</i>, III.3)</p> <p>“Mes quant tinc la casa grassa / de robes, joies!” (<i>Col·loqui dames</i>, 122-23; DCVB, <i>gras</i>)</p> <p>“La vida del porc: curta i grassa” (PCC, V 958; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Pues han querido / vida tan crasa” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Por tener mayor afecto a la vida grosera” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Déu quants ha fets / vol ser salvats, / e molts malvats / ésser no ho volen, / puis, ells se tolen / lo bé promés, / afectant més / la vida grassa, / restar en plaça ” (14556-64)		
Fitxa Espill			
FE1045			
Vers primera ocurrència	14564	Vers darrera ocurrència	14564
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Restar en plaça		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Restar	Plaça	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu. Al·literació dels sons [e] i [a].		
Definició	Vagarejar en lloc públic (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Rebla el clau de “vida grassa”.		
Documentació en català	<p>“Algú és bell en banc / que’s mal en sa casa” (<i>Refranys rimats</i>, 114-15)</p> <p>“No estigues molt en la plaça ni et burles d’aquell qui passa” (Carles i Amat; PCC, P 2227; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“Bo en plaça i mal en casa” (Oït a Beneixama)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Pues an querido / vida tan crasa / quedando en plaza” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Por tener mayor afecto a la vida grosera y a permanecer en la plaza” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Déu quants ha fets / vol ser salvats, / e molts malvats / ésser no ho volen, / puis, ells se tolen / lo bé promés, / afectant més / la vida grassa, / restar en plaça; / ploga o no ploga / troben qui els lloga, / no els plau lloguer, / ni el llogader / conduidor, / convidador / no els plau oir, / molt menys seguir” (14556-72)</p> <p>Observació: Incorrecta puntuació en les transcripcions de MiP i Carré, en lligar el vers “ploga o no ploga” al vers anterior i separar-lo del següent. Això va en contra de l’ús que se’n fa de la fórmula en la documentació proverbial coneguda i de les indicacions ortogràfiques del manuscrit.</p>		
Fitxa Espill	FE1046		
Vers primera ocurrència	14565	Vers darrera ocurrència	14565
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Ploga o no ploga		
	Mot clau 1	Ploga	Mot clau 2
Tipus	Fórmula assertiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + conjunció disjuntiva + negació + verb. Repetició. Al·literació del so [o]. Estructura productiva per a la formació de proverbis.		
Definició	Indica que l’acció subsegüent es realitzarà inevitablement (Def. pròpia). Tant sí com no, passe el que passe (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Directa. Falca sobreposada al discurs subjacent.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la crítica de l’emissor sobre l’actitud dels qui refusen l’opció de Crist, mitjançant una fórmula que intensifica la certesa d’allò que s’afirma a continuació.		
Documentació en català	<p>“Que ploga o no ploga, fallir no li deu” (<i>Refranys rimats</i>, 24-25)</p> <p>“Ploga o no ploga, blat en Oriola” (L. Galiana, <i>Recull de refranys</i>)</p> <p>“Que ploga i que no ploga, blat en Oriola” (PCC, B 897; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Llueva o no llueva, / para ser prueba / de los viziosos” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Y a permanecer en la plaza, tanto si llueve como si no” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	<p>“Ni les figures, / Sanctes Scriptures, / llegir, entendre” (14573-75) “E com parlant / Déu instruís, / los senys obrís / a les figures, / Sanctes Scriptures / les declaràs / a Cleofàs” (15460-66)</p>		
Fitxa Espill			
FE1047			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="14574"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15464"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="02"/>
Forma canònica	Santes Escripures		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Escriptura"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Santa"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. D'origen bíblic.		
Definició	La Bíblia (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa. Salomó es refereix als qui no volen entendre les Sagrades Escripures.		
Documentació en català	<p>“E per ço diu Jeronim, en una epistola a Paulino (segons del nostre Joan he après) sobre l'estudi de l'Escriptura santa” (<i>Curial</i>, III.59)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Ni aún advertir / en las figuras, / las Escrituras / Santas leer, / ver ni entender” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Ni es cosa aplicable a ellos la lectura e interpretación de los símbolos de las santas Escrituras, para tomar de las mismas el verdadero sentido” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Solemne vot / a Déu n'ha fet" (14598-99)		
Fitxa Espill	FE1048		
Vers primera ocurrència	14598	Vers darrera ocurrència	14598
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Solemne vot		
	Mot clau 1	Vot	Mot clau 2
			Solemne
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació del so [o].		
Definició	Compromís personal ferm (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora		
Documentació en català	<p>"Lo vot solemne que lo Rei ermità féu, estant nafrat per lo rei de la Gran Canària" (<i>Tirant</i>, 20), "Ara jo faç vot solemne, així nafrat com estic, de..." (20), "E faç vot solemne al senyor Sant Jordi que..." (154), "Posà-li Tirant lo peu de la sabata brodada sobre lo cap e féu son solemne vot" (202), "Per què jo faç mon vot solemne a Déu e a tots los sants de..." (204), "Per què jo faç vot solemne que..." (341), "Ab solemne vot de jamés deixar aquesta devota casa e fort religió" (<i>Tirant</i>, 461)</p> <p>"Pendreu tanta amor ab mi, que fareu vot solemne de may perdre la mia companyia" (<i>Vita Christi</i>, 5)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Que el voto note / que a Dios ha hecho" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Que tiene hecho a Dios voto solemne" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Per incident / me vull llunyar, / foraviar / un poc del reng, / saltar entenc / fora el cavat " (14606-11)		
Fitxa Espill			
FE1049			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="14610"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="14610"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Saltar fora el cavat		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Saltar"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Cavat"/>
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + adverbí + sintagma nominal. Al·literació del so [a].		
Definició	Sortir del tema, desviar-se de la qüestió tractada (Def. pròpia). Eixir de l'assumpte, extralimitar-se, eixir dels límits prudencials (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, però amb el verb intercalat "entenc", en forma d'incís.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa. El narrador manifesta explícitament que se n'ha sortit del tema.		
Documentació en català	"Saltar fora el cavat" (PCC, C 2030; és la citació de l' <i>Espill</i> , sense més informació)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Para saltar / de lo cavado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Entiendo salirme de lo trillado" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Veig la beguina / saltamartina / de sella en sella, / de vetla en vetla, / giramantells, / picamantells, / disputadora, / demanadora / de qüestions" (14619-27)		
Fitxa Espill	FE1050		
Vers primera ocurrència	14620	Vers darrera ocurrència	14620
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Saltamartina		
	Mot clau 1	Saltamartina	Mot clau 2
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de verb + substantiu. Al·literació del so [a].		
Definició	En Valencia, la langosta de los campos se llama <i>saltamartí</i> (Chabàs). El mot <i>saltamartí</i> ve registrat en el <i>Diccionari Aguiló</i> , com equivalent al cast. <i>saltamontes</i> , o al nostre llangost dels camps. En el nostre text voldria dir dòna bellugadiça, esbojarrada; o potser, equiparant-la a un d'aquells ortòpters, flagell dels sembrats y conreus, si dit com a <i>plaga</i> , semblant a les d'Egipte (MiP). DeCat, <i>salt</i> , cita l' <i>Espill</i> i diu 'dona lleugera'		
Inserció en el text	Per parataxi, primer d'una sèrie d'elements qualificadors.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Intensificadora de la qualitat.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Veo la malina, / saltamartina, / de silla en silla, / de villa en villa, / torna mantillos, / pica martillos, / disputadora, / preguntadora / de las questiones" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Yo veo a la beguina, como una verdadera plaga, ir de celda en celda y de vela en vela; revoltijera, puntillosa, disputadora y preguntona sobre toda clase de materias" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Veig la beguina / saltamartina / de sella en sella, / de vetla en vetla, / giramantells , / picamantells, / disputadora, / demanadora / de qüestions" (14619-27)		
Fitxa Espill	FE1051		
Vers primera ocurrència	14623	Vers darrera ocurrència	14623
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Giramantells		
	Mot clau 1	Giramantells	Mot clau 2
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de verb + substantiu. Al·literació del so [a].		
Definició	Giracamises (DCVB, <i>giramantells</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Forma part d'una sèrie d'elements qualificadors.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Intensificadora de la qualitat.		
Documentació en català	<p>"Ara has girat lo mantell sen tota reverència" (<i>Hist. troianes</i>, MiP ed., p. 289)</p> <p>"Mas poré dir ab tota veritat que haveu girat lo mantell de vostra honor sens guardar reverència a la imperial corona" (<i>Tirant</i>, 128)</p> <p>"Qual ignorant es tan malvat / que us posa 'n culpa? / Puix la Scriptura no us enculpa, / qui son aquells? / Al descubert, giramantells, / qui la regiren" (Ferrando Dieç, <i>Obra de la sacratíssima concepció</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Veo la malina, / saltamartina, / de silla en silla, / de villa en villa, / torna mantillos, / pica martillos, / disputadora, / preguntadora / de las questiones" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Yo veo a la beguina, como una verdadera plaga, ir de celda en celda y de vela en vela; revoltijera, puntillosa, disputadora y preguntona sobre toda clase de materias" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Veig la beguina / saltamartina / de sella en sella, / de vetla en vetla, / giramantells, / picamantells, / disputadora, / demanadora / de qüestions" (14619-27)		
Fitxa Espill	FE1052		
Vers primera ocurrència	14624	Vers darrera ocurrència	14624
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Picamantells		
	Mot clau 1	Picamantells	Mot clau 2
Tipus	Mot compost		
Recursos lingüístics i retòrics	Format a partir de verb + substantiu. Al·literació del so [a].		
Definició	Renouer, que mou molt de soroll (DCVB, <i>picamantells</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Persona que és insistent i fa molt de soroll (Carré 2006: 829).		
Inserció en el text	Forma part d'una sèrie d'elements qualificadors.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Intensificadora de la qualitat.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Veo la malina, / saltamartina, / de silla en silla, / de villa en villa, / torna mantillos, / pica martillos, / disputadora, / preguntadora / de las questiones" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Yo veo a la beguina, como una verdadera plaga, ir de celda en celda y de vela en vela; revoltijera, puntillosa, disputadora y preguntona sobre toda clase de materias" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“D'on altercant / e inquestant, / causa movent / l'omnipotent, / altre senyor / que Déu major / vol inquirir” (14681-87)		
Fitxa Espill			
FE1053			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="14683"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="14863"/>
Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>		
Forma canònica	Moure causa		
Mot clau 1	<input type="text" value="Moure"/>	Mot clau 2	<input type="text" value="Causa"/>
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. D'origen jurídic.		
Definició	Iniciar un procés, una discussió davant de la justícia (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Automatitzada, però alterant l'ordre dels components.		
Funció discursiva	Argumentativa. Forma part d'un cotext on Salomó defensa l'omnipotència de Déu.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Henbra, altercando / y escudriñando / causa eficiente, / a Dios moviente / otro señor, / que Dios maior / quiere inquirir” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Altercando, inquiriendo y planteando cuestión sobre el Omnipotente, se intenta requisición ante otro señor superior a Dios” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"A son plaer, / fa com l'oller, / qui d'una massa / ne fa terraça, / olla, scudella, / plat, canterella, / morter, llibrell, / gentil vexell, / lleig, com se vol" (14696-705)		
Fitxa Espill	FE1054		
Vers primera ocurrència	14697	Vers darrera ocurrència	14697
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fer d'una massa un veixell com fa l'oller		
	Mot clau 1	Fer	Mot clau 2 Oller
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició "de" + sintagma nominal + sintagma nominal + clàusula comparativa. D'origen experiencial. Esquema "Fer de (tal cosa) (tal altra)"		
Definició	Figuradament, produir alguna cosa valuosa (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb anticipació de la clàusula comparativa i conversió de l'altra en una oració de relatiu.		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensifica el poder del Déu creador per comparació amb el model popular.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Su gusto entero, / como alfarero / haze en la masa, / alnafa, taza, / olla, escudilla, / jarro o jarrilla, / plato o caçuela; / no se desvela / si es abollado, / bueno o quebrado; / como lo quiere / tal lo prefiere, / sin más desbelo"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Hace a su voluntad, como el alfarero que de la masa elabora jarra, olla, escudilla, plato, cántaro, mortero, lebrillo, vasija bonita o fea, lo que mejor le acomoda"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Per sola amor / fa bo i millor / al plaer seu" (14735-37)		
Fitxa Espill			
FE1055			
Vers primera ocurrència	14736	Vers darrera ocurrència	14736
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Bo i millor		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Bo	Millor	
Tipus	Locució adjectival		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + conjunció coordinant + adjectiu. Associació pragmàtica (de caire seqüencial).		
Definició	Molt bo, boníssim (Def. pròpia). Fer les millors coses que es poden (Gonzàlvez, <i>fer bo i millor</i>).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica la potestat de Déu de repartir béns.		
Documentació en català	"Sempre hi ha bo i millor, fins a Déu nostre senyor" (Carles i Amat; PCC, B 1023; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Fer bo (amb algú)" ('tenir-hi relacions de bona amistat', DCVB, <i>bo</i>) "A lo bo i millor" (sinònima de "A la millor", 'possiblement'; recollida oralment a Beneixama)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Si haze su amor / bueno o mejor / a su plazer" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Por su amor, únicamente, hace bien o hace mejor, a gusto suyo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Ab orde, pauses, / conte, mesura , / pes e dretura" (14786-88)		
Fitxa Espill	FE1056		
Vers primera ocurrència	14786	Vers darrera ocurrència	14786
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Amb compte i mesura --- Amb pes i mesura		
	Mot clau 1	Compte	Mot clau 2
		Mesura	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal coordinat. Emparellament lèxic amb significat pròxim. Al·literació del so [m].		
Definició	Reflexivament, amb prudència (Def. pròpia). DCVB, <i>compte, mesura</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. DeCat, <i>compte, mesura</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Pensant bé les coses prèviament (DCVB, <i>pes</i> ; no s'hi cita el <i>Tirant</i>). Pensant bé les coses (Gonzàlvez, <i>mesura</i>).		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Forma part d'una sèrie de substantius i s'hi elimina la conjunció coordinant per exigència de la mètrica.		
Funció discursiva	Modalitzadora, valorant l'acció equitativa de Déu en repartir la seva gràcia.		
Documentació en català	"E tu, com a pròdig, sens mesura e compte , ho has no sàviament despès e guastat" (<i>Curial</i> , III.6) "Oh Déu immortal, qui lo món en nombre, pes e mesura regint les creatures ab degut orde administrau" (<i>Tragèdia de Caldesa</i>), "Algun poder no basta poder escriure la discreció, tento e mesura del greu plant, dol e tristor que la honestíssima viuda sobre lo cos sant de l'estimat marit mort plorant lamentava" (<i>Vida S. Anna</i>), "Estava al costat d'aquesta excelsa reina una donzella, la cara venusta, ab viva natural color declinant un poc a nereina, ab tal mesura e tempre , que per a ésser en extrem bella més blancor no li fallia" (<i>Sepultura F. Aguilar</i>), "Sembrat de lletres de rica orfebreria en tal assento e mesura que sens treball se llegien" (<i>Sepultura F. Aguilar</i>) "Si teníeu pes e mesura en vostra benvolença" (<i>Tirant</i> , 268) "Aparegués, ab gran tento i mesura" (<i>Visa S. Magdalena en cobles</i> , 388)		
Documentació altres llengües	"Con cuenta y razón" ('con cautela o moderación', DUE, <i>cuenta</i>)		
Traduccions del fragment	"Con orden, pausas, / cuenta y medida, / es repartida" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Con orden, pausa, cuenta y medida, peso y equidad" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Qui son cervell / e los cinc senys / a Pasqua almenys / cada any no orbeja / e no els deneja, / fa's erm, desert" (14808-13)		
Fitxa Espill			
FE1057			
Vers primera ocurrència	14809	Vers darrera ocurrència	14809
			Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Els cinc senys		
	Mot clau 1 Cinc	Mot clau 2 Seny	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Article + determinant numeral + substantiu. Paral·lelisme monosil·làbic. Al·literació del so [s].		
Definició	Les cinc potències sensorials (DeCat, <i>seny</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Els cinc sentits corporals (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Precedida de la conjunció coordinant "e".		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència explicativa. Salomó remet a la reflexió que hom ha de fer, com a mínim en època de resurrecció.		
Documentació en català	"Hom ha cinc senys , los quals són veer, oir, odorar, gustar, sentir" (DeCat, <i>seny</i>) "Los cinc senys corporals obeeixen al cor e fan tot ço que ell los mana" (<i>Tirant</i> , 109), "E em contentàs los cinc senys corporals" (172), "Los cinc senys corporals me fallen" (249), "E posat cas que hom temptàs de voler-ho experimentar, los cinc senys corporals no m'ho consentirien" (268) "Per què rescatàsseu los nostres cinch senys " (<i>Ist. Passió</i> , 4451) "Lo nombre de cinc als cinc senys corporals sguarda" (<i>Lo Cartoixà</i> , IV.1)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Si el pensamiento / con sus sentidos / dexa perdidos, / de yerva llenos, / y en Pascua al menos / no linpia al año, / con proprio daño / queda desierto" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Pero quien no rastrilla y limpia sus cinco sentidos, al menos cada año por Pasqua, se convierte en un yermo abandonado" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE “Lo temps hi pert, / **té martellada** / l’antrecuidada / beguina folla / qui, quan bull l’olla, / no ho coneix clar, / ni sap filar, / ni res cosir, / ni menys llegir” (14814-22)

Fitxa Espill

FE1058

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d’ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició MiP la interpreta com ‘rebre o obtenir repulsa’ i la relaciona amb la locució *Picar els dits*, aplicada a la persona atrevida o tafanera a la qual se li infligeix escarment per tal motiu, però no sembla la interpretació correcta. DCVB, *martellada*, anota *Tenir una martellada*, ‘tenir un poc pertorbades les facultats mentals’; no s’hi cita l’*Espill*). Tenir poc trellat, poc seny (Def. pròpia).

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment “El tiempo incierto / pierde, afanada, / la que’s cuitada, / beata loca” (L. Matheu, *Libro cons.*)
 “Pierde, pues, el tiempo y recibe palmetazo la beguina temeraria y loca” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	“Lo temps hi pert, / té martellada / l' antrecuidada / beguina folla / qui, quan bull l'olla, / no ho coneix clar, / ni sap filar, / ni res cosir, / ni menys llegir” (14814-22)
Fitxa Espill	
FE1059	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	“Lo temps hi pert, / té martellada / l’antrecuidada / beguina folla / qui, quan bull l’olla , / no ho coneix clar, / ni sap filar, / ni res cosir, / ni menys llegir” (14814-22)
Fitxa Espill	
FE1060	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d’ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1 **Mot clau 2**

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	“Si per fe stranya / l’home tant guanya, / quant més per pròpia / lo qui en té còpia, / regenerat / e orenat, / recreat, fet” (14873-79)
Fitxa Espill	
FE1061	
Vers primera ocurrència	14875
Vers darrera ocurrència	14875
Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Quant més
Mot clau 1	Quant
Mot clau 2	Més
Tipus	Locució conjuntiva
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + adverbi. Monosil·labisme.
Definició	En quin major grau (DCVB, <i>quant</i> ; no s’hi cita el <i>Tirant</i> ni l’ <i>Espill</i>). Serveix per a introduir una frase indicadora d’augment progressiu (DCVB, <i>més</i> ; no s’hi cita el <i>Tirant</i> ni l’ <i>Espill</i>). Es diu per a indicar la majoritat o motiu superior d’una cosa respecte d’una altra que s’ha dit (DCVB, <i>més</i> ; no s’hi cita el <i>Tirant</i> ni l’ <i>Espill</i>). DeCat, <i>quant</i> , la registra però no cita l’ <i>Espill</i> . En quina mesura més, en quin grau més (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.
Funció discursiva	Connectiva, modalitzadora. Intensifica el gruix de béns celestials que pot guanyar l’home per la fe pròpia.
Documentació en català	“Pus la vostra obra és tan bella e tan ordonada, quant més sots vós amable e ple de tota bonea!” (R. Llull, <i>Libre contem. de Déu</i> , 32.16; DCVB, <i>quant</i>) “Y a la veritat, com més hi pens, pus clar ho veig” (B. Metge, <i>Lo Somni</i> , I; DCVB, <i>més</i>) “Car si la pasta fa hom inflar manejant, quant més la carn” (B. Metge; DeCat, <i>quant</i>) “Que si tenim recel de alguna mortal culpa, no prengam lo sacrament de la eucaristia, quant més si no solament recel mas si en pecat stà la voluntat nostra” (<i>Lo Cartoixà</i> , II.1), “Hi devem atendre quant aprofita la fe pròpia hon tant val la stranya” (II.1), “A restitució obligats serien si als rics ho furtaven, quant més furtant-ho aquells qui per fretura del que ells los furten en pobretat perden la vida” (III.3), “Axí com per stalvi de tot lo cors útilment e sens peccat la una part se calla, quant més per stalvi de la ànima” (<i>Lo Cartoixà</i> , III.4) “Fins als inferns vos acompanyaria, quant més fins al palau” (<i>Tirant</i> , 117)
Documentació altres llengües	“Más aún” (‘expresión intensifica muy frecuente con que se aumenta el valor de una afirmación hecha antes’, DUE, <i>más</i>)
Traduccions del fragment	“Si por fe agena / ganar se ordena, / aun más con propia, / que tiene copia” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Si tanto alcanza el hombre por la fe ajena, ¡cuanto más por la propia, el que la posea en cantidad...!” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	“Doncs la uixera / qui té el retret / segell secret, / la clau del pa, / com dit és ja / --pa consagrat, / pa enforat, / pa cuit e bla--, / puis per sa mà / has a sopar, / la deus pregar / sia contenta / e que consenta / tu entres dins” (14982-95)
Fitxa Espill	
FE1062	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

1940

Fragment amb UF o UE	"Mentres temps tins / de roba muda" (14996-97)		
Fitxa Espill	FE1063		
Vers primera ocurrència	14996	Vers darrera ocurrència	14996
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tenir temps		
	Mot clau 1	Tenir	Mot clau 2
		Temps	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Disposar-ne per a fer quelcom, no estant subjecte a altres ocupacions (DCVB, <i>temps</i> , no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Disposar de temps per a fer una cosa (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Precedida del connector temporal "mentres". Alteració de l'ordre dels constituents.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència directiva. Forma part d'un enunciat de consell, on és la hipòtesi que el justifica.		
Documentació en català	"Ver és, senyor —diguí jo—. Anem avant, si vostra mercè serà, car assats me recorda e no us hi cal tenir temps " (<i>Lo Somni</i> , l.18) "Car tu hi est obligat per moltes raons, les quals ara no he temps de dir" (<i>Curial</i> , l.17), "La festa fonc molt gran, e foren servits esplèndidament e copiosa de moltes viandes e preciosos vins, l'orde del qual convit lleixaré, per no tenir temps " (l.24)...		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Mientras su centro / tiempo te da / y pronto está, / de ropa muda" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Mientras es tiempo todavía, cámbiate en otro hombre" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Si est dubtant / en alguns passos, / et paren cassos / mal dits o nul·les / o falses butles / lo que t’he dit / e repetit / sobre les dones, / les abandones” (15018-26)		
Fitxa Espill	FE1064		
Vers primera ocurrència	15022	Vers darrera ocurrència	15022
	Nombre d’ocurrències		01
Forma canònica	Butles falses		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Butles	Falses	
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic; passa d’un àmbit concret al general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [l], [e] i [s]. D’origen cristià.		
Definició	En sentit figurat, mentides, enganys (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Precedida de la conjunció “o”.		
Funció discursiva	Denominativa, en una seqüència argumentativa. Forma part d’una contraargumentació, on l’emissor surt al pas de possibles objeccions del receptor.		
Documentació en català	<p>“Ab aquest sagell, Senyora, sagellareu les butles e privilegis que dareu als servidors vostres. O! E de quanta seguretat seran les dites butles per vós donades e per la magestat del vostre fill sagellades!” (<i>Vita Christi</i>, 238)</p> <p>“Quin predicador de butles falses és mon marit!” (expressió de dona Jerònima, muller de Joan Fernàndez d’Herèdia, a <i>El Cortesano</i>, de Lluís Milà, citat per M. Sanchis Guarnier, <i>Els valencians i la llengua autòctona durant els segles XVI, XVII i XVIII</i>, València, 1963, p. 30)</p>		
Documentació altres llengües	DUE, <i>bula, falso-a</i> , no anota “bula falsa”		
Traduccions del fragment	<p>“Si dudas, loco, / de algunos pasos / que son fracasos / de necias bullas, / falsas o nullas, / en lo advertido / y repetido / de las mugeres / que tanto quieres” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Si conservas dudas sobre algunos extremos, y te parecen casos mal aducidos o sin valor, o falsas bulas, lo que, a propósito de las mujeres, te he dicho y repetido tanto con el fin de que las abandones” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE “Si em fas contrari / del manament / segonament / en paraís, / ans del divís / ja proveït / --Per Déu fon dit: / “multiplicau / e augmentau, / ompliu la terra”--, / qui no s’aferra...” (15042-52)

Fitxa Espill

FE1065

Vers primera ocurrència **Vers darrera ocurrència** **Nombre d’ocurrències**

Forma canònica

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus

Recursos lingüístics i retòrics

Definició

Inserció en el text

Funció discursiva

Documentació en català

Documentació altres llengües

Traduccions del fragment

Fragment amb UF o UE	“Tots los après / Adam venguts / no hi són tenguts ” (15070-72) “L’omnipotent / Jesús, hom ver, / no hac muller; / si en fos tengut / n’haguera hagut” (15108-12)
Fitxa Espill	
FE1066	
Vers primera ocurrència	15072
Vers darrera ocurrència	15111
Nombre d’ocurrències	02
Forma canònica	Ésser tengut
Mot clau 1	Ésser
Mot clau 2	Tenir
Tipus	Col·locació (significat composicional)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb auxiliar + participi
Definició	Estar obligat (DCVB, <i>tenir</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Estar obligat (DeCat, <i>tenir</i> ; no s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Estar obligat a fer una cosa (Gonzàlvez).
Inserció en el text	Automatitzada.
Funció discursiva	Asseverativa
Documentació en català	“Dega fer e sia tengut de fer los cayrós de aytal motle” (DeCat, <i>tenir</i>) “Havem fet lo que tenguts érem ” (<i>Lo Cartoixà</i> , III.2), “Donchs són tenguts restituhir als pobres...” (III.3), “Los manaments que est tengut servar són aquests que...” (III.9), “Que l’home és més tengut a Déu que no al prohisme” (III.9) “Perquè lo cavaller és tengut defendre l’Església” (<i>Tirant</i> , 33), E aquells són tenguts d’anar al rei” (35), “Per aquest orde és tengut de mantenir pubils, viudes, òrfens e dones casades”(36), “E lo qui pijor ho fes, que fos tengut de posar-se en poder del millor per presoner” (47), “Hi só tengut per mon ofici” (65)...
Documentació altres llengües	
Traduccions del fragment	“Todos nacidos / no son tenidos” (Or. 15070-72) “L’omnipotent / Jesús, Dios hombre, / de dulce nombre / y humano ser, / no hubo muger; / a estar tenido, / la hubiera havido” (Or. 15108-12) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Pero todos los que han venido después de Adán no están obligados a lo mismo” (Or. 15070-72) “El omnipotente Jesús, hombre verdadero, no tuvo mujer; si hubiese estado obligado a ello, hubiérala tenido” (Or. 15108-12) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Si Zacaries / se'n fos estat, / no fóra nat / aquell Joan" (15080-83)		
Fitxa Espill			
FE1067			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="15081"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15081"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Estar-se'n		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Estar"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + pronom reflexiu + pronom adverbial		
Definició	Abstenir-se'n, deixar de fer una cosa (DCVB, <i>estar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada. Porma part de la primera clàusula d'una oració condicional.		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa. El narrador planteja la hipòtesi que, si Zacaries s'hagués abtingut de l'acte sexual, no hauria nascut Joan el Baptista.		
Documentació en català	<p>"E aquests qui trayen les tarides estegueren-se de remar" (Jaume I, <i>Llibre feits</i>, 97; DCVB, <i>estar</i>)</p> <p>"Com açò hach dit, estech-se de parlar" (R. Muntaner, <i>Crònica</i>, 114; DCVB, <i>estar</i>)</p> <p>"Venien armats en tantes maneres, / que no puc estar del tot no us escriga" (<i>La brama</i>, 111-12)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Si Zacarías / casto viviera, / jamás naciera / el grande Juan"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Si Zacarías se hubiese abstenido"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Ell a la festa / fon convidat / del tant amat / cosin germà" (15116-19)		
Fitxa Espill			
FE1068			
Vers primera ocurrència	15119	Vers darrera ocurrència	15119
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Cosin germà		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Cosí	germà	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + substantiu		
Definició	Cosí carnal, fill del germà o germana del pare o de la mare (DCBV, <i>cosí</i> , no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>cosí</i> , registra la forma <i>Cosin-germà</i> , però no cita l' <i>Espill</i> . Cosí carnal, fill del germà o germana del pare o de la mare (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa modalitzada, ja que va precedida d'un quantitatiu i un participi valoratiu.		
Documentació en català	"Son cosí germà lo compte en Nunno Sanxes" (Muntaner, <i>Crònica</i> , 9; DCVB, <i>cosí</i>) "Lo qual era cosingermà del senyor rey" (Pere el Cerimoniós, <i>Crònica</i> , 44; DCVB, <i>cosí</i>) "Mes perquè siau tostemps ben servida / vos dexe Johan, cosingermà meu" (<i>Passi cobles</i> , 111; DCVB, <i>cosí</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"El a la fiesta / fue conbidado / del tan amdo / primo, que vió" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Fué invitado a la fiesta de su tan querido primo hermano" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Havent oïda / la nomenada / pel món anada / del meu poder / e alt saber , / més divinal / que humanal” (15176-82)		
Fitxa Espill	FE1069		
Vers primera ocurrència	15180	Vers darrera ocurrència	15180
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Saber divinal		
	Mot clau 1	Saber	Mot clau 2
		Divinal	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. D'origen bíblic.		
Definició	Saviesa màxima, per als creients en Déu (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb inclusió d'altres elements.		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant més la saviesa divina que la humana.		
Documentació en català	<p>“Espill en lo qual lo saber divinal se representa” (<i>Debat P. Viana</i>)</p> <p>“Per fallença de seny entre los més sabents se declara afermar que les coses esdevenidores a degú sinó sols al divinal saber sien descobertes” (<i>Tirant</i>, 338; provinent de <i>Leànder i Hero</i>)</p> <p>“Espill en lo qual lo saber divinal se representa” (<i>Tirant</i>, 428; provinent de <i>Debat P. Viana</i>)</p> <p>“Dei qui volgue estendre / tot son divinal saber” (<i>Cançonet obretes s. XIV, XV i XVI</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“Siendo advertida, / por la gran fama / que se derrama, / de mi poder / y gran saber, / más celestial / que natural” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Como oyera el renombre, extendido por el mundo, de mi poderío y alto saber, más divino que humano” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"No em cal desdir / per poca estreta: / una oroneta, / cert, no fa estiu" (15240-41)		
Fitxa Espill	FE1070		
Vers primera ocurrència	15240	Vers darrera ocurrència	15240
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Una oroneta no fa estiu		
	Mot clau 1	Oroneta	Mot clau 2
		Estiu	
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa. Al·literació del so [n].		
Definició	Significa que un sol cas no pot ésser pres com a norma general (DCVB, <i>oronella</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Vol dir que no es pot prendre com a prova d'un fet general un cas isolat (DCVB, <i>estiu</i> ; Cat., Val., Bal.; no s'hi cita l' <i>Espill</i> , però sí el <i>Procés</i>). Indica que un sol cas no pot ser pres com una norma general (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada, amb l'afegit del mot "cert" per causa de la mètrica. Com a resum i conclusió dels versos anteriors.		
Funció discursiva	Argumentativa. Salomó ix al pas d'una possible objecció de l'interlocutor: les virtuts o la intel·ligència de la reina de Saba són un sol cas que no invalida la seva diatriba contra les dones. A més, a continuació la crítica també: "Muller la viu / de infel rei, / fon fora llei, / de tot hagué" (15242-45)		
Documentació en català	"Car una sola oroneta que vinga, ni un sol jorn atemprat, no donen cert senyal de primavera" (B. Latini, <i>Llibre del tresor</i> , II.6) "Una flor no fa primavera" (B. Metge, <i>Lo Somni</i> , III; PCC: F 1133) "Un oronel l'estiu no denuncia" (Ausiàs March, PCC: O 449) "Una oroneta no fa estiu" (<i>Liber elegantiarum</i>) "Però, si alguna se'n troba que sia / defora d'est compte, traueu-la'm del viu, / i, almenys ab raó, per ella es diria: / una oroneta tampoc no fa estiu" (<i>Procés olives</i> , 389-92) "Una oreneta no fa stiu" (PCC: O 449; s'hi cita l' <i>Espill</i> i el <i>Procés olives</i>)		
Documentació altres llengües	"Una enim hirundo ut dicitur ver non designat" (<i>Liber elegantiarum</i>), "Une hirondelles ne fait pas le printemps" (DPSM, 227), "Una rondine non fa primavera" (DCP, 1193) "Una golondrina no hace verano" (<i>La Celestina</i>) G. Paczolay, EP, 4, el documenta en autors grecs (Esop, Aristòtil) i en 49 llengües vives europees.		
Traduccions del fragment	"La golondrina / no haze el estio" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Una golondrina no hace verano" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Muller la viu / de infel rei, / fon fora llei , / de tot hagué, / també es caigué" (15242-46)		
Fitxa Espill	FE1071		
Vers primera ocurrència	15244	Vers darrera ocurrència	15244
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Fora llei		
	Mot clau 1	Fora	Mot clau 2 Llei
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + substantiu		
Definició	Excepcional, que no entra en la regla general (Gonzàlvez). Al marge dels preceptes establerts (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modal, en una seqüència narrativa. Salomó, després de reconèixer alguna gràcia en la reina de Saba, la critica per ser muller d'un rei infidel i per no haver-se regit per la llei.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Muger con brío / vi de infiel rey: / fué contra ley, / mucho provó, / también caió" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "De un rey infiel la vi esposa; estuvo fuera de la Ley; tuvo de todo, y también cayó" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Les que s’atansen / fer qualche bé / sots llei e fe, / són estimades / un tant preades, / en gran recort / --com l’home tort, / rei entre els cecs--, / per alguns llecs / mencionades, / perpetuades / per llonga fama” (15316-27)		
Fitxa Espill	FE1072		
Vers primera ocurrència	15322	Vers darrera ocurrència	15322
		Nombre d’ocurrències	01
Forma canònica	Entre els cecs, el tort és el rei		
	Mot clau 1	Cec	Mot clau 2
			Tort
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple atributiva. Canvi d’ordre dels constituents oracionals per tematització. Al·literació dels sons [s] i [e].		
Definició	Denota que per poc que se sàpiga, n’hi ha prou per lluir entre ignorants (PCC, T 577; s’hi cita l’ <i>Espill</i>). Significa que entre gent molt deficient, el qui té menys defectes obté tots els avantatges (DCVB, <i>tort</i> , s’hi cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic i s’hi anota una codificació no genuïna del proverbi: <i>A terra de cecs, el tort és rei</i>). DeCat, <i>orb</i> , l’anota com a “dita proverbial” i no cita l’ <i>Espill</i> . DeCat, <i>tort</i> , cita l’ <i>Espill</i> com a exemple lèxic.		
Inserció en el text	Desautomatitzada, en forma de comparança, sobreposada, com a citació d’autoritat.		
Funció discursiva	Argumentativa. Aplicada a la dona: la que és una mica bona adquireix gran fama.		
Documentació en català	<p>“A la terra dels cegos és Rey lo que té un ull” (Pere Torra, DCL, <i>cego</i>)</p> <p>“En la terra dels cecs, qui té un ull és rei” (PCC, T 577; s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“Més val borni que cec” (PCC, B 1382; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p> <p>“En la terra dels cegos, lo tort és rei” (<i>Diccionari Escrig-Llombart</i>)</p> <p>“A terra de cecs, el tort és rei” (DCVB, <i>tort</i>; s’hi cita l’<i>Espill</i> només com a exemple lèxic, nol fràsic)</p> <p>“A la terra dels cegos, el tort és rei” (DCVB, <i>cec</i>; Or., Occ., Val., Bal.; no s’hi cita l’<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües	<p>“Inter caecos regnat strabos” (Erasme; DCP, 271)</p> <p>“Más vale ser tuerto que ciego” (<i>Refr. fam. y prov. glos.</i>, XII.5)</p> <p>“In terra di ciechi chi a un occhio è signore” (DCP, 271)</p> <p>“En casa do cego, o torto he rey” (RPR, 3022)</p> <p>Paczolay, EP, 98, el documenta en grec (Apostolius) i en 33 llengües vives europees.</p>		
Traduccions del fragment	<p>“Como es el tuerto / rei de los ciegos” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“Así como el tuerto es rey entre los ciegos” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Ne ha mal grat / e li sap greu" (15420-21)		
Fitxa Espill			
	FE1073		
Vers primera ocurrència	15421	Vers darrera ocurrència	15421
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Saber greu		
	Mot clau 1	Saber	Mot clau 2
		Greu	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + adverbí. Al·literació dels sons [e] i [r].		
Definició	Lamentar una cosa, sentir pena que s'esdevingui (DLC, <i>saber</i>). Donar disgust (DCVB, <i>greu, saber</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Donar disgust (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Mitjançant la conjunció "e".		
Funció discursiva	Modalitzadora. Reforça en un mateix sentit la col·locació del vers anterior.		
Documentació en català	"Aquells hòmens qui són contrets... si hom los escarnex..., pus greu los sabrà e major onta se'n daran que no farien altres hòmens qui afollats no fossen" (R. Lull, <i>Llibre contem.</i> ; DCVB, <i>greu</i>) "Prech-vos que no us sia greu" (B. Desclot, <i>Crònica</i> , 4; DCVB, <i>greu</i>) "Si greu no t'era, acabaria ço que dessús te comencé dir" (B. Metge, <i>Lo Somni</i> , IV; DCVB, <i>greu</i>) "Puix a vós tant plau, no és a mi greu" (<i>Procés olives</i> , 1346; DCVB, <i>greu</i>)		
Documentació altres llengües	"Saber mal (una cosa a algúen)" ('causarle enfado o disgusto', DUE, <i>saber</i>)		
Traduccions del fragment	"Sábele mal" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Y le sabe mal" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Desconsolat, / com fon Tobies / com Azaries, / angel Rafel, / se'n tornà al cel, / e congoxat" (15424-29)		
Fitxa Espill	FE1074		
Vers primera ocurrència	15424	Vers darrera ocurrència	15424
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Desconsolat com Tobies		
	Mot clau 1	Desconsolat	Mot clau 2 Tobies
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Participi + clàusula comparativa. D'origen bíblic.		
Definició	Entristit per l'absència d'algú (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada, forma la primera part del fragment on s'explica la referència bíblica.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa. L'exemple del model serveix per manifestar al narrador protagonista l'estat en què es troba després de la lliçó de Salomó.		
Documentació en català	"Diu l'àngel a Tobies: quan tu pregaves ab llàgremes io oferí davant lo senyor la oració tua" (<i>Lo Cartoixà</i> , III.40)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Desconsolado / como Tobías, / quando a Azarías, / ángel Rafaelo, / se bolvió al cielo, / y acongojado" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Desconsolado yo y acongojado, como Tobías cuando Azarías (el ángel Rafael) se volvió al cielo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"E com ujat / fon sent Ambrós, / qui fon al cos / del sant Martí, / també Frontí / fon al de Marta" (15430-35)		
Fitxa Espill	FE1075		
Vers primera ocurrència	15430	Vers darrera ocurrència	15430
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Ujat com sant Ambrós i sant Frontí		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Ujat	Ambrós	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Participi + clàusula comparativa. D'origen hagiogràfic.		
Definició	Enutjat i decebut (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Precedida de la conjunció coordinada copulativa "e". Automatitzada, amb explanació dels dos exemples de referència.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa de l'estat d'ànim del protagonista narrador.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Como admirado / fué san Ambrosio, / quando sin osio / fué a ver, en fin, / de san Martín / el cuerpo santo; / como con llanto / Frontín fué a ver, / a mi entender, / a santa Marta" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Y enojado como san Ambrosio ante el cuerpo de san Martín, y asimismo Frontino ante el de Marta" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Ab gran repòs / ell escoltant, / l’infant parlant, / perdé'l de vista ” (15488-91) “Trobant-me falt, / de vista llosca / e ab una fosca / flaca pensiva / (...) / d'ull lo perdía , / no l’entenia” (15522-32)
Fitxa Espill	
FE1076	
Vers primera ocurrència	15491
Vers darrera ocurrència	15531
Nombre d'ocurrències	02
Forma canònica	Perdre d'ull --- Perdre de vista
Mot clau 1	Perdre
Mot clau 2	Ull
Tipus	Col·locació (significat transparent)
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició “de” + substantiu. Al·literació del so [d].
Definició	Deixar de vigilar una cosa o una persona (DCVB, <i>perdre</i> ; s’hi cita l’ <i>Espill</i> , 15531, i el <i>Somni JJ</i> , 2646). Deixar de veure algú o alguna cosa perquè s’allunya o s’amaga (Gonzàlvez, <i>perdre</i>). Perdre de vista, no poder seguir algú (Gonzàlvez, <i>ull</i>).
Inserció en el text	Alteració de l’ordre dels constituents, per exigència de la rima.
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència descriptiva. Sant Agustí deixà de veure l’infant que volia buidar l’aigua de la mar en un clot.
Documentació en català	“E io no sé de quiny pèl nos vets, mas io veig a vós de tal, que no el perdrets de vista si en sóts creguda” (<i>Curial</i> , ll.14) “E com la Infanta fon a cavall, quasi voltà un poc la esquena devers Felip, mas no restà que ab la coa de l'ull lo perdés de vista ” (<i>Tirant</i> , 109) “No penseu que los angèlics ulls de la Princesa perdessen jamás de vista a Tirant fins que fon fora de la ciutat” (133) “Jo l'ame domèsticament així com faç als altres; jo l'he perdut de vista, más no em só oferta a ell, e lo meu pensament és mol lluny de tal fet” (154) “Senyor -dix la Princesa-, la majestat vostra no tema res de mi, car major alteració seria la mia jo perdre de vista l'altaesa vostra que estar en mig dels enemics” (155) “E com jo els perdí de vista fon aquell assenyalat dia de dolor” (319)
Documentació altres llengües	“Perder de vista (algo o a alguien)” (‘dejar de verlo por haberse alejado’, DUE, <i>vista</i>)
Traduccions del fragment	“...” (Or. 15488-91) “Viéndome falto / de vista dura / (...) / no lo entendía / ni percibía” (Or. 15522-32) (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Oyéndole con gran reposo ,ientras hablaba, perdiólo de vista” (Or. 15488-91) “Encontrándome falto del elevado sentido teórico, con vista miope (...), lo perdía de vista y no lo entendía” (Or. 15522-32) (MiPlanas, <i>Espejo</i>)

Fragment amb UF o UE	"Jo, pel semblant, / tal me trobí" (15494-95)		
Fitxa Espill			
FE1077			
Vers primera ocurrència	15494	Vers darrera ocurrència	15494 Nombre d'ocurrències 01
Forma canònica	Pel semblant		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Semblant		
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + article + adjectiu. Al·literació del so [e].		
Definició	De la mateixa manera (DCVB, <i>semblant</i> ; no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>semblant</i> , observa que <i>semblant</i> "des dels orígens apareix substantivat, o usat en locucions estereotipades", però no cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Connectiva. Manté el significat comparatiu.		
Documentació en català	"Nostre Senyor dix aquesta paraula per semblant..." (<i>Homilies d'Org.</i> ; DeCat, <i>semblar</i>) "Y per lo semblant ordenà David dels levites" (<i>Lo Cartoixà</i> , l.4), "Y lo Senyor entenía en la pre[i]cació y doctrina, per lo semblant lo apòstol" (II.27), "E per lo semblant, lo president, en la comunitat, per iustícia mata l'ome" (III.4), "Per la mà entengan qualsevol que'n los negocis nos ajuda, e per lo peu, per lo semblant" (III.4) "Aprés venien a cavall molts ducs, comtes e marquesos entorn de la dita carreta e per semblant moltes dones e donzelles de gran estima" (<i>Tirant</i> , 42), "La lliça on junyien, que era molt ben feta, ab molts cadafals que hi havia, e per semblant eren totes les altres" (52), "Tirant se féu donar una molt grossa llança, e l'altre féu per lo semblant" (59), "E d'allí ensems partiren per anar en Roma, e per semblant hi anaren molts altres grans senyors" (68)...		
Documentació altres llengües	"De igual (o del mismo) modo" ("se emplea al principio de un periodo equivaliendo a "asímismo", DUE, <i>modo</i>)		
Traduccions del fragment	"Assí, admirando, / yo me quedé" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "De semejante modo me encontré yo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“E com pensàs / que el temps passat, / mal compassat, / perdut, no es cobra, / metí en obra / l'oït novell / de bon consell” (15562-68)
Fitxa Espill	
FE1078	

Vers primera ocurrència Vers darrera ocurrència Nombre d'ocurrències

Forma canònica El temps perdut no es pot cobrar
(conté la col·locació *Perdre el temps*)

Mot clau 1

Mot clau 2

Tipus Proverbi

Recursos lingüístics i retòrics Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa. Al·literació dels sons [e] i [o].

Definició Significa el devenir del temps i recorda allò que s'ha deixat de fer (Def. pròpia)

Inserció en el text Desautomatitzada, amb afegits i canvi d'ordre per mor de la mètrica i de la rima. Precedida de la conjunció “que”, connector explicatiu, en tant que clàusula substantiva. Presència connectada.

Funció discursiva Argumentativa. El narrador-personatge reflexiona i utilitza el proverbi per justificar el canvi de vida.

Documentació en català “Per tal diu Sèneca que la pus dolorosa cosa que és al món sí és: perdre lo temps, qui pus que és perdut no's pot recobrar” (Eiximenis, *Terç*, 146)
“No saben prou si leixan temps fugir, / e temps perdut no pot ésser cobrat” (Ausiàs March, *Cants d'amor*, 60)
“Lo temps perdut no es pot cobrar” (*Tirant*, 435)
“E per ço és scrit: *Nulla major jactura quam perdicio temporis: quo amisso nulla est reparatio possibilis*, volent dir: no y ha al món major pèrdua ne pus dampnosa que la pèrdua del temps, lo qual, huna vegada perdut, és impossible poder-se cobrar” (*Vita Chr.*, 45)
“El temps perdut mai més se resquita” (PCC, T 339; s'hi cita l'*Espill* i el *Tirant*)

Documentació altres llengües “Fugit irreparabile tempus” (Virgili, *Georg.*; PML, 585)
“Punçellatges, ne temps, / ne morts, no's pot cobrar” (G. de Cervera, *Versos proverbials*, est. 1120)

Traduccions del fragment “Que el mal logrado / tiempo pasado / nunca se cobra” (L. Matheu, *Libro cons.*)
“Y como pensase que el tiempo pasado, empleado malamente y perdido, no se recupera ya” (MiPlanas, *Espejo*)

Fragment amb UF o UE	"Metí en obra / l'oit novell / de bon consell" (15566-68)		
Fitxa Espill			
FE1079			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="15566"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15566"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Posar en obra --- Metre en obra -- Metre en execució		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Posar"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Obra"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició + substantiu. Al·literació dels sons [r] i [a].		
Definició	Executar una cosa, donar-li realitat (DCVB, <i>obra</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>). Executar (DCVB, <i>metre</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>). Obrar una cosa, executa-la, fer que passi a ésser una realitat (DCVB, <i>posar</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i> ni el <i>Tirant</i>). DeCat, <i>obrar</i> , registra <i>Metre en obra</i> , però no cita l' <i>Espill</i> . Executar una cosa (Gonzàlvez)..		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència narrativa. El narrador personatge conta la seva forma de procedir.		
Documentació en català	"Del cor ixen totes les obres que són fetes, primerament són pensades e pux són messes en obra" (<i>Homilies Org.</i> ; DCVB, <i>obra</i>), "Tractan e meten en obra que aquella cosa no vengue a bona perfecció" (B. Metge, <i>Lo Somni</i> , III; DCVB, <i>obra</i>), "Els pregava que no perdessen temps, mas que tantost metessen los prec's en obra" (<i>Curial</i> , II.127) "Hi havia de molt bons cavallers experimentats en armes que els volien delliurar e molts ho posaven per obra" (<i>Tirant</i> , 71), "E havent-ho deliberat ho posaren en obra" (98), "E só molt content que ho metam en execució" (100), "M'han donat atreviment de venir ací e posar per obra lo que fins ací haveu vist" (<i>Tirant</i> , 411) "Volgué primer posar-ho en obra", "Hi aquesta contemplació santa treballa en posar-la en obra" (<i>Lo Cartoixà</i> , I.16), "Metre en execució que ab la presència de sa senyoria los plets se acaben" (Instruccions d'Alexandre VI a Ginés Fira, 1493)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Puse por obra, / con buen despejo, / su buen consejo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Puse en obra lo últimamente oído y de excelente consejo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Ans peus estendre / que muller pendre" (15587-88)		
Fitxa Espill	FE1080		
Vers primera ocurrència	15587	Vers darrera ocurrència	15587
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Estendre els peus		
	Mot clau 1	Estendre	Mot clau 2
		Peus	
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [e] i [s].		
Definició	Per imatge de <i>morir</i> . Cfr. ab la frase castellana <i>alargar la pata</i> , molt familiar, si bé força expressiva (MiP). Morir (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida per "Ans" i seguida de "que", de manera que s'hi forma una estructura proverbial.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Reforçada pel vers anterior: "Morir abans" (15586) i pels posteriors: "Ans soterrat / que mullerat" (15589-90).		
Documentació en català	"Tants bons e tants singulars cavallers, car ja no n'eixiran sinó ab los peus primers " (<i>Tirant</i> , 355) "Johan entrà primer, qui portava los peus , restant Magdalena de fora ab grans crits; e Joseph, tot sol, prengué les espalles, arrimant lo cap del Senyor sobre los seus pits; e axí passaren la stretura de la porta" (<i>Vita Christi</i> , 223)		
Documentació altres llengües	"Estirar la pata" (inf.) ('morirse', DUE, <i>pata</i>)		
Traduccions del fragment	"[Antes] morir, que ver / otra muger" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Primero (...) <i>alargar la pata, que tomar mujer</i> " (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Puis fui delliure, / mudí de viure / llexant l'activa, / contemplativa / cercant la vida " (15593-97)		
Fitxa Espill	FE1081		
Vers primera ocurrència	15595	Vers darrera ocurrència	15595
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Vida contemplativa		
	Mot clau 1	Vida	Mot clau 2
		Contemplativa	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu. Al·literació dels sons [i], [v] i [a]. D'origen cristià.		
Definició	Manera de viure caracteritzada per la immobilitat i la dedicació al treball mental (DCVB, <i>vida</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Forma de vida dedicada a l'oració, l'espiritualitat, a la meditació (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Desautomatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. En un context on el protagonista, penedit, promet que ja no prendrà muller i que passarà a fer vida contemplativa.		
Documentació en català	<p>"Aquestes paraules dehia lo ermità a Fèlix per tal que li donàs conexas de vida activa e de vida contemplativa" (Llull, <i>Fèlix</i>, VIII, 19; DCVB, <i>vida</i>)</p> <p>"La tortra, que sola i casta vola, la vida contemplativa senyala; la coloma, fecunda, significa la vida activa" (<i>Lo Cartoixà</i>, I.12)</p> <p>"Per mostrar-nos que, ab la oració, les obres de caritat deven ésser mesclades e que la vida activa e contemplativa són germanes" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.2)</p> <p>"Podem moralment expondre que per ells la vida activa e contemplativa se entenen: Pere, a qui dix lo senyor "seguei-me", la vida activa significa (...); Joan, la suavitat de la vida contemplativa figura" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.22)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Con mucha priesa, / hize promesa, / por libre estar, / vida mudar: / dexé la activa, / contenplativa / busqué la vida" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Cambié de modo de vivir: dejando la vida activa, adopté la contemplativa" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Preñint la mida / e l'exemplar / de contemplar / dels ermitans" (15598-601)		
Fitxa Espill	FE1082		
Vers primera ocurrència	15598	Vers darrera ocurrència	15598
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Prendre la mida		
	Mot clau 1	Prendre	Mot clau 2 Mida
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal		
Definició	Conèixer amb tots els detalls, conèixer els punts flacs d'algú (Def. pròpia). DCVB, <i>mida</i> i <i>prendre</i> , dóna definicions literals i diferents de <i>Prendre mida</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic de <i>mida</i> , però no fràsic. DeCat, <i>pendre</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic. Tenir en compte l'exemple i el model d'una altra persona per a repetir-lo en el comportament propi (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Asseverativa, en una seqüència explicativa. El narrador-personatge pren com a model la vida dels ermitans, lluny de les dones.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Tomé medida / al exenplar, / para imitar / los ermitaños" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Tomé norma y ejemplo del contemplar de los ermitaños" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Aquell estiu / jo fui ma via / ves la mongia / ben ermitana, / la catalana, / damunt Falset, / deçà Poblet, / qui es diu Cartoxa" (15608-15)		
Fitxa Espill	FE1083		
Vers primera ocurrència	15615	Vers darrera ocurrència	15615
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Cartoixa de Scala Dei		
	Mot clau 1	Cartoixa	Mot clau 2 Escala
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal llatí. Topònim.		
Definició	La cartoixa de Scala Dei, cerca de Falset y más hacía Valencia de Poblet (Chabàs). Se tracta del antich monastir d'Escaladei (o Scala Dei) en la provincia de Tarragona, y que ha donat nom a la comarca del Priorat (MiP). És la primera fundació cartoixana en terres catalanes: Scala Dei (1163), Portaceli (1274) i Vall de Crist (1385).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb omissió de l'element més característic de la unitat, que es dedueix per les altres referències geogràfiques.		
Funció discursiva	Denominativa. Indica un dels llocs per on passa el protagonista.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Y assí, el estío, / hize con brío / larga jornada / a la afamada / cartuxa, donde / tanto se esconde / pío hermitaño" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Assí lo hice: aquel verano me puse en camino hacia la muy eremítica abadía cual es la catalana que se llama Cartuja, sobre Falset, más acá de Poblet" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Per Déu guiat / ves Santes Creus, / ab moltes neus / e prou gran fret / fui a Poblet" (15674-78)		
Fitxa Espill	FE1084		
Vers primera ocurrència	15675	Vers darrera ocurrència	15675
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Monestir de Santes Creus		
	Mot clau 1	Creu	Mot clau 2 Santa
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + sintagma nominal. D'origen cristià. Topònim.		
Definició	Monestir cistercenc de l'Alt Camp (Vila 1994: 92)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa. Indica un dels llocs per on passa el protagonista.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Bien dotrinado / de Dios guiado, / fui a Santas Cruzes, / centro de luzes; / cielos no breves, / con hartas nieves / y mucho frío, / pasé con brío / hasta Poblete" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Con Dios por guía, emprendí el camino de Santas Creus; luego, con mucha nieve y bastante frío, fuíme a Poblet" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Fui per la plana / e per la vall, / ab gran treball, / a Vall de Crist" (15690-93)		
Fitxa Espill			
FE1085			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="15693"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15693"/>
	Nombre d'ocurrències		<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Cartoixa de Vall de Crist		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Cartoixa"/>	Mot clau 2
	<input type="text" value="Vall"/>		
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu + preposició "de" + substantiu. Topònim.		
Definició	Cartoixa ordenada construir prop de la vila d'Altura pel rei Pere el Cerimoniós, a la vall on l'infant Martí havia somiat que s'assemblava a la Vall de Josafat. És la tercera fundació cartoixana en terres catalanes: Scala Dei (1163), Portaceli (1274) i Vall de Crist (1385).		
Inserció en el text	Introduïda per la preposició de direcció "a". Forma un complement circumstancial de lloc.		
Funció discursiva	Denominativa. Indica un dels llocs per on passa el protagonista.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"A Vallivana / fui, y por la plana, / a Val de Christo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"caminé por valles y llanuras, con grandes trabajos, hasta Val de Cristo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Quant haguí vist / io Portaceli, / cert fui a l'eli / de cansament" (15694-97)		
Fitxa Espill			
FE1086			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="15696"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15696"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	A l'eli (procedent de les darreres paraules de Crist: "Eli, Eli, lamma sabacthani?")		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Eli"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal. Al·literació del so [l].		
Definició	Alusión a las palabras de Cristo en la cruz, Mat., 27, 46 (Chabàs). <i>Aleli</i> , vocable forjat per necessitats de la rima; <i>alelat</i> , retut, per rahó de la gran fatiga del tan llarch camí a peu (MiP). Apunt de desmaiar-se o de morir (DCVB, <i>eli</i> ; és la citació de l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>ela</i> , cita l' <i>Espill</i> i diu: "No sé per què s'havia de pensar a descompondre en <i>a l'eli</i> , puix que el portar article és cosa de substantius i no d'interjeccions". Al límit (Carré 2006).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el grau de cansament que experimenta l'emissor.		
Documentació en català	"Estar leri-leri" ('estar si cau no cau', PCC, L 4; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) "Y vine sense falta esta nit allà eli eli de les dotze" (L. Galiana, <i>Rondalla de rondalles</i> ; PCC, L 4) "Eli-eli" ('amb dificultat, amb tendència a morir o extingir-se', procedent probablement de la invocació "Elí, Elí", pronunciada per Jesucrist poc abans de morir', DCVB, <i>eli-eli</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Quando huve visto / a Portaceli, / me vi en el eli / de la fatiga" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Cuando alcancé a ver Portaceli estaba, a la verdad, transido de cansancio" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Lloc pus dispost / en tots no viu: / ab raó es diu / "del cel la porta"" (15702-05)		
Fitxa Espill			
FE1087			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="15705"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15705"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Cartoixa de Portaceli		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Cartoixa"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Portaceli"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu (fusió d'un sintagma nominal llatí). Topònim.		
Definició	Propera a la vila de Bétera, és la segona fundació cartoixana en terres catalanes: Scala Dei (1163), Portaceli (1274) i Vall de Crist (1385)		
Inserció en el text	Amb alteració dels seus elements.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora. Indica un dels llocs per on passa el protagonista, de forma lloatòria.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües	Portacoeli		
Traduccions del fragment	<p>"Nada devoto / ni más compuesto / vi, que este puesto / de devoción, / que, con razón, / <i>del cielo puerta</i> / llaman; ..." (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Nada vi, en parte alguna, ni más devoto ni mejor ordenado, ni paraje más a propósito que aquel, con razón llamado <i>la puerta del cielo</i>" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"En veritat / lo sant sermó / de Salamó / qui em fon tramés, / los anys de més / m'estalvià / e desvià" (15730-36)		
Fitxa Espill			
FE1088			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="15730"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="15730"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	En veritat		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Veritat"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Al·literació del so [e].		
Definició	Amb adequació entre allò que es diu i allò que realment és (DCVB, <i>veritat</i> ; no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Connectiva, modalitzadora, reforçant l'asseveració.		
Documentació en català	<p>"E a la veritat no pot ésser al hom guerra pus fort e greu que la que es ab ses propies custumes e coratge", "Moltes coses he dites, mas a la veritat poques són, atesa la magnitud dels affers" (E. Moliné ed., <i>Letra de Reyals Custums</i>)</p> <p>"Mes prec—te que si ab veritat est estat a mi acusat, te quarts d'ací avant no cages en tal follia" (<i>Curial</i>, l.13), "Pensant que la Güelfa de veritat fos irada contra ell", "Direm ab veritat que aquesta senyora fonc gràcia pervenint" (<i>Curial</i>, III.6)</p> <p>"Que segons que en veritat la fe cristiana nostra testifica..." (<i>Debat P. Viana</i>)</p> <p>"Perquè en veritat estimava" (<i>Hist. Josef</i>)</p> <p>"Perquè, en veritat, l'angèlica forma de tals figures no entra en semblança de coses humanes" (<i>Sep. F. Aguilar</i>)</p> <p>"Perquè, en veritat, venint tu ací..." (Lletra d'Alexandre VI a son fill Joan, 18/4/1494)</p>		
Documentació altres llengües	"De verdad" ('expresión enfática con que se insiste en la verdad de cierta afirmación', DUE, <i>verdad</i>)		
Traduccions del fragment	<p>"Verdad ha sido / que aquel sermón, / de Salomón, / que os he contado, / me ha asegurado / en los demás, / si fee me das" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"El santo sermón de Salomón, que me fué enviado, me modificó y preservó, en verdad, los años restantes" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Jo, mal nodrit, / vell endurit, / dolent, vilà, / com lo milà / del terç any vell" (15737-41)		
Fitxa Espill	FE1089		
Vers primera ocurrència	15740	Vers darrera ocurrència	15740
	Nombre d'ocurrències 01		
Forma canònica	Vell com el milà de tres anys		
	Mot clau 1	Vell	Mot clau 2 Milà
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa. D'origen als bestiaris.		
Definició	Molt vell i mancat de reflexes (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, intensificant l'estat de vellesa en què es troba el protagonista.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Yo, mal criado, / viejo obstinado, / tosco, villano / como el milano / del tercio viejo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Viejo encallecido, malcriado, malvado y ruín, como milano viejo de tres años" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"No pas com féu / lo fariseu / va, gloriós , / superbiós " (15755-58)		
Fitxa Espill	FE1090		
Vers primera ocurrència	15755	Vers darrera ocurrència	15755
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Superb com fariseu		
	Mot clau 1	Superb	Mot clau 2
		Fariseu	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma adjectival (comparativa)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + clàusula comparativa. D'origen cristià.		
Definició	Molt vanitós (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Per parataxi, en forma negativa i explanada.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Intensifica el grau de sinceritat que vol manifestar el protagonista fugint del model a no imitar.		
Documentació en català	<p>"Mas encara no's deu gloriar de les seues pròpies, que dèxen ésser virtuts en aquell qui d'elles se gloria, segons clarament lo exemple del fariseu ho manifesta: grans virtuts tenia, d'elles se gloriava..." (<i>Lo Cartoixà</i>, l.7)</p> <p>"Lo fariseu pompós, superbo, estant de peus en lloc que el poguessen veure, davant si mateix pregava, quasi tenint a si per retaule, que no eren aldre les seues pregàries sinó gloriar-se en los seus mèrits" (<i>Lo Cartoixà</i>, III.28)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"No como veo / al fariseo, / vanaglorioso, / pues, ambicioso, / es un proverbio / del que es sobervio" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"No como lo hizo el fariseo, vano, ostentoso y lleno de soberbia" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"E de stamenya / tinc los llançols, / los camisols / d' aspre cilici " (15789-91)		
Fitxa Espill	FE1091		
Vers primera ocurrència	15791	Vers darrera ocurrència	15791
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Aspre cilici		
	Mot clau 1	Cilici	Mot clau 2
		Aspre	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu		
Definició	Dolorós instrument de mortificació (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora, en el sentit que intensifica la confessió sobre la forma sòbria i penitencial de viure del protagonista narrador.		
Documentació en català	<p>"Plany-se lo món cobert d'aspre cilici" (<i>Oració Verge Maria</i>)</p> <p>"És estada vestida de continu la mia afortunada persona d'un aspre cilici la carn" (<i>Tirant</i>, 461)</p> <p>"Despullau a mi durades robes, i dels palaus lleven les riques porpres, cobriu-me prest d'un aspre cilici" (472)</p> <p>"La prima camisa que vos, sant, vestieu, / fou l'aspre cilici ab que us arreas"</p> <p>"Y axi a Deu perfetament servis, / portat ab vos hun aspre y fort silici" (<i>Cançoner vides sants</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Y de estameña / sávanas tengo; / también prevengo / un buen cilicio"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Con sábanas de estameña y camisones de áspero cilicio"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Sovint confesse / e mai no cesse / hores diürnes / dir e nocturnes / per morts e vius" (15811-15)		
Fitxa Espill	FE1092		
Vers primera ocurrència	15813	Vers darrera ocurrència	15813
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Hores diürnes		
	Mot clau 1	Hora	Mot clau 2 Diürna
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Les hores canòniques que es reciten durant el dia (DCVB, <i>diürn</i> ; s'hi cita l' <i>Espill</i>). Les hores canòniques, és a dir, les oracions que es reciten o es canten en els oficis diaris, que es reciten durant el dia (Gonzàlvez). Les hores prima, tercia, sexta i nona, mentre que les nocturnes són matines (abans de prima) i vespres i completes (després de nona) (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Denominativa. El narrador-personatge explica que resa oracions de dia.		
Documentació en català	"Participant en totes les misses, sacrificis, hores canòniques diürnes e nocturnes axí com en matines" (doc. 1498; DCVB, <i>diürn</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Y me confieso; / mas nunca ceso / de oir noturnas / y horas diurnas / por muertos, vivos" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Confieso a menudo, y no dejo de rezar las horas diurnas y nocturnas en bien de vivos y muertos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Sovint confesse / e mai no cesse / hores diürnes / dir e nocturnes / per morts e vius" (15811-15)		
Fitxa Espill	FE1093		
Vers primera ocurrència	15813	Vers darrera ocurrència	15813
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	Hores nocturnes		
	Mot clau 1	Hora	Mot clau 2 Nocturna
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Oracions que es reciten o mes canten durant la nit, fora de les hores canòniques (Gonzàlvez). Les hores de matines (abans de prima) i vespres i completes (després de nona) (Def. pròpia).		
Inserció en el text	Automatitzada, però amb omisió del nucli.		
Funció discursiva	Denominativa. El narrador-personatge explica que resa oracions de nit.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Y me confieso; / mas nunca ceso / de oir noturnas / y horas diurnas / por muertos, vivos" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Confieso a menudo, y no dejo de rezar las horas diurnas y nocturnas en bien de vivos y muertos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"De fret o glaç / de set o fam / (tant les desam!) / si es vol morissen" (15832-35)		
Fitxa Espill	FE1094		
Vers primera ocurrència	15832	Vers darrera ocurrència	15832
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Morir de fred		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Morir	Fred	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + preposició "de" + substantiu. Al·literació del so [d].		
Definició	Perdre la vida a causa d'una pèrdua excessiva de calor (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Començament de clàusula, amb inserció d'altres elements i tancament amb el nucli verbal de la col·locació.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Manifestació de l'odi del protagonista cap a les dones.		
Documentació en català	<p>"Senyora, muir de fam e de fred" (<i>Curial</i>, l.25)</p> <p>"La pobra de Plaerdemavida, nua e crua, sense vestidures negunes, morta de fred" (<i>Tirant</i>, 299)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Calor o frío, / de hambre o sed, / que son pared / que va a caer; / de su querer / jamás reclamo; / pues las desamo, / siquiera mueran"</p> <p>(L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Aun cuando estuvieran muriéndose de frío o congeladas, o de hambre y sed (¿en tal desamor las tengo!)"</p> <p>(MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“No hagen por / --les asseure--, / si bé em murmure, / que jo els fes frau, / car no és tan brau, / fer ni felló, / cert, lo lleó, / com pintat par” (16024-31)		
Fitxa Espill			
FE1095			
Vers primera ocurrència	16028	Vers darrera ocurrència	16028
	Nombre d'ocurrències		01
Forma canònica	No és tan brau el lleó com el pinten		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Lleó	Pintat	
Tipus	Proverbi		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració comparativa d'igualtat. Modalitat negativa		
Definició	Indica que algú té una fama exagerada (Def. pròpia). Es diu referint-se a qualcú considerat com a molt dolent o terrible (DCVB, <i>lleó</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). DeCat, <i>fer</i> , cita l' <i>Espill</i> com a exemple lèxic, no fràsic.		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb interpolació de sinònims de brau (“fer”, “felló”) i l'adverbi “cert”, per raó de la versificació. Precedida del connector discursiu argumentatiu “car”. Conserva la forma comparativa.		
Funció discursiva	Argumentativa, modalitzadora. L'emissor fa una <i>captatio benevolentiae</i> i diu d'ell mateix que no és tan dolent, envers del dones, com ha pogut semblar.		
Documentació en català	“Sus, sus, anem, e veurets un lleó lo pus brau e lo pus bell que jamás sie estat vist” (<i>Curial</i> , III.71) “No és tan brau el lleó com par pintat” (PCC, L 440; s'hi cita l' <i>Espill</i>) “El diable no és tan lleig com el pinten” (PCC, D 934; no s'hi cita l' <i>Espill</i>) “No és tan brau el lleó com el pinten” (M. Conca, <i>Tesi doctoral</i> , 670-72)		
Documentació altres llengües	“No es tan bravo el león como le pintan” (<i>Refr. fam. y prov. glos.</i> , XII.11) “Il diavolo non è brutto quanto si dipinge” (DCP, 380) “The Devil is not so black as he is painted” (ODEP, <i>devil</i>) G. Paczolay, EP, 92, el documenta en 35 llengües vives europees.		
Traduccions del fragment	“Que no es tamaño / bravo o rabión / este león, / como le pintan” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Porque no es tan bravo, ni fiero, ni malvado el león como aparece pintado” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Crec ha trencat / l'ull al diable" (16058-59)		
Fitxa Espill	FE1096		
Vers primera ocurrència	16058	Vers darrera ocurrència	16058
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Trencar l'ull al diable		
	Mot clau 1	Trencar	Mot clau 2
			Diabre
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma verbal		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal + sintagma preposicional. Hipèrbole. D'origen bíblic.		
Definició	Segons el cristianisme, dur una vida virtuosa, vèncer el pecat (Def. pròpia). Deixar cec al diable (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Forma el predicat d'una clàusula completiva, on s'ha omès la conjunció "que" per mor de la rima.		
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador enalteix les virtuts d'Isabel Pellicer, esposa de Jaume Roig.		
Documentació en català	<p>"Partint lo cap de Satanàs en peces" (Resposta de Corella, <i>Obres o trobes</i>)</p> <p>"A la serpent Satanàs endrecí les paraules de la mia justícia, dient-li que una dona lo seu cap no solament trencaria, mas que el faria menut en parts mínimes" (<i>Cart.</i>, l.2)</p> <p>"Car no us pogue lo diabre fer guerra, / puix lo seu cap y tota la desferra / vos li rompes en la primera luyta" (Jeroni Fuster), "Car si us fos gens, aquell instant serieu, / del Fill absent, vassalla del diabre. / Com se pot fer, vos sola que devieu / rompre · l seu cap, a vos, que tant valieu, / l'agues romput aquell tan detestable?" (Bernat Fenollar), "Car, puix, trencar devieu al diabre / lo cap tan fort com pot ser presumit" (Guillem Mercader) (<i>Obra sacratíssima concepció</i>)</p> <p>"Trencar les cames al diable" ('rompre el parany d'un enemic', DCVB, <i>trencar</i>; no s'hi cita l'<i>Espill</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Pues ha ronpido / el ojo al diablo" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Creo que le habrá quebrado un ojo al diablo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Fiu dol e plant / gran quan fallí, / de cor l'amí / extremament" (16122-25)		
Fitxa Espill	FE1097		
Vers primera ocurrència	16122	Vers darrera ocurrència	16122
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Dol i plant		
	Mot clau 1	Dol	Mot clau 2
		Plant	
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal coordinat. Monosil·labisme. Al·literació del so [l]. Associació sinonímica.		
Definició	Efectes i expressions d'una desgràcia (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Complement del nucli verbal.		
Funció discursiva	Modalitzadora. El protagonista manifesta el seu gran dolor per la mort d'Isabel Pellicer.		
Documentació en català	<p>"Sa filla e les altres dones totes estaven fent gran dol e plant" (<i>Tirant</i>, 474)</p> <p>"Lo dol e lo plant que fon fet après la mort de la Princesa" (479)</p> <p>"Per vostra mort dura fent plant y greu dol" (<i>Ist. Passió</i>, 3067)</p> <p>"O com fon gran lo dol e plant dels miserables dexebles" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.2)</p> <p>"Dol, plant i plors i crits i gemegaments" (traducció de <i>amarissime fiere</i>, <i>Història d'Alexander</i>; Wittlin 1991: 260)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Gemí, lloré / quando murió; / quíselo yo / mui finamente" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Cuando faltó, experimenté dolor grande y la lloré mucho; la amé de corazón extremadamente" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Fiu dol e plant / gran quan fallí, / de cor l'amí / extremament" (16122-25)		
Fitxa Espill			
FE1098			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="16122"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16122"/>
			Nombre d'ocurrències <input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Fer dol --- Fer plant --- Doldre's		
	Mot clau 1 <input type="text" value="Fer"/>	Mot clau 2 <input type="text" value="Dol"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional), reduïble al verb del substantiu que conté		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu. Monosil·labisme.		
Definició	Fer demostracions de gran aflicció, plorant, cridant, etc. (DCVB, <i>dol</i> , no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Modalitzadora. El narrador personatge manifesta el dolor que va sentir per la mort d'Isabel Pellicer.		
Documentació en català	"Man-vos per la senyoria que he sobre vós que negú no'n plor ne faça dol" (Jaume I, <i>Libre del fets</i> , 68; DCVB, <i>dol</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Gemí, lloré / quando murió; / quíselo yo / mui finamente" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Cuando faltó, experimenté dolor grande y la lloré mucho; la amé de corazón extremadamente" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"La qual mereix / un poc de greix / e qualque festa" (16129-31)		
Fitxa Espill			
FE1099			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="16129"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16129"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Donar greix		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Donar"/>	Mot clau 2
		<input type="text" value="Greix"/>	
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + substantiu		
Definició	Donar gran gust (DCVB, <i>greix</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Inserció en el text	Deautomatitzada, amb canvi de verb ("merèixer" per "donar") i inclusió del quantitatiu "un poc de".		
Funció discursiva	Modalitzadora. Manifestació de l'opinió del narrador favorable a Isabel Pellicer.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Que ella meresce / yo la engrandesca / y la haga fiesta" (L.Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Que merece un poco de encomio y ser algún tanto celebrada" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"La qual mereix / un poc de greix / e qualque festa" (16129-31)		
Fitxa Espill			
FE1100			
Vers primera ocurrència	<input type="text" value="16129"/>	Vers darrera ocurrència	<input type="text" value="16130"/>
		Nombre d'ocurrències	<input type="text" value="01"/>
Forma canònica	Un poc de		
	Mot clau 1	<input type="text" value="Poc"/>	Mot clau 2 <input type="text"/>
Tipus	Locució quantificacional		
Recursos lingüístics i retòrics	Article indeterminat + adverbi + preposició "de". Monosil·labisme.		
Definició	Una petita quantita de (DCVB, <i>poc</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). El català ha vacil·lat sempre entre les expressions rivals <i>una mica</i> , <i>un xic</i> i <i>un poc</i> ; (...) la darrera és només literària al Pincipat, popular a les altres regions, i sens dubte la de to més elevat en tot el territori lingüístic (DeCat, <i>poc</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Una petita quantita de (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Modificant un constituent oracional		
Funció discursiva	Quantificativa. Indica un grau menor.		
Documentació en català	"Un poc de peix salat" (doc. 1523; DCVB, <i>poc</i>)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"He hallado una / que ella meresca / yo la engrandesca / y la haga fiesta" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Que merece un poco de encomio y ser algún tanto celebrada" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“A la sens par / verge excel·lent, / de Déu potent / mare, Maria” (16136-39)		
Fitxa Espill	FE1101		
Vers primera ocurrència	16136	Vers darrera ocurrència	16136
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Sens par		
	Mot clau 1	Par	Mot clau 2
		Sens	
Tipus	Locució adjectival		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + substantiu. Monosil·labisme.		
Definició	Ésser únic en la seva classe o en un aspecte determinat (DCVB, <i>par</i> ; no s'hi cita el <i>Tirant</i> ni l' <i>Espill</i>). Únic en la seva classe o en un aspecte determinat (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Precedint el nucli que modifica.		
Funció discursiva	Modalitzadora. Singularitza, enaltint-la, la imatge de la verge Maria.		
Documentació en català	<p>“Avets creades tantes gents per amar e honrar un Déu sens par ni companyó” (R. Llull, <i>Llibre de contem.</i>; DCVB, <i>par</i>)</p> <p>“No havia par en la terra” (B. Metge, <i>Somni</i>, l; DCVB, <i>par</i>)</p> <p>“Molt singular / és aquest sant, fènix sens par” (<i>Certamen S. Cristòfol</i>)</p> <p>“La Bella sens par, filla del duc d'Anjou, fon contenta de tocar en l'escut d'Honor” (<i>Tirant</i>, 71), “La Bella sens par tenia los cabells molt rossos e molt llargs” (71), “La majestat vostra no té par, com lo fènix” (132), “Per ço com lo superbo no vol tenir par” (137), “Car jo crec que aquesta senyora no ha par en lo món” (151), “La donzella de què jo em nomene servidor, en lo món no ha par” (152), “E si parlau de noblea, d'ardiment e de gentilea, en lo món no té par” (154)...</p> <p>“Significant les vostres excel·lències e dignitats, les quals són sens par” (<i>Vita Chr.</i>, 48; DCVB, <i>par</i>)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“De la sin par / virgen clemente, / de Dios potente / Madre, María” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“De la sin par y excelente virgen, la Madre de Dios todopoderoso, María” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Sa confraria / de la Seu, gran, / tostemps que van / a soterrar" (16146-49)		
Fitxa Espill	FE1102		
Vers primera ocurrència	16148	Vers darrera ocurrència	16148
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Tostemps que		
	Mot clau 1	Tostemps	Mot clau 2
		Que	
Tipus	Locució conjuntiva		
Recursos lingüístics i retòrics	Adverbi + conjunció		
Definició	Sempre que, totes les vegades que (DeCat, <i>tot</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Sempre que (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada. Invariable.		
Funció discursiva	Connectiva, precisant la temporalitat.		
Documentació en català	<p>"De bell nou m'hi torne, i em vull oferir / que, tostemps que hi vinga, de fer-li tenir" (<i>Procés olives</i>, 762-63)</p> <p>"Que yo us dó la fe de ésser-vos protectora e ajudadora, tostemps que ·m hajau mester" (<i>Vita Christi</i>, 13), "Ans tostemps que sentireu en vosaltres alguna virtuosa disposició deveu dir ab humilitat" (47), "Que tostemps que ·s penediran só prest a perdonar e a molt exalçar los peccadors" (150)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Su cofradía / que está en la Seo, / sienpre que veo / que va a enterrar" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Sirvo todo lo que puedo en su gran Cofradía de la Seo, cada vez que concurre a un entierro" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Perquè hi esmene / lo que m'hi fall / en esta vall / tan lacrimosa ..." (16172-75)		
Fitxa Espill	FE1103		
Vers primera ocurrència	16174	Vers darrera ocurrència	16174
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Vall de llàgrimes		
	Mot clau 1	Vall	Mot clau 2
			Llàgrimes
Tipus	Locució nominal (significat no composicional, idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + preposició "de" + substantiu. Al·literació dels sons [a] i [l]. D'origen cristià.		
Definició	El món terrenal (Gonzàlvez)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, per mor de la rima i de la mètrica.		
Funció discursiva	Denominativa, modalitzadora, per mor de la connotació que conté la UF.		
Documentació en català	<p>"D'aquesta miserable vall de llàgrimes era passat en l'eterna glòria" (<i>Sepultura F. Aguilar</i>). "En la trista vall de llàgrimes d'aquesta miserable plorosa vida" (<i>Ist. S. Magdalena</i>). "Devallà la bondat divina per novell efecte del cel imperi, on havia creat natura angèlica, al camp de Domàs: a la vall de Ebron, qui de present vall de llàgremes se nomena. I de aquella terra, que encara stava llimosa i banyada de les aigües que havia separades, creà Adam, primer pare nostre, i de aquí el transportà en lo paraís terrenal, delitós verger ameníssim" (I.2), "Porta amarga vida en aquesta vall de llàgremes" (<i>Lo Cartoixà</i>, I.5), "Passem doncs aquesta mísera vall de llàgremes ab desig de pujar a la Betlem eterna" (I.9), "Peregrí en aquesta mísera vall de llàgremes" (IV.2) "Car los fills de Eva, exellats e lançats en aquesta vall de làgrimes..." (<i>Vita Christi</i>, 8), "Aquesta terra de misèria e vall de làgrimes" (142), "En aquesta vall de làgrimes e de misèria" (285)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Giniendo peno; / lo que tardalle / en este valle, / veo lloroso" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Para que me conceda cuanto me haga falta en este valle de tantas lágrimas" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"E guanyaré / après ma mort, / lo segur port / celestial" (16188-91)		
Fitxa Espill			
FE1104			
Vers primera ocurrència	16190	Vers darrera ocurrència	16190
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Segur port		
	Mot clau 1	Port	Mot clau 2
		Segur	
Tipus	Locució nominal (significat idiomàtic; passa d'un àmbit concret a l'àmbit general)		
Recursos lingüístics i retòrics	Adjectiu + substantiu. Al·literació del so [r].		
Definició	Indret o situació lliure d'ensurts i perills (Def. pròpia). DeCat, <i>port</i> , registra <i>Portar a bon port</i> , però no cita l' <i>Espill</i> .		
Inserció en el text	Automatitzada, però adjectivada. Forma el complement directe de l'oració.		
Funció discursiva	Modalitzadora.		
Documentació en català	<p>"Port segur sou hon Deu hom se deporta" (Antoni Vallmanya, <i>Obres o trobes</i>)</p> <p>"Molt tard o nunca ab tan pròsper vent algú navega, que, venint a segur port, de l'adversa fortuna defendre's puga" (<i>Parl. B. Mercader</i>), "De la mar tempestuosa de Venus delliures, en l'honest port segur de pudicícia han llançat àncores" (<i>Juí Paris</i>)</p> <p>"Havia lo fel honest catiu en lo segur port de temor de Déu llançades àncores" (<i>Hist. Josef</i>)</p> <p>"Que'n port segur, dexant al Qui us guiava, / porta y camí del cel vos designava" (Mossèn Dimas), "Els peregrins que, per dreçera, / en segur port / passant delliures de greu mort, / són defensats" (Sentència), "Lo pas, lo pont per als passants / al segur port" (Sentència) (<i>Certamen S. Cristòfol</i>)</p> <p>"Car lo discret nauixer e savi no dexa la nau fins que en segur port la té surta" (<i>Lo Cartoixà</i>, IV.23)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Y ganaré, / después de muerto, / seguro puerto / en celestial" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Y ganaré, después de mi muerte, el seguro puerto del cielo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Aci, que em farte, / per fer esmenes, / de mals e penes / sols corporals" (16200-03)		
Fitxa Espill	FE1105		
Vers primera ocurrència	16199	Vers darrera ocurrència	16199
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Mals i penes		
	Mot clau 1	Mal	Mot clau 2
			Pena
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal coordinat. Associació sinonímica.		
Definició	Càstics físics (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Automatitzada. Precedida de la preposició "de".		
Funció discursiva	Modalitzadora. El protagonista desitja que la Maredéu el faça patir en vida per esmenar els errors comesos.		
Documentació en català	<p>"Car perdent la vista o morint, los meus mals e penes corporals no sentiren tan gran pena" (<i>Tirant</i>, 288)</p> <p>"De tants mals y penes y molt greu açot" (<i>Ist. Passió</i>, 1344)</p> <p>"De plors y sospirs treballs mals y penes" (<i>Ist. Passió</i>, 3965)</p> <p>"Mal i pena" (traducció del francès <i>mal</i>; Alain Chartier, <i>La belle dame sans merci</i>, 257; Wittlin, 1991: 393)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Y que me harte / todas mis venas / de mal y penas, / mas corporales" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Me cargue aquí de males y penas sólo corporales" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	“Ací, que em farte, / per fer esmenes, / de mals e penes / sols corporals” (16200-03)		
Fitxa Espill			
FE1106			
Vers primera ocurrència	16202	Vers darrera ocurrència	16202
Nombre d'ocurrències	01		
Forma canònica	Pena corporal		
Mot clau 1	Pena	Mot clau 2	Corporal
Tipus	Col·locació (significat composicional)		
Recursos lingüístics i retòrics	Substantiu + adjectiu		
Definició	Dany aplicat al cos (DCVB, <i>pena</i> ; no s'hi cita l' <i>Espill</i>). Càstic que s'aplica directament a la persona (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Desautomatitzada. Amb desestructuració i inclusió d'elements lèxics.		
Funció discursiva	Modalitzadora. En narrador-protagonista expressa el desig de penediment i de pagar-ho amb penes corporals.		
Documentació en català	“Car perdent la vista o morint, los meus mals e penes corporals no sentiren tan gran pena” (<i>Tirant</i> , 287) “Que nenguna pena corporal no ·s pot acomparar a la que vostra senyoria sofferrà e portarà dins la ànima” (<i>Vita Christi</i> , 79), “Si tu est lo verdader Messies, deliura a tu mateix de aquesta pena corporal” (191)		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	“Y que me harte / todas mis venas / de mal y penas, / mas corporales” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Me cargue aquí de males y penas sólo corporales” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	“Ara m'ensagen / males humors; / penes, dolors / tinc al present” (16215-18) “En lo present, / mon fill plasant / Baltasar Bou, / no hi ha res nou, / antic és tot” (16237-41)		
Fitxa Espill	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">FE1107</div>		
Vers primera ocurrència	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">16218</div>	Vers darrera ocurrència	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">16237</div>
		Nombre d'ocurrències	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">02</div>
Forma canònica	Al present		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">Present</div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;"></div>	
Tipus	Locució adverbial		
Recursos lingüístics i retòrics	Preposició + sintagma nominal		
Definició	Actualment, en el temps actual (DCVB, <i>present</i> ; s'hi cita el <i>Tirant</i> , 234, i el <i>Procés</i> , 1001). En l'actualitat, a les hores d'ara (Gonzàlvez).		
Inserció en el text	Automatitzada		
Funció discursiva	Locativa		
Documentació en català	“Lo meu nom vós a present no podets saber” (<i>Curial</i> , II.7) “Lo meu nom no podets saber vós ne altri al present” (II.8) “Io em ret a vós per ell, e no s'hi faça a present pus sobre aquest cas” (II.8) “—E, doncs, senyor cavaller, no em direts vostre nom? —No, certes —dix Curial—, al present” (II.9) “Io us clam mercè que no m'ho demanets, car no us en poria pus dir al present” (II.13) “Emperò he deliberat anar tot sol, a present” (II.13) “Io a present vos he per quiti” (II.22) “Car de les llances io us dó l'avantage al present” (II.24) “Ell los pregava que a present se volguessin abstenir de veure'l” (II.30) “Emperò a present no podien” (II.53)		
Documentació altres llengües	“Al presente” (‘ahora’, DUE, <i>presente</i>)		
Traduccions del fragment	“Pues ya se ensaian / malos humores, / penas, dolores / tengo al presente” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) “Ahora me ponen a prueba malos humores: sufro en la actualidad dolencias y males” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	<p>“No puc tenir / ni menys regir / taça ni pinta, / ploma ni tinta” (16223-26)</p> <p>Observació: N’hi ha una variant al vers 2590: “ploma i tinter”.</p>		
Fitxa Espill	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">FE1108</div>		
Vers primera ocurrència	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">16226</div>	Vers darrera ocurrència	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">16226</div>
		Nombre d’ocurrències	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">01</div>
Forma canònica	Ploma i tinta		
	Mot clau 1	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">Ploma</div>	Mot clau 2 <div style="border: 1px solid black; padding: 2px;">Tinta</div>
Tipus	Unitat estilística configurada com a sintagma nominal		
Recursos lingüístics i retòrics	Sintagma nominal coordinat. Associació temàtica.		
Definició	Estris per a escriure (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Per parataxi. Forma un dels complements directes del verb en forma negativa.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en forma de lamentació. El protagonista es queixa que, per l’edat, ja no pot escriure.		
Documentació en català	<p>“Ans tots per malícia seguint aspra via al iutge torbaren torbats responent y ab ploma y ab tinta d'enveja y falsa damnaren la ceda que fet los havia e tots li digueren axi prestament” (<i>Història Passió</i>, 793-97)</p> <p>“Ab ploma i tinta, / veureu entre elles com s’hi pinta / i com s’hi juga / a un joc que es diu <i>a la feixuga</i>” (<i>Somni JJ</i>, 209-12)</p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>“No puedo asir / peine ni vaso; / ya me enbaraço / de tinta y pluma” (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>“No puedo sostener, y aun menos regir, taza o peine, pluma y tinta” (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"Cert, vell feixuc, / ja pus no puc. / En lo present, / mon fill plasent / Baltasar Bou, / no hi ha res nou, / antic és tot" (16237-41)		
Fitxa Espill	FE1109		
Vers primera ocurrència	16240	Vers darrera ocurrència	16240
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	No hi ha res nou sota el sol		
	Mot clau 1	Nou	Mot clau 2 Antic
Tipus	Sentència bíblica		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració simple predicativa. Modalitat asseverativa negativa.		
Definició	Denota que tot ja ha existit abans (Def. pròpia). Aforisme que adapta la sentència llatina <i>Nihil novum sub solem</i> (Gonzàlvez, <i>no hi ha res nou</i>).		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb omissió de la segona clàusula. Integrada al text de forma directa i ben travada, com si no hi hagués cap referència parèmica.		
Funció discursiva	Modalitzadora, en una seqüència explicativa. El narrador personatge reflexiona sobre la repetició de les experiències viscudes.		
Documentació en català	"En el present, no hi ha res nou" (PCC, N 497; s'hi cita l' <i>Espill</i>) "No hi ha res de nou, tot és vell" (PCC, N 498; no s'hi cita l' <i>Espill</i>)		
Documentació altres llengües	"Nihil sub sole novum. Nec valet quisquam dicere: 'Ecce hoc recens est'. Iam enim praecessit in saeculis quae fuerunt ante nos" (<i>Ecclesiastès</i> , 1.9) G. Paczolay, EP, 104, la documenta en 29 llengües vives europees.		
Traduccions del fragment	"En lo presente, / hijo obediente / Baltasar, llevo / nada de nuevo, / viejo es el tino" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "En la actualidad, querido hijo mío Baltasar Bou, nada nuevo hay: todo es viejo" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		

Fragment amb UF o UE	"Tals dos contraris / exemples varis, / clares semblances / e concordances, / los manifesten, / més los assesten / que l'alt volar" (16257-63)		
Fitxa Espill	FE1110		
Vers primera ocurrència	16257	Vers darrera ocurrència	16257
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Els contraris, junts, es manifesten millor		
	Mot clau 1	Mot clau 2	
	Contraris	Manifestar	
Tipus	Apotegma d'Aristòtil		
Recursos lingüístics i retòrics	Oració composta, amb clàusula adjectiva de participi.		
Definició	Explanació de l'aforisme escolàstic: <i>Opposita iuxta se posita magis elucescunt</i> . Diu, doncs, el poeta que la prova per oposició és més sòlida i clara que la que pot donar-se per alta lucubració, que l' <i>alt volar</i> (MIP)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb la inclusió d'elements lingüístics entre els dos emistiquis de la parèmia.		
Funció discursiva	Argumentativa. El narrador personatge aconsella com es pot discernir entre el bé i el mal. Sense referència a l'autor. Presència emboscada, identificable pel lèxic, la significació i la documentació.		
Documentació en català	<p>"Car tota cosa se coneix millor per lo seu contrari, segons diu Aristòtil" <i>(Flors de virtut, 8)</i></p> <p>"Perquè és propietat dels contraris que, ensems, pus clarament se manifesten" <i>(Triumfo dones)</i></p> <p>"Los contraris ensems millor sa força manifesten" <i>(Debat Príncep Viana)</i></p> <p>"Perquè els contraris, quan de prop se miren, més clarament se mostren" <i>(Lo Cartoixà, IV.31)</i></p>		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	<p>"Entre contrarios / exenplos varios, / con semejanças, / grandes mudanças, / se manifiestan; / mas los aprestan / que alto volar" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>)</p> <p>"Tales dos contrarios los manifiestan y señalan, mejor que el alto volar" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)</p>		

Fragment amb UF o UE	"De tal preïcar / a mon paper, / és tal plaer / lo escoltar / com del contar / d'altri florins" (16286-91)		
Fitxa Espill	FE1111		
Vers primera ocurrència	16290	Vers darrera ocurrència	16290
		Nombre d'ocurrències	01
Forma canònica	Comptar florins d'altri		
	Mot clau 1	Comptar	Mot clau 2 Florins
Tipus	Locució verbal (significat idiomàtic)		
Recursos lingüístics i retòrics	Verb + sintagma nominal. Al·literació dels sons [c], [o], [l], [r] i [i].		
Definició	Obtenir un plaer superficial, sense benefici (Def. pròpia)		
Inserció en el text	Desautomatitzada, amb alteració de l'ordre dels constituents. Introduïda mitjançant el connector comparatiu "com".		
Funció discursiva	Modalitzadora. Manifesta l'opinió que per a l'emissor mereix el fet d'escoltar sermons ben dits però no entesos.		
Documentació en català	∅		
Documentació altres llengües			
Traduccions del fragment	"Como contar / de otro doblones" (L. Matheu, <i>Libro cons.</i>) "Parecido al de oir contar florines ajenos" (MiPlanas, <i>Espejo</i>)		